Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯେ

ଧମ୍ମପଦ-ଅଟ୍ଠକଥା

(ପଠମୋ ଭାଗୋ)

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା

୧।

ମହାମୋହତମୋନଦ୍ଧେ , ଲୋକେ ଲୋକନ୍ତଦସ୍ସିନା;

ଯେନ ସଦ୍ଧମ୍ମପଜ୍ଜୋତୋ, ଜାଲିତୋ ଜଲିତିଦ୍ଧିନା।

୨।

ତସ୍ସ ପାଦେ ନମସ୍ସିତ୍ୱା, ସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସିରୀମତୋ;

ସଦ୍ଧମ୍ମଞ୍ଚସ୍ସ ପୂଜେତ୍ୱା, କତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚଞ୍ଜଲିଂ।

୩।

ତଂ ତଂ କାରଣମାଗମ୍ମ, ଧମ୍ମାଧମ୍ମେସୁ କୋୱିଦୋ;

ସମ୍ପତ୍ତସଦ୍ଧମ୍ମପଦୋ, ସତ୍ଥା ଧମ୍ମପଦଂ ସୁଭଂ।

୪।

ଦେସେସି କରୁଣାୱେଗ-ସମୁସ୍ସାହିତମାନସୋ;

ଯଂ ୱେ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ, ପୀତିପାମୋଜ୍ଜୱଡ୍ଢନଂ।

୫।

ପରମ୍ପରାଭତା ତସ୍ସ, ନିପୁଣା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା;

ଯା ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପମ୍ହି, ଦୀପଭାସାଯ ସଣ୍ଠିତା।

୬।

ନ ସାଧଯତି ସେସାନଂ, ସତ୍ତାନଂ ହିତସମ୍ପଦଂ;

ଅପ୍ପେୱ ନାମ ସାଧେଯ୍ଯ, ସବ୍ବଲୋକସ୍ସ ସା ହିତଂ।

୭।

ଇତି ଆସୀସମାନେନ, ଦନ୍ତେନ ସମଚାରିନା;

କୁମାରକସ୍ସପେନାହଂ, ଥେରେନ ଥିରଚେତସା।

୮।

ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିକାମେନ , ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅଭିଯାଚିତୋ;

ତଂ ଭାସଂ ଅତିୱିତ୍ଥାର-ଗତଞ୍ଚ ୱଚନକ୍କମଂ।

୯।

ପହାୟାରୋପୟିତ୍ୱାନ , ତନ୍ତିଭାସଂ ମନୋରମଂ;

ଗାଥାନଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନପଦଂ, ୟଂ ତତ୍ଥ ନ ୱିଭାୱିତଂ।

୧୦।

କେୱଲଂ ତଂ ୱିଭାୱେତ୍ୱା, ସେସଂ ତମେୱ ଅତ୍ଥତୋ;

ଭାସନ୍ତରେନ ଭାସିସ୍ସଂ, ଆୱହନ୍ତୋ ୱିଭାୱିନଂ;

ମନସୋ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅତ୍ଥଧମ୍ମୂପନିସ୍ସିତନ୍ତି।

୧। ଯମକୱଗ୍ଗୋ

୧। ଚକ୍ଖୁପାଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୧।

‘‘ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା, ମନୋସେଟ୍ଠା ମନୋମଯା;

ମନସା ଚେ ପଦୁଟ୍ଠେନ, ଭାସତି ୱା କରୋତି ୱା;

ତତୋ ନଂ ଦୁକ୍ଖମନ୍ୱେତି, ଚକ୍କଂୱ ୱହତୋ ପଦ’’ନ୍ତି। –

ଅଯଂ ଧମ୍ମଦେସନା କତ୍ଥ ଭାସିତାତି? ସାୱତ୍ଥିଯଂ। କଂ ଆରବ୍ଭାତି? ଚକ୍ଖୁପାଲତ୍ଥେରଂ।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ମହାସୁୱଣ୍ଣୋ ନାମ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଅହୋସି ଅଡ୍ଢୋ ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ ଅପୁତ୍ତକୋ। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ନ୍ହାନତିତ୍ଥଂ ନ୍ହତ୍ୱା ନହାତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସମ୍ପନ୍ନପତ୍ତସାଖଂ ଏକଂ ୱନପ୍ପତିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ମହେସକ୍ଖାଯ ଦେୱତାଯ ପରିଗ୍ଗହିତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠାଭାଗଂ ସୋଧାପେତ୍ୱା ପାକାରପରିକ୍ଖେପଂ କାରାପେତ୍ୱା ୱାଲୁକଂ ଓକିରାପେତ୍ୱା ଧଜପଟାକଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ୱନପ୍ପତିଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ କରିତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ପୁତ୍ତଂ ୱା ଧୀତରଂ ୱା ଲଭେଯ୍ୟଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ମହାସକ୍କାରଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ଅଥସ୍ସ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଭରିଯାଯ କୁଚ୍ଛିଯଂ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠାସି। ସା ଗବ୍ଭସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ସୋ ତସ୍ସା ଗବ୍ଭସ୍ସ ପରିହାରମଦାସି। ସା ଦସମାସଚ୍ଚଯେନ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି। ତଂ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ସେଟ୍ଠି ଅତ୍ତନା ପାଲିତଂ ୱନପ୍ପତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଲଦ୍ଧତ୍ତା ତସ୍ସ ପାଲୋତି ନାମଂ ଅକାସି। ସା ଅପରଭାଗେ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ପୁତ୍ତଂ ଲଭି। ତସ୍ସ ଚୂଳପାଲୋତି ନାମଂ କତ୍ୱା ଇତରସ୍ସ ମହାପାଲୋତି ନାମଂ ଅକାସି। ତେ ୱଯପ୍ପତ୍ତେ ଘରବନ୍ଧନେନ ବନ୍ଧିଂସୁ। ଅପରଭାଗେ ମାତାପିତରୋ କାଲମକଂସୁ। ସବ୍ବମ୍ପି ୱିଭୱଂ ଇତରେଯେୱ ୱିଚାରିଂସୁ।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସତ୍ଥା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନାଗନ୍ତ୍ୱା ଅନାଥପିଣ୍ଡିକେନ ମହାସେଟ୍ଠିନା ଚତୁପଣ୍ଣାସକୋଟିଧନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କାରିତେ ଜେତୱନମହାୱିହାରେ ୱିହରତି ମହାଜନଂ ସଗ୍ଗମଗ୍ଗେ ଚ ମୋକ୍ଖମଗ୍ଗେ ଚ ପତିଟ୍ଠାପଯମାନୋ। ତଥାଗତୋ ହି ମାତିପକ୍ଖତୋ ଅସୀତିଯା, ପିତିପକ୍ଖତୋ ଅସୀତିଯାତି ଦ୍ୱେଅସୀତିଞାତିକୁଲସହସ୍ସେହି କାରିତେ ନିଗ୍ରୋଧମହାୱିହାରେ ଏକମେୱ ୱସ୍ସାୱାସଂ ୱସି, ଅନାଥପିଣ୍ଡିକେନ କାରିତେ ଜେତୱନମହାୱିହାରେ ଏକୂନୱୀସତିୱସ୍ସାନି, ୱିସାଖାଯ ସତ୍ତୱୀସତିକୋଟିଧନପରିଚ୍ଚାଗେନ କାରିତେ ପୁବ୍ବାରାମେ ଛବ୍ବସ୍ସାନୀତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କୁଲାନଂ ଗୁଣମହତ୍ତତଂ ପଟିଚ୍ଚ ସାୱତ୍ଥିଂ ନିସ୍ସାଯ ପଞ୍ଚୱୀସତିୱସ୍ସାନି ୱସ୍ସାୱାସଂ ୱସି। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋପି ୱିସାଖାପି ମହାଉପାସିକା ନିବଦ୍ଧଂ ଦିୱସସ୍ସ ଦ୍ୱେ ୱାରେ ତଥାଗତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଚ ‘‘ଦହରସାମଣେରା ନୋ ହତ୍ଥେ ଓଲୋକେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ତୁଚ୍ଛହତ୍ଥା ନ ଗତପୁବ୍ବା। ପୁରେଭତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯାଦୀନି ଗହେତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ପଞ୍ଚ ଭେସଜ୍ଜାନି ଅଟ୍ଠ ଚ ପାନାନି। ନିୱେସନେସୁ ପନ ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନଂ ନିଚ୍ଚଂ ପଞ୍ଞତ୍ତାସନାନେୱ ହୋନ୍ତି। ଅନ୍ନପାନଭେସଜ୍ଜେସୁ ଯୋ ଯଂ ଇଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ତଂ ଯଥିଚ୍ଛିତମେୱ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ତେସୁ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକେନ ଏକଦିୱସମ୍ପି ସତ୍ଥା ପଞ୍ହଂ ନ ପୁଚ୍ଛିତପୁବ୍ବୋ। ସୋ କିର ‘‘ତଥାଗତୋ ବୁଦ୍ଧସୁଖୁମାଲୋ ଖତ୍ତିଯସୁଖୁମାଲୋ, ‘ବହୂପକାରୋ ମେ, ଗହପତୀ’ତି ମଯ୍ହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ କିଲମେଯ୍ୟା’’ତି ସତ୍ଥରି ଅଧିମତ୍ତସିନେହେନ ପଞ୍ହଂ ନ ପୁଚ୍ଛତି। ସତ୍ଥା ପନ ତସ୍ମିଂ ନିସିନ୍ନମତ୍ତେଯେୱ ‘‘ଅଯଂ ସେଟ୍ଠି ମଂ ଅରକ୍ଖିତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ରକ୍ଖତି। ଅହଞ୍ହି କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟାନି ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅକ୍ଖୀନି ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ହଦଯମଂସଂ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ପାଣସମଂ ପୁତ୍ତଦାରଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ପାରମିଯୋ ପୂରେନ୍ତୋ ପରେସଂ ଧମ୍ମଦେସନତ୍ଥମେୱ ପୂରେସିଂ। ଏସ ମଂ ଅରକ୍ଖିତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ରକ୍ଖତୀ’’ତି ଏକଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ କଥେତିଯେୱ।

ତଦା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ସତ୍ତ ମନୁସ୍ସକୋଟିଯୋ ୱସନ୍ତି। ତେସୁ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚକୋଟିମତ୍ତା ମନୁସ୍ସା ଅରିଯସାୱକା ଜାତା, ଦ୍ୱେକୋଟିମତ୍ତା ମନୁସ୍ସା ପୁଥୁଜ୍ଜନା। ତେସୁ ଅରିଯସାୱକାନଂ ଦ୍ୱେଯେୱ କିଚ୍ଚାନି ଅହେସୁଂ – ପୁରେଭତ୍ତଂ ଦାନଂ ଦେନ୍ତି, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଗନ୍ଧମାଲାଦିହତ୍ଥା ୱତ୍ଥଭେସଜ୍ଜପାନକାଦୀନି ଗାହାପେତ୍ୱା ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ମହାପାଲୋ ଅରିଯସାୱକେ ଗନ୍ଧମାଲାଦିହତ୍ଥେ ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ମହାଜନୋ

କୁହିଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯା’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅହମ୍ପି ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ନିସୀଦି।

ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତା ସରଣସୀଲପବ୍ବଜ୍ଜାଦୀନଂ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ ଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥଂ କଥେସି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଦାନକଥଂ, ସୀଲକଥଂ, ସଗ୍ଗକଥଂ, କାମାନଂ ଆଦୀନୱଂ, ଓକାରଂ ସଂକିଲେସଂ, ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଆନିସଂସଂ ପକାସେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ମହାପାଲୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ପରଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ପୁତ୍ତଧୀତରୋ ୱା ଭାତରୋ ୱା ଭୋଗା ୱା ନାନୁଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସରୀରମ୍ପି ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, କିଂ ମେ ଘରାୱାସେନ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା – ‘‘ଅତ୍ଥି ତେ କୋଚି ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଯୁତ୍ତକୋ ଞାତୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କନିଟ୍ଠଭାତା ମେ ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ତଂ ଆପୁଚ୍ଛାହୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କନିଟ୍ଠଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା – ‘‘ତାତ, ଯଂ ମଯ୍ହଂ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ସୱିଞ୍ଞାଣକମ୍ପି ଅୱିଞ୍ଞାଣକମ୍ପି ଧନଂ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବଂ ତଂ ତୱ ଭାରୋ, ପଟିପଜ୍ଜାହି ନ’’ନ୍ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେ ପନ କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ଅହଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘କିଂ କଥେସି ଭାତିକ, ତ୍ୱଂ ମେ ମାତରି ମତାଯ ମାତା ୱିଯ, ପିତରି ମତେ ପିତା ୱିଯ ଲଦ୍ଧୋ, ଗେହେ ତେ ମହାୱିଭୱୋ, ସକ୍କା ଗେହଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତେହେୱ ପୁଞ୍ଞାନି କାତୁଂ , ମା ଏୱଂ କରିତ୍ଥା’’ତି। ‘‘ତାତ, ଅହଂ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଘରାୱାସେ ୱସିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି। ସତ୍ଥାରା ହି ଅତିସଣ୍ହସୁଖୁମଂ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣୋ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ନ ସକ୍କା ସୋ ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତେନ ପୂରେତୁଂ , ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ତାତା’’ତି। ‘‘ଭାତିକ, ତରୁଣାଯେୱ ତାୱତ୍ଥ, ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପବ୍ବଜିସ୍ସଥା’’ତି। ‘‘ତାତ, ମହଲ୍ଲକସ୍ସ ହି ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥପାଦାପି ଅନସ୍ସୱା ହୋନ୍ତି, ନ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତନ୍ତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ଞାତକା, ସ୍ୱାହଂ ତୱ କଥଂ ନ କରୋମି, ସମଣପଟିପତ୍ତିଂଯେୱ ପୂରେସ୍ସାମି’’।

‘‘ଜରାଜଜ୍ଜରିତା ହୋନ୍ତି, ହତ୍ଥପାଦା ଅନସ୍ସୱା;

ଯସ୍ସ ସୋ ୱିହତତ୍ଥାମୋ, କଥଂ ଧମ୍ମଂ ଚରିସ୍ସତି’’। –

ପବ୍ବଜିସ୍ସାମେୱାହଂ, ତାତାତି ତସ୍ସ ୱିରୱନ୍ତସ୍ସେୱ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧପବ୍ବଜ୍ଜୂପସମ୍ପଦୋ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ସନ୍ତିକେ ପଞ୍ଚ ୱସ୍ସାନି ୱସିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସୋ ପୱାରେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରମୁପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ କତି ଧୁରାନୀ’’ତି? ‘‘ଗନ୍ଥଧୁରଂ, ୱିପସ୍ସନାଧୁରନ୍ତି ଦ୍ୱେଯେୱ ଧୁରାନି ଭିକ୍ଖୂ’’ତି। ‘‘କତମଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଗନ୍ଥଧୁରଂ, କତମଂ ୱିପସ୍ସନାଧୁର’’ନ୍ତି? ‘‘ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞାନୁରୂପେନ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ନିକାଯେ ସକଲଂ ୱା ପନ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଧାରଣଂ, କଥନଂ, ୱାଚନନ୍ତି ଇଦଂ ଗନ୍ଥଧୁରଂ ନାମ, ସଲ୍ଲହୁକୱୁତ୍ତିନୋ ପନ ପନ୍ତସେନାସନାଭିରତସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱେ ଖଯୱଯଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସାତଚ୍ଚକିରିଯୱସେନ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଗ୍ଗହଣନ୍ତି ଇଦଂ ୱିପସ୍ସନାଧୁରଂ ନାମା’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପବ୍ବଜିତୋ ଗନ୍ଥଧୁରଂ ପୂରେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ୱିପସ୍ସନାଧୁରଂ ପନ ପୂରେସ୍ସାମି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମେ କଥେଥା’’ତି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଯାୱ ଅରହତ୍ତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେସି।

ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ସହଗାମିନୋ ଭିକ୍ଖୂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ସଟ୍ଠି ଭିକ୍ଖୂ ଲଭିତ୍ୱା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୱୀସଯୋଜନସତମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ମହନ୍ତଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଗାମଂ ପତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସପରିୱାରୋ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ମନୁସ୍ସା ୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱାୱ ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପଣୀତେନାହାରେନ ପରିୱିସିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କୁହିଂ ଅଯ୍ୟା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଯଥାଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ ଉପାସକା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପଣ୍ଡିତା ମନୁସ୍ସା ‘‘ୱସ୍ସାୱାସଂ ସେନାସନଂ ପରିଯେସନ୍ତି ଭଦନ୍ତା’’ତି ଞତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ସଚେ ଅଯ୍ୟା ଇମଂ ତେମାସଂ ଇଧ ୱସେଯ୍ୟୁଂ, ମଯଂ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାଯ ସୀଲାନି ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ତେପି ‘‘ମଯଂ ଇମାନି କୁଲାନି ନିସ୍ସାଯ ଭୱନିସ୍ସରଣଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ଅଧିୱାସେସୁଂ।

ମନୁସ୍ସା ତେସଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନାନି ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅଦଂସୁ। ତେ ନିବଦ୍ଧଂ ତମେୱ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତି। ଅଥ ନେ ଏକୋ ୱେଜ୍ଜୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ବହୂନଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଅଫାସୁକମ୍ପି ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ ମଯ୍ହଂ କଥେଯ୍ୟାଥ, ଭେସଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପୱାରେସି। ଥେରୋ ୱସ୍ସୂପନାଯିକଦିୱସେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି, ‘‘ଆୱୁସୋ , ଇମଂ ତେମାସଂ କତିହି ଇରିଯାପଥେହି ୱୀତିନାମେସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ଚତୂହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନେତଂ, ଆୱୁସୋ, ପତିରୂପଂ, ନନୁ ଅପ୍ପମତ୍ତେହି ଭୱିତବ୍ବ’’’? ‘‘ମଯଞ୍ହି ଧରମାନକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତା, ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ନ ସକ୍କା ପମାଦେନ ଆରାଧେତୁଂ, କଲ୍ୟାଣଜ୍ଝାସଯେନ ତେ ୱୋ ଆରାଧେତବ୍ବା। ପମତ୍ତସ୍ସ ଚ ନାମ ଚତ୍ତାରୋ ଅପାଯା ସକଗେହସଦିସା, ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋଥାୱୁସୋ’’ତି। ‘‘କିଂ ତୁମ୍ହେ ପନ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଅହଂ ତୀହି ଇରିଯାପଥେହି ୱୀତିନାମେସ୍ସାମି, ପିଟ୍ଠିଂ ନ ପସାରେସ୍ସାମି, ଆୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋଥା’’ତି।

ଅଥ ଥେରସ୍ସ ନିଦ୍ଦଂ ଅନୋକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ପଠମମାସେ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ମଜ୍ଝିମମାସେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଅକ୍ଖିରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଛିଦ୍ଦଘଟତୋ ଉଦକଧାରା ୱିଯ ଅକ୍ଖୀହି ଅସ୍ସୁଧାରା ପଗ୍ଘରନ୍ତି। ସୋ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାଯ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲା, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘ତେନ ହି, ଆୱୁସୋ, ଗଣ୍ହଥ ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି। ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ଅକ୍ଖୀହି ଅସ୍ସୂନି ପଗ୍ଘରନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘କିମେତଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘ଅକ୍ଖୀନି ମେ, ଆୱୁସୋ, ୱାତା ୱିଜ୍ଝନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ୱେଜ୍ଜେନ ପୱାରିତମ୍ହା, ତସ୍ସ କଥେମା’’ତି। ‘‘ସାଧାୱୁସୋ’’ତି ତେ ୱେଜ୍ଜସ୍ସ କଥଯିଂସୁ। ସୋ ତେଲଂ ପଚିତ୍ୱା ପେସେସି। ଥେରୋ ନାସାଯ ତେଲଂ ଆସିଞ୍ଚନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନକୋୱ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପାୱିସି। ୱେଜ୍ଜୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟସ୍ସ କିର ଅକ୍ଖୀନି ୱାତୋ ୱିଜ୍ଝତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଉପାସକା’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଯା ତେଲଂ ପଚିତ୍ୱା ପେସିତଂ, ନାସାଯ ୱୋ ତେଲଂ ଆସିତ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ଉପାସକା’’ତି। ‘‘ଇଦାନି କୀଦିସ’’ନ୍ତି? ‘‘ରୁଜ୍ଜତେୱ ଉପାସକା’’ତି। ୱେଜ୍ଜୋ ‘‘ମଯା ଏକୱାରେନେୱ ୱୂପସମନସମତ୍ଥଂ ତେଲଂ ପହିତଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ ରୋଗୋ ନ ୱୂପସନ୍ତୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ନିସୀଦିତ୍ୱା ୱୋ ତେଲଂ ଆସିତ୍ତଂ, ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି, ପୁନପ୍ପୁନଂ ପୁଚ୍ଛିଯମାନୋପି ନ କଥେସି। ସୋ ‘‘ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ଥେରଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଚଙ୍କମନନିସୀଦନଟ୍ଠାନମେୱ ଦିସ୍ୱା ସଯନଟ୍ଠାନଂ ଅଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ନିସିନ୍ନେହି ୱୋ ଆସିତ୍ତଂ, ନିପନ୍ନେହୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ‘‘ମା, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ କରିତ୍ଥ, ସମଣଧମ୍ମୋ ନାମ ସରୀରଂ ଯାପେନ୍ତେନ ସକ୍କା କାତୁଂ, ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆସିଞ୍ଚଥା’’ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚି। ‘‘ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ ତାୱାୱୁସୋ, ମନ୍ତେତ୍ୱା ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱେଜ୍ଜଂ ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ଥେରସ୍ସ ଚ ତତ୍ଥ ନେୱ ଞାତୀ, ନ ସାଲୋହିତା ଅତ୍ଥି, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେଯ୍ୟ? କରଜକାଯେନ ପନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେନ୍ତୋ ‘‘ୱଦେହି ତାୱ, ଆୱୁସୋ ପାଲିତ, ତ୍ୱଂ କିଂ ଅକ୍ଖୀନି ଓଲୋକେସ୍ସସି, ଉଦାହୁ ବୁଦ୍ଧସାସନଂ? ଅନମତଗ୍ଗସ୍ମିଞ୍ହି ସଂସାରୱଟ୍ଟେ ତୱ ଅକ୍ଖିକାଣସ୍ସ ଗଣନା ନାମ ନତ୍ଥି, ଅନେକାନି ପନ ବୁଦ୍ଧସତାନି ବୁଦ୍ଧସହସ୍ସାନି ଅତୀତାନି। ତେସୁ ତେ ଏକବୁଦ୍ଧୋପି ନ ପରିଚିଣ୍ଣୋ, ଇଦାନି ଇମଂ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ତଯୋ ମାସେ ନ ନିପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀତି ତେମାସଂ ନିବଦ୍ଧୱୀରିଯଂ କରିସ୍ସାମି। ତସ୍ମା ତେ ଚକ୍ଖୂନି ନସ୍ସନ୍ତୁ ୱା ଭିଜ୍ଜନ୍ତୁ ୱା, ବୁଦ୍ଧସାସନମେୱ ଧାରେହି, ମା ଚକ୍ଖୂନୀ’’ତି ଭୂତକାଯଂ ଓୱଦନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥାଯୋ ଅଭାସି –

‘‘ଚକ୍ଖୂନି ହାଯନ୍ତୁ ମମାଯିତାନି,

ସୋତାନି ହାଯନ୍ତୁ ତଥେୱ କାଯୋ;

ସବ୍ବମ୍ପିଦଂ ହାଯତୁ ଦେହନିସ୍ସିତଂ,

କିଂ କାରଣା ପାଲିତ ତ୍ୱଂ ପମଜ୍ଜସି।

‘‘ଚକ୍ଖୂନି ଜୀରନ୍ତୁ ମମାଯିତାନି,

ସୋତାନି ଜୀରନ୍ତୁ ତଥେୱ କାଯୋ;

ସବ୍ବମ୍ପିଦଂ ଜୀରତୁ ଦେହନିସ୍ସିତଂ,

କିଂ କାରଣା ପାଲିତ ତ୍ୱଂ ପମଜ୍ଜସି।

‘‘ଚକ୍ଖୂନି ଭିଜ୍ଜନ୍ତୁ ମମାଯିତାନି,

ସୋତାନି ଭିଜ୍ଜନ୍ତୁ ତଥେୱ କାଯୋ;

ସବ୍ବମ୍ପିଦଂ ଭିଜ୍ଜତୁ ଦେହନିସ୍ସିତଂ,

କିଂ କାରଣା ପାଲିତ ତ୍ୱଂ ପମଜ୍ଜସୀ’’ତି।

ଏୱଂ ତୀହି ଗାଥାହି ଅତ୍ତନୋ ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକୋୱ ନତ୍ଥୁକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ୱେଜ୍ଜୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ନତ୍ଥୁକମ୍ମଂ କତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ଉପାସକା’’ତି। ‘‘କୀଦିସଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ରୁଜ୍ଜତେୱ ଉପାସକା’’ତି। ‘‘ନିସୀଦିତ୍ୱା ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ନତ୍ଥୁକମ୍ମଂ କତଂ,

ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା’’ତି। ଥେରୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି, ପୁନପ୍ପୁନଂ ପୁଚ୍ଛିଯମାନୋପି ନ କିଞ୍ଚି କଥେସି। ଅଥ ନଂ ୱେଜ୍ଜୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ସପ୍ପାଯଂ ନ କରୋଥ, ଅଜ୍ଜତୋ ପଟ୍ଠାଯ ‘ଅସୁକେନ ମେ ତେଲଂ ପକ୍କ’ନ୍ତି ମା ୱଦିତ୍ଥ, ଅହମ୍ପି ‘ମଯା ୱୋ ତେଲଂ ପକ୍କ’ନ୍ତି ନ ୱକ୍ଖାମୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ୱେଜ୍ଜେନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତ୍ୱଂ ୱେଜ୍ଜେନାପି ପଚ୍ଚକ୍ଖାତୋସି, ଇରିଯାପଥଂ ମା ୱିସ୍ସଜ୍ଜି ସମଣାତି।

‘‘ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ତିକିଚ୍ଛାଯ, ୱେଜ୍ଜେନାପି ୱିୱଜ୍ଜିତୋ;

ନିଯତୋ ମଚ୍ଚୁରାଜସ୍ସ, କିଂ ପାଲିତ ପମଜ୍ଜସୀ’’ତି। –

ଇମାଯ ଗାଥାଯ ଅତ୍ତାନଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ ଅକାସି। ଅଥସ୍ସ ମଜ୍ଝିମଯାମେ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଅକ୍ଖୀନି ଚେୱ କିଲେସା ଚ ଭିଜ୍ଜିଂସୁ। ସୋ ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକୋ ଅରହା ହୁତ୍ୱା ଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସୀଦି।

ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖାଚାରକାଲୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘କାଲୋ, ଆୱୁସୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଗଚ୍ଛଥା’’ତି। ‘‘କିଂ ତୁମ୍ହେ ପନ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଅକ୍ଖୀନି ମେ, ଆୱୁସୋ, ପରିହୀନାନୀ’’ତି। ତେ ତସ୍ସ ଅକ୍ଖୀନି ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅସ୍ସୁପୁଣ୍ଣନେତ୍ତା ହୁତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥ, ମଯଂ ୱୋ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମା’’ତି ଥେରଂ ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିଂସୁ। ମନୁସ୍ସା ଥେରଂ ଅଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଅଯ୍ୟୋ କୁହି’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ପେସେତ୍ୱା ସଯଂ ପିଣ୍ଡପାତମାଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ପରିୱତ୍ତମାନା ରୋଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଯଂ ୱୋ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେ ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥା’’ତି ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ।

ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନିବଦ୍ଧଂ ଯାଗୁଭତ୍ତଂ ୱିହାରମେୱ ପେସେନ୍ତି। ଥେରୋପି ଇତରେ ସଟ୍ଠି ଭିକ୍ଖୂ ନିରନ୍ତରଂ ଓୱଦତି। ତେ ତସ୍ସୋୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଉପକଟ୍ଠାଯ ପୱାରଣାଯ ସବ୍ବେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ । ତେ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସା ଚ ପନ ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା ହୁତ୍ୱା ଥେରମାହଂସୁ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମମ୍ହା’’ତି । ଥେରୋ ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଦୁବ୍ବଲୋ, ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଚ ଅମନୁସ୍ସପରିଗ୍ଗହିତା ଅଟୱୀ ଅତ୍ଥି, ମଯି ଏତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ସବ୍ବେ କିଲମିସ୍ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖମ୍ପି ଲଭିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି, ଇମେ ପୁରେତରମେୱ ପେସେସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥ ନେ ଆହ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ତୁମ୍ହେ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେ ପନ ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଅହଂ ଦୁବ୍ବଲୋ, ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଚ ଅମନୁସ୍ସପରିଗ୍ଗହିତା ଅଟୱୀ ଅତ୍ଥି, ମଯି ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ସବ୍ବେ କିଲମିସ୍ସଥ, ତୁମ୍ହେ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି। ‘‘ମା, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ କରିତ୍ଥ, ମଯଂ ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ମା ୱୋ, ଆୱୁସୋ, ଏୱଂ ରୁଚିତ୍ଥ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ମଯ୍ହଂ ଅଫାସୁକଂ ଭୱିସ୍ସତି, ମଯ୍ହଂ କନିଟ୍ଠୋ ପନ ତୁମ୍ହେ ଦିସ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ଅଥସ୍ସ ମମ ଚକ୍ଖୂନଂ ପରିହୀନଭାୱଂ ଆରୋଚେଯ୍ୟାଥ, ସୋ ମଯ୍ହଂ ସନ୍ତିକଂ କଞ୍ଚିଦେୱ ପହିଣିସ୍ସତି, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ମମ ୱଚନେନ ଦସବଲଞ୍ଚ ଅସୀତିମହାଥେରେ ଚ ୱନ୍ଦଥା’’ତି ତେ ଉଯ୍ୟୋଜେସି।

ତେ ଥେରଂ ଖମାପେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପୱିସିଂସୁ। ମନୁସ୍ସା ତେ ଦିସ୍ୱା ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟାନଂ ଗମନାକାରୋ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଉପାସକା, ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମମ୍ହା’’ତି। ତେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚିତ୍ୱା ତେସଂ ଗମନଛନ୍ଦମେୱ ଞତ୍ୱା ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ପରିଦେୱିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିଂସୁ। ତେପି ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଞ୍ଚ ଅସୀତିମହାଥେରେ ଚ ଥେରସ୍ସ ୱଚନେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଯତ୍ଥ ଥେରସ୍ସ କନିଟ୍ଠୋ ୱସତି, ତଂ ୱୀଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିଂସୁ। କୁଟୁମ୍ବିକୋ ତେ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ନିସୀଦାପେତ୍ୱା କତପଟିସନ୍ଥାରୋ ‘‘ଭାତିକତ୍ଥେରୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, କୁହି’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ତେ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱାୱ ତେସଂ ପାଦମୂଲେ ପରିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ରୋଦିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଇଦାନି, ଭନ୍ତେ, କିଂ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି? ‘‘ଥେରୋ ଇତୋ କସ୍ସଚି ଆଗମନଂ ପଚ୍ଚାସୀସତି, ତସ୍ସ ଗତକାଲେ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗମିସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ଅଯଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭାଗିନେଯ୍ୟୋ ପାଲିତୋ ନାମ, ଏତଂ ପେସେଥା’’ତି। ‘‘ଏୱଂ ପେସେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ମଗ୍ଗେ ପରିପନ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ପେସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ କତ୍ୱା ପେସେଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ଅଥ ନଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଅଡ୍ଢମାସମତ୍ତଂ ପତ୍ତଚୀୱରଗ୍ଗହଣାଦୀନି ସିକ୍ଖାପେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ପହିଣିଂସୁ।

ସୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ତଂ ଗାମଂ ପତ୍ୱା ଗାମଦ୍ୱାରେ ଏକଂ ମହଲ୍ଲକଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଇମଂ ଗାମଂ ନିସ୍ସାଯ କୋଚି ଆରଞ୍ଞକୋ ୱିହାରୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କୋ ନାମ ତତ୍ଥ ୱସତୀ’’ତି? ‘‘ପାଲିତତ୍ଥେରୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ମଗ୍ଗଂ ମେ ଆଚିକ୍ଖଥା’’ତି। ‘‘କୋସି ତ୍ୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଥେରସ୍ସ ଭାଗିନେଯ୍ୟୋମ୍ହୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ନେସି। ସୋ ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଡ୍ଢମାସମତ୍ତଂ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଥେରଂ ସମ୍ମା ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମାତୁଲକୁଟୁମ୍ବିକୋ ମେ ତୁମ୍ହାକଂ ଆଗମନଂ ପଚ୍ଚାସୀସତି, ଏଥ, ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଆହ। ‘‘ତେନ ହି ଇମଂ ମେ ଯଟ୍ଠିକୋଟିଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି। ସୋ ଯଟ୍ଠିକୋଟିଂ ଗହେତ୍ୱା ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପାୱିସି। ମନୁସ୍ସା ଥେରଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଗମନାକାରୋ ୱୋ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘ଆମ, ଉପାସକା, ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତେ ନାନପ୍ପକାରେନ ଯାଚିତ୍ୱା ଅଲଭନ୍ତା ଥେରଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା

ଉପଦ୍ଦୂପଥଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରୋଦିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିଂସୁ। ସାମଣେରୋ ଥେରଂ ଯଟ୍ଠିକୋଟିଯା ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଅଟୱିଯଂ କଟ୍ଠନଗରଂ ନାମ ଥେରେନ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱୁଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ ଗାମଂ ସମ୍ପାପୁଣି, ସୋ ଗାମତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ଗୀତଂ ଗାଯିତ୍ୱା ଦାରୂନି ଉଦ୍ଧରନ୍ତିଯା ଏକିସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ଗୀତସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ସରେ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି। ଇତ୍ଥିସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ହି ଅଞ୍ଞୋ ସଦ୍ଦୋ ପୁରିସାନଂ ସକଲସରୀରଂ ଫରିତ୍ୱା ଠାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ତେନାହ ଭଗୱା –

''ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକସଦ୍ଦମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି, ଯଂ ଏୱଂ ପୁରିସସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠତି, ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତ୍ଥିସଦ୍ଦୋ''ତି (ଅ। ନି। ୧।୨)।

ସାମଣେରୋ ତତ୍ଥ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଯଟ୍ଠିକୋଟିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ''ତିଟ୍ଠଥ ତାୱ, ଭନ୍ତେ, କିଚ୍ଚଂ ମେ ଅତ୍ଥୀ''ତି ତସ୍ସା ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ। ସା ତଂ ଦିସ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ସୋ ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ସୀଲୱିପତ୍ତିଂ ପାପୁଣି। ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଇଦାନେୱ ଏକୋ ଗୀତସଦ୍ଦୋ ସୁଯ୍ୟିତ୍ଥ। ସୋ ଚ ଖୋ ଇତ୍ଥିଯା ସଦ୍ଦୋ ଛିଜ୍ଜି, ସାମଣେରୋପି ଚିରାଯତି, ସୋ ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ସୀଲୱିପତ୍ତିଂ ପତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ସୋପି ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''ଗଚ୍ଛାମ, ଭନ୍ତେ''ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ପୁଚ୍ଛି – ''ପାପୋଜାତୋସି ସାମଣେରା''ତି। ସୋ ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା ଥେରେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ପୁଟ୍ଠୋପି ନ କିଞ୍ଚି କଥେସି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଆହ – ''ତାଦିସେନ ପାପେନ ମମ ଯଟ୍ଠିକୋଟିଗ୍ଗହଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀ''ତି। ସୋ ସଂୱେଗପ୍ପତ୍ତୋ କାସାଯାନି ଅପନେତ୍ୱା ଗିହିନିଯାମେନ ପରିଦହିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ସାମଣେରୋ, ଇଦାନି ପନମ୍ହି ଗିହୀ ଜାତୋ, ପବ୍ବଜନ୍ତୋପି ଚ ସ୍ୱାହଂ ନ ସଦ୍ଧାଯ ପବ୍ବଜିତୋ, ମଗ୍ଗପରିପନ୍ଥଭଯେନ ପବ୍ବଜିତୋ, ଏଥ ଗଚ୍ଛାମା''ତି ଆହ। ''ଆୱୁସୋ, ଗିହିପାପୋପି ସମଣପାପୋପି ପାପୋଯେୱ, ତ୍ୱଂ ସମଣଭାୱେ ଠତ୍ୱାପି ସୀଲମତ୍ତଂ ପୂରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଗିହୀ ହୁତ୍ୱା କିଂ ନାମ କଲ୍ୟାଣଂ କରିସ୍ସସି, ତାଦିସେନ ପାପେନ ମମ ଯଟ୍ଠିକୋଟିଗ୍ଗହଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ଆହ। ''ଭନ୍ତେ, ଅମନୁସ୍ସୁପଦ୍ଦୱୋ ମଗ୍ଗୋ, ତୁମ୍ହେ ଚ ଅନ୍ଧା ଅପରିଣାଯକା, କଥଂ ଇଧ ୱସିସ୍ସଥା''ତି? ଅଥ ନଂ ଥେରୋ, ''ଆୱୁସୋ, ତ୍ୱଂ ମା ଏୱଂ ଚିନ୍ତଯି, ଇଧେୱ ମେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ମରନ୍ତସ୍ସାପି ଅପରାପରଂ ପରିୱତ୍ତନ୍ତସ୍ସାପି ତଯା ସଦ୍ଧିଂ ଗମନଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

''ହନ୍ଦାହଂ ହତଚକ୍ଖୁସ୍ମି, କନ୍ତାରଦ୍ଧାନମାଗତୋ;

ସେଯ୍ୟମାନୋ ନ ଗଚ୍ଛାମି, ନତ୍ଥି ବାଲେ ସହାଯତା।

''ହନ୍ଦାହଂ ହତଚକ୍ଖୁସ୍ମି, କନ୍ତାରଦ୍ଧାନମାଗତୋ;

ମରିସ୍ସାମି ନୋ ଗମିସ୍ସାମି, ନତ୍ଥି ବାଲେ ସହାଯତା''ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଇତରୋ ସଂୱେଗଜାତୋ ''ଭାରିଯଂ ୱତ ମେ ସାହସିକଂ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ କମ୍ମଂ କତ''ନ୍ତି ବାହା ପଗ୍ଗୟ୍ହ କନ୍ଦନ୍ତୋ ୱନସଣ୍ଡଂ ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ତଥା ପକ୍କନ୍ତୋୱ ଅହୋସି। ଥେରସ୍ସାପି ସୀଲତେଜେନ ସଟ୍ଠିଯୋଜନାଯାମଂ ପଞ୍ଞାସଯୋଜନୱିତ୍ଥତଂ ପନ୍ନରସଯୋଜନବହଲଂ ଜଯସୁମନପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣଂ ନିସୀଦନୁଟ୍ଠହନକାଲେସୁ ଓନମନୁନ୍ନମନପକତିକଂ ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱରଞ୍ଞୋ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାସନଂ ଉଣ୍ହାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ସକ୍କୋ ''କୋ ନୁ ଖୋ ମଂ ଠାନା ଚାୱେତୁକାମୋ''ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଥେରଂ ଅଦ୍ଦସ। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ସହସ୍ସନେତ୍ତୋ ଦେୱିନ୍ଦୋ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ୱିସୋଧଯି;

ପାପଗରହୀ ଅଯଂ ପାଲୋ, ଆଜୀୱଂ ପରିସୋଧଯି।

''ସହସ୍ସନେତ୍ତୋ ଦେୱିନ୍ଦୋ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ୱିସୋଧଯି;

ଧମ୍ମଗରୁକୋ ଅଯଂ ପାଲୋ, ନିସିନ୍ନୋ ସାସନେ ରତୋ''ତି।

ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ସଚାହଂ ଏୱରୂପସ୍ସ ପାପଗରହିନୋ ଧମ୍ମଗରୁକସ୍ସ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ନ ଗମିସ୍ସାମି, ମୁଦ୍ଧା ମେ ସତ୍ତଧା ଫଲେଯ୍ୟ, ଗମିସ୍ସାମି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକ''ନ୍ତି। ତତୋ –

''ସହସ୍ସନେତ୍ତୋ ଦେୱିନ୍ଦୋ, ଦେୱରଜ୍ଜସିରିନ୍ଧରୋ;

ତଙ୍ଖଣେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱାନ, ଚକ୍ଖୁପାଲମୁପାଗମି’’। –

ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଚ ପନ ଥେରସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ପଦସଦ୍ଦମକାସି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କୋ ଏସୋ’’ତି? ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଦ୍ଧିକୋ’’ତି। ‘‘କୁହିଂ ଯାସି ଉପାସକା’’ତି ? ‘‘ସାୱତ୍ଥିଯଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯାହି, ଆୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ଅଯ୍ୟୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, କୁହିଂ ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ଅହମ୍ପି ତତ୍ଥେୱ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଏକତୋୱ ଗଚ୍ଛାମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଦୁବ୍ବଲୋ, ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ତୱ ପପଞ୍ଚୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ମଯ୍ହଂ ଅଚ୍ଚାଯିକଂ ନତ୍ଥି, ଅହମ୍ପି ଅଯ୍ୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦସସୁ ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂସୁ ଏକଂ ଲଭିସ୍ସାମି, ଏକତୋୱ ଗଚ୍ଛାମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ଥେରୋ ‘‘ଏସୋ ସପ୍ପୁରିସୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ତେନ ହି ସଦ୍ଧିଂ ଗମିସ୍ସାମି, ଯଟ୍ଠିକୋଟିଂ ଗଣ୍ହ ଉପାସକା’’ତି ଆହ। ସକ୍କୋ ତଥା କତ୍ୱା ପଥୱିଂ ସଙ୍ଖିପନ୍ତୋ ସାଯନ୍ହସମଯେ ଜେତୱନଂ ସମ୍ପାପେସି। ଥେରୋ ସଙ୍ଖପଣୱାଦିସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କତ୍ଥେସୋ ସଦ୍ଦୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସାୱତ୍ଥିଯଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ପୁବ୍ବେ ମଯଂ ଗମନକାଲେ ଚିରେନ ଗମିମ୍ହା’’ତି। ‘‘ଅହଂ ଉଜୁମଗ୍ଗଂ ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଥେରୋ ‘‘ନାଯଂ ମନୁସ୍ସୋ, ଦେୱତା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି।

‘‘ସହସ୍ସନେତ୍ତୋ ଦେୱିନ୍ଦୋ, ଦେୱରଜ୍ଜସିରିନ୍ଧରୋ;

ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱାନ ତଂ ମଗ୍ଗଂ, ଖିପ୍ପଂ ସାୱତ୍ଥିମାଗମୀ’’ତି।

ସୋ ଥେରଂ ନେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସେୱତ୍ଥାଯ କନିଟ୍ଠକୁଟୁମ୍ବିକେନ କାରିତଂ ପଣ୍ଣସାଲଂ ନେତ୍ୱା ଫଲକେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପିଯସହାଯକୱଣ୍ଣେନ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ସମ୍ମ, ଚୂଳପାଲା’’ତି ପକ୍କୋସି। ‘‘କିଂ, ସମ୍ମା’’ତି? ‘‘ଥେରସ୍ସାଗତଭାୱଂ ଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ନ ଜାନାମି, କିଂ ପନ ଥେରୋ ଆଗତୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ସମ୍ମ, ଇଦାନି ଅହଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ତଯା କାରିତପଣ୍ଣସାଲାଯ ନିସିନ୍ନକଂ ଦିସ୍ୱା ଆଗତୋମ୍ହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। କୁଟୁମ୍ବିକୋପି ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ପରିୱତ୍ତନ୍ତୋ ରୋଦିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ଦିସ୍ୱା ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜିତୁଂ ନାଦାସି’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଦାସଦାରକେ ଭୁଜିସ୍ସେ କତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ‘‘ଅନ୍ତୋଗାମତୋ ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ଆହରିତ୍ୱା ଥେରଂ ଉପଟ୍ଠହଥା’’ତି ପଟିଯାଦେସି। ସାମଣେରା ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଥେରଂ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଦିସାୱାସିନୋ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ଜେତୱନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅସୀତିମହାଥେରେ ଚ, ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ୱିହାରଚାରିକଂ ଚରନ୍ତା ଚକ୍ଖୁପାଲତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ୱା ‘‘ଇଦମ୍ପି ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ସାଯଂ ତଦଭିମୁଖା ଅହେସୁଂ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ମହାମେଘୋ ଉଟ୍ଠହି। ତେ ‘‘ଇଦାନି ଅତିସାଯନ୍ହୋ, ମେଘୋ ଚ ଉଟ୍ଠିତୋ, ପାତୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ନିୱତ୍ତିଂସୁ। ଦେୱୋ ପଠମଯାମଂ ୱସ୍ସିତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମଯାମେ ୱିଗତୋ। ଥେରୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ଆଚିଣ୍ଣଚଙ୍କମନୋ, ତସ୍ମା ପଚ୍ଛିମଯାମେ ଚଙ୍କମନଂ ଓତରି। ତଦା ଚ ପନ ନୱୱୁଟ୍ଠାଯ ଭୂମିଯା ବହୂ ଇନ୍ଦଗୋପକା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ତେ ଥେରେ ଚଙ୍କମନ୍ତେ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ୱିପଜ୍ଜିଂସୁ। ଅନ୍ତେୱାସିକା ଥେରସ୍ସ ଚଙ୍କମନଟ୍ଠାନଂ କାଲସ୍ସେୱ ନ ସମ୍ମଜ୍ଜିଂସୁ। ଇତରେ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଚଙ୍କମନେ ମତପାଣକେ ଦିସ୍ୱା ‘‘କୋ ଇମସ୍ମିଂ ଚଙ୍କମତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାଯୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ତେ ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ ‘‘ପସ୍ସଥାୱୁସୋ, ସମଣସ୍ସ କମ୍ମଂ, ସଚକ୍ଖୁକକାଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ କିଞ୍ଚି ଅକତ୍ୱା ଇଦାନି ଚକ୍ଖୁୱିକଲକାଲେ ‘ଚଙ୍କମାମୀ’ତି ଏତ୍ତକେ ପାଣକେ ମାରେସି ‘ଅତ୍ଥଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି ଅନତ୍ଥଂ କରୋତୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଚକ୍ଖୁପାଲତ୍ଥେରୋ ‘ଚଙ୍କମାମୀ’ତି ବହୂ ପାଣକେ ମାରେସୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ସୋ ତୁମ୍ହେହି ମାରେନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି? ‘‘ନ ଦିଟ୍ଠୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯଥେୱ ତୁମ୍ହେ ତଂ ନ ପସ୍ସଥ, ତଥେୱ ସୋପି ତେ ପାଣେ ନ ପସ୍ସତି। ଖୀଣାସୱାନଂ ମରଣଚେତନା ନାମ ନତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯେ ସତି କସ୍ମା ଅନ୍ଧୋ ଜାତୋ’’ତି? ‘‘ଅତ୍ତନୋ କତକମ୍ମୱସେନ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ତେନ କତ’’ନ୍ତି? ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଣାଥ –

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ କାସିରଞ୍ଞେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ଏକୋ ୱେଜ୍ଜୋ ଗାମନିଗମେସୁ ଚରିତ୍ୱା ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଏକଂ ଚକ୍ଖୁଦୁବ୍ବଲଂ ଇତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କିଂ ତେ ଅଫାସୁକ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅକ୍ଖୀହି ନ ପସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଭେସଜ୍ଜଂ ତେ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି? ‘‘କରୋହି, ସାମୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ମେ ଦସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ସଚେ ମେ ଅକ୍ଖୀନି ପାକତିକାନି କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ଅହଂ ତେ ସଦ୍ଧିଂ ପୁତ୍ତଧୀତାହି ଦାସୀ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ଭେସଜ୍ଜଂ ସଂୱିଦହି, ଏକଭେସଜ୍ଜେନେୱ ଅକ୍ଖୀନି ପାକତିକାନି ଅହେସୁଂ। ସା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହମେତସ୍ସ ସପୁତ୍ତଧୀତା ଦାସୀ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ପଟିଜାନିଂ, ‘‘ନ ଖୋ ପନ ମଂ ସଣ୍ହେନ ସମ୍ମାଚାରେନ ସମୁଦାଚରିସ୍ସତି, ୱଞ୍ଚେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି। ସା ୱେଜ୍ଜେନାଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କୀଦିସଂ, ଭଦ୍ଦେ’’ତି ପୁଟ୍ଠା ‘‘ପୁବ୍ବେ ମେ ଅକ୍ଖୀନି ଥୋକଂ ରୁଜ୍ଜିଂସୁ, ଇଦାନି ପନ ଅତିରେକତରଂ ରୁଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ୱେଜ୍ଜୋ ‘‘ଅଯଂ ମଂ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ଅଦାତୁକାମା, ନ ମେ ଏତାଯ ଦିନ୍ନାଯ ଭତିଯା ଅତ୍ଥୋ, ଇଦାନେୱ

ନଂ ଅନ୍ଧଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭରିଯାଯ ଏତମତ୍ଥଂ ଆଚିକ୍ଖି। ସା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ସୋ ଏକଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ତସ୍ସା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଇମଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ଅଞ୍ଜେହୀ’’ତି ଅଞ୍ଜାପେସି। ଅଥସ୍ସା ଦ୍ୱେ ଅକ୍ଖୀନି ଦୀପସିଖା ୱିଯ ୱିଜ୍ଝାଯିଂସୁ। ସୋ ୱେଜ୍ଜୋ ଚକ୍ଖୁପାଲୋ ଅହୋସି।

ଭିକ୍ଖୱେ, ତଦା ମମ ପୁତ୍ତେନ କତକମ୍ମଂ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଅନୁବନ୍ଧି। ପାପକମ୍ମଞ୍ହି ନାମେତଂ ଧୁରଂ ୱହତୋ ବଲିବଦ୍ଦସ୍ସ ପଦଂ ଚକ୍କଂ ୱିଯ ଅନୁଗଚ୍ଛତୀତି ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁଂ କଥେତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠାପିତମତ୍ତିକଂ ସାସନଂ ରାଜମୁଦ୍ଦାଯ ଲଞ୍ଛେନ୍ତୋ ୱିଯ ଧମ୍ମରାଜା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧।

‘‘ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା, ମନୋସେଟ୍ଠା ମନୋମଯା;

ମନସା ଚେ ପଦୁଟ୍ଠେନ, ଭାସତି ୱା କରୋତି ୱା;

ତତୋ ନଂ ଦୁକ୍ଖମନ୍ୱେତି, ଚକ୍କଂୱ ୱହତୋ ପଦ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ମନୋତି କାମାୱଚରକୁସଲାଦିଭେଦଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଚତୁଭୂମିକଚିତ୍ତଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ପଦେ ତଦା ତସ୍ସ ୱେଜ୍ଜସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତୱସେନ ନିଯମିଯମାନଂ ୱୱତ୍ଥାପିଯମାନଂ ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜିଯମାନଂ ଦୋମନସ୍ସସହଗତଂ ପଟିଘସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତମେୱ ଲବ୍ଭତି। ପୁବ୍ବଙ୍ଗମାତି ତେନ ପଠମଗାମିନା ହୁତ୍ୱା ସମନ୍ନାଗତା। ଧମ୍ମାତି ଗୁଣଦେସନାପରିଯତ୍ତିନିସ୍ସତ୍ତନିଜ୍ଜୀୱୱସେନ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ନାମ। ତେସୁ –

‘‘ନ ହି ଧମ୍ମୋ ଅଧମ୍ମୋ ଚ, ଉଭୋ ସମୱିପାକିନୋ;

ଅଧମ୍ମୋ ନିରଯଂ ନେତି, ଧମ୍ମୋ ପାପେତି ସୁଗ୍ଗତି’’ନ୍ତି। (ଥେରଗା। ୩୦୪; ଜା। ୧।୧୫।୩୮୬) –

ଅଯଂ ଗୁଣଧମ୍ମୋ ନାମ। ‘‘ଧମ୍ମଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଆଦିକଲ୍ୟାଣ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୩।୪୨୦) ଅଯଂ ଦେସନାଧମ୍ମୋ ନାମ। ‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚେ କୁଲପୁତ୍ତା ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣନ୍ତି ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୨୩୯) ଅଯଂ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମୋ ନାମ। ‘‘ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସମଯେ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି, ଖନ୍ଧା ହୋନ୍ତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ୧୨୧) ଅଯଂ ନିସ୍ସତ୍ତଧମ୍ମୋ ନାମ, ନିଜ୍ଜୀୱଧମ୍ମୋତିପି ଏସୋ ଏୱ। ତେସୁ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିସ୍ସତ୍ତନିଜ୍ଜୀୱଧମ୍ମୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସୋ ଅତ୍ଥତୋ ତଯୋ ଅରୂପିନୋ ଖନ୍ଧା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତି। ଏତେ ହି ମନୋ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ଏତେସନ୍ତି ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ନାମ।

କଥଂ ପନେତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକୱତ୍ଥୁକୋ ଏକାରମ୍ମଣୋ ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଏକକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ମନୋ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ନାମ ହୋତୀତି? ଉପ୍ପାଦପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ। ଯଥା ହି ବହୂସୁ ଏକତୋ ଗାମଘାତାଦୀନି କମ୍ମାନି କରୋନ୍ତେସୁ ‘‘କୋ ଏତେସଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଯୋ ନେସଂ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ଯଂ ନିସ୍ସାଯ ତେ ତଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ସୋ ଦତ୍ତୋ ୱା ମିତ୍ତୋ ୱା ତେସଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତି ଉପ୍ପାଦପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ ମନୋ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ଏତେସନ୍ତି ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା। ନ ହି ତେ ମନେ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ମନୋ ପନ ଏକଚ୍ଚେସୁ ଚେତସିକେସୁ ଅନୁପଜ୍ଜନ୍ତେସୁପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତିଯେୱ। ଅଧିପତିୱସେନ ପନ ମନୋ ସେଟ୍ଠୋ ଏତେସନ୍ତି ମନୋସେଟ୍ଠୋ। ଯଥା ହି ଚୋରାଦୀନଂ ଚୋରଜେଟ୍ଠକାଦଯୋ ଅଧିପତିନୋ ସେଟ୍ଠା। ତଥା ତେସମ୍ପି ମନୋ ଅଧିପତି ମନୋୱ ସେଟ୍ଠା। ଯଥା ପନ ଦାରୁଆଦୀହି ନିପ୍ଫନ୍ନାନି ତାନି ତାନି ଭଣ୍ଡାନି ଦାରୁମଯାଦୀନି ନାମ ହୋନ୍ତି, ତଥା ତେପି ମନତୋ ନିପ୍ଫନ୍ନତ୍ତା ମନୋମଯା ନାମ।

ପଦୁଟ୍ଠେନାତି ଆଗନ୍ତୁକେହି ଅଭିଜ୍ଝାଦୀହି ଦୋସେହି ପଦୁଟ୍ଠେନ। ପକତିମନୋ ହି ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ, ତଂ ଅପଦୁଟ୍ଠଂ। ଯଥା ହି ପସନ୍ନଂ ଉଦକଂ ଆଗନ୍ତୁକେହି ନୀଲାଦୀହି ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ନୀଲୋଦକାଦିଭେଦଂ ହୋତି, ନ ଚ ନୱଂ ଉଦକଂ, ନାପି ପୁରିମଂ ପସନ୍ନୌଦକମେୱ, ତଥା ତମ୍ପି ଆଗନ୍ତୁକେହି ଅଭିଜ୍ଝାଦୀହି ଦୋସେହି ପଦୁଟ୍ଠଂ ହୋତି, ନ ଚ ନୱଂ ଚିତ୍ତଂ, ନାପି ପୁରିମଂ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତମେୱ, ତେନାହ ଭଗୱା – ‘‘ପଭସ୍ସରମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଆଗନ୍ତୁକେହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧।୪୯)। ଏୱଂ ମନସା ଚେ ପଦୁଟ୍ଠେନ, ଭାସତି ୱା କରୋତି ୱା ସୋ ଭାସମାନୋ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତମେୱ ଭାସତି, କରୋନ୍ତୋ ତିୱିଧଂ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତମେୱ କରୋତି, ଅଭାସନ୍ତୋ ଅକରୋନ୍ତୋ ତାଯ ଅଭିଜ୍ଝାଦୀହି ପଦୁଟ୍ଠମାନସତାଯ ତିୱିଧଂ ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପୂରେତି। ଏୱମସ୍ସ ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥା ପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ତତୋ ନଂ ଦୁକ୍ଖମନ୍ୱେତୀତି ତତୋ ତିୱିଧଦୁଚ୍ଚରିତତୋ ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନ୍ୱେତି, ଦୁଚ୍ଚରିତାନୁଭାୱେନ ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ, ମନୁସ୍ସେସୁ ୱା ତମତ୍ତଭାୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ କାଯୱତ୍ଥୁକମ୍ପି ଇତରମ୍ପୀତି ଇମିନା ପରିଯାଯେନ କାଯିକଚେତସିକଂ ୱିପାକଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଗଚ୍ଛତି। ଯଥା କିଂ? ଚକ୍କଂୱ ୱହତୋ ପଦନ୍ତି ଧୁରେ ଯୁତ୍ତସ୍ସ ଧୁରଂ ୱହତୋ ବଲିବଦ୍ଦସ୍ସ ପଦଂ ଚକ୍କଂ ୱିଯ। ଯଥା ହି ସୋ ଏକମ୍ପି ଦିୱସଂ ଦ୍ୱେପି ପଞ୍ଚପି ଦସପି ଅଡ୍ଢମାସମ୍ପି ମାସମ୍ପି ୱହନ୍ତୋ ଚକ୍କଂ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ଜହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି , ଅଥ ଖ୍ୱସ୍ସ ପୁରତୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଯୁଗଂ ଗୀୱଂ ବାଧତି, ପଚ୍ଛତୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଚକ୍କଂ ଊରୁମଂସଂ ପଟିହନତି। ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ଆକାରେହି ବାଧନ୍ତଂ ଚକ୍କଂ ତସ୍ସ ପଦାନୁପଦିକଂ ହୋତି; ତଥେୱ ମନସା ପଦୁଟ୍ଠେନ ତୀଣି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ପୂରେତ୍ୱା ଠିତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନିରଯାଦୀସୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ଦୁଚ୍ଚରିତମୂଲକଂ କାଯିକମ୍ପି ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖମନୁବନ୍ଧତୀତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ତିଂସସହସ୍ସା ଭିକ୍ଖୂ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ସମ୍ପତ୍ତପରିଭାଯପି ଦେସନା ସାତ୍ଥିକା ସଫଲା ଅହୋସୀତି।

ଚକ୍ଖୁପାଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ

୨। ମଟ୍ଟକୁଣ୍ଡଲୀୱତ୍ଥୁ

୨।ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମାଧମ୍ମାତି ଦୁତିଯଗାଥାପି ସାୱତ୍ଥିଯଂଯେୱ ମଟ୍ଟକୁଣ୍ଡଲିଂ ଆରବ୍ଭ ଭାସିତା।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ଅଦିନ୍ନପୁବ୍ବକୋ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସି। ତେନ କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚି ନ ଦିନ୍ନପୁବ୍ବଂ, ତେନ ତଂ ‘‘ଅଦିନ୍ନପୁବ୍ବକୋ’’ତ୍ୱେୱ ସଞ୍ଜାନିଂସୁ। ତସ୍ସ ଏକପୁତ୍ତକୋ ଅହୋସି ପିଯୋ ମନାପୋ। ଅଥସ୍ସ ପିଲନ୍ଧନଂ କାରେତୁକାମୋ ‘‘ସଚେ ସୁୱଣ୍ଣକାରେ କାରେସ୍ସାମି, ଭତ୍ତୱେତନଂ ଦାତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ସଯମେୱ ସୁୱଣ୍ଣଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ମଟ୍ଠାନି କୁଣ୍ଡଲାନି କତ୍ୱା ଅଦାସି। ତେନସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ମଟ୍ଟକୁଣ୍ଡଲୀତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ। ତସ୍ସ ସୋଳସୱସ୍ସିକକାଲେ ପଣ୍ଡୁରୋଗୋ ଉଦପାଦି। ତସ୍ସ ମାତା ପୁତ୍ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ତେ ରୋଗୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତିକିଚ୍ଛାପେହି ନ’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘ଭୋତି ସଚେ ୱେଜ୍ଜଂ ଆନେସ୍ସାମି, ଭତ୍ତୱେତନଂ ଦାତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତି; କିଂ ତ୍ୱଂ ମମ ଧନଚ୍ଛେଦଂ ନ ଓଲୋକେସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଅଥ ନଂ କିଂ କରିସ୍ସସି, ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି? ‘‘ଯଥା ମେ ଧନଚ୍ଛେଦୋ ନ ହୋତି, ତଥା କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ୱେଜ୍ଜାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅସୁକରୋଗସ୍ସ ନାମ ତୁମ୍ହେ କିଂ ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ତେ ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ରୁକ୍ଖତଚାଦିଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି। ସୋ ତମାହରିତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋତି। ତଂ କରୋନ୍ତସ୍ସେୱସ୍ସ ରୋଗୋ ବଲୱା ଅହୋସି, ଅତେକିଚ୍ଛଭାୱଂ ଉପାଗମି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଏକଂ ୱେଜ୍ଜଂ ପକ୍କୋସି। ସୋ ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱାୱ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଏକଂ କିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ଅଞ୍ଞଂ ୱେଜ୍ଜଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ତିକିଚ୍ଛାପେହୀ’’ତି ତଂ ପହାଯ ନିକ୍ଖମି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତସ୍ସ ମରଣସମଯଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ଆଗତା ଅନ୍ତୋଗେହେ ସାପତେଯ୍ୟଂ ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି, ବହି ନଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପୁତ୍ତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ବହିଆଳିନ୍ଦେ ନିପଜ୍ଜାପେସି।

ତଂ ଦିୱସଂ ଭଗୱା ବଲୱପଚ୍ଚୂସସମଯେ ମହାକରୁଣାସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ପୁବ୍ବବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରାନଂ ଉସ୍ସନ୍ନକୁସଲମୂଲାନଂ ୱେନେଯ୍ୟବନ୍ଧୱାନଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନା ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ଞାଣଜାଲଂ ପତ୍ଥରି। ମଟ୍ଟକୁଣ୍ଡଲୀ ବହିଆଳିନ୍ଦେ ନିପନ୍ନାକାରେନେୱ ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପଞ୍ଞାଯି। ସତ୍ଥା ତଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋଗେହା ନୀହରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିପଜ୍ଜାପିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମଯ୍ହଂ ଏତ୍ଥ ଗତପଚ୍ଚଯେନ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ଇଦଂ ଅଦ୍ଦସ – ଅଯଂ ମାଣୱୋ ମଯି ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା କାଲଂ କତ୍ୱା ତାୱତିଂସଦେୱଲୋକେ ତିଂସଯୋଜନିକେ କନକୱିମାନେ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତି, ଅଚ୍ଛରାସହସ୍ସପରିୱାରୋ ଭୱିସ୍ସତି, ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ତଂ ଝାପେତ୍ୱା ରୋଦନ୍ତୋ ଆଳାହନେ ୱିଚରିସ୍ସତି। ଦେୱପୁତ୍ତୋ ତିଗାୱୁତପ୍ପମାଣଂ ସଟ୍ଠିସକଟଭାରାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତଂ ଅଚ୍ଛରାସହସ୍ସପରିୱାରଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘କେନ ନୁ ଖୋ କମ୍ମେନ ମଯା ଅଯଂ ସିରିସମ୍ପତ୍ତି ଲଦ୍ଧା’’ତି ଓଲୋକେତ୍ୱା ମଯି ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦେନ ଲଦ୍ଧଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଧନଚ୍ଛେଦଭଯେନ ମମ ଭେସଜ୍ଜମକତ୍ୱା ଇଦାନି ଆଳାହନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରୋଦତି, ୱିପ୍ପକାରପ୍ପତ୍ତଂ ନଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପିତରି ରୋଦନ୍ତେ ମଟ୍ଟକୁଣ୍ଡଲିୱଣ୍ଣେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆଳାହନସ୍ସାୱିଦୂରେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ରୋଦିସ୍ସତି। ଅଥ ନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘କୋସି ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି। ‘‘ଅହଂ ତେ ପୁତ୍ତୋ ମଟ୍ଟକୁଣ୍ଡଲୀ’’ତି ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସତି। ‘‘କୁହିଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋସୀ’’ତି? ‘‘ତାୱତିଂସଭୱନେ’’ତି। ‘‘କିଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ମଯି ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦେନ ନିବ୍ବତ୍ତଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ତୁମ୍ହେସୁ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ନାମ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ମଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି। ଅଥସ୍ସାହଂ ‘‘ଏତ୍ତକାନି ସତାନି ୱା ସହସ୍ସାନି ୱା ସତସହସ୍ସାନି ୱାତି ନ ସକ୍କା ଗଣନା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମପଦେ ଗାଥଂ ଭାସିସ୍ସାମି। ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଭୱିସ୍ସତି, ମଟ୍ଟ କୁଣ୍ଡଲୀ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭୱିସ୍ସତି। ତଥା ଅଦିନ୍ନପୁବ୍ବକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ। ଇତି ଇମଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଦିସ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ କତସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନୋ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଗତୋ।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ମଟ୍ଟକୁଣ୍ଡଲୀ ଅନ୍ତୋଗେହାଭିମୁଖୋ ନିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଅତ୍ତନୋ ଅପସ୍ସନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଏକଂ ରସ୍ମିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ମାଣୱୋ

‘‘କିଂ ଓଭାସୋ ନାମେସୋ’’ତି ପରିଓତ୍ତେତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋଓ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅନ୍ଧବାଲପିତରଂ ନିସ୍ସାଯ ଏଓରୂପଂ ବୁଦ୍ଧଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା କାଯଓେଯ୍ୟାଓଟିକଂ ୱା କାତୁଂ ଦାନଂ ୱା ଦାତୁଂ ଧମ୍ମଂ ୱା ସୋତୁଂ ନାଲତ୍ଥଂ, ଇଦାନି ମେ ହତ୍ଥାପି ଅନଧିପତେଯ୍ୟା, ଅଞ୍ଞଂ କତ୍ତଙ୍ଗଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ମନମେଓ ପସାଦେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ଅଲଂ ଏତ୍ତକେନ ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦେନ ଇମସ୍ସା’’ତି ପକ୍କାମି। ସୋ ତଥାଗତେ ଚକ୍ଖୁପଥଂ ୱିଜହନ୍ତେଯେଓ ପସନ୍ନମନୋ କାଲଂ କତ୍ୱା ସୁତ୍ତପ୍ପବୁଦ୍ଧୋ ୱିଯ ଦେଓଲୋକେ ତିଂସଯୋଜନିକେ କନକୱିମାନେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋପିସ୍ସ ସରୀରଂ ଝାପେତ୍ୱା ଆଳାହନେ ରୋଦନପରାଯଣୋ ଅହୋସି, ଦେଓସିକଂ ଆଳାହନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରୋଦତି – ‘‘କହଂ ଏକପୁତ୍ତକ, କହଂ ଏକପୁତ୍ତକା’’ତି। ଦେଓପୁତ୍ତୋପି ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, ‘‘କେନ ମେ କମ୍ମେନ ଲଦ୍ଧା’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ସତ୍ଥରି ମନୋପସାଦେନା’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମମ ଅଫାସୁକକାଲେ ଭେସଜ୍ଜମକାରେତ୍ୱା ଇଦାନି ଆଳାହନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରୋଦତି, ୱିପ୍ପକାରପ୍ପତ୍ତମେଓ ନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ମଟ୍ଠକୁଣ୍ଡଲିୱଣ୍ଣେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆଳାହନସ୍ସାୱିଦୂରେ ବାହା ପଗ୍ଗଯ୍ହ ରୋଦନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ତାଓ ପୁତ୍ତସୋକେନ ରୋଦାମି, ଏସ କିମତ୍ଥଂ ରୋଦତି, ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଅଲଙ୍କତୋ ମଟ୍ଠକୁଣ୍ଡଲୀ,

ମାଲଧାରୀ ହରିଚନ୍ଦନୁସ୍ସଦୋ;

ବାହା ପଗ୍ଗଯ୍ହ କନ୍ଦସି,

ୱନମଜ୍ଝେ କିଂ ଦୁକ୍ଖିତୋ ତୁୱ’’ନ୍ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୦୭; ପେ। ୱ। ୧୮୬);

ସୋ ମାଣୱୋ ଆହ –

‘‘ସୋୱଣ୍ଣମଯୋ ପଭସ୍ସରୋ,

ଉପ୍ପନ୍ନୋ ରଥପଞ୍ଜରୋ ମମ;

ତସ୍ସ ଚକ୍କଯୁଗଂ ନ ୱିନ୍ଦାମି,

ତେନ ଦୁକ୍ଖେନ ଜହାମି ଜୀୱିତ’’ନ୍ତି। (ୱ। ୧୨୦୮; ପେ। ୱ। ୧୮୭);

ଅଥ ନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆହ –

‘‘ସୋୱଣ୍ଣମଯଂ ମଣିମଯଂ,

ଲୋହିତକମଯଂ ଅଥ ରୂପିଯମଯଂ;

ଆଚିକ୍ଖ ମେ ଭଦ୍ଦ ମାଣୱ,

ଚକ୍କଯୁଗଂ ପଟିପାଦଯାମି ତେ’’ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୦୯; ପେ। ୱ। ୧୮୮);

ତଂ ସୁତ୍ୱା ମାଣୱୋ ‘‘ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜମକତ୍ୱା ପୁତ୍ତପଟିରୂପକଂ ମଂ ଦିସ୍ୱା ରୋଦନ୍ତୋ ‘ସୁୱଣ୍ଣାଦିମଯଂ ରଥଚକ୍କଂ କରୋମୀ’ତି ୱଦତି, ହୋତୁ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘କୀୱ ମହନ୍ତଂ ମେ ଚକ୍କଯୁଗଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଯାୱ ମହନ୍ତଂ ଆକଙ୍ଖସି, ତାୱ ମହନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଚନ୍ଦିମସୂରିଯେହି ମେ ଅତ୍ଥୋ, ତେ ମେ ଦେହୀ’’ତି ଯାଚନ୍ତୋ ଆହ –

‘‘ସୋ ମାଣୱୋ ତସ୍ସ ପାୱଦି,

ଚନ୍ଦସୂରିୟା ଉଭୟେତ୍ଥ ଦିସ୍ସରେ;

ସୋୱଣ୍ଣମୟୋ ରଥୋ ମମ,

ତେନ ଚକ୍କୟୁଗେନ ସୋଭତୀ’’ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୧୦; ପେ। ୱ। ୧୮୯);

ଅଥ ନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆହ –

‘‘ବାଲୋ ଖୋ ତ୍ୱଂ ଅସି ମାଣୱ,

ୟୋ ତ୍ୱଂ ପତ୍ଥୟସେ ଅପତ୍ଥିୟଂ;

ମଞ୍ଞାମି ତୁୱଂ ମରିସ୍ସସି,

ନ ହି ତ୍ୱଂ ଲଚ୍ଛସି ଚନ୍ଦସୂରିୟେ’’ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୧୧; ପେ। ୱ। ୧୯୦);

ଅଥ ନଂ ମାଣୱୋ ଆହ –

‘‘କିଂ ପନ ପଞ୍ଞାୟମାନସ୍ସତ୍ଥାୟ ରୋଦନ୍ତୋ ବାଲୋ ହୋତି, ଉଦାହୁ ଅପଞ୍ଞାୟମାନସ୍ସତ୍ଥାୟା’’ତି ୱତ୍ୱା –

‘‘ଗମନାଗମନମ୍ପି ଦିସ୍ସତି,

ୱଣ୍ଣଧାତୁ ଉଭୟତ୍ଥ ୱୀଥିୟା;

ପେତୋ କାଲକତୋ ନ ଦିସ୍ସତି,

କୋ ନିଧ କନ୍ଦତଂ ବାଲ୍ୟତରୋ’’ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୧୨; ପେ। ୱ। ୧୯୧);

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ୟୁତ୍ତଂ ଏସ ୱଦତୀ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା –

‘‘ସଚ୍ଚଂ ଖୋ ୱଦେସି ମାଣୱ,

ଅହମେୱ କନ୍ଦତଂ ବାଲ୍ୟତରୋ;

ଚନ୍ଦଂ ୱିୟ ଦାରକୋ ରୁଦଂ,

ପେତଂ କାଲକତାଭିପତ୍ଥୟି’’ନ୍ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୧୩; ପେ। ୱ। ୧୯୨) –

ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ କଥାୟ ନିସ୍ସୋକୋ ହୁତ୍ୱା ମାଣୱସ୍ସ ଥୁତିଂ କରୋନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

‘‘ଆଦିତ୍ତଂ ୱତ ମଂ ସନ୍ତଂ, ଘତସିତ୍ତଂୱ ପାୱକଂ;

ୱାରିନା ୱିୟ ଓସିଞ୍ଚଂ, ସବ୍ବଂ ନିବ୍ବାପୟେ ଦରଂ।

‘‘ଅବ୍ବହୀ ୱତ ମେ ସଲ୍ଲଂ, ସୋକଂ ହଦୟନିସ୍ସିତଂ;

ୟୋ ମେ ସୋକପରେତସ୍ସ, ପୁତ୍ତସୋକଂ ଅପାନୁଦି।

‘‘ସ୍ୱାହଂ ଅକୂଠହସଲ୍ଲୋସ୍ମି, ସୀତିଭୂତୋସ୍ମି ନିବ୍ବୁତୋ;

ନ ସୋଚାମି ନ ରୋଦାମି, ତୱ ସୁତ୍ୱାନ ମାଣୱା’’ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୧୪-୧୨୧୬; ପୋ। ୱ। ୧୯୩-୧୯୫);

ଅଥ ନଂ ‘‘କୋ ନାମ ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ –

‘‘ଦେୱତାନୁସି ଗନ୍ଧବ୍ବୋ, ଅଦୁ ସକ୍କୋ ପୁରିନ୍ଦଦୋ;

କୋ ୱା ତ୍ୱଂ କସ୍ସ ୱା ପୁତ୍ତୋ, କଥଂ ଜାନେମୁ ତଂ ମଯ’’ନ୍ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୧୭; ପୋ। ୱ। ୧୯୬) –

ଆହ। ଅଥସ୍ସ ମାଣୱୋ –

‘‘ଯଞ୍ଚ କନ୍ଦସି ଯଞ୍ଚ ରୋଦସି,

ପୁତ୍ତଂ ଆଠଆହନେ ସଯଂ ଦହିତ୍ୱା;

ସ୍ୱାହଂ କୁସଲଂ କରିତ୍ୱା କମ୍ମଂ,

ତିଦସାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଗତୋ’’ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୧୮; ପୋ। ୱ। ୧୯୭) –

ଆଚିକ୍ଖି । ଅଥ ନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆହ –

‘‘ଅପ୍ପଂ ୱା ବହୁଂ ୱା ନାଦ୍ଦସାମ,

ଦାନଂ ଦଦନ୍ତସ୍ସ ସକେ ଅଗାରେ;

ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ୱା ତାଦିସଂ,

କେନ କମ୍ମେନ ଗତୋସି ଦେୱଲୋକ’’ନ୍ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୧୯; ପୋ। ୱ। ୧୯୮);

ମାଣୱୋ ଆହ –

‘‘ଆବାଧିକୋହଂ ଦୁକ୍ଖିତୋ ଗିଲାନୋ,

ଆତୁରରୂପୋମ୍ହି ସକେ ନିୱେସନେ;

ବୁଦ୍ଧଂ ୱିଗତରଜଂ ୱିତିଣ୍ଣକଙ୍ଖଂ,

ଅଦ୍ଦକ୍ଖିଂ ସୁଗତଂ ଅନୋମପଞ୍ଞଂ।

‘‘ସ୍ୱାହଂ ମୁଦିତମନୋ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ,

ଅଞ୍ଜଲିଂ ଅକରିଂ ତଥାଗତସ୍ସ;

ତାହଂ କୁସଲଂ କରିତ୍ୱାନ କମ୍ମଂ,

ତିଦସାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଗତୋ’’ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୨୦-୧୨୨୧; ପୋ। ୱ। ୧୯୯-୨୦୦);

ତସ୍ମିଂ କଥେନ୍ତେଯେୱ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସକଲସରୀରଂ ପୀତିଯା ପରିପୂରି। ସୋ ତଂ ପୀତିଂ ପୱେଦେନ୍ତୋ –

‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ,

ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମସ୍ସ ଅଯମୀଦିସୋ ୱିପାକୋ;

ଅହମ୍ପି ପମୁଦିତମନୋ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ,

ଅଜ୍ଜେୱ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ୱଜାମୀ’’ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୨୨; ପୋ। ୱ। ୨୦୧) –

ଆହ। ଅଥ ନଂ ମାଣୱୋ –

‘‘ଅଜ୍ଜେୱ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ୱଜାହି,

ଧମ୍ମଞ୍ଚ ସଙ୍ଘଞ୍ଚ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ;

ତଥେୱ ସିକ୍ଖାପଦାନି ପଞ୍ଚ,

ଅଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲାନି ସମାଦିଯସ୍ସୁ।

ପାଣାତିପାତା ୱିରମସ୍ସୁ ଖିପ୍ପଂ,

ଲୋକେ ଅଦିନ୍ନଂ ପରିୱଜ୍ଜଯସ୍ସୁ;

ଅମଜ୍ଜପୋ ମା ଚ ମୁସା ଭଣାହି,

ସକେନ ଦାରେନ ଚ ହୋହି ତୁଟ୍ଠୋ’’ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୨୩-୧୨୨୪; ପୋ। ୱ। ୨୦୨-୨୦୩) –

ଆହ । ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

‘‘ଅତ୍ଥକାମୋସି ମେ ଯକ୍ଖ, ହିତକାମୋସି ଦେୱତେ;

କରୋମି ତୁଯ୍ହଂ ୱଚନଂ, ତ୍ୱଂସି ଆଚରିଯୋ ମମ।

‘‘ଉପେମି ସରଣଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ଧମ୍ମଞ୍ଚାପି ଅନୁତ୍ତରଂ;

ସଙ୍ଘଞ୍ଚ ନରଦେୱସ୍ସ, ଗଚ୍ଛାମି ସରଣଂ ଅହଂ।

‘‘ପାଣାତିପାତା ୱିରମାମି ଖିପ୍ପଂ,

ଲୋକେ ଅଦିନ୍ନଂ ପରିୱଜ୍ଜଯାମି;

ଅମଜ୍ଜପୋ ନୋ ଚ ମୁସା ଭଣାମି,

ସକେନ ଦାରେନ ଚ ହୋମି ତୁଟ୍ଠୋ’’ତି। (ୱି। ୱ। ୧୨୨୫-୧୨୨୭; ପୋ। ୱ। ୨୦୪-୨୦୬);

ଅଥ ନଂ ଦେୱପୁତ୍ତୋ, ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତେ ଗେହେ ବହୁଂ ଧନଂ ଅତ୍ଥି, ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଦାନଂ ଦେହି, ଧମ୍ମଂ ସୁଣାହି, ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛାହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅନ୍ତରଧାୟି।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଅହଂ ଅଜ୍ଜ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି, ସକ୍କାରଂ କରୋହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ନେୱ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ନ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ, ‘‘ଭୋ ଗୋତମ, ଅଧିୱାସେହି ଅଜ୍ଜତନାୟ ଭତ୍ତଂ ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନା’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଅଧିୱାସେସି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ଅଧିୱାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱେଗେନାଗନ୍ତ୍ୱା ସକେ ନିୱେସନେ ପଣୀତଂ ଖାଦନୀୟଂ ଭୋଜନୀୟଞ୍ଚ ପଟିୟାଦାପେସି। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ତସ୍ସ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପରିୱିସି, ମହାଜନୋ ସନ୍ନିପତି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକେନ କିର ତଥାଗତେ ନିମନ୍ତିତେ ଦ୍ୱେ ଜନକାୟା ସନ୍ନିପତନ୍ତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ‘‘ଅଜ୍ଜ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନାୟ ୱିହେଠିୟମାନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ସନ୍ନିପତନ୍ତି, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ‘‘ଅଜ୍ଜ ବୁଦ୍ଧୱିସୟଂ ବୁଦ୍ଧଲୀଳ୍ହଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ସନ୍ନିପତନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ତଥାଗତମୁପସଙ୍କମିତ୍ୱା ନୀଚାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭୋ ଗୋତମ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦାନଂ ଅଦତ୍ୱା ପୂଜଂ ଅକତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଅସୁତ୍ୱା ଉପୋସଥୱାସଂ ଅୱସିତ୍ୱା କେୱଲଂ ମନୋପସାଦମତ୍ତେନେୱ ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, କସ୍ମା ମଂ ପୁଚ୍ଛସି, ନନୁ ତେ ପୁତ୍ତେନ ମଟ୍ଟକୁଣ୍ଡଲିନା ମୟି ମନଂ ପସାଦେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତଭାୱୋ କଥିତୋ’’ତି? ‘‘କଦା, ଭୋ ଗୋତମା’’ତି? ନନୁ ତ୍ୱଂ ଅଜ୍ଜ ସୁସାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କନ୍ଦନ୍ତୋ ଅୱିଦୂରେ ବାହା ପଗ୍ଗୟ୍ହ କନ୍ଦନ୍ତଂ ଏକଂ ମାଣୱଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଲଙ୍କତୋ ମଟ୍ଟକୁଣ୍ଡଲୀ, ମାଲଧାରୀ ହରିଚନ୍ଦନୁସ୍ସଦୋ’’ତି ଦ୍ୱୀହି ଜନେହି କଥିତକଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ସବ୍ବଂ ମଟ୍ଟକୁଣ୍ଡଲିୱତ୍ଥୁଂ କଥେସି। ତେନେୱେତଂ ବୁଦ୍ଧଭାସିତଂ ନାମ ଜାତଂ।

ତଂ କଥେତ୍ୱା ଚ ପନ ‘‘ନ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକସତଂ ୱା ନ ଦ୍ୱେସତଂ, ଅଥ ଖୋ ମୟି ମନଂ ପସାଦେତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତାନଂ ଗଣନା ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ମହାଜନୋ ନ ନିବ୍ବେମତିକୋ ହୋତି, ଅଥସ୍ସ ଅନିବ୍ବେମତିକଭାୱଂ ୱିଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥା ‘‘ମଟ୍ଟକୁଣ୍ଡଲିଦେୱପୁତ୍ତୋ ୱିମାନେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠାସି। ସୋ ତିଗାୱୁତପ୍ପମାଣେନେୱ ଦିବ୍ବାଭରଣପଟିମଣ୍ଡିତେନ ଅତ୍ତଭାୱେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱିମାନତୋ ଓରୁୟ୍ହ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ତ୍ୱଂ ଇମଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ କିଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପଟିଲଭୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ –

‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତେନ ୱଣ୍ଣେନ, ୟା ତ୍ୱଂ ତିଟ୍ଠସି ଦେୱତେ;

ଓଭାସେନ୍ତୀ ଦିସା ସବ୍ବା, ଓସଧୀ ୱିୟ ତାରକା;

ପୁଚ୍ଛାମି ତଂ ଦେୱ ମହାନୁଭାୱ, ମନୁସ୍ସଭୂତୋ କିମକାସି ପୁଞ୍ଞ’’ନ୍ତି। –

ଗାଥମାହ। ‘‘ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅୟଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ପତ୍ତି ତୁମ୍ହେସୁ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା ଲଦ୍ଧା’’ତି। ‘‘ମୟି ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା ଲଦ୍ଧା ତେ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ମହାଜନୋ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଅଚ୍ଛରିୟା ୱତ, ଭୋ, ବୁଦ୍ଧଗୁଣା, ଅଦିନ୍ନପୁବ୍ବକବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ନାମ ପୁତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ପୁଞ୍ଞଂ ଅକତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପଟିଲଭୀ’’ତି ତୁଟ୍ଠିଂ ପୱେଦେସି।

ଅଥ ନେସଂ କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମକରଣେ ମନୋୱ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ, ମନୋୱ ସେଟ୍ଠୋ। ପସନ୍ନେନ ହି ମନେନ କତଂ କମ୍ମଂ ଦେୱଲୋକଂ ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଛାୟାୱ ନ ୱିଜହତୀତି ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁଂ କଥେତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠାପିତମତ୍ତିକଂ ସାସନଂ ରାଜମୁଦ୍ଦାୟ ଲଞ୍ଛନ୍ତୋ ୱିୟ ଧମ୍ମରାଜା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨। ‘‘ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା, ମନୋସେଟ୍ଠା ମନୋମୟା।

ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନ, ଭାସତି ୱା କରୋତି ୱା;

ତତୋ ନଂ ସୁଖମନ୍ୱେତି, ଛାୟାୱ ଅନପାୟିନୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ମନୋତି ଅୱିସେସେନ ସବ୍ବମ୍ପି ଚତୁଭୂମିକଚିତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଇମସ୍ମିଂ ପନ ପଦେ ନିୟମିୟମାନଂ ୱୱତ୍ଥାପିୟମାନଂ ପରିଚ୍ଛିଜ୍ଜିୟମାନଂ ଅଟ୍ଠୱିଧଂ କାମାୱଚରକୁସଲଚିତ୍ତଂ ଲବ୍ଭତି। ୱତ୍ଥୁୱସେନ ପନାହରିୟମାନଂ ତତୋପି ସୋମନସ୍ସସହଗତଂ ଞାଣସମ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତମେୱ ଲବ୍ଭତି।

ପୁବ୍ବଙ୍ଗମାତି ତେନ ପଠମଗାମିନା ହୁତ୍ୱା ସମନ୍ନାଗତା। ଧମ୍ମାତି ୱେଦନାଦୟୋ ତୟୋ ଖନ୍ଧା। ଏତେ ହି ଉପ୍ପାଦପଚ୍ଚୟଟ୍ଠେନ ସୋମନସ୍ସସମ୍ପୟୁତ୍ତମନୋ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ଏତେସନ୍ତି ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ନାମ। ୟଥା ହି ବହୂସୁ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚୀୱରଦାନାଦୀନି ୱା ଉଳାରପୂଜାଧମ୍ମସ୍ସୱନାଦୀନି ୱା ମାଲାଗନ୍ଧସକ୍କାରକରଣାଦୀନି ୱା ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତେସୁ "କୋ ଏତେସଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ"ତି ୱୁତ୍ତେ ୟୋ ତେସଂ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ୟଂ ନିସ୍ସାୟ ତେ ତାନି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତି, ସୋ ତିସ୍ସୋ ୱା ଫୁସ୍ସୋ ୱା ତେସଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତି ଉପ୍ପାଦପଚ୍ଚୟଟ୍ଠେନ ମନୋ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ଏତେସନ୍ତି ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା। ନ ହି ତେ ମନେ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ମନୋ ପନ ଏକଚ୍ଚେସୁ ଚେତସିକେସୁ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେସୁପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତିୟେୱ। ଏୱଂ ଅଧିପତିୱସେନ ପନ ମନୋ ସେଟ୍ଠୋ ଏତେସନ୍ତି ମନୋସେଟ୍ଠା। ୟଥା ହି ଗଣାଦୀନଂ ଅଧିପତି ପୁରିସୋ ଗଣସେଟ୍ଠୋ ସେଣିସେଟ୍ଠୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଥା ତେସମ୍ପି ମନୋୱ ସେଟ୍ଠୋ। ୟଥା ପନ ସୁୱଣ୍ଣାଦୀହି ନିପ୍ଫାଦିତାନି ଭଣ୍ଡାନି ସୁୱଣ୍ଣମୟାଦୀନି ନାମ ହୋନ୍ତି, ତଥା ଏତେପି ମନତୋ ନିପ୍ଫନ୍ନତ୍ତା ମନୋମୟା ନାମ।

ପସନ୍ନେନାତି ଅନଭିଜ୍ଝାଦୀହି ଗୁଣେହି ପସନ୍ନେନ। ଭାସତି ୱା କରୋତି ୱାତି ଏୱରୂପେନ ମନେନ ଭାସନ୍ତୋ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ୱଚୀସୁଚରିତମେୱ ଭାସତି, କରୋନ୍ତୋ ତିୱିଧଂ କାୟସୁଚରିତମେୱ କରୋତି, ଅଭାସନ୍ତୋ ଅକରୋନ୍ତୋ ତାୟ ଅନଭିଜ୍ଝାଦୀହି ପସନ୍ନମାନସତାୟ ତିୱିଧଂ ମନୋସୁଚରିତଂ ପୂରେତି। ଏୱମସ୍ସ ଦସ କୁସଲକମ୍ମପଥା ପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ତତୋ ନଂ ସୁଖମନ୍ୱେତୀତି ତତୋ ତିୱିଧସୁଚରିତତୋ ନଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସୁଖ ମନ୍ୱେତି। ଇଧ ତେଭୂମିକମ୍ପି କୁସଲଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ତସ୍ମା ତେଭୂମିକସୁଚରିତାନୁଭାୱେନ ସୁଗତିଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ, ଦୁଗ୍ଗତିୟଂ ୱା ସୁଖାନୁଭୱନଟ୍ଠାନେ ଠିତଂ କାୟୱତ୍ଥୁକମ୍ପି ଇତରୱତ୍ଥୁକମ୍ପି ଅୱତ୍ଥୁକମ୍ପୀତି କାୟିକଚେତସିକଂ ୱିପାକସୁଖଂ ଅନୁଗଚ୍ଛତି, ନ ୱିଜହତୀତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୟଥା କିଂ? ଛାୟାୱ ଅନପାୟିନୀତି ୟଥା ହି ଛାୟା ନାମ ସରୀରପ୍ପଟିବଦ୍ଧା ସରୀରେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛତି, ତିଟ୍ଠନ୍ତେ ତିଟ୍ଠତି , ନିସୀଦନ୍ତେ ନିସୀଦତି, ନ ସକ୍କୋତି, "ସଣ୍ହେନ ୱା ଫରୁସେନ ୱା ନିୱତ୍ତାହୀ"ତି ୱତ୍ୱା ୱା ପୋଥେତ୍ୱା ୱା ନିୱତ୍ତାପେତୁଂ। କସ୍ମା? ସରୀରପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା। ଏୱମେୱ ଇମେସଂ ଦସନ୍ନଂ କୁସଲକମ୍ମପଥାନଂ ଆଚିଣ୍ଣସମାଚିଣ୍ଣକୁସଲମୂଲିକଂ କାମାୱଚରାଦିଭେଦଂ କାୟିକଚେତସିକସୁଖଂ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ଅନପାୟିନୀ ଛାୟା ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ନ ୱିଜହତୀତି।

ଗାଥାପରିୟୋସାନେ ଚତୁରାସୀତିୟା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି, ମଟ୍ଠକୁଣ୍ଡଲିଦେୱପୁତ୍ତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ତଥା ଅଦିନ୍ନପୁବ୍ବକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ। ସୋ ତାୱମହନ୍ତଂ ୱିଭୱଂ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ୱିପ୍ପକିରୀତି।

ମଟ୍ଠକୁଣ୍ଡଲୀୱତ୍ଥୁ ଦୁତିୟଂ।

୩। ତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅକ୍କୋଚ୍ଛି ମନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିରାୟସ୍ମା ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଭଗୱତୋ ପିତୁଚ୍ଛାପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଲାଭସକ୍କାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଥୂଲସରୀରୋ ଆକୋଟିତପଚ୍ଚାକୋଟିତେହି ଚୀୱରେହି ନିୱାସେତ୍ୱା ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ୱିହାରମଜ୍ଝେ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାୟଂ ନିସୀଦତି। ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥାୟ ଆଗତା ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୂ ତଂ ଦିସ୍ୱା "ଏକୋ ମହାଥେରୋ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି ସଞ୍ଞାୟ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ ଆପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ପାଦସମ୍ବାହନାଦୀନି ଆପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ଏକୋ ଦହରଭିକ୍ଖୁ "କତିୱସ୍ସା ତୁମ୍ହେ"ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା "ୱସ୍ସଂ ନତ୍ଥି, ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପବ୍ବଜିତା ମୟ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, "ଆୱୁସୋ, ଦୁବ୍ବିନୀତ, ମହଲ୍ଲକ , ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ନ ଜାନାସି, ଏତ୍ତକେ ମହାଥେରେ ଦିସ୍ୱା ସାମୀଚିକମ୍ମମତ୍ତମ୍ପି ନ କରୋସି, ୱତ୍ତେ ଆପୁଚ୍ଛିୟମାନେ ତୁଣ୍ହୀ ହୋସି, କୁକ୍କୁଚ୍ଚମତ୍ତମ୍ପି ତେ ନତ୍ଥୀ"ତି ଅଚ୍ଛରଂ ପହରି। ସୋ ଖତ୍ତିୟମାନଂ ଜନେତ୍ୱା "ତୁମ୍ହେ କସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତା"ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା "ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ "ମଂ ପନ 'କୋ ଏସୋ'ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେଥ, ମୂଲମେୱ ୱୋ ଛିନ୍ଦିସ୍ସାମୀ"ତି ୱତ୍ୱା ରୁଦନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁମ୍ମନୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି । ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା "କିଂ ନୁ ତ୍ୱଂ ତିସ୍ସ ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁମ୍ମନୋ ଅସ୍ସୁମୁଖୋ ରୋଦମାନୋ ଆଗତୋସୀ"ତି ପୁଚ୍ଛି। ତେପି ଭିକ୍ଖୂ "ଏସ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ଆଲୋଳଂ କରେୟ୍ୟା"ତି ତେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ସୋ ସତ୍ଥାରା ପୁଚ୍ଛିତୋ "ଇମେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୂ ଅକ୍କୋସନ୍ତୀ"ତି ଆହ। "କହଂ ପନ ତ୍ୱଂ ନିସିନ୍ନୋସୀ"ତି? "ୱିହାରମଜ୍ଝେ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାୟଂ, ଭନ୍ତେ"ତି। "ଇମେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଦିଟ୍ଠା"ତି? "ଆମ, ଦିଟ୍ଠା, ଭନ୍ତେ"ତି। "କିଂ ଉଟ୍ଠାୟ ତେ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ"ନ୍ତି? "ନ କତଂ, ଭନ୍ତେ"ତି। "ପରିକ୍ଖାରଗ୍ଗହଣଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ"ନ୍ତି? "ନାପୁଚ୍ଛିତଂ, ଭନ୍ତେ"ତି। "ୱତ୍ତଂ ୱା ପାନୀୟଂ ୱା ଆପୁଚ୍ଛିତ"ନ୍ତି। "ନାପୁଚ୍ଛିତଂ ଭନ୍ତେ"ତି? "ଆସନଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପାଦସମ୍ବାହନଂ କତ"ନ୍ତି? "ନ କତଂ, ଭନ୍ତେ"ତି। "ତିସ୍ସ ମହଲ୍ଲକଭିକ୍ଖୂନଂ ସବ୍ବଂ ଏତଂ ୱତ୍ତଂ କାତବ୍ବଂ, ଏତଂ ୱତ୍ତଂ ଅକରୋନ୍ତେନ ୱିହାରମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତୱେୱ

ଦୋସୋ, ଏତେ ଭିକ୍ଖୁ ଖମାପେହୀ’’ତି? ‘‘ଏତେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଅକ୍କୋସିଂସୁ , ନାହଂ ଏତେ ଖମାପେମୀ’’ତି। ‘‘ତିସ୍ସ ମା ଏୱଂ କରି, ତଓ୍ୱେ ଦୋସୋ, ଖମାପେହି ନେ’’ତି? ‘‘ନ ଖମାପେମି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ଅଥ ସତ୍ଥା ‘‘ଦୁବ୍ବଚୋ ଏସ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଭିକ୍ଖୂହି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ଦୁବ୍ବଚୋ ଏସ, ପୁବ୍ବେପି ଏସ ଦୁବ୍ବଚୋଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ତାୱସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ଦୁବ୍ବଚଭାୱୋ ଅମ୍ହେହି ଞାତୋ, ଅତୀତେ ଏସ କିଂ ଅକାସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଣାଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତମାହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବାରାଣସିରଞ୍ଞେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ଦେୱିଲୋ ନାମ ତାପସୋ ଅଟ୍ଠ ମାସେ ହିମୱନ୍ତେ ୱସିତ୍ୱା ଲୋଣମ୍ବିଲସେୱନତ୍ଥାଯ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ନଗରମୁପନିସ୍ସାଯ ୱସିତୁକାମୋ ହିମୱନ୍ତତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରେ ଦାରକେ ଦିସ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଇମଂ ନଗରଂ ସମ୍ପତ୍ତପବ୍ବଜିତା କତ୍ଥ ୱସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘କୁମ୍ଭକାରସାଲାଯଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ତାପସୋ କୁମ୍ଭକାରସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ତେ ଭଗ୍ଗୱ ଅଗରୁ, ୱସେଯ୍ୟାମ ଏକରତ୍ତିଂ ସାଲାଯ’’ନ୍ତି ଆହ। କୁମ୍ଭକାରୋ ‘‘ମଯ୍ହଂ ରତ୍ତିଂ ସାଲାଯଂ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ମହତୀ ସାଲା, ଯଥାସୁଖଂ ୱସଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ସାଲଂ ନିଯ୍ୟାଦେସି। ତସ୍ମିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେ ଅପରୋପି ନାରଦୋ ନାମ ତାପସୋ ହିମୱନ୍ତତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କୁମ୍ଭକାରଂ ଏକରତ୍ତିୱାସଂ ଯାଚି। କୁମ୍ଭକାରୋ ‘‘ପଠମଂ ଆଗତୋ ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ୱସିତୁକାମୋ ଭୱେଯ୍ୟ ୱା ନୋ ୱା, ଅତ୍ତାନଂ ପରିମୋଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ସଚେ, ଭନ୍ତେ, ପଠମଂ ଉପଗତୋ ରୋଚେସ୍ସତି, ତସ୍ସ ରୁଚିଯା ୱସଥା’’ତି ଆହ। ସୋ ତମୁପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ତେ, ଆଚରିଯ ଅଗରୁ, ମଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ଏକରତ୍ତିଂ ୱସେଯ୍ୟାମା’’ତି ଯାଚି। ‘‘ମହତୀ ସାଲା, ପୱିସିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ୱସାହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପୱିସିତ୍ୱା ପୁରେତରଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଦେୱିଲସ୍ସ ଅପରଭାଗେ ନିସୀଦି। ଉଭୋପି ସାରଣୀଯକଥଂ କଥେତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିଂସୁ।

ସଯନକାଲେ ନାରଦୋ ଦେୱିଲସ୍ସ ନିପଜ୍ଜନଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଦ୍ୱାରଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ସୋ ପନ ଦେୱିଲୋ ନିପଜ୍ଜମାନୋ ଅତ୍ତନୋ ନିପଜ୍ଜନଟ୍ଠାନେ ଅନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରମଜ୍ଝେ ତିରିଯଂ ନିପଜ୍ଜି। ନାରଦୋ ରତ୍ତିଂ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଜଟାସୁ ଅକ୍କମି। ‘‘କୋ ମଂ ଅକ୍କମୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆଚରିଯ, ଅହ’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘କୂଟଜଟିଲ, ଅରଞ୍ଞତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମମ ଜଟାସୁ ଅକ୍କମସୀ’’ତି। ‘‘ଆଚରିଯ, ତୁମ୍ହାକଂ ଇଧ ନିପନ୍ନଭାୱଂ ନ ଜାନାମି, ଖମଥ ମେ’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ କନ୍ଦନ୍ତସ୍ସେୱ ବହି ନିକ୍ଖମି। ଇତରୋ ‘‘ଅଯଂ ପୱିସନ୍ତୋପି ମଂ ଅକ୍କମେଯ୍ୟା’’ତି ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପାଦଟ୍ଠାନେ ସୀସଂ କତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ନାରଦୋପି ପୱିସନ୍ତୋ ‘‘ପଠମଂପାହଂ ଆଚରିଯେ ଅପରଜ୍ଝିଂ, ଇଦାନିସ୍ସ ପାଦପସ୍ସେନ ପୱିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗୀୱାଯ ଅକ୍କମି। ‘‘କୋ ଏସୋ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ, ଆଚରିଯା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କୂଟଜଟିଲ, ପଠମଂ ମମ ଜଟାସୁ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ଇଦାନି ଗୀୱାଯ ଅକ୍କମସି, ଅଭିସପିସ୍ସାମି ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆଚରିଯ, ମଯ୍ହଂ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱଂ ନିପନ୍ନଭାୱଂ ନ ଜାନାମି, ‘ପଠମମ୍ପି ମେ ଅପରଦ୍ଧଂ, ଇଦାନି ପାଦପସ୍ସେନ ପୱିସିସ୍ସାମୀ’ତି ପୱିଟ୍ଠୋମ୍ହି, ଖମଥ ମେ’’ତି ଆହ। ‘‘କୂଟଜଟିଲ, ଅଭିସପିସ୍ସାମି ତ’’ନ୍ତି। ‘‘ମା ଏୱଂ କରିତ୍ଥ ଆଚରିଯା’’ତି। ସୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା –

‘‘ସହସ୍ସରଂସୀ ସତତେଜୋ, ସୂରିଯୋ ତମୱିନୋଦନୋ;

ପାତୋଦଯନ୍ତେ ସୂରିଯେ, ମୁଦ୍ଧା ତେ ଫଲତୁ ସତ୍ତଧା’’ତି। –

ତଂ ଅଭିସପି ଏୱ। ନାରଦୋ, ‘‘ଆଚରିଯ, ମଯ୍ହଂ ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀତି ମମ ୱଦନ୍ତସ୍ସେୱ ତୁମ୍ହେ ଅଭିସପଥ, ଯସ୍ସ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ମୁଦ୍ଧା ଫଲତୁ, ମା ନିଦ୍ଦୋସସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ୱା –

‘‘ସହସ୍ସରଂସୀ ସତତେଜୋ, ସୂରିଯୋ ତମୱିନୋଦନୋ;

ପାତୋଦଯନ୍ତେ ସୂରିଯେ, ମୁଦ୍ଧା ତେ ଫଲତୁ ସତ୍ତଧା’’ତି। –

ଅଭିସପି। ସୋ ପନ ମହାନୁଭାୱୋ ଅତୀତେ ଚତ୍ତାଲୀସ, ଅନାଗତେ ଚତ୍ତାଲୀସାତି ଅସୀତିକପ୍ପେ ଅନୁସ୍ସରତି। ତସ୍ମା ‘‘କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଉପରି ଅଭିସପୋ ପତିସ୍ସତୀ’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ଆଚରିଯସ୍ସା’’ତି ଞତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଅନୁକମ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଇଦ୍ଧିବଲେନ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଂ ନିୱାରେତି।

ନାଗରା ଅରୁଣେ ଅନୁଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ରାଜଦ୍ୱାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଦେୱ, ତଯି ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ଅରୁଣୋ ନ ଉଟ୍ଠହତି, ଅରୁଣଂ ନୋ ଉଟ୍ଠାପେହୀ’’ତି କନ୍ଦିଂସୁ। ରାଜା ଅତ୍ତନୋ କାଯକମ୍ମାଦୀନି ଓଲୋକେନ୍ତୋ କିଞ୍ଚି ଅଯୁତ୍ତଂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ପବ୍ବଜିତାନଂ ୱିୱାଦେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପରିସଙ୍କମାନୋ ‘‘କଚ୍ଚି ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ପବ୍ବଜିତା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ହିୟ୍ୟୋ ସାଯଂ କୁମ୍ଭକାରସାଲାଯଂ ଆଗତା ଅତ୍ଥି ଦେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂଖଣଞ୍ଞେୱ ରାଜା ଉକ୍କାହି ଧାରିଯମାନାହି ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ନାରଦଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଆହ –

‘‘କମ୍ମନ୍ତା ନପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଜମ୍ବୁଦୀପସ୍ସ ନାରଦ;

କେନ ଲୋକୋ ତମୋଭୂତୋ, ତଂ ମେ ଅକ୍ଖାହି ପୁଚ୍ଛିତୋ’’ତି।

ନାରଦୋ ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ଇମିନା କାରଣେନ ଅହଂ ଇମିନା ଅଭିସପିତୋ, ଅଥାହଂ ‘‘ମୟ୍ହଂ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ୟସ୍ସ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସେୱ ଉପରି ଅଭିସପୋ ପତତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଭିସପିଂ। ଅଭିସପିତ୍ୱା ଚ ପନ ‘‘କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଉପରି ଅଭିସପୋ ପତିସ୍ସତୀ’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ସୂରିୟୁଗ୍ଗମନୱେଲାୟ ଆଚରିୟସ୍ସ ମୁଦ୍ଧା ସତ୍ତଧା ଫଲିସ୍ସତୀ’’ତି ଦିସ୍ୱା ଏତସ୍ମିଂ ଅନୁକମ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅରୁଣସ୍ସ ଉଗ୍ଗମନଂ ନ ଦେମୀତି। ‘‘କଥଂ ପନ ଅସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ଅନ୍ତରାୟୋ ନ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ସଚେ ମଂ ଖମାପେୟ୍ୟ, ନ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଖମାପେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଏସୋ, ମହାରାଜ, ମଂ ଜଟାସୁ ଚ ଗୀୱାୟ ଚ ଅକ୍କମି, ନାହଂ ଏତଂ କୂଟଜଟିଲଂ ଖମାପେମୀ’’ତି। ‘‘ଖମାପେହି, ଭନ୍ତେ, ମା ଏୱଂ କରିତ୍ଥା’’ତି। ‘‘ନ ଖମାପେମୀ’’ତି। ‘‘ମୁଦ୍ଧା ତେ ସତ୍ତଧା ଫଲିସ୍ସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ନ ଖମାପେତିୟେୱ। ଅଥ ନଂ ରାଜା ‘‘ନ ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୟା ଖମାପେସ୍ସସୀ’’ତି ହତ୍ଥପାଦକୁଚ୍ଛିଗୀୱାସୁ ଗାହାପେତ୍ୱା ନାରଦସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଓନମାପେସି। ନାରଦୋପି ‘‘ଉଟ୍ଠେହି, ଆଚରିୟ, ଖମାମି ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ମହାରାଜ, ନାୟଂ ୟଥାମନେନ ଖମାପେତି, ନଗରସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଏକୋ ସରୋ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ନଂ ସୀସେ ମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ଗଲପ୍ପମାଣେ ଉଦକେ ଠପାପେହୀ’’ତି ଆହ। ରାଜା ତଥା କାରେସି। ନାରଦୋ ଦେୱିଲଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଆଚରିୟ, ମୟା ଇଦ୍ଧିୟା ୱିସ୍ସଟ୍ଠାୟ ସୂରିୟସନ୍ତାପେ ଉଟ୍ଠହନ୍ତେ ଉଦକେ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ଠାନେନ ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ତସ୍ସ ସୂରିୟରଂସୀହି ସଂଫୁଟ୍ଠମତ୍ତୋୱ ମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡୋ ସତ୍ତଧା ଫଲି, ସୋ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ଠାନେନ ପଲାୟୀ’’ତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ‘‘ତଦା, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ଦେୱିଲୋ ତିସ୍ସୋ, ନାରଦୋ ଅହମେୱାତି ଏୱଂ ତଦାପେସ ଦୁବ୍ବଚୋୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ତିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ନାମ ‘ଅସୁକେନାହଂ ଅକ୍କୁଟ୍ଠୋ, ଅସୁକେନ ପହଟୋ, ଅସୁକେନ ଜିତୋ, ଅସୁକୋ ଖୋ ମେ ଭଣ୍ଡଂ ଅହାସୀ’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ୱେରଂ ନାମ ନ ୱୂପସମ୍ମତି, ଏୱଂ ପନ ଅନୁପନୟ୍ହନ୍ତସ୍ସେୱ ଉପସମ୍ମତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩।

‘‘ଅକ୍କୋଚ୍ଛି ମଂ ଅୱଧି ମଂ, ଅଜିନି ମଂ ଅହାସି ମେ;

ୟେ ଚ ତଂ ଉପନୟ୍ହନ୍ତି, ୱେରଂ ତେସଂ ନ ସମ୍ମତି।

୪।

‘‘ଅକ୍କୋଚ୍ଛି ମଂ ଅୱଧି ମଂ, ଅଜିନି ମଂ ଅହାସି ମେ;

ୟେ ଚ ତଂ ନୁପନୟ୍ହନ୍ତି, ୱେରଂ ତେସୂପସମ୍ମତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅକ୍କୋଚ୍ଛୀତି ଅକ୍କୋସି। ଅୱଧୀତି ପହରି। ଅଜିନୀତି କୂଟସକ୍ଖିଓତାରଣେନ ୱା ୱାଦପଟିୱାଦେନ ୱା କରଣୁତ୍ତରିୟକରଣେନ ୱା ଅଜେସି। ଅହାସି ମେତି ମମ ସନ୍ତକଂ ପତ୍ତାଦୀସୁ କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅୱହରି। ୟେ ଚ ତନ୍ତି ୟେ କେଚି ଦେୱତା ୱା ମନୁସ୍ସା ୱା ଗହଟ୍ଠା ୱା ପବ୍ବଜିତା ୱା ତଂ ‘‘ଅକ୍କୋଚ୍ଛି ମ’’ନ୍ତିଆଦିୱତ୍ଥୁକଂ କୋଧଂ ସକଟଧୁରଂ ୱିୟ ନଦ୍ଧିନା ପୂତିମଚ୍ଛାଦୀନି ୱିୟ ଚ କୁସାଦୀହି ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱେଠେତ୍ୱା ଉପନୟ୍ହନ୍ତି, ତେସଂ ସକିଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱେରଂ ନ ସମ୍ମତୀତି ୱୂପସମ୍ମତି। ୟେ ଚ ତଂ ନୁପନୟ୍ହନ୍ତୀତି ଅସତିୟା ଅମନସିକାରୱସେନ ୱା କମ୍ମପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଦିୱସେନ ୱା ୟେ ତଂ ଅକ୍କୋସାଦିୱତ୍ଥୁକଂ କୋଧଂ ତୟାପି କୋଚି ନିଦ୍ଦୋସୋ ପୁରିମଭୱେ ଅକ୍କୁଟ୍ଠୋ ଭୱିସ୍ସତି, ପହଟୋ ଭୱିସ୍ସତି, କୂଟସକ୍ଖିଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଜିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, କସ୍ସଚି ତେ ପସୟ୍ହ କିଞ୍ଚି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ନିଦ୍ଦୋସୋ ହୁତ୍ୱାପି ଅକ୍କୋସାଦୀନି ପାପୁଣାସୀତି ଏୱଂ ନ ଉପନୟ୍ହନ୍ତି। ତେସୁ ପମାଦେନ ଉପ୍ପନ୍ନମ୍ପି ୱେରଂ ଇମିନା ଅନୁପନୟ୍ହନେନ ନିରିନ୍ଧନୋ ୱିୟ ଜାତୱେଦୋ ୱୂପସମ୍ମତୀତି।

ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ସତସହସ୍ସଭିକ୍ଖୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ଧମ୍ମଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଅହୋସି। ଦୁବ୍ବଚୋପି ସୁବ୍ବଚୋୟେୱ

ଜାତୋତି।

ତିସ୍ସଦ୍ଧେରୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। କାଢଅଯକ୍ଖିନୀୱତ୍ଥୁ

ନ ହି ୱେରେନାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ୱଞ୍ଝିତ୍ଥିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକୋ କିର କୁଟୁମ୍ବିକପୁତ୍ତୋ ପିତରି କାଲକତେ ଖେତ୍ତେ ଚ ଘରେ ଚ ସବ୍ବକମ୍ମାନି ଅତ୍ତନାୱ କରୋନ୍ତୋ ମାତରଂ ପଟିଜଗ୍ଗି। ଅଥସ୍ସ ମାତା ''କୁମାରିକଂ ତେ, ତାତ, ଆନେସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ''ଅମ୍ମ , ମା ଏୱଂ ୱଦେଥ, ଅହଂ ଯାୱଜୀୱଂ ତୁମ୍ହେ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ତାତ, ଖେତ୍ତେ ଚ ଘରେ ଚ କିଚ୍ଚଂ ତ୍ୱମେୱ କରୋସି, ତେନ ମଯ୍ହଂ ଚିତ୍ତସୁଖଂ ନାମ ନ ହୋତି, ଆନେସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ସା ଏକଂ କୁଲଂ ଗନ୍ତୁକାମା ଗେହା ନିକ୍ଖମି। ଅଥ ନଂ ପୁତ୍ତୋ ''କତରଂ କୁଲଂ ଗଚ୍ଛଥା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଅସୁକକୁଲଂ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ତତ୍ଥ ଗମନଂ ପଟିସେଧେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଭିରୁଚିତଂ କୁଲଂ ଆଚିକ୍ଖି। ସା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା କୁମାରିକଂ ୱାରେତ୍ୱା ଦିୱସଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ତଂ ଆନେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଘରେ ଅକାସି। ସା ୱଞ୍ଝା ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ମାତା, ପୁତ୍ତ, ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା କୁମାରିକଂ ଆଣାପେସି, ସା ଇଦାନି ୱଞ୍ଝା ଜାତା, ଅପୁତ୍ତକଞ୍ଚ ନାମ କୁଲଂ ୱିନସ୍ସତି , ପୱେଣୀ ନ ଘଟୀଯତି, ତେନ ଅଞ୍ଞଂ ତେ କୁମାରିକଂ ଆନେମୀତି। ତେନ ''ଅଲଂ, ଅମ୍ମା''ତି ୱୁଚ୍ଚମାନାପି ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥେସି। ୱଞ୍ଝିତ୍ଥୀ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ''ପୁତ୍ତା ନାମ ମାତାପିତୂନଂ ୱଚନଂ ଅତିକ୍କମିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଇଦାନି ଅଞ୍ଞଂ ୱିଜାଯିନିଂ ଇତ୍ଥିଂ ଆନେତ୍ୱା ମଂ ଦାସିଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି। ଯଂନୂନାହଂ ସଯମେୱ ଏକଂ କୁମାରିକଂ ଆନେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏକଂ କୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସତ୍ଥାଯ କୁମାରିକଂ ୱାରେତ୍ୱା ''କିଂ ନାମେତଂ, ଅମ୍ମ, ୱଦେସୀ''ତି ତେହି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା ''ଅହଂ ୱଞ୍ଝା, ଅପୁତ୍ତକଂ ନାମ କୁଲଂ ୱିନସ୍ସତି, ତୁମ୍ହାକଂ ପନ ଧୀତା ପୁତ୍ତଂ ୱା ଧୀତରଂ ୱା ଲଭିତ୍ୱା କୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ସାମିନୀ ଭୱିସ୍ସତି, ମଯ୍ହଂ ସାମିକସ୍ସ ନଂ ଦେଥା''ତି ଯାଚିତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ଆନେତ୍ୱା ସାମିକସ୍ସ ଘରେ ଅକାସି।

ଅଥସ୍ସା ଏତଦହୋସି – ''ସଚାଯଂ ପୁତ୍ତଂ ୱା ଧୀତରଂ ୱା ଲଭିସ୍ସତି, ଅଯମେୱ କୁଟୁମ୍ବସ୍ସ ସାମିନୀ ଭୱିସ୍ସତି। ଯଥା ଦାରକଂ ନ ଲଭତି, ତଥେୱ ନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ଅଥ ନଂ ସା ଆହ – ''ଅମ୍ମ, ଯଦା ତେ କୁଚ୍ଛିଯଂ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠାତି, ଅଥ ମେ ଆରୋଚେଯ୍ୟାସୀ''ତି। ସା ''ସାଧୂ''ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଗବ୍ଭେ ପତିଟ୍ଠିତେ ତସ୍ସା ଆରୋଚେସି। ଇତରିସ୍ସା ପନ ସା ସଯମେୱ ନିଚ୍ଚଂ ଯାଗୁଭତ୍ତଂ ଦେତି, ଅଥସ୍ସା ଆହାରେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଗବ୍ଭପାତନଭେସଜ୍ଜମଦାସି, ଗବ୍ଭୋ ପତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଗବ୍ଭେ ପତିଟ୍ଠିତେ ଆରୋଚେସି , ଇତରା ଦୁତିଯମ୍ପି ତଥେୱ ପାତେସି। ଅଥ ନଂ ପଟିୱିସ୍ସକିତ୍ଥିଯୋ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''କଚ୍ଚି ତେ ସପତ୍ତି ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋତୀ''ତି? ସା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ''ଅନ୍ଧବାଲେ, କସ୍ମା ଏୱମକାସି, ଅଯଂ ତୱ ଇସ୍ସରିଯଭଯେନ ଗବ୍ଭସ୍ସ ପାତନଭେସଜ୍ଜଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦେତି, ତେନ ତେ ଗବ୍ଭୋ ପତତି, ମା ପୁନ ଏୱମକତ୍ଥା''ତି ୱୁତ୍ତା ତତିଯୱାରେ ନ କଥେସି। ଅଥ ସା ଇତରିସ୍ସା ଉଦରଂ ଦିସ୍ୱା ''କସ୍ମା ମଯ୍ହଂ ଗବ୍ଭସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ନ କଥେସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ତ୍ୱଂ ମଂ ଆନେତ୍ୱା ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ୱାରେ ଗବ୍ଭଂ ପାତେସି, କିମତ୍ଥଂ ତୁଯ୍ହଂ କଥେମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନଟ୍ଠା ଦାନିମ୍ହୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତସ୍ସା ପମାଦଂ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ପରିଣତେ ଗବ୍ଭେ ଓକାସଂ ଲଭିତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଗବ୍ଭୋ ପରିଣତତ୍ତା ପତିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତିରିଯଂ ନିପତି, ଖରା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ଜୀୱିତସଂସଯଂ ପାପୁଣି। ସା ''ନାସିତମ୍ହି ତଯା, ତ୍ୱମେୱ ମଂ ଆନେତ୍ୱା ତ୍ୱମେୱ ତଯୋପି ୱାରେ ଦାରକେ ନାସେସି, ଇଦାନି ଅହମ୍ପି ନସ୍ସାମି, ଇତୋ ଦାନି ଚୁତା ଯକ୍ଖିନୀ ହୁତ୍ୱା ତୱ ଦାରକେ ଖାଦିତୁଂ ସମତ୍ଥା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା କାଲଂ କତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଗେହେ ମଜ୍ଜାରୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଇତରମ୍ପି ସାମିକୋ ଗହେତ୍ୱା ''ତଯା ମେ କୁଲୂପଚ୍ଛେଦୋ କତୋ''ତି କପ୍ପରଜଣ୍ଣୁକାଦୀହି ସୁପୋଥିତଂ ପୋଥେସି। ସା ତେନେୱାବାଧେନ କାଲଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ କୁକ୍କୁଟୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତା।

କୁକ୍କୁଟୀ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଅଣ୍ଡାନି ୱିଜାଯି, ମଜ୍ଜାରୀ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତାନି ଅଣ୍ଡାନି ଖାଦି। ଦୁତିଯମ୍ପି ତତିଯମ୍ପି ଖାଦିଯେୱ। କୁକ୍କୁଟୀ ଚିନ୍ତେସି – ''ତଯୋ ୱାରେ ମମ ଅଣ୍ଡାନି ଖାଦିତ୍ୱା ଇଦାନି ମମ୍ପି ଖାଦିତୁକାମାସୀ''ତି। ''ଇତୋ ଚୁତା ସପୁତ୍ତକଂ ତଂ ଖାଦିତୁଂ ଲଭେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ଅରଞ୍ଞେ ଦୀପିନୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଇତରା ମିଗୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସା ୱିଜାତକାଲେ ଦୀପିନୀ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଯୋ ୱାରେ ପୁତ୍ତକେ ଖାଦି। ମିଗୀ ମରଣକାଲେ ''ଅଯଂ ମେ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପୁତ୍ତକେ ଖାଦିତ୍ୱା ଇଦାନି ମମ୍ପି ଖାଦିସ୍ସତି, ଇତୋ ଦାନି ଚୁତା ଏତଂ ସପୁତ୍ତକଂ ଖାଦିତୁଂ ଲଭେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ଇତୋ ଚୁତା ଯକ୍ଖିନୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଦୀପିନୀପି ତଥେୱ ତତୋ ଚୁତା ସାୱତ୍ଥିଯଂ କୁଲଧୀତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ସା ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତା ଦ୍ୱାରଗାମକେ ପତିକୁଲଂ ଅଗମାସି, ଅପରଭାଗେ ଚ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି। ଯକ୍ଖିନୀପି ତସ୍ସା ପିଯସହାଯିକାୱଣ୍ଣେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କୁହିଂ ମେ ସହାଯିକା''ତି ''ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭେ ୱିଜାତା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ପୁତ୍ତଂ ନୁ ଖୋ ୱିଜାତା, ଉଦାହୁ ଧୀତରନ୍ତି ପସ୍ସିସ୍ସାମି ନ''ନ୍ତି ଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତୀ ୱିଯ ଦାରକଂ ଗହେତ୍ୱା ଖାଦିତ୍ୱା ଗତା। ପୁନ ଦୁତିଯୱାରେପି ତଥେୱ ଖାଦି। ତତିଯୱାରେ ଇତରା ଗରୁଭାରା ହୁତ୍ୱା ସାମିକଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ସାମି, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏକା ଯକ୍ଖିନୀ ମମ ଦ୍ୱେ ପୁତ୍ତେ ଖାଦିତ୍ୱା ଗତା, ଇଦାନି ମମ କୁଲଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିଜାଯିସ୍ସାମୀ''ତି କୁଲଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିଜାଯି।

ତଦା ସା ଯକ୍ଖିନୀ ଉଦକଓ୍ୱାରଂ ଗତା ହୋତି। ୱେସ୍ସଓ୍ୱଣସ୍ସ ହି ଯକ୍ଖିନିଯୋ ୱାରେନ ଅନୋତତ୍ତଦହତୋ ସୀସପରମ୍ପରାଯ ଉଦକମାହରନ୍ତି। ତା ଚତୁମାସଚ୍ଚଯେନପି ପଞ୍ଚମାସଚ୍ଚଯେନପି ମୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଅପରା ଯକ୍ଖିନିଯୋ କିଲନ୍ତକାଯା ଜୀୱିତକ୍ଖଯମ୍ପି ପାପୁଣନ୍ତି। ସା ପନ ଉଦକଓ୍ୱାରତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତାୱ ୱେଗେନ ତଂ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''କୁହିଂ ମେ ସହାଯିକା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''କୁହିଂ ନଂ ପସ୍ସିସ୍ସସି, ତସ୍ସା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଜାତଜାତଦାରକେ ଯକ୍ଖିନୀ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଖାଦତି, ତସ୍ମା କୁଲଗେହଂ ଗତା''ତି। ସା ''ଯତ୍ଥ ୱା ତତ୍ଥ ୱା ଗଚ୍ଛତୁ, ନ ମେ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସତୀ''ତି ୱେରୱେଗସମୁସ୍ସାହିତମାନସା ନଗରାଭିମୁଖୀ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ଇତରାପି ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ନଂ ଦାରକଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ନାମଂ କତ୍ୱା, ''ସାମି, ଇଦାନି ସକଘରଂ ଗଚ୍ଛାମା''ତି ପୁତ୍ତମାଦାଯ ସାମିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରମଜ୍ଝେ ଗତମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ପୁତ୍ତଂ ସାମିକସ୍ସ ଦତ୍ୱା ୱିହାରପୋକ୍ଖରଣିଯା ନ୍ହତ୍ୱା ସାମିକେ ନ୍ହାଯନ୍ତେ ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଥଞ୍ଞଂ ପାଯମାନା ଠିତା ଯକ୍ଖିନିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା, ''ସାମି, ୱେଗେନ ଏହି, ଅଯଂ ସା ଯକ୍ଖିନୀ, ୱେଗେନ ଏହି, ଅଯଂ ସା ଯକ୍ଖିନୀ''ତି ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ତସ୍ସ ଆଗମନଂ ସଣ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋୱିହାରାଭିମୁଖୀ ପକ୍ଖନ୍ଦି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସତ୍ଥା ପରିସମଜ୍ଝେ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ସା ପୁତ୍ତଂ ତଥାଗତସ୍ସ ପାଦପିଟ୍ଠେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହାକଂ ମଯା ଏସ ଦିନ୍ନୋ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ମେ ଜୀୱିତଂ ଦେଥା''ତି ଆହ। ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଅଧିୱତ୍ଥୋ ସୁମନଦେୱୋ ନାମ ଯକ୍ଖିନିଯା ଅନ୍ତୋ ପୱିସିତୁଂ ନାଦାସି। ସତ୍ଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ଗଚ୍ଛ, ଆନନ୍ଦ, ତଂ ଯକ୍ଖିନିଂ ପକ୍କୋସାହୀ''ତି ଆହ। ଥେରୋ ପକ୍କୋସି। ଇତରା ''ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ''ଏତୁ, ମା ସଦ୍ଦମକାସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତଂ ''କସ୍ମା ଏୱଂ କରୋସି, ସଚେ ତୁମ୍ହେ ମାଦିସସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱଂ ନାଗମିସ୍ସଥ, ଅହିନକୁଲାନଂ ୱିଯ ଅଚ୍ଛଫନ୍ଦନାନଂ ୱିଯ କାକୋଲୂକାନଂ ୱିଯ ଚ କପ୍ପଟ୍ଠିତିକଂ ୱୋ ୱେରଂ ଅଭୱିସ୍ସ , କସ୍ମା ୱେରଂ ପଟିୱେରଂ କରୋଥ। ୱେରଞ୍ହି ଅୱେରେନ ଉପସମ୍ମତି, ନୋ ୱେରେନା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୫।

''ନ ହି ୱେରେନ ୱେରାନି, ସମ୍ମନ୍ତୀଧ କୁଦାଚନଂ;

ଅୱେରେନ ଚ ସମ୍ମନ୍ତି, ଏସ ଧମ୍ମୋ ସନନ୍ତନୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ନ ହି ୱେରେନାତି ଯଥା ହି ଖେଳସିଙ୍ଘାଣିକାଦୀହି ଅସୁଚୀହି ମକ୍ଖିତଂ ଠାନଂ ତେହେୱ ଅସୁଚୀହି ଧୋୱନ୍ତା ସୁଦ୍ଧଂ ନିଗ୍ଗନ୍ଧଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ତଂ ଠାନଂ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଅସୁଦ୍ଧତରଞ୍ଚେୱ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧତରଞ୍ଚ ହୋତି; ଏୱମେୱ ଅକ୍କୋସନ୍ତଂ ପଚ୍ଚକ୍କୋସନ୍ତୋ ପହରନ୍ତଂ ପଟିପହରନ୍ତୋ ୱେରେନ ୱେରଂ ୱୂପସମେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଥ ଖୋ ଭିଯ୍ୟୋ ଭିଯ୍ୟୋ ୱେରମେୱ କରୋତି। ଇତି ୱେରାନି ନାମ ୱେରେନ କିସ୍ମିଞ୍ଚି କାଲେ ନ ସମ୍ମନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ୱଡ୍ଢନ୍ତିଯେୱ। ଅୱେରେନ ଚ ସମ୍ମନ୍ତୀତି ଯଥା ପନ ତାନି ଖେଳାଦୀନି ଅସୁଚୀନି ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଉଦକେନ ଧୋୱିଯମାନାନି ନସ୍ସନ୍ତି, ତଂ ଠାନଂ ସୁଦ୍ଧଂ ହୋତି ସୁଗନ୍ଧଂ; ଏୱମେୱ ଅୱେରେନ ଖନ୍ତିମେତ୍ତୋଦକେନ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ୱେରାନି ୱୂପସମ୍ମନ୍ତି ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତି ଅଭାୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏସ ଧମ୍ମୋ ସନନ୍ତନୋତି ଏସ ଅୱେରେନ ୱେରୂପସମନସଙ୍ଖାତୋ ପୋରାଣକୋ ଧମ୍ମୋ; ସବ୍ବେସଂ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଖୀଣାସୱାନଂ ଗତମଗ୍ଗୋତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ଯକ୍ଖିନୀ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯପି ଧମ୍ମଦେସନା ସାତ୍ଥିକା ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ଆହ – ''ଏତିସ୍ସା ତୱ ପୁତ୍ତଂ ଦେହୀ''ତି। ''ଭାଯାମି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ମା ଭାଯି, ନତ୍ଥି ତେ ଏତଂ ନିସ୍ସାଯ ପରିପନ୍ଥୋ''ତି ଆହ। ସା ତସ୍ସା ପୁତ୍ତମଦାସି। ସା ତଂ ଚୁମ୍ବିତ୍ୱା ଆଲିଙ୍ଗେତ୍ୱା ପୁନ ମାତୁଯେୱ ଦତ୍ୱା ରୋଦିତୁଂ ଆରଭି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''କିମେତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ଯଥା ୱା ତଥା ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତୀପି କୁଚ୍ଛିପୂରଂ ନାଲତ୍ଥଂ, ଇଦାନି କଥଂ ଜୀୱିସ୍ସାମୀ''ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''ମା ଚିନ୍ତଯୀ''ତି ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ତଂ ଇତ୍ଥିମାହ – ''ଇମଂ ନେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗେହେ ନିୱାସାପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଯାଗୁଭତ୍ତେହି ପଟିଜଗ୍ଗାହୀ''ତି। ସା ତଂ ନେତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିୱଂସେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଯାଗୁଭତ୍ତେହି ପଟିଜଗ୍ଗି, ତସ୍ସା ୱୀହିପହରଣକାଲେ ମୁସଲଗ୍ଗେନ ମୁଦ୍ଧଂ ପହରନ୍ତଂ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାସି। ସା ସହାଯିକଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ମଂ ପତିଟ୍ଠାପେହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ମୁସଲସାଲାଯ ଉଦକଚାଟିଯଂ ଉଦ୍ଧନେ ନିବ୍ବକୋସେ ସଙ୍କାରକୂଟେ ଗାମଦ୍ୱାରେ ଚାତି ଏତେସୁ ଠାନେସୁ ପତିଟ୍ଠାପିତାପି ଇଧ ମେ ମୁସଲେନ ସୀସଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତଂ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାତି, ଇଧ ଦାରକା ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠୋଦକଂ ଓତାରେନ୍ତି, ଇଧ ସୁନଖା ନିପଜ୍ଜନ୍ତି, ଇଧ ଦାରକା ଅସୁଚିଂ କରୋନ୍ତି, ଇଧ କଚୱରଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତି, ଇଧ ଗାମଦାରକା ଲକ୍ଖଯୋଗ୍ଗଂ କରୋନ୍ତୀତି ସବ୍ବାନି ତାନି ପଟିକ୍ଖିପି। ଅଥ ନଂ ବହିଗାମେ ୱିୱିତ୍ତୋକାସେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତସ୍ସା ଅଗ୍ଗଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ହରିତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗି। ସା ଯକ୍ଖିନୀ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ମେ ସହାଯିକା

ଇଦାନି ବହୂପକାରା, ହନ୍ଦାହଂ କିଞ୍ଚି ପଟିଗୁଣଂ କରୋମୀ’’ତି। ସା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ସଂୱଚ୍ଛରେ ସୁକ୍ଖୁଟ୍ଠିକା ଭୱିସ୍ସତି, ଥଲଟ୍ଠାନେ ସସ୍ସଂ କରୋହି, ଇମସ୍ମିଂ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଦୁକ୍ଖୁଟ୍ଠିକା ଭୱିସ୍ସତି, ନିନ୍ନଟ୍ଠାନେଯେୱ ସସ୍ସଂ କରୋହୀ’’ତି ସହାୟିକାୟ ଆରୋଚେତି। ସେସଜନେହି କତସସ୍ସଂ ଅତିଉଦକେନ ୱା ଅନୋଦକେନ ୱା ନସ୍ସତି, ତସ୍ସା ଅତିୱିୟ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ଅଥ ନଂ ସେସଜନା, ‘‘ଅମ୍ମ, ତୟା କତସସ୍ସଂ ନେୱ ଅଚ୍ଚୋଦକେନ, ନ ଅନୁଦକେନ ନସ୍ସତି, ସୁକ୍ଖୁଟ୍ଠିଦୁକ୍ଖୁଟ୍ଠିଭାୱଂ ଞତ୍ୱା କମ୍ମଂ କରୋସି, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ସହାୟିକା ଯକ୍ଖିନୀ ସୁକ୍ଖୁଟ୍ଠିଦୁକ୍ଖୁଟ୍ଠିଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖତି, ମୟଂ ତସ୍ସା ୱଚନେନ ଥଲେସୁ ନିନ୍ନେସୁ ସସ୍ସାନି କରୋମ, ତେନ ନୋ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। କିଂ ନ ପସ୍ସଥ? ନିବଦ୍ଧଂ ଅମ୍ହାକଂ ଗେହତୋ ୟାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ହରିୟମାନାନି, ତାନି ଏତିସ୍ସା ହରୀୟନ୍ତି, ତୁମ୍ହେପି ଏତିସ୍ସା ଅଗ୍ଗୟାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ହରଥ, ତୁମ୍ହାକମ୍ପି କମ୍ମନ୍ତେ ଓଲୋକେସ୍ସତୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସା ସକଲନଗରୱାସିନୋ ସକ୍କାରଂ କରିଂସୁ। ସାପି ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସବ୍ବେସଂ କମ୍ମନ୍ତେ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ଲାଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତା ଅହୋସି ମହାପରିୱାରା। ସା ଅପରଭାଗେ ଅଟ୍ଠ ସଲାକଭତ୍ତାନି ପଟ୍ଠପେସି। ତାନି ୟାୱଜ୍ଜକାଲା ଦୀୟନ୍ତିଯେୱାତି।

କାଳଯକ୍ଖିନୀୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। କୋସମ୍ବକୱତ୍ଥୁ

ପରେଚ ନ ୱିଜାନନ୍ତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋସମ୍ବକେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

କୋସମ୍ବିୟଞ୍ହି ଘୋସିତାରାମେ ପଞ୍ଚସତପଞ୍ଚସତପରିୱାରା ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ୱିହରିଂସୁ ୱିନୟଧରୋ ଚ ଧମ୍ମକଥିକୋ ଚ। ତେସୁ ଧମ୍ମକଥିକୋ ଏକଦିୱସଂ ସରୀରୱଲଞ୍ଜଂ କତ୍ୱା ଉଦକକୋଟ୍ଠକେ ଆଚମନୌଦକାୱସେସଂ ଭାଜନେ ଠପେତ୍ୱାୱ ନିକ୍ଖମି। ପଚ୍ଛା ୱିନୟଧରୋ ତତ୍ଥ ପୱିଟ୍ଠୋ ତଂ ଉଦକଂ ଦିସ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଇତରଂ ପୁଚ୍ଛି, ‘‘ଆୱୁସୋ, ତୟା ଉଦକଂ ଠପିତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ଆୱୁସୋ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନେତ୍ଥ ଆପତ୍ତିଭାୱଂ ନ ଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ନ ଜାନାମୀ’’ତି। ‘‘ହୋତି, ଆୱୁସୋ, ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ପଟିକରିସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି। ‘‘ସଚେ ପନ ତେ, ଆୱୁସୋ, ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅସ୍ସତିୟା କତଂ, ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତୀ’’ତି। ସୋ ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିୟା ଅନାପତ୍ତିଦିଟ୍ଠି ଅହୋସି। ୱିନୟଧରୋପି ଅତ୍ତନୋ ନିସ୍ସିତକାନଂ ‘‘ଅୟଂ ଧମ୍ମକଥିକୋ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜମାନୋପି ନ ଜାନାତୀ’’ତି ଆରୋଚେସି। ତେ ତସ୍ସ ନିସ୍ସିତକେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱାପି ଆପତ୍ତିଭାୱଂ ନ ଜାନାତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ସୋ ଏୱମାହ – ‘‘ଅୟଂ ୱିନୟଧରୋ ପୁବ୍ବେ ଅନାପତ୍ତୀତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଆପତ୍ତୀତି ୱଦତି, ମୁସାୱାଦୀ ଏସୋ’’ତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ମୁସାୱାଦୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ତେ ଏୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କଲହଂ ୱଡ୍ଢୟିଂସୁ। ତତୋ ୱିନୟଧରୋ ଓକାସଂ ଲଭିତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ଆପତ୍ତିୟା ଅଦସ୍ସନେ ଉକ୍ଖେପନୀୟକମ୍ମମକାସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତେସଂ ପଚ୍ଚୟଦାୟକା ଉପଟ୍ଠାକାପି ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସା ଅହେସୁଂ, ଓୱାଦପଟିଗ୍ଗାହକା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋପି ଆରକ୍ଖଦେୱତାପି ତାସଂ ସନ୍ଦିଟ୍ଠସମ୍ଭତ୍ତା ଆକାସଟ୍ଠଦେୱତାପୀତି ୟାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ସବ୍ବେପି ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଦ୍ୱେ ପକ୍ଖା ଅହେସୁଂ। ଚାତୁମହାରାଜିକଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ୟାୱ ଅକନିଟ୍ଠଭୱନା ପନ ଏକନିନ୍ନାଦଂ କୋଲାହଲଂ ଅଗମାସି।

ଅଥେକୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଥାଗତମୁପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଉକ୍ଖେପକାନଂ ୱିନୟଧରଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ‘‘ଧମ୍ମିକେନେୱାୟଂ ୱିନୟକମ୍ମେନ ଉକ୍ଖିତ୍ତୋ’’ତି ଲଦ୍ଧିଞ୍ଚ, ଉକ୍ଖିତ୍ତାନୁୱତ୍ତକାନଂ ଧମ୍ମକଥିକଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ପନ ‘‘ଅଧମ୍ମିକେନେୱ କମ୍ମେନ ଉକ୍ଖିତ୍ତୋ’’ତି ଲଦ୍ଧିଞ୍ଚ, ଉକ୍ଖେପକେହି ୱାରିୟମାନାନମ୍ପି ଚ ତେସଂ ତଂ ଅନୁପରିୱାରେତ୍ୱା ୱିଚରଣଭାୱଞ୍ଚ ଆରୋଚେସି ଭଗୱା ‘‘ସମଗ୍ଗା କିର ହୋନ୍ତୂ’’ତି ଦ୍ୱେ ୱାରେ ପେସେତ୍ୱା ‘‘ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ଭନ୍ତେ, ସମଗ୍ଗା ଭୱିତୁ’’ନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ତତିୟୱାରେ ‘‘ଭିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ଭିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ’’ତି ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉକ୍ଖେପକାନଂ ଉକ୍ଖେପନେ, ଇତରେସଞ୍ଚ ଆପତ୍ତିୟା ଅଦସ୍ସନେ ଆଦୀନୱଂ କଥେତ୍ୱା ପୁନ ତେସଂ ତତ୍ଥେୱ ଏକସୀମାୟଂ ଉପୋସଥାଦୀନି ଅନୁଜାନିତ୍ୱା ଭତ୍ତଗ୍ଗାଦୀସୁ ଭଣ୍ଡନଜାତାନଂ ‘‘ଆସନନ୍ତରିକାୟ ନିସୀଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୪୫୬) ଭତ୍ତଗ୍ଗେ ୱତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନିପି ଭଣ୍ଡନଜାତାୱ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅଲଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମା ଭଣ୍ଡନ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଭଣ୍ଡନକଲହୱିଗ୍ଗହୱିୱାଦା ନାମେତେ ଅନତ୍ଥକାରକା। କଲହଂ ନିସ୍ସାୟ ହି ଲଟୁକିକାପି ସକୁଣିକା ହତ୍ଥିନାଗଂ ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପେସୀ’’ତି ଲଟୁକିକଜାତକଂ (ଜା। ୧।୫।୩୯ ଆଦୟୋ) କଥେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଗ୍ଗା ହୋଥ, ମା ୱିୱଦଥ। ୱିୱାଦଂ ନିସ୍ସାୟ ହି ଅନେକସତସହସ୍ସା ୱଟ୍ଟକାପି ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପତ୍ତା’’ତି ୱଟ୍ଟକଜାତକଂ (ଜା। ୧।୧।୧୧୮) କଥେସି। ଏୱମ୍ପି ତେସୁ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ଅନାଦିୟନ୍ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ ଧମ୍ମୱାଦିନା ତଥାଗତସ୍ସ ୱିହେସଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତେନ ‘‘ଆଗମେତୁ, ଭନ୍ତେ ଭଗୱା, ଧମ୍ମସାମି, ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ, ଭନ୍ତେ ଭଗୱା, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରମନୁୟୁତ୍ତୋ ୱିହରତୁ, ମୟମେୱ ତେନ ଭଣ୍ଡନେନ କଲହେନ ୱିଗ୍ଗହେନ ୱିୱାଦେନ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସାମା’’ତି (ମହାୱ। ୪୫୭; ମ। ନି। ୩।୨୩୬) ୱୁତ୍ତେ ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ ନାମ କାସିରାଜା ଅହୋସି। ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେନ ଦୀଘୀତିସ୍ସ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ରଜ୍ଜଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନ ୱସନ୍ତସ୍ସ ପିତୁନୋ ମାରିତଭାୱଞ୍ଚେୱ ଦୀଘାୱୁକୁମାରେନ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତେ ଦିନ୍ନେ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତେସଂ ସମଗ୍ଗଭାୱଞ୍ଚ

କଥେତ୍ୱା ‘‘ତେସଞ୍ହି ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜୂନଂ ଆଦିନ୍ନଦଣ୍ଡାନଂ ଆଦିନ୍ନସତ୍ଥାନଂ ଏୱରୂପଂ ଖନ୍ତିସୋରଚ୍ଚଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଇଧ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋଭେଥ, ଯଂ ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ ସ୍ୱାଖାତେ ଧମ୍ମୱିନଯେ ପବ୍ବଜିତା ସମାନା ଖମା ଚ ଭୱେଯ୍ୟାଥ ସୋରତା ଚା’’ତି ଓୱଦିତ୍ୱାପି ନେୱ ତେ ସମଗ୍ଗେ କାତୁଂ ଅସକ୍ଖି। ସୋ ତାଯ ଆକିଣ୍ଣୱିହାରତାଯ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ‘‘ଅହଂ ଖୋ ଇଦାନି ଆକିଣ୍ଣୋ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରାମି, ଇମେ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ମମ ୱଚନଂ ନ କରୋନ୍ତି। ଯଂନୂନାହଂ ଏକକୋୱ ଗଣମ୍ହା ୱୂପକଟ୍ଠୋ ୱିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କୋସମ୍ବିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଅନପଲୋକେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଏକକୋୱ ଅଦ୍ୱୁତୀୟୋ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ବାଲକଲୋଣକଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଭଗୁତ୍ଥେରସ୍ସ ଏକଚାରିକୱତ୍ତଂ କଥେତ୍ୱା ପାଚିନୱଂସମିଗଦାଯେ ତିଣ୍ଣଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ସାମଗ୍ଗିଯାନିସଂସଂ କଥେତ୍ୱା ଯେନ ପାଲିଲେଯ୍ୟକଂ ଅତ୍ଥି, ତଦୱସରି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଭଗୱା ପାଲିଲେଯ୍ୟକଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ରକ୍ଖିତୱନସଣ୍ଡେ ଭଦ୍ଦସାଲମୂଲେ ପାଲିଲେଯ୍ୟକେନ ହତ୍ଥିନା ଉପଟ୍ଠିଯମାନୋ ଫାସୁକଂ ୱସ୍ସାୱାସଂ ୱସି।

କୋସମ୍ବିୱାସିନୋପି ଖୋ ଉପାସକା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ‘‘କୁହିଂ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ପାଲିଲେଯ୍ୟକୱନସଣ୍ଡଂ ଗତୋ’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘ଅମ୍ହେ ସମଗ୍ଗେ କାତୁଂ ୱାଯମି, ମଯଂ ପନ ନ ସମଗ୍ଗା ଅହୁମ୍ହା’’ତି। ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ସାମଗ୍ଗିଂ କରୋନ୍ତେ ସମଗ୍ଗା ନାହୁୱତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ମନୁସ୍ସା ଇମେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ସାମଗ୍ଗିଂ କରୋନ୍ତେପି ସମଗ୍ଗା ନ ଜାତା, ମଯଂ ଇମେ ନିସ୍ସାଯ ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ଲଭିମ୍ହା, ଇମେସଂ ନେୱ ଆସନଂ ଦସ୍ସାମ, ନ ଅଭିୱାଦନାଦୀନି କରିସ୍ସାମା’’ତି ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତେସଂ ସାମୀଚିମତ୍ତମ୍ପି ନ କରିଂସୁ। ତେ ଅପ୍ପାହାରତାଯ ସୁସ୍ସମାନା କତିପାହେନେୱ ଉଜୁକା ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅଚ୍ଚଯଂ ଦେସେତ୍ୱା ଖମାପେତ୍ୱା ‘‘ଉପାସକା ମଯଂ ସମଗ୍ଗା ଜାତା, ତୁମ୍ହେପି ନୋ ପୁରିମସଦିସା ହୋଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘ଖମାପିତୋ ପନ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ଥା’’ତି। ‘‘ନ ଖମାପିତୋ, ଆୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ସତ୍ଥାରଂ ଖମାପେଥ, ସତ୍ଥୁ ଖମାପିତକାଲେ ମଯମ୍ପି ତୁମ୍ହାକଂ ପୁରିମସଦିସା ଭୱିସ୍ସାମା’’ତି। ତେ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଭାୱେନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତା ଦୁକ୍ଖେନ ତଂ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ୱୀତିନାମେସୁଂ। ସତ୍ଥା ପନ ତେନ ହତ୍ଥିନା ଉପଟ୍ଠିଯମାନୋ ସୁଖଂ ୱସି। ସୋପି ହି ହତ୍ଥିନାଗୋ ଗଣଂ ପହାଯ ଫାସୁୱିହାରତ୍ଥାଯେୱ ତଂ ୱନସଣ୍ଡଂ ପାୱିସି।

ଯଥାହ – ‘‘ଅହଂ ଖୋ ଆକିଣ୍ଣୋ ୱିହରାମି ହତ୍ଥୀହି ହତ୍ଥୀନୀହି ହତ୍ଥିକଲଭେହି ହତ୍ଥିଚ୍ଛାପେହି, ଛିନ୍ନଗ୍ଗାନି ଚେୱ ତିଣାନି ଖାଦାମି, ଓଭଗ୍ଗୋଭଗ୍ଗଞ୍ଚ ମେ ସାଖାଭଙ୍ଗଂ ଖାଦନ୍ତି, ଆୱିଲାନି ଚ ପାନୀଯାନି ପିୱାମି, ଓଗାହା ଚସ୍ସ ମେ ଉତ୍ତିଣ୍ଣସ୍ସ ହତ୍ଥିନିଯୋ କାଯଂ ଉପନିଘଂସନ୍ତିଯୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଯଂନୂନାହଂ ଏକୋୱ ଗଣମ୍ହା ୱୂପକଟ୍ଠୋ ୱିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୪୬୭; ଉଦା। ୩୫)। ଅଥ ଖୋ ସୋ ହତ୍ଥିନାଗୋ ଯୂଥା ଅପକ୍କମ୍ମ ଯେନ ପାଲିଲେଯ୍ୟକଂ ରକ୍ଖିତୱନସଣ୍ଡଂ ଭଦ୍ଦସାଲମୂଲଂ, ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପନ ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଅଦିସ୍ୱା ଭଦ୍ଦସାଲମୂଲଂ ପାଦେନେୱ ପହରନ୍ତୋ ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ସୋଣ୍ଡାଯ ସାଖଂ ଗହେତ୍ୱା ସମ୍ମଜ୍ଜି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସୋଣ୍ଡାଯ ଘଟଂ ଗହେତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପରିଭୋଜନୀଯଂ ଉପଟ୍ଠାପେତି, ଉଣ୍ହୋଦକେନ ଅତ୍ଥେ ସତି ଉଣ୍ହୋଦକଂ ପଟିଯାଦେତି। କଥଂ? ହତ୍ଥେନ କଟ୍ଠାନି ଘଂସିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ସମ୍ପାଦେତି, ତତ୍ଥ ଦାରୂନି ପକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପାସାଣେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା ଦାରୁଦଣ୍ଡକେନ ପୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାଯ ଖୁଦ୍ଦକସୋଣ୍ଡିକାଯ ଖିପତି, ତତୋ ହତ୍ଥଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଉଦକସ୍ସ ତତ୍ତଭାୱଂ ଜାନିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦତି। ସତ୍ଥା ‘‘ଉଦକଂ ତେ ତାପିତଂ ପାଲିଲେଯ୍ୟକା’’ତି ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହାଯତି । ଅଥସ୍ସ ନାନାୱିଧାନି ଫଲାନି ଆହରିତ୍ୱା ଦେତି। ଯଦା ପନ ସତ୍ଥା ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସତି, ତଦା ସତ୍ଥୁ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ କୁମ୍ଭେ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଗଚ୍ଛତି। ସତ୍ଥା ଗାମୂପଚାରଂ ପତ୍ୱା ‘‘ପାଲିଲେଯ୍ୟକ ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଯା ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଆହାର ମେ ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି ଆହରାପେତ୍ୱା ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ସୋପି ଯାୱ ସତ୍ଥୁ ନିକ୍ଖମନା ତତ୍ଥେୱ ଠତ୍ୱା ଆଗମନକାଲେ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ୱସନଟ୍ଠାନେ ଓତାରେତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସାଖାଯ ବୀଜତି, ରତ୍ତିଂ ୱାଳମିଗପରିପନ୍ଥନିୱାରଣତ୍ଥଂ ମହନ୍ତଂ ଦଣ୍ଡଂ ସୋଣ୍ଡାଯ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥାରଂ ରକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଯାୱ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନା ୱନସଣ୍ଡସ୍ସ ଅନ୍ତରନ୍ତରେନ ୱିଚରତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯେୱ କିର ସୋ ୱନସଣ୍ଡୋ ପାଲିଲେଯ୍ୟକରକ୍ଖିତୱନସଣ୍ଡୋ ନାମ ଜାତୋ। ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ମୁଖୋଦକଦାନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ତେନେୱୂପାଯେନ ସବ୍ବୱତ୍ତାନି କରୋତି।

ଅଥେକୋ ମକ୍କଟୋ ତଂ ହତ୍ଥିଂ ଉଟ୍ଠାଯ ସମୁଟ୍ଠାଯ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ତଥାଗତସ୍ସ ଆଭିସମାଚାରିକଂ କରୋନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅହମ୍ପି କିଞ୍ଚିଦେୱ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱିଚରନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ନିମ୍ମକ୍ଖିକଂ ଦଣ୍ଡକମଧୁଂ ଦିସ୍ୱା ଦଣ୍ଡକଂ ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଦଣ୍ଡକେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ମଧୁପଟଲଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆହରିତ୍ୱା କଦଲିପତ୍ତଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଠପେତ୍ୱା ଅଦାସି । ସତ୍ଥା ଗଣ୍ହି। ମକ୍କଟୋ ‘‘କରିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ପରିଭୋଗଂ ନ କରିସ୍ସତୀ’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଗହେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡକୋଟିଯଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଉପଧାରେନ୍ତୋ ଅଣ୍ଡକାନି ଦିସ୍ୱା ତାନି ସଣିକଂ ଅପନେତ୍ୱା ପୁନ ଅଦାସି। ସତ୍ଥା ପରିଭୋଗମକାସି। ସୋ ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ତଂ ତଂ ସାଖଂ ଗହେତ୍ୱା ନଚ୍ଚନ୍ତୋୱ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥସ୍ସ ଗହିତସାଖାପି ଅକ୍କନ୍ତସାଖାପି ଭିଜ୍ଜିଂସୁ। ସୋ ଏକସ୍ମିଂ ଖାଣୁମତ୍ଥକେ ପତିତ୍ୱା ନିୱିଟ୍ଠଗତ୍ତୋ ସତ୍ଥରି ପସନ୍ନେନେୱ ଚିତ୍ତେନ କାଲଂ କତ୍ୱା ତାୱତିଂସଭୱନେ ତିଂସଯୋଜନିକେ କନକୱିମାନେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ଅଚ୍ଛରାସହସ୍ସପରିୱାରୋ ମକ୍କଟଦେୱପୁତ୍ତୋ ନାମ ଅହୋସି।

ତଥାଗତସ୍ସ ତତ୍ଥ ହତ୍ଥିନାଗେନ ଉପଟ୍ଠିୟମାନସ୍ସ ୱସନଭାୱୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ପାକଟୋ ଅହୋସି। ସାୱତ୍ଥିନଗରତୋ ‘‘ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ୱିସାଖା ଚ ମହାଉପାସିକା’’ତିଏୱମାଦୀନି ମହାକୁଲାନି ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ସାସନଂ ପହିଣିଂସୁ ‘‘ସତ୍ଥାରଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଦସ୍ସେଥା’’ତି। ଦିସାୱାସିନୋପି ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଚିରସ୍ସୁତା ନୋ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ଧମ୍ମୀ କଥା, ସାଧୁ ମଯଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଲଭେୟ୍ୟାମ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ଧମ୍ମିଂ କଥଂ ସୱନାଯା’’ତି ଯାଚିଂସୁ। ଥେରୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଦାଯ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ତେମାସଂ ଏକୱିହାରିନୋ ତଥାଗତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଏତ୍ତକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଅଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ବହି ଠପେତ୍ୱା ଏକକୋୱ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମି। ପାଲିଲେୟ୍ୟକୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଦଣ୍ଡମାଦାଯ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ସତ୍ଥା ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଅପେହି ପାଲିଲେୟ୍ୟକ, ମା ନିୱାରଯି, ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାକୋ ଏସୋ’’ତି ଆହ। ସୋ ତତ୍ଥେୱ ଦଣ୍ଡଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଆପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ନାଦାସି। ନାଗୋ ‘‘ସଚେ ଉଗ୍ଗହିତୱତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସତ୍ଥୁ ନିସୀଦନପାସାଣଫଲକେ ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଂ ନ ଠପେସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ଥେରୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଭୂମିଯଂ ଠପେସି। ୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନା ହି ଗରୂନଂ ଆସନେ ୱା ସଯନେ ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଂ ନ ଠପେନ୍ତି।

ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ‘‘ଆନନ୍ଦ, ଏକୋୱ ଆଗତୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କହଂ ପନେତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ବହି ଠପେତ୍ୱା ଆଗତୋମ୍ହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ପକ୍କୋସାହି ନେ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ତଥା ଅକାସି। ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି, ‘‘ଭନ୍ତେ ଭଗୱା, ହି ବୁଦ୍ଧସୁଖୁମାଲୋ ଚେୱ ଖତ୍ତିଯସୁଖୁମାଲୋ ଚ, ତୁମ୍ହେହି ତେମାସଂ ଏକକେହି ତିଟ୍ଠନ୍ତେହି ନିସୀଦନ୍ତେହି ଚ ଦୁକ୍କରଂ କତଂ, ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତକାରକୋପି ମୁଖୋଦକାଦିଦାଯକୋପି ନାହୋସି ମଞ୍ଞେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ପାଲିଲେୟ୍ୟକହତ୍ଥିନା ମମ ସଜ୍ଚକିଚ୍ଚାନି କତାନି। ଏୱରୂପଞ୍ହି ସହାଯଂ ଲଭନ୍ତେନ ଏକତୋୱ ୱସିତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ, ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ଏକଚାରିକଭାୱୋୱ ସେୟ୍ୟୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ନାଗୱଗ୍ଗେ ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି –

‘‘ସଚେ ଲଭେଥ ନିପକଂ ସହାଯଂ,

ସଦ୍ଧିଂଚରଂ ସାଧୁୱିହାରି ଧୀରଂ;

ଅଭିଭୁୟ୍ୟ ସବ୍ବାନି ପରିସ୍ସଯାନି,

ଚରେୟ୍ୟ ତେନତ୍ତମନୋ ସତୀମା।

‘‘ନୋ ଚେ ଲଭେଥ ନିପକଂ ସହାଯଂ,

ସଦ୍ଧିଂଚରଂ ସାଧୁୱିହାରି ଧୀରଂ;

ରାଜାୱ ରଟ୍ଠଂ ୱିଜିତଂ ପହାଯ,

ଏକୋ ଚରେ ମାତଙ୍ଗରଞ୍ଞେୱ ନାଗୋ।

‘‘ଏକସ୍ସ ଚରିତଂ ସେୟ୍ୟୋ,

ନତ୍ଥି ବାଲେ ସହାଯତା;

ଏକୋ ଚରେ ନ ଚ ପାପାନି କଯିରା,

ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ମାତଙ୍ଗରଞ୍ଞେୱ ନାଗୋ’’ତି। (ମହାୱ। ୪୬୪; ମ। ନି। ୩।୨୩୭; ଧ। ପ। ୩୨୮-୩୩୦; ସୁ। ନି। ୪୫-୪୬);

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ପଞ୍ଚସତାପି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋପି ଅନାଥପିଣ୍ଡିକାଦୀହି ପେସିତସାସନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅନାଥପିଣ୍ଡିକପ୍ପମୁଖା ତେ ପଞ୍ଚ ଅରିଯସାୱକକୋଟିଯୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଆଗମନଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ‘‘ତେନ ହି ଗଣ୍ହାହି ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି

ପଭଚୀୱରଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। ନାଗୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗତମଗ୍ଗେ ତିରିଯଂ ଅଟ୍ଠାସି। ‘‘କିଂ କରୋତି, ଭନ୍ତେ, ନାଗୋ’’ତି? ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖଂ ଦାତୁଂ ପଚ୍ଚାସୀସତି, ଦୀଘରତ୍ତଂ ଖୋ ପନାଯଂ ମଯ୍ହଂ ଉପକାରକୋ, ନାସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ କୋପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନିୱତ୍ତଥ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତି। ହତ୍ଥୀପି ୱନସଣ୍ଡଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପନସକଦଲିଫଲାଦୀନି ନାନାଫଲାନି ସଂହରିତ୍ୱା ରାସିଂ କତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଦାସି। ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ସବ୍ବାନି ଖେପେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ସତ୍ଥା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗାହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। ନାଗୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତରନ୍ତରେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପୁରତୋ ତିରିଯଂ ଅଟ୍ଠାସି। ‘‘କିଂ କରୋତି, ଭନ୍ତେ, ନାଗୋ’’ତି? ‘‘ଅଯଂ ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେ ପେସେତ୍ୱା ମଂ ନିୱତ୍ତେତୁକାମୋ’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ପାଲିଲେଯ୍ୟକ, ଇଦଂ ପନ ମମ ଅନିୱତ୍ତଗମନଂ, ତୱ ଇମିନା ଅତ୍ତଭାୱେନ ଝାନଂ ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱା ମଗ୍ଗଫଲଂ ୱା ନତ୍ଥି, ତିଟ୍ଠ ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ଆହ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ନାଗୋ ମୁଖେ ସୋଣ୍ଡଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ରୋଦନ୍ତୋ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଅଗମାସି। ସୋ ହି ସତ୍ଥାରଂ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ଲଭନ୍ତୋ ତେନେୱ ନିଯାମେନ ଯାୱଜୀୱଂ ପଟିଜଗ୍ଗେଯ୍ୟ, ସତ୍ଥା ପନ ତଂ ଗାମୂପଚାରଂ ପତ୍ୱା ‘‘ପାଲିଲେଯ୍ୟକ ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତୱ ଅଭୂମି, ମନୁସ୍ସାୱାସୋ ସପରିପନ୍ଥୋ, ତିଟ୍ଠ ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ଆହ। ସୋ ରୋଦମାନୋ ତତ୍ଥେୱ ଠତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ଚକ୍ଖୁପଥଂ ୱିଜହନ୍ତେ ହଦଯେନ ଫଲିତେନ କାଲଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ପସାଦେନ ତାୱତିଂସଭୱନେ ତିଂସଯୋଜନିକେ କନକୱିମାନେ ଅଚ୍ଛରାସହସ୍ସମଜ୍ଝେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ପାଲିଲେଯ୍ୟକଦେୱପୁତ୍ତୋଯେୱସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥାପି ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଜେତୱନଂ ଅଗମାସି। କୋସମ୍ବକା ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ସତ୍ଥା କିର ସାୱତ୍ଥିଂ ଆଗତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଖମାପେତୁଂ ତତ୍ଥ ଅଗମଂସୁ। କୋସଲରାଜା ‘‘ତେ କିର କୋସମ୍ବକା ଭଣ୍ଡନକାରକା ଭିକ୍ଖୂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତେସଂ ମମ ୱିଜିତଂ ପୱିସିତୁଂ ନ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ମହାରାଜ, ସୀଲୱନ୍ତା ଏତେ ଭିକ୍ଖୂ, କେୱଲଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିୱାଦେନ ମମ ୱଚନଂ ନ ଗଣ୍ହିଂସୁ, ଇଦାନି ମଂ ଖମାପେତୁଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ ମହାରାଜା’’ତି। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋପି ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତେସଂ ୱିହାରଂ ପୱିସିତୁଂ ନ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଥେୱ ଭଗୱତା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତାନଂ ପନ ତେସଂ ଭଗୱା ଏକମନ୍ତେ ୱିୱିତ୍ତଂ କାରାପେତ୍ୱା ସେନାସନଂ ଦାପେସି। ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନେୱ ଏକତୋ ନିସୀଦନ୍ତି, ନ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଆଗତାଗତା ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି – ‘‘କତମେତେ, ଭନ୍ତେ, ଭଣ୍ଡନକାରକା କୋସମ୍ବକା ଭିକ୍ଖୂ’’ତି? ସତ୍ଥା ‘‘ଏତେ’’ତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଏତେ କିର ତେ, ଏତେ କିର ତେ’’ତି ଆଗତାଗତେହି ଅଙ୍ଗୁଲିକା ଦସ୍ସିଯମାନା ଲଜ୍ଜାଯ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଭଗୱତୋ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଖମାପେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ଭାରିଯଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତଂ, ତୁମ୍ହେ ହି ନାମ ମାଦିସସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ମଯି ସାମଗ୍ଗିଂ କରୋନ୍ତେ ମମ ୱଚନଂ ନ କରିତ୍ଥ, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପି ୱଜ୍ଝପ୍ପତ୍ତାନଂ ମାତାପିତୂନଂ ଓୱାଦଂ ସୁତ୍ୱା ତେସୁ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପିଯମାନେସୁପି ତଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଦ୍ୱୀସୁ ରଟ୍ଠେସୁ ରଜ୍ଜଂ କାରଯିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନଦେୱ କୋସମ୍ବିକଜାତକଂ (ଜା। ୧।୯।୧୦ ଆଦଯୋ) କଥେତ୍ୱା ‘‘ଏୱଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୀଘାୱୁକୁମାରୋ ମାତାପିତୂସୁ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପିଯମାନେସୁପି ତେସଂ ଓୱାଦଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତସ୍ସ ଧୀତରଂ ଲଭିତ୍ୱା ଦ୍ୱୀସୁ କାସିକୋସଲରଟ୍ଠେସୁ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି, ତୁମ୍ହେହି ପନ ମମ ୱଚନଂ ଅକରୋନ୍ତେହି ଭାରିଯଂ କତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୬।

‘‘ପରେ ଚ ନ ୱିଜାନନ୍ତି, ମଯମେତ୍ଥ ଯମାମସେ;

ଯେ ଚ ତତ୍ଥ ୱିଜାନନ୍ତି, ତତୋ ସମ୍ମନ୍ତି ମେଧଗା’’ତି।

ତତ୍ଥ ପରେତି ପଣ୍ଡିତେ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ଅଞ୍ଞେ ଭଣ୍ଡନକାରକା ପରେ ନାମ। ତେ ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ କୋଲାହଲଂ କରୋନ୍ତା ‘‘ମଯଂ ଯମାମସେ ଉପରମାମ ୱିନସ୍ସାମ ସତତଂ ସମିତଂ ମଚ୍ଚୁସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ନ ୱିଜାନନ୍ତି। ଯେ ଚ ତତ୍ଥ ୱିଜାନନ୍ତୀତି ଯେ ତତ୍ଥ ପଣ୍ଡିତା ‘‘ମଯଂ ମଚ୍ଚୁସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ୱିଜାନନ୍ତି। ତତୋ ସମ୍ମନ୍ତି ମେଧଗାତି ଏୱଞ୍ହି ତେ ଜାନନ୍ତା ଯୋନିସୋମନସିକାରଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ମେଧଗାନଂ କଲହାନଂ ୱୂପସମାଯ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି। ଅଥ ନେସଂ ତାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ତେ ମେଧଗା ସମ୍ମନ୍ତୀତି। ଅଥ ୱା ପରେ ଚାତି ପୁବ୍ବେ ମଯା ‘‘ମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭଣ୍ଡନ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଓୱଦିଯମାନାପି ମମ ଓୱାଦସ୍ସ ଅପଟିଗ୍ଗହଣେନ ଅତିକ୍କମନେନ ଅମାମକା ପରେ ନାମ। ‘‘ମଯଂ ଛନ୍ଦାଦିୱସେନ ମିଚ୍ଛାଗାହଂ ଗହେତ୍ୱା ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଯମାମସେ ଭଣ୍ଡନାଦୀନଂ ୱୁଦ୍ଧିଯା ୱାଯମାମା’’ତି ନ ୱିଜାନନ୍ତି। ଇଦାନି ପନ ଯୋନିସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନା ତତ୍ଥ ତୁମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତରେ ଯେ ଚ ପଣ୍ଡିତପୁରିସା ‘‘ପୁବ୍ବେ ମଯଂ ଛନ୍ଦାଦିୱସେନ ୱାଯମନ୍ତା ଅଯୋନିସୋ ପଟିପନ୍ନା’’ତି ୱିଜାନନ୍ତି, ତତୋ ତେସଂ ସନ୍ତିକା ତେ ପଣ୍ଡିତପୁରିସେ ନିସ୍ସାଯ ଇମେ ଦାନି କଲହସଙ୍ଖାତା ମେଧଗା ସମ୍ମନ୍ତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋତି।

ଗାଥାପରିୟୋସାନେ ସମ୍ପତ୍ତଭିକ୍ଖୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀସୁ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

କୋସମ୍ବକୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ମହାକାଢଅତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ସୁଭାନୁପସ୍ସିନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସେତବ୍ୟନଗରଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ସିଂସପାୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଚୂଢଅକାଢଅମହାକାଢଏ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସେତବ୍ୟନଗରୱାସିନୋ ହି ଚୂଢଅକାଢଓ, ମଜ୍ଝିମକାଢଓ, ମହାକାଢଓତି ତଯୋ ଭାତରୋ କୁଟୁମ୍ବିକା । ତେସୁ ଜେଟ୍ଠକନିଟ୍ଠା ଦିସାସୁ ୱିଚରିତ୍ୱା ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ଭଣ୍ଡଂ ଆହରନ୍ତି, ମଜ୍ଝିମକାଢଓ ଆଭତଂ ୱିକ୍କିଣାତି। ଅଥେକସ୍ମିଂ ସମଯେ ତେ ଉଭୋପି ଭାତରୋ ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ନାନାଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଯା ଚ ଜେତୱନସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରେ ସକଟାନି ମୋଚଯିଂସୁ। ତେସୁ ମହାକାଢଓ ସାଯନ୍ହସମଯେ ମାଲାଗନ୍ଧାଦିହତ୍ଥେ ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ଅରିଯସାୱକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ''କୁହିଂ ଇମେ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା ''ଅହମ୍ପି ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କନିଟ୍ଠଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ତାତ, ତେସୁ ସକଟେସୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୋହି, ଅହଂ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ତଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନ ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସୁତ୍ତାଦିୱସେନ (ମ। ନି। ୧।୧୬୩ ଆଦଯୋ) ଅନେକପରିଯାଯେନ କାମାନଂ ଆଦୀନୱଂ ଓକାରଂ ସଂକିଲେସଞ୍ଚ କଥେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ମହାକାଢଓ ''ସବ୍ବଂ କିର ପହାଯ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ପରଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ନେୱ ଭୋଗା, ନ ଞାତକା ଚ ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତି, କିଂ ମେ ଘରାୱାସେନ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ମହାଜନେ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତେ ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ''ନତ୍ଥି ତେ କୋଚି ଅପଲୋକେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''କନିଟ୍ଠୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ହି ''ଅପଲୋକେହି ନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା କନିଟ୍ଠଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ''ତାତ, ଇମଂ ସବ୍ବଂ ସାପତେଯ୍ୟଂ ପଟିପଜ୍ଜାହୀ''ତି ଆହ। ''ତୁମ୍ହେ ପନ କିଂ କରିସ୍ସଥ ଭାତିକା''ତି? ''ଅହଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ତଂ ନାନପ୍ପକାରେହି ଯାଚିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ''ସାଧୁ, ସାମି, ଯଥା ଅଜ୍ଝାସଯଂ କରୋଥା''ତି ଆହ। ମହାକାଢଓ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି। ''ଅହଂ ଭାତିକଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ଉପ୍ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି ଚୂଢଅକାଢଓପି ପବ୍ବଜି। ଅପରଭାଗେ ମହାକାଢଓ ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସାସନେ ଧୁରାନି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ଦ୍ୱୀସୁ ଧୁରେସୁ କଥିତେସୁ ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପବ୍ବଜିତତ୍ତା ଗନ୍ଥଧୁରଂ ପୂରେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ୱିପସ୍ସନାଧୁରଂ ପନ ପୂରେସ୍ସାମୀ''ତି ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା ସୋସାନିକଧୁତଙ୍ଗଂ ସମାଦାଯ ପଠମଯାମାତିକ୍କନ୍ତେ ସବ୍ବେସୁ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କନ୍ତେସୁ ସୁସାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ସବ୍ବେସୁ ଅନୁଟ୍ଠିତେସୁଯେୱ ୱିହାରଂ ଆଗଚ୍ଛତି।

ଅଥେକା ସୁସାନଗୋପିକା କାଲୀ ନାମ ଛୱଡାହିକା ଥେରସ୍ସ ଠିତଟ୍ଠାନଂ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଚଙ୍କମିତଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ''କୋ ନୁ ଖୋ ଇଧାଗଚ୍ଛତି, ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି ନ''ନ୍ତି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ଏକଦିୱସଂ ସୁସାନକୁଟିକାଯମେୱ ଦୀପଂ ଜାଲେତ୍ୱା ପୁତ୍ତଧୀତରୋ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ନିଲୀଯମାନା ମଜ୍ଝିମଯାମେ ଥେରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ଅଯ୍ୟୋ, ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱିହରତୀ''ତି ଆହ। ''ଆମ, ଉପାସିକେ''ତି। ''ଭନ୍ତେ, ସୁସାନେ ୱିହରନ୍ତେହି ନାମ ୱତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ଥେରୋ ''କିଂ ପନ ମଯଂ ତଯା କଥିତୱତ୍ତେ ୱତ୍ତିସ୍ସାମା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଉପାସିକେ''ତି ଆହ। ''ଭନ୍ତେ, ସୋସାନିକେହି ନାମ ସୁସାନେ ୱସନଭାୱୋ ସୁସାନଗୋପକାନଞ୍ଚ ୱିହାରେ ମହାଥେରସ୍ସ ଚ ଗାମଭୋଜକସ୍ସ ଚ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ''ଥେରୋ କିଂ କାରଣା''ତି? ''କତକମ୍ମା ଚୋରା ଧନସାମିକେହି ପଦାନୁପଦଂ ଅନୁବଦ୍ଧା ସୁସାନେ ଭଣ୍ଡକଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାଯନ୍ତି, ଅଥ ମନୁସ୍ସା ସୋସାନିକାନଂ ପରିପନ୍ଥଂ କରୋନ୍ତି, ଏତେସଂ ପନ କଥିତେ 'ମଯଂ ଇମସ୍ସ ଭଦ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଏତ୍ତକଂ ନାମ କାଲଂ ଏତ୍ଥ ୱସନଭାୱଂ ଜାନାମ, ଅଚୋରୋ ଏସୋ'ତି ଉପଦ୍ଦୱଂ ନିୱାରେନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏତେସଂ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି।

''ଥେରୋ ଅଞ୍ଞଂ କିଂ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି? ''ଭନ୍ତେ, ସୁସାନେ ୱସନ୍ତେନ ନାମ ଅଯ୍ୟେନ ମଚ୍ଛମଂସତିଲପିଟ୍ଠତେଲଗୁଢଆଦୀନି ୱଜ୍ଜେତବ୍ବାନି, ଦିୱା ନ ନିଦ୍ଦାଯିତବ୍ବଂ, କୁସୀତେନ ନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅସଠେନ ଅମାଯାୱିନା ହୁତ୍ୱା କଲ୍ୟାଣଜ୍ଝାସଯେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ସାଯଂ ସବ୍ବେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ୱିହାରତୋ ଆଗନ୍ତବ୍ବଂ, ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ସବ୍ବେସୁ ଅନୁଟ୍ଠିତେସୁଯେୱ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ସଚେ, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟୋ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏୱଂ ୱିହରନ୍ତୋ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ସଚେ ମତସରୀରଂ ଆନେତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେନ୍ତି, ଅହଂ କମ୍ବଲକୂଟାଗାରଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କରିସ୍ସାମି। ନୋ ଚେ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ଚିତକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେତ୍ୱା ସଙ୍କୁନା ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ବହି ଖିପିତ୍ୱା ଫରସୁନା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଝାପେସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ''ସାଧୁ ଭଦ୍ଦେ, ଏକଂ ପନ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଦିସ୍ୱା ମଯ୍ହଂ କଥେଯ୍ୟାସୀ''ତି ଆହ। ସା ''ସାଧୂ''ତି ପଟିସ୍ସୋସି। ଥେରୋ ଯଥାଜ୍ଝାସଯେନ ସୁସାନେ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି। ଚୂଢଅକାଢଅତ୍ଥେରୋ ପନ ଉଟ୍ଠାଯ ସମୁଟ୍ଠାଯ ଘରାୱାସଂ ଚିନ୍ତେତି, ପୁତ୍ତଦାରଂ ଅନୁସ୍ସରତି। ''ଭାତିକୋ ମେ ଅତିଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ କରୋତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତି।

ଅଥେକା କୁଲଧୀତା ତଂମୁହୁତ୍ତସମୁଟ୍ଠିତେନ ବ୍ୟାଧିନା ସାଯନ୍ହସମଯେ ଅମିଲାତା ଅକିଲନ୍ତା କାଲମକାସି। ତମେନଂ ଞାତକାଦଯୋ ଦାରୁତେଲାଦୀହି

ସଦ୍ଧିଂ ସାୟଂ ସୁସାନଂ ନେତ୍ଵା ସୁସାନଗୋପିକାୟ ‘‘ଇମଂ ଝାପେହୀ’’ତି ଭତିଂ ଦତ୍ଵା ନିୟ୍ୟାଦେତ୍ଵା ପକ୍କମିଂସୁ। ସା ତସ୍ସା ପାରୁତଵତ୍ଥଂ ଅପନେତ୍ଵା ତଂମୁହୁତ୍ତମତଂ ପୀଣିତପୀଣିତଂ ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣଂ ସରୀରଂ ଦିସ୍ଵା, ‘‘ଇମଂ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଦସ୍ସେତୁଂ ପତିରୂପଂ ଆରମ୍ମଣ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା ଗନ୍ତ୍ଵା ଥେରଂ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏଵରୂପଂ ନାମ ଆରମ୍ମଣଂ ଅତ୍ଥି, ଓଲୋକେଥ ଅୟ୍ୟା’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ଵତ୍ଵା ପାରୁପନଂ ନୀହରାପେତ୍ଵା ପାଦତଲତୋ ୟାଵ କେସଗ୍ଗା ଓଲୋକେତ୍ଵା ‘‘ଅତିପୀଣିତମେତଂ ରୂପଂ ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣଂ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ନଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ଵା ମହାଜାଲାହି ଗହିତମତ୍ତକାଲେ ମୟ୍ହଂ ଆରୋଚେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ସକଟ୍ଠାନମେଵ ଗନ୍ତ୍ଵା ନିସୀଦି। ସା ତଥା କତ୍ଵା ଥେରସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ଥେରୋ ଗନ୍ତ୍ଵା ଓଲୋକେସି। ଜାଲାୟ ପହଟପହଟଟ୍ଠାନଂ କବରଗାଵିୟା ଵିୟ ସରୀରଵଣ୍ଣଂ ଅହୋସି, ପାଦା ନମିତ୍ଵା ଓଲମ୍ବିଂସୁ, ହତ୍ଥା ପଟିକୁଟିଂସୁ, ଉତ୍ତାନଲାଟଂ ନିଚ୍ଚମ୍ମଂ ଅହୋସି । ଥେରୋ ‘‘ଇଦଂ ସରୀରଂ ଇଦାନେଵ ଓଲୋକେନ୍ତାନଂ ଅପରିୟନ୍ତକରଂ ହୁତ୍ଵା ଇଦାନେଵ ଖୟଂ ପତ୍ତଂ ଵୟଂ ପତ୍ତ’’ନ୍ତି ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ନିସୀଦିତ୍ଵା ଖୟଵୟଂ ସମ୍ମସମାନୋ –

‘‘ଅନିଚ୍ଚା ଵତ ସଙ୍ଖାରା, ଉପ୍ପାଦଵୟଧମ୍ମିନୋ;

ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ଵା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତେସଂ ଵୂପସମୋ ସୁଖୋ’’ତି। (ଦୀ। ନି। ୨।୨୨୧, ୨୭୨; ସଂ। ନି। ୧।୧୮୬; ୨।୧୪୩; ଜା। ୧।୧।୯୫) –

ଗାଥଂ ଵତ୍ଵା ଵିପସ୍ସନଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ତସ୍ମିଂ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତେ ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଵୁତୋ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ସେତବ୍ୟଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ସିଂସପାଵନଂ ପାଵିସି। ଚୂଳକାଳସ୍ସ ଭରିୟାୟୋ ‘‘ସତ୍ଥା କିର ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ସିଂସପାଵନ’’ନ୍ତି ସୁତ୍ଵା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ସାମିକଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ପେସେତ୍ଵା ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତାପେସୁଂ। ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ଅପରିଚିଣ୍ଣଟ୍ଠାନେ ଆସନପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତେନ ଏକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଠମତରଂ ଗନ୍ତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ମଜ୍ଝିମଟ୍ଠାନେ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ଵା ତସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ, ଵାମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସ, ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ମହାକାଳତ୍ଥେରୋ ଚୀଵରପାରୁପନଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ଵା, ‘‘ଚୂଳକାଳ, ତ୍ଵଂ ପୁରତୋ ଗନ୍ତ୍ଵା ଆସନପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖା’’ତି ଚୂଳକାଳଂ ପେସେସି। ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଗେହଜନା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପରିହାସଂ କରୋନ୍ତା ନୀଚାସନାନି ସଙ୍ଘତ୍ଥେରସ୍ସ କୋଟିୟଂ ଅତ୍ଥରନ୍ତି, ଉଚ୍ଚାସନାନି ସଙ୍ଘନଵକସ୍ସ କୋଟିୟଂ। ଇତରୋ ‘‘ମା ଏଵଂ କରୋଥ, ନୀଚାସନାନି ଉପରି ମା ପଞ୍ଞାପେଥ, ଉଚ୍ଚାସନାନି ଉପରି ପଞ୍ଞାପେଥ, ନୀଚାସନାନି ହେଟ୍ଠା’’ତି ଆହ। ଇତ୍ଥିୟୋ ତସ୍ସ ଵଚନଂ ଅସୁଣନ୍ତିୟୋ ଵିୟ ‘‘ତ୍ଵଂ କିଂ କରୋନ୍ତୋ ଵିଚରସି, କିଂ ତଵ ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତି, ତ୍ଵଂ କଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ପବ୍ବଜିତୋ, କେନ ପବ୍ବଜିତୋସି, କସ୍ମା ଇଧାଗତୋସୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ନିଵାସନପାରୁପନଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ସେତକାନି ନିଵାସେତ୍ଵା ସୀସେ ଚ ମାଲାଚୁମ୍ବଟକଂ ଠପେତ୍ଵା, ‘‘ଗଚ୍ଛ ସତ୍ଥାରଂ ଆନେହି, ମୟଂ ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେସ୍ସାମା’’ତି ପହିଣିଂସୁ। ନ ଚିରଂ ଭିକ୍ଖୁଭାଵେ ଠତ୍ଵା ଅଵସ୍ସିକୋଵ ଉପ୍ପବ୍ବଜିତତ୍ତା ଲଜ୍ଜିତୁଂ ନ ଜାନାତି, ତସ୍ମା ସୋ ତେନ ଆକପ୍ପେନ ନିରାସଙ୍କୋଵ ଗନ୍ତ୍ଵା ସତ୍ଥାରଂ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଆଦାୟ ଆଗତୋ। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପନ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାଵସାନେ ମହାକାଳସ୍ସ ଭରିୟାୟୋ ‘‘ଇମାହି ଅତ୍ତନୋ ସାମିକୋ ଗହିତୋ, ମୟମ୍ପି ଅମ୍ହାକଂ ସାମିକଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା ପୁନଦିଵସେ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତୟିଂସୁ। ତଦା ପନ ଆସନପଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଞୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଗମାସି। ତା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଓକାସଂ ଅଲଭିତ୍ଵା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିସୀଦାପେତ୍ଵା ଭିକ୍ଖଂ ଅଦଂସୁ। ଚୂଳକାଳସ୍ସ ପନ ଦ୍ଵେ ଭରିୟାୟୋ, ମଜ୍ଝିମକାଳସ୍ସ ଚତସ୍ସୋ, ମହାକାଳସ୍ସ ପନ ଅଟ୍ଠ। ଭିକ୍ଖୂପି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କାତୁକାମା ନିସୀଦିତ୍ଵା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚମକଂସୁ, ବହି ଗନ୍ତୁକାମା ଉଟ୍ଠାୟ ଅଗମଂସୁ। ସତ୍ଥା ପନ ନିସୀଦିତ୍ଵା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କରି। ତସ୍ସ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ତା ଇତ୍ଥିୟୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମହାକାଳୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ଵା ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସତି, ତୁମ୍ହେ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ଵଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ଵତ୍ଵା ପୁରତୋ ଅଗମାସି। ଗାମଦ୍ଵାରଂ ପତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୂ ଉଜ୍ଝାୟିଂସୁ ‘‘କିଂ ନାମେତଂ ସତ୍ଥାରା କତଂ, ଞତ୍ଵା ନୁ ଖୋ କତଂ, ଉଦାହୁ ଅଜାନିତ୍ଵା। ହିୟ୍ୟୋ ଚୂଳକାଳସ୍ସ ପୁରତୋ ଗତତ୍ତା ପବ୍ବଜ୍ଜନ୍ତରାୟୋ ଜାତୋ, ଅଜ୍ଜ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପୁରତୋ ଗତତ୍ତା ଅନ୍ତରାୟୋ ନାହୋସି। ଇଦାନି ମହାକାଳଂ ଠପେତ୍ଵା ଆଗତୋ, ସୀଲଵା ଖୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନୋ, କରିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜନ୍ତରାୟ’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଵଚନଂ ସୁତ୍ଵା ନିଵତ୍ତିତ୍ଵା ଠିତୋ ‘‘କିଂ କଥେଥ, ଭିକ୍ଖଵେ’’ତି ପୁଚ୍ଛି । ତେ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ‘‘କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚୂଳକାଳଂ ଵିୟ ମହାକାଳଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେଥା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’। ତସ୍ସ ହି ଦ୍ଵେ ପଜାପତିୟୋ, ଇମସ୍ସ ଅଟ୍ଠ। ‘‘ଅଟ୍ଠହି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଗହିତୋ କିଂ କରିସ୍ସତି, ଭନ୍ତେ’’ତି? ସତ୍ଥା ‘‘ମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵଂ ଅଵଚୁତ୍ଥ, ଚୂଳକାଳୋ ଉଟ୍ଠାୟ ସମୁଟ୍ଠାୟ ସୁଭାରମ୍ମଣବହୁଲୋ ଵିହରତି, ପପାତେ ଠିତୋ ଦୁବ୍ବଲରୁକ୍ଖସଦିସୋ। ମୟ୍ହଂ ପନ ପୁତ୍ତୋ ମହାକାଳୋ ଅସୁଭାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି, ଘନସେଲପବ୍ବତୋ ଵିୟ ଅଚଲୋ’’ତି ଵତ୍ଵା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୭।

‘‘ସୁଭାନୁପସ୍ସିଂ ଵିହରନ୍ତଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଅସଂଵୁତଂ;

ଭୋଜନମ୍ହି ଚାମତ୍ତଞ୍ଞୁଂ, କୁସୀତଂ ହୀନୱୀରିଯଂ;

ତଂ ୱେ ପସହତି ମାରୋ, ୱାତୋ ରୁକ୍ଖଂୱ ଦୁବ୍ବଲଂ।

୮।

''ଅସୁଭାନୁପସ୍ସିଂ ୱିହରନ୍ତଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ସୁସଂୱୁତଂ;

ଭୋଜନମ୍ହି ଚ ମତ୍ତଞ୍ଞୁଂ, ସଦ୍ଧଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ;

ତଂ ୱେ ନପ୍ପସହତୀ ମାରୋ, ୱାତୋ ସେଲଂୱ ପବ୍ବତ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସୁଭାନୁପସ୍ସିଂ ୱିହରନ୍ତନ୍ତି ସୁଭଂ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତଂ, ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ମାନସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହଂ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ''ନଖା ସୋଭନା''ତି ଗଣ୍ହାତି, ''ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ସୋଭନା''ତି ଗଣ୍ହାତି, ''ହତ୍ଥପାଦା, ଜଙ୍ଘା, ଊରୁ, କଟି, ଉଦରଂ, ଥନା, ଗୀୱା, ଓଟ୍ଠା, ଦନ୍ତା, ମୁଖଂ, ନାସା, ଅକ୍ଖୀନି, କଣ୍ଣା, ଭମୁକା, ନଲାଟଂ, କେସା, ସୋଭନା''ତି ଗଣ୍ହାତି, ''କେସା, ଲୋମା, ନଖା, ଦନ୍ତା, ତଚୋ, ସୋଭନା''ତି ଗଣ୍ହାତି, ୱଣ୍ଣୋ ସୁଭୋ, ସଣ୍ଠାନଂ ସୁଭନ୍ତି, ଅଯଂ ସୁଭାନୁପସ୍ସୀ ନାମ। ଏୱଂ ତଂ ସୁଭାନୁପସ୍ସିଂ ୱିହରନ୍ତଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୂତି ଚକ୍ଖାଦୀସୁ ଛସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ। ଅସଂୱୁତନ୍ତି ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀନି ଅରକ୍ଖନ୍ତଂ। ପରିଯେସନମତ୍ତା ପଟିଗ୍ଗହଣମତ୍ତା ପରିଭୋଗମତ୍ତାତି ଇମିସ୍ସା ମତ୍ତାଯ ଅଜାନନତୋ ଭୋଜନମ୍ହି ଚାମତ୍ତଞ୍ଞୁଂ। ଅପିଚ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣମତ୍ତା ୱିସ୍ସଜ୍ଜନମତ୍ତାତି ଇମିସ୍ସାପି ମତ୍ତାଯ ଅଜାନନତୋ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁଂ, ଇଦଂ ଭୋଜନଂ ଧମ୍ମିକଂ, ଇଦଂ ଅଧମ୍ମିକନ୍ତିପି ଅଜାନନ୍ତଂ। କାମଚ୍ଛନ୍ଦବ୍ୟାପାଦୱିହିଂସାୱିତକ୍କୱସିତାଯ କୁସୀତଂ। ହୀନୱୀରିଯନ୍ତି ନିବ୍ବୀରିଯଂ ଚତୂସୁ ଇରିଯାପଥେସୁ ୱୀରିଯକରଣରହିତଂ। ପସହତୀତି ଅଭିଭୱତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି। ୱାତୋ ରୁକ୍ଖଂୱ ଦୁବ୍ବଲନ୍ତି ବଲୱୱାତୋ ଛିନ୍ନପପାତେ ଜାତଂ ଦୁବ୍ବଲରୁକ୍ଖଂ ୱିଯ। ଯଥା ହି ସୋ ୱାତୋ ତସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲରୁକ୍ଖସ୍ସ ପୁପ୍ଫଫଲପଲ୍ଲୱାଦୀନିପି ପାତେତି, ଖୁଦ୍ଦକସାଖାପି ଭଞ୍ଜତି, ମହାସାଖାପି ଭଞ୍ଜତି, ସମୂଲକମ୍ପି ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଂମୂଲଂ ଅଧୋସାଖଂ କତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱ ଏୱରୂପଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅନ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ କିଲେସମାରୋ ପସହତି, ବଲୱୱାତୋ ଦୁବ୍ବଲରୁକ୍ଖସ୍ସ ପୁପ୍ଫଫଲପଲ୍ଲୱାଦିପାତନଂ ୱିଯ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାପତ୍ତିଆପଜ୍ଜନମ୍ପି କରୋତି, ଖୁଦ୍ଦକସାଖାଭଞ୍ଜନଂ ୱିଯ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯାଦିଆପତ୍ତିଆପଜ୍ଜନମ୍ପି କରୋତି, ମହାସାଖାଭଞ୍ଜନଂ ୱିଯ ତେରସସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିଆପଜ୍ଜନମ୍ପି କରୋତି, ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଂ, ମୂଲକଂ ହେଟ୍ଠାସାଖଂ କତ୍ୱା ପାତନଂ ୱିଯ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଆପଜ୍ଜନମ୍ପି କରୋତି, ସ୍ୱାକ୍ଖାତସାସନା ନୀହରିତ୍ୱା କତିପାହେନେୱ ଗିହିଭାୱଂ ପାପେତୀତି ଏୱଂ ଏୱରୂପଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ କିଲେସମାରୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅସୁଭାନୁପସ୍ସିନ୍ତି ଦସସୁ ଅସୁଭେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଅସୁଭଂ ପସ୍ସନ୍ତଂ ପଟିକୂଲମନସିକାରେ ଯୁତ୍ତଂ କେସେ ଅସୁଭତୋ ପସ୍ସନ୍ତଂ ଲୋମେ ନଖେ ଦନ୍ତେ ତଚଂ ୱଣ୍ଣଂ ସଣ୍ଠାନଂ ଅସୁଭତୋ ପସ୍ସନ୍ତଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୂତି ଛସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ। ସୁସଂୱୁତନ୍ତି ନିମିତ୍ତାଦିଗ୍ଗାହରହିତଂ ପିହିତଦ୍ୱାରଂ। ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତାପଟିକ୍ଖେପେନ ଭୋଜନମ୍ହି ଚ ମତ୍ତଞ୍ଞୁଂ। ସଦ୍ଧନ୍ତି କମ୍ମସ୍ସ ଚେୱ ଫଲସ୍ସ ଚ ସଦ୍ଦହନଲକ୍ଖଣାଯ ଲୋକିକାଯ ସଦ୍ଧାଯ ଚେୱ ତୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦସଙ୍ଖାତାଯ ଲୋକୁତ୍ତରସଦ୍ଧାଯ ଚ ସମନ୍ନାଗତଂ। ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯନ୍ତି ପଗ୍ଗହିତୱୀରିଯଂ ପରିପୁଣ୍ଣୱୀରିଯଂ। ତଂ ୱେତି ଏୱରୂପଂ ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଯଥା ଦୁବ୍ବଲୱାତୋ ସଣିକଂ ପହରନ୍ତୋ ଏକଗ୍ଘନଂ ସେଲଂ ଚାଲେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତଥା ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋପି ଦୁବ୍ବଲକିଲେସମାରୋ ନପ୍ପସହତି, ଖୋଭେତୁଂ ୱା ଚାଲେତୁଂ ୱା ନ ସକ୍କୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତାପି ଖୋ ତସ୍ସ ପୁରାଣଦୁତିଯିକାଯୋ ଥେରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ''ତ୍ୱଂ କଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ, ଇଦାନି ଗିହୀ ଭୱିସ୍ସସି ନ ଭୱିସ୍ସସୀ''ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା କାସାୱଂ ନୀହରିତୁକାମା ଅହେସୁଂ। ଥେରୋ ତାସଂ ଆକାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନାସନା ୱୁଟ୍ଠାଯ ଇଦ୍ଧିଯା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା କୂଟାଗାରକଣ୍ଣିକଂ ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ଗାଥା ପରିଯୋସାପେନ୍ତେଯେୱ ସତ୍ଥୁ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ସରୀରଂ ଅଭିତ୍ଥୱନ୍ତୋ ଆକାସତୋ ଓତରିତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ପାଦେ ୱନ୍ଦି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ସମ୍ପତ୍ତଭିକ୍ଖୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀସୁ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ମହାକାଳଥେରୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦେୱଦତ୍ତୱତ୍ଥୁ

ଅନିକ୍କସାୱୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ରାଜଗହେ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ କାସାୱଲାଭଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ପଞ୍ଚସତେ ପଞ୍ଚସତେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରେ ଆଦାଯ ସତ୍ଥାରଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଜେତୱନତୋ ରାଜଗହଂ ଅଗମଂସୁ। ରାଜଗହୱାସିନୋ ଦ୍ୱେପି ତଯୋପି ବହୂପି ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକଦାନଂ ଅଦଂସୁ। ଅଥେକଦିୱସଂ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ''ଉପାସକା ଏକୋ ସଯଂ ଦାନଂ ଦେତି, ପରଂ ନ ସମାଦପେତି, ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଭୋଗସମ୍ପଦଂ ଲଭତି, ନୋ ପରିୱାରସମ୍ପଦଂ। ଏକୋ ସଯଂ ନ ଦେତି, ପରଂ ସମାଦପେତି, ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ପରିୱାରସମ୍ପଦଂ ଲଭତି, ନୋ ଭୋଗସମ୍ପଦଂ। ଏକୋ ସଯମ୍ପି ନ ଦେତି, ପରମ୍ପି ନ ସମାଦପେତି, ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ କଞ୍ଜିକମତ୍ତମ୍ପି କୁଚ୍ଛିପୂରଂ ନ ଲଭତି, ଅନାଥୋ ହୋତି ନିପ୍ପଚ୍ଚଯୋ। ଏକୋ ସଯମ୍ପି ଦେତି, ପରମ୍ପି ସମାଦପେତି, ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଅତ୍ତଭାୱସତେପି ଅତ୍ତଭାୱସହସ୍ସେପି ଅତ୍ତଭାୱସତସହସ୍ସେପି ଭୋଗସମ୍ପଦଞ୍ଚେୱ ପରିୱାରସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭତୀ''ତି ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି।

ତମେକୋ ପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ''ଅଚ୍ଛରିଯା ୱତ ଭୋ, ଅବ୍ଭୁତା ୱତ ଭୋ ଧମ୍ମଦେସନା, ସୁକାରଣଂ କଥିତଂ, ମଯା ଇମାସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ନିପ୍ଫାଦକଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ''ଭନ୍ତେ, ସ୍ୱେ ମଯ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା''ତି ଥେରଂ ନିମନ୍ତେସି। ''କିତ୍ତକେହି ତେ ଭିକ୍ଖୂହି ଅତ୍ଥୋ ଉପାସକା''ତି। ''କିତ୍ତକା ପନ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ପରିୱାରା''ତି? ''ସହସ୍ସମତ୍ତା ଉପାସକା''ତି। ''ସବ୍ବେହି ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ସ୍ୱେ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଥେରୋ ଅଧିୱାସେସି''। ଉପାସକୋ ନଗରୱୀଥିଯଂ ଚରନ୍ତୋ – ''ଅମ୍ମା, ତାତା, ମଯା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ନିମନ୍ତିତଂ, ତୁମ୍ହେ କିତ୍ତକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖଂ ଦାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସଥ, ତୁମ୍ହେ କିତ୍ତକାନ''ନ୍ତି ସମାଦପେସି। ମନୁସ୍ସା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପହୋନକନିଯାମେନ – ''ମଯଂ ଦସନ୍ନଂ ଦସ୍ସାମ, ମଯଂ ୱୀସତିଯା, ମଯଂ ସତସ୍ସା''ତି ଆହଂସୁ। ଉପାସକୋ – ''ତେନ ହି ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ସମାଗମଂ କତ୍ୱା ଏକତୋୱ ପରିୱିସିସ୍ସାମ , ସବ୍ବେ ତିଲତଣ୍ଡୁଲସପ୍ପିମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ସମାହରଥା''ତି ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ସମାହରାପେସି।

ଅଥସ୍ସ ଏକୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକଂ ଗନ୍ଧକାସାୱୱତ୍ଥଂ ଦତ୍ୱା – ''ସଚେ ତେ ଦାନୱତ୍ତଂ ନପ୍ପହୋତି, ଇଦଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଯଂ ଊନଂ, ତଂ ପୂରେଯ୍ୟାସି। ସଚେ ପହୋତି, ଯସ୍ସିଚ୍ଛସି, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦଦେଯ୍ୟାସୀ''ତି ଆହ। ତଦା ତସ୍ସ ସବ୍ବଂ ଦାନୱତ୍ତଂ ପହୋସି, କିଞ୍ଚି ଊନଂ ନାମ ନାହୋସି। ସୋ ମନୁସ୍ସେ ପୁଚ୍ଛି – ''ଇଦଂ, ଅଯ୍ୟା, କାସାୱଂ ଏକେନ କୁଟୁମ୍ବିକେନ ଏୱଂ ନାମ ୱତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ଅତିରେକଂ ଜାତଂ, କସ୍ସ ନଂ ଦେମା''ତି। ଏକଚ୍ଚେ ''ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସା''ତି ଆହଂସୁ। ଏକଚ୍ଚେ ''ଥେରୋ ସସ୍ସପାକସମଯେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗମନସୀଲୋ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ମଙ୍ଗଲାମଙ୍ଗଲେସୁ ସହାଯୋ ଉଦକମଣିକୋ ୱିଯ ନିଚ୍ଚଂ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ତସ୍ସ ତଂ ଦେମା''ତି ଆହଂସୁ। ସମ୍ବହୁଲିକାଯ କଥାଯପି ''ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱତ୍ତାରୋ ବହୁତରା ଅହେସୁଂ, ଅଥ ନଂ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଅଦଂସୁ। ସୋ ତଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସିବ୍ବିତ୍ୱା ରଜିତ୍ୱା ନିୱାସେତ୍ୱା ପାରୁପିତ୍ୱା ୱିଚରତି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ''ନଯିଦଂ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ। ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପାରୁପିତ୍ୱା ୱିଚରତୀ''ତି ୱଦିଂସୁ। ଅଥେକୋ ଦିସାୱାସିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ରାଜଗହା ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା କତପଟିସନ୍ଥାରୋ ସତ୍ଥାରା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଗ୍ଗସାୱକାନଂ ଫାସୁୱିହାରଂ ପୁଚ୍ଛିତୋ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ''ନ ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇଦାନେୱେସୋ ଅତ୍ତନୋ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ୱତ୍ଥଂ ଧାରେତି, ପୁବ୍ବେପି ଧାରେସିଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବାରାଣସିୱାସୀ ଏକୋ ହତ୍ଥିମାରକୋ ହତ୍ଥିଂ ମାରେତ୍ୱା ମାରେତ୍ୱା ଦନ୍ତେ ଚ ନଖେ ଚ ଅନ୍ତାନି ଚ ଘନମଂସଞ୍ଚ ଆହରିତ୍ୱା ୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି। ଅଥେକସ୍ମିଂ ଅରଞ୍ଞେ ଅନେକସହସ୍ସା ହତ୍ଥିନୋ ଗୋଚରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଦିସ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗଚ୍ଛମାନା ଗମନାଗମନକାଲେ ଜଣ୍ଣୁକେହି ନିପତିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତି। ଏକଦିୱସଞ୍ହି ହତ୍ଥିମାରକୋ ତଂ କିରିଯଂ ଦିସ୍ୱା – ''ଅହଂ ଇମେ କିଚ୍ଛେନ ମାରେମି, ଇମେ ଚ ଗମନାଗମନକାଲେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ୱନ୍ଦନ୍ତି, କିଂ ନୁ ଖୋ ଦିସ୍ୱା ୱନ୍ଦନ୍ତୀ''ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ – ''କାସାୱ''ନ୍ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା, ''ମଯାପି ଇଦାନି କାସାୱଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଜାତସ୍ସରଂ ଓରୁଯ୍ହ ନ୍ହାଯନ୍ତସ୍ସ ତୀରେ ଠପିତେସୁ କାସାୱେସୁ ଚୀୱରଂ ଥେନେତ୍ୱା ତେସଂ ହତ୍ଥୀନଂ ଗମନାଗମନମଗ୍ଗେ ସତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ୱା ସସୀସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିସୀଦତି। ହତ୍ଥିନୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା – ''ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ''ତି ସଞ୍ଞାଯ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତି। ସୋ ତେସଂ ସବ୍ବପଚ୍ଛତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ସତ୍ତିଯା ପହରିତ୍ୱା ମାରେତ୍ୱା ଦନ୍ତାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ସେସଂ ଭୂମିଯଂ ନିଖଣିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ଅପରଭାଗେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ହତ୍ଥିଯୋନିଯଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ହତ୍ଥିଜେଟ୍ଠକୋ ଯୂଥପତି ଅହୋସି। ତଦାପି ସୋ ତଥେୱ କରୋତି। ମହାପୁରିସୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିସାଯ ପରିହାନିଂ ଞତ୍ୱା, ''କୁହିଂ ଇମେ ହତ୍ଥୀ ଗତା, ମନ୍ଦା ଜାତା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ନ ଜାନାମ, ସାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''କୁହିଞ୍ଚି ଗଚ୍ଛନ୍ତା ମଂ ଅନାପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ନ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ପରିପନ୍ଥେନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା, ''ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ କାସାୱଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ସନ୍ତିକା ପରିପନ୍ଥେନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ପରିସଙ୍କିତ୍ୱା, ''ତଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ସବ୍ବେ ହତ୍ଥୀ ପୁରତୋ ପେସେତ୍ୱା ସଯଂ ପଚ୍ଛତୋ ୱିଲମ୍ବମାନୋ ଆଗଚ୍ଛତି। ସୋ ସେସହତ୍ଥୀସୁ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଗତେସୁ ମହାପୁରିସଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚୀୱରଂ ସଂହରିତ୍ୱା ସତ୍ତିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜି। ମହାପୁରିସୋ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ

ପଚ୍ଛତୋ ପଟିକ୍କମିତ୍ୱା ସଭିଂ ୱିଓଜ୍ଜେସି। ଅଥ ନଂ ‘‘ଇମିନା ଇମେ ହତ୍ଥୀ ନାସିତା’’ତି ଗଣ୍ହିତୁଂ ପକ୍କନ୍ଦି। ଇତରୋ ଏକଂ ରୁକ୍ଖଂ ପୁରତୋ କତ୍ୱା ନିଲୀୟି। ଅଥ ‘‘ନଂ ରୁକ୍ଖେନ ସଦ୍ଧିଂ ସୋଣ୍ଡାୟ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ଭୂମିୟଂ ପୋଥେସ୍ସାମୀ’’ତି ତେନ ନୀହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସିତଂ କାସାୱଂ ଦିସ୍ୱା – ‘‘ସଚାହଂ ଇମସ୍ମିଂ ଦୁବ୍ଭିସ୍ସାମି, ଅନେକସହସ୍ସେସୁ ମେ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଖୀଣାସୱେସୁ ଲଜ୍ଜା ନାମ ଭିନ୍ନା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଅଧିୱାସେତ୍ୱା – ‘‘ତୟା ମେ ଏତ୍ତକା ଞାତକା ନାସିତା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ସାମୀ’’ତି। ‘‘କସ୍ମା ଏୱଂ ଭାରିୟକମ୍ମମକାସି, ଅତ୍ତନୋ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ୱୀତରାଗାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ୱତ୍ଥଂ ପରିଦହିତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେନ ଭାରିୟଂ ତୟା କତ’’ନ୍ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ଉତ୍ତରିପି ନଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ‘‘ଅନିକ୍କସାୱୋ କାସାୱଂ…ପେ… ସ ୱେ କାସାୱମରହତୀ’’ତି ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା – ‘‘ଅଯୁତ୍ତଂ ତେ କତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା, ‘‘ତଦା ହତ୍ଥିମାରକୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗାହକୋ ହତ୍ଥିନାଗୋ ଅହମେୱା’’ତି ଜାତକଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା, ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ୱତ୍ଥଂ ଧାରେସିୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୯।

‘‘ଅନିକ୍କସାୱୋ କାସାୱଂ, ଯୋ ୱତ୍ଥଂ ପରିଦହିସ୍ସତି;

ଅପେତୋ ଦମସଚ୍ଚେନ, ନ ସୋ କାସାୱମରହତି।

୧୦।

‘‘ଯୋ ଚ ୱନ୍ତକସାୱସ୍ସ, ସୀଲେସୁ ସୁସମାହିତୋ;

ଉପେତୋ ଦମସଚ୍ଚେନ, ସ ୱେ କାସାୱମରହତୀ’’ତି।

ଛଦ୍ଦନ୍ତଜାତକେନାପି (ଜା। ୧।୧୬।୧୨୨-୧୨୩) ଚ ଅୟମତ୍ଥୋ ଦୀପେତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଅନିକ୍କସାୱୋତି ରାଗାଦୀହି କସାୱେହି ସକସାୱୋ। ପରିଦହିସ୍ସତୀତି ନିୱାସନପାରୁପନଅତ୍ଥରଣୱସେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି। ପରିଧସ୍ସତୀତିପି ପାଠୋ। ଅପେତୋ ଦମସଚ୍ଚେନାତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମେନ ଚେୱ ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚପକ୍ଖିକେନ ୱଚୀସଚ୍ଚେନ ଚ ଅପେତୋ, ୱିୟୁତ୍ତୋ ପରିଚ୍ଚତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ସୋତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାସାୱଂ ପରିଦହିତୁଂ ନାରହତି। ୱନ୍ତକସାୱସ୍ସାତି ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ୱନ୍ତକସାୱୋ ଛଡ୍ଡିତକସାୱୋ ପହୀନକସାୱୋ ଅସ୍ସ। ସୀଲେସୂତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେସୁ। ସୁସମାହିତୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ସମାହିତୋ ସୁଟ୍ଠିତୋ। ଉପେତୋତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମେନ ଚେୱ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଚ ସଚ୍ଚେନ ଉପଗତୋ। ସ ୱେତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତଂ ଗନ୍ଧକାସାୱୱତ୍ଥଂ ଅରହତୀତି।

ଗାଥାପରିୟୋସାନେ ସୋ ଦିସାୱାସିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅହୋସି, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଅହୋସୀତି।

ଦେୱଦତ୍ତୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅସାରେ ସାରମତିନୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗସାୱକେହି ନିୱେଦିତଂ ସଞ୍ଚୟସ୍ସ ଅନାଗମନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତତ୍ରାୟଂ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅମ୍ହାକଞ୍ହି ସତ୍ଥା ଇତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟାନଂ ମତ୍ଥକେ ଅମରୱତିୟା ନାମ ନଗରେ ସୁମେଧୋ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁମାରୋ ହୁତ୍ୱା ସବ୍ବସିପ୍ପେସୁ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ପତ୍ୱା ମାତାପିତୂନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ଅନେକକୋଟିସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଧନଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତେ ୱସନ୍ତୋ ଝାନାଭିଞ୍ଞା ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦୀପଙ୍କରଦସବଲସ୍ସ ସୁଦସ୍ସନୱିହାରତୋ ରମ୍ମୱତୀନଗରଂ ପୱିସନତ୍ଥାୟ ମଗ୍ଗଂ ସୋଧୟମାନଂ ଜନଂ ଦିସ୍ୱା ସୟମ୍ପି ଏକଂ ପଦେସଂ ଗହେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ସୋଧେତି। ତସ୍ମିଂ ଅସୋଧିତେୟେୱ ଆଗତସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ଅତ୍ତାନଂ ସେତୁଂ କତ୍ୱା କଲଲେ ଅଜିନଚମ୍ମଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥା ସସାୱକସଙ୍ଘୋ କଲଲଂ ଅନକ୍କମିତ୍ୱା ମଂ ଅକ୍କମନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତୂ’’ତି ନିପନ୍ନୋ। ସତ୍ଥାରା ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ‘‘ବୁଦ୍ଧଙ୍କୁରୋ

ଏସ, ଅନାଗତେ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟାନଂ ପରିୟୋସାନେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି ବ୍ୟାକତୋ। ତସ୍ସ ସବ୍ଭୁନୋ ଅପରଭାଗେ ''କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ମଙ୍ଗଲୋ ସୁମନୋ ରେଵତୋ ସୋଭିତୋ ଅନୋମଦସ୍ସୀ ପଦୁମୋ ନାରଦୋ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ସୁମେଧୋ ସୁଜାତୋ ପିୟଦସ୍ସୀ ଅତ୍ଥଦସ୍ସୀ ଧମ୍ମଦସ୍ସୀ ସିଦ୍ଧତ୍ଥୋ ତିସ୍ସୋ ଫୁସ୍ସୋ ଵିପସ୍ସୀ ସିଖୀ ଵେସ୍ସଭୂ କକୁସନ୍ଧୋ କୋଣାଗମନୋ କସ୍ସପୋ''ତି ଲୋକଂ ଓଭାସେତ୍ଵା ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଇମେସମ୍ପି ତେଵୀସତିୟା ବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକେ ଲଦ୍ଧବ୍ୟାକରଣୋ, ''ଦସ ପାରମିୟୋ, ଦସ ଉପପାରମିୟୋ, ଦସ ପରମତ୍ଥପାରମିୟୋ''ତି ସମତିଂସ ପାରମିୟୋ ପୂରେତ୍ଵା ଵେସ୍ସନ୍ତରତ୍ତଭାଵେ ଠିତୋ ପଥଵିକମ୍ପନାନି ମହାଦାନାନି ଦତ୍ଵା ପୁତ୍ତଦାରଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ଵା ଆୟୁପରିୟୋସାନେ ତୁସିତପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ଵା ତତ୍ଥ ଯାଵତାୟୁକଂ ଠତ୍ଵା ଦସ ସହସ୍ସଚକ୍କଵାଳଅଦେଵତାହି ସନ୍ନିପତିତ୍ଵା –

''କାଲୋ ଦେଵ ମହାଵୀର, ଉପ୍ପଜ୍ଜ ମାତୁକୁଚ୍ଛିୟଂ;

ସଦେଵକଂ ତାରୟନ୍ତୋ, ବୁଜ୍ଝସ୍ସୁ ଅମତଂ ପଦ''ନ୍ତି। (ବୁ। ଵଂ। ୧।୬୭) –

ଵୁତ୍ତେ –

''କାଲଂ ଦେସଞ୍ଚ ଦୀପଞ୍ଚ, କୁଲଂ ମାତରମେଵ ଚ;

ଇମେ ପଞ୍ଚ ଵିଲୋକେତ୍ଵା, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମହାୟସୋ''ତି। –

ପଞ୍ଚ ମହାଵିଲୋକନାନି ଵିଲୋକେତ୍ଵା ତତୋ ଚୁତୋ ସକ୍ୟରାଜକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ଵା ଦସମାସଚ୍ଚୟେନ ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ଵିଜାୟି। ସୋଳସଵସ୍ସକାଲେ ତତ୍ଥ ମହାସମ୍ପତ୍ତିୟା ପରିହରିୟମାନୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଭଦ୍ରୟୋବ୍ବନଂ ପତ୍ଵା ତିଣ୍ଣଂ ଉତୂନଂ ଅନୁଚ୍ଛଵିକେସୁ ତୀସୁ ପାସାଦେସୁ ଦେଵଲୋକସିରିଂ ଵିୟ ରଜ୍ଜସିରିଂ ଅନୁଭଵନ୍ତୋ ଉୟ୍ୟାନକୀଳାୟ ଗମନସମୟେ ଅନୁକ୍କମେନ ଜିଣ୍ଣବ୍ୟାଧିମତସଙ୍ଖାତେ ତୟୋ ଦେଵଦୂତେ ଦିସ୍ଵା ସଞ୍ଜାତସଂଵେଗୋ ନିଵତ୍ତିତ୍ଵା ଚତୁତ୍ଥଵାରେ ପବ୍ବଜିତଂ ଦିସ୍ଵା, ''ସାଧୁ ପବ୍ବଜ୍ଜା''ତି ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ରୁଚିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ଵା ଉୟ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ତତ୍ଥ ଦିଵସଂ ଖେପେତ୍ଵା ମଙ୍ଗଲପୋକ୍ଖରଣୀତୀରେ ନିସିନ୍ନୋ କପ୍ପକଵେସଂ ଗହେତ୍ଵା ଆଗତେନ ଵିସ୍ସକମ୍ମେନ ଦେଵପୁତ୍ତେନ ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତୋ ରାହୁଲକୁମାରସ୍ସ ଜାତସାସନଂ ସୁତ୍ଵା ପୁତ୍ତସିନେହସ୍ସ ବଲଵଭାଵଂ ଞତ୍ଵା, ''ଯାଵ ଇଦଂ ବନ୍ଧନଂ ନ ଵଡ୍ଢତି, ତାଵଦେଵ ନଂ ଛିନ୍ଦିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା ସାୟଂ ନଗରଂ ପଵିସନ୍ତୋ –

''ନିବ୍ବୁତା ନୂନ ସା ମାତା, ନିବ୍ବୁତୋ ନୂନ ସୋ ପିତା;

ନିବ୍ବୁତା ନୂନ ସା ନାରୀ, ଯସ୍ସାୟଂ ଈଦିସୋ ପତୀ''ତି। –

କିସାଗୋତମିୟା ନାମ ପିତୁଚ୍ଛାଧୀତାୟ ଭାସିତଂ ଇମଂ ଗାଥଂ ସୁତ୍ଵା, ''ଅହଂ ଇମାୟ ନିବ୍ବୁତପଦଂ ସାଵିତୋ''ତି ମୁତ୍ତାହାରଂ ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ଵା ତସ୍ସା ପେସେତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଭଵନଂ ପଵିସିତ୍ଵା ସିରିସୟନେ ନିସିନ୍ନୋ ନିଦ୍ଦୋପଗତାନଂ ନାଟକିତ୍ଥୀନଂ ଵିପ୍ପକାରଂ ଦିସ୍ଵା ନିବ୍ବିନ୍ନହଦୟୋ ଛନ୍ନଂ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ଵା କଣ୍ଡକଂ ଆହରାପେତ୍ଵା ତଂ ଆରୁୟ୍ହ ଛନ୍ନସହାୟୋ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କଵାଳଅଦେଵତାହି ପରିଵୁତୋ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ଅନୋମାନଦୀତୀରେ ପବ୍ବଜିତ୍ଵା ଅନୁକ୍କମେନ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ତତ୍ଥ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ଵା ପଣ୍ଡଵପବ୍ବତପବ୍ଭାରେ ନିସିନ୍ନୋ ମଗଧରଞ୍ଞା ରଜ୍ଜେନ ନିମନ୍ତିୟମାନୋ ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଵିଜିତଂ ଆଗମନତ୍ଥାୟ ତେନ ଗହିତପଟିଞ୍ଞୋ ଆଳାରଞ୍ଚ ଉଦକଞ୍ଚ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ଅଧିଗତଵିସେସଂ ଅନଲଙ୍କରିତ୍ଵା ଛବ୍ବସ୍ସାନି ମହାପଧାନଂ ପଦହିତ୍ଵା ଵିସାଖପୁଣ୍ଣମଦିଵସେ ପାତୋଵ ସୁଜାତାୟ ଦିନ୍ନପାୟସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ଵା ନେରଞ୍ଜରାୟ ନଦିୟା ସୁଵଣ୍ଣପାତିଂ ପଵାହେତ୍ଵା ନେରଞ୍ଜରାୟ ନଦିୟା ତୀରେ ମହାଵନସଣ୍ଡେ ନାନାସମାପତ୍ତୀହି ଦିଵସଭାଗଂ ଵୀତିନାମେତ୍ଵା ସାୟନ୍ହସମୟେ ସୋତ୍ଥିୟେନ ଦିନ୍ନଂ ତିଣଂ ଗହେତ୍ଵା କାଳେନ ନାଗରାଜେନ ଅଭିତ୍ଥୁତଗୁଣୋ ବୋଧିମଣ୍ଡଂ ଆରୁୟ୍ହ ତିଣାନି ସନ୍ଥରିତ୍ଵା ''ନ ତାଵିମଂ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମି, ଯାଵ ମେ ଅନୁପାଦାୟ ଆସଵେହି ଚିତ୍ତଂ ନ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସତୀ''ତି ପଟିଞ୍ଞଂ କତ୍ଵା ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖୋ ନିସୀଦିତ୍ଵା ସୂରିୟେ ଅନତ୍ଥଙ୍ଗମିତେୟେଵ ମାରବଲଂ ଵିଧମିତ୍ଵା ପଠମୟାମେ ପୁବ୍ବେନିଵାସଞ୍ଜାଣଂ, ମଜ୍ଝିମୟାମେ ଚୁତୂପପାତଞ୍ଜାଣଂ ପତ୍ଵା ପଚ୍ଛିମୟାମାଵସାନେ ପଚ୍ଚୟାକାରେ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ଵା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ଦସବଲଚତୁଵେସାରଜ୍ଜାଦିସବ୍ବଗୁଣପଟିମଣ୍ଡିତଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପଟିଵିଜ୍ଝିତ୍ଵା ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ଵୀତିନାମେତ୍ଵା ଅଟ୍ଠମେ ସତ୍ତାହେ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧମୂଲେ ନିସିନ୍ନୋ ଧମ୍ମଗମ୍ଭୀରତାପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣେନ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତଂ ଆପଜ୍ଜମାନୋ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କଵାଳଅମହାବ୍ରହ୍ମପରିଵାରେନ ସହମ୍ପତିବ୍ରହ୍ମୁନା ଆୟାଚିତଧମ୍ମଦେସନୋ ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନା ଲୋକଂ ଵୋଲୋକେତ୍ଵା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଅଜ୍ଝେସନଂ ଅଧିଵାସେତ୍ଵା, ''କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଆଳାରୁଦକାନଂ କାଲକତଭାଵଂ ଞତ୍ଵା ପଞ୍ଚଵଗ୍ଗିୟାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୂପକାରତଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ଵା ଉଟ୍ଠାୟାସନା

କାସିପୁରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଉପକେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେତ୍ୱା ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ୱା ତେ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକେନ ସମୁଦାଚାରେନ ସମୁଦାଚରନ୍ତେ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାତକୋଣ୍ଡଞ୍ଞପ୍ପମୁଖେ ଅଟ୍ଠାରସ ବ୍ରହ୍ମକୋଟିଯୋ ଅମତପାନଂ ପାଯେନ୍ତୋ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ପଞ୍ଚମିଯଂ ପକ୍ଖସ୍ସ ସବ୍ବେପି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତଂ ଦିୱସମେୱ ଯସକୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ରତ୍ତିଭାଗେ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗେହଂ ପହାଯ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଏହି ଯସା’’ତି ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ରତ୍ତିଭାଗେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପେତ୍ୱା ଅପରେପି ତସ୍ସ ସହାଯକେ ଚତୁପଣ୍ଣାସ ଜନେ ଏହିଭିକ୍ଖୁପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପେସି।

ଏୱଂ ଲୋକେ ଏକସଟ୍ଠିଯା ଅରହନ୍ତେସୁ ଜାତେସୁ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସୋ ପୱାରେତ୍ୱା, ‘‘ଚରଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚାରିକ’’ନ୍ତି ସଟ୍ଠି ଭିକ୍ଖୂ ଦିସାସୁ ପେସେତ୍ୱା ସଯଂ ଉରୁୱେଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ କପ୍ପାସିକୱନସଣ୍ଡେ ତିଂସ ଜନେ ଭଦ୍ଦୱଗ୍ଗିଯକୁମାରେ ୱିନେସି। ତେସୁ ସବ୍ବପଚ୍ଛିମକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ସବ୍ବୁତ୍ତମୋ ଅନାଗାମୀ ଅହୋସି। ତେ ସବ୍ବେପି ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନେୱ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଦିସାସୁ ପେସେତ୍ୱା ସଯଂ ଉରୁୱେଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଡ୍ଢୁଡ୍ଢାନି ପାଟିହାରିଯସହସ୍ସାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଉରୁୱେଲକସ୍ସପାଦଯୋ ସହସ୍ସଜଟିଲପରିୱାରେ ତେଭାତିକଜଟିଲେ ୱିନେତ୍ୱା ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନେୱ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଗଯାସୀସେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଆଦିତ୍ତପରିଯାଯଦେସନାଯ (ମହାୱ। ୫୪; ସଂ। ନି। ୪।୨୮) ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତେନ ଅରହନ୍ତସହସ୍ସେନ ପରିୱୁତୋ ‘‘ବିମ୍ବିସାରରଞ୍ଞୋ ଦିନ୍ନଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ମୋଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ରାଜଗହନଗରୂପଚାରେ ଲଟ୍ଠିୱନୁଯ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ସତ୍ଥା କିର ଆଗତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସନହୁତେହି ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ମଧୁରଧମ୍ମକଥଂ କଥେନ୍ତୋ ରାଜାନଂ ଏକାଦସହି ନହୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଏକନହୁତଂ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସକ୍କେନ ଦେୱରାଜେନ ମାଣୱକୱଣ୍ଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଭିତ୍ଥୁତଗୁଣୋ ରାଜଗହନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ରାଜନିୱେସନେ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ୱେଳୁୱନାରାମଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ତତ୍ଥ ନଂ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ଉପସଙ୍କମିଂସୁ।

ତତ୍ରାଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅନୁପ୍ପନ୍ନେଯେୱ ହି ବୁଦ୍ଧେ ରାଜଗହତୋ ଅୱିଦୂରେ ଉପତିସ୍ସଗାମୋ କୋଲିତଗାମୋତି ଦ୍ୱେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମା ଅହେସୁଂ। ତେସୁ ଉପତିସ୍ସଗାମେ ସାରିଯା ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଗବ୍ଭସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତଦିୱସେଯେୱ କୋଲିତଗାମେ ମୋଗ୍ଗଲିଯା ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯାପି ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠାସି। ତାନି କିର ଦ୍ୱେପି କୁଲାନି ଯାୱ ସତ୍ତମା କୁଲପରିୱଟ୍ଟା ଆବଦ୍ଧପଟିବଦ୍ଧସହାଯକାନେୱ ଅହେସୁଂ, ତାସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଏକଦିୱସମେୱ ଗବ୍ଭପରିହାରଂ ଅଦଂସୁ। ତା ଉଭୋପି ଦସମାସଚ୍ଚଯେନ ପୁତ୍ତେ ୱିଜାଯିଂସୁ। ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ସାରିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଉପତିସ୍ସଗାମକେ ଜେଟ୍ଠକୁଲସ୍ସ ପୁତ୍ତତ୍ତା ଉପତିସ୍ସୋତି ନାମଂ କରିଂସୁ , ଇତରସ୍ସ କୋଲିତଗାମେ ଜେଟ୍ଠକୁଲସ୍ସ ପୁତ୍ତତ୍ତା କୋଲିତୋତି ନାମଂ କରିଂସୁ। ତେ ଉଭୋପି ୱୁଡ୍ଢିମନ୍ୱାଯ ସବ୍ବସିପ୍ପାନଂ ପାରଂ ଅଗମଂସୁ। ଉପତିସ୍ସମାଣୱସ୍ସ କୀଳନତ୍ଥାଯ ନଦିଂ ୱା ଉଯ୍ୟାନଂ ୱା ଗମନକାଲେ ପଞ୍ଚ ସୁୱଣ୍ଣସିୱିକସତାନି ପରିୱାରାନି ହୋନ୍ତି, କୋଲିତମାଣୱସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଆଜଞ୍ଞଯୁତ୍ତରଥସତାନି। ଦ୍ୱେପି ଜନା ପଞ୍ଚପଞ୍ଚମାଣୱକସତପରିୱାରା ହୋନ୍ତି। ରାଜଗହେ ଚ ଅନୁସଂୱଚ୍ଛରଂ ଗିରଗ୍ଗସମଜ୍ଜୋ ନାମ ଅହୋସି। ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଏକଟ୍ଠାନେଯେୱ ମଞ୍ଚଂ ବନ୍ଧନ୍ତି। ଦ୍ୱେପି ଏକତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସମଜ୍ଜଂ ପସ୍ସନ୍ତା ହସିତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ହସନ୍ତି, ସଂୱେଗଟ୍ଠାନେ ସଂୱେଜେନ୍ତି, ଦାଯଂ ଦାତୁଂ ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଦାଯଂ ଦେନ୍ତି। ତେସଂ ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ଏକଦିୱସଂ ସମଜ୍ଜଂ ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ପରିପାକଗତତ୍ତା ଞାଣସ୍ସ ପୁରିମଦିୱସେସୁ ୱିଯ ହସିତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ହାସୋ ୱା ସଂୱେଗଟ୍ଠାନେ ସଂୱେଗୋ ୱା ଦାତୁଂ ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଦାନଂ ୱା ନାହୋସି । ଦ୍ୱେପି ପନ ଜନା ଏୱଂ ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘କିମେତ୍ଥ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବେପିମେ ଅପ୍ପତ୍ତେ ୱସ୍ସସତେ ଅପ୍ପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାୱଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ଅମ୍ହେହି ପନ ଏକଂ ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଂ ପରିଯେସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆରମ୍ମଣଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ତତୋ କୋଲିତୋ ଉପତିସ୍ସଂ ଆହ – ‘‘ସମ୍ମ ଉପତିସ୍ସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ୱିଯ ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠୋ, ଇଦାନି ଅନତ୍ତମନଧାତୁକୋସି, କିଂ ତେ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତ’’ନ୍ତି? ‘‘ସମ୍ମ କୋଲିତ, ଏତେସଂ ୱୋଲୋକନେ ସାରୋ ନତ୍ଥି , ନିରତ୍ଥକମେତଂ, ଅତ୍ତନୋ ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଂ ଗୱେସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇଦଂ ଚିନ୍ତଯନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋମ୍ହି। ତ୍ୱଂ ପନ କସ୍ମା ଅନତ୍ତମନୋସୀତି? ସୋପି ତଥେୱ ଆହ। ଅଥସ୍ସ ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଜ୍ଝାସଯତଂ ଞତ୍ୱା ଉପତିସ୍ସୋ ଆହ – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସୁଚିନ୍ତିକଂ, ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଂ ପନ ଗୱେସନ୍ତେହି ଏକା ପବ୍ବଜ୍ଜା ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜାମା’’ତି?

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସଞ୍ଚଯୋ ନାମ ପରିବ୍ବାଜକୋ ରାଜଗହେ ପଟିୱସତି ମହତିଯା ପରିବ୍ବାଜକପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ। ତେ ‘‘ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’’ତି ପଞ୍ଚମାଣୱକସତାନି ‘‘ସିୱିକାଯୋ ଚ ରଥେ ଚ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ଏକାଯ ସିୱିକାଯ ଏକେନ ରଥେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଞ୍ଚଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିଂସୁ। ତେସଂ ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଞ୍ଚଯୋ ଅତିରେକଲାଭଗ୍ଗଯସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ଅହୋସି। ତେ କତିପାହେନେୱ ସବ୍ବଂ ସଞ୍ଚଯସ୍ସ ସମଯଂ ପରିମଦ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଆଚରିଯ, ତୁମ୍ହାକଂ ଜାନନସମଯୋ ଏତ୍ତକୋୱ, ଉଦାହୁ ଉତ୍ତରିମ୍ପି ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘ଏତ୍ତକୋୱ ସବ୍ବଂ ତୁମ୍ହେହି ଞାତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ଏୱଂ ସତି ଇମସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନିରତ୍ଥକୋ, ମଯଂ ଯଂ ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଂ ଗୱେସିତୁଂ ନିକ୍ଖନ୍ତା, ସୋ ଇମସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ମହା ଖୋ ପନ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ, ଗାମନିଗମରାଜଧାନିଯୋ ଚରନ୍ତା ଅଦ୍ଧା ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଦେସକଂ କଞ୍ଚି ଆଚରିଯଂ ଲଭିସ୍ସାମା’’ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ, ‘‘ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଣ୍ଡିତା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାକଚ୍ଛଂ କରୋନ୍ତି। ତେହି ପୁଟ୍ଠଂ ପଞ୍ହଂ ଅଞ୍ଞେ

କଥେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତେ ପନ ତେସଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି। ଏୱଂ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସକଟ୍ଠାନମେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ''ସମ୍ମ କୋଲିତ, ଅମ୍ହେସୁ ଯୋ ପଠମଂ ଅମତଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ସୋ ଇତରସ୍ସ ଆରୋଚେତୂ''ତି କତିକଂ ଅକଂସୁ।

ଏୱଂ ତେସୁ କତିକଂ କତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତେସୁ ସତ୍ଥା ୱୁତ୍ତାନୁକ୍କମେନ ରାଜଗହଂ ପତ୍ୱା ୱେଳୁୱନଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରତି। ତଦା ''ଚରଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚାରିକଂ ବହୁଜନହିତାୟା''ତି ରତନତ୍ତୟଗୁଣପକାସନତ୍ଥଂ ଉୟ୍ୟୋଜିତାନଂ ଏକସଟ୍ଠିୟା ଅରହନ୍ତାନଂ ଅନ୍ତରେ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରୋ ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରୋ ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ରାଜଗହଂ ଆଗତୋ, ପୁନଦିୱସେ ପାତୋୱ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି। ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଉପତିସ୍ସପରିବ୍ବାଜକୋପି ପାତୋୱ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପରିବ୍ବାଜକାରାମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ମୟା ଏୱରୂପୋ ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋୟେୱ, ଯେ ଲୋକେ ଅରହନ୍ତୋ ୱା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ୱା ସମାପନ୍ନା, ଅୟଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ, ଯଂନୂନାହଂ ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ – 'କଂସି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ, ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତୋ, କୋ ୱା ତେ ସତ୍ଥା, କସ୍ସ ୱା ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମଂ ରୋଚେସୀ'''ତି? ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଅକାଲୋ ଖୋ ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ, ଅନ୍ତରଘରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରତି, ଯଂନୂନାହଂ ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧେୟ୍ୟଂ, ଅତ୍ଥିକେହି ଉପଞ୍ଞାତଂ ମଗ୍ଗ''ନ୍ତି। ସୋ ଥେରଂ ଲଦ୍ଧପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଓକାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ନିସୀଦିତୁକାମତଞ୍ଚସ୍ସ ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିବ୍ବାଜକପୀଠକଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଦାସି, ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିୟୋସାନେପିସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ କୁଣ୍ଡିକାୟ ଉଦକଂ ଅଦାସି।

ଏୱଂ ଆଚରିୟୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚେନ ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ମଧୁରପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଏୱମାହ – ''ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଖୋ ପନ ତେ, ଆୱୁସୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ ପରିୟୋଦାତୋ, କଂସି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ, ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତୋ, କୋ ୱା ତେ ସତ୍ଥା, କସ୍ସ ୱା ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମଂ ରୋଚେସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଇମେ ପରିବ୍ବାଜକା ନାମ ସାସନସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭୂତା, ଇମସ୍ସ ସାସନସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରତଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ''ତି। ଅତ୍ତନୋ ନୱକଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – ''ଅହଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ନୱୋ ଅଚିରପବ୍ବଜିତୋ, ଅଧୁନାଗତୋ ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନୟଂ, ନ ତାୱାହଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି ୱିତ୍ଥାରେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ''ନ୍ତି। ପରିବ୍ବାଜକୋ – ''ଅହଂ ଉପତିସ୍ସୋ ନାମ, ତ୍ୱଂ ଯଥାସତ୍ତିୟା ଅପ୍ପଂ ୱା ବହୁଂ ୱା ୱଦ, ଏତଂ ନୟସତେନ ନୟସହସ୍ସେନ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ମୟ୍ହଂ ଭାରୋ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆହ –

''ଅପ୍ପଂ ୱା ବହୁଂ ୱା ଭାସସ୍ସୁ, ଅତ୍ଥଂୟେୱ ମେ ବ୍ରୂହି;

ଅତ୍ଥେନେୱ ମେ ଅତ୍ଥୋ, କିଂ କାହସି ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ବହୁ''ନ୍ତି। (ମହାୱ। ୬୦);

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଥେରୋ – ''ଯେ ଧମ୍ମା ହେତୁପ୍ପଭୱା''ତି (ମହାୱ। ୬୦; ଅପ। ଥେର ୧।୧।୨୮୬) ଗାଥମାହ। ପରିବ୍ବାଜକୋ ପଠମପଦଦ୍ୱୟମେୱ ସୁତ୍ୱା ସହସ୍ସନୟପଟିମଣ୍ଡିତେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ଇତରଂ ପଦଦ୍ୱୟଂ ସୋତାପନ୍ନକାଲେ ନିଟ୍ଠାପେସି। ସୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଉପରିୱିସେସେ ଅପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତେ ''ଭୱିସ୍ସତି ଏତ୍ଥ କାରଣ''ନ୍ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଥେରଂ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ମା ଉପରି ଧମ୍ମଦେସନଂ ୱଡ୍ଢୟିତ୍ଥ, ଏତ୍ତକମେୱ ହୋତୁ, କୁହିଂ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ୱସତୀ''ତି? ''ୱେଳୁୱନେ, ଆୱୁସୋ''ତି। ''ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ପୁରତୋ ଯାଥ, ମୟ୍ହଂ ଏକୋ ସହାୟକୋ ଅତ୍ଥି, ଅମ୍ହେହି ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କତିକା କତା 'ଅମ୍ହେସୁ ଯୋ ଅମତଂ ପଠମଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ସୋ ଇତରସ୍ସ ଆରୋଚେତୂ'ତି। ଅହଂ ତଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ମୋଚେତ୍ୱା ସହାୟକଂ ଗହେତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ଗତମଗ୍ଗେନେୱ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ଥେରସ୍ସ ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଥେରଂ ଉୟ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ପରିବ୍ବାଜକାରାମାଭିମୁଖୋ ଅଗମାସି''।

ଅଥ ଖୋ କୋଲିତପରିବ୍ବାଜକୋ ତଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅଜ୍ଜ ମୟ୍ହଂ ସହାୟକସ୍ସ ମୁଖୱଣ୍ଣୋ ନ ଅଞ୍ଞଦିୱସେସୁ ୱିୟ, ଅଦ୍ଧା ତେନ ଅମତଂ ଅଧିଗତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଅମତାଧିଗମଂ ପୁଚ୍ଛି। ସୋପିସ୍ସ ''ଆମାୱୁସୋ, ଅମତଂ ଅଧିଗତ''ନ୍ତି ପଟିଜାନିତ୍ୱା ତମେୱ ଗାଥଂ ଅଭାସି। ଗାଥାପରିୟୋସାନେ କୋଲିତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଆହ – ''କୁହିଂ କିର, ସମ୍ମ, ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ୱସତୀ''ତି? ''ୱେଳୁୱନେ କିର, ସମ୍ମ, ଏୱଂ ନୋ ଆଚରିୟେନ ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରେନ କଥିତ''ନ୍ତି। ''ତେନ ହି, ସମ୍ମ, ଆୟାମ, ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା''ତି। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ଚ ନାମେସ ସଦାପି ଆଚରିୟପୂଜକୋୱ, ତସ୍ମା ସହାୟଂ ଏୱମାହ – ''ସମ୍ମ, ଅମ୍ହେହି ଅଧିଗତଂ ଅମତଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟସ୍ସ ସଞ୍ଚୟପରିବ୍ବାଜକସ୍ସାପି କଥେସ୍ସାମ, ବୁଜ୍ଝମାନୋ ପଟିୱିଜ୍ଝିସ୍ସତି, ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସତି, ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲପଟିୱେଧଂ କରିସ୍ସତୀ''ତି। ତତୋ ଦ୍ୱେପି ଜନା ସଞ୍ଚୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମଂସୁ।

ସଞ୍ଚୟୋ ତେ ଦିସ୍ୱାୱ – ''କିଂ, ତାତା, କୋଚି ୱୋ ଅମତମଗ୍ଗଦେସକୋ ଲଦ୍ଧୋ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଆମ, ଆଚରିୟ, ଲଦ୍ଧୋ, ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଧମ୍ମୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସଙ୍ଘୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତୁମ୍ହେ ତୁଚ୍ଛେ ଅସାରେ ୱିଚରଥ, ତସ୍ମା ଏଥ, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମା''ତି। ''ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ,

ନାହଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି । ‘‘କିଂ କାରଣାହି’’? ‘‘ଅହଂ ମହାଜନସ୍ସ ଆଚରିୟୋ ହୁତ୍ୱା ୱିଚରିଂ, ୱିଚରନ୍ତସ୍ସ ମେ ଅନ୍ତେୱାସିକୱାସୋ ଚାଟିୟା ଉଦଞ୍ଚନଭାୱପ୍ପତ୍ତି ୱିୟ ହୋତି, ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମହଂ ଅନ୍ତେୱାସିକୱାସଂ ୱସିତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ମା ଏୱଂ କରିତ୍ଥ, ଆଚରିୟା’’ତି। ‘‘ହୋତୁ, ତାତା, ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ, ନାହଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଆଚରିୟ, ଲୋକେ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମହାଜନୋ ଗନ୍ଧମାଲାଦିହତ୍ଥୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତମେୱ ପୂଜେସ୍ସତି, ମୟମ୍ପି ତତ୍ଥେୱ ଗମିସ୍ସାମ। ‘‘ତୁମ୍ହେ କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ତାତା, କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଦନ୍ଧା ବହୂ, ଉଦାହୁ ପଣ୍ଡିତା’’ତି। ‘‘ଦନ୍ଧା, ଆଚରିୟ, ବହୂ, ପଣ୍ଡିତା ଚ ନାମ କତିପୟା ଏୱ ହୋନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ତାତା, ପଣ୍ଡିତା ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ଦନ୍ଧା ଦନ୍ଧସ୍ସ ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମିସ୍ସନ୍ତି , ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ, ନାହଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତେ ‘‘ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସଥ ତୁମ୍ହେ, ଆଚରିୟା’’ତି ପକ୍କମିଂସୁ। ତେସୁ ଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ସଞ୍ଚୟସ୍ସ ପରିସା ଭିଜ୍ଜି, ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଆରାମୋ ତୁଚ୍ଛୋ ଅହୋସି। ସୋ ତୁଚ୍ଛଂ ଆରାମଂ ଦିସ୍ୱା ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ଛଡ୍ଡେସି। ତେହିପି ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ପରିବ୍ବାଜକସତେସୁ ସଞ୍ଚୟସ୍ସ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟସତାନି ନିୱତ୍ତିଂସୁ, ଅଥ ଖୋ ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେହି ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟେହି ପରିବ୍ବାଜକସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱେଳୁୱନଂ ଅଗମଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ତେ ଦୂରତୋୱ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ସହାୟକା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି କୋଲିତୋ ଚ ଉପତିସ୍ସୋ ଚ, ଏତଂ ମେ ସାୱକୟୁଗଂ ଭୱିସ୍ସତି ଅଗ୍ଗଂ ଭଦ୍ଦୟୁଗ’’ନ୍ତି। ତେ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ, ନିସୀଦିତ୍ୱା ଚ ପନ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ଲଭେୟ୍ୟାମ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଲଭେୟ୍ୟାମ ଉପସମ୍ପଦ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏଥ, ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ – ‘‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ, ଚରଥ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟାୟା’’ତି। ସବ୍ବେପି ଇଦ୍ଧିମୟପତ୍ତଚୀୱରଧରା ସଟ୍ଠିୱସ୍ସିକତ୍ଥେରା ୱିୟ ଅହେସୁଂ।

ଅଥ ନେସଂ ପରିସାୟ ଚରିତୱସେନ ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଦେସନଂ ୱଡ୍ଢେସି। ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକେ ଅୱସେସା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ, ଅଗ୍ଗସାୱକାନଂ ପନ ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ତୟକିଚ୍ଚଂ ନ ନିଟ୍ଠାସି। କିଂ କାରଣା? ସାୱକପାରମିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ମହନ୍ତତାୟ। ଅଥାୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ପବ୍ବଜିତଦିୱସତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ମଗଧରଟ୍ଠେ କଲ୍ଲୱାଳଗାମକଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱିହରନ୍ତୋ ଥିନମିଦ୍ଧେ ଓକ୍କମନ୍ତେ ସତ୍ଥାରା ସଂୱେଜିତୋ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ତଥାଗତେନ ଦିନ୍ନଂ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସୁଣନ୍ତୋୱ ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ତୟକିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସାୱକପାରମିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି ପବ୍ବଜିତଦିୱସତୋ ଅଡ୍ଢମାସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ତମେୱ ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ସୂକରଖତଲେଣେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଭାଗିନେୟ୍ୟସ୍ସ ଦୀଘନଖପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ୱେଦନାପରିଗ୍ଗହସୁତ୍ତନ୍ତେ ଦେସିୟମାନେ ସୁତ୍ତାନୁସାରେନ ଞାଣଂ ପେସେତ୍ୱା ପରସ୍ସ ୱଡ୍ଢିତଭତ୍ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ୱିୟ ସାୱକପାରମିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ। ନନୁ ଚାୟସ୍ମା ମହାପଞ୍ଞୋ, ଅଥ କସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତୋ ଚିରତରେନ ସାୱକପାରମିଞ୍ଞାଣଂ ପାପୁଣୀତି? ପରିକମ୍ମମହନ୍ତତାୟ। ୟଥା ହି ଦୁଗ୍ଗତମନୁସ୍ସା ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଗନ୍ତୁକାମା ଖିପ୍ପମେୱ ନିକ୍ଖମନ୍ତି, ରାଜୂନଂ ପନ ହତ୍ଥିୱାହନକପ୍ପନାଦିଂ ମହନ୍ତଂ ପରିକମ୍ମଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତଂ ଦିୱସଞ୍ଞେୱ ପନ ସତ୍ଥା ୱଡ୍ଢମାନକଚ୍ଛାୟାୟ ୱେଳୁୱନେ ସାୱକସନ୍ନିପାତଂ କତ୍ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଥେରାନଂ ଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସି। ଭିକ୍ଖୂ ଉଜ୍ଝାୟିଂସୁ – ‘‘ସତ୍ଥା ମୁଖୋଲୋକନେନ ଭିକ୍ଖଂ ଦେତି, ଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନଂ ଦଦନ୍ତେନ ନାମ ପଠମଂ ପବ୍ବଜିତାନଂ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟାନଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏତେ ଅନୋଲୋକେନ୍ତେନ ୟସତ୍ଥେରପ୍ପମୁଖାନଂ ପଞ୍ଚପଣ୍ଣାସଭିକ୍ଖୂନଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏତେ ଅନୋଲୋକେନ୍ତେନ ଭଦ୍ଦୱଗ୍ଗିୟାନଂ ତିଂସଜନାନଂ, ଏତେ ଅନୋଲୋକେନ୍ତେନ ଉରୁୱେଳକସ୍ସପାଦୀନଂ ତେଭାତିକାନଂ, ଏତେ ପନ ଏତ୍ତକେ ମହାଥେରେ ପହାୟ ସବ୍ବପଚ୍ଛା ପବ୍ବଜିତାନଂ ଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନଂ ଦଦନ୍ତେନ ମୁଖଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା, ‘‘କିଂ କଥେଥ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଇଦଂ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁଖଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଦେମି, ଏତେସଂ ପନ ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତନା ପତ୍ଥିତପତ୍ଥିତମେୱ ଦେମି। ଅଞ୍ଞାତକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ହି ଏକସ୍ମିଂ ସସ୍ସେ ନୱ ୱାରେ ଅଗ୍ଗସସ୍ସଦାନଂ ଦଦନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ନାଦାସି, ଅଗ୍ଗଧମ୍ମଂ ପନ ଅରହତ୍ତଂ ସବ୍ବପଠମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ଅଦାସୀ’’ତି। ‘‘କଦା ପନ ଭଗୱା’’ତି? ‘‘ସୁଣିସ୍ସଥ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି। ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି, ଭଗୱା ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଭିକ୍ଖୱେ , ଇତୋ ଏକନୱୁତିକପ୍ପେ ୱିପସ୍ସୀ ନାମ ଭଗୱା ଲୋକେ ଉଦପାଦି। ତଦା ମହାକାଳୋ ଚୂଳକାଳୋତି ଦ୍ୱେଭାତିକା କୁଟୁମ୍ବିକା ମହନ୍ତଂ ସାଲିକ୍ଖେତ୍ତଂ ୱପାପେସୁଂ। ଅଥେକଦିୱସଂ ଚୂଳକାଳୋ ସାଲିକ୍ଖେତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ସାଲିଗବ୍ଭଂ ଫାଲେତ୍ୱା ଖାଦି, ତଂ ଅତିମଧୁରଂ ଅହୋସି। ସୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସାଲିଗବ୍ଭଦାନଂ ଦାତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠଭାତିକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭାତିକ, ସାଲିଗବ୍ଭଂ ଫାଲେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ କତ୍ୱା ପଚାପେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦେମା’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ ୱଦେସି, ତାତ, ସାଲିଗବ୍ଭଂ ଫାଲେତ୍ୱା ଦାନଂ ନାମ ନେୱ ଅତୀତେ ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ନ ଅନାଗତେପି ଭୱିସ୍ସତି, ମା ସସ୍ସଂ ନାସୟୀ’’ତି; ୱୁତ୍ତୋପି ସୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୟାଚିୟେୱ । ଅଥ ନଂ ଭାତା, ‘‘ତେନ ହି ସାଲିକ୍ଖେତ୍ତଂ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ମମ କୋଟ୍ଠାସଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସେ ଖେତ୍ତେ ୟଂ ଇଚ୍ଛସି, ତଂ କରୋହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ଖେତ୍ତଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ବହୂ ମନୁସ୍ସେ ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ୟାଚିତ୍ୱା ସାଲିଗବ୍ଭଂ ଫାଲେତ୍ୱା ନିରୁଦକେନ ଖୀରେନ ପଚାପେତ୍ୱା ସପ୍ପିମଧୁସକ୍ଖରାଦୀହି ୟୋଜେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ – ‘‘ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ମମ ଅଗ୍ଗଦାନଂ ଅଗ୍ଗଧମ୍ମସ୍ସ ସବ୍ବପଠମଂ ପଟିୱେଧାୟ ସଂୱତ୍ତତୂ’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ‘‘ଏୱଂ ହୋତୂ’’ତି

ଅନୁମୋଦନମକାସି।

ସୋ ଖେତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସକଲକ୍ଖେତ୍ତଂ କଣ୍ଡିକବନ୍ଧେହି ୱିଯ ସାଲିସୀସେହି ସଞ୍ଛନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ପଞ୍ଚୱିଧପୀତିଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା, ''ଲାଭା ୱତ ମେ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁଥୁକକାଲେ ପୁଥୁକଗ୍ଗଂ ନାମ ଅଦାସି, ଗାମୱାସୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଗ୍ଗସସ୍ସଦାନଂ ନାମ ଅଦାସି, ଲାଯନେ ଲାଯନଗ୍ଗଂ, ୱେଣିକରଣେ ୱେଣଗ୍ଗଂ, କଲାପାଦୀସୁ କଲାପଗ୍ଗଂ, ଖଲଗ୍ଗଂ, ଖଲଭଣ୍ଡଗ୍ଗଂ, କୋଟ୍ଠଗ୍ଗନ୍ତି। ଏୱଂ ଏକସସ୍ସେ ନୱ ୱାରେ ଅଗ୍ଗଦାନଂ ଅଦାସି। ତସ୍ସ ସବ୍ବୱାରେସୁ ଗହିତଗହିତଟ୍ଠାନଂ ପରିପୂରି, ସସ୍ସଂ ଅତିରେକଂ ଉଟ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନଂ ଅହୋସି। ଧମ୍ମୋ ହି ନାମେସ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖନ୍ତଂ ରକ୍ଖତି। ତେନାହ ଭଗୱା –

''ଧମ୍ମୋ ହୱେ ରକ୍ଖତି ଧମ୍ମଚାରିଂ,

ଧମ୍ମୋ ସୁଚିଣ୍ଣୋ ସୁଖମାୱହାତି;

ଏସାନିସଂସୋ ଧମ୍ମେ ସୁଚିଣ୍ଣେ,

ନ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ଧମ୍ମଚାରୀ''ତି। (ଥେରଗା। ୩୦୩; ଜା। ୧।୧୦।୧୦୨) –

''ଏୱମେସ ୱିପସ୍ସୀସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଅଗ୍ଗଧମ୍ମଂ ପଠମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ନୱ ୱାରେ ଅଗ୍ଗଦାନାନି ଅଦାସି। ଇତୋ ସତସହସ୍ସକପ୍ପମତ୍ଥକେ ପନ ହଂସୱତୀନଗରେ ପଦୁମୁତ୍ତରସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେପି ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଧମ୍ମସ୍ସ ପଠମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନତ୍ଥମେୱ ପତ୍ଥନଂ ଠପେସି। ଇତି ଇମିନା ପତ୍ଥିତମେୱ ମଯା ଦିନ୍ନଂ, ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁଖଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଦେମୀ''ତି।

''ଯସକୁଲପୁତ୍ତପ୍ପମୁଖା ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସ ଜନା କିଂ କମ୍ମଂ କରିଂସୁ, ଭନ୍ତେ''ତି? ''ଏତେପି ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଥେନ୍ତା ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ସହାଯକା ହୁତ୍ୱା ୱଗ୍ଗବନ୍ଧନେନ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତା ଅନାଥମତସରୀରାନି ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତା ୱିଚରିଂସୁ। ତେ ଏକଦିୱସଂ ସଗବ୍ଭଂ ଇତ୍ଥିଂ କାଲକତଂ ଦିସ୍ୱା, 'ଝାପେସ୍ସାମା'ତି ସୁସାନଂ ହରିଂସୁ। ତେସୁ ପଞ୍ଚ ଜନେ 'ତୁମ୍ହେ ଝାପେଥା'ତି ସୁସାନେ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଗାମଂ ପୱିଟ୍ଠା। ଯସଦାରକୋ ତଂ ମତସରୀରଂ ସୂଲେହି ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଝାପେନ୍ତୋ ଅସୁଭସଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭି, ଇତରେସମ୍ପି ଚତୁନ୍ନଂ ଜନାନଂ – 'ପସ୍ସଥ, ଭୋ, ଇମଂ ସରୀରଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଦ୍ଧଂସିତଚମ୍ମଂ, କବରଗୋରୂପଂ ୱିଯ ଅସୁଚିଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ପଟିକୂଲ'ନ୍ତି ଦସ୍ସେସି। ତେପି ତତ୍ଥ ଅସୁଭସଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭିଂସୁ। ତେ ପଞ୍ଚପି ଜନା ଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେସସହାଯକାନଂ କଥଯିଂସୁ। ଯସୋ ପନ ଦାରକୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମାତାପିତୂନଞ୍ଚ ଭରିଯାଯ ଚ କଥେସି। ତେ ସବ୍ବେପି ଅସୁଭଂ ଭାୱଯିଂସୁ। ଇଦମେତେସଂ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ। ତେନେୱ ଯସସ୍ସ ଇତ୍ଥାଗାରେ ସୁସାନସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ତାଯ ଚ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିଯା ସବ୍ବେସମ୍ପି ୱିସେସାଧିଗମୋ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଏୱଂ ଇମେପି ଅତ୍ତନା ପତ୍ଥିତମେୱ ଲଭିଂସୁ। ନାହଂ ମୁଖଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଦମ୍ମୀ''ତି।

''ଭଦ୍ଦୱଗ୍ଗିଯସହାଯକା ପନ କିଂ କମ୍ମଂ କରିଂସୁ, ଭନ୍ତେ''ତି? ''ଏତେପି ପୁବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ତିଂସ ଧୁତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ତୁଣ୍ଡିଲୋୱାଦଂ ସୁତ୍ୱା ସଟ୍ଠିୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ରକ୍ଖିଂସୁ। ଏୱଂ ଇମେପି ଅତ୍ତନା ପତ୍ଥିତମେୱ ଲଭିଂସୁ। ନାହଂ ମୁଖଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଦମ୍ମୀ''ତି।

''ଉରୁୱେଲକସ୍ସପାଦଯୋ ପନ କିଂ କମ୍ମଂ କରିଂସୁ, ଭନ୍ତେ''ତି? ''ତେପି ଅରହତ୍ତମେୱ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞାନି କରିଂସୁ। ଇତୋ ହି ଦ୍ୱେନୱୁତିକପ୍ପେ ତିସ୍ସୋ ଫୁସ୍ସୋତି ଦ୍ୱେ ବୁଦ୍ଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ। ଫୁସ୍ସବୁଦ୍ଧସ୍ସ ମହିନ୍ଦୋ ନାମ ରାଜା ପିତା ଅହୋସି। ତସ୍ମିଂ ପନ ସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ତେ ରଞ୍ଞୋ କନିଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ପଠମଅଗ୍ଗସାୱକୋ ପୁରୋହିତପୁତ୍ତୋ ଦୁତିଯଅଗ୍ଗସାୱକୋ ଅହୋସି। ରାଜା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା – 'ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ମେ ବୁଦ୍ଧୋ, କନିଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ପଠମଅଗ୍ଗସାୱକୋ, ପୁରୋହିତପୁତ୍ତୋ ଦୁତିଯଅଗ୍ଗସାୱକୋ'ତି ତେ ଓଲୋକେତ୍ୱା, 'ମମେୱ ବୁଦ୍ଧୋ, ମମେୱ ଧମ୍ମୋ, ମମେୱ ସଙ୍ଘୋ, ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା'ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା , 'ଭନ୍ତେ, ଇଦାନି ମେ ନୱୁତିୱସ୍ସସହସ୍ସପରିମାଣସ୍ସ ଆଯୁନୋ କୋଟିଯଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯନକାଲୋ ୱିଯ ଅଞ୍ଞେସଂ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଯାୱାହଂ ଜୀୱାମି, ତାୱ ମେ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ଅଧିୱାସେଥା'ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ନିବଦ୍ଧଂ ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନଂ କରୋତି। ରଞ୍ଞୋ ପନ ଅପରେପି ତଯୋ ପୁତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ତେସୁ ଜେଟ୍ଠସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଯୋଧସତାନି ପରିୱାରାନି, ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ତୀଣି, କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଦ୍ୱେ। ତେ 'ମଯମ୍ପି ଭାତିକଂ ଭୋଜେସ୍ସାମା'ତି ପିତରଂ ଓକାସଂ ଯାଚିତ୍ୱା ଅଲଭମାନା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚନ୍ତାପି ଅଲଭିତ୍ୱା ପଚ୍ଚନ୍ତେ କୁପିତେ ତସ୍ସ ୱୂପସମନତ୍ଥାଯ ପେସିତା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମିଂସୁ। ଅଥ ନେ ପିତା ଆଲିଙ୍ଗିତ୍ୱା ସୀସେ ଚୁମ୍ବିତ୍ୱା, 'ୱରଂ ୱୋ, ତାତା, ଦମ୍ମୀ'ତି ଆହ।

‘‘ତେ ‘ସାଧୁ ଦେୱା’ତି ୱରଂ ଗହିତକଂ କତ୍ୱା ପୁନ କତିପାହଚ୍ଚୟେନ ପିତରା ‘ଗଣ୍ହଥ, ତାତା, ୱର’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତା, ‘‘ଦେୱ, ଅମ୍ହାକଂ ଅଞ୍ଞେନ କେନଚି ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି, ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମୟଂ ଭାତିକଂ ଭୋଜେସ୍ସାମ, ଇମଂ ନୋ ୱରଂ ଦେହୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ‘ନ ଦେମି, ତାତା’ତି। ‘ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଅଦେନ୍ତୋ ସତ୍ତ ସଂୱଚ୍ଛରାନି ଦେଥ, ଦେୱା’ତି। ‘ନ ଦେମି, ତାତା’ତି। ‘ତେନ ହି ଛ ପଞ୍ଚ ଚତ୍ତାରି ତୀଣି ଦ୍ୱେ ଏକଂ ସଂୱଚ୍ଛରଂ ଦେଥ, ଦେୱା’ତି। ‘ନ ଦେମି, ତାତା’ତି। ‘ତେନ ହି, ଦେୱ, ସତ୍ତ ମାସେ ଦେଥା’ତି। ‘ଛ ମାସେ ପଞ୍ଚ ମାସେ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ତୟୋ ମାସେ ଦେଥ, ଦେୱା’ତି। ‘ନ ଦେମି, ତାତା’ତି। ‘ହୋତୁ, ଦେୱ, ଏକେକସ୍ସ ନୋ ଏକେକଂ ମାସଂ କତ୍ୱା ତୟୋ ମାସେ ଦେଥା’ତି। ‘ସାଧୁ, ତାତା, ତେନ ହି ତୟୋ ମାସେ ଭୋଜେଥା’ତି ଆହ। ତେ ତୁଟ୍ଠା ରାଜାନଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସକଟ୍ଠାନମେୱ ଗତା। ତେସଂ ପନ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଏକୋୱ କୋଟ୍ଠାଗାରିକୋ, ଏକୋୱ ଆୟୁତ୍ତକୋ, ତସ୍ସ ଦ୍ୱାଦସନହୁତା ପୁରିସପରିୱାରା। ତେ ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା , ‘ମୟଂ ଇମଂ ତେମାସଂ ଦସ ସୀଲାନି ଗହେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ କାସାୱାନି ନିୱାସେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ୱସିସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେ ଏତ୍ତକଂ ନାମ ଦାନୱତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଦେୱସିକଂ ନୱୁତିସହସ୍ସାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯୋଧସହସ୍ସସ୍ସ ଚ ସଙ୍ଗଂ ଖାଦନୀୟଭୋଜନୀୟଂ ପୱତ୍ତେୟ୍ୟାଥ। ମୟଞ୍ହି ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନ କିଞ୍ଚି ୱକ୍ଖାମା’ତି ୱଦିଂସୁ।

‘‘ତେ ତୟୋପି ଜନା ପରିୱାରସହସ୍ସଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସ ସୀଲାନି ସମାଦାୟ କାସାୟୱତ୍ଥାନି ନିୱାସେତ୍ୱା ୱିହାରେୟେୱ ୱସିଂସୁ। କୋଟ୍ଠାଗାରିକୋ ଚ ଆୟୁତ୍ତକୋ ଚ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ତିଣ୍ଣଂ ଭାତିକାନଂ କୋଟ୍ଠାଗାରେହି ୱାରେନ ୱାରେନ ଦାନୱତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦେନ୍ତି, କମ୍ମକାରାନଂ ପନ ପୁତ୍ତା ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ରୋଦନ୍ତି। ତେ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଅନାଗତେୟେୱ ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ଦେନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ କିଞ୍ଚି ଅତିରେକଂ ନ ଭୂତପୁବ୍ବଂ। ତେ ‘ଅପରଭାଗେ ଦାରକାନଂ ଦେମା’ତି ଅତ୍ତନାପି ଗହେତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ। ମନୁଞ୍ଞଂ ଆହାରଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିୱାସେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ତେ ପନ ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସା ଅହେସୁଂ। ତେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନଦାନୱତ୍ତଂ ଖାଦିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପେତ୍ତିୱିସୟେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ତେଭାତିକା ପନ ପୁରିସସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ କାଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଦେୱଲୋକା ମନୁସ୍ସଲୋକଂ, ମନୁସ୍ସଲୋକା ଦେୱଲୋକଂ ସଂସରନ୍ତା ଦ୍ୱେନୱୁତିକପ୍ପେ ଖେପେସୁଂ। ‘ଏୱଂ ତେ ତୟୋ ଭାତରୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଥେନ୍ତା ତଦା କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କରିଂସୁ। ତେ ଅତ୍ତନା ପତ୍ଥିତମେୱ ଲଭିଂସୁ। ନାହଂ ମୁଖଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଦମ୍ମୀ’’’ତି।

ତଦା ପନ ତେସଂ ଆୟୁତ୍ତକୋ ବିମ୍ବିସାରୋ ରାଜା ଅହୋସି, କୋଟ୍ଠାଗାରିକୋ ୱିସାଖୋ ଉପାସକୋ। ତୟୋ ରାଜକୁମାରା ତୟୋ ଜଟିଲା ଅହେସୁଂ। ତେସଂ କମ୍ମକାରା ତଦା ପେତେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସୁଗତିଦୁଗ୍ଗତିୱସେନ ସଂସରନ୍ତା ଇମସ୍ମିଂ କପ୍ପେ ଚତ୍ତାରି ବୁଦ୍ଧନ୍ତରାନି ପେତଲୋକେୟେୱ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ତେ ଇମସ୍ମିଂ କପ୍ପେ ସବ୍ବପଠମଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଚତ୍ତାଲୀସୱସ୍ସସହସ୍ସାୟୁକଂ କକୁସନ୍ଧଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଆହାରଂ ଲଭନକାଲଂ ଆଚିକ୍ଖଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ‘‘ମମ ତାୱ କାଲେ ନ ଲଭିସ୍ସଥ, ମମ ପଚ୍ଛତୋ ମହାପଥୱିୟା ଯୋଜନମତ୍ତଂ ଅଭିରୁଳ୍ହାୟ କୋଣାଗମନୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥା’’ତି ଆହ। ତେ ତତ୍ତକଂ କାଲଂ ଖେପେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋପି ‘‘ମମ କାଲେ ନ ଲଭିସ୍ସଥ, ମମ ପଚ୍ଛତୋ ମହାପଥୱିୟା ଯୋଜନମତ୍ତଂ ଅଭିରୁଳ୍ହାୟ କସ୍ସପୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥା’’ତି ଆହ। ତେ ତତ୍ତକଂ କାଲଂ ଖେପେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋପି ‘‘ମମ କାଲେ ନ ଲଭିସ୍ସଥ, ମମ ପନ ପଚ୍ଛତୋ ମହାପଥୱିୟା ଯୋଜନମତ୍ତଂ ଅଭିରୁଳ୍ହାୟ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଦା ତୁମ୍ହାକଂ ଞାତକୋ ବିମ୍ବିସାରୋ ନାମ ରାଜା ଭୱିସ୍ସତି, ସୋ ସତ୍ଥୁ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ତିଂ ପାପେସ୍ସତି, ତଦା ଲଭିସ୍ସଥା’’ତି ଆହ। ତେସଂ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ସ୍ୱେଦିୱସସଦିସଂ ଅହୋସି। ତେ ତଥାଗତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ବିମ୍ବିସାରରଞ୍ଞା ପଠମଦିୱସଂ ଦାନେ ଦିନ୍ନେ ପତ୍ତିଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ରତ୍ତିଭାଗେ ଭେରୱସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସୟିଂସୁ। ସୋ ପୁନଦିୱସେ ୱେଳୁୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି।

ସତ୍ଥା, ‘‘ମହାରାଜ, ଇତୋ ଦ୍ୱେନୱୁତିକପ୍ପମତ୍ଥକେ ଫୁସ୍ସବୁଦ୍ଧକାଲେ ଏତେ ତୱ ଞାତକା, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନଦାନୱତ୍ତଂ ଖାଦିତ୍ୱା ପେତଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସଂସରନ୍ତା କକୁସନ୍ଧାଦୟୋ ବୁଦ୍ଧେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେହି ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତା ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ତୱ ଦାନଂ ପଚ୍ଚାସୀସମାନା ହିୟ୍ୟୋ ତୟା ଦାନେ ଦିନ୍ନେ ପତ୍ତିଂ ଅଲଭମାନା ଏୱମକଂସୂ’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଇଦାନିପି ଦିନ୍ନେ ଲଭିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜା’’ତି। ରାଜା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇତୋ ତେସଂ ପେତାନଂ ଦିବ୍ବଅନ୍ନପାନଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତୂ’’ତି ପତ୍ତିଂ ଅଦାସି, ତେସଂ ତଥେୱ ନିବ୍ବତ୍ତି। ପୁନଦିୱସେ ନଗ୍ଗା ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସୁଂ। ରାଜା ‘‘ଅଜ୍ଜ, ଭନ୍ତେ, ନଗ୍ଗା ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସୁ’’ନ୍ତି ଆରୋଚେସି। ‘‘ୱତ୍ଥାନି ତେ ନ ଦିନ୍ନାନି, ମହାରାଜା’’ତି। ରାଜାପି ପୁନଦିୱସେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚୀୱରଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଇତୋ ତେସଂ ପେତାନଂ ଦିବ୍ବୱତ୍ଥାନି ହୋନ୍ତୂ’’ତି ପାପେସି। ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ତେସଂ ଦିବ୍ବୱତ୍ଥାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ। ତେ ପେତତ୍ତଭାୱଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଦିବ୍ବତ୍ତଭାୱେ ସଣ୍ଠହିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ତିରୋକୁଟ୍ଟେସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା (ଖୁ॰ ପା॰ ୭.୧; ପେ॰ ୱ॰ ୧୪) ତିରୋକୁଟ୍ଟାନୁମୋଦନଂ ଅକାସି। ଅନୁମୋଦନାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିୟା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି। ଇତି ସତ୍ଥା ତେଭାତିକଜଟିଲାନଂ ୱତ୍ଥୁଂ କଥେତ୍ୱା ଇମମ୍ପି ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରି।

ଅଗ୍ଗସାୱକା ପନ, ‘‘ଭନ୍ତେ, କିଂ କରିଂସୂ’’ତି? ‘‘ଅଗ୍ଗସାୱକଭାୱାୟ ପତ୍ଥନଂ କରିଂସୁ’’। ଇତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକସ୍ସ ହି କପ୍ପାନଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟସ୍ସ

ମଣ୍ଡକେ ସାରିପୁତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ନାମେନ ସରଦମାଣୱୋ ନାମ ଅହୋସି। ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ନାମେନ ସିରିୱଡ୍ଢନକୁଟୁମ୍ବିକୋ ନାମ ଅହୋସି। ତେ ଉଭୋପି ସହପଂସୁକୀଳିକା ସହାୟକା ଅହେସୁଂ। ତେସୁ ସରଦମାଣୱୋ ପିତୁ ଅଚ୍ଚୟେନ କୁସଲନ୍ତକଂ ମହାଧନଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ରହୋଗତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ଇଧଲୋକତ୍ତଭାୱମେୱ ଜାନାମି, ନୋ ପରଲୋକତ୍ତଭାୱଂ। ଜାତସତ୍ତାନଞ୍ଚ ମରଣଂ ନାମ ଧୁୱଂ, ମୟା ଏକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଗୱେସନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ସୋ ସହାୟକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ''ସମ୍ମ ସିରିୱଡ୍ଢନ, ଅହଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଂ ଗୱେସିସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ପବ୍ବଜିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ''ତି? ''ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ସମ୍ମ, ତ୍ୱଂଯେୱ ପବ୍ବଜାହୀ''ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ପରଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସହାୟେ ୱା ଞାତିମିତ୍ତେ ୱା ଗହେତ୍ୱା ଗତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅତ୍ତନା କତଂ ଅତ୍ତନୋୱ ହୋତୀ''ତି। ତତୋ ରତନକୋଟ୍ଠାଗାରଂ ୱିୱରାପେତ୍ୱା କପଣଦ୍ଧିକୱଣିବ୍ବକଯାଚକାନଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବତପାଦଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜି। ତସ୍ସ ଏକୋ ଦ୍ୱେ ତୟୋତି ଏୱଂ ଅନୁପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତା ଚତୁସତ୍ତତିସହସ୍ସମତ୍ତା ଜଟିଲା ଅହେସୁଂ। ସୋ ପଞ୍ଚ ଅଭିଞ୍ଞା, ଅଟ୍ଠ ଚ ସମାପତ୍ତିୟୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତେସଂ ଜଟିଲାନଂ କସିଣପରିକମ୍ମଂ ଆଚିକ୍ଖି। ତେପି ସବ୍ବେ ପଞ୍ଚ ଅଭିଞ୍ଞା ଅଟ୍ଠ ଚ ସମାପତ୍ତିୟୋ ନିବ୍ବତ୍ତେସୁଂ।

ତେନ ସମୟେନ ଅନୋମଦସ୍ସୀ ନାମ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉଦପାଦି। ନଗରଂ ଚନ୍ଦୱତୀ ନାମ ଅହୋସି, ପିତା ଯସୱା ନାମ ଖତ୍ତିୟୋ, ମାତା ଯସୋଧରା ନାମ ଦେୱୀ, ବୋଧି ଅଜ୍ଜୁନରୁକ୍ଖୋ, ନିସଭୋ ଚ ଅନୋମୋ ଚ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା, ୱରୁଣୋ ନାମ ଉପଟ୍ଠାକୋ, ସୁନ୍ଦରା ଚ ସୁମନା ଚ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱିକା ଅହେସୁଂ। ଆୟୁ ୱସ୍ସସତସହସ୍ସଂ ଅହୋସି, ସରୀରଂ ଅଟ୍ଠପଞ୍ଞାସହତ୍ଥୁବ୍ବେଧଂ , ସରୀରପ୍ପଭା ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନଂ ଫରି, ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସପରିୱାରୋ ଅହୋସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ମହାକରୁଣାସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ସରଦତାପସଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅଜ୍ଜ ମୟ୍ହଂ ସରଦତାପସସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗତପଚ୍ଚୟେନ ଧମ୍ମଦେସନା ଚ ମହତୀ ଭୱିସ୍ସତି, ସୋ ଚ ଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥେସ୍ସତି, ତସ୍ସ ସହାୟକୋ ସିରିୱଡ୍ଢନକୁଟୁମ୍ବିକୋ ଦୁତିୟସାୱକଟ୍ଠାନଂ, ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ଚସ୍ସ ପରିୱାରା ଚତୁସତ୍ତତିସହସ୍ସମତ୍ତା ଜଟିଲା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତି, ମୟା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଅଞ୍ଞଂ କଞ୍ଚି ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ସୀହୋ ୱିୟ ଏକଚରୋ ହୁତ୍ୱା ସରଦତାପସସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକେସୁ ଫଲାଫଲତ୍ଥାୟ ଗତେସୁ ''ବୁଦ୍ଧଭାୱଂ ମେ ଜାନାତୂ''ତି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ସରଦତାପସସ୍ସ ଆକାସତୋ ଓତରିତ୍ୱା ପଥୱିୟଂ ପତିଟ୍ଠାସି। ସରଦତାପସୋ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱଞ୍ଚେୱ ସରୀରନିପ୍ଫତ୍ତିଞ୍ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଲକ୍ଖଣମନ୍ତେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ''ଇମେହି ଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ନାମ ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତୋ ରାଜା ହୋତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ପବ୍ବଜନ୍ତୋ ଲୋକେ ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୋ ହୋତି। ଅୟଂ ପୁରିସୋ ନିସ୍ସଂସୟଂ ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ଜାନିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ନିସୀଦି ଭଗୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଅଗ୍ଗାସନେ। ସରଦତାପସୋପି ଅତ୍ତନୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଆସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚତୁସତ୍ତତିସହସ୍ସଜଟିଲା ପଣୀତପଣୀତାନି ଓଜୱନ୍ତାନି ଫଲାଫଲାନି ଗହେତ୍ୱା ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ସମ୍ପତ୍ତା ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚେୱ ଆଚରିୟସ୍ସ ଚ ନିସିନ୍ନାସନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଆହଂସୁ – ''ଆଚରିୟ , ମୟଂ 'ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ତୁମ୍ହେହି ମହନ୍ତତରୋ ନତ୍ଥୀ'ତି ୱିଚରାମ, ଅୟଂ ପନ ପୁରିସୋ ତୁମ୍ହେହି ମହନ୍ତତରୋ ମଞ୍ଞେ''ତି? ''ତାତା, କିଂ ୱଦେଥ, ସାସପେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିଯୋଜନସତସହସ୍ସୁବ୍ବେଧଂ ସିନେରୁଂ ସମଂ କାତୁଂ ଇଚ୍ଛଥ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧେନ ସଦ୍ଧିଂ ମମଂ ଉପମଂ ମା କରିତ୍ଥ ପୁତ୍ତକା''ତି। ଅଥ ତେ ତାପସା, ''ସଚାୟଂ ଇତ୍ତରସତ୍ତୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟୋ ନ ଏୱରୂପଂ ଉପମଂ ଆହରିସ୍ସ, ଯାୱ ମହା ୱତାୟଂ ପୁରିସୋ''ତି ସବ୍ବେୱ ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା ସିରସା ୱନ୍ଦିଂସୁ। ଅଥ ନେ ଆଚରିୟୋ ଆହ – ''ତାତା, ଅମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ନତ୍ଥି, ସତ୍ଥା ଚ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାୟଂ ଇଧାଗତୋ, ମୟଂ ଯଥାସତ୍ତି ଯଥାବଲଂ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମଂ ଦସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେ ଯଂ ଯଂ ପଣୀତଂ ଫଲାଫଲଂ, ତଂ ତଂ ଆହରଥା''ତି ଆହରାପେତ୍ୱା ହତ୍ଥେ ଧୋୱିତ୍ୱା ସୟଂ ତଥାଗତସ୍ସ ପତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ସତ୍ଥାରା ଫଲାଫଲେ ପଟିଗ୍ଗହିତମତ୍ତେ ଦେୱତା ଦିବ୍ବୋଜଂ ପକ୍ଖିପିଂସୁ। ସୋ ତାପସୋ ଉଦକମ୍ପି ସୟମେୱ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଅଦାସି। ତତୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେ ସତ୍ଥରି ସବ୍ବେ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ସାରଣୀୟକଥଂ କଥେନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ''ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ''ତି ଚିନ୍ତେସି। ତେ ସତ୍ଥୁ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଖୀଣାସୱପରିୱାରା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ତତୋ ସରଦତାପସୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ଆମନ୍ତେସି – ''ତାତା, ବୁଦ୍ଧାନଂ ନିସିନ୍ନାସନମ୍ପି ନୀଚଂ, ସମଣସତସହସ୍ସାନମ୍ପି ଆସନଂ ନତ୍ଥି, ଅଜ୍ଜ ତୁମ୍ହେହି ଉଳାରଂ ବୁଦ୍ଧସକ୍କାରଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ପବ୍ବତପାଦତୋ ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନାନି ପୁପ୍ଫାନି ଆହରଥା''ତି। କଥନକାଲୋ ପପଞ୍ଚୋ ୱିୟ ହୋତି, ଇଦ୍ଧିମତୋ ପନ ଇଦ୍ଧିୱିସୟୋ ଅଚିନ୍ତେୟ୍ୟୋତି ମୁହୁତ୍ତମତ୍ତେନେୱ ତେ ତାପସା ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନାନି ପୁପ୍ଫାନି ଆହରିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଯୋଜନପ୍ପମାଣଂ ପୁପ୍ଫାସନଂ ପଞ୍ଞାପେସୁଂ। ଉଭିନ୍ନଂ ଅଗ୍ଗସାୱକାନଂ ତିଗାୱୁତଂ, ସେସଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଡ୍ଢୟୋଜନିକାଦିଭେଦଂ, ସଙ୍ଘନୱକସ୍ସ ଉସଭମତ୍ତଂ ଅହୋସି। ''କଥଂ ଏକସ୍ମିଂ ଅସ୍ସମପଦେ ତାୱ ମହନ୍ତାନି ଆସନାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନୀ''ତି ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବଂ। ଇଦ୍ଧିୱିସୟୋ ହେସ। ଏୱଂ ପଞ୍ଞତ୍ତେସୁ ଆସନେସୁ ସରଦତାପସୋ ତଥାଗତସ୍ସ ପୁରତୋ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ଠିତୋ, ''ଭନ୍ତେ, ମୟ୍ହଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ଇମଂ ପୁପ୍ଫାସନଂ ଅଭିରୁହଥା''ତି ଆହ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ନାନାପୁପ୍ଫଞ୍ଚ ଗନ୍ଧଞ୍ଚ, ସମ୍ପାଦେତ୍ୱାନ ଏକତୋ;

ପୁପ୍ଫାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱି।

‘‘ଇଦଂ ମେ ଆସନଂ ୱୀର, ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ତୱନୁଚ୍ଛୱିଂ;

ମମ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେନ୍ତୋ, ନିସୀଦ ପୁପ୍ଫମାସନେ।

‘‘ସତ୍ତରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ନିସୀଦି ପୁପ୍ଫମାସନେ;

ମମ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା, ହାସୟିତ୍ୱା ସଦେୱକେ’’ତି।

ଏୱଂ ନିସିନ୍ନେ ସତ୍ଥରି ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ସେସଭିକ୍ଖୂ ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତାସନେ ନିସୀଦିଂସୁ। ସରଦତାପସୋ ମହନ୍ତଂ ପୁପ୍ଫଚ୍ଛତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଧାରେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ‘‘ଜଟିଲାନଂ ଅୟଂ ସକ୍କାରୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତୂ’’ତି ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜି। ସତ୍ଥୁ ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକାପି ସେସଭିକ୍ଖୂପି ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିଂସୁ। ତଥାଗତେ ସତ୍ତାହଂ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେ ଅନ୍ତେୱାସିକା ଭିକ୍ଖାଚାରକାଲେ ସମ୍ପତ୍ତେ ୱନମୂଲଫଲାଫଲଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସେସକାଲେ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ସରଦତାପସୋ ପନ ଭିକ୍ଖାଚାରମ୍ପି ଅଗନ୍ତ୍ୱା ପୁପ୍ଫଚ୍ଛତ୍ତଂ ଧାରୟମାନୋୱ ସତ୍ତାହଂ ପୀତିସୁଖେନ ୱୀତିନାମେସି। ସତ୍ଥା ନିରୋଧତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେ ନିସିନ୍ନଂ ପଠମଅଗ୍ଗସାୱକଂ ନିସଭତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ନିସଭ, ସକ୍କାରକାରକାନଂ ତାପସାନଂ ପୁପ୍ଫାସନାନୁମୋଦନଂ କରୋହୀ’’ତି। ଥେରୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକା ପଟିଲଦ୍ଧମହାଲାଭୋ ମହାୟୋଧୋ ୱିୟ ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ସାୱକପାରମିଞାଣେ ଠତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାସନାନୁମୋଦନଂ ଆରଭି। ତସ୍ସ ଦେସନାୱସାନେ ଦୁତିୟସାୱକଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ତ୍ୱମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଂ ଦେସେହୀ’’ତି। ଅନୋମତ୍ଥେରୋ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ କଥେସି। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଗ୍ଗସାୱକାନଂ ଦେସନାୟ ଏକସ୍ସାପି ଅଭିସମୟୋ ନାହୋସି। ଅଥ ସତ୍ଥା ଅପରିମାଣେ ବୁଦ୍ଧୱିସୟେ ଠତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭି। ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ଠପେତ୍ୱା ସରଦତାପସଂ ସବ୍ବେପି ଚତୁସତ୍ତତିସହସ୍ସଜଟିଲା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ , ସତ୍ଥା ‘‘ଏଥ, ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି। ତେସଂ ତାୱଦେୱ କେସମସ୍ସୂନି ଅନ୍ତରଧାୟିଂସୁ, ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରା କାୟେ ପଟିମୁକ୍କାୱ ଅହେସୁଂ।

ସରଦତାପସୋ ‘‘କସ୍ମା ଅରହତ୍ତଂ ନ ପତ୍ତୋ’’ତି? ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତତ୍ତା। ସୋ କିର ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦୁତିୟାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସାୱକପାରମିଞାଣେ ଠତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସୟତୋ ଅଗ୍ଗସାୱକସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୋତୁଂ ଆରଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ, ‘‘ଅହୋ ୱତାହମ୍ପି ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଇମିନା ସାୱକେନ ପଟିଲଦ୍ଧଧୁରଂ ଲଭେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ସୋ ତେନ ପରିୱିତକ୍କେନ ମଗ୍ଗଫଲପଟିୱେଧଂ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ତଥାଗତଂ ପନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖେ ଠତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଅନନ୍ତରାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ତୁମ୍ହାକଂ ସାସନେ କୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ମୟା ପୱତ୍ତିତଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଅନୁପୱତ୍ତେନ୍ତୋ ସାୱକପାରମିଞାଣସ୍ସ କୋଟିପ୍ପତ୍ତୋ ସୋଳସପଞ୍ଞା ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଠିତୋ ମୟ୍ହଂ ସାସନେ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ ନିସଭୋ ନାମ ଏସୋ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ୟ୍ୱାୟଂ ମୟା ସତ୍ତାହଂ ପୁପ୍ଫଚ୍ଛତ୍ତଂ ଧାରେନ୍ତେନ ସକ୍କାରୋ କତୋ, ଅହଂ ଇମସ୍ସ ଫଲେନ ଅଞ୍ଞଂ ସକ୍କତ୍ତଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମତ୍ତଂ ୱା ନ ପତ୍ଥେମି, ଅନାଗତେ ପନ ଅୟଂ ନିସଭତ୍ଥେରୋ ୱିୟ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ ଭୱେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସିନ୍ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପତ୍ଥନା’’ତି ଅନାଗତଂସଞାଣଂ ପେସେତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକଂ ଏକଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଅଦ୍ଦସ। ଦିସ୍ୱାନ ସରଦତାପସଂ ଆହ – ‘‘ନ ତେ ଅୟଂ ପତ୍ଥନା ମୋଘା ଭୱିସ୍ସତି, ଅନାଗତେ ପନ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକଂ ଏକଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ମାତା ମହାମାୟା ନାମ ଦେୱୀ ଭୱିସ୍ସତି, ପିତା ସୁଦ୍ଧୋଦନୋ ନାମ ମହାରାଜା, ପୁତ୍ତୋ ରାହୁଲୋ ନାମ, ଉପଟ୍ଠାକୋ ଆନନ୍ଦୋ ନାମ, ଦୁତିୟଅଗ୍ଗସାୱକୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ନାମ, ତ୍ୱଂ ପନସ୍ସ ପଠମଅଗ୍ଗସାୱକୋ ଧମ୍ମସେନାପତି ସାରିପୁତ୍ତୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି । ଏୱଂ ତାପସଂ ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି।

ସରଦତାପସୋପି ଅନ୍ତେୱାସିକତ୍ଥେରାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସହାୟକସ୍ସ ସିରିୱଡ୍ଢନକୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ସାସନଂ ପେସେସି, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମମ ସହାୟକସ୍ସ ୱଦେଥ, ସହାୟକେନ ତେ ସରଦତାପସେନ ଅନୋମଦସ୍ସୀବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସ୍ସ ଗୋତମବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ପଠମଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥିତଂ, ତ୍ୱଂ ଦୁତିୟଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥେହୀ’’ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ଥେରେହି ପୁରେତରମେୱ ଏକପସ୍ସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସିରିୱଡ୍ଢନସ୍ସ ନିୱେସନଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ସିରିୱଡ୍ଢନୋ ‘‘ଚିରସ୍ସଂ ୱତ ମେ ଅୟ୍ୟୋ ଆଗତୋ’’ତି ଆସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ନୀଚାସନେ ନିସିନ୍ନୋ, ‘‘ଅନ୍ତେୱାସିକପରିସା ପନ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ନ ପଞ୍ଞାୟତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ସମ୍ମ, ଅମ୍ହାକଂ ଅସ୍ସମଂ ଅନୋମଦସ୍ସୀ ବୁଦ୍ଧୋ ଆଗତୋ, ମୟଂ ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ବଲେନ ସକ୍କାରଂ

ଅକରିମ୍ହା, ସତ୍ଥା ସଙ୍ଖେପଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଠପେତ୍ୱା ମଂ ସେସା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ପବ୍ବଜିଂସୁ। ଅହଂ ସତ୍ଥୁ ପଠମଅଗ୍ଗସାୱକଂ ନିସଭତ୍ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସ୍ସ ଗୋତମବୁଦ୍ଧସ୍ସ ନାମ ସାସନେ ପଠମଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥେସିଂ, ତ୍ୱମ୍ପି ତସ୍ସ ସାସନେ ଦୁତିଯଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥେହୀ''ତି। ''ମଯ୍ହଂ ବୁଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ପରିଚଯୋ ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ବୁଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥନଂ ମଯ୍ହଂ ଭାରୋ ହୋତୁ, ତ୍ୱଂ ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ ସଜ୍ଜେହୀ''ତି।

ସିରିୱଡ୍ଢନୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିୱେସନଦ୍ୱାରେ ରାଜମାନେନ ଅଟ୍ଠକରୀସମତ୍ତଂ ଠାନଂ ସମତଲଂ କାରେତ୍ୱା ୱାଲୁକଂ ଓକିରାପେତ୍ୱା ଲାଜପଞ୍ଚମାନିପୁପ୍ଫାନି ୱିକିରାପେତ୍ୱା ନୀଲୁପ୍ପଲଚ୍ଛଦନଂ ମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ସେସଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଆସନାନି ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ନିମନ୍ତନତ୍ଥାଯ ସରଦତାପସସ୍ସ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ତାପସୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିୱେସନଂ ଅଗମାସି। ସିରିୱଡ୍ଢନୋପି ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ମଣ୍ଡପଂ ପୱେସେତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେସୁ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ଦତ୍ୱା ପଣୀତେନ ଭୋଜନେନ ପରିୱିସିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ମହାରହେହି ୱତ୍ଥେହି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ନାଯଂ ଆରମ୍ଭୋ ଅପ୍ପମତ୍ତକଟ୍ଠାନତ୍ଥାଯ, ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ସତ୍ତାହଂ ଅନୁକମ୍ପଂ କରୋଥା''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଅଧିୱାସେସି। ସୋ ତେନେୱ ନିଯାମେନ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ଠିତୋ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ମମ ସହାଯୋ ସରଦତାପସୋ ଯସ୍ସ ସତ୍ଥୁସ୍ସ ପଠମଅଗ୍ଗସାୱକୋ ଭୱେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥେସି, ଅହମ୍ପି ''ତସ୍ସେୱ ଦୁତିଯଅଗ୍ଗସାୱକୋ ଭୱେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥେମୀତି।

ସତ୍ଥା ଅନାଗତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପତ୍ଥନାଯ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ୟାକାସି – ''ତ୍ୱଂ ଇତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକଂ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗୋତମବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦୁତିଯଅଗ୍ଗସାୱକୋ ଭୱିସ୍ସସୀ''ତି। ବୁଦ୍ଧାନଂ ବ୍ୟାକରଣଂ ସୁତ୍ୱା ସିରିୱଡ୍ଢନୋ ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥାପି ଭତ୍ତାନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ସପରିୱାରୋ ୱିହାରମେୱ ଗତୋ। ''ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତେହି ତଦା ପତ୍ଥିତପତ୍ଥନା। ତେ ଯଥାପତ୍ଥିତମେୱ ଲଭିଂସୁ। ନାହଂ ମୁଖଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଦେମୀ''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ମଯଂ ଅଗାରିଯଭୂତା ସମାନା ଗିରଗ୍ଗସମଜ୍ଜଂ ଦସ୍ସନାଯ ଗତା''ତି ଯାୱ ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକା ସୋତାପତ୍ତିଫଲପଟିୱେଧା ସବ୍ବଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱତ୍ଥୁଂ କଥେତ୍ୱା, ''ତେ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଚରିଯସ୍ସ ସଞ୍ଚଯସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ତୁମ୍ହାକଂ ପାଦମୂଲେ ଆନେତୁକାମା ତସ୍ସ ଲଦ୍ଧିଯା ନିସ୍ସାରଭାୱଂ କଥେତ୍ୱା ଇଧାଗମନେ ଆନିସଂସଂ କଥଯିମ୍ହା। ସୋ ଇଦାନି ମଯ୍ହଂ ଅନ୍ତେୱାସିକୱାସୋ ନାମ ଚାଟିଯା ଉଦଞ୍ଚନଭାୱପ୍ପତ୍ତିସଦିସୋ, ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି ଅନ୍ତେୱାସିୱାସଂ ୱସିତୁ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା, ''ଆଚରିଯ, ଇଦାନି ମହାଜନୋ ଗନ୍ଧମାଲାଦିହତ୍ଥୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରମେୱ ପୂଜେସ୍ସତି, ତୁମ୍ହେ କଥଂ ଭୱିସ୍ସଥା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''କିଂ ପନ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ପଣ୍ଡିତା ବହୂ, ଉଦାହୁ ଦନ୍ଧା''ତି? ''ଦନ୍ଧା''ତି କଥିତେ ''ତେନ ହି ପଣ୍ଡିତା ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ଦନ୍ଧା ଦନ୍ଧସ୍ସ ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମିସ୍ସନ୍ତି, ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଆଗନ୍ତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି, ଭନ୍ତେ''ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ସଞ୍ଚଯୋ ଅତ୍ତନୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିତାଯ ଅସାରଂ ସାରୋତି, ସାରଞ୍ଚ ଅସାରୋତି ଗଣ୍ହି। ତୁମ୍ହେ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଡିତତାଯ ସାରଞ୍ଚ ସାରତୋ, ଅସାରଞ୍ଚ ଅସାରତୋ ଞତ୍ୱା ଅସାରଂ ପହାଯ ସାରମେୱ ଗଣ୍ହିତ୍ଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୧।

''ଅସାରେ ସାରମତିନୋ, ସାରେ ଚାସାରଦସ୍ସିନୋ;

ତେ ସାରଂ ନାଧିଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପଗୋଚରା।

୧୨।

''ସାରଞ୍ଚ ସାରତୋ ଞତ୍ୱା, ଅସାରଞ୍ଚ ଅସାରତୋ;

ତେ ସାରଂ ଅଧିଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପଗୋଚରା''ତି।

ତତ୍ଥ ଅସାରେ ସାରମତିନୋତି ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା, ଦସୱତ୍ଥୁକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ତସ୍ସା ଉପନିସ୍ସଯଭୂତା ଧମ୍ମଦେସନାତି ଅଯଂ ଅସାରୋ ନାମ, ତସ୍ମିଂ ସାରଦିଟ୍ଠିନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସାରେ ଚାସାରଦସ୍ସିନୋତି ଦସୱତ୍ଥୁକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ତସ୍ସା ଉପନିସ୍ସଯଭୂତା ଧମ୍ମଦେସନାତି ଅଯଂ ସାରୋ ନାମ, ତସ୍ମିଂ ''ନାଯଂ ସାରୋ''ତି ଅସାରଦସ୍ସିନୋ। ତେ ସାରନ୍ତି ତେ ପନ ତଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗହଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତା କାମୱିତକ୍କାଦୀନଂ ୱସେନ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପଗୋଚରା ହୁତ୍ୱା

ସୀଲସାରଂ, ସମାଧିସାରଂ, ପଞ୍ଞାସାରଂ, ୱିମୁତ୍ତିସାରଂ, ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସାରଂ, ‘‘ପରମତ୍ଥସାରଂ, ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ନାଧିଗଚ୍ଛ’’ନ୍ତି। ସାରଞ୍ଚାତି ତମେୱ ସୀଲସାରାଦିସାରଂ ‘‘ସାରୋ ନାମାଯ’’ନ୍ତି, ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଞ୍ଚ ଅସାରଂ ‘‘ଅସାରୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା। ତେ ସାରନ୍ତି ତେ ପଣ୍ଡିତା ଏୱଂ ସମ୍ମାଦସ୍ସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତା ନେକ୍ଖମ୍ମସଙ୍କପ୍ପାଦୀନଂ ୱସେନ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପଗୋଚରା ହୁତ୍ୱା ତଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ସାରଂ ଅଧିଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ସନ୍ନିପତିତାନଂ ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ନନ୍ଦତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯଥାଅଗାରନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସତ୍ଥା ହି ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ – ‘‘ପୁତ୍ତଂ ମେ ଆନେତ୍ୱା ଦସ୍ସେଥା’’ତି ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜେନ ପେସିତାନଂ ସହସ୍ସସହସ୍ସପରିୱାରାନଂ ଦସନ୍ନଂ ଦୂତାନଂ ସବ୍ବପଚ୍ଛତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତେନ କାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରେନ ଗମନକାଲଂ ଞତ୍ୱା ମଗ୍ଗୱଣ୍ଣଂ ୱଣ୍ଣେତ୍ୱା ୱୀସତିସହସ୍ସଖୀଣାସୱପରିୱୁତୋ କପିଲପୁରଂ ନୀତୋ ଞାତିସମାଗମେ ପୋକ୍ଖରୱସ୍ସଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ୱେସ୍ସନ୍ତରଜାତକଂ (ଜା। ୨।୨୨। ୧୬୫୫ ଆଦଯୋ) କଥେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିଟ୍ଠୋ, ‘‘ଉତ୍ତିଟ୍ଠେ ନପ୍ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି (ଧ। ପ। ୧୬୮) ଗାଥାଯ ପିତରଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା, ‘‘ଧମ୍ମଞ୍ଚରେ’’ତି (ଧ। ପ। ୧୬୯) ଗାଥାଯ ମହାପଜାପତିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ, ରାଜାନଞ୍ଚ ସକଦାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ପନ ରାହୁଲମାତୁଗୁଣକଥଂ ନିସ୍ସାଯ ଚନ୍ଦକିନ୍ନରୀଜାତକଂ (ଜା। ୧।୧୪।୧୮ ଆଦଯୋ) କଥେତ୍ୱା ତତୋ ତତିଯଦିୱସେ ନନ୍ଦକୁମାରସ୍ସ ଅଭିସେକଗେହପ୍ପୱେସନୱିୱାହମଙ୍ଗଲେସୁ ପୱତ୍ତମାନେସୁ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ନନ୍ଦକୁମାରସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପତ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲଂ ୱତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କମନ୍ତୋ ନନ୍ଦକୁମାରସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତଂ ନ ଗଣ୍ହି। ସୋପି ତଥାଗତଗାରୱେନ ‘‘ପତ୍ତଂ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଏୱଂ ପନ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସୋପାନସୀସେ ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ମିମ୍ପି ଠାନେ ନ ଗଣ୍ହି। ଇତରୋ ‘‘ସୋପାନପାଦମୂଲେ ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ସତ୍ଥା ତତ୍ଥାପି ନ ଗଣ୍ହି। ଇତରୋ ‘‘ରାଜଙ୍ଗଣେ ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ସତ୍ଥା ତତ୍ଥାପି ନ ଗଣ୍ହି। କୁମାରୋ ନିୱତ୍ତିତୁକାମୋ ଅରୁଚିଯା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସତ୍ଥୁଗାରୱେନ ‘‘ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ‘‘ଇଧ ଗଣ୍ହିସ୍ସତି, ଏତ୍ଥ ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅଞ୍ଞା ଇତ୍ଥିଯୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଜନପଦକଲ୍ୟାଣିଯା ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ – ‘‘ଅଯ୍ୟେ, ଭଗୱା ନନ୍ଦକୁମାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତୋ, ତୁମ୍ହେହି ତଂ ୱିନା କରିସ୍ସତୀ’’ତି। ସା ଉଦକବିନ୍ଦୂହି ପଗ୍ଘରନ୍ତେହେୱ ଅଡ୍ଢୁଲ୍ଲିଖିତେହି କେସେହି ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ତୁୱଟଂ ଖୋ, ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତ, ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାସୀ’’ତି ଆହ। ତଂ ତସ୍ସା ୱଚନଂ ତସ୍ସ ହଦଯେ ତିରିଯଂ ପତିତ୍ୱା ୱିଯ ଠିତଂ। ସତ୍ଥାପିସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱାୱ ତଂ ୱିହାରଂ ନେତ୍ୱା, ‘‘ପବ୍ବଜିସ୍ସସି ନନ୍ଦା’’ତିଆହ। ସୋ ବୁଦ୍ଧଗାରୱେନ ‘‘ନ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅୱତ୍ୱା, ‘‘ଆମ, ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ‘‘ତେନ ହି ନନ୍ଦଂ ପବ୍ବାଜେଥା’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା କପିଲପୁରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତିଯଦିୱସେ ନନ୍ଦଂ ପବ୍ବାଜେସି।

ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ରାହୁଲମାତା କୁମାରଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସି – ‘‘ପସ୍ସ, ତାତ, ଏତଂ ୱୀସତିସହସ୍ସସମଣପରିୱୁତଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ବ୍ରହ୍ମରୂପିୱଣ୍ଣଂ ସମଣଂ, ଅଯଂ ତେ ପିତା, ଏତସ୍ସ ମହନ୍ତା ନିଧିକୁମ୍ଭିଯୋ ଅହେସୁଂ। ତ୍ୟାସ୍ସ ନିକ୍ଖମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନ ପସ୍ସାମ, ଗଚ୍ଛ ନଂ ଦାଯଜ୍ଜଂ ଯାଚସ୍ସୁ – ‘ଅହଂ , ତାତ, କୁମାରୋ, ଅଭିସେକଂ ପତ୍ୱା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଭୱିସ୍ସାମି, ଧନେନ ମେ ଅତ୍ଥୋ, ଧନଂ ମେ ଦେହି। ସାମିକୋ ହି ପୁତ୍ତୋ ପିତୁସନ୍ତକସ୍ସା’’’ତି। କୁମାରୋ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱାୱ ପିତୁସିନେହଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ହଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ‘‘ସୁଖା ତେ, ସମଣ, ଛାଯା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମ୍ପି ବହୁଂ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁରୂପଂ ୱଦନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଭଗୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କାମି। କୁମାରୋପି ‘‘ଦାଯଜ୍ଜଂ ମେ, ସମଣ, ଦେହି, ଦାଯଜ୍ଜଂ ମେ, ସମଣ, ଦେହୀ’’ତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଅନୁବନ୍ଧି। ଭଗୱାପି କୁମାରଂ ନ ନିୱତ୍ତାପେସି। ପରିଜନୋପି ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଇତି ସୋ ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ଆରାମମେୱ ଅଗମାସି।

ତତୋ ଭଗୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଯଂ ଅଯଂ ପିତୁସନ୍ତକଂ ଧନଂ ଇଚ୍ଛତି, ତଂ ୱଟ୍ଟାନୁଗତଂ ସୱିଘାତଂ, ହନ୍ଦସ୍ସ ବୋଧିତଲେ ପଟିଲଦ୍ଧଂ ସତ୍ତୱିଧଂ ଅରିଯଧନଂ ଦେମି, ଲୋକୁତ୍ତରଦାଯଜ୍ଜସ୍ସ ନଂ ସାମିକଂ କରୋମୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ରାହୁଲକୁମାରଂ ପବ୍ବାଜେହୀ’’ତି। ଥେରୋ କୁମାରଂ ପବ୍ବାଜେସି। ପବ୍ବଜିତେ ଚ ପନ କୁମାରେ ରଞ୍ଞୋ ଅଧିମତ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ନିୱେଦେତ୍ୱା, ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟା, ମାତାପିତୂହି ଅନନୁଞ୍ଞାତଂ ପୁତ୍ତଂ ନ ପବ୍ବାଜେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ୱରଂ ଯାଚି। ଭଗୱା ତସ୍ସ ତଂ

ଓରଂ ଦତ୍ୱା ପୁନେକଦିଓସଂ ରାଜନିଓେସନେ କତପାତରାସୋ ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନେନ ରଞ୍ଞା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦୁକ୍କରକାରିକକାଲେ ଏକା ଦେଓତା ମଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘ପୁତ୍ତୋ ତେ କାଲକତୋ’ତି ଆହ। ଅହଂ ତସ୍ସା ଓଚନଂ ଅସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ‘ନ ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ବୋଧିଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା କାଲଂ କରୋତୀ’ତି ପଟିକ୍ଖିପି’’ନ୍ତି ଓୁତ୍ତେ – ‘‘ଇଦାନି କିଂ ସଦ୍ଦହିସ୍ସଥ, ପୁବ୍ବେପି ଅଟ୍ଠିକାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ‘ପୁତ୍ତୋ ତେ ମତୋ’ତି ଓୁତ୍ତେ ନ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା’’ତି ଇମିସ୍ସା ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟା ମହାଧମ୍ମପାଲଜାତକଂ (ଜା। ୧।୧୦।୯୨ ଆଦୟୋ) କଥେସି। ଗାଥାପରିୟୋସାନେ ରାଜା ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ଇତି ଭଗଓା ପିତରଂ ତୀସୁ ଫଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଓୁତୋ ପୁନଦେଓ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକେନ ସାଓତ୍ଥିଂ ଆଗମନତ୍ଥାୟ ଗହିତପଟିଞ୍ଞୋ ନିଟ୍ଠିତେ ଜେତଓନେ ଓିହାରେ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓାସଂ କପ୍ପେସି।

ଏଓଂ ସତ୍ଥରି ଜେତଓନେ ଓିହରନ୍ତେ ଆୟସ୍ମା ନନ୍ଦୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି – ‘‘ଅନଭିରତୋ ଅହଂ, ଆଓୁସୋ, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରାମି, ନ ସକ୍କୋମି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ, ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ହୀନାୟାଓତ୍ତିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଭଗଓା ତଂ ପଓତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଏତଦଓୋଚ – ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ନନ୍ଦ, ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏଓଂ ଆରୋଚେସି – ‘ଅନଭିରତୋ, ଆଓୁସୋ, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରାମି, ନ ସକ୍କୋମି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ, ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ହୀନାୟାଓତ୍ତିସ୍ସାମୀ’’’ତି? ‘‘ଏଓଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିସ୍ସ ପନ ତ୍ୱଂ, ନନ୍ଦ, ଅନଭିରତୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରସି, ନ ସକ୍କୋସି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ, ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ହୀନାୟାଓତ୍ତିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ସାକିୟାନୀ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ ଘରା ନିକ୍ଖମନ୍ତସ୍ସ ଅଡ୍ଢୁଲ୍ଲିଖିତେହି କେସେହି ଅପଲୋକେତ୍ୱା ମଂ ଏତଦଓୋଚ – ‘ତୁଓଟଂ ଖୋ, ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତ, ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ’ତି, ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତଂ ଅନୁସ୍ସରମାନୋ ଅନଭିରତୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରାମି, ନ ସକ୍କୋମି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ, ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ହୀନାୟାଓତ୍ତିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଓା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦଂ ବାହାୟଂ ଗହେତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିବଲେନ ତାଓତିଂସଦେଓଲୋକଂ ଆନେନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଏକସ୍ମିଂ ଝାମକ୍ଖେତ୍ତେ ଝାମଖାଣୁକେ ନିସିନ୍ନଂ ଛିନ୍ନକଣ୍ଣନାସନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଏକଂ ପଲୁଟ୍ଠମକ୍କଟିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତାଓତିଂସଭଓନେ ସକ୍କସ୍ସ ଦେଓରଞ୍ଞୋ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗତାନି କକୁଟପାଦାନି ପଞ୍ଚ ଅଚ୍ଛରାସତାନି ଦସ୍ସେସି। କକୁଟପାଦାନୀତି ରତ୍ତଓଣ୍ଣତାୟ ପାରେଓତପାଦସଦିସପାଦାନି। ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଚ ପନାହ – ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ନନ୍ଦ, କତମା ନୁ ଖୋ ଅଭିରୂପତରା ଓା ଦସ୍ସନୀୟତରା ଓା ପାସାଦିକତରା ଓା ସାକିୟାନୀ ଓା ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ, ଇମାନି ଓା ପଞ୍ଚ ଅଚ୍ଛରାସତାନି କକୁଟପାଦାନୀ’’ତି? ତଂ ସୁତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି ସା, ଭନ୍ତେ, ଛିନ୍ନକଣ୍ଣନାସନଙ୍ଗୁଟ୍ଠା ପଲୁଟ୍ଠମକ୍କଟୀ, ଏଓମେଓ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସାକିୟାନୀ ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ, ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଚ୍ଛରାସତାନଂ ଉପନିଧାୟ ସଙ୍ଖ୍ୟମ୍ପି ନ ଉପେତି, କଲମ୍ପି ନ ଉପେତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି। ଅଥ ଖୋ ଇମାନେଓ ପଞ୍ଚ ଅଚ୍ଛରାସତାନି ଅଭିରୂପତରାନି ଚେଓ ଦସ୍ସନୀୟତରାନି ଚ ପାସାଦିକତରାନି ଚା’’ତି। ‘‘ଅଭିରମ, ନନ୍ଦ, ଅଭିରମ, ନନ୍ଦ, ଅହଂ ତେ ପାଟିଭୋଗୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଚ୍ଛରାସତାନଂ ପଟିଲାଭାୟ କକୁଟପାଦାନ’’ନ୍ତି। ‘‘ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ ଭଗଓା, ପାଟିଭୋଗୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଚ୍ଛରାସତାନଂ ପଟିଲାଭାୟ କକୁଟପାଦାନଂ, ଅଭିରମିସ୍ସାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଓତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟେ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଓା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦଂ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରହିତୋ ଜେତଓନେଯେଓ ପାତୁରହୋସି। ଅସ୍ସୋସୁଂ ଖୋ ଭିକ୍ଖୂ, ‘‘ଆୟସ୍ମା କିର ନନ୍ଦୋ ଭଗଓତୋ ଭାତା ମାତୁଚ୍ଛାପୁତ୍ତୋ ଅଚ୍ଛରାନଂ ହେତୁ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରତି। ଭଗଓା କିରସ୍ସ ପାଟିଭୋଗୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଚ୍ଛରାସତାନଂ ପଟିଲାଭାୟ କକୁଟପାଦାନ’’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମତୋ ନନ୍ଦସ୍ସ ସହାୟକା ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦଂ ଭତକଓାଦେନ ଚ ଉପକ୍କିତକଓାଦେନ ଚ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ‘‘ଭତକୋ କିରାୟସ୍ମା ନନ୍ଦୋ, ଉପକ୍କିତକୋ କିରାୟସ୍ମା ନନ୍ଦୋ, ଅଚ୍ଛରାନଂ ହେତୁ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରତି। ଭଗଓା କିରସ୍ସ ପାଟିଭୋଗୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଚ୍ଛରାସତାନଂ ପଟିଲାଭାୟ କକୁଟପାଦାନ’’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନନ୍ଦୋ ସହାୟକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭତକଓାଦେନ ଚ ଉପକ୍କିତକଓାଦେନ ଚ ଅଟ୍ଟିୟମାନୋ ହରାୟମାନୋ ଜିଗୁଚ୍ଛମାନୋ ଏକୋ ଓୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ଓିହରନ୍ତୋ ନ ଚିରସ୍ସେଓ ଯସ୍ସତ୍ଥାୟ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେଓ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତଦନୁତ୍ତରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟପରିୟୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେଓ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଓିହାସି, ‘‘ଖୀଣା ଜାତି, ଓୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’’ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ଖୋ ପନାୟସ୍ମା ନନ୍ଦୋ ଅରହତଂ ଅହୋସି।

ଅଥେକା ଦେଓତା ରତ୍ତିଭାଗେ ସକଲଂ ଜେତଓନଂ ଓଭାସେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଓନ୍ଦିତ୍ୱା ଆରୋଚେସି – ‘‘ଆୟସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ନନ୍ଦୋ ଭଗଓତୋ ଭାତା ମାତୁଚ୍ଛାପୁତ୍ତୋ ଆସଓାନଂ ଖୟା ଅନାସଓଂ ଚେତୋଓିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାଓିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେଓ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଓିହରତୀ’’ତି। ଭଗଓତୋପି ଖୋ ଞାଣଂ ଉଦପାଦି ‘‘ନନ୍ଦୋ ଆସଓାନଂ ଖୟା ଅନାସଓଂ ଚେତୋଓିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାଓିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେଓ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଓିହରତୀ’’ତି। ସୋପାୟସ୍ମା ନନ୍ଦୋ ତସ୍ସା ରତ୍ତିୟା ଅଚ୍ଚୟେନ ଭଗଓନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଓନ୍ଦିତ୍ୱା ଏତଦଓୋଚ – ‘‘ୟଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଓା ପାଟିଭୋଗୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଚ୍ଛରାସତାନଂ ପଟିଲାଭାୟ କକୁଟପାଦାନଂ, ମୁଞ୍ଚାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଓନ୍ତଂ ଏତସ୍ମା ପଟିସ୍ସଓା’’ତି। ‘‘ମୟାପି ଖୋ ତେ, ନନ୍ଦ, ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ଓିଦିତୋ ‘ନନ୍ଦୋ ଆସଓାନଂ ଖୟା ଅନାସଓଂ ଚେତୋଓିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାଓିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେଓ ଧମ୍ମେ

ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’ତି। ଦେୱତାପି ମେ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି – ‘ଆଯସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ନନ୍ଦୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’ତି। ଯଦେୱ ଖୋ ତେ, ନନ୍ଦ, ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ, ଅଥାହଂ ମୁତ୍ତୋ ଏତସ୍ମା ପଟିସ୍ସୱା’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ୱିଦିତ୍ୱା ତାଯଂ ୱେଲାଯଂ ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି –

‘‘ଯସ୍ସ ନିତ୍ତିଣ୍ଣୋ ପଙ୍କୋ, ମଦ୍ଦିତୋ କାମକଣ୍ଟକୋ;

ମୋହକ୍ଖଯଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୁଖଦୁକ୍ଖେସୁ ନ ୱେଧତୀ ସ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି। (ଉଦା। ୨୨);

ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ଆୱୁସୋ ନନ୍ଦ, ପୁବ୍ବେ ତ୍ୱଂ ‘ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋମୀ’ତି ୱଦେସି, ଇଦାନି ତେ କଥ’’ନ୍ତି? ‘‘ନତ୍ଥି ମେ, ଆୱୁସୋ, ଗିହିଭାୱାଯ ଆଲଯୋ’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ – ‘‘ଅଭୂତଂ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦୋ କଥେତି, ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତି, ଅତୀତଦିୱସେସୁ ‘ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋମ୍ହୀ’ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ‘ନତ୍ଥି ମେ ଗିହିଭାୱାଯ ଆଲଯୋ’ତି କଥେତୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ଭଗୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତଦିୱସେସୁ ନନ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଦୁଚ୍ଛନ୍ନଗେହସଦିସୋ ଅହୋସି, ଇଦାନି ସୁଚ୍ଛନ୍ନଗେହସଦିସୋ ଜାତୋ। ଅଯଞ୍ହି ଦିବ୍ବଚ୍ଛରାନଂ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତୁଂ ୱାଯମନ୍ତୋ ତଂ କିଚ୍ଚଂ ପତ୍ତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୩।

‘‘ଯଥା ଅଗାରଂ ଦୁଚ୍ଛନ୍ନଂ, ୱୁଟ୍ଠୀ ସମତିୱିଜ୍ଝତି;

ଏୱଂ ଅଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ, ରାଗୋ ସମତିୱିଜ୍ଝତି।

୧୪।

‘‘ଯଥା ଅଗାରଂ ସୁଚ୍ଛନ୍ନଂ, ୱୁଟ୍ଠୀ ନ ସମତିୱିଜ୍ଝତି;

ଏୱଂ ସୁଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ, ରାଗୋ ନ ସମତିୱିଜ୍ଝତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅଗାରନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ଗେହଂ। ଦୁଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ୱିରଳଚ୍ଛନ୍ନଂ ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦଂ। ସମତିୱିଜ୍ଝତୀତି ୱସ୍ସୱୁଟ୍ଠି ୱିନିୱିଜ୍ଝତି। ଅଭାୱିତନ୍ତି ତଂ ଅଗାରଂ ୱୁଟ୍ଠି ୱିଯ ଭାୱନାଯ ରହିତତ୍ତା ଅଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ ରାଗୋ ସମତି ୱିଜ୍ଝତି। ନ କେୱଲଂ ରାଗୋୱ, ଦୋସମୋହମାନାଦଯୋ ସବ୍ବକିଲେସା ତଥାରୂପଂ ଚିତ୍ତଂ ଅତିୱିଯ ୱିଜ୍ଝନ୍ତିଯେୱ। ସୁଭାୱିତନ୍ତି ସମଥୱିପସ୍ସନାଭାୱନାହି ସୁଭାୱିତଂ। ଏୱରୂପଂ ଚିତ୍ତଂ ସୁଚ୍ଛନ୍ନଂ ଗେହଂ ୱୁଟ୍ଠି ୱିଯ ରାଗାଦଯୋ କିଲେସା ଅତିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ମହାଜନସ୍ସ ଦେସନା ସାତ୍ଥିକା ଅହୋସି।

ଅଥ ଖୋ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଅଚ୍ଛରିଯା, ଜନପଦକଲ୍ୟାଣିଂ ନିସ୍ସାଯ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ନାମାଯସ୍ମା ନନ୍ଦୋ ସତ୍ଥାରା ଦେୱଚ୍ଛରା ଆମିସଂ କତ୍ୱା ୱିନୀତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା – ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ , ପୁବ୍ବେପେସ ମଯା ମାତୁଗାମେନ ପଲୋଭେତ୍ୱା ୱିନୀତୋଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବାରାଣସିୱାସୀ କପ୍ପଟୋ ନାମ ୱାଣିଜୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସେକୋ ଗଦ୍ରଭୋ କୁମ୍ଭଭାରଂ ୱହତି, ଏକଦିୱସେନ ସତ୍ତ ଯୋଜନାନି ଗଚ୍ଛତି। ସୋ ଏକସ୍ମିଂ ସମଯେ ଗଦ୍ରଭଭାରକେହି ସଦ୍ଧିଂ ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯାୱ ଭଣ୍ଡସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ, ତାୱ ଗଦ୍ରଭଂ ଚରିତୁଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଅଥସ୍ସ ସୋ ଗଦ୍ରଭୋ ପରିଖାପିଟ୍ଠେ ଚରମାନୋ ଏକଂ ଗଦ୍ରଭିଂ ଦିସ୍ୱା ଉପସଙ୍କମି। ସା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋନ୍ତୀ ଆହ – ‘‘କୁତୋ ଆଗତୋସୀ’’ତି? ‘‘ବାରାଣସିତୋ’’ତି। ‘‘କେନ କମ୍ମେନା’’ତି? ‘‘ୱାଣିଜ୍ଜକମ୍ମେନା’’ତି। ‘‘କିତ୍ତକଂ ଭାରଂ ୱହସୀ’’ତି ? ‘‘କୁମ୍ଭଭାର’’ନ୍ତି? ‘‘ଏତ୍ତକଂ ଭାରଂ ୱହନ୍ତୋ କତି ଯୋଜନାନି ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି? ‘‘ସତ୍ତ ଯୋଜନାନୀ’’ତି। ‘‘ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ତେ କାଚି ପାଦପରିକମ୍ମପିଟ୍ଠିପରିକମ୍ମକରା ଅତ୍ଥୀ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ନାମ ଅନୁଭୋସୀ’’ତି? ‘‘କିଞ୍ଚାପି ହି ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ପାଦପରିକମ୍ମାଦିକାରକା ନାମ ନତ୍ଥି, କାମସଂଯୋଜନଘଟ୍ଟନତ୍ଥାଯ ପନ ଏୱରୂପଂ କଥଂ କଥେସି’’? ସୋ ତସ୍ସା କଥାଯ ଉକ୍କଣ୍ଠି। କପ୍ପଟୋପି ଭଣ୍ଡଂ

ଓିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା – ‘‘ଏହି, ତାତ, ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ଆହ। ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ, ନାହଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚିତ୍ୱା, ‘‘ଅନିଚ୍ଛନ୍ତଂ ପରିଭାସେତ୍ୱା ନଂ ନେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଗାଥମାହ –

‘‘ପତୋଦଂ ତେ କରିସ୍ସାମି, ସାଠଅସଙ୍ଗୁଲିକଣ୍ଟକଂ;

ସଞ୍ଛିନ୍ଦିସ୍ସାମି ତେ କାଯଂ, ଏୱଂ ଜାନାହି ଗଦ୍ରଭା’’ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଗଦ୍ରଭୋ ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅହମ୍ପି ତେ କତ୍ତବ୍ବଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ପତୋଦଂ ମେ କରିସ୍ସସି, ସୋଠଅସଙ୍ଗୁଲିକଣ୍ଟକଂ;

ପୁରତୋ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱାନ, ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱାନ ପଚ୍ଛତୋ;

ଦନ୍ତଂ ତେ ପାତଯିସ୍ସାମି, ଏୱଂ ଜାନାହି କପ୍ପଟା’’ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ୱାଣିଜୋ – ‘‘କେନ ନୁ ଖୋ କାରଣେନ ଏସ ଏୱଂ ୱଦତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ଗଦ୍ରଭିଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଇମାଯେସ ଏୱଂ ସିକ୍ଖାପିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ‘ଏୱରୂପିଂ ନାମ ତେ ଗଦ୍ରଭିଂ ଆନେସ୍ସାମୀ’ତି ମାତୁଗାମେନ ନଂ ପଲୋଭେତ୍ୱା ନେସ୍ସାମୀ’’ତି ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଚତୁପ୍ପଦିଂ ସଙ୍ଖମୁଖିଂ, ନାରିଂ ସବ୍ବଙ୍ଗସୋଭିନିଂ;

ଭରିଯଂ ତେ ଆନଯିସ୍ସାମି, ଏୱଂ ଜାନାହି ଗଦ୍ରଭା’’ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଗଦ୍ରଭୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଚତୁପ୍ପଦିଂ ସଙ୍ଖମୁଖିଂ, ନାରିଂ ସବ୍ବଙ୍ଗସୋଭିନିଂ;

ଭରିଯଂ ମେ ଆନଯିସ୍ସସି, ଏୱଂ ଜାନାହି କପ୍ପଟ;

କପ୍ପଟ ଭିଯ୍ୟୋ ଗମିସ୍ସାମି, ଯୋଜନାନି ଚତୁଦ୍ଦସା’’ତି।

ଅଥ ନଂ କପ୍ପଟୋ, ‘‘ତେନ ହି ଏହୀ’’ତି ଗହେତ୍ୱା ସକଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ସୋ କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ନଂ ଆହ – ‘‘ନନୁ ମଂ ତୁମ୍ହେ ‘ଭରିଯଂ ତେ ଆନଯିସ୍ସାମୀ’ତି ଅୱୋଚୁତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ଆମ, ୱୁତ୍ତଂ, ନାହଂ ଅତ୍ତନୋ କଥଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମି, ଭରିଯଂ ତେ ଆନେସ୍ସାମି, ୱେତନଂ ପନ ତୁଯ୍ହଂ ଏକକସ୍ସେୱ ଦସ୍ସାମି, ତୁଯ୍ହଂ ୱେତନଂ ଦୁତିଯସ୍ସ ପହୋତୁ ୱା ମା ୱା, ତ୍ୱମେୱ ଜାନେଯ୍ୟାସି। ଉଭିନ୍ନଂ ପନ ୱୋ ସଂୱାସମନ୍ୱାଯ ପୁତ୍ତା ୱିଜାଯିସ୍ସନ୍ତି, ତେହିପି ବହୂହି ସଦ୍ଧିଂ ତୁଯ୍ହଂ ତଂ ପହୋତୁ ୱା ମା ୱା, ତ୍ୱମେୱ ଜାନେଯ୍ୟାସୀ’’ତି। ଗଦ୍ରଭୋ ତସ୍ମିଂ କଥେନ୍ତେଯେୱ ଅନପେକ୍ଖୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା, ‘‘ତଦା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଦ୍ରଭୀ ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ ଅହୋସି, ଗଦ୍ରଭୋ ନନ୍ଦୋ, ୱାଣିଜୋ ଅହମେୱ। ଏୱଂ ପୁବ୍ବେପେସ ମଯା ମାତୁଗାମେନ ପଲୋଭେତ୍ୱା ୱିନୀତୋ’’ତି ଜାତକଂ ନିଟ୍ଠାପେସୀତି।

ନନ୍ଦତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ଚୁନ୍ଦସୂକରିକୱତ୍ଥୁ

ଇଧ ସୋଚେତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଚୁନ୍ଦସୂକରିକଂ ନାମ ପୁରିସଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ପଞ୍ଚପଣ୍ଣାସ ୱସ୍ସାନି ସୂକରେ ୱଧିତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତୋ ଚ ୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ ଚ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି। ଛାତକାଲେ ସକଟେନ ୱୀହିଂ ଆଦାଯ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା

ଏକନାଳିଇଦ୍ୱେନାଳିଇମତ୍ତେନ ଗାମସୂକରପୋତକେ କିଣିତ୍ୱା ସକଟଂ ପୂରେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଛାନିୱେସନେ ୱଜଂ ୱିଯ ଏକଂ ଠାନଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ତେସଂ ନିୱାପଂ ରୋପେତ୍ୱା, ତେସୁ ନାନାଗଚ୍ଛେ ଚ ସରୀରମଲଞ୍ଚ ଖାଦିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢିତେସୁ ଯଂ ଯଂ ମାରେତୁକାମୋ ହୋତି, ତଂ ତଂ ଆଳିଆନେ ନିଚ୍ଚଲଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସରୀରମଂସସ୍ସ ଉଦ୍ଧୁମାଯିତ୍ୱା ବହଲଭାୱତ୍ଥଂ ଚତୁରସ୍ସମୁଗ୍ଗରେନ ପୋଥେତ୍ୱା, ''ବହଲମଂସୋ ଜାତୋ''ତି ଞତ୍ୱା ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଅନ୍ତରେ ଦଣ୍ଡକଂ ଦତ୍ୱା ଲୋହଥାଲିଯା ପକ୍କୁଥିତଂ ଉଣ୍ହୋଦକଂ ମୁଖେ ଆସିଞ୍ଚତି। ତଂ କୁଚ୍ଛିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପକ୍କୁଥିତଂ କରୀସଂ ଆଦାଯ ଅଧୋଭାଗେନ ନିକ୍ଖମତି, ଯାୱ ଥୋକମ୍ପି କରୀସଂ ଅତ୍ଥି, ତାୱ ଆୱିଲଂ ହୁତ୍ୱା ନିକ୍ଖମତି, ସୁଦ୍ଧେ ଉଦରେ ଅଚ୍ଛଂ ଅନାୱିଲଂ ହୁତ୍ୱା ନିକ୍ଖମତି। ଅଥସ୍ସ ଅୱସେସଂ ଉଦକଂ ପିଟ୍ଠିଯଂ ଆସିଞ୍ଚତି। ତଂ କାଳଚମ୍ମଂ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ତତୋ ତିଣୁକ୍କାଯ ଲୋମାନି ଝାପେତ୍ୱା ତିଖିଣେନ ଅସିନା ସୀସଂ ଛିନ୍ଦତି। ପଗ୍ଘରଣତଂ ଲୋହିତଂ ଭାଜନେନ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ମଂସଂ ଲୋହିତେନ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା ପୁତ୍ତଦାରମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଖାଦିତ୍ୱା ସେସଂ ୱିକ୍କିଣାତି। ତସ୍ସ ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଚପଣ୍ଣାସ ୱସ୍ସାନି ଅତିକ୍କନ୍ତାନି । ତଥାଗତେ ଧୁରୱିହାରେ ୱସନ୍ତେ ଏକଦିୱସମ୍ପି ପୁପ୍ଫମୁଟ୍ଠିମତ୍ତେନ ପୂଜା ୱା କଟଚ୍ଛୁମତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖଦାନଂ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱା କିଞ୍ଚି ପୁଞ୍ଞଂ ନାମ ନାହୋସି। ଅଥସ୍ସ ସରୀରେ ରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ଜୀୱନ୍ତସ୍ସେୱ ଅୱୀଚିମହାନିରଯସନ୍ତାପୋ ଉପଟ୍ଠହି। ଅୱୀଚିସନ୍ତାପୋ ନାମ ଯୋଜନସତେ ଠତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଅକ୍ଖୀନଂ ଭିଜ୍ଜନସମତ୍ଥୋ ପରିଳାହୋ ହୋତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

''ତସ୍ସ ଅଯୋମଯା ଭୂମି, ଜଲିତା ତେଜସାଯୁତା;

ସମନ୍ତା ଯୋଜନସତଂ, ଫରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି ସବ୍ବଦା''ତି। (ମ॰ ନି॰ ୩।୨୬୭; ଅ॰ ନି॰ ୩।୩୬);

ନାଗସେନତ୍ଥେରେନ ପନସ୍ସ ପାକତିକଗ୍ଗିସନ୍ତାପତୋ ଅଧିମତ୍ତତାଯ ଅଯଂ ଉପମା ୱୁତ୍ତା – ''ଯଥା, ମହାରାଜ, କୂଟାଗାରମତ୍ତୋ ପାସାଣୋପି ନେରଯିକଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିତ୍ତୋ ଖଣେନ ୱିଲଯଂ ଗଚ୍ଛତି, ନିବ୍ବତ୍ତସତ୍ତା ପନେତ୍ଥ କମ୍ମବଲେନ ମାତୁକୁଚ୍ଛିଗତା ୱିଯ ନ ୱିଲୀଯନ୍ତୀ''ତି (ମି॰ ପ॰ ୨।୪।୬)। ତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ସନ୍ତାପେ ଉପଟ୍ଠିତେ କମ୍ମସରିକ୍ଖକୋ ଆକାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଗେହମଜ୍ଝେଯେୱ ସୂକରରୱଂ ରୱିତ୍ୱା ଜଣ୍ଣୁକେହି ୱିଚରନ୍ତୋ ପୁରତ୍ଥିମୱତ୍ଥୁମ୍ପି ପଚ୍ଛିମୱତ୍ଥୁମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି। ଅଥସ୍ସ ଗେହମାନୁସକା ତଂ ଦଳ୍ହଂ ଗହେତ୍ୱା ମୁଖଂ ପିଦହନ୍ତି। କମ୍ମୱିପାକୋ ନାମ ନ ସକ୍କା କେନଚି ପଟିବାହିତୁଂ। ସୋ ୱିରୱନ୍ତୋୱ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଚରତି। ସମନ୍ତା ସତ୍ତସୁ ଘରେସୁ ମନୁସ୍ସା ନିଦ୍ଦଂ ନ ଲଭନ୍ତି। ମରଣଭଯେନ ତଜ୍ଜିତସ୍ସ ପନ ବହିନିକ୍ଖମନଂ ନିୱାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସବ୍ବୋ ଗେହଜନୋ ଯଥା ଅନ୍ତୋଠିତୋ ବହି ୱିଚରିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତଥା ଗେହଦ୍ୱାରାନି ଥକେତ୍ୱା ବହିଗେହଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଅଚ୍ଛତି। ଇତରୋ ଅନ୍ତୋଗେହେଯେୱ ନିରଯସନ୍ତାପେନ ୱିରୱନ୍ତୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଚରତି। ଏୱଂ ସତ୍ତଦିୱସାନି ୱିଚରିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ କାଲଂ କତ୍ୱା ଅୱୀଚିମହାନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅୱୀଚିମହାନିରଯୋ ଦେୱଦୂତସୁତ୍ତେନ (ମ॰ ନି॰ ୩।୨୬୧ ଆଦଯୋ; ଅ॰ ନି॰ ୩।୩୬) ୱଣ୍ଣେତବ୍ବୋତି।

ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା, ''ସୂକରସଦ୍ଦୋ''ତି ସଞ୍ଞିନୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସିନ୍ନା ଏୱମାହଂସୁ – ''ଭନ୍ତେ, ଚୁନ୍ଦସୂକରିକସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ପିଦହିତ୍ୱା ସୂକରାନଂ ମାରିଯମାନାନଂ ଅଜ୍ଜ ସତ୍ତମୋ ଦିୱସୋ, ଗେହେ କାଚି ମଙ୍ଗଲକିରିଯା ଭୱିସ୍ସତି ମଞ୍ଞେ। ଏତ୍ତକେ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ସୂକରେ ମାରେନ୍ତସ୍ସ ଏକମ୍ପି ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ୱା କାରୁଞ୍ଞଂ ୱା ନତ୍ଥି, ନ ୱତ ନୋ ଏୱରୂପୋ କକ୍ଖଳୋ ଫରୁସୋ ସତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ''ତି। ସତ୍ଥା – ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ ଇମେ ସତ୍ତଦିୱସେ ସୂକରେ ମାରେତି, କମ୍ମସରିକ୍ଖକଂ ପନସ୍ସ ୱିପାକଂ ଉଦପାଦି, ଜୀୱନ୍ତସ୍ସେୱ ଅୱୀଚିମହାନିରଯସନ୍ତାପୋ ଉପଟ୍ଠାସି। ସୋ ତେନ ସନ୍ତାପେନ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ସୂକରରୱଂ ରୱନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋନିୱେସନେ ୱିଚରିତ୍ୱା ଅଜ୍ଜ କାଲଂ କତ୍ୱା ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତୋ''ତି ୱତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଇଧ ଲୋକେ ଏୱଂ ସୋଚିତ୍ୱା ପୁନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୋଚନଟ୍ଠାନେଯେୱ ନିବ୍ବତ୍ତୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପମତ୍ତା ନାମ ଗହଟ୍ଠା ୱା ହୋନ୍ତୁ ପବ୍ବଜିତା ୱା, ଉଭଯତ୍ଥ ସୋଚନ୍ତିଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୫।

''ଇଧ ସୋଚତି ପେଚ୍ଚ ସୋଚତି,

ପାପକାରୀ ଉଭଯତ୍ଥ ସୋଚତି;

ସୋ ସୋଚତି ସୋ ୱିହଞ୍ଞତି;

ଦିସ୍ୱା କମ୍ମକିଲିଟ୍ଠମତ୍ତନୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ପାପକାରୀତି ନାନପ୍ପକାରସ୍ସ ପାପକମ୍ମସ୍ସ କାରକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ଅକତଂ ୱତ ମେ କଲ୍ୟାଣଂ, କତଂ ପାପ''ନ୍ତି ଏକଂସେନେୱ ମରଣସମଯେ ଇଧ

ସୋଚତି, ଇଦମସ୍ସ କମ୍ମସୋଚନଂ। ୱିପାକଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ପନ ପେଚ୍ଚ ସୋଚତି। ଇଦମସ୍ସ ପରଲୋକେ ୱିପାକସୋଚନଂ। ଏୱଂ ସୋ ଉଭଯତ୍ଥ ସୋଚତିଯେୱ। ତେନେୱ କାରଣେନ ଜୀୱମାନୋଯେୱ ସୋ ଚୁନ୍ଦସୂକରିକୋପି ସୋଚତି। ଦିସ୍ୱା କମ୍ମକିଲିଟ୍ଠନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ କିଲିଟ୍ଠକମ୍ମଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ନାନପ୍ପକାରକଂ ୱିଲପନ୍ତୋ ୱିହଞ୍ଞତୀତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଅହେସୁଂ। ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଜାତାତି।

ଚୁନ୍ଦସୂକରିକୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

୧୧। ଧମ୍ମିକୌପାସକୱତ୍ଥୁ

ଇଧ ମୋଦତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଧମ୍ମିକୌପାସକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ପଞ୍ଚସତା ଧମ୍ମିକୌପାସକା ନାମ ଅହେସୁଂ। ତେସୁ ଏକେକସ୍ସ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ଉପାସକସତାନି ପରିୱାରା। ଯୋ ତେସଂ ଜେଟ୍ଠକୋ, ତସ୍ସ ସତ୍ତ ପୁତ୍ତା ସତ୍ତ ଧୀତରୋ। ତେସୁ ଏକେକସ୍ସ ଏକେକା ସଲାକଯାଗୁ ସଲାକଭତ୍ତଂ ପକ୍ଖିକଭତ୍ତଂ ନିମନ୍ତନଭତ୍ତଂ ଉପୋସଥିକଭତ୍ତଂ ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତଂ ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଅହୋସି। ତେପି ସବ୍ବେୱ ଅନୁଜାତପୁତ୍ତା ନାମ ଅହେସୁଂ। ଇତି ଚୁଦ୍ଦସନ୍ନଂ ପୁତ୍ତାନଂ ଭରିଯାଯ ଉପାସକସ୍ସାତି ସୋଳସ ସଲାକଯାଗୁଆଦୀନି ପୱତ୍ତନ୍ତି। ଇତି ସୋ ସପୁତ୍ତଦାରୋ ସୀଲୱା କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମୋ ଦାନସଂୱିଭାଗରତୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ଅପରଭାଗେ ରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ଆଯୁସଙ୍ଖାରୋ ପରିହାଯି। ସୋ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମୋ ''ଅଟ୍ଠ ୱା ମେ ସୋଳସ ୱା ଭିକ୍ଖୂ ପେସେଥା''ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ପହିଣି। ସତ୍ଥା ପେସେସି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ମଞ୍ଚଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେସୁ ଆସନେସୁ ନିସିନ୍ନା। ''ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ଯାନଂ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଦୁବ୍ବଲୋମ୍ହି, ଏକଂ ମେ ସୁତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯଥା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''କତରଂ ସୁତ୍ତଂ ସୋତୁକାମୋ ଉପାସକା''ତି? ''ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ଅୱିଜହିତଂ ସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ – ''ଏକାଯନୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୩; ମ। ନି। ୧।୧୦୬) ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ପଟ୍ଠପେସୁଂ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଛହି ଦେୱଲୋକେହି ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତା ସହସ୍ସସିନ୍ଧୱଯୁତ୍ତା ଦିଯଡ୍ଢଯୋଜନସତିକା ଛ ରଥା ଆଗମିଂସୁ। ତେସୁ ଠିତା ଦେୱତା ''ଅମ୍ହାକଂ ଦେୱଲୋକଂ ନେସ୍ସାମ, ଅମ୍ହାକଂ ଦେୱଲୋକଂ ନେସ୍ସାମ, ଅଯ୍ଯୋ ମତ୍ତିକଭାଜନଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିଯ ଅମ୍ହାକଂ ଦେୱଲୋକେ ଅଭିରମିତୁଂ ଇଧ ନିବ୍ବତ୍ତାହି, ଅମ୍ହାକଂ ଦେୱଲୋକେ ଅଭିରମିତୁଂ ଇଧ ନିବ୍ବତ୍ତାହୀ''ତି ୱଦିଂସୁ। ଉପାସକୋ ଧମ୍ମସ୍ସୱନନ୍ତରାଯଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୋ – ''ଆଗମେଥ ଆଗମେଥା''ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୂ ''ଅମ୍ହେ ୱାରେତୀ''ତି ସଞ୍ଞାଯ ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ।

ଅଥସ୍ସ ପୁତ୍ତଧୀତରୋ ''ଅମ୍ହାକଂ ପିତା ପୁବ୍ବେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନେନ ଅତିତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଇଦାନି ପନ ଭିକ୍ଖୂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସଜ୍ଝାଯଂ କାରେତ୍ୱା ସଯମେୱ ୱାରେତି, ମରଣସ୍ସ ଅଭାଯନକସତ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱିରୱିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ ''ଇଦାନି ଅନୋକାସୋ''ତି ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କମିଂସୁ। ଉପାସକୋ ଥୋକଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ସତିଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପୁତ୍ତେ ପୁଚ୍ଛି – ''କସ୍ମା କନ୍ଦଥା''ତି? ''ତାତ, ତୁମ୍ହେ ଭିକ୍ଖୂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତା ସଯମେୱ ୱାରଯିତ୍ଥ, ଅଥ ମଯଂ 'ମରଣସ୍ସ ଅଭାଯନକସତ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ'ତି କନ୍ଦିମ୍ହା''ତି । ''ଅଯ୍ଯା ପନ କୁହି''ନ୍ତି? '''ଅନୋକାସୋ'ତି ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କନ୍ତା, ତାତା''ତି। ''ନାହଂ, ଅଯ୍ଯେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥେମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅଥ କେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେଥା''ତି। ''ଛହି ଦେୱଲୋକେହି ଦେୱତା ଛ ରଥେ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଆଦାଯ ଆକାସେ ଠତ୍ୱା 'ଅମ୍ହାକଂ ଦେୱଲୋକେ ଅଭିରମ, ଅମ୍ହାକଂ ଦେୱଲୋକେ ଅଭିରମା'ତି ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତି, ତାହି ସଦ୍ଧିଂ କଥେମୀ''ତି। ''କୁହିଂ, ତାତ, ରଥା, ନ ମଯଂ ପସ୍ସାମା''ତି? ''ଅତ୍ଥି ପନ ମଯ୍ହଂ ଗନ୍ଥିତାନି ପୁପ୍ଫାନୀ''ତି? ''ଅତ୍ଥି, ତାତା''ତି। ''କତରୋ ଦେୱଲୋକୋ ରମଣୀଯୋ''ତି? ''ସବ୍ବବୋଧିସତ୍ତାନଂ ବୁଦ୍ଧମାତାପିତୂନଞ୍ଚ ୱସିତଟ୍ଠାନଂ ତୁସିତଭୱନଂ ରମଣୀଯଂ, ତାତା''ତି। ''ତେନ ହି 'ତୁସିତଭୱନତୋ ଆଗତରଥେ ଲଗ୍ଗତୂ'ତି ପୁପ୍ଫଦାମଂ ଖିପଥା''ତି। ତେ ଖିପିଂସୁ। ତଂ ରଥଧୁରେ ଲଗ୍ଗିତ୍ୱା ଆକାସେ ଓଲମ୍ବି। ମହାଜନୋ ତଦେୱ ପସ୍ସତି, ରଥଂ ନ ପସ୍ସତି। ଉପାସକୋ ''ପସ୍ସଥେତଂ ପୁପ୍ଫଦାମ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା, ''ଆମ, ପସ୍ସାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ – ''ଏତଂ ତୁସିତଭୱନତୋ ଆଗତରଥେ ଓଲମ୍ବତି, ଅହଂ ତୁସିତଭୱନଂ ଗଚ୍ଛାମି , ତୁମ୍ହେ ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥ, ମମ ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତୁକାମା ହୁତ୍ୱା ମଯା କତନିଯାମେନେୱ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋଥା''ତି ୱତ୍ୱା କାଲଂ କତ୍ୱା ରଥେ ପତିଟ୍ଠାସି।

ତାୱଦେୱସ୍ସ ତିଗାୱୁତପ୍ପମାଣୋ ସଟ୍ଠିସକଟଭାରାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନିବ୍ବତ୍ତି, ଅଚ୍ଛରାସହସ୍ସଂ ପରିୱାରେସି, ପଞ୍ଚୱୀସତିଯୋଜନିକଂ କନକୱିମାନଂ ପାତୁରହୋସି। ତେପି ଭିକ୍ଖୂ ୱିହାରଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତେ ସତ୍ଥା ପୁଚ୍ଛି – ''ସୁତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାସକେନ ଧମ୍ମଦେସନା''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅନ୍ତରାଯେୱ ପନ 'ଆଗମେଥା'ତି ୱାରେସି। ଅଥସ୍ସ ପୁତ୍ତଧୀତରୋ କନ୍ଦିଂସୁ । ମଯଂ 'ଇଦାନି ଅନୋକାସୋ'ତି ଉଟ୍ଠାଯାସନା ନିକ୍ଖନ୍ତା''ତି। ''ନ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥେସି, ଛହି ଦେୱଲୋକେହି ଦେୱତା ଛ ରଥେ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଆହରିତ୍ୱା ତଂ ଉପାସକଂ ପକ୍କୋସିଂସୁ। ସୋ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଅନ୍ତରାଯଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୋ ତାହି ସଦ୍ଧିଂ କଥେସୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତି। ''ଇଦାନି କୁହିଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ''ତି?

‘‘ତୁସିତଭଵନେ, ଭିକ୍ଖଵେ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇଦାନି ଇଧ ଞାତିମଜ୍ଝେ ମୋଦମାନୋ ଵିଚରିତ୍ଵା ଇଦାନେଵ ଗନ୍ତ୍ଵା ପୁନ ମୋଦନଟ୍ଠାନେଯେଵ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି। ‘‘ଆମ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅପ୍ପମତ୍ତା ହି ଗହଟ୍ଠା ଵା ପବ୍ବଜିତା ଵା ସବ୍ବତ୍ଥ ମୋଦନ୍ତିଯେଵା’’ତି ଵତ୍ଵା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୬।

‘‘ଇଧ ମୋଦତି ପେଚ୍ଚ ମୋଦତି,

କତପୁଞ୍ଞୋ ଉଭଯତ୍ଥ ମୋଦତି;

ସୋ ମୋଦତି ସୋ ପମୋଦତି,

ଦିସ୍ଵା କମ୍ମଵିସୁଦ୍ଧିମତ୍ତନୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ କତପୁଞ୍ଞୋତି ନାନପ୍ପକାରସ୍ସ କୁସଲସ୍ସ କାରକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅକତଂ ଵତ ମେ ପାପଂ, କତଂ ମେ କଲ୍ଯାଣ’’ନ୍ତି ଇଧ କମ୍ମମୋଦନେନ, ପେଚ୍ଚ ଵିପାକମୋଦନେନ ମୋଦତି। ଏଵଂ ଉଭଯତ୍ଥ ମୋଦତି ନାମ। କମ୍ମଵିସୁଦ୍ଧିନ୍ତି ଧମ୍ମିକୋପାସକୋପି ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଵିସୁଦ୍ଧିଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ଵା କାଲକିରିଯତୋ ପୁବ୍ବେ ଇଧଲୋକେପି ମୋଦତି, କାଲଂ କତ୍ଵା ଇଦାନି ପରଲୋକେପି ଅତିମୋଦତିଯେଵାତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଅହେସୁଂ ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଜାତାତି।

ଧମ୍ମିକୋପାସକଵତ୍ଥୁ ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଦେଵଦତ୍ତଵତ୍ଥୁ

ଇଧତପ୍ପତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଦେଵଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଦେଵଦତ୍ତସ୍ସ ଵତ୍ଥୁ ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାଵ ପଥଵିପ୍ପଵେସନା ଦେଵଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ଭାସିତାନି ସବ୍ବାନି ଜାତକାନି ଵିତ୍ଥାରେତ୍ଵା କଥିତଂ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ – ସତ୍ଥରି ଅନୁପିଯଂ ନାମ ମଲ୍ଲାନଂ ନିଗମୋ ଅତ୍ଥି। ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନୁପିଯମ୍ବଵନେ ଵିହରନ୍ତେଯେଵ ତଥାଗତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣପଟିଗ୍ଗହଣଦିଵସେଯେଵ ଅସୀତିସହସ୍ସେହି ଞାତିକୁଲେହି ‘‘ରାଜା ଵା ହୋତୁ, ବୁଦ୍ଧୋ ଵା, ଖତ୍ତିଯପରିଵାରୋଵ ଵିଚରିସ୍ସତୀ’’ତି ଅସୀତିସହସ୍ସପୁତ୍ତା ପଟିଞ୍ଞାତା। ତେସୁ ଯେଭୁଯ୍ଯେନ ପବ୍ବଜିତେସୁ ଭଦ୍ଦିଯଂ ନାମ ରାଜାନଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ, ଆନନ୍ଦଂ, ଭଗୁଂ, କିମିଲଂ, ଦେଵଦତ୍ତନ୍ତି ଇମେ ଛ ସକ୍ଯେ ଅପବ୍ବଜନ୍ତେ ଦିସ୍ଵା, ‘‘ମଯଂ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତେ ପବ୍ବାଜେମ, ଇମେ ଛ ସକ୍ଯା ନ ଞାତକା ମଞ୍ଞେ, କସ୍ମା ନ ପବ୍ବଜନ୍ତୀ’’ତି? କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ। ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍ଯୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା, ‘‘ତାତ, ଅମ୍ହାକଂ କୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ ନତ୍ଥି, ତ୍ଵଂ ଵା ପବ୍ବଜ, ଅହଂ ଵା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ପନ ସୁଖୁମାଲୋ ହୋତି ସମ୍ପନ୍ନଭୋଗୋ, ‘‘ନତ୍ଥୀ’’ତି ଵଚନମ୍ପି ତେନ ନ ସୁତପୁବ୍ବଂ। ଏକଦିଵସଞ୍ହି ତେସୁ ଛସୁ ଖତ୍ତିଯେସୁ ଗୁଳକୀଳଂ କୀଳନ୍ତେସୁ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ପୂଵେନ ପରାଜିତୋ ପୂଵତ୍ଥାଯ ପହିଣି, ଅଥସ୍ସ ମାତା ପୂଵେ ସଜ୍ଜେତ୍ଵା ପହିଣି । ତେ ଖାଦିତ୍ଵା ପୁନ କୀଳିଂସୁ। ପୁନପ୍ପୁନଂ ତସ୍ସେଵ ପରାଜଯୋ ହୋତି। ମାତା ପନସ୍ସ ପହିତେ ପହିତେ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପୂଵେ ପହିଣିତ୍ଵା ଚତୁତ୍ଥଵାରେ ‘‘ପୂଵା ନତ୍ଥୀ’’ତି ପହିଣି। ସୋ ‘‘ନତ୍ଥୀ’’ତି ଵଚନସ୍ସ ଅସୁତପୁବ୍ବତ୍ତା ‘‘ଏସାପେକା ପୂଵଵିକତି ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ‘‘ନତ୍ଥିପୂଵଂ ମେ ଆହରଥା’’ତି ପେସେସି। ମାତା ପନସ୍ସ ‘‘ନତ୍ଥିପୂଵଂ କିର, ଅଯ୍ଯେ, ଦେଥା’’ତି ଵୁତ୍ତେ, ‘‘ମମ ପୁତ୍ତେନ ‘ନତ୍ଥୀ’ତି ପଦଂ ନ ସୁତପୁବ୍ବଂ, ଇମିନା ପନ ଉପାଯେନ ନଂ ଏତମତ୍ଥଂ ଜାନାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ତୁଚ୍ଛଂ ସୁଵଣ୍ଣପାତିଂ ଅଞ୍ଞାଯ ସୁଵଣ୍ଣପାତିଯା ପଟିକୁଜ୍ଜିତ୍ଵା ପେସେସି। ନଗରପରିଗ୍ଗାହିକା ଦେଵତା ଚିନ୍ତେସୁଂ – ‘‘ଅନୁରୁଦ୍ଧସକ୍ଯେନ ଅନ୍ନଭାରକାଲେ ଅତ୍ତନୋ ଭାଗଭତ୍ତଂ ଉପରିଟ୍ଠପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦତ୍ଵା ‘‘‘ନତ୍ଥୀ’ତି ମେ ଵଚନସ୍ସ ସଵନଂ ମା ହୋତୁ, ଭୋଜନୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଜାନନଂ ମା ‘ହୋତୂ’ତି ପତ୍ଥନା କତା, ସଚାଯଂ ତୁଚ୍ଛପାତିଂ ପସ୍ସିସ୍ସତି, ଦେଵସମାଗମଂ ପଵିସିତୁଂ ନ ଲଭିସ୍ସାମ, ସୀସମ୍ପି ନୋ ସତ୍ତଧା ଫଲେଯ୍ଯା’’ତି। ଅଥ ନଂ ପାତିଂ ଦିବ୍ବପୂଵେହି ପୁଣ୍ଣଂ ଅକଂସୁ। କସ୍ସା ଗୁଳମଣ୍ଡଲେ ଠପେତ୍ଵା ଉଗ୍ଘାଟିତମତ୍ତାଯ ପୂଵଗନ୍ଧୋ ସକଲନଗରେ ଛାଦେତ୍ଵା ଠିତୋ। ପୂଵଖଣ୍ଡଂ ମୁଖେ ଠପିତମତ୍ତମେଵ ସତ୍ତରସହରଣୀସହସ୍ସାନି ଅନୁଫରି।

ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ନାହଂ ମାତୁ ପିଯୋ, ଏତ୍ତକଂ ମେ କାଲଂ ଇମଂ ନତ୍ଥିପୂଵଂ ନାମ ନ ପଚି, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଞ୍ଞଂ ପୂଵଂ ନାମ ନ ଖାଦିସ୍ସାମୀ’’ତି,

ସୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱାଓ ମାତରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅମ୍ମ , ତୁମ୍ହାକଂ ଅହଂ ପିୟୋ, ଅପ୍ପିୟୋ’’ତି? ‘‘ତାତ, ଏକକ୍ଖିନୋ ଅକ୍ଖି ୱିଯ ଚ ହଦଯଂ ୱିଯ ଚ ଅତିୱିଯ ପିୟୋ ମେ ଅହୋସୀ’’ତି। ‘‘ଅଥ କସ୍ମା ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ମଯ୍ହଂ ନତ୍ଥି ପୂୱଂ ନ ପଚିତ୍ଥ, ଅମ୍ମା’’ତି? ସା ଚୂଳଉପଟ୍ଠାକଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ପାତିଯଂ, ତାତା’’ତି? ‘‘ପରିପୁଣ୍ଣା, ଅଯ୍ୟେ, ପାତି ପୂୱେହି, ଏୱରୂପା ପୂୱା ନାମ ମେ ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା’’ତି ଆରୋଚେସି। ସା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ପୁଞ୍ଞୱା କତାଭିନୀହାରୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଦେୱତାହି ପାତିଂ ପୂରେତ୍ୱା ପୂୱା ପହିତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଅଥ ନଂ ପୁତ୍ତୋ, ଅମ୍ମ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯାହଂ ଅଞ୍ଞଂ ପୂୱଂ ନାମ ନ ଖାଦିସ୍ସାମି, ନତ୍ଥିପୂୱମେୱ ପଚେଯ୍ୟାସୀ’’ତି। ସାପିସ୍ସ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ‘‘ପୂୱଂ ଖାଦିତୁକାମୋମ୍ହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତୁଚ୍ଛପାତିମେୱ ଅଞ୍ଞାଯ ପାତିଯା ପଟିକୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ପେସେସି। ଯାୱ ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସି, ତାୱସ୍ସ ଦେୱତାୱ ପୂୱେ ପହିଣିଂସୁ।

ସୋ ଏତ୍ତକମ୍ପି ଅଜାନନ୍ତୋ ପଚ୍ଚଜ୍ଜଂ ନାମ କିଂ ଜାନିସ୍ସତି? ତସ୍ମା ‘‘କା ଏସା ପଚ୍ଚଜ୍ଜା ନାମା’’ତି ଭାତରଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଓହାରିତକେସମସ୍ସୁନା କାସାଯନିୱତ୍ଥେନ କଟ୍ଠତ୍ଥରକେ ୱା ବିଦଲମଞ୍ଚକେ ୱା ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତେନ ୱିହରିତବ୍ବଂ। ଏସା ପଚ୍ଚଜ୍ଜା ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭାତିକ, ଅହଂ ସୁଖୁମାଲୋ। ନାହଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି ପଚ୍ଚଜିତୁ’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘ତେନ ହି, ତାତ, କମ୍ମନ୍ତଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଘରାୱାସଂ ୱସ। ନ ହି ସକ୍କା ଅମ୍ହେସୁ ଏକେନ ଅପଚ୍ଚଜିତୁ’’ନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ‘‘କୋ ଏସ କମ୍ମନ୍ତୋ ନାମା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଭତ୍ତୁଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନମ୍ପି ଅଜାନନ୍ତୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ କମ୍ମନ୍ତଂ ନାମ କିଂ ଜାନିସ୍ସତୀ’’ତି? ଏକଦିୱସଞ୍ହି ତିଣ୍ଣଂ ଖତ୍ତିଯାନଂ କଥା ଉଦପାଦି – ‘‘ଭତ୍ତଂ ନାମ କୁହିଂ ଉଟ୍ଠହତୀ’’ତି? କିମିଲୋ ଆହ – ‘‘କୋଟ୍ଠେ ଉଟ୍ଠହତୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ଭଦ୍ଦିଯୋ ‘‘ତ୍ୱଂ ଭତ୍ତସ୍ସ ଉଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନଂ ନ ଜାନାସି, ଭତ୍ତଂ ନାମ ଉକ୍ଖଲିଯଂ ଉଟ୍ଠହତୀ’’ତି ଆହ। ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ‘‘ତୁମ୍ହେ ଦ୍ୱେପି ନ ଜାନାଥ, ଭତ୍ତଂ ନାମ ରତନମକୁଳଆଯ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଯଂ ଉଟ୍ଠହତୀ’’ତି ଆହ।

ତେସୁ କିର ଏକଦିୱସଂ କିମିଲୋ କୋଟ୍ଠତୋ ୱୀହୀ ଓତାରିଯମାନେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଏତେ କୋଟ୍ଠେଯେୱ ଜାତା’’ତି ସଞ୍ଞୀ ଅହୋସି। ଭଦ୍ଦିଯୋ ଏକଦିୱସଂ ଉକ୍ଖଲିତୋ ଭତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢିଯମାନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଉକ୍ଖଲିଯଞ୍ଞେୱ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞୀ ଅହୋସି। ଅନୁରୁଦ୍ଧେନ ପନ ନେୱ ୱୀହୀ କୋଟ୍ଟେନ୍ତା, ନ ଭତ୍ତଂ ପଚନ୍ତା, ନ ୱଡ୍ଢେନ୍ତା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା, ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପନ ପୁରତୋ ଠପିତମେୱ ପସ୍ସତି। ସୋ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମକାଲେ ‘‘ଭତ୍ତଂ ପାତିଯଂ ଉଟ୍ଠହତୀ’’ତି ସଞ୍ଞମକାସି। ଏୱଂ ତଯୋପି ତେ ଭତ୍ତୁଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନଂ ନ ଜାନନ୍ତି। ତେନାଯଂ ‘‘କୋ ଏସ କମ୍ମନ୍ତୋ ନାମା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ପଠମଂ ଖେତ୍ତଂ କସାପେତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦିକଂ ସଂୱଚ୍ଛରେ ସଂୱଚ୍ଛରେ କତ୍ତବ୍ବଂ କିଚ୍ଚଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘କଦା କମ୍ମନ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତି, କଦା ମଯଂ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କା ଭୋଗେ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା କମ୍ମନ୍ତାନଂ ଅପରିଯନ୍ତତାଯ ଅକ୍ଖାତାଯ ‘‘ତେନ ହି ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ଘରାୱାସଂ ୱସ, ନ ମଯ୍ହଂ ଏତେନତ୍ଥୋ’’ତି ମାତରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା , ‘‘ଅନୁଜାନାହି ମଂ, ଅମ୍ମ, ପଚ୍ଚଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତାଯ ନାନପ୍ପକାରେହି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା, ‘‘ସଚେ ତେ ସହାଯକୋ ଭଦ୍ଦିଯରାଜା ପଚ୍ଚଜିସ୍ସତି, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଚଜାହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ମମ ଖୋ, ସମ୍ମ, ପଚ୍ଚଜ୍ଜା ତୱ ପଟିବଦ୍ଧା’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ନାନପ୍ପକାରେହି ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଚଜନତ୍ଥାଯ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହି।

ତତୋ ଭଦ୍ଦିଯୋ ସକ୍ୟରାଜା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୁ କିମିଲୋ ଦେୱଦତ୍ତୋତି ଇମେ ଛ ଖତ୍ତିଯା ଉପାଲିକପ୍ପକସତ୍ତମା ଦେୱା ୱିଯ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ସତ୍ତାହଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ୱିଯ ଚତୁରଙ୍ଗିନିଯା ସେନାଯ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପରୱିସଯଂ ପତ୍ୱା ରାଜାଣାଯ ସେନଂ ନିୱତ୍ତାପେତ୍ୱା ପରୱିସଯଂ ଓକ୍କମିଂସୁ। ତତ୍ଥ ଛ ଖତ୍ତିଯା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଆଭରଣାନି ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଭଣ୍ଡିକଂ କତ୍ୱା, ‘‘ହନ୍ଦ ଭଣେ, ଉପାଲି, ନିୱତ୍ତସ୍ସୁ, ଅଲଂ ତେ ଏତ୍ତକଂ ଜୀୱିକାଯା’’ତି ତସ୍ସ ଅଦଂସୁ। ସୋ ତେସଂ ପାଦମୂଲେ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପରିଦେୱିତ୍ୱା ତେସଂ ଆଣଂ ଅତିକ୍କମିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଉଟ୍ଠାଯ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତି। ତେସଂ ଦ୍ୱିଧା ଜାତକାଲେ, ୱନଂ ଆରୋଦନପ୍ପତ୍ତଂ ୱିଯ ପଥୱୀକମ୍ପମାନାକାରପ୍ପତ୍ତା ୱିଯ ଅହୋସି। ଉପାଲି କପ୍ପକୋପି ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ‘‘ଚଣ୍ଡା ଖୋ ସାକିଯା, ‘ଇମିନା କୁମାରା ନିପ୍ପାତିତା’ତି ଘାତେଯ୍ୟୁମ୍ପି ମଂ। ଇମେ ହି ନାମ ସକ୍ୟକୁମାରା ଏୱରୂପଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପହାଯ ଇମାନି ଅନଗ୍ଘାନି ଆଭରଣାନି ଖେଳପିଣ୍ଡଂ ୱିଯ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଚ୍ଚଜିସ୍ସନ୍ତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନାହ’’ନ୍ତି ଭଣ୍ଡିକଂ ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ତାନି ଆଭରଣାନି ରୁକ୍ଖେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥିକା ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେହି ‘‘କସ୍ମା ନିୱତ୍ତୋସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ତେ ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ସାକିଯା ନାମ ମାନନିସ୍ସିତା, ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ପରିଚାରକୋ, ଇମଂ ପଠମତରଂ ପବ୍ବାଜେଥ, ମଯମସ୍ସ ଅଭିୱାଦନାଦୀନି କରିସ୍ସାମ, ଏୱଂ ନୋ ମାନୋ ନିମ୍ମାନାଯିସ୍ସତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ପଠମତରଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସଯଂ ପଚ୍ଚଜିଂସୁ। ତେସୁ ଆଯସ୍ମା ଭଦ୍ଦିଯୋ ତେନେୱ ଅନ୍ତରୱସ୍ସେନ ତେୱିଜ୍ଜୋ ଅହୋସି। ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକୋ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ମହାୱିତକ୍କସୁତ୍ତଂ (ଅ॰ ନି॰ ୮।୩୦) ସୁତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ଭଗୁତ୍ଥେରୋ ଚ କିମିଲତ୍ଥେରୋ ଚ ଅପରଭାଗେ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ଦେୱଦତ୍ତୋ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକଂ ଇଦ୍ଧିଂ ପତ୍ତୋ।

ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥରି କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରନ୍ତେ ସସାୱକସଙ୍ଘସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ ମହନ୍ତୋ ଲାଭସକ୍କାରୋ ନିବ୍ବତ୍ତି। ୱତ୍ଥଭେସଜ୍ଜାଦିହତ୍ଥା ମନୁସ୍ସା ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ‘‘କୁହିଂ ସତ୍ଥା, କୁହିଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ, କୁହିଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ, କୁହିଂ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ, କୁହିଂ ଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରୋ, କୁହିଂ

ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ, କୁହିଂ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ, କୁହିଂ ଭଗୁତ୍ଥେରୋ, କୁହିଂ କିମିଲତ୍ଥେରୋ’’ତି ଅସୀତିମହାସାୱକାନଂ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ୱିଚରନ୍ତି। ‘‘ଦେୱଦତ୍ତତ୍ଥେରୋ କୁହିଂ ନିସିନ୍ନୋ ୱା, ଠିତୋ ୱା’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହମ୍ପି ଏତେହି ସଦ୍ଧିଞ୍ଞେୱ ପବ୍ବଜିତୋ, ଏତେପି ଖତ୍ତିଯପବ୍ବଜିତା, ଅହମ୍ପି ଖତ୍ତିଯପବ୍ବଜିତୋ, ଲାଭସକ୍କାରହତ୍ଥା ମନୁସ୍ସା ଏତେଯେୱ ପରିଯେସନ୍ତି, ମମ ନାମଂ ଗହେତାପି ନତ୍ଥି। କେନ ନୁ ଖୋ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା କଂ ପସାଦେତ୍ୱା ମମ ଲାଭସକ୍କାରଂ ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅଯଂ ଖୋ ରାଜା ବିମ୍ବିସାରୋ ପଠମଦସ୍ସନେନେୱ ଏକାଦସହି ନହୁତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ନ ସକ୍କା ଏତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ଭୱିତୁଂ, କୋସଲରଞ୍ଞାପି ସଦ୍ଧିଂ ନ ସକ୍କା ଭୱିତୁଂ। ଅଯଂ ଖୋ ପନ ରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ ଅଜାତସତ୍ତୁ କୁମାରୋ କସ୍ସଚି ଗୁଣଦୋସେ ନ ଜାନାତି, ଏତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ କୋସମ୍ବିତୋ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କୁମାରକୱଣ୍ଣଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀୱିସେ ଚତୂସୁ ହତ୍ଥପାଦେସୁ ଏକଂ ଗୀୱାଯ ପିଲନ୍ଧିତ୍ୱା ଏକଂ ସୀସେ ଚୁମ୍ବଟକଂ କତ୍ୱା ଏକଂ ଏକଂସଂ କରିତ୍ୱା ଇମାଯ ଅହିମେଖଲାଯ ଆକାସତୋ ଓରୁଯ୍ହ ଅଜାତସତ୍ତୁସ୍ସ ଉଚ୍ଛଙ୍ଗେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତେନ ଭୀତେନ ‘‘କୋସି ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ ଦେୱଦତ୍ତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ଭଯୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ପଟିସଂହରିତ୍ୱା ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧରୋ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା ଲାଭସକ୍କାରଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସି। ସୋ ଲାଭସକ୍କାରାଭିଭୂତୋ ‘‘ଅହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପାପକଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସହ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନ ଇଦ୍ଧିତୋ ପରିହାଯିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱେଳୁୱନୱିହାରେ ସରାଜିକାଯ ପରିସାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ – ‘‘ଭଗୱା, ଭନ୍ତେ, ଏତରହି ଜିଣ୍ଣୋ ୱୁଡ୍ଢୋ ମହଲ୍ଲକୋ, ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜତୁ, ଅହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରିସ୍ସାମି, ନିଯ୍ୟାଦେଥ ମେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ଖେଳାସକୱାଦେନ ଅପସାଦେତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଅନତ୍ତମନୋ ଇମଂ ପଠମଂ ତଥାଗତେ ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ପକାସନୀଯକମ୍ମଂ କାରେସି। ସୋ ‘‘ପରିଚ୍ଚତ୍ତୋ ଦାନି ଅହଂ ସମଣେନ ଗୋତମେନ, ଇଦାନିସ୍ସ ଅନତ୍ଥଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଜାତସତ୍ତୁଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ପୁବ୍ବେ ଖୋ, କୁମାର, ମନୁସ୍ସା ଦୀଘାଯୁକା, ଏତରହି ଅପ୍ପାଯୁକା। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ ତ୍ୱଂ କୁମାରୋୱ ସମାନୋ କାଲଂ କରେଯ୍ୟାସି, ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, କୁମାର, ପିତରଂ ହନ୍ତ୍ୱା ରାଜା ହୋହି, ଅହଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ହନ୍ତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠିତେ ତଥାଗତସ୍ସ ୱଧାଯ ପୁରିସେ ପଯୋଜେତ୍ୱା ତେସୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେସୁ ସଯଂ ଗିଜ୍ଝକୂଟପବ୍ବତଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା, ‘‘ଅହମେୱ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସ୍ସାମୀ’’ତି ସିଲଂ ପୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ରୁହିରୁପ୍ପାଦକକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଇମିନାପି ଉପାଯେନ ମାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ପୁନ ନାଳାଗିରିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସି। ତସ୍ମିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତଂ ସତ୍ଥୁ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ପୁରତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ନାଗଂ ଦମେତ୍ୱା ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନେକସହସ୍ସେହି ଉପାସକେହି ଅଭିହଟଂ ମହାଦାନଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅଟ୍ଠାରସକୋଟିସଙ୍ଖାତାନଂ ରାଜଗହୱାସୀନଂ ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେତ୍ୱା ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯେ ଜାତେ ‘‘ଅହୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ମହାଗୁଣୋ, ତଥାରୂପେ ନାମ ହତ୍ଥିନାଗେ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପୁରତୋୱ ଅଟ୍ଠାସୀ’’ତି ଥେରସ୍ସ ଗୁଣକଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପେସ ମମତ୍ଥାଯ ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ଯାଚିତୋ ଚୂଳହଂସ (ଜା। ୧।୧୫।୧୩୩ ଆଦଯୋ; ୨।୨୧।୧ ଆଦଯୋ) – ମହାହଂସ (ଜା। ୨।୨୧।୮୯ ଆଦଯୋ) – କକ୍କଟକଜାତକାନି (ଜା। ୧।୩।୪୯ ଆଦଯୋ) କଥେସି। ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସାପି କମ୍ମଂ ନେୱ ପାକଟଂ, ତଥା ରଞ୍ଞୋ ମାରାପିତତ୍ତା, ନ ୱଧକାନଂ ପଯୋଜିତତ୍ତା ନ ସିଲାଯ ପୱିଦ୍ଧତ୍ତା ପାକଟଂ ଅହୋସି, ଯଥା ନାଳାଗିରିହତ୍ଥିନୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତତ୍ତା। ତଦା ହି ମହାଜନୋ ‘‘ରାଜାପି ଦେୱଦତ୍ତେନେୱ ମାରାପିତୋ, ୱଧକୋପି ପଯୋଜିତୋ, ସିଲାପି ଅପୱିଦ୍ଧା। ଇଦାନି ପନ ତେନ ନାଳାଗିରି ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପିତୋ, ଏୱରୂପଂ ନାମ ପାପକଂ ଗହେତ୍ୱା ରାଜା ୱିଚରତୀ’’ତି କୋଲାହଲମକାସି।

ରାଜା ମହାଜନସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଥାଲିପାକସତାନି ନୀହରାପେତ୍ୱା ନ ପୁନ ତସ୍ସୂପଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି, ନାଗରାପିସ୍ସ କୁଲଂ ଉପଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖାମତ୍ତମ୍ପି ନ ଅଦଂସୁ। ସୋ ପରିହୀନଲାଭସକ୍କାରୋ କୋହଞ୍ଞେନ ଜୀୱିତୁକାମୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ୱତ୍ଥୂନି ଯାଚିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ‘‘ଅଲଂ, ଦେୱଦତ୍ତ, ଯୋ ଇଚ୍ଛତି, ସୋ ଆରଞ୍ଞକୋ ହୋତୂ’’ତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ କସ୍ସାୱୁସୋ, ୱଚନଂ ସୋଭନଂ, କିଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଉଦାହୁ ମମ, ଅହଞ୍ହି ଉକ୍କଟ୍ଠୱସେନ ଏୱଂ ୱଦାମି, ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୂ ଯାୱଜୀୱଂ ଆରଞ୍ଞକା ଅସ୍ସୁ, ପିଣ୍ଡପାତିକା, ପଂସୁକୂଲିକା, ରୁକ୍ଖମୂଲିକା, ମଚ୍ଛମଂସଂ ନ ଖାଦେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ଯୋ ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିତୁକାମୋ, ସୋ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେ ନୱକପବ୍ବଜିତା ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧିନୋ ‘‘କଲ୍ୟାଣଂ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଆହ, ଏତେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିଚରିସ୍ସାମା’’ତି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ଅହେସୁଂ। ଇତି ସୋ ପଞ୍ଚସତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ତେହି ପଞ୍ଚହି ୱତ୍ଥୂହି ଲୂଖପ୍ପସନ୍ନଂ ଜନଂ ସଞ୍ଞାପେନ୍ତୋ କୁଲେସୁ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ସଙ୍ଘଭେଦାଯ ପରକ୍କମି। ସୋ ଭଗୱତା, ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଦେୱଦତ୍ତ, ସଙ୍ଘଭେଦାଯ ପରକ୍କମସି ଚକ୍କଭେଦାଯା’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ସଚ୍ଚଂ ଭଗୱା’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ଗରୁକୋ ଖୋ, ଦେୱଦତ୍ତ, ସଙ୍ଘଭେଦୋ’’ତିଆଦୀହି ଓୱଦିତୋପି ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ଦାନାହଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ଭଗୱତା, ଅଞ୍ଞତ୍ର, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘା ଉପୋସଥଂ କରିସ୍ସାମି, ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ତମତ୍ଥଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସି। ତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥା ଉପ୍ପନ୍ନଧମ୍ମସଂୱେଗୋ ହୁତ୍ୱା, ‘‘ଦେୱଦତ୍ତୋ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଅନତ୍ଥନିସ୍ସିତଂ ଅତ୍ତନୋ ଅୱୀଚିମ୍ହି ପଚ୍ଚନକକମ୍ମଂ କରୋତୀ’’ତି ୱିତକ୍କେତ୍ୱା –

''ସୁକରାନି ଅସାଧୂନି, ଅତ୍ତନୋ ଅହିତାନି ଚ;

ଯଂ ୱେ ହିତଞ୍ଚ ସାଧୁଞ୍ଚ, ତଂ ୱେ ପରମଦୁକ୍କର''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୧୬୩) –

ଇମଂ ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି –

''ସୁକରଂ ସାଧୁନା ସାଧୁ, ସାଧୁ ପାପେନ ଦୁକ୍କରଂ;

ପାପଂ ପାପେନ ସୁକରଂ, ପାପମରିୟେହି ଦୁକ୍କର''ନ୍ତି। (ଉଦା। ୪୮; ଚୂଳୱ। ୩୪୩);

ଅଥ ଖୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଉପୋସଥଦିୱସେ ଅତ୍ତନୋ ପରିସାୟ ସଦ୍ଧିଂ ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ''ଯସ୍ସିମାନି ପଞ୍ଚ ୱତ୍ଥୂନି ଖମନ୍ତି , ସୋ ସଲାକଂ ଗଣ୍ହତୂ''ତି ୱତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତେହି ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକେହି ନୱକେହି ଅପ୍ପକତଞ୍ଞୂହି ସଲାକାୟ ଗହିତାୟ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଦାୟ ଗୟାସୀସଂ ଅଗମାସି। ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆନୟନତ୍ଥାୟ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକେ ପେସେସି। ତେ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଦେସନାପାଟିହାରିୟାନୁସାସନିୟା ଚେୱ ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିୟାନୁସାସନିୟା ଚ ଅନୁସାସନ୍ତା ତେ ଅମତଂ ପାୟେତ୍ୱା ଆଦାୟ ଆକାସେନ ଆଗମିଂସୁ। କୋକାଲିକୋପି ଖୋ ''ଉଟ୍ଠେହି, ଆୱୁସୋ ଦେୱଦତ୍ତ, ନୀତା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେହି, ନନୁ ତ୍ୱଂ ମୟା ୱୁତ୍ତୋ 'ମା, ଆୱୁସୋ, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ୱିସ୍ସାସୀ'ତି। ପାପିଚ୍ଛା ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା, ପାପିକାନଂ ଇଚ୍ଛାନଂ ୱସଂ ଗତା''ତି ୱତ୍ୱା ଜଣ୍ଣୁକେନ ହଦୟମଜ୍ଝେ ପହରି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥେୱ ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗଞ୍ଛି। ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ପନ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତଂ ଆକାସେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ – ''ଭନ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଗମନକାଲେ ଅତ୍ତଦୁତିୟୋ ଗତୋ, ଇଦାନି ମହାପରିୱାରୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସୋଭତୀ''ତି। ସତ୍ଥା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ସାରିପୁତ୍ତୋ ସୋଭତି, ପୁବ୍ବେ ତିରଚ୍ଛାନୟୋନିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତକାଲେପି ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସୋଭିୟେୱା''ତି ୱତ୍ୱା –

''ହୋତି ସୀଲୱତଂ ଅତ୍ଥୋ, ପଟିସନ୍ଥାରୱୁତ୍ତିନଂ;

ଲକ୍ଖଣଂ ପସ୍ସ ଆୟନ୍ତଂ, ଞାତିସଙ୍ଘପୁରକ୍ଖତଂ;

ଅଥ ପସ୍ସସିମଂ କାଳଂ, ସୁୱିହୀନଂୱ ଞାତିଭୀ''ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୧) –

ଇଦଂ ଜାତକଂ କଥେସି। ପୁନ ଭିକ୍ଖୂହି, ''ଭନ୍ତେ, ଦେୱଦତ୍ତୋ କିର ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକେ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା 'ବୁଦ୍ଧଲୀଳାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମୀ'ତି ତୁମ୍ହାକଂ ଅନୁକିରିୟଂ କରୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ନ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପେସ ମମ ଅନୁକିରିୟଂ କାତୁଂ ୱାୟମି, ନ ପନ ସକ୍ଖୀ''ତି ୱତ୍ୱା –

''ଅପି ୱୀରକ ପସ୍ସେସି, ସକୁଣଂ ମଞ୍ଜୁଭାଣକଂ;

ମୟୂରଗୀୱସଙ୍କାସଂ, ପତିଂ ମୟ୍ହଂ ସୱିଟ୍ଠକଂ।

''ଉଦକଥଲଚରସ୍ସ ପକ୍ଖିନୋ,

ନିଚ୍ଚଂ ଆମକମଚ୍ଛଭୋଜିନୋ;

ତସ୍ସାନୁକରଂ ସୱିଟ୍ଠକୋ,

ସେୱାଲେ ପଲିଗୁଣ୍ଠିତୋ ମତୋ''ତି। (ଜା। ୧।୨।୧୦୭-୧୦୮) –

ଆଦିନା ଜାତକଂ ୱତ୍ୱା ଅପରାପରେସୁପି ଦିୱସେସୁ ତଥାନୁରୂପମେୱ କଥଂ ଆରବ୍ଭ –

''ଅଚାରି ୱତାୟଂ ୱିତୁଦଂ ୱନାନି,

କଟୁଙ୍ଗରୁକ୍ଖେସୁ ଅସାରକେସୁ;

ଅଥାସଦା ଖଦିରଂ ଜାତସାରଂ,

ଯତ୍ଥବ୍ଭିଦା ଗରୁଳଓ ଉତ୍ତମଙ୍ଗ’’ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୨।୧୨୦);

‘‘ଲସୀ ଚ ତେ ନିପ୍ଫଲିକା, ମତ୍ଥକୋ ଚ ପଦାଲିତୋ;

ସବ୍ବା ତେ ଫାସୁକା ଭଗ୍ଗା, ଅଜ୍ଜ ଖୋ ତ୍ୱଂ ୱିରୋଚସୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୪୩) –

ଏୱମାଦୀନି ଜାତକାନି କଥେସି। ପୁନ ‘‘ଅକତଞ୍ଞୂ ଦେୱଦତ୍ତୋ’’ତି କଥଂ ଆରଦ୍ଧେ –

‘‘ଅକରମ୍ହସ ତେ କିଚ୍ଚଂ, ଯଂ ବଲଂ ଅହୁୱମ୍ହସେ;

ମିଗରାଜ ନମୋ ତ୍ୟତ୍ଥୁ, ଅପି କିଞ୍ଚି ଲଭାମସେ।

‘‘ମମ ଲୋହିତଭକ୍ଖସ୍ସ, ନିଚ୍ଚଂ ଲୁଦ୍ଦାନି କୁବ୍ବତୋ;

ଦନ୍ତନ୍ତରଗତୋ ସନ୍ତୋ, ତଂ ବହୁଂ ଯମ୍ପି ଜୀୱସୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୪।୨୯-୩୦) –

ଆଦୀନି ଜାତକାନି କଥେସି। ପୁନ ୱଧାଯ ପରିସକ୍କନମସ୍ସ ଆରଦ୍ଧେ –

‘‘ଞାତମେତଂ କୁରୁଙ୍ଗସ୍ସ, ଯଂ ତ୍ୱଂ ସେପଣ୍ଣି ସିଯ୍ୟସି;

ଅଞ୍ଞଂ ସେପଣ୍ଣି ଗଚ୍ଛାମି, ନ ମେ ତେ ରୁଚ୍ଚତେ ଫଲ’’ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧।୨୧) –

ଆଦୀନି ଜାତକାନି କଥେସି। ପୁନଦିୱସେ ‘‘ଉଭତୋ ପରିହୀନୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଲାଭସକ୍କାରତୋ ଚ ସାମଞ୍ଞତୋ ଚା’’ତି କଥାସୁ ପୱତ୍ତମାନାସୁ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ପରିହୀନୋ, ପୁବ୍ବେପେସ ପରିହୀନୋୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା –

‘‘ଅକ୍ଖୀ ଭିନ୍ନା ପଟୋ ନଟ୍ଠୋ, ସଖିଗେହେ ଚ ଭଣ୍ଡନଂ;

ଉଭତୋ ପଦୁଟ୍ଠା କମ୍ମନ୍ତା, ଉଦକମ୍ହି ଥଲମ୍ହି ଚା’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୩୯) –

ଆଦୀନି ଜାତକାନି କଥେସି। ଏୱଂ ରାଜଗହେ ୱିହରନ୍ତୋୱ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ବହୂନି ଜାତକାନି କଥେତ୍ୱା ରାଜଗହତୋ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜେତୱନେ ୱିହାରେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ଦେୱଦତ୍ତୋପି ଖୋ ନୱ ମାସେ ଗିଲାନୋ ପଚ୍ଛିମେ କାଲେ ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସାୱକେ ଆହ – ‘‘ଅହଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ, ତଂ ମେ ଦସ୍ସେଥା’’ତି। ‘‘ତ୍ୱଂ ସମତ୍ଥକାଲେ ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ୱେରୀ ହୁତ୍ୱା ଅଚରି, ନ ମଯଂ ତତ୍ଥ ନେସ୍ସାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ମା ମଂ ନାସେଥ, ମଯା ସତ୍ଥରି ଆଘାତୋ କତୋ, ସତ୍ଥୁ ପନ ମଯି କେସଗ୍ଗମତ୍ତୋପି ଆଘାତୋ ନତ୍ଥି’’। ସୋ ହି ଭଗୱା –

‘‘ୱଧକେ ଦେୱଦତ୍ତମ୍ହି, ଚୋରେ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲକେ;

ଧନପାଲେ ରାହୁଲେ ଚ, ସବ୍ବତ୍ଥ ସମମାନସୋ’’ତି। (ଅପ। ଥେର ୧।୧।୫୮୫; ମି। ପ। ୬।୬।୫) –

‘‘ଦସ୍ସେଥ ମେ ଭଗୱନ୍ତ’’ନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚି। ଅଥ ନଂ ତେ ମଞ୍ଚକେନାଦାଯ ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ତସ୍ସ ଆଗମନଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଦେୱଦତ୍ତୋ କିର ତୁମ୍ହାକଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ ତେନତ୍ତଭାୱେନ ମଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଲଭିସ୍ସତୀ’’ତି। ଦେୱଦତ୍ତୋ କିର ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱତ୍ଥୂନଂ ଆଯାଚିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁନ ବୁଦ୍ଧଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ଲଭତି, ଅଯଂ ଧମ୍ମତା। ‘‘ଅସୁକଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅସୁକଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଆଗତୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯଂ ଇଚ୍ଛତି,

ତଂ କରୋତୁ, ନ ସୋ ମଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଲଭିସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇତୋ ଯୋଜନମତ୍ତଂ ଆଗତୋ, ଅଡ୍ଢଯୋଜନଂ, ଗାୱୁତଂ, ଜେତୱନପୋକ୍ଖରଣୀସମୀପଂ ଆଗତୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ସଚେପି ଅନ୍ତୋଜେତୱନଂ ପୱିସତି, ନେୱ ମଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଲଭିସ୍ସତୀ’’ତି। ଦେୱଦତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତା ଜେତୱନପୋକ୍ଖରଣୀତୀରେ ମଞ୍ଚଂ ଓତାରେତ୍ୱା ପୋକ୍ଖରଣିଂ ନ୍ହାୟିତୁଂ ଓତରିଂସୁ। ଦେୱଦତ୍ତୋପି ଖୋ ମଞ୍ଚତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଉଭୋ ପାଦେ ଭୂମିୟଂ ଠପେତ୍ୱା ନିସୀଦି। ପାଦା ପଥୱିଂ ପୱିସିଂସୁ । ସୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଯାୱ ଗୋପ୍ଫକା, ଯାୱ ଜଣ୍ଣୁକା, ଯାୱ କଟିତୋ, ଯାୱ ଥନତୋ, ଯାୱ ଗୀୱତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ହନୁକଟ୍ଠିକସ୍ସ ଭୂମିୟଂ ପତିଟ୍ଠକାଲେ –

‘‘ଇମେହି ଅଟ୍ଠୀହି ତମଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲଂ,

ଦେୱାତିଦେୱଂ ନରଦମ୍ମସାରଥିଂ;

ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁଂ ସତପୁଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଂ,

ପାଣେହି ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଉପେମୀ’’ତି। (ମି। ପ। ୪।୧।୩) –

ଇମଂ ଗାଥମାହ। ଇଦଂ କିର ଠାନଂ ଦିସ୍ୱା ତଥାଗତୋ ଦେୱଦତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେସି। ସଚେ ହି ନ ସୋ ପବ୍ବଜିସ୍ସ, ଗିହୀ ହୁତ୍ୱା କମ୍ମଞ୍ଚ ଭାରିୟଂ ଅକରିସ୍ସ, ଆୟତିଂ ଭୱନିସ୍ସରଣପଚ୍ଚୟଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କିସ୍ସ, ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚ ପନ କିଞ୍ଚାପି କମ୍ମଂ ଭାରିୟଂ କରିସ୍ସତି, ଆୟତିଂ ଭୱନିସ୍ସରଣପଚ୍ଚୟଂ କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀତି ତଂ ସତ୍ଥା ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ହି ଇତୋ ସତସହସ୍ସକପ୍ପମତ୍ଥକେ ଅଟ୍ଠିସ୍ସରୋ ନାମ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସୋ ପଥୱିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତି। ନିଚ୍ଚଲେ ବୁଦ୍ଧେ ଅପରଜ୍ଝଭାୱେନ ପନ ନିଚ୍ଚଲୋୱ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚତୂତି ଯୋଜନସତିକେ ଅନ୍ତୋ ଅୱୀଚିମ୍ହି ଯୋଜନସତୁବ୍ବେଧମେୱସ୍ସ ସରୀରଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୀସଂ ଯାୱ କଣ୍ଣସକ୍ଖଲିତୋ ଉପରି ଅୟକପଲ୍ଲଂ ପାୱିସି, ପାଦା ଯାୱ ଗୋପ୍ଫକା ହେଟ୍ଠା ଅୟପଥୱିୟଂ ପୱିଟ୍ଠା, ମହାତାଲକ୍ଖନ୍ଧପରିମାଣଂ ଅୟସୂଲଂ ପଚ୍ଛିମଭିତ୍ତିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିମଜ୍ଝଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପୁରିମଭିତ୍ତିଂ ପାୱିସି, ଅପରଂ ଦକ୍ଖିଣଭିତ୍ତିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱାମପସ୍ସେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଉତ୍ତରଭିତ୍ତିଂ ପାୱିସି, ଅପରଂ ଉପରି କପଲ୍ଲତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ମତ୍ଥକଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଧୋଭାଗେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅୟପଥୱିଂ ପାୱିସି। ଏୱଂ ସୋ ତତ୍ଥ ନିଚ୍ଚଲୋୱ ପଚ୍ଚି।

ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଏତ୍ତକଂ ଠାନଂ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଅଲଭିତ୍ୱାୱ ପଥୱିଂ ପୱିଟ୍ଠୋ’’ତି କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଇଦାନେୱ ମୟି ଅପରଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଥୱିଂ ପାୱିସି, ପୁବ୍ବେପି ପୱିଟ୍ଠୋୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ହତ୍ଥିରାଜକାଲେ ମଗ୍ଗମୂଳ୍ହଂ ପୁରିସଂ ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପିଟ୍ଠିଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଖେମନ୍ତଂ ପାପିତସ୍ସ ପୁନ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ମଜ୍ଝିମଟ୍ଠାନେ ମୂଲେହି ଏୱଂ ଦନ୍ତେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତତିୟୱାରେ ମହାପୁରିସସ୍ସ ଚକ୍ଖୁପଥଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ତସ୍ସ ପଥୱିଂ ପୱିଟ୍ଠଭାୱଂ ଦୀପେତୁଂ –

‘‘ଅକତଞ୍ଞୁସ୍ସ ପୋସସ୍ସ, ନିଚ୍ଚଂ ୱିୱରଦସ୍ସିନୋ;

ସବ୍ବଂ ଚେ ପଥୱିଂ ଦଜ୍ଜା, ନେୱ ନଂ ଅଭିରାଧୟେ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୭୨; ୧।୯।୧୦୭) –

ଇଦଂ ଜାତକଂ କଥେତ୍ୱା ପୁନପି ତଥେୱ କଥାୟ ସମୁଟ୍ଠିତାୟ ଖନ୍ତିୱାଦିଭୂତେ ଅତ୍ତନି ଅପରଜ୍ଝିତ୍ୱା କଲାବୁରାଜଭୂତସ୍ସ ତସ୍ସ ପଥୱିଂ ପୱିଟ୍ଠଭାୱଂ ଦୀପେତୁଂ ଖନ୍ତିୱାଦିଜାତକଞ୍ଚ (ଜା। ୧।୪।୪୯ ଆଦୟୋ), ଚୂଳଧମ୍ମପାଲଭୂତେ ଅତ୍ତନି ଅପରଜ୍ଝିତ୍ୱା ମହାପତାପରାଜଭୂତସ୍ସ ତସ୍ସ ପଥୱିଂ ପୱିଟ୍ଠଭାୱଂ ଦୀପେତୁଂ ଚୂଳଧମ୍ମପାଲଜାତକଞ୍ଚ (ଜା। ୧।୫।୪୪ ଆଦୟୋ) କଥେସି।

ପଥୱିଂ ପୱିଟ୍ଠେ ପନ ଦେୱଦତ୍ତେ ମହାଜନୋ ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ଧଜପଟାକକଦଲିୟୋ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ପୁଣ୍ଣଘଟେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଲାଭା ୱତ ନୋ’’ତି ମହନ୍ତଂ ଛଣଂ ଅନୁଭୋତି। ତମତ୍ଥଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ଭଗୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ଦେୱଦତ୍ତେ ମତେ ମହାଜନୋ ତୁସ୍ସତି, ପୁବ୍ବେପି ତୁସ୍ସିୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ସବ୍ବଜନସ୍ସ ଅପ୍ପିୟେ ଚଣ୍ଡେ ଫରୁସେ ବାରାଣସିୟଂ ପିଙ୍ଗଲରଞ୍ଞେ ନାମ ମତେ ମହାଜନସ୍ସ ତୁଟ୍ଠଭାୱଂ ଦୀପେତୁଂ –

‘‘ସବ୍ବୋ ଜନୋ ହିଂସିତୋ ପିଙ୍ଗଲେନ,

ତସ୍ମିଂ ମତେ ପଚ୍ଚୟା ୱେଦୟନ୍ତି;

ପିୟୋ ନୁ ତେ ଆସି ଅକଣ୍ହନେତ୍ତୋ,

କସ୍ମା ତୁୱଂ ରୋଦସି ଦ୍ୱାରପାଲ।

''ନ ମେ ପିୟୋ ଆସି ଅକଣ୍ହନେତ୍ତୋ,

ଭାଯାମି ପଚ୍ଚାଗମନାଯ ତସ୍ସ;

ଇତୋ ଗତୋ ହିଂସେୟ୍ୟ ମଚ୍ଚୁରାଜଂ,

ସୋ ହିଂସିତୋ ଆନେୟ୍ୟ ପୁନ ଇଧା''ତି। (ଜା। ୧।୨।୧୭୯-୧୮୦) –

ଇଦଂ ପିଙ୍ଗଲଜାତକଂ କଥେସି। ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''ଇଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଦେୱଦତ୍ତୋ କୁହିଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ''ତି? ''ଅୱୀଚିମହାନିରଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତି। ''ଭନ୍ତେ, ଇଧ ତପ୍ପନ୍ତୋ ୱିଚରିତ୍ୱା ପୁନ ଗନ୍ତ୍ୱା ତପ୍ପନଟ୍ଠାନେଯେୱ ନିବ୍ବତ୍ତୋ''ତି। ''ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତା ୱା ହୋନ୍ତୁ ଗହଟ୍ଠା ୱା, ପମାଦୱିହାରିନୋ ଉଭଯତ୍ଥ ତପ୍ପନ୍ତିଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୭।

''ଇଧ ତପ୍ପତି ପେଚ୍ଚ ତପ୍ପତି, ପାପକାରୀ ଉଭଯତ୍ଥ ତପ୍ପତି;

ପାପଂ ମେ କତନ୍ତି ତପ୍ପତି, ଭିୟ୍ୟୋ ତପ୍ପତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଗତୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ଇଧ ତପ୍ପତୀତି ଇଧ କମ୍ମତପ୍ପନେନ ଦୋମନସ୍ସମତ୍ତେନ ତପ୍ପତି। ପେଚ୍ଚାତି ପରଲୋକେ ପନ ୱିପାକତପ୍ପନେନ ଅତିଦାରୁଣେନ ଅପାଯଦୁକ୍ଖେନ ତପ୍ପତି। ପାପକାରୀତି ନାନପ୍ପକାରସ୍ସ ପାପସ୍ସ କତ୍ତା। ଉଭଯତ୍ଥାତି ଇମିନା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ତପ୍ପନେନ ଉଭଯତ୍ଥ ତପ୍ପତି ନାମ। ପାପଂ ମେତି ସୋ ହି କମ୍ମତପ୍ପନେନ ତପ୍ପନ୍ତୋ ''ପାପଂ ମେ କତ''ନ୍ତି ତପ୍ପତି। ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ତପ୍ପନଂ, ୱିପାକତପ୍ପନେନ ପନ ତପ୍ପନ୍ତୋ ଭିୟ୍ୟୋ ତପ୍ପତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଗତୋ ଅତିଫରୁସେନ ତପ୍ପନେନ ଅତିୱିଯ ତପ୍ପତୀତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଅହେସୁଂ। ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଜାତାତି।

ଦେୱଦତ୍ତୱତ୍ଥୁ ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ସୁମନାଦେୱୀୱତ୍ଥୁ

ଇଧନନ୍ଦତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୁମନାଦେୱିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଞ୍ହି ଦେୱସିକଂ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗେହେ ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ତଥା ୱିସାଖାଯ ମହାଉପାସିକାଯ। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଯୋ ଯୋ ଦାନଂ ଦାତୁକାମୋ ହୋତି, ସୋ ସୋ ତେସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଓକାସଂ ଲଭିତ୍ୱାୱ କରୋତି। କିଂ କାରଣା? ''ତୁମ୍ହାକଂ ଦାନଗ୍ଗଂ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ୱା ୱିସାଖା ୱା ଆଗତା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ନାଗତା''ତି ୱୁତ୍ତେ ସତସହସ୍ସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କତଦାନମ୍ପି ''କିଂ ଦାନଂ ନାମେତ''ନ୍ତି ଗରହନ୍ତି। ଉଭୋପି ହି ତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ରୁଚିଞ୍ଚ ଅନୁଚ୍ଛୱିକକିଚ୍ଚାନି ଚ ଅତିୱିଯ ଜାନନ୍ତି, ତେସୁ ୱିଚାରେନ୍ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂ ଚିତ୍ତରୂପଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ତସ୍ମା ସବ୍ବେ ଦାନଂ ଦାତୁକାମା ତେ ଗହେତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଇତି ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଘରେ ଭିକ୍ଖୂ ପରିୱିସିତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତି। ତତୋ ୱିସାଖା, ''କୋ ନୁ ଖୋ ମମ ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିୱିସିସ୍ସତୀ''ତି ଉପଧାରେନ୍ତୀ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଧୀତରଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଠାନେ ଠପେସି। ସା ତସ୍ସା ନିୱେସନେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିୱିସତି। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋପି ମହାସୁଭଦ୍ଦଂ ନାମ ଜେଟ୍ଠଧୀତରଂ ଠପେସି। ସା ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତୀ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସୋତାପନ୍ନା ହୁତ୍ୱା ପତିକୁଲଂ ଅଗମାସି। ତତୋ ଚୂଳସୁଭଦ୍ଦଂ ଠପେସି। ସାପି ତଥେୱ କରୋନ୍ତୀ ସୋତାପନ୍ନା ହୁତ୍ୱା ପତିକୁଲଂ ଗତା। ଅଥ ସୁମନଦେୱିଂ ନାମ କନିଟ୍ଠଧୀତରଂ ଠପେସି। ସା ପନ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସକଦାଗାମିଫଲଂ ପତ୍ୱା କୁମାରିକାୱ ହୁତ୍ୱା ତଥାରୂପେନ ଅଫାସୁକେନ ଆତୁରା ଆହାରୁପଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ପିତରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା ହୁତ୍ୱା ପକ୍କୋସାପେସି।

ସୋ ଏକସ୍ମିଂ ଦାନଗ୍ଗେ ତସ୍ସା ସାସନଂ ସୁତ୍ୱାୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘କିଂ, ଅମ୍ମ ସୁମନେ’’ତି ଆହ। ସାପି ନଂ ଆହ – ‘‘କିଂ, ତାତ କନିଟ୍ଠଭାତିକା’’ତି? ‘‘ୱିଲପସି ଅମ୍ମା’’ତି? ‘‘ନ ୱିଲପାମି, କନିଟ୍ଠଭାତିକା’’ତି। ‘‘ଭାଯସି, ଅମ୍ମା’’ତି? ‘‘ନ ଭାଯାମି, କନିଟ୍ଠଭାତିକା’’ତି। ଏତ୍ତକଂ ୱତ୍ୱାଯେୱ ପନ ସା କାଲମକାସି। ସୋ ସୋତାପନ୍ନୋପି ସମାନୋ ସେଟ୍ଠିଧୀତରି ଉପ୍ପନ୍ନସୋକଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଧୀତୁ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କାରେତ୍ୱା ରୋଦନ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘କିଂ, ଗହପତି, ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁମ୍ମନୋ ଅସ୍ସୁମୁଖୋ ରୋଦମାନୋ ଆଗତୋସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଧୀତା ମେ, ଭନ୍ତେ, ସୁମନଦେୱୀ କାଲକତା’’ତି ଆହ। ‘‘ଅଥ କସ୍ମା ସୋଚସି, ନନୁ ସବ୍ବେସଂ ଏକଂସିକଂ ମରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଜାନାମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱରୂପା ନାମ ମେ ହିରିଓତ୍ତପ୍ପସମ୍ପନ୍ନା ଧୀତା, ସା ମରଣକାଲେ ସତିଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ୱିଲପମାନା ମତା, ତେନ ମେ ଅନପ୍ପକଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତାଯ କଥିତଂ ମହାସେଟ୍ଠୀ’’ତି? ‘‘ଅହଂ ତଂ, ଭନ୍ତେ, ‘ଅମ୍ମ, ସୁମନେ’ତି ଆମନ୍ତେସିଂ। ଅଥ ମଂ ଆହ – ‘କିଂ, ତାତ, କନିଟ୍ଠଭାତିକା’ତି? ‘ୱିଲପସି, ଅମ୍ମା’ତି? ‘ନ ୱିଲପାମି, କନିଟ୍ଠଭାତିକା’ତି। ‘ଭାଯସି, ଅମ୍ମା’ତି? ‘ନ ଭାଯାମି କନିଟ୍ଠଭାତିକା’ତି। ଏତ୍ତକଂ ୱତ୍ୱା କାଲମକାସୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ଆହ – ‘‘ନ ତେ ମହାସେଟ୍ଠି ଧୀତା ୱିଲପତୀ’’ତି। ‘‘ଅଥ କସ୍ମା ଭନ୍ତେ ଏୱମାହା’’ତି? ‘‘କନିଟ୍ଠତ୍ତାଯେୱ । ଧୀତା ହି ତେ, ଗହପତି, ମଗ୍ଗଫଲେହି ତଯା ମହଲ୍ଲିକା। ତ୍ୱଞ୍ହି ସୋତାପନ୍ନୋ, ଧୀତା ପନ ତେ ସକଦାଗାମିନୀ। ସା ମଗ୍ଗଫଲେହି ତଯା ମହଲ୍ଲିକତ୍ତା ତଂ ଏୱମାହା’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଗହପତୀ’’ତି। ‘‘ଇଦାନି କୁହିଂ ନିବ୍ବତ୍ତା, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ତୁସିତଭୱନେ, ଗହପତୀ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ମମ ଧୀତା ଇଧ ଞାତକାନଂ ଅନ୍ତରେ ନନ୍ଦମାନା ୱିଚରିତ୍ୱା ଇତୋ ଗନ୍ତ୍ୱାପି ନନ୍ଦନଟ୍ଠାନେଯେୱ ନିବ୍ବତ୍ତା’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଆମ, ଗହପତି, ଅପ୍ପମତ୍ତା ନାମ ଗହଟ୍ଠା ୱା ପବ୍ବଜିତା ୱା ଇଧ ଲୋକେ ଚ ପରଲୋକେ ଚ ନନ୍ଦନ୍ତିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୮।

‘‘ଇଧ ନନ୍ଦତି ପେଚ୍ଚ ନନ୍ଦତି, କତପୁଞ୍ଞୋ ଉଭଯତ୍ଥ ନନ୍ଦତି;

ପୁଞ୍ଞଂ ମେ କତନ୍ତି ନନ୍ଦତି, ଭିଯ୍ୟୋ ନନ୍ଦତି ସୁଗ୍ଗତିଂ ଗତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଇଧାତି ଇଧ ଲୋକେ କମ୍ମନନ୍ଦନେନ ନନ୍ଦତି। ପେଚ୍ଚାତି ପରଲୋକେ ୱିପାକନନ୍ଦନେନ ନନ୍ଦତି। କତପୁଞ୍ଞୋତି ନାନପ୍ପକାରସ୍ସ ପୁଞ୍ଞସ୍ସ କତ୍ତା। ଉଭଯତ୍ଥାତି ଇଧ ‘‘କତଂ ମେ କୁସଲଂ, ଅକତଂ ମେ ପାପ’’ନ୍ତି ନନ୍ଦତି, ପରତ୍ଥ ୱିପାକଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ନନ୍ଦତି। ପୁଞ୍ଞଂ ମେତି ଇଧ ନନ୍ଦନ୍ତୋ ପନ ‘‘ପୁଞ୍ଞଂ ମେ କତ’’ନ୍ତି ସୋମନସ୍ସମତ୍ତେନେୱ କମ୍ମନନ୍ଦନଂ ଉପାଦାଯ ନନ୍ଦତି। ଭିଯ୍ୟୋତି ୱିପାକନନ୍ଦନେନ ପନ ସୁଗତିଂ ଗତୋ ସତ୍ତପଞ୍ଞାସୱସ୍ସକୋଟିଯୋ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ତୁସିତପୁରେ ଅତିୱିଯ ନନ୍ଦତୀତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଅହେସୁଂ। ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଜାତାତି।

ସୁମନାଦେୱୀୱତ୍ଥୁ ତେରସମଂ।

୧୪। ଦ୍ୱେସହାଯକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ବହୁମ୍ପି ଚେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ସହାଯକେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ହି ଦ୍ୱେ କୁଲପୁତ୍ତା ସହାଯକା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା କାମେ ପହାଯ ସାସନେ ଉରଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ୱସ୍ସାନି ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ସନ୍ତିକେ ୱସିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସାସନେ ଧୁରଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଧୁରଞ୍ଚ ଗନ୍ଥଧୁରଞ୍ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ତାୱ ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପବ୍ବଜିତୋ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି ଗନ୍ଥଧୁରଂ ପୂରେତୁଂ, ୱିପସ୍ସନାଧୁରଂ ପନ ପୂରେସ୍ସାମୀ’’ତି ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ୱିପସ୍ସନାଧୁରଂ କଥାପେତ୍ୱା ଘଟେନ୍ତୋ ୱାଯମନ୍ତୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଇତରୋ ପନ ‘‘ଅହଂ ଗନ୍ଥଧୁରଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ’’ତି ଅନୁକ୍କମେନ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ଧମ୍ମଂ କଥେତି, ସରଭଞ୍ଞଂ ଭଣତି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଧମ୍ମଂ ୱାଚେନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ମହାଗଣାନଂ ଆଚରିଯୋ ଅହୋସି। ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଇତରସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମମ୍ହା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଥେରୋ ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ଆୱୁସୋ, ମମ ୱଚନେନ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅସୀତି ମହାଥେରେ ୱନ୍ଦଥ, ସହାଯକତ୍ଥେରମ୍ପି ମେ ‘ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ ତୁମ୍ହେ ୱନ୍ଦତୀ’ତି ୱଦଥା’’ତି ପେସେତି। ତେ ଭିକ୍ଖୂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଞ୍ଚେୱ ଅସୀତି ମହାଥେରେ ଚ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଗନ୍ଥିକତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ ତୁମ୍ହେ ୱନ୍ଦତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଇତରେନ ଚ ‘‘କୋ ନାମ ସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ସହାଯକଭିକ୍ଖୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ଥେରେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ସାସନଂ ପହିଣନ୍ତେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଥୋକଂ କାଲଂ ସହିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ସହିତୁଂ

ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ ତୁମ୍ହେ ୱନ୍ଦତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘କୋ ଏସୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ସହାଯକଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେହି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉଗ୍ଗହିତଂ, କିଂ ଦୀଘନିକାଯାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରୋ ନିକାଯୋ, କିଂ ତୀସୁ ପିଟକେସୁ ଏକଂ ପିଟକ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଚତୁପ୍ପଦିକମ୍ପି ଗାଥଂ ନ ଜାନାତି, ପଂସୁକୂଲଂ ଗହେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତକାଲେଯେୱ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠୋ, ବହୂ ୱତ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ଲଭି, ତସ୍ସ ଆଗତକାଲେ ମଯା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି।

ଅଥ ଅପରଭାଗେ ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଆଗତୋ। ସହାଯକସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଠପେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଞ୍ଚେୱ ଅସୀତି ମହାଥେରେ ଚ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସହାଯକସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପଚ୍ଚାଗମି। ଅଥସ୍ସ ସୋ ୱତ୍ତଂ କାରେତ୍ୱା ସମପ୍ପମାଣଂ ଆସନଂ ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସତ୍ଥା ‘‘ଏସ ଏୱରୂପଂ ମମ ପୁତ୍ତଂ ୱିହେଠେତ୍ୱା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ଯା’’ତି ତସ୍ମିଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ୱିହାରଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ୱିଯ ତେସଂ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସୀଦି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନିସୀଦନ୍ତା ହି ଭିକ୍ଖୂ ବୁଦ୍ଧାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱାୱ ନିସୀଦନ୍ତି। ତେନ ସତ୍ଥା ପକତିପଞ୍ଞତ୍ତେଯେୱ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ପନ ଗନ୍ଥିକଭିକ୍ଖୁଂ ପଠମଜ୍ଝାନେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଅକଥିତେ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠସୁପି ସମାପତ୍ତୀସୁ ରୂପାରୂପେସୁ ଚ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ଗନ୍ଥିକତ୍ଥେରୋ ଏକମ୍ପି କଥେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଇତରୋ ତଂ ସବ୍ବଂ କଥେସି। ଅଥ ନଂ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ଗନ୍ଥିକତ୍ଥେରୋ କଥେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ତତୋ ଖୀଣାସୱତ୍ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ କଥେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ସେସମଗ୍ଗେସୁପି ପଟିପାଟିଯା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ଗନ୍ଥିକୋ ଏକମ୍ପି କଥେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଖୀଣାସୱୋ ପୁଚ୍ଛିତଂ ପୁଚ୍ଛିତଂ କଥେସି। ସତ୍ଥା ଚତୂସୁପି ଠାନେସୁ ତସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଅଦାସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭୁମ୍ମଦେୱେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ସବ୍ବା ଦେୱତା ଚେୱ ନାଗସୁପଣ୍ଣା ଚ ସାଧୁକାରଂ ଅଦଂସୁ। ତଂ ସାଧୁକାରଂ ସୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକା ଚେୱ ସଦ୍ଧିୱିହାରିନୋ ଚ ସତ୍ଥାରଂ ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ – ‘‘କିଂ ନାମେତଂ ସତ୍ଥାରା କତଂ, କିଞ୍ଚି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରସ୍ସ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ସାଧୁକାରଂ ଅଦାସି, ଅମ୍ହାକଂ ପନାଚରିଯସ୍ସ ସବ୍ବପରିଯତ୍ତିଧରସ୍ସ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ପାମୋକ୍ଖସ୍ସ ପସଂସାମତ୍ତମ୍ପି ନ କରୀ’’ତି। ଅଥ ନେ ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ ନାମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥେଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଆରୋଚିତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ ମମ ସାସନେ ଭତିଯା ଗାୱୋ ରକ୍ଖଣସଦିସୋ, ମଯ୍ହଂ ପନ ପୁତ୍ତୋ ଯଥାରୁଚିଯା ପଞ୍ଚ ଗୋରସେ ପରିଭୁଞ୍ଜନକସାମିସଦିସୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୯।

‘‘ବହୁମ୍ପି ଚେ ସଂହିତ ଭାସମାନୋ,

ନ ତକ୍କରୋ ହୋତି ନରୋ ପମତ୍ତୋ;

ଗୋପୋୱ ଗାୱୋ ଗଣଯଂ ପରେସଂ,

ନ ଭାଗୱା ସାମଞ୍ଞସ୍ସ ହୋତି।

୨୦।

‘‘ଅପ୍ପମ୍ପି ଚେ ସଂହିତ ଭାସମାନୋ,

ଧମ୍ମସ୍ସ ହୋତି ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ;

ରାଗଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ପହାଯ ମୋହଂ,

ସମ୍ମପ୍ପଜାନୋ ସୁୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ।

‘‘ଅନୁପାଦିଯାନୋ ଇଧ ୱା ହୁରଂ ୱା,

ସ ଭାଗୱା ସାମଞ୍ଞସ୍ସ ହୋତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସଂହିତନ୍ତି ତେପିଟକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧୱଚନସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ତଂ ଆଚରିଯେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ବହୁମ୍ପି ପରେସଂ ଭାସମାନୋ ୱାଚେନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ

ସୁତ୍ୱା ଯଂ କାରକେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ କତ୍ତବ୍ବଂ, ତକ୍କରୋ ନ ହୋତି। କୁକ୍କୁଟସ୍ସ ପକ୍ଖପ୍ପହରଣମତ୍ତମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଯୋନିସୋମନସିକାରଂ ନପ୍ପୱତ୍ତେତି। ଏସୋ ଯଥା ନାମ ଦିୱସଂ ଭତିୟା ଗାୱୋ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଗୋପୋ ପାତୋୱ ନିରୱସେସଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସାୟଂ ଗହେତ୍ୱା ସାମିକାନଂ ନିୟ୍ୟାଦେତ୍ୱା ଦିୱସଭତିମତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି, ଯଥାରୁଚିୟା ପନ ପଞ୍ଚ ଗୋରସେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ଲଭତି, ଏୱମେୱ କେୱଲଂ ଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ସନ୍ତିକା ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତକରଣମତ୍ତସ୍ସ ଭାଗୀ ହୋତି, ସାମଞ୍ଞସ୍ସ ପନ ଭାଗୀ ନ ହୋତି। ଯଥା ପନ ଗୋପାଲକେନ ନିୟ୍ୟାଦିତାନଂ ଗୁନ୍ନଂ ଗୋରସଂ ସାମିକାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ତଥା ତେନ କଥିତଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା କାରକପୁଗ୍ଗଲା ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା କେଚି ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନି ପାପୁଣନ୍ତି, କେଚି ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲାନି ପାପୁଣନ୍ତି, ଗୋଣସାମିକା ଗୋରସସ୍ସେୱ ସାମଞ୍ଞସ୍ସ ଭାଗିନୋ ହୋନ୍ତି।

ଇତି ସଦ୍ଧା ସୀଲସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ପମାଦୱିହାରିନୋ ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଯୋନିସୋମନସିକାରେ ପମତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱସେନ ପଠମଂ ଗାଥଂ କଥେସି, ନ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ। ଦୁତିୟଗାଥା ପନ ଅପ୍ପସ୍ସୁତସ୍ସପି ଯୋନିସୋମନସିକାରେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ କାରକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱସେନ କଥିତା।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମ୍ପି ଚେତି ଥୋକଂ ଏକୱଗ୍ଗଦ୍ୱିୱଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି। ଧମ୍ମସ୍ସ ହୋତି ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀତି ଅତ୍ଥମଞ୍ଞାୟ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାୟ ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ ଧମ୍ମଂ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦାସଙ୍ଖାତଂ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଧୁତଙ୍ଗଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନାଦିଭେଦଂ ଚରନ୍ତୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ ହୋତି। ସୋ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଅଜ୍ଜେୱା’’ତି ପଟିୱେଧଂ ଆକଙ୍ଖନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ସୋ ଇମାୟ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିୟା ରାଗଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ପହାୟ ମୋହଂ ସମ୍ମା ହେତୁନା ନୟେନ ପରିଜାନିତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ପରିଜାନନ୍ତୋ ତଦଙ୍ଗୱିକ୍ଖମ୍ଭନସମୁଚ୍ଛେଦପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିନିସ୍ସରଣୱିମୁତ୍ତୀନଂ ୱସେନ ସୁୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ, ଅନୁପାଦିୟାନୋ ଇଧ ୱା ହୁରଂ ୱାତି ଇଧଲୋକପରଲୋକପରିୟାପନ୍ନା ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରା ୱା ଖନ୍ଧାୟତନଧାତୁୟୋ ଚତୂହି ଉପାଦାନେହି ଅନୁପାଦିୟନ୍ତୋ ମହାଖୀଣାସୱୋ ମଗ୍ଗସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସାମଞ୍ଞସ୍ସ ୱସେନ ଆଗତସ୍ସ ଫଲସାମଞ୍ଞସ୍ସ ଚେୱ ପଞ୍ଚଅସେକ୍ଖଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଚ ଭାଗୱା ହୋତୀତି ରତନକୂଟେନ ୱିୟ ଅଗାରସ୍ସ ଅରହତ୍ତେନ ଦେସନାୟ କୂଟଂ ଗଣ୍ହୀତି।

ଗାଥାପରିୟୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦୟୋ ଅହେସୁଂ। ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଜାତାତି।

ଦ୍ୱେସହାୟକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଚୁଦ୍ଦସମଂ।

ଯମକୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୨। ଅପ୍ପମାଦୱଗ୍ଗୋ

୧। ସାମାୱତୀୱତ୍ଥୁ

ଅପ୍ପମାଦୋଅମତପଦନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା କୋସମ୍ବିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଘୋସିତାରାମେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାମାୱତିପ୍ପମୁଖାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇତ୍ଥିସତାନଂ, ମାଗଣ୍ଡିଯପ୍ପମୁଖାନଞ୍ଚ ଏତିସ୍ସା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଞାତିସତାନଂ ମରଣବ୍ଯସନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତତ୍ରାଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅତୀତେ ଅଲ୍ଲକପ୍ପରଟ୍ଠେ ଅଲ୍ଲକପ୍ପରାଜା ନାମ, ୱେଠଦୀପକରଟ୍ଠେ ୱେଠଦୀପକରାଜା ନାମାତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ଦହରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସହାଯକା ହୁତ୍ୱା ଏକାଚରିଯକୁଲେ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପିତୂନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ଛତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଆଯାମେନ ଦସଦସଯୋଜନିକେ ରଟ୍ଠେ ରାଜାନୋ ଅହେସୁଂ। ତେ କାଲେନ କାଲଂ ସମାଗନ୍ତ୍ୱା ଏକତୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତା ନିସୀଦନ୍ତା ନିପଜ୍ଜନ୍ତା ମହାଜନଂ ଜାଯମାନଞ୍ଚ ଜୀଯମାନଞ୍ଚ ମୀଯମାନଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ‘‘ପରଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅନ୍ତମସୋ ଅତ୍ତନୋ ସରୀରମ୍ପି ନାନୁଗଚ୍ଛତି, ସବ୍ବଂ ପହାଯ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, କିଂ ନୋ ଘରାୱାସେନ, ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’’ତି ମନ୍ତେତ୍ୱା ରଜ୍ଜାନି ପୁତ୍ତଦାରାନଂ ନିଯ୍ୟାଦେତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପ୍ପଦେସେ ୱସନ୍ତା ମନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ମଯଂ ରଜ୍ଜଂ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତା, ନ ଜୀୱିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା। ତେ ମଯଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ୱସନ୍ତା ଅପବ୍ବଜିତସଦିସାଯେୱ ହୋମ, ତସ୍ମା ୱିସୁଂ ୱସିସ୍ସାମ। ତ୍ୱଂ ଏତସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ୱସ, ଅହଂ ଇମସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ୱସିସ୍ସାମି। ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ ପନ ଉପୋସଥଦିୱସେ ଏକତୋ ଭୱିସ୍ସାମା’’ତି। ଅଥ ଖୋ ନେସଂ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଏୱମ୍ପି ନୋ ଗଣସଙ୍ଗଣିକାୱ ଭୱିସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ ପନ ତୱ ପବ୍ବତେ ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେଯ୍ୟାସି, ଅହଂ ମମ ପବ୍ବତେ ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେସ୍ସାମି, ତାଯ ସଞ୍ଞାଯ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ଜାନିସ୍ସାମା’’ତି। ତେ ତଥା କରିଂସୁ।

ଅଥ ଅପରଭାଗେ ୱେଠଦୀପକତାପସୋ କାଲଂ କତ୍ୱା ମହେସକ୍ଖୋ ଦେୱରାଜା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ତତୋ ଅଡ୍ଢମାସେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଅଗ୍ଗିଂ ଅଦିସ୍ୱାୱ ଇତରୋ ‘‘ସହାଯକୋ ମେ କାଲକତୋ’’ତି ଅଞ୍ଞାସି। ଇତରୋପି ନିବ୍ବତ୍ତକ୍ଖଣେଯେୱ ଅତ୍ତନୋ ଦେୱସିରିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା କମ୍ମଂ ଉପଧାରେନ୍ତୋ ନିକ୍ଖମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତନୋ ତପଚରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଗନ୍ତ୍ୱା ମମ ସହାଯକଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ମଗ୍ଗିକପୁରିସୋ ୱିଯ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଆହ – ‘‘କୁତୋ ଆଗତୋସୀ’’ତି? ‘‘ମଗ୍ଗିକପୁରିସୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଦୂରତୋୱ ଆଗତୋମ୍ହି। କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟୋ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏକକୋୱ ୱସତି, ଅଞ୍ଞୋପି କୋଚି ଅତ୍ଥୀ’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ମେ ଏକୋ ସହାଯକୋ’’ତି। ‘‘କୁହିଂ ସୋ’’ତି? ‘‘ଏତସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ୱସତି, ଉପୋସଥଦିୱସେ ପନ ଅଗ୍ଗିଂ ନ ଜାଲେତି, ମତୋ ନୂନ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ଅହଂ ସୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କୁହିଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋସୀ’’ତି? ‘‘ଦେୱଲୋକେ ମହେସକ୍ଖୋ ଦେୱରାଜା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋମ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ‘ଅଯ୍ୟଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’ତି ପୁନ ଆଗତୋମ୍ହି। ଅପି ନୁ ଖୋ ଅଯ୍ୟାନଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସନ୍ତାନଂ କୋଚି ଉପଦ୍ଦୱୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଆୱୁସୋ, ହତ୍ଥୀ ନିସ୍ସାଯ କିଲମାମୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ହତ୍ଥୀ କରୋନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ସମ୍ମଜ୍ଜନଟ୍ଠାନେ ଲଣ୍ଡଂ ପାତେନ୍ତି, ପାଦେହି ଭୂମିଯଂ ପହରିତ୍ୱା ପଂସୁଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତି, ସ୍ୱାହଂ ଲଣ୍ଡଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତୋ ପଂସୁଂ ସମଂ କରୋନ୍ତୋ କିଲମାମୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତେସଂ ଅନାଗମନଂ ଇଚ୍ଛଥା’’ତି? ‘‘ଆମାୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ତେସଂ ଅନାଗମନଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ତାପସସ୍ସ ହତ୍ଥିକନ୍ତୱୀଣଞ୍ଚେୱ ହତ୍ଥିକନ୍ତମନ୍ତଞ୍ଚ ଅଦାସି। ଦଦନ୍ତୋ ଚ ପନ ୱୀଣାଯ ତିସ୍ସୋ ତନ୍ତିଯୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତଯୋ ମନ୍ତେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ତନ୍ତିଂ ପହରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ମନ୍ତେ ୱୁତ୍ତେ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେତୁମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତା ହତ୍ଥୀ ପଲାଯନ୍ତି, ଇମଂ ତନ୍ତିଂ ପହରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ମନ୍ତେ ୱୁତ୍ତେ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପଚ୍ଛତୋ ଓଲୋକେନ୍ତା ଓଲୋକେନ୍ତା ପଲାଯନ୍ତି, ଇମଂ ତନ୍ତିଂ ପହରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ମନ୍ତେ ୱୁତ୍ତେ ହତ୍ଥିଯୂଥପତି ପିଟ୍ଠିଂ ଉପନାମେନ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା, ‘‘ଯଂ ୱୋ ରୁଚ୍ଚତି, ତଂ କରେଯ୍ୟାଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ତାପସଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ତାପସୋ ପଲାଯନମନ୍ତଂ ୱତ୍ୱା ପଲାଯନତନ୍ତିଂ ପହରିତ୍ୱା ହତ୍ଥୀ ପଲାପେତ୍ୱା ୱସି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ କୋସମ୍ବିଯଂ ପରନ୍ତପୋ ନାମ ରାଜା ହୋତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଗବ୍ଭିନିଯା ଦେୱିଯା ସଦ୍ଧିଂ ବାଲସୂରିଯତପଂ ତପ୍ପମାନୋ ଅବ୍ଭୋକାସତଲେ ନିସୀଦି। ଦେୱୀ ରଞ୍ଞୋ ପାରୁପନଂ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକଂ ରତ୍ତକମ୍ବଲଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୁଲ୍ଲପମାନା ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗୁଲିତୋ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକଂ ରାଜମୁଦ୍ଦିକଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଙ୍ଗୁଲିଯଂ ପିଲନ୍ଧି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ହତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସକୁଣୋ ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦୂରତୋ ରତ୍ତକମ୍ବଲପାରୁପନଂ ଦେୱିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମଂସପେସୀ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ପକ୍ଖେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଓତରି। ରାଜା ତସ୍ସ ଓତରଣସଦ୍ଦେନ ଭୀତୋ ଉଟ୍ଠାଯ ଅନ୍ତୋନିୱେସନଂ ପାୱିସି। ଦେୱୀ ଗରୁଗବ୍ଭତାଯ ଚେୱ ଭୀରୁକଜାତିକତାଯ ଚ ୱେଗେନ ଗନ୍ତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଅଥ ନଂ ସୋ ସକୁଣୋ ଅଜ୍ଝପ୍ପତ୍ତୋ ନଖପଞ୍ଜରେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ତେ କିର ସକୁଣା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ହତ୍ଥୀନଂ ବଲଂ ଧାରେନ୍ତି। ତସ୍ମା ଆକାସେନ ନେତ୍ୱା ଯଥାରୁଚିତଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦନ୍ତି। ସାପି ତେନ ନୀଯମାନା ମରଣଭଯଭୀତା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚାହଂ ୱିରୱିସ୍ସାମି, ମନୁସ୍ସସଦ୍ଦୋ ନାମ ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ

ଉଜ୍ଜେଜନୀୟୋ, ତଂ ସୁତ୍ୱା ମଂ ଛଡ୍ଡେସ୍ସତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସହ ଗବ୍ଭେନ ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମି, ଯସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମଂ ଖାଦିତୁଂ ଆରଭିସ୍ସତି, ତତ୍ର ନଂ ସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ପଲାପେସ୍ସାମୀ''ତି। ସା ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଡିତତାୟ ଅଧିୱାସେସି।

ତଦା ଚ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଥୋକଂ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ମଣ୍ଡପାକାରେନ ଠିତୋ ଏକୋ ମହାନିଗ୍ରୋଧୋ ହୋତି। ସୋ ସକୁଣୋ ମିଗରୂପାଦୀନି ତତ୍ଥ ନେତ୍ୱା ଖାଦତି, ତସ୍ମା ତମ୍ପି ତତ୍ଥେୱ ନେତ୍ୱା ୱିଟପବ୍ଭନ୍ତରେ ଠପେତ୍ୱା ଆଗତମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେସି। ଆଗତମଗ୍ଗୋଲୋକନଂ କିର ତେସଂ ଧମ୍ମତା। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଦେୱୀ, ''ଇଦାନି ଇମଂ ପଲାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଉଭୋ ହତ୍ଥେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପାଣିସଦ୍ଦଞ୍ଚେୱ ମୁଖସଦ୍ଦଞ୍ଚ କତ୍ୱା ତଂ ପଲାପେସି। ଅଥସ୍ସା ସୂରିୟତ୍ଥଙ୍ଗମନକାଲେ ଗବ୍ଭେ କମ୍ମଜୱାତା ଚଲିଂସୁ। ସବ୍ବଦିସାସୁ ଗଜ୍ଜନ୍ତୋ ମହାମେଘୋ ଉଟ୍ଠହି। ସୁଖେଧିତାୟ ରାଜମହେସିୟା ''ମା ଭାୟି, ଅୟ୍ୟେ''ତି ୱଚନମତ୍ତମ୍ପି ଅଲଭମାନାୟ ଦୁକ୍ଖପରେତାୟ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ନିଦ୍ଦା ନାମ ନାହୋସି। ୱିଭାତାୟ ପନ ରତ୍ତିୟା ୱଲାହକୱିଗମୋ ଚ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନଞ୍ଚ ତସ୍ସା ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଏକକ୍ଖଣେୟେୱ ଅହୋସି। ସା ମେଘୋତୁଞ୍ଚ ପବ୍ବତୋତୁଞ୍ଚ ଅରୁଣୋତୁଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ଜାତତ୍ତା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଉଦେନୋତି ନାମଂ ଅକାସି।

ଅଲ୍ଲକପ୍ପତାପସସ୍ସପି ଖୋ ତତୋ ଅୱିଦୂରେ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ସୋ ପକତିୟାୱ ୱସ୍ସଦିୱସେ ସୀତଭୟେନ ଫଲାଫଲତ୍ଥାୟ ୱନଂ ନ ପୱିସତି, ତଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସକୁଣେହି ଖାଦିତମଂସାନଂ ଅଟ୍ଠିଂ ଆହରିତ୍ୱା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ରସଂ କତ୍ୱା ପିୱତି। ତସ୍ମା ତଂ ଦିୱସଂ ''ଅଟ୍ଠିଂ ଆହରିସ୍ସାମୀ''ତି ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଅଟ୍ଠିଂ ପରିୟେସେନ୍ତୋ ଉପରି ଦାରକସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତୋ ଦେୱିଂ ଦିସ୍ୱା ''କାସି ତ୍ୱ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ମାନୁସିତ୍ଥିମ୍ହୀ''ତି। ''କଥଂ ଆଗତାସୀ''ତି? ''ହତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସକୁଣେନାନୀତାମ୍ହୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଓତରାହୀ''ତି ଆହ । ''ଜାତିସମ୍ଭେଦତୋ ଭାୟାମି, ଅୟ୍ୟା''ତି। ''କାସି ତ୍ୱ''ନ୍ତି? ''ଖତ୍ତିୟାମ୍ହୀ''ତି। ''ଅହମ୍ପି ଖତ୍ତିୟୋୟେୱା''ତି। ''ତେନ ହି ଖତ୍ତିୟମାୟଂ କଥେହୀ''ତି। ସୋ ଖତ୍ତିୟମାୟଂ କଥେସି। ''ତେନ ହି ଆରୁୟ୍ହ ପୁତ୍ତଂ ମେ ଓତାରେହୀ''ତି। ସୋ ଏକେନ ପସ୍ସେନ ଅଭିରୁହନମଗ୍ଗଂ କତ୍ୱା ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଦାରକଂ ଗଣ୍ହି। ''ମା ମଂ ହତ୍ଥେନ ଛୁପୀ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ତଂ ଅଛୁପିତ୍ୱାୱ ଦାରକଂ ଓତାରେସି। ଦେୱୀପି ଓତରି। ଅଥ ନଂ ଅସ୍ସମପଦଂ ନେତ୍ୱା ସୀଲଭେଦଂ ଅକତ୍ୱାୱ ଅନୁକମ୍ପାୟ ପଟିଜଗ୍ଗି, ନିମ୍ମକ୍ଖିକମଧୁଂ ଆହରିତ୍ୱା ସୟଂଜାତସାଲିଂ ଆହରିତ୍ୱା ୟାଗୁଂ ପଚିତ୍ୱା ଅଦାସି। ଏୱଂ ତସ୍ମିଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତେ ସା ଅପରଭାଗେ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ନେୱ ଆଗତମଗ୍ଗଂ ଜାନାମି, ନ ଗମନମଗ୍ଗଂ ଜାନାମି, ଇମିନାପି ମେ ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସମତ୍ତମ୍ପି ନତ୍ଥି। ସଚେ ପନାୟଂ ଅମ୍ହେ ପହାୟ କତ୍ଥଚି ଗମିସ୍ସତି, ଉଭୋପି ଇଧେୱ ମରଣଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମ, ୟଂକିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ଇମସ୍ସ ସୀଲଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ୟଥା ମଂ ନ ମୁଞ୍ଚତି, ତଥା ତଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ଅଥ ନଂ ଦୁନ୍ନିୱତ୍ଥଦୁପ୍ପାରୁତଦସ୍ସନେନ ପଲୋଭେତ୍ୱା ସୀଲୱିନାସଂ ପାପେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦ୍ୱେପି ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସିଂସୁ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ତାପସୋ ନକ୍ଖତ୍ତୟୋଗଂ ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତୋ ପରନ୍ତପସ୍ସ ନକ୍ଖତ୍ତମିଲାୟନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଭଦ୍ଦେ କୋସମ୍ବିୟଂ ପରନ୍ତପରାଜା ମତୋ''ତି ଆହ। ''କସ୍ମା, ଅୟ୍ୟ, ଏୱଂ ୱଦେସି? କିଂ ତେ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଘାତୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି? ''ନତ୍ଥି, ଭଦ୍ଦେ, ନକ୍ଖତ୍ତମିଲାୟନମସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦାମୀ''ତି, ସା ପରୋଦି। ଅଥ ନଂ ''କସ୍ମା ରୋଦସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତାୟ ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସାମିକଭାୱେ ଅକ୍ଖାତେ ଆହ – ''ମା, ଭଦ୍ଦେ, ରୋଦି, ଜାତସ୍ସ ନାମ ନିୟତୋ ମଚ୍ଚୂ''ତି। ''ଜାନାମି, ଅୟ୍ୟା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅଥ କସ୍ମା ରୋଦସୀ''ତି? ''ପୁତ୍ତୋ ମେ କୁଲସନ୍ତକସ୍ସ ରଜ୍ଜସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ, 'ସଚେ ତତ୍ର ଅଭୱିସ୍ସ, ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପୟିସ୍ସ। ଇଦାନି ମହାଜାନିକୋ ୱତ ଜାତୋ'ତି ସୋକେନ ରୋଦାମି, ଅୟ୍ୟା''ତି। ''ହୋତୁ, ଭଦ୍ଦେ, ମା ଚିନ୍ତୟି, ସଚସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ଥେସି, ଅହମସ୍ସ ରଜ୍ଜଲଭନାକାରଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି। ଅଥସ୍ସ ହତ୍ଥିକନ୍ତୱୀଣଞ୍ଚେୱ ହତ୍ଥିକନ୍ତମନ୍ତେ ଚ ଅଦାସି। ତଦା ଅନେକାନି ହତ୍ଥିସହସ୍ସାନି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱଟରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସୀଦନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ଆହ – ''ହତ୍ଥୀସୁ ଅନାଗତେସ୍ୱେୱ ରୁକ୍ଖଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ତେସୁ ଆଗତେସୁ ଇମଂ ମନ୍ତଂ ୱତ୍ୱା ଇମଂ ତନ୍ତିଂ ପହର, ସବ୍ବେ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେତୁମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତା ପଲାୟିସ୍ସନ୍ତି, ଅଥ ଓତରିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ''ତି। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ଦୁତିୟଦିୱସେ ଆହ – ''ଅଜ୍ଜ ଇମଂ ମନ୍ତଂ ୱତ୍ୱା ଇମଂ ତନ୍ତିଂ ପହରେୟ୍ୟାସି , ସବ୍ବେ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତା ପଲାୟିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ତଦାପି ତଥା କତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚେସି । ଅଥ ନଂ ତତିୟଦିୱସେ ଆହ – ''ଅଜ୍ଜ ଇମଂ ମନ୍ତଂ ୱତ୍ୱା ଇମଂ ତନ୍ତିଂ ପହରେୟ୍ୟାସି, ୟୂଥପତି ପିଟ୍ଠିଂ ଉପନାମେନ୍ତୋ ଆଗମିସ୍ସତୀ''ତି। ତଦାପି ତଥା କତ୍ୱା ଆରୋଚେସି।

ଅଥସ୍ସ ମାତରଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଭଦ୍ଦେ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ତେ ସାସନଂ ୱଦେହି, ଏତ୍ତୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜା ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଆହ। ସା ପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ତାତ, ତ୍ୱଂ କୋସମ୍ବିୟଂ ପରନ୍ତପରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ, ମଂ ସଗବ୍ଭଂ ହତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସକୁଣୋ ଆନେସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ସେନାପତିଆଦୀନଂ ନାମାନି ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ''ଅସଦ୍ଦହନ୍ତାନଂ ଇମଂ ପିତୁ ପାରୁପନକମ୍ବଲଞ୍ଚେୱ ପିଲନ୍ଧନମୁଦ୍ଦିକଞ୍ଚ ଦସ୍ସେୟ୍ୟାସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେସି। କୁମାରୋ ତାପସଂ ''ଇଦାନି କିଂ କରୋମୀ''ତି ଆହ। ''ରୁକ୍ଖସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମସାଖାୟ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଇମଂ ମନ୍ତଂ ୱତ୍ୱା ଇମଂ ତନ୍ତିଂ ପହର, ଜେଟ୍ଠକହତ୍ଥୀ ତେ ପିଟ୍ଠିଂ ଉପନାପେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିୟଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ରଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହାହୀ''ତି। ସୋ ମାତାପିତରୋ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତଥା କତ୍ୱା ଆଗତସ୍ସ ହତ୍ଥିନୋ ପିଟ୍ଠିୟଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା କଣ୍ଣେ ମନ୍ତୟି – ''ଅହଂ କୋସମ୍ବିୟଂ ପରନ୍ତପରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ, ପେତ୍ତିକଂ ମେ ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଦେହି ସାମୀ''ତି। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ''ଅନେକାନି ହତ୍ଥିସହସ୍ସାନି ସନ୍ନିପତନ୍ତୂ''ତି

ହତ୍ଥିରୱଂ ରୱି, ଅନେକାନି ହତ୍ଥିସହସ୍ସାନି ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ପୁନ “ଜିଣ୍ଣା ହତ୍ଥୀ ପଟିକ୍କମନ୍ତୂ”ତି ହତ୍ଥିରୱଂ ରୱି, ଜିଣ୍ଣା ହତ୍ଥୀ ପଟିକ୍କମିଂସୁ। ପୁନ “ଅତିତରୁଣା ହତ୍ଥୀ ନିୱତ୍ତନ୍ତୂ”ତି ହତ୍ଥିରୱଂ ରୱି, ତେପି ନିୱତ୍ତିଂସୁ। ସୋ ଅନେକେହି ଯୂଥହତ୍ଥିସହସ୍ସେହେୱ ପରିୱୁତୋ ପଚ୍ଚନ୍ତଗାମଂ ପତ୍ୱା “ଅହଂ ରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ, ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ଥୟମାନା ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ”ତି ଆହ। “ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମନୁସ୍ସାନଂ ସଙ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ନଗରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ‘ଯୁଦ୍ଧଂ ୱା ମେ ଦେତୁ, ରଜ୍ଜଂ ୱା’”ତି ସାସନଂ ପେସେସି। ନାଗରା ଆହଂସୁ – “ମୟଂ ଦ୍ୱେପି ନ ଦସ୍ସାମ। ଅମ୍ହାକଞ୍ହି ଦେୱୀ ଗରୁଗବ୍ଭା ହତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସକୁଣେନ ନୀତା, ତସ୍ସା ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ୱା ନତ୍ଥିଭାୱଂ ୱା ମୟଂ ନ ଜାନାମ। ଯାୱ ତସ୍ସା ପୱତ୍ତିଂ ନ ସୁଣାମ। ତାୱ ନେୱ ଯୁଦ୍ଧଂ ଦସ୍ସାମ, ନ ରଜ୍ଜ”ନ୍ତି। ତଦା କିର ତଂ ପୱେଣିରଜ୍ଜଂ ଅହୋସି। ତତୋ କୁମାରୋ “ଅହଂ ତସ୍ସା ପୁତ୍ତୋ”ତି ୱତ୍ୱା ସେନାପତିଆଦୀନଂ ନାମାନି କଥେତ୍ୱା ତଥାପି ଅସଦ୍ଦହନ୍ତାନଂ କମ୍ବଲଞ୍ଚ ମୁଦ୍ଦିକଞ୍ଚ ଦସ୍ସେସି। ତେ କମ୍ବଲଞ୍ଚ ମୁଦ୍ଦିକଞ୍ଚ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ନିକ୍କଙ୍ଖା ହୁତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ତଂ ରଜ୍ଜେ ଅଭିସିଞ୍ଚିଂସୁ। ଅୟଂ ତାୱ ଉତେନସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି।

ଅଲ୍ଲକପ୍ପରଟ୍ଠେ ପନ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖେ ଜୀୱିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଏକୋ କୋତୁହଲିକୋ ନାମ ମନୁସ୍ସୋ କାପିଂ ନାମ ତରୁଣପୁତ୍ତଞ୍ଚ କାଳିଂ ନାମ ଭରିୟଞ୍ଚ ଆଦାୟ “କୋସମ୍ବିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜୀୱିସ୍ସାମୀ”ତି ପାଥେୟ୍ୟଂ ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। “ଅହିୱାତରୋଗେନ ମହାଜନେ ମରନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ନିକ୍ଖମୀ”ତିପି ୱଦନ୍ତିୟେୱ। ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ପାଥେୟ୍ୟେ ପରିକ୍ଖୀଣେ ଖୁଦାଭିଭୂତା ଦାରକଂ ୱହିତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ଅଥ ସାମିକୋ ପଜାପତିଂ ଆହ – “ଭଦ୍ଦେ, ମୟଂ ଜୀୱନ୍ତା ପୁନ ପୁତ୍ତଂ ଲଭିସ୍ସାମ, ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ନଂ ଗଚ୍ଛାମା”ତି। ମାତୁ ହଦୟଂ ନାମ ମୁଦୁକଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ସା ଆହ – “ନାହଂ ଜୀୱନ୍ତମେୱ ପୁତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ”ତି। “ଅଥ କିଂ କରୋମା”ତି? “ୱାରେନ ନଂ ୱହାମା”ତି। ମାତା ଅତ୍ତନୋ ୱାରେ ପୁପ୍ଫଦାମଂ ୱିୟ ନଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉରେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଅଙ୍କେନ ୱହିତ୍ୱା ପିତୁନୋ ଦେତି। ତସ୍ସ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମନକାଲେ ଛାତକତୋପି ବଲୱତରା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆହ – “ଭଦ୍ଦେ, ମୟଂ ଜୀୱନ୍ତା ପୁତ୍ତଂ ଲଭିସ୍ସାମ, ଛଡ୍ଡେମ ନ”ନ୍ତି। ସାପି ପୁନପ୍ପୁନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଟିୱଚନଂ ନାଦାସି। ଦାରକୋ ୱାରେନ ପରିୱତ୍ତିୟମାନୋ କିଲନ୍ତୋ ପିତୁ ହତ୍ଥେ ନିଦ୍ଦାୟି। ସୋ ତସ୍ସ ନିଦ୍ଦାୟନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ମାତରଂ ପୁରତୋ କତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ଗଚ୍ଛସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ପଣ୍ଣସନ୍ଥରେ ତଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ପାୟାସି। ମାତା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୀ ପୁତ୍ତଂ ଅଦିସ୍ୱା, “ସାମି, କୁହିଂ ମେ ପୁତ୍ତୋ”ତି ପୁଚ୍ଛି। “ଏକସ୍ସ ମେ ଗଚ୍ଛସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ନିପଜ୍ଜାପିତୋ”ତି। “ସାମି, ମା ମଂ ନାସୟି, ପୁତ୍ତଂ ୱିନା ଜୀୱିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଆନେହି ମେ ପୁତ୍ତ”ନ୍ତି ଉରଂ ପହରିତ୍ୱା ପରିଦେୱି। ଅଥ ନଂ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଆନେସି। ପୁତ୍ତୋପି ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମତୋ ହୋତି। ଇତି ସୋ ଏତ୍ତକେ ଠାନେ ପୁତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଭୱନ୍ତରେ ସତ୍ତ ୱାରେ ଛଡ୍ଡିତୋ। “ପାପକମ୍ମଂ ନାମେତଂ ଅପ୍ପକ”ନ୍ତି ନ ଅୱମଞ୍ଞିତବ୍ବଂ।

ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଏକଂ ଗୋପାଲକୁଲଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ତଂ ଦିୱସଞ୍ଚ ଗୋପାଲକସ୍ସ ଧେନୁମଙ୍ଗଲଂ ହୋତି। ଗୋପାଲକସ୍ସ ଗେହେ ନିବଦ୍ଧଂ ଏକୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଭୁଞ୍ଜତି। ସୋ ତଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲମକାସି। ବହୁ ପାୟାସୋ ପଟିୟତ୍ତୋ ହୋତି। ଗୋପାଲକୋ ତେ ଆଗତେ ଦିସ୍ୱା, “କୁତୋ ଆଗତତ୍ଥା”ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ମୁଦୁଜାତିକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ତେସୁ ଅନୁକମ୍ପଂ କତ୍ୱା ବହୁକେନ ସପ୍ପିନା ପାୟାସଂ ଦାପେସି। ଭରିୟା “ସାମି, ତୟି ଜୀୱନ୍ତେ ଅହମ୍ପି ଜୀୱାମି ନାମ, ଦୀଘରତ୍ତଂ ଊନୋଦରୋସି, ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଭୁଞ୍ଜାହୀ”ତି ସପ୍ପିଞ୍ଚ ଦଧିଞ୍ଚ ତଦଭିମୁଖଞ୍ଞେୱ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ମନ୍ଦସପ୍ପିନା ଥୋକମେୱ ଭୁଞ୍ଜି। ଇତରୋ ବହୁଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସତ୍ତଟ୍ଠଦିୱସେ ଛାତତାୟ ଆହାରତଣ୍ହଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଗୋପାଲକୋ ତେସଂ ପାୟାସଂ ଦାପେତ୍ୱା ସୟଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଆରଭି। କୋତୁହଲିକୋ ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠାପୀଠେ ନିପନ୍ନାୟ ସୁନଖିୟା ଗୋପାଲକେନ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଦିୟ୍ୟମାନଂ ପାୟାସପିଣ୍ଡଂ ଦିସ୍ୱା “ପୁଞ୍ଞା ୱତାୟଂ ସୁନଖୀ, ନିବଦ୍ଧଂ ଏୱରୂପଂ ଭୋଜନଂ ଲଭତୀ”ତି ଚିନ୍ତେସି। ସୋ ରତ୍ତିଭାଗେ ତଂ ପାୟାସଂ ଜୀରାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ କାଲଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସା ସୁନଖିୟା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତି।

ଅଥସ୍ସ ଭରିୟା ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ତସ୍ମିଂୟେୱ ଗେହେ ଭତିଂ କତ୍ୱା ତଣ୍ଡୁଲନାଳିଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା, “ଦାସସ୍ସ ୱୋ ପାପୁଣାତୂ”ତି ୱତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – “ମୟା ଇଧେୱ ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନିବଦ୍ଧଂ, ଅୟ୍ୟୋ, ଇଧାଗଚ୍ଛତି, ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ହୋତୁ ୱା, ମା ୱା, ଦେୱସିକଂ ୱନ୍ଦନ୍ତୀ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତୀ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେନ୍ତୀ ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱିସ୍ସାମୀ”ତି। ସା ତତ୍ଥେୱ ଭତିଂ କରୋନ୍ତୀ ୱସି। ସାପି ସୁନଖୀ ଛଟ୍ଠେ ୱା ସତ୍ତମେ ୱା ମାସେ ଏକମେୱ କୁକ୍କୁରଂ ୱିଜାୟି। ଗୋପାଲକୋ ତସ୍ସ ଏକଧେନୁୟା ଖୀରଂ ଦାପେସି। ସୋ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ୱଡ୍ଢି। ଅଥସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ନିବଦ୍ଧଂ ଏକଂ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡଂ ଦେତି। ସୋ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡଂ ନିସ୍ସାୟ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ସିନେହମକାସି। ଗୋପାଲକୋପି ନିବଦ୍ଧଂ ଦ୍ୱେ ୱାରେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସୁପଟ୍ଠାନଂ ଯାତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ୱାଳମିଗଟ୍ଠାନେ ଦଣ୍ଡେନ ଗଚ୍ଛେ ଚ ଭୂମିଞ୍ଚ ପହରିତ୍ୱା “ସୁସୂ”ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ୱାଳମିଗେ ପଲାପେତି। ସୁନଖୋପି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛତି।

ସୋ ଏକଦିୱସଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଆହ – “ଭନ୍ତେ, ଯଦା ମେ ଓକାସୋ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ତଦା ଇମଂ ସୁନଖଂ ପେସେସ୍ସାମି, ତେନ ସଞ୍ଞାଣେନ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥା”ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅନୋକାସଦିୱସେ, “ଗଚ୍ଛ, ତାତ, ଅୟ୍ୟଂ ଆନେହୀ”ତି ସୁନଖଂ ପେସେସି। ସୋ ଏକୱଚନେନେୱ ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ସାମିକସ୍ସ ଗଚ୍ଛପୋଥନଭୂମିପୋଥନଟ୍ଠାନେ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୁସ୍ସିତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଦେନ ୱାଳମିଗାନଂ ପଲାତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପାତୋୱ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା

ପଣ୍ଡସାଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଣ୍ଡସାଲଦ୍ୱାରେ ତିଣ୍ଣଭୁଂ ଭୁସିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆଗତଭାୱଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ନିପଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ୱେଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତେ ଭୁସନ୍ତୋ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛତି। ଅନ୍ତରନ୍ତରା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ତଂ ୱୀମଂସନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜତି। ଅଥସ୍ସ ପୁରତୋ ତିରିୟଂ ଠତ୍ୱା ଭୁସିତ୍ୱା ଇତରମଗ୍ଗମେୱ ନଂ ଆରୋପେତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଅଞ୍ଞଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତେନ ପୁରତୋ ତିରିୟଂ ଠତ୍ୱା ୱାରିୟମାନୋପି ଅନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସୁନଖଂ ପାଦେନ ପହରିତ୍ୱା ପାୟାସି। ସୁନଖୋ ତସ୍ସ ଅନିୱତ୍ତନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ନିୱାସନକଣ୍ଣେ ଡଂସିତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢନ୍ତୋ ଇତରମଗ୍ଗମେୱ ନଂ ଆରୋପେସି। ଏୱଂ ସୋ ତସ୍ମିଂ ବଲୱସିନେହଂ ଉପ୍ପାଦେସି।

ତତୋ ଅପରଭାଗେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଚୀୱରଂ ଜୀରି। ଅଥସ୍ସ ଗୋପାଲକୋ ଚୀୱରୱତ୍ଥାନି ଅଦାସି। ତମେନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଆହ – ''ଆୱୁସୋ, ଚୀୱରଂ ନାମ ଏକକେନ କାତୁଂ ଦୁକ୍କରଂ, ଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କାରେସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଇଧେୱ, ଭନ୍ତେ, କରୋଥା''ତି। ''ନ ସକ୍କା, ଆୱୁସୋ''ତି। ''ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ମା ଚିରଂ ବହି ୱସିତ୍ଥା''ତି। ସୁନଖୋ ତେସଂ କଥଂ ସୁଣନ୍ତୋୱ ଅଟ୍ଠାସି, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋପି ''ତିଟ୍ଠ, ଉପାସକା''ତି ଗୋପାଲକଂ ନିୱତ୍ତାପେତ୍ୱା ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଦନାଭିମୁଖୋ ପାୟାସି। ସୁନଖସ୍ସ ତଂ ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଭୁକ୍କରିତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଚକ୍ଖୁପଥଂ ୱିଜହନ୍ତେ ହଦୟଂ ଫଲିତ୍ୱା ମତୋ। ତିରଚ୍ଛାନା କିର ନାମେତେ ଉଜୁଜାତିକା ହୋନ୍ତି ଅକୁଟିଲା। ମନୁସ୍ସା ପନ ଅଞ୍ଞଂ ହଦୟେନ ଚିନ୍ତେନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଂ ମୁଖେନ କଥେନ୍ତି। ତେନେୱାହ – ''ଗହନଞ୍ହେତଂ, ଭନ୍ତେ, ୟଦିଦଂ ମନୁସ୍ସା, ଉତ୍ତାନକଞ୍ହେତଂ, ଭନ୍ତେ, ୟଦିଦଂ ପସୱୋ''ତି (ମ॰ ନି॰ ୨।୩)।

ଇତି ସୋ ତାୟ ଉଜୁଚିତ୍ତତାୟ ଅକୁଟିଲତାୟ କାଲଂ କତ୍ୱା ତାୱତିଂସଭୱନେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅଚ୍ଛରାସହସ୍ସପରିୱୁତୋ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୋସି। ତସ୍ସ କଣ୍ଣମୂଲେ ମନ୍ତୟନ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦୋ ସୋଳସୟୋଜନଟ୍ଠାନଂ ଫରତି, ପକତିକଥାସଦ୍ଦୋ ପନ ସକଲଂ ଦସୟୋଜନସହସ୍ସଂ ଦେୱନଗରଂ ଛାଦେତି। ତେନେୱସ୍ସ ''ଘୋସକଦେୱପୁତ୍ତୋ''ତି ନାମଂ ଅହୋସି। ''କିସ୍ସ ପନେସ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ''ତି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ପେମେନ ଭୁକ୍କରଣସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ସୋ ତତ୍ଥ ନ ଚିରଂ ଠତ୍ୱା ଚୱି। ଦେୱଲୋକତୋ ହି ଦେୱପୁତ୍ତା ଆୟୁକ୍ଖୟେନ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖୟେନ ଆହାରକ୍ଖୟେନ କୋପେନାତି ଚତୂହି କାରଣେହି ଚୱନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ୟେନ ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଂ କତଂ ହୋତି, ସୋ ଦେୱଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୟାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ଉପରୂପରି ନିବ୍ବତ୍ତତି। ଏୱଂ ଆୟୁକ୍ଖୟେନ ଚୱତି ନାମ। ୟେନ ପରିତ୍ତଂ ପୁଞ୍ଞଂ କତଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ରାଜକୋଟ୍ଠାଗାରେ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ତିଚତୁନାଳିମତ୍ତଂ ଧଞ୍ଞଂ ୱିୟ ଅନ୍ତରାୱ ତଂ ପୁଞ୍ଞଂ ଖୀୟତି, ଅନ୍ତରାୱ କାଲଂ କରୋତି । ଏୱଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖୟେନ ଚୱତି ନାମ। ଅପରୋପି କାମଗୁଣେ ପରିଭୁଞ୍ଜମାନୋ ସତିସମ୍ମୋସେନ ଆହାରଂ ଅପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା କିଲନ୍ତକାୟୋ କାଲଂ କରୋତି। ଏୱଂ ଆହାରକ୍ଖୟେନ ଚୱତି ନାମ। ଅପରୋପି ପରସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅସହନ୍ତୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା କାଲଂ କରୋତି। ଏୱଂ କୋପେନ ଚୱତି ନାମ।

ଅୟଂ ପନ କାମଗୁଣେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି ହୁତ୍ୱା ଆହାରକ୍ଖୟେନ ଚୱି, ଚୱିତ୍ୱା ଚ ପନ କୋସମ୍ବିୟଂ ନଗରସୋଭିନିୟା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ସାପି ଜାତଦିୱସେ ''କିଂ ଏତ''ନ୍ତି ଦାସିଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ପୁତ୍ତୋ, ଅୟ୍ୟେ''ତି ୱୁତ୍ତେ – ''ହନ୍ଦ, ଜେ, ଇମଂ ଦାରକଂ କତ୍ତରସୁପ୍ପେ ଆରୋପେତ୍ୱା ସଙ୍କାରକୂଟେ ଛଡ୍ଡେହୀ''ତି ଛଡ୍ଡାପେସି। ନଗରସୋଭିନିୟୋ ହି ଧୀତରଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତି, ନ ପୁତ୍ତଂ। ଧୀତରା ହି ତାସଂ ପୱେଣୀ ଘଟୀୟତି। ଦାରକଂ କାକାପି ସୁନଖାପି ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ସିନେହପ୍ପଭୱସ୍ସ ଭୁକ୍କରଣସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଏକୋପି ଉପଗନ୍ତୁଂ ନ ୱିସହି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଏକୋ ମନୁସ୍ସୋ ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ତଂ କାକସୁନଖସନ୍ନିପାତଂ ଦିସ୍ୱା, ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ''ନ୍ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ପୁତ୍ତସିନେହଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ''ପୁତ୍ତୋ ମେ ଲଦ୍ଧୋ''ତି ଗେହଂ ନେସି। ତଦା କୋସମ୍ବକସେଟ୍ଠି ରାଜକୁଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ରାଜନିୱେସନତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ପୁରୋହିତଂ ଦିସ୍ୱା, ''କିଂ, ଆଚରିୟ, ଅଜ୍ଜ ତେ ତିଥିକରଣନକ୍ଖତ୍ତୟୋଗୋ ଓଲୋକିତୋ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଆମ, ମହାସେଟ୍ଠି, ଅମ୍ହାକଂ କିଂ ଅଞ୍ଞଂ କିଚ୍ଚନ୍ତି? ଜନପଦସ୍ସ କିଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି? ''ଅଞ୍ଞଂ ନତ୍ଥି, ଇମସ୍ମିଂ ପନ ନଗରେ ଅଜ୍ଜ ଜାତଦାରକୋ ଜେଟ୍ଠକସେଟ୍ଠି ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ତଦା ସେଟ୍ଠିନୋ ଭରିୟା ଗରୁଗବ୍ଭା ହୋତି। ତସ୍ମା ସୋ ସୀଘଂ ଗେହଂ ପୁରିସଂ ପେସେସି – ''ଗଚ୍ଛ ଭଣେ, ଜାନାହି ନଂ ୱିଜାତା ୱା, ନୋ ୱା''ତି। ''ନ ୱିଜାୟତୀ''ତି ସୁତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଦିସ୍ୱାୱ ୱେଗେନ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କାଳିଂ ନାମ ଦାସିଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା, ''ଗଚ୍ଛ ଜେ, ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ଉପଧାରେତ୍ୱା ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଅଜ୍ଜ ଜାତଦାରକଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଏହୀ''ତି। ସା ଉପଧାରେନ୍ତୀ ତଂ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅୟଂ ଦାରକୋ କଦା ଜାତୋ''ତି ଗହପତାନିଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଅଜ୍ଜ ଜାତୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଇମଂ ମୟ୍ହଂ ଦେହୀ''ତି ଏକକହାପଣଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ମୂଲଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୀ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ତଂ ଆନେତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିନୋ ଦସ୍ସେସି। ସେଟ୍ଠି ''ସଚେ ମେ ଧୀତା ୱିଜାୟିସ୍ସତି, ତାୟ ନଂ ସଦ୍ଧିଂ ନିୱେସେତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନସ୍ସ ସାମିକଂ କରିସ୍ସାମି। ସଚେ ମେ ପୁତ୍ତୋ ୱିଜାୟିସ୍ସତି, ମାରେସ୍ସାମି ନ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଂ ଗେହେ କାରେସି।

ଅଥସ୍ସ ଭରିୟା କତିପାହଚ୍ଚୟେନ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାୟି। ସେଟ୍ଠି ''ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ମମ ପୁତ୍ତୋୱ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଲଭିସ୍ସତି, ଇଦାନେୱ ତଂ ମାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କାଳିଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଗଚ୍ଛ, ଜେ, ୱଜତୋ ଗୁନ୍ନଂ ନିକ୍ଖମନୱେଲାୟ ୱଜଦ୍ୱାରମଜ୍ଝେ ଇମଂ ତିରିୟଂ ନିପଜ୍ଜାପେହି, ଗାୱିୟୋ ନଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ମାରେସ୍ସନ୍ତି, ମଦ୍ଦିତାମଦ୍ଦିତଭାୱଂ ପନସ୍ସ ଞତ୍ୱା ଏହୀ''ତି ଆହ। ସା ଗନ୍ତ୍ୱା ଗୋପାଲକେନ ୱଜଦ୍ୱାରେ ୱିୱଟମତ୍ତେୟେୱ ତଂ ତଥା ନିପଜ୍ଜାପେସି।

ଗୋଗଣଜେଟ୍ଠକୋ ଉସଭୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କାଲେ ସବ୍ବପଚ୍ଛା ନିକ୍ଖମନ୍ତୋପି ତଂ ଦିୱସଂ ସବ୍ବପଠମଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଦାରକଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପାଦାନଂ ଅନ୍ତରେ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅନେକସତଗାୱିୟୋ ଉସଭସ୍ସ ଦ୍ୱେ ପସ୍ସାନି ଘଂସନ୍ତିୟୋ ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ଗୋପାଲକୋପି ‘‘ଅୟଂ ଉସଭୋ ପୁବ୍ବେ ସବ୍ବପଚ୍ଛା ନିକ୍ଖମତି, ଅଜ୍ଜ ପନ ସବ୍ବପଠମଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୱଜଦ୍ୱାରମଜ୍ଝେ ନିଚ୍ଚଲୋୱ ଠିତୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ନିପନ୍ନଂ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ପୁତ୍ତସିନେହଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା, ‘‘ପୁତ୍ତୋ ମେ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ଗେହଂ ନେସି।

କାଳୀ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିନା ପୁଚ୍ଛିତା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ‘‘ଗଚ୍ଛ, ନଂ ପୁନ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଆନେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତା ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ପୁନ ଆନେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଅଥ ନଂ ଆହ – ‘‘ଅମ୍ମ, କାଳୀ ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଉଟ୍ଠାୟ ୱାଣିଜ୍ଜାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ଇମଂ ନେତ୍ୱା ଚକ୍କମଗ୍ଗେ ନିପଜ୍ଜାପେହି, ଗୋଣା ୱା ନଂ ମଦ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଚକ୍କା ୱା ଛିନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି, ପୱତ୍ତିଂ ଚସ୍ସ ଞତ୍ୱାୱ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ସା ତଂ ନେତ୍ୱା ଚକ୍କମଗ୍ଗେ ନିପଜ୍ଜାପେସି। ତଦା ସାକଟିକଜେଟ୍ଠକୋ ପୁରତୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ଗୋଣା ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱା ଧୁରଂ ଛଡ୍ଡେସୁଂ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ପାଜିୟମାନାପି ପୁରତୋ ନ ଗଚ୍ଛିଂସୁ। ଏୱଂ ତସ୍ସ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱାୟମନ୍ତସ୍ସେୱ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠହି। ସୋ ‘‘କିଂ ନାମେତଂ ଗୋଣା କରିଂସୂ’’ତି ମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭାରିୟଂ ୱତ ମେ କମ୍ମ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ପୁତ୍ତୋ ମେ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ତଂ ଗେହଂ ନେସି।

କାଳୀ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିନା ପୁଚ୍ଛିତା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା, ‘‘ଗଚ୍ଛ, ନଂ ପୁନ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଆନେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତା ତଥା ଅକାସି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଆହ – ‘‘ଇଦାନି ନଂ ଆମକସୁସାନଂ ନେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତରେ ନିପଜ୍ଜାପେହି, ତତ୍ଥ ସୁନଖାଦୀହି ୱା ଖାଦିତୋ, ଅମନୁସ୍ସେହି ୱା ପହଟୋ ମରିସ୍ସତି, ମାତାମତଭାୱଞ୍ଚସ୍ସ ଜାନିତ୍ୱାୱ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ସା ତଂ ନେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ଅଟ୍ଠାସି। ତଂ ସୁନଖୋ ୱା କାକୋ ୱା ଅମନୁସ୍ସୋ ୱା ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ‘‘ନନୁ ଚସ୍ସ ନେୱ ମାତା ନ ପିତା ନ ଭାତିକାଦୀସୁ କୋଚି ରକ୍ଖିତା ନାମ ଅତ୍ଥି, କୋ ତଂ ରକ୍ଖତୀ’’ତି? ସୁନଖକାଲେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ସିନେହେନ ପୱତ୍ତିତଭୁକ୍କରଣମତ୍ତମେୱ ତଂ ରକ୍ଖତି। ଅଥେକୋ ଅଜପାଲକୋ ଅନେକସହସ୍ସା ଅଜା ଗୋଚରଂ ନେନ୍ତୋ ସୁସାନପସ୍ସେନ ଗଚ୍ଛତି। ଏକା ଅଜା ପଣ୍ଣାନି ଖାଦମାନା ଗଚ୍ଛନ୍ତରଂ ପୱିଟ୍ଠା ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ଜଣ୍ଣୁକେହି ଠତ୍ୱା ଦାରକସ୍ସ ଥନଂ ଅଦାସି, ଅଜପାଲକେନ ‘‘ହେ ହେ’’ତି ସଦ୍ଦେ କତେପି ନ ନିକ୍ଖମି। ସୋ ‘‘ୟଟ୍ଠିୟା ନଂ ପହରିତ୍ୱା ନୀହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ଜଣ୍ଣୁକେହି ଠତ୍ୱା ଦାରକଂ ଖୀରଂ ପାୟନ୍ତିଂ ଅଜିଂ ଦିସ୍ୱା ଦାରକେ ପୁତ୍ତସିନେହଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା, ‘‘ପୁତ୍ତୋ ମେ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ଆଦାୟ ପକ୍କାମି।

କାଳୀ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିନା ପୁଚ୍ଛିତା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା, ‘‘ଗଚ୍ଛ, ତଂ ପୁନ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଆନେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତା ତଥା ଅକାସି। ଅଥ ନଂ ଆହ – ‘‘ଅମ୍ମ କାଳୀ, ଇମଂ ଆଦାୟ ଚୋରପପାତପବ୍ବତଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ପପାତେ ଖିପ, ପବ୍ବତକୁଚ୍ଛିୟଂ ପଟିହଞ୍ଞମାନୋ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକୋ ହୁତ୍ୱା ଭୂମିୟଂ ପତିସ୍ସତି, ମତାମତଭାୱଞ୍ଚସ୍ସ ଞତ୍ୱାୱ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ସା ତଂ ତତ୍ଥ ନେତ୍ୱା ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ଠତ୍ୱା ଖିପି। ତଂ ଖୋ ପନ ପବ୍ବତକୁଚ୍ଛିଂ ନିସ୍ସାୟ ମହାୱେଳୁଗୁମ୍ବୋ ପବ୍ବତାନୁସାରେନେୱ ୱଡ୍ଢି, ତସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ଘନଜାତୋ ଜିଞ୍ଜୁକଗୁମ୍ବୋ ଅୱତ୍ଥରି। ଦାରକୋ ପତନ୍ତୋ କୋଜୱକେ ୱିୟ ତସ୍ମିଂ ପତି। ତଂ ଦିୱସଞ୍ଚ ନଳକାରଜେଟ୍ଠକସ୍ସ ୱେଳୁବଲି ପତ୍ତୋ ହୋତି। ସୋ ପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ୱେଳୁଗୁମ୍ବଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଆରଭି। ତସ୍ମିଂ ଚଲନ୍ତେ ଦାରକୋ ସଦ୍ଦମକାସି। ସୋ ‘‘ଦାରକସଦ୍ଦୋ ୱିୟା’’ତି ଏକେନ ପସ୍ସେନ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ପୁତ୍ତୋ ମେ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଆଦାୟ ଗତୋ।

କାଳୀ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେନ ପୁଚ୍ଛିତା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା, ‘‘ଗଚ୍ଛ, ନଂ ପୁନ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଆନେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତା ତଥା ଅକାସି। ସେଟ୍ଠିନୋ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କରୋନ୍ତସ୍ସେୱ ଦାରକୋ ୱଡ୍ଢିତୋ ‘‘ଘୋସକୋ’’ତ୍ୱେୱସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ସେଟ୍ଠିନୋ ଅକ୍ଖିମ୍ହି କଣ୍ଟକୋ ୱିୟ ଖାୟି, ଉଜୁକଂ ତଂ ଓଲୋକେତୁମ୍ପି ନ ୱିସହତି। ଅଥସ୍ସ ମାରଣୂପାୟଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ସହାୟକସ୍ସ କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘କଦା ତ୍ୱଂ ଆୱାପଂ ଆଳିମ୍ପେସ୍ସସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା – ‘‘ସ୍ୱେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ତେନ ହି ଇଦଂ ସହସ୍ସଂ ଗହେତ୍ୱା ମମ ଏକଂ କମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ, ସାମୀ’’ତି? ‘‘ଏକୋ ମେ ଅୱଜାତପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ତୱ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସ୍ସାମି, ଅଥ ନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗବ୍ଭଂ ପୱେସେତ୍ୱା ତିଖିଣାୟ ୱାସିୟା ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚାଟିୟଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆୱାପେ ପଚେୟ୍ୟାସି, ଇଦଂ ତେ ସହସ୍ସଂ ସଚ୍ଚକାରସଦିସଂ। ଉତ୍ତରିଂ ପନ ତେ କତ୍ତବ୍ବୟୁତ୍ତକଂ ପଚ୍ଛା କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। କୁମ୍ଭକାରୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ସେଟ୍ଠି ପୁନଦିୱସେ ଘୋସକଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା, ‘‘ହିୟ୍ୟୋ ମୟା କୁମ୍ଭକାରୋ ଏକଂ କମ୍ମଂ ଆଣତ୍ତୋ, ଏହି, ତ୍ୱଂ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦେହି – ‘ହିୟ୍ୟୋ କିର ମେ ପିତରା ଆଣତ୍ତଂ କମ୍ମଂ ନିପ୍ଫାଦେହୀ’’’ତି ପହିଣି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ଅଗମାସି। ତଂ ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଇତରୋ ସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତୋ ଦାରକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗୁଳଂ କୀଳନ୍ତୋ ଦିସ୍ୱା ତଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା, ‘‘କୁହିଂ ଗଚ୍ଛସି ଭାତିକା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ପିତୁ ସାସନଂ ଗହେତ୍ୱା କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ସନ୍ତିକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ ତତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମି। ଇମେ ମଂ ଦାରକା ବହୁଂ ଲକ୍ଖଂ ଜିନିଂସୁ, ତଂ ମେ ପଟିଜିନିତ୍ୱା ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଅହଂ ପିତୁ ଭାୟାମୀ’’ତି। ‘‘ମା ଭାୟି, ଭାତିକ, ଅହଂ ତଂ ସାସନଂ ହରିସ୍ସାମି। ବହୂହି ଜିତୋ, ୟାୱାହଂ ଆଗଚ୍ଛାମି, ତାୱ ମେ ଲକ୍ଖଂ ପଟିଜିନା’’ତି।

ଘୋସକୋ କିର ଗୁଠଅକୀଠଆଯ ଛେକୋ, ତେନ ନଂ ଏୱଂ ନିବନ୍ଧି। ସୋପି ତଂ ‘‘ତେନ ହି ଗନ୍ତ୍ୱା କୁମ୍ଭକାରଂ ୱଦେହି – ‘ପିତରା କିର ମେ ହିଯ୍ୟୋ ଏକଂ କମ୍ମଂ ଆଣତ୍ତଂ, ତଂ ନିପ୍ଫାଦେହୀ’’’ତି ୱତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ସୋ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥା ଅୱଚ। ଅଥ ନଂ କୁମ୍ଭକାରୋ ସେଟ୍ଠିନା ୱୁତ୍ତନିଯାମେନେୱ ମାରେତ୍ୱା ଆୱାପେ ଖିପି। ଘୋସକୋପି ଦିୱସଭାଗଂ କୀଠଇତ୍ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ତାତ, ନ ଗତୋସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅଗତକାରଣଞ୍ଚ କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଗତକାରଣଞ୍ଚ ଆରୋଚେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠି ‘‘ଅହଂ ଧୀ’’ତି ମହାୱିରୱଂ ୱିରୱିତ୍ୱା ସକଲସରୀରେ ପକ୍କୁଥିତଲୋହିତୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ଭୋ, କୁମ୍ଭକାର, ମା ମଂ ନାସଯି, ମା ମଂ ନାସଯୀ’’ତି ବାହା ପଗ୍ଗଯ୍ହ କନ୍ଦନ୍ତୋ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। କୁମ୍ଭକାରୋ ତଂ ତଥା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ସାମି, ମା ସଦ୍ଦଂ କରି, କମ୍ମଂ ତେ ନିପ୍ଫନ୍ନ’’ନ୍ତି ଆହ। ସୋ ପବ୍ବତେନ ୱିଯ ମହନ୍ତେନ ସୋକେନ ଅୱତ୍ଥଟୋ ହୁତ୍ୱା ଅନପ୍ପକଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେସି। ଯଥା ତଂ ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ପଦୁସ୍ସମାନୋ। ତେନାହ ଭଗୱା –

‘‘ଯୋ ଦଣ୍ଡେନ ଅଦଣ୍ଡେସୁ, ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠେସୁ ଦୁସ୍ସତି;

ଦସନ୍ନମଞ୍ଞତରଂ ଠାନଂ, ଖିପ୍ପମେୱ ନିଗଚ୍ଛତି।

‘‘ୱେଦନଂ ଫରୁସଂ ଜାନିଂ, ସରୀରସ୍ସ ଚ ଭେଦନଂ;

ଗରୁକଂ ୱାପି ଆବାଧଂ, ଚିତ୍ତକ୍ଖେପଞ୍ଚ ପାପୁଣେ।

‘‘ରାଜତୋ ୱା ଉପସଗ୍ଗଂ, ଅବ୍ଭକ୍ଖାନଞ୍ଚ ଦାରୁଣଂ;

ପରିକ୍ଖଯଞ୍ଚ ଞାତୀନଂ, ଭୋଗାନଞ୍ଚ ପଭଙ୍ଗୁରଂ।

‘‘ଅଥ ୱାସ୍ସ ଅଗାରାନି, ଅଗ୍ଗି ଡହତି ପାୱକୋ;

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ, ନିରଯଂ ସୋପପଜ୍ଜତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୧୩୭-୧୪୦);

ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ପୁନ ନଂ ସେଟ୍ଠି ଉଜୁକଂ ଓଲୋକେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ‘‘କିନ୍ତି ନଂ ମାରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ, ‘‘ମମ ଗାମସତେ ଆଯୁତ୍ତକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପେସେତ୍ୱା ମାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ଉପାଯଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅଯଂ ମେ ଅୱଜାତପୁତ୍ତୋ, ଇମଂ ମାରେତ୍ୱା ୱଚ୍ଚକୂପେ ଖିପତୁ, ଏୱଂ କତେ ଅହଂ ମାତୁଲସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ପଚ୍ଛା ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ତସ୍ସ ପଣ୍ଣଂ ଲିଖିତ୍ୱା, ‘‘ତାତ ଘୋସକ, ଅମ୍ହାକଂ ଗାମସତେ ଆଯୁତ୍ତକୋ ଅତ୍ଥି, ଇମଂ ପଣ୍ଣଂ ହରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଦେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଣ୍ଣଂ ତସ୍ସ ଦୁସ୍ସନ୍ତେ ବନ୍ଧି। ସୋ ପନ ଅକ୍ଖରସମଯଂ ନ ଜାନାତି। ଦହରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହି ନଂ ମାରାପେନ୍ତୋୱ ସେଟ୍ଠି ମାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, କିଂ ଅକ୍ଖରସମଯଂ ସିକ୍ଖାପେସ୍ସତି? ଇତି ସୋ ଅତ୍ତନୋ ମାରାପନପଣ୍ଣମେୱ ଦୁସ୍ସନ୍ତେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ପାଥେଯ୍ୟଂ ମେ, ତାତ, ନତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ପାଥେଯ୍ୟେନ ତେ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି, ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ‘ଅସୁକଗାମେ ନାମ ମମସହାଯକୋ ସେଟ୍ଠି ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଘରେ ପାତରାସଂ କତ୍ୱା ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛାହୀ’’’ତି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ପିତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ତଂ ଗାମଂ ପତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଘରଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଜାଯଂ ପସ୍ସି। ‘‘ତ୍ୱଂ କୁତୋ ଆଗତୋସୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଅନ୍ତୋନଗରତୋ’’ତି ଆହ। ‘‘କସ୍ସ ପୁତ୍ତୋସୀ’’ତି? ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ସହାଯକସେଟ୍ଠିନୋ, ଅମ୍ମା’’ତି। ‘‘ତ୍ୱଂସି ଘୋସକୋ ନାମା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଅମ୍ମା’’ତି। ତସ୍ସା ସହ ଦସ୍ସନେନେୱ ତସ୍ମିଂ ପୁତ୍ତସିନେହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସେଟ୍ଠିନୋ ପନେକା ଧୀତା ଅତ୍ଥି ପନ୍ନରସସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକା ଅଭିରୂପା ପାସାଦିକା, ତଂ ରକ୍ଖିତୁଂ ଏକମେୱ ପେସନକାରିକଂ ଦାସିଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ତଭୂମିକସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ଉପରିମତଲେ ସିରିଗବ୍ଭେ ୱସାପେନ୍ତି। ସେଟ୍ଠିଧୀତା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ତଂ ଦାସିଂ ଅନ୍ତରାପଣଂ ପେସେସି। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠିଜାଯା ଦିସ୍ୱା, ‘‘କୁହିଂ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଅଯ୍ୟଧୀତାଯ ପେସନେନା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଇତୋ ତାୱ ଏହି, ତିଟ୍ଠତୁ ପେସନଂ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ମେ ପୀଠକଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ତେଲଂ ମକ୍ଖିତ୍ୱା ସଯନଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଦେହି, ପଚ୍ଛା ପେସନଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି ଆହ। ସା ତଥା ଅକାସି।

ଅଥ ନଂ ଚିରେନାଗତଂ ସେଟ୍ଠିଧୀତା ସନ୍ତଜ୍ଜେସି। ଅଥ ନଂ ସା ଆହ – ‘‘ମା ମେ କୁଜ୍ଝି, ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ଘୋସକୋ ଆଗତୋ, ତସ୍ସ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗତାମ୍ହୀ’’ତି। ସେଟ୍ଠିଧୀତାଯ ‘‘ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ଘୋସକୋ’’ତି ନାମଂ ସୁତ୍ୱାୱ ପେମଂ ଛୱିଆଦୀନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ଆହଚ୍ଚ ଠିତଂ। କୋତୁହଲକାଲସ୍ମିଞ୍ହି ସା ତସ୍ସ ପଜାପତୀ ହୁତ୍ୱା ନାଳିକୋଦନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଦାସି, ତସ୍ସାନୁଭାୱେନାଗନ୍ତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତା। ଇତି ତଂ ସୋ ପୁବ୍ବସିନେହୋ ଅୱତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗଣ୍ହି। ତେନାହ ଭଗୱା –

‘‘ପୁବ୍ବେଵ ସନ୍ନିଵାସେନ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନହିତେନ ଵା;

ଏଵଂ ତଂ ଜାଯତେ ପେମଂ, ଉପ୍ପଲଂଵ ଯଥୋଦକେ’’ତି। (ଜା। ୧।୨।୧୭୪);

ଅଥ ନଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କୁହିଂ ସୋ, ଅମ୍ମା’’ତି? ‘‘ସଯନେ ନିପନ୍ନୋ ନିଦ୍ଦାଯତୀ’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନସ୍ସ ହତ୍ଥେ କିଞ୍ଚୀ’’ତି? ‘‘ଦୁସ୍ସନ୍ତେ ପଣ୍ଣଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ସା ‘‘କିଂ ପଣ୍ଣଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତେ ମାତାପିତୂନଂ ଅଞ୍ଞଵିହିତତାଯ ଅପସ୍ସନ୍ତାନଂ ଓତରିତ୍ଵା ସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ତଂ ପଣ୍ଣଂ ମୋଚେତ୍ଵା ଆଦାଯ ଅତ୍ତନୋ ଗବ୍ଭଂ ପଵିସିତ୍ଵା ଦ୍ଵାରଂ ପିଧାଯ ଵାତପାନଂ ଵିଵରିତ୍ଵା ଅକ୍ଖରସମଯେ କୁସଲତାଯ ପଣ୍ଣଂ ଵାଚେତ୍ଵା, ‘‘ଅହୋ ଵତ ବାଲୋ, ଅତ୍ତନୋ ମରଣପଣ୍ଣଂ ଦୁସ୍ସନ୍ତେ ବନ୍ଧିତ୍ଵା ଵିଚରତି, ସଚେ ମଯା ନ ଦିଟ୍ଠଂ ଅସ୍ସ, ନତ୍ଥିସ୍ସ ଜୀଵିତ’’ନ୍ତି ତଂ ପଣ୍ଣଂ ଫାଲେତ୍ଵା ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଵଚନେନ ଅପରଂ ପଣ୍ଣଂ ଲିଖି – ‘‘ଅଯଂ ମମ ପୁତ୍ତୋ ଘୋସକୋ ନାମ, ଗାମସତତୋ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଆହରାପେତ୍ଵା ଇମସ୍ସ ଜନପଦସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତରା ସଦ୍ଧିଂ ମଙ୍ଗଲଂ କତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଵସନଗାମସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ଦ୍ଵିଭୂମକଂ ଗେହଂ କାରେତ୍ଵା ପାକାରପରିକ୍ଖେପେନ ଚେଵ ପୁରିସଗୁତ୍ତିଯା ଚ ସୁସଂଵିହିତାରକ୍ଖଂ କରୋତୁ, ମଯ୍ହଞ୍ଚ ‘ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ମଯା କତ’ନ୍ତି ସାସନଂ ପେସେତୁ, ଏଵଂ କତେ ଅହଂ ମାତୁଲସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ପଚ୍ଛା ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି, ଲିଖିତ୍ଵା ଚ ପନ ସଙ୍ଘରିତ୍ଵା ଓତରିତ୍ଵା ଦୁସ୍ସନ୍ତେଯେଵସ୍ସ ବନ୍ଧି।

ସୋ ଦିଵସଭାଗଂ ନିଦ୍ଦାଯିତ୍ଵା ଉଟ୍ଠାଯ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ଵା ପକ୍କାମି। ପୁନଦିଵସେ ପାତୋଵ ତଂ ଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଆଯୁତ୍ତକଂ ଗାମକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତଂଯେଵ ପସ୍ସି। ସୋ ତଂ ଦିସ୍ଵା, ‘‘କିଂ, ତାତା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ପିତରା ମେ ତୁମ୍ହାକଂ ପଣ୍ଣଂ ପେସିତ’’ନ୍ତି। ‘‘କିଂ ପଣ୍ଣଂ, ତାତ, ଆହରା’’ତି ପଣ୍ଣଂ ଗହେତ୍ଵା ଵାଚେତ୍ଵା ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ‘‘ପସ୍ସଥ, ଭୋ, ମମ ସାମିନୋ ମଯି ସିନେହଂ କତ୍ଵା ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ମେ ମଙ୍ଗଲଂ କରୋତୂ’’ତି ମମ ସନ୍ତିକଂ ପହିଣି। ‘‘ସୀଘଂ ଦାରୁଆଦୀନି ଆହରଥା’’ତି ଗହପତିକେ ଵତ୍ଵା ଗାମମଜ୍ଝେ ଵୁତ୍ତପକାରଂ ଗେହଂ କାରାପେତ୍ଵା ଗାମସତତୋ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଆହରାପେତ୍ଵା ଜନପଦସେଟ୍ଠିନୋ ସନ୍ତିକା ଧୀତରଂ ଆନେତ୍ଵା ମଙ୍ଗଲଂ କତ୍ଵା ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସାସନଂ ପହିଣି ‘‘ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ମଯା କତ’’ନ୍ତି।

ତଂ ସୁତ୍ଵା ସେଟ୍ଠିନୋ ‘‘ଯଂ କାରେମି, ତଂ ନ ହୋତି; ଯଂ ନ କାରେମି, ତଦେଵ ହୋତୀ’’ତି ମହନ୍ତଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ପୁତ୍ତସୋକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସୋ ସୋକୋ ଏକତୋ ହୁତ୍ଵା କୁଚ୍ଛିଡାହଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ଵା ଅତିସାରଂ ଜନେସି। ସେଟ୍ଠିଧୀତାପି ‘‘ସଚେ କୋଚି ସେଟ୍ଠିନୋ ସନ୍ତିକା ଆଗଚ୍ଛତି, ମମ ଅକଥେତ୍ଵା ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମତରଂ ମା କଥଯିତ୍ଥା’’ତି ଜନେ ଆଣାପେସି। ସେଟ୍ଠିପି ଖୋ ‘‘ଦାନି ତଂ ଦୁଟ୍ଠପୁତ୍ତଂ ମମ ସାପତେଯ୍ୟସ୍ସ ସାମିକଂ ନ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା ଏକଂ ଆଯୁତ୍ତକଂ ଆହ – ‘‘ମାତୁଲ, ପୁତ୍ତଂ ମେ ଦଟ୍ଠୁକାମୋମ୍ହି, ଏକଂ ପାଦମୂଲିକଂ ପେସେତ୍ଵା ମମ ପୁତ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେହୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ଵତ୍ଵା ପଣ୍ଣଂ ଦତ୍ଵା ଏକଂ ପୁରିସଂ ପେସେସି। ସେଟ୍ଠିଧୀତାପି ତସ୍ସ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ଦ୍ଵାରେ ଠିତଭାଵଂ ସୁତ୍ଵା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ଵା, ‘‘କିଂ, ତାତା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ଆହ – ‘‘ସେଟ୍ଠି ଗିଲାନୋ, ପୁତ୍ତଂ ପସ୍ସିତୁଂ ପକ୍କୋସାପେସି, ଅଯ୍ୟେ’’ତି। ‘‘କିଂ, ତାତ, ବଲଵା, ଦୁବ୍ବଲୋ’’ତି? ‘‘ବଲଵା ତାଵ, ଆହାରଂ ଭୁଞ୍ଜତିଯେଵ, ଅଯ୍ୟେ’’ତି। ସା ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଂ ଅଜାନାପେତ୍ଵାଵ ତସ୍ସ ନିଵେସନଞ୍ଚ ପରିବ୍ବଯଞ୍ଚ ଦାପେତ୍ଵା ‘‘ମଯା ପେସିତକାଲେ ଗମିସ୍ସସି, ଅଚ୍ଛସ୍ସୁ ତାଵା’’ତି ଆହ। ସେଟ୍ଠି ପୁନ ଆଯୁତ୍ତକଂ ଅଵଚ, ‘‘କିଂ, ମାତୁଲ, ନ ତେ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପହିତ’’ନ୍ତି? ‘‘ପହିତଂ, ସାମି, ଗତପୁରିସୋ ନ ତାଵ ଏତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ପୁନ ଅପରଂ ପେସେହୀ’’ତି। ସୋ ପେସେସି। ସେଟ୍ଠିଧୀତା ତସ୍ମିମ୍ପି ତଥେଵ ପଟିପଜ୍ଜି। ଅଥ ସେଟ୍ଠିନୋ ରୋଗୋ ବଲଵା ଜାତୋ, ଏକଂ ଭାଜନଂ ପଵିସତି, ଏକଂ ନିକ୍ଖମତି। ପୁନ ସେଟ୍ଠି ଆଯୁତ୍ତକଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କିଂ, ମାତୁଲ, ନ ତେ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପହିତ’’ନ୍ତି? ‘‘ପହିତଂ, ସାମି, ଗତପୁରିସୋ ନ ତାଵ ଏତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ପୁନ ଅପରଂ ପେସେହୀ’’ତି। ସୋ ପେସେସି। ସେଟ୍ଠିଧୀତା ତତିଯଵାରେ ଆଗତମ୍ପି ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ‘‘ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ, ଅଯ୍ୟେ, ସେଟ୍ଠି ଆହାରଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ମଚ୍ଚୁପରାଯଣୋ ଜାତୋ, ଏକଂ ଭାଜନଂ ନିକ୍ଖମତି , ଏକଂ ପଵିସତୀ’’ତି ଆହ। ସେଟ୍ଠିଧୀତା ‘‘ଇଦାନି ଗନ୍ତୁଂ କାଲୋ’’ତି ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ‘‘ପିତା ତେ କିର ଗିଲାନୋ’’ତି ଆରୋଚେତ୍ଵା ‘‘କିଂ ଵଦେସି ଭଦ୍ଦେ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ଅଫାସୁକମସ୍ସ, ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଇଦାନି କିଂ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ସାମି? ‘‘ଗାମସତତୋ ଵୁଟ୍ଠାନକପଣ୍ଣାକାରଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ଵା ପସ୍ସିସ୍ସାମ ନ’’ନ୍ତି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ପଣ୍ଣାକାରଂ ଆହରାପେତ୍ଵା ସକଟେହି ଆଦାଯ ପକ୍କାମି।

ଅଥ ନଂ ସା ‘‘ପିତା ତେ ଦୁବ୍ବଲୋ, ଏତ୍ତକଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଗହେତ୍ଵା ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ପପଞ୍ଚୋ ଭଵିସ୍ସତି, ଏତଂ ନିଵତ୍ତାପେହୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ତଂ ସବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ କୁଲଗେହଂ ପେସେତ୍ଵା ପୁନ ତଂ ଆହ – ‘‘ସାମି, ତ୍ଵଂ ଅତ୍ତନୋ ପିତୁ ପାଦପସ୍ସେ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟାସି, ଅହଂ ଉସ୍ସୀସକପସ୍ସେ ଠସ୍ସାମୀ’’ତି। ଗେହଂ ପଵିସମାନାଯେଵ ଚ ‘‘ଗେହସ୍ସ ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଅତ୍ତନୋ ପୁରିସେ ଆଣାପେସି। ପଵିଟ୍ଠକାଲେ ପନ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ପିତୁ ପାଦପସ୍ସେ ଅଟ୍ଠାସି, ଇତରା ଉସ୍ସୀସକପସ୍ସେ।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସେଟ୍ଠି ଉତ୍ତାନକୋ ନିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଆଯୁତ୍ତକୋ ପନ ତସ୍ସ ପାଦେ ପରିମଜ୍ଜନ୍ତୋ ‘‘ପୁତ୍ତୋ ତେ, ସାମି, ଆଗତୋ’’ତି ଆହ। ‘‘କୁହିଂ ସୋ’’ତି? ‘‘ଏସ ପାଦମୂଲେ ଠିତୋ’’ତି। ଅଥ ନଂ ଦିସ୍ଵା ଆଯକମ୍ମିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ଵା, ‘‘ମମ ଗେହେ କିତ୍ତକଂ ଧନ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସାମି, ଧନସ୍ସେଵ

ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିଯୋ, ଉପଭୋଗପରିଭୋଗଭଣ୍ଡାନଂ ପନ ୱନଗାମକ୍ଖେତ୍ତଦ୍ୱିପଦଚତୁପ୍ପଦଯାନୱାହନାନଞ୍ଚ ଅଯଞ୍ଚ ଅଯଞ୍ଚ ପରିଚ୍ଛେଦୋ”ତି ୱୁତ୍ତେ, “ଅହଂ ଏତ୍ତକଂ ଧନଂ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଘୋସକସ୍ସ ନ ଦେମୀ”ତି ୱତ୍ତୁକାମୋ “ଦେମୀ”ତି ଆହ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଧୀତା “ଅଯଂ ପୁନ କଥେନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି କଥେଯ୍ଯା”ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସୋକାତୁରା ୱିଯ କେସେ ୱିକିରିତ୍ୱା ରୋଦମାନା “କିଂ ନାମେତଂ, ତାତ, ୱଦେଥ, ଇଦମ୍ପି ନାମ ୱୋ ୱଚନଂ ସୁଣୋମ, ଅଲକ୍ଖିକା ୱତମ୍ହା”ତି ୱତ୍ୱା ମତ୍ଥକେନ ନଂ ଉରମଜ୍ଝେ ପହରନ୍ତୀ ପତିତ୍ୱା ଯଥା ପୁନ ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତଥାସ୍ସ ଉରମଜ୍ଝେ ମତ୍ଥକେନ ଘଂସେନ୍ତୀ ଆରୋଦନଂ ଦସ୍ସେସି। ସେଟ୍ଠି ତଂଖଣଞ୍ଞେୱ କାଲମକାସି। “ସେଟ୍ଠି ମତୋ”ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଉତେନସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚଯିଂସୁ। ରାଜା ତସ୍ସ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କାରାପେତ୍ୱା, “ଅତ୍ଥି ପନସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ୱା ଧୀତା ୱା”ତି ପୁଚ୍ଛି। “ଅତ୍ଥି, ଦେୱ, ଘୋସକୋ ନାମ ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ, ସବ୍ବଂ ସାପତେଯ୍ଯଂ ତସ୍ସ ନିଯ୍ଯାଦେତ୍ୱାୱ ମତୋ, ଦେୱା”ତି।

ରାଜା ଅପରଭାଗେ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେସି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଦିୱସେ ଦେୱୋ ୱସ୍ସି। ରାଜଙ୍ଗଣେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଉଦକଂ ସଣ୍ଠାତି। ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ “ରାଜାନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ”ତି ପାଯାସି। ରାଜା ୱାତପାନଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ରାଜଙ୍ଗଣେ ଉଦକଂ ଲଙ୍ଘିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତଂ “ତ୍ୱଂ ଘୋସକୋ ନାମ, ତାତା”ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା “ଆମ, ଦେୱା”ତି ୱୁତ୍ତେ “ପିତା ମେ ମତୋତି ମା ସୋଚି, ତୱ ପେତ୍ତିକଂ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ତୁଯ୍ହମେୱ ଦସ୍ସାମୀ”ତି ତଂ ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା “ଗଚ୍ଛ, ତାତା”ତି ଉଯ୍ଯୋଜେସି। ରାଜା ଗଚ୍ଛନ୍ତଞ୍ଚ ନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋୱ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ଆଗମନକାଲେ ଲଙ୍ଘିତଂ ଉଦକଂ ଗମନକାଲେ ଓତରିତ୍ୱା ସଣିକଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ରାଜା ତତୋୱ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, “କିଂ ନୁ ଖୋ, ତାତ, ତ୍ୱଂ ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଉଦକଂ ଲଙ୍ଘିତ୍ୱା ଆଗମ୍ମ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଓତରିତ୍ୱା ସଣିକଂ ଗଚ୍ଛସୀ”ତି ପୁଚ୍ଛି। “ଆମ, ଦେୱ, ଅହଂ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ କୁମାରକୋ, କୀଳନକାଲୋ ନାମ, ସୋ ଇଦାନି ପନ ମେ ଦେୱେନ ଠାନନ୍ତରଂ ପଟିସ୍ସୁତଂ। ତସ୍ମା ଯଥା ପୁରେ ଅଚରିତ୍ୱା ଇଦାନି ସନ୍ନିସିନ୍ନେନ ହୁତ୍ୱା ଚରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ”ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା “ଧିତିମାଯଂ ପୁରିସୋ, ଇଦାନେୱସ୍ସ ଠାନନ୍ତରଂ ଦସ୍ସାମୀ”ତି ପିତରା ଭୁତ୍ତଂ ଭୋଗଂ ଦତ୍ୱା ସବ୍ବସତେନ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଅଦାସି।

ସୋ ରଥେ ଠତ୍ୱା ନଗରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ ଅକାସି। ଓଲୋକିତୋଲୋକିତଟ୍ଠାନଂ କମ୍ପତି। ସେଟ୍ଠିଧୀତା କାଳିଦାସିଯା ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତଯମାନା ନିସିନ୍ନା “ଅମ୍ମ କାଳି, ପୁତ୍ତସ୍ସ ତେ ଏତ୍ତିକା ସମ୍ପତ୍ତି ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନା”ତି ଆହ। “କିଂ କାରଣା, ଅମ୍ମା”ତି? “ଅଯଞ୍ହି ଅତ୍ତନୋ ମରଣପଣ୍ଣଂ ଦୁସ୍ସନ୍ତେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଘରଂ ଆଗତୋ, ଅଥସ୍ସ ମଯା ତଂ ପଣ୍ଣଂ ଫାଲେତ୍ୱା ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ମଙ୍ଗଲକରଣତ୍ଥାଯ ଅଞ୍ଞଂ ପଣ୍ଣଂ ଲିଖିତ୍ୱା ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ତତ୍ଥ ଆରକ୍ଖୋ କତୋ”ତି। “ଅମ୍ମ, ତ୍ୱଂ ଏତ୍ତକଂ ପସ୍ସସି, ଇମଂ ପନ ସେଟ୍ଠି ଦହରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମାରେତୁକାମୋ ମାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, କେୱଲଂ ଇମଂ ନିସ୍ସାଯ ବହୁଂ ଧନଂ ଖୀଯୀ”ତି। “ଅମ୍ମ, ଅତିଭାରିଯଂ ୱତ ସେଟ୍ଠିନା କତ”ନ୍ତି। ନଗରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଗେହଂ ପୱିସନ୍ତଂ ପନ ନଂ ଦିସ୍ୱା, “ଅଯଂ ଏତ୍ତିକା ସମ୍ପତ୍ତି ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନା”ତି ହସିତଂ ଅକାସି। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ଦିସ୍ୱା, “କିଂ କାରଣା ହସୀ”ତି ପୁଚ୍ଛି। “ଏକଂ କାରଣଂ ନିସ୍ସାଯା”ତି। “କଥେହି ନ”ନ୍ତି? “ସା ନ କଥେସି”। ସୋ “ସଚେ ନ କଥେସ୍ସସି, ଦ୍ୱିଧା ତଂ ଛିନ୍ଦିସ୍ସାମୀ”ତି ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅସିଂ ନିକ୍କଡ୍ଢି। ସା “ଅଯଂ ଏତ୍ତିକା ସମ୍ପତ୍ତି ତଯା ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଲଦ୍ଧାତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ହସିତ”ନ୍ତି ଆହ। “ଯଦି ମମ ପିତରା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ମଯ୍ହଂ ନିଯ୍ଯାଦିତଂ, ତ୍ୱଂ ଏତ୍ଥ କିଂ ହୋସୀ”ତି? ସୋ କିର ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ କିଞ୍ଚି ନ ଜାନାତି, ତେନସ୍ସା ୱଚନଂ ନ ସଦ୍ଦହି। ଅଥସ୍ସ ସା “ତୁମ୍ହାକଂ ପିତରା ମରଣପଣ୍ଣଂ ଦତ୍ୱା ପେସିତା, ତୁମ୍ହେ ମଯା ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କତ୍ୱା ରକ୍ଖିତା”ତି ସବ୍ବଂ କଥେସି। “ତ୍ୱଂ ଅଭୂତଂ କଥେସୀ”ତି ଅସଦ୍ଦହନ୍ତୋ “ମାତରଂ କାଳିଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ”ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା “ଏୱଂ କିର, ଅମ୍ମା”ତି। “ଆମ, ତାତ, ଦହରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂ ମାରେତୁକାମୋ ମାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତଂ ନିସ୍ସାଯ ବହୁଂ ଧନଂ ଖୀଯି, ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ତ୍ୱଂ ମରଣତୋ ମୁତ୍ତୋ, ଇଦାନି ଭୋଗଗାମତୋ ଆଗମ୍ମ ସବ୍ବସତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ତୋ”ତି। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା “ଭାରିଯଂ ୱତ କମ୍ମଂ, ଏୱରୂପା ଖୋ ପନ ମରଣା ମୁତ୍ତସ୍ସ ମମ ପମାଦଜୀୱିତଂ ଜୀୱିତୁଂ ଅଯୁତ୍ତଂ, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ”ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଦେୱସିକଂ ସହସ୍ସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଦ୍ଧିକକପଣାଦୀନଂ ଦାନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ମିତ୍ତୋ ନାମସ୍ସ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଦାନବ୍ଯାୱଟୋ ଅହୋସି। ଅଯଂ ଘୋସକସେଟ୍ଠିନୋ ଉପ୍ପତ୍ତି।

ତସ୍ମିଂ ପନ କାଲେ ଭଦ୍ଦୱତୀନଗରେ ଭଦ୍ଦୱତିଯସେଟ୍ଠି ନାମ ଘୋସକସେଟ୍ଠିନୋ ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବସହାଯକୋ ଅହୋସି। ଭଦ୍ଦୱତୀନଗରତୋ ଆଗତାନଂ ୱାଣିଜାନଂ ସନ୍ତିକେ ଘୋସକସେଟ୍ଠି ଭଦ୍ଦୱତିଯସେଟ୍ଠିନୋ ସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ୱଯପ୍ପଦେସଞ୍ଚ ସୁତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସହାଯକଭାୱଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଣ୍ଣାକାରଂ ପେସେସି। ଭଦ୍ଦୱତିଯସେଟ୍ଠିପି କୋସମ୍ବିତୋ ଆଗତାନଂ ୱାଣିଜାନଂ ସନ୍ତିକେ ଘୋସକସେଟ୍ଠିନୋ ସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ୱଯପ୍ପଦେସଞ୍ଚ ସୁତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସହାଯକଭାୱଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଣ୍ଣାକାରଂ ପେସେସି। ଏୱଂ ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବସହାଯକା ହୁତ୍ୱା ୱସିଂସୁ। ଅପରଭାଗେ ଭଦ୍ଦୱତିଯସେଟ୍ଠିନୋ ଗେହେ ଅହିୱାତରୋଗୋ ପତିତୋ। ତସ୍ମିଂ ପତିତେ ପଠମଂ ମକ୍ଖିକା ମରନ୍ତି, ତତୋ ଅନୁକ୍କମେନେୱ କୀଟା ମୂସିକା କୁକ୍କୁଟା ସୂକରା ଗାୱୋ ଦାସୀ ଦାସା ସବ୍ବପଚ୍ଛା ଘରମାନୁସକାପି ମରନ୍ତି। ତେସୁ ଯେ ଭିତ୍ତିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଲାଯନ୍ତି, ତେ ଜୀୱିତଂ ଲଭନ୍ତି, ତଦା ପନ ସେଟ୍ଠି ଚ ଭରିଯା ଚ ଧୀତା ଚସ୍ସ ତଥା ପଲାଯିତ୍ୱା ଘୋସକସେଟ୍ଠିଂ ପସ୍ସିତୁଂ ପତ୍ଥେନ୍ତା କୋସମ୍ବିମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିଂସୁ। ତେ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେଯେୱ ଖୀଣପାଥେଯ୍ଯା ୱାତାତପେନ ଚେୱ ଖୁପ୍ପିପାସାହି ଚ କିଲନ୍ତସରୀରା କିଚ୍ଛେନ କୋସମ୍ବିଂ ପତ୍ୱା ଉଦକଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରେ ଏକଂ ସାଲଂ ପୱିସିଂସୁ।

ତତୋ ସେଟ୍ଠି ଭରିୟଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଇମିନା ନୀହାରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ୱିଜାତମାତୁୟାପି ଅମନାପା ହୋନ୍ତି, ସହାୟକୋ କିର ମେ ଅଦ୍ଧିକକପଣାଦୀନଂ ଦେୱସିକଂ ସହସ୍ସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦାପେସି। ତତ୍ଥ ଧୀତରଂ ପେସେତ୍ୱା ଆହାରଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ଏକାହଂ ଦ୍ୱୀହଂ ଇଧେୱ ସରୀରଂ ସନ୍ତପ୍ପେତ୍ୱା ସହାୟକଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି। ସା ‘‘ସାଧୁ, ସାମୀ’’ତି। ତେ ସାଲାୟମେୱ ୱସିଂସୁ। ପୁନଦିୱସେ କାଲେ ଆରୋଚିତେ କପଣଦ୍ଧିକାଦୀସୁ ଆହାରତ୍ଥାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ମାତାପିତରୋ, ‘‘ଅମ୍ମ, ଗନ୍ତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଆହାରଂ ଆହରା’’ତି ଧୀତରଂ ପେସୟିଂସୁ। ମହାଭୋଗକୁଲସ୍ସ ଧୀତା ୱିପତ୍ତିୟା ଅଚ୍ଛିନ୍ନଲଜ୍ଜିତାୟ ଅଲଜ୍ଜମାନା ପାତିଂ ଗହେତ୍ୱା କପଣଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆହାରତ୍ଥାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କତି ପଟିୱୀସେ ଗଣ୍ହିସ୍ସସି, ଅମ୍ମା’’ତି ପୁଟ୍ଠା ଚ ପନ ‘‘ତୟୋ’’ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସା ତୟୋ ପଟିୱୀସେ ଅଦାସି। ତାୟ ଭତ୍ତେ ଆହଟେ ତୟୋପି ଏକତୋ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନିସୀଦିଂସୁ।

ଅଥ ମାତାଧୀତରୋ ସେଟ୍ଠିଂ ଆହଂସୁ – ‘‘ସାମି, ୱିପତ୍ତି ନାମ ମହାକୁଲାନମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ମା ଅମ୍ହେ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜ, ମା ଚିନ୍ତୟୀ’’ତି। ଇତି ନଂ ନାନପ୍ପକାରେହି ୟାଚିତ୍ୱା ଭୋଜେସୁଂ। ସୋ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଆହାରଂ ଜୀରାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲମକାସି। ମାତାଧୀତରୋ ନାନପ୍ପକାରେହି ପରିଦେୱିତ୍ୱା ରୋଦିଂସୁ। କୁମାରିକା ପୁନଦିୱସେ ରୋଦମାନା ଆହାରତ୍ଥାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘କତି ପଟିୱୀସେ ଗଣ୍ହିସ୍ସସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତା, ‘‘ଦ୍ୱେ’’ତି ୱତ୍ୱା ଆହାରଂ ଆହରିତ୍ୱା ମାତରଂ ୟାଚିତ୍ୱା ଭୋଜେସି। ସାପି ତାୟ ୟାଚିୟମାନା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଆହାରଂ ଜୀରାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ତଂ ଦିୱସମେୱ କାଲମକାସି। କୁମାରିକା ଏକିକାୱ ରୋଦିତ୍ୱା ପରିଦେୱିତ୍ୱା ତାୟ ଦୁକ୍ଖୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଅତିୱିୟ ସଞ୍ଜାତଛାତକଦୁକ୍ଖା ପୁନଦିୱସେ ୟାଚକେହି ସଦ୍ଧିଂ ରୋଦନ୍ତୀ ଆହାରତ୍ଥାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘କତି ପଟିୱୀସେ ଗଣ୍ହିସ୍ସସି, ଅମ୍ମା’’ତି ୱୁତ୍ତା ‘‘ଏକ’’ନ୍ତି ଆହ। ମିତ୍ତକୁଟୁମ୍ବିକୋ ତଂ ତୟୋ ଦିୱସେ ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତିଂ ସଞ୍ଜାନାତି, ତେନ ତଂ ‘‘ଅପେହି ନସ୍ସ, ୱସଲି, ଅଜ୍ଜ ତୱ କୁଚ୍ଛିପ୍ପମାଣଂ ଅଞ୍ଞାସୀ’’ତି ଆହ। ହିରୋତ୍ତପ୍ପସମ୍ପନ୍ନା କୁଲଧୀତା ପଚ୍ଚୋରସ୍ମିଂ ସତ୍ତିପହାରଂ ୱିୟ ୱଣେ ଖାରୋଦକସେଚନକଂ ୱିୟ ଚ ପତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ତୟା ପୁରେ ତୟୋ କୋଟ୍ଠାସା ଗହିତା, ହିୟ୍ୟୋ ଦ୍ୱେ, ଅଜ୍ଜ ଏକଂ ଗଣ୍ହାସି। ଅଜ୍ଜ ତେ ଅତ୍ତନୋ କୁଚ୍ଛିପ୍ପମାଣଂ ଞାତ’’ନ୍ତି। ‘‘ମା ମଂ, ସାମି, ‘ଅତ୍ତନୋୱ ଅତ୍ଥାୟ ଗଣ୍ହୀ’ତି ମଞ୍ଞିତ୍ଥା’’ତି। ‘‘ଅଥ କସ୍ମା ଏୱଂ ଗଣ୍ହୀ’’ତି? ‘‘ପୁରେ ତୟୋ ଜନା ଅହୁମ୍ହ, ସାମି, ହିୟ୍ୟୋ ଦ୍ୱେ, ଅଜ୍ଜ ଏକିକାୱ ଜାତାମ୍ହୀ’’ତି। ସୋ ‘‘କେନ କାରଣେନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତାୟ କଥିତଂ ସବ୍ବଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ଅସ୍ସୂନି ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସଞ୍ଜାତବଲୱଦୋମନସ୍ସୋ ହୁତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ମା ଚିନ୍ତୟି, ତ୍ୱଂ ଭଦ୍ଦୱତିୟସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତା ଅଜ୍ଜକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମମ ଧୀତାୟେୱ ନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ସୀସେ ଚୁମ୍ବିତ୍ୱା ଘରଂ ନେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଜେଟ୍ଠଧୀତୁଟ୍ଠାନେ ଠପେସି।

ସା ଦାନଗ୍ଗେ ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦଂ ମହାସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, କସ୍ମା ଏତଂ ଜନଂ ନିସ୍ସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ଦାନଂ ନ ଦେଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ନ ସକ୍କା କାତୁଂ, ଅମ୍ମା’’ତି। ‘‘ସକ୍କା, ତାତା’’ତି। ‘‘କଥଂ ସକ୍କା, ଅମ୍ମା’’ତି? ‘‘ତାତ ଦାନଗ୍ଗଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏକେକସ୍ସେୱ ପୱେସନପ୍ପମାଣେନ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱାରାନି ୟୋଜେତ୍ୱା, ‘ଏକେନ ଦ୍ୱାରେନ ପୱିସିତ୍ୱା ଏକେନ ନିକ୍ଖମଥା’ତି ୱଦେଥ, ଏୱଂ ନିସ୍ସଦ୍ଦା ହୁତ୍ୱାୱ ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଭଦ୍ଦକୋୱ, ଅମ୍ମ, ଉପାୟୋ’’ତି ତଥା କାରେସି। ସାପି ପୁବ୍ବେ ସାମା ନାମ। ୱତିୟା ପନ କାରିତତ୍ତା ସାମାୱତୀ ନାମ ଜାତା। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦାନଗ୍ଗେ କୋଲାହଲଂ ପଚ୍ଛିଜ୍ଜି। ଘୋସକସେଟ୍ଠି ପୁବ୍ବେ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣନ୍ତୋ ‘‘ମୟ୍ହଂ ଦାନଗ୍ଗେ ସଦ୍ଦୋ’’ତି ତୁସ୍ସତି। ଦ୍ୱୀହତୀହଂ ପନ ସଦ୍ଦଂ ଅସୁଣନ୍ତୋ ମିତ୍ତକୁଟୁମ୍ବିକଂ ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗତଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଦିୟ୍ୟତି କପଣଦ୍ଧିକାଦୀନଂ ଦାନ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅଥ କିଂ ଦ୍ୱୀହତୀହଂ ସଦ୍ଦୋ ନ ସୁୟ୍ୟତୀ’’ତି? ‘‘ୟଥା ନିସ୍ସଦ୍ଦା ହୁତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତଥା ମେ ଉପାୟୋ କତୋ’’ତି। ‘‘ଅଥ ପୁବ୍ବେୱ କସ୍ମା ନାକାସୀ’’ତି? ‘‘ଅଜାନନତାୟ, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଇଦାନି କଥଂ ତେ ଞାତୋ’’ତି? ‘‘ଧୀତରା ମେ ଅକ୍ଖାତୋ, ସାମୀ’’ତି। ମୟ୍ହଂ ଅୱିଦିତା ‘‘ତୱ ଧୀତା ନାମ ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ସୋ ଅହିୱାତରୋଗୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସବ୍ବଂ ଭଦ୍ଦୱତିୟସେଟ୍ଠିନୋ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ତସ୍ସା ଅତ୍ତନୋ ଜେଟ୍ଠଧୀତୁଟ୍ଠାନେ ଠପିତଭାୱଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ ମମ କସ୍ମା ନ କଥେସି, ମମ ସହାୟକସ୍ସ ଧୀତା ମମ ଧୀତା ନାମା’’ତି ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅମ୍ମ, ସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତାସୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ତାତା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ମା ଚିନ୍ତୟି, ତ୍ୱଂ ମମ ଧୀତାସୀ’’ତି ତଂ ସୀସେ ଚୁମ୍ବିତ୍ୱା ପରିୱାରତ୍ଥାୟ ତସ୍ସା ପଞ୍ଚ ଇତ୍ଥିସତାନି ଦତ୍ୱା ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଜେଟ୍ଠଧୀତୁଟ୍ଠାନେ ଠପେସି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ସଙ୍ଘୁଟ୍ଠଂ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ନକ୍ଖତ୍ତେ ବହି ଅନିକ୍ଖମନକା କୁଲଧୀତରୋପି ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଦସାୱ ନଦିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହାୟନ୍ତି। ତସ୍ମା ତଂ ଦିୱସଂ ସାମାୱତୀପି ପଞ୍ଚହି ଇତ୍ଥିସତେହି ପରିୱାରିତା ରାଜଙ୍ଗଣେନେୱ ନ୍ହାୟିତୁଂ ଅଗମାସି। ଉଦେନୋ ସୀହପଞ୍ଜରେ ଠିତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କସ୍ସିମା ନାଟକିତ୍ଥିୟୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ନ କସ୍ସଚି ନାଟକିତ୍ଥିୟୋ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ଅଥ କସ୍ସ ଧୀତରୋ’’ତି? ‘‘ଘୋସକସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତା ଦେୱ, ସାମାୱତୀ ନାମେସା’’ତି। ସୋ ଦିସ୍ୱାୱ ଉପ୍ପନ୍ନସିନେହୋ ସେଟ୍ଠିନୋ ସାସନଂ ପାହେସି – ‘‘ଧୀତରଂ କିର ମେ ପେସେତୂ’’ତି। ‘‘ନ ପେସେମି, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ମା କିର ଏୱଂ କରୋତୁ, ପେସେତୁୟେୱା’’ତି। ‘‘ମୟଂ ଗହପତିକା ନାମ କୁମାରିକାନଂ ପୋଥେତ୍ୱା ୱିହେଠେତ୍ୱା କଡ୍ଢନଭୟେନ ନ ଦେମ, ଦେୱା’’ତି। ରାଜା କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗେହଂ ଲଞ୍ଛାପେତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଞ୍ଚ ଭରିୟଞ୍ଚ ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ବହି କାରାପେସି। ସାମାୱତୀ, ନ୍ହାୟିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗେହଂ ପୱିସିତୁଂ ଓକାସଂ ଅଲଭନ୍ତୀ, ‘‘କିଂ ଏତଂ, ତାତା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଅମ୍ମ, ରାଜା ତୱ କାରଣା ପହିଣି। ଅଥ ‘ନ ମୟଂ ଦସ୍ସାମା’ତି ୱୁତ୍ତେ ଘରଂ ଲଞ୍ଛାପେତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ବହି କାରାପେସୀ’’ତି। ‘‘ତାତ, ଭାରିୟଂ ୱୋ କମ୍ମଂ କତଂ, ରଞ୍ଞା ନାମ ପହିତେ ‘ନ, ଦେମା’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘ସଚେ ମେ ଧୀତରଂ ସପରିୱାରଂ ଗଣ୍ହଥ, ଦେମା’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ତାତା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଅମ୍ମ, ତୱ ରୁଚିୟା ସତି ଏୱଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ରଞ୍ଞୋ

ତଥା ସାସନଂ ପାହେସି। ରାଜା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ ସପରିୱାରଂ ଆନେତ୍ୱା ଅଭିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସେସା ତସ୍ସାୟେୱ ପରିୱାରିକ୍ଖିୟୋ ଅହେସୁଂ। ଅୟଂ ସାମାୱତିୟା ଉପ୍ପତ୍ତି।

ଉଦେନସ୍ସ ପନ ଅପରାପି ୱାସୁଲଦତ୍ତା ନାମ ଦେୱୀ ଅହୋସି ଚଣ୍ଡପଜ୍ଜୋତସ୍ସ ଧୀତା। ଉଜ୍ଜେନିୟଞ୍ହି ଚଣ୍ଡପଜ୍ଜୋତୋ ନାମ ରାଜା ଅହୋସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଉୟ୍ୟାନତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସପି କସ୍ସଚି ଏୱରୂପା ସମ୍ପତ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ସୁତ୍ୱା ମନୁସ୍ସେହି ‘‘କିଂ ସମ୍ପତ୍ତି ନାମେସା, କୋସମ୍ବିୟଂ ଉଦେନସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଅତିମହତୀ ସମ୍ପତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ରାଜା ଆହ – ‘‘ତେନ ହି ଗଣ୍ହିସ୍ସାମ ନ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ସକ୍କା ସୋ ଗହେତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘କିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମଯେୱା’’ତି? ‘‘ନ ସକ୍କା ଦେୱା’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘ସୋ ହତ୍ଥିକନ୍ତଂ ନାମ ସିପ୍ପଂ ଜାନାତି, ମନ୍ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ହତ୍ଥିକନ୍ତୱୀଣଂ ୱାଦେନ୍ତୋ ନାଗେ ପଲାପେତିପି ଗଣ୍ହାତିପି। ହତ୍ଥିୱାହନସମ୍ପନ୍ନୋ ତେନ ସଦିସୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ନ ସକ୍କା ମୟା ସୋ ଗହେତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ସଚେ ତେ, ଦେୱ, ଏକନ୍ତେନ ଅୟଂ ନିଚ୍ଛୟୋ, ତେନ ହି ଦାରୁହତ୍ଥିଂ କାରେତ୍ୱା ତସ୍ସାସନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ପେସେହି। ସୋ ହତ୍ଥିୱାହନଂ ୱା ଅସ୍ସୱାହନଂ ୱା ସୁତ୍ୱା ଦୂରମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି। ତତ୍ଥ ନଂ ଆଗତଂ ଗହେତୁଂ ସକ୍କା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

ରାଜା ‘‘ଅତ୍ଥେସୋ ଉପାୟୋ’’ତି ଦାରୁମୟଂ ୟନ୍ତହତ୍ଥିଂ କାରାପେତ୍ୱା ବହି ପିଲୋତିକାହି ୱେଠେତ୍ୱା କତଚିତ୍ତକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱିଜିତେ ଆସନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଏକସ୍ମିଂ ସରତୀରେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସି। ହତ୍ଥିନୋ ଅନ୍ତୋକୁଚ୍ଛିୟଂ ସଟ୍ଠି ପୁରିସା ଅପରାପରଂ ଚଙ୍କମନ୍ତି, ହତ୍ଥିଲଣ୍ଡଂ ଆହରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଛଡ୍ଡେସୁଂ। ଏକୋ ୱନଚରକୋ ହତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି – ‘‘ଦେୱ, ମୟା ସବ୍ବସେତୋ କେଲାସକୂଟପଟିଭାଗୋ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଞେୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ ୱରୱାରଣୋ ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି। ଉଦେନୋ ତମେୱ ମଗ୍ଗଦେସକଂ କତ୍ୱା ହତ୍ଥିଂ ଅଭିରୁୟ୍ହ ସପରିୱାରୋ ନିକ୍ଖମି। ତସ୍ସ ଆଗମନଂ ଞତ୍ୱା ଚରପୁରିସା ଗନ୍ତ୍ୱା ଚଣ୍ଡପଜ୍ଜୋତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ତୁଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ବଲକାୟଂ ପୟୋଜେସି। ଉଦେନୋ ତସ୍ସାଗମନଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ହତ୍ଥିଂ ଅନୁବନ୍ଧି। ଅନ୍ତୋ ଠିତମନୁସ୍ସା ୱେଗେନ ପଲାପେସୁଂ। କଟ୍ଠହତ୍ଥୀ ରଞ୍ଞୋ ମନ୍ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ୱୀଣଂ ୱାଦେନ୍ତସ୍ସ ତନ୍ତିସଦ୍ଦଂ ଅସୁଣନ୍ତୋ ୱିୟ ପଲାୟତିଯେୱ। ରାଜା ହତ୍ଥିନାଗଂ ପାପୁଣିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅସ୍ସଂ ଆରୁୟ୍ହ ଅନୁବନ୍ଧି। ତସ୍ମିଂ ୱେଗେନ ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତେ ବଲକାୟୋ ଓହୀୟି। ରାଜା ଏକକୋୱ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ପୟୁତ୍ତା ଚଣ୍ଡପଜ୍ଜୋତସ୍ସ ପୁରିସା ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରଞ୍ଞୋ ଅଦଂସୁ। ଅଥସ୍ସ ବଲକାୟୋ ଅମିତ୍ତୱସଂ ଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ବହିନଗରେୱ ଖନ୍ଧାୱାରଂ ନିୱେସେତ୍ୱା ଅଚ୍ଛି।

ଚଣ୍ଡପଜ୍ଜୋତୋପି ଉଦେନଂ ଜୀୱଗ୍ଗାହମେୱ ଗାହାପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଚୋରଗେହେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହାପେତ୍ୱା ତୟୋ ଦିୱସେ ଜୟପାନଂ ପିୱି। ଉଦେନୋ ତତିୟଦିୱସେ ଆରକ୍ଖକେ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କହଂ ୱୋ, ତାତ, ରାଜା’’ତି? ‘‘‘ପଚ୍ଚାମିତ୍ତୋ ମେ ଗହିତୋ’ତି ଜୟପାନଂ ପିୱତୀ’’ତି। ‘‘କା ନାମେସା ମାତୁଗାମସ୍ସ ୱିୟ ତୁମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ କିରିୟା, ନନୁ ପଟିରାଜୂନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ୱା ମାରେତୁଂ ୱା ୱଟ୍ଟତି, ଅମ୍ହେ ଦୁକ୍ଖଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଜୟପାନଂ କିର ପିୱତୀ’’ତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ୱଦସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମି, ଏୱରୂପୋ କିର ତେ ମନ୍ତୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ମୟ୍ହଂ ଦସ୍ସସୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ଦସ୍ସାମି, ଗହଣସମୟେ ମଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତଂ ଗଣ୍ହାହି। କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ତ୍ୱାହଂ ତଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମି, ନ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି? ‘‘ଅହମ୍ପି ତେ ନ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି । ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ ରାଜାଣଂ ତେ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘କରୋହି, ସରୀରସ୍ସ ମେ ଇସ୍ସରୋ, ନ ପନ ଚିତ୍ତସ୍ସା’’ତି। ରାଜା ତସ୍ସ ସୂରଗଜ୍ଜିତଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ ଇମଂ ମନ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଇମଂ ମନ୍ତଂ ଅଞ୍ଞଂ ଜାନାପେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ମମ ଧୀତରଂ ଏତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ଅହଂ ତସ୍ସା ସନ୍ତିକେ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ଆହ – ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଦସ୍ସସୀ’’ତି। ‘‘ଆମ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଅମ୍ହାକଂ ଘରେ ଏକା ଖୁଜ୍ଜା ଅତ୍ଥି ତସ୍ସା ଅନ୍ତୋସାଣିୟଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନାୟ ତ୍ୱଂ ବହିସାଣିୟଂ ଠିତୋୱ ମନ୍ତଂ ୱାଚେହୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ମହାରାଜ, ଖୁଜ୍ଜା ୱା ହୋତୁ ପୀଠସପ୍ପି ୱା, ୱନ୍ଦନ୍ତିୟା ଦସ୍ସାମୀ’’ତି। ତତୋ ରାଜା ଗନ୍ତ୍ୱା ଧୀତରଂ ୱାସୁଲଦତ୍ତଂ ଆହ – ‘‘ଅମ୍ମ, ଏକୋ ସଙ୍ଖକୁଟ୍ଠୀ ଅନଗ୍ଘମନ୍ତଂ ଜାନାତି, ତଂ ଅଞ୍ଞଂ ଜାନାପେତୁଂ ନ ସକ୍କା। ତ୍ୱଂ ଅନ୍ତୋସାଣିୟଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ମନ୍ତଂ ଗଣ୍ହ, ସୋ ବହିସାଣିୟଂ ଠତ୍ୱା ତୁୟ୍ହଂ ୱାଚେସ୍ସତି। ତୱ ସନ୍ତିକା ଅହଂ ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ଏୱଂ ସୋ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସନ୍ଥୱକରଣଭୟେନ ଧୀତରଂ ଖୁଜ୍ଜଂ, ଇତରଂ ସଙ୍ଖକୁଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା କଥେସି। ସୋ ତସ୍ସା ଅନ୍ତୋସାଣିୟଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନାୟ ବହି ଠିତୋ ମନ୍ତଂ ୱାଚେସି। ଅଥ ନଂ ଏକଦିୱସଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁଚ୍ଚମାନମ୍ପି ମନ୍ତପଦଂ ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତିଂ ‘‘ଅରେ ଖୁଜ୍ଜେ ଅତିବହଲୋଟ୍ଠକପୋଲଂ ତେ ମୁଖଂ, ଏୱଂ ନାମ ୱଦେହୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ସା କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅରେ ଦୁଟ୍ଠସଙ୍ଖକୁଟ୍ଠି କିଂ ୱଦେସି, କିଂ ମାଦିସା ଖୁଜ୍ଜା ନାମ ହୋତୀ’’ତି? ସାଣିକଣ୍ଣଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘କାସି ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ରଞ୍ଞୋ ଧୀତା ୱାସୁଲଦତ୍ତା ନାମାହ’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘ପିତା ତେ ତଂ ମୟ୍ହଂ କଥେନ୍ତୋ ‘ଖୁଜ୍ଜା’ତି କଥେସୀ’’ତି। ‘‘ମୟ୍ହମ୍ପି କଥେନ୍ତୋ ତଂ ସଙ୍ଖକୁଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା କଥେସୀ’’ତି। ତେ ଉଭୋପି ‘‘ତେନ ହି ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ଥୱକରଣଭୟେନ କଥିତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଅନ୍ତୋସାଣିୟଞ୍ଞେୱ ସନ୍ଥୱଂ କରିଂସୁ।

ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମନ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ୱା ସିପ୍ପଗ୍ଗହଣଂ ୱା ନତ୍ଥି। ରାଜାପି ଧୀତରଂ ନିଚ୍ଚଂ ପୁଚ୍ଛତି – ‘‘ସିପ୍ପଂ ଗଣ୍ହସି, ଅମ୍ମା’’ତି? ‘‘ଗଣ୍ହାମି, ତାତା’’ତି। ଅଥ ନଂ ଏକଦିୱସଂ ଉଦେନୋ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ସାମିକେନ କତ୍ତବ୍ବଂ ନାମ ନେୱ ମାତାପିତରୋ ନ ଭାତୁଭଗିନିଯୋ କାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ସଚେ ମଯ୍ହଂ ଜୀୱିତଂ ଦସ୍ସସି, ପଞ୍ଚ ତେ ଇତ୍ଥିସତାନି ପରିୱାରଂ ଦତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ସଚେ ଇମସ୍ମିଂ ୱଚନେ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ସକ୍କୁସ୍ସଥ, ଦସ୍ସାମି ୱୋ ଜୀୱିତ’’ନ୍ତି। ‘‘ସକ୍କୁସ୍ସାମି, ଭଦ୍ଦେ’’ତି। ସା ‘‘ସାଧୁ, ସାମୀ’’ତି ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସୋ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅମ୍ମ, ନିଟ୍ଠିତଂ ସିପ୍ପ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ତାୱ ନିଟ୍ଠିତଂ, ତାତ, ସିପ୍ପ’’ନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ସୋ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କିଂ, ଅମ୍ମା’’ତି? ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଏକଂ ଦ୍ୱାରଞ୍ଚ ଏକଂ ୱାହନଞ୍ଚ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତାତା’’ତି। ‘‘ଇଦଂ କିଂ, ଅମ୍ମା’’ତି? ‘‘ତାତ, ରତ୍ତିଂ କିର ତାରକସଞ୍ଞାଯ ମନ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରତ୍ଥାଯ ଏକଂ ଓସଧଂ ଗହେତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି। ତସ୍ମା ଅମ୍ହାକଂ ୱେଲାଯ ୱା ଅୱେଲାଯ ୱା ନିକ୍ଖମନକାଲେ ଏକଂ ଦ୍ୱାରଞ୍ଚେୱ ଏକଂ ୱାହନଞ୍ଚ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ରାଜା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅଭିରୁଚିତଂ ଏକଂ ଦ୍ୱାରଂ ହତ୍ଥଗତଂ କରିଂସୁ। ରଞ୍ଞୋ ପନ ପଞ୍ଚ ୱାହନାନି ଅହେସୁଂ। ଭଦ୍ଦୱତୀ ନାମ କରେଣୁକା ଏକଦିୱସଂ ପଞ୍ଞାସ ଯୋଜନାନି ଗଚ୍ଛତି, କାକୋ ନାମ ଦାସୋ ସଟ୍ଠି ଯୋଜନାନି ଗଚ୍ଛତି, ଚେଲକଟ୍ଠି ଚ ମୁଞ୍ଚକେସୀ ଚାତି ଦ୍ୱେ ଅସ୍ସା ଯୋଜନସତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନାଳାଗିରି ହତ୍ଥୀ ୱୀସତି ଯୋଜନସତନ୍ତି।

ସୋ କିର ରାଜା ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ଏକସ୍ସ ଇସ୍ସରସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଅହୋସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଇସ୍ସରେ ବହିନଗରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଏକୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ନଗରଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ସକଲନଗରୱାସୀନଂ ମାରେନ ଆୱଟ୍ଟିତତ୍ତା ଏକଂ ଭିକ୍ଖମ୍ପି ଅଲଭିତ୍ୱା ଯଥାଧୋତେନ ପତ୍ତେନ ନିକ୍ଖମି। ଅଥ ନଂ ନଗରଦ୍ୱାରଂ ପତ୍ତକାଲେ ମାରୋ ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଅପି, ଭନ୍ତେ, ୱୋ କିଞ୍ଚି ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘କିଂ ପନ ମେ ତ୍ୱଂ ଅଲଭନାକାରଂ କରୀ’’ତି? ‘‘ତେନ ହି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପୁନ ପୱିସଥ, ଇଦାନି ନ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ନାହଂ ପୁନ ନିୱତ୍ତିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସଚେ ହି ନିୱତ୍ତେଯ୍ୟ, ପୁନ ସୋ ସକଲନଗରୱାସୀନଂ ସରୀରେ ଅଧିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ପାଣିଂ ପହରିତ୍ୱା ହସନକେଳିଂ କରେଯ୍ୟ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଅନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗତେ ମାରୋ ତତ୍ଥେୱ ଅନ୍ତରଧାଯି। ଅଥ ସୋ ଇସ୍ସରୋ ଯଥାଧୋତେନେୱ ପତ୍ତେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଅପି, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଚରିତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତମ୍ହାୱୁସୋ’’ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯ୍ୟୋ, ମଯା ପୁଚ୍ଛିତଂ ଅକଥେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱଦତି, ନ କିଞ୍ଚି ଲଦ୍ଧଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତୁଚ୍ଛଂ ଦିସ୍ୱା ଗେହେ ଭତ୍ତସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତାନିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଅଜାନନତାଯ ସୂରୋ ହୁତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତୋ ‘‘ଥୋକଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଧିୱାସେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ୱେଗେନ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଭତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ନିଟ୍ଠିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ ଆହ – ‘‘ତାତ, ଅଞ୍ଞୋ ତଯା ସମ୍ପନ୍ନୱେଗତରୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ସୀଘେନ ଜୱେନ ଭଦନ୍ତଂ ପତ୍ୱା ‘ପତ୍ତଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଦେଥା’ତି ୱତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱେଗେନ ଏହୀ’’ତି। ସୋ ଏକୱଚନେନେୱ ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଆହରି। ଇସ୍ସରୋପି ଅତ୍ତନୋ ଭୋଜନସ୍ସ ପତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ସୀଘଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଯ୍ୟସ୍ସ ସମ୍ପାଦେହି, ଅହଂ ତେ ଇତୋ ପତ୍ତିଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଆହ।

ସୋପି ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଜୱେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ‘ୱେଲା ଉପକଟ୍ଠା’ତି ଅହଂ ଅତିସୀଘେନ ଜୱେନ ଆଗତୋ ଚ ଗତୋ ଚ, ଏତସ୍ସ ମେ ଜୱସ୍ସ ଫଲେନ ଯୋଜନାନଂ ପଣ୍ଣାସସଟ୍ଠିସତୱୀସସତଗମନସମତ୍ଥାନି ପଞ୍ଚ ୱାହନାନି ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତୁ, ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଚ ମେ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଚ ସରୀରଂ ସୂରିଯତେଜେନ ତତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ମେ ଫଲେନ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଆଣା ସୂରିଯତେଜସଦିସା ହୋତୁ, ଇମସ୍ମିଂ ମେ ପିଣ୍ଡପାତେ ସାମିନା ପତ୍ତି ଦିନ୍ନା, ତସ୍ସା ମେ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ତୁମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସ୍ସ ଭାଗୀ ହୋମୀ’’ତି ଆହ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ‘‘ଏୱଂ ହୋତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା –

‘‘ଇଚ୍ଛିତଂ ପତ୍ଥିତଂ ତୁଯ୍ହଂ, ସବ୍ବମେୱ ସମିଜ୍ଝତୁ;

ସବ୍ବେ ପୂରେନ୍ତୁ ସଙ୍କପ୍ପା, ଚନ୍ଦୋ ପନ୍ନରସୋ ଯଥା। (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୯୫ ପୁବ୍ବୂପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିକଥା; ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧। ୧୯୨);

‘‘ଇଚ୍ଛିତଂ ପତ୍ଥିତଂ ତୁଯ୍ହଂ, ଖିପ୍ପମେୱ ସମିଜ୍ଝତୁ;

ସବ୍ବେ ପୂରେନ୍ତୁ ସଙ୍କପ୍ପା, ମଣିଜୋତିରସୋ ଯଥା’’ତି। –

ଅନୁମୋଦନଂ ଅକାସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ କିର ଇମାୱ ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅନୁମୋଦନଗାଥା ନାମ ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଜୋତିରସୋତି ସବ୍ବକାମଦଦଂ ମଣିରତନଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଦଂ ତସ୍ସ ପୁବ୍ବଚରିତଂ। ସୋ ଏତରହି ଚଣ୍ଡପଜ୍ଜୋତୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ଚ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଇମାନି ପଞ୍ଚ ୱାହନାନି ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ଅଥେକଦିୱସଂ ରାଜା ଉଯ୍ୟାନକୀଳାଯ ନିକ୍ଖମି। ଉଦେନୋ ‘‘ଅଜ୍ଜ ପଲାଯିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ମହନ୍ତମହନ୍ତେ ଚମ୍ମପସିବ୍ବକେ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା କରେଣୁକାପିଟ୍ଠେ ଠପେତ୍ୱା ୱାସୁଲଦତ୍ତଂ ଆଦାଯ ପଲାଯି। ଅନ୍ତେପୁରପାଲକା ପଲାଯନ୍ତଂ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ‘‘ସୀଘଂ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ବଲଂ ପହିଣି। ଉଦେନୋ ବଲସ୍ସ ପକ୍ଖନ୍ଦଭାୱଂ ଞତ୍ୱା କହାପଣପସିବ୍ବକଂ ମୋଚେତ୍ୱା ପାତେସି, ମନୁସ୍ସା କହାପଣେ ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ପୁନ

ପଲ୍ଲଙ୍କସ୍ସ ଇତରୋ ସୁୱଣ୍ଣପସିବ୍ବକଂ ମୋଚେତ୍ୱା ପାତେତ୍ୱା ନେସଂ ସୁୱଣ୍ଣଲୋଭେନ ପପଞ୍ଚେନ୍ତାନଞ୍ଞେୱ ବହି ନିୱୁଟ୍ଠଂ ଅତ୍ତନୋ ଖନ୍ଧାୱାରଂ ପାପୁଣି। ଅଥ ନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ଅତ୍ତନୋ ବଲକାୟୋ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱେସେସି। ସୋ ପତ୍ୱାୱ ୱାସୁଲଦତ୍ତଂ ଅଭିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି। ଅୟଂ ୱାସୁଲଦତ୍ତାୟ ଉପ୍ପତ୍ତି।

ଅପରା ପନ ମାଗଣ୍ଡିୟା ନାମ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକା ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନଂ ଲଭି। ସା କିର କୁରୁରଟ୍ଠେ ମାଗଣ୍ଡିୟବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଧୀତା। ମାତାପିସ୍ସା ମାଗଣ୍ଡିୟାୟେୱ ନାମଂ। ଚୂଳପିତାପିସ୍ସା ମାଗଣ୍ଡିୟୋୱ, ସା ଅଭିରୂପା ଅହୋସି ଦେୱଚ୍ଛରପଟିଭାଗା। ପିତା ପନସ୍ସା ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ସାମିକଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ମହନ୍ତେହି ମହନ୍ତେହି କୁଲେହି ଯାଚିତୋପି "ନ ମୟ୍ହଂ ଧୀତୁ ତୁମ୍ହେ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା"ତି ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ମାଗଣ୍ଡିୟବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସପଜାପତିକସ୍ସ ଅନାଗାମିଫଲୂପନିସ୍ସୟଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ତସ୍ସ ବହିନିଗମେ ଅଗ୍ଗିପରିଚରଣଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ସୋ ତଥାଗତସ୍ସ ରୂପସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, "ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଇମିନା ପୁରିସେନ ସଦିସୋ ଅଞ୍ଞୋ ପୁରିସୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅୟଂ ମୟ୍ହଂ ଧୀତୁ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ, ଇମସ୍ସ ପୋସାପନତ୍ଥାୟ ଧୀତରଂ ଦସ୍ସାମୀ"ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, "ସମଣ, ଏକା ମେ ଧୀତା ଅତ୍ଥି, ଅହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ତସ୍ସା ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପୁରିସଂ ନ ପସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ତସ୍ସା ଅନୁଚ୍ଛୱିକା, ସା ଚ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଞେୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା। ତୁମ୍ହାକଞ୍ହି ପାଦପରିଚାରିକା, ତସ୍ସା ଚ ଭତ୍ତା ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତଂ ୱୋ ଅହଂ ଦସ୍ସାମି, ଯାୱ ମମାଗମନା ଇଧେୱ ତିଟ୍ଠଥା"ତି ଆହ। ସତ୍ଥା କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱେଗେନ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, "ଭୋତି, ଭୋତି ଧୀତୁ ମେ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ ପୁରିସୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ସୀଘଂ ସୀଘଂ ନଂ ଅଲଙ୍କରୋହୀ"ତି ତଂ ଅଲଙ୍କାରାପେତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ଆଦାୟ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ପାୟାସି। ସକଲନଗରଂ ସଙ୍ଖୁଭି। ଅୟଂ "ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ମୟ୍ହଂ ଧୀତୁ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ ନତ୍ଥୀ"ତି କସ୍ସଚି ଅଦତ୍ୱା "ଅଜ୍ଜ ମେ ଧୀତୁ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ ଦିଟ୍ଠୋ"ତି କିର ୱଦେତି, "କୀଦିସୋ ନୁ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ, ପସ୍ସିସ୍ସାମ ନ"ନ୍ତି ମହାଜନୋ ତେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମି।

ତସ୍ମିଂ ଧୀତରଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ସତ୍ଥା ତେନ ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପଦଚେତିୟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅଟ୍ଠାସି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ପଦଚେତିୟଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେୟେୱ ପଞ୍ଞାୟତି, ନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ। ୟେସଞ୍ଚତ୍ଥାୟ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ହୋତି, ତେୟେୱ ନଂ ପସ୍ସନ୍ତି। ତେସଂ ପନ ଅଦସ୍ସନକରଣତ୍ଥଂ ହତ୍ଥିଆଦୟୋ ୱା ଅକ୍କମନ୍ତୁ, ମହାମେଘୋ ୱା ପୱସ୍ସତୁ, ୱେରମ୍ଭୱାତା ୱା ପହରନ୍ତୁ, ନ ତଂ କୋଚି ମକ୍ଖେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆହ – "କୁହିଂ ସୋ ପୁରିସୋ"ତି। "'ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ତିଟ୍ଠାହୀ'ତି ନଂ ଅୱଚଂ, କୁହିଂ ନୁ ଖୋ ସୋ ଗତୋ"ତି ଇତୋ ଚିତୋ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପଦଚେତିୟଂ ଦିସ୍ୱା "ଅୟମସ୍ସ ପଦୱଲଞ୍ଜୋ"ତି ଆହ। ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ସଲକ୍ଖଣମନ୍ତାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପଗୁଣତାୟ ଲକ୍ଖଣମନ୍ତେ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପଦଲକ୍ଖଣଂ ଉପଧାରେତ୍ୱା, "ନୟିଦଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପଞ୍ଚକାମଗୁଣସେୱିନୋ ପଦ"ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

"ରତ୍ତସ୍ସ ହି ଉକ୍କୁଟିକଂ ପଦଂ ଭୱେ,

ଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ହୋତି ସହସାନୁପୀଳିତଂ;

ମୂଳ୍ହସ୍ସ ହୋତି ଅୱକଡ୍ଢିତଂ ପଦଂ,

ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦସ୍ସ ଇଦମୀଦିସଂ ପଦ"ନ୍ତି। (ଅ॰ ନି॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧।୧।୨୬୦-୨୬୧; ୱିସୁଦ୍ଧି॰ ୧।୪୫);

ଅଥ ନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଏୱମାହ – "ଭୋତି ତ୍ୱଂ ଉଦକପାତିୟଂ କୁମ୍ଭୀଲଂ, ଗେହମଜ୍ଝେ ଚ ପନ ଚୋରଂ ୱିୟ ମନ୍ତେ ପସ୍ସନସୀଲା, ତୁଣ୍ହୀ ହୋହୀ"ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣ, ୟଂ ଇଚ୍ଛସି, ତଂ ୱଦେହି, ନୟିଦଂ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣସେୱିନୋ ପଦନ୍ତି। ତତୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା, "ଅୟଂ ସୋ ପୁରିସୋ"ତି ୱତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଗନ୍ତ୍ୱା, "ସମଣ, ଧୀତରଂ ମେ ତୱ ପୋସାପନତ୍ଥାୟ ଦେମୀ"ତି ଆହ। ସତ୍ଥା "ଧୀତରା ତେ ମୟ୍ହଂ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି ୱା ନତ୍ଥି ୱା"ତି ଅୱତ୍ୱାୱ, "ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଂ ତେ କାରଣଂ କଥେମୀ"ତି ୱତ୍ୱା, "କଥେହି ସମଣା"ତି ୱୁତ୍ତେ ମହାଭିନିକ୍ଖମନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧମୂଲା ମାରେନ ଅନୁବଦ୍ଧଭାୱଂ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧମୂଲେ ଚ ପନ "ଅତୀତୋ ଦାନି ମେ ଏସ ୱିସୟ"ନ୍ତି ତସ୍ସ ସୋକାତୁରସ୍ସ ସୋକୱୂପସମନତ୍ଥଂ ଆଗତାହି ମାରଧୀତାହି କୁମାରିକୱଣ୍ଣାଦିୱସେନ ପୟୋଜିତଂ ପଲୋଭନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା, "ତଦାପି ମୟ୍ହଂ ଛନ୍ଦୋ ନାହୋସୀ"ତି ୱତ୍ୱା –

"ଦିସ୍ୱାନ ତଣ୍ହଂ ଅରତିଂ ରଗଞ୍ଚ,

ନାହୋସି ଛନ୍ଦୋ ଅପି ମେଥୁନସ୍ମିଂ;

କିମେୱିଦଂ ମୁତ୍ତକରୀସପୁଣ୍ଣଂ,

ପାଦାପି ନଂ ସମ୍ଫୁସିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛେ’’ତି। (ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୨୬୦-୨୬୧; ସୁ। ନି। ୮୪୧) –

ଇମଂ ଗାଥମାହ। ଗାଥାପରିୟୋସାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଚ ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ମାଗଣ୍ଡିୟାପି ଖୋ ‘‘ସଚସ୍ସ ମୟା ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି, ଅନତ୍ଥିକଭାୱୋୱ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଅୟଂ ପନ ମଂ ମୁତ୍ତକରୀସପୁଣ୍ଣଂ କରୋତି, ପାଦାପି ନଂ ସମ୍ଫୁସିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛେତି, ହୋତୁ, ଅତ୍ତନୋ ଜାତିକୁଲପଦେସଭୋଗୟସୱୟସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ତଥାରୂପଂ ଭତ୍ତାରଂ ଲଭିତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବୟୁତ୍ତକଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ସଙ୍ଖରି ଆଘାତଂ ବନ୍ଧି। ‘‘କିଂ ପନ ସତ୍ଥା ତାୟ ଅତ୍ତନି ଆଘାତୁପ୍ପତ୍ତିଂ ଜାନାତି, ନୋ’’ତି? ‘‘ଜାନାତିୟେୱ। ଜାନନ୍ତୋ କସ୍ମା ଗାଥମାହା’’ତି? ଇତରେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱସେନ। ବୁଦ୍ଧା ହି ଆଘାତଂ ଅଗଣେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲାଧିଗମାରହାନଂ ୱସେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତିୟେୱ। ମାତାପିତରୋ ତଂ ନେତ୍ୱା ଚୂଳମାଗଣ୍ଡିୟଂ କନିଟ୍ଠଂ ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ଚୂଳମାଗଣ୍ଡିୟୋପି ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମମ ଧୀତା ଓମକସତ୍ତସ୍ସ ନ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା, ଏକସ୍ସ ରଞ୍ଞୋୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା’’ତି। ତଂ ଆଦାୟ କୋସମ୍ବିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା, ‘‘ଇମଂ ଇତ୍ଥିରତନଂ ଦେୱସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକ’’ନ୍ତି ଉଦେନସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଅଦାସି। ସୋ ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ଉପ୍ପନ୍ନବଲୱସିନେହୋ ଅଭିସେକଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତମାତୁଗାମପରିୱାରଂ ଦତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ଅୟଂ ମାଗଣ୍ଡିୟାୟ ଉପ୍ପତ୍ତି।

ଏୱମସ୍ସ ଦିୟଡ୍ଢସହସ୍ସନାଟକିତ୍ଥିପରିୱାରା ତିସ୍ସୋ ଅଗ୍ଗମହେସିୟୋ ଅହେସୁଂ। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସମୟେ ଘୋସକସେଟ୍ଠି କୁକ୍କୁଟସେଟ୍ଠି ପାୱାରିକସେଟ୍ଠୀତି କୋସମ୍ବିୟଂ ତୟୋ ସେଟ୍ଠିନୋ ହୋନ୍ତି। ତେ ଉପକଟ୍ଠାୟ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ ପଞ୍ଚସତତାପସେ ହିମୱନ୍ତତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନଗରେ ଭିକ୍ଖାୟ ଚରନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ପସୀଦିତ୍ୱା ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଭୋଜେତ୍ୱା ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ୱସାପେତ୍ୱା ପୁନ ୱସ୍ସାରତ୍ତେ ଆଗମନତ୍ଥାୟ ପଟିଜାନାପେତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେସୁଂ। ତାପସାପି ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅଟ୍ଠ ମାସେ ହିମୱନ୍ତେ ୱସିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ୱସିଂସୁ। ତେ ଅପରଭାଗେ ହିମୱନ୍ତତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଅରଞ୍ଞାୟତନେ ଏକଂ ମହାନିଗ୍ରୋଧଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ମୂଲେ ନିସୀଦିଂସୁ। ତେସୁ ଜେଟ୍ଠକତାପସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଓରମତ୍ତିକା ନ ଭୱିସ୍ସତି, ମହେସକ୍ଖେନେୱେତ୍ଥ ଦେୱରାଜେନ ଭୱିତବ୍ବଂ , ସାଧୁ ୱତ ସଚାୟଂ ଇସିଗଣସ୍ସ ପାନୀୟଂ ଦଦେୟ୍ୟା’’ତି। ସୋପି ପାନୀୟଂ ଅଦାସି। ତାପସୋ ନ୍ହାନୋଦକଂ ଚିନ୍ତେସି, ତମ୍ପି ଅଦାସି। ତତୋ ଭୋଜନଂ ଚିନ୍ତେସି, ତମ୍ପି ଅଦାସି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅୟଂ ଦେୱରାଜା ଅମ୍ହେହି ଚିନ୍ତିତଂ ଚିନ୍ତିତଂ ସବ୍ବଂ ଦେତି, ଅହୋ ୱତ ନଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟାମା’’ତି। ସୋ ରୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧଂ ପଦାଲେତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ଅଥ ନଂ ତାପସା, ‘‘ଦେୱରାଜ, ମହତୀ ତେ ସମ୍ପତ୍ତି, କିଂ ନୁ ଖୋ କତ୍ୱା ଅୟଂ ତେ ଲଦ୍ଧା’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘ମା ପୁଚ୍ଛଥ, ଅୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଆଚିକ୍ଖ, ଦେୱରାଜା’’ତି। ସୋ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମସ୍ସ ପରିତ୍ତକତ୍ତା ଲଜ୍ଜମାନୋ କଥେତୁଂ ନ ୱିସହି। ତେହି ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିପ୍ପୀଳିୟମାନୋ ପନ ‘‘ତେନ ହି ସୁଣାଥା’’ତି ୱତ୍ୱା କଥେସି।

ସୋ କିରେକୋ ଦୁଗ୍ଗତମନୁସ୍ସୋ ହୁତ୍ୱା ଭତିଂ ପରିୟେସନ୍ତୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଭତିକମ୍ମଂ ଲଭିତ୍ୱା ତଂ ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି। ଅଥେକସ୍ମିଂ ଉପୋସଥଦିୱସେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ୱିହାରତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ତସ୍ସ ଭତିକସ୍ସ ଅଜ୍ଜୁପୋସଥଦିୱସଭାୱୋ କେନଚି କଥିତୋ’’ତି? ‘‘ନ କଥିତୋ, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହିସ୍ସ ସାୟମାସଂ ପଚଥା’’ତି। ଅଥସ୍ସ ପତ୍ଥୋଦନଂ ପଚିଂସୁ। ସୋ ଦିୱସଂ ଅରଞ୍ଞେ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ସାୟଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତେ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଦିନ୍ନେ ‘‘ଛାତୋମ୍ହୀ’’ତି ସହସା ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱାୱ ‘‘ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ‘ଭତ୍ତଂ ଦେଥ, ସୂପଂ ଦେଥ, ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଦେଥା’ତି ମହାକୋଲାହଲଂ ଅହୋସି, ଅଜ୍ଜ ତେ ସବ୍ବେ ନିସ୍ସଦ୍ଦା ନିପଜ୍ଜିଂସୁ, ମୟ୍ହମେୱ ଏକସ୍ସାହାରଂ ୱଡ୍ଢୟିଂସୁ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅୱସେସା ଭୁଞ୍ଜିଂସୁ, ନ ଭୁଞ୍ଜିଂସୂ’’ତି? ‘‘ନ ଭୁଞ୍ଜିଂସୁ, ତାତା’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ଉପୋସଥଦିୱସେସୁ ସାୟମାସଂ ନ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ସବ୍ବେୱ ଉପୋସଥିକା ହୋନ୍ତି। ଅନ୍ତମସୋ ଥନପାୟିନୋପି ଦାରକେ ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲାପେତ୍ୱା ଚତୁମଧୁରଂ ମୁଖେ ପକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ମହାସେଟ୍ଠି ଉପୋସଥିକେ କାରେତି। ଗନ୍ଧତେଲପ୍ପଦୀପେ ଜାଲନ୍ତେ ଖୁଦ୍ଦକମହଲ୍ଲକଦାରକା ସୟନଗତା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ସଜ୍ଝାୟନ୍ତି। ତୁୟ୍ହଂ ପନ ଉପୋସଥଦିୱସଭାୱଂ କଥେତୁଂ ସତିଂ ନ କରିମ୍ହା। ତସ୍ମା ତୱେୱ ଭତ୍ତଂ ପକ୍କଂ, ନଂ ଭୁଞ୍ଜସ୍ସୂତି। ସଚେ ଇଦାନି ଉପୋସଥିକେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଅହମ୍ପି ଭୱେୟ୍ୟନ୍ତି। ‘‘ଇଦଂ ସେଟ୍ଠି ଜାନାତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ନଂ ପୁଚ୍ଛଥା’’ତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ଏୱମାହ – ‘‘ଇଦାନି ପନ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଉପଡ୍ଢଂ ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ଲଭିସ୍ସତୀ’’ତି। ଇତରୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ତଥା ଅକାସି।

ତସ୍ସ ସକଲଦିୱସଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଛାତସ୍ସ ସରୀରେ ୱାତା କୁପ୍ପିଂସୁ। ସୋ ୟୋତ୍ତେନ ଉରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ୟୋତ୍ତକୋଟିୟଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତତି। ସେଟ୍ଠି ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ଉକ୍କାହି ଧାରିୟମାନାହି ଚତୁମଧୁରଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘କିଂ, ତାତା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସାମି, ୱାତା ମେ କୁପ୍ପିତା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଉଟ୍ଠାୟ ଇଦଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ଖାଦାହୀ’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେପି ଖାଦଥ, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଅଫାସୁକଂ ନତ୍ଥି, ତ୍ୱଂ ଖାଦାହୀ’’ତି। ‘‘ସାମି, ଅହଂ

ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ସକଲଂ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂ, ଉପଡ୍ଢକମ୍ମମ୍ପି ମେ ୱିକଲଂ ମା ଅହୋସୀ''ତି ନ ଇଚ୍ଛି। ''ମା ଏୱଂ କରି, ତାତା''ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ଅନିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅରୁଣେ ଉଟ୍ଠହନ୍ତେ ମିଲାତମାଲା ୱିଯ କାଲଂ କତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖେ ଦେୱତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ମା ଇମମତ୍ଥଂ କଥେତ୍ୱା ''ସୋ ସେଟ୍ଠି ବୁଦ୍ଧମାମକୋ, ଧମ୍ମମାମକୋ, ସଙ୍ଘମାମକୋ, ତଂ ନିସ୍ସାଯ କତସ୍ସ ଉପଡ୍ଢୁପୋସଥକମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନେସା ସମ୍ପତ୍ତି ମଯା ଲଦ୍ଧା''ତି ଆହ।

''ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱାୱ ପଞ୍ଚସତା ତାପସା ଉଟ୍ଠାଯ ଦେୱତାଯ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ''ବୁଦ୍ଧୋତି ୱଦେସି, ବୁଦ୍ଧୋତି ୱଦେସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ବୁଦ୍ଧୋତି ୱଦାମି, ବୁଦ୍ଧୋତି ୱଦାମୀ''ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଟିଜାନାପେତ୍ୱା ''ଘୋସୋପି ଖୋ ଏସୋ ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଲୋକସ୍ମି''ନ୍ତି ଉଦାନଂ ଉଦାନେତ୍ୱା ''ଦେୱତେ ଅନେକେସୁ କପ୍ପସତସହସ୍ସେସୁ ଅସୁତପୁବ୍ବଂ ସଦ୍ଦଂ ତଯା ସୁଣାପିତମ୍ହା''ତି ଆହଂସୁ। ଅଥ ଅନ୍ତେୱାସିନୋ ଆଚରିଯଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ତେନ ହି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାମା''ତି। ''ତାତା, ତଯୋ ସେଟ୍ଠିନୋ ଅମ୍ହାକଂ ବହୂପକାରା, ସ୍ୱେ ତେସଂ ନିୱେସନେ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତେସମ୍ପି ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମ, ଅଧିୱାସେଥ, ତାତା''ତି। ତେ ଅଧିୱାସଯିଂସୁ। ପୁନଦିୱସେ ସେଟ୍ଠିନୋ ଯାଗୁଭତ୍ତଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ''ଅଜ୍ଜ ନୋ ଅଯ୍ୟାନଂ ଆଗମନଦିୱସୋ''ତି ଞତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ତେ ଆଦାଯ ନିୱେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଅଦଂସୁ। ତେ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚା ମହାସେଟ୍ଠିନୋ ''ମଯଂ ଗମିସ୍ସାମା''ତି ୱଦିଂସୁ। ''ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ଚତ୍ତାରୋ ୱସ୍ସିକେ ମାସେ ଅମ୍ହାକଂ ଗହିତାୱ ପଟିଞ୍ଞା, ଇଦାନି କୁହିଂ ଗଚ୍ଛଥା''ତି? ''ଲୋକେ କିର ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସଙ୍ଘୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମା''ତି। ''କିଂ ପନ ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ସନ୍ତିକଂ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଞେୱ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି? ''ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଅୱାରିତଂ, ଆୱୁସୋ''ତି। ''ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଆଗମେଥ, ମଯମ୍ପି ଗମନପରିୱଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ଗଚ୍ଛାମା''ତି। ''ତୁମ୍ହେସୁ ପରିୱଚ୍ଛଂ କରୋନ୍ତେସୁ ଅମ୍ହାକଂ ପପଞ୍ଚୋ ହୋତି, ମଯଂ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛାମ, ତୁମ୍ହେ ପଚ୍ଛା ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥା''ତି ୱତ୍ୱା ତେ ପୁରେତରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ଅଭିତ୍ଥୱିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ସତ୍ଥା ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସବ୍ବେପି ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ୱା ''ଏଥ, ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି ୱଚନସମନନ୍ତରଂଯେୱ ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀୱରଧରା ଏହିଭିକ୍ଖୂ ଅହେସୁଂ।

ତେପି ଖୋ ତଯୋ ସେଟ୍ଠିନୋ ପଞ୍ଚହି ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ଭତ୍ତଚ୍ଛାଦନସପ୍ପିମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ଦାନୂପକରଣାନି ଆଦାଯ ସାୱତ୍ଥିଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା କଥାପରିଯୋସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅଦ୍ଧମାସମତ୍ତମ୍ପି ଦାନଂ ଦଦମାନା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ୱସିତ୍ୱା କୋସମ୍ବିଂ ଆଗମନତ୍ଥାଯ ସତ୍ଥାରଂ ଯାଚିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ପଟିଞ୍ଞଂ ଦଦନ୍ତେନ ''ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ଖୋ ଗହପତଯୋ ତଥାଗତା ଅଭିରମନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଅଞ୍ଞାତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହେହି ପହିତସାସନେନ ଆଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱତ୍ୱା କୋସମ୍ବିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଘୋସକସେଟ୍ଠି ଘୋସିତାରାମଂ, କୁକ୍କୁଟସେଟ୍ଠି କୁକ୍କୁଟାରାମଂ, ପାୱାରିକସେଟ୍ଠି ପାୱାରିକାରାମନ୍ତି ତଯୋ ମହାୱିହାରେ କାରେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆଗମନତ୍ଥାଯ ସାସନଂ ପହିଣିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଗମାସି। ତେ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱିହାରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ୱାରେନ ୱାରେନ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତି। ସତ୍ଥା ଦେୱସିକଂ ଏକେକସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସତି। ଯସ୍ସ ୱିହାରେ ୱୁଟ୍ଠୋ ହୋତି, ତସ୍ସେୱ ଘରଦ୍ୱାରେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତି। ତେସଂ ପନ ତିଣ୍ଣଂ ସେଟ୍ଠୀନଂ ଉପଟ୍ଠାକୋ ସୁମନୋ ନାମ ମାଲାକାରୋ ଅହୋସି। ସୋ ତେ ସେଟ୍ଠିନୋ ଏୱମାହ – ''ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଉପକାରକୋ, ସତ୍ଥାରଂ ଭୋଜେତୁକାମୋମ୍ହି, ମଯ୍ହମ୍ପି ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦେଥା''ତି। ''ତେନ ହି ଭଣେ ସ୍ୱେ ଭୋଜେହୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ସାମୀ''ତି ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସକ୍କାରଂ ପଟିଯାଦେସି।

ତଦା ରାଜା ସାମାୱତିଯା ଦେୱସିକଂ ପୁପ୍ଫମୂଲେ ଅଟ୍ଠ କହାପଣେ ଦେତି। ତସ୍ସା ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା ନାମ ଦାସୀ ସୁମନମାଲାକାରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିବଦ୍ଧଂ ପୁପ୍ଫାନି ଗଣ୍ହାତି। ଅଥ ନଂ ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଆଗତଂ ମାଲାକାରୋ ଆହ – ''ମଯା ସତ୍ଥା ନିମନ୍ତିତୋ, ଅଜ୍ଜ ପୁପ୍ଫେହି ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେସ୍ସାମି, ତିଟ୍ଠ ତାୱ, ତ୍ୱଂ ପରିୱେସନାଯ ସହାଯିକା ହୁତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଅୱସେସାନି ପୁପ୍ଫାନି ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସସୀ''ତି । ସା ''ସାଧୂ''ତି ଅଧିୱାସେସି। ସୁମନୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନକରଣତ୍ଥାଯ ପତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ସତ୍ଥା ଅନୁମୋଦନଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭି। ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରାପି ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୀଯେୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ସା ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ଚତ୍ତାରୋ କହାପଣେ ଅତ୍ତନୋ ଗହେତ୍ୱା ଚତୂହି ପୁପ୍ଫାନି ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ତଂ ଦିୱସଂ ଅଟ୍ଠହିପି ପୁପ୍ଫାନି ଗହେତ୍ୱା ଗତା। ଅଥ ନଂ ସାମାୱତୀ ଆହ – ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଅମ୍ମ, ଅଜ୍ଜ ଅମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞା ଦ୍ୱିଗୁଣଂ ପୁପ୍ଫମୂଲଂ ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି? ''ନୋ, ଅଯ୍ୟେ''ତି। ''ଅଥ କସ୍ମା ବହୂନି ପୁପ୍ଫାନୀ''ତି? ''ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ଅହଂ ଚତ୍ତାରୋ କହାପଣେ ଅତ୍ତନୋ ଗହେତ୍ୱା ଚତୂହି ପୁପ୍ଫାନି ଆହରାମୀ''ତି। ''ଅଜ୍ଜ କସ୍ମା ନ ଗଣ୍ହୀ''ତି? ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମସ୍ସ ଅଧିଗତତ୍ତା''ତି। ଅଥ ନଂ ''ଅରେ, ଦୁଟ୍ଠଦାସି ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ତଯା ଗହିତକହାପଣେ ମେ ଦେହୀ''ତି ଅତଜ୍ଜେତ୍ୱା, ''ଅମ୍ମ, ତଯା ପିୱିତଂ ଅମତଂ ଅମ୍ହେପି ପାଯେହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ତେନ ହି ମଂ ନ୍ହାପେହୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ସୋଳସହି ଗନ୍ଧୋଦକଘଟେହି ନ୍ହାପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ମଟ୍ଠସାଟକେ ଦାପେସି। ସା ଏକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଏକଂ ଏକଂସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଏକଂ ବୀଜନିଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଚିତ୍ରବୀଜନିଂ ଆଦାଯ ପଞ୍ଚ ମାତୁଗାମସତାନି ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ତାସଂ ସତ୍ଥାରା ଦେସିତନିଯାମେନେୱ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ତସ୍ସା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ତା ସବ୍ବାପି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ।

ତା ସବ୍ବାପି ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମ , ଅଜ୍ଜତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତ୍ୱଂ କିଲିଟ୍ଠକମ୍ମଂ ମା କରି, ଅମ୍ହାକଂ ମାତୁଟ୍ଠାନେ ଚ ଆଚରିଯଟ୍ଠାନେ ଚ ଠତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ କଥେହୀ’’ତି ୱଦିଂସୁ। ସା ତଥା କରୋନ୍ତୀ ଅପରଭାଗେ ତିପିଟକଧରା ଜାତା। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱିକାନଂ ଉପାସିକାନଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ଯଦିଦଂ ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା’’ତି ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି। ତାପି ଖୋ ପଞ୍ଚସତା ଇତ୍ଥିଯୋ ତଂ ଏୱମାହଂସୁ – ‘‘ଅମ୍ମ, ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମାମ୍ହା, ତଂ ନୋ ଦସ୍ସେହି, ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ତଂ ପୂଜେସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ଅମ୍ମେ, ରାଜକୁଲଂ ନାମ ଭାରିଯଂ, ତୁମ୍ହେ ଗହେତ୍ୱା ବହି ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି। ‘‘ଅମ୍ମ, ନୋ ମା ନାସେହି, ଦସ୍ସେହେୱ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥାର’’ନ୍ତି। ‘‘ତେନ ହି ତୁମ୍ହାକଂ ୱସନଗବ୍ଭାନଂ ଭିତ୍ତୀସୁ ଯତ୍ତକେନ ଓଲୋକେତୁଂ ସକ୍କା ହୋତି, ତତ୍ତକଂ ଛିଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଲାଦୀନି ଆହରାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ତିଣ୍ଣଂ ସେଟ୍ଠୀନଂ ଘରଦ୍ୱାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ତୁମ୍ହେ ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ ଠତ୍ୱା ଓଲୋକେଥ ଚେୱ, ହତ୍ଥେ ଚ ପସାରେତ୍ୱା ୱନ୍ଦଥ, ପୂଜେଥ ଚା’’ତି। ତା ତଥା କତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଞ୍ଚ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଞ୍ଚ ଓଲୋକେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିଂସୁ ଚେୱ ପୂଜେସୁଞ୍ଚ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ମାଗଣ୍ଡିଯା ଅତ୍ତନୋ ପାସାଦତଲତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଚଙ୍କମମାନା ତାସଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗବକ୍ଖେସୁ ଛିଦ୍ଦଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଇଦଂ କି’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ତାହି ତସ୍ସା ସତ୍ଥରି ଆଘାତବଦ୍ଧଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୀହି ‘‘ସତ୍ଥା ଇମଂ ନଗରଂ ଆଗତୋ, ମଯଂ ଏତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦାମ ଚେୱ ପୂଜେମ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆଗତୋ ନାମ ଇମଂ ନଗରଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋ, ଇଦାନିସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବଂ ଜାନିସ୍ସାମି, ଇମାପି ତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାଯିକା, ଇମାସମ୍ପି କତ୍ତବ୍ବଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି – ‘‘ମହାରାଜ, ସାମାୱତିମିସ୍ସିକାନଂ ବହିଦ୍ଧା ପତ୍ଥନା ଅତ୍ଥି, କତିପାହେନେୱ ତେ ଜୀୱିତଂ ମାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ରାଜା ‘‘ନ ତା ଏୱରୂପଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ନ ସଦ୍ଦହି। ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁତ୍ତେପି ନ ସଦ୍ଦହି ଏୱ। ଅଥ ନଂ ଏୱଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱୁତ୍ତେପି ଅସଦ୍ଦହନ୍ତଂ ‘‘ସଚେ ମେ ନ ସଦ୍ଦହସି, ତାସଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପଚାରେହି, ମହାରାଜା’’ତି ଆହ। ରାଜା ଗନ୍ତ୍ୱା ଗବକ୍ଖେସୁ ଛିଦ୍ଦଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଇଦଂ କି’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଆରୋଚିତେ ତାସଂ ଅକୁଜ୍ଝିତ୍ୱା, କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱାୱ ଛିଦ୍ଦାନି ପିଦହାପେତ୍ୱା ସବ୍ବଗବକ୍ଖେସୁ ଉଦ୍ଧଚ୍ଛିଦ୍ଦକୱାତପାନାନି କାରେସି। ଉଦ୍ଧଚ୍ଛିଦ୍ଦକୱାତପାନାନି କିର ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନାନି। ମାଗଣ୍ଡିଯା ତାସଂ କିଞ୍ଚି କାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣିତ୍ୱା, ‘‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସେୱ କତ୍ତବ୍ବଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ନାଗରାନଂ ଲଞ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତଂ ଦାସକମ୍ମକରପୋରିସେହି ଅକ୍କୋସେତ୍ୱା ପରିଭାସେତ୍ୱା ପଲାପେଥା’’ତି ଆଣାପେସି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ତୀସୁ ରତନେସୁ ଅପ୍ପସନ୍ନା ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା , ‘‘ଚୋରୋସି , ବାଲୋସି, ମୂଳ୍ହୋସି, ଓଟ୍ଠୋସି, ଗୋଣୋସି, ଗଦ୍ରଭୋସି, ନେରଯିକୋସି, ତିରଚ୍ଛାନଗତୋସି, ନତ୍ଥି ତୁଯ୍ହଂ ସୁଗତି, ଦୁଗ୍ଗତିଯେୱ ତୁଯ୍ହଂ ପାଟିକଙ୍ଖା’’ତି ଦସହି ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହି ଅକ୍କୋସନ୍ତି ପରିଭାସନ୍ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମେ ନାଗରା ଅମ୍ହେ ଅକ୍କୋସନ୍ତି ପରିଭାସନ୍ତି, ଇତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି। ‘‘କୁହିଂ, ଆନନ୍ଦୋତି’’? ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ନଗରଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସେସୁ ଅକ୍କୋସନ୍ତେସୁ ପୁନ କତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମ, ଆନନ୍ଦୋ’’ତି? ‘‘ତତୋପି ଅଞ୍ଞଂ ନଗରଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତତ୍ଥାପି ମନୁସ୍ସେସୁ ଅକ୍କୋସନ୍ତେସୁ କୁହିଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି? ‘‘ତତୋପି ଅଞ୍ଞଂ ନଗରଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଯତ୍ଥ ଅଧିକରଣଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତତ୍ଥେୱ ତସ୍ମିଂ ୱୂପସନ୍ତେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କେ ପନ ତେ, ଆନନ୍ଦ, ଅକ୍କୋସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ଦାସକମ୍ମକରେ ଉପାଦାଯ ସବ୍ବେ ଅକ୍କୋସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଅହଂ, ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଗାମଂ ଓତିଣ୍ଣହତ୍ଥିସଦିସୋ, ସଙ୍ଗାମଂ ଓତିଣ୍ଣହତ୍ଥିନୋ ହି ଚତୂହି ଦିସାହି ଆଗତେ ସରେ ସହିତୁଂ ଭାରୋ, ତଥେୱ ବହୂହି ଦୁସ୍ସୀଲେହି କଥିତକଥାନଂ ସହନଂ ନାମ ମଯ୍ହଂ ଭାରୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଆରବ୍ଭ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ନାଗୱଗ୍ଗେ ତିସ୍ସୋ ଗାଥା ଅଭାସି –

‘‘ଅହଂ ନାଗୋୱ ସଙ୍ଗାମେ, ଚାପତୋ ପତିତଂ ସରଂ;

ଅତିୱାକ୍ୟଂ ତିତିକ୍ଖିସ୍ସଂ, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହି ବହୁଜ୍ଜନୋ।

‘‘ଦନ୍ତଂ ନଯନ୍ତି ସମିତିଂ, ଦନ୍ତଂ ରାଜାଭିରୂହତି;

ଦନ୍ତୋ ସେଟ୍ଠୋ ମନୁସ୍ସେସୁ, ଯୋତିୱାକ୍ୟଂ ତିତିକ୍ଖତି।

‘‘ୱରମସ୍ସତରା ଦନ୍ତା, ଆଜାନୀଯା ଚ ସିନ୍ଧୱା;

କୁଞ୍ଜରା ଚ ମହାନାଗା, ଅତ୍ତଦନ୍ତୋ ତତୋ ୱର’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୩୨୦-୩୨୨);

ଧମ୍ମକଥା ସମ୍ପତ୍ତମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଅହୋସି। ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ମା ଚିନ୍ତଯି, ଆନନ୍ଦ, ଏତେ ସତ୍ତାହମତ୍ତମେୱ ଅକ୍କୋସିସ୍ସନ୍ତି, ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ

ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅଧିକରଣଂ ସତ୍ତାହତୋ ଉତ୍ତରି ନ ଗଚ୍ଛତି। ମାଗଣ୍ଡିୟା ସତ୍ଥାରଂ ଅକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପଲାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ, ''କିଂ ନୁ ଖୋ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଇମା ଏତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକଭୂତା, ଏତାସମ୍ପି ବ୍ୟସନଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଏକଦିୱସଂ ରଞ୍ଞୋ ସୁରାପାନଟ୍ଠାନେ ଉପଟ୍ଠାନଂ କରୋନ୍ତୀ ଚୂଳପିତୁ ସାସନଂ ପହିଣି ''ଅତ୍ଥୋ ମେ କିର କୁକ୍କୁଟେହି , ଅଟ୍ଠ ମତକୁକ୍କୁଟେ, ଅଟ୍ଠ ସଜୀୱକୁକ୍କୁଟେ ଚ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତୁ, ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଚ ସୋପାନମତ୍ଥକେ ଠତ୍ୱା ଆଗତଭାୱଂ ନିୱେଦେତ୍ୱା 'ପୱିସତୂ'ତି ୱୁତ୍ତେପି ଅପୱିସିତ୍ୱା ପଠମଂ ଅଟ୍ଠ ସଜୀୱକୁକ୍କୁଟେ ପହିଣତୁ, 'ପଚ୍ଛା ଇତରେ'''ତି। ଚୂଳୂପଟ୍ଠାକସ୍ସ ଚ ''ମମ ୱଚନଂ କରେୟ୍ୟାସୀ''ତି ଲଞ୍ଜଂ ଅଦାସି। ମାଗଣ୍ଡିୟୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ରଞ୍ଞୋ ନିୱେଦାପେତ୍ୱା, ''ପୱିସତୂ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ରଞ୍ଞୋ ଆପାନଭୂମିଂ ନ ପୱିସିସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ଇତରା ଚୂଳଉପଟ୍ଠାକଂ ପହିଣି – ''ଗଚ୍ଛ, ତାତ, ମମ ଚୂଳପିତୁ ସନ୍ତିକ''ନ୍ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେନ ଦିନ୍ନେ ଅଟ୍ଠ ସଜୀୱକୁକ୍କୁଟେ ଆନେତ୍ୱା, ''ଦେୱ, ପୁରୋହିତେନ ପଣ୍ଣାକାରୋ ପହିତୋ''ତି ଆହ। ରାଜା ''ଭଦ୍ଦକୋ ୱତ ନୋ ଉତ୍ତରିଭଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, କୋ ନୁ ଖୋ ପଚେୟ୍ୟା''ତି ଆହ। ମାଗଣ୍ଡିୟା, ''ମହାରାଜ, ସାମାୱତିପ୍ପମୁଖା ପଞ୍ଚସତା ଇତ୍ଥିୟୋ ନିକ୍କମ୍ମିକା ୱିଚରନ୍ତି, ତାସଂ ପେସେହି, ତା ପଚିତ୍ୱା ଆହରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଆହ। ରାଜା ''ଗଚ୍ଛ, ତାସଂ ଦତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ କିର ହତ୍ଥେ ଅଦତ୍ୱା ସୟମେୱ ମାରେତ୍ୱା ପଚନ୍ତୂ''ତି ପେସେସି। ଚୂଳଉପଟ୍ଠାକୋ ''ସାଧୁ ଦେୱା''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥା ୱତ୍ୱା ତାହି ''ମୟଂ ପାଣାତିପାତଂ ନ କରୋମା''ତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ମାଗଣ୍ଡିୟା ''ଦିଟ୍ଠଂ ତେ, ମହାରାଜ, ଇଦାନି ତାସଂ ପାଣାତିପାତସ୍ସ କରଣଂ ୱା ଅକରଣଂ ୱା ଜାନିସ୍ସସି, 'ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପଚିତ୍ୱା ପେସେନ୍ତୂ'ତି ୱଦେହି ଦେୱା''ତି ଆହ। ରାଜା ତଥା ୱତ୍ୱା ପେସେସି। ଇତରୋ ତେ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ତେ କୁକ୍କୁଟେ ପୁରୋହିତସ୍ସ ଦତ୍ୱା ମତକୁକ୍କୁଟେ ତାସଂ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା, ''ଇମେ କିର କୁକ୍କୁଟେ ପଚିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ପହିଣଥା''ତି ଆହ। ତା, ''ସାମି, ଆହର, ଇଦଂ ନାମ ଅମ୍ହାକଂ କିଚ୍ଚ''ନ୍ତି ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହିଂସୁ। ସୋ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''କିଂ, ତାତା''ତି ପୁଟ୍ଠୋ, ''ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପଚିତ୍ୱା ପେସେଥାତି ୱୁତ୍ତମତ୍ତେୟେୱ ପଟିମଗ୍ଗଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହିଂସୂ''ତି ଆଚିକ୍ଖି। ମାଗଣ୍ଡିୟା ''ପସ୍ସ, ମହାରାଜ, ନ ତା ତୁମ୍ହାଦିସାନଂ କରୋନ୍ତି, ବହିଦ୍ଧା ପତ୍ଥନା ତାସଂ ଅତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତେ ନ ସଦ୍ଦହସୀ''ତି ଆହ। ରାଜା ତଂ ସୁତ୍ୱାପି ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀୟେୱ ଅହୋସି। ମାଗଣ୍ଡିୟା ''କିଂ ନୁ ଖୋ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେସି।

ତଦା ପନ ରାଜା ''ସାମାୱତିୟା ୱାସୁଲଦତ୍ତାୟ ମାଗଣ୍ଡିୟାୟ ଚା''ତି ତିସ୍ସନ୍ନମ୍ପି ଏତାସଂ ପାସାଦତଲେ ୱାରେନ ୱାରେନ ସତ୍ତାହଂ ସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେତି । ଅଥ ନଂ ''ସ୍ୱେ ୱା ପରସୁୱେ ୱା ସାମାୱତିୟା ପାସାଦତଲଂ ଗମିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ମାଗଣ୍ଡିୟା ଚୂଳପିତୁ ସାସନଂ ପହିଣି – ''ଅଗଦେନ କିର ଦାଠା ଧୋୱିତ୍ୱା ଏକଂ ସପ୍ପଂ ପେସେତୂ''ତି। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ପେସେସି। ରାଜା ଅତ୍ତନୋ ଗମନଟ୍ଠାନଂ ହତ୍ଥିକନ୍ତୱୀଣଂ ଆଦାୟେୱ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସା ପୋକ୍ଖରେ ଏକଂ ଛିଦ୍ଦଂ ଅତ୍ଥି। ମାଗଣ୍ଡିୟା ତେନ ଛିଦ୍ଦେନ ସପ୍ପଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଛିଦ୍ଦଂ ମାଲାଗୁଳେନ ଥକେସି। ସପ୍ପୋ ଦ୍ୱୀହତୀହଂ ଅନ୍ତୋୱୀଣାୟମେୱ ଅହୋସି। ମାଗଣ୍ଡିୟା ରଞ୍ଞୋ ଗମନଦିୱସେ ''ଅଜ୍ଜ କତରିସ୍ସିତ୍ଥିୟା ପାସାଦଂ ଗମିସ୍ସସି ଦେୱା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ସାମାୱତିୟା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଅଜ୍ଜ ମୟା, ମହାରାଜ, ଅମନାପୋ ସୁପିନୋ ଦିଟ୍ଠୋ। ନ ସକ୍କା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ, ଦେୱା''ତି? ''ଗଚ୍ଛାମେୱା''ତି। ସା ୟାୱ ତତିୟଂ ୱାରେତ୍ୱା, ''ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗମିସ୍ସାମି, ଦେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିୟମାନାପି ଅନିୱତ୍ତିତ୍ୱା, ''ନ ଜାନାମି, କିଂ ଭୱିସ୍ସତି ଦେୱା''ତି ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ଅଗମାସି।

ରାଜା ସାମାୱତିମିସ୍ସିକାହି ଦିନ୍ନାନି ୱତ୍ଥପୁପ୍ଫଗନ୍ଧାଭରଣାନି ଧାରେତ୍ୱା ସୁଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱୀଣଂ ଉସ୍ସୀସକେ ଠପେତ୍ୱା ସୟନେ ନିପଜ୍ଜି। ମାଗଣ୍ଡିୟା ଅପରାପରଂ ୱିଚରନ୍ତୀ ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ୱୀଣାଛିଦ୍ଦତୋ ପୁପ୍ଫଗୁଳଂ ଅପନେସି। ସପ୍ପୋ ଦ୍ୱୀହତୀହଂ ନିରାହାରୋ ତେନ ଛିଦ୍ଦେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ ଫଣଂ କତ୍ୱା ସୟନପିଟ୍ଠେ ନିପଜ୍ଜି । ମାଗଣ୍ଡିୟା ତଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଧୀ ଧୀ, ଦେୱ, ସପ୍ପୋ''ତି ମହାସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ରାଜାନଞ୍ଚ ତା ଚ ଅକ୍କୋସନ୍ତୀ, ''ଅୟଂ ଅନ୍ଧବାଲରାଜା ଅଲକ୍ଖିକୋ ମୟ୍ହଂ ୱଚନଂ ନ ସୁଣାତି, ଇମାପି ନିସ୍ସିରୀକା ଦୁବ୍ବିନୀତା, କିଂ ନାମ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକା ନ ଲଭନ୍ତି, କିଂ ନୁ ତୁମ୍ହେ ଇମସ୍ମିଂ ମତେୟେୱ ସୁଖଂ ଜୀୱିସ୍ସଥ, ଜୀୱନ୍ତେ ଦୁକ୍ଖଂ ଜୀୱଥ, 'ଅଜ୍ଜ ମୟା ପାପସୁପିନୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ସାମାୱତିୟା ପାସାଦଂ ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ'ତି ୱାରେନ୍ତିୟାପି ମେ ୱଚନଂ ନ ସୁଣସି, ଦେୱା''ତି ଆହ। ରାଜା ସପ୍ପଂ ଦିସ୍ୱା ମରଣଭୟତଜ୍ଜିତୋ ''ଏୱରୂପମ୍ପି ନାମ ଇମା କରିସ୍ସନ୍ତି, ଅହୋ ପାପା, ଅହଂ ଇମାସଂ ପାପଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତିୟାପି ଇମିସ୍ସା ୱଚନଂ ନ ସଦ୍ଦହିଂ, ପଠମଂ ଅତ୍ତନୋ ଗବ୍ଭେସୁ ଛିଦ୍ଦାନି କତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା, ପୁନ ମୟା ପେସିତେ କୁକ୍କୁଟେ ପଟିପହିଣିଂସୁ, ଅଜ୍ଜ ସୟନେ ସପ୍ପଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିଂସୂ''ତି କୋଧେନ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତୋ ୱିୟ ଅହୋସି।

ସାମାୱତୀପି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇତ୍ଥିସତାନଂ ଓୱାଦଂ ଅଦାସି – ''ଅମ୍ମା, ଅମ୍ହାକଂ ଅଞ୍ଞଂ ପଟିସରଣଂ ନତ୍ଥି, ନରିନ୍ଦେ ଚ ଦେୱିୟା ଚ ଅତ୍ତନି ଚ ସମମେୱ ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତେଥ, ମା କସ୍ସଚି କୋପଂ କରିତ୍ଥା''ତି। ରାଜା ସହସ୍ସଥାମଂ ସିଙ୍ଗଧନୁଂ ଆଦାୟ ଜିୟଂ ପୋଥେତ୍ୱା ୱିସପୀତଂ ସରଂ ସନ୍ନୟ୍ହିତ୍ୱା ସାମାୱତିଂ ଧୁରେ କତ୍ୱା ସବ୍ବା ତା ପଟିପାଟିୟା ଠପାପେତ୍ୱା ସାମାୱତିୟା ଉରେ ସରଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସୋ ତସ୍ସା ମେତ୍ତାନୁଭାୱେନ ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଆଗତମଗ୍ଗାଭିମୁଖୋୱ ହୁତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ହଦୟଂ ପୱିସନ୍ତୋ ୱିୟ ଅଟ୍ଠାସି। ରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ''ମୟା ଖିତ୍ତୋ ସରୋ ସିଲମ୍ପି ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଆକାସେ ପଟିହନନକଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି, ଅଥ ଚ ପନେସ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ମମ ହଦୟାଭିମୁଖୋ ଜାତୋ, ଅୟଞ୍ହି ନାମ ନିସ୍ସତ୍ତୋ ନିଜ୍ଜୀୱୋ ସରୋପି ଏତିସ୍ସା ଗୁଣଂ ଜାନାତି, ଅହଂ ମନୁସ୍ସଭୂତୋପି ନ ଜାନାମୀ''ତି, ସୋ ଧନୁଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ସାମାୱତିୟା ପାଦମୂଲେ ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଇମଂ

ଗାଥମାହ –

''ସମ୍ମୁୟ୍ହାମି ପମୁୟ୍ହାମି, ସବ୍ବା ମୁୟ୍ହନ୍ତି ମେ ଦିସା;

ସାମାୱତି ମଂ ତାଯସ୍ସୁ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ମେ ସରଣଂ ଭୱା''ତି।

ସା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ''ସାଧୁ, ଦେୱ, ମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛା''ତି ଅୱତ୍ୱା, ''ଯମହଂ, ମହାରାଜ, ସରଣଂ ଗତା, ତମେୱ ତ୍ୱମ୍ପି ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାହୀ''ତି ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ସାମାୱତୀ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାୱିକା –

''ମା ମଂ ତ୍ୱଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛ, ଯମହଂ ସରଣଂ ଗତା;

ଏସ ବୁଦ୍ଧୋ ମହାରାଜ, ଏସ ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁତ୍ତରୋ;

ସରଣଂ ଗଚ୍ଛ ତଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ମେ ସରଣଂ ଭୱା''ତି। –

ଆହ । ରାଜା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ''ଇଦାନାହଂ ଅତିରେକତରଂ ଭାଯାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ଏସ ଭିଯ୍ୟୋ ପମୁୟ୍ହାମି, ସବ୍ବା ମୁୟ୍ହନ୍ତି ମେ ଦିସା;

ସାମାୱତି ମଂ ତାଯସ୍ସୁ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ମେ ସରଣଂ ଭୱା''ତି।

ଅଥ ନଂ ସା ପୁରିମନଯେନେୱ ପୁନ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା, ''ତେନ ହି ତ୍ୱଞ୍ଚ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ସତ୍ଥାରଞ୍ଚ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ୱରଞ୍ଚ ତେ ଦମ୍ମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ୱରୋ ଗହିତୋ ହୋତୁ, ମହାରାଜା''ତି ଆହ। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସରଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସାମାୱତିଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଉଟ୍ଠେହି, ୱରଂ ଗଣ୍ହା''ତି ଆହ। ''ମହାରାଜ, ମୟ୍ହଂ ହିରଞ୍ଞାଦୀହି ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି, ଇମଂ ପନ ମେ ୱରଂ ଦେହି, ତଥା କରୋହି, ଯଥା ସତ୍ଥା ନିବଦ୍ଧଂ ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଇଧାଗଚ୍ଛତି, ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମୀ''ତି। ରାଜା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିବଦ୍ଧଂ ଇଧାଗଚ୍ଛଥ, ସାମାୱତିମିସ୍ସିକା 'ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମା'ତି ୱଦନ୍ତୀ''ତି ଆହ। ''ମହାରାଜ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ନାମ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିବଦ୍ଧଂ ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ମହାଜନୋ ସତ୍ଥାରଂ ଆଗମନତ୍ଥାଯ ପଚ୍ଚାସୀସତୀ''ତି। ''ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆଣାପେଥା''ତି। ସତ୍ଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆଣାପେସି। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଆଦାଯ ନିବଦ୍ଧଂ ରାଜକୁଲଂ ଗଚ୍ଛତି। ତାପି ଦେୱିଯୋ ନିବଦ୍ଧଂ ଥେରଂ ସପରିୱାରଂ ଭୋଜେନ୍ତି, ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତି। ତା ଏକଦିୱସଂ ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପସୀଦିତ୍ୱା, ପଞ୍ଚହି ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗସତେହି ଧମ୍ମପୂଜଂ ଅକଂସୁ । ଏକେକୋ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗୋ ପଞ୍ଚ ସତାନି ପଞ୍ଚ ସତାନି ଅଗ୍ଘତି।

ତା ଏକୱତ୍ଥା ଦିସ୍ୱା ରାଜା ପୁଚ୍ଛି – ''କୁହିଂ ୱୋ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗୋ''ତି। ''ଅଯ୍ୟସ୍ସ ନୋ ଦିନ୍ନା''ତି। ''ତେନ ସବ୍ବେ ଗହିତା''ତି? ''ଆମ, ଗହିତା''ତି। ରାଜା ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତାହି ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗାନଂ ଦିନ୍ନଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତାହି ଦିନ୍ନଭାୱଞ୍ଚ ଥେରେନ ଗହିତଭାୱଞ୍ଚ ସୁତ୍ୱା, ''ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ଅତିବହୂନି ୱତ୍ଥାନି, ଏତ୍ତକେହି କିଂ କରିସ୍ସଥା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଅମ୍ହାକଂ ପହୋନକାନି ୱତ୍ଥାନି ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସେସାନି ଜିଣ୍ଣଚୀୱରିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦସ୍ସାମି, ମହାରାଜା''ତି। ''ତେ ଅତ୍ତନୋ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରାନି କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି? ''ଜିଣ୍ଣତରଚୀୱରିକାନଂ ଦସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ''ତେ ଅତ୍ତନୋ ଜିଣ୍ଣତରଚୀୱରାନି କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି? ''ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାନି କରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ''ପୁରାଣପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାନି କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି? ''ଭୂମତ୍ଥରଣାନି କରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ''ପୁରାଣଭୂମତ୍ଥରଣାନି କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି? ''ପାଦପୁଞ୍ଛନାନି କରିସ୍ସନ୍ତି, ମହାରାଜା''ତି। ''ପୁରାଣପାଦପୁଞ୍ଛନାନି କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି? ''ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ମତ୍ତିକାଯ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଭିତ୍ତିଂ ଲିମ୍ପିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ''ଭନ୍ତେ, ଏତ୍ତକାନି କତ୍ୱାପି ଅଯ୍ୟାନଂ ଦିନ୍ନାନି ନ ନସ୍ସନ୍ତୀ''ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜା''ତି। ରାଜା ପସନ୍ନୋ ଅପରାନିପି ପଞ୍ଚ ୱତ୍ଥସତାନି ଆହରାପେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଠପାପେସି। ଥେରୋ କିର ପଞ୍ଚସତଗ୍ଘନକାନେୱ ୱତ୍ଥାନି ପଞ୍ଚସତଭାଗେନ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ଦିନ୍ନାନି ପଞ୍ଚସତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଲଭି, ସହସ୍ସଗ୍ଘନକାନି ସହସ୍ସଭାଗେନ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ଦିନ୍ନାନି ସହସ୍ସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଲଭି, ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକାନି ସତସହସ୍ସଭାଗେନ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ଦିନ୍ନାନି ସତସହସ୍ସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଲଭି। ଏକଂ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚ ଦସାତିଆଦିନା ନଯେନ ଲଦ୍ଧାନଂ ପନ ଗଣନା ନାମ ନତ୍ଥି। ତଥାଗତେ କିର ପରିନିବ୍ବୁତେ ଥେରୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ସବ୍ବୱିହାରେସୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକାନେୱ ପତ୍ତଚୀୱରାନି ଅଦାସି।

ତଦା ମାଗଣ୍ଡିଯାପି ‘‘ଯମହଂ କରୋମି। ତଂ ତଥା ଅହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଥାୱ ହୋତି, ଇଦାନି କିଂ ନୁ ଖୋ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଅତ୍ଥେସୋ ଉପାଯୋ’’ତି ରଞ୍ଞେ ଉଯ୍ୟାନକୀଳଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଚୂଳପିତୁ ସାସନଂ ପହିଣି – ‘‘ସାମାୱତିଯା ପାସାଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଦୁସ୍ସକୋଟ୍ଠାଗାରାନି ଚ ତେଲକୋଟ୍ଠାଗାରାନି ଚ ୱିୱରାପେତ୍ୱା, ଦୁସ୍ସାନି ତେଲଚାଟୀସୁ ତେମେତ୍ୱା ତେମେତ୍ୱା ଥମ୍ଭେ ୱେଠେତ୍ୱା ତା ସବ୍ବାପି ଏକତୋ କତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହିତ୍ୱା ବହି ଯନ୍ତକଂ ଦତ୍ୱା ଦଣ୍ଡଦୀପିକାହି ଗେହେ ଅଗ୍ଗିଂ ଦଦମାନୋ ଓତରିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତୂ’’ତି। ସୋ ପାସାଦଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ କୋଟ୍ଠାଗାରାନି ୱିୱରିତ୍ୱା ୱତ୍ଥାନି ତେଲଚାଟୀସୁ ତେମେତ୍ୱା ତେମେତ୍ୱା ଥମ୍ଭେ ୱେଠେତୁଂ ଆରଭି। ଅଥ ନଂ ସାମାୱତିପ୍ପମୁଖା ଇତ୍ଥିଯୋ ‘‘କିଂ ଏତଂ ଚୂଳପିତା’’ତି ୱଦନ୍ତିଯୋ ଉପସଙ୍କମିଂସୁ। ‘‘ଅମ୍ମା, ରାଜା ଦଳ୍ହିକମ୍ମତ୍ଥାଯ ଇମେ ଥମ୍ଭେ ତେଲପିଲୋତିକାହି ୱେଠାପେତି, ରାଜଗେହେ ନାମ ସୁଯୁତ୍ତଂ ଦୁଯ୍ୟୁତ୍ତଂ ଦୁଜ୍ଜାନଂ, ମା ମେ ସନ୍ତିକେ ହୋଥ, ଅମ୍ମା’’ତି ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ତା ଆଗତା ଗବ୍ଭେ ପୱେସେତ୍ୱା ଦ୍ୱାରାନି ପିଦହିତ୍ୱା ବହି ଯନ୍ତକଂ ଦତ୍ୱା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଗ୍ଗିଂ ଦେନ୍ତୋ ଓତରି। ସାମାୱତୀ ତାସଂ ଓୱାଦଂ ଅଦାସି – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ୱିଚରନ୍ତୀନଂ ଏୱମେୱ ଅଗ୍ଗିନା ଝାଯମାନାନଂ ଅତ୍ତଭାୱାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ବୁଦ୍ଧଞାଣେନପି ନ ସୁକରୋ, ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋଥା’’ତି। ତା ଗେହେ ଝାଯନ୍ତେ ୱେଦନାପରିଗ୍ଗହକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତିଯୋ କାଚି ଦୁତିଯଫଲଂ, କାଚି ତତିଯଫଲଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ, ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ରଞ୍ଞୋ ଉଦେନସ୍ସ ଉଯ୍ୟାନଗତସ୍ସ ଅନ୍ତେପୁରଂ ଦଡ୍ଢଂ, ପଞ୍ଚ ଚ ଇତ୍ଥିସତାନି କାଲକତାନି ସାମାୱତିପ୍ପମୁଖାନି। ତାସଂ, ଭନ୍ତେ, ଉପାସିକାନଂ କା ଗତି, କୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ’ତି? ସନ୍ତେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପାସିକାଯୋ ସୋତାପନ୍ନା , ସନ୍ତି ସକଦାଗାମିଯୋ, ସନ୍ତି ଅନାଗାମିଯୋ, ସବ୍ବା ତା, ଭିକ୍ଖୱେ , ଉପାସିକାଯୋ ଅନିପ୍ଫଲା କାଲକତା’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ୱିଦିତ୍ୱା ତାଯଂ ୱେଲାଯଂ ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି –

‘‘ମୋହସମ୍ବନ୍ଧନୋ ଲୋକୋ, ଭବ୍ବରୂପୋୱ ଦିସ୍ସତି;

ଉପଧୀବନ୍ଧନୋ ବାଲୋ, ତମସା ପରିୱାରିତୋ;

ସସ୍ସତୋରିୱ ଖାଯତି, ପସ୍ସତୋ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚନ’’ନ୍ତି। (ଉଦା। ୭୦);

ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ନାମ ୱଟ୍ଟେ ୱିଚରନ୍ତା ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞକମ୍ମମେୱ ନ କରୋନ୍ତି, ପମାଦିନୋ ହୁତ୍ୱା ପାପକମ୍ମମ୍ପି କରୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ୱଟ୍ଟେ ୱିଚରନ୍ତା ସୁଖମ୍ପି ଦୁକ୍ଖମ୍ପି ଅନୁଭୱନ୍ତୀ’’ତି ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି।

ରାଜା ‘‘ସାମାୱତିଯା ଗେହଂ କିର ଝାଯତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ୱେଗେନାଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ଅଦଡ୍ଢେ ସମ୍ପାପୁଣିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପନ ଗେହଂ ନିବ୍ବାପେନ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନବଲୱଦୋମନସ୍ସୋ ଅମଚ୍ଚଗଣପରିୱୁତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସାମାୱତିଯା ଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ, ‘‘କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଇଦଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ମାଗଣ୍ଡିଯାଯ କାରିତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା, ‘‘ତାସେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିଯମାନା ନ କଥେସ୍ସତି, ସଣିକଂ ଉପାଯେନ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚେ ଆହ – ‘‘ଅମ୍ଭୋ, ଅହଂ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଉଟ୍ଠାଯ ସମୁଟ୍ଠାଯ ଆସଙ୍କିତପରିସଙ୍କିତୋୱ ହୋମି, ସାମାୱତୀ ମେ ନିଚ୍ଚଂ ଓତାରମେୱ ଗୱେସତି, ଇଦାନି ପନ ମେ ଚିତ୍ତଂ ନିବ୍ବୁତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ସୁଖେନ ଚ ୱସିତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି, ତେ ‘‘କେନ ନୁ ଖୋ, ଦେୱ, ଇଦଂ କତ’’ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ‘‘ମଯି ସିନେହେନ କେନଚି କତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ମାଗଣ୍ଡିଯାପି ସମୀପେ ଠିତା ତଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ନାଞ୍ଞୋ କୋଚି କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ମଯା କତଂ, ଦେୱ, ଅହଂ ଚୂଳପିତରଂ ଆଣାପେତ୍ୱା କାରେସି’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞୋ ମଯି ସିନେହୋ ସତ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ପସନ୍ନୋସ୍ମି, ୱରଂ ତେ ଦମ୍ମି, ଅତ୍ତନୋ ଞାତିଗଣଂ ପକ୍କୋସାପେହୀ’’ତି। ସା ଞାତକାନଂ ସାସନଂ ପହିଣି – ‘‘ରାଜା ମେ ପସନ୍ନୋ ୱରଂ ଦେତି, ସୀଘଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’’ତି। ରାଜା ଆଗତାଗତାନଂ ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ କାରେସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସା ଅଞ୍ଞାତକାପି ଲଞ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ମଯଂ ମାଗଣ୍ଡିଯାଯ ଞାତକା’’ତି ଆଗଚ୍ଛିଂସୁ। ରାଜା ତେ ସବ୍ବେ ଗାହାପେତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣେ ନାଭିପ୍ପମାଣେ ଆୱାଟେ ଖଣାପେତ୍ୱା ତେ ତତ୍ଥ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପଂସୂହି ପୂରେତ୍ୱା ଉପରି ପଲାଲେ ୱିକିରାପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଦାପେସି। ଚମ୍ମସ୍ସ ଦଡ୍ଢକାଲେ ଅଯନଙ୍ଗଲେନ କସାପେତ୍ୱା ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡଂ ହୀରାହୀରଂ କାରେସି। ମାଗଣ୍ଡିଯାଯ ସରୀରତୋପି ତିଖିଣେନ ସତ୍ଥେନ ଘନଘନଟ୍ଠାନେସୁ ମଂସଂ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ତେଲକପାଲଂ ଉଦ୍ଧନଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ପୂୱେ ୱିଯ ପଚାପେତ୍ୱା ତମେୱ ଖାଦାପେସି।

ଧମ୍ମସଭାଯମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ, ‘‘ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ୱତ, ଆୱୁସୋ, ଏୱରୂପାଯ ସଦ୍ଧାଯ ପସନ୍ନାଯ ଉପାସିକାଯ ଏୱରୂପଂ ମରଣ’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ସାମାୱତିପ୍ପମୁଖାନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ ଏତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ସମ୍ପତ୍ତଂ। ପୁବ୍ବେ କତକମ୍ମସ୍ସ ପନ ଯୁତ୍ତମେୱ ଏତାହି ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତାହି ପୁବ୍ବେ କତଂ, ତଂ ଆଚିକ୍ଖଥା’’ତି ତେହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ରାଜଗେହେ ନିବଦ୍ଧଂ ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ପଞ୍ଚସତା ଇଦ୍ଧିୟୋ ତେ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି। ତେସୁ ସତ୍ତ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ହିମୱନ୍ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏକୋ ନଦୀତୀରେ ଏକଂ ତିଣଗହନଂ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଅଥେକଦିୱସଂ ରାଜା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେସୁ ଗତେସୁ ତା ଇଦ୍ଧିୟୋ ଆଦାୟ ନଦିୟଂ ଉଦକକୀଳଂ କୀଳିତୁଂ ଗତୋ। ତତ୍ଥ ତା ଇତ୍ଥିୟୋ ଦିୱସଭାଗଂ ଉଦକେ କୀଳିତ୍ୱା ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ସୀତପୀଳିତା ଅଗ୍ଗିଂ ୱିସିବ୍ବେତୁକାମା ''ଅମ୍ହାକଂ ଅଗ୍ଗିକରଣଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେଥା''ତି ଅପରାପରଂ ୱିଚରନ୍ତିୟୋ ତଂ ତିଣଗହନଂ ଦିସ୍ୱା, ''ତିଣରାସୀ''ତି ସଞ୍ଞାୟ ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତା ଅଗ୍ଗିଂ ଅଦଂସୁ। ତିଣେସୁ ଝାୟିତ୍ୱା ପତନ୍ତେସୁ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା, ''ନଟ୍ଠାମ୍ହା, ଅମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଝାୟତି, ରାଜା ଞତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ନାସେସ୍ସତି, ସୁଦଡ୍ଢଂ ନଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ସବ୍ବା ତା ଇତ୍ଥିୟୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଦାରୂନି ଆହରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଉପରି ଦାରୁରାସିଂ କରିଂସୁ। ମହାଦାରୁରାସି ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ଆଲିମ୍ପେତ୍ୱା, ''ଇଦାନି ଝାୟିସ୍ସତୀ''ତି ପକ୍କମିଂସୁ। ତା ପଠମଂ ଅସଞ୍ଚେତନିକା ହୁତ୍ୱା କମ୍ମୁନା ନ ବଜ୍ଝିଂସୁ, ଇଦାନି ପଚ୍ଛା ସଞ୍ଚେତନାୟ କମ୍ମୁନା ବଜ୍ଝିଂସୁ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ପନ ଅନ୍ତୋସମାପତ୍ତିୟଂ ସକଟସହସ୍ସେହି ଦାରୂନି ଆହରିତ୍ୱା ଆଲିମ୍ପେନ୍ତାପି ଉସ୍ମାକାରମତ୍ତମ୍ପି ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ସୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଉଟ୍ଠାୟ ଯଥାସୁଖଂ ଅଗମାସି। ତା ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତା ବହୂନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକାୱସେସେନ ଅତ୍ତଭାୱସତେ ଇମିନାୱ ନିୟାମେନ ଗେହେ ଝାୟମାନେ ଝାୟିଂସୁ। ଇଦଂ ଏତାସଂ ପୁବ୍ବକମ୍ମନ୍ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା ପନ, ଭନ୍ତେ, କେନ କମ୍ମେନ ଖୁଜ୍ଜା ଜାତା, କେନ କମ୍ମେନ ମହାପଞ୍ଞା, କେନ କମ୍ମେନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ଅଧିଗତା, କେନ କମ୍ମେନ ପରେସଂ ପେସନକାରିତା ଜାତା''ତି? ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସେୱ ରଞ୍ଞୋ ବାରାଣସିୟଂ ରଜ୍ଜଂ କରଣକାଲେ ସ୍ୱେୱ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଥୋକଂ ଖୁଜ୍ଜଧାତୁକୋ ଅହୋସି। ଅଥେକା ଉପଟ୍ଠାୟିକା ଇତ୍ଥୀ କମ୍ବଲଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣସରଣଂ ଗହେତ୍ୱା, ''ଅମ୍ହାକଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଏୱଞ୍ଚ ଏୱଞ୍ଚ ୱିଚରତୀ''ତି ଖୁଜ୍ଜା ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱିଚରଣାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ତସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଖୁଜ୍ଜା ଜାତା। ତେ ପନ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ପଠମଦିୱସେ ରାଜଗେହେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପତ୍ତେ ଗାହାପେତ୍ୱା ପାୟାସସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଦାପେସି। ଉଣ୍ହପାୟାସସ୍ସ ପୂରେ ପତ୍ତେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି। ସା ଇତ୍ଥୀ ତେ ତଥା କରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକାନି ଅଟ୍ଠ ଦନ୍ତୱଲୟାନି ଦତ୍ୱା, ''ଇଧ ଠପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥା''ତି ଆହ। ତେସୁ ତଥା କତ୍ୱା ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଠିତେସୁ ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଞତ୍ୱା, ''ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଏତେହି ଅତ୍ଥୋ। ତୁମ୍ହାକଞ୍ଞେୱ ଏତାନି ପରିଚ୍ଚତ୍ତାନି, ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥା''ତି ଆହ। ତେ ଗହେତ୍ୱା ନନ୍ଦମୂଲକପବ୍ଭାରଂ ଅଗମଂସୁ। ଅଜ୍ଜତନାପି ତାନି ୱଲୟାନି ଅରୋଗାନେୱ। ସା ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଇଦାନି ତିପିଟକଧରା ମହାପଞ୍ଞା ଜାତା। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ କତୌପଟ୍ଠାନସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ପନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତା। ଇଦମସ୍ସା ବୁଦ୍ଧନ୍ତରେ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ।

କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ପନ ଏକା ବାରାଣସିସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତା ୱଡ୍ଢମାନକଚ୍ଛାୟାୟ ଆଦାସଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅଲଙ୍କରୋନ୍ତୀ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସା ୱିସ୍ସାସିକା ଏକା ଖୀଣାସୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ ତଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଅଗମାସି। ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ହି ଖୀଣାସୱାପି ସାୟନ୍ହସମଯେ ଉପଟ୍ଠାକକୁଲାନି ଦଟ୍ଠୁକାମା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଖଣେ ସେଟ୍ଠିଧୀତାୟ ସନ୍ତିକେ କାଚି ପେସନକାରିକା ନତ୍ଥି, ସା ''ୱନ୍ଦାମି, ଅୟ୍ୟେ, ଏତଂ ତାୱ ମେ ପସାଧନପେଳଂ ଗହେତ୍ୱା ଦେଥା''ତି ଆହ। ଥେରୀ ଚିନ୍ତେସି – ''ସଚସ୍ସା ଇମଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ନ ଦସ୍ସାମି, ମୟି ଆଘାତଂ କତ୍ୱା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତି। ସଚେ ପନ ଦସ୍ସାମି, ପରସ୍ସ ପେସନକାରିକା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତି। ନିରୟସନ୍ତାପତୋ ଖୋ ପନ ପରସ୍ସ ପେସନଭାୱୋୱ ସେୟ୍ୟୋ''ତି। ''ସା ଅନୁଦୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଅଦାସି। ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ପରେସଂ ପେସନକାରିକା ଜାତା''ତି।

ଅଥ ପୁନେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ''ସାମାୱତିପ୍ପମୁଖା ପଞ୍ଚସତା ଇତ୍ଥିୟୋ ଗେହେ ଅଗ୍ଗିନା ଝାୟିଂସୁ, ମାଗଣ୍ଡିୟାୟ ଞାତକା ଉପରି ପଲାଲଗ୍ଗିଂ ଦତ୍ୱା ଅୟନଙ୍ଗଲେହି ଭିନ୍ନା, ମାଗଣ୍ଡିୟା ପକ୍କୁଥିତତେଲେ ପକ୍କା, କେ ନୁ ଖୋ ଏତ୍ଥ ଜୀୱନ୍ତି ନାମ, କେ ମତା ନାମା''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ଇମାୟ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ପମତ୍ତା, ତେ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱନ୍ତାପି ମତାଯେୱ ନାମ। ଯେ ଅପ୍ପମତ୍ତା, ତେ ମତାପି ଜୀୱନ୍ତିଯେୱ। ତସ୍ମା ମାଗଣ୍ଡିୟା ଜୀୱନ୍ତୀପି ମତାଯେୱ ନାମ, ସାମାୱତିପ୍ପମୁଖା ପଞ୍ଚସତା ଇତ୍ଥିୟୋ ମତାପି ଜୀୱନ୍ତିଯେୱ ନାମ। ନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମତ୍ତା ମରନ୍ତି ନାମା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୧।

''ଅପ୍ପମାଦୋ ଅମତପଦଂ, ପମାଦୋ ମଚ୍ଚୁନୋ ପଦଂ;

ଅପ୍ପମତ୍ତା ନ ମୀୟନ୍ତି, ଯେ ପମତ୍ତା ଯଥା ମତା।

୨୨।

‘‘ଏୱଂ ୱିସେସତୋ ଞତ୍ୱା, ଅପ୍ପମାଦମ୍ହି ପଣ୍ଡିତା;

ଅପ୍ପମାଦେ ପମୋଦନ୍ତି, ଅରିଯାନଂ ଗୋଚରେ ରତା।

୨୩।

‘‘ତେ ଝାଯିନୋ ସାତତିକା, ନିଚ୍ଚଂ ଦଳ୍ହପରକ୍କମା;

ଫୁସନ୍ତି ଧୀରା ନିବ୍ବାନଂ, ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ଅନୁତ୍ତର’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମାଦୋତି ପଦଂ ମହନ୍ତଂ ଅତ୍ଥଂ ଦୀପେତି, ମହନ୍ତଂ ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ସକଲମ୍ପି ହି ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଆହରିତ୍ୱା କଥିଯମାନଂ ଅପ୍ପମାଦପଦମେୱ ଓତରତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି କାନିଚି ଜଙ୍ଗଲାନଂ ପାଣାନଂ ପଦଜାତାନି, ସବ୍ବାନି ତାନି ହତ୍ଥିପଦେ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ହତ୍ଥିପଦଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି ଯଦିଦଂ ମହନ୍ତତ୍ତେନ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେତେ ଅପ୍ପମାଦମୂଲକା ଅପ୍ପମାଦସମୋସରଣା, ଅପ୍ପମାଦୋ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୪୦)।

ସୋ ପନେସ ଅତ୍ଥତୋ ସତିଯା ଅୱିପ୍ପୱାସୋ ନାମ। ନିଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠିତାଯ ସତିଯା ଚେତଂ ନାମଂ। ଅମତପଦନ୍ତି ଅମତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନିବ୍ବାନଂ। ତଞ୍ହି ଅଜାତତ୍ତା ନ ଜୀଯତି ନ ମୀଯତି, ତସ୍ମା ଅମତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଜ୍ଜନ୍ତି ଇମିନାତି ପଦଂ, ଅମତଂ ପାପୁଣନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅମତସ୍ସ ପଦଂ ଅମତପଦଂ, ଅମତସ୍ସ ଅଧିଗମୂପାଯୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ପମାଦୋତି ପମଜ୍ଜନଭାୱୋ, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସତିଯା ୱୋସଗ୍ଗସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ମଚ୍ଚୁନୋତି ମରଣସ୍ସ। ପଦନ୍ତି ଉପାଯୋ ମଗ୍ଗୋ। ପମତ୍ତୋ ହି ଜାତିଂ ନାତିୱତ୍ତତି, ଜାତୋ ଜୀଯତି ଚେୱ ମୀଯତି ଚାତି ପମାଦୋ ମଚ୍ଚୁନୋ ପଦଂ ନାମ ହୋତି, ମରଣଂ ଉପେତି। ଅପ୍ପମତ୍ତା ନ ମୀଯନ୍ତୀତି ସତିଯା ସମନ୍ନାଗତା ହି ଅପ୍ପମତ୍ତା ନ ମରନ୍ତି। ଅଜରା ଅମରା ହୋନ୍ତୀତି ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବଂ। ନ ହି କୋଚି ସତ୍ତୋ ଅଜରୋ ଅମରୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ପମତ୍ତସ୍ସ ପନ ୱଟ୍ଟଂ ନାମ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ। ତସ୍ମା ପମତ୍ତା ଜାତିଆଦୀହି ଅପରିମୁତ୍ତତ୍ତା ଜୀୱନ୍ତାପି ମତାଯେୱ ନାମ। ଅପ୍ପମତ୍ତା ପନ ଅପ୍ପମାଦଲକ୍ଖଣଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଖିପ୍ପଂ ମଗ୍ଗଫଲାନି ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଦୁତିଯତତିଯଅତ୍ତଭାୱେସୁ ନ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି। ତସ୍ମା ତେ ଜୀୱନ୍ତାପି ମତାପି ନ ମୀଯନ୍ତିଯେୱ ନାମ। ଯେ ପମତ୍ତା ଯଥା ମତାତି ଯେ ପନ ସତ୍ତା ପମତ୍ତା, ତେ ପମାଦମରଣେନ ମତତ୍ତା, ଯଥା ହି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦେନ ମତା ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧସଦିସା ଅପଗତୱିଞ୍ଞାଣା , ତଥେୱ ହୋନ୍ତି। ତେସମ୍ପି ହି ମତାନଂ ୱିଯ ଗହଟ୍ଠାନଂ ତାୱ ‘‘ଦାନଂ ଦସ୍ସାମ, ସୀଲଂ ରକ୍ଖିସ୍ସାମ, ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ଏକଚିତ୍ତମ୍ପି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପବ୍ବଜିତାନମ୍ପି ‘‘ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତାଦୀନି ପୂରେସ୍ସାମ, ଧୁତଙ୍ଗାନି ସମାଦିଯିସ୍ସାମ, ଭାୱନଂ ୱଡ୍ଢେସ୍ସାମା’’ତି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ମତେନ ତେ କିଂ ନାନାକରଣାୱ ହୋନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଯେ ପମତ୍ତା ଯଥା ମତା’’ତି।

ଏୱଂ ୱିସେସତୋ ଞତ୍ୱାତି ପମତ୍ତସ୍ସ ୱଟ୍ଟତୋ ନିସ୍ସରଣଂ ନତ୍ଥି, ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଏୱଂ ୱିସେସତୋୱ ଜାନିତ୍ୱା। କେ ପନେତଂ ୱିସେସଂ ଜାନନ୍ତୀତି? ଅପ୍ପମାଦମ୍ହି ପଣ୍ଡିତାତି ଯେ ପଣ୍ଡିତା ମେଧାୱିନୋ ସପ୍ପଞ୍ଞା ଅତ୍ତନୋ ଅପ୍ପମାଦେ ଠତ୍ୱା ଅପ୍ପମାଦଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତି, ତେ ଏୱଂ ୱିସେସକାରଣଂ ଜାନନ୍ତି। ଅପ୍ପମାଦେ ପମୋଦନ୍ତୀତି ତେ ଏୱଂ ଞତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତନୋ ଅପ୍ପମାଦେ ପମୋଦନ୍ତି, ପହଂସିତମୁଖା ତୁଟ୍ଠପହଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି। ଅରିଯାନଂ ଗୋଚରେ ରତାତି ତେ ଏୱଂ ଅପ୍ପମାଦେ ପମୋଦନ୍ତା ତଂ ଅପ୍ପମାଦଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରିଯାନଂ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧସାୱକାନଂ ଗୋଚରସଙ୍ଖାତେ ଚତୁସତିପଟ୍ଠାନାଦିଭେଦେ ସତ୍ତତିଂସ ବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମେ ନୱୱିଧଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ ଚ ରତା ନିରତା, ଅଭିରତା ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତେଝାଯିନୋତି ତେ ଅପ୍ପମତ୍ତା ପଣ୍ଡିତା ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିସଙ୍ଖାତେନ ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନେନ ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲସଙ୍ଖାତେନ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନେନ ଚାତି ଦୁୱିଧେନପି ଝାନେନ ଝାଯିନୋ। ସାତତିକାତି ଅଭିନିକ୍ଖମନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ସତତଂ ପୱତ୍ତକାଯିକଚେତସିକୱୀରିଯା। ନିଚ୍ଚଂ ଦଳ୍ହପରକ୍କମାତି ଯଂ ତଂ ପୁରିସଥାମେନ ପୁରିସୱୀରିଯେନ ପୁରିସପରକ୍କମେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ତଂ ଅପାପୁଣିତ୍ୱା ୱୀରିଯସ୍ସ ସଣ୍ଠାନଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏୱରୂପେନ ୱୀରିଯେନ ଅନ୍ତରା ଅନୋସକ୍କିତ୍ୱା ନିଚ୍ଚପ୍ପୱତ୍ତେନ ଦଳ୍ହପରକ୍କମେନ ସମନ୍ନାଗତା। ଫୁସନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ଫୁସନା ଞାଣଫୁସନା ଚ, ୱିପାକଫୁସନା ଚ। ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା ଞାଣଫୁସନା ନାମ, ଚତ୍ତାରି ଫଲାନି ୱିପାକଫୁସନା ନାମ। ତେସୁ ଇଧ ୱିପାକଫୁସନା ଅଧିପ୍ପେତା। ଅରିଯଫଲେନ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତୋ ଧୀରା ପଣ୍ଡିତା ତାଯ ୱିପାକଫୁସନାଯ ଫୁସନ୍ତି, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତି। ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ଅନୁତ୍ତରନ୍ତି ଯେ

ଚତ୍ତାରୋ ଯୋଗା ମହାଜନଂ ୱଟ୍ଟେ ଓସୀଦାପେନ୍ତି, ତେହି ଖେମଂ ନିବ୍ଭୟଂ ସଙ୍କେହି ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେହି ସେଟ୍ଠତ୍ତା ଅନୁତ୍ତରନ୍ତି।

ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦୟୋ ଅହେସୁଂ। ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଜାତାତି।

ସାମାୱତୀୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। କୁମ୍ଭଘୋସକସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ

ଉଟ୍ଠାନୱତୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୁମ୍ଭଘୋସକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ରାଜଗହନଗରସ୍ମିଞ୍ହି ରାଜଗହସେଟ୍ଠିନୋ ଗେହେ ଅହିୱାତରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ତସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ ମକ୍ଖିକା ଆଦିଂ କତ୍ୱା ୟାୱ ଗାୱା ପଠମଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତା ମରନ୍ତି, ତତୋ ଦାସକମ୍ମକରୋ, ସବ୍ବପଚ୍ଛା ଗେହସାମିକା, ତସ୍ମା ସୋ ରୋଗୋ ସବ୍ବପଚ୍ଛା ସେଟ୍ଠିଞ୍ଚ ଜାୟଞ୍ଚ ଗଣ୍ହି। ତେ ରୋଗେନ ଫୁଟ୍ଠା ପୁତ୍ତଂ ସନ୍ତିକେ ଠିତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅସ୍ସୁପୁଣ୍ଣେହି ନେତ୍ତେହି ତଂ ଆହଂସୁ – ''ତାତ, ଇମସ୍ମିଂ କିର ରୋଗେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଭିତ୍ତିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଲାୟନ୍ତାୱ ଜୀୱିତଂ ଲଭନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହେ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ପଲାୟିତ୍ୱା ଜୀୱନ୍ତୋ ପୁନାଗନ୍ତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ନାମ ଚତ୍ତାଲୀସ ଧନକୋଟିୟୋ ନିଦହିତ୍ୱା ଠପିତା, ତା ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେୟ୍ୟାସୀ''ତି। ସୋ ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ରୁଦମାନୋ ମାତାପିତରୋ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ମରଣଭୟଭୀତୋ ଭିତ୍ତିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଲାୟିତ୍ୱା ପବ୍ବତଗହନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ତତ୍ଥ ୱସିତ୍ୱା ମାତାପିତୁୱସନଟ୍ଠାନଂ ପଚ୍ଚାଗଞ୍ଛି।

ଅଥ ନଂ ଦହରକାଲେ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରୂଳ୍ହକେସମସ୍ସୁକାଲେ ଆଗତତ୍ତା ନ କୋଚି ସଞ୍ଜାନି। ସୋ ମାତାପିତୂହି ଦିନ୍ନସଞ୍ଞାୱସେନ ଧନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧନସ୍ସ ଅରୋଗଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ମଂ ନ କୋଚି ସଞ୍ଜାନାତି, ସଚାହଂ ଧନଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱଳଞ୍ଜିସ୍ସାମି, 'ଏକେନ ଦୁଗ୍ଗତେନ ନିଧି ଉଦ୍ଧଟୋ'ତି ମଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହେଠେୟ୍ୟୁଂ, ୟଂନୂନାହଂ ଭତିଂ କତ୍ୱା ଜୀୱେୟ୍ୟ''ନ୍ତି। ଅଥେକଂ ପିଲୋତିକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା, ''ଅତ୍ଥି କୋଚି ଭତକେନ ଅତ୍ଥିକୋ''ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭତକୱୀଥିଂ ପାପୁଣି। ଅଥ ନଂ ଭତକା ଦିସ୍ୱା, ''ସଚେ ଅମ୍ହାକଂ ଏକଂ କମ୍ମଂ କରିସ୍ସସି, ଭତ୍ତୱେତନଂ ତେ ଦସ୍ସାମା''ତି ଆହଂସୁ। ''କିଂ କମ୍ମଂ ନାମା''ତି? ''ପବୋଧନଚୋଦନକମ୍ମଂ। ସଚେ ଉସ୍ସହସି, ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠାୟ 'ତାତା, ଉଟ୍ଠହଥ, ସକଟାନି ସନ୍ନୟ୍ହଥ, ଗୋଣେ ୟୋଜେଥ, ହତ୍ଥିଅସ୍ସାନଂ ତିଣତ୍ଥାୟ ଗମନୱେଲା; ଅମ୍ମା, ତୁମ୍ହେପି ଉଟ୍ଠହଥ, ୟାଗୁଂ ପଚଥ, ଭତ୍ତଂ ପଚଥା'ତି ୱିଚରିତ୍ୱା ଆରୋଚେହୀ''ତି। ସୋ ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ୱସନତ୍ଥାୟ ଏକଂ ଘରଂ ଅଦଂସୁ। ସୋ ଦେୱସିକଂ ତଂ କମ୍ମଂ ଅକାସି।

ଅଥସ୍ସ ଏକଦିୱସଂ ରାଜା ବିମ୍ବିସାରୋ ସଦ୍ଦମସ୍ସୋସି। ସୋ ପନ ସବ୍ବରୱଞ୍ଞୂ ଅହୋସି। ତସ୍ମା ''ମହାଧନସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସେସ ସଦ୍ଦୋ''ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଠିତା ଏକା ପରିଚାରିକା ''ରାଜା ୟଂ ୱା ତଂ ୱା ନ କଥେସ୍ସତି, ଇଦଂ ମୟା ଞାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ''ଗଚ୍ଛ, ତାତ, ଏତଂ ଜାନାହୀ''ତି ଏକଂ ପୁରିସଂ ପହିଣି। ସୋ ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଦିସ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଏକୋ ଭତକାନଂ ଭତିକାରକୋ କପଣମନୁସ୍ସୋ ଏସୋ''ତି ଆରୋଚେସି। ରାଜା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା ଦୁତିୟଦିୱସେପି ତତିୟଦିୱସେପି ତଂ ତସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ତଥେୱ ଆହ। ସାପି ପରିଚାରିକା ତଥେୱ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ପେସେତ୍ୱା, ''କପଣମନୁସ୍ସୋ ଏସୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଚିନ୍ତେସି – ''ରାଜା 'କପଣମନୁସ୍ସୋ ଏସୋ'ତି ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱାପି ନ ସଦ୍ଦହତି, ପୁନପ୍ପୁନଂ 'ମହାଧନସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସେସ ସଦ୍ଦୋ'ତି ୱଦତି, ଭୱିତବ୍ବମେତ୍ଥ କାରଣେନ, ୟଥାସଭାୱତୋ ଏତଂ ଞାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ସା ରାଜାନଂ ଆହ, ''ଦେୱ , ଅହଂ ସହସ୍ସଂ ଲଭମାନା ଧୀତରଂ ଆଦାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏତଂ ଧନଂ ରାଜକୁଲଂ ପୱେସେସ୍ସାମୀ''ତି। ରାଜା ତସ୍ସା ସହସ୍ସଂ ଦାପେସି।

ସା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଧୀତରଂ ଏକଂ ମଲିନଧାତୁକଂ ୱତ୍ଥଂ ନିୱାସାପେତ୍ୱା ତାୟ ସଦ୍ଧିଂ ରାଜଗେହତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନା ୱିୟ ଭତକୱୀଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ଘରଂ ପୱିସିତ୍ୱା, ''ଅମ୍ମ, ମୟଂ ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନା, ଏକାହଦ୍ୱୀହଂ ଇଧ ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମା''ତି ଆହ। ''ଅମ୍ମ, ବହୂନି ଘରମାନୁସକାନି, ନ ସକ୍କା ଇଧ ୱସିତୁଂ, ଏତଂ କୁମ୍ଭଘୋସକସ୍ସ ଗେହଂ ତୁଚ୍ଛଂ, ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛଥା''ତି। ସା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ସାମି, ମୟଂ ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନକା, ଏକାହଦ୍ୱୀହଂ ଇଧ ୱସିସ୍ସାମା''ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାପି, ''ସାମି, ଅଜ୍ଜେକଦିୱସମତ୍ତଂ ୱସିତ୍ୱା ପାତୋୱ ଗମିସ୍ସାମା''ତି ନିକ୍ଖମିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ସା ତତ୍ଥେୱ ୱସିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଗମନୱେଲାୟ, ''ସାମି, ତୱ ନିୱାପଂ ଦତ୍ୱା ୟାହି , ଆହାରଂ ତେ ପଚିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା, ''ଅଲଂ, ଅମ୍ମ, ଅହମେୱ ପଚିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିବନ୍ଧିତ୍ୱା ତେନ ଦିନ୍ନେ ଗହିତମତ୍ତକେୟେୱ କତ୍ୱା ଅନ୍ତରାପଣତୋ ଭାଜନାନି ଚେୱ ପରିସୁଦ୍ଧତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ଚ ଆହରାପେତ୍ୱା ରାଜକୁଲେ ପଚନନିୟାମେନ ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ ଓଦନଂ, ସାଧୁରସାନି ଚ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ପଚିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞତୋ ଆଗତସ୍ସ ଅଦାସି। ଅଥ ନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ମୁଦୁଚିତ୍ତତଂ ଆପନ୍ନଂ ଞତ୍ୱା, ''ସାମି, କିଲନ୍ତମ୍ହ, ଏକାହଦ୍ୱୀହଂ ଇଧେୱ ହୋମା''ତି ଆହ। ସୋ ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି।

ଅଥସ୍ସ ସାୟମ୍ପି ପୁନଦିୱସେପି ମଧୁରଭତ୍ତଂ ପଚିତ୍ୱା ଅଦାସି। ଅଥ ମୁଦୁଚିତ୍ତତଂ ତସ୍ସ ଞତ୍ୱା ''ସାମି, କତିପାହଂ ଇଧେୱ ୱସିସ୍ସାମା''ତି। ତତ୍ଥ ୱସମାନା

ତିଖିଣେନ ସତ୍ଥେନ ତସ୍ସ ମଞ୍ଚୱାଣଂ ହେଟ୍ଠାଅଟନିୟଂ ତହଂ ତହଂ ଛିନ୍ଦି। ମଞ୍ଚୋ ତସ୍ମିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନମତ୍ତେଯେୱ ହେଟ୍ଠା ଓଲମ୍ବି। ସୋ "କସ୍ମା ଅୟଂ ମଞ୍ଚୋ ଏୱଂ ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଗତୋ"ତି ଆହ। "ସାମି, ଦହରଦାରକେ ୱାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ଏତ୍ଥେୱ ସନ୍ନିପତନ୍ତୀ"ତି। "ଅମ୍ମ, ଇଦଂ ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ତୁମ୍ହେ ନିସ୍ସାୟ ଜାତଂ। ଅହଞ୍ହି ପୁବ୍ବେ କତ୍ଥଚି ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛାମୀ"ତି। "କିଂ କରୋମି, ତାତ, ୱାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀ"ତି। ସା ଇମିନାୱ ନିୟାମେନ ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଦିୱସେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତେନ ଉଜ୍ଝାୟିତ୍ୱା ଖୀୟିତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନାପି ତଥେୱ କତ୍ୱା ପୁନ ଏକଂ ଦ୍ୱେ ରଜ୍ଜୁକେ ଠପେତ୍ୱା ସେସେ ଛିନ୍ଦି। ତଂ ଦିୱସଂ ତସ୍ମିଂ ନିସିନ୍ନମତ୍ତେଯେୱ ସବ୍ବଂ ୱାଣଂ ଭୂମିୟଂ ପତି, ସୀସଂ ଜଣ୍ଣୁକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ଅହୋସି, ସୋ ଉଟ୍ଠାୟ, "କିଂ କରୋମି, ଇଦାନି କୁହିଂ ଗମିସ୍ସାମି , ନିପଜ୍ଜନମଞ୍ଚମ୍ପି ତୁମ୍ହେହି ଅସାମିକୋ ୱିୟ କତୋମ୍ହୀ"ତି ଆହ। "ତାତ, କିଂ କରୋମି, ପଟିୱିସ୍ସକଦାରକେ ୱାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ହୋତୁ, ମା ଚିନ୍ତୟି, ଇମାୟ ନାମ ୱେଲାୟ କୁହିଂ ଗମିସ୍ସସୀ"ତି ଧୀତରଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, "ଅମ୍ମ, ତୱ ଭାତିକସ୍ସ ନିପଜ୍ଜନୋକାସଂ କରୋହୀ"ତି ଆହ। ସା ଏକପସ୍ସେ ସୟିତ୍ୱା "ଇଧାଗଚ୍ଛ, ସାମୀ"ତି ଆହ। ଇତରୋପି ନଂ "ଗଚ୍ଛ, ତାତ, ଭଗିନିୟା ସଦ୍ଧିଂ ନିପଜ୍ଜା"ତି ୱଦେସି। ସୋ ତାୟ ସଦ୍ଧିଂ ଏକମଞ୍ଚେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତଂ ଦିୱସଞ୍ଞେୱ ସନ୍ଥୱଂ ଅକାସି, କୁମାରିକା ପରୋଦି। ଅଥ ନଂ ମାତା ପୁଚ୍ଛି – "କିଂ, ଅମ୍ମ, ରୋଦସୀ"ତି? "ଅମ୍ମ, ଇଦଂ ନାମ ଜାତ"ନ୍ତି। "ହୋତୁ, ଅମ୍ମ, କିଂ ସକ୍କା କାତୁଂ, ତୟାପି ଏକଂ ଭତ୍ତାରଂ ଇମିନାପେକଂ ପାଦପରିଚାରିକଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ତଂ ଜାମାତରଂ ଅକାସି। ତେ ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସିଂସୁ।

ସା କତିପାହଚ୍ଚୟେନ ରଞ୍ଞୋ ସାସନଂ ପେସେସି – "ଭତକୱୀଥିୟଂ ଛଣଂ କରୋନ୍ତୁ। ଯସ୍ସ ପନ ଘରେ ଛଣୋ ନ କରୀୟତି, ତସ୍ସ ଏତ୍ତକୋ ନାମ ଦଣ୍ଡୋତି ଘୋସନଂ କାରେତୂ"ତି। ରାଜା ତଥା କାରେସି। ଅଥ ନଂ ସସ୍ସୁ ଆହ – "ତାତ, ଭତକୱୀଥିୟଂ ରାଜାଣାୟ ଛଣୋ କତ୍ତବ୍ବୋ ଜାତୋ, କିଂ କରୋମା"ତି? "ଅମ୍ମ, ଅହଂ ଭତିଂ କରୋନ୍ତୋପି ଜୀୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, କିଂ କରିସ୍ସାମୀ"ତି? "ତାତ, ଘରାୱାସଂ ୱସନ୍ତା ନାମ ଇଣମ୍ପି ଗଣ୍ହନ୍ତି, ରଞ୍ଞୋ ଆଣା ଅକାତୁଂ ନ ଲବ୍ଭା। ଇଣତୋ ନାମ ଯେନ କେନଚି ଉପାୟେନ ମୁଚ୍ଚିତୁଂ ସକ୍କା, ଗଚ୍ଛ, କୁତୋଚି ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା କହାପଣେ ଆହରା"ତି ଆହ। ସୋ ଉଜ୍ଝାୟନ୍ତୋ ଖୀୟନ୍ତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିଧନଟ୍ଠାନତୋ ଏକମେୱ କହାପଣଂ ଆହରି। ସା ତଂ କହାପଣଂ ରଞ୍ଞୋ ପେସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କହାପଣେନ ଛଣଂ କତ୍ୱା ପୁନ କତିପାହଚ୍ଚୟେନ ତଥେୱ ସାସନଂ ପହିଣି। ପୁନ ରାଜା ତଥେୱ "ଛଣଂ କରୋନ୍ତୁ, ଅକରୋନ୍ତାନଂ ଏତ୍ତକୋ ଦଣ୍ଡୋ"ତି ଆଣାପେସି। ପୁନପି ସୋ ତାୟ ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ନିପ୍ପୀଳିୟମାନୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତୟୋ କହାପଣେ ଆହରି। ସା ତେପି କହାପଣେ ରଞ୍ଞୋ ପେସେତ୍ୱା ପୁନ କତିପାହଚ୍ଚୟେନ ତଥେୱ ସାସନଂ ପହିଣି – "ଇଦାନି ପୁରିସେ ପେସେତ୍ୱା ଇମଂ ପକ୍କୋସାପେତୂ"ତି। ରାଜା ପେସେସି। ପୁରିସା ଗନ୍ତ୍ୱା, "କୁମ୍ଭଘୋସକୋ ନାମ କତରୋ"ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପରିୟେସନ୍ତା ତଂ ଦିସ୍ୱା "ଏହି, ଭୋ ରାଜା, ତଂ ପକ୍କୋସତୀ"ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ଭୀତୋ "ନ ମଂ ରାଜା ଜାନାତୀ"ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ବଲକ୍କାରେନ ହତ୍ଥାଦୀସୁ ଗହେତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢିଂସୁ। ସା ଇତ୍ଥୀ ତେ ଦିସ୍ୱା, "ଅରେ, ଦୁବ୍ବିନୀତା, ତୁମ୍ହେ ମମ ଜାମାତରଂ ହତ୍ଥାଦୀସୁ ଗହେତୁଂ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକା"ତି ତଜ୍ଜେତ୍ୱା, "ଏହି, ତାତ, ମା ଭାୟି, ରାଜାନଂ ଦିସ୍ୱା ତୱ ହତ୍ଥାଦିଗାହକାନଂ ହତ୍ଥେୟେୱ ଛିନ୍ଦାପେସ୍ସାମୀ"ତି ଧୀତରଂ ଆଦାୟ ପୁରତୋ ହୁତ୍ୱା ରାଜଗେହଂ ପତ୍ୱା ୱେସଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଇତରମ୍ପି ପରିକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଆନୟିଂସୁଯେୱ।

ଅଥ ନଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତଂ ରାଜା ଆହ – "ତ୍ୱଂ କୁମ୍ଭଘୋସକୋ ନାମା"ତି? "ଆମ, ଦେୱା"ତି । "କିଂ କାରଣା ମହାଧନଂ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ଖାଦସୀ"ତି ? "କୁତୋ ମେ, ଦେୱ, ଧନଂ ଭତିଂ କତ୍ୱା ଜୀୱନ୍ତସ୍ସା"ତି? "ମା ଏୱଂ କରି, କିଂ ଅମ୍ହେ ୱଞ୍ଚେସୀ"ତି? "ନ ୱଞ୍ଚେମି, ଦେୱ, ନତ୍ଥି ମେ ଧନ"ନ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ରାଜା ତେ କହାପଣେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, "ଇମେ କସ୍ସ କହାପଣା"ତି ଆହ। ସୋ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା, "ଅହୋ ବାଲୋମ୍ହି, କଥଂ ନୁ ଖୋ ଇମେ ରଞ୍ଞୋ ହତ୍ଥଂ ପତ୍ତା"ତି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତା ଦ୍ୱେପି ପଟିମଣ୍ଡିତପସାଧନା ଗବ୍ଭଦ୍ୱାରମୂଲେ ଠିତା ଦିସ୍ୱା, "ଭାରିୟଂ ୱତିଦଂ କମ୍ମଂ, ଇମାହି ରଞ୍ଞା ପୟୋଜିତାହି ଭୱିତବ୍ବ"ନ୍ତି ଚିନ୍ତେସି। ଅଥ ନଂ ରାଜା "ୱଦେହି, ଭୋ, କସ୍ମା ଏୱଂ କରୋସୀ"ତି ଆହ। "ନିସ୍ସୟୋ ମେ ନତ୍ଥି, ଦେୱା"ତି। "ମାଦିସୋ ନିସ୍ସୟୋ ଭୱିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି। "କଲ୍ୟାଣଂ, ଦେୱ, ସଚେ ମେ ଦେୱୋ ଅୱସ୍ସୟୋ ହୋତୀ"ତି। "ହୋମି, ଭୋ, କିତ୍ତକଂ ତେ ଧନ"ନ୍ତି? "ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିୟୋ, ଦେୱା"ତି। "କିଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି? "ସକଟାନି ଦେୱା"ତି? ରାଜା ଅନେକସତାନି ସକଟାନି ଯୋଜାପେତ୍ୱା ପହିଣିତ୍ୱା ତଂ ଧନଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣେ ରାସିଂ କାରାପେତ୍ୱା ରାଜଗହୱାସିନୋ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା, "ଅତ୍ଥି କସ୍ସଚି ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ "ଏତ୍ତକଂ ଧନ"ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା "ନତ୍ଥି, ଦେୱା"ତି। "କିଂ ପନସ୍ସ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି? "ସକ୍କାରଂ, ଦେୱା"ତି ୱୁତ୍ତେ ମହନ୍ତେନ ସକ୍କାରେନ ତଂ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଧୀତରଂ ତସ୍ସେୱ ଦତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା "ଭନ୍ତେ, ପସ୍ସଥିମଂ ପୁରିସଂ, ଏୱରୂପୋ ଧିତିମା ନାମ ନତ୍ଥି, ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିୱିଭୱୋ ହୋନ୍ତୋପି ଉପ୍ପିଲାୱିତାକାରଂ ୱା ଅସ୍ମିମାନମତ୍ତଂ ୱା ନ କରୋତି, କପଣୋ ୱିୟ ପିଲୋତିକଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଭତକୱୀଥିୟଂ ଭତିଂ କତ୍ୱା ଜୀୱନ୍ତୋ ମୟା ଇମିନା ନାମ ଉପାୟେନ ଞାତୋ। ଜାନିତ୍ୱା ଚ ପନ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସଧନଭାୱଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ତଂ ଧନଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନେ ଠପିତୋ, ଧୀତା ଚସ୍ସ ମୟା ଦିନ୍ନା। ଭନ୍ତେ, ମୟା ଚ ଏୱରୂପୋ ଧିତିମା ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ"ତି ଆହ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା "ଏୱଂ ଜୀୱନ୍ତସ୍ସ ଜୀୱିକଂ ଧମ୍ମିକଜୀୱିକଂ ନାମ, ମହାରାଜ, ଚୋରିକାଦିକମ୍ମଂ ପନ ଇଧଲୋକେ ଚେୱ ପୀଳେତି ହିଂସେତି,

ପରଲୋକେ ଚ, ତତୋନିଦାନଂ ସୁଖଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ପୁରିସସ୍ସ ହି ଧନପାରିଜୁଞ୍ଞକାଲେ କସିଂ ୱା ଭତିଂ ୱା କତ୍ୱା ଜୀୱିକମେୱ ଧମ୍ମିକଜୀୱିକଂ ନାମ। ଏୱରୂପସ୍ସ ହି ୱୀରିଯସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସତିସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ କାଯୱାଚାହି ପରିସୁଦ୍ଧକମ୍ମସ୍ସ ପଞ୍ଞାଯ ନିସମ୍ମକାରିନୋ କାଯାଦୀହି ସଞ୍ଞତସ୍ସ ଧମ୍ମଜୀୱିକଂ ଜୀୱନ୍ତସ୍ସ ସତିଅୱିପ୍ପୱାସେ ଠିତସ୍ସ ଇସ୍ସରିଯଂ ୱଡ୍ଢତିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୪।

‘‘ଉଟ୍ଠାନୱତୋ ସତୀମତୋ,

ସୁଚିକମ୍ମସ୍ସ ନିସମ୍ମକାରିନୋ;

ସଞ୍ଞତସ୍ସ ଧମ୍ମଜୀୱିନୋ,

ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଯସୋଭିୱଡ୍ଢତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଉଟ୍ଠାନୱତୋତି ଉଟ୍ଠାନୱୀରିଯୱନ୍ତସ୍ସ। ସତିମତୋତି ସତିସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ। ସୁଚିକମ୍ମସ୍ସାତି ନିଦ୍ଦୋସେହି ନିରପରାଧେହି କାଯକମ୍ମାଦୀହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ। ନିସମ୍ମକାରିନୋତି ଏୱଞ୍ଚେ ଭୱିସ୍ସତି, ଏୱଂ କରିସ୍ସାମୀତି ୱା, ଇମସ୍ମିଂ କମ୍ମେ ଏୱଂ କତେ ଇଦଂ ନାମ ଭୱିସ୍ସତୀତି ୱା ଏୱଂ ନିଦାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ରୋଗତିକିଚ୍ଛନଂ ୱିଯ ସବ୍ବକମ୍ମାନି ନିସାମେତ୍ୱା ଉପଧାରେତ୍ୱା କରୋନ୍ତସ୍ସ। ସଞ୍ଞତସ୍ସାତି କାଯାଦୀହି ସଞ୍ଞତସ୍ସ ନିଚ୍ଛିଦ୍ଦସ୍ସ। ଧମ୍ମଜୀୱିନୋତି ଅଗାରିକସ୍ସ ତୁଲାକୂଟାଦୀନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା କସିଗୋରକ୍ଖାଦୀହି, ଅନଗାରିକସ୍ସ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଦୂତକମ୍ମାଦୀନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଭିକ୍ଖାଚରିଯାଯ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତସ୍ସ। ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସାତି ଅୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥସତିନୋ। ଯସୋଭିୱଡ୍ଢତୀତି ଇସ୍ସରିଯଭୋଗସମ୍ପନ୍ନସଙ୍ଖାତୋ ଚେୱ କିତ୍ତିୱଣ୍ଣଭଣନସଙ୍ଖାତୋ ଚ ଯସୋ ଅଭିୱଡ୍ଢତୀତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ କୁମ୍ଭଘୋସକୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ଏୱଂ ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଜାତାତି।

କୁମ୍ଭଘୋସକସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଉଟ୍ଠାନେନପ୍ପମାଦେନାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ରାଜଗହେ କିର ଧନସେଟ୍ଠିକୁଲସ୍ସ ଧୀତା ୱଯପ୍ପତ୍ତକାଲେ ମାତାପିତୂହି ସତ୍ତଭୂମିକସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ଉପରିମତଲେ ଅତିୱିଯ ରକ୍ଖିଯମାନା ଯୋବ୍ବନମଦମତ୍ତତାଯ ପୁରିସଲୋଲା ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଦାସେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱଂ କତ୍ୱା, ‘‘ଅଞ୍ଞେପି ମେ ଇଦଂ କମ୍ମଂ ଜାନେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଭୀତା ଏୱମାହ – ‘‘ଅମ୍ହେହି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ନ ସକ୍କା ୱସିତୁଂ। ସଚେ ମେ ମାତାପିତରୋ ଇମଂ ଦୋସଂ ଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ମଂ କରିସ୍ସନ୍ତି। ୱିଦେସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସିସ୍ସାମା’’ତି। ତେ ହତ୍ଥସାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା, ‘‘ଯତ୍ଥ ୱା ତତ୍ଥ ୱା ଅଞ୍ଞେହି ଅଜାନନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସିସ୍ସାମା’’ତି ଉଭୋପି ଅଗମଂସୁ। ତେସଂ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସନ୍ତାନଂ ସଂୱାସମନ୍ୱାଯ ତସ୍ସା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠାସି। ସା ଗବ୍ଭପରିପାକଂ ଆଗମ୍ମ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେସି, ‘‘ଗବ୍ଭୋ ମେ ପରିପାକଂ ଗତୋ, ଞାତିବନ୍ଧୁୱିରହିତେ ଠାନେ ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଅମ୍ହାକଂ ଦୁକ୍ଖାୱହଂ, କୁଲଗେହମେୱ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି। ସୋ ‘‘ସଚାହଂ ତତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମି, ଜୀୱିତଂ ମେ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଭଯେନ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଗଚ୍ଛାମ, ସ୍ୱେ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଦିୱସେ ଅତିକ୍କାମେସି। ସା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ବାଲୋ ଅତ୍ତନୋ ଦୋସମହନ୍ତତାଯ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଉସ୍ସହତି, ମାତାପିତରୋ ନାମ ଏକନ୍ତହିତାୱ, ଅଯଂ ଗଚ୍ଛତୁ ୱା, ମା ୱା, ଅହଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସା ତସ୍ମିଂ ଗେହା ନିକ୍ଖନ୍ତେ ଗେହପରିକ୍ଖାରଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କୁଲଘରଂ ଗତଭାୱଂ ଅନନ୍ତରଗେହୱାସୀନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି।

ସୋପି ଘରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଅଦିସ୍ୱା ପଟିୱିସ୍ସକେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ସା କୁଲଘରଂ ଗତା’’ତି ସୁତ୍ୱା ୱେଗେନ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସମ୍ପାପୁଣି। ତସ୍ସାପି ତତ୍ଥେୱ ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନଂ ଅହୋସି। ସୋ ‘‘କିଂ ଇଦଂ, ଭଦ୍ଦେ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସାମି, ମେ ଏକୋ ପୁତ୍ତୋ ଜାତୋ’’ତି। ‘‘ଇଦାନି କିଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି? ‘‘ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ ମଯଂ କୁଲଘରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାମ, ତଂ କମ୍ମଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେୱ ନିପ୍ଫନ୍ନଂ, ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଂ କରିସ୍ସାମ, ନିୱତ୍ତିସ୍ସାମା’’ତି ଦ୍ୱେପି ଏକଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା

ନିୱତ୍ତିଂସୁ। ତସ୍ସ ଚ ଦାରକସ୍ସ ପନ୍ଥେ ଜାତତ୍ତା ପନ୍ଥକୋତି ନାମଂ କରିଂସୁ। ତସ୍ସା ନଚିରସ୍ସେୱ ଅପରୋପି ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠହି। ସବ୍ବଂ ପୁରିମନୟେନେୱ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ତସ୍ସପି ଦାରକସ୍ସ ପନ୍ଥେ ଜାତତ୍ତା ପଠମଜାତସ୍ସ ମହାପନ୍ଥକୋତି ନାମଂ କତ୍ୱା ଇତରସ୍ସ ଚୂଳପନ୍ଥକୋତି ନାମଂ କରିଂସୁ। ତେ ଦ୍ୱେପି ଦାରକେ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଗତା। ତେସଂ ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତାନଂ ମହାପନ୍ଥକଦାରକୋ ଅଞ୍ଞେ ଦାରକେ ‘‘ଚୂଳପିତା ମହାପିତାତି, ଅୟ୍ୟକୋ ଅୟ୍ୟିକା’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତେ ସୁତ୍ୱା ମାତରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅମ୍ମ, ଅଞ୍ଞେ ଦାରକା ‘ଅୟ୍ୟକୋ ଅୟ୍ୟିକା’ତିପି, ‘ମହାପିତା ଚୂଳପିତା’ତିପି ୱଦନ୍ତି, କଚ୍ଚି ଅମ୍ହାକଞ୍ଚେୱ ଞାତକା ନତ୍ଥୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ତାତ, ଅମ୍ହାକଂ ଏତ୍ଥ ଞାତକା ନତ୍ଥି। ରାଜଗହନଗରେ ପନ ୱୋ ଧନସେଟ୍ଠି ନାମ ଅୟ୍ୟକୋ, ତତ୍ଥ ଅମ୍ହାକଂ ବହୂ ଞାତକା’’ତି। ‘‘କସ୍ମା ତତ୍ଥ ନ ଗଚ୍ଛଥ, ଅମ୍ମା’’ତି? ସା ଅତ୍ତନୋ ଅଗମନକାରଣଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଅକଥେତ୍ୱା ପୁତ୍ତେସୁ ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥେନ୍ତେସୁ ସାମିକଂ ଆହ – ‘‘ଇମେ ଦାରକା ମଂ ଅତିୱିୟ କିଲମେନ୍ତି, କିଂ ନୋ ମାତାପିତରୋ ଦିସ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦିସ୍ସନ୍ତି, ଏହି, ଦାରକାନଂ ଅୟ୍ୟକକୁଲଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମା’’ତି? ‘‘ଅହଂ ସମ୍ମୁଖା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ତେ ପନ ନୟିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ୟେନ କେନଚି ଉପାୟେନ ଦାରକାନଂ ଅୟ୍ୟକକୁଲମେୱ ଦଟ୍ଠୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ଦ୍ୱେପି ଜନା ଦାରକେ ଆଦାୟ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ରାଜଗହଂ ପତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରେ ଏକିସ୍ସା ସାଲାୟ ପୱିସିତ୍ୱା ଦାରକମାତା ଦ୍ୱେ ଦାରକେ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆଗତଭାୱଂ ମାତାପିତୂନଂ ଆରୋଚାପେସି। ତେ ତଂ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ସଂସାରେ ୱିଚରନ୍ତାନଂ ନ ପୁତ୍ତୋ ନ ଧୀତା ଭୂତପୁବ୍ବା ନାମ ନତ୍ଥି, ତେ ଅମ୍ହାକଂ ମହାପରାଧିକା, ନ ସକ୍କା ତେହି ଅମ୍ହାକଂ ଚକ୍ଖୁପଥେ ଠାତୁଂ, ଏତ୍ତକଂ ନାମ ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା ଦ୍ୱେପି ଜନା ଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜୀୱନ୍ତୁ, ଦାରକେ ପନ ଇଧ ପେସେନ୍ତୂ’’ତି ଧନଂ ଦତ୍ୱା ଦୂତଂ ପାହେସୁଂ।

ତେହି ପେସିତଂ ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା ଦାରକେ ଆଗତଦୂତାନଞ୍ଞେୱ ହତ୍ଥେ ଦତ୍ୱା ପହିଣିଂସୁ। ଦାରକା ଅୟ୍ୟକକୁଲେ ୱଡ୍ଢନ୍ତି। ତେସୁ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଅତିଦହରୋ, ମହାପନ୍ଥକୋ ପନ ଅୟ୍ୟକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦସବଲସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୋତୁଂ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ସ ନିଚ୍ଚଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଚିତ୍ତଂ ନମି। ସୋ ଅୟ୍ୟକଂ ଆହ – ‘‘ସଚେ ମଂ ଅନୁଜାନେୟ୍ୟାଥ, ଅହଂ ପବ୍ବଜେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି । ‘‘କିଂ ୱଦେସି, ତାତ, ସକଲସ୍ସ ଲୋକସ୍ସପି ମେ ପବ୍ବଜ୍ଜାତୋ ତୱ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଭଦ୍ଦିକା। ସଚେ ସକ୍କୋସି ପବ୍ବଜାହୀ’’ତି। ତଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା, ‘‘କିଂ, ଗହପତି, ଦାରକୋ ତେ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅୟଂ ମେ ନତ୍ତା ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଅଞ୍ଞତରଂ ପିଣ୍ଡପାତଚାରିକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ‘‘ଇମଂ ଦାରକଂ ପବ୍ବାଜେହୀ’’ତି ଆଣାପେସି। ଥେରୋ ତସ୍ସ ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ବହୁଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପରିପୁଣ୍ଣୱସ୍ସୋ ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ୟୋନିସୋମନସିକାରେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କରୋନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସୋ ଝାନସୁଖେନ ଫଲସୁଖେନ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସକ୍କା ନୁ ଖୋ ଇଦଂ ସୁଖଂ ଚୂଳପନ୍ଥକସ୍ସ ଦାତୁ’’ନ୍ତି! ତତୋ ଅୟ୍ୟକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ମହାସେଟ୍ଠି, ସଚେ ଅନୁଜାନେୟ୍ୟାଥ, ଅହଂ ଚୂଳପନ୍ଥକଂ ପବ୍ବାଜେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ପବ୍ବାଜେଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ସେଟ୍ଠି କିର ସାସନେ ଚ ସୁପ୍ପସନ୍ନୋ, ‘‘କତରଧୀତାୟ ୱୋ ଏତେ ପୁତ୍ତା’’ତି ପୁଚ୍ଛିୟମାନୋ ଚ ‘‘ପଲାତଧୀତାୟା’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ଲଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ସୁଖେନେୱ ତେସଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅନୁଜାନି। ଥେରୋ ଚୂଳପନ୍ଥକଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ସୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱାୱ ଦନ୍ଧୋ ଅହୋସି।

‘‘ପଦ୍ମଂ ୟଥା କୋକନଦଂ ସୁଗନ୍ଧଂ,

ପାତୋ ସିୟା ଫୁଲ୍ଲମୱୀତଗନ୍ଧଂ;

ଅଙ୍ଗୀରସଂ ପସ୍ସ ୱିରୋଚମାନଂ,

ତପନ୍ତମାଦିଚ୍ଚମିୱନ୍ତଲିକ୍ଖେ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୩; ଅ। ନି। ୫।୧୯୫) –

ଇମଂ ଏକଂ ଗାଥଂ ଚତୂହି ମାସେହି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସୋ କିର କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଞ୍ଞୱା ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଦନ୍ଧଭିକ୍ଖୁନୋ ଉଦ୍ଦେସଗ୍ଗହଣକାଲେ ପରିହାସକେଳିଂ ଅକାସି। ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନ ପରିହାସେନ ଲଜ୍ଜିତୋ ନେୱ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଣ୍ହି, ନ ସଜ୍ଝାୟମକାସି। ତେନ କମ୍ମେନ ଅୟଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱାୱ ଦନ୍ଧୋ ଜାତୋ, ଗହିତଗହିତଂ ପଦଂ ଉପରୂପରିପଦଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ନସ୍ସତି। ତସ୍ସ ଇମମେୱ ଗାଥଂ ଉଗ୍ଗହେତୁଂ ୱାୟମନ୍ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ମାସା ଅତିକ୍କନ୍ତା। ଅଥ ନଂ ମହାପନ୍ଥକୋ, ‘‘ଚୂଳପନ୍ଥକ, ତ୍ୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଅଭବ୍ବୋ, ଚତୂହି ମାସେହି ଏକଂ ଗାଥମ୍ପି ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋସି, ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ପନ କଥଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେସ୍ସସି, ନିକ୍ଖମ ଇତୋ’’ତି ୱିହାରା ନିକ୍କଡ୍ଢି। ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ସିନେହେନ ଗିହିଭାୱଂ ନ ପତ୍ଥେତି।

ତସ୍ମିଞ୍ଚ କାଲେ ମହାପନ୍ଥକୋ ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକୋ ଅହୋସି। ଜୀୱକୋ କୋମାରଭଚ୍ଚୋ ବହୁଂ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ ଆଦାୟ ଅତ୍ତନୋ ଅମ୍ବୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଦସବଲଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ମହାପନ୍ଥକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘କିତ୍ତକା , ଭନ୍ତେ, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ଭିକ୍ଖୁସତାନୀ’’ତି। ‘‘ସ୍ୱେ, ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖାନି ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଆଦାୟ ଅମ୍ହାକଂ ନିୱେସନେ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ‘‘ଉପାସକ,

ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ଦନ୍ଧୋ ଅୱିରୁଳହିଧମ୍ମୋ, ତଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସାନଂ ନିମନ୍ତନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି ଥେରୋ ଆହ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଥେରୋ ଏତ୍ତକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିମନ୍ତନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ ମଂ ବାହିରଂ କତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି, ନିସ୍ସଂସଯଂ ମଯ୍ହଂ ଭାତିକସ୍ସ ମଯି ଚିତ୍ତଂ ଭିନ୍ନଂ ଭୱିସ୍ସତି, କିଂ ଦାନି ମଯ୍ହଂ ଇମିନା ସାସନେନ, ଗିହୀ ହୁତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୋ ଜୀୱିସ୍ସାମୀ’’ତି? ସୋ ପୁନଦିୱସେ ପାତୋୱ ୱିବ୍ଭମିତୁଂ ପାଯାସି।

ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସକାଲେଯେୱ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ଇମଂ କାରଣଂ ଦିସ୍ୱା ପଠମତରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚୂଳପନ୍ଥକସ୍ସ ଗମନମଗ୍ଗେ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଚଙ୍କମନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘କୁହିଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଚୂଳପନ୍ଥକ, ଇମାଯ ୱେଲାଯ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଭାତା ମଂ, ଭନ୍ତେ, ନିକ୍କଡ୍ଢତି, ତେନାହଂ ୱିବ୍ଭମିତୁଂ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି। ‘‘ଚୂଳପନ୍ଥକ, ତୱ ପବଜ୍ଜା ନାମ ମମ ସନ୍ତକା, ଭାତରା ନିକ୍କଡ୍ଢିତୋ କସ୍ମା ମମ ସନ୍ତିକଂ ନାଗଞ୍ଛି, ଏହି, କିଂ ତେ ଗିହିଭାୱେନ, ମମ ସନ୍ତିକେ ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି ଚକ୍କଙ୍କିତତଲେନ ପାଣିନା ତଂ ସିରସି ପରାମସିତ୍ୱା ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିପ୍ପମୁଖେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା, ‘‘ଚୂଳପନ୍ଥକ, ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖୋ ହୁତ୍ୱା ଇମଂ ପିଲୋତିକଂ ‘ରଜୋହରଣଂ ରଜୋହରଣ’ନ୍ତି ପରିମଜ୍ଜନ୍ତୋ ଇଧେୱ ହୋହୀ’’ତି ଇଦ୍ଧିଯା ଅଭିସଙ୍ଖତଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପିଲୋତିକଂ ଦତ୍ୱା କାଲେ ଆରୋଚିତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଜୀୱକସ୍ସ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦି। ଚୂଳପନ୍ଥକୋପି ସୂରିଯଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ପିଲୋତିକଂ ‘‘ରଜୋହରଣଂ ରଜୋହରଣ’’ନ୍ତି ପରିମଜ୍ଜନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ତସ୍ସ ତଂ ପିଲୋତିକଖଣ୍ଡଂ ପରିମଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ କିଲିଟ୍ଠଂ ଅହୋସି। ତତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇଦଂ ପିଲୋତିକଖଣ୍ଡଂ ଅତିୱିଯ ପରିସୁଦ୍ଧଂ, ଇମଂ ପନ ଅତ୍ତଭାୱଂ ନିସ୍ସାଯ ପୁରିମପକତିଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଏୱଂ କିଲିଟ୍ଠଂ ଜାତଂ, ଅନିଚ୍ଚା ୱତ ସଙ୍ଖାରା’’ତି ଖଯୱଯଂ ପଟ୍ଠପେନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ଚୂଳପନ୍ଥକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ୱିପସ୍ସନଂ ଆରୁଳହ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା, ‘‘ଚୂଳପନ୍ଥକ, ତ୍ୱଂ ପିଲୋତିକଖଣ୍ଡମେୱ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ‘ରଜଂ ରଜ’ନ୍ତି ମା ସଞ୍ଞଂ କରି, ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ପନ ତେ ରାଗରଜାଦଯୋ ଅତ୍ଥି, ତେ ହରାହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଓଭାସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପୁରତୋ ନିସିନ୍ନୋ ୱିଯ ପଞ୍ଞାଯମାନରୂପୋ ହୁତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

‘‘ରାଗୋ ରଜୋ ନ ଚ ପନ ରେଣୁ ୱୁଚ୍ଚତି,

ରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ରଜୋତି;

ଏତଂ ରଜଂ ୱିପ୍ପଜହିତ୍ୱ ଭିକ୍ଖୱୋ,

ୱିହରନ୍ତି ତେ ୱିଗତରଜସ୍ସ ସାସନେ।

‘‘ଦୋସୋ ରଜୋ ନ ଚ ପନ ରେଣୁ ୱୁଚ୍ଚତି,

ଦୋସସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ରଜୋତି;

ଏତଂ ରଜଂ ୱିପ୍ପଜହିତ୍ୱ ଭିକ୍ଖୱୋ,

ୱିହରନ୍ତି ତେ ୱିଗତରଜସ୍ସ ସାସନେ।

‘‘ମୋହୋ ରଜୋ ନ ଚ ପନ ରେଣୁ ୱୁଚ୍ଚତି,

ମୋହସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ରଜୋତି;

ଏତଂ ରଜଂ ୱିପ୍ପଜହିତ୍ୱ ଭିକ୍ଖୱୋ,

ୱିହରନ୍ତି ତେ ୱିଗତରଜସ୍ସ ସାସନେ’’ତି। (ମହାନି। ୨୦୯);

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହିଯେୱସ୍ସ ତୀଣି ପିଟକାନି ଆଗମିଂସୁ।

ସୋ କିର ପୁବ୍ବେ ରାଜା ହୁତ୍ୱା ନଗରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କରୋନ୍ତୋ ନଲାଟତୋ ସେଦେ ମୁଚ୍ଚନ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେନ ସାଟକେନ ନଲାଟନ୍ତଂ ପୁଞ୍ଛି, ସାଟକୋ

କିଲିଟ୍ଠୋ ଅହୋସି। ସୋ ‘‘ଇମଂ ସରୀରଂ ନିସ୍ସାଯ ଏୱରୂପୋ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ସାଟକୋ ପକତିଂ ଜହିତ୍ୱା କିଲିଟ୍ଠୋ ଜାତୋ, ଅନିଚ୍ଚା ୱତ ସଙ୍ଖାରା’’ତି ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭି। ତେ କାରଣେନସ୍ସ ରଜୋହରଣମେୱ ପଚ୍ଚଯୋ ଜାତୋ।

ଜୀୱକୋପି ଖୋ କୋମାରଭଚ୍ଚୋ ଦସବଲସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ଉପନାମେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ନନୁ, ଜୀୱକ, ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ହତ୍ଥେନ ପତ୍ତଂ ପିଦହି। ମହାପନ୍ଥକୋ ‘‘ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ‘‘ଅତ୍ଥି, ଜୀୱକା’’ତି ଆହ। ଜୀୱକୋ ‘‘ତେନ ହି ଭଣେ ଗଚ୍ଛ, ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ୱା ନତ୍ଥିଭାୱଂ ୱା ଜାନାହୀ’’ତି ପୁରିସଂ ପେସେସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ‘‘ମଯ୍ହଂ ଭାତିକୋ ‘ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂ ନତ୍ଥୀ’ତି ଭଣତି , ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥିଭାୱମସ୍ସ ପକାସେସ୍ସାମୀ’’ତି ସକଲଂ ଅମ୍ବୱନଂ ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଞେୱ ପୂରେସି। ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ଚୀୱରକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ରଜନକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଅସଦିସଂ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ମାପେସି। ସୋ ପୁରିସୋ ୱିହାରେ ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା, ‘‘ଅଯ୍ୟ, ସକଲଂ ଅମ୍ବୱନଂ ଭିକ୍ଖୂହି ପରିପୁଣ୍ଣ’’ନ୍ତି ଜୀୱକସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ଥେରୋପି ଖୋ ତତ୍ଥେୱ –

‘‘ସହସ୍ସକ୍ଖତ୍ତୁମତ୍ତାନଂ , ନିମ୍ମିନିତ୍ୱାନ ପନ୍ଥକୋ;

ନିସୀଦମ୍ବୱନେ ରମ୍ମେ, ଯାୱ କାଲପ୍ପୱେଦନା’’ତି।

ଅଥ ସତ୍ଥା ତଂ ପୁରିସଂ ଆହ – ‘‘ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘ସତ୍ଥା ଚୂଳପନ୍ଥକଂ ନାମ ପକ୍କୋସତୀ’ତି ୱଦେହୀ’’ତି। ତେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥା ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଅହଂ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ, ଅହଂ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ’’ତି ମୁଖସହସ୍ସଂ ଉଟ୍ଠହି। ସୋ ପୁରିସୋ ପୁନ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ସବ୍ବେପି କିର, ଭନ୍ତେ, ଚୂଳପନ୍ଥକାଯେୱ ନାମା’’ତି ଆହ। ‘‘ତେନ ହି ଗନ୍ତ୍ୱା ଯୋ ‘ଅହଂ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ’ତି ପଠମଂ ୱଦତି, ତଂ ହତ୍ଥେ ଗଣ୍ହ, ଅୱସେସା ଅନ୍ତରଧାଯିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ତାୱଦେୱ ସହସ୍ସମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ଅନ୍ତରଧାଯିଂସୁ। ଥେରୋପି ତେନ ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଗମାସି। ସତ୍ଥା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଜୀୱକଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଜୀୱକ, ଚୂଳପନ୍ଥକସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାହି, ଅଯଂ ତେ ଅନୁମୋଦନଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି। ଜୀୱକୋ ତଥା ଅକାସି। ଥେରୋ ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ ତରୁଣସୀହୋ ୱିଯ ତୀହି ପିଟକେହି ସଙ୍ଖୋଭେତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନମକାସି। ସତ୍ଥା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ୱତ୍ତେ ଦସ୍ସିତେ ଗନ୍ଧକୁଟିପ୍ପମୁଖେ ଠତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସୁଗତୋୱାଦଂ ଦତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ସୁରଭିଗନ୍ଧୱାସିତଂ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ସୀହସେଯ୍ୟଂ ଉପଗତୋ। ଅଥ ସାଯନ୍ହସମଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସମୋସରିତ୍ୱା ରତ୍ତକମ୍ବଲସାଣିଯା ପରିକ୍ଖିତ୍ତା ୱିଯ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଗୁଣକଥଂ ଆରଭିଂସୁ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ମହାପନ୍ଥକୋ ଚୂଳପନ୍ଥକସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଚତୂହି ମାସେହି ଏକଂ ଗାଥଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ‘ଦନ୍ଧୋ ଅଯ’ନ୍ତି ୱିହାରା ନିକ୍କଡ୍ଢି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁତ୍ତରଧମ୍ମରାଜତାଯ ଏକସ୍ମିଂଯେୱସ୍ସ ଅନ୍ତରଭତ୍ତେ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ଅଦାସି, ତୀଣି ପିଟକାନି ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହିଯେୱ ଆଗତାନି, ଅହୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ବଲଂ ନାମ ମହନ୍ତ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଭଗୱା ଧମ୍ମସଭାଯଂ ଇମଂ କଥାପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ଅଜ୍ଜ ମଯା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ବୁଦ୍ଧସେଯ୍ୟାଯ ଉଟ୍ଠାଯ ସୁରତ୍ତଦୁପଟ୍ଟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ୱିଜ୍ଜୁଲତଂ ୱିଯ କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ରତ୍ତକମ୍ବଲସଦିସଂ ସୁଗତମହାଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ସୁରଭିଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମ୍ମ ମତ୍ତୱରୱାରଣସୀହୱିଜମ୍ଭିତୱିଲାସେନ ଅନନ୍ତାଯ ବୁଦ୍ଧଲୀଳାଯ ଧମ୍ମସଭଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଲଙ୍କତମଣ୍ଡଲମାଳମଜ୍ଝେ ସୁପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ଛବ୍ବଣ୍ଣବୁଦ୍ଧରଂସିଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଅଣ୍ଣୱକୁଚ୍ଛିଂ ଖୋଭଯମାନୋ ଯୁଗନ୍ଧରମତ୍ଥକେ ବାଲସୂରିଯୋ ୱିଯ ଆସନମଜ୍ଝେ ନିସୀଦି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ପନ ଆଗତମତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ କଥଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ମୁଦୁକେନ ମେତ୍ତଚିତ୍ତେନ ପରିସଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, ‘‘ଅଯଂ ପରିସା ଅତିୱିଯ ସୋଭତି, ଏକସ୍ସପି ହତ୍ଥକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ୱା ପାଦକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ୱା ଉକ୍କାସିତସଦ୍ଦୋ ୱା ଖିପିତସଦ୍ଦୋ ୱା ନତ୍ଥି, ସବ୍ବେପି ଇମେ ବୁଦ୍ଧଗାରୱେନ ସଗାରୱା, ବୁଦ୍ଧତେଜେନ ତଜ୍ଜିତା। ମଯି ଆଯୁକପ୍ପମ୍ପି ଅକଥେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେ ପଠମଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ନ କଥେସ୍ସନ୍ତି। କଥାସମୁଟ୍ଠାପନୱତ୍ତଂ ନାମ ମଯାୱ ଜାନିତବ୍ବଂ, ଅହମେୱ ପଠମଂ କଥେସ୍ସାମୀ’’ତି ମଧୁରେନ ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରେନ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା, କା ଚ ପନ ୱୋ ଅନ୍ତରାକଥା ୱିପ୍ପକତା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଇଦାନେୱ ଦନ୍ଧୋ, ପୁବ୍ବେପି ଦନ୍ଧୋଯେୱ। ନ କେୱଲଞ୍ଚସ୍ସାହଂ ଇଦାନେୱ ଅୱସ୍ସଯୋ ଜାତୋ, ପୁବ୍ବେପି ଅୱସ୍ସଯୋ ଅହୋସିମେୱ। ପୁବ୍ବେ ପନାହଂ ଇମଂ ଲୋକିଯକୁଟୁମ୍ବସ୍ସ ସାମିକଂ ଅକାସିଂ, ଇଦାନି ଲୋକୁତ୍ତରକୁଟୁମ୍ବସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ସୋତୁକାମେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଆଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି –

‘‘ଅତୀତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାରାଣସିନଗରୱାସୀ ଏକୋ ମାଣୱୋ ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସିପ୍ପୁଗ୍ଗହଣତ୍ଥାଯ ଦିସାପାମୋକ୍ଖସ୍ସ ଆଚରିଯସ୍ସ ଧମ୍ମନ୍ତେୱାସିକୋ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ମାଣୱକସତାନଂ ଅନ୍ତରେ ଅତିୱିଯ ଆଚରିଯସ୍ସ ଉପକାରକୋ ଅହୋସି, ପାଦପରିକମ୍ମାଦୀନି ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କରୋତି। ଦନ୍ଧତାଯ ପନ କିଞ୍ଚି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋ’’ତି। ଆଚରିଯୋ ‘‘ଅଯଂ ମମ ବହୂପକାରୋ, ସିକ୍ଖାପେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ୱାଯମନ୍ତୋପି କିଞ୍ଚି ସିକ୍ଖାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ସୋ ଚିରଂ ୱସିତ୍ୱା ଏକଗାଥମ୍ପି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ‘‘ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆଚରିଯଂ ଆପୁଚ୍ଛି। ଆଚରିଯୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ମଯ୍ହଂ ଉପକାରକୋ,

ପଣ୍ଡିତଭାୱମସ୍ସ ପଚ୍ଚାସୀସାମି, ନ ନଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋମି , ଅୱସ୍ସଂ ମଯା ଇମସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପକାରୋ କାତବ୍ବୋ, ଏକମସ୍ସ ମନ୍ତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀ''ତି ସୋ ତଂ ଅରଞ୍ଞଂ ନେତ୍ୱା ''ଘଟ୍ଟେସି ଘଟ୍ଟେସି, କିଂ କାରଣା ଘଟ୍ଟେସି? ଅହମ୍ପି ତଂ ଜାନାମି ଜାନାମୀ''ତି ଇମଂ ମନ୍ତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେନ୍ତୋ ଅନେକସତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପରିୱତ୍ତାପେତ୍ୱା, ''ପଞ୍ଞାଯତି ତେ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ଆମ, ପଞ୍ଞାଯତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଦନ୍ଧେନ ନାମ ୱାଯାମଂ କତ୍ୱା ପଗୁଣଂ କତଂ ସିପ୍ପଂ ନ ପଲାଯତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ମଗ୍ଗପରିବ୍ବଯଂ ଦତ୍ୱା, ''ଗଚ୍ଛ, ଇମଂ ମନ୍ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିସ୍ସସି, ଅପଲାଯନତ୍ଥାଯ ପନସ୍ସ ନିଚ୍ଚଂ ସଜ୍ଝାଯଂ କରେଯ୍ୟାସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ଅଥସ୍ସ ମାତା ବାରାଣସିଯଂ ସମ୍ପତ୍ତକାଲେ ''ପୁତ୍ତୋ ମେ ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖିତ୍ୱା ଆଗତୋ''ତି ମହାସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ଅକାସି।

ତଦା ବାରାଣସିରାଜା ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମେ କାଯକମ୍ମାଦୀସୁ କୋଚି ଦୋସୋ''ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅରୁଚ୍ଚନକଂ କିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ ଅଦିସ୍ୱା ''ଅତ୍ତନୋ ୱଜ୍ଜଂ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ପରେସଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନାଗରାନଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସାଯଂ ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା, ''ସାଯମାସଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନମନୁସ୍ସାନଂ କଥାସଲ୍ଲାପୋ ନାମ ନାନପ୍ପକାରକୋ ହୋତି, 'ସଚାହଂ ଅଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେମି, ପାପେନ ଅଧମ୍ମିକେନ ରଞ୍ଞା ଦଣ୍ଡବଲିଆଦୀହି ହତମ୍ହା'ତି ୱକ୍ଖନ୍ତି। 'ସଚେ ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେମି, ଦୀଘାଯୁକୋ ହୋତୁ ନୋ ରାଜା'ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ମମ ଗୁଣଂ କଥେସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ତେସଂ ତେସଂ ଗେହାନଂ ଭିତ୍ତିଅନୁସାରେନେୱ ୱିଚରତି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଉମଙ୍ଗଚୋରା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗେହାନଂ ଅନ୍ତରେ ଉମଙ୍ଗଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତି ଏକୌମଙ୍ଗେନେୱ ଦ୍ୱେ ଗେହାନି ପୱିସନତ୍ଥାଯ। ରାଜା ତେ ଦିସ୍ୱା ଗେହଚ୍ଛାଯାଯ ଅଟ୍ଠାସି। ତେସଂ ଉମଙ୍ଗଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଭଣ୍ଡକଂ ଓଲୋକିତକାଲେ ମାଣୱୋ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ତଂ ମନ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ ''ଘଟ୍ଟେସି ଘଟ୍ଟେସି, କିଂ କାରଣା ଘଟ୍ଟେସି? ଅହମ୍ପି ତଂ ଜାନାମି ଜାନାମୀ''ତି ଆହ। ତେ ତଂ ସୁତ୍ୱା, ''ଇମିନା କିରମ୍ହ ଞାତା, ଇଦାନି ନୋ ନାସେସ୍ସତୀ''ତି ନିୱତ୍ଥୱତ୍ଥାନିପି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଭୀତା ସମ୍ମୁଖସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେନେୱ ପଲାଯିଂସୁ। ରାଜା ତେ ପଲାଯନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଇତରସ୍ସ ଚ ମନ୍ତସଜ୍ଝାଯନସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଗେହଞ୍ଚେୱ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ନାଗରାନଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ନିୱେସନଂ ପାୱିସି। ସୋ ୱିଭାତାଯ ପନ ରତ୍ତିଯା ପାତୋୱେକଂ ପୁରିସଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ଆହ – ''ଗଚ୍ଛ ଭଣେ, ଅସୁକୱୀଥିଯଂ ନାମ ଯସ୍ମିଂ ଗେହେ ଉମଙ୍ଗୋ ଭିନ୍ନୋ, ତତ୍ଥ ତକ୍କସିଲତୋ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଆଗତମାଣୱୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ଆନେହୀ''ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ରାଜା ତଂ ପକ୍କୋସତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ମାଣୱଂ ଆନେସି। ଅଥ ନଂ ରାଜା ଆହ – ''ତ୍ୱଂ, ତାତ, ତକ୍କସିଲତୋ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଆଗତମାଣୱୋ''ତି? ''ଆମ, ଦେୱା''ତି। ''ଅମ୍ହାକମ୍ପି ତଂ ସିପ୍ପଂ ଦେହୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ଦେୱ, ସମାନାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଗଣ୍ହାହୀ''ତି। ରାଜାପି ତଥା କତ୍ୱା ମନ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ''ଅଯଂ ତେ ଆଚରିଯଭାଗୋ''ତି ସହସ୍ସଂ ଅଦାସି।

ତଦା ସେନାପତି ରଞ୍ଞୋ କପ୍ପକଂ ଆହ – ''କଦା ରଞ୍ଞୋ ମସ୍ସୁଂ କରିସ୍ସସୀ''ତି? ''ସ୍ୱେ ୱା ପରସୁୱେ ୱା''ତି। ସୋ ତସ୍ସ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ''କିଚ୍ଚଂ ମେ ଅତ୍ଥୀ''ତି ୱତ୍ୱା, ''କିଂ, ସାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ରଞ୍ଞୋ ମସ୍ସୁକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଖୁରଂ ଅତିୱିଯ ପହଂସିତ୍ୱା ଗଲନାଳିଂ ଛିନ୍ଦ, ତ୍ୱଂ ସେନାପତି ଭୱିସ୍ସସି, ଅହଂ ରାଜା''ତି। ସୋ ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ମସ୍ସୁକମ୍ମକରଣଦିୱସେ ଗନ୍ଧୋଦକେନ ମସ୍ସୁଂ ତେମେତ୍ୱା ଖୁରଂ ପହଂସିତ୍ୱା ନଲାଟନ୍ତେ ଗହେତ୍ୱା, ''ଖୁରୋ ଥୋକଂ କୁଣ୍ଠଧାରୋ, ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଗଲନାଳିଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ପୁନ ଏକମନ୍ତଂ ଠତ୍ୱା ଖୁରଂ ପହଂସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ରାଜା ଅତ୍ତନୋ ମନ୍ତଂ ସରିତ୍ୱା ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତୋ ''ଘଟ୍ଟେସି ଘଟ୍ଟେସି, କିଂ କାରଣା ଘଟ୍ଟେସି? ଅହମ୍ପି ତଂ ଜାନାମି ଜାନାମୀ''ତି ଆହ। ନ୍ହାପିତସ୍ସ ନଲାଟତୋ ସେଦା ମୁଚ୍ଚିଂସୁ। ସୋ ''ଜାନାତି ମମ କାରଣଂ ରାଜା''ତି ଭୀତୋ ଖୁରଂ ଭୂମିଯଂ ଖିପିତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ଉରେନ ନିପଜ୍ଜି। ରାଜାନୋ ନାମ ଛେକା ହୋନ୍ତି, ତେନ ତଂ ଏୱମାହ – ''ଅରେ, ଦୁଟ୍ଠ, ନ୍ହାପିତ, 'ନ ମଂ ରାଜା ଜାନାତୀ'ତି ସଞ୍ଞଂ କରୋସୀ''ତି। ''ଅଭଯଂ ମେ ଦେହି, ଦେୱା''ତି। ''ହୋତୁ, ମା ଭାଯି, କଥେହୀ''ତି। ସେନାପତି ମେ, ଦେୱ, ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା, ''ରଞ୍ଞୋ ମସ୍ସୁଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ଗଲନାଳିଂ ଛିନ୍ଦ, ଅହଂ ରାଜା ହୁତ୍ୱା ତଂ ସେନାପତିଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଆହାତି। ରାଜା ତଂ ସୁତ୍ୱା ''ଆଚରିଯଂ ମେ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିତଂ ଲଦ୍ଧ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସେନାପତିଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ''ଅମ୍ଭୋ, ସେନାପତି, କିଂ ନାମ ତଯା ମମ ସନ୍ତିକା ନ ଲଦ୍ଧଂ, ଇଦାନି ତଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ମମ ରଟ୍ଠା ନିକ୍ଖମାହୀ''ତି ତଂ ରଟ୍ଠା ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଆଚରିଯଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ''ଆଚରିଯ, ତଂ ନିସ୍ସାଯ ମଯା ଜୀୱିତଂ ଲଦ୍ଧ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ କରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ସେନାପତିଟ୍ଠାନଂ ଅଦାସି। ''ସୋ ତଦା ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଅହୋସି, ସତ୍ଥା ଦିସାପାମୋକ୍ଖୋ ଆଚରିଯୋ''ତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା, ''ଏୱଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେପି ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଦନ୍ଧୋଯେୱ ଅହୋସି, ତଦାପିସ୍ସାହଂ ଅୱସ୍ସଯୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ଲୋକିଯକୁଟୁମ୍ବେ ପତିଟ୍ଠାପେସି''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ଏକଦିୱସଂ ''ଅହୋ ସତ୍ଥା ଚୂଳପନ୍ଥକସ୍ସ ଅୱସ୍ସଯୋ ଜାତୋ''ତି କଥାଯ ସମୁଟ୍ଠିତାଯ ଚୂଳସେଟ୍ଠିଜାତକେ ଅତୀତୱତ୍ଥୁଂ କଥେତ୍ୱା –

''ଅପ୍ପକେନାପି ମେଧାୱୀ, ପାଭତେନ ୱିଚକ୍ଖଣୋ;

ସମୁଟ୍ଠାପେତି ଅତ୍ତାନଂ, ଅଣୁଂ ଅଗ୍ଗିଂଓ ସନ୍ଧମ’’ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧।୪) –

ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା, ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱାହଂ ଇମସ୍ସ ଅୱସ୍ସୟୋ ଜାତୋ, ପୁବ୍ବେପି ଅୱସ୍ସୟୋ ଅହୋସିମେୱ। ପୁବ୍ବେ ପନାହଂ ଇମଂ ଲୋକିୟକୁଟୁମ୍ବସ୍ସ ସାମିକଂ ଅକାସିଂ, ଇଦାନି ଲୋକୁତ୍ତରକୁଟୁମ୍ବସ୍ସ। ତଦା ହି ଚୂଳଅନ୍ତେୱାସିକୋ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଅହୋସି, ଚୂଳସେଟ୍ଠି ପନ ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ ନକ୍ଖତ୍ତକୋୱିଦୋ ଅହମେୱା’’ତି ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି।

ପୁନେକଦିୱସଂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଚତୂହି ମାସେହି ଚତୁପ୍ପଦଂ ଗାଥଂ ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋପି ୱୀରିୟଂ ଅନୋସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱାୱ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠିତୋ , ଇଦାନି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମକୁଟୁମ୍ବସ୍ସ ସାମିକୋ ଜାତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାସନେ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ଭିକ୍ଖୁ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସ୍ସ ସାମିକୋ ହୋତିୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୫।

‘‘ଉଟ୍ଠାନେନପ୍ପମାଦେନ , ସଂୟମେନ ଦମେନ ଚ;

ଦୀପଂ କୟିରାଥ ମେଧାୱୀ, ଯଂ ଓଘୋ ନାଭିକୀରତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦୀପଂ କୟିରାଥାତି ୱୀରିୟସଙ୍ଖାତେନ ଉଟ୍ଠାନେନ, ସତିୟା ଅୱିପ୍ପୱାସାକାରସଙ୍ଖାତେନ ଅପ୍ପମାଦେନ, ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲସଙ୍ଖାତେନ ସଂୟମେନ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମେନ ଚାତି ଇମେହି କାରଣଭୂତେହି ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ମେଧାୱୀ ଇମସ୍ମିଂ ଅତିୱିୟ ଦୁଲ୍ଲଭପତିଟ୍ଠତାୟ ଅତିଗମ୍ଭୀରେ ସଂସାରସାଗରେ ଅତ୍ତନୋ ପତିଟ୍ଠାନଭୂତଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ଦୀପଂ କୟିରାଥ କରେୟ୍ୟ, କାତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। କୀଦିସଂ? ଯଂ ଓଘୋ ନାଭିକୀରତୀତି ଯଂ ଚତୁବ୍ବିଧୋପି କିଲେସୋଘୋ ଅଭିକିରିତୁଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ନ ହି ସକ୍କା ଅରହତ୍ତଂ ଓଘେନ ଅଭିକିରିତୁନ୍ତି।

ଗାଥାପରିୟୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦୟୋ ଅହେସୁଂ। ଏୱଂ ଦେସନା ସମ୍ପତ୍ତପରିସାୟ ସାତ୍ଥିକା ଜାତାତି।

ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ତତିୟଂ।

୪। ବାଲନକ୍ଖତ୍ତସଙ୍ଘୁଟ୍ଠୱତ୍ଥୁ

ପମାଦମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ବାଲନକ୍ଖତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମୟେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ବାଲନକ୍ଖତ୍ତଂ ନାମ ସଙ୍ଘୁଟ୍ଠଂ। ତସ୍ମିଂ ନକ୍ଖତ୍ତେ ବାଲା ଦୁମ୍ମେଧିନୋ ଜନା ଛାରିକାୟ ଚେୱ ଗୋମୟେନ ଚ ସରୀରଂ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ଅସବ୍ଭଂ ଭଣନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। କିଞ୍ଚି ଞାତି ସୁହଜ୍ଜଂ ୱା ପବ୍ବଜିତଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ଲଜ୍ଜନ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥି। ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଅସବ୍ଭଂ ଭଣନ୍ତି। ମନୁସ୍ସା ତେସଂ ଅସବ୍ଭଂ ସୋତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଯଥାବଲଂ ଅଡ୍ଢଂ ୱା ପାଦଂ ୱା କହାପଣଂ ୱା ପେସେନ୍ତି। ତେ ତେସଂ ଦ୍ୱାରେ ଲଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧଂ ଗହେତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତି। ତଦା ପନ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ପଞ୍ଚ କୋଟିମତ୍ତା ଅରିୟସାୱକା ୱସନ୍ତି, ତେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ସାସନଂ ପେସୟିଂସୁ – ‘‘ଭଗୱା, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ତାହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ନଗରଂ ଅପ୍ପୱିସିତ୍ୱା ୱିହାରେୟେୱ ହୋତୂ’’ତି। ତଞ୍ଚ ପନ ସତ୍ତାହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ୱିହାରେୟେୱ ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ପହିଣିଂସୁ, ସୟମ୍ପି ଗେହା ନ ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ତେ ନକ୍ଖତ୍ତେ ପନ ପରିୟୋସିତେ ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅତିଦୁକ୍ଖେନ ନୋ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ଅତିକ୍କନ୍ତାନି, ବାଲାନଂ ଅସବ୍ଭାନି ସୁଣନ୍ତାନଂ କଣ୍ଣା ଭିଜ୍ଜନାକାରପ୍ପତ୍ତା ହୋନ୍ତି, କୋଚି କସ୍ସଚି ନ ଲଜ୍ଜତି, ତେନ ମୟଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପୱିସିତୁଂ ନାଦମ୍ହ, ମୟମ୍ପି ଗେହତୋ ନ ନିକ୍ଖମିମ୍ହା’’ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ବାଲାନଂ ଦୁମ୍ମେଧାନଂ କିରିୟା ନାମ ଏୱରୂପା ହୋତି, ମେଧାୱିନୋ ପନ ଧନସାରଂ ୱିୟ ଅପ୍ପମାଦଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ଅମତମହାନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପୁଣନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୬।

‘‘ପମାଦମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତି, ବାଲା ଦୁମ୍ମେଧିନୋ ଜନା;

ଅପ୍ପମାଦଞ୍ଚ ମେଧାୱୀ, ଧନଂ ସେଟ୍ଠଂୱ ରକ୍ଖତି।

୨୭।

‘‘ମା ପମାଦମନୁଯୁଞ୍ଜେଥ, ମା କାମରତିସନ୍ଥୱଂ;

ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହି ଝାଯନ୍ତୋ, ପପ୍ପୋତି ୱିପୁଲଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ବାଲାତି ବାଲ୍ୟେନ ସମନ୍ନାଗତା ଇଧଲୋକପରଲୋକତ୍ଥଂ ଅଜାନନ୍ତା। ଦୁମ୍ମେଧିନୋତି ନିପ୍ପଞ୍ଞା। ତେ ପମାଦେ ଆଦୀନୱଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ପମାଦଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତି ପୱତ୍ତେନ୍ତି, ପମାଦେନ କାଲଂ ୱୀତିନାମେନ୍ତି। ମେଧାୱୀତି ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପନ ପଣ୍ଡିତୋ କୁଲୱଂସାଗତଂ ସେଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତମଂ ସତ୍ତରତନଧନଂ ୱିଯ ଅପ୍ପମାଦଂ ରକ୍ଖତି। ଯଥା ହି ଉତ୍ତମଂ ଧନଂ ନିସ୍ସାଯ ‘‘କାମଗୁଣସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମ, ପୁତ୍ତଦାରଂ ପୋସେସ୍ସାମ, ପରଲୋକଗମନମଗ୍ଗଂ ସୋଧେସ୍ସାମା’’ତି ଧନେ ଆନିସଂସଂ ପସ୍ସନ୍ତା ତଂ ରକ୍ଖନ୍ତି, ଏୱଂ ପଣ୍ଡିତୋପି ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ‘‘ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନି ପଟିଲଭିସ୍ସାମି, ମଗ୍ଗଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିସ୍ସାମି, ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା, ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ସମ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ଅପ୍ପମାଦେ ଆନିସଂସଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଧନଂ ସେଟ୍ଠଂୱ ଅପ୍ପମାଦଂ ରକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମା ପମାଦନ୍ତି ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେ ମା ପମାଦମନୁଯୁଞ୍ଜେଥ ମା ପମାଦେନ କାଲଂ ୱୀତିନାମଯିତ୍ଥ। ମା କାମରତିସନ୍ଥୱନ୍ତି ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେସୁ ରତିସଙ୍ଖାତଂ ତଣ୍ହାସନ୍ଥୱମ୍ପି ମା ଅନୁଯୁଞ୍ଜେଥ ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥ ମା ପଟିଲଭିତ୍ଥ। ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୀତି ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିତାଯ ହି ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଝାଯନ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିପୁଲଂ ଉଳାରଂ ନିବ୍ବାନସୁଖଂ ପାପୁଣାତୀତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଅହେସୁଂ। ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଜାତାତି।

ବାଲନକ୍ଖତ୍ତସଙ୍ଘୁଟ୍ଠୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ପମାଦଂଅପ୍ପମାଦେନାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଦିୱସେ ଥେରୋ ପିପ୍ଫଲିଗୁହାଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଆଲୋକଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପମତ୍ତେ ଚ ଅପ୍ପମତ୍ତେ ଚ ଉଦକପଥୱୀପବ୍ବତାଦୀସୁ ଚୱନକେ ଉପପଜ୍ଜନକେ ଚ ସତ୍ତେ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନକୋୱ ‘‘କେନ ନୁ ଖୋ ୱିହାରେନ ଅଜ୍ଜ ମମ ପୁତ୍ତୋ କସ୍ସପୋ ୱିହରତୀ’’ତି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ସତ୍ତାନଂ ଚୁତୂପପାତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ୱିହରତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ତାନଂ ଚୁତୂପପାତୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧଞାଣେନପି ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ମାତୁକୁଚ୍ଛିଯଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ମାତାପିତରୋ ଅଜାନାପେତ୍ୱା ଚୱନସତ୍ତାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତେ ଜାନିତୁଂ ତୱ ଅୱିସଯୋ, କସ୍ସପ, ଅପ୍ପମତ୍ତକୋ ତୱ ୱିସଯୋ, ସବ୍ବସୋ ପନ ଚୱନ୍ତେ ଚ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତେ ଚ ଜାନିତୁଂ ପସ୍ସିତୁଂ ବୁଦ୍ଧାନମେୱ ୱିସଯୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖେ ନିସିନ୍ନୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୮।

‘‘ପମାଦଂ ଅପ୍ପମାଦେନ, ଯଦା ନୁଦତି ପଣ୍ଡିତୋ;

ପଞ୍ଞାପାସାଦମାରୁଯ୍ହ, ଅସୋକୋ ସୋକିନିଂ ପଜଂ;

ପବ୍ବତଟ୍ଠୋୱ ଭୂମଟ୍ଠେ, ଧୀରୋ ବାଲେ ଅୱେକ୍ଖତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନୁଦତୀତି ଯଥା ନାମ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ପୱିସନ୍ତଂ ନୱୋଦକଂ ପୁରାଣୋଦକଂ ଖୋଭେତ୍ୱା ତସ୍ସୋକାସଂ ଅଦତ୍ୱା ତଂ ଅତ୍ତନୋ ମତ୍ଥକମତ୍ଥକେନ ପଲାଯନ୍ତଂ ନୁଦତି ନୀହରତି, ଏୱମେୱ ପଣ୍ଡିତୋ ଅପ୍ପମାଦଲକ୍ଖଣଂ ବୁହେନ୍ତୋ ପମାଦସ୍ସୋକାସଂ ଅଦତ୍ୱା ଯଦା ଅପ୍ପମାଦୱେଗେନ ତଂ ନୁଦତି

ନୀହରତି, ଅଥ ସୋ ପନୁନପମାଦୋ ଅଜ୍ଝୁଗ୍ଗତଞ୍ଚେନ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁସଙ୍ଖାତଂ ପଞ୍ଞାପାସାଦଂ ତସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛବିକଂ ପଟିପଦଂ ପୂରେନ୍ତୋ ତାଯ ପଟିପଦାଯ ନିସ୍ସେଣିଯା ପାସାଦଂ ୱିଯ ଆରୁଯ୍ହ ପହୀନସୋକସଲ୍ଲତାଯ ଅସୋକୋ, ଅପ୍ପହୀନସୋକସଲ୍ଲତାଯ ସୋକିନିଂ ପଜଂ ସତ୍ତନିକାଯଂ ଚୱମାନଞ୍ଚେୱ ଉପପଜ୍ଜମାନଞ୍ଚ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ଅୱେକ୍ଖତି ପସ୍ସତି। ଯଥା କିଂ? ପବ୍ବତଟ୍ଠୋୱଭୂମଟ୍ଠେତି ପବ୍ବତମୁଦ୍ଧନି ଠିତୋ ଭୂମିଯଂ ଠିତେ, ଉପରିପାସାଦେ ୱା ପନ ଠିତୋ ପାସାଦପରିୱେଣେ ଠିତେ ଅକିଚ୍ଛେନ ଅୱେକ୍ଖତି, ତଥା ସୋପି ଧୀରୋ ପଣ୍ଡିତୋ ମହାଖୀଣାସୱୋ ଅସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୱଟ୍ଟବୀଜେ ବାଲେ ଚୱନ୍ତେ ଚ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତେ ଚ ଅକିଚ୍ଛେନ ଅୱେକ୍ଖତୀତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ସଚ୍ଛିକରିଂସୂତି।

ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପମତ୍ତାପମତ୍ତଦ୍ୱେସହାଯକୱତ୍ଥୁ

ଅପ୍ପମତ୍ତୋପମତ୍ତେସୂତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ସହାଯକେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଆରଞ୍ଞକୱିହାରଂ ପୱିସିଂସୁ। ତେସୁ ଏକୋ କିର କାଲସ୍ସେୱ ଦାରୂନି ଆହରିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରକପଲ୍ଲଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦହରସାମଣେରେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତୋ ପଠମଯାମଂ ୱିସିବ୍ବମାନୋ ନିସୀଦତି। ଏକୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଇତରଂ ଓୱଦତି, ''ଆୱୁସୋ, ମା ଏୱଂ କରି, ପମତ୍ତସ୍ସ ହି ଚତ୍ତାରୋ ଅପାଯା ସକଘରସଦିସା। ବୁଦ୍ଧା ନାମ ସାଠେଯ୍ୟେନ ଆରାଧେତୁଂ ନ ସକ୍କା''ତି ସୋ ତସ୍ସୋୱାଦଂ ନ ସୁଣାତି। ଇତରୋ ''ନାଯଂ ୱଚନକ୍ଖମୋ''ତି ତଂ ଅୱତ୍ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତୋୱ ସମଣଧମ୍ମମକାସି। ଅଲସତ୍ଥେରୋପି ପଠମଯାମେ ୱିସିବ୍ବେତ୍ୱା ଇତରସ୍ସ ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ଗବ୍ଭଂ ପୱିଟ୍ଠକାଲେ ପୱିସିତ୍ୱା, ''ମହାକୁସୀତ, ତ୍ୱଂ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସଯନତ୍ଥାଯ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠୋସି, କିଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସୁପତି। ଇତରୋପି ମଜ୍ଝିମଯାମେ ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଯାମେ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାଯ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି। ସୋ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଇତରୋ ପମାଦେନେୱ କାଲଂ ୱୀତିନାମେସି। ତେ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା, ''କଚ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମତ୍ତା ସମଣଧମ୍ମଂ କରିତ୍ଥ, କଚ୍ଚି ୱୋ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ପଠମଂ ପମତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆହ – ''କୁତୋ, ଭନ୍ତେ, ଏତସ୍ସ ଅପ୍ପମାଦୋ, ଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ କାଲଂ ୱୀତିନାମେସୀ''ତି। ''ତ୍ୱଂ ପନ ଭିକ୍ଖୂ''ତି। ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, କାଲସ୍ସେୱ ଦାରୂନି ଆହରିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରକପଲ୍ଲଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଠମଯାମେ ୱିସିବ୍ବେନ୍ତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋୱ କାଲଂ ୱୀତିନାମେସି''ନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''ତ୍ୱଂ ପମତ୍ତୋ କାଲଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା 'ଅପ୍ପମତ୍ତୋମ୍ହୀ'ତି ୱଦସି, ଅପ୍ପମତ୍ତଂ ପନ ପମତ୍ତଂ କରୋସୀ''ତି ଆହ। ପୁନ ପମାଦେ ଦୋସେ, ଅପ୍ପମାଦେ ଆନିସଂସେ ପକାସେତୁଂ, ''ତ୍ୱଂ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଜୱଚ୍ଛିନ୍ନୋ ଦୁବ୍ବଲସ୍ସୋ ୱିଯ, ଏସ ପନ ତୱ ସନ୍ତିକେ ସୀଘଜୱସ୍ସୋ ୱିଯା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୯।

''ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ପମତ୍ତେସୁ, ସୁତ୍ତେସୁ ବହୁଜାଗରୋ;

ଅବଲସ୍ସଂୱ ସୀଘସ୍ସୋ, ହିତ୍ୱା ଯାତି ସୁମେଧସୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମତ୍ତୋତି ସତିୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତତାଯ ଅପ୍ପମାଦସମ୍ପନ୍ନେ ଖୀଣାସୱୋ। ପମତ୍ତେସୂତି ସତିୱୋସଗ୍ଗେ ଠିତେସୁ ସତ୍ତେସୁ। ସୁତ୍ତେସୂତି ସତିଜାଗରିଯାଭାୱେନ ସବ୍ବିରିଯାପଥେସୁ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତେସୁ। ବହୁଜାଗରୋତି ମହନ୍ତେ ସତିୱେପୁଲ୍ଲେ ଜାଗରିଯେ ଠିତୋ। ଅବଲସ୍ସଂୱାତି କୁଣ୍ଠପାଦଂ ଛିନ୍ନଜୱଂ ଦୁବ୍ବଲସ୍ସଂ ସୀଘଜୱୋ ସିନ୍ଧୱାଜାନୀଯୋ ୱିଯ। ସୁମେଧସୋତି ଉତ୍ତମପଞ୍ଞୋ। ତଥାରୂପଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଗମେନପି ଅଧିଗମେନପି ହିତ୍ୱା ଯାତି। ମନ୍ଦପଞ୍ଞସ୍ମିଞ୍ହି ଏକଂ ସୁତ୍ତଂ ଗହେତୁଂ ୱାଯମନ୍ତେଯେୱ ସୁମେଧସୋ ଏକଂ ୱଗ୍ଗଂ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଂ ତାୱ ଆଗମେନ ହିତ୍ୱା ଯାତି। ମନ୍ଦପଞ୍ଞେ ପନ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନାନି କାତୁଂ ୱାଯମନ୍ତେଯେୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସଜ୍ଝାଯନ୍ତେଯେୱ ଚ ସୁମେଧସୋ ପୁବ୍ବଭାଗେପି ପରେନ କତଂ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ୱା ଦିୱାଟ୍ଠାନଂ ୱା ପୱିସିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ସବ୍ବକିଲେସେ ଖେପେତ୍ୱା ନୱ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ ହତ୍ଥଗତେ କରୋତି, ଏୱଂ ଅଧିଗମେନପି ହିତ୍ୱା ଯାତି। ୱଟ୍ଟେ ପନ ନଂ ହିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ୱଟ୍ଟତୋ ନିସ୍ସରନ୍ତୋ ଯାତିଯେୱାତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ପମତ୍ତାପମତ୍ତଦ୍ୱେସହାୟକୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ମଘୱତ୍ଥୁ

ଅପ୍ପମାଦେନ ମଘୱାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେସାଲିଯଂ ଉପନିସ୍ସାଯ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ସକ୍କଂ ଦେୱରାଜାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ୱେସାଲିଯଞ୍ହି ମହାଲି ନାମ ଲିଚ୍ଛୱୀ ୱସତି, ସୋ ତଥାଗତସ୍ସ ସକ୍କପଞ୍ହସୁତ୍ତନ୍ତଦେସନଂ (ଦୀ। ନି। ୨।୩୪୪ ଆଦଯୋ) ସୁତ୍ୱା ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ସକ୍କସମ୍ପତ୍ତିଂ ମହତିଂ କତ୍ୱା କଥେସି, 'ଦିସ୍ୱା ନୁ ଖୋ କଥେସି, ଉଦାହୁ ଅଦିସ୍ୱା। ଜାନାତି ନୁ ଖୋ ସକ୍କଂ, ଉଦାହୁ ନୋ'ତି ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି ନ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେସି। ଅଥ ଖୋ, ମହାଲି, ଲିଚ୍ଛୱୀ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ, ମହାଲି, ଲିଚ୍ଛୱୀ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଦିଟ୍ଠୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ''ତି? ''ଦିଟ୍ଠୋ ଖୋ ମେ , ମହାଲି, ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ''ତି। ''ସୋ ହି ନୁନ, ଭନ୍ତେ, ସକ୍କପତିରୂପକୋ ଭୱିସ୍ସତି । ଦୁଦ୍ଦସୋ ହି, ଭନ୍ତେ, ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ''ତି। ''ସକ୍କଞ୍ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ମହାଲି, ପଜାନାମି ସକ୍କକରଣେ ଚ ଧମ୍ମେ, ଯେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମାଦିନ୍ନତ୍ତା ସକ୍କୋ ସକ୍କତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝଗା, ତଞ୍ଚ ପଜାନାମି''।

ସକ୍କୋ, ମହାଲି, ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସମାନୋ ମଘୋ ନାମ ମାଣୱୋ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ''ମଘୱା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସକ୍କୋ, ମହାଲି, ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସମାନୋ ପୁରେ ଦାନଂ ଅଦାସି, ତସ୍ମା ''ପୁରିନ୍ଦଦୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସକ୍କୋ, ମହାଲି, ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସମାନୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଦାନଂ ଅଦାସି, ତସ୍ମା ''ସକ୍କୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସକ୍କୋ, ମହାଲି, ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସମାନୋ ଆୱସଥଂ ଅଦାସି, ତସ୍ମା ''ୱାସୱୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସକ୍କୋ, ମହାଲି, ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ସହସ୍ସମ୍ପି ଅତ୍ଥଂ ମୁହୁତ୍ତେନ ଚିନ୍ତେତି, ତସ୍ମା ''ସହସ୍ସକ୍ଖୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସକ୍କସ୍ସ, ମହାଲି, ଦେୱାନମିନ୍ଦସ୍ସ ସୁଜା ନାମ ଅସୁରକଞ୍ଞା, ପଜାପତି, ତସ୍ମା ''ସୁଜମ୍ପତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସକ୍କୋ, ମହାଲି, ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଦେୱାନଂ ତାୱତିଂସାନଂ ଇସ୍ସରିଯାଧିପଚ୍ଚଂ ରଜ୍ଜଂ କାରେତି, ତସ୍ମା ''ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସକ୍କସ୍ସ, ମହାଲି, ଦେୱାନମିନ୍ଦସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଭୂତସ୍ସ ସତ୍ତ ୱତପଦାନି ସମତ୍ତାନି ସମାଦିନ୍ନାନି ଅହେସୁଂ, ଯେସଂ ସମାଦିନ୍ନତ୍ତା ସକ୍କୋ ସକ୍କତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝଗା। କତମାନି ସତ୍ତ ୱତପଦାନି? ଯାୱଜୀୱଂ ମାତାପେତ୍ତିଭରୋ ଅସ୍ସଂ, ଯାୱଜୀୱଂ କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯୀ ଅସ୍ସଂ, ଯାୱଜୀୱଂ ସଣ୍ହୱାଚୋ ଅସ୍ସଂ, ଯାୱଜୀୱଂ ଅପିସୁଣୱାଚୋ ଅସ୍ସଂ, ଯାୱଜୀୱଂ ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସେଯ୍ୟଂ, ମୁତ୍ତଚାଗୋ ପଯତପାଣି ୱୋସଗ୍ଗରତୋ ଯାଚଯୋଗୋ ଦାନସଂୱିଭାଗରତୋ ଅସ୍ସଂ। ଯାୱଜୀୱଂ ସଚ୍ଚୱାଚୋ ଅସ୍ସଂ, ଯାୱଜୀୱଂ ଅକ୍କୋଧନୋ ଅସ୍ସଂ, ''ସଚେପି ମେ କୋଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଖିପ୍ପମେୱ ନ ପଟିୱିନେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ସକ୍କସ୍ସ, ମହାଲି, ଦେୱାନମିନ୍ଦସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଭୂତସ୍ସ ଇମାନି ସତ୍ତ ୱତପଦାନି ସମତ୍ତାନି ସମାଦିନ୍ନାନି ଅହେସୁଂ, ଯେସଂ ସମାଦିନ୍ନତ୍ତା ସକ୍କୋ ସକ୍କତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝଗାତି।

''ମାତାପେତ୍ତିଭରଂ ଜନ୍ତୁଂ, କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯିନଂ;

ସଣ୍ହଂ ସଖିଲସମ୍ଭାସଂ, ପେସୁଣେଯ୍ୟପ୍ପହାଯିନଂ।

''ମଚ୍ଛେରୱିନଯେ ଯୁତ୍ତଂ, ସଚ୍ଚଂ କୋଧାଭିଭୁଂ ନରଂ;

ତଂ ୱେ ଦେୱା ତାୱତିଂସା, ଆହୁ ସପ୍ପୁରିସୋ ଇତୀ''ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୫୭) –

ଇଦଂ, ମହାଲି, ସକ୍କେନ ମଘମାଣୱକାଲେ କତକମ୍ମନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ତେନ ''କଥଂ, ଭନ୍ତେ, ମଘମାଣୱୋ ପଟିପଜ୍ଜୀ''ତି? ତସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ

ସୋତୁକାମେନ ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ତେନ ହି, ମହାଲି, ସୁଣାହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତେ ମଗଧରଟ୍ଠେ ମଚଲଗାମେ ମଘୋ ନାମ ମାଣୱୋ ଗାମକମ୍ମକରଣଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଠିତଟ୍ଠାନଂ ପାଦନ୍ତେନ ପଂସୁଂ ୱିୟୂହିତ୍ୱା ରମଣୀୟଂ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅପରୋ ତଂ ବାହୁନା ପହରିତ୍ୱା ତତୋ ଅପନେତ୍ୱା ସୟଂ ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ତସ୍ସ ଅକୁଜ୍ଝିତ୍ୱାୱ ଅଞ୍ଞଂ ଠାନଂ ରମଣୀୟଂ କତ୍ୱା ଠିତୋ। ତତୋପି ନଂ ଅଞ୍ଞୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ବାହୁନା ପହରିତ୍ୱା ଅପନେତ୍ୱା ସୟଂ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ତସ୍ସପି ଅକୁଜ୍ଝିତ୍ୱାୱ ଅଞ୍ଞଂ ଠାନଂ ରମଣୀୟଂ କତ୍ୱା ଠିତୋ, ଇତି ତଂ ଗେହତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତା ନିକ୍ଖନ୍ତା ପୁରିସା ବାହୁନା ପହରିତ୍ୱା ଠିତଠିତଟ୍ଠାନତୋ ଅପନେସୁଂ। ସୋ ‘‘ସବ୍ବେପେତେ ମଂ ନିସ୍ସାୟ ସୁଖିତା ଜାତା, ଇମିନା କମ୍ମେନ ମୟ୍ହଂ ସୁଖଦାୟକେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ପୁନଦିୱସେ କୁଦାଲଂ ଆଦାୟ ଖଲମଣ୍ଡଲମତ୍ତଂ ଠାନଂ ରମଣୀୟଂ ଅକାସି। ସବ୍ବେ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ସୀତସମୟେ ଅଗ୍ଗିଂ କତ୍ୱା ଅଦାସି, ଗିମ୍ହକାଲେ ଉଦକଂ। ତତୋ ‘‘ରମଣୀୟଂ ଠାନଂ ନାମ ସବ୍ବେସଂ ପିୟଂ, କସ୍ସଚି ଅପ୍ପିୟଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମୟା ମଗ୍ଗଂ ସମଂ କରୋନ୍ତେନ ୱିଚରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ପାତୋୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା, ମଗ୍ଗଂ ସମଂ କରୋନ୍ତୋ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା, ହରିତବ୍ବୟୁତ୍ତକା ରୁକ୍ଖସାଖା ହରନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ଅଥ ନଂ ଅପରୋ ଦିସ୍ୱା ଆହ – ‘‘ସମ୍ମ, କିଂ କରୋସୀ’’ତି? ‘‘ମୟ୍ହଂ ସଗ୍ଗଗାମିନଂ ମଗ୍ଗଂ କରୋମି, ସମ୍ମା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଅହମ୍ପି ତେ ସହାୟୋ ହୋମୀ’’ତି। ‘‘ହୋହି, ସମ୍ମ, ସଗ୍ଗୋ ନାମ ବହୂନମ୍ପି ମନାପୋ ସୁଖବହୁଲୋ’’ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦ୍ୱେ ଜନା ଅହେସୁଂ। ତେ ଦିସ୍ୱା ତଥେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଚ ସୁତ୍ୱା ଚ ଅପରୋପି ତେସଂ ସହାୟୋ ଜାତୋ, ଏୱଂ ଅପରୋପି ଅପରୋପୀତି ସବ୍ବେପି ତେତ୍ତିଂସ ଜନା ଜାତା। ତେ ସବ୍ବେପି କୁଦାଲାଦିହତ୍ଥା ମଗ୍ଗଂ ସମଂ କରୋନ୍ତା ଏକୟୋଜନଦ୍ୱିୟୋଜନମତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ତେ ଦିସ୍ୱା ଗାମଭୋଜକୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମେ ମନୁସ୍ସା ଅୟୋଗେ ୟୁତ୍ତା, ସଚେ ଇମେ ଅରଞ୍ଞତୋ ମଚ୍ଛମଂସାଦୀନି ୱା ଆହରେୟ୍ୟୁଂ। ସୁରଂ ୱା କତ୍ୱା ପିୱେୟ୍ୟୁଂ, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ତାଦିସଂ କମ୍ମଂ କରେୟ୍ୟୁଂ, ଅହମ୍ପି କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି ଲଭେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ଅଥ ନେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କିଂ କରୋନ୍ତା ୱିଚରଥା’’ତି? ‘‘ସଗ୍ଗମଗ୍ଗଂ, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଘରାୱାସଂ ୱସନ୍ତେହି ନାମ ଏୱଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅରଞ୍ଞତୋ ମଚ୍ଛମଂସାଦୀନି ଆହରିତୁଂ, ସୁରଂ କତ୍ୱା ପାତୁଂ, ନାନପ୍ପକାରେ ଚ କମ୍ମନ୍ତେ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ତେ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ପଟିକ୍ଖିପିଂସୁ, ଏୱଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁଚ୍ଚମାନାପି ପଟିକ୍ଖିପିଂସୁୟେୱ। ସୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ‘‘ନାସେସ୍ସାମି ନେ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଚୋରେ ତେ, ଦେୱ, ୱଗ୍ଗବନ୍ଧନେନ ୱିଚରନ୍ତେ ପସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ଗଚ୍ଛ, ତେ ଗହେତ୍ୱା ଆନେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତଥା କତ୍ୱା ସବ୍ବେ ତେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଆନେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସି। ରାଜା ଅୱୀମଂସିତ୍ୱାୱ ‘‘ହତ୍ଥିନା ମଦ୍ଦାପେଥା’’ତି ଆଣାପେସି। ମଘୋ ସେସାନଂ ଓୱାଦମଦାସି – ‘‘ସମ୍ମା, ଠପେତ୍ୱା ମେତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅୱସ୍ସୟୋ ନତ୍ଥି, ତୁମ୍ହେ କତ୍ଥଚି କୋପଂ ଅକତ୍ୱା ରଞ୍ଞେ ଚ ଗାମଭୋଜକେ ଚ ମଦ୍ଦନହତ୍ଥିମ୍ହି ଚ ଅତ୍ତନି ଚ ମେତ୍ତଚିତ୍ତେନ ସମଚିତ୍ତାୱ ହୋଥା’’ତି। ତେ ତଥା କରିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ମେତ୍ତାନୁଭାୱେନ ହତ୍ଥୀ ଉପସଙ୍କମିତୁମ୍ପି ନ ୱିସହି। ରାଜା ତମତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା ବହୂ ମନୁସ୍ସେ ଦିସ୍ୱା ମଦ୍ଦିତୁଂ ନ ୱିସହିସ୍ସତି? ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ନେ କିଲଞ୍ଜେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ମଦ୍ଦାପେଥା’’ତି ଆହ। ତେ କିଲଞ୍ଜେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ମଦ୍ଦିତୁଂ ପେସିୟମାନୋପି ହତ୍ଥୀ ଦୂରତୋୱ ପଟିକ୍କମି।

ରାଜା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କାରଣେନେତ୍ଥ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ତାତା, ମଂ ନିସ୍ସାୟ ତୁମ୍ହେ କିଂ ନ ଲଭଥା’’ତି? ‘‘କିଂ ନାମେତଂ, ଦେୱା’’ତି? ‘‘ତୁମ୍ହେ କିର ୱଗ୍ଗବନ୍ଧନେନ ଚୋରା ହୁତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱିଚରଥା’’ତି? ‘‘କୋ ଏୱମାହ, ଦେୱା’’ତି? ‘‘ଗାମଭୋଜକୋ, ତାତା’’ତି। ‘‘ନ ମୟଂ, ଦେୱ, ଚୋରା, ମୟଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ସଗ୍ଗମଗ୍ଗଂ ସୋଧେନ୍ତା ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କରୋମ, ଗାମଭୋଜକୋ ଅମ୍ହେ ଅକୁସଲକିରିୟାୟ ନିୟୋଜେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱଚନଂ ଅକରୋନ୍ତେ ନାସେତୁକାମୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଏୱମାହା’’ତି। ଅଥ ରାଜା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା, ‘‘ତାତା, ଅୟଂ ତିରଚ୍ଛାନୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଗୁଣେ ଜାନାତି, ଅହଂ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ଜାନିତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂ, ଖମଥ ମେ’’ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ସପୁତ୍ତଦାରଂ ଗାମଭୋଜକଂ ତେସଂ ଦାସଂ, ହତ୍ଥିଂ ଆରୋହନିୟଂ, ତଞ୍ଚ ଗାମଂ ୟଥାସୁଖଂ ପରିଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଅଦାସି। ତେ ‘‘ଇଧେୱ ନୋ କତପୁଞ୍ଞସ୍ସାନିସଂସୋ ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି ଭିୟ୍ୟୋସୋମତ୍ତାୟ ପସନ୍ନମାନସା ହୁତ୍ୱା ତଂ ହତ୍ଥିଂ ୱାରେନ ୱାରେନ ଅଭିରୁୟ୍ହ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ମନ୍ତୟିଂସୁ ‘‘ଇଦାନି ଅମ୍ହେହି ଅତିରେକତରଂ ପୁଞ୍ଞଂ କାତବ୍ବଂ, କିଂ କରୋମ? ଚତୁମହାପଥେ ଥାୱରଂ କତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ୱିସ୍ସମନସାଲଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି। ତେ ୱଡ୍ଢକିଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସାଲଂ ପଟ୍ଠପେସୁଂ। ମାତୁଗାମେସୁ ପନ ୱିଗତଚ୍ଛନ୍ଦତାୟ ତସ୍ସା ସାଲାୟ ମାତୁଗାମାନଂ ପତ୍ତିଂ ନାଦଂସୁ।

ମଘସ୍ସ ପନ ଗେହେ ନନ୍ଦା, ଚିତ୍ତା, ସୁଧମ୍ମା, ସୁଜାତି ଚତସ୍ସୋ ଇତ୍ଥିୟୋ ହୋନ୍ତି। ତାସୁ ସୁଧମ୍ମା ୱଡ୍ଢକିନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା, ‘‘ଭାତିକ, ଇମିସ୍ସା ସାଲାୟ ମଂ ଜେଟ୍ଠିକଂ କରୋହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଲଞ୍ଜଂ ଅଦାସି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ପଠମମେୱ କଣ୍ଣିକତ୍ଥାୟ ରୁକ୍ଖଂ ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା କଣ୍ଣିକଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା, ‘‘ସୁଧମ୍ମା ନାମ ଅୟଂ ସାଲା’’ତି ଅକ୍ଖରାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱତ୍ଥେନ ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ଠପେସି। ଅଥ ନେ ୱଡ୍ଢକୀ ସାଲଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କଣ୍ଣିକାରୋପନଦିୱସେ ‘‘ଅହୋ, ଅୟ୍ୟା, ଏକଂ କରଣୀୟଂ ନ ସରିମ୍ହା’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ ନାମ, ଭୋ’’ତି? ‘‘କଣ୍ଣିକ’’ନ୍ତି। ‘‘ହୋତୁ ତଂ ଆହରିସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ଇଦାନି ଛିନ୍ନରୁକ୍ଖେନ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ପୁବ୍ବେୟେୱ ତଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଠପିତକଣ୍ଣିକା ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ‘‘ଇଦାନି କିଂ

କାତଵ୍ଵ''ନ୍ତି? ''ସଚେ କସ୍ସଚି ଗେହେ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ଵା ଠପିତା ଓିଜ୍ଜାଯିକକଣ୍ଣିକା ଅତ୍ଥି, ସା ପରିଯେସିତଵ୍ଵା''ତି। ତେ ପରିଯେସନ୍ତା ସୁଧମ୍ମାଯ ଗେହେ ଦିସ୍ଵା ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ଵାପି ମୂଲେନ ନ ଲଭିଂସୁ। ''ସଚେ ମଂ ସାଲାଯ ପତ୍ତିଂ କରୋଥ, ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଵୁତ୍ତେ ପନ ''ମଯଂ ମାତୁଗାମାନଂ ପତ୍ତିଂ ନ ଦମ୍ମା''ତି ଆହଂସୁ।

ଅଥ ନେ ଵଡ୍ଢକୀ ଆହ – ''ଅଯ୍ଯା, ତୁମ୍ହେ କିଂ କଥେଥ, ଠପେତ୍ଵା ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଅଞ୍ଞଂ ମାତୁଗାମରହିତଟ୍ଠାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଗଣ୍ହଥ କଣ୍ଣିକଂ। ଏଵଂ ସନ୍ତେ ଅମ୍ହାକଂ କମ୍ମଂ ନିଟ୍ଠଂ ଗମିସ୍ସତୀ''ତି। ତେ ''ସାଧୂ''ତି କଣ୍ଣିକଂ ଗହେତ୍ଵା ସାଲଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ଵା ତିଧା ଵିଭଜିଂସୁ। ଏକସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ ଇସ୍ସରାନଂ ଵସନଟ୍ଠାନଂ କରିଂସୁ, ଏକସ୍ମିଂ ଦୁଗ୍ଗତାନଂ, ଏକସ୍ମିଂ ଗିଲାନାନଂ। ତେତ୍ତିଂସ ଜନା ତେତ୍ତିଂସ ଫଲକାନି ପଞ୍ଞପେତ୍ଵା ହତ୍ଥିସ୍ସ ସଞ୍ଞଂ ଅଦଂସୁ – ''ଆଗନ୍ତୁକୋ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ଯସ୍ସ ଅତ୍ଥତଫଲକେ ନିସୀଦତି, ତଂ ଗହେତ୍ଵା ଫଲକସାମିକସ୍ସେଵ ଗେହେ ପତିଟ୍ଠପେହି, ତସ୍ସ ପାଦପରିକମ୍ମପିଟ୍ଠିପରିକମ୍ମପାନୀଯଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯସଯନାନି ସବ୍ବାନି ଫଲକସାମିକସ୍ସେଵ ଭାରୋ ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି। ହତ୍ଥୀ ଆଗତାଗତଂ ଗହେତ୍ଵା ଫଲକସାମିକସ୍ସେଵ ଘରଂ ନେତି। ସୋ ତସ୍ସ ତଂ ଦିଵସଂ କତ୍ତବ୍ବଂ କରୋତି। ମଘୋ ସାଲାଯ ଅଵିଦୂରେ କୋଵିଳାରରୁକ୍ଖଂ ରୋପେତ୍ଵା ତସ୍ସ ମୂଲେ ପାସାଣଫଲକଂ ଅତ୍ଥରି। ସାଲଂ ପଵିଟ୍ଠପଵିଟ୍ଠା ଜନା କଣ୍ଣିକଂ ଓଲୋକେତ୍ଵା ଅକ୍ଖରାନି ଵାଚେତ୍ଵା, ''ସୁଧମ୍ମା ନାମେସା ସାଲା''ତି ଵଦନ୍ତି। ତେତ୍ତିଂସଜନାନଂ ନାମଂ ନ ପଞ୍ଞାଯତି। ନନ୍ଦା ଚିନ୍ତେସି – ''ଇମେ ସାଲଂ କରୋନ୍ତା ଅମ୍ହେ ଅପତ୍ତିକା କରିଂସୁ, ସୁଧମ୍ମା ପନ ଅତ୍ତନୋ ବ୍ୟତ୍ତତାଯ କଣ୍ଣିକଂ କତ୍ଵା ପତ୍ତିକା ଜାତା, ମଯାପି କିଞ୍ଚି କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, କିଂ ନୁ ଖୋ କରିସ୍ସାମୀ''ତି? ଅଥସ୍ସା ଏତଦହୋସି – ''ସାଲଂ ଆଗତାଗତାନଂ ପାନୀଯଞ୍ଚେଵ ନ୍ହାନୋଦକଞ୍ଚ ଲଦ୍ଧୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ପୋକ୍ଖରଣିଂ ଖଣାପେସ୍ସାମୀ''ତି। ସା ପୋକ୍ଖରଣିଂ କାରେସି। ଚିତ୍ତା ଚିନ୍ତେସି – ''ସୁଧମ୍ମାଯ କଣ୍ଣିକା ଦିନ୍ନା, ନନ୍ଦାଯ ପୋକ୍ଖରଣୀ କାରିତା, ମଯାପି କିଞ୍ଚି କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, କିଂ ନୁ ଖୋ କରିସ୍ସାମୀ''ତି? ଅଥସ୍ସା ଏତଦହୋସି – ''ସାଲଂ ଆଗତାଗତେହି ପାନୀଯଂ ପିଵିତ୍ଵା ନ୍ହତ୍ଵା ଗମନକାଲେପି ମାଲଂ ପିଲନ୍ଧିତ୍ଵା ଗନ୍ତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ପୁପ୍ଫାରାମଂ କାରାପେସ୍ସାମୀ''ତି। ସା ରମଣୀଯଂ ପୁପ୍ଫାରାମଂ କାରେସି। ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ତସ୍ମିଂ ଆରାମେ ''ଅସୁକୋ ନାମ ପୁପ୍ଫୂପଗଫଲୂପଗରୁକ୍ଖୋ ନତ୍ଥୀ''ତି ନାହୋସି।

ସୁଜା ପନ ''ଅହଂ ମଘସ୍ସ ମାତୁଲଧୀତା ଚେଵ ପାଦପରିଚାରିକା ଚ, ଏତେନ କତଂ କମ୍ମଂ ମଯ୍ହମେଵ, ମଯା କତଂ ଏତସ୍ସେଵା''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା, କିଞ୍ଚି ଅକତ୍ଵା ଅତ୍ତଭାଵମେଵ ମଣ୍ଡଯମାନା କାଲଂ ଵୀତିନାମେସି। ମଘୋପି ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାନଂ କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯନକମ୍ମଂ ସଚ୍ଚଵାଚଂ ଅଫରୁସଵାଚଂ ଅପି, ସୁଣଵାଚଂ ମଚ୍ଛେରଵିନଯଂ ଅକ୍କୋଧନନ୍ତି ଇମାନି ସତ୍ତ ଵତପଦାନି ପୂରେତ୍ଵା –

''ମାତାପେତ୍ତିଭରଂ ଜନ୍ତୁଂ, କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯିନଂ;

ସଣ୍ହଂ ସଖିଲସମ୍ଭାସଂ, ପେସୁଣେଯ୍ୟପ୍ପହାଯିନଂ।

''ମଚ୍ଛେରଵିନଯେ ଯୁତ୍ତଂ, ସଚ୍ଚଂ କୋଧାଭିଭୁଂ ନରଂ;

ତଂ ଵେ ଦେଵା ତାଵତିଂସା, ଆହୁ 'ସପ୍ପୁରିସୋ'ଇତୀ''ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୫୭) –

ଏଵଂ ପସଂସିଯଭାଵଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ଵା ଜୀଵିତପରିଯୋସାନେ ତାଵତିଂସଭଵନେ ସକ୍କୋ ଦେଵରାଜା ହୁତ୍ଵା ନିବ୍ବତ୍ତି, ତେପିସ୍ସ ସହାଯକା ତତ୍ଥେଵ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ, ଵଡ୍ଢକୀ ଵିସ୍ସକମ୍ମଦେଵପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ଵା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତଦା ତାଵତିଂସଭଵନେ ଅସୁରା ଵସନ୍ତି। ତେ ''ଅଭିନଵା ଦେଵପୁତ୍ତା ନିବ୍ବତ୍ତା''ତି ଦିବ୍ବପାନଂ ସଜ୍ଜଯିଂସୁ। ସକ୍କୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିସାଯ କସ୍ସଚି ଅପିଵନତ୍ଥାଯ ସଞ୍ଞମଦାସି। ଅସୁରା ଦିବ୍ବପାନଂ ପିଵିତ୍ଵା ମଜ୍ଜିଂସୁ। ସକ୍କୋ ''କିଂ ମେ ଇମେହି ସାଧାରଣେନ ରଜ୍ଜେନା''ତି ଅତ୍ତନୋ ପରିସାଯ ସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ଵା ତେ ପାଦେସୁ ଗାହାପେତ୍ଵା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଖିପାପେସି। ତେ ଅଵଂସିରା ସମୁଦ୍ଦେ ପତିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ପୁଞ୍ଞାନୁଭାଵେନ ସିନେରୁନୋ ହେଟ୍ଠିମତଲେ ଅସୁରଵିମାନଂ ନାମ ନିବ୍ବତ୍ତି, ଚିତ୍ତପାଟଲି ନାମ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ଦେଵାସୁରସଙ୍ଗାମେ ପନ ଅସୁରେସୁ ପରାଜିତେସୁ ଦସଯୋଜନସହସ୍ସଂ ତାଵତିଂସଦେଵନଗରଂ ନାମ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ପନ ନଗରସ୍ସ ପାଚୀନପଚ୍ଛିମଦ୍ଵାରାନଂ ଅନ୍ତରା ଦସଯୋଜନସହସ୍ସଂ ହୋତି, ତଥା ଦକ୍ଖିଣୁତ୍ତରଦ୍ଵାରାନଂ। ତଂ ଖୋ ପନ ନଗରଂ ଦ୍ଵାରସହସ୍ସଯୁତ୍ତଂ ଅହୋସି ଆରାମପୋକ୍ଖରଣିପଟିମଣ୍ଡିତଂ। ତସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ସାଲାଯ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ତିଯୋଜନସତୁବ୍ବେଧେହି ଧଜେହି ପଟିମଣ୍ଡିତୋ ସତ୍ତରତନମଯୋ ସତ୍ତଯୋଜନସତୁବ୍ବେଧୋ ଵେଜଯନ୍ତୋ ନାମ ପାସାଦୋ ଉଗ୍ଗଞ୍ଛି। ସୁଵଣ୍ଣଯଟ୍ଠୀସୁ ମଣିଧଜା ଅହେସୁଂ, ମଣିଯଟ୍ଠୀସୁ ସୁଵଣ୍ଣଧଜା; ପଵାଳଯଟ୍ଠୀସୁ ମୁତ୍ତଧଜା, ମୁତ୍ତଯଟ୍ଠୀସୁ ପଵାଳଧଜା; ସତ୍ତରତନମଯାସୁ ଯଟ୍ଠୀସୁ ସତ୍ତରତନଧଜା, ମଜ୍ଝେ ଠିତୋ ଧଜୋ ତିଯୋଜନସତୁବ୍ବେଧୋ ଅହୋସି। ଇତି ସାଲାଯ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଯୋଜନସହସ୍ସୁବ୍ବେଧୋ ପାସାଦୋ ସତ୍ତରତନମଯୋଵ ହୁତ୍ଵା ନିବ୍ବତ୍ତି, କୋଵିଳାରରୁକ୍ଖସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ସମନ୍ତା

ତିଯୋଜନସତପରିମଣ୍ଡଲୋ ପାରିଛତ୍ତକୋ ନିବ୍ବତ୍ତି, ପାସାଣଫଲକସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ପାରିଛତ୍ତକମୂଲେ ଦୀଘତୋ ସଟ୍ଠିଯୋଜନା ପୁଥୁଲତୋ ପଣ୍ଣାସଯୋଜନା ବହଲତୋ ପଞ୍ଚଦସଯୋଜନା ଜଯସୁମନରତ୍ତକମ୍ବଲଓ୍ୱଣ୍ଣା ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନକାଲେ ଉପଡ୍ଢକାଯୋ ପୱିସତି, ଉଟ୍ଠିତକାଲେ ଊନଂ ପରିପୂରତି।

ହତ୍ଥୀ ପନ ଏରାଓ୍ୱଣୋ ନାମ ଦେଓ୍ୱପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଦେଓ୍ୱଲୋକସ୍ମିଞ୍ହି ତିରଚ୍ଛାନଗତା ନ ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ସୋ ଉଯ୍ୟାନକୀଳଆଯ ନିକ୍ଖମନକାଲେ ଅତ୍ତଭାଓ୍ୱଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଦିଯଡ୍ଢଯୋଜନସତିକୋ ଏରାଓ୍ୱଣୋ ନାମ ହତ୍ଥୀ ଅହୋସି। ସୋ ତେତ୍ତିଂସଜନାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ତେତ୍ତିଂସ କୁମ୍ଭେ ମାପେସି ଆଓ୍ୱଟ୍ଟେନ ତିଗାଓ୍ୱୁତଅଡ୍ଢଯୋଜନପ୍ପମାଣେ, ସବ୍ବେସଂ ମଜ୍ଝେ ସକ୍କସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ସୁଦସ୍ସନଂ ନାମ ତିଂସଯୋଜନିକଂ କୁମ୍ଭଂ ମାପେସି। ତସ୍ସ ଉପରି ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକୋ ରତନମଣ୍ଡପୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ସତ୍ତରତନମଯା ଯୋଜନୁବ୍ବେଧା ଧଜା ଉଟ୍ଠହନ୍ତି। ପରିଯନ୍ତେ କିଙ୍କିଣିକଜାଲଂ ଓ୍ୱଲମ୍ବତି। ଯସ୍ସ ମନ୍ଦଓ୍ୱାତେରିତସ୍ସ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକତୂରିଯସଦ୍ଦସଂମିସ୍ସୋ ଦିବ୍ବଗୀତସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ରଓ୍ୱୋ ନିଚ୍ଛରତି। ମଣ୍ଡପମଜ୍ଝେ ସକ୍କସ୍ସତ୍ଥାଯ ଯୋଜନିକୋ ମଣିପଲ୍ଲଙ୍କୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ସକ୍କୋ ନିସୀଦି। ତେତ୍ତିଂସ ଦେଓ୍ୱପୁତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ କୁମ୍ଭେ ରତନପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦିଂସୁ। ତେତ୍ତିଂସାଯ କୁମ୍ଭାନଂ ଏକେକସ୍ମିଂ କୁମ୍ଭେ ସତ୍ତ ସତ୍ତ ଦନ୍ତେ ମାପେସି। ତେସୁ ଏକେକୋ ପଣ୍ଣାସଯୋଜନାଯାମୋ, ଏକେକସ୍ମିଞ୍ଚେତ୍ଥ ଦନ୍ତେ ସତ୍ତ ସତ୍ତ ପୋକ୍ଖରଣିଯୋ ହୋନ୍ତି, ଏକେକାଯ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ସତ୍ତ ସତ୍ତ ପଦୁମିନୀଗଚ୍ଛାନି, ଏକେକସ୍ମିଂ ଗଚ୍ଛେ ସତ୍ତ ସତ୍ତ ପୁପ୍ଫାନି ହୋନ୍ତି, ଏକେକସ୍ମିଂ ପୁପ୍ଫେ ସତ୍ତ ସତ୍ତ ପତ୍ତାନି, ଏକେକସ୍ମିଂ ପତ୍ତେ ସତ୍ତ ସତ୍ତ ଦେଓ୍ୱଧୀତରୋ ନଚ୍ଚନ୍ତି। ଏଓ୍ୱଂ ସମନ୍ତା ପଣ୍ଣାସଯୋଜନଠାନେସୁ ହତ୍ଥିଦନ୍ତେସୁଯେଓ୍ୱ ନଟସମଜ୍ଜା ହୋନ୍ତି। ଏଓ୍ୱଂ ମହନ୍ତଂ ଯସଂ ଅନୁଭଓ୍ୱନ୍ତୋ ସକ୍କୋ ଦେଓ୍ୱରାଜା ୱିଚରତି।

ସୁଧମ୍ମାପି କାଲଂ କତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥେଓ୍ୱ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସା ସୁଧମ୍ମା ନାମ ନଓ୍ୱ ଯୋଜନସତିକା ଦେଓ୍ୱସଭା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତତୋ ରମଣୀଯତରଂ କିର ଅଞ୍ଞଂ ଠାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି , ମାସସ୍ସ ଅଟ୍ଠ ଦିଓ୍ୱସେ ଧମ୍ମସ୍ସଓ୍ୱନଂ ତତ୍ଥେଓ୍ୱ ହୋତି। ଯାଓ୍ୱଜ୍ଜତନା ଅଞ୍ଞତରଂ ରମଣୀଯଂ ଠାନଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ସୁଧମ୍ମା ଦେଓ୍ୱସଭା ୱିଯା’’ତି ଓ୍ୱଦନ୍ତି। ନନ୍ଦାପି କାଲଂ କତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥେଓ୍ୱ ନିବ୍ବତ୍ତି, ତସ୍ସା ପଞ୍ଚଯୋଜନସତିକା ନନ୍ଦା ନାମ ପୋକ୍ଖରଣୀ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଚିତ୍ତାପି କାଲଂ କତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥେଓ୍ୱ ନିବ୍ବତ୍ତି , ତସ୍ସାପି ପଞ୍ଚଯୋଜନସତିକଂ ଚିତ୍ତଲତାଓ୍ୱନଂ ନାମ ନିବ୍ବତ୍ତି, ତତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବନିମିତ୍ତେ ଦେଓ୍ୱପୁତ୍ତେ ନେତ୍ୱା ମୋହଯମାନା ୱିଚରନ୍ତି। ସୁଜା ପନ କାଲଂ କତ୍ୱା ଏକିସ୍ସା ଗିରିକନ୍ଦରାଯ ଏକା ବକସକୁଣିକା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ସକ୍କୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିଚାରିକା ଓ୍ୱଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ସୁଧମ୍ମା ଇଧେଓ୍ୱ ନିବ୍ବତ୍ତା, ତଥା ନନ୍ଦା ଚ ଚିତ୍ତା ଚ, ସୁଜା ନୁ ଖୋ କୁହିଂ ନିବ୍ବତ୍ତା’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ତଂ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ବାଲା କିଞ୍ଚି ପୁଞ୍ଞଂ ଅକତ୍ୱା ଇଦାନି ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତା, ଇଦାନି ପନ ତଂ ପୁଞ୍ଞଂ କାରେତ୍ୱା ଇଧାନେତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅତ୍ତଭାଓ୍ୱଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାତକଓ୍ୱେସେନ ତସ୍ସା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘କିଂ କରୋନ୍ତୀ ଇଧ ୱିଚରସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘କୋ ପନ ତ୍ୱଂ, ସାମୀ’’ତି? ‘‘ଅହଂ ତେ ସାମିକୋ ମଘୋ’’ତି। ‘‘କୁହିଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋସି, ସାମୀ’’ତି? ‘‘ଅହଂ ତାଓ୍ୱତିଂସଦେଓ୍ୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’। ‘‘ତଓ୍ୱ ସହାଯିକାନଂ ପନ ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ନ ଜାନାମି, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ତାପି ମମେଓ୍ୱ ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବତ୍ତା, ପସ୍ସିସ୍ସସି ତା ସହାଯିକା’’ତି। ‘‘କଥାହଂ ତତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି? ସକ୍କୋ ‘‘ଅହଂ ତଂ ତତ୍ଥ ନେସ୍ସାମୀ’’ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ହତ୍ଥତଲେ ଠପେତ୍ୱା ଦେଓ୍ୱଲୋକଂ ନେତ୍ୱା ନନ୍ଦାଯ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ତୀରେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଇତରାସଂ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଆରୋଚେସି – ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ସହାଯିକଂ ସୁଜଂ ପସ୍ସିସ୍ସଥା’’ତି। ‘‘କୁହିଂ ସା, ଦେଓ୍ୱା’’ତି ? ‘‘ନନ୍ଦାଯ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ତୀରେ ଠିତା’’ତି ଆହ। ତା ତିସ୍ସୋପି ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଅହୋ ଅଯ୍ୟାଯ ଏଓ୍ୱରୂପଂ ଅତ୍ତଭାଓ୍ୱମଣ୍ଡନସ୍ସ ଫଲଂ, ଇଦାନିସ୍ସା ତୁଣ୍ଡଂ ପସ୍ସଥ, ପାଦେ ପସ୍ସଥ, ଜଙ୍ଘା ପସ୍ସଥ, ସୋଭତି ଓ୍ୱତସ୍ସା ଅତ୍ତଭାଓ୍ୱୋ’’ତି କେଳିଂ କତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ।

ପୁନ ସକ୍କୋ ତସ୍ସା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଦିଟ୍ଠା ତେ ସହାଯିକା’’ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ‘‘ଦିଟ୍ଠା ମଂ ଉପ୍ପଣ୍ଡେତ୍ୱା ଗତା, ତତ୍ଥେଓ୍ୱ ମଂ ନେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂ ତତ୍ଥେଓ୍ୱ ନେତ୍ୱା ଉଦକେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା, ‘‘ଦିଟ୍ଠା ତେ ତାସଂ ସମ୍ପତ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଦିଟ୍ଠା, ଦେଓ୍ୱା’’ତି? ‘‘ତଯାପି ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତନୂପାଯଂ କାତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ‘‘କିଂ କରୋମି, ଦେଓ୍ୱା’’ତି? ‘‘ମଯା ଦିନ୍ନଂ ଓ୍ୱାଦଂ ରକ୍ଖିସ୍ସସୀ’’ତି। ‘‘ରକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଦେଓ୍ୱା’’ତି। ଅଥସ୍ସା ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ଦତ୍ୱା, ‘‘ଅପ୍ପମତ୍ତା ରକ୍ଖାହୀ’’ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ସା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଯଂମତମଚ୍ଛକେଯେଓ୍ୱ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଖାଦତି। ସକ୍କୋ କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ତସ୍ସା ୱୀମଂସନତ୍ଥାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା, ୱାଲୁକାପିଟ୍ଠେ ମତମଚ୍ଛକୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଉତ୍ତାନୋ ନିପଜ୍ଜି। ସା ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମତମଚ୍ଛକୋ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଅଗ୍ଗହେସି। ମଚ୍ଛୋ ଗିଲନକାଲେ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଚାଲେସି। ସା ‘‘ସଜୀଓ୍ୱମଚ୍ଛକୋ’’ତି ଉଦକେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସୋ ଥୋକଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ପୁନ ତସ୍ସା ପୁରତୋ ଉତ୍ତାନୋ ହୁତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ପୁନ ସା ‘‘ମତମଚ୍ଛକୋ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଗହେତ୍ୱା ଗିଲନକାଲେ ଅଗ୍ଗନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଚାଲେସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସଜୀଓ୍ୱମଚ୍ଛୋ’’ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଏଓ୍ୱଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ‘‘ସାଧୁକଂ ସୀଲଂ ରକ୍ଖତୀ’’ତି ଅତ୍ତାନଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ତଓ୍ୱ ୱୀମଂସନତ୍ଥାଯ ଆଗତୋ, ସାଧୁକଂ ସୀଲଂ ରକ୍ଖସି, ଏଓ୍ୱଂ ରକ୍ଖମାନା ନ ଚିରସ୍ସେଓ୍ୱ ମମ ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସସି, ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋହୀ’’ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ସଯଂମତମଚ୍ଛଂ ଲଭତି ୱା, ନ ୱା। ଅଲଭମାନା କତିପାହଚ୍ଚଯେନେଓ୍ୱ ସୁସ୍ସିତ୍ୱା କାଲଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ ସୀଲସ୍ସ ଫଲେନ ବାରାଣସିଯଂ କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ଧୀତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥସ୍ସା ପନ୍ନରସସୋଳସଓ୍ୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକକାଲେ ସକ୍କୋ ‘‘କୁହିଂ ନୁ ଖୋ ସା ନିବ୍ବତ୍ତା’’ତି ଆଓ୍ୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ

ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଇଦାନି ମଯା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଏଠଆଲୁକୱଣ୍ଣେନ ପଞ୍ଞାଯମାନେହି ସତ୍ତହି ରତନେହି ଯାନକଂ ପୂରେତ୍ୱା ତଂ ପାଜେନ୍ତୋ ବାରାଣସିଂ ପୱିସିତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମତାତା, ଏଠଆଲୁକାନି ଗଣ୍ହଥ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଉଗ୍ଘୋସେନ୍ତୋ ୱୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ମୁଗ୍ଗମାସାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଆଗତେ ପନ ‘‘ମୂଲେନ ନ ଦେମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘କଥଂ ଦେସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ସୀଲରକ୍ଖିକାଯ ଇତ୍ଥିଯା ଦମ୍ମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ସୀଲଂ ନାମ, ସାମି, କୀଦିସଂ, କିଂ କାଠଅଂ, ଉଦାହୁ ନୀଲାଦିୱଣ୍ଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ତୁମ୍ହେ ‘ସୀଲଂ କୀଦିସ’ନ୍ତିପି ନ ଜାନାଥ, କିମେୱ ନଂ ରକ୍ଖିସ୍ସଥ, ସୀଲରକ୍ଖିକାଯ ପନ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ସାମି, ଏସା କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ଧୀତା ‘ସୀଲଂ ରକ୍ଖାମୀ’ତି ୱିଚରତି, ଏତିସ୍ସା ଦେହୀ’’ତି। ସାପି ନଂ ‘‘ତେନ ହି ମଯ୍ହଂ ଦେହି, ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କାସି ତ୍ୱ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅହଂ ଅୱିଜହିତପଞ୍ଚସୀଲା’’ତି। ‘‘ତୁଯ୍ହମେୱେତାନି ମଯା ଆନୀତାନୀ’’ତି ଯାନକଂ ପାଜେନ୍ତୋ ତସ୍ସା ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେହି ଅନାହରିଯଂ କତ୍ୱା ଏଠଆଲୁକୱଣ୍ଣେନ ଦେୱଦତ୍ତିଯଂ ଧନଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଜାନାପେତ୍ୱା, ‘‘ଇଦଂ ତେ ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିଯା ଧନଂ, ପଞ୍ଚସୀଲାନି ଅଖଣ୍ଡାଦୀନି କତ୍ୱା ରକ୍ଖାହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସାପି ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଅସୁରଭୱନେ ଅସୁରଜେଟ୍ଠକସ୍ସ ଧୀତା ହୁତ୍ୱା ସକ୍କସ୍ସ ୱେରିଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଦ୍ୱୀସୁ ପନ ଅତ୍ତଭାୱେସୁ ସୀଲସ୍ସ ସୁରକ୍ଖିତତ୍ତା ଅଭିରୂପା ଅହୋସି ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା ଅସାଧାରଣାଯ ରୂପସିରିଯା ସମନ୍ନାଗତା। ୱେପଚିତ୍ତିଅସୁରିନ୍ଦୋ ଆଗତାଗତାନଂ ଅସୁରାନଂ ‘‘ତୁମ୍ହେ ମମ ଧୀତୁ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା ନ ହୋଥା’’ତି ତଂ କସ୍ସଚି ଅଦତ୍ୱା, ‘‘ମମ ଧୀତା ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ସାମିକଂ ଗହେସ୍ସତୀ’’ତି ଅସୁରବଲଂ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା, ‘‘ତୁଯ୍ହଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ସାମିକଂ ଗଣ୍ହା’’ତି ତସ୍ସା, ହତ୍ଥେ ପୁପ୍ଫଦାମଂ ଅଦାସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସକ୍କୋ ତସ୍ସା ନିବ୍ବତ୍ଥାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ଇଦାନି ମଯା ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଆନେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ମହଲ୍ଲକଅସୁରୱଣ୍ଣଂ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଅଟ୍ଠାସି। ସାପି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ତଂ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତାୱ ପୁବ୍ବସନ୍ନିୱାସୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ପେମେନ ମହୋଘେନେୱ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟହଦଯା ହୁତ୍ୱା, ‘‘ଏସୋ ମେ ସାମିକୋ’’ତି ତସ୍ସ ଉପରି ପୁପ୍ଫଦାମଂ ଖିପି । ଅସୁରା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ରାଜା ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଧୀତୁ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଇଦାନି ଲଭି, ଅଯମେୱସ୍ସ ଧୀତୁ ପିତାମହତୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ’’ତି ଲଜ୍ଜମାନା ଅପକ୍କମିଂସୁ। ସକ୍କୋପି ତଂ ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ସକ୍କୋହମସ୍ମୀ’’ତି ନଦିତ୍ୱା ଆକାସେ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ଅସୁରା ‘‘ୱଞ୍ଚିତମ୍ହା ଜରସକ୍କେନା’’ତି ତଂ ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁ। ମାତଲି, ସଙ୍ଗାହକୋ ୱେଜଯନ୍ତରଥଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଅଟ୍ଠାସି। ସକ୍କୋ ତଂ ତତ୍ଥ ଆରୋପେତ୍ୱା ଦେୱନଗରାଭିମୁଖୋ ପାଯାସି। ଅଥସ୍ସ ସିମ୍ବଲିୱନଂ ସମ୍ପତ୍ତକାଲେ ରଥସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଭୀତା ଗରୁଳପୋତକା ୱିରୱିଂସୁ। ତେସଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ସକ୍କୋ ମାତଲିଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କେ ଏତେ ୱିରୱନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଗରୁଳପୋତକା, ଦେୱା’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘ରଥସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ମରଣଭଯେନା’’ତି। ‘‘ମଂ ଏକଂ ନିସ୍ସାଯ ଏତ୍ତକୋ ଦିଜୋ ରଥୱେଗେନ ୱିଚୁଣ୍ଣିତୋ ମା ନସ୍ସି, ନିୱତ୍ତେହି ରଥ’’ନ୍ତି। ସୋପି ସିନ୍ଧୱସହସ୍ସସ୍ସ ଦଣ୍ଡକସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ରଥଂ ନିୱତ୍ତେସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅସୁରା ‘‘ଜରସକ୍କୋ ଅସୁରପୁରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଲାଯନ୍ତୋ ଇଦାନି ରଥଂ ନିୱତ୍ତେସି, ଅଦ୍ଧା ତେନ ଉପତ୍ଥମ୍ଭୋ ଲଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଆଗମନମଗ୍ଗେନେୱ ଅସୁରପୁରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପୁନ ସୀସଂ ନ ଉକ୍ଖିପିଂସୁ।

ସକ୍କୋପି ସୁଜଂ ଅସୁରକଞ୍ଞଂ ଦେୱନଗରଂ ନେତ୍ୱା ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟାନଂ ଅଚ୍ଛରାକୋଟୀନଂ ଜେଟ୍ଠିକଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସା ସକ୍କଂ ୱରଂ ଯାଚି – ‘‘ମହାରାଜ, ମମ ଇମସ୍ମିଂ ଦେୱଲୋକେ ମାତାପିତରୋ ୱା ଭାତିକଭଗିନିଯୋ ୱା ନତ୍ଥି, ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଗଚ୍ଛସି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ମଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ତସ୍ସା ପଟିଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚିତ୍ତପାଟଲିଯା ପୁପ୍ଫିତାଯ ଅସୁରା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ନିବ୍ବତ୍ଥାନେ ଦିବ୍ବପାରିଚ୍ଛତ୍ତକସ୍ସ ପୁପ୍ଫନକାଲୋ’’ତି ଯୁଦ୍ଧତ୍ଥାଯ ସଗ୍ଗଂ ଅଭିରୁହନ୍ତି। ସକ୍କୋ ହେଟ୍ଠାସମୁଦ୍ଦେ ନାଗାନଂ ଆରକ୍ଖଂ ଅଦାସି, ତତୋ ସୁପଣ୍ଣାନଂ, ତତୋ କୁମ୍ଭଣ୍ଡାନଂ, ତତୋ ଯକ୍ଖାନଂ। ତତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାରାଜାନଂ। ସବ୍ବୂପରି ପନ ଉପଦ୍ଦୱନିୱତ୍ତନତ୍ଥାଯ ଦେୱନଗରଦ୍ୱାରେସୁ ୱଜିରହତ୍ଥା ଇନ୍ଦପଟିମା ଠପେସି। ଅସୁରା ନାଗାଦଯୋ ଜିନିତ୍ୱା ଆଗତାପି ଇନ୍ଦପଟିମା ଦୂରତୋ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସକ୍କୋ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ’’ତି ପଲାଯନ୍ତି। ଏୱଂ, ମହାଲି, ମଘୋ ମାଣୱୋ ଅପ୍ପମାଦପଟିପଦଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ପନେସ ଏୱରୂପଂ ଇସ୍ସରିଯଂ ପତ୍ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ଦେୱଲୋକେସୁ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ଅପ୍ପମାଦୋ ନାମେସ ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ପସତ୍ଥୋ। ଅପ୍ପମାଦଞ୍ହି ନିସ୍ସାଯ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାନଂ ୱିସେସାନଂ ଅଧିଗମୋ ହୋତୀତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୦।

‘‘ଅପ୍ପମାଦେନ ମଘୱା, ଦେୱାନଂ ସେଟ୍ଠତଂ ଗତୋ;

ଅପ୍ପମାଦଂ ପସଂସନ୍ତି, ପମାଦୋ ଗରହିତୋ ସଦା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମାଦେନାତି ମଚଲଗାମେ ଭୂମିପ୍ପଦେସସୋଧନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା କତେନ ଅପ୍ପମାଦେନ। ମଘୱାତି ଇଦାନି ‘‘ମଘୱା’’ତିପଞ୍ଞାତୋ ମଘୋ ମାଣୱୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦେୱଲୋକାନଂ ରାଜଭାୱେନ ଦେୱାନଂ ସେଟ୍ଠତଂ ଗତୋ। ପସଂସନ୍ତୀତି ବୁଦ୍ଧାଦଯୋ ପଣ୍ଡିତା ଅପ୍ପମାଦମେୱ ଥୋମେନ୍ତି ୱଣ୍ଣଯନ୍ତି। କିଂ କାରଣା? ସବ୍ବେସଂ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାନଂ ୱିସେସାନଂ ପଟିଲାଭକାରଣତ୍ତା। ପମାଦୋ ଗରହିତୋ ସଦାତି ପମାଦୋ ପନ ତେହି ଅରିଯେହି

ନିଙ୍ଗଂ ଗରହିତୋ ନିନ୍ଦିତୋ। କିଂ କାରଣା? ସବ୍ବୱିପତ୍ତୀନଂ ମୂଲଭାୱତୋ। ମନୁସ୍ସଦୋଭଗ୍ଗଂ ୱା ହି ଅପାଯୁପ୍ପତ୍ତି ୱା ସବ୍ବା ପମାଦମୂଲିକାଯେୱାତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ମହାଲି ଲିଚ୍ଛୱୀ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯପି ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଜାତାତି।

ମଘୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ଅପ୍ପମାଦରତୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଘଟେନ୍ତୋ ୱାଯମନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସୋ ''ୱିସେସେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେସ୍ସାମୀ''ତି ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମହନ୍ତଂ ଦାୱଗ୍ଗିଂ ଉଟ୍ଠିତଂ ଦିସ୍ୱା ୱେଗେନ ଏକଂ ମୁଣ୍ଡପବ୍ବତମତ୍ଥକଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ନିସିନ୍ନୋ ଅରଞ୍ଞଂ ଡଯ୍ହମାନଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଦିସ୍ୱା ଆରମ୍ମଣଂ ଗଣ୍ହି – ''ଯଥା ଅଯଂ ଅଗ୍ଗି ମହନ୍ତାନି ଚ ଖୁଦ୍ଦକାନି ଚ ଉପାଦାନାନି ଡହନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଞାଣଗ୍ଗିନାପି ମହନ୍ତାନି ଚ ଖୁଦ୍ଦକାନି ଚ ସଂଯୋଜନାନି ଡହନ୍ତେନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା, ''ଏୱମେୱ, ଭିକ୍ଖୁ, ମହନ୍ତାନିପି ଖୁଦ୍ଦକାନିପି ଉପାଦାନାନି ୱିଯ ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାନି ଅଣୁଂଥୂଲାନି ସଂଯୋଜନାନି, ତାନି ଞାଣଗ୍ଗିନା ଝାପେତ୍ୱା ଅଭବ୍ବୁପ୍ପତ୍ତିକାନି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଓଭାସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଭିମୁଖେ ନିସିନ୍ନୋ ୱିଯ ପଞ୍ଞାଯମାନୋ ଇମଂ ଓଭାସଗାଥମାହ –

୩୧।

''ଅପ୍ପମାଦରତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପମାଦେ ଭଯଦସ୍ସି ୱା;

ସଂଯୋଜନଂ ଅଣୁଂ ଥୂଲଂ, ଡହଂ ଅଗ୍ଗୀୱ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମାଦରତୋତି ଅପ୍ପମାଦେ ରତୋ ଅଭିରତୋ, ଅପ୍ପମାଦେନ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପମାଦେ ଭଯଦସ୍ସି ୱାତି ନିରଯୁପ୍ପତ୍ତିଆଦିକଂ ପମାଦେ ଭଯଂ ଭଯତୋ ପସ୍ସନ୍ତୋ, ତାସଂ ୱା ଉପ୍ପତ୍ତୀନଂ ମୂଲତ୍ତା ପମାଦଂ ଭଯତୋ ପସ୍ସନ୍ତୋ। ସଂଯୋଜନନ୍ତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜନଂ ବନ୍ଧନଂ ପଜାନଂ ୱଟ୍ଟେ ଓସୀଦାପନସମତ୍ଥଂ ଦସୱିଧଂ ସଂଯୋଜନଂ। ଅଣୁଂ ଥୂଲନ୍ତି ମହନ୍ତଞ୍ଚ ଖୁଦ୍ଦକଞ୍ଚ। ଡହଂ ଅଗ୍ଗୀୱ ଗଚ୍ଛତୀତି ଯଥା ଅଯଂ ଅଗ୍ଗୀ ଏତଂ ମହନ୍ତଞ୍ଚ ଖୁଦ୍ଦକଞ୍ଚ ଉପାଦାନଂ ଡହନ୍ତୋୱ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେସୋ ଅପ୍ପମାଦରତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମାଦାଧିଗତେନ ଞାଣଗ୍ଗିନା ଏତଂ ସଂଯୋଜନଂ ଡହନ୍ତୋ ଅଭବ୍ବୁପ୍ପତ୍ତିକଂ କରୋନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାନିସିନ୍ନୋୱ ସବ୍ବସଂଯୋଜନାନି ଝାପେତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ସରୀରଂ ଥୋମେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ୱନ୍ଦମାନୋୱ ପକ୍କାମୀତି।

ଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ନିଗମୱାସିତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅପ୍ପମାଦରତୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ନିଗମୱାସିତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ନାମ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସାୱତ୍ଥିତୋ ଅୱିଦୂରେ ନିଗମଗାମେ ଜାତସଂୱଡ୍ଢୋ ଏକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ''ନିଗମୱାସିତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ନାମ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ପୱିୱିତ୍ତୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ''ତି ପଞ୍ଞାଯି। ସୋ ନିବଦ୍ଧଂ ଞାତିଗାମେଯେୱ ପିଣ୍ଡାଯ ୱିଚରତି। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକାଦୀସୁ ମହାଦାନାନି କରୋନ୍ତେସୁ, ପସେନଦିକୋସଲେ ଅସଦିସଦାନଂ କରୋନ୍ତେପି ସାୱତ୍ଥିଂ ନାଗଚ୍ଛତି। ଭିକ୍ଖୂ ''ଅଯଂ ନିଗମୱାସିତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଉଟ୍ଠାଯ ସମୁଟ୍ଠାଯ ଞାତିସଂସଟ୍ଠୋ ୱିହରତି, ଅନାଥପିଣ୍ଡିକାଦୀସୁ ମହାଦାନାଦୀନି କରୋନ୍ତେସୁ, ପସେନଦିକୋସଲେ ଅସଦିସଦାନଂ କରୋନ୍ତେପି ନେୱ ଆଗଚ୍ଛତୀ''ତି କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏୱଂ କରୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ନତ୍ଥି,

ଭନ୍ତେ, ମୟ୍ହଂ ଞାତିସଂସଗ୍ଗୋ, ଅହଂ ଏତେ ମନୁସ୍ସେ ନିସ୍ସାଯ ଅଜ୍ଝୋହରଣୀଯମତ୍ତଂ ଆହାରଂ ଲଭାମି ଲୂଖେ ୱା ପଣୀତେ ୱା। ଯାପନମତ୍ତେ ଲଦ୍ଧେ ପୁନ କିଂ ଆହାରପରିଯେସନେନାତି ନ ଗଚ୍ଛାମି, ଞାତୀହି ପନ ମେ ସଂସଗ୍ଗୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ଥା ପକତିଯାପି ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ୱିଜାନନ୍ତୋ – ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ''ତି ତସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା, ''ଅନଚ୍ଛରିଯଂ ଖୋ ପନେତଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଯଂ ତ୍ୱଂ ମାଦିସଂ ଆଚରିଯଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଅହୋସି। ଅଯଞ୍ହି ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା ନାମ ମମ ତନ୍ତି, ମମ ପୱେଣୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତେ ହିମୱନ୍ତେ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ଏକସ୍ମିଂ ଉଦୁମ୍ବରୱନେ ଅନେକସହସ୍ସା ସୁୱା ୱସିଂସୁ। ତତ୍ରେକୋ ସୁୱରାଜା ଅତ୍ତନୋ ନିୱାସରୁକ୍ଖସ୍ସ ଫଲେସୁ ଖୀଣେସୁ ଯଂ ଯଦେୱ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ହୋତି ଅଙ୍କୁରୋ ୱା ପତ୍ତଂ ୱା ତଚୋ ୱା, ତଂ ତଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାଯଂ ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ପରମପ୍ପିଚ୍ଛୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ସ ଅପ୍ପିଚ୍ଛସନ୍ତୁଟ୍ଠଭାୱଗୁଣେନ ସକ୍କସ୍ସ ଭୱନଂ କମ୍ପି। ସକ୍କୋ ଆୱଜ୍ଜମାନୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ୱୀମଂସନତ୍ଥଂ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ସୁକ୍ଖାପେସି। ରୁକ୍ଖୋ ଓଭଗ୍ଗୋ ଖାଣୁମତ୍ତୋ ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦୋୱ ହୁତ୍ୱା ୱାତେ ପହରନ୍ତେ ଆକୋଟିତୋ ୱିଯ ସଦ୍ଦଂ ନିଚ୍ଛାରେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ତସ୍ସ ଛିଦ୍ଦେହି ଚୁଣ୍ଣାନି ନିକ୍ଖମନ୍ତି। ସୁୱରାଜା ତାନି ଖାଦିତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାଯଂ ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ୱାତାତପଂ ଅଗଣେତ୍ୱା ଉଦୁମ୍ବରଖାଣୁମତ୍ଥକେ ନିସୀଦତି। ସକ୍କୋ ତସ୍ସ ପରମପ୍ପିଚ୍ଛଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ''ମିତ୍ତଧମ୍ମଗୁଣଂ କଥାପେତ୍ୱା ୱରମସ୍ସ ଦତ୍ୱା ଉଦୁମ୍ବରଂ ଅମତଫଲଂ କତ୍ୱା ଆଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ଏକୋ ହଂସରାଜା ହୁତ୍ୱା ସୁଜଂ ଅସୁରକଞ୍ଞଂ ପୁରତୋ କତ୍ୱା ଉଦୁମ୍ବରୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅୱିଦୂରେ ଏକସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସାଖାଯ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ସନ୍ତି ରୁକ୍ଖା ହରିପତ୍ତା, ଦୁମାନେକଫଲା ବହୂ;

କସ୍ମା ନୁ ସୁକ୍ଖେ କୋଳାପେ, ସୁୱସ୍ସ ନିରତୋ ମନୋ''ତି। (ଜା। ୧।୯।୩୦);

ସବ୍ବଂ ସୁୱଜାତକଂ ନୱକନିପାତେ ଆଗତନଯେନେୱ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯେୱ ହି ତତ୍ଥ ଚ ଇଧ ଚ ନାନା, ସେସଂ ତାଦିସମେୱ। ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା, ''ତଦା ସକ୍କୋ ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ସୁୱରାଜା ଅହମେୱା''ତି ୱତ୍ୱା, ''ଏୱଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା ନାମେସା ମମ ତନ୍ତି, ମମ ପୱେଣୀ, ଅନଚ୍ଛରିଯା ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ନିଗମୱାସିତିସ୍ସସ୍ସ ମାଦିସଂ ଆଚରିଯଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ନିଗମୱାସିତିସ୍ସେନ ୱିଯ ଅପ୍ପିଚ୍ଛେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଏୱରୂପୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ଅଭବ୍ବୋ ସମଥୱିପସ୍ସନାଧମ୍ମେହି ୱା ମଗ୍ଗଫଲେହି ୱା ପରିହାନାଯ, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ ହୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୨।

''ଅପ୍ପମାଦରତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପମାଦେ ଭଯଦସ୍ସି ୱା;

ଅଭବ୍ବୋ ପରିହାନାଯ, ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ''ତି।

ତତ୍ଥ ଅଭବ୍ବୋ ପରିହାନାଯାତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ଭିକ୍ଖୁ ସମଥୱିପସ୍ସନାଧମ୍ମେହି ୱା ମଗ୍ଗଫଲେହି ୱା ପରିହାନାଯ ଅଭବ୍ବୋ, ନାପି ପତ୍ତେହି ପରିହାଯତି, ନ ଅପ୍ପତ୍ତାନି ନ ପାପୁଣାତି। ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେତି କିଲେସପରିନିବ୍ବାନସ୍ସପି ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନସ୍ସାପି ସନ୍ତିକେଯେୱାତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ନିଗମୱାସିତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଅହେସୁଂ। ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଜାତାତି।

ନିଗମୱାସିତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

ଅପ୍ପମାଦୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା। ଦୁତିଯୋ ୱଗ୍ଗୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ଚିତ୍ତୱଗ୍ଗୋ

୧। ମେଘିୟତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଫନ୍ଦନଂଚପଲଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଚାଲିକାୟ ପଦ୍ଦତେ ୱିହରନ୍ତୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମେଘିୟଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁଂ ୱିଭାୱନତ୍ଥଂ ସବ୍ବଂ ମେଘିୟସୁତ୍ତନ୍ତଂ (ଉଦା। ୩୧) ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ସତ୍ଥା ପନ ତୀହି ୱିତକ୍କେହି ଅନ୍ୱାସତ୍ତତାୟ ତସ୍ମିଂ ଅମ୍ବୱନେ ପଧାନଂ ଅନନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅସକ୍କୁଣିତ୍ୱା ଆଗତଂ ମେଘିୟତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଅତିଭାରିୟଂ ତେ, ମେଘିୟ, କତଂ ‘ଆଗମେହି ତାୱ, ମେଘିୟ, ଏକକୋମ୍ହି ଯାୱ ଅଞ୍ଞୋପି କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ଆଗଚ୍ଛତୀ’ତି ମଂ ଯାଚନ୍ତଂ ଏକକଂ ପହାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ଏୱଂ ଚିତ୍ତୱସିକେନ ଭୱିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଚିତ୍ତଂ ନାମେତଂ ଲହୁକଂ, ତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୩।

‘‘ଫନ୍ଦନଂ ଚପଲଂ ଚିତ୍ତଂ, ଦୂରକ୍ଖଂ ଦୁନ୍ନିୱାରୟଂ;

ଉଜୁଂ କରୋତି ମେଧାୱୀ, ଉସୁକାରୋୱ ତେଜନଂ।

୩୪।

‘‘ୱାରିଜୋୱ ଥଲେ ଖିତ୍ତୋ, ଓକମୋକତଉବ୍ଭତୋ;

ପରିଫନ୍ଦତିଦଂ ଚିତ୍ତଂ, ମାରଧେଯ୍ୟଂ ପହାତୱେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଫନ୍ଦନନ୍ତି ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ୱିପ୍ଫନ୍ଦମାନଂ। ଚପଲନ୍ତି ଏକିରିୟାପଥେନ ଅସଣ୍ଠହନ୍ତୋ ଗାମଦାରକୋ ୱିୟ ଏକସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ଅସଣ୍ଠହନତୋ ଚପଲଂ। ଚିତ୍ତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଭୂମିୱତ୍ଥୁଆରମ୍ମଣକିରିୟାଦିୱିଚିତ୍ତତାୟ ପନେତଂ ‘‘ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦୂରକ୍ଖନ୍ତି କିଟ୍ଠସମ୍ବାଧେ ଠାନେ କିଟ୍ଠଖାଦକଗୋଣଂ ୱିୟ ଏକେକସ୍ମିଂ ସପ୍ପାୟାରମ୍ମଣେଯେୱ ଦୁଟ୍ଟପନତୋ ଦୂରକ୍ଖଂ। ଦୁନ୍ନିୱାରୟନ୍ତି ୱିସଭାଗାରମ୍ମଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ପଟିସେଧେତୁଂ ଦୁକ୍ଖତ୍ତା ଦୁନ୍ନିୱାରୟଂ। ଉସୁକାରୋୱ ତେଜନନ୍ତି ଯଥା ନାମ ଉସୁକାରୋ ଅରଞ୍ଞତୋ ଏକଂ ୱଙ୍କଦଣ୍ଡକଂ ଆହରିତ୍ୱା ନିତ୍ତଚଂ କତ୍ୱା କଞ୍ଜିୟତେଲେନ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରକପଲ୍ଲେ ତାପେତ୍ୱା ରୁକ୍ଖାଲକେ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ନିୱଙ୍କଂ ଉଜୁଂ ୱାଲୱିଜ୍ଝନଯୋଗ୍ଗଂ କରୋତି, କତ୍ୱା ଚ ପନ ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାନଂ ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ଲଭତି, ଏୱମେୱ ମେଧାୱୀ ପଣ୍ଡିତୋ ୱିଞ୍ଞୂ ପୁରିସୋ ଫନ୍ଦନାଦିସଭାୱମେତଂ ଚିତ୍ତଂ ଧୁତଙ୍ଗାରଞ୍ଞୱାସୱସେନ, ନିତ୍ତଚଂ ଅପଗତଓଳାରିକକିଲେସଂ କତ୍ୱା ସଦ୍ଧାସିନେହେନ ତେମେତ୍ୱା କାୟିକଚେତସିକୱୀରିୟେନ ତାପେତ୍ୱା ସମଥୱିପସ୍ସନାଲକେ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ଉଜୁଂ ଅକୁଟିଲଂ ନିବ୍ବିସେୱନଂ କରୋତି, କତ୍ୱା ଚ ପନ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ଅୱିଜ୍ଜକ୍ଖନ୍ଧଂ ପଦାଲେତ୍ୱା, ‘‘ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା, ଛ ଅଭିଞ୍ଞା, ନୱ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ’’ତି ଇମଂ ୱିସେସଂ ହତ୍ଥଗତମେୱ କତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟଭାୱଂ ଲଭତି।

ୱାରିଜୋୱାତି ମଚ୍ଛୋ ୱିୟ, ଥଲେ ଖିତ୍ତୋତି ହତ୍ଥେନ ୱା ପାଦେନ ୱା ଜାଲାଦୀନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରେନ ଥଲେ ଛଡ୍ଡିତୋ। ଓକମୋକତଉବ୍ଭତୋତି ‘‘ଓକପୁଣ୍ଣେହି ଚୀୱରେହୀ’’ତି ଏତ୍ଥ (ମହାୱ। ୩୦୬) ଉଦକଂ ଓକଂ, ‘‘ଓକଂ ପହାୟ ଅନିକେତସାରୀ’’ତି ଏତ୍ଥ (ସୁ। ନି। ୮୫୦) ଆଲୟୋ, ଏତ୍ଥ ଉଭୟମ୍ପି ଲବ୍ଭତି। ‘‘ଓକମୋକତଉବ୍ଭତୋ’’ତି ହି ଏତ୍ଥ ଓକମୋକତୋତି ଉଦକସଙ୍ଖାତା ଆଲୟାତି ଅୟମତ୍ଥୋ। ଉବ୍ଭତୋତି ଉଦ୍ଧଟୋ। ପରିଫନ୍ଦତିଦଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଯଥା ସୋ ଉଦକାଲୟତୋ ଉବ୍ଭତୋ ଥଲେ ଖିତ୍ତୋ ମଚ୍ଛୋ ଉଦକଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ପରିଫନ୍ଦତି, ଏୱମିଦଂ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣାଲୟାଭିରତଂ ଚିତ୍ତଂ ତତୋ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ମାରଧେଯ୍ୟସଙ୍ଖାତଂ ୱଟ୍ଟଂ ପହାତୁଂ ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଖିତ୍ତଂ କାୟିକଚେତସିକୱୀରିୟେନ ସନ୍ତାପିୟମାନଂ ପରିଫନ୍ଦତି, ସଣ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଧୁରଂ ଅନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମେଧାୱୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଉଜୁଂ କମ୍ମନିୟଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପରୋ ନୟୋ – ଇଦଂ ମାରଧେଯ୍ୟଂ କିଲେସୱଟ୍ଟଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଠିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସୋ ୱାରିଜୋ ୱିୟ ପରିଫନ୍ଦତି, ତସ୍ମା ମାରଧେଯ୍ୟଂ ପହାତୱେ, ଯେନ କିଲେସୱଟ୍ଟସଙ୍ଖାତେନ ମାରଧେଯ୍ୟେନେୱ ପରିଫନ୍ଦତି, ତଂ ପହାତବ୍ବନ୍ତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ମେଘିଯତ୍ଥେରୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଜାତାତି।

ମେଘିଯତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହସ୍ସଲହୁନୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

କୋସଲରଞ୍ଞୋ କିର ୱିଜିତେ ପବ୍ବତପାଦେ ମାତିକଗାମୋ ନାମ ଏକୋ ଘନୱାସୋ ଗାମୋ ଅହୋସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ସଟ୍ଠିମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା ତଂ ଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିଂସୁ। ଅଥ ନେ ଯୋ ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ସାମିକୋ ମାତିକୋ ନାମ, ତସ୍ସ ମାତା ଦିସ୍ୱା ଗେହେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ନାନଗ୍ଗରସେନ ଯାଗୁଭତ୍ତେନ ପରିୱିସିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କହଂ ଗନ୍ତୁକାମା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଯଥା ଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ ମହାଉପାସିକେ’’ତି। ସା ‘‘ୱସ୍ସାୱାସଟ୍ଠାନଂ, ଅଯ୍ୟା, ପରିଯେସନ୍ତି ମଞ୍ଞେ’’ତି ଞତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା, ‘‘ସଚେ, ଅଯ୍ୟା, ଇମଂ ତେମାସଂ ଇଧ ୱସିସ୍ସନ୍ତି, ଅହଂ ତୀଣି ସରଣାନି, ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ଗହେତ୍ୱା ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ମଯଂ ଇମଂ ନିସ୍ସାଯ ଭିକ୍ଖାଯ ଅକିଲମନ୍ତା ଭୱନିସ୍ସରଣଂ କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମା’’ତି ଅଧିୱାସଯିଂସୁ। ସା ତେସଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ୱିହାରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ଅଦାସି।

ତେ ତତ୍ଥେୱ ୱସନ୍ତା ଏକଦିୱସଂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଓୱଦିଂସୁ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅମ୍ହେହି ପମାଦଚାରଂ ଚରିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଅମ୍ହାକଞ୍ହି ସକଗେହଂ ୱିଯ ଅଟ୍ଠ ମହାନିରଯା ୱିୱଟଦ୍ୱାରାଯେୱ, ଧରମାନକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଖୋ ପନ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ମଯଂ ଆଗତା, ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ପଦାନୁପଦିକଂ ୱିଚରନ୍ତେନାପି ସଠେନ ଆରାଧେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଯଥାଜ୍ଝାସଯେନେୱ ଆରାଧେତୁଂ ସକ୍କା, ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋଥ, ଦ୍ୱୀହି ଏକଟ୍ଠାନେ ନ ଠାତବ୍ବଂ, ନ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ, ସାଯଂ ଖୋ ପନ ଥେରୂପଟ୍ଠାନକାଲେ ପାତୋୱ ଭିକ୍ଖାଚାରକାଲେ ଏକତୋ ଭୱିସ୍ସାମ, ସେସକାଲେ ଦ୍ୱେ ଏକତୋ ନ ଭୱିସ୍ସାମ, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ଅଫାସୁକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱିହାରମଜ୍ଝେ ଘଣ୍ଡିଯା ପହଟାଯ ଘଣ୍ଡିସଞ୍ଞାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି।

ତେସୁ ଏୱଂ କତିକଂ କତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତେସୁ ଏକଦିୱସଂ ସା ଉପାସିକା ସପ୍ପିତେଲଫାଣିତାଦୀନି ଗାହାପେତ୍ୱା ଦାସଦାସିକମ୍ମକରାଦୀହି ପରିୱୁତା ସାଯନ୍ହସମଯେ ତଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିହାରମଜ୍ଝେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଦିସ୍ୱା, ‘‘କହଂ ନୁ ଖୋ, ଅଯ୍ୟା, ଗତା’’ତି ପୁରିସେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନେସୁ ନିସିନ୍ନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଅଯ୍ୟେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ କତ୍ୱା ଦଟ୍ଠୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ କତିକୱତ୍ତଂ ଜାନନମନୁସ୍ସା ଆହଂସୁ – ‘‘ଘଣ୍ଡିଯା ପହଟାଯ ସନ୍ନିପତିସ୍ସନ୍ତି, ଅଯ୍ୟେ’’ତି। ସା ଚ ଘଣ୍ଡିଂ ପହରାପେସି। ଭିକ୍ଖୂ ଘଣ୍ଡିସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘କସ୍ସଚି ଅଫାସୁକଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ସକସକଟ୍ଠାନେହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୱିହାରମଜ୍ଝେ ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ଦ୍ୱେପି ଜନା ଏକମଗ୍ଗେନାଗତା ନାମ ନତ୍ଥି। ଉପାସିକା ଏକେକଟ୍ଠାନତୋ ଏକେକମେୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ମମ ପୁତ୍ତେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କଲହୋ କତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କଲହଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କରିତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ନ କରୋମ, ମହାଉପାସିକେ’’ତି। ‘‘ସଚେ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, କଲହୋ ନତ୍ଥି, ଅଥ କସ୍ମା ଯଥା ଅମ୍ହାକଂ ଗେହଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ସବ୍ବେ ଏକତୋୱ ଆଗଚ୍ଛଥ, ଏୱଂ ଅନାଗନ୍ତ୍ୱା ଏକେକଟ୍ଠାନତୋ ଏକେକାୱ ଆଗତା’’ତି? ‘‘ମହାଉପାସିକେ, ଏକେକସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରିମ୍ହା’’ତି। ‘‘କୋ ଏସ , ଭନ୍ତେ, ସମଣଧମ୍ମୋ ନାମା’’ତି? ‘‘ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋମ, ଅତ୍ତଭାୱେ ଚ ଖଯୱଯଂ ପଟ୍ଠପେମ, ମହାଉପାସିକେ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ ସଜ୍ଝାଯଂ କାତୁଂ, ଅତ୍ତଭାୱେ ଚ ଖଯୱଯଂ ପଟ୍ଠପେତୁଂ ତୁମ୍ହାକମେୱ ୱଟ୍ଟତି, ଉଦାହୁ ଅମ୍ହାକମ୍ପୀତି, କସ୍ସଚିପି ଅୱାରିତୋ ଏସ ଧମ୍ମୋ, ମହାଉପାସିକେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହମ୍ପି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ଦେଥ, ଅତ୍ତଭାୱେ ଚ ଖଯୱଯପଟ୍ଠପନଂ ଆଚିକ୍ଖଥା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଉଗ୍ଗଣ୍ହ, ମହାଉପାସିକେ’’ତି ସବ୍ବଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେସୁଂ।

ସା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ ସଜ୍ଝାଯଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନି ଖଯୱଯଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ପୁରେତରମେୱ ତଯୋ ମଗ୍ଗେ, ତୀଣି ଚ ଫଲାନି ପାପୁଣି। ମଗ୍ଗେନେୱ ଚସ୍ସା ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା ଲୋକିଯଅଭିଞ୍ଞା ଚ ଆଗମିଂସୁ। ସା ମଗ୍ଗଫଲସୁଖତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେତ୍ୱା, ‘‘କଦା ନୁ ଖୋ ମମ ପୁତ୍ତେହି ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ଅଧିଗତୋ’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୀ ସବ୍ବେପିମେ ସରାଗା ସଦୋସା ସମୋହା ଝାନୱିପସ୍ସନାମତ୍ତମ୍ପି ତେସଂ ନତ୍ଥି, ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତାନଂ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯୋ ଅତ୍ଥି, ନତ୍ଥୀ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୀ, ‘‘ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଦିସ୍ୱା, ‘‘ସେନାସନସପ୍ପାଯଂ ନୁ ଖୋ ଅତ୍ଥି, ନତ୍ଥୀ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ତମ୍ପି ଦିସ୍ୱା, ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସପ୍ପାଯଂ ନୁ ଖୋ ଲଭନ୍ତି, ନ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେସି, ପୁଗ୍ଗଲସପ୍ପାଯମ୍ପି ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଆହାରସପ୍ପାଯଂ ନୁ ଖୋ ଲଭନ୍ତି, ନ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୀ ‘‘ଆହାରସପ୍ପାଯଂ ନେସଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଦିସ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନାନାୱିଧଂ ଯାଗୁଂ, ଅନେକପ୍ପକାରଂ ଖଜ୍ଜକଂ, ନାନଗ୍ଗରସଞ୍ଚ ଭୋଜନଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଗେହେ ଭିକ୍ଖୂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ , ତୁମ୍ହାକଂ ଯଂ ଯଂ ରୁଚ୍ଚତି, ତଂ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’’ତି ନିଯ୍ୟାଦେସି। ତେ ଯଥାରୁଚି ଯାଗୁଆଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ତେସଂ ସପ୍ପାଯାହାରଂ ଲଭନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ଅହୋସି।

ତେ ଏକଗ୍ଗେନ ଚିତ୍ତେନ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଚିନ୍ତୟିଂସୁ – ‘‘ଅହୋ ମହାଉପାସିକା ଅମ୍ହାକଂ ପତିଟ୍ଠା ଜାତା, ସଚେ ମୟଂ ସପ୍ପାୟାହାରଂ ନ ଲଭିମ୍ହ, ନ ନୋ ମଗ୍ଗଫଲପଟିୱେଧୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ଇଦାନି ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସା ପୱାରେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି। ତେ ‘‘ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମମ୍ହା’’ତି ମହାଉପାସିକଂ ଆପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘ମହାଉପାସିକା ସାଧୁ, ଅୟ୍ୟା’’ତି। ତେ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନପି, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହେ ଓଲୋକେୟ୍ୟାଥା’’ତି ବହୂନି ପିୟୱଚନାନି ୱତ୍ୱା ପଟିନିୱତ୍ତି। ତେପି ଖୋ ଭିକ୍ଖୂ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ‘‘କଚ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖମନୀୟଂ, କଚ୍ଚି ୟାପନୀୟଂ, ନ ଚ ପିଣ୍ଡକେନ କିଲମିତ୍ଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଖମନୀୟଂ, ଭନ୍ତେ, ୟାପନୀୟଂ, ଭନ୍ତେ, ପିଣ୍ଡକେନ ପନ ନେୱ କିଲମିମ୍ହା। ଅମ୍ହାକଞ୍ହି ମାତିକମାତା ନାମେକା ଉପାସିକା ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା, ‘ଅହୋ ୱତ ନୋ ଏୱରୂପଂ ନାମ ଆହାରଂ ପଟିୟାଦେୟ୍ୟା’ତି ଚିନ୍ତିତେ ୟଥାଚିନ୍ତିତଂ ଆହାରଂ ପଟିୟାଦେତ୍ୱା ଅଦାସୀ’’ତି ତସ୍ସା ଗୁଣକଥଂ କଥୟିଂସୁ।

ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ସା ଗୁଣକଥଂ ସୁତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତଂ ଗାମଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଜେତୱନତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ତଂ ଗାମଂ ପତ୍ୱା ୱିହାରଂ ପୱିସନଦିୱସେୟେୱ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅୟଂ କିର ଉପାସିକା ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତିତଂ ଜାନାତି, ଅହଞ୍ଚ ମଗ୍ଗକିଲନ୍ତୋ ୱିହାରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଅହୋ ୱତ ମେ ୱିହାରପଟିଜଗ୍ଗକଂ ମନୁସ୍ସଂ ପେସେୟ୍ୟା’’ତି। ଉପାସିକା ଗେହେ ନିସିନ୍ନାୱ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୀ ତମତ୍ଥଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ଗଚ୍ଛ, ୱିହାରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ଏହୀ’’ତି ମନୁସ୍ସଂ ପେସେସି। ଇତରୋପି ପାନୀୟଂ ପିୱିତୁକାମୋ ‘‘ଅହୋ ୱତ ମେ ସକ୍ଖରପାନକଂ କତ୍ୱା ପେସେୟ୍ୟା’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ଉପାସିକା ତମ୍ପି ପେସେସି। ସୋ ପୁନଦିୱସେ ‘‘ପାତୋୱ ସିନିଦ୍ଧୟାଗୁଂ ମେ ସୌତ୍ତରିଭଙ୍ଗଂ ପେସେତୂ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ଉପାସିକା ତଥା ଅକାସି । ସୋ ୟାଗୁଂ ପିୱିତ୍ୱା, ‘‘ଅହୋ ୱତ ମେ ଏୱରୂପଂ ଖଜ୍ଜକଂ ପେସେୟ୍ୟା’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ଉପାସିକା ତମ୍ପି ପେସେସି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅୟଂ ଉପାସିକା ମୟା ସଙ୍ଗଂ ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତିତଂ ପେସେସି, ଅହଂ ଏତଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ, ଅହୋ ୱତ ମେ ନାନଗ୍ଗରସଭୋଜନଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ସୟମେୱ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି। ଉପାସିକା ‘‘ମମ ପୁତ୍ତୋ ମଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ, ଆଗମନଂ ମେ ପଚ୍ଚାସୀସତୀ’’ତି ଭୋଜନଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅଦାସି। ସୋ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ‘‘ମାତିକମାତା ନାମ ତ୍ୱଂ, ମହାଉପାସିକେ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ତାତା’’ତି। ‘‘ତ୍ୱଂ ପରଚିତ୍ତଂ ଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘କିଂ ମଂ ପୁଚ୍ଛସି, ତାତା’’ତି? ‘‘ମୟା ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତିତଂ ସବ୍ବମକାସି, ତେନ ତଂ ପୁଚ୍ଛାମୀ’’ତି। ‘‘ପରଚିତ୍ତଜାନନକଭିକ୍ଖୂ ବହୂ, ତାତା’’ତି? ‘‘ନାହଂ ଅଞ୍ଞେ ପୁଚ୍ଛାମି, ତୁୱଂ ପୁଚ୍ଛାମି, ଉପାସିକେ’’ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଉପାସିକା ‘‘ପରଚିତ୍ତଂ ଜାନାମୀ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ପରଚିତ୍ତଂ ଜାନନ୍ତା ନାମ ଏୱଂ କରୋନ୍ତି ପୁତ୍ତା’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ଭାରିୟଂ ୱତିଦଂ କମ୍ମଂ, ପୁଥୁଜ୍ଜନା ନାମ ସୋଭନମ୍ପି ଅସୋଭନମ୍ପି ଚିନ୍ତେନ୍ତି, ସଚାହଂ କିଞ୍ଚି ଅୟୁତ୍ତଂ ଚିନ୍ତୟିସ୍ସାମି, ସହ ଭଣ୍ଡକେନ ଚୋରଂ ଚୂଳାୟ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ ୱିୟ ମଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ପାପେୟ୍ୟ, ମୟା ଇତୋ ପଲାୟିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଉପାସିକେ, ଅହଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କହଂ, ଅୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ, ଉପାସିକେ’’ତି। ‘‘ୱସଥ ତାୱ, ଭନ୍ତେ, ଇଧା’’ତି। ‘‘ନ ୱସିସ୍ସାମି, ଉପାସିକେ, ଗମିସ୍ସାମେୱା’’ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ ଭିକ୍ଖୁ ନ ତ୍ୱଂ ତତ୍ଥ ୱସସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ନ ସକ୍କା ତତ୍ଥ ୱସିତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା ଭିକ୍ଖୂ’’ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ସା ଉପାସିକା ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତିତଂ ସବ୍ବଂ ଜାନାତି, ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଚ ନାମ ସୋଭନମ୍ପି ଅସୋଭନମ୍ପି ଚିନ୍ତେନ୍ତି, ସଚାହଂ କିଞ୍ଚି ଅୟୁତ୍ତଂ ଚିନ୍ତେସ୍ସାମି, ସହ ଭଣ୍ଡକେନ ଚୋରଂ ଚୂଳାୟ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ ୱିୟ ମଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ପାପେସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆଗତୋମ୍ହୀତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୁ, ତତ୍ଥେୱ ତୟା ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି , ‘‘ନ ସକ୍କୋମି, ଭନ୍ତେ, ନାହଂ ତତ୍ଥ ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକମେୱ ରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ’’ତି। ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ତୱ ଚିତ୍ତମେୱ ରକ୍ଖ, ଚିତ୍ତଂ ନାମେତଂ ଦୁରକ୍ଖଂ, ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତମେୱ ନିଗ୍ଗଣ୍ହ, ମା ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଚିନ୍ତୟି, ଚିତ୍ତଂ ନାମେତଂ ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୫।

‘‘ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହସ୍ସ ଲହୁନୋ, ୟତ୍ଥକାମନିପାତିନୋ;

ଚିତ୍ତସ୍ସ ଦମଥୋ ସାଧୁ, ଚିତ୍ତଂ ଦନ୍ତଂ ସୁଖାୱହ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ନାମେତଂ ଦୁକ୍ଖେନ ନିଗ୍ଗୟ୍ହତୀତି ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହଂ। ଲହୁଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି ଚାତି ଲହୁ। ତସ୍ସ ଦୁନ୍ନିଗ୍ଗହସ୍ସ ଲହୁନୋ। ୟତ୍ଥକାମନିପାତିନୋତି ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚିଦେୱ ନିପତନସୀଲସ୍ସ। ଏତଞ୍ହି ଲଭିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ୱା ଅଲଭିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ୱା ୟୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ୱା ଅୟୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ୱା ନ ଜାନାତି, ନେୱ ଜାତିଂ ଓଲୋକେତି, ନ ଗୋତ୍ତଂ, ନ ୱୟଂ। ୟତ୍ଥ ୟତ୍ଥ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ନିପତତୀତି ‘‘ୟତ୍ଥକାମନିପାତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ସ ଏୱରୂପସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଦମଥୋ ସାଧୁ ଚତୂହି ଅରିୟମଗ୍ଗେହି ଦନ୍ତଭାୱୋ ୟଥା ନିବ୍ବିସେୱନଂ ହୋତି, ତଥା କତଭାୱୋ ସାଧୁ। କିଂ କାରଣା? ଇଦଞ୍ହି ଚିତ୍ତଂ ଦନ୍ତଂ ସୁଖାୱହଂ ନିବ୍ବିସେୱନଂ କତଂ ମଗ୍ଗଫଲସୁଖଂ ପରମତ୍ଥନିବ୍ବାନସୁଖଞ୍ଚ ଆୱହତୀତି।

ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ସମ୍ପତ୍ତପରିସାୟ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦୟୋ ଅହେସୁଂ, ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଜାତାତି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମଂ ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା, ''ଗଚ୍ଛ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଅଚିନ୍ତୟିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱସାହୀ''ତି ପହିଣି। ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକା ଓୱାଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଗମାସି। କିଞ୍ଚି ବହିଦ୍ଧା ଚିନ୍ତନଂ ନାମ ନ ଚିନ୍ତେସି। ମହାଉପାସିକାପି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେନ୍ତୀ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଇଦାନି ଓୱାଦଦାୟକଂ ଆଚରିୟଂ ଲଭିତ୍ୱା ପୁନାଗତୋ ମମ ପୁତ୍ତୋ''ତି ଅତ୍ତନୋ ଞାଣେନେୱ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ସପ୍ପାୟାହାରଂ ପଟିୟାଦେତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋ ସପ୍ପାୟଭୋଜନଂ ସେୱିତ୍ୱା କତିପାହେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲସୁଖେନ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ''ଅହୋ ମହାଉପାସିକା ମୟ୍ହଂ ପତିଟ୍ଠା ଜାତା, ଅହଂ ଇମଂ ନିସ୍ସାୟ ଭୱନିସ୍ସରଣଂ ପତ୍ତୋମ୍ହୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଇମସ୍ମିଂ ତାୱ ମେ ଅତ୍ତଭାୱେ ପତିଟ୍ଠା ଜାତା, ସଂସାରେ ପନ ମେ ସଂସରନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଅତ୍ତଭାୱେସୁ ଅୟଂ ପତିଟ୍ଠା ଭୂତପୁବ୍ବା, ନୋ''ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ଏକୂନଅତ୍ତଭାୱସତଂ ଅନୁସ୍ସରି। ସାପି ଏକୂନଅତ୍ତଭାୱସତେ ତସ୍ସ ପାଦପରିଚାରିକା ଅଞ୍ଞେସୁ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସି। ଥେରୋ ତସ୍ସା ଏତ୍ତକଂ ଅଗୁଣଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅହୋ ମୟଂ ମହାଉପାସିକା ଭାରିୟଂ କମ୍ମଂ ଅକାସୀ''ତି ଚିନ୍ତେସି।

ମହାଉପାସିକାପି ଗେହେ ନିସିନ୍ନାୱ ''କିଂ ନୁ ଖୋ ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତଂ, ନୋ''ତି ଉପଧାରୟମାନା ତସ୍ସ ଅରହତ୍ତପତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ଉତ୍ତରି ଉପଧାରିୟମାନା, ''ମମ ପୁତ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅହୋ ୱତ ମେ ଅୟଂ ଉପାସିକା ମହତୀ ପତିଟ୍ଠା ଜାତା''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଅତୀତେପି ନୁ ଖୋ ମେ ଅୟଂ ପତିଟ୍ଠା ଭୂତପୁବ୍ବା, ନୋ''ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ଏକୂନଅତ୍ତଭାୱସତଂ ଅନୁସ୍ସରି, ''ଅହଂ ଖୋ ପନ ଏକୂନଅତ୍ତଭାୱସତେ ଅଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଏତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସିଂ, ଅୟଂ ମେ ଏତ୍ତକଂ ଅଗୁଣଂ ଦିସ୍ୱା 'ଅହୋ ଭାରିୟଂ କମ୍ମଂ କତଂ ଉପାସିକାୟା''ତି ଚିନ୍ତେସି। ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଏୱଂ ସଂସାରେ ସଂସରନ୍ତିୟା ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଉପକାରୋ କତପୁବ୍ବୋ''ତି ଉପଧାରୟମାନା ତତୋ ଉତ୍ତରିଂ ସତମଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ସତମେ ଅତ୍ତଭାୱେ ମୟା ଏତସ୍ସ ପାଦପରିଚାରିକାୟ ହୁତ୍ୱା ଏତସ୍ମିଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପନଟ୍ଠାନେ ଜୀୱିତଦାନଂ ଦିନ୍ନଂ, ଅହୋ ମୟା ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ମହାଉପକାରୋ କତପୁବ୍ବୋ''ତି ଗେହେ ନିସିନ୍ନାୱ ଉତ୍ତରିଂ ୱିସେସେତ୍ୱା ''ଉପଧାରେଥା''ତି ଆହ। ସୋ ଦିବ୍ବାୟ ସୋତଧାତୁୟା ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ୱିସେସେତ୍ୱା ସତମଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତାୟ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତସ୍ସ ଦିନ୍ନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅହୋ ମମ ଇମାୟ ମହାଉପାସିକାୟ ଉପକାରୋ କତପୁବ୍ବୋ''ତି ଅତ୍ତମନୋ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସା ତତ୍ଥେୱ ଚତୂସୁ ମଗ୍ଗଫଲେସୁ ପଞ୍ହଂ କଥେତ୍ୱା ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବାୟୀତି।

ଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଦୁତିୟଂ।

୩। ଅଞ୍ଞତରଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ସୁଦୁଦ୍ଦସନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସତ୍ଥରି କିର ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରନ୍ତେ ଏକୋ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ କୁଲୂପଗତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିତୁକାମୋ, ଏକଂ ମେ ଦୁକ୍ଖତୋ ମୁଚ୍ଚନକାରଣଂ କଥେଥା''ତି ଆହ। ''ସାଧାୱୁସୋ, ସଚେସି ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିତୁକାମୋ, ସଲାକଭତ୍ତଂ ଦେହି, ପକ୍ଖିକଭତ୍ତଂ ଦେହି, ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦେହି, ଚୀୱରାଦୟୋ ପଚ୍ଚୟେ ଦେହି, ଅତ୍ତନୋ ସାପତେୟ୍ୟଂ ତୟୋ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଏକେନ କମ୍ମନ୍ତଂ ପୟୋଜେହି, ଏକେନ ପୁତ୍ତଦାରଂ ପୋସେହି, ଏକଂ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଦେହୀ''ତି ଆହ। ସୋ ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତପଟିପାଟିୟା ସବ୍ବଂ କତ୍ୱା ପୁନ ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ତତୋ ଉତ୍ତରିଂ ଅଞ୍ଞଂ କିଂ କରୋମି, ଭନ୍ତେ''ତି? ''ଆୱୁସୋ, ତୀଣି ସରଣାନି ଗଣ୍ହ, ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ଗଣ୍ହାହୀ''ତି। ତାନିପି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତତୋ ଉତ୍ତରିଂ ପୁଚ୍ଛି। ''ତେନ ହି ଦସ ସୀଲାନି ଗଣ୍ହାହୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ଗଣ୍ହି। ସୋ ଏୱଂ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତା ଅନୁପୁବ୍ବସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ନାମ ଜାତୋ। ତତୋ ''ଉତ୍ତରିମ୍ପି କତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ''ତି ପୁନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ତେନ ହି ପବ୍ବଜାହୀ''ତି ୱୁତ୍ତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ତସ୍ସେକୋ ଆଭିଧମ୍ମିକଭିକ୍ଖୁ ଆଚରିୟୋ ଅହୋସି। ଏକୋ ୱିନୟଧରୋ ଉପଜ୍ଝାୟୋ। ତସ୍ସ ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦସ୍ସ ଆଚରିୟୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତକାଲେ ଅଭିଧମ୍ମେ ପଞ୍ହଂ କଥେସି – ''ବୁଦ୍ଧସାସନେ ନାମ ଇଦଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଇଦଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ଉପଜ୍ଝାୟୋପିସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତକାଲେ ୱିନୟେ ପଞ୍ହଂ କଥେସି – ''ବୁଦ୍ଧସାସନେ ନାମ ଇଦଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଇଦଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଇଦଂ କପ୍ପତି, ଇଦଂ ନ କପ୍ପତୀ''ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହୋ ଭାରିୟଂ ଇଦଂ କମ୍ମଂ, ଅହଂ ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିତୁକାମୋ ପବ୍ବଜିତୋ, ଇଧ ଚ ମମ ହତ୍ଥପସାରଣଟ୍ଠାନମ୍ପି ନ ପଞ୍ଞାୟତି, ଗେହେ ଠତ୍ୱାୱ ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିତୁଂ ସକ୍କା, ମୟା ଗିହିନା ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ଅନଭିରତୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରେ ସଜ୍ଝାୟଂ ନ କରୋତି, ଉଦ୍ଦେସଂ ନ ଗଣ୍ହାତି, କିସୋ ଲୂଖୋ ଧମନିସନ୍ଥତଗତ୍ତୋ ଆଲସ୍ସିୟାଭିଭୂତୋ କଚ୍ଛୁପରିକିଣ୍ଣୋ ଅହୋସି।

ଅଥ ନଂ ଦହରସାମଣେରା, ''ଆୱୁସୋ, କିଂ ତ୍ୱଂ ଠିତଟ୍ଠାନେ ଠିତୋୱ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନୋୱ ଅହୋସି, ପଣ୍ଡୁରୋଗାଭିଭୂତୋ କିସୋ ଲୂଖୋ

ଧମନିସନ୍ଥତଗତ୍ତୋ ଆଲସ୍ସିୟାଭିଭୂତୋ କଚ୍ଛୁପରିକିଣ୍ଣୋ, କିଂ ତେ କତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ''ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋମ୍ହି, ଆୱୁସୋ''ତି। ''କିଂ କାରଣା''ତି? ସୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ତେ ତସ୍ସ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ। ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟା ତଂ ଆଦାୟ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମଂସୁ। ସତ୍ଥା ''କିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଗତତ୍ଥା''ତି ଆହ। ''ଭନ୍ତେ, ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ତୁମ୍ହାକଂ ସାସନେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ''ତି। ''ଏୱଂ କିର ଭିକ୍ଖୂ''ତି। ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିଂ କାରଣା''ତି? ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିତୁକାମୋୱ ପବ୍ବଜିତୋ, ତସ୍ସ ମେ ଆଚରିୟୋ ଅଭିଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି, ଉପଜ୍ଝାୟୋ ୱିନୟକଥଂ କଥେସି, ସ୍ୱାହଂ 'ଇଧ ମେ ହତ୍ଥପସାରଣଟ୍ଠାନମ୍ପି ନତ୍ଥି, ଗିହିନା ହୁତ୍ୱା ସକ୍କା ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିତୁଂ, ଗିହି ଭୱିସ୍ସାମୀ'ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନମକାସିଂ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ସଚେ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକମେୱ ରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ଅୱସେସାନଂ ରକ୍ଖନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀ''ତି। ''କିଂ, ଭନ୍ତେ''ତି? ''ତୱ ଚିତ୍ତମେୱ ରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ''ତି। ''ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ତେନ ହି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତମେୱ ରକ୍ଖାହି, ସକ୍କା ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିତୁ''ନ୍ତି ଇମଂ ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୬।

''ସୁଦୁଦ୍ଦସଂ ସୁନିପୁଣଂ, ଯତ୍ଥକାମନିପାତିନଂ;

ଚିତ୍ତଂ ରକ୍ଖେଥ ମେଧାୱୀ, ଚିତ୍ତଂ ଗୁତ୍ତଂ ସୁଖାୱହ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସୁଦୁଦ୍ଦସନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ଦୁଦ୍ଦସଂ। ସୁନିପୁଣନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ନିପୁଣଂ ପରମସଣ୍ହଂ। ଯତ୍ଥକାମନିପାତିନନ୍ତି ଜାତିଆଦୀନି ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ଲଭିତବ୍ବାଲଭିତବ୍ବଯୁତ୍ତାୟୁତ୍ତଟ୍ଠାନେସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ନିପତନସୀଲଂ। ଚିତ୍ତଂ ରକ୍ଖେଥ ମେଧାୱୀତି ଅନ୍ଧବାଲୋ ଦୁମ୍ମେଧୋ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ରକ୍ଖିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଚିତ୍ତୱସିକୋ ହୁତ୍ୱା ଅନୟବ୍ୟସନଂ ପାପୁଣାତି। ମେଧାୱୀ ପନ ପଣ୍ଡିତୋୱ ଚିତ୍ତଂ ରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ମା ତ୍ୱମ୍ପି ଚିତ୍ତମେୱ ଗୋପେହି। ଇଦଞ୍ହି ଚିତ୍ତଂ ଗୁତ୍ତଂ ସୁଖାୱହଂ ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନସୁଖାନି ଆୱହତୀତି।

ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣି, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦୟୋ ଅହେସୁଂ, ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଅହୋସୀତି।

ଅଞ୍ଞତରଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ତତିୟଂ।

୪। ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତଭାଗିନେୟ୍ୟତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଦୂରଙ୍ଗମନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରନ୍ତୋ ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତଂ ନାମ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିୟଂ କିରେକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତତ୍ଥେରୋ ନାମ ହୁତ୍ୱା କତିପାହେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭଗିନୀ ପୁତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ନାମଂ ଅକାସି। ସୋ ଭାଗିନେୟ୍ୟସଙ୍ଘରକ୍ଖିତୋ ନାମ ହୁତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ଥେରସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗାମକାରାମେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଏକଂ ସତ୍ତହତ୍ଥଂ, ଏକଂ ଅଟ୍ଠହତ୍ଥ''ନ୍ତି ଦ୍ୱେ ୱସ୍ସାୱାସିକସାଟକେ ଲଭିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠହତ୍ଥଂ ''ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ''ସତ୍ତହତ୍ଥଂ ମୟ୍ହଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସୋ ''ଉପଜ୍ଝାୟଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରେ ୱିହାରଂ ଅନାଗତେୟେୱ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଦିୱାଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ପାଦୋଦକଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଆଗମନମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସାଗମନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା, ''ନିସୀଦଥ, ଭନ୍ତେ''ତି ଥେରଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ତାଲୱଣ୍ଟଂ ଆଦାୟ ବୀଜିତ୍ୱା ପାନୀୟଂ ଦତ୍ୱା ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ତଂ ସାଟକଂ ଆନେତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା''ତି ୱତ୍ୱା ବୀଜୟମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି।

ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଆହ – ''ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତ, ମୟ୍ହଂ ଚୀୱରଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ, ତ୍ୱମେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜା''ତି। ''ଭନ୍ତେ, ମୟା ଲଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅୟଂ ତୁମ୍ହାକମେୱ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତୋ, ପରିଭୋଗଂ କରୋଥା''ତି। ''ହୋତୁ, ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତ, ପରିପୁଣ୍ଣଂ ମେ ଚୀୱରଂ, ତ୍ୱମେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜା''ତି। ''ଭନ୍ତେ, ମା ଏୱଂ କରୋଥ, ତୁମ୍ହେହି ପରିଭୁତ୍ତେ ମୟ୍ହଂ ମହପ୍ଫଲଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ଅଥ ନଂ ତସ୍ସ ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥେନ୍ତସ୍ସପି ଥେରୋ ନ ଇଚ୍ଛିୟେୱ।

ଏୱଂ ସୋ ବୀଜୟମାନୋ ଠିତୋୱ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ଥେରସ୍ସ ଗିହିକାଲେ ଭାଗିନେୟ୍ୟୋ, ପବ୍ବଜିତକାଲେ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ, ଏୱମ୍ପି ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ପରିଭୋଗଂ ନ କତ୍ତୁକାମୋ। ଇମସ୍ମିଂ ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ପରିଭୋଗଂ ଅକରୋନ୍ତେ କିଂ ମେ ସମଣଭାୱେନ, ଗିହି ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି। ଅଥସ୍ସ

ଏତଦହୋସି – ‘‘ଦୁସ୍ସଣ୍ଠାପିତୋ ଘରାୱାସୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ କତ୍ୱା ଗିହିଭୂତୋ ଜୀୱିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଟ୍ଠହତ୍ଥସାଟକଂ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଏକଂ ଏଠଇକଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି, ଏଠଇକା ନାମ ଖିପ୍ପଂ ୱିଜାଯତି, ସ୍ୱାହଂ ୱିଜାତଂ ୱିଜାତଂ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ମୂଲଂ କରିସ୍ସାମି, ମୂଲେ ବହୂ କତ୍ୱା ଏକଂ ପଜାପତିଂ ଆନେସ୍ସାମି, ସା ଏକଂ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯିସ୍ସତି। ଅଥସ୍ସ ମମ ମାତୁଲସ୍ସ ନାମଂ କତ୍ୱା ଚୂଳଯାନକେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ମମ ପୁତ୍ତଞ୍ଚ ଭରିଯଞ୍ଚ ଆଦାଯ ମାତୁଲଂ ୱନ୍ଦିତୁଂ ଆଗମିସ୍ସାମି, ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମମ ଭରିଯଂ ଏୱଂ ୱକ୍ଖାମି – ‘ଆନେହି ତାୱ ମେ ପୁତ୍ତଂ ୱହିସ୍ସାମି’ନ୍ତି। ସା ‘କିଂ ତେ ପୁତ୍ତେନ, ଏହି, ଇମଂ ଯାନକଂ ପାଜେହୀ’ତି ୱତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା, ‘ଅହଂ ନେସ୍ସାମି ନ’ନ୍ତି ନେତ୍ୱା ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ଚକ୍କପଥେ ଛଡ୍ଡେସ୍ସତି। ଅଥସ୍ସ ସରୀରଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଚକ୍କଂ ଗମିସ୍ସତି, ଅଥ ନଂ ‘ତ୍ୱଂ ମମ ପୁତ୍ତଂ ନେୱ ମଯ୍ହଂ ଅଦାସି, ନଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି ନାସିତୋସ୍ମି ତଯା’ତି ୱତ୍ୱା ପତୋଦଯଟ୍ଠିଯା ପିଟ୍ଠିଯଂ ପହରିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ସୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋୱ ଠତ୍ୱା ବୀଜଯମାନୋ ଥେରସ୍ସ ସୀସେ ତାଲୱଣ୍ଟେନ ପହରି। ଥେରୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତେନ ସୀସେ ପହତୋ’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ତେନ ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତିତଂ ସବ୍ବଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ପହାରଂ ଦାତୁଂ ନାସକ୍ଖି, କୋ ଏତ୍ଥ ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରସ୍ସ ଦୋସୋ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ଅହୋ ନଟ୍ଠୋମ୍ହି, ଞାତଂ କିର ମେ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତିତଂ, କିଂ ମେ ସମଣଭାୱେନା’’ତି ତାଲୱଣ୍ଟଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାଯିତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ।

ଅଥ ନଂ ଦହରା ଚ ସାମଣେରା ଚ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱାୱ ‘‘କିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଗତତ୍ଥ, ଏକୋ ୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ଦହରଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ପଲାଯନ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତମ୍ହା’’ତି। ‘‘ଏୱଂ କିର ଭିକ୍ଖୂ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିମତ୍ଥଂ ତେ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ କତଂ, ନନୁ ତ୍ୱଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ, ମାଦିସସ୍ସ ନାମ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଦମେତ୍ୱା ସୋତାପନ୍ନୋତି ୱା ସକଦାଗାମୀତି ୱା ଅନାଗାମୀତି ୱା ଅରହାତି ୱା ୱଦାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, କିମତ୍ଥଂ ଏୱଂ ଭାରିଯଂ କମ୍ମମକାସୀ’’ତି? ‘‘ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସ୍ମି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ’’ତି? ସୋ ଏୱଂ ୱସ୍ସାୱାସିକସାଟକାନଂ ଲଦ୍ଧଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଥେରସ୍ସ ତାଲୱଣ୍ଟେନ ପହାରା ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ‘‘ଇମିନା କାରଣେନ ପଲାତୋସ୍ମି, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଏହି ଭିକ୍ଖୁ, ମା ଚିନ୍ତଯି ଚିତ୍ତଂ ନାମେତଂ ଦୂରେ ହୋନ୍ତମ୍ପି ଆରମ୍ମଣଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନକଜାତିକଂ, ରାଗଦୋସମୋହବନ୍ଧନା ମୁଚ୍ଚନତ୍ଥାଯ ୱାଯମିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୭।

‘‘ଦୂରଙ୍ଗମଂ ଏକଚରଂ, ଅସରୀରଂ ଗୁହାସଯଂ;

ଯେ ଚିତ୍ତଂ ସଂଯମେସ୍ସନ୍ତି, ମୋକ୍ଖନ୍ତି ମାରବନ୍ଧନା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦୂରଙ୍ଗମନ୍ତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ହି ମକ୍କଟସୁତ୍ତମତ୍ତକମ୍ପି ପୁରତ୍ଥିମାଦିଦିସାଭାଗେନ ଗମନାଗମନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଦୂରେ ସନ୍ତମ୍ପି ପନ ଆରମ୍ମଣଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତୀତି ଦୂରଙ୍ଗମଂ ନାମ ଜାତଂ। ସତ୍ତଟ୍ଠଚିତ୍ତାନି ପନ ଏକତୋ କଣ୍ଣିକବଦ୍ଧାନି ଏକକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ସମତ୍ଥାନି ନାମ ନତ୍ଥି। ଉପ୍ପତ୍ତିକାଲେ ଏକେକମେୱ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମିଂ ନିରୁଦ୍ଧେ ପୁନ ଏକେକମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଏକଚରଂ ନାମ ଜାତଂ। ଚିତ୍ତସ୍ସ ସରୀରସଣ୍ଠାନଂ ୱା ନୀଲାଦିପ୍ପକାରୋ ୱଣ୍ଣଭେଦୋ ୱା ନତ୍ଥୀତି ଅସରୀରଂ ନାମ ଜାତଂ। ଗୁହା ନାମ ଚତୁମହାଭୂତଗୁହା, ଇଦଞ୍ଚ ହଦଯରୂପଂ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତତୀତି ଗୁହାସଯଂ ନାମ ଜାତଂ। ଯେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଯେ କେଚି ପୁରିସା ୱା ଇତ୍ଥିଯୋ ୱା ଗହଟ୍ଠା ୱା ପବ୍ବଜିତା ୱା ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନକକିଲେସସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ଅଦେନ୍ତା ସତିସମ୍ମୋସେନ ଉପ୍ପନ୍ନକିଲେସଂ ପଜହନ୍ତା ଚିତ୍ତଂ ସଂଯମେସ୍ସନ୍ତି ସଂଯତଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତି। ମୋକ୍ଖନ୍ତି ମାରବନ୍ଧନାତି ସବ୍ବେତେ କିଲେସବନ୍ଧନାଭାୱେନ ମାରବନ୍ଧନସଙ୍ଖାତା ତେଭୂମକୱଟ୍ଟା ମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୀତି।

ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଭାଗିନେଯ୍ୟସଙ୍ଘରକ୍ଖିତତ୍ଥେରୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣି, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଜାତା, ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତଭାଗିନେଯ୍ୟତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଚିତ୍ତହତ୍ଥତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅନୱଟ୍ଠିତଚିତ୍ତସ୍ସାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଚିତ୍ତହତ୍ଥତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକୋ କିର ସାୱତ୍ଥିୱାସୀ କୁଲପୁତ୍ତୋ ନଟ୍ଠଗୋଣଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ କାଲେ ଗୋଣଂ ଦିସ୍ୱା ଗୋଯୂଥେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା, ‘‘ଅୱସ୍ସଂ ଅଯ୍ୟାନଂ ସନ୍ତିକେ ଆହାରମତ୍ତଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ଖୁପ୍ପିପାସାପୀଳିତୋ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅୱକ୍କାରପାତିଯଂ ଭୁତ୍ତାୱସେସକଂ ଭତ୍ତଂ ହୋତି, ତେ ତଂ ଛାତକପୀଳିତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଇତୋ ଭତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜାହୀ’’ତି ୱଦିଂସୁ। ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଚ ପନ ଅନେକସୂପବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ଭତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋ ତତୋ ଯାପନମତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ହତ୍ଥେ ଧୋୱିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ, ଅଯ୍ୟା, ନିମନ୍ତନଟ୍ଠାନଂ ଅଗମଂସୂ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ନତ୍ଥି, ଉପାସକ, ଭିକ୍ଖୂ ଇମିନାୱ ନୀହାରେନ ନିବଦ୍ଧଂ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ମଯଂ ଉଟ୍ଠାଯ ସମୁଟ୍ଠାଯ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ନିବଦ୍ଧଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାପି ଏୱଂ ମଧୁରବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ଭତ୍ତଂ ନ ଲଭାମ, ଇମେ କିର ନିବଦ୍ଧଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, କିଂ ମେ ଗିହିଭାୱେନ, ଭିକ୍ଖୁ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ସାଧୁ ଉପାସକା’’ତି ପବ୍ବାଜେସୁଂ।

ସୋ ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ସବ୍ବପ୍ପକାରଂ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ ଅକାସି। ସୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ଲାଭସକ୍କାରେନ କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ଥୂଲସରୀରୋ ଅହୋସି। ତତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କିଂ ମେ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରିତ୍ୱା ଜୀୱିତେନ, ଗିହୀ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଗେହଂ ପାୱିସି। ତସ୍ସ ଗେହେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ କତିପାହେନେୱ ସରୀରଂ ମିଲାଯି। ତତୋ ‘‘କିଂ ମେ ଇମିନା ଦୁକ୍ଖେନ, ସମଣୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ସୋ କତିପାହଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ପୁନ ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ୱିବ୍ଭମି, ପବ୍ବଜିତକାଲେ ପନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପକାରକୋ ହୋତି। ସୋ କତିପାହେନେୱ ପୁନପି ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା, ‘‘କିଂ ମେ ଗିହିଭାୱେନ, ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଉପକାରୱସେନ ପୁନ ପବ୍ବାଜଯିଂସୁ। ଏୱଂ ସୋ ଇମିନା ନିଯାମେନେୱ ଛକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉପ୍ପବ୍ବଜିତୋ। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଏସ ଚିତ୍ତୱସିକୋ ହୁତ୍ୱା ୱିଚରତୀ’’ତି ଚିତ୍ତହତ୍ଥତ୍ଥେରୋତି ନାମଂ କରିଂସୁ।

ତସ୍ସେୱଂ ଅପରାପରଂ ୱିଚରନ୍ତସ୍ସେୱ ଭରିଯା ଗବ୍ଭିନୀ ଅହୋସି। ସୋ ସତ୍ତମେ ୱାରେ ଅରଞ୍ଞତୋ କସିଭଣ୍ଡମାଦାଯ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଣ୍ଡକଂ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ତନୋ କାସାୱଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗବ୍ଭଂ ପାୱିସି । ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ତସ୍ସ ଭରିଯା ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯତି। ତସ୍ସା ନିୱତ୍ଥସାଟକୋ ଅପଗତୋ ହୋତି, ମୁଖତୋ ଚ ଲାଲା ପଗ୍ଘରତି, ନାସା ଘୁରଘୁରାଯତି, ମୁଖଂ ୱିୱଟଂ, ଦନ୍ତେ ଖାଦତି, ସା ତସ୍ସ ଉଦ୍ଧୁମାତକସରୀରଂ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାସି। ସୋ ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞଂ ଲଭିତ୍ୱା, ‘‘ଅହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଇମଂ ନିସ୍ସାଯ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ସଣ୍ଠାତୁଂ ନାସକ୍ଖି’’ନ୍ତି କାସାଯକୋଟିଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଦରେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗେହା ନିକ୍ଖମି।

ଅଥସ୍ସ ଅନନ୍ତରଗେହେ ଠିତା ସସ୍ସୁ ତଂ ତଥା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅଯଂ ପଟିଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଇଦାନେୱ ଅରଞ୍ଞତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କାସାୱଂ ଉଦରେ ବନ୍ଧିତ୍ୱାୱ ଗେହା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ୱିହାରାଭିମୁଖୋ ଗଚ୍ଛତି, କିଂ ନୁ ଖୋ’’ତି ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯମାନଂ ଧୀତରଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଦିସ୍ୱା ସୋ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୁତ୍ୱା ଗତୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ଧୀତରଂ ପହରିତ୍ୱା ‘‘ଉଟ୍ଠେହି କାଳକଣ୍ଣି, ସାମିକୋ ତେ ତଂ ନିଦ୍ଦାଯମାନଂ ଦିସ୍ୱା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୁତ୍ୱା ଗତୋ, ନତ୍ଥି ସୋ ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତୁଯ୍ହ’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘ଅପେହି ଅପେହି, ଅମ୍ମ, କୁତୋ ତସ୍ସ ଗମନଂ ଅତ୍ଥି, କତିପାହେନେୱ ପୁନାଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ସୋପି ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ‘‘ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମ ମଯଂ ତଂ ପବ୍ବାଜେତୁଂ, କୁତୋ ତୁଯ୍ହଂ ସମଣଭାୱୋ, ସତ୍ଥକନିସାନପାସାଣସଦିସଂ ତୱ ସୀସ’’ନ୍ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇଦାନି ମଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ଏକୱାରଂ ପବ୍ବାଜେଥା’’ତି। ତେ ତଂ ଉପକାରୱସେନ ପବ୍ବାଜଯିଂସୁ। ସୋ କତିପାହେନେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ତେପି ନଂ ଆହଂସୁ – ‘‘ଆୱୁସୋ ଚିତ୍ତହତ୍ଥ, ତୱ ଗମନସମଯଂ ତ୍ୱମେୱ ଜାନେଯ୍ୟାସି, ଇମସ୍ମିଂ ୱାରେ ତେ ଚିରାଯିତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ସଂସଗ୍ଗସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱକାଲେ ଗତମ୍ହା, ସୋ ନୋ ସଂସଗ୍ଗୋ ଛିନ୍ନୋ, ଇଦାନି ଅଗମନଧମ୍ମା ଜାତମ୍ହା’’ତି। ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଅମ୍ହେହି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ ଏୱଂ ନାମ କଥେସି, ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋତି, ଅଭୂତଂ ୱଦତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅନୱଟ୍ଠିତଚିତ୍ତକାଲେ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅଜାନନକାଲେ ଗମନାଗମନଂ ଅକାସି, ଇଦାନିସ୍ସ ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚ ପାପଞ୍ଚ ପହୀନ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଆହ –

୩୮।

‘‘ଅନୱଟ୍ଠିତଚିତ୍ତସ୍ସ, ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅୱିଜାନତୋ;

ପରିପ୍ଲୱପସାଦସ୍ସ, ପଞ୍ଞା ନ ପରିପୂରତି।

୩୯।

‘‘ଅନଵସ୍ସୁତଚିତ୍ତସ୍ସ, ଅନନ୍ୱାହତଚେତସୋ;

ପୁଞ୍ଞପାପପହୀନସ୍ସ, ନତ୍ଥି ଜାଗରତୋ ଭଯ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅନଵଟ୍ଠିତଚିତ୍ତସ୍ସାତି ଚିତ୍ତଂ ନାମେତଂ କସ୍ସଚି ନିବଦ୍ଧଂ ଵା ଥାଵରଂ ଵା ନତ୍ଥି। ଯୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅସ୍ସପିଟ୍ଠେ ଠପିତକୁମ୍ଭଣ୍ଡଂ ଵିଯ ଚ ଥୁସରାସିମ୍ହି କୋଟ୍ଟିତଖାଣୁକୋ ଵିଯ ଚ ଖଲ୍ଲାଟସୀସେ ଠପିତକଦମ୍ବପୁପ୍ଫଂ ଵିଯ ଚ ନ କତ୍ଥଚି ସଣ୍ଠାତି, କଦାଚି ବୁଦ୍ଧସାଵକୋ ହୋତି, କଦାଚି ଆଜୀଵକୋ, କଦାଚି ନିଗଣ୍ଠୋ, କଦାଚି ତାପସୋ। ଏଵରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନଵଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ ନାମ। ତସ୍ସ ଅନଵଟ୍ଠିତଚିତ୍ତସ୍ସ। ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅଵିଜାନତୋତି ସତ୍ତତିଂସବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମଭେଦଂ ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅଵିଜାନନ୍ତସ୍ସ ପରିତ୍ତସଦ୍ଧତାଯ ଵା ଉପ୍ଲଵସଦ୍ଧତାଯ ଵା ପରିପ୍ଲଵପସାଦସ୍ସ କାମାଵଚରରୂପାଵଚରାଦିଭେଦା ପଞ୍ଞା ନ ପରିପୂରତି। କାମାଵଚରାଯପି ଅପରିପୂରଯମାନାଯ କୁତୋଵ ରୂପାଵଚରାରୂପାଵଚରଲୋକୁତ୍ତରପଞ୍ଞା ପରିପୂରିସ୍ସତୀତି ଦୀପେତି। ଅନଵସ୍ସୁତଚିତ୍ତସ୍ସାତି ରାଗେନ ଅତିନ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ। ଅନନ୍ୱାହତଚେତସୋତି ‘‘ଆହତଚିତ୍ତୋ ଖିଲଜାତୋ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୩। ୩୧୯; ୱିଭ। ୯୪୧; ମ। ନି। ୧।୧୮୫) ଆଗତଟ୍ଠାନେ ଦୋସେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପହତଭାଵୋ ଵୁତ୍ତୋ, ଇଧ ପନ ଦୋସେନ ଅପ୍ପଟିହତଚିତ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁଞ୍ଞପାପପହୀନସ୍ସାତି ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗେନ ପହୀନପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଚେଵ ପହୀନପାପସ୍ସ ଚ ଖୀଣାସଵସ୍ସ। ନତ୍ଥି ଜାଗରତୋ ଭଯନ୍ତି ଖୀଣାସଵସ୍ସ ଜାଗରନ୍ତସ୍ସେଵ ଅଭଯଭାଵୋ କଥିତୋ ଵିଯ। ସୋ ପନ ସଦ୍ଧାଦୀହି ପଞ୍ଚହି ଜାଗରଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଜାଗରୋ ନାମ। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଜାଗରନ୍ତସ୍ସାପି ଅଜାଗରନ୍ତସ୍ସାପି କିଲେସଭଯଂ ନତ୍ଥି କିଲେସାନଂ ଅପଚ୍ଚାଵତ୍ତନତୋ। ନ ହି ତଂ କିଲେସା ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତି ତେନ ତେନ ମଗ୍ଗେନ ପହୀନାନଂ କିଲେସାନଂ ପୁନ ଅନୁପଗମନତୋ। ତେନେଵାହ – ‘‘ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ଯେ କିଲେସା ପହୀନା, ତେ କିଲେସେ ନ ପୁନେତି ନ ପଚ୍ଚେତି ନ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛତି, ସକଦାଗାମିଅନାଗାମିଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଯେ କିଲେସା ପହୀନା, ତେ କିଲେସେ ନ ପୁନେତି ନ ପଚ୍ଚେତି ନ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛତୀ’’ତି (ଚୂଳନି। ମେତ୍ତଗୂମାଣଵପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୨୭)।

ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ସଫଲା ଅହୋସି।

ଅଥେକଦିଵସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘ଭାରିଯା ଵତିମେ, ଆଵୁସୋ, କିଲେସା ନାମ, ଏଵରୂପସ୍ସ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ କିଲେସେହି ଆଲୋଳିତୋ ସତ୍ତଵାରେ ଗିହୀ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ତଵାରେ ପବ୍ବଜିତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ ତଂ କଥାପଵତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ତଙ୍ଖଣାନୁରୂପେନ ଗମନେନ ଧମ୍ମସଭଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ଏଵମେଵ, ଭିକ୍ଖଵେ, କିଲେସା ନାମ ଭାରିଯା, ସଚେ ଏତେ ରୂପିନୋ ହୁତ୍ୱା କତ୍ଥଚି ପକ୍ଖିପିତୁଂ ସକ୍କା ଭଵେଯ୍ୟୁଂ, ଚକ୍କଵାଳଂ ଅତିସମ୍ବାଧଂ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ଅତିନୀଚକୋତି ଓକାସୋ ନେସଂ ନ ଭଵେଯ୍ୟ, ମାଦିସମ୍ପି ନାମେତେ ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନଂ ପୁରିସାଜାନେଯ୍ୟଂ ଆଲୋଳେନ୍ତି, ଅଵସେସେସୁ କା କଥା? ‘‘ଅହଞ୍ହି ଅଡ୍ଢନାଳିମତ୍ତଂ ଵରକଚୋରକଂ କୁଣ୍ଟକୁଦାଲଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଛ ଵାରେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉପ୍ପବ୍ବଜିତପୁବ୍ବୋ’’ତି। ‘‘କଦା, ଭନ୍ତେ, କଦା ସୁଗତା’’ତି? ‘‘ସୁଣିସ୍ସଥ, ଭିକ୍ଖଵେ’’ତି। ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ସୁଣାଥା’’ତି ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ କୁଦାଲପଣ୍ଡିତୋ ନାମ ବାହିରକପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ମାସେ ହିମଵନ୍ତେ ଵସିତ୍ୱା ଵସ୍ସାରତ୍ତସମଯେ ଭୂମିଯା ତିନ୍ତାଯ ‘‘ଗେହେ ମେ ଅଡ୍ଢନାଳିମତ୍ତୋ ଵରକଚୋରକୋ ଚ କୁଣ୍ଟକୁଦାଲକୋ ଚ ଅତ୍ଥି, ଵରକଚୋରକବୀଜଂ ମା ନସ୍ସୀ’’ତି ଉପ୍ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଏକଂ ଠାନଂ କୁଦାଲେନ କସିତ୍ୱା ତଂ ବୀଜଂ ଵପିତ୍ୱା ଵତିଂ କତ୍ୱା ପକ୍କକାଲେ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ନାଳିମତ୍ତବୀଜଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସଂ ଖାଦି। ସୋ ‘‘କିଂ ମେ ଦାନି ଗେହେନ, ପୁନ ଅଟ୍ଠ ମାସେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ଇମିନାଵ ନୀହାରେନ ନାଳିମତ୍ତଂ ଵରକଚୋରକଞ୍ଚ କୁଣ୍ଟକୁଦାଲଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ସତ୍ତଵାରେ ଗିହୀ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ତଵାରେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ପନ ଵାରେ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଛ ଵାରେ ଇମଂ କୁଣ୍ଟକୁଦାଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଗିହୀ ହୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ, କତ୍ଥଚିଦେଵ ନଂ ଛଡ୍ଡେସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ପତିତଟ୍ଠାନଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଓତରିତ୍ୱା ଗଣ୍ହେଯ୍ୟଂ, ଯଥାସ୍ସ ପତିତଟ୍ଠାନଂ ନ ପସ୍ସାମି, ତଥା ନଂ ଛଡ୍ଡେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ନାଳିମତ୍ତଂ ବୀଜଂ ପିଲୋତିକାଯ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପିଲୋତିକଂ କୁଦାଲଫଲକେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା କୁଦାଲଂ ଅଗ୍ଗଦଣ୍ଡକେ ଗହେତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରେ ଠିତୋ ଅକ୍ଖୀନି ନିମୀଲେତ୍ୱା ଉପରିସୀସେ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଆଵିଞ୍ଛିତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାଯଂ ଖିପିତ୍ୱା ନିଵତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପତିତଟ୍ଠାନଂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ଜିତଂ ମେ, ଜିତଂ ମେ’’ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସଦ୍ଦମକାସି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ବାରାଣସିରାଜା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଵୂପସମେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନଦୀତୀରେ ଖନ୍ଧାଵାରଂ ନିଵାସେତ୍ୱା ନ୍ହାନତ୍ଥାଯ ନଦିଂ ଓତିଣ୍ଣୋ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ଅସ୍ସୋସି। ରାଜୂନଞ୍ଚ ନାମ ‘‘ଜିତଂ ମେ’’ତି ସଦ୍ଦୋ ଅମନାପୋ ହୋତି, ସୋ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଅହଂ ଇଦାନି ଅମିତ୍ତମଦ୍ଦନଂ କତ୍ୱା ‘ଜିତଂ ମେ’ତି ଆଗତୋ, ତ୍ୱଂ ପନ ‘ଜିତଂ ମେ, ଜିତଂ ମେ’ତି ଵିରଵସି, କିଂ ନାମେତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। କୁଦାଲପଣ୍ଡିତୋ ‘‘ତ୍ୱଂ ବାହିରକଚୋରେ ଜିନି, ତଯା ଜିତଂ ପୁନ ଅଵଜିତମେଵ

ହୋତି, ମଯା ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକୋ ଲୋଭଚୋରୋ ଜିତୋ, ସୋ ପୁନ ମଂ ନ ଜିନିସ୍ସତି, ତସ୍ସେୱ ଜଯୋ ସାଧୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ନ ତଂ ଜିତଂ ସାଧୁ ଜିତଂ, ଯଂ ଜିତଂ ଅୱଜୀଯତି;

ତଂ ଖୋ ଜିତଂ ସାଧୁ ଜିତଂ, ଯଂ ଜିତଂ ନାୱଜୀଯତୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୭୦);

ତଂ ଖଣଂଯେୱ ଚ ଗଙ୍ଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଆପୋକସିଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଅଧିଗତୱିସେସୋ ଆକାସେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦି। ରାଜା ମହାପୁରିସସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ବଲକାଯେନ ପବ୍ବଜି। ଯୋଜନମତ୍ତା ପରିସା ଅହୋସି। ଅପରୋପି ସାମନ୍ତରାଜା ତସ୍ସ ପବ୍ବଜିତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ତସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଥା ସମିଦ୍ଧଂ ନଗରଂ ସୁଞ୍ଞଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଏୱରୂପଂ ନଗରଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ରାଜା ଓରକେ ଠାନେ ନ ପବ୍ବଜିସ୍ସତି, ମଯାପି ପବ୍ବଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାପୁରିସଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ୱା ସପରିୱାରୋ ପବ୍ବଜି। ଏତେନେୱ ନୀହାରେନ ସତ୍ତ ରାଜାନୋ ପବ୍ବଜିଂସୁ। ସତ୍ତଯୋଜନିକୋ ଅସ୍ସମୋ ଅହୋସି। ସତ୍ତ ରାଜାନୋ ଭୋଗେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଏତ୍ତକଂ ଜନଂ ଗହେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିଂସୁ। ମହାପୁରିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସଂ ୱସିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପଗୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା, ‘‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଦା କୁଦାଲପଣ୍ଡିତୋ ଅହୋସିଂ, କିଲେସା ନାମେତେ ଏୱଂ ଭାରିଯା’’ତି ଆହ।

ଚିତ୍ତହତ୍ଥତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

କୁମ୍ଭୂପମନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ଯୋଜନସତମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ମହାୱାସଗାମଂ ଅଗମଂସୁ। ଅଥ ତେ ମନୁସ୍ସା ଦିସ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପଣୀତେହି ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀହି ପରିୱିସିତ୍ୱା, ‘‘କହଂ, ଭନ୍ତେ, ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଯଥାଫାସୁକଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ତେମାସଂ ଇଧେୱ ୱସଥ, ମଯମ୍ପି ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ରକ୍ଖିସ୍ସାମା’’ତି ଯାଚିତ୍ୱା ତେସଂ ଅଧିୱାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା, ‘‘ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ମହନ୍ତୋ ୱନସଣ୍ଡୋ ଅତ୍ଥି, ଏତ୍ଥ ୱସଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ଉଯ୍ୟୋଜେସୁଂ। ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ୱନସଣ୍ଡଂ ପୱିସିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ‘‘ସୀଲୱନ୍ତୋ, ଅଯ୍ୟା, ଇମଂ ୱନସଣ୍ଡଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତା, ଅଯୁତ୍ତଂ ଖୋ ପନ ଅମ୍ହାକଂ ଅଯ୍ୟେସୁ ଇଧ ୱସନ୍ତେସୁ ପୁତ୍ତଦାରେ ଗହେତ୍ୱା ରୁକ୍ଖେ ଅଭିରୁଯ୍ହ ୱସିତୁ’’ନ୍ତି ରୁକ୍ଖତୋ ଓତରିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଚିନ୍ତଯିଂସୁ, ‘‘ଅଯ୍ୟା, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅଜ୍ଜେକରତ୍ତିଂ ୱସିତ୍ୱା ଅଦ୍ଧା ସ୍ୱେ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ଭିକ୍ଖୂପି ପୁନଦିୱସେ ଅନ୍ତୋଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପୁନ ତମେୱ ୱନସଣ୍ଡଂ ଆଗମିଂସୁ। ଦେୱତା ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ସ୍ୱାତନାଯ କେନଚି ନିମନ୍ତିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ପୁନାଗଚ୍ଛତି , ଅଜ୍ଜ ଗମନଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ସ୍ୱେ ଗମିସ୍ସତି ମଞ୍ଞେ’’ତି ଇମିନା ଉପାଯେନ ଅଡ୍ଢମାସମତ୍ତଂ ଭୂମିଯମେୱ ଅଚ୍ଛିଂସୁ।

ତତୋ ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ଭଦନ୍ତା ଇମଂ ତେମାସଂ ଇଧେୱ ମଞ୍ଞେ ୱସିସ୍ସନ୍ତି, ଇଧେୱ ଖୋ ପନ ଇମେସୁ ୱସନ୍ତେସୁ ଅମ୍ହାକଂ ରୁକ୍ଖେ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁମ୍ପି ନ ଯୁତ୍ତଂ, ତେମାସଂ ପୁତ୍ତଦାରେ ଗହେତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ନିସୀଦନଟ୍ଠାନାନିପି ଦୁକ୍ଖାନି, କିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ପଲାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ତା ତେସୁ ତେସୁ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନେସୁ ଚେୱ ଚଙ୍କମନକୋଟୀସୁ ଚ ଛିନ୍ନସୀସାନି କବନ୍ଧାନି ଦସ୍ସେତୁଂ ଅମନୁସ୍ସସଦ୍ଦଞ୍ଚ ଭାୱେତୁଂ ଆରଭିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂନଂ ଖିପିତକାସାଦଯୋ ରୋଗା ପୱତ୍ତିଂସୁ। ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ‘‘ତୁଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, କିଂ ରୁଜ୍ଜତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତା, ‘‘ମଯ୍ହଂ ଖିପିତରୋଗୋ, ମଯ୍ହଂ କାସୋ’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅହଂ ଅଜ୍ଜ ଚଙ୍କମନକୋଟିଯଂ ଛିନ୍ନସୀସଂ ଅଦ୍ଦସଂ, ଅହଂ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନେ କବନ୍ଧଂ ଅଦ୍ଦସଂ , ଅହଂ ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ଅମନୁସ୍ସସଦ୍ଦଂ ଅସ୍ସୋସିଂ, ପରିୱଜ୍ଜେତବ୍ବଯୁତ୍ତକମିଦଂ ଠାନଂ, ଅମ୍ହାକଂ ଇଧ ଅଫାସୁକଂ ଅହୋସି, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ।

ଅଥ ନେ ସତ୍ଥା ଆହ – ‘‘କିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସନ୍ତାନଂ ଏୱରୂପାନି ଭେରୱାରମ୍ମଣାନି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ଏୱରୂପଂ ଅଫାସୁକଂ ହୋତି, ତେନ ମଯଂ ‘ୱଜ୍ଜେତବ୍ବଯୁତ୍ତକମିଦଂ ଠାନ’ନ୍ତି ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତା’’ତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ତତ୍ଥେୱ ତୁମ୍ହାକଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ‘‘ନ ସକ୍କା, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେ ଆୱୁଧଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଗତା, ଇଦାନି ଆୱୁଧଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥା’’ତି। ‘‘କତରାୱୁଧଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ସତ୍ଥା ‘‘ଅହଂ ଆୱୁଧଂ ୱୋ ଦସ୍ସାମି, ମଯା ଦିନ୍ନଂ ଆୱୁଧଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ୱତ୍ୱା –

''କରଣୀୟମତ୍ଥକୁସଲେନ, ଯନ୍ତ ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ;

ସକ୍କୋ ଉଜୂ ଚ ସୁହୁଜୂ ଚ, ସୁୱଚୋ ଚସ୍ସ ମୁଦୁ ଅନତିମାନୀ''ତି। (ଖୁ॰ ପା॰ ୯।୧; ସୁ॰ ନି॰ ୧୪୩) –

ସକଲଂ ମେତ୍ତସୁତ୍ତଂ କଥେତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ତୁମ୍ହେ ବହି ୱିହାରସ୍ସ ୱନସଣ୍ଡତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସଜ୍ଝାୟନ୍ତା ଅନ୍ତୋୱିହାରଂ ପୱିସେୟ୍ୟାଥା''ତି ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ତେ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱା ବହିୱିହାରେ ଗଣସଜ୍ଝାୟଂ କତ୍ୱା ସଜ୍ଝାୟମାନା ୱନସଣ୍ଡଂ ପୱିସିଂସୁ। ସକଲୱନସଣ୍ଡେ ଦେୱତା ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ତେସଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଆପୁଚ୍ଛିଂସୁ, ହତ୍ଥପାଦସମ୍ବାହନଂ ଆପୁଚ୍ଛିଂସୁ, ତେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆରକ୍ଖଂ ସଂୱିଦହିଂସୁ, ପକ୍କଧୂପନତେଲଂ ୱିୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା ଅହେସୁଂ। କତ୍ଥଚି ଅମନୁସ୍ସସଦ୍ଦୋ ନାମ ନାହୋସି। ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ଅହୋସି। ତେ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନେସୁ ନିସିନ୍ନା ୱିପସ୍ସନାୟ ଚିତ୍ତଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଅତ୍ତନି ଖୟୱୟଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା, ''ଅୟଂ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନାମ ଭିଜ୍ଜନକଟ୍ଠେନ ଅଥାୱରଟ୍ଠେନ କୁଲାଲଭାଜନସଦିସୋ''ତି ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢୟିଂସୁ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ତେସଂ ୱିପସ୍ସନାୟ ଆରଦ୍ଧଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଏୱମେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୟଂ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନାମ ଭିଜ୍ଜନକଟ୍ଠେନ ଅଥାୱରଟ୍ଠେନ କୁଲାଲଭାଜନସଦିସୋ ଏୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ଯୋଜନସତେ ଠିତୋପି ଅଭିମୁଖେ ନିସିନ୍ନୋ ୱିୟ ଛବ୍ବଣ୍ଣରଂସିୟୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦିସ୍ସମାନେନ ରୂପେନ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୦।

''କୁମ୍ଭୂପମଂ କାୟମିମଂ ୱିଦିତ୍ୱା, ନଗରୂପମଂ ଚିତ୍ତମିଦଂ ଠପେତ୍ୱା;

ଯୋଧେଥ ମାରଂ ପଞ୍ଞାୱୁଧେନ, ଜିତଞ୍ଚ ରକ୍ଖେ ଅନିୱେସନୋ ସିୟା''ତି।

ତତ୍ଥ କୁମ୍ଭୂପମନ୍ତି ଅବଲଦୁବ୍ବଲଟ୍ଠେନ ଅନଦ୍ଧନିୟତାୱକାଲିକଟ୍ଠେନ ଇମଂ କେସାଦିସମୂହସଙ୍ଖାତଂ କାୟଂ କୁମ୍ଭୂପମଂ କୁଲାଲଭାଜନସଦିସଂ ୱିଦିତ୍ୱା। ନଗରୂପମଂ ଚିତ୍ତମିଦଂ ଠପେତ୍ୱାତି ନଗରଂ ନାମ ବହିଦ୍ଧା ଥିରଂ ହୋତି, ଗମ୍ଭୀରପରିଖଂ ପାକାରପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଦ୍ୱାରଟ୍ଟାଲକଯୁତ୍ତଂ, ଅନ୍ତୋସୁୱିଭତ୍ତୱୀଥିଚତୁକ୍କସିଙ୍ଘାଟକସମ୍ପନ୍ନଂ ଅନ୍ତରାପଣଂ, ତଂ ''ୱିଲୁମ୍ପିସ୍ସାମା''ତି ବହିଦ୍ଧା ଚୋରା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପୱିସିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ପବ୍ବତଂ ଆସଜ୍ଜ ପଟିହତା ୱିୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱମେୱ ପଣ୍ଡିତୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତଂ ଥିରଂ ନଗରସଦିସଂ କତ୍ୱା ଠପେତ୍ୱା ନଗରେ ଠିତୋ ଏକତୋଧାରାଦିନାନପ୍ପକାରାୱୁଧେନ ଚୋରଗଣଂ ୱିୟ ୱିପସ୍ସନାମୟେନ ଚ ଅରିୟମଗ୍ଗମୟେନ ଚ ପଞ୍ଞାୱୁଧେନ ତଂତଂମଗ୍ଗୱଜ୍ଝଂ କିଲେସମାରଂ ପଟିବାହନ୍ତୋ ତଂ ତଂ କିଲେସମାରଂ ଯୋଧେଥ, ପହରେୟ୍ୟାଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଜିତଞ୍ଚ ରକ୍ଖେତି ଜିତଞ୍ଚ ଉପ୍ପାଦିତଂ ତରୁଣୱିପସ୍ସନଂ ଆୱାସସପ୍ପାୟୋତୁସପ୍ପାୟଭୋଜନସପ୍ପାୟପୁଗ୍ଗଲସପ୍ପାୟଧମ୍ମସ୍ସୱନସପ୍ପାୟାଦୀନି ଆସେୱନ୍ତୋ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ।

ଅନିୱେସନୋସିୟାତି ଅନାଲୟୋ ଭୱେୟ୍ୟ। ଯଥା ନାମ ଯୋଧୋ ସଙ୍ଗାମସୀସେ ବଲକୋଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ଅମିତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଜ୍ଝନ୍ତୋ ଛାତୋ ୱା ପିପାସିତୋ ୱା ହୁତ୍ୱା ସନ୍ନାହେ ୱା ସିଥିଲେ ଆୱୁଧେ ୱା ପତିତେ ବଲକୋଟ୍ଠକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପିୱିତ୍ୱା ସନ୍ନହିତ୍ୱା ଆୱୁଧଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଯୁଜ୍ଝନ୍ତୋ ପରସେନଂ ମଦ୍ଦତି, ଅଜିତଂ ଜିନାତି, ଜିତଂ ରକ୍ଖତି। ସୋ ହି ସଚେ ବଲକୋଟ୍ଠକେ ଠିତୋ ଏୱଂ ୱିସ୍ସମନ୍ତୋ ତଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୋ ଅଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ରଜ୍ଜଂ ପରହତ୍ଥଗତଂ କରେୟ୍ୟ, ଏୱମେୱ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଟିଲଦ୍ଧଂ ତରୁଣୱିପସ୍ସନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଉତ୍ତରିମଗ୍ଗଫଲପଟିଲାଭେନ କିଲେସମାରଂ ଜିନାତି। ସଚେ ପନ ସୋ ସମାପତ୍ତିମେୱ ଅସ୍ସାଦେତି, ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ସଙ୍ଖାରେ ନ ସମ୍ମସତି, ମଗ୍ଗଫଲପଟିୱେଧଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତସ୍ମା ରକ୍ଖିତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଅନିୱେସନୋ ସିୟା, ସମାପତ୍ତିଂ ନିୱେସନଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନ ନିୱେସେୟ୍ୟ, ଆଲୟଂ ନ କରେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅଦ୍ଧା ତୁମ୍ହେପି ଏୱଂ କରୋଥା''ତି ଏୱଂ ସତ୍ଥା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି।

ଦେସନାୱସାନେ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନାୟେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ସରୀରଂ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତା ଥୋମେନ୍ତା ୱନ୍ଦନ୍ତାୱ ଆଗଚ୍ଛିଂସୂତି।

ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପୂତିଗତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅଚିରଂୱତଯଂ କାଯୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ପୂତିଗତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକୋ କିର ସାୱତ୍ଥିୱାସୀ କୁଲପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସାସନେ ଉରଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ, ସୋ ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ନାମ ଅହୋସି। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ତସ୍ସ ସରୀରେ ରୋଗୋ ଉଦପାଦି। ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପିଳକା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ତା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ମୁଗ୍ଗମତ୍ତା କଲାଯମତ୍ତା କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତା ଆମଲକମତ୍ତା ବେଳୁୱସଲାଟୁମତ୍ତା ବେଳୁୱମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ପଭିଜ୍ଜିଂସୁ, ସକଲସରୀରଂ ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦଂ ଅହୋସି। ପୂତିଗତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରୋତ୍ୱେୱସ୍ସ ନାମଂ ଉଦପାଦି। ଅଥସ୍ସ ଅପରଭାଗେ ଅଟ୍ଠୀନି ଭିଜ୍ଜିଂସୁ। ସୋ ଅପ୍ପଟିଜଗ୍ଗିଯୋ ଅହୋସି। ନିୱାସନପାରୁପନଂ ପୁବ୍ବଲୋହିତମକ୍ଖିତଂ ଜାଲପୂୱସଦିସଂ ଅହୋସି। ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦଯୋ ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଛଡ୍ଡଯିଂସୁ। ସୋ ଅନାଥୋ ହୁତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି।

ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ନାମ ଦ୍ୱେ ୱାରେ ଲୋକୱୋଲୋକନଂ ଅୱିଜହିତଂ ହୋତି। ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତା ଚକ୍କୱାଳମୁଖୱଟ୍ଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗନ୍ଧକୁଟିଅଭିମୁଖଂ ଞାଣଂ କତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତି, ସାଯଂ ଓଲୋକେନ୍ତା ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବାହିରାଭିମୁଖଂ ଞାଣଂ କତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ସମଯେ ଭଗୱତୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୂତିଗତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ପଞ୍ଞାଯି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅଯଂ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୀହି ଛଡ୍ଡିତୋ, ଇଦାନିସ୍ସ ମଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ପଟିସରଣଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୱିହାରଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ୱିଯ ଅଗ୍ଗିସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉକ୍ଖଲିଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଉଦକଂ ଦତ୍ୱା ଉଦ୍ଧନଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଉଦକସ୍ସ ତତ୍ତଭାୱଂ ଆଗମଯମାନୋ ଅଗ୍ଗିସାଲାଯମେୱ ଅଟ୍ଠାସି। ତତ୍ତଭାୱଂ ଜାନିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିପନ୍ନମଞ୍ଚକୋଟିଯଂ ଗଣ୍ହି, ତଦା ଭିକ୍ଖୂ ''ଅପେଥ, ଭନ୍ତେ, ମଯଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା''ତି ମଞ୍ଚକଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିସାଲଂ ଆନଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଅମ୍ବଣଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ଉଣ୍ହୋଦକଂ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ତସ୍ସ ପାରୁପନଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଉଣ୍ହୋଦକେ ମଦ୍ଦାପେତ୍ୱା ମନ୍ଦାତପେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସି। ଅଥସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଠତ୍ୱା ସରୀରଂ ଉଣ୍ହୋଦକେନ ତେମେତ୍ୱା ଘଂସିତ୍ୱା ନ୍ହାପେସି, ତସ୍ସ ନହାନପରିଯୋସାନେ ପାରୁପନଂ ସୁକ୍ଖି। ଅଥ ନଂ ତଂ ନିୱାସାପେତ୍ୱା ନିୱତ୍ଥକାସାୱଂ ଉଦକେ ମଦ୍ଦାପେତ୍ୱା ଆତପେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସି। ଅଥସ୍ସ ଗତ୍ତେ ଉଦକେ ଛିନ୍ନମତ୍ତେ ତମ୍ପି ସୁକ୍ଖି। ସୋ ଏକଂ କାସାୱଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଏକଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ସଲ୍ଲହୁକସରୀରୋ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଉସ୍ସୀସକେ ଠତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୁ ଅଯଂ ତୱ କାଯୋ ଅପେତୱିଞ୍ଞାଣୋ ନିରୁପକାରୋ ହୁତ୍ୱା କଲିଙ୍ଗରଂ ୱିଯ ପଥୱିଯଂ ସେସ୍ସତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୧।

''ଅଚିରଂ ୱତଯଂ କାଯୋ, ପଥୱିଂ ଅଧିସେସ୍ସତି;

ଛୁଦ୍ଧୋ ଅପେତୱିଞ୍ଞାଣୋ, ନିରତ୍ଥଂୱ କଲିଙ୍ଗର''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଚିରଂ ୱତାତି ଭିକ୍ଖୁ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଅଯଂ କାଯୋ ପଥୱିଂ ଅଧିସେସ୍ସତି, ଇମିସ୍ସା ପକତିସଯନେନ ସଯିତାଯ ପଥୱିଯା ଉପରି ସଯିସ୍ସତି । ଛୁଦ୍ଧୋତି ଅପୱିଦ୍ଧୋ, ଅପଗତୱିଞ୍ଞାଣତାଯ ତୁଚ୍ଛୋ ହୁତ୍ୱା ସେସ୍ସତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଯଥା କିଂ? ନିରତ୍ଥଂୱ କଲିଙ୍ଗରଂ ନିରୁପକାରଂ ନିରତ୍ଥକଂ କଟ୍ଠଖଣ୍ଡଂ ୱିଯ। ଦବ୍ବସମ୍ଭାରତ୍ଥିକା ହି ମନୁସ୍ସା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଉଜୁକଂ ଉଜୁକସଣ୍ଠାନେନ ୱଙ୍କଂ ୱଙ୍କସଣ୍ଠାନେନ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦବ୍ବସମ୍ଭାରଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଅୱସେସଂ ପନ ସୁସିରଞ୍ଚ ପୂତିକଞ୍ଚ ଅସାରକଞ୍ଚ ଗଣ୍ଠିଜାତଞ୍ଚ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଛଡ୍ଡେନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେ ଦବ୍ବସମ୍ଭାରତ୍ଥିକା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଗହେତାରୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଉପକାରକମେୱ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଇତରଂ ପଥୱୀଗତମେୱ ହୋତି। ତଂ ପନ ତେନ ତେନ ଉପାଯେନ ମଞ୍ଚପଟିପାଦକଂ ୱା ପାଦକଥଲିକଂ ୱା ଫଲକପୀଠଂ ୱା କାତୁଂ ସକ୍କାପି ଭୱେଯ୍ୟ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଅତ୍ତଭାୱେ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାଯ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଏକକୋଟ୍ଠାସୋପି ମଞ୍ଚପଟିପାଦକାଦିୱସେନ ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଉପକାରମୁଖେନ ଗଯ୍ହୂପଗୋ ନାମ ନତ୍ଥି, କେୱଲଂ ନିରତ୍ଥଂୱ କଲିଙ୍ଗରଂ ଅଯଂ କାଯୋ ଅପଗତୱିଞ୍ଞାଣୋ କତିପାହେନେୱ ପଥୱିଯଂ ସେସ୍ସତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ପୂତିଗତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଅହେସୁଂ। ଥେରୋପି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱାୱ ପରିନିବ୍ବାଯି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କାରାପେତ୍ୱା ଧାତୁଯୋ ଗହେତ୍ୱା ଚେତିଯଂ କାରାପେସି। ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''ଭନ୍ତେ, ପୂତିଗତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ କୁହିଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ''ତି। ''ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତି। ''ଭନ୍ତେ, ଏୱରୂପସ୍ସ ପନ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କିଂ କାରଣା ଗତ୍ତଂ ପୂତିକଂ ଜାତଂ, କିଂ କାରଣା ଅଟ୍ଠୀନି ଭିନ୍ନାନି, କିମସ୍ସ କାରଣଂ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଭାୱଂ ପତ୍ତ''ନ୍ତି? ''ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବମେତଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମେନେୱ ନିବ୍ବତ୍ତ''ନ୍ତି। ''କିଂ ପନ ତେନ, ଭନ୍ତେ, କତ''ନ୍ତି? ''ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଣାଥା''ତି ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅଯଂ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ସାକୁଣିକୋ ହୁତ୍ୱା ବହୂ ସକୁଣେ ୱଧିତ୍ୱା ଇସ୍ସରଜନଂ ଉପଟ୍ଠହି। ତେସଂ ଦିନ୍ନାୱସେସେ ୱିକ୍କିଣାତି, ''ୱିକ୍କିତାୱସେସା ମାରେତ୍ୱା ଠପିତା ପୂତିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଯଥା ଉପ୍ପତିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତଥା ତେସଂ ଜଙ୍ଘଟ୍ଠୀନି ଚ ପକ୍ଖଟ୍ଠୀନି ଚ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ରାସିଂ କତ୍ୱା ଠପେତି, ତେ ପୁନଦିୱସେ ୱିକ୍କିଣାତି। ଅତିବହୂନଂ ପନ ଲଦ୍ଧକାଲେ ଅତ୍ତନୋପି ଅତ୍ଥାଯ ପଚାପେତି। ତସ୍ସେକଦିୱସଂ ରସଭୋଜନେ ପକ୍କେ ଏକୋ ଖୀଣାସୱୋ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ଗେହଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା, ''ମଯା ବହୂ ପାଣା ମାରେତ୍ୱା ଖାଦିତା, ଅଯ୍ୟୋ ଚ ମେ ଗେହଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ, ଅନ୍ତୋଗେହେ ଚ ରସଭୋଜନଂ ସଂୱିଜ୍ଜତି, ପିଣ୍ଡପାତମସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ତସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ପୂରେତ୍ୱା ରସପିଣ୍ଡପାତଂ ଦତ୍ୱା ଥେରଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପାପୁଣେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ଆହ। ଥେରୋ ''ଏୱଂ ହୋତୂ''ତି ଅନୁମୋଦନଂ ଅକାସି। ''ଭିକ୍ଖୱେ, ତଦା କତକମ୍ମୱସେନେତଂ ତିସ୍ସସ୍ସ ନିପ୍ଫନ୍ନଂ, ସକୁଣାନଂ ଅଟ୍ଠିଭେଦନନିସ୍ସନ୍ଦେନ ତିସ୍ସସ୍ସ ଗତ୍ତଞ୍ଚ ପୂତିକଂ ଜାତଂ, ଅଟ୍ଠୀନି ଚ ଭିନ୍ନାନି, ଖୀଣାସୱସ୍ସ ରସପିଣ୍ଡପାତଦାନନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ''ତି।

ପୂତିଗତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ନନ୍ଦଗୋପାଲକୱତ୍ଥୁ

ଦିସୋ ଦିସନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା କୋସଲଜନପଦେ ନନ୍ଦଗୋପାଲକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିନୋ ନନ୍ଦୋ ନାମ ଗୋପାଲକୋ ଗୋଯୂଥଂ ରକ୍ଖତି ଅଡ୍ଢୋ ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ। ସୋ କିର ଯଥା କେଣିଯୋ ଜଟିଲୋ ପଚ୍ଚଜ୍ଜାୱେସେନ, ଏୱଂ ଗୋପାଲକୱେସେନ ରାଜବଲିଂ ପରିହରନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ କୁଟୁମ୍ବଂ ରକ୍ଖତି। ସୋ କାଲେନ କାଲଂ ପଞ୍ଚ ଗୋରସେ ଆଦାଯ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସତି, ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି, ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଆଗମନତ୍ଥାଯ ସତ୍ଥାରଂ ଯାଚତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଞାଣପରିପାକଂ ଆଗମଯମାନୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପରିପକ୍କଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ତସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନାସନ୍ନେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସୀଦି। ନନ୍ଦୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପଣୀତଂ ପଞ୍ଚଗୋରସଦାନଂ ଅଦାସି। ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସତ୍ଥା ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ଦାନକଥାଦିଭେଦଂ ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେସି। କଥାପରିଯୋସାନେ ନନ୍ଦଗୋପାଲକୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ସତ୍ଥୁ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦୂରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ତିଟ୍ଠ, ଉପାସକା''ତି ନିୱତ୍ତିଯମାନୋ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତି। ଅଥ ନଂ ଏକୋ ଲୁଦ୍ଦକୋ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମାରେସି। ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ନଂ ଦିସ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଆହଂସୁ – ''ନନ୍ଦୋ, ଭନ୍ତେ, ଗୋପାଲକୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଇଧାଗତତ୍ତା ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ମାରିତୋ, ସଚେ ତୁମ୍ହେ ନାଗଚ୍ଛିସ୍ସଥ, ନାସ୍ସ ମରଣଂ ଅଭୱିସ୍ସା''ତି। ସତ୍ଥା , ''ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯି ଆଗତେପି ଅନାଗତେପି ତସ୍ସ ଚତସ୍ସୋ ଦିସା ଚତସ୍ସୋ ଅନୁଦିସା ଚ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସାପି ମରଣତୋ ମୁଚ୍ଚନୂପାଯୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଯଞ୍ହି ନେୱ ଚୋରା, ନ ୱେରିନୋ କରୋନ୍ତି, ତଂ ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋପଦୁଟ୍ଠଂ ମିଚ୍ଛାପଣିହିତଂ ଚିତ୍ତମେୱ କରୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୨।

''ଦିସୋ ଦିସଂ ଯଂ ତଂ କଯିରା, ୱେରୀ ୱା ପନ ୱେରିନଂ;

ମିଚ୍ଛାପଣିହିତଂ ଚିତ୍ତଂ, ପାପିଯୋ ନଂ ତତୋ କରେ''ତି।

ତତ୍ଥ ଦିସୋ ଦିସନ୍ତି ଚୋରୋ ଚୋରଂ। ''ଦିସ୍ୱା''ତି ପାଠସେସୋ। ଯଂ ତଂ କଯିରାତି ଯଂ ତଂ ତସ୍ସ ଅନଯବ୍ୟସନଂ କରେଯ୍ୟ। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଏକୋ ଏକସ୍ସ ମିତ୍ତଦୁବ୍ଭୀ ଚୋରୋ ପୁତ୍ତଦାରଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁ ଗୋମହିଂସାଦୀସୁ ଅପରଜ୍ଝନ୍ତୋ ଯସ୍ସ ଅପରଜ୍ଝତି, ତମ୍ପି ତଥେୱ ଅତ୍ତନି ଅପରଜ୍ଝନ୍ତଂ ଚୋରଂ ଦିସ୍ୱା, ୱେରି ୱା ପନ କେନଚିଦେୱ କାରଣେନ ବଦ୍ଧୱେରଂ ୱେରିଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କକ୍ଖଳଅତାଯ ଦାରୁଣତାଯ ଯଂ ତଂ ତସ୍ସ ଅନଯବ୍ୟସନଂ କରେଯ୍ୟ, ପୁତ୍ତଦାରଂ ୱା ପୀଳେଯ୍ୟ, ଖେତ୍ତାଦୀନି ୱା ନାସେଯ୍ୟ, ଜୀୱିତା ୱା ପନ ନଂ ୱୋରୋପେଯ୍ୟ, ଦସସୁ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥେସୁ ମିଚ୍ଛାଠପିତତ୍ତା ମିଚ୍ଛାପହିଣିତଂ ଚିତ୍ତଂ ପାପିଯୋ ନଂ ତତୋ କରେ ତଂ ପୁରିସଂ ତତୋ ପାପତରଂ କରେଯ୍ୟ। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେହି, ଦିସୋ ଦିସସ୍ସ ୱା ୱେରୀ ୱେରିନୋ ୱା ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟ, ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ୱା କରେଯ୍ୟ। ଇଦଂ ପନ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥେସୁ ମିଚ୍ଛାଠପିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପେତି, ଅତ୍ତଭାୱସତସହସ୍ସେସୁପି ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ଖିପିତ୍ୱା ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ଦେତୀତି।

ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପତ୍ତା। ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଦେସନା ଜାତା। ଉପାସକେନ ପନ ଭଣ୍ଡନ୍ତରେ କତକମ୍ମଂ ଭିକ୍ଖୂହି ନ ପୁଚ୍ଛିତଂ, ତସ୍ମା ସତ୍ଥାରା ନ କଥିତନ୍ତି।

ନନ୍ଦଗୋପାଲକଵତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସୋରେୟ୍ୟତ୍ଥେରଵତ୍ଥୁ

ନତଂ ମାତା ପିତା କୟିରାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାଵତ୍ଥିୟଂ ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ସୋରେୟ୍ୟତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଵତ୍ଥୁ ସୋରେୟ୍ୟନଗରେ ସମୁଟ୍ଠିତଂ, ସାଵତ୍ଥିୟଂ ନିଟ୍ଠାପେସି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ସାଵତ୍ଥିୟଂ ଵିହରନ୍ତେ ସୋରେୟ୍ୟନଗରେ ସୋରେୟ୍ୟସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ଏକେନ ସହାୟକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସୁଖୟାନକେ ନିସୀଦିତ୍ଵା ମହନ୍ତେନ ପରିଵାରେନ ନ୍ହାନତ୍ଥାୟ ନଗରା ନିକ୍ଖମି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ମହାକଚ୍ଚାୟନତ୍ଥେରୋ ସୋରେୟ୍ୟନଗରଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପଵିସିତୁକାମୋ ହୁତ୍ଵା ବହିନଗରେ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପାରୁପତି। ଥେରସ୍ସ ଚ ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣଂ ସରୀରଂ। ସୋରେୟ୍ୟସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ଵା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହୋ ଵତ ଅୟଂ ଵା ଥେରୋ ମମ ଭରିୟା ଭଵେୟ୍ୟ, ମମ ଵା ଭରିୟାୟ ସରୀରଵଣ୍ଣୋ ଏତସ୍ସ ସରୀରଵଣ୍ଣୋ ଵିୟ ଭଵେୟ୍ୟା''ତି। ତସ୍ସ ଚିନ୍ତିତମତ୍ତେୟେଵ ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ଅନ୍ତରଧାୟି, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ପାତୁରହୋସି। ସୋ ଲଜ୍ଜମାନୋ ୟାନକା ଓରୁୟ୍ହ ପଲାୟି। ପରିଜନୋ ତଂ ଅସଞ୍ଜାନନ୍ତୋ ''କିମେତ''ନ୍ତି ଆହ। ସାପି ତକ୍କସିଲମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ସହାୟକୋପିସ୍ସା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଵିଚରିତ୍ଵାପି ନାଦ୍ଦସ। ସବ୍ବେ ନ୍ହାୟିତ୍ଵା ଗେହଂ ଅଗମିଂସୁ। ''କହଂ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ''ତି ଚ ଵୁତ୍ତେ, ''ନ୍ହତ୍ଵା ଆଗତୋ ଭଵିସ୍ସତୀତି ମଞ୍ଞିମ୍ହା''ତି ଵଦିଂସୁ। ଅଥସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପରିୟେସିତ୍ଵା ଅପସ୍ସନ୍ତା ରୋଦିତ୍ଵା ପରିଦେଵିତ୍ଵା, ''ମତୋ ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି ମତକଭତ୍ତଂ ଅଦଂସୁ। ସା ଏକଂ ତକ୍କସିଲଗାମିଂ ସତ୍ଥଵାହଂ ଦିସ୍ଵା ୟାନକସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଅନୁବନ୍ଧି।

ଅଥ ନଂ ମନୁସ୍ସା ଦିସ୍ଵା, ''ଅମ୍ହାକଂ ୟାନକସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଅନୁଗଚ୍ଛତି, ମୟଂ 'କସ୍ସେସା ଦାରିକା'ତି ତଂ ନ ଜାନାମା''ତି ଵଦିଂସୁ। ସାପି ''ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ ୟାନକଂ ପାଜେଥ, ଅହଂ ପଦସା ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ଦିକଂ ଦତ୍ଵା ଏକସ୍ମିଂ ୟାନକେ ଓକାସଂ କାରେସି। ମନୁସ୍ସା ଚିନ୍ତୟିଂସୁ – ''ତକ୍କସିଲନଗରେ ଅମ୍ହାକଂ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ଭରିୟା ନତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସାମ, ମହାପଣ୍ଣାକାରୋ ନୋ ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି। ତେ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ଵା, ''ସାମି, ଅମ୍ହେହି ତୁମ୍ହାକଂ ଏକଂ ଇତ୍ଥିରତନଂ ଆନୀତ''ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ଵା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଵୟାନୁରୂପଂ ଅଭିରୂପଂ ପାସାଦିକଂ ଦିସ୍ଵା ଉପ୍ପନ୍ନସିନେହୋ ଗେହେ ଅକାସି। ପୁରିସା ହି ଇତ୍ଥିୟୋ, ଇତ୍ଥିୟୋ ଵା ପୁରିସା ଅଭୂତପୁବ୍ବା ନାମ ନତ୍ଥି। ପୁରିସୋ ହି ପରସ୍ସ ଦାରେସୁ ଅତିଚରିତ୍ଵା କାଲଂ କତ୍ଵା ବହୂନି ଵସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ନିରୟେ ପଚ୍ଚିତ୍ଵା ମନୁସ୍ସଜାତିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଅତ୍ତଭାଵସତେ ଇତ୍ଥିଭାଵଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋପି କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ପୂରିତପାରମୀ ଅରିୟସାଵକୋ ସଂସାରେ ସଂସରନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାଵେ କମ୍ମାରକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ପରଦାରକମ୍ମଂ କତ୍ଵା ନିରୟେ ପଚ୍ଚିତ୍ଵା ପକ୍କାଵସେସେନ ଚୁଦ୍ଦସସୁ ଅତ୍ତଭାଵେସୁ ପୁରିସସ୍ସ ପାଦପରିଚାରିକା ଇତ୍ଥୀ ଅହୋସି, ସତ୍ତସୁ ଅତ୍ତଭାଵେସୁ ବୀଜୁଦ୍ଧରଣଂ ପାପୁଣି। ଇତ୍ଥିୟୋ ପନ ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ଵା ଇତ୍ଥିଭାଵେ ଛନ୍ଦଂ ଵିରାଜେତ୍ଵା, ''ଇଦଂ ନୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୁରିସତ୍ତଭାଵପଟିଲାଭାୟ ସଂଵତ୍ତତୂ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ଵା କାଲଂ କତ୍ଵା ପୁରିସତ୍ତଭାଵଂ ପଟିଲଭନ୍ତି, ପତିଦେଵତା ହୁତ୍ଵା ସାମିକେ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଵସେନାପି ପୁରିସତ୍ତଭାଵଂ ପଟିଲଭନ୍ତେଵ।

ଅୟଂ ପନ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ଥେରେ ଅୟୋନିସୋ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ଵା ଇମସ୍ମିଂୟେଵ ଅତ୍ତଭାଵେ ଇତ୍ଥିଭାଵଂ ପଟିଲଭି। ତକ୍କସିଲାୟଂ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂଵାସମନ୍ଵାୟ ପନ ତସ୍ସା କୁଚ୍ଛିୟଂ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠାସି। ସା ଦସମାସଚ୍ଚୟେନ ପୁତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ଵା ତସ୍ସ ପଦସା ଗମନକାଲେ ଅପରମ୍ପି ପୁତ୍ତଂ ପଟିଲଭି। ଏଵମସ୍ସା କୁଚ୍ଛିୟଂ ଵୁତ୍ଥା ଦ୍ଵେ, ସୋରେୟ୍ୟନଗରେ ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ନିବ୍ବତ୍ତା ଦ୍ଵେତି ଚତ୍ତାରୋ ପୁତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ସୋରେୟ୍ୟନଗରତୋ ତସ୍ସା ସହାୟକୋ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ସୁଖୟାନକେ ନିସିନ୍ନୋ ନଗରଂ ପାଵିସି। ଅଥ ନଂ ସା ଉପରିପାସାଦତଲେ ଵାତପାନଂ ଵିଵରିତ୍ଵା ଅନ୍ତରଵୀଥିଂ ଓଲୋକୟମାନା ଠିତା ଦିସ୍ଵା ସଞ୍ଜାନିତ୍ଵା ଦାସିଂ ପେସେତ୍ଵା ପକ୍କୋସାପେତ୍ଵା ମହାତଲେ ନିସୀଦାପେତ୍ଵା ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ଅକାସି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଆହ – ''ଭଦ୍ଦେ, ତ୍ଵଂ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଅମ୍ହେହି ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା, ଅଥ ଚ ପନ ନୋ ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ କରୋସି, ଜାନାସି ତ୍ଵଂ ଅମ୍ହେ''ତି। ''ଆମ, ସାମି, ଜାନାମି, ନନୁ ତୁମ୍ହେ ସୋରେୟ୍ୟନଗରଵାସିନୋ''ତି? ''ଆମ, ଭଦ୍ଦେ''ତି। ସା ମାତାପିତୂନଞ୍ଚ ଭରିୟାୟ ଚ ପୁତ୍ତାନଞ୍ଚ ଅରୋଗଭାଵଂ ପୁଚ୍ଛି। ଇତରୋ ''ଆମ, ଭଦ୍ଦେ, ଅରୋଗା''ତି ଵତ୍ଵା ''ଜାନାସି ତ୍ଵଂ ଏତେ''ତି ଆହ। ''ଆମ ସାମି, ଜାନାମି। ତେସଂ ଏକୋ ପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ କହଂ, ସାମୀ''ତି? ''ଭଦ୍ଦେ, ମା ଏତଂ କଥେହି, ମୟଂ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଦିଵସଂ ସୁଖୟାନକେ ନିସୀଦିତ୍ଵା ନ୍ହାୟିତୁଂ ନିକ୍ଖନ୍ତା ନେଵସ୍ସ ଗତିଂ ଜାନାମ, ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଵିଚରିତ୍ଵା ତଂ ଅଦିସ୍ଵା ମାତାପିତୂନଂ ଆରୋଚୟିମ୍ହା, ତେପିସ୍ସ ରୋଦିତ୍ଵା କନ୍ଦିତ୍ଵା ପେତକିଚ୍ଚଂ କରିଂସୂ''ତି। ''ଅହଂ

ସୋ, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅପେହି, ଭଦ୍ଦେ, କିଂ କଥେସି ମୟ୍ହଂ ସହାୟୋ ଦେୱକୁମାରୋ ୱିୟ ଏକୋ ପୁରିସୋ’’ତି? ‘‘ହୋତୁ, ସାମି, ଅହଂ ସୋ’’ତି। ‘‘ଅଥ ଇଦଂ କିଂ ନାମା’’ତି? ‘‘ତଂ ଦିୱସଂ ତେ ଅୟ୍ୟୋ ମହାକଚ୍ଚାୟନତ୍ଥେରୋ ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି। ଅହଂ ଅୟ୍ୟଂ ମହାକଚ୍ଚାୟନତ୍ଥେରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, ‘‘ଅହୋ ୱତ ଅୟଂ ୱା ଥେରୋ ମମ ଭରିୟା ଭୱେୟ୍ୟ , ଏତସ୍ସ ୱା ସରୀରୱଣ୍ଣୋ ୱିୟ ମମ ଭରିୟାୟ ସରୀରୱଣ୍ଣୋ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି ଚିନ୍ତେସିଂ। ଚିନ୍ତିତକ୍ଖଣେୟେୱ ମେ ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ଅନ୍ତରଧାୟି, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ପାତୁଭୱି। ଅଥାହଂ ଲଜ୍ଜମାନା କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୁଣିତ୍ୱା ତତୋ ପଲାୟିତ୍ୱା ଇଧାଗତା, ସାମୀତି।

‘‘ଅହୋ ୱତ ତେ ଭାରିୟଂ କମ୍ମଂ କତଂ, କସ୍ମା ମୟ୍ହଂ ନାଚିକ୍ଖି, ଅପିଚ ପନ ତେ ଥେରୋ ଖମାପିତୋ’’ତି? ‘‘ନ ଖମାପିତୋ, ସାମି। ଜାନାସି ପନ ତ୍ୱଂ କହଂ ଥେରୋ’’ତି? ‘‘ଇମମେୱ ନଗରଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱିହରତୀ’’ତି। ‘‘ସଚେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ଇଧାଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ଅହଂ ମମ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଭିକ୍ଖାହାରଂ ଦଦେୟ୍ୟଂ, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ସୀଘଂ ସକ୍କାରଂ କରୋହି, ଅମ୍ହାକଂ ଅୟ୍ୟଂ ଖମାପେସ୍ସାମା’’ତି ସୋ ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ସ୍ୱେ ମୟ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ନନୁ ତ୍ୱଂ, ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତ, ଆଗନ୍ତୁକୋସୀ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ମା ଅମ୍ହାକଂ ଆଗନ୍ତୁକଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛଥ, ସ୍ୱେ ମେ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ଥେରୋ ଅଧିୱାସେସି, ଗେହେପି ଥେରସ୍ସ ମହାସକ୍କାରୋ ପଟିୟତ୍ତୋ। ଥେରୋ ପୁନଦିୱସେ ତଂ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପଣୀତେନାହାରେନ ପରିୱିସିତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ଗହେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମୟ୍ହଂ ସହାୟିକାୟ ଖମଥା’’ତି ଆହ। ‘‘କିମେତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅୟଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବେ ମୟ୍ହଂ ପିୟସହାୟକୋ ହୁତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଏୱଂ ନାମ ଚିନ୍ତେସି, ଅଥସ୍ସ ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ଅନ୍ତରଧାୟି, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ପାତୁଭୱି, ଖମଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଉଟ୍ଠହଥ, ଖମାମି ୱୋ ଅହ’’ନ୍ତି। ଥେରେନ ‘‘ଖମାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତମତ୍ତେୟେୱ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ଅନ୍ତରଧାୟି, ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ପାତୁଭୱି।

ପୁରିସଲିଙ୍ଗେ ପାତୁଭୂତମତ୍ତେୟେୱ ତଂ ତକ୍କସିଲାୟ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ସମ୍ମ ସହାୟକ, ଇମେ ଦ୍ୱେ ଦାରକା ତୱ କୁଚ୍ଛିୟଂ ୱୁଟ୍ଠତ୍ତା ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ନିବ୍ବତ୍ତତ୍ତା ଉଭିନ୍ନମ୍ପିନୋ ପୁତ୍ତା ଏୱ, ଇଧେୱ ୱସିସ୍ସାମ, ମା ଉକ୍କଣ୍ଠୀ’’ତି। ‘‘ସମ୍ମ, ଅହଂ ଏକେନତ୍ତଭାୱେନ ପଠମଂ ପୁରିସୋ ହୁତ୍ୱା ଇତ୍ଥିଭାୱଂ ପତ୍ୱା ପୁନ ପୁରିସୋ ଜାତୋତି ୱିପ୍ପକାରପ୍ପତ୍ତୋ, ପଠମଂ ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଦ୍ୱେ ପୁତ୍ତା ନିବ୍ବତ୍ତା, ଇଦାନି ମେ କୁଚ୍ଛିତୋ ଦ୍ୱେ ପୁତ୍ତା ନିକ୍ଖନ୍ତା, ସ୍ୱାହଂ ଏକେନତ୍ତଭାୱେନ ୱିପ୍ପକାରପ୍ପତ୍ତୋ, ପୁନ ‘ଗେହେ ୱସିସ୍ସତୀ’ତି ସଞ୍ଞଂ ମା କରି, ଅହଂ ମମ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି। ଇମେ ଦ୍ୱେ ଦାରକା ତୱ ଭାରାତି, ଇମେସୁ ମା ପମଜ୍ଜୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁତ୍ତେ ସୀସେ ପରିଚୁମ୍ବିତ୍ୱା ପରିମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉରେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ପିତୁ ନିୟ୍ୟାଦେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ୟାଚି। ଥେରୋପି ନଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତ୍ୱାୱ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଅଗମାସି। ତସ୍ସ ସୋରେୟ୍ୟତ୍ଥେରୋତି ନାମଂ ଅହୋସି। ଜନପଦୱାସିନୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ସଙ୍ଖୁଭିତ୍ୱା କୋତୂହଲଜାତା ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ଏୱଂ କିର, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଆୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏୱରୂପମ୍ପି କାରଣଂ ନାମ ହୋତି’’? ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ କୁଚ୍ଛିୟଂ କିର ଦ୍ୱେ ପୁତ୍ତା ନିବ୍ବତ୍ତା, ତୁମ୍ହେ ପଟିଚ୍ଚ ଦ୍ୱେ ଜାତା, ତେସଂ ୱୋ କତରେସୁ ବଲୱସିନେହୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘କୁଚ୍ଛିୟଂ ୱୁଟ୍ଠକେସୁ, ଆୱୁସୋ’’ତି। ଆଗତାଗତା ନିବଦ୍ଧଂ ତଥେୱ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ।

ଥେରୋ ‘‘କୁଚ୍ଛିୟଂ ୱୁତ୍ତକେସୁ ଏୱ ସିନେହୋ ବଲୱା’’ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥେନ୍ତୋ ହରାୟମାନୋ ଏକୋୱ ନିସୀଦତି, ଏକୋୱ ତିଟ୍ଠତି। ସୋ ଏୱଂ ଏକତ୍ତୂପଗତୋ ଅତ୍ତଭାୱେ ଖୟୱୟଂ ସମ୍ପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥ ନଂ ଆଗତାଗତା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ କିର ନାମ ଅହୋସୀ’’ତି? ‘‘ଆମାୱୁସୋ’’ତି। ‘‘କତରେସୁ ସିନେହୋ ବଲୱା’’ତି? ‘‘ମୟ୍ହଂ କତ୍ଥଚି ସିନେହୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଅୟଂ ଅଭୂତଂ କଥେସି, ପୁରିମଦିୱସେସୁ ‘କୁଚ୍ଛିୟଂ ୱୁଟ୍ଠପୁତ୍ତେସୁ ସିନେହୋ ବଲୱା’ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ‘ମୟ୍ହଂ କତ୍ଥଚି ସିନେହୋ ନତ୍ଥୀ’ତି ୱଦତି, ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତି, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତି, ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମାପଣିହିତେନ ଚିତ୍ତେନ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନ କତ୍ଥଚି ସିନେହୋ ଜାତୋ, ୟଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ନେୱ ମାତା, ନ ପିତା କାତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତଂ ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ପୱତ୍ତଂ ସମ୍ମାପଣିହିତଂ ଚିତ୍ତମେୱ ଦେତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୩।

‘‘ନ ତଂ ମାତା ପିତା କୟିରା, ଅଞ୍ଞେ ୱାପି ଚ ଞାତକା;

ସମ୍ମାପଣିହିତଂ ଚିତ୍ତଂ, ସେୟ୍ୟସୋ ନଂ ତତୋ କରେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନ ତନ୍ତି ତଂ କାରଣଂ ନେୱ ମାତା କରେୟ୍ୟ, ନ ପିତା, ନ ଅଞ୍ଞେ ଞାତକା। ସମ୍ମାପଣିହିତନ୍ତି ଦସସୁ କୁସଲକମ୍ମପଥେସୁ ସମ୍ମା ଠପିତଂ। ସେୟ୍ୟସୋନଂ ତତୋ କରେତି ତତୋ କାରଣତୋ ସେୟ୍ୟସୋ ନଂ ୱରତରଂ ଉତ୍ତରିତରଂ କରେୟ୍ୟ, କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମାତାପିତରୋ ହି ପୁତ୍ତାନଂ

ଧନଂ ଦଦମାନା ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ କମ୍ମଂ ଅକତ୍ୱା ସୁଖେନ ଜୀୱିକକପ୍ପନଂ ଧନଂ ଦାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି। ୱିସାଖାଯ ମାତାପିତରୋପି ତାୱ ମହଦ୍ଧନା ମହାଭୋଗା, ତସ୍ସା ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ସୁଖେନ ଜୀୱିକକପ୍ପନଂ ଧନଂ ଅଦଂସୁ। ଚତୂସୁ ପନ ଦୀପେସୁ ଚକ୍କୱତ୍ତିସିରିଂ ଦାତୁଂ ସମତ୍ଥା ମାତାପିତରୋପି ନାମ ପୁତ୍ତାନଂ ନତ୍ଥି, ପଗେୱ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ପଠମଜ୍ଝାନାଦିସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱା, ଲୋକୁତ୍ତରସମ୍ପତ୍ତିଦାନେ କଥାୱ ନତ୍ଥି, ସମ୍ମାପଣିହିତଂ ପନ ଚିତ୍ତଂ ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦାତୁଂ ସକ୍କୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସେୟ୍ୟସୋ ନଂ ତତୋ କରେ''ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପତ୍ତା। ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଜାତାତି।

ସୋରେୟ୍ୟତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

ଚିତ୍ତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତତିୟୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୪। ପୁପ୍ଫୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଥୱିକଥାପସୁତପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

କୋଇମଂ ପଥୱିଂ ୱିଚେସ୍ସତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ପଥୱିକଥାପସୁତେ ପଞ୍ଚସତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ଜନପଦଚାରିକଂ ଚରିତ୍ୱା ଜେତୱନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନା ଅତ୍ତନା ଗତଗତଟ୍ଠାନେସୁ ‘‘ଅସୁକଗାମତୋ ଅସୁକଗାମଗମନଟ୍ଠାନେ ସମଂ ୱିସମଂ କଦ୍ଦମବହୁଲଂ ସକ୍ଖରବହୁଲଂ କାଳମତ୍ତିକଂ ତମ୍ବମତ୍ତିକ’’ନ୍ତି ପଥୱିକଥଂ କଥେସୁଂ। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହେହି ୱିଚରିତଟ୍ଠାନେ ପଥୱିକଥାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଏସା ବାହିରପଥୱୀ ନାମ, ତୁମ୍ହେହି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକପଥୱିଯଂ ପରିକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି –

୪୪।

‘‘କୋ ଇମଂ ପଥୱିଂ ୱିଚେସ୍ସତି,

ଯମଲୋକଞ୍ଚ ଇମଂ ସଦେୱକଂ;

କୋ ଧମ୍ମପଦଂ ସୁଦେସିତଂ,

କୁସଲୋ ପୁପ୍ଫମିୱ ପଚେସ୍ସତି।

୪୫।

‘‘ସେଖୋ ପଥୱିଂ ୱିଚେସ୍ସତି,

ଯମଲୋକଞ୍ଚ ଇମଂ ସଦେୱକଂ;

ସେଖୋ ଧମ୍ମପଦଂ ସୁଦେସିତଂ,

କୁସଲୋ ପୁପ୍ଫମିୱ ପଚେସ୍ସତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ କୋ ଇମନ୍ତି କୋ ଇମଂ ଅତ୍ତଭାୱସଙ୍ଖାତଂ ପଥୱିଂ। ୱିଚେସ୍ସତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଞାଣେନ ୱିଚିନିସ୍ସତି ୱିଜାନିସ୍ସତି, ପଟିୱିଜ୍ଝିସ୍ସତି, ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯମଲୋକଞ୍ଚାତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଅପାଯଲୋକଞ୍ଚ। ଇମଂ ସଦେୱକନ୍ତି ଇମଂ ମନୁସ୍ସଲୋକଞ୍ଚ ଦେୱଲୋକେନ ସଦ୍ଧିଂ କୋ ୱିଚେସ୍ସତି ୱିଚିନିସ୍ସତି ୱିଜାନିସ୍ସତି ପଟିୱିଜ୍ଝିସ୍ସତି ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସତୀତି ପୁଚ୍ଛି। କୋଧମ୍ମପଦଂ ସୁଦେସିତନ୍ତି ଯଥାସଭାୱତୋ କଥିତତ୍ତା ସୁଦେସିତଂ ସତ୍ତତିଂସବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମସଙ୍ଖାତଂ ଧମ୍ମପଦଂ କୁସଲୋ ମାଲାକାରୋ ପୁପ୍ଫଂ ୱିଚିନନ୍ତୋ ୱିଯ କୋପଚେସ୍ସତି ୱିଚିନିସ୍ସତି ୱିଜାନିସ୍ସତି ଉପପରିକ୍ଖିସ୍ସତି ପଟିୱିଜ୍ଝିସ୍ସତି, ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେଖୋତି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାତି ଇମା ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ସିକ୍ଖନତୋ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଟ୍ଠଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଟ୍ଠା ସତ୍ତୱିଧୋ ସେଖୋ ଇମଂ ଅତ୍ତଭାୱସଙ୍ଖାତଂ ପଥୱିଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ତତୋ ଛନ୍ଦରାଗଂ ଅପକଡ୍ଢନ୍ତୋ ୱିଚେସ୍ସତି ୱିଚିନିସ୍ସତି ୱିଜାନିସ୍ସତି ପଟିୱିଜ୍ଝିସ୍ସତି ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସତି। ଯମଲୋକଞ୍ଚାତି ତଂ ଯଥାୱୁତ୍ତପକାରଂ ଯମଲୋକଞ୍ଚ ଇମଂ ମନୁସ୍ସଲୋକଞ୍ଚ ସହ ଦେୱେହି ସଦେୱକଂ ସ୍ୱେୱ ୱିଚେସ୍ସତି ୱିଚିନିସ୍ସତି ୱିଜାନିସ୍ସତି ପଟିୱିଜ୍ଝିସ୍ସତି ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସତି। ସେଖୋତି ସ୍ୱେୱ ସତ୍ତୱିଧୋ ସେଖୋ, ଯଥା ନାମ କୁସଲୋ ମାଲାକାରୋ ପୁପ୍ଫାରାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତରୁଣମକୁଳଆନି ଚ ପାଣକୱିଦ୍ଧାନି ଚ ମିଲାତାନି ଚ ଗଣ୍ଠିକଜାତାନି ଚ ପୁପ୍ଫାନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ସୋଭନାନି ସୁଜାତସୁଜାତାନେୱ ପୁପ୍ଫାନି ୱିଚିନାତି, ଏୱମେୱ ଇମଂ ସୁକଥିତଂ ସୁନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମପଦମ୍ପି ପଞ୍ଞାଯ ପଚେସ୍ସତି ୱିଚିନିସ୍ସତି ଉପପରିକ୍ଖିସ୍ସତି ପଟିୱିଜ୍ଝିସ୍ସତି ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସତୀତି ସତ୍ଥା ସଯମେୱ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି।

ଦେସନାଓସାନେ ପଞ୍ଚସତାପି ଭିକ୍ଖୂ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ପଥୱିକଥାପସୁତପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ମରୀଚିକମ୍ମଟ୍ଠାନିକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଫେଣୂପମନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ମରୀଚିକମ୍ମଟ୍ଠାନିକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା, ''ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଘଟେତ୍ୱା ୱାଯମିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ''ୱିସେସେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେସ୍ସାମୀ''ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମରୀଚିଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଯଥା ଅଯଂ ଗିମ୍ହସମଯେ ଉଟ୍ଠିତା ମରୀଚି ଦୂରେ ଠିତାନଂ ରୂପଗତା ୱିଯ ପଞ୍ଞାଯତି, ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ନେୱ ପଞ୍ଞାଯତି, ଅଯଂ ଅତ୍ତଭାୱୋପି ଉପ୍ପାଦୱଯଟ୍ଠେନ ଏୱରୂପୋ''ତି ମରୀଚିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଗ୍ଗକିଲନ୍ତୋ ଅଚିରୱତିଯଂ ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଚଣ୍ଡସୋତତୀରେ ରୁକ୍ଖଚ୍ଛାଯାଯ ନିସିନ୍ନୋ ଉଦକୱେଗାଭିଘାତେନ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ମହନ୍ତେ ମହନ୍ତେ ଫେଣପିଣ୍ଡେ ଭିଜ୍ଜମାନେ ଦିସ୍ୱା, ''ଅଯଂ ଅତ୍ତଭାୱୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭିଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ଏୱରୂପୋଯେୱା''ତି ଆରମ୍ମଣଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ଠିତୋୱ ତଂ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଏୱମେୱ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏୱରୂପୋୱାଯଂ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଫେଣପିଣ୍ଡୋ ୱିଯ ମରୀଚି ୱିଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନଭିଜ୍ଜନସଭାୱୋଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୬।

''ଫେଣୂପମଂ କାଯମିମଂ ୱିଦିତ୍ୱା,

ମରୀଚିଧମ୍ମଂ ଅଭିସମ୍ବୁଧାନୋ;

ଛେତ୍ୱାନ ମାରସ୍ସ ପପୁପ୍ଫକାନି,

ଅଦସ୍ସନଂ ମଚ୍ଚୁରାଜସ୍ସ ଗଚ୍ଛେ''ତି।

ତତ୍ଥ ଫେଣୂପମନ୍ତି ଇମଂ କେସାଦିସମୂହସଙ୍ଖାତଂ କାଯଂ ଅବଲଦୁବ୍ବଲଟ୍ଠେନ ଅନଦ୍ଧନିଯତାୱକାଲିକଟ୍ଠେନ ଫେଣପିଣ୍ଡସରିକ୍ଖକୋତି ୱିଦିତ୍ୱା। ମରୀଚିଧମ୍ମନ୍ତି ଯଥା ମରୀଚି ଦୂରେ ଠିତାନଂ ରୂପଗତା ୱିଯ ଗଯ୍ହୂପଗା ୱିଯ ହୋତି, ସନ୍ତିକେ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ରିତ୍ତା ତୁଚ୍ଛା ଅଗଯ୍ହୂପଗା ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱମେୱ ଖଣିକଇତ୍ତରପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ଅଯଂ କାଯୋପି ମରୀଚିଧମ୍ମୋତି ଅଭିସମ୍ବୁଧାନୋ ବୁଜ୍ଝନ୍ତୋ, ଜାନନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମାରସ୍ସ ପପୁପ୍ଫକାନୀତି ମାରସ୍ସ ପପୁପ୍ଫକସଙ୍ଖାତାନି ତେଭୂମକାନି ୱଟ୍ଟାନି ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ମଚ୍ଚୁରାଜସ୍ସ ଅଦସ୍ସନଂ ଅୱିସଯଂ ଅମତମହାନିବ୍ବାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ଥେରୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ସରୀରଂ ଥୋମେନ୍ତୋ ୱଣ୍ଣେନ୍ତୋ ୱନ୍ଦନ୍ତୋୱ ଆଗତୋତି।

ମରୀଚିକମ୍ମଟ୍ଠାନିକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ୱିଟଟୂଭୱତ୍ଥୁ

ପୁପ୍ଫାନିହେୱ ପଚିନନ୍ତନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ସପରିସଂ ମହୋଘେନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ମାରିତଂ ୱିଟଟୂଭଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତତ୍ରାଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥା – ସାୱତ୍ଥିଯଞ୍ହି ମହାକୋସଲରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ ପସେନଦିକୁମାରୋ ନାମ। ୱେସାଲିଯଂ ଲିଚ୍ଛୱିରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ ଲିଚ୍ଛୱିକୁମାରୋ ମହାଲି ନାମ, କୁସିନାରାଯଂ ମଲ୍ଲରାଜପୁତ୍ତୋ ବନ୍ଧୁଲୋ ନାମାତି ଇମେ ତଯୋ ଦିସାପାମୋକ୍ଖସ୍ସାଚରିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିପ୍ପୁଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବହିନଗରେ ସାଲାଯ ସମାଗତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଆଗତକାରଣଞ୍ଚ କୁଲଞ୍ଚ ନାମଞ୍ଚ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସହାଯକା ହୁତ୍ୱା ଏକତୋୱ ଆଚରିଯଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖନ୍ତା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଉଗ୍ଗହିତସିପ୍ପା ଆଚରିଯଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଏକତୋୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସକସକଟ୍ଠାନାନି ଅଗମଂସୁ। ତେସୁ ପସେନଦିକୁମାରୋ ପିତୁ ସିପ୍ପଂ

ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପସନ୍ନେନ ପିତରା ରଜ୍ଜେ ଅଭିସିତ୍ତୋ। ମହାଲିକୁମାରୋ ଲିଚ୍ଛୱୀନଂ ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ମହନ୍ତେନ ଉସ୍ସାହେନ ଦସ୍ସେସି, ତସ୍ସ ଅକ୍ଖୀନି ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅଗମଂସୁ। ଲିଚ୍ଛୱିରାଜାନୋ ‘‘ଅହୋ ୱତ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ ଅକ୍ଖିୱିନାସଂ ପତ୍ତୋ, ନ ନଂ ପରିଚ୍ଚଜିସ୍ସାମ, ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମ ନ’’ନ୍ତି ତସ୍ସ ସତସହସ୍ସୁଟ୍ଠାନକଂ ଏକଂ ଦ୍ୱାରଂ ଅଦଂସୁ। ସୋ ତଂ ନିସ୍ସାଯ ପଞ୍ଚସତେ ଲିଚ୍ଛୱିରାଜପୁତ୍ତେ ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖାପେନ୍ତୋ ୱସି। ବନ୍ଧୁଲକୁମାରୋ ସଟ୍ଠିଂ ସଟ୍ଠିଂ ୱେଳୁଯୋ ଗହେତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଅଯସଲାକଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଟ୍ଠିକଲାପେ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଠପିତେ ମଲ୍ଲରାଜକୁଲେହି ‘‘ଇମେ କପ୍ପେତୂ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ଅସୀତିହତ୍ଥଂ ଆକାସଂ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘିତ୍ୱା ଅସିନା କପ୍ପେନ୍ତୋ ଅଗମାସି। ସୋ ଓସାନକଲାପେ ଅଯସଲାକାଯ ‘‘କିରୀ’’ତି ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘କିଂ ଏତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସବ୍ବକଲାପେସୁ ଅଯସଲାକାନଂ ଠପିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅସିଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ରୋଦମାନୋ ‘‘ମଯ୍ହଂ ଏତ୍ତକେସୁ ଞାତିସୁହଜ୍ଜେସୁ ଏକୋପି ସସିନେହୋ ହୁତ୍ୱା ଇମଂ କାରଣଂ ନାଚିକ୍ଖି। ସଚେ ହି ଅହଂ ଜାନେଯ୍ୟଂ, ଅଯସଲାକାଯ ସଦ୍ଦଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେନ୍ତୋୱ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ସବ୍ବେପିମେ ମାରେତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ କରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ମାତାପିତୂନଂ କଥେସି। ତେହି ‘‘ପୱେଣିରଜ୍ଜଂ ନାମ, ତାତ, ଇଦଂ ନ ଲବ୍ଭା ଏୱଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ନାନପ୍ପକାରେନ ୱାରିତୋ ‘‘ତେନ ହି ମମ ସହାଯକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ସାୱତ୍ଥିଂ ଅଗମାସି।

ପସେନଦି କୋସଲୋ ରାଜା ତସ୍ସାଗମନଂ ସୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ସକ୍କାରେନ ତଂ ନଗରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ସେନାପତିଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସୋ ମାତାପିତରୋ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ରାଜା ଉପରିପାସାଦେ ଠିତୋ ଅନ୍ତରୱୀଥିଂ ଓଲୋକଯମାନୋ ‘‘ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଚୂଳଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ୱିସାଖାଯ ସୁପ୍ପୱାସାଯା’’ତି ଏତେସଂ ଗେହେ ନିଚ୍ଚଂ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚତ୍ଥାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଅନେକସହସ୍ସେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘କହଂ, ଅଯ୍ୟା, ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଦେୱ, ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗେହେ ନିଚ୍ଚଭତ୍ତସଲାକଭତ୍ତଗିଲାନଭତ୍ତାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଦେୱସିକଂ ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନି ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଚୂଳଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗେହେ ପଞ୍ଚସତାନି, ତଥା ୱିସାଖାଯ ତଥା ସୁପ୍ପୱାସାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସଯମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଉପଟ୍ଠହିତୁକାମୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ସହତ୍ଥା ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚହି ମେ ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିବଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ମହାରାଜ ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଏକଟ୍ଠାନେ ନିବଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖଂ ନ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ବହୂ ଜନା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଆଗମନଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ନିବଦ୍ଧଂ ପେସେଥା’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଭାରଂ ଅକାସି। ରାଜା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଆଗତେ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ଇମେ ନାମ ପରିୱିସନ୍ତୂ’’ତି ଅୱିଚାରେତ୍ୱାୱ ସତ୍ତାହଂ ସଯମେୱ ପରିୱିସିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ପମଜ୍ଜମକାସି। ରାଜକୁଲେ ନାମ ଅନାଣତ୍ତା ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପରିୱିସିତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତି ‘‘ନ ମଯଂ ଇଧ ଠାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମା’’ତି ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ପକ୍କମିଂସୁ। ରାଜା ଦୁତିଯଦିୱସେପି ପମଜ୍ଜି, ଦୁତିଯଦିୱସେପି ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ପକ୍କମିଂସୁ। ତତିଯଦିୱସେପି ପମଜ୍ଜି, ତଦା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଏକକମେୱ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ପକ୍କମିଂସୁ। ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତା ନାମ କାରଣୱସିକା ହୋନ୍ତି, କୁଲାନଂ ପସାଦଂ ରକ୍ଖନ୍ତି। ତଥାଗତସ୍ସ ଚ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋତି ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା, ଖେମା ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣାତି ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱିକା, ଉପାସକେସୁ ଚିତ୍ତୋ, ଗହପତି, ହତ୍ଥକୋ ଆଳୱକୋତି ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗୋପାସକା, ଉପାସିକାସୁ ୱେଳୁକଣ୍ଡକୀ ନନ୍ଦମାତା, ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରାତି ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗୋପାସିକା, ଇତି ଇମେ ଅଟ୍ଠ ଜନେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଠାନନ୍ତରପତ୍ତା ସବ୍ବେପି ସାୱକା ଏକଦେସେନ ଦସନ୍ନଂ ପାରମୀନଂ ପୂରିତତ୍ତା ମହାପୁଞ୍ଞା ଅଭିନୀହାରସମ୍ପନ୍ନା। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋପି କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ପୂରିତପାରମୀ ଅଭିନୀହାରସମ୍ପନ୍ନୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ଅତ୍ତନୋ କାରଣୱସିକତାଯ କୁଲସ୍ସ ପସାଦଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ତଂ ଏକକମେୱ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପରିୱିସିଂସୁ।

ରାଜା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଗତକାଲେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯାନି ତଥେୱ ଠିତାନି ଦିସ୍ୱା, ‘‘କିଂ, ଅଯ୍ୟା, ନାଗମିଂସୂ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଏକକୋୱ ଆଗତୋ ଦେୱା’’ତି ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଅଦ୍ଧା ଏତ୍ତକଂ ମେ ଭତ୍ତଚ୍ଛେଦନମକଂସୂ’’ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ କୁଦ୍ଧୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଯା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଭିକ୍ଖା ପଟିଯତ୍ତା, ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ କିର ଏକକୋୱାଗତୋ, ପଟିଯତ୍ତା ଭିକ୍ଖା ତଥେୱ ଠିତା, ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ମମ ଗେହେ ସଞ୍ଞଂ ନ କରିଂସୁ, କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’ନ୍ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦୋସଂ ଅୱତ୍ୱା, ‘‘ମହାରାଜ, ମମ ସାୱକାନଂ ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସୋ ନତ୍ଥି, ତେନ ନ ଗତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା କୁଲାନଂ ଅନୁପଗମନକାରଣଞ୍ଚ ଉପଗମନକାରଣଞ୍ଚ ପକାସେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ଇମଂ ସୁତ୍ତମାହ –

‘‘ନୱହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ କୁଲଂ ଅନୁପଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ନାଲଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ, ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ନାଲଂ ଉପନିସୀଦିତୁଂ। କତମେହି ନୱହି? ନ ମନାପେନ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠେନ୍ତି, ନ ମନାପେନ ଅଭିୱାଦେନ୍ତି, ନ ମନାପେନ ଆସନଂ ଦେନ୍ତି, ସନ୍ତମସ୍ସ ପରିଗୁହନ୍ତି, ବହୁକମ୍ପି ଥୋକଂ ଦେନ୍ତି, ପଣୀତମ୍ପି ଲୂଖଂ ଦେନ୍ତି, ଅସକ୍କଚ୍ଚଂ ଦେନ୍ତି ନୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ, ନ ଉପନିସୀଦନ୍ତି ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ, ଭାସିତମସ୍ସ ନ ସୁସ୍ସୂସନ୍ତି । ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନୱହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ କୁଲଂ ଅନୁପଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ନାଲଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ, ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ନାଲଂ ଉପନିସୀଦିତୁଂ।

‘‘ନୱହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ କୁଲଂ ଅନୁପଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ଅଲଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ, ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ଅଲଂ ଉପନିସୀଦିତୁଂ। କତମେହି ନୱହି? ମନାପେନ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠେନ୍ତି, ମନାପେନ ଅଭିୱାଦେନ୍ତି, ମନାପେନ ଆସନଂ ଦେନ୍ତି, ସନ୍ତମସ୍ସ ନ ପରିଗୁହନ୍ତି, ବହୁକମ୍ପି ବହୁକଂ ଦେନ୍ତି, ପଣୀତମ୍ପି ପଣୀତଂ ଦେନ୍ତି, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଦେନ୍ତି ନୋ ଅସକ୍କଚ୍ଚଂ, ଉପନିସୀଦନ୍ତି ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ, ଭାସିତମସ୍ସ ସୁସ୍ସୂସନ୍ତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନୱହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ କୁଲଂ

ଅନୁପଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ଅଲଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ, ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ଅଲଂ ଉପନିସୀଦିତୁ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୯।୧୭)।

ଇତି ଖୋ, ମହାରାଜ, ମମ ସାୱକା ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକା ୱିସ୍ସାସଂ ଅଲଭନ୍ତା ନ ଗତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି। ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାପି ହି ଅୱିସ୍ସାସିକଟ୍ଠାନେ ସଙ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠିଯମାନାପି ମାରଣନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ପତ୍ୱା ୱିସ୍ସାସିକଟ୍ଠାନମେୱ ଅଗମିଂସୂତି। ‘‘କଦା, ଭନ୍ତେ’’ତି ରଞ୍ଞା ପୁଟ୍ଠୋ ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ କେସୱୋ ନାମ ରାଜା ରଜ୍ଜଂ ପହାଯ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜି। ତଂ ପଞ୍ଚ ପୁରିସସତାନି ଅନୁପବ୍ବଜିଂସୁ। ସୋ କେସୱତାପସୋ ନାମ ଅହୋସି। ପସାଧନକପ୍ପକୋ ପନସ୍ସ ଅନୁପବ୍ବଜିତ୍ୱା କପ୍ପକୋ ନାମ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ଅହୋସି। କେସୱତାପସୋ ପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠ ମାସେ ହିମୱନ୍ତେ ୱସିତ୍ୱା ୱସ୍ସାରତ୍ତସମଯେ ଲୋଣମ୍ବିଲସେୱନତ୍ଥାଯ ବାରାଣସିଂ ପତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଯ ପାୱିସି। ଅଥ ନଂ ରାଜା ଦିସ୍ୱା ପସୀଦିତ୍ୱା ଚତୁମାସଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ୱସନତ୍ଥାଯ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନେୱ ୱସାପେନ୍ତୋ ସଯଂ ସାଯଂପାତଂ ଅସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅୱସେସା ତାପସା କତିପାହଂ ୱସିତ୍ୱା ହତ୍ଥିସଦ୍ଦାଦୀହି ଉବ୍ବାଳ୍ହା ହୁତ୍ୱା ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା, ‘‘ଆଚରିଯ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତମ୍ହା, ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘କହଂ, ତାତା’’ତି? ‘‘ହିମୱନ୍ତଂ, ଆଚରିଯା’’ତି। ରାଜା ଅମ୍ହାକଂ ଆଗତଦିୱସେଯେୱ ଚତୁମାସଂ ଇଧ ୱସନତ୍ଥାଯ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହି। ‘‘କଥଂ ଗମିସ୍ସଥ, ତାତା’’ତି? ‘‘ତୁମ୍ହେହି ଅମ୍ହାକଂ ଅନାଚିକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ପଟିଞ୍ଞା ଦିନ୍ନା, ମଯଂ ଇଧ ନ ସକ୍କୋମ ୱସିତୁଂ, ଇତୋ ଅୱିଦୂରେ ତୁମ୍ହାକଂ ପୱତ୍ତିସ୍ସୱନଟ୍ଠାନେ ୱସିସ୍ସାମା’’ତି ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। କପ୍ପନ୍ତେୱାସିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଚରିଯୋ ଓହୀଯି।

ରାଜା ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗତୋ, ‘‘କହଂ, ଅଯ୍ୟା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସବ୍ବେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତମ୍ହାତି ୱତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତଂ ଗତା, ମହାରାଜା’’ତି ଆହ। କପ୍ପକୋପି ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ଆଚରିଯେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱାରିଯମାନୋପି ‘‘ନ ସକ୍କୋମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଇତରେସଂ ପନ ସନ୍ତିକଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଆଚରିଯସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ସୁଣନ୍ତୋ ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ୱସି। ଅପରଭାଗେ ଆଚରିଯସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ କୁଚ୍ଛିରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ରାଜା ୱେଜ୍ଜେହି ତିକିଚ୍ଛାପେସି, ରୋଗୋ ନ ୱୂପସମ୍ମତି। ତାପସୋ ଆହ – ‘‘କିଂ, ମହାରାଜ, ଇଚ୍ଛସି ମେ ରୋଗୱୂପସମ’’ନ୍ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ସଚାହଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟଂ, ଇଦାନେୱ ୱୋ ଫାସୁକଂ କରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ମହାରାଜ, ସଚେ ମେ ଫାସୁକଂ ଇଚ୍ଛସି, ମଂ ଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ସନ୍ତିକଂ ପେସେହୀ’’ତି। ରାଜା ‘‘ସାଧୁ , ଭନ୍ତେ’’ତି ତଂ ମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ନାରଦଅମଚ୍ଚପ୍ପମୁଖେ ଚତ୍ତାରୋ ଅମଚ୍ଚେ ‘‘ମମ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା, ମଯ୍ହଂ ସାସନଂ ପହିଣେଯ୍ୟାଥା’’ତି ଉଯ୍ୟୋଜେସି। କପ୍ପନ୍ତେୱାସିକୋ ଆଚରିଯସ୍ସ ଆଗମନଂ ସୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ଇତରେ ‘‘କହ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଅସୁକଟ୍ଠାନେ କିର ୱସନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ତେପି ଆଚରିଯସ୍ସାଗମନଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ସମୋସରିତ୍ୱା ଆଚରିଯସ୍ସ ଉଣ୍ହୋଦକଂ ଦତ୍ୱା ଫଲାଫଲଂ ଅଦଂସୁ। ତଂ ଖଣଞ୍ଞେୱ ରୋଗୋ ୱୂପସମ୍ମତି। ସୋ କତିପାହେନେୱ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ନାରଦୋ ପୁଚ୍ଛି –

‘‘ମନୁସ୍ସିନ୍ଦଂ ଜହିତ୍ୱାନ, ସବ୍ବକାମସମିଦ୍ଧିନଂ;

କଥଂ ନୁ ଭଗୱା କେସୀ, କପ୍ପସ୍ସ ରମତି ଅସ୍ସମେ।

‘‘ସାଦୂନି ରମଣୀଯାନି, ସନ୍ତି ୱକ୍ଖା ମନୋରମା;

ସୁଭାସିତାନି କପ୍ପସ୍ସ, ନାରଦ ରମଯନ୍ତି ମଂ।

‘‘ସାଲୀନଂ ଓଦନଂ ଭୁଞ୍ଜେ, ସୁଚିଂ ମଂସୂପସେଚନଂ;

କଥଂ ସାମାକନୀୱାରଂ, ଅଲୋଣଂ ଛାଦଯନ୍ତି ତଂ।

‘‘ସାଦୁଂ ୱା ଯଦି ୱାସାଦୁଂ, ଅପ୍ପଂ ୱା ଯଦି ୱା ବହୁଂ;

ୱିସ୍ସତ୍ଥୋ ଯତ୍ଥ ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ୱିସ୍ସାସପରମା ରସା’’ତି। (ଜା। ୧।୪।୧୮୧-୧୮୪);

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେନ୍ତୋ ‘‘ତଦା ରାଜା ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଅହୋସି, ନାରଦୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ, କପ୍ପନ୍ତେୱାସିକୋ ଆନନ୍ଦୋ, କେସୱତାପସୋ ଅହମେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ଏୱଂ, ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବେପି ପଣ୍ଡିତା ମାରଣନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ପତ୍ୱା ୱିସ୍ସାସିକଟ୍ଠାନଂ ଗମିଂସୁ, ମମ ସାୱକା ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ୱିସ୍ସାସଂ ନ ଲଭନ୍ତି ମଞ୍ଞେ’’ତି ଆହ। ରାଜା ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ମଯା ୱିସ୍ସାସଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, କଥଂ ନୁ ଖୋ

କରିସ୍ସାମୀତି ସକ୍ୟସମ୍ମୁଦ୍ଧସ୍ସ ଞ୍ଞାତିଧୀତରଂ ମମ ଗେହେ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘ଦହରା ଚ ସାମଣେରା ଚ ସକ୍ୟସମ୍ମୁଦ୍ଧସ୍ସ ଞ୍ଞାତିରାଜା’ତି ମମ ସନ୍ତିକଂ ୱିସ୍ସତ୍ଥା ନିବଦ୍ଧଂ ଆଗମିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ଏକଂ ମେ ଧୀତରଂ ଦେନ୍ତୂ’’ତି ସାକିୟାନଂ ସନ୍ତିକଂ ସାସନଂ ପେସେସି। ‘‘କତରସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ଧୀତା’’ତି ଚ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଞତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଦୂତେ ଆଣାପେସି। ଦୂତା ଗନ୍ତ୍ୱା ସାକିୟେ ଦାରିକଂ ୟାଚିଂସୁ। ତେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା, ‘‘ପକ୍ଖନ୍ତରିକୋ ରାଜା, ସଚେ ନ ଦସ୍ସାମ, ୱିନାସେସ୍ସତି ନୋ, ନ ଖୋ ପନ ଅମ୍ହେହି କୁଲେନ ସଦିସୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ମନ୍ତୟିଂସୁ। ମହାନାମୋ ‘‘ମମ ଦାସିୟା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ଜାତା ୱାସଭଖତ୍ତିୟା ନାମ ଧୀତା ରୂପସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତା ଅତ୍ଥି, ତଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଦୂତେ ଆହ – ‘‘ସାଧୁ, ରଞ୍ଞୋ ଦାରିକଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ସା କସ୍ସ, ଧୀତା’’ତି? ‘‘ସକ୍ୟସମ୍ମୁଦ୍ଧସ୍ସ ଚୂଳପିତୁପୁତ୍ତସ୍ସ ମହାନାମସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ଧୀତା ୱାସଭଖତ୍ତିୟା ନାମା’’ତି।

ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚୟିଂସୁ। ରାଜା ‘‘ୟଦି ଏୱଂ, ସାଧୁ, ସୀଘଂ ଆନେଥ, ଖତ୍ତିୟା ଚ ନାମ ବହୁମାୟା, ଦାସିଧୀତରମ୍ପି ପହିଣେୟ୍ୟୁଂ, ପିତରା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଭାଜନେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତିଂ ଆନେୟ୍ୟାଥା’’ତି ପେସେସି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଦେୱ, ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତିଂ ରାଜା ଇଚ୍ଛତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ମହାନାମୋ ‘‘ସାଧୁ, ତାତା’’ତି ତଂ ଅଲଙ୍କାରାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଭୋଜନକାଲେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ତାୟ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ଭୁଞ୍ଜନାକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଦୂତାନଂ ନିୟ୍ୟାଦେସି। ତେ ତଂ ଆଦାୟ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ତଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇତ୍ଥିସତାନଂ ଜେଟ୍ଠିକଂ କତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନେ ଅଭିସିଞ୍ଚି। ସା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାୟି।

ଅଥସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ରାଜା ଦାରକସ୍ସ ଅୟ୍ୟକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସି ‘‘ସକ୍କରାଜଧୀତା ୱାସଭଖତ୍ତିୟା ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାତା, କିମସ୍ସ ନାମଂ କରୋମା’’ତି? ତଂ ପନ ସାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତୋ ଅମଚ୍ଚୋ ଥୋକଂ ବଧିରଧାତୁକୋ, ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଅୟ୍ୟକସ୍ସ ଆରୋଚେସି, ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ୱାସଭଖତ୍ତିୟା ପୁତ୍ତଂ ଅୱିଜାୟିତ୍ୱାପି ସବ୍ବଜନଂ ଅଭିଭୱି, ଇଦାନି ପନ ରଞ୍ଞୋ ଅତିୱିୟ ୱଲ୍ଲଭା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ବଧିରୋ ଅମଚ୍ଚୋ ‘‘ୱଲ୍ଲଭା’’ତି ୱଚନଂ ଦୁସ୍ସୁତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ୱିଟଟୂଭୋ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଦେୱ, କୁମାରସ୍ସ କିର ‘ୱିଟଟୂଭୋ’ତି ନାମଂ କରୋଥା’’ତି ଆହ। ରାଜା ‘‘ପୋରାଣକଂ ନୋ କୁଲସନ୍ତକଂ ନାମଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଂ ନାମଂ ଅକାସି। ଅଥସ୍ସ ଦହରକାଲେୟେୱ ରାଜା ‘‘ସତ୍ଥୁ ପିୟଂ କରୋମୀ’’ତି ସେନାପତିଟ୍ଠାନଂ ଅଦାସି।

ସୋ କୁମାରପରିହାରେନ ୱଡ୍ଢନ୍ତୋ ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେ ଅଞ୍ଞେସଂ କୁମାରାନଂ ମାତାମହକୁଲତୋ ହତ୍ଥିରୂପକଅସ୍ସରୂପକାଦୀନି ଆହରିୟମାନାନି ଦିସ୍ୱା ମାତରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅମ୍ମ, ଅଞ୍ଞେସଂ ମାତାମହକୁଲତୋ ପଣ୍ଣାକାରୋ ଆହରୀୟତି, ମୟ୍ହଂ କୋଚି କିଞ୍ଚି ନ ପେସେସି, କିଂ ତ୍ୱଂ ନିମାତା ନିପିତା’’ତି? ଅଥ ନଂ ସା, ‘‘ତାତ, ତୱ ସକ୍କରାଜାନୋ ମାତାମହା ଦୂରେ ପନ ୱସନ୍ତି, ତେନ ତେ କିଞ୍ଚି ନ ପେସେନ୍ତୀ’’ତି ୱଞ୍ଚେସି। ସୋଳସୱସ୍ସିକକାଲେ, ‘‘ଅମ୍ମ, ତୱ ମାତାମହକୁଲଂ ପସ୍ସିତୁକାମୋମ୍ହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ଅଲଂ, ତାତ, କିଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା କରିସ୍ସତୀ’’ତି ୱାରିୟମାନୋପି ପୁନପ୍ପୁନଂ ୟାଚି। ଅଥସ୍ସ ମାତା ‘‘ତେନ ହି ଗଚ୍ଛା’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ସୋ ପିତୁ ଆରୋଚେତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ପରିୱାରେନ ନିକ୍ଖମି। ୱାସଭଖତ୍ତିୟା ପୁରେତରଂ ପଣ୍ଣଂ ପେସେସି – ‘‘ଅହଂ ଇଧ ସୁଖଂ ୱସାମି, ମାସ୍ସ କିଞ୍ଚି ସାମିନୋ ଅନ୍ତରଂ ଦସ୍ସୟିଂସୂ’’ତି। ସାକିୟା ୱିଟଟୂଭସ୍ସ ଆଗମନଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ୱନ୍ଦିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମା’’ତି ତସ୍ସ ଦହରଦହରେ କୁମାରେ ଜନପଦଂ ପହିଣିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ କପିଲପୁରଂ ସମ୍ପତ୍ତେ ସନ୍ଥାଗାରେ ସନ୍ନିପତିଂସୁ। କୁମାରୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି।

ଅଥ ନଂ ‘‘ଅୟଂ ତେ, ତାତ, ମାତାମହୋ, ଅୟଂ ମାତୁଲୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ୱନ୍ଦାପେସୁଂ। ସୋ ସବ୍ବେ ୱନ୍ଦମାନୋ ୱିଚରିତ୍ୱା ଏକମ୍ପି ଅତ୍ତାନଂ ୱନ୍ଦନ୍ତଂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ମଂ ୱନ୍ଦନ୍ତା ନତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସାକିୟା, ‘‘ତାତ, ତେ କନିଟ୍ଠକୁମାରା ଜନପଦଂ ଗତା’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ କରିଂସୁ। ସୋ କତିପାହଂ ୱସିତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ପରିୱାରେନ ନିକ୍ଖମି। ଅଥେକା ଦାସୀ ସନ୍ଥାଗାରେ ତେନ ନିସିନ୍ନଫଲକଂ ‘‘ଇଦଂ ୱାସଭଖତ୍ତିୟାୟ ଦାସିୟା ପୁତ୍ତସ୍ସ ନିସିନ୍ନଫଲକ’’ନ୍ତି ଅକ୍କୋସିତ୍ୱା ପରିଭାସିତ୍ୱା ଖୀରୋଦକେନ ଧୋୱି। ଏକୋ ପୁରିସୋ ଅତ୍ତନୋ ଆୱୁଧଂ ପମୁସ୍ସିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୋ ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିଟଟୂଭକୁମାରସ୍ସ ଅକ୍କୋସନସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ତଂ କାରଣଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ୱାସଭଖତ୍ତିୟା ଦାସିୟା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ମହାନାମସକ୍କଂ ପଟିଚ୍ଚ ଜାତା’’ତି ଞତ୍ୱା ବଲକାୟସ୍ସ କଥେସି। ‘‘ୱାସଭଖତ୍ତିୟା କିର ଦାସିଧୀତା’’ତି ମହାକୋଲାହଲଂ ଅହୋସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ୱିଟଟୂଭୋ ‘‘ଏତେ ତାୱ ମମ ନିସିନ୍ନଫଲକଂ ଖୀରୋଦକେନ ଧୋୱନ୍ତୁ, ଅହଂ ପନ ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠିତକାଲେ ଏତେସଂ ଗଲଲୋହିତଂ ଗହେତ୍ୱା ମମ ନିସିନ୍ନଫଲକଂ ଧୋୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ପଟ୍ଠପେସି। ତସ୍ମିଂ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗତେ ଅମଚ୍ଚା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚୟିଂସୁ। ରାଜା ‘‘ମୟ୍ହଂ ଦାସିଧୀତରଂ ଅଦଂସୂ’’ତି ସାକିୟାନଂ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ୱାସଭଖତ୍ତିୟାୟ ଚ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଚ ଦିନ୍ନପରିହାରଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦାସଦାସୀହି ଲଦ୍ଧବ୍ବମତ୍ତମେୱ ଦାପେସି।

ତତୋ କତିପାହଚ୍ଚୟେନ ସତ୍ଥା ରାଜନିୱେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦି। ରାଜା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ କିର ଞ୍ଞାତକେହି ଦାସିଧୀତା ମୟ୍ହଂ ଦିନ୍ନା, ତେନସ୍ସା ଅହଂ ସପୁତ୍ତାୟ ପରିହାରଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦାସଦାସୀହି ଲଦ୍ଧବ୍ବମତ୍ତମେୱ ଦାପେସି’’ନ୍ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ‘‘ଅୟୁତ୍ତଂ, ମହାରାଜ, ସାକିୟେହି କତଂ, ଦଦନ୍ତେହି ନାମ ସମାନଜାତିକା ଦାତବ୍ବା ଅସ୍ସ, ତଂ ପନ , ମହାରାଜ, ୱଦାମି, ୱାସଭଖତ୍ତିୟା ଖତ୍ତିୟରାଜଧୀତା ଖତ୍ତିୟରଞ୍ଞୋ

ଗେହେ ଅଭିସେକଂ ଲଭି। ୱିଟଟୂଭୋପି ଖତ୍ତିୟରାଜାନମେୱ ପଟିଚ୍ଚ ଜାତୋ, ମାତୁଗୋତ୍ତଂ ନାମ କିଂ କରିସ୍ସତି, ପିତୁଗୋତ୍ତମେୱ ପମାଣନ୍ତି। ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତା ଦଲିଦ୍ଦିତ୍ଥିୟା କଟ୍ଠହାରିକାୟ ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନଂ ଅଦଂସୁ, ତସ୍ସା ଚ କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ଜାତକୁମାରୋ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକାୟ ବାରାଣସିୟା ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ୱା କଟ୍ଠୱାହନରାଜା ନାମ ଜାତୋ’’ତି କଟ୍ଠହାରିଜାତକଂ (ଜା। ୧।୧।୭) କଥେସି। ରାଜା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ପିତୁଗୋତ୍ତମେୱ କିର ପମାଣ’’ନ୍ତି ତୁସ୍ସିତ୍ୱା ୱାସଭଖତ୍ତିୟାୟ ଚ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଚ ପକତିପରିହାରମେୱ ଦାପେସି।

ବନ୍ଧୁଲସେନାପତିସ୍ସପି ଖୋ କୁସିନାରାୟଂ ମଲ୍ଲରାଜଧୀତା ମଲ୍ଲିକା ନାମ ଭରିୟା ଦୀଘରତ୍ତଂ ପୁତ୍ତଂ ନ ୱିଜାୟି। ଅଥ ନଂ ବନ୍ଧୁଲୋ ‘‘ଅତ୍ତନୋ କୁଲଘରମେୱ ଗଚ୍ଛା’’ତି ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ସା ‘‘ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱାୱ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଜେତୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତା, ‘‘କହଂ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତା ‘‘ସାମିକୋ ମଂ ଭନ୍ତେ, କୁଲଘରଂ ପେସେତୀ’’ ଆହ। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘ୱଞ୍ଝା କିରସ୍ମି ଅପୁତ୍ତିକା’’ତି। ‘‘ୟଦି ଏୱଂ, ଗମନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ନିୱତ୍ତସ୍ସୂ’’ତି। ସା ତୁଟ୍ଠମାନସା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିୱେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କସ୍ମା ନିୱତ୍ତାସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତା ‘‘ଦସବଲେନ ନିୱତ୍ତିତାମ୍ହୀ’’ତି ଆହ ବନ୍ଧୁଲୋ ‘‘ଦିଟ୍ଠଂ ଭୱିସ୍ସତି ଦୀଘଦସ୍ସିନା କାରଣ’’ନ୍ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ସା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଗବ୍ଭଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଦୋହଳା ‘‘ଦୋହଳୋ ମେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ଆରୋଚେସି। ‘‘କିଂ ଦୋହଳୋ’’ତି? ‘‘ୱେସାଲିନଗରେ ଗଣରାଜକୁଲାନଂ ଅଭିସେକମଙ୍ଗଲପୋକ୍ଖରଣିୟଂ ଓତରିତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ପାନୀୟଂ ପାତୁକାମାମ୍ହି, ସାମୀ’’ତି। ବନ୍ଧୁଲୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ସହସ୍ସଥାମଧନୁଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ରଥଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ରଥଂ ପାଜେନ୍ତୋ ମହାଲିଲିଚ୍ଛୱିନୋ ଦିନ୍ନଦ୍ୱାରେନ ୱେସାଲିଂ ପାୱିସି। ମହାଲିଲିଚ୍ଛୱିନୋ ଚ ଦ୍ୱାରସମୀପେ ଏୱ ନିୱେସନଂ ହୋତି। ସୋ ରଥସ୍ସ ଉମ୍ମାରେ ପଟିଘାତସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱାୱ ‘‘ବନ୍ଧୁଲସ୍ସ ରଥସଦ୍ଦୋ ଏସୋ, ଅଜ୍ଜ ଲିଚ୍ଛୱୀନଂ ଭୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ।

ପୋକ୍ଖରଣିୟା ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ଆରକ୍ଖା ବଲୱତୀ, ଉପରି ଲୋହଜାଲଂ ପତ୍ଥଟଂ, ସକୁଣାନମ୍ପି ଓକାସୋ ନତ୍ଥି। ବନ୍ଧୁଲସେନାପତି ପନ ରଥା ଓତରିତ୍ୱା ଆରକ୍ଖକେ ମନୁସ୍ସେ ୱେତ୍ତେନ ପହରନ୍ତୋ ପଲାପେତ୍ୱା ଲୋହଜାଲଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋପୋକ୍ଖରଣୀୟଂ ଭରିୟଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ସୟମ୍ପି ନ୍ହତ୍ୱା ପୁନ ତଂ ରଥଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଆଗତମଗ୍ଗେନେୱ ପାୟାସି। ତେ ଆରକ୍ଖମନୁସ୍ସା ଲିଚ୍ଛୱିରାଜୂନଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ଲିଚ୍ଛୱିରାଜାନୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ରଥସତାନି ଆରୁୟ୍ହ ‘‘ବନ୍ଧୁଲମଲ୍ଲଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ମହାଲିସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ମହାଲି, ‘‘ମା ଗମିତ୍ଥ, ସୋ ହି ୱୋ ସବ୍ବେ ଘାତେସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ତେପି ‘‘ମୟଂ ଗମିସ୍ସାମ ଏୱା’’ତି ୱଦିଂସୁ। ‘‘ତେନ ହି ତସ୍ସ ରଥଚକ୍କସ୍ସ ୟାୱ ନାଭିତୋ ପଥୱିଂ ପୱିଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ ଦିସ୍ୱା ନିୱତ୍ତେୟ୍ୟାଥ, ତତୋ ଅନିୱତ୍ତନ୍ତା ପୁରତୋ ଅସନିସଦ୍ଦଂ ୱିୟ ସୁଣିସ୍ସଥ, ତମ୍ହା ଠାନା ନିୱତ୍ତେୟ୍ୟାଥ। ତତୋ ଅନିୱତ୍ତନ୍ତା ତୁମ୍ହାକଂ ରଥଧୁରେସୁ ଛିଦ୍ଦଂ ପସ୍ସିସ୍ସଥ, ତମ୍ହା ଠାନା ନିୱତ୍ତେୟ୍ୟାଥ, ପୁରତୋ ମା ଗମିତ୍ଥା’’ତି। ତେ ତସ୍ସ ୱଚନେନ ଅନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତଂ ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁ ଏୱ। ମଲ୍ଲିକା ଦିସ୍ୱା, ‘‘ରଥା, ସାମି, ପଞ୍ଞାୟନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ତେନ ହି ଏକସ୍ସେୱ ରଥସ୍ସ ପଞ୍ଞାୟନକାଲେ ମଂ ଆରୋଚେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ସା ୟଦା ସବ୍ବେ ରଥା ଏକୋ ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞାୟିଂସୁ, ତଦା ‘‘ଏକମେୱ, ସାମି, ରଥସୀସଂ ପଞ୍ଞାୟତୀ’’ତି ଆହ। ବନ୍ଧୁଲୋ ‘‘ତେନ ହି ଇମା ରସ୍ମିୟୋ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ତସ୍ସା ରସ୍ମିୟୋ ଦତ୍ୱା ରଥେ ଠିତୋୱ ଧନୁଂ ଆରୋପେସି, ରଥଚକ୍କଂ ୟାୱ ନାଭିତୋ ପଥୱିଂ ପାୱିସି।

ଲିଚ୍ଛୱିନୋ ତଂ ଠାନଂ ଦିସ୍ୱାପି ନ ନିୱତ୍ତିଂସୁ। ଇତରୋ ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜିୟଂ ପୋଥେସି, ଅସନିସଦ୍ଦୋ ୱିୟ ଅହୋସି। ତେ ତତୋପି ନ ନିୱତ୍ତିଂସୁ, ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତେୱ। ବନ୍ଧୁଲୋ ରଥେ ଠିତକୋୱ ଏକସରଂ ଖିପି, ସୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ରଥସତାନଂ ରଥସୀସେ ଛିଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ରାଜସତାନି ପରିକରବନ୍ଧନଟ୍ଠାନେ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଥୱିଂ ପାୱିସି। ତେ ଅତ୍ତନୋ ପୱିଦ୍ଧଭାୱଂ ଅଜାନିତ୍ୱା, ‘‘ତିଟ୍ଠ, ରେ, ତିଟ୍ଠ, ରେ’’ତି ୱଦନ୍ତା ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁ ଏୱ। ବନ୍ଧୁଲୋ ରଥଂ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହେ ମତକା, ମତକେହି ସଦ୍ଧିଂ ମୟ୍ହଂ ୟୁଦ୍ଧଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ମତକା ନାମ ଅମ୍ହାଦିସା ନ ହୋନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ସବ୍ବପଚ୍ଛିମସ୍ସ ପରିକରଂ ମୋଚେଥା’’ତି। ତେ ମୋଚୟିଂସୁ। ସୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତେ ଏୱ ମରିତ୍ୱା ପତିତୋ। ଅଥ ତେ ସବ୍ବେପି ‘‘ତୁମ୍ହେ ଏୱରୂପା, ଅତ୍ତନୋ ଘରାନି ଗନ୍ତ୍ୱା ସଂୱିଧାତବ୍ବଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ପୁତ୍ତଦାରଂ ଅନୁସାସିତ୍ୱା ସନ୍ନାହଂ ମୋଚେଥା’’ତି ଆହ। ତେ ତଥା କତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପତ୍ତା। ବନ୍ଧୁଲୋପି ମଲ୍ଲିକଂ ସାୱତ୍ଥିଂ ଆନେସି। ସା ସୋଳସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୟମକେ ୟମକେ ପୁତ୍ତେ ୱିଜାୟି। ସବ୍ବେପି ସୂରା ଥାମସମ୍ପନ୍ନା ଅହେସୁଂ, ସବ୍ବସିପ୍ପାନଂ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ଏକେକସ୍ସ ପୁରିସସହସ୍ସଂ ପରିୱାରୋ ଅହୋସି। ପିତରା ସଦ୍ଧିଂ ରାଜନିୱେସନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେହି ତେହେୱ ରାଜଙ୍ଗଣଂ ପରିପୂରି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ୱିନିଚ୍ଛୟେ କୂଟଡ୍ଡପରାଜିତା ମନୁସ୍ସା ବନ୍ଧୁଲଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ମହାୱିରୱଂ ୱିରୱନ୍ତା ୱିନିଚ୍ଛୟଅମଚ୍ଚାନଂ କୂଟଡ୍ଡକରଣଂ ତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ସୋ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଅଡ୍ଡଂ ୱିଚାରେତ୍ୱା ସାମିକମେୱ ସାମିକଂ ଅକାସି। ମହାଜନୋ ମହାସଦ୍ଦେନ ସାଧୁକାରଂ ପୱତ୍ତେସି। ରାଜା ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା ତୁସ୍ସିତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ତେ ଅମଚ୍ଚେ ହାରେତ୍ୱା ବନ୍ଧୁଲସ୍ସେୱ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ନିୟ୍ୟାଦେସି। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସମ୍ମା ୱିନିଚ୍ଛିନି। ତତୋ ତେ ପୋରାଣକୱିନିଚ୍ଛୟିକା ଅମଚ୍ଚା କିଞ୍ଚି ଲଞ୍ଜଂ ଅଲଭନ୍ତା ଅପ୍ପଲାଭା ହୁତ୍ୱା ‘‘ବନ୍ଧୁଲୋ ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ଥେତୀ’’ତି ରାଜକୁଲେ ପରିଭିନ୍ଦିଂସୁ। ରାଜା ତେସଂ କଥଂ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ନିଗ୍ଗହେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଇଧେୱ ଘାତିୟମାନେ ଗରହା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତି ପୁନ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୟୁତ୍ତପୁରିସେହି ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ପହାରାପେତ୍ୱା ବନ୍ଧୁଲଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ‘‘ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କିର କୁପିତୋ, ତୱ ପୁତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା , ଚୋରେ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି

ପହିଣିତ୍ୱା, ‘‘ଏତ୍ତେଓସ୍ସ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାଯ ପୁତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହରଥା’’ତି ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଞ୍ଞେପି ସମତ୍ଥେ ମହାଯୋଧେ ପେସେସି। ତସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେଯେଓ ‘‘ସେନାପତି କିର ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ପଚ୍ଚୁତ୍ତଚୋରା ପଲାଯିଂସୁ। ସୋ ତଂ ପଦେସଂ ଆଓ୍ୱାସାପେତ୍ୱା ସଣ୍ଠାପେତ୍ୱା ନିଓ୍ୱତ୍ତି।

ଅଥସ୍ସ ନଗରତୋ ଅଓ୍ୱିଦୂରେ ଠାନେ ତେ ଯୋଧା ପୁତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦିଂସୁ। ତଂ ଦିଓ୍ୱସଂ ମଲ୍ଲିକାଯ ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାଓ୍ୱକା ନିମନ୍ତିତା ହୋନ୍ତି। ଅଥସ୍ସା ପୁବ୍ବଣ୍ହେ ଏଓ୍ୱ ‘‘ସାମିକସ୍ସ ତେ ସଦ୍ଧିଂ ପୁତ୍ତେହି ସୀସଂ ଛିନ୍ନ’’ନ୍ତି ପଣ୍ଣଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଦଂସୁ। ସା ତଂ ପଓ୍ୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚି ଅଓ୍ୱତ୍ୱା ପଣ୍ଣଂ ଉଚ୍ଛଙ୍ଗେ ଠପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘମେଓ୍ୱ ପରିଓ୍ୱିସି। ଅଥସ୍ସା ପରିଚାରିକାଯୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭତ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ସପ୍ପିଚାଟିଂ ଆହରନ୍ତିଯୋ ଥେରାନଂ ପୁରତୋ ସପ୍ପିଚାଟିଂ ଭିନ୍ଦିଂସୁ। ଧମ୍ମସେନାପତି ‘‘ଭେଦନଧମ୍ମଂ ଭିନ୍ନଂ, ନ ଚିନ୍ତିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଆହ। ସା ଉଚ୍ଛଙ୍ଗତୋ ପଣ୍ଣଂ ନୀହରିତ୍ୱା ‘‘ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାଯ ପୁତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପିତୁସୀସଂ ଛିନ୍ନନ୍ତି ମେ ଇମଂ ପଣ୍ଣଂ ଆହରିଂସୁ, ଅହଂ ଇଦଂ ସୁତ୍ୱାପି ନ ଚିନ୍ତେମି, ସପ୍ପିଚାଟିଯା ଭିନ୍ନାଯ କିଂ ଚିନ୍ତୟିସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ଧମ୍ମସେନାପତି ‘‘ଅନିମିତ୍ତମନଞ୍ଞାତଂ , ମଚ୍ଚାନଂ ଇଧ ଜୀଓ୍ୱିତ’’ନ୍ତିଆଦୀନି (ସୁ। ନି। ୫୭୯) ଓ୍ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଓ୍ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ସାପି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ସୁଣିସାଯୋ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ସାମିକା ନିରପରାଧା ଅତ୍ତନୋ ପୁରିମକମ୍ମଫଲଂ ଲଭିଂସୁ , ତୁମ୍ହେ ମା ସୋଚଯିତ୍ଥ, ମା ପରିଦେଓ୍ୱିତ୍ଥ, ରଞ୍ଞୋ ଉପରି ମନୋପଦୋସଂ ମା କରିତ୍ଥା’’ତି ଓ୍ୱଦି।

ରଞ୍ଞୋ ଚରପୁରିସା ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ନିଦ୍ଦୋସଭାଓ୍ୱଂ ରଞ୍ଞୋ କଥଯିଂସୁ। ରାଜା ସଂଓ୍ୱେଗପ୍ପତ୍ତୋ ତସ୍ସା ନିଓ୍ୱେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଲ୍ଲିକଞ୍ଚ ସୁଣିସାଯୋ ଚସ୍ସା ଖମାପେତ୍ୱା ମଲ୍ଲିକାଯ ଓ୍ୱରଂ ଅଦାସି। ସା ‘‘ଓ୍ୱରୋ ଗହିତୋ ମେ ହୋତୂ’’ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଗତେ ମତକଭତ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଦେଓ୍ୱ, ତୁମ୍ହେହି ମଯ୍ହଂ ଓ୍ୱରୋ ଦିନ୍ନୋ, ମଯ୍ହଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେନ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି, ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାଯ ମେ ସୁଣିସାନଂ ମମଞ୍ଚ କୁଲଘରଗମନଂ ଅନୁଜାନାଥା’’ତି ଆହ। ରାଜା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ସା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ସୁଣିସାଯୋ ଯଥାସକାନି କୁଲାନି ପେସେସି, ସଯମ୍ପି କୁସିନାରାନଗରେ ଅତ୍ତନୋ କୁଲଘରଂ ଅଗମାସି।

ରାଜାପି ବନ୍ଧୁଲସେନାପତିନୋ ଭାଗିନେଯ୍ୟସ୍ସ ଦୀଘକାରାଯନସ୍ସ ନାମ ସେନାପତିଟ୍ଠାନଂ ଅଦାସି। ସୋ ପନ ‘‘ମାତୁଲୋ ମେ ଇମିନା ମାରିତୋ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ଓ୍ୱତାରଂ ଗଓ୍ୱେସନ୍ତୋ ଓ୍ୱିଚରତି। ରାଜାପି ନିରପରାଧସ୍ସ ବନ୍ଧୁଲସ୍ସ ମାରିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଓ୍ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୁତ୍ୱା ଚିତ୍ତସ୍ସାଦଂ ନ ଲଭତି, ରଜ୍ଜସୁଖଂ ନାନୁଭୋତି। ତଦା ସତ୍ଥା ସକ୍କାନଂ ମେଦାଳୁପଂ ନାମ ନିଗମଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଓ୍ୱିହରତି। ରାଜା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆରାମତୋ ଅଓ୍ୱିଦୂରେ ଖନ୍ଧାଓ୍ୱାରଂ ନିଓ୍ୱାସେତ୍ୱା, ‘‘ମହନ୍ତେନ ପରିଓ୍ୱାରେନ ସତ୍ଥାରଂ ଓ୍ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଓ୍ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚରାଜାକକୁଧଭଣ୍ଡାନି ଦୀଘକାରାଯନସ୍ସ ଦତ୍ୱା ଏକକୋଓ୍ୱ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପାଓ୍ୱିସି। ସବ୍ବଂ ଧମ୍ମଚେତିଯସୁତ୍ତନିଯାମେନ (ମ। ନି। ୨।୩୬୪ ଆଦଯୋ) ଦୀପେତବ୍ବଂ। ତସ୍ମିଂ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପଓ୍ୱିଟ୍ଠେ ଦୀଘକାରାଯନୋ ତାନି ପଞ୍ଚ ରାଜକକୁଧଭଣ୍ଡାନି ଗହେତ୍ୱା ଓ୍ୱିଟଟୂଭଂ ରାଜାନଂ କତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଏକଂ ଅସ୍ସଂ ଏକଞ୍ଚ ଉପଟ୍ଠାନକାରିକଂ ମାତୁଗାମଂ ଠପେତ୍ୱା ନିଓ୍ୱତ୍ତେତ୍ୱା ସାଓ୍ୱତ୍ଥିଂ ଅଗମାସି।

ରାଜା ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ପିଯକଥଂ କଥେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ସେନଂ ଅଦିସ୍ୱା ତଂ ମାତୁଗାମଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ ପଓ୍ୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଅହଂ ଭାଗିନେଯ୍ୟଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଓ୍ୱିଟଟୂଭଂ ଗହେସ୍ସାମୀ’’ତି ରାଜଗହନଗରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଓ୍ୱିକାଲେ ଦ୍ୱାରେସୁ ପିଦହିତେସୁ ନଗରଂ ପତ୍ୱା ଏକିସ୍ସା ସାଲାଯ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଓ୍ୱାତାତପେହି କିଲନ୍ତୋ ରତ୍ତିଭାଗେ ତତ୍ଥେଓ୍ୱ କାଲମକାସି। ଓ୍ୱିଭାତାଯ ରତ୍ତିଯା, ‘‘ଦେଓ୍ୱ, କୋସଲନରିନ୍ଦ ଅନାଥୋ ଜାତୋସୀ’’ତି ଓ୍ୱିପ୍ପଲପନ୍ତିଯା ତସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ସୋ ମାତୁଲସ୍ସ ମହନ୍ତେନ ସକ୍କାରେନ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କାରେସି।

ଓ୍ୱିଟଟୂଭୋପି ରଜ୍ଜଂ ଲଭିତ୍ୱା ତଂ ଓ୍ୱେରଂ ସରିତ୍ୱା ‘‘ସବ୍ବେପି ସାକିଯେ ମାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ମହତିଯା ସେନାଯ ନିକ୍ଖମି। ତଂ ଦିଓ୍ୱସଂ ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଲୋକଂ ଓ୍ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ଞାତିସଙ୍ଘସ୍ସ ଓ୍ୱିନାସଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଞାତିସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା, ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ସୀହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତ୍ୱା, ସାଯନ୍ହସମଯେ ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା, କପିଲଓ୍ୱତ୍ଥୁସାମନ୍ତେ ଏକସ୍ମିଂ କବରଚ୍ଛାଯେ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସୀଦି। ତତୋ ଓ୍ୱିଟଟୂଭସ୍ସ ରଜ୍ଜସୀମାଯ ମହନ୍ତୋ ସନ୍ଦଚ୍ଛାଯୋ ନିଗ୍ରୋଧୋ ଅତ୍ଥି। ଓ୍ୱିଟଟୂଭୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କିଂ କାରଣା ଏଓ୍ୱରୂପାଯ ଉଣ୍ହଓ୍ୱେଲାଯ ଇମସ୍ମିଂ କବରଚ୍ଛାଯେ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସୀଦଥ, ଏତସ୍ମିଂ ସନ୍ଦଚ୍ଛାଯେ ନିଗ୍ରୋଧମୂଲେ ନିସୀଦଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା, ‘‘ହୋତୁ, ମହାରାଜ, ଞାତକାନଂ ଛାଯା ନାମ ସୀତଲା’’ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଞାତକାନୁରକ୍ଖନତ୍ଥାଯ ସତ୍ଥା ଆଗତୋ ଭଓ୍ୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିଓ୍ୱତ୍ତିତ୍ୱା ସାଓ୍ୱତ୍ଥିଂଯେଓ୍ୱ ପଚ୍ଚାଗମି। ସତ୍ଥାପି ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଜେତଓ୍ୱନମେଓ୍ୱ ଗତୋ।

ରାଜା ସାକିଯାନଂ ଦୋସଂ ସରିତ୍ୱା ଦୁତିଯମ୍ପି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତଥେଓ୍ୱ ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ପୁନ ନିଓ୍ୱତ୍ତି। ତତିଯଓ୍ୱାରେପି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତଥେଓ୍ୱ ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ପୁନ ନିଓ୍ୱତ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଓ୍ୱାରେ ପନ ତସ୍ମିଂ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ସତ୍ଥା ସାକିଯାନଂ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ଓ୍ୱଲୋକେତ୍ୱା ତେସଂ ଏକଦିଓ୍ୱସଂ ନଦିଯଂ ଓ୍ୱିସପକ୍ଖିପନପାପକମ୍ମସ୍ସ ଅପ୍ପଟିବାହିଯଭାଓ୍ୱଂ ଞତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥଓ୍ୱାରେ ନାଗମାସି। ଓ୍ୱିଟଟୂଭୋ ‘‘ସାକିଯେ ଘାତେସ୍ସାମୀ’’ତି ମହନ୍ତେନ ବଲକାଯେନ ନିକ୍ଖମି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପନ

ଞାତକା ଅସଓଘାତକା ନାମ, ଅଞନା ମରନ୍ତାପି ପରେସଂ ଜୀୱିତଂ ନ ୱୋରୋପେନ୍ତି। ତେ ଚିନ୍ତୟିଂସୁ – ''ମୟଂ ସୁସିକ୍ଖିତା କତହତ୍ଥା କତୂପାସନା ମହିସ୍ସାସା, ନ ଖୋ ପନ ସକ୍କା ଅମ୍ହେହି ପରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତୁଂ, ଅଓନୋ କମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଲାପେସ୍ସାମା''ତି ତେ କତସନ୍ନାହା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଯୁଦ୍ଧଂ ଆରଭିଂସୁ। ତେହି ଖିତ୍ତା ସରା ୱିଟଟୂଭସ୍ସ ପୁରିସାନଂ ଅନ୍ତରନ୍ତରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଫଲକନ୍ତରକଣ୍ଣଛିଦ୍ଦନ୍ତରାଦୀହି ନିକ୍ଖମନ୍ତି। ୱିଟଟୂଭୋ ଦିସ୍ୱା ନନୁ ଭଣେ ''ସାକିୟା ଅସଓଘାତକାମ୍ହା''ତି ୱଦନ୍ତି, ଅଥ ଚ ପନ ମେ ପୁରିସେ ନାସେନ୍ତୀତି।

ଅଥ ନଂ ଏକୋ ପୁରିସୋ ଆହ – ''କିଂ ସାମି, ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେସୀ''ତି? ''ସାକିୟା ମେ ପୁରିସେ ନାସେନ୍ତୀ''ତି। ''ତୁମ୍ହାକଂ କୋଚି ପୁରିସୋ ମତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଇଙ୍ଘ ତେ ଗଣାପେଥା''ତି। ଗଣାପେନ୍ତୋ ଏକସ୍ସପି ଖୟଂ ନ ପସ୍ସି। ସୋ ତତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ''ଯେ ଯେ ପନ ଭଣେ 'ସାକିୟମ୍ହା'ତି ଭଣନ୍ତି, ସବ୍ବେ ମାରେଥ, ମାତାମହସ୍ସ ପନ ମହାନାମସକ୍କସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଠିତାନଂ ଜୀୱିତଂ ଦେଥା''ତି ଆହ। ସାକିୟା ଗହେତବ୍ବଗହଣଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ଏକଚ୍ଚେ ତିଣଂ ଡଂସିତ୍ୱା, ଏକଚ୍ଚେ ନଳଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ''ତୁମ୍ହେ ସାକିୟା, ନୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତା ଯସ୍ମା ତେ ମରନ୍ତାପି ମୁସାୱାଦଂ ନ ଭଣନ୍ତି, ତସ୍ମା ତିଣଂ ଡଂସିତ୍ୱା ଠିତା ''ନୋ ସାକୋ, ତିଣ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ନଳଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତା ''ନୋ ସାକୋ, ନଳଓ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଯେ ଚ ମହାନାମସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଠିତା, ତେ ଚ ଜୀୱିତଂ ଲଭିଂସୁ। ତେସୁ ତିଣଂ ଡଂସିତ୍ୱା ଠିତା ତିଣସାକିୟା ନାମ, ନଳଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତା ନଳସାକିୟା ନାମ ଜାତାତି, ୱିଟଟୂଭୋ ଅୱସେସେ ଖୀରପକେପି ଦାରକେ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଘାତାପେନ୍ତୋ ଲୋହିତନଦିଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ତେସଂ ଗଲଲୋହିତେନ ଫଲକଂ ଧୋୱାପେସି। ଏୱଂ ସାକିୟୱଂସୋ ୱିଟଟୂଭେନ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନୋ।

ସୋ ମହାନାମସକ୍କଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୋ ''ପାତରାସୱେଲାୟ ପାତରାସଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଓତରିତ୍ୱା ଭୋଜନେ ଉପନୀତେ ''ଏକତୋୱ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା''ତି ଅୟ୍ୟକଂ ପକ୍କୋସାପେସି। ଖତ୍ତିୟା ପନ ଜୀୱିତଂ ଚଜନ୍ତାପି ଦାସିପୁତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ତସ୍ମା ମହାନାମୋ ଏକଂ ସରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ''କିଲିଟ୍ଠଗତ୍ତୋମ୍ହି, ନ୍ହାୟିସ୍ସାମି, ତାତା''ତି ଆହ। ''ସାଧୁ, ଅୟ୍ୟକ, ନ୍ହାୟଥା''ତି। ସୋ ''ଅୟଂ ମଂ ଏକତୋ ଅଭୁଞ୍ଜନ୍ତଂ ଘାତେସ୍ସତି, ସୟମେୱ ମେ ମତଂ ସେୟ୍ୟୋ''ତି କେସେ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗେ ଗଣ୍ଠିଂ କତ୍ୱା କେସେସୁ ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେ ପୱେସେତ୍ୱା ଉଦକେ ନିମୁଜ୍ଜି। ତସ୍ସ ଗୁଣତେଜେନ ନାଗଭୱନଂ ଉଣ୍ହାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ନାଗରାଜା ''କିଂ ନୁ ଖୋ''ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ତଂ ଞତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଫଣେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ନାଗଭୱନଂ ପୱେସେସି। ସୋ ଦ୍ୱାଦସ୍ସ ୱସ୍ସାନି ତତ୍ଥେୱ ୱସି। ୱିଟଟୂଭୋପି ''ମୟ୍ହଂ ଅୟ୍ୟକୋ ଇଦାନି ଆଗମିସ୍ସତି, ଇଦାନି ଆଗମିସ୍ସତୀ''ତି ଆଗମୟମାନୋୱ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଂ ଅତିଚିରାୟନ୍ତେ ସରଂ ୱିଚିନାପେତ୍ୱା ଦୀପାଲୋକେନ ପୁରିସବୁନ୍ତରାନିପି ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅଦିସ୍ୱା ''ଗତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପକ୍କାମି। ସୋ ରତ୍ତିଭାଗେ ଅଚିରୱତିଂ ପତ୍ୱା ଖନ୍ଧାୱାରଂ ନିୱାସେସି। ଏକଚ୍ଚେ ଅନ୍ତୋନଦିୟଂ ୱାଲୁକାପୁଲିନେ ନିପଜ୍ଜିଂସୁ , ଏକଚ୍ଚେ ବହିଥଲେ, ଅନ୍ତୋନିପନ୍ନେସୁପି ପୁବ୍ବେ ଅକତପାପକମ୍ମା ଅତ୍ଥି, ବହିନିପନ୍ନେସୁପି ପୁବ୍ବେ କତପାପକମ୍ମା ଅତ୍ଥି, ତେସଂ ନିପନଟ୍ଠାନେସୁ କିପିଲ୍ଲିକା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ତେ ''ମୟ୍ହଂ ନିପନଟ୍ଠାନେ କିପିଲ୍ଲିକା, ମୟ୍ହଂ ନିପନଟ୍ଠାନେ କିପିଲ୍ଲିକା''ତି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅକତପାପକମ୍ମା ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ଥଲେ ନିପଜ୍ଜିଂସୁ, କତପାପକମ୍ମା ଓତରିତ୍ୱା ୱାଲୁକାପୁଲିନେ ନିପଜ୍ଜିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ମହାମେଘୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଘନୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସି। ନଦିୟା ଓଘୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱିଟଟୂଭଂ ସଦ୍ଧିଂ ପରିସାୟ ସମୁଦ୍ଦମେୱ ପାପେସି। ସବ୍ବେ ତତ୍ଥ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପଭକ୍ଖା ଅହେସୁଂ।

ମହାଜନୋ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସି ''ସାକିୟାନଂ ମରଣଂ ଅୟୁତ୍ତଂ, 'ଏୱଂ ନାମ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ସାକିୟା ମାରେତବ୍ବା'ତି ଅନନୁଚ୍ଛୱିକମେତ''ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ କିଞ୍ଚାପି ସାକିୟାନଂ ଏୱଂ ମରଣଂ ଅୟୁତ୍ତଂ, ପୁବ୍ବେ କତପାପକମ୍ମୱସେନ ପନ ଯୁତ୍ତମେୱେତେହି ଲଦ୍ଧ''ନ୍ତି ଆହ। ''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏତେ ପୁବ୍ବେ ଅକଂସୂ''ତି? ସବ୍ବେ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ନଦିୟଂ ୱିସଂ ପକ୍ଖିପିଂସୂତି। ପୁନେକଦିୱସଂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ୱିଟଟୂଭୋ ଏତ୍ତକେ ସାକିୟେ ମାରେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ମନୋରଥେ ମତ୍ଥକଂ ଅପ୍ପତ୍ତେୟେୱ ଏତ୍ତକଂ ଜନଂ ଆଦାୟ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପଭକ୍ଖୋ ଜାତୋ''ତି । ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାୟ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ମନୋରଥେ ମତ୍ଥକଂ ଅପ୍ପତ୍ତେୟେୱ ମଚ୍ଚୁରାଜା ସୁତ୍ତଂ ଗାମଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତୋ ମହୋଘୋ ୱିୟ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଅପାୟସମୁଦ୍ଦେସୁ ନିମୁଜ୍ଜାପେତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୭।

''ପୁପ୍ଫାନି ହେୱ ପଚିନନ୍ତଂ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନସଂ ନରଂ;

ସୁତ୍ତଂ ଗାମଂ ମହୋଘୋୱ, ମଚ୍ଚୁ ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ବ୍ୟାସତ୍ତମନସଂ ନରନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତେ ୱା ଅସମ୍ପତ୍ତେ ୱା ଲଗ୍ଗମାନସଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ମାଲାକାରୋ ପୁପ୍ଫାରାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ''ପୁପ୍ଫାନି

ପଟିନିସ୍ସାମୀ’’ତି ତତୋ ପୁପ୍ଫାନି ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱା ଗଚ୍ଛଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ସକଲେ ପୁପ୍ଫାରାମେ ମନଂ ପେସେତି, ‘‘ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପୁପ୍ଫାନି ପଟିନିସ୍ସାମୀ’’ତି ତତୋ ପୁପ୍ଫାନି ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ମନଂ ପେସେସି, ତମେୱ ଗଚ୍ଛଂ ପଟିନନ୍ତୋ ପମାଦମାପଜ୍ଜତି, ଏୱମେୱ ଏକଚ୍ଚୋ ପୁପ୍ଫାରାମସଦିସଂ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣମଚ୍ଛଂ ଓତରିତ୍ୱା ମନୋରମଂ ରୂପଂ ଲଭିତ୍ୱା ମନୋରମାନଂ ସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ପତ୍ଥେତି। ଅଞ୍ଞୋ ତେସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ପତ୍ଥେତି , ରୂପମେୱ ୱା ଲଭିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଅପତ୍ଥେନ୍ତୋ ତମେୱ ଅସ୍ସାଦେତି, ସଦ୍ଦାଦୀସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ। ଏସେୱ ନୟୋ ଗୋମହିଂସଦାସିଦାସଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁଗାମନିଗମଜନପଦାଦୀସୁ, ପବ୍ବଜିତାନମ୍ପି ପରିୱେଣୱିହାରପତ୍ତଚୀୱରାଦୀସୂତି ଏୱଂ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣସଙ୍ଖାତାନି ପୁପ୍ଫାନି ଏୱ ପଟିନନ୍ତଂ ସମ୍ପତ୍ତେ ୱା ଅସମ୍ପତ୍ତେ ୱା କାମଗୁଣେ ବ୍ୟାସତ୍ତମନସଂ ନରଂ। ସୁତ୍ତଂ ଗାମନ୍ତି ଗାମସ୍ସ ଗେହଭିତ୍ତିଆଦୀନଂ ପନ ସୁପନୱସେନ ସୁପନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ସତ୍ତାନଂ ପନ ସୁତ୍ତପମତ୍ତତଂ ଉପାଦାୟ ସୁତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି। ଏୱଂ ସୁତ୍ତଂ ଗାମଂ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଯୋଜନାନି ଆୟତଗମ୍ଭୀରୋ ମହୋଘୋୱ ମଚ୍ଚୁ ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛତି। ଯଥା ସୋ ମହୋଘୋ ଇତ୍ଥିପୁରିସଗୋମହିଂସକୁକ୍କୁଟାଦୀସୁ କିଞ୍ଚି ଅନୱସେସେତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ଗାମଂ ସମୁଦ୍ଦଂ ପାପେତ୍ୱା ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପଭକ୍ଖଂ କରୋତି, ଏୱମେୱ ବ୍ୟାସତ୍ତମନସଂ ନରଂ ମଚ୍ଚୁ ଆଦାୟ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟମସ୍ସ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଅପାୟସମୁଦ୍ଦେସୁ ନିମୁଜ୍ଜାପେତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପତ୍ତା। ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଦେସନା ଜାତାତି।

ୱିଟଟୂଭୱତ୍ଥୁ ତତିୟଂ।

୪। ପତିପୂଜିକକୁମାରିୱତ୍ଥୁ

ପୁପ୍ଫାନି ହେୱାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରନ୍ତୋ ପତିପୂଜିକଂ ନାମ କୁମାରିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ତାୱତିଂସଦେୱଲୋକେ ସମୁଟ୍ଠିତଂ।

ତତ୍ଥ କିର ମାଲଭାରୀ ନାମ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅଚ୍ଛରାସହସ୍ସପରିୱୁତୋ ଉୟ୍ୟାନଂ ପାୱିସି। ପଞ୍ଚସତା ଦେୱଧୀତରୋ ରୁକ୍ଖଂ ଆରୁୟ୍ହ ପୁପ୍ଫାନି ପାତେନ୍ତି, ପଞ୍ଚସତା ପତିତାନି ପୁପ୍ଫାନି ଗହେତ୍ୱା ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଅଲଙ୍କରୋନ୍ତି। ତାସୁ ଏକା ଦେୱଧୀତା ରୁକ୍ଖସାଖାୟମେୱ ଚୁତା, ସରୀରଂ ଦୀପସିଖା ୱିୟ ନିବ୍ବାୟି। ସା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ଏକସ୍ମିଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଜାତକାଲେ ଜାତିସ୍ସରା ହୁତ୍ୱା ‘‘ମାଲଭାରୀଦେୱପୁତ୍ତସ୍ସ ଭରିୟାମ୍ହୀ’’ତି ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୀ ୱୁଡ୍ଢିମନ୍ୱାୟ ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ପୂଜଂ କତ୍ୱା ସାମିକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତିଂ ପତ୍ଥେସି। ସା ସୋଳସୱସ୍ସକାଲେ ପରକୁଲଂ ଗତାପି ସଲାକଭତ୍ତପକ୍ଖିକଭତ୍ତୱସ୍ସାୱାସିକାଦୀନି ଦତ୍ୱା, ‘‘ଅୟଂ ମେ ସାମିକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବତ୍ତନତ୍ଥାୟ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତୂ’’ତି ୱଦତି। ଅଥସ୍ସା ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଅୟଂ କୁମାରିକା ଉଟ୍ଠାୟ ସମୁଟ୍ଠାୟ ପତିମେୱ ପତ୍ଥେତୀତି ପତିପୂଜିକା’’ତି ନାମଂ କରିଂସୁ। ସାପି ନିବଦ୍ଧଂ ଆସନସାଲଂ ପଟିଜଗ୍ଗତି, ପାନୀୟଂ ଉପଟ୍ଠପେତି, ଆସନାନି ପଞ୍ଞପେତି। ଅଞ୍ଞେପି ମନୁସ୍ସା ସଲାକଭତ୍ତାଦୀନି ଦାତୁକାମା, ‘‘ଅମ୍ମ, ଇମାନିପି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପଟିପାଦେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଆହରିତ୍ୱା ଦେନ୍ତି। ସାପି ଏତେନ ନିୟାମେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଏକପଦୱାରେ ଛପଞ୍ଞାସ କୁସଲଧମ୍ମେ (ଧ। ସ। ୧; ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧ ଯେୱାପନକୱଣ୍ଣନା) ପଟିଲଭତି। ତସ୍ସା କୁଚ୍ଛିୟଂ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠହି। ସା ଦସମାସଚ୍ଚୟେନ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାୟି। ତସ୍ସ ପଦସା ଗମନକାଲେ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଅଞ୍ଞମ୍ପୀତି ଚତ୍ତାରୋ ପୁତ୍ତେ ପଟିଲଭି।

ସା ଏକଦିୱସଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପୂଜଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦାନି ରକ୍ଖିତ୍ୱା ଦିୱସପରିୟୋସାନେ ତଂ ଖଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତେନ କେନଚି ରୋଗେନ କାଲଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସାମିକସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଇତରାପି ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଅଲଙ୍କରୋନ୍ତି ଏୱ। ଦେୱପୁତ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ପାତୋୱ ପଟ୍ଠାୟ ନ ଦିସ୍ସସି, କୁହିଂ ଗତାସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଚୁତାମ୍ହି ସାମୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ୱଦେସୀ’’ତି? ‘‘ଏୱମେତଂ, ସାମୀ’’ତି। ‘‘କୁହିଂ ନିବ୍ବତ୍ତାସୀ’’ତି? ‘‘ସାୱତ୍ଥିୟଂ କୁଲଗେହେ’’ତି। ‘‘କିତ୍ତକଂ କାଲଂ ତତ୍ଥ ଠିତାସୀ’’ତି? ‘‘ଦସମାସଚ୍ଚୟେନ ମାତୁ କୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସୋଳସୱସ୍ସକାଲେ ପରକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ପୁତ୍ତେ ୱିଜାୟିତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକମେୱ ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବତ୍ତାମ୍ହି, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ମନୁସ୍ସାନଂ କିତ୍ତକଂ ଆୟୂ’’ତି? ‘‘ୱସ୍ସସତମତ୍ତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏତ୍ତକମେୱା’’ତି? ‘‘ଆମ, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏତ୍ତକଂ ଆୟୁଂ ଗହେତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତମନୁସ୍ସା କିଂ ନୁ ଖୋ ସୁତ୍ତପମତ୍ତା କାଲଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତି, ଉଦାହୁ ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ୱଦେଥ, ସାମି’’? ‘‘ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟଂ ଆୟୁଂ ଗହେତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତା ୱିୟ ଅଜରାମରା ୱିୟ ଚ ନିଚ୍ଚଂ ପମତ୍ତା, ମନୁସ୍ସା’’ତି। ମାଲଭାରୀଦେୱପୁତ୍ତସ୍ସ ମହାସଂୱେଗୋ ଉଦପାଦି ‘‘ୱସ୍ସସତମତ୍ତମାୟୁଂ ଗହେତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତମନୁସ୍ସା କିର ପମତ୍ତା ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତି, କଦା ନୁ ଖୋ ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି? ମନୁସ୍ସାନଂ ପନ ୱସ୍ସସତଂ ତାୱତିଂସାନଂ ଦେୱାନଂ ଏକୋ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱୋ, ତାୟ ରତ୍ତିୟା ତିଂସରତ୍ତିୟୋ ମାସୋ, ତେନ ମାସେନ ଦ୍ୱାଦସମାସିକୋ ସଂୱଚ୍ଛରୋ, ତେନ ସଂୱଚ୍ଛରେନ ଦିବ୍ବୱସ୍ସସହସ୍ସଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ , ତଂ ମନୁସ୍ସଗଣନାୟ ତିସ୍ସୋ ୱସ୍ସକୋଟିୟୋ, ସଟ୍ଠି ଚ ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଦେୱପୁତ୍ତସ୍ସ ଏକଦିୱସୋପି ନାତିକ୍କନ୍ତୋ ମୁହୁତ୍ତସଦିସୋୱ କାଲୋ ଅହୋସି।

ଏୱଂ ଅପ୍ପାୟୁକମନୁସ୍ସାନଂ ପମାଦୋ ନାମ ଅତିୱିୟ ଅୟୁତ୍ତୋତି।

ପୁନଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୂ ଗାମଂ ପୱିଟ୍ଠା ଆସନସାଲଂ ଅପଟିଜଗ୍ଗିତଂ, ଆସନାନି ଅପଞ୍ଞତ୍ତାନି, ପାନୀୟଂ ଅନୁପଟ୍ଠପିତଂ ଦିସ୍ୱା, ''କହଂ ପତିପୂଜିକା''ତି ଆହଂସୁ। ''ଭନ୍ତେ, କହଂ ତୁମ୍ହେ ତଂ ଦକ୍ଖିସ୍ସଥ, ହିୟ୍ୟୋ ଅୱ୍ହେସୁ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗତେସୁ ସାୟନ୍ହସମୟେ ମତା''ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସା ଉପକାରଂ ସରନ୍ତା ଅସ୍ସୂନି ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ଖୀଣାସୱାନଂ ଧମ୍ମସଂୱେଗୋ ଉଦପାଦି। ତେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''ଭନ୍ତେ, ପତିପୂଜିକା ନାମ ଉପାସିକା ଉଟ୍ଠାୟ ସମୁଟ୍ଠାୟ ନାନପ୍ପକାରାନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ସାମିକମେୱ ପତ୍ଥେସି, ସା ଇଦାନି ମତା, କହଂ ନୁ ଖୋ ନିବ୍ବତ୍ତା''ତି? ''ଅତ୍ତନୋ ସାମିକସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତି। ''ନନ୍ୱି, ଭନ୍ତେ, ସାମିକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ''ତି। ''ନ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଂ ସାମିକଂ ପତ୍ଥେତି, ତାୱତିଂସଭୱନେ ତସ୍ସା ମାଲଭାରୀଦେୱପୁତ୍ତୋ ନାମ ସାମିକୋ, ସା ତସ୍ସ ପୁପ୍ଫପିଲନ୍ଧନଟ୍ଠାନତୋ ଚୱିତ୍ୱା ପୁନ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବତ୍ତା''ତି। ''ଏୱଂ କିର, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତି। ''ଅହୋ ପରିତ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତଂ, ପାତୋୱ ଅମ୍ହେ ପରିୱିସିତ୍ୱା ସାୟଂ ଉପ୍ପନ୍ନବ୍ୟାଧିନା ମତା''ତି। ସତ୍ଥା ''ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିତ୍ତଂ ସତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତଂ ନାମ, ତେନେୱ ଇମେ ସତ୍ତେ ୱତ୍ଥୁକାମେହି ଚେୱ କିଲେସକାମେହି ଚ ଅତିତ୍ତେ ଏୱ ଅନ୍ତକୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତେତ୍ୱା କନ୍ଦନ୍ତେ ପରିଦେୱନ୍ତେ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୮।

''ପୁପ୍ଫାନି ହେୱ ପଚିନନ୍ତଂ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନସଂ ନରଂ;

ଅତିତ୍ତଂୟେୱ କାମେସୁ, ଅନ୍ତକୋ କୁରୁତେ ୱସ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପୁପ୍ଫାନି ହେୱ ପଚିନନ୍ତନ୍ତି ପୁପ୍ଫାରାମେ ମାଲାକାରୋ ନାନାପୁପ୍ଫାନି ୱିୟ ଅତ୍ତଭାୱପଟିବଦ୍ଧାନି ଚେୱ ଉପକରଣପଟିବଦ୍ଧାନି ଚ କାମଗୁଣପୁପ୍ଫାନି ଓଚିନନ୍ତମେୱ । ବ୍ୟାସତ୍ତମନସଂ ନରନ୍ତି ଅସମ୍ପତ୍ତେସୁ ପତ୍ଥନାୱସେନ, ସମ୍ପତ୍ତେସୁ ଗେଧୱସେନ ୱିୱିଧେନାକାରେନ ଆସତ୍ତଚିତ୍ତଂ। ଅତିତ୍ତଂୟେୱ କାମେସୂତି ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେସୁ ପରିୟେସନେନପି ପଟିଲାଭେନପି ପରିଭୋଗେନପି ନିଧାନେନପି ଅତିତ୍ତଂ ଏୱ ସମାନଂ। ଅନ୍ତକୋ କୁରୁତେ ୱସନ୍ତି ମରଣସଙ୍ଖାତୋ ଅନ୍ତକୋ କନ୍ଦନ୍ତଂ ପରିଦେୱନ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସଂ ପାପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପତ୍ତା, ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଜାତାତି।

ପତିପୂଜିକକୁମାରିୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ମଚ୍ଛରିୟକୋସିୟସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ

ୟଥାପି ଭମରୋ ପୁପ୍ଫନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରନ୍ତୋ ମଚ୍ଛରିୟକୋସିୟସେଟ୍ଠିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ରାଜଗହେ ସମୁଟ୍ଠିତଂ।

ରାଜଗହନଗରସ୍ସ କିର ଅୱିଦୂରେ ସକ୍କାରଂ ନାମ ନିଗମୋ ଅହୋସି। ତତ୍ଥେକୋ ମଚ୍ଛରିୟକୋସିୟୋ ନାମ ସେଟ୍ଠି ଅସୀତିକୋଟିୱିଭୱୋ ପଟିୱସତି। ସୋ ତିଣଗ୍ଗେନ ତେଲବିନ୍ଦୁମ୍ପି ପରେସଂ ନ ଦେତି, ନ ଅତ୍ତନା ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ଇତିସ୍ସ ତଂ ୱିଭୱଜାତଂ ନେୱ ପୁତ୍ତଦାରାଦୀନଂ, ନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଅତ୍ଥଂ ଅନୁଭୋତି, ରକ୍ଖସପରିଗ୍ଗହିତା ପୋକ୍ଖରଣୀ ୱିୟ ଅପରିଭୋଗଂ ତିଟ୍ଠତି। ସତ୍ଥା ଏକଦିୱସଂ ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ମହାକରୁଣାସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ସକଲଲୋକଧାତୁୟଂ ବୋଧନେୟ୍ୟବନ୍ଧୱେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସୟୋଜନମତ୍ଥକେ ୱସନ୍ତସ୍ସ ସେଟ୍ଠିନୋ ସପଜାପତିକସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସ୍ସ ଉପନିସ୍ସୟଂ ଅଦ୍ଦସ। ତତୋ ପୁରିମଦିୱସେ ପନ ସୋ ରାଜାନଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ରାଜଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜୁପଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକଂ ଛାତଜ୍ଝତ୍ତଂ ଜନପଦମନୁସ୍ସଂ କୁମ୍ମାସପୂରଂ କପଲ୍ଲକପୂୱଂ ଖାଦନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତତ୍ଥ ପିପାସଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ସଚାହଂ କପଲ୍ଲକପୂୱଂ ଖାଦିତୁକାମୋମ୍ହୀତି ୱକ୍ଖାମି, ବହୂ ମନୁସ୍ସା ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ଖାଦିତୁକାମା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ ମେ ବହୂନି ତିଲତଣ୍ଡୁଲସପ୍ପିଫାଣିତାଦୀନି ପରିକ୍ଖୟଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ନ କସ୍ସଚି କଥେସ୍ସାମୀ''ତି ତଣ୍ହଂ ଅଧିୱାସେନ୍ତୋ ଚରତି। ସୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ଉପ୍ପଣ୍ଡୁପ୍ପଣ୍ଡୁକଜାତୋ ଧମନିସନ୍ଥତଗତ୍ତୋ ଜାତୋ। ତତୋ ତଣ୍ହଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ଉପଗୂହିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ଏୱଂ ଗତୋପି ଧନହାନିଭୟେନ ନ କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚି କଥେସି।

ଅଥ ନଂ ଭରିୟା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିଂ ପରିମଜ୍ଜିତ୍ୱା, ''କିଂ ତେ, ସାମି, ଅଫାସୁକଂ ଜାତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ନ ମେ କିଞ୍ଚି ଅଫାସୁକଂ ଅତ୍ଥୀ''ତି। ''କିଂ ନୁ ଖୋ

ତେ ରାଜା କୁପିତୋ’’ତି? ‘‘ରାଜାପି ମେ ନ କୁପ୍ପତୀ’’ତି। ‘‘ଅଥ କିଂ ତେ ପୁତ୍ତଧୀତାହି ୱା ଦାସକମ୍ମକରାଦୀହି ୱା କିଞ୍ଚି ଅମନାପଂ କତଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି? ‘‘ଏୱରୂପମ୍ପି ନତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘କିସ୍ମିଞ୍ଚି ପନ ତେ ତଣ୍ହା ଅତ୍ଥୀ’’ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେପି ଧନହାନିଭଯେନ କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ନିସ୍ସଦ୍ଦୋୱ ନିପଜ୍ଜି, ଅଥ ନଂ ଭରିଯା ‘‘କଥେହି, ସାମି କିସ୍ମିଞ୍ଚି ତେ ତଣ୍ହା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ୱଚନଂ ପରିଗିଲନ୍ତୋ ୱିଯ ‘‘ଅତ୍ଥି ମେ ତଣ୍ହା’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ ତଣ୍ହା, ସାମୀ’’ତି? ‘‘କପଲ୍ଲକପୂୱଂ ଖାଦିତୁକାମୋମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘ଅଥ କିମତ୍ଥଂ ମେ ନ କଥେସି, କିଂ ତ୍ୱଂ ଦଲିଦ୍ଦୋସି, ଇଦାନି ସକଲନିଗମୱାସୀନଂ ପହୋନକେ କପଲ୍ଲକପୂୱେ ପଚିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ତେ ଏତେହି, ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଖାଦିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ତେନ ହି ଏକରଚ୍ଛୱାସୀନଂ ପହୋନକେ ପଚିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଜାନାମହଂ ତୱ ମହଦ୍ଧନଭାୱ’’ନ୍ତି। ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଗେହସାମନ୍ତେ ସବ୍ବେସଂ ପହୋନକଂ କତ୍ୱା ପଚାମୀ’’ତି। ‘‘ଜାନାମହଂ ତୱ ମହଜ୍ଝାସଯଭାୱ’’ନ୍ତି। ‘‘ତେନ ହି ତେ ପୁତ୍ତଦାରମତ୍ତସ୍ସେୱ ପହୋନକଂ କତ୍ୱା ପଚାମୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ତେ ଏତେହୀ’’ତି? ‘‘କିଂ ପନ ତୁଯ୍ହଞ୍ଚ ମଯ୍ହଞ୍ଚ ପହୋନକଂ କତ୍ୱା ପଚାମୀ’’ତି? ‘‘ତ୍ୱଂ କିଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି ? ‘‘ତେନ ହି ଏକକସ୍ସେୱ ତେ ପହୋନକଂ କତ୍ୱା ପଚାମୀ’’ତି। ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଚମାନେ ବହୂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତି। ସକଲତଣ୍ଡୁଲେ ଠପେତ୍ୱା ଭିନ୍ନତଣ୍ଡୁଲେ ଚ ଉଦ୍ଧନକପଲ୍ଲାନି ଚ ଆଦାଯ ଥୋକଂ ଖୀରସପ୍ପିମଧୁଫାଣିତଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତଭୂମିକସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ଉପରିମତଲଂ ଆରୁଯ୍ହ ପଚ, ତତ୍ଥାହଂ ଏକକୋୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଖାଦିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ପାସାଦଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ଦାସିଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଂ ପକ୍କୋସାପେସି, ସୋ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦ୍ୱାରାନି ପିଦହନ୍ତୋ ସବ୍ବଦ୍ୱାରେସୁ ସୂଚିଘଟିକଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ତମତଲଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ତତ୍ଥପି ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଭରିଯାପିସ୍ସ ଉଦ୍ଧନେ ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେତ୍ୱା କପଲ୍ଲଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ପୂୱେ ପଚିତୁଂ ଆରଭି।

ଅଥ ସତ୍ଥା ପାତୋୱ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏସୋ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ରାଜଗହସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ସକ୍କାରନିଗମେ ମଚ୍ଛରିଯସେଟ୍ଠି ‘କପଲ୍ଲକପୂୱେ ଖାଦିସ୍ସାମୀ’ତି ଅଞ୍ଞେସଂ ଦସ୍ସନଭଯେନ ସତ୍ତଭୂମିକେ ପାସାଦେ କପଲ୍ଲକପୂୱେ ପଚାପେତି, ତ୍ୱଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଂ ଦମେତ୍ୱା ନିବ୍ବିସେୱନଂ କତ୍ୱା ଉଭୋପି ଜାଯମ୍ପତିକେ ପୂୱେ ଚ ଖୀରସପ୍ପିମଧୁଫାଣିତାନି ଚ ଗାହାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ବଲେନ ଜେତୱନଂ ଆନେହି, ଅଜ୍ଜାହଂ ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରେ ଏୱ ନିସୀଦିସ୍ସାମି, ପୂୱେହେୱ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ଥେରୋ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତାୱଦେୱ ଇଦ୍ଧିବଲେନ ତଂ ନିଗମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ସୀହପଞ୍ଜରଦ୍ୱାରେ ସୁନିୱତ୍ଥୋ ସୁପାରୁତୋ ଆକାସେ ଏୱ ମଣିରୂପକଂ ୱିଯ ଅଟ୍ଠାସି। ମହାସେଟ୍ଠିନୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱାୱ ହଦଯମଂସଂ କମ୍ପି। ସୋ ଅହଂ ଏୱରୂପାନଂଯେୱ ଦସ୍ସନଭଯେନ ଇମଂ ଠାନମାଗତୋ, ଅଯଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁ ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ୱାତପାନଦ୍ୱାରେ ଠିତୋତି। ସୋ ଗହେତବ୍ବଗହଣଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିତ୍ତଲୋଣସକ୍ଖରା ୱିଯ ଦୋସେନ ତଟତଟାଯନ୍ତୋ ଏୱମାହ – ‘‘ସମଣ, ଆକାସେ ଠତ୍ୱାପି କିଂ ଲଭିସ୍ସସି, ଆକାସେ ଅପଦେ ପଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଚଙ୍କମନ୍ତୋପି ନେୱ ଲଭିସ୍ସସୀ’’ତି। ଥେରୋ ତସ୍ମିଂ ଏୱ ଠାନେ ଅପରାପରଂ ଚଙ୍କମି। ସେଟ୍ଠି ‘‘ଚଙ୍କମନ୍ତୋ କିଂ ଲଭିସ୍ସସି, ଆକାସେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦନ୍ତୋପି ନ ଲଭିସ୍ସସିଯେୱା’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ‘‘ଆକାସେ ନିସିନ୍ନୋ କିଂ ଲଭିସ୍ସସି, ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାତପାନସ୍ସ ଉମ୍ମାରେ ଠିତୋପି ନ ଲଭିସ୍ସସୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ଉମ୍ମାରେ ଠିତୋ। ‘‘ଉମ୍ମାରେ ଠିତୋପି କିଂ ଲଭିସ୍ସସି, ଧୂମାଯନ୍ତୋପି ନ ଲଭିସ୍ସସି ଏୱା’’ତି ଆହ। ଥେରୋପି ଧୂମାଯି। ସକଲପାସାଦୋ ଏକଧୂମୋ ଅହୋସି। ସେଟ୍ଠିନୋ ଅକ୍ଖୀନଂ ସୂଚିଯା ୱିଜ୍ଝନକାଲୋ ୱିଯ ଅହୋସି, ଗେହଜ୍ଝାଯନଭଯେନ ପନ ‘‘ତ୍ୱଂ ପଜ୍ଜଲନ୍ତୋପି ନ ଲଭିସ୍ସସୀ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ସମଣୋ ସୁଟ୍ଠୁ ଲଗ୍ଗୋ, ଅଲଦ୍ଧା ନ ଗମିସ୍ସତି , ଏକମସ୍ସ ପୂୱଂ ଦାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଭରିଯଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ ଏକଂ ଖୁଦ୍ଦକପୂୱଂ ପଚିତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଦତ୍ୱା ଉଯ୍ୟୋଜେହି ନ’’ନ୍ତି। ସା ଥୋକଂ ଏୱ ପିଟ୍ଠଂ କପଲ୍ଲପାତିଯଂ ପକ୍ଖିପି, ମହାପୂୱୋ ହୁତ୍ୱା ସକଲପାତିଂ ପୂରେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧୁମାତୋ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି।

ସେଟ୍ଠି ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ବହୁଂ ତଯା ପିଟ୍ଠଂ ଗହିତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ସଯମେୱ ଦବ୍ବିକଣ୍ଣେନ ଥୋକଂ ପିଟ୍ଠଂ ଗହେତ୍ୱା ପକ୍ଖିପି, ପୂୱୋ ପୁରିମପୂୱତୋ ମହନ୍ତତରୋ ଜାତୋ । ଏୱଂ ଯଂ ଯଂ ପଚତି, ସୋ ସୋ ମହନ୍ତମହନ୍ତୋୱ ହୋତି। ସୋ ନିବ୍ବିନ୍ନୋ ଭରିଯଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଇମସ୍ସ ଏକଂ ପୂୱଂ ଦେହୀ’’ତି। ତସ୍ସା ପଚ୍ଛିତୋ ଏକଂ ପୂୱଂ ଗଣ୍ହନ୍ତିଯା ସବ୍ବେ ଏକାବଦ୍ଧା ଅଲ୍ଲୀଯିଂସୁ। ସା ସେଟ୍ଠିଂ ଆହ – ‘‘ସାମି, ସବ୍ବେ ପୂୱା ଏକତୋ ଲଗ୍ଗା, ୱିସୁଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀ’’ତି। ‘‘ଅହଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ସୋପି କାତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଉଭୋପି ଜନା କୋଟିଯଂ ଗହେତ୍ୱା କଡ୍ଢନ୍ତାପି ୱିଯୋଜେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ ଏୱ । ଅଥସ୍ସ ପୂୱେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱାଯମନ୍ତସ୍ସେୱ ସରୀରତୋ ସେଦା ମୁଚ୍ଚିଂସୁ, ପିପାସା ଉପଚ୍ଛିଜ୍ଜି। ତତୋ ଭରିଯଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ନ ମେ ପୂୱେହି ଅତ୍ଥୋ, ପଚ୍ଛିଯା ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଇମସ୍ସ ଦେହୀ’’ତି। ସା ପଚ୍ଛିଂ ଆଦାଯ ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଦାସି। ଥେରୋ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଗୁଣଂ କଥେସି, ‘‘ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି ଦିନ୍ନଦାନାଦୀନଂ ଫଲଂ ଗଗନତଲେ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦଂ ୱିଯ ଦସ୍ସେସି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠି ‘‘ଭନ୍ତେ, ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’’ତି ଆହ। ଥେରୋ, ‘‘ମହାସେଟ୍ଠି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ‘ପୂୱେ ଖାଦିସ୍ସାମୀ’ତି ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରେ ନିସିନ୍ନୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ରୁଚିଯା ସତି ଅହଂ ୱୋ ନେସ୍ସାମି, ସେଟ୍ଠିଭରିଯଂ ପୂୱେ ଚ ଖୀରାଦୀନି ଚ ଗଣ୍ହାପେଥ, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ଆହ। ‘‘କହଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏତରହି ସତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ଇତୋ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସଯୋଜନମତ୍ଥକେ

ଜେତଵନଵିହାରେ, ମହାସେଟ୍ଠୀ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, କାଲଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ଵା ଏତ୍ତକଂ ଅଦ୍ଧାନଂ କଥଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ମହାସେଟ୍ଠି, ତୁମ୍ହାକଂ ରୁଚିଯା ସତି ଅହଂ ୱୋ ଅତ୍ତନୋ ଇଦ୍ଧିବଲେନ ନେସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହାକଂ ପାସାଦେ ସୋପାନସୀସଂ ଅତ୍ତନୋ ଠାନେ ଏଵ ଭଵିସ୍ସତି, ସୋପାନପରିଯୋସାନଂ ପନ ୱୋ ଜେତଵନଦ୍ଵାରକୋଟ୍ଠକେ ଭଵିସ୍ସତି, ଉପରିପାସାଦା ହେଟ୍ଠାପାସାଦଂ ଓତରଣକାଲମତ୍ତେନେଵ ଜେତଵନଂ ନେସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି।

ଥେରୋ ସୋପାନସୀସଂ ତତ୍ଥେଵ କତ୍ଵା ‘‘ସୋପାନପାଦମୂଲଂ ଜେତଵନଦ୍ଵାରକୋଟ୍ଠକେ ହୋତୂ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠାସି। ତଥେଵ ଅହୋସି। ଇତି ଥେରୋ ସେଟ୍ଠିଞ୍ଚ ସେଟ୍ଠିଭରିଯଞ୍ଚ ଉପରିପାସାଦା ହେଟ୍ଠାପାସାଦଂ ଓତରଣକାଲତୋ ଖିପ୍ପତରଂ ଜେତଵନଂ ସମ୍ପାପେସି। ତେ ଉଭୋପି ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା କାଲଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ଭତ୍ତଗ୍ଗଂ ପଵିସିତ୍ଵା ପଞ୍ଞତ୍ତଵରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସୀଦି ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ। ମହାସେଟ୍ଠି ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ଅଦାସି। ଭରିଯାପିସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ ପତ୍ତେ ପୂଵଂ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ସତ୍ଥା ଅତ୍ତନୋ ଯାପନମତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି, ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂପି ଯାପନମତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ସେଟ୍ଠି ଖୀରସପ୍ପିମଧୁସକ୍ଖରାଦୀନି ଦଦମାନୋ ନ ଖଯଂ ଅଗମାସି। ସତ୍ଥା ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେସି। ମହାସେଟ୍ଠିପି ସଦ୍ଧିଂ ଭରିଯାଯ ଯାଵଦତ୍ଥଂ ଖାଦି। ପୂଵାନଂ ପରିଯୋସାନମେଵ ନ ପଞ୍ଞାଯତି। ସକଲଵିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଵିଘାସାଦାନଞ୍ଚ ଦିନ୍ନେସୁପି ପରିଯନ୍ତୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତେଵ। ‘‘ଭନ୍ତେ, ପୂଵା ପରିକ୍ଖଯଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ଭଗଵତୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ‘‘ତେନ ହି ଜେତଵନଦ୍ଵାରକୋଟ୍ଠକେ ଛଡ୍ଡେଥା’’ତି। ଅଥ ନେ ଦ୍ଵାରକୋଟ୍ଠକସ୍ସ ଅଵିଦୂରେ ପବ୍ଭାରଟ୍ଠାନେ ଛଡ୍ଡଯିଂସୁ। ଯାଵଜ୍ଜତନାପି ତଂ ଠାନଂ କପଲ୍ଲକପୂଵପବ୍ଭାରନ୍ତେଵ ପଞ୍ଞାଯତି। ମହାସେଟ୍ଠି ସହ ଭରିଯାଯ ଭଗଵନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଭଗଵା ଅନୁମୋଦନମକାସି। ଅନୁମୋଦନାଵସାନେ ଉଭୋପି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ସତ୍ଥାରଂ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ଦ୍ଵାରକୋଟ୍ଠକେ ସୋପାନଂ ଆରୁଯ୍ହ ଅତ୍ତନୋ ପାସାଦେଯେଵ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ।

ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସେଟ୍ଠି ଅସୀତିକୋଟିଧନଂ ବୁଦ୍ଧସାସନେଯେଵ ଵିକ୍କିରି। ପୁନଦିଵସେ ସାଯନ୍ହସମଯେ ଧମ୍ମସଭାଯଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନା ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ପସ୍ସଥାଵୁସୋ, ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସ ଆନୁଭାଵଂ, ଅନୁପହଚ୍ଚ ନାମ ସଦ୍ଧଂ, ଅନୁପହଚ୍ଚ ଭୋଗେ ମଚ୍ଛରିଯସେଟ୍ଠିଂ ମୁହୁତ୍ତେନେଵ ଦମେତ୍ଵା ନିବ୍ବିସେଵନଂ କତ୍ଵା ପୂଵେ ଗାହାପେତ୍ଵା ଜେତଵନଂ ଆନେତ୍ଵା ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖଂ କତ୍ଵା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାପେସି, ଅହୋ ମହାନୁଭାଵୋ ଥେରୋ’’ତି ଥେରସ୍ସ ଗୁଣଂ କଥେନ୍ତା ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଦିବ୍ବାଯ ସୋତଧାତୁଯା କଥଂ ସୁତ୍ଵା ଆଗନ୍ତ୍ଵା, ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା, ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ଵୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖଵେ, କୁଲଦମକେନ ନାମ ଭିକ୍ଖୁନା ଅନୁପହଚ୍ଚ ସଦ୍ଧଂ, ଅନୁପହଚ୍ଚ ଭୋଗେ, କୁଲଂ ଅକିଲମେତ୍ଵା ଅଵିହେଠେତ୍ଵା ପୁପ୍ଫତୋ ରେଣୁଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେନ ଭମରେନ ଵିଯ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ବୁଦ୍ଧଗୁଣଂ ଜାନାପେତବ୍ବଂ, ତାଦିସୋ ମମ ପୁତ୍ତୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ’’ତି ଥେରଂ ପସଂସିତ୍ଵା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୯।

‘‘ଯଥାପି ଭମରୋ ପୁପ୍ଫଂ, ଵଣ୍ଣଗନ୍ଧମହେଠଯଂ;

ପଲେତି ରସମାଦାଯ, ଏଵଂ ଗାମେ ମୁନୀ ଚରେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଭମରୋତି ଯା କାଚି ମଧୁକରଜାତି। ପୁପ୍ଫନ୍ତି ପୁପ୍ଫାରାମେ ଚରନ୍ତୋ ପୁପ୍ଫଞ୍ଚ ଵଣ୍ଣଞ୍ଚ ଗନ୍ଧଞ୍ଚ ଅହେଠଯନ୍ତୋ ଅଵିନାସେନ୍ତୋ ଵିଚରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଲେତୀତି ଏଵଂ ଚରିତ୍ଵା ଯାଵଦତ୍ଥଂ ରସଂ ପିଵିତ୍ଵା ଅପରମ୍ପି ମଧୁକରଣତ୍ଥାଯ ଆଦାଯ ପଲେତି, ସୋ ଏଵଂ ଵନଗହନଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ଵା ଏକସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖସୁସିରେ ତଂ ରଜମିସ୍ସକଂ ରସଂ ଠପେତ୍ଵା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ମଧୁରରସଂ ମଧୁଂ କରୋତି, ନ ତସ୍ସ ପୁପ୍ଫାରାମେ ଵିଚରିତପଚ୍ଚଯା ପୁପ୍ଫଂ ଵା ଵଣ୍ଣଗନ୍ଧଂ ଵାସ୍ସ ଵିଗଚ୍ଛତି, ଅଥ ଖୋ ସବ୍ବଂ ପାକତିକମେଵ ହୋତି। ଏଵଂ ଗାମେ ମୁନୀ ଚରେତି ଏଵଂ ସେଖାସେଖଭେଦୋ ଅନାଗାରିଯମୁନି କୁଲପଟିପାଟିଯା ଗାମେ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଵିଚରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ହି ତସ୍ସ ଗାମେ ଚରଣପଚ୍ଚଯା କୁଲାନଂ ସଦ୍ଧାହାନି ଵା ଭୋଗହାନି ଵା ହୋନ୍ତି। ସଦ୍ଧାପି ଭୋଗାପି ପାକତିକାଵ ହୋନ୍ତି। ଏଵଂ ଚରିତ୍ଵା ଚ ପନ ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ସେଖମୁନି ତାଵ ବହିଗାମେ ଉଦକଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ଵା ନିସିନ୍ନୋ ଅକ୍ଖଭଞ୍ଜନଵଣପଟିଚ୍ଛାଦନପୁତ୍ତମଂସୂପମାଦିଵସେନ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତୋ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ଵା ତଥାରୂପଂ ଵନସଣ୍ଡଂ ଅନୁପଵିସିତ୍ଵା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗେ, ଚତ୍ତାରି ଚ ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ହତ୍ଥଗତାନେଵ କରୋତି। ଅସେଖମୁନି ପନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖଵିହାରମନୁଯୁଞ୍ଜତି । ଅଯମସ୍ସ ଭମରେନ ସଦ୍ଧିଂ ମଧୁକରଣସରିକ୍ଖତା ଵେଦିତବ୍ବା। ଇଧ ପନ ଖୀଣାସଵୋଵ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ଦେସନାଵସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଵତ୍ଵା ଉତ୍ତରିପି ଥେରସ୍ସ ଗୁଣଂ ପକାସେତୁଂ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦାନେଵ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ମଚ୍ଛରିଯସେଟ୍ଠି ଦମିତୋ, ପୁବ୍ବେପି

ନଂ ଦମେତ୍ୱା କମ୍ମଫଲସମ୍ବନ୍ଧଂ ଜାନାପେସି ଏୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା –

''ଉଭୋ ଖଞ୍ଜା ଉଭୋ କୁଣୀ, ଉଭୋ ୱିସମଚକ୍ଖୁକା;

ଉଭିନ୍ନଂ ପିଳକା ଜାତା, ନାହଂ ପସ୍ସାମି ଇଲ୍ଲିସ''ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧।୭୮) –

ଇମଂ ଇଲ୍ଲିସଜାତକଂ କଥେସୀତି।

ମଚ୍ଛରିଯକୋସିଯସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପାୱେଯ୍ୟକାଜୀୱକୱତ୍ଥୁ

ନ ପରେସଂ ୱିଲୋମାନୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ପାୱେଯ୍ୟଂ ନାମ ଆଜୀୱକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିରେକା ଗହପତାନୀ ପୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ପାୱେଯ୍ୟଂ ନାମ ଆଜୀୱକଂ ପଟିଜଗ୍ଗି। ତସ୍ସାନନ୍ତରଘରେସୁ ମନୁସ୍ସା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିଯା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଧମ୍ମଦେସନା''ତି ନାନପ୍ପକାରେହି ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ୱଣ୍ଣେନ୍ତି। ସା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଗୁଣକଥଂ ସୁତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମା ଆଜୀୱକସ୍ସ ଏତମତ୍ଥଂ କଥେତ୍ୱା, ''ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମି ଅହଂ ବୁଦ୍ଧସନ୍ତିକଂ, ଅଯ୍ୟା''ତି ଆହ। ସୋ ''ମା ଗଚ୍ଛାହୀ''ତି ନିୱାରେତ୍ୱା ତଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚମାନମ୍ପି ନିୱାରେସି ଏୱ। ସା ''ଅଯଂ ମମ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ ନ ଦେତି, ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଇଧେୱ ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମୀ''ତି ସାଯନ୍ହସମଯେ ପୁତ୍ତଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା, ''ଗଚ୍ଛ, ତାତ, ସ୍ୱାତନାଯ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେହୀ''ତି ପେସେସି। ସୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଠମତରଂ ଆଜୀୱକସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ସୋ ''କହଂ ଗଚ୍ଛସୀ''ତି ଆହ। ''ମାତୁ ୱଚନେନ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତୁଂ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଆହ। ''ମା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାହୀ''ତି। ''ଅଲଂ, ଅଯ୍ୟ, ମମ ମାତୁ ଭାଯାମି, ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମହ''ନ୍ତି। ''ଏତସ୍ସ କତସକ୍କାରଂ ଉଭୋପି ଖାଦିସ୍ସାମ, ମା ଗଚ୍ଛାହୀ''ତି। ''ଅଲଂ, ଅଯ୍ୟ, ମାତା ମେ ତଜ୍ଜେସ୍ସତୀ''ତି। ତେନ ହି ଗଚ୍ଛ, ଗନ୍ତ୍ୱା ପନ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଅମ୍ହାକଂ ଗେହଂ ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ୱା ଅସୁକୱୀଥିଯଂ ୱା ଅସୁକମଗ୍ଗେନ ୱା ଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ମା ଆଚିକ୍ଖି। ''ସନ୍ତିକେ ଠିତୋ ୱିଯ ଅଞ୍ଞେନ ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିଯ ପଲାଯିତ୍ୱା ଏହୀ''ତି। ସୋ ଆଜୀୱକସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଆଜୀୱକେନ ୱୁତ୍ତନିଯାମେନେୱ ସବ୍ବଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''କିଂ ତେ କତ''ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠୋ, ''ସବ୍ବଂ କତଂ, ଅଯ୍ୟା''ତି ଆହ। ''ଭଦ୍ଦକଂ ତେ କତଂ, ତସ୍ସ ସକ୍କାରଂ ଉଭୋପି ଖାଦିସ୍ସାମା''ତି ୱତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଆଜୀୱକୋ ପାତୋୱ ତଂ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଗବ୍ଭେ ନିସୀଦାପେସୁଂ।

ପଟିୱିସ୍ସକମନୁସ୍ସା ତଂ ଗେହଂ ଅଲ୍ଲଗୋମଯେନ ଉପଲିମ୍ପିତ୍ୱା ଲାଜପଞ୍ଚମାନି ପୁପ୍ଫାନି ୱିକିରିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ନିସୀଦନତ୍ଥାଯ ମହାରହଂ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେସୁଂ। ବୁଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅପରିଚିତମନୁସ୍ସା ହି ଆସନପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଦେସକେନ କିଚ୍ଚଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ବୋଧିମୂଲେ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ କମ୍ପେତ୍ୱା ସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ତଦିୱସେଯେୱ ହି ନେସଂ ''ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ ନିରଯଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ, ଅଯଂ ପେତ୍ତିୱିସଯଂ, ଅଯଂ ମନୁସ୍ସଲୋକଂ, ଅଯଂ ଦେୱଲୋକଂ, ଅଯଂ ଅମତମହାନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି ସବ୍ବେ ମଗ୍ଗା ଆୱିଭୂତା। ଗାମନିଗମାଦୀନଂ ପନ ମଗ୍ଗେ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ସତ୍ଥା ପାତୋୱ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ମହାଉପାସିକାଯ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଗତୋ। ସା ଗେହା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋନିୱେସନଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଆସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ଦତ୍ୱା ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ପରିୱିସି। ଉପାସିକା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ଅନୁମୋଦନଂ କାରେତୁକାମା ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି। ସତ୍ଥା ମଧୁରସ୍ସରେନ ଅନୁମୋଦନଧମ୍ମକଥଂ ଆରଭି। ଉପାସିକା ''ସାଧୁ, ସାଧୂ''ତି ସାଧୁକାରଂ ଦଦମାନା ଧମ୍ମଂ ସୁଣି। ଆଜୀୱକୋପି ପଚ୍ଛାଗବ୍ଭେ ନିସିନ୍ନୋୱ ତସ୍ସା ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତିଯା ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ''ନ ଇଦାନେସା ମଯ୍ହ''ନ୍ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ''ନଟ୍ଠାସି କାଳକଣ୍ଣି, ଏତସ୍ସ ଏୱଂ ସକ୍କାରଂ କରୋତୀ''ତି ନାନପ୍ପକାରେନ ଉପାସିକଞ୍ଚ ସତ୍ଥାରଞ୍ଚ ଅକ୍କୋସନ୍ତୋ ପଲାଯି। ଉପାସିକା ତସ୍ସ କଥାଯ ଲଜ୍ଜିତା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ଗତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦେସନାନୁସାରେନ ଞାଣଂ ପେସେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''କିଂ ଉପାସିକେ ଚିତ୍ତଂ ଦେସନାନୁଗତଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋସୀ''ତି? ''ଭନ୍ତେ, ଏତସ୍ସ ମେ କଥାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ଉପଗତ''ନ୍ତି । ସତ୍ଥା ''ଏୱରୂପସ୍ସ ୱିସଭାଗଜନସ୍ସ କଥିତଂ କଥଂ ନାମ ଆୱଜ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱରୂପଂ ଅସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କତାକତମେୱ ଓଲୋକେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୫୦।

''ନ ପରେସଂ ୱିଲୋମାନି, ନ ପରେସଂ କତାକତଂ;

ଅଉନୋୱ ଅୱେକ୍ଖେୟ୍ୟ, କତାନି ଅକତାନି ଚା’’ତି।

ତତ୍ଥ ନ ପରେସଂ ୱିଲୋମାନୀତି ପରେସଂ ୱିଲୋମାନି ଫରୁସାନି ମମ୍ମଚ୍ଛେଦକୱଚନାନି ନ ମନସିକାତବ୍ବାନି। ନ ପରେସଂ କତାକତନ୍ତି ‘‘ଅସୁକୋ ଉପାସକୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଅପ୍ପସନ୍ନୋ, ନାପିସ୍ସ ଗେହେ କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖାଦୀନି ଦିଯ୍ୟନ୍ତି, ନ ସଲାକଭତ୍ତାଦୀନି, ନ ଚୀୱରାଦିପଚ୍ଚଯଦାନଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତଥା ଅସୁକା ଉପାସିକା ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅପ୍ପସନ୍ନା, ନାପିସ୍ସା ଗେହେ କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖାଦୀନି ଦିଯ୍ୟନ୍ତି, ନ ସଲାକଭତ୍ତାଦୀନି, ନ ଚୀୱରାଦିପଚ୍ଚଯଦାନଂ ଏତିସ୍ସା ଅତ୍ଥି, ତଥା ଅସୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଅପ୍ପସନ୍ନୋ, ନାପି ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତଂ କରୋତି, ନ ଆଚରିଯୱତ୍ତଂ, ନ ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ, ନ ଗମିକୱତ୍ତଂ, ନ ଚେତିଯଙ୍ଗଣୱତ୍ତଂ, ନ ଉପୋସଥାଗାରୱତ୍ତଂ, ନ ଭୋଜନସାଲାୱତ୍ତଂ, ନ ଜନ୍ତାଘରୱତ୍ତାଦୀନି, ନାପିସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଧୁତଙ୍ଗଂ ଅତ୍ଥି, ନ ଭାୱନାରାମତାଯ ଉସ୍ସାହମତ୍ତମ୍ପୀ’’ତି ଏୱଂ ପରେସଂ କତାକତଂ ନାମ ନ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ। ଅତ୍ତନୋୱ ଅୱେକ୍ଖେୟ୍ୟାତି ‘‘କଥଂ ଭୂତସ୍ସ ମେ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱା ୱୀତିୱତ୍ତନ୍ତୀତି ପବ୍ବଜିତେନ ଅଭିଣ୍ହଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୪୮) ଇମଂ ଓୱାଦଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା’ତି ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଯୋଗେ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ସକ୍ଖିଂ , ନାସକ୍ଖି’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ କତାକତାନି ଓଲୋକେୟ୍ୟାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସା ଉପାସିକା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତା, ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଜାତାତି।

ପାୱେୟ୍ୟକାଜୀୱକୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଛତ୍ତପାଣିଉପାସକୱତ୍ଥୁ

ଯଥାପି ରୁଚିରଂ ପୁପ୍ଫନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଛତ୍ତପାଣିଉପାସକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଞ୍ହି ଛତ୍ତପାଣି ନାମ ଉପାସକୋ ତିପିଟକଧରୋ ଅନାଗାମୀ। ସୋ ପାତୋୱ ଉପୋସଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ଅନାଗାମିଅରିଯସାୱକାନଞ୍ହି ସମାଦାନୱସେନ ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ମଗ୍ଗେନେୱ ତେସଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଞ୍ଚ ଏକଭତ୍ତିକଞ୍ଚ ଆଗତଂ। ତେନେୱାହ – ‘‘ଘଟିକାରୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, କୁମ୍ଭକାରୋ ଏକଭତ୍ତିକୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ’’ତି (ମ। ନି। ୨।୨୮୮)। ଏୱଂ ଅନାଗାମିନୋ ପକତିଯାୱ ଏକଭତ୍ତିକା ଚ ବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ଚ ହୋନ୍ତି। ସୋପି ତଥେୱ ଉପୋସଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ଛତ୍ତପାଣି ଉପାସକୋ ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଉଟ୍ଠାତବ୍ବଂ ନୁ ଖୋ, ନୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ଅହଂ ଅଗ୍ଗରାଜସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସିନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ମେ ପଦେସରାଜାନଂ ଦିସ୍ୱା ଉଟ୍ଠାତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ରାଜା ଖୋ ପନ ମେ ଅନୁଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ କୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ଏତସ୍ମିଂ କୁଜ୍ଝନ୍ତେପି ନେୱ ଉଟ୍ଠହିସ୍ସାମି । ରାଜାନଂ ଦିସ୍ୱା ଉଟ୍ଠହନ୍ତେନ ହି ରାଜା ଗରୁକତୋ ହୋତି, ନୋ ସତ୍ଥା, ତସ୍ମା ନେୱ ଉଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’’ତି ନ ଉଟ୍ଠହି। ପଣ୍ଡିତପୁରିସା ନାମ ଗରୁତରାନଂ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅନୁଟ୍ଠହନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ନ କୁଜ୍ଝନ୍ତି। ରାଜା ପନ ତଂ ଅନୁଟ୍ଠହନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା କୁପିତମାନସୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା କୁପିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ମହାରାଜ, ଅଯଂ ଛତ୍ତପାଣି ଉପାସକୋ ପଣ୍ଡିତୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋ ତିପିଟକଧରୋ ଅତ୍ଥାନତ୍ଥକୁସଲୋ’’ତି ଉପାସକସ୍ସ ଗୁଣଂ କଥେସି। ରଞ୍ଞୋ ତସ୍ସ ଗୁଣକଥଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସେୱ ଚିତ୍ତଂ ମୁଦୁକଂ ଜାତଂ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ରାଜା ଉପରିପାସାଦେ ଠିତୋ ଛତ୍ତପାଣିଂ ଉପାସକଂ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ଛତ୍ତମାଦାଯ ଉପାହନମାରୁଯ୍ହ ରାଜଙ୍ଗଣେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପକ୍କୋସାପେସି। ସୋ ଛତ୍ତୁପାହନଂ ଅପନେତ୍ୱା ରାଜାନମୁପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ରାଜା ଆହ – ‘‘ଭୋ ଉପାସକ, କିନ୍ତେ ଛତ୍ତୁପାହନଂ ଅପନୀତ’’ନ୍ତି। ‘‘‘ରାଜା ପକ୍କୋସତୀ’ତି ସୁତ୍ୱା ଅପନେତ୍ୱା ଆଗତୋମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘ଅଜ୍ଜ ଅମ୍ହାକଂ ରାଜଭାୱୋ ତୁମ୍ହେହି ଞାତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ସଦାପି ମଯଂ, ଦେୱ, ତୁମ୍ହାକଂ ରାଜଭାୱଂ ଜାନାମା’’ତି। ‘‘ଯଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ପୁରିମଦିୱସେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସିନ୍ନୋ ମଂ ଦିସ୍ୱା ନ ଉଟ୍ଠହୀ’’ତି? ‘‘ମହାରାଜ, ଅହଂ ଅଗ୍ଗରାଜସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସିନ୍ନୋ, ପଦେସରାଜାନଂ ଦିସ୍ୱା ଉଟ୍ଠହନ୍ତୋ ସତ୍ଥରି ଅଗାରୱଂ ପୱେଦେୟ୍ୟଂ, ତସ୍ମା ନ ଉଟ୍ଠହି’’ନ୍ତି। ‘‘ହୋତୁ, ଭୋ, ତିଟ୍ଠତେତଂ’’। ‘‘ତୁମ୍ହେ କିର ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକାନଂ ଅତ୍ଥାନତ୍ଥାନଂ କୁସଲା ତିପିଟକଧରା ଅମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତେପୁରେ ଧମ୍ମଂ ୱାଚେଥା’’ତି। ‘‘ନ ସକ୍କୋମି, ଦେୱା’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘ରାଜଗେହଂ ନାମ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ, ଦୁଯ୍ୟୁତ୍ତସୁଯ୍ୟୁତ୍ତକାନି ଗରୁକାନେତ୍ଥ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ମା ଏୱଂ ୱଦେଥ, ‘ପୁରିମଦିୱସେ ମଂ ଦିସ୍ୱା ନ ଉଟ୍ଠିତୋମ୍ହୀ’ତି ମା କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କରୋଥା’’ତି। ‘‘ଦେୱ, ଗିହୀନଂ ୱିଚରଣଟ୍ଠାନଂ ନାମ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ, ଏକଂ ପବ୍ବଜିତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ୱାଚାପେଥା’’ତି। ରାଜା ‘‘ସାଧୁ, ଭୋ, ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ’’ତି ତଂ ଉୟ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଯାଚି, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଲ୍ଲିକା ଚ ଦେୱୀ ୱାସଭଖତ୍ତିଯା ଚ ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣିସ୍ସାମାତି ୱଦନ୍ତି, ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିବଦ୍ଧଂ ମମ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତାସଂ ଧମ୍ମଂ ଉଦ୍ଦିସଥା’’ତି। ‘‘ବୁଦ୍ଧାନଂ ନିବଦ୍ଧଂ ଏକଟ୍ଠାନଗମନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦେଥା’’ତି। ସତ୍ଥା

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଭାରମକାସି। ଥେରୋ ନିବଦ୍ଧଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତାସଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସତି। ତାସୁ ମଲ୍ଲିକା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଗହେତ୍ୱା ସଜ୍ଝାୟିତ୍ୱା ଉଦ୍ଦେସଂ ପଟିଚ୍ଛାପେସି। ୱାସଭଖତ୍ତିୟା ପନ ନେୱ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଗଣ୍ହାତି, ନ ସଜ୍ଝାୟତି, ନ ଉଦ୍ଦେସଂ ପଟିଚ୍ଛାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛି – ''କିମାନନ୍ଦ, ଉପାସିକା ଧମ୍ମଂ ପରିୟାପୁଣନ୍ତୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଗଣ୍ହାତୀ''ତି? ''ମଲ୍ଲିକା, ଭନ୍ତେ, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଗଣ୍ହାତି, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସଜ୍ଝାୟତି, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ପଟିଚ୍ଛାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ତୁମ୍ହାକଂ ପନ ଞାତିଧୀତା ନେୱ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଗଣ୍ହାତି, ନ ସଜ୍ଝାୟତି, ନ ଉଦ୍ଦେସଂ ପଟିଚ୍ଛାପେତୁଂ ସକ୍କୋତୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଥେରସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ''ଆନନ୍ଦ, ମୟା କଥିତଧମ୍ମୋ ନାମ ସକ୍କଚ୍ଚମସୁଣନ୍ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଅସଜ୍ଝାୟନ୍ତସ୍ସ ଅଦେସେନ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନଂ ଅଗନ୍ଧକପୁପ୍ଫଂ ୱିୟ ଅଫଲୋ ହୋତି, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପନ ସୱନାଦୀନି କରୋନ୍ତସ୍ସ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି ମହାନିସଂସୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି –

୫୧।

''ୟଥାପି ରୁଚିରଂ ପୁପ୍ଫଂ, ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଂ ଅଗନ୍ଧକଂ;

ଏୱଂ ସୁଭାସିତା ୱାଚା, ଅଫଲା ହୋତି ଅକୁବ୍ବତୋ।

୫୨।

''ୟଥାପି ରୁଚିରଂ ପୁପ୍ଫଂ, ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଂ ସଗନ୍ଧକଂ;

ଏୱଂ ସୁଭାସିତା ୱାଚା, ସଫଲା ହୋତି କୁବ୍ବତୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ରୁଚିରନ୍ତି ସୋଭନଂ। ୱଣ୍ଣୱନ୍ତନ୍ତି ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନଂ, ଅଗନ୍ଧକନ୍ତି ଗନ୍ଧୱିରହିତଂ ପାଲିଭଦ୍ଦକଗିରିକଣ୍ଣିକଜୟସୁମନାଦିଭେଦଂ। ଏୱଂ ସୁଭାସିତା ୱାଚାତି ସୁଭାସିତା ୱାଚା ନାମ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ। ତଂ ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନଂ ଅଗନ୍ଧକପୁପ୍ଫସଦିସଂ। ୟଥା ପନ ଅଗନ୍ଧକପୁପ୍ଫଂ ୟୋ ନଂ ଧାରେତି, ତସ୍ସ ସରୀରେ ଗନ୍ଧଂ ନ ଫରତି, ଏୱଂ ଏତମ୍ପି ୟୋ ନଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସୱନାଦୀହି ନ ସମାଚରତି, ତସ୍ସ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅସମାଚରନ୍ତସ୍ସ ୟଂ ତତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ଅକୁବ୍ବତୋ ସୁତଗନ୍ଧଞ୍ଚ ୱାଚାଗନ୍ଧଞ୍ଚ ପଟିପତ୍ତିଗନ୍ଧଞ୍ଚ ନ ଆୱହତି ଅଫଲା ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଏୱଂ ସୁଭାସିତା ୱାଚା, ଅଫଲା ହୋତି ଅକୁବ୍ବତୋ''ତି। ସଗନ୍ଧକନ୍ତି ଚମ୍ପକନୀଲୁପ୍ପଲାଦିଭେଦଂ। ଏୱନ୍ତି ୟଥା ତଂ ପୁପ୍ଫଂ ଧାରେନ୍ତସ୍ସ ସରୀରେ ଗନ୍ଧୋ ଫରତି, ଏୱଂ ତେପିଟକବୁଦ୍ଧୱଚନସଙ୍ଖାତା ସୁଭାସିତା ୱାଚାପି। କୁବ୍ବତୋତି ୟୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସୱନାଦୀହି ତତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବଂ କରୋତି, ସା ଅସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସଫଲା ହୋତି, ସୁତଗନ୍ଧୱାଚାଗନ୍ଧପଟିପତ୍ତିଗନ୍ଧାନଂ ଆୱହନତୋ ମହପ୍ଫଲା ହୋତି, ମହାନିସଂସାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପତ୍ତା। ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଜାତାତି।

ଛତ୍ତପାଣିଉପାସକୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ୱିସାଖାୱତ୍ଥୁ

ୟଥାପିପୁପ୍ଫରାସିମ୍ହାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ପୁବ୍ବାରାମେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱିସାଖଂ ଉପାସିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସା କିର ଅଙ୍ଗରଟ୍ଠେ ଭଦ୍ଦିୟନଗରେ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠିନୋ ଅଗ୍ଗମହେସିୟା ସୁମନଦେୱିୟା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସା ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେ ସତ୍ଥା ସେଲବ୍ରାହ୍ମଣାଦୀନଂ ବୋଧନେୟ୍ୟବନ୍ଧୱାନଂ ଉପନିସ୍ସୟସମ୍ପଦଂ ଦିସ୍ୱା ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ତଂ ନଗରଂ ପାପୁଣି।

ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମୟେ ମେଣ୍ଡକୋ, ଗହପତି, ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ମହାପୁଞ୍ଞାନଂ ଜେଟ୍ଠକୋ ହୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ କରୋତି। ପଞ୍ଚ ମହାପୁଞ୍ଞା ନାମ ମେଣ୍ଡକୋ ସେଟ୍ଠି, ଚନ୍ଦପଦୁମା ନାମ ତସ୍ସେୱ ଜେଟ୍ଠକଭରିୟା, ତସ୍ସେୱ ଜେଟ୍ଠକପୁତ୍ତୋ ଧନଞ୍ଜୟୋ ନାମ, ତସ୍ସ ଭରିୟା ସୁମନଦେୱୀ ନାମ, ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିନୋ ଦାସୋ ପୁଣ୍ଣୋ ନାମାତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିୟେୱ, ବିମ୍ବିସାରରଞ୍ଞୋ ପନ ୱିଜିତେ ପଞ୍ଚ ଅମିତଭୋଗା ନାମ ଅହେସୁଂ – ଜୋତିକୋ, ଜଟିଲୋ, ମେଣ୍ଡକୋ, ପୁଣ୍ଣକୋ, କାକୱଲିୟୋତି। ତେସୁ ଅୟଂ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠି ଦସବଲସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ନଗରଂ ସମ୍ପତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା

ପୁତ୍ତସ୍ସ ଧନଞ୍ଜଯସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତରଂ ୱିସାଖଂ ଦାରିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଅମ୍ମ, ତୁଯ୍ହମ୍ପି ମଙ୍ଗଲଂ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ମଙ୍ଗଲଂ, ତୱ ପରିୱାରେହି ପଞ୍ଚହି ଦାରିକାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚ ରଥସତାନି ଆରୁଯ୍ହ ପଞ୍ଚହି ଦାସିସତେହି ପରିୱୁତା ଦସବଲସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କରୋହୀ’’ତି। ସା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ତଥା ଅକାସି। କାରଣାକାରଣେସୁ ପନ କୁସଲତ୍ତା ଯାୱତିକା ଯାନସ୍ସ ଭୂମି, ଯାନେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯାନା ପଚ୍ଚୋରୋହିତ୍ୱା ପତ୍ତିକାୱ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥସ୍ସା ଚରିଯାୱସେନ ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ସା ଦେସନାୱସାନେ ପଞ୍ଚହି ଦାରିକାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିପି ଖୋ ସତ୍ଥାରମୁପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ସ୍ୱାତନାଯ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଅତ୍ତନୋ ନିୱେସନେ ପଣୀତେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା ଏତେନେୱ ଉପାଯେନ ଅଡ୍ଢମାସଂ ମହାଦାନମଦାସି। ସତ୍ଥା ଭଦ୍ଦିଯନଗରେ ଯଥାଭିରନ୍ତଂ ୱିହରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ବିମ୍ବିସାରୋ ଚ ପସେନଦି କୋସଲୋ ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଭଗିନିପତିକା ହୋନ୍ତି। ଅଥେକଦିୱସଂ କୋସଲରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ୱିଜିତେ ପଞ୍ଚ ଅମିତଭୋଗା ମହାପୁଞ୍ଞା ୱସନ୍ତି, ମଯ୍ହଂ ୱିଜିତେ ଏକୋପି ତାଦିସୋ ନତ୍ଥି, ଯଂନୂନାହଂ ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ମହାପୁଞ୍ଞଂ ଯାଚେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞା କତପଟିସନ୍ଥାରୋ ‘‘କିଂ କାରଣା ଆଗତୋସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ୱିଜିତେ ପଞ୍ଚ ଅମିତଭୋଗା ମହାପୁଞ୍ଞା ୱସନ୍ତି, ତତୋ ଏକଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’ତି ଆଗତୋମ୍ହି, ତେସୁ ମେ ଏକଂ ଦେଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ମହାକୁଲାନି ଅମ୍ହେହି ଚାଲେତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି ଆହ। ‘‘ଅହଂ ଅଲଦ୍ଧା ନ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ରାଜା ଅମଚ୍ଚେହି ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଜୋତିକାଦୀନଂ ମହାକୁଲାନଂ ଚାଲନଂ ନାମ ମହାପଥୱିଯା ଚାଲନସଦିସଂ, ମେଣ୍ଡକମହାସେଟ୍ଠିସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଧନଞ୍ଜଯସେଟ୍ଠି ନାମ ଅତ୍ଥି, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେତ୍ୱା ପଟିୱଚନଂ ତେ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ତାତ, କୋସଲରାଜା ‘‘‘ଏକଂ ଧନସେଟ୍ଠିଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’ତି ୱଦତି, ତ୍ୱଂ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛାହୀ’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେସୁ ପହିଣନ୍ତେସୁ ଗମିସ୍ସାମି, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ପରିୱଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ଗଚ୍ଛ, ତାତା’’ତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକମକାସି। ରାଜାପିସ୍ସ ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା, ‘‘ଇମଂ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ପସେନଦିରାଜାନଂ ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ସୋ ତଂ ଆଦାଯ ସତ୍ତହ ଏକରତ୍ତିୱାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକଂ ଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ୱା ନିୱାସଂ ଗଣ୍ହି, ଅଥ ନଂ ଧନଞ୍ଜଯସେଟ୍ଠି ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଇଦଂ କସ୍ସ ୱିଜିତ’’ନ୍ତି? ‘‘ମଯ୍ହଂ, ସେଟ୍ଠୀ’’ତି। ‘‘କୀୱ ଦୂରୋ ଇତୋ ସାୱତ୍ଥୀ’’ତି ? ‘‘ସତ୍ତଯୋଜନମତ୍ଥକେ’’ତି। ‘‘ଅନ୍ତୋନଗରଂ ସମ୍ବାଧଂ, ଅମ୍ହାକଂ ପରିଜନୋ ମହନ୍ତୋ, ସଚେ ରୋଚେଥ, ଇଧେୱ ୱସେଯ୍ୟାମ, ଦେୱା’’ତି। ରାଜା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ନଗରଂ ମାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଦତ୍ୱା ଅଗମାସି। ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସଯଂ ୱସନଟ୍ଠାନସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା ନଗରସ୍ସ ସାକେତନ୍ତେୱ ନାମଂ ଅହୋସି।

ସାୱତ୍ଥିଯମ୍ପି ଖୋ ମିଗାରସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତୋ ପୁଣ୍ଣୱଡ୍ଢନକୁମାରୋ ନାମ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ମାତାପିତରୋ ୱଦିଂସୁ – ‘‘ତାତ, ତୱ ରୁଚ୍ଚନଟ୍ଠାନେ ଏକଂ ଦାରିକଂ ଉପଧାରେହୀ’’ତି। ‘‘‘ମଯ୍ହଂ ଏୱରୂପାଯ ଭରିଯାଯ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀ’ତି, ପୁତ୍ତ, ମା ଏୱଂ କରି, କୁଲଂ ନାମ ଅପୁତ୍ତକଂ ନ ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି। ସୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ‘‘ତେନ ହି ପଞ୍ଚକଲ୍ୟାଣସମନ୍ନାଗତଂ ଦାରିକଂ ଲଭମାନୋ ତୁମ୍ହାକଂ ୱଚନଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କାନି ପନେତାନି ପଞ୍ଚ କଲ୍ୟାଣାନି ନାମ, ତାତା’’ତି। କେସକଲ୍ୟାଣଂ, ମଂସକଲ୍ୟାଣଂ, ଅଟ୍ଠିକଲ୍ୟାଣଂ, ଛୱିକଲ୍ୟାଣଂ, ୱଯକଲ୍ୟାଣନ୍ତି। ମହାପୁଞ୍ଞାଯ ହି ଇତ୍ଥିଯା କେସା ମୋରକଲାପସଦିସା ହୁତ୍ୱା ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଟ୍ଠା ନିୱାସନନ୍ତଂ ପହରିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଗ୍ଗା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଇଦଂ କେସକଲ୍ୟାଣଂ ନାମ, ଦନ୍ତାୱରଣଂ ବିମ୍ବଫଲସଦିସଂ ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନଂ ସମଂ ସୁଫୁସିତଂ ହୋତି , ଇଦଂ ମଂସକଲ୍ୟାଣଂ ନାମ, ଦନ୍ତା ସୁକ୍କା ସମା ଅୱିରଳା ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଠପିତୱଜିରପନ୍ତି ୱିଯ ସମଚ୍ଛିନ୍ନସଙ୍ଖପନ୍ତି ୱିଯ ଚ ସୋଭନ୍ତି, ଇଦଂ ଅଟ୍ଠିକଲ୍ୟାଣଂ ନାମ, କାଳଇଯା ଚୁଣ୍ଣକାଦୀହି ଅୱିଲିତ୍ତୋ ଏୱ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ ସିନିଦ୍ଧୋ ନୀଲୁପ୍ପଲଦାମସଦିସୋ ହୋତି, ଓଦାତାଯ ଚ କଣିକାରପୁପ୍ଫଦାମସଦିସୋ ହୋତି, ଇଦଂ ଛୱିକଲ୍ୟାଣଂ ନାମ, ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱିଜାତାପି ଖୋ ପନ ସକିଂ ୱିଜାତା ୱିଯ ଅୱିଗତଯୋବ୍ବନାଯେୱ ହୋତି, ଇଦଂ ୱଯକଲ୍ୟାଣଂ ନାମ ହୋତି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ଅଟ୍ଠୁତ୍ତରସତବ୍ରାହ୍ମଣେ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଭୋଜେତ୍ୱା ‘‘ପଞ୍ଚକଲ୍ୟାଣସମନ୍ନାଗତା ଇତ୍ଥିଯୋ ନାମ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘ଆମ, ହୋନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଏୱରୂପଂ ଦାରିକଂ ପରିଯେସିତୁଂ ଅଟ୍ଠ ଜନା ଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’’ତି ବହୁଂ ଧନଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ଆଗତକାଲେ ୱୋ କତ୍ତବ୍ବଂ ଜାନିସ୍ସାମ, ଗଚ୍ଛଥ, ଏୱରୂପଂ ଦାରିକଂ ପରିଯେସଥ, ଦିଟ୍ଠକାଲେ ଚ ଇମଂ ପିଳନ୍ଧନଂ ଦଦେଯ୍ୟାଥା’’ତି ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକଂ ସୁୱଣ୍ଣମାଲଂ ଦତ୍ୱା ଉଯ୍ୟୋଜେସୁଂ।

ତେ ମହନ୍ତମହନ୍ତାନି ନଗରାନି ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିଯେସମାନା ପଞ୍ଚକଲ୍ୟାଣସମନ୍ନାଗତଂ ଦାରିକଂ ଅଦିସ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ୱିୱଟନକ୍ଖତ୍ତଦିୱସେ ସାକେତଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତା – ‘‘ଅଜ୍ଜ ଅମ୍ହାକଂ କମ୍ମଂ ନିପ୍ଫଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତଯିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ପନ ନଗରେ ଅନୁସଂୱଚ୍ଛରଂ ୱିୱଟନକ୍ଖତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି। ତଦା ବହି ଅନିକ୍ଖମନକୁଲାନିପି ପରିୱାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗେହା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେନ ସରୀରେନ ପଦସାୱ ନଦୀତୀରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଖତ୍ତିଯମହାସାଲାଦୀନଂ ପୁତ୍ତାପି ‘‘ଅତ୍ତନୋ ସମାନଜାତିକଂ ମନାପଂ କୁଲଦାରିକଂ ଦିସ୍ୱା ମାଲାଗୁଳେନ ପରିକ୍ଖିପିସ୍ସାମା’’ତି ତଂ ତଂ ମଗ୍ଗଂ ନିସ୍ସାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ତେପି ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣା ନଦୀତୀରେ ଏକଂ ସାଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ‘‘ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ୱିସାଖା ପନ୍ନରସସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକା ହୁତ୍ୱା ସବ୍ବାଭରଣପଟିମଣ୍ଡିତା ପଞ୍ଚହି କୁମାରିକାସତେହି ପରିୱୁତା ନଦିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହାଯିସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ପଦେସଂ ପତ୍ତା, ଅଥ ଖୋ ମେଘୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପାୱସ୍ସି।

ପଞ୍ଚସତା କୁମାରିକାୟୋ ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାଲଂ ପୱିସିଂସୁ। ବ୍ରାହ୍ମଣା ଓଲୋକେନ୍ତା ତାସୁ ଏକମ୍ପି ପଞ୍ଚକଲ୍ୟାଣସମନ୍ନାଗତଂ ନ ପସ୍ସିଂସୁ। ଅଥ ୱିସାଖା ପକତିଗମନେନେୱ ସାଲଂ ପାୱିସି, ୱତ୍ଥାଭରଣାନି ତେମିଂସୁ। ବ୍ରାହ୍ମଣା ତସ୍ସା ଚତ୍ତାରି କଲ୍ୟାଣାନି ଦିସ୍ୱା ଦନ୍ତେ ପସ୍ସିତୁକାମା ‘‘ଅଲସଜାତିକା ଅମ୍ହାକଂ ଧୀତା, ଏତିସ୍ସା ସାମିକୋ କଞ୍ଜିକମତ୍ତମ୍ପି ନ ଲଭିସ୍ସତି ମଞ୍ଞେ’’ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କଥୟିଂସୁ। ଅଥ ନେ ୱିସାଖା ଆହ – ‘‘କଂ ୱଦେଥ ତୁମ୍ହେ’’ତି? ‘‘ତଂ କଥେମ, ଅମ୍ମା’’ତି। ମଧୁରୋ ହି ତସ୍ସା ସଦ୍ଦୋ କଂସତାଳସଦ୍ଦୋ ୱିୟ ନିଚ୍ଛରତି। ଅଥ ନେ ପୁନ ମଧୁରସଦ୍ଦେନ ‘‘କିଂ କାରଣା ଭଣଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ତୱ ପରିୱାରିତ୍ଥିୟୋ ୱତ୍ଥାଲଙ୍କାରେ ଅତେମେତ୍ୱା ୱେଗେନ ସାଲଂ ପୱିଟ୍ଠା, ତୁୟ୍ହଂ ଏତ୍ତକଂ ଠାନଂ ୱେଗେନ ଆଗମନମତ୍ତମ୍ପି ନତ୍ଥି, ୱତ୍ଥାଭରଣାନି ତେମେତ୍ୱା ଆଗତାସି। ତସ୍ମା କଥେମ, ଅମ୍ମା’’ତି।

‘‘ତାତା, ଏୱଂ ମା ୱଦେଥ, ଅହଂ ଏତାହି ବଲୱତରା, କାରଣଂ ପନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଜୱେନ ନାଗତାମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘କିଂ, ଅମ୍ମା’’ତି? ‘‘ତାତା, ଚତ୍ତାରୋ ଜନା ଜୱମାନା ନ ସୋଭନ୍ତି, ଅପରମ୍ପି କାରଣଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘କତମେ ଚତ୍ତାରୋ ଜନା ଜୱମାନା ନ ସୋଭନ୍ତି, ଅମ୍ମା’’ତି? ତାତା, ଅଭିସିତ୍ତରାଜା ତାୱ ସବ୍ବାଭରଣପଟିମଣ୍ଡିତୋ କଚ୍ଛଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣେ ଜୱମାନୋ ନ ସୋଭତି, ‘‘କିଂ ଅୟଂ ରାଜା ଗହପତିକୋ ୱିୟ ଧାୱତୀ’’ତି ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଗରହଂ ଲଭତି, ସଣିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋୱ ସୋଭତି। ରଞ୍ଞୋ ମଙ୍ଗଲହତ୍ଥୀପି ଅଲଙ୍କତୋ ଜୱମାନୋ ନ ସୋଭତି, ୱାରଣଲୀଳ୍ହାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋୱ ସୋଭତି। ପବ୍ବଜିତୋ ଜୱମାନୋ ନ ସୋଭତି, ‘‘କିଂ ଅୟଂ ସମଣୋ ଗିହୀ ୱିୟ ଧାୱତୀ’’ତି କେୱଲଂ ଗରହମେୱ ଲଭତି, ସମିତଗମନେନ ପନ ସୋଭତି। ଇତ୍ଥୀ ଜୱମାନା ନ ସୋଭତି, ‘‘କିଂ ଏସା ଇତ୍ଥୀ ପୁରିସୋ ୱିୟ ଧାୱତୀ’’ତି ଗରହିତବ୍ବାୱ ହୋତି, ‘‘ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଜନା ଜୱମାନା ନ ସୋଭନ୍ତି, ତାତା’’ତି। ‘‘କତମଂ ପନ ଅପରଂ କାରଣଂ, ଅମ୍ମା’’ତି? ‘‘ତାତା, ମାତାପିତରୋ ନାମ ଧୀତରଂ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନି ସଣ୍ଠାପେତ୍ୱା ପୋସେନ୍ତି। ମୟଞ୍ହି ୱିକ୍କିଣେୟ୍ୟଭଣ୍ଡଂ ନାମ, ଅମ୍ହେ ପରକୁଲପେସନତ୍ଥାୟ ପୋସେନ୍ତି। ସଚେ ଜୱମାନାନଂ ନିୱତ୍ଥଦୁସ୍ସକଣ୍ଣେ ୱା ଅକ୍କମିତ୍ୱା ଭୂମିୟଂ ୱା ପକ୍ଖଲିତ୍ୱା ପତିତକାଲେ ହତ୍ଥୋ ୱା ପାଦୋ ୱା ଭିଜ୍ଜେୟ୍ୟ, କୁଲସ୍ସେୱ ଭାରୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ପସାଧନଭଣ୍ଡଂ ପନ ମେ ତେମେତ୍ୱା ସୁସ୍ସିସ୍ସତି। ଇମଂ କାରଣଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ନ ଧାୱିତାମ୍ହି, ତାତା’’ତି।

ବ୍ରାହ୍ମଣା ତସ୍ସା କଥନକାଲେ ଦନ୍ତସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଏୱରୂପା ନୋ ଦନ୍ତସମ୍ପତ୍ତି ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା’’ତି ତସ୍ସା ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମ, ତୁୟ୍ହମେୱେସା ଅନୁଚ୍ଛୱିକା’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ସୁୱଣ୍ଣମାଲଂ ପିଲନ୍ଧୟିଂସୁ। ଅଥ ନେ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କତରନଗରତୋ ଆଗତାତ୍ଥ, ତାତା’’ତି? ‘‘ସାୱତ୍ଥିତୋ, ଅମ୍ମା’’ତି। ‘‘ସେଟ୍ଠିକୁଲଂ କତରଂ ନାମା’’ତି? ‘‘ମିଗାରସେଟ୍ଠି ନାମ, ଅମ୍ମା’’ତି। ‘‘ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତୋ କୋ ନାମା’’ତି? ‘‘ପୁଣ୍ଣୱଡ୍ଢନକୁମାରୋ ନାମ, ଅମ୍ମା’’ତି। ସା ‘‘ସମାନଜାତିକଂ ନୋ କୁଲ’’ନ୍ତି ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ପିତୁ ସାସନଂ ପହିଣି ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ରଥଂ ପେସେତୂ’’ତି । କିଞ୍ଚାପି ହି ସା ଆଗମନକାଲେ ପଦସା ଆଗତା, ସୁୱଣ୍ଣମାଲାୟ ପନ ପିଲନ୍ଧନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତଥା ଗନ୍ତୁଂ ନ ଲଭତି, ଇସ୍ସରଦାରିକା ରଥାଦୀହି ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଇତରା ପକତିୟାନକଂ ୱା ଅଭିରୁହନ୍ତି, ଛତ୍ତଂ ୱା ତାଲପଣ୍ଣଂ ୱା ଉପରି କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ଅସତି ନିୱତ୍ଥସାଟକସ୍ସ ଦସନ୍ତଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଂସେ ଖିପନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଏୱ। ତସ୍ସା ପନ ପିତା ପଞ୍ଚ ରଥସତାନି ପେସେସି। ସା ସପରିୱାରା ରଥଂ ଆରୁୟ୍ହ ଗତା। ବ୍ରାହ୍ମଣାପି ଏକତୋୱ ଅଗମଂସୁ। ଅଥ ନେ ସେଟ୍ଠି ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କୁତୋ ଆଗତାତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ସାୱତ୍ଥିତୋ ମହାସେଟ୍ଠୀ’’ତି। ‘‘ସେଟ୍ଠି କତରୋ ନାମା’’ତି? ‘‘ମିଗାରସେଟ୍ଠି ନାମା’’ତି। ‘‘ପୁତ୍ତୋ କୋ ନାମା’’ତି? ‘‘ପୁଣ୍ଣୱଡ୍ଢନକୁମାରୋ ନାମ ମହାସେଟ୍ଠୀ’’ତି। ‘‘ଧନଂ କିତ୍ତକ’’ନ୍ତି? ‘‘ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିୟୋ ମହାସେଟ୍ଠୀ’’ତି। ‘‘ଧନଂ ତାୱ ଅମ୍ହାକଂ ଧନଂ ଉପାଦାୟ କାକଣିକମତ୍ତଂ, ଦାରିକାୟ ପନ ଆରକ୍ଖମତ୍ତାୟ ଲଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ କିଂ ଅଞ୍ଞେନ କାରଣେନା’’ତି ଅଧିୱାସେସି। ସୋ ତେସଂ ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ଏକାହଦ୍ୱୀହଂ ୱସାପେତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେସି।

ତେ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମିଗାରସେଟ୍ଠିସ୍ସ ‘‘ଲଦ୍ଧା ନୋ ଦାରିକା’’ତି ଆରୋଚୟିଂସୁ। ‘‘କସ୍ସ ଧୀତା’’ତି? ‘‘ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠିନୋ’’ତି। ସୋ ‘‘ମହାକୁଲସ୍ସ ମେ ଦାରିକା ଲଦ୍ଧା, ଖିପ୍ପମେୱ ନଂ ଆନେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ତତ୍ଥ ଗମନତ୍ଥଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ‘‘‘ମହାକୁଲଂ ଏତଂ ମୟା ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ସନ୍ତିକା ଆନେତ୍ୱା ସାକେତେ ନିୱେସିତଂ, ତସ୍ସ ସମ୍ମାନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ଅହମ୍ପି ଆଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ, ସୋ ‘‘ସାଧୁ, ଦେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠିନୋ ସାସନଂ ପେସେସି – ‘‘ମୟି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ରାଜାପି ଆଗମିସ୍ସତି, ମହନ୍ତଂ ରାଜବଲଂ ଏତ୍ତକସ୍ସ ଜନସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବୟୁତ୍ତକଂ କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ’’ତି? ଇତରୋପି ‘‘ସଚେପି ଦସ ରାଜାନୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’’ତି ପଟିସାସନଂ ପେସେସି। ମିଗାରସେଟ୍ଠି ତାୱ ମହନ୍ତେ ନଗରେ ଗେହଗୋପକମତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସଜନଂ ଆଦାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଡ୍ଢୟୋଜନମତ୍ତେ ଠାନେ ଠତ୍ୱା ‘‘ଆଗତାମ୍ହା’’ତି ସାସନଂ ପହିଣି। ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠି ବହୁପଣ୍ଣାକାରଂ ପେସେତ୍ୱା ଧୀତରା ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେସି, ‘‘ଅମ୍ମ, ସସୁରୋ କିର ତେ କୋସଲରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତୋ, ତସ୍ସ କତରଂ ଗେହଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତବ୍ବଂ, ରଞ୍ଞୋ କତରଂ , ଉପରାଜାଦୀନଂ କତରାନୀ’’ତି? ପଣ୍ଡିତା ସେଟ୍ଠିଧୀତା ୱଜିରଗ୍ଗତିଖିଣଞାଣା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ପତ୍ଥିତପତ୍ଥନା ଅଭିନୀହାରସମ୍ପନ୍ନା ‘‘ସସୁରସ୍ସ ମେ ଅସୁକଗେହଂ ପଟିଜଗ୍ଗଥ, ରଞ୍ଞୋ ଅସୁକଗେହଂ, ଉପରାଜାଦୀନଂ ଅସୁକାନୀ’’ତି ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଦାସକମ୍ମକରେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଏତ୍ତକା ରଞ୍ଞୋ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କରୋଥ, ଏତ୍ତକା ଉପରାଜାଦୀନଂ, ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦୟୋପି ତୁମ୍ହେୟେୱ ପଟିଜଗ୍ଗଥ, ଅସ୍ସବନ୍ଧାଦୟୋପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲଛଣଂ ଅନୁଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ସଂୱିଦହି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’? ‘‘‘ମୟଂ ୱିସାଖାୟ ମଙ୍ଗଲଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ କିଞ୍ଚି ଲଭିମ୍ହ, ଅସ୍ସରକ୍ଖଣାଦୀନି

କରୋନ୍ତା ସୁଖଂ ନ ୱିଚରିମ୍ହା’ତି କେଚି ୱତ୍ତୁଂ ମା ଲଭିଂସୂ’’ତି।

ତଂ ଦିୱସମେୱ ୱିସାଖାଯ ପିତା ପଞ୍ଚସତେ ସୁୱଣ୍ଣକାରେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଧୀତୁ ମେ ମହାଲତାପସାଧନଂ ନାମ କରୋଥା’’ତି ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ନିକ୍ଖସହସ୍ସଂ, ତଦନୁରୂପାନି ଚ ରଜତମଣିମୁତ୍ତାପୱାଳୱଜିରାଦୀନି ଦାପେସି। ରାଜା କତିପାହଂ ୱସିତ୍ୱାୱ ଧନଞ୍ଚଯସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସାସନଂ ପହିଣି ‘‘ନ ସକ୍କା ସେଟ୍ଠିନା ଅମ୍ହାକଂ ଚିରଂ ପୋସନଂ ନାମ କାତୁଂ, ଦାନି ଦାରିକାଯ ଗମନକାଲଂ ଜାନାତୂ’’ତି। ସୋପି ରଞ୍ଞୋ ସାସନଂ ପେସେସି – ‘‘ଇଦାନି ୱସ୍ସକାଲୋ ଆଗତୋ, ନ ସକ୍କା ଚତୁମାସଂ ୱିଚରିତୁଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ବଲକାଯସ୍ସ ଯଂ ଯଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ସବ୍ବଂ ତଂ ମମ ଭାରୋ, ମଯା ପେସିତକାଲେ ଦେୱୋ ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସାକେତନଗରଂ ନିଚ୍ଚନକ୍ଖତ୍ତଂ ୱିଯ ଅହୋସି। ରାଜାନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବେସଂ ମାଲାଗନ୍ଧୱତ୍ଥାଦୀନି ପଟିଯତ୍ତାନେୱ ହୋନ୍ତି। ତତୋ ତେ ଜନା ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ସେଟ୍ଠି ଅମ୍ହାକମେୱ ସକ୍କାରଂ କରୋତୀ’’ତି, ଏୱଂ ତଯୋ ମାସା ଅତିକ୍କନ୍ତା, ପସାଧନଂ ପନ ତାୱ ନ ନିଟ୍ଠାତି। କମ୍ମନ୍ତାଧିଟ୍ଠାଯକା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିନୋ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ଅସନ୍ତଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ବଲକାଯସ୍ସ ପନ ଭତ୍ତପଚନଦାରୂନି ନପ୍ପହୋନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ତାତା, ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ପରିଜିଣ୍ଣା ହତ୍ଥିସାଲାଦଯୋ ଚେୱ ପରିଜିଣ୍ଣକାନି ଚ ଗେହାନି ଗହେତ୍ୱା ପଚଥା’’ତି। ଏୱଂ ପଚନ୍ତାନମ୍ପି ଅଡ୍ଢମାସୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ। ତତୋ ପୁନପି ‘‘ଦାରୂନି ନତ୍ଥୀ’’ତି ଆରୋଚଯିଂସୁ । ‘‘ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ନ ସକ୍କା ଦାରୂନି ଲଦ୍ଧୁଂ, ଦୁସ୍ସକୋଟ୍ଠାଗାରାନି ୱିୱରିତ୍ୱା ଥୂଲସାଟକେହି ୱଟ୍ଟିଯୋ କତ୍ୱା ତେଲଚାଟୀସୁ ତେମେତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ପଚଥା’’ତି। ତେ ଅଡ୍ଢମାସଂ ତଥା ଅକଂସୁ। ଏୱଂ ଚତ୍ତାରୋ ମାସା ଅତିକ୍କନ୍ତା, ପସାଧନମ୍ପି ନିଟ୍ଠିତଂ।

ତସ୍ମିଂ ପସାଧନେ ଚତସ୍ସୋ ୱଜିରନାଳିଯୋ ଉପଯୋଗଂ ଅଗମଂସୁ, ମୁତ୍ତାନଂ ଏକାଦସ ନାଳିଯୋ, ପୱାଳସ୍ସ ବାୱୀସତି ନାଳିଯୋ, ମଣୀନଂ ତେତ୍ତିଂସ ନାଳିଯୋ। ଇତି ଏତେହି ଚ ଅଞ୍ଞେହି ଚ ରତନେହି ନିଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ଅସୁତ୍ତମଯଂ ପସାଧନଂ ରଜତେନ ସୁତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କରିଂସୁ। ତଂ ସୀସେ ପଟିମୁକ୍କଂ ପାଦପିଟ୍ଠିଂ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ମୁଦ୍ଦିକା ଯୋଜେତ୍ୱା କତା ସୁୱଣ୍ଣମଯା ଗଣ୍ଠିକା ହୋନ୍ତି, ରଜତମଯା ପାସକା, ମତ୍ଥକମଜ୍ଝେ ଏକା ମୁଦ୍ଦିକା, ଦ୍ୱୀସୁ କଣ୍ଣପିଟ୍ଠୀସୁ ଦ୍ୱେ, ଗଲୱାଟକେ ଏକା, ଦ୍ୱୀସୁ ଜଣ୍ଣୂସୁ ଦ୍ୱେ, ଦ୍ୱୀସୁ କପ୍ପରେସୁ ଦ୍ୱେ, ଦ୍ୱୀସୁ କଟିପସ୍ସେସୁ ଦ୍ୱେତି। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ପସାଧନେ ଏକଂ ମୋରଂ କରିଂସୁ, ତସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣପକ୍ଖେ ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣମଯାନି ପଞ୍ଚ ପତ୍ତସତାନି ଅହେସୁଂ, ୱାମପକ୍ଖେ ପଞ୍ଚ ପତ୍ତସତାନି, ତୁଣ୍ଡଂ ପୱାଳମଯଂ, ଅକ୍ଖୀନି ମଣିମଯାନି, ତଥା ଗୀୱା ଚ ପିଞ୍ଛାନି ଚ, ପତ୍ତନାଳିଯୋ ରଜତମଯା, ତଥା ଜଙ୍ଘାଯୋ। ସୋ ୱିସାଖାଯ ମତ୍ଥକମଜ୍ଝେ ପବ୍ବତକୂଟେ ଠତ୍ୱା ନଚ୍ଚନମଯୂରୋ ୱିଯ ଖାଯତି। ପତ୍ତନାଳିସହସ୍ସସ୍ସ ସଦ୍ଦୋ ଦିବ୍ବସଙ୍ଗୀତଂ ୱିଯ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକତୂରିଯଘୋସୋ ୱିଯ ଚ ପୱତ୍ତତି। ସନ୍ତିକଂ ଉପଗତାଯେୱ ତସ୍ସ ଅମୋରଭାୱଂ ଜାନନ୍ତି। ପସାଧନଂ ନୱକୋଟିଅଗ୍ଘନକଂ ଅହୋସି, ସତସହସ୍ସଂ ହତ୍ଥକମ୍ମମୂଲଂ ଦୀଯିତ୍ଥ।

‘‘କିସ୍ସ ପନ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ତାଯେତଂ ପସାଧନଂ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି? ସା କିର କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ୱୀସତିଯା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନଂ ଚୀୱରସାଟକଂ ଦତ୍ୱା ସୁତ୍ତମ୍ପି ସୂଚିଯୋପି ରଜନମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକମେୱ ଅଦାସି। ତସ୍ସ ଚୀୱରଦାନସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଇମଂ ମହାଲତାପସାଧନଂ ଲଭି। ଇତ୍ଥୀନଞ୍ହି ଚୀୱରଦାନଂ ମହାଲତାପସାଧନଭଣ୍ଡେନ ମତ୍ଥକଂ ପପ୍ପୋତି, ପୁରିସାନଂ ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀୱରେନାତି। ଏୱଂ ମହାସେଟ୍ଠି ଚତୂହି ମାସେହି ଧୀତୁ ପରିୱଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସା ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଦଦମାନୋ କହାପଣପୂରାନି ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ଅଦାସି, ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନପୂରାନି ପଞ୍ଚ, ରଜତଭାଜନପୂରାନି ପଞ୍ଚ, ତମ୍ବଭାଜନପୂରାନି ପଞ୍ଚ, ପତ୍ତୁଣ୍ଣୱତ୍ଥକୋସେଯ୍ୟୱତ୍ଥପୂରାନି ପଞ୍ଚ, ସପ୍ପିପୂରାନି ପଞ୍ଚ, ତେଲପୂରାନି ପଞ୍ଚ, ସାଲିତଣ୍ଡୁଲପୂରାନି ପଞ୍ଚ, ନଙ୍ଗଲଫାଲାଦିଉପକରଣପୂରାନି ପଞ୍ଚସକଟସତାନି ଅଦାସି। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ମମ ଧୀତୁ ଗତଟ୍ଠାନେ ‘ଅସୁକେନ ନାମ ମେ ଅତ୍ଥୋ’ତି ମା ପରସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ପହିଣୀ’’ତି। ତସ୍ମା ସବ୍ବୂପକରଣାନି ଦାପେସି। ଏକେକସ୍ମିଂ ରଥେ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତା ତିସ୍ସୋ ତିସ୍ସୋ ୱଣ୍ଣଦାସିଯୋ ଠପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ରଥସତାନି ଅଦାସି। ‘‘ଏତଂ ନ୍ହାପେନ୍ତିଯୋ ଭୋଜେନ୍ତିଯୋ ଅଲଙ୍କରୋନ୍ତିଯୋ ୱିଚରଥା’’ତି ଦିଯଡ୍ଢସହସ୍ସପରିଚାରିକାଯୋ ଅଦାସି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ମମ ଧୀତୁ ଗାୱୋ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ପୁରିସେ ଆଣାପେସି – ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ଭଣେ ଚୂଳଦ୍ୱାରସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ତୀସୁ ଗାୱୁତେସୁ ତିସ୍ସୋ ଭେରିଯୋ ଗହେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠଥ, ପୁଥୁଲତୋ ଉସଭମତ୍ତେ ଠାନେ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ତିଟ୍ଠଥ। ଗାୱୀନଂ ତତୋ ପରଂ ଗନ୍ତୁଂ ମା ଅଦତ୍ଥ। ଏୱଂ ଠିତକାଲେ ଭେରିସଞ୍ଞଂ କରେଯ୍ୟାଥା’’ତି। ତେ ତଥା ଅକଂସୁ। ତେ ଗାୱୀନଂ ୱଜତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗାୱୁତଂ ଗତକାଲେ ଭେରିସଞ୍ଞଂ ଅକଂସୁ, ପୁନ ଅଡ୍ଢଯୋଜନଂ ଗତକାଲେ ଅକଂସୁ। ପୁନପି ତିଗାୱୁତଂ ଗତକାଲେ ଭେରିସଞ୍ଞଂ ଅକଂସୁ, ପୁଥୁଲତୋ ଗମନଞ୍ଚ ନିୱାରେସୁଂ। ଏୱଂ ଦୀଘତୋ ତିଗାୱୁତେ, ପୁଥୁଲତୋ ଉସଭମତ୍ତେ ଠାନେ ଗାୱିଯୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନିଘଂସନ୍ତିଯୋ ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ମହାସେଟ୍ଠି ‘‘ମମ ଧୀତୁ ଏତ୍ତକା ଗାୱୋ ଅଲଂ, ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହଥା’’ତି ୱଜଦ୍ୱାରଂ ପିଦହାପେସି। ଦ୍ୱାରସ୍ମିଂ ପିଦହିତେ ୱିସାଖାଯ ପୁଞ୍ଞବଲେନ ବଲୱଗାୱୋ ଚ ଧେନୁଯୋ ଚ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ମନୁସ୍ସାନଂ ୱାରେନ୍ତାନଂ ୱାରେନ୍ତାନମେୱ ସଟ୍ଠିସହସ୍ସା ବଲୱଗାୱୋ ଚ ସଟ୍ଠିସହସ୍ସା ଧେନୁଯୋ ଚ ନିକ୍ଖନ୍ତା, ତତ୍ତକା ବଲୱୱଚ୍ଛା ତାସଂ ଧେନୂନଂ ଉସଭା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଅନୁବନ୍ଧା ଅହେସୁଂ। ‘‘କିସ୍ସ ପନ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଏୱଂ ଗାୱୋ ଗତା’’ତି? ନିୱାରେନ୍ତାନଂ ନିୱାରେନ୍ତାନଂ ଦିନ୍ନଦାନସ୍ସ। ସା କିର କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ କିକିସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଧୀତାନଂ କନିଟ୍ଠା ସଙ୍ଘଦାସୀ ନାମ ହୁତ୍ୱା

ୱୀସତିଯା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନଂ ପଞ୍ଚଗୋରସଦାନଂ ଦଦମାନା ଥେରାନଞ୍ଚ ଦହରାନଞ୍ଚ ସାମଣେରାନଞ୍ଚ ପତ୍ତଂ ପିଦହିତ୍ୱା, ‘‘ଅଲଂ, ଅଲ’’ନ୍ତି ନିୱାରେନ୍ତାନମ୍ପି ‘‘ଇଦଂ ମଧୁରଂ, ଇଦଂ ମନାପ’’ନ୍ତି ଅଦାସି। ଏୱଂ ତସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ୱାରିଯମାନାପି ଗାୱୋ ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ସେଟ୍ଠିନା ଏତ୍ତକସ୍ସ ଧନସ୍ସ ଦିନ୍ନକାଲେ ସେଟ୍ଠିଭରିଯା ଆହ – ‘‘ତୁମ୍ହେହି ମଯ୍ହଂ ଧୀତୁ ସବ୍ବଂ ସଂୱିଦହିତଂ, ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରା ପନ ଦାସଦାସିଯୋ ନ ସଂୱିଦହିତା, କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘ମମ ଧୀତରି ସସିନେହନିସ୍ସିନେହାନଂ ଜାନନତ୍ଥଂ। ଅହଞ୍ହି ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛମାନକେ ଗୀୱାଯ ଗହେତ୍ୱା ନ ପହିଣାମି, ଯାନଂ ଆରୁଯ୍ହ ଗମନକାଲେଯେୱ ଏତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତୁକାମା ଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ମା ଅଗନ୍ତୁକାମାତି ୱକ୍ଖାମୀ’’ତି ଆହ।

ଅଥ ‘‘ସ୍ୱେ ମମ ଧୀତା ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଗବ୍ଭେ ନିସିନ୍ନୋ ଧୀତରଂ ସମୀପେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମ, ପତିକୁଲେ ୱସନ୍ତିଯା ନାମ ଇମଞ୍ଚ ଇମଞ୍ଚ ଆଚାରଂ ରକ୍ଖିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଓୱାଦମଦାସି। ଅଯମ୍ପି ମିଗାରସେଟ୍ଠି ଅନନ୍ତରଗବ୍ଭେ ନିସିନ୍ନୋ ଧନଞ୍ଚଯସେଟ୍ଠିନୋ ଓୱାଦଂ ଅସ୍ସୋସି। ସୋପି ସେଟ୍ଠି ଧୀତରଂ ଏୱଂ ଓୱଦି –

‘‘ଅମ୍ମ, ସସୁରକୁଲେ ୱସନ୍ତିଯା ନାମ ଅନ୍ତୋଅଗ୍ଗି ବହି ନ ନୀହରିତବ୍ବୋ, ବହିଅଗ୍ଗି ଅନ୍ତୋ ନ ପୱେସେତବ୍ବୋ, ଦଦନ୍ତସ୍ସେୱ ଦାତବ୍ବଂ, ଅଦଦନ୍ତସ୍ସ ନ ଦାତବ୍ବଂ, ଦଦନ୍ତସ୍ସାପି ଅଦଦନ୍ତସ୍ସାପି ଦାତବ୍ବଂ, ସୁଖଂ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ, ସୁଖଂ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ସୁଖଂ ନିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଅଗ୍ଗି ପରିଚରିତବ୍ବୋ, ଅନ୍ତୋଦେୱତା ନମସ୍ସିତବ୍ବା’’ତି।

ଇମଂ ଦସୱିଧଂ ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସବ୍ବା ସେନିଯୋ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ରାଜସେନାଯ ମଜ୍ଝେ ଅଟ୍ଠ କୁଟୁମ୍ବିକେ ପାଟିଭୋଗେ ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ସଚେ ମେ ଗତଟ୍ଠାନେ ଧୀତୁ ଦୋସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତୁମ୍ହେହି ସୋଧେତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ନୱକୋଟିଅଗ୍ଘନକେନ ମହାଲତାପସାଧନେନ ଧୀତରଂ ପସାଧେତ୍ୱା ନ୍ହାନଚୁଣ୍ଣମୂଲକଂ ଚତୁପଣ୍ଣାସକୋଟିଧନଂ ଦତ୍ୱା ଯାନଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ସାକେତସ୍ସ ସାମନ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକେସୁ ଅନୁରାଧପୁରମତ୍ତେସୁ ଚୁଦ୍ଦସସୁ ଭତ୍ତଗାମେସୁ ଭେରିଂ ଚରାପେସି – ‘‘ମମ ଧୀତରା ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତୁକାମା ଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’’ତି। ତେ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱାୱ – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଅଯ୍ୟାଯ ଗମନକାଲେ କିଂ ଅମ୍ହାକଂ ଇଧା’’ତି ଚୁଦ୍ଦସ ଗାମକା କିଞ୍ଚି ଅସେସେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିଂସୁ? ଧନଞ୍ଚଯସେଟ୍ଠିପି ରଞ୍ଞୋ ଚ ମିଗାରସେଟ୍ଠିନୋ ଚ ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ଥୋକଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଧୀତରଂ ଉଯ୍ୟୋଜେସି।

ମିଗାରସେଟ୍ଠିପି ସବ୍ବପଚ୍ଛତୋ ଯାନକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ବଲକାଯଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘କେ ନାମେତେ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସୁଣିସାଯ ୱୋ ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରା ଦାସିଦାସା’’ତି। ‘‘ଏତ୍ତକେ କୋ ପୋସେସ୍ସ’’ତି? ‘‘ପୋଥେତ୍ୱା ତେ ପଲାପେଥ, ଅପଲାଯନ୍ତେ ଇତୋ ଦଣ୍ଡଂ କରୋଥା’’ତି। ୱିସାଖା ପନ ‘‘ଅପେଥ, ମା ୱାରେଥ, ବଲମେୱ ବଲସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ଦସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ସେଟ୍ଠି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେପି, ‘‘ଅମ୍ମ, ନତ୍ଥି ଅମ୍ହାକଂ ଏତେହି ଅତ୍ଥୋ, କୋ ଏତେ ପୋସେସ୍ସତୀ’’ତି ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀହି ପୋଥେତ୍ୱା ପଲାପେତ୍ୱା ସେସକେ ‘‘ଅଲଂ ଅମ୍ହାକଂ ଏତ୍ତକେହୀ’’ତି ଗହେତ୍ୱା ପାଯାସି। ଅଥ ୱିସାଖା ସାୱତ୍ଥିନଗରଦ୍ୱାରଂ ସମ୍ପତ୍ତକାଲେ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଯାନସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୱିସିସ୍ସାମି, ଉଦାହୁ ରଥେ ଠତ୍ୱା’’ତି। ଅଥସ୍ସା ଏତଦହୋସି – ‘‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଯାନେନ ମେ ପୱିସନ୍ତିଯା ମହାଲତାପସାଧନସ୍ସ ୱିସେସୋ ନ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତୀ’’ତି। ସା ସକଲନଗରସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୀ ରଥେ ଠତ୍ୱା ନଗରଂ ପାୱିସି। ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ୱିସାଖାଯ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଏସା କିର ୱିସାଖା ନାମ, ଏୱରୂପା ଅଯଂ ସମ୍ପତ୍ତି ଏତିସ୍ସାୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା’’ତି ଆହଂସୁ। ଇତି ସା ମହାସମ୍ପତ୍ତିଯା ସେଟ୍ଠିନୋ ଗେହଂ ପାୱିସି। ଗତଦିୱସେ ଚସ୍ସା ସକଲନଗରୱାସିନୋ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଧନଞ୍ଚଯସେଟ୍ଠି ଅତ୍ତନୋ ନଗରଂ ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ମହାସକ୍କାରଂ ଅକାସୀ’’ତି ଯଥାସତ୍ତି ଯଥାବଲଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ ପହିଣିଂସୁ। ୱିସାଖା ପହିତପହିତଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ ତସ୍ମିଂଯେୱ ନଗରେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେସୁ କୁଲେସୁ ସବ୍ବତ୍ଥକମେୱ ଦାପେସି। ଇତି ସା ‘‘ଇଦଂ ମଯ୍ହଂ ମାତୁ ଦେଥ, ଇଦଂ ମଯ୍ହଂ ପିତୁ ଦେଥ, ଇଦଂ ମଯ୍ହଂ ଭାତୁ ଦେଥ, ଇଦଂ ମଯ୍ହଂ ଭଗିନିଯା ଦେଥା’’ତି ତେସଂ ତେସଂ ୱଯାନୁରୂପଂ ପିଯୱଚନଂ ୱତ୍ୱା ପଣ୍ଣାକାରଂ ପେସେନ୍ତୀ ସକଲନଗରୱାସିନୋ ଞାତକେ ୱିଯ ଅକାସି। ଅଥସ୍ସା ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ ଆଜଞ୍ଞୱଳୱାଯ ଗବ୍ଭୁଟ୍ଠାନଂ ଅହୋସି। ସା ଦାସୀହି ଦଣ୍ଡଦୀପିକା ଗାହାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱଳୱଂ ଉଣ୍ହୋଦକେନ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ତେଲେନ ମକ୍ଖାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଅଗମାସି।

ମିଗାରସେଟ୍ଠିପି ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆୱାହମଙ୍ଗଲଂ କରୋନ୍ତୋ ଧୁରୱିହାରେ ୱସନ୍ତମ୍ପି ତଥାଗତଂ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଦୀଘରତ୍ତଂ ନଗ୍ଗସମଣକେସୁ ପତିଟ୍ଠିତେନ ପେମେନ ଚୋଦିଯମାନୋ ‘‘ମଯ୍ହଂ ଅଯ୍ୟାନମ୍ପି ସକ୍କାରଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏକଦିୱସଂ ଅନେକସତେସୁ ନୱଭାଜନେସୁ ନିରୁଦକପାଯାସଂ ପଚାପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତେ ଅଚେଲକେ ନିମନ୍ତାପେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗେହଂ ପୱେସେତ୍ୱା, ‘‘ଆଗଚ୍ଛତୁ ମେ ସୁଣିସା, ଅରହନ୍ତେ ୱନ୍ଦତୂ’’ତି ୱିସାଖାଯ ସାସନଂ ପହିଣି। ସା ‘‘ଅରହନ୍ତୋ’’ତି ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପନ୍ନା ଅରିଯସାୱିକା ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ତେସଂ ଭୋଜନଟ୍ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତେ ଓଲୋକେତ୍ୱା, ‘‘ଏୱରୂପା ହିରୋତ୍ତପ୍ପୱିରହିତା ଅରହନ୍ତା ନାମ ନ ହୋନ୍ତି, କସ୍ମା ମଂ ସସୁରୋ ପକ୍କୋସାପେସୀ’’ତି, ‘‘ଧୀ, ଧୀ’’ତି ସେଟ୍ଠିଂ ଗରହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଗତା। ଅଚେଲକା ତଂ ଦିସ୍ୱା ସବ୍ବେ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ସେଟ୍ଠିଂ ଗରହିଂସୁ – ‘‘କିଂ ତ୍ୱଂ, ଗହପତି, ଅଞ୍ଞଂ ନାଲତ୍ଥ, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱିକଂ

ମହାକାଠଅକଣ୍ଟିଂ ଇଧ ପୱେସେସି, ୱେଗେନ ନଂ ଇମସ୍ମା ଗେହା ନିକ୍କଡ୍ଢାପେହୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ନ ସକ୍କା ମଯା ଇମେସଂ ୱଚନମତ୍ତେନେୱ ନିକ୍କଡ୍ଢାପେତୁଂ, ମହାକୁଲସ୍ସ ସା ଧୀତା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମା, ଦହରା ନାମ ଜାନିତ୍ୱା ୱା ଅଜାନିତ୍ୱା ୱା କରେଯ୍ୟୁଂ, ତୁମ୍ହେ ତୁଣ୍ହୀ ହୋଥା’’ତି ତେ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ସଯଂ ମହାରହେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପାତିଯଂ ନିରୁଦକଂ ମଧୁପାଯାସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଏକୋ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ଥେରୋ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ତଂ ନିୱେସନଂ ପାୱିସି। ୱିସାଖା ସସୁରଂ ବୀଜଯମାନା ଠିତା ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସସୁରସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖିତୁଂ ଅଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଯଥା ସୋ ଥେରଂ ପସ୍ସତି, ଏୱଂ ଅପଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ପନ ବାଲୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱାପି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଅଧୋମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜତେୱ। ୱିସାଖା ‘‘ଥେରଂ ଦିସ୍ୱାପି ମେ ସସୁରୋ ସଞ୍ଞଂ ନ କରୋତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା, ‘‘ଅତିଚ୍ଛଥ, ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ ସସୁରୋ ପୁରାଣଂ ଖାଦତୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ନିଗଣ୍ଠେହି କଥିତକାଲେ ଅଧିୱାସେତ୍ୱାପି ‘‘ପୁରାଣଂ ଖାଦତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତକ୍ଖଣେଯେୱ ହତ୍ଥଂ ଅପନେତ୍ୱା, ‘‘ଇମଂ ପାଯାସଂ ଇତୋ ନୀହରଥ, ଏତଂ ଇମସ୍ମା ଗେହା ନିକ୍କଡ୍ଢଥ, ଅଯଂ ମଂ ଏୱରୂପେ ମଙ୍ଗଲକାଲେ ଅସୁଚିଖାଦକଂ ନାମ କରୋତୀ’’ତି ଆହ। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ନିୱେସନେ ସବ୍ବେପି ଦାସକମ୍ମକରା ୱିସାଖାଯ ସନ୍ତକାୱ, କୋ ନଂ ହତ୍ଥେ ୱା ପାଦେ ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସତି, ମୁଖେନ କଥେତୁଂ ସମତ୍ଥୋପି ନତ୍ଥି। ୱିସାଖା ସସୁରସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ତାତ, ନ ଏତ୍ତକେନେୱ ମଯଂ ନିକ୍ଖମାମ, ନାହଂ ତୁମ୍ହେହି ଉଦକତିତ୍ଥତୋ କୁମ୍ଭଦାସୀ ୱିଯ ଆନୀତା, ଧରମାନକମାତାପିତୂନଂ ଧୀତରୋ ନାମ ନ ଏତ୍ତକେନେୱ ନିକ୍ଖମନ୍ତି, ଏତେନେୱ ମେ କାରଣେନ ପିତା ଇଧାଗମନକାଲେ ଅଟ୍ଠ କୁଟୁମ୍ବିକେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘ସଚେ ମେ ଧୀତୁ ଦୋସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋଧେଯ୍ୟାଥା’ତି ୱତ୍ୱା ମଂ ତେସଂ ହତ୍ଥେ ଠପେସି, ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ଦୋସାଦୋସଂ ସୋଧାପେଥା’’ତି।

ସେଟ୍ଠି ‘‘କଲ୍ୟାଣଂ ଏସା କଥେତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠ କୁଟୁମ୍ବିକେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ‘‘ଅଯଂ ଦାରିକା ମଙ୍ଗଲକାଲେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପାତିଯଂ ନିରୁଦକପାଯାସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତଂ ମଂ ‘ଅସୁଚିଖାଦକୋ’ତି ୱଦତୀ’’ତି ଆହ, ‘‘ଇମିସ୍ସା ଦୋସଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଇମଂ ଗେହତୋ ନିକ୍କଡ୍ଢଥା’’ତି। ‘‘ଏୱଂ କିର, ଅମ୍ମା’’ତି। ନାହଂ ଏୱଂ ୱଦାମି, ଏକସ୍ମିଂ ପନ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ଥେରେ ଘରଦ୍ୱାରେ ଠିତେ ସସୁରୋ ମେ ଅପ୍ପୋଦକଂ ମଧୁପାଯାସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ତଂ ନ ମନସିକରୋତି, ଅହଂ ‘‘ମଯ୍ହଂ ସସୁରୋ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ପୁଞ୍ଞଂ ନ କରୋତି, ପୁରାଣପୁଞ୍ଞମେୱ ଖାଦତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଅତିଚ୍ଛଥ, ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ ସସୁରୋ ପୁରାଣଂ ଖାଦତୀ’’ତି ଅୱଚଂ, ‘‘ଏତ୍ଥ ମେ କୋ ଦୋସୋ’’ତି? ‘‘ଅଯ୍ୟ, ଇଧ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଅମ୍ହାକଂ ଧୀତା ଯୁତ୍ତଂ କଥେତି, ତ୍ୱଂ କସ୍ମା କୁଜ୍ଝସୀ’’ତି? ‘‘ଅଯ୍ୟା, ଏସ ତାୱ ଦୋସୋ ମା ହୋତୁ, ଅଯଂ ପନ ଏକଦିୱସଂ ମଜ୍ଝିମଯାମେ ଦାସୀପରିୱୁତା ପଚ୍ଛାଗେହଂ ଅଗମାସୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ କିର, ଅମ୍ମା’’ତି। ‘‘ତାତା, ନାହଂ ଅଞ୍ଞେନ କାରଣେନ ଗତା, ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଗେହେ ଆଜାନେଯ୍ୟୱଳୱାଯ ୱିଜାତାଯ ସଞ୍ଞମ୍ପି ଅକତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ନାମ ଅଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଦଣ୍ଡଦୀପିକା ଗାହାପେତ୍ୱା ଉଣ୍ହୋଦକାଦୀନିପି ଗାହାପେତ୍ୱା ଦାସୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱଳୱାଯ ୱିଜାତପରିହାରଂ କାରାପେସିଂ, ‘‘ଏତ୍ଥ ମେ କୋ ଦୋସୋ’’ତି? ‘‘ଅଯ୍ୟ, ଇଧ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଅମ୍ହାକଂ ଧୀତା ତୱ ଗେହେ ଦାସୀହିପି ଅକତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ କମ୍ମଂ କରୋତି, ତ୍ୱଂ କିଂ ଏତ୍ଥ ଦୋସଂ ପସ୍ସସୀ’’ତି?

ଅଯ୍ୟା, ଇଧାପି ତାୱ ଦୋସୋ ମା ହୋତୁ, ଇମିସ୍ସା ପନ ପିତା ଇଧାଗମନକାଲେ ଇମଂ ୱୋଦନ୍ତୋ ଗୁଯ୍ହେ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଦସ ୱୱାଦେ ଅଦାସି, ତେସଂ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାମି, ତେସଂ ମେ ଅତ୍ଥଂ କଥେତୁ। ଇମିସ୍ସା ପନ ପିତା ‘‘ଅନ୍ତୋଅଗ୍ଗି ବହି ନ ନୀହରିତବ୍ବୋ’’ତି ଆହ, ‘‘ସକ୍କା ନୁ ଖୋ ଅମ୍ହେହି ଉଭତୋ ପଟିୱିସ୍ସକଗେହାନଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଅଦତ୍ୱା ୱସିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ କିର, ଅମ୍ମା’’ତି। ‘‘ତାତା, ମଯ୍ହଂ ପିତା ନ ଏତଂ ସନ୍ଧାଯ କଥେସି। ଇଦଂ ପନ ସନ୍ଧାଯ କଥେସି – ‘ଅମ୍ମ, ତୱ ସସ୍ସୁସସୁରସାମିକାନଂ ଅଗୁଣଂ ଦିସ୍ୱା ବହି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଗେହେ ଠତ୍ୱା ମା କଥେସି। ଏୱରୂପୋ ହି ଅଗ୍ଗିସଦିସୋ ଅଗ୍ଗି ନାମ ନତ୍ଥୀ’’’ତି।

ଅଯ୍ୟା, ଏତଂ ତାୱ ଏୱଂ ହୋତୁ, ଇମିସ୍ସା ପନ ପିତା ‘‘ବାହିରତୋ ଅଗ୍ଗି ନ ଅନ୍ତୋ ପୱେସେତବ୍ବୋ’’ତି ଆହ, ‘‘କିଂ ସକ୍କା ଅମ୍ହେହି ଅନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ନିବୁତେ ବାହିରତୋ ଅଗ୍ଗିଂ ଅନାହରିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ କିର, ଅମ୍ମା’’ତି। ତାତା, ମଯ୍ହଂ ପିତା ନ ଏତଂ ସନ୍ଧାଯ କଥେସି, ଇଦଂ ପନ ସନ୍ଧାଯ କଥେସି – ସଚେ ପଟିୱିସ୍ସକଗେହେସୁ ଇତ୍ଥିଯୋ ୱା ପୁରିସା ୱା ସସ୍ସୁସସୁରସାମିକାନଂ ଅଗୁଣଂ କଥେନ୍ତି, ତେହି କଥିତଂ ଆହରିତ୍ୱା ‘‘ଅସୁକୋ ନାମ ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱଞ୍ଚ ଏୱଞ୍ଚ ଅଗୁଣଂ କଥେତୀ’’ତି ପୁନ ମା କଥେଯ୍ୟାସି। ‘‘ଏତେନ ହି ଅଗ୍ଗିନା ସଦିସୋ ଅଗ୍ଗି ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଏୱଂ ଇମସ୍ମିମ୍ପି କାରଣେ ସା ନିଦ୍ଦୋସାୱ ଅହୋସି। ଯଥା ଚ ଏତ୍ଥ, ଏୱଂ ସେସେସୁପି।

ତେସୁ ପନ ଅଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ଯମ୍ପି ହି ତସ୍ସା ପିତରା ‘‘ଯେ ଦଦନ୍ତି, ତେସଂଯେୱ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ‘‘ଯାଚିତକଂ ଉପକରଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଯେ ପଟିଦେନ୍ତି, ତେସଞ୍ଞେୱ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଯେ ନ ଦେନ୍ତି, ତେସଂ ନ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ଯେ ଯାଚିତକଂ ଗହେତ୍ୱା ନ ପଟିଦେନ୍ତି, ତେସଂ ନ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଦଦନ୍ତସ୍ସାପିଅଦଦନ୍ତସ୍ସାପି ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ଦଲିଦ୍ଦେସୁ ଞାତିମିତ୍ତେସୁ ସମ୍ପତ୍ତେସୁ ତେ ପଟିଦାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୁ ୱା ମା ୱା, ତେସଂ ଦାତୁମେୱ

ୱଟ୍ଟତୀତି ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ସୁଖଂ ନିସୀଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ସସ୍ସୁସସୁରସାମିକେ ଦିସ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ସୁଖଂ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ସସ୍ସୁସସୁରସାମିକେହି ପୁରେତରଂ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତେ ପରିୱିସିତ୍ୱା ସବ୍ବେହି ଲଦ୍ଧାଲଦ୍ଧଂ ଞତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସୟଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ସୁଖଂ ନିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ସସ୍ସୁସସୁରସାମିକେହି ପୁରେତରଂ ସୟନଂ ଆରୁୟ୍ହ ନ ନିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ତେସଂ କତ୍ତବ୍ବୟୁତ୍ତକଂ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସୟଂ ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ୟୁତ୍ତନ୍ତି ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଅଗ୍ଗି ପରିଚରିତବ୍ବୋ’’ତି ଇଦଂ ପନ ସସ୍ସୁମ୍ପି ସସୁରମ୍ପି ସାମିକମ୍ପି ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱିୟ ଉରଗରାଜାନଂ ୱିୟ ଚ କତ୍ୱା ପସ୍ସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଅନ୍ତୋଦେୱତା ନମସ୍ସିତବ୍ବା’’ତି ଇଦମ୍ପି ସସ୍ସୁଞ୍ଚ ସସୁରଞ୍ଚ ସାମିକଞ୍ଚ ଦେୱତା ୱିୟ କତ୍ୱା ଦଟ୍ଠୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସେଟ୍ଠି ଇମେସଂ ଦସଓୱାଦାନଂ ଅତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିୱଚନଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଅଧୋମୁଖୋ ନିସୀଦି।

ଅଥ ନଂ କୁଟୁମ୍ବିକା ‘‘କିଂ ସେଟ୍ଠି ଅଞ୍ଞୋପି ଅମ୍ହାକଂ ଧୀତୁ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘ନତ୍ଥି, ଅୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଅଥ କସ୍ମା ନଂ ନିଦ୍ଦୋସଂ ଅକାରଣେନ ଗେହା ନିକ୍କଡ୍ଢାପେସୀ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ୱିସାଖା ଆହ – ‘‘ତାତା, କିଞ୍ଚାପି ମୟ୍ହଂ ସସୁରସ୍ସ ୱଚନେନ ପଠମମେୱ ଗମନଂ ନ ୟୁତ୍ତଂ, ପିତା ପନ ମେ ଆଗମନକାଲେ ମମ ଦୋସସୋଧନତ୍ଥାୟ ମଂ ତୁମ୍ହାକଂ ହତ୍ଥେ ଠପେସି, ତୁମ୍ହେହି ଚ ମେ ନିଦ୍ଦୋସଭାୱୋ ଞାତୋ, ଇଦାନି ଚ ମୟ୍ହଂ ଗନ୍ତୁଂ ୟୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଦାସିଦାସେ ‘‘ୟାନାଦୀନି ସଜ୍ଜାପେଥା’’ତି ଆଣାପେସି। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି କୁଟୁମ୍ବିକେ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ମ, ମୟା ଅଜାନିତ୍ୱାୱ କଥିତଂ, ଖମାହି ମେ’’ତି ଆହ। ‘‘ତାତ, ତୁମ୍ହାକଂ ଖମିତବ୍ବଂ ତାୱ ଖମାମି, ଅହଂ ପନ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସନ୍ନସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ଧୀତା, ନ ମୟଂ ୱିନା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ୱତ୍ତାମ, ସଚେ ମମ ରୁଚିୟା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ଲଭାମି, ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅମ୍ମ, ତ୍ୱଂ ୟଥାରୁଚିୟା ତୱ ସମଣେ ପଟିଜଗ୍ଗା’’ତି ଆହ।

ୱିସାଖା ଦସବଲଂ ନିମନ୍ତାପେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ନିୱେସନଂ ପୱେସେସି। ନଗ୍ଗସମଣାପି ସତ୍ଥୁ ମିଗାରସେଟ୍ଠିନୋ ଗେହଂ ଗମନଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଗେହଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ୱିସାଖା ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ସବ୍ବୋ ସକ୍କାରୋ ପଟିୟାଦିତୋ, ସସୁରୋ ମେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦସବଲଂ ପରିୱିସତୂ’’ତି ସାସନଂ ପେସେସି। ଅଥ ନଂ ଗନ୍ତୁକାମଂ ଆଜୀୱକା ‘‘ମା ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଗହପତି, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛା’’ତି ନିୱାରେସୁଂ। ସୋ ‘‘ସୁଣ୍ହା ମେ ସୟମେୱ ପରିୱିସତୂ’’ତି ସାସନଂ ପହିଣି। ସା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା ନିଟ୍ଠିତେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚେ ପୁନ ସାସନଂ ପେସେସି – ‘‘ସସୁରୋ ମେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣାତୂ’’ତି। ଅଥ ନଂ ‘‘ଇଦାନି ଅଗମନଂ ନାମ ଅତିୱିୟ ଅୟୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମତାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ପୁନ ତେ ଆହଂସୁ – ‘‘ତେନ ହି ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ବହିସାଣିୟା ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୁଣାହୀ’’ତି। ପୁରେତରମେୱସ୍ସ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାଣିଂ ପରିକ୍ଖିପିଂସୁ। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ବହିସାଣିୟଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ‘‘ତ୍ୱଂ ବହିସାଣିୟଂ ୱା ନିସୀଦ, ପରକୁଟ୍ଟେ ୱା ପରସେଲେ ୱା ପରଚକ୍କୱାଠଏ ୱା ପନ ନିସୀଦ, ଅହଂ ବୁଦ୍ଧୋ ନାମ ସକ୍କୋମି ତଂ ମମ ସଦ୍ଦଂ ସାୱେତୁ’’ନ୍ତି ମହାଜମ୍ବୁଂ ଖନ୍ଧେ ଗହେତ୍ୱା ଚାଲେନ୍ତୋ ୱିୟ ଅମତୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିୟ ଚ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁଂ ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ ଆରଭି।

ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ଚ ପନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତେ ପୁରତୋ ଠିତାପି ପଚ୍ଛତୋ ଠିତାପି ଚକ୍କୱାଠଅସତଂ ଚକ୍କୱାଠଅସହସ୍ସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତାପି ଅକନିଟ୍ଠଭୱନେ ଠିତାପି ‘‘ସତ୍ଥା ମମଞ୍ଞେୱ ଓଲୋକେତି, ମୟ୍ହମେୱ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ସତ୍ଥା ହି ତଂ ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ୱିୟ ତେନ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତୋ ୱିୟ ଚ ଅହୋସି। ଚନ୍ଦସମା କିର ବୁଦ୍ଧା। ୟଥା ଚନ୍ଦୋ ଗଗନମଜ୍ଝେ ଠିତୋ ‘‘ମୟ୍ହଂ ଉପରି ଚନ୍ଦୋ, ମୟ୍ହଂ ଉପରି ଚନ୍ଦୋ’’ତି ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଖାୟତି, ଏୱମେୱ ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଠିତାନଂ ଅଭିମୁଖେ ଠିତା ୱିୟ ଖାୟନ୍ତି। ଇଦଂ କିର ତେସଂ ଅଲଙ୍କତସୀସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜିତଅକ୍ଖୀନି ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ହଦୟମଂସଂ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ପରସ୍ସ ଦାସତ୍ଥାୟ ଜାଲିସଦିସେ ପୁତ୍ତେ କଣ୍ହାଜିନାସଦିସା ଧୀତରୋ ମଦ୍ଦିସଦିସା ପଜାପତିୟୋ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଦାନସ୍ସ ଫଲଂ। ମିଗାରସେଟ୍ଠିପି ଖୋ ତଥାଗତେ ଧମ୍ମଦେସନଂ ୱିନିୱତ୍ତେନ୍ତେ ବହିସାଣିୟଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ସହସ୍ସ ନୟପଟିମଣ୍ଡିତେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଅଚଲାୟ ସଦ୍ଧାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ତୀସୁ ରତନେସୁ ନିକ୍କଙ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ସାଣିକଣ୍ଣଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସୁଣ୍ହାୟ ଥନଂ ମୁଖେନ ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ତ୍ୱଂ ମେ ଅଜ୍ଜତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମାତା’’ତି ତଂ ମାତୁଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମିଗାରମାତା ନାମ ଜାତା। ପଚ୍ଛାଭାଗେ ପୁତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱାପି ମିଗାରୋତିସ୍ସ ନାମମକାସି।

ମହାସେଟ୍ଠି ସୁଣ୍ହାୟ ଥନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଦ୍ୱୀସୁ ପାଦେସୁ ସିରସା ନିପତିତ୍ୱା ପାଦେ ପାଣୀହି ଚ ପରିସମ୍ବାହନ୍ତୋ ମୁଖେନ ଚ

ପରିଚୁମ୍ବନ୍ତୋ ''ମିଗାରୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ମିଗାରୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ନାମଂ ସାୱେତ୍ୱା, ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଯତ୍ଥ ନାମ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲନ୍ତି ନ ଜାନାମି, ଇଦାନି ଚ ମେ ସୁଣିସଂ ନିସ୍ସାଯ ଞାତଂ, ସଦ୍ଦା ଅପାଯଦୁକ୍ଖା ମୁତ୍ତୋମ୍ହି, ସୁଣିସା ମେ ଇମଂ ଗେହଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ମମ ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଆଗତା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ସୋହଂ ଅଜ୍ଜ ପଜାନାମି, ଯତ୍ଥ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ;

ଅତ୍ଥାଯ ୱତ ମେ ଭଦ୍ଦା, ସୁଣିସା ଘରମାଗତା''ତି।

ୱିସାଖା ପୁନଦିୱସତ୍ଥାଯପି ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେସି। ଅଥସ୍ସା ପୁନଦିୱସେପି ସସ୍ସୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତା। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂ ଗେହଂ ସାସନସ୍ସ ୱିୱଟଦ୍ୱାରଂ ଅହୋସି। ତତୋ ସେଟ୍ଠି ଚିନ୍ତେସି – ''ବହୂପକାରା ମେ ସୁଣିସା ପସନ୍ନାକାରମସ୍ସା କରିସ୍ସାମି, ଏତିସ୍ସା ଭାରିଯଂ ପସାଧନଂ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ପସାଧେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ସଲ୍ଲହୁକମସ୍ସା ଦିୱା ଚ ରତ୍ତୋ ଚ ସବ୍ବେରିଯାପଥେସୁ ପସାଧନଯୋଗ୍ଗଂ ପସାଧନଂ କାରେସ୍ସାମୀ''ତି ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ ଘନମଟ୍ଟକଂ ନାମ ପସାଧନଂ କାରେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ନିଟ୍ଠିତେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ୱିସାଖଂ ସୋଳସହି ଗନ୍ଧୋଦକଘଟେହି ନ୍ହାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖେ ଠପେତ୍ୱା ପସାଧେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦାପେସି। ସତ୍ଥା ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ୱିହାରମେୱ ଗତୋ। ୱିସାଖାପି ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୀ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକା ଅଟ୍ଠ ୱରେ (ମହାୱ। ୩୫୦) ଲଭିତ୍ୱା ଗଗନତଲେ ଚନ୍ଦଲେଖା ୱିଯ ପଞ୍ଞାଯମାନା ପୁତ୍ତଧୀତାହି ୱୁଡ୍ଢିଂ ପାପୁଣି। ତସ୍ସା କିର ଦସ ପୁତ୍ତା ଦସ ଧୀତରୋ ଚ ଅହେସୁଂ। ତେସୁ ଏକେକସ୍ସ ଦସ ଦସ ପୁତ୍ତା ଦସ ଦସ ଧୀତରୋ ଅହେସୁଂ। ତେସୁ ତେସୁପି ଏକେକସ୍ସ ଦସ ଦସ ପୁତ୍ତା ଦସ ଦସ ଧୀତରୋ ଚାତି ଏୱମସ୍ସା ପୁତ୍ତନତ୍ତପନତ୍ତସନ୍ତାନୱସେନ ପୱତ୍ତାନି ୱୀସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ସତାନି ଅଟ୍ଠ ଚ ପାଣସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ୱିସାଖା ୱୀସତି ପୁତ୍ତା, ନତ୍ତା ଚ ଚତୁରୋ ସତା;

ପନତ୍ତା ଅଟ୍ଠସହସ୍ସା, ଜମ୍ବୁଦୀପେ ସୁପାକଟା''ତି।

ଆଯୁ ୱୀସୱସ୍ସସତଂ ଅହୋସି, ସୀସେ ଏକମ୍ପି ପଲିତଂ ନାମ ନାହୋସି, ନିଚ୍ଚଂ ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକା ୱିଯ ଅହୋସି। ତଂ ପୁତ୍ତନତ୍ତପନତ୍ତପରିୱାରଂ ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା, ''କତମା ଏତ୍ଥ ୱିସାଖା''ତି ପରିପୁଚ୍ଛିତାରୋ ହୋନ୍ତି? ଯେ ନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ ପସ୍ସନ୍ତି, ''ଇଦାନି ଥୋକଂ ଗଚ୍ଛତୁ, ଗଚ୍ଛମାନାୱ ନୋ, ଅଯ୍ୟା ସୋଭତୀ''ତି, ଚିନ୍ତେନ୍ତି। ଯେ ନଂ ଠିତଂ ନିସିନ୍ନଂ ନିପନ୍ନଂ ପସ୍ସନ୍ତି, ''ଇଦାନି ଥୋକଂ ନିପଜ୍ଜତୁ, ନିପନ୍ନାୱ ନୋ, ଅଯ୍ୟା, ସୋଭତୀ''ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତି। ଇତି ସା ''ଚତୂସୁ ଇରିଯାପଥେସୁ ଅସୁକେରିଯାପଥେନ ନାମ ନ ସୋଭତୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବା ନ ହୋତି। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖୋ ପନ ହତ୍ଥୀନଂ ବଲଂ ଧାରେତି। ରାଜା ''ୱିସାଖା କିର ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ହତ୍ଥୀନଂ ବଲଂ ଧାରେତୀ''ତି ସୁତ୍ୱା ତସ୍ସା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଆଗମନୱେଲାଯ ଥାମଂ ୱୀମଂସିତୁକାମୋ ହତ୍ଥିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସି, ସୋ ସୋଣ୍ଡଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିସାଖାଭିମୁଖୋ ଅଗମାସି। ତସ୍ସା ପରିୱାରିତ୍ଥିଯୋ ପଞ୍ଚସତା ଏକଚ୍ଚା ପଲାଯିଂସୁ, ଏକଚ୍ଚା ନ ପରିସ୍ସଜିତ୍ୱା ''କିଂ ଇଦ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ – ''ରାଜା କିର ତେ, ଅଯ୍ୟେ, ବଲଂ ୱୀମଂସିତୁକାମୋ ହତ୍ଥିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସୀ''ତି ୱଦିଂସୁ। ୱିସାଖା ଇମଂ ଦିସ୍ୱା, ''କିଂ ପଲାଯିତେନ, କଥଂ ନୁ ଖୋ ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ''ସଚେ ତଂ ଦଳ୍ହଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି, ୱିନସ୍ସେଯ୍ୟା''ତି ଦ୍ୱୀହି ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ସୋଣ୍ଡାଯ ଗହେତ୍ୱା ପଟିପଣାମେସି। ହତ୍ଥୀ ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାରେତ୍ୱା ଠାତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ରାଜଙ୍ଗଣେ ଉକ୍କୁଟିକୋ ହୁତ୍ୱା ପତିତୋ। ମହାଜନୋ ସାଧୁକାରଂ ଅଦାସି। ସାପି ସପରିୱାରା ସୋତ୍ଥିନା ଗେହଂ ଅଗମାସି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିସାଖା ମିଗାରମାତା ବହୁପୁତ୍ତା ହୋତି ବହୁନତ୍ତା ଅରୋଗପୁତ୍ତା ଅରୋଗନତ୍ତା ଅଭିମଙ୍ଗଲସମ୍ମତା, ତାୱତକେସୁ ପୁତ୍ତନତ୍ତେସୁ ଏକୋପି ଅନ୍ତରା ମରଣଂ ପତ୍ତୋ ନାମ ନାହୋସି। ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ମଙ୍ଗଲେସୁ ଛଣେସୁ ୱିସାଖଂ ପଠମଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଭୋଜେନ୍ତି। ଅଥେକସ୍ମିଂ ଉସ୍ସୱଦିୱସେ ମହାଜନେ ମଣ୍ଡିତପସାଧିତେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ୱିସାଖାପି ନିମନ୍ତିତଟ୍ଠାନେ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ମହାଲତାପସାଧନଂ ପସାଧେତ୍ୱା ମହାଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଭରଣାନି ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ ଭଣ୍ଡିକଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଦାସିଯା ଅଦାସି। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ –

''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଉସ୍ସୱୋ ହୋତି, ମନୁସ୍ସା ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତା ଆରାମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ୱିସାଖାପି ମିଗାରମାତା ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତା ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଥ ଖୋ ୱିସାଖା ମିଗାରମାତା ଆଭରଣାନି ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ ଭଣ୍ଡିକଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଦାସିଯା ଅଦାସି 'ହନ୍ଦ ଜେ ଇମଂ ଭଣ୍ଡିକଂ ଗଣ୍ହାହୀ'''ତି (ପାଚି। ୫୦୩)।

ସା କିର ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଏୱରୂପଂ ମହଗ୍ଘଂ ପସାଧନଂ ସୀସେ ପଟିମୁକ୍କଂ ଯାୱ ପାଦପିଟ୍ଠିଂ ଅଲଙ୍କାରଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ପୱିସିତୁଂ ଅଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ନଂ ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଭଣ୍ଡିକଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପୁଞ୍ଞେନେୱ ନିବ୍ବତ୍ତାଯ ପଞ୍ଚହତ୍ଥିଥାମଧରାଯ ଦାସିଯା ହତ୍ଥେ ଅଦାସି। ସା ଏୱ କିର ତଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ସକ୍କୋତି। ତେନ ନଂ ଆହ – ‘‘ଅମ୍ମ, ଇମଂ ପସାଧନଂ ଗଣ୍ହ, ସତ୍ଥୁସନ୍ତିକା ନିୱତ୍ତନକାଲେ ପସାଧେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି। ତଂ ପନ ଦତ୍ୱା ଘନମଟ୍ଟକଂ ପସାଧନଂ ପସାଧେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଅସ୍ସୋସି, ଧମ୍ମସ୍ସୱନାୱସାନେ ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ପକ୍କାମି। ସାପିସ୍ସା ଦାସୀ ତଂ ପସାଧନଂ ପମୁଟ୍ଠା। ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପନ ପକ୍କନ୍ତାଯ ପରିସାଯ ସଚେ କିଞ୍ଚି ପମୁଟ୍ଠଂ ହୋତି, ତଂ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ପଟିସାମେତି। ଇତି ସୋ ତଂ ଦିୱସଂ ମହାଲତାପସାଧନଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସି – ‘‘ଭନ୍ତେ, ୱିସାଖା ପସାଧନଂ ପମୁସ୍ସିତ୍ୱା ଗତା’’ତି। ‘‘ଏକମନ୍ତଂ ଠପେହି, ଆନନ୍ଦା’’ତି। ଥେରୋ ତଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସୋପାନପସ୍ସେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ଠପେସି।

ୱିସାଖାପି ସୁପ୍ପିଯାଯ ସଦ୍ଧିଂ ‘‘ଆଗନ୍ତୁକଗମିକଗିଲାନାଦୀନଂ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ୱିଚରି। ତା ପନ ଉପାସିକାଯୋ ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ଦିସ୍ୱା ସପ୍ପିମଧୁତେଲାଦୀହି ଅତ୍ଥିକା ପକତିଯାୱ ଦହରା ଚ ସାମଣେରା ଚ ଥାଲକାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମନ୍ତି। ତସ୍ମିମ୍ପି ଦିୱସେ ତଥେୱ କରିଂସୁ। ଅଥେକଂ ଗିଲାନଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା ସୁପ୍ପିଯା (ମହାୱ। ୨୮୦) ‘‘କେନତ୍ଥୋ ଅଯ୍ୟସ୍ସା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ପଟିଚ୍ଛାଦନୀଯେନା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ହୋତୁ, ଅଯ୍ୟ, ପେସେସ୍ସାମୀତି ଦୁତିଯଦିୱସେ କପ୍ପିଯମଂସଂ ଅଲଭନ୍ତୀ ଅତ୍ତନୋ ଉରୁମଂସେନ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପୁନ ସତ୍ଥରି ପସାଦେନ ପାକତିକସରୀରାୱ ଅହୋସି। ୱିସାଖାପି ଗିଲାନେ ଚ ଦହରେ ଚ ସାମଣେରେ ଚ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୱିହାରୂପଚାରେ ଠିତା, ‘‘ଅମ୍ମ, ପସାଧନଂ ଆହର ପସାଧେସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସା ଦାସୀ ପମୁସ୍ସିତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ଅଯ୍ୟେ, ପମୁଟ୍ଠାମ୍ହୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ତେନ ହି ଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଏହି, ସଚେ ପନ ମଯ୍ହଂ ଅଯ୍ୟେନ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠପିତଂ ହୋତି, ମା ଆହରେଯ୍ୟାସି, ଅଯ୍ୟସ୍ସେୱ ତଂ ମଯା ପରିଚ୍ଚତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଜାନାତି କିର ସା ‘‘କୁଲମନୁସ୍ସାନଂ ପମୁଟ୍ଠଭଣ୍ଡକଂ ଥେରୋ ପଟିସାମେତୀ’’ତି; ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଥେରୋପି ତଂ ଦାସିଂ ଦିସ୍ୱାୱ ‘‘କିମତ୍ଥଂ ଆଗତାସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଅଯ୍ୟାଯ ମେ ପସାଧନଂ ପମୁସ୍ସିତ୍ୱା ଆଗତାମ୍ହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଏତସ୍ମିଂ ମେ ସୋପାନପସ୍ସେ ଠପିତଂ, ଗଚ୍ଛ ନଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ଆହ। ସା, ‘‘ଅଯ୍ୟ, ତୁମ୍ହାକଂ ହତ୍ଥେନ ଆମଟ୍ଠଭଣ୍ଡକଂ ମଯ୍ହଂ ଅଯ୍ୟାଯ ଅନାହାରିଯଂ କତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତୁଚ୍ଛହତ୍ଥାୱ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘କିଂ, ଅମ୍ମା’’ତି ୱିସାଖାଯ ପୁଟ୍ଠା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ‘‘ଅମ୍ମ , ନାହଂ ମମ ଅଯ୍ୟେନ ଆମଟ୍ଠଭଣ୍ଡଂ ପିଲନ୍ଧିସ୍ସାମି, ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ମଯା। ଅଯ୍ୟାନଂ ପନ ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ଉପନେସ୍ସାମି, ଗଚ୍ଛ, ତଂ ଆହରାହୀ’’ତି। ସା ଗନ୍ତ୍ୱା ଆହରି। ୱିସାଖା ତଂ ଅପିଲନ୍ଧିତ୍ୱାୱ କମ୍ମାରେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଘାପେସି। ତେହି ‘‘ନୱ କୋଟିଯୋ ଅଗ୍ଘତି, ହତ୍ଥକାରାପଣିଯଂ ପନସ୍ସ ସତସହସ୍ସ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ପସାଧନଂ ଯାନେ ଠପାପେତ୍ୱା ‘‘ତେନ ହି ତଂ ୱିକ୍କିଣଥା’’ତି ଆହ। ଭତ୍ତକଂ ଧନଂ ଦତ୍ୱା ଗଣ୍ହିଂତୁ ନ କୋଚି ସକ୍ଖିସ୍ସତି। ତଞ୍ହି ପସାଧନଂ ପସାଧେତୁଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା ଇତ୍ଥିଯୋ ନାମ ଦୁଲ୍ଲଭା। ପଥୱିମଣ୍ଡଲସ୍ମିଞ୍ହି ତିସ୍ସୋୱ ଇତ୍ଥିଯୋ ମହାଲତାପସାଧନଂ ଲଭିଂସୁ ୱିସାଖା ମହାଉପାସିକା, ବନ୍ଧୁଲମଲ୍ଲସେନାପତିସ୍ସ ଭରିଯା, ମଲ୍ଲିକା, ବାରାଣସୀସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତାତି।

ତସ୍ମା ୱିସାଖା ସଯମେୱ ତସ୍ସ ମୂଲଂ ଦତ୍ୱା ସତସହସ୍ସାଧିକା ନୱ କୋଟିଯୋ ସକଟେ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ନେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ ଅଯ୍ୟେନ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ମମ ପସାଧନଂ ହତ୍ଥେନ ଆମଟ୍ଠଂ, ତେନ ଆମଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନ ସକ୍କା ତଂ ମଯା ପିଲନ୍ଧିତୁଂ। ତଂ ପନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କପ୍ପିଯଂ ଉପନେସ୍ସାମୀତି ୱିକ୍କିଣାପେନ୍ତୀ ଅଞ୍ଞଂ ତଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ସମତ୍ଥଂ ଅଦିସ୍ୱା ଅହମେୱ ତସ୍ସ ମୂଲଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଆଗତା, ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ କତରପଚ୍ଚଯେନ ଉପନେସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ପାଚୀନଦ୍ୱାରେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ କାତୁଂ ତେ ଯୁତ୍ତଂ ୱିସାଖେତି ‘‘ଯୁତ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱିସାଖା ତୁଟ୍ଠମାନସା ନୱକୋଟୀହି ଭୂମିମେୱ ଗଣ୍ହି। ଅପରାହି ନୱକୋଟୀହି ୱିହାରଂ କାତୁଂ ଆରଭି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱା ଭଦ୍ଦିଯନଗରେ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ଭଦ୍ଦିଯସ୍ସ ନାମ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗେହେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରାଭିମୁଖୋ ଅହୋସି। ପକତିଯା ହି ସତ୍ଥା ୱିସାଖାଯ ଗେହେ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଜେତୱନେ ୱସତି। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗେହେ ଭିକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ପାଚୀନଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପୁବ୍ବାରାମେ ୱସତି। ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରଂ ସନ୍ଧାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂଯେୱ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’’ତି ଜାନନ୍ତି। ୱିସାଖାପି ତଂ ଦିୱସଂ ‘‘ସତ୍ଥା ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରାଭିମୁଖୋ ଗତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଚାରିକଂ ଗନ୍ତୁକାମତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଆମ, ୱିସାଖେ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏତ୍ତକଂ ଧନଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ୱିହାରଂ କାରେମି, ନିୱତ୍ତଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଅନିୱତ୍ତଗମନଂ ଇଦଂ ୱିସାଖେ’’ତି। ସା ‘‘ଅଦ୍ଧା ହେତୁସମ୍ପନ୍ନଂ କଞ୍ଚି ପସ୍ସିସ୍ସତି ଭଗୱା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ କତାକତୱିଜାନନକଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ଯଂ ରୁଚ୍ଚସି, ତସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହ ୱିସାଖେ’’ତି ଆହ। ସା କିଞ୍ଚାପି ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ପିଯାଯତି, ‘‘ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ଇଦ୍ଧିମା, ଏତଂ ମେ ନିସ୍ସାଯ କମ୍ମଂ ଲହୁଂ ନିପ୍ଫଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତି ପନ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି। ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ଓଲୋକେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ତୱ ପରିୱାରେ ପଞ୍ଚସତେ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା’’ତି ଆହ। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ତସ୍ସାନୁଭାୱେନ ପଞ୍ଞାସସଟ୍ଠିଯୋଜନାନିପି ରୁକ୍ଖତ୍ଥାଯ ଚ ପାସାଣତ୍ଥାଯ ଚ ଗତା ମନୁସ୍ସା ମହନ୍ତେ ମହନ୍ତେ ରୁକ୍ଖେ ଚ ପାସାଣେ ଚ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ଦିୱସମେୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନେୱ ସକଟେ ରୁକ୍ଖପାସାଣେ ଆରୋପେନ୍ତା କିଲମନ୍ତି, ନ ଅକ୍ଖୋ ଭିଜ୍ଜତି। ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଦ୍ୱେଭୂମିକଂ ପାସାଦଂ

କରିଂସୁ। ହେଟ୍ଠାଭୂମିଯଂ ପଞ୍ଚ ଗବ୍ଭସତାନି, ଉପରିଭୂମିଯଂ ପଞ୍ଚ ଗବ୍ଭସତାନୀତି ଗବ୍ଭସହସ୍ସପଟିମଣ୍ଡିତୋ ପାସାଦୋ ଅହୋସି। ଅଟ୍ଟକରୀସେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ଭୂମିଭାଗେ ପାସାଦଂ କାରାପେସି, ''ସୁଦ୍ଧପାସାଦୋ ପନ ନ ସୋଭତୀ''ତି ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ପଧାନୱେତ୍ତଗେହସତାନି, ପଞ୍ଚ ଚୂଳପାସାଦସତାନି, ପଞ୍ଚ ଦୀଘମାଳକସତାନି କାରାପେସି।

ଅଥ ସତ୍ଥା ନୱହି ମାସେହି ଚାରିକଂ ଚରିତ୍ୱା ପୁନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଅଗମାସି। ୱିସାଖାଯପି ପାସାଦେ କମ୍ମଂ ନୱହି ମାସେହି ନିଟ୍ଠିତଂ। ପାସାଦକୂଟଂ ଘନକୋଟ୍ଟିତରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣେନେୱ ସଟ୍ଠିଉଦକଘଟଗଣ୍ହନକଂ କାରାପେସି। ''ସତ୍ଥା ଜେତୱନୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଚ ସୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଅତ୍ତନୋ ୱିହାରଂ ନେତ୍ୱା ପଟିଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହି, ''ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ଚତୁମାସଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଗହେତ୍ୱା ଇଧେୱ ୱସଥ, ପାସାଦମହଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଅଧିୱାସେସି। ସା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ୱିହାରେ ଏୱ ଦାନଂ ଦେତି। ଅଥସ୍ସା ଏକା ସହାଯିକା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ ଏକଂ ୱତ୍ଥଂ ଆଦାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ''ସହାଯିକେ ଅହଂ ଇମଂ ୱତ୍ଥଂ ତୱ ପାସାଦେ ଭୂମତ୍ଥରଣସଙ୍ଖେପେନ ଅତ୍ଥରିତୁକାମା, ଅତ୍ଥରଣଟ୍ଠାନଂ ମେ ଆଚିକ୍ଖଥା''ତି ଆହ। ''ସାଧୁ ସହାଯିକେ, ସଚେ ତ୍ୟାହଂ 'ଓକାସୋ ନତ୍ଥୀ'ତି ୱକ୍ଖାମି, ତ୍ୱଂ 'ମେ ଓକାସଂ ଅଦାତୁକାମା'ତି ମଞ୍ଞିସ୍ସସି, ସଯମେୱ ପାସାଦସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଭୂମିଯୋ ଗବ୍ଭସହସ୍ସଞ୍ଚ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅତ୍ଥରଣଟ୍ଠାନଂ ଜାନାହୀ''ତି ଆହ। ସା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ ୱତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଚରନ୍ତୀ ତତୋ ଅପ୍ପତରମୂଲଂ ୱତ୍ଥଂ ଅଦିସ୍ୱା ''ନାହଂ ଇମସ୍ମିଂ ପାସାଦେ ପୁଞ୍ଞଭାଗଂ ଲଭାମୀ''ତି ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତା ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ରୋଦନ୍ତୀ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଦିସ୍ୱା, ''କସ୍ମା ରୋଦସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଥେରୋ ''ମା ଚିନ୍ତଯି, ଅହଂ ତେ ଅତ୍ଥରଣଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା, ''ସୋପାନପାଦମୂଲେ ପାଦଧୋୱନଟ୍ଠାନେ ଇମଂ ପାଦପୁଞ୍ଛନକଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ଥରାହି, ଭିକ୍ଖୂ ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ପଠମଂ ଏତ୍ଥ ପାଦଂ ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ପୱିସିସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ ତେ ମହପ୍ଫଲଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଆହ। ୱିସାଖାଯ କିରେତଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖିତଟ୍ଠାନଂ।

ୱିସାଖା ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଅଦାସି, ଅୱସାନଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚୀୱରସାଟକେ ଅଦାସି। ସଙ୍ଘନୱକେନ ଲଦ୍ଧଚୀୱରସାଟକା ସହସ୍ସଗ୍ଘନକା ହୋନ୍ତି। ସବ୍ବେସଂ ପତ୍ତାନି ପୂରେତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ ଅଦାସି। ଦାନପରିଚ୍ଚାଗେ ନୱ କୋଟିଯୋ ଅଗମଂସୁ। ଇତି ୱିହାରସ୍ସ ଭୂମିଗ୍ଗହଣେ ନୱ କୋଟିଯୋ, ୱିହାରସ୍ସ କାରାପନେ ନୱ, ୱିହାରମହେ ନୱାତି ସବ୍ବାପି ସତ୍ତୱୀସତି କୋଟିଯୋ ସା ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପରିଚ୍ଚଜି। ଇତ୍ଥିଭାୱେ ଠତ୍ୱା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ ଗେହେ ୱସମାନାଯ ଏୱରୂପୋ ମହାପରିଚ୍ଚାଗୋ ନାମ ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ନତ୍ଥି। ସା ୱିହାରମହସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତଦିୱସେ ୱଡ୍ଢମାନକଚ୍ଛାଯାଯ ପୁତ୍ତନତ୍ତପନତ୍ତପରିୱୁତା ''ଯଂ ଯଂ ମଯା ପୁବ୍ବେ ପତ୍ଥିତଂ, ସବ୍ବମେୱ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତ''ନ୍ତି ପାସାଦଂ ଅନୁପରିଯାଯନ୍ତୀ ପଞ୍ଚହି ଗାଥାହି ମଧୁରସଦ୍ଦେନ ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି –

''କଦାହଂ ପାସାଦଂ ରମ୍ମଂ, ସୁଧାମତ୍ତିକଲେପନଂ;

ୱିହାରଦାନଂ ଦସ୍ସାମି, ସଙ୍କପ୍ପୋ ମଯ୍ହ ପୂରିତୋ।

''କଦାହଂ ମଞ୍ଚପୀଠଞ୍ଚ, ଭିସିବିମ୍ବୋହନାନି ଚ;

ସେନାସନଭଣ୍ଡଂ ଦସ୍ସାମି, ସଙ୍କପ୍ପୋ ମଯ୍ହ ପୂରିତୋ।

''କଦାହଂ ସଲାକଭତ୍ତଂ, ସୁଚିଂ ମଂସୂପସେଚନଂ;

ଭୋଜନଦାନଂ ଦସ୍ସାମି, ସଙ୍କପ୍ପୋ ମଯ୍ହ ପୂରିତୋ।

''କଦାହଂ କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ, ଖୋମକପ୍ପାସିକାନି ଚ;

ଚୀୱରଦାନଂ ଦସ୍ସାମି, ସଙ୍କପ୍ପୋ ମଯ୍ହ ପୂରିତୋ।

''କଦାହଂ ସପ୍ପିନୱନୀତଂ, ମଧୁତେଲଞ୍ଚ ଫାଣିତଂ;

ଭେସଜ୍ଜଦାନଂ ଦସ୍ସାମି, ସଙ୍କପ୍ପୋ ମଯ୍ହ ପୂରିତୋ''ତି।

ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସା ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚଯିଂସୁ – ''ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହେହି ଏତ୍ତକେ ଅଦ୍ଧାନେ ୱିସାଖାଯ ଗାଯନଂ ନାମ ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ, ସା ଅଜ୍ଜ

ପୁରନଉପନଉପରିଖୁତା ଗାଯମାନା ପାସାଦଂ ଅନୁପରିଯାଯତି, କିଂ ନୁ ଖ୍ୱସ୍ସା ପିତୁଂ ୱା କୁପିତଂ, ଉଦାହୁ ଉମ୍ମତ୍ତିକା ଜାତା’’ତି? ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯ୍ହଂ ଧୀତା ଗାଯତି, ଅତ୍ତନୋ ପନସ୍ସା ଅଜ୍ଝାସଯୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ, ସା ‘ପତ୍ଥିତପତ୍ଥନା ମେ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତା’ତି ତୁଟ୍ଠମାନସା ଉଦାନଂ ଉଦାନେନ୍ତୀ ୱିଚରତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କଦା ପନ, ଭନ୍ତେ, ତାଯ ପତ୍ଥନା ପତ୍ଥିତା’’ତି? ‘‘ସୁଣିସ୍ସଥ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି। ‘‘ସୁଣିସ୍ସାମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଅତୀତଂ ଆହରି –

‘‘ଅତୀତେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସମତ୍ଥକେ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ୱସ୍ସସତସହସ୍ସଂ ଆଯୁ ଅହୋସି, ଖୀଣାସୱାନଂ ସତସହସ୍ସପରିୱାରୋ, ନଗରଂ ହଂସୱତୀ ନାମ, ପିତା ସୁନନ୍ଦୋ ନାମ ରାଜା, ମାତା ସୁଜାତା ନାମ ଦେୱୀ, ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗୁପଟ୍ଠାଯିକା ଏକା ଉପାସିକା ଅଟ୍ଠ ୱରେ ଯାଚିତ୍ୱା ମାତୁଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତୀ ସାଯଂପାତଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ସା ଏକା ସହାଯିକା ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ନିବଦ୍ଧଂ ଗଚ୍ଛତି। ସା ତସ୍ସା ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସେନ କଥନଞ୍ଚ ୱଲ୍ଲଭଭାୱଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା, ‘କିଂ ନୁ ଖୋ କତ୍ୱା ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ୱଲ୍ଲଭା ହୋତୀ’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘ଭନ୍ତେ, ଏସା ଇତ୍ଥୀ ତୁମ୍ହାକଂ କିଂ ହୋତୀ’’’ତି? ‘‘ଉପଟ୍ଠାଯିକାନଂ ଅଗ୍ଗା’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, କିଂ କତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାଯିକାନଂ ଅଗ୍ଗା ହୋତୀ’’ତି? ‘‘କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ପତ୍ଥନଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା’’ତି। ‘‘ଇଦାନି ପତ୍ଥେତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୁଂ ସକ୍କା, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଆମ, ସକ୍କା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତାହଂ ମଯ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଅଧିୱାସେସି। ସା ସତ୍ତାହଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଓସାନଦିୱସେ ଚୀୱରସାଟକେ ଦତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ନାହଂ ଇମସ୍ସ ଦାନସ୍ସ ଫଲେନ ଦେୱିସ୍ସରିଯାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ପତ୍ଥେମି, ତୁମ୍ହାଦିସସ୍ସ ପନେକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଅଟ୍ଠ ୱରେ ଲଭିତ୍ୱା ମାତୁଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ସମତ୍ଥାନଂ ଅଗ୍ଗା ଭୱେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ଇମିସ୍ସା ପତ୍ଥନା’’ତି ଅନାଗତଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘କପ୍ପସତସହସ୍ସପରିଯୋସାନେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଦା ତ୍ୱଂ ୱିସାଖା ନାମ ଉପାସିକା ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଅଟ୍ଠ ୱରେ ଲଭିତ୍ୱା ମାତୁଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତୀନଂ ଉପଟ୍ଠାଯିକାନଂ ଅଗ୍ଗା ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି ଆହ। ତସ୍ସା ସା ସମ୍ପତ୍ତି ସ୍ୱେୱ ଲଦ୍ଧା ୱିଯ ଅହୋସି।

ସା ଯାୱତାଯୁକଂ ପୁଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୀ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ କିକିସ୍ସ କାସିରଞ୍ଞୋ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଧୀତାନଂ କନିଟ୍ଠା ସଙ୍ଘଦାସୀ ନାମ ହୁତ୍ୱା ପରକୁଲଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ତାହି ଜେଟ୍ଠଭଗିନୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାଦମୂଲେପି ‘‘ଅନାଗତେ ତୁମ୍ହାଦିସସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ମାତୁଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଚତୁପଚ୍ଚଯଦାଯିକାନଂ ଅଗ୍ଗା ଭୱେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ସା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୀ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ଧନଞ୍ଚଯସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତା। ମଯ୍ହଂ ସାସନେ ବହୂନି ପୁଞ୍ଞାନି ଅକାସି। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘‘ନ ମଯ୍ହଂ ଧୀତା ଗାଯତି, ପତ୍ଥିତପତ୍ଥନାଯ ପନ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ଉଦାନଂ ଉଦାନେତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଥା ନାମ ଛେକୋ ମାଲାକାରୋ ନାନାପୁପ୍ଫାନଂ ମହନ୍ତଂ ରାସିଂ କତ୍ୱା ନାନପ୍ପକାରେ ମାଲାଗୁଣେ କରୋତି, ଏୱମେୱ ୱିସାଖାଯ ନାନପ୍ପକାରାନି ପୁଞ୍ଞାନି କାତୁଂ ଚିତ୍ତଂ ନମତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୫୩।

‘‘ଯଥାପି ପୁପ୍ଫରାସିମ୍ହା, କଯିରା ମାଲାଗୁଣେ ବହୂ;

ଏୱଂ ଜାତେନ ମଚ୍ଚେନ, କତ୍ତବ୍ବଂ କୁସଲଂ ବହୁ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପୁପ୍ଫରାସିମ୍ହାତି ନାନପ୍ପକାରାନଂ ପୁପ୍ଫାନଂ ରାସିମ୍ହା। କଯିରାତି କରେଯ୍ୟ। ମାଲାଗୁଣେ ବହୂତି ଏକତୋ ୱଣ୍ଟିକମାଲାଦିଭେଦା ନାନପ୍ପକାରା ମାଲାୱିକତିଯୋ। ମଚ୍ଚେନାତି ମରିତବ୍ବସଭାୱତାଯ ‘‘ମଚ୍ଚୋ’’ତି ଲଦ୍ଧନାମେନ ସତ୍ତେନ ଚୀୱରଦାନାଦିଭେଦଂ ବହୁଂ କୁସଲଂ କତ୍ତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପୁପ୍ଫରାସିଗ୍ଗହଣଂ ବହୁପୁପ୍ଫଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ସଚେ ହି ଅପ୍ପାନି ପୁପ୍ଫାନି ହୋନ୍ତି, ମାଲାକାରୋ ଚ ଛେକୋ ନେୱ ବହୂ ମାଲାଗୁଣେ କାତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଅଛେକୋ ପନ ଅପ୍ପେସୁ ବହୂସୁପି ପୁପ୍ଫେସୁ ନ ସକ୍କୋତିଯେୱ। ବହୂସୁ ପନ ପୁପ୍ଫେସୁ ସତି ଛେକୋ ମାଲାକାରୋ ଦକ୍ଖୋ କୁସଲୋ ବହୂ ମାଲାଗୁଣେ କରୋତି, ଏୱମେୱ ସଚେ ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ସଦ୍ଧା ମନ୍ଦା ହୋତି, ଭୋଗା ଚ ବହୂ ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ନେୱ ସକ୍କୋତି ବହୂନି କୁସଲାନି କାତୁଂ, ମନ୍ଦାଯ ଚ ପନ ସଦ୍ଧାଯ ମନ୍ଦେସୁ ଚ ପନ ଭୋଗେସୁ ନ ସକ୍କୋତି। ଉଳାରାଯ ଚ ପନ ସଦ୍ଧାଯ ମନ୍ଦେସୁ ଚ ଭୋଗେସୁ ନ ସକ୍କୋତିଯେୱ। ଉଳାରାଯ ଚ ପନ ସଦ୍ଧାଯ ଉଳାରେସୁ ଚ ଭୋଗେସୁ ସତି ସକ୍କୋତି। ତଥାରୂପା ଚ ୱିସାଖା ଉପାସିକା। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଯଥାପି…ପେ… କତ୍ତବ୍ବଂ କୁସଲଂ ବହୁ’’ନ୍ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଅହେସୁଂ। ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଜାତାତି।

ୱିସାଖାୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ

୯. ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରପଞ୍ହାୱତ୍ଥୁ

ନ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତମେତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ କଥେସି.

ଥେରୋ କିର ସାଯନ୍ହସମଯେ ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଭଗୱତା ମୂଲଗନ୍ଧୋ, ସାରଗନ୍ଧୋ, ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋତି ତଯୋ ଉତ୍ତମଗନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା, ତେସଂ ଅନୁୱାତମେୱ ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ନୋ ପଟିୱାତଂ. ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ତଂ ଗନ୍ଧଜାତଂ, ଯସ୍ସ ପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି. ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''କିଂ ମଯ୍ହଂ ଅତ୍ତନା ୱିନିଚ୍ଛିତେନ, ସତ୍ଥାରଂଯେୱ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ''ତି. ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି. ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

''ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସାଯନ୍ହସମଯେ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି , ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ତୀଣିମାନି, ଭନ୍ତେ, ଗନ୍ଧଜାତାନି, ଯେସଂ ଅନୁୱାତମେୱ ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ନୋ ପଟିୱାତଂ. କତମାନି ତୀଣି? ମୂଲଗନ୍ଧୋ, ସାରଗନ୍ଧୋ, ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ , ଇମାନି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ତୀଣି ଗନ୍ଧଜାତାନି. ଯେସଂ ଅନୁୱାତମେୱ ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ନୋ ପଟିୱାତଂ. ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ଗନ୍ଧଜାତଂ ଯସ୍ସ ଅନୁୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ଅନୁୱାତପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି? (ଅ. ନି. ୩.୮୦)

ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ –

''ଅତ୍ଥାନନ୍ଦ, କିଞ୍ଚି ଗନ୍ଧଜାତଂ, ଯସ୍ସ ଅନୁୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ଅନୁୱାତପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି. ''କତମଂ ପନ ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଗନ୍ଧଜାତଂ''? ''ଯସ୍ସ ଅନୁୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ଅନୁୱାତପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି?

''ଇଧାନନ୍ଦ, ଯସ୍ମିଂ ଗାମେ ୱା ନିଗମେ ୱା ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସୀଲୱା ହୋତି କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ, ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି ମୁତ୍ତଚାଗୋ ପଯତପାଣି ୱୋସ୍ସଗ୍ଗରତୋ ଯାଚଯୋଗୋ ଦାନସଂୱିଭାଗରତୋ.

''ତସ୍ସ ଦିସାସୁ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ୱଣ୍ଣଂ ଭାସନ୍ତି, 'ଅମୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଗାମେ ୱା ନିଗମେ ୱା ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି...ପେ... ଦାନସଂୱିଭାଗରତୋ'''ତି.

''ଦେୱତାପିସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସନ୍ତି, 'ଅମୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଗାମେ ୱା ନିଗମେ ୱା ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି...ପେ... ଦାନସଂୱିଭାଗରତୋ'''ତି. ''ଇଦଂ ଖୋ ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଗନ୍ଧଜାତଂ, ଯସ୍ସ ଅନୁୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତି , ଅନୁୱାତପଟିୱାତମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି (ଅ. ନି. ୩.୮୦) ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୫୪.

''ନ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତମେତି,

ନ ଚନ୍ଦନଂ ତଗରମଲ୍ଲିକା ୱା;

ସତଞ୍ଚ ଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତମେତି,

ସବ୍ବା ଦିସା ସପ୍ପୁରିସୋ ପୱାଯତି. (ଅ. ନି. ୩.୮୦);

୫୫.

''ଚନ୍ଦନଂ ତଗରଂ ୱାପି, ଉପ୍ପଲଂ ଅଥ ୱସ୍ସିକୀ;

ଏତେସଂ ଗନ୍ଧଜାତାନଂ, ସୀଲଗନ୍ଧୋ ଅନୁତ୍ତରୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋତି ତାୱତିଂସଭୱନେ ପରିଚ୍ଛତ୍ତକରୁକ୍ଖୋ ଆୟାମତୋ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ଯୋଜନସତିକୋ, ତସ୍ସ ପୁପ୍ଫାନଂ ଆଭା ପଞ୍ଞାସେ ଯୋଜନାନି ଗଚ୍ଛତି, ଗନ୍ଧୋ ଯୋଜନସତଂ, ସୋପି ଅନୁୱାତମେୱ ଗଚ୍ଛତି, ପଟିୱାତଂ ପନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲମତ୍ତମ୍ପି ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏୱରୂପୋପି ନ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତମେତି। ଚନ୍ଦନନ୍ତି ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ। ତଗରମଲ୍ଲିକା ୱାତି ଇମେସମ୍ପି ଗନ୍ଧୋ ଏୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସାରଗନ୍ଧାନଂ ଅଗ୍ଗସ୍ସ ହି ଲୋହିତଚନ୍ଦନସ୍ସାପି ତଗରସ୍ସପି ମଲ୍ଲିକାଯପି ଅନୁୱାତମେୱ ୱାଯତି, ନୋ ପଟିୱାତଂ। ସତଞ୍ଚ ଗନ୍ଧୋତି ସପ୍ପୁରିସାନଂ ପନ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସାୱକାନଂ ସୀଲଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତମେତି। କିଂ କାରଣା? ସବ୍ବା ଦିସା ସପ୍ପୁରିସୋ ପୱାଯତି ଯସ୍ମା ପନ ସପ୍ପୁରିସୋ ସୀଲଗନ୍ଧେନ ସବ୍ବାପି ଦିସା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ‘‘ତସ୍ସ ଗନ୍ଧୋ ନ ପଟିୱାତମେତୀ’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ । ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପଟିୱାତମେତୀ’’ତି। ୱସ୍ସିକୀତି ଜାତିସୁମନା। ଏତେସନ୍ତି ଇମେସଂ ଚନ୍ଦନାଦୀନଂ ଗନ୍ଧଜାତାନଂ ଗନ୍ଧତୋ ସୀଲୱନ୍ତାନଂ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ସୀଲଗନ୍ଧୋୱ ଅନୁତ୍ତରୋ ଅସଦିସୋ ଅପଟିଭାଗୋତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପତ୍ତା। ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଜାତାତି।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରପଞ୍ହୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରପିଣ୍ଡପାତଦିନ୍ନୱତ୍ଥୁ

ଅପ୍ପମତ୍ତୋଅଯଂ ଗନ୍ଧୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଦାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଦିୱସେ ଥେରୋ ସତ୍ତାହଚ୍ଚଯେନ ନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠାଯ ‘‘ରାଜଗହେ ସପଦାନଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିସ୍ସାମୀ’’ତି ନିକ୍ଖମି। ତସ୍ମିଂ ପନ ସମଯେ ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱରଞ୍ଞୋ ପରିଚାରିକା କକୁଟପାଦିନିଯୋ ପଞ୍ଚସତା ଅଚ୍ଛରାଯୋ ‘‘ଥେରସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି ଉସ୍ସାହଜାତା ପଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତସତାନି ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଆଦାଯ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଠତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଗଣ୍ହଥ, ସଙ୍ଗହଂ ନୋ କରୋଥା’’ତି ୱଦିଂସୁ। ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ, ଅହଂ ଦୁଗ୍ଗତାନଂ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ମା ନୋ ନାସେଥ, ସଙ୍ଗହଂ ନୋ କରୋଥା’’ତି। ଥେରୋ ଞତ୍ୱା ପୁନ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁନପି ଅପଗନ୍ତୁଂ ଅନିଚ୍ଛମାନା ଯାଚନ୍ତିଯୋ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ନ ଜାନାଥ, ଅପଗଚ୍ଛଥା’’ତି ଅଚ୍ଛରଂ ପହରି। ତା ଥେରସ୍ସ ଅଚ୍ଛରସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ସନ୍ଥମ୍ଭିତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖା ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତିଯୋ ପଲାଯିତ୍ୱା ଦେୱଲୋକମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା, ସକ୍କେନ ‘‘କହଂ ଗତାତ୍ଥା’’ତି ପୁଟ୍ଠା, ‘‘‘ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦସ୍ସାମା’ତି ଗତାମ୍ହା, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ଦିନ୍ନୋ ପନ ୱା’’ତି? ‘‘ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତୀ’’ତି। ‘‘କିଂ କଥେସୀ’’ତି? ‘‘‘ଦୁଗ୍ଗତାନଂ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି ଆହ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେ କେନାକାରେନ ଗତା’’ତି। ‘‘ଇମିନାୱ, ଦେୱା’’ତି। ସକ୍କୋ ‘‘ତୁମ୍ହାଦିସିଯୋ ଥେରସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ କିଂ ଦସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ସଯଂ ଦାତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା, ଜରାଜିଣ୍ଣୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଖଣ୍ଡଦନ୍ତୋ ପଲିତକେସୋ ଓଭଗ୍ଗସରୀରୋ ମହଲ୍ଲକତନ୍ତୱାଯୋ ହୁତ୍ୱା ସୁଜମ୍ପି ଦେୱଧୀତରଂ ତଥାରୂପମେୱ ମହଲ୍ଲିକଂ କତ୍ୱା ଏକଂ ପେସକାରୱୀଥିଂ ମାପେତ୍ୱା ତନ୍ତଂ ପସାରେନ୍ତୋ ଅଚ୍ଛି।

ଥେରୋପି ‘‘ଦୁଗ୍ଗତାନଂ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ନଗରାଭିମୁଖୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ବହିନଗରେ ଏୱ ତଂ ୱୀଥିଂ ଦିସ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ଜନେ ଅଦ୍ଦସ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସକ୍କୋ ତନ୍ତଂ ପସାରେତି, ସୁଜା ତସରଂ ୱଞ୍ଚେତି। ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମେ ମହଲ୍ଲକକାଲେପି କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତିଯେୱ ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ଇମେହି ଦୁଗ୍ଗତତରା ନତ୍ଥି ମଞ୍ଞେ, ଇମେହି ଦିନ୍ନଂ ଉଳୁଙ୍କମତ୍ତମ୍ପି ସାକମତ୍ତମ୍ପି ଗହେତ୍ୱା ଇମେସଂ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତେସଂ ଗେହାଭିମୁଖୋ ଅହୋସି। ସକ୍କୋ ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସୁଜଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ମଯ୍ହଂ ଅଯ୍ୟୋ ଇତୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ତ୍ୱଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୀ ୱିଯ ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା ନିସୀଦ, ଖଣେନ ଥେରଂ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି। ଥେରୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗେହଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ତେପି ଅପସ୍ସନ୍ତା ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମମେୱ କରୋନ୍ତା ଥୋକଂ ଆଗମିଂସୁ।

ଅଥ ସକ୍କୋ ‘‘ଗେହଦ୍ୱାରେ ଏକୋ ଥେରୋ ୱିଯ ଠିତୋ, ଉପଧାରେହି ତାୱା’’ତି ଆହ। ‘‘ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପଧାରେଥ, ସାମୀ’’ତି। ସୋ ଗେହା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଥେରଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ଜଣ୍ଣୁକାନି ଓଲମ୍ବିତ୍ୱା ନିତ୍ଥୁନନ୍ତୋ ଉଟ୍ଠାଯ ‘‘କତରୋ ଥେରୋ ନୁ ଖୋ ଅଯ୍ୟୋ’’ତି ଥୋକଂ ଓସକ୍କିତ୍ୱା ‘‘ଅକ୍ଖୀନି ମେ ଧୂମାଯନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ନଲାଟେ ହତ୍ଥଂ ଠପେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଅହୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅଯ୍ୟୋ ନୋ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଚିରସ୍ସଂ ମେ କୁଟିଦ୍ୱାରଂ ଆଗତୋ, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ କିଞ୍ଚି ଗେହେ’’ତି ଆହ। ସୁଜା ଥୋକଂ ଆକୁଲଂ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥି, ସାମୀ’’ତି ପଟିୱଚନଂ ଅଦାସି। ସକ୍କୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱାତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସଙ୍ଗହଂ ନୋ କରୋଥା’’ତି ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି। ଥେରୋ ‘‘ଏତେହି ଦିନ୍ନଂ ସାକଂ ୱା ହୋତୁ କୁଣ୍ଡକମୁଟ୍ଠି ୱା, ସଙ୍ଗହଂ ନେସଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପତ୍ତଂ ଅଦାସି। ସୋ ଅନ୍ତୋଘରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଘଟିଓଦନଂ ନାମ ଘଟିଯା ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ହତ୍ଥେ

ଠପେସି। ସୋ ଅହୋସି ପିଣ୍ଡପାତୋ ଅନେକସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନୋ, ସକଲଂ ରାଜଗହନଗରଂ ଗନ୍ଧେନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରି।

ତଦା ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ପୁରିସୋ ଅପ୍ପେସକ୍ଖୋ, ପିଣ୍ଡପାତୋ ମହେସକ୍ଖୋ, ସକ୍କସ୍ସ ଭୋଜନସଦିସୋ, କୋ ନୁ ଖୋ ଏସୋ''ତି। ଅଥ ନଂ ''ସକ୍କୋ''ତି ଞତ୍ୱା ଆହ – ''ଭାରିଯଂ ତେ କମ୍ମଂ କତଂ ଦୁଗ୍ଗତାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତେନ, ଅଜ୍ଜ ମଯ୍ହଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା କୋଚିଦେୱ ଦୁଗ୍ଗତୋ ସେନାପତିଟ୍ଠାନଂ ୱା ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ୱା ଲଭେୟ୍ୟା''ତି। ''ମଯା ଦୁଗ୍ଗତତରୋ ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିଂ କାରଣା ତ୍ୱଂ ଦୁଗ୍ଗତୋ ଦେୱଲୋକେ ରଜ୍ଜସିରିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ''ତି? ''ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ନାମେତଂ, ମଯା ପନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତଂ, ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ୱତ୍ତମାନେ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଚୂଳରଥଦେୱପୁତ୍ତୋ ମହାରଥଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅନେକୱଣ୍ଣଦେୱପୁତ୍ତୋତି ଇମେ ତଯୋ ସମାନଦେୱପୁତ୍ତା ମମ ଆସନ୍ନଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତା, ମଯା ତେଜୱନ୍ତତରା। ଅହଞ୍ହି ତେସୁ ଦେୱପୁତ୍ତେସୁ 'ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସାମା'ତି ପରିଚାରିକାଯୋ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିଂ ଓତିଣ୍ଣେସୁ ପଲାଯିତ୍ୱା ଗେହଂ ପୱିସାମି। ତେସଞ୍ହି ସରୀରତୋ ତେଜୋ ମମ ସରୀରଂ ଓତ୍ଥରତି, ମମ ସରୀରତୋ ତେଜୋ ତେସଂ ସରୀରଂ ନ ଓତ୍ଥରତି, 'କୋ ମଯା ଦୁଗ୍ଗତତରୋ, ଭନ୍ତେ'ତି। 'ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଯ୍ହଂ ମା ଏୱଂ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ଦାନମଦାସୀ'''ତି। ''ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ଦାନେ ଦିନ୍ନେ ମଯ୍ହଂ କୁସଲଂ ଅତ୍ଥି, ନ ଅତ୍ଥୀ''ତି? ''ଅତ୍ଥାୱୁସୋ''ତି। ''ଏୱଂ ସନ୍ତେ କୁସଲକମ୍ମକରଣଂ ନାମ ମଯ୍ହଂ ଭାରୋ, ଭନ୍ତେ''ତି। ସୋ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସୁଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଥେରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଅହୋ ଦାନଂ ପରମଦାନଂ କସ୍ସପେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତ''ନ୍ତି ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

''ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ପିପ୍ପଲିଗୁହାଯଂ ୱିହରତି, ସତ୍ତାହଂ ଏକପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି ଅଞ୍ଞତରଂ ସମାଧିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ତସ୍ସ ସତ୍ତାହସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ତମ୍ହା ସମାଧିମ୍ହା ୱୁଟ୍ଠାସି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ତମ୍ହା ସମାଧିମ୍ହା ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଯଂନୂନାହଂ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସେୟ୍ୟ''ନ୍ତି।

''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ଦେୱତାସତାନି ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି ଆଯସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତପଟିଲାଭାଯ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ତାନି ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ଦେୱତାସତାନି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି।

''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦାତୁକାମୋ ହୋତି। ପେସକାରୱଣ୍ଣଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ତନ୍ତଂ ୱିନାତି, ସୁଜା ଅସୁରକଞ୍ଞା ତସରଂ ପୂରେତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ରାଜଗହେ ସପଦାନଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରମାନୋ ଯେନ ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱାନମିନ୍ଦସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଦିସ୍ୱା ଘରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଘରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଘଟିଯା ଓଦନଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ଅଦାସି। ସୋ ଅହୋସି ପିଣ୍ଡପାତୋ ଅନେକସୂପୋ ଅନେକବ୍ୟଞ୍ଜନୋ ଅନେକରସବ୍ୟଞ୍ଜନୋ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'କୋ ନୁ ଖୋ ଅଯଂ ସତ୍ତୋ, ଯସ୍ସାଯଂ ଏୱରୂପୋ ଇଦ୍ଧାନୁଭାୱୋ'ତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ଏତଦହୋସି – 'ସକ୍କୋ ଖୋ ଅଯଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ'ତି ୱିଦିତ୍ୱା ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – 'କତଂ ଖୋ ତେ ଇଦଂ, କୋସିଯ, ମା ପୁନପି ଏୱରୂପମକାସୀ'''ତି। ''ଅମ୍ହାକମ୍ପି, ଭନ୍ତେ କସ୍ସପ, ପୁଞ୍ଞେନ ଅତ୍ଥୋ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ପୁଞ୍ଞେନ କରଣୀଯ''ନ୍ତି।

''ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଆକାସେ ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି – 'ଅହୋ ଦାନଂ ପରମଦାନଂ କସ୍ସପେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ, ଅହୋ ଦାନଂ ପରମଦାନଂ କସ୍ସପେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ, ଅହୋ ଦାନଂ ପରମଦାନଂ କସ୍ସପେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତ'''ନ୍ତି (ଉଦା। ୨୭)।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ୱିହାରେ ଠିତୋ ଏୱ ତସ୍ସ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା – ''ପସ୍ସଥ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେତ୍ୱା ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତ''ନ୍ତି ଆହ। ''କିଂ ପନ ତେନ କତଂ, ଭନ୍ତେ''ତି? ''ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ତେନ ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ କସ୍ସପସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଦିନ୍ନୋ, ତଂ ଦତ୍ୱା ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ଉଦାନଂ ଉଦାନେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି। ''ଥେରସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି କଥଂ, ଭନ୍ତେ, ତେନ ଞାତନ୍ତି। ''ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତେନ ସଦିସଂ ନାମ ପିଣ୍ଡପାତିକଂ ଦେୱାପି ମନୁସ୍ସାପି ପିହଯନ୍ତୀତି ୱତ୍ୱା ସଯମ୍ପି ଉଦାନଂ ଉଦାନେ''ସି। ସୁତ୍ତେ ପନ ଏତ୍ତକମେୱ ଆଗତଂ –

''ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଭଗୱା ଦିବ୍ବାଯ ସୋତଧାତୁଯା ୱିସୁଦ୍ଧାଯ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସିକାଯ ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱାନମିନ୍ଦସ୍ସ ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଆକାସେ ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେନ୍ତସ୍ସ ''ଅହୋ ଦାନଂ ପରମଦାନଂ କସ୍ସପେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ, ଅହୋ ଦାନଂ ପରମଦାନଂ କସ୍ସପେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ, ଅହୋ ଦାନଂ ପରମଦାନଂ କସ୍ସପେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତ''ନ୍ତି (ଉଦା। ୨୭)।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ଏତମତ୍ଥଂ ଵିଦିତ୍ଵା ତାଯଂ ଵେଲାଯଂ ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି –

‘‘ପିଣ୍ଡପାତିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ,

ଅତ୍ତଭରସ୍ସ ଅନଞ୍ଞପୋସିନୋ;

ଦେଵା ପିହଯନ୍ତି ତାଦିନୋ,

ଉପସନ୍ତସ୍ସ ସଦା ସତୀମତୋ’’ତି। (ଉଦା। ୨୭);

ଇମଞ୍ଚ ପନ ଉଦାନଂ ଉଦାନେତ୍ଵା, ‘‘ଭିକ୍ଖଵେ, ସକ୍କୋ ଦେଵାନମିନ୍ଦୋ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ସୀଲଗନ୍ଧେନ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଦାସୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୫୬।

‘‘ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅଯଂ ଗନ୍ଧୋ, ଯ୍ଵାଯଂ ତଗରଚନ୍ଦନଂ;

ଯୋ ଚ ସୀଲଵତଂ ଗନ୍ଧୋ, ଵାତି ଦେଵେସୁ ଉତ୍ତମୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମତ୍ତୋତି ପରିତ୍ତପ୍ପମାଣୋ। ଯୋ ଚ ସୀଲଵତନ୍ତି ଯୋ ପନ ସୀଲଵନ୍ତାନଂ ସୀଲଗନ୍ଧୋ, ସୋ ତଗରଂ ଵିଯ ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ ଵିଯ ଚ ପରିତ୍ତକୋ ନ ହୋତି, ଅତିଵିଯ ଉଳାରୋ ଵିପ୍ଫାରିତୋ। ତେନେଵ କାରଣେନ ଵାତି ଦେଵେସୁ ଉତ୍ତମୋତି ପଵରୋ ସେଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ଵା ଦେଵେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସବ୍ବତ୍ଥମେଵ ଵାଯତି, ଓତ୍ଥରନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତୀତି।

ଦେସନାଵସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପତ୍ତା। ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଜାତାତି।

ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରପିଣ୍ଡପାତଦିନ୍ନଵତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

୧୧। ଗୋଧିକତ୍ଥେରପରିନିବ୍ବାନଵତ୍ଥୁ

ତେସଂସମ୍ପନ୍ନସୀଲାନନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଵେଳୁଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଗୋଧିକତ୍ଥେରସ୍ସ ପରିନିବ୍ବାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ ହି ଆଯସ୍ମା ଇସିଗିଲିପସ୍ସେ କାଳସିଲାଯଂ ଵିହରନ୍ତୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ସାମାଯିକଂ ଚେତୋଵିମୁତ୍ତିଂ ଫୁସିତ୍ଵା ଏକସ୍ସ ଅନୁସ୍ସାଯିକସ୍ସ ରୋଗସ୍ସ ଵସେନ ତତୋ ପରିହାଯି। ସୋ ଦୁତିଯମ୍ପି ତତିଯମ୍ପି ଛକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ଵା ପରିହୀନୋ, ସତ୍ତମେ ଵାରେ ଉପ୍ପାଦେତ୍ଵା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଛକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଝାନା ପରିହୀନୋ, ପରିହୀନଜ୍ଝାନସ୍ସ ଖୋ ପନ ଅନିଯତା ଗତି, ଇଦାନେଵ ସତ୍ଥଂ ଆହରିସ୍ସାମୀ’’ତି କେସୋରୋପନସତ୍ଥକଂ ଗହେତ୍ଵା ଗଲନାଳିଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜି। ମାରୋ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ଵା ‘‘ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥଂ ଆହରିତୁକାମୋ, ସତ୍ଥଂ ଆହରନ୍ତା ଖୋ ପନ ଜୀଵିତେ ନିରପେକ୍ଖା ହୋନ୍ତି, ତେ ଵିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ଵା ଅରହତ୍ତମ୍ପି ପାପୁଣନ୍ତି, ସଚାହଂ ଏତଂ ଵାରେସ୍ସାମି, ନ ମେ ଵଚନଂ କରିସ୍ସତି, ସତ୍ଥାରଂ ଵାରାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଞ୍ଞାତକଵେସେନ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଏଵମାହ –

‘‘ମହାଵୀର ମହାପଞ୍ଞ, ଇଦ୍ଧିଯା ଯସସା ଜଲଂ;

ସବ୍ବଵେରଭଯାତୀତ, ପାଦେ ଵନ୍ଦାମି ଚକ୍ଖୁମ।

‘‘ସାଵକୋ ତେ ମହାଵୀର, ମରଣଂ ମରଣାଭିଭୂ;

ଆକଙ୍ଖତି ଚେତଯତି, ତଂ ନିସେଧ ଜୁତିନ୍ଧର।

‘‘କଥଞ୍ହି ଭଗଵା ତୁୟ୍ହଂ, ସାଵକୋ ସାସନେ ରତୋ;

ଅପ୍ପତ୍ତମାନସୋ ସେକ୍ଖୋ, କାଲଂ କୟିରା ଜନେ ସୁତା’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୫୯);

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଥେରେନ ସତ୍ଥଂ ଆହରିତଂ ହୋତି। ସତ୍ଥା ‘‘ମାରୋ ଅୟ’’ନ୍ତି ଵିଦିତ୍ଵା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଏଵଞ୍ହି ଧୀରା କୁବ୍ବନ୍ତି, ନାଵକଙ୍ଖନ୍ତି ଜୀଵିତଂ;

ସମୂଲଂ ତଣ୍ହମବ୍ଭୁୟ୍ହ, ଗୋଧିକୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୫୯);

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଥେରସ୍ସ ସତ୍ଥଂ ଆହରିତ୍ଵା ନିପନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ମାରୋ ପାପିମା ‘‘କତ୍ଥ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ପଟିସନ୍ଧିଵିଞ୍ଞାଣଂ ପତିଟ୍ଠିତ’’ନ୍ତି ଧୂମରାସି ଵିୟ ତିମିରପୁଞ୍ଜୋ ଵିୟ ଚ ହୁତ୍ଵା ସବ୍ବଦିସାସୁ ଥେରସ୍ସ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ସମନ୍ୱେସତି। ଭଗଵା ତଂ ଧୂମତିମିରଭାଵଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ‘‘ଏସୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମାରୋ ପାପିମା ଗୋଧିକସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ସମନ୍ୱେସତି ‘କତ୍ଥ ଗୋଧିକସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ପତିଟ୍ଠିତ’ନ୍ତି। ଅପତିଟ୍ଠିତେନ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଞ୍ଞାଣେନ ଗୋଧିକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ’’ତି ଆହ। ମାରୋପି ତସ୍ସ ଵିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠାନଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ କୁମାରକଵଣ୍ଣୋ ହୁତ୍ଵା ବେଲୁଵପଣ୍ଡୁଵୀଣଂ ଆଦାୟ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ପୁଚ୍ଛି –

‘‘ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ ଚ ତିରିୟଂ, ଦିସା ଅନୁଦିସା ସ୍ୱହଂ;

ଅନ୍ୱେସଂ ନାଧିଗଚ୍ଛାମି, ଗୋଧିକୋ ସୋ କୁହିଂ ଗତୋ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୫୯);

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ –

‘‘ଯୋ ଧୀରୋ ଧିତିସମ୍ପନ୍ନୋ, ଝାୟୀ ଝାନରତୋ ସଦା;

ଅହୋରତ୍ତଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜଂ, ଜୀଵିତଂ ଅନିକାମୟଂ।

‘‘ଜେତ୍ଵାନ ମଚ୍ଚୁନୋ ସେନଂ, ଅନାଗନ୍ତ୍ଵା ପୁନବ୍ଭଵଂ;

ସମୂଲଂ ତଣ୍ହମବ୍ଭୁୟ୍ହ, ଗୋଧିକୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୫୯);

ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ମାରୋ ପାପିମା ଭଗଵନ୍ତଂ ଗାଥାୟ ଅଜ୍ଝଭାସି –

‘‘ତସ୍ସ ସୋକପରେତସ୍ସ, ଵୀଣା କଚ୍ଛା ଅଭସ୍ସଥ;

ତତୋ ସୋ ଦୁମ୍ମନୋ ୟକ୍ଖୋ, ତତ୍ଥେଵନ୍ତରଧାୟଥା’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୫୯);

ସତ୍ଥାପି ‘‘କିଂ ତେ, ପାପିମ, ଗୋଧିକସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେନ? ତସ୍ସ ହି ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ତୁମ୍ହାଦିସାନଂ ସତମ୍ପି ସହସ୍ସମ୍ପି ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୫୭।

‘‘ତେସଂ ସମ୍ପନ୍ନସୀଲାନଂ, ଅପ୍ପମାଦଵିହାରିନଂ;

ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ଵିମୁତ୍ତାନଂ, ମାରୋ ମଗ୍ଗଂ ନ ଵିନ୍ଦତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ତେସନ୍ତି ଯଥା ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତେନ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ଗୋଧିକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ଯେ ଚ ଏୱଂ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତି, ତେସଂ ସମ୍ପନ୍ନସୀଲାନନ୍ତି ପରିପୁଣ୍ଣସୀଲାନଂ। ଅପ୍ପମାଦୱିହାରିନନ୍ତି ସତିଅୱିପ୍ପୱାସସଙ୍ଖାତେନ ଅପ୍ପମାଦେନ ୱିହରନ୍ତାନଂ। ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତାନନ୍ତି ହେତୁନା ଞାଯେନ କାରଣେନ ଜାନିତ୍ୱା "ତଦଙ୍ଗୱିମୁତ୍ତିଯା, ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିମୁତ୍ତିଯା, ସମୁଚ୍ଛେଦୱିମୁତ୍ତିଯା, ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୱିମୁତ୍ତିଯା, ନିସ୍ସରଣୱିମୁତ୍ତିଯା"ତି ଇମାହି ପଞ୍ଚହି ୱିମୁତ୍ତୀହି ୱିମୁତ୍ତାନଂ। ମାରୋ ମଗ୍ଗଂ ନ ୱିନ୍ଦତୀତି ଏୱରୂପାନଂ ମହାଖୀଣାସୱାନଂ ସବ୍ବଥାମେନ ମଗ୍ଗନ୍ତୋପି ମାରୋ ଗତମଗ୍ଗଂ ନ ୱିନ୍ଦତି ନ ଲଭତି ନ ପସ୍ସତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପତ୍ତା। ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଜାତାତି।

ଗୋଧିକତ୍ଥେରପରିନିବ୍ବାନୱତ୍ଥୁ ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଗରହଦିନ୍ନୱତ୍ଥୁ

ଯଥାସଙ୍କାରଟ୍ଠାନସ୍ମିନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଗରହଦିନ୍ନଂ ନାମ ନିଗଣ୍ଠସାୱକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଞ୍ହି ସିରିଗୁତ୍ତୋ ଚ ଗରହଦିନ୍ନୋ ଚାତି ଦ୍ୱେ ସହାଯକା ଅହେସୁଂ। ତେସୁ ସିରିଗୁତ୍ତୋ ଉପାସକୋ ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ, ଗରହଦିନ୍ନୋ ନିଗଣ୍ଠସାୱକୋ । ତଂ ନିଗଣ୍ଠା ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – "ତୱ ସହାଯକଂ ସିରିଗୁତ୍ତଂ 'କିଂ ତ୍ୱଂ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଉପସଙ୍କମସି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ କିଂ ଲଭିସ୍ସସୀ'ତି ୱତ୍ୱା ଯଥା ଅମ୍ହେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଦସ୍ସତି, କିଂ ଏୱଂ ଓୱଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି। ଗରହଦିନ୍ନୋ ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ସିରିଗୁତ୍ତଂ ଏୱଂ ଓୱଦତି – "ସମ୍ମ, କିଂ ତେ ସମଣେନ ଗୋତମେନ, ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା କିଂ ଲଭିସ୍ସସି, କିଂ ତେ ମମ, ଅଯ୍ୟେ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେସଂ ଦାନଂ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି? ସିରିଗୁତ୍ତୋ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱାପି ବହୂ ଦିୱସେ ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ, "ସମ୍ମ, ତ୍ୱଂ ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଂ ଠିତଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଏୱଂ ୱଦେସି, 'ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା କିଂ ଲଭିସ୍ସସି, ମମ, ଅଯ୍ୟେ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେସଂ ଦାନଂ ଦେହୀ'ତି, କଥେହି ତାୱ ମେ, ତୱ, ଅଯ୍ୟା, କିଂ ଜାନନ୍ତୀ"ତି? ""ଅହୋ, ସାମି, ମା ଏୱଂ ୱଦ, ମମ ଅଯ୍ୟାନଂ ଅଞ୍ଞାତଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ସବ୍ବଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ସବ୍ବଂ କାଯୱଚୀମନୋକମ୍ମଂ ଇଦଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଇଦଂ ନ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି ସବ୍ବଂ ଭବ୍ବାଭବ୍ବଂ ଜାନନ୍ତୀ"ତି? "ଏୱଂ ୱଦେସୀ"ତି। "ଆମ, ୱଦେମୀ"ତି। "ଯଦି ଏୱଂ, ଅତିଭାରିଯଂ ତେ କତଂ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ମଯ୍ହଂ ଏତମତ୍ଥଂ ଅନାଚିକ୍ଖନ୍ତେନ, ଅଜ୍ଜ ମଯା ଅଯ୍ୟାନଂ ଞାଣାନୁଭାୱୋ ଞାତୋ, ଗଚ୍ଛ, ସମ୍ମ, ଅଯ୍ୟେ, ମମ ୱଚନେନ ନିମନ୍ତେହୀ"ତି। ସୋ ନିଗଣ୍ଠାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା "ମଯ୍ହଂ ସହାଯକୋ ସିରିଗୁତ୍ତୋ ସ୍ୱାତନାଯ ତୁମ୍ହେ ନିମନ୍ତେତୀ"ତି ଆହ। "ସିରିଗୁତ୍ତେନ ସାମଂ ତ୍ୱଂ ୱୁତ୍ତୋ"ତି? "ଆମ, ଅଯ୍ୟା"ତି। ତେ ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା "ନିପ୍ଫନ୍ନଂ ନୋ କିଚ୍ଚଂ, ସିରିଗୁତ୍ତସ୍ସ ଅମ୍ହେସୁ ପସନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ କା ନାମ ସମ୍ପତ୍ତି ଅମ୍ହାକଂ ନ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି ୱଦିଂସୁ।

ସିରିଗୁତ୍ତସ୍ସାପି ମହନ୍ତଂ ନିୱେସନଂ। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗେହାନଂ ଅନ୍ତରେ ଉଭତୋ ଦୀଘଂ ଆୱାଟଂ ଖଣାପେତ୍ୱା ଗୂଥକଲଲସ୍ସ ପୂରାପେସି। ବହିଆୱାଟେ ଦ୍ୱୀସୁ ପରିଯନ୍ତେସୁ ଖାଣୁକେ କୋଟ୍ଟାପେତ୍ୱା ତେସୁ ରଜ୍ଜୁଯୋ ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ଆସନାନଂ ପୁରିମପାଦେ ଆୱାଟସ୍ସ ପୁରିମପସ୍ସେ ଠପାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମପାଦେ ରଜ୍ଜୁକେସୁ ଠପାପେସି। "ଏୱଂ ନିସିନ୍ନକାଲେ ଏୱଂ ଅୱଂସିରା ପତିସ୍ସନ୍ତୀ"ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଯଥା ଆୱାଟୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ଏୱଂ ଆସନାନଂ ଉପରି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାନି ଦାପେସି। ମହନ୍ତା ମହନ୍ତା ଚାଟିଯୋ ଠପାପେତ୍ୱା କଦଲିପଣ୍ଣେହି ଚ ସେତପିଲୋତିକାହି ଚ ମୁଖାନି ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ତା ତୁଚ୍ଛା ଏୱ ଗେହସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଭାଗେ ବହି ଯାଗୁଭତ୍ତସିତ୍ଥସପ୍ପିତେଲମଧୁଫାଣିତପୂୱଚୁଣ୍ଣମକ୍ଖିତା କତ୍ୱା ଠପାପେସି। ଗରହଦିନ୍ନୋ ପାତୋୱ ତସ୍ସ ଘରଂ ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା, "ଅଯ୍ୟାନଂ ସକ୍କାରୋ ସଜ୍ଜିତୋ"ତି ପୁଚ୍ଛି। "ଆମ, ସମ୍ମ, ସଜ୍ଜିତୋ"ତି। "କହଂ ପନ ଏସୋ"ତି। "ଏତାସୁ ଏତ୍ତିକାସୁ ଚାଟୀସୁ ଯାଗୁ, ଏତ୍ତିକାସୁ ଭତ୍ତଂ, ଏତ୍ତିକାସୁ ସପ୍ପିଫାଣିତପୂୱାଦୀନି ପୂରିତାନି, ଆସନାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନୀ"ତି। ସୋ "ସାଧୂ"ତି ୱତ୍ୱା ଗତୋ ତସ୍ସ ଗତକାଲେ ପଞ୍ଚସତା ନିଗଣ୍ଠା ଆଗମିଂସୁ। ସିରିଗୁତ୍ତୋ ଗେହା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ନିଗଣ୍ଠେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତେସଂ ପୁରତୋ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ଠିତୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି – "ତୁମ୍ହେ କିର ଅତୀତାଦିଭେଦଂ ସବ୍ବଂ ଜାନାଥ, ଏୱଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଉପଟ୍ଠାକେନ ମଯ୍ହଂ କଥିତଂ। ସଚେ ସବ୍ବଂ ତୁମ୍ହେ ଜାନାଥ, ମଯ୍ହଂ ଗେହଂ ମା ପୱିସିତ୍ଥ। ମମ ଗେହଂ ପୱିଟ୍ଠାନଞ୍ହି ୱୋ ନେୱ ଯାଗୁ ଅତ୍ଥି, ନ ଭତ୍ତାଦୀନି। ସଚେ ଅଜାନିତ୍ୱା ପୱିସିସ୍ସଥ, ଗୂଥଆୱାଟେ ୱୋ ପାତେତ୍ୱା ପୋଥେସ୍ସାମୀ"ତି ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁରିସାନଂ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ଏୱଂ ତେସଂ ନିସୀଦନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମପସ୍ସେ ଠତ୍ୱା ଆସନାନଂ ଉପରି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାନି ଅପନେଯ୍ୟାଥ, ମା ତାନି ଅସୁଚିନା ମକ୍ଖୀଯିଂସୂତି।

ଅଥ ନିଗଣ୍ଠେ "ଇତୋ ଏଥ, ଭନ୍ତେ"ତି ଆହ। ନିଗଣ୍ଠା ପୱିସିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେସୁ ନିସୀଦିତୁଂ ଆରଭିଂସୁ। ଅଥ ନେ ମନୁସ୍ସା ୱଦିଂସୁ – "ଆଗମେଥ, ଭନ୍ତେ, ମା ତାୱ ନିସୀଦଥା"ତି। "କିଂ କାରଣା"ତି? "ଅମ୍ହାକଂ ଗେହଂ ପୱିଟ୍ଠାନଂ ଅଯ୍ୟାନଂ ୱତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି। "କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି,

ଆୱୁସୋ’’ତି? ‘‘ଅଭନୋ ଅଭନୋ ପଭାସନମୂଲେସୁ ଠତ୍ୱା ସଙ୍ଖେପି ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ନିସୀଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ଇଦଂ କିରସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ଆୱାଟେ ପତିତେ ‘ମା, ଆୱୁସୋ, ଅୱସେସା ଆସନେ ନିସୀଦନ୍ତୁ’ତି ୱତ୍ତୁଂ ମା ଲଭନ୍ତୁ’’ତି। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଇମେହି କଥିତକଥଂ ଅମ୍ହେହି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତୟିଂସୁ। ଅଥ ସଙ୍ଖେ ଅଭନୋ ଅଭନୋ ପଭାସନମୂଲେ ପଟିପାଟିୟା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଅଥ ନେ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଖିପ୍ପଂ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ନିସୀଦଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେସଂ ନିସିନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଆସନାନଂ ଉପରି ପଚ୍ଛତ୍ଥରଣାନି ନୀହରିଂସୁ। ନିଗଣ୍ଠା ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ନିସିନ୍ନା, ରଜ୍ଜୂନଂ ଉପରି ଠପିତା ଆସନପାଦା ଭଟ୍ଠା, ନିଗଣ୍ଠା ଅୱଂସିରା ଆୱାଟେ ପତିଂସୁ। ସିରିଗୁତ୍ତୋ ତେସୁ ପତିତେସୁ ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହିତ୍ୱା ତେ ଉଭିଣ୍ଣୁଭିଣ୍ଣେ ‘‘ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ କସ୍ମା ନ ଜାନାଥା’’ତି ଦଣ୍ଡେହି ପାଥେତ୍ୱା ‘‘ଏତ୍ତକଂ ଏତେସଂ ୱଟ୍ଟିସ୍ସତୀ’’ତି ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରାପେସି। ତେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଲାୟିତୁଂ ଆରଭିଂସୁ। ଗମନମଗ୍ଗେ ପନ ତେସଂ ସୁଧାପରିକମ୍ମକତଂ ଭୂମିଂ ପିଚ୍ଛିଲଂ କାରାପେସି। ତେ ତତ୍ଥ ଅସଣ୍ଠହିତ୍ୱା ପତିତେ ପତିତେ ପୁନ ପୋଥାପେତ୍ୱା ‘‘ଅଲଂ ଏତ୍ତକଂ ତୁମ୍ହାକ’’ନ୍ତି ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ତେ ‘‘ନାସିତମ୍ହା ତୟା, ନାସିତମ୍ହା ତୟା’’ତି କନ୍ଦନ୍ତା ଉପଟ୍ଠାକସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଅଗମଂସୁ।

ଗରହଦିନ୍ନୋ ତଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ଦିସ୍ୱା କୁଦ୍ଧୋ ‘‘ନାସିତମ୍ହି ସିରିଗୁତ୍ତେନ, ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ୱନ୍ଦନ୍ତାନଂ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଯଥାରୁଚିୟା ଦାତୁଂ ସମତ୍ଥେ ନାମ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଭୂତେ ମମ, ଅୟ୍ୟେ , ପୋଥାପେତ୍ୱା ବ୍ୟସନଂ ପାପେସୀ’’ତି ରାଜକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ କହାପଣସହସ୍ସଂ ଦଣ୍ଡଂ କାରେସି। ଅଥସ୍ସ ରାଜା ସାସନଂ ପେସେସି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଦେୱ, ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଦଣ୍ଡଂ ଗଣ୍ହଥ, ମା ଅନୁପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା’’ତି ଆହ। ‘‘ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି। ଦେୱ, ମୟ୍ହଂ ସହାୟକୋ ନିଗଣ୍ଠସାୱକୋ ମଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଠିତନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଅଭିଣ୍ହଂ ଏୱଂ ୱଦେସି – ‘‘ସମ୍ମ, କିଂ ତେ ସମଣେନ ଗୋତମେନ, ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା କିଂ ଲଭିସ୍ସସୀ’’ତି ଇଦଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସିରିଗୁତ୍ତୋ ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘ଦେୱ, ସଚେ ଇମସ୍ମିଂ କାରଣେ ଦଣ୍ଡଂ ଗହେତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ, ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ରାଜା ଗରହଦିନ୍ନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତେ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଦେୱା’’ତି। ତ୍ୱଂ ଏତ୍ତକମ୍ପି ଅଜାନନ୍ତେ ସତ୍ଥାରୋତି ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ‘‘ସବ୍ବଂ ଜାନନ୍ତୀ’’ତି କିଂ କାରଣା ତଥାଗତସାୱକସ୍ସ କଥେସି। ‘‘ତୟା ଆରୋପିତଦଣ୍ଡୋ ତୁୟ୍ହମେୱ ହୋତୂ’’ତି ଏୱଂ ସ୍ୱେୱ ଦଣ୍ଡଂ ପାପିତୋ, ତସ୍ସେୱ କୁଲୂପକା ପୋଥେତ୍ୱା ନୀହଟା।

ସୋ ତଂ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅଡ୍ଢମାସମତ୍ତମ୍ପି ସିରିଗୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅକଥେତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଏୱଂ ୱିଚରିତୁଂ ମୟ୍ହଂ ଅୟୁତ୍ତଂ, ଏତସ୍ସ କୁଲୂପକାନମ୍ପି ମୟା ବ୍ୟସନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ସିରିଗୁତ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ସହାୟ ସିରିଗୁତ୍ତା’’ତି। ‘‘କିଂ, ସମ୍ମା’’ତି? ‘‘ଞାତିସୁହଜ୍ଜାନଂ ନାମ କଲହୋପି ହୋତି ୱିୱାଦୋପି, କିଂ ତ୍ୱଂ କିଞ୍ଚି ନ କଥେସି, କସ୍ମା ଏୱଂ କରୋସୀ’’ତି? ‘‘ସମ୍ମ, ତୱ ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ଅକଥନତୋ ନ କଥେମୀ’’ତି। ‘‘ଯଂ, ସମ୍ମ, କତଂ, କତମେୱ ତଂ ନ ମୟଂ ମେତ୍ତିଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମା’’ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଉଭୋପି ଏକଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି ନିସୀଦନ୍ତି । ଅଥେକଦିୱସଂ ସିରିଗୁତ୍ତୋ ଗରହଦିନ୍ନଂ ଆହ – ‘‘କିଂ ତେ ନିଗଣ୍ଠେହି, ତେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା କିଂ ଲଭିସ୍ସସି, ମମ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ୱା ଅୟ୍ୟାନଂ ଦାନଂ ଦାତୁଂ ୱା କିଂ ତେ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ସୋପି ଏତମେୱ ପଚ୍ଚାସୀସତି, ତେନସ୍ସ କଣ୍ଡୁୱନଟ୍ଠାନେ ନଖେନ ୱିଲେଖିତଂ ୱିୟ ଅହୋସି। ସୋ, ‘‘ସିରିଗୁତ୍ତ, ତୱ ସତ୍ଥା କିଂ ଜାନାତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଅମ୍ଭୋ, ମା ଏୱଂ ୱଦ, ସତ୍ଥୁ ମେ ଅଜାନିତବ୍ବଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅତୀତାଦିଭେଦଂ ସବ୍ବଂ ଜାନାତି, ସୋଳସହାକାରେହି ସତ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତୀ’’ତି। ‘‘ଅହଂ ଏୱଂ ନ ଜାନାମି, କସ୍ମା ମୟ୍ହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ନ କଥେସି, ତେନ ହି ତ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛ, ତୱ ସତ୍ଥାରଂ ସ୍ୱାତନାୟ ନିମନ୍ତେହି, ଭୋଜେସ୍ସାମି, ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ମମ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଦେହୀ’’ତି।

ସିରିଗୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମମ ସହାୟକୋ ଗରହଦିନ୍ନୋ ତୁମ୍ହେ ନିମନ୍ତାପେତି, ପଞ୍ଚହି କିର ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସ୍ୱେ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥ, ପୁରିମଦିୱସେ ଖୋ ପନ ତସ୍ସ କୁଲୂପକାନଂ ମୟା ଇଦଂ ନାମ କତଂ, ମୟା କତସ୍ସ ପଟିକରଣମ୍ପି ନ ଜାନାମି, ତୁମ୍ହାକଂ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖଂ ଦାତୁକାମତମ୍ପି ନ ଜାନାମି, ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଯୁତ୍ତଂ ଚେ, ଅଧିୱାସେଥ। ନୋ ଚେ, ମା ଅଧିୱାସୟିତ୍ଥା’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ସୋ ଅମ୍ହାକଂ କାତୁ କାମୋ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଦ୍ଦସ ‘‘ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗେହାନଂ ଅନ୍ତରେ ମହନ୍ତଂ ଆୱାଟଂ ଖଣାପେତ୍ୱା ଅସୀତିସକଟମତ୍ତାନି ଖଦିରଦାରୂନି ଆହରାପେତ୍ୱା ପୂରାପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଦତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ଅଙ୍ଗାରଆୱାଟେ ପାତେତ୍ୱା ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁକାମୋ’’ତି। ପୁନ ଆୱଜ୍ଜେସି – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ତତ୍ଥ ଗତପଚ୍ଚୟା ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି, ନତ୍ଥୀ’’ତି। ତତୋ ଇଦଂ ଅଦ୍ଦସ – ‘‘ଅହଂ ଅଙ୍ଗାରଆୱାଟେ ପାଦଂ ପସାରେସ୍ସାମି, ତଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଠପିତକିଲଞ୍ଜଂ ଅନ୍ତରଧାୟିସ୍ସତି, ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚକ୍କମତ୍ତଂ ମହାପଦୁମଂ ଉଟ୍ଠହିସ୍ସତି, ଅଥାହଂ ପଦୁମକଣ୍ଣିକା ଅକ୍କମନ୍ତୋ ଆସନେ ନିସୀଦିସ୍ସାମି, ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂପି ତଥେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦିସ୍ସନ୍ତି, ମହାଜନୋ ସନ୍ନିପତିସ୍ସତି, ଅହଂ ତସ୍ମିଂ ସମାଗମେ ଦ୍ୱୀହି ଗାଥାହି ଅନୁମୋଦନଂ କରିସ୍ସାମି, ଅନୁମୋଦନପରିୟୋସାନେ ଚତୁରାସୀତିୟା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସିରିଗୁତ୍ତୋ ଚ ଗରହଦିନ୍ନୋ ଚ ସୋତାପନ୍ନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଅତ୍ତନୋ ଚ ଧନରାସିଂ ସାସନେ ୱିକିରିସ୍ସନ୍ତି, ଇମଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ନିସ୍ସାୟ ମୟା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଭିକ୍ଖଂ ଅଧିୱାସେସି।

ସିରିଗୁତ୍ତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଅଧିୱାସନଂ ଗରହଦିନ୍ନସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘ଲୋକଜେଟ୍ଠସ୍ସ ସକ୍କାରଂ କରୋହୀ’’ତି ଆହ। ଗରହଦିନ୍ନୋ ‘‘ଇଦାନିସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗେହାନଂ ଅନ୍ତରେ ମହନ୍ତଂ ଆୱାଟଂ ଖଣାପେତ୍ୱା ଅସୀତିସକଟମତ୍ତାନି ଖଦିରଦାରୂନି ଆହରାପେତ୍ୱା

ପୂରାପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଦତ୍ୱା ଖଦିରଙ୍ଗାରରାସୀନଂ ଯୋଜାପେତ୍ୱା ସଙ୍କରଡ଼ିଂ ଧମାପେତ୍ୱା ଖଦିରଙ୍ଗାରରାସିଂ କାରାପେତ୍ୱା ଆୱାଟମତ୍ଥକେ ରୁକ୍ଖପଦରାନି ଠପାପେତ୍ୱା କିଲଞ୍ଜେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଗୋମଯେନ ଲିମ୍ପାପେତ୍ୱା ଏକେନ ପସ୍ସେନ ଦୁବ୍ବଲଦଣ୍ଡକେ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗମନମଗ୍ଗଂ କାରେସି, ‘‘ଏୱଂ ଅକ୍କନ୍ତଅକ୍କନ୍ତକାଲେ ଦଣ୍ଡକେସୁ ଭଗ୍ଗେସୁ ପରିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରକାସୁଯଂ ପତିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଗେହପଚ୍ଛାଭାଗେ ସିରିଗୁତ୍ତେନ ଠପିତନିଯାମେନେୱ ଚାଟିଯୋ ଠପାପେସି, ଆସନାନିପି ତଥେୱ ପଞ୍ଞାପେସି। ସିରିଗୁତ୍ତୋ ପାତୋୱ ତସ୍ସ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କତୋ ତେ, ସମ୍ମ, ସକ୍କାରୋ’’ତି ଆହ। ‘‘ଆମ, ସମ୍ମା’’ତି। ‘‘କହଂ ପନ ସୋ’’ତି? ‘‘ଏହି, ପସ୍ସାମା’’ତି ସଙ୍କଂ ସିରିଗୁତ୍ତେନ ଦସ୍ସିତନଯେନେୱ ଦସ୍ସେସି। ସିରିଗୁତ୍ତୋ ‘‘ସାଧୁ, ସମ୍ମା’’ତି ଆହ। ମହାଜନୋ ସନ୍ନିପତି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକେନ ହି ନିମନ୍ତିତେ ମହନ୍ତୋ ସନ୍ନିପାତୋ ଅହୋସି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକାପି ‘‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱିପ୍ପକାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ସନ୍ନିପତନ୍ତି, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକାପି ‘‘ଅଜ୍ଜ ସତ୍ଥା ମହାଧମ୍ମଦେସନଂ ଦେସେସ୍ସତି, ବୁଦ୍ଧୱିସଯଂ ବୁଦ୍ଧଲୀଳଂ ଉପଧାରେସ୍ସାମା’’ତି ସନ୍ନିପତନ୍ତି।

ପୁନଦିୱସେ ସତ୍ଥା ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗରହଦିନ୍ନସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ସୋ ଗେହା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁରତୋ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ଠିତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଭନ୍ତେ, ‘ତୁମ୍ହେ କିର ଅତୀତାଦିଭେଦଂ ସଙ୍କଂ ଜାନାଥ, ସତ୍ତାନଂ ସୋଠଅସହାକାରେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦଥା’ତି ଏୱଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଉପଟ୍ଠାକେନ ମଯ୍ହଂ କଥିତଂ। ସଚେ ଜାନାଥ, ମଯ୍ହଂ ଗେହଂ ମା ପୱିସିତ୍ଥ। ପୱିଟ୍ଠାନଞ୍ହି ୱୋ ନେୱ ଯାଗୁ ଅତ୍ଥି, ନ ଭତ୍ତାଦୀନି, ସବ୍ବେ ଖୋ ପନ ତୁମ୍ହେ ଅଙ୍ଗାରକାସୁଯଂ ପାତେତ୍ୱା ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ ଏଥ ଭଗୱା’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଗେହଂ ଆଗତାନଂ ୱନ୍ଦିଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଆୱୁସୋ’’ତି? ‘‘ଏକେକସ୍ସ ପୱିସିତ୍ୱା ପୁରତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକାଲେ ପଚ୍ଛା ଅଞ୍ଞେନ ଆଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଅଙ୍ଗାରକାସୁଯଂ ପତିତଂ ଦିସ୍ୱା ଅୱସେସା ନ ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି, ଏକେକମେୱ ପାତେତ୍ୱା ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଏକକୋୱ ପାଯାସି। ଗରହଦିନ୍ନୋ ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂ ପତ୍ୱା ଅପସକ୍କିତ୍ୱା ଠିତୋ ‘‘ପୁରତୋ ଯାଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ଅଥ ସତ୍ଥା ଅଙ୍ଗାରକାସୁମତ୍ଥକେ ପାଦଂ ପସାରେସି, କିଲଞ୍ଜଂ ଅନ୍ତରଧାଯି, ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚକ୍କମତ୍ତାନି ପଦୁମାନି ଉଟ୍ଠହିଂସୁ । ସତ୍ଥା ପଦୁମକଣ୍ଣିକା ଅକ୍କମନ୍ତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସୀଦି, ଭିକ୍ଖୂପି ତଥେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ଗରହଦିନ୍ନସ୍ସ କାଯତୋ ଡାହୋ ଉଟ୍ଠହି।

ସୋ ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସିରିଗୁତ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ସାମି, ମେ ତାଣଂ ହୋହୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ ଏତ’’ନ୍ତି? ‘‘ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଗେହେ ଯାଗୁ ୱା ଭତ୍ତାଦୀନି ୱା ନତ୍ଥି, କିଂ ନୁ ଖୋ କରୋମୀ’’ତି? ‘‘କିଂ ପନ ତଯା କତ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅହଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗେହାନଂ ଅନ୍ତରେ ମହନ୍ତଂ ଆୱାଟଂ ଅଙ୍ଗାରସ୍ସ ପୂରଂ କାରେସିଂ – ‘‘ତତ୍ଥ ପାତେତ୍ୱା ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅଥ ନଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ମହାପଦୁମାନି ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ସବ୍ବେ ପଦୁମକଣ୍ଣିକା ଅକ୍କମିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେସୁ ନିସିନ୍ନା, ଇଦାନି କିଂ କରୋମି, ସାମୀ’’ତି? ନନୁ ତ୍ୱଂ ଇଦାନେୱ ମଯ୍ହଂ ‘‘‘ଏତ୍ତିକା ଚାଟିଯୋ, ଏତ୍ତିକା ଯାଗୁ, ଏତ୍ତକାନି ସତ୍ତାଦୀନୀ’ତି ଦସ୍ସେସୀ’’ତି। ‘‘ମୁସା ତଂ, ସାମି, ତୁଚ୍ଛାୱ ଚାଟିଯୋ’’ତି। ହୋତୁ, ‘‘ଗଚ୍ଛ, ତାସୁ ଚାଟୀସୁ ଯାଗୁଆଦୀନି ଓଲୋକେହୀ’’ତି। ତଂ ଖଣଞ୍ଞେୱ ତେନ ଯାସୁ ଚାଟୀସୁ ‘‘ଯାଗୂ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତା ଯାଗୁଯା ପୂରଯିଂସୁ, ଯାସୁ ‘‘ଭତ୍ତାଦୀନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତା ଭତ୍ତାଦୀନଂ ପରିପୁଣ୍ଣାୱ ଅହେସୁଂ। ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱାୱ ଗରହଦିନ୍ନସ୍ସ ସରୀରଂ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ପରିପୂରିତଂ, ଚିତ୍ତଂ ପସନ୍ନଂ। ସୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ଅନୁମୋଦନଂ କାରେତୁକାମୋ ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି। ସତ୍ଥା ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ଇମେ ସତ୍ତା ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନୋ ଅଭାୱେନେୱ ମମ ସାୱକାନଂ ବୁଦ୍ଧସାସନସ୍ସ ଗୁଣଂ ନ ଜାନନ୍ତି। ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁୱିରହିତା ହି ଅନ୍ଧା ନାମ, ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ସଚକ୍ଖୁକା ନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୫୮।

‘‘ଯଥା ସଙ୍କାରଧାନସ୍ମିଂ, ଉଜ୍ଝିତସ୍ମିଂ ମହାପଥେ;

ପଦୁମଂ ତତ୍ଥ ଜାଯେଥ, ସୁଚିଗନ୍ଧଂ ମନୋରମଂ।

୫୯।

‘‘ଏୱଂ ସଙ୍କାରଭୂତେସୁ, ଅନ୍ଧଭୂତେ ପୁଥୁଜ୍ଜନେ;

ଅତିରୋଚତି ପଞ୍ଞାଯ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସଙ୍କାରଧାନସ୍ମିନ୍ତି ସଙ୍କାରଠାନସ୍ମିଂ, କଚୱରରାସିମ୍ହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଜ୍ଝିତସ୍ମିଂ ମହାପଥେତି ମହାମଗ୍ଗେ ଛଡ୍ଡିତସ୍ମିଂ। ସୁଚିଗନ୍ଧନ୍ତି ସୁରଭିଗନ୍ଧଂ। ମନୋ

ଏଞ୍ଚ ରମତୀତି ମନୋରମଂ। ସଙ୍କାରଭୂତେସୂତି ସଙ୍କାରମିୱ ଭୂତେସୁ। ପୁଥୁଜ୍ଜନେତି ପୁଥୂନଂ କିଲେସାନଂ ଜନନତୋ ଏୱଂଲଦ୍ଧନାମେ ଲୋକିୟମହାଜନେ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ନାମ ମହାପଥେ ଛଡ୍ଡିତେ ସଙ୍କାରରାସିମ୍ହି ଅସୁଚିଜେଗୁଚ୍ଛିୟପଟିକୂଲେପି ସୁଚିଗନ୍ଧଂ ପଦୁମଂ ଜାୟେଥ, ତଂ ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୀନଂ ମନୋରମଂ ପିୟଂ ମନାପଂ ଉପରିମତ୍ଥକେ ପତିଟ୍ଠାନାରହମେୱ ଭୱେୟ୍ୟ, ଏୱମେୱ ସଙ୍କାରଭୂତେସୁପି ପୁଥୁଜ୍ଜନେସୁ ଜାତୋ ନିପ୍ପଞ୍ଞସ୍ସ ମହାଜନସ୍ସ ଅଚକ୍ଖୁକସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ନିବ୍ବତ୍ତୋପି ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞାବଲେନ କାମେସୁ ଆଦୀନୱଂ, ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଚ ଆନିସଂସଂ ଦିସ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାମତ୍ତେନପି, କତୋ ଉତ୍ତରିଂ ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନାନି ଆରାଧେତ୍ୱାପି ଅତିରୋଚତି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ ହି ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅନ୍ଧଭୂତେ ପୁଥୁଜ୍ଜନେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ରୋଚତି ୱିରୋଚତି ସୋଭତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିୟା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି। ଗରହଦିନ୍ନୋ ଚ ସିରିଗୁତ୍ତୋ ଚ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ତେ ସବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ ଧନଂ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ୱିପ୍ପକିରିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରମଗମାସି। ଭିକ୍ଖୂ ସାୟନ୍ହସମୟେ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିୟା ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ନାମ, ତଥାରୂପଂ ନାମ ଖଦିରଙ୍ଗାରରାସିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଦୁମାନି ଉଟ୍ଠହିଂସୂ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ଇମାୟ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ – ''ଅନଚ୍ଛରିୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ମମ ଏତରହି ବୁଦ୍ଧଭୂତସ୍ସ ଅଙ୍ଗାରରାସିମ୍ହା ପଦୁମାନି ଉଟ୍ଠିତାନି, ଅପରିପକ୍କେ ଞାଣେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତଭୂତସ୍ସପି ମେ ଉଟ୍ଠହିଂସୂ''ତି ୱତ୍ୱା, ''କଦା, ଭନ୍ତେ, ଆଚିକ୍ଖଥ ନୋ''ତି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା –

''କାମଂ ପତାମି ନିରୟଂ, ଉଦ୍ଧଂପାଦୋ ଅୱଂସିରୋ;

ନାନରିୟଂ କରିସ୍ସାମି, ହନ୍ଦ ପିଣ୍ଡଂ ପଟିଗ୍ଗହା''ତି। (ଜା। ୧।୧।୪୦) –

ଇଦଂ ଖଦିରଙ୍ଗାରଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥେସୀତି।

ଗରହଦିନ୍ନୱତ୍ଥୁ ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ପୁପ୍ଫୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚତୁତ୍ଥୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୫। ବାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଞ୍ଞତରପୁରିସୱତ୍ଥୁ

ଦୀଘାଜାଗରତୋ ରତ୍ତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପସେନଦିକୋସଲଞ୍ଚେୱ ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଚ ପୁରିସଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ରାଜା କିର ପସେନଦି କୋସଲୋ ଏକସ୍ମିଂ ଛଣଦିୱସେ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତଂ ସବ୍ବସେତଂ ଏକଂ ପୁଣ୍ଡରୀକଂ ନାମ ହତ୍ଥିଂ ଅଭିରୁୟ୍ହ ମହନ୍ତେନ ରାଜାନୁଭାୱେନ ନଗରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କରୋତି। ଉସ୍ସାରଣାଯ ୱତ୍ତମାନାଯ ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀହି ପୋଥିଯମାନୋ ମହାଜନୋ ପଲାଯନ୍ତୋ ଗୀୱଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱାପି ଓଲୋକେତିଯେୱ। ରାଜୂନଂ କିର ସୁଦିନ୍ନଦାନସ୍ସେୱ ତଂ ଫଲଂ। ଅଞ୍ଞତରସ୍ସାପି ଦୁଗ୍ଗତପୁରିସସ୍ସ ଭରିଯା ସତ୍ତଭୂମିକସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ଉପରିତଲେ ଠିତା ଏକଂ ୱାତପାନକୱାଟଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱାୱ ଅପଗଚ୍ଛି। ରଞ୍ଞୋ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ୱଲାହକନ୍ତରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାସି। ସୋ ତସ୍ସା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧତୋ ପତନାକାରପ୍ପତ୍ତୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଖିପ୍ପଂ ନଗରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତେପୁରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଏକଂ ୱିସ୍ସାସକଂ ଅମଚ୍ଚଂ ଆହ – ‘‘ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ତେ ମଯା ଓଲୋକିତପାସାଦୋ ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ତତ୍ଥେକଂ ଇତ୍ଥିଂ ଅଦ୍ଦସା’’ତି? ‘‘ଅଦ୍ଦସଂ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ଗଚ୍ଛ, ତସ୍ସା ସସାମିକଅସାମିକଭାୱଂ ଜାନାହୀ’’ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସା ସସାମିକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ‘‘ସସାମିକା’’ତି ଆରୋଚେସି। ଅଥ ରଞ୍ଞା ‘‘ତେନ ହି ତସ୍ସା ସାମିକଂ ପକ୍କୋସାହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଏହି, ଭୋ, ରାଜା ତଂ ପକ୍କୋସତୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ଭରିଯଂ ମେ ନିସ୍ସାଯ ଭଯେନ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆଣଂ ପଟିବାହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ରାଜା ‘‘ମଂ ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପଟ୍ଠାହୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଅଲଂ, ଦେୱ, ଅହଂ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ସୁଙ୍କଂ ଦଦାମି, ଘରେଯେୱ ମେ ଜୀୱିକା ହୋତୂ’’ତି। ‘‘ତୱ ସୁଙ୍କେନ ମୟ୍ହଂ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି, ଅଜ୍ଜତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଂ ଉପଟ୍ଠାହୀ’’ତି ତସ୍ସ ଫଲକଞ୍ଚ ଆୱୁଧଞ୍ଚ ଦାପେସି। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘କଞ୍ଚିଦେୱସ୍ସ ଦୋସଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଘାତେତ୍ୱା ଭରିଯଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ସୋ ମରଣଭଯଭୀତୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାସି।

ରାଜା ତସ୍ସ ଦୋସଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ କାମପରିଢଆହେ ୱଡ୍ଢନ୍ତେ ‘‘ଏକମସ୍ସ ଦୋସଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ରାଜାଣଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ଅମ୍ଭୋ ଇତୋ ଯୋଜନମତ୍ଥକେ ନଦିଯା ଅସୁକଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାଯଂ ମମ ନ୍ହାନୱେଲାଯ କୁମୁଦୁପ୍ପଲାନି ଚେୱ ଅରୁଣୱତୀମତ୍ତିକଞ୍ଚ ଆହର। ସଚେ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ନାଗଚ୍ଛସି, ଆଣଂ ତେ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସେୱକୋ କିର ଚତୂହିପି ଦାସେହି ପଟିକିଟ୍ଠତରୋ। ଧନକ୍କୀତାଦଯୋ ହି ଦାସା ‘‘ସୀସଂ ମେ ରୁଜ୍ଜତି, ପିଟ୍ଠି ମେ ରୁଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଚ୍ଛିତୁଂ ଲଭନ୍ତିଯେୱ। ସେୱକସ୍ସେତଂ ନତ୍ଥି, ଆଣତ୍ତକମ୍ମଂ କାତୁମେୱ ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ମା ସୋ ‘‘ଅୱସ୍ସଂ ମଯା ଗନ୍ତବ୍ବଂ, କୁମୁଦୁପ୍ପଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅରୁଣୱତୀମତ୍ତିକା ନାମ ନାଗଭୱନେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅହଂ କୁହିଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ମରଣଭଯଭୀତୋ ୱେଗେନ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ନିଟ୍ଠିତଂ ମେ ଭତ୍ତ’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘ଉଦ୍ଧନମତ୍ଥକେ, ସାମୀ’’ତି। ସୋ ଯାୱ ଭତ୍ତଂ ଓତରତି, ତାୱ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଉଢଉଙ୍କେନ କଞ୍ଜିକଂ ହରାପେତ୍ୱା ଯଥାଲଦ୍ଧେନ ବ୍ଯଞ୍ଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଲ୍ଲମେୱ ଭତ୍ତଂ ପଚ୍ଛିଯଂ ଓପୀଢଏତ୍ୱା ଆଦାଯ ଯୋଜନିକଂ ମଗ୍ଗଂ ପକ୍ଖନ୍ଦୋ, ତସ୍ସ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସେୱ ଭତ୍ତଂ ପକ୍କଂ ଅହୋସି। ସୋ ଅନୁଚ୍ଛିଟ୍ଠଂ କତ୍ୱାୱ ଥୋକଂ ଭତ୍ତଂ ଅପନେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଏକଂ ଅଦ୍ଧିକଂ ଦିସ୍ୱା ମଯା ଅପନେତ୍ୱା ଠପିତଂ ଥୋକଂ ଅନୁଚ୍ଛିଟ୍ଠଂ ଭତ୍ତମେୱ ଅତ୍ଥି ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜ ସାମୀତି। ସୋ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜି। ଇତରୋପି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଏକଂ ଭତ୍ତମୁଟ୍ଠିଂ ଉଦକେ ଖିପିତ୍ୱା ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ସଦ୍ଦେନ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ନଦୀପଦେସେ ଅଧିୱତ୍ଥା ନାଗା ସୁପଣ୍ଣା ଦେୱତା ଚ ୱଚନଂ ମେ ସୁଣନ୍ତୁ, ରାଜା ମୟ୍ହଂ ଆଣଂ କାତୁକାମୋ ‘କୁମୁଦୁପ୍ପଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅରୁଣୱତୀମତ୍ତିକଂ ଆହରା’ତି ମଂ ଆଣାପେସି, ଅଦ୍ଧିକମନୁସ୍ସସ୍ସ ଚ ମେ ଭତ୍ତଂ ଦିନ୍ନଂ, ତଂ ସହସ୍ସାନିସଂସଂ, ଉଦକେ ମଚ୍ଛାନଂ ଦିନ୍ନଂ, ତଂ ସତାନିସଂସଂ। ଏତ୍ତକଂ ପୁଞ୍ଞଫଲଂ ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଦମ୍ମି, ମୟ୍ହଂ କୁମୁଦୁପ୍ପଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅରୁଣୱତୀମତ୍ତିକଂ ଆହରଥା’’ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅନୁସ୍ସାୱେସି। ତତ୍ଥ ଅଧିୱତ୍ଥୋ ନାଗରାଜା ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ମହଲ୍ଲକୱେସେନ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ ୱଦେସୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ପୁନପି ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ‘‘ମୟ୍ହଂ ତଂ ପତ୍ତିଂ ଦେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଦେମୀ’’ତି ଆହ। ପୁନପି ‘‘ଦେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଦେମି, ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଏୱଂ ସୋ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ୱାରେ ପତ୍ତିଂ ଆହରାପେତ୍ୱା କୁମୁଦୁପ୍ପଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅରୁଣୱତୀମତ୍ତିକଂ ଅଦାସି।

ରାଜା ପନ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମନୁସ୍ସା ନାମ ବହୁମାଯା, ସଚେ ସୋ କେନଚି ଉପାଯେନ ଲଭେୟ୍ୟ, କିଚ୍ଚଂ ମେ ନ ନିପ୍ଫଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି। ସୋ କାଲସ୍ସେୱ ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହାପେତ୍ୱା ମୁଦ୍ଦିକଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆହରାପେସି। ଇତରୋପି ପୁରିସୋ ରଞ୍ଞୋ ନ୍ହାନୱେଲାଯମେୱାଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ଦ୍ୱାରପାଲଂ ପକ୍କୋସେତ୍ୱା ‘‘ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରା’’ତି ଆହ। ‘‘ନ ସକ୍କା ୱିୱରିତୁଂ, ରାଜା କାଲସ୍ସେୱ ମୁଦ୍ଦିକଂ ଦତ୍ୱା ରାଜଗେହଂ ଆହରାପେସୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ରାଜଦୂତୋ ଅହଂ, ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରା’’ତି ୱତ୍ୱାପି ‘‘ଦ୍ୱାରଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ନତ୍ଥି ମେ ଇଦାନି ଜୀୱିତଂ। କିଂ ନୁ ଖୋ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଦ୍ୱାରସ୍ସ ଉପରିଉମ୍ମାରେ ମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡଂ ଖିପିତ୍ୱା ତସ୍ସୂପରି ପୁପ୍ଫାନି ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ମହାସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତୋ, ‘‘ଅମ୍ଭୋ, ନଗରୱାସିନୋ ରଞ୍ଞୋ ମଯା ଆଣତ୍ତିଯା ଗତଭାୱଂ ଜାନାଥ,

ରାଜା ମଂ ଅକାରଣେନ ୱିନାସେତୁକାମୋ''ତି ଠିକ୍ଖୁଂ ୱିରୱିତ୍ୱା ''କନ୍ଥ ନୁ ଖୋ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ଭିକ୍ଖୂ ନାମ ମୁଦୁହଦଯା, ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ''ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନମକାସି। ଇମେ ହି ନାମ ସତ୍ତା ସୁଖିତକାଲେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥିଭାୱମ୍ପି ଅଜାନିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖାଭିଭୂତକାଲେ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ସୋପି ''ମେ ଅଞ୍ଞଂ ତାଣଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ନିପଜ୍ଜି। ଅଥ ରଞ୍ଞୋପି ତଂ ରତ୍ତିଂ ନିଦ୍ଦଂ ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ କାମପରିଳାହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ୱିଭାତକ୍ଖଣେଯେୱ ତଂ ପୁରିସଂ ଘାତାପେତ୍ୱା ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ଆନେସ୍ସାମୀ''ତି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେଯେୱ ସଟ୍ଠିଯୋଜନିକାଯ ଲୋହକୁମ୍ଭିଯା ନିବ୍ବତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ ପୁରିସା ପକ୍କୁଥିତାଯ ଉକ୍ଖଲିଯା ତଣ୍ଡୁଲା ୱିଯ ସମ୍ପରିୱତ୍ତକଂ ପଚ୍ଚମାନା ତିଂସାଯ ୱସ୍ସସହସ୍ସେହି ହେଟ୍ଠିମତଲଂ ପତ୍ୱା ଅପରେହି ତିଂସାଯ ୱସ୍ସସହସ୍ସେହି ପୁନ ମୁଖୱଟ୍ଟିଯଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ତେ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଏକେକଂ ଗାଥଂ ୱତ୍ତୁକାମା ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଏକେକଂ ଅକ୍ଖରଂ ୱତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଲୋହକୁମ୍ଭିମେୱ ପୱିଟ୍ଠା। ରାଜା ନିଦ୍ଦଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ମଜ୍ଝିମଯାମସମନନ୍ତରେ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଭୀତୋ ଉତ୍ରସ୍ତମାନସୋ ''କିଂ ନୁ ଖୋ ମଯ୍ହଂ ଜୀୱିତନ୍ତରାଯୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଉଦାହୁ ମେ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା, ଉଦାହୁ ମେ ରଜ୍ଜଂ ୱିନସ୍ସିସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ସକଲରତ୍ତିଂ ଅକ୍ଖୀନି ନିମୀଲେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସୋ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନୱେଲାଯ ଏୱ ପୁରୋହିତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ''ଆଚରିଯ, ମଯା ମଜ୍ଝିମଯାମସମନନ୍ତରେ ମହନ୍ତା ଭେରୱସଦ୍ଦା ସୁତା, 'ରଜ୍ଜସ୍ସ ୱା ଅଗ୍ଗମହେସିଯା ୱା ମଯ୍ହଂ ୱା କସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯୋ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି ନ ଜାନାମି, ତେନ ମେ ତ୍ୱଂ ପକ୍କୋସାପିତୋ''ତି ଆହ। ମହାରାଜ, କିଂ ତେ ସଦ୍ଦା ସୁତାତି? ''ଆଚରିଯ, ଦୁ-ଇତି ସ-ଇତି ନ-ଇତି ସୋ-ଇତୀତି ଇମେ ସଦ୍ଦେ ଅସ୍ସୋସିଂ, ଇମେସଂ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଉପଧାରେହୀ''ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ମହାଅନ୍ଧକାରଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିଯ ନ କିଞ୍ଚି ପଞ୍ଞାଯତି, ''ନ ଜାନାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ପନ ଲାଭସକ୍କାରୋ ମେ ପରିହାଯିସ୍ସତୀ''ତି ଭାଯିତ୍ୱା ''ଭାରିଯଂ, ମହାରାଜା''ତି ଆହ। ''କିଂ, ଆଚରିଯା''ତି? ''ଜୀୱିତନ୍ତରାଯୋ ତେ ପଞ୍ଞାଯତୀ''ତି। ସୋ ଦ୍ୱିଗୁଣଂ ଭୀତୋ, ''ଆଚରିଯ, ଅତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ପନ ପଟିଘାତକାରଣ''ନ୍ତି ଆହ। ''ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ମା ଭାଯି, ଅହଂ ତଯୋ ୱେଦେ ଜାନାମୀ''ତି। ''କିଂ ପନ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି? ''ସବ୍ବସତଯଞ୍ଞଂ ଯଜିତ୍ୱା ଜୀୱିତଂ ଲଭିସ୍ସସି, ଦେୱା''ତି। ''କିଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି? ହତ୍ଥିସତଂ ଅସ୍ସସତଂ ଉସଭସତଂ ଧେନୁସତଂ ଅଜସତଂ ଉରବ୍ଭସତଂ କୁକ୍କୁଟସତଂ ସୂକରସତଂ ଦାରକସତଂ ଦାରିକାସତନ୍ତି ଏୱଂ ଏକେକଂ ପାଣଜାତିଂ ସତଂ ସତଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହାପେନ୍ତୋ ''ସଚେ ମିଗଜାତିମେୱ ଗଣ୍ହାପେସ୍ସାମି, 'ଅତ୍ତନୋ ଖାଦନୀଯମେୱ ଗଣ୍ହାପେତୀ'ତି ୱକ୍ଖନ୍ତୀ''ତି ହତ୍ଥିଅସ୍ସମନୁସ୍ସେପି ଗଣ୍ହାପେତି। ରାଜା ''ମମ ଜୀୱିତମେୱ ମଯ୍ହଂ ଲାଭୋ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ସବ୍ବପାଣେ ସୀଘଂ ଗଣ୍ହଥା''ତି ଆହ। ଆଣତ୍ତମନୁସ୍ସା ଅଧିକତରଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ କୋସଲସଂଯୁତ୍ତେ –

''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ରଞ୍ଞୋ ପସେନଦିସ୍ସ କୋସଲସ୍ସ ମହାଯଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି, ପଞ୍ଚ ଚ ଉସଭସତାନି ପଞ୍ଚ ଚ ୱଚ୍ଛତରସତାନି ପଞ୍ଚ ଚ ୱଚ୍ଛତରିସତାନି ପଞ୍ଚ ଚ ଅଜସତାନି ପଞ୍ଚ ଚ ଉରବ୍ଭସତାନି ଥୂଣୂପନୀତାନି ହୋନ୍ତି ଯଞ୍ଞତ୍ଥାଯ। ଯେପିସ୍ସ ତେ ହୋନ୍ତି ଦାସାତି ୱା ପେସ୍ସାତି ୱା କମ୍ମକରାତି ୱା, ତେପି ଦଣ୍ଡତଜ୍ଜିତା ଭଯତଜ୍ଜିତା ଅସ୍ସୁମୁଖା ରୁଦମାନା ପରିକମ୍ମାନି କରୋନ୍ତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୦)।

ମହାଜନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଧୀତୁଞାତୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ପରିଦେୱମାନୋ ମହାସଦ୍ଦମକାସି, ମହାପଥୱୀଉଦ୍ରିଯନସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଅହୋସି। ଅଥ ମଲ୍ଲିକା ଦେୱୀ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ତେ, ମହାରାଜ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅପାକତିକାନି, କିଲନ୍ତରୂପାନି ୱିଯ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''କିଂ ତୁଯ୍ହଂ , ମଲ୍ଲିକେ, ତ୍ୱଂ ମମ କଣ୍ଣମୂଲେନ ଆସିୱିସମ୍ପି ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ନ ଜାନାସୀ''ତି? ''କିଂ ପନେତଂ, ଦେୱା''ତି? ''ରତ୍ତିଭାଗେ ମେ ଏୱରୂପୋ ନାମ ସଦ୍ଦୋ ସୁତୋ , ସ୍ୱାହଂ ପୁରୋହିତଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଜୀୱିତନ୍ତରାଯୋ ତେ ପଞ୍ଞାଯତି, ସବ୍ବସତଯଞ୍ଞଂ ଯଜିତ୍ୱା ଜୀୱିତଂ ଲଭିସ୍ସସୀ''ତି ସୁତ୍ୱା ''ମମ ଜୀୱିତମେୱ ମଯ୍ହଂ ଲାଭୋ''ତି ଇମେ ପାଣେ ଗଣ୍ହାପେସିନ୍ତି। ମଲ୍ଲିକା ଦେୱୀ, ''ଅନ୍ଧବାଲୋସି, ମହାରାଜ, କିଞ୍ଚାପି ମହାଭକ୍ଖୋସି, ଅନେକସୂପବ୍ଯଞ୍ଜନୱିକତିକଂ ଦୋଣପାକଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜସି, ଦ୍ୱୀସୁ ରଟ୍ଠେସୁ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି, ପଞ୍ଞା ପନ ତେ ମନ୍ଦା''ତି ଆହ। ''କସ୍ମା ଏୱଂ ୱଦେସି, ଦେୱୀ''ତି? ''କହଂ ତଯା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ମରଣେନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଜୀୱିତଲାଭୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, ଅନ୍ଧବାଲସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କଥଂ ଗହେତ୍ୱା କସ୍ମା ମହାଜନସ୍ସ ଉପରି ଦୁକ୍ଖଂ ଖିପସି, ଧୁରୱିହାରେ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତୀତାଦୀସୁ ଅପ୍ପଟିହତଞାଣୋ ସତ୍ଥା ୱସତି, ତଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତସ୍ସୋୱାଦଂ କରୋହୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ରାଜା ସଲ୍ଲହୁକେହି ଯାନେହି ମଲ୍ଲିକାଯ ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମରଣଭଯତଜ୍ଜିତୋ କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''ହନ୍ଦ କୁତୋ ନୁ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ଆଗଚ୍ଛସି ଦିୱା ଦିୱସ୍ସା''ତି ପଠମତରଂ ଆଲପି। ସୋ ତୁଣ୍ହୀଯେୱ ନିସୀଦି। ତତୋ ମଲ୍ଲିକା ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସି – ''ଭନ୍ତେ, ରଞ୍ଞା କିର ମଜ୍ଝିମଯାମସମନନ୍ତରେ ସଦ୍ଦୋ ସୁତୋ। ଅଥ ନଂ ପୁରୋହିତସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ପୁରୋହିତୋ 'ଜୀୱିତନ୍ତରାଯୋ ତେ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ପଟିଘାତତ୍ଥାଯ ସବ୍ବସତେ ପାଣେ ଗହେତ୍ୱା ତେସଂ ଗଲଲୋହିତେନ ଯଞ୍ଞେ ଯଜିତେ ଜୀୱିତଂ ଲଭିସ୍ସସୀ'ତି ଆହ। ରାଜା ପାଣେ ଗଣ୍ହାପେସି, ତେନାଯଂ ମଯା ଇଧାନୀତୋ''ତି। ''ଏୱଂ କିର, ମହାରାଜା''ତି? ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିନ୍ତି ତେ ସଦ୍ଦୋ ସୁତୋ''ତି? ସୋ ଅତ୍ତନା ସୁତନିଯାମେନେୱ ଆଚିକ୍ଖି। ତଥାଗତସ୍ସ ତଂ ସୁତ୍ୱାୱ ଏକୋଭାସୋ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ''ମା ଭାଯି,

ମହାରାଜ, ତଓ୍ୱ ଅନ୍ତରାଯୋ ନତ୍ଥି, ପାପକମ୍ମିନୋ ସତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଆୱୀକରୋନ୍ତା ଏୱମାହଂସୂ''ତି। ''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ତେହି କତ''ନ୍ତି? ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତେସଂ କମ୍ମଂ ଆଚିକ୍ଖିତୁଂ ''ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ସୁଣାହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତେ ୱୀସତିୱସ୍ସସହସ୍ସାଯୁକେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱୀସତିଯା ଖୀଣାସୱସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ବାରାଣସିମଗମାସି। ବାରାଣସିୱାସିନୋ ଦ୍ୱେପି ତଯୋପି ବହୁତରାପି ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକଦାନଂ ପୱତ୍ତଯିଂସୁ। ତଦା ବାରାଣସିଯଂ ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିୱିଭୱା ଚତ୍ତାରୋ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତା ସହାଯକା ଅହେସୁଂ। ତେ ମନ୍ତଯିଂସୁ – ''ଅମ୍ହାକଂ ଗେହେ ବହୁଧନଂ, ତେନ କିଂ କରୋମା''ତି? ''ଏୱରୂପେ ବୁଦ୍ଧେ ଚାରିକଂ ଚରମାନେ ଦାନଂ ଦସ୍ସାମ, ସୀଲଂ ରକ୍ଖିସ୍ସାମ, ପୂଜଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ଏକୋପି ଅୱତ୍ୱା ତେସୁ ଏକୋ ତାୱ ଏୱମାହ – ''ତିଖିଣସୁରଂ ପିୱନ୍ତା ମଧୁରମଂସଂ ଖାଦନ୍ତା ୱିଚରିସ୍ସାମ, ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ଜୀୱିତଫଲ''ନ୍ତି। ଅପରୋପି ଏୱମାହ – ''ଦେୱସିକଂ ତିୱସ୍ସିକଗନ୍ଧସାଲିଭତ୍ତଂ ନାନଗ୍ଗରସେହି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ୱିଚରିସ୍ସାମା''ତି। ଅପରୋପି ଏୱମାହ – ''ନାନପ୍ପକାରଂ ପୂୱଖଜ୍ଜକୱିକତିଂ ପଚାପେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତା ୱିଚରିସ୍ସାମା''ତି। ଅପରୋପି ଏୱମାହ – ''ସମ୍ମା ମଯଂ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ନ କରିସ୍ସାମ, 'ଧନଂ ଦସ୍ସାମା'ତି ୱୁତ୍ତେ ଅନିଚ୍ଛମାନା ଇତ୍ଥୀ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଧନେନ ପଲୋଭେତ୍ୱା ପାରଦାରିକକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମା''ତି। ''ସାଧୁ, ସାଧୂ''ତି ସବ୍ବେୱ ତସ୍ସ କଥାଯ ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ତେ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଭିରୂପାନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ ଧନଂ ପେସେତ୍ୱା ୱୀସତିୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ପାରଦାରିକକମ୍ମଂ କତ୍ୱା କାଲଂ କତ୍ୱା ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତା। ତେ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ତତ୍ଥ କାଲଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାୱସେସେନ ସଟ୍ଠିଯୋଜନିକାଯ ଲୋହକୁମ୍ଭିଯା ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତିଂସାଯ ୱସ୍ସସହସ୍ସେହି ହେଟ୍ଠିମତଲଂ ପତ୍ୱା ପୁନପି ତିଂସାଯ ୱସ୍ସସହସ୍ସେହି ଲୋହକୁମ୍ଭିମୁଖଂ ପତ୍ୱା ଏକେକଂ ଗାଥଂ ୱତ୍ତୁକାମା ହୁତ୍ୱା ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଏକେକଂ ଅକ୍ଖରଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା, ଲୋହକୁମ୍ଭିମେୱ ପୱିଟ୍ଠା। ''ୱଦେହି, ମହାରାଜ, ପଠମଂ ତେ କିଂ ସଦ୍ଦୋ ନାମ ସୁତୋ''ତି? ''ଦୁ-ଇତି, ଭନ୍ତେ''ତି। ସତ୍ଥା ତେନ ଅପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ଗାଥଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ –

''ଦୁଜ୍ଜୀୱିତମଜୀୱିମ୍ହ, ଯେ ସନ୍ତେ ନ ଦଦମ୍ହସେ;

ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ ଭୋଗେସୁ, ଦୀପଂ ନାକମ୍ହ ଅତ୍ତନୋ''ତି। (ଜା। ୧।୪।୫୩; ପେ। ୱ। ୮୦୪);

ଅଥ ରଞ୍ଞୋ ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଅତ୍ଥଂ ପକାସେତ୍ୱା, ''କିଂ ତେ, ମହାରାଜ, ଦୁତିଯସଦ୍ଦୋ ତତିଯସଦ୍ଦୋ ଚତୁତ୍ଥସଦ୍ଦୋ ସୁତୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଏୱଂ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ଅୱସେସଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ –

''ସଟ୍ଠିୱସ୍ସସହସ୍ସାନି, ପରିପୁଣ୍ଣାନି ସବ୍ବସୋ;

ନିରଯେ ପଚ୍ଚମାନାନଂ, କଦା ଅନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି।

''ନତ୍ଥି ଅନ୍ତୋ କୁତୋ ଅନ୍ତୋ, ନ ଅନ୍ତୋ ପଟିଦିସ୍ସତି;

ତଦା ହି ପକତଂ ପାପଂ, ମମ ତୁଯ୍ହଞ୍ଚ ମାରିସା।

''ସୋହଂ ନୂନ ଇତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଯୋନିଂ ଲଦ୍ଧାନ ମାନୁସିଂ;

ୱଦଞ୍ଞୂ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ, କାହାମି କୁସଲଂ ବହୁ''ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୪।୫୪-୫୬; ପେ। ୱ। ୮୦୨, ୮୦୩, ୮୦୫) –

ପଟିପାଟିଯା ଇମା ଗାଥା ୱତ୍ୱା ତାସଂ ଅତ୍ଥଂ ପକାସେତ୍ୱା ''ଇତି ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେ ଚତ୍ତାରୋ ଜନା ଏକେକଂ ଗାଥଂ ୱତ୍ତୁକାମାପି ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଏକକମେୱ ଅକ୍ଖରଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ ଲୋହକୁମ୍ଭିମେୱ ପୱିଟ୍ଠା''ତି ଆହ।

ରଞ୍ଞୋ କିର ପସେନଦିକୋସଲେନ ତସ୍ସ ସଦ୍ଦସ୍ସ ସୁତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତେ ହେଟ୍ଠା ଭସ୍ସନ୍ତି ଏୱ, ଅଜ୍ଜାପି ଏକଂ ୱସ୍ସସହସ୍ସଂ ନାତିକ୍କମନ୍ତି। ରଞ୍ଞୋ ତଂ ଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ମହାସଂୱେଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ''ଭାରିଯଂ ୱତିଦଂ ପାରଦାରିକକମ୍ମଂ ନାମ, ଏକଂ କିର ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ସଟ୍ଠିଯୋଜନିକାଯ ଲୋହକୁମ୍ଭିଯା ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ଏୱମ୍ପି ନେସଂ ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚନକାଲୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ଅହମ୍ପି ପରଦାରେ ସିନେହଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ନିଦ୍ଦଂ ନ ଲଭିଂ, ଇଦାନି ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରଦାରେ ମାନସଂ ନ ବନ୍ଧିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ

ମେ ରତ୍ତିଯା ଦୀଘଭାୱୋ ଞାତୋ’’ତି। ସୋପି ପୁରିସୋ ତତ୍ଥେୱ ନିସିନ୍ନୋ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଲଦ୍ଧୋ ମେ ବଲୱପଚ୍ଚଯୋ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ଆହ –
‘‘ଭନ୍ତେ, ରଞ୍ଞା ତାୱ ଅଜ୍ଜ ରତ୍ତିଯା ଦୀଘଭାୱୋ ଞାତୋ, ଅହଂ ପନ ହିଯ୍ୟୋ ସଯମେୱ ଯୋଜନସ୍ସ ଦୀଘଭାୱଂ ଅଞ୍ଞାସି’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି କଥଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ରତ୍ତି ଦୀଘା ହୋତି, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଯୋଜନଂ ଦୀଘଂ ହୋତି, ବାଲସ୍ସ ପନ ସଂସାରୋ ଦୀଘୋ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୬୦।

‘‘ଦୀଘା ଜାଗରତୋ ରତ୍ତି, ଦୀଘଂ ସନ୍ତସ୍ସ ଯୋଜନଂ;

ଦୀଘୋ ବାଲାନ ସଂସାରୋ, ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅୱିଜାନତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଦୀଘାତି ରତ୍ତି ନାମେସା ତିଯାମମତ୍ତାୱ, ଜାଗରନ୍ତସ୍ସ ପନ ଦୀଘା ହୋତି, ଦ୍ୱିଗୁଣତିଗୁଣା ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଖାଯତି। ତସ୍ସା ଦୀଘଭାୱଂ ଅତ୍ତାନଂ ମଙ୍କୁଣସଙ୍ଘସ୍ସ ଭତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନା ସମ୍ପରିୱତ୍ତକଂ ସେମାନୋ ମହାକୁସୀତୋପି, ସୁଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସିରିସଯନେ ସଯମାନୋ କାମଭୋଗୀପି ନ ଜାନାତି, ସଜ୍ଝରତ୍ତିଂ ପନ ପଧାନଂ ପଦହନ୍ତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ଚ, ଧମ୍ମକଥଂ କଥେନ୍ତୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ଚ, ଆସନସମୀପେ ଠତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ଚ, ସୀସରୋଗାଦିଫୁଟ୍ଠୋ ୱା ହତ୍ଥପାଦଚ୍ଛେଦନାଦିଂ ପତ୍ତୋ ୱା ୱେଦନାଭିଭୂତୋ ଚ, ରତ୍ତିଂ ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନୋ ଅଦ୍ଧିକୋ ଚ ଜାନାତି। ଯୋଜନନ୍ତି ଯୋଜନମ୍ପି ଚତୁଗାୱୁତମତ୍ତମେୱ, ସନ୍ତସ୍ସ ପନ କିଲନ୍ତସ୍ସ ଦୀଘଂ ହୋତି, ଦ୍ୱିଗୁଣତିଗୁଣଂ ୱିଯ ଖାଯତି। ସକଲଦିୱସଞ୍ହି ମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଲନ୍ତୋ ପଟିପଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ପୁରତୋ ଗାମୋ କୀୱଦୂରୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଯୋଜନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅପରମ୍ପି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନାପି ‘‘ଯୋଜନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ପୁନ ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅପରମ୍ପି ପୁଚ୍ଛତି। ସୋପି ‘‘ଯୋଜନ’’ନ୍ତି ୱଦତି। ସୋ ପୁଚ୍ଛିତପୁଚ୍ଛିତା ଯୋଜନନ୍ତେୱ ୱଦନ୍ତି, ଦୀଘଂ ୱତିଦଂ ଯୋଜନଂ, ଏକଯୋଜନଂ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଯୋଜନାନି ୱିଯ ମଞ୍ଞେତି। ବାଲାନନ୍ତି ଇଧଲୋକପରଲୋକତ୍ଥଂ ପନ ଅଜାନନ୍ତାନଂ ବାଲାନଂ ସଂସାରୱଟ୍ଟସ୍ସ ପରିଯନ୍ତଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତାନଂ ଯଂ ସତ୍ତତିଂସବୋଧିପକ୍ଖିଯଭେଦଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଞତ୍ୱା ସଂସାରସ୍ସ ଅନ୍ତଂ କରୋନ୍ତି, ତଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅୱିଜାନତଂ ସଂସାରୋ ଦୀଘୋ ନାମ ହୋତି। ସୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଏୱ ଦୀଘୋ ନାମ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ, ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୨୪)। ବାଲାନଂ ପନ ପରିଯନ୍ତଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତାନଂ ଅତିଦୀଘୋଯେୱାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ପୁରିସୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତୋ, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପତ୍ତା। ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଜାତାତି।

ରାଜା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋଯେୱ ତେ ସତ୍ତେ ବନ୍ଧନା ମୋଚେସି। ତତ୍ଥ ଇତ୍ଥିପୁରିସା ବନ୍ଧନା ମୁତ୍ତା ସୀସଂ ନ୍ହତ୍ୱା ସକାନି ଗେହାନି ଗଚ୍ଛନ୍ତା ‘‘ଚିରଂ ଜୀୱତୁ ନୋ, ଅଯ୍ୟା, ମଲ୍ଲିକା ଦେୱୀ, ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିତଂ ଲଭିମ୍ହା’’ତି ମଲ୍ଲିକାଯ ଗୁଣକଥଂ କଥଯିଂସୁ। ସାଯନ୍ହସମଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଅହୋ ପଣ୍ଡିତା ୱତାଯଂ, ମଲ୍ଲିକା, ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞଂ ନିସ୍ସାଯ ଏତ୍ତକସ୍ସ ଜନସ୍ସ ଜୀୱିତଦାନଂ ଅଦାସୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଧମ୍ମସଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଲ୍ଲିକା, ଇଦାନେୱ ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାଜନସ୍ସ ଜୀୱିତଦାନଂ ଦେତି, ପୁବ୍ବେପି ଅଦାସିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ପକାସନ୍ତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ ଏକଂ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତାଯ ଦେୱତାଯ ଆଯାଚି – ‘‘ସାମି ଦେୱରାଜ, ଇମସ୍ମିଂ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ଏକସତରାଜାନୋ ଏକସତଅଗ୍ଗମହେସିଯୋ, ସଚାହଂ ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ରଜ୍ଜଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ, ଏତେସଂ ଗଲଲୋହିତେନ ବଲିଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ପିତରି କାଲକତେ ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ୱା ‘‘ଦେୱତାଯ ମେ ଆନୁଭାୱେନ ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ତଂ, ବଲିମସ୍ସା କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ମହତିଯା ସେନାଯ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଏକଂ ରାଜାନଂ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତେତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅପରମ୍ପି ଅପରମ୍ପୀତି ସବ୍ବେ ରାଜାନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ କତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ଅଗ୍ଗମହେସୀହି ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଉଗ୍ଗସେନସ୍ସ ନାମ ସବ୍ବକନିଟ୍ଠସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଧମ୍ମଦିନ୍ନା ନାମ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ଗରୁଗବ୍ଭା, ତଂ ଓହାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଏତ୍ତକଜନଂ ୱିସପାନକଂ ପାଯେତ୍ୱା ମାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ସୋଧାପେସି। ଦେୱତା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ରାଜା ଏତ୍ତକେ ରାଜାନୋ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ‘ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଗହିତା ଇମେ’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତେସଂ ଗଲଲୋହିତେନ ମଯ୍ହଂ ବଲିଂ କାତୁକାମୋ, ସଚେ ପନାଯଂ ଏତେ ଘାତେସ୍ସତି, ଜମ୍ବୁଦୀପେ ରାଜୱଂସୋ ଉପଚ୍ଛିଜ୍ଜିସ୍ସତି, ରୁକ୍ଖମୂଲେପି, ମେ ଅସୁଚି ଭୱିସ୍ସତି, ସକ୍ଖିସ୍ସାମି ନୁ ଖୋ ଏତଂ ନିୱାରେତୁ’’ନ୍ତି। ସା ଉପଧାରେନ୍ତୀ ‘‘ନାହଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଦେୱତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ’’ତି ଆହ। ତାଯପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଅଞ୍ଞମ୍ପୀତି ଏୱଂ ସକଲଚକ୍କୱାଳଅଦେୱତାଯୋ

ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତାହିପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ୱା ଚତୁନ୍ନଂ ମହାରାଜୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ମଯଂ ନ ସକ୍କୋମ, ଅମ୍ହାକଂ ପନ ରାଜା ଅମ୍ହେହି ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱେନ ଚ ପଞ୍ଜିତ୍ୱାଯ ଚ ୱିସିଟ୍ଠୋ, ତଂ ପୁଚ୍ଛା’’ତି ତେହିପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତକାଲେ ସକ୍କଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ‘‘ଦେୱ, ତୁମ୍ହେସୁ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତଂ ଆପନ୍ନେସୁ ଖତ୍ତିଯୱଂସୋ ଉପଚ୍ଛିଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ପଟିସରଣଂ ହୋଥା’’ତି ଆହ। ସକ୍କୋ ‘‘ଅହମ୍ପି ନଂ ପଟିବାହିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଉପାଯଂ ପନ ତେ ୱକ୍ଖାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଉପାଯଂ ଆଚିକ୍ଖି – ‘‘ଗଚ୍ଛ, ତ୍ୱଂ ରଞ୍ଞୋ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ରତ୍ତୱତ୍ଥଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରୁକ୍ଖତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗମନାକାରଂ ଦସ୍ସେହି। ଅଥ ତଂ ରାଜା ‘ଦେୱତା ଗଚ୍ଛତି, ନିୱତ୍ତାପେସ୍ସାମି ନ’ନ୍ତି ନାନପ୍ପକାରେନ ଯାଚିସ୍ସତି। ଅଥ ନଂ ୱଦେଯ୍ୟାସି ‘ତ୍ୱଂ ଏକସତରାଜାନୋ ସଦ୍ଧିଂ ଅଗ୍ଗମହେସୀହି ଆନେତ୍ୱା ତେସଂ ଗଲଲୋହିତେନ ବଲିଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି ମଯ୍ହଂ ଆଯାଚିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗସେନସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଦେୱିଂ ଓହାଯ ଆଗତୋ, ନାହଂ ତାଦିସସ୍ସ ମୁସାୱାଦସ୍ସ ବଲିଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି, ‘‘ଏୱଂ କିର ୱୁତ୍ତେ ରାଜା ତଂ ଆଣାପେସ୍ସତି, ସା ରଞ୍ଞୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ଏତ୍ତକସ୍ସ ଜନସ୍ସ ଜୀୱିତଦାନଂ ଦସ୍ସତୀ’’ତି। ଇମିନା କାରଣେନ ସକ୍କୋ ଦେୱତାଯ ଇମଂ ଉପାଯଂ ଆଚିକ୍ଖି। ଦେୱତା ତଥା ଅକାସି।

ରାଜାପି ତଂ ଆଣାପେସି। ସା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ରାଜୂନଂ ପରିଯନ୍ତେ ନିସିନ୍ନମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ରାଜାନମେୱ ୱନ୍ଦି। ରାଜା ‘‘ମଯି ସକରାଜଜେଟ୍ଠକେ ଠିତେ ସକନିଟ୍ଠଂ ଅତ୍ତନୋ ସାମିକଂ ୱନ୍ଦତୀ’’ତି ତସ୍ସା କୁଜ୍ଝି। ଅଥ ନଂ ସା ଆହ – ‘‘କିଂ ମଯ୍ହଂ ତଯି ପଟିବଦ୍ଧଂ, ଅଯଂ ପନ ମେ ସାମିକୋ ଇସ୍ସରିଯସ୍ସ ଦାଯକୋ, ଇମଂ ଅୱନ୍ଦିତ୍ୱା କସ୍ମା ତଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି? ରୁକ୍ଖଦେୱତା ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ମହାଜନସ୍ସ ‘‘ଏୱଂ, ଭଦ୍ଦେ, ଏୱଂ, ଭଦ୍ଦେ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ପୁପ୍ଫମୁଟ୍ଠିନା ପୂଜେସି । ପୁନ ରାଜା ଆହ – ‘‘ସଚେ ମଂ ନ ୱନ୍ଦସି, ମଯ୍ହଂ ରଜ୍ଜସିରିଦାଯିକଂ ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱଂ ଦେୱତଂ କସ୍ମା ନ ୱନ୍ଦସୀ’’ତି? ‘‘ମହାରାଜ, ତଯା ଅତ୍ତନୋ ପୁଞ୍ଞେ ଠତ୍ୱା ରାଜାନୋ ଗହିତା, ନ ଦେୱତାଯ ଗହେତ୍ୱା ଦିନ୍ନା’’ତି। ପୁନପି ତଂ ଦେୱତା ‘‘ଏୱଂ, ଭଦ୍ଦେ, ଏୱଂ, ଭଦ୍ଦେ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଥେୱ ପୂଜେସି। ପୁନ ସା ରାଜାନଂ ଆହ – ‘‘ତ୍ୱଂ ‘ଦେୱତାଯ ମେ ଏତ୍ତକା ରାଜାନୋ ଗହେତ୍ୱା ଦିନ୍ନା’ତି ୱଦେସି, ଇଦାନି ତେ ଦେୱତାଯ ଉପରି ୱାମପସ୍ସେ ରୁକ୍ଖୋ ଅଗ୍ଗିନା ଦଡ୍ଢୋ, ସା ତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ନିବ୍ବାପେତୁଂ କସ୍ମା ନାସକ୍ଖି, ଯଦି ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱା’’ତି। ପୁନପି ତଂ ଦେୱତା ‘‘ଏୱଂ, ଭଦ୍ଦେ, ଏୱଂ, ଭଦ୍ଦେ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଥେୱ ପୂଜେସି।

ସା କଥଯମାନା ଠିତା ରୋଦି ଚେୱ ହସି ଚ। ଅଥ ନଂ ରାଜା ‘‘କିଂ ଉମ୍ମତ୍ତିକାସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କସ୍ମା ଦେୱ ଏୱଂ ୱଦେସି’’? ‘‘ନ ମାଦିସିଯୋ ଉମ୍ମତ୍ତିକା ହୋନ୍ତୀ’’ତି। ଅଥ ‘‘ନଂ କିଂ କାରଣା ରୋଦସି ଚେୱ ହସସି ଚା’’ତି? ‘‘ସୁଣାହି, ମହାରାଜ, ଅହଞ୍ହି ଅତୀତେ କୁଲଧୀତା ହୁତ୍ୱା ପତିକୁଲେ ୱସନ୍ତୀ ସାମିକସ୍ସ ସହାଯକଂ ପାହୁନକଂ ଆଗତଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ପଚିତୁକାମା ‘ମଂସଂ ଆହରା’ତି ଦାସିଯା କହାପଣଂ ଦତ୍ୱା ତାଯ ମଂସଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଆଗତାଯ ‘ନତ୍ଥି ମଂସ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଗେହସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଭାଗେ ସଯିତାଯ ଏଳକିକାଯ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ସମ୍ପାଦେସିଂ। ସାହଂ ଏକିସ୍ସାଯ ଏଳକିକାଯ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିରଯେ ପଚିତ୍ୱା ପକ୍କାୱସେସେନ ତସ୍ସା ଲୋମଗଣନାଯ ସୀସଚ୍ଛେଦଂ ପାପୁଣିଂ, ‘ତ୍ୱଂ ଏତ୍ତକଂ ଜନଂ ୱଧିତ୍ୱା କଦା ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିସ୍ସସୀ’ତି ଏୱମହଂ ତୱ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୀ ରୋଦି’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଏକିସ୍ସା କଣ୍ଠଂ ଛେତ୍ୱାନ, ଲୋମଗଣନାଯ ପଚ୍ଚିସଂ;

ବହୂନଂ କଣ୍ଠେ ଛେତ୍ୱାନ, କଥଂ କାହସି ଖତ୍ତିଯା’’ତି।

ଅଥ ‘‘କସ୍ମା ତ୍ୱଂ ହସସୀ’’ତି? ‘‘‘ଏତସ୍ମା ଦୁକ୍ଖା ମୁତ୍ତାମ୍ହୀ’ତି ତୁସ୍ସିତ୍ୱା, ମହାରାଜା’’ତି । ପୁନପି ତଂ ଦେୱତା ‘‘ଏୱଂ, ଭଦ୍ଦେ, ଏୱଂ, ଭଦ୍ଦେ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁପ୍ଫମୁଟ୍ଠିନା ପୂଜେସି। ରାଜା ‘‘ଅହୋ ମେ ଭାରିଯଂ କତଂ କମ୍ମଂ, ଅଯଂ କିର ଏକଂ ଏଳକିକଂ ୱଧିତ୍ୱା ନିରଯେ ପକ୍କାୱସେସେନ ତସ୍ସା ଲୋମଗଣନାଯ ସୀସଚ୍ଛେଦଂ ପାପୁଣି, ଅହଂ ଏତ୍ତକଂ ଜନଂ ୱଧିତ୍ୱା କଦା ସୋତ୍ଥିଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମୀ’’ତି ସବ୍ବେ ରାଜାନୋ ମୋଚେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ମହଲ୍ଲକତରେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଦହରଦହରାନଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ସବ୍ବେ ଖମାପେତ୍ୱା ସକସକଟ୍ଠାନମେୱ ପହିଣି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ‘‘ଏୱଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ଇଦାନେୱ, ମଲ୍ଲିକା ଦେୱୀ, ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାଜନସ୍ସ ଜୀୱିତଦାନଂ ଦେତି, ପୁବ୍ବେପି ଅଦାସିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ବାରାଣସିରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ଅହୋସି, ଧମ୍ମଦିନ୍ନା, ଦେୱୀ ମଲ୍ଲିକା, ରୁକ୍ଖଦେୱତା ଅହମେୱା’’ତି। ଏୱଂ ଅତୀତଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ପୁନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ପାଣାତିପାତୋ ନାମ ନ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକୋ। ପାଣାତିପାତିନୋ ହି ଦୀଘରତ୍ତଂ ସୋଚନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଆହ –

‘‘ଇଧ ସୋଚତି ପେଚ୍ଚ ସୋଚତି,

ପାପକାରୀ ଉଭଯତ୍ଥ ସୋଚତି;

ସୋ ସୋଚତି ସୋ ୱିହଞ୍ଞତି,

ଦିସ୍ୱା କମ୍ମକିଲିଟ୍ଠମତ୍ତନୋ’’ତି। (ଧ। ପ। ୧୫);

‘‘ଏୱଂ ଚେ ସତ୍ତା ଜାନେୟ୍ୟୁଂ, ଦୁକ୍ଖାୟଂ ଜାତିସମ୍ଭୱୋ;

ନ ପାଣୋ ପାଣିନଂ ହଞ୍ଞେ, ପାଣଘାତୀ ହି ସୋଚତୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୮);

ଅଞ୍ଞତରପୁରିସୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସଦ୍ଧିୱିହାରିକୱତ୍ଥୁ

ଚରଞ୍ଚେନାଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଦେସନା ରାଜଗହେ ସମୁଟ୍ଠିତା।

ଥେରଂ କିର ରାଜଗହଂ ନିସ୍ସାୟ ପିପ୍ପଲିଗୁହାୟଂ ୱସନ୍ତଂ ଦ୍ୱେ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକା ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। ତେସୁ ଏକୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ୱତ୍ତଂ କରୋତି, ଏକୋ ତେନ କତଂ କତଂ ଅତ୍ତନା କତଂ ୱିୟ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ମୁଖୋଦକଦନ୍ତକଟ୍ଠାନଂ ପଟିୟାଦିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମୁଖୋଦକଦନ୍ତକଟ୍ଠାନି ମେ ପଟିୟାଦିତାନି, ମୁଖଂ ଧୋୱଥା’’ତି ୱଦତି, ପାଦଧୋୱନନ୍ହାନାଦିକାଲେପି ଏୱମେୱ ୱଦତି। ଇତରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅୟଂ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ମୟା କତଂ କତଂ ଅତ୍ତନା କତଂ ୱିୟ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି, ହୋତୁ, କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକମସ୍ସ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତସ୍ସ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସୁପନ୍ତସ୍ସେୱ ନ୍ହାନୋଦକଂ ତାପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଘଟେ କତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିକୋଟ୍ଠକେ ଠପେସି, ଉଦକତାପନଭାଜନେ ପନ ନାଳିମତ୍ତଂ ଉଦକଂ ସେସେତ୍ୱା ଉସୁମଂ ମୁଞ୍ଚନ୍ତଂ ଠପେସି। ତଂ ଇତରୋ ସାୟନ୍ହସମୟେ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଉସୁମଂ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଉଦକଂ ତାପେତ୍ୱା କୋଟ୍ଠକେ ଠପିତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କୋଟ୍ଠକେ ଉଦକଂ ଠପିତଂ, ନ୍ହାୟଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂୟେୱ କୋଟ୍ଠକଂ ପାୱିସି। ଥେରୋ ଉଦକଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘କହଂ ଉଦକଂ, ଆୱୁସୋ’’ତି ଆହ। ଦହରୋ ଅଗ୍ଗିସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭାଜନେ ଉଳୁଙ୍କଂ ଓତାରେତ୍ୱା ତୁଚ୍ଛଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ପସ୍ସଥ ଦୁଟ୍ଠସ୍ସ କମ୍ମଂ ତୁଚ୍ଛଭାଜନଂ ଉଦ୍ଧନେ ଆରୋପେତ୍ୱା କୁହିଂ ଗତୋ, ଅହଂ ‘କୋଟ୍ଠକେ ଉଦକ’ନ୍ତି ସଞ୍ଞାୟ ଆରୋଚେସି’’ନ୍ତି ଉଜ୍ଝାୟନ୍ତୋ ଘଟଂ ଆଦାୟ ତିତ୍ଥଂ ଅଗମାସି। ଇତରୋପି ପିଟ୍ଠିକୋଟ୍ଠକତୋ ଉଦକଂ ଆହରିତ୍ୱା କୋଟ୍ଠକେ ଠପେସି।

ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅୟଂ ଦହରୋ ‘ଉଦକଂ ମେ ତାପେତ୍ୱା କୋଟ୍ଠକେ ଠପିତଂ, ଏଥ, ଭନ୍ତେ, ନ୍ହାୟଥା’ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଉଜ୍ଝାୟନ୍ତୋ ଘଟଂ ଆଦାୟ ତିତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛତି, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଏସ ଦହରୋ ଇମିନା କତଂ ୱତ୍ତଂ ଅତ୍ତନାୱ କତଂ ୱିୟ ପକାସେତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ସାୟଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଓୱାଦମଦାସି, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ‘ଅତ୍ତନା କତମେୱ କତ’ନ୍ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନୋ ଅକତଂ, ତ୍ୱଂ ଇଦାନେୱ ‘କୋଟ୍ଠକେ ଉଦକଂ ଠପିତଂ, ନ୍ହାୟଥ, ଭନ୍ତେ’ତି ୱତ୍ୱା ମୟି ପୱିସିତ୍ୱା ଠିତେ ଘଟଂ ଆଦାୟ ଉଜ୍ଝାୟନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛସି, ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ନାମ ଏୱଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ପସ୍ସଥ ଥେରସ୍ସ କମ୍ମଂ, ଉଦକମତ୍ତକଂ ନାମ ନିସ୍ସାୟ ମଂ ଏୱଂ ୱଦେସୀ’’ତି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ପିଣ୍ଡାୟ ନ ପାୱିସି। ଥେରୋ ଇତରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଂ ପଦେସଂ ଅଗମାସି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଗତେ ଥେରସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଥେରୋ କହଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଥେରସ୍ସ ଅଫାସୁକଂ ଜାତଂ, ୱିହାରେୟେୱ ନିସିନ୍ନୋ’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ‘‘ଏୱରୂପଂ କିର ନାମ ଆହାରଂ ଦେଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତେନ ୱୁତ୍ତନିୟାମେନେୱ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅଦଂସୁ। ସୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେୱ ତଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗତୋ। ଥେରୋପି ଗତଟ୍ଠାନେ ମହନ୍ତଂ ସୁଖୁମୱତ୍ଥଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ଗତଦହରସ୍ସ ଅଦାସି। ସୋ ତଂ ରଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିୱାସନପାରୁପନଂ ଅକାସି।

ଥେରୋ ପୁନଦିୱସେ ତଂ ଉପଟ୍ଠାକକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ‘ତୁମ୍ହାକଂ କିର ଅଫାସୁକଂ ଜାତ’ନ୍ତି ଅମ୍ହେହି ଦହରେନ ୱୁତ୍ତନିୟାମେନେୱ ପଟିୟାଦେତ୍ୱା ଆହାରୋ ପେସିତୋ, ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱୋ ଫାସୁକଂ ଜାତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ୱିହାରଂ ପନ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଦହରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଂ ଏୱମାହ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ତୟା କିର ହିୟ୍ୟୋ, ଇଦଂ ନାମ କତଂ, ଇଦଂ ପବ୍ବଜିତାନଂ ନ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଥେରେ ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ‘‘ପୁରିମଦିୱସେ ଉଦକମତ୍ତଂ ନିସ୍ସାୟ ମଂ ମୁସାୱାଦିଂ କତ୍ୱା ଅଜ୍ଜ ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକକୁଲେ ଭତ୍ତମୁଟ୍ଠିୟା ଭୁତ୍ତକାରଣା ମଂ ‘ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ୱଦତି, ୱତ୍ଥମ୍ପି ତେନ ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକସ୍ସେୱ ଦିନ୍ନଂ, ଅହୋ ଥେରସ୍ସ ଭାରିୟଂ କମ୍ମଂ, ଜାନିସ୍ସାମିସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକ’’ନ୍ତି ପୁନଦିୱସେ ଥେରେ ଗାମଂ ପୱିସନ୍ତେ ସୟଂ ୱିହାରେ ଓହୀୟିତ୍ୱା ଦଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୋଗଭାଜନାନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲାୟ ଅଗ୍ଗିଂ ଦତ୍ୱା ଯଂ ନ ଝାୟତି, ତଂ ମୁଗ୍ଗରେନ ପହରନ୍ତୋ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଲାତୋ। ସୋ କାଲଂ କତ୍ୱା ଅୱୀଚିମହାନିରୟେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ମହାଜନୋ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସି – ‘‘ଥେରସ୍ସ କିର ସଦ୍ଧିଵିହାରିକୋ ଓୱାଦମତ୍ତଂ ଅସହନ୍ତୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ ଝାପେତ୍ୱା ପଲାତୋ’’ତି। ଅଥେକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅପରଭାଗେ ରାଜଗହା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ଜେତଵନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ‘‘କୁତୋ ଆଗତୋସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ରାଜଗହତୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ‘‘ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ଖମନୀଯ’’ନ୍ତି? ‘‘ଖମନୀଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଏକୋ ପନ ସଦ୍ଧିଵିହାରିକୋ ଓୱାଦମତ୍ତେନ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ ଝାପେତ୍ୱା ପଲାତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ନ ସୋ ଇଦାନେଵ ଓୱାଦଂ ସୁତ୍ୱା କୁଜ୍ଝତି, ପୁବ୍ବେପି କୁଜ୍ଝିଯେଵ। ନ ଇଦାନେଵ କୁଟିଂ ଦୂସେତି, ପୁବ୍ବେପି ଦୂସେସିଯେଵା’’ତି ଵତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ହିମଵନ୍ତପଦେସେ ଏକୋ ସିଙ୍ଗିଲସକୁଣୋ କୁଲାଵକଂ କତ୍ୱା ଵସି। ଅଥେକଦିଵସଂ ଦେଵେ ଵସ୍ସନ୍ତେ ଏକୋ ମକ୍କଟୋ ସୀତେନ କମ୍ପମାନୋ ତଂ ପଦେସଂ ଅଗମାସି। ସିଙ୍ଗିଲୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଗାଥମାହ –

‘‘ମନୁସ୍ସସ୍ସେଵ ତେ ସୀସଂ, ହତ୍ଥପାଦା ଚ ଵାନର;

ଅଥ କେନ ନୁ ଵଣ୍ଣେନ, ଅଗାରଂ ତେ ନ ଵିଜ୍ଜତୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୪।୮୧);

ମକ୍କଟୋ ‘‘କିଞ୍ଚାପି ମେ ହତ୍ଥପାଦା ଅତ୍ଥି, ଯାଯ ପନ ପଞ୍ଞାଯ ଵିଚାରେତ୍ୱା ଅଗାରଂ କରେଯ୍ୟଂ, ସା ମେ ପଞ୍ଞା ନତ୍ଥୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଵିଞ୍ଞାପେତୁକାମୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ମନୁସ୍ସସ୍ସେଵ ମେ ସୀସଂ, ହତ୍ଥପାଦା ଚ ସିଙ୍ଗିଲ;

ଯାହୁ ସେଟ୍ଠା ମନୁସ୍ସେସୁ, ସା ମେ ପଞ୍ଞା ନ ଵିଜ୍ଜତୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୪।୮୨);

ଅଥ ନଂ ‘‘ଏଵରୂପସ୍ସ ତଵ କଥଂ ଘରାୱାସୋ ଇଜ୍ଝିସ୍ସତୀ’’ତି ଗରହନ୍ତୋ ସିଙ୍ଗିଲୋ ଇମଂ ଗାଥାଦ୍ୱଯମାହ –

‘‘ଅନଵଟ୍ଠିତଚିତ୍ତସ୍ସ , ଲହୁଚିତ୍ତସ୍ସ ଦୁବ୍ଭିନୋ;

ନିଚ୍ଚଂ ଅଦ୍ଧୁଵସୀଲସ୍ସ, ସୁଖଭାୱୋ ନ ଵିଜ୍ଜତି।

‘‘ସୋ କରସ୍ସୁ ଆନୁଭାଵଂ, ଵୀତିଵତ୍ତସ୍ସୁ ସୀଲିଯଂ;

ସୀତୱାତପରିତ୍ତାଣଂ, କରସ୍ସୁ କୁଟଵଂ କପୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୪।୮୩-୮୪);

ମକ୍କଟୋ ‘‘ଅଯଂ ମଂ ଅନଵଟ୍ଠିତଚିତ୍ତଂ ଲହୁଚିତ୍ତଂ ମିତ୍ତଦୁବ୍ଭିଂ ଅଦ୍ଧୁଵସୀଲଂ କରୋତି, ଇଦାନିସ୍ସ ମିତ୍ତଦୁବ୍ଭିଭାଵଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ’’ତି କୁଲାଵକଂ ଵିଦ୍ଧଂସେତ୍ୱା ଵିପ୍ପକିରି। ସକୁଣୋ ତସ୍ମିଂ କୁଲାଵକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେ ଏଵ ଏକେନ ପସ୍ସେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଲାଯି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି – ‘‘ତଦା ମକ୍କଟୋ କୁଟିଦୂସକଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି, ସିଙ୍ଗିଲସକୁଣୋ କସ୍ସପୋ ଅହୋସୀ’’ତି । ଜାତକଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ‘‘ଏଵଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନ ଇଦାନେଵ, ପୁବ୍ବେପି ସୋ ଓୱାଦକ୍ଖଣେ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା କୁଟିଂ ଦୂସେସି, ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ କସ୍ସପସ୍ସ ଏଵରୂପେନ ବାଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ଵସନତୋ ଏକକସ୍ସେଵ ନିୱାସୋ ସେଯ୍ୟୋ’’ତି ଵତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୬୧।

‘‘ଚରଞ୍ଚେ ନାଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ସେଯ୍ୟଂ ସଦିସମତ୍ତନୋ;

ଏକଚରିଯଂ ଦଳ୍ହଂ କଯିରା, ନତ୍ଥି ବାଲେ ସହାଯତା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଚରନ୍ତି ଇରିଯାପଥଚାରଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ମନସାଚାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ପରିଯେସନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସେଯ୍ୟଂ ସଦିସମତ୍ତନୋତି ଅତ୍ତନୋ

ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାଗୁଣେହି ଅଧିକତରଂ ୱା ସଦିସଂ ୱା ନ ଲଭେୟ୍ୟ ଚେ। ଏକଚରିୟନ୍ତି ଏତେସୁ ହି ସେୟ୍ୟଂ ଲଭମାନୋ ସୀଲାଦୀହି ୱଡ୍ଢତି, ସଦିସଂ ଲଭମାନୋ ନ ପରିହାଯତି, ହୀନେନ ପନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ୱସନ୍ତୋ ଏକତୋ ସଂଭୋଗପରିଭୋଗଂ କରୋନ୍ତୋ ସୀଲାଦୀହି ପରିହାଯତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁଦ୍ଦଯା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁକମ୍ପା''ତି (ପୁ। ପ। ୧୨୧; ଅ। ନି। ୩।୨୬)। ତସ୍ମା ସଚେ କାରୁଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ''ଅଯଂ ମଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲାଦୀହି ୱଡ୍ଢିସ୍ସତୀ''ତି ତମ୍ହା ପୁଗ୍ଗଲା କିଞ୍ଚି ଅପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତୋ ତଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ । ନୋ ଚେ ସକ୍କୋତି, ଏକଚରିୟଂ ଦଳ୍ହଂ କୟିରା ଏକୀଭାୱମେୱ ଥିରଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବେରିଯାପଥେସୁ ଏକକୋୱ ୱିହରେୟ୍ୟ। କିଂ କାରଣା? ନତ୍ଥି ବାଲେ ସହାଯତାତି ସହାଯତା ନାମ ଚୂଳସୀଲଂ ମଜ୍ଝିମସୀଲଂ ମହାସୀଲଂ ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ତେରସ ଧୁତଙ୍ଗଗୁଣା ୱିପସ୍ସନାଗୁଣା ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା ଚତ୍ତାରି ଫଲାନି ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଛ ଅଭିଞ୍ଞା। ଅଯଂ ସହାଯତାଗୁଣୋ ବାଲଂ ନିସ୍ସାଯ ନତ୍ଥୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ଆଗନ୍ତୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତୋ, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ, ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଅହୋସୀତି।

ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସଦ୍ଧିୱିହାରିକୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ଆନନ୍ଦସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ

ପୁତ୍ତାମତ୍ଥୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଆନନ୍ଦସେଟ୍ଠିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ଆନନ୍ଦସେଟ୍ଠି ନାମ ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିୱିଭୱୋ ମହାମଚ୍ଛରୀ ଅହୋସି। ସୋ ଅନ୍ୱଡ୍ଢମାସଂ ଞାତକେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ମୂଲସିରିଂ ନାମ ତୀସୁ ୱେଲାସୁ ଏୱଂ ୱଦତି – ''ଇଦଂ ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିଧନଂ 'ବହୂ'''ତି ମା ସଞ୍ଞଂ କରି, ୱିଜ୍ଜମାନଂ ଧନଂ ନ ଦାତବ୍ବଂ, ନୱଂ ଧନଂ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବଂ। ଏକେକମ୍ପି ହି କହାପଣଂ ୱଯଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ପନ ଖୀଯତେୱ। ତସ୍ମା –

''ଅଞ୍ଜନାନଂ ଖଯଂ ଦିସ୍ୱା, ଉପଚିକାନଞ୍ଚ ଆଚଯଂ;

ମଧୂନଞ୍ଚ ସମାହାରଂ, ପଣ୍ଡିତୋ ଘରମାୱସେ''ତି।

ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଚ ମହାନିଧିଯୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଅନାଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ଧନନିସ୍ସିତୋ ମଚ୍ଛେରମଲମଲିନୋ କାଲଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ନଗରସ୍ସ ଏକସ୍ମିଂ ଦ୍ୱାରଗାମକେ ଚଣ୍ଡାଲାନଂ କୁଲସହସ୍ସଂ ପଟିୱସତି। ତତ୍ଥେକିସ୍ସା ଚଣ୍ଡାଲିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ରାଜା ତସ୍ସ କାଲକିରିଯଂ ସୁତ୍ୱା ପୁତ୍ତମସ୍ସ ମୂଲସିରିଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ତମ୍ପି ଚଣ୍ଡାଲକୁଲସହସ୍ସଂ ଏକତୋୱ ଭତିଯା କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଜୀୱମାନଂ ତସ୍ସ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନେୱ ଭତିଂ ଲଭତି, ନ ଯାପନମତ୍ତତୋ ପରଂ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡମ୍ପି। ତେ ''ମଯଂ ଏତରହି କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାପି ପିଣ୍ଡଭତ୍ତମ୍ପି ନ ଲଭାମ, ଅମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତରେ କାଳକଣ୍ଣିଯା ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସା ହୁତ୍ୱା ଯାୱ ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ୱିସୁଂ ହୋନ୍ତି, ତାୱ ୱିଭଜିତ୍ୱା ''ଇମସ୍ମିଂ କୁଲେ କାଳକଣ୍ଣୀ ଉପ୍ପନ୍ନା''ତି ତସ୍ସ ମାତରଂ ନୀହରିଂସୁ।

ସାପି ଯାୱସ୍ସା ସୋ କୁଚ୍ଛିଗତୋ, ତାୱ ଯାପନମତ୍ତମ୍ପି କିଚ୍ଛେନ ଲଭିତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି। ତସ୍ସ ହତ୍ଥା ଚ ପାଦା ଚ ଅକ୍ଖୀନି ଚ କଣ୍ଣା ଚ ନାସା ଚ ମୁଖଞ୍ଚ ଯଥାଠାନେ ନ ଅହେସୁଂ। ସୋ ଏୱରୂପେନ ଅଙ୍ଗୱେକଲ୍ଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ପଂସୁପିସାଚକୋ ୱିଯ ଅତିୱିରୂପୋ ଅହୋସି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ତଂ ମାତା ନ ପରିଚ୍ଚଜି। କୁଚ୍ଛିଯଂ ୱସିତପୁତ୍ତସ୍ମିଞ୍ହି ସିନେହୋ ବଲୱା ହୋତି। ସା ତଂ କିଚ୍ଛେନ ପୋସଯମାନା ତଂ ଆଦାଯ ଗତଦିୱସେ କିଞ୍ଚି ଅଲଭିତ୍ୱା ଗେହେ କତ୍ୱା ସଯମେୱ ଗତଦିୱସେ ଭତିଂ ଲଭତି। ଅଥ ନଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଜୀୱିତୁଂ ସମତ୍ଥକାଲେ ସା କପାଲକଂ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା, ''ତାତ , ମଯଂ ତଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ପତ୍ତା, ଇଦାନି ନ ସକ୍କୋମି ତଂ ପୋସେତୁଂ, ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ କପଣଦ୍ଧିକାଦୀନଂ ପଟିଯତ୍ତଭତ୍ତାନି ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରିତ୍ୱା ଜୀୱାହୀ''ତି ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସୋ ଘରପଟିପାଟିଯା ଚରନ୍ତୋ ଆନନ୍ଦସେଟ୍ଠିକାଲେ ନିୱୁତ୍ଥଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜାତିସ୍ସରୋ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ପାୱିସି। ତୀସୁ ପନ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେସୁ ନ କୋଚି ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି। ଚତୁତ୍ଥେ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ମୂଲସିରିସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତକା ଦିସ୍ୱା ଉବ୍ବିଗ୍ଗହଦଯା ପରୋଦିଂସୁ। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠିପୁରିସା ''ନିକ୍ଖମ କାଳକଣ୍ଣୀ''ତି ପୋଥେତ୍ୱା ନୀହରିତ୍ୱା ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନେ ଖିପିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ପଚ୍ଛାସମଣେନ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ତୋ ଥେରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତେନ ପୁଟ୍ଠୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖି। ଥେରୋ ମୂଲସିରିଂ ପକ୍କୋସାପେସି। ଅଥ ମହାଜନକାଯୋ ସନ୍ନିପତି। ସତ୍ଥା ମୂଲସିରିଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ଜାନାସି ଏତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ନ ଜାନାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ପିତା ତେ ଆନନ୍ଦସେଟ୍ଠୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅସଦ୍ଦହନ୍ତଂ ''ଆନନ୍ଦସେଟ୍ଠି ପୁତ୍ତସ୍ସ ତେ ପଞ୍ଚ ମହାନିଧିଯୋ ଆଚିକ୍ଖାହୀ''ତି ଆଚିକ୍ଖାପେତ୍ୱା ସଦ୍ଦହାପେସି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ସରଣଂ ଅଗମାସି। ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୬୨।

‘‘ପୁତ୍ତା ମତ୍ଥି ଧନମ୍ମତ୍ଥି, ଇତି ବାଲୋ ୱିହଞ୍ଞତି;

ଅତ୍ତା ହି ଅତ୍ତନୋ ନତ୍ଥି, କୁତୋ ପୁତ୍ତା କୁତୋ ଧନ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ପୁତ୍ତା ମେ ଅତ୍ଥି, ଧନଂ ମେ ଅତ୍ଥି, ଇତି ବାଲୋ ପୁତ୍ତତଣ୍ହାଯ ଚେୱ ଧନତଣ୍ହାଯ ଚ ହଞ୍ଞତି ୱିହଞ୍ଞତି ଦୁକ୍ଖଯତି, ‘‘ପୁତ୍ତା ମେ ନସ୍ସିଂସୂ’’ତି ୱିହଞ୍ଞତି, ‘‘ନସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱିହଞ୍ଞତି, ‘‘ନସ୍ସିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱିହଞ୍ଞତି। ଧନେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇତି ଛହାକାରେହି ୱିହଞ୍ଞତି। ‘‘ପୁତ୍ତେ ପୋସେସ୍ସାମୀ’’ତି ରତ୍ତିଞ୍ଚ ଦିୱା ଚ ଥଲଜଲପଥାଦୀସୁ ନାନପ୍ପକାରତୋ ୱାଯମନ୍ତୋପି ୱିହଞ୍ଞତି, ‘‘ଧନଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ’’ତି କସିୱାଣିଜ୍ଜାଦୀନି କରୋନ୍ତୋପି ୱିହଞ୍ଞତେୱ। ଏୱଂ ୱିହଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ଅତ୍ତା ହି ଅତ୍ତନୋ ନତ୍ଥି ତେନ ୱିଘାତେନ ଦୁକ୍ଖିତଂ ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖିତଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ପଓତ୍ତିଯମ୍ପିସ୍ସ ଅତ୍ତା ହି ଅତ୍ତନୋ ନତ୍ଥି, ମରଣମଞ୍ଚେ ନିପନ୍ନସ୍ସ ମାରଣନ୍ତିକାହି ୱେଦନାହି ଅଗ୍ଗିଜାଲାହି ୱିଯ ପରିଡଯ୍ହମାନସ୍ସ ଛିଜ୍ଜମାନେସୁ ସନ୍ଧିବନ୍ଧନେସୁ, ଭିଜ୍ଜମାନେସୁ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାଟେସୁ ନିମୀଲେତ୍ୱା ପରଲୋକଂ ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ଇଧଲୋକଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସାପି ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ପୋସିତୋପି ସହାଯଭାୱେନ ଦୁକ୍ଖପରିତ୍ତାଣଂ କାତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାଯ ଅତ୍ତା ହି ଅତ୍ତନୋ ନତ୍ଥି। କୁତୋପୁତ୍ତା କୁତୋ ଧନଂ ପୁତ୍ତା ୱା ଧନଂ ୱା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ କିମେୱ କରିସ୍ସନ୍ତି, ଆନନ୍ଦସେଟ୍ଠିନୋପି କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚି ଅଦତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସତ୍ଥାଯ ଧନଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ୱା ମରଣମଞ୍ଚେ ନିପନ୍ନସ୍ସ, ଇଦାନି ୱା ଇମଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପତ୍ତସ୍ସ କୁତୋ ପୁତ୍ତା କୁତୋ ଧନଂ। ପୁତ୍ତା ୱା ଧନଂ ୱା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ କିଂ ଦୁକ୍ଖଂ ହରିଂସୁ, କିଂ ୱା ସୁଖଂ ଉପ୍ପାଦଯିଂସୂତି।

ଦେସନାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି। ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସାତ୍ଥିକା ଅହୋସୀତି।

ଆନନ୍ଦସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ଗଣ୍ଠିଭେଦକଚୋରୱତ୍ଥୁ

ଯୋ ବାଲୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଗଣ୍ଠିଭେଦକଚୋରେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ଦ୍ୱେ ସହାଯକା ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ମହାଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକୋ ଧମ୍ମକଥଂ ଅସ୍ସୋସି, ଏକୋ ଅତ୍ତନୋ ଗଯ୍ହୂପଗଂ ଓଲୋକେସି। ତେସୁ ଏକୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣମାନୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣି, ଇତରୋ ଏକସ୍ସ ଦୁସ୍ସନ୍ତେ ବଦ୍ଧଂ ପଞ୍ଚମାସକମତ୍ତଂ ଲଭି। ତସ୍ସ ତଂ ଗେହେ ପାକଭତ୍ତଂ ଜାତଂ, ଇତରସ୍ସ ଗେହେ ନ ପଚ୍ଚତି। ଅଥ ନଂ ସହାଯକଚୋରୋ ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଉପ୍ପଣ୍ଡଯମାନୋ ‘‘ତ୍ୱଂ ଅତିପଣ୍ଡିତତାଯ ଅତ୍ତନୋ ଗେହେ ପାକଭତ୍ତମୂଲମ୍ପି ନ ନିପ୍ଫାଦେସୀ’’ତି ଆହ। ଇତରୋ ପନ ‘‘ବାଲଭାୱେନେୱ ୱତାଯଂ ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଡିତଭାୱଂ ମଞ୍ଞତୀ’’ତି ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେତୁଂ ଞାତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୬୩।

‘‘ଯୋ ବାଲୋ ମଞ୍ଞତି ବାଲ୍ୟଂ, ପଣ୍ଡିତୋ ୱାପି ତେନ ସୋ;

ବାଲୋ ଚ ପଣ୍ଡିତମାନୀ, ସ ୱେ ‘ବାଲୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯୋ ବାଲୋତି ଯୋ ଅନ୍ଧବାଲୋ ଅପଣ୍ଡିତୋ ସମାନୋ ‘‘ବାଲୋ ଅହ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ବାଲ୍ୟଂ ବାଲଭାୱଂ ମଞ୍ଞତି ଜାନାତି। ତେନ ସୋତି ତେନ କାରଣେନ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱାପି ହୋତି ପଣ୍ଡିତସଦିସୋ ୱା। ସୋ ହି ‘‘ବାଲୋ ଅହ’’ନ୍ତି ଜାନମାନୋ ଅଞ୍ଞଂ ପଣ୍ଡିତଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତୋ ପଯିରୁପାସନ୍ତୋ ତେନ ପଣ୍ଡିତଭାୱତ୍ଥାଯ ଓୱଦିଯମାନୋ ଅନୁସାସିଯମାନୋ ତଂ ଓୱାଦଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତୋ ୱା ହୋତି ପଣ୍ଡିତତରୋ ୱା। ସ ୱେ ବାଲୋତି ଯୋ ଚ ବାଲୋ ସମାନୋ ‘‘କୋ ଅଞ୍ଞୋ ମଯା ସଦିସୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ୱା ଧମ୍ମକଥିକୋ ୱା ୱିନଯଧରୋ ୱା ଧୁତଙ୍ଗଧରୋ ୱା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଏୱଂ ପଣ୍ଡିତମାନୀ ହୋତି। ସୋ ଅଞ୍ଞଂ ପଣ୍ଡିତଂ ଅନୁପସଙ୍କମନ୍ତୋ ଅପଯିରୁପାସନ୍ତୋ ନେୱ ପରିଯତ୍ତିଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ନ ପଟିପତ୍ତିଂ ପୂରେତି, ଏକନ୍ତବାଲଭାୱମେୱ ପାପୁଣାତି। ସୋ ଗଣ୍ଠିଭେଦକଚୋରୋ ୱିଯ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସ ୱେ ‘ବାଲୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ଇତରସ୍ସ ଞାତକେହି ସଦ୍ଧିଂ ମହାଜନୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣୀତି।

ଗଣ୍ଠିଭେଦକଚୋରୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଉଦାୟିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ୟାୱଜୀୱମ୍ପି ଚେ ବାଲୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଉଦାୟିତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ମହାଥେରେସୁ ପଟିକ୍କନ୍ତେସୁ ଧମ୍ମସଭଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମାସନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ଏକଦିୱସଂ ଆଗନ୍ତୁକା ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ବହୁସ୍ସୁତୋ ମହାଥେରୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ମଞ୍ଞମାନା ଖନ୍ଧାଦିପଟିସଂୟୁତ୍ତଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ଅଜାନମାନଂ ‘‘କୋ ଏସୋ, ବୁଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକୱିହାରେ ୱସମାନୋ ଖନ୍ଧଧାତୁଆୟତନମତ୍ତମ୍ପି ନ ଜାନାତୀ’’ତି ଗରହିତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୬୪।

‘‘ୟାୱଜୀୱମ୍ପି ଚେ ବାଲୋ, ପଣ୍ଡିତଂ ପୟିରୁପାସତି;

ନ ସୋ ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନାତି, ଦବ୍ବୀ ସୂପରସଂ ୟଥା’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ବାଲୋ ନାମେସ ୟାୱଜୀୱମ୍ପି ପଣ୍ଡିତଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତୋ ପୟିରୁପାସନ୍ତୋ ‘‘ଇଦଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ଏତ୍ତକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମଂ ୱା ‘‘ଅୟଂ ଚାରୋ, ଅୟଂ ୱିହାରୋ, ଅୟଂ ଆଚାରୋ, ଅୟଂ ଗୋଚରୋ, ଇଦଂ ସାୱଜ୍ଜଂ, ଇଦଂ ଅନୱଜ୍ଜଂ, ଇଦଂ ସେୱିତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ନ ସେୱିତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ପଟିପତ୍ତିପଟିୱେଧଧମ୍ମଂ ୱା ନ ଜାନାତି। ୟଥା କିଂ? ଦବ୍ବୀ ସୂପରସଂ ୟଥାତି। ୟଥା ହି ଦବ୍ବୀ ୟାୱ ପରିକ୍ଖୟା ନାନପ୍ପକାରାୟ ସୂପୱିକତିୟା ସମ୍ପରିୱତ୍ତମାନାପି ‘‘ଇଦଂ ଲୋଣିକଂ, ଇଦଂ ଅଲୋଣିକଂ, ଇଦଂ ତିତ୍ତକଂ, ଇଦଂ ଖାରିକଂ, ଇଦଂ କଟୁକଂ, ଇଦଂ ଅମ୍ବିଲଂ, ଇଦଂ ଅନମ୍ବିଲଂ, ଇଦଂ କସାୱ’’ନ୍ତି ସୂପରସଂ ନ ଜାନାତି, ଏୱମେୱ ବାଲୋ ୟାୱଜୀୱମ୍ପି ପଣ୍ଡିତଂ ପୟିରୁପାସମାନୋ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ଧମ୍ମଂ ନ ଜାନାତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ଆଗନ୍ତୁକା ଭିକ୍ଖୂ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତାନି ୱିମୁଚିଂସୂତି।

ଉଦାୟିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ତିଂସମତ୍ତପାୱେୟ୍ୟକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ମୁହୁତ୍ତମପି ଚେ ୱିଞ୍ଞୂତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ତିଂସମତ୍ତେ ପାୱେୟ୍ୟକେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେସଞ୍ହି ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିଂ ପରିୟେସନ୍ତାନଂ କପ୍ପାସିକୱନସଣ୍ଡେ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ତଦା ତେ ସବ୍ବେୱ ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ପତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିମୟପତ୍ତଚୀୱରଧରା ହୁତ୍ୱା ତେରସ ଧୁତଙ୍ଗାନି ସମାଦାୟ ୱତ୍ତମାନା ପୁନପି ଦୀଘସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଚ୍ଚୟେନ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅନମତଗ୍ଗଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ତସ୍ମିଂୟେୱ ଆସନେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଅହୋ ୱତିମେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଖିପ୍ପମେୱ ଧମ୍ମୋ ୱିଞ୍ଞାତୋ’’ତି ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ଇମେ ତିଂସମତ୍ତା ସହାୟକା ଧୁତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ତୁଣ୍ଡିଲଜାତକେ (ଜା। ୧।୬।୮ ଆଦୟୋ) ମହାତୁଣ୍ଡିଲସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱାପି ଖିପ୍ପମେୱ ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାୟ ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ସମାଦିୟିଂସୁ, ତେ ତେନେୱ ଉପନିସ୍ସୟେନ ଏତରହି ନିସିନ୍ନାସନେୟେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୬୫।

‘‘ମୁହୁତ୍ତମପି ଚେ ୱିଞ୍ଞୂ, ପଣ୍ଡିତଂ ପୟିରୁପାସତି;

ଖିପ୍ପଂ ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନାତି, ଜିୱ୍ହା ସୂପରସଂ ଯଥା’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ୱିଞ୍ଞୂ ପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ ମୁହୁତ୍ତମପି ଚେ ଅଞ୍ଞଂ ପଣ୍ଡିତଂ ପୟିରୁପାସତି, ସୋ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପରିପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଖିପ୍ପମେୱ ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମଂ ୱିଜାନାତି। ତତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା ପଟିପତ୍ତିୟଂ ଘଟେନ୍ତୋ ୱାୟମନ୍ତୋ ଯଥା ନାମ ଅନୁପହତଜିୱ୍ହାପସାଦୋ ପୁରିସୋ ରସୱିଜାନନତ୍ଥଂ ଜିୱ୍ହଗ୍ଗେ ଠପେତ୍ୱା ଏୱ ଲୋଣିକାଦିଭେଦଂ ରସଂ ୱିଜାନାତି, ଏୱଂ ପଣ୍ଡିତୋ ଖିପ୍ପମେୱ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମମ୍ପି ୱିଜାନାତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୂତି।

ତିଂସମତ୍ତପାୱେୟ୍ୟକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧକୁଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ

ଚରନ୍ତି ବାଲା ଦୁମ୍ମେଧାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧକୁଟ୍ଠିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧକୁଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ ଉଦାନେ (ଉଦା। ୪୩) ଆଗତମେୱ।

ତଦା ହି ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧକୁଟ୍ଠି ପରିସପରିୟନ୍ତେ ନିସିନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେତୁକାମୋ ପରିସମଜ୍ଝେ ଓଗାହିତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତୋ ମହାଜନସ୍ସ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତନକାଲେ ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ‘‘ଅୟଂ ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧକୁଟ୍ଠି ଅତ୍ତନୋ ସତ୍ଥୁ ସାସନେ ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ପାକଟଂ କାତୁକାମୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ୱୀମଂସିସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଆକାସେ ଠିତୋୱ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧ, ତ୍ୱଂ ମନୁସ୍ସଦଲିଦ୍ଦୋ ମନୁସ୍ସୱରାକୋ, ଅହଂ ତେ ଅପରିୟନ୍ତଂ ଧନଂ ଦସ୍ସାମି, ‘ବୁଦ୍ଧୋ ନ ବୁଦ୍ଧୋ, ଧମ୍ମୋ ନ ଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଘୋ ନ ସଙ୍ଘୋ, ଅଲଂ ମେ ବୁଦ୍ଧେନ, ଅଲଂ ମେ ଧମ୍ମେନ, ଅଲଂ ମେ ସଙ୍ଘେନା’ତି ୱଦେହୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଆହ – ‘‘କୋସି ତ୍ୱ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅହଂ ସକ୍କୋ’’ତି। ଅନ୍ଧବାଲ, ଅହିରିକ ତ୍ୱଂ ମୟା ସଦ୍ଧିଂ କଥେତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତରୂପୋ, ତ୍ୱଂ ମଂ ‘‘ଦୁଗ୍ଗତୋ ଦଲିଦ୍ଦୋ କପଣୋ’’ତି ୱଦେସି, ନେୱାହଂ ଦୁଗ୍ଗତୋ, ନ ଦଲିଦ୍ଦୋ, ସୁଖପ୍ପତ୍ତୋ ଅହମସ୍ମି ମହଦ୍ଧନୋ –

‘‘ସଦ୍ଧାଧନଂ ସୀଲଧନଂ, ହିରୀ ଓତ୍ତପ୍ପିୟଂ ଧନଂ;

ସୁତଧନଞ୍ଚ ଚାଗୋ ଚ, ପଞ୍ଞା ୱେ ସତ୍ତମଂ ଧନଂ।

‘‘ଯସ୍ସ ଏତେ ଧନା ଅତ୍ଥି, ଇତ୍ଥିୟା ପୁରିସସ୍ସ ୱା;

‘ଅଦଲିଦ୍ଦୋ’ତି ତଂ ଆହୁ, ଅମୋଘଂ ତସ୍ସ ଜୀୱିତ’’ନ୍ତି। (ଅ। ନି। ୭।୫-୬) –

ଇମାନି ମେ ସତ୍ତୱିଧଅରିୟଧନାନି ସନ୍ତି, ଯେସଞ୍ହି ଇମାନି ସତ୍ତ ଧନାନି ସନ୍ତି, ନ ତେ ବୁଦ୍ଧେହି ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେହି ୱା ‘‘ଦଲିଦ୍ଦା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି। ସକ୍କୋ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ତଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଓହାୟ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଗଂ ତଂ ୱଚନପଟିୱଚନଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ଆହ – ‘‘ନ ଖୋ, ସକ୍କ, ସକ୍କା ତାଦିସାନଂ ସତେନପି ସହସ୍ସେନପି ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧକୁଟ୍ଠିଂ ‘ବୁଦ୍ଧୋ ନ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ୱା, ‘ଧମ୍ମୋ ନ ଧମ୍ମୋ’ତି ୱା, ‘ସଙ୍ଘୋ ନ ସଙ୍ଘୋ’ତି ୱା କଥାପେତୁ’’ନ୍ତି। ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧୋପି ଖୋ କୁଟ୍ଠି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା କତପଟିସନ୍ଥାରୋ ସମ୍ମୋଦମାନୋ ଅତ୍ତନା ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କାମି। ଅଥ ନଂ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତଂ ଗାୱୀ ତରୁଣୱଚ୍ଛା ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସି।

ସା କିର ଏକା ଯକ୍ଖିନୀ ପୁକ୍କୁସାତିକୁଲପୁତ୍ତଂ, ବାହିୟଂ ଦାରୁଚୀରିୟଂ, ତମ୍ବଦାଠିକଚୋରଘାତକଂ, ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧକୁଟ୍ଠିନ୍ତି ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଜନାନଂ ଅନେକସତେ ଅତ୍ତଭାୱେ ଗାୱୀ ହୁତ୍ୱା ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସି। ତେ କିର ଅତୀତେ ଚତ୍ତାରୋ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଏକଂ ନଗରସୋଭିନିଂ ଗଣିକଂ ଉୟ୍ୟାନଂ ନେତ୍ୱା ଦିୱସଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ସାୟନ୍ହସମୟେ ଏୱଂ ସମ୍ମନ୍ତୟିଂସୁ – ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅଞ୍ଞୋ ନତ୍ଥି, ଇମିସ୍ସା ଅମ୍ହେହି ଦିନ୍ନଂ କହାପଣସହସ୍ସଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଞ୍ଚ ପସାଧନଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଇମଂ ମାରେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛାମା’’ତି। ସା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଇମେ ନିଲ୍ଲଜ୍ଜା, ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ଅଭିରମିତ୍ୱା ଇଦାନି ମଂ ମାରେତୁକାମା, ଜାନିସ୍ସାମି ନେସଂ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକ’’ନ୍ତି ତେହି ମାରିୟମାନା ‘‘ଅହଂ ଯକ୍ଖିନୀ ହୁତ୍ୱା ଯଥା ମଂ ଏତେ ମାରେନ୍ତି, ଏୱମେୱ ତେ ମାରେତୁଂ ସମତ୍ଥା ଭୱେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ତସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଇମେ ମାରେସି। ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ କାଲକିରିୟଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେତ୍ୱା

‘‘ତସ୍ସ କା ଗତି, କେନ ଚ କାରଣେନ କୁଟ୍ଠିଭାୱଂ ପତ୍ତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସତ୍ଥା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ତସ୍ସ ତାୱତିଂସଭୱନେ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଞ୍ଚ ତଗରସିଖିପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ନିଟ୍ଠୁଭିତ୍ୱା ଅପସବ୍ୟଂ କତ୍ୱା ଦୀଘରତ୍ତଂ ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିପାକାୱସେସେନ ଇଦାନି କୁଟ୍ଠିଭାୱପ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ସତ୍ତା ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନୋ କଟୁକୱିପାକକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଉତ୍ତରି ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୬୬।

‘‘ଚରନ୍ତି ବାଲା ଦୁମ୍ମେଧା, ଅମିତ୍ତେନେୱ ଅତ୍ତନା;

କରୋନ୍ତା ପାପକଂ କମ୍ମଂ, ଯଂ ହୋତି କଟୁକପ୍ଫଲ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଚରନ୍ତୀତି ଚତୂହି ଇରିଯାପଥେହି ଅକୁସଲମେୱ କରୋନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। ବାଲାତି ଇଧଲୋକତ୍ଥଞ୍ଚ ପରଲୋକତ୍ଥଞ୍ଚ ଅଜାନନ୍ତା ଇଧ ବାଲା ନାମ। ଦୁମ୍ମେଧାତି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା। ଅମିତ୍ତେନେୱଅତ୍ତନାତି ଅତ୍ତନା ଅମିତ୍ତଭୂତେନ ୱିଯ ୱେରିନା ହୁତ୍ୱା। କଟୁକପ୍ଫଲନ୍ତି ତିଖିଣଫଲଂ ଦୁକ୍ଖଫଲନ୍ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧକୁଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। କସ୍ସକୱତ୍ଥୁ

ନ ତଂ କମ୍ମଂ କତଂ ସାଧୂତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ କସ୍ସକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ସାୱତ୍ଥିତୋ ଅୱିଦୂରେ ଏକଂ ଖେତ୍ତଂ କସତି। ଚୋରା ଉଦକନିଦ୍ଧମନେନ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଅଡ୍ଢକୁଲେ ଉମଙ୍ଗଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ବହୁଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଦକନିଦ୍ଧମନେନେୱ ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ଏକୋ ଚୋରୋ ତେ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ଏକଂ ସହସ୍ସତ୍ଥୱିକଂ ଓୱଟ୍ଟିକାଯ କତ୍ୱା ତଂ ଖେତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଭଣ୍ଡଂ ଭାଜେତ୍ୱା ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଓୱଟ୍ଟିକତୋ ପତମାନଂ ସହସ୍ସତ୍ଥୱିକଂ ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି। ତଂ ଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ କସ୍ସକଂ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଉପଧାରଯମାନୋ ଇଦଂ ଅଦ୍ଦସ – ‘‘ଅଯଂ କସ୍ସକୋ ପାତୋୱ କସିତୁଂ ଗମିସ୍ସତି, ଭଣ୍ଡସାମିକା ଚୋରାନଂ ଅନୁପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓୱଟ୍ଟିକତୋ ପତମାନଂ ସହସ୍ସତ୍ଥୱିକଂ ଦିସ୍ୱା ଏତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତି, ମଂ ଠପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞୋ ସକ୍ଖୀ ନାମ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯୋପିସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ମଯା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସୋପି କସ୍ସକୋ ପାତୋୱ କସିତୁଂ ଗତୋ। ସତ୍ଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ପଚ୍ଛାସମଣେନ ତତ୍ଥ ଅଗମାସି। କସ୍ସକୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନ କସିତୁଂ ଆରଭି। ସତ୍ଥା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱାୱ ସହସ୍ସତ୍ଥୱିକାଯ ପତିତଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଦିସ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆହ – ‘‘ପସ୍ସ, ଆନନ୍ଦ, ଆସୀୱିସୋ’’ତି। ‘‘ପସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେ, ଘୋରୱିସୋ’’ତି।

କସ୍ସକୋ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ମମ ୱେଲାଯ ୱା ଅୱେଲାଯ ୱା ୱିଚରଣଟ୍ଠାନମେତଂ, ଆସୀୱିସୋ କିରେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ଏତ୍ତକଂ ୱତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତେ ‘‘ମାରେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ପତୋଦଲଟ୍ଠିଂ ଆଦାଯ ଗତୋ ସହସ୍ସଭଣ୍ଡିକଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ସନ୍ଧାଯ ସତ୍ଥାରା କଥିତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ତଂ ଆଦାଯ ନିୱତ୍ତୋ, ଅବ୍ୟତ୍ତତାଯ ଏକମନ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା ପଂସୁନା ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପୁନ କସିତୁଂ ଆରଭି। ମନୁସ୍ସା ଚ ୱିଭାତାଯ ରତ୍ତିଯା ଗେହେ ଚୋରେହି କତକମ୍ମଂ ଦିସ୍ୱା ପଦାନୁପଦଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ତଂ ଖେତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଚୋରେହି ଭଣ୍ଡସ୍ସ ଭାଜିତଟ୍ଠାନଂ ଦିସ୍ୱା କସ୍ସକସ୍ସ ପଦୱଲଞ୍ଜଂ ଅଦ୍ଦସଂସୁ। ତେ ତସ୍ସ ପଦାନୁସାରେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥୱିକାଯ ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ଦିସ୍ୱା ପଂସୁଂ ୱିଯୂହିତ୍ୱା ଥୱିକଂ ଆଦାଯ ‘‘ତ୍ୱଂ ଗେହଂ ୱିଲୁମ୍ପିତ୍ୱା ଖେତ୍ତଂ କସମାନୋ ୱିଯ ୱିଚରସୀ’’ତି ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ପୋଥେତ୍ୱା ନେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସଯିଂସୁ। ରାଜା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱଧଂ ଆଣାପେସି। ରାଜପୁରିସା ତଂ ପଚ୍ଛାବାହଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା କସାହି ତାଳେନ୍ତା ଆଘାତନଂ ନଯିଂସୁ। ସୋ କସାହି ତାଳିଯମାନୋ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ପସ୍ସାନନ୍ଦ, ଆସୀୱିସୋତି, ପସ୍ସାମି ଭଗୱା ଘୋରୱିସୋ’’ତି ୱଦନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି। ଅଥ ନଂ ରାଜପୁରିସା ‘‘ତ୍ୱଂ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଚ କଥଂ କଥେସି, କିଂ ନାମେତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା – ‘‘ରାଜାନଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭମାନୋ କଥେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ କଥଯିଂସୁ। ଅଥ ନଂ ରାଜା ‘‘କସ୍ମା ଏୱଂ କଥେସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ‘‘ନାହଂ, ଦେୱ, ଚୋରୋ’’ତି ୱତ୍ୱା କସନତ୍ଥାଯ ନିକ୍ଖନ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ରଞ୍ଞୋ ଆଚିକ୍ଖି। ରାଜା ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଭଣେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲଂ ସତ୍ଥାରଂ ସକ୍ଖିଂ ଅପଦିସତି, ନ ଯୁତ୍ତଂ ଏତସ୍ସ ଦୋସଂ ଆରୋପେତୁଂ, ଅହମେତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ଆଦାଯ ସାଯନ୍ହସମଯେ

ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭଗୱା କଚ୍ଚି ତୁମ୍ହେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏତସ୍ସ କସ୍ସକସ୍ସ କସନଟ୍ଠାନଂ ଗତା’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କିଂ ୱୋ ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି? ‘‘ସହସ୍ସତ୍ଥୱିକା, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ଦିସ୍ୱା କିଂ ଅୱୋଚୁତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ଇଦଂ ନାମ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ସଚାଯଂ ପୁରିସୋ ତୁମ୍ହାଦିସଂ ଅପଦିସଂ ନାକରିସ୍ସ, ନ ଜୀୱିତଂ ଅଲଭିସ୍ସ, ତୁମ୍ହେହି ପନ କଥିତକଥଂ କଥେତ୍ୱା ତେନ ଜୀୱିତଂ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଅହମ୍ପି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ୱା ଗତୋ, ପଣ୍ଡିତେନ ନାମ ଯଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛାନୁତପ୍ପଂ ହୋତି, ତଂ ନ କତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୬୭।

‘‘ନ ତଂ କମ୍ମଂ କତଂ ସାଧୁ, ଯଂ କତ୍ୱା ଅନୁତପ୍ପତି;

ଯସ୍ସ ଅସ୍ସୁମୁଖୋ ରୋଦଂ, ୱିପାକଂ ପଟିସେୱତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନ ତଂ କମ୍ମନ୍ତି ଯଂ ନିରଯାଦୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତନସମତ୍ଥଂ ଦୁକ୍ଖୁପ୍ପାଦକଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ଅନୁସ୍ସରିତାନୁସ୍ସରିତକ୍ଖଣେ ଅନୁତପ୍ପତି ଅନୁସୋଚତି, ତଂ କତଂ ନ ସାଧୁ ନ ସୁନ୍ଦରଂ ନିରତ୍ଥକଂ। ଯସ୍ସ ଅସ୍ସୁମୁଖୋତି ଯସ୍ସ ଅସ୍ସୂହି ତିନ୍ତମୁଖୋ ରୋଦନ୍ତୋ ୱିପାକଂ ଅନୁଭୋତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ କସ୍ସକୋ ଉପାସକୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତୋ, ସମ୍ପତ୍ତଭିକ୍ଖୂପି ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

କସ୍ସକୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସୁମନମାଲାକାରୱତ୍ଥୁ

ତଞ୍ଚ କମ୍ମଂ କତଂ ସାଧୂତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୁମନଂ ନାମ ମାଲାକାରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଦେୱସିକଂ ବିମ୍ବିସାରରାଜାନଂ ପାତୋୱ ଅଟ୍ଠହି ସୁମନପୁପ୍ଫନାଳୀହି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠ କହାପଣେ ଲଭତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ତସ୍ମିଂ ପୁପ୍ଫାନି ଗହେତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱିଟ୍ଠମତ୍ତେ ଭଗୱା ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଛବ୍ବଣ୍ଣରଂସିଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ମହତା ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ମହତିଯା ବୁଦ୍ଧଲୀଳାଯ ନଗରଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ଭଗୱା ହି ଏକଦା ଛବ୍ବଣ୍ଣରଂସିଯୋ ଚୀୱରେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରୋ ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ୱିଯ ଚରତି ତିଂସଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିଯ, ଏକଦା ଛବ୍ବଣ୍ଣରଂସିଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କପିଲୱତ୍ଥୁପ୍ପୱେସନାଦୀସୁ ୱିଯ। ତସ୍ମିମ୍ପି ଦିୱସେ ସରୀରତୋ ଛବ୍ବଣ୍ଣରଂସିଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ମହନ୍ତେନ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ମହତିଯା ବୁଦ୍ଧଲୀଳାଯ ରାଜଗହଂ ପାୱିସି। ମାଲାକାରୋ ଭଗୱତୋ ରତନଗ୍ଘିଯସଦିସଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣଅସୀତାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସରୀରସୋଭଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ସତ୍ଥୁ ଅଧିକାରଂ କରୋମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘ଇମେହି ପୁପ୍ଫେହି ଭଗୱନ୍ତଂ ପୂଜେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମାନି ରଞ୍ଞୋ ନିବଦ୍ଧଂ ଉପଟ୍ଠାନପୁପ୍ଫାନି, ରାଜା ଇମାନି ଅଲଭନ୍ତୋ ମଂ ବନ୍ଧାପେଯ୍ୟ ୱା ଘାତାପେଯ୍ୟ ୱା ରଟ୍ଠତୋ ୱା ପବ୍ବାଜେଯ୍ୟ, କିଂ ନୁ ଖୋ କରୋମୀ’’ତି? ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି ‘‘ରାଜା ମଂ ଘାତେତୁ ୱା ବନ୍ଧାପେତୁ ୱା ରଟ୍ଠତୋ ପବ୍ବାଜେତୁ ୱା, ସୋ ହି ମୟ୍ହଂ ଦଦମାନୋପି ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଜୀୱିତମତ୍ତଂ ଧନଂ ଦଦେୟ୍ୟ, ସତ୍ଥୁପୂଜା ପନ ମେ ଅନେକାସୁ କପ୍ପକୋଟୀସୁ ଅଲଂ ହିତାଯ ଚେୱ ସୁଖାଯ ଚା’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତଂ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିଚ୍ଚଜି।

ସୋ ‘‘ଯାୱ ମେ ପସନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ପତିକୁଟତି, ତଂ ତାୱଦେୱ ପୂଜଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ଉଦଗ୍ଗୁଦଗ୍ଗୋ ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେସି। କଥଂ? ପଠମଂ ତାୱ ଦ୍ୱେୱ ପୁପ୍ଫମୁଟ୍ଠିଯୋ ତଥାଗତସ୍ସ ଉପରି ଖିପି, ତା ଉପରିମତ୍ଥକେ ୱିତାନଂ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଅପରା ଦ୍ୱେ ମୁଟ୍ଠିଯୋ ଖିପି, ତା ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥପସ୍ସେନ ମାଲାପଟଚ୍ଛନ୍ନେନ ଓତରିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଅପରା ଦ୍ୱେ ମୁଟ୍ଠିଯୋ ଖିପି, ତା ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେନ ଓତରିତ୍ୱା ତଥେୱ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଅପରା ଦ୍ୱେ ମୁଟ୍ଠିଯୋ ଖିପି, ତା ୱାମହତ୍ଥପସ୍ସେନ ଓତରିତ୍ୱା ତଥେୱ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଏୱଂ ଅଟ୍ଠ ନାଳିଯୋ ଅଟ୍ଠ ମୁଟ୍ଠିଯୋ ହୁତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ତଥାଗତଂ ପରିକ୍ଖିପିଂସୁ। ପୁରତୋ ଗମନଦ୍ୱାରମତ୍ତମେୱ ଅହୋସି। ପୁପ୍ଫାନଂ ୱଣ୍ଟାନି ଅନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ, ପତ୍ତାନି ବହିମୁଖାନି। ଭଗୱା ରଜତପଟ୍ଟପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ପାଯାସି। ପୁପ୍ଫାନି ଅଚିତ୍ତକାନିପି ସଚିତ୍ତକଂ ନିସ୍ସାଯ ସଚିତ୍ତକାନି ୱିଯ ଅଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅପତିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଠିତଠିତଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ସତ୍ଥୁ ସରୀରତୋ ସତସହସ୍ସୱିଜ୍ଜୁଲତା ୱିଯ ରଂସିଯୋ ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ଦକ୍ଖିଣତୋ ଚ ୱାମତୋ ଚ ସୀସମତ୍ଥକତୋ ଚ ନିରନ୍ତରଂ ନିକ୍ଖନ୍ତରଂସୀସୁ ଏକାପି ସମ୍ମୁଖସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେନେୱ ଅପଲାଯିତ୍ୱା ସବ୍ବାପି ସତ୍ଥାରଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ତରୁଣତାଲକ୍ଖନ୍ଧପ୍ପମାଣା ହୁତ୍ୱା ପୁରତୋ ଏୱ ଧାୱନ୍ତି। ସକଲନଗରଂ ସଙ୍ଖୁଭି। ଅନ୍ତୋନଗରେ ନୱ କୋଟିଯୋ, ବହିନଗରେ ନୱ କୋଟିଯୋତି ଅଟ୍ଠାରସସୁ କୋଟୀସୁ ଏକୋପି ପୁରିସୋ ୱା ଇତ୍ଥୀ ୱା

ଭିକ୍ଖୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନିକ୍ଖନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ମହାଜନୋ ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ ଚେଲୁକ୍ଖେପସହସ୍ସାନି କରୋନ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ପୁରତୋୱ ଗଚ୍ଛତି। ସତ୍ଥାପି ମାଲାକାରସ୍ସ ଗୁଣଂ ପାକଟଂ କାତୁଂ ତିଗାୱୁତପ୍ପମାଣେ ନଗରେ ଭେରିଚରଣମଗ୍ଗେନେୱ ଅଚରି। ମାଲାକାରସ୍ସ ସକଲସରୀରଂ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାଯ ପୀତିଯା ପରିପୂରି।

ସୋ ଥୋକଞ୍ଞେୱ ତଥାଗତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚରିତ୍ୱା ମନୋସିଲାରସେ ନିମୁଗ୍ଗୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧରସ୍ମୀନଂ ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠୋ ସତ୍ଥାରଂ ଥୋମେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତୁଚ୍ଛପଚ୍ଛିମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଗେହଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ଭରିଯା ପୁଚ୍ଛି ''କହଂ ପୁପ୍ଫାନୀ''ତି? ''ସତ୍ଥା ମେ ପୂଜିତୋ''ତି। ''ରଞ୍ଞୋ ଦାନି କିଂ କରିସ୍ସସୀ''ତି? ''ରାଜା ମଂ ଘାତେତୁ ୱା ରଟ୍ଠତୋ ୱା ନୀହରତୁ, ଅହଂ ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେସିଂ, ସବ୍ବପୁପ୍ଫାନି ଅଟ୍ଠ ମୁଟ୍ଠିଯୋୱ ଅହେସୁଂ, ଏୱରୂପା ନାମ ପୂଜା ଜାତା। ମହାଜନୋ ଉକ୍କୁଟ୍ଠିସହସ୍ସାନି କରୋନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ଚରତି, ଯୋ ଏସ ମହାଜନସ୍ସ ଉକ୍କୁଟ୍ଠିସଦ୍ଦୋ, ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏସୋ''ତି। ଅଥସ୍ସ ଭରିଯା ଅନ୍ଧବାଲତାଯ ଏୱରୂପେ ପାଟିହାରିଯେ ପସାଦଂ ନାମ ଅଜନେତ୍ୱା ତଂ ଅକ୍କୋସିତ୍ୱା ପରିଭାସିତ୍ୱା ''ରାଜାନୋ ନାମ ଚଣ୍ଡା, ସକିଂ କୁଦ୍ଧା ହତ୍ଥପାଦାଦିଚ୍ଛେଦନେନ ବହୁମ୍ପି ଅନତ୍ଥଂ କରୋନ୍ତି, ତଯା କତକମ୍ମେନ ମଯ୍ହମ୍ପି ଅନତ୍ଥୋ ସିଯା''ତି ପୁତ୍ତେ ଆଦାଯ ରାଜକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ''କିଂ ଏତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତା ଆହ – ''ମମ ସାମିକୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଉପଟ୍ଠାନପୁପ୍ଫେହି ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେତ୍ୱା ତୁଚ୍ଛହତ୍ଥୋ ଘରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା 'କହଂ ପୁପ୍ଫାନୀ'ତି ମଯା ପୁଟ୍ଠୋ ଇଦଂ ନାମ ୱଦେସି, ଅହଂ ତଂ ପରିଭାସିତ୍ୱା 'ରାଜାନୋ ନାମ ଚଣ୍ଡା, ସକିଂ କୁଦ୍ଧା ହତ୍ଥପାଦାଦିଚ୍ଛେଦନେନ ବହୁମ୍ପି ଅନତ୍ଥଂ କରୋନ୍ତି, ତଯା କତକମ୍ମେନ ମଯ୍ହମ୍ପି ଅନତ୍ଥୋ ସିଯା'ତି ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଇଧାଗତା, ତେନ କତଂ କମ୍ମଂ ସୁକତଂ ୱା ହୋତୁ, ଦୁକ୍କଟଂ ୱା, ତସ୍ସେୱେତଂ, ମଯା ତସ୍ସ ଛଡ୍ଡିତଭାୱଂ ଜାନାହି, ଦେୱା''ତି। ରାଜା ପଠମଦସ୍ସନେନେୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତୋ ସଦ୍ଧୋ ପସନ୍ନୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହୋ ଅଯଂ ଇତ୍ଥୀ ଅନ୍ଧବାଲା, ଏୱରୂପେ ଗୁଣେ ପସାଦଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସୀ''ତି। ସୋ କୁଦ୍ଧୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା, ''ଅମ୍ମ, କିଂ ୱଦେସି, ମଯ୍ହଂ ଉପଟ୍ଠାନପୁପ୍ଫେହି ତେନ ପୂଜା କତା''ତି? ''ଆମ, ଦେୱା''ତି। ''ଭଦ୍ଦକଂ ତେ କତଂ ତଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତିଯା, ମମ ପୁପ୍ଫେହି ପୂଜାକାରସ୍ସ ଅହଂ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି ତଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ୱେଗେନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ୱିଚରି।

ସତ୍ଥା ରଞ୍ଞୋ ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦଂ ଞତ୍ୱା ଭେରିଚରଣୱୀଥିଯା ନଗରଂ ଚରିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଘରଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ରାଜା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଗେହଂ ପୱେସେତୁକାମୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ପନ ରାଜଙ୍ଗଣେଯେୱ ନିସୀଦନାକାରଂ ଦସ୍ସେସି । ରାଜା ତଂ ଞତ୍ୱା ''ସୀଘଂ ମଣ୍ଡପଂ କରୋଥା''ତି ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ମଣ୍ଡପଂ କାରାପେସି। ନିସୀଦି ସତ୍ଥା ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ। କସ୍ମା ପନ ସତ୍ଥା ରାଜଗେହଂ ନ ପାୱିସି?

ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ''ସଚାହଂ ଅନ୍ତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସୀଦେଯ୍ୟଂ, ମହାଜନୋ ମଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ଲଭେଯ୍ୟ, ମାଲାକାରସ୍ସ ଗୁଣୋ ପାକଟୋ ନ ଭୱେଯ୍ୟ, ରାଜଙ୍ଗଣେ ପନ ମଂ ନିସିନ୍ନଂ ମହାଜନୋ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭିସ୍ସତି, ମାଲାକାରସ୍ସ ଗୁଣୋ ପାକଟୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ଗୁଣୱନ୍ତାନଞ୍ହି ଗୁଣଂ ବୁଦ୍ଧା ଏୱ ପାକଟଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅୱସେସଜନୋ ଗୁଣୱନ୍ତାନଂ ଗୁଣଂ କଥେନ୍ତୋ ମଚ୍ଛରାଯତି। ଚତ୍ତାରୋ ପୁପ୍ଫପଟା ଚତୁଦ୍ଦିସଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ମହାଜନୋ ସତ୍ଥାରଂ ପରିୱାରେସି। ରାଜା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପଣୀତେନାହାରେନ ପରିୱିସି। ସତ୍ଥା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ଚତୂହି ପୁପ୍ଫପଟେହି ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ ମହାଜନେନ ପରିୱୁତୋ ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ରାଜା ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୋ ମାଲାକାରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ମମ ଆହରିତପୁପ୍ଫେହି କିନ୍ତି କତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ମାଲାକାରୋ ''ରାଜା ମଂ ଘାତେତୁ ୱା ରଟ୍ଠତୋ ୱା ପବ୍ବାଜେତୂତି ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ପୂଜେସିଂ ଦେୱା''ତି ଆହ। ରାଜା ''ତ୍ୱଂ ମହାପୁରିସୋ ନାମା''ତି ୱତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ହତ୍ଥୀ ଚ ଅସ୍ସେ ଚ ଦାସେ ଚ ଦାସିଯୋ ଚ ମହାପସାଧନାନି ଚ ଅଟ୍ଠ କହାପଣସହସ୍ସାନି ଚ ରାଜକୁଲତୋ ନୀହରିତ୍ୱା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତା ଅଟ୍ଠ ନାରିଯୋ ଚ ଅଟ୍ଠ ଗାମୱରେ ଚାତି ଇଦଂ ସବ୍ବଟ୍ଠକଂ ନାମ ଦାନଂ ଅଦାସି।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଜ୍ଜ ପାତୋୱ ପଟ୍ଠାଯ ସୀହନାଦସହସ୍ସାନି ଚେୱ ଚେଲୁକ୍ଖେପସହସ୍ସାନି ଚ ପୱତ୍ତନ୍ତି, କୋ ନୁ ଖୋ ମାଲାକାରସ୍ସ ୱିପାକୋ''ତି? ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ''ଆନନ୍ଦ, ଇମିନା ମାଲାକାରେନ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ କମ୍ମଂ କତ''ନ୍ତି ମା ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି, ଅଯଞ୍ହି ମଯ୍ହଂ ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ପୂଜଂ ଅକାସି। ସୋ ଏୱଂ ମଯି ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା –

''କପ୍ପାନଂ ସତସହସ୍ସଂ, ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନ ଗମିସ୍ସତି;

ଠତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ, ଫଲଂ ଏତସ୍ସ କମ୍ମୁନୋ;

ପଚ୍ଛା ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ସୁମନୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। –

ଆହ। ସତ୍ଥୁ ପନ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିପୱିସନକାଲେ ତାନି ପୁପ୍ଫାନି ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ପତିଂସୁ। ସାଯନ୍ହସମଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ମାଲାକାରସ୍ସ କମ୍ମଂ, ଧରମାନକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ପୁପ୍ଫପୂଜଂ କତ୍ୱା ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ସକ୍କାରଂ ନାମ ଲଭତୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତିଣ୍ଣଂ ଗମନାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଗମନେନ ଧମ୍ମସଭଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତା ପଚ୍ଛାନୁତପ୍ପଂ ନ ହୋତି, ଅନୁସ୍ସରିତାନୁସ୍ସରିତକ୍ଖଣେ ସୋମନସ୍ସମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱରୂପଂ କମ୍ମଂ କତ୍ତବ୍ବମେୱା''ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୬୮।

''ତଞ୍ଚ କମ୍ମଂ କତଂ ସାଧୁ, ଯଂ କତ୍ୱା ନାନୁତପ୍ପତି;

ଯସ୍ସ ପତୀତୋ ସୁମନୋ, ୱିପାକଂ ପଟିସେୱତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଯଂ କତ୍ୱାତି ଯଂ ଦେୱମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତୀନଞ୍ଚେୱ ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ନିବ୍ବତ୍ତନସମତ୍ଥଂ ସୁଖୁଦ୍ରଯଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନାନୁତପ୍ପତି, ଅଥ ଖୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେୟେୱ ଅନୁସ୍ସରିତାନୁସ୍ସରିତକ୍ଖଣେଯେୱ ପୀତିୱେଗେନ ପତୀତୋ ସୋମନସ୍ସୱେଗେନ ଚ ସୁମନୋ ହୁତ୍ୱା ଆଯତିଂ ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତୋ ହୁତ୍ୱା ୱିପାକଂ ପଟିସେୱତି, ତଂ କମ୍ମଂ କତଂ ସାଧୁ ଭଦ୍ଦକନ୍ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସୀତି।

ସୁମନମାଲାକାରୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣତ୍ଥେରୀୱତ୍ଥୁ

ମଧୁୱାମଞ୍ଞତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣତ୍ଥେରିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସା କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ପୁଞ୍ଞାନି କୁରୁମାନା ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରନ୍ତୀ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଦେୱଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ନୀଲୁପ୍ପଲଗବ୍ଭସମାନୱଣ୍ଣତାଯ ଚସ୍ସା ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣାତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଅଥସ୍ସା ୱଯପ୍ପତ୍ତକାଲେ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ରାଜାନୋ ଚ ସେଟ୍ଠିନୋ ଚ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ସାସନଂ ପହିଣିଂସୁ – ''ଧୀତରଂ ଅମ୍ହାକଂ ଦେତୂ''ତି । ଅପହିଣନ୍ତୋ ନାମ ନାହୋସି। ତତୋ ସେଟ୍ଠି ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ସବ୍ବେସଂ ମନଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଉପାଯଂ ପନେକଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଧୀତରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ''ଅମ୍ମ, ପବ୍ବଜିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ''ତି ଆହ। ତସ୍ସା ପଚ୍ଛିମଭୱିକତ୍ତା ତଂ ୱଚନଂ ସୀସେ ଆସିତ୍ତଂ ସତପାକତେଲଂ ୱିଯ ଅହୋସି। ତସ୍ମା ପିତରଂ ''ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ତାତା''ତି ଆହ। ସୋ ତସ୍ସା ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀଉପସ୍ସଯଂ ନେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି । ତସ୍ସା ଅଚିରପବ୍ବଜିତାଯ ଏୱ ଉପୋସଥାଗାରେ କାଲୱାରୋ ପାପୁଣି। ସା ଦୀପଂ ଜାଲେତ୍ୱା ଉପୋସଥାଗାରଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦୀପସିଖାଯ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଠିତାୱ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଓଲୋକଯମାନା ତେଜୋକସିଣାରମ୍ମଣଂ ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତମେୱ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଚେୱ ଅଭିଞ୍ଞାହି ଚ।

ସା ଅପରେନ ସମଯେନ ଜନପଦଚାରିକଂ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ଧୱନଂ ପାୱିସି। ତଦା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅରଞ୍ଞୱାସୋ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ହୋତି। ଅଥସ୍ସା ତତ୍ଥ କୁଟିକଂ କତ୍ୱା ମଞ୍ଚକଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ସାଣିଯା ପରିକ୍ଖିପିଂସୁ। ସା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। ମାତୁଲପୁତ୍ତୋ ପନସ୍ସା ନନ୍ଦମାଣୱୋ ନାମ ଗିହିକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ। ସୋ ତସ୍ସା ଆଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରିଯା ଆଗମନତୋ ପୁରେତରମେୱ ଅନ୍ଧୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ କୁଟିକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚକେ ନିଲୀନୋ ଥେରିଯା ଆଗନ୍ତ୍ୱା କୁଟିକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଧାଯ ମଞ୍ଚକେ ନିସିନ୍ନମତ୍ତାଯ ବହି ଆତପତୋ ଆଗତତ୍ତା ଚକ୍ଖୁପଥେ ଅନ୍ଧକାରେ ଅୱିଗତେଯେୱ ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚକତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ମଞ୍ଚକଂ ଅଭିରୁହି ''ମା ନସ୍ସି ବାଲ, ମା ନସ୍ସି ବାଲା''ତି ଥେରିଯା ୱାରିଯମାନୋୟେୱ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ପତ୍ଥିତକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପାଯାସି। ଅଥସ୍ସ ଅଗୁଣଂ ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ୱିଯ ମହାପଥୱୀ ଦ୍ୱେଧା ଭିଜ୍ଜି। ସୋ ପଥୱିଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାଅୱୀଚିମ୍ହି ଏୱ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଥେରୀପି ତମତ୍ଥଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଆରୋଚେସି। ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚଯିଂସୁ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନୀ ଉପାସକୌପାସିକାସୁ ଯୋ କୋଚି ବାଲୋ ପାପକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ମଧୁସକ୍କରାଦୀସୁ କିଞ୍ଚିଦେୱ ମଧୁରରସଂ ଖାଦମାନୋ ପୁରିସୋ ୱିଯ ତୁଟ୍ଠହଟ୍ଠୋ ଉଦଗ୍ଗୁଦଗ୍ଗୋ ୱିଯ କରୋତୀ''ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୬୯।

‘‘ମଧୁୱା ମଞ୍ଞତି ବାଲୋ, ଯାୱ ପାପଂ ନ ପଚ୍ଚତି;

ଯଦା ଚ ପଚ୍ଚତି ପାପଂ, ବାଲୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମଧୁୱାତି ବାଲସ୍ସ ହି ପାପଂ ଅକୁସଲକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ତଂ କମ୍ମଂ ମଧୁ ୱିଯ ମଧୁରରସଂ ୱିଯ ଇଟ୍ଠଂ କନ୍ତଂ ମନାପଂ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାତି। ଇତି ନଂ ସୋ ମଧୁଂୱ ମଞ୍ଞତି। ଯାୱାତି ଯତ୍ତକଂ କାଲଂ। ପାପଂ ନ ପଚ୍ଚତୀତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ୱା ସମ୍ପରାଯେ ୱା ୱିପାକଂ ନ ଦେତି, ତାୱ ନଂ ଏୱଂ ମଞ୍ଞତି। ଯଦା ଚାତି ଯଦା ପନସ୍ସ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ୱା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କଯିରମାନସ୍ସ, ସମ୍ପରାଯେ ୱା ନିରଯାଦୀସୁ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱନ୍ତସ୍ସ ତଂ ପାପଂ ପଚ୍ଚତି, ଅଥ ସୋ ବାଲୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛତି ୱିନ୍ଦତି ପଟିଲଭତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ।

ଅପରେନ ପନ ସମଯେନ ଧମ୍ମସଭାଯଂ ମହାଜନୋ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସି ‘‘ଖୀଣାସୱାପି ମଞ୍ଞେ କାମସୁଖଂ ସାଦିଯନ୍ତି, କାମଂ ସେୱନ୍ତି, କିଂ ନ ସେୱିସ୍ସନ୍ତି, ନ ହି ଏତେ କୋଠଆପରୁକ୍ଖା, ନ ଚ ୱମ୍ମିକା ଅଲ୍ଲମଂସସରୀରାୱ, ତସ୍ମା ଏତେପି କାମସୁଖଂ ସାଦିଯନ୍ତି, କାମଂ ସେୱନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖୀଣାସୱା କାମସୁଖଂ ସାଦିଯନ୍ତି, ନ କାମଂ ସେୱନ୍ତି। ଯଥା ହି ପଦୁମପତ୍ତେ ପତିତଂ ଉଦକବିନ୍ଦୁ, ନ ୱିଲିମ୍ପତି, ନ ସଣ୍ଠାତି, ୱିନିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ପତତେୱ, ଯଥା ଚ ଆରଗ୍ଗେ ସାସପୋ ନ ୱିଲିମ୍ପତି, ନ ସଣ୍ଠାତି, ୱିନିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ପତତେୱ, ଏୱଂ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଚିତ୍ତେ ଦୁୱିଧୋପି କାମୋ ନ ୱିଲିମ୍ପତି, ନ ସଣ୍ଠାତୀ’’ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗେ ଗାଥମାହ –

‘‘ୱାରି ପୋକ୍ଖରପତ୍ତେୱ, ଆରଗ୍ଗେରିୱ ସାସପୋ;

ଯୋ ନ ଲିମ୍ପତି କାମେସୁ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୪୦୧);

ଇମିସ୍ସା ଅତ୍ଥୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗେଯେୱ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ସତ୍ଥା ପନ ରାଜାନଂ ପସେନଦିକୋସଲଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ‘‘ମହାରାଜ, ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଯଥେୱ କୁଲପୁତ୍ତା, ଏୱଂ କୁଲଧୀତରୋପି ମହନ୍ତଂ ଞାତିଗଣଞ୍ଚ ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଞ୍ଚ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରନ୍ତି। ତା ଏୱଂ ୱିହରମାନା ରାଗରତ୍ତା ପାପପୁଗ୍ଗଲା ଓମାନାତିମାନୱସେନ ୱିହେଠେନ୍ତିପି, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତରାଯମ୍ପି ପାପେନ୍ତି, ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନ୍ତୋନଗରେ ୱସନଟ୍ଠାନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ରାଜା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ନଗରସ୍ସ ଏକପସ୍ସେ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ କାରାପେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଅନ୍ତୋଗାମେଯେୱ ୱସନ୍ତୀତି।

ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣତ୍ଥେରୀୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

୧୧। ଜମ୍ବୁକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ମାସେ ମାସେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଜମ୍ବୁକଂ ଆଜୀୱକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଅତୀତେ କିର କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଗାମୱାସୀ ଏକୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଏକସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ୱିହାରଂ କତ୍ୱା ତଂ ତତ୍ଥ ୱିହରନ୍ତଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଉପଟ୍ଠହି। ଥେରୋ ତସ୍ସ ଗେହେ ନିବଦ୍ଧଂ ଭୁଞ୍ଜତି। ଅଥେକୋ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିୱା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ପାପୁଣି। କୁଟୁମ୍ବିକୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ଇରିଯାପଥେ ପସନ୍ନୋ ଗେହଂ ପୱେସେତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପଣୀତେନ ଭୋଜନେନ ପରିୱିସିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ସାଟକଂ ରଜିତ୍ୱା ନିୱାସେଯ୍ୟାଥା’’ତି ମହନ୍ତଂ ସାଟକଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କେସା ୱୋ ଦୀଘା, ତୁମ୍ହାକଂ କେସୋରୋପନତ୍ଥାଯ ନ୍ହାପିତଂ ଆନେସ୍ସାମି, ସଯନତ୍ଥାଯ ଚ ୱୋ ମଞ୍ଚକଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଆଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ନିବଦ୍ଧଂ ଗେହେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ କୁଲୂପକୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଂ ତସ୍ସ ସକ୍କାରଂ ଦିସ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ‘‘ଅଯଂ ତଂ ମୁହୁତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠକସ୍ସ ଏୱରୂପଂ ସକ୍କାରଂ କରୋତି, ନିବଦ୍ଧଂ ଗେହେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପନ ମଯ୍ହଂ ନ କରୋତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ଇତରୋପି ତେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କୁଟୁମ୍ବିକେନ ଦିନ୍ନସାଟକଂ ରଜିତ୍ୱା ନିୱାସେସି। କୁଟୁମ୍ବିକୋପି ନ୍ହାପିତଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ କେସେ ଓହାରାପେତ୍ୱା ମଞ୍ଚକଂ ଅତ୍ଥରାପେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ,

ଇମସ୍ମିଂଯେଓ ମଞ୍ଚକେ ସୟଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଦ୍ୱେପି ଥେରେ ସ୍ୱାତନାୟ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ନେୱାସିକୋ ତସ୍ସ ତଂ ସକ୍କାରଂ କୟିରମାନଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଅଥସ୍ସ ସୋ ସାୟଂ ଥେରସ୍ସ ନିପନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚତୁହାକାରେହି ଥେରଂ ଅକ୍କୋସି, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଆଗନ୍ତୁକ କୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ତେ ଗେହେ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜନତୋ ୱରତରଂ ମୀଥଂ ଖାଦିତୁଂ, କୁଟୁମ୍ବିକେନ ଆନୀତଦୁସ୍ସପିତେନ କେସୋହାରାପନତୋ ୱରତରଂ ତାଲଟ୍ଠିକେନ କେସେ ଲୁଞ୍ଚାପେତୁଂ। କୁଟୁମ୍ବିକେନ ଦିନ୍ନସାଟକନିୱାସନତୋ ୱରତରଂ ନଗ୍ଗେନ ୱିଚରିତୁଂ, କୁଟୁମ୍ବିକେନ ଆଭତମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜନତୋ ୱରତରଂ ଭୂମିୟଂ ନିପଜ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି। ଥେରୋପି ‘‘ମା ଏସ ବାଲୋ ମଂ ନିସ୍ସାୟ ନସ୍ସୀ’’ତି ନିମନ୍ତନଂ ଅନାଦିୟିତ୍ୱା ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠାୟ ଯଥାସୁଖଂ ଅଗମାସି । ନେୱାସିକୋପି ପାତୋୱ ୱିହାରେ କତ୍ତବ୍ବୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାୟ ‘‘ଇଦାନିପି ଆଗନ୍ତୁକୋ ନିଦ୍ଦାୟତି, ଘଣ୍ଡିକସଦ୍ଦେନ ପବୁଜ୍ଝେୟ୍ୟା’’ତି ସଞ୍ଞାୟ ନଖପିଟ୍ଠେନେୱ ଘଣ୍ଡିଂ ପହରିତ୍ୱା ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି। କୁଟୁମ୍ବିକୋପି ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ଥେରାନଂ ଆଗମନମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନେୱାସିକଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଥେରୋ କୁହି’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ନେୱାସିକୋ ‘‘ମା, ଆୱୁସୋ, କିଞ୍ଚି ଅୱଚ, ତୁୟ୍ହଂ କୁଲୂପକୋ ହିୟ୍ୟୋ, ତୱ ନିକ୍ଖନ୍ତୱେଲାୟ ଓୱରକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠାୟ ମମ ୱିହାରସମ୍ମଜ୍ଜନସଦ୍ଦମ୍ପି ପାନୀୟଘଟପରିଭୋଜନୀୟଘଟେସୁ ଉଦକସିଞ୍ଚନସଦ୍ଦମ୍ପି ଘଣ୍ଡିକସଦ୍ଦମ୍ପି କରୋନ୍ତସ୍ସ ନ ଜାନାତୀ’’ତି ଆହ। କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ତାଦିସାୟ ଇରିୟାପଥସମ୍ପତ୍ତିୟା ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ମେ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଯାୱ ଇମମ୍ହା କାଲା ନିଦ୍ଦାୟନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ମଂ ପନ ତସ୍ସ ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଦ୍ଧା ଇମିନା ଭଦନ୍ତେନ କିଞ୍ଚି ୱୁତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଡିତଭାୱେନ ତଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ନାନଗ୍ଗରସଭୋଜନସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ସଚେ ମେ ଅୟ୍ୟଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟାଥ, ଇମମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦଦେୟ୍ୟାଥା’’ତି ଆହ।

ଇତରୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚେ ସୋ ଏୱରୂପଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି, ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ପଲୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ତତ୍ଥ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନ ଅଦ୍ଦସ। ଅଥ ନଂ ଏତ୍ତକସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତା ୱୀସତିୱସ୍ସସହସ୍ସାନି କତୋପି ସମଣଧମ୍ମୋ ରକ୍ଖିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଆୟୁପରିୟୋସାନେ ପନ କାଲଂ କତ୍ୱା ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହନଗରେ ଏକସ୍ମିଂ ବହ୍ୱନ୍ନପାନେ କୁଲଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୋ ପଦସା ଗମନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନେୱ ସୟନେ ସୟିତୁଂ, ନ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, ଅତ୍ତନୋ ସରୀରୱଲଞ୍ଜମେୱ ଖାଦତି। ‘‘ବାଲତାୟ ଅଜାନନ୍ତୋ କରୋତୀ’’ତି ତଂ ପୋସୟିଂସୁ। ମହଲ୍ଲକକାଲେପି ୱତ୍ଥଂ ନିୱାସେତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି, ନଗ୍ଗୋୱ ୱିଚରତି, ଭୂମିୟଂ ସୟତି, ଅତ୍ତନୋ ସରୀରୱଲଞ୍ଜମେୱ ଖାଦତି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ‘‘ନାୟଂ କୁଲଘରସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ, କେୱଲଂ ଅଲଜ୍ଜନକୋ ଆଜୀୱକାନଂ ଏସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ’’ତି ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଦାରକଂ ପବ୍ବାଜେଥା’’ତି ଅଦଂସୁ। ଅଥ ନଂ ତେ ପବ୍ବାଜେସୁଂ। ପବ୍ବାଜେନ୍ତା ଚ ପନ ଗଲପ୍ପମାଣେ ଆୱାଟେ ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଂସକୂଟାନଂ ଉପରିଂ ପଦରାନି ଦତ୍ୱା ତେସଂ ଉପରି ନିସୀଦିତ୍ୱା ତାଲଟ୍ଠିଖଣ୍ଡେନ କେସେ ଲୁଞ୍ଚିଂସୁ। ଅଥ ନେ ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ସ୍ୱାତନାୟ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ।

ପୁନଦିୱସେ ଆଜୀୱକା ‘‘ଏହି, ଗାମଂ ପୱିସିସ୍ସାମା’’ତି ତଂ ୱଦିଂସୁ। ସୋ ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ, ଅହଂ ଇଧେୱ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ନ ଇଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱତ୍ୱା ଅନିଚ୍ଛମାନଂ ଓହାୟ ଅଗମଂସୁ। ସୋପି ତେସଂ ଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ୱଚ୍ଚକୁଟିୟା ପଦରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଓରୁୟ୍ହ ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ଆଲୋପଂ ଆଲୋପଂ କତ୍ୱା ଗୂଥଂ ଖାଦି । ଆଜୀୱକା ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋଗାମତୋ ଆହାରଂ ପହିଣିଂସୁ। ତମ୍ପି ନ ଇଚ୍ଛି। ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ‘‘ନ ମେ ଇମିନା ଅତ୍ଥୋ। ଲଦ୍ଧୋ ମେ ଆହାରୋ’’ତି ଆହ। ‘‘କହଂ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି? ‘‘ଇଧେୱ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି। ଏୱଂ ଦୁତିୟେ ତତିୟେ ଚତୁତ୍ଥେପି ଦିୱସେ ତେହି ବହୁମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ‘‘ଅହଂ ଇଧେୱ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗାମଂ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ଆଜୀୱକା ‘‘ଅୟଂ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ନେୱ ଗାମଂ ପୱିସିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, ନ ଅମ୍ହେହି ପହିତାହାରଂ ଆହରିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, ‘ଇଧେୱ ମେ ଲଦ୍ଧୋ’ତି ୱଦତି, କିଂ ନୁ ଖୋ କରୋତି, ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମ ନ’’ନ୍ତି ଗାମଂ ପୱିସନ୍ତା ଏକଂ ଦ୍ୱେ ଜନେ ତସ୍ସ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ଓହାୟ ଗମିଂସୁ। ତେ ପଚ୍ଛତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ନିଲୀୟିଂସୁ। ସୋପି ତେସଂ ଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପୁରିମନୟେନେୱ ୱଚ୍ଚକୁଟିଂ ଓରୁୟ୍ହ ଗୂଥଂ ଖାଦି।

ଇତରେ ତସ୍ସ କିରିୟଂ ଦିସ୍ୱା ଆଜୀୱକାନଂ ଆରୋଚୟିଂସୁ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଆଜୀୱକା ‘‘ଅହୋ ଭାରିୟଂ କମ୍ମଂ, ସଚେ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକା ଜାନେୟ୍ୟୁଂ, ‘ଆଜୀୱକା ଗୂଥଂ ଖାଦମାନା ୱିଚରନ୍ତୀ’ତି ଅମ୍ହାକଂ ଅକିତ୍ତିଂ ପକାସେୟ୍ୟୁଂ, ନାୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ’’ତି ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକା ନୀହରିଂସୁ। ସୋ ତେହି ନୀହରିତୋ ମହାଜନସ୍ସ ଉଚ୍ଚାରକରଣଟ୍ଠାନେ ପତ୍ଥରିତୋ ଏକୋ ପିଟ୍ଠିପାସାଣୋ ଅତ୍ଥି। ତସ୍ମିଂ ମହନ୍ତଂ ସୋଣ୍ଡି, ପିଟ୍ଠିପାସାଣଂ ନିସ୍ସାୟ ମହାଜନସ୍ସ ଉଚ୍ଚାରକରଣଟ୍ଠାନଂ। ସୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ଗୂଥଂ ଖାଦିତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ସରୀରୱଲଞ୍ଜନତ୍ଥାୟ ଆଗମନକାଲେ ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ପାସାଣସ୍ସ ଏକଂ ଅନ୍ତଂ ଓଲୁବ୍ଭ ଏକଂ ପାଦଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଜଣ୍ଣୁକେ ଠପେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଂୱାତାଭିମୁଖୋ ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ମହାଜନୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କସ୍ମା ଅୟ୍ୟୋ ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଠିତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛତି। ‘‘ଅହଂ ୱାତଭକ୍ଖୋ, ଅଞ୍ଞୋ ମେ ଆହାରୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଅଥ ‘‘କସ୍ମା ଏକଂ ପାଦଂ ଜଣ୍ଣୁକେ କତ୍ୱା ଠିତୋସି, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଅହଂ ଉଗ୍ଗତପୋ ଘୋରତପୋ, ମୟା ଦ୍ୱୀହି ପାଦେହି ଅକ୍କନ୍ତା ପଥୱୀ କମ୍ପତି, ତସ୍ମା

ଏକଂ ପାଦଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଜଣ୍ଣୁକେ ଠପେତ୍ୱା ଠିତୋମ୍ହି। ଅହଞ୍ହି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ଠିତକୋୱ ୱୀତିନାମେମି, ନ ନିସୀଦାମି, ନ ନିପଜ୍ଜାମୀ’’ତି। ମନୁସ୍ସା ନାମ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ୱଚନମତ୍ତମେୱ ସଦ୍ଦହନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଏୱରୂପାପି ନାମ ତପସ୍ସିନୋ ହୋନ୍ତି, ନ ନୋ ଏୱରୂପା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା’’ତି ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଅଙ୍ଗମଗଧୱାସିନୋ ସଙ୍ଖୁଭିତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମାସେ ମାସେ ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ ଅଭିହରନ୍ତି। ସୋ ‘‘ଅହଂ ୱାତମେୱ ଭକ୍ଖାମି, ନ ଅଞ୍ଞଂ ଆହାରଂ। ଅଞ୍ଞଞ୍ହି ମେ ଖାଦନ୍ତସ୍ସ ତପୋ ନସ୍ସତୀ’’ତି ତେହି ଅଭିହଟଂ ନ କିଞ୍ଚି ଇଚ୍ଛତି। ମନୁସ୍ସା ‘‘ମା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ନାସେଥ, ତୁମ୍ହାଦିସେନ ଘୋରତପେନ ପରିଭୋଗେ କତେ ଅମ୍ହାକଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ’’ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚନ୍ତି। ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞୋ ଆହାରୋ ନ ରୁଚ୍ଚତି। ମହାଜନସ୍ସ ପନ ଯାଚନାଯ ପୀଳିତୋ ତେହି ଆଭତାନି ସପ୍ପିଫାଣିତାଦୀନି କୁସଗ୍ଗେନ ଜିୱ୍ହଗ୍ଗେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ଅଲଂ ୱୋ ଏତ୍ତକଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଚା’’ତି ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ଏୱଂ ସୋ ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସ ୱସ୍ସାନି ନଗ୍ଗୋ ଗୂଥଂ ଖାଦନ୍ତୋ କେସେ ଲୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ଭୂମିଯଂ ସଯମାନୋ ୱୀତିନାମେସି।

ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଖୋ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଲୋକୱୋଲୋକନଂ ଅୱିଜହିତମେୱ ହୋତି। ତସ୍ମା ଏକଦିୱସଂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଅଯଂ ଜମ୍ବୁକାଜୀୱକୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପଞ୍ଞାଯି। ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ତସ୍ସ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତସ୍ସୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ଏତଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଏକଂ ଗାଥଂ ଭାସିସ୍ସାମି, ଗାଥାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଇମଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାଜନୋ ସୋତ୍ଥିଭାୱଂ ପାପୁଣିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଆନନ୍ଦ, ଜମ୍ବୁକାଜୀୱକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, କିଂ ତୁମ୍ହେଯେୱ ଗମିସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଅହମେୱା’’ତି ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ସତ୍ଥା ୱଡ୍ଢମାନକଚ୍ଛାଯାଯ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପାଯାସି।

ଦେୱତା ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ସତ୍ଥା ସାଯଂ ଜମ୍ବୁକାଜୀୱକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛତି, ସୋ ଚ ଜେଗୁଚ୍ଛେ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱଦନ୍ତକଟ୍ଠକିଲିଟ୍ଠେ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ୱସତି, ଦେୱଂ ୱସ୍ସାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ତଂ ମୁହୁତ୍ତଂଯେୱ ଦେୱଂ ୱସ୍ସାପେସୁଂ। ପିଟ୍ଠିପାସାଣୋ ସୁଚି ନିମ୍ମଲୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ଉପରି ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣଂ ପୁପ୍ଫୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସାପେସୁଂ। ସତ୍ଥା ସାଯଂ ଜମ୍ବୁକାଜୀୱକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଜମ୍ବୁକା’’ତି ସଦ୍ଦମକାସି। ଜମ୍ବୁକୋ ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ ଏସ, ଦୁଜ୍ଜନୋ ମଂ ଜମ୍ବୁକୱାଦେନ ୱଦତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘କୋ ଏସୋ’’ତି ଆହ। ‘‘ଅହଂ ସମଣୋ’’ତି। ‘‘କିଂ ମହାସମଣା’’ତି? ‘‘ଅଜ୍ଜ ମେ ଏକରତ୍ତିଂ ଇଧ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଦେହୀ’’ତି। ‘‘ନତ୍ଥି, ମହାସମଣ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସନଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି । ‘‘ଜମ୍ବୁକ, ମା ଏୱଂ କରି, ଏକରତ୍ତିଂ ମେ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଦେହି, ପବ୍ବଜିତା ନାମ ପବ୍ବଜିତଂ ପତ୍ଥେନ୍ତି, ମନୁସ୍ସା ମନୁସ୍ସେ, ପସୱୋ ପସୱ’’ନ୍ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ପବ୍ବଜିତୋମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘ସଚେ ତ୍ୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ, କହଂ ତେ ଲାବୁକଂ, କହଂ ଧୂମକଟଚ୍ଛୁକୋ, କହଂ ଯଞ୍ଞସୁତ୍ତକ’’ନ୍ତି? ‘‘‘ଅତ୍ଥେତଂ ମଯ୍ହଂ, ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ପନ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରଣଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେନେୱ ଗହେତ୍ୱା ଚରାମୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ଚରିସ୍ସସି ତ୍ୱଂ ଏତଂ ଅଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା’’ତି କୁଜ୍ଝି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ‘‘ହୋତୁ, ଜମ୍ବୁକ, ମା କୁଜ୍ଝ, ୱସନଟ୍ଠାନଂ ମେ ଆଚିକ୍ଖା’’ତି। ‘‘ନତ୍ଥି, ମହାସମଣ, ଏତ୍ଥ ୱସନଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ଅୱିଦୂରେ ଏକଂ ପବ୍ଭାରଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ ନିଦ୍ଦିସନ୍ତୋ ‘‘ଏତସ୍ମିଂ ପବ୍ଭାରେ କୋ ୱସତୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ନତ୍ଥି କୋଚି, ମହାସମଣା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଏତଂ ମଯ୍ହଂ ଦେହୀ’’ତି । ‘‘ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ଜାନ, ମହାସମଣା’’ତି। ସତ୍ଥା ପବ୍ଭାରେ ନିସୀଦନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ନିସୀଦି। ପଠମଯାମେ ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ଚତୁଦ୍ଦିସଂ ଏକୋଭାସଂ କରୋନ୍ତା ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗମିଂସୁ। ଜମ୍ବୁକୋ ଓଭାସଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କୋ ଓଭାସୋ ନାମେସୋ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ମଜ୍ଝିମଯାମେ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଆଗମି। ଜମ୍ବୁକୋ ତମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ‘‘କୋ ନାମେସୋ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ପଚ୍ଛିମଯାମେ ଏକାଯ ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ଏକଂ, ଦ୍ୱୀହି ଦ୍ୱେ, ଦସହି ଦସ ଚକ୍କୱାଳାନି ଓଭାସେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ମହାବ୍ରହ୍ମା ସକଲଂ ଅରଞ୍ଞଂ ଏକୋଭାସଂ କରୋନ୍ତୋ ଆଗମି। ଜମ୍ବୁକୋ ତମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ ଏସୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପାତୋୱ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ମହାସମଣ, ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ଚତସ୍ସୋ ଦିସା ଓଭାସେନ୍ତୋ କେ ଆଗତା’’ତି? ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘ମଂ ଉପଟ୍ଠାତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ଚତୂହି ମହାରାଜେହି ଉତ୍ତରିତରୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଜମ୍ବୁକ, ମହାରାଜୂନମ୍ପି ଅତିରାଜା’’ତି। ‘‘ମଜ୍ଝିମଯାମେ ପନ କୋ ଆଗତୋ’’ତି? ‘‘ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା, ଜମ୍ବୁକା’’ତି । ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘ମଂ ଉପଟ୍ଠାତୁମେୱା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ସକ୍କଦେୱରାଜତୋପି ଉତ୍ତରିତରୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଜମ୍ବୁକ, ସକ୍କତୋପି ଉତ୍ତରିତରୋମ୍ହି, ଏସୋ ପନ ମଯ୍ହଂ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକୋ କପ୍ପିଯକାରକସାମଣେରସଦିସୋ’’ତି। ‘‘ପଚ୍ଛିମଯାମେ ସକଲଂ ଅରଞ୍ଞଂ ଓଭାସେତ୍ୱା କୋ ଆଗତୋ’’ତି? ‘‘ଯଂ ଲୋକେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦଯୋ ଖିପିତ୍ୱା ପକ୍ଖଲିତ୍ୱା ‘ନମୋ ମହାବ୍ରହ୍ମୁନୋ’ତି ୱଦନ୍ତି, ସୋ ଏୱ ମହାବ୍ରହ୍ମା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ମହାବ୍ରହ୍ମତୋପି ଉତ୍ତରିତରୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଜମ୍ବୁକ, ଅହଞ୍ହି ବ୍ରହ୍ମୁନାପି ଅତିବ୍ରହ୍ମା’’ତି। ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯୋସି ତ୍ୱଂ, ମହାସମଣ, ମଯ୍ହଂ ପନ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଞାସ ୱସ୍ସାନି ଇଧ ୱସନ୍ତସ୍ସ ଏତେସୁ ଏକୋପି ମଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ନାଗତପୁବ୍ବୋ। ଅହଞ୍ହି ଏତ୍ତକଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ୱାତଭକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ଠିତକୋୱ ୱୀତିନାମେସିଂ, ନ ତାୱ ତେ ମଯ୍ହଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗତପୁବ୍ବା’’ତି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ଜମ୍ବୁକ, ତ୍ୱଂ ଲୋକସ୍ମିଂ ଅନ୍ଧବାଲଂ ମହାଜନଂ ୱଞ୍ଚଯମାନୋ ମମ୍ପି ୱଞ୍ଚେତୁକାମୋ ଜାତୋ, ନନୁ ତ୍ୱଂ ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସ ୱସ୍ସାନି

ଗୂଥମେୱ ଖାଦି, ଭୂମିୟଂୟେୱ ନିପଜ୍ଜି, ନଗ୍ଗୋ ହୁତ୍ୱା ୱିଚରି, ତାଲଟ୍ଠିଖଣ୍ଡେନ କେସେ ଲୁଞ୍ଚି। ଅଥ ଚ ପନ ଲୋକଂ ୱଞ୍ଚେନ୍ତୋ ‘‘ଅହଂ ୱାତଭକ୍ଖୋ, ଏକପାଦେନ ତିଟ୍ଠାମି, ନ ନିସୀଦାମି, ନ ନିପଜ୍ଜାମୀ’’ତି ୱଦେସି, ‘‘ମମମ୍ପି ୱଞ୍ଚେତୁକାମୋସି ପୁବ୍ବେପି ତ୍ୱଂ ପାପିକଂ ଲାମିକଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ନିସ୍ସାୟ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଗୂଥଭକ୍ଖୋ ଭୂମିସୟୋ ନଗ୍ଗୋ ୱିଚରନ୍ତୋ ତାଲଟ୍ଠିଖଣ୍ଡେନ କେସଲୁଞ୍ଚନଂ ପତ୍ତୋ, ଇଦାନିପି ପାପିକଂ ଲାମିକଂ ଦିଟ୍ଠିମେୱ ଗଣ୍ହାସୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ମୟା କତଂ, ମହାସମଣା’’ତି? ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ପୁବ୍ବେ କତକମ୍ମଂ ଆଚିକ୍ଖି। ତସ୍ସ ସତ୍ଥରି କଥେନ୍ତେୟେୱ ସଂୱେଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ଉପଟ୍ଠିତଂ, ସୋ ଉକ୍କୁଟିକୋ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଉଦକସାଟିକଂ ଖିପିତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋ ତଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥାପିସ୍ସ ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ସୋ ଦେସନାୱସାନେ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ୟାଚି। ଏତ୍ତାୱତା ତସ୍ସ ପୁରିମକମ୍ମଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ। ଅୟଞ୍ହି ଖୀଣାସୱମହାଥେରଂ ଚତୂହି ଅକ୍କୋସେହି ଅକ୍କୋସିତ୍ୱା ୟାୱାୟଂ ମହାପଥୱୀ ତିଗାୱୁତାଧିକଂ ୟୋଜନଂ ଉସ୍ସନ୍ନା, ତାୱ ଅୱୀଚିମ୍ହି ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପକ୍କାୱସେସେନ ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସ ୱସ୍ସାନି ଇମଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ପତ୍ତୋ। ତେନସ୍ସ ତଂ କମ୍ମଂ ଖୀଣଂ। ୱୀସତି ପନ ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଇମିନା କତସ୍ସ ସମଣଧମ୍ମସ୍ସ ଫଲଂ ନାସେତୁଂ ନ ସକ୍କା। ତସ୍ମା ସତ୍ଥା ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ‘‘ଏହି, ଭିକ୍ଖୁ, ଚର ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟାୟା’’ତି ଆହ। ତାୱଦେୱସ୍ସ ଗିହିଲିଙ୍ଗଂ ଅନ୍ତରଧାୟି ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରଧରୋ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସିକମହାଥେରୋ ୱିୟ ଅହୋସି।

ଅଙ୍ଗମଗଧୱାସୀନଂ ତସ୍ସ ସକ୍କାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତଦିୱସୋ କିରେସ, ତସ୍ମା ଉଭୟରଟ୍ଠୱାସିନୋ ସକ୍କାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତା ତଥାଗତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅୟ୍ୟୋ ଜମ୍ବୁକୋ ମହା, ଉଦାହୁ ସମଣୋ ଗୋତମୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମହା ଭୱେୟ୍ୟ, ଅୟଂ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ଜମ୍ବୁକାଜୀୱକସ୍ସ ପନ ମହନ୍ତତାୟ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଇମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତୋ’’ତି ଚିନ୍ତୟିଂସୁ। ସତ୍ଥା ମହାଜନସ୍ସ ପରିୱିତକ୍କଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ଜମ୍ବୁକ, ତୱ ଉପଟ୍ଠାକାନଂ କଙ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦାହୀ’’ତି ଆହ, ସୋ ‘‘ଅହମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ଏତ୍ତକମେୱ ପଚ୍ଚାସୀସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟ ତାଲପ୍ପମାଣଂ ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥା ମେ, ଭନ୍ତେ ଭଗୱା, ସାୱକୋହମସ୍ମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଓରୁୟ୍ହ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନ ଦ୍ୱିତାଲମତ୍ତଂ ତିତାଲମତ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ ସତ୍ତତାଲମତ୍ତଂ ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଓରୁୟ୍ହ ଅତ୍ତନୋ ସାୱକଭାୱଂ ଜାନାପେସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ମହାଜନୋ ‘‘ଅହୋ ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଅଚ୍ଛରିୟା ଅନୋପମଗୁଣା’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ସତ୍ଥା ମହାଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୋ ଏୱମାହ – ‘‘ଅୟଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ତୁମ୍ହେହି ଆଭତଂ ସକ୍କାରଂ କୁସଗ୍ଗେନ ଜିୱ୍ହଗ୍ଗେ ଠପେତ୍ୱା ‘ତପଚରଣଂ ପୂରେମୀ’ତି ଇଧ ନିୱୁଟ୍ଠୋ, ସଚେପି ଇମିନା ଉପାୟେନ ୱସ୍ସସତଂ ତପଚରଣଂ ପୂରେୟ୍ୟ, ୟା ଚସ୍ସ ଇଦାନି କାଲଂ ୱା ଭତ୍ତଂ ୱା କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟିତ୍ୱା ଅଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଭତ୍ତଚ୍ଛେଦନକୁସଲଚେତନା, ତସ୍ସା ତଂ ତପଚରଣଂ ସୋଳସିଂ କଲମ୍ପି ନ ଅଗ୍ଘତୀ’’ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୭୦।

‘‘ମାସେ ମାସେ କୁସଗ୍ଗେନ, ବାଲୋ ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ ଭୋଜନଂ;

ନ ସୋ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାନଂ, କଲଂ ଅଗ୍ଘତି ସୋଳସି’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସଚେ ବାଲୋ ଅପରିଞ୍ଞାତଧମ୍ମୋ ସୀଲାଦିଗୁଣା ପରିବାହିରୋ ତିତ୍ଥାୟତନେ ପବ୍ବଜିତୋ ‘‘ତପଚରଣଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ’’ତି ମାସେ ମାସେ ପତ୍ତେ କୁସଗ୍ଗେନ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ୱସ୍ସସତଂ ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ ଭୋଜନଂ। ନ ସୋ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାନଂ, କଲଂ ଅଗ୍ଘତି ସୋଳସିନ୍ତି ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଞାତଧମ୍ମା ତୁଲିତଧମ୍ମା। ତେସୁ ହେଟ୍ଠିମକୋଟିୟା ସୋତାପନ୍ନୋ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମୋ, ଉପରିମକୋଟିୟା ଖୀଣାସୱୋ। ଇମେସଂ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାନଂ ସୋ ବାଲୋ କଲଂ ନ ଅଗ୍ଘତି ସୋଳସିନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନା ଦେସନା। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ୟା ଚସ୍ସ ତଥା ତପଚରଣଂ ପୂରେନ୍ତସ୍ସ ୱସ୍ସସତଂ ଚେତନା ୟା ଚ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାନଂ କାଲଂ ୱା ଭତ୍ତଂ ୱା କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟିତ୍ୱା ଅଭୁଞ୍ଜନ୍ତାନଂ ଏକା ଭତ୍ତଚ୍ଛେଦନକୁସଲଚେତନା, ତସ୍ସା ଚେତନାୟ ସା ତାୱ ଦୀଘରତ୍ତଂ ପୱତ୍ତଚେତନା ସୋଳସିଂ କଲଂ ନ ଅଗ୍ଘତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ୟଂ ତସ୍ସା ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାନଂ ଚେତନାୟ ଫଲଂ, ତଂ ସୋଳସ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ତତୋ ଏକେକଂ ପୁନ ସୋଳସ ସୋଳସ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ତତୋ ଏକସ୍ସ କୋଟ୍ଠାସସ୍ସ ୟଂ ଫଲଂ, ତଦେୱ ତସ୍ସ ବାଲସ୍ସ ତପଚରଣତୋ ମହପ୍ଫଲତରନ୍ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିୟା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସୀତି।

ଜମ୍ବୁକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଅହିପେତୱତ୍ଥୁ

ନ ହି ପାପଂ କତଂ କମ୍ମନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଅହିପେତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଦିୱସେ ଜଟିଲସହସ୍ସସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରୋ ଆୟସ୍ମା ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରୋ ଚ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ଚ ''ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିସ୍ସାମା''ତି ଗିଜ୍ଝକୂଟତୋ ଓତରନ୍ତି। ତେସୁ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ଏକଂ ଅହିପେତଂ ଦିସ୍ୱା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି। ଅଥ ନଂ ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରୋ ''କସ୍ମା, ଆୱୁସୋ, ସିତଂ ପାତୁକରୋସୀ''ତି ସିତକାରଣଂ ପୁଚ୍ଛି। ''ଅକାଲୋ, ଆୱୁସୋ ଲକ୍ଖଣ, ଇମସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ, ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ମଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ''ତି ଥେରୋ ଆହ। ତେସୁ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେସୁ ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରୋ ପୁଚ୍ଛି, ''ଆୱୁସୋ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ତ୍ୱଂ ଗିଜ୍ଝକୂଟା ଓତରନ୍ତୋ ସିତଂ ପାତୁକରିତ୍ୱା ମୟା ସିତକାରଣଂ ପୁଟ୍ଠୋ 'ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ମଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ'ତି ଅୱଚ, କଥେହି ଇଦାନି ତଂ କାରଣ''ନ୍ତି। ଥେରୋ ଆହ – ''ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏକଂ ପେତଂ ଦିସ୍ୱା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସିଂ। ତସ୍ସ ଏୱରୂପୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ – ମନୁସ୍ସସୀସଂ ୱିୟ ଅସ୍ସ ସୀସଂ, ଅହିସ୍ସ ୱିୟ ସେସୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ, ଅହିପେତୋ ନାମେସ ପମାଣତୋ ପଞ୍ଚୱୀସତିୟୋଜନିକୋ, ତସ୍ସ ସୀସତୋ ଉଟ୍ଠିତା ଅଗ୍ଗିଜାଲା ୟାୱ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠତୋ ଉଟ୍ଠିତା ଅଗ୍ଗିଜାଲା ୟାୱ ସୀସା, ମଜ୍ଝେସୀସତୋ ଉଟ୍ଠିତା ଦ୍ୱେ ପସ୍ସାନି ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦ୍ୱୀହି ପସ୍ସେହି ଉଟ୍ଠିତା ମଜ୍ଝେ ଓତରନ୍ତୀ''ତି । ଦ୍ୱିନ୍ନଂୟେୱ କିର ପେତାନଂ ଅତ୍ତଭାୱୋ ପଞ୍ଚୱୀସତିୟୋଜନିକୋ, ଅୱସେସାନଂ ତିଗାୱୁତପ୍ପମାଣୋ। ଇମସ୍ସ ଚେୱ ଅହିପେତସ୍ସ କାକପେତସ୍ସ ଚ ପଞ୍ଚୱୀସତିୟୋଜନିକୋ। ତେସୁ ଅୟଂ ତାୱ ଅହିପେତୋ। କାକପେତମ୍ପି ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଗିଜ୍ଝକୂଟମତ୍ଥକେ ପଚ୍ଚମାନଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ପଞ୍ଚୟୋଜନିକା ଜିୱ୍ହା, ସୀସଂ ତେ ନୱୟୋଜନଂ;

କାୟୋ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତୋ ତୁୟ୍ହଂ, ପଞ୍ଚୱୀସତିୟୋଜନଂ;

କିଂ ନୁ କମ୍ମଂ କରିତ୍ୱାନ, ପତ୍ତୋସି ଦୁକ୍ଖମୀଦିସ''ନ୍ତି।

ଅଥସ୍ସ ପେତୋ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ –

''ଅହଂ ଭନ୍ତେ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, କସ୍ସପସ୍ସ ମହେସିନୋ;

ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆଭତଂ ଭତ୍ତଂ, ଆହାରେସିଂ ୟଦିଚ୍ଛକ''ନ୍ତି। –

ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସିଂସୁ। ମନୁସ୍ସା ଥେରେ ଦିସ୍ୱା ସମ୍ପିୟାୟମାନା ଆସନସାଲାୟଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ତେଲଂ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ୟାଗୁଂ ପାୟେତ୍ୱା ଖଜ୍ଜକଂ ଦତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତକାଲଂ ଆଗମୟମାନା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତା ନିସୀଦିଂସୁ। ଧମ୍ମକଥାୱସାନେ ଥେରାନଂ ପତ୍ତେ ଆଦାୟ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଗେହା ନାନଗ୍ଗରସଭୋଜନସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଆହରିଂସୁ। ତଦା ଅହଂ କାକୋ ହୁତ୍ୱା ଆସନସାଲାୟ ଛଦନପିଟ୍ଠେ ନିଲୀନୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଏକେନ ଗହିତପତ୍ତତୋ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମୁଖଂ ପୂରେନ୍ତୋ ତୟୋ କବଠେ ଅଗ୍ଗହେସିଂ। ତଂ ପନ ଭତ୍ତଂ ନେୱ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସନ୍ତକଂ, ନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିୟମେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ, ନ ଭିକ୍ଖୂହି ଗହିତାୱସେସକଂ। ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ନେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସେହି ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବକଂ, କେୱଲଂ ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅଭିହଟମତ୍ତମେୱ। ତତୋ ମୟା ତୟୋ କବଠଆ ଗହିତା, ଏତ୍ତକଂ ମେ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ। ସ୍ୱାହଂ କାଲଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକେନ ଅୱୀଚିମ୍ହି ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପକ୍କାୱସେସେନ ଇଦାନି ଗିଜ୍ଝକୂଟେ କାକପେତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଇମଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚାନୁଭୋମୀ''ତି। ଇଦଂ କାକପେତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ।

ଇଧ ପନ ଥେରୋ ''ଅହିପେତଂ ଦିସ୍ୱା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି''ନ୍ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ସକ୍ଖୀ ହୁତ୍ୱାପି ଉଟ୍ଠାୟ ''ସଚ୍ଚଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଆହ। ମୟାପେସ ସମ୍ବୋଧିପତ୍ତଦିୱସେୟେୱ ଦିଟ୍ଠୋ, ଅପିଚାହଂ 'ୟେ ମେ ୱଚନଂ ନ ସଦ୍ଦହେୟ୍ୟୁଂ, ତେସଂ ଅହିତାୟ ଭୱେୟ୍ୟା'ତି ପରାନୁଦ୍ଦୟାୟ ନ କଥେସି''ନ୍ତି ଆହ। ଲକ୍ଖଣସଂୟୁତ୍ତେପି (ସଂ॰ ନି॰ ୨।୨୦୨ ଆଦୟୋ) ହି ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ଦିଟ୍ଠକାଲେୟେୱ ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ସକ୍ଖୀ ହୁତ୍ୱା ୱିନୀତୱତ୍ଥୂନି କଥେସି, ଇଦମ୍ପି ତେନ ତଥେୱ କଥିତଂ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସତ୍ଥାପି ତେସଂ କଥେସି –

ଅତୀତେ କିର ବାରାଣସିଂ ନିସ୍ସାୟ ନଦୀତୀରେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲଂ କରିଂସୁ। ସୋ ତତ୍ଥ ୱିହରନ୍ତୋ ନିବଦ୍ଧଂ ନଗରେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରତି। ନାଗରାପି ସାୟଂପାତଂ ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦିହତ୍ଥା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସୂପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏକୋ ବାରାଣସିୱାସୀ ପୁରିସୋ ତଂ ମଗ୍ଗଂ ନିସ୍ସାୟ ଖେତ୍ତଂ କସି। ମହାଜନୋ ସାୟଂପାତଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସୂପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଂ ଖେତ୍ତଂ ମଦ୍ଦନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି। କସ୍ସକୋ ଚ ''ମା ମେ ଖେତ୍ତଂ ମଦ୍ଦଥା''ତି ୱାରେନ୍ତୋପି

ୱାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ସଚେ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲା ନ ଭୱେୟ୍ୟ, ନ ମେ ଖେତ୍ତଂ ମଦ୍ଦେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ସୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିଟ୍ଠକାଲେ ପରିଭୋଗଭାଜନାନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ ଝାପେସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ତଂ ଝାମଂ ଦିସ୍ୱା ଯଥାସୁଖଂ ପକ୍କାମି। ମହାଜନୋ ଗନ୍ଧମାଲଂ ଆଦାୟ ଆଗତୋ ଝାମପଣ୍ଣସାଲଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କହଂ ନୁ ଖୋ ନୋ ଅୟ୍ୟୋ ଗତୋ’’ତି ଆହ। ସୋପି ମହାଜନେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଗତୋ ମହାଜନମଜ୍ଝେ ଠିତକୋୱ ଏୱମାହ – ‘‘ମୟା ତସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲା ଝାପିତା’’ତି। ଅଥ ନଂ ‘‘ଗଣ୍ହଥ, ଇମଂ ପାପିମଂ ନିସ୍ସାୟ ମୟଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ଲଭିମ୍ହା’’ତି ଦଣ୍ଡାଦୀହି ପୋଥେତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପେସୁଂ। ସୋ ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଯାୱାୟଂ ମହାପଥୱୀ ଯୋଜନମତ୍ତଂ ଉସ୍ସନ୍ନା, ତାୱ ନିରୟେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ପକ୍କାୱସେସେନ ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ଅହିପେତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ସତ୍ଥା ଇଦଂ ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପକମ୍ମଂ ନାମେତଂ ଖୀରସଦିସଂ, ଯଥା ଖୀରଂ ଦୁୟ୍ହମାନମେୱ ନ ପରିଣମତି। ତଥା କମ୍ମଂ କୟିରମାନମେୱ ନ ୱିପଚ୍ଚତି। ଯଦା ପନ ୱିପଚ୍ଚତି, ତଦା ଏୱରୂପେନ ଦୁକ୍ଖେନ ସୋଚତୀ’’ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୭୧।

‘‘ନ ହି ପାପଂ କତଂ କମ୍ମଂ, ସଜ୍ଜୁଖୀରଂୱ ମୁଚ୍ଚତି;

ଡହନ୍ତଂ ବାଲମନ୍ୱେତି, ଭସ୍ମଚ୍ଛନ୍ନୋୱ ପାୱକୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସଜ୍ଜୁଖୀରଂ ୱାତି ତଂ ଖଣଂୟେୱ ଧେନୁୟା ଥନେହି ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ଅଚ୍ଚୁଣ୍ହଂ ଖୀରଂ ନ ମୁଚ୍ଚତି ନ ପରିଣମତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ଇଦଂ ସଜ୍ଜୁଖୀରଂ ତଂ ଖଣଞ୍ଞେୱ ନ ମୁଚ୍ଚତି ନ ପରିଣମତି ନ ପକତିଂ ୱିଜହତି। ଯସ୍ମିଂ ପନ ଭାଜନେ ଦୁହିତ୍ୱା ଗହିତଂ ଯାୱ ତତ୍ଥ ତକ୍କାଦିଅମ୍ବିଲଂ ନ ପକ୍ଖିପତି, ଯାୱ ଦଧିଭାଜନାଦିକଂ ଅମ୍ବିଲଭାଜନଂ ନ ପାପୁଣାତି, ତାୱ ପକତିଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଜହତି, ଏୱମେୱ ପାପକମ୍ମମ୍ପି କରିୟମାନମେୱ ନ ୱିପଚ୍ଚତି। ଯଦି ୱିପଚ୍ଚେୟ୍ୟ, ନ କୋଚି ପାପକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱିସହେୟ୍ୟ। ଯାୱ ପନ କୁସଲାଭିନିବ୍ବତ୍ତା ଖନ୍ଧା ଧରନ୍ତି, ତାୱ ନଂ ତେ ରକ୍ଖନ୍ତି। ତେସଂ ଭେଦା ଅପାୟେ ନିବ୍ବତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ୱିପଚ୍ଚତି, ୱିପଚ୍ଚମାନଞ୍ଚ ଡହନ୍ତଂ ବାଲମନ୍ୱେତି।‘‘କିଂ ୱିୟା’’ତି? ‘‘ଭସ୍ମଚ୍ଛନ୍ନୋୱ ପାୱକୋ’’ତି। ଯଥା ହି ଛାରିକାୟ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ ୱୀତଚ୍ଚିତଙ୍ଗାରୋ ଅକ୍କନ୍ତୋପି ଛାରିକାୟ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନତ୍ତା ନ ତାୱ ଡହତି, ଛାରିକଂ ପନ ତାପେତ୍ୱା ଚମ୍ମାଦୀନଂ ଡହନୱସେନ ଯାୱ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗା ଡହନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱ ପାପକମ୍ମମ୍ପି ଯେନ କତଂ ହୋତି, ତଂ ବାଲଂ ଦୁତିୟେ ୱା ତତିୟେ ୱା ଅତ୍ତଭାୱେ ନିରୟାଦୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଡହନ୍ତଂ ଅନୁଗଚ୍ଛତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦୟୋ ଅହେସୁନ୍ତି।

ଅହିପେତୱତ୍ଥୁ ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ସଟ୍ଠିକୂଟପେତୱତ୍ଥୁ

ଯାୱଦେୱ ଅନତ୍ଥାୟାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସଟ୍ଠିକୂଟପେତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ପୁରିମନୟେନେୱ ହି ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗିଜ୍ଝକୂଟା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି। ଥେରେନ ସିତକାରଣଂ ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ମଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକାଲେ ପୁନ ପୁଟ୍ଠୋ ଆହ – ‘‘ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏକଂ ପେତଂ ଅଦ୍ଦସଂ ତିଗାୱୁତପ୍ପମାଣେନ ଅତ୍ତଭାୱେନ, ତସ୍ସ ସଟ୍ଠି ଅୟକୂଟସହସ୍ସାନି ଆଦିତ୍ତାନି ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାନି ଉପରିମତ୍ଥକେ ପତିତ୍ୱା ପତିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠହନ୍ତି ସୀସଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତି, ଭିନ୍ନଂ ଭିନ୍ନଂ ପୁନ ସମୁଟ୍ଠହତି , ଇମିନା ଅତ୍ତଭାୱେନ ମୟା ଏୱରୂପୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, ଅହଂ ତଂ ଦିସ୍ୱା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି’’ନ୍ତି। ପେତୱତ୍ଥୁସ୍ମିଞ୍ହି –

‘‘ସଟ୍ଠି କୂଟସହସ୍ସାନି, ପରିପୁଣ୍ଣାନି ସବ୍ବସୋ;

ସୀସେ ତୁୟ୍ହଂ ନିପତନ୍ତି, ୱୋଭିନ୍ଦନ୍ତେୱ ମତ୍ଥକ’’ନ୍ତି। (ପେ। ୱ। ୮୦୮, ୮୧୦, ୮୧୩) ଆଦି –

ଇମମେୱ ପେତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ସତ୍ଥା ଥେରସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱାୱ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ମୟାପେସ ସତ୍ତୋ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ନିସିନ୍ନେନେୱ ଦିଟ୍ଠୋ ‘ଯେ ଚ ପନ ମେ

ୱଚନଂ ନ ସଦ୍ଦହେୟ୍ୟୁଂ, ତେସଂ ଅହିତାଯ ଭୱେୟ୍ୟା’ତି ପରେସଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ନ କଥେସିଂ, ଇଦାନି ପନ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ସକ୍ଖୀ ହୁତ୍ୱା କଥେମୀ’’ତି ଆହ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସତ୍ଥାପି ନେସଂ କଥେସି –

ଅତୀତେ କିର ବାରାଣସିଯଂ ସାଠଇଉକସିପ୍ପେ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ପତ୍ତୋ ଏକୋ ପୀଠସପ୍ପି ଅହୋସି। ସୋ ନଗରଦ୍ୱାରେ ଏକସ୍ସ ୱଟରୁକ୍ଖସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ନିସିନ୍ନୋ ସକ୍ଖରାନି ଖିପିତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଣ୍ଣାନି ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ‘‘ହତ୍ଥିରୂପକଂ ନୋ ଦସ୍ସେହି, ଅସ୍ସରୂପକଂ ନୋ ଦସ୍ସେହୀ’’ତି ଗାମଦାରକେହି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତାନି ରୂପାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକା ଖାଦନୀଯାଦୀନି ଲଭତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ରାଜା ଉଯ୍ୟାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଂ ପଦେସଂ ପାପୁଣି। ଦାରକା ପୀଠସପ୍ପିଂ ପାରୋହନ୍ତରେ କତ୍ୱା ପଲାଯିଂସୁ। ରଞ୍ଞୋ ଠିତମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦଚ୍ଛାଯା ସରୀରଂ ଫରି। ସୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ଉଦ୍ଧଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ରୁକ୍ଖପଣ୍ଣେସୁ ହତ୍ଥିରୂପକାଦୀନି ଦିସ୍ୱା ‘‘କସ୍ସେତଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ପୀଠସପ୍ପିନୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ମଯ୍ହଂ ପୁରୋହିତୋ ଅତିମୁଖରୋ ଅପ୍ପମତ୍ତକେପି ୱୁତ୍ତେ ବହୁଂ ଭଣନ୍ତୋ ମଂ ଉପଦ୍ଦୱେତି, ସକ୍ଖିସ୍ସସି ତସ୍ସ ମୁଖେ ନାଠଇମତ୍ତା ଅଜଲଣ୍ଡିକା ଖିପିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଦେୱ। ଅଜଲଣ୍ଡିକା ଆହରାପେତ୍ୱା ପୁରୋହିତେନ ସଦ୍ଧିଂ ତୁମ୍ହେ ଅନ୍ତୋସାଣିଯଂ ନିସୀଦଥ, ଅହମେତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥ ରାଜା ତଥା କାରେସି। ଇତରୋ କତ୍ତରିଯଗ୍ଗେନ ସାଣିଯା ଛିଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ପୁରୋହିତସ୍ସ ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ ମୁଖେ ୱିୱଟମତ୍ତେ ଏକେକଂ ଅଜଲଣ୍ଡିକଂ ଖିପି। ପୁରୋହିତୋ ମୁଖଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ଗିଲି। ପୀଠସପ୍ପୀ ଖୀଣାସୁ ଅଜଲଣ୍ଡିକାସୁ ସାଣିଂ ଚାଲେସି। ରାଜା ତାଯ ସଞ୍ଞାଯ ଅଜଲଣ୍ଡିକାନଂ ଖୀଣଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଆଚରିଯ, ଅହଂ ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୋ କଥଂ ନିତ୍ଥରିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ଅତିମୁଖରତାଯ ନାଠଇମତ୍ତା ଅଜଲଣ୍ଡିକା ଗିଲନ୍ତାପି ତୁଣ୍ହୀଭାୱଂ ନାପଜ୍ଜଥା’’ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମଙ୍କୁଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ ନସକ୍ଖି। ରାଜା ପୀଠସପ୍ପିଗୁଣଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ତଂ ନିସ୍ସାଯ ମେ ସୁଖଂ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ତୁଟ୍ଠୋ ତସ୍ସ ସବ୍ବଟ୍ଠକଂ ନାମ ଧନଂ ଦତ୍ୱା ନଗରସ୍ସ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଚତ୍ତାରୋ ୱରଗାମେ ଅଦାସି। ତମତ୍ଥଂ ୱିଦିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଅତ୍ଥଧମ୍ମାନୁସାସକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ସାଧୁ ଖୋ ସିପ୍ପକଂ ନାମ, ଅପି ଯାଦିସ କୀଦିସଂ;

ପସ୍ସ ଖଞ୍ଜପ୍ପହାରେନ, ଲଦ୍ଧା ଗାମା ଚତୁଦ୍ଦିସା’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୦୭);

ସୋ ପନ ଅମଚ୍ଚୋ ତେନ ସମଯେନ ଅଯମେୱ ଭଗୱା ଅହୋସି। ଅଥେକୋ ପୁରିସୋ ପୀଠସପ୍ପିନା ଲଦ୍ଧସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ନାମ ପୀଠସପ୍ପୀ ହୁତ୍ୱା ଇମଂ ସିପ୍ପଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ତୋ, ମଯାପେତଂ ସିକ୍ଖିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସୋ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ମେ , ଆଚରିଯ, ସିପ୍ପଂ ଦେଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ନ ସକ୍କା, ତାତ, ଦାତୁ’’ନ୍ତି। ସୋ ତେନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ‘‘ହୋତୁ, ଆରାଧେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ତସ୍ସ ହତ୍ଥପାଦପରିକମ୍ମାଦୀନି କରୋନ୍ତୋ ଚିରସ୍ସଂ ତଂ ଆରାଧେତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚି, ପୀଠସପ୍ପୀ ‘‘ଅଯଂ ମେ ଅତିୱିଯ ଉପକାରୋ’’ତି ତଂ ପଟିବାହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖାପେତ୍ୱା ‘‘ନିପ୍ଫନ୍ନଂ ତେ, ତାତ, ସିପ୍ପଂ, ଇଦାନି କିଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ବହି ଗନ୍ତ୍ୱା ସିପ୍ପଂ ୱୀମଂସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘କିଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଗାୱିଂ ୱା ମନୁସ୍ସଂ ୱା ପହରିତ୍ୱା ମାରେସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ତାତ, ଗାୱିଂ ମାରେନ୍ତସ୍ସ ସତଂ ଦଣ୍ଡୋ ହୋତି ମନୁସ୍ସଂ ମାରେନ୍ତସ୍ସ ସହସ୍ସଂ, ତ୍ୱଂ ସପୁତ୍ତଦାରୋପି ତଂ ନିତ୍ଥରିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ମା ୱିନସ୍ସ, ଯମ୍ପି ପହଟେ ଦଣ୍ଡୋ ନତ୍ଥି, ତାଦିସଂ ନିମାତାପିତିକଂ କଞ୍ଚି ଉପଧାରେହୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସକ୍ଖରା ଉଚ୍ଛଙ୍ଗେ କତ୍ୱା ତାଦିସଂ ଉପଧାରଯମାନୋ ୱିଚରନ୍ତୋ ଗାୱିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ସସାମିକା’’ତି ପହରିତୁଂ ନ ୱିସହି, ମନୁସ୍ସଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ସମାତାପିତିକୋ’’ତି ପହରିତୁଂ ନ ୱିସତି।

ତେନ ସମଯେନ ସୁନେତ୍ତୋ ନାମ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ତଂ ନଗରଂ ନିସ୍ସାଯ ପଣ୍ଣସାଲାଯ ୱିହରତି। ସୋ ତଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତଂ ନଗରଦ୍ୱାରନ୍ତରେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ନିମାତାପିତିକୋ, ଇମସ୍ମିଂ ପହଟେ ଦଣ୍ଡୋ ନତ୍ଥି, ଇମଂ ପହରିତ୍ୱା ସିପ୍ପଂ ୱୀମଂସିସ୍ସାମୀ’’ତି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣକଣ୍ଣସୋତଂ ସନ୍ଧାଯ ସକ୍ଖରଂ ଖିପି। ସା ଦକ୍ଖିଣକଣ୍ଣସୋତେନ ପୱିସିତ୍ୱା ୱାମେନ ନିକ୍ଖମି, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରିତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଆକାସେନ ପଣ୍ଣସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯି। ମନୁସ୍ସା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଅନାଗଚ୍ଛନ୍ତେ ‘‘କିଞ୍ଚି ଅଫାସୁକଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପରିନିବ୍ବୁତଂ ଦିସ୍ୱା ରୋଦିଂସୁ ପରିଦେୱିଂସୁ। ସୋପି ମହାଜନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତୋ ଦ୍ୱାରନ୍ତରେ ମମ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତୋ, ଅହଂ ଅତ୍ତନୋ ସିପ୍ପଂ ୱୀମଂସନ୍ତୋ ଇମଂ ପହରି’’ନ୍ତି ଆହ। ମନୁସ୍ସା ‘‘ଇମିନା କିର ପାପକେନ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ପହଟୋ, ଗଣ୍ହଥ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ପୋଥେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନଂ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେସୁଂ। ସୋ ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଯାୱାଯଂ ମହାପଥୱୀ ଯୋଜନମତ୍ତଂ ଉସ୍ସନ୍ନା, ତାୱ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିପାକାୱସେସେନ ଗିଜ୍ଝକୂଟମତ୍ଥକେ ସଟ୍ଠିକୂଟପେତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଇମଂ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲସ୍ସ ନାମ ସିପ୍ପଂ ୱା ଇସ୍ସରିଯଂ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଅନତ୍ଥାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ବାଲୋ ହି ସିପ୍ପଂ ୱା ଇସ୍ସରିଯଂ ୱା ଲଭିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅନତ୍ଥମେୱ କରୋତୀ’’ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ।

୭୨।

‘‘ଯାଵଦେଵ ଅନତ୍ଥାଯ, ଞତ୍ତଂ ବାଲସ୍ସ ଜାଯତି;

ହନ୍ତି ବାଲସ୍ସ ସୁକ୍କଂସଂ, ମୁଦ୍ଧମସ୍ସ ଵିପାତଯ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯାଵଦେଵାତି ଅଵଧିପରିଚ୍ଛେଦନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଞତ୍ତନ୍ତି ଜାନନସଭାଵୋ। ଯଂ ସିପ୍ପଂ ଜାନାତି , ଯମ୍ହି ଵା ଇସ୍ସରିଯେ ଯସେ ସମ୍ପତ୍ତିଯଞ୍ଚ ଠିତୋ ଜନେନ ଞାଯତି, ପାକଟୋ ପଞ୍ଞାତୋ ହୋତି, ତସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ସିପ୍ପଂ ଵା ହି ଇସ୍ସରିଯାଦିଭାଵୋ ଵା ବାଲସ୍ସ ଅନତ୍ଥାଯେଵ ଜାଯତି। ତଂ ନିସ୍ସାଯ ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଅନତ୍ଥମେଵ କରୋତି। ହନ୍ତୀତି ଵିନାସେତି। ସୁକ୍କଂସନ୍ତି କୁସଲକୋଟ୍ଠାସଂ, ବାଲସ୍ସ ହି ସିପ୍ପଂ ଵା ଇସ୍ସରିଯଂ ଵା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ କୁସଲକୋଟ୍ଠାସଂ ଘାତେନ୍ତମେଵ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ମୁଦ୍ଧନ୍ତି ପଞ୍ଞାଯେତଂ ନାମଂ। ଵିପାତଯନ୍ତି ଵିଦ୍ଧଂସଯମାନଂ। ତସ୍ସ ହି ତଂ ସୁକ୍କଂସଂ ହନନ୍ତଂ ପଞ୍ଞାସଙ୍ଖାତଂ ମୁଦ୍ଧଂ ଵିପାତେନ୍ତଂ ଵିଦ୍ଧଂସେନ୍ତମେଵ ହନ୍ତୀତି।

ଦେସନାଵସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂ।

ସଟ୍ଠିକୂଟପେତଵତ୍ଥୁ ତେରସମଂ।

୧୪। ଚିତ୍ତଗହପତିଵତ୍ଥୁ

ଅସନ୍ତଂଭାଵନମିଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ସୁଧମ୍ମତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଦେସନା ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡେ ସମୁଟ୍ଠାଯ ସାଵତ୍ଥିଯଂ ନିଟ୍ଠିତା।

ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡନଗରସ୍ମିଞ୍ହି ଚିତ୍ତୋ ନାମ ଗହପତି ପଞ୍ଚଵଗ୍ଗିଯାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ମହାନାମତ୍ଥେରଂ ନାମ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରମାନଂ ଦିସ୍ଵା ତସ୍ସ ଇରିଯାପଥେ ପସୀଦିତ୍ଵା ପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ଗେହଂ ପଵେସେତ୍ଵା ଭୋଜେତ୍ଵା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାଵସାନେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ଵା ଅଚଲସଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ଵା ଅମ୍ବାଟକଵନଂ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ଉଯ୍ୟାନଂ ସଙ୍ଘାରାମଂ କତ୍ତୁକାମୋ ଥେରସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଉଦକଂ ପାତେତ୍ଵା ନିଯ୍ୟାଦେସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ‘‘ପତିଟ୍ଠିତଂ ବୁଦ୍ଧସାସନ’’ନ୍ତି ଉଦକପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ଵା ମହାପଥଵୀ କମ୍ପି। ମହାସେଟ୍ଠି ଉଯ୍ୟାନେ ମହାଵିହାରଂ କାରେତ୍ଵା ସବ୍ବଦିସାହି ଆଗତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଵିଵଟଦ୍ଵାରୋ ଅହୋସି। ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡେ ସୁଧମ୍ମତ୍ଥେରୋ ନାମ ନେଵାସିକୋ ଅହୋସି।

ଅପରେନ ସମଯେନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗୁଣକଥଂ ସୁତ୍ଵା ଦ୍ଵେ ଅଗ୍ଗସାଵକା ତସ୍ସ ସଙ୍ଗହଂ କତ୍ତୁକାମା ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡଂ ଅଗମଂସୁ। ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ତେସଂ ଆଗମନଂ ସୁତ୍ଵା ଅଡ୍ଢଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ଵା ତେ ଆଦାଯ ଅତ୍ତନୋ ଵିହାରଂ ପଵେସେତ୍ଵା ଆଗନ୍ତୁକଵତ୍ତଂ କତ୍ଵା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଥୋକଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୋତୁକାମୋମ୍ହୀ’’ତି ଧମ୍ମସେନାପତିଂ ଯାଚି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ, ‘‘ଉପାସକ, ଅଦ୍ଧାନେନ ଆଗତାମ୍ହା କିଲନ୍ତରୂପା। ଅପିଚ ଥୋକଂ ସୁଣାହୀ’’ତି ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ କଥେସି। ସୋ ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋଵ ଅନାଗାମିଫଲଂ ପାପୁଣି। ସୋ ଦ୍ଵେ ଅଗ୍ଗସାଵକେ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ସ୍ଵେ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ମମ ଗେହେ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ନିମନ୍ତେତ୍ଵା ପଚ୍ଛା ନେଵାସିକଂ ସୁଧମ୍ମତ୍ଥେରଂ ‘‘ତୁମ୍ହେପି, ଭନ୍ତେ, ସ୍ଵେ ଥେରେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥା’’ତି ନିମନ୍ତେସି। ସୋ ‘‘ଅଯଂ ମଂ ପଚ୍ଛା ନିମନ୍ତେତୀ’’ତି କୁଦ୍ଧୋ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚିଯମାନୋପି ପଟିକ୍ଖିପି ଏଵ। ଉପାସକୋ ‘‘ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ପକ୍କମିତ୍ଵା ପୁନଦିଵସେ ଅତ୍ତନୋ ନିଵେସନେ ମହାଦାନଂ ସଜ୍ଜେସି। ସୁଧମ୍ମତ୍ଥେରୋପି ପଚ୍ଚୂସକାଲେଯେଵ ‘‘କୀଦିସୋ ନୁ ଖୋ ଗହପତିନା ଅଗ୍ଗସାଵକାନଂ ସକ୍କାରୋ ସଜ୍ଜିତୋ, ସ୍ଵେ ଗନ୍ତ୍ଵା ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା ପାତୋଵ ପତ୍ତଚୀଵରଂ ଆଦାଯ ତସ୍ସ ଗେହଂ ଅଗମାସି।

ସୋ ଗହପତିନା ‘‘ନିସୀଦଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଵୁଚ୍ଚମାନୋପି ‘‘ନାହଂ ନିସୀଦାମି, ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ଅଗ୍ଗସାଵକାନଂ ପଟିଯାଦିତଂ ସକ୍କାରଂ ଓଲୋକେତ୍ଵା ଗହପତିଂ ଜାତିଯା ଘଟ୍ଟେତୁକାମୋ ‘‘ଉଳାରୋ ତେ, ଗହପତି, ସକ୍କାରୋ, ଅପିଚେତ୍ଥ ଏକଞ୍ଞେଵ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ତିଲସଂଗୁଳିକା, ଗହପତୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ଗହପତିନା କାକୋପମାଯ ଅପସାଦିତୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ଵା ‘‘ଏସୋ ତେ, ଗହପତି, ଆଵାସୋ, ପକ୍କମିସ୍ସାମହ’’ନ୍ତି ଵତ୍ଵା ଯାଵତତିଯଂ ଵାରିଯମାନୋପି ପକ୍କମିତ୍ଵା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଚିତ୍ତେନ ଚ ଅତ୍ତନା ଚ ଵୁତ୍ତଵଚନଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ତଯା ଉପାସକୋ ସଦ୍ଧୋ ପସନ୍ନୋ ହୀନେନ ଖୁଂସିତୋ’’ତି ତସ୍ସେଵ ଦୋସଂ ଆରୋପେତ୍ଵା ପଟିସାରଣୀଯକମ୍ମଂ କାରାପେତ୍ଵା ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଚିତ୍ତଗହପତିଂ ଖମାପେହୀ’’ତି ପେସେସି। ସୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ଵା, ‘‘ଗହପତି, ମଯ୍ହମେଵ ସୋ ଦୋସୋ, ଖମାହି ମେ’’ତି ଵତ୍ଵାପି ‘‘ନାହଂ ଖମାମୀ’’ତି ତେନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ମଙ୍କୁଭୂତୋ ତଂ ଖମାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ପୁନଦେଵ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ପଚ୍ଚାଗମାସି। ସତ୍ଥା ‘‘ନାଯଂ ଉପାସକୋ ଖମିସ୍ସତୀ’’ତି ଜାନନ୍ତୋପି ‘‘ମାନଥଦ୍ଧୋ

ଏସ, ତିଂସଯୋଜନଂ ତାଓ ମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛତୂ''ତି ଖମନୂପାୟଂ ଅନାଚିକ୍ଖିତ୍ୱାଓ ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ଅଥସ୍ସ ପୁନାଗତକାଲେ ନିହତମାନସ୍ସ ଅନୁଦୂତଂ ଦତ୍ୱା ''ଗଚ୍ଛ, ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପାସକଂ ଖମାପେହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ସମଣେନ ନାମ 'ମୟ୍ହଂ ୱିହାରୋ, ମୟ୍ହଂ ନିୱାସଟ୍ଠାନଂ, ମୟ୍ହଂ ଉପାସକୋ, ମୟ୍ହଂ ଉପାସିକା'ତି ମାନଂ ୱା ଇସ୍ସଂ ୱା କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ହି ଇଚ୍ଛାମାନାଦୟୋ କିଲେସା ୱଡ୍ଢନ୍ତୀ''ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୭୩।

''ଅସନ୍ତଂ ଭାୱନମିଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ପୁରେକ୍ଖାରଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସୁ;

ଆୱାସେସୁ ଇସ୍ସରିୟଂ, ପୂଜା ପରକୁଲେସୁ ଚ।

୭୪।

''ମମେୱ କତ ମଞ୍ଞନ୍ତୁ, ଗିହୀ ପବ୍ବଜିତା ଉଭୋ।

ମମେୱାତିୱସା ଅସ୍ସୁ, କିଚ୍ଚାକିଚ୍ଚେସୁ କିସ୍ମିଚି;

ଇତି ବାଲସ୍ସ ସଙ୍କପ୍ପୋ, ଇଚ୍ଛା ମାନୋ ଚ ୱଡ୍ଢତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଅସନ୍ତନ୍ତି ଯୋ ବାଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅୱିଜ୍ଜମାନଂ ସମ୍ଭାୱନଂ ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ''ଅସ୍ସଦ୍ଧୋୱ ସମାନୋ 'ସଦ୍ଧୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ'ତି ଇଚ୍ଛତୀ''ତି। ପାପିଚ୍ଛତାନିଦ୍ଦେସେ (ୱିଭ। ୮୫୧) ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ବାଲୋ ''ଅସଦ୍ଧୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ଅପ୍ପୱିୱେକୋ କୁସୀତୋ ଅନୁପଟ୍ଠିତସ୍ସତି ଅସମାହିତୋ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଅଖୀଣାସୱୋୱ ସମାନୋ 'ଅହୋ ୱତ ମଂ ଜନୋ ଅୟଂ ସଦ୍ଧୋ, ସୀଲୱା, ବହୁସ୍ସୁତୋ, ପୱିୱେକୋ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ, ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି, ସମାହିତୋ, ପଞ୍ଞୱା , ଖୀଣାସୱୋ'ତି ଜାନେୟ୍ୟା''ତି ଇଦଂ ଅସନ୍ତସମ୍ଭାୱନଂ ଇଚ୍ଛତି। ପୁରେକ୍ଖାରନ୍ତି ପରିୱାରଂ। ''ଅହୋ ୱତ ମଂ ସକଲୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତା ୱିହରେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଇଚ୍ଛାଚାରେ ଠତ୍ୱା ପୁରେକ୍ଖାରଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଇଚ୍ଛତି। ଆୱାସେସୂତି ସଙ୍ଘିକେସୁ ଚ ଆୱାସେସୁ ଯାନି ୱିହାରମଜ୍ଝେ ପଣୀତସେନାସନାନି, ତାନି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠସମ୍ଭତ୍ତାଦୀନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ''ତୁମ୍ହେ ଇଧ ୱସଥା''ତି ୱିଚାରେନ୍ତୋ ସୟମ୍ପି ୱରତରଂ ସେନାସନଂ ପଲିବୋଧେନ୍ତୋ, ସେସାନଂ ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୂନଂ ପଚ୍ଚନ୍ତିମାନି ଲାମକସେନାସନାନି ଚେୱ ଅମନୁସ୍ସପରିଗ୍ଗହିତାନି ଚ ''ତୁମ୍ହେ ଇଧ ୱସଥା''ତି ୱିଚାରେନ୍ତୋ ଆୱାସେସୁ ଇସ୍ସରିୟଂ ଇଚ୍ଛତି। ପୂଜା ପରକୁଲେସୁ ଚାତି ନେୱ ମାତାପିତୂନଂ ନ ଞାତକାନଂ ପରେସୁଯେୱ କୁଲେସୁ ''ଅହୋ ୱତିମେ ମୟ୍ହମେୱ ଦଦେୟ୍ୟୁଂ, ନ ଅଞ୍ଞେସ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଚତୁପ୍ପଚ୍ଚୟେହି ପୂଜଂ ଇଚ୍ଛତି।

ମମେୱ କତ ମଞ୍ଞନ୍ତୂତି ଯସ୍ସ ଚ ବାଲସ୍ସ ''ଯଂକିଞ୍ଚି ୱିହାରେ ଉପୋସଥାଗାରାଦିକରଣୱସେନ କତଂ ନୱକମ୍ମଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅମ୍ହାକଂ ଥେରେନ କତନ୍ତି ଏୱଂ ଗିହୀ ଚ ପବ୍ବଜିତା ଚ ଉଭୋପି ମମେୱ ନିସ୍ସାୟ କତଂ ପରିକମ୍ମଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ମଞ୍ଞନ୍ତୂ''ତି ସଙ୍କପ୍ପୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ମମେୱାତିୱସା ଅସ୍ସୂତି ''ଗିହୀ ଚ ପବ୍ବଜିତା ଚ ସବ୍ବେପି ମମେୱ ୱସେ ୱତ୍ତନ୍ତୁ, ସକଟଗୋଣୱାସିଫରସୁଆଦୀନି ୱା ଲଦ୍ଧବ୍ବାନି ହୋନ୍ତୁ, ଅନ୍ତମସୋ ଯାଗୁମତ୍ତମ୍ପି ତାପେତ୍ୱା ପିୱନାଦୀନି ୱା, ଏୱରୂପେସୁ କିଚ୍ଚାକିଚ୍ଚେସୁ ଖୁଦ୍ଦକମହନ୍ତେସୁ କରଣୀୟେସୁ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଏକକିଚ୍ଚେପି ମମେୱ ୱସେ ୱତ୍ତନ୍ତୁ, ମମେୱ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା କରୋନ୍ତୂ''ତି ସଙ୍କପ୍ପୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇତି ବାଲସ୍ସାତି ଯସ୍ସ ବାଲସ୍ସ ସା ଚ ଇଚ୍ଛା ଅୟଞ୍ଚ ଏୱରୂପୋ ସଙ୍କପ୍ପୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ନେୱ ୱିପସ୍ସନା, ନ ମଗ୍ଗଫଲାନି ୱଡ୍ଢନ୍ତି। କେୱଲଂ ପନସ୍ସ ଚନ୍ଦୋଦୟେ ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଉଦକଂ ୱିୟ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ତଣ୍ହା ଚେୱ ନୱୱିଧମାନୋ ଚ ୱଡ୍ଢତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସୁଧମ୍ମତ୍ଥେରୋପି ଇମଂ ଓୱାଦଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ତେନ ଅନୁଦୂତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପାସକସ୍ସ ଚକ୍ଖୁପଥେ ଆପତ୍ତିଂ ପଟିକରିତ୍ୱା ଉପାସକଂ ଖମାପେସି। ସୋ ଉପାସକେନ ''ଖମାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଚେ ମୟ୍ହଂ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି, ଖମଥ ମେ''ତି ପଟିଖମାପିତୋ ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନେ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା କତିପାହେନେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଉପାସକୋପି ଚିନ୍ତେସି – ''ମୟା ସତ୍ଥାରଂ ଅଦିସ୍ୱାୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତଂ, ଅଦିସ୍ୱା ଏୱ ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ସତ୍ଥାରଂ ମେ ଦଟ୍ଠୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ସୋ ତିଲତଣ୍ଡୁଲସପ୍ପିଫାଣିତୱତ୍ଥଚ୍ଛାଦନାଦୀହି ପରିପୂରାନି ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ଯୋଜାପେତ୍ୱା ''ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ପିଣ୍ଡପାତାଦୀହି ନ କିଲମିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚାପେତ୍ୱା

ଭିକ୍ଖୁନୀସଙ୍ଘସ୍ସାପି ଉପାସକାନମ୍ପି ଉପାସିକାନମ୍ପି ଆରୋଚାପେସି। ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚସତା ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଚ ଉପାସକା ଚ ଉପାସିକାୟୋ ଚ ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ସୋ ତେସଞ୍ଚେୱ ଅତ୍ତନୋ ପରିସାୟ ଚାତି ତିଣ୍ଣଂ ଜନସହସ୍ସାନଂ ଯଥା ତିଂସୟୋଜନେ ମଗ୍ଗେ ୟାଗୁଭତ୍ତାଦୀହି କିଞ୍ଚି ୱେକଲ୍ଲଂ ନ ହୋତି, ତଥା ସଂୱିଦହି। ତସ୍ସ ପନ ନିକ୍ଖନ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ଦେୱତା ଖନ୍ଧାୱାରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଦିବ୍ବେହି ୟାଗୁଖଜ୍ଜକଭତ୍ତପାନକାଦୀହି ତଂ ମହାଜନଂ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ, କସ୍ସଚି କେନଚି ୱେକଲ୍ଲଂ ନ ହୋତି। ଏୱଂ ଦେୱତାହି ଉପଟ୍ଠିୟମାନୋ ଦେୱସିକଂ ଯୋଜନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମାସେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ପାପୁଣି, ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ଯଥାପୂରିତାନେୱ ଅହେସୁଂ। ଦେୱତାହି ଚେୱ ମନୁସ୍ସେହି ଚ ଅଭିହଟଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋୱ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆହ – ''ଆନନ୍ଦ, ଅଜ୍ଜ ୱଡ୍ଢମାନକଚ୍ଛାୟାୟ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ପଞ୍ଚହି ଉପାସକସତେହି ପରିୱୁତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସତୀ''ତି। ''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ତସ୍ସ ତୁମ୍ହାକଂ ୱନ୍ଦନକାଲେ କିଞ୍ଚି ପାଟିହାରିୟଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି? ''ଭୱିସ୍ସତି, ଆନନ୍ଦା''ତି। ''କିଂ, ଭନ୍ତେ''ତି? ତସ୍ସ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''ମଂ ୱନ୍ଦନକାଲେ ରାଜମାନେନ ଅଟ୍ଠକରୀସମତ୍ତେ ପଦେସେ ଜଣ୍ଣୁକମତ୍ତେନ ଓଧିନା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାନଂ ଦିବ୍ବପୁପ୍ଫାନଂ ଘନୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସିସ୍ସତୀ''ତି। ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ନଗରୱାସିନୋ ''ଏୱଂ ମହାପୁଞ୍ଞୋ କିର ଚିତ୍ତୋ ନାମ ଗହପତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଜ୍ଜ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସତି, ଏୱରୂପଂ କିର ପାଟିହାରିୟଂ ଭୱିସ୍ସତି, ମୟମ୍ପି ତଂ ମହାପୁଞ୍ଞଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭିସ୍ସାମା''ତି ପଣ୍ଣାକାରଂ ଆଦାୟ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ୱିହାରସମୀପେ ଆଗତକାଲେ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ପଠମଂ ଆଗମିଂସୁ। ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ''ଅମ୍ମା, ତୁମ୍ହେ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛଥା''ତି ମହାଉପାସିକାୟୋ ଠପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚହି ଉପାସକସତେହି ପରିୱୁତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ବୁଦ୍ଧାନଂ ସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେ ପନ ଠିତା ୱା ନିସିନ୍ନା ୱା ଇତୋ ୱା ଏତ୍ତୋ ୱା ନ ହୋନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧୱୀଥିୟା ଦ୍ୱୀସୁ ପସ୍ସେସୁ ନିଚ୍ଚଲାୱ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ମହନ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧୱୀଥିଂ ଓକ୍କମି। ତୀଣି ଫଲାନି ପତ୍ତେନ ଅରିୟସାୱକେନ ଓଲୋକିତୋଲୋକିତଟ୍ଠାନଂ କମ୍ପି। ''ଏସୋ କିର ଚିତ୍ତୋ ଗହପତୀ''ତି ମହାଜନୋ ଓଲୋକେସି । ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଛବ୍ବଣ୍ଣାନଂ ବୁଦ୍ଧରସ୍ମୀନଂ ଅନ୍ତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ଗୋପ୍ଫକେସୁ ସତ୍ଥୁ ପାଦେ ଗହେତ୍ୱା ୱନ୍ଦି। ତଂ ଖଣଞ୍ଞେୱ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ପୁପ୍ଫୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସି, ସାଧୁକାରସହସ୍ସାନି ପୱତ୍ତୟିଂସୁ। ସୋ ଏକମାସଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ୱସି, ୱସମାନୋ ଚ ସକଲଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ୱିହାରେୟେୱ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ମହାଦାନଂ ଅଦାସି, ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତେପି ଅନ୍ତୋୱିହାରେୟେୱ କତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗି। ଏକଦିୱସମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ସକଟେସୁ କିଞ୍ଚି ଗହେତବ୍ବଂ ନାହୋସି, ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ଆଭତପଣ୍ଣାକାରେନେୱ ଦାନଂ ଅଦାସି, ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ଅକାସି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ଅହଂ 'ତୁମ୍ହାକଂ ଦାନଂ ଦସ୍ସାମୀ'ତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମାସଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଅହୋସିଂ। ଇଧେୱ ମେ ମାସୋ ୱୀତିୱତ୍ତୋ, ମୟା ଆଭତଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ କିଞ୍ଚି ଗହେତୁଂ ନ ଲଭାମି, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ଆଭତପଣ୍ଣାକାରେନେୱ ଦାନଂ ଅଦାସିଂ, ସୋହଂ ସଚେପି ଇଧ ସଂୱଚ୍ଛରଂ ୱସିସ୍ସାମି, ନେୱ ମମ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମଂ ଦାତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମି। ଅହଂ ସକଟାନି ଓତାରେତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ଇଚ୍ଛାମି, ପଟିସାମନଟ୍ଠାନଂ ମେ ଆରୋଚାପେଥା''ତି।

ସତ୍ଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆହ – ''ଆନନ୍ଦ, ଉପାସକସ୍ସ ଏକଂ ପଦେସଂ ତୁଚ୍ଛଂ କାରେତ୍ୱା ଦେହୀ''ତି। ଥେରୋ ତଥା ଅକାସି। କପ୍ପିୟଭୂମି (ମହାୱ। ୨୯୫) କିର ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗହପତିନୋ ଅନୁଞ୍ଞାତା। ଉପାସକୋପି ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତେହି ତୀହି ଜନସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ତୁଚ୍ଛସକଟେହି ପୁନ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ଦେୱମନୁସ୍ସା ଉଟ୍ଠାୟ, ''ଅୟ୍ୟ, ତୟା ତୁଚ୍ଛସକଟେହି ଗମନକମ୍ମଂ କତ''ନ୍ତି ସତ୍ତହି ରତନେହି ସକଟାନି ପୂରୟିଂସୁ। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଆଭତପଣ୍ଣାକାରେନେୱ ମହାଜନଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତୋ ଅଗମାସି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ମାସେନ ଆଗତୋ, ଇଧାପି ମାସମେୱ ୱୁଟ୍ଠୋ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ଅଭିହଟପଣ୍ଣାକାରେନେୱ ମହାୱଦାନଂ ଅଦାସି, ଇଦାନି ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ତୁଚ୍ଛାନି କତ୍ୱା ମାସେନେୱ କିର ଗମିସ୍ସତି, ଦେୱମନୁସ୍ସା ପନସ୍ସ ଉଟ୍ଠାୟ, 'ଅୟ୍ୟ , ତୟା ତୁଚ୍ଛସକଟେହି ଗମନକମ୍ମଂ କତ'ନ୍ତି ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ସତ୍ତରତନେହି ପୂରୟିଂସୁ। ସୋ ପୁନ ଅତ୍ତନୋ ଆଭତପଣ୍ଣାକାରେନେୱ କିର ମହାଜନଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତୋ ଗମିସ୍ସତୀ''ତି। ''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏତସ୍ସ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସେୱାୟଂ ସକ୍କାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି? ''ଆନନ୍ଦ, ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସାପି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସାପି ଏତସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେୱ। ଅୟଞ୍ହି ଉପାସକୋ ସଦ୍ଧୋ ପସନ୍ନୋ ସମ୍ପନ୍ନସୀଲୋ, ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଂ ଯଂ ପଦେସଂ ଭଜତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରୋ ନିବ୍ବତ୍ତତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ସତ୍ଥା ଇମଂ ପକିଣ୍ଣକୱଗ୍ଗେ ଗାଥମାହ –

''ସଦ୍ଧୋ ସୀଲେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ, ଯସୋ ଭୋଗସମପ୍ପିତୋ;

ଯଂ ଯଂ ପଦେସଂ ଭଜତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ପୂଜିତୋ''ତି। (ଧ। ପ। ୩୦୩);

ଅଞ୍ଞୋ ପନସ୍ସା ତତ୍ଥେୱ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ଆହ –

ଆନନ୍ଦ, ଅଯଂ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପାଦମୂଲେ କତାଭିନୀହାରୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ମିଗଲୁଦ୍ଦକକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାଯ ଏକଦିୱସଂ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ମିଗାନଂ ମାରଣତ୍ଥାଯ ସତ୍ତିଂ ଆଦାଯ ଅରଞ୍ଞଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମିଗେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଅକଟପବ୍ଭାରେ ସସୀସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା "ଏକୋ, ଅଯ୍ୟୋ, ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଭତ୍ତମସ୍ସ ଆହରିସ୍ସାମୀ"ତି ୱେଗେନ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଉଦ୍ଧନେ ହିୟ୍ୟୋ, ଆଭତମଂସଂ, ଏକସ୍ମିଂ ଭତ୍ତଂ ପଚାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେ ପିଣ୍ଡପାତଚାରିକେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ତେସମ୍ପି ପତ୍ତେ ଆଦାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା, "ଅଯ୍ୟେ, ପରିୱିସଥା"ତି ଅଞ୍ଞଂ ଆଣାପେତ୍ୱା ତଂ ଭତ୍ତଂ ପୁଟକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ନାନାପୁପ୍ଫାନି ଓଚିନିତ୍ୱା ପତ୍ତପୁଟେ କତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା "ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଗହଂ କରୋଥା"ତି ୱତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ପୂରେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ତେହି ପୁପ୍ଫେହି ପୂଜଂ କତ୍ୱା "ଯଥା ମେ ଅଯଂ ରସପିଣ୍ଡପାତୋ ପୁପ୍ଫପୂଜାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଚିତ୍ତଂ ତୋସେସି, ଏୱଂ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ପଣ୍ଣାକାରସହସ୍ସାନି ଆଦାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ଚିତ୍ତଂ ତୋସେନ୍ତୁ, ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣକୁସୁମୱସ୍ସଞ୍ଚ ୱସ୍ସତୂ"ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଜଣ୍ଣୁକମତ୍ତେନ ଓଧିନା ଦିବ୍ବପୁପ୍ଫୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସି। ଇଦାନିପିସ୍ସ ଜାତଦିୱସେ ଚେୱ ଇଧ ଚ ଆଗତସ୍ସ ପୁପ୍ଫୱସ୍ସୱସ୍ସନଞ୍ଚ ପଣ୍ଣାକାରାଭିହାରୋ ଚ ସତ୍ତହି ରତନେହି ସକଟପୂରଣଞ୍ଚ ତସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦୋତି।

ଚିତ୍ତଗହପତିୱତ୍ଥୁ ଚୁଦ୍ଦସମଂ।

୧୫। ୱନୱାସୀତିସ୍ସସାମଣେରୱତ୍ଥୁ

ଅଞ୍ଞାହି ଲାଭୂପନିସାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱନୱାସିକତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଦେସନା ରାଜଗହେ ସମୁଟ୍ଠିତା।

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ କିର ପିତୁ ୱଙ୍ଗନ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସହାଯକୋ ମହାସେନବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନାମ ରାଜଗହେ ୱସତି। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ଏକଦିୱସଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ତସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ସୋ ପନ ପରିକ୍ଖୀଣୱିଭୱୋ ଦଲିଦ୍ଦୋ। ସୋ "ମମ ପୁତ୍ତୋ ମଯ୍ହଂ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁଂ ଆଗତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଅହଞ୍ଚମ୍ହି ଦୁଗ୍ଗତୋ, ମଯ୍ହଂ ଦୁଗ୍ଗତଭାୱଂ ନ ଜାନାତି ମଞ୍ଞେ, ନତ୍ଥି ମେ କୋଚି ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋ"ତି ଥେରସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା ଭୱିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ନିଲୀଯି। ଥେରୋ ଅପରମ୍ପି ଦିୱସଂ ଅଗମାସି, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଥେୱ ନିଲୀଯି। "କିଞ୍ଚିଦେୱ ଲଭିତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀ"ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋପି ନାଲଭି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଏକସ୍ମିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୱାଚକେ ଥୂଲସାଟକେନ ସଦ୍ଧିଂ ପାଯସପାତିଂ ଲଭିତ୍ୱା ଆଦାଯ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱାୱ ଥେରଂ ଅନୁସ୍ସରି, "ଇମଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ମଯା ଥେରସ୍ସ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି। ଥେରୋପି ତଂ ଖଣଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଦିସ୍ୱା "ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଲଭିତ୍ୱା ମମ ଆଗମନଂ ପଚ୍ଚାସୀସତି, ମଯା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ସଙ୍ଘାଟିଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ତସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରେ ଠିତମେୱ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱାୱ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦି। ଅଥ ନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗେହେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପାଯସପାତିଂ ଗହେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତେ ଆକିରି । ଥେରୋ ଉପଡ୍ଢଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ପତ୍ତଂ ପିଦହି। ଅଥ ନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆହ – "ଭନ୍ତେ, ଏକପଟିୱୀସମତ୍ତୋୱ ଅଯଂ ପାଯସୋ, ପରଲୋକସଙ୍ଗହଂ ମେ କରୋଥ, ମା ଇଧଲୋକସଙ୍ଗହଂ, ନିରୱସେସମେୱ ଦାତୁକାମୋମ୍ହୀ"ତି ସବ୍ବଂ ଆକିରି। ଥେରୋ ତତ୍ଥେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜି। ଅଥସ୍ସ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ତମ୍ପି ସାଟକଂ ଦତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏୱମାହ – "ଭନ୍ତେ, ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମମେୱ ପାପୁଣେୟ୍ୟ"ନ୍ତି। ଥେରୋ "ଏୱଂ ହୋତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣା"ତି ତସ୍ସ ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କମନ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ଜେତୱନଂ ଅଗମାସି। "ଦୁଗ୍ଗତକାଲେ ଦିନ୍ନଦାନଂ ପନ ଅତିୱିଯ ତୋସେତୀ"ତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ତଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସୋମନସ୍ସଜାତୋ ଥେରେ ଅଧିମତ୍ତଂ ସିନେହମକାସି। ସୋ ଥେରେ ସିନେହେନେୱ କାଲଂ କତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଥେରସ୍ସୂପଟ୍ଠାକକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି । ତଂଖଣେଯେୱ ପନସ୍ସ ମାତା "କୁଚ୍ଛିଯଂ ମେ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠିତୋ"ତି ଞତ୍ୱା ସାମିକସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ସୋ ତସ୍ସା ଗବ୍ଭପରିହାରଂ ଅଦାସି।

ତସ୍ସା ଅଚ୍ଚୁଣ୍ହଅତିସୀତଅତିଅମ୍ବିଲାଦିପରିଭୋଗଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ସୁଖେନ ଗବ୍ଭଂ ପରିହରିଯମାନାଯ ଏୱରୂପୋ ଦୋହଳଓ ଉପ୍ପଜ୍ଜି "ଅହୋ ୱତାହଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରପ୍ପମୁଖାନି ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଗେହେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଅସମ୍ଭିନ୍ନଖୀରପାଯସଂ ଦତ୍ୱା ସଯମ୍ପି କାସାଯୱତ୍ଥାନି ପରିଦହିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣସରକଂ ଆଦାଯ ଆସନପରିଯନ୍ତେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଏତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠପାଯସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ"ନ୍ତି। ତସ୍ସା କିର ସୋ କାସାଯୱତ୍ଥପରିଦହନେ ଦୋହଳଓ କୁଚ୍ଛିଯଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସା ଞାତକା "ଧମ୍ମିକୋ ନୋ ଧୀତାଯ ଦୋହଳଓ"ତି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଅସମ୍ଭିନ୍ନଖୀରପାଯସଂ ଅଦଂସୁ। ସାପି ଏକଂ କାସାୱଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଏକଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣସରକଂ ଗହେତ୍ୱା ଆସନପରିଯନ୍ତେ ନିସିନ୍ନା ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠପାଯସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି, ଦୋହଳଓ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭି। ତସ୍ସା ଯାୱ ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନା ଅନ୍ତରନ୍ତରା କତମଙ୍ଗଲେସୁପି, ଦସମାସଚ୍ଚଯେନ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାତାଯ କତମଙ୍ଗଲେସୁପି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରପ୍ପମୁଖାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଅପ୍ପୋଦକମଧୁପାଯସମେୱ ଅଦଂସୁ। ପୁବ୍ବେ

କିରେସ ଦାରକେନ ବ୍ରାହ୍ମଣକାଲେ ଦିନ୍ନପାଯସସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ।

ଜାତମଙ୍ଗଲଦିୱସେ ପନ ତଂ ଦାରକଂ ପାତୋୱ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ମଣ୍ଡେତ୍ୱା ସିରିସଯନେ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକସ୍ସ କମ୍ବଲସ୍ସ ଉପରି ନିପଜ୍ଜାପେସୁଂ। ସୋ ତତ୍ଥ ନିପନ୍ନକୋୱ ଥେରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ମେ ପୁବ୍ବାଚରିଯୋ, ମଯା ଥେରଂ ନିସ୍ସାଯ ଅଯଂ ସମ୍ପତ୍ତି ଲଦ୍ଧା, ମଯା ଇମସ୍ସ ଏକଂ ପରିଚ୍ଚାଗଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ସିକ୍ଖାପଦଗହଣତ୍ଥାଯ ଆନୀଯମାନୋ ତଂ କମ୍ବଲଂ ଚୂଳଅଙ୍ଗୁଲିଯା ୱେଠେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହେସି। ଅଥସ୍ସ ‘‘ଅଙ୍ଗୁଲିଯଂ କମ୍ବଲୋ ଲଗ୍ଗୋ’’ତି ତେ ତଂ ହରିତୁଂ ଆରଭିଂସୁ। ସୋ ପରୋଦି। ଞାତକା ‘‘ଅପେଥ, ମା ଦାରକଂ ରୋଦାପେଥା’’ତି କମ୍ବଲେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଆନଯିଂସୁ। ସୋ ଥେରଂ ୱନ୍ଦନକାଲେ କମ୍ବଲତୋ ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ଅପକଡ୍ଢିତ୍ୱା କମ୍ବଲଂ ଥେରସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ପାତେସି। ଞାତକା ‘‘ଦହରକୁମାରେନ ଅଜାନିତ୍ୱା କତ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ପୁତ୍ତେନ ନୋ ଦିନ୍ନଂ, ପରିଚ୍ଚତ୍ତମେୱ ହୋତୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକେନ କମ୍ବଲେନ ପୂଜାକାରକସ୍ସ ତୁମ୍ହାକଂ ଦାସସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଦେଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘କୋ ନାମୋ ଅଯଂ ଦାରକୋ’’ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟେନ ସମାନନାମକୋ , ତିସ୍ସୋ ନାମେସ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ଥେରୋ କିର ଗିହିକାଲେ ଉପତିସ୍ସମାଣୱୋ ନାମ ଅହୋସି। ମାତାପିସ୍ସ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ନ ମଯା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ଭିନ୍ଦିତବ୍ବୋ’’ତି। ଏୱଂ ଦାରକସ୍ସ ନାମକରଣମଙ୍ଗଲଂ କତ୍ୱା ପୁନ ତସ୍ସ ଆହାରପରିଭୋଗମଙ୍ଗଲେପି ପୁନ ତସ୍ସ କଣ୍ଣୱିଜ୍ଝନମଙ୍ଗଲେପି ଦୁସ୍ସଗହଣମଙ୍ଗଲେପି ଚୂଳାକରଣମଙ୍ଗଲେପି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରପ୍ପମୁଖାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଅପ୍ପୋଦକମଧୁପାଯସମେୱ ଅଦଂସୁ।

ଦାରକୋ ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାଯ ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେ ମାତରଂ ଆହ – ‘‘ଅମ୍ମ, ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ତାତ, ପୁବ୍ବେୱାହଂ ‘ନ ମଯା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ଭିନ୍ଦିତବ୍ବୋ’ତି ମନଂ ଅକାସିଂ, ପବ୍ବଜ, ପୁତ୍ତା’’ତି ଥେରଂ ନିମନ୍ତାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଆଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖଞ୍ଚ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦାସୋ ‘ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’ତି ୱଦତି, ଇମଂ ଆଦାଯ ସାଯଂ ୱିହାରଂ ଆଗମିସ୍ସାମା’’ତି ଥେରଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ମହନ୍ତେନ ସକ୍କାରସମ୍ମାନେନ ପୁତ୍ତଂ ଆଦାଯ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ନିଯ୍ୟାଦେସି। ଥେରୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେସି – ‘‘ତିସ୍ସ, ପବ୍ବଜ୍ଜା ନାମ ଦୁକ୍କରା, ଉଣ୍ହେନ ଅତ୍ଥେ ସତି ସୀତଂ ଲଭତି, ସୀତେନ ଅତ୍ଥେ ସତି ଉଣ୍ହଂ ଲଭତି, ପବ୍ବଜିତା କିଚ୍ଛେନ ଜୀୱନ୍ତି, ତ୍ୱଞ୍ଚ ସୁଖେଧିତୋ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ତୁମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତନିଯାମେନେୱ ସବ୍ବଂ କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଥେରୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଟିକୂଲମନସିକାରୱସେନ ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ତଂ ପବ୍ବାଜେସି। ସକଲମ୍ପି ହି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ସବ୍ବଂ କଥେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ପନ ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତବ୍ବମେୱ। ଇଦଞ୍ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ଅୱିଜହିତମେୱ। କେସାଦୀସୁ ଏକେକକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁନୀନମ୍ପି ଉପାସକାନମ୍ପି ଉପାସିକାନମ୍ପି ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥି। ଅବ୍ୟତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ପନ ପବ୍ବଜେନ୍ତା ଅରହତ୍ତସ୍ସୂପନିସ୍ସଯଂ ନାସେନ୍ତି। ତସ୍ମା ଥେରୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଦସସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେସି।

ମାତାପିତରୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପବ୍ବଜିତସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତା ସତ୍ତାହଂ ୱିହାରେଯେୱ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅପ୍ପୋଦକମଧୁପାଯସମେୱ ଅଦଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂପି ‘‘ନିବଦ୍ଧଂ ଅପ୍ପୋଦକମଧୁପାଯସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମା’’ତି ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ। ତସ୍ସପି ମାତାପିତରୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସାଯଂ ଗେହଂ ଅଗମଂସୁ। ସାମଣେରୋ ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ‘‘ସାମଣେରୋ କିର ଅଜ୍ଜ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିସ୍ସତି, ସକ୍କାରମସ୍ସ କରିସ୍ସାମା’’ତି ପଞ୍ଚହି ସାଟକସତେହି ଚୁମ୍ବଟକାନି କତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତସତାନି ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଆଦାଯ ପଟିପଥେ ଠତ୍ୱା ଅଦଂସୁ, ପୁନଦିୱସେ ୱିହାରସ୍ସ ଉପୱନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଦଂସୁ। ଏୱଂ ସାମଣେରୋ ଦ୍ୱୀହେୱ ଦିୱସେହି ସାଟକସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ପିଣ୍ଡପାତସହସ୍ସଂ ଲଭିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାପେସି। ବ୍ରାହ୍ମଣକାଲେ ଦିନ୍ନଥୂଲସାଟକସ୍ସ କିରେସ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ଅଥସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ପିଣ୍ଡପାତଦାଯକତିସ୍ସୋ’’ତି ନାମଂ କରିଂସୁ।

ପୁନେକଦିୱସଂ ସାମଣେରୋ ସୀତକାଲେ ୱିହାରଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅଗ୍ଗିସାଲାଦୀସୁ ୱିସିବ୍ବେନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଆହ – ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ୱିସିବ୍ବେନ୍ତା ନିସିନ୍ନାତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ସୀତଂ ନୋ ପୀଳେତି ସାମଣେରା’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ସୀତକାଲେ ନାମ କମ୍ବଲଂ ପାରୁପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସୋ ହି ସୀତଂ ପଟିବାହିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ’’ତି। ସାମଣେର ‘‘ତ୍ୱଂ ମହାପୁଞ୍ଞୋ କମ୍ବଲଂ ଲଭେଯ୍ୟାସି, ଅମ୍ହାକଂ କୁତୋ କମ୍ବଲୋ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, କମ୍ବଲତ୍ଥିକା ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’’ତି ସକଲୱିହାରେ ଆରୋଚାପେସି। ଅଥ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ସାମଣେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କମ୍ବଲଂ ଆହରିସ୍ସାମା’’ତି ସତ୍ତୱସ୍ସିକସାମଣେରଂ ନିସ୍ସାଯ ସହସ୍ସମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ସୋ ‘‘ଏତ୍ତକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କୁତୋ କମ୍ବଲଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତମ୍ପି ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତେ ଆଦାଯ ନଗରାଭିମୁଖୋ ପାଯାସି। ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ ହି ଦାନସ୍ସ ଏୱରୂପୋ ଆନୁଭାୱୋ ହୋତି। ସୋ ବହିନଗରେଯେୱ ଘରପଟିପାଟିଯା ଚରନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ କମ୍ବଲସତାନି ଲଭିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପାୱିସି। ମନୁସ୍ସା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ କମ୍ବଲେ ଆହରନ୍ତି।

ଏକୋ ପନ ପୁରିସୋ ଆପଣଦ୍ୱାରେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ କମ୍ବଲସତାନି ପସାରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଂ ଏକଂ ଆପଣିକଂ ଦିସ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଅମ୍ଭୋ, ଏକୋ ସାମଣେରୋ କମ୍ବଲେ ସଂହରନ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ତୱ କମ୍ବଲେ ପଟିଚ୍ଛାଦେହୀ’’ତି? ‘‘କିଂ ପନ ସୋ ଦିନ୍ନକେ ଗଣ୍ହାତି, ଉଦାହୁ ଅଦିନ୍ନକେ’’ତି? ‘‘ଦିନ୍ନକେ ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି । ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସଚେ ଇଚ୍ଛାମି, ଦସ୍ସାମି, ନୋ ଚେ, ନ ଦସ୍ସାମି, ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ମଚ୍ଛରିନୋ ହି ଅନ୍ଧବାଲା

ଏୱରୂପେସୁ ଦାନଂ ଦଦମାନେସୁ ମଚ୍ଛରାୟିତ୍ୱା ଅସଦିସଦାନଂ ଦିସ୍ୱା ମଚ୍ଛରାୟନ୍ତୋ କାଠଓ (ଧା॰ ପ॰ ୧୭୭) ୱିୟ ନିରୟେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି। ଆପଣିକୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅୟଂ ପୁରିସୋ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟ ଆଗଚ୍ଛମାନୋ 'ତୱ କମ୍ବଲେ ପଟିଚ୍ଛାଦେହୀ'ତି ମଂ ଆହ। 'ସଚେପି ସୋ ଦିନ୍ନକଂ ଗଣ୍ହା'ତି, ଅହଂ ପନ 'ମମ ସନ୍ତକଂ ସଚେ ଇଚ୍ଛାମି, ଦସ୍ସାମି, ନୋ ଚେ, ନ ଦସ୍ସାମୀ'ତି ଅୱଚଂ, ଦିଟ୍ଠକଂ ପନ ଅଦେନ୍ତସ୍ସ ଲଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତସ୍ସ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଇମେସୁ ପଞ୍ଚକମ୍ବଲସତେସୁ ଦ୍ୱେ କମ୍ବଲାନି ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକାନି, ଇମାନେୱ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ଦ୍ୱେପି କମ୍ବଲେ ଦସାୟ ଦସଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତେସଂ ଅନ୍ତରେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେସି। ସାମଣେରୋପି ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ପଦେସଂ ପାପୁଣି। ଆପଣିକସ୍ସ ସାମଣେରଂ ଦିସ୍ୱାୱ ପୁତ୍ତସିନେହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ସକଲସରୀରଂ ସିନେହେନ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ଅହୋସି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ତିଟ୍ଠନ୍ତୁ କମ୍ବଲାନି, ଇମଂ ଦିସ୍ୱା ହଦୟମଂସମ୍ପି ଦାତୁଂ ଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ତେ ଦ୍ୱେପି କମ୍ବଲେ ନୀହରିତ୍ୱା ସାମଣେରସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ତୟା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସ୍ସ ଭାଗୀ ଅସ୍ସ''ନ୍ତି ଅୱଚ। ସୋପିସ୍ସ ''ଏୱଂ ହୋତୂ''ତି ଅନୁମୋଦନଂ ଅକାସି।

ସାମଣେରୋ ଅନ୍ତୋନଗରେପି ପଞ୍ଚ କମ୍ବଲସତାନି ଲଭି। ଏୱଂ ଏକଦିୱସଂୟେୱ କମ୍ବଲସହସ୍ସଂ ଲଭିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସସ୍ସ ଅଦାସି। ଅଥସ୍ସ କମ୍ବଲଦାୟକତିସ୍ସତ୍ଥେରୋତି ନାମଂ କରିଂସୁ। ଏୱଂ ନାମକରଣଦିୱସେ ଦିନ୍ନକମ୍ବଲୋ ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେ କମ୍ବଲସହସ୍ସଭାୱଂ ପାପୁଣି। ବୁଦ୍ଧସାସନଞ୍ହି ଠପେତ୍ୱା ନତ୍ଥଞ୍ଞଂ ତଂ ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ଅପ୍ପଂ ଦିନ୍ନଂ ବହୁଂ ହୋତି, ବହୁଂ ଦିନ୍ନଂ ବହୁତରଂ। ତେନାହ ଭଗୱା –

''ତଥାରୂପୋୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ଯଥାରୂପେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଅପ୍ପଂ ଦିନ୍ନଂ ବହୁଂ ହୋତି, ବହୁଂ ଦିନ୍ନଂ ବହୁତର''ନ୍ତି (ମ॰ ନି॰ ୩।୧୪୬) –

ଏୱଂ ସାମଣେରୋ ଏକକମ୍ବଲସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋୱ କମ୍ବଲସହସ୍ସଂ ଲଭି। ତସ୍ସ ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତସ୍ସ ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଞାତିଦାୟକା ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କଥାସଲ୍ଲାପଂ କରୋନ୍ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ମୟା ଇଧ ୱସନ୍ତେନ ଞାତିଦାୟକେସୁ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କଥେନ୍ତେସୁ ଅକଥେତୁମ୍ପି ନ ସକ୍କା, ଏତେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥାପପଞ୍ଚେନ ଅତ୍ତନୋ ପତିଟ୍ଠଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଯଂନୂନାହଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସେୟ୍ୟ''ନ୍ତି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାୟଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ୱିହାରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ''ସଚେ ଆସନ୍ନଟ୍ଠାନେ ୱସିସ୍ସାମି, ଞାତକା ମଂ ପକ୍କୋସିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ୱୀସତି ଯୋଜନସତଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଗମାସି। ଅଥେକେନ ଗାମଦ୍ୱାରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକଂ ମହଲ୍ଲକପୁରିସଂ ଦିସ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାଉପାସକ , ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ ୱସନ୍ତାନଂ ଆରଞ୍ଞକୱିହାରୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି? ''ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ତେନ ହି ମେ ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖାହୀ''ତି। ମହଲ୍ଲକୌପାସକସ୍ସ ପନ ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ପୁତ୍ତସିନେହୋ ଉଦପାଦି। ଅଥସ୍ସ ତତ୍ଥେୱ ଠିତୋ ଅନାଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ''ଏହି, ଭନ୍ତେ, ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସାମି ତେ''ତି ଗହେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ସାମଣେରୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ନାନାପୁପ୍ଫଫଲପଟିମଣ୍ଡିତେ ରୁକ୍ଖପବ୍ବତପଦେସେ ଦିସ୍ୱା ''ଅୟଂ, ଉପାସକ, କିଂ ପଦେସୋ ନାମ, ଅୟଂ ଉପାସକ କିଂ ପଦେସୋ ନାମା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋପିସ୍ସ ତେସଂ ନାମାନି ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ଆରଞ୍ଞକୱିହାରଂ ପତ୍ୱା ''ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ, ଇଧେୱ ୱସାହୀ''ତି ୱତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, କୋ ନାମୋ ତ୍ୱ''ନ୍ତି ନାମଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଅହଂ ୱନୱାସୀତିସ୍ସୋ ନାମ ଉପାସକା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ସ୍ୱେ ଅମ୍ହାକଂ ଗାମେ ଭିକ୍ଖାୟ ଚରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅତ୍ତୋଗାମମେୱ ଗତୋ। ''ୱନୱାସୀତିସ୍ସୋ ନାମ ୱିହାରଂ ଆଗତୋ, ତସ୍ସ ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ପଟିଯାଦେଥା''ତି ମନୁସ୍ସାନଂ ଆରୋଚେସି।

ସାମଣେରୋ ପଠମମେୱ ତିସ୍ସୋ ନାମ ହୁତ୍ୱା ତତୋ ପିଣ୍ଡପାତଦାୟକତିସ୍ସୋ କମ୍ବଲଦାୟକତିସ୍ସୋ ୱନୱାସୀତିସ୍ସୋତି ତୀଣି ନାମାନି ଲଭିତ୍ୱା ସତ୍ତୱସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ ଚତ୍ତାରି ନାମାନି ଲଭି। ସୋ ପୁନଦିୱସେ ପାତୋୱ ତଂ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି। ମନୁସ୍ସା ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ୱନ୍ଦିଂସୁ। ସାମଣେରୋ ''ସୁଖିତା ହୋଥ, ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚଥା''ତି ଆହ। ଏକମନୁସ୍ସୋପି ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ପୁନ ଗେହଂ ଗନ୍ତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ସବ୍ବେୱ ଓଲୋକେନ୍ତା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ସୋପି ଅତ୍ତନୋ ଯାପନମତ୍ତମେୱ ଗଣ୍ହି। ସକଲଗାମୱାସିନୋ ତସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଉରେନ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେସୁ ଇମଂ ତେମାସଂ ଇଧ ୱସନ୍ତେସୁ ମୟଂ ତୀଣି ସରଣାନି ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାୟ ମାସସ୍ସ ଅଟ୍ଠ ଉପୋସଥକମ୍ମାନି ଉପୱସିସ୍ସାମ, ଇଧ ୱସନତ୍ଥାୟ ନୋ ପଟିଞ୍ଞଂ ଦେଥା''ତି। ସୋ ଉପକାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ତେସଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ନିବଦ୍ଧଂ ତତ୍ଥେୱ ପିଣ୍ଡପାତଚାରଂ ଚରି। ୱନ୍ଦିତୱନ୍ଦିତକ୍ଖଣେ ଚ ''ସୁଖିତା ହୋଥ, ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚଥା''ତି ପଦଦ୍ୱୟମେୱ କଥେତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ସୋ ତତ୍ଥେୱପଠମମାସଞ୍ଚ ଦୁତିୟମାସଞ୍ଚ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ତତିୟମାସେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଅଥସ୍ସ ପୱାରେତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସକାଲେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତିସ୍ସସାମଣେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି। ''ଗଚ୍ଛ, ସାରିପୁତ୍ତା''ତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରେ ପଞ୍ଚସତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଦାୟ ପକ୍କନ୍ତୋ, ''ଆୱୁସୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅହଂ ତିସ୍ସସାମଣେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଆହ। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ''ଅହମ୍ପି, ଆୱୁସୋ, ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମି। ଏତେନୁପାୟେନ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋତି ସବ୍ବେ ମହାସାୱକା ପଞ୍ଚହି ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ସବ୍ବେପି

ମହାସାୱକାନଂ ପରିୱାରା ଚତ୍ତାଲୀସ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ। ତେ ୱୀସତିୟୋଜନସତଂ ମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗୋଚରଗାମଂ ସମ୍ପତ୍ତା। ସାମଣେରସ୍ସ ନିବଦ୍ଧୂପଟ୍ଠାକୋ ଉପାସକୋ ଦ୍ୱାରେୟେୱ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦି।

ଅଥ ନଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ପୁଚ୍ଛି – ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଉପାସକ, ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଆରଞ୍ଞକୱିହାରୋ''ତି? ''ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ସଭିକ୍ଖୁକୋ, ଅଭିକ୍ଖୁକୋ''ତି? ''ସଭିକ୍ଖୁକୋ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କୋ ନାମୋ ତତ୍ଥ ୱସତୀ''ତି? ''ୱନୱାସୀତିସ୍ସୋ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ତେନ ହି ମଗ୍ଗଂ ନୋ ଆଚିକ୍ଖା''ତି। ''କେ ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ''ତି? ''ମୟଂ ସାମଣେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତା''ତି। ଉପାସକୋ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଧମ୍ମସେନାପତିଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ମହାସାୱକେ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ନିରନ୍ତରଂ ପୀତିୟା ଫୁଟସରୀରୋ ହୁତ୍ୱା ''ତିଟ୍ଠଥ ତାୱ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱେଗେନ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ''ଏତେ, ଅୟ୍ୟା, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅସୀତି ମହାସାୱକା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରେହି ସଦ୍ଧିଂ ସାମଣେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତା, ମଞ୍ଚପୀଠପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଦୀପତେଲାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ୱେଗେନ ନିକ୍ଖମଥା''ତି ଉଗ୍ଘୋସେସି। ମନୁସ୍ସା ''ତାୱଦେୱ ମଞ୍ଚାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଥେରାନଂ ପଦାନୁପଦିକା ହୁତ୍ୱା ଥେରେହି ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ୱିହାରଂ ପୱିସିଂସୁ। ସାମଣେରୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା କତିପୟାନଂ ମହାଥେରାନଂ ପତ୍ତଚୀୱରାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱତ୍ତମକାସି। ତସ୍ସ ଥେରାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ସଂୱିଦହନ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିସାମେନ୍ତସ୍ସେୱ ଅନ୍ଧକାରୋ ଜାତା''ତି। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ଉପାସକେ ଆହ – ''ଗଚ୍ଛଥ, ଉପାସକା, ତୁମ୍ହାକଂ ଅନ୍ଧକାରୋ ଜାତୋ''ତି। ''ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଦିୱସୋ, ନ ମୟଂ ଗମିସ୍ସାମ, ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମ, ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନମ୍ପି ନତ୍ଥୀ''ତି। ''ତେନ ହି, ସାମଣେର, ଦୀପଂ ଜାଲେତ୍ୱା ଧମ୍ମସ୍ସୱନସ୍ସ କାଲଂ ଘୋସେହୀ''ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଆହ – ''ତିସ୍ସ ତୱ ଉପଟ୍ଠାକା 'ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମାମ୍ହା'ତି ୱଦନ୍ତି , କଥେହି ତେସଂ ଧମ୍ମ''ନ୍ତି। ଉପାସକା ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଉଟ୍ଠାୟ, ''ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଅୟ୍ୟୋ 'ସୁଖିତା ହୋଥ, ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚଥା'ତି ଇମାନି ଦ୍ୱେ ପଦାନି ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଧମ୍ମକଥଂ ନ ଜାନାତି , ଅମ୍ହାକଂ ଅଞ୍ଞଂ ଧମ୍ମକଥିକଂ ଦେଥା''ତି ୱଦିଂସୁ। ''ସାମଣେରୋ ପନ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱାପି ନେୱ ତେସଂ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସୀ''ତି।

ତଦା ପନ ନଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ, ''ସାମଣେର, କଥଂ ପନ ସୁଖିତା ହୋନ୍ତି, 'କଥଂ ପନ ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚନ୍ତୀ'ତି ଇମେସଂ ନୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଦାନଂ ଅତ୍ଥଂ କଥେହୀ''ତି ଆହ। ସୋ ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ଚିତ୍ତବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ଧମ୍ମାସନଂ ଆରୁୟ୍ହ ପଞ୍ଚହି ନିକାୟେହି ଅତ୍ଥଞ୍ଚ କାରଣଞ୍ଚ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଘନୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସନ୍ତୋ ଚାତୁଦ୍ଦୀପକମହାମେଘୋ ୱିୟ ଖନ୍ଧଧାତୁଆୟତନବୋଧିପକ୍ଖିୟଧମ୍ମେ ୱିଭଜନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତକୂଟେନ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ସୁଖଂ ହୋତି, ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋୟେୱ ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚତି, ସେସଜନା ଜାତିଦୁକ୍ଖାଦୀହି ଚେୱ ନିରୟଦୁକ୍ଖାଦୀହି ଚ ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତୀ''ତି ଆହ। ''ସାଧୁ, ସାମଣେର, ସୁକଥିତୋ ତେ ପଟିଭାଣୋ, ଇଦାନି ସରଭଞ୍ଞଂ ଭଣାହୀ''ତି। ସୋ ସରଭଞ୍ଞମ୍ପି ଭଣି। ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ସାମଣେରସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକମନୁସ୍ସା ଦ୍ୱେ ଭାଗା ଅହେସୁଂ। ଏକଚ୍ଚେ ''ନ ୱତ ନୋ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଏୱରୂପୋ କକ୍ଖଳୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ। କଥଞ୍ହି ନାମ ଏୱରୂପଂ ଧମ୍ମକଥଂ ଜାନନ୍ତୋ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ମାତାପିତୁଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତାନଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଏକମ୍ପି ଧମ୍ମପଦଂ ନ କଥେସୀ''ତି କୁଜ୍ଝିଂସୁ। ଏକଚ୍ଚେ ''ଲାଭା ୱତ ନୋ, ୟେ ମୟଂ ଏୱରୂପଂ ଭଦନ୍ତଂ ଗୁଣଂ ୱା ଅଗୁଣଂ ୱା ଅଜାନନ୍ତାପି ଉପଟ୍ଠହିମ୍ହ , ଇଦାନି ଚ ପନସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ ଲଭିମ୍ହା''ତି ତୁସ୍ସିଂସୁ।

ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋପି ତଂ ଦିୱସଂ ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ୱନୱାସୀତିସ୍ସସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକେ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠେ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଇମମତ୍ଥଂ ଉପଧାରେସି ''ୱନୱାସୀତିସ୍ସସାମଣେରସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକା ଏକଚ୍ଚେ ତୁଟ୍ଠା, ଏକଚ୍ଚେ କୁଦ୍ଧା, ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପନ ସାମଣେରସ୍ସ କୁଦ୍ଧା ନିରୟଭାଗିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଗନ୍ତବ୍ବମେୱ ତତ୍ଥ ମୟା, ମୟି ଗତେ ସବ୍ବେପି ତେ ସାମଣେରେ ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ତେପି ମନୁସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ୟାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆଗମନମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତା ନିସୀଦିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂପି ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାୟ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସନ୍ତା ସାମଣେରଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''କିଂ, ତିସ୍ସ, ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗମିସ୍ସସି, ଉଦାହୁ ପଚ୍ଛା''ତି? ''ମମ ଗମନୱେଲାୟମେୱ ଗମିସ୍ସାମି, ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ''ତି। ଭିକ୍ଖୂ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ପୱିସିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଜେତୱନସ୍ମିଂୟେୱ ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ପତ୍ତମାଦାୟ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣେନେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ପୁରତୋ ଠିତମେୱ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଆଗତୋ''ତି ସକଲଗାମୋ ସଙ୍ଖୁଭିତ୍ୱା ଏକକୋଲାହଲୋ ଅହୋସି। ମନୁସ୍ସା ଉଦଗ୍ଗଚିତ୍ତା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ୟାଗୁଂ ଦତ୍ୱା ଖଜ୍ଜକଂ ଅଦଂସୁ। ସାମଣେରୋ ଭତ୍ତେ ଅନିଟ୍ଠିତେୟେୱ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପାୱିସି। ଗାମୱାସିନୋ ନୀହରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଭିକ୍ଖଂ ଅଦଂସୁ। ସୋ ୟାପନମତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଉପନାମେସି। ସତ୍ଥା ''ଆହର, ତିସ୍ସା''ତି ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ''ପସ୍ସ, ସାରିପୁତ୍ତ, ତୱ ସାମଣେରସ୍ସ ପତ୍ତ''ନ୍ତି ଥେରସ୍ସ ଦସ୍ସେସି। ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସାମଣେରସ୍ସ ଦତ୍ୱା ''ଗଚ୍ଛ, ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କରୋହୀ''ତି ଆହ।

ଗାମୱାସିନୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ ଯାଚିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ଏୱମାହ – ''ଲାଭା ୱତ ୱୋ ଉପାସକା, ଯେ ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ କୁଲୂପକଂ ସାମଣେରଂ ନିସ୍ସାଯ ସାରିପୁତ୍ତଂ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ କସ୍ସପଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧନ୍ତି ଅସୀତିମହାସାୱକେ ଦସ୍ସନାଯ ଲଭଥ, ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହାକଂ କୁଲୂପକମେୱ ନିସ୍ସାଯ ଆଗତୋ, ବୁଦ୍ଧଦସ୍ସନମ୍ପି ୱୋ ଇମଂ ନିସ୍ସାଯେୱ ଲଦ୍ଧଂ, ଲାଭା ୱୋ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ୱୋ''ତି। ମନୁସ୍ସା ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ''ଅହୋ ଅମ୍ହାକଂ ଲାଭା, ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚେୱ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଆରାଧନସମତ୍ଥଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅଯ୍ୟଂ ଦସ୍ସନାଯ ଲଭାମ, ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଞ୍ଚସ୍ସ ଦାତୁଂ ଲଭାମା''ତି ସାମଣେରସ୍ସ କୁଦ୍ଧା ମନୁସ୍ସା ତୁସ୍ସିଂସୁ। ତୁଟ୍ଠା ମନୁସ୍ସା ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ପସୀଦିଂସୁ। ଅନୁମୋଦନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କାମି। ମନୁସ୍ସା ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିଂସୁ। ସତ୍ଥା ସାମଣେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମଧୁରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ , ''ସାମଣେର, ଅଯଂ ପଦେସୋ କୋନାମୋ, ଅଯଂ ପଦେସୋ କୋନାମୋ''ତି ପୁଚ୍ଛେ ତସ୍ସ ଉପାସକେନ ଦସ୍ସିତପଦେସେ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଗମାସି। ସାମଣେରୋପି, ''ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ, ଅଯଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ''ତି ଆଚିକ୍ଖମାନୋୱ ଅଗମାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବତମତ୍ଥକଂ ଅଭିରୁହି। ତତ୍ଥ ଠିତାନଂ ପନ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି। ସତ୍ଥା ସାମଣେରଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ତିସ୍ସ, ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ଠିତୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେତ୍ୱା କିଂ ପସ୍ସସୀ''ତି? ''ମହାସମୁଦ୍ଦଂ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ଦିସ୍ୱା କିଂ ଚିନ୍ତେସୀ''ତି? ''ମମ ଦୁକ୍ଖିତକାଲେ ରୋଦନ୍ତସ୍ସ ଚତୂହି ମହାସମୁଦ୍ଦେହି ଅତିରେକତରେନ ଅସ୍ସୁନା ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଚିନ୍ତେସି''ନ୍ତି। ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ତିସ୍ସ, ଏୱମେତଂ। ଏକେକସ୍ସ ହି ସତ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖିତକାଲେ ପଗ୍ଘରିତଅସ୍ସୂନି ଚତୂହି ମହାସମୁଦ୍ଦେହି ଅତିରେକତରାନେୱା''ତି। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ଚତୂସୁ ସମୁଦ୍ଦେସୁ ଜଲଂ ପରିତ୍ତକଂ,

ତତୋ ବହୁଂ ଅସ୍ସୁଜଲଂ ଅନପ୍ପକଂ;

ଦୁକ୍ଖେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ନରସ୍ସ ସୋଚନା,

କିଂକାରଣା ସମ୍ମ ତୁୱଂ ପମଜ୍ଜସୀ''ତି।

ଅଥ ନଂ ପୁନ ପୁଚ୍ଛି – ''ତିସ୍ସ, କହଂ ୱସସୀ''ତି? ''ଇମସ୍ମିଂ ପବ୍ଭାରେ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ତତ୍ଥ ପନ ୱସନ୍ତୋ କିଂ ଚିନ୍ତେସୀ''ତି? ''ମଯା ମରନ୍ତେନ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କତସ୍ସ ସରୀରନିକ୍ଖେପସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦୋ 'ନତ୍ଥୀ'ତି ଚିନ୍ତେସିଂ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ତିସ୍ସ, ଏୱମେତଂ। ଇମେସଞ୍ହି ସତ୍ତାନଂ ପଥୱିଯଂ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅମତଟ୍ଠାନଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱତ୍ୱା –

''ଉପସାଳ୍ହକନାମାନି, ସହସ୍ସାନି ଚତୁଦ୍ଦସ;

ଅସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଦଡ୍ଢାନି, ନତ୍ଥି ଲୋକେ ଅନାମତଂ।

''ଯମ୍ହି ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଧମ୍ମୋ ଚ, ଅହିଂସା ସଂଯମୋ ଦମୋ;

ଏତଂ ଅରିଯା ସେୱନ୍ତି, ଏତଂ ଲୋକେ ଅନାମତ''ନ୍ତି। (ଜା।୧।୨।୩୧-୩୨) –

ଇମଂ ଦୁକନିପାତେ ଉପସାଳ୍ହକଜାତକଂ କଥେସି। ଇତି ପଥୱିଯଂ ସରୀରନିକ୍ଖେପଂ କତ୍ୱା ମରନ୍ତେସୁ ସତ୍ତେସୁ ଅମତପୁବ୍ବପଦେସେ ମରନ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥି, ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସଦିସା ପନ ଅମତପୁବ୍ବପଦେସେ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତି।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ କିର ୱୀସୱସ୍ସସତିକକାଲେ ଆଯୁସଙ୍ଖାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ଇତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସାମୀ''ତି ଆରୋଚେସି। ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ରୋହିଣୀନଦିଯା ଉଭଯତୀରୱାସିକେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ ଓରିମତୀରୱାସିକା ''ମଯଂ ଥେରସ୍ସ ବହୂପକାରା, ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତୀ''ତି ୱଦିଂସୁ। ପରତୀରୱାସିକାପି ''ମଯଂ ଥେରସ୍ସ ବହୂପକାରା, ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତୀ''ତି ୱଦିଂସୁ। ଥେରୋ ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ''ଉଭଯତୀରୱାସିନୋ ମଯ୍ହଂ ଉପକାରା, ଇମେ ନାମ ଅନୁପକାରାତି ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ, ସଚାହଂ ଓରିମତୀରେ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସାମି, ପରତୀରୱାସିନୋ ଧାତୁଗହଣତ୍ଥଂ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ କଲହଂ କରିସ୍ସନ୍ତି। ସଚେ ପରତୀରେ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସାମି, ଓରିମତୀରୱାସିନୋପି ତଥା କରିସ୍ସନ୍ତି, କଲହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋପି ମଂ ନିସ୍ସାଯେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ୱୂପସମମାନୋପି ମଂ ନିସ୍ସାଯେୱ ୱୂପସମିସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ଓରିମତୀରୱାସିନୋପି ମଯ୍ହଂ ଉପକାରା, ପରତୀରୱାସିନୋପି ମଯ୍ହଂ ଉପକାରା, ଅନୁପକାରାପି ନାମ ନତ୍ଥି, ଓରିମତୀରୱାସିନୋ ଓରିମତୀରେଯେୱ ସନ୍ନିପତନ୍ତୁ,

ପରତୀରୱାସିନୋପି ପରତୀରେୟେୱା’’ତି ଆହ। ତତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ମଜ୍ଝନ୍ତିକସମୟେ ସତ୍ତତାଳପ୍ପମାଣେ ଆକାସେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ‘‘ମମ ସରୀରଂ ମଜ୍ଝେ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକୋ ଭାଗୋ ଓରିମତୀରେ ପତତୁ, ଏକୋ ଭାଗୋ ପରତୀରେ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠାୟ ୟଥାନିସିନ୍ନୋୱ ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜି, ଜାଲା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ସରୀରଂ ମଜ୍ଝେ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକୋ ଭାଗୋ ଓରିମତୀରେ ପତି, ଏକୋ ଭାଗୋ ପରତୀରେ। ତତୋ ମହାଜନୋ ପରିଦେୱି, ପଥୱିଉନ୍ଦ୍ରିୟନସଦ୍ଦୋ ୱିୟ ଆରୋଦନସଦ୍ଦୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥୁ ପରିନିବ୍ବାନେ ଆରୋଦନସଦ୍ଦତୋପି କାରୁଞ୍ଞତରୋ ଅହୋସି। ମନୁସ୍ସା ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ରୋଦନ୍ତା ପରିଦେୱନ୍ତା ‘‘ସତ୍ଥୁ ପତ୍ତଚୀୱରଗ୍ଗାହକେ ତିଟ୍ଠନ୍ତେ ସତ୍ଥୁ ଠିତକାଲୋ ୱିୟ ନୋ ଅହୋସି, ଇଦାନି ନୋ ସତ୍ଥା ପରିନିବ୍ବୁତୋ’’ତି ୱିପ୍ପଲପନ୍ତା ୱିଚରିଂସୂତି।

ପୁନ ସତ୍ଥା ସାମଣେରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ତିସ୍ସ, ଇମସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ଦୀପିଆଦୀନଂ ସଦ୍ଦେନ ଭାୟସି, ନ ଭାୟସୀ’’ତି? ‘‘ନ ଭାୟାମି ଭଗୱା, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ମେ ଏତେସଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ୱନରତି ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସଟ୍ଠିମତ୍ତାହି ଗାଥାହି ୱନୱଣ୍ଣନଂ ନାମ କଥେସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ତିସ୍ସା’’ତି ଆମନ୍ତେସି। ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ମୟଂ ଗଚ୍ଛାମ, ତ୍ୱଂ ଗମିସ୍ସସି, ନିୱତ୍ତିସ୍ସସୀ’’ତି। ‘‘ମୟ୍ହଂ ଉପଜ୍ଝାୟେ ମଂ ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗମିସ୍ସାମି, ନିୱତ୍ତେନ୍ତେ ନିୱତ୍ତିସ୍ସାମି , ଭନ୍ତେ’’ତି । ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ପକ୍କାମି। ସାମଣେରସ୍ସ ପନ ନିୱତ୍ତିତୁମେୱ ଅଜ୍ଝାସୟୋ, ଥେରୋ ତଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ତିସ୍ସ, ସଚେ ନିୱତ୍ତିତୁକାମୋ, ନିୱତ୍ତା’’ତି ଆହ। ସୋ ସତ୍ଥାରଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତି। ସତ୍ଥା ଜେତୱନମେୱ ଅଗମାସି।

ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥା ଉଦପାଦି – ‘‘ଅହୋ ୱତ ୱନୱାସୀତିସ୍ସସାମଣେରୋ ଦୁକ୍କରଂ କରୋତି, ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାୟସ୍ସ ଞାତକା ସତ୍ତସୁ ମଙ୍ଗଲେସୁ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଅପ୍ପୋଦକମଧୁପାୟସମେୱ ଅଦଂସୁ, ପବ୍ବଜିତକାଲେ ଅନ୍ତୋୱିହାରେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ଅପ୍ପୋଦକମଧୁପାୟସମେୱ ଅଦଂସୁ। ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପୱିସନ୍ତୋ ଦ୍ୱୀହେୱ ଦିୱସେହି ସାଟକସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ପିଣ୍ଡପାତସହସ୍ସଂ ଲଭି, ପୁନେକଦିୱସଂ କମ୍ବଲସହସ୍ସଂ ଲଭି। ଇତିସ୍ସ ଇଧ ୱସନକାଲେ ମହାଲାଭସକ୍କାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ଇଦାନି ଏୱରୂପଂ ଲାଭସକ୍କାରଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମିସ୍ସକାହାରେନ ୟାପେତି, ଦୁକ୍କରକାରକୋ ୱତ ତିସ୍ସସାମଣେରୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭୂପନିସା ନାମେସା ଅଞ୍ଞା, ନିବ୍ବାନଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅଞ୍ଞା। ‘ଏୱଂ ଲାଭଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’ତି ହି ଆରଞ୍ଞିକାଦିଧୁତଙ୍ଗସମାଦାନୱସେନ ଲାଭୂପନିସଂ ରକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚତ୍ତାରୋ ଅପାୟା ୱିୱଟଦ୍ୱାରା ଏୱ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ନିବ୍ବାନଗାମିନିୟା ପନ ପଟିପଦାୟ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଲାଭସକ୍କାରଂ ପହାୟ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଘଟେନ୍ତୋ ୱାୟମନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୭୫।

‘‘ଅଞ୍ଞା ହି ଲାଭୂପନିସା, ଅଞ୍ଞା ନିବ୍ବାନଗାମିନୀ;

ଏୱମେତଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ, ଭିକ୍ଖୁ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋ;

ସକ୍କାରଂ ନାଭିନନ୍ଦେୟ୍ୟ, ୱିୱେକମନୁବ୍ରୂହୟେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞା ହି ଲାଭୂପନିସା, ଅଞ୍ଞା ନିବ୍ବାନଗାମିନୀତି ଲାଭୂପନିସା ନାମେସା ଅଞ୍ଞା ଏୱ, ଅଞ୍ଞା ନିବ୍ବାନଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ଲାଭୁପ୍ପାଦକେନ ହି ଭିକ୍ଖୁନା ଥୋକଂ ଅକୁସଲକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, କାୟୱଙ୍କାଦୀନି କାତବ୍ବାନି ହୋନ୍ତି। ୟସ୍ମିଞ୍ହି କାଲେ କାୟୱଙ୍କାଦୀସୁ କିଞ୍ଚି କରୋତି, ତଦା ଲାଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ପାୟସପାତିୟଞ୍ହି ୱଙ୍କଂ ଅକତ୍ୱା ଉଜୁକମେୱ ହତ୍ଥଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥୋ ମକ୍ଖିତମତ୍ତକୋୱ ହୋତି, ୱଙ୍କଂ କତ୍ୱା ଓତାରେତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସ ପନ ପାୟସପିଣ୍ଡଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋୱ ନିକ୍ଖମତି, ଏୱଂ କାୟୱଙ୍କାଦୀନି କରଣକାଲେୟେୱ ଲାଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅୟଂ ଅଧମ୍ମିକା ଲାଭୂପନିସ୍ସା ନାମ। ଉପଧିସମ୍ପଦା ଚୀୱରଧାରଣଂ ବାହୁସଚ୍ଚଂ ପରିୱାରୋ ଅରଞ୍ଞୱାସୋତି ଏୱରୂପେହି ପନ କାରଣେହି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଲାଭୋ ଧମ୍ମିକୋ ନାମ ହୋତି। ନିବ୍ବାନଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପୂରେନ୍ତେନ ପନ ଭିକ୍ଖୁନା କାୟୱଙ୍କାଦୀନି ପହାତବ୍ବାନି। ଅନନ୍ଧେନେୱ ଅନ୍ଧେନ ୱିୟ, ଅମୂଗେନେୱ ମୂଗେନ ୱିୟ, ଅବଧିରେନେୱ ବଧିରେନ ୱିୟ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅସଠେନ ଅମାୟେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱମେତନ୍ତି ଏତଂ ଲାଭୁପ୍ପାଦନଂ ପଟିପଦଞ୍ଚ ନିବ୍ବାନଗାମିନିଂ ପଟିପଦଞ୍ଚ ଏୱଂ ଞତ୍ୱା ସବ୍ବେସଂ ସଙ୍ଖତାସଙ୍ଖତଧମ୍ମାନଂ ବୁଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସୱନନ୍ତେ ଜାତଟ୍ଠେନ ଓୱାଦାନୁସାସନିଂ ୱା ସୱନଟ୍ଠେନ ସାୱକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଧମ୍ମିକଂ ଚତୁପଚ୍ଚୟସକ୍କାରଂ ନାଭିନନ୍ଦେୟ୍ୟ, ନ ଚେୱ ଧମ୍ମିକଂ ପଟିକ୍ଖୋସେୟ୍ୟ, କାୟୱିୱେକାଦିକଂ ୱିୱେକଂ ଅନୁବ୍ରୂହୟେ। ତତ୍ଥ କାୟୱିୱେକୋତି କାୟସ୍ସ ଏକୀଭାୱୋ। ଚିତ୍ତୱିୱେକୋତି ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିୟୋ। ଉପଧିୱିୱେକୋତି ନିବ୍ବାନଂ। ତେସୁ କାୟୱିୱେକୋ ଗଣସଙ୍ଗଣିକଂ ୱିନୋଦେତି, ଚିତ୍ତୱିୱେକୋ କିଲେସସଙ୍ଗଣିକଂ ୱିନୋଦେତି, ଉପଧିୱିୱେକୋ ସଙ୍ଖାରସଙ୍ଗଣିକଂ ୱିନୋଦେତି। କାୟୱିୱେକୋ ଚିତ୍ତୱିୱେକସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି,

ଚିତ୍ତୱିୱେକୋ ଉପଧିୱିୱେକସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପିହେତଂ –

‘‘କାଯୱିୱେକୋ ଚ ୱିୱେକଟ୍ଠକାଯାନଂ ନେକ୍ଖମ୍ମାଭିରତାନଂ, ଚିତ୍ତୱିୱେକୋ ଚ ପରିସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତାନଂ ପରମୱୋଦାନପ୍ପତ୍ତାନଂ, ଉପଧିୱିୱେକୋ ଚ ନିରୁପଧୀନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱିସଙ୍ଖାରଗତାନ’’ନ୍ତି (ମହାନି। ୧୫୦)। –

ଇମଂ ତିୱିଧମ୍ପି ୱିୱେକଂ ବ୍ରୂହେଯ୍ଯ ୱଡ୍ଢେଯ୍ଯ, ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ୱନୱାସୀତିସ୍ସସାମଣେରୱତ୍ଥୁ ପନ୍ନରସମଂ।

ବାଲୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଞ୍ଚମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୬। ପଣ୍ଡିତୱଗ୍ଗୋ

୧। ରାଧତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ନିଧୀନଂୱପୱତ୍ତାରନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ରାଧତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଗିହିକାଲେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ଦୁଗ୍ଗତବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସି। ସୋ ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଜୀୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅପ୍ପହରିତକଂ କରୋନ୍ତୋ ପରିୱେଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜନ୍ତୋ ମୁଖଧୋୱନାଦୀନି ଦଦନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋୱିହାରେୟେୱ ୱସି। ଭିକ୍ଖୂପି ନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହିଂସୁ, ପବ୍ବାଜେତୁଂ ପନ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅଲଭମାନୋ କିସୋ ଅହୋସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ଅରହା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ସାୟନ୍ହସମୟେ ୱିହାରଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ୱିୟ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, କିଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଚରସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କରୋନ୍ତୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି । ‘‘ଲଭସି ନେସଂ ସନ୍ତିକା ସଙ୍ଗହ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଆହାରମତ୍ତଂ ଲଭାମି, ନ ପନ ମଂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଏତସ୍ମିଂ ନିଦାନେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି କୋଚି ଇମସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅଧିକାରଂ ସରତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସରାମି, ଅୟଂ ମେ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଅଭିହଟଂ କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖଂ ଦାପେସି, ଇମମସ୍ସାହଂ ଅଧିକାରଂ ସରାମୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ସତ୍ଥାରା ‘‘କିଂ ପନ ତେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏୱଂ କତୂପକାରଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ମୋଚେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ପବ୍ବାଜେସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପବ୍ବାଜେସି। ତସ୍ସ ଭତ୍ତଗ୍ଗେ ଆସନପରିୟନ୍ତେ ଆସନଂ ପାପୁଣାତି, ୟାଗୁଭତ୍ତାଦୀହିପି କିଲମତି। ଥେରୋ ତଂ ଆଦାୟ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମି, ଅଭିକ୍ଖଣଞ୍ଚ ନଂ ‘‘ଇଦଂ ତେ କତ୍ତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ତେ ନ କତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଓୱଦି ଅନୁସାସି। ସୋ ସୁୱଚୋ ଅହୋସି ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହୀ। ତସ୍ମା ୟଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜମାନୋ କତିପାହେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଥେରୋ ତଂ ଆଦାୟ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ସୁୱଚୋ ନୁ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ତେ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ’’ତି । ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅତିୱିୟ ସୁୱଚୋ, କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଦୋସେ ୱୁଚ୍ଚମାନେ ନ କୁଜ୍ଝପୁବ୍ବୋ’’ତି। ‘‘ସାରିପୁତ୍ତ , ଏୱରୂପେ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକେ ଲଭନ୍ତୋ କିତ୍ତକେ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟାସୀ’’ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ବହୁକେପି ଗଣ୍ହେୟ୍ୟମେୱା’’ତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଧମ୍ମସଭାୟ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ କିର କତଞ୍ଞୂ କତୱେଦୀ, କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖାମତ୍ତଂ ଉପକାରଂ ସରିତ୍ୱା ଦୁଗ୍ଗତବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପବ୍ବାଜେସି। ଥେରୋପି ଓୱାଦକ୍ଖମୋ ଓୱାଦକ୍ଖମମେୱ ଲଭୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ସାରିପୁତ୍ତୋ କତଞ୍ଞୂ କତୱେଦୀୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ପକାସେତୁଂ –

‘‘ଅଲୀନଚିତ୍ତଂ ନିସ୍ସାୟ, ପହଟ୍ଠା ମହତୀ ଚମୂ;

କୋସଲଂ ସେନାସନ୍ତୁଟ୍ଠଂ, ଜୀୱଗ୍ଗାହଂ ଅଗାହୟି।

‘‘ଏୱଂ ନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ;

ଭାୱୟଂ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ, ୟୋଗକ୍ଖେମସ୍ସ ପତ୍ତିୟା;

ପାପୁଣେ ଅନୁପୁବ୍ବେନ, ସବ୍ବସଂୟୋଜନକ୍ଖୟ’’ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୨।୧୧-୧୨) –

ଇମଂ ଦୁକନିପାତେ ଅଲୀନଚିତ୍ତଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥେସି। ତଦା କିର ୱଡ୍ଢକୀହି ପାଦସ୍ସ ଅରୋଗକରଣଭାୱେନ କହଂ ଅତ୍ତନୋ ଉପକାରଂ ଞତ୍ୱା ସବ୍ବସେତସ୍ସ ହତ୍ଥିପୋତକସ୍ସ ଦାୟକୋ ଏକଚାରିକୋ ହତ୍ଥୀ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ଅହୋସୀତି ଏୱଂ ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ ଜାତକଂ କଥେତ୍ୱା ରାଧତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ରାଧେନ ୱିୟ ସୁୱଚେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଦୋସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଓୱଦିୟମାନେନପି ନ କୁଜ୍ଝିତବ୍ବଂ, ଓୱାଦଦାୟକୋ ପନ ନିଧିଆଚିକ୍ଖଣକୋ ୱିୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୭୬।

‘‘ନିଧୀନଂୱ ପୱତ୍ତାରଂ, ଯଂ ପସ୍ସେ ୱଜ୍ଜଦସ୍ସିନଂ;

ନିଗ୍ଗୟ୍ହୱାଦିଂ ମେଧାୱିଂ, ତାଦିସଂ ପଣ୍ଡିତଂ ଭଜେ;

ତାଦିସଂ ଭଜମାନସ୍ସ, ସେୟ୍ୟୋ ହୋତି ନ ପାପିୟୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନିଧୀନନ୍ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନିଦହିତ୍ୱା ଠପିତାନଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାଦିପୂରାନଂ ନିଧିକୁମ୍ଭୀନଂ। ପୱତ୍ତାରନ୍ତି କିଚ୍ଛଜୀୱିକେ ଦୁଗ୍ଗତମନୁସ୍ସେ ଅନୁକମ୍ପଂ କତ୍ୱା ‘‘ଏହି, ସୁଖେନ ଜୀୱନୂପାୟଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ’’ତି ନିଧିଟ୍ଠାନଂ ନେତ୍ୱା ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁଖେନ ଜୀୱା’’ତି ଆଚିକ୍ଖିତାରଂ ୱିୟ। ୱଜ୍ଜଦସ୍ସିନନ୍ତି ଦ୍ୱେ ୱଜ୍ଜଦସ୍ସିନୋ ‘‘ଇମିନା ନଂ ଅସାରୁପ୍ପେନ ୱା ଖଲିତେନ ୱା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ରନ୍ଧଗୱେସକୋ ଚ, ଅଞ୍ଞାତଂ ଞାପନତ୍ଥାୟ ଞାତଂ ଅନୁଗ୍ଗହଣତ୍ଥାୟ ସୀଲାଦୀନମସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିକାମତାୟ ତଂ ତଂ ୱଜ୍ଜଂ ଓଲୋକନେନ ଉଲ୍ଲୁମ୍ପନସଭାୱସଣ୍ଠିତୋ ଚ। ଅୟଂ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଯଥା ହି ଦୁଗ୍ଗତମନୁସ୍ସୋ ‘‘ଇମଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ତଜ୍ଜେତ୍ୱାପି ପୋଥେତ୍ୱାପି ନିଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେ କୋପଂ ନ କରୋତି, ପମୁଦିତୋ ଏୱ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଏୱରୂପେ ପୁଗ୍ଗଲେ ଅସାରୁପ୍ପଂ ୱା ଖଲିତଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତେ କୋପୋ ନ କାତବ୍ବୋ, ତୁଟ୍ଠେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମହନ୍ତଂ ୱୋ କମ୍ମଂ କତଂ , ମୟ୍ହଂ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଓୱଦନ୍ତେହି ପୁନପି ମଂ ୱଦେୟ୍ୟାଥା’’ତି ପୱାରେତବ୍ବମେୱ। ନିଗ୍ଗୟ୍ହୱାଦିନ୍ତି ଏକଚ୍ଚୋ ହି ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୀନଂ ଅସାରୁପ୍ପଂ ୱା ଖଲିତଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ମେ ମୁଖୋଦକଦାନାଦୀହି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠହତି, ସଚେ ନଂ ୱକ୍ଖାମି, ନ ମଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସତି, ଏୱଂ ମେ ପରିହାନି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତୋ ନ ନିଗ୍ଗୟ୍ହୱାଦୀ ନାମ ହୋତି। ସୋ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ କଚୱରଂ ଆକିରତି। ଯୋ ପନ ତଥାରୂପଂ ୱଜ୍ଜଂ ଦିସ୍ୱା ୱଜ୍ଜାନୁରୂପଂ ତଜ୍ଜେନ୍ତୋ ପଣାମେନ୍ତୋ ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିହାରା ତଂ ନୀହରନ୍ତୋ ସିକ୍ଖାପେତି, ଅୟଂ ନିଗ୍ଗୟ୍ହୱାଦୀ ନାମ ସେୟ୍ୟଥାପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ‘‘ନିଗ୍ଗୟ୍ହ ନିଗ୍ଗୟ୍ହାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ୱକ୍ଖାମି, ପୱୟ୍ହ ପୱୟ୍ହ, ଆନନ୍ଦ, ୱକ୍ଖାମି, ଯୋ ସାରୋ ସୋ ଠସ୍ସତୀ’’ତି (ମ॰ ନି॰ ୩।୧୯୬)। ମେଧାୱିନ୍ତି ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତଂ। ତାଦିସନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ପଣ୍ଡିତଂ ଭଜେୟ୍ୟ ପୟିରୁପାସେୟ୍ୟ। ତାଦିସଞ୍ହି ଆଚରିୟଂ ଭଜମାନସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ ସେୟ୍ୟୋ ହୋତି, ନ ପାପିୟୋ ୱଡ୍ଢିୟେୱ ହୋତି, ନୋ ପରିହାନୀତି।

ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ରାଧତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକୱତ୍ଥୁ

ଓୱଦେୟ୍ୟାନୁସାସେୟ୍ୟାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଦେସନା ପନ କୀଟାଗିରିସ୍ମିଂ ସମୁଟ୍ଠିତା।

ତେ କିର ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ କିଞ୍ଚାପି ଅଗ୍ଗସାୱକାନଂ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକା, ଅଲଜ୍ଜିନୋ ପନ ଅହେସୁଂ ପାପଭିକ୍ଖୂ। ତେ ପାପକେହି ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରେହି ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ କୀଟାଗିରିସ୍ମିଂ ୱିହରନ୍ତା ‘‘ମାଲାୱଚ୍ଛଂ ରୋପେନ୍ତିପି ରୋପାପେନ୍ତିପୀ’’ତିଆଦିକଂ (ପାରା॰ ୪୩୧; ଚୂଳୱ॰ ୨୧) ନାନପ୍ପକାରଂ ଅନାଚାରଂ କରୋନ୍ତା କୁଲଦୂସକକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଉପ୍ପନ୍ନେହି ପଚ୍ଚୟେହି ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତା ତଂ ଆୱାସଂ ପେସଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନାୱାସଂ ଅକଂସୁ। ସତ୍ଥା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ତେସଂ ପବ୍ବାଜନୀୟକମ୍ମକରଣତ୍ଥାୟ ସପରିୱାରେ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକେ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ସାରିପୁତ୍ତା, ତେସୁ ଯେ ତୁମ୍ହାକଂ ୱଚନଂ ନ କରୋନ୍ତି, ତେସଂ ପବ୍ବାଜନୀୟକମ୍ମଂ କରୋଥ, ଯେ ପନ କରୋନ୍ତି, ତେ ଓୱଦଥ ଅନୁସାସଥ। ଓୱଦନ୍ତୋ ହି ଅନୁସାସନ୍ତୋ ଅପଣ୍ଡିତାନଂୟେୱ ଅପ୍ପିୟୋ ହୋତି ଅମନାପୋ, ପଣ୍ଡିତାନଂ ପନ ପିୟୋ ହୋତି ମନାପୋ’’ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୭୭।

‘‘ଓୱଦେୟ୍ୟାନୁସାସେୟ୍ୟ, ଅସବ୍ଭା ଚ ନିୱାରୟେ;

ସତଞ୍ହି ସୋ ପିୟୋ ହୋତି, ଅସତଂ ହୋତି ଅପ୍ପିୟୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଓୱଦେୟ୍ୟାତି ଉପ୍ପନ୍ନେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱଦନ୍ତୋ ଓୱଦତି ନାମ, ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ''ଅୟସୋପି ତେ ସିୟା''ତିଆଦିୱସେନ ଅନାଗତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅନୁସାସତି ନାମ। ସମ୍ମୁଖା ୱଦନ୍ତୋ ଓୱଦତି ନାମ, ପରମ୍ମୁଖା ଦୂତଂ ୱା ସାସନଂ ୱା ପେସେନ୍ତୋ ଅନୁସାସତି ନାମ। ସକିଂ ୱଦନ୍ତୋ ଓୱଦତି ନାମ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱଦନ୍ତୋ ଅନୁସାସତି ନାମ। ଓୱଦନ୍ତୋ ଏୱ ୱା ଅନୁସାସତି ନାମାତି ଏୱଂ ଓୱଦେୟ୍ୟ ଅନୁସାସେୟ୍ୟ। ଅସବ୍ଭା ଚାତି ଅକୁସଲଧମ୍ମା ଚ ନିୱାରେୟ୍ୟ, କୁସଲଧମ୍ମେ ପତିଟ୍ଠାପେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ସତଞ୍ହି ସୋ ପିୟୋ ହୋତୀତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ପିୟୋ ହୋତି। ଯେ ପନ ଅଦିଟ୍ଠଧମ୍ମା ଅୱିତିଣ୍ଣପରଲୋକା ଆମିସଚକ୍ଖୁକା ଜୀୱିକତ୍ଥାୟ ପବ୍ବଜିତା, ତେସଂ ଅସତଂ ସୋ ଓୱାଦକୋ ଅନୁସାସକୋ, '''ନ ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ, ନ ଆଚରିୟୋ, କସ୍ମା ଅମ୍ହେ ଓୱଦସୀ'ତି ଏୱଂ ମୁଖସତ୍ତୀହି ୱିଜ୍ଝନ୍ତାନଂ ଅପ୍ପିୟୋ ହୋତୀ''ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି। ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନାପି ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଓୱଦିଂସୁ ଅନୁସାସିଂସୁ। ତେସୁ ଏକଚ୍ଚେ ଓୱାଦଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସମ୍ମା ୱତ୍ତିଂସୁ, ଏକଚ୍ଚେ ୱିବ୍ଭମିଂସୁ, ଏକଚ୍ଚେ ପବ୍ବାଜନୀୟକମ୍ମଂ ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକୱତ୍ଥୁ ଦୁତିୟଂ।

୩। ଛନ୍ନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ନଭଜେ ପାପକେ ମିତ୍ତେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଛନ୍ନତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଆୟସ୍ମା ''ଅହଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ତଦା ଅଞ୍ଞଂ ଏକମ୍ପି ନ ପସ୍ସାମି, ଇଦାନି ପନ 'ଅହଂ ସାରିପୁତ୍ତୋ ନାମ, ଅହଂ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ନାମ, ମୟଂ ଅଗ୍ଗସାୱକମ୍ହା'ତି ୱତ୍ୱା ଇମେ ୱିଚରନ୍ତୀ''ତି ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକେ ଅକ୍କୋସତି। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ଛନ୍ନତ୍ଥେରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଓୱଦତି। ସୋ ତଙ୍ଖଣେୟେୱ ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା ପୁନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରେ ଅକ୍କୋସତିୟେୱ। ଏୱଂ ୟାୱତତିୟଂ ଅକ୍କୋସନ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥା ଓୱଦିତ୍ୱା ''ଛନ୍ନ, ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ନାମ ତୁୟ୍ହଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତା ଉତ୍ତମପୁରିସା, ଏୱରୂପେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱସ୍ସୁ ଭଜସ୍ସୂ''ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୭୮।

''ନ ଭଜେ ପାପକେ ମିତ୍ତେ, ନ ଭଜେ ପୁରିସାଧମେ;

ଭଜେଥ ମିତ୍ତେ କଲ୍ୟାଣେ, ଭଜେଥ ପୁରିସୁତ୍ତମେ''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦିଅକୁସଲକମ୍ମାଭିରତା ପାପମିତ୍ତା ନାମ। ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦନାଦିକେ ୱା ଏକୱୀସତିଅନେସନାଦିଭେଦେ ୱା ଅଟ୍ଠାନେ ନିୟୋଜକା ପୁରିସାଧମା ନାମ। ଉଭୋପି ୱା ଏତେ ପାପମିତ୍ତା ଚେୱ ପୁରିସାଧମା ଚ, ତେ ନ ଭଜେୟ୍ୟ ନ ପୟିରୁପାସେୟ୍ୟ, ୱିପରୀତା ପନ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତା ଚେୱ ସପ୍ପୁରିସା ଚ, ତେ ଭଜେଥ ପୟିରୁପାସେଥାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଛନ୍ନତ୍ଥେରୋ ପନ ତଂ ଓୱାଦଂ ସୁତ୍ୱାପି ପୁରିମନୟେନେୱ ଭିକ୍ଖୂ ଅକ୍କୋସତି ପରିଭାସତି। ପୁନପି ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ । ସତ୍ଥା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ମୟି ଧରନ୍ତେ ଛନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାପେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସଥ, ମୟି ପନ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସକ୍ଖିସ୍ସଥା''ତି ୱତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ, ''ଭନ୍ତେ, କଥଂ ଛନ୍ନତ୍ଥେରେ ଅମ୍ହେହି ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଆନନ୍ଦ, ଛନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତି ଆଣାପେସି। ସୋ ସତ୍ଥରି ପରିନିବ୍ବୁତେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ଆରୋଚିତଂ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡଂ ସୁତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁମ୍ମନୋ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମୁଚ୍ଛିତୋ ପତିତ୍ୱା ''ମା ମଂ, ଭନ୍ତେ, ନାସୟିତ୍ଥା''ତି ୟାଚିତ୍ୱା ସମ୍ମା ୱତ୍ତଂ ପୂରେନ୍ତୋ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣୀତି।

ଛନ୍ନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ତତିୟଂ।

୪। ମହାକପ୍ପିନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଧମ୍ମପୀତିସୁଖଂ ସେତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାକପ୍ପିନତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତତ୍ରାୟଂ ଅନୁପୁବ୍ବୀ କଥା – ଅତୀତେ କିର ଆୟସ୍ମା ମହାକପ୍ପିନୋ ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାଦମୂଲେ କତାଭିନୀହାରୋ ସଂସାରେ ସଂସରନ୍ତୋ ବାରାଣସିତୋ ଅୱିଦୂରେ ଏକସ୍ମିଂ ପେସକାରଗାମେ ଜେଟ୍ଠକପେସକାରୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତଦା ସହସ୍ସମତ୍ତା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଅଟ୍ଠ ମାସେ ହିମୱନ୍ତେ ୱସିତ୍ୱା ୱସ୍ସିକେ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଜନପଦେ ୱସନ୍ତି। ତେ ଏକୱାରଂ ବାରାଣସିୟା ଅୱିଦୂରେ ଓତରିତ୍ୱା "ସେନାସନକରଣତ୍ଥାୟ ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ୟାଚଥା"ତି ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ପହିଣିଂସୁ। ତଦା ପନ ରଞ୍ଞୋ ୱପ୍ପମଙ୍ଗଲକାଲୋ ହୋତି। ସୋ "ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା କିର ଆଗତା"ତି ସୁତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଆଗତକାରଣଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା "ଅଜ୍ଜ, ଭନ୍ତେ, ଓକାସୋ ନତ୍ଥି, ସ୍ୱେ ଅମ୍ହାକଂ ୱପ୍ପମଙ୍ଗଲଂ, ତତିୟଦିୱସେ କରିସ୍ସାମୀ"ତି ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଅନିମନ୍ତେତ୍ୱାୱ ପାୱିସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା "ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମା"ତି ପକ୍କମିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଜେଟ୍ଠପେସକାରସ୍ସ ଭରିୟା କେନଚିଦେୱ କରଣୀୟେନ ବାରାଣସିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ତେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଦିସ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା "କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଅୱେଲାୟ, ଅୟ୍ୟା, ଆଗତା"ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ କଥେସୁଂ। ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନା ଞାଣସମ୍ପନ୍ନା ଇତ୍ଥୀ "ସ୍ୱେ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା"ତି ନିମନ୍ତେସି। "ବହୁକା ମୟଂ ଭଗିନୀ"ତି। "କିତ୍ତକା, ଭନ୍ତେ"ତି? "ସହସ୍ସମତ୍ତା"ତି। "ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ଗାମେ ସହସ୍ସପେସକାରା ୱସିମ୍ହା ଏକେକୋ ଏକେକସ୍ସ ଭିକ୍ଖଂ ଦସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖଂ ଅଧିୱାସେଥ, ଅହମେୱ ୱୋ ୱସନଟ୍ଠାନମ୍ପି କାରେସ୍ସାମୀ"ତି ଆହ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଅଧିୱାସୟିଂସୁ।

ସା ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଉଗ୍ଘୋସେସି – "ଅହଂ ସହସ୍ସମତ୍ତେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଦିସ୍ୱା ନିମନ୍ତୟିଂ, ଅୟ୍ୟାନଂ ନିସୀଦନଟ୍ଠାନଂ ସଂୱିଦହଥ , ୟାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ସମ୍ପାଦେଥା"ତି । ଗାମମଜ୍ଝେ ମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପଣୀତେନ ଖାଦନୀୟେନ ଭୋଜନୀୟେନ ପରିୱିସିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ସବ୍ବା ଇତ୍ଥିୟୋ ଆଦାୟ ତାହି ସଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, "ଭନ୍ତେ, ତେମାସଂ ୱସନତ୍ଥାୟ ପଟିଞ୍ଞଂ ଦେଥା"ତି ତେସଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁନ ଗାମେ ଉଗ୍ଘୋସେସି – "ଅମ୍ମତାତା, ଏକେକକୁଲତୋ ଏକେକୋ ପୁରିସୋ ଫରସୁୱାସିଆଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦବ୍ବସମ୍ଭାରେ ଆହରିତ୍ୱା ଅୟ୍ୟାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ କରୋତୂ"ତି। ଗାମୱାସିନୋ ତସ୍ସାୟେୱ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଏକେକୋ ଏକେକଂ କତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନେହି ପଣ୍ଣସାଲସହସ୍ସଂ କାରେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଣସାଲାୟଂ ୱସ୍ସୂପଗତେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ "ଅହଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମି, ଅହଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ"ତି ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠକାଲେ "ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଣସାଲାୟ ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଚୀୱରସାଟକେ ସଜ୍ଜେଥା"ତି ସମାଦପେତ୍ୱା ଏକେକସ୍ସ ସହସ୍ସସହସ୍ସମୂଲଂ ଚୀୱରଂ ଦାପେସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସା ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ।

ଗାମୱାସିନୋପି ଇଦଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଇତୋ ଚୁତା ତାୱତିଂସଭୱନେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଗଣଦେୱପୁତ୍ତା ନାମ ଅହେସୁଂ। ତେ ତତ୍ଥ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ବାରାଣସିୟଂ କୁଟୁମ୍ବିକଗେହେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ଜେଟ୍ଠକପେସକାରୋ ଜେଟ୍ଠକକୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି। ଭରିୟାପିସ୍ସ ଜେଟ୍ଠକକୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସେୱ ଧୀତା ଅହୋସି। ତା ସବ୍ବାପି ୱୟପ୍ପତ୍ତା ପରକୁଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିୟୋ ତେସଂ ତେସଂୟେୱ ଗେହାନି ଅଗମିଂସୁ। ଅଥେକଦିୱସଂ ୱିହାରେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ସଙ୍ଘୁଟ୍ଠଂ। "ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସତୀ"ତି ସୁତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ତେ କୁଟୁମ୍ବିକା "ଧମ୍ମଂ ସୋସ୍ସାମା"ତି ଭରିୟାହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ଅଗମିଂସୁ। ତେସଂ ୱିହାରମଜ୍ଝଂ ପୱିଟ୍ଠକ୍ଖଣେ ୱସ୍ସଂ ଉଟ୍ଠହି। ୟେସଂ କୁଲୂପକା ୱା ଞାତିସାମଣେରାଦୟୋ ୱା ଅତ୍ଥି, ତେ ତେସଂ ପରିୱେଣାନି ପୱିସିଂସୁ। ତେ ପନ ତଥାରୂପାନଂ ନତ୍ଥିତାୟ କତ୍ଥଚି, ପୱିସିତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତା ୱିହାରମଜ୍ଝେୟେୱ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଅଥ ନେ ଜେଟ୍ଠକକୁଟୁମ୍ବିକୋ ଆହ – "ପସ୍ସଥ ଅମ୍ହାକଂ ୱିପ୍ପକାରଂ, କୁଲପୁତ୍ତେହି ନାମ ଏତ୍ତକେନ ଲଜ୍ଜିତୁଂ ୟୁତ୍ତ"ନ୍ତି। "ଅୟ୍ୟ, କିଂ ପନ କରୋମା"ତି? "ମୟଂ ୱିସ୍ସାସିକଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଭାୱେନ ଇମଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ପତ୍ତା, ସବ୍ବେ ଧନଂ ସଂହରିତ୍ୱା ପରିୱେଣଂ କରୋମା"ତି। "ସାଧୁ, ଅୟ୍ୟା"ତି ଜେଟ୍ଠକୋ ସହସ୍ସଂ ଅଦାସି, ସେସା ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ସତାନି। ଇତ୍ଥିୟୋ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟାନି ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟାନି ସତାନି। ତେ ତଂ ଧନଂ ସଂହରିତ୍ୱା ସହସ୍ସକୂଟାଗାରପରିୱାରଂ ସତ୍ଥୁ ୱସନତ୍ଥାୟ ମହାପରିୱେଣଂ ନାମ ଆରଭିଂସୁ। ନୱକମ୍ମସ୍ସ ମହନ୍ତତାୟ ଧନେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ପୁବ୍ବେ ଦିନ୍ନଧନତୋ ପୁନ ଉପଡ୍ଢୂପଡ୍ଢଂ ଅଦଂସୁ। ନିଟ୍ଠିତେ ପରିୱେଣେ ୱିହାରମହଂ କରୋନ୍ତା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ୱୀସତିୟା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନଂ ଚୀୱରାନି ସଜ୍ଜିଂସୁ।

ଜେଟ୍ଠକକୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ପନ ଭରିୟା ସବ୍ବେହି ସମାନଂ ଅକତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞାୟ ଠିତା "ଅତିରେକତରଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେସ୍ସାମୀ"ତି ଅନୋଜପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣେନ ସହସ୍ସମୂଲେନ ସାଟକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅନୋଜପୁପ୍ଫଚଙ୍ଗୋଟକଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନକାଲେ ସତ୍ଥାରଂ ଅନୋଜପୁପ୍ଫେହି ପୂଜେତ୍ୱା ତଂ ସାଟକଂ ସତ୍ଥୁ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା, "ଭନ୍ତେ, ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଅନୋଜପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣଂୟେୱ ମେ ସରୀରଂ ହୋତୁ, ଅନୋଜା ଏୱ ଚ ମେ ନାମଂ ହୋତୂ"ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ସତ୍ଥା "ଏୱଂ ହୋତୂ"ତି ଅନୁମୋଦନଂ ଅକାସି। ତେ ସବ୍ବେପି ୟାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠକକୁଟୁମ୍ବିକୋ କୁକ୍କୁଟୱତୀନଗରେ ରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ମହାକପ୍ପିନରାଜା ନାମ ଅହୋସି, ସେସା ଅମଚ୍ଚକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ଜେଟ୍ଠକକୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ଭରିୟା ମଦ୍ଦରଟ୍ଠେ ସାଗଲନଗରେ ରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ଅନୋଜପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣମେୱସ୍ସା

ସରୀରଂ ଅହୋସି, ଅନୋଜାତ୍ୱେୱସ୍ସା ନାମଂ କରିଂସୁ। ସା ୱଯପ୍ପତ୍ତା ମହାକପ୍ପିନରଞ୍ଞୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନୋଜାଦେୱୀ ନାମ ଅହୋସି। ସେସିତ୍ଥିଯୋପି ଅମଚ୍ଚକୁଲେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତା ତେସଂଯେୱ ଅମଚ୍ଚପୁତ୍ତାନଂ ଗେହାନି ଅଗମଂସୁ। ତେ ସବ୍ବେ ରଞ୍ଞୋ ସମ୍ପତ୍ତିସଦିସଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିଂସୁ। ଯଦା ରାଜା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତୋ ହତ୍ଥିଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ୱିଚରତି, ତଦା ତେପି ତଥେୱ ୱିଚରନ୍ତି। ତସ୍ମିଂ ଅସ୍ସେନ ୱା ରଥେନ ୱା ୱିଚରନ୍ତେ ତେପି ତଥେୱ ୱିଚରନ୍ତି? ଏୱଂ ତେ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା କତାନଂ ପୁଞ୍ଞାନଂ ଆନୁଭାୱେନ ଏକତୋୱ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିଂସୁ। ରଞ୍ଞୋ ପନ ବଲୋ, ବଲୱାହନୋ, ପୁପ୍ଫୋ, ପୁପ୍ଫୱାହନୋ, ସୁପତ୍ତୋତି ପଞ୍ଚ ଅସ୍ସା ହୋନ୍ତି। ରାଜା ତେସୁ ସୁପତ୍ତଂ ଅସ୍ସଂ ସଯଂ ଆରୋହତି, ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋ ଅସ୍ସାରୋହାନଂ ସାସନାହରଣତ୍ଥାଯ ଅଦାସି। ରାଜା ତେ ପାତୋୱ ଭୋଜେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଯୋଜନାନି ଆହିଣ୍ଡିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ସୁଖସାସନଂ ଆହରଥା’’ତି ପେସେସି। ତେ ଚତୂହି ଦ୍ୱାରେହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତୀଣି ଯୋଜନାନି ଆହିଣ୍ଡିତ୍ୱା ସାସନଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ରାଜା ସୁପତ୍ତଂ ଅସ୍ସଂ ଆରୁଯ୍ହ ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସପରିୱୁତୋ ଉଯ୍ଯାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ କିଲନ୍ତରୂପେ ପଞ୍ଚସତୱାଣିଜକେ ନଗରଂ ପୱିସନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେ ଅଦ୍ଧାନକିଲନ୍ତା, ଅଦ୍ଧା ଇମେସଂ ସନ୍ତିକା ଏକଂ ଭଦ୍ଦକଂ ସାସନଂ ସୋସ୍ସାମୀ’’ତି ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘କୁତୋ ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଅତ୍ଥି, ଦେୱ, ଇତୋ ୱୀସତିଯୋଜନସତମତ୍ଥକେ ସାୱତ୍ଥି ନାମ ନଗରଂ, ତତୋ ଆଗଚ୍ଛାମା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ ୱୋ ପଦେସେ କିଞ୍ଚି ସାସନଂ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି। ‘‘ଦେୱ, ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ନତ୍ଥି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି। ରାଜା ତାୱଦେୱ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାଯ ପୀତିଯା ଫୁଟ୍ଠସରୀରୋ କିଞ୍ଚି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ମୁହୁତ୍ତଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା, ‘‘ତାତା, କିଂ ୱଦେଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ, ଦେୱ, ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି। ରାଜା ଦୁତିଯମ୍ପି ତତିଯମ୍ପି ତଥେୱ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥେ ୱାରେ ‘‘କିଂ ୱଦେଥ, ତାତା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ, ଦେୱ, ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ତାତା, ୱୋ ସତସହସ୍ସଂ ଦଦାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚି ସାସନଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଅତ୍ଥି, ଦେୱ, ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି। ରାଜା ତମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ତଯୋ ୱାରେ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥେ ୱାରେ ‘‘ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଇଧାପି ୱୋ ସତସହସ୍ସଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଅପରମ୍ପି ସାସନଂ ଅତ୍ଥି, ତାତା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଅତ୍ଥି, ଦେୱ, ସଙ୍ଘରତନଂ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି। ରାଜା ତମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ତଯୋ ୱାରେ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥେ ୱାରେ ‘‘ସଙ୍ଘୋ’’ତି ପଦେ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଇଧାପି ୱୋ ସତସହସ୍ସଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, ‘‘ତାତା, କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଦେୱ, ତୁମ୍ହେ କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ଅହଂ, ତାତା, ‘ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସଙ୍ଘୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’ତି ସୁତ୍ୱା ନ ପୁନ ନିୱତ୍ତିସ୍ସାମି, ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ମଯମ୍ପି, ଦେୱ , ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’’ତି। ରାଜା ସୁୱଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଅକ୍ଖରାନି ଲିଖାପେତ୍ୱା ୱାଣିଜକେ ଆହ – ‘‘ଅନୋଜା ନାମ ଦେୱୀ ତୁମ୍ହାକଂ ତୀଣି ସତସହସ୍ସାନି ଦସ୍ସତି, ଏୱଞ୍ଚ ପନ ନଂ ୱଦେଯ୍ଯାଥ ‘ରଞ୍ଞୋ କିର ତେ ଇସ୍ସରିଯଂ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଂ, ଯଥାସୁଖଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପରିଭୁଞ୍ଜାହୀ’ତି, ସଚେ ପନ ୱୋ ‘ରାଜା କହ’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛତି, ‘ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀତି ୱତ୍ୱା ଗତୋ’ତି ଆରୋଚେଯ୍ଯାଥା’’ତି। ଅମଚ୍ଚାପି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯାନଂ ତଥେୱ ସାସନଂ ପହିଣିଂସୁ । ରାଜା ୱାଣିଜକେ ଉଯ୍ଯୋଜେତ୍ୱା ଅସ୍ସଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସପରିୱୁତୋ ତଂ ଖଣଂଯେୱ ନିକ୍ଖମି।

ସତ୍ଥାପି ତଂ ଦିୱସଂ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ମହାକପ୍ପିନରାଜାନଂ ସପରିୱାରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ମହାକପ୍ପିନୋ ୱାଣିଜକାନଂ ସନ୍ତିକା ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ତେସଂ ୱଚନଂ ତୀହି ସତସହସ୍ସେହି ପୂଜେତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ ପହାଯ ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସେହି ପରିୱୁତୋ ମଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ ସ୍ୱେ ନିକ୍ଖମିସ୍ସତି। ସୋ ସପରିୱାରୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସତି, ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନମସ୍ସ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପୁନଦିୱସେ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ୱିଯ ଖୁଦ୍ଦକଗାମଭୋଜକଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସଯମେୱ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୀସଯୋଜନସତଂ ମଗ୍ଗଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଚନ୍ଦଭାଗାଯ ନଦିଯା ତୀରେ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖମୂଲେ ଛବ୍ବଣ୍ଣରସ୍ମିଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ‘‘ରାଜାପି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକଂ ନଦିଂ ପତ୍ୱା ‘‘କା ନାମେସା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଅପରଚ୍ଛା ନାମ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘କିମସ୍ସା ପରିମାଣଂ, ତାତା’’ତି? ‘‘ଗମ୍ଭୀରତୋ ଗାୱୁତଂ, ପୁଥୁଲତୋ ଦ୍ୱେ ଗାୱୁତାନି, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନେତ୍ଥ ନାୱା ୱା ଉଳୁମ୍ପୋ ୱା’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ନାୱାଦୀନି ଓଲୋକେନ୍ତେ ଅମ୍ହେ ଜାତି ଜରଂ ଉପନେତି, ଜରା ମରଣଂ। ଅହଂ ନିବ୍ବେମତିକୋ ହୁତ୍ୱା ତୀଣି ରତନାନି ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ତେସଂ ମେ ଆନୁଭାୱେନ ଇମଂ ଉଦକଂ ଉଦକଂ ୱିଯ ମା ଅହୋସୀ’’ତି ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଗୁଣଂ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ସପରିୱାରୋ ଅସ୍ସସହସ୍ସେନ ଉଦକପିଟ୍ଠିଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ସିନ୍ଧୱା ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ୱିଯ ପକ୍ଖନ୍ଦିଂସୁ। ଖୁରାନଂ ଅଗ୍ଗା ନେୱ ତେମିଂସୁ।

ସୋ ତଂ ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅପରମ୍ପି ନଦିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ କା ନାମା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ନୀଲୱାହିନୀ ନାମ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘କିମସ୍ସା ପରିମାଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଗମ୍ଭୀରତୋପି ପୁଥୁଲତୋପି ଅଡ୍ଢଯୋଜନଂ, ଦେୱା’’ତି। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ। ତଂ ପନ ନଦିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ’’ତି ଧମ୍ମାନୁସ୍ସତିଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ତମ୍ପି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅପରମ୍ପି ନଦିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ କା ନାମା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଚନ୍ଦଭାଗା ନାମ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘କିମସ୍ସା ପରିମାଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଗମ୍ଭୀରତୋପି ପୁଥୁଲତୋପି ଯୋଜନଂ, ଦେୱା’’ତି। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ। ଇମଂ ପନ ନଦିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ’’ତି ସଙ୍ଘାନୁସ୍ସତିଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ତଂ ପନ ନଦିଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସରୀରତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତା ଛବ୍ବଣ୍ଣରସ୍ମିଯୋ

ଅଦଂସୁ। ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖସ୍ସ ସାଖାଵିଟପପଲାସାନି ସୋଵଣ୍ଣମଯାନି ଵିଯ ଅହେସୁଂ। ରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ପନ ଓଭାସୋ ନେଵ ଚନ୍ଦସ୍ସ, ନ ସୂରିଯସ୍ସ, ନ ଦେଵମାରବ୍ରହ୍ମନାଗସୁପଣ୍ଣାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ, ଅଦ୍ଧା ଅହଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମହାଗୋତମବୁଦ୍ଧେନ ଦିଟ୍ଠୋ ଭଵିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତାଵଦେଵ ଅସ୍ସପିଟ୍ଠିତୋ ଓତରିତ୍ଵା ଓନତସରୀରୋ ରସ୍ମିଅନୁସାରେନ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ମନୋସିଲାରସେ ନିମୁଜ୍ଜନ୍ତୋ ଵିଯ ବୁଦ୍ଧରସ୍ମୀନଂ ଅନ୍ତୋ ପଵିସିତ୍ଵା ସତ୍ଥାରଂ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି ସଦ୍ଧିଂ ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସେନ, ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେସି। ଦେସନାଵସାନେ ରାଜା ସପରିଵାରୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ଅଥ ସବ୍ବେଵ ଉଟ୍ଠହିତ୍ଵା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘ଆଗମିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ଇମେସଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀଵର’’ନ୍ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ଇମେ କୁଲପୁତ୍ତା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସହସ୍ସସ୍ସ ଚୀଵରସହସ୍ସଂ ଅଦଂସୁ, କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଵୀସତିଯା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନମ୍ପି ଵୀସତିଚୀଵରସହସ୍ସାନିପି ଅଦଂସୁ। ଅନଚ୍ଛରିଯଂ ଇମେସଂ ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀଵରାଗମନ’’ନ୍ତି ଞତ୍ଵା ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ଵା ‘‘ଏଥ, ଭିକ୍ଖଵୋ, ଚରଥ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯା’’ତି ଆହ। ତେ ତାଵଦେଵ ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରଧରା ଵସ୍ସସଟ୍ଠିକତ୍ଥେରା ଵିଯ ହୁତ୍ଵା ଵେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ଵା ପଚ୍ଚୋରୋହିତ୍ଵା ସତ୍ଥାରଂ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ନିସୀଦିଂସୁ।

ତେପି ଵାଣିଜକା ରାଜକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ରଞ୍ଞୋ ପହିତଭାଵଂ ଆରୋଚାପେତ୍ଵା ଦେଵିଯା ‘‘ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ପଵିସିତ୍ଵା ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଅଥ ନେ ଦେଵୀ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ତାତା, କିଂ କାରଣା ଆଗତାତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ମଯଂ ରଞ୍ଞା ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ପହିତା, ତୀଣି କିର ନୋ ସତସହସ୍ସାନି ଦେଥା’’ତି। ‘‘ତାତା, ଅତିବହୁଂ ଭଣଥ, କିଂ ତୁମ୍ହେହି ରଞ୍ଞୋ କତଂ, କିସ୍ମିଂ ଵୋ ରାଜା ପସନ୍ନୋ ଏତ୍ତକଂ ଧନଂ ଦାପେସୀ’’ତି? ‘‘ଦେଵି, ନ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି କତଂ, ରଞ୍ଞୋ ପନ ଏକଂ ସାସନଂ ଆରୋଚଯିମ୍ହା’’ତି? ‘‘ସକ୍କା ପନ, ତାତା, ମଯ୍ହଂ ଆରୋଚେତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ସକ୍କା, ଦେଵୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ତାତା, ଵଦେଥା’’ତି। ‘‘ଦେଵି ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି। ସାପି ‘‘ତଂ ସୁତ୍ଵା ପୁରିମନଯେନେଵ ପୀତିଯା ଫୁଟ୍ଠସରୀରା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ କିଞ୍ଚି ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ଵା ଚତୁତ୍ଥେ ଵାରେ ‘ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ପଦଂ ସୁତ୍ଵା, ତାତା, ଇମସ୍ମିଂ ପଦେ ରଞ୍ଞା କିଂ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି? ‘‘ସତସହସ୍ସଂ, ଦେଵୀ’’ତି। ‘‘ତାତା , ଅନନୁଚ୍ଛଵିକଂ ରଞ୍ଞା କତଂ ଏଵରୂପଂ ସାସନଂ ସୁତ୍ଵା ତୁମ୍ହାକଂ ସତସହସ୍ସଂ ଦଦମାନେନ। ଅହଞ୍ହି ଵୋ ମମ ଦୁଗ୍ଗତପଣ୍ଣାକାରେ ତୀଣି ସତସହସ୍ସାନି ଦମ୍ମି, ଅପରମ୍ପି ତୁମ୍ହେହି ରଞ୍ଞୋ କିଂ ଆରୋଚିତ’’ନ୍ତି? ତେ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚାତି ଇତରାନିପି ଦ୍ଵେ ସାସନାନି ଆରୋଚଯିଂସୁ। ଦେଵୀ ପୁରିମନଯେନେଵ ପୀତିଯା ଫୁଟ୍ଠସରୀରା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ କିଞ୍ଚି ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ଵା ଚତୁତ୍ଥେ ଵାରେ ତଥେଵ ସୁତ୍ଵା ତୀଣି ତୀଣି ସତସହସ୍ସାନି ଦାପେସି, ଏଵଂ ତେ ସବ୍ବାନିପି ଦ୍ଵାଦସ ସତସହସ୍ସାନି ଲଭିଂସୁ।

ଅଥ ନେ ଦେଵୀ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ରାଜା କହଂ, ତାତା’’ତି? ଦେଵି, ‘‘ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ‘ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’ତି ଗତୋ’’ତି। ‘‘ମଯ୍ହଂ ତେନ କିଂ ସାସନଂ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି? ‘‘ସବ୍ବଂ କିର ତେନ ତୁମ୍ହାକଂ ଇସ୍ସରିଯଂ ଵିସ୍ସଟ୍ଠଂ, ତୁମ୍ହେ କିର ଯଥାରୁଚିଯା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭଵଥା’’ତି। ‘‘ଅମଚ୍ଚା ପନ କହଂ, ତାତା’’ତି? ତେପି ‘‘‘ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂଯେଵ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’ତି ଗତା, ଦେଵୀ’’ତି। ସା ତେସଂ ଭରିଯାଯୋ ପକ୍କୋସାପେତ୍ଵା, ଅମ୍ମା, ତୁମ୍ହାକଂ ସାମିକା ‘‘ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’’ତି ଗତା, ‘‘ତୁମ୍ହେ କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘କିଂ ପନ ତେହି ଅମ୍ହାକଂ ସାସନଂ ପହିତଂ, ଦେଵୀ’’ତି? ‘‘ତେହି କିର ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପତ୍ତି ତୁମ୍ହାକଂ ଵିସ୍ସଟ୍ଠା, ତୁମ୍ହେ କିର ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଯଥାରୁଚି ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେ ପନ, ଦେଵି, କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ଅମ୍ମା, ସୋ ତାଵ ରାଜା ସାସନଂ ସୁତ୍ଵା ମଗ୍ଗେ ଠିତକୋଵ ତୀହି ସତସହସ୍ସେହି ତୀଣି ରତନାନି ପୂଜେତ୍ଵା ଖେଳପିଣ୍ଡଂ ଵିଯ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପହାଯ ‘ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’ତି ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ମଯା ପନ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ସାସନଂ ସୁତ୍ଵା ତୀଣି ରତନାନି ନଵହି ସତସହସ୍ସେହି ପୂଜିତାନି, ନ ଖୋ ପନେସା ସମ୍ପତ୍ତି ନାମ ରଞ୍ଞୋଯେଵ ଦୁକ୍ଖା, ମଯ୍ହମ୍ପି ଦୁକ୍ଖାଯେଵ। କୋ ରଞ୍ଞା ଛଡ୍ଡିତଖେଳପିଣ୍ଡଂ ଜାଣୁକେହି ପତିଟ୍ଠହିତ୍ଵା ମୁଖେନ ଗଣ୍ହିସ୍ସତି, ନ ମଯ୍ହଂ ସମ୍ପତ୍ତିଯା ଅତ୍ଥୋ, ଅହମ୍ପି ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଗନ୍ତ୍ଵା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଦେଵି, ମଯମ୍ପି ତୁମ୍ହେହେଵ ସଦ୍ଧିଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ସଚେ ସକ୍କୋଥ, ସାଧୁ, ଅମ୍ମା’’ତି? ‘‘ସକ୍କୋମ, ଦେଵୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଅମ୍ମା, ତେନ ହି ଏଥା’’ତି ରଥସହସ୍ସଂ ଯୋଜାପେତ୍ଵା ରଥଂ ଆରୁଯ୍ହ ତାହି ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପଠମଂ ନଦିଂ ଦିସ୍ଵା ଯଥା ରଞ୍ଞା ପୁଟ୍ଠଂ, ତଥେଵ ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ସବ୍ବପଵତ୍ତିଂ ସୁତ୍ଵା ‘‘ରଞ୍ଞୋ ଗତମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେଥା’’ତି ଵତ୍ଵା ‘‘ସିନ୍ଧଵାନଂ ପଦଵଳଞ୍ଜଂ ନ ପସ୍ସାମ, ଦେଵୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ରାଜା ତୀଣି ରତନାନି ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ସଚ୍ଚକିରିଯଂ କତ୍ଵା ଗତୋ ଭଵିସ୍ସତି। ଅହମ୍ପି ତୀଣି ରତନାନି ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ନିକ୍ଖନ୍ତା, ତେସମେଵ ଅନୁଭାଵେନ ଇଦଂ ଉଦକଂ ଵିଯ ମା ଅହୋସୀ’’ତି ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଗୁଣଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ଵା ରଥସହସ୍ସଂ ପେସେସି। ଉଦକଂ ପିଟ୍ଠିପାସାଣସଦିସଂ ଅହୋସି। ଚକ୍କାନଂ ଅଗ୍ଗଗ୍ଗନେମିଵଟ୍ଟିଯୋ ନେଵ ତେମିଂସୁ। ଏତେନେଵ ଉପାଯେନ ଇତରା ଦ୍ଵେ ନଦିଯୋ ଉତ୍ତରି।

ଅଥ ସତ୍ଥା ତସ୍ସାଗମନଭାଵଂ ଞତ୍ଵା ଯଥା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ନିସିନ୍ନା ଭିକ୍ଖୂ ନ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ଏଵମକାସି। ସାପି ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ସତ୍ଥୁ ସରୀରତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତା ଛବ୍ବଣ୍ଣରସ୍ମିଯୋ ଦିସ୍ଵା ତଥେଵ ଚିନ୍ତେତ୍ଵା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମହାକପ୍ପିନୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଆଗତୋତ୍ଥ ମଞ୍ଞେ, କହଂ ସୋ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ନଂ ଦସ୍ସେଥା’’ତି? ‘‘ନିସୀଦଥ ତାଵ, ଇଧେଵ ନଂ ପସ୍ସିସ୍ସଥା’’ତି । ତା ସବ୍ବାପି ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ‘‘ଇଧେଵ କିର ନିସିନ୍ନା ସାମିକେ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତାସଂ ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେସି, ଅନୋଜାଦେଵୀ ଦେସନାଵସାନେ ସପରିଵାରା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣି। ମହାକପ୍ପିନତ୍ଥେରୋ ତାସଂ ଵୁତ୍ତଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସପରିଵାରୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସତ୍ଥା ତାସଂ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତେ ଦସ୍ସେସି। ତାସଂ କିର ଆଗତକ୍ଖଣେଯେଵ ଅତ୍ତନୋ ସାମିକେ କାସାଵଧରେ ମୁଣ୍ଡକସୀସେ ଦିସ୍ଵା ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ନ ଭଵେଯ୍ୟ, ତେନ

ମଗ୍ଗଫଲାନି ପତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟୁଂ। ତସ୍ମା ଅଚଲସଦ୍ଧାୟ ପତିଟ୍ଠିତକାଲେ ତାସଂ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତେୟେଓ୍ୱ ଦସ୍ସେସି।

ତାପି ତେ ଦିସ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ତାଓ୍ୱ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତ''ନ୍ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିଂସୁ। ଏଓ୍ୱଂ କିର ଓ୍ୱୁତ୍ତେ ''ସତ୍ଥା ଉପ୍ପଲଓ୍ୱଣ୍ଣାୟ ଆଗମନଂ ଚିନ୍ତେସୀ''ତି ଏକଚ୍ଚେ ଓ୍ୱଦନ୍ତି। ସତ୍ଥା ପନ ତା ଉପାସିକାୟୋ ଆହ – ''ସାଓ୍ୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀଉପସ୍ସୟେ ପବ୍ବଜେଥା''ତି। ତା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଜନପଦଚାରିକଂ ଚରମାନା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମହାଜନେନ ଅଭିହଟସକ୍କାରସମ୍ମାନା ପଦସାଓ୍ୱ ଓ୍ୱୀସୟୋଜନସତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀଉପସ୍ସୟେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ସତ୍ଥାପି ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ଆଦାୟ ଆକାସେନେଓ୍ୱ ଜେତଓ୍ୱନଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଆୟସ୍ମା ମହାକପ୍ପିନୋ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିଓ୍ୱାଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ''ଅହୋ ସୁଖଂ , ଅହୋ ସୁଖ''ନ୍ତି ଉଦାନଂ ଉଦାନେନ୍ତୋ ଓ୍ୱିଚରତି। ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଓ୍ୱତୋ ଆରୋଚେସୁଂ – ''ଭନ୍ତେ, ମହାକପ୍ପିନୋ 'ଅହୋ ସୁଖଂ, ଅହୋ ସୁଖ'ନ୍ତି ଉଦାନଂ ଉଦାନେନ୍ତୋ ଓ୍ୱିଚରତି, ଅତ୍ତନୋ କାମସୁଖଂ ରଜ୍ଜସୁଖଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି ମଞ୍ଞେ''ତି। ସତ୍ଥା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, କପ୍ପିନ, କାମସୁଖଂ ରଜ୍ଜସୁଖଂ ଆରବ୍ଭ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସୀ''ତି। ''ଭଗଓ୍ୱା ମେ, ଭନ୍ତେ, ତଂ ଆରବ୍ଭ ଉଦାନଭାଓ୍ୱଂ ଓ୍ୱା ଅନୁଦାନଭାଓ୍ୱଂ ଓ୍ୱା ଜାନାତୀ''ତି? ସତ୍ଥା ''ନ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ କାମସୁଖଂ ରଜ୍ଜସୁଖଂ ଆରବ୍ଭ ଉଦାନଂ ଉଦାନେତି, ପୁତ୍ତସ୍ସ ପନ ମେ ଧମ୍ମପୀତି ନାମ ଧମ୍ମରତି ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋ ଅମତମହାନିବ୍ବାନଂ ଆରବ୍ଭ ଏଓ୍ୱ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସୀ''ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୭୯।

''ଧମ୍ମପୀତି ସୁଖଂ ସେତି, ଓ୍ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା;

ଅରିୟପ୍ପଓ୍ୱେଦିତେ ଧମ୍ମେ, ସଦା ରମତି ପଣ୍ଡିତୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମପୀତୀତି ଧମ୍ମପାୟକୋ, ଧମ୍ମଂ ପିଓ୍ୱନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମୋ ଚ ନାମେସ ନ ସକ୍କା ଭାଜନେନ ୟାଗୁଆଦୀନି ଓ୍ୱିୟ ପାତୁଂ? ନଓ୍ୱଓ୍ୱିଧଂ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ନାମକାୟେନ ଫୁସନ୍ତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତୋ ପରିଞ୍ଞାଭିସମୟାଦୀହି ଦୁକ୍ଖାଦୀନି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ପଟିଓ୍ୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ପିଓ୍ୱତି ନାମ। ସୁଖଂ ସେତୀତି ଦେସନାମତ୍ତମେଓ୍ୱେତଂ, ଚତୂହିପି ଇରିୟାପଥେହି ସୁଖଂ ଓ୍ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଓ୍ୱିପ୍ପସନ୍ନେନାତି ଅନାଓ୍ୱିଲେନ ନିରୁପକ୍କିଲେସେନ। ଅରିୟପ୍ପଓ୍ୱେଦିତେତି ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ଅରିୟେହି ପଓ୍ୱେଦିତେ ସତିପଟ୍ଠାନାଦିଭେଦେ ବୋଧିପକ୍ଖିୟଧମ୍ମେ। ସଦା ରମତୀତି ଏଓ୍ୱରୂପୋ ଧମ୍ମପୀତି ଓ୍ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା ଓ୍ୱିହରନ୍ତୋ ପଣ୍ଡିତ୍ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସଦା ରମତି ଅଭିରମତୀତି।

ଦେସନାଓ୍ୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପନ୍ନାଦୟୋ ଅହେସୁନ୍ତି।

ମହାକପ୍ପିନତ୍ଥେରଓ୍ୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଣ୍ଡିତସାମଣେରଓ୍ୱତ୍ଥୁ

ଉଦକଞ୍ହି ନୟନ୍ତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଓ୍ୱନେ ଓ୍ୱିହରନ୍ତୋ ପଣ୍ଡିତସାମଣେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଅତୀତେ କିର କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଓ୍ୱୀସତିଖୀଣାସଓ୍ୱସହସ୍ସପରିଓ୍ୱାରୋ ବାରାଣସିଂ ଅଗମାସି। ମନୁସ୍ସା ଅତ୍ତନୋ ବଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠପି ଦସପି ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଅଗନ୍ତୁକଦାନାଦୀନି ଅଦଂସୁ। ଅଥେକଦିଓ୍ୱସଂ ସତ୍ଥା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ଏଓ୍ୱଂ ଅନୁମୋଦନମକାସି –

''ଉପାସକା ଇଧ ଏକଚ୍ଚୋ 'ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକମେଓ୍ୱ ଦାତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତି, କିଂ ପରେନ ସମାଦପିତେନା'ତି ଅତ୍ତନାଓ୍ୱ ଦାନଂ ଦେତି, ପରଂ ନ ସମାଦପେତି । ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଭୋଗସମ୍ପଦଂ ଲଭତି, ନୋ ପରିଓ୍ୱାରସମ୍ପଦଂ। ଏକଚ୍ଚୋ ପରଂ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ନ ଦେତି। ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ପରିଓ୍ୱାରସମ୍ପଦଂ ଲଭତି, ନୋ ଭୋଗସମ୍ପଦଂ ଏକଚ୍ଚୋ ଅତ୍ତନାପି ନ ଦେତି, ପରମ୍ପି ନ ସମାଦପେତି। ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ନେଓ୍ୱ ଭୋଗସମ୍ପଦଂ ଲଭତି, ନ ପରିଓ୍ୱାରସମ୍ପଦଂ, ଓ୍ୱିଘାସାଦୋଓ୍ୱ ହୁତ୍ୱା ଜୀଓ୍ୱତି। ଏକଚ୍ଚୋ ଅତ୍ତନା ଚ ଦେତି, ପରଞ୍ଚ ସମାଦପେତି। ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଭୋଗସମ୍ପଦମ୍ପି ଲଭତି ପରିଓ୍ୱାରସମ୍ପଦମ୍ପୀ''ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ସମୀପେ ଠିତୋ ଏକୋ ପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ଦାନି ତଥା କରିସ୍ସାମି, ୟଥା ମେ ଦ୍ୱେପି ସମ୍ପତ୍ତିୟୋ ଭଓ୍ୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ସୋ

ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ସ୍ୱାତନାୟ ମୟ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ‘‘କିତ୍ତକେହି ତେ ଭିକ୍ଖୂହି ଅତ୍ଥୋ’’ତି? ‘‘କିତ୍ତକୋ ପନ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ପରିୱାରୋ’’ତି? ‘‘ୱୀସତି ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନୀ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବେହି ସଦ୍ଧିଂ ସ୍ୱାତନାୟ ମୟ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ସତ୍ଥା ଅଧିୱାସେସି। ସୋ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମତାତା, ସ୍ୱାତନାୟ ମୟା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ନିମନ୍ତିତୋ, ତୁମ୍ହେ ଯତ୍ତକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦାତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସଥ, ତତ୍ତକାନଂ ଦାନଂ ଦେଥା’’ତି ଆରୋଚେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ବଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ମୟଂ ଦସନ୍ନଂ ଦସ୍ସାମ, ମୟଂ ୱୀସତିୟା, ମୟଂ ସତସ୍ସ, ମୟଂ ପଞ୍ଚସତାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସବ୍ବେସଂ ୱଚନଂ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଣ୍ଣେ ଆରୋପେସି।

ତେନ ଚ ସମୟେନ ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ଅତିଦୁଗ୍ଗତଭାୱେନେୱ ‘‘ମହାଦୁଗ୍ଗତୋ’’ତି ପଞ୍ଞାତୋ ଏକୋ ପୁରିସୋ ଅତ୍ଥି। ସୋ ତମ୍ପି ସମ୍ମୁଖାଗତଂ ଦିସ୍ୱା, ସମ୍ମ ମହାଦୁଗ୍ଗତ, ମୟା ସ୍ୱାତନାୟ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ନିମନ୍ତିତୋ, ସ୍ୱେ ନଗରୱାସିନୋ ଦାନଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ‘‘ତ୍ୱଂ କତି ଭିକ୍ଖୂ ଭୋଜେସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ସାମି, ମୟ୍ହଂ କିଂ ଭିକ୍ଖୂହି, ଭିକ୍ଖୂହି ନାମ ସଧନାନଂ ଅତ୍ଥୋ, ମୟ୍ହଂ ପନ ସ୍ୱେ ଯାଗୁଅତ୍ଥାୟ ତଣ୍ଡୁଲନାଳିମତ୍ତମ୍ପି ନତ୍ଥି, ଅହଂ ଭତିଂ କତ୍ୱା ଜୀୱାମି, କିଂ ମେ ଭିକ୍ଖୂହୀ’’ତି? ସମାଦପକେନ ନାମ ଛନ୍ଦେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ସୋ ତେନ ‘‘ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ଅହୁତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ସମ୍ମ ମହାଦୁଗ୍ଗତ, ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ସୁଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସୁଖୁମୱତ୍ଥଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ନାନାଭରଣପଟିମଣ୍ଡିତା ସିରିସୟନେ ସୟମାନା ବହୂ ଜନା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ପନ ଦିୱସଂ ଭତିଂ କତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିପୂରଣମତ୍ତମ୍ପି ନ ଲଭସି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ‘ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ପୁଞ୍ଞଂ ଅକତତ୍ତା କିଞ୍ଚି ନ ଲଭାମୀ’ତି ନ ଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ଜାନାମି, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅଥ କସ୍ମା ଇଦାନି ପୁଞ୍ଞଂ ନ କରୋସି, ତ୍ୱଂ ଯୁୱା ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ, କିଂ ତୟା ଭତିଂ କତ୍ୱାପି ଯଥାବଲଂ ଦାନଂ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ସୋ ତସ୍ମିଂ କଥେନ୍ତେଯେୱ ସଂୱେଗପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ମୟ୍ହମ୍ପି ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପଣ୍ଣେ ଆରୋପେହି, କିଞ୍ଚିଦେୱ ଭତିଂ କତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଇତରୋ ‘‘କିଂ ଏକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଣ୍ଣେ ଆରୋପିତେନା’’ତି ନ ଆରୋପେସି? ମହାଦୁଗ୍ଗତୋପି ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭରିୟଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ନଗରୱାସିନୋ ସ୍ୱେ ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତି, ଅହମ୍ପି ସମାଦପକେନ ‘ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦେହୀ’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ମୟମ୍ପି ସ୍ୱେ ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସାମା’’ତି। ଅଥସ୍ସ ଭରିୟା ‘‘ମୟଂ ଦଲିଦ୍ଦା, କସ୍ମା ତୟା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱାୱ, ‘‘ସାମି, ଭଦ୍ଦକଂ ତେ କତଂ, ମୟଂ ପୁବ୍ବେପି କିଞ୍ଚି ଅଦତ୍ୱା ଇଦାନି ଦୁଗ୍ଗତା ଜାତା, ମୟଂ ଉଭୋପି ଭତିଂ କତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦସ୍ସାମ, ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଉଭୋପି ଗେହା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଭତିଟ୍ଠାନଂ ଅଗମଂସୁ।

ମହାସେଟ୍ଠି ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ, ସମ୍ମ ମହାଦୁଗ୍ଗତ, ଭତିଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ଅୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘କିଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଯଂ ତୁମ୍ହେ କାରେସ୍ସଥ, ତଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ମୟଂ ସ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଭୋଜେସ୍ସାମ, ଏହି, ଦାରୂନି ଫାଲେହୀ’’ତି ୱାସିଫରସୁଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଦାପେସି। ମହାଦୁଗ୍ଗତୋ ଦଳ୍ହଂ କଚ୍ଛଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ମହୁସ୍ସାହପ୍ପତ୍ତୋ ୱାସିଂ ପହାୟ ଫରସୁଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ, ଫରସୁଂ ପହାୟ ୱାସିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଦାରୂନି ଫାଲେତି। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ଆହ – ‘‘ସମ୍ମ, ତ୍ୱଂ ଅଜ୍ଜ ଅତିୱିୟ ଉସ୍ସାହପ୍ପତ୍ତୋ କମ୍ମଂ କରୋସି, କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ସାମି, ଅହଂ ସ୍ୱେ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭୋଜେସ୍ସାମୀ’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠି ପସନ୍ନମାନସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହୋ ଇମିନା ଦୁକ୍କରଂ କତଂ, ‘ଅହଂ ଦୁଗ୍ଗତୋ’ତି ତୁଣ୍ହୀଭାୱଂ ଅନାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘ଭତିଂ କତ୍ୱା ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭୋଜେସ୍ସାମୀ’ତି ୱଦତୀ’’ତି। ସେଟ୍ଠିଭରିୟାପି ତସ୍ସ ଭରିୟଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମ, କିଂ କମ୍ମଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଯଂ ତୁମ୍ହେ କାରେସ୍ସଥ, ତଂ କରୋମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଉଦୁକ୍ଖଲସାଲଂ ପୱେସେତ୍ୱା ସୁପ୍ପମୁସଲାଦୀନି ଦାପେସି। ସା ନଚ୍ଚନ୍ତୀ ୱିୟ ତୁଟ୍ଠପହଟ୍ଠା ୱୀହିଂ କୋଟ୍ଟେତି ଚେୱ ଓଫୁଣାତି ଚ। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠିଭରିୟା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅମ୍ମ, ତ୍ୱଂ ଅତିୱିୟ ତୁଟ୍ଠପହଟ୍ଠା କମ୍ମଂ କରୋସି, କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅୟ୍ୟେ, ଇମଂ ଭତିଂ କତ୍ୱା ମୟମ୍ପି ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭୋଜେସ୍ସାମା’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଭରିୟାପି ତସ୍ସଂ ‘‘ଅହୋ ୱତାୟଂ ଦୁକ୍କରକାରିକା’’ତି ପସୀଦି। ସେଟ୍ଠି ମହାଦୁଗ୍ଗତସ୍ସ ଦାରୂନଂ ଫାଲିତକାଲେ ‘‘ଅୟଂ ତେ ଭତୀ’’ତି ସାଲୀନଂ ଚତସ୍ସୋ ନାଳିୟୋ ଦାପେତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ତେ ତୁଟ୍ଠିଦାୟୋ’’ତି ଅପରାପି ଚତସ୍ସୋ ନାଳିୟୋ ଦାପେସି।

ସୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭରିୟଂ ଆହ – ‘‘ମୟା ଭତିଂ କତ୍ୱା ସାଲି ଲଦ୍ଧୋ, ଅୟଂ ନିୱାପୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତୟା ଲଦ୍ଧାୟ ଭତିୟା ଦଧିତେଲକଟୁକଭଣ୍ଡାନି ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି। ସେଟ୍ଠିଭରିୟାପି ପୁନ ତସ୍ସା ଏକଂ ସପ୍ପିକରୋଟିକଞ୍ଚେୱ ଦଧିଭାଜନଞ୍ଚ କଟୁକଭଣ୍ଡଞ୍ଚ ସୁଦ୍ଧତଣ୍ଡୁଲନାଳିଞ୍ଚ ଦାପେସି। ଇତି ଚ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ନୱ ତଣ୍ଡୁଲନାଳିୟୋ ଅହେସୁଂ। ତେ ‘‘ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ନୋ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ତୁଟ୍ଠହଟ୍ଠା ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ଭରିୟା ମହାଦୁଗ୍ଗତଂ ଆହ – ‘‘ଗଚ୍ଛ, ସାମି, ପଣ୍ଣଂ ପରିୟେସିତ୍ୱା ଆହରା’’ତି। ସୋ ଅନ୍ତରାପଣେ ପଣ୍ଣଂ ଅଦିସ୍ୱା ନଦୀତୀରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ଅୟ୍ୟାନଂ ଭୋଜନଂ ଦାତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ପହଟ୍ଠମାନସୋ ଗାୟନ୍ତୋ ପଣ୍ଣଂ ଉଚ୍ଚିନତି। ମହାଜାଲଂ ଖିପିତ୍ୱା ଠିତୋ କେୱଟ୍ଟୋ ‘‘ମହାଦୁଗ୍ଗତସ୍ସ ସଦ୍ଦେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ତଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅତିୱିୟ ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଗାୟସି, କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ପଣ୍ଣଂ ଉଚ୍ଚିନାମି, ସମ୍ମା’’ତି। ‘‘କିଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭୋଜେସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅହୋ ସୁଖିତୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୋ ତୱ କିଂ ପଣ୍ଣଂ ଖାଦିସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘କିଂ କରୋମି, ସମ୍ମ, ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧପଣ୍ଣେନ ଭୋଜେସ୍ସାମୀ’’ତି? ‘‘ତେନ ହି ଏହୀ’’ତି। ‘‘କିଂ କରୋମି, ସମ୍ମା’’ତି? ‘‘ଇମେ ମଚ୍ଛେ ଗହେତ୍ୱା ପାଦଗ୍ଘନକାନି ଅଡ୍ଢଗ୍ଘନକାନି କହାପଣଗ୍ଘନକାନି ଚ ଉଦ୍ଦାନାନି କରୋହୀ’’ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ବଦ୍ଧବଦ୍ଧେ ମଚ୍ଛେ ନଗରୱାସିନୋ ନିମନ୍ତିତନିମନ୍ତିତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥାୟ ହରିଂସୁ। ତସ୍ସ ମଚ୍ଛୁଦ୍ଦାନାନି କରୋନ୍ତସ୍ସେୱ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲା ପାପୁଣି। ସୋ ୱେଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ଗମିସ୍ସାମହଂ, ସମ୍ମ, ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଗମନୱେଲା’’ତି ଆହ। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ କିଞ୍ଚି ମଚ୍ଛୁଦ୍ଦାନ’’ନ୍ତି? ‘‘ନତ୍ଥି, ସମ୍ମ,

ସଙ୍ଖାନି ଖୀଣାନୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ମଯା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ୱାଲୁକାଯ ନିଖଣିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ରୋହିତମଚ୍ଛା ଠପିତା, ସଚେ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭୋଜେତୁକାମୋସି, ଇମେ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛା’’ତି ତେ ମଚ୍ଛେ ତସ୍ସ ଅଦାସି।

ତଂ ଦିୱସଂ ପନ ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ମହାଦୁଗ୍ଗତଂ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ‘‘ମହାଦୁଗ୍ଗତୋ ‘ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭୋଜେସ୍ସାମୀ’ତି ଭରିଯାଯ ସଦ୍ଧିଂ ହିଯ୍ୟୋ ଭତିଂ ଅକାସି, କତରଂ ନୁ ଖୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ଲଭିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ମନୁସ୍ସା ପଣ୍ଣେ ଆରୋପିତସଞ୍ଞାଯ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଗେହେସୁ ନିସୀଦାପେସ୍ସନ୍ତି, ମହାଦୁଗ୍ଗତୋ ମଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ନ ଲଭିସ୍ସତୀ’’ତି ଉପଧାରେସି। ବୁଦ୍ଧା କିର ଦୁଗ୍ଗତେସୁ ଅନୁକମ୍ପଂ କରୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ସତ୍ଥା ପାତୋୱ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ‘‘ମହାଦୁଗ୍ଗତଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ମହାଦୁଗ୍ଗତେପି ମଚ୍ଛେ ଗହେତ୍ୱା ଗେହଂ ପୱିସନ୍ତେ ସକ୍କସ୍ସ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାସନଂ ଉଣ୍ହାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ସୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’ନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ହିଯ୍ୟୋ, ମହାଦୁଗ୍ଗତୋ ‘ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭିକ୍ଖଂ ଦସ୍ସାମୀ’ତି ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଭତିଂ ଅକାସି, କତରଂ ନୁ ଖୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ଲଭିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ନତ୍ଥେତସ୍ସ ଅଞ୍ଞୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସତ୍ଥା ପନ ମହାଦୁଗ୍ଗତସ୍ସ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋ। ମହାଦୁଗ୍ଗତୋ ଅତ୍ତନୋ ଉପକପ୍ପନକଂ ଯାଗୁଭତ୍ତଂ ପଣ୍ଣସୂପେଯ୍ୟମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ଦଦେଯ୍ୟ, ‘‘ଯଂନୂନାହଂ ମହାଦୁଗ୍ଗତସ୍ସ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତକାରକକମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନ ତସ୍ସ ଗେହସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚି ଭତିଯା କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ମହାଦୁଗ୍ଗତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଆହ – ‘‘ସମ୍ମ, କିଂ କମ୍ମଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଅହଂ, ସାମି, ସବ୍ବସିପ୍ପିକୋ, ମଯ୍ହଂ ଅଜାନନସିପ୍ପଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନିପି ସମ୍ପାଦେତୁଂ ଜାନାମୀ’’ତି। ‘‘ସମ୍ମ, ମଯଂ ତୱ କମ୍ମେନ ଅତ୍ଥିକା, ତୁଯ୍ହଂ ପନ କିଞ୍ଚି ଦାତବ୍ବଂ ଭତିଂ ନ ପସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତେ କତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଭିକ୍ଖଂ ଦାତୁକାମୋମ୍ହି, ତସ୍ସ ଯାଗୁଭତ୍ତସଂୱିଧାନଂ ଇଚ୍ଛାମୀ’’ତି। ‘‘ସଚେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଭିକ୍ଖଂ ଦସ୍ସସି, ନ ମେ ଭତିଯା ଅତ୍ଥୋ, କିଂ ମମ ପୁଞ୍ଞଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସାଧୁ, ସମ୍ମ, ପୱିସା’’ତି। ସୋ ତସ୍ସ ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତେଲତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ଆହରାପେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଭିକ୍ଖୁଂ ଆନେହୀ’’ତି ତଂ ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ଦାନୱେଯ୍ୟାୱଟିକୋପି ପଣ୍ଣେ ଆରୋପିତନିଯାମେନେୱ ତେସଂ ତେସଂ ଗେହାନି ଭିକ୍ଖୂ ପହିଣି।

ମହାଦୁଗ୍ଗତୋ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ମଯ୍ହଂ ପତ୍ତଭିକ୍ଖୁଂ ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସତିଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ତୱ ଭିକ୍ଖୁଂ ପମୁଟ୍ଠୋ’’ତି ଆହ। ମହାଦୁଗ୍ଗତୋ ତିଖିଣାଯ ସତ୍ତିଯା କୁଚ୍ଛିଯଂ ପହଟୋ ୱିଯ, ‘‘ସାମି, କସ୍ମା ମଂ ନାସେସି, ଅହଂ ତଯା ହିଯ୍ୟୋ ସମାଦପିତୋ ଭରିଯାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଦିୱସଂ ଭତିଂ କତ୍ୱା ଅଜ୍ଜ ପାତୋୱ ପଣ୍ଣତ୍ଥାଯ ନଦୀତୀରେ ଆହିଣ୍ଡିତ୍ୱା ଆଗତୋ, ଦେହି ମେ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁ’’ନ୍ତି ବାହା ପଗ୍ଗଯ୍ହ ପରିଦେୱି। ମନୁସ୍ସା ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ‘‘କିମେତଂ, ମହାଦୁଗ୍ଗତା’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ତେ ୱେଯ୍ୟାୱଟିକଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର, ସମ୍ମ, ତଯା ଏସ ‘ଭତିଂ କତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଭିକ୍ଖଂ ଦେହୀ’ତି ସମାଦପିତୋ’’ତି? ‘‘ଆମ , ଅଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଭାରିଯଂ ତେ କମ୍ମଂ କତଂ, ଯୋ ତ୍ୱଂ ଏତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୂ ସଂୱିଦହନ୍ତୋ ଏତସ୍ସ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ନାଦାସୀ’’ତି। ସୋ ତେସଂ ୱଚନେନ ମଙ୍କୁଭୂତୋ ତଂ ଆହ – ‘‘ସମ୍ମ ମହାଦୁଗ୍ଗତ, ମା ମଂ ନାସଯି, ଅହଂ ତୱ କାରଣା ମହାୱିହେସଂ ପତ୍ତୋ, ମନୁସ୍ସା ପଣ୍ଣେ ଆରୋପିତନିଯାମେନ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଭିକ୍ଖୂ ନଯିଂସୁ, ଅତ୍ତନୋ ଗେହେ ନିସିନ୍ନଭିକ୍ଖୁଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଦେନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ସତ୍ଥା ପନ ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଯମେୱ ନିସିନ୍ନୋ, ରାଜଯୁୱରାଜସେନାପତିଆଦଯୋ ସତ୍ଥୁ ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମନଂ ଓଲୋକେନ୍ତା ନିସିନ୍ନା ସତ୍ଥୁ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ‘ଗମିସ୍ସାମା’ତି। ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଦୁଗ୍ଗତେ ଅନୁକମ୍ପଂ କରୋନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘ଦୁଗ୍ଗତୋମ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ମମ ସଙ୍ଗହଂ କରୋଥା’ତି ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦ, ସଚେ ତେ ପୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ଥି, ଅଦ୍ଧା ଲଚ୍ଛସୀ’’ତି।

ସୋ ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ୱିହାରେ ୱିଘାସାଦଭାୱେନ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ରାଜଯୁୱରାଜାଦଯୋ, ‘‘ମହାଦୁଗ୍ଗତ, ନ ତାୱ ଭତ୍ତକାଲୋ, କସ୍ମା ତ୍ୱଂ ଆଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ‘‘ଜାନାମି, ସାମି, ‘ନ ତାୱ ଭତ୍ତକାଲୋ’ତି। ସତ୍ଥାରଂ ପନ ୱନ୍ଦିତୁଂ ଆଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଯା ଉମ୍ମାରେ ସୀସଂ ଠପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ମଯା ଦୁଗ୍ଗତତରୋ ନତ୍ଥି, ଅୱସ୍ସଯୋ ମେ ହୋଥ, କରୋଥ ମେ ସଙ୍ଗହ’’ନ୍ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେସି। ସୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସିରିଂ ପତ୍ତୋ ୱିଯ ଅହୋସି, ରାଜଯୁୱରାଜାଦଯୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ମୁଖାନି ଓଲୋକଯିଂସୁ। ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନପତ୍ତଞ୍ହି କୋଚି ଇସ୍ସରିଯୱସେନ ଗହେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଏୱଂ ପନ ୱଦିଂସୁ, ‘‘ସମ୍ମ ମହାଦୁଗ୍ଗତ, ସତ୍ଥୁ ପତ୍ତଂ ଅମ୍ହାକଂ ଦେହି ଏତ୍ତକଂ ନାମ ତେ ଧନଂ ଦସ୍ସାମ, ତ୍ୱଂ ଦୁଗ୍ଗତୋ ଧନଂ ଗଣ୍ହାହି, କିଂ ତେ ପତ୍ତେନା’’ତି? ମହାଦୁଗ୍ଗତୋ ‘‘ନ କସ୍ସଚି ଦସ୍ସାମି, ନ ମେ ଧନେନ ଅତ୍ଥୋ, ସତ୍ଥାରଂଯେୱ ଭୋଜେସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଅୱସେସା ତଂ ଯାଚିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିଂସୁ। ରାଜା ପନ ‘‘ମହାଦୁଗ୍ଗତୋ ଧନେନ ପଲୋଭିଯମାନୋପି ସତ୍ଥୁ ପତ୍ତଂ ନ ଦେତି, ସତ୍ଥାରା ଚ ସଯଂ ଦିନ୍ନପତ୍ତଂ କୋଚି ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଇମସ୍ସ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋ ନାମ କିତ୍ତକୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଇମିନା ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ଦିନ୍ନକାଲେ ସତ୍ଥାରଂ ଆଦାଯ ଗେହଂ ନେତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ସମ୍ପାଦିତଂ ଆହାରଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଅଗମାସି। ସକ୍କୋପି ଦେୱରାଜା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଭତ୍ତସୂପେଯ୍ୟପଣ୍ଣାଦୀନି ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ନିସୀଦନାରହଂ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ନିସୀଦି।

ମହାଦୁଗ୍ଗତୋ ସତ୍ଥାରଂ ନେତ୍ୱା ‘‘ପୱିସଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ୱସନଗେହଞ୍ଚସ୍ସ ନୀଚଂ ହୋତି, ଅନୋନତେନ ପୱିସିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ଗେହଂ ପୱିସନ୍ତା ନ ଓନମିତ୍ୱା ପୱିସନ୍ତି। ଗେହଞ୍ହି ପୱିସନକାଲେ ମହାପଥୱୀ ୱା ହେଟ୍ଠା ଓଗଚ୍ଛତି, ଗେହଂ ୱା ଉଦ୍ଧଂ ଗଚ୍ଛତି। ଇଦଂ ତେସଂ ସୁଦିନ୍ନଦାନସ୍ସ ଫଲଂ। ପୁନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗତକାଲେ ସବ୍ବଂ ପାକତିକମେୱ ହୋତି। ତସ୍ମା ସତ୍ଥା ଠିତକୋୱ ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସକ୍କେନ ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥରି ନିସିନ୍ନେ ରାଜା ଆହ – ‘‘ସମ୍ମ ମହାଦୁଗ୍ଗତ, ତୟା ଅମ୍ହାକଂ ୟାଚନ୍ତାନମ୍ପି ସତ୍ଥୁ ପତ୍ତୋ ନ ଦିନ୍ନୋ, ପସ୍ସାମ ତାୱ, କୀଦିସୋ ତେ ସତ୍ଥୁ ସକ୍କାରୋ କତୋ’’ତି? ଅଥସ୍ସ ସକ୍କୋ ୟାଗୁଖଜ୍ଜକାଦୀନି ୱିୱରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ତେସଂ ୱାସଗନ୍ଧୋ ସକଲନଗରଂ ଛାଦେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ରାଜା ୟାଗୁଆଦୀନି ଓଲୋକେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ‘ଅହଂ ମହାଦୁଗ୍ଗତସ୍ସ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ କିତ୍ତକୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଇମିନା ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମେ ଦିନ୍ନେ ସତ୍ଥାରଂ ଗେହଂ ନେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପାଦିତଂ ଆହାରଂ ଦସ୍ସାମୀ’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆଗତୋ, ମୟା ଏୱରୂପୋ ଆହାରୋ ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, ମୟି ଇଧ ଠିତେ ମହାଦୁଗ୍ଗତୋ କିଲମିସ୍ସତି, ଗଚ୍ଛାମହ’’ନ୍ତି ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ସକ୍କୋପି ସତ୍ଥାରଂ ୟାଗୁଆଦୀନି ଦତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପରିୱିସି। ସତ୍ଥାପି କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କାମି।

ସକ୍କୋ ମହାଦୁଗ୍ଗତସ୍ସ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ସୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁଗଚ୍ଛି। ସକ୍କୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ମହାଦୁଗ୍ଗତସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ ଆକାସଂ ଓଲୋକେସି। ତାୱଦେୱ ଆକାସତୋ ସତ୍ତରତନୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଗେହେ ସବ୍ବଭାଜନାନି ପୂରେତ୍ୱା ସକଲଂ ଗେହଂ ପୂରେସି। ତସ୍ସ ଗେହେ ଓକାସୋ ନାହୋସି। ତସ୍ସ ଭରିୟା ଦାରକେ ହତ୍ଥେସୁ ଗହେତ୍ୱା ନୀହରିତ୍ୱା ବହି ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୋ ଦାରକେ ବହି ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସାମି, ସକଲଂ ନୋ ଗେହଂ ସତ୍ତହି ରତନେହି ପୁଣ୍ଣଂ, ପୱିସିତୁଂ ଓକାସୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ଅଜ୍ଜେୱ ମେ ଦାନେନ ୱିପାକୋ ଦିନ୍ନୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘କସ୍ମା ଆଗତୋସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଆହ –‘‘ଦେୱ, ଗେହଂ ମେ ସତ୍ତହି ରତନେହି ପୁଣ୍ଣଂ, ତଂ ଧନଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ରାଜା ‘‘ଅହୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦିନ୍ନଦାନଂ, ଅଜ୍ଜେୱ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଂ ଆହ – ‘‘କିଂ ତେ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ‘‘ଧନହରଣତ୍ଥାୟ ସକଟସହସ୍ସଂ, ଦେୱା’’ତି। ରାଜା ସକଟସହସ୍ସଂ ପେସେତ୍ୱା ଧନଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣେ ଓକିରାପେସି। ତାଲପ୍ପମାଣୋ ରାସି ଅହୋସି। ରାଜା ନଗରେ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ଅତ୍ଥି କସ୍ସଚି ଏତ୍ତକଂ ଧନ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ନତ୍ଥି, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ଏୱଂ ମହାଧନସ୍ସ କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ‘‘ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଦେୱା’’ତି। ରାଜା ତସ୍ସ ମହାସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଦାପେସି।

ଅଥସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ଏକସ୍ସ ସେଟ୍ଠିନୋ ଗେହଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ଏତ୍ଥ ଜାତେ ଗଚ୍ଛେ ହରାପେତ୍ୱା ଗେହଂ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱସାହୀ’’ତି ଆହ। ତସ୍ସ ତଂ ଠାନଂ ସୋଧେତ୍ୱା ସମଂ କତ୍ୱା ଭୂମିୟା ଖଞ୍ଞମାନାୟ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆହଚ୍ଚ ନିଧିକୁମ୍ଭିୟୋ ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ତେନ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚିତେ ‘‘ତୱ ପୁଞ୍ଞେନ ନିବ୍ବତ୍ତା, ତ୍ୱମେୱ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ଗେହଂ କାରେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଅଦାସି। ତତୋ ପରମ୍ପି ୟାୱତାୟୁକଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ପୁଞ୍ଞାନି କରିତ୍ୱା ଆୟୁପରିୟୋସାନେ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ।

ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ତତୋ ଚୁତୋ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସୂପଟ୍ଠାକକୁଲେ ସେଟ୍ଠିଧୀତୁ କୁଚ୍ଛିୟଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ଅଥସ୍ସା ମାତାପିତରୋ ଗବ୍ଭସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଗବ୍ଭପରିହାରଂ ଅଦଂସୁ। ତସ୍ସା ଅପରେନ ସମୟେନ ଏୱରୂପୋ ଦୋହଳୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି – ‘‘ଅହୋ ୱତାହଂ ଧମ୍ମସେନାପତିଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ରୋହିତମଚ୍ଛରସେନ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା କାସାୟାନି ୱତ୍ଥାନି ନିୱାସେତ୍ୱା ଆସନପରିୟନ୍ତେ ନିସିନ୍ନା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଭତ୍ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ସା ମାତାପିତୂନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ତଥା ଅକାସି, ଦୋହଳୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭି। ଅଥସ୍ସା ତତୋ ଅପରେସୁପି ସତ୍ତସୁ ମଙ୍ଗଲେସୁ ରୋହିତମଚ୍ଛରସେନେୱ ଧମ୍ମସେନାପତିତ୍ଥେରପ୍ପମୁଖାନି ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଭୋଜେସୁଂ। ସବ୍ବଂ ତିସ୍ସକୁମାରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ୱୁତ୍ତନିୟାମେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅୟମସ୍ସ ପନ ମହାଦୁଗ୍ଗତକାଲେ ଦିନ୍ନସ୍ସ ରୋହିତମଚ୍ଛରସଦାନସ୍ସେୱ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ପନସ୍ସ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଦାସସ୍ସ ୱୋ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଦେଥା’’ତି ମାତରା ୱୁତ୍ତେ ଥେରୋ ଆହ – ‘‘କୋନାମୋ ଅୟଂ ଦାରକୋ’’ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ କୁଚ୍ଛିୟଂ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ଜଳା ଏଳମୂଗାପି ପଣ୍ଡିତା ଜାତା, ତସ୍ମା ମେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପଣ୍ଡିତୋତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ଥେରୋ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଅଦାସି। ଜାତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପନସ୍ସ ‘‘ନାହଂ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ମାତୁ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେ ମାତରଂ ଆହ – ‘‘ଅମ୍ମ, ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ତାତ, ‘ଅହଂ ତୱ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ନ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମିଚ୍ଚେୱ ମନଂ ଉପ୍ପାଦେସି’’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଥେରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଭୋଜେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଦାସୋ ୱୋ ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ, ଅହଂ ଇମଂ ସାୟନ୍ହସମୟେ ୱିହାରଂ ଆନେସ୍ସାମୀ’’ତି ଥେରଂ ଉୟ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ଞାତକେ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ‘‘ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଗିହିକାଲେ କତ୍ତବ୍ବସକ୍କାରଂ ଅଜ୍ଜେୱ କରିସ୍ସାମା’’ତି ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ କାରେତ୍ୱା ତଂ ଆଦାୟ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ, ଭନ୍ତେ, ପବ୍ବାଜେଥା’’ତି ଥେରସ୍ସ ଅଦାସି।

ଥେରୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଦୁକ୍କରଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘କରିସ୍ସାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଓୱାଦ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତେନ ହି ଏହୀ’’ତି କେସେ ତେମେତ୍ୱା ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ମାତାପିତରୋପିସ୍ସ ସତ୍ତାହଂ ୱିହାରେୟେୱ ୱସନ୍ତା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ରୋହିତମଚ୍ଛରସେନେୱ

ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସାୟଂ ଗେହଂ ଅଗମଂସୁ। ଥେରୋ ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଂ ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛତି, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ନାଗମାସି। କିଂ କାରଣା? ନ ତାୱସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଗ୍ଗହଣାନି ୱା ଇରିୟାପଥୋ ୱା ପାସାଦିକୋ ହୋତି, ଅପିଚ ୱିହାରେ ଥେରସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବୱତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି। ଥେରୋ ହି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପୱିଟ୍ଠେ ସକଲୱିହାରଂ ୱିଚରନ୍ତୋ ଅସମ୍ମଜ୍ଜିତଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ତୁଚ୍ଛଭାଜନେସୁ ପାନୀୟପରିଭୋଜନୀୟାନି ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତାନି ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନି ପଟିସାମେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଗାମଂ ପୱିସତି। ଅପିଚ ‘‘ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ତୁଚ୍ଛୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ‘ପସ୍ସଥ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକାନଂ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନାନୀ’ତି ୱତ୍ତୁଂ ମା ଲଭିଂସୂ’’ତି ସକଲୱିହାରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଗାମଂ ପୱିସତି। ତସ୍ମା ତଂ ଦିୱସମ୍ପି ସାମଣେରେନ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଦିୱାତରଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି।

ସାମଣେରୋ ଉପଜ୍ଝାୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମାତିକଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇଦଂ କିଂ ନାମା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ମାତିକା ନାମ, ସାମଣେରା’’ତି। ‘‘ଇମାୟ କିଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଉଦକଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସସ୍ସକମ୍ମଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଉଦକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ? ‘‘ନତ୍ଥାୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ଏୱରୂପଂ ଅଚିତ୍ତକଂ ଅତ୍ତନୋ ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ହରନ୍ତି, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଆମାୱୁସୋ’’ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚେ ଏୱରୂପମ୍ପି ଅଚିତ୍ତକଂ ଅତ୍ତନୋ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ହରିତ୍ୱା କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, କସ୍ମା ସଚିତ୍ତକାପି ଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ ୱତ୍ତେତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ଅଥସୋ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଉସୁକାରେ ସରଦଣ୍ଡକଂ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ତାପେତ୍ୱା ଅକ୍ଖିକୋଟିୟା ଓଲୋକେତ୍ୱା ଉଜୁକଂ କରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଇମେ, ଭନ୍ତେ, କେ ନାମା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଉସୁକାରା ନାମାୱୁସୋ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନେତେ କରୋନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ତାପେତ୍ୱା ସରଦଣ୍ଡକଂ ଉଜୁଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ସଚିତ୍ତକୋ, ଭନ୍ତେ, ଏସୋ’’ତି? ‘‘ଅଚିତ୍ତକୋ, ଆୱୁସୋ’’ତି । ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚେ ଅଚିତ୍ତକଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ତାପେତ୍ୱା ଉଜୁଂ କରୋନ୍ତି, କସ୍ମା ସଚିତ୍ତକାପି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ୱସେ ୱତ୍ତେତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ଅଥସୋ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦାରୂନି ଅରନେମିନାଭିଆଦୀନି ତଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମେ କେ ନାମା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ତଚ୍ଛକା ନାମାୱୁସୋ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନେତେ କରୋନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଦାରୂନି ଗହେତ୍ୱା ୟାନକାଦୀନଂ ଚକ୍କାଦୀନି କରୋନ୍ତି, ଆୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ଏତାନି ପନ ସଚିତ୍ତକାନି, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଅଚିତ୍ତକାନି, ଆୱୁସୋ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ସଚେ ଅଚିତ୍ତକାନି କଟ୍ଠକଲିଙ୍ଗରାନି ଗହେତ୍ୱା ଚକ୍କାଦୀନି କରୋନ୍ତି, କସ୍ମା ସଚିତ୍ତକା ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ୱସେ ୱତ୍ତେତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ସୋ ଇମାନି କାରଣାନି ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ସଚେ ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ତଚୀୱରେ ତୁମ୍ହେ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟାଥ, ଅହଂ ନିୱତ୍ତେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ଥେରୋ ‘‘ଅୟଂ ଅଧୁନା ପବ୍ବଜିତୋ ଦହରସାମଣେରୋ ମଂ ଅନୁବନ୍ଧମାନୋ ଏୱଂ ୱଦେତୀ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱାୱ ‘‘ଆହର, ସାମଣେରା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଅଗ୍ଗହେସି।

ସାମଣେରୋପି ଉପଜ୍ଝାୟଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତନ୍ତୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମୟ୍ହଂ ଆହାରଂ ଆହରନ୍ତୋ ରୋହିତମଚ୍ଛରସେନେୱ ଆହରେୟ୍ୟାଥା’’ତି ଆହ। ‘‘କଥଂ ଲଭିସ୍ସାମାୱୁସୋ’’ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତନୋ ପୁଞ୍ଞେନ ଅଲଭନ୍ତା ମମ ପୁଞ୍ଞେନ ଲଭିସ୍ସଥା’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ‘‘ଦହରସାମଣେରସ୍ସ ବହି ନିସିନ୍ନକସ୍ସ ପରିପନ୍ଥୋପି ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି କୁଞ୍ଚିକଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ମୟ୍ହଂ ୱସନଗବ୍ଭସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସୀଦେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କରଜକାୟେ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଅତ୍ତଭାୱଂ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସ ଗୁଣତେଜେନ ସକ୍କସ୍ସ ଆସନଂ ଉଣ୍ହାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ସୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’ନ୍ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ପଣ୍ଡିତସାମଣେରୋ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା ‘ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି ନିୱତ୍ତୋ, ମୟାପି ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜେ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ୱିହାରସ୍ସ ଉପୱନେ ୱସନ୍ତେ ସକୁଣେ ପଲାପେତ୍ୱା ସମନ୍ତତୋ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଚନ୍ଦଦେୱପୁତ୍ତଂ ‘‘ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି, ସୂରିୟଦେୱପୁତ୍ତଂ ‘‘ସୂରିୟମଣ୍ଡଲଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସୟଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆୱିଞ୍ଛନରଜ୍ଜୁଟ୍ଠାନେ ଆରକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି, ୱିହାରେ ପୁରାଣପଣ୍ଣସ୍ସ ପତନ୍ତସ୍ସପି ସଦ୍ଦୋ ନାହୋସି, ସାମଣେରସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ଅହୋସି। ସୋ ଅନ୍ତରାଭତ୍ତେୟେୱ ଅତ୍ତଭାୱଂ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ତୀଣି ଫଲାନି ପାପୁଣି।

ଥେରୋପି ‘‘ସାମଣେରୋ ୱିହାରେ ନିସିନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ଉପକଟ୍ଠନକଂ ଭୋଜନଂ ଅସୁକକୁଲେ ନାମ ସକ୍କା ଲଦ୍ଧୁ’’ନ୍ତି ଏକଂ ପେମଗାରୱୟୁତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାକକୁଲଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥ ଚ ମନୁସ୍ସା ତଂ ଦିୱସଂ ରୋହିତମଚ୍ଛେ ଲଭିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସେୱ ଆଗମନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନିସୀଦିଂସୁ। ତେ ଥେରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା , ‘‘ଭନ୍ତେ, ଭଦ୍ଦକଂ ୱୋ କତଂ ଇଧାଗଚ୍ଛନ୍ତେହୀ’’ତି ଅନ୍ତୋଗେହେ ପୱେସେତ୍ୱା ୟାଗୁଖଜ୍ଜକାଦୀନି ଦତ୍ୱା ରୋହିତମଚ୍ଛରସେନସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଦଂସୁ। ଥେରୋ ହରଣାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ମନୁସ୍ସା ‘‘ପରିଭୁଞ୍ଜଥ, ଭନ୍ତେ, ହରଣକଭତ୍ତମ୍ପି ଲଭିସ୍ସଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ପତ୍ତଂ ରୋହିତମଚ୍ଛରସଭୋଜନସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଅଦଂସୁ। ଥେରୋ ‘‘ସାମଣେରୋ ମେ ଛାତୋ’’ତି ସୀଘଂ ଅଗମାସି। ସକ୍କୋପି ତଂ ଦିୱସଂ କାଲସ୍ସେୱ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏୱଂ ଆୱଜ୍ଜେସି – ‘‘ପଣ୍ଡିତସାମଣେରୋ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା ‘ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି ନିୱତ୍ତୋ, ନିପ୍ଫଜ୍ଜିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ଅସ୍ସ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ତିଣ୍ଣଂ ଫଲାନଂ ପତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସୟୋ ଅତ୍ଥି, ନତ୍ଥୀ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ‘‘ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଦିସ୍ୱା ‘‘ପୁରେଭତ୍ତମେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ’’ତି ଅଞ୍ଞାସି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାମଣେରସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ଆଦାୟ ସୀଘଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ଅନ୍ତରାୟମ୍ପିସ୍ସ କରେୟ୍ୟ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଆରକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସୀଦିସ୍ସାମି, ଅଥ ନଂ ପଞ୍ହଂ

ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି, ତସ୍ମିଂ ପଞ୍ହେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିଯମାନେ ସାମଣେରୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସତୀ’’ତି। ତତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଠତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତଂ ଥେରଂ ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛି, ପୁଟ୍ଠଂ ପୁଟ୍ଠଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି।

ତତ୍ରିଦଂ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ – ସତ୍ଥା କିର ନଂ ଆହ – ‘‘ସାରିପୁତ୍ତ, କିଂ ତେ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆହାରୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଆହାରୋ ନାମ କିଂ ଆହରତି, ସାରିପୁତ୍ତା’’ତି? ‘‘ୱେଦନଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ୱେଦନଂ କିଂ ଆହରତି, ସାରିପୁତ୍ତା’’ତି? ‘‘ରୂପଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ରୂପଂ ପନ କିଂ ଆହରତି, ସାରିପୁତ୍ତା’’ତି ? ‘‘ଫସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ତତ୍ରାଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ‘‘ଜିଘଚ୍ଛିତେନ ହି ପରିଭୁତ୍ତୋ ଆହାରୋ ତସ୍ସ ଖୁଦ୍ଦଂ ପରିହରିତ୍ୱା ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ଆହରତି। ଆହାରପରିଭୋଗେନ ସୁଖିତସ୍ସ ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାଯ ସରୀରେ ୱଣ୍ଣସମ୍ପତ୍ତି ହୋତି। ଏୱଂ ୱେଦନା ରୂପଂ ଆହରତି। ସୁଖିତୋ ପନ ଆହାରଜରୂପୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନସୁଖସୋମନସ୍ସୋ ‘ଇଦାନି ମେ ଅସ୍ସାଦୋ ଜାତୋ’ତି ନିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ୱା ନିସୀଦନ୍ତୋ ୱା ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଲଭତୀ’’ତି।

ଏୱଂ ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ପଞ୍ହେସୁ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେସୁ ସାମଣେରୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ। ସତ୍ଥାପି ଥେରଂ ଆହ – ‘‘ଗଚ୍ଛ, ସାରିପୁତ୍ତ, ତୱ ସାମଣେରସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ଦେହୀ’’ତି। ଥେରୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ଆକୋଟେସି। ସାମଣେରୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ତାଲୱଣ୍ଟେନ ଥେରଂ ବୀଜି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଆହ – ‘‘ସାମଣେର, ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେ ପନ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କତଂ ମଯା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ, ତ୍ୱଂ କରୋହୀ’’ତି। ସତ୍ତୱସ୍ସିକଦାରକୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ତଂ ଖଣଂ ୱିକସିତପଦୁମୁପ୍ପଲସଦିସୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତଟ୍ଠାନଂ ପନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚମକାସି। ତେନ ପତ୍ତଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ପଟିସାମିତକାଲେ ଚନ୍ଦଦେୱପୁତ୍ତୋ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ସୂରିଯଦେୱପୁତ୍ତୋ ସୂରିଯମଣ୍ଡଲଂ। ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ଚତୁଦ୍ଦିସଂ ଆରକ୍ଖଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୁଂ, ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଆୱିଞ୍ଛନକେ ଆରକ୍ଖଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସୂରିଯୋ ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନତୋ ଗଲିତ୍ୱା ଗତୋ।

ଭିକ୍ଖୂ ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ, ‘‘ଛାଯା ଅଧିକପ୍ପମାଣା ଜାତା, ସୂରିଯୋ ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନତୋ ଗଲିତ୍ୱା ଗତୋ, ସାମଣେରେନ ଚ ଇଦାନେୱ ଭୁତ୍ତଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, କିଂ କଥେଥା’’ତି? ‘‘ଇଦଂ ନାମ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଞ୍ଞୱତୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କରଣକାଲେ ଚନ୍ଦଦେୱପୁତ୍ତୋ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ, ସୂରିଯଦେୱପୁତ୍ତୋ ସୂରିଯମଣ୍ଡଲଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଗଣ୍ହି, ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ୱିହାରୋପୱନେ ଚତୁଦ୍ଦିସଂ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ, ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଆୱିଞ୍ଛନକେ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହି, ଅହମ୍ପି ‘ବୁଦ୍ଧୋମ୍ହୀ’ତି ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ନିସୀଦିତୁଂ ନାଲତ୍ଥଂ, ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆରକ୍ଖଂ ଅଗ୍ଗହେସିଂ, ନେତ୍ତିକେ ଚ ମାତିକାଯ ଉଦକଂ ହରନ୍ତେ, ଉସୁକାରେ ଚ ଉସୁଂ ଉଜୁଂ କରୋନ୍ତେ, ତଚ୍ଛକେ ଚ ଦାରୂନି ତଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଏତ୍ତକଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତା ଅତ୍ତାନଂ ଦମେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୮୦।

‘‘ଉଦକଞ୍ହି ନଯନ୍ତି ନେତ୍ତିକା, ଉସୁକାରା ନମଯନ୍ତି ତେଜନଂ;

ଦାରୁଂ ନମଯନ୍ତି ତଚ୍ଛକା, ଅତ୍ତାନଂ ଦମଯନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଉଦକନ୍ତି ପଥୱିଯା ଥଲଟ୍ଠାନଂ ଖଣିତ୍ୱା ଆୱାଟଟ୍ଠାନଂ ପୂରେତ୍ୱା ମାତିକଂ ୱା କତ୍ୱା ରୁକ୍ଖଦୋଣିଂ ୱା ଠପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ଉଦକଂ। ନେନ୍ତୀତି ନେତ୍ତିକା। ତେଜନନ୍ତି କଣ୍ଡଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ନେତ୍ତିକା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ଉଦକଂ ନଯନ୍ତି, ଉସୁକାରାପି ତାପେତ୍ୱା ତେଜନଂ ନମଯନ୍ତି ଉସୁଂ ଉଜୁଂ କରୋନ୍ତି। ତଚ୍ଛକାପି ନେମିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ତଚ୍ଛନ୍ତା ଦାରୁଂ ନମଯନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ଉଜୁଂ ୱା ୱଙ୍କଂ ୱା କରୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଏତ୍ତକଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗାଦୀନି ଉପ୍ପାଦେନ୍ତା ଅତ୍ତାନଂ ଦମଯନ୍ତି, ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତା ପନ ଏକନ୍ତଦନ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ପଣ୍ଡିତସାମଣେରୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ସେଲୋ ଯଥାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ପୁଥୁଜ୍ଜନା କିର ସାମଣେରାଦଯୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ସୀସେପି କଣ୍ଣେସୁପି ନାସାଯପି ଗହେତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଚୂଳପିତ, ସାସନସ୍ମିଂ ନ ଉକ୍କଣ୍ଠସି, ଅଭିରମସୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଥେରୋ ତେସୁ ନେୱ କୁଜ୍ଝତି, ନ ଦୁସ୍ସତି। ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘ପସ୍ସଥାୱୁସୋ, ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ସାମଣେରାଦଯୋ ଏୱଞ୍ଚେୱଞ୍ଚ ୱିହେଠେନ୍ତି, ସୋ ତେସୁ ନେୱ କୁଜ୍ଝତି, ନ ଦୁସ୍ସତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ କଥେଥ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ନାମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖୀଣାସୱା ନାମ ନେୱ କୁଜ୍ଝନ୍ତି, ନ ଦୁସ୍ସନ୍ତି। ଘନସେଲସଦିସା ହେତେ ଅଚଲା ଅକମ୍ପିଯା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୮୧।

‘‘ସେଲୋ ଯଥା ଏକଘନୋ, ୱାତେନ ନ ସମୀରତି;

ଏୱଂ ନିନ୍ଦାପସଂସାସୁ, ନ ସମିଞ୍ଜନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା’’ତି।

ତତ୍ଥ ନିନ୍ଦାପସଂସାସୂତି କିଞ୍ଚାପି ଇଧ ଦ୍ୱେ ଲୋକଧମ୍ମା ୱୁତ୍ତା, ଅତ୍ଥୋ ପନ ଅଟ୍ଠନ୍ନମ୍ପି ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ହି ଏକଘନୋ ଅସୁସିରୋ ସେଲୋ ପୁରତ୍ଥିମାଦିଭେଦେନ ୱାତେନ ନ ସମୀରତି ନ ଇଞ୍ଜତି ନ ଚଲତି, ଏୱଂ ଅଟ୍ଠସୁପି ଲୋକଧମ୍ମେସୁ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରନ୍ତେସୁ ପଣ୍ଡିତା ନ ସମିଞ୍ଜନ୍ତି, ପଟିଘୱସେନ ୱା ଅନୁନଯୱସେନ ୱା ନ ଚଲନ୍ତି ନ କମ୍ପନ୍ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। କାଣମାତୁୱତ୍ଥୁ

ଯଥାପି ରହଦୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କାଣମାତରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ୱିନଯେ (ପାଚି। ୨୩୦) ଆଗତମେୱ।

ତଦା ପନ କାଣମାତରା ଅତ୍ତଚ୍ଛହତ୍ଥଂ ଧୀତରଂ ପତିକୁଲଂ ପେସେତୁଂ ପକ୍କେସୁ ପୂୱେସୁ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦିନ୍ନକାଲେ ସତ୍ଥାରା ତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ପଞ୍ଞତ୍ତେ କାଣାଯ ସାମିକେନ ଅଞ୍ଞାଯ ପଜାପତିଯା ଆନୀତାଯ କାଣା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଇମେହି ମେ ଘରାୱାସୋ ନାସିତୋ’’ତି ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠେ ଭିକ୍ଖୂ ଅକ୍କୋସତି ପରିଭାସତି। ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ୱୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜିତୁଂ ନ ୱିସହିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଗମାସି। କାଣମାତା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଂ ଅଦାସି। ସତ୍ଥା କତପାତରାସୋ ‘‘କହଂ କାଣା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଏସା, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଦିସ୍ୱା ମଙ୍କୁଭୂତା ରୋଦନ୍ତୀ ଠିତା’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘ଏସା, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୂ ଅକ୍କୋସତି ପରିଭାସତି, ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେ ଦିସ୍ୱା ମଙ୍କୁଭୂତା ରୋଦମାନା ଠିତା’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା – ‘‘କାଣେ, କସ୍ମା ମଂ ଦିସ୍ୱା ମଙ୍କୁଭୂତା ନିଲୀଯିତ୍ୱା ରୋଦସୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସା ମାତା ତାଯ କତକିରିଯଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ‘‘କିଂ ପନ କାଣମାତେ ମମ ସାୱକା ତଯା ଦିନ୍ନକଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ, ଅଦିନ୍ନକ’’ନ୍ତି? ‘‘ଦିନ୍ନକଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ସଚେ ମମ ସାୱକା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତା ତୱ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ପତ୍ତା ତଯା ଦିନ୍ନକଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ, କୋ ତେସଂ ଦୋସୋ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟାନଂ ଦୋସୋ’’। ‘‘ଏତିସ୍ସାୟେୱ ଦୋସୋ’’ତି। ସତ୍ଥା କାଣଂ ଆହ – ‘‘କାଣେ, ମଯ୍ହଂ କିର ସାୱକା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରମାନା ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଆଗତା, ଅଥ ନେସଂ ତୱ ମାତରା ପୂୱା ଦିନ୍ନା, କୋ ନାମେତ୍ଥ ମମ ସାୱକାନଂ ଦୋସୋ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟାନଂ ଦୋସୋ, ମଯ୍ହମେୱ ଦୋସୋ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଖମାପେସି।

ଅଥସ୍ସା ସତ୍ଥା ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେସି, ସା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣି। ସତ୍ଥା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ରାଜଙ୍ଗଣେନ ପାଯାସି। ରାଜା ଦିସ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥା ୱିଯ ଭଣେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଆମ, ଦେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ମମ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦନଭାୱଂ ଆରୋଚେଥା’’ତି ପେସେତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣେ ଠିତଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘କହଂ, ଭନ୍ତେ, ଗତାତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘କାଣମାତାଯ ଗେହଂ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘କାଣା କିର ଭିକ୍ଖୂ ଅକ୍କୋସତି ପରିଭାସତି, ତଂକାରଣା ଗତୋମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ତସ୍ସା ଅନକ୍କୋସନଭାୱୋ କତୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଅନକ୍କୋସିକା କତା, ଲୋକୁତ୍ତରକୁଟୁମ୍ବସାମିନୀ ଚା’’ତି । ‘‘ହୋତୁ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ସା ଲୋକୁତ୍ତରକୁଟୁମ୍ବସାମିନୀ କତା, ଅହଂ ପନ ନଂ ଲୋକିଯକୁଟୁମ୍ବସାମିନିଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ରାଜା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିନିୱତ୍ତୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମହାଯୋଗ୍ଗଂ ପହିଣିତ୍ୱା କାଣଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସବ୍ବାଭରଣେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠଧୀତୁଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ମମ ଧୀତରଂ ପୋସେତୁଂ ସମତ୍ଥା ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି ଆହ। ଅଥେକୋ ସବ୍ବତ୍ଥକମହାମତ୍ତୋ

''ଅହଂ ଦେୱସ୍ସ ଧୀତରଂ ପୋସେସ୍ସାମୀ''ତି ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ନେତ୍ୱା ସଙ୍ଗଂ ଇସ୍ସରିଯଂ ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ''ଯଥାରୁଚି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋହୀ''ତି ଆହ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ କାଣା ଚତୂସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ପୁରିସେ ଠପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଉପଟ୍ଠାତକେ ଭିକ୍ଖୂ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଚ ପରିଯେସମାନାପି ନ ଲଭତି। କାଣାଯ ଗେହଦ୍ୱାରେ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ଠପିତଂ ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଂ ମହୋଘୋ ୱିଯ ପୱତ୍ତତି। ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ''ପୁବ୍ବେ, ଆୱୁସୋ, ଚତ୍ତାରୋ ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରା କାଣାଯ ୱିପ୍ପଟିସାରଂ କରିଂସୁ, ସା ଏୱଂ ୱିପ୍ପଟିସାରିନୀ ହୁତ୍ୱାପି ସତ୍ଥାରଂ ଆଗମ୍ମ ସଦ୍ଧାସମ୍ପଦଂ ଲଭି। ସତ୍ଥାରା ପୁନ ତସ୍ସା ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପସଙ୍କମନାରହଂ କତଂ। ଇଦାନି ଉପଟ୍ଠାତକେ ଭିକ୍ଖୂ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ୱା ପରିଯେସମାନାପି ନ ଲଭତି, ଅହୋ ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଅଚ୍ଛରିଯଗୁଣା''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ତେହି ମହଲ୍ଲକଭିକ୍ଖୂହି କାଣାଯ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ କତୋ, ପୁବ୍ବେପି କରିଂସୁଯେୱ। ନ ଚ ଇଦାନେୱ ମଯା କାଣା ମମ ୱଚନକାରିକା କତା, ପୁବ୍ବେପି କତାଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ସୋତୁକାମେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଯାଚିତୋ –

''ଯତ୍ଥେକୋ ଲଭତେ ବଙ୍କୁ, ଦୁତିଯୋ ତତ୍ଥ ଜାଯତି;

ତତିଯୋ ଚ ଚତୁତ୍ଥୋ ଚ, ଇଦଂ ତେ ବକୁକା ବିଲ''ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୩୭) –

ଇଦଂ ବକୁଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେନ କଥେତ୍ୱା ''ତଦା ଚତ୍ତାରୋ ମହଲ୍ଲକଭିକ୍ଖୂ ଚତ୍ତାରୋ ବିଳାରା ଅହେସୁଂ, ମୂସିକା କାଣା, ମଣିକାରୋ ଅହମେୱା''ତି ଜାତକଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ''ଏୱଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତେପି କାଣା ଦୁମ୍ମନା ଆୱିଲଚିତ୍ତା ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ମମ ୱଚନେନ ପସନ୍ନୋଦକରହଦୋ ୱିଯ ୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ଅହୋସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୮୨।

''ଯଥାପି ରହଦୋ ଗମ୍ଭୀରୋ, ୱିପ୍ପସନ୍ନୋ ଅନାୱିଲୋ;

ଏୱଂ ଧମ୍ମାନି ସୁତ୍ୱାନ, ୱିପ୍ପସୀଦନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା''ତି।

ତତ୍ଥ ରହଦୋତି ଯୋ ଚତୁରଙ୍ଗିନିଯାପି ସେନାଯ ଓଗାହନ୍ତିଯା ନକ୍ଖୁଭତି ଏୱରୂପୋ ଉଦକଣ୍ଣୱୋ, ସଙ୍ଗାକାରେନ ପନ ଚତୁରାସୀତିଯୋଜନସହସ୍ସଗମ୍ଭୀରୋ ନୀଲମହାସମୁଦ୍ଦୋ ରହଦୋ ନାମ। ତସ୍ସ ହି ହେଟ୍ଠା ଚତ୍ତାଲୀସଯୋଜନସହସ୍ସମତ୍ତେ ଠାନେ ଉଦକଂ ମଚ୍ଛେହି ଚଲତି, ଉପରି ତାୱତ୍ତକେଯେୱ ଠାନେ ଉଦକଂ ୱାତେନ ଚଲତି, ମଜ୍ଝେ ଚତୁଯୋଜନସହସ୍ସମତ୍ତେ ଠାନେ ଉଦକଂ ନିଚ୍ଚଲଂ ତିଟ୍ଠତି। ଅଯଂ ଗମ୍ଭୀରୋ ରହଦୋ ନାମ। ଏୱଂ ଧମ୍ମାନୀତି ଦେସନାଧମ୍ମାନି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ନାମ ରହଦୋ ଅନାକୁଲତାଯ ୱିପ୍ପସନ୍ନୋ, ଅଚଲତାଯ ଅନାୱିଲୋ, ଏୱଂ ମମ ଦେସନାଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗାଦିୱସେନ ନିରୁପକ୍କିଲେସଚିତ୍ତତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତା ୱିପ୍ପସୀଦନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା, ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତା ପନ ଏକନ୍ତୱିପ୍ପସନ୍ନାୱ ହୋନ୍ତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

କାଣମାତୁୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ସବ୍ବତ୍ଥ ୱେ ସପ୍ପୁରିସା ଚଜନ୍ତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଚସତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଦେସନା ୱେରଞ୍ଜାଯଂ ସମୁଟ୍ଠିତା।

ପଠମବୋଧିଯଞ୍ହି ଭଗୱା ୱେରଞ୍ଜଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱେରଞ୍ଜେନ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ନିମନ୍ତିତୋ ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱସ୍ସଂ ଉପଗଞ୍ଛି। ୱେରଞ୍ଜୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମାରାୱଟ୍ଟନେନ ଆୱଟ୍ଟୋ ଏକଦିୱସମ୍ପି ସତ୍ଥାରଂ ଆରବ୍ଭ ସତିଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସି। ୱେରଞ୍ଜାପି ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖା ଅହୋସି, ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ତରବାହିରଂ ୱେରଞ୍ଜଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଲଭନ୍ତା କିଲମିଂସୁ। ତେସଂ ଅସ୍ସୱାଣିଜକା ପତ୍ଥପତ୍ଥପୁଲକଂ ଭିକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞାପେସୁଂ। ତେ କିଲମନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ପଥୱୋଜଂ ଭୋଜେତୁକାମୋ, ଉତ୍ତରକୁରୁଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱେସେତୁକାମୋ ଅହୋସି, ସତ୍ଥା ତଂ ପଟିକ୍ଖିପି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏକଦିୱସମ୍ପି ପିଣ୍ଡପାତଂ ଆରବ୍ଭ ପରିତ୍ତାସୋ ନାହୋସି , ଇଚ୍ଛାଚାରଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଏୱ ୱିହରିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତତ୍ଥ ତେମାସଂ ୱସିତ୍ୱା ୱେରଞ୍ଜଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ

ଅପଲୋକେତ୍ୱା ତେନ କତସକ୍କାରସମ୍ମାନୋ ତଂ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଏକସ୍ମିଂ ସମଯେ ସାୱତ୍ଥିଂ ପତ୍ୱା ଜେତୱନେ ୱିହାସି, ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ସଦ୍ଧୁ ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତାନି କରିଂସୁ। ତଦା ପନ ପଞ୍ଚସତମତ୍ତା ୱିଘାସାଦା ଭିକ୍ଖୂ ନିସ୍ସାଯ ଅନ୍ତୋୱିହାରେଯେୱ ୱସନ୍ତି। ତେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭୁତ୍ତାୱସେସାନି ପଣୀତଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ନଦୀତୀରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନଦନ୍ତା ୱଗ୍ଗନ୍ତା ମଲ୍ଲମୁଟ୍ଠିଯୁଦ୍ଧଂ ଯୁଜ୍ଝନ୍ତା କୀଳନ୍ତା ଅନ୍ତୋୱିହାରେପି ବହିୱିହାରେପି ଅନାଚାରମେୱ ଚରନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ''ପସ୍ସଥାୱୁସୋ , ଇମେ ୱିଘାସାଦା ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖକାଲେ ୱେରଞ୍ଜାଯଂ କଞ୍ଚି ୱିକାରଂ ନ ଦସ୍ସେସୁଂ, ଇଦାନି ପନ ଏୱରୂପାନି ପଣୀତଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅନେକପ୍ପକାରଂ ୱିକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ପନ ୱେରଞ୍ଜାଯମ୍ପି ଉପସନ୍ତରୂପା ୱିହରିତ୍ୱା ଇଦାନିପି ଉପସନ୍ତୁପସନ୍ତାୱ ୱିହରନ୍ତୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଧମ୍ମସଭଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, କିଂ କଥେଥା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇଦଂ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ପୁବ୍ବେପେତେ ଗଦ୍ରଭଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତା ପଞ୍ଚସତା ଗଦ୍ରଭା ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତାନଂ ଆଜାନୀଯସିନ୍ଧୱାନଂ ଅଲ୍ଲରସମୁଦ୍ଦିକପାନକପୀତାୱସେସଂ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠକସଟଂ ଉଦକେନ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ମକଚିପିଲୋତିକାହି ପରିସ୍ସାୱିତତ୍ତା 'ୱୋଲୋଦକ'ନ୍ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତଂ ଅପ୍ପରସଂ ନିହୀନଂ ପିୱିତ୍ୱା ମଧୁମତ୍ତା ୱିଯ ନଦନ୍ତା ୱିଚରିଂସୂତି ୱତ୍ୱା –

''ୱାଲୋଦକଂ ଅପ୍ପରସଂ ନିହୀନଂ,

ପିତ୍ୱା ମଦୋ ଜାଯତି ଗଦ୍ରଭାନଂ;

ଇମଞ୍ଚ ପିତ୍ୱାନ ରସଂ ପଣୀତଂ,

ମଦୋ ନ ସଞ୍ଜାଯତି ସିନ୍ଧୱାନଂ।

''ଅପ୍ପଂ ପିୱିତ୍ୱାନ ନିହୀନଜଚ୍ଚୋ,

ସୋ ମଜ୍ଜତୀ ତେନ ଜନିନ୍ଦ ପୁଟ୍ଠୋ;

ଧୋରଯ୍ହସୀଲୀ ଚ କୁଲମ୍ହି ଜାତୋ,

ନ ମଜ୍ଜତୀ ଅଗ୍ଗରସଂ ପିୱିତ୍ୱା''ତି। (ଜା। ୧।୨।୬୫);

ଇଦଂ ୱାଲୋଦକଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେନ କଥେତ୍ୱା ''ଏୱଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସା ଲୋକଧମ୍ମଂ ୱିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ସୁଖିତକାଲେପି ଦୁକ୍ଖିତକାଲେପି ନିବ୍ବିକାରାୱ ହୋନ୍ତୀ''ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୮୩।

''ସବ୍ବତ୍ଥ ୱେ ସପ୍ପୁରିସା ଚଜନ୍ତି,

ନ କାମକାମା ଲପଯନ୍ତି ସନ୍ତୋ;

ସୁଖେନ ଫୁଟ୍ଠା ଅଥ ୱା ଦୁଖେନ,

ନ ଉଚ୍ଚାୱଚଂ ପଣ୍ଡିତା ଦସ୍ସଯନ୍ତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବତ୍ଥାତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧାଦିଭେଦେସୁ ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ। ସପ୍ପୁରିସାତି ସୁପୁରିସା। ଚଜନ୍ତୀତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣେନ ଅପକଡ୍ଢନ୍ତା ଛନ୍ଦରାଗଂ ୱିଜହନ୍ତି। କାମକାମାତି କାମେ କାମଯନ୍ତା କାମହେତୁ କାମକାରଣା। ନ ଲପଯନ୍ତି ସନ୍ତୋତି ବୁଦ୍ଧାଦଯୋ ସନ୍ତୋ କାମହେତୁ ନେୱ ଅତ୍ତନା ଲପଯନ୍ତି, ନ ପରଂ ଲପାପେନ୍ତି। ଯେ ହି ଭିକ୍ଖାଯ ପୱିଟ୍ଠା ଇଚ୍ଛାଚାରେ ଠିତା ''କିଂ, ଉପାସକ, ସୁଖଂ ତେ ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସ, ରାଜଚୋରାଦୀନଂ ୱସେନ ଦ୍ୱିପଦଚତୁପ୍ପଦେସୁ ନତ୍ଥି କୋଚି ଉପଦ୍ଦୱୋ''ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତି, ତାୱ ତେ ଲପଯନ୍ତି ନାମ। ତଥା ପନ ୱତ୍ୱା ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବେସଂ ନୋ ସୁଖଂ, ନତ୍ଥି କୋଚି ଉପଦ୍ଦୱୋ, ଇଦାନି ନୋ ଗେହଂ ପହୂତଅନ୍ନପାନଂ, ଇଧେୱ ୱସଥା''ତି ଅତ୍ତାନଂ ନିମନ୍ତାପେନ୍ତା ଲପାପେନ୍ତି ନାମ। ସନ୍ତୋ ପନ ଇଦଂ ଉଭଯମ୍ପି ନ କରୋନ୍ତି।

ସୁଖେନ ଫୁଟ୍ଠା ଅଥ ୱା ଦୁଖେନାତି ଦେସନାମତ୍ତମେତଂ, ଅଟ୍ଠହି ପନ ଲୋକଧମ୍ମେହି ଫୁଟ୍ଠା ତୁଟ୍ଠିଭାୱମଙ୍କୁଭାୱୱସେନ ୱା ୱଣ୍ଣଭଣନଅୱଣ୍ଣଭଣନୱସେନ ୱା ଉଚ୍ଚାୱଚଂ ଆକାରଂ ପଣ୍ଡିତା ନ ଦସ୍ସୟନ୍ତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଧମ୍ମିକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ନ ଅତ୍ତହେତୂତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଧମ୍ମିକତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିୟଂ କିରେକୋ ଉପାସକୋ ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି। ସୋ ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ଭରିୟାୟ ସଦ୍ଧିଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୁଖକଥଂ କଥେନ୍ତୋ ଆହ – ''ଭଦ୍ଦେ, ଇଚ୍ଛାମହଂ ପବ୍ବଜିତୁ''ନ୍ତି। ''ତେନ ହି, ସାମି, ଆଗମେହି ତାୱ , ଯାୱାହଂ କୁଚ୍ଛିଗତଂ ଦାରକଂ ୱିଜାୟାମୀ''ତି। ସୋ ଆଗମେତ୍ୱା ଦାରକସ୍ସ ପଦସା ଗମନକାଲେ ପୁନ ତଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଆଗମେହି ତାୱ, ସାମି, ଯାୱାୟଂ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''କିଂ ମେ ଇମାୟ ଅପଲୋକିତାୟ ୱା ଅନପଲୋକିତାୟ ୱା, ଅତ୍ତନୋ ଦୁକ୍ଖନିସ୍ସରଣଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ସୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଘଟେନ୍ତୋ ୱାୟମନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତେସଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥାୟ ପୁନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ସୋପି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜି, ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚ ପନ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ପୁରାଣଦୁତିୟିକାପିସ୍ସ ''ଯେସଂ ଅତ୍ଥାୟ ଅହଂ ଘରାୱାସେ ୱସେୟ୍ୟଂ, ତେ ଉଭୋପି ପବ୍ବଜିତା, ଇଦାନି ମେ କିଂ ଘରାୱାସେନ, ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜି, ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚ ପନ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମିକୌପାସକୋ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମେ ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସାପି ପତିଟ୍ଠା ଜାତୋ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା 'ଇମାୟ ନାମା'''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତେନ ନାମ ନେୱ ଅତ୍ତହେତୁ, ନ ପରହେତୁ ସମିଦ୍ଧି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ଧମ୍ମିକେନେୱ ପନ ଧମ୍ମପଟିସରଣେନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୮୪।

''ନ ଅତ୍ତହେତୁ ନ ପରସ୍ସ ହେତୁ,

ନ ପୁତ୍ତମିଚ୍ଛେ ନ ଧନଂ ନ ରଟ୍ଠଂ;

ନ ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଅଧମ୍ମେନ ସମିଦ୍ଧିମତ୍ତନୋ,

ସ ସୀଲୱା ପଞ୍ଞୱା ଧମ୍ମିକୋ ସିୟା''ତି।

ତତ୍ଥ ନ ଅତ୍ତହେତୂତି ପଣ୍ଡିତୋ ନାମ ଅତ୍ତହେତୁ ୱା ପରହେତୁ ୱା ପାପଂ ନ କରୋତି। ନ ପୁତ୍ତମିଚ୍ଛେତି ପୁତ୍ତଂ ୱା ଧନଂ ୱା ରଟ୍ଠଂ ୱା ପାପକମ୍ମେନ ନ ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ଏତାନିପି ଇଚ୍ଛତୋ ପାପକମ୍ମଂ ନ କରୋତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମିଦ୍ଧିମତ୍ତନୋତି ଯା ଅତ୍ତନୋ ସମିଦ୍ଧି, ତମ୍ପି ଅଧମ୍ମେନ ନ ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟ,ସମିଦ୍ଧିକାରଣାପି ପାପଂ ନ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସ ସୀଲୱାତି ଯୋ ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ , ସୋ ଏୱ ସୀଲୱା ଚ ପଞ୍ଞୱା ଚ ଧମ୍ମିକୋଚ ସିୟା, ନ ଅଞ୍ଞୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଧମ୍ମିକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ଧମ୍ମସ୍ସୱନୱତ୍ଥୁ

ଅପ୍ପକା ତେ ମନୁସ୍ସେସୂତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ଏକୱୀଥିୱାସିନୋ ମନୁସ୍ସା ସମଗ୍ଗା ହୁତ୍ୱା ଗଣବନ୍ଧେନ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସଲ୍ଲରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ କାରେସୁଂ, ସଲ୍ଲରତ୍ତିଂ ପନ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ଏକଚ୍ଚେ କାମରତିନିସ୍ସିତା ହୁତ୍ୱା, ପୁନ ଗେହମେୱ ଗତା, ଏକଚ୍ଚେ ଦୋସନିସ୍ସିତା ହୁତ୍ୱା, ଏକଚ୍ଚେ ମାନନିସ୍ସିତା ହୁତ୍ୱା, ଏକଚ୍ଚେ ଥିନମିଦ୍ଧସମଙ୍ଗିନୋ ହୁତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପଚଲାଯନ୍ତା ସୋତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ପୁନଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ସତ୍ତା ନାମ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଭୱନିସ୍ସିତା, ଭୱେସୁ ଏୱ ଲଗ୍ଗା ୱିହରନ୍ତି, ପାରଗାମିନୋ ନାମ ଅପ୍ପକା’’ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଆହ –

୮୫।

‘‘ଅପ୍ପକା ତେ ମନୁସ୍ସେସୁ, ଯେ ଜନା ପାରଗାମିନୋ;

ଅଥାଯଂ ଇତରା ପଜା, ତୀରମେୱାନୁଧାୱତି।

୮୬।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ ସମ୍ମଦକ୍ଖାତେ, ଧମ୍ମେ ଧମ୍ମାନୁୱତ୍ତିନୋ;

ତେ ଜନା ପାରମେସ୍ସନ୍ତି, ମଚ୍ଚୁଧେଯ୍ୟଂ ସୁଦୁତ୍ତର’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପକାତି ଥୋକା ନ ବହୂ। ପାରଗାମିନୋତି ନିବ୍ବାନପାରଗାମିନୋ। ଅଥାଯଂ ଇତରା ପଜାତି ଯା ପନାଯଂ ଅୱସେସା ପଜା ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିତୀରମେୱ ଅନୁଧାୱତି, ଅଯମେୱ ବହୁତରାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ମଦକ୍ଖାତେତି ସମ୍ମା ଅକ୍ଖାତେ ସୁକଥିତେ। ଧମ୍ମେତି ଦେସନାଧମ୍ମେ। ଧମ୍ମାନୁୱତ୍ତିନୋତି ତଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ତଦନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପଟିପଦଂ ପୂରେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲସଚ୍ଛିକରଣେନ ଧମ୍ମାନୁୱତ୍ତିନୋ। ପାରମେସ୍ସନ୍ତୀତି ତେ ଏୱରୂପା ଜନା ନିବ୍ବାନପାରଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି। ମଚ୍ଚୁଧେଯ୍ୟନ୍ତି କିଲେସମାରସଙ୍ଖାତସ୍ସ ମଚ୍ଚୁସ୍ସ ନିୱାସଟ୍ଠାନଭୂତଂ ତେଭୂମିକୱଟ୍ଟଂ। ସୁଦୁତ୍ତରନ୍ତି ଯେ ଜନା ଧମ୍ମାନୁୱତ୍ତିନୋ, ତେ ଏତଂ ସୁଦୁତ୍ତରଂ ଦୁରତିକ୍କମଂ ମାରଧେଯ୍ୟଂ ତରିତ୍ୱା ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନପାରଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଧମ୍ମସ୍ସୱନୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

୧୧। ପଞ୍ଚସତଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

କଣ୍ହଂ ଧମ୍ମଂ ୱିପ୍ପହାଯାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଚସତେ ଆଗନ୍ତୁକେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

କୋସଲରଟ୍ଠେ କିର ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ୱସ୍ସଂ ୱସିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସା ‘‘ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଚରିଯପଟିପକ୍ଖଂ ନିସାମେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୮୭।

‘‘କଣ୍ହଂ ଧମ୍ମଂ ୱିପ୍ପହାଯ, ସୁକ୍କଂ ଭାୱେଥ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଓକା ଅନୋକମାଗମ୍ମ, ୱିୱେକେ ଯତ୍ଥ ଦୂରମଂ।

୮୮।

‘‘ତତ୍ରାଭିରତିମିଚ୍ଛେୟ୍ୟ , ହିତ୍ୱା କାମେ ଅକିଞ୍ଚନୋ;

ପରିୟୋଦପେୟ୍ୟ ଅତ୍ତାନଂ, ଚିତ୍ତକ୍ଲେସେହି ପଣ୍ଡିତୋ।

୮୯।

‘‘ୟେସଂ ସମ୍ବୋଧିୟଙ୍ଗେସୁ, ସମ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ସୁଭାୱିତଂ;

ଆଦାନପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗେ, ଅନୁପାଦାୟ ୟେ ରତା;

ଖୀଣାସୱା ଜୁତିମନ୍ତୋ, ତେ ଲୋକେ ପରିନିବ୍ବୁତା’’ତି।

ତତ୍ଥ କଣ୍ହଂ ଧମ୍ମନ୍ତି କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦିଭେଦଂ ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ୱିପ୍ପହାୟ ଜହିତ୍ୱା। ସୁକ୍କଂ ଭାୱେଥାତି ପଣ୍ଡିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନିକ୍ଖମନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା କାୟସୁଚରିତାଦିଭେଦଂ ସୁକ୍କଂ ଧମ୍ମଂ ଭାୱେୟ୍ୟ। କଥଂ? ଓକାଅନୋକମାଗମ୍ମାତି ଓକଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଆଲୟୋ, ଅନୋକଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅନାଲୟୋ, ଆଲୟତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନାଲୟସଙ୍ଖାତଂ ନିବ୍ବାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଆରବ୍ଭ ତଂ ପତ୍ଥୟମାନୋ ଭାୱେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ରାଭିରତିମିଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ୟସ୍ମିଂ ଅନାଲୟସଙ୍ଖାତେ ୱିୱେକେ ନିବ୍ବାନେ ଇମେହି ସତ୍ତେହି ଦୁରଭିରମଂ, ତତ୍ର ଅଭିରତିଂ ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ହିତ୍ୱା କାମେତି ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେ ହିତ୍ୱା ଅକିଞ୍ଚନୋ ହୁତ୍ୱା ୱିୱେକେ ଅଭିରତିଂ ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚିତ୍ତକ୍ଲେସେହୀତି ପଞ୍ଚହି ନୀୱରଣେହି, ଅତ୍ତାନଂ ପରିୟୋଦପେୟ୍ୟ ୱୋଦାପେୟ୍ୟ, ପରିସୋଧେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ବୋଧିୟଙ୍ଗେସୂତି ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ। ସମ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ସୁଭାୱିତନ୍ତି ହେତୁନା ନୟେନ ଚିତ୍ତଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଭାୱିତଂ ୱଡ୍ଢିତଂ। ଆଦାନପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗେତି ଆଦାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଗହଣଂ, ତସ୍ସ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗସଙ୍ଖାତେ ଅଗ୍ଗହଣେ ଚତୂହି ଉପାଦାନେହି କିଞ୍ଚି ଅନୁପାଦିୟିତ୍ୱା ୟେ ରତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଜୁତିମନ୍ତୋତି ଆନୁଭାୱୱନ୍ତୋ, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣଜୁତିୟା ଖନ୍ଧାଦିଭେଦେ ଧମ୍ମେ ଜୋତେତ୍ୱା ଠିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ଲୋକେତି ଇମସ୍ମିଂ ଖନ୍ଧାଦିଲୋକେ ପରିନିବ୍ବୁତା ନାମ ଅରହତ୍ତପତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ କିଲେସୱଟ୍ଟସ୍ସ ଖେପିତତ୍ତା ସୌପାଦିସେସେନ, ଚରିମଚିତ୍ତନିରୋଧେନ ଖନ୍ଧୱଟ୍ଟସ୍ସ ଖେପିତତ୍ତା ଅନୁପାଦିସେସେନ ଚାତି ଦ୍ୱୀହି ପରିନିବ୍ବାନେହି ପରିନିବ୍ବୁତା, ଅନୁପାଦାନୋ ୱିୟ ପଦୀପୋ ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାୱଂ ଗତାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ପଞ୍ଚସତଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଏକାଦସମଂ।

ପଣ୍ଡିତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଛଟ୍ଠୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୭। ଅରହନ୍ତୱଗ୍ଗୋ

୧। ଜୀୱକପଞ୍ହୱତ୍ଥୁ

ଗତଦ୍ଧିନୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜୀୱକମ୍ବୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଜୀୱକେନ ପୁଟ୍ଠପଞ୍ହଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଜୀୱକୱତ୍ଥୁ ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୨୬ ଆଦଯୋ) ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ।

ଏକସ୍ମିଂ ପନ ସମଯେ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅଜାତସତ୍ତୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଗିଜ୍ଝକୂଟଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ''ସତ୍ଥାରଂ ୱଧିସ୍ସାମୀ''ତି ସିଲଂ ପୱିଜ୍ଝି। ତଂ ଦ୍ୱେ ପବ୍ବତକୂଟାନି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ। ତତୋ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଗତା ପପଟିକା ଭଗୱତୋ ପାଦଂ ପହରିତ୍ୱା ଲୋହିତଂ ଉପ୍ପାଦେସି, ଭୁସା ୱେଦନା ପୱତ୍ତିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ମଦ୍ଦକୁଚ୍ଛିଂ ନଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତତୋପି ଜୀୱକମ୍ବୱନଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ''ତତ୍ଥ ମଂ ନେଥା''ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଆଦାଯ ଜୀୱକମ୍ବୱନଂ ଅଗମଂସୁ। ଜୀୱକୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱଣପଟିକମ୍ମତ୍ଥାଯ ତିଖିଣଭେସଜ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ୱଣଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଭନ୍ତେ, ମଯା ଅନ୍ତୋନଗରେ ଏକସ୍ସ ମନୁସ୍ସସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜଂ କତଂ, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନ ଆଗମିସ୍ସାମି, ଇଦଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ଯାୱ ମମାଗମନା ବନ୍ଧନିଯାମେନେୱ ତିଟ୍ଠତୂ''ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଦ୍ୱାରପିଦହନୱେଲାଯ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦ୍ୱାରଂ ନ ସମ୍ପାପୁଣି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଅହୋ ମଯା ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ କତଂ, ଯ୍ୱାହଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ୱିଯ ତଥାଗତସ୍ସ ପାଦେ ତିଖିଣଭେସଜ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ୱଣଂ ବନ୍ଧିଂ, ଅଯଂ ତସ୍ସ ମୋଚନୱେଲା, ତସ୍ମିଂ ଅମୁଚ୍ଚମାନେ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଭଗୱତୋ ସରୀରେ ପରିଳାହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସତ୍ଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଆନନ୍ଦ, ଜୀୱକୋ ସାଯଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦ୍ୱାରଂ ନ ସମ୍ପାପୁଣି, 'ଅଯଂ ୱଣସ୍ସ ମୋଚନୱେଲା'ତି ପନ ଚିନ୍ତେସି, ମୋଚେସି ନ''ନ୍ତି। ଥେରୋ ମୋଚେସି, ୱଣୋ ରୁକ୍ଖତୋ ଛଲ୍ଲି ୱିଯ ଅପଗତୋ। ଜୀୱକୋ ଅନ୍ତୋଅରୁଣେଯେୱ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ୱେଗେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସରୀରେ ୱୋ ପରିଳାହୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ''ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଜୀୱକ, ବୋଧିମଣ୍ଡେଯେୱ ସବ୍ବପରିଳାହୋ ୱୂପସନ୍ତୋ''ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୯୦।

''ଗତଦ୍ଧିନୋ ୱିସୋକସ୍ସ, ୱିପ୍ପମୁତ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବଧି;

ସବ୍ବଗନ୍ଥପ୍ପହୀନସ୍ସ, ପରିଳାହୋ ନ ୱିଜ୍ଜତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଗତଦ୍ଧିନୋତି ଗତମଗ୍ଗସ୍ସ କନ୍ତାରଦ୍ଧା ୱଟ୍ଟଦ୍ଧାତି ଦ୍ୱେ ଅଦ୍ଧା ନାମ। ତେସୁ କନ୍ତାରପଟିପନ୍ନୋ ଯାୱ ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ନ ପାପୁଣାତି, ତାୱ ଅଦ୍ଧିକୋଯେୱ, ଏତସ୍ମିଂ ପନ ପତ୍ତେ ଗତଦ୍ଧି ନାମ ହୋତି। ୱଟ୍ଟସନ୍ନିସ୍ସିତାପି ସତ୍ତା ଯାୱ ୱଟ୍ଟେ ୱସନ୍ତି, ତାୱ ଅଦ୍ଧିକା ଏୱ। କସ୍ମା? ୱଟ୍ଟସ୍ସ ଅଖେପିତତ୍ତା। ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋପି ଅଦ୍ଧିକା ଏୱ, ୱଟ୍ଟଂ ପନ ଖେପେତ୍ୱା ଠିତୋ ଖୀଣାସୱୋ ଗତଦ୍ଧି ନାମ ହୋତି। ତସ୍ସ ଗତଦ୍ଧିନୋ। ୱିସୋକସ୍ସାତି ୱଟ୍ଟମୂଲକସ୍ସ ସୋକସ୍ସ ୱିଗତତ୍ତା ୱିସୋକସ୍ସ। ୱିପ୍ପମୁତ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବଧୀତି ସବ୍ବେସୁ ଖନ୍ଧାଦିଧମ୍ମେସୁ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତସ୍ସ, ସବ୍ବଗନ୍ଥପ୍ପହୀନସ୍ସାତି ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଗନ୍ଥାନଂ ପହୀନତ୍ତା ସବ୍ବାଗନ୍ଥପ୍ପହୀନସ୍ସ। ପରିଳାହୋ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଦୁୱିଧୋ ପରିଳାହୋ କାଯିକୋ ଚେତସିକୋ ଚାତି। ତେସୁ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ସୀତୁଣ୍ହାଦିୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା କାଯିକପରିଳାହୋ ଅନିବ୍ବୁତୋୱ, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଜୀୱକୋ ପୁଚ୍ଛତି। ସତ୍ଥା ପନ ଧମ୍ମରାଜତାଯ ଦେସନାୱିଧିକୁସଲତାଯ ଚେତସିକପରିଳାହୱସେନ ଦେସନଂ ୱିନିୱଟ୍ଟେନ୍ତୋ, ''ଜୀୱକ, ପରମତ୍ଥେନ ଏୱରୂପସ୍ସ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ପରିଳାହୋ ନ ୱିଜ୍ଜତୀ''ତି ଆହ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଜୀୱକପଞ୍ହୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଉଯ୍ୟୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ସତ୍ଥା ରାଜଗହେ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସୋ ‘‘ଅଦ୍ଧମାସଚ୍ଚଯେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚାପେସି। ଓଉଂ କିରେତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଚାରିକଂ ଚରିତୁକାମାନଂ ‘‘ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତପଚନଚୀୱରରଜନାଦୀନି କତ୍ୱା ସୁଖଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ‘‘ଇଦାନି ଅଦ୍ଧମାସଚ୍ଚଯେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚାପନଂ। ଭିକ୍ଖୂସୁ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରାଦୀନି କରୋନ୍ତେସୁ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋପି ଚୀୱରାନି ଧୋୱି। ଭିକ୍ଖୂ ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ ‘‘ଥେରୋ କସ୍ମା ଚୀୱରାନି ଧୋୱତି, ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ଅଟ୍ଠାରସ ମନୁସ୍ସକୋଟିଯୋ ୱସନ୍ତି । ତତ୍ଥ ଯେ ଥେରସ୍ସ ନ ଞାତକା, ତେ ଉପଟ୍ଠାକା, ଯେ ନ ଉପଟ୍ଠାକା, ତେ ଞାତକା। ତେ ଥେରସ୍ସ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ସମ୍ମାନସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତି। ଏତ୍ତକଂ ଉପକାରଂ ପହାଯ ଏସ କହଂ ଗମିସ୍ସତି? ସଚେପି ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ମାପମାଦକନ୍ଦରତୋ ପରଂ ନ ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା କିର ଯଂ କନ୍ଦରଂ ପତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେତବ୍ବଯୁତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ତୁମ୍ହେ ଇତୋ ନିୱତ୍ତଥ, ମା ପମଜ୍ଜିତ୍ଥା’’ତି ୱଦତି। ତଂ ‘‘ମାପମାଦକନ୍ଦର’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ସତ୍ଥାପି ଚାରିକଂ ପକ୍କମନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ଅଟ୍ଠାରସ ମନୁସ୍ସକୋଟିଯୋ ୱସନ୍ତି। ମନୁସ୍ସାନଂ ମଙ୍ଗଲାମଙ୍ଗଲଟ୍ଠାନେସୁ ଭିକ୍ଖୂହି ଗନ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି, ନ ସକ୍କା ୱିହାରଂ ତୁଚ୍ଛଂ କାତୁଂ, କଂ ନୁ ଖୋ ନିୱତ୍ତେସ୍ସାମୀ’’ତି? ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି –‘‘କସ୍ସପସ୍ସ ହେତେ ମନୁସ୍ସା ଞାତକା ଚ ଉପଟ୍ଠାକା ଚ, କସ୍ସପଂ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସୋ ଥେରଂ ଆହ – ‘‘କସ୍ସପ, ନ ସକ୍କା ୱିହାରଂ ତୁଚ୍ଛଂ କାତୁଂ, ମନୁସ୍ସାନଂ ମଙ୍ଗଲାମଙ୍ଗଲଟ୍ଠାନେସୁ ଭିକ୍ଖୂହି ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ନିୱତ୍ତସ୍ସୂ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଥେରୋ ପରିସଂ ଆଦାଯ ନିୱତ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ଉପଜ୍ଝାଯିଂସୁ ‘‘ଦିଟ୍ଠଂ ୱୋ, ଆୱୁସୋ, ନନୁ ଇଦାନେୱ ଅମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତଂ ‘ମହାକସ୍ସପୋ କସ୍ମା ଚୀୱରାନି ଧୋୱତି, ନ ଏସୋ ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ଗମିସ୍ସତୀ’ତି, ଯଂ ଅମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତଂ, ତଦେୱ ଜାତ’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଠିତୋ ଆହ – ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, କିଂ ନାମେତଂ କଥେଥା’’ତି? ‘‘ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଅତ୍ତନା କଥିତନିଯାମେନେୱ ସବ୍ବଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେ କସ୍ସପଂ ‘କୁଲେସୁ ଚ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଚ ଲଗ୍ଗୋ’ତି ୱଦେଥ, ସୋ ‘ମମ ୱଚନଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି ନିୱତ୍ତୋ। ଏସୋ ହି ପୁବ୍ବେ ପତ୍ଥନଂ କରୋନ୍ତୋପେୱ ‘ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଅଲଗ୍ଗୋ ଚନ୍ଦୂପମୋ ହୁତ୍ୱା କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଭୱେଯ୍ଯ’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ନତ୍ଥେତସ୍ସ କୁଲେ ୱା ପଚ୍ଚଯେ ୱା ଲଗ୍ଗୋ, ଅହଂ ଚନ୍ଦୋପମପଟିପଦଞ୍ଚେୱ (ସଂ। ନି। ୨।୧୪୬) ଅରିଯୱଂସପଟିପଦଞ୍ଚ କଥେନ୍ତୋ ମମ ପୁତ୍ତଂ କସ୍ସପଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା କଥେସି’’ନ୍ତି ଆହ।

ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ଭନ୍ତେ, କଦା ପନ ଥେରେନ ପତ୍ଥନା ଠପିତା’’ତି? ‘‘ସୋତୁକାମାତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସମତ୍ଥକେ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉଦପାଦୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଦୁମୁତ୍ତରପାଦମୂଲେ ତେନ ଠପିତପତ୍ଥନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଥେରସ୍ସ ପୁବ୍ବଚରିତଂ କଥେସି। ତଂ ଥେରପାଠଇଯଂ (ଥେରଗା। ୧୦୫୪ ଆଦଯୋ) ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ସତ୍ଥା ପନ ଇମଂ ଥେରସ୍ସ ପୁବ୍ବଚରିତଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହଂ ଚନ୍ଦୋପମପଟିପଦଞ୍ଚେୱ ଅରିଯୱଂସପଟିପଦଞ୍ଚ ମମ ପୁତ୍ତଂ କସ୍ସପଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା କଥେସିଂ, ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ କସ୍ସପସ୍ସ ପଚ୍ଚଯେସୁ ୱା କୁଲେସୁ ୱା ୱିହାରେସୁ ୱା ପରିୱେଣେସୁ ୱା ଲଗ୍ଗୋ ନାମ ନତ୍ଥି , ପଲ୍ଲଲେ ଓତରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଚରିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ରାଜହଂସୋ ୱିଯ କତ୍ଥଚି ଅଲଗ୍ଗୋଯେୱ ମମ ପୁତ୍ତୋ’’ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୯୧।

‘‘ଉଯ୍ଯୁଞ୍ଜନ୍ତି ସତୀମନ୍ତୋ, ନ ନିକେତେ ରମନ୍ତି ତେ;

ହଂସାୱ ପଲ୍ଲଲଂ ହିତ୍ୱା, ଓକମୋକଂ ଜହନ୍ତି ତେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଉଯ୍ଯୁଞ୍ଜନ୍ତି ସତୀମନ୍ତୋତି ସତିୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତା ଖୀଣାସୱା ଅତ୍ତନା ପଟିୱିଦ୍ଧଗୁଣେସୁ ଝାନୱିପସ୍ସନାଦୀସୁ ଆୱଜ୍ଜନସମାପଜ୍ଜନୱୁଟ୍ଠାନାଧିଟ୍ଠାନପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାହି ଯୁଞ୍ଜନ୍ତି ଘଟେନ୍ତି। ନ ନିକେତେ ରମନ୍ତି ତେତି ତେସଂ ଆଲଯେ ରତି ନାମ ନତ୍ଥି। ହଂସାୱାତି ଦେସନାସୀସମେତଂ, ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ଯଥା ଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନେ ପଲ୍ଲଲେ ସକୁଣା ଅତ୍ତନୋ ଗୋଚରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମନକାଲେ ‘‘ମମ ଉଦକଂ, ମମ ପଦୁମଂ, ମମ ଉପ୍ପଲଂ, ମମ କଣ୍ଣିକା’’ତି ତସ୍ମିଂ ଠାନେ କଞ୍ଚି ଆଲଯଂ ଅକତ୍ୱା ଅନପେକ୍ଖାୱ ତଂ ଠାନଂ ପହାଯ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଆକାସେ କୀଳମାନା ଗଚ୍ଛନ୍ତି; ଏୱମେୱଂ ଖୀଣାସୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱିହରନ୍ତାପି କୁଲାଦୀସୁ ଅଲଗ୍ଗା ଏୱ ୱିହରିତ୍ୱା ଗମନସମଯେପି ତଂ ଠାନଂ ପହାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ‘‘ମମ ୱିହାରୋ, ମମ ପରିୱେଣଂ, ମମୂପଟ୍ଠାକା’’ତି ଅନାଲଯା ଅନୁପେକ୍ଖାୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଓକମୋକନ୍ତି ଆଲଯାଲଯଂ, ସବ୍ବାଲଯେ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ବେଲଟ୍ଠସୀସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯେସଂସନ୍ନିଚଯୋ ନତ୍ଥୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ବେଲଟ୍ଠସୀସଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିରାଯସ୍ମା ଅନ୍ତୋଗାମେ ଏକଂ ୱୀଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପୁନ ଅପରଂ ୱୀଥିଂ ଚରିତ୍ୱା ସୁକ୍ଖଂ କୂରଂ ଆଦାଯ ୱିହାରଂ ହରିତ୍ୱା ପଟିସାମେତ୍ୱା ''ନିବଦ୍ଧଂ ପିଣ୍ଡପାତପରିଯେସନଂ ନାମ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି କତିପାହଂ ଝାନସୁଖେନ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ଆହାରେନ ଅତ୍ଥେ ସତି ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ଭିକ୍ଖୂ ଞତ୍ୱା ଉଜ୍ଝାଯିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ଏତସ୍ମିଂ ନିଦାନେ ଆଯତିଂ ସନ୍ନିଧିକାରପରିୱଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱାପି ଥେରେନ ପନ ଅପଞ୍ଞତ୍ତେ ସିକ୍ଖାପଦେ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତଂ ନିସ୍ସାଯ କତତ୍ତା ତସ୍ସ ଦୋସାଭାୱଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୯୨।

''ଯେସଂ ସନ୍ନିଚଯୋ ନତ୍ଥି, ଯେ ପରିଞ୍ଞାତଭୋଜନା;

ସୁଞ୍ଞତୋ ଅନିମିତ୍ତୋ ଚ, ୱିମୋକ୍ଖୋ ଯେସଂ ଗୋଚରୋ;

ଆକାସେୱ ସକୁନ୍ତାନଂ, ଗତି ତେସଂ ଦୁରନ୍ନଯା''ତି।

ତତ୍ଥ ସନ୍ନିଚଯୋତି ଦ୍ୱେ ସନ୍ନିଚଯା – କମ୍ମସନ୍ନିଚଯୋ ଚ, ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିଚଯୋ ଚ। ତେସୁ କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମଂ କମ୍ମସନ୍ନିଚଯୋ ନାମ, ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିଚଯୋ ନାମ। ତତ୍ଥ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏକଂ ଗୁଳପିଣ୍ଡଂ, ଚତୁଭାଗମତ୍ତଂ ସପ୍ପିଂ, ଏକଞ୍ଚ ତଣ୍ଡୁଲନାଳିଂ ଠପେନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିଚଯୋ ନତ୍ଥି, ତତୋ ଉତ୍ତରି ହୋତି। ଯେସଂ ଅଯଂ ଦୁୱିଧୋପି ସନ୍ନିଚଯୋ ନତ୍ଥି। ପରିଞ୍ଞାତଭୋଜନାତି ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଞ୍ଞାତଭୋଜନା। ଯାଗୁଆଦୀନଞ୍ହି ଯାଗୁଭାୱାଦିଜାନନଂ ଞାତପରିଞ୍ଞା, ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞାୱସେନ ପନ ଭୋଜନସ୍ସ ପରିଜାନନଂ ତୀରଣପରିଞ୍ଞା, କବଳୀକାରାହାରେ ଛନ୍ଦରାଗଅପକଡ୍ଢନଞାଣଂ ପହାନପରିଞ୍ଞା। ଇମାହି ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ଯେ ପରିଞ୍ଞାତଭୋଜନା। ସୁଞ୍ଞତୋ ଅନିମିତ୍ତୋ ଚାତି ଏତ୍ଥ ଅପ୍ପଣିହିତୱିମୋକ୍ଖୋପି ଗହିତୋଯେୱ। ତୀଣିପି ଚେତାନି ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ନାମାନି। ନିବ୍ବାନଞ୍ହି ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ଅଭାୱେନ ସୁଞ୍ଞତୋ, ତେହି ଚ ୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ସୁଞ୍ଞତୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ, ତଥା ରାଗାଦିନିମିତ୍ତାନଂ ଅଭାୱେନ ଅନିମିତ୍ତଂ, ତେହି ଚ ୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ଅନିମିତ୍ତୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ, ରାଗାଦିପଣିଧୀନଂ ପନ ଅଭାୱେନ ଅପ୍ପଣିହିତଂ , ତେହି ଚ ୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ଅପ୍ପଣିହିତୋ ୱିମୋକ୍ଖୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଫଲସମାପତ୍ତିୱସେନ ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତାନଂ ଅଯଂ ତିୱିଧୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ ଯେସଂ ଗୋଚରୋ। ଗତି ତେସଂ ଦୁରନ୍ନଯାତି ଯଥା ନାମ ଆକାସେନ ଗତାନଂ ସକୁଣାନଂ ପଦନିକ୍ଖେପସ୍ସ ଅଦସ୍ସନେନ ଗତି ଦୁରନ୍ନଯା ନ ସକ୍କା ଜାନିତୁଂ, ଏୱମେୱ ଯେସଂ ଅଯଂ ଦୁୱିଧୋ ସନ୍ନିଚଯୋ ନତ୍ଥି, ଇମାହି ଚ ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଞ୍ଞାତଭୋଜନା, ଯେସଞ୍ଚ ଅଯଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ ଗୋଚରୋ, ତେସଂ ତଯୋ ଭୱା, ଚତସ୍ସୋ ଯୋନିଯୋ, ପଞ୍ଚ ଗତିଯୋ, ସତ୍ତ ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିଯୋ, ନୱ ସତ୍ତାୱାସାତି ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଇମିନା ନାମ ଗତାତି ଗମନସ୍ସ ଅପଞ୍ଞାଯନତୋ ଗତି ଦୁରନ୍ନଯା ନ ସକ୍କା ପଞ୍ଞାପେତୁନ୍ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ବେଲଟ୍ଠସୀସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯସ୍ସାସୱାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଦିୱସେ ଥେରୋ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରୋ ସଙ୍କାରକୂଟାଦୀସୁ ଚୀୱରଂ ପରିଯେସତି। ତସ୍ସ ଇତୋ ତତିଯେ ଅତ୍ତଭାୱେ ପୁରାଣଦୁତିଯିକା ତାୱତିଂସଭୱନେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଜାଲିନୀ ନାମ ଦେୱଧୀତା ଅହୋସି। ସା ଥେରଂ ଚୋଳକାନି ପରିଯେସମାନଂ ଦିସ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ତେରସହତ୍ଥାଯତାନି ଚତୁହତ୍ଥୱିତ୍ଥତାନି ତୀଣି ଦିବ୍ବଦୁସ୍ସାନି ଗହେତ୍ୱା ''ସଚାହଂ ଇମାନି ଇମିନା ନୀହାରେନ ଦସ୍ସାମି, ଥେରୋ ନ ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀ''ତି

ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଚୋଳଅକାନି ପରିଯେସମାନସ୍ସ ପୁରତୋ ଏକସ୍ମିଂ ସଙ୍କାରକୂଟେ ଯଥା ନେସଂ ଦସନ୍ତମତ୍ତମେଓ ପଞ୍ଞାଯତି, ତଥା ଠପେସି। ଥେରୋ ତେନ ମଗ୍ଗେନ ଚୋଳଅକପରିଯେସମାନଂ ଚରନ୍ତୋ ନେସଂ ଦସନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତତ୍ଥେଓ ଗହେତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢମାନୋ ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣାନି ଦିବ୍ବଦୁସ୍ସାନି ଦିସ୍ୱା ''ଉକ୍କଟ୍ଠପଂସୁକୂଲଂ ୱତ ଇଦ''ନ୍ତି ଆଦାଯ ପକ୍କାମି। ଅଥସ୍ସ ଚୀୱରକରଣଦିୱସେ ସତ୍ଥା ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦି, ଅସୀତିମହାଥେରାପି ତତ୍ଥେଓ ନିସୀଦିଂସୁ, ଚୀୱରଂ ସିବ୍ବେତୁଂ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ମୂଲେ ନିସୀଦି, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ମଜ୍ଝେ, ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗେ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ସୁତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟେସି, ସତ୍ଥା ସୂଚିପାସକେ ଆୱୁଣି, ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ଯେନ ଯେନ ଅତ୍ଥୋ, ତଂ ତଂ ଉପନେନ୍ତୋ ୱିଚରି।

ଦେୱଧୀତାପି ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ''ଭୋନ୍ତା ଅଯ୍ୟସ୍ସ ନୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ ଚୀୱରଂ କରୋନ୍ତୋ ସତ୍ଥା ଅସୀତିମହାସାୱକପରିୱୁତୋ ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରେ ନିସୀଦି, ଯାଗୁଆଦୀନି ଆଦାଯ ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛଥା''ତି ଭିକ୍ଖଂ ସମାଦପେସି। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋପି ଅନ୍ତରାଭତ୍ତେ ମହାଜମ୍ବୁପେସିଂ ଆହରି, ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ଖାଦିତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ସକ୍କୋ ଚୀୱରକରଣଟ୍ଠାନେ ଭୂମିପରିଭଣ୍ଡମକାସି, ଭୂମି ଅଲତ୍ତକରସରଞ୍ଜିତା ୱିଯ ଅହୋସି। ଭିକ୍ଖୂହି ପରିଭୁତ୍ତାୱସେସାନଂ ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଭତ୍ତାନଂ ମହାରାସି ଅହୋସି। ଭିକ୍ଖୂ ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ ''ଏତ୍ତକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କିଂ ଏୱଂବହୁକେହି ଯାଗୁଆଦୀହି, ନନୁ ନାମ ପମାଣଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଏତ୍ତକଂ ନାମ ଆହରଥା''ତି ଞାତକା ଚ ଉପଟ୍ଠାକା ଚ ୱତ୍ତବ୍ବା ସିଯୁଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ଞାତିଉପଟ୍ଠାକାନଂ ବହୁଭାୱଂ ଞାପେତୁକାମୋ ମଞ୍ଞେ''ତି, ଅଥ ନେ ସତ୍ଥା ''କିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥେଥା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଇଦଂ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧେନ ଆହରାପିତ'ନ୍ତି ମଞ୍ଞଥା''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଏୱରୂପଂ ୱଦେତି। ନ ହି ଖୀଣାସୱା ପଚ୍ଚଯପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ କଥଂ କଥେନ୍ତି, ଅଯଂ ପନ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଦେୱତାନୁଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ''ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୯୩।

''ଯସ୍ସାସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା, ଆହାରେ ଚ ଅନିସ୍ସିତୋ;

ସୁଞ୍ଞତୋ ଅନିମିତ୍ତୋ ଚ, ୱିମୋକ୍ଖୋ ଯସ୍ସ ଗୋଚରୋ;

ଆକାସେୱ ସକୁନ୍ତାନଂ, ପଦଂ ତସ୍ସ ଦୁରନ୍ନଯ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯସ୍ସାସୱାତି ଯସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା। ଆହାରେ ଚ ଅନିସ୍ସିତୋତି ଆହାରସ୍ମିଞ୍ଚ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିନିସ୍ସଯେହି ଅନିସ୍ସିତୋ। ପଦଂ ତସ୍ସ ଦୁରନ୍ନଯନ୍ତି ଯଥା ଆକାସେ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ସକୁଣାନଂ ''ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ପାଦେହି ଅକ୍କମିତ୍ୱା ଗତା, ଇଦଂ ଠାନଂ ଉରେନ ପହରିତ୍ୱା ଗତା, ଇଦଂ ସୀସେନ, ଇଦଂ ପକ୍ଖେହୀ''ତି ନ ସକ୍କା ଞାତୁଂ, ଏୱମେୱ ଏୱରୂପସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ''ନିରଯପଦେନ ୱା ଗତୋ, ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିପଦେନ ୱା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ପଦଂ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ନାମ ନ ସକ୍କୋତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତି ଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ମହାକଚ୍ଚାଯନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ପୁବ୍ବାରାମେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାକଚ୍ଚାଯନତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ଭଗୱା ମହାପୱାରଣାଯ ମିଗାରମାତୁଯା ପାସାଦସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ମହାସାୱକପରିୱୁତୋ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ମହାକଚ୍ଚାଯନତ୍ଥେରୋ ଅୱନ୍ତୀସୁ ୱିହରତି। ସୋ ପନାଯସ୍ମା ଦୂରତୋପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତିଯେୱ। ତସ୍ମା ମହାଥେରା ନିସୀଦନ୍ତା ମହାକଚ୍ଚାଯନତ୍ଥେରସ୍ସ ଆସନଂ ଠପେତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଦ୍ୱୀହି ଦେୱଲୋକେହି ଦେୱପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦିବ୍ବଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେତ୍ୱା ଠିତୋ ମହାକଚ୍ଚାଯନତ୍ଥେରଂ ଅଦିସ୍ୱା କିଂ ନୁ ଖୋ ମମ, ଅଯ୍ୟୋ, ନ ଦିସ୍ସତି, ସାଧୁ ଖୋ ପନସ୍ସ ସଚେ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି। ଥେରୋପି ତଂ ଖଣଞ୍ଞେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆସନେ ନିସିନ୍ନମେୱ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ସକ୍କୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ଗୋପ୍ଫକେସୁ ଦଳ୍ହଂ ଗହେତ୍ୱା ''ସାଧୁ ୱତ ମେ, ଅଯ୍ୟୋ, ଆଗତୋ, ଅହଂ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ଆଗମନମେୱ ପଚ୍ଚାସୀସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ପାଦେ ସମ୍ବାହିତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ପୂଜେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଭିକ୍ଖୂ

ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ। ''ସକ୍କୋ ମୁଖଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସକ୍କାରଂ କରୋତି, ଅୱସେସମହାସାୱକାନଂ ଏୱରୂପଂ ସକ୍କାରଂ ଅକରିତ୍ୱା ମହାକଚ୍ଚାଯନଂ ଦିସ୍ୱା ୱେଗେନ ଗୋପ୍ଫକେସୁ ଗହେତ୍ୱା 'ସାଧୁ ୱତ ମେ, ଅଯ୍ୟୋ, ଆଗତୋ, ଅହଂ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ଆଗମନମେୱ ପଚ୍ଚାସୀସାମୀ'ତି ୱତ୍ୱା ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ପାଦେ ସମ୍ବାହିତ୍ୱା ପୂଜେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ''ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତେନ ମହାକଚ୍ଚାଯନେନ ସଦିସା ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରା ଭିକ୍ଖୂ ଦେୱାନମ୍ପି ମନୁସ୍ସାନମ୍ପି ପିଯାଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୯୪।

''ଯସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସମଥଙ୍ଗତାନି,

ଅସ୍ସା ଯଥା ସାରଥିନା ସୁଦନ୍ତା;

ପହୀନମାନସ୍ସ ଅନାସୱସ୍ସ,

ଦେୱାପି ତସ୍ସ ପିହଯନ୍ତି ତାଦିନୋ''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଛେକେନ ସାରଥିନା ସୁଦନ୍ତା ଅସ୍ସା ୱିଯ ଛ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସମଥଂ ଦନ୍ତଭାୱଂ ନିବ୍ବିସେୱନଭାୱଂ ଗତାନି, ତସ୍ସ ନୱୱିଧଂ ମାନଂ ପହାଯ ଠିତତ୍ତା ପହୀନମାନସ୍ସ ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୱାନଂ ଅଭାୱେନ ଅନାସୱସ୍ସ। ତାଦିନୋତି ତାଦିଭାୱସଣ୍ଠିତସ୍ସ ତଥାରୂପସ୍ସ ଦେୱାପି ପିହଯନ୍ତି, ମନୁସ୍ସାପି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ଆଗମନଞ୍ଚ ପତ୍ଥେନ୍ତିଯେୱାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ମହାକଚ୍ଚାଯନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ପଥୱିସମୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସୋ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିତୁକାମୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମି। ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ଥେରଂ ଅନୁଗଚ୍ଛିଂସୁ। ଥେରୋ ଚ ନାମଗୋତ୍ତୱସେନ ପଞ୍ଞାଯମାନେ ଭିକ୍ଖୂ ନାମଗୋତ୍ତୱସେନ କଥେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତାପେସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ନାମଗୋତ୍ତୱସେନ ଅପାକଟୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହୋ ୱତ ମମ୍ପି ନାମଗୋତ୍ତୱସେନ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ କଥେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତାପେଯ୍ୟା''ତି ଥେରୋ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ତଂ ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି। ସୋ ''ଅଞ୍ଞେ ୱିଯ ଭିକ୍ଖୂ ନ ମଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ''ତି ଥେରେ ଆଘାତଂ ବନ୍ଧି। ଥେରସ୍ସପି ସଙ୍ଘାଟିକଣ୍ଣୋ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସରୀରଂ ଫୁସି, ତେନାପି ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିଯେୱ। ସୋ ''ଦାନି ଥେରୋ ୱିହାରୂପଚାରଂ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ଆଯସ୍ମା ମଂ, ଭନ୍ତେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଅଗ୍ଗସାୱକୋମ୍ହୀତି କଣ୍ଣସକ୍ଖଲିଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିଯ ପହରିତ୍ୱା ଅଖମାପେତ୍ୱାୱ ଚାରିକଂ ପକ୍କନ୍ତୋ''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଥେରଂ ପକ୍କୋସାପେସି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ଚ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଚ ଚିନ୍ତେସୁଂ – ''ଅମ୍ହାକଂ ଅଗ୍ଗଜେଟ୍ଠଭାତରା ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପହଟଭାୱଂ ସତ୍ଥା ନୋ ନ ଜାନାତି, ସୀହନାଦଂ ପନ ନଦାପେତୁକାମୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ପରିସଂ ସନ୍ନିପାତାପେସ୍ସାମା''ତି। ତେ କୁଞ୍ଚିକହତ୍ଥା ପରିୱେଣଦ୍ୱାରାନି ୱିୱରିତ୍ୱା ''ଅଭିକ୍କମଥାଯସ୍ମନ୍ତୋ , ଅଭିକ୍କମଥାଯସ୍ମନ୍ତୋ, ଇଦାନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ସୀହନାଦଂ ନଦିସ୍ସତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୯।୧୧) ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେସୁଂ। ଥେରୋପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ''ନାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ମଯା ପହଟୋ''ତି ଅୱତ୍ୱାୱ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣକଥଂ କଥେନ୍ତୋ ''ଯସ୍ସ ନୂନ, ଭନ୍ତେ, କାଯେ କାଯଗତାସତି ଅନୁପଟ୍ଠିତା ଅସ୍ସ, ସୋ ଇଧ ଅଞ୍ଞତରଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରିଂ ଆସଜ୍ଜ ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜ ଚାରିକଂ ପକ୍କମେଯ୍ୟା''ତି ୱତ୍ୱା ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ, ପଥୱିଯଂ ସୁଚିମ୍ପି ନିକ୍ଖିପନ୍ତି, ଅସୁଚିମ୍ପି ନିକ୍ଖିପନ୍ତୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଅତ୍ତନୋ ପଥୱୀସମଚିତ୍ତତଞ୍ଚ ଆପୋତେଜୋୱାଯୋ ରଜୋହରଣଚଣ୍ଡାଲକୁମାରକୋସଭଛିନ୍ନୱିସାଣସମଚିତ୍ତତଞ୍ଚ ଅହିକୁଣପାଦୀହି ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ କାଯେନ ଅଟ୍ଟିଯନଞ୍ଚ ମେଦକଥାଲିକା ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ କାଯପରିହରଣଞ୍ଚ ପକାସେସି। ଇମାହି ଚ ପନ ନୱହି ଉପମାହି ଥେରେ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେ କଥେନ୍ତେ

ନୱସୁପି ଠାନେସୁ ଉଦକପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ମହାପଥୱୀ କମ୍ପି। ରଜୋହରଣଚଣ୍ଡାଲକୁମାରକମେଦକଥାଲିକୋ ପମାନଂ ପନ ଆହରଣକାଲେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଭିକ୍ଖୂ ଅସ୍ସୂନି ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ଖୀଣାସୱାନଂ ଧମ୍ମସଂୱେଗୋ ଉଦପାଦି।

ଥେରେ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣଂ କଥେନ୍ତେଯେୱ ଅବ୍ଭୁଚିକ୍ଖନକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସକଲସରୀରେ ଡାହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ସୋ ତାୱଦେୱ ଭଗୱତୋ ପାଦେସୁ ପତିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅବ୍ଭୁଚିକ୍ଖନଦୋସଂ ପକାସେତ୍ୱା ଅଚ୍ଚଯଂ ଦେସେସି। ସତ୍ଥା ଥେରଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ସାରିପୁତ୍ତ, ଖମ ଇମସ୍ସ ମୋଘପୁରିସସ୍ସ, ଯାୱସ୍ସ ସତ୍ତଧା ମୁଦ୍ଧା ନ ଫଲତୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ‘‘ଖମାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ତସ୍ସ ଆଯସ୍ମତୋ, ଖମତୁ ଚ ମେ ସୋ ଆଯସ୍ମା, ସଚେ ମୟ୍ହଂ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୂ କଥଯିଂସୁ ‘‘ପସ୍ସଥ ଦାନାୱୁସୋ, ଥେରସ୍ସ ଅନୋପମଗୁଣଂ, ଏୱରୂପସ୍ସ ନାମ ମୁସାୱାଦେନ ଅବ୍ଭୁଚିକ୍ଖନକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପରି ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି କୋପଂ ୱା ଦୋସଂ ୱା ଅକତ୍ୱା ସଯମେୱ ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ଖମାପେତୀ’’ତି। ‘‘ସତ୍ଥା ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, କିଂ କଥେଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ନାମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ନ ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କା ସାରିପୁତ୍ତସଦିସାନଂ କୋପଂ ୱା ଦୋସଂ ୱା ଉପ୍ପାଦେତୁଂ , ମହାପଥୱୀସଦିସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦଖୀଲସଦିସଂ ପସନ୍ନୋଦକରହଦସଦିସଞ୍ଚ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୯୫।

‘‘ପଥୱିସମୋ ନୋ ୱିରୁଜ୍ଝତି,

ଇନ୍ଦଖିଲୁପମୋ ତାଦି ସୁବ୍ବତୋ;

ରହଦୋୱ ଅପେତକଦ୍ଦମୋ,

ସଂସାରା ନ ଭୱନ୍ତି ତାଦିନୋ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଥା ନାମ ପଥୱିଯଂ ସୁଚୀନି ଗନ୍ଧମାଲାଦୀନିପି ନିକ୍ଖିପନ୍ତି, ଅସୁଚୀନି ମୁତ୍ତକରୀସାଦୀନିପି ନିକ୍ଖିପନ୍ତି, ଯଥା ନାମ ନଗରଦ୍ୱାରେ ନିଖାତଂ ଇନ୍ଦଖୀଲଂ ଦାରକାଦଯୋ ଓମୁତ୍ତେନ୍ତିପି ଊହଦନ୍ତିପି, ଅପରେ ପନ ତଂ ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ସକ୍କରୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ପଥୱିଯା ଇନ୍ଦଖୀଲସ୍ସ ଚ ନେୱ ଅନୁରୋଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ୱିରୋଧୋ; ଏୱମେୱ ଯ୍ୱାଯଂ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଟ୍ଠହି ଲୋକଧମ୍ମେହି ଅକମ୍ପିଯଭାୱେନ ତାଦି, ୱତାନଂ ସୁନ୍ଦରତାଯ ସୁବ୍ବତୋ। ସୋ ‘‘ଇମେ ମଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ସକ୍କରୋନ୍ତି, ଇମେ ପନ ନ ସକ୍କରୋନ୍ତୀ’’ତି ସକ୍କାରଞ୍ଚ ଅସକ୍କାରଞ୍ଚ କରୋନ୍ତେସୁ ନେୱ ଅନୁରୁଜ୍ଝତି, ନୋ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ଅଥ ଖୋ ପଥୱିସମୋ ଚ ଇନ୍ଦଖିଲୁପମୋ ଏୱ ଚ ହୋତି। ଯଥା ଚ ଅପଗତକଦ୍ଦମୋ ରହଦୋ ପସନ୍ନୋଦକୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଅପଗତକିଲେସତାଯ ରାଗକଦ୍ଦମାଦୀହି ଅକଦ୍ଦମୋ ୱିପ୍ପସନ୍ନୋୱ ହୋତି। ତାଦିନୋତି ତସ୍ସ ପନ ଏୱରୂପସ୍ସ ସୁଗତିଦୁଗ୍ଗତୀସୁ ସଂସରଣୱସେନ ସଂସାରା ନାମ ନ ହୋନ୍ତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ନୱ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନି ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। କୋସମ୍ବିୱାସୀତିସ୍ସତ୍ଥେରସାମଣେରୱତ୍ଥୁ

ସନ୍ତଂ ତସ୍ସ ମନଂ ହୋତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ସାମଣେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକୋ କିର କୋସମ୍ବିୱାସୀ କୁଲପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୁପସମ୍ପଦୋ ‘‘କୋସମ୍ବିୱାସୀତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ’’ତି ପଞ୍ଞାଯି। ତସ୍ସ କୋସମ୍ବିଯଂ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକୋ ତିଚୀୱରଞ୍ଚେୱ ସପ୍ପିଫାଣିତଞ୍ଚ ଆହରିତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ଠପେସି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଆହ – ‘‘କିଂ ଇଦଂ ଉପାସକା’’ତି। ‘‘ନନୁ ମଯା, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ୱସ୍ସଂ ୱାସିତା, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ୱିହାରେ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସା ଇମଂ ଲାଭଂ ଲଭନ୍ତି, ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ହୋତୁ, ଉପାସକ, ନ ମୟ୍ହଂ ଇମିନା ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ମମ ସନ୍ତିକେ କପ୍ପିଯକାରକୋ ସାମଣେରୋପି ନତ୍ଥି, ଆୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ସଚେ, ଭନ୍ତେ, କପ୍ପିଯକାରକୋ ନତ୍ଥି, ମମ ପୁତ୍ତୋ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସାମଣେରୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ଥେରୋ ଅଧିୱାସେସି। ଉପାସକୋ ସତ୍ତୱସ୍ସିକଂ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଂ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ

ନେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ପକ୍କାଜେଥା’’ତି ଅଦାସି। ଅଥସ୍ସ ଥେରୋ କେସେ ଡେମେତ୍ୱା ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ପକ୍କାଜେସି । ସୋ ଖୁରଗ୍ଗେୟେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଥେରୋ ତଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଅଡ୍ଢମାସଂ ତତ୍ଥ ୱସିତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ସାମଣେରଂ ଭଣ୍ଡକଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଏକଂ ୱିହାରଂ ପାୱିସି। ସାମଣେରୋ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ସେନାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗି। ତସ୍ସ ତଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତସ୍ସେୱ ୱିକାଲୋ ଜାତୋ, ତେନ ଅତ୍ତନୋ ସେନାସନଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଅଥ ନଂ ଉପଟ୍ଠାନୱେଲାୟଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଂ ଥେରୋ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ସାମଣେର, ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ଓକାସଂ ନାଲତ୍ଥ’’ନ୍ତି। ‘‘ତେନ ହି ମମ ୱସନଟ୍ଠାନେୟେୱ ୱସ, ଦୁକ୍ଖଂ ତେ ଆଗନ୍ତୁକଟ୍ଠାନେ ବହି ୱସିତୁ’’ନ୍ତି ତଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ସେନାସନଂ ପାୱିସି। ଥେରୋ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ନିପନ୍ନମତ୍ତୋୱ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମି। ସାମଣେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଜ୍ଜ ମେ ଉପଜ୍ଝାୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ତତିୟୋ ଦିୱସୋ ଏକସେନାସନେ ୱସନ୍ତସ୍ସ, ‘ସଚେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାୟିସ୍ସାମି, ଥେରୋ ସହସେୟ୍ୟଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’ତି ନିସିନ୍ନକୋୱ ୱୀତିନାମେସ୍ସାମୀ’’ତି ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ମଞ୍ଚକସମୀପେ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକୋୱ ରତ୍ତିଂ ୱୀତିନାମେସି। ଥେରୋ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାୟ ‘‘ସାମଣେରଂ ନିକ୍ଖମାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ମଞ୍ଚକପସ୍ସେ ଠପିତବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ବୀଜନିପତ୍ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗେନ ସାମଣେରସ୍ସ କଟସାରକଂ ପହରିତ୍ୱା ବୀଜନିଂ ଉଦ୍ଧଂ ଉକ୍ଖିପନ୍ତୋ ‘‘ସାମଣେର, ବହି ନିକ୍ଖମା’’ତି ଆହ, ବୀଜନିପତ୍ତଦଣ୍ଡକୋ ଅକ୍ଖିମ୍ହି ପଟିହଞ୍ଞି, ତାୱଦେୱ ଅକ୍ଖି ଭିଜ୍ଜି। ସୋ ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟ ‘‘ବହି ନିକ୍ଖମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅକ୍ଖି ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭିନ୍ନ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। ୱତ୍ତକରଣକାଲେ ଚ ପନ ‘‘ଅକ୍ଖି ମେ ଭିନ୍ନ’’ନ୍ତି ତୁଣ୍ହୀ ଅନିସୀଦିତ୍ୱା ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ଅକ୍ଖିଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ମୁଟ୍ଠିସମ୍ମୁଞ୍ଜନିଂ ଆଦାୟ ୱଚ୍ଚକୁଟିଞ୍ଚ ମୁଖଧୋୱନଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ମୁଖଧୋୱନୋଦକଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ପରିୱେଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜି। ସୋ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଦଦମାନୋ ଏକେନେୱ ହତ୍ଥେନ ଅଦାସି।

ଅଥ ନଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ଆହ – ‘‘ଅସିକ୍ଖିତୋ ୱତାୟଂ ସାମଣେରୋ, ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ଜାନାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ‘‘ନ ଏୱଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି, ଏକୋ ପନ ମେ ହତ୍ଥୋ ନ ତୁଚ୍ଛୋତି। ‘‘କିଂ ସାମଣେରା’’ତି? ସୋ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ଥେରୋ ସୁତ୍ୱାୱ ସଂୱିଗ୍ଗମାନସୋ ‘‘ଅହୋ ୱତ ମୟା ଭାରିୟଂ କମ୍ମଂ କତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଖମାହି ମେ, ସପ୍ପୁରିସ, ନାହମେତଂ ଜାନାମି, ଅୱସ୍ସୟୋ ମେ ହୋହୀ’’ତି ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ସତ୍ତୱସ୍ସିକଦାରକସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ସାମଣେରୋ ଆହ – ‘‘ନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତଦତ୍ଥାୟ କଥେସିଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ଚିତ୍ତଂ ଅନୁରକ୍ଖନ୍ତେନ ମୟା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ନେୱେତ୍ଥ ତୁମ୍ହାକଂ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି, ନ ମୟ୍ହଂ। ୱଟ୍ଟସ୍ସେୱେସୋ ଦୋସୋ, ମା ଚିନ୍ତୟିତ୍ଥ, ମୟା ତୁମ୍ହାକଂ ୱିପ୍ପଟିସାରଂ ରକ୍ଖନ୍ତେନେୱ ନାରୋଚିତ’’ନ୍ତି। ଥେରୋ ସାମଣେରେନ ଅସ୍ସାସିୟମାନୋପି ଅନସ୍ସାସିତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗୋ ସାମଣେରସ୍ସ ଭଣ୍ଡକଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ପାୟାସି। ସତ୍ଥାପିସ୍ସ ଆଗମନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋୱ ନିସୀଦି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସମ୍ମୋଦନଂ କତ୍ୱା ‘‘ଖମନୀୟଂ ତେ ଭିକ୍ଖୁ, କିଞ୍ଚି ଅତିରେକଂ ଅଫାସୁକଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତୋ ଆହ – ‘‘ଖମନୀୟଂ, ଭନ୍ତେ, ନତ୍ଥି ମେ କିଞ୍ଚି ଅତିରେକଂ ଅଫାସୁକଂ, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ମେ ଅୟଂ ଦହରସାମଣେରୋ ୱିୟ ଅଞ୍ଞୋ ଅତିରେକଗୁଣୋ ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ଇମିନା କତଂ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି। ସୋ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେନ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ, ମୟା ଖମାପିୟମାନୋ ମଂ ଏୱଂ ୱଦେସି ‘ନେୱେତ୍ଥ ତୁମ୍ହାକଂ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି, ନ ମୟ୍ହଂ। ୱଟ୍ଟସ୍ସେୱେସୋ ଦୋସୋ, ତୁମ୍ହେ ମା ଚିନ୍ତୟିତ୍ଥା’ତି, ଇତି ମଂ ଅସ୍ସାସେସିୟେୱ, ମୟି ନେୱ କୋପଂ, ନ ଦୋସମକାସି, ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଏୱରୂପୋ ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ଖୀଣାସୱା ନାମ ନ କସ୍ସଚି କୁପ୍ପନ୍ତି, ନ ଦୁସ୍ସନ୍ତି, ସନ୍ତିନ୍ଦ୍ରିୟା ସନ୍ତମାନସାୱ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୯୬।

‘‘ସନ୍ତଂ ତସ୍ସ ମନଂ ହୋତି, ସନ୍ତା ୱାଚା ଚ କମ୍ମ ଚ;

ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତସ୍ସ, ଉପସନ୍ତସ୍ସ ତାଦିନୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସନ୍ତଂ ତସ୍ସାତି ତସ୍ସ ଖୀଣାସୱସାମଣେରସ୍ସ ଅଭିଜ୍ଝାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ମନଂ ସନ୍ତମେୱ ହୋତି ଉପସନ୍ତଂ ନିବ୍ବୁତଂ । ତଥା ମୁସାୱାଦାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ୱାଚା ଚ ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ କାୟକମ୍ମଞ୍ଚ ସନ୍ତମେୱ ହୋତି। ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତସ୍ସାତି ନୟେନ ହେତୁନା ଜାନିତ୍ୱା ପଞ୍ଚହି ୱିମୁତ୍ତୀହି ୱିମୁତ୍ତସ୍ସ। ଉପସନ୍ତସ୍ସାତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ରାଗାଦୀନଂ ଉପସମେନ ଉପସନ୍ତସ୍ସ। ତାଦିନୋତି ତଥାରୂପସ୍ସ ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନସ୍ସାତି।

ଦେସନାୱସାନେ କୋସମ୍ବିୱାସୀତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସେସମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

କୋସମ୍ବିୱାସୀତିସ୍ସତ୍ଥେରସାମଣେରୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅସ୍ସଦ୍ଧୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ତିଂସମତ୍ତା ଆରଞ୍ଞକା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତସ୍ସୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ସଦ୍ଦହସି ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୫।୫୧୪) ଏୱଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଆରବ୍ଭ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ''ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ସଦ୍ଧାଯ ଗଚ୍ଛାମି, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ଅମତପରିଯୋସାନଂ। ଯେସଞ୍ହେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞାତଂ ଅସ୍ସ ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅୱିଦିତଂ ଅସଚ୍ଛିକତଂ ଅଫସ୍ସିତଂ ପଞ୍ଞାଯ, ତେ ତତ୍ଥ ପରେସଂ ସଦ୍ଧାଯ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ। ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ଅମତପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୫।୫୧୪) ଏୱଂ ତଂ ପଞ୍ହଂ ବ୍ୟାକାସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ''ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ମିଚ୍ଛାଗହଣଂ ନେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ଅଜ୍ଜାପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ନ ସଦ୍ଦହତିଯେୱା''ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ''କିଂ ନାମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଦେଥ। ଅହଞ୍ହି 'ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅଭାୱେତ୍ୱା ସମଥୱିପସ୍ସନଂ ଅୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲାନି ସଚ୍ଛିକାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ଅତ୍ଥୀତି ସଦ୍ଦହସି ତ୍ୱଂ ସାରିପୁତ୍ତା'ତି ପୁଚ୍ଛିଂ। ସୋ 'ଏୱଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତୋ ଅତ୍ଥି ନାମାତି ନ ସଦ୍ଦହାମି, ଭନ୍ତେ'ତି କଥେସି। ନ ଦିନ୍ନସ୍ସ ୱା କତସ୍ସ ୱା ଫଲଂ ୱିପାକଂ ନ ସଦ୍ଦହତି, ନାପି ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଗୁଣଂ ନ ସଦ୍ଦହତି। ଏସୋ ପନ ଅତ୍ତନା ପଟିୱିଦ୍ଧେସୁ ଝାନୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲଧମ୍ମେସୁ ପରେସଂ ସଦ୍ଧାଯ ନ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମା ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୯୭।

''ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଅକତଞ୍ଞୂ ଚ, ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦୋ ଚ ଯୋ ନରୋ,

ହତାୱକାସୋ ୱନ୍ତାସୋ, ସ ୱେ ଉତ୍ତମପୋରିସୋ''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅତ୍ତନୋ ପଟିୱିଦ୍ଧଗୁଣଂ ପରେସଂ କଥାଯ ନ ସଦ୍ଦହତୀତି ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ। ଅକତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଜାନାତୀତି ଅକତଞ୍ଞୂ, ସଚ୍ଛିକତନିବ୍ବାନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱଟ୍ଟସନ୍ଧିଂ, ସଂସାରସନ୍ଧିଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତୋତି ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦୋ। କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମବୀଜସ୍ସ ଖୀଣତ୍ତା ନିବ୍ବତ୍ତନାୱକାସୋ ହତୋ ଅସ୍ସାତି ହତାୱକାସୋ। ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚସ୍ସ କତତ୍ତା,ସବ୍ବା ଆସା ଇମିନା ୱନ୍ତାତି ୱନ୍ତାସୋ। ସୋ ଏୱରୂପୋ ନରୋ। ପଟିୱିଦ୍ଧଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମତାଯ ପୁରିସେସୁ ଉତ୍ତମଭାୱଂ ପତ୍ତୋତି ପୁରିସୁତ୍ତମୋତି।

ଗାଥାୱସାନେ ତେ ଆରଞ୍ଞକା ତିଂସମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ସେସଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଖଦିରୱନିଯରେୱତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଗାମେ ୱାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଖଦିରୱନିଯରେୱତତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଆଯସ୍ମା ହି ସାରିପୁତ୍ତୋ ସତ୍ତାସୀତିକୋଟିଧନଂ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚାଲା, ଉପଚାଲା, ସୀସୂପଚାଲାତି ତିସ୍ସୋ ଭଗିନିଯୋ, ଚୁନ୍ଦୋ ଉପସେନୋତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ଚ ଭାତରୋ ପବ୍ବାଜେସି। ରେୱତକୁମାରୋ ଏକୋୱ ଗେହେ ଅୱସିଟ୍ଠୋ। ଅଥସ୍ସ ମାତା ଚିନ୍ତେସି – ''ମମ ପୁତ୍ତୋ ଉପତିସ୍ସୋ ଏତ୍ତକଂ ଧନଂ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତିସ୍ସୋ ଚ ଭଗିନିଯୋ ଦ୍ୱେ ଚ ଭାତରୋ ପବ୍ବାଜେସି, ରେୱତୋ ଏକୋୱ ଅୱସେସୋ। ସଚେ ଇମମ୍ପି ପବ୍ବାଜେସ୍ସତି, ଏତ୍ତକଂ ନୋ ଧନଂ ନସ୍ସିସ୍ସତି, କୁଲୱଂସୋ ପଚ୍ଛିଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଦହରକାଲେଯେୱ ନଂ ଘରାୱାସେନ ବନ୍ଧିସ୍ସାମୀ''ତି। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି ପଟିକଚ୍ଚେୱ ଭିକ୍ଖୂ ଆଣାପେସି ''ସଚେ, ଆୱୁସୋ, ରେୱତୋ ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ଆଗତମତ୍ତମେୱ ନଂ ପବ୍ବାଜେୟ୍ୟାଥ, ମମ ମାତାପିତରୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା, କିଂ ତେହି ଆପୁଚ୍ଛିତେହି, ଅହମେୱ ତସ୍ସ ମାତା ଚ ପିତା ଚା''ତି। ମାତାପିସ୍ସ ରେୱତକୁମାରଂ ସତ୍ତୱସ୍ସିକମେୱ ଘରବନ୍ଧନେନ ବନ୍ଧିତୁକାମା ସମାନଜାତିକେ କୁଲେ ଦାରିକଂ ୱାରେତ୍ୱା ଦିୱସଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା କୁମାରଂ ମଣ୍ଡେତ୍ୱା ପସାଧେତ୍ୱା ମହତା ପରିୱାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଦାଯ କୁମାରିକାଯ

ଞାତିଘରଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନେସଂ କତମଙ୍ଗଲାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଞାତକେସୁ ସନ୍ନିପତିତେସୁ ଉଦକପାତିଯଂ ହତ୍ଥେ ଓତାରେତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲାନି ୱତ୍ୱା କୁମାରିକାଯ ୱୁଡ୍ଢିଂ ଆକଙ୍ଖମାନା ଞାତକା "ତୱ ଅଯ୍ୟିକାଯ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମଂ ପସ୍ସ, ଅଯ୍ୟିକା ୱିଯ ଚିରଂ ଜୀୱ, ଅମ୍ମା"ତି ଆହଂସୁ। ରେୱତକୁମାରୋ "କୋ ନୁ ଖୋ ଇମିସ୍ସା ଅଯ୍ୟିକାଯ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋ"ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା "କତରା ଇମିସ୍ସା ଅଯ୍ୟିକା"ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ଆହଂସୁ, "ତାତ, କିଂ ନ ପସ୍ସସି ଇମଂ ୱୀସୱସ୍ସସତିକଂ ଖଣ୍ଡଦନ୍ତଂ ପଲିତକେସଂ ୱଲିଉଟଂ ତିଲକାହତଗତ୍ତଂ ଗୋପାନସିୱଙ୍କଂ, ଏସା ଏତିସ୍ସୋ ଅଯ୍ୟିକା"ତି। "କିଂ ପନ ଅଯମ୍ପି ଏୱରୂପା ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି? "ସଚେ ଜୀୱିସ୍ସତି, ଭୱିସ୍ସତି, ତାତା"ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – "ଏୱରୂପମ୍ପି ନାମ ସରୀରଂ ଜରାଯ ଇମଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ପାପୁଣିସ୍ସତି, ଇମଂ ମେ ଭାତରା ଉପତିସ୍ସେନ ଦିଟ୍ଠଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଅଜ୍ଜେୱ ମଯା ପଲାଯିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି। ଅଥ ନଂ ଞାତକା କୁମାରିକାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଯାନଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଆଦାଯ ପକ୍କମିଂସୁ।

ସୋ ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସରୀରକିଚ୍ଚଂ ଅପଦିସିତ୍ୱା "ଠପେଥ ତାୱ ଯାନଂ, ଓତରିତ୍ୱା ଆଗମିସ୍ସାମୀ"ତି ଯାନା ଓତରିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଗୁମ୍ବେ ଥୋକଂ ପପଞ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଅଗମାସି। ପୁନପି ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେନେୱ ଅପଦେସେନ ଓତରିତ୍ୱା ଅଭିରୁହି, ପୁନପି ତଥେୱ ଅକାସି। ଅଥସ୍ସ ଞାତକା "ଅଦ୍ଧା ଇମସ୍ସ ଉଚ୍ଚାରାନି ୱତ୍ତନ୍ତୀ"ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ନାତିଦଳ୍ହଂ ଆରକ୍ଖଂ କରିଂସୁ। ସୋ ପୁନପି ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେନେୱ ଅପଦେସେନ ଓତରିତ୍ୱା "ତୁମ୍ହେ ପାଜେନ୍ତୋ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛଥ, ମଯଂ ପଚ୍ଛତୋ ସଣିକଂ ଆଗମିସ୍ସାମା"ତି ୱତ୍ୱା ଓତରିତ୍ୱା ଗୁମ୍ବାଭିମୁଖୋ ଅହୋସି। ଞାତକାପିସ୍ସ "ପଚ୍ଛତୋ ଆଗମିସ୍ସତୀ"ତି ସଞ୍ଞାଯ ଯାନଂ ପାଜେନ୍ତା ଗମିଂସୁ। ସୋପି ତତୋ ପଲାଯିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ତିଂସମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତି, ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – "ପବ୍ବାଜେଥ ମଂ, ଭନ୍ତେ"ତି। "ଆୱୁସୋ, ତ୍ୱଂ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତୋ, ମଯଂ ତେ ରାଜପୁତ୍ତଭାୱଂ ୱା ଅମଚ୍ଚପୁତ୍ତଭାୱଂ ୱା ନ ଜାନାମ, କଥଂ ପବ୍ବାଜେସ୍ସାମା"ତି? "ତୁମ୍ହେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ନ ଜାନାଥା"ତି? "ନ ଜାନାମାୱୁସୋ"ତି। "ଅହଂ ଉପତିସ୍ସସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭାତିକୋ"ତି। "କୋ ଏସ ଉପତିସ୍ସୋ ନାମା"ତି? "ଭନ୍ତେ, ଭଦନ୍ତା ମମ ଭାତରଂ 'ସାରିପୁତ୍ତୋ'ତି ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ମଯା 'ଉପତିସ୍ସୋ'ତି ୱୁତ୍ତେ ନ ଜାନନ୍ତୀ"ତି। "କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭାତିକୋ"ତି? "ଆମ, ଭନ୍ତେ"ତି। "ତେନ ହି ଏହି, ଭାତରା ତେ ଅନୁଞ୍ଞାତମେୱା"ତି ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ଆଭରଣାନି ଓମୁଞ୍ଚାପେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ତଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ସାସନଂ ପହିଣିଂସୁ। ଥେରୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସି – "ଭନ୍ତେ, 'ଆରଞ୍ଞିକଭିକ୍ଖୂହି କିର ରେୱତୋ ପବ୍ବାଜିତୋ'ତି ସାସନଂ ପହିଣିଂସୁ, ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଆଗମିସ୍ସାମୀ"ତି। ସତ୍ଥା "ଅଧିୱାସେହି ତାୱ, ସାରିପୁତ୍ତା"ତି ଗନ୍ତୁଂ ନ ଅଦାସି। ଥେରୋ ପୁନ କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ସତ୍ଥାରଂ ଆପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା "ଅଧିୱାସେହି ତାୱ, ସାରିପୁତ୍ତ, ମଯମ୍ପି ଆଗମିସ୍ସାମା"ତି ନେୱ ଗନ୍ତୁଂ ଅଦାସି।

ସାମଣେରୋପି "ସଚାହଂ ଇଧ ୱସିସ୍ସାମି , ଞାତକା ମଂ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ପକ୍କୋସିସ୍ସନ୍ତୀ"ତି ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ତତୋ ତିଂସଯୋଜନିକେ ଠାନେ ଖଦିରୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେୟେୱ ତେମାସବ୍ଭନ୍ତରେ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଥେରୋପି ପୱାରେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୁନ ତତ୍ଥ ଗମନତ୍ଥାଯ ଆପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା "ମଯମ୍ପି ଗମିସ୍ସାମ, ସାରିପୁତ୍ତା"ତି ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମି। ଥୋକଂ ଗତକାଲେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଦ୍ୱେଧାପଥେ ଠତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଆହ – "ଭନ୍ତେ, ରେୱତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମନମଗ୍ଗେସୁ ଅଯଂ ପରିହାରପଥୋ ସଟ୍ଠିଯୋଜନିକୋ ମନୁସ୍ସାୱାସୋ, ଅଯଂ ଉଜୁମଗ୍ଗୋ ତିଂସଯୋଜନିକୋ ଅମନୁସ୍ସପରିଗ୍ଗହିତୋ, କତରେନ ଗଚ୍ଛାମା"ତି। "ସୀୱଲି, ପନ, ଆନନ୍ଦ, ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତୋ"ତି? "ଆମ, ଭନ୍ତେ"ତି। "ସଚେ, ସୀୱଲି, ଆଗତୋ, ଉଜୁମଗ୍ଗମେୱ ଗଣ୍ହାହୀ"ତି। ସତ୍ଥା କିର "ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଯାଗୁଭତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମି, ଉଜୁମଗ୍ଗଂ ଗଣ୍ହାହୀ"ତି ଅୱତ୍ୱା "ତେସଂ ତେସଂ ଜନାନଂ ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ୱିପାକଦାନଟ୍ଠାନଂ ଏତ"ନ୍ତି ଞତ୍ୱା "ସଚେ, ସୀୱଲି, ଆଗତୋ, ଉଜୁମଗ୍ଗଂ ଗଣ୍ହାହୀ"ତି ଆହ। ସତ୍ଥରି ପନ ତଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନେ ଦେୱତା "ଅମ୍ହାକଂ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ସୀୱଲିତ୍ଥେରସ୍ସ ସକ୍କାରଂ କରିସ୍ସାମା"ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏକେକଯୋଜନେ ୱିହାରେ କାରେତ୍ୱା ଏକଯୋଜନତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଗନ୍ତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ପାତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଦିବ୍ବଯାଗୁଆଦୀନି ଗହେତ୍ୱା, "ଅମ୍ହୋ, ନୋ ସୀୱଲିତ୍ଥେରୋ କହଂ ନିସିନ୍ନୋ"ତି ୱିଚରନ୍ତି। ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ଅଭିହଟଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାପେସି। ଏୱଂ ସତ୍ଥା ସପରିୱାରୋ ତିଂସଯୋଜନିକଂ କନ୍ତାରଂ ସୀୱଲିତ୍ଥେରସ୍ସ ପୁଞ୍ଞଂ ଅନୁଭୱମାନୋୱ ଆଗମାସି। ରେୱତତ୍ଥେରୋପି ସତ୍ଥୁ ଆଗମନଂ ଞତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ମାପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚ କୂଟାଗାରସତାନି, ପଞ୍ଚ ଚଙ୍କମନସତାନି, ପଞ୍ଚରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନସତାନି ଚ ମାପେସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ମାସମତ୍ତମେୱ ୱସି। ତସ୍ମିଂ ୱସମାନୋପି ସୀୱଲିତ୍ଥେରସ୍ସେୱ ପୁଞ୍ଞଂ ଅନୁଭୱି।

ତତ୍ଥ ପନ ଦ୍ୱେ ମହଲ୍ଲକଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ଖଦିରୱନଂ ପୱିସନକାଲେ ଏୱଂ ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – "ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଏତ୍ତକଂ ନୱକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ କିଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ, ସତ୍ଥା 'ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ କନିଟ୍ଠୋ'ତି ମୁଖୋଲୋକନକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତୋ ଏୱରୂପସ୍ସ ନୱକମ୍ମିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତୋ"ତି। ସତ୍ଥାପି ତଂ ଦିୱସଂ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଅଞ୍ଞାସି। ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ମାସମତ୍ତଂ ୱସିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମନଦିୱସେ ଯଥା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ତନୋ ତେଲନାଳିଞ୍ଚ ଉଦକତୁମ୍ବଞ୍ଚ ଉପାହନାନି ଚ ପମୁସ୍ସନ୍ତି, ତଥା ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ୱିହାରୂପଚାରତୋ ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତକାଲେ ଇଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଅଥ ତେ ଭିକ୍ଖୂ "ମଯା ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ପମୁଟ୍ଠଂ , ମଯାପି ପମୁଟ୍ଠ"ନ୍ତି ଉଭୋପି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତଂ ଠାନଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଖଦିରରୁକ୍ଖକଣ୍ଟକେହି ୱିଜ୍ଝମାନା ୱିଚରିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଖଦିରରୁକ୍ଖେ ଓଲମ୍ବନ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଭଣ୍ଡକଂ ଦିସ୍ୱା ଆଦାଯ ପକ୍କମିଂସୁ। ସତ୍ଥାପି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଆଦାଯ

ପୁନ ମାସମତ୍ତେନେୱ ସୀୱଲିତ୍ଥେରସ୍ସ ପୁଞ୍ଞଂ ଅନୁଭୱମାନୋ ପଟିଗନ୍ତ୍ୱା ପୁବ୍ବାରାମଂ ପାୱିସି।

ଅଥ ତେ ମହଲ୍ଲକଭିକ୍ଖୂ ପାତୋୱ ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ''ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତଦାୟିକାୟ ୱିସାଖାୟ ଘରଂ ଯାଗୁଂ ପିୱିସ୍ସାମା''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ପିୱିତ୍ୱା ଖଜ୍ଜକଂ ଖାଦିତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ଅଥ ନେ ୱିସାଖା ପୁଚ୍ଛି – ''ତୁମ୍ହେପି, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ରେୱତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଅଗମିତ୍ଥା''ତି। ''ଆମ, ଉପାସିକେତି, ରମଣୀୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି। ''କୁତୋ ତସ୍ସ ରମଣୀୟତା ସେତକଣ୍ଟକଖଦିରରୁକ୍ଖଗହନଂ ପେତାନଂ ନିୱାସନଟ୍ଠାନସଦିସଂ ଉପାସିକେ''ତି। ଅଥଞ୍ଞେ ଦ୍ୱେ ଦହରଭିକ୍ଖୂ ଆଗମିଂସୁ। ଉପାସିକା ତେସମ୍ପି ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଂ ଦତ୍ୱା ତଥେୱ ପଟିପୁଚ୍ଛି । ତେ ଆହଂସୁ – ''ନ ସକ୍କା ଉପାସିକେ ୱଣ୍ଣେତୁଂ, ସୁଧମ୍ମଦେୱସଭାସଦିସଂ ଇଦ୍ଧିଯା ଅଭିସଙ୍ଖତଂ ୱିୟ ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି। ଉପାସିକା ଚିନ୍ତେସି – ''ପଠମଂ ଆଗତା ଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞଥା ୱଦିଂସୁ, ଇମେ ଅଞ୍ଞଥା ୱଦନ୍ତି, ପଠମଂ ଆଗତା ଭିକ୍ଖୂ କିଞ୍ଚିଦେୱ ପମୁସ୍ସିତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିଯା ୱିସ୍ସଟ୍ଠକାଲେ ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଇମେ ପନ ଇଦ୍ଧିଯା ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ନିମ୍ମିତକାଲେ ଗତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଡିତଭାୱେନ ଏତମତ୍ଥଂ ଞତ୍ୱା ''ସତ୍ଥାରଂ ଆଗତକାଲେ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଟ୍ଠାସି। ତତୋ ମୁହୁତ୍ତଂଯେୱ ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ୱିସାଖାୟ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦି। ସା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିପୁଚ୍ଛି – ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗତଭିକ୍ଖୂସୁ ଏକଚ୍ଚେ ରେୱତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ 'ଖଦିରଗହନଂ ଅରଞ୍ଞ'ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ 'ରମଣୀୟ'ନ୍ତି, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ''ନ୍ତି? ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ''ଉପାସିକେ ଗାମୋ ୱା ହୋତୁ ଅରଞ୍ଞଂ ୱା, ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅରହନ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତି, ତଂ ରମଣୀୟମେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୯୮।

''ଗାମେ ୱା ଯଦି ୱାରଞ୍ଞେ, ନିନ୍ନେ ୱା ଯଦି ୱା ଥଲେ;

ଯତ୍ଥ ଅରହନ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତି, ତଂ ଭୂମିରାମଣେୟ୍ୟକ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଅରହନ୍ତୋ ଗାମନ୍ତେ କାୟୱିୱେକଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ଚିତ୍ତୱିୱେକଂ ପନ ଲଭନ୍ତେୱ। ତେସଞ୍ହି ଦିବ୍ବପଟିଭାଗାନିପି ଆରମ୍ମଣାନି ଚିତ୍ତଂ ଚାଲେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ଗାମୋ ୱା ହୋତୁ ଅରଞ୍ଞାଦୀନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ, ଯତ୍ଥ ଅରହନ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତି, ତଂ ଭୂମିରାମଣେୟ୍ୟକନ୍ତି ସୋ ଭୂମିପଦେସୋ ରମଣୀୟୋ ଏୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅପରେନ ସମୟେନ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଆୱୁସୋ, କେନ ନୁ ଖୋ କାରଣେନ ଆୟସ୍ମା ସୀୱଲିତ୍ଥେରୋ ସତ୍ତଦିୱସସତ୍ତମାସାଧିକାନି ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ମାତୁ କୁଚ୍ଛିୟଂ ୱସି, କେନ ନିରୟେ ପଚି, କେନ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଲାଭଗ୍ଗୟସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ଜାତୋ''ତି? ସତ୍ଥା ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, କିଂ କଥେଥା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଇଦଂ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ତସ୍ସାୟସ୍ମତୋ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ ଆହ –

ଭିକ୍ଖୱେ , ଇତୋ ଏକନୱୁତିକପ୍ପେ ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ସମୟେ ଜନପଦଚାରିକଂ ଚରିତ୍ୱା ପିତୁ ନଗରଂ ପଚ୍ଚାଗମାସି। ରାଜା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆଗନ୍ତୁକଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ନାଗରାନଂ ସାସନଂ ପେସେସି ''ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ଦାନେ ସହାୟକା ହୋନ୍ତୂ''ତି। ତେ ତଥା କତ୍ୱା ''ରଞ୍ଞା ଦିନ୍ନଦାନତୋ ଅତିରେକତରଂ ଦସ୍ସାମା''ତି ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଦାନଂ ପଟିୟାଦେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସାସନଂ ପହିଣିଂସୁ। ରାଜା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ଦାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇତୋ ଅଧିକତରଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ପୁନଦିୱସତ୍ଥାୟ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେସି, ନେୱ ରାଜା ନାଗରେ ପରାଜେତୁଂ ସକ୍ଖି, ନ ନାଗରା ରାଜାନଂ। ନାଗରା ଛଟ୍ଠେ ୱାରେ ''ସ୍ୱେ ଦାନି ଯଥା 'ଇମସ୍ମିଂ ଦାନେ ଇଦଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ'ତି ନ ସକ୍କା ହୋତି ୱତ୍ତୁଂ, ଏୱଂ ଦାନଂ ଦସ୍ସାମା''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଦାନଂ ପଟିୟାଦେତ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ୍ଥ ନତ୍ଥୀ''ତି ଓଲୋକେନ୍ତା ଅଲ୍ଲମଧୁମେୱ ନ ଅଦ୍ଦସଂସୁ। ପକ୍କମଧୁ ପନ ବହୁଂ ଅତ୍ଥି। ତେ ଅଲ୍ଲମଧୁସ୍ସତ୍ଥାୟ ଚତୂସୁ ନଗରଦ୍ୱାରେସୁ ଚତ୍ତାରି କହାପଣସହସ୍ସାନି ଗାହାପେତ୍ୱା ପହିଣିଂସୁ। ଅଥେକୋ ଜନପଦମନୁସ୍ସୋ ଗାମଭୋଜକଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମଧୁପଟଲଂ ଦିସ୍ୱା ମକ୍ଖିକା ପଲାପେତ୍ୱା ସାଖଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସାଖାଦଣ୍ଡକେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ମଧୁପଟଲଂ ଆଦାୟ ''ଗାମଭୋଜକସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ନଗରଂ ପାୱିସି। ମଧୁଅତ୍ଥାୟ ଗତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅମ୍ଭୋ, ୱିକ୍କିଣିୟଂ ମଧୂ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ନ ୱିକ୍କିଣିୟଂ, ସାମୀ''ତି। ''ହନ୍ଦ, ଇମଂ କହାପଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଦେହୀ''ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଇମଂ ମଧୁପଟଲଂ ପାଦମତ୍ତମ୍ପି ନ ଅଗ୍ଘତି, ଅୟଂ ପନ କହାପଣଂ ଦେତି। ବହୁକହାପଣକୋ ମଞ୍ଞେ, ମୟା ୱଡ୍ଢେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ଅଥ ନଂ ''ନ ଦେମୀ''ତି ଆହ, ''ତେନ ହି ଦ୍ୱେ କହାପଣେ ଗଣ୍ହାହୀ''ତି। ''ଦ୍ୱୀହିପି ନ ଦେମୀ''ତି। ଏୱଂ ତାୱ ୱଡ୍ଢେସି, ଯାୱ ସୋ ''ତେନ ହି ଇଦଂ ସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହାହୀ''ତି ଭଣ୍ଡିକଂ ଉପନେସି।

ଅଥ ନଂ ସୋ ଆହ – ''କିଂ ନୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ ଉମ୍ମତ୍ତକୋ , ଉଦାହୁ କହାପଣାନଂ ଠପନୋକାସଂ ନ ଲଭସି, ପାଦମ୍ପି ନ ଅଗ୍ଘନକଂ ମଧୁଂ 'ସହସ୍ସଂ ଗହେତ୍ୱା ଦେହୀ'ତି ୱଦସି, 'କିଂ ନାମେତ''ନ୍ତି? 'ଜାନାମହଂ, ଭୋ, ଇମିନା ପନ ମେ କମ୍ମଂ ଅତ୍ଥି, ତେନେୱଂ ୱଦାମୀ'ତି। ''କିଂ କମ୍ମଂ, ସାମୀ''ତି? ''ଅମ୍ହେହି ୱିପସ୍ସୀବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିସମଣସହସ୍ସପରିୱାରସ୍ସ ମହାଦାନଂ ସଜ୍ଜିତଂ, ତତ୍ରେକଂ ଅଲ୍ଲମଧୁମେୱ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ଗଣ୍ହାମୀ''ତି। ଏୱଂ, ସନ୍ତେ, ନାହଂ ମୂଲେନ ଦସ୍ସାମି, ସଚେ ''ଅହମ୍ପି ଦାନେ ପତ୍ତିଂ ଲଭିସ୍ସାମି, ଦସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ନାଗରାନଂ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ନାଗରା ତସ୍ସ ସଦ୍ଧାଯ ବଲୱଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ''ସାଧୁ, ପତ୍ତିକୋ ହୋତୂ''ତି ପଟିଜାନିଂସୁ, ତେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଂ ଦତ୍ୱା ମହତିଂ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ମଧୁପଟଲଂ ପୀଠଆପେସୁଂ। ତେନେୱ ମନୁସ୍ସେନ ପଣ୍ଣାକାରତ୍ଥାଯ ଦଧିୱାରକୋପି ଆହଟୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ତମ୍ପି ଦଧିଂ ପାତିଯଂ ଆକିରିତ୍ୱା ତେନ ମଧୁନା ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଦାସି। ତଂ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ସଙ୍ଖେପଂ ପାପୁଣି ଉତ୍ତରିମ୍ପି ଅୱସିଟ୍ଠଂ ଅହୋସିଯେୱ। ''ଏୱଂ ଥୋକଂ ମଧୁ କଥଂ ତାୱ ବହୂନଂ ପାପୁଣୀ''ତି ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବଂ। ତଞ୍ହି ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ପାପୁଣି। ବୁଦ୍ଧୱିସଯୋ ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବୋ। ଚତ୍ତାରି ହି ''ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟାନୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୭୭) ୱୁତ୍ତାନି। ତାନି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଉମ୍ମାଦସ୍ସେୱ ଭାଗୀ ହୋତୀତି। ସୋ ପୁରିସୋ ଏତ୍ତକଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଆଯୁପରିଯୋସାନେ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ସଂସରନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ସମଯେ ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱା ବାରାଣସିଯଂ ରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ରଜ୍ଜଂ ପାପୁଣି। ସୋ ''ଏକଂ ନଗରଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିୱାରେସି, ନାଗରାନଞ୍ଚ ସାସନଂ ପହିଣି ''ରଜ୍ଜଂ ୱା ମେ ଦେନ୍ତୁ ଯୁଦ୍ଧଂ ୱା''ତି। ତେ ''ନେୱ ରଜ୍ଜଂ ଦସ୍ସାମ, ନ ଯୁଦ୍ଧ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଚୂଳଅଦ୍ୱାରେହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଦାରୂଦକାଦୀନି ଆହରନ୍ତି, ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କରୋନ୍ତି।

ଇତରୋପି ଚତ୍ତାରି ମହାଦ୍ୱାରାନି ରକ୍ଖନ୍ତୋ ସତ୍ତମାସାଧିକାନି ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ନଗରଂ ଉପରୁନ୍ଧି। ଅଥସ୍ସ ମାତା ''କିଂ ମେ ପୁତ୍ତୋ କରୋତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇଦଂ ନାମ ଦେୱୀ''ତି ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ''ବାଲୋ ମମ ପୁତ୍ତୋ, ଗଚ୍ଛଥ, ତସ୍ସ 'ଚୂଳଅଦ୍ୱାରାନିପି ପିଧାଯ ନଗରଂ ଉପରୁନ୍ଧତୂ'ତି ୱଦେଥା''ତି। ସୋ ମାତୁ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା ତଥା ଅକାସି। ନାଗରାପି ବହି ନିକ୍ଖମିତୁଂ ଅଲଭନ୍ତା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଅତ୍ତନୋ ରାଜାନଂ ମାରେତ୍ୱା ତସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ଅଦଂସୁ। ସୋ ଇମଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଆଯୁପରିଯୋସାନେ ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଯାୱାଯଂ ପଥୱୀ ଯୋଜନମତ୍ତଂ ଉସ୍ସନ୍ନା, ତାୱ ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ଚତୁନ୍ନଂ ଚୂଳଅଦ୍ୱାରାନଂ ପିଦହିତତ୍ତା ତତୋ ଚୁତୋ ତସ୍ସା ଏୱ ମାତୁ କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତମାସାଧିକାନି ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ଅନ୍ତୋକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ୱସିତ୍ୱା ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ଯୋନିମୁଖେ ତିରିଯଂ ନିପଜ୍ଜି। ଏୱଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀୱଲି, ତଦା ନଗରଂ ଉପରୁନ୍ଧିତ୍ୱା ଗହିତକମ୍ମେନ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ଚତୁନ୍ନଂ ଚୂଳଅଦ୍ୱାରାନଂ ପିଦହିତତ୍ତା ତତୋ ଚୁତୋ ତସ୍ସା ଏୱ ମାତୁ କୁଚ୍ଛିଯଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ କୁଚ୍ଛିଯଂ ୱସି। ନୱମଧୁନୋ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଲାଭଗ୍ଗଯସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ଜାତୋତି।

ପୁନେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଅହୋ ସାମଣେରସ୍ସ ଲାଭୋ, ଅହୋ ପୁଞ୍ଞଂ, ଯେନ ଏକକେନ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ପଞ୍ଚକୂଟାଗାରସତାଦୀନି କତାନୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ନେୱ ପୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ଥି, ନ ପାପଂ, ଉଭଯମସ୍ସ ପହୀନ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗେ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ଯୋଧ ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚ ପାପଞ୍ଚ, ଉଭୋ ସଙ୍ଗମୁପଚ୍ଚଗା;

ଅସୋକଂ ୱିରଜଂ ସୁଦ୍ଧଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୪୧୨);

ଖଦିରୱନିଯରେୱତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ଅଞ୍ଞତରଇତ୍ଥିୱତ୍ଥୁ

ରମଣୀଯାନୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଇତ୍ଥିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକୋ କିର ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକଂ ଜିଣ୍ଣୁଯ୍ୟାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି। ଏକା ନଗରସୋଭିନୀ ଇତ୍ଥୀ ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ''ଅହଂ ଅସୁକଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଗମିସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ତତ୍ଥ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାସୀ''ତି ସଙ୍କେତଂ କତ୍ୱା ଅଗମାସି। ସୋ ପୁରିସୋ ନାଗଚ୍ଛି। ସା ତସ୍ସ ଆଗମନମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ତଂ ଅଦିସ୍ୱା ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଚରମାନା ତଂ ଉଯ୍ୟାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଥେରଂ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକଯମାନା ଅଞ୍ଞଂ କଞ୍ଚି ଅଦିସ୍ୱା ''ଅଯଞ୍ଚ ପୁରିସୋ ଏୱ, ଇମସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପମୋହେସ୍ସାମୀ''ତି ତସ୍ସ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିୱତ୍ଥସାଟକଂ ମୋଚେତ୍ୱା ନିୱାସେତି, କେସେ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ବନ୍ଧତି, ପାଣିଂ ପହରିତ୍ୱା ହସତି। ଥେରସ୍ସ ସଂୱେଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସକଲସରୀରଂ ଫରି। ସୋ

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଇଦ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେସି। ସତ୍ଥାପି ‘‘ମମ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ‘ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି ଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କା ନୁ ଖୋ ପୱତ୍ତୀ’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସା ଅନାଚାରକିରିଯଂ, ଥେରସ୍ସ ଚ ସଂୱେଗୁପ୍ପତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୁ, କାମଗୱେସକାନଂ ଅରମଣଟ୍ଠାନମେୱ ୱୀତରାଗାନଂ ରମଣଟ୍ଠାନଂ ହୋତୀ’’ତି । ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୯୯।

‘‘ରମଣୀଯାନି ଅରଞ୍ଞାନି, ଯତ୍ଥ ନ ରମତୀ ଜନୋ;

ୱୀତରାଗା ରମିସ୍ସନ୍ତି, ନ ତେ କାମଗୱେସିନୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅରଞ୍ଞାନୀତି ସୁପୁପ୍ଫିତତରୁୱନସଣ୍ଡପଟିମଣ୍ଡିତାନି ୱିମଲସଲିଲସମ୍ପନ୍ନାନି ଅରଞ୍ଞାନି ନାମ ରମଣୀଯାନି। ଯତ୍ଥାତି ଯେସୁ ଅରଞ୍ଞେସୁ ୱିକସିତେସୁ ପଦୁମୱନେସୁ ଗାମମକ୍ଖିକା ୱିଯ କାମଗୱେସକୋ ଜନୋ ନ ରମତି। ୱୀତରାଗାତି ୱିଗତରାଗା ପନ ଖୀଣାସୱା ନାମ ଭମରମଧୁକରା ୱିଯ ପଦୁମୱନେସୁ ତଥାରୂପେସୁ ଅରଞ୍ଞେସୁ ରମିସ୍ସନ୍ତି। କିଂ କାରଣା? ନ ତେ କାମପୱେସିନୋ, ଯସ୍ମା ତେ କାମଗୱେସିନୋ ନ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ଥେରୋ ଯଥାନିସିନ୍ନୋୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ଥୁତିଂ କରୋନ୍ତୋ ତଥାଗତସ୍ସ ପାଦେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଗମାସୀତି।

ଅଞ୍ଞତରଇତ୍ଥିୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

ଅରହନ୍ତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସତ୍ତମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୮। ସହସ୍ସୱଗ୍ଗୋ

୧। ତମ୍ବଦାଠିକଚୋରଘାତକୱତ୍ଥୁ

ସହସ୍ସମପିଚେ ୱାଚାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ତମ୍ବଦାଠିକଚୋରଘାତକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକୂନପଞ୍ଚସତା କିର ଚୋରା ଗାମଘାତକାଦୀନି କରୋନ୍ତା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସୁଂ। ଅଥେକୋ ପୁରିସୋ ନିଜ୍ଝିଦ୍ଧପିଙ୍ଗଲୋ ତମ୍ବଦାଠିକୋ ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଜୀୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଚୋରଜେଟ୍ଠକସ୍ସ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ଅଯମ୍ପି ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ୱସିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ଅଥ ନଂ ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ମାତୁ ଥନଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପିତୁ ୱା ଗଲଲୋହିତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଖାଦନସମତ୍ଥୋ ଅତିକକ୍ଖଳୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ନତ୍ଥେତସ୍ସ ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ୱସନକିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପି। ସୋ ଏୱଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ତସ୍ସେୱ ଅନ୍ତେୱାସିକଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଆରାଧେସି। ସୋ ତଂ ଆଦାଯ ଚୋରଜେଟ୍ଠକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ସାମି, ଭଦ୍ଦକୋ ଏସ, ଅମ୍ହାକଂ ଉପକାରକୋ, ସଙ୍ଗଣ୍ହଥ ନ’’ନ୍ତି ଯାଚିତ୍ୱା ଚୋରଜେଟ୍ଠକଂ ପଟିଚ୍ଛାପେସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ନାଗରା ରାଜପୁରିସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ତେ ଚୋରେ ଗହେତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯମହାମଚ୍ଚାନଂ ସନ୍ତିକଂ ନଯିଂସୁ। ଅମଚ୍ଚା ତେସଂ ଫରସୁନା ସୀସଚ୍ଛେଦଂ ଆଣାପେସୁଂ। ତତୋ ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ ଇମେ ମାରେସ୍ସତୀ’’ତି ପରିଯେସନ୍ତା ତେ ମାରେତୁଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତଂ କଞ୍ଚି ଅଦିସ୍ୱା ଚୋରଜେଟ୍ଠକଂ ଆହଂସୁ – ‘‘ତ୍ୱଂ ଇମେ ମାରେତ୍ୱା ଜୀୱିତଞ୍ଚେୱ ଲଭିସ୍ସସି ସମ୍ମାନଞ୍ଚ, ମାରେହି ନେ’’ତି। ସୋପି ଅତ୍ତାନଂ ନିସ୍ସାଯ ୱସିତତ୍ତା ତେ ମାରେତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ଏତେନୂପାଯେନ ଏକୂନପଞ୍ଚସତେ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ, ସବ୍ବେପି ନ ଇଚ୍ଛିଂସୁ। ସବ୍ବପଚ୍ଛା ତଂ ନିଜ୍ଝିଦ୍ଧପିଙ୍ଗଲଂ ତମ୍ବଦାଠିକଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେ ସବ୍ବେପି ମାରେତ୍ୱା ଜୀୱିତଞ୍ଚେୱ ସମ୍ମାନଞ୍ଚ ଲଭି। ଏତେନୂପାଯେନ ନଗରସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣତୋପି ପଞ୍ଚ ଚୋରସତାନି ଆନେତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେହି ତେସମ୍ପି ସୀସଚ୍ଛେଦେ ଆଣତ୍ତେ ଚୋରଜେଟ୍ଠକଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତା କଞ୍ଚି ମାରେତୁଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତଂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ପୁରିମଦିୱସେ ଏକୋ ପୁରିସୋ ପଞ୍ଚସତେ ଚୋରେ ମାରେସି, କହଂ ନୁ ଖୋ ସୋ’’ତି। ‘‘ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ଅମ୍ହେତି ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଇମେ ମାରେହି, ସମ୍ମାନଂ ଲଚ୍ଛସୀ’’ତି ଆଣାପେସୁଂ। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେ ସବ୍ବେପି ମାରେତ୍ୱା ସମ୍ମାନଂ ଲଭି। ଅଥ ନଂ ‘‘ଭଦ୍ଦକୋ ଅଯଂ ପୁରିସୋ, ନିବଦ୍ଧଂ ଚୋରଘାତକମେୱ ଏତଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ମନ୍ତେତ୍ୱା ତସ୍ସ ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ଦତ୍ୱାୱ ସମ୍ମାନଂ କରିଂସୁ। ସୋ ପଚ୍ଛିମଦିସତୋପି ଉତ୍ତରଦିସତୋପି ଆନୀତେ ପଞ୍ଚସତେ ପଞ୍ଚସତେ ଚୋରେ ଘାତେସିଯେୱ। ଏୱଂ ଚତୂହି ଦିସାହି ଆନୀତାନି ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନି ମାରେତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦେୱସିକଂ ଏକଂ ଦ୍ୱେତି ଆନୀତେ ତେ ମନୁସ୍ସେ ମାରେତ୍ୱା ପଞ୍ଚପଣ୍ଣାସ ସଂୱଚ୍ଛରାନି ଚୋରଘାତକକମ୍ମଂ ଅକାସି।

ସୋ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଦ୍ୱେ ତଯୋ ୱାରେ ପହରନ୍ତୋ ମନୁସ୍ସେ କିଲମେତି। ନାଗରା ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ଅଞ୍ଞୋପି ଚୋରଘାତକୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଅଯଂ ଅତିୱିଯ ମନୁସ୍ସେ କିଲମେତି, କିଂ ଇମିନା’’ତି ତସ୍ସ ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ହରିଂସୁ। ସୋ ପୁବ୍ବେ ଚୋରଘାତକକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ଅହତସାଟକେ ନିୱାସେତୁଂ, ନୱସପ୍ପିନା ସଙ୍ଖତଂ ଖୀରଯାଗୁଂ ପିୱିତୁଂ, ସୁମନପୁପ୍ଫାନି ପିଲନ୍ଧିତୁଂ, ଗନ୍ଧେ ୱିଲିମ୍ପିତୁ’’ନ୍ତି ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ନ ଲଭି। ସୋ ଠାନା ଚାୱିତଦିୱସେ ‘‘ଖୀରଯାଗୁଂ ମେ ପଚଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅହତୱତ୍ଥସୁମନମାଲାୱିଲେପନାନି ଗାହାପେତ୍ୱା ନଦିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ଅହତୱତ୍ଥାନି ନିୱାସେତ୍ୱା ମାଲା ପିଲନ୍ଧିତ୍ୱା ଗନ୍ଧେହି ଅନୁଲିତ୍ତଗତ୍ତୋ ଗେହଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସ ନୱସପ୍ପିନା ସଙ୍ଖତଂ ଖୀରଯାଗୁଂ ପୁରତୋ ଠପେତ୍ୱା ହତ୍ଥଧୋୱନୋଦକଂ ଆହରିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ‘‘କତ୍ଥ ନୁ ଖୋ ଅଜ୍ଜ ମଯା ଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଗେହେ ଖୀରଯାଗୁଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କରିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ମେ ପୁରିସୋ ସଙ୍ଗହ’’ନ୍ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ମଂ ଦିସ୍ୱା ମମ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସତି, କରିତ୍ୱା ଚ ପନ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭିସ୍ସତି ଅଯଂ କୁଲପୁତ୍ତୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ତସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରେ ଠିତମେୱ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି।

ସୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯା ଚିରଂ ଚୋରଘାତକକମ୍ମଂ କତଂ, ବହୂ ମନୁସ୍ସା ମାରିତା, ଇଦାନି ମେ ଗେହେ ଖୀରଯାଗୁ ପଟିଯତ୍ତା, ଥେରୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମମ ଗେହଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ, ଇଦାନି ମଯା ଅଯ୍ୟସ୍ସ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପୁରତୋ ଠପିତଯାଗୁଂ ଅପନେତ୍ୱା ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗେହେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପତ୍ତେ ଖୀରଯାଗୁଂ ଆକିରିତ୍ୱା ନୱସପ୍ପିଂ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ଥେରଂ ବୀଜମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥସ୍ସ ଚ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅଲଦ୍ଧପୁବ୍ବତାଯ ଖୀରଯାଗୁଂ ପାତୁଂ ବଲୱଅଜ୍ଝାସଯୋ ଅହୋସି। ଥେରୋ ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ, ଉପାସକ, ଅତ୍ତନୋ ଯାଗୁଂ ପିୱା’’ତି ଆହ। ସୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥେ ବୀଜନିଂ ଦତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ପିୱି। ଥେରୋ ବୀଜମାନଂ ପୁରିସଂ ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଉପାସକମେୱ ବୀଜାହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ବୀଜିଯମାନୋ କୁଚ୍ଛିପୂରଂ ଯାଗୁଂ ପିୱିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ବୀଜମାନୋ ଠତ୍ୱା କତାହାରକିଚ୍ଚସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ଥେରୋ ତସ୍ସ ଅନୁମୋଦନଂ ଆରଭି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନାନୁଗଂ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଥେରୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା, ‘‘ଉପାସକ, କସ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ଦେସନାନୁଗଂ କାତୁଂ ନ

ସଙ୍କୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଯା ଦୀଘରତ୍ତଂ କକ୍ଖଳକମ୍ମଂ କତଂ, ବହୂ ମନୁସ୍ସା ମାରିତା, ତମହଂ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ଚିତ୍ତଂ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ଦେସନାନୁଗଂ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖି’’ନ୍ତି। ଥେରୋ ‘‘ୱଞ୍ଚେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ଅକାସି, ଅଞ୍ଞେହି କାରିତୋସୀ’’ତି? ‘‘ରାଜା ମଂ କାରେସି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ତେ, ଉପାସକ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅକୁସଲଂ ହୋତୀ’’ତି? ମନ୍ଦଧାତୁକୋ ଉପାସକୋ ଥେରେନେୱଂ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନତ୍ଥି ମଯ୍ହଂ ଅକୁସଲ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ତେନ ହି, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମଂ କଥେଥା’’ତି। ସୋ ଥେରେ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତେ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସ ଓରତୋ ଅନୁଲୋମିକଂ ଖନ୍ତିଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସି। ଥେରୋପି ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ଉପାସକଂ ଥେରଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତମାନଂ ଏକା ଯକ୍ଖିନୀ ଧେନୁୱେସେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉରେ ପହରିତ୍ୱା ମାରେସି। ସୋ କାଲଂ କତ୍ୱା ତୁସିତପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘ଚୋରଘାତକୋ ପଞ୍ଚପଣ୍ଣାସ ୱସ୍ସାନି କକ୍ଖଳକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅଜ୍ଜେୱ ତତୋ ମୁତ୍ତୋ, ଅଜ୍ଜେୱ ଥେରସ୍ସ ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ଅଜ୍ଜେୱ କାଲଂ କତୋ, କହଂ ନୁ ଖୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ , ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁସିତପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ୱଦେଥ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଏତ୍ତକେ ମନୁସ୍ସେ ଘାତେତ୍ୱା ତୁସିତୱିମାନେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି। ‘‘ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହନ୍ତୋ ତେନ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତୋ ଲଦ୍ଧୋ, ସୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅନୁଲୋମଞାଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଇତୋ ଚୁତୋ ତୁସିତୱିମାନେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ସୁଭାସିତଂ ସୁଣିତ୍ୱାନ, ନଗରେ ଚୋରଘାତକୋ;

ଅନୁଲୋମଖନ୍ତିଂ ଲଦ୍ଧାନ, ମୋଦତୀ ତିଦିୱଂ ଗତୋ’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ , ଅନୁମୋଦନକଥା ନାମ ନ ବଲୱା, ତେନ କତଂ ଅକୁସଲକମ୍ମଂ ମହନ୍ତଂ, କଥଂ ଏତ୍ତକେନ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ମଯା ଦେସିତଧମ୍ମସ୍ସ ଅପ୍ପଂ ୱା ବହୁଂ ୱା’ତି ମା ପମାଣଂ ଗଣ୍ହଥ। ଏକୱାଚାପି ହି ଅତ୍ଥନିସ୍ସିତା ସେଯ୍ଯୋୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୦।

‘‘ସହସ୍ସମପି ଚେ ୱାଚା, ଅନତ୍ଥପଦସଂହିତା;

ଏକଂ ଅତ୍ଥପଦଂ ସେଯ୍ଯୋ, ଯଂ ସୁତ୍ୱା ଉପସମ୍ମତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସହସ୍ସମପୀତି ପରିଚ୍ଛେଦୱଚନଂ, ଏକଂ ସହସ୍ସଂ ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନୀତି ଏୱଂ ସହସ୍ସେନ ଚେପି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୱାଚା ହୋନ୍ତି, ତା ଚ ପନ ଅନତ୍ଥପଦସଂହିତା ଆକାସୱଣ୍ଣନାପବ୍ବତୱଣ୍ଣନାୱନୱଣ୍ଣନାଦୀନି ପକାସକେହି ଅନିଯ୍ଯାନଦୀପକେହି ଅନତ୍ଥକେହି ପଦେହି ସଂହିତା ଯାୱ ବହୁକା ହୋତି, ତାୱ ପାପିକା ଏୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକଂ ଅତ୍ଥପଦନ୍ତି ଯଂ ପନ ‘‘ଅଯଂ କାଯୋ, ଅଯଂ କାଯଗତାସତି, ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ଏକଂ ଅତ୍ଥପଦଂ ସୁତ୍ୱା ରାଗାଦିୱୂପସମେନ ଉପସମ୍ମତି, ତଂ ଅତ୍ଥସାଧକଂ ନିବ୍ବାନପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନିନ୍ଦ୍ରିଯବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସତିପଟ୍ଠାନପରିଦୀପକଂ ଏକମ୍ପି ପଦଂ ସେଯ୍ଯୋଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ତମ୍ବଦାଠିକଚୋରଘାତକୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ବାହିଯଦାରୁଚୀରିଯତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ସହସ୍ସମପି ଚେ ଗାଥାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦାରୁଚୀରିଯତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି କାଲେ ବହୂ ମନୁସ୍ସା ନାୱାଯ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋମହାସମୁଦ୍ଦେ ଭିନ୍ନାଯ ନାୱାଯ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପଭକ୍ଖା ଅହେସୁଂ। ଏକୋୱେତ୍ଥ ଏକଂ ଫଲକଂ ଗହେତ୍ୱା ୱାଯମନ୍ତୋ ସୁପ୍ପାରକପଟ୍ଟନତୀରଂ ଓକ୍କମି, ତସ୍ସ ନିୱାସନପାରୁପନଂ ନତ୍ଥି। ସୋ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ସୁକ୍ଖକଟ୍ଠଦଣ୍ଡକେ ୱାକେହି ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ନିୱାସନପାରୁପନଂ କତ୍ୱା ଦେୱକୁଲତୋ କପାଲଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁପ୍ପାରକପଟ୍ଟନଂ ଅଗମାସି, ମନୁସ୍ସା ତଂ ଦିସ୍ୱା ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ଦତ୍ୱା

‘‘ଅଯଂ ଏକୋ ଅରହା’’ତି ସମ୍ଭାୱେସୁଂ। ସୋ ୱତ୍ଥେସୁ ଉପନୀତେସୁ ‘‘ସଚାହଂ ନିୱାସେସ୍ସାମି ୱା ପାରୁପିସ୍ସାମି ୱା, ଲାଭସକ୍କାରୋ ମେ ପରିହାଯିସ୍ସତୀ’’ତି ତାନି ୱତ୍ଥାନି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦାରୁଚୀରାନେୱ ପରିଦହି। ଅଥସ୍ସ ବହୂହି ‘‘ଅରହା ଅରହା’’ତି ୱୁଚ୍ଚମାନସ୍ସ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି ‘‘ଯେ ଖୋ କେଚି ଲୋକେ ଅରହନ୍ତୋ ୱା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ୱା ସମାପନ୍ନା, ଅହଂ ତେସଂ ଅଞ୍ଞତରୋ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ପୁରାଣସାଲୋହିତା ଦେୱତା ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି।

ପୁରାଣସାଲୋହିତାତି ପୁବ୍ବେ ଏକତୋ କତସମଣଧମ୍ମା। ପୁବ୍ବେ କିର କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ସାସନେ ଓସକ୍କମାନେ ସାମଣେରାଦୀନଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ତ ଭିକ୍ଖୂ ସଂୱେଗପ୍ପତ୍ତା ‘‘ଯାୱ ସାସନସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ନ ହୋତି, ତାୱ ଅତ୍ତନୋ ପତିଟ୍ଠଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ସୁୱଣ୍ଣଚେତିଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠା ଏକଂ ପବ୍ବତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଜୀୱିତେ ସାଲଯା ନିୱତ୍ତନ୍ତୁ। ନିରାଲଯା ଇମଂ ପବ୍ବତଂ ଅଭିରୁହନ୍ତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ନିସ୍ସେଣିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ତଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ନିସ୍ସେଣିଂ ପାତେତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରିଂସୁ। ତେସୁ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ଏକରତ୍ତାତିକ୍କମେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସୋ ଅନୋତତ୍ତଦହେ ନାଗଲତାଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଉତ୍ତରକୁରୁତୋ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଆହରିତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆହ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଇମଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଖାଦିତ୍ୱା ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଇମଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’’ତି। କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହେହି ଏୱଂ କତିକା କତା ‘‘ଯୋ ପଠମଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ତେନାଭତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅୱସେସା ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ସଚେ ମଯମ୍ପି ତୁମ୍ହେ ୱିଯ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସାମ, ସଯଂ ଆହରିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’’ତି ନ ଇଚ୍ଛିଂସୁ। ଦୁତିଯଦିୱସେ ଦୁତିଯତ୍ଥେରୋ ଅନାଗାମିଫଲଂ ପାପୁଣି। ସୋପି ତଥେୱ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଇତରେ ନିମନ୍ତେସି। ତେ ଏୱମାହଂସୁ – ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହେହି ଏୱଂ କତିକା କତା ‘ମହାଥେରେନ ଆଭତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅନୁଥେରେନ ଆଭତଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତୁମ୍ହେ ୱିଯ ମଯମ୍ପି ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପୁରିସକାରେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତା ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’’ତି ନ ଇଚ୍ଛିଂସୁ। ତେସୁ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିନିବ୍ବାଯି, ଅନାଗାମୀ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଇତରେ ପଞ୍ଚ ଥେରା ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ସୁସ୍ସିତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ କାଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କୁଲଘରେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ତେସୁ ଏକୋ ପୁକ୍କୁସାତି ରାଜା (ମ। ନି। ୩।୩୪୨) ଅହୋସି, ଏକୋ କୁମାରକସ୍ସପୋ (ମ। ନି। ୧।୨୪୯), ଏକୋ ଦାରୁଚୀରିଯୋ (ଉଦା। ୧୦), ଏକୋ ଦବ୍ବୋ ମଲ୍ଲପୁତ୍ତୋ (ପାରା। ୩୮୦; ଉଦା। ୭୯) ଏକୋ ସଭିଯୋ ପରିବ୍ବାଜକୋତି (ସୁ। ନି। ସଭିଯସୁତ୍ତଂ)। ତତ୍ଥ ଯୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପୁରାଣସାଲୋହିତା ଦେୱତା’’ତି।

ତସ୍ସ ହି ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅଯଂ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ନିସ୍ସେଣିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପବ୍ବତଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ ଅକାସି, ଇଦାନି ଇମଂ ଲଦ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ୱିନସ୍ସେଯ୍ଯ, ସଂୱେଜେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ନେୱ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ବାହିଯ, ଅରହା, ନପି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ୱା ସମାପନ୍ନୋ, ସାପି ତେ ପଟିପଦା ନତ୍ଥି, ଯାଯ ତ୍ୱଂ ଅରହା ୱା ଅସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ୱା ସମାପନ୍ନୋ’’ତି। ବାହିଯୋ ଆକାସେ ଠତ୍ୱା କଥେନ୍ତଂ ମହାବ୍ରହ୍ମାନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହୋ ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ କତଂ, ଅହଂ ‘ଅରହନ୍ତୋମ୍ହୀ’ତି ଚିନ୍ତେସିଂ, ଅଯଞ୍ଚ ମଂ ‘ନ ତ୍ୱଂ ଅରହା, ନପି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ୱା ସମାପନ୍ନୋସୀ’ତି ୱଦତି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଲୋକେ ଅଞ୍ଞୋ ଅରହା’’ତି। ଅଥ ନଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଏତରହି ଦେୱତେ ଲୋକେ ଅରହା ୱା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ୱା ସମାପନ୍ନୋ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ଦେୱତା ଆଚିକ୍ଖି – ‘‘ଅତ୍ଥି, ବାହିଯ, ଉତ୍ତରେସୁ ଜନପଦେସୁ ସାୱତ୍ଥି ନାମ ନଗରଂ, ତତ୍ଥ ସୋ ଭଗୱା ଏତରହି ୱିହରତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ସୋ ହି, ବାହିଯ, ଭଗୱା ଅରହା ଚେୱ ଅରହତ୍ତତ୍ଥାଯ ଚ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ’’ତି।

ବାହିଯୋ ରତ୍ତିଭାଗେ ଦେୱତାଯ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ସଂୱିଗ୍ଗମାନସୋ ତଂ ଖଣଂଯେୱ ସୁପ୍ପାରକା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଏକରତ୍ତିୱାସେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଅଗମାସି, ସବ୍ବଂ ୱୀସଯୋଜନସତିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଏକରତ୍ତିୱାସେନେୱ ଅଗମାସି। ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଚ ପନ ଦେୱତାନୁଭାୱେନ ଗତୋ। ‘‘ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନା’’ତିପି ୱଦନ୍ତିଯେୱ। ତସ୍ମିଂ ପନ ଖଣେ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିଟ୍ଠୋ ହୋତି। ସୋ ଭୁତ୍ତପାତରାସେ କାଯଆଲସିଯୱିମୋଚନତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସେ ଚଙ୍କମନ୍ତେ ସମ୍ବହୁଲେ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘କହଂ ଏତରହି ସତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିଟ୍ଠୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ତ୍ୱଂ ପନ କୁତୋ ଆଗତୋସୀ’’ତି? ‘‘ସୁପ୍ପାରକା ଆଗତୋମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘କଦା ନିକ୍ଖନ୍ତୋସୀ’’ତି? ‘‘ହିଯ୍ୟୋ ସାଯଂ ନିକ୍ଖନ୍ତୋମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘ଦୂରତୋସି ଆଗତୋ, ନିସୀଦ, ତୱ ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ତେଲେନ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ଥୋକଂ ୱିସ୍ସମାହି, ଆଗତକାଲେ ସତ୍ଥାରଂ ଦକ୍ଖିସ୍ସସୀ’’ତି। ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ଥୁ ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱା ଜୀୱିତନ୍ତରାଯଂ ନ ଜାନାମି, ଏକରତ୍ତେନେୱମ୍ହି କତ୍ଥଚି ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ଅନିସୀଦିତ୍ୱା ୱୀସଯୋଜନସତିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଆଗତୋ, ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିତ୍ୱାୱ ୱିସ୍ସମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ତରମାନରୂପୋ ସାୱତ୍ଥିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅନୋପମାଯ ବୁଦ୍ଧସିରିଯା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଚିରସ୍ସଂ ୱତ ମେ ଗୋତମୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି ଦିଟ୍ଠଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଓନତସରୀରୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିଯମେୱ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଗୋପ୍ଫକେସୁ ଦଳ୍ହଂ ଗହେତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ଦେସେତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ, ଦେସେତୁ ସୁଗତୋ ଧମ୍ମଂ, ଯଂ ମମସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯା’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଅକାଲୋ ଖୋ ତାୱ, ବାହିଯ, ଅନ୍ତରଘରଂ ପୱିଟ୍ଠମ୍ହା ପିଣ୍ଡାଯା’’ତି ପଟିକ୍ଖିପି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବାହିଯୋ, ଭନ୍ତେ, ସଂସାରେ ସଂସରନ୍ତେନ କବଳିଙ୍କାରାହାରୋ ନ ଅଲଦ୍ଧପୁବ୍ବୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ୱା ମଯ୍ହଂ ୱା ଜୀୱିତନ୍ତରାଯଂ ନ ଜାନାମି, ଦେସେଥ ମେ ଧମ୍ମନ୍ତି। ସତ୍ଥା ଦୁତିଯମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପିଯେୱ। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ''ଇମସ୍ସ ମଂ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସକଲସରୀରଂ ପୀତିଯା ନିରନ୍ତରଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟଂ ହୋତି, ବଲୱପୀତିୱେଗୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱାପି ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତି ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ, ମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖାଯ ତାୱ ତିଟ୍ଠତୁ, ଏକରତ୍ତେନେୱ ୱୀସଯୋଜନସତିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଆଗତତ୍ତା ଦରଥୋପିସ୍ସ ବଲୱା, ସୋପି ତାୱ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୂ''ତି। ତସ୍ମା ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତତିଯଂ ଯାଚିତୋ ଅନ୍ତରୱୀଥିଯଂ ଠିତୋୱ ''ତସ୍ମାତିହ ତେ, ବାହିଯ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ 'ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'''ତିଆଦିନା (ଉଦା। ୧୦) ନଯେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋଯେୱ ସବ୍ବାସୱେ ଖେପେତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତାୱଦେୱ ଚ ପନ ଭଗୱନ୍ତଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି, ''ପରିପୁଣ୍ଣଂ ତେ ପତ୍ତଚୀୱର''ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠୋ ''ନ ପରିପୁଣ୍ଣ''ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''ତେନ ହି ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପରିଯେସାହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

''ସୋ କିର ୱୀସତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ 'ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ଅତ୍ତନା ପଚ୍ଚଯେ ଲଭିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ସଯମେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ'ତି ଏକଭିକ୍ଖୁସ୍ସାପି ପତ୍ତେନ ୱା ଚୀୱରେନ ୱା ସଙ୍ଗହଂ ନ ଅକାସି , ତେନସ୍ସ ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀୱରଂ ନ ଉପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ନ ଅଦାସି। ତମ୍ପି ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପରିଯେସମାନମେୱ ଏକା ଯକ୍ଖିନୀ ଧେନୁରୂପେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉରମ୍ହି ପହରିତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେସି। ସତ୍ଥା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ବାହିଯସ୍ସ ସରୀରଂ ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନେ ପତିତଂ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆଣାପେସି, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକସ୍ମିଂ ଗେହଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ମଞ୍ଚକଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ଇମଂ ସରୀରଂ ନଗରତୋ ନୀହରିତ୍ୱା ଝାପେତ୍ୱା ଥୂପଂ କରୋଥା''ତି। ଭିକ୍ଖୂ ତଥା କରିଂସୁ, କତ୍ୱା ଚ ପନ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା କତକିଚ୍ଚଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅଭିସମ୍ପରାଯଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ଭଗୱା ତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାନଂ ଯଦିଦଂ ବାହିଯୋ ଦାରୁଚୀରିଯୋ''ତି (ଅ। ନି। ୧।୨୧୬) ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ 'ବାହିଯୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ'ତି ୱଦେଥ, କଦା ସୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ''ତି? ''ମମ ଧମ୍ମଂ ସୁତକାଲେ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତି। ''କଦା ପନସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ଧମ୍ମୋ କଥିତୋ''ତି? ''ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତେନ ଅନ୍ତରୱୀଥିଯଂ ଠତ୍ୱା''ତି। ''ଅପ୍ପମତ୍ତକୋ ହି, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ଅନ୍ତରୱୀଥିଯଂ ଠତ୍ୱା କଥିତଧମ୍ମୋ କଥଂ ସୋ ତାୱତ୍ତକେନ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସୀ''ତି, ଅଥ ନେ ସତ୍ଥା ''କିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ଧମ୍ମଂ 'ଅପ୍ପଂ ୱା ବହୁଂ ୱା'ତି ମା ପମାଣଂ ଗଣ୍ହଥ। ଅନେକାନିପି ହି ଗାଥାସହସ୍ସାନି ଅନତ୍ଥନିସ୍ସିତାନି ନ ସେଯ୍ୟୋ, ଅତ୍ଥନିସ୍ସିତଂ ପନ ଏକମ୍ପି ଗାଥାପଦଂ ସେଯ୍ୟୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୧।

''ସହସ୍ସମପି ଚେ ଗାଥା, ଅନତ୍ଥପଦସଂହିତା;

ଏକଂ ଗାଥାପଦଂ ସେଯ୍ୟୋ, ଯଂ ସୁତ୍ୱା ଉପସମ୍ମତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଏକଂ ଗାଥାପଦଂ ସେଯ୍ୟୋତି ''ଅପ୍ପମାଦୋ ଅମତପଦଂ...ପେ... ଯଥା ମଯା''ତି (ଧ। ପ। ୨୧) ଏୱରୂପା ଏକା ଗାଥାପି ସେଯ୍ୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ପୁରିମନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ବାହିଯଦାରୁଚୀରିଯତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। କୁଣ୍ଡଲକେସିତ୍ଥେରୀୱତ୍ଥୁ

ଯୋ ଚ ଗାଥାସତଂ ଭାସେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୁଣ୍ଡଲକେସିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ରାଜଗହେ କିର ଏକା ସେଟ୍ଠିଧୀତା ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକା ଅଭିରୂପା ଅହୋସି ଦସ୍ସନୀଯା ପାସାଦିକା। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ୱଯେ ଠିତା ନାରିଯୋ ପୁରିସଜ୍ଝାସଯା ହୋନ୍ତି ପୁରିସଲୋଲା। ଅଥ ନଂ ମାତାପିତରୋ ସତ୍ତଭୂମିକସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ଉପରିମତଲେ ସିରିଗବ୍ଭେ ନିୱାସାପେସୁଂ। ଏକମେୱସ୍ସା ଦାସିଂ ପରିଚାରିକଂ ଅଦଂସୁ। ଅଥେକଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ଚୋରକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଛାବାହଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚତୁକ୍କେ ଚତୁକ୍କେ କସାହି ପହରିତ୍ୱା ଆଘାତନଂ ନଯିଂସୁ। ସେଟ୍ଠିଧୀତା ମହାଜନସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ''ନ୍ତି ପାସାଦତଲେ ଠତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୀ ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ତଂ ପତ୍ଥଯମାନା ଆହାରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜି। ଅଥ ନଂ ମାତା ପୁଚ୍ଛି – ''କିଂ ଇଦଂ, ଅମ୍ମା''ତି? ''ସଚେ ଏତଂ 'ଚୋରୋ'ତି ଗହେତ୍ୱା ନିଯ୍ୟମାନଂ ପୁରିସଂ

ଲଭିସ୍ସାମି, ଜୀୱିସ୍ସାମି। ନୋ ଚେ ଲଭିସ୍ସାମି, ଜୀୱିତଂ ମେ ନତ୍ଥି, ଇଧେୱ ମରିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଅମ୍ମ, ମା ଏୱଂ କରି, ଅମ୍ହାକଂ ଜାତିଯା ଚ ଗୋତ୍ତେନ ଚ ଭୋଗେନ ଚ ସଦିସଂ ଅଞ୍ଞଂ ସାମିକଂ ଲଭିସ୍ସସୀ''ତି। ''ମଯ୍ହଂ ଅଞ୍ଞେନ କିଞ୍ଚି ନତ୍ଥି, ଇମଂ ଅଲଭମାନା ମରିସ୍ସାମୀ''ତି। ମାତା ଧୀତରଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ପିତୁନୋ ଆରୋଚେସି। ସୋପି ନଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ''କିଂ ସକ୍କା କାତୁ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଂ ଚୋରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ରାଜପୁରିସସ୍ସ ସହସ୍ସଭଣ୍ଡିକଂ ପେସେସି – ''ଇମଂ ଗହେତ୍ୱା ଏତଂ ପୁରିସଂ ମଯ୍ହଂ ଦେହୀ''ତି। ସୋ ''ସାଧୂ''ତି କହାପଣେ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ମାରେତ୍ୱା ''ମାରିତୋ, ଦେୱ, ଚୋରୋ''ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ସେଟ୍ଠିପି ତସ୍ସ ଧୀତରଂ ଅଦାସି।

ସା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ''ସାମିକଂ ଆରାଧେସ୍ସାମୀ''ତି ସବ୍ବାଭରଣପଟିମଣ୍ଡିତା ସଯମେୱ ତସ୍ସ ଯାଗୁଆଦୀନି ସଂୱିଦହତି, ଚୋରୋ କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ଚିନ୍ତେସି – ''କଦା ନୁ ଖୋ ଇମଂ ମାରେତ୍ୱା ଏତିସ୍ସା ଆଭରଣାନି ଗହେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ସୁରାଗେହେ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଖାଦିତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି? ସୋ ''ଅତ୍ଥେକୋ ଉପାଯୋ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆହାରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜି, ଅଥ ନଂ ସା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''କିଂ ତେ, ସାମି, ରୁଜ୍ଜତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ନ କିଞ୍ଚି ମେ, ଭଦ୍ଦେତି, କଚ୍ଚି ପନ ମେ ମାତାପିତରୋ ତୁଯ୍ହଂ କୁଦ୍ଧା''ତି? ''ନ କୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଭଦ୍ଦେ''ତି । ଅଥ ''କିଂ ନାମେତ''ନ୍ତି? ''ଭଦ୍ଦେ, ଅହଂ ତଂ ଦିୱସଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିଯ୍ଯମାନୋ ଚୋରପପାତେ ଅଧିୱତ୍ଥାଯ ଦେୱତାଯ ବଲିକମ୍ମଂ ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଜୀୱିତଂ ଲଭିଂ, ତ୍ୱମ୍ପି ମଯା ତସ୍ସା ଏୱ ଆନୁଭାୱେନ ଲଦ୍ଧା, 'ତଂ ମେ ଦେୱତାଯ ବଲିକମ୍ମଂ ଠପିତ'ନ୍ତି ଚିନ୍ତେମି, ଭଦ୍ଦେ''ତି। ''ସାମି, ମା ଚିନ୍ତଯି, କରିସ୍ସାମି ବଲିକମ୍ମଂ, ୱଦେହି , କେନତ୍ଥୋ''ତି? ''ଅପ୍ପୋଦକମଧୁପାଯସେନ ଚ ଲାଜପଞ୍ଚମକପୁପ୍ଫେହି ଚା''ତି। ''ସାଧୁ, ସାମି, ଅହଂ ପଟିଯାଦେସ୍ସାମୀ''ତି ସା ସବ୍ବଂ ବଲିକମ୍ମଂ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ''ଏହି, ସାମି, ଗଚ୍ଛାମା''ତି ଆହ। ''ତେନ ହି, ଭଦ୍ଦେ, ତୱ ଞାତକେ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ମହଗ୍ଘାନି ୱତ୍ଥାଭରଣାନି ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅଲଙ୍କରୋହି, ହସନ୍ତା କୀଳନ୍ତା ସୁଖଂ ଗମିସ୍ସାମା''ତି। ସା ତଥା ଅକାସି।

ଅଥ ନଂ ସୋ ପବ୍ବତପାଦଂ ଗତକାଲେ ଆହ – ''ଭଦ୍ଦେ, ଇତୋ ପରଂ ଉଭୋୱ ଜନା ଗମିସ୍ସାମ, ସେସଜନଂ ଯାନକେନ ସଦ୍ଧିଂ ନିୱତ୍ତାପେତ୍ୱା ବଲିକମ୍ମଭାଜନଂ ସଯଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଣ୍ହାହୀ''ତି। ସା ତଥା ଅକାସି। ଚୋରୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଚୋରପପାତପବ୍ବତଂ ଅଭିରୁହି। ତସ୍ସ ହି ଏକେନ ପସ୍ସେନ ମନୁସ୍ସା ଅଭିରୁହନ୍ତି, ଏକଂ ପସ୍ସଂ ଛିନ୍ନପପାତଂ। ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ଠିତା ତେନ ପସ୍ସେନ ଚୋରେ ପାତେନ୍ତି। ତେ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡଂ ହୁତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପତନ୍ତି। ତସ୍ମା ''ଚୋରପପାତୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସା ତସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଠତ୍ୱା ''ବଲିକମ୍ମଂ ତେ, ସାମି, କରୋହୀ''ତି ଆହ। ସୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ପୁନ ତାଯ ''କସ୍ମା, ସାମି, ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂ ଆହ – ''ନ ମଯ୍ହଂ ବଲିକମ୍ମେନତ୍ଥୋ, ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ପନ ତଂ ଆଦାଯ ଆଗତୋମ୍ହୀ''ତି। ''କିଂ କାରଣା, ସାମୀ''ତି? ''ତଂ ମାରେତ୍ୱା ତୱ ଆଭରଣାନି ଗହେତ୍ୱା ପଲାଯନତ୍ଥାଯା''ତି। ସା ମରଣଭଯତଜ୍ଜିତା ଆହ – ''ସାମି, ଅହଞ୍ଚ ଆଭରଣାନି ଚ ତୱ ସନ୍ତକାନେୱ, କସ୍ମା ଏୱଂ ୱଦେସୀ''ତି? ସୋ, ''ମା ଏୱଂ କରୋହୀ''ତି, ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚିଯମାନୋପି ''ମାରେମି ଏୱା''ତି ଆହ। ''ଏୱଂ ସନ୍ତେ କିଂ ତେ ମମ ମରଣେନ? ଇମାନି ଆଭରଣାନି ଗହେତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ଜୀୱିତଂ ଦେହି, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଂ 'ମତା'ତି ଧାରେହି, ଦାସୀ ୱା ତେ ହୁତ୍ୱା କମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ଇଦଂ ସୁୱଣ୍ଣକେଯୂରଂ, ମୁତ୍ତା ୱେଳୁରିଯା ବହୂ;

ସବ୍ବଂ ହରସ୍ସୁ ଭଦ୍ଦନ୍ତେ, ମଂ ଚ ଦାସୀତି ସାୱଯା''ତି। (ଅପ। ଥେରୀ ୨।୩।୨୭);

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଚୋରୋ ''ଏୱଂ କତେ ତ୍ୱଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମାତାପିତୂନଂ ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସସି, ମାରେସ୍ସାମିଯେୱ, ମା ତ୍ୱଂ ବାଳ୍ହଂ ପରିଦେୱସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ମା ବାଳ୍ହଂ ପରିଦେୱେସି, ଖିପ୍ପଂ ବନ୍ଧାହି ଭଣ୍ଡିକଂ;

ନ ତୁଯ୍ହଂ ଜୀୱିତଂ ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବଂ ଗଣ୍ହାମି ଭଣ୍ଡକ''ନ୍ତି। –

ସା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହୋ ଇଦଂ କମ୍ମଂ ଭାରିଯଂ। ପଞ୍ଞା ନାମ ନ ପଚିତ୍ୱା ଖାଦନତ୍ଥାଯ କତା, ଅଥ ଖୋ ୱିଚାରଣତ୍ଥାଯ କତା, ଜାନିସ୍ସାମିସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି, ଅଥ ନଂ ଆହ – ''ସାମି, ଯଦା ତ୍ୱଂ 'ଚୋରୋ'ତି ଗହେତ୍ୱା ନୀଯସି, ତଦାହଂ ମାତାପିତୂନଂ ଆଚିକ୍ଖିଂ, ତେ ସହସ୍ସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ଗେହେ କରିଂସୁ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅହଂ ତୁଯ୍ହଂ ଉପକାରିକା, ଅଜ୍ଜ ମେ ସୁଦିଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ୱନ୍ଦିତୁଂ ଦେହୀ''ତି। ସୋ ''ସାଧୁ, ଭଦ୍ଦେ, ସୁଦିଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ୱନ୍ଦାହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ପବ୍ବତନ୍ତେ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ସାମି, ଇଦଂ ତେ ପଚ୍ଛିମଦସ୍ସନଂ, ଇଦାନି ତୁଯ୍ହଂ ୱା ମମ ଦସ୍ସନଂ, ମଯ୍ହଂ ୱା ତୱ ଦସ୍ସନଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ଆଲିଙ୍ଗିତ୍ୱା ପମତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ପବ୍ବତନ୍ତେ ଠିତଂ ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେ ଠତ୍ୱା ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ଖନ୍ଧେ ଗହେତ୍ୱା ଏକେନ ପିଟ୍ଠିକଚ୍ଛାଯ ଗହେତ୍ୱା ପବ୍ବତପପାତେ ଖିପି। ସୋ ପବ୍ବତକୁଚ୍ଛିଯଂ ପଟିହତୋ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ହୁତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପତି।

ଚୋରପପାତମତ୍ଥକେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵତା ତେସଂ ଦ୍ଵିନ୍ନମ୍ପି କିରିୟଂ ଦିସ୍ଵା ତସ୍ସା ଇତ୍ଥିୟା ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ଵା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ନ ହି ସବ୍ବେସୁ ଠାନେସୁ, ପୁରିସୋ ହୋତି ପଣ୍ଡିତୋ;

ଇତ୍ଥୀପି ପଣ୍ଡିତା ହୋତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଵିଚକ୍ଖଣା''ତି। (ଅପ। ଥେରୀ ୨।୩।୩୧);

ସାପି ଚୋରଂ ପପାତେ ଖିପିତ୍ଵା ଚିନ୍ତେସି – ''ସଚାହଂ ଗେହଂ ଗମିସ୍ସାମି, 'ସାମିକୋ ତେ କୁହି'ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି, ସଚାହଂ ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠା 'ମାରିତୋ ମେ'ତି ଵକ୍ଖାମି, 'ଦୁବ୍ବିନୀତେ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ଵା ତଂ ଆହରାପେତ୍ଵା ଇଦାନି ନଂ ମାରେସୀ'ତି ମଂ ମୁଖସତ୍ତୀହି ଵିଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତି, 'ଆଭରଣତ୍ଥାୟ ସୋ ମଂ ମାରେତୁକାମୋ ଅହୋସୀ'ତି ଵୁତ୍ତେପି ନ ସଦ୍ଦହିସ୍ସନ୍ତି, ଅଲଂ ମେ ଗେହେନା''ତି ତତ୍ଥେଵାଭରଣାନି ଛଡ୍ଡେତ୍ଵା ଅରଞ୍ଞଂ ପଵିସିତ୍ଵା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଵିଚରନ୍ତୀ ଏକଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଅସ୍ସମଂ ପତ୍ଵା ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ''ମୟ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଦେଥା''ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ପବ୍ବାଜେସୁଂ। ସା ପବ୍ବଜିତ୍ଵାଵ ପୁଚ୍ଛି – ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ କିଂ ଉତ୍ତମ''ନ୍ତି? ''ଭଦ୍ଦେ, ଦସସୁ ଵା କସିଣେସୁ ପରିକମ୍ମଂ କତ୍ଵା ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତବ୍ବଂ , ଵାଦସହସ୍ସଂ ଵା ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ, ଅୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଉତ୍ତମତ୍ଥୋ''ତି। ''ଝାନଂ ତାଵ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅହଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଵାଦସହସ୍ସଂ ପନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି, ଅୟ୍ୟା''ତି। ଅଥ ନଂ ତେ ଵାଦସହସ୍ସଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତ୍ଵା ''ଉଗ୍ଗହିତଂ ତେ ସିପ୍ପଂ, ଇଦାନି ତ୍ଵଂ ଜମ୍ବୁଦୀପତଲେ ଵିଚରିତ୍ଵା ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ହଂ କଥେତୁଂ ସମତ୍ଥଂ ଓଲୋକେହୀ''ତି ତସ୍ସା ହତ୍ଥେ ଜମ୍ବୁସାଖଂ ଦତ୍ଵା ଉୟ୍ୟୋଜେସୁଂ – ''ଗଚ୍ଛ, ଭଦ୍ଦେ, ସଚେ କୋଚି ଗିହିଭୂତୋ ତୟା ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ହଂ କଥେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସେଵ ପାଦପରିଚାରିକା ଭଵାହି, ସଚେ ପବ୍ବଜିତୋ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜାହୀ''ତି।

ସା ନାମେନ ଜମ୍ବୁପରିବ୍ବାଜିକା ନାମ ହୁତ୍ଵା ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୀ ଵିଚରତି। ତାୟ ସଦ୍ଧିଂ କଥେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନାହୋସି। ''ଇତୋ ଜମ୍ବୁପରିବ୍ବାଜିକା ଆଗଚ୍ଛତୀ''ତି ସୁତ୍ଵାଵ ମନୁସ୍ସା ପଲାୟନ୍ତି। ସା ଗାମଂ ଵା ନିଗମଂ ଵା ଭିକ୍ଖାୟ ପଵିସନ୍ତୀ ଗାମଦ୍ଵାରେ ଵାଲୁକରାସିଂ କତ୍ଵା ତତ୍ଥ ଜମ୍ବୁସାଖଂ ଠପେତ୍ଵା ''ମୟା ସଦ୍ଧିଂ କଥେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଜମ୍ବୁସାଖଂ ମଦ୍ଦତୂ''ତି ଵତ୍ଵା ଗାମଂ ପାଵିସି। ତଂ ଠାନଂ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନାହୋସି। ସାପି ମିଲାତାୟ ଜମ୍ବୁସାଖାୟ ଅଞ୍ଞଂ ଜମ୍ବୁସାଖଂ ଗଣ୍ହାତି, ଇମିନା ନୀହାରେନ ଵିଚରନ୍ତୀ ସାଵତ୍ଥିଂ ପତ୍ଵା ଗାମଦ୍ଵାରେ ଵାଲୁକରାସିଂ କତ୍ଵା ଜମ୍ବୁସାଖଂ ଠପେତ୍ଵା ଵୁତ୍ତନୟେନେଵ ଵତ୍ଵା ଭିକ୍ଖାୟ ପାଵିସି। ସମ୍ବହୁଲା ଗାମଦାରକା ଜମ୍ବୁସାଖଂ ପରିଵାରେତ୍ଵା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ତଦା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ଵା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ନଗରା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ତେ ଦାରକେ ଜମ୍ବୁସାଖଂ ପରିଵାରେତ୍ଵା ଠିତେ ଦିସ୍ଵା ''କିଂ ଇଦ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ଦାରକା ଥେରସ୍ସ ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ। ''ତେନ ହି ଦାରକା ଇମଂ ସାଖଂ ମଦ୍ଦଥା''ତି। ''ଭାୟାମ, ଭନ୍ତେ''ତି । ''ଅହଂ ପଞ୍ହଂ କଥେସ୍ସାମି, ମଦ୍ଦଥ ତୁମ୍ହେ''ତି। ତେ ଥେରସ୍ସ ଵଚନେନ ସଞ୍ଜାତୁସ୍ସାହା ତଥା କତ୍ଵା ମଦ୍ଦନ୍ତା ଜମ୍ବୁସାଖଂ ଉକ୍ଖିପିଂସୁ। ପରିବ୍ବାଜିକା ଆଗନ୍ତ୍ଵା ତେ ପରିଭାସିତ୍ଵା ''ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ମମ ପଞ୍ହେନ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, କସ୍ମା ମେ ସାଖଂ ମଦ୍ଦଥା''ତି ଆହ। ''ଅୟ୍ୟେନମ୍ହା ମଦ୍ଦାପିତା''ତି ଆହଂସୁ। ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ମେ ସାଖା ମଦ୍ଦାପିତା''ତି? ''ଆମ, ଭଗିନୀ''ତି। ''ତେନ ହି ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ହଂ କଥେଥା''ତି। ''ସାଧୁ କଥେସ୍ସାମୀ''ତି।

ସା ଵଡ୍ଢମାନକଚ୍ଛାୟାୟ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି, ସକଲନଗରଂ ସଙ୍ଖୁଭି। ''ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ପଣ୍ଡିତାନଂ କଥଂ ସୁଣିସ୍ସାମା''ତି ନାଗରା ତାୟ ସଦ୍ଧିଂୟେଵ ଗନ୍ତ୍ଵା ଥେରଂ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ପରିବ୍ବାଜିକା ଥେରଂ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ପୁଚ୍ଛାମି ତେ ପଞ୍ହ''ନ୍ତି। ''ପୁଚ୍ଛ, ଭଗିନୀ''ତି। ସା ଵାଦସହସ୍ସଂ ପୁଚ୍ଛି, ପୁଚ୍ଛିତଂ ପୁଚ୍ଛିତଂ ଥେରୋ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଆହ – ''ଏତ୍ତକା ଏଵ ତେ ପଞ୍ହା, ଅଞ୍ଞେପି ଅତ୍ଥୀ''ତି? ''ଏତ୍ତକା ଏଵ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ତୟା ବହୂ ପଞ୍ହା ପୁଟ୍ଠା, ମୟମ୍ପି ଏକଂ ପୁଚ୍ଛାମ, ଵିସ୍ସଜ୍ଜିସ୍ସସି ନୋ''ତି? ''ଜାନମାନା ଵିସ୍ସଜ୍ଜିସ୍ସାମି ପୁଚ୍ଛଥ, ଭନ୍ତେ''ତି। ଥେରୋ ''ଏକଂ ନାମ କି''ନ୍ତି (ଖୁ। ପା। ୪।୧) ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ସା ''ଏଵଂ ନାମେସ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବୋ''ତି ଅଜାନନ୍ତୀ ''କିଂ ନାମେତଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ବୁଦ୍ଧପଞ୍ହୋ ନାମ, ଭଗିନୀ''ତି। ''ମୟ୍ହମ୍ପି ତଂ ଦେଥ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ସଚେ ମାଦିସା ଭଵିସ୍ସସି, ଦସ୍ସାମୀ''ତି। ''ତେନ ହି ମଂ ପବ୍ବାଜେଥା''ତି। ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ଵା ପବ୍ବାଜେସି। ସା ପବ୍ବଜିତ୍ଵା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦା କୁଣ୍ଡଲକେସିତ୍ଥେରୀ ନାମ ହୁତ୍ଵା କତିପାହଚ୍ଚୟେନେଵ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''କୁଣ୍ଡଲକେସିତ୍ଥେରିୟା ଧମ୍ମସ୍ସଵନଞ୍ଚ ବହୁଂ ନତ୍ଥି, ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଞ୍ଚସ୍ସା ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତଂ, ଏକେନ କିର ଚୋରେନ ସଦ୍ଧିଂ ମହାସଙ୍ଗାମଂ କତ୍ଵା ଜିନିତ୍ଵା ଆଗତା''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ଵା ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ''ଇମାୟ ନାମା''ତି ଵୁତ୍ତେ, ''ଭିକ୍ଖଵେ, ମୟା ଦେସିତଧମ୍ମଂ 'ଅପ୍ପଂ ଵା ବହୁଂ ଵା'ତି ପମାଣଂ ମା ଗଣ୍ହଥ, ଅନତ୍ଥକଂ ପଦସତମ୍ପି ସେୟ୍ୟୋ ନ ହୋତି, ଧମ୍ମପଦଂ ପନ ଏକମ୍ପି ସେୟ୍ୟୋଵ। ଅଵସେସଚୋରେ ଜିନନ୍ତସ୍ସ ଚ ଜୟୋ ନାମ ନ ହୋତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକକିଲେସଚୋରେ ଜିନନ୍ତସ୍ସେଵ ପନ ଜୟୋ ନାମ ହୋତୀ''ତି ଵତ୍ଵା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ଵା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

‘‘ଯୋ ଚ ଗାଥାସତଂ ଭାସେ, ଅନତ୍ଥପଦସଂହିତା;

ଏକଂ ଧମ୍ମପଦଂ ସେୟ୍ୟୋ, ଯଂ ସୁତ୍ୱା ଉପସମ୍ମତି।

୧୦୩।

‘‘ଯୋ ସହସ୍ସଂ ସହସ୍ସେନ, ସଙ୍ଗାମେ ମାନୁସେ ଜିନେ;

ଏକଞ୍ଚ ଜେୟ୍ୟମତ୍ତାନଂ, ସ ୱେ ସଙ୍ଗାମଜୁତ୍ତମୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଗାଥାସତନ୍ତି ଯୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସତପରିଚ୍ଛେଦା ବହୂପି ଗାଥା ଭାସେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନତ୍ଥପଦସଂହିତାତି ଆକାସୱଣ୍ଣନାଦିୱସେନ ଅନତ୍ଥକେହି ପଦେହି ସଂହିତା। ଧମ୍ମପଦନ୍ତି ଅତ୍ଥସାଧକଂ ଖନ୍ଧାଦିପଟିସଂୟୁତ୍ତଂ, ‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି ପରିବ୍ବାଜକା ଧମ୍ମପଦାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଅନଭିଜ୍ଝା ପରିବ୍ବାଜକା ଧମ୍ମପଦଂ, ଅବ୍ୟାପାଦୋ ପରିବ୍ବାଜକା ଧମ୍ମପଦଂ, ସମ୍ମାସତି ପରିବ୍ବାଜକା ଧମ୍ମପଦଂ , ସମ୍ମାସମାଧି ପରିବ୍ବାଜକା ଧମ୍ମପଦ’’ନ୍ତି (ଅ॰ ନି॰ ୪।୩୦) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେସୁ ଚତୂସୁ ଧମ୍ମପଦେସୁ ଏକମ୍ପି ଧମ୍ମପଦଂ ସେୟ୍ୟୋ। ଯୋ ସହସ୍ସଂ ସହସ୍ସେନାତି ଯୋ ଏକୋ ସଙ୍ଗାମଯୋଧୋ ସହସ୍ସେନ ଗୁଣିତଂ ସହସ୍ସଂ ମାନୁସେ ଏକସ୍ମିଂ ସଙ୍ଗାମେ ଜିନେୟ୍ୟ, ଦସମନୁସ୍ସସତସହସ୍ସଂ ଜିନିତ୍ୱା ଜୟଂ ଆହରେୟ୍ୟ, ଅୟମ୍ପି ସଙ୍ଗାମଜିନତଂ ଉତ୍ତମୋ ପୱରୋ ନାମ ନ ହୋତି। ଏକଞ୍ଚ ଜେୟ୍ୟମତ୍ତାନନ୍ତି ଯୋ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନେସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଲୋଭାଦିକିଲେସଜୟେନ ଅତ୍ତାନଂ ଜିନେୟ୍ୟ । ସ ୱେ ସଙ୍ଗାମଜୁତ୍ତମୋତି ସୋ ସଙ୍ଗାମଜିନାନଂ ଉତ୍ତମୋ ପୱରୋ ସଙ୍ଗାମସୀସଯୋଧୋତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

କୁଣ୍ଡଲକେସିତ୍ଥେରୀୱତ୍ଥୁ ତତିୟଂ।

୪। ଅନତ୍ଥପୁଚ୍ଛକବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ

ଅତ୍ତା ହୱେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅନତ୍ଥପୁଚ୍ଛକଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅତ୍ଥମେୱ ଜାନାତି, ଉଦାହୁ ଅନତ୍ଥମ୍ପି, ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ଥମେୱ ଜାନାଥ ମଞ୍ଞେ, ନୋ ଅନତ୍ଥ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅତ୍ଥଞ୍ଚାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଜାନାମି ଅନତ୍ଥଞ୍ଚା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ମେ ଅନତ୍ଥଂ କଥେଥା’’ତି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଉସ୍ସୂରସେୟ୍ୟଂ ଆଲସ୍ୟଂ, ଚଣ୍ଡିକ୍କଂ ଦୀଘସୋଣ୍ଡିୟଂ;

ଏକସ୍ସଦ୍ଧାନଗମନଂ ପରଦାରୂପସେୱନଂ;

ଏତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେୱସ୍ସୁ, ଅନତ୍ଥଂ ତେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସାଧୁକାରମଦାସି ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଗଣାଚରିୟ, ଗଣଜେଟ୍ଠକ, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଜାନାଥ ଅନତ୍ଥଞ୍ଚା’’ତି । ‘‘ଏୱଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଜାନନକୋ ନାମ ମୟା ସଦିସୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଅଜ୍ଝାସୟଂ ଉପଧାରେତ୍ୱା, ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, କେନ କମ୍ମେନ ଜୀୱସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଜୂତକମ୍ମେନ, ଭୋ ଗୋତମା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତେ ଜୟୋ ହୋତି ପରାଜୟୋ’’ତି । ‘‘ଜୟୋପି ହୋତି ପରାଜୟୋପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅପ୍ପମତ୍ତକୋ ଏସ, ପରଂ ଜିନନ୍ତସ୍ସ ଜୟୋ ନାମ ନ ସେୟ୍ୟୋ। ଯୋ ପନ କିଲେସଜୟେନ ଅତ୍ତାନଂ ଜିନାତି, ତସ୍ସ ଜୟୋ ସେୟ୍ୟୋ। ନ ହି ତଂ ଜୟଂ କୋଚି ଅପଜୟଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୦୪।

''ଅତ୍ତା ହଵେ ଜିତଂ ସେଯ୍ୟୋ, ଯା ଚାଯଂ ଇତରା ପଜା;

ଅତ୍ତଦନ୍ତସ୍ସ ପୋସସ୍ସ, ନିଚ୍ଚଂ ସଞ୍ଞତଚାରିନୋ।

୧୦୫।

''ନେଵ ଦେଵୋ ନ ଗନ୍ଧବ୍ବୋ, ନ ମାରୋ ସହ ବ୍ରହ୍ମୁନା;

ଜିତଂ ଅପଜିତଂ କଯିରା, ତଥାରୂପସ୍ସ ଜନ୍ତୁନୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ହଵେତି ନିପାତୋ। ଜିତନ୍ତି ଲିଙ୍ଗଵିପଲ୍ଲାସୋ, ଅତ୍ତନୋ କିଲେସଜଯେନ ଅତ୍ତା ଜିତୋ ସେଯ୍ୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯା ଚାଯଂ ଇତରା ପଜାତି ଯା ପନାଯଂ ଅଵସେସା ପଜା ଜୂତେନ ଵା ଧନହରଣେନ ଵା ସଙ୍ଗାମେନ ଵା ବଲାଭିଭଵେନ ଵା ଜିତା ଭଵେଯ୍ୟ, ତଂ ଜିନନ୍ତେନ ଯଂ ଜିତଂ, ନ ତଂ ସେଯ୍ୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ମା ପନ ତଦେଵ ଜିତଂ ସେଯ୍ୟୋ, ଇଦଂ ନ ସେଯ୍ୟୋତି? ଯସ୍ମା ଅତ୍ତଦନ୍ତସ୍ସ...ପେ... ତଥାରୂପସ୍ସ ଜନ୍ତୁନୋତି। ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯସ୍ମା ହି ସ୍ଵାଯଂ ନିକ୍କିଲେସତାଯ ଅତ୍ତଦନ୍ତୋ ପୋସୋ, ତସ୍ସ ଅତ୍ତଦନ୍ତସ୍ସ କାଯାଦୀହି ନିଚ୍ଚଂ ସଞ୍ଞତଚାରିନୋ ଏଵରୂପସ୍ସ ଇମେହି କାଯସଞ୍ଞମାଦୀହି ସଞ୍ଞତସ୍ସ ଜନ୍ତୁନୋ ଦେଵୋ ଵା ଗନ୍ଧବ୍ବୋ ଵା ମାରୋ ଵା ବ୍ରହ୍ମୁନା ସହ ଉଟ୍ଠହିତ୍ଵା ''ଅହମସ୍ସ ଜିତଂ ଅପଜିତଂ କରିସ୍ସାମି, ମଗ୍ଗଭାଵନାଯ ପହୀନେ କିଲେସେ ପୁନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ''ତି ଘଟେନ୍ତୋପି ଵାଯମନ୍ତୋପି ଯଥା ଧନାଦୀହି ପରାଜିତୋ ପକ୍କନ୍ତରୋ ହୁତ୍ଵା ଇତରେନ ଜିତଂ ପୁନ ଜିନନ୍ତୋ ଅପଜିତଂ କରେଯ୍ୟ, ''ଏଵଂ ଅପଜିତଂ କାତୁଂ ନେଵ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟା''ତି।

ଦେସନାଵସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅନତ୍ଥପୁଚ୍ଛକବ୍ରାହ୍ମଣଵତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ମାତୁଲବ୍ରାହ୍ମଣଵତ୍ଥୁ

ମାସେମାସେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଵେଳୁଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ମାତୁଲବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଥେରୋ କିର ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଆହ – ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କିଞ୍ଚିଦେଵ କୁସଲଂ କରୋସୀ''ତି? ''କରୋମି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିଂ କରୋସୀ''ତି? ''ମାସେ ମାସେ ସହସ୍ସପରିଚ୍ଚାଗେନ ଦାନଂ ଦେମୀ''ତି। ''କସ୍ସ ଦେସୀ''ତି? ''ନିଗଣ୍ଠାନଂ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିଂ ପତ୍ଥଯନ୍ତୋ''ତି? ''ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିଂ ପନ ବ୍ରହ୍ମଲୋକସ୍ସ ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କୋ ଏଵମାହା''ତି? ''ଆଚରିଯେହି ମେ କଥିତଂ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ନୋ ତ୍ଵଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଜାନାସି, ନାପି ତେ ଆଚରିଯା, ସତ୍ଥାଵ ଏକୋ ଜାନାତି, ଏହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକସ୍ସ ତେ ମଗ୍ଗଂ କଥାପେସ୍ସାମୀ''ତି ତଂ ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ଵା, ''ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଏଵମାହା''ତି, ''ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ଵା ସାଧୁ ଵତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମଲୋକସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ କଥେଥା''ତି। ସତ୍ଥା ''ଏଵଂ କିର, ବ୍ରାହ୍ମଣା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ''ଆମ, ଭୋ ଗୋତମା''ତି ଵୁତ୍ତେ, ''ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତଯା ଏଵଂ ଦଦମାନେନ ଵସ୍ସସତଂ ଦିନ୍ନଦାନତୋପି ମୁହୁତ୍ତମତ୍ତଂ ପସନ୍ନଚିତ୍ତେନ ମମ ସାଵକସ୍ସ ଓଲୋକନଂ ଵା କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖାମତ୍ତଦାନଂ ଵା ମହପ୍ଫଲତର''ନ୍ତି ଵତ୍ଵା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ଵା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୬।

''ମାସେ ମାସେ ସହସ୍ସେନ, ଯୋ ଯଜେଥ ସତଂ ସମଂ;

ଏକଞ୍ଚ ଭାଵିତତ୍ତାନଂ, ମୁହୁତ୍ତମପି ପୂଜଯେ;

ସାଯେଵ ପୂଜନା ସେଯ୍ୟୋ, ଯଞ୍ଚେ ଵସ୍ସସତଂ ହୁତ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସହସ୍ସେନାତି ସହସ୍ସପରିଚ୍ଚାଗେନ। ଯୋ ଯଜେଥ ସତଂ ସମନ୍ତି ଯୋ ଵସ୍ସସତଂ ମାସେ ମାସେ ସହସ୍ସଂ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତୋ ଲୋକିଯମହାଜନସ୍ସ ଦାନଂ

ଦଦେଯ୍ୟ, ଏକଞ୍ଚ ଭାୱିତତ୍ତାନନ୍ତି ଯୋ ପନ ଏକଂ ସୀଲାଦିଗୁଣୱିସେସେନ ୱଡ୍ଢିତଅତ୍ତାନଂ ହେଟ୍ଠିମକୋଟିଯା ସୋତାପନ୍ନଂ, ଉପରିମକୋଟିଯା ଖୀଣାସୱଂ ଘରଦ୍ୱାରଂ ସମ୍ପତ୍ତଂ କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖାଦାନୱସେନ ୱା ଯାପନମତ୍ତଆହାରଦାନୱସେନ ୱା ଥୂଲସାଟକଦାନମତ୍ତେନ ୱା ପୂଜେଯ୍ୟ। ଯଂ ଇତରେନ ୱସ୍ସସତଂ ହୁତଂ। ତତୋ ସାଯେୱ ପୂଜନା ସେଯ୍ୟୋ। ସେଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତମୋତି ଅତ୍ଥୋତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତୋ, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ମାତୁଲବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଭାଗିନେଯ୍ୟୱତ୍ଥୁ

ଯୋଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜନ୍ତୂତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଭାଗିନେଯ୍ୟଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତମ୍ପି ହି ଥେରୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ''କିଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କୁସଲଂ କରୋସୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିଂ କରୋସୀ''ତି? ''ମାସେ ମାସେ ଏକଂ ଏକଂ ପସୁଂ ଘାତେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରାମୀ''ତି। ''କିମତ୍ଥଂ ଏୱଂ କରୋସୀ''ତି? ''ବ୍ରହ୍ମଲୋକମଗ୍ଗୋ କିରେସୋ''ତି। ''କେନେୱଂ କଥିତ''ନ୍ତି? ''ଆଚରିଯେହି ମେ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ନେୱ ତ୍ୱଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଜାନାସି, ନାପି ତେ ଆଚରିଯା, ଏହି, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମା''ତି ତଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ''ଇମସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ କଥେଥା''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ''ଏୱଂ କିରା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଏୱଂ, ଭୋ ଗୋତମା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ବ୍ରାହ୍ମଣ, ୱସ୍ସସତମ୍ପି ଏୱଂ ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରନ୍ତସ୍ସ ତୱ ଅଗ୍ଗିପାରିଚରିଯା ମମ ସାୱକସ୍ସ ତଙ୍ଖଣମତ୍ତଂ ପୂଜମ୍ପି ନ ପାପୁଣାତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୭।

''ଯୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜନ୍ତୁ, ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରେ ୱନେ;

ଏକଞ୍ଚ ଭାୱିତତ୍ତାନଂ, ମୁହୁତ୍ତମପି ପୂଜଯେ;

ସାଯେୱ ପୂଜନା ସେଯ୍ୟୋ, ଯଞ୍ଚେ ୱସ୍ସସତଂ ହୁତ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଜନ୍ତୂତି ସତ୍ତାଧିୱଚନମେତଂ। ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରେ ୱନେତି ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚଭାୱପତ୍ଥନାଯ ୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱାପି ତତ୍ଥ ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରେଯ୍ୟ। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣି, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଭାଗିନେଯ୍ୟୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସହାଯକବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ

ଯଂକିଞ୍ଚି ଯିଟ୍ଠଂ ୱାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସହାଯକବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତମ୍ପି ହି ଥେରୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''କିଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କିଞ୍ଚି କୁସଲଂ କରୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିଂ କରୋସୀ''ତି? ''ଯିଟ୍ଠଯାଗଂ ଯଜାମୀ''ତି। ''ତଦା କିର ତଂ ଯାଗଂ ମହାପରିଚ୍ଚାଗେନ ଯଜ''ନ୍ତି। ଇତୋ ପରଂ ଥେରୋ ପୁରିମନଯେନେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ''ଇମସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ କଥେଥା''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା, ''ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱଂ କିରା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଏୱଂ, ଭୋ ଗୋତମା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତଯା ସଂୱଚ୍ଛରଂ ଯିଟ୍ଠଯାଗଂ ଯଜନ୍ତେନ ଲୋକିଯମହାଜନସ୍ସ ଦିନ୍ନଦାନଂ ପସନ୍ନଚିତ୍ତେନ ମମ ସାୱକାନଂ ୱନ୍ଦନ୍ତାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନକୁସଲଚେତନାଯ ଚତୁଭାଗମତ୍ତମ୍ପି ନ ଅଗ୍ଘତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୮।

‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି ଯିଟ୍ଠଂ ୱ ହୁତଂ ୱ ଲୋକେ,

ସଂୱଚ୍ଛରଂ ଯଜେଥ ପୁଞ୍ଞପେକ୍ଖୋ;

ସବ୍ବମ୍ପି ତଂ ନ ଚତୁଭାଗମେତି,

ଅଭିୱାଦନା ଉଜ୍ଜୁଗତେସୁ ସେଯ୍ୟୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯଂ କିଞ୍ଚୀତି ଅନୱସେସପରିଯାଦାନୱଚନମେତଂ। ଯିଟ୍ଠନ୍ତି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ମଙ୍ଗଲକିରିଯାଦିୱସେସୁ ଦିନ୍ନଦାନଂ। ହୁତନ୍ତି ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା କତଂ ପାହୁନଦାନଞ୍ଚେୱ, କମ୍ମଞ୍ଚ ଫଲଞ୍ଚ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା କତଦାନଞ୍ଚ। ସଂୱଚ୍ଛରଂ ଯଜେଥାତି ଏକସଂୱଚ୍ଛରଂ ନିରନ୍ତରମେୱ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ଦାନଂ ସକଲଚକ୍କୱାଳେପି ଲୋକିଯମହାଜନସ୍ସ ଦଦେଯ୍ୟ। ପୁଞ୍ଞପେକ୍ଖୋତି ପୁଞ୍ଞଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ। ଉଜ୍ଜୁଗତେସୂତି ହେଟ୍ଠିମକୋଟିଯା ସୋତାପନ୍ନେସୁ ଉପରିମକୋଟିଯା ଖୀଣାସୱେସୁ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ‘‘ଏୱରୂପେସୁ ପସନ୍ନଚିତ୍ତେନ ସରୀରଂ ଓନମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ କୁସଲଚେତନାଯ ଯଂ ଫଲଂ, ତତୋ ଚତୁଭାଗମ୍ପି ସବ୍ବଂ ତଂ ଦାନଂ ନ ଅଗ୍ଘତି, ତସ୍ମା ଉଜ୍ଜୁଗତେସୁ ଅଭିୱାଦନମେୱ ସେଯ୍ୟୋ’’ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତୋ, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସହାଯକବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ଆଯୁୱଡ୍ଢନକୁମାରୱତ୍ଥୁ

ଅଭିୱାଦନସୀଲିସ୍ସାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଦୀଘଲଙ୍ଘିକଂ ନିସ୍ସାଯ ଅରଞ୍ଞକୁଟିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଦୀଘାଯୁକୁମାରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଦୀଘଲଙ୍ଘିକନଗରୱାସିନୋ କିର ଦ୍ୱେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ବାହିରକପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସ ୱସ୍ସାନି ତପଚରଣଂ କରିଂସୁ। ତେସୁ ଏକୋ ‘‘ପୱେଣି ମେ ନସ୍ସିସ୍ସତି, ୱିବ୍ଭମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା କତଂ ତପଂ ପରେସଂ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଗୋସତେନ ଚେୱ କହାପଣସତେନ ଚ ସଦ୍ଧିଂ ଭରିଯଂ ଲଭିତ୍ୱା କୁଟୁମ୍ବଂ ସଣ୍ଠପେସି। ଅଥସ୍ସ ଭରିଯା ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି। ଇତରୋ ପନସ୍ସ ସହାଯକୋ ପୱାସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନଦେୱ ତଂ ନଗରଂ ପଚ୍ଚାଗମି। ସୋ ତସ୍ସ ଆଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ପୁତ୍ତଦାରଂ ଆଦାଯ ସହାଯକସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ଅଗମାସି। ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ମାତୁ ହତ୍ଥେ ଦତ୍ୱା ସଯଂ ତାୱ ୱନ୍ଦି, ମାତାପି ପୁତ୍ତଂ ପିତୁ ହତ୍ଥେ ଦତ୍ୱା ୱନ୍ଦି। ସୋ ‘‘ଦୀଘାଯୁକା ହୋଥା’’ତି ଆହ, ପୁତ୍ତେ ପନ ୱନ୍ଦାପିତେ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ‘‘କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହେହି ୱନ୍ଦିତେ ‘ଦୀଘାଯୁକା ହୋଥା’ତି ୱତ୍ୱା ଇମସ୍ସ ୱନ୍ଦନକାଲେ କିଞ୍ଚି ନ ୱଦେଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ଇମସ୍ସେକୋ ଅନ୍ତରାଯୋ ଅତ୍ଥି, ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି। ‘‘କିତ୍ତକଂ ଜୀୱିସ୍ସତି, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ସତ୍ତାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି। ‘‘ପଟିବାହନକାରଣଂ ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ନାହଂ ପଟିବାହନକାରଣଂ ଜାନାମୀ’’ତି। ‘‘କୋ ପନ ଜାନେଯ୍ୟ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଜାନେଯ୍ୟ, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛାହୀ’’ତି। ‘‘ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତପପରିହାନିତୋ ଭାଯାମୀ’’ତି। ‘‘ସଚେ ତେ ପୁତ୍ତସିନେହୋ ଅତ୍ଥି, ତପପରିହାନିଂ ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛାହୀ’’ତି।

ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଯଂ ତାୱ ୱନ୍ଦି। ସତ୍ଥା ‘‘ଦୀଘାଯୁକୋ ହୋହୀ’’ତି ଆହ, ପଜାପତିଯା ୱନ୍ଦନକାଲେପି ତସ୍ସା ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ୱନ୍ଦାପନକାଲେ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ସୋ ପୁରିମନଯେନେୱ ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି, ସତ୍ଥାପି ତଥେୱ ବ୍ୟାକାସି। ସୋ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଅପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱାୱ ଅତ୍ତନୋ ମନ୍ତଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସଂସନ୍ଦେସି, ପଟିବାହନୂପାଯଂ ପନ ନ ଜାନାତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ, ଭନ୍ତେ, ପଟିବାହନୂପାଯୋ’’ତି? ‘‘ଭୱେଯ୍ୟ, ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି। ‘‘କିଂ ଭୱେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ସଚେ ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଗେହଦ୍ୱାରେ ମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ତସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ପୀଠିକଂ କାରେତ୍ୱା ତଂ ପରିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠ ୱା ସୋଳସ ୱା ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ତେସୁ ମମ ସାୱକେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ନିରନ୍ତରଂ ପରିତ୍ତଂ କାତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟାସି, ଏୱମସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯୋ ନସ୍ସେଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଭୋ ଗୋତମ, ମଯା ମଣ୍ଡପାଦୀନି ସକ୍କା କାତୁଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ପନ ସାୱକେ କଥଂ ଲଚ୍ଛାମୀ’’ତି? ‘‘ତଯା ଏତ୍ତକେ କତେ ଅହଂ ମମ ସାୱକେ ପହିଣିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭୋ ଗୋତମା’’ତି ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଗେହଦ୍ୱାରେ ସବ୍ବଂ କିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂ ପହିଣି, ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିସୀଦିଂସୁ, ଦାରକମ୍ପି ପୀଠିକାଯଂ ନିପଜ୍ଜାପେସୁଂ, ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ତରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ନିରନ୍ତରଂ ପରିତ୍ତଂ ଭଣିଂସୁ, ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସାଯଂ ସତ୍ଥା ଆଗଚ୍ଛି। ତସ୍ମିଂ ଆଗତେ ସବ୍ବଚକ୍କୱାଳଦେୱତା ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ଏକୋ ପନ ଅୱରୁଦ୍ଧକୋ ନାମ ଯକ୍ଖୋ ଦ୍ୱାଦସ ସଂୱଚ୍ଛରାନି ୱେସ୍ସୱଣଂ ଉପଟ୍ଠହିତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକା ୱରଂ ଲଭନ୍ତୋ ‘‘ଇତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଇମଂ ଦାରକଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାସୀ’’ତି

ଲଭି। ତସ୍ମା ସୋପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି।

ସତ୍ଥରି ପନ ତତ୍ଥ ଗତେ ମହେସକ୍ଖାସୁ ଦେୱତାସୁ ସନ୍ନିପତିତାସୁ ଅପ୍ପେସକ୍ଖା ଦେୱତା ଓସକ୍କିତ୍ୱା ଓସକ୍କିତ୍ୱା ଓକାସଂ ଅଲଭମାନା ଦ୍ୱାଦସ ଯୋଜନାନି ପଟିକ୍କମିଂସୁ। ଅୱରୁଦ୍ଧକୋପି ତଥେୱ ପଟିକ୍କମି, ସତ୍ଥାପି ସଦ୍ଧରତ୍ତିଂ ପରିତ୍ତମକାସି। ସତ୍ତାହେ ୱୀତିୱତ୍ତେ ଅୱରୁଦ୍ଧକୋ ଦାରକଂ ନ ଲଭି। ଅଟ୍ଠମେ ପନ ଦିୱସେ ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତମତ୍ତେ ଦାରକଂ ଆନେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦାପେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ଦୀଘାୟୁକୋ ହୋହୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କୀୱଚିରଂ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଦାରକୋ ଠସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ୱୀସୱସ୍ସସତଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି। ଅଥସ୍ସ ‘‘ଆୟୁୱଡ୍ଢନକୁମାରୋ’’ତି ନାମଂ କରିଂସୁ। ସୋ ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାୟ ପଞ୍ଚହି ଉପାସକସତେହି ପରିୱୁତୋ ୱିଚରି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘ପସ୍ସଥାୱୁସୋ, ଆୟୁୱଡ୍ଢନକୁମାରେନ କିର ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ମରିତବ୍ବଂ ଅଭୱିସ୍ସ, ସୋ ଇଦାନି ୱୀସୱସ୍ସସତଟ୍ଠାୟୀ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚହି ଉପାସକସତେହି ପରିୱୁତୋ ୱିଚରତି, ଅତ୍ଥି ମଞ୍ଞେ ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଆୟୁୱଡ୍ଢନକାରଣ’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ନ କେୱଲଂ ଆୟୁୱଡ୍ଢନମେୱ, ଇମେ ପନ ସତ୍ତା ଗୁଣୱନ୍ତେ ୱନ୍ଦନ୍ତା ଅଭିୱାଦେନ୍ତା ଚତୂହି କାରଣେହି ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ପରିସ୍ସୟତୋ ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଯାୱତାୟୁକମେୱ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୦୯।

‘‘ଅଭିୱାଦନସୀଲିସ୍ସ , ନିଚ୍ଚଂ ୱୁଡ୍ଢାପଚାୟିନୋ;

ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଆୟୁ ୱଣ୍ଣୋ ସୁଖଂ ବଲ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଭିୱାଦନସୀଲିସ୍ସାତି ୱନ୍ଦନସୀଲିସ୍ସ, ଅଭିଣ୍ହଂ ୱନ୍ଦନକିଚ୍ଚପସୁତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୁଡ୍ଢାପଚାୟିନୋତି ଗିହିସ୍ସ ୱା ତଦହୁପବ୍ବଜିତେ ଦହରସାମଣେରେପି, ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା ପନ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ୱା ଉପସମ୍ପଦାୟ ୱା ୱୁଡ୍ଢତରେ ଗୁଣୱୁଡ୍ଢେ ଅପଚାୟମାନସ୍ସ, ଅଭିୱାଦନେନ ୱା ନିଚ୍ଚଂ ପୂଜେନ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ୱଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଆୟୁମ୍ହି ୱଡ୍ଢମାନେ ଯତ୍ତକଂ କାଲଂ ତଂ ୱଡ୍ଢତି, ତତ୍ତକଂ ଇତରେପି ୱଡ୍ଢନ୍ତିଯେୱ। ଯେନ ହି ପଞ୍ଞାସୱସ୍ସଆୟୁସଂୱତ୍ତନିକଂ କୁସଲଂ କତଂ, ପଞ୍ଚୱୀସତିୱସ୍ସକାଲେ ଚସ୍ସ ଜୀୱିତନ୍ତରାୟୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ସୋ ଅଭିୱାଦନସୀଲତାୟ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି, ସୋ ଯାୱତାୟୁକମେୱ ତିଟ୍ଠତି, ୱଣ୍ଣାଦୟୋପିସ୍ସ ଆୟୁନାୱ ସଦ୍ଧିଂ ୱଡ୍ଢନ୍ତି। ଇତୋ ଉତ୍ତରିପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅନନ୍ତରାୟେନ ପୱତ୍ତସ୍ସାୟୁନୋ ୱଡ୍ଢନଂ ନାମ ନତ୍ଥି।

ଦେସନାୱସାନେ ଆୟୁୱଡ୍ଢନକୁମାରୋ ପଞ୍ଚହି ଉପାସକସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଆୟୁୱଡ୍ଢନକୁମାରୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସଂକିଚ୍ଚସାମଣେରୱତ୍ଥୁ

ଯୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସଂକିଚ୍ଚସାମଣେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିୟଂ କିର ତିଂସମତ୍ତା କୁଲପୁତ୍ତା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସାସନେ ଉରଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବଜିଂସୁ। ତେ ଉପସମ୍ପଦାୟ ପଞ୍ଚୱସ୍ସା ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଗନ୍ଥଧୁରଂ ୱିପସ୍ସନାଧୁରନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଧୁରାନୀତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ମୟଂ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପବ୍ବଜିତା’’ତି ଗନ୍ଥଧୁରେ ଉସ୍ସାହଂ ଅକତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଧୁରଂ ପୂରେତୁକାମା ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏକଂ ଅରଞ୍ଞାୟତନଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ଆପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘କତରଂ ଠାନଂ ଗମିସ୍ସଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅସୁକଂ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତତ୍ଥ ତେସଂ ଏକଂ ୱିଘାସାଦଂ ନିସ୍ସାୟ ଭୟଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଞ୍ଚ ପନ ସଂକିଚ୍ଚସାମଣେରେ ଗତେ ୱୂପସମିସ୍ସତି, ଅଥ ନେସଂ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ପାରିପୂରିଂ ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଅଞ୍ଞାସି।

ସଂକିଚ୍ଚସାମଣେରୋ ନାମ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସାମଣେରୋ ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ ଜାତିୟା। ତସ୍ସ କିର ମାତା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ଅଡ୍ଢକୁଲସ୍ସ ଧୀତା। ସା ତସ୍ମିଂ କୁଚ୍ଛିଗତେ ଏକେନ ବ୍ୟାଧିନା ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ କାଲମକାସି। ତସ୍ସା ଝାପିୟମାନାୟ ଠପେତ୍ୱା ଗବ୍ଭମଂସଂ ସେସଂ ଝାୟି। ଅଥସ୍ସା ଗବ୍ଭମଂସଂ ଚିତକତୋ ଓତାରେତ୍ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ସୂଲେହି ୱିଜ୍ଝିଂସୁ। ସୂଲକୋଟି ଦାରକସ୍ସ ଅକ୍ଖିକୋଟିଂ ପହରି। ଏୱଂ ଗବ୍ଭମଂସଂ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରରାସିମ୍ହି ଖିପିତ୍ୱା

ଅଙ୍ଗାରେହେୱ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। ଗବ୍ଭମଂସଂ ଝାଯି, ଅଙ୍ଗାରମତ୍ଥକେ ପନ ସୁୱଣ୍ଣବିମ୍ବସଦିସୋ ଦାରକୋ ପଦୁମଗବ୍ଭେ ନିପନ୍ନୋ ୱିଯ ଅହୋସି। ପଚ୍ଛିମଭୱିକସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ହି ସିନେରୁନା ଓତ୍ଥରିଯମାନସ୍ସପି ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ପୁନଦିୱସେ ‘‘ଚିତକଂ ନିବ୍ବାପେସ୍ସାମା’’ତି ଆଗତା ତଥାନିପନ୍ନଂ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ଅଚ୍ଛରିଯବ୍ଭୁତଚିତ୍ତଜାତା ‘‘କଥଞ୍ହି ନାମ ଏତ୍ତକେସୁ ଦାରୂସୁ ଖୀଯମାନେସୁ ସକଲସରୀରେ ଝାପିଯମାନେ ଦାରକୋ ନ ଝାଯି, କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଦାରକଂ ଆଦାଯ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନେମିତ୍ତକେ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ନେମିତ୍ତକା ‘‘ସଚେ ଅଯଂ ଦାରକୋ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସିସ୍ସତି, ଯାୱ ସତ୍ତମା କୁଲପରିୱଟ୍ଟା ଞାତକା ଦୁଗ୍ଗତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି? ସଚେ ପବ୍ବଜିସ୍ସତି, ପଞ୍ଚହି ସମଣସତେହି ପରିୱୁତୋ ୱିଚରିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ତସ୍ସ ସଙ୍କୁନା ଅକ୍ଖିକୋଟିଯା ଭିନ୍ନତ୍ତା ସଂକିଚ୍ଚନ୍ତି ନାମଂ କରିଂସୁ। ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ସଂକିଚ୍ଚୋତି ପଞ୍ଞାଯି। ଅଥ ନଂ ଞାତକା ‘‘ହୋତୁ, ୱଡ୍ଢିତକାଲେ ଅମ୍ହାକଂ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବାଜେସ୍ସାମା’’ତି ପୋସିଂସୁ। ସୋ ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେ ‘‘ତୱ ମାତୁକୁଚ୍ଛିଯଂ ୱସନକାଲେ ମାତା ତେ କାଲମକାସି, ତସ୍ସା ସରୀରେ ଝାପିଯମାନେପି ତ୍ୱଂ ନ ଝାଯୀ’’ତି କୁମାରକାନଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ କିର ଏୱରୂପା ଭଯା ମୁତ୍ତୋ, କିଂ ମେ ଘରାୱାସେନ, ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଞାତକାନଂ ଆରୋଚେସି। ତେ ‘‘ସାଧୁ, ତାତା’’ତି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ପବ୍ବାଜେଥା’’ତି ଅଦଂସୁ। ଥେରୋ ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ଖୁରଗ୍ଗେଯେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଯଂ ସଂକିଚ୍ଚସାମଣେରୋ ନାମ।

ସତ୍ଥା ‘‘ଏତସ୍ମିଂ ଗତେ ତଂ ଭଯଂ ୱୂପସମିସ୍ସତି, ଅଥ ନେସଂ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ପାରିପୂରିଂ ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଜେଟ୍ଠଭାତିକଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ଆହ। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଆୱୁସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ମଯଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତୁକାମା ହୁତ୍ୱା ଆପୁଚ୍ଛିମ୍ହା, ଅଥ ନୋ ସତ୍ଥା ଏୱମାହ – ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଜେଟ୍ଠଭାତିକଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥା’’ତି? ‘‘ତେନମ୍ହା ଇଧାଗତା’’ତି। ଥେରୋ ‘‘ସତ୍ଥାରା ଇମେ ଏକଂ କାରଣଂ ଦିସ୍ୱା ଇଧ ପହିତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ତମତ୍ଥଂ ଞତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ ୱୋ, ଆୱୁସୋ, ସାମଣେରୋ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି, ଆୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ସଚେ ନତ୍ଥି, ଇମଂ ସଂକିଚ୍ଚସାମଣେରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥା’’ତି। ‘‘ଅଲଂ, ଆୱୁସୋ, ସାମଣେରଂ ନିସ୍ସାଯ ନୋ ପଲିବୋଧୋ ଭୱିସ୍ସତି, କିଂ ଅରଞ୍ଞେ ୱସନ୍ତାନଂ ସାମଣେରେନା’’ତି? ‘‘ନାୱୁସୋ , ଇମଂ ନିସ୍ସାଯ ତୁମ୍ହାକଂ ପଲିବୋଧୋ, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ତୁମ୍ହେ ନିସ୍ସାଯ ଇମସ୍ସ ପଲିବୋଧୋ ଭୱିସ୍ସତି। ସତ୍ଥାପି ତୁମ୍ହେ ମମ ସନ୍ତିକଂ ପହିଣନ୍ତୋ ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ସାମଣେରସ୍ସ ପହିଣନଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତୋ ପହିଣି, ଇମଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥା’’ତି। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ସାମଣେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତିଂସ ଜନା ଥେରଂ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ୱିହାରା ନିକ୍ଖମ୍ମ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତା ୱୀସଯୋଜନସତମତ୍ଥକେ ଏକଂ ସହସ୍ସକୁଲଂ ଗାମଂ ପାପୁଣିଂସୁ।

ମନୁସ୍ସା ତେ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କହଂ ଗମିସ୍ସଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଯଥାଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ, ଆୱୁସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟେସୁ ଇମଂ ଠାନଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ୱସନ୍ତେସୁ ପଞ୍ଚସୀଲଂ ସମାଦାଯ ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ଯାଚିଂସୁ। ଥେରା ଅଧିୱାସେସୁଂ। ଅଥ ନେସଂ ମନୁସ୍ସା ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନଚଙ୍କମନପଣ୍ଣସାଲାଯୋ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ମଯଂ, ସ୍ୱେ ମଯ’’ନ୍ତି ଉସ୍ସାହପ୍ପତ୍ତା ଉପଟ୍ଠାନମକଂସୁ। ଥେରା ୱସ୍ସୂପନାଯିକଦିୱସେ କତିକୱତ୍ତଂ କରିଂସୁ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅମ୍ହେହି ଧରମାନକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହିତଂ, ନ ଖୋ ପନ ସକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଟିପତ୍ତିସମ୍ପଦାଯ ବୁଦ୍ଧେ ଆରାଧେତୁଂ, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଅପାଯଦ୍ୱାରାନି ୱିୱଟାନେୱ, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞତ୍ର ପାତୋ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲଂ, ସାଯଂ ଥେରୂପଟ୍ଠାନୱେଲଞ୍ଚ ସେସକାଲେ ଦ୍ୱେ ଏକଟ୍ଠାନେ ନ ଭୱିସ୍ସାମ, ଯସ୍ସ ଅଫାସୁକଂ ଭୱିସ୍ସତି, ତେନ ଘଣ୍ଡିଯା ପହଟାଯ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସାମ, ଇତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ରତ୍ତିଭାଗେ ୱା ଦିୱସଭାଗେ ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନମନୁଯୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’’ତି।

ତେସୁ ଏୱଂ କତିକଂ କତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତେସୁ ଏକୋ ଦୁଗ୍ଗତପୁରିସୋ ଧୀତରଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଜୀୱନ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅପରଂ ଧୀତରଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିତୁକାମୋ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ଥେରାପି ଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଏକିସ୍ସା ନଦିଯା ନ୍ହତ୍ୱା ୱାଲୁକପୁଲିନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କରିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସୋ ପୁରିସୋ ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ଥେରା ‘‘କହଂ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଥେରା ତସ୍ମିଂ କାରୁଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା, ‘‘ଉପାସକ, ଅତିୱିଯ ଛାତୋସି, ଗଚ୍ଛ, ପଣ୍ଣଂ ଆହର, ଏକମେକଂ ତେ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ପଣ୍ଣେ ଆହଟେ ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତନା ଭୁଞ୍ଜନନିଯାମେନେୱ ସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ସନ୍ନହିତ୍ୱା ଏକମେକଂ ପିଣ୍ଡଂ ଅଦଂସୁ। ଏତଦେୱ କିର ୱତ୍ତଂ, ଯଂ ଭୋଜନକାଲେ ଆଗତସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ଦଦମାନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅଗ୍ଗଭତ୍ତଂ ଅଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଭୁଞ୍ଜନନିଯାମେନେୱ ଥୋକଂ ୱା ବହୁଂ ୱା ଦାତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ତେପି ତଥା ଅଦଂସୁ। ସୋ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ଥେରେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟା, କେନଚି ନିମନ୍ତିତା’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି, ଉପାସକ, ନିମନ୍ତନଂ, ମନୁସ୍ସା ଦେୱସିକଂ ଏୱରୂପମେୱ ଆହାରଂ ଦେନ୍ତୀ’’ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯଂ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଉଟ୍ଠାଯ ସମୁଟ୍ଠାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାପି ଏୱରୂପଂ ଆହାରଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ନ ସକ୍କୋମ, କିଂ ମେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗତେନ, ଇମେସଂ ସନ୍ତିକେଯେୱ ଜୀୱିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥ ନେ ଆହ – ‘‘ଅହଂ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅଯ୍ୟାନଂ ସନ୍ତିକେ ୱସିତୁଂ ଇଚ୍ଛାମୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଉପାସକା’’ତି। ସୋ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ତେସଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାଧୁକଂ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କରୋନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଅତିୱିଯ ଆରାଧେତ୍ୱା ଦ୍ୱେମାସଚ୍ଚଯେନ ଧୀତରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ସଚେ, ଅଯ୍ୟେ, ଆପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି, ନ ମଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି,

ଅନାପୁଚ୍ଛା ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ତେସଂ ଅନାଚିକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ନିକ୍ଖମି। ଏତ୍ତକମେୱ କିରସ୍ସ ଓଳାରିକଂ ଖଲିତଂ ଅହୋସି, ଯଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ତସ୍ସ ପନ ଗମନମଗ୍ଗେ ଏକା ଅଟୱୀ ଅତ୍ଥି। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚସତାନଂ ଚୋରାନଂ ‘‘ଯୋ ଇମଂ ଅଟୱିଂ ପୱିସତି, ତଂ ମାରେତ୍ୱା ତସ୍ସ ମଂସଲୋହିତେନ ତୁଯ୍ହଂ ବଲିକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ଦେୱତାଯ ଆଯାଚନଂ କତ୍ୱା ୱସନ୍ତାନଂ ସତ୍ତମୋ ଦିୱସୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ରୁକ୍ଖଂ ଆରୁଯ୍ହ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚୋରାନଂ ସଞ୍ଞମଦାସି। ତେ ତସ୍ସ ଅଟୱିମଜ୍ଝଂ ପୱିଟ୍ଠଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗାଳ୍ହବନ୍ଧନଂ କତ୍ୱା ଅରଣିସହିତେନ ଅଗ୍ଗିଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଦାରୂନି ସଙ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ କତ୍ୱା ସୂଲାନି ତଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ତେସଂ ତଂ କିରିଯଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ସାମି, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ନେୱ ସୂକରା, ନ ମିଗାଦଯୋ ଦିସ୍ସନ୍ତି, କିଂ କାରଣା ଇଦଂ କରୋଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ତଂ ମାରେତ୍ୱା ତୱ ମଂସଲୋହିତେନ ଦେୱତାଯ ବଲିକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି। ସୋ ମରଣଭଯତଜ୍ଜିତୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ତଂ ଉପକାରଂ ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା କେୱଲଂ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତମେୱ ରକ୍ଖମାନୋ ଏୱମାହ – ‘‘ସାମି, ଅହଂ ୱିଘାସାଦୋ, ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢିତୋ, ୱିଘାସାଦୋ ନାମ କାଳକଣ୍ଣିକୋ, ଅଯ୍ୟା ପନ ଯତୋ ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତାପି ଖତ୍ତିଯାୱ, ଅସୁକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏକତିଂସ ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତି, ତେ ମାରେତ୍ୱା ବଲିକମ୍ମଂ କରୋଥ, ଅତିୱିଯ ୱୋ ଦେୱତା ତୁସ୍ସିସ୍ସତୀ’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଚୋରା ‘‘ଭଦ୍ଦକଂ ଏସ ୱଦେତି, କିଂ ଇମିନା କାଳକଣ୍ଣିନା, ଖତ୍ତିଯେ ମାରେତ୍ୱା ବଲିକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଏହି, ନେସଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେହୀ’’ତି ତମେୱ ମଗ୍ଗଦେସକଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱା ୱିହାରମଜ୍ଝେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘କହଂ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ନଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ଦ୍ୱେ ମାସେ ୱସିତତ୍ତା ତେସଂ କତିକୱତ୍ତଂ ଜାନନ୍ତୋ ଏୱମାହ – ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଦିୱାଟ୍ଠାନରତ୍ତିଟ୍ଠାନେସୁ ନିସିନ୍ନା, ଏତଂ ଘଣ୍ଟିଂ ପହରଥ, ଘଣ୍ଟିସଦ୍ଦେନ ସନ୍ନିପତିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ଘଣ୍ଟିଂ ପହରି।

ଭିକ୍ଖୂ ଘଣ୍ଟିସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅକାଲେ ଘଣ୍ଟି ପହଟା, କସ୍ସଚି ଅଫାସୁକଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱିହାରମଜ୍ଝେ ପଟିପାଟିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତେସୁ ପାସାଣଫଲକେସୁ ନିସୀଦିଂସୁ। ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ଚୋରେ ଓଲୋକେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଉପାସକା କେନାଯଂ ଘଣ୍ଟି ପହଟା’’ତି? ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ଆହ – ‘‘ମଯା, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘ଅମ୍ହେହି ଅଟୱିଦେୱତାଯ ଆଯାଚିତଂ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସା ବଲିକମ୍ମକରଣତ୍ଥାଯ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମା’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ମହାଥେରୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆହ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଭାତିକାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନକିଚ୍ଚଂ ନାମ ଜେଟ୍ଠଭାତିକେନ ନିତ୍ଥରିତବ୍ବଂ, ଅହଂ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତଂ ତୁମ୍ହାକଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଇମେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗମିସ୍ସାମି, ମା ସବ୍ବେସଂ ଅନ୍ତରାଯୋ ହୋତୁ, ଅପ୍ପମତ୍ତା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋଥା’’ତି। ଅନୁଥେରୋ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଜେଟ୍ଠଭାତୁ କିଚ୍ଚଂ ନାମ କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଭାରୋ, ଅହଂ ଗମିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋଥା’’ତି। ଇମିନା ଉପାଯେନ ‘‘ଅହମେୱ ଅହମେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ପଟିପାଟିଯା ତିଂସପି ଜନା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ, ଏୱଂ ତେ ନେୱ ଏକିସ୍ସା ମାତୁଯା ପୁତ୍ତା, ନ ଏକସ୍ସ ପିତୁନୋ, ନାପି ୱୀତରାଗା, ଅଥ ଚ ପନ ଅୱସେସାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ପଟିପାଟିଯା ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିଂସୁ। ତେସୁ ଏକୋପି ‘‘ତ୍ୱଂ ଯାହୀ’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନାହୋସି।

ସଂକିଚ୍ଚସାମଣେରୋ ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ତିଟ୍ଠଥ , ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ତେ ଆହଂସୁ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ମଯଂ ସବ୍ବେ ଏକତୋ ମାରିଯମାନାପି ତଂ ଏକକଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘‘ଆୱୁସୋ, ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସାମଣେରୋ, ସଚେ ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମ, ସାମଣେରଂ ମେ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚୋରାନଂ ନିଯ୍ୟାଦିଂସୂ’ତି ଥେରୋ ନୋ ଗରହିସ୍ସତି, ତଂ ନିନ୍ଦଂ ନିତ୍ଥରିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମ, ତେନ ତଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ତୁମ୍ହେ ମମ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପହିଣନ୍ତୋପି, ମମ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ମଂ ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ପହିଣନ୍ତୋପି ଇଦମେୱ କାରଣଂ ଦିସ୍ୱା ପହିଣି, ତିଟ୍ଠଥ ତୁମ୍ହେ, ଅହମେୱ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ସୋ ତିଂସ ଭିକ୍ଖୂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ସଚେ, ଭନ୍ତେ, ମେ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି, ଖମଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। ତଦା ଭିକ୍ଖୂନଂ ମହାସଂୱେଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ଅକ୍ଖୀନି ଅସ୍ସୁପୁଣ୍ଣାନି ହଦଯମଂସଂ ପୱେଧି। ମହାଥେରୋ ଚୋରେ ଆହ – ‘‘ଉପାସକା ଅଯଂ ଦହରକୋ ତୁମ୍ହେ ଅଗ୍ଗିଂ କରୋନ୍ତେ, ସୂଲାନି ତଚ୍ଛନ୍ତେ, ପଣ୍ଣାନି ଅତ୍ଥରନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଭାଯିସ୍ସତି, ଇମଂ ଏକମନ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା ତାନି କିଚ୍ଚାନି କରେଯ୍ୟାଥା’’ତି। ଚୋରା ସାମଣେରଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କରିଂସୁ।

କିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ଅସିଂ ଅବ୍ବାହିତ୍ୱା ସାମଣେରଂ ଉପସଙ୍କମି। ସାମଣେରୋ ନିସୀଦମାନୋ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱାୱ ନିସୀଦି। ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ଅସିଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ସାମଣେରସ୍ସ ଖନ୍ଧେ ପାତେସି, ଅସି ନମିତ୍ୱା ଧାରାଯ ଧାରଂ ପହରି, ସୋ ‘‘ନ ସମ୍ମା ପହରି’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ପୁନ ତଂ ଉଜୁକଂ କତ୍ୱା ପହରି। ଅସି ତାଲପଣ୍ଣଂ ୱିଯ ୱେଠଯମାନୋ ଥରୁମୂଲଂ ଅଗମାସି। ସାମଣେରଞ୍ହି ତସ୍ମିଂ କାଲେ ସିନେରୁନା ଅୱତ୍ଥରନ୍ତୋପି ମାରେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ପଗେୱ ଅସିନା। ତଂ ପାଟିହାରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ପୁବ୍ବେ ମେ ଅସି ସିଲାଥମ୍ଭଂ ୱା ଖଦିରଖାଣୁଂ ୱା କଳୀରଂ ୱିଯ ଛିନ୍ଦତି, ଇଦାନି ଏକୱାରଂ ନମି, ଏକୱାରଂ ତାଲପଣ୍ଣୱେଠକୋ ୱିଯ ଜାତୋ। ଅଯଂ ନାମ ଅସି ଅଚେତନା ହୁତ୍ୱାପି ଇମସ୍ସ ଗୁଣଂ ଜାନାତି, ଅହଂ ସଚେତନୋପି ନ ଜାନାମୀ’’ତି। ସୋ ଅସିଂ ଭୂମିଯଂ ଖିପିତ୍ୱା ତସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଉରେନ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଯଂ ଧନକାରଣା ଅଟୱିଂ ପୱିଟ୍ଠାମ୍ହା, ଅମ୍ହେ ଦୂରତୋୱ ଦିସ୍ୱା ସହସ୍ସମତ୍ତାପି ମନୁସ୍ସା ପୱେଧନ୍ତି, ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ କଥା କଥେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ତୱ ପନ ସନ୍ତାସମତ୍ତମ୍ପି ନତ୍ଥି,

ଉକ୍କାମୁଖେ ସୁୱଣ୍ଣଂ ୱିଯ ସୁପୁପ୍ଫିତକଣିକାରଂ ୱିଯ ଚ ତେ ମୁଖଂ ୱିରୋଚତି, କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ତସ୍ସ ତେ ନତ୍ଥି ଭୀତତ୍ତଂ, ଭିୟ୍ୟୋ ୱଣ୍ଣୋ ପସୀଦତି;

କସ୍ମା ନ ପରିଦେୱେସି, ଏୱରୂପେ ମହବ୍ଭଯେ’’ତି। (ଥେରଗା। ୭୦୬);

ସାମଣେରୋ ଝାନା ୱୁଟ୍ଠାଯ ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ, ‘‘ଆୱୁସୋ ଗାମଣି, ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନାମ ସୀସେ ଠପିତଭାରୋ ୱିଯ ହୋତି, ସୋ ତସ୍ମିଂ ଭିଜ୍ଜନ୍ତେ ୱା ନସ୍ସନ୍ତେ ୱା ତୁସ୍ସତେୱ, ନ ଭାଯତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

‘‘ନତ୍ଥି ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅନପେକ୍ଖସ୍ସ ଗାମଣି;

ଅତିକ୍କନ୍ତା ଭଯା ସବ୍ବେ, ଖୀଣସଂଯୋଜନସ୍ସ ୱେ।

‘‘ଖୀଣାଯ ଭୱନେତ୍ତିଯା, ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ଯଥାତଥେ;

ନ ଭଯଂ ମରଣେ ହୋତି, ଭାରନିକ୍ଖେପନେ ଯଥା’’ତି। (ଥେରଗା। ୭୦୭-୭୦୮);

ସୋ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଚୋରସତାନି ଓଲୋକେତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ତୁମ୍ହେ କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ତୁମ୍ହେ ପନ, ସାମୀ’’ତି। ‘‘ମମ ତାୱ, ଭୋ, ‘ଏୱରୂପଂ ପାଟିହାରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ଅଗାରମଜ୍ଝେ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି, ଅୟ୍ୟସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’ତି। ମଯମ୍ପି ତଥେୱ କରିସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ତାତା’’ତି ତତୋ ପଞ୍ଚସତାପି ଚୋରା ସାମଣେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିଂସୁ । ସୋ ତେସଂ ଅସିଧାରାହି ଏୱ କେସେ ଚେୱ ୱତ୍ଥଦସା ଚ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତମ୍ବମତ୍ତିକାଯ ରଜିତ୍ୱା ତାନି କାସାଯାନି ଅଚ୍ଛାଦାପେତ୍ୱା ଦସସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତେ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚାହଂ ଥେରେ ଅଦିସ୍ୱାୱ ଗମିସ୍ସାମି, ତେ ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି। ଚୋରାନଞ୍ହି ମଂ ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତେସୁ ଏକୋପି ଅସ୍ସୂନି ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ‘ମାରିତୋ ନୁ ଖୋ ସାମଣେରୋ, ନୋ’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତାନଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅଭିମୁଖଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଦିସ୍ୱାୱ ନେ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଦସ୍ସନେନ ପଟିଲଦ୍ଧଅସ୍ସାସେହି ତେହି ‘‘କିଂ, ସପ୍ପୁରିସ, ସଂକିଚ୍ଚ, ଲଦ୍ଧଂ ତେ ଜୀୱିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଇମେ ମଂ ମାରେତୁକାମା ହୁତ୍ୱା ମାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ମମ ଗୁଣେ ପସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତା, ଅହଂ ‘ତୁମ୍ହେ ଦିସ୍ୱାୱ ଗମିସ୍ସାମୀ’ତି ଆଗତୋ, ଅପ୍ପମତ୍ତା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋଥ, ଅହଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଇତରେ ଆଦାଯ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ ସଂକିଚ୍ଚ, ଅନ୍ତେୱାସିକା ତେ ଲଦ୍ଧା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ଥେରେନ ‘‘ଗଚ୍ଛ ସଂକିଚ୍ଚ, ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସାହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ସାଧୂ’’ତି ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତେ ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରାପି ‘‘କିଂ ସଂକିଚ୍ଚ, ଅନ୍ତେୱାସିକା ତେ ଲଦ୍ଧା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ଏୱଂ କିର, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଚୋରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦୁସ୍ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱନତୋ ଇଦାନି ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଏକଦିୱସମ୍ପି ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୦।

‘‘ଯୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେ, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଅସମାହିତୋ;

ଏକାହଂ ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋ, ସୀଲୱନ୍ତସ୍ସ ଝାଯିନୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦୁସ୍ସୀଲୋତି ନିସ୍ସୀଲୋ। ସୀଲୱନ୍ତସ୍ସାତି ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱନତୋ ସୀଲୱନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱୀହି ଝାନେହି ଝାଯିନୋ ଏକଦିୱସମ୍ପି ଏକମୁହୁତ୍ତମ୍ପି ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋ, ଉତ୍ତମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ପଞ୍ଚସତାପି ଭିକ୍ଖୂ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଅପରେନ ସମଯେନ ସଂକିଚ୍ଚୋ ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ଦସୱସ୍ସୋ ହୁତ୍ୱା ସାମଣେରଂ ଗଣ୍ହି। ସୋ ପନ ତସ୍ସେୱ ଭାଗିନେୟ୍ୟୋ ଅଧିମୁତ୍ତସାମଣେରୋ ନାମ। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ପରିପୁଣ୍ଣୱସ୍ସକାଲେ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଉପସମ୍ପଦଂ ତେ କରିସ୍ସାମି, ଗଚ୍ଛ, ଞାତକାନଂ ସନ୍ତିକେ ୱସ୍ସପରିମାଣଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଏହୀ’’ତି

ଉପ୍ପୋଜେସି। ସୋ ମାତାପିତୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପଞ୍ଚସତେହି ଚୋରେହି ବଲିକମ୍ମତ୍ଥାଯ ମାରିଯମାନୋ ତେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତେହି ତେହି ‘‘ନ ତେ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅମ୍ହାକଂ ଅଞ୍ଞାତୋ କସ୍ସଚି ଆରୋଚେତବ୍ବୋ’’ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୋ ପଟିପଥେ ମାତାପିତରୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ତମେୱ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତାନମ୍ପି ତେସଂ ସଚ୍ଚମନୁରକ୍ଖନ୍ତୋ ନାରୋଚେସି। ତେସଂ ଚୋରେହି ୱିହେଠିଯମାନାନଂ ‘‘ତ୍ୱମ୍ପି ଚୋରେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ମଞ୍ଞେ, ଅମ୍ହାକଂ ନାରୋଚେସୀ’’ତି ପରିଦେୱନ୍ତାନଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ତେ ମାତାପିତୂନମ୍ପି ଅନାରୋଚିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିଂସୁ। ସୋପି ସଂକିଚ୍ଚସାମଣେରୋ ୱିଯ ତେ ସବ୍ବେ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆନେତ୍ୱା ତେନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ପେସିତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ଏୱଂ କିର, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପୁରିମନଯେନେୱ ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମମେୱ ଗାଥମାହ –

‘‘ଯୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେ, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଅସମାହିତୋ;

ଏକାହଂ ଜୀୱିତଂ ସେଯ୍ୟୋ, ସୀଲୱନ୍ତସ୍ସ ଝାଯିନୋ’’ତି।

ଇଦମ୍ପି ଅଧିମୁତ୍ତସାମଣେରୱତ୍ଥୁ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି।

ସଂକିଚ୍ଚସାମଣେରୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ଖାଣୁକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯୋଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଖାଣୁକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ତତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ କିଲନ୍ତୋ ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ଏକସ୍ମିଂ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ନିସିନ୍ନୋ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜି। ଅଥେକଂ ଗାମଂ ୱିଲୁମ୍ପିତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତା ଚୋରା ଅତ୍ତନୋ ବଲାନୁରୂପେନ ଭଣ୍ଡିକଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସୀସେନାଦାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଦୂରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଲନ୍ତରୂପା ‘‘ଦୂରଂ ଆଗତାମ୍ହ, ଇମସ୍ମିଂ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ୱିସ୍ସମିସ୍ସାମା’’ତି ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ପିଟ୍ଠିପାସାଣସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ଦିସ୍ୱାପି ‘‘ଖାଣୁକୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞିନୋ ଅହେସୁଂ। ଅଥେକୋ ଚୋରୋ ଥେରସ୍ସ ସୀସେ ଭଣ୍ଡିକଂ ଠପେସି, ଅପରୋପି ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଭଣ୍ଡିକଂ ଠପେସି। ଏୱଂ ପଞ୍ଚସତାପି ଚୋରା ପଞ୍ଚହି ଭଣ୍ଡିକସତେହି ଥେରଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଯମ୍ପି ନିସିନ୍ନା ନିଦ୍ଦାଯିତ୍ୱା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନକାଲେ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଭଣ୍ଡିକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତା ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅମନୁସ୍ସୋ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ପଲାଯିତୁଂ ଆରଭିଂସୁ। ଅଥ ନେ ଥେରୋ ଆହ – ‘‘ମା ଭାଯିତ୍ଥ ଉପାସକା, ପବ୍ବଜିତୋ ଅହ’’ନ୍ତି। ତେ ଥେରସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ଖମଥ, ଭନ୍ତେ, ମଯଂ ଖାଣୁକସଞ୍ଞିନୋ ଅହୁମ୍ହା’’ତି ଥେରଂ ଖମାପେତ୍ୱା ଚୋରଜେଟ୍ଠକେନ ‘‘ଅହଂ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସେସା ‘‘ମଯମ୍ପି ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ଏକଚ୍ଛନ୍ଦା ହୁତ୍ୱା ଥେରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିଂସୁ। ଥେରୋ ସଂକିଚ୍ଚସାମଣେରୋ ୱିଯ ସବ୍ବେପି ତେ ପବ୍ବାଜେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଖାଣୁକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋତି ପଞ୍ଞାଯି। ସୋ ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ‘‘କିଂ, କୋଣ୍ଡଞ୍ଞ, ଅନ୍ତେୱାସିକା ତେ ଲଦ୍ଧା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ଏୱଂ କିର, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ନ ନୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଏୱରୂପୋ ଆନୁଭାୱୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, ତେନମ୍ହା ପବ୍ବଜିତା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱରୂପେ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞକମ୍ମେ ପତିଟ୍ଠାଯ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱନତୋ ଇଦାନି ୱୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦାଯ ୱତ୍ତମାନାନଂ ଏକାହମ୍ପି ଜୀୱିତଂ ସେଯ୍ୟୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୧।

‘‘ଯୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେ, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଅସମାହିତୋ;

ଏକାହଂ ଜୀୱିତଂ ସେଯ୍ୟୋ, ପଞ୍ଞୱନ୍ତସ୍ସ ଝାଯିନୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ନିପ୍ପଞ୍ଞୋ। ପଞ୍ଞୱନ୍ତସ୍ସାତି ସପ୍ପଞ୍ଞସ୍ସ। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ପଞ୍ଚସତାପି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ସମ୍ପତ୍ତମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଖାଣୁକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରଓତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

୧୧। ସପ୍ପଦାସତ୍ଥେରଓତ୍ଥୁ

ଯୋଚ ଓସ୍ସସତଂ ଜୀଓେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଓନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସପ୍ପଦାସତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାଓତ୍ଥିଯଂ କିରେକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ‘‘ମାଦିସସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଗିହିଭାଓୋ ନାମ ଅଯୁତ୍ତୋ, ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଠତ୍ୱା ମରଣମ୍ପି ମେ ସେଯ୍ୟୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ମରଣୂପାଯଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ଅଥେକଦିଓସଂ ପାତୋଓ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚା ଭିକ୍ଖୂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିସାଲାଯ ସପ୍ପଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ଏକସ୍ମିଂ କୁଟେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କୁଟଂ ପିଦହିତ୍ୱା ଆଦାଯ ୱିହାରା ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୁପି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇଦଂ, ଆଓୁସୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସପ୍ପୋ, ଆଓୁସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଇମିନା ‘‘କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ଛଡ୍ଡେସ୍ସାମ ନ’’ନ୍ତି। ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଇମିନା ଅତ୍ତାନଂ ଡଂସାପେତ୍ୱା ମରିସ୍ସାମୀ’’ତି ‘‘ଆହରଥ, ଅହଂ ତଂ ଛଡ୍ଡେସ୍ସାମୀ’’ତି ତେସଂ ହତ୍ଥତୋ କୁଟଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିସିନ୍ନୋ ତେନ ସପ୍ପେନ ଅତ୍ତାନଂ ଡଂସାପେତି, ସପ୍ପୋ ଡଂସିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି। ସୋ କୁଟେ ହତ୍ଥଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଆଲୋଲେତି, ଘୋରସପ୍ପସ୍ସ ମୁଖଂ ୱିଓରିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ପକ୍ଖିପତି, ନେଓ ନଂ ସପ୍ପୋ ଡଂସି। ସୋ ‘‘ନାଯଂ ଆସୀୱିସୋ, ଘରସପ୍ପୋ ଏସୋ’’ତି ତଂ ପହାଯ ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଛଡ୍ଡିତୋ ତେ, ଆଓୁସୋ, ସପ୍ପୋ’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘ନ ସୋ, ଆଓୁସୋ, ଘୋରସପ୍ପୋ, ଘରସପ୍ପୋ ଏସୋ’’ତି। ‘‘ଘୋରସପ୍ପୋଯେଓାଓୁସୋ, ମହନ୍ତଂ ଫଣଂ କତ୍ୱା ସୁସୁଯନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖେନ ଅମ୍ହେହି ଗହିତୋ, କିଂ କାରଣା ଏଓଂ ୱଂ ୱଦେସୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘ଅହଂ, ଆଓୁସୋ, ତେନ ଅତ୍ତାନଂ ଡଂସାପେନ୍ତୋପି ମୁଖେ ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ପକ୍ଖିପେନ୍ତୋପି ତଂ ଡଂସାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖି’’ନ୍ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ।

ଅଥେକଦିଓସଂ ନ୍ହାପିତୋ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଖୁରେ ଆଦାଯ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ଭୂମିଯଂ ଠପେତ୍ୱା ଏକେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ କେସେ ଓହାରେତି। ସୋ ଭୂମିଯଂ ଠପିତଂ ଖୁରଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଇମିନା ଗୀଓଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏକସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଗୀଓଂ ଉପନିଧାଯ ଖୁରଧାରଂ ଗଲନାଳିଯଂ କତ୍ୱା ଠିତୋ ଉପସମ୍ପଦାମାଳଅତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲଂ ଆଓଜ୍ଜେନ୍ତୋ ୱିମଲଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ୱିଯ ସୁଧୋତମଣିଖନ୍ଧମିଓ ଚ ନିମ୍ମଲଂ ସୀଲଂ ଅଦ୍ଦସ। ତସ୍ସ ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ସକଲସରୀରଂ ଫରନ୍ତୀ ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ପୀତିଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଖୁରଂ ଆଦାଯ ୱିହାରମଜ୍ଝଂ ପାଓିସି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘କହଂ ଗତୋସି, ଆଓୁସୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ‘‘‘ଇମିନା ଖୁରେନ ଗଲନାଳିଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମରିସ୍ସାମୀ’ତି ଗତୋମ୍ହି, ଆଓୁସୋ’’ତି। ଅଥ ‘‘କସ୍ମା ନ ମତୋସୀ’’ତି? ଇଦାନିମ୍ହି ସତ୍ଥଂ ଆହରିତୁଂ ଅଭବ୍ବୋ ଜାତୋ। ଅହଞ୍ହି ‘‘ଇମିନା ଖୁରେନ ଗଲନାଳିଂ ଛିନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଞାଣଖୁରେନ ସବ୍ବକିଲେସେ ଛିନ୍ଦିନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଅଯଂ ଅଭୂତେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ’’ତି ଭଗଓତୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ଭଗଓା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଖୀଣାସଓା ନାମ ସହତ୍ଥା ଅତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତା ଓୋରୋପେନ୍ତୀ’’ତି। ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଇମଂ ‘‘ଖୀଣାସଓୋ’’ତି ୱଦଥ, ଏଓଂ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ ପନାଯଂ କସ୍ମା ଉକ୍କଣ୍ଠତି, କିମସ୍ସ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସଯକାରଣଂ ‘‘କସ୍ମା ସୋ ସପ୍ପୋ ଏତଂ ନ ଡଂସତୀ’’ତି? ‘‘ଭିକ୍ଖଓେ, ସୋ ତାଓ ସପ୍ପୋ ଇମସ୍ସ ଇତୋ ତତିଯେ ଅତ୍ତଭାଓେ ଦାସୋ ଅହୋସି, ସୋ ଅତ୍ତନୋ ସାମିକସ୍ସ ସରୀରଂ ଡଂସିତୁଂ ନ ୱିସହତୀ’’ତି। ଏଓଂ ତାଓ ନେସଂ ସତ୍ଥା ଏକଂ କାରଣଂ ଆଚିକ୍ଖି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସପ୍ପଦାସୋ ନାମ ଜାତୋ।

କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ କିରେକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଅନଭିରତିଯା ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଏକସ୍ସ ସହାଯକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରୋଚେସି। ସୋ ତସ୍ସ ଅଭିଣ୍ହଂ ଗିହିଭାଓେ ଆଦୀନଓଂ କଥେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଇତରୋ ସାସନେ ଅଭିରମିତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ଅନଭିରତକାଲେ ମଲଗ୍ଗହିତେ ସମଣପରିକ୍ଖାରେ ଏକସ୍ମିଂ ସୋଣ୍ଡିତୀରେ ନିମ୍ମଲେ କରୋନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ସହାଯକୋପିସ୍ସ ସନ୍ତିକେଯେଓ ନିସିନ୍ନୋ। ଅଥ ନଂ ସୋ ଏଓମାହ – ‘‘ଅହଂ, ଆଓୁସୋ, ଉପ୍ପବ୍ବଜନ୍ତୋ ଇମେ ପରିକ୍ଖାରେ ତୁଯ୍ହଂ ଦାତୁକାମୋ ଅହୋସି’’ନ୍ତି। ସୋ ଲୋଭଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମିନା ମଯ୍ହଂ ପବ୍ବଜିତେନ ୱା ଉପ୍ପବ୍ବଜିତେନ ୱା କୋ ଅତ୍ଥୋ, ଇଦାନି ପରିକ୍ଖାରେ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ‘‘କିଂ ଦାନାଓୁସୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଜୀୱିତେନ, ଯେ ମଯଂ କପାଲହତ୍ଥା ପରକୁଲେସୁ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରାମ, ପୁତ୍ତଦାରେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଲାପସଲ୍ଲାପଂ ନ କରୋମା’’ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତୋ ଗିହିଭାଓସ୍ସ ଗୁଣଂ କଥେସି। ସୋ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ପୁନ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ହୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ମଯା ‘ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋମ୍ହୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ପଠମଂ ଗିହିଭାଓେ ଆଦୀନଓଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅଭିଣ୍ହଂ ଗୁଣଂ କଥେତି, ‘କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ‘‘ଇମେସୁ ସମଣପରିକ୍ଖାରେସୁ ଲୋଭେନା’’ତି ଞତ୍ୱା ସଯମେଓ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ନିଓତ୍ତେସି। ଏଓମସ୍ସ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉକ୍କଣ୍ଠାପିତତ୍ତା ଇଦାନି ଅନଭିରତି ଉପ୍ପନ୍ନା। ଯୋ ପନ ତେନେଓ ତଦା ୱୀସତି ଓସ୍ସସହସ୍ସାନି ସମଣଧମ୍ମୋ କତୋ, ସ୍ୱସ୍ସ ଏତରହି ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସଯୋ ଜାତୋତି।

ଇମମତ୍ଥଂ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଓତୋ ସନ୍ତିକା ସୁତ୍ୱା ଉତ୍ତରିଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ କିର ଭିକ୍ଖୁ ଖୁରଧାରଂ ଗଲନାଳିଯଂ କତ୍ୱା ଠିତୋଓ ଅରହତ୍ତଂ

ପାପୁଣାତି, ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ଏତ୍ତକେନ ଖଣେନ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ''ତି। ''ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଦଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ଠପେନ୍ତସ୍ସ ପାଦେ ଭୂମିଯଂ ଅସମ୍ପତ୍ତେଯେୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କୁସୀତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ହି ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱନତୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଖଣମତ୍ତମ୍ପି ଜୀୱିତଂ ସେଯ୍ୟୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୨।

''ଯୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେ, କୁସୀତୋ ହୀନୱୀରିଯୋ;

ଏକାହଂ ଜୀୱିତଂ ସେଯ୍ୟୋ, ୱୀରିଯମାରଭତୋ ଦଳ୍ହ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ କୁସୀତୋତି କାମୱିତକ୍କାଦୀହି ତୀହି ୱିତକ୍କେହି ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ହୀନୱୀରିଯୋତି ନିବ୍ବୀରିଯୋ। ୱୀରିଯମାରଭତୋ ଦଳ୍ହନ୍ତି ଦୁୱିଧଜ୍ଝାନନିବ୍ବତ୍ତନସମତ୍ଥଂ ଥିରଂ ୱୀରିଯଂ ଆରଭନ୍ତସ୍ସ। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସପ୍ପଦାସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ପଟାଚାରାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

ଯୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଟାଚାରଂ ଥେରିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସା କିର ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିୱିଭୱସ୍ସ ସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତା ଅହୋସି ଅଭିରୂପା। ତଂ ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକକାଲେ ସତ୍ତଭୂମିକସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ଉପରିମତଲେ ରକ୍ଖନ୍ତା ୱସାପେସୁଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ସା ଏକେନ ଅତ୍ତନୋ ଚୂଳୂପଟ୍ଠାକେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିପ୍ପଟିପଜ୍ଜି । ଅଥସ୍ସା ମାତାପିତରୋ ସମଜାତିକକୁଲେ ଏକସ୍ସ କୁମାରସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ୱିୱାହଦିୱସଂ ଠପେସୁଂ। ତସ୍ମିଂ ଉପକଟ୍ଠେ ସା ତଂ ଚୂଳୂପଟ୍ଠାକଂ ଆହ – ''ମଂ କିର ଅସୁକକୁଲସ୍ସ ନାମ ଦସ୍ସନ୍ତି, ମଯି ପତିକୁଲଂ ଗତେ ମମ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋପି ତତ୍ଥ ପୱେସନଂ ନ ଲଭିସ୍ସସି, ସଚେ ତେ ମଯି ସିନେହୋ ଅତ୍ଥି, ଇଦାନେୱ ମଂ ଗହେତ୍ୱା ଯେନ ୱା ତେନ ୱା ପଲାଯସ୍ସୂ''ତି। ''ସୋ ସାଧୁ, ଭଦ୍ଦେ''ତି। ''ତେନ ହି ଅହଂ ସ୍ୱେ ପାତୋୱ ନଗରଦ୍ୱାରସ୍ସ ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ନାମ ଠସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ଏକେନ ଉପାଯେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିଯଦିୱସେ ସଙ୍କେତଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠାସି। ସାପି ପାତୋୱ କିଲିଟ୍ଠଂ ୱତ୍ଥଂ ନିୱାସେତ୍ୱା କେସେ ୱିକ୍କିରିତ୍ୱା କୁଣ୍ଡକେନ ସରୀରଂ ମକ୍ଖିତ୍ୱା କୁଟଂ ଆଦାଯ ଦାସୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ୱିଯ ଘରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତଂ ଠାନଂ ଅଗମାସି। ସୋ ତଂ ଆଦାଯ ଦୂରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଗାମେ ନିୱାସଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ଖେତ୍ତଂ କସିତ୍ୱା ଦାରୁପଣ୍ଣାଦୀନି ଆହରତି। ଇତରା କୁଟେନ ଉଦକଂ ଆହରିତ୍ୱା ସହତ୍ଥା କୋଟ୍ଟନପଚନାଦୀନି କରୋନ୍ତୀ ଅତ୍ତନୋ ପାପସ୍ସ ଫଲଂ ଅନୁଭୋତି। ଅଥସ୍ସା କୁଚ୍ଛିଯଂ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠାସି। ସା ପରିପୁଣ୍ଣଗବ୍ଭା ''ଇଧ ମେ କୋଚି ଉପକାରକୋ ନତ୍ଥି, ମାତାପିତରୋ ନାମ ପୁତ୍ତେସୁ ମୁଦୁହଦଯା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ମଂ ନେହି, ତତ୍ଥ ମେ ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ସାମିକଂ ଯାଚି। ସୋ ''କିଂ, ଭଦ୍ଦେ, କଥେସି, ମଂ ଦିସ୍ୱା ତୱ ମାତାପିତରୋ ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କରେଯ୍ୟୁଂ, ନ ସକ୍କା ମଯା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପି। ସା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚିତ୍ୱାପି ଗମନଂ ଅଲଭମାନା ତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଂ ଗତକାଲେ ପଟିୱିସ୍ସକେ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ସଚେ ସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ 'କହଂ ଗତା'ତି ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ମମ ଅତ୍ତନୋ କୁଲଘରଂ ଗତଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ୟାଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଗେହଦ୍ୱାରଂ ପିଦହିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ସୋପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ପଟିୱିସ୍ସକେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ''ନିୱତ୍ତେସ୍ସାମି ନ''ନ୍ତି ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ତଂ ଦିସ୍ୱା ନାନପ୍ପକାରଂ ଯାଚିଯମାନୋପି ନିୱତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଅଥସ୍ସା ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ କମ୍ମଜୱାତା ଚଲିଂସୁ। ସା ଏକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତରଂ ପୱିସିତ୍ୱା, ''ସାମି, କମ୍ମଜୱାତା ମେ ଚଲିତା''ତି ୱତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସମ୍ପରିୱତ୍ତମାନା କିଚ୍ଛେନ ଦାରକଂ ୱିଜାଯିତ୍ୱା ''ଯସ୍ସତ୍ଥାଯାହଂ କୁଲଘରଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟଂ, ସୋ ଅତ୍ଥୋ ନିପ୍ଫନ୍ନୋ''ତି ପୁନଦେୱ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗେହଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେସି।

ତସ୍ସା ଅପରେନ ସମଯେନ ପୁନ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠହି। ସା ପରିପୁଣ୍ଣଗବ୍ଭା ହୁତ୍ୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ସାମିକଂ ଯାଚିତ୍ୱା ଗମନଂ ଅଲଭମାନା ପୁତ୍ତଂ ଅଙ୍କେନାଦାଯ ତଥେୱ ପକ୍କମିତ୍ୱା ତେନ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ''ତିଟ୍ଠାହୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ନିୱତ୍ତିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ଅଥ ନେସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ମହା ଅକାଲମେଘୋ ଉଦପାଦି ସମନ୍ତା ୱିଜ୍ଜୁଲତାହି ଆଦିତ୍ତଂ ୱିଯ ମେଘତ୍ଥନିତେହି, ଭିଜ୍ଜମାନଂ ୱିଯ ଉଦକଧାରାନିପାତନିରନ୍ତରଂ ନଭଂ ଅହୋସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ତସ୍ସା କମ୍ମଜୱାତା ଚଲିଂସୁ। ସା ସାମିକଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ସାମି, କମ୍ମଜୱାତା ମେ ଚଲିତା, ନ ସକ୍କୋମି ସନ୍ଧାରେତୁଂ, ଅନୋୱସ୍ସକଟ୍ଠାନଂ ମେ ଜାନାହୀ''ତି ଆହ। ସୋ ହତ୍ଥଗତାଯ ୱାସିଯା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଉପଧାରେନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ୱମ୍ମିକମତ୍ଥକେ ଜାତଂ ଗୁମ୍ବଂ ଦିସ୍ୱା ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଆରଭି। ଅଥ ନଂ ୱମ୍ମିକତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା

ଘୋରୱିସୋ ଆସୀୱିସୋ ଡଂସି। ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱସ୍ସ ସରୀରଂ ଅନ୍ତୋସମୁଟ୍ଠିତାହି ଅଗ୍ଗିଜାଲାହି ଡୟ୍ହମାନଂ ୱିୟ ନୀଲୱଣ୍ଣଂ ହୁତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ପତି। ଇତରାପି ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱମାନା ତସ୍ସ ଆଗମନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୀପି ତଂ ଅଦିସ୍ୱାୱ ଅପରମ୍ପି ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାୟି। ଦ୍ୱେ ଦାରକା ୱାତୱୁଟ୍ଠିୱେଗଂ ଅସହମାନା ମହାୱିରୱଂ ୱିରୱନ୍ତି। ସା ଉଭୋପି ତେ ଉରନ୍ତରେ କତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହି ଜଣ୍ଣୁକେହି ଚେୱ ହତ୍ଥେହି ଚ ଭୂମିୟଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ତଥା ଠିତାୱ ରତ୍ତିଂ ୱୀତିନାମେସି। ସକଲସରୀରଂ ନିଲ୍ଲୋହିତଂ ୱିୟ ପଣ୍ଡୁପଲାସୱଣ୍ଣଂ ଅହୋସି। ସା ଉଟ୍ଠିତେ ଅରୁଣେ ମଂସପେସିୱଣ୍ଣଂ ଏକଂ ପୁତ୍ତଂ ଅଙ୍କେନାଦାୟ ଇତରଂ ଅଙ୍ଗୁଲିୟା ଗହେତ୍ୱା ''ଏହି, ତାତ, ପିତା ତେ ଇତୋ ଗତୋ''ତି ୱତ୍ୱା ସାମିକସ୍ସ ଗତମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ତଂ ୱମ୍ମିକମତ୍ଥକେ କାଲଂ କତ୍ୱା ପତିତଂ ନୀଲୱଣ୍ଣଂ ଥଦ୍ଧସରୀରଂ ଦିସ୍ୱା ''ମଂ ନିସ୍ସାୟ ମମ ସାମିକୋ ପନ୍ଥେ ମତୋ''ତି ରୋଦନ୍ତୀ ପରିଦେୱନ୍ତୀ ପାୟାସି।

ସା ସକଲରତ୍ତିଂ ଦେୱେନ ୱୁଟ୍ଠତ୍ତା ଅଚିରୱତିଂ ନଦିଂ ଜଣ୍ଣୁପ୍ପମାଣେନ କଟିପ୍ପମାଣେନ ଥନପ୍ପମାଣେନ ଉଦକେନ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧିତାୟ ଦ୍ୱୀହି ଦାରକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଉଦକଂ ଓତରିତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତୀ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତଂ ଓରିମତୀରେ ଠପେତ୍ୱା ଇତରଂ ଆଦାୟ ପରତୀରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାଖାଭଙ୍ଗଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ''ଇତରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ବାଲପୁତ୍ତକଂ ପହାୟ ତରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକୟମାନା ପାୟାସି। ଅଥସ୍ସା ନଦୀମଜ୍ଝଂ ଗତକାଲେ ଏକୋ ସେନୋ ତଂ କୁମାରଂ ଦିସ୍ୱା ''ମଂସପେସୀ''ତି ସଞ୍ଞାୟ ଆକାସତୋ ଭସ୍ସି। ସା ତଂ ପୁତ୍ତସ୍ସତ୍ଥାୟ ଭସ୍ସନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଉଭୋ ହତ୍ଥେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ସୂସୂ''ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମହାସଦ୍ଦଂ ନିଚ୍ଛାରେସି। ସେନୋ ଦୂରଭାୱେନ ତଂ ଅସୁତ୍ୱାୱ କୁମାରକଂ ଗହେତ୍ୱା ୱେହାସଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗତୋ। ଓରିମତୀରେ ଠିତପୁତ୍ତୋ ମାତରଂ ନଦୀମଜ୍ଝେ ଉଭୋ ହତ୍ଥେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମହାସଦ୍ଦଂ ନିଚ୍ଛାରୟମାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ମଂ ପକ୍କୋସତୀ''ତି ସଞ୍ଞାୟ ୱେଗେନ ଉଦକେ ପତି। ଇତିସ୍ସା ବାଲପୁତ୍ତଂ ସେନୋ ହରି, ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ଉଦକେନ ୱୂଳ୍ହୋ।

ସା ''ଏକୋ ମେ ପୁତ୍ତୋ ସେନେନ ଗହିତୋ, ଏକୋ ଉଦକେନ ୱୂଳ୍ହୋ, ପନ୍ଥେ ମେ ପତି ମତୋ''ତି ରୋଦନ୍ତୀ ପରିଦେୱନ୍ତୀ ଗଚ୍ଛମାନା ସାୱତ୍ଥିତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଏକଂ ପୁରିସଂ ଦିସ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ''କତ୍ଥ ୱାସିକୋସି, ତାତା''ତି? ''ସାୱତ୍ଥିୱାସିକୋମ୍ହି, ଅମ୍ମା''ତି। ''ସାୱତ୍ଥିନଗରେ ଅସୁକୱୀଥିୟଂ ଏୱରୂପଂ ଅସୁକକୁଲଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଜାନାସି, ତାତା''ତି? ''ଜାନାମି, ଅମ୍ମ, ତଂ ପନ ମା ପୁଚ୍ଛି, ସଚେ ଅଞ୍ଞଂ ଜାନାସି ପୁଚ୍ଛା''ତି। ''ଅଞ୍ଞେନ ମେ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି, ତଦେୱ ପୁଚ୍ଛାମି, ତାତା''ତି। ''ଅମ୍ମ, ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଅନାଚିକ୍ଖିତୁଂ ନ ଦେସି, ଅଜ୍ଜ ତେ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଦେୱୋ ୱସ୍ସନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ''ତି। ''ଦିଟ୍ଠୋ ମେ, ତାତ, ମୟ୍ହମେୱେସୋ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ୱୁଟ୍ଠୋ, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ। ମୟ୍ହଂ ପନ ୱୁଟ୍ଠକାରଣଂ ପଚ୍ଛା ତେ କଥେସ୍ସାମି, ଏତସ୍ମିଂ ତାୱ ମେ ସେଟ୍ଠିଗେହେ ପୱତ୍ତିଂ କଥେହୀ''ତି। ''ଅମ୍ମ, ଅଜ୍ଜ ରତ୍ତିଂ ସେଟ୍ଠିଞ୍ଚ ସେଟ୍ଠିଭରିୟଞ୍ଚ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଞ୍ଚାତି ତୟୋପି ଜନେ ଅୱତ୍ଥରମାନଂ ଗେହଂ ପତି, ତେ ଏକଚିତକସ୍ମିଂ ଝାୟନ୍ତି। ଏସ ଧୂମୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ଅମ୍ମା''ତି। ସା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ନିୱତ୍ଥୱତ୍ଥଂ ପତମାନଂ ନ ସଞ୍ଜାନି, ଉମ୍ମତ୍ତିକଭାୱଂ ପତ୍ୱା ୟଥାଜାତାୱ ରୋଦନ୍ତୀ ପରିଦେୱନ୍ତୀ –

''ଉଭୋ ପୁତ୍ତା କାଲକତା, ପନ୍ଥେ ମୟ୍ହଂ ପତୀ ମତୋ;

ମାତା ପିତା ଚ ଭାତା ଚ, ଏକଚିତମ୍ହି ଡୟ୍ହରେ''ତି। (ଅପ। ଥେରୀ ୨।୨।୪୯୮) –

ୱିଲପନ୍ତୀ ପରିବ୍ଭମି। ମନୁସ୍ସା ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଉମ୍ମତ୍ତିକା ଉମ୍ମତ୍ତିକା''ତି କଚୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ପଂସୁଂ ଗହେତ୍ୱା ମତ୍ଥକେ ଓକିରନ୍ତା ଲେଡ୍ଡୂହି ପହରନ୍ତି। ସତ୍ଥା ଜେତୱନମହାୱିହାରେ ଅଟ୍ଠପରିସମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ତଂ ଆଗଚ୍ଛମାନଂ ଅଦ୍ଦସ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ପୂରିତପାରମିଂ ଅଭିନୀହାରସମ୍ପନ୍ନଂ।

ସା କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ପଦୁମୁତ୍ତରସତ୍ଥାରା ଏକଂ ୱିନୟଧରତ୍ଥେରିଂ ବାହାୟ ଗହେତ୍ୱା ନନ୍ଦନୱନେ ଠପେନ୍ତଂ ୱିୟ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପିୟମାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହାଦିସସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ୱିନୟଧରତ୍ଥେରୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନଂ ଲଭେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଅଧିକାରଂ କତ୍ୱା ପତ୍ଥନଂ ଠପେସି। ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧୋ ଅନାଗତଂସଞାଣଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ପତ୍ଥନାୟ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ଅନାଗତେ ଗୋତମବୁଦ୍ଧସ୍ସ ନାମ ସାସନେ ଅୟଂ ପଟାଚାରା ନାମେନ ୱିନୟଧରତ୍ଥେରୀନଂ ଅଗ୍ଗା ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ବ୍ୟାକାସି। ତଂ ଏୱଂ ପତ୍ଥିତପତ୍ଥନଂ ଅଭିନୀହାରସମ୍ପନ୍ନଂ ସତ୍ଥା ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇମିସ୍ସା ଠପେତ୍ୱା ମଂ ଅଞ୍ଞୋ ଅୱସ୍ସୟୋ ଭୱିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଂ ୟଥା ୱିହାରାଭିମୁଖଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ଏୱଂ ଅକାସି। ପରିସା ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ''ଇମିସ୍ସା ଉମ୍ମତ୍ତିକାୟ ଇତୋ ଆଗନ୍ତୁଂ ମା ଦଦିତ୍ଥା''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ''ଅପେଥ, ମା ନଂ ୱାରୟିତ୍ଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଅୱିଦୂରଟ୍ଠାନଂ ଆଗତକାଲେ ''ସତିଂ ପଟିଲଭ ଭଗିନୀ''ତି ଆହ। ସା ତଂ ଖଣଂୟେୱ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ସତିଂ ପଟିଲଭି। ତସ୍ମିଂକାଲେ ନିୱତ୍ଥୱତ୍ଥସ୍ସ ପତିତଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସା ଏକୋ ପୁରିସୋ ଉତ୍ତରସାଟକଂ ଖିପି। ସା ତଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣେସୁ ପାଦେସୁ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଅୱସ୍ସୟୋ ମେ ହୋଥ, ପତିଟ୍ଠା ମେ ହୋଥ। ଏକଞ୍ହି ମେ ପୁତ୍ତଂ ସେନୋ ଗଣ୍ହି, ଏକୋ ଉଦକେନ ୱୂଳ୍ହୋ, ପନ୍ଥେ ମେ ପତି ମତୋ, ମାତାପିତରୋ ଚେୱ ମେ ଭାତା ଚ ଗେହେନ ଅୱତ୍ଥଟା ଏକଚିତକସ୍ମିଂ ଝାୟନ୍ତୀ''ତି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ପଟାଚାରେ, ମା ଚିନ୍ତୟି, ତୱ ତାଣଂ ସରଣଂ ଅୱସ୍ସୟୋ ଭୱିତୁଂ ସମତ୍ଥସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତାସି। ଯଥା ହି ତୱ ଇଦାନି ଏକୋ ପୁତ୍ତକୋ ସେନେନ ଗହିତୋ, ଏକୋ ଉଦକେନ ୱୂଳ୍ହୋ, ପନ୍ଥେ ପତି ମତୋ, ମାତାପିତରୋ ଚେୱ ଭାତା ଚ ଗେହେନ ଅୱତ୍ଥଟା; ଏୱମେୱ ଇମସ୍ମିଂ ସଂସାରେ ପୁତ୍ତାଦୀନଂ ମତକାଲେ ତୱ ରୋଦନ୍ତିୟା ପଗ୍ଘରିତଅସ୍ସୁ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାସମୁଦ୍ଦାନଂ ଉଦକତୋ ବହୁତର’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଚତୂସୁ ସମୁଦ୍ଦେସୁ ଜଲଂ ପରିତ୍ତକଂ,

ତତୋ ବହୁଂ ଅସ୍ସୁଜଲଂ ଅନପ୍ପକଂ;

ଦୁକ୍ଖେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ନରସ୍ସ ସୋଚନା,

କିଂ କାରଣା ଅମ୍ମ ତୁୱଂ ପମଜ୍ଜସୀ’’ତି।

ଏୱଂ ସତ୍ଥରି ଅନମତଗ୍ଗପରିୟାୟଂ କଥେନ୍ତେ ତସ୍ସ ସରୀରେ ସୋକୋ ତନୁତ୍ତଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ତନୁଭୂତସୋକଂ ଞତ୍ୱା ପୁନ ସତ୍ଥା ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ପଟାଚାରେ ପୁତ୍ତାଦୟୋ ନାମ ପରଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ତାଣଂ ୱା ଲେଣଂ ୱା ସରଣଂ ୱା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱିଜ୍ଜମାନାପି ତେ ନ ସନ୍ତିୟେୱ, ପଣ୍ଡିତେନ ପନ ସୀଲଂ ୱିସୋଧେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିବ୍ବାନଗାମିମଗ୍ଗଂ ଖିପ୍ପମେୱ ସୋଧେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

‘‘ନ ସନ୍ତି ପୁତ୍ତା ତାଣାୟ, ନ ପିତା ନାପି ବନ୍ଧୱା;

ଅନ୍ତକେନାଧିପନ୍ନସ୍ସ, ନତ୍ଥି ଞାତୀସୁ ତାଣତା। (ଧ॰ ପ॰ ୨୮୮; ଅପ॰ ଥେରୀ ୨।୨।୫୦୧);

‘‘ଏତମତ୍ଥୱସଂ ଞତ୍ୱା, ପଣ୍ଡିତୋ ସୀଲସଂୱୁତୋ;

ନିବ୍ବାନଗମନଂ ମଗ୍ଗଂ, ଖିପ୍ପମେୱ ୱିସୋଧୟେ’’ତି। (ଧ॰ ପ॰ ୨୮୯);

ଦେସନାୱସାନେ ପଟାଚାରା ମହାପଥୱିୟଂ ପଂସୁପରିମାଣେ କିଲେସେ ଝାପେତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି। ସା ପନ ସୋତାପନ୍ନା ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ୟାଚି। ସତ୍ଥା ତଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସନ୍ତିକଂ ପହିଣିତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ସା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦା ପଟିତାଚାରତ୍ତା ପଟାଚାରାତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାୟି। ସା ଏକଦିୱସଂ କୁଟେନ ଉଦକଂ ଆଦାୟ ପାଦେ ଧୋୱନ୍ତୀ ଉଦକଂ ଆସିଞ୍ଚି, ତଂ ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଛିଜ୍ଜି। ଦୁତିୟୱାରେ ଆସିତ୍ତଂ ତତୋ ଦୂରତରଂ ଅଗମାସି। ତତିୟୱାରେ ଆସିତ୍ତଂ ତତୋପି ଦୂରତରନ୍ତି। ସା ତଦେୱ ଆରମ୍ମଣଂ ଗହେତ୍ୱା ତୟୋ ୱୟେ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ମୟା ପଠମଂ ଆସିତ୍ତଂ ଉଦକଂ ୱିୟ ଇମେ ସତ୍ତା ପଠମୱୟେପି ମରନ୍ତି, ତତୋ ଦୂରତରଂ ଗତଂ ଦୁତିୟୱାରେ ଆସିତ୍ତଂ ଉଦକଂ ୱିୟ ମଜ୍ଝିମୱୟେପି ମରନ୍ତି, ତତୋପି ଦୂରତରଂ ଗତଂ ତତିୟୱାରେ ଆସିତ୍ତଂ ଉଦକଂ ୱିୟ ପଚ୍ଛିମୱୟେପି ମରନ୍ତିୟେୱା’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ତସ୍ସା ସମ୍ମୁଖେ ଠତ୍ୱା କଥେନ୍ତୋ ୱିୟ ‘‘ଏୱମେତଂ ପଟାଚାରେ, ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦୟବ୍ବୟଂ ଅପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱନତୋ ତେସଂ ଉଦୟବ୍ବୟଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଏକାହମ୍ପି ଏକକ୍ଖଣମ୍ପି ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଗାଥମାହ –

୧୧୩।

‘‘ୟୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେ, ଅପସ୍ସଂ ଉଦୟବ୍ବୟଂ;

ଏକାହଂ ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋ, ପସ୍ସତୋ ଉଦୟବ୍ବୟ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅପସ୍ସଂ ଉଦୟବ୍ବୟନ୍ତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ପଞ୍ଚୱୀସତିୟା ଲକ୍ଖଣେହି ଉଦୟଞ୍ଚ ୱୟଞ୍ଚ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ। ପସ୍ସତୋ ଉଦୟବ୍ବୟନ୍ତି ତେସଂ ଉଦୟଞ୍ଚ ୱୟଞ୍ଚ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ଇତରସ୍ସ ଜୀୱନତୋ ଏକାହମ୍ପି ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋତି।

ଦେସନାୱସାନେ ପଟାଚାରା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ପଟାଚାରାଥେରୀୱତ୍ଥୁ ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। କିସାଗୋତମୀୱତ୍ଥୁ

ଯୋଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କିସାଗୋତମିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିୟଂ କିରେକସ୍ସ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହେ ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିଧନଂ ଅଙ୍ଗାରା ଏୱ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ସେଟ୍ଠି ତଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନସୋକୋ ଆହାରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜି। ତସ୍ସେକୋ ସହାୟକୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ସମ୍ମ, କସ୍ମା ସୋଚସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ସମ୍ମ, ମା ସୋଚି, ଅହଂ ଏକଂ ଉପାୟଂ ଜାନାମି, ତଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘କିଂ କରୋମି, ସମ୍ମା’’ତି? ଅତ୍ତନୋ ଆପଣେ କିଲଞ୍ଜଂ ପସାରେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତେ ଅଙ୍ଗାରେ ରାସିଂ କତ୍ୱା ୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ ୱିୟ ନିସୀଦ, ଆଗତାଗତେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ ଯେ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – ‘‘ସେସଜନା ୱତ୍ଥତେଲମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ୱିକ୍କିଣନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ପନ ଅଙ୍ଗାରେ ୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ’’ତି। ତେ ୱଦେୟ୍ୟାସି – ‘‘ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଅୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ କିଂ କରୋମୀ’’ତି? ଯୋ ପନ ତଂ ଏୱଂ ୱଦତି ‘‘ସେସଜନା ୱତ୍ଥତେଲମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ୱିକ୍କିଣନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ପନ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ’’ତି। ତଂ ୱଦେୟ୍ୟାସି ‘‘କହଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣ’’ନ୍ତି। ‘‘ଇଦ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଆହର, ତାୱ ନ’’ନ୍ତି ହତ୍ଥେହି ପଟିଚ୍ଛେୟ୍ୟାସି। ଏୱଂ ଦିନ୍ନଂ ତୱ ହତ୍ଥେ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତି। ସା ପନ ସଚେ କୁମାରିକା ହୋତି, ତୱ ଗେହେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିଧନଂ ତସ୍ସା ନିୟ୍ୟାଦେତ୍ୱା ତାୟ ଦିନ୍ନଂ ୱଲଞ୍ଜେୟ୍ୟାସି। ସଚେ କୁମାରକୋ ହୋତି, ତୱ ଗେହେ ୱୟପ୍ପତ୍ତଂ ଧୀତରଂ ତସ୍ସ ଦତ୍ୱା ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିଧନଂ ନିୟ୍ୟାଦେତ୍ୱା ତେନ ଦିନ୍ନଂ ୱଲଞ୍ଜେୟ୍ୟାସୀତି। ସୋ ‘‘ଭଦ୍ଦକୋ ଉପାୟୋ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଆପଣେ ଅଙ୍ଗାରେ ରାସିଂ କତ୍ୱା ୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ ୱିୟ ନିସୀଦି। ଯେ ପନ ନଂ ଏୱମାହଂସୁ – ‘‘ସେସଜନା ୱତ୍ଥତେଲମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ୱିକ୍କିଣନ୍ତି, କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ଅଙ୍ଗାରେ ୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ’’ତି? ତେସଂ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଅୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ କିଂ କରୋମୀ’’ତି ପଟିୱଚନଂ ଅଦାସି। ଅଥେକା ଗୋତମୀ ନାମ କୁମାରିକା କିସସରୀରତାୟ କିସାଗୋତମୀତି ପଞ୍ଞାୟମାନା ପରିଜିଣ୍ଣକୁଲସ୍ସ ଧୀତା ଅତ୍ତନୋ ଏକେନ କିଚ୍ଚେନ ଆପଣଦ୍ୱାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ସେଟ୍ଠିଂ ଦିସ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘କିଂ, ତାତ, ସେସଜନା ୱତ୍ଥତେଲମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ୱିକ୍କିଣନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ’’ତି? ‘‘କହଂ, ଅମ୍ମ, ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣ’’ନ୍ତି ? ‘‘ନନୁ ‘ତ୍ୱଂ ତଦେୱ ଗହେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋସୀ’ତି, ଆହର, ତାୱ ନଂ, ଅମ୍ମା’’ତି। ସା ହତ୍ଥପୂରଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥେସୁ ଠପେସି, ତଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣମେୱ ଅହୋସି।

ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ‘‘କତରଂ ତେ, ଅମ୍ମ, ଗେହ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅସୁକଂ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତସ୍ସା ଅସ୍ସାମିକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଧନଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ତଂ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆନେତ୍ୱା ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିଧନଂ ପଟିଚ୍ଛାପେସି। ସବ୍ବଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣମେୱ ଅହୋସି। ତସ୍ସା ଅପରେନ ସମୟେନ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠହି। ସା ଦସମାସଚ୍ଚୟେନ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାୟି। ସୋ ପଦସା ଗମନକାଲେ କାଲମକାସି। ସା ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବମରଣତାୟ ତଂ ଝାପେତୁଂ ନୀହରନ୍ତେ ୱାରେତ୍ୱା ‘‘ପୁତ୍ତସ୍ସ ମେ ଭେସଜ୍ଜଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ମତକଳେୱରଂ ଅଙ୍କେନାଦାୟ ‘‘ଅପି ନୁ ମେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜଂ ଜାନାଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୀ ଘରପଟିପାଟିୟା ୱିଚରତି। ଅଥ ନଂ ମନୁସ୍ସା, ‘‘ଅମ୍ମ, ତ୍ୱଂ ଉମ୍ମତ୍ତିକା ଜାତା, ମତକପୁତ୍ତସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୀ ୱିଚରସୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ସା ‘‘ଅୱସ୍ସଂ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜଂ ଜାନନକଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ମଞ୍ଞମାନା ୱିଚରତି। ଅଥ ନଂ ଏକୋ ପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅୟଂ ମମ ଧୀତା ପଠମଂ ପୁତ୍ତକଂ ୱିଜାତା ଭୱିସ୍ସତି ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବମରଣା, ମୟା ଇମିସ୍ସା ଅୱସ୍ସୟେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଅମ୍ମ, ଅହଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ନ ଜାନାମି, ଭେସଜ୍ଜଜାନନକଂ ପନ ଜାନାମୀ’’ତି। ‘‘କୋ ଜାନାତି, ତାତା’’ତି? ‘‘ସତ୍ଥା, ଅମ୍ମ, ଜାନାତି, ଗଚ୍ଛ, ତଂ ପୁଚ୍ଛାହୀ’’ତି। ସା ‘‘ଗମିସ୍ସାମି, ତାତ, ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି, ତାତା’’ତି ୱତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ତୁମ୍ହେ କିର ମେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜଂ ଜାନାଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଜାନାମୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ‘‘ଅଚ୍ଛରଗ୍ଗହଣମତ୍ତେ ସିଦ୍ଧତ୍ଥକେ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ‘‘ଲଭିସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘କସ୍ସ ପନ ଗେହେ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ‘‘ଯସ୍ସ ଗେହେ ପୁତ୍ତୋ ୱା ଧୀତା ୱା ନ କୋଚି ମତପୁବ୍ବୋ’’ତି। ସା ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ମତପୁତ୍ତକଂ ଅଙ୍କେନାଦାୟ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଠମଗେହସ୍ସ ଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ସିଦ୍ଧତ୍ଥକୋ, ପୁତ୍ତସ୍ସ କିର ମେ ଭେସଜ୍ଜଂ ଏତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତେନ ହି ଦେଥାତି। ତେହି ଆହରିତ୍ୱା ସିଦ୍ଧତ୍ଥକେସୁ ଦିୟ୍ୟମାନେସୁ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ପୁତ୍ତୋ ୱା ଧୀତା ୱା ମତପୁବ୍ବୋ କୋଚି ନତ୍ଥି, ଅମ୍ମା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘କିଂ ୱଦେସି, ଅମ୍ମ? ଜୀୱମାନା ହି କତିପୟା, ମତକା ଏୱ ବହୁକା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତେନ ହି ଗଣ୍ହଥ ୱୋ ସିଦ୍ଧତ୍ଥକେ, ନେତଂ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ପଟିଅଦାସି।

ସା ଇମିନା ନୀୟାମେନ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୀ ୱିଚରି। ସା ଏକଗେହେପି ସିଦ୍ଧତ୍ଥକେ ଅଗହେତ୍ୱା ସାୟନ୍ହସମୟେ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହୋ ଭାରିୟଂ କମ୍ମଂ, ଅହଂ ‘ମମେୱ ପୁତ୍ତୋ ମତୋ’ତି ସଞ୍ଞମକାସିଂ, ସକଲଗାମେପି ପନ ଜୀୱନ୍ତେହି ମତକାୱ ବହୁତରା’’ତି। ତସ୍ସା ଏୱଂ ଚିନ୍ତୟମାନାୟ ପୁତ୍ତସିନେହଂ ମୁଦୁକହଦୟଂ ଥଦ୍ଧଭାୱଂ ଅଗମାସି। ସା ପୁତ୍ତଂ ଅରଞ୍ଞେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ

ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଲଦ୍ଧା ତେ ଏକଚ୍ଛରମତ୍ତା ସିଦ୍ଧତ୍ଥକା’’ତି ଆହ। ‘‘ନ ଲଦ୍ଧା, ଭନ୍ତେ, ସକଲଗାମେ ଜୀୱନ୍ତେହି ମତକାୱ ବହୁତରା’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ତ୍ୱଂ ‘ମମେୱ ପୁତ୍ତୋ ମତୋ’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି, ଧୁୱଧମ୍ମୋ ଏସ ସତ୍ତାନଂ। ମଚ୍ଚୁରାଜା ହି ସବ୍ବସତ୍ତେ ଅପରିପୁଣ୍ଣଜ୍ଝାସଯେ ଏୱ ମହୋଘୋ ୱିଯ ପରିକଡ୍ଢମାନୋଯେୱ ଅପାଯସମୁଦ୍ଦେ ପକ୍ଖିପତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ତଂ ପୁତ୍ତପସୁସମ୍ମତ୍ତଂ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନସଂ ନରଂ;

ସୁତ୍ତଂ ଗାମଂ ମହୋଘୋୱ, ମଚ୍ଚୁ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୨୮୭);

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ କିସାଗୋତମୀ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସା ପନ ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି, ସତ୍ଥା ତଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସନ୍ତିକଂ ପେସେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ସା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦା କିସାଗୋତମୀ ଥେରୀତି ପଞ୍ଞାଯି। ସା ଏକଦିୱସଂ ଉପୋସଥାଗାରେ ୱାରଂ ପତ୍ୱା ଦୀପଂ ଜାଲେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା ଦୀପଜାଲା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତିଯୋ ଚ ଭିଜ୍ଜନ୍ତିଯୋ ଚ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଏୱମେୱ ଇମେ ସତ୍ତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଚେୱ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି ଚ, ନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତା ଏୱ ନ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୀ’’ତି ଆରମ୍ମଣଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ତସ୍ସା ସମ୍ମୁଖେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କଥେନ୍ତୋ ୱିଯ ‘‘ଏୱମେୱ, ଗୋତମି, ଇମେ ସତ୍ତା ଦୀପଜାଲା ୱିଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଚେୱ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି ଚ, ନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତା ଏୱ ନ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ଏୱଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅପସ୍ସନ୍ତାନଂ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱନତୋ ନିବ୍ବାନଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଖଣମତ୍ତମ୍ପି ଜୀୱିତଂ ସେଯ୍ୟୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୪।

‘‘ଯୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେ, ଅପସ୍ସଂ ଅମତଂ ପଦଂ;

ଏକାହଂ ଜୀୱିତଂ ସେଯ୍ୟୋ, ପସ୍ସତୋ ଅମତଂ ପଦ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅମତଂ ପଦନ୍ତି ମରଣୱିରହିତକୋଟ୍ଠାସଂ, ଅମତମହାନିବ୍ବାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ।

ଦେସନାୱସାନେ କିସାଗୋତମୀ ଯଥାନିସିନ୍ନାୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହୀତି।

କିସାଗୋତମୀୱତ୍ଥୁ ତେରସମଂ।

୧୪। ବହୁପୁତ୍ତିକତ୍ଥେରୀୱତ୍ଥୁ

ଯୋଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ବହୁପୁତ୍ତିକଂ ଥେରିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିରେକସ୍ମିଂ କୁଲେ ସତ୍ତ ପୁତ୍ତା ସତ୍ତ ଚ ଧୀତରୋ ଅହେସୁଂ। ତେ ସବ୍ବେପି ୱଯପ୍ପତ୍ତା ଗେହେ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ସୁଖପ୍ପତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ତେସଂ ଅପରେନ ସମଯେନ ପିତା କାଲମକାସି। ମହାଉପାସିକା ସାମିକେ ନଟ୍ଠେପି ନ ତାୱ କୁଟୁମ୍ବଂ ୱିଭଜତି। ଅଥ ନଂ ପୁତ୍ତା ଆହଂସୁ – ‘‘ଅମ୍ମ, ଅମ୍ହାକଂ ପିତରି ନଟ୍ଠେ ତୁଯ୍ହଂ କୋ ଅତ୍ଥୋ କୁଟୁମ୍ବେନ, କିଂ ମଯଂ ତଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋମା’’ତି। ସା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ତେହି ୱୁଚ୍ଚମାନା ‘‘ପୁତ୍ତା ମଂ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସନ୍ତି, କିଂ ମେ ୱିସୁଂ କୁଟୁମ୍ବେନା’’ତି ସବ୍ବଂ ସାପତେଯ୍ୟଂ ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଦାସି। ଅଥ ନଂ କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ଭରିଯା ‘‘ଅହୋ ଅମ୍ହାକଂ, ଅଯ୍ୟା, ‘ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ମେ’ତି ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ ଦତ୍ୱା ୱିଯ ଇମମେୱ ଗେହଂ ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଆହ। ସେସପୁତ୍ତାନଂ ଭରିଯାପି ଏୱମେୱ ୱଦିଂସୁ। ଜେଟ୍ଠଧୀତରଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ତାସଂ ଗେହଂ ଗତକାଲେପି ନଂ ଏୱମେୱ ୱଦିଂସୁ। ସା ଅୱମାନପ୍ପତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇମେସଂ ସନ୍ତିକେ ୱୁଟ୍ଠେନ, ଭିକ୍ଖୁନୀ ହୁତ୍ୱା ଜୀୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୁନୀଉପସ୍ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ତା ନଂ ପବ୍ବାଜେସୁଂ। ସା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦା ହୁତ୍ୱା ବହୁପୁତ୍ତିକତ୍ଥେରୀତି ପଞ୍ଞାଯି। ସା ‘‘ଅହଂ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପବ୍ବଜିତା, ଅପ୍ପମତ୍ତାଯ ମେ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କରୋନ୍ତୀ ‘‘ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ହେଟ୍ଠାପାସାଦେ ଏକଂ ଥମ୍ଭଂ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ଆୱିଞ୍ଛମାନାୱ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି, ଚଙ୍କମମାନାପି ‘‘ଅନ୍ଧକାରଟ୍ଠାନେ ମେ ରୁକ୍ଖେ ୱା କତ୍ଥଚି ୱା ସୀସଂ ପଟିହଞ୍ଞେଯ୍ୟା’’ତି ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ଆୱିଞ୍ଛମାନାୱ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି, ‘‘ସତ୍ଥାରା ଦେସିତଧମ୍ମମେୱ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଧମ୍ମଂ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରମାନାୱ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି। ଅଥ ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ

ନିସିନ୍ନୋଵ ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖେ ନିସିନ୍ନୋ ୱିଯ ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୋ ''ବହୁପୁତ୍ତିକେ ମଯା ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ଅନାଵଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ ଅପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀଵନତୋ ମଯା ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୫।

''ଯୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେ, ଅପସ୍ସଂ ଧମ୍ମମୁତ୍ତମଂ;

ଏକାହଂ ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋ, ପସ୍ସତୋ ଧମ୍ମମୁତ୍ତମ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମମୁତ୍ତମନ୍ତି ନୱୱିଧଂ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ। ସୋ ହି ଉତ୍ତମୋ ଧମ୍ମୋ ନାମ। ଯୋ ହି ତଂ ନ ପସ୍ସତି, ତସ୍ସ ୱସ୍ସସତମ୍ପି ଜୀଵନତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତସ୍ସ ଏକାହମ୍ପି ଏକକ୍ଖଣମ୍ପି ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ବହୁପୁତ୍ତିକତ୍ଥେରୀ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହୀତି।

ବହୁପୁତ୍ତିକତ୍ଥେରୀୱତ୍ଥୁ ଚୁଦ୍ଦସମଂ।

ସହସ୍ସୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଟ୍ଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯେ

ଧମ୍ମପଦ-ଅଟ୍ଠକଥା

(ଦୁତିଯୋ ଭାଗୋ)

୯। ପାପୱଗ୍ଗୋ

୧। ଚୂଳଏକସାଟକବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ

ଅଭିତ୍ଥରେଥକଲ୍ୟାଣେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଚୂଳଏକସାଟକବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ୱିପସ୍ସିଦସବଲସ୍ସ କାଲସ୍ମିଞ୍ହି ମହାଏକସାଟକବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନାମ ଅହୋସି, ଅଯଂ ପନ ଏତରହି ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଚୂଳଏକସାଟକୋ ନାମ। ତସ୍ସ ହି ଏକୋ ନିୱାସନସାଟକୋ ଅହୋସି, ବ୍ରାହ୍ମଣିଯାପି ଏକୋ। ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଏକମେୱ ପାରୁପନଂ, ବହି ଗମନକାଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ୱା ତଂ ପାରୁପତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ୱିହାରେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନେ ଘୋସିତେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆହ – ‘‘ଭୋତି ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ଘୋସିତଂ, କିଂ ଦିୱା ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ଗମିସ୍ସସି, ଉଦାହୁ ରତ୍ତିଂ। ପାରୁପନସ୍ସ ହି ଅଭାୱେନ ନ ସକ୍କା ଅମ୍ହେହି ଏକତୋ ଗନ୍ତୁ’’ନ୍ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ‘‘ସାମି, ଅହଂ ଦିୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ସାଟକଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଅଗମାସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦିୱସଭାଗଂ ଗେହେ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପୁରତୋ ନିସିନ୍ନୋୱ ଧମ୍ମଂ ଅସ୍ସୋସି। ଅଥସ୍ସ ସରୀରଂ ଫରମାନା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣା ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ଇମଂ ସାଟକଂ ଦସ୍ସାମି, ନେୱ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା, ନ ମଯ୍ହଂ ପାରୁପନଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ଅଥସ୍ସ ମଚ୍ଛେରଚିତ୍ତାନଂ ସହସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ପୁନେକଂ ସଦ୍ଧାଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ପୁନ ମଚ୍ଛେରସହସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଇତିସ୍ସ ବଲୱମଚ୍ଛେରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତଂ ୱିଯ ସଦ୍ଧାଚିତ୍ତଂ ପଟିବାହତିଯେୱ। ତସ୍ସ ‘‘ଦସ୍ସାମି, ନ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସେୱ ପଠମଯାମୋ ଅପଗତୋ, ମଜ୍ଝିମଯାମୋ ସମ୍ପତ୍ତୋ। ତସ୍ମିମ୍ପି ଦାତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ପଚ୍ଛିମଯାମେ ସମ୍ପତ୍ତେ ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମମ ସଦ୍ଧାଚିତ୍ତେନ ମଚ୍ଛେରଚିତ୍ତେନ ଚ ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଜ୍ଝନ୍ତସ୍ସେୱ ଦ୍ୱେ ଯାମା ୱୀତିୱତ୍ତା, ଇଦଂ ମମ ଏତ୍ତକଂ ମଚ୍ଛେରଚିତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢମାନଂ ଚତୂହି ଅପାଯେହି ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ଦସ୍ସତି, ଦସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି। ସୋ ମଚ୍ଛେରସହସ୍ସଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ସଦ୍ଧାଚିତ୍ତଂ ପୁରେଚାରିକଂ କତ୍ୱା ସାଟକଂ ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଜିତଂ ମେ, ଜିତଂ ମେ’’ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମହାସଦ୍ଦମକାସି।

ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ପୁଚ୍ଛଥ ନଂ, କିଂ କିର ତେନ ଜିତ’’ନ୍ତି ଆହ। ସୋ ରାଜପୁରିସେହି ପୁଚ୍ଛିତୋ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ‘‘ଦୁକ୍କରଂ କତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ, ସଙ୍ଗହମସ୍ସ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏକଂ ସାଟକଯୁଗଂ ଦାପେସି। ସୋ ତମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସେୱ ଅଦାସି। ପୁନ ରାଜା ଦ୍ୱେ ଚତ୍ତାରି ଅଟ୍ଠ ସୋଳସାତି ଦିଗୁଣଂ କତ୍ୱା ଦାପେସି। ସୋ ତାନିପି ତଥାଗତସ୍ସେୱ ଅଦାସି। ଅଥସ୍ସ ରାଜା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ଯୁଗାନି ଦାପେସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସିଯେୱା’’ତି ୱାଦମୋଚନତ୍ଥଂ ତତୋ ଏକଂ ଯୁଗଂ ଅତ୍ତନୋ, ଏକଂ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯାତି ଦ୍ୱେ ଯୁଗାନି ଗହେତ୍ୱା ତିଂସ ଯୁଗାନି ତଥାଗତସ୍ସେୱ ଅଦାସି। ରାଜା ପନ ତସ୍ମିଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ଦଦନ୍ତେ ପୁନ ଦାତୁକାମୋଯେୱ ଅହୋସି। ପୁବ୍ବେ ମହାଏକସାଟକୋ ଚତୁସଟ୍ଠିଯା ସାଟକଯୁଗେସୁ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗହେସି, ଅଯଂ ପନ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାଯ ଲଦ୍ଧକାଲେ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗହେସି। ରାଜା ପୁରିସେ ଆଣାପେସି – ‘‘ଦୁକ୍କରଂ ଭଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ କତଂ, ଅନ୍ତେପୁରେ ମମ ଦ୍ୱେ କମ୍ବଲାନି ଆହରାପେଯ୍ୟାଥା’’ତି। ତେ ତଥା କରିଂସୁ। ରାଜା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକେ ଦ୍ୱେ କମ୍ବଲେ ଦାପେସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ନ ଇମେ ମମ ସରୀରେ ଉପଯୋଗଂ ଅରହନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧସାସନସ୍ସେୱ ଏତେ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା’’ତି ଏକଂ କମ୍ବଲଂ ଅନ୍ତୋଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ସତ୍ଥୁ ସଯନସ୍ସ ଉପରି ୱିତାନଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧି, ଏକଂ ଅତ୍ତନୋ ଘରେ ନିବଦ୍ଧଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଟ୍ଠାନେ ୱିତାନଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧି। ରାଜା ସାଯନ୍ହସମଯେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ କମ୍ବଲଂ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କେନ ପୂଜା କତା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଏକସାଟକେନା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମମ ପସାଦଟ୍ଠାନେଯେୱ ପସୀଦତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ହତ୍ଥୀ ଚତ୍ତାରୋ ଅସ୍ସେ ଚତ୍ତାରି କହାପଣସହସ୍ସାନି ଚତସ୍ସୋ ଇତ୍ଥିଯୋ ଚତସ୍ସୋ ଦାସିଯୋ ଚତ୍ତାରୋ ପୁରିସେ ଚତୁରୋ ଗାମୱରେ’’ତି ଏୱଂ ଯାୱ ସବ୍ବସତା ଚତ୍ତାରି ଚତ୍ତାରି କତ୍ୱା ସବ୍ବଚତୁକ୍କଂ ନାମ ଅସ୍ସ ଦାପେସି।

ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଚୂଳଏକସାଟକସ୍ସ କମ୍ମଂ, ତଂମୁହୁତ୍ତମେୱ ସବ୍ବଚତୁକ୍କଂ ଲଭି, ଇଦାନି କତେନ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମେନ ଅଜ୍ଜମେୱ ୱିପାକୋ ଦିନ୍ନୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ସଚାଯଂ ଏକସାଟକୋ ପଠମଯାମେ ମଯ୍ହଂ ଦାତୁଂ ଅସକ୍ଖିସ୍ସ, ସବ୍ବସୋଳସକଂ ଅଲଭିସ୍ସ। ସଚେ ମଜ୍ଝିମଯାମେ ଅସକ୍ଖିସ୍ସ, ସବ୍ବଟ୍ଠକଂ ଅଲଭିସ୍ସ । ବଲୱପଚ୍ଛିମଯାମେ ଦିନ୍ନତ୍ତା ପନେସ ସବ୍ବଚତୁକ୍କଂ ଲଭି। କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେନ ହି ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଂ ଅହାପେତ୍ୱା ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ କାତବ୍ବଂ। ଦନ୍ଧଂ କତଂ କୁସଲଞ୍ହି ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦଦମାନଂ ଦନ୍ଧମେୱ ଦଦାତି, ତସ୍ମା ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସମନନ୍ତରମେୱ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୬।

‘‘ଅଭିତ୍ଥରେଥ କଲ୍ୟାଣେ, ପାପା ଚିତ୍ତଂ ନିୱାରଯେ;

ଦନ୍ଧଞ୍ହି କରୋତୋ ପୁଞ୍ଞଂ, ପାପସ୍ମିଂ ରମତୀ ମନୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅଭିତ୍ଥରେଥାତି ତୁରିତତୁରିତଂ ସୀଘସୀଘଂ କରେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଗିହିନା ୱା ହି ‘‘ସଲାକଭତ୍ତଦାନାଦୀସୁ କିଞ୍ଚିଦେୱ କୁସଲଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଯଥା ଅଞ୍ଞେ ଓକାସଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ଏୱଂ ‘‘ଅହଂ ପୁରେ, ଅହଂ ପୁରେ’’ତି ତୁରିତତୁରିତମେୱ କାତବ୍ବଂ। ପବ୍ବଜିତେନ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତାଦୀନି କରୋନ୍ତେନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଓକାସଂ ଅଦତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ପୁରେ, ଅହଂ ପୁରେ’’ତି ତୁରିତତୁରିତମେୱ କାତବ୍ବଂ। ପାପା ଚିତ୍ତନ୍ତି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦିପାପକମ୍ମତୋ ୱା ଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦତୋ ୱା ସବ୍ବଥାମେନ ଚିତ୍ତଂ ନିୱାରଯେ। ଦନ୍ଧଞ୍ହି କରୋତୋତି ଯୋ ପନ ‘‘ଦସ୍ସାମି, ନ ଦସ୍ସାମି ସମ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ମେ, ନୋ’’ତି ଏୱଂ ଚିକ୍ଖଲ୍ଲମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିଯ ଦନ୍ଧଂ ପୁଞ୍ଞଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ଏକସାଟକସ୍ସ ୱିଯ ମଚ୍ଛେରସହସ୍ସଂ ପାପଂ ଓକାସଂ ଲଭତି। ଅଥସ୍ସ ପାପସ୍ମିଂ ରମତୀ ମନୋ, କୁସଲକମ୍ମକରଣକାଲେଯେୱ ହି ଚିତ୍ତଂ କୁସଲେ ରମତି, ତତୋ ମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ପାପନିନ୍ନମେୱ ହୋତୀତି।

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଚୂଳଏକସାଟକବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ସେଯ୍ୟସକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ପାପଞ୍ଚେପୁରିସୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସେଯ୍ୟସକତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ ହି ଲାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ, ଅତ୍ତନୋ ଅନଭିରତିଂ ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ତେନ ପଠମସଙ୍ଘାଦିସେସକମ୍ମେ ସମାଦପିତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନାଯ ଅନଭିରତିଯା ତଂ କମ୍ମମକାସି (ପାରା। ୨୩୪)। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ କିରିଯଂ ସୁତ୍ୱା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଏୱଂ କିର ତ୍ୱଂ କରୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କସ୍ମା ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ ଅକାସି, ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ମୋଘପୁରିସା’’ତି ନାନପ୍ପକାରତୋ ଗରହିତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ‘‘ଏୱରୂପଞ୍ହି କମ୍ମଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେପି ସମ୍ପରାଯେପି ଦୁକ୍ଖସଂୱତ୍ତନିକମେୱ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୭।

‘‘ପାପଞ୍ଚେ ପୁରିସୋ କଯିରା, ନ ନଂ କଯିରା ପୁନପ୍ପୁନଂ;

ନ ତମ୍ହି ଛନ୍ଦଂ କଯିରାଥ, ଦୁକ୍ଖୋ ପାପସ୍ସ ଉଚ୍ଚଯୋ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସଚେ ପୁରିସୋ ସକିଂ ପାପକମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟ, ତଙ୍ଖଣେଯେୱ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ଅପ୍ପତିରୂପଂ ଓଳାରିକ’’ନ୍ତି ନ ନଂ କଯିରା ପୁନପ୍ପୁନଂ। ଯୋପି ତମ୍ହି ଛନ୍ଦୋ ୱା ରୁଚି ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ତମ୍ପି ୱିନୋଦେତ୍ୱା ନ କଯିରାଥେୱ। କିଂ କାରଣା? ଦୁକ୍ଖୋ ପାପସ୍ସ ଉଚ୍ଚଯୋ। ପାପସ୍ସ ହି ଉଚ୍ଚଯୋ ୱୁଡ୍ଢି ଇଧଲୋକେପି ସମ୍ପରାଯେପି ଦୁକ୍ଖମେୱ ଆୱହତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସେଯ୍ୟସକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ଲାଜଦେୱଧୀତାୱତ୍ଥୁ

ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଲାଜଦେୱଧୀତରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ରାଜଗହେ ସମୁଟ୍ଠିତଂ।

ଆଯସ୍ମା ହି ମହାକସ୍ସପୋ ପିପ୍ପଲିଗୁହାଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଭିକ୍ଖାଚାରଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଏକଂ ସାଲିଖେତ୍ତପାଲିକଂ ଇତ୍ଥିଂ ସାଲିସୀସାନି ଗହେତ୍ୱା ଲାଜେ କୁରୁମାନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସଦ୍ଧା ନୁ ଖୋ, ଅସ୍ସଦ୍ଧା’’ତି ୱୀମଂସିତ୍ୱା ‘‘ସଦ୍ଧା’’ତି ଞତ୍ୱା

''ସକ୍ଖିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ମେ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ, ନୋ''ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ''ୱିସାରଦା କୁଲଧୀତା ମମ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସତି, କତ୍ୱା ଚ ପନ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ପତ୍ତମାଦାଯ ସାଲିଖେତ୍ତସମୀପେଯେୱ ଅଟ୍ଠାସି। କୁଲଧୀତା ଥେରଂ ଦିସ୍ୱାୱ ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାଯ ପୀତିଯା ଫୁଟ୍ଠସରୀରା ''ତିଟ୍ଠଥ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱତ୍ୱା ଲାଜେ ଆଦାଯ ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତେ ଆକିରିତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସ୍ସ ଭାଗିନୀ ଅସ୍ସ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ଥେରୋ ''ଏୱଂ ହୋତୂ''ତି ଅନୁମୋଦନମକାସି। ସାପି ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଦିନ୍ନଦାନଂ ଆୱଜ୍ଜମାନା ନିୱତ୍ତି। ତାଯ ଚ ପନ କେଦାରମରିଯାଦାଯ ଗମନମଗ୍ଗେ ଏକସ୍ମିଂ ବିଲେ ଘୋରୱିସୋ ସପ୍ପୋ ନିପଜ୍ଜି। ସୋ ଥେରସ୍ସ କାସାଯପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଜଙ୍ଘଂ ଡଂସିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଇତରା ଦାନଂ ଆୱଜ୍ଜମାନା ନିୱତ୍ତନ୍ତୀ ତଂ ପଦେସଂ ପାପୁଣି। ସପ୍ପୋ ବିଲା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତଂ ଡଂସିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ପାତେସି। ସା ପସନ୍ନଚିତ୍ତେନ କାଲଂ କତ୍ୱା ତାୱତିଂସଭୱନେ ତିଂସଯୋଜନିକେ କନକୱିମାନେ ସୁତ୍ତପ୍ପବୁଦ୍ଧା ୱିଯ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତେନ ତିଗାୱୁତେନ ଅତ୍ତଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସା ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକଂ ଏକଂ ଦିବ୍ବୱତ୍ଥଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଏକଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଅଚ୍ଛରାସହସ୍ସପରିୱୁତା ପୁବ୍ବକମ୍ମପକାସନତ୍ଥାଯ ସୁୱଣ୍ଣଲାଜଭରିତେନ ଓଲମ୍ବକେନ ସୁୱଣ୍ଣସରକେନ ପଟିମଣ୍ଡିତେ ୱିମାନଦ୍ୱାରେ ଠିତା ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ମେ କତ୍ୱା ଅଯଂ ସମ୍ପତ୍ତି ଲଦ୍ଧା''ତି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଉପଧାରେନ୍ତୀ ''ଅଯ୍ୟସ୍ସ ମେ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ଦିନ୍ନଲାଜନିସ୍ସନ୍ଦେନ ସା ଲଦ୍ଧା''ତି ଅଞ୍ଞାସି।

ସା ଏୱଂ ପରିତ୍ତକେନ କମ୍ମେନ ଏୱରୂପଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭିତ୍ୱା ''ନ ଦାନି ମଯା ପମଜ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଅଯ୍ୟସ୍ସ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଇମଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଥାୱରଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପାତୋୱ କନକମଯଂ ସମ୍ମଜ୍ଜନିଞ୍ଚେୱ କଚୱରଛଡ୍ଡନକଞ୍ଚ ପଚ୍ଛିଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପରିୱେଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ପାନୀଯପରିଭୋଜନୀଯଂ ଉପଟ୍ଠାପେସି। ଥେରୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ''କେନଚି ଦହରେନ ୱା ସାମଣେରେନ ୱା ୱତ୍ତଂ କତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି। ସା ଦୁତିଯଦିୱସେପି ତଥେୱ ଅକାସି, ଥେରୋପି ତଥେୱ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି। ତତିଯଦିୱସେ ପନ ଥେରୋ ତସ୍ସା ସମ୍ମଜ୍ଜନିସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ତାଲଚ୍ଛିଦ୍ଦାଦୀହି ଚ ପୱିଟ୍ଠଂ ସରୀରୋଭାସଂ ଦିସ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ''କୋ ଏସ ସମ୍ମଜ୍ଜତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଉପଟ୍ଠାଯିକା ଲାଜଦେୱଧୀତା''ତି। ''ନନୁ ମଯ୍ହଂ ଏୱଂନାମିକା ଉପଟ୍ଠାଯିକା ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି। ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସାଲିଖେତ୍ତଂ ରକ୍ଖମାନା ଲାଜେ ଦତ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ନିୱତ୍ତନ୍ତୀ ସପ୍ପେନ ଦଟ୍ଠା କାଲଂ କତ୍ୱା ତାୱତିଂସଦେୱଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନା, ମଯା ଅଯ୍ୟଂ ନିସ୍ସାଯ ଅଯଂ ସମ୍ପତ୍ତି ଲଦ୍ଧା, ଇଦାନିପି ତୁମ୍ହାକଂ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା 'ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଥାୱରଂ କରିସ୍ସାମୀ'ତି ଆଗତାମ୍ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ହିଯ୍ୟୋପି ପରେପି ତଯାୱେତଂ ଠାନଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତଂ, ତଯାୱ ପାନୀଯଭୋଜନୀଯଂ ଉପଟ୍ଠାପିତ''ନ୍ତି। ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଅପେହି ଦେୱଧୀତେ, ତଯା କତଂ ୱତ୍ତଂ କତଂୱ ହୋତୁ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇମଂ ଠାନଂ ମା ଆଗମୀ''ତି। ''ଭନ୍ତେ, ମା ମଂ ନାସେଥ, ତୁମ୍ହାକଂ ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ମେ ଥିରଂ କାତୁଂ ଦେଥା''ତି। ''ଅପେହି ଦେୱଧୀତେ, ମା ମଂ ଅନାଗତେ ଚିତ୍ତବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେହି ଧମ୍ମକଥିକେହି 'ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ କିର ଏକା ଦେୱଧୀତା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ପାନୀଯପରିଭୋଜନୀଯଂ ଉପଟ୍ଠାପେସୀ'ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ କରି, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇଧ ମା ଆଗମି, ପଟିକ୍କମା''ତି। ସା ''ମା ମଂ, ଭନ୍ତେ, ନାସେଥା''ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚିଯେୱ। ଥେରୋ ''ନାଯଂ ମମ ୱଚନଂ ସୁଣାତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ତ୍ୱଂ ପମାଣଂ ନ ଜାନାସୀ''ତି ଅଚ୍ଛରଂ ପହରି। ସା ତତ୍ଥ ସଣ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ, ''ଭନ୍ତେ, ମଯା ଲଦ୍ଧସମ୍ପତ୍ତିଂ ମା ନାସେଥ, ଥାୱରଂ କାତୁଂ ଦେଥା''ତି ରୋଦନ୍ତୀ ଆକାସେ ଅଟ୍ଠାସି।

ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ତସ୍ସା ରୋଦିତସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ଦେୱଧୀତାଯ ସମ୍ମୁଖେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କଥେନ୍ତୋ ୱିଯ ''ଦେୱଧୀତେ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ କସ୍ସପସ୍ସ ସଂୱରକରଣମେୱ ଭାରୋ, ପୁଞ୍ଞତ୍ଥିକାନଂ ପନ 'ଅଯଂ ନୋ ଅତ୍ଥୋ'ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞକରଣମେୱ ଭାରୋ। ପୁଞ୍ଞକରଣଞ୍ହି ଇଧ ଚେୱ ସମ୍ପରାଯେ ଚ ସୁଖମେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୧୮।

''ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚେ ପୁରିସୋ କଯିରା, କଯିରା ନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ;

ତମ୍ହି ଛନ୍ଦଂ କଯିରାଥ, ସୁଖୋ ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଉଚ୍ଚଯୋ''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସଚେ ପୁରିସୋ ପୁଞ୍ଞଂ କରେଯ୍ୟ, ''ଏକୱାରଂ ମେ ପୁଞ୍ଞଂ କତଂ, ଅଲଂ ଏତ୍ତାୱତା''ତି ଅନୋରମିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋଥେୱ। ତସ୍ସ ଅକରଣକ୍ଖଣେପି ତମ୍ହି ପୁଞ୍ଞେ ଛନ୍ଦଂ ରୁଚିଂ ଉସ୍ସାହଂ କରୋଥେୱ। କିଂ କାରଣା? ସୁଖୋ ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଉଚ୍ଚଯୋ। ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ହି ଉଚ୍ଚଯୋ ୱୁଡ୍ଢି ଇଧଲୋକପରଲୋକସୁଖାୱହନତୋ ସୁଖୋତି।

ଦେସନାୱସାନେ ଦେୱଧୀତା ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସଯୋଜନମତ୍ଥକେ ଠିତାୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣୀତି।

ଲାଳଦେୱଧୀତାୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ

ପାପୋପିପସ୍ସତୀ ଭଦ୍ରନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ହି ୱିହାରମେୱ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଚତୁପଣ୍ଣାସକୋଟିଧନଂ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ୱିକିରିତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତେ ଦେୱସିକଂ ତୀଣି ମହାଉପଟ୍ଠାନାନି ଗଚ୍ଛତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଚ ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଆଦାଯ ଆଗତୋତି ସାମଣେରା ୱା ଦହରା ୱା ହତ୍ଥମ୍ପି ମେ ଓଲୋକେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି ତୁଚ୍ଛହତ୍ଥୋ ନାମ ନ ଗତପୁବ୍ବୋ। ପାତୋୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଯାଗୁଂ ଗାହାପେତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛତି, କତପାତରାସୋ ସପ୍ପିନୱନୀତାଦୀନି ଭେସଜ୍ଜାନି। ସାଯନ୍ହସମଯେ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନୱତ୍ଥାଦୀନି ଗାହାପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ନିଚ୍ଚକାଲମେୱ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ରକ୍ଖତି। ଅପରଭାଗେ ଧନଂ ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱୋହାରୂପଜୀୱିନୋପିସ୍ସ ହତ୍ଥଗତୋ ଅଟ୍ଠାରସକୋଟିଧନଂ ଇଣଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ, କୁଲସନ୍ତକାପିସ୍ସ ଅଟ୍ଠାରସହିରଞ୍ଞକୋଟିଯୋ, ନଦୀତୀରେ ନିଦହିତ୍ୱା ଠପିତା ଉଦକେନ କୂଲେ ଭିନ୍ନେ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପୱିସିଂସୁ। ଏୱମସ୍ସ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଧନଂ ପରିକ୍ଖଯଂ ଅଗମାସି। ସୋ ଏୱଂଭୂତୋପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦେତିଯେୱ, ପଣୀତଂ ପନ କତ୍ୱା ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି।

ସୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରା ''ଦୀଯତି ପନ ତେ, ଗହପତି, କୁଲେ ଦାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଦୀଯତି, ଭନ୍ତେ, ତଞ୍ଚ ଖୋ କଣାଜକଂ ବିଲଙ୍ଗଦୁତିଯ''ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା, ''ଗହପତି, 'ଲୂଖଂ ଦାନଂ ଦେମୀ'ତି ମା ଚିନ୍ତଯି। ଚିତ୍ତସ୍ମିଞ୍ହି ପଣୀତେ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଦିନ୍ନଦାନଂ ଲୂଖଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅପିଚ ତ୍ୱଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଦାନଂ ଦେସି, ଅହଂ ପନ ୱେଲାମକାଲେ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ଉନ୍ନଙ୍ଗଲଂ କତ୍ୱା ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତଯମାନୋପି ତିସରଣଗତମ୍ପି କଞ୍ଚି ନାଲତ୍ଥଂ, ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟା ନାମ ଏୱଂ ଦୁଲ୍ଲଭା। ତସ୍ମା 'ଲୂଖଂ ମେ ଦାନ'ନ୍ତି ମା ଚିନ୍ତଯୀ''ତି ୱତ୍ୱା ୱେଲାମସୁତ୍ତମସ୍ସ (ଅ। ନି। ୯।୨୦) କଥେସି। ଅଥସ୍ସ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ସତ୍ଥରି ଚେୱ ସତ୍ଥୁସାୱକେସୁ ଚ ଗେହଂ ପୱିସନ୍ତେସୁ ତେସଂ ତେଜେନ ସଣ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ, ''ଯଥା ଇମେ ଇମଂ ଗେହଂ ନ ପୱିସନ୍ତି, ତଥା ଗହପତିଂ ପରିଭିନ୍ଦିସ୍ସାମୀ''ତି ତଂ ୱତ୍ତୁକାମାପି ଇସ୍ସରକାଲେ କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଇଦାନି ''ପନାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତୋ ଗଣ୍ହିସ୍ସତି ମେ ୱଚନ''ନ୍ତି ରତ୍ତିଭାଗେ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସିରିଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଆକାସେ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ସେଟ୍ଠି ନଂ ଦିସ୍ୱା ''କୋ ଏସୋ''ତି ଆହ। ଅହଂ ତେ ମହାସେଟ୍ଠି ଚତୁତ୍ଥଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା, ତୁଯ୍ହଂ ଓୱାଦଦାନତ୍ଥାଯ ଆଗତାତି। ତେନ ହି ୱଦେହୀତି। ମହାସେଟ୍ଠି ତଯା ପଚ୍ଛିମକାଲଂ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱାୱ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାସନେ ବହୁଂ ଧନଂ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଂ, ଇଦାନି ଦୁଗ୍ଗତୋ ହୁତ୍ୱାପି ତଂ ନ ମୁଞ୍ଚସିଯେୱ, ଏୱଂ ୱତ୍ତମାନୋ କତିପାହେନେୱ ଘାସଚ୍ଛାଦନମତ୍ତମ୍ପି ନ ଲଭିସ୍ସସି , କିଂ ତେ ସମଣେନ ଗୋତମେନ, ଅତିପରିଚ୍ଚାଗତୋ ଓରମିତ୍ୱା କମ୍ମନ୍ତେ ପଯୋଜେନ୍ତୋ କୁଟୁମ୍ବଂ ସଣ୍ଠାପେହୀତି। ଅଯଂ ମେ ତଯା ଦିନ୍ନଓୱାଦୋତି। ଆମ, ସେଟ୍ଠୀତି। ଗଚ୍ଛ, ନାହଂ ତାଦିସୀନଂ ସତେନପି ସହସ୍ସେନପି ସତସହସ୍ସେନପି ସକ୍କା କମ୍ପେତୁଂ, ଅଯୁତ୍ତଂ ତେ ୱୁତ୍ତଂ, କଂ ତଯା ମମ ଗେହେ ୱସମାନାଯ, ସୀଘଂ ସୀଘଂ ମେ ଘରା ନିକ୍ଖମାହୀତି। ସା ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ଦାରକେ ଆଦାଯ ନିକ୍ଖମି, ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଚ ପନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଅଲଭମାନା ''ସେଟ୍ଠିଂ ଖମାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱସିସ୍ସାମୀ''ତି ନଗରପରିଗ୍ଗାହକଂ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା କତାପରାଧଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ''ଏହି, ମଂ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ଖମାପେତ୍ୱା ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଦାପେହୀ''ତି ଆହ। ସୋ ''ଅଯୁତ୍ତଂ ତଯା ୱୁତ୍ତଂ, ନାହଂ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଂ ଉସ୍ସହାମୀ''ତି ତଂ ପଟିକ୍ଖିପି। ସା ଚତୁନ୍ନଂ ମହାରାଜାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେହିପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା ସକ୍କଂ ଦେୱରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା, ''ଅହଂ, ଦେୱ, ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଅଲଭମାନା ଦାରକେ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ଅନାଥା ୱିଚରାମି, ୱସନଟ୍ଠାନଂ ମେ ଦାପେହୀ''ତି ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ଯାଚି।

ଅଥ ନଂ ସୋ ''ଅହମ୍ପି ତୱ କାରଣା ସେଟ୍ଠିଂ ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଏକଂ ପନ ତେ ଉପାଯଂ କଥେସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ସାଧୁ, ଦେୱ, କଥେହୀତି। ଗଚ୍ଛ, ସେଟ୍ଠିନୋ ଆଯୁତ୍ତକୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପଣ୍ଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ୱୋହାରୂପଜୀୱୀହି ଗହିତଂ ଅଟ୍ଠାରସକୋଟିଧନଂ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ସୋଧେତ୍ୱା ତୁଚ୍ଛଗବ୍ଭେ ପୂରେତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ଅଟ୍ଠାରସକୋଟିଧନଂ ଅତ୍ଥି, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ନାମ ଅସ୍ସାମିକଂ ଅଟ୍ଠାରସକୋଟିଧନଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ ସବ୍ବଂ ସଂହରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ତୁଚ୍ଛଗବ୍ଭେ ପୂରେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଖମାପେହୀତି। ସା ''ସାଧୁ, ଦେୱା''ତି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ତଂ ସବ୍ବଂ କତ୍ୱା ପୁନ ତସ୍ସ ସିରିଗବ୍ଭଂ ଓଭାସଯମାନା ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ''କୋ ଏସୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଅହଂ ତେ ଚତୁତ୍ଥଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଅନ୍ଧବାଲଦେୱତା, ମଯା ଅନ୍ଧବାଲତାଯ ଯଂ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ କଥିତଂ, ତଂ ମେ ଖମଥ। ସକ୍କସ୍ସ ହି ମେ ୱଚନେନ ଚତୁପଣ୍ଣାସକୋଟିଧନଂ ସଂହରିତ୍ୱା ତୁଚ୍ଛଗବ୍ଭପୂରଣଂ ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କତଂ, ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଅଲଭମାନା କିଲମାମୀତି। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ଦେୱତା 'ଦଣ୍ଡକମ୍ମଞ୍ଚ ମେ କତ'ନ୍ତି ୱଦତି, ଅତ୍ତନୋ ଚ ଦୋସଂ ପଟିଜାନାତି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ନଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ତଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ତାଯ କତକମ୍ମଂ ସବ୍ବଂ ଆରୋଚେସି। ଦେୱତା ସତ୍ଥୁ ପାଦେସୁ ସିରସା ନିପତିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଯଂ ମଯା ଅନ୍ଧବାଲତାଯ ତୁମ୍ହାକଂ ଗୁଣେ ଅଜାନିତ୍ୱା ପାପକଂ ୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ମେ ଖମଥା''ତି

ସତ୍ଥାରଂ ଖମାପେତ୍ୱା ମହାସେଟ୍ଠିଂ ଖମାପେସି। ସତ୍ଥା କଲ୍ୟାଣପାପକାନଂ କମ୍ମାନଂ ୱିପାକୱସେନ ସେଟ୍ଠିଞ୍ଚେୱ ଦେୱତଞ୍ଚ ଓୱଦନ୍ତୋ ‘‘ଇଧ, ଗହପତି, ପାପପୁଗ୍ଗଲୋପି ଯାୱ ପାପଂ ନ ପଚ୍ଚତି, ତାୱ ଭଦ୍ରମ୍ପି ପସ୍ସତି। ଯଦା ପନସ୍ସ ପାପଂ ପଚ୍ଚତି, ତଦା ପାପମେୱ ପସ୍ସତି। ଭଦ୍ରପୁଗ୍ଗଲୋପି ଯାୱ ଭଦ୍ରଂ ନ ପଚ୍ଚତି, ତାୱ ପାପାନି ପସ୍ସତି। ଯଦା ପନସ୍ସ ଭଦ୍ରଂ ପଚ୍ଚତି, ତଦା ଭଦ୍ରମେୱ ପସ୍ସତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୧୯।

‘‘ପାପୋପି ପସ୍ସତୀ ଭଦ୍ରଂ, ଯାୱ ପାପଂ ନ ପଚ୍ଚତି;

ଯଦା ଚ ପଚ୍ଚତୀ ପାପଂ, ଅଥ ପାପୋ ପାପାନି ପସ୍ସତି।

୧୨୦।

‘‘ଭଦ୍ରୋପି ପସ୍ସତୀ ପାପଂ, ଯାୱ ଭଦ୍ରଂ ନ ପଚ୍ଚତି;

ଯଦା ଚ ପଚ୍ଚତୀ ଭଦ୍ରଂ, ଅଥ ଭଦ୍ରୋ ଭଦ୍ରାନି ପସ୍ସତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ପାପୋତି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦିନା ପାପକମ୍ମେନ ଯୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲୋ। ସୋପି ହି ପୁରିମସୁଚରିତାନୁଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ସୁଖଂ ଅନୁଭୱମାନୋ ଭଦ୍ରମ୍ପି ପସ୍ସତି। ଯାୱ ପାପଂ ନ ପଚ୍ଚତୀତି ଯାୱସ୍ସ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ୱା ସମ୍ପରାଯେ ୱା ୱିପାକଂ ନ ଦେତି। ଯଦା ପନସ୍ସ ତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ୱା ସମ୍ପରାଯେ ୱା ୱିପାକଂ ଦେତି, ଅଥ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା, ସମ୍ପରାଯେ ଚ ଅପାଯଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୋନ୍ତୋ ସୋ ପାପୋ ପାପାନିଯେୱ ପସ୍ସତି। ଦୁତିଯଗାଥାଯପି କାଯସୁଚରିତାଦିନା ଭଦ୍ରକମ୍ମେନ ଯୁତ୍ତୋ ଭଦ୍ରୋ। ସୋପି ହି ପୁରିମଦୁଚ୍ଚରିତାନୁଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱମାନୋ ପାପଂ ପସ୍ସତି। ଯାୱ ଭଦ୍ରଂ ନ ପଚ୍ଚତୀତି ଯାୱସ୍ସ ତଂ ଭଦ୍ରଂ କମ୍ମଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ୱା ସମ୍ପରାଯେ ୱା ୱିପାକଂ ନ ଦେତି। ଯଦା ପନ ତଂ ୱିପାକଂ ଦେତି, ଅଥ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ଲାଭସକ୍କାରାଦିସୁଖଂ, ସମ୍ପରାଯେ ଚ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିସୁଖଂ ଅନୁଭୱମାନୋ ସୋ ଭଦ୍ରୋ ଭଦ୍ରାନିଯେୱ ପସ୍ସତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସା ଦେୱତା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅସଞ୍ଞତପରିକ୍ଖାରଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ମାୱମଞ୍ଞେଥ ପାପସ୍ସାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଅସଞ୍ଞତପରିକ୍ଖାରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଯଂ କିଞ୍ଚି ମଞ୍ଚପୀଠାଦିଭେଦଂ ପରିକ୍ଖାରଂ ବହି ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଛଡ୍ଡେତି। ପରିକ୍ଖାରୋ ୱସ୍ସେନପି ଆତପେନପି ଉପଚିକାଦୀହିପି ୱିନସ୍ସତି। ସୋ ଭିକ୍ଖୂହି ‘‘ନନୁ, ଆୱୁସୋ, ପରିକ୍ଖାରୋ ନାମ ପଟିସାମିତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅପ୍ପକଂ ମଯା କତଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଂ, ନ ଏତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି, ନ ପିତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତଥେୱ କରୋତି। ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ କିରିଯଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ କରୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ସତ୍ଥାରା ପୁଚ୍ଛିତୋପି ‘‘କିଂ ଏତଂ ଭଗୱା ଅପ୍ପକଂ ମଯା କତଂ, ନ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି, ନାସ୍ସ ପିତ୍ତ’’ନ୍ତି ତଥେୱ ଅୱମଞ୍ଞନ୍ତୋ ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଭିକ୍ଖୂହି ଏୱଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ପାପକମ୍ମଂ ନାମ ‘ଅପ୍ପକ’ନ୍ତି ନ ଅୱମଞ୍ଞିତବ୍ବଂ। ଅବ୍ଭୋକାସେ ଠପିତଞ୍ହି ୱିୱଟମୁଖଂ ଭାଜନଂ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ କିଞ୍ଚାପି ଏକବିନ୍ଦୁନା ନ ପୂରତି, ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱସ୍ସନ୍ତେ ପନ ପୂରତେୱ, ଏୱମେୱଂ ପାପଂ କରୋନ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ମହନ୍ତଂ ପାପରାସିଂ କରୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୧।

‘‘ମାୱମଞ୍ଞେଥ ପାପସ୍ସ, ନ ମନ୍ଦଂ ଆଗମିସ୍ସତି;

ଉଦବିନ୍ଦୁନିପାତେନ, ଉଦକୁମ୍ଭୋପି ପୂରତି;

ବାଲୋ ପୂରତି ପାପସ୍ସ, ଥୋକଂ ଥୋକମ୍ପି ଆଚିନ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ମାଓମଞ୍ଞେଥାତି ନ ଅଓଜାନେଯ୍ୟ। ପାପସ୍ସାତି ପାପଂ। ନ ମନ୍ଦଂ ଆଗମିସ୍ସତୀତି ''ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ମେ ପାପକଂ କତଂ, କଦା ଏତଂ ଓିପଚ୍ଚିସ୍ସତୀ''ତି ଏଓଂ ପାପଂ ନାଓଜାନେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଦକୁମ୍ଭୋପୀତି ଦେଓେ ଓସ୍ସନ୍ତେ ମୁଖଂ ଓିଓରିତ୍ୱା ଠପିତଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି କୁଲାଲଭାଜନଂ ଯଥା ତଂ ଏକେକସ୍ସାପି ଉଦକବିନ୍ଦୁନୋ ନିପାତେନ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପୂରତି, ଏଓଂ ବାଲପୁଗ୍ଗଲୋ ଥୋକଂ ଥୋକମ୍ପି ପାପଂ ଆଚିନନ୍ତୋ କରୋନ୍ତୋ ଓଡ୍ଢେନ୍ତୋ ପାପସ୍ସ ପୂରତିଯେଓାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାଓସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ସତ୍ଥାପି ''ଅଜ୍ଝୋକାସେ ସେଯ୍ୟଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ପଟିପାକତିକଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ଇମଂ ନାମ ଆପତ୍ତିମାପଜ୍ଜତୀ''ତି (ପାଚି। ୧୦୮-୧୧୦) ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେସୀତି।

ଅସଞ୍ଞତପରିକ୍ଖାରଭିକ୍ଖୁଓତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ବିଳାଲପାଦକସେଟ୍ଠିଓତ୍ଥୁ

ମାଓମଞ୍ଞେଥପୁଞ୍ଞସ୍ସାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଓନେ ଓିହରନ୍ତୋ ବିଳାଲପାଦକସେଟ୍ଠିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ସାଓତ୍ଥିଓାସିନୋ ଓଗ୍ଗବନ୍ଧନେନ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦେନ୍ତି। ଅଥେକଦିଓସଂ ସତ୍ଥା ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ଏଓମାହ –

''ଉପାସକା ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଅତ୍ତନାଓ ଦାନଂ ଦେତି, ପରଂ ନ ସମାଦପେତି। ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଭୋଗସମ୍ପଦଂ ଲଭତି, ନୋ ପରିଓାରସମ୍ପଦଂ। ଏକଚ୍ଚୋ ଅତ୍ତନା ଦାନଂ ନ ଦେତି, ପରଂ ସମାଦପେତି। ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ପରିଓାରସମ୍ପଦଂ ଲଭତି, ନୋ ଭୋଗସମ୍ପଦଂ। ଏକଚ୍ଚୋ ଅତ୍ତନା ଚ ନ ଦେତି, ପରଞ୍ଚ ନ ସମାଦପେତି। ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ନେଓ ଭୋଗସମ୍ପଦଂ ଲଭତି, ନ ପରିଓାରସମ୍ପଦଂ, ଓିଘାସାଦୋ ହୁତ୍ୱା ଓିଚରତି। ଏକଚ୍ଚୋ ଅତ୍ତନା ଚ ଦେତି, ପରଞ୍ଚ ସମାଦପେତି। ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଭୋଗସମ୍ପଦଞ୍ଚେଓ ଲଭତି, ପରିଓାରସମ୍ପଦଞ୍ଚା''ତି।

ଅଥେକୋ ପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ ତଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ''ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିଯମିଦଂ କାରଣଂ, ଅହଂ ଦାନି ଉଭଯସମ୍ପତ୍ତିସଂଓତ୍ତନିକଂ କମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉଟ୍ଠାଯ ଗମନକାଲେ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ସ୍ୱେ ଅମ୍ହାକଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା''ତି। କିତ୍ତକେହି ପନ ତେ ଭିକ୍ଖୂହି ଅତ୍ଥୋତି? ସବ୍ବଭିକ୍ଖୂହି, ଭନ୍ତେତି। ସତ୍ଥା ଅଧିଓାସେସି । ସୋପି ଗାମଂ ପଓିସିତ୍ୱା, ''ଅମ୍ମତାତା, ମଯା ସ୍ୱାତନାଯ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ନିମନ୍ତିତୋ, ଯୋ ଯତ୍ତକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସକ୍କୋତି, ସୋ ତତ୍ତକାନଂ ଯାଗୁଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ଦେତୁ, ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଚାପେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦସ୍ସାମା''ତି ଉଗ୍ଘୋସେନ୍ତୋ ଓିଚରି।

ଅଥ ନଂ ଏକୋ ସେଟ୍ଠି ଅତ୍ତନୋ ଆପଣଦ୍ୱାରଂ ସମ୍ପତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଯଂ ଅତ୍ତନୋ ପହୋନକେ ଭିକ୍ଖୂ ଅନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପନ ସକଲଗାମଂ ସମାଦପେନ୍ତୋ ଓିଚରତୀ''ତି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ''ତଯା ଗହିତଭାଜନଂ ଆହରା''ତି ତୀହି ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ଗହେତ୍ୱା ଥୋକେ ତଣ୍ଡୁଲେ ଅଦାସି, ତଥା ମୁଗ୍ଗେ, ତଥା ମାସେତି। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବିଳାଲପାଦକସେଟ୍ଠି ନାମ ଜାତୋ, ସପ୍ପିଫାଣିତାଦୀନି ଦେନ୍ତୋପି କରଣ୍ଡଂ କୁଟେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏକତୋ କୋଣଂ କତ୍ୱା ବିନ୍ଦୁଂ ବିନ୍ଦୁଂ ପଗ୍ଘରାଯନ୍ତୋ ଥୋକଥୋକମେଓ ଅଦାସି। ଉପାସକୋ ଅଓସେସେହି ଦିନ୍ନଂ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଇମିନା ଦିନ୍ନଂ ଓିସୁଂଯେଓ ଅଗ୍ଗହେସି। ସୋ ସେଟ୍ଠି ତସ୍ସ କିରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଏସ ମଯା ଦିନ୍ନଂ ଓିସୁଂ ଗଣ୍ହାତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଏକଂ ଚୂଳୂପଟ୍ଠାକଂ ପହିଣି ''ଗଚ୍ଛ, ଯଂ ଏସ କରୋତି, ତଂ ଜାନାହୀ''ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତୂ''ତି ଯାଗୁଭତ୍ତପୂଓାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଏକଂ ଦ୍ୱେ ତଣ୍ଡୁଲେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମୁଗ୍ଗମାସେପି ତେଲଫାଣିତାଦିବିନ୍ଦୂନିପି ସବ୍ବଭାଜନେସୁ ପକ୍ଖିପି। ଚୂଳୂପଟ୍ଠାକୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଆରୋଚେସି । ତଂ ସୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠି ଚିନ୍ତେସି – ''ସଚେ ମେ ସୋ ପରିସମଜ୍ଝେ ଅଓଣ୍ଣଂ ଭାସିସ୍ସତି, ମମ ନାମେ ଗହିତମତ୍ତେଯେଓ ନଂ ପହରିତ୍ୱା ମାରେସ୍ସାମୀ''ତି ନିଓାସନନ୍ତରେ ଛୁରିକଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପୁନଦିଓସେ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତଗ୍ଗେ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ପୁରିସୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିଓିସିତ୍ୱା ଭଗଓନ୍ତଂ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ମଯା ମହାଜନଂ ସମାଦପେତ୍ୱା ଇମଂ ଦାନଂ ଦିନ୍ନଂ, ତତ୍ଥ ସମାଦପିତମନୁସ୍ସା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ବଲେନ ବହୂନିପି ଥୋକାନିପି ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ଅଦଂସୁ, ତେସଂ ସବ୍ବେସଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତୂ''ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସୋ ସେଟ୍ଠି ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ 'ଅସୁକେନ ନାମ ଅଚ୍ଛରାଯ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ଦିନ୍ନାନୀତି ମମ ନାମେ ଗହିତମତ୍ତେ ଇମଂ ମାରେସ୍ସାମୀ'ତି

ଆଗତୋ, ଅଯଂ ପନ ସଙ୍ଘସଙ୍ଗାହିକଂ କତ୍ୱା ‘ଯେହିପି ନାଠଇଆଦୀହି ମିନିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ, ଯେହିପି ଅଚ୍ଛରାଯ ଗହେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ, ସବ୍ବେସଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତୂ’ତି ୱଦତି। ସଚାହଂ ଏୱରୂପଂ ନ ଖମାପେସ୍ସାମି, ଦେୱଦଣ୍ଡୋ ମମ ମତ୍ଥକେ ପତିସ୍ସତୀ’’ତି। ସୋ ତସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ଖମାହି ମେ, ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ଚ ତେନ ୱୁତ୍ତେ ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ତଂ କିରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ଦାନୱେଯ୍ୟାୱଟିକଂ ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ଅତୀତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଏୱଂ କିର ସେଟ୍ଠୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଉପାସକ, ପୁଞ୍ଞଂ ନାମ ‘ଅପ୍ପକ’ନ୍ତି ନ ଅୱମଞ୍ଞିତବ୍ବଂ, ମାଦିସସ୍ସ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ‘ଅପ୍ପକ’ନ୍ତି ନ ଅୱମଞ୍ଞିତବ୍ବଂ। ପଣ୍ଡିତମନୁସ୍ସା ହି ପୁଞ୍ଞଂ କରୋନ୍ତା ୱିୱଟଭାଜନଂ ୱିଯ ଉଦକେନ ଅନୁକ୍କମେନ ପୁଞ୍ଞେନ ପୂରନ୍ତିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୨।

‘‘ମାୱମଞ୍ଞେଥ ପୁଞ୍ଞସ୍ସ, ନ ମନ୍ଦଂ ଆଗମିସ୍ସତି;

ଉଦବିନ୍ଦୁନିପାତେନ, ଉଦକୁମ୍ଭୋପି ପୂରତି;

ଧୀରୋ ପୂରତି ପୁଞ୍ଞସ୍ସ, ଥୋକଂ ଥୋକମ୍ପି ଆଚିନ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ପଣ୍ଡିତମନୁସ୍ସୋ ପୁଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ‘‘ଅପ୍ପକମତ୍ତଂ ମଯା କତଂ, ନ ମନ୍ଦଂ ୱିପାକୱସେନ ଆଗମିସ୍ସତି, ଏୱଂ ପରିତ୍ତକଂ କମ୍ମଂ କହଂ ମଂ ଦକ୍ଖିସ୍ସତି, ଅହଂ ୱା ତଂ କହଂ ଦକ୍ଖିସ୍ସାମି, କଦା ଏତଂ ୱିପଚ୍ଚିସ୍ସତୀ’’ତି ଏୱଂ ପୁଞ୍ଞଂ ମାୱମଞ୍ଞେଥ ନ ଅୱଜାନେଯ୍ୟ। ଯଥା ହି ନିରନ୍ତରଂ ଉଦବିନ୍ଦୁନିପାତେନ ୱିୱରିତ୍ୱା ଠପିତଂ କୁଲାଲଭାଜନଂ ପୂରତି, ଏୱଂ ଧୀରୋ ପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ ଥୋକଂ ଥୋକମ୍ପି ପୁଞ୍ଞଂ ଆଚିନନ୍ତୋ ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ପୂରତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ସେଟ୍ଠି ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣି, ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ବିଳାଲପାଦକସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ମହାଧନୱାଣିଜୱତ୍ଥୁ

ୱାଣିଜୋୱାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାଧନୱାଣିଜଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ସ କିର ୱାଣିଜସ୍ସ ଗେହେ ପଞ୍ଚସତା ଚୋରା ଓତାରଂ ଗୱେସମାନା ଓତାରଂ ନ ଲଭିଂସୁ। ଅପରେନ ସମଯେନ ୱାଣିଜୋ ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ଭଣ୍ଡସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚାପେସି – ‘‘ଅହଂ ଅସୁକଟ୍ଠାନଂ ନାମ ୱାଣିଜ୍ଜାଯ ଗଚ୍ଛାମି, ଯେ, ଅଯ୍ୟା, ତଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତୁକାମା, ତେ ନିକ୍ଖମନ୍ତୁ, ମଗ୍ଗେ ଭିକ୍ଖାଯ ନ କିଲମିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିଂସୁ। ତେପି ଚୋରା ‘‘ସୋ କିର ୱାଣିଜୋ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟୱିଯଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ୱାଣିଜୋପି ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟୱିମୁଖେ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମେ ୱାସଂ କତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ତଯୋପି ଦିୱସେ ଗୋଣସକଟାଦୀନି ସଂୱିଦହି, ତେସଂ ପନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିବଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖଂ ଦେତିଯେୱ। ଚୋରା ତସ୍ମିଂ ଅତିଚିରାଯନ୍ତେ ‘‘ଗଚ୍ଛ, ତସ୍ସ ନିକ୍ଖମନଦିୱସଂ ଞତ୍ୱା ଏହୀ’’ତି ଏକଂ ପୁରିସଂ ପହିଣିଂସୁ। ସୋ ତଂ ଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ସହାଯକଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କଦା ୱାଣିଜୋ ନିକ୍ଖମିସ୍ସତୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ଦ୍ୱୀହତୀହଚ୍ଚଯେନା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କିମତ୍ଥଂ ପନ ପୁଚ୍ଛସୀ’’ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ସୋ ‘‘ମଯଂ ପଞ୍ଚସତା ଚୋରା ଏତସ୍ସତ୍ଥାଯ ଅଟୱିଯଂ ଠିତା’’ତି ଆଚିକ୍ଖି। ଇତରୋ ‘‘ତେନ ହି ଗଚ୍ଛ, ସୀଘଂ ନିକ୍ଖମିସ୍ସତୀ’’ତି ତଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା, ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଚୋରେ ୱାରେମି, ଉଦାହୁ ୱାଣିଜ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘କିଂ ମେ ଚୋରେହି, ୱାଣିଜଂ ନିସ୍ସାଯ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ଜୀୱନ୍ତି, ୱାଣିଜସ୍ସ ସଞ୍ଞଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ସୋ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କଦା ଗମିସ୍ସଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ତତିଯଦିୱସେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ମଯ୍ହଂ ୱଚନଂ କରୋଥ, ଅଟୱିଯଂ କିର ତୁମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥାଯ ପଞ୍ଚସତା ଚୋରା ଠିତା, ମା ତାୱ ଗମିତ୍ଥାତି। ତ୍ୱଂ କଥଂ ଜାନାସୀତି? ତେସଂ ଅନ୍ତରେ ମମ ସହାଯୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ମେ କଥାଯ ଞାତନ୍ତି। ‘‘ତେନ ହି ‘କିଂ ମେ ଏତ୍ତୋ ଗତେନା’ତି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗେହମେୱ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ତସ୍ମିଂ ଚିରାଯନ୍ତେ ପୁନ ତେହି ଚୋରେହି ପେସିତୋ ପୁରିସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ସହାଯକଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗେହମେୱ କିର ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଚୋରାନଂ ଆରୋଚେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଚୋରା ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଇତରସ୍ମିଂ ମଗ୍ଗେ ଅଟ୍ଠଂସୁ, ତସ୍ମିଂ ଚିରଯନ୍ତେ ପୁନପି ତେ ଚୋରା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପୁରିସଂ ପେସେସୁଂ। ସୋ ତେସଂ ତତ୍ଥ ଠିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପୁନ ୱାଣିଜସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ୱାଣିଜୋ ‘‘ଇଧାପି ମେ ୱେକଲ୍ଲଂ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ନେୱ ଏତ୍ତୋ ଗମିସ୍ସାମି, ନ ଇତୋ, ଇଧେୱ

ଭଓିସ୍ସାମୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଚୋରା କିର ମଂ ୱିଲୁମ୍ପିତୁକାମା ମଗ୍ଗେ ଠିତା, ‘ପୁନ ନିଓଭିସ୍ସତୀ’ତି ସୁତ୍ୱା ଇତରସ୍ମିଂ ମଗ୍ଗେ ଠିତା, ଅହଂ ଏତ୍ତୋ ୱା ଇତୋ ୱା ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଥୋକଂ ଇଧେୱ ଭଓିସ୍ସାମି, ଭଦନ୍ତା ଇଧେୱ ୱସିତୁକାମା ୱସନ୍ତୁ, ଗନ୍ତୁକାମା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଂ କରୋନ୍ତୂ’’ତି। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ ମୟଂ ନିଓଭିସ୍ସାମା’’ତି ୱାଣିଜଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପୁନଦେୱ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଧନୱାଣିଜେନ ସଦ୍ଧିଂ ନ ଗମିତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ମହାଧନୱାଣିଜସ୍ସ ୱିଲୁମ୍ପନତ୍ଥାୟ ଦ୍ୱୀସୁପି ମଗ୍ଗେସୁ ଚୋରା ପରିୟୁଟ୍ଠିଂସୁ, ତେନ ସୋ ତତ୍ଥେୱ ଠିତୋ, ମୟଂ ପନ ତଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଆଗତା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଧନୱାଣିଜୋ ଚୋରାନଂ ଅତ୍ଥିତାୟ ମଗ୍ଗଂ ପରିୱଜ୍ଜତି, ଜୀୱିତୁକାମୋ ୱିୟ ପୁରିସୋ ହଲାହଲଂ ୱିସଂ ପରିୱଜ୍ଜେତି, ଭିକ୍ଖୁନାପି ‘ତୟୋ ଭୱା ଚୋରେହି ପରିୟୁଟ୍ଠିତମଗ୍ଗସଦିସା’ତି ଞତ୍ୱା ପାପଂ ପରିୱଜ୍ଜେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୩।

‘‘ୱାଣିଜୋୱ ଭୟଂ ମଗ୍ଗଂ, ଅପ୍ପସତ୍ଥୋ ମହଦ୍ଧନୋ;

ୱିସଂ ଜୀୱିତୁକାମୋୱ, ପାପାନି ପରିୱଜ୍ଜୟେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଭୟନ୍ତି ଭାୟିତବ୍ବଂ, ଚୋରେହି ପରିୟୁଟ୍ଠିତତ୍ତା ସପ୍ପଟିଭୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ୟଥା ମହାଧନୱାଣିଜୋ ଅପ୍ପସତ୍ଥୋ ସପ୍ପଟିଭୟଂ ମଗ୍ଗଂ, ୟଥା ଚ ଜୀୱିତୁକାମୋ ହଲାହଲଂ ୱିସଂ ପରିୱଜ୍ଜେତି, ଏୱଂ ପଣ୍ଡିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତକାନିପି ପାପାନି ପରିୱଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ମହାଧନୱାଣିଜୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। କୁକ୍କୁଟମିତ୍ତନେସାଦୱତ୍ଥୁ

ପାଣିମ୍ହି ଚେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୁକ୍କୁଟମିତ୍ତଂ ନାମ ନେସାଦଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ରାଜଗହେ କିର ଏକା ସେଟ୍ଠିଧୀତା ୱୟପ୍ପତ୍ତା ସତ୍ତଭୂମିକପାସାଦସ୍ସ ଉପରି ସିରିଗବ୍ଭେ ଆରକ୍ଖଣତ୍ଥାୟ ଏକଂ ପରିଚାରିକଂ ଦତ୍ୱା ମାତାପିତୂହି ୱାସିୟମାନା ଏକଦିୱସଂ ସାୟନ୍ହସମୟେ ୱାତପାନେନ ଅନ୍ତରୱୀଥିଂ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ପଞ୍ଚ ପାସସତାନି ପଞ୍ଚ ସୂଲସତାନି ଆଦାୟ ମିଗେ ୱଧିତ୍ୱା ଜୀୱମାନଂ ଏକଂ କୁକ୍କୁଟମିତ୍ତଂ ନାମ ନେସାଦଂ ପଞ୍ଚ ମିଗସତାନି ୱଧିତ୍ୱା ତେସଂ ମଂସେନ ମହାସକଟଂ ପୂରେତ୍ୱା ସକଟଧୁରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମଂସୱିକ୍କିଣନତ୍ଥାୟ ନଗରଂ ପୱିସନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା ପରିଚାରିକାୟ ହତ୍ଥେ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଏତସ୍ସ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଦତ୍ୱା ଗମନକାଲଂ ଞତ୍ୱା ଏହୀ’’ତି ପେସେସି। ସା ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଦତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କଦା ଗମିସ୍ସସୀ’’ତି? ସୋ ‘‘ଅଜ୍ଜ ମଂସଂ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ପାତୋୱ ଅସୁକଦ୍ୱାରେନ ନାମ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ସା ତେନ କଥିତକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସା ଆରୋଚେସି। ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଅତ୍ତନା ଗହେତବ୍ବୟୁତ୍ତକଂ ୱତ୍ଥାଭରଣଜାତଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ପାତୋୱ ମଲିନୱତ୍ଥଂ ନିୱାସେତ୍ୱା କୁଟଂ ଆଦାୟ ଦାସୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଉଦକତିତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ୱିୟ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସାଗମନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋପି ପାତୋୱ ସକଟଂ ପାଜେନ୍ତୋ ନିକ୍ଖମି। ସା ତସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ପାୟାସି। ସୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ତଂ ‘ଅସୁକସ୍ସ ନାମ ଧୀତା’ତି ନ ଜାନାମି, ମା ମଂ ଅନୁବନ୍ଧି, ଅମ୍ମା’’ତି ଆହ। ନ ମଂ ତ୍ୱଂ ପକ୍କୋସସି, ଅହଂ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟ ଆଗଚ୍ଛାମି, ତ୍ୱଂ ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସକଟଂ ପାଜେହୀତି। ସୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତଂ ନିୱାରେତିୟେୱ। ଅଥ ନଂ ସା ଆହ – ‘‘ସାମି, ସିରୀ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ନିୱାରେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସୋ ତସ୍ସା ନିସ୍ସଂସୟେନ ଆଗମନକାରଣଂ ଞତ୍ୱା ତଂ ସକଟଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ତସ୍ସା ମାତାପିତରୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପରିୟେସାପେତ୍ୱା ଅପସ୍ସନ୍ତା ‘‘ମତା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ମତକଭତ୍ତଂ କରିଂସୁ। ସାପି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସମନ୍ୱାୟ ପଟିପାଟିୟା ସତ୍ତ ପୁତ୍ତେ ୱିଜାୟିତ୍ୱା ତେ ୱୟପ୍ପତ୍ତେ ଘରବନ୍ଧନେନ ବନ୍ଧି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ କୁକ୍କୁଟମିତ୍ତଂ ସପୁତ୍ତଂ ସସୁଣିସଂ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ତେସଂ ପନ୍ନରସନ୍ନମ୍ପି ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପନିସ୍ସୟଂ ଦିସ୍ୱା ପାତୋୱ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାୟ ତସ୍ସ ପାସଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି । ତଂ ଦିୱସଂ ପାସେ ବଦ୍ଧୋ ଏକମିଗୋପି ନାହୋସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ପାସମୂଲେ ପଦୱଲଞ୍ଜଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁରତୋ ଏକସ୍ସ ଗୁମ୍ବସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ଛାୟାୟଂ ନିସୀଦି। କୁକ୍କୁଟମିତ୍ତୋ ପାତୋୱ ଧନୁଂ ଆଦାୟ ପାସଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପାସେ ଓଲୋକୟମାନୋ ପାସେ ବଦ୍ଧଂ ଏକମ୍ପି ମିଗଂ ଅଦିସ୍ୱା

ସତ୍ଥୁ ପଦୱଲଞ୍ଜଂ ଅଦ୍ଦସ। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘କୋ ମଯ୍ହଂ ବଦ୍ଧମିଗେ ମୋଚେନ୍ତୋ ୱିଚରତୀ’’ତି। ସୋ ସତ୍ଥରି ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗୁମ୍ବମୂଲେ ନିସିନ୍ନଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଇମିନା ମମ ମିଗା ମୋଚିତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ମାରେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ଧନୁଂ ଆକଡ୍ଢି। ସତ୍ଥା ଧନୁଂ ଆକଡ୍ଢିତୁଂ ଦତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ନାଦାସି। ସୋ ସରଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁମ୍ପି ଓରୋପେତୁମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଫାସୁକାହି ଭିଜ୍ଜନ୍ତୀହି ୱିଯ ମୁଖତୋ ଖେଳଏନ ପଗ୍ଘରନ୍ତେନ କିଲନ୍ତରୂପୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥସ୍ସ ପୁତ୍ତା ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ପିତା ନୋ ଚିରାଯତି, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ତାତା, ପିତୁ ସନ୍ତିକ’’ନ୍ତି ମାତରା ପେସିତା ଧନୂନି ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ପିତରଂ ତଥାଠିତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ନୋ ପିତୁ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ସତ୍ତପି ଜନା ଧନୂନି ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ଯଥା ନେସଂ ପିତା ଠିତୋ, ତଥେୱ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ମାତା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ମେ ପୁତ୍ତାପି ଚିରାଯନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସତ୍ତହି ସୁଣିସାହି ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେ ତଥାଠିତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଇମେ ଧନୂନି ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଠିତା’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ବାହା ପଗ୍ଗଯ୍ହ – ‘‘ମା ମେ ପିତରଂ ନାସେଥ, ମା ମେ ପିତରଂ ନାସେଥା’’ତି ମହାସଦ୍ଦମକାସି। କୁକ୍କୁଟମିତ୍ତୋ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ନଟ୍ଠୋ ୱତମ୍ହି, ସସୁରୋ କିର ମେ ଏସ, ଅହୋ ମଯା ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ କତ’’ନ୍ତି। ପୁତ୍ତାପିସ୍ସ ‘‘ଅଯ୍ଯକୋ କିର ନୋ ଏସ, ଅହୋ ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ କତ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତଯିଂସୁ। କୁକ୍କୁଟମିତ୍ତୋ ‘‘ଅଯଂ ସସୁରୋ ମେ’’ତି ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେସି, ପୁତ୍ତାପିସ୍ସ ‘‘ଅଯ୍ଯକୋ ନୋ’’ତି ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେସୁଂ। ଅଥ ତେ ନେସଂ ମାତା ସେଟ୍ଠିଧୀତା ‘‘ଖିପ୍ପଂ ଧନୂନି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପିତରଂ ମେ ଖମାପେଥା’’ତି ଆହ।

ସତ୍ଥା ତେସଂ ମୁଦୁଚିତ୍ତତଂ ଞତ୍ୱା ଧନୁଂ ଓତାରେତୁଂ ଅଦାସି। ତେ ସବ୍ବେ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଖମଥ ନୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖମାପେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ସତ୍ଥା ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେସି। ଦେସନାୱସାନେ କୁକ୍କୁଟମିତ୍ତୋ ସଦ୍ଧିଂ ପୁତ୍ତେହି ଚେୱ ସୁଣିସାହି ଚ ଅଟ୍ଠପଞ୍ଚଦସମୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ସତ୍ଥା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭନ୍ତେ, କହଂ ଗମିତ୍ଥା’’ତି। କୁକ୍କୁଟମିତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ , ଆନନ୍ଦାତି। ପାଣାତିପାତକମ୍ମସ୍ସ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ଅକାରକୋ କତୋତି। ଆମାନନ୍ଦ, ସୋ ଅଟ୍ଠପଞ୍ଚଦସମୋ ଅଚଲସଦ୍ଧାଯ ପତିଟ୍ଠାଯ ତୀସୁ ରତନେସୁ ନିକ୍କଙ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ପାଣାତିପାତକମ୍ମସ୍ସ ଅକାରକୋ ଜାତୋତି। ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ – ‘‘ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ଭରିଯାପିସ୍ସ ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସା କୁଲଗେହେ କୁମାରିକା ହୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତାତି। ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘କୁକ୍କୁଟମିତ୍ତସ୍ସ କିର ଭରିଯା କୁମାରିକକାଲେ ଏୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ତସ୍ସ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ତ ପୁତ୍ତେ ଲଭି, ସା ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ସାମିକେନ ‘ଧନୁଂ ଆହର, ସରେ ଆହର, ସତ୍ତିଂ ଆହର, ସୂଲଂ ଆହର, ଜାଲଂ ଆହରା’ତି ୱୁଚ୍ଚମାନା ତାନି ଅଦାସି। ସୋପି ତାଯ ଦିନ୍ନାନି ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଣାତିପାତଂ କରୋତି, କିଂ ନୁ ଖୋ ସୋତାପନ୍ନାପି ପାଣାତିପାତଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋତାପନ୍ନା ପାଣାତିପାତଂ କରୋନ୍ତି, ସା ପନ ‘ସାମିକସ୍ସ ୱଚନଂ କରୋମୀ’ତି ତଥା ଅକାସି। ‘ଇଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଏସ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଣାତିପାତଂ କରୋତୂ’ତି ତସ୍ସା ଚିତ୍ତଂ ନତ୍ଥି। ପାଣିତଲସ୍ମିଞ୍ହି ୱଣେ ଅସତି ୱିସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ତଂ ୱିସଂ ଅନୁଡହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏୱମେୱଂ ଅକୁସଲଚେତନାଯ ଅଭାୱେନ ପାପଂ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ଧନୁଆଦୀନି ନୀହରିତ୍ୱା ଦଦତୋପି ପାପଂ ନାମ ନ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୪।

‘‘ପାଣିମ୍ହି ଚେ ୱଣୋ ନାସ୍ସ, ହରେଯ୍ଯ ପାଣିନା ୱିସଂ;

ନାବ୍ବଣଂ ୱିସମନ୍ୱେତି, ନତ୍ଥି ପାପଂ ଅକୁବ୍ବତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନାସ୍ସାତି ନ ଭୱେଯ୍ଯ। ହରେଯ୍ଯାତି ହରିତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ଯ। କିଂ କାରଣା? ଯସ୍ମା ନାବ୍ବଣଂ ୱିସମନ୍ୱେତି ଅୱଣଞ୍ହି ପାଣିଂ ୱିସଂ ଅନ୍ୱେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏୱମେୱ ଧନୁଆଦୀନି ନୀହରିତ୍ୱା ଦେନ୍ତସ୍ସାପି ଅକୁସଲଚେତନାଯ ଅଭାୱେନ ପାପଂ ଅକୁବ୍ବତୋ ପାପଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅୱଣଂ ପାଣିଂ ୱିସଂ ୱିଯ ନାସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପାପଂ ଅନୁଗଚ୍ଛତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅପରେନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ କୁକ୍କୁଟମିତ୍ତସ୍ସ ସପୁତ୍ତସ୍ସ ସସୁଣିସସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସୂପନିସ୍ସଯୋ, କେନ କାରଣେନ ନେସାଦକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତେ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ଧାତୁଚେତିଯଂ ସଂୱିଦହନ୍ତା ଏୱମାହଂସୁ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଚେତିଯସ୍ସ ମତ୍ତିକା ଭୱିସ୍ସତି, କିଂ ଉଦକ’’ନ୍ତି। ଅଥ ନେସଂ ଏତଦହୋସି – ‘‘ହରିତାଲମନୋସିଲା ମତ୍ତିକା ଭୱିସ୍ସତି, ତିଲତେଲଂ ଉଦକ’’ନ୍ତି। ତେ ହରିତାଲମନୋସିଲା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ତିଲତେଲେନ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଇଟ୍ଠକାଯ ଘଟେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣେନ ଖଚିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଚିନିଂସୁ, ବହିମୁଖେ ପନ ଏକଗ୍ଘନସୁୱଣ୍ଣିଟ୍ଠକାୱ ଅହେସୁଂ। ଏକେକା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକା

ଅହୋସି। ତେ ଯାୱ ଧାତୁନିଧାନା ଚେତିୟେ ନିଚ୍ଚିତେ ଚିନ୍ତୟିଂସୁ – ‘‘ଧାତୁନିଧାନକାଲେ ବହୁନା ଧନେନ ଅଡ୍ଢୋ, କଂ ନୁ ଖୋ ଜେଟ୍ଠକଂ କରୋମା’’ତି।

ଅଥେକୋ ଗାମୱାସିକୋ ସେଟ୍ଠି ‘‘ଅହଂ ଜେଟ୍ଠକୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଧାତୁନିଧାନେ ଏକଂ ହିରଞ୍ଞକୋଟିଂ ପକ୍ଖିପି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ରଟ୍ଠୱାସିକୋ ‘‘ଅଯଂ ନଗରସେଟ୍ଠି ଧନମେୱ ସଂହରତି, ଏୱରୂପେ ଚେତିୟେ ଜେଟ୍ଠକୋ ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଗାମୱାସୀ ପନ କୋଟିଧନଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠକୋ ଜାତୋ’’ତି ଉଜ୍ଝାୟିଂସୁ। ସୋ ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ଦ୍ୱେ କୋଟିୟୋ ଦତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠକୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଦ୍ୱେ କୋଟିୟୋ ଅଦାସି। ଇତରୋ ‘‘ଅହମେୱ ଜେଟ୍ଠକୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ତିସ୍ସୋ କୋଟିୟୋ ଅଦାସି। ଏୱଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ନଗରୱାସୀ ଅଟ୍ଠ କୋଟିୟୋ ଅଦାସି। ଗାମୱାସିନୋ ପନ ଗେହେ ନୱକୋଟିଧନମେୱ ଅତ୍ଥି, ନଗରୱାସିନୋ ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିଧନଂ। ତସ୍ମା ଗାମୱାସୀ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚାହଂ ନୱ କୋଟିୟୋ ଦସ୍ସାମି, ଅଯଂ ‘ଦସ କୋଟିୟୋ ଦସ୍ସାମୀ’ତି ୱକ୍ଖତି, ଅଥ ମେ ନିଦ୍ଧନଭାୱୋ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତୀ’’ତି। ସୋ ଏୱମାହ – ‘‘ଅହଂ ଏତ୍ତକଞ୍ଚ ଧନଂ ଦସ୍ସାମି, ସପୁତ୍ତଦାରୋ ଚ ଚେତିୟସ୍ସ ଦାସୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ସତ୍ତ ପୁତ୍ତେ ସତ୍ତ ସୁଣିସାୟୋ ଭରିଯଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ଚେତିୟସ୍ସ ନିୟ୍ୟାଦେସି। ରଟ୍ଠୱାସିନୋ ‘‘ଧନଂ ନାମ ସକ୍କା ଉପ୍ପାଦେତୁଂ, ଅଯଂ ପନ ସପୁତ୍ତଦାରୋ ଅତ୍ତାନଂ ନିୟ୍ୟାଦେସି, ଅଯମେୱ ଜେଟ୍ଠକୋ ହୋତୂ’’ତି ତଂ ଜେଟ୍ଠକଂ କରିଂସୁ। ଇତି ତେ ସୋଳସପି ଜନା ଚେତିୟସ୍ସ ଦାସା ଅହେସୁଂ। ରଟ୍ଠୱାସିନୋ ପନ ତେ ଭୁଜିସ୍ସେ ଅକଂସୁ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଚେତିୟମେୱ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ତେସୁ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱଲୋକେ ୱସନ୍ତେସୁ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଭରିଯା ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ରାଜଗହେ ସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ସା କୁମାରିକାୱ ହୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣି। ଅଦିଟ୍ଠସଚ୍ଚସ୍ସ ପନ ପଟିସନ୍ଧି ନାମ ଭାରିଯାତି ତସ୍ସା ସାମିକୋ ସମ୍ପରିୱତ୍ତମାନୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ନେସାଦକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ସହ ଦସ୍ସନେନେୱ ସେଟ୍ଠିଧୀତରଂ ପୁବ୍ବସିନେହୋ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ପୁବ୍ବେୱ ସନ୍ନିୱାସେନ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନହିତେନ ୱା;

ଏୱଂ ତଂ ଜାଯତେ ପେମଂ, ଉପ୍ପଲଂୱ ଯଥୋଦକେ’’ତି। (ଜା। ୧।୨।୧୭୪);

ସା ପୁବ୍ବସିନେହେନେୱ ନେସାଦକୁଲଂ ଅଗମାସି। ପୁତ୍ତାପିସ୍ସା ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱା ତସ୍ସା ଏୱ କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ, ସୁଣିସାୟୋପିସ୍ସା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତା ତେସଂଯେୱ ଗେହଂ ଅଗମଂସୁ। ଏୱଂ ତେ ସବ୍ବେପି ତଦା ଚେତିୟଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସାନୁଭାୱେନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତାତି।

କୁକ୍କୁଟମିତ୍ତନେସାଦୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। କୋକସୁନଖଲୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁ

ଯୋ ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠସ୍ସାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋକଂ ନାମ ସୁନଖଲୁଦ୍ଦକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଏକଦିୱସଂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯେ ଧନୁଂ ଆଦାଯ ସୁନଖପରିୱୁତୋ ଅରଞ୍ଞଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଏକଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ‘‘କାଳକଣ୍ଣି ମେ ଦିଟ୍ଠୋ, ଅଜ୍ଜ କିଞ୍ଚି ନ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଥେରୋପି ଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ପୁନ ୱିହାରଂ ପାଯାସି। ଇତରୋପି ଅରଞ୍ଞେ ୱିଚରିତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ଅଲଭିତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁନ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜାହଂ ଇମଂ କାଳକଣ୍ଣିଂ ଦିସ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ଗତୋ କିଞ୍ଚି ନ ଲଭିଂ, ଇଦାନି ମେ ପୁନପି ଅଭିମୁଖୋ ଜାତୋ, ସୁନଖେହି ନଂ ଖାଦାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ସୁନଖେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଥେରୋପି ‘‘ମା ଏୱଂ କରି ଉପାସକା’’ତି ଯାଚି। ସୋ ‘‘ଅଜ୍ଜାହଂ ତୱ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତତ୍ତା କିଞ୍ଚି ନାଲତ୍ଥଂ, ପୁନପି ମେ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱମାଗତୋସି, ଖାଦାପେସ୍ସାମେୱ ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସୁନଖେ ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ଥେରୋ ୱେଗେନ ଏକଂ ରୁକ୍ଖଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ପୁରିସପ୍ପମାଣେ ଠାନେ ନିସୀଦି। ସୁନଖା ରୁକ୍ଖଂ ପରିୱାରେସୁଂ। ଲୁଦ୍ଦକୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ରୁକ୍ଖଂ ଅଭିରୁହତୋପି ତେ ମୋକ୍ଖୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ତଂ ସରତୁଣ୍ଡେନ ପାଦତଲେ ୱିଜ୍ଝି। ଥେରୋ ‘‘ମା ଏୱଂ କରୋହୀ’’ତି ତଂ ଯାଚିଯେୱ। ଇତରୋ ତସ୍ସ ଯାଚନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱିଜ୍ଝିଯେୱ। ଥେରୋ ଏକସ୍ମିଂ ପାଦତଲେ ୱିଜ୍ଝିଯମାନେ ତଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦୁତିଯଂ ପାଦଂ ଓଲମ୍ବିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ୱିଜ୍ଝିଯମାନେ ତମ୍ପି ଉକ୍ଖିପତି, ଏୱମସ୍ସ ସୋ ଯାଚନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱାୱ ଦ୍ୱେପି ପାଦତଲାନି ୱିଜ୍ଝିଯେୱ। ଥେରସ୍ସ ସରୀରଂ ଉକ୍କାହି ଆଦିତ୍ତଂ ୱିଯ ଅହୋସି। ସୋ ୱେଦନାନୁୱତ୍ତିକୋ ହୁତ୍ୱା ସତିଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ପାରୁତଚୀୱରଂ ଭସ୍ସନ୍ତମ୍ପି ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି। ତଂ ପତମାନଂ କୋକଂ ସୀସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରିକ୍ଖିପନ୍ତମେୱ ପତି। ସୁନଖା ‘‘ଥେରୋ ପତିତୋ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଚୀୱରନ୍ତରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସାମିକଂ ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତା ଅଟ୍ଠିମତ୍ତାୱସେସଂ

କରିଂସୁ। ସୁନଖା ଚୀୱରନ୍ତରତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ଅଥ ନେସଂ ଥେରୋ ଏକଂ ସୁକ୍ଖଦଣ୍ଡକଂ ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଖିପି। ସୁନଖା ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସାମିକୋୱ ଅମ୍ହେହି ଖାଦିତୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିଂସୁ। ଥେରୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପାଦେସି ‘‘ମମ ଚୀୱରନ୍ତରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଏସ ନଟ୍ଠୋ, ଅରୋଗଂ ନୁ ଖୋ ମେ ସୀଲ’’ନ୍ତି। ସୋ ରୁକ୍ଖା ଓତରିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଲ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମମ ଚୀୱରଂ ନିସ୍ସାଯ ସୋ ଉପାସକୋ ନଟ୍ଠୋ, କଚ୍ଚି ମେ ଅରୋଗଂ ସୀଲଂ, ଅତ୍ଥି ମେ ସମଣଭାୱୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ଅରୋଗଂ ତେ ସୀଲଂ, ଅତ୍ଥି ତେ ସମଣଭାୱୋ, ସୋ ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ପଦୁସ୍ସିତ୍ୱା ୱିନାସଂ ପତ୍ତୋ, ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଇଦାନେୱ, ଅତୀତେପି ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠାନଂ ପଦୁସ୍ସିତ୍ୱା ୱିନାସଂ ପତ୍ତୋଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତେ କିରେକୋ ୱେଜ୍ଜୋ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମତ୍ଥାଯ ଗାମଂ ୱିଚରିତ୍ୱା କିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଛାତଜ୍ଝତ୍ତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗାମଦ୍ୱାରେ ସମ୍ବହୁଲେ କୁମାରକେ କୀଳନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେ ସପ୍ପେନ ଡଂସାପେତ୍ୱା ତିକିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଆହାରଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏକସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖବିଲେ ସୀସଂ ନିହରିତ୍ୱା ନିପନ୍ନଂ ସପ୍ପଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ଭୋ, କୁମାରକା ଏସୋ ସାଳିକପୋତକୋ, ଗଣ୍ହଥ ନ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅଥେକୋ କୁମାରକୋ ସପ୍ପଂ ଗୀୱାଯଂ ଦଳ୍ହଂ ଗହେତ୍ୱା ନୀହରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ସପ୍ପଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ୱିରୱନ୍ତୋ ଅୱିଦୂରେ ଠିତସ୍ସ ୱେଜ୍ଜସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଖିପି। ସପ୍ପୋ ୱେଜ୍ଜସ୍ସ ଖନ୍ଧଟ୍ଠିକଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦଳ୍ହଂ ଡଂସିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେସି, ଏୱମେସ କୋକୋ ସୁନଖଲୁଦ୍ଦକୋ ପୁବ୍ବେପି ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ପଦୁସ୍ସିତ୍ୱା ୱିନାସଂ ପତ୍ତୋଯେୱାତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୫।

‘‘ଯୋ ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ନରସ୍ସ ଦୁସ୍ସତି, ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୋସସ୍ସ ଅନଙ୍ଗଣସ୍ସ;

ତମେୱ ବାଲଂ ପଚ୍ଚେତି ପାପଂ, ସୁଖୁମୋ ରଜୋ ପଟିୱାତଂୱ ଖିତ୍ତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠସ୍ସାତି ଅତ୍ତନୋ ୱା ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ୱା ଅଦୁଟ୍ଠସ୍ସ। ନରସ୍ସାତି ସତ୍ତସ୍ସ। ଦୁସ୍ସତୀତି ଅପରଜ୍ଝତି। ସୁଦ୍ଧସ୍ସାତି ନିରପରାଧସ୍ସେୱ। ପୋସସ୍ସାତି ଇଦମ୍ପି ଅପରେନାକାରେନ ସତ୍ତାଧିୱଚନମେୱ। ଅନଙ୍ଗଣସ୍ସାତି ନିକ୍କିଲେସସ୍ସ। ପଚ୍ଚେତୀତି ପତିଏତି। ପଟିୱାତନ୍ତି ଯଥା ଏକେନ ପୁରିସେନ ପଟିୱାତେ ଠିତଂ ପହରିତୁକାମତାଯ ଖିତ୍ତୋ ସୁଖୁମୋ ରଜୋତି ତମେୱ ପୁରିସଂ ପଚ୍ଚେତି, ତସ୍ସେୱ ଉପରି ପତତି, ଏୱମେୱ ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପାଣିପ୍ପହରାଦୀନି ଦଦନ୍ତୋ ପଦୁସ୍ସତି, ତମେୱ ବାଲଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ, ସମ୍ପରାଯେ ୱା ନିରଯାଦୀସୁ ୱିପଚ୍ଚମାନଂ ତଂ ପାପଂ ୱିପାକଦୁକ୍ଖୱସେନ ପଚ୍ଚେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

କୋକସୁନଖଲୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ମଣିକାରକୁଲୂପକତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଗବ୍ଭମେକେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମଣିକାରକୁଲୂପକଂ ତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଥେରୋ ଏକସ୍ସ ମଣିକାରସ୍ସ କୁଲେ ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ଭୁଞ୍ଜି। ତସ୍ମିଂ କୁଲେ ଜଯମ୍ପତିକା ମାତାପିତୁଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଥେରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିଂସୁ। ଅଥେକଦିୱସଂ ସୋ ମଣିକାରୋ ଥେରସ୍ସ ପୁରତୋ ମଂସଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ଏକଂ ମଣିରତନଂ ‘‘ଇମଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପହିଣତୂ’’ତି ପେସେସି। ମଣିକାରୋ ସଲୋହିତେନେୱ ହତ୍ଥେନ ତଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପେଳାଯ ଉପରି ଠପେତ୍ୱା ହତ୍ଥଧୋୱନତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋ ପାୱିସି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଗେହେ ପୋସାୱନିଯକୋଞ୍ଚସକୁଣୋ ଅତ୍ଥି। ସୋ ଲୋହିତଗନ୍ଧେନ ମଂସସଞ୍ଞାଯ ତଂ ମଣିଂ ଥେରସ୍ସ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ଗିଲି। ମଣିକାରୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଣିଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘ମଣି କେନ ଗହିତୋ’’ତି ଭରିଯଞ୍ଚ ପୁତ୍ତକେ ଚ ପଟିପାଟିଯା ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେହି ‘‘ନ ଗଣ୍ହାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଥେରେନ ଗହିତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଭରିଯାଯ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେସି – ‘‘ଥେରେନ ମଣି ଗହିତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ସା, ସାମି, ମା ଏୱଂ ଅୱଚ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ମଯା ଥେରସ୍ସ ନ କିଞ୍ଚି ୱଜ୍ଜଂ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ, ନ ସୋ ମଣିଂ ଗଣ୍ହାତୀତି। ମଣିକାରୋ ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ

ଠାନେ ମଣିରତନଂ ତୁମ୍ହେହି ଗହିତ’’ନ୍ତି। ନ ଗଣ୍ହାମି, ଉପାସକାତି। ଭନ୍ତେ, ନ ଇଧ ଅଞ୍ଞୋ ଅତ୍ଥି, ତୁମ୍ହେହିଯେୱ ଗହିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଦେଥ ମେ ମଣିରତନନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତେ ପୁନ ଭରିଯଂ ଆହ – ‘‘ଥେରେନେୱ ମଣି ଗହିତୋ, ପୀଠଏତ୍ୱା ନଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସା, ସାମି, ମା ନୋ ନାସଯି, ୱରଂ ଅମ୍ହେହି ଦାସବ୍ୟଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ, ନ ଚ ଥେରଂ ଏୱରୂପଂ ୱତ୍ତୁନ୍ତି। ସୋ ‘‘ସବ୍ବେୱ ମଯଂ ଦାସତ୍ତଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତା ମଣିମୂଲଂ ନ ଅଗ୍ଘାମା’’ତି ରଜ୍ଜୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ସୀସଂ ୱେଠେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡେନ ଘଟ୍ଟେସି। ଥେରସ୍ସ ସୀସତୋ ଚ କଣ୍ଣନାସାହି ଚ ଲୋହିତଂ ପଗ୍ଘରି, ଅକ୍ଖୀନି ନିକ୍ଖମନାକାରପ୍ପତ୍ତାନି ଅହେସୁଂ, ସୋ ୱେଦନାପମତ୍ତୋ ଭୂମିଯଂ ପତି। କୋଞ୍ଚୋ ଲୋହିତଗନ୍ଧେନା ଗନ୍ତ୍ୱା ଲୋହିତଂ ପିୱି। ଅଥ ନଂ ମଣିକାରୋ ଥେରେ ଉପ୍ପନ୍ନକୋଧୱେଗେନ ‘‘ତ୍ୱଂ କିଂ କରୋସୀ’’ତି ପାଦେନ ପହରିତ୍ୱା ଖିପି। ସୋ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ମରିତ୍ୱା ଉତ୍ତାନୋ ଅହୋସି।

ଥେରୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା, ଉପାସକ, ସୀସେ ୱେଠନଂ ତାୱ ମେ ସିଥିଲଂ କତ୍ୱା ଇମଂ କୋଞ୍ଚଂ ଓଲୋକେହି ‘‘ମତୋ ୱା, ନୋ ୱା’’ତି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଆହ – ‘‘ଏସୋ ୱିଯ ତ୍ୱମ୍ପି ମରିସ୍ସସୀ’’ତି। ଉପାସକ, ଇମିନା ସୋ ମଣି ଗିଲିତୋ, ସଚେ ଅଯଂ ନ ଅମରିସ୍ସା, ନ ତେ ଅହଂ ମରନ୍ତୋପି ମଣିଂ ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ସ ଉଦରଂ ଫାଲେତ୍ୱା ମଣିଂ ଦିସ୍ୱା ପୱେଧେନ୍ତୋ ସଂୱିଗ୍ଗମାନସୋ ଥେରସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ଖମଥ, ମେ, ଭନ୍ତେ, ଅଜାନନ୍ତେନ ମଯା କତ’’ନ୍ତି ଆହ। ଉପାସକ, ନେୱ ତୁଯ୍ହଂ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି, ନ ମଯ୍ହଂ, ୱଟ୍ଟସ୍ସେୱେସ ଦୋସୋ, ଖମାମି ତେତି। ଭନ୍ତେ, ସଚେ ମେ ଖମଥ, ପକତିନିଯାମେନେୱ ମେ ଗେହେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥାତି। ‘‘ଉପାସକ, ନ ଦାନାହଂ ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରେସଂ ଗେହସ୍ସ ଅନ୍ତୋଛଦନଂ ପୱିସିସ୍ସାମି, ଅନ୍ତୋଗେହପୱେସନସ୍ସେୱ ହି ଅଯଂ ଦୋସୋ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପାଦେସୁ ଆୱହନ୍ତେସୁ ଗେହଦ୍ୱାରେ ଠିତୋୱ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧୁତଙ୍ଗଂ ସମାଦାଯ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ପଚ୍ଚତି ମୁନିନୋ ଭତ୍ତଂ, ଥୋକଂ ଥୋକଂ କୁଲେ କୁଲେ;

ପିଣ୍ଡିକାଯ ଚରିସ୍ସାମି, ଅତ୍ଥି ଜଙ୍ଘବଲଂ ମମା’’ତି। (ଥେରଗା। ୨୪୮) –

ଇଦଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ଥେରୋ ତେନେୱ ବ୍ୟାଧିନା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ପରିନିବ୍ବାଯି। କୋଞ୍ଚୋ ମଣିକାରସ୍ସ ଭରିଯାଯ କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ମଣିକାରୋ କାଲଂ କତ୍ୱା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ମଣିକାରସ୍ସ ଭରିଯା ଥେରେ ମୁଦୁଚିତ୍ତତାଯ କାଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ତେସଂ ଅଭିସମ୍ପରାଯଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସତ୍ଥା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚେ ଗବ୍ଭେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ପାପକାରିନୋ ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ କତକଲ୍ୟାଣା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ଅନାସୱା ପନ ପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୬।

‘‘ଗବ୍ଭମେକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନିରଯଂ ପାପକମ୍ମିନୋ;

ସଗ୍ଗଂ ସୁଗତିନୋ ଯନ୍ତି, ପରିନିବ୍ବନ୍ତି ଅନାସୱା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଗବ୍ଭନ୍ତି ଇଧ ମନୁସ୍ସଗବ୍ଭୋୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ମଣିକାରକୁଲୂପକତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

୧୧। ତଯୋଜନୱତ୍ଥୁ

ନଅନ୍ତଲିକ୍ଖେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ତଯୋ ଜନେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସତ୍ଥରି କିର ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତେ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଏକଂ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିଂସୁ। ଗାମୱାସିନୋ ତେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଆଦାଯ ଆସନସାଲାଯ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଂ ଦତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତୱେଲଂ ଆଗମଯମାନା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତା ନିସୀଦିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଭତ୍ତଂ ପଚିତ୍ୱା ସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଧୂପଯମାନାଯ ଏକିସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ଭାଜନତୋ ଅଗ୍ଗିଜାଲା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଛଦନଂ ଗଣ୍ହି। ତତୋ ଏକଂ ତିଣକରଳଂ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଜଲମାନଂ ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଏକୋ କାକୋ ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଗୀୱଂ ପୱେସେତ୍ୱା ତିଣୱଲ୍ଲିୱେଠିତୋ ଝାଯିତ୍ୱା ଗାମମଜ୍ଝେ ପତି । ଭିକ୍ଖୂ

ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅହୋ ଭାରିୟଂ କମ୍ମଂ, ପସ୍ସଥାୱୁସୋ, କାକେନ ପତ୍ତଂ ୱିପ୍ପକାରଂ, ଇମିନା କତକମ୍ମଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସତ୍ଥାରା କୋ ଜାନିସ୍ସତି, ସତ୍ଥାରମସ୍ସ କମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ।

ଅପରେସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସନତ୍ଥାୟ ନାୱଂ ଅଭିରୁୟ୍ହ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ନାୱା ସମୁଦ୍ଦେ ନିଚ୍ଚଲା ଅଟ୍ଠାସି। ମନୁସ୍ସା ‘‘କାଳକଣ୍ଣିନା ଏତ୍ଥ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ସଲାକଂ ୱିଚାରେସୁଂ। ନାୱିକସ୍ସ ଚ ଭରିୟା ପଠମୱୟେ ଠିତା ଦସ୍ସନୀୟା ପାସାଦିକା, ସଲାକା ତସ୍ସା ପାପୁଣି। ‘‘ସଲାକଂ ପୁନ ୱିଚାରେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଯାୱତତିୟଂ ୱିଚାରେସୁଂ, ତିକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ତସ୍ସା ଏୱ ପାପୁଣି। ମନୁସ୍ସା ‘‘କିଂ, ସାମୀ’’ତି ନାୱିକସ୍ସ ମୁଖଂ ଓଲୋକେସୁଂ। ନାୱିକୋ ‘‘ନ ସକ୍କା ଏକିସ୍ସା ଅତ୍ଥାୟ ମହାଜନଂ ନାସେତୁଂ, ଉଦକେ ନଂ ଖିପଥା’’ତି ଆହ। ସା ଗହେତ୍ୱା ଉଦକେ ଖିପିୟମାନା ମରଣଭୟତଜ୍ଜିତା ୱିରୱଂ ଅକାସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ନାୱିକୋ କୋ ଅତ୍ଥୋ ଇମିସ୍ସା ଆଭରଣେହି ନଟ୍ଠେହି, ସବ୍ବାଭରଣାନି ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଏକଂ ପିଲୋତିକଂ ନିୱାସାପେତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେଥ ନଂ, ଅହଂ ପନେତଂ ଉଦକପିଟ୍ଠେ ପ୍ଲୱମାନଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ ତସ୍ମା ଯଥା ନଂ ଅହଂ ନ ପସ୍ସାମି, ତଥା ଏକଂ ୱାଲୁକକୁଟଂ ଗୀୱାୟ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦେ ଖିପଥାତି। ତେ ତଥା କରିଂସୁ। ତମ୍ପି ପତିତଟ୍ଠାନେୟେୱ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପା ୱିଲୁମ୍ପିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ କୋ ଅଞ୍ଞୋ ଏତିସ୍ସା ଇତ୍ଥିୟା କତକମ୍ମଂ ଜାନିସ୍ସତି, ସତ୍ଥାରଂ ତସ୍ସା କମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା’’ତି ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ୱା ନାୱାତୋ ଓରୁୟ୍ହ ପକ୍କମିଂସୁ।

ଅପରେପି ସତ୍ତ ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସନତ୍ଥାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ସାୟଂ ଏକଂ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଏକସ୍ମିଞ୍ଚ ଲେଣେ ସତ୍ତ ମଞ୍ଚା ହୋନ୍ତି। ତେସଂ ତଦେୱ ଲଭିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିପନ୍ନାନଂ ରତ୍ତିଭାଗେ କୂଟାଗାରମତ୍ତୋ ପାସାଣୋ ପୱଟ୍ଟମାନୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଲେଣଦ୍ୱାରଂ ପିଦହି। ନେୱାସିକା ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ମୟଂ ଇମଂ ଲେଣଂ ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୂନଂ ପାପୟିମ୍ହା, ଅୟଞ୍ଚ ମହାପାସାଣୋ ଲେଣଦ୍ୱାରଂ ପିଦହନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି, ଅପନେସ୍ସାମ ନ’’ନ୍ତି ସମନ୍ତା ସତ୍ତହି ଗାମେହି ମନୁସ୍ସେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ୱାୟମନ୍ତାପି ଠାନା ଚାଲେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠଭିକ୍ଖୂପି ୱାୟମିଂସୁୟେୱ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ସତ୍ତାହଂ ପାସାଣଂ ଚାଲେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ଆଗନ୍ତୁକା ସତ୍ତାହଂ ଛାତଜ୍ଝତ୍ତା ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱିଂସୁ। ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ପାସାଣୋ ସୟମେୱ ପୱଟ୍ଟିତ୍ୱା ଅପଗତୋ। ଭିକ୍ଖୂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଇମଂ ପାପଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସତ୍ଥାରା କୋ ଜାନିସ୍ସତି, ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। ତେ ପୁରିମେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସମାଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବେ ଏକତୋୱ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ସତ୍ଥାରା କତପଟିସନ୍ଥାରା ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତନା ଦିଟ୍ଠାନୁଭୂତାନି କାରଣାନି ପଟିପାଟିୟା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ।

ସତ୍ଥାପି ତେସଂ ପଟିପାଟିୟା ଏୱଂ ବ୍ୟାକାସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ ତାୱ କାକୋ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମମେୱ ଅନୁଭୋସି। ଅତୀତକାଲେ ହି ବାରାଣସିୟଂ ଏକୋ କସ୍ସକୋ ଅତ୍ତନୋ ଗୋଣଂ ଦମେନ୍ତୋ ଦମେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସୋ ହିସ୍ସ ଗୋଣୋ ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି, ପୋଥେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାପିତୋପି ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନପି ତଥେୱ ନିପଜ୍ଜି। ସୋ ୱାୟମିତ୍ୱା ତଂ ଦମେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ କୋଧାଭିଭୂତୋ ହୁତ୍ୱା ‘ଇତୋ ଦାନି ପଟ୍ଠାୟ ସୁଖଂ ନିପଜ୍ଜିସ୍ସସୀ’ତି ପଲାଲପିଣ୍ଡଂ ୱିୟ କରୋନ୍ତୋ ପଲାଲେନ ତସ୍ସ ଗୀୱଂ ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିମଦାସି, ଗୋଣୋ ତତ୍ଥେୱ ଝାୟିତ୍ୱା ମତୋ। ତଦା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେନ କାକେନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ। ସୋ ତସ୍ସ ୱିପାକେନ ଦୀଘରତ୍ତଂ ନିରୟେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିପାକାୱସେସେନ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ କାକୟୋନିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏୱମେୱ ଆକାସେ ଝାୟିତ୍ୱାୱ ମତୋ’’ତି।

ସାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତ୍ଥୀ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମମେୱ ଅନୁଭୋସି। ସା ହି ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ଏକସ୍ସ ଗହପତିକସ୍ସ ଭରିୟା ଉଦକହରଣକୋଟ୍ଟନପଚନାଦୀନି ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ସହତ୍ଥେନେୱ ଅକାସି। ତସ୍ସା ଏକୋ ସୁନଖୋ ତଂ ଗେହେ ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କୁରୁମାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋୱ ନିସୀଦତି। ଖେତ୍ତେ ଭତ୍ତଂ ହରନ୍ତିୟା ଦାରୁପଣ୍ଣାଦୀନଂ ୱା ଅତ୍ଥାୟ ଅରଞ୍ଞଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିୟା ତାୟ ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ଗଚ୍ଛତି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ଦହରମନୁସ୍ସା ‘‘ଅହୋ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ସୁନଖଲୁଦ୍ଦକୋ, ଅଜ୍ଜ ମୟଂ ମଂସେନ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’’ତି ଉପ୍ପଣ୍ଡେନ୍ତି। ସା ତେସଂ କଥାୟ ମଙ୍କୁ ହୁତ୍ୱା ସୁନଖଂ ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀହି ପହରିତ୍ୱା ପଲାପେତି, ସୁନଖୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପୁନ ଅନୁବନ୍ଧତି। ସୋ କିରସ୍ସା ତତିୟେ ଅତ୍ତଭାୱେ ଭତ୍ତା ଅହୋସି, ତସ୍ମା ସିନେହଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। କିଞ୍ଚାପି ହି ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ଜାୟା ୱା ପତି ୱା ଅଭୂତପୁବ୍ବା ନାମ ନତ୍ଥି, ଅୱିଦୂରେ ପନ ଅତ୍ତଭାୱେ ଞାତକେସୁ ଅଧିମତ୍ତୋ ସିନେହୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ସୋ ସୁନଖୋ ତଂ ୱିଜହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ସା ତସ୍ସ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଖେତ୍ତଂ ସାମିକସ୍ସ ଯାଗୁଂ ହରମାନା ରଜ୍ଜୁଂ ଉଚ୍ଛଙ୍ଗେ ଠପେତ୍ୱା ଅଗମାସି, ସୁନଖୋ ତାୟେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଗତୋ। ସା ସାମିକସ୍ସ ଯାଗୁଂ ଦତ୍ୱା ତୁଚ୍ଛକୁଟଂ ଆଦାୟ ଏକଂ ଉଦକଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କୁଟଂ ୱାଲୁକାୟ ପୂରେତ୍ୱା ସମୀପେ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ସୁନଖସ୍ସ ସଦ୍ଦମକାସି। ସୁନଖୋ ‘‘ଚିରସ୍ସଂ ୱତ ମେ ଅଜ୍ଜ ମଧୁରକଥା ଲଦ୍ଧା’’ତି ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଚାଲେନ୍ତୋ ତଂ ଉପସଙ୍କମି। ସା ତଂ ଗୀୱାୟଂ ଦଳ୍ହଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକାୟ ରଜ୍ଜୁକୋଟିୟା କୁଟଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଏକଂ ରଜ୍ଜୁକୋଟିଂ ସୁନଖସ୍ସ ଗୀୱାୟଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା କୁଟଂ ଉଦକାଭିମୁଖଂ ପୱଟ୍ଟେସି। ସୁନଖୋ କୁଟଂ ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋ ଉଦକେ ପତିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ କାଲମକାସି। ସା ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକେନ ଦୀଘରତ୍ତଂ ନିରୟେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିପାକାୱସେସେନ ଅତ୍ତଭାୱସତେ ୱାଲୁକକୁଟଂ ଗୀୱାୟଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉଦକେ ପକ୍ଖିତ୍ତା କାଲମକାସୀତି।

ତୁମ୍ହେହିପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମମେୱ ଅନୁଭୂତଂ। ଅତୀତସ୍ମିଞ୍ହି ବାରାଣସିୱାସିନୋ ସତ୍ତ ଗୋପାଲକଦାରକା ଏକସ୍ମିଂ ଅଟୱିପଦେସେ ସତ୍ତାହୱାରେନ ଗାୱିୟୋ ୱିଚରନ୍ତା ଏକଦିୱସଂ ଗାୱିୟୋ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଏକଂ ମହାଗୋଧଂ ଦିସ୍ୱା ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁ। ଗୋଧା ପଲାୟିତ୍ୱା ଏକଂ ୱମ୍ମିକଂ ପାୱିସି। ତସ୍ସ ପନ ୱମ୍ମିକସ୍ସ ସତ୍ତ ଛିଦ୍ଦାନି, ଦାରକା ‘‘ମୟଂ ଦାନି ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମ, ସ୍ୱେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା’’ତି ଏକେକୋ ଏକେକଂ ସାଖଭଙ୍ଗମୁଟ୍ଠିଂ ଆଦାୟ ସତ୍ତପି ଜନା ସତ୍ତ ଛିଦ୍ଦାନି ପିଦହିତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ । ତେ ପୁନଦିୱସେ ତଂ ଗୋଧଂ ଅମନସିକତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଗାୱିୟୋ ୱିଚାରେତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଗାୱିୟୋ ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ତଂ ୱମ୍ମିକଂ ଦିସ୍ୱା ସତିଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ‘‘କା ନୁ ଖୋ ତସ୍ସା ଗୋଧାୟ ପୱତ୍ତୀ’’ତି ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତନା ପିଦହିତାନି ଛିଦ୍ଦାନି ୱିୱରିଂସୁ। ଗୋଧା ଜୀୱିତେ ନିରାଲୟା ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିଚମ୍ମାୱସେସା ପୱେଧମାନା ନିକ୍ଖମି। ତେ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅନୁକମ୍ପଂ କତ୍ୱା ‘‘ମା ନଂ ମାରେଥ, ସତ୍ତାହଂ ଛିନ୍ନଭତ୍ତା ଜାତା’’ତି ତସ୍ସା ପିଟ୍ଠିଂ ପରିମଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ସୁଖେନ ଗଚ୍ଛାହୀ’’ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୁଂ। ତେ ଗୋଧାୟ ଅମାରିତତ୍ତା ନିରଯେ ତାୱ ନ ପଚ୍ଚିଂସୁ। ତେ ପନ ସତ୍ତ ଜନା ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଚୁଦ୍ଦସସୁ ଅତ୍ତଭାୱେସୁ ସତ୍ତ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ଛିନ୍ନଭତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ତଦା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେ ସତ୍ତହି ଗୋପାଲକେହି ହୁତ୍ୱା ତଂ କମ୍ମଂ କତନ୍ତି। ଏୱଂ ସତ୍ଥା ତେହି ପୁଟ୍ଠପୁଟ୍ଠଂ ପଞ୍ହଂ ବ୍ୟାକାସି।

ଅଥେକୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥାରଂ ଆହ – ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ପାପକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତସ୍ସପି ସମୁଦ୍ଦଂ ପକ୍ଖନ୍ଦସ୍ସାପି ପବ୍ବତନ୍ତରଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସାପି ମୋକ୍ଖୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ଏୱମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆକାସାଦୀସୁପି ଏକପଦେସୋପି ନତ୍ଥି, ଯତ୍ଥ ଠିତୋ ପାପକମ୍ମତୋ ମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୭।

‘‘ନ ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ ନ ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ, ନ ପବ୍ବତାନଂ ୱିୱରଂ ପୱିସ୍ସ;

ନ ୱିଜ୍ଜତୀ ସୋ ଜଗତିପ୍ପଦେସୋ, ଯତ୍ଥଟ୍ଠିତୋ ମୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ ପାପକମ୍ମା’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସଚେ ହି କୋଚି ‘‘ଇମିନା ଉପାୟେନ ପାପକମ୍ମତୋ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ ୱା ନିସୀଦେୟ୍ୟ, ଚତୁରାସୀତିୟୋଜନସହସ୍ସଗମ୍ଭୀରଂ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ୱା ପୱିସେୟ୍ୟ, ପବ୍ବତନ୍ତରେ ୱା ନିସୀଦେୟ୍ୟ, ନେୱ ପାପକମ୍ମତୋ ମୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ। ପୁରତ୍ଥିମାଦୀସୁ ଜଗତିପଦେସେସୁ ପଥୱୀଭାଗେସୁ ନ ସୋ ୱାଲଗ୍ଗମତ୍ତୋପି ଓକାସୋ ଅତ୍ଥି, ଯତ୍ଥ ଠିତୋ ପାପକମ୍ମତୋ ମୁଚ୍ଚିତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ତୟୋଜନୱତ୍ଥୁ ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧସକ୍କୱତ୍ଥୁ

ନଅନ୍ତଲିକ୍ଖେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ସକ୍କଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ‘‘ଅୟଂ ମମ ଧୀତରଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଚ, ମମ ପୁତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱେରିଟ୍ଠାନେ ଠିତୋ ଚା’’ତି ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି କାରଣେହି ସତ୍ଥରି ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ‘‘ନ ଦାନିସ୍ସ ନିମନ୍ତନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଗମନମଗ୍ଗଂ ପିଦହିତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିୟଂ ସୁରଂ ପିୱନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥରି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତେ ତଂ ଠାନଂ ଆଗତେ ‘‘ସତ୍ଥା ଆଗତୋ’’ତି ଆରୋଚେସୁଂ । ସୋ ଆହ – ‘‘ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛାତି ତସ୍ସ ୱଦେଥ, ନାୟଂ ମୟା ମହଲ୍ଲକତରୋ, ନାସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ମାତୁଲସ୍ସ ସନ୍ତିକା ମଗ୍ଗଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ତତୋ ନିୱତ୍ତି। ସୋପି ଏକଂ ଚରପୁରିସଂ ପେସେସି ‘‘ଗଚ୍ଛ, ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଏହୀ’’ତି। ସତ୍ଥାପି ନିୱତ୍ତନ୍ତୋ ସିତଂ କତ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସିତସ୍ସ ପାତୁକମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ଆହ – ‘‘ପସ୍ସସି, ଆନନ୍ଦ, ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧ’’ନ୍ତି। ପସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେତି। ଭାରିୟଂ ତେନ କମ୍ମଂ କତଂ ମାଦିସସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଅଦେନ୍ତେନ, ଇତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ହେଟ୍ଠାପାସାଦେ ସୋପାନପାଦମୂଲେ ପଥୱିଂ ପୱିସିସ୍ସତୀତି। ଚରପୁରିସୋ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ ମମ ଭାଗିନେୟ୍ୟେନ ନିୱତ୍ତନ୍ତେନ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠୋ ଯଥାସୁତଂ ଆରୋଚେସି। ସୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନ ଦାନି ମମ ଭାଗିନେୟ୍ୟସ୍ସ କଥାୟ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି, ଅଦ୍ଧା ଯଂ ସୋ ୱଦତି, ତଂ ତଥେୱ ହୋତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ନଂ ଇଦାନି ମୁସାୱାଦେନ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି। ସୋ ହି ମଂ ‘ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ପଥୱିଂ ପୱିସିସ୍ସତୀ’ତି ଅନିୟମେନ ଅୱତ୍ୱା ‘ହେଟ୍ଠାପାସାଦେ ସୋପାନପାଦମୂଲେ ପଥୱିଂ ପୱିସିସ୍ସତୀ’’’ତି ଆହ। ‘‘ଇତୋ ଦାନି ପଟ୍ଠାୟାହଂ ତଂ ଠାନଂ ନ ଗମିସ୍ସାମି, ଅଥ ନଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଥୱିଂ ଅପୱିସିତ୍ୱା ମୁସାୱାଦେନ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଉପଭୋଗଜାତଂ ସଙ୍ଗ

ସତ୍ତଭୂମିକପାସାଦସ୍ସ ଉପରି ଆରୋପେତ୍ୱା ସୋପାନଂ ହରାପେତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହାପେତ୍ୱା ଏକେକସ୍ମିଂ ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ମଲ୍ଲେ ଠପେତ୍ୱା ''ସଚାହଂ ପମାଦେନ ହେଟ୍ଠା ଓରୋହିତୁକାମୋ ହୋମି, ନିୱାରେୟ୍ୟାଥ ମ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ପାସାଦତଲେ ସିରିଗବ୍ଭେ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧୋ ନ କେୱଲଂ ପାସାଦତଲେ ୱେହାସଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଆକାସେ ୱା ନିସୀଦତୁ, ନାୱାଯ ୱା ସମୁଦ୍ଦଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତୁ, ପବ୍ବତନ୍ତରଂ ୱା ପୱିସତୁ, ବୁଦ୍ଧାନଂ କଥାଯ ଦ୍ୱିଧାଭାୱୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ମଯା ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେଯେୱ ସୋ ପଥୱିଂ ପୱିସିସ୍ସତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୮।

''ନ ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ ନ ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ, ନ ପବ୍ବତାନଂ ୱିୱରଂ ପୱିସ୍ସ;

ନ ୱିଜ୍ଜତୀ ସୋ ଜଗତିପ୍ପଦେସୋ, ଯତ୍ଥଟ୍ଠିତଂ ନପ୍ପସହେୟ୍ୟ ମଚ୍ଚୂ''ତି।

ତତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଠିତଂ ନପ୍ପସହେୟ୍ୟ, ମଚ୍ଚୂତି ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଠିତଂ ମରଣଂ ନପ୍ପସହେୟ୍ୟ ନାଭିଭୱେୟ୍ୟ, କେସଗ୍ଗମତ୍ତୋପି ପଥୱିପ୍ପଦେସୋ ନତ୍ଥି। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସତ୍ଥୁ ଭିକ୍ଖାଚାରମଗ୍ଗସ୍ସ ନିରୁଦ୍ଧୱେଲାଯ ହେଟ୍ଠାପାସାଦେ ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧସ୍ସ ମଙ୍ଗଲସ୍ସୋ ଉଦ୍ଦାମୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ତଂ ଭିତ୍ତିଂ ପହରି। ସୋ ଉପରି ନିସିନ୍ନୋୱସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ''କିମେତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ମଙ୍ଗଲସ୍ସୋ ଉଦ୍ଦାମୋ''ତି। ସୋ ପନସ୍ସୋ ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱାୱ ସନ୍ନିସୀଦତି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଗଣ୍ହିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନା ଉଟ୍ଠାଯ ଦ୍ୱାରାଭିମୁଖୋ ଅହୋସି, ଦ୍ୱାରାନି ସଯମେୱ ୱିୱଟାନି, ସୋପାନଂ ସକଟ୍ଠାନେଯେୱ ଠିତଂ। ଦ୍ୱାରେ ଠିତା ମଲ୍ଲା ତଂ ଗୀୱାଯଂ ଗହେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠାଭିମୁଖଂ ଖିପିଂସୁ। ଏତେନୁପାଯେନ ସତ୍ତସୁପି ତଲେସୁ ଦ୍ୱାରାନି ସଯମେୱ ୱିୱଟାନି, ସୋପାନାନି ଯଥାଠାନେ ଠିତାନି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ମଲ୍ଲା ତଂ ଗୀୱାଯମେୱ ଗହେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠାଭିମୁଖଂ ଖିପିଂସୁ। ଅଥ ନଂ ହେଟ୍ଠାପାସାଦେ ସୋପାନପାଦମୂଲଂ ସମ୍ପତ୍ତମେୱ ମହାପଥୱୀ ୱିୱରମାନା ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି, ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତୀତି।

ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧସକ୍କୱତ୍ଥୁ ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ପାପୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନୱମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୧୦। ଦଣ୍ଡୱଗ୍ଗୋ

୧। ଛଵଗ୍ଗିୟଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ସବ୍ବେତସନ୍ତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଛଵଗ୍ଗିୟେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମୟେ ସତ୍ତରସୱଗ୍ଗିୟେହି ସେନାସନେ ପଟିଜଗ୍ଗିତେ ଛଵଗ୍ଗିୟା ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ନିକ୍ଖମଥ, ମୟଂ ମହଲ୍ଲକତରା, ଅମ୍ହାକଂ ଏତଂ ପାପୁଣାତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ‘‘ନ ମୟଂ ଦସ୍ସାମ, ଅମ୍ହେହି ପଠମଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ପହରିଂସୁ। ସତ୍ତରସୱଗ୍ଗିୟା ମରଣଭୟତଜ୍ଜିତା ମହାୱିରୱଂ ୱିରୱିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ନାମା’’ତି ଆରୋଚିତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ଏୱଂ କତ୍ତବ୍ବଂ, ଯୋ କରୋତି, ସୋ ଇମଂ ନାମ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି ପହାରଦାନସିକ୍ଖାପଦଂ (ପାଚି। ୪୪୯ ଆଦୟୋ) ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ‘ଯଥା ଅହଂ, ତଥେୱ ଅଞ୍ଞେପି ଦଣ୍ଡସ୍ସ ତସନ୍ତି, ମଚ୍ଚୁନୋ ଭାୟନ୍ତୀ’ତି ଞତ୍ୱା ପରୋ ନ ପହରିତବ୍ବୋ, ନ ଘାତେତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୨୯।

‘‘ସବ୍ବେ ତସନ୍ତି ଦଣ୍ଡସ୍ସ, ସବ୍ବେ ଭାୟନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ;

ଅତ୍ତାନଂ ଉପମଂ କତ୍ୱା, ନ ହନେୟ୍ୟ ନ ଘାତୟେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବେ ତସନ୍ତୀତି ସବ୍ବେପି ସତ୍ତା ଅତ୍ତନି ଦଣ୍ଡେ ପତନ୍ତେ ତସ୍ସ ଦଣ୍ଡସ୍ସ ତସନ୍ତି। ମଚ୍ଚୁନୋତି ମରଣସ୍ସାପି ଭାୟନ୍ତିୟେୱ। ଇମିସ୍ସା ଚ ଦେସନାୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ନିରୱସେସଂ, ଅତ୍ଥୋ ପନ ସାୱସେସୋ। ଯଥା ହି ରଞ୍ଞା ‘‘ସବ୍ବେ ସନ୍ନିପତନ୍ତୂ’’ତି ଭେରିୟା ଚରାପିତାୟପି ରାଜମହାମତ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ସନ୍ନିପତନ୍ତି, ଏୱମିଧ ‘‘ସବ୍ବେ ତସନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ହତ୍ଥାଜାନେୟ୍ୟୋ ଅସ୍ସାଜାନେୟ୍ୟୋ ଉସଭାଜାନେୟ୍ୟୋ ଖୀଣାସୱୋତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସାୱ ତସନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଇମେସୁ ହି ଖୀଣାସୱୋ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିୟା ପହୀନତ୍ତା ମରଣକସତ୍ତଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ନ ଭାୟତି, ଇତରେ ତୟୋ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିୟା ବଲୱତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ପଟିପକ୍ଖଭୂତଂ ସତ୍ତଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ନ ଭାୟନ୍ତୀତି। ନ ହନେୟ୍ୟ ନ ଘାତୟେତି ଯଥା ଅହଂ , ଏୱଂ ଅଞ୍ଞେପି ସତ୍ତାତି ନେୱ ପରଂ ପହରେୟ୍ୟ ନ ପହରାପେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଛଵଗ୍ଗିୟଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ଛଵଗ୍ଗିୟଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ସବ୍ବେ ତସନ୍ତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଛଵଗ୍ଗିୟେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେୟେୱ ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମୟେ ତେନେୱ କାରଣେନ ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେ ସତ୍ତରସୱଗ୍ଗିୟେ ପହରିଂସୁ। ତେନେୱ କାରଣେନ ତେସଂ ତଲସତ୍ତିକଂ ଉଗ୍ଗିରିଂସୁ। ଇଧାପି ସତ୍ଥା ତେସଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ନାମା’’ତି ଆରୋଚିତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ଏୱଂ କତ୍ତବ୍ବଂ, ଯୋ କରୋତି, ସୋ ଇମଂ ନାମ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି ତଲସତ୍ତିକସିକ୍ଖାପଦଂ (ପାଚି। ୪୫୪ ଆଦୟୋ) ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ‘ଯଥା ଅହଂ, ତଥେୱ ଅଞ୍ଞେପି ଦଣ୍ଡସ୍ସ ତସନ୍ତି, ଯଥା ଚ ମୟ୍ହଂ, ତଥେୱ ନେସଂ ଜୀୱିତଂ ପିୟ’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ପରୋ ନ ପହରିତବ୍ବୋ ନ ଘାତେତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୦।

‘‘ସବ୍ବେ ତସନ୍ତି ଦଣ୍ଡସ୍ସ, ସବ୍ବେସଂ ଜୀୱିତଂ ପିଯଂ;

ଅତ୍ତାନଂ ଉପମଂ କତ୍ୱା, ନ ହନେଯ୍ଯ ନ ଘାତଯେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବେସଂ ଜୀୱିତଂ ପିଯନ୍ତି ଖୀଣାସୱଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସସତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତଂ ପିଯଂ ମଧୁରଂ, ଖୀଣାସୱୋ ପନ ଜୀୱିତେ ୱା ମରଣେ ୱା ଉପେକ୍ଖକୋୱ ହୋତି। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ସମ୍ବହୁଲକୁମାରକୱତ୍ଥୁ

ସୁଖକାମାନିଭୂତାନୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲେ କୁମାରକେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସମ୍ବହୁଲେ କୁମାରକେ ଏକଂ ଘରସପ୍ପଜାତିକଂ ଅହିଂ ଦଣ୍ଡକେନ ପହରନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘କୁମାରକା କିଂ କରୋଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅହିଂ, ଭନ୍ତେ, ଦଣ୍ଡକେନ ପହରାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି ପୁନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଡଂସନଭଯେନ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତୁମ୍ହେ ‘ଅତ୍ତନୋ ସୁଖଂ କରିସ୍ସାମା’ତି ଇମଂ ପହରନ୍ତା ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ସୁଖଲାଭିନୋ ନ ଭୱିସ୍ସଥ। ଅତ୍ତନୋ ସୁଖଂ ପତ୍ଥେନ୍ତେନ ହି ପରଂ ପହରିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୩୧।

‘‘ସୁଖକାମାନି ଭୂତାନି, ଯୋ ଦଣ୍ଡେନ ୱିହିଂସତି;

ଅତ୍ତନୋ ସୁଖମେସାନୋ, ପେଚ୍ଚ ସୋ ନ ଲଭତେ ସୁଖଂ।

୧୩୨।

‘‘ସୁଖକାମାନି ଭୂତାନି, ଯୋ ଦଣ୍ଡେନ ନ ହିଂସତି;

ଅତ୍ତନୋ ସୁଖମେସାନୋ, ପେଚ୍ଚ ସୋ ଲଭତେ ସୁଖ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯୋ ଦଣ୍ଡେନାତି ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦଣ୍ଡେନ ୱା ଲେଡ୍ଡୁଆଦୀହି ୱା ୱିହେଠେତି। ପେଚ୍ଚ ସୋ ନ ଲଭତେ ସୁଖନ୍ତି ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରଲୋକେ ମନୁସ୍ସସୁଖଂ ୱା ଦିବ୍ବସୁଖଂ ୱା ପରମତ୍ଥଭୂତଂ ୱା ନିବ୍ବାନସୁଖଂ ନ ଲଭତି। ଦୁତିଯଗାଥାଯ ପେଚ୍ଚ ସୋ ଲଭତେତି ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରଲୋକେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ତିୱିଧମ୍ପି ସୁଖଂ ଲଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ପଞ୍ଚସତାପି ତେ କୁମାରକା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ସମ୍ବହୁଲକୁମାରକୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। କୋଣ୍ଡଧାନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ମାୱୋଚଫରୁସଂ କଞ୍ଚୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋଣ୍ଡଧାନତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ସ କିର ପବ୍ବଜିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏକଂ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ୱିଚରତି। ତଂ ଥେରୋ ନ ପସ୍ସତି, ମହାଜନୋ ପନ ପସ୍ସତି। ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତୋପିସ୍ସ ମନୁସ୍ସା ଏକଂ ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ ତୁମ୍ହାକଂ ହୋତୁ, ଅଯଂ ପନ ତୁମ୍ହାକଂ ସହାଯିକାଯା’’ତି ୱତ୍ୱା ଦୁତିଯମ୍ପି

ଵଦନ୍ତି।

କିଂ ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମନ୍ତି? କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ କିର ଦ୍ୱେ ସହାୟକା ଭିକ୍ଖୂ ଏକମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତସଦିସା ଅତିଵିୟ ସମଗ୍ଗା ଅହେସୁଂ। ଦୀଘାୟୁକବୁଦ୍ଧକାଲେ ଚ ଅନୁସଂଵଚ୍ଛରଂ ଵା ଅନୁଛମାସଂ ଵା ଭିକ୍ଖୂ ଉପୋସଥତ୍ଥାୟ ସନ୍ନିପତନ୍ତି। ତସ୍ମା ତେପି ‘‘ଉପୋସଥଗ୍ଗଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ଵସନଟ୍ଠାନା ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ତେ ଏକା ତାଵତିଂସଭଵନେ ନିବ୍ବତ୍ତଦେଵତା ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ଅତିଵିୟ ସମଗ୍ଗା, ସକ୍କା ନୁ ଖୋ ଇମେ ଭିନ୍ଦିତୁ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ବାଲତାୟ ଚିନ୍ତିତସମନନ୍ତରମେଵ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତେସୁ ଏକେନ, ‘‘ଆଵୁସୋ, ମୁହୁତ୍ତଂ ଆଗମେହି, ସରୀରକିଚ୍ଚେନମ୍ହି ଅତ୍ଥିକୋ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ସା ଦେଵତା ଏକଂ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଵଣ୍ଣଂ ମାପେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଗଚ୍ଛନ୍ତରଂ ପଵିସିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମନକାଲେ ଏକେନ ହତ୍ଥେନ କେସକଲାପଂ, ଏକେନ ନିଵାସନଂ ସଣ୍ଠାପୟମାନା ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିତୋ ନିକ୍ଖମି। ସୋ ତଂ ନ ପସ୍ସତି, ତମାଗମୟମାନୋ ପନ ପୁରତୋ ଠିତଭିକ୍ଖୁ ନିଵତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକୟମାନୋ ତଂ ତଥା କତ୍ୱା ନିକ୍ଖମନ୍ତଂ ପସ୍ସି। ସା ତେନ ଦିଟ୍ଠଭାଵଂ ଞତ୍ୱା ଅନ୍ତରଧାୟି। ଇତରୋ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତକାଲେ ଆହ – ‘‘ଆଵୁସୋ, ସୀଲଂ ତେ ଭିନ୍ନ’’ନ୍ତି। ‘‘ନତ୍ଥାଵୁସୋ, ମୟ୍ହଂ ଏଵରୂପ’’ନ୍ତି। ଇଦାନେଵ ତେ ମୟା ପଚ୍ଛତୋ ନିକ୍ଖମମାନା ତରୁଣିତ୍ଥୀ ଇଦଂ ନାମ କରୋନ୍ତୀ ଦିଟ୍ଠା, ତ୍ୱଂ ‘‘ନତ୍ଥି ମୟ୍ହଂ ଏଵରୂପ’’ନ୍ତି କିଂ ଵଦେସୀତି। ସୋ ଅସନିୟା ମତ୍ଥକେ ଅଵତ୍ଥତୋ ଵିୟ ମା ମଂ, ଆଵୁସୋ, ନାସେହି, ନତ୍ଥି ମୟ୍ହଂ ଏଵରୂପନ୍ତି। ଇତରୋ ‘‘ମୟା ସାମଂ ଅକ୍ଖୀହି ଦିଟ୍ଠଂ, କିଂ ତଵ ସଦ୍ଦହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଦଣ୍ଡକୋ ଵିୟ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ପକ୍କାମି, ଉପୋସଥଗ୍ଗେପି ‘‘ନାହଂ ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ନିସୀଦି। ଇତରୋ ‘‘ମୟ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ସୀଲେ ଅଣୁମତ୍ତମ୍ପି କାଳକଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥେସି। ସୋପି ‘‘ମୟା ସାମଂ ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି ଆହ। ଦେଵତା ତଂ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଭାରିୟଂ ମୟା କମ୍ମଂ କତ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମୟ୍ହଂ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ସୀଲଭେଦୋ ନତ୍ଥି, ମୟା ପନ ଵୀମଂସନଵସେନେତଂ କତଂ, କରୋଥ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥ’’ନ୍ତି ଆହ। ସୋ ତସ୍ସା ଆକାସେ ଠତ୍ୱା କଥେନ୍ତିୟା ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ ଅକାସି , ନ ପନ ଥେରେ ପୁବ୍ବେ ଵିୟ ମୁଦୁଚିତ୍ତୋ ଅହୋସି। ଏତ୍ତକଂ ଦେଵତାୟ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ।

ଆୟୁପରିୟୋସାନେ ପନ ତେ ଥେରା ଯଥାସୁଖଂ ଦେଵଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ଦେଵତା ଅଵୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାଵତ୍ଥିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଵୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାୟ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭି। ତସ୍ସ ପବ୍ବଜିତଦିଵସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତଂ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ତଥେଵ ପଞ୍ଞାୟି। ତେନେଵସ୍ସ କୋଣ୍ଡଧାନତ୍ଥେରୋତି ନାମଂ କରିଂସୁ। ତଂ ତଥାଵିଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଆହଂସୁ – ‘‘ମହାସେଟ୍ଠି, ଇମଂ ଦୁସ୍ସୀଲଂ ତଵ ଵିହାରା ନୀହର। ଇମଞ୍ହି ନିସ୍ସାୟ ସେସଭିକ୍ଖୂନଂ ଅୟସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତି। କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ଥା ଵିହାରେ ନତ୍ଥୀତି? ଅତ୍ଥି ଉପାସକାତି। ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ଥାଵ ଜାନିସ୍ସତୀତି। ଭିକ୍ଖୂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଵିସାଖାୟପି ତଥେଵ କଥେସୁଂ। ସାପି ନେସଂ ତଥେଵ ପଟିଵଚନଂ ଅଦାସି।

ଭିକ୍ଖୂପି ତେହି ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତଵଚନା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘‘ମହାରାଜ, କୋଣ୍ଡଧାନତ୍ଥେରୋ ଏକଂ ଇତ୍ଥିଂ ଗହେତ୍ୱା ଵିଚରନ୍ତୋ ସବ୍ବେସଂ ଅୟସଂ ଉପ୍ପାଦେସି, ତଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଵିଜିତା ନୀହରଥା’’ତି। ‘‘କହଂ ପନ ସୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଵିହାରେ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କତରସ୍ମିଂ ସେନାସନେ ଵିହରତୀ’’ତି? ‘‘ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଗଚ୍ଛଥ, ଅହଂ ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ସୋ ସାୟନ୍ହସମୟେ ଵିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ସେନାସନଂ ପୁରିସେହି ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଵସନଟ୍ଠାନାଭିମୁଖୋ ଅଗମାସି। ଥେରୋ ମହାସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଵିହାରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପମୁଖେ ଅଟ୍ଠାସି। ତମ୍ପିସ୍ସ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେ ଠିତଂ ରାଜା ଅଦ୍ଦସ। ଥେରୋ ରଞ୍ଞୋ ଆଗମନଂ ଞତ୍ୱା ଵିହାରଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ରାଜା ଥେରଂ ନ ଵନ୍ଦି, ତମ୍ପି ଇତ୍ଥିଂ ନାଦ୍ଦସ। ସୋ ଦ୍ୱାରନ୍ତରେପି ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚେପି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଦିସ୍ୱାଵ ଥେରଂ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏକଂ ଇତ୍ଥିଂ ଅଦ୍ଦସଂ, କହଂ ସା’’ତି? ‘‘ନ ପସ୍ସାମି, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ଇଦାନି ମୟା ତୁମ୍ହାକଂ ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେ ଠିତା ଦିଟ୍ଠା’’ତି ଵୁତ୍ତେପି ‘‘ଅହଂ ନ ପସ୍ସାମି’’ଚ୍ଚେଵାହ। ରାଜା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇତୋ ତାଵ ନିକ୍ଖମଥା’’ତି ଆହ। ଥେରେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପମୁଖେ ଠିତେ ପୁନ ସା ଥେରସ୍ସ ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେ ଅଟ୍ଠାସି। ରାଜା ତଂ ଦିସ୍ୱା ପୁନ ଉପରିତଲଂ ଅଭିରୁହି, ତସ୍ସ ଆଗତଭାଵଂ ଞତ୍ୱା ଥେରୋ ନିସୀଦି। ପୁନ ରାଜା ତଂ ସବ୍ବଟ୍ଠାନେସୁ ଓଲୋକେନ୍ତୋପି ଅଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କହଂ ସା ଇତ୍ଥୀ’’ତି ପୁନ ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛି। ନାହଂ ପସ୍ସାମି ମହାରାଜାତି। ‘‘କିଂ କଥେଥ, ଭନ୍ତେ, ମୟା ଇଦାନେଵ ତୁମ୍ହାକଂ ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେ ଠିତା ଦିଟ୍ଠା’’ତି ଆହ। ଆମ, ମହାରାଜ, ମହାଜନୋପି ‘‘ମେ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଇତ୍ଥୀ ଵିଚରତୀ’’ତି ଵଦତି, ଅହଂ ପନ ନ ପସ୍ସାମୀତି । ରାଜା ‘‘ପଟିରୂପକେନ ଭଵିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ପୁନ ଥେରଂ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇତୋ ତାଵ ଓତରଥା’’ତି ଵତ୍ୱା ଥେରେ ଓତରିତ୍ୱା ପମୁଖେ ଠିତେ ପୁନ ତଂ ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେ ଠିତଂ ଦିସ୍ୱା ଉପରିତଲଂ ଅଭିରୁହି। ପୁନ ନାଦ୍ଦସ। ସୋ ପୁନ ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନ ‘‘ନ ପସ୍ସାମି’’ଚ୍ଚେଵ ଵୁତ୍ତେ ‘‘ପଟିରୂପକମେଵେତ’’ନ୍ତି ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏଵରୂପେ ସଂକିଲେସେ ତୁମ୍ହାକଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ଵିଚରନ୍ତେ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ତୁମ୍ହାକଂ ଭିକ୍ଖଂ ନ ଦସ୍ସତି, ନିବଦ୍ଧଂ ମମ ଗେହଂ ପଵିସଥ, ଅହମେଵ ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଥେରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ପସ୍ସଥାଵୁସୋ, ରଞ୍ଞୋ ପାପକିରିୟଂ, ‘ଏତଂ ଵିହାରତୋ ନୀହରା’ତି ଵୁତ୍ତେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଗତୋ’’ତି ଉଜ୍ଝାୟିଂସୁ। ତମ୍ପି ଥେରଂ ଆହଂସୁ – ‘‘ଅମ୍ଭୋ, ଦୁସ୍ସୀଲ, ଇଦାନିସି ରାଜକୋଣ୍ଡୋ ଜାତୋ’’ତି। ସୋପି ପୁବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ କିଞ୍ଚି ଵତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ‘‘ତୁମ୍ହେ ଦୁସ୍ସୀଲା,

ତୁମ୍ହେ କୋଣ୍ଡା, ତୁମ୍ହେ ଇଦ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରଥା’’ତି ଆହ। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘‘ଭନ୍ତେ, କୋଣ୍ଡଧାନତ୍ଥେରୋ ଅମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତୋ ଅମ୍ହେ ‘ଦୁସ୍ସୀଲା’ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଅକ୍କୋସତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏୱଂ ୱଦେସୀ’’ତି? ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘ମୟା ସଦ୍ଧିଂ କଥିତକାରଣା’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ କସ୍ମା କଥେଥା’’ତି। ‘‘ଇମସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ଇତ୍ଥିଂ ୱିଚରନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଇମେ କିର ତୟା ସଦ୍ଧିଂ ଇତ୍ଥିଂ ୱିଚରନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ୱଦନ୍ତି, ତ୍ୱଂ କସ୍ମା କଥେସି , ଏତେ ତାୱ ଦିସ୍ୱା କଥେନ୍ତି। ତ୍ୱଂ ଅଦିସ୍ୱାୱ ଇମେହି ସଦ୍ଧିଂ କସ୍ମା କଥେସି, ନନୁ ପୁବ୍ବେ ତୱେୱ ପାପିକଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ନିସ୍ସାୟ ଇଦଂ ଜାତଂ, ଇଦାନି କସ୍ମା ପୁନ ପାପିକଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଗଣ୍ହାସୀ’’ତି। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଇମିନା ପୁବ୍ବେ କତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ଇଦଂ ପାପକମ୍ମଂ ନିସ୍ସାୟ ତ୍ୱଂ ଇମଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ପତ୍ତୋ, ଇଦାନି ତେ ପୁନ ତଥାରୂପଂ ପାପିକଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଗହେତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ମା ପୁନ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ କିଞ୍ଚି କଥେହି, ନିସ୍ସଦ୍ଦୋ ମୁଖୱଟ୍ଟିଯଂ ଛିନ୍ନକଂସଥାଲସଦିସୋ ହୋହି, ଏୱଂ କରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୩୩।

‘‘ମାୱୋଚ ଫରୁସଂ କଞ୍ଚି, ୱୁତ୍ତା ପଟିୱଦେୟ୍ୟୁ ତଂ;

ଦୁକ୍ଖା ହି ସାରମ୍ଭକଥା, ପଟିଦଣ୍ଡା ଫୁସେୟ୍ୟୁ ତଂ।

୧୩୪।

‘‘ସଚେ ନେରେସି ଅତ୍ତାନଂ, କଂସୋ ଉପହତୋ ଯଥା;

ଏସ ପତ୍ତୋସି ନିବ୍ବାନଂ, ସାରମ୍ଭୋ ତେ ନ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମାୱୋଚ ଫରୁସଂ କଞ୍ଚୀତି କଞ୍ଚି ଏକପୁଗ୍ଗଲମ୍ପି ଫରୁସଂ ମା ଅୱଚ। ୱୁତ୍ତାତି ତୟା ପରେ ‘‘ଦୁସ୍ସୀଲା’’ତି ୱୁତ୍ତା, ତମ୍ପି ତଥେୱ ପଟିୱଦେୟ୍ୟୁଂ। ସାରମ୍ଭକଥାତି ଏସା କରଣୁତ୍ତରା ଯୁଗଗ୍ଗାହକଥା ନାମ ଦୁକ୍ଖା। ପଟିଦଣ୍ଡାତି କାୟଦଣ୍ଡାଦୀହି ପରଂ ପହରନ୍ତସ୍ସ ତାଦିସା ପଟିଦଣ୍ଡା ଚ ତୱ ମତ୍ଥକେ ପତେୟ୍ୟୁଂ। ସଚେ ନେରେସୀତି ସଚେ ଅତ୍ତାନଂ ନିଚ୍ଚଲଂ କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି। କଂସୋ ଉପହତୋ ଯଥାତି ମୁଖୱଟ୍ଟିଯଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଲମତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଠପିତକଂସଥାଲଂ ୱିୟ। ତଞ୍ହି ହତ୍ଥପାଦେହି ୱା ଦଣ୍ଡକେନ ୱା ପହଟମ୍ପି ସଦ୍ଦଂ ନ କରୋତି, ଏସ ପତ୍ତୋସୀତି ସଚେ ଏୱରୂପୋ ଭୱିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ଇମଂ ପଟିପଦଂ ପୂରୟମାନୋ ଇଦାନି ଅପ୍ପତ୍ତୋପି ଏସୋ ନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ। ସାରମ୍ଭୋ ତେ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଚ ପନ ‘‘ତ୍ୱଂ ଦୁସ୍ସୀଲୋ, ତୁମ୍ହେ ଦୁସ୍ସୀଲା’’ତିଏୱମାଦିକୋ ଉତ୍ତରକରଣୱାଚାଲକ୍ଖଣୋ ସାରମ୍ଭୋପି ତେ ନ ୱିଜ୍ଜତି, ନ ଭୱିସ୍ସତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ, କୋଣ୍ଡଧାନତ୍ଥେରୋପି ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି, ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ପଠମଂ ସଲାକଂ ଗଣ୍ହୀତି।

କୋଣ୍ଡଧାନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଉପୋସଥିକଇତ୍ଥୀନଂ ୱତ୍ଥୁ

ଯଥା ଦଣ୍ଡେନାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ପୁବ୍ବାରାମେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱିସାଖାଦୀନଂ ଉପାସିକାନଂ ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ଏକସ୍ମିଂ ମହାଉପୋସଥଦିୱସେ ପଞ୍ଚସତମତ୍ତା ଇତ୍ଥିୟୋ ଉପୋସଥିକା ହୁତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଅଗମିଂସୁ। ୱିସାଖା ତାସୁ ମହଲ୍ଲକିତ୍ଥିୟୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି, ‘‘ଅମ୍ମା, କିମତ୍ଥଂ ଉପୋସଥିକା ଜାତତ୍ଥା’’ତି। ତାହି ‘‘ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ମଜ୍ଝିମିତ୍ଥିୟୋ ପୁଚ୍ଛି, ତାହି ‘‘ସପତ୍ତିୱାସା ମୁଚ୍ଚନତ୍ଥାୟା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତରୁଣିତ୍ଥିୟୋ ପୁଚ୍ଛି, ତାହି ‘‘ପଠମଗବ୍ଭେ ପୁତ୍ତପଟିଲାଭତ୍ଥାୟା’’ତି ୱୁତ୍ତେ କୁମାରିକାୟୋ ପୁଚ୍ଛି, ତାହି ‘‘ତରୁଣଭାୱେୟେୱ ପତିକୁଲଗମନତ୍ଥାୟା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ତାସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ତା ଆଦାୟ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିପାଟିୟା ଆରୋଚେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ‘‘ୱିସାଖେ ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଜାତିଆଦୟୋ ନାମ ଦଣ୍ଡହତ୍ଥକଗୋପାଲକସଦିସା, ଜାତି ଜରାୟ ସନ୍ତିକଂ, ଜରା ବ୍ୟାଧିନୋ ସନ୍ତିକଂ, ବ୍ୟାଧି ମରଣସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପେସେତ୍ୱା ମରଣଂ କୁଠାରିୟା ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିୟ ଜୀୱିତଂ ଛିନ୍ଦତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ୱିୱଟ୍ଟଂ ପତ୍ଥେନ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥି, ୱଟ୍ଟମେୱ ପନ ପତ୍ଥେନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ

ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୫।

''ଯଥା ଦଣ୍ଡେନ ଗୋପାଲୋ, ଗାୱୋ ପାଜେତି ଗୋଚରଂ;

ଏୱଂ ଜରା ଚ ମଚ୍ଚୁ ଚ, ଆୟୁଂ ପାଜେନ୍ତି ପାଣିନ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପାଜେତୀତି ଛେକୋ ଗୋପାଲୋ କେଦାରନ୍ତରଂ ପୱିସନ୍ତିୟୋ ଗାୱୋ ଦଣ୍ଡେନ ନିୱାରେତ୍ୱା ତେନେୱ ପୋଥେନ୍ତୋ ସୁଲଭତିଣୋଦକଂ ଗୋଚରଂ ନେତି। ଆୟୁଂ ପାଜେନ୍ତୀତି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି ଖେପେନ୍ତି। ଗୋପାଲକୋ ୱିୟ ହି ଜରା ଚ ମଚ୍ଚୁ ଚ, ଗୋଗଣୋ ୱିୟ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଗୋଚରଭୂମି ୱିୟ ମରଣଂ। ତତ୍ଥ ଜାତି ତାୱ ସତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଜରାୟ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସି, ଜରା ବ୍ୟାଧିନୋ ସନ୍ତିକଂ , ବ୍ୟାଧି ମରଣସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ। ତମେୱ ମରଣଂ କୁଠାରିୟା ଛେଦଂ ୱିୟ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତୀତି ଇଦମେତ୍ଥ ଓପମ୍ମସମ୍ପଟିପାଦନଂ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଉପୋସଥିକଇତ୍ଥୀନଂ ୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅଜଗରପେତୱତ୍ଥୁ

ଅଥପାପାନି କମ୍ମାନୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଜଗରପେତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମୟେ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗିଜ୍ଝକୂଟତୋ ଓତରନ୍ତୋ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ପଞ୍ଚୱୀସତିୟୋଜନିକଂ ଅଜଗରପେତଂ ନାମ ଅଦ୍ଦସ। ତସ୍ସ ସୀସତୋ ଅଗ୍ଗିଜାଲା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିୟନ୍ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପରିୟନ୍ତତୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ସୀସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଉଭୟତୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଓତରନ୍ତି। ଥେରୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି। ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରେନ ସିତକାରଣଂ ପୁଟ୍ଠୋ ''ଅକାଲୋ, ଆୱୁସୋ, ଇମସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ ୱେୟ୍ୟାକରଣାୟ, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ମଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗତକାଲେ ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରେନ ପୁଟ୍ଠୋ ଆହ – ''ତତ୍ରାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏକଂ ପେତଂ ଅଦ୍ଦସଂ, ତସ୍ସ ଏୱରୂପୋ ନାମ ଅତ୍ତଭାୱୋ, ଅହଂ ତଂ ଦିସ୍ୱା 'ନ ୱତ ମେ ଏୱରୂପୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ'ତି ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି''ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ''ଚକ୍ଖୁଭୂତା ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାୱକା ୱିହରନ୍ତୀ''ତିଆଦୀନି (ପାରା। ୨୨୮; ସଂ। ନି। ୨।୨୦୨) ୱଦନ୍ତୋ ଥେରସ୍ସ କଥଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ''ମୟାପି ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପେତୋ ବୋଧିମଣ୍ଡେୟେୱ ଦିଟ୍ଠୋ, 'ଯେ ଚ ପନ ମେ ୱଚନଂ ନ ସଦ୍ଦହେୟ୍ୟୁଂ, ତେସଂ ତଂ ଅହିତାୟ ଅସ୍ସା'ତି ନ କଥେସିଂ, ଇଦାନି ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ସକ୍ଖିଂ ଲଭିତ୍ୱା କଥେମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ପୁଟ୍ଠୋ ବ୍ୟାକାସି –

କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ କିର ସୁମଙ୍ଗଲସେଟ୍ଠି ନାମ ସୁୱଣ୍ଣିଟ୍ଠକାହି ଭୂମିଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ୱୀସତିଉସଭଟ୍ଠାନେ ତତ୍ତକେନେୱ ଧନେନ ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ତାୱତ୍ତକେନେୱ ୱିହାରମହଂ କାରେସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ପାତୋୱ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନଗରଦ୍ୱାରେ ଏକିସ୍ସା ସାଲାୟ କାସାୱଂ ସସୀସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା କଲଲମକ୍ଖିତେହି ପାଦେହି ନିପନ୍ନଂ ଏକଂ ଚୋରଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅୟଂ କଲଲମକ୍ଖିତପାଦୋ ରତ୍ତିଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ଦିୱା ନିପନ୍ନମନୁସ୍ସୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଆହ। ଚୋରୋ ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଂ ଦିସ୍ୱା ''ହୋତୁ, ଜାନିସ୍ସାମି ତେ କତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଖେତ୍ତଂ ଝାପେସି, ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱଜେ ଗୁନ୍ନଂ ପାଦେ ଛିନ୍ଦି, ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଗେହଂ ଝାପେସି, ସୋ ଏତ୍ତକେନାପି କୋପଂ ନିବ୍ବାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଚୂଳୁପଟ୍ଠାକେନ ସଦ୍ଧିଂ ମିତ୍ତସନ୍ଥୱଂ କତ୍ୱା ''କିଂ ତେ ସେଟ୍ଠିନୋ ପିୟ''ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠୋ ''ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ଅଞ୍ଞଂ ତସ୍ସ ପିୟତରଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ସୁତ୍ୱା ''ହୋତୁ, ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ଝାପେତ୍ୱା କୋପଂ ନିବ୍ବାପେସ୍ସାମୀ''ତି ସତ୍ଥରି ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିଟ୍ଠେ ପାନୀୟପରିଭୋଜନୀୟଘଟେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଅଦାସି। ସେଟ୍ଠି ''ଗନ୍ଧକୁଟି କିର ଝାୟତୀ''ତି ସୁତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଝାମକାଲେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ଝାମଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ୱାଲଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଦୋମନସ୍ସଂ ଅକତ୍ୱା ୱାମବାହୁଂ ସମଞ୍ଜିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥେନ ମହାଅପ୍ଫୋଟନଂ ଅପ୍ଫୋଟେସି। ଅଥ ନଂ ସମୀପେ ଠିତା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''କସ୍ମା, ସାମି, ଏତ୍ତକଂ ଧନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କତଗନ୍ଧକୁଟିୟା ଝାମକାଲେ ଅପ୍ଫୋଟେସୀ''ତି? ସୋ ଆହ – ''ଏତ୍ତକଂ ମେ, ତାତା, ଅଗ୍ଗିଆଦୀହି ଅସାଧାରଣେ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଧନଂ ନିଦହିତୁଂ ଲଦ୍ଧଂ, 'ପୁନପି ଏତ୍ତକଂ ଧନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ କାତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ'ତି ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ଅପ୍ଫୋଟେସି''ନ୍ତି। ସୋ ପୁନ ତତ୍ତକଂ ଧନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ କାରେତ୍ୱା ୱୀସତିସହସ୍ସଭିକ୍ଖୁପରିୱାରସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ଦାନଂ ଅଦାସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚୋରୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ଇମଂ ଅମାରେତ୍ୱା ମଙ୍କୁକାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ହୋତୁ, ମାରେସ୍ସାମି ନ''ନ୍ତି ନିୱାସନନ୍ତରେ ଛୁରିକଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ୱିହାରେ ୱିଚରନ୍ତୋପି ଓକାସଂ ନ ଲଭି। ମହାସେଟ୍ଠିପି ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମମ ଏକେନ ପୁରିସେନ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଖେତ୍ତଂ ଝାପିତଂ, ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱଜେ ଗୁନ୍ନଂ ପାଦା ଛିନ୍ନା, ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଗେହଂ ଝାପିତଂ, ଇଦାନି ଗନ୍ଧକୁଟିପି ତେନେୱ ଝାପିତା ଭୱିସ୍ସତି, ଅହଂ ଇମସ୍ମିଂ ଦାନେ ପଠମଂ ପତ୍ତିଂ ତସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’’ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଚୋରୋ ‘‘ଭାରିୟଂ ୱତ ମେ କମ୍ମଂ କତଂ, ଏୱଂ ଅପରାଧକାରକେ ମୟି ଇମସ୍ସ କୋପମତ୍ତମ୍ପି ନତ୍ଥି, ଇମସ୍ମିମ୍ପି ଦାନେ ମୟ୍ହମେୱ ପଠମଂ ପତ୍ତିଂ ଦେତି, ଅହଂ ଇମସ୍ମିଂ ଦୁବ୍ଭାମି, ଏୱରୂପଂ ମେ ପୁରିସଂ ଅଖମାପେନ୍ତସ୍ସ ଦେୱଦଣ୍ଡୋପି ମେ ମତ୍ଥକେ ପତେୟ୍ୟା’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ଖମାହି ମେ, ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ସାମି, ଏୱଂ ଅୟୁତ୍ତକଂ କମ୍ମଂ ମୟା କତଂ, ତସ୍ସ ମେ ଖମାହୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ‘‘ତୟା ମେ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କତ’’ନ୍ତି ସବ୍ବଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଆମ, ମୟା କତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ତ୍ୱଂ ମୟା ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, କସ୍ମା ମେ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଏୱମକାସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ନଗରା ନିକ୍ଖନ୍ତେନ ତେନ ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ସାରେତ୍ୱା ‘‘ଇମିନା ମେ କାରଣେନ କୋପୋ ଉପ୍ପାଦିତୋ’’ତି ଆହ। ସେଟ୍ଠି ଅତ୍ତନା ୱୁତ୍ତଂ ସରିତ୍ୱା ‘‘ଆମ, ତାତ, ୱୁତ୍ତଂ ମୟା , ତଂ ମେ ଖମାହୀ’’ତି ଚୋରଂ ଖମାପେତ୍ୱା ‘‘ଉଟ୍ଠେହି, ତାତ, ଖମାମି ତେ, ଗଚ୍ଛ, ତାତା’’ତି ଆହ। ସଚେ ମେ, ସାମି, ଖମସି, ସପୁତ୍ତଦାରଂ ମଂ ଗେହେ ଦାସଂ କରୋହୀତି। ତାତ, ତ୍ୱଂ ମୟା ଏତ୍ତକେ କଥିତେ ଏୱରୂପଂ ଛେଦନଂ ଅକାସି, ଗେହେ ୱସନ୍ତେନ ପନ ସଦ୍ଧିଂ ନ ସକ୍କା କିଞ୍ଚି କଥେତୁଂ, ନ ମେ ତୟା ଗେହେ ୱସନ୍ତେନ କିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ଖମାମି ତେ, ଗଚ୍ଛ, ତାତାତି। ଚୋରୋ ତଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଆୟୁପରିୟୋସାନେ ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିପାକାୱସେସେନ ଇଦାନି ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ ପଚ୍ଚତୀତି।

ଏୱଂ ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲା ନାମ ପାପାନି କମ୍ମାନି କରୋନ୍ତା ନ ବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ପଚ୍ଛା ପନ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମେହି ଡୟ୍ହମାନା ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନୋ ଦାୱଗ୍ଗିସଦିସାୱ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୩୬।

‘‘ଅଥ ପାପାନି କମ୍ମାନି, କରଂ ବାଲୋ ନ ବୁଜ୍ଝତି;

ସେହି କମ୍ମେହି ଦୁମ୍ମେଧୋ, ଅଗ୍ଗିଡଡ୍ଢୋୱ ତପ୍ପତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅଥ ପାପାନୀତି ନ କେୱଲଂ ବାଲୋ କୋଧୱସେନ ପାପାନି କରୋତି, କରୋନ୍ତୋପି ପନ ନ ବୁଜ୍ଝତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପାପଂ କରୋନ୍ତୋ ଚ ‘‘ପାପଂ କରୋମୀ’’ତି ଅବୁଜ୍ଝନକୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ‘‘ଇମସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଏୱରୂପୋ ନାମ ୱିପାକୋ’’ତି ଅଜାନନତାୟ ‘‘ନ ବୁଜ୍ଝତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସେହୀତି ସୋ ତେହି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକେହି କମ୍ମେହି ଦୁମ୍ମେଧୋ ନିପ୍ପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନିରୟେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଡଡ୍ଢୋୱ ତପ୍ପତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅଜଗରପେତୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ୟୋ ଦଣ୍ଡେନାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମୟେ ତିତ୍ଥିୟା ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ମନ୍ତେସୁଂ – ‘‘ଜାନାଥାୱୁସୋ, ‘କେନ କାରଣେନ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରୋ ମହା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ’ତି । ମୟଂ ନ ଜାନାମ, ତୁମ୍ହେ ପନ ଜାନାଥାତି। ଆମ, ଜାନାମ, ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ନାମ ଏକଂ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ସୋ ହି ଦେୱଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦେୱତାହି କତକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ କଥେତି ‘ଇଦଂ ନାମ କତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭନ୍ତୀ’ତି। ନିରୟେ ନିବ୍ବତ୍ତାନମ୍ପି କମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ କଥେତି ‘ଇଦଂ ନାମ କତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୀ’ତି। ମନୁସ୍ସା ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ଲାଭସକ୍କାରଂ ଅଭିହରନ୍ତି, ସଚେ ତଂ ମାରେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମ, ସୋ ଲାଭସକ୍କାରୋ ଅମ୍ହାକଂ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତୀ’’ତି। ତେ ‘‘ଅତ୍ଥେକୋ ଉପାୟୋ’’ତି ସବ୍ବେ ଏକଚ୍ଛନ୍ଦା ହୁତ୍ୱା ‘‘ୟଂକିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ତଂ ମାରାପେସ୍ସାମା’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକେ ସମାଦପେତ୍ୱା କହାପଣସହସ୍ସଂ ଲଭିତ୍ୱା ପୁରିସଘାତକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଚରନ୍ତେ ଚୋରେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ନାମ କାଳସିଲାୟଂ ୱସତି, ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ମାରେଥା’’ତି ତେସଂ କହାପଣେ ଅଦଂସୁ। ଚୋରା ଧନଲୋଭେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଥେରଂ ମାରେସ୍ସାମା’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପରିୱାରେସୁଂ। ଥେରୋ ତେହି ପରିକ୍ଖିତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା କୁଞ୍ଚିକଚ୍ଛିଦ୍ଦେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ତେ ଚୋରା ତଂ ଦିୱସଂ ଥେରଂ ଅଦିସ୍ୱା ପୁନେକଦିୱସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିକ୍ଖିପିଂସୁ। ଥେରୋ ଞତ୍ୱା କଣ୍ଣିକାମଣ୍ଡଲଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ଏୱଂ

ତେ ପଠମମାସେପି ମଜ୍ଝିମମାସେପି ଥେରଂ ଗହେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ପଚ୍ଛିମମାସେ ପନ ସମ୍ପତ୍ତେ ଥେରୋ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମସ୍ସ ଆକଡ୍ଢନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ନ ଅପଗଚ୍ଛି। ଚୋରା ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ଗହେତ୍ୱା ତଣ୍ଡୁଲକଣମତ୍ତାନିସ୍ସ ଅଟ୍ଠୀନି କରୋନ୍ତା ଭିନ୍ଦିଂସୁ। ଅଥ ନଂ ''ମତୋ''ତି ସଞ୍ଞାୟ ଏକସ୍ମିଂ ଗୁମ୍ବପିଟ୍ଠେ ଖିପିତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ।

ଥେରୋ ''ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିତ୍ୱାୱ ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସାମୀ''ତି ଅତ୍ତଭାୱଂ ଝାନୱେଠନେନ ୱେଠେତ୍ୱା ଥିରଂ କତ୍ୱା ଆକାସେନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ''ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସସି, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା''ତି? ''କାଳସିଲାପଦେସଂ, ଭନ୍ତେ''ତି। ତେନ ହି, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମୟ୍ହଂ ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ଯାହି। ତାଦିସସ୍ସ ହି ମେ ସାୱକସ୍ସ ଇଦାନି ଦସ୍ସନଂ ନତ୍ଥୀତି। ସୋ ''ଏୱଂ କରିସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେ''ତି ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆକାସଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାନଦିୱସେ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ୱିୟ ନାନପ୍ପକାରା ଇଦ୍ଧିୟୋ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା କାଳସିଲାଟୱିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାୟି। ''ଥେରଂ କିର ଚୋରା ମାରେସୁ''ନ୍ତି ଅୟମ୍ପି କଥା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ପତ୍ଥରି। ରାଜା ଅଜାତସତ୍ତୁ ଚୋରେ ପରିୟେସନତ୍ଥାୟ ଚରପୁରିସେ ପୟୋଜେସି। ତେସୁପି ଚୋରେସୁ ସୁରାପାନେ ସୁରଂ ପିୱନ୍ତେସୁ ଏକୋ ଏକସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଂ ପହରିତ୍ୱା ପାତେସି। ସୋ ତଂ ସନ୍ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ''ଅମ୍ଭୋ ଦୁବ୍ବିନୀତ, ତ୍ୱଂ କସ୍ମା ମେ ପିଟ୍ଠିଂ ପାତେସୀ''ତି ଆହ। କିଂ ପନ ହରେ ଦୁଟ୍ଠଚୋର, ତୟା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ପଠମଂ ପହଟୋତି? କିଂ ପନ ମୟା ପହଟଭାୱଂ ତ୍ୱଂ ନ ଜାନାସୀତି? ଇତି ନେସଂ ''ମୟା ପହଟୋ, ମୟା ପହଟୋ''ତି ୱଦନ୍ତାନଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ତେ ଚରପୁରିସା ତେ ସବ୍ବେ ଚୋରେ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ଚୋରେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ''ତୁମ୍ହେହି ଥେରୋ ମାରିତୋ''ତି? ''ଆମ, ଦେୱା''ତି। ''କେନ ତୁମ୍ହେ ଉୟ୍ୟୋଜିତା''ତି? ''ନଗ୍ଗସମଣକେହି, ଦେୱା''ତି। ରାଜା ପଞ୍ଚସତେ ନଗ୍ଗସମଣକେ ଗାହାପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତେହି ଚୋରେହି ସଦ୍ଧିଂ ରାଜଙ୍ଗଣେ ନାଭିପ୍ପମାଣେସୁ ଆୱାଟେସୁ ନିଖଣାପେତ୍ୱା ପଲାଲେହି ପଟିଚ୍ଛାଦାପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଦାପେସି । ଅଥ ନେସଂ ଝାମଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅୟନଙ୍ଗଲେହି କସାପେତ୍ୱା ସବ୍ବେ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ କାରାପେସି।

ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ଅନନୁରୂପମେୱ ମରଣଂ ପତ୍ତୋ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାୟ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଇମସ୍ସେୱ ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଅନନୁରୂପଂ ମରଣଂ ପତ୍ତୋ, ପୁବ୍ବେ ପନ ତେନ କତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଅନୁରୂପମେୱ ମରଣଂ ପତ୍ତୋ''ତି ୱତ୍ୱା ''କିଂ ପନସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକମ୍ମ''ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠୋ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥେସି –

ଅତୀତେ କିର ବାରାଣସିୱାସୀ ଏକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ସୟମେୱ କୋଟ୍ଟନପଚନାଦୀନି କମ୍ମାନି କରୋନ୍ତୋ ମାତାପିତରୋ ପଟିଜଗ୍ଗି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ନଂ, ''ତାତ, ତ୍ୱଂ ଏକକୋୱ ଗେହେ ଚ ଅରଞ୍ଞେ ଚ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ କିଲମସି, ଏକଂ ତେ କୁମାରିକଂ ଆନେସ୍ସାମା''ତି ୱତ୍ୱା, ''ଅମ୍ମତାତା, ନ ମୟ୍ହଂ ଏୱରୂପାୟତ୍ଥୋ, ଅହଂ ଯାୱ ତୁମ୍ହେ ଜୀୱଥ, ତାୱ ୱୋ ସହତ୍ଥା ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ''ତି ତେନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତଂ ଯାଚିତ୍ୱା କୁମାରିକଂ ଆନୟିଂସୁ। ସା କତିପାହମେୱ ତେ ଉପଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ତେସଂ ଦସ୍ସନମ୍ପି ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୀ ''ନ ସକ୍କା ତୱ ମାତାପିତୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ୱସିତୁ''ନ୍ତି ଉଜ୍ଝାୟିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତନୋ କଥଂ ଅଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତେ ତସ୍ସ ବହିଗତକାଲେ ମକଚିୱାକଖଣ୍ଡାନି ଚ ଯାଗୁଫେଣଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆକିରିତ୍ୱା ତେନାଗନ୍ତ୍ୱା ''କିଂ ଇଦ''ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠା ଆହ – ''ଇମେସଂ ଅନ୍ଧମହଲ୍ଲକାନଂ ଏତଂ କମ୍ମଂ, ସବ୍ବଂ ଗେହଂ କିଲିଟ୍ଠଂ କରୋନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି, ନ ସକ୍କା ଏତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ୱସିତୁ''ନ୍ତି। ଏୱଂ ତାୟ ନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥୟମାନାୟ ଏୱରୂପୋପି ପୂରିତପାରମୀ ସତ୍ତୋ ମାତାପିତୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଭିଜ୍ଜି। ସୋ ''ହୋତୁ, ଜାନିସ୍ସାମି ନେସଂ କତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ତେ ଭୋଜେତ୍ୱା, ''ଅମ୍ମତାତା, ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ନାମ ତୁମ୍ହାକଂ ଞାତକା ଆଗମନଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମା''ତି ତେ ଯାନକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଟୱିମଜ୍ଝଂ ପତ୍ତକାଲେ, ''ତାତ, ରସ୍ମିୟୋ ଗଣ୍ହଥ, ଗାୱୋ ପତୋଦସଞ୍ଞାୟ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଚୋରା ୱସନ୍ତି, ଅହଂ ଓତରାମୀ''ତି ପିତୁ ହତ୍ଥେ ରସ୍ମିୟୋ ଦତ୍ୱା ଓତରିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସଦ୍ଦଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଚୋରାନଂ ଉଟ୍ଠିତସଦ୍ଦମକାସି। ମାତାପିତରୋ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ''ଚୋରା ଉଟ୍ଠିତା''ତି ସଞ୍ଞାୟ, ''ତାତ, ମୟଂ ମହଲ୍ଲକା, ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତାନମେୱ ରକ୍ଖାହୀ''ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ମାତାପିତରୋ ତଥାୱିରୱନ୍ତେପି ଚୋରସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତୋ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ମାରେତ୍ୱା ଅଟୱିୟଂ ଖିପିତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗମି।

ସତ୍ଥା ଇଦଂ ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତ୍ତକଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅନେକୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ନିରୟେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିପାକାୱସେସେନ ଅତ୍ତଭାୱସତେ ଏୱମେୱ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ସଂଚୁଣ୍ଣିତୋ ମରଣଂ ପତ୍ତୋ। ଏୱଂ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମାନୁରୂପମେୱ ମରଣଂ ଲଦ୍ଧଂ, ପଞ୍ଚହି ଚୋରସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଲଭିଂସୁ। ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠେସୁ ହି ପଦୁସ୍ସନ୍ତୋ ଦସହି କାରଣେହି ଅନୟବ୍ୟସନଂ ପାପୁଣାତିୟେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୩୭।

''ୟୋ ଦଣ୍ଡେନ ଅଦଣ୍ଡେସୁ, ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠେସୁ ଦୁସ୍ସତି;

ଦସନ୍ନମଞ୍ଞତରଂ ଠାନଂ, ଖିପ୍ପମେୱ ନିଗଚ୍ଛତି।

୧୩୮।

‘‘ୱେଦନଂ ଫରୁସଂ ଜାନିଂ, ସରୀରସ୍ସ ୱ ଭେଦନଂ;

ଗରୁକଂ ୱାପି ଆବାଧଂ, ଚିତ୍ତକ୍ଖେପଂ ୱ ପାପୁଣେ।

୧୩୯।

‘‘ରାଜତୋ ୱା ଉପସଗ୍ଗଂ, ଅବ୍ଭକ୍ଖାନଂ ୱ ଦାରୁଣଂ;

ପରିକ୍ଖଯଂ ୱ ଞାତୀନଂ, ଭୋଗାନଂ ୱ ପଭଙ୍ଗୁରଂ।

୧୪୦।

‘‘ଅଥ ୱାସ୍ସ ଅଗାରାନି, ଅଗ୍ଗି ଡହତି ପାୱକୋ;

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ, ନିରଯଂ ସୋପପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅଦଣ୍ଡେସୂତି କାଯଦଣ୍ଡାଦିରହିତେସୁ ଖୀଣାସୱେସୁ। ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠେସୂତି ପରେସୁ ୱା ଅତ୍ତନି ୱା ନିରପରାଧେସୁ। ଦସନ୍ନମଞ୍ଞତରଂ ଠାନନ୍ତି ଦସସୁ ଦୁକ୍ଖକାରଣେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ କାରଣଂ। ୱେଦନନ୍ତି ସୀସରୋଗାଦିଭେଦଂ ଫରୁସଂ ୱେଦନଂ। ଜାନିନ୍ତି କିଚ୍ଛାଧିଗତସ୍ସ ଧନସ୍ସ ଜାନିଂ। ଭେଦନନ୍ତି ହତ୍ଥଚ୍ଛେଦାଦିକଂ ସରୀରଭେଦନଂ। ଗରୁକନ୍ତି ପକ୍ଖହତଏକଚକ୍ଖୁକପୀଠସପ୍ପିକୁଣୀଭାୱକୁଟ୍ଠରୋଗାଦିଭେଦଂ ଗରୁକାବାଧଂ ୱା। ଚିତ୍ତକ୍ଖେପନ୍ତି ଉମ୍ମାଦଂ। ଉପସଗ୍ଗନ୍ତି ଯସୱିଲୋପସେନାପତିଟ୍ଠାନାଦିଅଚ୍ଛିନ୍ଦନାଦିକଂ ରାଜତୋ ଉପସଗ୍ଗଂ ୱା। ଅବ୍ଭକ୍ଖାନନ୍ତି ଅଦିଟ୍ଠଅସୁତଅଚିନ୍ତିତପୁବ୍ବଂ ‘‘ଇଦଂ ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦାଦିକମ୍ମଂ, ଇଦଂ ୱା ରାଜାପରାଧିକକମ୍ମଂ ତଯା କତ’’ନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ଦାରୁଣଂ ଅବ୍ଭକ୍ଖାନଂ ୱା। ପରିକ୍ଖଯଂ ୱ ଞାତୀନନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଅୱସ୍ସଯୋ ଭୱିତୁଂ ସମତ୍ଥାନଂ ଞାତୀନଂ ପରିକ୍ଖଯଂ ୱା। ପଭଙ୍ଗୁରନ୍ତି ପଭଙ୍ଗୁଭାୱଂ ପୂତିଭାୱଂ। ଯଂ ହିସ୍ସ ଗେହେ ଧଞ୍ଞଂ, ତଂ ପୂତିଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜତି, ସୁୱଣ୍ଣଂ ଅଙ୍ଗାରଭାୱଂ, ମୁତ୍ତା କପ୍ପାସଟ୍ଠିଭାୱଂ, କହାପଣଂ କପାଲଖଣ୍ଡାଦିଭାୱଂ, ଦ୍ୱିପଦଚତୁପ୍ପଦା କାଣକୁଣାଦିଭାୱନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଗ୍ଗି ଡହତୀତି ଏକସଂୱଚ୍ଛରେ ଦ୍ୱତ୍ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଡାହକେ ଅୱିଜ୍ଜମାନେପି ଅସନିଅଗ୍ଗି ୱା ପତିତ୍ୱା ଡହତି, ଅତ୍ତନୋୱ ଧମ୍ମତାଯ ଉଟ୍ଠିତୋ ପାୱକୋ ୱା ଡହତିଯେୱ। ନିରଯନ୍ତି ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଇମେସଂ ଦସନ୍ନଂ ଠାନାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ପତ୍ୱାପି ଏକଂସେନ ସମ୍ପରାଯେ ପତ୍ତବ୍ବଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନିରଯଂ ସୋପପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ବହୁଭଣ୍ଡିକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ନନଗ୍ଗଚରିଯାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ବହୁଭଣ୍ଡିକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିୱାସୀ କିରେକୋ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଭରିଯାଯ କାଲକତାଯ ପବ୍ବଜି। ସୋ ପବ୍ବଜନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିୱେଣଞ୍ଚ ଅଗ୍ଗିସାଲଞ୍ଚ ଭଣ୍ଡଗବ୍ଭଞ୍ଚ କାରେତ୍ୱା ସବ୍ବମ୍ପି ଭଣ୍ଡଗବ୍ଭଂ ସପ୍ପିମଧୁତେଲାଦୀହି ପୂରେତ୍ୱା ପବ୍ବଜି, ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଦାସେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଯଥାରୁଚିକଂ ଆହାରଂ ପଚାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି। ବହୁଭଣ୍ଡୋ ଚ ବହୁପରିକ୍ଖାରୋ ଚ ଅହୋସି। ରତ୍ତିଂ ଅଞ୍ଞଂ ନିୱାସନପାରୁପନଂ ହୋତି, ଦିୱା ଅଞ୍ଞଂ ନିୱାସନପାରୁପନଂ ହୋତି, ଦିୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱିହାରପଚ୍ଚନ୍ତେ ୱସତି। ତସ୍ସେକଦିୱସଂ ଚୀୱରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାନି ସୁକ୍ଖାପେନ୍ତସ୍ସ ସେନାସନଚାରିକଂ ଆହିଣ୍ଡନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ‘‘କସ୍ସିମାନି, ଆୱୁସୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ମଯ୍ହ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ତିଚୀୱରାନି ଅନୁଞ୍ଞାତାନି, ତ୍ୱଞ୍ଚ ପନ ଏୱଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଏୱଂ ବହୁପରିକ୍ଖାରୋ ଜାତୋ’’ତି ତଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ , ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଅତିବହୁଭଣ୍ଡୋ’’ତି ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତଂ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି

ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଆହ – ‘‘କସ୍ମା ପନ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ଧମ୍ମେ ଦେସିତେ ଏୱଂ ବହୁଭଣ୍ଡୋ ଜାତୋ’’ତି। ସୋ ତାୱତ୍ତକେନେୱ କୁପିତୋ ‘‘ଇମିନା ଦାନି ନୀହାରେନ ଚରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପାରୁପନଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପରିସମଜ୍ଝେ ଏକଚୀୱରୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଉପତ୍ଥମ୍ଭଯମାନୋ ନନୁ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ପୁବ୍ବେ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଗୱେସକୋ ଦକରକ୍ଖସକାଲେପି ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ଗୱେସମାନୋ ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ୱିହାସି, କସ୍ମା ଇଦାନି ଏୱଂ ଗରୁକେ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ପାରୁପନଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ପହାଯ ଠିତୋସୀତି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତଂ ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଆୱିଭାୱତ୍ଥଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଯାଚିଂସୁ। ଭଗୱା ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା କଥେସି –

ଅତୀତେ କିର ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ତସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ମହିଂସକୁମାରୋତି ନାମଂ କରିଂସୁ। ତସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭାତା ଚନ୍ଦକୁମାରୋ ନାମ ଅହୋସି। ତେସଂ ମାତରି କାଲକତାଯ ରାଜା ଅଞ୍ଞଂ ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସାପି ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି, ସୂରିଯକୁମାରୋତିସ୍ସ ନାମଂ କରିଂସୁ। ତଂ ଦିସ୍ୱା ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ‘‘ପୁତ୍ତସ୍ସ ତେ ୱରଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଆହ। ସାପି ଖୋ, ‘‘ଦେୱ, ଇଚ୍ଛିତକାଲେ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ୱଯପ୍ପତ୍ତକାଲେ ରାଜାନଂ ଆହ – ‘‘ଦେୱେନ ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଜାତକାଲେ ୱରୋ ଦିନ୍ନୋ, ଇଦାନି ମେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ଦେହୀ’’ତି । ରାଜା ‘‘ମମ ଦ୍ୱେ ପୁତ୍ତା ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧା ୱିଯ ଜଲନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି, ନ ସକ୍କା ତସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ଦାତୁ’’ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱାପି ତଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚମାନମେୱ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ମେ ପୁତ୍ତାନଂ ଅନତ୍ଥମ୍ପି କରେଯ୍ୟା’’ତି ପୁତ୍ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ‘‘ତାତା, ଅହଂ ସୂରିଯକୁମାରସ୍ସ ଜାତକାଲେ ୱରଂ ଅଦାସିଂ, ଇଦାନିସ୍ସ ମାତା ରଜ୍ଜଂ ଯାଚତି, ଅହଂ ତସ୍ସ ନ ଦାତୁକାମୋ, ତସ୍ସ ମାତା ତୁମ୍ହାକଂ ଅନତ୍ଥମ୍ପି କରେଯ୍ୟ, ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ, ଅରଞ୍ଞେ ୱସିତ୍ୱା ମମଚ୍ଚଯେନାଗନ୍ତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ତେ ପିତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପାସାଦା ଓତରନ୍ତେ ରାଜଙ୍ଗଣେ କୀଳମାନୋ ସୂରିଯକୁମାରୋ ଦିସ୍ୱା ତଂ କାରଣଂ ଞତ୍ୱା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମି। ତେସଂ ହିମୱନ୍ତଂ ପୱିଟ୍ଠକାଲେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୂରିଯକୁମାରଂ ଆହ – ‘‘ତାତ, ଏତଂ ସରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ଚ ପିୱିତ୍ୱା ଚ ଅମ୍ହାକମ୍ପି ପଦୁମିନିପଣ୍ଣେହି ଉଦକଂ ଆହରା’’ତି। ସୋ ପନ ସରୋ ୱେସ୍ସୱଣସ୍ସ ସନ୍ତିକା ଏକେନ ଦକରକ୍ଖସେନ ଲଦ୍ଧୋ ହୋତି। ୱେସ୍ସୱଣୋ ଚ ତଂ ଆହ – ‘‘ଠପେତ୍ୱା ଦେୱଧମ୍ମଜାନନକେ ଯେ ଚ ଅଞ୍ଞେ ଇମଂ ସରଂ ଓତରନ୍ତି, ତେ ଖାଦିତୁଂ ଲଭସୀ’’ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସୋ ତଂ ସରଂ ଓତିଣ୍ଣୋତିଣ୍ଣେ ଦେୱଧମ୍ମେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅଜାନନ୍ତେ ଖାଦତି, ସୂରିଯକୁମାରୋପି ତଂ ସରଂ ଅୱୀମଂସିତ୍ୱାୱ ଓତରି, ତେନ ଚ ‘‘ଦେୱଧମ୍ମେ ଜାନାସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତୋ ‘‘ଦେୱଧମ୍ମା ନାମ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ‘‘ତ୍ୱଂ ଦେୱଧମ୍ମେ ନ ଜାନାସୀ’’ତି ଉଦକଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଭୱନେ ଠପେସି। ବୋଧିସତ୍ତୋପି ତଂ ଚିରାଯନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚନ୍ଦକୁମାରଂ ପେସେସି। ସୋପି ତେନ ‘‘ଦେୱଧମ୍ମେ ଜାନାସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତୋ ‘‘ଦେୱଧମ୍ମା ନାମ ଚତସ୍ସୋ ଦିସା’’ତି ଆହ। ଦକରକ୍ଖସୋ ତମ୍ପି ଉଦକଂ ପୱେସେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଠପେସି।

ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ମିମ୍ପି ଚିରାଯନ୍ତେ ‘‘ଅନ୍ତରାଯେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଓତରଣପଦଂଯେୱ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ସରୋ ରକ୍ଖସପରିଗ୍ଗହିତୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ଖଗ୍ଗଂ ସନ୍ନଯ୍ହିତ୍ୱା ଧନୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ରକ୍ଖସୋ ତଂ ଅନୋତରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱନକମ୍ମିକପୁରିସୱେସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭୋ ପୁରିସ, ତ୍ୱଂ ମଗ୍ଗକିଲନ୍ତୋ, କସ୍ମା ଇମଂ ସରଂ ଓତରିତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ଚ ପିୱିତ୍ୱା ଚ ଭିସମୁଳାଳଂ ଖାଦିତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାନି ପିଲନ୍ଧିତ୍ୱା ନ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ‘‘ଏସ ସୋ ଯକ୍ଖୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ତଯା ମେ ଭାତରୋ ଗହିତା’’ତି ଆହ। ଆମ, ମଯା ଗହିତାତି। କିଂ କାରଣାତି? ଅହଂ ଇମଂ ସରଂ ଓତିଣ୍ଣୋତିଣ୍ଣେ ଲଭାମୀତି । କିଂ ପନ ସବ୍ବେୱ ଲଭସୀତି? ଦେୱଧମ୍ମଜାନନକେ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସେ ଲଭାମୀତି। ଅତ୍ଥି ପନ ତେ ଦେୱଧମ୍ମେହି ଅତ୍ଥୋତି? ଆମ, ଅତ୍ଥୀତି। ଅହଂ କଥେସ୍ସାମୀତି। ତେନ ହି କଥେହୀତି। ନ ସକ୍କା କିଲିଟ୍ଠେନ ଗତ୍ତେନ କଥେତୁନ୍ତି। ଯକ୍ଖୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପାଯେତ୍ୱା ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଅଲଙ୍କତମଣ୍ଡପମଜ୍ଝେ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ସଯମସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସୁଣାହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ହିରିଓତ୍ତପ୍ପସମ୍ପନ୍ନା, ସୁକ୍କଧମ୍ମସମାହିତା;

ସନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସା ଲୋକେ, ଦେୱଧମ୍ମାତି ୱୁଚ୍ଚରେ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୬);

ଯକ୍ଖୋ ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପସନ୍ନୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଆହ – ‘‘ପଣ୍ଡିତ, ଅହଂ ତେ ପସନ୍ନୋ, ଏକଂ ଭାତରଂ ଦମ୍ମି, କତରଂ ଆନେମୀ’’ତି? ‘‘କନିଟ୍ଠଂ ଆନେହୀ’’ତି। ପଣ୍ଡିତ, ତ୍ୱଂ କେୱଲଂ ଦେୱଧମ୍ମେ ଜାନାସିଯେୱ, ନ ପନ ତେସୁ ୱତ୍ତସୀତି। କିଂ କାରଣାତି? ଯସ୍ମା ଜେଟ୍ଠଂ ଠପେତ୍ୱା କନିଟ୍ଠଂ ଆହରାପେନ୍ତୋ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯିକକମ୍ମଂ ନ କରୋସୀତି, ଦେୱଧମ୍ମେ ଚାହଂ ଯକ୍ଖ ଜାନାମି, ତେସୁ ଚ ୱତ୍ତାମି। ମଯଞ୍ହି ଏତଂ ନିସ୍ସାଯ ଇମଂ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠା। ଏତସ୍ସ ହି ଅତ୍ଥାଯ ଅମ୍ହାକଂ ପିତରଂ ଏତସ୍ସ ମାତା ରଜ୍ଜଂ ଯାଚି, ଅମ୍ହାକଂ ପନ ପିତା ତଂ ୱରଂ ଅଦତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ ଅରଞ୍ଞେ ୱାସଂ ଅନୁଜାନି, ସୋ କୁମାରୋ ଅନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତୋ। ‘‘ତଂ ଅରଞ୍ଞେ ଏକୋ ଯକ୍ଖୋ ଖାଦୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ନ କୋଚି ସଦ୍ଦହିସ୍ସତି।

ତେନାହଂ ଗରହଭଯଭୀତୋ ତମେୱାହରାପେମୀତି। ଯକ୍ଖୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପସୀଦିତ୍ୱା ''ସାଧୁ ପଣ୍ଡିତ, ତ୍ୱମେୱ ଦେୱଧମ୍ମେ ଜାନାସି, ଦେୱଧମ୍ମେସୁ ଚ ୱତ୍ତସୀ''ତି ଦ୍ୱେ ଭାତରୋ ଆନେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଅଥ ନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଯକ୍ଖଭାୱେ ଆଦୀନୱଂ କଥେତ୍ୱା ପଞ୍ଚସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ସୋ ତେନ ସୁସଂୱିହିତାରକ୍ଖୋ ତସ୍ମିଂ ଅରଞ୍ଞେ ୱସିତ୍ୱା ପିତରି କାଲକତେ ଯକ୍ଖଂ ଆଦାଯ ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଚନ୍ଦକୁମାରସ୍ସ ଉପରଜ୍ଜଂ, ସୂରିଯକୁମାରସ୍ସ ସେନାପତିଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ଯକ୍ଖସ୍ସ ରମଣୀଯେ ଠାନେ ଆଯତନଂ କାରାପେତ୍ୱା ଯଥା ସୋ ଲାଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି, ତଥା ଅକାସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସି ''ତଦା ଦକ୍ଖସୋ ବହୁଭଣ୍ଡିକଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି, ସୂରିଯକୁମାରୋ ଆନନ୍ଦୋ, ଚନ୍ଦକୁମାରୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ମହିଂସକୁମାରୋ ପନ ଅହମେୱା''ତି। ଏୱଂ ସତ୍ଥା ଜାତକଂ କଥେତ୍ୱା ''ଏୱଂ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପୁବ୍ବେ ଦେୱଧମ୍ମେ ଗୱେସମାନୋ ହିରିଓତ୍ତପ୍ପସମ୍ପନ୍ନୋ ୱିଚରିତ୍ୱା ଇଦାନି ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ଇମିନା ନୀହାରେନ ଠତ୍ୱା ମମ ପୁରତୋ 'ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋମ୍ହୀ'ତି ୱଦନ୍ତୋ ଅଯୁତ୍ତଂ ଅକାସି। ନ ହି ସାଟକପଟିକ୍ଖେପାଦିମତ୍ତେନ ସମଣୋ ନାମ ହୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୪୧।

''ନ ନଗ୍ଗଚରିଯା ନ ଜଟା ନ ପଙ୍କା, ନାନାସକା ଥଣ୍ଡିଲସାଯିକା ୱା;

ରଜୋଜଲ୍ଲଂ ଉକ୍କୁଟିକପ୍ପଧାନଂ, ସୋଧେନ୍ତି ମଚ୍ଚଂ ଅୱିତିଣ୍ଣକଙ୍ଖ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ନାନାସକାତି ନ ଅନସକା, ଭତ୍ତପଟିକ୍ଖେପକାତି ଅତ୍ଥୋ। ଥଣ୍ଡିଲସାଯିକାତି ଭୂମିସଯନା। ରଜୋଜଲ୍ଲନ୍ତି କଦ୍ଦମଲେପନାକାରେନ ସରୀରେ ସନ୍ନିହିତରଜୋ । ଉକ୍କୁଟିକପ୍ପଧାନନ୍ତି ଉକ୍କୁଟିକଭାୱେନ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯୋ ହି ମଚ୍ଚୋ ''ଏୱଂ ଅହଂ ଲୋକନିସ୍ସରଣସଙ୍ଖାତଂ ସୁଦ୍ଧିଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମୀ''ତି ଇମେସୁ ନଗ୍ଗଚରିଯାଦୀସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ସମାଦାଯ ୱତ୍ତେଯ୍ୟ, ସୋ କେୱଲଂ ମିଚ୍ଛାଦସ୍ସନଞ୍ଚେୱ ୱଡ୍ଢେଯ୍ୟ, କିଲମଥସ୍ସ ଚ ଭାଗୀ ଅସ୍ସ। ନ ହି ଏତାନି ସୁସମାଦିନ୍ନାନିପି ଅଟ୍ଠୱତ୍ଥୁକାଯ କଙ୍ଖାଯ ଅୱିତିଣ୍ଣଭାୱେନ ଅୱିତିଣ୍ଣକଙ୍ଖଂ ମଚ୍ଚଂ ସୋଧେନ୍ତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ବହୁଭଣ୍ଡିକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତୱତ୍ଥୁ

ଅଲଙ୍କତୋ ଚେପୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ ହି ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ରଞ୍ଞୋ ପସେନଦିକୋସଲସ୍ସ ପଚ୍ଚନ୍ତଂ କୁପିତଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ଆଗତୋ। ଅଥସ୍ସ ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ରଜ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ଏକଂ ନଚ୍ଚଗୀତକୁସଲଂ ଇତ୍ଥିଂ ଅଦାସି। ସୋ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ସୁରାମଦମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତୋ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧୱରଗତୋ ନ୍ହାନତିତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତଂ ଦ୍ୱାରନ୍ତରେ ଦିସ୍ୱା ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧୱରଗତୋୱ ସୀସଂ ଚାଲେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ସତ୍ଥା ସିତଂ କତ୍ୱା ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସିତପାତୁକରଣେ ହେତୂ''ତି ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ପୁଟ୍ଠୋ ସିତକାରଣଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ଆହ – ''ପସ୍ସାନନ୍ଦ, ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତଂ, ଅଜ୍ଜ ସବ୍ବାଭରଣପଟିମଣ୍ଡିତୋୱ ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଚତୁପ୍ପଦିକଗାଥାୱସାନେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ତତାଲମତ୍ତେ ଆକାସେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତୀ''ତି। ମହାଜନୋ ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ଅସ୍ସୋସି। ତତ୍ଥ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ''ପସ୍ସଥ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ କିରିଯଂ, ମୁଖପ୍ପତ୍ତମେୱ ଭାସତି, ଅଜ୍ଜ କିର ଏସ ଏୱଂ ସୁରାମଦମତ୍ତୋ ଯଥାଲଙ୍କତୋୱ ଏତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତି, ଅଜ୍ଜେୱ ତଂ ମୁସାୱାଦେନ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା''ତି। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ଚିନ୍ତେସୁଂ – ''ଅହୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ମହାନୁଭାୱତା, ଅଜ୍ଜ ବୁଦ୍ଧଲୀଳ୍ହଞ୍ଚେୱ ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତଲୀଳ୍ହଞ୍ଚ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭିସ୍ସାମା''ତି।

ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତୋପି ନ୍ହାନତିତ୍ଥେ ଦିୱସଭାଗଂ ଉଦକକୀଳ୍ହଂ କୀଳିତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆପାନଭୂମିଯଂ ନିସୀଦି। ସାପି ଇତ୍ଥୀ ରଙ୍ଗମଜ୍ଝଂ ଓତରିତ୍ୱା ନଚ୍ଚଗୀତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆରଭି। ତସ୍ସା ସରୀରଲୀଳ୍ହଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସତ୍ତାହଂ ଅପ୍ପାହାରତାଯ ତଂ ଦିୱସଂ ନଚ୍ଚଗୀତଂ ଦସ୍ସଯମାନାଯ ଅନ୍ତୋକୁଚ୍ଛିଯଂ ସତ୍ଥକୱାତା ସମୁଟ୍ଠାଯ ହଦଯମଂସଂ କନ୍ତିତ୍ୱା ଅଗମଂସୁ। ସା ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ମୁଖେନ ଚେୱ ଅକ୍ଖୀହି ଚ ୱିୱଟେହି କାଲମକାସି। ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତୋ ''ଉପଧାରେଥ ନ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ନିରୁଦ୍ଧା, ସାମୀ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତମତ୍ତେଯେୱ ବଲୱସୋକେନ ଅଭିଭୂତୋ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱସ୍ସ ସତ୍ତାହଂ ପୀତସୁରା

ତତ୍ତକପାଲେ ଉଦକବିନ୍ଦୁ ୱିଯ ପରିକ୍ଖଯଂ ଅଗମାସି। ସୋ ‘‘ନ ମେ ଇମଂ ସୋକଂ ଅଞ୍ଞେ ନିବ୍ବାପେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି ଅଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତେନା’’ତି ବଲକାଯପରିୱୁତୋ ସାଯନ୍ହସମଯେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ‘ଏୱରୂପୋ ମେ ସୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତଂ ମେ ତୁମ୍ହେ ନିବ୍ବାପେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସଥା’ତି ଆଗତୋମ୍ହି, ପଟିସରଣଂ ମେ ହୋଥା’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ସୋକଂ ନିବ୍ବାପେତୁଂ ସମତ୍ଥସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତୋସି। ଇମିସ୍ସା ହି ଇତ୍ଥିଯା ଇମିନାୱ ଆକାରେନ ମତକାଲେ ତୱ ରୋଦନ୍ତସ୍ସ ପଗ୍ଘରିତଅସ୍ସୂନି ଚତୂନ୍ନଂ ମହାସମୁଦ୍ଦାନଂ ଉଦକତୋ ଅତିରେକତରାନୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଯଂ ପୁବ୍ବେ ତଂ ୱିସୋସେହି, ପଚ୍ଛା ତେ ମାହୁ କିଞ୍ଚନଂ;

ମଜ୍ଝେ ଚେ ନୋ ଗହେସ୍ସସି, ଉପସନ୍ତୋ ଚରିସ୍ସସୀ’’ତି। (ସୁ॰ ନି॰ ୯୪୫, ୧୧୦୫; ଚୂଳନି॰ ଜତୁକଣ୍ଣିମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୬୮);

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆଯୁସଙ୍ଖାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅପ୍ପୱତ୍ତନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ପରିନିବ୍ବାନଂ ମେ ଅନୁଜାନାଥା’’ତି। ସତ୍ଥା ତେନ କତକମ୍ମଂ ଜାନନ୍ତୋପି ‘‘ମୁସାୱାଦେନ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ସନ୍ନିପତିତା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ଓକାସଂ ନ ଲଭିସ୍ସନ୍ତି, ‘ବୁଦ୍ଧଲୀଳାଯ ଏୱ ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତଲୀଳାଯ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’ତି ସନ୍ନିପତିତା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ଇମିନା କତକମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞେସୁ ଆଦରଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ତେନ ହି ତଯା କତକମ୍ମଂ ମଯ୍ହଂ କଥେହି, କଥେନ୍ତୋ ଚ ଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ଅକଥେତ୍ୱା ସତ୍ତତାଲମତ୍ତେ ଆକାସେ ଠିତୋ କଥେହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକତାଲପ୍ପମାଣଂ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଓରୋହିତ୍ୱା ପୁନ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତତାଲପ୍ପମାଣେ ଆକାସେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ସୁଣାଥ ମେ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବକମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଆହ –

ଇତୋ ଏକନୱୁତିକପ୍ପେ ୱିପସ୍ସୀସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଅହଂ ବନ୍ଧୁମତିନଗରେ ଏକସ୍ମିଂ କୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସିଂ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ପରେସଂ ଛେଦଂ ୱା ପୀଳଂ ୱା ଅକରଣକମ୍ମ’’ନ୍ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ଧମ୍ମଘୋସକକମ୍ମଂ ଦିସ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ମହାଜନଂ ସମାଦପେତ୍ୱା ‘‘ପୁଞ୍ଞାନି କରୋଥ, ଉପୋସଥଦିୱସେସୁ ଉପୋସଥଂ ସମାଦିଯଥ, ଦାନଂ ଦେଥ, ଧମ୍ମଂ ସୁଣାଥ, ବୁଦ୍ଧରତନାଦୀହି ସଦିସଂ ଅଞ୍ଞଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ସକ୍କାରଂ କରୋଥା’’ତି ଉଗ୍ଘୋସେନ୍ତୋ ୱିଚରାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପିତା ବନ୍ଧୁମତିମହାରାଜା ମଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, କିଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଚରସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଦେୱ, ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଗୁଣଂ ପକାସେତ୍ୱା ମହାଜନଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେସୁ ସମାଦପେନ୍ତୋ ୱିଚରାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘କତ୍ଥ ନିସିନ୍ନୋ ୱିଚରସୀ’’ତି ମଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ପଦସାୱ, ଦେୱା’’ତି ମଯା ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ତାତ, ନ ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ୱିଚରିତୁଂ ଅରହସି, ଇମଂ ପୁପ୍ଫଦାମଂ ପିଲନ୍ଧିତ୍ୱା ଅସ୍ସପିଟ୍ଠେ ନିସିନ୍ନୋୱ ୱିଚରା’’ତି ମଯ୍ହଂ ମୁତ୍ତାଦାମସଦିସଂ ପୁପ୍ଫଦାମଂ ଦତ୍ୱା ଦନ୍ତଂ ଅସ୍ସଂ ଅଦାସି। ଅଥ ମଂ ରଞ୍ଞା ଦିନ୍ନପରିହାରେନ ତଥେୱ ଉଗ୍ଘୋସେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତଂ ପୁନ ରାଜା ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, କିଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଚରସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ତଦେୱ, ଦେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ତାତ, ଅସ୍ସୋପି ତେ ନାନୁଚ୍ଛୱିକୋ, ଇଧ ନିସୀଦିତ୍ୱା ୱିଚରା’’ତି ଚତୁସିନ୍ଧୱଯୁତ୍ତରଥଂ ଅଦାସି। ତତିଯୱାରେପି ମେ ରାଜା ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, କିଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଚରସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ତଦେୱ, ଦେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ତାତ, ରଥୋପି ତେ ନାନୁଚ୍ଛୱିକୋ’’ତି ମଯ୍ହଂ ମହନ୍ତଂ ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ମହାପସାଧନଞ୍ଚ ଦତ୍ୱା ଏକଞ୍ଚ ହତ୍ଥିଂ ଅଦାସି। ସ୍ୱାହଂ ସବ୍ବାଭରଣପଟିମଣ୍ଡିତୋ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧେ ନିସିନ୍ନୋ ଅସୀତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଧମ୍ମଘୋସକକମ୍ମଂ ଅକାସିଂ, ତସ୍ସ ମେ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ କାଯତୋ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ ୱାଯତି, ମୁଖତୋ ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧୋ ୱାଯତି। ଇଦଂ ମଯା କତକମ୍ମନ୍ତି।

ଏୱଂ ସୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ଆକାସେ ନିସିନ୍ନୋୱ ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯି। ସରୀରେ ଅଗ୍ଗିଜାଲା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ମଂସଲୋହିତଂ ଝାପେସି, ସୁମନପୁପ୍ଫାନି ୱିଯ ଧାତୁଯୋ ଅୱସିସ୍ସିଂସୁ। ସତ୍ଥା ସୁଦ୍ଧୱତ୍ଥଂ ପସାରେସି, ଧାତୁଯୋ ତତ୍ଥ ପତିଂସୁ। ତା ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚତୁମହାପଥେ ଥୂପଂ କାରେସି ‘‘ମହାଜନୋ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞଭାଗୀ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତୋ ଗାଥାୱସାନେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତୋୟେୱ ଆକାସେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବୁତୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତଂ ‘ସମଣୋ’ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଉଦାହୁ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତଂ ‘ସମଣୋ’ତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’ତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତିୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୪୨।

ଅଲଙ୍କତୋ ଚେପି ସମଂ ଚରେଯ୍ୟ,

ସନ୍ତୋ ଦନ୍ତୋ ନିଯତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ;

ସବ୍ବେସୁ ଭୂତେସୁ ନିଧାୟ ଦଣ୍ଡଂ,

ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋ ସମଣୋ ସ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅଲଙ୍କତୋତି ୱତ୍ଥାଭରଣେହି ପଟିମଣ୍ଡିତୋ। ଟସ୍ସତ୍ଥୋ – ୱତ୍ଥାଲଙ୍କାରାଦୀହି ଅଲଙ୍କତୋ ଚେପି ପୁଗ୍ଗଲୋ କାୟାଦୀହି ସମଂ ଚରେୟ୍ୟ, ରାଗାଦିୱୂପସମେନ ସନ୍ତୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମନେନ ଦନ୍ତୋ ଚତୁମଗ୍ଗନିୟମେନ ନିୟତୋ ସେଟ୍ଠଚରିୟାୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ କାୟଦଣ୍ଡାଦୀନଂ ଓରୋପିତତାୟ ସବ୍ବେସୁ ଭୂତେସୁ ନିଧାୟ ଦଣ୍ଡଂ। ସୋ ଏୱରୂପୋ ବାହିତପାପତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋତିପି ସମିତପାପତ୍ତା ସମଣୋତିପି ଭିନ୍ନକିଲେସତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂତିପି ୱତ୍ତବ୍ବୋୟେୱାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ପିଲୋତିକତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ହିରୀନିସେଧୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପିଲୋତିକତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମୟେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଏକଂ ପିଲୋତିକଖଣ୍ଡନିୱତ୍ଥଂ କପାଲଂ ଆଦାୟ ଭିକ୍ଖାୟ ଚରନ୍ତଂ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ତେ ଏୱଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ଜୀୱନତୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା ନ ଉତ୍ତରିତରା’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କୋ ମଂ ପବ୍ବାଜେସ୍ସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ ପବ୍ବାଜେସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ଆଦାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ସହତ୍ଥା ନ୍ହାପେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ତଞ୍ଚ ପନ ନିୱତ୍ଥପିଲୋତିକଖଣ୍ଡଂ ପସାରେତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପରିସ୍ସାୱନକରଣମତ୍ତମ୍ପି ଗୟ୍ହୂପଗଂ କଞ୍ଚି ପଦେସଂ ଅଦିସ୍ୱା କପାଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକିସ୍ସା ରୁକ୍ଖସାଖାୟ ଠପେସି। ସୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଲାଭସକ୍କାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜମାନୋ ମହଗ୍ଘାନି ଚୀୱରାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ଥୂଲସରୀରୋ ହୁତ୍ୱା ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ‘‘କିଂ ମେ ଜନସ୍ସ ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ୱିଚରଣେନ, ଅତ୍ତନୋ ପିଲୋତିକମେୱ ନିୱାସେସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପିଲୋତିକଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଅହିରିକ ନିଲ୍ଲଜ୍ଜ ଏୱରୂପାନଂ ୱତ୍ଥାନଂ ଅଚ୍ଛାଦନଟ୍ଠାନଂ ପହାୟ ଇମଂ ପିଲୋତିକଖଣ୍ଡଂ ନିୱାସେତ୍ୱା କପାଲହତ୍ଥୋ ଭିକ୍ଖାୟ ଚରିତୁଂ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ଓୱଦି, ଓୱଦନ୍ତସ୍ସେୱ ପନସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ନିସୀଦି। ସୋ ତଂ ପିଲୋତିକଂ ତତ୍ଥେୱ ପଟିସାମେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ୱିହାରମେୱ ଗତୋ। ସୋ କତିପାହଚ୍ଚୟେନ ପୁନପି ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ନିୱତ୍ତି, ପୁନପି ତଥେୱାତି। ତଂ ଏୱଂ ଅପରାପରଂ ୱିଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ‘‘କହଂ , ଆୱୁସୋ, ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ‘‘ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାମାୱୁସୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଏତେନେୱ ନୀହାରେନ ଅତ୍ତନୋ ପିଲୋତିକଖଣ୍ଡମେୱ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ନିସେଧେତ୍ୱା କତିପାହେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ – ‘‘କିଂ, ଆୱୁସୋ, ନ ଦାନି ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛସି, ନନୁ ଅୟଂ ତେ ୱିଚରଣମଗ୍ଗୋ’’ତି। ଆୱୁସୋ, ଆଚରିୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସଗ୍ଗେ ସତି ଗତୋମ୍ହି, ଇଦାନି ପନ ମେ ଛିନ୍ନୋ ସଂସଗ୍ଗୋ, ତେନସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ନ ଗଚ୍ଛାମୀତି। ଭିକ୍ଖୂ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ପିଲୋତିକତ୍ଥେରୋ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ’’ତି। କିମାହ, ଭିକ୍ଖୱେତି? ଇଦଂ ନାମ, ଭନ୍ତେତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ‘‘ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ ସଂସଗ୍ଗେ ସତି ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ, ଇଦାନି ପନସ୍ସ ସଂସଗ୍ଗୋ ଛିନ୍ନୋ, ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ନିସେଧେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୪୩।

‘‘ହିରୀନିସେଧୋ ପୁରିସୋ, କୋଚି ଲୋକସ୍ମିଂ ୱିଜ୍ଜତି;

ୟୋ ନିଦ୍ଦଂ ଅପବୋଧେତି, ଅସ୍ସୋ ଭଦ୍ରୋ କସାମିୱ।

୧୪୪।

‘‘ଅସ୍ସୋ ୟଥା ଭଦ୍ରୋ କସାନିୱିଟ୍ଠୋ,

ଆତାପିନୋ ସଂୱେଗିନୋ ଭୱାଥ;

ସଦ୍ଧାୟ ସୀଲେନ ଚ ୱୀରିୟେନ ଚ,

ସମାଧିନା ଧମ୍ମୱିନିଚ୍ଛୟେନ ଚ;

ସମ୍ପନ୍ନୱିଜ୍ଜାଚରଣା ପତିସ୍ସତା,

ଜହିସ୍ସଥ ଦୁକ୍ଖମିଦଂ ଅନପ୍ପକ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅକୁସଲୱିତକ୍କଂ ହିରିୟା ନିସେଧେତୀତି ହିରୀନିସେଧୋ। କୋଚି ଲୋକସ୍ମିନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁଲ୍ଲଭୋ, କୋଚିଦେୱ ଲୋକସ୍ମିଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଯୋ ନିଦ୍ଦନ୍ତି ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନିଦ୍ଦଂ ଅପହରନ୍ତୋ ବୁଜ୍ଝତୀତି ଅପବୋଧେତି। କସାମିୱାତି ଯଥା ଭଦ୍ରୋ ଅସ୍ସୋ ଅତ୍ତନି ପତମାନଂ କସଂ ଅପହରତି, ଅତ୍ତନି ପତିତୁଂ ନ ଦେତି। ଯୋ ଏୱଂ ନିଦ୍ଦଂ ଅପବୋଧେତି, ସୋ ଦୁଲ୍ଲଭୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦୁତିୟଗାଥାୟ ଅୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଥା ଭଦ୍ରୋ ଅସ୍ସୋ ପମାଦମାଗମ୍ମ କସାୟ ନିୱିଟ୍ଠୋ, ଅହମ୍ପି ନାମ କସାୟ ପହଟୋ’’ତି ଅପରଭାଗେ ଆତପ୍ପଂ କରୋତି, ଏୱଂ ତୁମ୍ହେପି ଆତାପିନୋ ସଂୱେଗିନୋ ଭୱଥ, ଏୱଂଭୂତା ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରାୟ ଦୁୱିଧାୟ ସଦ୍ଧାୟ ଚ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେନ ଚ କାୟିକଚେତସିକୱୀରିୟେନ ଚ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିସମାଧିନା ଚ କାରଣାକାରଣଜାନନଲକ୍ଖଣେନ ଧମ୍ମୱିନିଚ୍ଛୟେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତା ହୁତ୍ୱା ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱା ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ୱା ୱିଜ୍ଜାନଂ, ପଞ୍ଚଦସନ୍ନଞ୍ଚ ଚରଣାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିୟା ସମ୍ପନ୍ନୱିଜ୍ଜାଚରଣା। ଉପଟ୍ଠିତସତିତାୟ ପତିସ୍ସତା ହୁତ୍ୱା ଇଦଂ ଅନପ୍ପକଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ପଜହିସ୍ସଥାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ପିଲୋତିକତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

୧୧। ସୁଖସାମଣେରୱତ୍ଥୁ

ଉଦକଞ୍ହି ନୟନ୍ତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୁଖସାମଣେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଅତୀତସ୍ମିଞ୍ହି ବାରାଣସିସେଟ୍ଠିନୋ ଗନ୍ଧକୁମାରୋ ନାମ ପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି। ରାଜା ତସ୍ସ ପିତରି କାଲକତେ ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ସକ୍କାରେନ ତସ୍ସେୱ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଅଦାସି। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଗନ୍ଧସେଟ୍ଠୀତି ପଞ୍ଞାୟି। ଅଥସ୍ସ ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ଧନଗବ୍ଭଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା, ‘‘ସାମି, ଇଦଂ ତେ ଏତ୍ତକଂ ପିତୁ ଧନଂ, ଏତ୍ତକଂ ପିତାମହାଦୀନ’’ନ୍ତି ନୀହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ସୋ ତଂ ଧନରାସିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଆହ – ‘‘କିଂ ପନ ତେ ଇମଂ ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା ନ ଗମିଂସୂ’’ତି। ‘‘ସାମି, ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତା ନାମ ନତ୍ଥି। ଅତ୍ତନା କତଂ କୁସଲାକୁସଲମେୱ ହି ଆଦାୟ ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ତେ ବାଲତାୟ ଧନଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ୱା ପହାୟ ଗତା, ଅହଂ ପନେତଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଏୱଂ ପନ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ‘‘ଦାନଂ ୱା ଦସ୍ସାମି, ପୂଜଂ ୱା କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ସବ୍ବଂ ଖାଦିତ୍ୱାୱ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ସୋ ସତସହସ୍ସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଫଲିକମୟଂ ନ୍ହାନକୋଟ୍ଠକଂ କାରେସି, ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଫଲିକମୟମେୱ ନ୍ହାନଫଲକଂ, ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ନିସୀଦନପଲ୍ଲଙ୍କଂ, ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଭୋଜନପାତିଂ, ସତସହସ୍ସମେୱ ଦତ୍ୱା ଭୋଜନଟ୍ଠାନେ ମଣ୍ଡପଂ କାରାପେସି, ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଭୋଜନପାତିୟା ଆସିତ୍ତକୂପଧାନଂ କାରେସି, ସତସହସ୍ସେନେୱ ଗେହେ ସୀହପଞ୍ଜରଂ ସଣ୍ଠାପେସି, ଅତ୍ତନୋ ପାତରାସତ୍ଥାୟ ସହସ୍ସଂ ଅଦାସି, ସାୟମାସତ୍ଥାୟପି ସହସ୍ସମେୱ। ପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ପନ ଭୋଜନତ୍ଥାୟ ସତସହସ୍ସଂ ଦାପେସି, ତଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜନଦିୱସେ ସତସହସ୍ସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ନଗରଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଭେରିଂ ଚରାପେସି – ‘‘ଗନ୍ଧସେଟ୍ଠିସ୍ସ କିର ଭତ୍ତଭୁଞ୍ଜନାକାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତୂ’’ତି।

ମହାଜନୋ ମଞ୍ଚାତିମଞ୍ଚେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସନ୍ନିପତି। ସୋପି ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକେ ନ୍ହାନକୋଟ୍ଠକେ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକେ ଫଲକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୋଳସହି ଗନ୍ଧୋଦକଘଟେହି ନ୍ହତ୍ୱା ତଂ ସୀହପଞ୍ଜରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଆସିତ୍ତକୂପଧାନେ ତଂ ପାତିଂ ଠପେତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ ଭୋଜନଂ ୱଡ୍ଢେସୁଂ। ସୋ ନାଟକପରିୱୁତୋ ଏୱରୂପାୟ ସମ୍ପତ୍ତିୟା ତଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜତି। ଅପରେନ ସମୟେନ ଏକୋ ଗାମିକମନୁସ୍ସୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିବ୍ବୟାହରଣତ୍ଥଂ ଦାରୁଆଦୀନି ଯାନକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ନଗରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସହାୟକସ୍ସ ଗେହେ ନିୱାସଂ ଗଣ୍ହି। ତଦା ପନ ପୁଣ୍ଣମଦିୱସୋ ହୋତି।

''ଗନ୍ଧସେଟ୍ଠିନୋ ଭୁଞ୍ଜନଲୀଳ୍ହଂ ଓଲୋକେନ୍ତୂ''ତି ନଗରେ ଭେରିଂ ଚରାପେସି। ଅଥ ନଂ ସହାୟକୋ ଆହ – ''ସମ୍ମ, ଗନ୍ଧସେଟ୍ଠିନୋ ତେ ଭୁଞ୍ଜନଲୀଳ୍ହଂ ଦିଟ୍ଠପୁଲ୍ଲ''ନ୍ତି। ''ନ ଦିଟ୍ଠପୁଲ୍ଲଂ, ସମ୍ମା''ତି। ''ତେନ ହି ଏହି, ଗଚ୍ଛାମ, ଅୟଂ ନଗରେ ଭେରୀ ଚରତି, ଏତସ୍ସ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ପସ୍ସାମା''ତି ନଗରଓ୍ୱାସୀ ଜନପଦଓ୍ୱାସିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ମହାଜନୋପି ମଞ୍ଚାତିମଞ୍ଚେ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ପସ୍ସତି। ଗାମଓ୍ୱାସୀ ଭତ୍ତଗନ୍ଧଂ ଘାୟିତ୍ୱାଓ୍ୱ ନଗରଓ୍ୱାସିଂ ଆହ – ''ମୟ୍ହଂ ଏତାୟ ପାତିୟା ଭତ୍ତପିଣ୍ଡେ ପିପାସା ଜାତା''ତି। ସମ୍ମ, ମା ଏତଂ ପତ୍ଥୟି, ନ ସକ୍କା ଲଦ୍ଧୁନ୍ତି। ସମ୍ମ, ଅଲଭନ୍ତୋ ନ ଜୀଓ୍ୱିସ୍ସାମୀତି। ସୋ ତଂ ପଟିବାହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ପରିସପରିୟନ୍ତେ ଠତ୍ୱା ''ପଣମାମି ତେ, ସାମୀ''ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମହାସଦ୍ଦଂ ନିଚ୍ଛାରେତ୍ୱା ''କୋ ଏସୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଅହଂ, ସାମୀତି। ''କିମେତ''ନ୍ତି। ''ଅୟଂ ଏକୋ ଗାମଓ୍ୱାସୀ ତୁମ୍ହାକଂ ପାତିୟଂ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡେ ପିପାସଂ ଉପାଦେସି, ଏକଂ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡଂ ଦାପେଥା''ତି। ''ନ ସକ୍କା ଲଦ୍ଧୁ''ନ୍ତି। ''କିଂ, ସମ୍ମ, ସୁତଂ ତେ''ତି? ''ସୁତଂ ମେ, ଅପିଚ ଲଭନ୍ତୋ ଜୀଓ୍ୱିସ୍ସାମି, ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ମେ ମରଣଂ ଭଓ୍ୱିସ୍ସତୀ''ତି। ସୋ ପୁନପି ଓ୍ୱିରଓ୍ୱି – ''ଅୟଂ କିର, ସାମି, ଅଲଭନ୍ତୋ ମରିସ୍ସତି, ଜୀଓ୍ୱିତମସ୍ସ ଦେଥା''ତି। ଅମ୍ଭୋ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡୋ ନାମ ସତମ୍ପି ଅଗ୍ଘତି, ସତଦ୍ୱୟମ୍ପି ଅଗ୍ଘତି। ଯୋ ଯୋ ଯାଚତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଦଦମାନୋ ଅହଂ କିଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀତି? ସାମି, ଅୟଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ମରିସ୍ସତି, ଜୀଓ୍ୱିତମସ୍ସ ଦେଥାତି। ନ ସକ୍କାଓ୍ୱ ମୁଧା ଲଦ୍ଧୁଂ, ଯଦି ପନ ଅଲଭନ୍ତୋ ନ ଜୀଓ୍ୱତି, ତୀଣି ସଂଓ୍ୱଚ୍ଛରାନି ମମ ଗେହେ ଭତିଂ କରୋତୁ, ଏଓ୍ୱମସ୍ସ ଭତ୍ତପାତିଂ ଦାପେସ୍ସାମୀତି। ଗାମଓ୍ୱାସୀ ତଂ ସୁତ୍ୱା ''ଏଓ୍ୱଂ ହୋତୁ, ସମ୍ମା''ତି ସହାୟକଂ ଓ୍ୱତ୍ୱା ପୁତ୍ତଦାରଂ ପହାୟ ''ଭତ୍ତପାତିଅତ୍ଥାୟ ତୀଣି ସଂଓ୍ୱଚ୍ଛରାନି ଭତିଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହଂ ପାଓ୍ୱିସି। ସୋ ଭତିଂ କରୋନ୍ତୋ ସଲ୍ଲକିଚ୍ଚାନି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅକାସି। ଗେହେ ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱା ରତ୍ତିଂ ୱା ଦିଓ୍ୱା ୱା ସଲ୍ଲାନି କତ୍ତଲ୍ଲକମ୍ମାନି କତାନେଓ୍ୱ ପଞ୍ଞାୟିଂସୁ। ''ଭତ୍ତଭତିକୋ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ସକଲନଗରେପି ପଞ୍ଞାୟି। ଅଥସ୍ସ ଦିଓ୍ୱସେ ପରିପୁଣ୍ଣେ ଭତ୍ତଓ୍ୱେୟ୍ୟାଓ୍ୱଟିକୋ ''ଭତ୍ତଭତିକସ୍ସ, ସାମି, ଦିଓ୍ୱସୋ ପୁଣ୍ଣୋ, ଦୁକ୍କରଂ ତେନ କତଂ ତୀଣି ସଂଓ୍ୱଚ୍ଛରାନି ଭତିଂ କରୋନ୍ତେନ, ଏକମ୍ପି କମ୍ମଂ ନ କୋପିତପୁଲ୍ଲ''ନ୍ତି ଆହ।

ଅଥସ୍ସ ସେଟ୍ଠି ଅତ୍ତନୋ ସାୟପାତରାସତ୍ଥାୟ ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନି, ତସ୍ସ ପାତରାସତ୍ଥାୟ ସହସ୍ସନ୍ତି ତୀଣି ସହସ୍ସାନି ଦାପେତ୍ୱା ଆହ – ''ଅଜ୍ଜ ମୟ୍ହଂ କତ୍ତଲ୍ଲଂ ପରିହାରଂ ତସ୍ସେଓ୍ୱ କରୋଥା''ତି। ଓ୍ୱତ୍ୱା ଚ ପନ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ଚିନ୍ତାମଣିଂ ନାମ ପିୟଭରିୟଂ ଅଓ୍ୱସେସଜନମ୍ପି ''ଅଜ୍ଜ ତମେଓ୍ୱ ପରିଓ୍ୱାରେଥା''ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ସଲ୍ଲସମ୍ପତ୍ତିଂ ତସ୍ସ ନିୟ୍ୟାଦେସି। ସୋ ସେଟ୍ଠିନୋ ନ୍ହାନୋଦକେନ ତସ୍ସେଓ୍ୱ କୋଟ୍ଠକେ ତସ୍ମିଂ ଫଲକେ ନିସିନ୍ନୋ ନ୍ହତ୍ୱା ତସ୍ସେଓ୍ୱ ନିଓ୍ୱାସନସାଟକେ ନିଓ୍ୱାସେତ୍ୱା ତସ୍ସେଓ୍ୱ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦି। ସେଟ୍ଠିପି ନଗରେ ଭେରିଂ ଚରାପେସି – ''ଭତ୍ତଭତିକୋ ଗନ୍ଧସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହେ ତୀଣି ସଂଓ୍ୱଚ୍ଛରାନି ଭତିଂ କତ୍ୱା ପାତିଂ ଲଭି, ତସ୍ସ ଭୁଞ୍ଜନସମ୍ପତ୍ତିଂ ଓ୍ୱଲୋକେନ୍ତୂ''ତି। ମହାଜନୋ ମଞ୍ଚାତିମଞ୍ଚେ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ପସ୍ସତି, ଗାମଓ୍ୱାସିସ୍ସ ଓ୍ୱଲୋକିତୋଲୋକିତଟ୍ଠାନଂ କମ୍ପନାକାରପ୍ପତ୍ତଂ ଅହୋସି। ନାଟକା ପରିଓ୍ୱାରେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ, ତସ୍ସ ପୁରତୋ ଭତ୍ତପାତିଂ ଓ୍ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଠପୟିଂସୁ। ଅଥସ୍ସ ହତ୍ଥଧୋଓ୍ୱନଓ୍ୱେଲାୟ ଗନ୍ଧମାଦନେ ଏକୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ସତ୍ତମେ ଦିଓ୍ୱସେ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ''କତ୍ଥ ନୁ ଖୋ ଅଜ୍ଜ ଭିକ୍ଖାଚାରତ୍ଥାୟ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ଭତ୍ତଭତିକଂ ଅଦ୍ଦସ। ଅଥ ସୋ ''ଅୟଂ ତୀଣି ସଂଓ୍ୱଚ୍ଛରାନି ଭତିଂ କତ୍ୱା ଭତ୍ତପାତିଂ ଲଭି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଏତସ୍ସ ସଦ୍ଧା, ନତ୍ଥୀ''ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ''ଅତ୍ଥୀ''ତି ଞତ୍ୱା ''ସଦ୍ଧାପି ଏକଚ୍ଚେ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ସକ୍ଖିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ମେ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ସକ୍ଖିସ୍ସତି ଚେଓ୍ୱ ମମ ଚ ସଙ୍ଗହକରଣଂ ନିସ୍ସାୟ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ଚୀଓ୍ୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ପତ୍ତମାଦାୟ ଓ୍ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସନ୍ତରେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ପୁରତୋ ଠିତମେଓ୍ୱ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି।

ସୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ଅଦିନ୍ନଭାଓ୍ୱେନ ଏକିସ୍ସା ଭତ୍ତପାତିୟା ଅତ୍ଥାୟ ତୀଣି ସଂଓ୍ୱଚ୍ଛରାନି ପରଗେହେ ଭତିଂ ଅକାସିଂ, ଇଦାନି ମେ ଇଦଂ ଭତ୍ତଂ ଏକଂ ରତ୍ତିନ୍ଦିଓ୍ୱଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ, ସଚେ ପନ ନଂ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଦସ୍ସାମି, ଅନେକାନିପି କପ୍ପକୋଟିସହସ୍ସାନି ରକ୍ଖିସ୍ସତି , ଅୟ୍ୟସ୍ସେଓ୍ୱ ନଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ତୀଣି ସଂଓ୍ୱଚ୍ଛରାନି ଭତିଂ କତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଭତ୍ତପାତିତୋ ଏକପିଣ୍ଡମ୍ପି ମୁଖେ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତଣ୍ହଂ ଓ୍ୱିନୋଦେତ୍ୱା ସୟମେଓ୍ୱ ପାତିଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାତିଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଦତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପାତିଂ ୱାମହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥେନ ତସ୍ସ ପତ୍ତେ ଭତ୍ତଂ ଆକିରି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଭତ୍ତସ୍ସ ଉପଡ୍ଢସେସକାଲେ ପତ୍ତଂ ହତ୍ଥେନ ପିଦହି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ଏକୋଓ୍ୱ ପଟିଓ୍ୱିସୋ ନ ସକ୍କା ଦ୍ୱିଧା କାତୁଂ, ମା ମଂ ଇଧଲୋକେନ ସଙ୍ଗଣ୍ହଥ, ପରଲୋକେନ ସଙ୍ଗହମେଓ୍ୱ କରୋଥ, ସାଓ୍ୱସେସଂ ଅକତ୍ୱା ନିରଓ୍ୱସେସମେଓ୍ୱ ଦସ୍ସାମୀ''ତି। ଅତ୍ତନୋ ହି ଥୋକମ୍ପି ଅନଓ୍ୱସେସେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ନିରଓ୍ୱସେସଦାନଂ ନାମ, ତଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି। ସୋ ତଥା କରୋନ୍ତୋ ସଲ୍ଲଂ ଦତ୍ୱା ପୁନ ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ଏକଂ ଭତ୍ତପାତିଂ ନିସ୍ସାୟ ତୀଣି ସଂଓ୍ୱଚ୍ଛରାନି ମେ ପରଗେହେ ଭତିଂ କରୋନ୍ତେନ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୂତଂ, ଇଦାନି ମେ ନିଲ୍ଲତ୍ତନିଲ୍ଲତ୍ତଟ୍ଠାନେ ସୁଖମେଓ୍ୱ ହୋତୁ, ତୁମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସ୍ସେଓ୍ୱ ଭାଗୀ ଅସ୍ସ''ନ୍ତି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ''ଏଓ୍ୱଂ ହୋତୁ, ଚିନ୍ତାମଣି ଓ୍ୱିୟ ତେ ସଲ୍ଲକାମଦଦୋ ମନୋସଙ୍କପ୍ପା ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ଓ୍ୱିୟ ପୂରେନ୍ତୂ''ତି ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ –

''ଇଚ୍ଛିତଂ ପତ୍ଥିତଂ ତୁୟ୍ହଂ, ସଲ୍ଲମେଓ୍ୱ ସମିଜ୍ଝତୁ;

ସବ୍ବେ ପୂରେନ୍ତୁ ସଙ୍କପ୍ପା, ଚନ୍ଦୋ ପନ୍ନରସୋ ଯଥା।

‘‘ଇଚ୍ଛିତଂ ପତ୍ଥିତଂ ତୁୟ୍ହଂ, ଖିପ୍ପମେଵ ସମିଜ୍ଝତୁ;

ସବ୍ବେ ପୂରେନ୍ତୁ ସଙ୍କପ୍ପା, ମଣି ଜୋତିରସୋ ଯଥା’’ତି। –

ଵତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ମହାଜନୋ ଯାଵ ଗନ୍ଧମାଦନପବ୍ବତଗମନା ମଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତୂ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠାୟ ଆକାସେନ ଗନ୍ଧମାଦନଂ ଅଗମାସି।

ମହାଜନୋପି ନଂ ପସ୍ସନ୍ତୋଵ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଞ୍ଚସତାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଵିଭଜିତ୍ୱା ଅଦାସି। ସବ୍ବେ ଅତ୍ତନୋ ପହୋନକଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ‘‘ଅପ୍ପୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ କଥଂ ପହୋସୀ’’ତି ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବଂ। ଚତ୍ତାରି ହି ଅଚିନ୍ତେୟ୍ୟାନି (ଅ॰ ନି॰ ୪।୭୭) ଵୁତ୍ତାନି, ତତ୍ରାୟଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଵିସଯୋତି। ମହାଜନୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଵିଭଜିତ୍ୱା ଦିୟ୍ୟମାନଂ ଦିସ୍ୱା ସାଧୁକାରସହସ୍ସାନି ପଵତ୍ତେସି, ଅସନିସତନିପାତସଦ୍ଦୋ ଵିୟ ଅହୋସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଗନ୍ଧସେଟ୍ଠି ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଭତ୍ତଭତିକୋ ମୟା ଦିନ୍ନସମ୍ପତ୍ତିଂ ଧାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି ମଞ୍ଞେ, ତେନାୟଂ ମହାଜନୋ ପରିହାସଂ କରୋନ୍ତୋ ସନ୍ନିପତିତୋ ନଦତୀ’’ତି। ସୋ ତପ୍ପଵତ୍ତିଜାନନତ୍ଥଂ ମନୁସ୍ସେ ପେସେସି। ତେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ସମ୍ପତ୍ତିଧାରକା ନାମ, ସାମି, ଏଵଂ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଵତ୍ୱା ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସେଟ୍ଠି ତଂ ସୁତ୍ୱାଵ ପଞ୍ଚଵଣ୍ଣାୟ ପୀତିୟା ଫୁଟ୍ଠସରୀରୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଅହୋ ଦୁକ୍କରଂ ତେନ କତଂ, ଅହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଏଵରୂପାୟ ସମ୍ପତ୍ତିୟା ଠିତୋ କିଞ୍ଚି ଦାତୁଂ ନାସକ୍ଖି’’ନ୍ତି ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତୟା ଇଦଂ ନାମ କତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଆମ, ସାମୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେ, ‘‘ହନ୍ଦ, ସହସ୍ସଂ ଗହେତ୍ୱା ତଵ ଦାନେ ମୟ୍ହମ୍ପି ପତ୍ତିଂ ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ସେଟ୍ଠିପିସ୍ସ ସବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଦାସି।

ଚତସ୍ସୋ ହି ସମ୍ପଦା ନାମ – ଵତ୍ଥୁସମ୍ପଦା, ପଚ୍ଚୟସମ୍ପଦା, ଚେତନାସମ୍ପଦା, ଗୁଣାତିରେକସମ୍ପଦାତି। ତତ୍ଥ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିତୋ ଵୁଟ୍ଠିତଭାଵୋ ଅରହା ଵା ଅନାଗାମୀ ଵା ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ଵତ୍ଥୁସମ୍ପଦା ନାମ। ପଚ୍ଚୟାନଂ ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଉପ୍ପତ୍ତି ପଚ୍ଚୟସମ୍ପଦା ନାମ। ଦାନତୋ ପୁବ୍ବେ ଦାନକାଲେ ପଚ୍ଛା ଭାଗେତି ତୀସୁ କାଲେସୁ ଚେତନାୟ ସୋମନସ୍ସସହଗତଞାଣସମ୍ପୟୁତ୍ତଭାଵୋ ଚେତନାସମ୍ପଦା ନାମ। ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟସ୍ସ ସମାପତ୍ତିତୋ ଵୁଟ୍ଠିତଭାଵୋ ଗୁଣାତିରେକସମ୍ପଦା ନାମାତି। ଇମସ୍ସ ଚ ଖୀଣାସଵୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ, ଭତିଂ କତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଭାଵେନ ପଚ୍ଚୟୋ ଧମ୍ମତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତୀସୁ କାଲେସୁ ପରିସୁଦ୍ଧା ଚେତନା, ସମାପତ୍ତିତୋ ଵୁଟ୍ଠିତମତ୍ତୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଗୁଣାତିରେକୋତି ଚତସ୍ସୋପି ସମ୍ପଦା ନିପ୍ଫନ୍ନା। ଏତାସଂ ଆନୁଭାଵେନ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ତସ୍ମା ସୋ ସେଟ୍ଠିନୋ ସନ୍ତିକା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭି। ଅପରଭାଗେ ଚ ରାଜାପି ଇମିନା କତକମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ପତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ୱା ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ମହନ୍ତଂ ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ଦତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଅଦାସି। ଭତ୍ତଭତିକସେଟ୍ଠୀତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକାସି। ସୋ ଗନ୍ଧସେଟ୍ଠିନା ସଦ୍ଧିଂ ସହାୟୋ ହୁତ୍ୱା ଏକତୋ ଖାଦନ୍ତୋ ପିଵନ୍ତୋ ଯାଵତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେଵଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭଵିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାଵତ୍ଥିୟଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସୂପଟ୍ଠାକକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ଅଥସ୍ସ ମାତା ଲଦ୍ଧଗବ୍ଭପରିହାରା କତିପାହଚ୍ଚୟେନ ‘‘ଅହୋ ଵତାହଂ ପଞ୍ଚସତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସତରସଭୋଜନଂ ଦତ୍ୱା କାସାୟଵତ୍ଥନିଵତ୍ଥା ସୁଵଣ୍ଣସରକଂ ଆଦାୟ ଆସନପରିୟନ୍ତେ ନିସିନ୍ନା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠାଵସେସକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ଦୋହଳିନୀ ହୁତ୍ୱା ତଥେଵ କତ୍ୱା ଦୋହଳଂ ପଟିଵିନୋଦେସି। ସା ସେସମଙ୍ଗଲେସୁପି ତଥାରୂପମେଵ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ଵିଜାୟିତ୍ୱା ନାମଗ୍ଗହଣଦିଵସେ ‘‘ପୁତ୍ତସ୍ସ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସିକ୍ଖାପଦାନି ଦେଥା’’ତି ଥେରଂ ଆହ। ଥେରୋ ‘‘କିମସ୍ସ ନାମ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ମେ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ କସ୍ସଚି ଦୁକ୍ଖଂ ନାମ ନ ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ତେନେଵସ୍ସ ସୁଖକୁମାରୋତି ନାମଂ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ତଦେଵସ୍ସ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦାନି ଅଦାସି।

ତଦା ଏଵଞ୍ଚସ୍ସ ମାତୁ ‘‘ନାହଂ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସା ତସ୍ସ କଣ୍ଣଵିଜ୍ଝନମଙ୍ଗଲାଦୀସୁପି ତଥେଵ ଦାନଂ ଅଦାସି। କୁମାରୋପି ସତ୍ତଵସ୍ସିକକାଲେ ‘‘ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଅମ୍ମ, ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତୁ’’ନ୍ତି ଆହ। ସା ‘‘ସାଧୁ, ତାତ, ନାହଂ ତଵ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଥେରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଭୋଜେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ପୁତ୍ତୋ ମେ ପବ୍ବଜିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି, ଇମାହଂ ସାୟନ୍ହସମୟେ ଵିହାରଂ ଆନେସ୍ସାମୀ’’ତି ଥେରଂ ଉୟ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ଞାତକେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ‘‘ପୁତ୍ତସ୍ସ ମେ ଗିହିକାଲେ କତ୍ତବ୍ବଂ କିଚ୍ଚଂ ଅଜ୍ଜେଵ କରିସ୍ସାମା’’ତି ଵତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ସିରିସୋଭଗ୍ଗେନ ଵିହାରଂ ନେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ନିୟ୍ୟାଦେସି। ଥେରୋପି ତଂ, ‘‘ତାତ, ପବ୍ବଜ୍ଜା ନାମ ଦୁକ୍କରା , ସକ୍ଖିସ୍ସସି ଅଭିରମିତୁ’’ନ୍ତି ଵତ୍ୱା ‘‘କରିସ୍ସାମି ଵୋ, ଭନ୍ତେ, ଓଵାଦ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ମାତାପିତରୋପିସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତା ଅନ୍ତୋଵିହାରେଯେଵ ସତ୍ତାହଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସତରସଭୋଜନଂ ଦତ୍ୱା ସାୟଂ ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ଅଗମଂସୁ। ଅଟ୍ଠମେ ଦିଵସେ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଗାମଂ ପଵିଟ୍ଠେ ଵିହାରେ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ସାମଣେରଂ ପତ୍ତଚୀଵରଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାଵିସି। ସାମଣେରୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମାତିକାଦୀନି ଦିସ୍ୱା ପଣ୍ଡିତସାମଣେରୋ ଵିୟ ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋପି ତସ୍ସ ତଥେଵ ବ୍ୟାକାସି। ସାମଣେରୋ ତାନି କାରଣାନି ସୁତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀଵରଂ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟାଥ, ଅହଂ ନିଵତ୍ତେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ଵତ୍ୱା ଥେରେନ ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ଅଭିନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ସାମଣେର, ଦେହି ମମ ପତ୍ତଚୀଵର’’ନ୍ତି ପତ୍ତଚୀଵରେ ଗହିତେ

ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତମାନୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମୟ୍ହଂ ଆହାରଂ ଆହରମାନୋ ସତରସଭୋଜନଂ ଆହରେୟ୍ୟାଥା’’ତି ଆହ। କୁତୋ ତଂ ଲଭିସ୍ସାମୀତି? ଅତ୍ତନୋ ପୁଞ୍ଞେନ ଅଲଭନ୍ତୋ ମମ ପୁଞ୍ଞେନ ଲଭିସ୍ସଥ, ଭନ୍ତେତି। ଅଥସ୍ସ ଥେରୋ କୁଞ୍ଚିକଂ ଦତ୍ୱା ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି। ସୋପି ୱିହାରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଗବ୍ଭଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ପୱିସିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଧାୟ ଅତ୍ତନୋ କାୟେ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ୱା ନିସୀଦି।

ତସ୍ସ ଗୁଣତେଜେନ ସକ୍କସ୍ସ ଆସନଂ ଉଣ୍ହାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ସକ୍କୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସାମଣେରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସୁଖସାମଣେରୋ ଅତ୍ତନୋ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା ‘ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି ନିୱତ୍ତୋ, ମୟା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ତାତା, ୱିହାରସ୍ସୂପୱନେ ଦୁସ୍ସଦ୍ଦକେ ସକୁଣେ ପଲାପେଥା’’ତି ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ତେ ତଥା କତ୍ୱା ସାମନ୍ତା ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ଚନ୍ଦିମସୂରିୟେ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ୱିମାନାନି ଗହେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠଥା’’ତି ଆଣାପେସି। ତେପି ତଥା କରିଂସୁ। ସୟମ୍ପି ଆୱିଞ୍ଛନଟ୍ଠାନେ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହି। ୱିହାରୋ ସନ୍ନିସିନ୍ନୋ ନିରୱୋ ଅହୋସି। ସାମଣେରୋ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତେନ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ତୀଣି ମଗ୍ଗଫଲାନି ପାପୁଣି। ଥେରୋ ‘‘ସାମଣେରେନ ‘ସତରସଭୋଜନଂ ଆହରେୟ୍ୟାଥା’ତି ୱୁତ୍ତଂ, କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଘରେ ସକ୍କା ଲଦ୍ଧୁ’’ନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଏକଂ ଅଜ୍ଝାସୟସମ୍ପନ୍ନଂ ଉପଟ୍ଠାକକୁଲଂ ଦିସ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ସାଧୁ ୱୋ କତଂ ଅଜ୍ଜ ଇଧାଗଚ୍ଛନ୍ତେହୀ’’ତି ତେହି ତୁଟ୍ଠମାନସେହି ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ୟାଗୁଖଜ୍ଜକଂ ଦତ୍ୱା ୟାୱ ଭତ୍ତକାଲଂ ଧମ୍ମକଥଂ ୟାଚିତୋ ତେସଂ ସାରଣୀୟଧମ୍ମକଥଂ କଥେତ୍ୱା କାଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେସି। ଅଥସ୍ସ ସତରସଭୋଜନଂ ଦତ୍ୱା ତଂ ଆଦାୟ ଗନ୍ତୁକାମଂ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଭୁଞ୍ଜଥ, ଭନ୍ତେ, ଅପରମ୍ପି ତେ ଦସ୍ସାମା’’ତି ଥେରଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ପୁନ ପତ୍ତପୂରଂ ଅଦଂସୁ। ଥେରୋ ତଂ ଆଦାୟ ‘‘ସାମଣେରୋ ମେ ଛାତୋ’’ତି ତୁରିତତୁରିତୋ ୱିହାରଂ ପାୟାସି। ତଂ ଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ପାତୋୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ଆୱଜ୍ଜେସି – ‘‘ଅଜ୍ଜ ସୁଖସାମଣେରୋ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା ‘ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି ନିୱତ୍ତୋ, ନିପ୍ଫନ୍ନଂ ନୁ ଖୋ ତସ୍ସ କିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି। ସୋ ତିଣ୍ଣଂୟେୱ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ପତ୍ତଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ଉତ୍ତରିପି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ସକ୍ଖିସ୍ସତାୟଂ ଅଜ୍ଜ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତୁଂ , ସାରିପୁତ୍ତୋ ପନ ‘ସାମଣେରୋ ମେ ଛାତୋ’ତି ୱେଗେନ ଭତ୍ତଂ ଆଦାୟ ନିକ୍ଖମତି, ସଚେ ଇମସ୍ମିଂ ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ତେ ଭତ୍ତଂ ଆହରିସ୍ସତି, ଇମସ୍ସ ଅନ୍ତରାୟୋ ଭୱିସ୍ସତି, ମୟା ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଠତ୍ୱା ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହି।

ଥେରୋପି ଭତ୍ତଂ ଆହରି। ଅଥ ନଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛି। ପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନାୱସାନେ ସାମଣେରୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସତ୍ଥା ଥେରଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସାମଣେରସ୍ସ ତେ ଭତ୍ତଂ ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ଆକୋଟେସି। ସାମଣେରୋପି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ‘‘ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କରୋହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଥେରସ୍ସ ଭତ୍ତେନ ଅନତ୍ଥିକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସତ୍ତୱସ୍ସିକକୁମାରୋ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ନୀଚାସନଟ୍ଠାନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଧୋୱି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ଆରକ୍ଖଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୁଂ। ଚନ୍ଦିମସୂରିୟାପି ୱିମାନାନି ମୁଞ୍ଚିଂସୁ। ସକ୍କୋପି ଆୱିଞ୍ଛନଟ୍ଠାନେ ଆରକ୍ଖଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସୂରିୟୋ ନଭମଜ୍ଝଂ ଅତିକ୍କନ୍ତୋୟେୱ ପଞ୍ଞାୟି। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ସାୟନ୍ହୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ସାମଣେରେନ ଚ ଇଦାନେୱ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଅଜ୍ଜ ପୁବ୍ବଣ୍ହୋ ବଲୱା ଜାତୋ, ସାୟନ୍ହୋ ମନ୍ଦୋ’’ତି ୱଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ ପୁବ୍ବଣ୍ହୋ ବଲୱା ଜାତୋ, ସାୟନ୍ହୋ ମନ୍ଦୋ, ସାମଣେରେନ ଚ ଇଦାନେୱ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତଂ, ଅଥ ଚ ପନ ସୂରିୟୋ ନଭମଜ୍ଝଂ ଅତିକ୍କନ୍ତୋୟେୱ ପଞ୍ଞାୟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱମେୱଂ ହୋତି ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତାନଂ ସମଣଧମ୍ମକରଣକାଲେ। ଅଜ୍ଜ ହି ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ସାମନ୍ତା ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ, ଚନ୍ଦିମସୂରିୟା ୱିମାନାନି ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ, ସକ୍କୋ ଆୱିଞ୍ଛନକେ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହି, ଅହମ୍ପି ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିଂ, ଅଜ୍ଜ ସୁଖସାମଣେରୋ ମାତିକାୟ ଉଦକଂ ହରନ୍ତେ, ଉସୁକାରେ ଉସୁଂ ଉଜୁଂ କରୋନ୍ତେ , ତଚ୍ଛକେ ଚକ୍କାଦୀନି କରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଦମେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୪୫।

‘‘ଉଦକଞ୍ହି ନୟନ୍ତି ନେତ୍ତିକା, ଉସୁକାରା ନମୟନ୍ତି ତେଜନଂ;

ଦାରୁଂ ନମୟନ୍ତି ତଚ୍ଛକା, ଅତ୍ତାନଂ ଦମୟନ୍ତି ସୁବ୍ବତା’’ତି।

ତତ୍ଥ ସୁବ୍ବତାତି ସୁୱଦା, ସୁଖେନ ଓୱଦିତବ୍ବା ଅନୁସାସିତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସୁଖସାମଣେରୱତ୍ଥୁ ଏକାଦସମଂ।

ଦଣ୍ଡୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦସମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୧। ଜରାୱଗ୍ଗୋ

୧। ୱିସାଖାଯ ସହାଯିକାନଂ ୱତ୍ଥୁ

କୋନୁ ହାସୋ କିମାନନ୍ଦୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱିସାଖାଯ ସହାଯିକାଯୋ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ପଞ୍ଚସତା କୁଲପୁତ୍ତା ''ଏୱଂ ଇମା ଅପ୍ପମାଦୱିହାରିନିଯୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯାଯୋ ୱିସାଖଂ ମହାଉପାସିକଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେସୁଂ। ତା ଉଯ୍ୟାନଂ ୱା ୱିହାରଂ ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯୋ ତାଯ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତା ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ''ସତ୍ତାହଂ ସୁରାଛଣୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଛଣେ ସଙ୍ଘୁଟ୍ଠେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ସାମିକାନଂ ସୁରଂ ପଟିଯାଦେସୁଂ। ତେ ସତ୍ତାହଂ ସୁରାଛଣଂ କୀଳିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ କମ୍ମନ୍ତଭେରିଯା ନିକ୍ଖନ୍ତାଯ କମ୍ମନ୍ତେ ଅଗମଂସୁ। ତାପି ଇତ୍ଥିଯୋ ''ମଯଂ ସାମିକାନଂ ସମ୍ମୁଖା ସୁରଂ ପାତୁଂ ନ ଲଭିମ୍ହା, ଅୱସେସା ସୁରା ଚ ଅତ୍ଥି, ଇଦଂ ଯଥା ତେ ନ ଜାନନ୍ତି, ତଥା ପିୱିସ୍ସାମା''ତି ୱିସାଖାଯ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଇଚ୍ଛାମ, ଅୟ୍ୟେ, ଉଯ୍ୟାନଂ ଦଟ୍ଠୁ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ସାଧୁ, ଅମ୍ମା, ତେନ ହି କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କତ୍ୱା ନିକ୍ଖମଥା''ତି ୱୁତ୍ତେ ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାକାରେନ ସୁରଂ ନୀହରାପେତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନେ ପିୱିତ୍ୱା ମତ୍ତା ୱିଚରିଂସୁ। ୱିସାଖାପି ''ଅଯୁତ୍ତଂ ଇମାହି କତଂ, ଇଦାନି ମଂ 'ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱିକା ୱିସାଖା ସୁରଂ ପିୱିତ୍ୱା ୱିଚରତୀ'ତି ତିତ୍ଥିଯାପି ଗରହିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତା ଇତ୍ଥିଯୋ ଆହ – ''ଅମ୍ମା ଅଯୁତ୍ତଂ ୱୋ କତଂ, ମମପି ଅଯସୋ ଉପ୍ପାଦିତୋ, ସାମିକାପି ୱୋ କୁଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତି, ଇଦାନି କିଂ କରିସ୍ସଥା''ତି। ଗିଲାନାଲଯଂ ଦସ୍ସଯିସ୍ସାମ, ଅୟ୍ୟେତି। ତେନ ହି ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସଥ ସକେନ କମ୍ମେନାତି। ତା ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗିଲାନାଲଯଂ କରିଂସୁ। ଅଥ ତାସଂ ସାମିକା ''ଇତ୍ଥନ୍ନାମା ଚ ଇତ୍ଥନ୍ନାମା ଚ କହ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଗିଲାନା''ତି ସୁତ୍ୱା ''ଅଦ୍ଧା ଏତାହି ଅୱସେସସୁରା ପୀତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ତା ପୋଥେତ୍ୱା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପେସୁଂ। ତା ଅପରସ୍ମିମ୍ପି ଛଣୱାରେ ତଥେୱ ସୁରଂ ପିୱିତୁକାମା ୱିସାଖଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ''ଅୟ୍ୟେ, ଉଯ୍ୟାନଂ ନୋ ନେହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ପୁବ୍ବେପି ମେ ତୁମ୍ହେହି ଅଯସୋ ଉପ୍ପାଦିତୋ, ଗଚ୍ଛଥ, ନ ୱୋ ଅହଂ ନେସ୍ସାମୀ''ତି ତାଯ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା ''ଇଦାନି ଏୱଂ ନ କରିସ୍ସାମା''ତି ସମ୍ମନ୍ତଯିତ୍ୱା ପୁନ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହଂସୁ, ''ଅୟ୍ୟେ , ବୁଦ୍ଧପୂଜଂ କାତୁକାମାମ୍ହା, ୱିହାରଂ ନୋ ନେହୀ''ତି। ଇଦାନି ଅମ୍ମା ଯୁଜ୍ଜତି, ଗଚ୍ଛଥ, ପରିୱଚ୍ଛଂ କରୋଥାତି। ତା ଚଙ୍କୋଟକେହି ଗନ୍ଧମାଲାଦୀନି ଗାହାପେତ୍ୱା ସୁରାପୁଣ୍ଣେ ମୁଟ୍ଠିୱାରକେ ହତ୍ଥେହି ଓଲମ୍ବେତ୍ୱା ମହାପଟେ ପାରୁପିତ୍ୱା ୱିସାଖଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ପୱିସମାନା ଏକମନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମୁଟ୍ଠିୱାରକେହେୱ ସୁରଂ ପିୱିତ୍ୱା ୱାରକେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଧମ୍ମସଭାଯଂ ସତ୍ଥୁ ପୁରତୋ ନିସୀଦିଂସୁ ।

ୱିସାଖା ''ଇମାସଂ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମଂ କଥେଥା''ତି ଆହ। ତାପି ମଦୱେଗେନ କମ୍ପମାନସରୀରା ''ନଚ୍ଚାମ, ଗାଯାମା''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସୁଂ। ଅଥେକା ମାରକାଯିକା ଦେୱତା ''ଇମାସଂ ସରୀରେ ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପୁରତୋ ୱିପ୍ପକାରଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତାସଂ ସରୀରେ ଅଧିମୁଚ୍ଚି। ତାସୁ ଏକଚ୍ଚା ସତ୍ଥୁ ପୁରତୋ ପାଣିଂ ପହରିତ୍ୱା ହସିତୁଂ, ଏକଚ୍ଚା ନଚ୍ଚିତୁଂ ଆରଭିଂସୁ। ସତ୍ଥା ''କିଂ ଇଦ''ନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ତଂ କାରଣଂ ଞତ୍ୱା ''ନ ଇଦାନି ମାରକାଯିକାନଂ ଓତାରଂ ଲଭିତୁଂ ଦସ୍ସାମି। ନ ହି ମଯା ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ପାରମିଯୋ ପୂରେନ୍ତେନ ମାରକାଯିକାନଂ ଓତାରଲାଭତ୍ଥାଯ ପୂରିତା''ତି ତା ସଂୱେଜେତୁଂ ଭମୁକଲୋମତୋ ରସ୍ମିଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ତାୱଦେୱ ଅନ୍ଧକାରତିମିସା ଅହୋସି। ତା ଭୀତା ଅହେସୁଂ ମରଣଭଯତଜ୍ଜିତା। ତେନ ତାସଂ କୁଚ୍ଛିଯଂ ସୁରା ଜୀରି। ସତ୍ଥା ନିସିନ୍ନପଲ୍ଲଙ୍କେ ଅନ୍ତରହିତୋ ସିନେରୁମୁଦ୍ଧନି ଠତ୍ୱା ଉଣ୍ଣାଲୋମତୋ ରସ୍ମିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ତଙ୍ଖଣଂଯେୱ ଚନ୍ଦସହସ୍ସୁଗ୍ଗମନଂ ୱିଯ ଅହୋସି। ଅଥ ସତ୍ଥା ତା ଇତ୍ଥିଯୋ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହେହି ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛମାନାହି ପମତ୍ତାହି ଆଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତୁମ୍ହାକଞ୍ହି ପମାଦେନେୱ ମାରକାଯିକା ଦେୱତା ଓତାରଂ ଲଭିତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ହସାଦୀନଂ ଅକରଣଟ୍ଠାନେ ହସାଦୀନି କାରାପେସି, ଇଦାନି ତୁମ୍ହେହି ରାଗାଦୀନଂ ଅଗ୍ଗୀନଂ ନିବ୍ବାପନତ୍ଥାଯ ଉସ୍ସାହଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୪୬।

''କୋ ନୁ ହାସୋ କିମାନନ୍ଦୋ, ନିଚ୍ଚଂ ପଜ୍ଜଲିତେ ସତି;

ଅନ୍ଧକାରେନ ଓନଦ୍ଧା, ପଦୀପଂ ନ ଗୱେସଥା''ତି।

ତତ୍ଥ ଆନନ୍ଦୋତି ତୁଟ୍ଠି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକସନ୍ନିୱାସେ ରାଗାଦୀହି ଏକାଦସହି ଅଗ୍ଗୀହି ନିଚ୍ଚଂ ପଜ୍ଜଲିତେ ସତି କୋ ନୁ ତୁମ୍ହାକଂ ହାସୋ ୱା ତୁଟ୍ଠି ୱା? ନନୁ ଏସ ଅକତ୍ତବ୍ବରୂପୋଯେୱ। ଅଟ୍ଠୱତ୍ଥୁକେନ ହି ଅୱିଜ୍ଜାନ୍ଧକାରେନ ଓନଦ୍ଧା ତୁମ୍ହେ ତସ୍ସେୱ ଅନ୍ଧକାରସ୍ସ ୱିଧମନତ୍ଥାଯ କିଂ କାରଣା ଞାଣପ୍ପଦୀପଂ ନ ଗୱେସଥ ନ କରୋଥାତି।

ଦେସନାଓସାନେ ପଞ୍ଚସତାପି ତା ଇତ୍ଥିଯୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ତାସଂ ଅଚଲସଦ୍ଧାଯ ପତିଟ୍ଠିତଭାଓଂ ଞତ୍ୱା ସିନେରୁମତ୍ଥକା ଓତରିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ୱିସାଖା ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ସୁରା ନାମେସା ପାପିକା। ଏଓରୂପା ହି ନାମ ଇମା ଇତ୍ଥିଯୋ ତୁମ୍ହାଦିସସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୁରତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଇରିଯାପଥମତ୍ତମ୍ପି ସଣ୍ଠାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତିଯୋ ଉଟ୍ଠାଯ ପାଣିଂ ପହରିତ୍ୱା ହସନଗୀତନଚ୍ଚାଦୀନି ଆରଭିଂସୂ''ତି। ସତ୍ଥା ''ଆମ, ୱିସାଖେ, ପାପିକା ଏଓ ଏସା ସୁରା ନାମ। ଏତଞ୍ହି ନିସ୍ସାଯ ଅନେକେ ସତ୍ତା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପତ୍ତା''ତି ୱତ୍ୱା ''କଦା ପନେସା, ଭନ୍ତେ, ଉପ୍ପନ୍ନା''ତି ୱୁତ୍ତେ ତସ୍ସା ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ୱିତ୍ଥାରେନ କଥେତୁଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା କୁମ୍ଭଜାତକଂ (ଜା। ୧।୧୬।୩୩ ଆଦଯୋ) କଥେସୀତି।

ୱିସାଖାଯ ସହାଯିକାନଂ ୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ସିରିମାୱତ୍ଥୁ

ପସ୍ସଚିତ୍ତକତନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସିରିମଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସା କିର ରାଜଗହେ ଅଭିରୂପା ଗଣିକା। ଏକସ୍ମିଂ ପନ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ସୁମନସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ଭରିଯାଯ ପୁଣ୍ଣକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଧୀତାଯ ଉତ୍ତରାଯ ନାମ ଉପାସିକାଯ ଅପରଜ୍ଝିତ୍ୱା ତଂ ପସାଦେତୁକାମା ତସ୍ସା ଗେହେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ସତ୍ଥାରଂ ଖମାପେତ୍ୱା ତଂ ଦିୱସଂ ଦସବଲସ୍ସ ଭତ୍ତାନୁମୋଦନଂ ସୁତ୍ୱା –

''ଅକ୍କୋଧେନ ଜିନେ କୋଧଂ, ଅସାଧୁଂ ସାଧୁନା ଜିନେ;

ଜିନେ କଦରିଯଂ ଦାନେନ, ସଚ୍ଚେନାଲିକୱାଦିନ''ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୨।୨; ଧ। ପ। ୨୨୩) –

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରକଥା ପନ କୋଧୱଗ୍ଗେ ଅନୁମୋଦନଗାଥାୱଣ୍ଣନାଯମେୱ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ଏୱଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତା ପନ ସିରିମା ଦସବଲଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଭତ୍ତଂ ନିବଦ୍ଧଂ ଦାପେସି। ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନିବଦ୍ଧଂ ଅଟ୍ଠ ଭିକ୍ଖୂ ଗେହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ''ସପ୍ପିଂ ଗଣ୍ହଥ, ଖୀରଂ ଗଣ୍ହଥା''ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ତେସଂ ପତ୍ତେ ପୂରେତି। ଏକେନ ଲଦ୍ଧଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ପହୋତି। ଦେୱସିକଂ ସୋଳସକହାପଣପରିବ୍ବଯେନ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଦୀଯତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ସା ଗେହେ ଅଟ୍ଠକଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତିଯୋଜନମତ୍ଥକେ ଏକଂ ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ସାଯଂ ଥେରୁପଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''ଆୱୁସୋ, କହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋସୀ''ତି। ସିରିମାଯ ଅଟ୍ଠକଭତ୍ତଂ ମେ ଭୁତ୍ତନ୍ତି। ମନାପଂ କତ୍ୱା ଦେତି, ଆୱୁସୋତି। ''ନ ସକ୍କା ତସ୍ସା ଭତ୍ତଂ ୱଣ୍ଣେତୁଂ, ଅତିୱିଯ ପଣୀତଂ କତ୍ୱା ଦେତି, ଏକେନ ଲଦ୍ଧଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ପହୋତି, ତସ୍ସା ପନ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମତୋପି ଦସ୍ସନମେୱ ଉତ୍ତରିତରଂ। ସା ହି ଇତ୍ଥୀ ଏୱରୂପା ଚ ଏୱରୂପା ଚା''ତି ତସ୍ସା ଗୁଣେ ୱଣ୍ଣେସି।

ଅଥେକୋ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ସା ଗୁଣକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଅଦସ୍ସନେନେୱ ସିନେହଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ''ମଯା ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ ୱସ୍ସଗ୍ଗଂ କଥେତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଠିତିକଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ସ୍ୱେ, ଆୱୁସୋ, ତସ୍ମିଂ ଗେହେ ତ୍ୱଂ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଭତ୍ତଂ ଲଭିସ୍ସସୀ''ତି ସୁତ୍ୱା ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ପକ୍କନ୍ତୋପି ପାତୋୱ ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ସଲାକଗ୍ଗଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଠିତୋ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସା ଗେହେ ଅଟ୍ଠକଭତ୍ତଂ ଲଭି। ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ହିଯ୍ୟୋ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପକ୍କାମି, ତସ୍ସ ଗତୱେଲାଯମେୱ ଅସ୍ସା ସରୀରେ ରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତସ୍ମା ସା ଆଭରଣାନି ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ଅଥସ୍ସା ଦାସିଯୋ ଅଟ୍ଠକଭତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱା ଆଗତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ଆରୋଚେସୁଂ। ସା ସହତ୍ଥା ପତ୍ତେ ଗହେତ୍ୱା ନିସୀଦାପେତୁଂ ୱା ପରିୱିସିତୁଂ ୱା ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ଦାସିଯୋ ଆଣାପେସି – ''ଅମ୍ମା ପତ୍ତେ ଗହେତ୍ୱା, ଅଯ୍ୟେ, ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ପାଯେତ୍ୱା ଖଜ୍ଜକଂ ଦତ୍ୱା ଭତ୍ତୱେଲାଯ ପତ୍ତେ ପୂରେତ୍ୱା ଦେଥା''ତି। ତା ''ସାଧୁ, ଅଯ୍ୟେ''ତି ଭିକ୍ଖୂ ପୱେସେତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ପାଯେତ୍ୱା ଖଜ୍ଜକଂ ଦତ୍ୱା ଭତ୍ତୱେଲାଯ ଭତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତେ ପୂରେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଆରୋଚଯିଂସୁ। ସା ''ମଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନେଥ, ଅଯ୍ୟେ, ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତାହି ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ନୀତା ୱେଧମାନେନ ସରୀରେନ ଭିକ୍ଖୂ ୱନ୍ଦି। ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ଗିଲାନାଯ ତାୱ ଏୱରୂପା ଅଯଂ ଏତିସ୍ସା ରୂପସୋଭା, ଅରୋଗକାଲେ ପନ ସବ୍ବାଭରଣପଟିମଣ୍ଡିତାଯ ଇମିସ୍ସା କୀଦିସୀ ରୂପସମ୍ପତ୍ତୀ''ତି। ଅଥସ୍ସ ଅନେକୱସ୍ସକୋଟିସନ୍ନିଚିତୋ କିଲେସୋ ସମୁଦାଚରି, ସୋ ଅଞ୍ଞାଣୀ ହୁତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ପତ୍ତମାଦାଯ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ପିଧାଯ ଏକମନ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି।

ଅଥ ନଂ ଏକୋ ସହାୟକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯାଚନ୍ତୋପି ଭୋଜେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସୋ ଛିନ୍ନଭତ୍ତୋ ଅହୋସି। ତଂ ଦିୱସମେୱ ସାୟନ୍ହସମୟେ ସିରିମା କାଲମକାସି। ରାଜା ସତ୍ଥୁ ସାସନଂ ପେସେସି – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଜୀୱକସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭଗିନୀ, ସିରିମା, କାଲମକାସୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ତଂ ସୁତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସାସନଂ ପହିଣି ‘‘ସିରିମାୟ ଝାପନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଆମକସୁସାନେ ତଂ ଯଥା କାକସୁନଖାଦୟୋ ନ ଖାଦନ୍ତି, ତଥା ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ରକ୍ଖାପେଥା’’ତି। ରାଜାପି ତଥା ଅକାସି। ପଟିପାଟିଯା ତୟୋ ଦିୱସା ଅତିକ୍କନ୍ତା, ଚତୁତ୍ଥେ ଦିୱସେ ସରୀରଂ ଉଦ୍ଧୁମାୟି, ନୱହି ୱଣମୁଖେହି ପୁଳୱା ପଗ୍ଘରିଂସୁ , ସକଲସରୀରଂ ଭିନ୍ନଂ ସାଲିଭତ୍ତଚାଟି ୱିୟ ଅହୋସି। ରାଜା ନଗରେ ଭେରିଂ ଚରାପେସି – ‘‘ଠପେତ୍ୱା ଗେହରକ୍ଖକେ ଦାରକେ ସିରିମାୟ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅନାଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଅଟ୍ଠ କହାପଣାନି ଦଣ୍ଡୋ’’ତି। ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତି କଞ୍ଚ ପେସେସି – ‘‘ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖୋ କିର ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ସିରିମାୟ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେସି – ‘‘ସିରିମାୟ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି। ସୋପି ଦହରଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ଦିୱସେ କସ୍ସଚି ୱଚନଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଛିନ୍ନଭତ୍ତୋୱ ନିପଜ୍ଜି। ପତ୍ତେ ଭତ୍ତଂ ପୂତିକଂ ଜାତଂ, ପତ୍ତେ ମଲଂ ଉଟ୍ଠହି। ଅଥ ନଂ ସୋ ସହାୟକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଆୱୁସୋ, ସତ୍ଥା ସିରିମାୟ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ତଥା ଛାତଜ୍ଝତ୍ତୋପି ‘‘ସିରିମା’’ତି ୱୁତ୍ତପଦେଯେୱ ସହସା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଭଣସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ସତ୍ଥା ସିରିମଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଗଚ୍ଛତି, ତ୍ୱମ୍ପି ଗମିସ୍ସସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆମ, ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଭତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଥୱିକାୟ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଗମାସି। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଏକପସ୍ସେ ଅଟ୍ଠାସି, ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋପି ରାଜପରିସାପି ଉପାସକପରିସାପି ଉପାସିକାପରିସାପି ଏକେକପସ୍ସେ ଅଟ୍ଠଂସୁ ।

ସତ୍ଥା ରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କା ଏସା, ମହାରାଜୋ’’ତି। ଭନ୍ତେ, ଜୀୱକସ୍ସ ଭଗିନୀ, ସିରିମା, ନାମାତି। ସିରିମା, ଏସାତି। ଆମ, ଭନ୍ତେତି। ତେନ ହି ନଗରେ ଭେରିଂ ଚରାପେହି ‘‘ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ସିରିମଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି। ରାଜା ତଥା କାରେସି। ଏକୋପି ‘ହ’ନ୍ତି ୱା ‘ହୁ’ନ୍ତି ୱା ୱଦନ୍ତୋ ନାମ ନାହୋସି। ରାଜା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସି – ‘‘ନ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ଅଗ୍ଘଂ ଓହାରେହୀତି। ରାଜା ‘‘ପଞ୍ଚସତାନି ଦତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି ଭେରିଂ ଚରାପେତ୍ୱା କଞ୍ଚି ଗଣ୍ହନକଂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟାନି ସତାନି, ଦ୍ୱେ ସତାନି, ସତଂ, ପଣ୍ଣାସଂ, ପଞ୍ଚୱୀସତି କହାପଣେ, ଦସ କହାପଣେ, ପଞ୍ଚ କହାପଣେ, ଏକଂ କହାପଣଂ ଅଡ୍ଢଂ, ପାଦଂ, ମାସକଂ, କାକଣିକଂ ଦତ୍ୱା ସିରିମଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି ଭେରିଂ ଚରାପେସି। କୋଚି ତଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ‘‘ମୁଧାପି ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି ଭେରିଂ ଚରାପେସି। ‘ହ’ନ୍ତି ୱା ‘ହୁ’ନ୍ତି ୱା ୱଦନ୍ତୋ ନାମ ନାହୋସି। ରାଜା ‘‘ମୁଧାପି, ଭନ୍ତେ, ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ‘‘ପସ୍ସଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାଜନସ୍ସ ପିୟଂ ମାତୁଗାମଂ, ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ନଗରେ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ଏକଦିୱସଂ ଲଭିଂସୁ, ଇଦାନି ମୁଧା ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି ନତ୍ଥି, ଏୱରୂପଂ ନାମ ରୂପଂ ଖୟୱୟପ୍ପତ୍ତଂ, ପସ୍ସଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆତୁରଂ ଅତ୍ତଭାୱ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୪୭।

‘‘ପସ୍ସ ଚିତ୍ତକତଂ ବିମ୍ବଂ, ଅରୁକାୟଂ ସମୁସ୍ସିତଂ;

ଆତୁରଂ ବହୁସଙ୍କପ୍ପଂ, ଯସ୍ସ ନତ୍ଥି ଧୁୱଂ ଠିତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତକତନ୍ତି କତଚିତ୍ତଂ, ୱତ୍ଥାଭରଣମାଲାଲତ୍ତକାଦୀହି ୱିଚିତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ବିମ୍ବନ୍ତି ଦୀଘାଦିଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେସୁ ଦୀଘାଦୀହି ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗେହି ସଣ୍ଠିତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ। ଅରୁକାୟନ୍ତି ନୱନ୍ନଂ ୱଣମୁଖାନଂ ୱସେନ ଅରୁଭୂତଂ କାୟଂ। ସମୁସ୍ସିତନ୍ତି ତୀହି ଅଟ୍ଠିସତେହି ସମୁସ୍ସିତଂ। ଆତୁରନ୍ତି ସବ୍ବକାଲଂ ଇରିୟାପଥାଦୀହି ପରିହରିତବ୍ବତାୟ ନିଚ୍ଚଗିଲାନଂ। ବହୁସଙ୍କପ୍ପନ୍ତି ମହାଜନେନ ବହୁଧା ସଙ୍କପ୍ପିତଂ। ଯସ୍ସ ନତ୍ଥି ଧୁୱଂ ଠିତୀତି ଯସ୍ସ ଧୁୱଭାୱୋ ୱା ଠିତିଭାୱୋ ୱା ନତ୍ଥି, ଏକନ୍ତେନ ଭେଦନୱିକିରଣୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମମେୱେତଂ, ଇମଂ ପସ୍ସଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି, ସୋପି ଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହୀତି।

ସିରିମାୱତ୍ଥୁ ଦୁତିୟଂ।

୩। ଉତ୍ତରାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

ପରିଜିଣ୍ଣମିଦନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଉତ୍ତରାଥେରିଂ ନାମ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଥେରୀ କିର ୱୀସୱସ୍ସସତିକା ଜାତିୟା ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧପିଣ୍ଡପାତା ଅନ୍ତରୱୀଥିୟଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତେନ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବଂ ଦତ୍ୱା ନିରାହାରା ଅହୋସି। ଏୱଂ ଦୁତିୟେପି ତତିୟେପି ଦିୱସେ ତସ୍ସେୱ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ଭତ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ନିରାହାରା

ଅହୋସି, ଚତୁତ୍ଥେ ଦିୱସେ ପନ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୀ ଏକସ୍ମିଂ ସମ୍ବାଧଟ୍ଠାନେ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ପଟିକ୍କମନ୍ତୀ ଓଲମ୍ବନ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଚୀୱରକଣ୍ଣଂ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ସଣ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଭଗିନି, ପରିଜିଣ୍ଣୋ ତେ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଭିଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୪୮।

''ପରିଜିଣ୍ଣମିଦଂ ରୂପଂ, ରୋଗନୀଳଂ ପଭଙ୍ଗୁରଂ;

ଭିଜ୍ଜତି ପୂତିସନ୍ଦେହୋ, ମରଣନ୍ତଞ୍ହି ଜୀୱିତ''ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଭଗିନି ଇଦଂ ତୱ ସରୀରସଙ୍ଖାତଂ ରୂପଂ ମହଲ୍ଲକଭାୱେନ ପରିଜିଣ୍ଣଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ସବ୍ବରୋଗାନଂ ନିୱାସଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ରୋଗନୀଳଂ, ଯଥା ଖୋ ପନ ତରୁଣୋପି ସିଙ୍ଗାଲୋ ''ଜରସିଙ୍ଗାଲୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତରୁଣାପି ଗଳୋଚୀଲତା ''ପୂତିଲତା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ତଦହୁଜାତଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣମ୍ପି ସମାନଂ ନିଚ୍ଚଂ ପଗ୍ଘରଣଟ୍ଠେନ ପୂତିତାଯ ପଭଙ୍ଗୁରଂ, ସୋ ଏସ ପୂତିକୋ ସମାନୋ ତୱ ଦେହୋ ଭିଜ୍ଜତି, ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଭିଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। କିଂ କାରଣା? ମରଣନ୍ତଞ୍ହି ଜୀୱିତଂ ଯସ୍ମା ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତଂ ମରଣପରିଯୋସାନମେୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସା ଥେରୀ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତା, ମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଉତ୍ତରାଥେରୀୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ସମ୍ବହୁଲଅଧିମାନିକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ଯାନିମାନୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲେ ଅଧିମାନିକେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ପଞ୍ଚସତା କିର ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଘଟେନ୍ତା ୱାଯମନ୍ତା ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ''କିଲେସାନଂ ଅସମୁଦାଚାରେନ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ନୋ ନିପ୍ଫନ୍ନଂ, ଅତ୍ତନା ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସ୍ସାମା''ତି ଆଗମିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ବହିଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକଂ ପତ୍ତକାଲେଯେୱ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆହ – ''ଆନନ୍ଦ, ଏତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମଯା ଦିଟ୍ଠେନ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି, ଆମକସୁସାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଂ ପସ୍ସନ୍ତୂ''ତି। ଥେରୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ତେ ''କିଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆମକସୁସାନେନା''ତି ଅୱତ୍ୱାୱ ''ଦୀଘଦସ୍ସିନା ବୁଦ୍ଧେନ କାରଣଂ ଦିଟ୍ଠଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଆମକସୁସାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ କୁଣପାନି ପସ୍ସନ୍ତା ଏକାହଦ୍ୱୀହପତିତେସୁ କୁଣପେସୁ ଆଘାତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ତଂ ଖଣଂ ପତିତେସୁ ଅଲ୍ଲସରୀରେସୁ ରାଗଂ ଉପ୍ପାଦଯିଂସୁ, ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅତ୍ତନୋ ସକିଲେସଭାୱଂ ଜାନିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସମ୍ମୁଖେ କଥେନ୍ତୋ ୱିଯ ''ନପ୍ପତିରୂପଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱରୂପଂ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାତଂ ଦିସ୍ୱା ରାଗରତିଂ ଉପ୍ପାଦେତୁ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୪୯।

''ଯାନିମାନି ଅପତ୍ଥାନି, ଅଲାବୂନେୱ ସାରଦେ;

କାପୋତକାନି ଅଟ୍ଠୀନି, ତାନି ଦିସ୍ୱାନ କା ରତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଅପତ୍ଥାନୀତି ଛଡ୍ଡିତାନି। ସାରଦେତି ସରଦକାଲେ ୱାତାତପପହତାନି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଅଲାବୂନି ୱିଯ। କାପୋତକାନୀତି କପୋତକୱଣ୍ଣାନି। ତାନି ଦିସ୍ୱାନାତି ତାନି ଏୱରୂପାନି ଅଟ୍ଠୀନି ଦିସ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ କା ରତି, ନନୁ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି କାମରତିଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଯଥାଠିତାୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିତ୍ଥୱମାନା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିଂସୂତି।

ସମ୍ବହୁଲଅଧିମାନିକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ ରୂପନନ୍ଦାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

ଅଟ୍ଠୀନଂନଗରଂ କତନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଜନପଦକଲ୍ୟାଣିଂ ରୂପନନ୍ଦାଥେରିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସା କିର ଏକଦିୱସଂ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମୟ୍ହଂ ଜେଟ୍ଠଭାତିକୋ ରଜ୍ଜସିରିଂ ପହାୟ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଜାତୋ, ପୁତ୍ତୋପିସ୍ସ ରାହୁଲକୁମାରୋ ପବ୍ବଜିତୋ, ଭତ୍ତାପି ମେ ପବ୍ବଜିତୋ, ମାତାପି ମେ ପବ୍ବଜିତା, ଅହମ୍ପି ଏତ୍ତକେ ଞାତିଜନେ ପବ୍ବଜିତେ ଗେହେ କିଂ କରିସ୍ସାମି, ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’’ତି। ସା ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜି ଞାତିସିନେହେନେୱ, ନୋ ସଦ୍ଧାୟ, ଅଭିରୂପତାୟ ପନ ରୂପନନ୍ଦାତି ପଞ୍ଞାୟି। ‘‘ସତ୍ଥା କିର ‘ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା’ତି ୱଦେତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ସା ଏୱଂ ଦସ୍ସନୀୟେ ପାସାଦିକେ ମମପି ରୂପେ ଦୋସଂ କଥେୟ୍ୟାତି ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ପାତୋୱ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସମାଦିନ୍ନୁପୋସଥା ସୁଦ୍ଧୁତ୍ତରାସଙ୍ଗା ଗନ୍ଧମାଲାଦିହତ୍ଥା ସାୟନ୍ହସମୟେ ଜେତୱନେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋପି ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନାୟ ଉପ୍ପନ୍ନଚ୍ଛନ୍ଦୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି। ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱିସନ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଗୁଣକଥଂ କଥେନ୍ତୋୱ ପୱିସତି।

ଚତୁପ୍ପମାଣିକେ ହି ଲୋକସନ୍ନିୱାସେ ଅପ୍ପକାୱ ତେ ସତ୍ତା, ୟେସଂ ତଥାଗତଂ ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ପସାଦୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ରୂପପ୍ପମାଣିକାପି ହି ତଥାଗତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନପଟିମଣ୍ଡିତଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ସରୀରଂ ଦିସ୍ୱା ପସୀଦନ୍ତି, ଘୋସପ୍ପମାଣିକାପି ଅନେକାନି ଜାତିସତାନି ନିସ୍ସାୟ ପୱତ୍ତଂ ସତ୍ଥୁ ଗୁଣଘୋସଞ୍ଚେୱ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଧମ୍ମଦେସନାଘୋସଞ୍ଚ ସୁତ୍ୱା ପସୀଦନ୍ତି, ଲୂଖପ୍ପମାଣିକାପିସ୍ସ ଚୀୱରାଦିଲୂଖତଂ ପଟିଚ୍ଚ ପସୀଦନ୍ତି, ଧମ୍ମପ୍ପମାଣିକାପି ‘‘ଏୱରୂପଂ ଦସବଲସ୍ସ ସୀଲଂ, ଏୱରୂପୋ ସମାଧି, ଏୱରୂପା ପଞ୍ଞା, ଭଗୱା ସୀଲାଦୀହି ଗୁଣେହି ଅସମୋ ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ’’ତି ପସୀଦନ୍ତି। ତେସଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଗୁଣଂ କଥେନ୍ତାନଂ ମୁଖଂ ନପ୍ପହୋତି। ରୂପନନ୍ଦା ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚେୱ ଉପାସିକାନଞ୍ଚ ସନ୍ତିକା ତଥାଗତସ୍ସ ଗୁଣକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅତିୱିୟ ମେ ଭାତିକସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତିୟେୱ। ଏକଦିୱସମ୍ପି ମେ ରୂପେ ଦୋସଂ କଥେନ୍ତୋ କିତ୍ତକଂ କଥେସ୍ସତି। ୟଂନୂନାହଂ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱାୱ ତଥାଗତଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଧମ୍ମମସ୍ସ ସୁଣିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ସା ‘‘ଅହମ୍ପି ଅଜ୍ଜ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଆରୋଚେସି।

ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ‘‘ଚିରସ୍ସଂ ୱତ ରୂପନନ୍ଦାୟ ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତୁକାମତା ଉପ୍ପନ୍ନା, ଅଜ୍ଜ ସତ୍ଥା ଇମଂ ନିସ୍ସାୟ ୱିଚିତ୍ରଧମ୍ମଦେସନଂ ନାନାନୟଂ ଦେସେସ୍ସତୀ’’ତି ତୁଟ୍ଠମାନସା ତଂ ଆଦାୟ ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ସା ନିକ୍ଖନ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ‘‘ଅହଂ ଅତ୍ତାନଂ ନେୱ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ଅଜ୍ଜ ରୂପନନ୍ଦା ମୟ୍ହଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗମିସ୍ସତି, କୀଦିସୀ ନୁ ଖୋ ତସ୍ସା ଧମ୍ମଦେସନା ସପ୍ପାୟା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ରୂପଗରୁକା ଏସା ଅତ୍ତଭାୱେ ବଲୱସିନେହା, କଣ୍ଟକେନ କଣ୍ଟକୁଦ୍ଧରଣଂ ୱିୟ ରୂପେନେୱସ୍ସା ରୂପମଦନିମ୍ମଦନଂ ସପ୍ପାୟ’’ନ୍ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସା ୱିହାରଂ ପୱିସନସମୟେ ଏକଂ ପନ ଅଭିରୂପଂ ଇତ୍ଥିଂ ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକଂ ରତ୍ତୱତ୍ଥନିୱତ୍ଥଂ ସବ୍ବାଭରଣପଟିମଣ୍ଡିତଂ ବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ଠତ୍ୱା ବୀଜୟମାନଂ ଇଦ୍ଧିବଲେନ ଅଭିନିମ୍ମିନି। ତଂ ଖୋ ପନ ଇତ୍ଥିଂ ସତ୍ଥା ଚେୱ ପସ୍ସତି ରୂପନନ୍ଦା ଚ। ସା ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେ ଠତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅନ୍ତରେ ନିସିନ୍ନା ପାଦନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସତ୍ଥାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ଲକ୍ଖଣୱିଚିତ୍ତଂ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସମୁଜ୍ଜଲଂ ବ୍ୟାମପ୍ପଭାପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସତ୍ଥୁ ସରୀରଂ ଦିସ୍ୱା ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦସସ୍ସିରିକଂ ମୁଖଂ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ସମୀପେ ଠିତଂ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ଅଦ୍ଦସ । ସା ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅତ୍ତଭାୱଂ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ସୁୱଣ୍ଣରାଜହଂସିୟା ପୁରତୋ କାକୀସଦିସଂ ଅତ୍ତାନଂ ଅୱମଞ୍ଞି। ଇଦ୍ଧିମୟରୂପଂ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟେୱ ହି ତସ୍ସା ଅକ୍ଖୀନି ଭମିଂସୁ। ସା ‘‘ଅହୋ ଇମିସ୍ସା କେସା ସୋଭନା, ଅହୋ ନଲାଟଂ ସୋଭନ’’ନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ସାରୀରପ୍ପଦେସାନଂ ରୂପସିରିୟା ସମାକଡ୍ଢିତଚିତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ରୂପେ ବଲୱସିନେହା ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ତତ୍ଥ ଅଭିରତିଂ ଞତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋୱ ତଂ ରୂପଂ ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକଭାୱଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱୀସତିୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ରୂପନନ୍ଦା ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ନ ୱତିଦଂ ରୂପଂ ପୁରିମସଦିସ’’ନ୍ତି ଥୋକଂ ୱିରତ୍ତଚିତ୍ତା ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ଅନୁକ୍କମେନେୱ ତସ୍ସା ଇତ୍ଥିୟା ସକିଂ ୱିଜାତୱଣ୍ଣଂ ମଜ୍ଝିମିତ୍ଥିୱଣ୍ଣଂ ଜରାଜିଣ୍ଣମହଲ୍ଲିକିତ୍ଥିୱଣ୍ଣଞ୍ଚ ଦସ୍ସେସି। ସାପି ଅନୁପୁବ୍ବେନେୱ ‘‘ଇଦମ୍ପି ଅନ୍ତରହିତଂ, ଇଦମ୍ପି ଅନ୍ତରହିତ’’ନ୍ତି ଜରାଜିଣ୍ଣକାଲେ ତଂ ୱିରଜ୍ଜମାନା ଖଣ୍ଡଦନ୍ତିଂ ପଲିତସିରଂ ଓଭଗ୍ଗଂ ଗୋପାନସିୱଙ୍କଂ ଦଣ୍ଡପରାୟଣଂ ପୱେଧମାନଂ ଦିସ୍ୱା ଅତିୱିୟ ୱିରଜ୍ଜି। ଅଥ ସତ୍ଥା ତଂ ବ୍ୟାଧିନା ଅଭିଭୂତଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ସା ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ଦଣ୍ଡଞ୍ଚ ତାଲୱଣ୍ଟଞ୍ଚ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ମହାୱିରୱଂ ୱିରୱମାନା ଭୂମିୟଂ ପତିତ୍ୱା ସକେ ମୁତ୍ତକରୀସେ ନିମୁଗ୍ଗା ଅପରାପରଂ ପରିୱତ୍ତି। ରୂପନନ୍ଦା ତମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ଅତିୱିୟ ୱିରଜ୍ଜି। ସତ୍ଥାପି ତସ୍ସା ଇତ୍ଥିୟା ମରଣଂ ଦସ୍ସେସି। ସା ତଙ୍ଖଣଂୟେୱ ଉଦ୍ଧୁମାତକଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜି, ନୱହି ୱଣମୁଖେହି ପୁବ୍ବୱଟ୍ଟିୟୋ ଚେୱ ପୁଳୱା ଚ ପଗ୍ଘରିଂସୁ, କାକାଦୟୋ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ୱିଲୁମ୍ପିଂସୁ। ରୂପନନ୍ଦାପି ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ଇତ୍ଥୀ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ଠାନେ ଜରଂ ପତ୍ତା, ବ୍ୟାଧିଂ ପତ୍ତା, ମରଣଂ ପତ୍ତା, ଇମସ୍ସାପି ମେ ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଏୱମେୱ ଜରାବ୍ୟାଧିମରଣାନି ଆଗମିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଅତ୍ତଭାୱଂ

ଅନିଚ୍ଚତୋ ପସ୍ସି। ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଏୱ ପନ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅନତ୍ତତୋ ଦିଟ୍ଠୋଯେୱ ହୋତି। ଅଥସ୍ସା ତଯୋ ଭୱା ଆଦିତ୍ତା ଗେହା ୱିଯ ଗୀୱାଯ ବଦ୍ଧକୁଣପଂ ୱିଯ ଚ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ, କମ୍ମଟ୍ଠାନାଭିମୁଖଂ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ସତ୍ଥା ତାଯ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଦିଟ୍ଠଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ସକ୍ଖିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ସଯମେୱ ଅତ୍ତନୋ ପତିଟ୍ଠଂ କାତୁ''ନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ''ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ବହିଦ୍ଧା ପଚ୍ଚଯଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତସ୍ସା ସପ୍ପାଯୱସେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଆହ –

''ଆତୁରଂ ଅସୁଚିଂ ପୂତିଂ, ପସ୍ସ ନନ୍ଦେ ସମୁସ୍ସଯଂ;

ଉଗ୍ଘରନ୍ତଂ ପଗ୍ଘରନ୍ତଂ, ବାଲାନଂ ଅଭିପତ୍ଥିତଂ।

''ଯଥା ଇଦଂ ତଥା ଏତଂ, ଯଥା ଏତଂ ତଥା ଇଦଂ;

ଧାତୁତୋ ସୁଞ୍ଞତୋ ପସ୍ସ, ମା ଲୋକଂ ପୁନରାଗମି;

ଭୱେ ଛନ୍ଦଂ ୱିରାଜେତ୍ୱା, ଉପସନ୍ତୋ ଚରିସ୍ସତୀ''ତି। –

ଇତ୍ଥଂ ସୁଦଂ ଭଗୱା ନନ୍ଦଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଆରବ୍ଭ ଇମା ଗାଥାଯୋ ଅଭାସିତ୍ଥାତି। ନନ୍ଦା ଦେସନାନୁସାରେନ ଞାଣଂ ପେସେତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣି। ଅଥସ୍ସା ଉପରି ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ୱିପସ୍ସନାପରିୱାସତ୍ଥାଯ ସୁଞ୍ଞତାକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେନ୍ତୋ, ''ନନ୍ଦେ, ମା 'ଇମସ୍ମିଂ ସରୀରେ ସାରୋ ଅତ୍ଥୀ'ତି ସଞ୍ଞଂ କରି। ଅପ୍ପମତ୍ତକୋପି ହି ଏତ୍ଥ ସାରୋ ନତ୍ଥି, ତୀଣି ଅଟ୍ଠିସତାନି ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା କତଂ ଅଟ୍ଠିନଗରମେତ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୫୦।

''ଅଟ୍ଠୀନଂ ନଗରଂ କତଂ, ମଂସଲୋହିତଲେପନଂ;

ଯତ୍ଥ ଜରା ଚ ମଚ୍ଚୁ ଚ, ମାନୋ ମକ୍ଖୋ ଚ ଓହିତୋ''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯଥେୱ ହି ପୁବ୍ବଣ୍ଣାପରଣ୍ଣାଦୀନଂ ଓଦହନତ୍ଥାଯ କଟ୍ଠାନି ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ୱଲ୍ଲୀହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ମତ୍ତିକାଯ ୱିଲିମ୍ପେତ୍ୱା ନଗରସଙ୍ଖାତଂ ବହିଦ୍ଧା ଗେହଂ କରୋନ୍ତି, ଏୱମିଦଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକମ୍ପି ତୀଣି ଅଟ୍ଠିସତାନି ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ନ୍ହାରୁୱିନଦ୍ଧଂ ମଂସଲୋହିତଲେପନଂ ତଚପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଜୀରଣଲକ୍ଖଣାଯ ଜରାଯ ମରଣଲକ୍ଖଣସ୍ସ ମଚ୍ଚୁନୋ ଆରୋହସମ୍ପଦାଦୀନି ପଟିଚ୍ଚ ମଜ୍ଜନଲକ୍ଖଣସ୍ସ ମାନସ୍ସ ସୁକତକାରଣୱିନାସନଲକ୍ଖଣସ୍ସ ମକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଓଦହନତ୍ଥାଯ ନଗରଂ କତଂ। ଏୱରୂପୋ ଏୱ ହି ଏତ୍ଥ କାଯିକଚେତସିକୋ ଆବାଧୋ ଓହିତୋ, ଇତୋ ଉଦ୍ଧଂ କିଞ୍ଚି ଗଯ୍ହୂପଗଂ ନତ୍ଥୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସା ଥେରୀ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି, ମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ ରୂପନନ୍ଦାଥେରୀୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ମଲ୍ଲିକାଦେୱୀୱତ୍ଥୁ

ଜୀରନ୍ତିୱେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମଲ୍ଲିକଂ ଦେୱିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସା କିର ଏକଦିୱସଂ ନ୍ହାନକୋଟ୍ଠକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଓନତସରୀରା ଜଙ୍ଘଂ ଧୋୱିତୁଂ ଆରଭି। ତାଯ ଚ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ପୱିଟ୍ଠୋ ଏକୋ ୱଲ୍ଲଭସୁନଖୋ ଅତ୍ଥି। ସୋ ତଂ ତଥା ଓନତଂ ଦିସ୍ୱା ଅସଦ୍ଧମ୍ମସନ୍ଥୱଂ କାତୁଂ ଆରଭି। ସା ଫସ୍ସଂ ସାଦିଯନ୍ତୀ ଅଟ୍ଠାସି। ରାଜାପି ଉପରିପାସାଦେ ୱାତପାନେନ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ତତୋ ଆଗତକାଲେ ''ନସ୍ସ, ୱସଲି, କସ୍ମା ଏୱରୂପମକାସୀ''ତି ଆହ। କିଂ ମଯା କତଂ, ଦେୱାତି। ସୁନଖେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱୋତି। ନତ୍ଥେତଂ, ଦେୱାତି। ମଯା ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ, ନାହଂ ତୱ ସଦ୍ଦହିସ୍ସାମି, ନସ୍ସ, ୱସଲୀତି। ''ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଇମଂ କୋଟ୍ଠକଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ଇମିନା ୱାତପାନେନ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଏକୋୱ ଦ୍ୱିଧା ପଞ୍ଞାଯତୀ''ତି ଅଭୂତଂ କଥେସି। ଦେୱ, ସଚେ ମେ ସଦ୍ଦହସି, ଏତଂ କୋଟ୍ଠକଂ ପୱିସ, ଅହଂ ତଂ ଇମିନା ୱାତପାନେନ ଓଲୋକେସ୍ସାମୀତି। ରାଜା ମୂଳ୍ହଧାତୁକୋ ତସ୍ସା ୱଚନଂ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା କୋଟ୍ଠକଂ ପାୱିସି। ସାପି ଖୋ ଦେୱୀ ୱାତପାନେ ଠତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୀ ''ଅନ୍ଧବାଲ, ମହାରାଜ, କିଂ ନାମେତଂ, ଅଜିକାଯ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱଂ କରୋସୀ''ତି ଆହ। ''ନାହଂ, ଭଦ୍ଦେ, ଏୱରୂପଂ

କରୋମୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେପି ‘‘ମଯା ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ, ନାହଂ ତୱ ସଦ୍ଦହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ‘‘ଅଦ୍ଧା ଇମଂ କୋଟ୍ଠକଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ଏକୋୱ ଦ୍ୱିଧା ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି ସଦ୍ଦହି। ମଲ୍ଲିକା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ରାଜା ଅନ୍ଧବାଲତାଯ ମଯା ୱଞ୍ଚିତୋ, ପାପଂ ମେ କତଂ, ଅଯଞ୍ଚ ମେ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖିତୋ, ଇଦଂ ମେ କମ୍ମଂ ସତ୍ଥାପି ଜାନିସ୍ସତି, ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକାପି ଅସୀତି ମହାସାୱକାପି ଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ଅହୋ ୱତ ମେ ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ କତ’’ନ୍ତି। ଅଯଂ କିର ରଞ୍ଞୋ ଅସଦିସଦାନେ ସହାଯିକା ଅହୋସି। ତତ୍ଥ ଚ ଏକଦିୱସଂ କତପରିଚ୍ଚାଗୋ ଧନସ୍ସ ଚୁଦ୍ଦସକୋଟିଅଗ୍ଘନକୋ ଅହୋସି। ତଥାଗତସ୍ସ ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ନିସୀଦନପଲ୍ଲଙ୍କୋ ଆଧାରକୋ ପାଦପୀଠନ୍ତି ଇମାନି ପନ ଚତ୍ତାରି ଅନଗ୍ଘାନେୱ ଅହେସୁଂ। ସା ମରଣକାଲେ ଏୱରୂପଂ ମହାପରିଚ୍ଚାଗଂ ନାନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ତଦେୱ ପାପକମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୀ କାଲଂ କତ୍ୱା ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତି। ରଞ୍ଞୋ ପନ ସା ଅତିୱିଯ ପିଯା ଅହୋସି। ସୋ ବଲୱସୋକାଭିଭୂତୋ ତସ୍ସା ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କାରେତ୍ୱା ‘‘ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନମସ୍ସା ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ସତ୍ଥା ଯଥା ସୋ ଆଗତକାରଣଂ ନ ସରତି, ତଥା ଅକାସି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ସାରଣୀଯଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଗେହଂ ପୱିଟ୍ଠକାଲେ ସରିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ଭଣେ ମଲ୍ଲିକାଯ ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପମୁଟ୍ଠୋ, ସ୍ୱେ ପୁନ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ପୁନଦିୱସେପି ଅଗମାସି। ସତ୍ଥାପି ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ଯଥା ସୋ ନ ସରତି , ତଥା ଅକାସି। ସାପି ସତ୍ତାହମେୱ ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ତତୋ ଚୁତା ତୁସିତଭୱନେ ନିବ୍ବତ୍ତି। କସ୍ମା ପନସ୍ସ ସତ୍ଥା ଅସରଣଭାୱଂ ଅକାସୀତି? ସା କିର ତସ୍ସ ଅତିୱିଯ ପିଯା ଅହୋସି ମନାପା, ତସ୍ମା ତସ୍ସା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ଏୱରୂପା ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତା, ଦାନଂ ଦତ୍ୱା କିଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଗେହେ ପୱତ୍ତଂ ନିଚ୍ଚଭତ୍ତଂ ହରାପେତ୍ୱା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟ, ତେନସ୍ସ ସତ୍ଥା ସତ୍ତାହଂ ଅସରଣଭାୱଂ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ସଯମେୱ ରାଜକୁଲଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି।

ରାଜା ‘‘ସତ୍ଥା ଆଗତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ପାସାଦଂ ଅଭିରୁହିତୁଂ ଆରଭି। ସତ୍ଥା ପନ ରଥସାଲାଯ ନିସୀଦିତୁଂ ଆକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ରାଜା ସତ୍ଥାରଂ ତତ୍ଥେୱ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକେନ ପଟିମାନେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋୱ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ମଲ୍ଲିକାଯ ଦେୱିଯା ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ଗନ୍ତ୍ୱା ପମୁଟ୍ଠୋ, କତ୍ଥ ନୁ ଖୋ ସା, ଭନ୍ତେ, ନିବ୍ବତ୍ତାତି। ତୁସିତଭୱନେ, ମହାରାଜାତି, ଭନ୍ତେ, ତାଯ ତୁସିତଭୱନେ ଅନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତିଯା କୋ ଅଞ୍ଞୋ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତି , ଭନ୍ତେ, ନତ୍ଥି ତାଯ ସଦିସା ଇତ୍ଥୀ। ତସ୍ସା ହି ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ‘‘ସ୍ୱେ ତଥାଗତସ୍ସ ଇଦଂ ଦସ୍ସାମି, ଇଦଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଦାନସଂୱିଧାନଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ କିଚ୍ଚମେୱ ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ତସ୍ସା ପରଲୋକଂ ଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସରୀରଂ ମେ ନ ୱହତୀତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ମା ଚିନ୍ତଯି, ମହାରାଜ, ସବ୍ବେସଂ ଧୁୱଧମ୍ମୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ରଥୋ କସ୍ସା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ସିରସ୍ମିଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ‘‘ପିତାମହସ୍ସ ମେ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ‘‘ଅଯଂ କସ୍ସା’’ତି? ‘‘ପିତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଅଯଂ ପନ ରଥୋ କସ୍ସା’’ତି? ‘‘ମମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ଥା, ‘‘ମହାରାଜ, ତୱ ପିତାମହସ୍ସ ରଥୋ ତେନେୱାକାରେନ ତୱ ପିତୁ ରଥଂ ନ ପାପୁଣି, ତୱ ପିତୁ ରଥୋ ତୱ ରଥଂ ନ ପାପୁଣି, ଏୱରୂପସ୍ସ ନାମ କଟ୍ଠକଲିଙ୍ଗରସ୍ସାପି ଜରା ଆଗଚ୍ଛତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ। ମହାରାଜ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସେୱ ହି ଜରା ନତ୍ଥି, ସତ୍ତା ପନ ଅଜୀରକା ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୫୧।

‘‘ଜୀରନ୍ତି ୱେ ରାଜରଥା ସୁଚିତ୍ତା,

ଅଥୋ ସରୀରମ୍ପି ଜରଂ ଉପେତି;

ସତଞ୍ଚ ଧମ୍ମୋ ନ ଜରଂ ଉପେତି,

ସନ୍ତୋ ହୱେ ସବ୍ଭି ପୱେଦଯନ୍ତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ୱେତି ନିପାତୋ। ସୁଚିତ୍ତାତି ସତ୍ତହି ରତନେହି ଅପରେହି ଚ ରଥାଲଙ୍କାରେହି ସୁଟ୍ଠୁ ଚିତ୍ତିତା ରାଜୂନଂ ରଥାପି ଜୀରନ୍ତି। ସରୀରମ୍ପୀତି ନ କେୱଲଂ ରଥା ଏୱ, ଇଦଂ ସୁପ୍ପଟିଜଗ୍ଗିତଂ ସରୀରମ୍ପି ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚାଦୀନି ପାପୁଣନ୍ତଂ ଜରଂ ଉପେତି। ସତଞ୍ଚାତି ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ପନ ସନ୍ତାନଂ ନୱୱିଧୋ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ଚ କିଞ୍ଚି ଉପଘାତଂ ନ ଉପେତୀତି ନ ଜରଂ ଉପେତି ନାମ। ପୱେଦଯନ୍ତୀତି ଏୱଂ ସନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧାଦଯୋ ସବ୍ଭି ପଣ୍ଡିତେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ମଲ୍ଲିକାଦେୱୀୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଲାଳୁଦାୟିତ୍ଥେରଵତ୍ଥୁ

ଅପ୍ପସ୍ସୁତାୟନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଲାଳୁଦାୟିତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ମଙ୍ଗଲଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ତିରୋକୁଡ୍ଡେସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ''ତିଆଦିନା (ଖୁ। ପା। ୭।୧; ପେ। ୱ। ୧୪) ନୟେନ ଅୱମଙ୍ଗଲଂ କଥେତି, ଅୱମଙ୍ଗଲଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତିରୋକୁଡ୍ଡାଦୀସୁ କଥେତବ୍ବେସୁ ''ଦାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମଚରିୟା ଚା''ତିଆଦିନା (ଖୁ। ପା। ୫।୭; ସୁ। ନି। ୨୬୬) ନୟେନ ମଙ୍ଗଲଗାଥା ୱା ''ୟଂ କିଞ୍ଚି ୱିତ୍ତଂ ଇଧ ୱା ହୁରଂ ୱା''ତି ରତନସୁତ୍ତଂ (ଖୁ। ପା। ୬।୩; ସୁ। ନି। ୨୨୬) ୱା କଥେତି। ଏୱଂ ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ ''ଅଞ୍ଞଂ କଥେସ୍ସାମୀ''ତି ଅଞ୍ଞଂ କଥେନ୍ତୋପି ''ଅଞ୍ଞଂ କଥେମୀ''ତି ନ ଜାନାତି। ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ – ''କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଲାଳୁଦାୟିସ୍ସ ମଙ୍ଗଲାମଙ୍ଗଲଟ୍ଠାନେସୁ ଗମନେନ, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କଥେତବ୍ବେ ଅଞ୍ଞମେୱ କଥେତୀ''ତି। ସତ୍ଥା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱେସ ଏୱଂ କଥେତି, ପୁବ୍ବେପି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କଥେତବ୍ବେ ଅଞ୍ଞମେୱ କଥେସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତେ କିର ବାରାଣସିୟଂ ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତସ୍ସ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ସୋମଦତ୍ତକୁମାରୋ ନାମ ରାଜାନଂ ଉପଟ୍ଠହି। ସୋ ରଞ୍ଞୋ ପିୟୋ ଅହୋସି ମନାପୋ। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପନ କସିକମ୍ମଂ ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱତି। ତସ୍ସ ଦ୍ୱେୟେୱ ଗୋଣା ଅହେସୁଂ। ତେସୁ ଏକୋ ମତୋ। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପୁତ୍ତଂ ଆହ – ''ତାତ, ସୋମଦତ୍ତ, ରାଜାନଂ ମେ ୟାଚିତ୍ୱା ଏକଂ ଗୋଣଂ ଆହରା''ତି। ସୋମଦତ୍ତୋ ''ସଚାହଂ ରାଜାନଂ ୟାଚିସ୍ସାମି, ଲହୁଭାୱୋ ମେ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହେୟେୱ, ତାତ, ରାଜାନଂ ୟାଚଥା''ତି ୱତ୍ୱା ''ତେନ ହି, ତାତ, ମଂ ଗହେତ୍ୱା ୟାହୀ''ତି ୱୁତ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦନ୍ଧପଞ୍ଞୋ ଅଭିକ୍କମାଦିୱଚନମତ୍ତମ୍ପି ନ ଜାନାତି, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ ଅଞ୍ଞମେୱ ୱଦତି, ସିକ୍ଖାପେତ୍ୱା ପନ ନଂ ନେସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ତଂ ଆଦାୟ ବୀରଣତ୍ଥମ୍ଭକଂ ନାମ ସୁସାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତିଣକଲାପେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ''ଅୟଂ ରାଜା, ଅୟଂ ଉପରାଜା, ଅୟଂ ସେନାପତୀ''ତି ନାମାନି କତ୍ୱା ପଟିପାଟିୟା ପିତୁ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହେହି ରାଜକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏୱଂ ଅଭିକ୍କମିତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ପଟିକ୍କମିତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ନାମ ରାଜା ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଏୱଂ ନାମ ଉପରାଜା, ରାଜାନଂ ପନ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା 'ଜୟତୁ ଭୱଂ, ମହାରାଜା'ତି ୱତ୍ୱା ଏୱଂ ଠତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ଗୋଣଂ ୟାଚେୟ୍ୟାଥା''ତି ଗାଥଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେସି –

''ଦ୍ୱେ ମେ ଗୋଣା ମହାରାଜ, ୟେହି ଖେତ୍ତଂ କସାମସେ;

ତେସୁ ଏକୋ ମତୋ ଦେୱ, ଦୁତିୟଂ ଦେହି ଖତ୍ତିୟା''ତି।

ସୋ ହି ସଂୱଚ୍ଛରମତ୍ତେନ ତଂ ଗାଥଂ ପଗୁଣଂ କତ୍ୱା ପଗୁଣଭାୱଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ''ତେନ ହି, ତାତ, କଞ୍ଚିଦେୱ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଆଦାୟ ଆଗଚ୍ଛଥ, ଅହଂ ପୁରିମତରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ଠସ୍ସାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ସାଧୁ, ତାତା''ତି ପଣ୍ଣାକାରଂ ଗହେତ୍ୱା ସୋମଦତ୍ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ଠିତକାଲେ ଉସ୍ସାହପ୍ପତ୍ତୋ ରାଜକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତେନ କତପଟିସନ୍ଥାରୋ ''ତାତ, ଚିରସ୍ସଂ ୱତ ଆଗତତ୍ଥ, ଇଦମାସନଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ୱଦଥ, ୟେନତ୍ଥୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ଦ୍ୱେ ମେ ଗୋଣା ମହାରାଜ, ୟେହି ଖେତ୍ତଂ କସାମସେ;

ତେସୁ ଏକୋ ମତୋ ଦେୱ, ଦୁତିୟଂ ଗଣ୍ହ ଖତ୍ତିୟା''ତି।

ରଞ୍ଞା ''କିଂ ୱଦେସି, ତାତ, ପୁନ ୱଦେହୀ''ତି ୱୁତ୍ତେପି ତମେୱ ଗାଥଂ ଆହ। ରାଜା ତେନ ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା କଥିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସିତଂ କତ୍ୱା, ''ସୋମଦତ୍ତ, ତୁମ୍ହାକଂ ଗେହେ ବହୂ ମଞ୍ଞେ ଗୋଣା''ତି ୱତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହେହି ଦିନ୍ନା ବହୂ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଦେୱା''ତି ୱୁତ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ତୁସ୍ସିତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସୋଳସ ଗୋଣେ ଅଲଙ୍କାରଭଣ୍ଡକଂ ନିୱାସଗାମଞ୍ଚସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମଦେୟ୍ୟଂ ଦତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ୟସେନ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଉୟ୍ୟୋଜେସୀତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ''ତଦା ରାଜା ଆନନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଲାଳୁଦାୟୀ, ସୋମଦତ୍ତୋ ପନ ଅହମେୱା''ତି ଜାତକଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପେସ ଅତ୍ତନୋ ଅପ୍ପସ୍ସୁତତାୟ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ ଅଞ୍ଞମେୱ ୱଦତି। ଅପ୍ପସ୍ସୁତପୁରିସୋ ହି ବଲିବଦ୍ଦସଦିସୋ ନାମ ହୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୫୨।

‘‘ଅପ୍ପସ୍ସୁତାଯଂ ପୁରିସୋ, ବଲିବଦ୍ଦୋୱ ଜୀରତି;

ମଂସାନି ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ପଞ୍ଞା ତସ୍ସ ନ ୱଡ୍ଢତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପସ୍ସୁତାଯନ୍ତି ଏକସ୍ସ ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱା ପଣ୍ଣାସକାନଂ। ଅଥ ୱା ପନ ୱଗ୍ଗାନଂ ସଙ୍କନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଏକସ୍ସ ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତାନଂ ୱାପି ଅଭାୱେନ ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ଅଯଂ। କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପନ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ବହୁସ୍ସୁତୋୱ। ବଲିବଦ୍ଦୋୱ ଜୀରତୀତି ଯଥା ହି ବଲିବଦ୍ଦୋ ଜୀରମାନୋ ୱଡ୍ଢମାନୋ ନେୱ ମାତୁ, ନ ପିତୁ, ନ ସେସଞାତକାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ୱଡ୍ଢତି, ଅଥ ଖୋ ନିରତ୍ଥକମେୱ ଜୀରତି, ଏୱମେୱଂ ଅଯମ୍ପି ନ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତଂ କରୋତି, ନ ଆଚରିଯୱତ୍ତଂ, ନ ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତାଦୀନି, ନ ଭାୱନାରାମତଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜତି, ନିରତ୍ଥକମେୱ ଜୀରତି, ମଂସାନି ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଯଥା ବଲିବଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ଯୁଗନଙ୍ଗଲାଦୀନି ୱହିତୁଂ ଅସମତ୍ଥୋ ଏସୋ’’ତି ଅରଞ୍ଞେ ୱିସ୍ସଟ୍ଠସ୍ସ ତତ୍ଥେୱ ୱିଚରନ୍ତସ୍ସ ଖାଦନ୍ତସ୍ସ ପିୱନ୍ତସ୍ସ ମଂସାନି ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଇମସ୍ସାପି ଉପଜ୍ଝାଯାଦୀହି ୱିସ୍ସଟ୍ଠସ୍ସ ସଙ୍ଘଂ ନିସ୍ସାଯ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ଲଭିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧୱିରେଚନାଦୀନି କତ୍ୱା କାଯଂ ପୋସେନ୍ତସ୍ସ ମଂସାନି ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଥୂଲସରୀରୋ ହୁତ୍ୱା ୱିଚରତି। ପଞ୍ଞା ତସ୍ସାତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା ପନସ୍ସ ପଞ୍ଞା ଏକଙ୍ଗୁଲମତ୍ତାପି ନ ୱଡ୍ଢତି, ଅରଞ୍ଞେ ପନ ଗଚ୍ଛଲତାଦୀନି ୱିଯ ଛ ଦ୍ୱାରାନି ନିସ୍ସାଯ ତଣ୍ହା ଚେୱ ନୱୱିଧମାନୋ ଚ ୱଡ୍ଢତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ମହାଜନୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣୀତି।

ଲାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ଉଦାନୱତ୍ଥୁ

ଅନେକଜାତିସଂସାରନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ବୋଧିରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସିନ୍ନୋ ଉଦାନୱସେନ ଉଦାନେତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ପୁଟ୍ଠୋ କଥେସି।

ସୋ ହି ବୋଧିରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସିନ୍ନୋ ସୂରିଯେ ଅନତ୍ଥଙ୍ଗତେଯେୱ ମାରବଲଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତ୍ୱା ପଠମଯାମେ ପୁବ୍ବେନିୱାସପଟିଚ୍ଛାଦକଂ ତମଂ ପଦାଲେତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମଯାମେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ୱିସୋଧେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଯାମେ ସତ୍ତେସୁ କାରୁଞ୍ଞତଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଚ୍ଚଯାକାରେ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ୱା ତଂ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମୱସେନ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନୱେଲାଯ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅନେକେହି ବୁଦ୍ଧସତସହସ୍ସେହି ଅୱିଜହିତଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୫୩।

‘‘ଅନେକଜାତିସଂସାରଂ, ସନ୍ଧାୱିସ୍ସଂ ଅନିବ୍ବିସଂ;

ଗହକାରଂ ଗୱେସନ୍ତୋ, ଦୁକ୍ଖା ଜାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ।

୧୫୪।

‘‘ଗହକାରକ ଦିଟ୍ଠୋସି, ପୁନ ଗେହଂ ନ କାହସି;

ସବ୍ବା ତେ ଫାସୁକା ଭଗ୍ଗା, ଗହକୂଟଂ ୱିସଙ୍ଖତଂ;

ୱିସଙ୍ଖାରଗତଂ ଚିତ୍ତଂ, ତଣ୍ହାନଂ ଖଯମଜ୍ଝଗା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଗହକାରଂ ଗୱେସନ୍ତୋତି ଅହଂ ଇମସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଗେହସ୍ସ କାରକଂ ତଣ୍ହାୱଡ୍ଢକିଂ ଗୱେସନ୍ତୋ ଯେନ ଞାଣେନ ସକ୍କା ତଂ ଦଟ୍ଠୁଂ , ତସ୍ସ ବୋଧିଞାଣସ୍ସତ୍ଥାଯ ଦୀପଙ୍କରପାଦମୂଲେ କତାଭିନୀହାରୋ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅନେକଜାତିସଂସାରଂ ଅନେକଜାତିସତସହସ୍ସସଙ୍ଖାତଂ ଇମଂ ସଂସାରୱଟ୍ଟଂ ଅନିବ୍ବିସଂ ତଂ ଞାଣଂ ଅୱିନ୍ଦନ୍ତୋ ଅଲଭନ୍ତୋଯେୱ ସନ୍ଧାୱିସ୍ସଂ ସଂସରିଂ, ଅପରାପରଂ ଅନୁୱିଚରିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍ଖା ଜାତି ପୁନପ୍ପୁନନ୍ତି ଇଦଂ

ଗହକାରକଗଵେସନସ୍ସ କାରଣଵଚନଂ। ଯସ୍ମା ଜରାବ୍ୟାଧିମରଣମିସ୍ସିତାଯ ଜାତି ନାମେସା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ ଦୁକ୍ଖା, ନ ଚ ସା ତସ୍ମିଂ ଅଦିଟ୍ଠେ ନିଵତ୍ତତି। ତସ୍ମା ତଂ ଗଵେସନ୍ତୋ ସନ୍ଧାଵିସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିଟ୍ଠୋସୀତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପଟିଵିଜ୍ଝନ୍ତେନ ମଯା ଇଦାନି ଦିଟ୍ଠୋସି। ପୁନ ଗେହନ୍ତି ପୁନ ଇମସ୍ମିଂ ସଂସାରଵଟ୍ଟେ ଅତ୍ତଭାଵସଙ୍ଖାତଂ ମମ ଗେହଂ ନ କାହସି। ସବ୍ବା ତେ ଫାସୁକା ଭଗ୍ଗାତି ତଵ ସବ୍ବା ଅଵସେସା କିଲେସଫାସୁକା ମଯା ଭଗ୍ଗା। ଗହକୂଟଂ ଵିସଙ୍ଖତନ୍ତି ଇମସ୍ସ ତଯା କତସ୍ସ ଅତ୍ତଭାଵଗେହସ୍ସ ଅଵିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାତଂ କଣ୍ଣିକମଣ୍ଡଲମ୍ପି ମଯା ଵିଦ୍ଧଂସିତଂ। ଵିସଙ୍ଖାରଗତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଇଦାନି ମମ ଚିତ୍ତଂ ଵିସଙ୍ଖାରଂ ନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣକରଣଵସେନ ଗତଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠଂ। ତଣ୍ହାନଂ ଖଯମଜ୍ଝଗାତି ତଣ୍ହାନଂ ଖଯସଙ୍ଖାତଂ ଅରହତ୍ତଂ ଅଧିଗତୋସ୍ମୀତି।

ଉଦାନଵତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ମହାଧନସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଵତ୍ଥୁ

ଅଚରିତ୍ୱାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ ଵିହରନ୍ତୋ ମହାଧନସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ବାରାଣସିଯଂ ଅସୀତିକୋଟିଵିଭଵେ କୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ଚିନ୍ତେସୁଂ – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ କୁଲେ ମହାଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧୋ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ନୋ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ଯଥାସୁଖଂ ପରିଭୋଗଂ କରିସ୍ସାମ, ଅଞ୍ଞେନ କମ୍ମେନ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ତଂ ନଚ୍ଚଗୀତଵାଦିତମତ୍ତମେଵ ସିକ୍ଖାପେସୁଂ। ତସ୍ମିଂଯେଵ ନଗରେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅସୀତିକୋଟିଵିଭଵେ କୁଲେ ଏକା ଧୀତାପି ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସାପି ମାତାପିତରୋ ତଥେଵ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଂ ନଚ୍ଚଗୀତଵାଦିତମତ୍ତମେଵ ସିକ୍ଖାପେସୁଂ। ତେସଂ ଵଯପ୍ପତ୍ତାନଂ ଆଵାହଵିଵାହୋ ଅହୋସି। ଅଥ ନେସଂ ଅପରଭାଗେ ମାତାପିତରୋ କାଲମକଂସୁ। ଦ୍ୱେଅସୀତିକୋଟିଧନଂ ଏକସ୍ମିଂଯେଵ ଗେହେ ଅହୋସି। ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ଦିଵସସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ରଞ୍ଞୋ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଥ ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ଧୁତ୍ତା ଚିନ୍ତେସୁଂ – ‘‘ସଚାଯଂ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ସୁରାସୋଣ୍ଡୋ ଭଵିସ୍ସତି, ଅମ୍ହାକଂ ଫାସୁକଂ ଭଵିସ୍ସତି, ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେମ ନଂ ସୁରାସୋଣ୍ଡଭାଵ’’ନ୍ତି। ତେ ସୁରଂ ଆଦାଯ ଖଜ୍ଜକମଂସେ ଚେଵ ଲୋଣସକ୍ଖରା ଚ ଦୁସ୍ସନ୍ତେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ମୂଲକନ୍ଦେ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସ ରାଜକୁଲତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକଯମାନା ନିସୀଦିତ୍ୱା ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସୁରଂ ପିଵିତ୍ୱା ଲୋଣସକ୍ଖରଂ ମୁଖେ ଖିପିତ୍ୱା ମୂଲକନ୍ଦଂ ଡଂସିତ୍ୱା ‘‘ଵସ୍ସସତଂ ଜୀଵ ସାମି, ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତ, ତଂ ନିସ୍ସାଯ ମଯଂ ଖାଦନପିଵନସମତ୍ଥା ଭଵେଯ୍ୟାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ତେସଂ ଵଚନଂ ସୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଚୂଳଉପଟ୍ଠାକଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କିଂ ଏତେ ପିଵନ୍ତୀ’’ତି। ଏକଂ ପାନକଂ, ସାମୀତି। ମନାପଜାତିକଂ ଏତନ୍ତି। ସାମି, ଇମସ୍ମିଂ ଜୀଵଲୋକେ ଇମିନା ସଦିସଂ ପାତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି। ସୋ ‘‘ଏଵଂ ସନ୍ତେ ମଯାପି ପାତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଥୋକଂ ଥୋକଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ପିଵତି। ଅଥସ୍ସ ନଚିରସ୍ସେଵ ତେ ଧୁତ୍ତା ପିଵନଭାଵଂ ଞତ୍ୱା ତଂ ପରିଵାରଯିଂସୁ। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ପରିଵାରୋ ମହା ଅହୋସି। ସୋ ସତେନପି ସତଦ୍ୱଯେନପି ସୁରଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ପିଵନ୍ତୋ ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନେଵ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନାଦୀସୁ କହାପଣରାସିଂ ଠପେତ୍ୱା ସୁରଂ ପିଵନ୍ତୋ ‘‘ଇମିନା ମାଲା ଆହରଥ, ଇମିନା ଗନ୍ଧେ, ଅଯଂ ଜନୋ ଜୁତେ ଛେକୋ, ଅଯଂ ନଚ୍ଚେ, ଅଯଂ ଗୀତେ, ଅଯଂ ଵାଦିତେ। ଇମସ୍ସ ସହସ୍ସଂ ଦେଥ, ଇମସ୍ସ ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନୀ’’ତି ଏଵଂ ଵିକିରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେଵ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଅସୀତିକୋଟିଧନଂ ଖେପେତ୍ୱା ‘‘ଖୀଣଂ ତେ, ସାମି, ଧନ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତେ କିଂ ଭରିଯାଯ ମେ ସନ୍ତକଂ ନତ୍ଥୀତି। ଅତ୍ଥି, ସାମୀତି । ତେନ ହି ତଂ ଆହରଥାତି। ତମ୍ପି ତଥେଵ ଖେପେତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଖେତ୍ତଆରାମୁଯ୍ୟାନଯୋଗ୍ଗାଦିକମ୍ପି ଅନ୍ତମସୋ ଭାଜନଭଣ୍ଡକମ୍ପି ଅତ୍ଥରଣପାପୁରଣନିସୀଦନମ୍ପି ସବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଵିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଖାଦି। ଅଥ ନଂ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଯେହିସ୍ସ କୁଲସନ୍ତକଂ ଗେହଂ ଵିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଗହିତଂ, ତେ ତଂ ଗେହା ନୀହରିଂସୁ। ସୋ ଭରିଯଂ ଆଦାଯ ପରଜନସ୍ସ ଗେହଭିତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଵସନ୍ତୋ କପାଲଖଣ୍ଡଂ ଆଦାଯ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରିତ୍ୱା ଜନସ୍ସ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠକଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଆରଭି।

ଅଥ ନଂ ଏକଦିଵସଂ ଆସନସାଲାଯ ଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଦହରସାମଣେରେହି ଦିଯ୍ୟମାନଂ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠକଭୋଜନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି। ଅଥ ନଂ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ସିତକାରଣଂ ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ସିତକାରଣଂ କଥେନ୍ତୋ ‘‘ପସ୍ସାନନ୍ଦ, ଇମଂ ମହାଧନସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଂ ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ଦ୍ୱେଅସୀତିକୋଟିଧନଂ ଖେପେତ୍ୱା ଭରିଯଂ ଆଦାଯ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରନ୍ତଂ। ସଚେ ହି ଅଯଂ ପଠମଵଯେ ଭୋଗେ ଅଖେପେତ୍ୱା କମ୍ମନ୍ତେ ପଯୋଜଯିସ୍ସ, ଇମସ୍ମିଂଯେଵ ନଗରେ ଅଗ୍ଗସେଟ୍ଠି ଅଭଵିସ୍ସ। ସଚେ ପନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସ, ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସ, ଭରିଯାପିସ୍ସ ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସ। ସଚେ ମଜ୍ଝିମଵଯେ ଭୋଗେ ଅଖେପେତ୍ୱା କମ୍ମନ୍ତେ ପଯୋଜଯିସ୍ସ, ଦୁତିଯସେଟ୍ଠି ଅଭଵିସ୍ସ, ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜନ୍ତୋ ଅନାଗାମୀ ଅଭଵିସ୍ସ। ଭରିଯାପିସ୍ସ ସକଦାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସ। ସଚେ ପଚ୍ଛିମଵଯେ ଭୋଗେ ଅଖେପେତ୍ୱା କମ୍ମନ୍ତେ ପଯୋଜଯିସ୍ସ, ତତିଯସେଟ୍ଠି ଅଭଵିସ୍ସ, ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜନ୍ତୋପି ସକଦାଗାମୀ ଅଭଵିସ୍ସ , ଭରିଯାପିସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସ। ଇଦାନି ପନେସ ଗିହିଭୋଗତୋପି ପରିହୀନୋ ସାମଞ୍ଞତୋପି। ପରିହାଯିତ୍ୱା ଚ ପନ ସୁକ୍ଖପଲ୍ଲଲେ କୋଞ୍ଚସକୁଣୋ ଵିଯ ଜାତୋ’’ତି ଵତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

‘‘ଅଚରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଅଲଦ୍ଧା ଯୋବ୍ବନେ ଧନଂ;

ଜିଣ୍ଣକୋଞ୍ଚାୱ ଝାଯନ୍ତି, ଖୀଣମଚ୍ଛେୱ ପଲ୍ଲଲେ।

୧୫୬।

‘‘ଅଚରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଅଲଦ୍ଧା ଯୋବ୍ବନେ ଧନଂ;

ସେନ୍ତି ଚାପାତିଖୀଣାୱ, ପୁରାଣାନି ଅନୁତ୍ଥୁନ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଚରିତ୍ୱାତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସଂ ଅୱସିତ୍ୱା। ଯୋବ୍ବନେତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ୱା ଭୋଗେ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ ୱା ଭୋଗେ ରକ୍ଖିତୁଂ ସମତ୍ଥକାଲେ ଧନମ୍ପି ଅଲଭିତ୍ୱା। ଖୀଣମଚ୍ଛେତି ତେ ଏୱରୂପା ବାଲା ଉଦକସ୍ସ ଅଭାୱା ଖୀଣମଚ୍ଛେ ପଲ୍ଲଲେ ପରିକ୍ଖୀଣପତ୍ତା ଜିଣ୍ଣକୋଞ୍ଚା ୱିଯ ଅୱଝାଯନ୍ତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ପଲ୍ଲଲେ ଉଦକସ୍ସ ଅଭାୱୋ ୱିଯ ହି ଇମେସଂ ୱସନଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଭାୱୋ, ମଚ୍ଛାନଂ ଖୀଣଭାୱୋ ୱିଯ ଇମେସଂ ଭୋଗାନଂ ଅଭାୱୋ, ଖୀଣପତ୍ତାନଂ କୋଞ୍ଚାନଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗମନାଭାୱୋ ୱିଯ ଇମେସଂ ଇଦାନି ଜଲଥଲପଥାଦୀହି ଭୋଗେ ସଣ୍ଠାପେତୁଂ ଅସମତ୍ଥଭାୱୋ। ତସ୍ମା ତେ ଖୀଣପତ୍ତା କୋଞ୍ଚା ୱିଯ ଏତ୍ଥେୱ ବଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅୱଝାଯନ୍ତୀତି। ଚାପାତିଖୀଣାୱାତି ଚାପତୋ ଅତିଖୀଣା, ଚାପା ୱିନିମୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ଚାପା ୱିନିମୁତ୍ତା ସରା ଯଥାୱେଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପତିତା, ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପନ୍ତେ ଅସତି ତତ୍ଥେୱ ଉପଚିକାନଂ ଭତ୍ତଂ ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ଇମେପି ତଯୋ ୱଯେ ଅତିକ୍କନ୍ତା ଇଦାନି ଅତ୍ତାନଂ ଉଦ୍ଧରିତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାଯ ମରଣଂ ଉପଗମିସ୍ସନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ସେନ୍ତି ଚାପାତିଖୀଣାୱା’’ତି। ପୁରାଣାନି ଅନୁତ୍ଥୁନନ୍ତି ‘‘ଇତି ଅମ୍ହେହି ଖାଦିତଂ ଇତି ପୀତ’’ନ୍ତି ପୁବ୍ବେ କତାନି ଖାଦିତପିୱିତନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତାଦୀନି ଅନୁତ୍ଥୁନନ୍ତା ସୋଚନ୍ତା ଅନୁସୋଚନ୍ତା ସେନ୍ତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ମହାଧନସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

ଜରାୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଏକାଦସମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୨। ଅଭୱଗ୍ଗୋ

୧। ବୋଧିରାଜକୁମାରୱତ୍ଥୁ

ଅତ୍ତାନଞ୍ଚେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଭେସକଳାୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ବୋଧିରାଜକୁମାରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ପଥୱୀତଲେ ଅଞ୍ଞେହି ପାସାଦେହି ଅସଦିସରୂପଂ ଆକାସେ ଉପ୍ପତମାନଂ ୱିଯ କୋକନୁଦଂ ନାମ ପାସାଦଂ କାରେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢକିଂ ପୁଚ୍ଛି – ''କିଂ ତଯା ଅଞ୍ଞତ୍ଥାପି ଏୱରୂପୋ ପାସାଦୋ କତପୁବ୍ବୋ, ଉଦାହୁ ପଠମସିପ୍ପମେୱ ତେ ଇଦ''ନ୍ତି। ''ପଠମସିପ୍ପମେୱ, ଦେୱା''ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ଚିନ୍ତେସି – ''ସଚେ ଅଯଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସାପି ଏୱରୂପଂ ପାସାଦଂ କରିସ୍ସତି, ଅଯଂ ପାସାଦୋ ଅନଚ୍ଛରିଯୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଇମଂ ମଯା ମାରେତୁଂ ୱା ହତ୍ଥପାଦେ ୱାସ୍ସ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଅକ୍ଖୀନି ୱା ଉପ୍ପାଟେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପାସାଦଂ ନ କରିସ୍ସତୀ''ତି। ସୋ ତମତ୍ଥଂ ଅତ୍ତନୋ ପିଯସହାଯକସ୍ସ ସଞ୍ଜୀୱକପୁତ୍ତସ୍ସ ନାମ ମାଣୱକସ୍ସ କଥେସି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ନିସ୍ସଂସଯଂ ଏସ ୱଡ୍ଢକିଂ ନାସେସ୍ସତି, ଅନଗ୍ଘୋ ସିପ୍ପୀ, ସୋ ମଯି ପସ୍ସନ୍ତେ ମା ନସ୍ସତୁ, ସଞ୍ଞମସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ପାସାଦେ ତେ କମ୍ମଂ ନିଟ୍ଠିତଂ, ନୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ନିଟ୍ଠିତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''ରାଜକୁମାରୋ ତଂ ନାସେତୁକାମୋ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖେଯ୍ୟାସୀ''ତି ଆହ । ୱଡ୍ଢକୀପି ''ଭଦ୍ଦକଂ ତେ, ସାମି, କତଂ ମମ ଆରୋଚେନ୍ତେନ, ଅହମେତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''କିଂ, ସମ୍ମ, ଅମ୍ହାକଂ ପାସାଦେ କମ୍ମଂ ନିଟ୍ଠିତ''ନ୍ତି ରାଜକୁମାରେନ ପୁଟ୍ଠୋ ''ନ ତାୱ, ଦେୱ, ନିଟ୍ଠିତଂ, ବହୁ ଅୱସିଟ୍ଠ''ନ୍ତି ଆହ। କିଂ କମ୍ମଂ ନାମ ଅୱସିଟ୍ଠନ୍ତି? ପଚ୍ଛା, ଦେୱ, ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଦାରୂନି ତାୱ ଆହରାପେଥାତି। କିଂ ଦାରୂନି ନାମାତି? ନିସ୍ସାରାନି ସୁକ୍ଖଦାରୂନି, ଦେୱାତି। ସୋ ଆହରାପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଅଥ ନଂ ଆହ – ''ଦେୱ, ତେ ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମମ ସନ୍ତିକଂ ନାଗନ୍ତବ୍ବଂ। କିଂ କାରଣା? ସୁଖୁମକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ହି ଅଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତସ୍ସ ମେ କମ୍ମୱିକ୍ଖେପୋ ହୋତି, ଆହାରୱେଲାଯଂ ପନ ମେ ଭରିଯାୱ ଆହାରଂ ଆହରିସ୍ସତୀ''ତି। ରାଜକୁମାରୋପି ''ସାଧୂ''ତି ପଟିସ୍ସୁଣି। ସୋପି ଏକସ୍ମିଂ ଗବ୍ଭେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତାନି ଦାରୂନି ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ନିସୀଦନଯୋଗ୍ଗଂ ଗରୁଳସକୁଣଂ କତ୍ୱା ଆହାରୱେଲାଯ ପନ ଭରିଯଂ ଆହ – ''ଗେହେ ୱିଜ୍ଜମାନକଂ ସବ୍ବଂ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ଗଣ୍ହାହୀ''ତି। ରାଜକୁମାରୋପି ୱଡ୍ଢକିସ୍ସ ଅନିକ୍ଖମନତ୍ଥାଯ ଗେହଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆରକ୍ଖଂ ଠପେସି। ୱଡ୍ଢକୀପି ସକୁଣସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତକାଲେ ''ଅଜ୍ଜ ସବ୍ବେପି ଦାରକେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାସୀ''ତି ଭରିଯଂ ୱତ୍ୱା ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ପୁତ୍ତଦାରଂ ସକୁଣସ୍ସ କୁଚ୍ଛିଯଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ୱାତପାନେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଲାଯି। ସୋ ତେସଂ, ''ଦେୱ, ୱଡ୍ଢକୀ ପଲାଯତୀ''ତି କନ୍ଦନ୍ତାନଂଯେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତେ ଓତରିତ୍ୱା ଏକଂ ନଗରଂ ମାପେତ୍ୱା କଟ୍ଠୱାହନରାଜା ନାମ ଜାତୋ।

ରାଜକୁମାରୋପି ''ପାସାଦମହଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପାସାଦେ ଚତୁଜ୍ଜାତିଯଗନ୍ଧେହି ପରିଭଣ୍ଡିକଂ କତ୍ୱା ପଠମୌମ୍ମାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚେଲପଟିକଂ ପତ୍ଥରି। ସୋ କିର ଅପୁତ୍ତକୋ, ତସ୍ମା ''ସଚାହଂ ପୁତ୍ତଂ ୱା ଧୀତରଂ ୱା ଲଚ୍ଛାମି, ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅକ୍କମିସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପତ୍ଥରି। ସୋ ସତ୍ଥରି ଆଗତେ ସତ୍ଥାରଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ''ପୱିସଥ, ଭନ୍ତେ''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ନ ପାୱିସି, ସୋ ଦୁତିଯମ୍ପି ତତିଯମ୍ପି ଯାଚି। ସତ୍ଥା ଅପୱିସିତ୍ୱାୱ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଓଲୋକେସି। ଥେରୋ ଓଲୋକିତସଞ୍ଞାଯେୱ ୱତ୍ଥାନଂ ଅନକ୍କମନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତଂ ''ସଂହରତୁ, ରାଜକୁମାର, ଦୁସ୍ସାନି, ନ ଭଗୱା ଚେଲପଟିକଂ ଅକ୍କମିସ୍ସତି, ପଚ୍ଛିମଜନତଂ ତଥାଗତୋ ଓଲୋକେତୀ''ତି ଦୁସ୍ସାନି ସଂହରାପେସି। ସୋ ଦୁସ୍ସାନି ସଂହରିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଅନ୍ତୋନିୱେସନଂ ପୱେସତ୍ୱା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକେନ ସମ୍ମାନେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଉପକାରକୋ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସରଣଂ ଗତୋ, କୁଚ୍ଛିଗତୋ ଚ କିରମ୍ହି ଏକୱାରଂ ସରଣଂ ଗତୋ, ଦୁତିଯଂ ତରୁଣଦାରକକାଲେ, ତତିଯଂ ୱିଞ୍ଞୁଭାୱଂ ପତ୍ତକାଲେ। ତସ୍ସ ମେ କସ୍ମା ଚେଲପଟିକଂ ନ ଅକ୍କମିତ୍ଥା''ତି? ''କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ, କୁମାର, ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଚେଲାନି ଅତ୍ଥରୀ''ତି? ''ସଚେ ପୁତ୍ତଂ ୱା ଧୀତରଂ ୱା ଲଚ୍ଛାମି, ସତ୍ଥା ମେ ଚେଲପଟିକଂ ଅକ୍କମିସ୍ସତୀ''ତି ଇଦଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ଭନ୍ତେତି। ତେନେୱାହଂ ତଂ ନ ଅକ୍କମିନ୍ତି। ''କିଂ ପନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁତ୍ତଂ ୱା ଧୀତରଂ ୱା ନେୱ ଲଚ୍ଛାମୀ''ତି? ''ଆମ, କୁମାରା''ତି। ''କିଂ କାରଣା''ତି? ''ପୁରିମକଅତ୍ତଭାୱେ ଜାଯାଯ ସଦ୍ଧିଂ ପମାଦଂ ଆପନ୍ନତ୍ତା''ତି। ''କସ୍ମିଂ କାଲେ, ଭନ୍ତେ''ତି? ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି –

ଅତୀତେ କିର ଅନେକସତା ମନୁସ୍ସା ମହତିଯା ନାୱାଯ ସମୁଦ୍ଦଂ ପକ୍ଖନ୍ଦିଂସୁ। ନାୱା ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ ଭିଜ୍ଜି। ଦ୍ୱେ ଜଯମ୍ପତିକା ଏକଂ ଫଲକଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତରଦୀପକଂ ପୱିସିଂସୁ, ସେସା ସବ୍ବେ ତତ୍ଥେୱ ମରିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ଦୀପକେ ମହାସକୁଣସଙ୍ଘୋ ୱସତି। ତେ ଅଞ୍ଞଂ ଖାଦିତବ୍ବକଂ ଅଦିସ୍ୱା ଛାତଜ୍ଝତ୍ତା ସକୁଣଅଣ୍ଡାନି ଅଙ୍ଗାରେସୁ ପଚିତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ, ତେସୁ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେସୁ ସକୁଣଛାପେ ଗହେତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ। ଏୱଂ ପଠମୱଯେପି ମଜ୍ଝିମୱଯେପି ପଚ୍ଛିମୱଯେପି ଖାଦିଂସୁଯେୱ। ଏକସ୍ମିମ୍ପି ୱଯେ ଅପ୍ପମାଦଂ ନାପଜ୍ଜିଂସୁ, ଏକୋପି ଚ ନେସଂ ଅପ୍ପମାଦଂ ନାପଜ୍ଜି।

ସତ୍ଥା ଇଦଂ ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ହି ତ୍ୱଂ, କୁମାର, ତଦା ଏକସ୍ମିମ୍ପି ୱଯେ ଭରିଯାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଅପ୍ପମାଦଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସ, ଏକସ୍ମିମ୍ପି ୱଯେ ପୁତ୍ତୋ ୱା ଧୀତା ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ସଚେ ପନ ୱୋ ଏକୋପି ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ପୁତ୍ତୋ ୱା ଧୀତା ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସ। କୁମାର, ଅତ୍ତାନଞ୍ହି ପିଯଂ ମଞ୍ଞମାନେନ ତୀସୁପି ୱଯେସୁ ଅପ୍ପମତ୍ତେନ ଅତ୍ତା ରକ୍ଖିତବ୍ବୋ, ଏୱଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ଏକୱଯେପି ରକ୍ଖିତବ୍ବୋଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୫୭।

‘‘ଅତ୍ତାନଞ୍ଚେ ପିଯଂ ଜଞ୍ଞା, ରକ୍ଖେଯ୍ୟ ନଂ ସୁରକ୍ଖିତଂ;

ତିଣ୍ଣଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଯାମଂ, ପଟିଜଗ୍ଗେଯ୍ୟ ପଣ୍ଡିତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯାମନ୍ତି ସତ୍ଥା ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମିସ୍ସରତାଯ ଦେସନାକୁସଲତାଯ ଚ ଇଧ ତିଣ୍ଣଂ ୱଯାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ୱଯଂ ଯାମନ୍ତି କତ୍ୱା ଦେସେସି, ତସ୍ମା ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସଚେ ଅତ୍ତାନଂ ପିଯଂ ଜାନେଯ୍ୟ, ରକ୍ଖେଯ୍ୟ ନଂ ସୁରକ୍ଖିତନ୍ତି ଯଥା ସୋ ସୁରକ୍ଖିତୋ ହୋତି, ଏୱଂ ନଂ ରକ୍ଖେଯ୍ୟ। ତତ୍ଥ ସଚେ ଗୀହୀ ସମାନୋ ‘‘ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉପରିପାସାଦତଲେ ସୁସଂୱୁତଂ ଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମ୍ପନ୍ନାରକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ୱସନ୍ତୋପି, ପବ୍ବଜିତୋ ହୁତ୍ୱା ସୁସଂୱୁତେ ପିହିତଦ୍ୱାରୱାତପାନେ ଲେଣେ ୱିହରନ୍ତୋପି ଅତ୍ତାନଂ ନ ରକ୍ଖତିଯେୱ। ଗିହୀ ପନ ସମାନୋ ଯଥାବଲଂ ଦାନସୀଲାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୋ, ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ପନ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତପରିଯତ୍ତିମନସିକାରେସୁ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖତି ନାମ। ଏୱଂ ତୀସୁ ୱଯେସୁ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିମ୍ପି ୱଯେ ପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ ଅତ୍ତାନଂ ପଟିଜଗ୍ଗତିଯେୱ। ସଚେ ହି ଗିହିଭୂତୋ ପଠମୱଯେ ଖିଡ୍ଡାପସୁତତାଯ କୁସଲଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ମଜ୍ଝିମୱଯେ ଅପ୍ପମତ୍ତେନ ହୁତ୍ୱା କୁସଲଂ କାତବ୍ବଂ। ସଚେ ମଜ୍ଝିମୱଯେ ପୁତ୍ତଦାରଂ ପୋସେନ୍ତୋ କୁସଲଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ପଚ୍ଛିମୱଯେ କାତବ୍ବମେୱ। ଏୱମ୍ପି କରୋନ୍ତେନ ଅତ୍ତା ପଟିଜଗ୍ଗିତୋୱ ହୋତି। ଏୱଂ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ପନ ଅତ୍ତା ପିଯୋ ନାମ ନ ହୋତି, ଅପାଯପରାଯଣମେୱ ନଂ କରୋତି। ସଚେ ପନ ପବ୍ବଜିତୋ ପଠମୱଯେ ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତୋ ଧାରେନ୍ତୋ ୱାଚେନ୍ତୋ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କରୋନ୍ତୋ ପମାଦଂ ଆପଜ୍ଜତି, ମଜ୍ଝିମୱଯେ ଅପ୍ପମତ୍ତେନ ସମଣଧମ୍ମୋ କାତବ୍ବୋ। ସଚେ ପଠମୱଯେ ଉଗ୍ଗହିତପରିଯତ୍ତିଯା ଅଟ୍ଠକଥଂ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ କାରଣାକାରଣଞ୍ଚ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ମଜ୍ଝିମୱଯେ ପମାଦଂ ଆପଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଛିମୱଯେ ଅପ୍ପମତ୍ତେନ ସମଣଧମ୍ମୋ କାତବ୍ବୋଯେୱ। ଏୱମ୍ପି କରୋନ୍ତେନ ଅତ୍ତା ପଟିଜଗ୍ଗିତୋୱ ହୋତି। ଏୱଂ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ପନ ଅତ୍ତା ପିଯୋ ନାମ ନ ହୋତି, ପଚ୍ଛାନୁତାପେନେୱ ନଂ ତାପେତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବୋଧିରାଜକୁମାରୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ବୋଧିରାଜକୁମାରୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ଉପନନ୍ଦସକ୍ୟପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅତ୍ତାନମେୱପଠମନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଉପନନ୍ଦଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଥେରୋ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତୁଂ ଛେକୋ। ତସ୍ସ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦିପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ଚିୱରେହି ପୂଜେତ୍ୱା ଧୁତଙ୍ଗାନି ସମାଦିଯିଂସୁ। ତେହି ୱିସ୍ସଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରେ ସୋଯେୱ ଗଣ୍ହି। ସୋ ଏକସ୍ମିଂ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଉପକଟ୍ଠେ ଜନପଦଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ଏକସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଦହରସାମଣେରା ଧମ୍ମକଥିକପେମେନ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇଧ ୱସ୍ସଂ ଉପେଥା’’ତି ୱଦିଂସୁ। ‘‘ଇଧ କିତ୍ତକଂ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେହି ‘‘ଏକେକୋ ସାଟକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତତ୍ଥ ଉପାହନା ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱିହାରଂ ଅଗମାସି । ଦୁତିଯଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଇଧ କିଂ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଦ୍ୱେ ସାଟକା’’ତି ୱୁତ୍ତେ କତ୍ତରଯଟ୍ଠିଂ ଠପେସି। ତତିଯଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଇଧ କିଂ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ତଯୋ ସାଟକା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତତ୍ଥ ଉଦକତୁମ୍ବଂ ଠପେସି। ଚତୁତ୍ଥଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଇଧ କିଂ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ସାଟକା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସାଧୁ ଇଧ ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି ତତ୍ଥ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଗହଟ୍ଠାନଞ୍ଚେୱ ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ତେ ନଂ ବହୂହି ୱତ୍ଥେହି ଚେୱ ଚୀୱରେହି ଚ ପୂଜେସୁଂ। ସୋ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସୋ ଇତରେସୁପି ୱିହାରେସୁ ସାସନଂ ପେସେତ୍ୱା ‘‘ମଯା ପରିକ୍ଖାରସ୍ସ ଠପିତତ୍ତା ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଲଦ୍ଧବ୍ବଂ, ତଂ ମେ ପହିଣନ୍ତୂ’’ତି ସବ୍ବଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ଯାନକଂ ପୂରେତ୍ୱା ପାଯାସି।

ଅଥେକସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଦ୍ୱେ ଦହରଭିକ୍ଖୂ ଦ୍ୱେ ସାଟକେ ଏକଞ୍ଚ କମ୍ବଲଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ତୁଯ୍ହଂ ସାଟକା ହୋନ୍ତୁ, ମଯ୍ହଂ କମ୍ବଲୋ’’ତି ଭାଜେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ମଗ୍ଗସମୀପେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ୱିୱଦନ୍ତି। ତେ ତଂ ଥେରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ନୋ ଭାଜେତ୍ୱା ଦେଥା’’ତି ୱଦିଂସୁ। ତୁମ୍ହେଯେୱ ଭାଜେଥାତି। ନ ସକ୍କୋମ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେଯେୱ ନୋ ଭାଜେତ୍ୱା ଦେଥାତି। ତେନ ହି ମମ ୱଚନେ ଠସ୍ସଥାତି। ଆମ, ଠସ୍ସାମାତି। ‘‘ତେନ ହି ସାଧୂ’’ତି ତେସଂ ଦ୍ୱେ

ସାଟକେ ଦତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେନ୍ତାନଂ ଅମ୍ହାକଂ ପାରୁପନାରହୋ’’ତି ମହଗ୍ଘଂ କମ୍ବଲଂ ଆଦାଯ ପକ୍କାମି। ଦହରଭିକ୍ଖୂ ଉପ୍ପଟିସାରିନୋ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦାନେଵ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତକଂ ଗହେତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ଉପ୍ପଟିସାରିନୋ କରୋତି, ପୁବ୍ବେପି ଅକାସିଯେଵା’’ତି ଵତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତସ୍ମିଂ ଅନୁତୀରଚାରୀ ଚ ଗମ୍ଭୀରଚାରୀ ଚାତି ଦ୍ୱେ ଉଦ୍ଦା ମହନ୍ତଂ ରୋହିତମଚ୍ଛଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ମୟ୍ହଂ ସୀସଂ ହୋତୁ, ତଵ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠ’’ନ୍ତି ଵିଵାଦାପନ୍ନା ଭାଜେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଏକଂ ସିଙ୍ଗାଲଂ ଦିସ୍ୱା ଆହଂସୁ – ‘‘ମାତୁଲ, ଇମଂ ନୋ ଭାଜେତ୍ୱା ଦେହୀ’’ତି। ଅହଂ ରଞ୍ଞା ଵିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେ ଠପିତୋ, ତତ୍ଥ ଚିରଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଜଙ୍ଘଵିହାରତ୍ଥାଯ ଆଗତୋମ୍ହି, ଇଦାନି ମେ ଓକାସୋ ନତ୍ଥୀତି। ମାତୁଲ, ମା ଏଵଂ କରୋଥ, ଭାଜେତ୍ୱା ଏଵ ନୋ ଦେଥାତି। ମମ ଵଚନେ ଠସ୍ସଥାତି। ଠସ୍ସାମ, ମାତୁଲାତି। ‘‘ତେନ ହି ସାଧୂ’’ତି ସୋ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ଅକାସି, ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଏକମନ୍ତେ। କତ୍ୱା ଚ ପନ, ‘‘ତାତା, ଯେନ ଵୋ ଅନୁତୀରେ ଚରିତଂ, ସୋ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଗଣ୍ହାତୁ। ଯେନ ଗମ୍ଭୀରେ ଚରିତଂ, ତସ୍ସ ସୀସଂ ହୋତୁ। ଅଯଂ ପନ ମଜ୍ଝିମୋ ଖଣ୍ଡୋ ମମ ଵିନିଚ୍ଛଯଧମ୍ମେ ଠିତସ୍ସ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି ତେ ସଞ୍ଞାପେନ୍ତୋ –

‘‘ଅନୁତୀରଚାରି ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ, ସୀସଂ ଗମ୍ଭୀରଚାରିନୋ;

ଅଚ୍ଚାଯଂ ମଜ୍ଝିମୋ ଖଣ୍ଡୋ, ଧମ୍ମଟ୍ଠସ୍ସ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୭।୩୩) –

ଇମଂ ଗାଥଂ ଵତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମଖଣ୍ଡଂ ଆଦାଯ ପକ୍କାମି। ତେପି ଉପ୍ପଟିସାରିନୋ ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ଏଵମେସ ଅତୀତେପି ତୁମ୍ହେ ଉପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅକାସିଯେଵା’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଉପନନ୍ଦଂ ଗରହନ୍ତୋ, ‘‘ଭିକ୍ଖଵେ , ପରଂ ଓଵଦନ୍ତେନ ନାମ ପଠମମେଵ ଅତ୍ତା ପତିରୂପେ ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ’’ତି ଵତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୫୮।

‘‘ଅତ୍ତାନମେଵ ପଠମଂ, ପତିରୂପେ ନିଵେସଯେ;

ଅଥଞ୍ଞମନୁସାସେଯ୍ୟ, ନ କିଲିସ୍ସେଯ୍ୟ ପଣ୍ଡିତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ପତିରୂପେ ନିଵେସଯେତି ଅନୁଚ୍ଛଵିକେ ଗୁଣେ ପତିଟ୍ଠାପେଯ୍ୟ। ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦିଗୁଣେହି ଵା ଅରିଯଵଂସପଟିପଦାଦୀହି ଵା ପରଂ ଅନୁସାସିତୁକାମୋ, ସୋ ଅତ୍ତାନମେଵ ପଠମଂ ତସ୍ମିଂ ଗୁଣେ ପତିଟ୍ଠାପେଯ୍ୟ। ଏଵଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଅଥଞ୍ଞଂ ତେହି ଗୁଣେହି ଅନୁସାସେଯ୍ୟ। ଅତ୍ତାନଞ୍ହି ତତ୍ଥ ଅନିଵେସେତ୍ୱା କେଵଲଂ ପରମେଵ ଅନୁସାସମାନୋ ପରତୋ ନିନ୍ଦଂ ଲଭିତ୍ୱା କିଲିସ୍ସତି ନାମ, ତତ୍ଥ ଅତ୍ତାନଂ ନିଵେସେତ୍ୱା ଅନୁସାସମାନୋ ପରତୋ ପସଂସଂ ଲଭତି, ତସ୍ମା ନ କିଲିସ୍ସତି ନାମ। ଏଵଂ କରୋନ୍ତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ନ କିଲିସ୍ସେଯ୍ୟାତି।

ଦେସନାଵସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଉପନନ୍ଦସକ୍ୟପୁତ୍ତତ୍ଥେରଵତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଧାନିକତିସ୍ସତ୍ଥେରଵତ୍ଥୁ

ଅତ୍ତାନଞ୍ଚେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ପଧାନିକତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଦାଯ ଅରଞ୍ଞେ ଵସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଆଵୁସୋ, ଧରମାନକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଵୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହିତଂ, ଅପ୍ପମତ୍ତା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋଥା’’ତି ଓଵଦିତ୍ୱା ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସୁପତି। ତେ ଭିକ୍ଖୂ ପଠମଯାମେ ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମଯାମେ ଵିହାରଂ ପଵିସନ୍ତି। ସୋ ନିଦ୍ଦାଯିତ୍ୱା ପବୁଦ୍ଧକାଲେ ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ ତୁମ୍ହେ ‘ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯିସ୍ସାମା’ତି ଆଗତା, ସୀଘଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋଥା’’ତି ଵତ୍ୱା ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥେଵ ସୁପତି। ଇତରେ ମଜ୍ଝିମଯାମେ ବହି ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଯାମେ ଵିହାରଂ ପଵିସନ୍ତି। ସୋ ପୁନପି ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେ ଵିହାରା ନୀହରିତ୍ୱା ସଯଂ ପୁନ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥେଵ ସୁପତି। ତସ୍ମିଂ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଏଵଂ କରୋନ୍ତେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସଜ୍ଝାଯଂ ଵା

କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱା ମନସିକାତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ଚିତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ଅଗମାସି। ତେ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟୋ ଅତିୱିୟ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ, ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମ ନ’’ନ୍ତି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତା ତସ୍ସ କିରିୟଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ନଟ୍ଠମ୍ହା, ଆୱୁସୋ, ଆଚରିୟୋ ନୋ ତୁଚ୍ଛରତ୍ତିଂ ରୱତୀ’’ତି ୱଦିଂସୁ। ତେସଂ ଅତିୱିୟ ନିଦ୍ଦାୟ କିଲମନ୍ତାନଂ ଏକଭିକ୍ଖୁପି ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ତେ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା କତପଟିସନ୍ଥାରା ‘‘କିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରିତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପେସ ତୁମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତରାୟମକାସିୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ଯାଚିତୋ –

‘‘ଅମାତାପିତରସଂୱଦ୍ଧୋ, ଅନାଚେରକୁଲେ ୱସଂ;

ନାୟଂ କାଲଂ ଅକାଲଂ ୱା, ଅଭିଜାନାତି କୁକ୍କୁଟୋ’’ତି। (ଜା॰ ୧।୧।୧୧୯) –

ଇମଂ ଅକାଲରାୱିକୁକ୍କୁଟଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥେସି। ‘‘ତଦା ହି ସୋ କୁକ୍କୁଟୋ ଅୟଂ ପଧାନିକତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଅହୋସି, ଇମେ ପଞ୍ଚ ସତା ଭିକ୍ଖୂ ତେ ମାଣୱା ଅହେସୁଂ, ଦିସାପାମୋକ୍ଖୋ ଆଚରିୟୋ ଅହମେୱା’’ତି ସତ୍ଥା ଇମଂ ଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ପରଂ ଓୱଦନ୍ତେନ ନାମ ଅତ୍ତା ସୁଦନ୍ତୋ କାତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଓୱଦନ୍ତୋ ହି ସୁଦନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଦମେତି ନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୫୯।

‘‘ଅତ୍ତାନଞ୍ଚେ ତଥା କୟିରା, ଯଥାଞ୍ଞମନୁସାସତି;

ସୁଦନ୍ତୋ ୱତ ଦମେଥ, ଅତ୍ତା ହି କିର ଦୁଦ୍ଦମୋ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ପଠମୟାମାଦୀସୁ ଚଙ୍କମିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପରଂ ଓୱଦତି, ସୟଂ ଚଙ୍କମନାଦୀନି ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଞ୍ଚେ ତଥା କୟିରା, ଯଥାଞ୍ଞମନୁସାସତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସୁଦନ୍ତୋ ୱତ ଦମେଥାତି ଯେନ ଗୁଣେନ ପରଂ ଅନୁସାସତି, ତେନ ଅତ୍ତନା ସୁଦନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଦମେୟ୍ୟ। ଅତ୍ତା ହି କିର ଦୁଦ୍ଦମୋତି ଅୟଞ୍ହି ଅତ୍ତା ନାମ ଦୁଦ୍ଦମୋ। ତସ୍ମା ଯଥା ସୋ ସୁଦନ୍ତୋ ହୋତି, ତଥା ଦମେତବ୍ବୋତି।

ଦେସନାୱସାନେ ପଞ୍ଚ ସତାପି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୂତି।

ପଧାନିକତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ତତିୟଂ।

୪। କୁମାରକସ୍ସପମାତୁଥେରୀୱତ୍ଥୁ

ଅତ୍ତାହି ଅତ୍ତନୋ ନାଥୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୁମାରକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ମାତରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସା କିର ରାଜଗହନଗରେ ସେଟ୍ଠିଧୀତା ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ଅଥ ସା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚମାନାପି ମାତାପିତୂନଂ ସନ୍ତିକା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତା ପତିକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପତିଦେୱତା ହୁତ୍ୱା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସି। ଅଥସ୍ସା ନ ଚିରସ୍ସେୱ କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠହି। ସା ଗବ୍ଭସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଅଜାନିତ୍ୱାୱ ସାମିକଂ ଆରାଧେତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ଅଥ ନଂ ସୋ ମହନ୍ତେନ ସକ୍କାରେନ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟଂ ନେତ୍ୱା ଅଜାନନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତପକ୍ଖିକାନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବାଜେସି। ଅପରେନ ସମୟେନ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ତସ୍ସା ଗବ୍ଭିନିଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତାହି ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତା ନାହଂ, ଅୟ୍ୟେ, ଜାନାମି ‘‘କିମେତଂ’’, ସୀଲଂ ୱତ ମେ ଅରୋଗମେୱାତି। ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ତଂ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁନୀ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତା, ଇମିସ୍ସା ମୟଂ ଗବ୍ଭସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଜାନାମ, କାଲଂ ନ ଜାନାମ, କିଂ ଦାନି କରୋମା’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଦେୱଦତ୍ତୋ ‘‘ମା ମୟ୍ହଂ ଓୱାଦକାରିକାନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅୟସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୂ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଉପ୍ପବ୍ବାଜେଥ ନ’’ନ୍ତି ଆହ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସା ଦହରା ମା ମଂ, ଅୟ୍ୟେ, ନାସେଥ, ନାହଂ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତା, ଏଥ, ମଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଜେତୱନଂ ନେଥାତି। ତା ତଂ ଆଦାୟ ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ତସ୍ସା ଗିହିକାଲେ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠିତୋ’’ତି ଜାନନ୍ତୋପି ପରୱାଦମୋଚନତ୍ଥଂ ରାଜାନଂ ପସେନଦିକୋସଲଂ ମହାଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଚୂଳଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ୱିସାଖାଉପାସିକଂ ଅଞ୍ଞାନି ଚ ମହାକୁଲାନି ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଉପାଲିତ୍ଥେରଂ ଆଣାପେସି – ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଇମିସ୍ସା ଦହରାୟ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ କମ୍ମଂ ପରିସୋଧେହୀ’’ତି। ଥେରୋ ରଞ୍ଞୋ ପୁରତୋ ୱିସାଖଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ତଂ ଅଧିକରଣଂ ପଟିଚ୍ଛାପେସି। ସା ସାଣିପାକାରଂ ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋସାଣିୟଂ ତସ୍ସା ହତ୍ଥପାଦନାଭିଉଦରପରିୟୋସାନାନି ଓଲୋକେତ୍ୱା ମାସଦିୱସେ ସମାନେତ୍ୱା ‘‘ଗିହିଭାୱେ ଇମାୟ ଗବ୍ଭୋ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ଞତ୍ୱା

ଥେରସ୍ସ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥସ୍ସା ଥେରୋ ପରିସମଜ୍ଝେ ପରିସୁଦ୍ଧଭାୱଂ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ସା ଅପରେନ ସମଯେନ ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ପତ୍ଥିତପତ୍ଥନଂ ମହାନୁଭାୱଂ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ରାଜା ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯସମୀପେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦାରକସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଦେୱ, ଏକିସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ପୁତ୍ତୋ ଜାତୋ, ତସ୍ସେସ ସଦ୍ଦୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂ କୁମାରଂ ଅତ୍ତନୋ ଘରଂ ନେତ୍ୱା ଧାତୀନଂ ଅଦାସି। ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ଚସ୍ସ କସ୍ସପୋତି ନାମଂ କତ୍ୱା କୁମାରପରିହାରେନ ୱଡ୍ଢିତତ୍ତା କୁମାରକସ୍ସପୋତି ସଞ୍ଜାନିଂସୁ। ସୋ କୀଳାମଣ୍ଡଲେ ଦାରକେ ପହରିତ୍ୱା ‘‘ନିମ୍ମାତାପିତିକେନମ୍ହା ପହଟା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଦେୱ, ମଂ ‘ନିମ୍ମାତାପିତିକୋ’ତି ୱଦନ୍ତି, ମାତରଂ ମେ ଆଚିକ୍ଖଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ଧାତିଯୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ଇମା ତେ ମାତରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ ଏତ୍ତିକା ମେ ମାତରୋ, ଏକାଯ ମେ ମାତରା ଭୱିତବ୍ବଂ, ତଂ ମେ ଆଚିକ୍ଖଥା’’ତି ଆହ। ରାଜା ‘‘ନ ସକ୍କା ଇମଂ ୱଞ୍ଚେତୁ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ତାତ, ତୱ ମାତା ଭିକ୍ଖୁନୀ, ତ୍ୱଂ ମଯା ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯା ଆନୀତୋତି। ସୋ ତାୱତକେନେୱ ସମୁପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗୋ ହୁତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, ପବ୍ବାଜେଥ ମ’’ନ୍ତି ଆହ। ରାଜା ‘‘ସାଧୁ, ତାତା’’ତି ତଂ ମହନ୍ତେନ ସକ୍କାରେନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ କୁମାରକସ୍ସପତ୍ଥେରୋତି ପଞ୍ଞାଯି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱାଯମିତ୍ୱା ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ‘‘ପୁନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିସେସେତ୍ୱା ଗହେସ୍ସାମୀ’’ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ଧୱନେ ୱିହାସି।

ଅଥ ନଂ କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ଏକତୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅନାଗାମିଫଲଂ ପତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତଭିକ୍ଖୁ ବ୍ରହ୍ମଲୋକତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପନ୍ନରସ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମେ ପଞ୍ହେ ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଅଞ୍ଞୋ ବ୍ୟାକାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଗଚ୍ଛ, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଇମେସଂ ଅତ୍ଥଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହା’’ତି ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନାୱସାନେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତସ୍ସ ପନ ନିକ୍ଖନ୍ତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ମାତୁଭିକ୍ଖୁନିଯା ଅକ୍ଖୀହି ଅସ୍ସୂନି ପୱତ୍ତିଂସୁ। ସା ପୁତ୍ତୱିଯୋଗଦୁକ୍ଖିତା ଅସ୍ସୁତିନ୍ତେନେୱ ମୁଖେନ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରମାନା ଅନ୍ତରୱୀଥିଯଂ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱାୱ, ‘‘ପୁତ୍ତ , ପୁତ୍ତା’’ତି ୱିରୱନ୍ତୀ ତଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଉପଧାୱମାନା ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପତି। ସା ଥନେହି ଖୀରଂ ମୁଞ୍ଚନ୍ତେହି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅଲ୍ଲଚୀୱରା ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ଗଣ୍ହି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚାଯଂ ମମ ସନ୍ତିକା ମଧୁରୱଚନଂ ଲଭିସ୍ସତି, ୱିନସ୍ସିସ୍ସତି। ଥଦ୍ଧମେୱ କତ୍ୱା ଇମାଯ ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ଆହ – ‘‘କିଂ କରୋନ୍ତୀ ୱିଚରସି, ସିନେହମତ୍ତମ୍ପି ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ସକ୍କୋସୀ’’ତି। ସା ‘‘ଅହୋ କକ୍ଖଳା ଥେରସ୍ସ କଥା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘କିଂ ୱଦେସି, ତାତା’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନପି ତେନ ତଥେୱ ୱୁତ୍ତା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଇମସ୍ସ କାରଣା ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ଅସ୍ସୂନି ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ଅଯଂ ପନେୱଂ ଥଦ୍ଧହଦଯୋ, କିଂ ମେ ଇମିନା’’ତି ପୁତ୍ତସିନେହଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଂଦିୱସମେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଅପରେନ ସମଯେନ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଦେୱଦତ୍ତେନ ଏୱଂ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ କୁମାରକସ୍ସପୋ ଚ ଥେରୀ ଚ ନାସିତା, ସତ୍ଥା ପନ ତେସଂ ପତିଟ୍ଠା ଜାତୋ, ଅହୋ ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଲୋକାନୁକମ୍ପକା’’ତି । ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ଅହଂ ଇମେସଂ ପଚ୍ଚଯୋ ପତିଟ୍ଠା ଜାତୋ, ପୁବ୍ବେପି ନେସଂ ଅହଂ ପତିଟ୍ଠା ଅହୋସିଂଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା –

‘‘ନିଗ୍ରୋଧମେୱ ସେୱେଯ୍ୟ, ନ ସାଖମୁପସଂୱସେ;

ନିଗ୍ରୋଧସ୍ମିଂ ମତଂ ସେଯ୍ୟୋ, ଯଞ୍ଚେ ସାଖସ୍ମି ଜୀୱିତ’’ନ୍ତି। (ଜା॰ ୧।୧।୧୨; ୧।୧୦।୮୧) –

ଇମଂ ନିଗ୍ରୋଧଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେନ କଥେତ୍ୱା ‘‘ତଦା ସାଖମିଗୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅହୋସି, ପରିସାପିସ୍ସ ଦେୱଦତ୍ତପରିସା, ୱାରପ୍ପତ୍ତା ମିଗଧେନୁ ଥେରୀ ଅହୋସି, ପୁତ୍ତୋ କୁମାରକସ୍ସପୋ, ଗବ୍ଭିନୀମିଗିଯା ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଗତୋ ନିଗ୍ରୋଧମିଗରାଜା ପନ ଅହମେୱା’’ତି ଜାତକଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ପୁତ୍ତସିନେହଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଥେରିଯା ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନୋ ପତିଟ୍ଠାନକତଭାୱଂ ପକାସେନ୍ତୋ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମା ପରସ୍ସ ଅତ୍ତନି ଠିତେନ ସଗ୍ଗପରାଯଣେନ ୱା ମଗ୍ଗପରାଯଣେନ ୱା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ଅତ୍ତାୱ ଅତ୍ତନୋ ନାଥୋ, ପରୋ କିଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୦।

‘‘ଅତ୍ତା ହି ଅତ୍ତନୋ ନାଥୋ, କୋ ହି ନାଥୋ ପରୋ ସିଯା;

ଅତ୍ତନା ହି ସୁଦନ୍ତେନ, ନାଥଂ ଲଭତି ଦୁଲ୍ଲଭ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ନାଥୋତି ପତିଟ୍ଠା। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯସ୍ମା ଅତ୍ତନି ଠିତେନ ଅତ୍ତସମ୍ପନ୍ନେନ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ସଗ୍ଗଂ ୱା ପାପୁଣିତୁଂ, ମଗ୍ଗଂ ୱା ଭାୱେତୁଂ, ଫଲଂ ୱା ସଚ୍ଛିକାତୁଂ ସକ୍କା । ତସ୍ମା ହି ଅତ୍ତାୱ ଅତ୍ତନୋ ପତିଟ୍ଠା ହୋତି, ପରୋ କୋ ନାମ କସ୍ସ ପତିଟ୍ଠା ସିଯା। ଅତ୍ତନା ଏୱ ହି ସୁଦନ୍ତେନ ନିବ୍ବିସେୱନେନ ଅରହତ୍ତଫଲସଙ୍ଖାତଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ ନାଥଂ ଲଭତି। ଅରହତ୍ତଞ୍ହି ସନ୍ଧାଯ ଇଧ ‘‘ନାଥଂ ଲଭତି ଦୁଲ୍ଲଭ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

କୁମାରକସ୍ସପମାତୁଥେରୀୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ମହାକାଲୌପାସକୱତ୍ଥୁ

ଅତ୍ତନା ହି କତଂ ପାପନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ମହାକାଲଂ ନାମ ସୋତାପନ୍ନୌପାସକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ମାସସ୍ସ ଅଟ୍ଠଦିୱସେସୁ ଉପୋସଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହାରେ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣାତି। ଅଥ ରତ୍ତିଂ ଚୋରା ଏକସ୍ମିଂ ଗେହେ ସନ୍ଧିଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଭଣ୍ଡକଂ ଗହେତ୍ୱା ଲୋହଭାଜନସଦ୍ଦେନ ପବୁଦ୍ଧେହି ସାମିକେହି ଅନୁବଦ୍ଧା ଗହିତଭଣ୍ଡଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାଯିଂସୁ। ସାମିକାପି ତେ ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁଯେୱ, ତେ ଦିସା ପକ୍ଖନ୍ଦିଂସୁ। ଏକୋ ପନ ୱିହାରମଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ମହାକାଲସ୍ସ ରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପାତୋୱ ପୋକ୍ଖରଣିତୀରେ ମୁଖଂ ଧୋୱନ୍ତସ୍ସ ପୁରତୋ ଭଣ୍ଡିକଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାଯି। ଚୋରେ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଆଗତମନୁସ୍ସା ଭଣ୍ଡିକଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ନୋ ଗେହସନ୍ଧିଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଭଣ୍ଡିକଂ ହରିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ୱିଯ ୱିଚରସୀ’’ତି ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପୋଥେତ୍ୱା ମାରେତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଗମିଂସୁ। ଅଥ ନଂ ପାତୋୱ ପାନୀଯଘଟଂ ଆଦାଯ ଗତା ଦହରସାମଣେରା ଦିସ୍ୱା ‘‘ୱିହାରେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସଯିତୌପାସକୋ ଅଯୁତ୍ତଂ ମରଣଂ ଲଭତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ କାଲେନ ଅପ୍ପତିରୂପଂ ମରଣଂ ଲଦ୍ଧଂ, ପୁବ୍ବେ କତକମ୍ମସ୍ସ ପନ ତେନ ଯୁତ୍ତମେୱ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ଯାଚିତୋ ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ କଥେସି –

ଅତୀତେ କିର ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ୱିଜିତେ ଏକସ୍ସ ପଚ୍ଚନ୍ତଗାମସ୍ସ ଅଟୱିମୁଖେ ଚୋରା ପହରନ୍ତି। ରାଜା ଅଟୱିମୁଖେ ଏକଂ ରାଜଭଟଂ ଠପେସି, ସୋ ଭତିଂ ଗହେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସେ ଓରତୋ ପାରଂ ନେତି, ପାରତୋ ଓରଂ ଆନେତି। ଅଥେକୋ ମନୁସ୍ସୋ ଅଭିରୂପଂ ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯଂ ଚୂଳଯାନକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ତଂ ଠାନଂ ଅଗମାସି। ରାଜଭଟୋ ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱାୱ ସଞ୍ଜାତସିନେହୋ ତେନ ‘‘ଅଟୱିଂ ନୋ , ସାମି, ଅତିକ୍କାମେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ‘‘ଇଦାନି ୱିକାଲୋ, ପାତୋୱ ଅତିକ୍କାମେସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ସକାଲୋ, ସାମି, ଇଦାନେୱ ନୋ ନେହୀତି। ନିୱତ୍ତ, ଭୋ, ଅମ୍ହାକଂଯେୱ ଗେହେ ଆହାରୋ ଚ ନିୱାସୋ ଚ ଭୱିସ୍ସତୀତି। ସୋ ନେୱ ନିୱତ୍ତିତୁଂ ଇଚ୍ଛି। ଇତରୋ ପୁରିସାନଂ ସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ଯାନକଂ ନିୱତ୍ତାପେତ୍ୱା ଅନିଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସେୱ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ନିୱାସଂ ଦତ୍ୱା ଆହାରଂ ପଟିଯାଦାପେସି। ତସ୍ସ ପନ ଗେହେ ଏକଂ ମଣିରତନଂ ଅତ୍ଥି। ସୋ ତଂ ତସ୍ସ ଯାନକନ୍ତରେ ପକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଚୋରାନଂ ପୱିଟ୍ଠସଦ୍ଦଂ କାରେସି। ଅଥସ୍ସ ପୁରିସା ‘‘ମଣିରତନଂ, ସାମି, ଚୋରେହି ହଟ’’ନ୍ତି ଆରୋଚେସୁଂ। ସୋ ଗାମଦ୍ୱାରେସୁ ଆରକ୍ଖଂ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଅନ୍ତୋଗାମତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତେ ୱିଚିନଥା’’ତି ଆହ। ଇତରୋପି ପାତୋୱ ଯାନକଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ପାଯାସି। ଅଥସ୍ସ ଯାନକଂ ସୋଧେନ୍ତା ଅତ୍ତନା ଠପିତଂ ମଣିରତନଂ ଦିସ୍ୱା ସନ୍ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ମଣିଂ ଗହେତ୍ୱା ପଲାଯସୀ’’ତି ପୋଥେତ୍ୱା ‘‘ଗହିତୋ ନୋ, ସାମି, ଚୋରୋ’’ତି ଗାମଭୋଜକସ୍ସ ଦସ୍ସେସୁଂ। ସୋ ‘‘ଭତକସ୍ସ ୱତ ମେ ଗେହେ ନିୱାସଂ ଦତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଦିନ୍ନଂ, ମଣିଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତୋ, ଗଣ୍ହଥ ନଂ ପାପପୁରିସ’’ନ୍ତି ପୋଥାପେତ୍ୱା ମାରେତ୍ୱା ଛଡ୍ଡାପେସି। ଇଦଂ ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ। ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଦୀଘରତ୍ତଂ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିପାକାୱସେସେନ ଅତ୍ତଭାୱସତେ ତଥେୱ ପୋଥିତୋ ମରଣଂ ପାପୁଣି।

ଏୱଂ ସତ୍ଥା ମହାକାଲସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ଇମେ ସତ୍ତେ ଅତ୍ତନା କତପାପକମ୍ମମେୱ ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ଅଭିମନ୍ଥତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୧।

‘‘ଅତ୍ତନା ହି କତଂ ପାପଂ, ଅତ୍ତଜଂ ଅତ୍ତସମ୍ଭୱଂ;

ଅଭିମନ୍ଥତି ଦୁମ୍ମେଧଂ, ୱଜିରଂୱସ୍ମମଯଂ ମଣି’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ୱଜିରଂୱସ୍ମମଯଂ ମଣିନ୍ତି ୱଜିରଂୱ ଅସ୍ମମଯଂ ମଣିଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ପାସାଣମଯଂ ପାସାଣସମ୍ଭୱଂ ୱଜିରଂ ତମେୱ ଅସ୍ମମଯଂ ମଣିଂ

ଅତ୍ତନୋ ଉଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତଂ ପାସାଣମଣିଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଛିଦ୍ଦଂ ଛିଦ୍ଦଂ ଖଣ୍ଡଂ ଖଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ଅପରିଭୋଗଂ କରୋତି, ଏୱମେୱ ଅତ୍ତନା କତଂ ଅତ୍ତନି ଜାତଂ ଅତ୍ତସମ୍ଭୱଂ ପାପଂ ଦୁମ୍ମେଧଂ ନିପ୍ପଞ୍ଞଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଚତୂସୁ ଅପାୟେସୁ ଅଭିମନ୍ଥତି କନ୍ତତି ୱିଦ୍ଧଂସେତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସମ୍ପତ୍ତଭିକ୍ଖୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ମହାକାଲୋପାସକୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦେୱଦତ୍ତୱତ୍ଥୁ

ଯସ୍ସଅଚ୍ଚନ୍ତଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଧମ୍ମୋ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟକାରଣେନ ୱଡ୍ଢିତାୟ ତଣ୍ହାୟ ଅଜାତସତ୍ତୁଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ଲାଭସକ୍କାରଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଅଜାତସତ୍ତୁଂ ପିତୁୱଧେ ସମାଦପେତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ନାନପ୍ପକାରେନ ତଥାଗତସ୍ସ ୱଧାୟ ପରିସକ୍କତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ଦେୱଦତ୍ତୋ ନାନପ୍ପକାରେନ ମୟ୍ହଂ ୱଧାୟ ପରିସକ୍କତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା କୁରୁଙ୍ଗମିଗଜାତକାଦୀନି (ଜା। ୧।୨।୧୧୧-୨) କଥେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚ୍ଚନ୍ତଦୁସ୍ସୀଲପୁଗ୍ଗଲଂ ନାମ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟକାରଣା ଉପ୍ପନ୍ନା ତଣ୍ହା ମାଲୁୱା ୱିୟ ସାଲଂ ପରିୟୋନନ୍ଧିତ୍ୱା ସମ୍ଭଞ୍ଜମାନା ନିରୟାଦୀସୁ ପକ୍ଖିପତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥାମାହ –

୧୬୨।

‘‘ଯସ୍ସ ଅଚ୍ଚନ୍ତଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ, ମାଲୁୱା ସାଲମିୱୋତ୍ଥତଂ;

କରୋତି ସୋ ତଥତ୍ତାନଂ, ଯଥା ନଂ ଇଚ୍ଛତୀ ଦିସୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଚନ୍ତଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟନ୍ତି ଏକନ୍ତଦୁସ୍ସୀଲଭାୱୋ। ଗିହୀ ୱା ଜାତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥେ କରୋନ୍ତୋ, ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ଉପସମ୍ପନ୍ନଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଗରୁକାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜମାନୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତଦୁସ୍ସୀଲୋ ନାମ। ଇଧ ପନ ଯୋ ଦ୍ୱୀସୁ ତୀସୁ ଅତ୍ତଭାୱେସୁ ଦୁସ୍ସୀଲୋ, ଏତସ୍ସ ଗତିଯା ଆଗତଂ ଦୁସ୍ସୀଲଭାୱଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁସ୍ସୀଲଭାୱୋତି ଚେତ୍ଥ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ଛ ଦ୍ୱାରାନି ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନା ତଣ୍ହା ୱେଦିତବ୍ବା। ମାଲୁୱା ସାଲମିୱୋତ୍ଥତନ୍ତି ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତଂ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତଂ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ଯଥା ନାମ ମାଲୁୱା ସାଲଂ ଓତ୍ଥରନ୍ତୀ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ପତ୍ତେହି ଉଦକଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସମ୍ଭଞ୍ଜନୱସେନ ସବ୍ବତ୍ଥକମେୱ ପରିୟୋନନ୍ଧତି, ଏୱଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଓତ୍ଥତଂ ପରିୟୋନନ୍ଧିତ୍ୱା ଠିତଂ। ସୋ ମାଲୁୱାୟ ସମ୍ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଭୂମିୟଂ ପାତିୟମାନୋ ରୁକ୍ଖୋ ୱିୟ ତାୟ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟସଙ୍ଖାତାୟ ତଣ୍ହାୟ ସମ୍ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅପାୟେସୁ ପାତିୟମାନୋ, ଯଥା ନଂ ଅନତ୍ଥକାମୋ ଦିସୋ ଇଚ୍ଛତି, ତଥା ଅତ୍ତାନଂ କରୋତି ନାମାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଦେୱଦତ୍ତୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସଙ୍ଘଭେଦପରିସକ୍କନୱତ୍ଥୁ

ସୁକରାନୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସଙ୍ଘଭେଦପରିସକ୍କନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ଦେୱଦତ୍ତୋ ସଙ୍ଘଭେଦାୟ ପରିସକ୍କନ୍ତୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଆରୋଚେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସିଂ। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତଂ। ଦିସ୍ୱା ଯେନାହଂ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ଦାନାହଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ଭଗୱତା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ଉପୋସଥଂ କରିସ୍ସାମି ସଙ୍ଘକମ୍ମଞ୍ଚା’ତି। ଅଜ୍ଜ ଭଗୱା ଦେୱଦତ୍ତୋ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି, ଉପୋସଥଞ୍ଚ କରିସ୍ସତି ସଙ୍ଘକମ୍ମାନି ଚା’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ଥା –

‘‘ସୁକରଂ ସାଧୁନା ସାଧୁ, ସାଧୁ ପାପେନ ଦୁକ୍କରଂ;

ପାପଂ ପାପେନ ସୁକରଂ, ପାପମରିଯେହି ଦୁକ୍କର’’ନ୍ତି। (ଉଦା। ୪୮) –

ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେତ୍ୱା, ‘‘ଆନନ୍ଦ, ଅତ୍ତନୋ ଅହିତକମ୍ମଂ ନାମ ସୁକରଂ, ହିତକମ୍ମମେୱ ଦୁକ୍କର’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୩।

‘‘ସୁକରାନି ଅସାଧୂନି, ଅତ୍ତନୋ ଅହିତାନି ଚ;

ଯଂ ୱେ ହିତଞ୍ଚ ସାଧୁଞ୍ଚ, ତଂ ୱେ ପରମଦୁକ୍କର’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯାନି କମ୍ମାନି ଅସାଧୂନି ସାୱଜ୍ଜାନି ଅପାଯସଂୱତ୍ତନିକତ୍ତାଯେୱ ଅତ୍ତନୋ ଅହିତାନି ଚ ହୋନ୍ତି, ତାନି ସୁକରାନି। ଯଂ ପନ ସୁଗତିସଂୱତ୍ତନିକତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ହିତଞ୍ଚ ଅନୱଜ୍ଜଟ୍ଠେନ ସାଧୁଞ୍ଚ ସୁଗତିସଂୱତ୍ତନିକଞ୍ଚେୱ ନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକଞ୍ଚ କମ୍ମଂ, ତଂ ପାଚୀନନିନ୍ନାଯ ଗଙ୍ଗାଯ ଉଦ୍ଧତ୍ତେତ୍ୱା ପଚ୍ଛାମୁଖକରଣଂ ୱିଯ ଅତିଦୁକ୍କରନ୍ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସଙ୍ଘଭେଦପରିସକ୍କନୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। କାଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯୋସାସନନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କାଲତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିରେକା ଇତ୍ଥୀ ମାତୁଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ତଂ ଥେରଂ ଉପଟ୍ଠହି। ତସ୍ସା ପଟିୱିସ୍ସକଗେହେ ମନୁସ୍ସା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅହୋ ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଅଚ୍ଛରିଯା, ଅହୋ ଧମ୍ମଦେସନା ମଧୁରା’’ତି ପସଂସନ୍ତି। ସା ଇତ୍ଥୀ ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅହମ୍ପି ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୋତୁକାମା’’ତି ତସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ସୋ ‘‘ତତ୍ଥ ମା ଗମୀ’’ତି ତଂ ନିୱାରେସି। ସା ପୁନଦିୱସେ ପୁନଦିୱସେପୀତି ଯାୱତତିଯଂ ତେନ ନିୱାରିଯମାନାପି ସୋତୁକାମାୱ ଅହୋସି। କସ୍ମା ସୋ ପନେତଂ ନିୱାରେସୀତି? ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ମଯି ଭିଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତି। ସା ଏକଦିୱସଂ ପାତୋୱ ଭୁତ୍ତପାତରାସା ଉପୋସଥଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମ, ସାଧୁକଂ ଅଯ୍ୟଂ ପରିୱିସେଯ୍ୟାସୀ’’ତି ଧୀତରଂ ଆଣାପେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ଧୀତାପିସ୍ସା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆଗତକାଲେ ପରିୱିସିତ୍ୱା ‘‘କୁହିଂ ମହାଉପାସିକା’’ତି ୱୁତ୍ତା ‘‘ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ ୱିହାରଂ ଗତା’’ତି ଆହ। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱାୱ କୁଚ୍ଛିଯଂ ଉଟ୍ଠିତେନ ଡାହେନ ସନ୍ତପ୍ପମାନୋ ‘‘ଇଦାନି ସା ମଯି ଭିନ୍ନା’’ତି ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣମାନଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଆହ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ ଇତ୍ଥୀ ଦନ୍ଧା ସୁଖୁମଂ ଧମ୍ମକଥଂ ନ ଜାନାତି, ଇମିସ୍ସା ଖନ୍ଧାଦିପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ସୁଖୁମଂ ଧମ୍ମକଥଂ ଅକଥେତ୍ୱା ଦାନକଥଂ ୱା ସୀଲକଥଂ ୱା କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସଜ୍ଝାସଯଂ ୱିଦିତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ପାପିକଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ନିସ୍ସାଯ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନଂ ପଟିକ୍କୋସସି। ଅତ୍ତଘାତାଯେୱ ୱାଯମସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୪।

‘‘ଯୋ ସାସନଂ ଅରହତଂ, ଅରିଯାନଂ ଧମ୍ମଜୀୱିନଂ;

ପଟିକ୍କୋସତି ଦୁମ୍ମେଧୋ, ଦିଟ୍ଠିଂ ନିସ୍ସାଯ ପାପିକଂ;

ଫଲାନି କଟ୍ଠକସ୍ସେୱ, ଅତ୍ତଘାତାଯ ଫଲ୍ଲତୀ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯୋ ଦୁମ୍ମେଧୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନୋ ସକ୍କାରହାନିଭଯେନ ପାପିକଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ନିସ୍ସାଯ ‘‘ଧମ୍ମଂ ୱା ସୋସ୍ସାମ, ଦାନଂ ୱା ଦସ୍ସାମା’’ତି ୱଦନ୍ତେ

ପଟିକ୍କୋସନ୍ତୋ ଅରହତଂ ଅରିଯାନଂ ଧମ୍ମଜୀୱିନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନଂ ପଟିକ୍କୋସତି, ତସ୍ସ ତଂ ପଟିକ୍କୋସନଂ ସା ଚ ପାପିକା ଦିଟ୍ଠି ୱେଳୁସଙ୍ଖାତସ୍ସ କଟ୍ଠକସ୍ସ ଫଲାନି ୱିଯ ହୋତି। ତସ୍ମା ଯଥା କଟ୍ଠକୋ ଫଲାନି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅତ୍ତଘାତାଯ ଫଲ୍ଲତି, ଅତ୍ତନୋ ଘାତତ୍ଥମେୱ ଫଲତି, ଏୱଂ ସୋପି ଅତ୍ତଘାତାଯ ଫଲ୍ଲତୀତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

''ଫଲଂ ୱେ କଦଲିଂ ହନ୍ତି, ଫଲଂ ୱେଳୁଂ ଫଲଂ ନଳଂ;

ସକ୍କାରୋ କାପୁରିସଂ ହନ୍ତି, ଗବ୍ଭୋ ଅସ୍ସତରିଂ ଯଥା''ତି। (ଚୂଳୱ॰ ୩୩୫; ଅ॰ ନି॰ ୪।୬୮);

ଦେସନାୱସାନେ ଉପାସିକା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

କାଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଚୂଳକାଳୋପାସକୱତ୍ଥୁ

ଅତ୍ତନାହି କତନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଚୂଳକାଳଂ ଉପାସକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ମହାକାଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଉମଙ୍ଗଚୋରା ସାମିକେହି ଅନୁବଦ୍ଧା ରତ୍ତିଂ ୱିହାରେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପାତୋୱ ୱିହାରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଉପାସକସ୍ସ ପୁରତୋ ଭଣ୍ଡିକଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାଯିଂସୁ। ମନୁସ୍ସା ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଯଂ ରତ୍ତିଂ ଚୋରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ୱିଯ ଚରତି, ଗଣ୍ହଥ ନ''ନ୍ତି ତଂ ପୋଥଯିଂସୁ। କୁମ୍ଭଦାସିଯୋ ଉଦକତିତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛମାନା ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅପେଥ, ସାମି, ନାଯଂ ଏୱରୂପଂ କରୋତୀ''ତି ତଂ ମୋଚେସୁଂ। ସୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଅହମ୍ହି ମନୁସ୍ସେହି ନାସିତୋ, କୁମ୍ଭଦାସିଯୋ ମେ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିତଂ ଲଦ୍ଧ''ନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେସି। ଭିକ୍ଖୂ ତଥାଗତସ୍ସ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଚୂଳକାଳୋପାସକୋ କୁମ୍ଭଦାସିଯୋ ଚେୱ ନିସ୍ସାଯ, ଅତ୍ତନୋ ଚ ଅକରଣଭାୱେନ ଜୀୱିତଂ ଲଭି। ଇମେ ହି ନାମ ସତ୍ତା ଅତ୍ତନା ପାପକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନିରଯାଦୀସୁ ଅତ୍ତନାୱ କିଲିସ୍ସନ୍ତି, କୁସଲଂ କତ୍ୱା ପନ ସୁଗତିଞ୍ଚେୱ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଅତ୍ତନାୱ ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୫।

''ଅତ୍ତନା ହି କତଂ ପାପଂ, ଅତ୍ତନା ସଂକିଲିସ୍ସତି;

ଅତ୍ତନା ଅକତଂ ପାପଂ, ଅତ୍ତନାୱ ୱିସୁଜ୍ଝତି;

ସୁଦ୍ଧୀ ଅସୁଦ୍ଧି ପଚ୍ଚତ୍ତଂ, ନାଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଞଂ ୱିସୋଧଯେ''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯେନ ଅତ୍ତନା ଅକୁସଲକମ୍ମଂ କତଂ ହୋତି, ସୋ ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ଅତ୍ତନାୱ ସଂକିଲିସ୍ସତି। ଯେନ ପନ ଅତ୍ତନା ଅକତଂ ପାପଂ, ସୋ ସୁଗତିଞ୍ଚେୱ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅତ୍ତନାୱ ୱିସୁଜ୍ଝତି। କୁସଲକମ୍ମସଙ୍ଖାତା ସୁଦ୍ଧି ଅକୁସଲକମ୍ମସଙ୍ଖାତା ଚ ଅସୁଦ୍ଧି ପଚ୍ଚତ୍ତଂ କାରକସତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତନିଯେୱ ୱିପଚ୍ଚତି। ଅଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଞ୍ଞଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନ ୱିସୋଧଯେ ନେୱ ୱିସୋଧେତି, ନ କିଲେସେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଦେସନାୱସାନେ ଚୂଳକାଳୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଚୂଳକାଳୋପାସକୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ଅତ୍ତଦତ୍ଥତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅତ୍ତଦତ୍ଥନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅତ୍ତଦତ୍ଥତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସତ୍ଥାରା ହି ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହଂ ଇତୋ ଚତୁମାସଚ୍ଚଯେନ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗା ସତ୍ତସତା ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଭିକ୍ଖୂ

ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, କରିସ୍ସାମା’’ତି ସମ୍ମନ୍ତଯମାନା ୱିଚରନ୍ତି। ଅତ୍ତଦତ୍ଥତ୍ଥେରୋ ପନ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସତ୍ଥା କିର ଚତୁମାସଚ୍ଚଯେନ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତି, ଅହଞ୍ଚମ୍ହି ଅୱୀତରାଗୋ, ସତ୍ଥରି ଧରମାନେଯେୱ ଅରହତ୍ତତ୍ଥାଯ ୱାଯମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘କସ୍ମା, ଆୱୁସୋ, ତ୍ୱଂ ନେୱ ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛସି, ନ କିଞ୍ଚି ମନ୍ତେସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ନାମ କରୋତୀ’’ତି ଆରୋଚଯିଂସୁ। ସୋ ସତ୍ଥାରାପି ‘‘କସ୍ମା ଏୱଂ କରୋସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତୁମ୍ହେ କିର, ଭନ୍ତେ, ଚତୁମାସଚ୍ଚଯେନ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସଥ, ଅହଂ ତୁମ୍ହେସୁ ଧରନ୍ତେସୁଯେୱ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଯା ୱାଯମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ ମଯି ସିନେହୋ ଅତ୍ଥି, ତେନ ଅତ୍ତଦତ୍ଥେନ ୱିଯ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ନ ହି ଗନ୍ଧାଦୀହି ପୂଜେନ୍ତା ମଂ ପୂଜେନ୍ତି, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପତ୍ତିଯା ପନ ମଂ ପୂଜେନ୍ତି। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞେନପି ଅତ୍ତଦତ୍ଥସଦିସେନେୱ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୬।

‘‘ଅତ୍ତଦତ୍ଥଂ ପରତ୍ଥେନ, ବହୁନାପି ନ ହାପଯେ;

ଅତ୍ତଦତ୍ଥମଭିଞ୍ଞାଯ, ସଦତ୍ଥପସୁତୋ ସିଯା’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଗିହିଭୂତା ତାୱ କାକଣିକମତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥଂ ସହସ୍ସମତ୍ତେନାପି ପରସ୍ସ ଅତ୍ଥେନ ନ ହାପଯେ। କାକଣିକମତ୍ତେନାପି ହିସ୍ସ ଅତ୍ତଦତ୍ଥୋୱ ଖାଦନୀଯଂ ୱା ଭୋଜନୀଯଂ ୱା ନିପ୍ଫାଦେଯ୍ୟ, ନ ପରତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ପନ ଏୱଂ ଅକଥେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନ କଥିତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଅତ୍ତଦତ୍ଥଂ ନ ହାପେମୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଚେତିଯପଟିସଙ୍ଖରଣାଦିକିଚ୍ଚଂ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯାଦିୱତ୍ତଂ ୱା ନ ହାପେତବ୍ବଂ। ଆଭିସମାଚାରିକୱତ୍ତଞ୍ହି ପୂରେନ୍ତୋଯେୱ ଅରିଯଫଲାଦୀନି ସଚ୍ଛିକରୋତି, ତସ୍ମା ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ତଦତ୍ଥୋୱ। ଯୋ ପନ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକୋ ‘‘ଅଜ୍ଜ ୱା ସୁୱେ ୱା’’ତି ପଟିୱେଧଂ ପତ୍ଥଯମାନୋ ୱିଚରତି, ତେନ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତାଦୀନିପି ହାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚମେୱ କାତବ୍ବଂ। ଏୱରୂପଞ୍ହି ଅତ୍ତଦତ୍ଥମଭିଞ୍ଞାଯ ‘‘ଅଯଂ ମେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା , ସଦତ୍ଥପସୁତୋ ସିଯାତି ତସ୍ମିଂ ସକେ ଅତ୍ଥେ ଉଯ୍ୟୁତ୍ତପଯୁତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ଥେରୋ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଅତ୍ତଦତ୍ଥତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

ଅତ୍ତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦ୍ୱାଦସମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୩. ଲୋକୱଗ୍ଗୋ

୧. ଦହରଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ହୀନଂଧମ୍ମନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଦହରଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି.

ଅଞ୍ଞତରୋ କିର ଥେରୋ ଦହରଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ପାତୋୱ ୱିସାଖାଯ ଗେହଂ ଅଗମାସି. ୱିସାଖାଯ ଗେହେ ପଞ୍ଚସତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧୁୱଯାଗୁ ନିଚ୍ଚପଞ୍ଞତ୍ତା ହୋତି. ଥେରୋ ତତ୍ଥ ଯାଗୁଂ ପିୱିତ୍ୱା ଦହରଭିକ୍ଖୁଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ସଯଂ ଅଞ୍ଞଂ ଗେହଂ ଅଗମାସି. ତେନ ଚ ସମଯେନ ୱିସାଖାଯ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଧୀତା ଅଯ୍ଯିକାଯ ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱେଯ୍ଯାୱଚ୍ଚଂ କରୋତି. ସା ତସ୍ସ ଦହରସ୍ସ ଉଦକଂ ପରିସ୍ସାୱେନ୍ତୀ ଚାଟିଯଂ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ହସି, ଦହରୋପି ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ହସି. ସା ତଂ ହସମାନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଛିନ୍ନସୀସୋ ହସତୀ’’ତି ଆହ. ଅଥ ନଂ ଦହରୋ ‘‘ତ୍ୱଂ ଛିନ୍ନସୀସା, ମାତାପିତରୋପି ତେ ଛିନ୍ନସୀସା’’ତି ଅକ୍କୋସି. ସା ରୋଦମାନା ମହାନସେ ଅଯ୍ଯିକାଯ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇଦଂ, ଅମ୍ମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି. ସା ଦହରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମା କୁଜ୍ଝି, ନ ଏତଂ ଛିନ୍ନକେସନଖସ୍ସ ଛିନ୍ନନିୱାସନପାରୁପନସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ଛିନ୍ନକପାଲଂ ଆଦାଯ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରନ୍ତସ୍ସ ଅଯ୍ଯସ୍ସ ଅଗରୁକ’’ନ୍ତି ଆହ. ଦହରୋ ଆମ, ଉପାସିକେ, ତ୍ୱଂ ମମ ଛିନ୍ନକେସାଦିଭାୱଂ ଜାନାସି, ଇମିସ୍ସା ମଂ ‘‘ଛିନ୍ନସୀସୋ’’ତି କତ୍ୱା ଅକ୍କୋସିତୁଂ ୱଟ୍ଟିସ୍ସତୀତି. ୱିସାଖା ନେୱ ଦହରଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଅସକ୍ଖି, ନପି ଦାରିକଂ. ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଥେରୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିମିଦଂ ଉପାସିକେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା ଦହରଂ ଓୱଦନ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ଅପେହି, ଆୱୁସୋ, ନାଯଂ ଛିନ୍ନକେସନଖୱତ୍ଥସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ଛିନ୍ନକପାଲଂ ଆଦାଯ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରନ୍ତସ୍ସ ଅକ୍କୋସୋ, ତୁଣ୍ହୀ ହୋହୀ’’ତି. ଆମ, ଭନ୍ତେ, କିଂ ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାଯିକଂ ଅତଜ୍ଜେତ୍ୱା ମଂ ତଜ୍ଜେଥ, ମଂ ‘‘ଛିନ୍ନସୀସୋ’’ତି ଅକ୍କୋସିତୁଂ ୱଟ୍ଟିସ୍ସତୀତି. ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି. ୱିସାଖା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି. ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଦହରସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମଯା ଇମଂ ଦହରଂ ଅନୁୱତ୍ତିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱିସାଖଂ ଆହ – ‘‘କିଂ ପନ ୱିସାଖେ ତୱ ଦାରିକାଯ ଛିନ୍ନକେସାଦିମତ୍ତକେନେୱ ମମ ସାୱକେ ଛିନ୍ନସୀସେ କତ୍ୱା ଅକ୍କୋସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ଦହରୋ ତାୱଦେୱ ଉଟ୍ଠାଯ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା , ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏତଂ ପଞ୍ହଂ ତୁମ୍ହେୱ ସୁଟ୍ଠୁ ଜାନାଥ, ଅମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଚ ଉପାସିକା ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ନ ଜାନନ୍ତୀ’’ତି ଆହ. ସତ୍ଥା ଦହରସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁକୂଲଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘କାମଗୁଣଂ ଆରବ୍ଭ ହସନଭାୱୋ ନାମ ହୀନୋ ଧମ୍ମୋ, ହୀନଞ୍ଚ ନାମ ଧମ୍ମଂ ସେୱିତୁଂ ପମାଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୬୭.

‘‘ହୀନଂ ଧମ୍ମଂ ନ ସେୱେଯ୍ଯ, ପମାଦେନ ନ ସଂୱସେ;

ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ନ ସେୱେଯ୍ଯ, ନ ସିଯା ଲୋକୱଡ୍ଢନୋ’’ତି.

ତତ୍ଥ ହୀନଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣଂ ଧମ୍ମଂ. ସୋ ହି ହୀନୋ ଧମ୍ମୋ ନ ଅନ୍ତମସୋ ଓଟ୍ଠଗୋଣାଦୀହିପି ପଟିସେୱିତବ୍ବୋ. ହୀନେସୁ ଚ ନିରଯାଦୀସୁ ଠାନେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତାପେତୀତି ହୀନୋ ନାମ, ତଂ ନ ସେୱେଯ୍ଯ. ପମାଦେନାତି ସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗଲକ୍ଖଣେନ ପମାଦେନାପି ନ ସଂୱସେ. ନ ସେୱେଯ୍ଯାତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିମ୍ପି ନ ଗଣ୍ହେଯ୍ଯ. ଲୋକୱଡ୍ଢନୋତି ଯୋ ହି ଏୱଂ କରୋତି, ସୋ ଲୋକୱଡ୍ଢନୋ ନାମ ହୋତି. ତସ୍ମା ଏୱଂ ଅକରଣେନ ନ ସିଯା ଲୋକୱଡ୍ଢନୋତି.

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ଦହରୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି.

ଦହରଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ.

୨. ସୁଦ୍ଧୋଦନୱତ୍ଥୁ

ଉତ୍ତିଟ୍ଠେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ ୱିହରନ୍ତୋ ପିତରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି.

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ସତ୍ଥା ପଠମଗମନେନ କପିଲପୁରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଞାତୀହି କତପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନୋ ନିଗ୍ରୋଧାରାମଂ ପତ୍ୱା ଞାତୀନଂ ମାନଭିନ୍ଦନତ୍ଥାଯ ଆକାସେ ରତନଚଙ୍କମଂ ମାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଚଙ୍କମନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଞାତୀ ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜାନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ୱନ୍ଦିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଞାତିସମାଗମେ ପୋକ୍ଖରୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସି। ତଂ ଆରବ୍ଭ ମହାଜନେନ କଥାଯ ସମୁଟ୍ଠାପିତାଯ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ମଯ୍ହଂ ଞାତିସମାଗମେ ପୋକ୍ଖରୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ୱେସ୍ସନ୍ତରଜାତକଂ (ଜା। ୨।୨୨।୧୬୫୫ ଆଦଯୋ) କଥେସି। ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତେସୁ ଞାତୀସୁ ଏକୋପି ସତ୍ଥାରଂ ନ ନିମନ୍ତେସି। ରାଜାପି ‘‘ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ମମ ଗେହଂ ଅନାଗନ୍ତ୍ୱା କହଂ ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଅନିମନ୍ତେତ୍ୱାୱ ଅଗମାସି। ଗନ୍ତ୍ୱା ଚ ପନ ଗେହେ ୱୀସତିଯା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନଂ ଯାଗୁଆଦୀନି ପଟିଯାଦାପେତ୍ୱା ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେସି। ପୁନଦିୱସେ ସତ୍ଥା ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଅତୀତବୁଦ୍ଧା ପିତୁ ନଗରଂ ପତ୍ୱା ଉଜୁକମେୱ ଞାତିକୁଲଂ ପୱିସିଂସୁ, ଉଦାହୁ ପଟିପାଟିଯା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିଂସୂ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ‘‘ପଟିପାଟିଯା ଚରିଂସୂ’’ତି ଦିସ୍ୱା ପଠମଗେହତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ପାଯାସି। ରାହୁଲମାତା ପାସାଦତଲେ ନିସିନ୍ନାୱ ଦିସ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ସାଟକଂ ସଣ୍ଠାପେନ୍ତୋ ୱେଗେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା – ‘‘ପୁତ୍ତ, କସ୍ମା ମଂ ନାସେସି, ଅତିୱିଯ ତେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତେନ ଲଜ୍ଜା ଉପ୍ପାଦିତା, ଯୁତ୍ତଂ ନାମ ୱୋ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ନଗରେ ସୁୱଣ୍ଣସିୱିକାଦୀହି ୱିଚରିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁଂ, କିଂ ମଂ ଲଜ୍ଜାପେସୀ’’ତି? ‘‘ନାହଂ ତଂ, ମହାରାଜ, ଲଜ୍ଜାପେମି, ଅତ୍ତନୋ ପନ କୁଲୱଂସଂ ଅନୁୱତ୍ତାମୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ତାତ, ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଜୀୱନୱଂସୋ ମମ ୱଂସୋ’’ତି? ‘‘ନେସୋ, ମହାରାଜ, ତୱ ୱଂସୋ, ମମ ପନେସୋ ୱଂସୋ। ଅନେକାନି ହି ବୁଦ୍ଧସହସ୍ସାନି ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱାୱ ଜୀୱିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୬୮।

‘‘ଉତ୍ତିଟ୍ଠେ ନପ୍ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଧମ୍ମଂ ସୁଚରିତଂ ଚରେ;

ଧମ୍ମଚାରୀ ସୁଖଂ ସେତି, ଅସ୍ମିଂ ଲୋକେ ପରମ୍ହି ଚ।

୧୬୯।

‘‘ଧମ୍ମଂ ଚରେ ସୁଚରିତଂ, ନ ନଂ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରେ;

ଧମ୍ମଚାରୀ ସୁଖଂ ସେତି, ଅସ୍ମିଂ ଲୋକେ ପରମ୍ହି ଚା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଉତ୍ତିଟ୍ଠେତି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରେସଂ ଘରଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବପିଣ୍ଡେ। ନପ୍ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ପିଣ୍ଡଚାରିକୱତ୍ତଞ୍ହି ହାପେତ୍ୱା ପଣୀତଭୋଜନାନି ପରିଯେସନ୍ତୋ ଉତ୍ତିଟ୍ଠେ ପମଜ୍ଜତି ନାମ, ସପଦାନଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ପନ ନ ପମଜ୍ଜତି ନାମ। ଏୱଂ କରୋନ୍ତୋ ଉତ୍ତିଟ୍ଠେ ନପ୍ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଧମ୍ମନ୍ତି ଅନେସନଂ ପହାଯ ସପଦାନଂ ଚରନ୍ତୋ ତମେୱ ଭିକ୍ଖାଚରିଯଧମ୍ମଂ ସୁଚରିତଂ ଚରେ। ସୁଖଂ ସେତୀତି ଦେସନାମତ୍ତମେତଂ, ଏୱଂ ପନେତଂ ଭିକ୍ଖାଚରିଯଧମ୍ମଂ ଚରନ୍ତୋ ଧମ୍ମଚାରୀ ଇଧ ଲୋକେ ଚତୂହି ଇରିଯାପଥେହି ସୁଖଂ ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ନଂ ଦୁଚ୍ଚରିତନ୍ତି ୱେସିଯାଦିଭେଦେ ଅଗୋଚରେ ଚରନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖାଚରିଯଧମ୍ମଂ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି ନାମ। ଏୱଂ ଅଚରିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଚରେ ସୁଚରିତଂ, ନ ନଂ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରେ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ।

ଦେସନାୱସାନେ ରାଜା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ସୁଦ୍ଧୋଦନୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଞ୍ଚସତୱିପସ୍ସକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ଯଥାପୁବ୍ବୁଳକନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଚସତେ ୱିପସ୍ସକେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଘଟେନ୍ତା ୱାଯମନ୍ତା ଅପ୍ପୱିସେସା ‘‘ୱିସେସେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେସ୍ସାମା’’ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମରୀଚିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଭାୱେନ୍ତାୱ ଆଗମିଂସୁ । ତେସଂ ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠକ୍ଖଣେଯେୱ ଦେୱୋ ୱସ୍ସି। ତେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପମୁଖେସୁ ଠତ୍ୱା ଧାରାୱେଗେନ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଭିଜ୍ଜନ୍ତେ ପୁବ୍ବୁଳକେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ତଭାୱୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭିଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ପୁବ୍ବୁଳକସଦିସୋଯେୱା’’ତି

ଆରମ୍ମଣଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋଵ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୋ ୱିଯ ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୦।

''ଯଥା ପୁବ୍ବୁଳକଂ ପସ୍ସେ, ଯଥା ପସ୍ସେ ମରୀଚିକଂ;

ଏୱଂ ଲୋକଂ ଅୱେକ୍ଖନ୍ତଂ, ମଚ୍ଚୁରାଜା ନ ପସ୍ସତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ମରୀଚିକନ୍ତି ମଯୂଖଂ। ତେ ହି ଦୂରତୋଵ ଗେହସଣ୍ଠାନାଦିୱସେନ ଉପଟ୍ଠିତାପି ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଅଗଯ୍ହୂପଗା ରିତ୍ତକା ତୁଚ୍ଛକାଵ। ତସ୍ମା ଯଥା ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭିଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ପୁବ୍ବୁଳକଂ ରିତ୍ତତୁଚ୍ଛାଦିଭାୱେନେୱ ପସ୍ସେଯ୍ଯ, ଏୱଂ ଖନ୍ଧାଦିଲୋକଂ ଅୱେକ୍ଖନ୍ତଂ ମଚ୍ଚୁରାଜା ନ ପସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଠିତଟ୍ଠାନେଯେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୂତି।

ପଞ୍ଚସତୱିପସ୍ସକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ଅଭଯରାଜକୁମାରୱତ୍ଥୁ

ଏଥ ପସ୍ସଥିମଂ ଲୋକନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଭଯରାଜକୁମାରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ସ କିର ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ଆଗତସ୍ସ ପିତା ବିମ୍ବିସାରୋ ତୁସ୍ସିତ୍ୱା ଏକଂ ନଚ୍ଚଗୀତକୁସଲଂ ନାଟକିତ୍ଥିଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ରଜ୍ଜମଦାସି। ସୋ ସତ୍ତାହଂ ଗେହା ବହି ଅନିକ୍ଖନ୍ତୋୱ ରଜ୍ଜସିରିଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ନଦୀତିତ୍ଥଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନହାତ୍ୱା ଉଯ୍ଯାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତୋ ୱିଯ ତସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ନଚ୍ଚଗୀତଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ସାପି ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତସ୍ସ ନାଟକିତ୍ଥୀ ୱିଯ ସତ୍ଥକୱାତାନଂ ୱସେନ କାଲମକାସି। କୁମାରୋ ତସ୍ସା କାଲକିରିଯାଯ ଉପ୍ପନ୍ନସୋକୋ ''ନ ମେ ଇମଂ ସୋକଂ ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଅଞ୍ଞୋ ନିବ୍ବାପେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ''ତି ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ସୋକଂ ମେ ନିବ୍ବାପେଥା''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ତଂ ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ''ତଯା ହି, କୁମାର, ଇମିସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ଏୱମେୱ ମତକାଲେ ରୋଦନ୍ତେନ ପୱତ୍ତିତାନଂ ଅସ୍ସୂନଂ ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ପମାଣଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତାଯ ଦେସନାଯ ସୋକସ୍ସ ତନୁଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ''କୁମାର, ମା ସୋଚି, ବାଲଜନାନଂ ସଂସୀଦନଟ୍ଠାନମେତ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୧।

''ଏଥ ପସ୍ସଥିମଂ ଲୋକଂ, ଚିତ୍ତଂ ରାଜରଥୂପମଂ;

ଯତ୍ଥ ବାଲା ୱିସୀଦନ୍ତି, ନତ୍ଥି ସଙ୍ଗୋ ୱିଜାନତ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ତେ ପସ୍ସଥାତି ରାଜକୁମାରମେୱ ସନ୍ଧାଯାହ। ଇମଂ ଲୋକନ୍ତି ଇମଂ ଖନ୍ଧଲୋକାଦିସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ। ଚିତ୍ତନ୍ତି ସତ୍ତରତନାଦିୱିଚିତ୍ତଂ ରାଜରଥଂ ୱିଯ ୱତ୍ଥାଲଙ୍କାରାଦିଚିତ୍ତିତଂ। ଯତ୍ଥ ବାଲାତି ଯସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ବାଲା ଏୱଂ ୱିସୀଦନ୍ତି। ୱିଜାନତନ୍ତି ୱିଜାନନ୍ତାନଂ ପଣ୍ଡିତାନଂ ଏତ୍ଥ ରାଗସଙ୍ଗାଦୀସୁ ଏକୋପି ସଙ୍ଗୋ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ରାଜକୁମାରୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଅଭଯରାଜକୁମାରୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମ୍ମଜ୍ଜନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯୋଚ ପୁବ୍ବେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସମ୍ମଜ୍ଜନତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ପାତୋ ୱା ସାଯଂ ୱାତି ୱେଲଂ ପମାଣଂ ଅକତ୍ୱା ଅଭିକ୍ଖଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜନ୍ତୋୱ ୱିଚରତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ସମ୍ମଜ୍ଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ରେୱତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଅଯଂ ମହାକୁସୀତୋ ଜନସ୍ସ ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦତି, କିଂ ନାମେତସ୍ସ ସମ୍ମଜ୍ଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକଂ ଠାନଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଆହ। ଥେରୋ ''ଓୱାଦମସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏହାୱୁସୋତି। କିଂ, ଭନ୍ତେତି? ଗଚ୍ଛ ନ୍ହତ୍ୱା ଏହୀତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଓୱଦନ୍ତୋ ଆହ – ''ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ନ ସବ୍ବକାଲଂ ସମ୍ମଜ୍ଜନ୍ତେନ ୱିଚରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ପାତୋ ଏୱ ପନ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ୱା ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ୱା ନିସିନ୍ନେନ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ସଜ୍ଝାଯିତ୍ୱା ଅତ୍ତଭାୱେ ଖଯୱଯଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସାଯନ୍ହେ ଉଟ୍ଠାଯ ସମ୍ମଜ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଅସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋପି ନାମ ଓକାସୋ କାତବ୍ବୋ''ତି। ସୋ ଥେରସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତଂ ତଂ ଠାନଂ ଉକ୍ଲାପଂ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ – ''ଆୱୁସୋ ସମ୍ମଜ୍ଜନତ୍ଥେର, ତଂ ତଂ ଠାନଂ ଉକ୍ଲାପଂ କସ୍ମା ନ ସମ୍ମଜ୍ଜସୀ''ତି? ''ଭନ୍ତେ, ମଯା ପମାଦକାଲେ ଏୱଂ କତଂ, ଇଦାନାମ୍ହି ଅପ୍ପମତ୍ତୋ''ତି। ଭିକ୍ଖୂ ''ଅଯଂ ଥେରୋ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ''ତି ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ''ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ ପୁବ୍ବେ ପମାଦକାଲେ ସମ୍ମଜ୍ଜନ୍ତୋ ୱିଚରି, ଇଦାନି ପନ ମଗ୍ଗଫଲସୁଖେନ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ନ ସମ୍ମଜ୍ଜତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୨।

''ଯୋ ଚ ପୁବ୍ବେ ପମଜ୍ଜିତ୍ୱା, ପଚ୍ଛା ସୋ ନପ୍ପମଜ୍ଜତି;

ସୋମଂ ଲୋକଂ ପଭାସେତି, ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋୱ ଚନ୍ଦିମା''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତକରଣେନ ୱା ସଜ୍ଝାଯାଦୀହି ୱା ପମଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ମଗ୍ଗଫଲସୁଖେନ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ନପ୍ପମଜ୍ଜତି, ସୋ ଅବ୍ଭାଦୀହି ମୁତ୍ତୋ ଚନ୍ଦୋୱ ଓକାସଲୋକଂ ମଗ୍ଗଞାଣେନ ଇମଂ ଖନ୍ଧାଦିଲୋକଂ ଓଭାସେତି, ଏକାଲୋକଂ କରୋତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସମ୍ମଜ୍ଜନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯସ୍ସ ପାପନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲସୁତ୍ତନ୍ତୱସେନେୱ (ମ॰ ନି॰ ୨।୩୪୭ ଆଦଯୋ) ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଥେରୋ ପନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ ରହୋଗତୋ ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ ୱିମୁତ୍ତିସୁଖପଟିସଂୱେଦୀ। ତାଯଂ ୱେଲାଯଂ ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି –

''ଯୋ ଚ ପୁବ୍ବେ ପମଜ୍ଜିତ୍ୱା, ପଚ୍ଛା ସୋ ନପ୍ପମଜ୍ଜତି;

ସୋମଂ ଲୋକଂ ପଭାସେତି, ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋୱ ଚନ୍ଦିମା''ତି। –

ଆଦିନା ନଯେନ ଉଦାନଂ ଉଦାନେତ୍ୱା ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ଭିକ୍ଖୂ ''କହଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଥେରୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ''ତି ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ? ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲତ୍ଥେରସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନକଥାଯା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ପରିନିବ୍ବୁତୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ''ତି। ''ଭନ୍ତେ, ଏତ୍ତକେ ମନୁସ୍ସେ ମାରେତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବୁତୋ''ତି? ''ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ ପୁବ୍ବେ ଏକଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଏତ୍ତକଂ ପାପମକାସି, ପଚ୍ଛା ପନ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତପଚ୍ଚଯଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅହୋସି। ତେନସ୍ସ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ କୁସଲେନ ପିହିତ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୩।

‘‘ଯସ୍ସ ପାପଂ କତଂ କମ୍ମଂ, କୁସଲେନ ପିଧୀଯତି;

ସୋମଂ ଲୋକଂ ପଭାସେତି, ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋୱ ଚନ୍ଦିମା’’ତି।

ତତ୍ଥ କୁସଲେନାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପେସକାରଧୀତାୱତ୍ଥୁ

ଅନ୍ଧଭୂତୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଅଗ୍ଗାଳୱେ ଚେତିଯେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ପେସକାରଧୀତରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ଆଳୱିୱାସିନୋ ସତ୍ଥରି ଆଳୱିଂ ସମ୍ପତ୍ତେ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଦାନଂ ଅଦଂସୁ। ସତ୍ଥା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ଅଦ୍ଧୁୱଂ ମେ ଜୀୱିତଂ, ଧୁୱଂ ମେ ମରଣଂ, ଅୱସ୍ସଂ ମଯା ମରିତବ୍ବମେୱ , ମରଣପରିଯୋସାନଂ ମେ ଜୀୱିତଂ, ଜୀୱିତମେୱ ଅନିଯତଂ, ମରଣଂ ନିଯତନ୍ତି ଏୱଂ ମରଣସ୍ସତିଂ ଭାୱେଥ। ଯେସଞ୍ହି ମରଣସ୍ସତି ଅଭାୱିତା, ତେ ପଚ୍ଛିମେ କାଲେ ଆସୀୱିସଂ ଦିସ୍ୱା ଭୀତଅଦଣ୍ଡପୁରିସୋ ୱିଯ ସନ୍ତାସପ୍ପତ୍ତା ଭେରୱରୱଂ ରୱନ୍ତା କାଲଂ କରୋନ୍ତି। ଯେସଂ ପନ ମରଣସ୍ସତି ଭାୱିତା, ତେ ଦୂରତୋୱ ଆସୀୱିସଂ ଦିସ୍ୱା ଦଣ୍ଡକେନ ଗହେତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଠିତପୁରିସୋ ୱିଯ ପଚ୍ଛିମେ କାଲେ ନ ସନ୍ତସନ୍ତି, ତସ୍ମା ମରଣସ୍ସତି ଭାୱେତବ୍ବା’’ତି ଆହ। ତଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅୱସେସଜନା ସକିଚ୍ଚପ୍ପସୁତାୱ ଅହେସୁଂ। ଏକା ପନ ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକା ପେସକାରଧୀତା ‘‘ଅହୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ କଥା ନାମ ଅଚ୍ଛରିଯା, ମଯା ପନ ମରଣସ୍ସତିଂ ଭାୱେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ମରଣସ୍ସତିମେୱ ଭାୱେସି। ସତ୍ଥାପି ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଜେତୱନଂ ଅଗମାସି। ସାପି କୁମାରିକା ତୀଣି ୱସ୍ସାନି ମରଣସ୍ସତିଂ ଭାୱେସିଯେୱ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ କୁମାରିକଂ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ଇମାଯ କୁମାରିକାଯ ମମ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ସୁତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତୀଣି ୱସ୍ସାନି ମରଣସ୍ସତି ଭାୱିତା, ଇଦାନାହଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଇମଂ କୁମାରିକଂ ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତାଯ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତିଯା ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥଂ ଭାସିସ୍ସାମି। ସା ଗାଥାୱସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସତି, ତଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ ଜେତୱନା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଅଗ୍ଗାଳୱୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ଆଳୱିୱାସିନୋ ‘‘ସତ୍ଥା ଆଗତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ତଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିମନ୍ତଯିଂସୁ। ତଦା ସାପି କୁମାରିକା ସତ୍ଥୁ ଆଗମନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଆଗତୋ କିର ମଯ୍ହଂ ପିତା, ସାମି, ଆଚରିଯୋ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦମୁଖୋ ମହାଗୋତମବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ତୁଟ୍ଠମାନସା ‘‘ଇତୋ ମେ ତିଣ୍ଣଂ ସଂୱଚ୍ଛରାନଂ ମତ୍ଥକେ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ସତ୍ଥା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, ଇଦାନିସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ସରୀରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ମଧୁରୋଜଞ୍ଚ ୱରଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ପିତା ପନସ୍ସା ସାଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ଅମ୍ମ, ପରସନ୍ତକୋ ମେ ସାଟକୋ ଆରୋପିତୋ, ତସ୍ସ ୱିଦତ୍ଥିମତ୍ତଂ ଅନିଟ୍ଠିତଂ, ତଂ ଅଜ୍ଜ ନିଟ୍ଠାପେସ୍ସାମି, ସୀଘଂ ମେ ତସରଂ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଆହରେଯ୍ୟାସୀ’’ତି। ସା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମା, ପିତା ଚ ମଂ ଏୱଂ ଆହ। କିଂ ନୁ ଖୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାମି, ଉଦାହୁ ପିତୁ ତସରଂ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ହରାମୀ’’ତି? ଅଥସ୍ସା ଏତଦହୋସି ‘‘ପିତା ମଂ ତସରେ ଅନାହରିଯମାନେ ପୋଥେଯ୍ୟପି ପହରେଯ୍ୟପି, ତସ୍ମା ତସରଂ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଧମ୍ମଂ ସୋସ୍ସାମୀ’’ତି ପୀଠକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତସରଂ ୱଟ୍ଟେସି।

ଆଳୱିୱାସିନୋପି ସତ୍ଥାରଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନତ୍ଥାଯ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘ଯମହଂ କୁଲଧୀତରଂ ନିସ୍ସାଯ ତିଂସଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଆଗତୋ, ସା ଅଜ୍ଜାପି ଓକାସଂ ନ ଲଭତି। ତାଯ ଓକାସେ ଲଦ୍ଧେ ଅନୁମୋଦନଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ଅହୋସି। ଏୱଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତମ୍ପି ସତ୍ଥାରଂ ସଦେୱକେ ଲୋକେ କୋଚି କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱିସହତି। ସାପି ଖୋ କୁମାରିକା ତସରଂ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିଯଂ ଠପେତ୍ୱା ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛମାନା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଠତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଓଲୋକଯମାନାୱ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥାପି ଗୀୱଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତଂ ଓଲୋକେସି। ସା ଓଲୋକିତାକାରେନେୱ ଅଞ୍ଞାସି – ‘‘ସତ୍ଥା ଏୱରୂପାଯ ପରିସାଯ ମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱାୱ ମଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ମମାଗମନଂ ପଚ୍ଚାସୀସତି, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମନମେୱ ପଚ୍ଚାସୀସତୀ’’ତି। ସା ତସରପଚ୍ଛିଂ ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। କସ୍ମା ପନ ନଂ ସତ୍ଥା ଓଲୋକେସୀତି? ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି ‘‘ଏସା ଏତ୍ତୋୱ ଗଚ୍ଛମାନା ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲକିରିଯଂ କତ୍ୱା ଅନିଯତଗତିକା ଭୱିସ୍ସତି, ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗଚ୍ଛମାନା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ନିଯତଗତିକା ହୁତ୍ୱା ତୁସିତୱିମାନେ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତୀ’’ତି। ତସ୍ସା କିର ତଂ ଦିୱସଂ ମରଣତୋ ମୁତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି। ସା ଓଲୋକିତସଞ୍ଞାଣେନେୱ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା

ଛଙ୍କଣ୍ଡରଂସୀନଂ ଅନ୍ତରଂ ପଓିସିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ତଥାରୂପାଯ ପରିସାଯ ମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀଭୂତଂ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତକ୍ଖଣେଯେୱ ତଂ ଆହ – ''କୁମାରିକେ, କୁତୋ ଆଗଚ୍ଛସୀ''ତି? ''ନ ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କତ୍ଥ ଗମିସ୍ସସୀ''ତି? ''ନ ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ନ ଜାନାସୀ''ତି? ''ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଜାନାସୀ''ତି? ''ନ ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ''ତି। ଇତି ନଂ ସତ୍ଥା ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛି। ମହାଜନୋ ଉଜ୍ଝାଯି – ''ଅମ୍ଭୋ, ପସ୍ସଥ, ଅଯଂ ପେସକାରଧୀତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସଦ୍ଧିଂ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଂ କଥେସି, ନନୁ ନାମ ଇମାଯ 'କୁତୋ ଆଗଚ୍ଛସୀ'ତି ୱୁତ୍ତେ 'ପେସକାରଗେହତୋ'ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। 'କହଂ ଗଚ୍ଛସୀ'ତି ୱୁତ୍ତେ 'ପେସକାରସାଲ'ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା''ତି।

ସତ୍ଥା ମହାଜନଂ ନିସ୍ସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା, ''କୁମାରିକେ, ତ୍ୱଂ କୁତୋ ଆଗଚ୍ଛସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''କସ୍ମା ନ ଜାନାମୀତି ୱଦେସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ମମ ପେସକାରଗେହତୋ ଆଗତଭାୱଂ ଜାନାଥ, ''କୁତୋ ଆଗତାସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତା ପନ ''କୁତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଇଧ ନିବ୍ବତ୍ତାସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛଥ। ଅହଂ ପନ ନ ଜାନାମି ''କୁତୋ ଚ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଇଧ ନିବ୍ବତ୍ତାମ୍ହୀ''ତି। ଅଥସ୍ସା ସତ୍ଥା ''ସାଧୁ ସାଧୁ, କୁମାରିକେ, ମଯା ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହୋୱ ତଯା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୋ''ତି ପଠମଂ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ଉତ୍ତରିମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି – ''କତ୍ଥ ଗମିସ୍ସସୀତି ପୁନ ପୁଟ୍ଠା କସ୍ମା 'ନ ଜାନାମୀ'ତି ୱଦେସୀ''ତି? ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ମଂ ତସରପଚ୍ଛିଂ ଗହେତ୍ୱା ପେସକାରସାଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ ଜାନାଥ, ''ଇତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା କତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛଥ। ଅହଞ୍ଚ ଇତୋ ଚୁତା ନ ଜାନାମି ''କତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସାମୀ''ତି। ଅଥସ୍ସା ସତ୍ଥା ''ମଯା ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହୋଯେୱ ତଯା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୋ''ତି ଦୁତିଯଂ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ଉତ୍ତରିମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି – ''ଅଥ କସ୍ମା 'ନ ଜାନାସୀ'ତି ପୁଟ୍ଠା 'ଜାନାମୀ'ତି ୱଦେସୀ''ତି? ''ମରଣଭାୱଂ ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ, ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱଦେମୀ''ତି। ଅଥସ୍ସା ସତ୍ଥା ''ମଯା ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହୋଯେୱ ତଯା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୋ''ତି ତତିଯଂ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ଉତ୍ତରିମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି – ''ଅଥ କସ୍ମା 'ଜାନାସୀ'ତି ପୁଟ୍ଠା 'ନ ଜାନାମୀ'ତି ୱଦେସୀ''ତି। ମମ ମରଣଭାୱମେୱ ଅହଂ ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ, ''ରତ୍ତିନ୍ଦିୱପୁବ୍ବଣ୍ହାଦୀସୁ ପନ ଅସୁକକାଲେ ନାମ ମରିସ୍ସାମୀ''ତି ନ ଜାନାମି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱଦେମୀତି। ଅଥସ୍ସା ସତ୍ଥା ''ମଯା ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହୋଯେୱ ତଯା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୋ''ତି ଚତୁତ୍ଥଂ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ପରିସଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ଏତ୍ତକଂ ନାମ ତୁମ୍ହେ ଇମାଯ କଥିତଂ ନ ଜାନାଥ, କେୱଲଂ ଉଜ୍ଝାଯଥେୱ। ଯେସଞ୍ହି ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁ ନତ୍ଥି, ତେ ଅନ୍ଧା ଏୱ । ଯେସଂ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁ ଅତ୍ଥି, ତେ ଏୱ ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୪।

''ଅନ୍ଧଭୂତୋ ଅଯଂ ଲୋକୋ, ତନୁକେତ୍ଥ ୱିପସ୍ସତି;

ସକୁଣୋ ଜାଲମୁତ୍ତୋୱ, ଅପ୍ପୋ ସଗ୍ଗାଯ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଅନ୍ଧଭୂତୋ ଅଯଂ ଲୋକୋତି ଅଯଂ ଲୋକିଯମହାଜନୋ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନୋ ଅଭାୱେନ ଅନ୍ଧଭୂତୋ। ତନୁକେତ୍ଥାତି ତନୁକୋ ଏତ୍ଥ, ନ ବହୁ ଜନୋ ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ୱିପସ୍ସତି। ଜାଲମୁତ୍ତୋୱାତି ଯଥା ଛେକେନ ସାକୁଣିକେନ ଜାଲେନ ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗଯ୍ହମାନେସୁ ୱଟ୍ଟକେସୁ କୋଚିଦେୱ ଜାଲତୋ ମୁଚ୍ଚତି। ସେସା ଅନ୍ତୋଜାଲମେୱ ପୱିସନ୍ତି। ତଥା ମରଣଜାଲେନ ଓତ୍ଥଟେସୁ ସତ୍ତେସୁ ବହୂ ଅପାଯଗାମିନୋ ହୋନ୍ତି, ଅପ୍ପୋ କୋଚିଦେୱ ସତ୍ତୋ ସଗ୍ଗାଯ ଗଚ୍ଛତି, ସୁଗତିଂ ୱା ନିବ୍ବାନଂ ୱା ପାପୁଣାତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ କୁମାରିକା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ସାପି ତସରପଚ୍ଛିଂ ଗହେତ୍ୱା ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି, ସୋପି ନିସିନ୍ନକୋୱ ନିଦ୍ଦାଯି। ତସ୍ସା ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାୱ ତସରପଚ୍ଛିଂ ଉପନାମେନ୍ତିଯା ତସରପଚ୍ଛି ୱେମକୋଟିଯଂ ପଟିହଞ୍ଞିତ୍ୱା ସଦ୍ଦଂ କୁରୁମାନା ପତି। ସୋ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗହିତନିମିତ୍ତେନେୱ ୱେମକୋଟିଂ ଆକଡ୍ଢି। ୱେମକୋଟି ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ କୁମାରିକଂ ଉରେ ପହରି, ସା ତତ୍ଥେୱ କାଲଂ କତ୍ୱା ତୁସିତଭୱନେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥସ୍ସା ପିତା ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସକଲସରୀରେନ ଲୋହିତମକ୍ଖିତେନ ପତିତ୍ୱା ମତଂ ଅଦ୍ଦସ। ଅଥସ୍ସ ମହାସୋକୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ''ନ ମମ ସୋକଂ ଅଞ୍ଞୋ ନିବ୍ବାପେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ''ତି ରୋଦନ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ସୋକଂ ମେ ନିବ୍ବାପେଥା''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ତଂ ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ''ମା ସୋଚି, ଉପାସକ। ଅନମତଗ୍ଗସ୍ମିଞ୍ହି ସଂସାରେ ତୱ ଏୱମେୱ ଧୀତୁ ମରଣକାଲେ ପଗ୍ଘରିତଅସ୍ସୁ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାସମୁଦ୍ଦାନଂ ଉଦକତୋ ଅତିରେକତର''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅନମତଗ୍ଗକଥଂ କଥେସି । ସୋ ତନୁଭୂତସୋକୋ ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣୀତି।

ପେସକାରଧୀତାୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ତିଂସଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ହଂସାଦିଚ୍ଚପଥେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ତିଂସ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଦିୱସେ ତିଂସମତ୍ତା ଦିସାୱାସିକା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିଂସୁ। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ୱତ୍ତକରଣୱେଲାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ''ସତ୍ଥାରା ଇମେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରେ କତେ ୱତ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥାପି ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ତେସଂ ସାରଣୀଯଧମ୍ମଂ କଥେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ତେ ସବ୍ବେପି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଆକାସେନ ଅଗମିଂସୁ। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ତେସୁ ଚିରାଯନ୍ତେସୁ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଇଦାନେୱ ତିଂସମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ଆଗତା, ତେ କୁହି''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଗତା, ଆନନ୍ଦା''ତି। ''କତରେନ ମଗ୍ଗେନ, ଭନ୍ତେ''ତି? ''ଆକାସେନାନନ୍ଦା''ତି। ''କିଂ ପନ ତେ, ଭନ୍ତେ, ଖୀଣାସୱା''ତି? ''ଆମାନନ୍ଦ, ମମ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା''ତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଖଣେ ଆକାସେନ ହଂସା ଆଗମିଂସୁ। ସତ୍ଥା ''ଯସ୍ସ ଖୋ ପନାନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ସୁଭାୱିତା, ସୋ ହଂସା ୱିଯ ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୫।

''ହଂସାଦିଚ୍ଚପଥେ ଯନ୍ତି, ଆକାସେ ଯନ୍ତି ଇଦ୍ଧିଯା;

ନୀଯନ୍ତି ଧୀରା ଲୋକମ୍ହା, ଜେତ୍ୱା ମାରଂ ସୱାହିନି''ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଇମେ ହଂସା ଆଦିଚ୍ଚପଥେ ଆକାସେ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଯେସଂ ଇଦ୍ଧିପାଦା ସୁଭାୱିତା, ତେପି ଆକାସେ ଯନ୍ତି ଇଦ୍ଧିଯା। ଧୀରା ପଣ୍ଡିତା ସୱାହିନିଂ ମାରଂ ଜେତ୍ୱା ଇମମ୍ହା ୱଟ୍ଟଲୋକା ନୀଯନ୍ତି, ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ତିଂସଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଚିଞ୍ଚମାଣୱିକାୱତ୍ଥୁ

ଏକଂଧମ୍ମନ୍ତି ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଚିଞ୍ଚମାଣୱିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ପଠମବୋଧିଯଞ୍ହି ଦସବଲସ୍ସ ପୁଥୁଭୂତେସୁ ସାୱକେସୁ ଅପ୍ପମାଣେସୁ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ଅରିଯଭୂମିଂ ଓକ୍କନ୍ତେସୁ ପତ୍ଥଟେ ଗୁଣସମୁଦଯେ ମହାଲାଭସକ୍କାରୋ ଉଦପାଦି। ତିତ୍ଥିଯା ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନେ ଖଜ୍ଜୋପନକସଦିସା ଅହେସୁଂ ହତଲାଭସକ୍କାରା। ତେ ଅନ୍ତରୱୀଥିଯଂ ଠତ୍ୱା ''କିଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋୱ ବୁଦ୍ଧୋ, ମଯମ୍ପି ବୁଦ୍ଧା, କିଂ ତସ୍ସେୱ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲମେୱ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଦେଥ ସକ୍କରୋଥା''ତି ଏୱଂ ମନୁସ୍ସେ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତାପି ଲାଭସକ୍କାରଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ରହୋ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ''କେନ ନୁ ଖୋ ଉପାଯେନ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ମନୁସ୍ସାନଂ ଅନ୍ତରେ ଅୱଣ୍ଣଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଲାଭସକ୍କାରଂ ନାସେଯ୍ୟାମା''ତି ଚିନ୍ତଯିଂସୁ।

ତଦା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଚିଞ୍ଚମାଣୱିକା ନାମେକା ପରିବ୍ବାଜିକା ଉତ୍ତମରୂପଧରା ସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତା ଦେୱଚ୍ଛରା ୱିଯ। ଅସ୍ସା ସରୀରତୋ ରସ୍ମିଯୋ ନିଚ୍ଛରନ୍ତି। ଅଥେକୋ ଖରମନ୍ତୀ ଏୱମାହ – ''ଚିଞ୍ଚମାଣୱିକଂ ପଟିଚ୍ଚ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଲାଭସକ୍କାରଂ ନାସେସ୍ସାମା''ତି। ତେ ''ଅତ୍ଥେକୋ ଉପାଯୋ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ। ଅଥ ସା ତିତ୍ଥିଯାରାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି, ତିତ୍ଥିଯା ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ନ କଥେସୁଂ। ସା ''କୋ ନୁ ଖୋ ମେ ଦୋସୋ''ତି ଯାୱତତିଯଂ ''ୱନ୍ଦାମି, ଅଯ୍ୟା''ତି ୱତ୍ୱା, ''ଅଯ୍ୟା, କୋ ନୁ ଖୋ ମେ ଦୋସୋ, କିଂ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ନ କଥେଥା''ତି ଆହ। ''ଭଗିନି, ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଅମ୍ହେ ୱିହେଠଯନ୍ତଂ ହତଲାଭସକ୍କାରେ କତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତଂ ନ ଜାନାସୀ''ତି? ''ନ ଜାନାମି, ଅଯ୍ୟା, କିଂ ପନେତ୍ଥ ମଯା କତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି। ''ସଚେ ତ୍ୱଂ, ଭଗିନି, ଅମ୍ହାକଂ ସୁଖମିଚ୍ଛସି, ଅତ୍ତାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଲାଭସକ୍କାରଂ ନାସେହୀ''ତି।

ସା ''ସାଧୁ, ଅଯ୍ୟା, ମଯ୍ହଂୱେସୋ ଭାରୋ, ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥା''ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କମିତ୍ୱା ଇତ୍ଥିମାଯାସୁ କୁସଲତାଯ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସାୱତ୍ଥିୱାସୀନଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଜେତୱନା ନିକ୍ଖମନସମଯେ ଇନ୍ଦଗୋପକୱଣ୍ଣଂ ପଟଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଲାଦିହତ୍ଥା ଜେତୱନାଭିମୁଖୀ ଗଚ୍ଛତି। ''ଇମାଯ ୱେଲାଯ କୁହିଂ ଗଚ୍ଛସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''କିଂ ତୁମ୍ହାକଂ ମମ ଗମନଟ୍ଠାନେନା''ତି ୱତ୍ୱା ଜେତୱନସମୀପେ ତିତ୍ଥିଯାରାମେ ୱସିତ୍ୱା ପାତୋୱ ''ଅଗ୍ଗୱନ୍ଦନଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମା''ତି ନଗରା ନିକ୍ଖମନ୍ତେ ଉପାସକଜନେ ଜେତୱନସ୍ସ ଅନ୍ତୋୱୁଟ୍ଠା ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱିସତି। ''କୁହିଂ ୱୁଟ୍ଠାସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''କିଂ ତୁମ୍ହାକଂ ମମ

ୱୁଟ୍ଠାନେନା’’ତି ୱତ୍ୱା ମାସଦ୍ୱମାସଚ୍ଚଯେନ ପୁଚ୍ଛିଯମାନା ଜେତୱନେ ସମଣେନ ଗୋତମେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯା ୱୁଟ୍ଠାମ୍ହୀତି। ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ‘‘ସଚ୍ଚଂ ନୁ ଖୋ ଏତଂ, ନୋ’’ତି କଙ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତେମାସଚତୁମାସଚ୍ଚଯେନ ପିଲୋତିକାହି ଉଦରଂ ୱେଠେତ୍ୱା ଗବ୍ଭିନିୱଣ୍ଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଉପରି ରତ୍ତପଟଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ‘‘ସମଣଂ ଗୋତମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଗବ୍ଭୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ଅନ୍ଧବାଲେ ସଦ୍ଦହାପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠନୱମାସଚ୍ଚଯେନ ଉଦରେ ଦାରୁମଣ୍ଡଲିକଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉପରି ପଟଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ହତ୍ଥପାଦପିଟ୍ଠିଯୋ ଗୋହନୁକେନ କୋଟ୍ଟାପେତ୍ୱା ଉସ୍ସଦେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା କିଲନ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯା ହୁତ୍ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ତଥାଗତେ ଅଲଙ୍କତଧମ୍ମାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତେ ଧମ୍ମସଭଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା, ‘‘ମହାସମଣ, ମହାଜନସ୍ସ ତାୱ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ମଧୁରୋ ତେ ସଦ୍ଦୋ, ସମ୍ଫୁସିତଂ ଦନ୍ତାୱରଣଂ। ଅହଂ ପନ ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଗବ୍ଭଂ ଲଭିତ୍ୱା ପରିପୁଣ୍ଣଗବ୍ଭା ଜାତା, ନେୱ ମେ ସୂତିଘରଂ ଜାନାସି, ସପ୍ପିତେଲାଦୀନି ସଯଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ଉପଟ୍ଠାକାନମ୍ପି ଅଞ୍ଞତରଂ କୋସଲରାଜାନଂ ୱା ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ୱା ୱିସାଖଂ ଉପାସିକଂ ୱା ‘ଇମିସ୍ସା ଚିଞ୍ଚମାଣୱିକାଯ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ କରୋହୀ’ତି ନ ୱଦେସି, ଅଭିରମିତୁଂଯେୱ ଜାନାସି, ଗବ୍ଭପରିହାରଂ ନ ଜାନାସୀ’’ତି ଗୂଥପିଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ଦୂସେତୁଂ ୱାଯମନ୍ତୀ ୱିଯ ପରିସମଜ୍ଝେ ତଥାଗତଂ ଅକ୍କୋସି। ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମକଥଂ ଠପେତ୍ୱା ସୀହୋ ୱିଯ ଅଭିନଦନ୍ତୋ, ‘‘ଭଗିନି, ତଯା କଥିତସ୍ସ ତଥଭାୱଂ ୱା ୱିତଥଭାୱଂ ୱା ଅହମେୱ ଚ ତ୍ୱଞ୍ଚ ଜାନାମା’’ତି ଆହ। ‘‘ଆମ, ମହାସମଣ, ତଯା ଚ ମଯା ଚ ଞାତଭାୱେନେତଂ ଜାତ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସକ୍କସ୍ସ ଆସନଂ ଉଣ୍ହାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ସୋ ଆୱଜ୍ଜମାନୋ ‘‘ଚିଞ୍ଚମାଣୱିକା ତଥାଗତଂ ଅଭୂତେନ ଅକ୍କୋସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁଂ ସୋଧେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚତୂହି ଦେୱପୁତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗମି। ଦେୱପୁତ୍ତା ମୂସିକପୋତକା ହୁତ୍ୱା ଦାରୁମଣ୍ଡଲିକସ୍ସ ବନ୍ଧନରଜ୍ଜୁକେ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଛିନ୍ଦିଂସୁ, ପାରୁତପଟଂ ୱାତୋ ଉକ୍ଖିପି, ଦାରୁମଣ୍ଡଲିକଂ ପତମାନଂ ତସ୍ସା ପାଦପିଟ୍ଠିଯଂ ପତି , ଉଭୋ ଅଗ୍ଗପାଦା ଛିଜ୍ଜିଂସୁ। ମନୁସ୍ସା ‘‘ଧୀ କାଳକଣ୍ଣି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଅକ୍କୋସୀ’’ତି ସୀସେ ଖେଳଂ ପାତେତ୍ୱା ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦିହତ୍ଥା ଜେତୱନା ନୀହରିଂସୁ। ଅଥସ୍ସା ତଥାଗତସ୍ସ ଚକ୍ଖୁପଥଂ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲେ ମହାପଥୱୀ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱିୱରମଦାସି, ଅୱୀଚିତୋ ଅଗ୍ଗିଜାଲା ଉଟ୍ଠହି। ସା କୁଲଦତ୍ତିଯଂ କମ୍ବଲଂ ପାରୁପମାନା ୱିଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ଲାଭସକ୍କାରୋ ପରିହାଯି, ଦସବଲସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ୱଡ୍ଢି। ପୁନଦିୱସେ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଚିଞ୍ଚମାଣୱିକା ଏୱଂ ଉଳାରଗୁଣଂ ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଅଭୂତେନ ଅକ୍କୋସିତ୍ୱା ମହାୱିନାସଂ ପତ୍ତା’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ଏସା ମଂ ଅଭୂତେନ ଅକ୍କୋସିତ୍ୱା ୱିନାସଂ ପତ୍ତାଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା –

‘‘ନାଦଟ୍ଠା ପରତୋ ଦୋସଂ, ଅଣୁଂ ଥୂଲାନି ସବ୍ବସୋ;

ଇସ୍ସରୋ ପଣଯେ ଦଣ୍ଡଂ, ସାମଂ ଅପ୍ପଟିୱେକ୍ଖିଯା’’ତି। –

ଇମଂ ଦ୍ୱାଦସନିପାତେ ମହାପଦୁମଜାତକଂ (ଜା। ୧।୧୨।୧୦୬) ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥେସି –

ତଦା କିରେସା ମହାପଦୁମକୁମାରସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମାତୁ ସପତ୍ତୀ ରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ହୁତ୍ୱା ମହାସତ୍ତଂ ଅସଦ୍ଧମ୍ମେନ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ତସ୍ସ ମନଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନି ୱିପ୍ପକାରଂ କତ୍ୱା ଗିଲାନାଲଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ତୱ ପୁତ୍ତୋ ମଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତିଂ ଇମଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ପାପେସୀ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା କୁଦ୍ଧୋ ମହାସତ୍ତଂ ଚୋରପପାତେ ଖିପି। ଅଥ ନଂ ପବ୍ବତକୁଚ୍ଛିଯଂ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନାଗରାଜସ୍ସ ଫଣଗବ୍ଭେ ପତିଟ୍ଠପେସି। ନାଗରାଜା ତଂ ନାଗଭୱନଂ ନେତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢରଜ୍ଜେନ ସମ୍ମାନେସି। ସୋ ତତ୍ଥ ସଂୱଚ୍ଛରଂ ୱସିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ ହିମୱନ୍ତପ୍ପଦେସଂ ପତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଝାନାଭିଞ୍ଞାଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେସି। ଅଥ ନଂ ଏକୋ ୱନଚରକୋ ଦିସ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କତପଟିସନ୍ଥାରୋ ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ମହାସତ୍ତଂ ରଜ୍ଜେନ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ତେନ ‘‘ମଯ୍ହଂ ରଜ୍ଜେନ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ତ୍ୱଂ ପନ ଦସ ରାଜଧମ୍ମେ ଅକୋପେତ୍ୱା ଅଗତିଗମନଂ ପହାଯ ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେହୀ’’ତି ଓୱଦିତୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ରୋଦିତ୍ୱା ନଗରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଅମଚ୍ଚେ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅହଂ କଂ ନିସ୍ସାଯ ଏୱଂ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନେନ ପୁତ୍ତେନ ୱିଯୋଗଂ ପତ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ଅଗ୍ଗମହେସିଂ ନିସ୍ସାଯ, ଦେୱା’’ତି। ରାଜା ତଂ ଉଦ୍ଧଂପାଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଚୋରପପାତେ ଖିପାପେତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ତଦା ମହାପଦୁମକୁମାରୋ ସତ୍ଥା ଅହୋସି, ମାତୁ ସପତ୍ତୀ ଚିଞ୍ଚମାଣୱିକାତି।

ସତ୍ଥା ଇମମତ୍ଥଂ ପକାସେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଂ ଧମ୍ମଞ୍ହି ସଚ୍ଚୱଚନଂ ପହାଯ ମୁସାୱାଦେ ପତିଟ୍ଠିତାନଂ ୱିସ୍ସଟ୍ଠପରଲୋକାନଂ ଅକତ୍ତବ୍ବପାପକମ୍ମଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ଅତୀତସ୍ସ, ମୁସାୱାଦିସ୍ସ ଜନ୍ତୁନୋ;

ୱିତିଣ୍ଣପରଲୋକସ୍ସ, ନତ୍ଥି ପାପଂ ଅକାରିଯ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଏକଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ସଚ୍ଚଂ। ମୁସାୱାଦିସ୍ସାତି ଯସ୍ସ ଦସସୁ ୱଚନେସୁ ଏକମ୍ପି ସଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଏୱରୂପସ୍ସ ମୁସାୱାଦିନୋ । ୱିତିଣ୍ଣପରଲୋକସ୍ସାତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠପରଲୋକସ୍ସ। ଏୱରୂପୋ ହି ମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦେୱସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅୱସାନେ ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତିନ୍ତି ଇମା ତିସ୍ସୋପି ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ନ ପସ୍ସତି। ନତ୍ଥି ପାପନ୍ତି ତସ୍ସ ଏୱରୂପସ୍ସ ଇଦଂ ନାମ ପାପଂ ଅକତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ନତ୍ଥି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଚିଞ୍ଚମାଣୱିକାୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ଅସଦିସଦାନୱତ୍ଥୁ

ନୱେ କଦରିଯାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅସଦିସଦାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ସତ୍ଥା ଚାରିକଂ ଚରିତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ ଜେତୱନଂ ପାୱିସି। ରାଜା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଆଗନ୍ତୁକଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ଦାନଂ ମେ ପସ୍ସନ୍ତୂ’’ତି ନାଗରେ ପକ୍କୋସି। ନାଗରା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦାନଂ ଦିସ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଦାନଂ, ଦେୱୋ, ପସ୍ସତୂ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ପହିଣିଂସୁ। ରାଜା ତେସଂ ଦାନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେହି ମମ ଦାନତୋ ଉତ୍ତରିତରଂ କତଂ, ପୁନ ଦାନଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପୁନଦିୱସେପି ଦାନଂ ସଜ୍ଜେସି। ନାଗରାପି ତଂ ଦିସ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସଜ୍ଜଯିଂସୁ। ଏୱଂ ନେୱ ରାଜା ନାଗରେ ପରାଜେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନ ନାଗରା ରାଜାନଂ। ଅଥ ଛଟ୍ଠେ ୱାରେ ନାଗରା ସତଗୁଣଂ ସହସ୍ସଗୁଣଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଯଥା ନ ସକ୍କା ହୋତି ‘‘ଇଦଂ ନାମ ଇମେସଂ ଦାନେ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ତୁଂ, ଏୱଂ ଦାନଂ ସଜ୍ଜଯିଂସୁ। ରାଜା ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସଚାହଂ ଇମେସଂ ଦାନତୋ ଉତ୍ତରିତରଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, କିଂ ମେ ଜୀୱିତେନା’’ତି ଉପାଯଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜି। ଅଥ ନଂ ମଲ୍ଲିକା ଦେୱୀ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘କସ୍ମା, ମହାରାଜ, ଏୱଂ ନିପନ୍ନୋସି, କେନ ତେ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି କିଲନ୍ତାନି ୱିଯା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ରାଜା ଆହ – ‘‘ନ ଦାନି ତ୍ୱଂ, ଦେୱି, ଜାନାସୀ’’ତି। ‘‘ନ ଜାନାମି, ଦେୱା’’ତି। ସୋ ତସ୍ସା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି।

ଅଥ ନଂ ମଲ୍ଲିକା ଆହ – ‘‘ଦେୱ, ମା ଚିନ୍ତଯି, କହଂ ତଯା ପଥୱିସ୍ସରୋ ରାଜା ନାଗରେହି ପରାଜିଯମାନୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ୱା ସୁତପୁବ୍ବୋ ୱା, ଅହଂ ତେ ଦାନଂ ସଂୱିଦହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଇତିସ୍ସ ଅସଦିସଦାନଂ ସଂୱିଦହିତୁକାମତାଯ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା, ମହାରାଜ, ସାଲକଲ୍ଯାଣିପଦରେହି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଅନ୍ତୋ ଆୱଟ୍ଟେ ନିସୀଦନମଣ୍ଡପଂ କାରେହି, ସେସା ବହିଆୱଟ୍ଟେ ନିସୀଦିସ୍ସନ୍ତି। ପଞ୍ଚ ସେତଚ୍ଛତ୍ତସତାନି କାରେହି, ତାନି ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତା ହତ୍ଥୀ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ମତ୍ଥକେ ଧାରଯମାନା ଠସ୍ସନ୍ତି। ଅଟ୍ଠ ୱା ଦସ ୱା ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣନାୱାଯୋ କାରେହି, ତା ମଣ୍ଡପମଜ୍ଝେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକେକା ଖତ୍ତିଯଧୀତା ନିସୀଦିତ୍ୱା ଗନ୍ଧେ ପିସିସ୍ସତି, ଏକେକା ଖତ୍ତିଯଧୀତା ବୀଜନଂ ଆଦାଯ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ବୀଜମାନା ଠସ୍ସତି, ସେସା ଖତ୍ତିଯଧୀତରୋ ପିସେ ପିସେ ଗନ୍ଧେ ହରିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣନାୱାସୁ ପକ୍ଖିପିସ୍ସନ୍ତି, ତାସୁ ଏକଚ୍ଚା ଖତ୍ତିଯଧୀତରୋ ନୀଲୁପ୍ପଲକଲାପେ ଗହେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣନାୱାସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତଗନ୍ଧେ ଆଲୋଳେତ୍ୱା ୱାସଂ ଗାହାପେସ୍ସନ୍ତି। ନାଗରାନଞ୍ହି ନେୱ ଖତ୍ତିଯଧୀତରୋ ଅତ୍ଥି, ନ ସେତଚ୍ଛତ୍ତାନି, ନ ହତ୍ଥିନୋ ଚ। ଇମେହି କାରଣେହି ନାଗରା ପରାଜିସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ କରୋହି, ମହାରାଜାତି। ରାଜା ‘‘ସାଧୁ, ଦେୱି, କଲ୍ଯାଣଂ ତେ କଥିତ’’ନ୍ତି ତାଯ କଥିତନିଯାମେନ ସବ୍ବଂ କାରେସି। ଏକସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏକୋ ହତ୍ଥି ନପ୍ପହୋସି। ଅଥ ରାଜା ମଲ୍ଲିକଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏକୋ ହତ୍ଥି ନପ୍ପହୋତି, କିଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘କିଂ, ଦେୱ, ପଞ୍ଚ ହତ୍ଥିସତାନି ନତ୍ଥୀ’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି, ଦେୱି, ଅୱସେସା ଦୁଟ୍ଠହତ୍ଥିନୋ, ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱାୱ ୱେରମ୍ଭୱାତା ୱିଯ ଚଣ୍ଡା ହୋନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଦେୱ, ଅହଂ ଏକସ୍ସ ଦୁଟ୍ଠହତ୍ଥିପୋତକସ୍ସ ଛତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନଟ୍ଠାନଂ ଜାନାମୀ’’ତି। ‘‘କତ୍ଥ ନଂ ଠପେସ୍ସାମା’’ତି? ‘‘ଅଯ୍ଯସ୍ସ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲସ୍ସ ସନ୍ତିକେ’’ତି। ରାଜା ତଥା କାରେସି। ହତ୍ଥିପୋତକୋ ୱାଲଧିଂ ଅନ୍ତରସତ୍ଥିମ୍ହି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉଭୋ କଣ୍ଣେ ପାତେତ୍ୱା ଅକ୍ଖୀନି ନିମିଲେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ମହାଜନୋ ‘‘ଏୱରୂପସ୍ସ ନାମ ଚଣ୍ଡହତ୍ଥିନୋ ଅଯମାକାରୋ’’ତି ହତ୍ଥିମେୱ ଓଲୋକେସି।

ରାଜା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଦାନଗ୍ଗେ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ୱା ଅକପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ୱା, ସବ୍ବଂ ତଂ ତୁମ୍ହାକମେୱ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଆହ । ତସ୍ମିଂ ପନ ଦାନେ ଏକଦିୱସେନେୱ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ଚୁଦ୍ଦସକୋଟିଧନଂ ହୋତି। ସତ୍ଥୁ ପନ ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ନିସୀଦନପଲ୍ଲଙ୍କୋ ଆଧାରକୋ ପାଦପୀଠିକାତି ଚତ୍ତାରି ଅନଗ୍ଘାନେୱ। ପୁନ ଏୱରୂପଂ କତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦାନଂ ନାମ ଦାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାହୋସି, ତେନେୱ ତଂ

''ଅସଦିସଦାନ''ନ୍ତି ପଞ୍ଞାୟି। ତଂ କିର ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ଏକୱାରଂ ହୋତିୟେୱ, ସବ୍ବେସଂ ପନ ଇତ୍ଥୀୟେୱ ସଂୱିଦହତି। ରଞ୍ଞୋ ପନ କାଳଓ ଚ ଜୁଣ୍ହୋ ଚାତି ଦ୍ୱେ ଅମଚ୍ଚା ଅହେସୁଂ। ତେସୁ କାଳଓ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହୋ ରାଜକୁଲସ୍ସ ପରିହାନି, ଏକଦିୱସେନେୱ ଚୁଦ୍ଦସକୋଟିଧନଂ ଖୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ଇମେ ଇମଂ ଦାନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ନିପନ୍ନା ନିଦ୍ଦାୟିସ୍ସନ୍ତି, ଅହୋ ନଟ୍ଠଂ ରାଜକୁଲ''ନ୍ତି। ଜୁଣ୍ହୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହୋ ରଞ୍ଞୋ ଦାନଂ ସୁଦିନ୍ନଂ। ନ ହି ସକ୍କା ରାଜଭାୱେ ଅଟ୍ଠିତେନ ଏୱରୂପଂ ଦାନଂ ଦାତୁଂ, ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ପତ୍ତିଂ ଅଦେନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅହଂ ପନିଦଂ ଦାନଂ ଅନୁମୋଦାମୀ''ତି।

ସତ୍ଥୁ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ରାଜା ଅନୁମୋଦନତ୍ଥାୟ ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି। ସତ୍ଥା ଚିନ୍ତେସି – ''ରଞ୍ଞା ମହୋଘଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତେନ ୱିୟ ମହାଦାନଂ ଦିନ୍ନଂ, ଅସକ୍ଖି ନୁ ଖୋ ମହାଜନୋ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତୁଂ, ଉଦାହୁ ନୋ''ତି। ସୋ ତେସଂ ଅମଚ୍ଚାନଂ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା ''ସଚେ ରଞ୍ଞୋ ଦାନାନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଅନୁମୋଦନଂ କରିସ୍ସାମି, କାଳସ୍ସ ମୁଦ୍ଧା ସତ୍ତଧା ଫଲିସ୍ସତି, ଜୁଣ୍ହୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା କାଳେ ଅନୁକମ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏୱରୂପଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଚତୁପ୍ପଦିକଂ ଗାଥମେୱ ୱତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ଗତୋ। ଭିକ୍ଖୂ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''ନ କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଦୁଟ୍ଠହତ୍ଥିଂ ଛତ୍ତଂ ଧାରେତ୍ୱା ଠିତଂ ଦିସ୍ୱା ଭାୟୀ''ତି? ''ନ ଭାୟିଂ, ଆୱୁସୋ''ତି। ତେ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହଂସୁ – ''ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋସୀ''ତି। ସତ୍ଥା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ ଭାୟତି। ଖୀଣାସୱୋସଭାନଞ୍ହି ଅନ୍ତରେ ଜେଟ୍ଠକୋସଭା ମମ ପୁତ୍ତସଦିସା ଭିକ୍ଖୂ ନ ଭାୟନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗେ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ଉସଭଂ ପୱରଂ ୱୀରଂ, ମହେସିଂ ୱିଜିତାୱିନଂ;

ଅନେଜଂ ନ୍ହାତକଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୪୨୨; ସୁ। ନି। ୬୫୧);

ରାଜାପି ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ''ଏୱରୂପାୟ ନାମ ପରିସାୟ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଅନୁମୋଦନଂ ଅକତ୍ୱା ଗାଥମେୱ ୱତ୍ୱା ସତ୍ଥା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଗତୋ। ମୟା ସତ୍ଥୁ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଦାନଂ ଅକତ୍ୱା ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ କତଂ ଭୱିସ୍ସତି , କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଂ ଅଦତ୍ୱା ଅକପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଂ ୱା ଦିନ୍ନଂ ଭୱିସ୍ସତି, ସତ୍ଥାରା ମେ କୁପିତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ହି ଅସଦିସଦାନଂ ନାମ, ଦାନାନୁରୂପଂ ଅନୁମୋଦନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ''କିଂ ନୁ ଖୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଦାତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ଦାନଂ ନ ଦିନ୍ନଂ, ଉଦାହୁ ଦାନାନୁରୂପଂ କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଂ ଅଦତ୍ୱା ଅକପ୍ପିୟଭଣ୍ଡମେୱ ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି। ''କିମେତଂ , ମହାରାଜା''ତି? ''ନ ମେ ତୁମ୍ହେହି ଦାନାନୁଚ୍ଛୱିକା ଅନୁମୋଦନା କତା''ତି? ''ମହାରାଜ, ଅନୁଚ୍ଛୱିକମେୱ ତେ ଦାନଂ ଦିନ୍ନଂ। ଏତଞ୍ହି ଅସଦିସଦାନଂ ନାମ, ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଏକୱାରମେୱ ସକ୍କା ଦାତୁଂ, ପୁନ ଏୱରୂପଂ ନାମ ଦାନଂ ଦୁଦ୍ଦଦ''ନ୍ତି। ''ଅଥ କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ମେ ଦାନାନୁରୂପଂ ଅନୁମୋଦନଂ ନ କରିତ୍ଥା''ତି? ''ପରିସାୟ ଅସୁଦ୍ଧତ୍ତା, ମହାରାଜା''ତି। ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପରିସାୟ ଦୋସୋ''ତି? ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅମଚ୍ଚାନଂ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା କାଳେ ଅନୁକମ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅନୁମୋଦନାୟ ଅକତଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖି। ରାଜା ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତେ, କାଳ, ଏୱଂ ଚିନ୍ତିତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''ତୱ ସନ୍ତକଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ମମ ପୁତ୍ତଦାରେହି ସଦ୍ଧିଂ ମୟି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଦେନ୍ତେ ତୁୟ୍ହଂ କା ପୀଳା। ଗଚ୍ଛ, ଭୋ, ଯଂ ତେ ମୟା ଦିନ୍ନଂ, ତଂ ଦିନ୍ନମେୱ ହୋତୁ, ରଟ୍ଠତୋ ପନ ମେ ନିକ୍ଖମା''ତି ତଂ ରଟ୍ଠା ନୀହରିତ୍ୱା ଜୁଣ୍ହଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତେ ଏୱଂ ଚିନ୍ତିତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ସାଧୁ, ମାତୁଲ, ପସନ୍ନୋସ୍ମି, ତ୍ୱଂ ମମ ପରିଜନଂ ଗହେତ୍ୱା ମୟା ଦିନ୍ନନିୟାମେନେୱ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ଦାନଂ ଦେହୀ''ତି ସତ୍ତାହଂ ରଜ୍ଜଂ ନିୟ୍ୟାଦେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଆହ – ''ପସ୍ସଥ, ଭନ୍ତେ, ବାଲସ୍ସ କରଣଂ, ମୟା ଏୱଂ ଦିନ୍ନଦାନେ ପହାରମଦାସୀ''ତି। ସତ୍ଥା ''ଆମ, ମହାରାଜ, ବାଲା ନାମ ପରସ୍ସ ଦାନଂ ଅନଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଦୁଗ୍ଗତିପରାୟଣା ହୋନ୍ତି, ଧୀରା ପନ ପରେସମ୍ପି ଦାନଂ ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ସଗ୍ଗପରାୟଣା ଏୱ ହୋନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୭।

''ନ ୱେ କଦରିୟା ଦେୱଲୋକଂ ୱଜନ୍ତି, ବାଲା ହୱେ ନପ୍ପସଂସନ୍ତି ଦାନଂ;

ଧୀରୋ ଚ ଦାନଂ ଅନୁମୋଦମାନୋ, ତେନେୱ ସୋ ହୋତି ସୁଖୀ ପରତ୍ଥା''ତି।

ତତ୍ଥ କଦରିୟାତି ଥଦ୍ଧମଚ୍ଛରିନୋ। ବାଲାତି ଇଧଲୋକପରଲୋକଂ ଅଜାନନକା। ଧୀରୋତି ପଣ୍ଡିତୋ। ସୁଖୀ ପରତ୍ଥାତି ତେନେୱ ସୋ ଦାନାନୁମୋଦନପୁଞ୍ଞେନ ପରଲୋକେ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱମାନୋ ସୁଖୀ ହୋତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ଜୁଣ୍ହୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତପରିସାୟପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସି, ଜୁଣ୍ହୋପି ସୋତାପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ରଞ୍ଞା ଦିନ୍ନନିୟାମେନେୱ ଦାନଂ ଅଦାସୀତି।

ଅସଦିସଦାନୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

୧୧। ଅନାଥପିଣ୍ଡକପୁତ୍ତକାଲୱତ୍ଥୁ

ପଥବ୍ୟା ଏକରଜ୍ଜେନାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କାଲଂ ନାମ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ତଥାୱିଧସ୍ସ ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନେୱ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଂ, ନ ଗେହଂ ଆଗତକାଲେ ଦଟ୍ଠୁଂ, ନ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ, ନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ଇଚ୍ଛତି। ପିତରା ‘‘ମା ଏୱଂ, ତାତ, କରୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋପି ତସ୍ସ ୱଚନଂ ନ ସୁଣାତି। ଅଥସ୍ସ ପିତା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅୟଂ ଏୱରୂପଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ଅୱୀଚିପରାୟଣୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଖୋ ପନେତଂ ପତିରୂପଂ, ଯଂ ମୟି ପସ୍ସନ୍ତେ ମମ ପୁତ୍ତୋ ନିରୟଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ଇମସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ଲୋକେ ଧନଦାନେନ ଅଭିଜ୍ଜନକସତ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଧନେନ ନଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ଆହ – ‘‘ତାତ, ଉପୋସଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏହି, କହାପଣସତଂ ତେ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି। ଦସ୍ସଥ, ତାତାତି। ଦସ୍ସାମି, ପୁତ୍ତାତି। ସୋ ଯାୱତତିୟଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପୋସଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ଧମ୍ମସ୍ସୱନେନ ପନସ୍ସ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଯଥାଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ସୟିତ୍ୱା ପାତୋୱ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ପିତା ‘‘ପୁତ୍ତୋ ମେ ଉପୋସଥିକୋ ଅହୋସି, ସୀଘମସ୍ସ ଯାଗୁଆଦୀନି ଆହରଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଦାପେସି। ସୋ ‘‘କହାପଣେ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହଟାହଟଂ ପଟିକ୍ଖିପି। ଅଥସ୍ସ ପିତା ପୀଳଅଂ ଅସହନ୍ତୋ କହାପଣଭଣ୍ଡଂ ଦାପେସି। ସୋ ତଂ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱାୱ ଆହାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି।

ଅଥ ନଂ ପୁନଦିୱସେ ସେଟ୍ଠି, ‘‘ତାତ, କହାପଣସହସ୍ସଂ ତେ ଦସ୍ସାମି, ସତ୍ଥୁ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା ଏକଂ ଧମ୍ମପଦଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ପେସେସି। ସୋପି ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱାୱ ଏକମେୱ ପଦଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପଲାୟିତୁକାମୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଅସଲ୍ଲକ୍ଖଣାକାରଂ ଅକାସି। ସୋ ତଂ ପଦଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଉପରିପଦଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି ଠତ୍ୱା ଅସ୍ସୋସିୟେୱ । ଉଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି ସୁଣନ୍ତୋୱ କିର ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସୁଣାତି ନାମ। ଏୱଞ୍ଚ କିର ସୁଣନ୍ତାନଂ ଧମ୍ମୋ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗାଦୟୋ ଦେତି। ସୋପି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି ସୁଣାତି, ସତ୍ଥାପିସ୍ସ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖଣାକାରଂ କରୋତି। ସୋ ‘‘ଉପରିପଦଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଠତ୍ୱା ସୁଣନ୍ତୋୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି।

ସୋ ପୁନଦିୱସେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖେନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ସାୱତ୍ଥିଂ ପାୱିସି। ମହାସେଟ୍ଠି ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆକାରୋ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ତସ୍ସାପି ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅହୋ ୱତ ମେ ପିତା ଅଜ୍ଜ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କହାପଣେ ନ ଦଦେୟ୍ୟ, କହାପଣକାରଣା ମୟ୍ହଂ ଉପୋସଥିକଭାୱଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେୟ୍ୟା’’ତି। ସତ୍ଥା ପନସ୍ସ ହିୟ୍ୟୋୱ କହାପଣସ୍ସ କାରଣା ଉପୋସଥିକଭାୱଂ ଅଞ୍ଞାସି। ମହାସେଟ୍ଠି, ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଯାଗୁଂ ଦାପେତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସାପି ଦାପେସି। ସୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋୱ ଯାଗୁଂ ପିୱି, ଖାଦନୀୟଂ ଖାଦି, ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜି। ମହାସେଟ୍ଠି ସତ୍ଥୁ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପୁରତୋ ସହସ୍ସଭଣ୍ଡିକଂ ଠପାପେତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, ମୟା ତେ ‘ସହସ୍ସଂ ଦସ୍ସାମୀ’ତି ୱତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ ସମାଦାପେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ପହିତୋ। ଇଦଂ ତେ ସହସ୍ସ’’ନ୍ତି ଆହ। ସୋ ସତ୍ଥୁ ପୁରତୋ କହାପଣେ ଦିୟ୍ୟମାନେ ଦିସ୍ୱା ଲଜ୍ଜନ୍ତୋ ‘‘ଅଲଂ ମେ କହାପଣେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ଗଣ୍ହ, ତାତା’’ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ନ ଗଣ୍ହି। ଅଥସ୍ସ ପିତା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ ମେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆକାରୋ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ମହାସେଟ୍ଠୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ମୟା ଏସ ପୁରିମଦିୱସେ ‘କହାପଣସତଂ ତେ ଦସ୍ସାମୀ’ତି ୱତ୍ୱା ୱିହାରଂ ପେସିତୋ। ପୁନଦିୱସେ କହାପଣେ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି, ଅଜ୍ଜ ପନ ଦିୟ୍ୟମାନେପି କହାପଣେ ନ ଇଚ୍ଛତୀ’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ‘‘ଆମ, ମହାସେଟ୍ଠି, ଅଜ୍ଜ ତୱ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଚକ୍କୱତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତିତୋପି ଦେୱଲୋକବ୍ରହ୍ମଲୋକସମ୍ପତ୍ତୀହିପି ସୋତାପତ୍ତିଫଲମେୱ ୱର’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୭୮।

‘‘ପଥବ୍ୟା ଏକରଜ୍ଜେନ, ସଗ୍ଗସ୍ସ ଗମନେନ ୱା;

ସବ୍ବଲୋକାଧିପଚ୍ଚେନ, ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ୱର’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପଥବ୍ୟା ଏକରଜ୍ଜେନାତି ଚକ୍କୱତ୍ତିରଜ୍ଜେନ। ସଗ୍ଗସ୍ସ ଗମନେନ ୱାତି ଛବ୍ବୀସତିୱିଧସ୍ସ ସଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିଗମନେନ। ସବ୍ବଲୋକାଧିପଚ୍ଚେନାତି ନ ଏକସ୍ମିଂ ଏତ୍ତକେ ଲୋକେ ନାଗସୁପଣ୍ଣୱେମାନିକପେତେହି ସଦ୍ଧିଂ, ସକଲସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଆଧିପଚ୍ଚେନ। ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ୱରନ୍ତି ଯସ୍ମା ଏତ୍ତକେ ଠାନେ ରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱାପି ନିରୟାଦୀହି ଅମୁତ୍ତୋୱ ହୋତି, ସୋତାପନ୍ନୋ ପନ ପିହିତାପାୟଦ୍ୱାରୋ ହୁତ୍ୱା ସବ୍ବଦୁବ୍ବଲୋପି ଅଟ୍ଠମେ ଭୱେ ନ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତସ୍ମା ସୋତାପତ୍ତିଫଲମେୱ ୱରଂ ଉତ୍ତମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅନାଥପିଣ୍ଡକପୁତ୍ତକାଲୱତ୍ଥୁ ଏକାଦସମଂ।

ଲୋକୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତେରସମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୪। ବୁଦ୍ଧୱଗ୍ଗୋ

୧। ମାରଧୀତରୱତ୍ଥୁ

ଯସ୍ସଜିତନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ବୋଧିମଣ୍ଡେ ୱିହରନ୍ତୋ ମାରଧୀତରୋ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଦେସନଂ ପନ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପୁନ କୁରୁରଟ୍ଠେ ମାଗଣ୍ଡିଯବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କଥେସି।

କୁରୁରଟ୍ଠେ କିର ମାଗଣ୍ଡିଯବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଧୀତା ମାଗଣ୍ଡିଯାଯେୱ ନାମ ଅହୋସି ଉତ୍ତମରୂପଧରା। ତଂ ପତ୍ଥଯମାନା ଅନେକବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲା ଚେୱ ଖତ୍ତିଯମହାସାଲା ଚ ''ଧୀତରଂ ନୋ ଦେତୂ''ତି ମାଗଣ୍ଡିଯସ୍ସ ପହିଣିଂସୁ। ସୋପି ''ନ ତୁମ୍ହେ ମଯ୍ହଂ ଧୀତୁ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା''ତି ସବ୍ବେ ପଟିକ୍ଖିପତେୱ। ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠଂ ମାଗଣ୍ଡିଯବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଚ ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଅଦ୍ଦସ। ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ବହିଗାମେ ନିବଦ୍ଧଂ ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରତି। ସତ୍ଥା ପାତୋୱ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ତଂ ଠାନଂ ଅଗମାସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସତ୍ଥୁ ରୂପସିରିଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ''ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଇମିନା ସଦିସୋ ପୁରିସୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅଯଂ ମଯ୍ହଂ ଧୀତୁ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ, ଇମସ୍ସ ମେ ଧୀତରଂ ଦସ୍ସାମା''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଆହ – ''ସମଣ, ମମ ଏକା ଧୀତା ଅତ୍ଥି, ଅହଂ ତସ୍ସା ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପୁରିସଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ତଂ ନ କସ୍ସଚି ଅଦାସିଂ, ତ୍ୱଂ ପନସ୍ସା ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ, ଅହଂ ତେ ଧୀତରଂ ପାଦପରିଚାରିକଂ କତ୍ୱା ଦାତୁକାମୋ, ଯାୱ ନଂ ଆନେମି, ତାୱ ଇଧେୱ ତିଟ୍ଠାହୀ''ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ନେୱ ଅଭିନନ୍ଦି, ନ ପଟିକ୍କୋସି।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଆହ – ''ଭୋତି, ଅଜ୍ଜ ମେ ଧୀତୁ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ ପୁରିସୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ତସ୍ସ ନଂ ଦସ୍ସାମା''ତି ଧୀତରଂ ଅଲଙ୍କାରାପେତ୍ୱା ଆଦାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ଠାନଂ ଅଗମାସି। ମହାଜନୋପି କୁତୂହଲଜାତୋ ନିକ୍ଖମି। ସତ୍ଥା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପଦଚେତିଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅଟ୍ଠାସି। ବୁଦ୍ଧାନଂ କିର ପଦଚେତିଯଂ ''ଇଦଂ ଅସୁକୋ ନାମ ପସ୍ସତୂ''ତି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେଯେୱ ପଞ୍ଞାଯତି, ସେସଟ୍ଠାନେ ତଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛମାନାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ''କହଂ ସୋ''ତି ପୁଟ୍ଠୋ ''ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ତିଟ୍ଠାହୀତି ତଂ ଅୱଚ''ନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପଦୱଲଞ୍ଜଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇଦମସ୍ସ ପଦ''ନ୍ତି ଦସ୍ସେସି। ସା ଲକ୍ଖଣମନ୍ତକୁସଲତାଯ ''ନ ଇଦଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କାମଭୋଗିନୋ ପଦ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ, ''ଭୋତି, ତ୍ୱଂ ଉଦକପାତିମ୍ହି ସୁସୁମାରଂ ପସ୍ସସି, ମଯା ସୋ ସମଣୋ ଦିଟ୍ଠୋ 'ଧୀତରଂ ତେ ଦସ୍ସାମୀ'ତି ୱୁତ୍ତୋ, ତେନାପି ଅଧିୱାସିତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ବ୍ରାହ୍ମଣ, କିଞ୍ଚାପି ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ୱଦେସି, ଇଦଂ ପନ ନିକ୍କିଲେସସ୍ସେୱ ପଦ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ରତ୍ତସ୍ସ ହି ଉକ୍କୁଟିକଂ ପଦଂ ଭୱେ,

ଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ହୋତି ସହସାନୁପୀଳିତଂ;

ମୂଳ୍ହସ୍ସ ହୋତି ଅୱକଡ୍ଢିତଂ ପଦଂ,

ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦସ୍ସ ଇଦମୀଦିସଂ ପଦ''ନ୍ତି। (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୪୫; ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୨୬୦-୨୬୧; ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।ସାମାୱତୀୱତ୍ଥୁ);

ଅଥ ନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ''ଭୋତି, ମା ୱିରୱି, ତୁଣ୍ହୀଭୂତାୱ ଏହୀ''ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଯଂ ସୋ ପୁରିସୋ''ତି ତସ୍ସା ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ''ସମଣ, ଧୀତରଂ ତେ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ''ନ ମେ ତୱ ଧୀତାଯ ଅତ୍ଥୋ''ତି ଅୱତ୍ୱା, ''ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଂ ତେ କାରଣଂ କଥେସ୍ସାମି, ସୁଣିସ୍ସସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''କଥେହି, ଭୋ ସମଣ, ସୁଣିସ୍ସାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଅଭିନିକ୍ଖମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି।

ତତ୍ରାଯଂ ସଙ୍ଖେପକଥା – ମହାସତ୍ତୋ ରଜ୍ଜସିରିଂ ପହାଯ କଣ୍ଟକଂ ଆରୁଯ୍ହ ଛନ୍ନସହାଯୋ ଅଭିନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ନଗରଦ୍ୱାରେ ଠିତେନ ମାରେନ ''ସିଦ୍ଧତ୍ଥ, ନିୱତ୍ତ, ଇତୋ ତେ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଚକ୍କରତନଂ ପାତୁଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଅହମେତଂ, ମାର, ଜାନାମି, ନ ମେ ତେନତ୍ଥୋ''ତି ଆହ। ଅଥ କିମତ୍ଥାଯ ନିକ୍ଖମସୀତି? ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣତ୍ଥାଯାତି। ''ତେନ ହି ସଚେ ଅଜ୍ଜତୋ ପଟ୍ଠାଯ କାମୱିତକ୍କାଦୀନଂ ଏକମ୍ପି ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେସ୍ସସି, ଜାନିସ୍ସାମି ତେ କତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ଆହ। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଓତାରାପେକ୍ଖୋ ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ମହାସତ୍ତଂ ଅନୁବନ୍ଧି।

ସତ୍ଥାପି ଛବ୍ବସ୍ସାନି ଦୁକ୍କରକାରିକଂ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରଂ ନିସ୍ସାଯ ବୋଧିମୂଲେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ୱିମୁତ୍ତିସୁଖଂ

ପଟିସଂୱେଦୟମାନୋ ପଞ୍ଚମସତ୍ତାହେ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧମୂଲେ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ମାରୋ ''ଅହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଓତାରାପେକ୍ଖୋପି ଇମସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଖଲିତଂ ନାଦ୍ଦସଂ, ଅତିକ୍କନ୍ତୋ ଇଦାନି ଏସ ମମ ୱିସଯ''ନ୍ତି ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ମହାମଗ୍ଗେ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସ ତଣ୍ହା ଅରତୀ ରଗାତି ଇମା ତିସ୍ସୋ ଧୀତରୋ ''ପିତା ନୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି, କହଂ ନୁ ଖୋ ଏତରହୀ''ତି ଓଲୋକଯମାନା ତଂ ତଥା ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''କସ୍ମା , ତାତ, ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁମ୍ମନୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ତାସଂ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ତା ଆହଂସୁ – ''ତାତ, ମା ଚିନ୍ତଯି, ମଯଂ ତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱସେ କତ୍ୱା ଆନେସ୍ସାମା''ତି। ''ନ ସକ୍କା ଅମ୍ମା, ଏସ କେନଚି ୱସେ କାତୁନ୍ତି। ''ତାତ, ମଯଂ ଇତ୍ଥିଯୋ ନାମ ଇଦାନେୱ ନଂ ରାଗପାସାଦୀହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଆନେସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେ ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥା''ତି ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ପାଦେ ତେ, ସମଣ, ପରିଚାରେମା''ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ନେୱ ତାସଂ ୱଚନଂ ମନସାକାସି, ନ ଅକ୍ଖୀନି ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ଓଲୋକେସି।

ପୁନ ମାରଧୀତରୋ ''ଉଚ୍ଚାୱଚା ଖୋ ପୁରିସାନଂ ଅଧିପ୍ପାଯା, କେସଞ୍ଚି କୁମାରିକାସୁ ପେମଂ ହୋତି, କେସଞ୍ଚି ପଠମୱଯେ ଠିତାସୁ, କେସଞ୍ଚି ମଜ୍ଝିମୱଯେ ଠିତାସୁ, କେସଞ୍ଚି ପଚ୍ଛିମୱଯେ ଠିତାସୁ, ନାନପ୍ପକାରେହି ତଂ ପଲୋଭେସ୍ସାମା''ତି ଏକେକା କୁମାରିକୱଣ୍ଣାଦିୱସେନ ସତଂ ସତଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ୱା କୁମାରିଯୋ, ଅୱିଜାତା, ସକିଂ ୱିଜାତା, ଦୁୱିଜାତା, ମଜ୍ଝିମିତ୍ଥିଯୋ, ମହଲ୍ଲକିତ୍ଥିଯୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ଛକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ପାଦେ ତେ, ସମଣ, ପରିଚାରେମା''ତି ଆହଂସୁ। ତମ୍ପି ଭଗୱା ନ ମନସାକାସି ଯଥା ତଂ ଅନୁତ୍ତରେ ଉପଧିସଙ୍ଖଯେ ୱିମୁତ୍ତୋତି। ଅଥ ସତ୍ଥା ଏତ୍ତକେନପି ତା ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତିଯୋ ''ଅପେଥ, କିଂ ଦିସ୍ୱା ଏୱଂ ୱାଯମଥ, ଏୱରୂପଂ ନାମ ୱୀତରାଗାନଂ ପୁରତୋ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ତଥାଗତସ୍ସ ପନ ରାଗାଦଯୋ ପହୀନା। କେନ ତଂ କାରଣେନ ଅତ୍ତନୋ ୱସଂ ନେସ୍ସଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୭୯।

''ଯସ୍ସ ଜିତଂ ନାୱଜୀଯତି,

ଜିତଂ ଯସ୍ସ ନୋଯାତି କୋଚି ଲୋକେ;

ତଂ ବୁଦ୍ଧମନନ୍ତଗୋଚରଂ,

ଅପଦଂ କେନ ପଦେନ ନେସ୍ସଥ।

୧୮୦।

''ଯସ୍ସ ଜାଲିନୀ ୱିସତ୍ତିକା,

ତଣ୍ହା ନତ୍ଥି କୁହିଞ୍ଚି ନେତୱେ;

ତଂ ବୁଦ୍ଧମନନ୍ତଗୋଚରଂ,

ଅପଦଂ କେନ ପଦେନ ନେସ୍ସଥା''ତି।

ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ଜିତଂ ନାୱଜୀଯତୀତି ଯସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେନ ତେନ ମଗ୍ଗେନ ଜିତଂ ରାଗାଦିକିଲେସଜାତଂ ପୁନ ଅସମୁଦାଚରଣତୋ ନାୱଜୀଯତି, ଦୁଜ୍ଜିତଂ ନାମ ନ ହୋତି। ନୋଯାତୀତି ନ ଉଯ୍ୟାତି, ଯସ୍ସ ଜିତଂ କିଲେସଜାତଂ ରାଗାଦୀସୁ କୋଚି ଏକୋ କିଲେସୋପି ଲୋକେ ପଚ୍ଛତୋ ୱତ୍ତୀ ନାମ ନ ହୋତି, ନାନୁବନ୍ଧତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନନ୍ତଗୋଚରନ୍ତି ଅନନ୍ତାରମ୍ମଣସ୍ସ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱସେନ ଅପରିଯନ୍ତ ଗୋଚରଂ। କେନ ପଦେନାତି ଯସ୍ସ ହି ରାଗପଦାଦୀସୁ ଏକପଦମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ତଂ ତୁମ୍ହେ ତେନ ପଦେନ ନେସ୍ସଥ। ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପନ ଏକପଦମ୍ପି ନତ୍ଥି, ତଂ ଅପଦଂ ବୁଦ୍ଧଂ ତୁମ୍ହେ କେନ ପଦେନ ନେସ୍ସଥ।

ଦୁତିଯଗାଥାଯ ତଣ୍ହା ନାମେସା ସଂସିବ୍ବିତପରିଯୋନଦ୍ଧନଟ୍ଠେନ ଜାଲମସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତିପି ଜାଲକାରିକାତିପି ଜାଲୂପମାତିପି ଜାଲିନୀ। ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ୱିସତ୍ତତାଯ ୱିସତ୍ତମନତାଯ ୱିସାହରତାଯ ୱିସପୁପ୍ଫତାଯ ୱିସଫଲତାଯ ୱିସପରିଭୋଗତାଯ ୱିସତ୍ତିକା। ସା ଏୱରୂପା ତଣ୍ହା ଯସ୍ସ କୁହିଞ୍ଚି ଭୱେ ନେତୁଂ ନତ୍ଥି, ତଂ ତୁମ୍ହେ ଅପଦଂ ବୁଦ୍ଧଂ କେନ ପଦେନ ନେସ୍ସଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂନଂ ଦେୱତାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି। ମାରଧୀତରୋପି ତତ୍ଥେୱ ଅନ୍ତରଧାଯିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା, ''ମାଗଣ୍ଡିଯ, ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ଇମା ତିସ୍ସୋ ମାରଧୀତରୋ ଅଦ୍ଦସଂ ସେମ୍ହାଦୀହି ଅପଲିବୁଦ୍ଧେନ ସୁୱଣ୍ଣକ୍ଖନ୍ଧସଦିସେନ ଅତ୍ତଭାୱେନ ସମନ୍ନାଗତା, ତଦାପି ମେଥୁନସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦୋ ନାହୋସିଯେୱ। ତୱ ଧୀତୁ ସରୀରଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରକୁଣପପରିପୂରଂ ବହିଦ୍ଧିଚିତ୍ତୋ ୱିଯ ଅସୁଚିଘଟୋ। ସଚେ ହି ମମ ପାଦୋ ଅସୁଚିମକ୍ଖିତୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ଅଯଞ୍ଚ ଉମ୍ମାରନ୍ତରେ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ, ତଥାପିସ୍ସା ସରୀରେ ଅହଂ ପାଦେନ ଫୁସେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ଦିସ୍ୱାନ ତଣ୍ହଂ ଅରତିଂ ରଗଞ୍ଚ,

ନାହୋସି ଛନ୍ଦୋ ଅପି ମେଥୁନସ୍ମିଂ;

କିମେୱିଦଂ ମୁତ୍ତକରୀସପୁଣ୍ଣଂ,

ପାଦାପି ନଂ ସମ୍ଫୁସିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛେ''ତି। (ସୁ। ନି। ୮୪୧; ମହାନି। ୭୦);

ଦେସନାୱସାନେ ଉଭୋପି ଜଯମ୍ପତିକା ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ମାରଧୀତରୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ଦେୱୋରୋହଣୱତ୍ଥୁ

ଯେଝାନପସୁତା ଧୀରାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସଙ୍କସ୍ସନଗରଦ୍ୱାରେ ବହୂ ଦେୱମନୁସ୍ସେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଦେସନା ପନ ରାଜଗହେ ସମୁଟ୍ଠିତା।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ରାଜଗହସେଟ୍ଠି ପରିସ୍ସଯମୋଚନତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ପମାଦେନ ଗଲିତାନଂ ଆଭରଣାଦୀନଂ ରକ୍ଖଣତ୍ଥଞ୍ଚ ଜାଲକରଣ୍ଡକଂ ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାଯ ଉଦକକୀଳଂ କୀଳଇ। ଅଥେକୋ ରତ୍ତଚନ୍ଦନରୁକ୍ଖୋ ଗଙ୍ଗାଯ ଉପରିତୀରେ ଜାତୋ ଗଙ୍ଗୋଦକେନ ଧୋତମୂଲୋ ପତିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପାସାଣେସୁ ସଂଭଜ୍ଜମାନୋ ୱିପ୍ପକିରି। ତତୋ ଏକା ଘଟପ୍ପମାଣା ଘଟିକା ପାସାଣେହି ଘଂସିଯମାନା ଉଦକଊମୀହି ପୋଥିଯମାନା ମଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱୁଯ୍ହମାନା ସେୱାଲପରିଯୋନଦ୍ଧା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଜାଲେ ଲଗ୍ଗି। ସେଟ୍ଠି ''କିମେତ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ରୁକ୍ଖଘଟିକା''ତି ସୁତ୍ୱା ତଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ''କିଂ ନାମେତ''ନ୍ତି ଉପଧାରଣତ୍ଥଂ ୱାସିକଣ୍ଣେନ ତଚ୍ଛାପେସି। ତାୱଦେୱ ଅଲତ୍ତକୱଣ୍ଣଂ ରତ୍ତଚନ୍ଦନଂ ପଞ୍ଞାଯି। ସେଟ୍ଠି ପନ ନେୱ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ନ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ମଜ୍ଝତ୍ତଧାତୁକୋ। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ମଯ୍ହଂ ଗେହେ ରତ୍ତଚନ୍ଦନଂ ବହୁ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମିନା କରିସ୍ସାମୀ''ତି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ 'ମଯଂ ଅରହନ୍ତୋ ମଯଂ ଅରହନ୍ତୋ'ତି ୱତ୍ତାରୋ ବହୂ, ଅହଂ ଏକଂ ଅରହନ୍ତମ୍ପି ନ ପସ୍ସାମି। ଗେହେ ଭମଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଲିଖାପେତ୍ୱା ସିକ୍କାଯ ଠପେତ୍ୱା ୱେଳୁପରମ୍ପରାଯ ସଟ୍ଠିହତ୍ଥମତ୍ତେ ଆକାସେ ଓଲମ୍ବାପେତ୍ୱା 'ସଚେ ଅରହା ଅତ୍ଥି, ଇମଂ ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତୂ'ତି ୱକ୍ଖାମି। ଯୋ ତଂ ଗହେସ୍ସତି, ତଂ ସପୁତ୍ତଦାରୋ ସରଣଂ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ଚିନ୍ତିତନିଯାମେନେୱ ପତ୍ତଂ ଲିଖାପେତ୍ୱା ୱେଳୁପରମ୍ପରାଯ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ''ଯୋ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଅରହା, ସୋ ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ଇମଂ ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତୂ''ତି ଆହ।

ଛ ସତ୍ଥାରୋ ''ଅମ୍ହାକଂ ଏସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ, ଅମ୍ହାକମେୱ ନଂ ଦେହୀ''ତି ୱଦିଂସୁ। ସୋ ''ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥା''ତି ଆହ। ଅଥ ଛଟ୍ଠେ ଦିୱସେ ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ପେସେସି – ''ଗଚ୍ଛଥ, ସେଟ୍ଠିଂ ଏୱଂ ୱଦେଥ – 'ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯସ୍ସେୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋଯଂ, ମା ଅପ୍ପମତ୍ତକସ୍ସ କାରଣା ଆକାସେନାଗମନଂ କରି, ଦେହି କିର ମେ ତଂ ପତ୍ତ'''ନ୍ତି । ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଂ ତଥା ୱଦିଂସୁ। ସେଟ୍ଠି ''ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତୁଂ ସମତ୍ଥୋୱ ଗଣ୍ହାତୂ''ତି ଆହ। ନାଟପୁତ୍ତୋ ସଯଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି – ''ଅହଂ ଏକଂ ହତ୍ଥଞ୍ଚ ପାଦଞ୍ଚ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତୁକାମୋ ୱିଯ ଭୱିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ମଂ, 'ଆଚରିଯ, କିଂ କରୋଥ, ଦାରୁମଯପତ୍ତସ୍ସ କାରଣା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଅରହତ୍ତଗୁଣଂ ମହାଜନସ୍ସ ମା ଦସ୍ସଯିତ୍ଥା'ତି ୱତ୍ୱା ମଂ ହତ୍ଥେସୁ ଚ ପାଦେସୁ ଚ ଗହେତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢନ୍ତା ଭୂମିଯଂ ପାତେଯ୍ୟାଥା''ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଂ ଆହ, ''ମହାସେଟ୍ଠି, ମଯ୍ହଂ ଅଯଂ ପତ୍ତୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ, ଅଞ୍ଞେସଂ ନାନୁଚ୍ଛୱିକୋ, ମା ତେ ଅପ୍ପମତ୍ତକସ୍ସ କାରଣା ମମ ଆକାସେ ଉପ୍ପତନଂ ରୁଚ୍ଚି, ଦେହି ମେ ପତ୍ତ''ନ୍ତି। ଭନ୍ତେ, ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱାୱ ଗଣ୍ହଥାତି। ତତୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ ''ତେନ ହି ଅପେଥ ଅପେଥା''ତି ଅନ୍ତେୱାସିକେ ଅପନେତ୍ୱା ''ଆକାସେ ଉପ୍ପତିସ୍ସାମୀ''ତି ଏକଂ ହତ୍ଥଞ୍ଚ ପାଦଞ୍ଚ

ଉକ୍ଖିପି। ଅଥ ନଂ ଅନ୍ତେୱାସିକା, ‘‘ଆଚରିଯ, କିଂ ନାମେତଂ କରୋଥ, ଛୱସ୍ସ ଲାମକସ୍ସ ଦାରୁମଯପତ୍ତସ୍ସ କାରଣା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଗୁଣେନ ମହାଜନସ୍ସ ଦସ୍ସିତେନ କୋ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ତଂ ହତ୍ଥପାଦେସୁ ଗହେତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପାତେସୁଂ। ସୋ ସେଟ୍ଠିଂ ଆହ – ‘‘ଇମେ, ମହାସେଟ୍ଠି, ଉପ୍ପତିତୁଂ ନ ଦେନ୍ତି, ଦେହି ମେ ପତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେତି। ଏୱଂ ତିତ୍ଥିଯା ଛ ଦିୱସାନି ୱାଯମିତ୍ୱାପି ତଂ ପତ୍ତଂ ନ ଲଭିଂସୁଯେୱ।

ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ଚ ଆଯସ୍ମତୋ ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜସ୍ସ ଚ ‘‘ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିସ୍ସାମା’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ଠତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପନକାଲେ ଧୁତ୍ତକା କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘ଅମ୍ଭୋ ପୁବ୍ବେ ଛ ସତ୍ଥାରୋ ଲୋକେ ‘ମଯଂ ଅରହନ୍ତମ୍ହା’ତି ୱିଚରିଂସୁ, ରାଜଗହସେଟ୍ଠିନୋ ପନ ଅଜ୍ଜ ସତ୍ତମୋ ଦିୱସୋ ପତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ‘ସଚେ ଅରହା ଅତ୍ଥି, ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତୂ’ତି ୱଦନ୍ତସ୍ସ, ଏକୋପି ‘ଅହଂ ଅରହା’ତି ଆକାସେ ଉପ୍ପତନ୍ତୋ ନତ୍ଥି। ଅଜ୍ଜ ନୋ ଲୋକେ ଅରହନ୍ତାନଂ ନତ୍ଥିଭାୱୋ ଞାତୋ’’ତି। ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜଂ ଆହ – ‘‘ସୁତଂ ତେ, ଆୱୁସୋ ଭାରଦ୍ୱାଜ, ଇମେସଂ ୱଚନଂ, ଇମେ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତା ୱିଯ ୱଦନ୍ତି। ତ୍ୱଞ୍ଚ ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱୋ, ଗଚ୍ଛ ତଂ ପତ୍ତଂ ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି। ଆୱୁସୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ତ୍ୱଂ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ, ତ୍ୱଂ ଏତଂ ଗଣ୍ହାହି, ତଯି ପନ ଅଗଣ୍ହନ୍ତେ ଅହଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି। ‘‘ଗଣ୍ହାୱୁସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଆଯସ୍ମା ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜୋ ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ତିଗାୱୁତଂ ପିଟ୍ଠିପାସାଣଂ ପାଦନ୍ତେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତୋ ତୂଲପିଚୁ ୱିଯ ଆକାସେ ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ରାଜଗହନଗରସ୍ସ ଉପରି ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅନୁପରିଯାଯି। ସୋ ତିଗାୱୁତପମାଣସ୍ସ ନଗରସ୍ସ ପିଧାନଂ ୱିଯ ପଞ୍ଞାଯି। ନଗରୱାସିନୋ ‘‘ପାସାଣୋ ନୋ ଅୱତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ଭୀତା ସୁପ୍ପାଦୀନି ମତ୍ଥକେ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନିଲୀଯିଂସୁ । ସତ୍ତମେ ୱାରେ ଥେରୋ ପିଟ୍ଠିପାସାଣଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ମହାଜନୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜ, ତୱ ପାସାଣଂ ଦଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହ, ମା ନୋ ସବ୍ବେ ନାସଯୀ’’ତି। ଥେରୋ ପାସାଣଂ ପାଦନ୍ତେନ ଖିପିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯଥାଠାନେଯେୱ ପତିଟ୍ଠାସି। ଥେରୋ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହମତ୍ଥକେ ଅଟ୍ଠାସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ସେଟ୍ଠି ଉରେନ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ଓତରଥ ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଆକାସତୋ ଓତିଣ୍ଣଂ ଥେରଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଓତାରାପେତ୍ୱା ଚତୁମଧୁରପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଅଦାସି। ଥେରୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରାଭିମୁଖୋ ପାଯାସି। ଅଥସ୍ସ ଯେ ଅରଞ୍ଞଗତା ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତା ୱା ତଂ ପାଟିହାରିଯଂ ନାଦ୍ଦସଂସୁ, ତେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ପାଟିହାରିଯଂ ଦସ୍ସେହୀ’’ତି ଥେରଂ ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁ। ସୋ ତେସଂ ତେସଂ ପାଟିହାରିଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ତଂ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉନ୍ନାଦେନ୍ତସ୍ସ ମହାଜନସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଆନନ୍ଦ, କସ୍ସେସୋ ସଦ୍ଦୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜେନ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଚନ୍ଦନପତ୍ତୋ ଗହିତୋ, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଏସୋ ସଦ୍ଦୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ଭାରଦ୍ୱାଜଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତଯା ଏୱଂ କତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘କସ୍ମା ତେ, ଭାରଦ୍ୱାଜ, ଏୱଂ କତ’’ନ୍ତି ଥେରଂ ଗରହିତ୍ୱା ତଂ ପତ୍ତଂ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡଂ ଭେଦାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଞ୍ଜନପିସନତ୍ଥାଯ ଦାପେତ୍ୱା ପାଟିହାରିଯସ୍ସ ଅକରଣତ୍ଥାଯ ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ (ଚୂଳୱ. ୨୫୨) ପଞ୍ଞାପେସି।

ତିତ୍ଥିଯା ‘‘ସମଣୋ କିର ଗୋତମୋ ତଂ ପତ୍ତଂ ଭେଦାପେତ୍ୱା ପାଟିହାରିଯସ୍ସ ଅକରଣତ୍ଥାଯ ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେସୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଜୀୱିତହେତୁପି ନାତିକ୍କମନ୍ତି, ସମଣୋପି ଗୋତମୋ ତଂ ରକ୍ଖିସ୍ସତେୱ। ଇଦାନି ଅମ୍ହେହି ଓକାସୋ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ନଗରୱୀଥୀସୁ ଆରୋଚେନ୍ତା ୱିଚରିଂସୁ ‘‘ମଯଂ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣଂ ରକ୍ଖନ୍ତା ପୁବ୍ବେ ଦାରୁମଯପତ୍ତସ୍ସ କାରଣା ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣଂ ମହାଜନସ୍ସ ନ ଦସ୍ସଯିମ୍ହା, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକା ପତ୍ତକମତ୍ତସ୍ସ କାରଣା ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣଂ ମହାଜନସ୍ସ ଦସ୍ସେସୁଂ। ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଡିତତାଯ ପତ୍ତଂ ଭେଦାପେତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେସି, ଇଦାନି ମଯଂ ତେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ପାଟିହାରିଯଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି।

ରାଜା ବିମ୍ବିସାରୋ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହେହି କିର, ଭନ୍ତେ, ପାଟିହାରିଯସ୍ସ ଅକରଣତ୍ଥାଯ ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜା’’ତି। ଇଦାନି ତିତ୍ଥିଯା ‘‘ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ପାଟିହାରିଯଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ୱଦନ୍ତି, କିଂ ଇଦାନି କରିସ୍ସଥାତି? ‘‘ତେସୁ କରୋନ୍ତେସୁ କରିସ୍ସାମି, ମହାରାଜା’’ତି। ନନୁ ତୁମ୍ହେହି ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି। ନାହଂ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ତନୋ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେସିଂ, ତଂ ମମେୱ ସାୱକାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି। ତୁମ୍ହେ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି, ଭନ୍ତେତି। ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ତମେୱେତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛାମି, ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ୱିଜିତେ ଉଯ୍ୟାନ’’ନ୍ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ସଚେ ତେ, ମହାରାଜ, ଉଯ୍ୟାନେ ମହାଜନୋ ଅମ୍ବାଦୀନି ଖାଦେଯ୍ୟ, କିମସ୍ସ କରେଯ୍ୟା’’ନ୍ତି? ‘‘ଦଣ୍ଡୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତ୍ୱଂ ପନ ଖାଦିତୁଂ ଲଭସୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ ଦଣ୍ଡୋ ନତ୍ଥି, ଅହଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଖାଦିତୁଂ ଲଭାମୀ’’ତି। ‘‘ମହାରାଜ, ଯଥା ତୱ ତିଯୋଜନସତିକେ ରଜ୍ଜେ ଆଣା ପୱତ୍ତତି, ଅତ୍ତନୋ ଉଯ୍ୟାନେ ଅମ୍ବାଦୀନି ଖାଦନ୍ତସ୍ସ ଦଣ୍ଡୋ ନତ୍ଥି, ଅଞ୍ଞେସଂ ଅତ୍ଥି, ଏୱଂ ମମପି ଚକ୍କୱାଳଅକୋଟିସତସହସ୍ସେ ଆଣା ପୱତ୍ତତି, ଅତ୍ତନୋ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅତିକ୍କମୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅଞ୍ଞେସଂ ପନ ଅତ୍ଥି, କରିସ୍ସାମହଂ ପାଟିହାରିଯ’’ନ୍ତି। ତିତ୍ଥିଯା ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନମ୍ହା ନଟ୍ଠା, ସମଣେନ କିର ଗୋତମେନ ସାୱକାନଂଯେୱ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ନ ଅତ୍ତନୋ। ସଯମେୱ କିର ପାଟିହାରିଯଂ କତ୍ତୁକାମୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ କରୋମା’’ତି ମନ୍ତଯିଂସୁ।

ରାଜା ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭନ୍ତେ, କଦା ପାଟିହାରିୟଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି। ‘‘ଇତୋ ଚତୁମାସଚ୍ଚୟେନ ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମାୟଂ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କହ୍ଂ କରିସ୍ସଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ? ‘‘ସାୱତ୍ଥିଂ ନିସ୍ସାୟ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କସ୍ମା ପନ ସତ୍ଥା ଏୱଂ ଦୂରଟ୍ଠାନଂ ଅପଦିସୀ’’ତି? ‘‘ଯସ୍ମା ତଂ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ମହାପାଟିହାରିୟକରଣଟ୍ଠାନଂ, ଅପିଚ ମହାଜନସ୍ସ ସନ୍ନିପାତନତ୍ଥାୟପି ଦୂରଟ୍ଠାନମେୱ ଅପଦିସୀ’’ତି। ତିତ୍ଥିୟା ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ କିର ଚତୁନ୍ନଂ ମାସାନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ପାଟିହାରିୟଂ କରିସ୍ସତି, ଇଦାନି ତଂ ଅମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାୱ ଅନୁବନ୍ଧିସ୍ସାମ, ମହାଜନୋ ଅମ୍ହେ ଦିସ୍ୱା ‘କିଂ ଇଦ’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି। ଅଥସ୍ସ ୱକ୍ଖାମ ‘ମୟଂ ସମଣେନ ଗୋତମେନ ସଦ୍ଧିଂ ପାଟିହାରିୟଂ କରିସ୍ସାମା’ତି ୱଦିମ୍ହା। ସୋ ପଲାୟତି, ମୟମସ୍ସ ପଲାୟିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ଅନୁବନ୍ଧାମା’’ତି। ସତ୍ଥା ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। ତିତ୍ଥିୟାପିସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଟ୍ଠାନେ ୱସନ୍ତି। ୱସିତଟ୍ଠାନେ ପୁନଦିୱସେ ପାତରାସଂ କରୋନ୍ତି। ତେ ମନୁସ୍ସେହି ‘‘କିମିଦ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତା ହେଟ୍ଠା ଚିନ୍ତିତନିୟାମେନେୱ ଆରୋଚେସୁଂ । ମହାଜନୋପି ‘‘ପାଟିହାରିୟଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ଅନୁବନ୍ଧି।

ସତ୍ଥା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ପାପୁଣି। ତିତ୍ଥିୟାପି ତେନ ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାକେ ସମାଦପେତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଂ ଲଭିତ୍ୱା ଖଦିରଥମ୍ଭେହି ମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ନୀଲୁପ୍ପଲେହି ଛାଦାପେତ୍ୱା ‘‘ଇଧ ପାଟିହାରିୟଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ନିସୀଦିଂସୁ। ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତିତ୍ଥିୟେହି ମଣ୍ଡପୋ କାରିତୋ, ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହାକଂ ମଣ୍ଡପଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅଲଂ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ମୟ୍ହଂ ମଣ୍ଡପକାରକୋ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଂ ଠପେତ୍ୱା କୋ ଅଞ୍ଞୋ କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ସକ୍କୋ, ଦେୱରାଜା’’ତି। ‘‘କହଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ପାଟିହାରିୟଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘କଣ୍ଡମ୍ବରୁକ୍ଖମୂଲେ, ମହାରାଜା’’ତି। ତିତ୍ଥିୟା ‘‘ଅମ୍ବରୁକ୍ଖମୂଲେ କିର ପାଟିହାରିୟଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ୟୋଜନବ୍ଭନ୍ତରେ ଠାନେ ଅନ୍ତମସୋ ତଦହୁଜାତମ୍ପି ଅମ୍ବପୋତକଂ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ଖିପାପେସୁଂ।

ସତ୍ଥା ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପାୱିସି। ରଞ୍ଞୋପି ଉୟ୍ୟାନପାଲୋ କଣ୍ଡୋ ନାମ ଏକଂ ପିଙ୍ଗଲକିପିଲ୍ଲିକେହି କତପୁଟନ୍ତରେ ମହନ୍ତଂ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ଗନ୍ଧରସଲୋଭେନ ସମ୍ପତନ୍ତେ ୱାୟସେ ପଲାପେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଖାଦନତ୍ଥାୟ ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ରାଜା ଇମଂ ଅମ୍ବଂ ଖାଦିତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ଅଟ୍ଠ ୱା ସୋଳସ ୱା କହାପଣେ ଦଦେୟ୍ୟ, ତଂ ମେ ଏକତ୍ତଭାୱେପି ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିୟା ନାଲଂ। ସଚେ ପନାହଂ ସତ୍ଥୁ ଇମଂ ଦସ୍ସାମି, ଅଦ୍ଧା ମେ ଦୀଘକାଲଂ ହିତାୱହଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ସୋ ତଂ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ସତ୍ଥୁ ଉପନାମେସି। ସତ୍ଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଓଲୋକେସି । ଅଥସ୍ସ ଥେରୋ ଚତୁମହାରାଜଦତ୍ତିୟଂ ପତ୍ତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ହତ୍ଥେ ଠପେସି। ସତ୍ଥା ପତ୍ତଂ ଉପନାମେତ୍ୱା ଅମ୍ବପକ୍କଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିସୀଦନାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ଥେରୋ ଚୀୱରଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଅଥସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ନିସିନ୍ନେ ଥେରୋ ପାନୀୟଂ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଅମ୍ବପକ୍କଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପାନକଂ କତ୍ୱା ଅଦାସି। ସତ୍ଥା ଅମ୍ବପାନକଂ ପିୱିତ୍ୱା କଣ୍ଡଂ ଆହ – ‘‘ଇମଂ ଅମ୍ବଟ୍ଠିଂ ଇଧେୱ ପଂସୁଂ ୱିୟୂହିତ୍ୱା ରୋପେହୀ’’ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଉପରି ହତ୍ଥଂ ଧୋୱି। ହତ୍ଥେ ଧୋୱିତମତ୍ତେୟେୱ ନଙ୍ଗଲସୀସମତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଉବ୍ବେଧେନ ପଣ୍ଣାସହତ୍ଥୋ ଅମ୍ବରୁକ୍ଖୋ ଉଟ୍ଠହି। ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଏକେକା, ଉଦ୍ଧଂ ଏକାତି ପଞ୍ଚ ମହାସାଖା ପଣ୍ଣାସହତ୍ଥା ଅହେସୁଂ। ସୋ ତାୱଦେୱ ପୁପ୍ଫଫଲସଞ୍ଛନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଏକେକସ୍ମିଂ ଠାନେ ପରିପକ୍କଅମ୍ବପିଣ୍ଡିଧରୋ ଅହୋସି। ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ଅମ୍ବପକ୍କାନି ଖାଦନ୍ତା ଏୱ ଆଗମିଂସୁ। ରାଜା ‘‘ଏୱରୂପୋ କିର ଅମ୍ବରୁକ୍ଖୋ ଉଟ୍ଠିତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ମା ନଂ କୋଚି ଛିନ୍ଦୀ’’ତି ଆରକ୍ଖଂ ଠପେସି। ସୋ ପନ କଣ୍ଡେନ ରୋପିତତ୍ତା କଣ୍ଡମ୍ବରୁକ୍ଖୋତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାୟି। ଧୁତ୍ତକାପି ଅମ୍ବପକ୍କାନି ଖାଦିତ୍ୱା ‘‘ହରେ ଦୁଟ୍ଠତିତ୍ଥିୟା ‘ସମଣୋ କିର ଗୋତମୋ କଣ୍ଡମ୍ବରୁକ୍ଖମୂଲେ ପାଟିହାରିୟଂ କରିସ୍ସତୀ’ତି ତୁମ୍ହେହି ୟୋଜନବ୍ଭନ୍ତରେ ତଦହୁଜାତାପି ଅମ୍ବପୋତକା ଉପ୍ପାଟାପିତା, କଣ୍ଡମ୍ବୋ ନାମ ଅୟ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତେ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଅମ୍ବଟ୍ଠୀହି ପହରିଂସୁ।

ସକ୍କୋ ୱାତୱଲାହକଂ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଆଣାପେସି ‘‘ତିତ୍ଥିୟାନଂ ମଣ୍ଡପଂ ୱାତେହି ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ଉକ୍କାରଭୂମିୟଂ ଖିପାପେହୀ’’ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ସୂରିୟମ୍ପି ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଆଣାପେସି ‘‘ସୂରିୟମଣ୍ଡଲଂ ନିକଡ୍ଢନ୍ତୋ ତାପେହୀ’’ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ପୁନ ୱାତୱଲାହକଂ ଆଣାପେସି ‘‘ୱାତମଣ୍ଡଲଂ ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ୟାହୀ’’ତି। ସୋ ତଥା କରୋନ୍ତୋ ତିତ୍ଥିୟାନଂ ପଗ୍ଘରିତସେଦସରୀରେ ରଜୋୱଟ୍ଠିୟା ଓକିରି। ତେ ତମ୍ବମତ୍ତିକସଦିସା ଅହେସୁଂ। ୱସ୍ସୱଲାହକମ୍ପି ଆଣାପେସି ‘‘ମହନ୍ତାନି ବିନ୍ଦୂନି ପାତେହୀ’’ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ଅଥ ନେସଂ କାୟୋ କବରଗାୱିସଦିସୋ ଅହୋସି। ତେ ନିଗଣ୍ଠା ଲଜ୍ଜମାନା ହୁତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେନେୱ ପଲାୟିଂସୁ। ଏୱଂ ପଲାୟନ୍ତେସୁ ପୁରାଣକସ୍ସପସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଏକୋ କସ୍ସକୋ ‘‘ଇଦାନି ମେ ଅୟ୍ୟାନଂ ପାଟିହାରିୟକରଣୱେଲା, ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଟିହାରିୟଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗୋଣେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପାତୋୱ ଆଭତଂ ୟାଗୁକୁଟଞ୍ଚେୱ ୟୋତ୍ତକଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁରାଣଂ ତଥା ପଲାୟନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ଭନ୍ତେ , ଅଜ୍ଜ ‘ଅୟ୍ୟାନଂ ପାଟିହାରିୟଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’ତି ଆଗଚ୍ଛାମି, ତୁମ୍ହେ କହଂ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି। କିଂ ତେ ପାଟିହାରିୟେନ, ଇମଂ କୁଟଞ୍ଚ ୟୋତ୍ତଞ୍ଚ ଦେହୀତି। ସୋ ତେନ ଦିନ୍ନଂ କୁଟଞ୍ଚ ୟୋତ୍ତଞ୍ଚ ଆଦାୟ ନଦୀତୀରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କୁଟଂ ୟୋତ୍ତେନ ଅତ୍ତନୋ ଗୀୱାୟ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଲଜ୍ଜନ୍ତୋ କିଞ୍ଚି ଅକଥେତ୍ୱା ରହଦେ ପତିତ୍ୱା ଉଦକପୁବ୍ବୁଳେ ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ କାଲଂ କତ୍ୱା ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତି।

ସକ୍କୋ ଆକାସେ ରତନଚଙ୍କମଂ ମାପେସି। ତସ୍ସ ଏକା କୋଟି ପାଚୀନଚକ୍କୱାଳମୁଖୱଟ୍ଟିଯଂ ଅହୋସି, ଏକା ପଚ୍ଛିମଚକ୍କୱାଳମୁଖୱଟ୍ଟିଯଂ। ସତ୍ଥା ସନ୍ନିପତିତାଯ ଛତ୍ତିଂସଯୋଜନିକାଯ ପରିସାଯ ୱଡ୍ଢମାନକଚ୍ଛାଯାଯ ‘‘ଇଦାନି ପାଟିହାରିଯକରଣୱେଲା’’ତି ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପମୁଖେ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ଘରଣୀ ନାମ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତୀ ଏକା ଅନାଗାମିଉପାସିକା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମାଦିସାଯ ଧୀତରି ୱିଜ୍ଜମାନାଯ ତୁମ୍ହାକଂ କିଲମନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଅହଂ ପାଟିହାରିଯଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କଥଂ ତ୍ୱଂ କରିସ୍ସସି, ଘରଣୀ’’ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏକସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳଗବ୍ଭେ ମହାପଥୱିଂ ଉଦକଂ କତ୍ୱା ଉଦକସକୁଣିକା ୱିଯ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ପାଚୀନଚକ୍କୱାଳମୁଖୱଟ୍ଟିଯଂ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମି, ତଥା ପଚ୍ଛିମୁତ୍ତରଦକ୍ଖିଣଚକ୍କୱାଳମୁଖୱଟ୍ଟିଯଂ, ତଥା ମଜ୍ଝେ’’। ମହାଜନୋ ମଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କା ଏସା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ୱକ୍ଖତି ‘‘ଘରଣୀ ନାମେସା, ଅଯଂ ତାୱ ଏକିସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ଆନୁଭାୱୋ, ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱୋ ପନ କୀଦିସୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି । ଏୱଂ ତିତ୍ଥିଯା ତୁମ୍ହେ ଅଦିସ୍ୱାୱ ପଲାଯିସ୍ସନ୍ତୀତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଜାନାମି ତେ ଘରଣୀ ଏୱରୂପଂ ପାଟିହାରିଯଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥଭାୱଂ, ନ ପନାଯଂ ତୱତ୍ଥାଯ ବଦ୍ଧୋ ମାଲାପୁଟୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିପି। ସା ‘‘ନ ମେ ସତ୍ଥା ଅନୁଜାନାତି, ଅଦ୍ଧା ମଯା ଉତ୍ତରିତରଂ ପାଟିହାରିଯଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଅଞ୍ଞୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥାପି ‘‘ଏୱମେୱ ତେସଂ ଗୁଣୋ ପାକଟୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ଛତ୍ତିଂସଯୋଜନିକାଯ ପରିସାଯ ମଜ୍ଝେ ସୀହନାଦଂ ନଦିସ୍ସତୀ’’ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଅପରେପି ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ତୁମ୍ହେ କଥଂ ପାଟିହାରିଯଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି। ତେ ‘‘ଏୱଞ୍ଚ ଏୱଞ୍ଚ କରିସ୍ସାମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ସତ୍ଥୁ ପୁରତୋ ଠିତାୱ ସୀହନାଦଂ ନଦିଂସୁ। ତେସୁ କିର ଚୂଳଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ‘‘ମାଦିସେ ଅନାଗାମିଉପାସକେ ପୁତ୍ତେ ୱିଜ୍ଜମାନେ ସତ୍ଥୁ କିଲମନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ପାଟିହାରିଯଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କଥଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକଂ ବ୍ରହ୍ମତ୍ତଭାୱଂ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଇମିସ୍ସା ପରିସାଯ ମଜ୍ଝେ ମହାମେଘଗଜ୍ଜିତସଦିସେନ ସଦ୍ଦେନ ବ୍ରହ୍ମଅପ୍ଫୋଟନଂ ନାମ ଅପ୍ଫୋଟେସ୍ସାମୀ’’ତି। ମହାଜନୋ ‘‘କିଂ ନାମେସୋ ସଦ୍ଦୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଚୂଳଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ କିର ବ୍ରହ୍ମଅପ୍ଫୋଟନସଦ୍ଦୋ ନାମା’’ତି ୱକ୍ଖତି। ତିତ୍ଥିଯା ‘‘ଗହପତିକସ୍ସ କିର ତାୱ ଏସୋ ଆନୁଭାୱୋ, ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱୋ କୀଦିସୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ତୁମ୍ହେ ଅଦିସ୍ୱାୱ ପଲାଯିସ୍ସନ୍ତୀତି। ସତ୍ଥା ‘‘ଜାନାମି ତେ ଆନୁଭାୱ’’ନ୍ତି ତସ୍ସପି ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ପାଟିହାରିଯକରଣଂ ନାନୁଜାନି।

ଅଥେକା ପଟିସମ୍ଭିଦପ୍ପତ୍ତା ସତ୍ତୱସ୍ସିକା ଚୀରସାମଣେରୀ କିର ନାମ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ପାଟିହାରିଯଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କଥଂ କରିସ୍ସସି ଚୀରେ’’ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ସିନେରୁଞ୍ଚ ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତଞ୍ଚ ହିମୱନ୍ତଞ୍ଚ ଆହରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଟିପାଟିଯା ଠପେତ୍ୱା ଅହଂ ହଂସସକୁଣୀ ୱିଯ ତତୋ ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅସଜ୍ଜମାନା ଗମିସ୍ସାମି, ମହାଜନୋ ମଂ ଦିସ୍ୱା ‘କା ଏସା’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘ଚୀରସାମଣେରୀ’ତି ୱକ୍ଖତି। ତିତ୍ଥିଯା ‘ସତ୍ତୱସ୍ସିକାଯ ତାୱ ସାମଣେରିଯା ଅଯମାନୁଭାୱୋ, ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱୋ କୀଦିସୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ତୁମ୍ହେ ଅଦିସ୍ୱାୱ ପଲାଯିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ଇତୋ ପରଂ ଏୱରୂପାନି ୱଚନାନି ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ତସ୍ସାପି ଭଗୱା ‘‘ଜାନାମି ତେ ଆନୁଭାୱ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପାଟିହାରିଯକରଣଂ ନାନୁଜାନି। ଅଥେକୋ ପଟିସମ୍ଭିଦପ୍ପତ୍ତୋ ଖୀଣାସୱୋ ଚୁନ୍ଦସାମଣେରୋ ନାମ ଜାତିଯା ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ଭଗୱା ପାଟିହାରିଯଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କଥଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ଆହ – ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଜମ୍ବୁଦୀପସ୍ସ ଧଜଭୂତଂ ମହାଜମ୍ବୁରୁକ୍ଖଂ ଖନ୍ଧେ ଗହେତ୍ୱା ଚାଲେତ୍ୱା ମହାଜମ୍ବୁପେସିଯୋ ଆହରିତ୍ୱା ଇମଂ ପରିସଂ ଖାଦାପେସ୍ସାମି, ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକକୁସୁମାନି ଚ ଆହରିତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ଜାନାମି ତେ ଆନୁଭାୱ’’ନ୍ତି ତସ୍ସ ପାଟିହାରିଯକରଣଂ ପଟିକ୍ଖିପି।

ଅଥ ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣା ଥେରୀ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ପାଟିହାରିଯଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କଥଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠା ଆହ – ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସମନ୍ତା ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକଂ ପରିସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଆୱଟ୍ଟତୋ ଛତ୍ତିଂସଯୋଜନାଯ ପରିସାଯ ପରିୱୁତୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିରାଜା ହୁତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି । ସତ୍ଥା ‘‘ଜାନାମି ତେ ଆନୁଭାୱ’’ନ୍ତି ତସ୍ସାପି ପାଟିହାରିଯକରଣଂ ପଟିକ୍ଖିପି। ଅଥ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ପାଟିହାରିଯଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କଥଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ଆହ – ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସିନେରୁପବ୍ବତରାଜାନଂ ଦନ୍ତନ୍ତରେ ଠପେତ୍ୱା ମାସସାସପବୀଜଂ ୱିଯ ଖାଦିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞଂ କିଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଇମଂ ମହାପଥୱିଂ କଟସାରକଂ ୱିଯ ସଂୱେଲ୍ଲିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରେ ନିକ୍ଖିପିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞଂ କିଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ମହାପଥୱିଂ କୁଲାଲଚକ୍କଂ ୱିଯ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ମହାଜନଂ ପଥୱୋଜଂ ଖାଦାପେସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞଂ କିଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ୱାମହତ୍ଥେ ପଥୱିଂ କତ୍ୱା ଇମେ ସତ୍ତେ ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥେନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଦୀପେ ଠପେସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞଂ କିଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ସିନେରୁଂ ଛତ୍ତଦଣ୍ଡଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ମହାପଥୱିଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତସ୍ସୁପରି ଠପେତ୍ୱା ଛତ୍ତହତ୍ଥୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିଯ ଏକହତ୍ଥେନାଦାଯ ଆକାସେ ଚଙ୍କମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ଜାନାମି ତେ ଆନୁଭାୱ’’ନ୍ତି ତସ୍ସପି ପାଟିହାରିଯକରଣଂ ନାନୁଜାନି। ସୋ ‘‘ଜାନାତି ମଞ୍ଞେ ସତ୍ଥା ମଯା ଉତ୍ତରିତରଂ ପାଟିହାରିଯଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥ’’ନ୍ତି ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ନାଯଂ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ତୱତ୍ଥାଯ ବଦ୍ଧୋ ମାଲାପୁଟୋ। ଅହଞ୍ହି ଅସମଧୁରୋ, ମମ ଧୁରଂ ଅଞ୍ଞୋ ୱହିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଅନଚ୍ଛରିଯମେତଂ, ଯଂ ଇଦାନି ମମ ଧୁରଂ ୱହିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ଭୱେଯ୍ଯ। ଅହେତୁକତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତକାଲେପି ମମ ଧୁରଂ ଅଞ୍ଞୋ ୱହିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନାହୋସିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କଦା ପନ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଥେରେନ ପୁଟ୍ଠୋ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା –

‘‘ଯତୋ ଯତୋ ଗରୁ ଧୁରଂ, ଯତୋ ଗମ୍ଭୀରୱତ୍ତନୀ;

ତଦାସ୍ସୁ କଣ୍ହଂ ଯୁଞ୍ଜନ୍ତି, ସ୍ୱାସ୍ସୁ ତଂ ୱହତେ ଧୁର’’ନ୍ତି। –

ଇଦଂ କଣ୍ହୋସଭଜାତକଂ (ଜା। ୧।୧।୨୯) ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ପୁନ ତମେୱ ୱତ୍ଥୁଂ ୱିସେସେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ –

‘‘ମନୁଞ୍ଞମେୱ ଭାସେୟ୍ୟ, ନାମନୁଞ୍ଞଂ କୁଦାଚନଂ;

ମନୁଞ୍ଞଂ ଭାସମାନସ୍ସ, ଗରୁଂ ଭାରଂ ଉଦଦ୍ଧରି;

ଧନଞ୍ଚ ନଂ ଅଲାଭେସି, ତେନ ଚତ୍ତମନୋ ଅହୂ’’ତି। –

ଇଦଂ ନନ୍ଦିୱିସାଲଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥେସି। କଥେତ୍ୱା ଚ ପନ ସତ୍ଥା ରତନଚଙ୍କମଂ ଅଭିରୁହି, ପୁରତୋ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକା ପରିସା ଅହୋସି ତଥା ପଚ୍ଛତୋ ଚ ଉତ୍ତରତୋ ଚ ଦକ୍ଖିଣତୋ ଚ। ଉଜୁକଂ ପନ ଚତୁୱୀସତିଯୋଜନିକାଯ ପରିସାଯ ମଜ୍ଝେ ଭଗୱା ଯମକପାଟିହାରିଯଂ ଅକାସି।

ତଂ ପାଠଇତୋ ତାୱ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ (ପଟି। ମ। ୧।୧୧୬) – କତମଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଯମକପାଟିହାରିଯେ ଞାଣଂ? ଇଧଂ ତଥାଗତୋ ଯମକପାଟିହାରିଯଂ କରୋତି ଅସାଧାରଣଂ ସାୱକେହି, ଉପରିମକାଯତୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପୱତ୍ତତି, ହେଟ୍ଠିମକାଯତୋ ଉଦକଧାରା ପୱତ୍ତତି । ହେଟ୍ଠିମକାଯତୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପୱତ୍ତତି, ଉପରିମକାଯତୋ ଉଦକଧାରା ପୱତ୍ତତି। ପୁରତ୍ଥିମକାଯତୋ, ପଚ୍ଛିମକାଯତୋ; ପଚ୍ଛିମକାଯତୋ, ପୁରତ୍ଥିମକାଯତୋ; ଦକ୍ଖିଣଅକ୍ଖିତୋ, ୱାମଅକ୍ଖିତୋ; ୱାମଅକ୍ଖିତୋ, ଦକ୍ଖିଣଅକ୍ଖିତୋ; ଦକ୍ଖିଣକଣ୍ଣସୋତତୋ, ୱାମକଣ୍ଣସୋତତୋ; ୱାମକଣ୍ଣସୋତତୋ, ଦକ୍ଖିଣକଣ୍ଣସୋତତୋ; ଦକ୍ଖିଣନାସିକାସୋତତୋ, ୱାମନାସିକାସୋତତୋ; ୱାମନାସିକାସୋତତୋ, ଦକ୍ଖିଣନାସିକାସୋତତୋ; ଦକ୍ଖିଣଅଂସକୂଟତୋ, ୱାମଅଂସକୂଟତୋ; ୱାମଅଂସକୂଟତୋ, ଦକ୍ଖିଣଅଂସକୂଟତୋ; ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥତୋ, ୱାମହତ୍ଥତୋ; ୱାମହତ୍ଥତୋ, ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥତୋ; ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସତୋ, ୱାମପସ୍ସତୋ; ୱାମପସ୍ସତୋ, ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସତୋ; ଦକ୍ଖିଣପାଦତୋ, ୱାମପାଦତୋ; ୱାମପାଦତୋ, ଦକ୍ଖିଣପାଦତୋ; ଅଙ୍ଗୁଲଙ୍ଗୁଲେହି, ଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରିକାହି; ଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରିକାହି, ଅଙ୍ଗୁଲଙ୍ଗୁଲେହି; ଏକେକଲୋମକୂପତୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପୱତ୍ତତି, ଏକେକଲୋମତୋ ଉଦକଧାରା ପୱତ୍ତତି। ଏକେକଲୋମତୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପୱତ୍ତତି, ଏକେକଲୋମକୂପତୋ ଉଦକଧାରା ପୱତ୍ତତି ଛନ୍ନଂ ୱଣ୍ଣାନଂ ନୀଲାନଂ ପୀତକାନଂ ଲୋହିତକାନଂ ଓଦାତାନଂ ମଞ୍ଜେଟ୍ଠାନଂ ପଭସ୍ସରାନଂ। ଭଗୱା ଚଙ୍କମତି, ବୁଦ୍ଧନିମ୍ମିତୋ ତିଟ୍ଠତି ୱା ନିସୀଦତି ୱା ସେୟ୍ୟଂ ୱା କପ୍ପେତି…ପେ… ନିମ୍ମିତୋ ସେୟ୍ୟଂ କପ୍ପେତି, ଭଗୱା ଚଙ୍କମତି ୱା ତିଟ୍ଠତି ୱା ନିସୀଦତି ୱା। ଇଦଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଯମକପାଟିହାରିଯେ ଞାଣନ୍ତି।

ଇଦଂ ପନ ପାଟିହାରିଯଂ ଭଗୱା ତସ୍ମିଂ ଚଙ୍କମେ ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ଅକାସି। ତସ୍ସ ତେଜୋକସିଣସମାପତ୍ତିୱସେନ ଉପରିମକାଯତୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପୱତ୍ତତି, ଆପୋକସିଣସମାପତ୍ତିୱସେନ ହେଟ୍ଠିମକାଯତୋ ଉଦକଧାରା ପୱତ୍ତତି। ନ ପନ ଉଦକଧାରାଯ ପୱତ୍ତନଟ୍ଠାନତୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପୱତ୍ତତି, ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପୱତ୍ତନଟ୍ଠାନତୋ ଉଦକଧାରା ପୱତ୍ତତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ହେଟ୍ଠିମକାଯତୋ ଉପରିମକାଯତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏସେୱ ନଯୋ ସବ୍ବପଦେସୁ। ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପନେତ୍ଥ ଉଦକଧାରାଯ ଅସମ୍ମିସ୍ସୋ ଅହୋସି, ତଥା ଉଦକଧାରା ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧେନ। ଉଭଯମ୍ପି କିର ଚେତଂ ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଚକ୍କୱାଳମୁଖୱଟ୍ଟିଯଂ ପତତି। ‘‘ଛନ୍ନଂ ୱଣ୍ଣାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତା ପନସ୍ସ ଛବ୍ବଣ୍ଣରଂସିଯୋ ଘଟେହି ଆସିଞ୍ଚମାନଂ ୱିଲୀନସୁୱଣ୍ଣଂ ୱିଯ ଯନ୍ତନାଳିକତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତସୁୱଣ୍ଣରସଧାରା ୱିଯ ଚ ଏକଚକ୍କୱାଳଅଗବ୍ଭତୋ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଆହଚ୍ଚ ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଚକ୍କୱାଳମୁଖୱଟ୍ଟିମେୱ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ଏକଚକ୍କୱାଳଅଗବ୍ଭଂ ୱଙ୍କଗୋପାନସିକଂ ୱିଯ ବୋଧିଘରଂ ଅହୋସି ଏକାଲୋକଂ।

ତଂଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ପାଟିହାରିଯଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ମହାଜନସ୍ସ ଧମ୍ମଂ କଥେସି। କଥେନ୍ତୋ ଚ ଜନଂ ନିରସ୍ସାସଂ ଅକତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅସ୍ସାସୱାରଂ ଦେତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ମହାଜନୋ ସାଧୁକାରଂ ପୱତ୍ତେସି। ତସ୍ସ ସାଧୁକାରପୱତ୍ତନକାଲେ ସତ୍ଥା ତାୱମହତିଯା ପରିସାଯ ଚିତ୍ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଏକେକସ୍ସ ସୋଳସଅସନ୍ନଂ ଆକାରାନଂ ୱସେନ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଅଞ୍ଞାସି। ଏୱଂ ଲହୁକପରିୱତ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଚିତ୍ତଂ । ଯୋ ଯୋ ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ପାଟିହୀରେ ପସନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନେୱ ଧମ୍ମଞ୍ଚ କଥେସି, ପାଟିହୀରଞ୍ଚ ଅକାସି। ଏୱଂ ଧମ୍ମେ ଦେସିଯମାନେ ପାଟିହୀରେ ଚ କରିଯମାନେ ମହାଜନସ୍ସ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ପନ ତସ୍ମିଂ ସମାଗମେ ଅତ୍ତନୋ ମନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ସମତ୍ଥଂ ଅଦିସ୍ୱା ନିମ୍ମିତବୁଦ୍ଧଂ ମାପେସି। ତେନ ପୁଚ୍ଛିତଂ ପଞ୍ହଂ ସତ୍ଥା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ସତ୍ଥାରା ପୁଚ୍ଛିତଂ ସୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଭଗୱତୋ ଚଙ୍କମନକାଲେ ନିମ୍ମିତୋ ଠାନାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ କପ୍ପେସି, ନିମ୍ମିତସ୍ସ ଚଙ୍କମନକାଲେ ଭଗୱା ଠାନାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ କପ୍ପେସି। ତମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନିମ୍ମିତୋ ଚଙ୍କମତି ୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ପାଟିହାରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ସମାଗମେ ୱୀସତିଯା ପାଣକୋଟୀନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ପାଟିହୀରଂ କରୋନ୍ତୋୱ “କହ୍ନ ନୁ ଖୋ ଅତୀତବୁଦ୍ଧା ଇଦଂ ପାଟିହୀରଂ କତ୍ୱା ୱସ୍ସଂ ଉପେନ୍ତୀ”ତି ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା “ତାୱତିଂସଭୱନେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ମାତୁ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ଦେସେନ୍ତୀ”ତି ଦିସ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣପାଦଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଯୁଗନ୍ଧରମତ୍ଥକେ ଠପେତ୍ୱା ଇତରଂ ପାଦଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସିନେରୁମତ୍ଥକେ ଠପେସି। ଏୱଂ ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିଯୋଜନସତସହସ୍ସଟ୍ଠାନେ ତୟୋ ପଦୱାରା ଅହେସୁଂ, ଦ୍ୱେ ପାଦଚ୍ଛିଦ୍ଦାନି। ସତ୍ଥା ପାଦଂ ପସାରେତ୍ୱା ଅକ୍କମୀତି ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବଂ। ତସ୍ସ ହି ପାଦୁକ୍ଖିପନକାଲେଯେୱ ପବ୍ବତା ପାଦମୂଲଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ, ସତ୍ଥାରା ଅକ୍କମନକାଲେ ତେ ପବ୍ବତା ଉଟ୍ଠାଯ ସକଟ୍ଠାନେଯେୱ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ସକ୍କୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – “ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାଯ ମଞ୍ଞେ ସତ୍ଥା ଇମଂ ୱସ୍ସାୱାସଂ ଉପେସ୍ସତି, ବହୂନଞ୍ଚ ଦେୱତାନଂ ଉପକାରୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସତ୍ଥରି ପନେତ୍ଥ ୱସ୍ସାୱାସଂ ଉପଗତେ ଅଞ୍ଞା ଦେୱତା ହତ୍ଥମ୍ପି ଠପେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି। ଅଯଂ ଖୋ ପନ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲା ଦୀଘତୋ ସଟ୍ଠିଯୋଜନା, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପଣ୍ଣାସଯୋଜନା, ପୁଥୁଲତୋ ପନ୍ନରସଯୋଜନା, ସତ୍ଥରି ନିସିନ୍ନେପି ତୁଚ୍ଛଂ ଭୱିସ୍ସତୀ”ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସଙ୍ଘାଟିଂ ସିଲାସନଂ ପଟିଚ୍ଛାଦଯମାନଂ ଖିପି। ସକ୍କୋ ଚିନ୍ତେସି – “ଚୀୱରଂ ତାୱ ପଟିଚ୍ଛାଦଯମାନଂ ଖିପି, ସଯଂ ପନ ପରିତ୍ତକେ ଠାନେ ନିସୀଦିସ୍ସତୀ”ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ୱିଦିତ୍ୱା ନୀଚପୀଠକଂ ମହାପଂସୁକୂଲିକୋ ୱିଯ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲଂ ଅନ୍ତୋଚୀୱରଭୋଗେଯେୱ କତ୍ୱା ନିସୀଦି। ମହାଜନୋପି ତଂଖଣଞ୍ଞେୱ ସତ୍ଥାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନାଦ୍ଦସ, ଚନ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମିତକାଲୋ ୱିଯ ସୂରିଯସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମିତକାଲୋ ୱିଯ ଅହୋସି। ମହାଜନୋ –

“ଗତୋ ନୁ ଚିତ୍ତକୂଟଂ ୱା, କେଲାସଂ ୱା ଯୁଗନ୍ଧରଂ;

ନ ନୋ ଦକ୍ଖେମୁ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଲୋକଜେଟ୍ଠଂ ନରାସଭ”ନ୍ତି। –

ଇମଂ ଗାଥଂ ୱଦନ୍ତୋ ପରିଦେୱି। ଅପରେ “ସତ୍ଥା ନାମ ପୱିୱେକରତୋ, ସୋ ‘ଏୱରୂପାଯ ମେ ପରିସାଯ ଏୱରୂପଂ ପାଟିହୀରଂ କତ’ନ୍ତି ଲଜ୍ଜାଯ ଅଞ୍ଞଂ ରଟ୍ଠଂ ୱା ଜନପଦଂ ୱା ଗତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଦାନି ତଂ ଦକ୍ଖିସ୍ସାମା”ତି ପରିଦେୱନ୍ତା ଇମଂ ଗାଥମାହଂସୁ –

“ପୱିୱେକରତୋ ଧୀରୋ, ନିମଂ ଲୋକଂ ପୁନେହିତି;

ନ ନୋ ଦକ୍ଖେମୁ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଲୋକଜେଟ୍ଠଂ ନରାସଭ”ନ୍ତି।

ତେ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – “କହଂ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ଥା”ତି? ସୋ ସଯଂ ଜାନନ୍ତୋପି “ପରେସମ୍ପି ଗୁଣା ପାକଟା ହୋନ୍ତୂ”ତି ଅଜ୍ଝାସଯେନ “ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ପୁଚ୍ଛଥା”ତି ଆହ। ତେ ଥେରଂ ତଥା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – “କହଂ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ଥା”ତି? ତାୱତିଂସଭୱନେ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାଯଂ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ମାତୁ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ଦେସେତୁଂ ଗତୋତି। “କଦା ଆଗମିସ୍ସତି, ଭନ୍ତେ”ତି? “ତଯୋ ମାସେ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ଦେସେତ୍ୱା ମହାପୱାରଣଦିୱସେ”ତି। ତେ “ସତ୍ଥାରଂ ଅଦିସ୍ୱା ନ ଗମିସ୍ସାମା”ତି ତତ୍ଥେୱ ଖନ୍ଧାୱାରଂ ବନ୍ଧିଂସୁ। ଆକାସମେୱ କିର ନେସଂ ଛଦନଂ ଅହୋସି। ତାଯ ଚ ମହତିଯା ପରିସାଯ ସରୀରନିଘଂସୋ ନାମ ନ ପଞ୍ଞାଯି, ପଥୱୀ ୱିୱରଂ ଅଦାସି, ସବ୍ବତ୍ଥ ପରିସୁଦ୍ଧମେୱ ଭୂମିତଲଂ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ପଠମମେୱ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଂ ଅୱୋଚ – “ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ତ୍ୱଂ ଏତିସ୍ସାଯ ପରିସାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟାସି, ଚୂଳଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଆହାରଂ ଦସ୍ସତୀ”ତି। ତସ୍ମା ତଂ ତେମାସଂ ଚୂଳଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋୱ ତସ୍ସା ପରିସାଯ ଯାପନଂ ଯାଗୁଭତ୍ତଂ ଖାଦନୀଯଂ ତମ୍ବୁଲତେଲଗନ୍ଧମାଲାପିଲନ୍ଧନାନି ଚ ଅଦାସି। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ପାଟିହାରିଯଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆଗତାଗତେହି ପୁଟ୍ଠପଞ୍ହେ ଚ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସତ୍ଥାରମ୍ପି ମାତୁ ଅଭିଧମ୍ମଦେସନତ୍ଥଂ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାଯଂ ୱସ୍ସଂ ଉପଗତଂ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଦେୱତା ପରିୱାରଯିଂସୁ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

“ତାୱତିଂସେ ଯଦା ବୁଦ୍ଧୋ, ସିଲାଯଂ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲେ;

ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକମୂଲମ୍ହି, ୱିହାସି ପୁରିସୁତ୍ତମୋ।

“ଦସସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ, ସନ୍ନିପତିତ୍ୱାନ ଦେୱତା;

ପଯିରୁପାସନ୍ତି ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ୱସନ୍ତଂ ନାଗମୁଦ୍ଧନି।

“ନ କୋଚି ଦେୱୋ ୱଣ୍ଣେନ, ସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱିରୋଚତି;

ସଙ୍ଗେ ଦେୱେ ଅତିକ୍କମ୍ମ, ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋୱ ୱିରୋଚତୀ’’ତି। (ପେ। ୱ। ୩୧୭-୩୧୯);

ଏୱଂ ସଙ୍ଗା ଦେୱତା ଅତ୍ତନୋ ସରୀରପ୍ପଭାୟ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପନସ୍ସ ମାତା ତୁସିତୱିମାନତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେ ନିସୀଦି। ଇନ୍ଦକୋପି ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେୟେୱ ନିସୀଦି, ଅଙ୍କୁରୋ ୱାମପସ୍ସେ ନିସୀଦି। ସୋ ମହେସକ୍ଖାସୁ ଦେୱତାସୁ ସନ୍ନିପତନ୍ତୀସୁ ଅପଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକେ ଠାନେ ଓକାସଂ ଲଭି, ଇନ୍ଦକୋ ତତ୍ଥେୱ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ତେ ଉଭୋପି ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସାସନେ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଦିନ୍ନଦାନସ୍ସ ମହପ୍ଫଲଭାୱଂ ଞାପେତୁକାମୋ ଏୱମାହ – ‘‘ଅଙ୍କୁର, ତୟା ଦୀଘମନ୍ତରେ ଦସୱସ୍ସସହସ୍ସପରିମାଣକାଲେ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକଂ ଉଦ୍ଧନପନ୍ତିଂ କତ୍ୱା ମହାଦାନଂ ଦିନ୍ନଂ, ଇଦାନି ମମ ସମାଗମଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକେ ଠାନେ ଓକାସଂ ଲଭି, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ୍ଥ କାରଣ’’ନ୍ତି? ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ଓଲୋକେତ୍ୱାନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଅଙ୍କୁରଞ୍ଚାପି ଇନ୍ଦକଂ;

ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟଂ ସମ୍ଭାୱେନ୍ତୋ, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱି।

‘‘ମହାଦାନଂ ତୟା ଦିନ୍ନଂ, ଅଙ୍କୁର ଦୀଘମନ୍ତରେ;

ଅତିଦୂରେ ନିସିନ୍ନୋସି, ଆଗଚ୍ଛ ମମ ସନ୍ତିକେ’’ତି। (ପେ। ୱ। ୩୨୧-୩୨୨);

ସୋ ସଦ୍ଦୋ ପଥୱୀତଲଂ ପାପୁଣି। ସଙ୍ଗାପି ନଂ ସା ପରିସା ଅସ୍ସୋସି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ –

‘‘ଚୋଦିତୋ ଭାୱିତତ୍ତେନ, ଅଙ୍କୁରୋ ଏତମବ୍ରୱି;

କିଂ ମୟ୍ହଂ ତେନ ଦାନେନ, ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟେନ ସୁଞ୍ଞତଂ।

‘‘ଅୟଂ ସୋ ଇନ୍ଦକୋ ଯକ୍ଖୋ, ଦଜ୍ଜା ଦାନଂ ପରିତ୍ତକଂ;

ଅତିରୋଚତି ଅମ୍ହେହି, ଚନ୍ଦୋ ତାରାଗଣେ ଯଥା’’ତି। (ପେ। ୱ। ୩୨୩-୩୨୪);

ତତ୍ଥ ଦଜ୍ଜାତି ଦତ୍ୱା। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ଥା ଇନ୍ଦକଂ ଆହ – ‘‘ଇନ୍ଦକ, ତ୍ୱଂ ମମ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେ ନିସିନ୍ନୋ, କସ୍ମା ଅନପଗନ୍ତ୍ୱାୱ ନିସୀଦସୀ’’ତି? ସୋ ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସୁଖେତ୍ତେ ଅପ୍ପକବୀଜଂ ୱପନକସ୍ସକୋ ୱିୟ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟସମ୍ପଦଂ ଅଲତ୍ଥ’’ନ୍ତି ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟଂ ପଭାୱେନ୍ତୋ ଆହ –

‘‘ଉଜ୍ଜଙ୍ଗଲେ ଯଥା ଖେତ୍ତେ, ବୀଜଂ ବହୁମ୍ପି ରୋପିତଂ;

ନ ଫଲଂ ୱିପୁଲଂ ହୋତି, ନପି ତୋସେତି କସ୍ସକଂ।

‘‘ତଥେୱ ଦାନଂ ବହୁକଂ, ଦୁସ୍ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠିତଂ;

ନ ଫଲଂ ୱିପୁଲଂ ହୋତି, ନପି ତୋସେତି ଦାୟକଂ।

‘‘ଯଥାପି ଭଦ୍ଦକେ ଖେତ୍ତେ, ବୀଜଂ ଅପ୍ପମ୍ପି ରୋପିତଂ;

ସମ୍ମା ଧାରଂ ପୱେଚ୍ଛନ୍ତେ, ଫଲଂ ତୋସେତି କସ୍ସକଂ।

‘‘ତଥେୱ ସୀଲୱନ୍ତେସୁ, ଗୁଣୱନ୍ତେସୁ ତାଦିସୁ;

ଅପ୍ପକମ୍ପି କତଂ କାରଂ, ପୁଞ୍ଞଂ ହୋତି ମହପ୍ଫଲ’’ନ୍ତି। (ପେ। ୱ। ୩୨୫-୩୨୮);

କିଂ ପନେତସ୍ସ ପୁଜ୍ଜକମ୍ମନ୍ତି? ସୋ କିର ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଆଭତଂ କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖଂ ଦାପେସି। ତଦା ତସ୍ସ ପୁଞ୍ଞଂ ଅଙ୍କୁରେନ ଦସୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକଂ ଉଦ୍ଧନପନ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଦିନ୍ନଦାନତୋ ମହପ୍ଫଲତରଂ ଜାତଂ। ତସ୍ମା ଏୱମାହ।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ଥା, ''ଅଙ୍କୁର, ଦାନଂ ନାମ ୱିଚେଯ୍ୟ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ତଂ ସୁଖେତ୍ତେସୁ ୱୁତ୍ତବୀଜଂ ୱିଯ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି। ତ୍ୱଂ ପନ ନ ତଥା ଅକାସି, ତେନ ତେ ଦାନଂ ମହପ୍ଫଲଂ ନ ଜାତ''ନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ –

''ୱିଚେଯ୍ୟ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ଯତ୍ଥ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ...ପେ...।

''ୱିଚେଯ୍ୟ ଦାନଂ ସୁଗତପ୍ପସତ୍ଥଂ,

ଯେ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟା ଇଧ ଜୀୱଲୋକେ;

ଏତେସୁ ଦିନ୍ନାନି ମହପ୍ଫଲାନି,

ବୀଜାନି ୱୁତ୍ତାନି ଯଥା ସୁଖେତ୍ତେ''ତି। (ପେ। ୱ। ୩୨୯-୩୩୦) –

ୱତ୍ୱା ଉତ୍ତରିମ୍ପି ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

''ତିଣଦୋସାନି ଖେତ୍ତାନି, ରାଗଦୋସା ଅଯଂ ପଜା;

ତସ୍ମା ହି ୱୀତରାଗେସୁ, ଦିନ୍ନଂ ହୋତି ମହପ୍ଫଲଂ।

''ତିଣଦୋସାନି ଖେତ୍ତାନି, ଦୋସଦୋସା ଅଯଂ ପଜା;

ତସ୍ମା ହି ୱୀତଦୋସେସୁ, ଦିନ୍ନଂ ହୋତି ମହପ୍ଫଲଂ।

''ତିଣଦୋସାନି ଖେତ୍ତାନି, ମୋହଦୋସା ଅଯଂ ପଜା;

ତସ୍ମା ହି ୱୀତମୋହେସୁ, ଦିନ୍ନଂ ହୋତି ମହପ୍ଫଲଂ।

''ତିଣଦୋସାନି ଖେତ୍ତାନି, ଇଚ୍ଛାଦୋସା ଅଯଂ ପଜା;

ତସ୍ମା ହି ୱିଗତିଚ୍ଛେସୁ, ଦିନ୍ନଂ ହୋତି ମହପ୍ଫଲ''ନ୍ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ଅଙ୍କୁରୋ ଚ ଇନ୍ଦକୋ ଚ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଅଥ ସତ୍ଥା ଦେୱପରିସାଯ ମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ମାତରଂ ଆରବ୍ଭ ''କୁସଲା ଧମ୍ମା, ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା''ତି ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ପଟ୍ଠପେସି। ଏୱଂ ତଯୋ ମାସେ ନିରନ୍ତରଂ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ କଥେସି। କଥେନ୍ତୋ ପନ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାଯ ''ଯାୱ ମମାଗମନା ଏତ୍ତକଂ ନାମ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ''ତି ନିମ୍ମିତବୁଦ୍ଧଂ ମାପେତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନାଗଲତାଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଅନୋତତ୍ତଦହେ ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଉତ୍ତରକୁରୁତୋ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଆହରିତ୍ୱା ମହାସାଲମାଳକେ ନିସିନ୍ନୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ଅକାସି। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ୱତ୍ତଂ କରୋତି। ସତ୍ଥା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ, ''ସାରିପୁତ୍ତ , ଅଜ୍ଜ ମଯା ଏତ୍ତକୋ ନାମ ଧମ୍ମୋ ଭାସିତୋ, ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱାଚେହୀ''ତି ଥେରସ୍ସ କଥେସି। ଯମକପାଟିହୀରେ କିର ପସୀଦିତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତା କୁଲପୁତ୍ତା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିଂସୁ। ତେ ସନ୍ଧାଯ ଥେରଂ ଏୱମାହ। ୱତ୍ୱା ଚ ପନ ଦେୱଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିମ୍ମିତବୁଦ୍ଧେନ ଦେସିତଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଯଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଥେରୋପି ଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ତେ ସତ୍ଥରି ଦେୱଲୋକେ ୱିହରନ୍ତେଯେୱ ସତ୍ତପକରଣିକା ଅହେସୁଂ।

ତେ କିର କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ଖୁଦ୍ଦକଓ୍ୱଗ୍ଗୁଲିୟୋ ହୁତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ପବ୍ଭାରେ ଓଲମ୍ବନ୍ତା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଥେରାନଂ ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଭିଧମ୍ମଂ ସଜ୍ଝାୟନ୍ତାନଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ସରେ ନିମିତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗହେସୁଂ। ତେ ''ଇମେ ଖନ୍ଧା ନାମ, ଇମା ଧାତୁୟୋ ନାମା''ତି ଅଜାନିତ୍ୱା ସରେ ନିମିତ୍ତଗହଣମତ୍ତେନେଓ୍ୱ ତତୋ ଚୁତା ଦେଓ୍ୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତା, ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭଓ୍ୱିତ୍ୱା ତତୋ ଚଓ୍ୱିତ୍ୱା ସାଓ୍ୱତ୍ଥିୟଂ କୁଲଘରେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତା। ୟମକପାଟିହୀରେ ଉପ୍ପନ୍ନପସାଦା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସବ୍ବପଠମଂ ସତ୍ତପକରଣିକା ଅହେସୁଂ। ସତ୍ଥାପି ତେନେଓ୍ୱ ନୀହାରେନ ତଂ ତେମାସଂ ଅଭିଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାଓ୍ୱସାନେ ଅସୀତିକୋଟିସହସ୍ସାନଂ ଦେଓ୍ୱତାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି, ମହାମାୟାପି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି।

ସାପି ଖୋ ଛତ୍ତିଂସୟୋଜନପରିମଣ୍ଡଲା ପରିସା ''ଇଦାନି ସତ୍ତମେ ଦିଓ୍ୱସେ ମହାପଓ୍ୱାରଣା ଭଓ୍ୱିସ୍ସତୀ''ତି ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ''ଭନ୍ତେ ସତ୍ଥୁ, ଓରୋହଣଦିଓ୍ୱସଂ ସଞ୍ଜାନିତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତି, ନ ହି ମୟଂ ସତ୍ଥାରଂ ଅଦିସ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମା''ତି। ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ''ସାଧାଓ୍ୱୁସୋ''ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥେଓ୍ୱ ପଥଓ୍ୱିୟଂ ନିମୁଗ୍ଗୋ ସିନେରୁପାଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ମଂ ଅଭିରୁହନ୍ତଂ ପରିସା ପସ୍ସତୂ''ତି ଅଧିଟ୍ଠାୟ ମଣିରତନେନ ଆଓ୍ୱୁତଂ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସୁତ୍ତଂ ଓ୍ୱିୟ ପଞ୍ଞାୟମାନରୂପୋଓ୍ୱ ସିନେରୁମଜ୍ଝେନ ଅଭିରୁହି। ମନୁସ୍ସାପି ନଂ ''ଏକୟୋଜନଂ ଅଭିରୁଳ୍ହୋ, ଦ୍ୱିୟୋଜନଂ ଅଭିରୁଳ୍ହୋ''ତି ଓଲୋକୟିଂସୁ। ଥେରୋପି ସତ୍ଥୁ ପାଦେ ସୀସେନ ଉକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଓ୍ୱିୟ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏଓ୍ୱମାହ – ''ଭନ୍ତେ, ପରିସା ତୁମ୍ହେ ଦିସ୍ୱାଓ୍ୱ ଗନ୍ତୁକାମା, କଦା ଓରୋହିସ୍ସଥା''ତି। ''କହଂ ପନ ତେ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଜେଟ୍ଠଭାତିକୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ''ତି। ''ଭନ୍ତେ, ସଙ୍କସ୍ସନଗରେ ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଉପଗତୋ''ତି। ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅହଂ ଇତୋ ସତ୍ତମେ ଦିଓ୍ୱସେ ମହାପଓ୍ୱାରଣାୟ ସଙ୍କସ୍ସନଗରଦ୍ୱାରେ ଓତରିସ୍ସାମି, ମଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା ତତ୍ଥ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ସାଓ୍ୱତ୍ଥିତୋ ସଙ୍କସ୍ସନଗରଦ୍ୱାରଂ ତିଂସୟୋଜନାନି, ଏତ୍ତକେ ମଗ୍ଗେ କସ୍ସଚି ପାଥେୟ୍ୟକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଉପୋସଥିକା ହୁତ୍ୱା ଧୁରଓ୍ୱିହାରଂ ଧମ୍ମସ୍ସଓ୍ୱନତ୍ଥାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଓ୍ୱିୟ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥାତି ତେସଂ ଆରୋଚେୟ୍ୟାସୀତି। ଥେରୋ ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥା ଆରୋଚେସି।

ସତ୍ଥା ଓ୍ୱୁଟ୍ଠଓ୍ୱସ୍ସୋ ପଓ୍ୱାରେତ୍ୱା ସକ୍କସ୍ସ ଆରୋଚେସି – ''ମହାରାଜ, ମନୁସ୍ସପଥଂ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି । ସକ୍କୋ ସୁଓ୍ୱଣ୍ଣମୟଂ ମଣିମୟଂ ରଜତମୟନ୍ତି ତୀଣି ସୋପାନାନି ମାପେସି। ତେସଂ ପାଦା ସଙ୍କସ୍ସନଗରଦ୍ୱାରେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ସୀସାନି ସିନେରୁମୁଦ୍ଧନି। ତେସୁ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେ ସୁଓ୍ୱଣ୍ଣମୟଂ ସୋପାନଂ ଦେଓ୍ୱତାନଂ ଅହୋସି, ଓ୍ୱାମପସ୍ସେ ରଜତମୟଂ ସୋପାନଂ ମହାବ୍ରହ୍ମାନଂ ଅହୋସି, ମଜ୍ଝେ ମଣିମୟଂ ସୋପାନଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଅହୋସି। ସତ୍ଥାପି ସିନେରୁମୁଦ୍ଧନି ଠତ୍ୱା ଦେଓ୍ୱୋରୋହଣସମୟେ ୟମକପାଟିହାରିୟଂ କତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଂ ଓଲୋକେସି, ୟାଓ୍ୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଏକଙ୍ଗଣା ଅହେସୁଂ। ଅଧୋ ଓଲୋକେସି, ୟାଓ୍ୱ ଅଓ୍ୱୀଚିତୋ ଏକଙ୍ଗଣଂ ଅହୋସି। ଦିସାଓ୍ୱିଦିସା ଓଲୋକେସି, ଅନେକାନି ଚକ୍କଓ୍ୱାଳସତସହସ୍ସାନି ଏକଙ୍ଗଣାନି ଅହେସୁଂ। ଦେଓ୍ୱା ମନୁସ୍ସେ ପସ୍ସିଂସୁ, ମନୁସ୍ସାପି ଦେଓ୍ୱେ ପସ୍ସିଂସୁ, ସବ୍ବେ ସମ୍ମୁଖାଓ୍ୱ ପସ୍ସିଂସୁ।

ଭଗଓ୍ୱା ଛବ୍ବଣ୍ଣରଂସିୟୋ ଓ୍ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ତଂ ଦିଓ୍ୱସଂ ବୁଦ୍ଧସିରିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଛତ୍ତିଂସୟୋଜନ ପରିମଣ୍ଡଲାୟ ପରିସାୟ ଏକୋପି ବୁଦ୍ଧଭାଓ୍ୱଂ ଅପତ୍ଥେନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ସୁଓ୍ୱଣ୍ଣସୋପାନେନ ଦେଓ୍ୱା ଓତରିଂସୁ, ରଜତସୋପାନେନ ମହାବ୍ରହ୍ମାନୋ ଓତରିଂସୁ, ମଣିସୋପାନେନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଓତରି। ପଞ୍ଚସିଖୋ ଗନ୍ଧବ୍ବଦେଓ୍ୱପୁତ୍ତୋ ବେଲୁଓ୍ୱପଣ୍ଡୁଓ୍ୱୀଣଂ ଆଦାୟ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେ ଠତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଗନ୍ଧବ୍ବମଧୁରଦିବ୍ବଓ୍ୱୀଣାୟ ସଦ୍ଦେନ ପୂଜଂ କରୋନ୍ତୋ ଓତରି, ମାତଲି, ସଙ୍ଗାହକୋ ଓ୍ୱାମପସ୍ସେ ଠତ୍ୱା ଦିବ୍ବଗନ୍ଧମାଲାପୁପ୍ଫଂ ଗହେତ୍ୱା ନମସ୍ସମାନୋ ପୂଜଂ କତ୍ୱା ଓତରି, ମହାବ୍ରହ୍ମା ଛତ୍ତଂ ଧାରେସି, ସୁୟାମୋ ଓ୍ୱାଲବୀଜନିଂ ଧାରେସି। ସତ୍ଥା ଇମିନା ପରିଓ୍ୱାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଓତରିତ୍ୱା ସଙ୍କସ୍ସନଗରଦ୍ୱାରେ ପତିଟ୍ଠହି। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରେନ ତଥାରୂପାୟ ବୁଦ୍ଧସିରିୟା ଓତରନ୍ତୋ ସତ୍ଥା ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, ତସ୍ମା –

''ନ ମେ ଦିଟ୍ଠୋ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ, ନ ସୁତୋ ଉଦ କସ୍ସଚି;

ଏଓ୍ୱଂ ଓ୍ୱଗ୍ଗୁଓ୍ୱଦୋ ସତ୍ଥା, ତୁସିତା ଗଣିମାଗତୋ''ତି। (ସୁ॰ ନି॰ ୯୬୧; ମହାନି॰ ୧୯୦) –

ଆଦୀହି ଅତ୍ତନୋ ତୁଟ୍ଠିଂ ପକାସେତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ ସବ୍ବେପି ଦେଓ୍ୱମନୁସ୍ସା ତୁମ୍ହାକଂ ପିହୟନ୍ତି, ପତ୍ଥେନ୍ତୀ''ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା, ''ସାରିପୁତ୍ତ, ଏଓ୍ୱରୂପେହି ଗୁଣେହି ସମନ୍ନାଗତା ବୁଦ୍ଧା ଦେଓ୍ୱମନୁସ୍ସାନଂ ପିୟା ହୋନ୍ତିୟେଓ୍ୱା''ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୮୧।

''ୟେ ଝାନପସୁତା ଧୀରା, ନେକ୍ଖମ୍ମୂପସମେ ରତା;

ଦେଓ୍ୱାପି ତେସଂ ପିହୟନ୍ତି, ସମ୍ବୁଦ୍ଧାନଂ ସତୀମତ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯେ ଝାନପସୁତାତି ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନଂ ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନନ୍ତି ଇମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଝାନେସୁ ଆୱଜ୍ଜନସମାପଜ୍ଜନଅଧିଟ୍ଠାନୱୁଟ୍ଠାନପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେହି ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତା। ନେକ୍ଖମ୍ମୂପସମେ ରତାତି ଏତ୍ଥ ପବ୍ବଜ୍ଜା ନେକ୍ଖମ୍ମନ୍ତି ନ ଗହେତବ୍ବା, କିଲେସୱୂପସମନିବ୍ବାନରତିଂ ପନ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଦେୱାପୀତି ଦେୱାପି ମନୁସ୍ସାପି ତେସଂ ପିହଯନ୍ତି ପତ୍ଥେନ୍ତି। ସତୀମତନ୍ତି ଏୱରୂପଗୁଣାନଂ ତେସଂ ସତିଯା ସମନ୍ନାଗତାନଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧାନଂ। ''ଅହୋ ୱତ ମଯଂ ବୁଦ୍ଧା ଭୱେଯ୍ୟାମା''ତି ବୁଦ୍ଧଭାୱଂ ଇଚ୍ଛମାନା ପିହଯନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ତିଂସମତ୍ତାନଂ ପାଣକୋଟୀନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି, ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକା ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ।

ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ କିର ଅୱିଜହିତମେୱ ଯମକପାଟିହୀରଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ୱସ୍ସଂ ୱସିତ୍ୱା ସଙ୍କସ୍ସନଗରଦ୍ୱାରେ ଓତରଣଂ। ତତ୍ଥ ପନ ଦକ୍ଖିଣପାଦସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତଟ୍ଠାନଂ ଅଚଲଚେତିଯଟ୍ଠାନଂ ନାମ ହୋତି। ସତ୍ଥା ତତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନାଦୀନଂ ୱିସଯେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି, ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଅତ୍ତନୋ ୱିସଯେ ପଞ୍ହେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସୋତାପନ୍ନୱିସଯେ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ତଥା ସକଦାଗାମିଆଦୀନଂ ୱିସଯେ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ, ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୱିସଯେ ସେସମହାସାୱକା, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିସଯେ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ, ବୁଦ୍ଧୱିସଯେ ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଯେୱ। ସୋ ପାଚୀନଦିସଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବଦିସା ଓଲୋକେସି, ସବ୍ବତ୍ଥ ଏକଙ୍ଗଣମେୱ ଅହୋସି। ଅଟ୍ଠସୁ ଦିସାସୁ ଦେୱମନୁସ୍ସା ଉଦ୍ଧଂ ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ହେଟ୍ଠା ଭୂମଟ୍ଠା ଚ ଯକ୍ଖନାଗସୁପଣ୍ଣା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଇଧ ତସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତା ନତ୍ଥି, ଏତ୍ଥେୱ ଉପଧାରେଥା''ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ସାରିପୁତ୍ତୋ କିଲମତି। କିଞ୍ଚାପି ହେସ –

''ଯେ ଚ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାସେ, ଯେ ଚ ସେଖା ପୁଥୂ ଇଧ;

ତେସଂ ମେ ନିପକୋ ଇରିଯଂ, ପୁଟ୍ଠୋ ପବ୍ରୂହି ମାରିସା''ତି। (ସୁ॰ ନି॰ ୧୦୪୪; ଚୂଳନି॰ ଅଜିତମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୭) –

ଇମଂ ବୁଦ୍ଧୱିସଯେ ପୁଟ୍ଠପଞ୍ହଂ ସୁତ୍ୱା 'ସତ୍ଥା ମଂ ସେଖାସେଖାନଂ ଆଗମନପଟିପଦଂ ପୁଚ୍ଛତୀ'ତି ପଞ୍ହେ ନିକ୍କଙ୍ଖୋ, ଖନ୍ଧାଦୀସୁ ପନ କତରେନ ନୁ ଖୋ ମୁଖେନ ଇମଂ ପଟିପଦଂ କଥେନ୍ତୋ 'ଅହଂ ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ'ତି ମମ ଅଜ୍ଝାସଯେ କଙ୍ଖତି, ସୋ ମଯା ନଯେ ଅଦିନ୍ନେ କଥେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ନଯମସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀତି ନଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଭୂତମିଦଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି ଆହ। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି ''ସାରିପୁତ୍ତୋ ମମ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେନ୍ତୋ ଖନ୍ଧୱସେନ କଥେସ୍ସତୀ''ତି। ଥେରସ୍ସ ସହ ନଯଦାନେନ ସୋ ପଞ୍ହୋ ନଯସତେନ ନଯସହସ୍ସେନ ନଯସତସହସ୍ସେନ ଉପଟ୍ଠାସି। ସୋ ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନନଯେ ଠତ୍ୱା ତଂ ପଞ୍ହଂ କଥେସି। ଠପେତ୍ୱା କିର ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଅଞ୍ଞୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ଞଂ ପାପୁଣିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ତେନେୱ କିର ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା ସୀହନାଦଂ ନଦି – ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସକଲକପ୍ପମ୍ପି ଦେୱେ ୱୁଟ୍ଠେ 'ଏତ୍ତକାନି ବିନ୍ଦୂନି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ପତିତାନି, ଏତ୍ତକାନି ଭୂମିଯଂ, ଏତ୍ତକାନି ପବ୍ବତେ'ତି ଗଣେତ୍ୱା ଲେଖଂ ଆରୋପେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ''ତି। ସତ୍ଥାପି ନଂ ''ଜାନାମି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଗଣେତୁଂ ସମତ୍ଥଭାୱ''ନ୍ତି ଆହ। ତସ୍ସ ଆଯସ୍ମତୋ ପଞ୍ଞାଯ ଉପମା ନାମ ନତ୍ଥି। ତେନେୱାହ –

''ଗଙ୍ଗାଯ ୱାଲୁକା ଖୀଯେ, ଉଦକଂ ଖୀଯେ ମହଣ୍ଣୱେ;

ମହିଯା ମତ୍ତିକା ଖୀଯେ, ନ ଖୀଯେ ମମ ବୁଦ୍ଧିଯା''ତି।

ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସଚେ ହି, ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନଲୋକନାଥ, ମଯା ଏକସ୍ମିଂ ପଞ୍ହେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେ ଏକଂ ୱା ୱାଲୁକଂ ଏକଂ ୱା ଉଦକବିନ୍ଦୁଂ ଏକଂ ୱା ପଂସୁଖଣ୍ଡଂ ଅଖିପିତ୍ୱା ପଞ୍ହାନଂ ସତେନ ୱା ସହସ୍ସେନୱା ସତସହସ୍ସେନ ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେ ଗଙ୍ଗାଯ ୱାଲୁକାଦୀସୁ ଏକେକଂ ଏକମନ୍ତେ ଖିପେଯ୍ୟ, ଖିପ୍ପତରଂ ଗଙ୍ଗାଦୀସୁ ୱାଲୁକାଦଯୋ ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ମମ ପଞ୍ହାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନ୍ତି। ଏୱଂ ମହାପଞ୍ଞୋପି ହି ଭିକ୍ଖୁ ବୁଦ୍ଧୱିସଯେ ପଞ୍ହସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ୱା କୋଟିଂ ୱା ଅଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନନଯେ ଠତ୍ୱାୱ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଯଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସବ୍ବୋପି ଜନୋ କଥେତୁଂ ନ ସକ୍ଖି, ତଂ ଧମ୍ମସେନାପତି ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏକକୋୱ କଥେସୀ''ତି। ସତ୍ଥା ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ''ନ ଇଦାନେୱ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯଂ ପଞ୍ହଂ ମହାଜନୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ନାସକ୍ଖି , ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ପୁବ୍ବେପି ଅନେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୋଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରିତୁଂ –

''ପରୋସହସ୍ସମ୍ପି ସମାଗତାନଂ,

କନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ ତେ ୱସ୍ସସତଂ ଅପଞ୍ଞା;

ଏକୋଙ୍ଗ ସେଣ୍ଟୋ ପୁରିସୋ ସପଞ୍ଞୋ,

ଯୋ ଭାସିତସ୍ସ ୱିଜାନାତି ଅତ୍ଥ''ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧।୯୯) –

ଇମଂ ଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେନ କଥେସୀତି।

ଦେୱୋରୋହଣୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ଏରକପତ୍ତନାଗରାଜୱତ୍ଥୁ

କିଚ୍ଛୋମନୁସ୍ସପଟିଲାଭୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ବାରାଣସିଯଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ସତ୍ତସିରୀସକରୁକ୍ଖମୂଲେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏରକପତ୍ତଂ ନାମ ନାଗରାଜଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ପୁବ୍ବେ କସ୍ସପବୁଦ୍ଧସାସନେ ଦହରଭିକ୍ଖୁ ହୁତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାଯ ନାୱଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଏରକଗୁମ୍ବେ ଏରକପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ନାୱାଯ ୱେଗସା ଗଚ୍ଛମାନାଯପି ନ ମୁଞ୍ଚି, ଏରକପତ୍ତଂ ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଗତଂ। ସୋ ''ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଏତ''ନ୍ତି ଆପତ୍ତିଂ ଅଦେସେତ୍ୱା ୱୀସତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଅରଞ୍ଞେ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱାପି ମରଣକାଲେ ଏରକପତ୍ତେନ ଗୀୱାଯ ଗହିତୋ ୱିଯ ଆପତ୍ତିଂ ଦେସେତୁକାମୋପି ଅଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅପସ୍ସମାନୋ ''ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ ମେ ସୀଲ''ନ୍ତି ଉପ୍ପନ୍ନୱିପ୍ପଟିସାରୋ ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଏକରୁକ୍ଖଦୋଣିକନାୱପ୍ପମାଣୋ ନାଗରାଜା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ଏରକପତ୍ତୋତ୍ୱେୱସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତକ୍ଖଣେଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ''ଏତ୍ତକଂ ନାମ କାଲଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅହେତୁକଯୋନିଯଂ ମଣ୍ଡୂକଭକ୍ଖଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତୋମ୍ହୀ''ତି ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଅହୋସି। ସୋ ଅପରଭାଗେ ଏକଂ ଧୀତରଂ ଲଭିତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଗଙ୍ଗାଯ ଉଦକପିଟ୍ଠେ ମହନ୍ତଂ ଫଲଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଧୀତରଂ ତସ୍ମିଂ ଠପେତ୍ୱା ନଚ୍ଚାପେତ୍ୱା ଗାଯାପେସି। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ''ଅଦ୍ଧା ଅହଂ ଇଧ ଇମିନା ଉପାଯେନ ବୁଦ୍ଧେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ସୁଣିସ୍ସାମୀ''ତି। ଯୋ ମେ ଗୀତସ୍ସ ପଟିଗୀତଂ ଆହରତି , ତସ୍ସ ମହନ୍ତେନ ନାଗଭୱନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଧୀତରଂ ଦସ୍ସାମୀତି ଅନ୍ୱଡ୍ଢମାସଂ ଉପୋସଥଦିୱସେ ତଂ ଧୀତରଂ ଫଣେ ଠପେସି। ସା ତତ୍ଥ ଠିତା ନଚ୍ଚନ୍ତୀ –

''କିଂସୁ ଅଧିପ୍ପତୀ ରାଜା, କିଂସୁ ରାଜା ରଜ୍ଜିସ୍ସରୋ;

କଥଂସୁ ୱିରଜୋ ହୋତି, କଥଂ ବାଲୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି। –

ଇମଂ ଗୀତଂ ଗାଯତି।

ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପୱାସିନୋ ''ନାଗମାଣୱିକଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞାବଲେନ ପଟିଗୀତଂ କତ୍ୱା ଗାଯନ୍ତି। ସା ତଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ତସ୍ସା ଅନ୍ୱଡ୍ଢମାସଂ ଫଣେ ଠତ୍ୱା ଏୱଂ ଗାଯନ୍ତିଯାୱ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ୱୀତିୱତ୍ତଂ। ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ଏରକପତ୍ତଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଉତ୍ତରମାଣୱଂ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ''ଅଜ୍ଜ ଏରକପତ୍ତସ୍ସ ଧୀତରଂ ଫଣେ ଠପେତ୍ୱା ନଚ୍ଚାପନଦିୱସୋ, ଅଯଂ ଉତ୍ତରମାଣୱୋ ମଯା ଦିନ୍ନଂ ପଟିଗୀତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋୱ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ଆଦାଯ ନାଗରାଜସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସତି। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା 'ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ'ତି ଞତ୍ୱା ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମିସ୍ସତି, ଅହଂ ତସ୍ମିଂ ଆଗତେ ମହାସମାଗମେ ଗାଥଂ କଥେସ୍ସାମି, ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଅଦ୍ଦସ। ସୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ବାରାଣସିତୋ ଅୱିଦୂରେ ସତ୍ତ ସିରୀସକରୁକ୍ଖା ଅତ୍ଥି, ତେସୁ ଏକସ୍ସ ମୂଲେ ନିସୀଦି। ଜମ୍ବୁଦୀପୱାସିନୋ ଗୀତପଟିଗୀତଂ ଆଦାଯ ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଉତ୍ତରମାଣୱଂ ଦିସ୍ୱା ''ଏହି, ଉତ୍ତରା''ତି ଆହ। ''କିଂ, ଭନ୍ତେ''ତି? ''ଇତୋ ତାୱ ଏହୀ''ତି। ଅଥ ନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଂ ଆହ ''କହଂ ଗଚ୍ଛସୀ''ତି? ''ଏରକପତ୍ତସ୍ସ ଧୀତୁ ଗାଯନଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି। ''ଜାନାସି ପନ ଗୀତପଟିଗୀତ''ନ୍ତି? ''ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ୱଦେହି ତାୱ ନ''ନ୍ତି? ଅଥ ନଂ ଅତ୍ତନୋ ଜାନନନିଯାମେନେୱ ୱଦନ୍ତଂ ''ନ ଉତ୍ତରଂ ଏତଂ ପଟିଗୀତଂ, ଅହଂ ତେ ପଟିଗୀତଂ ଦସ୍ସାମି, ଆଦାଯ ନଂ ଗମିସ୍ସସୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା, ଉତ୍ତର, ତ୍ୱଂ ନାଗମାଣୱିକାଯ ଗୀତକାଲେ –

''ଛଦ୍ୱାରାଧିପ୍ପତୀ ରାଜା, ରଜ୍ଜମାନୋ ରଜ୍ଜିସ୍ସରୋ;

ଅରଜ୍ଜଂ ୱିରଜୋ ହୋତି, ରଜ୍ଜଂ ବାଲୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। –

ଇମଂ ପଟିଗୀତଂ ଗାୟେୟ୍ୟାସୀତି ଆହ।

ମାଣୱିକାୟ ଗୀତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ – କିଂସୁ ଅଧିପ୍ପତୀ ରାଜାତି କିଂ ଅଧିପ୍ପତି ରାଜା ନାମ ହୋତି? କିଂସୁ ରାଜା ରଜ୍ଜିସ୍ସରୋତି କଥଂ ପନ ରାଜା ରଜ୍ଜିସ୍ସରୋ ନାମ ହୋତି? କଥଂସୁ ୱିରଜୋ ହୋତୀତି କଥଂ ନୁ ଖୋ ସୋ ରାଜା ୱିରଜୋ ନାମ ହୋତୀତି?

ପଟିଗୀତସ୍ସ ପନ ଅତ୍ଥୋ – ଛଦ୍ୱାରାଧିପ୍ପତୀ ରାଜାତି ଯୋ ଛନ୍ନଂ ଦ୍ୱାରାନଂ ଅଧିପ୍ପତି, ଏକଦ୍ୱାରେପି ରୂପାଦୀହି ଅନଭିଭୂତୋ, ଅୟଂ ରାଜା ନାମ। ରଜ୍ଜମାନୋ ରଜ୍ଜିସ୍ସରୋତି ଯୋ ପନ ତେସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ରଜ୍ଜତି, ସୋ ରଜ୍ଜମାନୋ ରଜ୍ଜିସ୍ସରୋ ନାମ। ଅରଜ୍ଜନ୍ତି ଅରଜ୍ଜମାନୋ ପନ ୱିରଜୋ ନାମ ହୋତି। ରଜ୍ଜନ୍ତି ରଜ୍ଜମାନୋ ବାଲୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ଏୱମସ୍ସ ସତ୍ଥା ପଟିଗୀତଂ ଦତ୍ୱା, ଉତ୍ତର, ତୟା ଇମସ୍ମିଂ ଗୀତେ ଗାୟିତେ ଇମସ୍ସ ଗୀତସ୍ସ ଇମଂ ପଟିଗୀତଂ ଗାୟିସ୍ସତି –

‘‘କେନସ୍ସୁ ୱୁୟ୍ହତି ବାଲୋ, କଥଂ ନୁଦତି ପଣ୍ଡିତୋ;

ଯୋଗକ୍ଖେମୀ କଥଂ ହୋତି, ତଂ ମେ ଅକ୍ଖାହି ପୁଚ୍ଛିତୋ’’ତି।

ଅଥସ୍ସ ତ୍ୱଂ ଇଦଂ ପଟିଗୀତଂ ଗାୟେୟ୍ୟାସି –

‘‘ଓଘେନ ୱୁୟ୍ହତି ବାଲୋ, ଯୋଗା ନୁଦତି ପଣ୍ଡିତୋ;

ସବ୍ବଯୋଗୱିସଂଯୁତ୍ତୋ, ଯୋଗକ୍ଖେମୀତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ‘‘କାମୋଘାଦିନା ଚତୁବ୍ବିଧେନ ଓଘେନ ବାଲୋ ୱୁୟ୍ହତି, ତଂ ଓଘଂ ପଣ୍ଡିତୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାତେନ ଯୋଗେନ ନୁଦତି। ସୋ ସବ୍ବେହି କାମଯୋଗାଦୀହି ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ଯୋଗକ୍ଖେମୀ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ଉତ୍ତରୋ ଇମଂ ପଟିଗୀତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ସୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ଗାଥଂ ଆଦାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ଭୋ, ମୟା ଗୀତପଟିଗୀତଂ ଆହଟଂ, ଓକାସଂ ମେ ଦେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ନିରନ୍ତରଂ ଠିତସ୍ସ ମହାଜନସ୍ସ ଜଣ୍ଣୁନା ଅକ୍କମନ୍ତୋ ଅଗମାସି। ନାଗମାଣୱିକା ପିତୁ ଫଣେ ଠତ୍ୱା ନଚ୍ଚମାନା ‘‘କିଂସୁ ଅଧିପ୍ପତୀ ରାଜା’’ତି ଗୀତଂ ଗାୟତି? ଉତ୍ତରୋ ‘‘ଛଦ୍ୱାରାଧିପ୍ପତୀ ରାଜା’’ତି ପଟିଗୀତଂ ଗାୟି। ପୁନ ନାଗମାଣୱିକା ‘‘କେନସ୍ସୁ ୱୁୟ୍ହତୀ’’ତି ତସ୍ସ ଗୀତଂ ଗାୟତି? ଅଥସ୍ସା ପଟିଗୀତଂ ଗାୟନ୍ତୋ ଉତ୍ତରୋ ‘‘ଓଘେନ ୱୁୟ୍ହତୀ’’ତି ଇମଂ ଗାଥମାହ। ନାଗରାଜା ତଂ ସୁତ୍ୱାୱ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ମୟା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଏୱରୂପଂ ପଦଂ ନାମ ନ ସୁତପୁବ୍ବଂ, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱତ, ଭୋ, ଲୋକେ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ଉଦକଂ ପହରି, ମହାୱୀଚିୟୋ ଉଟ୍ଠହିଂସୁ, ଉଭୋ ତୀରାନି ଭିଜ୍ଜିଂସୁ। ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଉସଭମତ୍ତେ ଠାନେ ମନୁସ୍ସା ଉଦକେ ନିମୁଜ୍ଜିଂସୁ। ସୋ ଏତ୍ତକଂ ମହାଜନଂ ଫଣେ ଠପେତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଥଲେ ପତିଟ୍ଠପେସି। ସୋ ଉତ୍ତରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘କହଂ, ସାମି, ସତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସିନ୍ନୋ, ମହାରାଜା’’ତି। ସୋ ‘‘ଏହି, ସାମି, ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଉତ୍ତରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଗମାସି। ମହାଜନୋପି ତେନ ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ଗତୋ। ନାଗରାଜା ଗନ୍ତ୍ୱା ଛବ୍ବଣ୍ଣରଂସୀନଂ ଅନ୍ତରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ରୋଦମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ‘‘କିଂ ଇଦଂ, ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାଦିସସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାୱକୋ ହୁତ୍ୱା ୱୀସତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ସମଣଧମ୍ମଂ ଅକାସିଂ, ସୋପି ମଂ ସମଣଧମ୍ମୋ ନିଦ୍ଧାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଏରକପତ୍ତଛିନ୍ଦନମତ୍ତଂ ନିସ୍ସାୟ ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଉରେନ ପରିସକ୍କନଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତୋସ୍ମି, ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ନେୱ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଲଭାମି, ନ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ, ନ ତୁମ୍ହାଦିସସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦସ୍ସନ’’ନ୍ତି ସତ୍ଥା ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ମହାରାଜ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ନାମ ଦୁଲ୍ଲଭମେୱ, ତଥା ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ , ତଥା ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦୋ, ଇଦଂ କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୮୨।

‘‘କିଚ୍ଛୋ ମନୁସ୍ସପଟିଲାଭୋ, କିଚ୍ଛଂ ମଚ୍ଚାନ ଜୀୱିତଂ;

କିଚ୍ଛଂ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସଵନଂ, କିଚ୍ଛୋ ବୁଦ୍ଧାନମୁପ୍ପାଦୋ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ମହନ୍ତେନ ହି ୱାଯାମେନ ମହନ୍ତେନ କୁସଲେନ ଲଦ୍ଧତ୍ତା ମନୁସ୍ସତ୍ତପଟିଲାଭୋ ନାମ କିଚ୍ଛୋ ଦୁଲ୍ଲଭୋ। ନିରନ୍ତରଂ କସିକମ୍ମାଦୀନି କତ୍ୱା ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିଂ ଘଟନତୋପି ପରିତ୍ତଟ୍ଠାଯିତାଯପି ମଚ୍ଚାନଂ ଜୀୱିତଂ କିଚ୍ଛଂ। ଅନେକେସୁପି କପ୍ପେସୁ ଧମ୍ମଦେସକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦୁଲ୍ଲଭତାଯ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସଵନମ୍ପି କିଚ୍ଛଂ। ମହନ୍ତେନ ୱାଯାମେନ ଅଭିନୀହାରସ୍ସ ସମିଜ୍ଝନତୋ ସମିଦ୍ଧାଭିନୀହାରସ୍ସ ଚ ଅନେକେହିପି କପ୍ପକୋଟିସହସ୍ସେହି ଦୁଲ୍ଲଭୁପ୍ପାଦତୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପାଦୋପି କିଚ୍ଛୋଯେୱ, ଅତିୱିଯ ଦୁଲ୍ଲଭୋତି।

ଦେସନାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି। ନାଗରାଜାପି ତଂଦିୱସଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ଲଭେଯ୍ୟ, ତିରଚ୍ଛାନଗତତ୍ତା ପନ ନାଲତ୍ଥ। ସୋ ଯେସୁ ପଟିସନ୍ଧିଗହଣତଚଜହନୱିସ୍ସଟ୍ଠନିଦ୍ଦୋକ୍କମନସଜାତିଯାମେଥୁନସେୱନଚୁତିସଙ୍ଖାତେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ନାଗସରୀରମେୱ ଗହେତ୍ୱା କିଲମନ୍ତି, ତେସୁ ଅକିଲମନଭାୱଂ ପତ୍ୱା ମାଣୱରୂପେନେୱ ୱିଚରିତୁଂ ଲଭତୀତି।

ଏରକପତ୍ତନାଗରାଜୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରପଞ୍ହୱତ୍ଥୁ

ସବ୍ବପାପସ୍ସ ଅକରଣନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ହଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଥେରୋ କିର ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସତ୍ଥାରା ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ମାତାପିତରୋ ଆଯୁପରିଚ୍ଛେଦୋ ବୋଧି ସାୱକସନ୍ନିପାତୋ ଅଗ୍ଗସାୱକସନ୍ନିପାତୋ ଅଗ୍ଗସାୱକୌପଟ୍ଠାକୋତି ଇଦଂ ସବ୍ବଂ କଥିତଂ, ଉପୋସଥୋ ପନ ଅକଥିତୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ ତେସମ୍ପି ଅଯମେୱ ଉପୋସଥୋ, ଅଞ୍ଞୋ’’ତି? ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛି। ଯସ୍ମା ପନ ତେସଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ କାଲଭେଦୋୱ ଅହୋସି, ନ କଥାଭେଦୋ। ୱିପସ୍ସୀ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହି ସତ୍ତମେ ସତ୍ତମେ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଉପୋସଥଂ ଅକାସି। ଏକଦିୱସଂ ଦିନ୍ନୋୱାଦୋଯେୱ ହିସ୍ସ ସତ୍ତନ୍ନଂ ସଂୱଚ୍ଛରାନଂ ଅଲଂ ହୋତି। ସିଖୀ ଚେୱ ୱେସ୍ସଭୂ ଚ ଛଟ୍ଠେ ଛଟ୍ଠେ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଉପୋସଥଂ କରିଂସୁ, କକୁସନ୍ଧୋ କୋଣାଗମନୋ ଚ ସଂୱଚ୍ଛରେ ସଂୱଚ୍ଛରେ। କସ୍ସପଦସବଲୋ ଛଟ୍ଠେ ଛଟ୍ଠେ ମାସେ ଉପୋସଥଂ ଅକାସି। ଏକଦିୱସଂ ଦିନ୍ନୋୱାଦୋ ଏୱ ହିସ୍ସ ଛନ୍ନଂ ମାସାନଂ ଅଲଂ ଅହୋସି। ତସ୍ମା ସତ୍ଥା ତେସଂ ଇମଂ କାଲଭେଦଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘ଓୱାଦଗାଥା ପନ ନେସଂ ଇମାଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ସବ୍ବେସଂ ଏକମେୱ ଉପୋସଥଂ ଆୱି କରୋନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୮୩।

‘‘ସବ୍ବପାପସ୍ସ ଅକରଣଂ, କୁସଲସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା;

ସଚିତ୍ତପରିଯୋଦପନଂ, ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନଂ।

୧୮୪।

‘‘ଖନ୍ତୀ ପରମଂ ତପୋ ତିତିକ୍ଖା,

ନିବ୍ବାନଂ ପରମଂ ୱଦନ୍ତି ବୁଦ୍ଧା;

ନ ହି ପବ୍ବଜିତୋ ପରୂପଘାତୀ,

ନ ସମଣୋ ହୋତି ପରଂ ୱିହେଠଯନ୍ତୋ।

୧୮୫।

‘‘ଅନୂପୱାଦୋ ଅନୂପଘାତୋ, ପାତିମୋକ୍ଖେ ଚ ସଂୱରୋ;

ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ଚ ଭତ୍ତସ୍ମିଂ, ପନ୍ତଞ୍ଚ ସୟନାସନଂ;

ଅଧିଚିତ୍ତେ ଚ ଆୟୋଗୋ, ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବପାପସ୍ସାତି ସବ୍ବସ୍ସ ଅକୁସଲକମ୍ମସ୍ସ। ଉପସମ୍ପଦାତି ଅଭିନିକ୍ଖମନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା କୁସଲସ୍ସ ଉପ୍ପାଦନଞ୍ଚେୱ ଉପ୍ପାଦିତସ୍ସ ଚ ଭାୱନା। ସଚିତ୍ତପରିୟୋଦପନନ୍ତି ପଞ୍ଚହି ନୀୱରଣେହି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱୋଦାପନଂ। ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନନ୍ତି ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ଅୟମନୁସିଟ୍ଠି।

ଖନ୍ତୀତି ଯା ଏସା ତିତିକ୍ଖାସଙ୍ଖାତା ଖନ୍ତୀ ନାମ, ଇଦଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପରମଂ ଉତ୍ତମଂ ତପୋ। ନିବ୍ବାନଂ ପରମଂ ୱଦନ୍ତି ବୁଦ୍ଧାତି ବୁଦ୍ଧା ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ ଅନୁବୁଦ୍ଧା ଚାତି ଇମେ ତୟୋ ବୁଦ୍ଧା ନିବ୍ବାନଂ ଉତ୍ତମନ୍ତୀ ୱଦନ୍ତି। ନ ହି ପବ୍ବଜିତୋତି ପାଣିଆଦୀହି ପରଂ ଅପହନନ୍ତୋ ୱିହେଠେନ୍ତୋ ପରୂପଘାତୀ ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ ନ ହୋତି। ନ ସମଣୋତି ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପରଂ ୱିହେଠୟନ୍ତୋ ସମଣୋପି ନ ହୋତିୟେୱ ।

ଅନୂପୱାଦୋତି ଅନୂପୱାଦନଞ୍ଚେୱ ଅନୂପୱାଦାପନଞ୍ଚ। ଅନୂପଘାତୋତି ଅନୂପଘାତନଞ୍ଚେୱ ଅନୂପଘାତାପନଞ୍ଚ । ପାତିମୋକ୍ଖେତି ଜେଟ୍ଠକସୀଲେ। ସଂୱରୋତି ପିଦହନଂ। ମତ୍ତଞ୍ଞୁତାତି ମତ୍ତଞ୍ଞୁଭାୱୋ ପମାଣଜାନନଂ। ପନ୍ତନ୍ତି ୱିୱିତ୍ତଂ। ଅଧିଚିତ୍ତେତି ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିସଙ୍ଖାତେ ଅଧିଚିତ୍ତେ। ଆୟୋଗୋତି ପୟୋଗକରଣଂ। ଏତନ୍ତି ଏତଂ ସବ୍ବେସଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନଂ। ଏତ୍ଥ ହି ଅନୂପୱାଦେନ ୱାଚସିକଂ ସୀଲଂ କଥିତଂ, ଅନୂପଘାତେନ କାୟିକସୀଲଂ, ''ପାତିମୋକ୍ଖେ ଚ ସଂୱରୋ''ତି ସୀଲଂ କଥିତଂ, ଅନୂପଘାତେନ କାୟିକସୀଲଂ, ''ପାତିମୋକ୍ଖେ ଚ ସଂୱରୋ''ତି ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସୀଲଞ୍ଚେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରଞ୍ଚ, ମତ୍ତଞ୍ଞୁତାୟ ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧି ଚେୱ ପଚ୍ଚୟସନ୍ନିସିତସୀଲଞ୍ଚ, ପନ୍ତସେନାସନେନ ସପ୍ପାୟସେନାସନଂ, ଅଧିଚିତ୍ତେନ ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିୟୋ। ଏୱଂ ଇମାୟ ଗାଥାୟ ତିସ୍ସୋପି ସିକ୍ଖା କଥିତା ଏୱ ହୋନ୍ତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରପଞ୍ହୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅନଭିରତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ନକହାପଣୱସ୍ସେନାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଅନଭିରତଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ''ଅସୁକଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାହୀ''ତି ଉପଜ୍ଝାୟେନ ପେସିତୋ ତତ୍ଥ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ପିତୁନୋ ରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ପୁତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ପକ୍କୋସିତୁଂ ସମତ୍ଥଂ କଞ୍ଚି ଅଲଭିତ୍ୱା ପୁତ୍ତସୋକେନ ୱିପ୍ପଲପନ୍ତୋୟେୱ ଆସନ୍ନମରଣୋ ହୁତ୍ୱା ''ଇଦଂ ମେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରମୂଲଂ କରେୟ୍ୟାସୀ''ତି କହାପଣସତଂ କନିଟ୍ଠସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଦତ୍ୱା କାଲମକାସି। ସୋ ଦହରସ୍ସ ଆଗତକାଲେ ପାଦମୂଲେ ନିପତିତ୍ୱା ପୱଟ୍ଟେନ୍ତୋ ରୋଦିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ପିତା ତେ ୱିପ୍ପଲପନ୍ତୋୱ କାଲକତୋ, ମୟ୍ହଂ ପନ ତେନ କହାପଣସତଂ ହତ୍ଥେ ଠପିତଂ, ତେନ କିଂ କରୋମୀ''ତି ଆହ। ଦହରୋ ''ନ ମେ କହାପଣେହି ଅତ୍ଥୋ''ତି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଚିନ୍ତେସି – ''କିଂ ମେ ପରକୁଲେସୁ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଜୀୱିତେନ, ସକ୍କା ତଂ କହାପଣସତଂ ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱିତୁଂ, ୱିବ୍ଭମିସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ଅନଭିରତିୟା ପୀଳିତୋ ୱିସ୍ସଟ୍ଠସଜ୍ଝାୟନକମ୍ମଟ୍ଠାନୋ ପଣ୍ଡୁରୋଗୀ ୱିୟ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ଦହରସାମଣେରା ''କିଂ ଇଦ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋମ୍ହୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ। ଅଥ ନଂ ତେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସେସୁଂ। ସତ୍ଥା ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''କସ୍ମା ଏୱମକାସି, ଅତ୍ଥି ପନ ତେ କୋଚି ଜୀୱିତପଚ୍ଚୟୋ''ତି ଆହ। ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିଂ ତେ ଅତ୍ଥୀ''ତି? ''କହାପଣସତଂ, ଭନ୍ତେ''ତି। ତେନ ହି କତ୍ଥଚି ତାୱ ସକ୍ଖରା ଆହର, ଗଣେତ୍ୱା ଜାନିସ୍ସାମ ''ସକ୍କା ୱା ତାୱତ୍ତକେନ ଜୀୱିତୁଂ, ନୋ ୱା''ତି। ସୋ ସକ୍ଖରା ଆହରି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ''ପରିଭୋଗତ୍ଥାୟ ତାୱ ପଣ୍ଣାସଂ ଠପେହି, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗୋଣାନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଚତୁୱୀସତି, ଏତ୍ତକଂ ନାମ ବୀଜତ୍ଥାୟ, ୟୁଗନଙ୍ଗଲତ୍ଥାୟ, କୁଦ୍ଦାଲୱାସିଫରସୁଅତ୍ଥାୟା''ତି ଏୱଂ ଗଣିୟମାନେ ତଂ କହାପଣସତଂ ନପ୍ପହୋତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''ଭିକ୍ଖୁ ତୱ କହାପଣା ଅପ୍ପକା, କଥଂ ଏତେ ନିସ୍ସାୟ ତଣ୍ହଂ ପୂରେସ୍ସସି, ଅତୀତେ କିର ଚକ୍କୱତ୍ତିରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା ଅପ୍ଫୋଟିତମତ୍ତେନ ଦ୍ୱାଦସୟୋଜନଟ୍ଠାନେ କଟିପ୍ପମାଣେନ ରତନୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସାପେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଯାୱ ଛତ୍ତିଂସ ସକ୍କା ଚୱନ୍ତି, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଦେୱରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱାପି ମରଣକାଲେ ତଣ୍ହଂ ଅପୂରେତ୍ୱାୱ କାଲମକାସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ମନ୍ଧାତୁଜାତକଂ (ଜା। ୧।୩।୨୨) ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା –

‘‘ଯାଵତା ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ପରିହରନ୍ତି, ଦିସା ଭନ୍ତି ଵିରୋଚନା;

ସବ୍ବେଵ ଦାସା ମନ୍ଧାତୁ, ଯେ ପାଣା ପଥଵିସ୍ସିତା’’ତି। –

ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଅନନ୍ତରା ଇମା ଦ୍ଵେ ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୮୬।

‘‘ନ କହାପଣଵସ୍ସେନ, ତିତ୍ତି କାମେସୁ ଵିଜ୍ଜତି;

ଅପ୍ପସ୍ସାଦା ଦୁଖା କାମା, ଇତି ଵିଞ୍ଞାଯ ପଣ୍ଡିତୋ।

୧୮୭।

‘‘ଅପି ଦିବ୍ବେସୁ କାମେସୁ, ରତିଂ ସୋ ନାଧିଗଚ୍ଛତି;

ତଣ୍ହକ୍ଖଯରତୋ ହୋତି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାଵକୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ କହାପଣଵସ୍ସେନାତି ଯଂ ସୋ ଅପ୍ଫୋଟେତ୍ଵା ସତ୍ତରତନଵସ୍ସଂ ଵସ୍ସାପେସି, ତଂ ଇଧ କହାପଣଵସ୍ସନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତେନପି ହି ଵତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେସୁ ତିତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି। ଏଵଂ ଦୁପ୍ପୂରା ଏସା ତଣ୍ହା। ଅପ୍ପସ୍ସାଦାତି ସୁପିନସଦିସତାଯ ପରିତ୍ତସୁଖା। ଦୁଖାତି ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧାଦୀସୁ ଆଗତଦୁକ୍ଖଵସେନ ପନ ବହୁଦୁକ୍ଖାଵ। ଇତି ଵିଞ୍ଞାଯାତି ଏଵମେତେ କାମେ ଜାନିତ୍ଵା। ଅପି ଦିବ୍ବେସୂତି ସଚେ ହି ଦେଵାନଂ ଉପକପ୍ପନକକାମେହି ନିମନ୍ତେଯ୍ଯାପି ଆଯସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ଵିଯ ଏଵମ୍ପି ତେସୁ କାମେସୁ ରତିଂ ନ ଵିନ୍ଦତିଯେଵ। ତଣ୍ହକ୍ଖଯରତୋତି ଅରହତ୍ତେ ଚେଵ ନିବ୍ବାନେ ଚ ଅଭିରତୋ ହୋତି, ତଂ ପତ୍ଥଯମାନୋ ଵିହରତି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସାଵକୋତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଦେସିତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ସଵନେନ ଜାତୋ ଯୋଗାଵଚରଭିକ୍ଖୂତି।

ଦେସନାଵସାନେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଅନଭିରତଭିକ୍ଖୁଵତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣଵତ୍ଥୁ

ବହୁଂ ଵେ ସରଣଂ ଯନ୍ତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଵାଲିକରାସିମ୍ହି ନିସିନ୍ନଂ ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତଂ ନାମ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ପୁରୋହିତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ମହାକୋସଲସ୍ସ ପୁରୋହିତୋ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ପିତରି କାଲକତେ ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ‘‘ପିତୁ ମେ ପୁରୋହିତୋ’’ତି ଗାରଵେନ ତସ୍ମିଂଯେଵ ଠାନେ ଠପେତ୍ଵା ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗତକାଲେ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କରୋତି, ‘‘ଆଚରିଯ, ଇଧ ନିସୀଦଥା’’ତି ସମାନାସନଂ ଦାପେସି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ରାଜା ମଯି ଅତିଵିଯ ଗାରଵଂ କରୋତି, ନ ଖୋ ପନ ରାଜୂନଂ ନିଚ୍ଚକାଲମେଵ ସକ୍କା ଚିତ୍ତଂ ଗହେତୁଂ। ସମାନଵଯେନେଵ ହି ସଦ୍ଧିଂ ରଜ୍ଜସୁଖଂ ନାମ ସୁଖଂ ହୋତି, ଅହଞ୍ଚମ୍ହି ମହଲ୍ଲକୋ, ପବ୍ବଜିତୁଂ ମେ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ସୋ ରାଜାନଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅନୁଜାନାପେତ୍ଵା ନଗରେ ଭେରିଂ ଚରାପେତ୍ଵା ସତ୍ତାହେନ ସବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ ଧନଂ ଦାନମୁଖେ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ଵା ବାହିରକପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜି। ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଦସ ପୁରିସସହସ୍ସାନି ଅନୁପବ୍ବଜିଂସୁ। ସୋ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଙ୍ଗମଗଧାନଞ୍ଚ କୁରୁରଟ୍ଠସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରେ ଵାସଂ କପ୍ପେତ୍ଵା ଇମଂ ଓଵାଦଂ ଦେତି, ‘‘ତାତା, ଯସ୍ସ କାମଵିତକ୍କାଦଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ନଦିତୋ ଏକେକଂ ଵାଲୁକପୁଟଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ଵା ଇମସ୍ମିଂ ଓକିରତୂ’’ତି। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ଵା କାମଵିତକ୍କାଦୀନଂ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲେ ତଥା କରିଂସୁ। ଅପରେନ ସମଯେନ ମହାଵାଲୁକରାସି ଅହୋସି, ତଂ ଅହିଚ୍ଛତ୍ତୋ ନାମ ନାଗରାଜା ପଟିଗ୍ଗହେସି। ଅଙ୍ଗମଗଧଵାସିନୋ ଚେଵ କୁରୁରଟ୍ଠଵାସିନୋ ଚ ମାସେ ମାସେ ତେସଂ ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ ଅଭିହରିତ୍ଵା ଦାନଂ ଦେନ୍ତି। ଅଥ ନେସଂ ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତୋ ଇମଂ ଓଵାଦଂ ଅଦାସି – ‘‘ପବ୍ବତଂ ସରଣଂ ଯାଥ, ଵନଂ ସରଣଂ ଯାଥ, ଆରାମଂ ସରଣଂ ଯାଥ, ରୁକ୍ଖଂ ସରଣଂ ଯାଥ, ଏଵଂ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖତୋ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସଥା’’ତି। ଅତ୍ତନୋ ଅନ୍ତେଵାସିକେପି ଇମିନା ଓଵାଦେନ ଓଵଦି।

ବୋଧିସତ୍ତୋପି କତାଭିନିକ୍ଖମନୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସାୱତ୍ଥିଂ ନିସ୍ସାଯ ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣଂ ସଦ୍ଧିଂ ଅନ୍ତେୱାସିକେହି ଅତ୍ତନୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସବ୍ବେପି ଇମେ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନା’’ତି ଞତ୍ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଂ ଆହ – ‘‘ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, କିଂ ପସ୍ସସି ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣଂ ମହାଜନଂ ଅତିତ୍ଥେ ପକ୍ଖନ୍ଦାପେନ୍ତଂ, ଗଚ୍ଛ ତେସଂ ଓୱାଦଂ ଦେହୀ’’ତି। ଭନ୍ତେ, ବହୂ ଏତେ, ଏକକସ୍ସ ମଯ୍ହଂ ଅୱିସଯ୍ହା। ସଚେ ତୁମ୍ହେପି ଆଗମିସ୍ସଥ, ୱିସଯ୍ହା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି। ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଅହମ୍ପି ଆଗମିସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ପୁରତୋ ଯାହୀତି। ଥେରୋ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋୱ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଏତେ ବଲୱନ୍ତୋ ଚେୱ ବହୂ ଚ। ସଚେ ସବ୍ବେସଂ ସମାଗମଟ୍ଠାନେ କିଞ୍ଚି କଥେସ୍ସାମି, ସବ୍ବେପି ୱଗ୍ଗୱଗ୍ଗେନ ଉଟ୍ଠହେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ଥୂଲଫୁସିତକଂ ଦେୱଂ ୱୁଟ୍ଠାପେସି। ତେ ଥୂଲଫୁସିତକେସୁ ପତନ୍ତେସୁ ଉଟ୍ଠାଯୁଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଣସାଲଂ ପୱିସିଂସୁ। ଥେରୋ ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ‘‘ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତା’’ତି ଆହ। ସୋ ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ମଂ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ନାମେନ ଆଲପିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି, କୋ ନୁ ଖୋ ମଂ ନାମେନ ଆଲପତୀ’’ତି ମାନଥଦ୍ଧତାଯ ‘‘କୋ ଏସୋ’’ତି ଆହ। ‘‘ଅହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି। ‘‘କିଂ ୱଦେସୀ’’ତି? ‘‘ଅଜ୍ଜ ମେ ଏକରତ୍ତିଂ ଇଧ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ତ୍ୱଂ ଆଚିକ୍ଖାହୀ’’ତି। ‘‘ଇଧ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି, ଏକସ୍ସ ଏକାୱ ପଣ୍ଣସାଲା’’ତି। ‘‘ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତ, ମନୁସ୍ସା ନାମ ମନୁସ୍ସାନଂ, ଗାୱୋ ଗୁନ୍ନଂ, ପବ୍ବଜିତା ପବ୍ବଜିତାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମା ଏୱଂ କରି, ଦେହି ମେ ୱସନଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ପବ୍ବଜିତୋମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘ସଚେ ପବ୍ବଜିତୋ, କହଂ ତେ ଖାରିଭଣ୍ଡଂ, କୋ ପବ୍ବଜିତପରିକ୍ଖାରୋ’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ମେ ପରିକ୍ଖାରୋ, ୱିସୁଂ ପନ ନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରିତୁଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେନେୱ ନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରାମି, ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି। ସୋ ‘‘ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରିସ୍ସସୀ’’ତି ଥେରସ୍ସ କୁଜ୍ଝି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଆହ – ‘‘ଅମ୍ହେ, ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତ, ମା କୁଜ୍ଝି, ୱସନଟ୍ଠାନଂ ମେ ଆଚିକ୍ଖାହୀ’’ତି। ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥ ୱସନଟ୍ଠାନନ୍ତି। ଏତସ୍ମିଂ ପନ ୱାଲୁକରାସିମ୍ହି କୋ ୱସତୀତି। ଏକୋ, ନାଗରାଜାତି। ଏତଂ ମେ ଦେହୀତି। ନ ସକ୍କା ଦାତୁଂ, ଭାରିଯଂ ଏତସ୍ସ କମ୍ମନ୍ତି। ହୋତୁ, ଦେହି ମେତି। ତେନ ହି ତ୍ୱଂ ଏୱ ଜାନାହୀତି।

ଥେରୋ ୱାଲୁକରାସିଅଭିମୁଖୋ ପାଯାସି। ନାଗରାଜା ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ସମଣୋ ଇତୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ନ ଜାନାତି ମଞ୍ଞେ ମମ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ, ଧୂମାଯିତ୍ୱା ନଂ ମାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ଧୂମାଯି। ଥେରୋ ‘‘ଅଯଂ ନାଗରାଜା ‘ଅହମେୱ ଧୂମାଯିତୁଂ ସକ୍କୋମି, ଅଞ୍ଞେ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ’ତି ମଞ୍ଞେ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୀ’’ତି ସଯମ୍ପି ଧୂମାଯି। ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ସରୀରତୋ ଉଗ୍ଗତା ଧୂମା ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ଉଭୋପି ଧୂମା ଥେରଂ ଅବାଧେତ୍ୱା ନାଗରାଜାନମେୱ ବାଧେନ୍ତି। ନାଗରାଜା ଧୂମୱେଗଂ ସହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ପଜ୍ଜଲି। ଥେରୋପି ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ପଜ୍ଜଲି। ଅଗ୍ଗିଜାଲା ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ଉଭୋପି ଥେରଂ ଅବାଧେତ୍ୱା ନାଗରାଜାନମେୱ ବାଧଯିଂସୁ। ଅଥସ୍ସ ସକଲସରୀରଂ ଉକ୍କାହି ପଦିତ୍ତଂ ୱିଯ ଅହୋସି। ଇସିଗଣୋ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ନାଗରାଜା, ସମଣଂ ଝାପେତି, ଭଦ୍ଦକୋ ୱତ ସମଣୋ ଅମ୍ହାକଂ ୱଚନଂ ଅସୁତ୍ୱା ନଟ୍ଠୋ’’ତି। ଥେରୋ ନାଗରାଜାନଂ ଦମେତ୍ୱା ନିବ୍ବିସେୱନଂ କତ୍ୱା ୱାଲୁକରାସିମ୍ହି ନିସୀଦି। ନାଗରାଜା ୱାଲୁକରାସିଂ ଭୋଗେହି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା କୂଟାଗାରକୁଚ୍ଛିପମାଣଂ ଫଣଂ ମାପେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଉପରି ଧାରେସି।

ଇସିଗଣା ପାତୋୱ ‘‘ସମଣସ୍ସ ମତଭାୱଂ ୱା ଅମତଭାୱଂ ୱା ଜାନିସ୍ସାମା’’ତି ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ୱାଲୁକରାସିମତ୍ଥକେ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ଅଭିତ୍ଥୱନ୍ତା ଆହଂସୁ – ‘‘ସମଣ, କଚ୍ଚି ନାଗରାଜେନ ନ ବାଧିତୋ’’ତି। ‘‘କିଂ ନ ପସ୍ସଥ ମମ ଉପରିଫଣଂ ଧାରେତ୍ୱା ଠିତ’’ନ୍ତି? ତେ ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ ଭୋ, ସମଣସ୍ସ ଏୱରୂପୋ ନାମ ନାଗରାଜା ଦମିତୋ’’ତି ଥେରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସତ୍ଥା ଆଗତୋ। ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ୱନ୍ଦି। ଅଥ ନଂ ଇସଯୋ ଆହଂସୁ – ‘‘ଅଯମ୍ପି ତଯା ମହନ୍ତତରୋ’’ତି। ଏସୋ ଭଗୱା ସତ୍ଥା, ଅହଂ ଇମସ୍ସ ସାୱକୋତି। ସତ୍ଥା ୱାଲୁକରାସିମତ୍ଥକେ ନିସୀଦି, ଇସିଗଣୋ ‘‘ଅଯଂ ତାୱ ସାୱକସ୍ସ ଆନୁଭାୱୋ, ଇମସ୍ସ ପନ ଆନୁଭାୱୋ କୀଦିସୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ସତ୍ଥାରଂ ଅଭିତ୍ଥୱି। ସତ୍ଥା ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତ, ତ୍ୱଂ ତୱ ସାୱକାନଞ୍ଚ ଉପଟ୍ଠାକାନଞ୍ଚ ଓୱାଦଂ ଦଦମାନୋ କିନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଦେସୀ’’ତି। ‘‘ଏତଂ ପବ୍ବତଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛଥ, ୱନଂ ଆରାମଂ ରୁକ୍ଖଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛଥ। ଏତାନି ହି ସରଣଂ ଗତୋ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଏୱଂ ତେସଂ ଓୱାଦଂ ଦମ୍ମୀତି। ସତ୍ଥା ‘‘ନ ଖୋ, ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତ, ଏତାନି ସରଣଂ ଗତୋ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତି, ବୁଦ୍ଧଂ ଧମ୍ମଂ ସଙ୍ଘଂ ପନ ସରଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସକଲୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୮୮।

‘‘ବହୁଂ ୱେ ସରଣଂ ଯନ୍ତି, ପବ୍ବତାନି ୱନାନି ଚ;

ଆରାମରୁକ୍ଖଚେତ୍ୟାନି, ମନୁସ୍ସା ଭଯତଜ୍ଜିତା।

୧୮୯।

‘‘ନେତଂ ଖୋ ସରଣଂ ଖେମଂ, ନେତଂ ସରଣମୁତ୍ତମଂ;

ନେତଂ ସରଣମାଗମ୍ମ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତି।

୧୯୦।

‘‘ଯୋ ଚ ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ, ସଙ୍ଘଞ୍ଚ ସରଣଂ ଗତୋ;

ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି, ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି।

୧୯୧।

‘‘ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖସମୁପ୍ପାଦଂ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଅତିକ୍କମଂ;

ଅରିଯଂ ଚଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ, ଦୁକ୍ଖୂପସମଗାମିନଂ।

୧୯୨।

‘‘ଏତଂ ଖୋ ସରଣଂ ଖେମଂ, ଏତଂ ସରଣମୁତ୍ତମଂ;

ଏତଂ ସରଣମାଗମ୍ମ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ବହୁନ୍ତି ବହୁ। ପବ୍ବତାନୀତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଇସିଗିଲିୱେପୁଲ୍ଲୱେଭାରାଦିକେ ପବ୍ବତେ ଚ ମହାୱନଗୋସିଙ୍ଗସାଲୱନାଦୀନି ୱନାନି ଚ ୱେଳୁୱନଜୀୱକମ୍ବୱନାଦଯୋ ଆରାମେ ଚ ଉଦେନଚେତିଯଗୋତମଚେତିଯାଦୀନି ରୁକ୍ଖଚେତ୍ଯାନି ଚ ତେ ତେ ମନୁସ୍ସା ତେନ ତେନ ଭଯେନ ତଜ୍ଜିତା ଭଯତୋ ମୁଚ୍ଚିତୁକାମା ପୁତ୍ତଲାଭାଦୀନି ୱା ପତ୍ଥଯମାନା ସରଣଂ ଯନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନେତଂ ସରଣନ୍ତି ଏତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ସରଣଂ ନେୱ ଖେମଂ ନ ଉତ୍ତମଂ, ନ ଚ ଏତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଜାତିଆଦିଧମ୍ମେସୁ ସତ୍ତେସୁ ଏକୋପି ଜାତିଆଦିତୋ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯୋ ଚାତି ଇଦଂ ଅଖେମଂ ଅନୁତ୍ତମଂ ସରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଖେମଂ ଉତ୍ତମଂ ସରଣଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯୋ ଚ ଗହଟ୍ଠୋ ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ‘‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତିଆଦିକଂ ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘାନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନିସ୍ସାଯ ସେଟ୍ଠୱସେନ ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ସଙ୍ଘଞ୍ଚ ସରଣଂ ଗତୋ, ତସ୍ସପି ତଂ ସରଣଗମନଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯୱନ୍ଦନାଦୀହି କୁପ୍ପତି ଚଲତି। ତସ୍ସ ପନ ଅଚଲଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ମଗ୍ଗେନ ଆଗତସରଣମେୱ ପକାସନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୀତି ଆହ। ଯୋ ହି ଏତେସଂ ସଚ୍ଚାନଂ ଦସ୍ସନୱସେନ ଏତାନି ସରଣଂ ଗତୋ, ଏତସ୍ସ ଏତଂ ସରଣଂ ଖେମଞ୍ଚ ଉତ୍ତମଞ୍ଚ, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏତଂ ସରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ସକଲସ୍ମାପି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଏତଂ ଖୋ ସରଣଂ ଖେମନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦେସନାୱସାନେ ସବ୍ବେପି ତେ ଇସଯୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିଂସୁ। ସତ୍ଥାପି ଚୀୱରଗବ୍ଭତୋ ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ‘‘ଏଥ ଭିକ୍ଖୱୋ, ଚରଥ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ’’ନ୍ତି ଆହ। ତେ ତଙ୍ଖଣେଯେୱ ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରଧରା ୱସ୍ସସଟ୍ଠିକଥେରା ୱିଯ ଅହେସୁଂ। ସୋ ଚ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଅଙ୍ଗମଗଧକୁରୁରଟ୍ଠୱାସୀନଂ ସକ୍କାରଂ ଆଦାଯ ଆଗମନଦିୱସୋ ଅହୋସି। ତେ ସକ୍କାରଂ ଆଦାଯ ଆଗତା ସବ୍ବେପି ତେ ଇସଯୋ ପବ୍ବଜିତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମହା, ଉଦାହୁ ସମଣୋ ଗୋତମୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଆଗତତ୍ତା ‘‘ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତୋୱ ମହା’’ତି ମଞ୍ଞିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, ‘‘ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତ, ପରିସାଯ କଙ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦା’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ଅହମ୍ପି ଏତ୍ତକମେୱ ପଚ୍ଚାସୀସାମୀ’’ତି ଇଦ୍ଧିବଲେନ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଓରୁଯ୍ହ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥା ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା, ସାୱକୋହମସ୍ମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସାୱକତ୍ତଂ ପକାସେସୀତି।

ଅଗ୍ଗିଦତ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରପଞ୍ହଵତ୍ଥୁ

ଦୁଲ୍ଲଭୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ହଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଥେରୋ ହି ଏକଦିଵସଂ ଦିଵାଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ହତ୍ଥାଜାନୀୟୋ ଛଦ୍ଦନ୍ତକୁଲେ ଵା ଉପୋସଥକୁଲେ ଵା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅସ୍ସାଜାନୀୟୋ ସିନ୍ଧଵକୁଲେ ଵା ଵଲାହକସ୍ସରାଜକୁଲେ ଵା, ଉସଭୋ ଗୋଆଜନୀୟୋ ଦକ୍ଖିଣପଥେତିଆଦୀନି ଵଦନ୍ତେନ ସତ୍ଥାରା ହତ୍ଥିଆଜାନୀୟାଦୀନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନାଦୀନି କଥିତାନି, ପୁରିସାଜାନୀୟୋ ପନ କହଂ ନୁ ଖୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିତ୍ଵା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା, ''ଆନନ୍ଦ, ପୁରିସାଜାନୀୟୋ ନାମ ସବ୍ବତ୍ଥ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉଜୁକତୋ ପନ ତିୟୋଜନସତାୟାମେ ଵିତ୍ଥାରତୋ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟସତେ ଆଵଟ୍ଟତୋ ନଵୟୋଜନସତପ୍ପମାଣେ ମଜ୍ଝିମପଦେସଟ୍ଠାନେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଚ ପନ ନ ଯସ୍ମିଂ ଵା ତସ୍ମିଂ ଵା କୁଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଖତ୍ତିୟମହାସାଲବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲାନଂ ପନ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂୟେଵ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ଵତ୍ଵା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୯୩।

''ଦୁଲ୍ଲଭୋ ପୁରିସାଜଞ୍ଞୋ, ନ ସୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଜାୟତି;

ଯତ୍ଥ ସୋ ଜାୟତୀ ଧୀରୋ, ତଂ କୁଲଂ ସୁଖମେଧତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଦୁଲ୍ଲଭୋତି ପୁରିସାଜଞ୍ଞୋ ହି ଦୁଲ୍ଲଭୋ, ନ ହତ୍ଥିଆଜାନୀୟାଦୟୋ ଵିୟ ସୁଲଭୋ, ସୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ପଚ୍ଚନ୍ତଦେସେ ଵା ନୀଚକୁଲେ ଵା ନ ଜାୟତି, ମଜ୍ଝିମଦେସେପି ମହାଜନସ୍ସ ଅଭିଵାଦନାଦିସକ୍କାରକରଣଟ୍ଠାନେ ଖତ୍ତିୟବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ କୁଲେ ଜାୟତି। ଏଵଂ ଜାୟମାନୋ ଯତ୍ଥ ସୋ ଜାୟତି ଧୀରୋ ଉତ୍ତମପଞ୍ଞୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ , ତଂ କୁଲଂ ସୁଖମେଧତୀତି ସୁଖପ୍ପତ୍ତମେଵ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାଵସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରପଞ୍ହଵତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁଵତ୍ଥୁ

ସୁଖୋବୁଦ୍ଧାନନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିଵସଞ୍ହି ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୂ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାୟଂ ନିସିନ୍ନା, ''ଆଵୁସୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ସୁଖ''ନ୍ତି କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ? ତତ୍ଥ କେଚି ''ରଜ୍ଜସୁଖସଦିସଂ ସୁଖଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ଆହଂସୁ। କେଚି କାମସୁଖସଦିସଂ, କେଚି ''ସାଲିମଂସଭୋଜନାଦିସଦିସଂ ସୁଖଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ''ଇମାୟ ନାମା''ତି ଵୁତ୍ତେ, ''ଭିକ୍ଖଵେ, କିଂ କଥେଥ? ଇଦଞ୍ହି ସବ୍ବମ୍ପି ସୁଖଂ ଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖପରିୟାପନ୍ନମେଵ, ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦୋ ଧମ୍ମସ୍ସଵନଂ, ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗୀ, ସମ୍ମୋଦମାନଭାଵୋତି ଇଦମେଵ ସୁଖ''ନ୍ତି ଵତ୍ଵା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୧୯୪।

''ସୁଖୋ ବୁଦ୍ଧାନମୁପ୍ପାଦୋ, ସୁଖା ସଦ୍ଧମ୍ମଦେସନା;

ସୁଖା ସଙ୍ଘସ୍ସ ସାମଗ୍ଗୀ, ସମଗ୍ଗାନଂ ତପୋ ସୁଖୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧାନମୁପ୍ପାଦୋତି ଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ମହାଜନଂ ରାଗକନ୍ତାରାଦୀହି ତାରେନ୍ତି, ତସ୍ମା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ସୁଖୋ ଉତ୍ତମୋ। ଯସ୍ମା ସଦ୍ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆଗମ୍ମ ଜାତିଆଦିଧମ୍ମା ସତ୍ତା ଜାତିଆଦୀହି ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତସ୍ମା ସଦ୍ଧମ୍ମଦେସନା ସୁଖା। ସାମଗ୍ଗୀତି ସମଚିତ୍ତତା, ସାପି ସୁଖା ଏଵ। ସମଗ୍ଗାନଂ ପନ ଏକଚିତ୍ତାନଂ ଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧଵଚନଂ ଵା ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ଧୁତଙ୍ଗାନି ଵା ପରିହରିତୁଂ ସମଣଧମ୍ମଂ ଵା କାତୁଂ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ସମଗ୍ଗାନଂ ତପୋ ସୁଖୋତି ଵୁତ୍ତଂ।

ତେନେୱାହ – ''ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ସମଗ୍ଗା ସନ୍ନିପତିସ୍ସନ୍ତି, ସମଗ୍ଗା ୱୁଟ୍ଠହିସ୍ସନ୍ତି, ସମଗ୍ଗା ସଙ୍ଘକରଣୀଯାନି କରିସ୍ସନ୍ତି, ୱୁଦ୍ଧିଯେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାଟିକଙ୍ଖା, ନୋ ପରିହାନୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୧୩୬)।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣଚେତିଯୱତ୍ଥୁ

ପୂଜାରହେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣଚେତିଯଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତଥାଗତୋ ସାୱତ୍ଥିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ବାରାଣସିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ତୋଦେଯ୍ୟଗାମସ୍ସ ସମୀପେ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଦେୱଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ପାପୁଣି। ତତ୍ର ନିସିନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକଂ ପେସେତ୍ୱା ଅୱିଦୂରେ କସିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପକ୍କୋସାପେସି । ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ଅନଭିୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତମେୱ ଦେୱଟ୍ଠାନଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ସୁଗତୋପି ''ଇମଂ ପଦେସଂ କିନ୍ତି ମଞ୍ଞସି ବ୍ରାହ୍ମଣା''ତି ଆହ। ଅମ୍ହାକଂ ପୱେଣିଯା ଆଗତଚେତିଯଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱନ୍ଦାମି, ଭୋ ଗୋତମାତି। ''ଇମଂ ଠାନଂ ୱନ୍ଦନ୍ତେନ ତଯା ସାଧୁ କତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣା''ତି ସୁଗତୋ ତଂ ସମ୍ପହଂସେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ''କେନ ନୁ ଖୋ କାରଣେନ ଭଗୱା ଏୱଂ ସମ୍ପହଂସେସୀ''ତି ସଂସଯଂ ସଞ୍ଜନେସୁଂ। ତତୋ ତଥାଗତୋ ତେସଂ ସଂସଯମପନେତୁଂ ମଜ୍ଝିମନିକାଯେ ଘଟିକାରସୁତ୍ତନ୍ତଂ (ମ। ନି। ୨।୨୮୨ ଆଦଯୋ) ୱତ୍ୱା ଇଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ଯୋଜନୁବ୍ବେଧଂ କନକଚେତିଯଂ ଅପରଞ୍ଚ କନକଚେତିଯଂ ଆକାସେ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ମହାଜନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ''ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱଂୱିଧାନଂ ପୂଜାରହାନଂ ପୂଜା ଯୁତ୍ତତରାୱା''ତି ୱତ୍ୱା ମହାପରିନିବ୍ବାନସୁତ୍ତେ (ଦୀ। ନି। ୨।୨୦୬) ଦସ୍ସିତନଯେନେୱ ବୁଦ୍ଧାଦିକେ ଚତ୍ତାରୋ ଥୂପାରହେ ପକାସେତ୍ୱା ସରୀରଚେତିଯଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସଚେତିଯଂ ପରିଭୋଗଚେତିଯନ୍ତି ତୀଣି ଚେତିଯାନି ୱିସେସତୋ ପରିଦୀପେତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୯୫।

''ପୂଜାରହେ ପୂଜଯତୋ, ବୁଦ୍ଧେ ଯଦି ଚ ସାୱକେ;

ପପଞ୍ଚସମତିକ୍କନ୍ତେ, ତିଣ୍ଣସୋକପରିଦ୍ଦୱେ।

୧୯୬।

''ତେ ତାଦିସେ ପୂଜଯତୋ, ନିବ୍ବୁତେ ଅକୁତୋଭଯେ;

ନ ସକ୍କା ପୁଞ୍ଞଂ ସଙ୍ଖାତୁଂ, ଇମେତ୍ତମପି କେନଚୀ''ତି। (ଅପ। ଥେର ୧।୧୦।୧-୨);

ତତ୍ଥ ପୂଜିତୁଂ ଅରହା ପୂଜାରହା, ପୂଜିତୁଂ ଯୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୂଜାରହେ ପୂଜଯତୋତି ଅଭିୱାଦନାଦୀହି ଚ ଚତୂହି ଚ ପଚ୍ଚଯେହି ପୂଜେନ୍ତସ୍ସ। ପୂଜାରହେ ଦସ୍ସେତି ବୁଦ୍ଧେତିଆଦିନା। ବୁଦ୍ଧେତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ। ଯଦୀତି ଯଦି ୱା, ଅଥ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେତି କଥିତଂ ହୋତି, ସାୱକେ ଚ। ପପଞ୍ଚସମତିକ୍କନ୍ତେତି ସମତିକ୍କନ୍ତତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିମାନପପଞ୍ଚେ। ତିଣ୍ଣସୋକପରିଦ୍ଦୱେତି ଅତିକ୍କନ୍ତସୋକପରିଦ୍ଦୱେ , ଇମେ ଦ୍ୱେ ଅତିକ୍କନ୍ତେତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେହି ପୂଜାରହତ୍ତଂ ଦସ୍ସିତଂ।

ତେତି ବୁଦ୍ଧାଦଯୋ। ତାଦିସେତି ୱୁତ୍ତଗହଣୱସେନ। ନିବ୍ବୁତେତି ରାଗାଦିନିବ୍ବୁତିଯା। ନତ୍ଥି କୁତୋଚି ଭୱତୋ ୱା ଆରମ୍ମଣତୋ ୱା ଏତେସଂ ଭଯନ୍ତି ଅକୁତୋଭଯା, ତେ ଅକୁତୋଭଯେ। ନ ସକ୍କା ପୁଞ୍ଞଂ ସଙ୍ଖାତୁନ୍ତି ପୁଞ୍ଞଂ ଗଣେତୁଂ ନ ସକ୍କା। କଥନ୍ତି ଚେ? ଇମେତ୍ତମପି କେନଚୀତି ଇମଂ ଏତ୍ତକଂ, ଇମଂ ଏତ୍ତକନ୍ତି କେନଚୀତି ଅପିସଦ୍ଦୋ ଇଧ ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବୋ, କେନଚି ପୁଗ୍ଗଲେନ ମାନେନ ୱା। ତତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲେନାତି ତେନ ବ୍ରହ୍ମାଦିନା। ମାନେନାତି ତିୱିଧେନ ମାନେନ ତୀରଣେନ ଧାରଣେନ ପୂରଣେନ ୱା। ତୀରଣଂ ନାମ ଇଦଂ ଏତ୍ତକନ୍ତି ନଯତୋ ତୀରଣଂ। ଧାରଣନ୍ତି ତୁଲାଯ ଧାରଣଂ। ପୂରଣଂ ନାମ ଅଡ୍ଢପସତପତ୍ଥନାଳିକାଦିୱସେନ ପୂରଣଂ। କେନଚି ପୁଗ୍ଗଲେନ ଇମେହି ତୀହି ମାନେହି ବୁଦ୍ଧାଦିକେ ପୂଜଯତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ୱିପାକୱସେନ ଗଣେତୁଂ ନ ସକ୍କା ପରିଯନ୍ତରହିତତୋତି ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ ପୂଜଯତୋ କିଂ ଦାନଂ ପଠମଂ ଧରମାନେ ବୁଦ୍ଧାଦୀ ପୂଜଯତୋ ନ ସକ୍କା ପୁଞ୍ଞଂ ସଙ୍ଖାତୁଂ,

ପୁନ ତେ ତାଦିସେ କିଲେସପରିନିବ୍ବାନନିମିତ୍ତେନ ଖନ୍ଧପରିନିବ୍ବାନେନ ନିବ୍ବୁତେପି ପୂଜୟତୋ ନ ସକ୍କା ସଙ୍ଖାତୁନ୍ତି ଭେଦା ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି। ତେନ ହି ୱିମାନୱତ୍ଥୁମ୍ହି –

''ତିଟ୍ଠନ୍ତେ ନିବ୍ବୁତେ ଚାପି, ସମେ ଚିତ୍ତେ ସମଂ ଫଲଂ;

ଚେତୋପଣିଧିହେତୁ ହି, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ସୁଗ୍ଗତି''ନ୍ତି। (ୱି। ୱ। ୮୦୬);

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅହୋସୀତି। ଯୋଜନିକଂ କନକଚେତିଯଂ ସତ୍ତାହମାକାସେୱ ଅଟ୍ଠାସି, ମହନ୍ତେନ ସମାଗମୋ ଚାହୋସି, ସତ୍ତାହଂ ଚେତିଯଂ ନାନପ୍ପକାରେନ ପୂଜେସୁଂ। ତତୋ ଭିନ୍ନଲଦ୍ଧିକାନଂ ଲଦ୍ଧିଭେଦୋ ଜାତୋ, ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ତଂ ଚେତିଯଂ ସକଟ୍ଠାନମେୱ ଗତଂ, ତତ୍ଥେୱ ତଂଖଣେ ମହନ୍ତଂ ପାସାଣଚେତିଯଂ ଅହୋସି। ତସ୍ମିଂ ସମାଗମେ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସୀତି।

କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣଚେତିଯୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

ବୁଦ୍ଧୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚୁଦ୍ଦସମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ପଠମଭାଣୱାରଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୫। ସୁଖୱଗ୍ଗୋ

୧। ଞାତିକଲହୱୂପସମନୱତ୍ଥୁ

ସୁସୁଖଂୱତାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସକ୍କେସୁ ୱିହରନ୍ତୋ କଲହୱୂପସମନତ୍ଥଂ ଞାତକେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାକିଯକୋଲିଯା କିର କପିଲୱତ୍ଥୁନଗରସ୍ସ ଚ କୋଲିଯନଗରସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରେ ରୋହିଣିଂ ନାମ ନଦିଂ ଏକେନେୱ ଆୱରଣେନ ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ସସ୍ସାନି କରୋନ୍ତି। ଅଥ ଜେଟ୍ଠମୂଲମାସେ ସସ୍ସେସୁ ମିଲାଯନ୍ତେସୁ ଉଭଯନଗରୱାସିକାନମ୍ପି କମ୍ମକାରା ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ତତ୍ଥ କୋଲିଯନଗରୱାସିନୋ ଆହଂସୁ – ‘‘ଇଦଂ ଉଦକଂ ଉଭଯତୋ ହରିଯମାନଂ ନେୱ ତୁମ୍ହାକଂ, ନ ଅମ୍ହାକଂ ପହୋସ୍ସତି, ଅମ୍ହାକଂ ପନ ସସ୍ସଂ ଏକୋଦକେନେୱ ନିପ୍ଫଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଇଦଂ ଉଦକଂ ଅମ୍ହାକଂ ଦେଥା’’ତି। ଇତରେପି ଆହଂସୁ – ‘‘ତୁମ୍ହେସୁ କୋଟ୍ଠକେ ପୂରେତ୍ୱା ଠିତେସୁ ମଯଂ ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣନୀଲମଣିକାଳକହାପଣେ ଚ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିପସିବ୍ବକାଦିହତ୍ଥା ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମ ତୁମ୍ହାକଂ ଘରଦ୍ୱାରେ ୱିଚରିତୁଂ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ସସ୍ସଂ ଏକୋଦକେନେୱ ନିପ୍ଫଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଇଦଂ ଉଦକଂ ଅମ୍ହାକଂ ଦେଥା’’ତି। ନ ମଯଂ ଦସ୍ସାମାତି। ମଯମ୍ପି ନ ଦସ୍ସାମାତି ଏୱଂ କଥଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଏକୋ ଉଟ୍ଠାଯ ଏକସ୍ସ ପହାରଂ ଅଦାସି, ସୋପି ଅଞ୍ଞସ୍ସାତି ଏୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପହରିତ୍ୱା ରାଜକୁଲାନଂ ଜାତିଂ ଘଟ୍ଟେତ୍ୱା କଲହଂ ୱଡ୍ଢଯିଂସୁ।

କୋଲିଯକମ୍ମକାରା ୱଦନ୍ତି – ‘‘ତୁମ୍ହେ କପିଲୱତ୍ଥୁୱାସିକେ ଗହେତ୍ୱା ଗଜ୍ଜଥ, ଯେ ସୋଣସିଙ୍ଗାଲାଦଯୋ ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ ଭଗିନୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସିଂସୁ, ଏତେସଂ ହତ୍ଥିନୋ ଚେୱ ଅସ୍ସା ଚ ଫଲକାୱୁଧାନି ଚ ଅମ୍ହାକଂ କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ସାକିଯକମ୍ମକାରାପି ୱଦନ୍ତି ‘‘ତୁମ୍ହେ ଇଦାନି କୁଟ୍ଠିନୋ ଦାରକେ ଗହେତ୍ୱା ଗଜ୍ଜଥ, ଯେ ଅନାଥା ନିଗ୍ଗତିକା ତିରଚ୍ଛାନା ୱିଯ କୋଲରୁକ୍ଖେ ୱସିଂସୁ, ଏତେସଂ ହତ୍ଥିନୋ ଚ ଅସ୍ସା ଚ ଫଲକାୱୁଧାନି ଚ ଅମ୍ହାକଂ କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ କମ୍ମେ ନିଯୁତ୍ତାନଂ ଅମଚ୍ଚାନଂ କଥଯିଂସୁ, ଅମଚ୍ଚା ରାଜକୁଲାନଂ କଥେସୁଂ। ତତୋ ସାକିଯା ‘‘ଭଗିନୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସିତକାନଂ ଥାମଞ୍ଚ ବଲଞ୍ଚ ଦସ୍ସେସ୍ସାମା’’ତି ଯୁଦ୍ଧସଜ୍ଜା ନିକ୍ଖମିଂସୁ। କୋଲିଯାପି ‘‘କୋଲରୁକ୍ଖୱାସୀନଂ ଥାମଞ୍ଚ ବଲଞ୍ଚ ଦସ୍ସେସ୍ସାମା’’ତି ଯୁଦ୍ଧସଜ୍ଜା ନିକ୍ଖମିଂସୁ।

ସତ୍ଥାପି ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ଞାତକେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମଯି ଅଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଇମେ ନସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି, ମଯା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏକକୋୱ ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ରୋହିଣିନଦିଯା ମଜ୍ଝେ ଆକାସେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦି। ଞାତକା ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଆୱୁଧାନି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିଂସୁ। ଅଥ ନେ ସତ୍ଥା ଆହ – ‘‘କିଂ କଲହୋ ନାମେସ, ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘ନ ଜାନାମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କୋ ଦାନି ଜାନିସ୍ସତୀ’’ତି? ତେ ‘‘ଉପରାଜା ଜାନିସ୍ସତି, ସେନାପତି ଜାନିସ୍ସତୀ’’ତି ଇମିନା ଉପାଯେନ ଯାୱ ଦାସକମ୍ମକରେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଉଦକକଲହୋ’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘ଉଦକଂ କିଂ ଅଗ୍ଘତି, ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘ଅପ୍ପଗ୍ଘଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଖତ୍ତିଯା କିଂ ଅଗ୍ଘନ୍ତି ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘ଖତ୍ତିଯା ନାମ ଅନଗ୍ଘା, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଅଯୁତ୍ତଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଉଦକଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନଗ୍ଘେ ଖତ୍ତିଯେ ନାସେତୁ’’ନ୍ତି। ତେ ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ। ଅଥ ତେ ସତ୍ଥା ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘କସ୍ମା ମହାରାଜା ଏୱରୂପଂ କରୋଥ, ମଯି ଅସନ୍ତେ ଅଜ୍ଜ ଲୋହିତନଦୀ ପୱତ୍ତିସ୍ସତି, ଅଯୁତ୍ତଂ ୱୋ କତଂ, ତୁମ୍ହେ ପଞ୍ଚହି ୱେରେହି ସୱେରା ୱିହରଥ, ଅହଂ ଅୱେରୋ ୱିହରାମି। ତୁମ୍ହେ କିଲେସାତୁରା ହୁତ୍ୱା ୱିହରଥ, ଅହଂ ଅନାତୁରୋ। ତୁମ୍ହେ କାମଗୁଣପରିଯେସନୁସ୍ସୁକ୍କା ହୁତ୍ୱା ୱିହରଥ, ଅହଂ ଅନୁସ୍ସୁକ୍କୋ ୱିହରାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୧୯୭।

‘‘ସୁସୁଖଂ ୱତ ଜୀୱାମ, ୱେରିନେସୁ ଅୱେରିନୋ,

ୱେରିନେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ, ୱିହରାମ ଅୱେରିନୋ।

୧୯୮।

‘‘ସୁସୁଖଂ ୱତ ଜୀୱାମ, ଆତୁରେସୁ ଅନାତୁରା;

ଆତୁରେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ, ୱିହରାମ ଅନାତୁରା।

୧୯୯।

''ସୁସୁଖଂ ୱତ ଜୀୱାମ, ଉସ୍ସୁକେସୁ ଅନୁସ୍ସୁକା;

ଉସ୍ସୁକେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ, ୱିହରାମ ଅନୁସ୍ସୁକା''ତି।

ତତ୍ଥ ସୁସୁଖନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ସୁଖଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯେ ଗିହିନୋ ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦାଦିୱସେନ, ପବ୍ବଜିତା ୱା ପନ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମାଦିୱସେନ ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ''ସୁଖେନ ଜୀୱାମା''ତି ୱଦନ୍ତି, ତେହି ମଯମେୱ ସୁସୁଖଂ ୱତ ଜୀୱାମ, ଯେ ମଯଂ ପଞ୍ଚହି ୱେରୀହି ୱେରିନେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ ଅୱେରିନୋ, କିଲେସାତୁରେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ ନିକ୍କିଲେସତାଯ ଅନାତୁରା, ପଞ୍ଚକାମଗୁଣପରିଯେସନେ ଉସ୍ସୁକେସୁ ତାଯ ପରିଯେସନାଯ ଅଭାୱେନ ଅନୁସ୍ସୁକାତି। ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଞାତିକଲହୱୂପସମନୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ମାରୱତ୍ଥୁ

ସୁସୁଖଂୱତ ଜୀୱାମାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ପଞ୍ଚସାଲାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମେ ୱିହରନ୍ତୋ ମାରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ସତ୍ଥା ପଞ୍ଚସତାନଂ କୁମାରିକାନଂ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ଗାମଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହାସି। ତାପି କୁମାରିକାଯୋ ଏକସ୍ମିଂ ନକ୍ଖତ୍ତଦିୱସେ ନଦିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତା ଗାମାଭିମୁଖିଯୋ ପାଯିଂସୁ। ସତ୍ଥାପି ତଂ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତି। ଅଥ ମାରୋ ସକଲଗାମୱାସୀନଂ ସରୀରେ ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ଯଥା ସତ୍ଥା କଟଚ୍ଛୁଭତ୍ତମତ୍ତମ୍ପି ନ ଲଭତି, ଏୱଂ କତ୍ୱା ଯଥାଧୋତେନ ପତ୍ତେନ ନିକ୍ଖମନ୍ତଂ ସତ୍ଥାରଂ ଗାମଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଆହ – ''ଅପି, ସମଣ, ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭିତ୍ଥା''ତି। ''କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ପାପିମ, ତଥା ଅକାସି, ଯଥାହଂ ପିଣ୍ଡଂ ନ ଲଭେଯ୍ୟ''ନ୍ତି? ''ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ପୁନ ପୱିସଥା''ତି। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ''ସଚେ ପୁନ ପୱିସତି, ସବ୍ବେସଂ ସରୀରେ ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ଇମସ୍ସ ପୁରତୋ ପାଣିଂ ପହରିତ୍ୱା ହସ୍ସକେଳିଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ତା କୁମାରିକାଯୋ ଗାମଦ୍ୱାରଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ମାରୋପି ସତ୍ଥାରଂ ଆହ – ''ଅପି, ଭନ୍ତେ, ପିଣ୍ଡଂ ଅଲଭମାନା ଜିଘଚ୍ଛାଦୁକ୍ଖେନ ପୀଳିଇତତ୍ଥା''ତି। ସତ୍ଥା ''ଅଜ୍ଜ ମଯଂ, ପାପିମ, କିଞ୍ଚି ଅଲଭିତ୍ୱାପି ଆଭସ୍ସରଲୋକେ ମହାବ୍ରହ୍ମାନୋ ୱିଯ ପୀତିସୁଖେନେୱ ୱୀତିନାମେସ୍ସାମା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୦୦।

''ସୁସୁଖଂ ୱତ ଜୀୱାମ, ଯେସଂ ନୋ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚନଂ;

ପୀତିଭକ୍ଖା ଭୱିସ୍ସାମ, ଦେୱା ଆଭସ୍ସରା ଯଥା''ତି।

ତତ୍ଥ ଯେସଂ ନୋତି ଯେସଂ ଅମ୍ହାକଂ ପଲିବୁଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ ରାଗାଦୀସୁ କିଞ୍ଚନେସୁ ଏକମ୍ପି କିଞ୍ଚନଂ ନତ୍ଥି। ପୀତିଭକ୍ଖାତି ଯଥା ଆଭସ୍ସରା ଦେୱା ପୀତିଭକ୍ଖା ହୁତ୍ୱା ପୀତିସୁଖେନେୱ ୱୀତିନାମେନ୍ତି, ଏୱଂ ମଯମ୍ପି, ପାପିମ, କିଞ୍ଚି ଅଲଭିତ୍ୱା ପୀତିଭକ୍ଖା ଭୱିସ୍ସାମାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ପଞ୍ଚସତାପି କୁମାରିକାଯୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ମାରୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। କୋସଲରଞ୍ଞୋ ପରାଜଯୱତ୍ଥୁ

ଜଯଂୱେରନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ପରାଜଯଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର କାସିକଗାମଂ ନିସ୍ସାଯ ଭାଗିନେୟ୍ୟେନ ଅଜାତସତ୍ତୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଜ୍ଝନ୍ତୋ ତେନ ତଯୋ ୱାରେ ପରାଜିତୋ ତତିଯୱାରେ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଖୀରମୁଖମ୍ପି ଦାରକଂ ପରାଜେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂ, କିଂ ମେ ଜୀୱିତେନା’’ତି। ସୋ ଆହାରୂପଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜି। ଅଥସ୍ସ ସା ପୱତ୍ତି ସକଲନଗରଂ ପତ୍ଥରି। ଭିକ୍ଖୂ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ରାଜା କିର କାସିକଗାମକଂ ନିସ୍ସାଯ ତଯୋ ୱାରେ ପରାଜିତୋ, ସୋ ଇଦାନି ପରାଜିତ୍ୱା ଆଗତୋ ‘ଖୀରମୁଖମ୍ପି ଦାରକଂ ପରାଜେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂ, କିଂ ମେ ଜୀୱିତେନା’ତି ଆହାରୂପଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ନିପନ୍ନୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଜିନନ୍ତୋପି ୱେରଂ ପସୱତି, ପରାଜିତୋ ପନ ଦୁକ୍ଖଂ ସେତିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୦୧।

‘‘ଜଯଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ଦୁକ୍ଖଂ ସେତି ପରାଜିତୋ;

ଉପସନ୍ତୋ ସୁଖଂ ସେତି, ହିତ୍ୱା ଜଯପରାଜଯ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଜଯନ୍ତି ପରଂ ଜିନନ୍ତୋ ୱେରଂ ପଟିଲଭତି। ପରାଜିତୋତି ପରେନ ପରାଜିତୋ ‘‘କଦା ନୁ ଖୋ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଦୁକ୍ଖଂ ସେତି ସବ୍ବିରିଯାପଥେସୁ ଦୁକ୍ଖମେୱ ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପସନ୍ତୋତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପସନ୍ତରାଗାଦିକିଲେସୋ ଖୀଣାସୱୋ ଜଯଞ୍ଚ ପରାଜଯଞ୍ଚ ହିତ୍ୱା ସୁଖଂ ସେତି, ସବ୍ବିରିଯାପଥେସୁ ସୁଖମେୱ ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

କୋସଲରଞ୍ଞୋ ପରାଜଯୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ଅଞ୍ଞତରକୁଲଦାରିକାୱତ୍ଥୁ

ନତ୍ଥି ରାଗସମୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ କୁଲଦାରିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ସା କିର ମାତାପିତରୋ ଆୱାହଂ କତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲଦିୱସେ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦି। ସାପି ଖୋ ୱଧୁକା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଉଦକପରିସ୍ସାୱନାଦୀନି କରୋନ୍ତୀ ଅପରାପରଂ ସଞ୍ଚରତି। ସାମିକୋପିସ୍ସା ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ତସ୍ସ ରାଗୱସେନ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ କିଲେସୋ ସମୁଦାଚରି। ସୋ ଅଞ୍ଞାଣାଭିଭୂତୋ ନେୱ ବୁଦ୍ଧଂ ଉପଟ୍ଠହି, ନ ଅସୀତି ମହାଥେରେ। ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ‘‘ତଂ ୱଧୁକଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ପନ ଚିତ୍ତଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସଜ୍ଝାସଯଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଯଥା ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ନ ପସ୍ସତି, ଏୱମକାସି। ସୋ ଅଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଠିତକାଲେ ‘‘କୁମାରକ, ନ ହି ରାଗଗ୍ଗିନା ସଦିସୋ ଅଗ୍ଗି ନାମ , ଦୋସକଲିନା ସଦିସୋ କଲି ନାମ, ଖନ୍ଧପରିହରଣଦୁକ୍ଖେନ ସଦିସଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ନିବ୍ବାନସୁଖସଦିସଂ ସୁଖମ୍ପି ନତ୍ଥିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୦୨।

‘‘ନତ୍ଥି ରାଗସମୋ ଅଗ୍ଗି, ନତ୍ଥି ଦୋସସମୋ କଲି;

ନତ୍ଥି ଖନ୍ଧସମା ଦୁକ୍ଖା, ନତ୍ଥି ସନ୍ତିପରଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ନତ୍ଥି ରାଗସମୋତି ଧୂମଂ ୱା ଜାଲଂ ୱା ଅଙ୍ଗାରଂ ୱା ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଯେୱ ଝାପେତ୍ୱା ଭସ୍ମମୁଟ୍ଠିଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ରାଗେନ ସମୋ ଅଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗି ନାମ ନତ୍ଥି। କଲୀତି ଦୋସେନ ସମୋ ଅପରାଧୋପି ନତ୍ଥି। ଖନ୍ଧସମାତି ଖନ୍ଧେହି ସମା। ଯଥା ପରିହରିଯମାନା ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖା, ଏୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ସନ୍ତିପରନ୍ତି ନିବ୍ବାନତୋ ଉତ୍ତରିଂ ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖମ୍ପି ନତ୍ଥି। ଅଞ୍ଞଞ୍ହି ସୁଖଂ ସୁଖମେୱ, ନିବ୍ବାନଂ ପରମସୁଖନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ କୁମାରିକା ଚ କୁମାରକୋ ଚ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭଗୱା ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଦସ୍ସନାକାରଂ ଅକାସୀତି।

ଅଞ୍ଞତରକୁଲଦାରିକାୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଏକୋପାସକୱତ୍ଥୁ

ଜିଘଚ୍ଛାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଆଳୱିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଉପାସକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଦିୱସେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ଆଳୱିଯଂ ଏକଂ ଦୁଗ୍ଗତମନୁସ୍ସଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସୂପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ ଆଳୱିଂ ଅଗମାସି। ଆଳୱିୱାସିନୋ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତଯିଂସୁ। ସୋପି ଦୁଗ୍ଗତମନୁସ୍ସୋ ‘‘ସତ୍ଥା କିର ଆଗତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୋସ୍ସାମୀ’’ତି ମନଂ ଅକାସି। ତଂଦିୱସମେୱ ଚସ୍ସ ଏକୋ ଗୋଣୋ ପଲାଯି। ସୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଗୋଣଂ ପରିଯେସିସ୍ସାମି, ଉଦାହୁ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଗୋଣଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଧମ୍ମଂ ସୋସ୍ସାମୀ’’ତି ପାତୋୱ ଗେହା ନିକ୍ଖମି। ଆଳୱିୱାସିନୋପି ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପରିୱିସିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନତ୍ଥାଯ ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘ଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଅହଂ ତିଂସଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଆଗତୋ, ସୋ ଗୋଣଂ ପରିଯେସିତୁଂ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠୋ, ତସ୍ମିଂ ଆଗତେଯେୱ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମୀ’’ତି ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି।

ସୋପି ମନୁସ୍ସୋ ଦିୱା ଗୋଣଂ ଦିସ୍ୱା ଗୋଗଣେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ସଚେପି ଅଞ୍ଞଂ ନତ୍ଥି, ସତ୍ଥୁ ୱନ୍ଦନମତ୍ତମ୍ପି କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଜିଘଚ୍ଛାପୀଳିତୋପି ଗେହଂ ଗମନାଯ ମନଂ ଅକତ୍ୱା ୱେଗେନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଠିତକାଲେ ଦାନୱେଯ୍ୟାୱଟିକଂ ଆହ – ‘‘ଅତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅତିରିତ୍ତଭତ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ତେନ ହି ‘‘ଇମଂ ପରିୱିସାହୀ’’ତି। ସୋ ସତ୍ଥାରା ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେଯେୱ ତଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଯାଗୁଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯେହି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପରିୱିସି। ସୋ ଭୁତ୍ତଭତ୍ତୋ ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେସି। ଠପେତ୍ୱା କିର ଇମଂ ଠାନଂ ତୀସୁ ପିଟକେସୁ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗତାଗତସ୍ସ ଭତ୍ତୱିଚାରଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ତସ୍ସ ପସ୍ସଦ୍ଧଦରଥସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେସି। ସୋ ଦେସନାୱସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ସତ୍ଥାପି ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କାମି। ମହାଜନୋ ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତି।

ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାଯେୱ ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ – ‘‘ପସ୍ସଥାୱୁସୋ, ସତ୍ଥୁ କମ୍ମଂ, ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ଏୱରୂପଂ ନତ୍ଥି, ଅଜ୍ଜ ପନେକଂ ମନୁସ୍ସଂ ଦିସ୍ୱାୱ ଯାଗୁଆଦୀନି ୱିଚାରେତ୍ୱା ଦାପେସୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଠିତକୋୱ ‘‘କିଂ କଥେଥ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହଂ ତିଂସଯୋଜନଂ କନ୍ତାରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଉପାସକସ୍ସୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ଆଗତୋ, ସୋ ଅତିୱିଯ ଜିଘଚ୍ଛିତୋ, ପାତୋୱ ପଟ୍ଠାଯ ଗୋଣଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞେ ୱିଚରି। ‘ଜିଘଚ୍ଛଦୁକ୍ଖେନ ଧମ୍ମେ ଦେସିଯମାନେପି ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ନ ସକ୍କିସ୍ସତୀ’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏୱଂ ଅକାସିଂ, ଜିଘଚ୍ଛାରୋଗସଦିସୋ ରୋଗୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୦୩।

‘‘ଜିଘଚ୍ଛାପରମା ରୋଗା, ସଙ୍ଖାରପରମା ଦୁଖା;

ଏତଂ ଞତ୍ୱା ଯଥାଭୂତଂ, ନିବ୍ବାନଂ ପରମଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଜିଘଚ୍ଛାପରମା ରୋଗାତି ଯସ୍ମା ଅଞ୍ଞୋ ରୋଗୋ ସକିଂ ତିକିଚ୍ଛିତୋ ୱିନସ୍ସତି ୱା ତଦଙ୍ଗୱସେନ ୱା ପହୀଯତି , ଜିଘଚ୍ଛା ପନ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ତିକିଚ୍ଛିତବ୍ବାଯେୱାତି ସେସରୋଗାନଂ ଅଯଂ ପରମା ନାମ। ସଙ୍ଖାରାତି ପଞ୍ଚ ଖନ୍ଧା। ଏତଂ ଞତ୍ୱାତି ଜିଘଚ୍ଛାସମୋ ରୋଗୋ ନତ୍ଥି, ଖନ୍ଧପରିହରଣସମଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଏତମତ୍ଥଂ ଯଥାଭୂତଂ ଞତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତୋ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛି କରୋତି। ନିବ୍ବାନଂ ପରମଂ ସୁଖନ୍ତି ତଞ୍ହି ସବ୍ବସୁଖାନଂ ପରମଂ ଉତ୍ତମଂ ସୁଖନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଏକୋପାସକୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପସେନଦିକୋସଲୱତ୍ଥୁ

ଆରୋଗ୍ୟପରମା ଲାଭାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ରାଜାନଂ ପସେନଦିକୋସଲଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ରାଜା ତଣ୍ଡୁଲଦୋଣସ୍ସ ଓଦନଂ ତଦୁପିଯେନ ସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ଭୁଞ୍ଜତି। ଏକଦିୱସଂ ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ଭତ୍ତସମ୍ମଦଂ ଅୱିନୋଦେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଲନ୍ତରୂପୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସମ୍ପରିୱତ୍ତତି, ନିଦ୍ଦାଯ ଅଭିଭୂଯମାନୋପି ଉଜୁକଂ ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ''କିଂ, ମହାରାଜ, ଅୱିସ୍ସମିତ୍ୱାୱ ଆଗତୋସୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଭୁତ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମେ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ହୋତୀ''ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା, ''ମହାରାଜ , ଅତିବହୁଭୋଜନଂ ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖଂ ହୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ମିଦ୍ଧୀ ଯଦା ହୋତି ମହଗ୍ଘସୋ ଚ,

ନିଦ୍ଦାଯିତା ସମ୍ପରିୱତ୍ତସାଯୀ;

ମହାୱରାହୋୱ ନିୱାପପୁଟ୍ଠୋ,

ପୁନପ୍ପୁନଂ ଗବ୍ଭମୁପେତି ମନ୍ଦୋ''ତି। (ଧ। ପ। ୩୨୫); –

ଇମାଯ ଗାଥାଯ ଓୱଦିତ୍ୱା, ''ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ନାମ ମତ୍ତାଯ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ମତ୍ତଭୋଜିନୋ ହି ସୁଖଂ ହୋତୀ''ତି ଉତ୍ତରି ଓୱଦନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ମନୁଜସ୍ସ ସଦା ସତୀମତୋ,

ମତ୍ତଂ ଜାନତୋ ଲଦ୍ଧଭୋଜନେ;

ତନୁକସ୍ସ ଭୱନ୍ତି ୱେଦନା,

ସଣିକଂ ଜୀରତି ଆଯୁପାଲଯ''ନ୍ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୪);

ରାଜା ଗାଥଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ସମୀପେ ଠିତଂ ପନ ଭାଗିନେଯ୍ୟଂ, ସୁଦସ୍ସନଂ ନାମ ମାଣୱଂ ''ଇମଂ ଗାଥଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହ, ତାତା''ତି ଆହ। ସୋ ତଂ ଗାଥଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ''କିଂ କରୋମି, ଭନ୍ତେ''ତି ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ''ରଞ୍ଞୋ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଓସାନପିଣ୍ଡକାଲେ ଇମଂ ଗାଥଂ ୱଦେଯ୍ୟାସି, ରାଜା ଅତ୍ଥଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଯଂ ପିଣ୍ଡଂ ଛଡ୍ଡେସ୍ସତି, ତସ୍ମିଂ ପିଣ୍ଡେ ସିତ୍ଥଗଣନାଯ ରଞ୍ଞୋ ଭତ୍ତପଚନକାଲେ ତତ୍ତକେ ତଣ୍ଡୁଲେ ହରେଯ୍ୟାସୀ''ତି। ସୋ ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ସାଯମ୍ପି ପାତୋପି ରଞ୍ଞୋ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଓସାନପିଣ୍ଡକାଲେ ତଂ ଗାଥଂ ଉଦାହରିତ୍ୱା ତେନ ଛଡ୍ଡିତପିଣ୍ଡେ ସିତ୍ଥଗଣନାଯ ତଣ୍ଡୁଲେ ହାପେସି। ରାଜାପି ତସ୍ସ ଗାଥଂ ସୁତ୍ୱା ସହସ୍ସଂ ସହସ୍ସଂ ଦାପେସି । ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ନାଳିକୋଦନପରମତାଯ ସଣ୍ଠହିତ୍ୱା ସୁଖପ୍ପତ୍ତୋ ତନୁସରୀରୋ ଅହୋସି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ଇଦାନି ମେ ସୁଖଂ ଜାତଂ, ମିଗମ୍ପି ଅସ୍ସମ୍ପି ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନସମତ୍ଥୋ ଜାତୋମ୍ହି। ପୁବ୍ବେ ମେ ଭାଗିନେଯ୍ୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଦ୍ଧମେୱ ହୋତି, ଇଦାନି ୱଜୀରକୁମାରିଂ ନାମ ଧୀତରଂ ଭାଗିନେଯ୍ୟସ୍ସ ଦତ୍ୱା ସୋ ଗାମୋ ତସ୍ସାୟେୱ ନ୍ହାନଚୁଣ୍ଣମୂଲଂ କତ୍ୱା ଦିନ୍ନୋ, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିଗ୍ଗହୋ ୱୂପସନ୍ତୋ, ଇମିନାପି ମେ କାରଣେନ ସୁଖମେୱ ଜାତଂ। କୁଲସନ୍ତକଂ ରାଜମଣିରତନଂ ନୋ ଗେହେ ପୁରିମଦିୱସେ ନଟ୍ଠଂ, ତମ୍ପି ଇଦାନି ହତ୍ଥପତ୍ତଂ ଆଗତଂ, ଇମିନାପି ମେ କାରଣେନ ସୁଖମେୱ ଜାତଂ। ତୁମ୍ହାକଂ ସାୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତେନ ଞାତିଧୀତାପି ନୋ ଗେହେ କତା, ଇମିନାପି ମେ କାରଣେନ ସୁଖମେୱ ଜାତ''ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ''ଆରୋଗ୍ୟଂ ନାମ, ମହାରାଜ, ପରମୋ ଲାଭୋ, ଯଥାଲଦ୍ଧେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠଭାୱସଦିସମ୍ପି ଧନଂ, ୱିସ୍ସାସସଦିସୋ ଚ ପରମା ଞାତି, ନିବ୍ବାନସଦିସଞ୍ଚ ସୁଖଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୦୪।

''ଆରୋଗ୍ୟପରମା ଲାଭା, ସନ୍ତୁଟ୍ଠିପରମଂ ଧନଂ;

ୱିସ୍ସାସପରମା ଞାତି, ନିବ୍ବାନପରମଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଆରୋଗ୍ୟପରମା ଲାଭାତି ଅରୋଗଭାୱପରମା ଲାଭା। ରୋଗିନୋ ହି ୱିଜ୍ଜମାନାପି ଲାଭା ଅଲାଭାଯେୱ, ତସ୍ମା ଅରୋଗସ୍ସ ସବ୍ବଲାଭା ଆଗତାୱ ହୋନ୍ତି। ତେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଆରୋଗ୍ୟପରମା ଲାଭା’’ତି। ସନ୍ତୁଟ୍ଠିପରମଂ ଧନନ୍ତି ଗିହିନୋ ୱା ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା ଯଂ ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ, ତେନେୱ ତୁସ୍ସନଭାୱୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୀ ନାମ ସେସଧନେହି ପରମଂ ଧନଂ। ୱିସ୍ସାସପରମା ଞାତୀତି ମାତା ୱା ହୋତୁ ପିତା ୱା, ଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସୋ ନତ୍ଥି, ସୋ ଅଞ୍ଞାତକୋୱ। ଯେନ ଅଞ୍ଞାତକେନ ପନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ଅସମ୍ବନ୍ଧୋପି ପରମୋ ଉତ୍ତମୋ ଞାତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ୱିସ୍ସାସପରମା ଞାତୀ’’ତି। ନିବ୍ବାନସଦିସଂ ପନ ସୁଖଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତେନେୱାହ – ନିବ୍ବାନପରମଂ ସୁଖନ୍ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ପସେନଦିକୋସଲୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ପୱିୱେକରସନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସତ୍ଥାରା ହି, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହଂ ଇତୋ ଚତୂହି ମାସେହି ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ସତ୍ତ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ସନ୍ତାସଂ ଆପଜ୍ଜିଂସୁ, ଖୀଣାସୱାନଂ ଧମ୍ମସଂୱେଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଅସ୍ସୂନି ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ ୱଗ୍ଗା ୱଗ୍ଗା ହୁତ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ କରିସ୍ସାମା’’ତି ମନ୍ତେନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। ଅଥେକୋ ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ସତ୍ଥା କିର ଚତୁମାସଚ୍ଚଯେନ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତି, ଅହଞ୍ଚମ୍ହି ଅୱୀତରାଗୋ, ସତ୍ଥରି ଧରମାନେଯେୱ ମଯା ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚତୂସୁ ଇରିଯାପଥେସୁ ଏକକୋୱ ୱିହାସି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଗମନଂ ୱା କେନଚି ସଦ୍ଧିଂ କଥାସଲ୍ଲାପୋ ୱା ନତ୍ଥି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ତିସ୍ସ ତସ୍ମା ଏୱଂ କରୋସୀ’’ତି। ସୋ ତେସଂ କଥଂ ନ ସୁଣାତି। ତେ ତସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେସୁ ତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ସିନେହୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘କସ୍ମା ତିସ୍ସ ଏୱଂ ଅକାସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନ ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପାଯେ ଆରୋଚିତେ ‘‘ସାଧୁ, ତିସ୍ସା’’ତି ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯି ସିନେହୋ ତିସ୍ସସଦିସୋୱ ହୋତୁ। ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ପୂଜଂ କରୋନ୍ତାପି ନେୱ ମଂ ପୂଜେନ୍ତି, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମଂ ପଟିପଜ୍ଜମାନାଯେୱ ପନ ମଂ ପୂଜେନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୦୫।

‘‘ପୱିୱେକରସଂ ପିତ୍ୱା, ରସଂ ଉପସମସ୍ସ ଚ;

ନିଦ୍ଦରୋ ହୋତି ନିପ୍ପାପୋ, ଧମ୍ମପୀତିରସଂ ପିୱ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପୱିୱେକରସନ୍ତି ପୱିୱେକତୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ରସଂ, ଏକୀଭାୱସୁଖନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପିତ୍ୱାତି ଦୁକ୍ଖପରିଞ୍ଞାଦୀନି କରୋନ୍ତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ ସଚ୍ଛିକିରିଯାୱସେନ ପିୱିତ୍ୱା। ଉପସମସ୍ସଚାତି କିଲେସୂପସମନିବ୍ବାନସ୍ସ ଚ ରସଂ ପିତ୍ୱା। ନିଦ୍ଦରୋ ହୋତୀତି ତେନ ଉଭଯରସପାନେନ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ରାଗଦରଥାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ନିଦ୍ଦରୋ ଚେୱ ନିପ୍ପାପୋ ଚ ହୋତି। ରସଂ ପିୱନ୍ତି ନୱୱିଧଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପୀତିରସଂ ପିୱନ୍ତୋପି ନିଦ୍ଦରୋ ନିପ୍ପାପୋ ଚ ହୋତି।

ଦେସନାୱସାନେ ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି, ମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ସକ୍କୱତ୍ଥୁ

ସାହୁଦସ୍ସନନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱଗାମକେ ୱିହରନ୍ତୋ ସକ୍କଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତଥାଗତସ୍ସ ହି ଆୟୁସଙ୍ଖାରେ ଓିସ୍ସଟ୍ଠେ ଲୋହିତପକ୍ଖନ୍ଦିକାବାଧସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଭାଓଂ ଞତ୍ୱା ସକ୍କୋ ଦେଓରାଜା ‘‘ମୟା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାନଂ କାତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତିଗାୱୁତପ୍ପମାଣଂ ଅତ୍ତଭାଓଂ ଓିଜହିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ହତ୍ଥେହି ପାଦେ ପରିମଜ୍ଜି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ ‘‘କୋ ଏସୋ’’ତି? ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସକ୍କୋ’’ତି। ‘‘କସ୍ମା ଆଗତୋସୀ’’ତି? ‘‘ତୁମ୍ହେ ଗିଲାନେ ଉପଟ୍ଠହିତୁଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ସକ୍କ, ଦେଓାନଂ ମନୁସ୍ସଗନ୍ଧୋ ଯୋଜନସତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗଲେ ବଦ୍ଧକୁଣପଂ ଓିଯ ହୋତି , ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ, ଅତ୍ଥି ମେ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠକା ଭିକ୍ଖୂ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଚତୁରାସୀତିଯୋଜନସହସ୍ସମତ୍ଥକେ ଠିତୋ ତୁମ୍ହାକଂ ସୀଲଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା ଆଗତୋ, ଅହମେଓ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’’ତି ସୋ ସତ୍ଥୁ ସରୀରଓଳଞ୍ଜନଭାଜନଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥେନାପି ଫୁସିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ସୀସେଯେଓ ଠପେତ୍ୱା ନୀହରନ୍ତୋ ମୁଖସଙ୍କୋଚନମତ୍ତମ୍ପି ନ ଅକାସି, ଗନ୍ଧଭାଜନଂ ପରିହରନ୍ତୋ ଓିଯ ଅହୋସି। ଏଓଂ ସତ୍ଥାରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଫାସୁକକାଲେଯେଓ ଅଗମାସି।

ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘ଅହୋ ସତ୍ଥରି ସକ୍କସ୍ସ ସିନେହୋ, ଏଓରୂପଂ ନାମ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ପହାଯ ମୁଖସଙ୍କୋଚନମତ୍ତମ୍ପି ଅକତ୍ୱା ଗନ୍ଧଭାଜନଂ ନୀହରନ୍ତୋ ଓିଯ ସତ୍ଥୁ ସରୀରଓଳଞ୍ଜନଭାଜନଂ ସୀସେନ ନୀହରନ୍ତୋ ଉପଟ୍ଠାନମକାସୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା କିଂ ଓଦେଥ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଅନଚ୍ଛରିଯଂ ଏତଂ, ଯଂ ସକ୍କୋ ଦେଓରାଜା ମଯି ସିନେହଂ କରୋତି। ଅଯଂ ସକ୍କୋ ହି ଦେଓରାଜା ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଜରସକ୍କଭାଓଂ ଓିଜହିତ୍ୱା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ତରୁଣସକ୍କସ୍ସ ଭାଓଂ ପତ୍ତୋ, ଅହଂ ହିସ୍ସ ମରଣଭଯତଜ୍ଜିତସ୍ସ ପଞ୍ଚସିଖଗନ୍ଧବ୍ବଦେଓପୁତ୍ତଂ ପୁରତୋ କତ୍ୱା ଆଗତକାଲେ ଇନ୍ଦସାଲଗୁହାଯଂ ଦେଓପରିସାଯ ମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ –

‘‘ପୁଚ୍ଛ ୱାସଓ ମଂ ପଞ୍ହଂ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ମନସିଚ୍ଛସି;

ତସ୍ସ ତସ୍ସେଓ ପଞ୍ହସ୍ସ, ଅହଂ ଅନ୍ତଂ କରୋମି ତେ’’ତି। (ଦୀ। ନି। ୨।୩୫୬) –

ଓତ୍ୱା ତସ୍ସ କଙ୍ଖଂ ଓିନୋଦେନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସିଂ। ଦେସନାଓସାନେ ଚୁଦ୍ଦସନ୍ନଂ ପାଣକୋଟୀନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି, ସକ୍କୋପି ଯଥାନିସିନ୍ନୋଓ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ତରୁଣସକ୍କୋ ଜାତୋ। ଏଓମସ୍ସାହଂ ବହୂପକାରୋ। ତସ୍ସ ମଯି ସିନେହୋ ନାମ ଅନଚ୍ଛରିଯୋ। ଭିକ୍ଖଓେ, ଅରିଯାନଞ୍ହି ଦସ୍ସନମ୍ପି ସୁଖଂ, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ସନ୍ନିୱାସୋପି ସୁଖୋ। ବାଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ପନ ସବ୍ବମେତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଓତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୦୬।

‘‘ସାହୁ ଦସ୍ସନମରିଯାନଂ, ସନ୍ନିୱାସୋ ସଦା ସୁଖୋ;

ଅଦସ୍ସନେନ ବାଲାନଂ, ନିଚ୍ଚମେଓ ସୁଖୀ ସିଯା।

୨୦୭।

‘‘ବାଲସଙ୍ଗତଚାରୀ ହି, ଦୀଘମଦ୍ଧାନ ସୋଚତି;

ଦୁକ୍ଖୋ ବାଲେହି ସଂୱାସୋ, ଅମିତ୍ତେନେଓ ସବ୍ବଦା;

ଧୀରୋ ଚ ସୁଖସଂୱାସୋ, ଞାତୀନଂଓ ସମାଗମୋ’’।

ତସ୍ମା ହି –

୨୦୮।

‘‘ଧୀରଞ୍ଚ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ବହୁସ୍ସୁତଞ୍ଚ,ଧୋରଯ୍ହସୀଲଂ ଓତଓନ୍ତମରିଯଂ;

ତଂ ତାଦିସଂ ସପ୍ପୁରିସଂ ସୁମେଧଂ,ଭଜେଥ ନକ୍ଖତ୍ତପଥଂ ଓ ଚନ୍ଦିମା’’ତି।

ତତ୍ଥ ସାହୂତି ସୁନ୍ଦରଂ ଭଦ୍ଦକଂ। ସନ୍ନିୱାସୋତି ନ କେଓଲଞ୍ଚ ତେସଂ ଦସ୍ସନମେଓ, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦନାଦିଭାଓୋପି ତେସଂ ଓତ୍ତପଟିଓତ୍ତଂ

କାତୁଂ ଲଭନଭାୱୋପି ସାଧୁଯେୱ। ବାଲସଙ୍ଗତଚାରୀ ହୀତି ଯୋ ବାଲେନ ସହଚାରୀ। ଦୀଘମଦ୍ଧାନନ୍ତି ସୋ ବାଲସହାଯେନ ‘‘ଏହି ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦାଦୀନି କରୋମା’’ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଚ୍ଛନ୍ଦୋ ହୁତ୍ୱା ତାନି କରୋନ୍ତୋ ହତ୍ଥଚ୍ଛେଦାଦୀନି ପତ୍ୱା ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ସୋଚତି। ସବ୍ବଦାତି ଯଥା ଅସିହତ୍ଥେନ ୱା ଅମିତ୍ତେନ ଆସୀୱିସାଦୀହି ୱା ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ୱାସୋ ନାମ ନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖୋ, ତଥେୱ ବାଲେହି ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଧୀରୋ ଚ ସୁଖସଂୱାସୋତି ଏତ୍ଥ ସୁଖୋ ସଂୱାସୋ ଏତେନାତି ସୁଖସଂୱାସୋ, ପଣ୍ଡିତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ସଂୱାସୋ ସୁଖୋତି ଅତ୍ଥୋ। କଥଂ? ଞାତୀନଂୱ ସମାଗମୋତି ଯଥାପି ଞାତୀନଂ ସମାଗମୋ ସୁଖୋ, ଏୱଂ ସୁଖୋ।

ତସ୍ମା ହୀତି ଯସ୍ମା ବାଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସୋ ଦୁକ୍ଖୋ, ପଣ୍ଡିତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସୁଖୋ, ତସ୍ମା ହି ଧୃତିସମ୍ପନ୍ନଂ ଧୀରଞ୍ଚ, ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ , ଆଗମାଧୃଗମସମ୍ପନ୍ନଂ ବହୁସ୍ସୁତଞ୍ଚ, ଅରହତ୍ତପାପନକସଙ୍ଖାତାଯ ଧୁରୱହନସୀଲତାଯ ଧୋରଯ୍ହସୀଲଂ, ସୀଲୱତେନ ଚେୱ ଧୁତଙ୍ଗୱତେନ ଚ ୱତୱନ୍ତଂ, କିଲେସେହି ଆରକତାଯ ଅରିଯଂ, ତଥାରୂପଂ ସପ୍ପୁରିସଂ ସୋଭନପଞ୍ଞଂ ଯଥା ନିମ୍ମଲଂ ନକ୍ଖତ୍ତପଥସଙ୍ଖାତଂ ଆକାସଂ ଚନ୍ଦିମା ଭଜତି, ଏୱଂ ଭଜେଥ ପଯିରୁପାସେଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସକ୍କୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

ସୁଖୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପନ୍ନରସମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୬। ପିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ତଯୋଜନପବ୍ବଜିତୱତ୍ଥୁ

ଅଯୋଗେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ତଯୋ ପବ୍ବଜିତେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ଏକସ୍ମିଂ କୁଲେ ମାତାପିତୂନଂ ଏକପୁତ୍ତକୋ ଅହୋସି ପିଯୋ ମନାପୋ। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଗେହେ ନିମନ୍ତିତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ମାତାପିତରୋ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ତେ ନାନୁଜାନିଂସୁ। ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅହଂ ମାତାପିତୂନଂ ଅପସ୍ସନ୍ତାନଂଯେୱ ବହି ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ପିତା ବହି ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ‘‘ଇମଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟାସୀ’’ତି ମାତରଂ ପଟିଚ୍ଛାପେସି, ମାତା ବହି ନିକ୍ଖମନ୍ତୀ ପିତରଂ ପଟିଚ୍ଛାପେସି। ଅଥସ୍ସ ଏକଦିୱସଂ ପିତରି ବହି ଗତେ ମାତା ‘‘ପୁତ୍ତଂ ରକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏକଂ ଦ୍ୱାରବାହଂ ନିସ୍ସାଯ ଏକଂ ପାଦେହି ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ଛମାଯ ନିସିନ୍ନା ସୁତ୍ତଂ କନ୍ତତି। ସୋ ‘‘ଇମଂ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମ, ଥୋକଂ ତାୱ ଅପେହି, ସରୀରୱଲଞ୍ଜଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତାଯ ପାଦେ ସମିଞ୍ଜିତେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୱେଗେନ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ପବ୍ବାଜେଥ ମଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଯାଚିତ୍ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି।

ଅଥସ୍ସ ପିତା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମାତରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କହଂ ମେ ପୁତ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ସାମି, ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଅହୋସୀ’’ତି। ସୋ ‘‘କହଂ ନୁ ଖୋ ମେ ପୁତ୍ତୋ’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ୱିହାରଂ ଗତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ପବ୍ବଜିତଂ ଦିସ୍ୱା କନ୍ଦିତ୍ୱା ରୋଦିତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, କିଂ ମଂ ନାସେସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ମମ ପୁତ୍ତେ ପବ୍ବଜିତେ ଅହଂ ଇଦାନି ଗେହେ କିଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ସଯମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ ଯାଚିତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପି ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ମେ ପୁତ୍ତୋ ଚ ପତି ଚ ଚିରାଯନ୍ତି, କଚ୍ଚି ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତା’’ତି ତେ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଭୋପି ପବ୍ବଜିତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେସଂ ପବ୍ବଜିତକାଲେ ମମ ଗେହେନ କୋ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ସଯମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁନିଉପସ୍ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ତେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ୱିନା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ୱିହାରେପି ଭିକ୍ଖୁନିଉପସ୍ସଯେପି ଏକତୋୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସଲ୍ଲପନ୍ତା ଦିୱସଂ ୱୀତିନାମେନ୍ତି। ତେନ ଭିକ୍ଖୂପି ଭିକ୍ଖୁନିଯୋପି ଉବ୍ବାଳ୍ହା ହୋନ୍ତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ନେସଂ କିରିଯଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ କରୋଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କସ୍ମା ଏୱଂ କରୋଥ? ନ ହି ଏସ ପବ୍ବଜିତାନଂ ଯୋଗୋ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ୱିନା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମା’’ତି। ‘‘ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏୱଂ କରଣଂ ଅଯୁତ୍ତଂ। ପିଯାନଞ୍ହି ଅଦସ୍ସନଂ, ଅପ୍ପିଯାନଞ୍ଚ ଦସ୍ସନଂ ଦୁକ୍ଖମେୱ। ତସ୍ମା ସତ୍ତେସୁ ଚ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଚ କଞ୍ଚି ପିଯଂ ୱା ଅପ୍ପିଯଂ ୱା କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୦୯।

‘‘ଅଯୋଗେ ଯୁଞ୍ଜମତ୍ତାନଂ, ଯୋଗସ୍ମିଞ୍ଚ ଅଯୋଜଯଂ;

ଅତ୍ଥଂ ହିତ୍ୱା ପିଯଗ୍ଗାହୀ, ପିହେତତ୍ତାନୁଯୋଗିନଂ।

୨୧୦।

‘‘ମା ପିଯେହି ସମାଗଞ୍ଛି, ଅପ୍ପିଯେହି କୁଦାଚନଂ;

ପିଯାନଂ ଅଦସ୍ସନଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅପ୍ପିଯାନଞ୍ଚ ଦସ୍ସନଂ।

୨୧୧।

‘‘ତସ୍ମା ପିଯଂ ନ କଯିରାଥ, ପିଯାପାଯୋ ହି ପାପକୋ;

ଗନ୍ଥା ତେସଂ ନ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ଯେସଂ ନତ୍ଥି ପିଯାପ୍ପିଯ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଯୋଗେତି ଅଯୁଞ୍ଜିତବ୍ବେ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରେ। ୱେସିଯାଗୋଚରାଦିଭେଦସ୍ସ ହି ଛବ୍ବିଧସ୍ସ ଅଗୋଚରସ୍ସ ସେୱନଂ ଇଧ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ନାମ, ତସ୍ମିଂ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରେ ଅତ୍ତାନଂ ଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋଗସ୍ମିନ୍ତି ତବ୍ବିପରୀତେ ଚ ଯୋନିସୋମନସିକାରେ ଅଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ଥଂ ହିତ୍ୱାତି ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଧିସୀଲାଦିସିକ୍ଖତ୍ତଯଂ ଅତ୍ଥୋ ନାମ, ତଂ ଅତ୍ଥଂ ହିତ୍ୱା। ପିଯଗ୍ଗାହୀତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣସଙ୍ଖାତଂ ପିଯମେୱ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ। ପିହେତତ୍ତାନୁଯୋଗିନନ୍ତି ତାଯ ପଟିପତ୍ତିଯା ସାସନତୋ ଚୁତୋ ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଯେ ଅତ୍ତାନୁଯୋଗଂ ଅନୁଯୁତ୍ତା ସୀଲାଦୀନି ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ସନ୍ତିକା ସକ୍କାରଂ ଲଭନ୍ତି, ତେସଂ ପିହେତି, ‘‘ଅହୋ ୱତାହମ୍ପି ଏୱରୂପୋ ଅସ୍ସ’’ନ୍ତି ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ମା ପିଯେହୀତି ପିଯେହି ସତ୍ତେହି ୱା ସଙ୍ଖାରେହି ୱା କୁଦାଚନଂ ଏକକ୍ଖଣେପି ନ ସମାଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ତଥା ଅପ୍ପିଯେହି। କିଂ କାରଣା? ପିଯା ନଞ୍ହି ୱିଯୋଗୱସେନ ଅଦସ୍ସନଂ ଅପ୍ପିଯାନଞ୍ଚ ଉପସଙ୍କମନୱସେନ ଦସ୍ସନଂ ନାମ ଦୁକ୍ଖଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଇଦଂ ଉଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ତସ୍ମା କଞ୍ଚି ସତ୍ତଂ ୱା ସଙ୍ଖାରଂ ୱା ପିଯଂ ନାମ ନ କରେଯ୍ଯ। ପିଯାପାଯୋ ହୀତି ପିଯେହି ଅପାଯୋ ୱିଯୋଗୋ । ପାପକୋତି ଲାମକୋ। ଗନ୍ଥା ତେସଂ ନ ୱିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଯେସଂ ପିଯଂ ନତ୍ଥି, ତେସଂ ଅଭିଜ୍ଝାକାଯଗନ୍ଥୋ ପହୀଯତି। ଯେସଂ ଅପ୍ପିଯଂ ନତ୍ଥି, ତେସଂ ବ୍ଯାପାଦୋ କାଯଗନ୍ଥୋ। ତେସୁ ପନ ଦ୍ୱୀସୁ ପହୀନେସୁ ସେସଗନ୍ଥା ପହୀନା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ପିଯଂ ୱା ଅପ୍ପିଯଂ ୱା ନ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି। ତେନ ପନ ତଯୋ ଜନା ‘‘ମଯଂ ୱିନା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମା’’ତି ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଗେହମେୱ ଅଗମିଂସୂତି।

ତଯୋଜନପବ୍ବଜିତୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ଅଞ୍ଞତରକୁଟୁମ୍ବିକୱତ୍ଥୁ

ପିଯତୋ ଜାଯତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ କୁଟୁମ୍ବିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତେ କାଲକତେ ପୁତ୍ତସୋକାଭିଭୂତୋ ଆଳାହନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରୋଦତି, ପୁତ୍ତସୋକଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଏକଂ ପଚ୍ଛାସମଣଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ଆଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କାତୁକାମୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଗେହମଜ୍ଝେ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ନିସିନ୍ନେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଉପାସକ, ଦୁକ୍ଖିତୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନ ପୁତ୍ତୱିଯୋଗଦୁକ୍ଖେ ଆରୋଚିତେ, ‘‘ଉପାସକ, ମା ଚିନ୍ତଯି, ଇଦଂ ମରଣଂ ନାମ ନ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ, ନ ଚ ଏକସ୍ସେୱ ହୋତି, ଯାୱତା ପନ ଭୱୁପ୍ପତ୍ତି ନାମ ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ହୋତିଯେୱ। ଏକସଙ୍ଖାରୋପି ନିଚ୍ଚୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ‘ମରଣଧମ୍ମଂ ମତଂ, ଭିଜ୍ଜନଧମ୍ମଂ ଭିନ୍ନ’ନ୍ତି ଯୋନିସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ନ ସୋଚିତବ୍ବଂ। ପୋରାଣପଣ୍ଡିତାପି ହି ପୁତ୍ତସ୍ସ ମତକାଲେ ‘ମରଣଧମ୍ମଂ ମତଂ, ଭିଜ୍ଜନଧମ୍ମଂ ଭିନ୍ନ’ନ୍ତି ସୋକଂ ଅକତ୍ୱା ମରଣସ୍ସତିମେୱ ଭାୱଯିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କେ ଏୱମକଂସୁ, କଦା ଚ ଅକଂସୁ, ଆଚିକ୍ଖଥ ମେ’’ତି ଯାଚିତୋ ତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ପକାସନତ୍ଥଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା –

‘‘ଉରଗୋୱ ତଚଂ ଜିଣ୍ଣଂ, ହିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି ସଂ ତନୁଂ;

ଏୱଂ ସରୀରେ ନିବ୍ଭୋଗେ, ପେତେ କାଲକତେ ସତି।

‘‘ଡଯ୍ହମାନୋ ନ ଜାନାତି, ଞାତୀନଂ ପରିଦେୱିତଂ;

ତସ୍ମା ଏତଂ ନ ସୋଚାମି, ଗତୋ ସୋ ତସ୍ସ ଯା ଗତୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୫।୧୯-୨୦) –

ଇମଂ ପଞ୍ଚକନିପାତେ ଉରଗଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ‘‘ଏୱଂ ପୁବ୍ବେ ପଣ୍ଡିତା ପିଯପୁତ୍ତେ କାଲକତେ ଯଥା ଏତରହି ତ୍ୱଂ କମ୍ମନ୍ତେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ନିରାହାରୋ ରୋଦନ୍ତୋ ୱିଚରସି, ତଥା ଅୱିଚରିତ୍ୱା ମରଣସ୍ସତିଭାୱନାବଲେନ ସୋକଂ ଅକତ୍ୱା ଆହାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିଂସୁ, କମ୍ମନ୍ତଞ୍ଚ ଅଧିଟ୍ଠହିଂସୁ । ତସ୍ମା ‘ପିଯପୁତ୍ତୋ

ମେ କାଲକତୋ’ତି ମା ଚିନ୍ତଯି। ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ହି ସୋକୋ ୱା ଭଯଂ ୱା ପିଯମେୱ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୧୨।

‘‘ପିଯତୋ ଜାଯତୀ ସୋକୋ, ପିଯତୋ ଜାଯତୀ ଭଯଂ;

ପିଯତୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତସ୍ସ, ନତ୍ଥି ସୋକୋ କୁତୋ ଭଯ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପିଯତୋତି ୱଟ୍ଟମୂଲକୋ ହି ସୋକୋ ୱା ଭଯଂ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ପିଯମେୱ ସତ୍ତଂ ୱା ସଙ୍ଖାରଂ ୱା ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତୋ ପନ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତସ୍ସ ଉଭଯମ୍ପେତଂ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଅଞ୍ଞତରକୁଟୁମ୍ବିକୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ୱିସାଖାୱତ୍ଥୁ

ପେମତୋ ଜାଯତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱିସାଖଂ ଉପାସିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସା କିର ପୁତ୍ତସ୍ସ ଧୀତରଂ ସୁଦତ୍ତଂ ନାମ କୁମାରିକଂ ଅତ୍ତନୋ ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଗେହେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ କାରେସି। ସା ଅପରେନ ସମଯେନ କାଲମକାସି। ସା ତସ୍ସା ସରୀରନିକ୍ଖେପଂ କାରେତ୍ୱା ସୋକଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ଦୁକ୍ଖିନୀ ଦୁମ୍ମନା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ୱିସାଖେ, ଦୁକ୍ଖିନୀ ଦୁମ୍ମନା ଅସ୍ସୁମୁଖା ରୋଦମାନା ନିସିନ୍ନା’’ତି ଆହ। ସା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘ପିଯା ମେ, ଭନ୍ତେ, ସା କୁମାରିକା ୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନା, ଇଦାନି ତଥାରୂପଂ ନ ପସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କିତ୍ତକା ପନ, ୱିସାଖେ, ସାୱତ୍ଥିଯଂ ମନୁସ୍ସା’’ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହିଯେୱ ମେ କଥିତଂ ସତ୍ତ ଜନକୋଟିଯୋ’’ତି। ‘‘ସଚେ ପନାଯଂ ଏତ୍ତକୋ ଜନୋ ତୱ ନତ୍ତାଯ ସଦିସୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ଇଚ୍ଛେଯ୍ୟାସି ନ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କତି ପନ ଜନା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଦେୱସିକଂ କାଲଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ବହୂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ନନୁ ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ, ତୱ ଅସୋଚନକାଲୋ ନ ଭୱେଯ୍ୟ, ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ରୋଦନ୍ତୀଯେୱ ୱିଚରେଯ୍ୟାସୀ’’ତି। ‘‘ହୋତୁ, ଭନ୍ତେ, ଞାତଂ ମଯା’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ତେନ ହି ମା ସୋଚି, ସୋକୋ ୱା ଭଯଂ ୱା ପେମତୋୱ ଜାଯତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୧୩।

‘‘ପେମତୋ ଜାଯତୀ ସୋକୋ, ପେମତୋ ଜାଯତୀ ଭଯଂ;

ପେମତୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତସ୍ସ, ନତ୍ଥି ସୋକୋ କୁତୋ ଭଯ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପେମତୋତି ପୁତ୍ତଧୀତାଦୀସୁ କତଂ ପେମମେୱ ନିସ୍ସାଯ ସୋକୋ ଜାଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ୱିସାଖାୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ଲିଚ୍ଛୱୀୱତ୍ଥୁ

ରତିଯା ଜାଯତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେସାଲିଂ ନିସ୍ସାଯ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଲିଚ୍ଛୱୀ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ଏକସ୍ମିଂ ଛଣଦିୱସେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅସଦିସେହି ଅଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନଗମନତ୍ଥାଯ ନଗରା ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ସତ୍ଥା ପିଣ୍ଡାଯ

ପଣ୍ଡିସନ୍ତୋ ତେ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ପସ୍ସଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲିଚ୍ଛୱୟୋ, ଯେହି ଦେୱା ତାୱତିଂସା ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା, ତେ ଇମେ ଓଲୋକେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ନଗରଂ ପାୱିସି। ତେପି ଉୟ୍ୟାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଏକଂ ନଗରସୋଭିନିଂ ଇତ୍ଥିଂ ଆଦାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ନିସ୍ସାୟ ଇସ୍ସାଭିଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପହରିତ୍ୱା ଲୋହିତଂ ନଦିଂ ୱିୟ ପୱତ୍ତୟିଂସୁ। ଅଥ ନେ ମଞ୍ଚେନାଦାୟ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆଗମଂସୁ। ସତ୍ଥାପି କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ନଗରା ନିକ୍ଖମି। ଭିକ୍ଖୂପି ଲିଚ୍ଛୱୟୋ ତଥା ନୀୟମାନେ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଆହଂସୁ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଲିଚ୍ଛୱିରାଜାନୋ ପାତୋୱ ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତା ଦେୱା ୱିୟ ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଇଦାନି ଏକଂ ଇତ୍ଥିଂ ନିସ୍ସାୟ ଇମଂ ବ୍ୟସନଂ ପତ୍ତା’’ତି। ସତ୍ଥା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋକୋ ୱା ଭୟଂ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ରତିଂ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜତିୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୧୪।

‘‘ରତିୟା ଜାୟତୀ ସୋକୋ, ରତିୟା ଜାୟତୀ ଭୟଂ;

ରତିୟା ୱିପ୍ପମୁତ୍ତସ୍ସ, ନତ୍ଥି ସୋକୋ କୁତୋ ଭୟ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ରତିୟାତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣରତିତୋ, ତଂ ନିସ୍ସାୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଲିଚ୍ଛୱୀୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅନିତ୍ଥିଗନ୍ଧକୁମାରୱତ୍ଥୁ

କାମତୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅନିତ୍ଥିଗନ୍ଧକୁମାରଂ ନାମ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଚୁତସତ୍ତୋ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ମହାଭୋଗକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଜାତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଇତ୍ଥିସମୀପଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି, ଇତ୍ଥିୟା ଗୟ୍ହମାନୋ ରୋଦତି। ୱତ୍ଥଚୁମ୍ବଟକେନ ନଂ ଗହେତ୍ୱା ଥଞ୍ଞଂ ପାୟେନ୍ତି। ସୋ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ମାତାପିତୂହି, ‘‘ତାତ, ଆୱାହଂ ତେ କରିସ୍ସାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ ମେ ଇତ୍ଥିୟା ଅତ୍ଥୋ’’ତି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ୟାଚିୟମାନୋ ପଞ୍ଚସତେ ସୁୱଣ୍ଣକାରେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣନିକ୍ଖସହସ୍ସଂ ଦାପେତ୍ୱା ଅତିୱିୟ ପାସାଦିକଂ ଘନକୋଟ୍ଟିମଂ ଇତ୍ଥିରୂପଂ କାରେତ୍ୱା ପୁନ ମାତାପିତୂହି, ‘‘ତାତ, ତୟି ଆୱାହଂ ଅକରୋନ୍ତେ କୁଲୱଂସୋ ନ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସତି, କୁମାରିକଂ ତେ ଆନେସ୍ସାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତେନ ହି ସଚେ ମେ ଏୱରୂପଂ କୁମାରିକଂ ଆନେସ୍ସଥ, କରିସ୍ସାମି ୱୋ ୱଚନ’’ନ୍ତି ତଂ ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ଦସ୍ସେତି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ଅଭିଞ୍ଞାତେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ପୁତ୍ତୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ, ଅୱସ୍ସଂ ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ କତପୁଞ୍ଞା କୁମାରିକା ଭୱିସ୍ସତି, ଗଚ୍ଛଥ ଇମଂ ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ଗହେତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ କୁମାରିକଂ ଆହରଥା’’ତି ପହିଣିଂସୁ। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତା ମଦ୍ଦରଟ୍ଠେ ସାଗଲନଗରଂ ଗତା। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ନଗରେ ଏକା ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକା ଅଭିରୂପା କୁମାରିକା ଅହୋସି, ତଂ ମାତାପିତରୋ ସତ୍ତଭୂମିକସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସୂପରିମତଲେ ପରିୱାସେସୁଂ। ତେପି ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣା ‘‘ସଚେ ଇଧ ଏୱରୂପା କୁମାରିକା ଭୱିସ୍ସତି, ଇମଂ ଦିସ୍ୱା ‘ଅୟଂ ଅସୁକସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ଧୀତା ୱିୟ ଅଭିରୂପା’ତି ୱକ୍ଖନ୍ତୀ’’ତି ତଂ ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ତିତ୍ଥମଗ୍ଗେ ଠପେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ।

ଅଥସ୍ସ କୁମାରିକାୟ ଧାତୀ ତଂ କୁମାରିକଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ସୟମ୍ପି ନ୍ହାୟିତୁକାମା ହୁତ୍ୱା ତିତ୍ଥଂ ଆଗତା ତଂ ରୂପକଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଧୀତା ମେ’’ତି ସଞ୍ଞାୟ ‘‘ଦୁବ୍ବିନୀତାସି, ଇଦାନେୱାହଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତା, ତ୍ୱଂ ମୟା ପୁରେତରଂ ଇଧାଗତାସୀ’’ତି ହତ୍ଥେନ ପହରିତ୍ୱା ଥଦ୍ଧଭାୱଞ୍ଚେୱ ନିବ୍ବିକାରତଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ମେ, ଧୀତାତି ସଞ୍ଞମକାସିଂ, କିଂ ନାମେତ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ‘‘ଏୱରୂପା ତେ, ଅମ୍ମ, ଧୀତା’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଅୟଂ ମମ ଧୀତୁ ସନ୍ତିକେ କିଂ ଅଗ୍ଘତୀତି? ତେନ ହି ତେ ଧୀତରଂ ଅମ୍ହାକଂ ଦସ୍ସେହୀତି। ସା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାମିକାନଂ ଆରୋଚେସି। ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ସଦ୍ଧିଂ କତପଟିସନ୍ଥାରା ଧୀତରଂ ଓତାରେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠାପାସାଦେ ସୁୱଣ୍ଣରୂପକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଠପେସୁଂ। ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ନିପ୍ପଭଂ ଅହୋସି, କୁମାରିକା ସପ୍ପଭା ଅହୋସି। ବ୍ରାହ୍ମଣା ତଂ ତେସଂ ଦତ୍ୱା କୁମାରିକଂ ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନିତ୍ଥିଗନ୍ଧକୁମାରସ୍ସ ମାତାପିତୂନଂ ଆରୋଚୟିଂସୁ। ତେ ତୁଟ୍ଠମାନସା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ନଂ ସୀଘଂ ଆନେଥା’’ତି ମହନ୍ତେନ ସକ୍କାରେନ ପହିଣିଂସୁ।

କୁମାରୋପି ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କଞ୍ଚନରୂପତୋପି କିର ଅଭିରୂପତରା ଦାରିକା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ସୱନୱସେନେୱ ସିନେହଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ‘‘ସୀଘଂ ଆନେନ୍ତୂ’’ତି ଆହ। ସାପି ଖୋ ୟାନଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଆନୀୟମାନା ଅତିସୁଖୁମାଲତାୟ ୟାନୁଗ୍ଘାତେନ ସମୁପ୍ପାଦିତୱାତରୋଗା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେୟେୱ

କାଲମକାସି। କୁମାରୋପି ‘‘ଆଗତା’’ତି ନିରନ୍ତରଂ ପୁଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ଅତିସିନେହେନ ପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ସହସାୱ ଅନାରୋଚେତ୍ୱା କତିପାହଂ ୱିକ୍ଖେପଂ କତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚୟିଂସୁ। ସୋ ‘‘ତଥାରୂପାୟ ନାମ ଇତ୍ଥିୟା ସଦ୍ଧିଂ ସମାଗମଂ ନାଲତ୍ଥ’’ନ୍ତି ଉପ୍ପନ୍ନଦୋମନସ୍ସୋ ପଜ୍ଜତେନ ୱିୟ ସୋକଦୁକ୍ଖେନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସୂପନିସ୍ସୟଂ ଦିସ୍ୱା ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ତଂ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ସତ୍ଥାରଂ ଅନ୍ତୋଗେହଂ ପୱେସେତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପରିୱିସିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ‘‘କହଂ ଅନିତ୍ଥିଗନ୍ଧକୁମାରୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଏସୋ, ଭନ୍ତେ, ଆହାରୂପଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭେ ନିସିନ୍ନୋ’’ତି। ‘‘ପକ୍କୋସଥ ନ’’ନ୍ତି। ସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, କୁମାର, ବଲୱସୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ‘ଏୱରୂପା ନାମ ଇତ୍ଥୀ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ କାଲକତା’ତି ସୁତ୍ୱା ବଲୱସୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଭତ୍ତମ୍ପି ମେ ନଚ୍ଛାଦେତୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଜାନାସି ପନ ତ୍ୱଂ, କୁମାର, କିଂ ତେ ନିସ୍ସାୟ ସୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି? ‘‘ନ ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କାମଂ ନିସ୍ସାୟ, କୁମାର, ବଲୱସୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସୋକୋ ୱା ଭୟଂ ୱା କାମଂ ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୧୫।

‘‘କାମତୋ ଜାୟତୀ ସୋକୋ, କାମତୋ ଜାୟତୀ ଭୟଂ;

କାମତୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତସ୍ସ, ନତ୍ଥି ସୋକୋ କୁତୋ ଭୟ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ କାମତୋତି ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମତୋ, ଦୁୱିଧମ୍ପେତଂ କାମଂ ନିସ୍ସାୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ଅନିତ୍ଥିଗନ୍ଧକୁମାରୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି।

ଅନିତ୍ଥିଗନ୍ଧକୁମାରୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ

ତଣ୍ହାୟ ଜାୟତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ଏକଦିୱସଂ ନଦୀତୀରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଖେତ୍ତଂ ସୋଧେତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସୟସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱାପି ସାମୀଚିକମ୍ମଂ ଅକତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ପୁରେତରଂ ଆଲପିତ୍ୱା, ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, କିଂ କରୋସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଖେତ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ସୋଧେମୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ୱା ଗତୋ। ପୁନଦିୱସେପି ତସ୍ସ ଖେତ୍ତଂ କସିତୁଂ ଆଗତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, କିଂ କରୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଖେତ୍ତଂ କସାମି, ଭୋ ଗୋତମା’’ତି ସୁତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ପୁନଦିୱସାଦୀସୁପି ତଥେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଭୋ ଗୋତମ, ଖେତ୍ତଂ ୱପାମି ନିଦ୍ଦେମି ରକ୍ଖାମୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ନଂ ଏକଦିୱସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆହ – ‘‘ଭୋ ଗୋତମ, ତ୍ୱଂ ମମ ଖେତ୍ତସୋଧନଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଆଗତୋ। ସଚେ ମେ ସସ୍ସଂ ସମ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତୁୟ୍ହମ୍ପି ସଂୱିଭାଗଂ କରିସ୍ସାମି, ତୁୟ୍ହଂ ଅଦତ୍ୱା ସୟଂ ନ ଖାଦିସ୍ସାମି, ଇତୋ ଦାନି ପଟ୍ଠାୟ ତ୍ୱଂ ମମ ସହାୟୋ’’ତି।

ଅଥସ୍ସ ଅପରେନ ସମୟେନ ସସ୍ସଂ ସମ୍ପଜ୍ଜି , ତସ୍ସ ‘‘ସମ୍ପନ୍ନଂ ମେ ସସ୍ସଂ, ସ୍ୱେ ଦାନି ଲାୟାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଲାୟନତ୍ଥଂ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚସ୍ସ ରତ୍ତିଂ ମହାମେଘୋ ୱସ୍ସିତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ସସ୍ସଂ ହରି, ଖେତ୍ତଂ ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ଠପିତସଦିସଂ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ପନ ପଠମଦିୱସଂୟେୱ ‘‘ତଂ ସସ୍ସଂ ନ ସମ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତି ଅଞ୍ଞାସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପାତୋୱ ‘‘ଖେତ୍ତଂ ଓଲୋକେସ୍ସାମୀ’’ତି ଗତୋ ତୁଚ୍ଛଂ ଖେତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନବଲୱସୋକୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମମ ଖେତ୍ତସୋଧନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଆଗତୋ , ଅହମ୍ପି ନଂ ‘ଇମସ୍ମିଂ ସସ୍ସେ ନିପ୍ଫନ୍ନେ ତୁୟ୍ହମ୍ପି ସଂୱିଭାଗଂ କରିସ୍ସାମି, ତୁୟ୍ହଂ ଅଦତ୍ୱା ସୟଂ ନ ଖାଦିସ୍ସାମି, ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦାନି ତ୍ୱଂ ମମ ସହାୟୋ’ତି ଅୱଚଂ। ସୋପି ମେ ମନୋରଥୋ ମତ୍ଥକଂ ନ ପାପୁଣୀ’’ତି ଆହାରୂପଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ଆଗମନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ସହାୟଂ ମେ ଆନେତ୍ୱା ଇଧ ନିସୀଦାପେଥା’’ତି ଆହ। ପରିଜନୋ ତଥା ଅକାସି। ସତ୍ଥା ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘କହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଗବ୍ଭେ ନିପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ପକ୍କୋସଥ ନ’’ନ୍ତି ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଆହ ‘‘କିଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି? ଭୋ ଗୋତମ, ତୁମ୍ହେ ମମ ଖେତ୍ତସୋଧନଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଆଗତା, ଅହମ୍ପି ‘‘ସସ୍ସେ ନିପ୍ଫନ୍ନେ ତୁମ୍ହାକଂ ସଂୱିଭାଗଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅୱଚଂ। ସୋ ମେ ମନୋରଥୋ ଅନିପ୍ଫନ୍ନୋ, ତେନ ମେ ସୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଭତ୍ତମ୍ପି ମେ ନଚ୍ଛାଦେତୀତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଜାନାସି ପନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କିଂ ତେ ନିସ୍ସାୟ ସୋକୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ନ ଜାନାମି, ଭୋ ଗୋତମ, ତ୍ୱଂ ପନ ଜାନାସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆମ, ବ୍ରାହ୍ମଣ,

ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ସୋକୋ ୱା ଭଯଂ ୱା ତଣ୍ହଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୧୬।

''ତଣ୍ହାଯ ଜାଯତୀ ସୋକୋ, ତଣ୍ହାଯ ଜାଯତୀ ଭଯଂ;

ତଣ୍ହାଯ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତସ୍ସ, ନତ୍ଥି ସୋକୋ କୁତୋ ଭଯ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ତଣ୍ହାଯାତି ଛଦ୍ୱାରିକାଯ ତଣ୍ହାଯ, ଏତଂ ତଣ୍ହଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହୀତି।

ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଞ୍ଚସତଦାରକୱତ୍ଥୁ

ସୀଲଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପଞ୍ଚସତଦାରକେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ସତ୍ଥା ଅସୀତିମହାଥେରେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଛଣଦିୱସେ ପଞ୍ଚସତେ ଦାରକେ ପୂୱପଚ୍ଛିଯୋ ଉକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ନଗରା ନିକ୍ଖମ୍ମ ଉଯ୍ୟାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଅଦ୍ଦସ। ତେପି ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ, ତେ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁମ୍ପି ''ପୂୱଂ ଗଣ୍ହଥା''ତି ନ ୱଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଗତକାଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଆହ – ''ଖାଦିସ୍ସଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୂୱେ''ତି। ''କହଂ ଭନ୍ତେ, ପୂୱା''ତି? ''କିଂ ନ ପସ୍ସଥ ତେ ଦାରକେ ପୂୱପଚ୍ଛିଯୋ ଉକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତେ''ତି? ''ଭନ୍ତେ, ଏୱରୂପା ନାମ ଦାରକା କସ୍ସଚି ପୂୱଂ ନ ଦେନ୍ତୀ''ତି। ''ଭିକ୍ଖୱେ, କିଞ୍ଚାପି ଏତେ ମଂ ୱା ତୁମ୍ହେ ୱା ପୂୱେହି ନ ନିମନ୍ତଯିଂସୁ, ପୂୱସାମିକୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ପୂୱେ ଖାଦିତ୍ୱାୱ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଏକପୁଗ୍ଗଲେପି ଇସ୍ସା ୱା ଦୋସୋ ୱା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଇମଂ ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଆଦାଯ ଏକସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଛାଯାଯ ନିସୀଦି। ଦାରକା ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରଂ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନସିନେହା ପୀତିୱେଗେନ ପରିପୁଣ୍ଣସରୀରା ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛିଯୋ ଓତାରେତ୍ୱା ଥେରଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୂୱେ ପଚ୍ଛୀହି ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ''ତି ଥେରଂ ୱଦିଂସୁ। ଅଥ ନେ ଥେରୋ ଆହ – ''ଏସ ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଗହେତ୍ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସିନ୍ନୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସଂୱିଭାଗଂ କରୋଥା''ତି। ତେ ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୂୱେ ଦତ୍ୱା ଓଲୋକଯମାନା ଏକମନ୍ତେ ଠତ୍ୱା ପରିଭୋଗାୱସାନେ ଉଦକଂ ଅଦଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ ''ଦାରକେହି ମୁଖୋଲୋକନେନ ଭିକ୍ଖା ଦିନ୍ନା, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ୱା ମହାଥେରେ ୱା ପୂୱେହି ଅନାପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଛୀହି ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଆଦାଯ ଆଗମିଂସୂ''ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତେନ ମହାକସ୍ସପେନ ସଦିସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ପିଯୋ ହୋତି, ତେ ଚ ତସ୍ସ ଚତୁପଚ୍ଚଯେନ ପୂଜଂ କରୋନ୍ତିଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୧୭।

''ସୀଲଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନଂ, ଧମ୍ମଟ୍ଠଂ ସଚ୍ଚୱେଦିନଂ;

ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମ କୁବ୍ବାନଂ, ତଂ ଜନୋ କୁରୁତେ ପିଯ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସୀଲଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେନ ଚେୱ ମଗ୍ଗଫଲସମ୍ପଯୁତ୍ତେନ ଚ ସମ୍ମାଦସ୍ସନେନ ସମ୍ପନ୍ନଂ। ଧମ୍ମଟ୍ଠନ୍ତି ନୱୱିଧଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ ଠିତଂ, ସଚ୍ଛିକତଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚ୍ଚୱେଦିନନ୍ତି ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ସୋଳସହାକାରେହି ସଚ୍ଛିକତତ୍ତା ସଚ୍ଚଞ୍ଞାଣେନ ସଚ୍ଚୱେଦିନଂ। ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମ କୁବ୍ବାନନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ ନାମ ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା, ତା ପୂରଯମାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ଜନୋତି ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଲୋକିଯମହାଜନୋ ପିଯଂ କରୋତି, ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ୱନ୍ଦିତୁକାମୋ ପଚ୍ଚଯେନ ପୂଜେତୁକାମୋ ହୋତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ସବ୍ବେପି ତେ ଦାରକା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ପଞ୍ଚସତଦାରକୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ଏକଅନାଗାମିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଛନ୍ଦଜାତୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଅନାଗାମିତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ତଂ ଥେରଂ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''ଅତ୍ଥି ପନ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ୱିସେସାଧିଗମୋ''ତି। ଥେରୋ ''ଅନାଗାମିଫଲଂ ନାମ ଗହଟ୍ଠାପି ପାପୁଣନ୍ତି, ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତକାଲେୟେୱ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥେସ୍ସାମୀ''ତି ହରାୟମାନୋ କିଞ୍ଚି ଅକଥେତ୍ୱାୱ କାଲକତୋ ସୁଦ୍ଧାୱାସଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକା ରୋଦିତ୍ୱା ପରିଦେୱିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ରୋଦନ୍ତାୱ ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅଥ ନେ ସତ୍ଥା ''କିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୋଦଥା''ତି ଆହ। ''ଉପଜ୍ଝାୟୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, କାଲକତୋ''ତି। ''ହୋତୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମା ଚିନ୍ତୟିତ୍ଥ, ଧୁୱଧମ୍ମୋ ନାମେସୋ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ମୟମ୍ପି ଜାନାମ, ଅପିଚ ମୟଂ ଉପଜ୍ଝାୟଂ ୱିସେସାଧିଗମଂ ପୁଚ୍ଛିମ୍ହା, ସୋ କିଞ୍ଚି ଅକଥେତ୍ୱାୱ କାଲକତୋ, ତେନମ୍ହ ଦୁକ୍ଖିତା''ତି। ସତ୍ଥା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ମା ଚିନ୍ତୟିତ୍ଥ, ଉପଜ୍ଝାୟେନ ୱୋ ଅନାଗାମିଫଲଂ ପତ୍ତଂ, ସୋ 'ଗିହୀପେତଂ ପାପୁଣନ୍ତି, ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱାୱ ନେସଂ କଥେସ୍ସାମୀ'ତି ହରାୟନ୍ତୋ ତୁମ୍ହାକଂ କିଞ୍ଚି ଅକଥେତ୍ୱା କାଲଂ କତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧାୱାସେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଅସ୍ସାସଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପଜ୍ଝାୟୋ ୱୋ କାମେସୁ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତତଂ ପତ୍ତୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୧୮।

''ଛନ୍ଦଜାତୋ ଅନକ୍ଖାତେ, ମନସା ଚ ଫୁଟୋ ସିୟା;

କାମେସୁ ଚ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ, ଉଦ୍ଧଂସୋତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦଜାତୋତି କତ୍ତୁକାମତାୱସେନ ଜାତଛନ୍ଦୋ ଉସ୍ସାହପତ୍ତୋ। ଅନକ୍ଖାତେତି ନିବ୍ବାନେ। ତଞ୍ହି ''ଅସୁକେନ କତଂ ୱା ନୀଲାଦୀସୁ ଏୱରୂପଂ ୱା''ତି ଅୱତ୍ତବ୍ବତାୟ ଅନକ୍ଖାତଂ ନାମ। ମନସା ଚ ଫୁଟୋ ସିୟାତି ହେଟ୍ଠିମେହି ତୀହି ମଗ୍ଗଫଲଚିତ୍ତେହି ଫୁଟୋ ପୂରିତୋ ଭୱେୟ୍ୟ। ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋତି ଅନାଗାମିମଗ୍ଗୱସେନ କାମେସୁ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ। ଉଦ୍ଧଂସୋତୋତି ଏୱରୂପୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅୱିହେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ଅକନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତାଦିସୋ ୱୋ ଉପଜ୍ଝାୟୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଏକଅନାଗାମିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ନନ୍ଦିୟୱତ୍ଥୁ

ଚିରପ୍ପୱାସିନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଇସିପତନେ ୱିହରନ୍ତୋ ନନ୍ଦିୟଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ବାରାଣସିୟଂ କିର ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ନନ୍ଦିୟୋ ନାମ ପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ସୋ ମାତାପିତୂନଂ ଅନୁରୂପୋ ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘୁପଟ୍ଠାକୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ୱୟପ୍ପତ୍ତକାଲେ ସମ୍ମୁଖଗେହତୋ ମାତୁଲଧୀତରଂ ରେୱତିଂ ନାମ ଆନେତୁକାମା ଅହେସୁଂ। ସା ପନ ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅଦାନସୀଲା, ନନ୍ଦିୟୋ ତଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ମାତା ରେୱତିଂ ଆହ – ''ଅମ୍ମ, ତ୍ୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସଜ୍ଜନଟ୍ଠାନଂ ଉପଲିମ୍ପିତ୍ୱା ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେହି, ଆଧାରକେ ଠପେହି, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଗତକାଲେ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଧମ୍ମକରଣେନ ପାନୀୟଂ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଭୁତ୍ତକାଲେ ପତ୍ତେ ଧୋୱ, ଏୱଂ ମେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆରାଧିତା ଭୱିସ୍ସସୀ''ତି। ସା ତଥା ଅକାସି। ଅଥ ନଂ ''ୱୋୱାଦକ୍ଖମା ଜାତା''ତି ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ତେନ ସାଧୂତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତେ ଦିୱସଂ ଠପେତ୍ୱା ଆୱାହଂ କରିଂସୁ ।

ଅଥ ନଂ ନନ୍ଦିୟୋ ଆହ – ''ସଚେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ ମାତାପିତରୋ ଚ ମେ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସସି, ଏୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ୱସିତୁଂ ଲଭିସ୍ସସି, ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋହୀ''ତି। ସା ''ସାଧୂ''ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା କତିପାହଂ ସଦ୍ଧା ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ଭତ୍ତାରଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୀ ଦ୍ୱେ ପୁତ୍ତେ ୱିଜାୟି। ନନ୍ଦିୟସ୍ସାପି ମାତାପିତରୋ କାଲମକଂସୁ, ଗେହେ ସବ୍ବିସ୍ସରିୟଂ ତସ୍ସାୟେୱ ଅହୋସି। ନନ୍ଦିୟୋପି ମାତାପିତୂନଂ କାଲକିରିୟତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମହାଦାନପତି ହୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ପଟ୍ଠପେସି।

କପଣଦ୍ଧିକାଦୀନମ୍ପି ଗେହଦ୍ୱାରେ ପାକଓତ୍ତଂ ପଟ୍ଠପେସି। ସୋ ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଆୱାସଦାନେ ଆନିସଂସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଇସିପତନେ ମହାୱିହାରେ ଚତୂହି ଗବ୍ଭେହି ପଟିମଣ୍ଡିତଂ ଚତୁସାଲଂ କାରେତ୍ୱା ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନି ଅତ୍ଥରାପେତ୍ୱା ତଂ ଆୱାସଂ ନିୟ୍ୟାଦେନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ଅଦାସି। ସହ ହତ୍ଥେ ଦକ୍ଖିଣୋଦକପତିଟ୍ଠାନେନ ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ତାୱତିଂସଦେୱଲୋକେ ସବ୍ବଦିସାସୁ ଦ୍ୱାଦସୟୋଜନିକୋ ଉଦ୍ଧଂ ୟୋଜନସତୁବ୍ବେଧୋ ସତ୍ତରତନମୟୋ ନାରୀଗଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଦିବ୍ବପାସାଦୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛି।

ଅଥେକଦିୱସେ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ଦେୱଚାରିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଠିତୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ଆଗତେ ଦେୱପୁତ୍ତେ ପୁଚ୍ଛି – ''କସ୍ସେସୋ ଅଚ୍ଛରାଗଣପରିୱୁତୋ ଦିବ୍ବପାସାଦୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋ''ତି। ଅଥସ୍ସ ଦେୱପୁତ୍ତା ୱିମାନସାମିକଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତା ଆହଂସୁ – ''ଭନ୍ତେ, ୟେନ ନନ୍ଦିୟେନ ନାମ ଗହପତିପୁତ୍ତେନ ଇସିପତନେ ସତ୍ଥୁ ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ଦିନ୍ନୋ, ତସ୍ସତ୍ଥାୟ ଏତଂ ୱିମାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତ''ନ୍ତି । ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘୋପି ନଂ ଦିସ୍ୱା ପାସାଦତୋ ଓରୋହିତ୍ୱା ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ମୟଂ 'ନନ୍ଦିୟସ୍ସ ପରିଚାରିକା ଭୱିସ୍ସାମା'ତି ଇଧ ନିବ୍ବତ୍ତା, ତଂ ପନ ଅପସ୍ସନ୍ତୀ ଅତିୱିୟ ଉକ୍କଣ୍ଠିତମ୍ହା, ମତ୍ତିକପାତିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପାତିଗହଣଂ ୱିୟ ମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତିଂ ଜହିତ୍ୱା ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଗହଣଂ, ଇଧାଗମନତ୍ଥାୟ ନଂ ୱଦେୟ୍ୟାଥା''ତି। ଥେରୋ ତତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ''ନିବ୍ବତ୍ତି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଠିତାନଂୟେୱ କତକଲ୍ୟାଣାନଂ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତୀ''ତି। ''ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ନନୁ ତେ ଦେୱଲୋକେ ନନ୍ଦିୟସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତା ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତି ସାମଂ ଦିଟ୍ଠା, କସ୍ମା ମଂ ପୁଚ୍ଛସୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ, ନିବ୍ବତ୍ତତୀ''ତି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ କିଂ ନାମେତଂ କଥେସି। ୟଥା ହି ଚିରପ୍ପୱୁଟ୍ଠଂ ପୁତ୍ତଂ ୱା ଭାତରଂ ୱା ୱିପ୍ପୱାସତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଗାମଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ କୋଚିଦେୱ ଦିସ୍ୱା ୱେଗେନ ଗେହଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା 'ଅସୁକୋ ନାମ ଆଗତୋ'ତି ଆରୋଚେୟ୍ୟ, ଅଥସ୍ସ ଞାତକା ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠା ୱେଗେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା 'ଆଗତୋସି, ତାତ, ଅରୋଗୋସି, ତାତା'ତି ତଂ ଅଭିନନ୍ଦେୟ୍ୟୁଂ, ଏୱମେୱ ଇଧ କତକଲ୍ୟାଣଂ ଇତ୍ଥିଂ ୱା ପୁରିସଂ ୱା ଇମଂ ଲୋକଂ ଜହିତ୍ୱା ପରଲୋକଂ ଗତଂ ଦସୱିଧଂ ଦିବ୍ବପଣ୍ଣାକାରଂ ଆଦାୟ 'ଅହଂ ପୁରତୋ , ଅହଂ ପୁରତୋ'ତି ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଦେୱତା ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୧୯।

''ଚିରପ୍ପୱାସିଂ ପୁରିସଂ, ଦୂରତୋ ସୋତ୍ଥିମାଗତଂ;

ଞାତିମିତ୍ତା ସୁହଜ୍ଜା ଚ, ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତି ଆଗତଂ।

୨୨୦।

''ତଥେୱ କତପୁଞ୍ଞମ୍ପି, ଅସ୍ମା ଲୋକା ପରଂ ଗତଂ;

ପୁଞ୍ଞାନି ପଟିଗଣ୍ହନ୍ତି, ପିୟଂ ଞାତୀୱ ଆଗତ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଚିରପ୍ପୱାସିନ୍ତି ଚିରପ୍ପୱୁଟ୍ଠଂ। ଦୂରତୋ ସୋତ୍ଥିମାଗତନ୍ତି ୱଣିଜ୍ଜଂ ୱା ରାଜପୋରିସଂ ୱା କତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଲାଭଂ ନିପ୍ଫନ୍ନସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁପଦ୍ଦୱେନ ଦୂରଟ୍ଠାନତୋ ଆଗତଂ। ଞାତିମିତ୍ତା ସୁହଜ୍ଜା ଚାତି କୁଲସମ୍ବନ୍ଧୱସେନ ଞାତୀ ଚ ସନ୍ଦିଟ୍ଠାଦିଭାୱେନ ମିତ୍ତା ଚ ସୁହଦୟଭାୱେନ ସୁହଜ୍ଜା ଚ। ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତି ଆଗତନ୍ତି ନଂ ଦିସ୍ୱା ଆଗତନ୍ତି ୱଚନମତ୍ତେନ ୱା ଅଞ୍ଜଲିକରଣମତ୍ତେନ ୱା ଗେହସମ୍ପତ୍ତଂ ପନ ନାନପ୍ପକାରପଣ୍ଣାକାରାଭିହରଣୱସେନ ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତି। ତଥେୱାତି ତେନେୱାକାରେନ କତପୁଞ୍ଞମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲଂ ଇମସ୍ମା ଲୋକା ପରଲୋକଂ ଗତଂ ଦିବ୍ବଂ ଆୟୁୱଣ୍ଣସୁଖୟସଆଧିପତେୟ୍ୟଂ, ଦିବ୍ବଂ ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଇମଂ ଦସୱିଧଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଆଦାୟ ମାତାପିତୁଟ୍ଠାନେ ଠିତାନି ପୁଞ୍ଞାନି ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତାନି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି। ପିୟଂ ଞାତୀୱାତି ଇଧଲୋକେ ପିୟଞାତକଂ ଆଗତଂ ସେସଞାତକା ୱିୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ନନ୍ଦିୟୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

ପିୟୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସୋଢଅସମୋ ୱଗ୍ଲୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୭। କୋଧୱଗ୍ଗୋ

୧। ରୋହିନୀଖତ୍ତିଯକଞ୍ଞାୱତ୍ଥୁ

କୋଧଂଜହେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ ୱିହରନ୍ତୋ ରୋହିନିଂ ନାମ ଖତ୍ତିଯକଞ୍ଞଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଂ କିର ସମଯେ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ପଞ୍ଚସତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ଞାତକା ‘‘ଥେରୋ ଆଗତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମଂସୁ ଠପେତ୍ୱା ରୋହିନିଂ ନାମ ଥେରସ୍ସ ଭଗିନିଂ। ଥେରୋ ଞାତକେ ପୁଚ୍ଛି ‘‘କହଂ, ରୋହିନୀ’’ତି? ‘‘ଗେହେ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କସ୍ମା ଇଧ ନାଗତା’’ତି? ‘‘ସରୀରେ ତସ୍ସା ଛୱିରୋଗୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି ଲଜ୍ଜାଯ ନାଗତା, ଭନ୍ତେ’’ତି। ଥେରୋ ‘‘ପକ୍କୋସଥ ନ’’ନ୍ତି ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପଟକଞ୍ଚୁକଂ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଆଗତଂ ଏୱମାହ – ‘‘ରୋହିନି, କସ୍ମା ନାଗତାସୀ’’ତି? ‘‘ସରୀରେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଛୱିରୋଗୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ଲଜ୍ଜାଯ ନାଗତାମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତେ ପୁଞ୍ଞଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ‘‘କିଂ କରୋମି, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଆସନସାଲଂ କାରେହୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ଗହେତ୍ୱା’’ତି? ‘‘କିଂ ତେ ପସାଧନଭଣ୍ଡକଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ ମୂଲ’’ନ୍ତି? ‘‘ଦସସହସ୍ସମୂଲଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଆସନସାଲଂ କାରେହୀ’’ତି। ‘‘କୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, କାରେସ୍ସତୀ’’ତି? ଥେରୋ ସମୀପେ ଠିତଞାତକେ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଭାରୋ ହୋତୂ’’ତି ଆହ। ‘‘ତୁମ୍ହେ ପନ, ଭନ୍ତେ, କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ଅହମ୍ପି ଇଧେୱ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଏତିସ୍ସା ଦବ୍ବସମ୍ଭାରେ ଆହରଥା’’ତି। ତେ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହରିଂସୁ।

ଥେରୋ ଆସନସାଲଂ ସଂୱିଦହନ୍ତୋ ରୋହିନିଂ ଆହ – ‘‘ଦ୍ୱିଭୂମିକଂ ଆସନସାଲଂ କାରେତ୍ୱା ଉପରି ପଦରାନଂ ଦିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହେଟ୍ଠାସାଲଂ ନିବଦ୍ଧଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେହି, ନିବଦ୍ଧଂ ପାନୀଯଘଟେ ଉପଟ୍ଠପେହୀ’’ତି। ସା ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ପସାଧନଭଣ୍ଡକଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦ୍ୱିଭୂମିକଆସନସାଲଂ କାରେତ୍ୱା ଉପରି ପଦରାନଂ ଦିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହେଟ୍ଠାସାଲଂ ସମ୍ମଜ୍ଜନାଦୀନି ଅକାସି। ନିବଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖୂ ନିସୀଦନ୍ତି। ଅଥସ୍ସା ଆସନସାଲଂ ସମ୍ମଜ୍ଜନ୍ତିଯାୱ ଛୱିରୋଗୋ ମିଲାଯି। ସା ଆସନସାଲାଯ ନିଟ୍ଠିତାଯ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଆସନସାଲଂ ପୂରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପଣୀତଂ ଖାଦନୀଯଂ ଭୋଜନୀଯଂ ଅଦାସି। ସତ୍ଥା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ‘‘କସ୍ସେତଂ ଦାନ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଭଗିନିଯା ମେ, ଭନ୍ତେ, ରୋହିନିଯା’’ତି। ‘‘ସା ପନ କହ’’ନ୍ତି? ‘‘ଗେହେ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ପକ୍କୋସଥ ନ’’ନ୍ତି? ସା ଆଗନ୍ତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଅନିଚ୍ଛମାନମ୍ପି ପକ୍କୋସାପେସିଯେୱ। ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଚ ପନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଂ ଆହ – ‘‘ରୋହିନି, କସ୍ମା ନାଗମିତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ସରୀରେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଛୱିରୋଗୋ ଅତ୍ଥି, ତେନ ଲଜ୍ଜମାନା ନାଗତାମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘ଜାନାସି ପନ କିଂ ତେ ନିସ୍ସାଯ ଏସ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି? ‘‘ନ ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତୱ କୋଧଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଏସୋ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ମେ, ଭନ୍ତେ, କତ’’ନ୍ତି? ‘‘ତେନ ହି ସୁଣାହୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସା ସତ୍ଥା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ଏକିସ୍ସା ରଞ୍ଞୋ ନାଟକିତ୍ଥିଯା ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ‘‘ଦୁକ୍ଖମସ୍ସା ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ମହାକଚ୍ଛୁଫଲାନି ଆହରାପେତ୍ୱା ତଂ ନାଟକିତ୍ଥିଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଯଥା ସା ନ ଜାନାତି, ଏୱମସ୍ସା ସଯନେ ଚେୱ ପାୱାରକୋଜୱାଦୀନଞ୍ଚ ଅନ୍ତରେସୁ କଚ୍ଛୁଚୁଣ୍ଣାନି ଠପାପେସି, କେଳିଂ କୁରୁମାନା ୱିଯ ତସ୍ସା ସରୀରେପି ଓକିରି। ତଂ ଖଣଂଯେୱ ତସ୍ସା ସରୀରଂ ଉପ୍ପକ୍କୁପ୍ପକ୍କଂ ଗଣ୍ଡାଗଣ୍ଡଜାତଂ ଅହୋସି। ସା କଣ୍ଡୁୱନ୍ତୀ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଯନେ ନିପଜ୍ଜି, ତତ୍ରାପିସ୍ସା କଚ୍ଛୁଚୁଣ୍ଣେହି ଖାଦିଯମାନାଯ ଖରତରା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତଦା ଅଗ୍ଗମହେସୀ ରୋହିନୀ ଅହୋସୀତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା, ‘‘ରୋହିନି, ତଦା ତଯାୱେତଂ କମ୍ମଂ କତଂ। ଅପ୍ପମତ୍ତକୋପି ହି କୋଧୋ ୱା ଇସ୍ସା ୱା କାତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତରୂପୋ ଏୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୨୧।

‘‘କୋଧଂ ଜହେ ୱିପ୍ପଜହେଯ୍ୟ ମାନଂ,

ସଂଯୋଜନଂ ସବ୍ବମତିକ୍କମେଯ୍ୟ;

ତଂ ନାମରୂପସ୍ମିମସଜ୍ଜମାନଂ,

ଅକିଞ୍ଚନଂ ନାନୁପତନ୍ତି ଦୁକ୍ଖା’’ତି।

ତତ୍ଥ କୋଧନ୍ତି ସବ୍ବାକାରମ୍ପି କୋଧଂ ନଵୱିଧମ୍ପି ମାନଂ ଜହେୟ୍ୟ। ସଂଯୋଜନନ୍ତି କାମରାଗସଂଯୋଜନାଦିକଂ ଦସୱିଧମ୍ପି ସବ୍ବସଂଯୋଜନଂ ଅତିକ୍କମେୟ୍ୟ। ଅସଜ୍ଜମାନନ୍ତି ଅଲଗ୍ଗମାନଂ। ଯୋ ହି ‘‘ମମ ରୂପଂ ମମ ୱେଦନା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ନାମରୂପଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଭିଜ୍ଜମାନେ ସୋଚତି ୱିହଞ୍ଞତି , ଅୟଂ ନାମରୂପସ୍ମିଂ ସଜ୍ଜତି ନାମ। ଏୱଂ ଅଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅୱିହଞ୍ଞନ୍ତୋ ନ ସଜ୍ଜତି ନାମ। ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଏୱଂ ଅସଜ୍ଜମାନଂ ରାଗାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ଅକିଞ୍ଚନଂ ଦୁକ୍ଖା ନାମ ନାନୁପତନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି। ରୋହିନୀପି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତା, ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱସ୍ସା ସରୀରଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ଅହୋସି।

ସା ତତୋ ଚୁତା ତାୱତିଂସଭୱନେ ଚତୁନ୍ନଂ ଦେୱପୁତ୍ତାନଂ ସୀମନ୍ତରେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପାସାଦିକା ରୂପସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତା ଅହୋସି। ଚତ୍ତାରୋପି ଦେୱପୁତ୍ତା ତଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନସିନେହା ହୁତ୍ୱା ‘‘ମମ ସୀମାୟ ଅନ୍ତୋ ନିବ୍ବତ୍ତା, ମମ ସୀମାୟ ଅନ୍ତୋ ନିବ୍ବତ୍ତା’’ତି ୱିୱଦନ୍ତା ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଦେୱ, ଇମଂ ନୋ ନିସ୍ସାୟ ଅଡ୍ଡୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତଂ ୱିନିଚ୍ଛିନାଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ସକ୍କୋପି ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱାୱ ଉପ୍ପନ୍ନସିନେହୋ ହୁତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ଇମାୟ ୱୋ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ କଥଂ ଚିତ୍ତାନି ଉପ୍ପନ୍ନାନୀ’’ତି। ଅଥେକୋ ଆହ – ‘‘ମମ ତାୱ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତଂ ସଙ୍ଗାମଭେରି ୱିୟ ସନ୍ନିସୀଦିତୁଂ ନାସକ୍ଖୀ’’ତି। ଦୁତିୟୋ ‘‘ମମ ଚିତ୍ତଂ ପବ୍ବତନଦୀ ୱିୟ ସୀଘଂ ପୱତ୍ତତିୟେୱା’’ତି । ତତିୟୋ ‘‘ମମ ଇମିସ୍ସା ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ କକ୍କଟସ୍ସ ୱିୟ ଅକ୍ଖୀନି ନିକ୍ଖମିଂସୂ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥୋ ‘‘ମମ ଚିତ୍ତଂ ଚେତିୟେ ଉସ୍ସାପିତଧଜୋ ୱିୟ ନିଚ୍ଚଲଂ ଠାତୁଂ ନାସକ୍ଖୀ’’ତି। ଅଥ ନେ ସକ୍କୋ ଆହ – ‘‘ତାତା, ତୁମ୍ହାକଂ ତାୱ ଚିତ୍ତାନି ପସୟ୍ହରୂପାନି, ଅହଂ ପନ ଇମଂ ଲଭନ୍ତୋ ଜୀୱିସ୍ସାମି, ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ମେ ମରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ଦେୱପୁତ୍ତା, ‘‘ମହାରାଜ, ତୁମ୍ହାକଂ ମରଣେନ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ତଂ ସକ୍କସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। ସା ସକ୍କସ୍ସ ପିୟା ଅହୋସି ମନାପା। ‘‘ଅସୁକକୀଳଂ ନାମ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସକ୍କୋ ତସ୍ସା ୱଚନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତୁଂ ନାସକ୍ଖୀତି।

ରୋହିନୀଖତ୍ତିୟକଞ୍ଞାୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ଯୋ ୱେ ଉପ୍ପତିତନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଅଗ୍ଗାଳୱେ ଚେତିୟେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସତ୍ଥାରା ହି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସେନାସନେ ଅନୁଞ୍ଞାତେ ରାଜଗହସେଟ୍ଠିଆଦୀହି ସେନାସନେସୁ କରିୟମାନେସୁ ଏକୋ ଆଳୱିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ ସେନାସନଂ କରୋନ୍ତୋ ଏକଂ ମନାପରୁକ୍ଖଂ ଦିସ୍ୱା ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ପନ ନିବ୍ବତ୍ତା ଏକା ତରୁଣପୁତ୍ତା ଦେୱତା ପୁତ୍ତଂ ଅଙ୍କେନାଦାୟ ଠିତା ଯାଚି ‘‘ମା ମେ, ସାମି, ୱିମାନଂ ଛିନ୍ଦି, ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି ପୁତ୍ତଂ ଆଦାୟ ଅନାୱାସା ୱିଚରିତୁ’’ନ୍ତି। ସୋ ‘‘ଅହଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଈଦିସଂ ରୁକ୍ଖଂ ନ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ତସ୍ସା ୱଚନଂ ନାଦିୟି। ସା ‘‘ଇମମ୍ପି ତାୱ ଦାରକଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଓରମିସ୍ସତୀ’’ତି ପୁତ୍ତଂ ରୁକ୍ଖସାଖାୟ ଠପେସି। ସୋପି ଭିକ୍ଖୁ ଉକ୍ଖିପିତଂ ଫରସୁଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଦାରକସ୍ସ ବାହୁଂ ଛିନ୍ଦି, ଦେୱତା ଉପ୍ପନ୍ନବଲୱକୋଧା ‘‘ପହରିତ୍ୱା ନଂ ମାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ଉଭୋ ହତ୍ଥେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏୱଂ ତାୱ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲୱା। ସଚାହଂ ଇମଂ ମାରେସ୍ସାମି, ନିରୟଗାମିନୀ ଭୱିସ୍ସାମି। ସେସଦେୱତାପି ଅତ୍ତନୋ ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ‘ଅସୁକଦେୱତାୟ ଏୱଂ ନାମ ମାରିତୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ମଂ ପମାଣଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ମାରେସ୍ସନ୍ତି। ଅୟଞ୍ଚ ସସାମିକୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସାମିକସ୍ସେୱ ନଂ କଥେସ୍ସାମୀ’’ତି ଉକ୍ଖିତ୍ତହତ୍ଥେ ଅପନେତ୍ୱା ରୋଦମାନା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ ଦେୱତେ’’ତି ଆହ। ସା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ମେ ସାୱକେନ ଇଦଂ ନାମ କତଂ, ଅହମ୍ପି ନଂ ମାରେତୁକାମା ହୁତ୍ୱା ଇଦଂ ନାମ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅମାରେତ୍ୱାୱ ଇଧାଗତା’’ତି ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଆରୋଚେସି।

ସତ୍ଥା ତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ସାଧୁ, ସାଧୁ ଦେୱତେ, ସାଧୁ ତେ କତଂ ଏୱଂ ଉଗ୍ଗତଂ କୋପଂ ଭନ୍ତଂ ରଥଂ ୱିୟ ନିଗ୍ଗଣ୍ହମାନାୟା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୨୨।

‘‘ଯୋ ୱେ ଉପ୍ପତିତଂ କୋଧଂ, ରଥଂ ଭନ୍ତଂୱ ୱାରୟେ;

ତମହଂ ସାରଥିଂ ବ୍ରୂମି, ରସ୍ମିଗ୍ଗାହୋ ଇତରୋ ଜନୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଉପ୍ପତିତନ୍ତି ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ରଥଂ ଭନ୍ତଂ ୱାତି ଯଥା ନାମ ଛେକୋ ସାରଥି ଅତିୱେଗେନ ଧାୱନ୍ତଂ ରଥଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଯଥିଚ୍ଛକଂ ଠପେତି, ଏୱଂ ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ କୋଧଂ ୱାରଯେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ସକ୍କୋତି। ତମହନ୍ତି ତଂ ଅହଂ ସାରଥିଂ ବ୍ରୂମି। ଇତରୋ ଜନୋତି ଇତରୋ ପନ ରାଜୌପରାଜାଦୀନଂ ରଥସାରଥିଜନୋ ରସ୍ମିଗ୍ଗାହୋ ନାମ ହୋତି, ନ ଉତ୍ତମସାରଥୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ଦେୱତା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଦେୱତା ପନ ସୋତାପନ୍ନା ହୁତ୍ୱାପି ରୋଦମାନା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ ଦେୱତେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ୱିମାନଂ ମେ ନଟ୍ଠଂ, ଇଦାନି କିଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଅଲଂ ଦେୱତେ, ମା ଚିନ୍ତଯି, ଅହଂ ତେ ୱିମାନଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଜେତୱନେ ଗନ୍ଧକୁଟିସମୀପେ ପୁରିମଦିୱସେ ଚୁତଦେୱତଂ ଏକଂ ରୁକ୍ଖଂ ଅପଦିସନ୍ତୋ ‘‘ଅମୁକସ୍ମିଂ ଓକାସେ ରୁକ୍ଖୋ ୱିୱିତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ଉପଗଚ୍ଛା’’ତି ଆହ। ସା ତତ୍ଥ ଉପଗଞ୍ଛି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ‘‘ବୁଦ୍ଧଦତ୍ତିଯଂ ଇମିସ୍ସା ୱିମାନ’’ନ୍ତି ମହେସକ୍ଖଦେୱତାପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଚାଲେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତଂ ଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭୂତଗାମସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେସୀତି।

ଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ଉତ୍ତରାଉପାସିକାୱତ୍ଥୁ

ଅକ୍କୋଧେନ ଜିନେ କୋଧନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଉତ୍ତରାଯ ଗେହେ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ଉତ୍ତରଂ ଉପାସିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତତ୍ରାଯମନୁପୁବ୍ବୀ କଥା – ରାଜଗହେ କିର ସୁମନସେଟ୍ଠିଂ ନିସ୍ସାଯ ପୁଣ୍ଣୋ ନାମ ଦଲିଦ୍ଦୋ ଭତିଂ କତ୍ୱା ଜୀୱତି। ତସ୍ସ ଭରିଯା ଚ ଉତ୍ତରା ନାମ ଧୀତା ଚାତି ଦ୍ୱେଯେୱ ଗେହମାନୁସକା। ଅଥେକଦିୱସଂ ‘‘ସତ୍ତାହଂ ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ରାଜଗହେ ଘୋସନଂ କରିଂସୁ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସୁମନସେଟ୍ଠି ପାତୋୱ ଆଗତଂ ପୁଣ୍ଣଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, ଅମ୍ହାକଂ ପରିଜନୋ ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିତୁକାମୋ, ତ୍ୱଂ କିଂ ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସସି, ଉଦାହୁ ଭତିଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ସାମି, ନକ୍ଖତ୍ତଂ ନାମ ସଧନାନଂ ହୋତି, ମମ ପନ ଗେହେ ସ୍ୱାତନାଯ ଯାଗୁତଣ୍ଡୁଲମ୍ପି ନତ୍ଥି, କିଂ ମେ ନକ୍ଖତ୍ତେନ, ଗୋଣେ ଲଭନ୍ତୋ କସିତୁଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଗୋଣେ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି। ସୋ ବଲୱଗୋଣେ ଚ ନଙ୍ଗଲଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ନାଗରା ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳନ୍ତି, ଅହଂ ଦଲିଦ୍ଦତାଯ ଭତିଂ କାତୁଂ ଗମିସ୍ସାମି, ମଯ୍ହମ୍ପି ତାୱ ଅଜ୍ଜ ଦ୍ୱିଗୁଣଂ ନିୱାପଂ ପଚିତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଆହରେଯ୍ୟାସୀ’’ତି ଭରିଯଂ ୱତ୍ୱା ଖେତ୍ତଂ ଅଗମାସି।

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି ସତ୍ତାହଂ ନିରୋଧସମାପନ୍ନୋ ତଂ ଦିୱସଂ ୱୁଟ୍ଠାଯ ‘‘କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଅଜ୍ଜ ମଯା ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପୁଣ୍ଣଂ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସଦ୍ଧୋ ନୁ ଖୋ ଏସ, ସକ୍ଖିସ୍ସତି ୱା ମେ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ସଦ୍ଧଭାୱଞ୍ଚ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥଭାୱଞ୍ଚ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଚସ୍ସ ମହାସମ୍ପତ୍ତିପଟିଲାଭଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ତସ୍ସ କସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆୱାଟତୀରେ ଏକଂ ଗୁମ୍ବଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି।

ପୁଣ୍ଣୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱାୱ କସିଂ ଠପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଦନ୍ତକଟ୍ଠେନ ଅତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ କପ୍ପିଯଂ କତ୍ୱା ଅଦାସି। ଅଥସ୍ସ ଥେରୋ ପତ୍ତଞ୍ଚ ପରିସ୍ସାୱନଞ୍ଚ ନୀହରିତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋ ‘‘ପାନୀଯେନ ଅତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ତଂ ଆଦାଯ ପାନୀଯଂ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ପରେସଂ ପଚ୍ଛିମଗେହେ ୱସତି। ସଚସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଗମିସ୍ସାମି, ଇମସ୍ସ ଭରିଯା ମଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ଲଭିସ୍ସତି। ଯାୱସ୍ସା ଭତ୍ତଂ ଆଦାଯ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ତାୱ ଇଧେୱ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତତ୍ଥେୱ ଥୋକଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ତସ୍ସ ମଗ୍ଗାରୁଳ୍ହଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅନ୍ତୋନଗରାଭିମୁଖୋ ପାଯାସି।

ସା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅପ୍ପେକଦାହଂ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମେ ସତି ଅଯ୍ୟଂ ନ ପସ୍ସାମି, ଅପ୍ପେକଦା ମେ ଅଯ୍ୟଂ ପସ୍ସନ୍ତିଯା ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋ ନ ହୋତି। ଅଜ୍ଜ ପନ ମେ ଅଯ୍ୟୋ ଚ ଦିଟ୍ଠୋ, ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋ ଚାଯଂ ଅତ୍ଥି, କରିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ମେ ସଙ୍ଗହ’’ନ୍ତି। ସା ଭତ୍ତଭାଜନଂ ଓରୋପେତ୍ୱା ଥେରଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇଦଂ ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱାତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଦାସସ୍ସ ୱୋ ସଙ୍ଗହଂ କରୋଥା’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ପତ୍ତଂ ଉପନାମେତ୍ୱା ତାଯ ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ଭାଜନଂ ଧାରେତ୍ୱା ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ତତୋ ଭତ୍ତଂ ଦଦମାନାଯ ଉପଡ୍ଢଭତ୍ତେ ଦିନ୍ନେ ‘‘ଅଲ’’ନ୍ତି ହତ୍ଥେନ ପତ୍ତଂ ପିଦହି। ସା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏକୋୱ ପଟିୱିସୋ, ନ ସକ୍କା ଦ୍ୱିଧା କାତୁଂ। ତୁମ୍ହାକଂ ଦାସସ୍ସ ଇଧଲୋକସଙ୍ଗହଂ ଅକତ୍ୱା ପରଲୋକସଙ୍ଗହଂ କରୋଥ, ନିରୱସେସମେୱ ଦାତୁକାମମ୍ହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସବ୍ବମେୱ ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସ୍ସେୱ ଭାଗୀ ଅସ୍ସ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି।

ଥେରୋ ‘‘ଏୱଂ ହୋତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଠିତକୋୱ ଅନୁମୋଦନଂ କରିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଉଦକଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚମକାସି। ସାପି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତଣ୍ଡୁଲେ ପରିୟେସିତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ପଚି। ପୁଣ୍ଣୋପି ଅଡ୍ଢକରୀସମତ୍ତଟ୍ଠାନଂ କସିତ୍ୱା ଜିଘଚ୍ଛଂ ସହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଗୋଣେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଏକରୁକ୍ଖଚ୍ଛାୟଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନିସୀଦି।

ଅଥସ୍ସ ଭରିୟା ଭତ୍ତଂ ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛମାନା ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ‘‘ଏସ ଜିଘଚ୍ଛାୟ ପୀଳିତୋ ମଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ। ସଚେ ମଂ ‘ଅତିୱିୟ ଚେ ଚିରାୟୀ’ତି ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ପତୋଦଲଟ୍ଠିୟା ମଂ ପହରିସ୍ସତି, ମୟା କତକମ୍ମଂ ନିରତ୍ଥକଂ ଭୱିସ୍ସତି। ପଟିକଚ୍ଚେୱସ୍ସ ଆରୋଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ସାମି, ଅଜ୍ଜେକଦିୱସଂ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେହି, ମା ମୟା କତକମ୍ମଂ ନିରତ୍ଥକଂ କରି। ଅହଞ୍ହି ପାତୋୱ ତେ ଭତ୍ତଂ ଆହରନ୍ତୀ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଧମ୍ମସେନାପତିଂ ଦିସ୍ୱା ତୱ ଭତ୍ତଂ ତସ୍ସ ଦତ୍ୱା ପୁନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ପଚିତ୍ୱା ଆଗତା, ପସାଦେହି, ସାମି, ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି। ସୋ ‘‘କିଂ ୱଦେସି, ଭଦ୍ଦେ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପୁନ ତମତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ସାଧୁ ୱତ ତେ କତଂ ମମ ଭତ୍ତଂ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଦଦମାନାୟ, ମୟାପିସ୍ସ ଅଜ୍ଜ ପାତୋୱ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଞ୍ଚ ମୁଖୋଦକଞ୍ଚ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ପସନ୍ନମାନସୋ ତଂ ୱଚନଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଉସ୍ସୂରେ ଲଦ୍ଧଭତ୍ତତାୟ କିଲନ୍ତକାୟୋ ତସ୍ସା ଅଙ୍କେ ସୀସଂ କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମି।

ଅଥସ୍ସ ପାତୋୱ କସିତଟ୍ଠାନଂ ପଂସୁଚୁଣ୍ଣଂ ଉପାଦାୟ ସବ୍ବଂ ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣଂ କଣିକାରପୁପ୍ଫରାସି ୱିୟ ସୋଭମାନଂ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ପବୁଦ୍ଧୋ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଭରିୟଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଏତଂ କସିତଟ୍ଠାନଂ ସବ୍ବଂ ମମ ସୁୱଣ୍ଣଂ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞାୟତି, କିଂ ନୁ ଖୋ ମେ ଅତିଉସ୍ସୂରେ ଲଦ୍ଧଭତ୍ତତାୟ ଅକ୍ଖୀନି ଭମନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ସାମି, ମୟ୍ହମ୍ପି ଏୱମେୱ ପଞ୍ଞାୟତୀ’’ତି। ସୋ ଉଟ୍ଠାୟ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକପିଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ନଙ୍ଗଲସୀସେ ପହରିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅହୋ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ ମେ ଦିନ୍ନଦାନେନ ଅଜ୍ଜେୱ ୱିପାକୋ ଦସ୍ସିତୋ, ନ ଖୋ ପନ ସକ୍କା ଏତ୍ତକଂ ଧନଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି ଭରିୟାୟ ଆଭତଂ ଭତ୍ତପାତିଂ ସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ରାଜକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞା କତୋକାସୋ ପୱିସିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ତାତା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଦେୱ, ଅଜ୍ଜ ମୟା କସିତଟ୍ଠାନଂ ସବ୍ବଂ ସୁୱଣ୍ଣଭରିତମେୱ ହୁତ୍ୱା ଠିତଂ, ଇଦଂ ସୁୱଣ୍ଣଂ ଆହରାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ‘‘କୋସି ତ୍ୱ’’ନ୍ତି? ‘‘ପୁଣ୍ଣୋ ନାମ ଅହ’’ନ୍ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତେ ଅଜ୍ଜ କତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ ମେ ଅଜ୍ଜ ପାତୋୱ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଞ୍ଚ ମୁଖୋଦକଞ୍ଚ ଦିନ୍ନଂ, ଭରିୟାୟପି ମେ ମୟ୍ହଂ ଆହରଣଭତ୍ତଂ ତସ୍ସେୱ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ‘‘ଅଜ୍ଜେୱ କିର, ଭୋ, ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ ଦିନ୍ନଦାନେନ ୱିପାକୋ ଦସ୍ସିତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, କିଂ କରୋମୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ବହୂନି ସକଟସହସ୍ସାନି ପହିଣିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଂ ଆହରାପେଥା’’ତି। ରାଜା ସକଟାନି ପହିଣି। ରାଜପୁରିସେସୁ ‘‘ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ହନ୍ତେସୁ ଗହିତଗହିତଂ ମତ୍ତିକାୱ ହୋତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହେହି କିନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଗହିତ’’ନ୍ତି। ପୁଟ୍ଠା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ନ ମୟ୍ହଂ, ତାତା, ସନ୍ତକଂ, ଗଚ୍ଛଥ ‘‘ପୁଣ୍ଣସ୍ସ ସନ୍ତକ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥାତି। ତେ ତଥା କରିଂସୁ, ଗହିତଗହିତଂ ସୁୱଣ୍ଣମେୱ ଅହୋସି। ସବ୍ବମ୍ପି ଆହରିତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣେ ରାସିମକଂସୁ, ଅସୀତିହତ୍ଥୁବ୍ବେଧୋ ରାସି ଅହୋସି। ରାଜା ନାଗରେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ଅତ୍ଥି କସ୍ସଚି ଏତ୍ତକଂ ସୁୱଣ୍ଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ନତ୍ଥି, ଦେୱା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନସ୍ସ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ‘‘ସେଟ୍ଠିଚ୍ଛତ୍ତଂ, ଦେୱା’’ତି। ରାଜା ‘‘ବାହୁଧନସେଟ୍ଠି ନାମ ହୋତୂ’’ତି ମହନ୍ତେନ ଭୋଗେନ ସଦ୍ଧିଂ ତସ୍ସ ସେଟ୍ଠିଚ୍ଛତ୍ତମଦାସି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଆହ – ‘‘ମୟଂ, ଦେୱ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ପରକୁଲେ ୱସିମ୍ହା, ୱସନଟ୍ଠାନଂ ନୋ ଦେଥା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ପସ୍ସ, ଏସ ଗୁମ୍ବୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ଏତଂ ହରାପେତ୍ୱା ଗେହଂ କାରେହୀ’’ତି ପୁରାଣସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ କତିପାହେନେୱ ଗେହଂ କାରାପେତ୍ୱା ଗେହପ୍ପୱେସନମଙ୍ଗଲଞ୍ଚ ଛତ୍ତମଙ୍ଗଲଞ୍ଚ ଏକତୋୱ କରୋନ୍ତୋ ସତ୍ତାହଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଅଦାସି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେସି। ଧମ୍ମକଥାୱସାନେ ପୁଣ୍ଣସେଟ୍ଠି ଚ ଭରିୟା ଚସ୍ସ ଧୀତା ଚ ଉତ୍ତରାତି ତୟୋ ଜନା ସୋତାପନ୍ନା ଅହେସୁଂ।

ଅପରଭାଗେ ରାଜଗହସେଟ୍ଠି ପୁଣ୍ଣସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତରଂ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ୱାରେସି। ସୋ ‘‘ନାହଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ମା ଏୱଂ କରୋତୁ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅମ୍ହେ ନିସ୍ସାୟ ୱସନ୍ତେନେୱ ତେ ସମ୍ପତ୍ତି ଲଦ୍ଧା, ଦେତୁ ମେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଧୀତର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ, ମମ ଧୀତା ତୀହି ରତନେହି ୱିନା ୱତ୍ତିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ନେୱସ୍ସ ଧୀତରଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ବହୂ ସେଟ୍ଠିଗଣାଦୟୋ କୁଲପୁତ୍ତା ‘‘ମା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସଂ ଭିନ୍ଦି, ଦେହିସ୍ସ ଧୀତର’’ନ୍ତି ୟାଚିଂସୁ। ସୋ ତେସଂ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମାୟଂ ଧୀତରଂ ଅଦାସି। ସା ପତିକୁଲଂ ଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଂ ୱା ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଦାନଂ ୱା ଦାତୁଂ ଧମ୍ମଂ ୱା ସୋତୁଂ ନାଲତ୍ଥ। ଏୱଂ ଅଡ୍ଢତିୟେସୁ ମାସେସୁ ୱୀତିୱତ୍ତେସୁ ସନ୍ତିକେ ଠିତଂ ପରିଚାରିକଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଇଦାନି କିତ୍ତକଂ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସସ୍ସ ଅୱସିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅଡ୍ଢମାସୋ, ଅୟ୍ୟେ’’ତି। ସା ପିତୁ ସାସନଂ ପହିଣି ‘‘କସ୍ମା ମଂ ଏୱରୂପେ ବନ୍ଧନାଗାରେ ପକ୍ଖିପିଂସୁ, ୱରଂ ମେ ଲକ୍ଖଣାହତଂ କତ୍ୱା ପରେସଂ ଦାସିଂ ସାୱେତୁଂ। ଏୱରୂପସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୁଲସ୍ସ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଆଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭିକ୍ଖୁଦସ୍ସନାଦୀସୁ ଏକମ୍ପି ପୁଞ୍ଞଂ କାତୁଂ ନ ଲଭାମୀ’’ତି।

ଅଥସ୍ସା ପିତା ‘‘ଦୁକ୍ଖିତା ୱତ ମେ ଧୀତା’’ତି ଅନତ୍ତମନତଂ ପୱେଦେତ୍ୱା ପଞ୍ଚଦସ କହାପଣସହସ୍ସାନି ପେସେସି ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ସିରିମା ନାମ ଗଣିକା ଅତ୍ଥି, ଦେୱସିକଂ ସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହାତି। ଇମେହି କହାପଣେହି ତଂ ଆନେତ୍ୱା ସାମିକସ୍ସ ପାଦପରିଚାରିକଂ କତ୍ୱା ସୟଂ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋତୂ’’ତି । ସା ସିରିମଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସହାୟିକେ ଇମେ କହାପଣେ ଗହେତ୍ୱା ଇମଂ ଅଦ୍ଧମାସଂ ତୱ ସହାୟକଂ ପରିଚରାହୀ’’ତି ଆହ। ସା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ପଟିସ୍ସୁଣି। ସା ତଂ ଆଦାୟ ସାମିକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେନ ସିରିମଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ସାମି, ଇମଂ ଅଦ୍ଧମାସଂ ମମ ସହାୟିକା ତୁମ୍ହେ ପରିଚରତୁ, ଅହଂ ପନ ଇମଂ ଅଦ୍ଧମାସଂ ଦାନଞ୍ଚେୱ ଦାତୁକାମା ଧମ୍ମଞ୍ଚ ସୋତୁକାମା’’ତି ଆହ। ସୋ ତଂ ଅଭିରୂପଂ ଇତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନସିନେହୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି।

ଉତ୍ତରାପି ଖୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ଅଦ୍ଧମାସଂ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଇଧେୱ ଭିକ୍ଖା ଗହେତବ୍ବା’’ତି ସତ୍ଥୁ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ ଦାନି ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ମହାପୱାରଣା, ତାୱ ସତ୍ଥାରଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ସୋତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ତୁଟ୍ଠମାନସା ‘‘ଏୱଂ ୟାଗୁଂ ପଚଥ, ଏୱଂ ପୂୱେ ପଚଥା’’ତି ମହାନସେ ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ସଂୱିଦହନ୍ତୀ ୱିଚରତି। ଅଥସ୍ସା ସାମିକୋ ‘‘ସ୍ୱେ ପୱାରଣା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ମହାନସାଭିମୁଖୋ ୱାତପାନେ ଠତ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ କରୋନ୍ତୀ ସା ଅନ୍ଧବାଲା ୱିଚରତୀ’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ସେଟ୍ଠୀଧୀତରଂ ସେଦକିଲିନ୍ନଂ ଛାରିକାୟ ଓକିଣ୍ଣଂ ଅଙ୍ଗାରମସିମକ୍ଖିତଂ ତଥା ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ୱିଚରମାନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅହୋ ଅନ୍ଧବାଲା ଏୱରୂପେ ଠାନେ ଇମଂ ସିରିସମ୍ପତ୍ତିଂ ନାନୁଭୱତି, ‘ମୁଣ୍ଡକସମଣେ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’ତି ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ୱିଚରତୀ’’ତି ହସିତ୍ୱା ଅପଗଞ୍ଛି।

ତସ୍ମିଂ ଅପଗତେ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଠିତା ସିରିମା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଏସ ହସୀ’’ତି ତେନେୱ ୱାତପାନେନ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ଉତ୍ତରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଇମିନା ହସିତଂ, ଅଦ୍ଧା ଇମସ୍ସ ଏତାୟ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ସା କିର ଅଦ୍ଧମାସଂ ତସ୍ମିଂ ଗେହେ ବାହିରକୈତ୍ଥୀ ହୁତ୍ୱା ୱସମାନାପି ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱମାନା ଅତ୍ତନୋ ବାହିରକୈତ୍ଥିଭାୱଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ଘରସାମିନୀ’’ତି ସଞ୍ଞମକାସି। ସା ଉତ୍ତରାୟ ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ‘‘ଦୁକ୍ଖମସ୍ସା ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ପାସାଦା ଓରୁୟ୍ହ ମହାନସଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପୂୱପଚନଟ୍ଠାନେ ପକ୍କୁଥିତଂ ସପ୍ପିଂ କଟଚ୍ଛୁନା ଆଦାୟ ଉତ୍ତରାଭିମୁଖଂ ପାୟାସି। ଉତ୍ତରା ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମମ ସହାୟିକାୟ ମୟ୍ହଂ ଉପକାରୋ କତୋ, ଚକ୍କୱାଳଂ ଅତିସମ୍ବାଧଂ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ଅତିନୀଚକୋ, ମମ ସହାୟିକାୟ ଗୁଣୋୱ ମହନ୍ତୋ। ଅହଞ୍ହି ଏତଂ ନିସ୍ସାୟ ଦାନଞ୍ଚ ଦାତୁଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ସୋତୁଂ ଲଭିଂ। ସଚେ ମମ ଏତିସ୍ସା ଉପରି କୋପୋ ଅତ୍ଥି, ଇଦଂ ସପ୍ପି ମଂ ଦହତୁ। ସଚେ ନତ୍ଥି, ମା ଦହତୂ’’ତି ତଂ ମେତ୍ତାୟ ଫରି। ତାୟ ତସ୍ସା ମତ୍ଥକେ ଆସିତ୍ତଂ ପକ୍କୁଥିତସପ୍ପି ସୀତୁଦକଂ ୱିୟ ଅହୋସି।

ଅଥ ନଂ ‘‘ଇଦଂ ସୀତଲଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି କଟଚ୍ଛୁଂ ପୂରେତ୍ୱା ଆଦାୟ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ ଉତ୍ତରାୟ ଦାସିୟୋ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅପେହି ଦୁବ୍ବିନୀତେ, ନ ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅୟ୍ୟାୟ ପକ୍କୁଥିତଂ ସପ୍ପିଂ ଆସିଞ୍ଚିତୁଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା’’ତି ସନ୍ତଜ୍ଜେନ୍ତିୟୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଉଟ୍ଠାୟ ହତ୍ଥେହି ଚ ପାଦେହି ଚ ପୋଥେତ୍ୱା ଭୂମିୟଂ ପାତେସୁଂ। ଉତ୍ତରା ୱାରେନ୍ତୀପି ୱାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଅଥସ୍ସା ଉପରି ଠିତା ସବ୍ବା ଦାସିୟୋ ପଟିବାହିତ୍ୱା ‘‘କିସ୍ସ ତେ ଏୱରୂପଂ ଭାରିୟଂ କତ’’ନ୍ତି ସିରିମଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ଉଣ୍ହୋଦକେନ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ସତପାକତେଲେନ ଅବ୍ଭଞ୍ଜି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସା ଅତ୍ତନୋ ବାହିରକିତ୍ଥିଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମୟା ଭାରିୟଂ କମ୍ମଂ କତଂ ସାମିକସ୍ସ ହସନମତ୍ତକାରଣା ଇମିସ୍ସା ଉପରି ପକ୍କୁଥିତଂ ସପ୍ପିଂ ଆସିଞ୍ଚନ୍ତିୟା, ଅୟଂ ‘ଗଣ୍ହଥ ନ’ନ୍ତି ଦାସିୟୋ ନ ଆଣାପେସି। ମଂ ୱିହେଠନକାଲେପି ସବ୍ବଦାସିୟୋ ପଟିବାହିତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ କତ୍ତବ୍ବମେୱ ଅକାସି। ସଚାହଂ ଇମଂ ନ ଖମାପେସ୍ସାମି, ମୁଦ୍ଧା ମେ ସତ୍ତଧା ଫଲେୟ୍ୟା’’ତି ତସ୍ସା ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା, ‘‘ଅୟ୍ୟେ, ଖମାହି ମେ’’ତି ଆହ। ଅହଂ ସପିତିକା ଧୀତା, ପିତରି ଖମନ୍ତେ ଖମାମୀତି। ହୋତୁ, ଅୟ୍ୟେ, ପିତରଂ ତେ ପୁଣ୍ଣସେଟ୍ଠିଂ ଖମାପେସ୍ସାମୀତି। ପୁଣ୍ଣୋ ମମ ୱଟ୍ଟଜନକପିତା, ୱିୱଟ୍ଟଜନକେ ପିତରି ଖମନ୍ତେ ପନାହଂ ଖମିସ୍ସାମୀତି। କୋ ପନ ତେ ୱିୱଟ୍ଟଜନକପିତାତି? ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି। ମୟ୍ହଂ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସୋ ନତ୍ଥୀତି। ଅହଂ କରିସ୍ସାମି, ସତ୍ଥା ସ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଆଦାୟ ଇଧାଗମିସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ ୟଥାଲଦ୍ଧଂ ସକ୍କାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଇଧେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଖମାପେହୀତି। ସା ‘‘ସାଧୁ, ଅୟ୍ୟେ’’ତି ଉଟ୍ଠାୟ ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତା ପରିୱାରିତ୍ଥିୟୋ ଆଣାପେତ୍ୱା ନାନାୱିଧାନି ଖାଦନୀୟାନି ଚେୱ ସୂପେୟ୍ୟାନି ଚ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ତଂ ସକ୍କାରଂ ଆଦାୟ ଉତ୍ତରାୟ ଗେହଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତୀ ଅଟ୍ଠାସି। ତଂ ସବ୍ବଂ ଗହେତ୍ୱା ଉତ୍ତରାୱ ସଂୱିଦହି। ସିରିମାପି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ସଦ୍ଧିଂ ପରିୱାରେନ ସତ୍ଥୁ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କୋ ତେ ଅପରାଧୋ’’ତି? ଭନ୍ତେ, ମୟା ହିୟ୍ୟୋ ଇଦଂ ନାମ କତଂ, ଅଥ ମେ ସହାୟିକା ମଂ ୱିହେଠୟମାନା ଦାସିୟୋ ନିୱାରେତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ଉପକାରମେୱ ଅକାସି। ସାହଂ ଇମିସ୍ସା ଗୁଣଂ ଜାନିତ୍ୱା ଇମଂ ଖମାପେସିଂ, ଅଥ ମଂ ଏସା ‘‘ତୁମ୍ହେସୁ ଖମନ୍ତେସୁ ଖମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଏୱଂ କିର ଉତ୍ତରେ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୀସେ ମେ ସହାୟିକାୟ ପକ୍କୁଥିତସପ୍ପି ଆସିତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଅଥ ‘‘ତୟା କିଂ ଚିନ୍ତିତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଚକ୍କୱାଳଂ ଅତିସମ୍ବାଧଂ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ଅତିନୀଚକୋ, ମମ ସହାୟିକାୟ ଗୁଣୋୱ ମହନ୍ତୋ। ଅହଞ୍ହି ଏତଂ ନିସ୍ସାୟ ଦାନଞ୍ଚ ଦାତୁଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ସୋତୁଂ ଅଲତ୍ଥଂ, ସଚେ ମେ ଇମିସ୍ସା ଉପରି କୋପୋ ଅତ୍ଥି, ଇଦଂ ମଂ ଦହତୁ। ନୋ ଚେ, ମା ଦହତୂ’’ତି ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଇମଂ ମେତ୍ତାୟ ଫରିଂ, ଭନ୍ତେତି। ସତ୍ଥା ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ,

ଉତ୍ତରେ, ଏୱଂ କୋଧଂ ଜିନିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କୋଧୋ ହି ନାମ ଅକ୍କୋଧେନ, ଅକ୍କୋସକପରିଭାସକୋ ଅନକ୍କୋସନ୍ତେନ ଅପରିଭାସନ୍ତେନ, ଥଦ୍ଧମଚ୍ଛରୀ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକସ୍ସ ଦାନେନ, ମୁସାୱାଦୀ ସଚ୍ଚୱଚନେନ ଜିନିତବ୍ବୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୨୩।

''ଅକ୍କୋଧେନ ଜିନେ କୋଧଂ, ଅସାଧୁଂ ସାଧୁନା ଜିନେ;

ଜିନେ କଦରିୟଂ ଦାନେନ, ସଚ୍ଚେନାଲିକୱାଦିନ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅକ୍କୋଧେନାତି କୋଧନୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅକ୍କୋଧେନ ହୁତ୍ୱା ଜିନିତବ୍ବୋ। ଅସାଧୁନ୍ତି ଅଭଦ୍ଦକୋ ଭଦ୍ଦକେନ ହୁତ୍ୱା ଜିନିତବ୍ବୋ। କଦରିୟନ୍ତି ଥଦ୍ଧମଚ୍ଛରୀ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକସ୍ସ ଚାଗଚିତ୍ତେନ ଜିନିତବ୍ବୋ। ଅଲିକୱାଦୀ ସଚ୍ଚୱଚନେନ ଜିନିତବ୍ବୋ। ତସ୍ମା ଏୱମାହ – ''ଅକ୍କୋଧେନ ଜିନେ କୋଧଂ…ପେ… ସଚ୍ଚେନାଲିକୱାଦିନ''ନ୍ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସିରିମା ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚସତାହି ଇତ୍ଥୀହି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହୀତି।

ଉତ୍ତରାଉପାସିକାୱତ୍ଥୁ ତତିୟଂ।

୪। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରପଞ୍ହୱତ୍ଥୁ

ସଚ୍ଚଂଭଣେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ହଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମୟେ ଥେରୋ ଦେୱଚାରିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହେସକ୍ଖାୟ ଦେୱତାୟ ୱିମାନଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତଂ ଏୱମାହ – ''ଦେୱତେ ମହତୀ ତେ ସମ୍ପତ୍ତି, କିଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଇମଂ ଅଲତ୍ଥା''ତି? ''ମା ମଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁଚ୍ଛଥା''ତି। ଦେୱତା କିର ଅତ୍ତନୋ ପରିତ୍ତକମ୍ମେନ ଲଜ୍ଜମାନା ଏୱଂ ୱଦତି। ସା ପନ ଥେରେନ ''କଥେହିୟେୱା''ତି ୱୁଚ୍ଚମାନା ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ମୟା ନେୱ ଦାନଂ ଦିନ୍ନଂ, ନ ପୂଜା କତା, ନ ଧମ୍ମୋ ସୁତୋ, କେୱଲଂ ସଚ୍ଚମତ୍ତଂ ରକ୍ଖିତ''ନ୍ତି। ଥେରୋ ଅଞ୍ଞାନି ୱିମାନଦ୍ୱାରାନି ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗତାଗତା ଅପରାପି ଦେୱଧୀତରୋ ପୁଚ୍ଛି। ତାସୁପି ତଥେୱ ନିଗୁହିତ୍ୱା ଥେରଂ ପଟିବାହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀସୁ ଏକା ତାୱ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ମୟା ନେୱ ଦାନାଦୀସୁ କତଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଅହଂ ପନ କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ପରସ୍ସ ଦାସୀ ଅହୋସିଂ, ତସ୍ସା ମେ ସାମିକୋ ଅତିୱିୟ ଚଣ୍ଡୋ ଫରୁସୋ, ଗହିତଗ୍ଗହିତେନେୱ କଟ୍ଠେନ ୱା କଲିଙ୍ଗରେନ ୱା ସୀସଂ ଭିନ୍ଦତି। ସାହଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ କୋପେ 'ଏସ ତୱ ସାମିକୋ ଲକ୍ଖଣାହତଂ ୱା କାତୁଂ ନାସାଦୀନି ୱା ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଇସ୍ସରୋ, ମା କୁଜ୍ଝୀ'ତି ଅତ୍ତାନମେୱ ପରିଭାସେତ୍ୱା କୋପଂ ନାମ ନ ଅକାସିଂ, ତେନ ମେ ଅୟଂ ସମ୍ପତ୍ତି ଲଦ୍ଧା''ତି। ଅପରା ଆହ – ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଉଚ୍ଛୁଖେତ୍ତଂ ରକ୍ଖମାନା ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠିଂ ଅଦାସିଂ''। ଅପରା ଏକଂ ତିମ୍ବରୁସକଂ ଅଦାସିଂ। ଅପରା ଏକଂ ଏଳାଲୁକଂ ଅଦାସିଂ। ଅପରା ଏକଂ ଫାରୁସକଂ ଅଦାସିଂ। ଅପରା ଏକଂ ମୂଲମୁଟ୍ଠିଂ। ଅପରା ''ନିମ୍ବମୁଟ୍ଠି''ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତନା କତଂ ପରିତ୍ତଦାନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ''ଇମିନା ଇମିନା କାରଣେନ ଅମ୍ହେହି ଅୟଂ ସମ୍ପତ୍ତି ଲଦ୍ଧା''ତି ଆହଂସୁ।

ଥେରୋ ତାହି କତକମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ''ସକ୍କା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସଚ୍ଚକଥନମତ୍ତେନ, କୋପନିବ୍ବାପନମତ୍ତେନ, ଅତିପରିତ୍ତକେନ ତିମ୍ବରୁସକାଦିଦାନମତ୍ତେନ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଦ୍ଧୁ''ନ୍ତି। ''କସ୍ମା ମଂ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ପୁଚ୍ଛସି, ନନୁ ତେ ଦେୱତାହି ଅୟଂ ଅତ୍ଥୋ କଥିତୋ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଲବ୍ଭତି ମଞ୍ଞେ ଏତ୍ତକେନ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତୀ''ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସଚ୍ଚମତ୍ତଂ କଥେତ୍ୱାପି କୋପମତ୍ତଂ ଜହିତ୍ୱାପି ପରିତ୍ତକଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱାପି ଦେୱଲୋକଂ ଗଚ୍ଛତିୟେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୨୪।

''ସଚ୍ଚଂ ଭଣେ ନ କୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ, ଦଜ୍ଜା ଅପ୍ପମ୍ପି ଯାଚିତୋ;

ଏତେହି ତୀହି ଠାନେହି, ଗଚ୍ଛେ ଦେୱାନ ସନ୍ତିକେ''ତି।

ତତ୍ଥ ସଙ୍ଗଂ ଭଣେତି ସଙ୍ଗଂ ଦୀପେୟ୍ୟ ୱୋହରେୟ୍ୟ, ସଙ୍ଗେ ପତିଟ୍ଠହେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ନ କୁଜ୍ଝେୟ୍ୟାତି ପରସ୍ସ ନ କୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ । ଯାଚିତୋତି ଯାଚକା ନାମ ସୀଲୱନ୍ତୋ ପବ୍ବଜିତା। ତେ ହି କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଦେଥା’’ତି ଅଯାଚିତ୍ୱାୱ ଘରଦ୍ୱାରେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ଯାଚନ୍ତିଯେୱ ନାମ। ଏୱଂ ସୀଲୱନ୍ତେହି ଯାଚିତୋ ଅପ୍ପସ୍ମିଂ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମେ ୱିଜ୍ଜମାନେ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ଦଦେୟ୍ୟ। ଏତେହି ତୀହୀତି ଏତେସୁ ତୀସୁ ଏକେନାପି କାରଣେନ ଦେୱଲୋକଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରପଞ୍ହୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ବୁଦ୍ଧପିତୁବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ

ଅହିଂସକା ଯେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାକେତଂ ନିସ୍ସାଯ ଅଞ୍ଜନୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂହି ପୁଟ୍ଠପଞ୍ହଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଭଗୱତୋ କିର ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତସ୍ସ ସାକେତଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନକାଲେ ଏକୋ ସାକେତୱାସୀ ମହଲ୍ଲକବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନଗରତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ଅନ୍ତରଘରଦ୍ୱାରେ ଦସବଲଂ ଦିସ୍ୱା ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା ଗୋପ୍ଫକେସୁ ଦଳ୍ହଂ ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, ନନୁ ନାମ ପୁତ୍ତେହି ଜିଣ୍ଣକାଲେ ମାତାପିତରୋ ପଟିଜଗ୍ଗିତବ୍ବା, କସ୍ମା ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅତ୍ତାନଂ ନ ଦସ୍ସେସି। ମଯା ତାୱ ଦିଟ୍ଠୋସି, ମାତରମ୍ପି ପସ୍ସିତୁଂ ଏହୀ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ସତ୍ଥା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ। ବ୍ରାହ୍ମଣୀପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ କୁହିଂ ଗତୋସି, ନନୁ ନାମ ମାତାପିତରୋ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଉପଟ୍ଠାତବ୍ବା’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁତ୍ତଧୀତରୋ ‘‘ଏଥ ଭାତରଂ ୱନ୍ଦଥା’’ତି ୱନ୍ଦାପେସି। ତେ ଉଭୋପି ତୁଟ୍ଠମାନସା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇଧେୱ ନିବଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଏକଟ୍ଠାନେଯେୱ ନିବଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖଂ ନ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଯେ ୱୋ ନିମନ୍ତେତୁଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେ ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ପହିଣେୟ୍ୟାଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନିମନ୍ତେତୁଂ ଆଗତେ ‘‘ଗନ୍ତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଆରୋଚେୟ୍ୟାଥା’’ତି ପେସେସି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ମଯଂ ସ୍ୱାତନାଯ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେମା’’ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦନ୍ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପୁନଦିୱସେ ଅତ୍ତନୋ ଗେହତୋ ଭତ୍ତଭାଜନସୂପେୟ୍ୟଭାଜନାନି ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ନିସୀଦନଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଞ୍ଞତ୍ର ପନ ନିମନ୍ତନେ ଅସତି ସତ୍ଥା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସେୱ ଗେହେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କରୋତି। ତେ ଉଭୋପି ଅତ୍ତନୋ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମଂ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଦେନ୍ତା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତା ଅନାଗାମିଫଲଂ ପାପୁଣିଂସୁ।

ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘ତଥାଗତସ୍ସ ସୁଦ୍ଧୋଦନୋ ପିତା, ମହାମାଯା ମାତା’ତି ଜାନାତି, ଜାନନ୍ତୋୱ ସଦ୍ଧିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ତଥାଗତଂ ‘ଅମ୍ହାକଂ ପୁତ୍ତୋ’ତି ୱଦତି, ସତ୍ଥାପି ତଥେୱ ଅଧିୱାସେତି। କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’ନ୍ତି? ସତ୍ଥା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଭୋପି ତେ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତମେୱ ପୁତ୍ତୋତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନିରନ୍ତରଂ ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ମୟ୍ହଂ ପିତା ଅହୋସି, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଚୂଳପିତା, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ମହାପିତା। ସାପି ମେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ନିରନ୍ତରମେୱ ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ମାତା ଅହୋସି, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଚୂଳମାତା, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ମହାମାତା। ଏୱାହଂ ଦିଯଡ୍ଢଜାତିସହସ୍ସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ହତ୍ଥେ ସଂୱଡ୍ଢୋ, ଦିଯଡ୍ଢଜାତିସହସ୍ସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ହତ୍ଥେତି ତୀଣି ଜାତିସହସ୍ସାନି ତେସଂ ପୁତ୍ତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

‘‘ଯସ୍ମିଂ ମନୋ ନିୱିସତି, ଚିତ୍ତଞ୍ଚାପି ପସୀଦତି;

ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବକେ ପୋସେ, କାମଂ ତସ୍ମିମ୍ପି ୱିସ୍ସସେ। (ଜା। ୧।୧।୬୮);

‘‘ପୁବ୍ବେୱ ସନ୍ନିୱାସେନ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନହିତେନ ୱା;

ଏୱଂ ତଂ ଜାଯତେ ପେମଂ, ଉପ୍ପଲଂୱ ଯଥୋଦକେ’’ତି। (ଜା। ୧।୨।୧୭୪);

ସତ୍ଥା ତେମାସମେୱ ତଂ କୁଲଂ ନିସ୍ସାଯ ୱିହାସି। ତେ ଉଭୋପି ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ମହାସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ଉଭୋପି

ଏକକୂଟାଗାରମେଓ ଆରୋପେତ୍ୱା ନୀହରିଂସୁ। ସତ୍ଥାପି ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ ତେହି ସଦ୍ଧିଂଯେଓ ଆଳାହନଂ ଅଗମାସି। ‘‘ବୁଦ୍ଧାନଂ କିର ମାତାପିତରୋ’’ତି ମହାଜନୋ ନିକ୍ଖମି। ସତ୍ଥାପି ଆଳାହନସମୀପେ ଏକଂ ସାଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ମନୁସ୍ସା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ଠତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ‘ମାତାପିତରୋ ୱୋ କାଲକତା’ତି ମା ଚିନ୍ତୟିତ୍ଥା’’ତି ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋନ୍ତି। ସତ୍ଥା ତେ ‘‘ମା ଏୱଂ ଅୱଚୁତ୍ଥା’’ତି ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିସାଯ ଆସୟଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତଙ୍ଖଣାନୁରୂପଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ –

‘‘ଅପ୍ପଂ ୱତ ଜୀୱିତଂ ଇଦଂ,

ଓରଂ ୱସ୍ସସତାପି ମିୟ୍ୟତି;

ଯୋ ଚେପି ଅତିଚ୍ଚ ଜୀୱତି,

ଅଥ ସୋ ଜରସାପି ମିୟ୍ୟତୀ’’ତି। (ସୁ॰ ନି॰ ୮୧୦; ମହାନି॰ ୩୯) –

ଇଦଂ ଜରାସୁତ୍ତଂ କଥେସି। ଦେସନାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି। ଭିକ୍ଖୂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଚ ପରିନିବ୍ବୁତଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତେସଂ କୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସତ୍ଥା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱରୂପାନଂ ଅସେଖମୁନୀନଂ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଏୱରୂପା ହି ଅଚ୍ଚୁତଂ ଅମତଂ ମହାନିବ୍ବାନମେୱ ପାପୁଣନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୨୫।

‘‘ଅହିଂସକା ଯେ ମୁନଯୋ, ନିଚ୍ଚଂ କାଯେନ ସଂୱୁତା;

ତେ ଯନ୍ତି ଅଚ୍ଚୁତଂ ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ ସୋଚରେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମୁନଯୋତି ମୋନେୟ୍ୟପଟିପଦାଯ ମଗ୍ଗଫଲପତ୍ତା ଅସେଖମୁନଯୋ। କାଯେନାତି ଦେସନାମତ୍ତମେୱେତଂ, ତୀହିପି ଦ୍ୱାରେହି ସୁସଂୱୁତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଚ୍ଚୁତନ୍ତି ସସ୍ସତଂ। ଠାନନ୍ତି ଅକୁପ୍ପଟ୍ଠାନଂ ଧୁୱଟ୍ଠାନଂ। ଯତ୍ଥାତି ଯସ୍ମିଂ ନିବ୍ବାନେ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ ସୋଚରେ ନ ସୋଚନ୍ତି ନ ୱିହଞ୍ଞନ୍ତି, ତଂ ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ବୁଦ୍ଧପିତୁବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପୁଣ୍ଣଦାସୀୱତ୍ଥୁ

ସଦା ଜାଗରମାନାନନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ୱିହରନ୍ତୋ ପୁଣ୍ଣଂ ନାମ ରାଜଗହସେଟ୍ଠିନୋ ଦାସିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ସା କିର ଏକଦିୱସଂ କୋଟ୍ଟନତ୍ଥାଯ ବହୁୱୀହିଂ ଅଦଂସୁ। ସା ରତ୍ତିମ୍ପି ଦୀପଂ ଜାଲେତ୍ୱା ୱୀହିଂ କୋଟ୍ଟେନ୍ତୀ ୱିସ୍ସମନତ୍ଥାଯ ସେଦତିନ୍ତେନ ଗତ୍ତେନ ବହିୱାତେ ଅଟ୍ଠାସି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଦବ୍ବୋ ମଲ୍ଲପୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସେନାସନପଞ୍ଞାପକୋ ଅହୋସି। ସୋ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ସେନାସନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ଜାଲେତ୍ୱା ପୁରତୋ ପୁରତୋ ମଗ୍ଗଦେସନତ୍ଥାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଲୋକଂ ନିମ୍ମିନି। ପୁଣ୍ଣା ତେନାଲୋକେନ ପବ୍ବତେ ୱିଚରନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ତାୱ ଅତ୍ତନୋ ଦୁକ୍ଖେନ ଉପଦ୍ଦୁତା ଇମାଯପି ୱେଲାଯ ନିଦ୍ଦଂ ନ ଉପେମି, ଭଦନ୍ତା କିଂ କାରଣା ନ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଅଦ୍ଧା କସ୍ସଚି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଫାସୁକଂ ୱା ଭୱିସ୍ସତି, ଦୀଘଜାତିକେନ ୱା ଉପଦ୍ଦୱୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ପାତୋୱ କୁଣ୍ଡକଂ ଆଦାଯ ଉଦକେନ ତେମେତ୍ୱା ହତ୍ଥତଲେ ପୂୱଂ କତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରେସୁ ପଚିତ୍ୱା ଉଚ୍ଛଙ୍ଗେ କତ୍ୱା ତିତ୍ଥମଗ୍ଗେ ଖାଦିସ୍ସାମୀତି ଘଟଂ ଆଦାଯ ତିତ୍ଥାଭିମୁଖୀ ପାଯାସି। ସତ୍ଥାପି ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତୁଂ ତମେୱ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି।

ସା ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ସତ୍ଥରି ଦିଟ୍ଠେପି ମମ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ନ ହୋତି, ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମେ ସତି ସତ୍ଥାରଂ ନ ପସ୍ସାମି, ଇଦାନି

ମେ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ଚ ଅତ୍ଥି, ସତ୍ଥା ଚ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତୋ। ସଚେ ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱାତି ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, ଦଦେୟ୍ୟାହଂ ଇମଂ ପୂୱ''ନ୍ତି ଘଟଂ ଏକମନ୍ତେ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ , ଇମଂ ଲୂଖଂ ଦାନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତା ମମ ସଙ୍ଗହଂ କରୋଥା''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତେନ ନୀହରିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ମହାରାଜଦତ୍ତିୟଂ ପତ୍ତଂ ଉପନାମେତ୍ୱା ପୂୱଂ ଗଣ୍ହି। ପୁଣ୍ଣାପି ତଂ ସତ୍ଥୁ ପତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱାୱ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋୟେୱ ମେ ସମିଜ୍ଝତୂ''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ''ଏୱଂ ହୋତୂ''ତି ଠିତକୋୱ ଅନୁମୋଦନଂ ଅକାସି।

ପୁଣ୍ଣାପି ଚିନ୍ତେସି – ''କିଞ୍ଚାପି ମେ ସତ୍ଥା ସଙ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତୋ ପୂୱଂ ଗଣ୍ହି, ନ ପନିଦଂ ଖାଦିସ୍ସତି। ଅଦ୍ଧା ପୁରତୋ କାକସ୍ସ ୱା ସୁନଖସ୍ସ ୱା ଦତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ୱା ରାଜପୁତ୍ତସ୍ସ ୱା ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଣୀତଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତି। ସତ୍ଥାପି ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଏସା ଚିନ୍ତେସୀ''ତି ତସ୍ସା ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ନିସୀଦନାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ଥେରୋ ଚୀୱରଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ସତ୍ଥା ବହିନଗରେୟେୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ଅକାସି। ଦେୱତା ସକଲଚକ୍କୱାଳଗବ୍ଭେ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଉପକପ୍ପନକଂ ଓଜଂ ମଧୁପଟଲଂ ୱିୟ ପୀଳେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପକ୍ଖିପିଂସୁ। ପୁଣ୍ଣା ଚ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ଅଟ୍ଠାସି। ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ଥେରୋ ଉଦକଂ ଅଦାସି। ସତ୍ଥା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ପୁଣ୍ଣଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''କସ୍ମା ତ୍ୱଂ ପୁଣ୍ଣେ ମମ ସାୱକେ ପରିଭାସୀ''ତି ଆହ। ନ ପରିଭାସାମି, ଭନ୍ତେତି। ଅଥ ତୟା ମମ ସାୱକେ ଓଲୋକେତ୍ୱା କିଂ କଥିତନ୍ତି? ''ଅହଂ ତାୱ ଇମିନା ଦୁକ୍ଖପଦଟ୍ଠେନ ନିଦ୍ଦଂ ନ ଉପେମି, ଭଦନ୍ତା କିମତ୍ଥଂ ନିଦ୍ଦଂ ନ ଉପେନ୍ତି, ଅଦ୍ଧା କସ୍ସଚି ଅଫାସୁକଂ ୱା ଭୱିସ୍ସତି, ଦୀଘଜାତିକେନ ୱା ଉପଦ୍ଦୱୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଏତ୍ତକଂ ମୟା, ଭନ୍ତେ, ଚିନ୍ତିତନ୍ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ''ପୁଣ୍ଣେ ତ୍ୱଂ ନ ତାୱ ଦୁକ୍ଖପଦଟ୍ଠେନ ନିଦ୍ଦାୟସି, ମମ ସାୱକା ସଦା ଜାଗରିୟମନୁୟୁତ୍ତତାୟ ନ ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୨୬।

''ସଦା ଜାଗରମାନାନଂ, ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନଂ;

ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିମୁତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଆସୱା''ତି।

ତତ୍ଥ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନନ୍ତି ଦିୱା ଚ ରତ୍ତିଞ୍ଚ ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ସିକ୍ଖମାନାନଂ। ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିମୁତ୍ତାନନ୍ତି ନିବ୍ବାନଜ୍ଝାସୟାନଂ। ଅତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଏୱରୂପାନଂ ସବ୍ବେପି ଆସୱା ଅତ୍ଥଂ ୱିନାସଂ ନତ୍ଥିଭାୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ଯଥାଠିତା ପୁଣ୍ଣା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତପରିସାୟପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ସତ୍ଥା କୁଣ୍ଡକଅଙ୍ଗାରପୂୱେନ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ''ଦୁକ୍କରଂ , ଆୱୁସୋ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ କତଂ ପୁଣ୍ଣାୟ ଦିନ୍ନେନ କୁଣ୍ଡକଅଙ୍ଗାରପୂୱେନ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତେନା''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାୟ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ମୟା ଇମାୟ ଦିନ୍ନକୁଣ୍ଡକଂ ପରିଭୁତ୍ତମେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା –

''ଭୁତ୍ୱା ତିଣପରିଘାସଂ, ଭୁତ୍ୱା ଆଚାମକୁଣ୍ଡକଂ;

ଏତଂ ତେ ଭୋଜନଂ ଆସି, କସ୍ମା ଦାନି ନ ଭୁଞ୍ଜସି।

''ଯତ୍ଥ ପୋସଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ଜାତିୟା ୱିନୟେନ ୱା;

ବହୁଂ ତତ୍ଥ ମହାବ୍ରହ୍ମେ, ଅପି ଆଚାମକୁଣ୍ଡକଂ।

''ତ୍ୱଞ୍ଚ ଖୋ ମଂ ପଜାନାସି, ଯାଦିସାୟଂ ହୟୁତ୍ତମୋ;

ଜାନନ୍ତୋ ଜାନମାଗମ୍ମ, ନ ତେ ଭକ୍ଖାମି କୁଣ୍ଡକ''ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୩।୧୦-୧୨) –

ଇମଂ କୁଣ୍ଡକସିନ୍ଧୱପୋତକଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥେସି।

ପୁଣ୍ଣଦାସୀୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅତୁଲୌପାସକୱତ୍ଥୁ

ପୋରାଣମେତନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅତୁଲଂ ନାମ ଉପାସକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ ହି ସାୱତ୍ଥିୱାସୀ ଉପାସକୋ ପଞ୍ଚସତୌପାସକପରିୱାରୋ ଏକଦିୱସଂ ତେ ଉପାସକେ ଆଦାଯ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାଯ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରେୱତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ରେୱତତ୍ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ସୋ ପନାଯସ୍ମା ପଟିସଲ୍ଲାନାରାମୋ ସୀହୋ ୱିଯ ଏକଚାରୋ, ତସ୍ମା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ନ କିଞ୍ଚି କଥେସି। ସୋ ‘‘ଅଯଂ ଥେରୋ ନ କିଞ୍ଚି କଥେସୀ’’ତି କୁଦ୍ଧୋ ଉଟ୍ଠାଯ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଥେରେନ ‘‘କେନତ୍ଥେନ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଇମେ ଉପାସକେ ଆଦାଯ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାଯ ରେୱତତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିଂ, ତସ୍ସ ମେ ଥେରୋ ନ କିଞ୍ଚି କଥେସି, ସ୍ୱାହଂ ତସ୍ସ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଇଧାଗତୋ, ଧମ୍ମଂ ମେ କଥେଥା’’ତି ଆହ। ଅଥ ଥେରୋ ‘‘ତେନ ହି ଉପାସକା ନିସୀଦଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ବହୁକଂ କତ୍ୱା ଅଭିଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ଉପାସକୋପି ‘‘ଅଭିଧମ୍ମକଥା ନାମ ଅତିସଣ୍ହା, ଥେରୋ ବହୁଂ ଅଭିଧମ୍ମମେୱ କଥେସି, ଅମ୍ହାକଂ ଇମିନା କୋ ଅତ୍ଥୋ’’ତି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପରିସଂ ଆଦାଯ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି।

ଥେରେନାପି ‘‘କିଂ ଉପାସକା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଯଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାଯ ରେୱତତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିମ୍ହା, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଆଲାପସଲ୍ଲାପମତ୍ତମ୍ପି ଅଲଭିତ୍ୱା କୁଦ୍ଧା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମିମ୍ହା, ସୋପି ନୋ ଅତିସଣ୍ହଂ ବହୁଂ ଅଭିଧମ୍ମମେୱ କଥେସି, ‘ଇମିନା ଅମ୍ହାକଂ କୋ ଅତ୍ଥୋ’ତି ଏତସ୍ସାପି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଇଧାଗମିମ୍ହା, କଥେହି ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମକଥ’’ନ୍ତି। ତେନ ହି ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୁଣାଥାତି ଥେରୋ ତେସଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ କତ୍ୱା ଅପ୍ପକମେୱ ଧମ୍ମଂ କଥେସି। ତେ ଥେରସ୍ସପି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ, ଅଥ ନେ ସତ୍ଥା ଆହ – ‘‘କସ୍ମା ଉପାସକା ଆଗତତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ସୁତୋ ପନ ୱୋ ଧମ୍ମୋ’’ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଯଂ ଆଦିତୋ ରେୱତତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିମ୍ହା, ସୋ ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ନ କିଞ୍ଚି କଥେସି, ତସ୍ସ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିମ୍ହା, ତେନ ନୋ ବହୁ ଅଭିଧମ୍ମୋ କଥିତୋ, ତଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିମ୍ହା, ତେନ ନୋ ଅପ୍ପମତ୍ତକୋୱ ଧମ୍ମୋ କଥିତୋ, ତସ୍ସପି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଇଧାଗତମ୍ହା’’ତି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଅତୁଲ, ପୋରାଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆଚିଣ୍ଣମେୱେତଂ, ତୁଣ୍ହୀଭୂତମ୍ପି ବହୁକଥମ୍ପି ମନ୍ଦକଥମ୍ପି ଗରହନ୍ତିଯେୱ। ଏକନ୍ତଂ ଗରହିତବ୍ବୋଯେୱ ୱା ହି ପସଂସିତବ୍ବୋଯେୱ ୱା ନତ୍ଥି । ରାଜାନୋପି ଏକଚ୍ଚେ ନିନ୍ଦନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ପସଂସନ୍ତି। ମହାପଥୱିମ୍ପି ଚନ୍ଦିମସୂରିଯେପି ଆକାସାଦଯୋପି ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତମ୍ପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଏକଚ୍ଚେ ଗରହନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ପସଂସନ୍ତି। ଅନ୍ଧବାଲାନଞ୍ହି ନିନ୍ଦା ୱା ପସଂସା ୱା ଅପ୍ପମାଣା, ପଣ୍ଡିତେନ ପନ ମେଧାୱିନା ନିନ୍ଦିତୋ ନିନ୍ଦିତୋ ନାମ, ପସଂସିତୋ ଚ ପସଂସିତୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୨୭।

‘‘ପୋରାଣମେତଂ ଅତୁଲ, ନେତଂ ଅଜ୍ଜତନାମିୱ;

ନିନ୍ଦନ୍ତି ତୁଣ୍ହିମାସୀନଂ, ନିନ୍ଦନ୍ତି ବହୁଭାଣିନଂ;

ମିତଭାଣିମ୍ପି ନିନ୍ଦନ୍ତି, ନତ୍ଥି ଲୋକେ ଅନିନ୍ଦିତୋ।

୨୨୮।

‘‘ନ ଚାହୁ ନ ଚ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚେତରହି ୱିଜ୍ଜତି;

ଏକନ୍ତଂ ନିନ୍ଦିତୋ ପୋସୋ, ଏକନ୍ତଂ ୱା ପସଂସିତୋ।

୨୨୯।

‘‘ଯଂ ଚେ ୱିଞ୍ଞୂ ପସଂସନ୍ତି, ଅନୁୱିଚ୍ଚ ସୁୱେ ସୁୱେ;

ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦୱୁତ୍ତିଂ ମେଧାୱିଂ, ପଞ୍ଞାସୀଲସମାହିତଂ।

୨୩୦।

‘‘ନିକ୍ଖଂ ଜମ୍ବୋନଦସ୍ସେୱ, କୋ ତଂ ନିନ୍ଦିତୁମରହତି;

ଦେୱାପି ନଂ ପସଂସନ୍ତି, ବ୍ରହ୍ମୁନାପି ପସଂସିତୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ପୋରାଣମେତନ୍ତି ପୁରାଣକଂ ଏତଂ। ଅତୁଲାତି ତଂ ଉପାସକଂ ନାମେନ ଆଲପତି। ନେତଂ ଅଜ୍ଜତନାମିୱାତି ଇଦଂ ନିନ୍ଦନଂ ୱା ପସଂସନଂ ୱା ଅଜ୍ଜତନଂ ଅଧୁନା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱିଯ ନ ହୋତି। ତୁଣ୍ହିମାସୀନନ୍ତି କିଂ ଏସୋ ମୂଗୋ ୱିଯ ବଧିରୋ ୱିଯ କିଞ୍ଚି ଅଜାନନ୍ତୋ ୱିଯ ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋତି ନିନ୍ଦନ୍ତି। ବହୁଭାଣିନନ୍ତି କିଂ ଏସ ୱାତାହତତାଲପଣ୍ଣଂ ୱିଯ ତଟତଟାଯତି, ଇମସ୍ସ କଥାପରିଯନ୍ତୋଯେୱ ନତ୍ଥୀତି ନିନ୍ଦନ୍ତି। ମିତଭାଣିମ୍ପୀତି କିଂ ଏସ ସୁୱଣ୍ଣହିରଞ୍ଞଂ ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ ୱଚନଂ ମଞ୍ଞମାନୋ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ୱତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସୀତି ନିନ୍ଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଅନିନ୍ଦିତୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଚାହୂତି ଅତୀତେପି ନାହୋସି, ଅନାଗତେପି ନ ଭୱିସ୍ସତି।

ଯଂ ଚେ ୱିଞ୍ଞୂତି ବାଲାନଂ ନିନ୍ଦା ୱା ପସଂସା ୱା ଅପ୍ପମାଣା, ଯଂ ପନ ପଣ୍ଡିତା ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଅନୁୱିଚ୍ଚ ନିନ୍ଦକାରଣଂ ୱା ପସଂସକାରଣଂ ୱା ଜାନିତ୍ୱା ପସଂସନ୍ତି, ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦାଯ ୱା ସିକ୍ଖାଯ ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦାଯ ୱା ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦୱୁତ୍ତିଂ ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ମେଧାୱିଂ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରପଞ୍ଞାଯ ଚେୱ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ପଞ୍ଞାସୀଲସମାହିତଂ ପସଂସନ୍ତି, ତଂ ସୁୱଣ୍ଣଦୋସୱିରହିତଂ ଘଟ୍ଟନମଜ୍ଜନକ୍ଖମଂ ଜମ୍ବୋନଦନିକ୍ଖଂ ୱିଯ କୋ ନିନ୍ଦିତୁମରହତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦେୱାପୀତି ଦେୱତାପି ପଣ୍ଡିତମନୁସ୍ସାପି ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉପଟ୍ଠାଯ ଥୋମେନ୍ତି ପସଂସନ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମୁନାପୀତି ନ କେୱଲଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେହି, ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେ ମହାବ୍ରହ୍ମୁନାପି ଏସ ପସଂସିତୋଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ପଞ୍ଚସତାପି ଉପାସକା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ଅତୁଲୋପାସକୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁ

କାଯପ୍ପକୋପନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ତେସଂ ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯାନଂ ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ଯଟ୍ଠିଯୋ ଗହେତ୍ୱା କଟ୍ଠପାଦୁକା ଆରୁଯ୍ହ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ଚଙ୍କମନ୍ତାନଂ ଖଟଖଟାତିସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଆନନ୍ଦ, କିଂ ସଦ୍ଦୋ ନାମେସୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯାନଂ ପାଦୁକା ଆରୁଯ୍ହ ଚଙ୍କମନ୍ତାନଂ ଖଟଖଟସଦ୍ଦୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ କାଯାଦୀନି ରକ୍ଖିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୩୧।

‘‘କାଯପ୍ପକୋପଂ ରକ୍ଖେଯ୍ୟ, କାଯେନ ସଂୱୁତୋ ସିଯା;

କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା, କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରେ।

୨୩୨।

‘‘ୱଚୀପକୋପଂ ରକ୍ଖେଯ୍ୟ, ୱାଚାଯ ସଂୱୁତୋ ସିଯା;

ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା, ୱାଚାଯ ସୁଚରିତଂ ଚରେ।

୨୩୩।

‘‘ମନୋପକୋପଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ, ମନସା ସଂୱୁତୋ ସିୟା;

ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରେ।

୨୩୪।

‘‘କାୟେନ ସଂୱୁତା ଧୀରା, ଅଥୋ ୱାଚାୟ ସଂୱୁତା;

ମନସା ସଂୱୁତା ଧୀରା, ତେ ୱେ ସୁପରିସଂୱୁତା’’ତି।

ତତ୍ଥ କାୟପ୍ପକୋପନ୍ତି ତିୱିଧଂ କାୟଦୁଚ୍ଚରିତଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ। କାୟେନ ସଂୱୁତୋତି କାୟଦ୍ୱାରେ ଦୁଚ୍ଚରିତପୱେସନଂ ନିୱାରେତ୍ୱା ସଂୱୁତୋ ପିହିତଦ୍ୱାରୋ ସିୟା। ୟସ୍ମା ପନ କାୟଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା କାୟସୁଚରିତଂ ଚରନ୍ତୋ ଉଭୟମ୍ପେତଂ କରୋତି, ତସ୍ମା କାୟଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା, କାୟେନ ସୁଚରିତଂ ଚରେତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନନ୍ତରଗାଥାସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। କାୟେନ ସଂୱୁତା ଧୀରାତି ୟେ ପଣ୍ଡିତା ପାଣାତିପାତାଦୀନି ଅକରୋନ୍ତା କାୟେନ, ମୁସାୱାଦାଦୀନି ଅକରୋନ୍ତା ୱାଚାୟ, ଅଭିଜ୍ଝାଦୀନି ଅସମୁଟ୍ଠପେନ୍ତା ମନସା ସଂୱୁତା, ତେ ଇଧ ଲୋକସ୍ମିଂ ସୁସଂୱୁତା ସୁରକ୍ଖିତା ସୁଗୋପିତା ସୁପିହିତଦ୍ୱାରାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଛବ୍ବଗ୍ଗିୟୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

କୋଧୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସତ୍ତରସମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୮। ମଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ଗୋଘାତକପୁତ୍ତୱତ୍ଥୁ

ପଣ୍ଡୁପଲାସୋୱଦାନିସୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଗୋଘାତକପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିରେକୋ ଗୋଘାତକୋ ଗାୱୋ ୱଧିତ୍ୱା ୱରମଂସାନି ଗହେତ୍ୱା ପଚାପେତ୍ୱା ପୁତ୍ତଦାରେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମଂସଞ୍ଚ ଖାଦତି, ମୂଲେନ ଚ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ଏୱଂ ପଞ୍ଚପଣ୍ଣାସ ୱସ୍ସାନି ଗୋଘାତକକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଧୁରୱିହାରେ ୱିହରନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ଏକଦିୱସମ୍ପି କଟଚ୍ଛୁମତ୍ତମ୍ପି ଯାଗୁଂ ୱା ଭତ୍ତଂ ୱା ନ ଅଦାସି। ସୋ ଚ ୱିନା ମଂସେନ ଭତ୍ତଂ ନ ଭୁଞ୍ଜତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଦିୱସଭାଗେ ମଂସଂ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ପଚିତୁଂ ଏକଂ ମଂସଖଣ୍ଡଂ ଭରିଯାଯ ଦତ୍ୱା ନ୍ହାଯିତୁଂ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ସହାଯକୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭରିଯଂ ଆହ – ‘‘ଥୋକଂ ମେ ୱିକ୍କିଣିଯମଂସଂ ଦେହି, ଗେହଂ ମେ ପାହୁନକୋ ଆଗତୋ’’ତି। ନତ୍ଥି ୱିକ୍କିଣିଯମଂସଂ, ସହାଯକୋ ତେ ମଂସଂ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଇଦାନି ନ୍ହାଯିତୁଂ ଗତୋତି। ମା ଏୱଂ କରି, ସଚେ ମଂସଖଣ୍ଡଂ ଅତ୍ଥି, ଦେହୀତି। ସହାଯକସ୍ସ ତେ ନିକ୍ଖିତ୍ତମଂସଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ନତ୍ଥୀତି। ସୋ ‘‘ସହାଯକସ୍ସ ମେ ଅତ୍ଥାଯ ଠପିତମଂସତୋ ଅଞ୍ଞଂ ମଂସଂ ନତ୍ଥି, ସୋ ଚ ୱିନା ମଂସେନ ନ ଭୁଞ୍ଜତି, ନାଯଂ ଦସ୍ସତୀ’’ତି ସାମଂଯେୱ ତଂ ମଂସଂ ଗହେତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ଗୋଘାତକୋପି ନ୍ହତ୍ୱା ଆଗତୋ ତାଯ ଅତ୍ତନୋ ପକ୍କପଣ୍ଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଭତ୍ତେ ଉପନୀତେ ଆହ ‘‘କହଂ ମଂସ’’ନ୍ତି? ‘‘ନତ୍ଥି, ସାମୀ’’ତି। ନନୁ ଅହଂ ପଚନତ୍ଥାଯ ମଂସଂ ଦତ୍ୱା ଗତୋତି। ତୱ ସହାଯକୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ପାହୁନକୋ ମେ ଆଗତୋ, ୱିକ୍କିଣିଯମଂସଂ ଦେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ମଯା ‘‘ସହାଯକସ୍ସ ତେ ଠପିତମଂସତୋ ଅଞ୍ଞଂ ମଂସଂ ନତ୍ଥି, ସୋ ଚ ୱିନା ମଂସେନ ନ ଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ବଲକ୍କାରେନ ତଂ ମଂସଂ ସାମଂଯେୱ ଗହେତ୍ୱା ଗତୋତି। ଅହଂ ୱିନା ମଂସେନ ଭତ୍ତଂ ନ ଭୁଞ୍ଜାମି, ହରାହି ନନ୍ତି। କିଂ ସକ୍କା କାତୁଂ, ଭୁଞ୍ଜ, ସାମୀତି। ସୋ ‘‘ନାହଂ ଭୁଞ୍ଜାମୀ’’ତି ତଂ ଭତ୍ତଂ ହରାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥଂ ଆଦାଯ ପଚ୍ଛାଗେହେ ଠିତୋ ଗୋଣୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମୁଖେ ହତ୍ଥଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଜିୱ୍ହଂ ନୀହରିତ୍ୱା ସତ୍ଥେନ ମୂଲେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରେସୁ ପଚାପେତ୍ୱା ଭତ୍ତମତ୍ଥକେ ଠପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ଏକଂ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଏକଂ ମଂସଖଣ୍ଡଂ ମୁଖେ ଠପେସି। ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱସ୍ସ ଜିୱ୍ହା ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭତ୍ତପାତିଯଂ ପତି। ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ କମ୍ମସରିକ୍ଖକଂ ୱିପାକଂ ଲଭି। ସୋପି ଖୋ ଗୋଣୋ ୱିଯ ଲୋହିତଧାରାଯ ମୁଖତୋ ପଗ୍ଘରନ୍ତିଯା ଅନ୍ତୋଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଜଣ୍ଣୁକେହି ୱିଚରନ୍ତୋ ୱିରୱି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଗୋଘାତକସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ପିତରଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସମୀପେ ଠିତୋ ହୋତି। ଅଥ ନଂ ମାତା ଆହ – ‘‘ପସ୍ସ, ପୁତ୍ତ, ଇମଂ ଗୋଘାତକଂ ଗୋଣଂ ୱିଯ ଗେହମଜ୍ଝେ ଜଣ୍ଣୁକେହି ୱିଚରିତ୍ୱା ୱିରୱନ୍ତଂ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତୱ ମତ୍ଥକେ ପତିସ୍ସତି, ମମମ୍ପି ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସୋତ୍ଥିଂ କରୋନ୍ତୋ ପଲାଯସ୍ସୂ’’ତି। ସୋ ମରଣଭଯତଜ୍ଜିତୋ ମାତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଲାଯି, ପଲାଯିତ୍ୱା ଚ ପନ ତକ୍କସିଲଂ ଅଗମାସି। ଗୋଘାତକୋପି ଗୋଣୋ ୱିଯ ଗେହମଜ୍ଝେ ୱିରୱନ୍ତୋ ୱିଚରିତ୍ୱା କାଲକତୋ ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତି। ଗୋଣୋପି କାଲମକାସି। ଗୋଘାତକପୁତ୍ତୋପି ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣକାରକମ୍ମଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହି। ଅଥସ୍ସାଚରିଯୋ ଗାମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ‘‘ଏୱରୂପଂ ନାମ ଅଲଙ୍କାରଂ କରେଯ୍ୟାସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ସୋପି ତଥାରୂପଂ ଅଲଙ୍କାରଂ ଅକାସି। ଅଥସ୍ସାଚରିଯୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଲଙ୍କାରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଗନ୍ତ୍ୱା ଜୀୱିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ’’ତି ୱଯପ୍ପତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଧୀତରଂ ଅଦାସି। ସୋ ପୁତ୍ତଧୀତାହି ୱଡ୍ଢି।

ଅଥସ୍ସ ପୁତ୍ତା ୱଯପ୍ପତ୍ତା ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଘରାୱାସଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ୱା ୱସନ୍ତା ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା ଅହେସୁଂ। ପିତାପି ନେସଂ ତକ୍କସିଲାଯଂ କିଞ୍ଚି କୁସଲଂ ଅକତ୍ୱାୱ ଜରଂ ପାପୁଣି। ଅଥସ୍ସ ପୁତ୍ତା ‘‘ପିତା ନୋ ମହଲ୍ଲକୋ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ପିତୁ ଅତ୍ଥାଯ ଦାନଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତଯିଂସୁ। ତେ ପୁନଦିୱସେ ଅନ୍ତୋଗେହେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ସତ୍ଥାରଂ ଆହଂସୁ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହେହି ଇଦଂ ପିତୁ ଜୀୱଭତ୍ତଂ ଦିନ୍ନଂ, ପିତୁ ନୋ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋଥା’’ତି। ସତ୍ଥା ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଉପାସକ, ତ୍ୱଂ ମହଲ୍ଲକୋ ପରିପକ୍କସରୀରୋ ପଣ୍ଡୁପଲାସସଦିସୋ, ତୱ ପରଲୋକଗମନାଯ କୁସଲପାଥେଯ୍ୟଂ ନତ୍ଥି, ଅତ୍ତନୋ ପତିଟ୍ଠଂ କରୋହି, ପଣ୍ଡିତୋ ଭୱ, ମା ବାଲୋ’’ତି ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ଇମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୩୫।

‘‘ପଣ୍ଡୁପଲାସୋୱ ଦାନିସି,

ଯମପୁରିସାପି ଚ ତେ ଉପଟ୍ଠିତା;

ଉୟ୍ୟୋଗମୁଖେ ଚ ତିଟ୍ଠସି,

ପାଥେୟ୍ୟମ୍ପି ଚ ତେ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

୨୩୬।

''ସୋ କରୋହି ଦୀପମତ୍ତନୋ,

ଖିପ୍ପଂ ୱାୟମ ପଣ୍ଡିତୋ ଭୱ;

ନିଦ୍ଧନ୍ତମଲୋ ଅନଙ୍ଗଣୋ,

ଦିବ୍ବଂ ଅରିୟଭୂମିଂ ଉପେହିସୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ପଣ୍ଡୁପଲାସୋୱ ଦାନିସୀତି, ଉପାସକ, ତ୍ୱଂ ଇଦାନି ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭୂମିୟଂ ପତିତପଣ୍ଡୁପଲାସୋ ୱିୟ ଅହୋସି। ଯମପୁରିସାତି ଯମଦୂତା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଇଦଂ ପନ ମରଣମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ମରଣଂ ତେ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଉୟ୍ୟୋଗମୁଖେତି ପରିହାନିମୁଖେ, ଅୱୁଡ୍ଢିମୁଖେ ଚ ଠିତୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପାଥେୟ୍ୟନ୍ତି ଗମିକସ୍ସ ତଣ୍ଡୁଲାଦିପାଥେୟ୍ୟଂ ୱିୟ ପରଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ତୱ କୁସଲପାଥେୟ୍ୟମ୍ପି ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ କରୋହୀତି ସୋ ତ୍ୱଂ ସମୁଦ୍ଦେ ନାୱାୟ ଭିନ୍ନାୟ ଦୀପସଙ୍ଖାତଂ ପତିଟ୍ଠଂ ୱିୟ ଅତ୍ତନୋ କୁସଲପତିଟ୍ଠଂ କରୋହି। କରୋନ୍ତୋ ଚ ଖିପ୍ପଂ ୱାୟମ, ସୀଘଂ ସୀଘଂ ୱୀରିୟଂ ଆରଭ, ଅତ୍ତନୋ କୁସଲକମ୍ମପତିଟ୍ଠକରଣେନ ପଣ୍ଡିତୋ ଭୱ। ଯୋ ହି ମରଣମୁଖଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା କାତୁଂ ସମତ୍ଥକାଲେୱ କୁସଲଂ କରୋତି, ଏସ ପଣ୍ଡିତୋ ନାମ, ତାଦିସୋ ଭୱ, ମା ଅନ୍ଧବାଲୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିବ୍ବଂ ଅରିୟଭୂମିନ୍ତି ଏୱଂ ୱୀରିୟଂ କରୋନ୍ତୋ ରାଗାଦୀନଂ ମଲାନଂ ନୀହଟତାୟ ନିଦ୍ଧନ୍ତମଲୋ ଅଙ୍ଗଣାଭାୱେନ ଅନଙ୍ଗଣୋ ନିକ୍କିଲେସୋ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱିଧଂ ସୁଦ୍ଧାୱାସଭୂମିଂ ପାପୁଣିସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ଉପାସକୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ତେ ପୁନଦିୱସତ୍ଥାୟପି ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁମୋଦନକାଲେ ଆହଂସୁ – ''ଭନ୍ତେ, ଇଦମ୍ପି ଅମ୍ହାକଂ ପିତୁ ଜୀୱଭତ୍ତମେୱ, ଇମସ୍ସେୱ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋଥା''ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ଇମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୩୭।

''ଉପନୀତୱୟୋ ଚ ଦାନିସି,

ସମ୍ପୟାତୋସି ଯମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ;

ୱାସୋ ତେ ନତ୍ଥି ଅନ୍ତରା,

ପାଥେୟ୍ୟମ୍ପି ଚ ତେ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

୨୩୮।

''ସୋ କରୋହି ଦୀପମତ୍ତନୋ,

ଖିପ୍ପଂ ୱାୟମ ପଣ୍ଡିତୋ ଭୱ;

ନିଦ୍ଧନ୍ତମଲୋ ଅନଙ୍ଗଣୋ,

ନ ପୁନ ଜାତିଜରଂ ଉପେହିସୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଉପନୀତୱୟୋତି ଉପାତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ନୀତୱୟୋତି ୱିଗତୱୟୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୱୟୋ, ତ୍ୱଂସି ଦାନି ତୟୋ ୱୟେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମରଣମୁଖେ ଠିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ପୟାତୋସି ୟମସ୍ସ ସନ୍ତିକନ୍ତି ମରଣମୁଖଂ ଗନ୍ତୁଂ ସଜ୍ଜୋ ହୁତ୍ୱା ଠିତୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱାସୋ ତେ ନତ୍ଥି ଅନ୍ତରାତି ୟଥା ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ତାନି ତାନି କିଚ୍ଚାନି କରୋନ୍ତା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ୱସନ୍ତି, ନ ଏୱଂ ପରଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା। ନ ହି ସକ୍କା ପରଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ‘‘ଅଧିୱାସେଥ କତିପାହଂ, ଦାନଂ ତାୱ ଦେମି, ଧମ୍ମଂ ତାୱ ସୁଣାମୀ’’ତିଆଦୀନି ୱତ୍ତୁଂ। ଇତୋ ପନ ଚୱିତ୍ୱା ପରଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋୱ ହୋତି। ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପାଥେୟ୍ୟନ୍ତି ଇଦଂ କିଞ୍ଚାପି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମେୱ, ଉପାସକସ୍ସ ପନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦଳ୍ହୀକରଣତ୍ଥଂ ଇଧାପି ସତ୍ଥାରା କଥିତଂ। ଜାତିଜରନ୍ତି ଏତ୍ଥ ବ୍ୟାଧିମରଣାନିପି ଗହିତାନେୱ ହୋନ୍ତି। ହେଟ୍ଠିମଗାଥାହି ଚ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗୋ କଥିତୋ, ଇଧ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ କଥିତୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ୟଥା ନାମ ରଞ୍ଞା ଅତ୍ତନୋ ମୁଖପମାଣେନ କବଳଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଉପନୀତେ ସୋ କୁମାରୋ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖପମାଣେନେୱ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱମେୱ ସତ୍ଥାରା ଉପରିମଗ୍ଗୱସେନ ଧମ୍ମେ ଦେସିତେପି ଉପାସକୋ ଅତ୍ତନୋ ଉପନିସ୍ସୟୱସେନ ହେଟ୍ଠା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ଇମିସ୍ସା ଅନୁମୋଦନାୟ ଅୱସାନେ ଅନାଗାମିଫଲଂ ପତ୍ତୋ। ସେସପରିସାୟପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଗୋଘାତକପୁତ୍ତୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ

ଅନୁପୁବ୍ବେନାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଏକଦିୱସଂ ପାତୋୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚୀୱରପାରୁପନଟ୍ଠାନେ ଭିକ୍ଖୂ ଚୀୱରଂ ପାରୁପନ୍ତେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ତଂ ପନ ଠାନଂ ୱିରୂଳ୍ହତିଣଂ ହୋତି। ଅଥେକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚୀୱରଂ ପାରୁପନ୍ତସ୍ସ ଚୀୱରକଣ୍ଣୋ ତିଣେସୁ ପୱଟ୍ଟେନ୍ତୋ ଉସ୍ସାୱବିନ୍ଦୂହି ତେମି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ଇମଂ ଠାନଂ ଅପ୍ପହରିତଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପୁନଦିୱସେ କୁଦାଲଂ ଆଦାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଠାନଂ ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ଖଲମଣ୍ଡଲସଦିସଂ ଅକାସି। ପୁନଦିୱସେପି ତଂ ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂସୁ ଚୀୱରଂ ପାରୁପନ୍ତେସୁ ଏକସ୍ସ ଚୀୱରକଣ୍ଣଂ ଭୂମିୟଂ ପତିତ୍ୱା ପଂସୁମ୍ହି ପୱଟ୍ଟମାନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇଧ ୱାଲୁକଂ ଓକିରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱାଲୁକଂ ଆହରିତ୍ୱା ଓକିରି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ପୁରେଭତ୍ତଂ ଚଣ୍ଡୋ ଆତପୋ ଅହୋସି, ତଦାପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚୀୱରଂ ପାରୁପନ୍ତାନଂ ଗତ୍ତତୋ ସେଦେ ମୁଚ୍ଚନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇଧ ମୟା ମଣ୍ଡପଂ କାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ମଣ୍ଡପଂ କାରେସି। ପୁନଦିୱସେ ପାତୋୱ ୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସି, ୱଦ୍ଦଲିକଂ ଅହୋସି। ତଦାପି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭିକ୍ଖୂ ଓଲୋକେନ୍ତୋୱ ଠିତୋ ତିନ୍ତଚୀୱରକେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଏତ୍ଥ ମୟା ସାଲଂ କାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ସାଲଂ କାରେତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ସାଲମହଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ଭିକ୍ଖୂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ଅନୁମୋଦନତ୍ଥାୟ ସତ୍ଥୁ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚୀୱରପାରୁପନକାଲେ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଠିତୋ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କାରେସି’’ନ୍ତି ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପଣ୍ଡିତା ନାମ ଖଣେ ଖଣେ ଥୋକଂ କୁସଲଂ କରୋନ୍ତା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଅତ୍ତନୋ ଅକୁସଲମଲଂ ନୀହରନ୍ତିୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୩୯।

‘‘ଅନୁପୁବ୍ବେନ ମେଧାୱୀ, ଥୋକଂ ଥୋକଂ ଖଣେ ଖଣେ;

କମ୍ମାରୋ ରଜତସ୍ସେୱ, ନିଦ୍ଧମେ ମଲମତ୍ତନୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅନୁପୁବ୍ବେନାତି ଅନୁପଟିପାଟିୟା। ମେଧାୱୀତି ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଖଣେ ଖଣେତି ଓକାସେ ଓକାସେ କୁସଲଂ କରୋନ୍ତୋ। କମ୍ମାରୋ ରଜତସ୍ସେୱାତି ୟଥା ସୁୱଣ୍ଣକାରୋ ଏକୱାରମେୱ ସୁୱଣ୍ଣଂ ତାପେତ୍ୱା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ମଲଂ ନୀହରିତ୍ୱା ପିଲନ୍ଧନୱିକତିଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି , ପୁନପ୍ପୁନଂ ତାପେନ୍ତୋ କୋଟ୍ଟେନ୍ତୋ ପନ ମଲଂ ନୀହରତି, ତତୋ ଅନେକୱିଧଂ ପିଲନ୍ଧନୱିକତିଂ କରୋତି, ଏୱମେୱ ପୁନପ୍ପୁନଂ କୁସଲଂ କରୋନ୍ତୋ

ପଣ୍ଡିତୋ ଅତ୍ତନୋ ରାଗାଦିମଲଂ ନିଦ୍ଧମେୟ୍ୟ, ଏୱଂ ନିଦ୍ଧନ୍ତମଲୋ ନିକ୍କିଲେସୋୱ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠତି, ମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅଯସାୱମଲନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ନାମ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକୋ କିର ସାୱତ୍ଥିୱାସୀ କୁଲପୁତ୍ତୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋତି ପଞ୍ଞାଯି। ସୋ ଅପରଭାଗେ ଜନପଦୱିହାରେ ୱସ୍ସୂପଗତୋ ଅଟ୍ଠହତ୍ଥକଂ ଥୂଲସାଟକଂ ଲଭିତ୍ୱା ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସୋ ପୱାରେତ୍ୱା ତଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗିନିଯା ହତ୍ଥେ ଠପେସି। ସା ''ନ ମେ ଏସୋ ସାଟକୋ ଭାତୁ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ''ତି ତଂ ତିଖିଣାଯ ୱାସିଯା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ହୀରହୀରଂ କତ୍ୱା ଉଦୁକ୍ଖଲେ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ପୱିସେତ୍ୱା ପୋଥେତ୍ୱା ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ସୁଖୁମସୁତ୍ତଂ କନ୍ତିତ୍ୱା ସାଟକଂ ୱାଯାପେସି। ଥେରୋପି ସୁତ୍ତଞ୍ଚେୱ ସୂଚିଯୋ ଚ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଚୀୱରକାରକେ ଦହରସାମଣେରେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଭଗିନିଯା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ତଂ ମେ ସାଟକଂ ଦେଥ, ଚୀୱରଂ କାରେସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ସା ନୱହତ୍ଥଂ ସାଟକଂ ନୀହରିତ୍ୱା କନିଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେସି। ସୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଓଲୋକେତ୍ୱା ''ମମ ସାଟକୋ ଥୂଲୋ ଅଟ୍ଠହତ୍ଥୋ, ଅଯଂ ସୁଖୁମୋ ନୱହତ୍ଥୋ। ନାଯଂ ମମ ସାଟକୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ଏସ, ନ ମେ ଇମିନା ଅତ୍ଥୋ, ତମେୱ ମେ ଦେଥା''ତି ଆହ। ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକମେୱ ଏସୋ, ଗଣ୍ହଥ ନ''ନ୍ତି? ସୋ ନେୱ ଇଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ଅତ୍ତନା କତକିଚ୍ଚଂ ସବ୍ବଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକମେୱେସ, ଗଣ୍ହଥ ନ''ନ୍ତି ଅଦାସି। ସୋ ତଂ ଆଦାଯ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚୀୱରକମ୍ମଂ ପଟ୍ଠପେସି।

ଅଥସ୍ସ ଭଗିନୀ ଚୀୱରକାରାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ସମ୍ପାଦେସି। ଚୀୱରସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତଦିୱସେ ପନ ଅତିରେକସକ୍କାରଂ କାରେସି। ସୋ ଚୀୱରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନସିନେହୋ ''ସ୍ୱେ ଦାନି ନଂ ପାରୁପିସ୍ସାମୀ''ତି ସଂହରିତ୍ୱା ଚୀୱରୱଂସେ ଠପେତ୍ୱା ତଂ ରତ୍ତିଂ ଭୁତ୍ତାହାରଂ ଜିରାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ କାଲଂ କତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଚୀୱରେ ଊକା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଭଗିନୀପିସ୍ସ କାଲକିରିଯଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାଦେସୁ ପୱତ୍ତମାନା ରୋଦି। ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକସ୍ସ ଅଭାୱେନ ସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ତଂ ପାପୁଣାତି। ''ଭାଜେସ୍ସାମ ନ''ନ୍ତି ତଂ ଚୀୱରଂ ନୀହରାପେସୁଂ। ସା ଊକା ''ଇମେ ମମ ସନ୍ତକଂ ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତୀ''ତି ୱିରୱନ୍ତୀ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସନ୍ଧାୱି। ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ଦିବ୍ବାଯ ସୋତଧାତୁଯା ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା, ''ଆନନ୍ଦ, ତିସ୍ସସ୍ସ ଚୀୱରଂ ଅଭାଜେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଦେହୀ''ତି ଆହ। ଥେରୋ ତଥା କାରେସି। ସାପି ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ କାଲଂ କତ୍ୱା ତୁସିତୱିମାନେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସତ୍ଥା ''ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ତିସ୍ସସ୍ସ ଚୀୱରଂ ଭାଜେତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥା''ତି ଆଣାପେସି। ଭିକ୍ଖୂ ତଥା କରିଂସୁ।

ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ''କସ୍ମା ନୁ ଖୋ ସତ୍ଥା ତିସ୍ସସ୍ସ ଚୀୱରଂ ସତ୍ତ ଦିୱସେ ଠପାପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଅନୁଜାନୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଚୀୱରେ ଊକା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ତୁମ୍ହେହି ତସ୍ମିଂ ଭାଜିଯମାନେ 'ଇମେ ମମ ସନ୍ତକଂ ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତୀ'ତି ୱିରୱନ୍ତୀ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଧାୱି। ସା ତୁମ୍ହେହି ଚୀୱରେ ଗଯ୍ହମାନେ ତୁମ୍ହେସୁ ମନଂ ପଦୁସ୍ସିତ୍ୱା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟ, ତେନ ଚାହଂ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପାପେସିଂ। ଇଦାନି ପନ ସା ତୁସିତୱିମାନେ ନିବ୍ବତ୍ତା, ତେନ ୱୋ ମଯା ଚୀୱରଗହଣଂ ଅନୁଞ୍ଞାତ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ତେହି ''ଭାରିଯା ୱତ ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ତଣ୍ହା ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହା ନାମ ଭାରିଯା। ଯଥା ଅଯତୋ ମଲଂ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅଯମେୱ ଖାଦତି ୱିନାସେତି ଅପରିଭୋଗଂ କରୋତି, ଏୱମେୱାଯଂ ତଣ୍ହା ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତେ ସତ୍ତେ ନିରଯାଦୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତାପେତି, ୱିନାସଂ ପାପେତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୪୦।

''ଅଯସାୱ ମଲଂ ସମୁଟ୍ଠିତଂ,

ତତୁଟ୍ଠାଯ ତମେୱ ଖାଦତି;

ଏୱଂ ଅତିଧୋନଚାରିନଂ,

ସାନି କମ୍ମାନି ନଯନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତି’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଯସାୱାତି ଅଯତୋ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ତତୁଟ୍ଠାଯାତି ତତୋ ଉଟ୍ଠାଯ। ଅତିଧୋନଚାରିନନ୍ତି ଧୋନା ୱୁଚ୍ଚତି ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ‘‘ଇଦମତ୍ଥଂ ଏତେ’’ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନପଞ୍ଞା, ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଚରନ୍ତୋ ଅତିଧୋନଚାରୀ ନାମ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ଅଯତୋ ମଲଂ ସମୁଟ୍ଠାଯ ତତୋ ସମୁଟ୍ଠିତଂ ତମେୱ ଖାଦତି, ଏୱମେୱଂ ଚତୁପଚ୍ଚଯେ ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତଂ ଅତିଧୋନଚାରିନଂ ସାନି କମ୍ମାନି ଅତ୍ତନି ଠିତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକାନେୱ ତାନି କମ୍ମାନି ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନଯନ୍ତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ଲାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅସଜ୍ଝାଯମଲାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଲାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିର ପଞ୍ଚକୋଟିମତ୍ତା ଅରିଯସାୱକା ୱସନ୍ତି, ଦ୍ୱେ କୋଟିମତ୍ତା ପୁଥୁଜ୍ଜନା ୱସନ୍ତି। ତେସୁ ଅରିଯସାୱକା ପୁରେଭତ୍ତଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ସପ୍ପିତେଲମଧୁଫାଣିତୱତ୍ଥାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତି। ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଗମନକାଲେ ଚ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନାନଂ ଗୁଣକଥଂ କଥେନ୍ତି। ଉଦାଯିତ୍ଥେରୋ ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଏତେସଂ ତାୱ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ କଥେଥ, ମମ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା କିଂ ନୁ ଖୋ ନ କଥେସ୍ସଥା’’ତି ୱଦତି। ମନୁସ୍ସା ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଏକୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଇମସ୍ସପି ଅମ୍ହେହି ଧମ୍ମକଥଂ ସୋତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ତେ ଏକଦିୱସଂ ଥେରଂ ଯାଚିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ ଅମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଦିୱସୋ’’ତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଅମ୍ହାକଂ ଦିୱା ଧମ୍ମକଥଂ କଥେଯ୍ୟାଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋପି ତେସଂ ଅଧିୱାସେସି।

ତେହି ଧମ୍ମସ୍ସୱନୱେଲାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ନୋ ଧମ୍ମଂ କଥେଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଲାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରୋ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଚିତ୍ତବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ଚାଲେନ୍ତୋ ଏକମ୍ପି ଧମ୍ମପଦଂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ସରଭଞ୍ଞଂ ଭଣିସ୍ସାମି, ଅଞ୍ଞୋ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଓତରି। ତେ ଅଞ୍ଞେନ ଧମ୍ମକଥଂ କଥାପେତ୍ୱା ସରଭାଣତ୍ଥାଯ ପୁନ ତଂ ଆସନଂ ଆରୋପଯିଂସୁ। ସୋ ପୁନପି କିଞ୍ଚି ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ରତ୍ତିଂ କଥେସ୍ସାମି, ଅଞ୍ଞୋ ସରଭଞ୍ଞଂ ଭଣତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଆସନା ଓତରି। ତେ ଅଞ୍ଞେନ ସରଭଞ୍ଞଂ ଭଣାପେତ୍ୱା ପୁନ ରତ୍ତିଂ ଥେରଂ ଆନଯିଂସୁ। ସୋ ରତ୍ତିମ୍ପି କିଞ୍ଚି ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ କଥେସ୍ସାମି, ରତ୍ତିଂ ଅଞ୍ଞୋ କଥେତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଓତରି। ତେ ଅଞ୍ଞେନ ରତ୍ତିଂ କଥାପେତ୍ୱା ପୁନ ପଚ୍ଚୂସେ ତଂ ଆନଯିଂସୁ। ସୋ ପୁନପି କିଞ୍ଚି ନାଦ୍ଦସ। ମହାଜନୋ ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ଅନ୍ଧବାଲ, ତ୍ୱଂ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନାନଂ ୱଣ୍ଣେ କଥିଯମାନେ ଏୱଞ୍ଚେୱଞ୍ଚ ୱଦେସି, ଇଦାନି କସ୍ମା ନ କଥେସୀ’’ତି ସନ୍ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଲାଯନ୍ତଂ ଅନୁବନ୍ଧି। ସୋ ପଲାଯନ୍ତୋ ଏକିସ୍ସା ୱଚ୍ଚକୁଟିଯା ପତି।

ମହାଜନୋ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସି – ‘‘ଅଜ୍ଜ ଲାଳୁଦାଯୀ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନାନଂ ଗୁଣକଥାଯ ପୱତ୍ତମାନାଯ ଉସ୍ସୂଯନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମକଥିକଭାୱଂ ପକାସେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସେହି ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ‘ଧମ୍ମଂ ସୁଣୋମା’ତି ୱୁତ୍ତେ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କଥେତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ କିଞ୍ଚି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅଯ୍ୟେହି ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଗଗ୍ଗାହଂ ଗଣ୍ହାସୀ’ତି ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ସନ୍ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଲାପିଯମାନୋ ୱଚ୍ଚକୁଟିଯା ପତିତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ଏସୋ ଗୂଥକୂପେ ନିମୁଗ୍ଗୋଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା –

‘‘ଚତୁପ୍ପଦୋ ଅହଂ ସମ୍ମ, ତ୍ୱମ୍ପି ସମ୍ମ ଚତୁପ୍ପଦୋ;

ଏହି ସମ୍ମ ନିୱତ୍ତସ୍ସୁ, କିଂ ନୁ ଭୀତୋ ପଲାଯସି।

‘‘ଅସୁଚିପୂତିଲୋମୋସି, ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ୱାସି ସୂକର;

ସଚେ ଯୁଜ୍ଝିତୁକାମୋସି, ଜଯଂ ସମ୍ମ ଦଦାମି ତେ’’ତି। (ଜା। ୧।୨।୫-୬) –

ଇମଂ ଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥେସି। ତଦା ସୀହୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ସୂକରୋ ଲାଳୁଦାଯୀତି। ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଳୁଦାଯିନା ଅପ୍ପମତ୍ତକୋୱ ଧମ୍ମୋ ଉଗ୍ଗହିତୋ, ସଜ୍ଝାଯଂ ପନ ନେୱ ଅକାସି, କିଞ୍ଚି ପରିଯତ୍ତିଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଅସଜ୍ଝାଯକରଣଂ ମଲମେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୪୧।

‘‘ଅସଜ୍ଝାଯମଲା ମନ୍ତା, ଅନୁଟ୍ଠାନମଲା ଘରା;

ମଲଂ ୱଣ୍ଣସ୍ସ କୋସଜ୍ଜଂ, ପମାଦୋ ରକ୍ଖତୋ ମଲ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅସଜ୍ଝାଯମଲାତି ଯାକାଚି ପରିଯତ୍ତି ୱା ସିପ୍ପଂ ୱା ଯସ୍ମା ଅସଜ୍ଝାଯନ୍ତସ୍ସ ଅନନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ୱିନସ୍ସତି ୱା ନିରନ୍ତରଂ ୱା ନ ଉପଟ୍ଠାତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅସଜ୍ଝାଯମଲା ମନ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନ ଘରାୱାସଂ ୱସନ୍ତସ୍ସ ଉଟ୍ଠାଯୁଟ୍ଠାଯ ଜିଣ୍ଣପଟିସଙ୍ଖରଣାଦୀନି ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ଘରଂ ନାମ ୱିନସ୍ସତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅନୁଟ୍ଠାନମଲା ଘରା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ଗିହିସ୍ସ ୱା ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା କୋସଜ୍ଜୱସେନ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ ୱା ପରିକ୍ଖାରପଟିଜଗ୍ଗନଂ ୱା ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ କାଯୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ମଲଂ ୱଣ୍ଣସ୍ସ କୋସଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ଗାୱୋ ରକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ପମାଦୱସେନ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତସ୍ସ ୱା କୀଳନ୍ତସ୍ସ ୱା ତା ଗାୱୋ ଅତିତ୍ଥପକ୍ଖନ୍ଦନାଦିନା ୱା ୱାଳମିଗଚୋରାଦିଉପଦ୍ଦୱେନ ୱା ପରେସଂ ସାଲିଖେତ୍ତାଦୀନି ଓତରିତ୍ୱା ଖାଦନୱସେନ ୱିନାସଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ସଯମ୍ପି ଦଣ୍ଡଂ ୱା ପରିଭାସଂ ୱା ପାପୁଣାତି, ପବ୍ବଜିତଂ ୱା ପନ ଛ ଦ୍ୱାରାନି ଅରକ୍ଖନ୍ତଂ ପମାଦୱସେନ କିଲେସା ଓତରିତ୍ୱା ସାସନା ଚାୱେନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ପମାଦୋ ରକ୍ଖତୋ ମଲ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ହିସ୍ସ ୱିନାସାୱହନେନ ମଲଟ୍ଠାନିଯତ୍ତା ମଲନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଲାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅଞ୍ଞତରକୁଲପୁତ୍ତୱତ୍ଥୁ

ମଲିତ୍ଥିଯା ଦୁଚ୍ଚରିତନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ସ କିର ସମାନଜାତିକଂ କୁଲକୁମାରିକଂ ଆନେସୁଂ। ସା ଆନୀତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତିଚାରିନୀ ଅହୋସି। ସୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ତସ୍ସା ଅତିଚାରେନ ଲଜ୍ଜିତୋ କସ୍ସଚି ସମ୍ମୁଖୀଭାୱଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନାଦୀନି ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘କିଂ, ଉପାସକ, ନ ଦିସ୍ସସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା, ‘‘ଉପାସକ, ପୁବ୍ବେପି ମଯା ‘ଇତ୍ଥିଯୋ ନାମ ନଦୀଆଦିସଦିସା, ତାସୁ ପଣ୍ଡିତେନ କୋଧୋ ନ କାତବ୍ବୋ’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତ୍ୱଂ ପନ ଭୱପଟିଚ୍ଛନ୍ନତ୍ତା ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଯାଚିତୋ –

‘‘ଯଥା ନଦୀ ଚ ପନ୍ଥୋ ଚ, ପାନାଗାରଂ ସଭା ପପା;

ଏୱଂ ଲୋକିତ୍ଥିଯୋ ନାମ, ୱେଲା ତାସଂ ନ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୬୫; ୧।୧୨।୯) –

ଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା, ‘‘ଉପାସକ, ଇତ୍ଥିଯା ହି ଅତିଚାରିନିଭାୱୋ ମଲଂ, ଦାନଂ ଦେନ୍ତସ୍ସ ମଚ୍ଛେରଂ ମଲଂ, ଇଧଲୋକପରଲୋକେସୁ ସତ୍ତାନଂ ଅକୁସଲକମ୍ମଂ ୱିନାସନଟ୍ଠେନ ମଲଂ, ଅୱିଜ୍ଜା ପନ ସବ୍ବମଲାନଂ ଉତ୍ତମମଲ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୪୨।

‘‘ମଲିତ୍ଥିଯା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ମଚ୍ଛେରଂ ଦଦତୋ ମଲଂ;

ମଲା ୱେ ପାପକା ଧମ୍ମା, ଅସ୍ମିଂ ଲୋକେ ପରମ୍ହି ଚ।

୨୪୩।

‘‘ତତୋ ମଲା ମଲତରଂ, ଅୱିଜ୍ଜା ପରମଂ ମଲଂ;

ଏତଂ ମଲଂ ପହନ୍ତ୍ୱାନ, ନିମ୍ମଲା ହୋଥ ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦୁଚ୍ଚରିତନ୍ତି ଅତିଚାରୋ। ଅତିଚାରିନିଞ୍ହି ଇତ୍ଥିଂ ସାମିକୋପି ଗେହା ନୀହରତି, ମାତାପିତୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗତମ୍ପି ‘‘ତ୍ୱଂ କୁଲସ୍ସ ଅଗାରୱ୍ଭୂତା, ଅକ୍ଖୀହିପି ନ ଦଟ୍ଠବ୍ବା’’ତି ତଂ ନୀହରନ୍ତି। ସା ଅନାଥା ୱିଚରନ୍ତୀ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ପାପୁଣାତି। ତେନସ୍ସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ‘‘ମଲ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦଦତୋତି ଦାୟକସ୍ସ। ଯସ୍ସ ହି ଖେତ୍ତକସନକାଲେ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଖେତ୍ତେ ସମ୍ପନ୍ନେ ସଲାକଭତ୍ତାଦୀନି ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ନିପ୍ଫନ୍ନେ ସସ୍ସେପି ମଚ୍ଛେରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚାଗଚିତ୍ତଂ ନିୱାରେତି, ସୋ ମଚ୍ଛେରୱସେନ ଚାଗଚିତ୍ତେ ଅୱିରୂହନ୍ତେ ମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତିନ୍ତି ତିସ୍ସୋ ସମ୍ପତ୍ତିୟୋ ନ ଲଭତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ମଚ୍ଛେରଂ ଦଦତୋ ମଲ’’ନ୍ତି। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପାପକା ଧମ୍ମାତି ଅକୁସଲଧମ୍ମା ପନ ଇଧଲୋକେ ଚ ପରଲୋକେ ଚ ମଲମେୱ।

ତତୋତି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତମଲତୋ। ମଲତରନ୍ତି ଅତିରେକମଲଂ ୱୋ କଥେମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୱିଜ୍ଜାତି ଅଟ୍ଠୱତ୍ଥୁକଂ ଅଞ୍ଞାଣମେୱ ପରମଂ ମଲଂ। ପହନ୍ତ୍ୱାନାତି ଏତଂ ମଲଂ ଜହିତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେ ନିମ୍ମଲା ହୋଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅଞ୍ଞତରକୁଲପୁତ୍ତୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଚୂଳସାରିୱତ୍ଥୁ

ସୁଜୀୱନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଚୂଳସାରିଂ ନାମ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଏକଦିୱସେ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପଣୀତଭୋଜନଂ ଲଭିତ୍ୱା ଆଦାୟ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇଦଂ ମୟା ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ, ତୁମ୍ହେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଏୱରୂପଂ ଭୋଜନଂ ନ ଲଭିସ୍ସଥ, ଇମଂ ଭୁଞ୍ଜଥ, ଅହଂ ତେ ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଏୱରୂପଂ ଆହାରଂ ଆହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋୱ ପକ୍କାମି। ଭିକ୍ଖୂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହିରିକୋ ନାମ ପଗବ୍ଭୋ କାକସଦିସୋ ହୁତ୍ୱା ଏକୱୀସତିୱିଧାୟ ଅନେସନାୟ ଠତ୍ୱା ସୁଖଂ ଜୀୱତି, ହିରିଓତ୍ତପ୍ପସମ୍ପନ୍ନୋ ପନ ଦୁକ୍ଖଂ ଜୀୱତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୪୪।

‘‘ସୁଜୀୱଂ ଅହିରିକେନ, କାକସୂରେନ ଧଂସିନା;

ପକ୍ଖନ୍ଦିନା ପଗବ୍ଭେନ, ସଂକିଲିଟ୍ଠେନ ଜୀୱିତଂ।

୨୪୫।

‘‘ହିରୀମତା ଚ ଦୁଜ୍ଜୀୱଂ, ନିଚ୍ଚଂ ସୁଚିଗୱେସିନା;

ଅଲୀନେନାପ୍ପଗବ୍ଭେନ, ସୁଦ୍ଧାଜୀୱେନ ପସ୍ସତା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅହିରିକେନାତି ଛିନ୍ନହିରୋତ୍ତପ୍ପକେନ। ଏୱରୂପେନ ହି ଅମାତରମେୱ ‘‘ମାତା ମେ’’ତି ଅପିତାଦୟୋ ଏୱ ଚ ‘‘ପିତା ମେ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱତ୍ୱା ଏକୱୀସତିୱିଧାୟ ଅନେସନାୟ ପତିଟ୍ଠାୟ ସୁଖେନ ଜୀୱିତୁଂ ସକ୍କା। କାକସୂରେନାତି ସୂରକାକସଦିସେନ। ଯଥା ହି ସୂରକାକୋ କୁଲଘରେସୁ ଯାଗୁଆଦୀନି ଗଣ୍ହିତୁକାମୋ ଭିତ୍ତିଆଦୀସୁ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଓଲୋକନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅନୋଲୋକେନ୍ତୋ ୱିୟ ଅଞ୍ଞୱିହିତକୋ ୱିୟ ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତୋ ୱିୟ ଚ ହୁତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ପମାଦଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଅନୁପତିତ୍ୱା ‘‘ସୂସୂ’’ତି ୱଦନ୍ତେସୁୟେୱ ଭାଜନତୋ ମୁଖପୂରଂ ଗହେତ୍ୱା ପଲାୟତି, ଏୱମେୱଂ ଅହିରିକପୁଗ୍ଗଲୋପି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଯାଗୁଭତ୍ତଟ୍ଠାନାଦୀନି ୱୱତ୍ଥପେତି। ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଯାପନମତ୍ତଂ ଆଦାୟ ଆସନସାଲଂ

ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତା ଯାଗୁଂ ପିୱିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସି କରୋନ୍ତି ସଜ୍ଝାଯନ୍ତି ଆସନସାଲଂ ସମ୍ମଜ୍ଜନ୍ତି। ଅଯଂ ପନ ଅକତ୍ୱା ଗାମାଭିମୁଖୋୱ ହୋତି।

ସୋ ହି ଭିକ୍ଖୂହି ''ପସ୍ସଥିମ''ନ୍ତି ଓଲୋକିଯମାନୋପି ଅନୋଲୋକେନ୍ତୋ ୱିଯ ଅଞ୍ଜଞ୍ଜୱିହିତୋ ୱିଯ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ ୱିଯ ଗଣ୍ଠିକଂ ପଟିମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ୱିଯ ଚୀୱରଂ ସଂୱିଦହନ୍ତୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ''ଅସୁକଂ ନାମ ମେ କମ୍ମଂ ଅତ୍ଥୀ''ତି ୱଦନ୍ତୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପାତୋୱ ୱୱତ୍ଥପିତଗେହେସୁ ଅଞ୍ଜତରଂ ଗେହଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଘରମାନୁସକେସୁ ଥୋକଂ କୱାଟଂ ପିଧାଯ ଦ୍ୱାରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କନ୍ଦନ୍ତେସୁପି ଏକେନ ହତ୍ଥେନ କୱାଟଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ପୱିସତି। ଅଥ ନଂ ଦିସ୍ୱା ଅକାମକାପି ଆସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଯାଗୁଆଦୀସୁ ଯଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ ଦେନ୍ତି। ସୋ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ପତ୍ତେନାଦାଯ ପକ୍କମତି। ଅଯଂ କାକସୂରୋ ନାମ। ଏୱରୂପେନ ଅହିରିକେନ ସୁଜୀୱନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଧଂସିନାତି ''ଅସୁକତ୍ଥେରୋ ନାମ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ''ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତେସୁ – ''କିଂ ପନ ମଯଂ ନ ଅପ୍ପିଚ୍ଛା''ତିଆଦିୱଚନେନ ପରେସଂ ଗୁଣଧଂସନତାଯ ଧଂସିନା। ତଥାରୂପସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ''ଅଯମ୍ପି ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦିଗୁଣେ ଯୁତ୍ତୋ''ତି ମଞ୍ଞମାନା ମନୁସ୍ସା ଦାତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି। ସୋ ପନ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱିଞ୍ଞୂପୁରିସାନଂ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତମ୍ହାପି ଲାଭା ପରିହାଯତି। ଏୱଂ ଧଂସିପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନୋପି ପରସ୍ସପି ଲାଭଂ ନାସେତିଯେୱ।

ପକ୍ଖନ୍ଦିନାତି ପକ୍ଖନ୍ଦଚାରିନା। ପରେସଂ କିଚ୍ଚାନିପି ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚାନି ୱିଯ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପାତୋୱ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଚେତିଯଙ୍ଗଣାଦୀସୁ ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରେନ ଥୋକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ଗାମଂ ପୱିସନ୍ତେସୁ ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ପଣ୍ଡୁକାସାୱପାରୁପନଅକ୍ଖିଅଞ୍ଜନସୀସମକ୍ଖନାଦୀହି ଅତ୍ତଭାୱଂ ମଣ୍ଡେତ୍ୱା ସମ୍ମଜ୍ଜନ୍ତୋ ୱିଯ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ସମ୍ମଜ୍ଜନିପହାରେ ଦତ୍ୱା ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକାଭିମୁଖୋ ହୋତି। ମନୁସ୍ସା ପାତୋୱ ''ଚେତିଯଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମ, ମାଲାପୂଜଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ଆଗତା ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଯଂ ୱିହାରୋ ଇମଂ ଦହରଂ ନିସ୍ସାଯ ପଟିଜଗ୍ଗନଂ ଲଭତି, ଇମଂ ମା ପମଜ୍ଜିତ୍ଥା''ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି। ଏୱରୂପେନ ପକ୍ଖନ୍ଦିନାପି ସୁଜୀୱଂ। ପଗବ୍ଭେନାତି କାଯପାଗବ୍ଭିଯାଦୀହି ସମନ୍ନାଗତେନ। ସଂକିଲିଟ୍ଠେନ ଜୀୱିତନ୍ତି ଏୱଂ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ଜୀୱନ୍ତେନ ହି ପୁଗ୍ଗଲେନ ସଂକିଲିଟ୍ଠେନ ହୁତ୍ୱା ଜୀୱିତଂ ନାମ ହୋତି, ତଂ ଦୁଜ୍ଜୀୱିତଂ ପାପମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ହିରୀମତା ଚାତି ହିରୋତ୍ତପ୍ପସମ୍ପନ୍ନେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ଦୁଜ୍ଜୀୱଂ। ସୋ ହି ଅମାତାଦଯୋୱ ''ମାତା ମେ''ତିଆଦୀନି ଅୱତ୍ୱା ଅଧମ୍ମିକେ ପଚ୍ଚଯେ ଗୂଥଂ ୱିଯ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଧମ୍ମେନ ସମେନ ପରିଯେସନ୍ତୋ ସପଦାନଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତୋ ଲୂଖଂ ଜୀୱିକଂ ଜୀୱତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁଚିଗୱେସିନାତି ସୁଚୀନି କାଯକମ୍ମାଦୀନି ଗୱେସନ୍ତେନ। ଅଲୀନେନାତି ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିମନଲ୍ଲୀନେନ। ସୁଦ୍ଧାଜୀୱେନ ପସ୍ସତାତି ଏୱରୂପୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୁଦ୍ଧାଜୀୱୋ ନାମ ହୋତି। ତେନ ଏୱଂ ସୁଦ୍ଧାଜୀୱେନ ତମେୱ ସୁଦ୍ଧାଜୀୱଂ ସାରତୋ ପସ୍ସତା ଲୂଖଜୀୱିତୱସେନ ଦୁଜ୍ଜୀୱଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଚୂଳସାରିୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଞ୍ଚଉପାସକୱତ୍ଥୁ

ଯୋ ପାଣନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ଉପାସକେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେସୁ ହି ଏକୋ ପାଣାତିପାତାୱେରମଣିସିକ୍ଖାପଦମେୱ ରକ୍ଖତି, ଇତରେ ଇତରାନି। ତେ ଏକଦିୱସଂ ''ଅହଂ ଦୁକ୍କରଂ କରୋମି, ଦୁକ୍କରଂ ରକ୍ଖାମୀ''ତି ୱିୱାଦାପନ୍ନା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଏକସୀଲମ୍ପି କନିଟ୍ଠକଂ ଅକତ୍ୱା ''ସବ୍ବାନେୱ ଦୁରକ୍ଖାନୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୪୬।

''ଯୋ ପାଣମତିପାତେତି, ମୁସାୱାଦଞ୍ଚ ଭାସତି;

ଲୋକେ ଅଦିନ୍ନମାଦିଯତି, ପରଦାରଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛତି।

୨୪୭।

‘‘ସୁରାମେରଯପାନଞ୍ଚ , ଯୋ ନରୋ ଅନୁଯୁଞ୍ଜତି;

ଇଧେଵ ମେସୋ ଲୋକସ୍ମିଂ, ମୂଲଂ ଖଣତି ଅତ୍ତନୋ।

୨୪୮।

‘‘ଏଵଂ ଭୋ ପୁରିସ ଜାନାହି, ପାପଧମ୍ମା ଅସଞ୍ଞତା;

ମା ତଂ ଲୋଭୋ ଅଧମ୍ମୋ ଚ, ଚିରଂ ଦୁକ୍ଖାଯ ରନ୍ଧଯୁ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯୋ ପାଣମତିପାତେତୀତି ଯୋ ସାହତ୍ଥିକାଦୀସୁ ଛସୁ ପଯୋଗେସୁ ଏକପଯୋଗେନାପି ପରସ୍ସ ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି। ମୁସାଵାଦନ୍ତି ପରେସଂ ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜନକଂ ମୁସାଵାଦଞ୍ଚ ଭାସତି। ଲୋକେ ଅଦିନ୍ନମାଦିଯତୀତି ଇମସ୍ମିଂ ସତ୍ତଲୋକେ ଥେଯ୍ୟାଵହାରାଦୀସୁ ଏକେନପି ଅଵହାରେନ ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ ଆଦିଯତି। ପରଦାରଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛତୀତି ପରସ୍ସ ରକ୍ଖିତଗୋପିତେସୁ ଭଣ୍ଡେସୁ ଅପରଜ୍ଝନ୍ତୋ ଉପ୍ପଥଚାରଂ ଚରତି। ସୁରାମେରଯପାନନ୍ତି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ସୁରାଯ ଚେଵ ମେରଯସ୍ସ ଚ ପାନଂ। ଅନୁଯୁଞ୍ଜତୀତି ସେଵତି ବହୁଲୀକରୋତି। ମୂଲଂ ଖଣତୀତି ତିଟ୍ଠତୁ ପରଲୋକୋ, ସୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇଧ ଲୋକସ୍ମିଂଯେଵ ଯେନ ଖେତ୍ତଵତ୍ଥୁଆଦିନା ମୂଲେନ ପତିଟ୍ଠପେଯ୍ୟ, ତମ୍ପି ଅଟ୍ଟପେତ୍ଵା ଵା ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ଵା ଵା ସୁରଂ ପିଵନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ମୂଲଂ ଖଣତି, ଅନାଥୋ କପଣୋ ହୁତ୍ଵା ଵିଚରତି। ଏଵଂ, ଭୋତି ପଞ୍ଚଦୁସ୍ସୀଲ୍ଯକମ୍ମକାରକଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଲପତି। ପାପଧମ୍ମାତି ଲାମକଧମ୍ମା। ଅସଞ୍ଞତାତି କାଯସଞ୍ଞତାଦିରହିତା। ଅଚେତସାତିପି ପାଠୋ, ଅଚିତ୍ତକାତି ଅତ୍ଥୋ। ଲୋଭୋ ଅଧମ୍ମୋ ଚାତି ଲୋଭୋ ଚେଵ ଦୋସୋ ଚ। ଉଭଯମ୍ପି ହେତଂ ଅକୁସଲମେଵ। ଚିରଂ ଦୁକ୍ଖାଯ ରନ୍ଧଯୁନ୍ତି ଚିରକାଲଂ ନିରଯଦୁକ୍ଖାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ତଂ ଏତେ ଧମ୍ମା ମା ରନ୍ଧେନ୍ତୁ ମା ମଦ୍ଦେନ୍ତୂତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାଵସାନେ ତେ ପଞ୍ଚ ଉପାସକା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ପଞ୍ଚୌପାସକଵତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ତିସ୍ସଦହରଵତ୍ଥୁ

ଦଦାତିଵେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ତିସ୍ସଦହରଂ ନାମ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିନୋ ଵିସାଖାଯ ଉପାସିକାଯାତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅରିଯସାଵକକୋଟୀନଂ ଦାନଂ ନିନ୍ଦନ୍ତୋ ଵିଚରି, ଅସଦିସଦାନମ୍ପି ନିନ୍ଦିଯେଵ। ତେସଂ ତେସଂ ଦାନଗ୍ଗେ ସୀତଲଂ ଲଭିତ୍ଵା ‘‘ସୀତଲ’’ନ୍ତି ନିନ୍ଦି, ଉଣ୍ହଂ ଲଭିତ୍ଵା ‘‘ଉଣ୍ହ’’ନ୍ତି ନିନ୍ଦି। ଅପ୍ପଂ ଦେନ୍ତେପି ‘‘କିଂ ଇମେ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଦେନ୍ତୀ’’ତି ନିନ୍ଦି, ବହୁଂ ଦେନ୍ତେପି ‘‘ଇମେସଂ ଗେହେ ଠପନଟ୍ଠାନଂ ମଞ୍ଞେ ନତ୍ଥି, ନନୁ ନାମ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯାପନମତ୍ତଂ ଦାତବ୍ବଂ, ଏତ୍ତକଂ ଯାଗୁଭତ୍ତଂ ନିରତ୍ଥକମେଵ ଵିସ୍ସଜ୍ଜତୀ’’ତି ନିନ୍ଦି। ଅତ୍ତନୋ ପନ ଞାତକେ ଆରବ୍ଭ ‘‘ଅହୋ ଅମ୍ହାକଂ ଞାତକାନଂ ଗେହଂ ଚତୂହି ଦିସାହି ଆଗତାଗତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓପାନଭୂତ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ଵତ୍ଵା ପସଂସଂ ପଵତ୍ତେସି। ସୋ ପନେକସ୍ସ ଦୋଵାରିକସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଜନପଦଂ ଵିଚରନ୍ତେହି ଵଡ୍ଢକୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଵିଚରନ୍ତୋ ସାଵତ୍ଥିଂ ପତ୍ଵା ପବ୍ବଜିତୋ। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଏଵଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଦାନାଦୀନି ନିନ୍ଦନ୍ତଂ ଦିସ୍ଵା ‘‘ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମ ନ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା, ‘‘ଆଵୁସୋ, ତଵ ଞାତକା କହଂ ଵସନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ‘‘ଅସୁକଗାମେ ନାମା’’ତି ସୁତ୍ଵାଵ କତିପଯେ ଦହରେ ପେସେସୁଂ। ତେ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ଵା ଗାମଵାସିକେହି ଆସନସାଲାଯ ନିସୀଦାପେତ୍ଵା କତସକ୍କାରା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ଇମମ୍ହା ଗାମା ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ପବ୍ବଜିତୋ ତିସ୍ସୋ ନାମ ଦହରୋ ଅତ୍ଥି। ତସ୍ସ କତମେ ଞାତକା’’ତି? ମନୁସ୍ସା ‘‘ଇଧ କୁଲଗେହତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ପବ୍ବଜିତଦାରକୋ ନତ୍ଥି, କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମେ ଵଦନ୍ତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏକୋ ଦୋଵାରିକପୁତ୍ତୋ ଵଡ୍ଢକୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଵିଚରିତ୍ଵା ପବ୍ବଜିତୋତି ସୁଣୋମ, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଵଦେଥ ମଞ୍ଞେ’’ତି ଆହଂସୁ। ଦହରଭିକ୍ଖୂ ତିସ୍ସସ୍ସ ତତ୍ଥ ଇସ୍ସରଞାତକାନଂ ଅଭାଵଂ ଞତ୍ଵା ସାଵତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ‘‘ଅକାରଣମେଵ, ଭନ୍ତେ, ତିସ୍ସୋ ଵିଲପନ୍ତୋ ଵିଚରତୀ’’ତି ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ଭିକ୍ଖୂପି ତଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ।

ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦାନେଵ ଵିକତ୍ଥେନ୍ତୋ ଵିଚରତି, ପୁବ୍ବେପି ଵିକତ୍ଥକୋଵ ଅହୋସୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୂହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ଵା –

‘‘ବହୁମ୍ପି ସୋ ଵିକତ୍ଥେଯ୍ୟ, ଅଞ୍ଞଂ ଜନପଦଂ ଗତୋ;

ଅନ୍ଵାଗନ୍ତ୍ଵାନ ଦୂସେଯ୍ୟ, ଭୁଞ୍ଜ ଭୋଗେ କଟାହକା’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୨୫) –

ଇମଂ କଟାହଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରେହି ଅପ୍ପକେ ୱା ବହୁକେ ୱା ଲୂଖେ ୱା ପଣୀତେ ୱା ଦିନ୍ନେ ଅଞ୍ଞେସଂ ୱା ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଦିନ୍ନେ ମଙ୍କୁ ହୋତି, ତସ୍ସ ଝାନଂ ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱା ମଗ୍ଗଫଲାଦୀନି ୱା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୪୯।

‘‘ଦଦାତି ୱେ ଯଥାସଦ୍ଧଂ, ଯଥାପସାଦନଂ ଜନୋ;

ତତ୍ଥ ଯୋ ଚ ମଙ୍କୁ ହୋତି, ପରେସଂ ପାନଭୋଜନେ;

ନ ସୋ ଦିୱା ୱା ରତ୍ତିଂ ୱା, ସମାଧିମଧିଗଚ୍ଛତି।

୨୫୦।

‘‘ଯସ୍ସ ଚେତଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ମୂଲଘଚ୍ଚଂ ସମୂହତଂ;

ସ ୱେ ଦିୱା ୱା ରତ୍ତିଂ ୱା, ସମାଧିମଧିଗଚ୍ଛତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦଦାତି ୱେ ଯଥାସଦ୍ଧନ୍ତି ଲୂଖପଣୀତାଦୀସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି ଦେନ୍ତୋ ଜନୋ ଯଥାସଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧାନୁରୂପମେୱ ଦେତି। ଯଥାପସାଦନନ୍ତି ଥେରନୱାଦୀସୁ ଚସ୍ସ ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ ପସାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଦେନ୍ତୋ ଯଥାପସାଦନଂ ଅତ୍ତନୋ ପସାଦାନୁରୂପମେୱ ଦେତି। ତତ୍ଥାତି ତସ୍ମିଂ ପରସ୍ସ ଦାନେ ‘‘ମଯା ଅପ୍ପଂ ୱା ଲଦ୍ଧଂ, ଲୂଖଂ ୱା ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ମଙ୍କୁଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସମାଧିନ୍ତି ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦିୱା ୱା ରତ୍ତିଂ ୱା ଉପଚାରପ୍ପନାୱସେନ ୱା ମଗ୍ଗଫଲୱସେନ ୱା ସମାଧିଂ ନାଧିଗଚ୍ଛତି। ଯସ୍ସ ଚେତନ୍ତି ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଏତଂ ଏକେସୁ ଠାନେସୁ ମଙ୍କୁଭାୱସଙ୍ଖାତଂ ଅକୁସଲଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନଂ ମୂଲଘଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣେନ ସମୂହତଂ, ସୋ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ସମାଧିଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ତିସ୍ସଦହରୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଞ୍ଚଉପାସକୱତ୍ଥୁ

ନତ୍ଥିରାଗସମୋ ଅଗ୍ଗୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ଉପାସକେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ‘‘ଅଯଂ ଖତ୍ତିଯୋ, ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ଅଯଂ ଅଡ୍ଢୋ, ଅଯଂ ଦୁଗ୍ଗତୋ, ଇମସ୍ସ ଉଳାରଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମି, ଇମସ୍ସ ନୋ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଂକିଞ୍ଚି ଆରବ୍ଭ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଧମ୍ମଗାରୱଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ଆକାସଗଙ୍ଗଂ ଓତାରେନ୍ତୋ ୱିଯ ଦେସେତି। ଏୱଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ପନ ତଥାଗତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସିନ୍ନାନଂ ତେସଂ ଏକୋ ନିସିନ୍ନକୋୱ ନିଦ୍ଦାଯି, ଏକୋ ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ଭୂମିଂ ଲିଖନ୍ତୋ ନିସୀଦି, ଏକୋ ଏକଂ ରୁକ୍ଖଂ ଚାଲେନ୍ତୋ ନିସୀଦି, ଏକୋ ଆକାସଂ ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତୋ ନିସୀଦି, ଏକୋ ପନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଂ ଅସ୍ସୋସି।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ବୀଜଯମାନୋ ତେସଂ ଆକାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଇମେସଂ ମହାମେଘଗଜ୍ଜିତଂ ଗଜ୍ଜନ୍ତା ୱିଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଥ, ଏତେ ପନ ତୁମ୍ହେସୁପି ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତେସୁ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କରୋନ୍ତା ନିସିନ୍ନା’’ତି। ‘‘ଆନନ୍ଦ, ତ୍ୱଂ ଏତେ ନ ଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ନ ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ଏତେସୁ ହି ଯୋ ଏସ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ, ଏସ ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ସପ୍ପଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଭୋଗେସୁ ସୀସଂ ଠପେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯି, ଇଦାନିପିସ୍ସ ନିଦ୍ଦାଯ ତିତ୍ତି ନତ୍ଥି, ନାସ୍ସ କଣ୍ଣଂ ମମ ସଦ୍ଦୋ ପୱିସତୀତି। କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ପଟିପାଟିଯା କଥେଥ, ଉଦାହୁ ଅନ୍ତରନ୍ତରାତି। ଆନନ୍ଦ, ଏତସ୍ସ ହି କାଲେନ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ, କାଲେନ ଦେୱତ୍ତଂ, କାଲେନ ନାଗତ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଉପପତ୍ତିଯୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନାପି ନ ସକ୍କା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁଂ। ପଟିପାଟିଯା ପନେସ ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ନାଗଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋପି ନିଦ୍ଦାଯ ଅତିତ୍ତୋୱ। ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ଭୂମିଂ

ଲିଖନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନପୁରିସୋପି ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଗଣ୍ଡୁପ୍ପାଦଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଭୂମିଂ ଖଣି, ଇଦାନିପି ଭୂମିଂ ଖଣନ୍ତୋୱ ମମ ସଦ୍ଦଂ ନ ସୁଣାତି। ଏସ ରୁକ୍ଖଂ ଚାଲେନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନପୁରିସୋପି ପଟିପାଟିଯା ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ମକ୍କଟଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତି, ଇଦାନିପି ପୁବ୍ବାଚିଣ୍ଣୱସେନ ରୁକ୍ଖଂ ଚାଲେତିଯେୱ, ନାସ୍ସ କଣ୍ଣଂ ମମ ସଦ୍ଦୋ ପୱିସତି। ଏସ ଆକାସଂ ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନପୁରିସୋପି ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ନକ୍ଖତ୍ତପାଠକୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ଇଦାନି ପୁବ୍ବାଚିଣ୍ଣୱସେନ ଅଜ୍ଜାପି ଆକାସମେୱ ଉଲ୍ଲୋକେତି, ନାସ୍ସ କଣ୍ଣଂ ମମ ସଦ୍ଦୋ ପୱିସତି। ଏସ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନପୁରିସୋ ପନ ପଟିପାଟିଯା ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଗୂ ମନ୍ତଜ୍ଝାଯକବ୍ରାହ୍ମଣୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ଇଦାନିପି ମନ୍ତଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିଯ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସୁଣାତୀତି।

''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମଦେସନା ଛୱିଆଦୀନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି, କସ୍ମା ଇମେ ତୁମ୍ହେସୁପି ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତେସୁ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ନ ସୁଣନ୍ତୀ''ତି? ''ଆନନ୍ଦ, ମମ ଧମ୍ମୋ ସୁସ୍ସୱନୀଯୋତି ସଞ୍ଞଂ କରୋସି ମଞ୍ଞେ''ତି। ''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଦୁସ୍ସୱନୀଯୋ''ତି? ''ଆମ, ଆନନ୍ଦା''ତି। ''କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ''ତି ? ''ଆନନ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧୋତି ୱା ଧମ୍ମୋତି ୱା ସଙ୍ଘୋତି ୱା ପଦଂ ଇମେହି ସତ୍ତେହି ଅନେକେସୁପି କପ୍ପକୋଟିସତସହସ୍ସେସୁ ଅସୁତପୁବ୍ବଂ। ଯସ୍ମା ଇମଂ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତା ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ଇମେ ସତ୍ତା ଅନେକୱିହିତଂ ତିରଚ୍ଛାନକଥଂଯେୱ ସୁଣନ୍ତା ଆଗତା, ତସ୍ମା ସୁରାପାନକେଳିମଣ୍ଡଲାଦୀସୁ ଗାଯନ୍ତା ନଚ୍ଚନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି, ଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ''ତି। ''କିଂ ନିସ୍ସାଯ ପନେତେ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଭନ୍ତେ''ତି?

ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା, ''ଆନନ୍ଦ, ରାଗଂ ନିସ୍ସାଯ ଦୋସଂ ନିସ୍ସାଯ ମୋହଂ ନିସ୍ସାଯ ତଣ୍ହଂ ନିସ୍ସାଯ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ରାଗଗ୍ଗିସଦିସୋ ଅଗ୍ଗି ନାମ ନତ୍ଥି, ସୋ ଛାରିକମ୍ପି ଅସେସେତ୍ୱା ସତ୍ତେ ଦହତି। କିଞ୍ଚାପି ସତ୍ତସୂରିଯପାତୁଭାୱଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନୋ କପ୍ପୱିନାସକୋ ଅଗ୍ଗିପି କିଞ୍ଚି ଅନୱସେସେତ୍ୱାୱ ଲୋକଂ ଦହତି, ସୋ ପନ ଅଗ୍ଗି କଦାଚିଯେୱ ଦହତି। ରାଗଗ୍ଗିନୋ ଅଦହନକାଲୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ରାଗସମୋ ୱା ଅଗ୍ଗି ଦୋସସମୋ ୱା ଗହୋ ମୋହସମଂ ୱା ଜାଲଂ ତଣ୍ହାସମା ୱା ନଦୀ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୫୧।

''ନତ୍ଥି ରାଗସମୋ ଅଗ୍ଗି, ନତ୍ଥି ଦୋସସମୋ ଗହୋ;

ନତ୍ଥି ମୋହସମଂ ଜାଲଂ, ନତ୍ଥି ତଣ୍ହାସମା ନଦୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ରାଗସମୋତି ଧୂମାଦୀସୁ କିଞ୍ଚି ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଯେୱ ଉଟ୍ଠାଯ ଝାପନୱସେନ ରାଗେନ ସମୋ ଅଗ୍ଗି ନାମ ନତ୍ଥି। ଦୋସସମୋତି ଯକ୍ଖଗହଅଜଗରଗହକୁମ୍ଭିଲଗହାଦଯୋ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ଗଣ୍ହିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଦୋସଗହୋ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଏକନ୍ତମେୱ ଗଣ୍ହାତୀତି ଦୋସେନ ସମୋ ଗହୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ମୋହସମନ୍ତି ଓନନ୍ଧନପରିଯୋନନ୍ଧନଟ୍ଠେନ ପନ ମୋହସମଂ ଜାଲଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ତଣ୍ହାସମାତି ଗଙ୍ଗାଦୀନଂ ନଦୀନଂ ପୁଣ୍ଣକାଲୋପି ଊନକାଲୋପି ସୁକ୍ଖକାଲୋପି ପଞ୍ଞାଯତି, ତଣ୍ହାଯ ପନ ପୁଣ୍ଣକାଲୋ ୱା ସୁକ୍ଖକାଲୋ ୱା ନତ୍ଥି, ନିଚ୍ଚଂ ଊନାୱ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଦୁପ୍ପୂରଣଟ୍ଠେନ ତଣ୍ହାଯ ସମା ନଦୀ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ଉପାସକୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ପଞ୍ଚୋପାସକୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ

ସୁଦସ୍ସଂୱଜ୍ଜନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଭଦ୍ଦିଯନଗରଂ ନିସ୍ସାଯ ଜାତିଯାୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସତ୍ଥା କିର ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାପେସୁ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିନୋ ଚ, ଭରିଯାଯ ଚସ୍ସ ଚନ୍ଦପଦୁମାଯ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ଚ ଧନଞ୍ଚଯସେଟ୍ଠିନୋ, ସୁଣିସାଯ ଚ ସୁମନଦେୱିଯା, ନତ୍ତାଯ ଚସ୍ସ ୱିସାଖାଯ, ଦାସସ୍ସ ଚ ପୁଣ୍ଣସ୍ସାତି ଇମେସଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ଭଦ୍ଦିଯନଗରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜାତିଯାୱନେ ୱିହାସି। ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠି ସତ୍ଥୁ ଆଗମନଂ ଅସ୍ସୋସି। କସ୍ମା ପନେସ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠି ନାମ ଜାତୋତି? ତସ୍ସ କିର ପଚ୍ଛିମଗେହେ ଅଟ୍ଠକରୀସମତ୍ତେ ଠାନେ ହତ୍ଥିଅସ୍ସୋସଭପମାଣା ସୁୱଣ୍ଣମେଣ୍ଡକା ପଥୱିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିଯା ପିଟ୍ଠିଂ ପହରମାନା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ତେସଂ ମୁଖେସୁ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାନଂ ସୁତ୍ତାନଂ ଗେଣ୍ଡୁକା ପକ୍ଖିତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ସପ୍ପିତେଲମଧୁଫାଣିତାଦୀହି ୱା ୱତ୍ଥଚ୍ଛାଦନହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାଦୀହି ୱା ଅତ୍ଥେ ସତି ତେସଂ ମୁଖତୋ ଗେଣ୍ଡୁକେ ଅପନେନ୍ତି, ଏକସ୍ସାପି ମେଣ୍ଡକସ୍ସ ମୁଖତୋ ଜମ୍ବୁଦୀପୱାସୀନଂ ପହୋନକଂ ସପ୍ପିତେଲମଧୁଫାଣିତୱତ୍ଥଚ୍ଛାଦନହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ନିକ୍ଖମତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠୀତି

ପଞ୍ଞାୟି।

କିଂ ପନସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମନ୍ତି? ୱିପସ୍ସୀବୁଦ୍ଧକାଲେ କିର ଏସ ଅୱରୋଜସ୍ସ ନାମ କୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ଭାଗିନେୟ୍ୟୋ ମାତୁଲେନ ସମାନନାମୋ ଅୱରୋଜୋ ନାମ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ମାତୁଲୋ ସତ୍ଥୁ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ କାତୁଂ ଆରଭି। ସୋ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ମାତୁଲ, ଉଭୋପି ସହେୱ କରୋମା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ଅଞ୍ଞେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅସାଧାରଣଂ କତ୍ୱା ଏକକୋୱ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ତେନ ପନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତକାଲେ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଗନ୍ଧକୁଟିୟା କତାୟ ଇମସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେ କୁଞ୍ଜରସାଲଂ ନାମ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞତୋ ଦବ୍ବସମ୍ଭାରେ ଆହରାପେତ୍ୱା ଏକଂ ଥମ୍ଭଂ ସୁୱଣ୍ଣଖଚିତଂ, ଏକଂ ରଜତଖଚିତଂ, ଏକଂ ମଣିଖଚିତଂ, ଏକଂ ସତ୍ତରତନଖଚିତନ୍ତି ଏୱଂ ତୁଲାସଙ୍ଘାତଦ୍ୱାରକୱାଟୱାତପାନଗୋପାନସୀଛଦନିଟ୍ଠକା ସବ୍ବାପି ସୁୱଣ୍ଣାଦିଖଚିତାୱ କାରେତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିୟା ସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେ ତଥାଗତସ୍ସ ସତ୍ତରତନମୟଂ କୁଞ୍ଜରସାଲଂ କାରେସି। ତସ୍ସା ଉପରି ଘନରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣମୟା କମ୍ବଲା ପୱାଳଅମୟା ସିଖରଥୂପିକାୟୋ ଅହେସୁଂ। କୁଞ୍ଜରସାଲାୟ ମଜ୍ଝେ ଠାନେ ରତନମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ଧମ୍ମାସନଂ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ତସ୍ସ ଘନରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣମୟା ପାଦା ଅହେସୁଂ, ତଥା ଚତସ୍ସୋ ଅଟନିୟୋ। ଚତ୍ତାରୋ ପନ ସୁୱଣ୍ଣମେଣ୍ଡକେ କାରାପେତ୍ୱା ଆସନସ୍ସ ଚତୁନ୍ନଂ ପାଦାନଂ ହେଟ୍ଠା ଠପେସି, ଦ୍ୱେ ମେଣ୍ଡକେ କାରାପେତ୍ୱା ପାଦପୀଠକାୟ ହେଟ୍ଠା ଠପେସି, ଛ ସୁୱଣ୍ଣମେଣ୍ଡକେ କାରାପେତ୍ୱା ମଣ୍ଡପଂ ପରିକ୍ଖିପେନ୍ତୋ ଠପେସି। ଧମ୍ମାସନଂ ପଠମଂ ସୁତ୍ତମୟେହି ରଜ୍ଜୁକେହି ୱାୟାପେତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ସୁୱଣ୍ଣସୁତ୍ତମୟେହି ଉପରି ମୁତ୍ତମୟେହି ସୁତ୍ତେହି ୱାୟାପେସି। ତସ୍ସ ଚନ୍ଦନମୟୋ ଅପସ୍ସୟୋ ଅହୋସି। ଏୱଂ କୁଞ୍ଜରସାଲଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସାଲାମହଂ କରୋନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିୟା ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଓସାନଦିୱସେ ତିଚୀୱରଂ ଅଦାସି। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘନୱକସ୍ସ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକଂ ପାପୁଣି।

ଏୱଂ ୱିପସ୍ସୀବୁଦ୍ଧକାଲେ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ଭଦ୍ଦକପ୍ପେ ବାରାଣସିୟଂ ମହାଭୋଗକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ବାରାଣସିସେଟ୍ଠି ନାମ ଅହୋସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ରାଜୂପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁରୋହିତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଆଚରିୟ, ନକ୍ଖତ୍ତମୁହୁତ୍ତଂ, ଉପଧାରେଥା’’ତି ଆହ। ଆମ, ଉପଧାରେମି, କିଂ ଅଞ୍ଞଂ ଅମ୍ହାକଂ କମ୍ମନ୍ତି। ତେନ ହି କୀଦିସଂ ଜନପଦଚାରିତ୍ତନ୍ତି? ଏକଂ ଭୟଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି। କିଂ ଭୟଂ ନାମାତି? ଛାତକଭୟଂ ସେଟ୍ଠୀତି। କଦା ଭୱିସ୍ସତୀତି? ଇତୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂୱଚ୍ଛରାନଂ ଅଚ୍ଚୟେନାତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠି ବହୁଂ କସିକମ୍ମଂ କାରେତ୍ୱା ଗେହେ ୱିଜ୍ଜମାନଧନେନାପି ଧଞ୍ଞମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଅଡ୍ଢତେରସାନି କୋଟ୍ଠସତାନି କାରେତ୍ୱା ସବ୍ବକୋଟ୍ଠକେ ୱୀହୀହି ପରିପୂରେସି। କୋଟ୍ଠେସୁ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେସୁ ଚାଟିଆଦୀନି ପୂରେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ଭୂମିୟଂ ଆୱାଟେ କତ୍ୱା ନିଖଣି। ନିଧାନାୱସେସଂ ମତ୍ତିକାୟ ସଦ୍ଧିଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଭିତ୍ତିୟୋ ଲିମ୍ପାପେସି।

ସୋ ଅପରେନ ସମୟେନ ଛାତକଭୟେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଯଥାନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଧଞ୍ଞଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ କୋଟ୍ଠେସୁ ଚ ଚାଟିଆଦୀସୁ ଚ ନିକ୍ଖିତ୍ତଧଞ୍ଞେ ପରିକ୍ଖୀଣେ ପରିଜନେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ତାତା, ପବ୍ବତପାଦଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଜୀୱନ୍ତା ସୁଭିକ୍ଖକାଲେ ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତୁକାମା ଆଗଚ୍ଛଥ, ଅନାଗନ୍ତୁକାମା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଜୀୱଥା’’ତି। ତେ ରୋଦମାନା ଅସ୍ସୁମୁଖା ହୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଖମାପେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତଥା ଅକଂସୁ। ତସ୍ସ ପନ ସନ୍ତିକେ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରୋ ଏକୋୱ ପୁଣ୍ଣୋ ନାମ ଦାସୋ ଓହୀୟି, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସେଟ୍ଠିଜାୟା ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ସେଟ୍ଠିସୁଣିସାତି ପଞ୍ଚେୱ ଜନା ଅହେସୁଂ। ତେ ଭୂମିୟଂ ଆୱାଟେସୁ ନିହିତଧଞ୍ଞେପି ପରିକ୍ଖୀଣେ ଭିତ୍ତିମତ୍ତିକଂ ପାତେତ୍ୱା ତେମେତ୍ୱା ତତୋ ଲଦ୍ଧଧଞ୍ଞେନ ଯାପୟିଂସୁ। ଅଥସ୍ସ ଜାୟା ଛାତକେ ଅୱତ୍ଥରନ୍ତେ ମତ୍ତିକାୟ ଖୀୟମାନାୟ ଭିତ୍ତିପାଦେସୁ ଅୱସିଟ୍ଠମତ୍ତିକଂ ପାତେତ୍ୱା ତେମେତ୍ୱା ଅଡ୍ଢାଳ୍ହକମତ୍ତଂ ୱୀହିଂ ଲଭିତ୍ୱା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଏକଂ ତଣ୍ଡୁଲନାଳିଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଛାତକକାଲେ ଚୋରା ବହୂ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଚୋରଭୟେନ ଏକସ୍ମିଂ କୁଟେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପିଦହିତ୍ୱା ଭୂମିୟଂ ନିଖଣିତ୍ୱା ଠପେସି। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ରାଜୂପଟ୍ଠାନତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଛାତୋମ୍ହି, ଅତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ’’ତି। ସା ୱିଜ୍ଜମାନଂ ‘‘ନତ୍ଥୀ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଏକା ତଣ୍ଡୁଲନାଳି ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଆହ। ‘‘କହଂ ସା’’ତି? ‘‘ଚୋରଭୟେନ ମେ ନିଖଣିତ୍ୱା ଠପିତା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ନଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ପଚାହୀ’’ତି। ‘‘ସଚେ ୟାଗୁଂ ପଚିସ୍ସାମି, ଦ୍ୱେ ୱାରେ ଲଭିସ୍ସତି। ସଚେ ଭତ୍ତଂ ପଚିସ୍ସାମି, ଏକୱାରମେୱ ଲଭିସ୍ସତି, କିଂ ପଚାମି, ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଅଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚୟୋ ନତ୍ଥି, ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ମରିସ୍ସାମ, ଭତ୍ତମେୱ ପଚାହୀ’’ତି। ସା ଭତ୍ତଂ ପଚିତ୍ୱା ପଞ୍ଚ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିନୋ କୋଟ୍ଠାସଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପୁରତୋ ଠପେସି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଗନ୍ଧମାଦନପବ୍ବତେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି। ଅନ୍ତୋସମାପତ୍ତିୟଂ କିର ସମାପତ୍ତିବଲେନ ଜିଘଚ୍ଛା ନ ବାଧତି। ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠିତାନଂ ପନ ବଲୱତୀ ହୁତ୍ୱା ଉଦରପଟଲଂ ଡୟ୍ହନ୍ତୀ ୱିୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମା ତେ ଲଭନଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଂ ଦିୱସଞ୍ଚ ତେସଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସେନାପତିଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭନ୍ତି। ତସ୍ମା ସୋପି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଛାତକଭୟଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ସେଟ୍ଠିଗେହେ ଚ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ନାଳିକୋଦନୋୱ ପକ୍କୋ, ସଦ୍ଧା ନୁ ଖୋ ଏତେ, ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି ୱା ମମ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ତେସଂ ସଦ୍ଧଭାୱଞ୍ଚ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥଭାୱଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ମହାସେଟ୍ଠିସ୍ସ ପୁରତୋ ଦ୍ୱାରେ ଠିତମେୱ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ସୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ‘‘ପୁବ୍ବେପି ମୟା ଦାନସ୍ସ ଅଦିନ୍ନତ୍ତା ଏୱରୂପଂ ଛାତକଂ ଦିଟ୍ଠଂ, ଇଦଂ ଖୋ ପନ ଭତ୍ତଂ ମଂ ଏକଦିୱସମେୱ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ। ଅୟ୍ୟସ୍ସ ପନ ଦିନ୍ନଂ

ଅନେକାସୁ କପ୍ପକୋଟୀସୁ ମମ ହିତସୁଖାୱହଂ ଭତ୍ତିସ୍ସତୀ’’ତି ତଂ ଭତ୍ତପାତିଂ ଅପନେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଗେହଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଆସନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପାଦପୀଠେ ଠପେତ୍ୱା ଭତ୍ତପାତିମାଦାଯ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପତ୍ତେ ଓକିରି। ଉପଡ୍ଢାୱସେସେ ଭତ୍ତେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ହତ୍ଥେନ ପତ୍ତଂ ପିଦହି। ଅଥ ନଂ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏକାଯ ତଣ୍ଡୁଲନାଳିଯା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଜନାନଂ ପକ୍କଓଦନସ୍ସ ଅଯଂ ଏକୋ କୋଟ୍ଠାସୋ, ଇମଂ ଦ୍ୱିଧା କାତୁଂ ନ ସକ୍କା। ମା ମଯ୍ହଂ ଇଧଲୋକେ ସଙ୍ଗହଂ କରୋଥ, ଅହଂ ନିରୱସେସଂ ଦାତୁକାମୋମ୍ହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଭତ୍ତମଦାସି। ଦତ୍ୱା ଚ ପନ ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି, ‘‘ମା, ଭନ୍ତେ, ପୁନ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଏୱରୂପଂ ଛାତକଭଯଂ ଅଦ୍ଦସଂ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପୱାସୀନଂ ବୀଜଭତ୍ତଂ ଦାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଭୱେଯ୍ୟଂ, ସହତ୍ଥେନ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ ନ କପ୍ପେଯ୍ୟଂ, ଅଡ୍ଢତେରସ କୋଟ୍ଠସତାନି ସୋଧାପେତ୍ୱା ସୀସଂ ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ତେସଂ ଦ୍ୱାରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଂ ଓଲୋକିତକ୍ଖଣେଯେୱ ମେ ରତ୍ତସାଲିଧାରା ପତିତ୍ୱା ସବ୍ବକୋଟ୍ଠେ ପୂରେଯ୍ୟୁଂ। ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଚ ଅଯମେୱ ଭରିଯା, ଅଯମେୱ ପୁତ୍ତୋ, ଅଯମେୱ ସୁଣିସା, ଅଯମେୱ ଦାସୋ ହୋତୂ’’ତି।

ଭରିଯାପିସ୍ସ ‘‘ମମ ସାମିକେ ଜିଘଚ୍ଛାଯ ପୀଳିଯମାନେ ନ ସକ୍କା ମଯା ଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦତ୍ୱା ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇଦାନି ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଏୱରୂପଂ ଛାତକଭଯଂ ନ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ଭତ୍ତଥାଲିକଂ ପୁରତୋ କତ୍ୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପୱାସୀନଂ ଭତ୍ତଂ ଦେନ୍ତିଯାପି ଚ ମେ ଯାୱ ନ ଉଟ୍ଠହିସ୍ସାମି, ତାୱ ଗହିତଗହିତଟ୍ଠାନଂ ପୂରିତମେୱ ହୋତୁ। ଅଯମେୱ ସାମିକୋ, ଅଯମେୱ ପୁତ୍ତୋ, ଅଯମେୱ ସୁଣିସା, ଅଯମେୱ ଦାସୋ ହୋତୂ’’ତି। ପୁତ୍ତୋପିସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦତ୍ୱା ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏୱରୂପଂ ଛାତକଭଯଂ ନ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ଏକଞ୍ଚ ମେ ସହସ୍ସତ୍ଥୱିକଂ ଗହେତ୍ୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପୱାସୀନଂ କହାପଣଂ ଦେନ୍ତସ୍ସାପି ଅଯଂ ସହସ୍ସତ୍ଥୱିକା ପରିପୁଣ୍ଣାୱ ହୋତୁ, ଇମେଯେୱ ମାତାପିତରୋ ହୋନ୍ତୁ, ଅଯଂ ଭରିଯା, ଅଯଂ ଦାସୋ ହୋତୂ’’ତି।

ସୁଣିସାପିସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦତ୍ୱା ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି, ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏୱରୂପଂ ଛାତକଭଯଂ ନ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ଏକଞ୍ଚ ମେ ଧଞ୍ଞପିଟକଂ ପୁରତୋ ଠପେତ୍ୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପୱାସୀନଂ ବୀଜଭତ୍ତଂ ଦେନ୍ତିଯାପି ଖୀଣଭାୱୋ ମା ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ, ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଇମେଯେୱ ସସୁରା ହୋନ୍ତୁ, ଅଯମେୱ ସାମିକୋ, ଅଯମେୱ ଦାସୋ ହୋତୂ’’ତି। ଦାସୋପି ଅତ୍ତନୋ କୋଟ୍ଠାସଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦତ୍ୱା ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି , ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏୱରୂପଂ ଛାତକଭଯଂ ନ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ସବ୍ବେ ଇମେ ସାମିକା ହୋନ୍ତୁ, କସନ୍ତସ୍ସ ଚ ମେ ଇତୋ ତିସ୍ସୋ, ଏତ୍ତୋ ତିସ୍ସୋ, ମଜ୍ଝେ ଏକାତି ଦାରୁଅମ୍ବଣମତ୍ତା ସତ୍ତ ସତ୍ତ ସୀତାଯୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’’ତି। ସୋ ତଂ ଦିୱସଂ ସେନାପତିଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୁଂ ସମତ୍ଥୋପି ସାମିକେସୁ ସିନେହେନ ‘‘ଇମେଯେୱ ମେ ସାମିକା ହୋନ୍ତୂ’’ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ସବ୍ବେସମ୍ପି ୱଚନାୱସାନେ ‘‘ଏୱଂ ହୋତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା –

‘‘ଇଚ୍ଛିତଂ ପତ୍ଥିତଂ ତୁଯ୍ହଂ, ଖିପ୍ପମେୱ ସମିଜ୍ଝତୁ;

ସବ୍ବେ ପୂରେନ୍ତୁ ସଙ୍କପ୍ପା, ଚନ୍ଦୋ ପନ୍ନରସୋ ଯଥା।

‘‘ଇଚ୍ଛିତଂ ପତ୍ଥିତଂ ତୁଯ୍ହଂ, ଖିପ୍ପମେୱ ସମିଜ୍ଝତୁ;

ସବ୍ବେ ପୂରେନ୍ତୁ ସଙ୍କପ୍ପା, ମଣି ଜୋତିରସୋ ଯଥା’’ତି। –

ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଗାଥାହି ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ‘‘ମଯା ଇମେସଂ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଯାୱ ଗନ୍ଧମାଦନପବ୍ବତା ଇମେ ମଂ ପସ୍ସନ୍ତୂ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ତେପି ଓଲୋକେନ୍ତାୱ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଭତ୍ତଂ ପଞ୍ଚହି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱିଭଜି। ତଂ ତସ୍ସାନୁଭାୱେନ ସବ୍ବେସମ୍ପି ପହୋତି। ତେ ଓଲୋକେନ୍ତାଯେୱ ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ଅତିକ୍କନ୍ତେ ପନ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ସେଟ୍ଠିଭରିଯା ଉକ୍ଖଲିଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ପିଦହିତ୍ୱା ଠପେସି। ସେଟ୍ଠିପି ଜିଘଚ୍ଛାଯ ପୀଳିତୋ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମି। ସୋ ସାଯନ୍ହେ ପବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଭରିଯଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଅତିୱିଯ ଛାତୋମ୍ହି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଉକ୍ଖଲିଯା ତଲେ ଝାମକସିତ୍ଥାନୀ’’ତି। ସା ଧୋୱିତ୍ୱା ଉକ୍ଖଲିଯା ଠପିତଭାୱଂ ଜାନନ୍ତୀପି ‘‘ନତ୍ଥୀ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଉକ୍ଖଲିଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉଟ୍ଠାଯ ଉକ୍ଖଲିମୂଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉକ୍ଖଲିଂ ୱିୱରି, ତାୱଦେୱ ସୁମନମକୁଲସଦିସୱଣ୍ଣସ୍ସ ଭତ୍ତସ୍ସ ପୂରା ଉକ୍ଖଲି ପିଧାନଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ସା ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ପୀତିଯା ଫୁଟ୍ଠସରୀରା ସେଟ୍ଠିଂ ଆହ – ‘‘ଉଟ୍ଠେହି, ସାମି, ଅହଂ ଉକ୍ଖଲିଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ପିଦହିଂ, ସା ପନ ସୁମନମକୁଲସଦିସୱଣ୍ଣସ୍ସ ଭତ୍ତସ୍ସ ପୂରା, ପୁଞ୍ଞାନି ନାମ କତ୍ତବ୍ବରୂପାନି, ଦାନଂ ନାମ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ। ଉଟ୍ଠେହି, ସାମି, ଭୁଞ୍ଜସ୍ସୂ’’ତି। ସା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପିତାପୁତ୍ତାନଂ ଭତ୍ତଂ ଅଦାସି। ତେସୁ ଭୁତ୍ୱା ଉଟ୍ଠିତେସୁ ସୁଣିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପୁଣ୍ଣସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ଅଦାସି। ଗହିତଗହିତଟ୍ଠାନଂ ନ ଖୀଯତି, କଟଚ୍ଛୁନା ସକିଂ ଗହିତଟ୍ଠାନମେୱ ପଞ୍ଞାଯତି। ତଂଦିୱସମେୱ କୋଟ୍ଠାଦଯୋ ପୁବ୍ବେ ପୂରିତନିଯାମେନେୱ

ପୁନ ପୂରଯିଂସୁ। ‘‘ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହେ ଭତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ବୀଜଭତ୍ତେହି ଅତ୍ଥିକା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି ନଗରେ ଘୋସନଂ କାରେସି। ମନୁସ୍ସା ତସ୍ସ ଗେହତୋ ବୀଜଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପୱାସିନୋ ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିତଂ ଲଭିଂସୁଯେୱ।

ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଭଦ୍ଦିଯନଗରେ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଭରିଯାପିସ୍ସ ମହାଭୋଗକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତା ତସ୍ସେୱ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ତସ୍ସ ତଂ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ନିସ୍ସାଯ ପଚ୍ଛାଗେହେ ପୁଣ୍ଣେ ଖୁଦ୍ଦପ୍ପକାରା ମେଣ୍ଡକା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ପୁତ୍ତୋପି ନେସଂ ପୁତ୍ତୋୱ, ସୁଣିସା ସୁଣିସାୱ, ଦାସୋ ଦାସୋୱ ଅହୋସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ସେଟ୍ଠି ଅତ୍ତନୋ ପୁଞ୍ଞଂ ୱୀମଂସିତୁକାମୋ ଅଡ୍ଢତେରସାନି କୋଟ୍ଠସତାନି ସୋଧାପେତ୍ୱା ସୀସଂ ନ୍ହାତୋ ଦ୍ୱାରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଂ ଓଲୋକେସି। ସବ୍ବାନିପି ଖୁଦ୍ଦପ୍ପକାରାନଂ ରତ୍ତସାଲୀନଂ ପୂରଯିଂସୁ। ସୋ ସେସାନମ୍ପି ପୁଞ୍ଞାନି ୱୀମଂସିତୁକାମୋ ଭରିଯଞ୍ଚ ପୁତ୍ତାଦଯୋ ଚ ‘‘ତୁମ୍ହାକମ୍ପି ପୁଞ୍ଞାନି ୱୀମଂସିସ୍ସଥା’’ତି ଆହ।

ଅଥସ୍ସ ଭରିଯା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ତଣ୍ଡୁଲେ ମିନାପେତ୍ୱା ତେହି ଭତ୍ତଂ ପଚାପେତ୍ୱା ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣକଟଚ୍ଛୁଂ ଆଦାଯ ‘‘ଭତ୍ତେନ ଅତ୍ଥିକା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’’ତି ଘୋସାପେତ୍ୱା ଆଗତାଗତାନଂ ଉପନୀତଭାଜନାନି ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ସକଲଦିୱସମ୍ପି ଦେନ୍ତିଯା କଟଚ୍ଛୁନା ଗହିତଟ୍ଠାନମେୱ ପଞ୍ଞାଯତି। ତସ୍ସା ପନ ପୁରିମବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ୱାମହତ୍ଥେନ ଉକ୍ଖଲିଂ ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥେନ କଟଚ୍ଛୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଏୱମେୱ ପତ୍ତେ ପୂରେତ୍ୱା ଭତ୍ତସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା ୱାମହତ୍ଥତଲଂ ପୂରେତ୍ୱା ପଦୁମଲକ୍ଖଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତି, ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥତଲଂ ପୂରେତ୍ୱା ଚନ୍ଦଲକ୍ଖଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଯସ୍ମା ପନ ୱାମହତ୍ଥତୋ ଧମ୍ମକରଣଂ ଆଦାଯ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଉଦକଂ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଦଦମାନା ଅପରାପରଂ ୱିଚରି, ତେନସ୍ସା ଦକ୍ଖିଣପାଦତଲଂ ପୂରେତ୍ୱା ଚନ୍ଦଲକ୍ଖଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତି, ୱାମପାଦତଲଂ ପୂରେତ୍ୱା ପଦୁମଲକ୍ଖଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସା ଇମିନା କାରଣେନ ଚନ୍ଦପଦୁମାତି ନାମଂ କରିଂସୁ।

ପୁତ୍ତୋପିସ୍ସ ସୀସଂ ନ୍ହାତୋ ସହସ୍ସଥୱିକଂ ଆଦାଯ ‘‘କହାପଣେହି ଅତ୍ଥିକା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଆଗତାଗତାନଂ ଗହିତଭାଜନାନି ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଥୱିକାଯ କହାପଣସହସ୍ସଂ ଅହୋସିଯେୱ। ସୁଣିସାପିସ୍ସ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ୱୀହିପିଟକଂ ଆଦାଯ ଆକାସଙ୍ଗଣେ ନିସିନ୍ନା ‘‘ବୀଜଭତ୍ତେହି ଅତ୍ଥିକା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଆଗତାଗତାନଂ ଗହିତଭାଜନାନି ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ପିଟକଂ ଯଥାପୂରିତମେୱ ଅହୋସି। ଦାସୋପିସ୍ସ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଯୁଗେସୁ ସୁୱଣ୍ଣଯୋତ୍ତେହି ଗୋଣେ ଯୋଜେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପତୋଦଯଟ୍ଠିଂ ଆଦାଯ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗୋଣାନଂ ଗନ୍ଧପଞ୍ଚଙ୍ଗୁଲିକାନି ଦତ୍ୱା ୱିସାଣେସୁ ସୁୱଣ୍ଣକୋସକେ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଖେତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଜେସି। ଇତୋ ତିସ୍ସୋ, ଏତ୍ତୋ ତିସ୍ସୋ, ମଜ୍ଝେ ଏକାତି ସତ୍ତ ସୀତା ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅଗମଂସୁ। ଜମ୍ବୁଦୀପୱାସିନୋ ଭତ୍ତବୀଜହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାଦୀସୁ ଯଥାରୁଚିତଂ ସେଟ୍ଠିଗେହତୋଯେୱ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ଇମେ ପଞ୍ଚ ମହାପୁଞ୍ଞା।

ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱୋ ସେଟ୍ଠି ‘‘ସତ୍ଥା କିର ଆଗତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥୁ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ତିତ୍ଥିଯେ ଦିସ୍ୱା ତେହି ‘‘କସ୍ମା ତଂ, ଗହପତି, କିରିଯୱାଦୋ ସମାନୋ ଅକିରିଯୱାଦସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ନିୱାରିଯମାନୋପି ତେସଂ ୱଚନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି । ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେସି। ସୋ ଦେସନାୱସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ତିତ୍ଥିଯେହି ଅୱଣ୍ଣଂ ୱତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିୱାରିତଭାୱଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା, ‘‘ଗହପତି, ଇମେ ସତ୍ତା ନାମ ମହନ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ଦୋସଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତି, ଅୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ପରେସଂ ଦୋସଂ ୱିଜ୍ଜମାନଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭୁସଂ ୱିଯ ଓପୁନନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୫୨।

‘‘ସୁଦସ୍ସଂ ୱଜ୍ଜମଞ୍ଞେସଂ, ଅତ୍ତନୋ ପନ ଦୁଦ୍ଦସଂ;

ପରେସଞ୍ହି ସୋ ୱଜ୍ଜାନି, ଓପୁନାତି ଯଥା ଭୁସଂ;

ଅତ୍ତନୋ ପନ ଛାଦେତି, କଲିଂୱ କିତୱା ସଠୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସୁଦସ୍ସଂ ୱଜ୍ଜନ୍ତି ପରସ୍ସ ଅଣୁମତ୍ତମ୍ପି ୱଜ୍ଜଂ ଖଲିତଂ ସୁଦସ୍ସଂ ସୁଖେନେୱ ପସ୍ସିତୁଂ ସକ୍କା, ଅତ୍ତନୋ ପନ ଅତିମହନ୍ତମ୍ପି ଦୁଦ୍ଦସଂ। ପରେସଂ ହୀତି ତେନେୱ କାରଣେନ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝାଦୀସୁ ପରେସଂ ୱଜ୍ଜାନି ଉଚ୍ଚଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଭୁସଂ ଓପୁନନ୍ତୋ ୱିଯ ଓପୁନାତି। କଲିଂୱ କିତୱା ସଠୋତି ଏତ୍ଥ ସକୁଣେସୁ ଅପରଜ୍ଝନଭାୱେନ ଅତ୍ତଭାୱୋ କଲି ନାମ, ସାଖଭଙ୍ଗାଦିକଂ ପଟିଚ୍ଛାଦନଂ କିତୱା ନାମ, ସାକୁଣିକୋ ସଠୋ ନାମ। ଯଥା ସକୁଣଲୁଦ୍ଦକୋ ସକୁଣେ ଗହେତ୍ୱା ମାରେତୁକାମୋ କିତୱାୟ ୱିଯ ଅତ୍ତଭାୱଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ୱଜ୍ଜଂ ଛାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

୧୧। ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ପରୱଜ୍ଜାନୁପସ୍ସିସ୍ସାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞିଂ ନାମ ଏକଂ ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ''ଅଯଂ ଏୱଂ ନିୱାସେତି, ଏୱଂ ପାରୁପତୀ''ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତରମେୱ ଗୱେସନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ଭିକ୍ଖୂ ''ଅସୁକୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଥେରୋ ଏୱଂ କରୋତୀ''ତି ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ୱତ୍ତସୀସେ ଠତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦନ୍ତୋ ଅନନୁପୱାଦୋ। ଯୋ ପନ ନିଚ୍ଚଂ ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞିତାଯ ପରେସଂ ଅନ୍ତରଂ ପରିଯେସମାନୋ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ୱିଚରତି, ତସ୍ସ ଝାନାଦୀସୁ ଏକୋପି ୱିସେସୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, କେୱଲଂ ଆସୱାଯେୱ ୱଡ୍ଢନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୫୩।

''ପରୱଜ୍ଜାନୁପସ୍ସିସ୍ସ, ନିଚ୍ଚଂ ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞିନୋ;

ଆସୱା ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଆରା ସୋ ଆସୱକ୍ଖଯା''ତି।

ତତ୍ଥ ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞିନୋତି ଏୱଂ ନିୱାସେତବ୍ବଂ ଏୱଂ ପାରୁପିତବ୍ବନ୍ତି ପରେସଂ ଅନ୍ତରଗୱେସିତାଯ ଉଜ୍ଝାନବହୁଲସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଝାନାଦୀସୁ ଏକଧମ୍ମୋପି ନ ୱଡ୍ଢତି, ଅଥ ଖୋ ଆସୱାୱ ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି। ତେନେୱ କାରଣେନ ସୋ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସଙ୍ଖାତା ଆସୱକ୍ଖଯା ଆରା ଦୂରଂ ଗତୋୱ ହୋତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ସୁଭଦ୍ଦପରିବ୍ବାଜକୱତ୍ଥୁ

ଆକାସେତି ଇଦଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା କୁସିନାରାଯଂ ଉପୱତ୍ତନେ ମଲ୍ଲାନଂ ସାଲୱନେ ପରିନିବ୍ବାନମଞ୍ଚକେ ନିପନ୍ନୋ ସୁଭଦ୍ଦଂ ପରିବ୍ବାଜକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଅତୀତେ କନିଟ୍ଠଭାତରି ଏକସ୍ମିଂ ସସ୍ସେ ନୱକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅଗ୍ଗଦାନଂ ଦେନ୍ତେ ଦାନଂ ଦାତୁଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଓସକ୍କିତ୍ୱା ଅୱସାନେ ଅଦାସି। ତସ୍ମା ପଠମବୋଧିଯମ୍ପି ମଜ୍ଝିମବୋଧିଯମ୍ପି ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ନାଲତ୍ଥ। ପଚ୍ଛିମବୋଧିଯଂ ପନ ସତ୍ଥୁ ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ''ଅହଂ ତୀସୁ ପଞ୍ହେସୁ ଅତ୍ତନୋ କଙ୍ଖଂ ମହଲ୍ଲକେ ପରିବ୍ବାଜକେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସମଣଂ ଗୋତମଂ 'ଦହରୋ'ତି ସଞ୍ଞାଯ ନ ପୁଚ୍ଛିଂ , ତସ୍ସ ଚ ଦାନି ପରିନିବ୍ବାନକାଲୋ, ପଚ୍ଛା ମେ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଅପୁଚ୍ଛିତକାରଣା ୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯା''ତି ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ନିୱାରିଯମାନୋପି ସତ୍ଥାରା ଓକାସଂ କତ୍ୱା, ''ଆନନ୍ଦ, ମା ସୁଭଦ୍ଦଂ ନିୱାରଯି, ପୁଚ୍ଛତୁ ମଂ ପଞ୍ହ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅନ୍ତୋସାଣିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚକେ ନିସିନ୍ନୋ, ''ଭୋ ସମଣ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଆକାସେ ପଦଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଇତୋ ବହିଦ୍ଧା ସମଣୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ସଙ୍ଖାରା ସସ୍ସତା ନାମ ଅତ୍ଥୀ''ତି ଇମେ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ତେସଂ ଅଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ଇମାହି ଗାଥାହି ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି –

୨୫୪।

''ଆକାସେୱ ପଦଂ ନତ୍ଥି, ସମଣୋ ନତ୍ଥି ବାହିରେ;

ପପଞ୍ଚାଭିରତା ପଜା, ନିପ୍ପପଞ୍ଚା ତଥାଗତା।

୨୫୫।

''ଆକାସେୱ ପଦଂ ନତ୍ଥି, ସମଣୋ ନତ୍ଥି ବାହିରେ;

ସଙ୍ଖାରା ସସ୍ସତା ନତ୍ଥି, ନତ୍ଥି ବୁଦ୍ଧାନମିଞ୍ଜିତ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପଦନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ଆକାସେ ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନୱସେନ ଏୱରୂପନ୍ତି ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବଂ କସ୍ସଚି ପଦଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ବାହିରେତି ମମ ସାସନତୋ ବହିଦ୍ଧା ମଗ୍ଗଫଲଟ୍ଠୋ ସମଣୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ପଜାତି ଅଯଂ ସତ୍ତଲୋକସଙ୍ଖାତା ପଜା ତଣ୍ହାଦୀସୁ ପପଞ୍ଚେସୁଯେୱାଭିରତା। ନିପ୍ପପଞ୍ଚାତି ବୋଧିମୂଲେଯେୱ ସବ୍ବପପଞ୍ଚାନଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ନିପ୍ପପଞ୍ଚା ତଥାଗତା। ସଙ୍ଖାରାତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା। ତେସୁ ହି ଏକୋପି ସସ୍ସତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଇଞ୍ଜିତନ୍ତି ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ତଣ୍ହାମାନାଦୀସୁ ଇଞ୍ଜିତେସୁ ଯେନ ସଙ୍ଖାରା ସସ୍ସତାତି ଗଣ୍ହେୟ୍ୟୁଂ, ତଂ ଏକଂ ଇଞ୍ଜିତମ୍ପି ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ସୁଭଦ୍ଦୋ ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ସୁଭଦ୍ଦପରିବ୍ବାଜକୱତ୍ଥୁ ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ମଲୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଟ୍ଠାରସମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୯। ଧମ୍ମଟ୍ଠୱଗ୍ଗୋ

୧। ୱିନିଚ୍ଛୟମହାମତ୍ତୱତ୍ଥୁ

ନତେନ ହୋତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱିନିଚ୍ଛୟମହାମତ୍ତେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୂ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରଗାମେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତା ନଗରମଜ୍ଝେନ ୱିହାରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ମେଘୋ ଉଟ୍ଠାୟ ପାୱସ୍ସି। ତେ ସମ୍ମୁଖାଗତଂ ୱିନିଚ୍ଛୟସାଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛୟମହାମତ୍ତେ ଲଞ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ସାମିକେ ଅସାମିକେ କରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅହୋ ଇମେ ଅଧମ୍ମିକା, ମୟଂ ପନ ‘ଇମେ ଧମ୍ମେନ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ କରୋନ୍ତୀ’ତି ସଞ୍ଞିନୋ ଅହୁମ୍ହା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱସ୍ସେ ୱିଗତେ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛନ୍ଦାଦିୱସିକା ହୁତ୍ୱା ସାହସେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିନିଚ୍ଛିନନ୍ତା ଧମ୍ମଟ୍ଠା ନାମ ହୋନ୍ତି, ଅପରାଧଂ ପନ ଅନୁୱିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅପରାଧାନୁରୂପଂ ଅସାହସେନ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ କରୋନ୍ତା ଏୱ ଧମ୍ମଟ୍ଠା ନାମ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୫୬।

‘‘ନ ତେନ ହୋତି ଧମ୍ମଟ୍ଠୋ, ୟେନତ୍ଥଂ ସାହସା ନୟେ;

ୟୋ ଚ ଅତ୍ଥଂ ଅନତ୍ଥଞ୍ଚ, ଉଭୋ ନିଚ୍ଛେୟ୍ୟ ପଣ୍ଡିତୋ।

୨୫୭।

‘‘ଅସାହସେନ ଧମ୍ମେନ, ସମେନ ନୟତୀ ପରେ;

ଧମ୍ମସ୍ସ ଗୁତ୍ତୋ ମେଧାୱୀ, ଧମ୍ମଟ୍ଠୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ତେନାତି ଏତ୍ତକେନେୱ କାରଣେନ। ଧମ୍ମଟ୍ଠୋତି ରାଜା ହି ଅତ୍ତନୋ କାତବ୍ବେ ୱିନିଚ୍ଛୟଧମ୍ମେ ଠିତୋପି ଧମ୍ମଟ୍ଠୋ ନାମ ନ ହୋତି। ୟେନାତି ୟେନ କାରଣେନ। ଅତ୍ଥନ୍ତି ଓତିଣ୍ଣଂ ୱିନିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥଂ। ସାହସା ନୟେତି ଛନ୍ଦାଦୀସୁ ପତିଟ୍ଠିତୋ ସାହସେନ ମୁସାୱାଦେନ ୱିନିଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ୟୋ ହି ଛନ୍ଦେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଞାତୀତି ୱା ମିତ୍ତୋତି ୱା ମୁସା ୱତ୍ୱା ଅସାମିକମେୱ ସାମିକଂ କରୋତି, ଦୋସେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଅତ୍ତନୋ ୱେରୀନଂ ମୁସା ୱତ୍ୱା ସାମିକମେୱ ଅସାମିକଂ କରୋତି, ମୋହେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଲଞ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛୟକାଲେ ଅଞ୍ଞୱିହିତୋ ୱିୟ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ମୁସା ୱତ୍ୱା ‘‘ଇମିନା ଜିତଂ, ଅୟଂ ପରାଜିତୋ’’ତି ପରଂ ନୀହରତି, ଭୟେ ପତିଟ୍ଠାୟ କସ୍ସଚିଦେୱ ଇସ୍ସରଜାତିକସ୍ସ ପରାଜୟଂ ପାପୁଣନ୍ତସ୍ସାପି ଜୟଂ ଆରୋପେତି, ଅୟଂ ସାହସେନ ଅତ୍ଥଂ ନେତି ନାମ। ଏସୋ ଧମ୍ମଟ୍ଠୋ ନାମ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ଥଂ ଅନତ୍ଥଞ୍ଚାତି ଭୂତଞ୍ଚ ଅଭୂତଞ୍ଚ କାରଣଂ। ଉଭୋ ନିଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ୟୋ ପନ ପଣ୍ଡିତୋ ଉଭୋ ଅତ୍ଥାନତ୍ଥେ ୱିନିଚ୍ଛିନିତ୍ୱା ୱଦତି। ଅସାହସେନାତି ଅମୁସାୱାଦେନ। ଧମ୍ମେନାତି ୱିନିଚ୍ଛୟଧମ୍ମେନ, ନ ଛନ୍ଦାଦିୱସେନ। ସମେନାତି ଅପରାଧାନୁରୂପେନେୱ ପରେ ନୟତି, ଜୟଂ ୱା ପରାଜୟଂ ୱା ପାପେତି। ଧମ୍ମସ୍ସ ଗୁତ୍ତୋତି ସୋ ଧମ୍ମଗୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତୋ ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ମେଧାୱୀ ୱିନିଚ୍ଛୟଧମ୍ମେ ଠିତତ୍ତା ଧମ୍ମଟ୍ଠୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ୱିନିଚ୍ଛୟମହାମତ୍ତୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ଛବ୍ବଗ୍ଗିୟୱତ୍ଥୁ

ନ ତେନ ପଣ୍ଡିତୋ ହୋତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଛବ୍ବଗ୍ଗିୟେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ୱିହାରେପି ଗାମେପି ଭତ୍ତଗ୍ଗଂ ଆକୁଲଂ କରୋନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। ଅଥେକଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୂ ଗାମେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଆଗତେ ଦହରେ ସାମଣେରେ ଚ

ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘କୀଦିସଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଓଗ୍ଗ’’ନ୍ତି? ଭନ୍ତେ, ମା ପୁଚ୍ଛଥ, ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯା ‘‘ମଯମେୱ ୱିଯତ୍ତା, ମଯମେୱ ପଣ୍ଡିତା, ଇମେ ପହରିତ୍ୱା ସୀସେ କଚୱରଂ ଆକିରିତ୍ୱା ନୀହରିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ପିଟ୍ଠିଯଂ ଗହେତ୍ୱା କଚୱରଂ ଓକିରନ୍ତା ଭଓଗ୍ଗଂ ଆକୁଲଂ ଅକଂସୂତି। ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବହୁଂ ଭାସିତ୍ୱା ପରେ ୱିହେଠଯମାନଂ ‘ପଣ୍ଡିତୋ’ତି ୱଦାମି, ଖେମିନଂ ପନ ଅୱେରୀନଂ ଅଭଯମେୱ ପଣ୍ଡିତୋତି ୱଦାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୫୮।

‘‘ନ ତେନ ପଣ୍ଡିତୋ ହୋତି, ଯାୱତା ବହୁ ଭାସତି;

ଖେମୀ ଅୱେରୀ ଅଭଯୋ, ପଣ୍ଡିତୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯାୱତାତି ଯତ୍ତକେନ କାରଣେନ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝାଦୀସୁ ବହୁଂ କଥେତି, ତେନ ପଣ୍ଡିତୋ ନାମ ନ ହୋତି । ଯୋ ପନ ସଯଂ ଖେମୀ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱେରାନଂ ଅଭାୱେନ ଅୱେରୀ ନିବ୍ଭଯୋ , ଯଂ ୱା ଆଗମ୍ମ ମହାଜନସ୍ସ ଭଯଂ ନ ହୋତି, ସୋ ପଣ୍ଡିତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ଏକୁଦାନଖୀଣାସୱତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ନ ତାୱତାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକୁଦାନତ୍ଥେରଂ ନାମ ଖୀଣାସୱଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଏକକୋୱ ଏକସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ୱିହରତି, ଏକମେୱସ୍ସ ଉଦାନଂ ପଗୁଣଂ –

‘‘ଅଧିଚେତସୋ ଅପ୍ପମଜ୍ଜତୋ,

ମୁନିନୋ ମୋନପଥେସୁ ସିକ୍ଖତୋ;

ସୋକା ନ ଭୱନ୍ତି ତାଦିନୋ,

ଉପସନ୍ତସ୍ସ ସଦା ସତୀମତୋ’’ତି। (ପାଚି। ୧୫୩; ଉଦା। ୩୭);

ସୋ କିର ଉପୋସଥଦିୱସେସୁ ସଯମେୱ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ଘୋସେତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥଂ ୱଦତି। ପଥୱିଉନ୍ଦ୍ରିଯନସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଦେୱତାନଂ ସାଧୁକାରସଦ୍ଦୋ ହୋତି। ଅଥେକସ୍ମିଂ ଉପୋସଥଦିୱସେ ପଞ୍ଚପଞ୍ଚସତପରିୱାରା ଦ୍ୱେ ତିପିଟକଧରା ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଅଗମଂସୁ। ସୋ ତେ ଦିସ୍ୱାୱ ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ‘‘ସାଧୁ ୱୋ କତଂ ଇଧ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେହି, ଅଜ୍ଜ ମଯଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମା’’ତି ଆହ। ଅତ୍ଥି ପନ, ଆୱୁସୋ, ଇଧ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମାତି। ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ ୱନସଣ୍ଡୋ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଦିୱସେ ଦେୱତାନଂ ସାଧୁକାରସଦ୍ଦେନ ଏକନିନ୍ନାଦୋ ହୋତୀତି। ତେସୁ ଏକୋ ତିପିଟକଧରୋ ଧମ୍ମଂ ଓସାରେସି, ଏକୋ କଥେସି। ଏକଦେୱତାପି ସାଧୁକାରଂ ନାଦାସି। ତେ ଆହଂସୁ – ‘‘ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମସ୍ସୱନଦିୱସେ ଇମସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ଦେୱତା ମହନ୍ତେନ ସଦ୍ଦେନ ସାଧୁକାରଂ ଦେନ୍ତୀତି ୱଦେସି, କିଂ ନାମେତ’’ନ୍ତି। ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ସାଧୁକାରସଦ୍ଦେନ ଏକନିନ୍ନାଦୋ ଏୱ ହୋତି, ନ ଅଜ୍ଜ ପନ ଜାନାମି ‘‘କିମେତ’’ନ୍ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଆୱୁସୋ, ତ୍ୱଂ ତାୱ ଧମ୍ମଂ କଥେହୀ’’ତି। ସୋ ବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତମେୱ ଗାଥଂ ୱଦେସି। ଦେୱତା ମହନ୍ତେନ ସଦ୍ଦେନ ସାଧୁକାରମଦଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ପରିୱାରା ଭିକ୍ଖୂ ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ଦେୱତା ମୁଖୋଲୋକନେନ ସାଧୁକାରଂ ଦଦନ୍ତି, ତିପିଟକଧରଭିକ୍ଖୂସୁ ଏତ୍ତକଂ ଭଣନ୍ତେସୁପି କିଞ୍ଚି ପସଂସନମତ୍ତମ୍ପି ଅୱତ୍ୱା ଏକେନ ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରେନ ଏକଗାଥାଯ କଥିତାଯ ମହାସଦ୍ଦେନ ସାଧୁକାରଂ ଦଦନ୍ତୀ’’ତି। ତେପି ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ।

ସତ୍ଥା ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ବହୁମ୍ପି ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱା ଭାସତି ୱା, ତଂ ଧମ୍ମଧରୋତି ୱଦାମି। ଯୋ ପନ ଏକମ୍ପି ଗାଥଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝତି,

ଅଯଂ ଧମ୍ମଧରୋ ନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୫୯।

‘‘ନ ତାୱତା ଧମ୍ମଧରୋ, ଯାୱତା ବହୁ ଭାସତି;

ଯୋ ଚ ଅପ୍ପମ୍ପି ସୁତ୍ୱାନ, ଧମ୍ମଂ କାଯେନ ପସ୍ସତି;

ସ ୱେ ଧମ୍ମଧରୋ ହୋତି, ଯୋ ଧମ୍ମଂ ନପ୍ପମଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯାୱତାତି ଯତ୍ତକେନ ଉଗ୍ଗହଣଧାରଣୱାଚନାଦିନା କାରଣେନ ବହୁଂ ଭାସତି, ତାୱତ୍ତକେନ ଧମ୍ମଧରୋ ନ ହୋତି, ୱଂସାନୁରକ୍ଖକୋ ପନ ପୱେଣିପାଲକୋ ନାମ ହୋତି। ଯୋ ଚ ଅପ୍ପମ୍ପୀତି ଯୋ ପନ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମମନ୍ୱାଯ ଅତ୍ଥମନ୍ୱାଯ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ନାମକାଯେନ ଦୁକ୍ଖାଦୀନି ପରିଜାନନ୍ତୋ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି, ସ ୱେ ଧମ୍ମଧରୋ ହୋତି। ଯୋ ଧମ୍ମଂ ନପ୍ପମଜ୍ଜତୀତି ଯୋପି ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ହୁତ୍ୱା ଅଜ୍ଜ ଅଜ୍ଜେୱାତି ପଟିୱେଧଂ ଆକଙ୍ଖନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ନପ୍ପମଜ୍ଜତି, ଅଯମ୍ପି ଧମ୍ମଧରୋଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଏକୁଦାନଖୀଣାସୱତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ନତେନ ଥେରୋ ସୋ ହୋତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ତସ୍ମିଂ ଥେରେ ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ତିଂସମତ୍ତା ଆରଞ୍ଞିକା ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ପସ୍ସନ୍ତା ଏୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଇତୋ ଗତଂ ଏକଂ ଥେରଂ ପସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ନ ପସ୍ସାମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଦିଟ୍ଠୋ ୱୋ’’ତି? ‘‘ଏକଂ, ଭନ୍ତେ, ସାମଣେରଂ ପସ୍ସିମ୍ହା’’ତି। ‘‘ନ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଣେରୋ, ଥେରୋ ଏୱ ସୋ’’ତି? ‘‘ଅତିୱିଯ ଖୁଦ୍ଦକୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହଲ୍ଲକଭାୱେନ ଥେରାସନେ ନିସିନ୍ନମତ୍ତକେନ ଥେରୋତି ୱଦାମି। ଯୋ ପନ ସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ଅହିଂସକଭାୱେ ଠିତୋ, ଅଯଂ ଥେରୋ ନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୬୦।

‘‘ନ ତେନ ଥେରୋ ସୋ ହୋତି, ଯେନସ୍ସ ପଲିତଂ ସିରୋ;

ପରିପକ୍କୋ ୱଯୋ ତସ୍ସ, ମୋଘଜିଣ୍ଣୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୨୬୧।

‘‘ଯମ୍ହି ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଧମ୍ମୋ ଚ, ଅହିଂସା ସଂଯମୋ ଦମୋ;

ସ ୱେ ୱନ୍ତମଲୋ ଧୀରୋ, ଥେରୋ ଇତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ପରିପକ୍କୋତି ପରିଣତୋ, ୱୁଡ୍ଢିଭାୱଂ ପତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମୋଘଜିଣ୍ଣୋତି ଅନ୍ତୋ ଥେରକରାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଭାୱେନ ତୁଚ୍ଛଜିଣ୍ଣୋ ନାମ। ଯମ୍ହି ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଧମ୍ମୋ ଚାତି ଯମ୍ହି ପନ ପୁଗ୍ଗଲେ ସୋଳସହାକାରେହି ପଟିୱିଦ୍ଧତ୍ତା ଚତୁବ୍ବିଧଂ ସଚ୍ଚଂ, ଞାଣେନ ସଚ୍ଛିକତତ୍ତା ନୱୱିଧୋ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ଚ ଅତ୍ଥି। ଅହିଂସାତି ଅହିଂସନଭାୱୋ। ଦେସନାମତ୍ତମେତଂ, ଯମ୍ହି ପନ ଚତୁବ୍ବିଧାପି ଅପ୍ପମଞ୍ଞାଭାୱନା ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଂଯମୋ ଦମୋତି ସୀଲଞ୍ଚେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରୋ ଚ। ୱନ୍ତମଲୋତି ମଗ୍ଗଞାଣେନ ନୀହଟମଲୋ। ଧୀରୋତି ଧିତିସମ୍ପନ୍ନୋ। ଥେରୋତି ସୋ ଇମେହି ଥିରଭାୱକାରକେହି

ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଥେରୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ଲକୁଣ୍ଟକଭଦ୍ଦିୟତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ନୱାକ୍କରଣମତ୍ତେନାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମୟେ ଦହରେ ଚେୱ ସାମଣେରେ ଚ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମାଚରିୟାନମେୱ ଚୀୱରରଜନାଦୀନି ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚାନି କରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେ ଥେରା ଚିନ୍ତୟିଂସୁ – ‘‘ମୟମ୍ପି ବ୍ୟଞ୍ଜନସମୟେ କୁସଲା, ଅମ୍ହାକମେୱ କିଞ୍ଚି ନତ୍ଥି। ଯଂନୂନ ମୟଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟାମ, ‘ଭନ୍ତେ, ମୟଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନସମୟେ କୁସଲା, ଅଞ୍ଞେସଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱାପି ଇମେସଂ ସନ୍ତିକେ ଅସୋଧେତ୍ୱା ମା ସଜ୍ଝାୟିତ୍ଥାତି ଦହରସାମଣେରେ ଆଣାପେଥା’ତି। ଏୱଞ୍ହି ଅମ୍ହାକଂ ଲାଭସକ୍କାରୋ ୱଡ୍ଢିସ୍ସତୀ’’ତି। ତେ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଥା ୱଦିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପୱେଣିୱସେନେୱ ଏୱଂ ୱତ୍ତୁଂ ଲଭତି, ଇମେ ପନ ଲାଭସକ୍କାରେ ନିସ୍ସିତାତି ଞତ୍ୱା ଅହଂ ତୁମ୍ହେ ୱାକ୍କରଣମତ୍ତେନ ସାଧୁରୂପାତି ନ ୱଦାମି। ଯସ୍ସ ପନେତେ ଇସ୍ସାଦୟୋ ଧମ୍ମା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନା, ଏସୋ ଏୱ ସାଧୁରୂପୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୬୨।

‘‘ନ ୱାକ୍କରଣମତ୍ତେନ, ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାୟ ୱା;

ସାଧୁରୂପୋ ନରୋ ହୋତି, ଇସ୍ସୁକୀ ମଚ୍ଛରୀ ସଠୋ।

୨୬୩।

‘‘ଯସ୍ସ ଚେତଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ମୂଲଘଚ୍ଚଂ ସମୂହତଂ;

ସୱନ୍ତଦୋସୋ ମେଧାୱୀ, ସାଧୁରୂପୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନ ୱାକ୍କରଣମତ୍ତେନାତି ୱଚୀକରଣମତ୍ତେନ ସଦ୍ଦଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନୱଚନମତ୍ତେନ। ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାୟ ୱାତି ସରୀରୱଣ୍ଣସ୍ସ ମନାପଭାୱେନ ୱା। ନରୋତି ଏତ୍ତକେନେୱ କାରଣେନ ପରଲାଭାଦୀସୁ ଇସ୍ସାମନକୋ ପଞ୍ଚୱିଧେନ ମଚ୍ଛେରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ କେରାଟିକଭାୱେନ ସଠୋ ନରୋ ସାଧୁରୂପୋ ନ ହୋତି। ଯସ୍ସ ଚେତନ୍ତି ଯସ୍ସ ଚ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେତଂ ଇସ୍ସାଦିଦୋସଜାତଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣେନ ସମୂଲକଂ ଛିନ୍ନଂ, ମୂଲଘାତଂ କତ୍ୱା ସମୂହତଂ , ସୋ ୱନ୍ତଦୋସୋ ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ସାଧୁରୂପୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ହତ୍ଥକୱତ୍ଥୁ

ନମୁଣ୍ଡକେନ ସମଣୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରନ୍ତୋ ହତ୍ଥକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ୱାଦକ୍ଖିତ୍ତୋ ‘‘ତୁମ୍ହେ ଅସୁକୱେଲାୟ ଅସୁକଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥ, ୱାଦଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁରେତରମେୱ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ପସ୍ସଥ,

ତିଣ୍ଣିୟା ମମ ଭୟେନ ନାଗତା, ଏସୋୱ ପନ ନେସଂ ପରାଜୟୋ’’ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ୱାଦକ୍ଖିତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞେନଞ୍ଞଂ ପଟିଚରନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ସତ୍ଥା ‘‘ହତ୍ଥକୋ କିର ଏୱଂ କରୋତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ହତ୍ଥକ, ଏୱଂ କରୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘କସ୍ମା ଏୱଂ କରୋସି? ଏୱରୂପଞ୍ହି ମୁସାୱାଦଂ କରୋନ୍ତୋ ସୀସମୁଣ୍ଡନାଦିମତ୍ତେନେୱ ସମଣୋ ନାମ ନ ହୋତି। ଯୋ ପନ ଅଣୂନି ୱା ଥୂଲାନି ୱା ପାପାନି ସମେତ୍ୱା ଠିତୋ, ଅୟମେୱ ସମଣୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୬୪।

‘‘ନ ମୁଣ୍ଡକେନ ସମଣୋ, ଅବ୍ବତୋ ଅଲିକଂ ଭଣଂ;

ଇଚ୍ଛାଲୋଭସମାପନ୍ନୋ, ସମଣୋ କିଂ ଭୱିସ୍ସତି।

୨୬୫।

‘‘ଯୋ ଚ ସମେତି ପାପାନି, ଅଣୁଂ ଥୂଲାନି ସବ୍ବସୋ;

ସମିତତ୍ତା ହି ପାପାନଂ, ସମଣୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମୁଣ୍ଡକେନାତି ସୀସମୁଣ୍ଡନମତ୍ତେନ। ଅବ୍ବତୋତି ସୀଲୱତେନ ଚ ଧୁତଙ୍ଗୱତେନ ଚ ୱିରହିତୋ। ଅଲିକଂ ଭଣନ୍ତି ମୁସାୱାଦଂ ଭଣନ୍ତୋ ଅସମ୍ପତ୍ତେସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଇଚ୍ଛାୟ ପତ୍ତେସୁ ଚ ଲୋଭେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସମଣୋ ନାମ କିଂ ଭୱିସ୍ସତି? ସମେତୀତି ଯୋ ଚ ପରିତ୍ତାନି ୱା ମହନ୍ତାନି ୱା ପାପାନି ୱୂପସମେତି, ସୋ ତେସଂ ସମିତତ୍ତା ସମଣୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ହତ୍ଥକୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ

ନତେନ ଭିକ୍ଖୁ ସୋ ହୋତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ବାହିରସମୟେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଚରନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଅତ୍ତନୋ ସାୱକେ ଭିକ୍ଖାୟ ଚରଣେନ ‘ଭିକ୍ଖୂ’ତି ୱଦତି, ମମ୍ପି ‘ଭିକ୍ଖୂ’ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭୋ ଗୋତମ, ଅହମ୍ପି ଭିକ୍ଖଂ ଚରିତ୍ୱା ଜୀୱାମି, ମମ୍ପି ‘ଭିକ୍ଖୂ’ତି ୱଦେହୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ନାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖନମତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୂତି ୱଦାମି। ନ ହି ୱିସ୍ସଂ ଧମ୍ମଂ ସମାଦାୟ ୱତ୍ତନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ନାମ ହୋତି। ଯୋ ପନ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ସଙ୍ଖାୟ ଚରତି, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୬୬।

‘‘ନ ତେନ ଭିକ୍ଖୁ ସୋ ହୋତି, ଯାୱତା ଭିକ୍ଖତେ ପରେ;

ୱିସ୍ସଂ ଧମ୍ମଂ ସମାଦାୟ, ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି ନ ତାୱତା।

୨୬୭।

‘‘ଯୋଧ ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚ ପାପଞ୍ଚ, ବାହେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱା;

ସଙ୍ଖାୟ ଲୋକେ ଚରତି, ସ ୱେ ଭିକ୍ଖୂତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯାୱତାତି ଯତ୍ତକେନ ପରେ ଭିକ୍ଖତେ, ତେନ ଭିକ୍ଖନମତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁ ନାମ ନ ହୋତି। ୱିସ୍ସନ୍ତି ୱିସମଂ ଧମ୍ମଂ, ୱିସ୍ସଗନ୍ଧଂ ୱା କାଯକମ୍ମାଦିକଂ ଧମ୍ମଂ ସମାଦାଯ ଚରନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ନାମ ନ ହୋତି। ଯୋଧାତି ଯୋ ଇଧ ସାସନେ ଉଭଯମ୍ପେତଂ ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚ ପାପଞ୍ଚ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନ ବାହେତ୍ୱା ପନୁଦିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱା ହୋତି। ସଙ୍ଖାଯାତି ଞାଣେନ। ଲୋକେତି ଖନ୍ଧାଦିଲୋକେ ‘‘ଇମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଖନ୍ଧା, ଇମେ ବାହିରା’’ତି ଏୱଂ ସବ୍ବେପି ଧମ୍ମେ ଜାନିତ୍ୱା ଚରତି, ସୋ ତେନ ଞାଣେନ କିଲେସାନଂ ଭିନ୍ନତ୍ତା ‘‘ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ତିତ୍ଥିଯୱତ୍ଥୁ

ନମୋନେନାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ତିତ୍ଥିଯେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ଭୁତ୍ତଟ୍ଠାନେସୁ ମନୁସ୍ସାନଂ ‘‘ଖେମଂ ହୋତୁ, ସୁଖଂ ହୋତୁ, ଆଯୁ ୱଡ୍ଢତୁ, ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ନାମ କଲଲଂ ଅତ୍ଥି, ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ନାମ କଣ୍ଟକୋ ଅତ୍ଥି, ଏୱରୂପଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ମଙ୍ଗଲଂ ୱତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ପନ ପଠମବୋଧିଯଂ ଅନୁମୋଦନାଦୀନଂ ଅନନୁଞ୍ଞାତକାଲେ ଭତ୍ତଗ୍ଗେ ମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁମୋଦନଂ ଅକତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତି। ମନୁସ୍ସା ‘‘ତିତ୍ଥିଯାନଂ ସନ୍ତିକା ମଙ୍ଗଲଂ ସୁଣାମ, ଭଦନ୍ତା ପନ ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ପକ୍କମନ୍ତୀ’’ତି ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ ତମତ୍ଥଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭତ୍ତଗ୍ଗାଦୀସୁ ଯଥାସୁଖଂ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋଥ, ଉପନିସିନ୍ନକଥଂ କରୋଥ, ଧମ୍ମଂ କଥେଥା’’ତି ଅନୁଜାନି। ତେ ତଥା କରିଂସୁ। ମନୁସ୍ସା ଅନୁମୋଦନାଦୀନି ସୁଣନ୍ତା ଉସ୍ସାହପ୍ପତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। ତିତ୍ଥିଯା ପନ ‘‘ମଯଂ ମୁନିନୋ ମୋନଂ କରୋମ, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକା ଭତ୍ତଗ୍ଗାଦୀସୁ ମହାକଥଂ କଥେନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତୀ’’ତି ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ତମତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁଣ୍ହୀଭାୱମତ୍ତେନ ‘ମୁନୀ’ତି ୱଦାମି। ଏକଚ୍ଚେ ହି ଅଜାନନ୍ତା ନ କଥେନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ଅୱିସାରଦତାଯ, ଏକଚ୍ଚେ ‘ମା ନୋ ଇମଂ ଅତିସଯତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଞେ ଜାନିଂସୂ’ତି ମଚ୍ଛେରେନ। ତସ୍ମା ମୋନମତ୍ତେନ ମୁନି ନ ହୋତି, ପାପୱୂପସମେନ ପନ ମୁନି ନାମ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୬୮।

‘‘ନ ମୋନେନ ମୁନୀ ହୋତି, ମୂଳ୍ହରୂପୋ ଅୱିଦ୍ଦସୁ;

ଯୋ ଚ ତୁଲଂୱ ପଗ୍ଗଯ୍ହ, ୱରମାଦାଯ ପଣ୍ଡିତୋ।

୨୬୯।

‘‘ପାପାନି ପରିୱଜ୍ଜେତି, ସ ମୁନୀ ତେନ ସୋ ମୁନି;

ଯୋ ମୁନାତି ଉଭୋ ଲୋକେ, ମୁନି ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନ ମୋନେନାତି କାମଞ୍ଚ ମୋନେଯ୍ୟପଟିପଦାସଙ୍ଖାତେନ ମଗ୍ଗଞାଣମୋନେନ ମୁନି ନାମ ହୋତି, ଇଧ ପନ ତୁଣ୍ହୀଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ମୋନେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମୂଳ୍ହରୂପୋତି ତୁଚ୍ଛରୂପୋ। ଅୱିଦ୍ଦସୂତି ଅୱିଞ୍ଞୂ। ଏୱରୂପୋ ହି ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋପି ମୁନି ନାମ ନ ହୋତି। ଅଥ ୱା ମୋନେନ ମୁନି ନାମ ନ ହୋତି, ତୁଚ୍ଛସଭାୱୋ ପନ ଅୱିଞ୍ଞୂ ଚ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ଚ ତୁଲଂୱ ପଗଯ୍ହାତି ଯଥା ହି ତୁଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତୋ ଅତିରେକଂ ଚେ ହୋତି, ହରତି। ଊନଂ ଚେ ହୋତି , ପକ୍ଖିପତି। ଏୱମେୱ ଯୋ ଅତିରେକଂ ହରନ୍ତୋ ୱିଯ ପାପଂ ହରତି ପରିୱଜ୍ଜେତି, ଊନକେ ପକ୍ଖିପନ୍ତୋ ୱିଯ କୁସଲଂ ପରିପୂରେତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ କରୋନ୍ତୋ ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସଙ୍ଖାତଂ ୱରଂ ଉତ୍ତମମେୱ ଆଦାଯ ପାପାନି ଅକୁସଲକମ୍ମାନି ପରିୱଜ୍ଜେତି। ସ ମୁନୀତି ସୋ ମୁନି ନାମାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ସୋ ମୁନୀତି କସ୍ମା ପନ ସୋ ମୁନୀତି ଚେ? ଯଂ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତକାରଣଂ, ତେନ ସୋ ମୁନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ମୁନାତି ଉଭୋ ଲୋକେତି ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇମସ୍ମିଂ ଖନ୍ଧାଦିଲୋକେ ତୁଲଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ମିନନ୍ତୋ ୱିଯ ‘‘ଇମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଖନ୍ଧା, ଇମେ

ବାହିରା’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଇମେ ଉଭୋ ଅତ୍ଥେ ମୁନାତି। ମୁନି ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି ତେନ କାରଣେନ ମୁନୀତି ୱୁଚ୍ଚତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ତିତ୍ଥିଯୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ବାଳିସିକୱତ୍ଥୁ

ନ ତେନ ଅରିଯୋ ହୋତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଅରିଯଂ ନାମ ବାଳିସିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଯା ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ତତୋ ଆଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସୋ ବାଳିସିକୋ ବଳିସେନ ମଚ୍ଛେ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଦିସ୍ୱା ବଳିସଯଟ୍ଠିଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଠିତୋ ‘‘ତ୍ୱଂ କିଂ ନାମୋସୀ’’ତି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରାଦୀନଂ ନାମାନି ପୁଚ୍ଛି। ତେପି ‘‘ଅହଂ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅହଂ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ନାମାନି କଥଯିଂସୁ। ବାଳିସିକୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସତ୍ଥା ସବ୍ବେସଂ ନାମାନି ପୁଚ୍ଛତି, ମମମ୍ପି ନାମଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି ମଞ୍ଞେ’’ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଇଚ୍ଛଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ଉପାସକ, ତ୍ୱଂ କୋ ନାମୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅରିଯୋ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଉପାସକ, ତାଦିସା ପାଣାତିପାତିନୋ ଅରିଯା ନାମ ହୋନ୍ତି, ଅରିଯା ପନ ମହାଜନସ୍ସ ଅହିଂସନଭାୱେ ଠିତା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୭୦।

‘‘ନ ତେନ ଅରିଯୋ ହୋତି, ଯେନ ପାଣାନି ହିଂସତି;

ଅହିଂସା ସବ୍ବପାଣାନଂ, ଅରିଯୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅହିଂସାତି ଅହିଂସନେନ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯେନ ହି ପାଣାନି ହିଂସତି, ନ ତେନ କାରଣେନ ଅରିଯୋ ହୋତି। ଯୋ ପନ ସବ୍ବପାଣାନଂ ପାଣିଆଦୀହି ଅହିଂସନେନ ମେତ୍ତାଦିଭାୱନାଯ ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତା ହିଂସତୋ ଆରାୱ ଠିତୋ, ଅଯଂ ଅରିଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବାଳିସିକୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ବାଳିସିକୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ସମ୍ବହୁଲସୀଲାଦିସମ୍ପନ୍ନଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ନ ସୀଲବ୍ବତମତ୍ତେନାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲେ ସୀଲାଦିସମ୍ପନ୍ନେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେସୁ କିର ଏକଚ୍ଚାନଂ ଏୱଂ ଅହୋସି – ‘‘ମଯଂ ସମ୍ପନ୍ନସୀଲା, ମଯଂ ଧୁତଙ୍ଗଧରା, ମଯଂ ବହୁସ୍ସୁତା, ମଯଂ ପନ୍ତସେନାସନୱାସିନୋ, ମଯଂ ଝାନଲାଭିନୋ, ନ ଅମ୍ହାକଂ ଅରହତ୍ତଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ, ଇଚ୍ଛିତଦିୱସେଯେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମା’’ତି। ଯେପି ତତ୍ଥ ଅନାଗାମିନୋ, ତେସମ୍ପି ଏତଦହୋସି – ‘‘ନ ଅମ୍ହାକଂ ଇଦାନି ଅରହତ୍ତଂ ଦୁଲ୍ଲଭ’’ନ୍ତି। ତେ ସବ୍ବେପି ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା ‘‘ଅପି ନୁ ଖୋ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତ’’ନ୍ତି ସତ୍ଥାରା ପୁଟ୍ଠା ଏୱମାହଂସୁ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଯଂ ଏୱରୂପା ଏୱରୂପା ଚ, ତସ୍ମା ‘ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେଯେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥମ୍ହା’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱିହରାମା’’ତି।

ସତ୍ଥା ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲାଦିମତ୍ତକେନ ୱା ଅନାଗାମିସୁଖପ୍ପତ୍ତମତ୍ତକେନ ୱା ‘ଅପ୍ପକଂ ନୋ ଭୱଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଆସୱକ୍ଖଯଂ ପନ ଅପ୍ପତ୍ୱା ‘ସୁଖିତୋମ୍ହୀ’ତି ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୭୧।

‘‘ନ ସୀଲବ୍ବତମତ୍ତେନ, ବାହୁସଚ୍ଚେନ ୱା ପନ;

ଅଥ ୱା ସମାଧିଲାଭେନ, ୱିୱିତ୍ତସଯନେନ ୱା।

୨୭୨।

‘‘ଫୁସାମି ନେକ୍ଖମ୍ମସୁଖଂ, ଅପୁଥୁଜ୍ଜନସେୱିତଂ;

ଭିକ୍ଖୁ ୱିସ୍ସାସମାପାଦି, ଅପ୍ପତ୍ତୋ ଆସୱକ୍ଖଯ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସୀଲବ୍ବତମତ୍ତେନାତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲମତ୍ତେନ ୱା ତେରସଧୁତଙ୍ଗମତ୍ତେନ ୱା। ବାହୁସଚ୍ଚେନ ୱାତି ତିଣ୍ଣଂ ପିଟକାନଂ ଉଗ୍ଗହିତମତ୍ତେନ ୱା। ସମାଧିଲାଭେନାତି ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଯା ଲାଭେନ। ନେକ୍ଖମ୍ମସୁଖନ୍ତି ଅନାଗାମିସୁଖଂ। ତଂ ଅନାଗାମିସୁଖଂ ଫୁସାମୀତି ଏତ୍ତକମତ୍ତେନ ୱା। ଅପୁଥୁଜ୍ଜନସେୱିତନ୍ତି ପୁଥୁଜ୍ଜନେହି ଅସେୱିତଂ ଅରିଯସେୱିତମେୱ। ଭିକ୍ଖୂତି ତେସଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଆଲପନ୍ତୋ ଆହ। ୱିସ୍ସାସମାପାଦୀତି ୱିସ୍ସାସଂ ନ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଭିକ୍ଖୁ ଇମିନା ସମ୍ପନ୍ନସୀଲାଦିଭାୱମତ୍ତକେନେୱ ‘‘ମଯ୍ହଂ ଭୱୋ ଅପ୍ପକୋ ପରିତ୍ତକୋ’’ତି ଆସୱକ୍ଖଯସଙ୍ଖାତଂ ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁ ନାମ ୱିସ୍ସାସଂ ନାପଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ଯଥା ହି ଅପ୍ପମତ୍ତକୋପି ଗୂଥୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକୋପି ଭୱୋ ଦୁକ୍ଖୋତି।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ସମ୍ବହୁଲସୀଲାଦିସମ୍ପନ୍ନଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

ଧମ୍ମଟ୍ଠୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଏକୂନୱୀସତିମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୨୦। ମଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ମଗ୍ଗାନଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଚସତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ସତ୍ଥରି ଜନପଦଚାରିକଂ ଚରିତ୍ୱା ପୁନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଆଗତେ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯ ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ଅସୁକଗାମତୋ ଅସୁକଗାମସ୍ସ ମଗ୍ଗୋ ସମୋ, ଅସୁକଗାମସ୍ସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସମୋ, ସସକ୍ଖରୋ, ଅସକ୍ଖରୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଅତ୍ତନୋ ୱିଚରିତମଗ୍ଗଂ ଆରବ୍ଭ ମଗ୍ଗକଥଂ କଥେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଅରହତ୍ତସ୍ସୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯଂ ବାହିରକମଗ୍ଗୋ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ଅରିଯମଗ୍ଗେ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଞ୍ହି କରୋନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୭୩।

‘‘ମଗ୍ଗାନଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ସେଟ୍ଠୋ, ସଚ୍ଚାନଂ ଚତୁରୋ ପଦା;

ୱିରାଗୋ ସେଟ୍ଠୋ ଧମ୍ମାନଂ, ଦ୍ୱିପଦାନଞ୍ଚ ଚକ୍ଖୁମା।

୨୭୪।

‘‘ଏସେୱ ମଗ୍ଗୋ ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ, ଦସ୍ସନସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା;

ଏତଞ୍ହି ତୁମ୍ହେ ପଟିପଜ୍ଜଥ, ମାରସ୍ସେତଂ ପମୋହନଂ।

୨୭୫।

‘‘ଏତଞ୍ହି ତୁମ୍ହେ ପଟିପନ୍ନା, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସଥ;

ଅକ୍ଖାତୋ ୱୋ ମଯା ମଗ୍ଗୋ, ଅଞ୍ଞାଯ ସଲ୍ଲକନ୍ତନଂ।

୨୭୬।

‘‘ତୁମ୍ହେହି କିଚ୍ଚମାତପ୍ପଂ, ଅକ୍ଖାତାରୋ ତଥାଗତା;

ପଟିପନ୍ନା ପମୋକ୍ଖନ୍ତି, ଝାଯିନୋ ମାରବନ୍ଧନା’’ତି।

ତତ୍ଥ ମଗ୍ଗାନଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋତି ଜଙ୍ଘମଗ୍ଗାଦଯୋ ୱା ହୋନ୍ତୁ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତମଗ୍ଗା ୱା, ତେସଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ମଗ୍ଗାନଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଆଦୀହି ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ପହାନଂ କରୋନ୍ତୋ ନିରୋଧଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଚତୂସୁପି ସଚ୍ଚେସୁ ଦୁକ୍ଖପରିଜାନନାଦିକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସେଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତମୋ। ସଚ୍ଚାନଂ ଚତୁରୋ ପଦାତି ‘‘ସଚ୍ଚଂ ଭଣେ ନ କୁଜ୍ଝେଯ୍ୟା’’ତି (ଧ। ପ। ୨୨୪) ଆଗତଂ ୱଚୀସଚ୍ଚଂ ୱା ହୋତୁ, ‘‘ସଚ୍ଚୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସଚ୍ଚୋ ଖତ୍ତିଯୋ’’ତିଆଦିଭେଦଂ ସମ୍ମୁତିସଚ୍ଚଂ ୱା ‘‘ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ’’ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୧୧୪୪; ମ। ନି। ୨।୧୮୭-୧୮୮) ଦିଟ୍ଠିସଚ୍ଚଂ ୱା ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚ’’ନ୍ତିଆଦିଭେଦଂ ପରମତ୍ଥସଚ୍ଚଂ ୱା ହୋତୁ, ସବ୍ବେସମ୍ପି ଇମେସଂ ସଚ୍ଚାନଂ ପରିଜାନିତବ୍ବଟ୍ଠେନ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଟ୍ଠେନ ପହାତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଭାୱେତବ୍ବଟ୍ଠେନ ଏକପଟିୱେଧଟ୍ଠେନ ଚ ତଥପଟିୱେଧଟ୍ଠେନ ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚନ୍ତିଆଦଯୋ ଚତୁରୋ ପଦା ସେଟ୍ଠା ନାମ। ୱିରାଗୋ ସେଟ୍ଠୋ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ‘‘ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ସଙ୍ଖତା ୱା ଅସଙ୍ଖତା ୱା, ୱିରାଗୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀ’’ତି (ଇତିୱୁ। ୯୦; ଅ। ନି। ୪।୩୪)

ୱଚନତୋ ସଙ୍ଖଧମ୍ମାନଂ ନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତୋ ୱିରାଗୋ ସେଟ୍ଠୋ। ଦ୍ୱିପଦାନଞ୍ଚ ଚକ୍ଖୁମାତି ସବ୍ବେସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାଦିଭେଦାନଂ ଦ୍ୱିପଦାନଂ ପଞ୍ଚହି ଚକ୍ଖୂହି ଚକ୍ଖୁମା ତଥାଗତୋୱ ସେଟ୍ଠୋ। ଚ-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ, ଅରୂପଧମ୍ମେ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି। ତସ୍ମା ଅରୂପଧମ୍ମାନମ୍ପି ତଥାଗତୋ ସେଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତମୋ।

ଦସ୍ସନସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିଯାତି ମଗ୍ଗଫଲଦସ୍ସନସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥଂ ଯୋ ମଯା ''ସେଟ୍ଠୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ, ଏସୋୱ ମଗ୍ଗୋ, ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ। ଏତଞ୍ହି ତୁମ୍ହେତି ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେ ଏତମେୱ ପଟିପଜ୍ଜଥ। ମାରସ୍ସେତଂ ପମୋହନନ୍ତି ଏତଂ ମାରମୋହନଂ ମାରମଥନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତନ୍ତି ସକଲସ୍ସପି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ପରିଚ୍ଛେଦଂ କରିସ୍ସଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞାଯ ସଲ୍ଲକନ୍ତନନ୍ତି ରାଗସଲ୍ଲାଦୀନଂ କନ୍ତନଂ ନିମ୍ମଥନଂ ଅବ୍ବୂହଣଂ ଏତଂ ମଗ୍ଗଂ, ମଯା ୱିନା ଅନୁସ୍ସୱାଦୀହି ଅତ୍ତପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଞତ୍ୱାୱ ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ ଅକ୍ଖାତୋ, ଇଦାନି ତୁମ୍ହେହି କିଲେସାନଂ ଆତାପନେନ ''ଆତପ୍ପ''ନ୍ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ ତସ୍ସ ଅଧିଗମତ୍ଥାଯ ସମ୍ମପ୍ପଧାନୱୀରିଯଂ କିଚ୍ଚଂ କରଣୀଯଂ। କେୱଲଞ୍ହି ଅକ୍ଖାତାରୋୱ ତଥାଗତା। ତସ୍ମା ତେହି ଅକ୍ଖାତୱସେନ ଯେ ପଟିପନ୍ନା ଦ୍ୱୀହି ଝାନେହି ଝାଯିନୋ, ତେ ତେଭୂମକୱଟ୍ଟସଙ୍ଖାତା ମାରବନ୍ଧନା ପମୋକ୍ଖନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣୱତ୍ଥୁ

ସବ୍ବେସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଚସତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱାଯମନ୍ତାପି ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ''ୱିସେସେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା''ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମିଂସୁ। ସତ୍ଥା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମେସଂ ସପ୍ପାଯ''ନ୍ତି ୱୀମଂସନ୍ତୋ ''ଇମେ କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ୱୀସତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣେ ଅନୁଯୁଞ୍ଜିଂସୁ, ତସ୍ମା ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣେନେୱ ତେସଂ ଏକଂ ଗାଥଂ ଦେସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, କାମଭୱାଦୀସୁ ସବ୍ବେପି ସଙ୍ଖାରା ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚା ଏୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୭୭।

''ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚାତି, ଯଦା ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି;

ଅଥ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ଦୁକ୍ଖେ, ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା''ତି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରାତି କାମଭୱାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନା ଖନ୍ଧା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ନିରୁଜ୍ଝନତୋ ଅନିଚ୍ଚାତି ଯଦା ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି, ଅଥ ଇମସ୍ମିଂ ଖନ୍ଧପରିହରଣଦୁକ୍ଖେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖପରିଜାନନାଦିୱସେନ ସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝତି। ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯାତି ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥାଯ ୱୋଦାନତ୍ଥାଯ ଏସ ମଗ୍ଗୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତପରିସାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣୱତ୍ଥୁ

ଦୁତିଯଗାଥାଯପି ଏୱରୂପମେୱ ୱତ୍ଥୁ। ତଦା ହି ଭଗୱା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣେ କତାଭିଯୋଗଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବେପି ଖନ୍ଧା ପଟିପୀଳନଟ୍ଠେନ ଦୁକ୍ଖା ଏୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୭୮।

''ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖାତି, ଯଦା ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି;

ଅଥ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ଦୁକ୍ଖେ, ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖାତି ପଟିପୀଳନଟ୍ଠେନ ଦୁକ୍ଖା। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ।

ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣୱତ୍ଥୁ

ତତିଯଗାଥାଯପି ଏସେୱ ନଯୋ। କେୱଲଞ୍ହି ଏତ୍ଥ ଭଗୱା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପୁବ୍ବେ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣେ ଅନୁଯୁତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବେପି ଖନ୍ଧା ଅୱସୱତ୍ତନଟ୍ଠେନ ଅନତ୍ତା ଏୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୭୯।

‘‘ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତାତି, ଯଦା ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି;

ଅଥ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ଦୁକ୍ଖେ, ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା’’ତି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବେ ଧମ୍ମାତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଏୱ ଅଧିପ୍ପେତା। ଅନତ୍ତାତି ‘‘ମା ଜୀଯନ୍ତୁ ମା ମୀଯନ୍ତୂ’’ତି ୱସେ ୱତ୍ତେତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ଅୱସୱତ୍ତନଟ୍ଠେନ ଅନତ୍ତା ଅତ୍ତସୁଞ୍ଞା ଅସ୍ସାମିକା ଅନିସ୍ସରାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱାତି।

ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଧାନକମ୍ମିକତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଉଟ୍ଠାନକାଲମ୍ହୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଧାନକମ୍ମିକତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ କିର ପଞ୍ଚସତା କୁଲପୁତ୍ତା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ଅଗମଂସୁ। ତେସୁ ଏକୋ ତତ୍ଥେୱ ଓହୀଯି। ଅୱସେସା ଅରଞ୍ଞେ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ‘‘ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସ୍ସାମା’’ତି ପୁନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଅଗମଂସୁ। ତେ ସାୱତ୍ଥିତୋ ଯୋଜନମତ୍ତେ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଏକୋ ଉପାସକୋ ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀହି ପତିମାନେତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ ସୁତ୍ୱା ପୁନଦିୱସତ୍ଥାଯପି ନିମନ୍ତେସି। ତେ ତଦହେୱ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅତିୱିଯ ତୁଟ୍ଠିଂ ପୱେଦଯମାନୋ ପଟିସନ୍ଥାରଂ ଅକାସି।

ଅଥ ନେସଂ ତତ୍ଥ ଓହୀନୋ ସହାଯକଭିକ୍ଖୁ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସତ୍ଥୁ ଇମେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ମୁଖଂ ନପ୍ପହୋତି, ମଯ୍ହଂ ପନ ମଗ୍ଗଫଲାଭାୱେନ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ନ କଥେତି, ଅଜ୍ଜେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମଯା ସଦ୍ଧିଂ କଥାପେସ୍ସାମୀ’’ତି। ତେପି ଭିକ୍ଖୂ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମଯଂ ଆଗମନମଗ୍ଗେ ଏକେନ ଉପାସକେନ ସ୍ୱାତନାଯ ନିମନ୍ତିତା, ତତ୍ଥ ପାତୋୱ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ଅପଲୋକେସୁଂ। ଅଥ ନେସଂ ସହାଯକୋ ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଚଙ୍କମନ୍ତୋ ନିଦ୍ଦାୱସେନ ଚଙ୍କମକୋଟିଯଂ ଏକସ୍ମିଂ ପାସାଣଫଲକେ ପତି, ଊରୁଟ୍ଠି ଭିଜ୍ଜି। ସୋ ମହାସଦ୍ଦେନ ୱିରୱି। ତସ୍ସ ତେ ସହାଯକା ଭିକ୍ଖୂ ସଦ୍ଦଂ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଉପଧାୱିଂସୁ। ତେସଂ ଦୀପଂ ଜାଲେତ୍ୱା ତସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତାନଂଯେୱ ଅରୁଣୋ ଉଟ୍ଠହି, ତେ ତଂ ଗାମଂ ଗନ୍ତୁଂ ଓକାସଂ ନ ଲଭିଂସୁ। ଅଥ ନେ ସତ୍ଥା ଆହ – ‘‘କିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖାଚାରଗାମଂ ନ ଗମିତ୍ଥା’’ତି। ତେ ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏସ ଇଦାନେୱ ତୁମ୍ହାକଂ ଲାଭନ୍ତରାଯଂ କରୋତି, ପୁବ୍ବେପି ଅକାସିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା –

‘‘ଯୋ ପୁବ୍ବେ କରଣୀଯାନି, ପଚ୍ଛା ସୋ କାତୁମିଚ୍ଛତି;

ୱରୁଣକଟ୍ଠଭଞ୍ଜୋୱ, ସ ପଚ୍ଛା ମନୁତପ୍ପତୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୭୧) –

ଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେସି। ତଦା କିର ତେ ଭିକ୍ଖୂ ପଞ୍ଚସତା ମାଣୱକା ଅହେସୁଂ, କୁସୀତମାଣୱକୋ ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି, ଆଚରିଯୋ ପନ ତଥାଗତୋୱ ଅହୋସୀତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ହି ଉଟ୍ଠାନକାଲେ ଉଟ୍ଠାନଂ ନ କରୋତି, ସଂସନ୍ନସଙ୍କପ୍ପୋ ହୋତି, କୁସୀତୋ ସୋ ଝାନାଦିଭେଦଂ ୱିସେସଂ ନାଧିଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୮୦।

‘‘ଉଟ୍ଠାନକାଲମ୍ହି ଅନୁଟ୍ଠହାନୋ,

ଯୁୱା ବଲୀ ଆଲସିଯଂ ଉପେତୋ;

ସଂସନ୍ନସଙ୍କପ୍ପମନୋ କୁସୀତୋ,

ପଞ୍ଞାଯ ମଗ୍ଗଂ ଅଲସୋ ନ ୱିନ୍ଦତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅନୁଟ୍ଠହାନୋତି ଅନୁଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଅୱାଯମନ୍ତୋ। ଯୁୱା ବଲୀତି ପଠମଯୋବ୍ବନେ ଠିତୋ ବଲସମ୍ପନ୍ନୋପି ହୁତ୍ୱା ଅଲସଭାୱେନ ଉପେତୋ ହୋତି, ଭୁତ୍ୱା ସଯତି। ସଂସନ୍ନସଙ୍କପ୍ପମନୋତି ତୀହି ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କେହି ସୁଟ୍ଠୁ ଅୱସନ୍ନସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପଚିତ୍ତୋ। କୁସୀତୋତି ନିବ୍ବୀରିଯୋ। ଅଲସୋତି ମହାଅଲସୋ ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ନ ୱିନ୍ଦତି, ନ ପଟିଲଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ପଧାନକମ୍ମିକତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସୂକରପେତୱତ୍ଥୁ

ୱାଚାନୁରକ୍ଖୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୂକରପେତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଦିୱସେ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗିଜ୍ଝକୂଟା ଓରୋହନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି। ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ହେତୁ ସିତସ୍ସ ପାତୁକମ୍ମାଯା’’ତି ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରେନ ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ଅକାଲୋ, ଆୱୁସୋ, ଇମସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ମଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ୱେଳୁୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରୋ ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ଆହ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅହଂ ଏକଂ ପେତଂ ଅଦ୍ଦସଂ, ତସ୍ସ ତିଗାୱୁତପ୍ପମାଣଂ ସରୀରଂ, ତଂ ମନୁସ୍ସସରୀରସଦିସଂ। ସୀସଂ ପନ ସୂକରସ୍ସ ୱିଯ, ତସ୍ସ ମୁଖେ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଜାତଂ, ତତୋ ପୁଳୱା ପଗ୍ଘରନ୍ତି। ସ୍ୱାହଂ ‘ନ ମେ ଏୱରୂପୋ ସତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ’ତି ତଂ ଦିସ୍ୱା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ଚକ୍ଖୁଭୂତା ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକା ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଅହମ୍ପେତଂ ସତ୍ତଂ ବୋଧିମଣ୍ଡେଯେୱ ଅଦ୍ଦସଂ। ‘ଯେ ପନ ମେ ନ ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟୁଂ, ତେସଂ ଅହିତାଯ ଅସ୍ସା’ତି ପରେସଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ନ କଥେସିଂ। ଇଦାନି ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା କଥେମି। ସଚ୍ଚଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଆହା’’ତି କଥେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମ’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଣାଥା’’ତି ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ କଥେସି।

କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ କିର ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକାୱାସେ ଦ୍ୱେ ଥେରା ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସିଂସୁ। ତେସୁ ଏକୋ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସୋ, ଏକୋ ଏକୂନସଟ୍ଠିୱସ୍ସୋ । ଏକୂନସଟ୍ଠିୱସ୍ସୋ ଇତରସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ୱିଚରି, ସାମଣେରୋ ୱିଯ ସବ୍ବଂ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ ଅକାସି। ତେସଂ ଏକମାତୁକୁଚ୍ଛିଯଂ ୱୁତ୍ଥଭାତୂନଂ ୱିଯ ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସନ୍ତାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଏକୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ଆଗମି। ତଦା ଚ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଦିୱସୋ ହୋତି। ଥେରା ନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ‘‘ଧମ୍ମକଥଂ ନୋ କଥେହି ସପ୍ପୁରିସା’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ଥେରା ‘‘ଧମ୍ମକଥିକୋ ନୋ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ପୁନଦିୱସେ ତଂ ଆଦାଯ ଧୁରଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚା, ‘‘ଆୱୁସୋ, ହିଯ୍ୟୋ କଥିତଟ୍ଠାନତୋୱ ଥୋକଂ ଧମ୍ମଂ କଥେହୀ’’ତି ମନୁସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମଂ କଥାପେସୁଂ। ମନୁସ୍ସା

ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପୁନଦିୱସତ୍ଥାଯପି ନିମନ୍ତଯିଂସୁ। ଏୱଂ ସମନ୍ତା ଭିକ୍ଖାଚାରଗାମେସୁ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଦିୱସେ ତଂ ଆଦାଯ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିଂସୁ।

ଧମ୍ମକଥିକୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମେ ଦ୍ୱେପି ଅତିମୁଦୁକା, ମଯା ଉଭୋପେତେ ପଲାପେତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସୋ ସାଯଂ ଥେରୂପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଟ୍ଠାଯ ଗତକାଲେ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ମହାଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କଥେହି, ଆୱୁସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଥୋକଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କଥା ନାମେସା ମହାସାୱଜ୍ଜା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅକଥେତ୍ୱାୱ ପକ୍କାମି। ଅନୁଥେରସ୍ସାପି ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥେୱ ଅକାସି। ସୋ ଦୁତିଯଦିୱସେ ତଥେୱ କତ୍ୱା ତତିଯଦିୱସେ ତେସଂ ଅତିୱିଯ କୋତୁହଲେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ମହାଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ତୁମ୍ହାକଂ ପନ ସନ୍ତିକେ ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱିସହାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଥେରେନ ‘‘ହୋତୁ, ଆୱୁସୋ, କଥେହୀ’’ତି ନିପ୍ପୀଳିଯମାନୋ ଆହ – ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅନୁଥେରୋ ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂଭୋଗୋ’’ତି। ସପ୍ପୁରିସ, କିଂ ନାମେତଂ କଥେସି, ମଯଂ ଏକମାତୁକୁଚ୍ଛିଯଂ ୱୁତ୍ଥପୁତ୍ତା ୱିଯ, ଅମ୍ହେସୁ ଏକେନ ଯଂ ଲଦ୍ଧଂ, ଇତରେନାପି ଲଦ୍ଧମେୱ ହୋତି। ମଯା ଏତସ୍ସ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅଗୁଣୋ ନାମ ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋତି? ଏୱଂ, ଭନ୍ତେତି। ଆମାୱୁସୋତି। ଭନ୍ତେ ମଂ ଅନୁଥେରୋ ଏୱମାହ – ‘‘ସପ୍ପୁରିସ, ତ୍ୱଂ କୁଲପୁତ୍ତୋ, ଅଯଂ ମହାଥେରୋ ଲଜ୍ଜୀ ପେସଲୋତି ଏତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂଭୋଗଂ କରୋନ୍ତୋ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା କରେଯ୍ୟାସୀ’’ତି ଏୱମେସ ମଂ ଆଗତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱଦତୀତି।

ମହାଥେରୋ ତଂ ସୁତ୍ୱାୱ କୁଦ୍ଧମାନସୋ ଦଣ୍ଡାଭିହତଂ କୁଲାଲଭାଜନଂ ୱିଯ ଭିଜ୍ଜି। ଇତରୋପି ଉଟ୍ଠାଯ ଅନୁଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥେୱ ଅୱୋଚ, ସୋପି ତଥେୱ ଭିଜ୍ଜି। ତେସୁ କିଞ୍ଚାପି ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଏକୋପି ୱିସୁଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ପୁନଦିୱସେ ପନ ୱିସୁଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ଅନୁଥେରୋ ପୁରେତରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯ ଅଟ୍ଠାସି, ମହାଥେରୋ ପଚ୍ଛା ଅଗମାସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅନୁଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ, ଉଦାହୁ ନୋ’’ତି। ସୋ ‘‘ନ ଇଦାନି ପଟିଗ୍ଗହେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱାପି ‘‘ହୋତୁ, ନ ମଯା ଏୱଂ କତପୁବ୍ବଂ, ମଯା ଅତ୍ତନୋ ୱତ୍ତଂ ହାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ମୁଦୁକଂ କତ୍ୱା ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଦେଥା’’ତି ଆହ। ଇତରୋ ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଦୁବ୍ବିନୀତ, ନ ତ୍ୱଂ ମମ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ଯୁତ୍ତରୂପୋ’’ତି ଅଚ୍ଛରଂ ପହରିତ୍ୱା ତେନପି ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମୀତି ଚିନ୍ତେସି’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆୱୁସୋ ନୱକ, କିଂ ତ୍ୱଂ ଚିନ୍ତେସି, ମମ ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ କୋଚି ସଙ୍ଗୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଆହ। ଇତରୋପି ‘‘ତୁମ୍ହେ ପନ, ଭନ୍ତେ, କିଂ ଏୱଂ ମଞ୍ଞଥ ‘ମମ ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ କୋଚି ସଙ୍ଗୋ ଅତ୍ଥୀ’ତି, ଏସୋ ତେ ୱିହାରୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ନିକ୍ଖମି। ଇତରୋପି ନିକ୍ଖମି। ତେ ଉଭୋପି ଏକମଗ୍ଗେନାପି ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଏକୋ ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱାରେନ ମଗ୍ଗଂ ଗଣ୍ହି, ଏକୋ ପୁରତ୍ଥିମଦ୍ୱାରେନ। ଧମ୍ମକଥିକୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମା ଏୱଂ କରୋଥ, ମା ଏୱଂ କରୋଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ତିଟ୍ଠାୱୁସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ନିୱତ୍ତି। ସୋ ପୁନଦିୱସେ ଧୁରଗାମଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ମନୁସ୍ସେହି, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଭଦ୍ଦନ୍ତା କୁହି’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ମା ପୁଚ୍ଛଥ, ତୁମ୍ହାକଂ କୁଲୁପକା ହିଯ୍ୟୋ କଲହଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିଂସୁ, ଅହଂ ଯାଚନ୍ତୋପି ନିୱତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖି’’ନ୍ତି ଆହ। ତେସୁ ବାଲା ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ। ପଣ୍ଡିତା ପନ ‘‘ଅମ୍ହେହି ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଭଦ୍ଦନ୍ତାନଂ କିଞ୍ଚି ଖଲିତଂ ନାମ ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ, ତେସଂ ଭଯଂ ଇମଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତା ଅହେସୁଂ।

ତେପି ଥେରା ଗତଟ୍ଠାନେ ଚିତ୍ତସୁଖଂ ନାମ ନ ଲଭିଂସୁ। ମହାଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହୋ ନୱକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ କତଂ, ମୁହୁତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠଂ ନାମ ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୁଂ ଆହ – ‘ମହାଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂଭୋଗଂ ମା ଅକାସୀ’’’ତି। ଇତରୋପି ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହୋ ମହାଥେରସ୍ସ ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ କତଂ, ମୁହୁତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠଂ ନାମ ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୁଂ ଆହ – ‘ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ସଂଭୋଗଂ ମା ଅକାସୀ’’’ତି। ତେସଂ ନେୱ ସଜ୍ଝାଯୋ ନ ମନସିକାରୋ ଅହୋସି। ତେ ୱସ୍ସସତଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଛିମଦିସାଯ ଏକଂ ୱିହାରଂ ଅଗମଂସୁ। ତେସଂ ଏକମେୱ ସେନାସନଂ ପାପୁଣି। ମହାଥେରେ ପୱିସିତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ନିସିନ୍ନେ ଇତରୋପି ପାୱିସି। ମହାଥେରୋ ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ଅସ୍ସୂନି ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଇତରୋପି ମହାଥେରଂ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ଅସ୍ସୁପୁଣ୍ଣେହି ନେତ୍ତେହି ‘‘କଥେମି ନୁ ଖୋ ମା କଥେମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ନ ତଂ ସଦ୍ଦେଯ୍ୟରୂପ’’ନ୍ତି ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରିଂ, ଅପି ନୁ ଖୋ ମେ କାଯଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ତୁମ୍ହେହି କିଞ୍ଚି ଅସାରୁପ୍ପଂ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବ’’ନ୍ତି। ‘‘ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ, ଆୱୁସୋ’’ତି। ଅଥ କସ୍ମା ଧମ୍ମକଥିକଂ ଅୱଚୁତ୍ଥ ‘‘ମା ଏତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂଭୋଗମକାସୀ’’ତି? ‘‘ନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏୱଂ କଥେମି, ତଯା କିର ମମ ଅନ୍ତରେ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଅହମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ନ ୱଦାମୀ’’ତି। ତେ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ‘‘ତେନ ଅମ୍ହେ ଭିନ୍ଦିତୁକାମେନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅଚ୍ଚଯଂ ଦେସଯିଂସୁ। ତେ ୱସ୍ସସତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସାଦଂ ଅଲଭନ୍ତା ତଂ ଦିୱସଂ ସମଗ୍ଗା ହୁତ୍ୱା ‘‘ଆଯାମ, ନଂ ତତୋ ୱିହାରା ନିକ୍କଡ୍ଢିସ୍ସାମା’’ତି ପକ୍କମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ତଂ ୱିହାରଂ ଅଗମଂସୁ।

ଧମ୍ମକଥିକୋପି ଥେରେ ଦିସ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ଉପଗଚ୍ଛି। ଥେରା ‘‘ନ ତ୍ୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସିତୁଂ ଯୁତ୍ତରୂପୋ’’ତି ଅଚ୍ଛରଂ ପହରିଂସୁ। ସୋ ସଣ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତାୱଦେୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଲାଯି। ଅଥ ନଂ ୱୀସତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି କତୋ ସମଣଧମ୍ମୋ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ଇଦାନି ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଅତ୍ତଭାୱେନ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୋତୀତି।

ସତ୍ଥା ଇଦଂ ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ଆହରିତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ କାଯାଦୀହି ଉପସନ୍ତରୂପେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୮୧।

‘‘ୱାଚାନୁରକ୍ଖୀ ମନସା ସୁସଂୱୁତୋ,

କାଯେନ ଚ ନାକୁସଲଂ କଯିରା;

ଏତେ ତଯୋ କମ୍ମପଥେ ୱିସୋଧଯେ,

ଆରାଧଯେ ମଗ୍ଗମିସିପ୍ପୱେଦିତ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଚତୁନ୍ନଂ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତାନଂ ୱଜ୍ଜନେନ ୱାଚାନୁରକ୍ଖୀ ଅଭିଜ୍ଝାଦୀନଂ ଅନୁପ୍ପାଦନେନ ମନସା ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ସଂୱୁତୋ ପାଣାତିପାତାଦଯୋ ପଜହନ୍ତୋ କାଯେନ ଚ ଅକୁସଲଂ ନ କଯିରା। ଏୱଂ ଏତେ ତଯୋ କମ୍ମପଥେ ୱିସୋଧଯେ। ଏୱଂ ୱିସୋଧେନ୍ତୋ ହି ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦୀନଂ ଏସକେହି ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ଇସୀହି ପୱେଦିତଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକମଗ୍ଗଂ ଆରାଧେଯ୍ଯାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସୂକରପେତୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପୋଟ୍ଠିଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯୋଗା ୱେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପୋଟ୍ଠିଲଂ ନାମ ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ସତ୍ତନ୍ନମ୍ପି ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନେ ତେପିଟକୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଧମ୍ମଂ ୱାଚେସି। ସତ୍ଥା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ‘ଅତ୍ତନୋ ଦୁକ୍ଖନିସ୍ସରଣଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି ଚିତ୍ତମ୍ପି ନତ୍ଥି ସଂୱେଜେସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂ ଥେରଂ ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗତକାଲେ ‘‘ଏହି, ତୁଚ୍ଛପୋଟ୍ଠିଲ, ୱନ୍ଦ, ତୁଚ୍ଛପୋଟ୍ଠିଲ, ନିସୀଦ, ତୁଚ୍ଛପୋଟ୍ଠିଲ, ଯାହି, ତୁଚ୍ଛପୋଟ୍ଠିଲା’’ତି ୱଦତି। ଉଟ୍ଠାଯ ଗତକାଲେପି ‘‘ତୁଚ୍ଛପୋଟ୍ଠିଲୋ ଗତୋ’’ତି ୱଦତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ସାଟ୍ଠକଥାନି ତୀଣି ପିଟକାନି ଧାରେମି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଅଟ୍ଠାରସ ମହାଗଣେ ଧମ୍ମଂ ୱାଚେମି, ଅଥ ପନ ମଂ ସତ୍ଥା ଅଭିକ୍ଖଣଂ, ‘ତୁଚ୍ଛପୋଟ୍ଠିଲା’ତି ୱଦେତି, ଅଦ୍ଧା ମଂ ସତ୍ଥା ଝାନାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ଏୱଂ ୱଦେତୀ’’ତି। ସୋ ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗୋ ‘‘ଦାନି ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ସଯମେୱ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ସବ୍ବପଚ୍ଛା ଧମ୍ମଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମନ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମି। ପରିୱେଣେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସଜ୍ଝାଯନ୍ତା ନଂ ‘‘ଆଚରିଯୋ’’ତି ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସୁଂ। ସୋ ୱୀସଯୋଜନସତମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଅରଞ୍ଞାୱାସେ ତିଂସ ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତି, ତେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସଙ୍ଘତ୍ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅୱସ୍ସଯୋ ମେ ହୋଥା’’ତି ଆହ। ଆୱୁସୋ, ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମକଥିକୋ, ଅମ୍ହେହି ନାମ ତଂ ନିସ୍ସାଯ କିଞ୍ଚି ଜାନିତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ଯ, କସ୍ମା ଏୱଂ ୱଦେସୀତି? ମା, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ କରୋଥ, ଅୱସ୍ସଯୋ ମେ ହୋଥାତି। ତେ ପନ ସବ୍ବେ ଖୀଣାସୱାୱ। ଅଥ ନଂ ମହାଥେରୋ ‘‘ଇମସ୍ସ ଉଗ୍ଗହଂ ନିସ୍ସାଯ ମାନୋ ଅତ୍ଥିଯେୱା’’ତି ଅନୁଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପହିଣି। ସୋପି ନଂ ତଥେୱାହ। ଇମିନା ନୀହାରେନ ସବ୍ବେପି ତଂ ପେସେନ୍ତା ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୂଚିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବନୱକସ୍ସ ସତ୍ତୱସ୍ସିକସାମଣେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପହିଣିଂସୁ। ଏୱମସ୍ସ ମାନଂ ନୀହରିଂସୁ।

ସୋ ନିହତମାନୋ ସାମଣେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଅୱସ୍ସଯୋ ମେ ହୋହି ସପ୍ପୁରିସା’’ତି ଆହ। ଅହୋ, ଆଚରିଯ, କିଂ ନାମେତଂ କଥେଥ, ତୁମ୍ହେ ମହଲ୍ଲକା ବହୁସ୍ସୁତା, ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ମଯା କିଞ୍ଚି କାରଣଂ ଜାନିତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ଯାତି। ମା ଏୱଂ କରି, ସପ୍ପୁରିସ, ହୋହିଯେୱ ମେ ଅୱସ୍ସଯୋତି। ଭନ୍ତେ, ସଚେପି ୱୋଦକ୍ଖମା ଭୱିସ୍ସଥ, ଭୱିସ୍ସାମି ୱୋ ଅୱସ୍ସଯୋତି। ହୋମି, ସପ୍ପୁରିସ, ଅହଂ ‘‘ଅଗ୍ଗିଂ ପୱିସା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଅଗ୍ଗିଂ ପୱିସାମିଯେୱାତି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଅୱିଦୂରେ ଏକଂ ସରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଯଥାନିୱତ୍ଥପାରୁତୋୱ ଇମଂ ସରଂ ପୱିସଥା’’ତି ଆହ। ସୋ ହିସ୍ସ ମହଗ୍ଘାନଂ ଦୁପଟ୍ଟଚୀୱରାନଂ ନିୱତ୍ଥପାରୁତଭାୱଂ ଞତ୍ୱାପି ‘‘ୱୋଦକ୍ଖମୋ ନୁ ଖୋ’’ତି ୱୀମଂସନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଥେରୋପି ଏକୱଚନେନେୱ ଉଦକଂ ଓତରି। ଅଥ ନଂ ଚୀୱରକଣ୍ଣାନଂ ତେମିତକାଲେ ‘‘ଏଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ଏକୱଚନେନେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତଂ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏକସ୍ମିଂ ୱମ୍ମିକେ ଛ

ଛିଦ୍ଦାନି, ତତ୍ଥ ଏକେନ ଛିଦ୍ଦେନ ଗୋଧା ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠା, ତଂ ଗଣ୍ହିତୁକାମୋ ଇତରାନି ପଞ୍ଚ ଛିଦ୍ଦାନି ଥକେତ୍ୱା ଛଟ୍ଠଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପୱିଟ୍ଠଛିଦ୍ଦେନେୱ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଂ ତୁମ୍ହେପି ଛଦ୍ୱାରିକେସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ସେସାନି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରାନି ପିଧାଯ ମନୋଦ୍ୱାରେ କମ୍ମଂ ପଟ୍ଠପେଥା’’ତି। ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏତ୍ତକେନେୱ ପଦୀପୁଜ୍ଜଲନଂ ୱିଯ ଅହୋସି। ସୋ ‘‘ଏତ୍ତକମେୱ ହୋତୁ ସପ୍ପୁରିସା’’ତି କରଜକାଯେ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ ଆରଭି।

ସତ୍ଥା ୱୀସଯୋଜନସତମତ୍ଥକେ ନିସିନ୍ନୋୱ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଯଥେୱାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଭୂରିପଞ୍ଞୋ , ଏୱମେୱଂ ଅନେନ ଅତ୍ତାନଂ ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୋ ୱିଯ ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୮୨।

‘‘ଯୋଗା ୱେ ଜାଯତୀ ଭୂରି, ଅଯୋଗା ଭୂରିସଙ୍ଖଯୋ;

ଏତଂ ଦ୍ୱେଧାପଥଂ ଞତ୍ୱା, ଭୱାଯ ୱିଭୱାଯ ଚ;

ତଥାତ୍ତାନଂ ନିୱେସେଯ୍ୟ, ଯଥା ଭୂରି ପୱଡ୍ଢତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଯୋଗାତି ଅଟ୍ଠତିଂସାଯ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା। ଭୂରୀତି ପଥୱୀସମାଯ ୱିତ୍ଥତାଯ ପଞ୍ଞାଯେତଂ ନାମଂ। ସଙ୍ଖଯୋତି ୱିନାସୋ। ଏତଂ ଦ୍ୱେଧାପଥନ୍ତି ଏତଂ ଯୋଗଞ୍ଚ ଅଯୋଗଞ୍ଚ। ଭୱାଯ ୱିଭୱାଯ ଚାତି ୱୁଦ୍ଧିଯା ଚ ଅୱୁଦ୍ଧିଯା ଚ। ତଥାତି ଯଥା ଅଯଂ ଭୂରିସଙ୍ଖାତା ପଞ୍ଞା ପୱଡ୍ଢତି, ଏୱଂ ଅତ୍ତାନଂ ନିୱେସେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ପୋଟ୍ଠିଲତ୍ଥେରୋ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହୀତି।

ପୋଟ୍ଠିଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଞ୍ଚମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ୱନଂ ଛିନ୍ଦଥାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲେ ମହଲ୍ଲକେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ଗିହିକାଲେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ କୁଟୁମ୍ବିକା ମହଦ୍ଧନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସହାଯକା ଏକତୋ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ମଯଂ ମହଲ୍ଲକା, କିଂ ନୋ ଘରାୱାସେନା’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିଂସୁ, ମହଲ୍ଲକଭାୱେନ ପନ ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ୱିହାରପରିଯନ୍ତେ ପଣ୍ଣସାଲଂ କାରେତ୍ୱା ଏକତୋୱ ୱସିଂସୁ। ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତାପି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସେୱ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିଂସୁ। ତେସୁ ଏକସ୍ସ ପୁରାଣଦୁତିଯିକା ମଧୁରପାଚିକା ନାମ, ସା ତେସଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଉପକାରିକା ଅହୋସି। ତସ୍ମା ସବ୍ବେପି ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧାହାରଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଏୱ ଗେହେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି? ସାପି ନେସଂ ଯଥାସନ୍ନିହିତଂ ସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଦେତି। ସା ଅଞ୍ଞତରାବାଧେନ ଫୁଟ୍ଠା କାଲମକାସି। ଅଥ ତେ ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରା ସହାଯକସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲାଯ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଗୀୱାସୁ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ମଧୁରପାଚିକା ଉପାସିକା କାଲକତା’’ତି ୱିଲପନ୍ତା ରୋଦିଂସୁ । ଭିକ୍ଖୂହି ଚ ସମନ୍ତତୋ ଉପଧାୱିତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇଦଂ, ଆୱୁସୋ’’ତି ପୁଟ୍ଠା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ସହାଯକସ୍ସ ନୋ ପୁରାଣଦୁତିଯିକା କାଲକତା, ସା ଅମ୍ହାକଂ ଅତିୱିଯ ଉପକାରିକା। ଇଦାନି କୁତୋ ତଥାରୂପିଂ ଲଭିସ୍ସାମାତି ଇମିନା କାରଣେନ ରୋଦାମା’’ତି ଆହଂସୁ।

ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି ତେ କାକଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦତୀରେ ଚରମାନା ସମୁଦ୍ଦଊମିଯା ସମୁଦ୍ଦଂ ପୱେସେତ୍ୱା ମାରିତାଯ କାକିଯା ରୋଦିତ୍ୱା ପରିଦେୱିତ୍ୱା ତଂ ନୀହରିସ୍ସାମାତି ମୁଖତୁଣ୍ଡକେହି ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ଉସ୍ସିଞ୍ଚନ୍ତା କିଲମିଂସୂ’’ତି ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା –

‘‘ଅପି ନୁ ହନୁକା ସନ୍ତା, ମୁଖଞ୍ଚ ପରିସୁସ୍ସତି;

ଓରମାମ ନ ପାରେମ, ପୂରତେୱ ମହୋଦଧୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୪୬);

ଇମଂ କାକଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଗଦୋସମୋହୱନଂ ନିସ୍ସାଯ ତୁମ୍ହେହି ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପତ୍ତଂ, ତଂ ୱନଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖା ଭୱିସ୍ସଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୮୩।

‘‘ୱନଂ ଛିନ୍ଦଥ ମା ରୁକ୍ଖଂ, ୱନତୋ ଜାଯତେ ଭଯଂ;

ଛେତ୍ୱା ୱନଞ୍ଚ ୱନଥଞ୍ଚ, ନିବ୍ବନା ହୋଥ ଭିକ୍ଖୱୋ।

୨୮୪।

‘‘ଯାୱ ହି ୱନଥୋ ନ ଛିଜ୍ଜତି,

ଅଣୁମତ୍ତୋପି ନରସ୍ସ ନାରିସୁ;

ପଟିବଦ୍ଧମନୋୱ ତାୱ ସୋ,

ୱଚ୍ଛୋ ଖୀରପକୋୱ ମାତରୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମା ରୁକ୍ଖନ୍ତି ସତ୍ଥାରା ହି ‘‘ୱନଂ ଛିନ୍ଦଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତେସଂ ଅଚିରପବ୍ବଜିତାନଂ ‘‘ସତ୍ଥା ଅମ୍ହେ ୱାସିଆଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ୱନଂ ଛିନ୍ଦାପେତୀ’’ତି ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦିତୁକାମତା ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଅଥ ନେ ‘‘ମଯା ରାଗାଦିକିଲେସୱନଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ରୁକ୍ଖେ’’ତି ପଟିସେଧେନ୍ତୋ ‘‘ମା ରୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଆହ। ୱନତୋତି ଯଥା ପାକତିକୱନତୋ ସୀହାଦିଭଯଂ ଜାଯତି, ଏୱଂ ଜାତିଆଦିଭଯମ୍ପି କିଲେସୱନତୋ ଜାଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱନଞ୍ଚ ୱନଥଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ମହନ୍ତା ରୁକ୍ଖା ୱନଂ ନାମ, ଖୁଦ୍ଦକା ତସ୍ମିଂ ୱନେ ଠିତତ୍ତା ୱନଥା ନାମ। ପୁବ୍ବୁପ୍ପତ୍ତିକରୁକ୍ଖା ୱା ୱନଂ ନାମ, ଅପରାପରୁପ୍ପତ୍ତିକା ୱନଥା ନାମ। ଏୱମେୱ ମହନ୍ତମହନ୍ତା ଭୱାକଡ୍ଢନକା କିଲେସା ୱନଂ ନାମ, ପୱତ୍ତିଯଂ ୱିପାକଦାଯକା ୱନଥା ନାମ। ପୁବ୍ବୁପ୍ପତ୍ତିକା ୱନଂ ନାମ, ଅପରାପରୁପ୍ପତ୍ତିକା ୱନଥା ନାମ। ତଂ ଉଭଯଂ ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗଞାଣେନ ଛିନ୍ଦିତବ୍ବଂ। ତେନାହ – ‘‘ଛେତ୍ୱା ୱନଞ୍ଚ ୱନଥଞ୍ଚ, ନିବ୍ବନା ହୋଥ ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ନିବ୍ବନା ହୋଥାତି ନିକ୍କିଲେସା ହୋଥ। ଯାୱ ହି ୱନଥୋତି ଯାୱ ଏସ ଅଣୁମତ୍ତୋପି କିଲେସୱନଥୋ ନରସ୍ସ ନାରୀସୁ ନ ଛିଜ୍ଜତି , ତାୱ ସୋ ଖୀରପକୋ ୱଚ୍ଛୋ ମାତରି ୱିଯ ପଟିବଦ୍ଧମନୋ ଲଗ୍ଗଚିତ୍ତୋୱ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ପଞ୍ଚପି ତେ ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ପଞ୍ଚମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସୁୱଣ୍ଣକାରତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଉଚ୍ଛିନ୍ଦାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକୋ କିର ସୁୱଣ୍ଣକାରପୁତ୍ତୋ ଅଭିରୂପୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି। ଥେରୋ ‘‘ତରୁଣାନଂ ରାଗୋ ଉସ୍ସନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତସ୍ସ ରାଗପଟିଘାତାଯ ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅଦାସି। ତସ୍ସ ପନ ତଂ ଅସପ୍ପାଯଂ। ତସ୍ମା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତେମାସଂ ୱାଯମନ୍ତୋ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଅଲଭିତ୍ୱା ପୁନ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରେନ ‘‘ଉପଟ୍ଠିତଂ ତେ, ଆୱୁସୋ, କମ୍ମଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥସ୍ସ ଥେରୋ ‘‘କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱୋସାନଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ତଦେୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସାଧୁକଂ କଥେତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋ ଦୁତିଯୱାରେପି କିଞ୍ଚି ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ଅଥସ୍ସ ଥେରୋପି ସକାରଣଂ ସୌପମଂ କତ୍ୱା ତଦେୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖି। ସୋ ପୁନପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅସମ୍ପଜ୍ଜନଭାୱଂ କଥେସି। ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କାରକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନି ୱିଜ୍ଜମାନେ କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦଯୋ ୱିଜ୍ଜମାନାତି ଅୱିଜ୍ଜମାନେ ଅୱିଜ୍ଜମାନାତି ପଜାନାତି। ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ କାରକୋ, ନୋ ଅକାରକୋ, ପଟିପନ୍ନୋ, ନୋ ଅପ୍ପଟିପନ୍ନୋ, ଅହଂ ପନେତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ନ ଜାନାମି, ବୁଦ୍ଧୱେନେଯ୍ୟୋ ଏସୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ତଂ ଆଦାଯ ସାଯନ୍ହସମଯେ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ , ମମ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ, ଇମସ୍ସ ମଯା

ଇମିନା କାରଣେନ ଇଦଂ ନାମ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି ସଙ୍ଘଂ ତଂ ପଣ୍ଡିଂ ଆରୋଚେସି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''ଆସଯାନୁସଯଞ୍ଞାଣଂ ନାମେତଂ ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ୱା ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଉନ୍ନାଦେତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତାନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂଯେୱ ୱିସଯୋ''ତି ୱତ୍ୱା ''କତରକୁଲା ନୁ ଖୋ ଏସ ପବ୍ବଜିତୋ''ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ''ସୁୱଣ୍ଣକାରକୁଲା''ତି ଞତ୍ୱା ଅତୀତେ ଅତ୍ତଭାୱେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣକାରକୁଲେଯେୱ ପଟିପାଟିଯା ନିବ୍ବତ୍ତାନି ପଞ୍ଚ ଅତ୍ତଭାୱସତାନି ଦିସ୍ୱା ''ଇମିନା ଦହରେନ ଦୀଘରତ୍ତଂ ସୁୱଣ୍ଣକାରକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେନ କଣିକାରପୁପ୍ଫପଦୁମପୁପ୍ଫାଦୀନି କରିସ୍ସାମୀତି ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣମେୱ ସମ୍ପରିୱତ୍ତିତଂ, ତସ୍ମା ଇମସ୍ସ ଅସୁଭପଟିକୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ମନାପମେୱସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସପ୍ପାଯ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ''ସାରିପୁତ୍ତ, ତଯା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ କିଲମିତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଜ୍ଜ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେଯେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତଂ ପସ୍ସିସ୍ସସି, ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱ''ନ୍ତି ଥେରଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିଯା ଚକ୍କମତ୍ତଂ ସୁୱଣ୍ଣପଦୁମଂ ମାପେତ୍ୱା ପତ୍ତେହି ଚେୱ ନାଳେହି ଚ ଉଦକବିନ୍ଦୂନି ମୁଞ୍ଚନ୍ତଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ''ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ପଦୁମଂ ଆଦାଯ ୱିହାରପଚ୍ଚନ୍ତେ ୱାଲୁକରାସିମ୍ହି ଠପେତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦିତ୍ୱା 'ଲୋହିତକଂ ଲୋହିତକ'ନ୍ତି ପରିକମ୍ମଂ କରୋହୀ''ତି ଅଦାସି। ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁହତ୍ଥତୋ ପଦୁମଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସେୱ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦି। ସୋ ୱିହାରପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱାଲୁକଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପଦୁମନାଳଂ ପୱେସେତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନୋ ''ଲୋହିତକଂ ଲୋହିତକ''ନ୍ତି ପରିକମ୍ମଂ ଆରଭି। ଅଥସ୍ସ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ନୀୱରଣାନି ୱିକ୍ଖମ୍ଭିଂସୁ, ଉପଚାରଜ୍ଝାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତଦନନ୍ତରଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ପଞ୍ଚହାକାରେହି ୱସୀଭାୱଂ ପାପେତ୍ୱା ଯଥାନିସିନ୍ନୋୱ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦୀନିପି ପତ୍ୱା ୱସୀଭୂତୋ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେନ ଝାନକୀଳଂ କୀଳନ୍ତୋ ନିସୀଦି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଝାନାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ସକ୍ଖିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ଏସ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଉତ୍ତରି ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁ''ନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ''ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ''ତଂ ପଦୁମଂ ମିଲାଯତୂ''ତି ଅଧିଟ୍ଠହି। ତଂ ହତ୍ଥେହି ମଦ୍ଦିତପଦୁମଂ ମିଲାଯନ୍ତଂ ୱିଯ କାଳୱଣ୍ଣଂ ଅହୋସି। ସୋ ଝାନା ୱୁଟ୍ଠାଯ ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମଂ ପଦୁମଂ ଜରାଯ ପହଟଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ଅନୁପାଦିଣ୍ଣକେପି ଏୱଂ ଜରାଯ ଅଭିଭୁଯ୍ୟମାନେ ଉପାଦିଣ୍ଣକେ କଥାୱ ନତ୍ଥି। ଇଦମ୍ପି ହି ଜରା ଅଭିଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣଂ ପସ୍ସି । ତସ୍ମିଂ ପନ ଦିଟ୍ଠେ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠମେୱ ହୋତି। ତସ୍ସ ତଯୋ ଭୱା ଆଦିତ୍ତା ୱିଯ କଣ୍ଠେ ବଦ୍ଧକୁଣପା ୱିଯ ଚ ଖାଯିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ତସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ କୁମାରକା ଏକଂ ସରଂ ଓତରିତ୍ୱା କୁମୁଦାନି ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଥଲେ ରାସିଂ କରୋନ୍ତି। ସୋ ଜଲେ ଚ ଥଲେ ଚ କୁମୁଦାନି ଓଲୋକେସି। ଅଥସ୍ସ ଜଲେ କୁମୁଦାନି ଅଭିରୂପାନି ଉଦକପଗ୍ଘରନ୍ତାନି ୱିଯ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ, ଇତରାନି ଅଗ୍ଗଗ୍ଗେସୁ ପରିମିଲାତାନି । ସୋ ''ଅନୁପାଦିଣ୍ଣକଂ ଜରା ଏୱଂ ପହରତି, ଉପାଦିଣ୍ଣକଂ କିଂ ପନ ନ ପହରିସ୍ସତୀ''ତି ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣାଦୀନି ଅଦ୍ଦସ। ସତ୍ଥା ''ପାକଟୀଭୂତଂ ଇଦାନି ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନକୋୱ ଓଭାସଂ ମୁଞ୍ଚି, ସୋ ତସ୍ସ ମୁଖଂ ପହରି। ଅଥସ୍ସ ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ''ନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖେ ଠିତୋ ୱିଯ ଅହୋସି। ସୋ ଉଟ୍ଠାଯ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ସପ୍ପାଯଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୮୫।

''ଉଚ୍ଛିନ୍ଦ ସିନେହମତ୍ତନୋ, କୁମୁଦଂ ସାରଦିକଂୱ ପାଣିନା;

ସନ୍ତିମଗ୍ଗମେୱ ବ୍ରୂହଯ, ନିବ୍ବାନଂ ସୁଗତେନ ଦେସିତ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଉଚ୍ଛିନ୍ଦାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଉଚ୍ଛିନ୍ଦ। ସାରଦିକନ୍ତି ସରଦକାଲେ ନିବ୍ବତ୍ତଂ। ସନ୍ତିମଗ୍ଗନ୍ତି ନିବ୍ବାନଗାମିଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ। ବ୍ରୂହଯାତି ୱଡ୍ଢଯ। ନିବ୍ବାନଞ୍ହି ସୁଗତେନ ଦେସିତଂ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେହୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହି।

ସୁୱଣ୍ଣକାରତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ମହାଧନୱାଣିଜୱତ୍ଥୁ

ଇଧ ୱସ୍ସନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାଧନୱାଣିଜଂ ନାମ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ବାରାଣସିତୋ କୁସୁମ୍ଭରତ୍ତାନଂ ୱତ୍ଥାନଂ ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ପୂରେତ୍ୱା ୱଣିଜ୍ଜାଯ ସାୱତ୍ଥିଂ ଆଗତୋ ନଦୀତୀରଂ ପତ୍ୱା ''ସ୍ୱେ ନଦିଂ

ଉତ୍ତରିସ୍ସାମୀ’’ତି ତତ୍ଥେୱ ସକଟାନି ମୋଚେତ୍ୱା ୱସି। ରତ୍ତିଂ ମହାମେଘୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ୱସ୍ସି। ନଦୀ ସତ୍ତାହଂ ଉଦକସ୍ସ ପୂରା ଅଟ୍ଠାସି। ନାଗରାପି ସତ୍ତାହଂ ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳଇଂସୁ। କୁସୁମ୍ଭରତ୍ତେହି ୱତ୍ଥେହି କିଚ୍ଚଂ ନ ନିଟ୍ଠିତଂ। ୱାଣିଜୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଦୂରଂ ଆଗତୋ। ସଚେ ପୁନ ଗମିସ୍ସାମି, ପପଞ୍ଚୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଇଧେୱ ୱସ୍ସଞ୍ଚ ହେମନ୍ତଞ୍ଚ ଗିମ୍ହଞ୍ଚ ମମ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ୱସିତ୍ୱା ଇମାନି ୱିକ୍କିଣିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ନଗରେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ସିତଂ ପାତୁକରିତ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ସିତକାରଣଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଆହ – ‘‘ଦିଟ୍ଠୋ ତେ, ଆନନ୍ଦ, ମହାଧନୱାଣିଜୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତନ୍ତରାୟଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଇମଂ ସଂୱଚ୍ଛରଂ ଇଧେୱ ୱସିତ୍ୱା ଭଣ୍ଡଂ ୱିକ୍କିଣିତୁଂ ଚିତ୍ତମକାସୀତି। ‘‘କିଂ ପନ ତସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ଅନ୍ତରାୟୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି? ସତ୍ଥା ‘‘ଆମାନନ୍ଦ, ସତ୍ତାହମେୱ ଜୀୱିତ୍ୱା ସୋ ମଚ୍ଚୁମୁଖେ ପତିସ୍ସତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

‘‘ଅଜ୍ଜେୱ କିଚ୍ଚମାତପ୍ପଂ, କୋ ଜଞ୍ଞା ମରଣଂ ସୁୱେ;

ନ ହି ନୋ ସଙ୍ଗରଂ ତେନ, ମହାସେନେନ ମଚ୍ଚୁନା।

‘‘ଏୱଂ ୱିହାରିଂ ଆତାପିଂ, ଅହୋରତ୍ତମତନ୍ଦିତଂ;

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ’’ତି। (ମ॰ ନି॰ ୩।୨୭୨);

ଗଚ୍ଛାମିସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ଆରୋଚେସ୍ସାମୀତି। ୱିସ୍ସଜ୍ଜୋ ଗଚ୍ଛାନନ୍ଦାତି। ଥେରୋ ସକଟଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାୟ ଚରି। ୱାଣିଜୋ ଥେରଂ ଆହାରେନ ପତିମାନେସି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଆହ – ‘‘କିତ୍ତକଂ କାଲଂ ଇଧ ୱସିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ଦୂରତୋ ଆଗତୋ’’। ସଚେ ପୁନ ଗମିସ୍ସାମି, ପପଞ୍ଚୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଇମଂ ସଂୱଚ୍ଛରଂ ଇଧ ୱସିତ୍ୱା ଭଣ୍ଡଂ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀତି। ଉପାସକ, ଦୁଜ୍ଜାନୋ ଜୀୱିତନ୍ତରାୟୋ, ଅପ୍ପମାଦଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅନ୍ତରାୟୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ଆମ, ଉପାସକ, ସତ୍ତାହମେୱ ତେ ଜୀୱିତଂ ପୱତ୍ତିସ୍ସତୀତି’’ । ସୋ ସଂୱିଗ୍ଗମାନସୋ ହୁତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନତ୍ଥାୟ ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ, ‘‘ଉପାସକ, ପଣ୍ଡିତେନ ନାମ ‘ଇଧେୱ ୱସ୍ସାଦୀନି ୱସିସ୍ସାମି, ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ପୟୋଜେସ୍ସାମୀ’ତି ଚିନ୍ତେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅତ୍ତନୋ ପନ ଜୀୱିତନ୍ତରାୟମେୱ ଚିନ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୮୬।

‘‘ଇଧ ୱସ୍ସଂ ୱସିସ୍ସାମି, ଇଧ ହେମନ୍ତଗିମ୍ହିସୁ;

ଇତି ବାଲୋ ୱିଚିନ୍ତେତି, ଅନ୍ତରାୟଂ ନ ବୁଜ୍ଝତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଇଧ ୱସ୍ସନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କରୋନ୍ତୋ ଚତୁମାସଂ ୱସ୍ସଂ ୱସିସ୍ସାମି। ହେମନ୍ତଗିମ୍ହିସୂତି ହେମନ୍ତଗିମ୍ହେସୁପି ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କରୋନ୍ତୋ ଇଧେୱ ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକଂ ଅତ୍ଥଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ବାଲୋ ୱିଚିନ୍ତେତି। ଅନ୍ତରାୟନ୍ତି ‘‘ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ କାଲେ ୱା ଦେସେ ୱା ୱୟେ ୱା ମରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତନ୍ତରାୟଂ ନ ବୁଜ୍ଝତୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ୱାଣିଜୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସି । ୱାଣିଜୋପି ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ‘‘ସୀସରୋଗୋ ୱିୟ ମେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ସୟନେ ନିପଜ୍ଜି, ତଥାନିପନ୍ନୋୱ କାଲଂ କତ୍ୱା ତୁସିତୱିମାନେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ମହାଧନୱାଣିଜୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

୧୧। କିସାଗୋତମୀୱତ୍ଥୁ

ତଂପୁତ୍ତପସୁସମ୍ମତ୍ତନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କିସାଗୋତମିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ସହସ୍ସୱଗ୍ଗେ –

‘‘ୟୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେ, ଅପସ୍ସଂ ଅମତଂ ପଦଂ;

ଏକାହଂ ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋ, ପସ୍ସତୋ ଅମତଂ ପଦ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୧୧୪) –

ଗାଥାୱଣ୍ଣନାଯ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥିତଂ। ତଦା ହି ସତ୍ଥା ‘‘କିସାଗୋତମି ଲଦ୍ଧା ତେ ଏକଚ୍ଛରମତ୍ତା ସିଦ୍ଧତ୍ଥକା’’ତି ଆହ। ‘‘ନ ଲଦ୍ଧା, ଭନ୍ତେ, ସକଲଗାମେ ଜୀୱନ୍ତେହି କିର ମତକା ଏୱ ବହୁତରା’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ତ୍ୱଂ ‘ମମେୱ ପୁତ୍ତୋ ମତୋ’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି, ଧୁୱଧମ୍ମୋ ଏସ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ। ମଚ୍ଚୁରାଜା ହି ସବ୍ବସତ୍ତେ ଅପରିପୁଣ୍ଣଜ୍ଝାସଯେ ଏୱ ମହୋଘୋ ୱିଯ ପରିକଡ୍ଢମାନୋ ଅପାଯସମୁଦ୍ଦେ ପକ୍ଖିପତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୮୭।

‘‘ତଂ ପୁତ୍ତପସୁସମ୍ମତ୍ତଂ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନସଂ ନରଂ;

ସୁତ୍ତଂ ଗାମଂ ମହୋଘୋୱ, ମଚ୍ଚୁ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ତଂ ପୁତ୍ତପସୁସମ୍ମତ୍ତନ୍ତି ତଂ ରୂପବଲାଦିସମ୍ପନ୍ନେ ପୁତ୍ତେ ଚ ପସୂ ଚ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ମମ ପୁତ୍ତା ଅଭିରୂପା ବଲସମ୍ପନ୍ନା ପଣ୍ଡିତା ସବ୍ବକିଚ୍ଚସମତ୍ଥା, ମମ ଗୋଣା ଅଭିରୂପା ଅରୋଗା ମହାଭାରୱହା, ମମ ଗାୱୀ ବହୁଖୀରା’’ତି ଏୱଂ ପୁତ୍ତେହି ଚ ପସୂହି ଚ ସମ୍ମତ୍ତଂ ନରଂ। ବ୍ୟାସତ୍ତମନସନ୍ତି ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାଦୀସୁ ୱା ପତ୍ତଚୀୱରାଦୀସୁ ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ଲଭିତ୍ୱା ତତୋ ଉତ୍ତରିତରଂ ପତ୍ଥନତାଯ ଆସତ୍ତମାନସଂ ୱା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେସୁ ୱା ପରିକ୍ଖାରେସୁ ଯଂ ଯଂ ଲଦ୍ଧଂ ହୋତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଲଗ୍ଗନତାଯ ବ୍ୟାସତ୍ତମାନସଂ ୱା। ସୁତ୍ତଂ ଗାମନ୍ତି ନିଦ୍ଦଂ ଉପଗତଂ ସତ୍ତନିକାଯଂ। ମହୋଘୋୱାତି ଯଥା ଏୱରୂପଂ ଗାମଂ ଗମ୍ଭୀରୱିତ୍ଥତୋ ମହନ୍ତୋ ମହାନଦୀନଂ ଓଘୋ ଅନ୍ତମସୋ ସୁନଖମ୍ପି ଅସେସେତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ନରଂ ମଚ୍ଚୁ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ କିସାଗୋତମୀ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

କିସାଗୋତମୀୱତ୍ଥୁ ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ପଟାଚାରାୱତ୍ଥୁ

ନସନ୍ତି ପୁତ୍ତାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଟାଚାରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ସହସ୍ସୱଗ୍ଗେ –

‘‘ଯୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେ, ଅପସ୍ସଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ;

ଏକାହଂ ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋ, ପସ୍ସତୋ ଉଦଯବ୍ବଯ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୧୧୩) –

ଗାଥାୱଣ୍ଣନାଯ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥିତଂ। ତଦା ପନ ସତ୍ଥା ପଟାଚାରଂ ତନୁଭୂତସୋକଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ପଟାଚାରେ ପୁତ୍ତାଦଯୋ ନାମ ପରଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ତାଣଂ ୱା ଲେଣଂ ୱା ସରଣଂ ୱା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱିଜ୍ଜମାନାପି ତେ ନ ସନ୍ତିଯେୱ। ପଣ୍ଡିତେନ ପନ ସୀଲଂ ୱିସୋଧେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିବ୍ବାନଗାମିମଗ୍ଗମେୱ ସୋଧେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୮୮।

‘‘ନ ସନ୍ତି ପୁତ୍ତା ତାଣାଯ, ନ ପିତା ନାପି ବନ୍ଧୱା;

ଅନ୍ତକେନାଧିପନ୍ନସ୍ସ, ନତ୍ଥି ଞାତୀସୁ ତାଣତା।

୨୮୯।

‘‘ଏତମତ୍ଥୱସଂ ଞତ୍ୱା, ପଣ୍ଡିତୋ ସୀଲସଂୱୁତୋ;

ନିବ୍ବାନଗମନଂ ମଗ୍ଗଂ, ଖିପ୍ପମେୱ ୱିସୋଧଯେ''ତି।

ତତ୍ଥ ତାଣାଯାତି ତାଣଭାୱାଯ ପତିଟ୍ଠାନତ୍ଥାଯ। ବନ୍ଧୱାତି ପୁତ୍ତେ ଚ ମାତାପିତରୋ ଚ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ଞାତିସୁହଜ୍ଜା। ଅନ୍ତକେନାଧିପନ୍ନସ୍ସାତି ମରଣେନ ଅଭିଭୂତସ୍ସ। ପୱତ୍ତିଯଞ୍ହି ପୁତ୍ତାଦଯୋ ଅନ୍ନପାନାଦିଦାନେନ ଚେୱ ଉପ୍ପନ୍ନକିଚ୍ଚନିତ୍ଥରଣେନ ଚ ତାଣା ହୁତ୍ୱାପି ମରଣକାଲେ କେନଚି ଉପାଯେନ ମରଣଂ ପଟିବାହିତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାଯ ତାଣତ୍ଥାଯ ଲେଣତ୍ଥାଯ ନ ସନ୍ତି ନାମ। ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ – ''ନତ୍ଥି ଞାତୀସୁ ତାଣତା''ତି। ଏତମତ୍ଥୱସନ୍ତି ଏୱଂ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ତାଣଂ ଭୱିତୁଂ ଅସମତ୍ଥଭାୱସଙ୍ଖାତଂ କାରଣଂ ଜାନିତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତୋ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେନ ସଂୱୁତୋ ରକ୍ଖିତଗୋପିତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବାନଗମନଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ସୀଘଂ ସୀଘଂ ୱିସୋଧେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ପଟାଚାରା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ଅଞ୍ଞେ ଚ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ପଟାଚାରାୱତ୍ଥୁ ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ମଗ୍ଗୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱୀସତିମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨୧। ପକିଣ୍ଣକଓଗ୍ଗୋ

୧। ଅତ୍ତନୋପୁବ୍ବକମ୍ମଓତ୍ଥୁ

ମତ୍ତାସୁଖପରିଚ୍ଚାଗାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ୱେସାଲୀ ଇଦ୍ଧା ଅହୋସି ଫୀତା ବହୁଜନା ଆକିଣ୍ଣମନୁସ୍ସା। ତତ୍ଥ ହି ୱାରେନ ୱାରେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତାନଂ ଖତ୍ତିଯାନଂଯେୱ ସତ୍ତସତାଧିକାନି ସତ୍ତସହସ୍ସାନି ସତ୍ତ ଚ ଖତ୍ତିଯା ଅହେସୁଂ। ତେସଂ ୱସନତ୍ଥାଯ ତତ୍ତକାଯେୱ ପାସାଦା ତତ୍ତକାନେୱ କୂଟାଗାରାନି ଉଯ୍ୟାନେ ୱିହାରତ୍ଥାଯ ତତ୍ତକାଯେୱ ଆରାମା ଚ ପୋକ୍ଖରଣିଯୋ ଚ ଅହେସୁଂ। ସା ଅପରେନ ସମଯେନ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖା ଅହୋସି ଦୁସ୍ସସ୍ସା। ତତ୍ଥ ଛାତକଭଯେନ ପଠମଂ ଦୁଗ୍ଗତମନୁସ୍ସା କାଲମକଂସୁ। ତେସଂ ତେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଛଡ୍ଡିତାନଂ କୁଣପାନଂ ଗନ୍ଧେନ ଅମନୁସ୍ସା ନଗରଂ ପୱିସିଂସୁ। ଅମନୁସ୍ସୂପଦ୍ଦୱେନ ବହୁତରା କାଲମକଂସୁ। ତେସଂ କୁଣପଗନ୍ଧପଟିକ୍କୂଲତାଯ ସତ୍ତାନଂ ଅହିୱାତରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଏୱଂ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଭଯଂ ଅମନୁସ୍ସଭଯଂ ରୋଗଭଯନ୍ତି ତୀଣି ଭଯାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜିଂସୁ।

ନଗରୱାସିନୋ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଆହଂସୁ – ‘‘ମହାରାଜ, ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ତୀଣି ଭଯାନି ଉପ୍ପନ୍ନାନି, ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଯାୱ ସତ୍ତମା ରାଜପରିୱଟ୍ଟା ଏୱରୂପଂ ଭଯଂ ନାମ ନ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବଂ। ଅଧମ୍ମିକରାଜୂନଞ୍ହି କାଲେ ଏୱରୂପଂ ଭଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ରାଜା ସନ୍ଥାଗାରେ ସବ୍ବେସଂ ସନ୍ନିପାତଂ କାରେତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ମେ ଅଧମ୍ମିକଭାୱୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ୱିଚିନଥା’’ତି ଆହ। ୱେସାଲିୱାସିନୋ ସବ୍ବଂ ପୱେଣି ୱିଚିନନ୍ତା ରଞ୍ଞୋ କଞ୍ଚି ଦୋସଂ ଅଦିସ୍ୱା, ‘‘ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି ତେ ଦୋସୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ଭଯଂ ୱୂପସମଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟା’’ତି ମନ୍ତଯିଂସୁ। ତତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚେହି ‘‘ବଲିକମ୍ମେନ ଆଯାଚନାଯ ମଙ୍ଗଲକିରିଯାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସବ୍ବମ୍ପି ତଂ ୱିଧିଂ କତ୍ୱା ପଟିବାହିତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ଅଥଞ୍ଞେ ଏୱମାହଂସୁ – ‘‘ଛ ସତ୍ଥାରୋ ମହାନୁଭାୱା, ତେସୁ ଇଧାଗତମତ୍ତେସୁ ଭଯଂ ୱୂପସମେଯ୍ୟା’’ତି। ଅପରେ ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ସୋ ହି ଭଗୱା ସବ୍ବସତ୍ତହିତାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱୋ। ତସ୍ମିଂ ଇଧ ଆଗତେ ଇମାନି ଭଯାନି ୱୂପସମେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ତେସଂ ୱଚନଂ ସବ୍ବେପି ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘କହଂ ନୁ ଖୋ ସୋ ଭଗୱା ଏତରହି ୱିହରତୀ’’ତି ଆହଂସୁ । ତଦା ପନ ସତ୍ଥା ଉପକଟ୍ଠାଯ ୱସ୍ସୂପନାଯିକାଯ ରଞ୍ଞୋ ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ପଟିଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରତି। ତେନ ଚ ସମଯେନ ବିମ୍ବିସାରସମାଗମେ ବିମ୍ବିସାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତୋ ମହାଲି ନାମ ଲିଚ୍ଛୱୀ ତସ୍ସଂ ପରିସାଯଂ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି।

ୱେସାଲିୱାସିନୋ ମହନ୍ତଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ରାଜାନଂ ବିମ୍ବିସାରଂ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥାରଂ ଇଧାନେଥା’’ତି ମହାଲିଞ୍ଚେୱ ଲିଚ୍ଛୱିଂ ପୁରୋହିତପୁତ୍ତଞ୍ଚ ପହିଣିଂସୁ। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ପଣ୍ଣାକାରଂ ଦତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ନିୱେଦେତ୍ୱା, ‘‘ମହାରାଜ, ସତ୍ଥାରଂ ଅମ୍ହାକଂ ନଗରଂ ପେସେଥା’’ତି ଯାଚିଂସୁ। ରାଜା ‘‘ତୁମ୍ହେୱ ଜାନାଥା’’ତି ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ତେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଯାଚିଂସୁ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ୱେସାଲିଯଂ ତୀଣି ଭଯାନି ଉପ୍ପନ୍ନାନି, ତାନି ତୁମ୍ହେସୁ ଆଗତେସୁ ୱୂପସମିସ୍ସନ୍ତି, ଏଥ, ଭନ୍ତେ, ଗଚ୍ଛାମା’’ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ‘‘ୱେସାଲିଯଂ ରତନସୁତ୍ତେ (ଖୁ॰ ପା॰ ୬।୧ ଆଦଯୋ; ସୁ॰ ନି॰ ୨୨୪ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତେ ସା ରକ୍ଖା ଚକ୍କୱାଳଂ କୋଟିସତସହସ୍ସଂ ଫରିସ୍ସତି, ସୁତ୍ତପରିଯୋସାନେ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତାନି ଚ ଭଯାନି ୱୂପସମିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ତେସଂ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି।

ରାଜା ବିମ୍ବିସାରୋ ‘‘ସତ୍ଥାରା କିର ୱେସାଲିଗମନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ’’ନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ନଗରେ ଘୋସନଂ କାରେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ୱେସାଲିଗମନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଆମ, ମହାରାଜା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଆଗମେଥ, ତାୱ ମଗ୍ଗଂ ପଟିଯାଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ରାଜଗହସ୍ସ ଚ ଗଙ୍ଗାଯ ଚ ଅନ୍ତରେ ପଞ୍ଚଯୋଜନଭୂମିଂ ସମଂ କାରେତ୍ୱା ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ୱିହାରଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଗମନକାଲଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ରାଜା ଯୋଜନନ୍ତରେ ଜଣ୍ଣୁମତ୍ତେନ ଓଧିନା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାନି ପୁପ୍ଫାନି ଓକିରାପେତ୍ୱା ଧଜପଟାକକଦଲୀଆଦୀନି ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଛତ୍ତାତିଛତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ସେତଚ୍ଛତ୍ତାନି ଏକମେକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏକମେକଂ ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ଉପରି ଧାରେତ୍ୱା ସପରିୱାରୋ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧାଦୀହି ପୂଜଂ କରୋନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକେକସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସାପେତ୍ୱା ମହାଦାନାଦୀନି ଦତ୍ୱା ପଞ୍ଚହି ଦିୱସେହି ଗଙ୍ଗାତୀରଂ ପାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନାୱଂ ଅଲଙ୍କରୋନ୍ତୋ ୱେସାଲିକାନଂ ସାସନଂ ପେସେସି – ‘‘ମଗ୍ଗଂ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କରୋନ୍ତୂ’’ତି। ତେ ‘‘ଦିଗୁଣଂ ପୂଜଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ୱେସାଲିଯା ଚ ଗଙ୍ଗାଯ ଚ ଅନ୍ତରେ ତିଯୋଜନଭୂମିଂ ସମଂ କାରେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଚତୂହି ସେତଚ୍ଛତ୍ତେହି ଏକମେକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦ୍ୱୀହି ଦ୍ୱୀହି ସେତଚ୍ଛତ୍ତେହି ଛତ୍ତାତିଛତ୍ତାନି ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପୂଜଂ କୁରୁମାନା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାତୀରେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ବିମ୍ବିସାରୋ ଦ୍ୱେ ନାୱା ସଙ୍ଘାଟେତ୍ୱା

ମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ପୁପ୍ଫଦାମାଦୀହି ଅଲଙ୍କାରାପେତ୍ୱା ସବ୍ବରତନମଯଂ ବୁଦ୍ଧାସନଂ ପଞ୍ଞାପେସି। ଭଗୱା ତସ୍ମିଂ ନିସୀଦି। ଭିକ୍ଖୂପି ନାୱଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ରାଜା ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗଲପ୍ପମାଣଂ ଉଦକଂ ଓତରିତ୍ୱା "ଯାୱ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ତାୱାହଂ ଇଧେୱ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ୱସିସ୍ସାମୀ"ତି ୱତ୍ୱା ନାୱଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତି। ସତ୍ଥା ଯୋଜନମତ୍ତଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଗଙ୍ଗାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱେସାଲିକାନଂ ସୀମଂ ପାପୁଣି।

ଲିଚ୍ଛୱୀରାଜାନୋ ସତ୍ଥାରଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଗଲପ୍ପମାଣଂ ଉଦକଂ ଓତରିତ୍ୱା ନାୱଂ ତୀରଂ ଉପନେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ନାୱାତୋ ଓତାରଯିଂସୁ। ସତ୍ଥାରା ଓତରିତ୍ୱା ତୀରେ ଅକ୍କନ୍ତମତ୍ତେଯେୱ ମହାମେଘୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପୋକ୍ଖରୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସି। ସବ୍ବତ୍ଥ ଜଣ୍ଣୁପ୍ପମାଣଊରୁପ୍ପମାଣକଟିପ୍ପମାଣାଦୀନି ଉଦକାନି ସନ୍ଦନ୍ତାନି ସବ୍ବକୁଣପାନି ଗଙ୍ଗଂ ପୱେସଯିଂସୁ, ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଭୂମିଭାଗୋ ଅହୋସି। ଲିଚ୍ଛୱୀରାଜାନୋ ସତ୍ଥାରଂ ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ୱସାପେତ୍ୱା ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଦିଗୁଣଂ ପୂଜଂ କରୋନ୍ତା ତୀହି ଦିୱସେହି ୱେସାଲିଂ ନଯିଂସୁ। ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଦେୱଗଣପରିୱୁତୋ ଆଗମାସି, ମହେସକ୍ଖାନଂ ଦେୱାନଂ ସନ୍ନିପାତେନ ଅମନୁସ୍ସା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପଲାଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ସାଯଂ ନଗରଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – "ଇମଂ, ଆନନ୍ଦ, ରତନସୁତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଲିଚ୍ଛୱୀକୁମାରେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିଚରନ୍ତୋ ୱେସାଲିଯା ତିଣ୍ଣଂ ପାକାରାନଂ ଅନ୍ତରେ ପରିତ୍ତଂ କରୋହୀ"ତି।

ଥେରୋ ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନଂ ରତନସୁତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସେଲମଯପତ୍ତେନ ଉଦକଂ ଆଦାଯ ନଗରଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ ପଣିଧାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଥାଗତସ୍ସ ଦସ ପାରମିଯୋ ଦସ ଉପପାରମିଯୋ ଦସ ପରମତ୍ଥପାରମିଯୋତି ସମତିଂସ ପାରମିଯୋ ପଞ୍ଚ ମହାପରିଚ୍ଚାଗେ ଲୋକତ୍ଥଚରିଯା ଞାତତ୍ଥଚରିଯା ବୁଦ୍ଧତ୍ଥଚରିଯାତି ତିସ୍ସୋ ଚରିଯାଯୋ ପଚ୍ଛିମଭୱେ ଗବ୍ଭୋକ୍କନ୍ତିଂ ଜାତିଂ ଅଭିନିକ୍ଖମନଂ ପଧାନଚରିଯଂ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ମାରୱିଜଯଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣପଟିୱେଧଂ ଧମ୍ମଚକ୍କପୱତ୍ତନଂ ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେତି ସବ୍ବେପିମେ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତିଯାମରତ୍ତିଂ ତୀସୁ ପାକାରନ୍ତରେସୁ ପରିତ୍ତଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଚରି। ତେନ "ଯଂକିଞ୍ଚୀ"ତି ୱୁତ୍ତମତ୍ତେଯେୱ ଉଦ୍ଧଂ ଖିତ୍ତୋଦକଂ ଅମନୁସ୍ସାନଂ ଉପରି ପତି। "ଯାନୀଧ ଭୂତାନୀ"ତି ଗାଥାକଥନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ରଜତୱଟଂସକା ୱିଯ ଉଦକବିନ୍ଦୂନି ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗିଲାନମନୁସ୍ସାନଂ ଉପରି ପତିଂସୁ। ତାୱଦେୱ ୱୂପସନ୍ତରୋଗା ମନୁସ୍ସା ଉଟ୍ଠାଯୁଟ୍ଠାଯ ଥେରଂ ପରିୱାରେସୁଂ । "ଯଂକିଞ୍ଚୀ"ତି ୱୁତ୍ତପଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ଉଦକଫୁସିତେହି ଫୁଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠା ସବ୍ବେ ଅପଲାଯନ୍ତା ସଙ୍କାରକୂଟଭିତ୍ତିପଦେସାଦିନିସ୍ସିତା ଅମନୁସ୍ସା ତେନ ତେନ ଦ୍ୱାରେନ ପଲାଯିଂସୁ। ଦ୍ୱାରାନି ଅନୋକାସାନି ଅହେସୁଂ। ତେ ଓକାସଂ ଅଲଭନ୍ତା ପାକାରଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱାପି ପଲାଯିଂସୁ।

ମହାଜନୋ ନଗରମଜ୍ଝେ ସନ୍ଥାଗାରଂ ସବ୍ବଗନ୍ଧେହି ଉପଲିମ୍ପେତ୍ୱା ଉପରି ସୁୱଣ୍ଣତାରକାଦିୱିଚିତ୍ତଂ ୱିତାନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଆନେସି। ସତ୍ଥା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋପି ଲିଚ୍ଛୱୀଗଣୋପି ସତ୍ଥାରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସୀଦି। ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଦେୱଗଣପରିୱୁତୋ ପତିରୂପେ ଓକାସେ ଅଟ୍ଠାସି। ଥେରୋପି ସକଲନଗରଂ ଅନୁୱିଚରିତ୍ୱା ୱୂପସନ୍ତରୋଗେନ ମହାଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ପରିସଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତଦେୱ ରତନସୁତ୍ତଂ ଅଭାସି। ଦେସନାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି। ଏୱଂ ପୁନଦିୱସେପୀତି ସତ୍ତାହଂ ତଦେୱ ରତନସୁତ୍ତଂ ଦେସେତ୍ୱା ସବ୍ବଭଯାନଂ ୱୂପସନ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଲିଚ୍ଛୱୀଗଣଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ୱେସାଲିତୋ ନିକ୍ଖମି। ଲିଚ୍ଛୱୀରାଜାନୋ ଦିଗୁଣଂ ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତା ପୁନ ତୀହି ଦିୱସେହି ସତ୍ଥାରଂ ଗଙ୍ଗାତୀରଂ ନଯିଂସୁ।

ଗଙ୍ଗାଯ ନିୱତ୍ଥନାଗରାଜାନୋ ଚିନ୍ତେସୁଂ – "ମନୁସ୍ସା ତଥାଗତସ୍ସ ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତି, ମଯଂ କିଂ ନ କରୋମା"ତି। ତେ ସୁୱଣ୍ଣରଜତମଣିମଯା ନାୱାଯୋ ମାପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣରଜତମଣିମଯେ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣପଦୁମସଞ୍ଛନ୍ନଂ ଉଦକଂ କରିତ୍ୱା, "ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଅନୁଗ୍ଗହଂ କରୋଥା"ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ନାୱଂ ଅଭିରୁହଣତ୍ଥାଯ ସତ୍ଥାରଂ ଯାଚିଂସୁ। "ମନୁସ୍ସା ଚ ନାଗା ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ପୂଜଂ କରୋନ୍ତି, ମଯଂ ପନ କିଂ ନ କରୋମା"ତି ଭୁମଟ୍ଠକଦେୱେପି ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ଅକନିଟ୍ଠବ୍ରହ୍ମଲୋକା ସବ୍ବେ ଦେୱା ସକ୍କାରଂ କରିଂସୁ। ତତ୍ଥ ନାଗା ଯୋଜନିକାନି ଛତ୍ତାତିଛତ୍ତାନି ଉକ୍ଖିପିଂସୁ। ଏୱଂ ହେଟ୍ଠା ନାଗା ଭୂମିତଲେ ରୁକ୍ଖଗଚ୍ଛପବ୍ବତାଦୀସୁ ଭୁମଟ୍ଠକା ଦେୱତା, ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ ଆକାସଟ୍ଠଦେୱାତି ନାଗଭୱନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଚକ୍କୱାଳପରିଯନ୍ତେନ ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଛତ୍ତାତିଛତ୍ତାନି ଉସ୍ସାପିତାନି ଅହେସୁଂ। ଛତ୍ତନ୍ତରେସୁ ଧଜା, ଧଜନ୍ତରେସୁ ପଟାକା, ତେସଂ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ପୁପ୍ଫଦାମୱାସଚୁଣ୍ଣଧୂମାଦୀହି ସକ୍କାରୋ ଅହୋସି। ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତା ଦେୱପୁତ୍ତା ଛଣୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଗ୍ଘୋସଯମାନା ଆକାସେ ୱିଚରିଂସୁ। ତଯୋ ଏୱ କିର ସମାଗମା ମହନ୍ତା ଅହେସୁଂ – ଯମକପାଟିହାରିଯସମାଗମୋ ଦେୱୋରୋହଣସମାଗମୋ ଅଯଂ ଗଙ୍ଗୋରୋହଣସମାଗମୋତି।

ପରତୀରେ ବିମ୍ବିସାରୋପି ଲିଚ୍ଛୱୀହି କତସକ୍କାରତୋ ଦିଗୁଣଂ ସକ୍କାରଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଆଗମନଂ ଉଦିକ୍ଖମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ଗଙ୍ଗାଯ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ରାଜୂନଂ ମହନ୍ତଂ ପରିଚ୍ଚାଗଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ନାଗାଦୀନଞ୍ଚ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଏକେକାଯ ନାୱାଯ ପଞ୍ଚପଞ୍ଚଭିକ୍ଖୁସତପରିୱାରଂ ଏକେକଂ ନିମ୍ମିତବୁଦ୍ଧଂ ମାପେସି। ସୋ ଏକେକସ୍ସ ସେତଚ୍ଛତ୍ତସ୍ସ ଚେୱ କପ୍ପରୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପୁପ୍ଫଦାମସ୍ସ ଚ ହେଟ୍ଠା ନାଗଗଣପରିୱୁତୋ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଭୂମଟ୍ଠକଦେୱତାଦୀସୁପି ଏକେକସ୍ମିଂ ଓକାସେ ସପରିୱାରଂ ଏକେକଂ ନିମ୍ମିତବୁଦ୍ଧଂ ମାପେସି। ଏୱଂ ସକଲଚକ୍କୱାଳଗବ୍ଭେ ଏକାଲଙ୍କାରେ ଏକୁସ୍ସୱେ

ଏକଛଣେଯେଓ ଚ ଜାତେ ସତ୍ଥା ନାଗାନମନୁଗ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତୋ ଏକଂ ରତନନାଓଂ ଅଭିରୁହି। ଭିକ୍ଖୁସୁପି ଏକେକୋ ଏକେକମେଓ ଅଭିରୁହି। ନାଗରାଜାନୋ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନାଗଭଓନଂ ପୱେସେତ୍ୱା ସକରତ୍ତିଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଦୁତିଯଦିଓସେ ଦିବ୍ବେନ ଖାଦନୀଯେନ ଭୋଜନୀଯେନ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିଓିସିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ନାଗଭଓନା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସକଲଚକ୍କୱାଳଅଦେଓତାହି ପୂଜିଯମାନୋ ପଞ୍ଚହି ନାୱାସତେହି ଗଙ୍ଗାନଦିଂ ଅତିକ୍କମି।

ରାଜା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ନାୱାତୋ ଓତାରେତ୍ୱା ଆଗମନକାଲେ ଲିଚ୍ଛୱୀତି କତସକ୍କାରତୋ ଦିଗୁଣଂ ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ପୁରିମନଯେନେଓ ପଞ୍ଚହି ଦିଓସେହି ରାଜଗହଂ ଅଭିନେସି। ଦୁତିଯଦିଓସେ ଭିକ୍ଖୂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତା ସାଯନ୍ହସମଯେ ଧମ୍ମସଭାଯଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନା କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ – ''ଅହୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ମହାନୁଭାୱୋ, ଅହୋ ସତ୍ଥରି ଦେଓମନୁସ୍ସାନଂ ପସାଦୋ, ଗଙ୍ଗାଯ ନାମ ଓରତୋ ଚ ପାରତୋ ଚ ଅଟ୍ଠଯୋଜନେ ମଗ୍ଗେ ବୁଦ୍ଧଗତେନ ପସାଦେନ ରାଜୂହି ସମତଲଂ ଭୂମିଂ କତ୍ୱା ୱାଲୁକା ଓକିଣ୍ଣା, ଜଣ୍ଣୁମତ୍ତେନ ଓଧିନା ନାନାୱଣ୍ଣାନି ପୁପ୍ଫାନି ସନ୍ଥତାନି, ଗଙ୍ଗାଯ ଉଦକଂ ନାଗାନୁଭାୱେନ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣେହି ପଦୁମେହି ସଞ୍ଛନ୍ନଂ, ଯାଓ ଅକନିଟ୍ଠଭଓନା ଛତ୍ତାତିଛତ୍ତାନି ଉସ୍ସାପିତାନି, ସକଲଚକ୍କୱାଳଅଗବ୍ଭଂ ଏକାଲଙ୍କାରଂ ଏକୁସ୍ସୱଂ ୱିଯ ଜାତ''ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏସ ପୂଜାସକ୍କାରୋ ମଯ୍ହଂ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ନ ନାଗଦେଓବ୍ରହ୍ମାନୁଭାୱେନ। ଅତୀତେ ପନ ଅପ୍ପମତ୍ତକପରିଚ୍ଚାଗାନୁଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସଙ୍ଖୋ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ସୁସୀମୋ ନାମ ମାଣୱୋ ସୋଳଅସଓସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକୋ ଏକଦିଓସଂ ପିତରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ''ଇଚ୍ଛାମହଂ, ତାତ, ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମନ୍ତେ ଅଜ୍ଝାଯିତୁ''ନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ପିତା ଆହ – ''ତେନ ହି, ତାତ, ଅସୁକୋ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମମ ସହାଯକୋ, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଧୀଯସ୍ସୂ''ତି। ସୋ ''ସାଧୂ''ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପିତରା ପହିତଭାୱମାଚିକ୍ଖି। ଅଥ ନଂ ସୋ ''ସହାଯକସ୍ସ ମେ ପୁତ୍ତୋ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ପଟିପସ୍ସଦ୍ଧଦରଥଂ ଭଦ୍ଦକେନ ଦିଓସେନ ମନ୍ତେ ୱାଚେତୁମାରଭି। ସୋ ଲହୁଞ୍ଚ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ବହୁଞ୍ଚ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଉଗ୍ଗହିତୁଗ୍ଗହିତଂ ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନେ ପକ୍ଖିତ୍ତସୀହତେଲମିଓ ଅୱିନସ୍ସମାନଂ ଧାରେନ୍ତୋ ନ ଚିରସ୍ସେଓ ଆଚରିଯସ୍ସ ସମ୍ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ ସବ୍ବଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଉଗ୍ଗହିତସିପ୍ପସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝମେଓ ପସ୍ସତି, ନୋ ପରିଯୋସାନଂ।

ସୋ ଆଚରିଯଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ଅହଂ ଇମସ୍ସ ସିପ୍ପସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝମେଓ ପସ୍ସାମି, ନୋ ପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଆଚରିଯେନ ''ଅହମ୍ପି, ତାତ, ନ ପସ୍ସାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅଥ କୋ, ଆଚରିଯ, ପରିଯୋସାନଂ ଜାନାତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମେ, ତାତ, ଇସଯୋ ଇସିପତନେ ୱିହରନ୍ତି, ତେ ଜାନେଯ୍ୟୁଂ, ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛସ୍ସୂ''ତି ଆଚରିଯେନ ୱୁତ୍ତେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ''ତୁମ୍ହେ କିର ପରିଯୋସାନଂ ଜାନାଥା''ତି? ''ଆମ, ଜାନାମା''ତି। ''ତେନ ହି ମେ ଆଚିକ୍ଖଥା''ତି? ''ନ ମଯଂ ଅପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖାମ। ସଚେ ତେ ପରିଯୋସାନେନତ୍ଥୋ , ପବ୍ବଜସ୍ସୂ''ତି । ସୋ ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି। ଅଥସ୍ସ ତେ ''ଇଦଂ ତାଓ ସିକ୍ଖସ୍ସୂ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଏୱଂ ତେ ନିୱାସେତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ପାରୁପିତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ଆଭିସମାଚାରିକଂ ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ। ସୋ ତତ୍ଥ ସିକ୍ଖନ୍ତୋ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ନଚିରସ୍ସେଓ ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ସକଲବାରାଣସିନଗରେ ଗଗନତଲେ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ୱିଯ ପାକଟୋ ଲାଭଗ୍ଗଯସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ଅହୋସି, ସୋ ଅପ୍ପାଯୁକସଂଓତ୍ତନିକସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କତତ୍ତା ନ ଚିରସ୍ସେଓ ପରିନିବ୍ବାଯି। ଅଥସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ ମହାଜନୋ ଚ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଧାତୁଯୋ ଚ ଗହେତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରେ ଥୂପଂ କାରେସୁଂ।

ସଙ୍ଖୋପି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ''ପୁତ୍ତୋ ମେ ଚିରଂ ଗତୋ, ପୱତ୍ତିମସ୍ସ ଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି ତଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ତକ୍କସିଲାତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ବାରାଣସିଂ ପତ୍ୱା ମହାଜନକାଯଂ ସନ୍ନିପତିତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଦ୍ଧା ଇମେସୁ ଏକୋପି ମେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଜାନିସ୍ସତୀ''ତି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ''ସୁସୀମୋ ନାମ ମାଣୱୋ ଇଧାଗମି, ଅପି ନୁ ଖୋ ତସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଜାନାଥା''ତି? ''ଆମ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଜାନାମ, ଅସୁକସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ତଯୋ ୱେଦେ ସଜ୍ଝାଯିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୋଧିଂ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ଅଯମସ୍ସ ଥୂପୋ ପତିଟ୍ଠାପିତୋ''ତି। ସୋ ଭୂମିଂ ହତ୍ଥେନ ପହରିତ୍ୱା ରୋଦିତ୍ୱା କନ୍ଦିତ୍ୱା ତଂ ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତିଣାନି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଉତ୍ତରସାଟକେନ ୱାଲୁକଂ ଆହରିତ୍ୱା ଚେତିଯଙ୍ଗଣେ ଆକିରିତ୍ୱା କମଣ୍ଡଲୁତୋ ଉଦକେନ ପରିପ୍ଫୋସିତ୍ୱା ୱନପୁପ୍ଫେହି ପୂଜଂ କତ୍ୱା ସାଟକେନ ପଟାକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଥୂପସ୍ସ ଉପରି ଅତ୍ତନୋ ଛତ୍ତକଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସତ୍ଥା ଇଦଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ''ତଦା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହଂ ସଙ୍ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସିଂ। ମଯା ସୁସୀମସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଚେତିଯଙ୍ଗଣେ ତିଣାନି ଉଦ୍ଧଟାନି, ତସ୍ସ ମେ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଅଟ୍ଠଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ୱିହତଖାଣୁକକଣ୍ଟକଂ କତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧଂ ସମତଲଂ କରିଂସୁ। ମଯା ତତ୍ଥ ୱାଲୁକା ଓକିଣ୍ଣା, ତସ୍ସ ମେ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଅଟ୍ଠଯୋଜନମଗ୍ଗେ ୱାଲୁକଂ ଓକିରିଂସୁ। ମଯା ତତ୍ଥ ୱନକୁସୁମେହି ପୂଜା କତା, ତସ୍ସ ମେ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଅଟ୍ଠଯୋଜନମଗ୍ଗେ ନାନାୱଣ୍ଣାନି

ପୁପ୍ଫାନି ଓକିଣ୍ଣାନି, ଏକଯୋଜନଟ୍ଠାନେ ଗଙ୍ଗାଯ ଉଦକଂ ପଞ୍ଚଓଣ୍ଣେହି ପଦୁମେହି ସଞ୍ଛନ୍ନଂ। ମଯା ତତ୍ଥ କମଣ୍ଡଲୁଉଦକେନ ଭୂମି ପରିପ୍ଫୋସିତା, ତସ୍ସ ମେ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ୱେସାଲିଯଂ ପୋକ୍ଖରଓସ୍ସଂ ଓସ୍ସି। ମଯା ତତ୍ଥ ପଟାକା, ଆରୋପିତା, ଛତ୍ତକଞ୍ଚ ବଦ୍ଧଂ, ତସ୍ସ ମେ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଯାଓ ଅକନିଟ୍ଠଭଓନା ଧଜପଟାକଛତ୍ତାତିଛତ୍ତାଦୀହି ସକଲଚକ୍କୱାଳଅଗବ୍ଭଂ ଏକୁସ୍ସଓଂ ୱିଯ ଜାତଂ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଏସ ପୂଜାସକ୍କାରୋ ମଯ୍ହଂ ନେଓ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାଓେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ନ ନାଗଦେଓବ୍ରହ୍ମାନୁଭାଓେନ, ଅତୀତେ ପନ ଅପ୍ପମତ୍ତକପରିଚ୍ଚାଗାନୁଭାଓେନା''ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୯୦।

''ମତ୍ତାସୁଖପରିଚ୍ଚାଗା , ପସ୍ସେ ଚେ ୱିପୁଲଂ ସୁଖଂ;

ଚଜେ ମତ୍ତାସୁଖଂ ଧୀରୋ, ସମ୍ପସ୍ସଂ ୱିପୁଲଂ ସୁଖ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ମତ୍ତାସୁଖପରିଚ୍ଚାଗାତି ମତ୍ତାସୁଖନ୍ତି ପମାଣଯୁତ୍ତକଂ ପରିତ୍ତସୁଖଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସ ପରିଚ୍ଚାଗେନ। ୱିପୁଲଂ ସୁଖନ୍ତି ଉଳାରଂ ସୁଖଂ ନିବ୍ବାନସୁଖଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ଚେ ପସ୍ସେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଏକସ୍ସ ହି ଭୋଜନପାତିଂ ସଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ମତ୍ତାସୁଖଂ ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ପନ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ ୱା କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦାନଂ ୱା ଦଦନ୍ତସ୍ସ ୱିପୁଲଂ ଉଳାରଂ ନିବ୍ବାନସୁଖଂ ନାମ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ତସ୍ମା ସଚେ ଏଓଂ ତସ୍ସ ମତ୍ତାସୁଖସ୍ସ ପରିଚ୍ଚାଗା ୱିପୁଲଂ ସୁଖଂ ପସ୍ସତି, ଅଥେତଂ ୱିପୁଲଂ ସୁଖଂ ସମ୍ମା ପସ୍ସନ୍ତୋ ପଣ୍ଡିତୋ ତଂ ମତ୍ତାସୁଖଂ ଚଜେଯ୍ୟାତି।

ଦେସନାଓସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅତ୍ତନୋପୁବ୍ବକମ୍ମଓତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। କୁକ୍କୁଟଅଣ୍ଡଖାଦିକାଓତ୍ଥୁ

ପରଦୁକ୍ଖୂପଧାନେନାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଓନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ କୁକ୍କୁଟଅଣ୍ଡଖାଦିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାଓତ୍ଥିଯା କିର ଅୱିଦୂରେ ପଣ୍ଡୁରଂ ନାମ ଏକୋ ଗାମୋ, ତତ୍ଥେକୋ କେଓଟ୍ଟୋ ୱସତି। ସୋ ସାଓତ୍ଥିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଚିରଓତିଯଂ କଚ୍ଛପଅଣ୍ଡାନି ଦିସ୍ୱା ତାନି ଆଦାଯ ସାଓତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଗେହେ ପଚାପେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଗେହେ କୁମାରିକାଯପି ଏକଂ ଅଣ୍ଡଂ ଅଦାସି। ସା ତଂ ଖାଦିତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଞ୍ଞଂ ଖାଦନୀଯଂ ନାମ ନ ଇଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସା ମାତା କୁକ୍କୁଟିଯା ୱିଜାତଟ୍ଠାନତୋ ଏକଂ ଅଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଦାସି। ସା ତଂ ଖାଦିତ୍ୱା ରସତଣ୍ହାଯ ବଦ୍ଧା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଯମେଓ କୁକ୍କୁଟିଯା ଅଣ୍ଡାନି ଗହେତ୍ୱା ଖାଦତି। କୁକ୍କୁଟୀ ୱିଜାତୱିଜାତକାଲେ ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଣ୍ଡାନି ଗହେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ତାଯ ଉପଦ୍ଦୁତା ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ''ଇତୋ ଦାନି ଚୁତା ଯକ୍ଖିନୀ ହୁତ୍ୱା ତଓ ଜାତଦାରକେ ଖାଦିତୁଂ ସମତ୍ଥା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା କାଲଂ କତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେଓ ଗେହେ ମଜ୍ଜାରୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଇତରାପି କାଲଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେଓ କୁକ୍କୁଟୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। କୁକ୍କୁଟୀ ଅଣ୍ଡାନି ୱିଜାଯି, ମଜ୍ଜାରୀ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତାନି ଖାଦିତ୍ୱା ଦୁତିଯମ୍ପି ତତିଯମ୍ପି ଖାଦିଯେଓ। କୁକ୍କୁଟୀ ''ତଯୋ ୱାରେ ମମ ଅଣ୍ଡାନି ଖାଦିତ୍ୱା ଇଦାନି ମମ୍ପି ଖାଦିତୁକାମାସି , ଇତୋ ଚୁତା ସପୁତ୍ତକଂ ତଂ ଖାଦିତୁଂ ଲଭେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ଦୀପିନୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଇତରାପି କାଲଂ କତ୍ୱା ମିଗୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସା ୱିଜାତକାଲେ ଦୀପିନୀ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ସଦ୍ଧିଂ ପୁତ୍ତେହି ଖାଦି। ଏଓଂ ଖାଦନ୍ତା ପଞ୍ଚସୁ ଅତ୍ତଭାଓସତେସୁ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅଓସାନେ ଏକା ଯକ୍ଖିନୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ଏକା ସାଓତ୍ଥିଯଂ କୁଲଧୀତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଇତୋ ପରଂ ''ନ ହି ୱେରେନ ୱେରାନୀ''ତି (ଧ। ପ। ୫) ଗାଥାଯ ୱୁତ୍ତନଯେନେଓ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଧ ପନ ସତ୍ଥା ''ୱେରଞ୍ହି ଅୱେରେନ ଉପସମ୍ମତି, ନୋ ୱେରେନା''ତି ୱତ୍ୱା ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୯୧।

''ପରଦୁକ୍ଖୂପଧାନେନ, ଅତ୍ତନୋ ସୁଖମିଚ୍ଛତି;

ୱେରସଂସଗ୍ଗସଂସଟ୍ଠୋ, ୱେରା ସୋ ନ ପରିମୁଚ୍ଚତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ପରଦୁକ୍ଖୂପଧାନେନାତି ପରସ୍ମିଂ ଦୁକ୍ଖୂପଧାନେନ, ପରସ୍ସ ଦୁକ୍ଖୁପ୍ପାଦନେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱେରସଂସଗ୍ଗସଂସଟ୍ଠୋତି ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅକ୍କୋସନପଚ୍ଚକ୍କୋସନପହରଣପଟିହରଣାଦୀନଂ ୱସେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କତେନ ୱେରସଂସଗ୍ଗେନ ସଂସଟ୍ଠୋ। ୱେରା ସୋ ନ ପରିମୁଚ୍ଚତୀତି

ନିଚ୍ଚକାଲଂ ୱେରୱସେନ ଦୁକ୍ଖମେୱ ପାପୁଣାତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ଯକ୍ଖିନୀ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ସମାଦିଯିତ୍ୱା ୱେରତୋ ମୁଚ୍ଚି, ଇତରାପି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

କୁକ୍କୁଟଅଣ୍ଡଖାଦିକାୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ଭଦ୍ଦିଯଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ଯଞ୍ହି କିଚ୍ଚନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଭଦ୍ଦିଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଜାତିଯାୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଭଦ୍ଦିଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ପାଦୁକମଣ୍ଡନେ ଉଯ୍ୟୁତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ଯଥାହ – ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଦ୍ଦିଯା ଭିକ୍ଖୂ ଅନେକୱିହିତଂ ପାଦୁକମଣ୍ଡନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି, ତିଣପାଦୁକଂ କରୋନ୍ତିପି କାରାପେନ୍ତିପି, ମୁଞ୍ଜପାଦୁକଂ କରୋନ୍ତିପି କାରାପେନ୍ତିପି, ପବ୍ବଜପାଦୁକଂ ହିନ୍ତାଲପାଦୁକଂ କମଲପାଦୁକଂ କମ୍ବଲପାଦୁକଂ କରୋନ୍ତିପି କାରାପେନ୍ତିପି, ରିଞ୍ଚନ୍ତି ଉଦ୍ଦେସଂ ପରିପୁଚ୍ଛଂ ଅଧିସୀଲଂ ଅଧିଚିତ୍ତଂ ଅଧିପଞ୍ଞ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୫୧)। ଭିକ୍ଖୂ ତେସଂ ତଥାକରଣଭାୱଂ ଜାନିତ୍ୱା ଉଜ୍ଝାଯିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଗରହିତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ତୁମ୍ହେ ଅଞ୍ଞେନ କିଚ୍ଚେନ ଆଗତା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂଯେୱ କିଚ୍ଚେ ଉଯ୍ୟୁତ୍ତା''ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୯୨।

''ଯଞ୍ହି କିଚ୍ଚଂ ଅପୱିଦ୍ଧଂ, ଅକିଚ୍ଚଂ ପନ କରୀଯତି;

ଉନ୍ନଳାନଂ ପମତ୍ତାନଂ, ତେସଂ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ଆସୱା।

୨୯୩।

''ଯେସଞ୍ଚ ସୁସମାରଦ୍ଧା, ନିଚ୍ଚଂ କାଯଗତା ସତି;

ଅକିଚ୍ଚଂ ତେ ନ ସେୱନ୍ତି, କିଚ୍ଚେ ସାତଚ୍ଚକାରିନୋ;

ସତାନଂ ସମ୍ପଜାନାନଂ, ଅତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଆସୱା''ତି।

ତତ୍ଥ ଯଞ୍ହି କିଚ୍ଚନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନୋ ହି ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅପରିମାଣସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଗୋପନଂ ଅରଞ୍ଞୱାସୋ ଧୁତଙ୍ଗପରିହରଣଂ ଭାୱନାରାମତାତି ଏୱମାଦୀନି କିଚ୍ଚଂ ନାମ। ଇମେହି ପନ ଯଂ ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଅପୱିଦ୍ଧଂ ଛଡ୍ଡିତଂ। ଅକିଚ୍ଚନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଛତ୍ତମଣ୍ଡନଂ ଉପାହନମଣ୍ଡନଂ ପାଦୁକପତ୍ତଥାଲକଧମ୍ମକରଣକାଯବନ୍ଧନଅଂସବଦ୍ଧକମଣ୍ଡନଂ ଅକିଚ୍ଚଂ ନାମ। ଯେହି ତଂ କଯିରତି, ତେସଂ ମାନନଳଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚରଣେନ ଉନ୍ନଳାନଂ ସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗେନ ପମତ୍ତାନଂ ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା ୱଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁସମାରଦ୍ଧାତି ସୁପଗ୍ଗହିତା। କାଯଗତା ସତୀତି କାଯାନୁପସ୍ସନାଭାୱନା। ଅକିଚ୍ଚନ୍ତି ତେ ଏତଂ ଛତ୍ତମଣ୍ଡନାଦିକଂ ଅକିଚ୍ଚଂ ନ ସେୱନ୍ତି ନ କରୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କିଚ୍ଚେତି ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ କତ୍ତବ୍ବେ ଅପରିମାଣସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଗୋପନାଦିକେ କରଣୀଯେ। ସାତଚ୍ଚକାରିନୋତି ସତତକାରିନୋ ଅଟ୍ଠିତକାରିନୋ। ତେସଂ ସତିଯା ଅୱିପ୍ପୱାସେନ ସତାନଂ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ସପ୍ପାଯସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ଚତୂହି ସମ୍ପଜଞ୍ଞେହି ସମ୍ପଜାନାନଂ ଚତ୍ତାରୋପି ଆସୱା ଅତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପରିକ୍ଖଯଂ ଅଭାୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଭଦ୍ଦିଯୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ମାତରନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିଵସଞ୍ହି ସମ୍ବହୁଲା ଆଗନ୍ତୁକା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରୋ ଭଗଵତୋ ଅୱିଦୂରେ ଅତିକ୍କମତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା ଓଲୋକେତ୍ୱା ''ପସ୍ସଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ମାତାପିତରୋ ହନ୍ତ୍ୱା ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ଯାତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ''କିଂ ନୁ ଖୋ ସତ୍ଥା ୱଦତୀ''ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମୁଖାନି ଓଲୋକେତ୍ୱା ସଂସଯପକ୍ଖନ୍ଦେହି, ''ଭନ୍ତେ, କିଂ ନାମେତଂ ୱଦେଥା''ତି ୱୁତ୍ତେ ତେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୯୪।

''ମାତରଂ ପିତରଂ ହନ୍ତ୍ୱା, ରାଜାନୋ ଦ୍ୱେ ଚ ଖତ୍ତିଯେ;

ରଟ୍ଠଂ ସାନୁଚରଂ ହନ୍ତ୍ୱା, ଅନୀଘୋ ଯାତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ସାନୁଚରନ୍ତି ଆଯସାଧକେନ ଆଯୁତ୍ତକେନ ସହିତଂ। ଏତ୍ଥ ହି ''ତଣ୍ହା ଜନେତି ପୁରିସ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୫୫-୫୭) ୱଚନତୋ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ସତ୍ତାନଂ ଜନନତୋ ତଣ୍ହା ମାତା ନାମ। ''ଅହଂ ଅସୁକସ୍ସ ନାମ ରଞ୍ଞୋ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତସ୍ସ ୱା ପୁତ୍ତୋ''ତି ପିତରଂ ନିସ୍ସାଯ ଅସ୍ମିମାନସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଅସ୍ମିମାନୋ ପିତା ନାମ। ଲୋକୋ ୱିଯ ରାଜାନଂ ଯସ୍ମା ସବ୍ବଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଦ୍ୱେ ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯୋ ଭଜନ୍ତି, ତସ୍ମା ଦ୍ୱେ ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯୋ ଦ୍ୱେ ଖତ୍ତିଯରାଜାନୋ ନାମ। ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି ୱିତ୍ଥତଟ୍ଠେନ ରଟ୍ଠସଦିସତ୍ତା ରଟ୍ଠଂ ନାମ। ଆଯସାଧକୋ ଆଯୁତ୍ତକପୁରିସୋ ୱିଯ ତନ୍ନିସ୍ସିତୋ ନନ୍ଦିରାଗୋ ଅନୁଚରୋ ନାମ। ଅନୀଘୋତି ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖୋ। ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ଖୀଣାସଵୋ। ଏତେସଂ ତଣ୍ହାଦୀନଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣାସିନା ହତତ୍ତା ଖୀଣାସଵୋ ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ଯାତୀତି ଅଯମେତ୍ଥତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ।

ଦୁତିଯଗାଥାଯପି ୱତ୍ଥୁ ପୁରିମସଦିସମେୱ। ତଦା ହି ସତ୍ଥା ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରମେୱ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୨୯୫।

''ମାତରଂ ପିତରଂ ହନ୍ତ୍ୱା, ରାଜାନୋ ଦ୍ୱେ ଚ ସୋତ୍ଥିଯେ;

ୱେଯଗ୍ଘପଞ୍ଚମଂ ହନ୍ତ୍ୱା, ଅନୀଘୋ ଯାତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ଚ ସୋତ୍ଥିଯେତି ଦ୍ୱେ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣେ। ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ସତ୍ଥା ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମିସ୍ସରତାଯ ଚ ଦେସନାୱିଧିକୁସଲତାଯ ଚ ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯୋ ଦ୍ୱେ ବ୍ରାହ୍ମଣରାଜାନୋ ଚ କତ୍ୱା କଥେସି। ୱେଯଗ୍ଘପଞ୍ଚମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ବ୍ଯଗ୍ଘାନୁଚରିତୋ ସପ୍ପଟିଭଯୋ ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ମଗ୍ଗୋ ୱେଯଗ୍ଘୋ ନାମ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୀୱରଣମ୍ପି ତେନ ସଦିସତାଯ ୱେଯଗ୍ଘଂ ନାମ, ତଂ ପଞ୍ଚମଂ ଅସ୍ସାତି ନୀୱରଣପଞ୍ଚକଂ ୱେଯଗ୍ଘପଞ୍ଚମଂ ନାମ। ଇଦଞ୍ଚ ୱେଯଗ୍ଘପଞ୍ଚମଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣାସିନା ନିସ୍ସେସଂ ହନ୍ତ୍ୱା ଅନୀଘୋୱ ଯାତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ଅଯମେତ୍ଥତ୍ଥୋ। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱାତି।

ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦାରୁସାକଟିକପୁତ୍ତୱତ୍ଥୁ

ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦାରୁସାକଟିକସ୍ସ ପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ରାଜଗହସ୍ମିଞ୍ହି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକପୁତ୍ତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକପୁତ୍ତୋତି ଦ୍ୱେ ଦାରକା ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଗୁଳକୀଳଂ କୀଳନ୍ତି। ତେସୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକପୁତ୍ତୋ ଗୁଳଂ ଖିପମାନୋ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଂ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ''ନମୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସା''ତି ୱତ୍ୱା ୱତ୍ୱା ଗୁଳଂ ଖିପତି। ଇତରୋ ତିତ୍ଥିଯଗୁଣେ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ''ନମୋ ଅରହନ୍ତାନ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ୱତ୍ୱା ଖିପତି। ତେସୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଜିନାତି, ଇତରୋ ପନ ପରାଜଯତି। ସୋ ତସ୍ସ କିରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଯଂ ଏୱଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ଏୱଂ ୱତ୍ୱା

ଗୁଣ୍ଠଅଂ ଖିପନ୍ତୋ ମମଂ ଜିନାତି, ଅହମ୍ପି ଏୱରୂପଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଯଂ ପରିଚଯମକାସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ତସ୍ସ ପିତା ସକଟଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦାରୂନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତମ୍ପି ଦାରକଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟୱିଯଂ ଦାରୂନଂ ସକଟଂ ପୂରେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ବହିନଗରେ ସୁସାନସାମନ୍ତେ ଉଦକଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ଗୋଣେ ମୋଚେତ୍ୱା ଭତ୍ତୱିସ୍ସଗ୍ଗମକାସି। ଅଥସ୍ସ ତେ ଗୋଣା ସାଯନ୍ହସମଯେ ନଗରଂ ପୱିସନ୍ତେନ ଗୋଗଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ନଗରମେୱ ପୱିସିଂସୁ। ସାକଟିକୋପି ଗୋଣେ ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସାଯଂ ଗୋଣେ ଦିସ୍ୱା ଆଦାଯ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ଦ୍ୱାରଂ ନ ସମ୍ପାପୁଣି। ତସ୍ମିଞ୍ହି ଅସମ୍ପତ୍ତେଯେୱ ଦ୍ୱାରଂ ପିହିତଂ।

ଅଥସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଏକକୋୱ ରତ୍ତିଭାଗେ ସକଟସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମି। ରାଜଗହଂ ପନ ପକତିଯାପି ଅମନୁସ୍ସବହୁଲଂ। ଅଯଞ୍ଚ ସୁସାନସନ୍ତିକେ ନିପନ୍ନୋ। ତତ୍ଥ ନଂ ଦ୍ୱେ ଅମନୁସ୍ସା ପସ୍ସିଂସୁ। ଏକୋ ସାସନସ୍ସ ପଟିକଣ୍ଟକୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ, ଏକୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ। ତେସୁ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ଆହ – ‘‘ଅଯଂ ନୋ ଭକ୍ଖୋ, ଇମଂ ଖାଦିସ୍ସାମା’’ତି। ଇତରୋ ‘‘ଅଲଂ ମା ତେ ରୁଚ୍ଚୀ’’ତି ନିୱାରେତି। ସୋ ତେନ ନିୱାରିଯମାନୋପି ତସ୍ସ ୱଚନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ଦାରକଂ ପାଦେସୁ ଗହେତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢି। ସୋ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଯା ପରିଚିତତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ‘‘ନମୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି ଆହ। ଅମନୁସ୍ସୋ ମହାଭଯଭୀତୋ ପଟିକ୍କମିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ଇତରୋ ‘‘ଅମ୍ହେହି ଅକିଚ୍ଚଂ କତଂ, ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ ତସ୍ସ କରୋମା’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ରକ୍ଖମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଭୋଜନପାତିଂ ପୂରେତ୍ୱା ଭୋଜନଂ ଆହରି। ଅଥ ନଂ ଉଭୋପି ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଭୋଜେତ୍ୱା ‘‘ଇମାନି ଅକ୍ଖରାନି ରାଜାୱ ପସ୍ସତୁ, ମା ଅଞ୍ଞୋ’’ତି ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ପକାସେନ୍ତା ଯକ୍ଖାନୁଭାୱେନ ଭୋଜନପାତିଯଂ ଅକ୍ଖରାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପାତିଂ ଦାରୁସକଟେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଆରକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ।

ପୁନଦିୱସେ ‘‘ରାଜକୁଲତୋ ଚୋରେହି ଭୋଜନଭଣ୍ଡଂ ଅୱହଟ’’ନ୍ତି କୋଲାହଲଂ କରୋନ୍ତା ଦ୍ୱାରାନି ପିଦହିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତା ତତ୍ଥ ଅପସ୍ସନ୍ତା ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେନ୍ତା ଦାରୁସକଟେ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଚୋରୋ’’ତି ତଂ ଦାରକଂ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସୁଂ। ରାଜା ଅକ୍ଖରାନି ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ଏତଂ, ତାତା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ନାହଂ , ଦେୱ, ଜାନାମି, ମାତାପିତରୋ ମେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ରକ୍ଖମାନା ଅଟ୍ଠଂସୁ, ଅହମ୍ପି ମାତାପିତରୋ ମଂ ରକ୍ଖନ୍ତୀତି ନିବ୍ଭଯୋୱ ନିଦ୍ଦଂ ଉପଗତୋ। ଏତ୍ତକଂ ଅହଂ ଜାନାମୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପିତରୋପି ତଂ ଠାନଂ ଆଗମଂସୁ। ରାଜା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ତେ ତଯୋପି ଜନେ ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତି ଏୱ ରକ୍ଖା ହୋତି, ଉଦାହୁ ଧମ୍ମାନୁସ୍ସତିଆଦଯୋପୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା, ‘‘ମହାରାଜ, ନ କେୱଲଂ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଯେୱ ରକ୍ଖା, ଯେସଂ ପନ ଛବ୍ବିଧେନ ଚିତ୍ତଂ ସୁଭାୱିତଂ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞେନ ରକ୍ଖାୱରଣେନ ୱା ମନ୍ତୋସଧେହି ୱା କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଛ ଠାନାନି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି।

୨୯୬।

‘‘ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ପବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସଦା ଗୋତମସାୱକା;

ଯେସଂ ଦିୱା ଚ ରତ୍ତୋ ଚ, ନିଚ୍ଚଂ ବୁଦ୍ଧଗତା ସତି।

୨୯୭।

‘‘ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ପବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସଦା ଗୋତମସାୱକା;

ଯେସଂ ଦିୱା ଚ ରତ୍ତୋ ଚ, ନିଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଗତା ସତି।

୨୯୮।

‘‘ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ପବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସଦା ଗୋତମସାୱକା;

ଯେସଂ ଦିୱା ଚ ରତ୍ତୋ ଚ, ନିଚ୍ଚଂ ସଙ୍ଘଗତା ସତି।

୨୯୯।

‘‘ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ପବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସଦା ଗୋତମସାୱକା;

ଯେସଂ ଦିଵା ଚ ରତ୍ତୋ ଚ, ନିଚ୍ଚଂ କାଯଗତା ସତି।

୩୦୦।

‘‘ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ପବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସଦା ଗୋତମସାଵକା;

ଯେସଂ ଦିଵା ଚ ରତ୍ତୋ ଚ, ଅହିଂସାଯ ରତୋ ମନୋ।

୩୦୧।

‘‘ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ପବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସଦା ଗୋତମସାଵକା;

ଯେସଂ ଦିଵା ଚ ରତ୍ତୋ ଚ, ଭାଵନାଯ ରତୋ ମନୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ପବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୁଦ୍ଧଗତଂ ସତିଂ ଗହେତ୍ଵା ସୁପନ୍ତା, ଗହେତ୍ଵାଯେଵ ଚ ପବୁଜ୍ଝନ୍ତା ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ପବୁଜ୍ଝନ୍ତି ନାମ। ସଦା ଗୋତମସାଵକାତି ଗୋତମଗୋତ୍ତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସଵନନ୍ତେ ଜାତତ୍ତା ତସ୍ସେଵ ଅନୁସାସନିଯା ସଵନତାଯ ଗୋତମସାଵକା। ବୁଦ୍ଧଗତା ସତୀତି ଯେସଂ ‘‘ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା’’ତିଆଦିପ୍ପଭେଦେ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ସତି ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଅତ୍ଥି, ତେ ସଦାପି ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ପବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥା ଅସକ୍କୋନ୍ତା ପନ ଏକଦିଵସଂ ତୀସୁ କାଲେସୁ ଦ୍ଵୀସୁ କାଲେସୁ ଏକସ୍ମିମ୍ପି କାଲେ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଂ ମନସି କରୋନ୍ତା ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ପବୁଜ୍ଝନ୍ତିଯେଵ ନାମ। ଧମ୍ମଗତା ସତୀତି ‘‘ସ୍ଵାକ୍ଖାତୋ ଭଗଵତା ଧମ୍ମୋ’’ତିଆଦିପ୍ପଭେଦେ ଧମ୍ମଗୁଣେ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ସତି। ସଙ୍ଘଗତା ସତୀତି ‘‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗଵତୋ ସାଵକସଙ୍ଘୋ’’ତିଆଦିପ୍ପଭେଦେ ସଙ୍ଘଗୁଣେ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ସତି। କାଯଗତା ସତୀତି ଦ୍ଵତ୍ତିଂସାକାରଵସେନ ଵା ନଵସିଵଥିକାଵସେନ ଵା ଚତୁଧାତୁଵଵତ୍ଥାନଵସେନ ଵା ଅଜ୍ଝତ୍ତନୀଲକସିଣାଦିରୂପଜ୍ଝାନଵସେନ ଵା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ସତି। ଅହିଂସାଯ ରତୋତି ‘‘ସୋ କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ଵା ଵିହରତୀ’’ତି (ଵିଭ। ୬୪୨) ଏଵଂ ଵୁତ୍ତାଯ କରୁଣାଭାଵନାଯ ରତୋ। ଭାଵନାଯାତି ମେତ୍ତାଭାଵନାଯ। କିଞ୍ଚାପି ହେଟ୍ଠା କରୁଣାଭାଵନାଯ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଇଧ ସବ୍ବାପି ଅଵସେସା ଭାଵନା ନାମ, ଇଧ ପନ ମେତ୍ତାଭାଵନାଵ ଅଧିପ୍ପେତା। ସେସଂ ପଠମଗାଥାଯ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ଦେସନାଵସାନେ ଦାରକୋ ସଦ୍ଧିଂ ମାତାପିତୂହି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ପଚ୍ଛା ପନ ପବ୍ବଜିତ୍ଵା ସବ୍ବେପି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଦାରୁସାକଟିକପୁତ୍ତଵତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଵଜ୍ଜିପୁତ୍ତକଭିକ୍ଖୁଵତ୍ଥୁ

ଦୁପ୍ପବ୍ବଜ୍ଜନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଵେସାଲିଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଵଜ୍ଜିପୁତ୍ତକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ – ଅଞ୍ଞତରୋ ଵଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଵେସାଲିଯଂ ଵିହରତି ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଵନସଣ୍ଡେ, ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଵେସାଲିଯଂ ସବ୍ବରତ୍ତିଚ୍ଛଣୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଵେସାଲିଯା ତୂରିଯତାଳିତଵାଦିତନିଗ୍ଘୋସସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ଵା ପରିଦେଵମାନୋ ତାଯଂ ଵେଲାଯଂ ଇମଂ ଗାଥଂ ଅଭାସି –

‘‘ଏକକା ମଯଂ ଅରଞ୍ଞେ ଵିହରାମ,

ଅପଵିଦ୍ଧଂଵ ଵନସ୍ମିଂ ଦାରୁକଂ;

ଏତାଦିସିକାଯ ରତ୍ତିଯା,

କୋସୁ ନାମମ୍ହେହି ପାପିଯୋ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୨୯);

ସୋ କିର ୱଜ୍ଜିରଟ୍ଠେ ରାଜପୁତ୍ତୋ ୱାରେନ ସମ୍ପତ୍ତଂ ରଜ୍ଜଂ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତୋ ୱେସାଲିଯଂ ଚାତୁମହାରାଜିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ସକଲନଗରେ ଧଜପଟାକାଦୀହି ପଟିମଣ୍ଡିତେ କୋମୁଦିଯା ପୁଣ୍ଣମାଯ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଛଣୱାରେ ୱତ୍ତମାନେ ଭେରିଯାଦୀନଂ ତୂରିଯାନଂ ତାଳିତାନଂ ନିଗ୍ଘୋସଂ ୱୀଣାଦୀନଞ୍ଚ ୱାଦିତାନଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଯାନି ୱେସାଲିଯଂ ସତ୍ତ ରାଜସହସ୍ସାନି ସତ୍ତ ରାଜସତାନି ସତ୍ତ ରାଜାନୋ, ତତ୍ତକା ଏୱ ଚ ନେସଂ ଉପରାଜସେନାପତିଆଦଯୋ, ତେସୁ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତେସୁ ନକ୍ଖତ୍ତକୀଳଂ ଅନୁଭୱିତୁଂ ୱୀଥିଂ ଓତିଣ୍ଣେସୁ ସଟ୍ଠିହତ୍ଥେ ମହାଚଙ୍କମେ ଚଙ୍କମମାନୋ ଗଗନମଜ୍ଝେ ଠିତଂ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦଂ ଦିସ୍ୱା ଚଙ୍କମକୋଟିଯଂ ଫଲକଂ ନିସ୍ସାଯ ଠିତୋ ୱେଠନାଲଙ୍କାରୱିରହିତତ୍ତା ୱନେ ଛଡ୍ଡିତଦାରୁକଂ ୱିଯ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା "ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଅଞ୍ଞୋ ଅମ୍ହେହି ଲାମକତରୋ"ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ପକତିଯା ଆରଞ୍ଞକାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତୋପି ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅନଭିରତିଯା ପୀଳିତୋ ଏୱମାହ। ସୋ ତସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ଅଧିୱତ୍ଥାଯ ଦେୱତାଯ "ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସଂୱେଜେସ୍ସାମୀ"ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ –

"ଏକକୋୱ ତ୍ୱଂ ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରସି, ଅପୱିଦ୍ଧଂୱ ୱନସ୍ମିଂ ଦାରୁକଂ;

ତସ୍ସ ତେ ବହୁକା ପିହଯନ୍ତି, ନେରଯିକା ୱିଯ ସଗ୍ଗଗାମିନ"ନ୍ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୨୯) –

ୱୁତ୍ତଂ ଇମଂ ଗାଥଂ ସୁତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ଘରାୱାସସ୍ସ ଦୁକ୍ଖତଂ ପକାସେତୁକାମୋ ପଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖାନି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୦୨।

"ଦୁପ୍ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଦୁରଭିରମଂ, ଦୁରାୱାସା ଘରା ଦୁଖା;

ଦୁକ୍ଖୋସମାନସଂୱାସୋ, ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତଦ୍ଧଗୂ;

ତସ୍ମା ନ ଚଦ୍ଧଗୂ ସିଯା, ନ ଚ ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତୋ ସିଯା"ତି।

ତତ୍ଥ ଦୁପ୍ପବ୍ବଜ୍ଜନ୍ତି ଅପ୍ପଂ ୱା ମହନ୍ତଂ ୱା ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଞ୍ଚେୱ ଞାତିପରିୱଟ୍ଟଞ୍ଚ ପହାଯ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଉରଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ନାମ ଦୁକ୍ଖଂ। ଦୁରଭିରମନ୍ତି ଏୱଂ ପବ୍ବଜିତେନାପି ଭିକ୍ଖାଚରିଯାଯ ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିଂ ଘଟେନ୍ତେନ ଅପରିମାଣସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଗୋପନଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପତ୍ତିପୂରଣୱସେନ ଅଭିରମିତୁଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଦୁରାୱାସାତି ଯସ୍ମା ପନ ଘରଂ ଆୱସନ୍ତେନ ରାଜୂନଂ ରାଜକିଚ୍ଚଂ, ଇସ୍ସରାନଂ ଇସ୍ସରକିଚ୍ଚଂ ୱହିତବ୍ବଂ, ପରିଜନା ଚେୱ ଧମ୍ମିକା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଚ ସଙ୍ଗହିତବ୍ବା। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଘରାୱାସୋ ଛିଦ୍ଦଘଟୋ ୱିଯ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ୱିଯ ଚ ଦୁପ୍ପୂରୋ। ତସ୍ମା ଘରାୱାସା ନାମେତେ ଦୁରାୱାସା ଦୁକ୍ଖା ଆୱସିତୁଂ, ତେନେୱ କାରଣେନ ଦୁକ୍ଖାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍ଖୋ ସମାନସଂୱାସୋତି ଗିହିନୋ ୱା ହି ଯେ ଜାତିଗୋତ୍ତକୁଲଭୋଗେହି ପବ୍ବଜିତା ୱା ସୀଲାଚାରବାହୁସଚ୍ଚାଦୀହି ସମାନାପି ହୁତ୍ୱା "କୋସି ତ୍ୱଂ, କୋସ୍ମି ଅହ"ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଅଧିକରଣପସୁତା ହୋନ୍ତି, ତେ ଅସମାନା ନାମ, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସୋ ଦୁକ୍ଖୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତଦ୍ଧଗୂତି ଯେ ୱଟ୍ଟସଙ୍ଖାତଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ପଟିପନ୍ନତ୍ତା ଅଦ୍ଧଗୂ, ତେ ଦୁକ୍ଖେ ଅନୁପତିତାୱ। ତସ୍ମା ନ ଚଦ୍ଧଗୂତି ଯସ୍ମା ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତଭାୱୋପି ଦୁକ୍ଖୋ ଅଦ୍ଧଗୂଭାୱୋପି, ତସ୍ମା ୱଟ୍ଟସଙ୍ଖାତଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଗମନତାଯ ଅଦ୍ଧଗୂ ନ ଭୱେଯ୍ୟ, ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଦୁକ୍ଖେନ ଅନୁପତିତୋପି ନ ଭୱେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଦସ୍ସିତେ ଦୁକ୍ଖେ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ପଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ପଦାଲେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହୀତି।

ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଚିତ୍ତଗହପତିୱତ୍ଥୁ

ସଦ୍ଧୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଚିତ୍ତଗହପତିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ବାଲୱଗ୍ଗେ "ଅସନ୍ତଂ ଭାୱନମିଚ୍ଛେଯ୍ୟା"ତି ଗାଥାୱଣ୍ଣନାଯ ୱିତ୍ଥାରିତଂ। ଗାଥାପି ତତ୍ଥେୱ ୱୁତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ତତ୍ଥ (ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।୭୪) –

"କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏତସ୍ସ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସେୱାଯଂ ଲାଭସକ୍କାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ"ତି। "ଆନନ୍ଦ,

ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସାପି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସାପି ତସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେୱ। ଅଯଞ୍ହି ଉପାସକୋ ସଦ୍ଧୋ ପସନ୍ନୋ ସମ୍ପନ୍ନସୀଲୋ, ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯଂ ଯଂ ପଦେସଂ ଭଜତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରୋ ନିବ୍ବତ୍ତତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୦୩।

''ସଦ୍ଧୋ ସୀଲେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ, ଯସୋଭୋଗସମପ୍ପିତୋ;

ଯଂ ଯଂ ପଦେସଂ ଭଜତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ପୂଜିତୋ''ତି। (ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।୭୪);

ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧୋତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୀଲେନାତି ଆଗାରିଯସୀଲଂ, ଅନାଗାରିଯସୀଲନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ ସୀଲଂ। ତେସୁ ଇଧ ଆଗାରିଯସୀଲଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସୋଭୋଗସମପ୍ପିତୋତି ଯାଦିସୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକାଦୀନଂ ପଞ୍ଚୋପାସକସତପରିୱାରସଙ୍ଖାତୋ ଆଗାରିଯଯସୋ, ତାଦିସେନେୱ ଯସେନ ଧନଧଞ୍ଞାଦିକୋ ଚେୱ ସତ୍ତୱିଧଅରିଯଧନସଙ୍ଖାତୋ ଚାତି ଦୁୱିଧୋ ଭୋଗୋ, ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଂ ଯଂ ପଦେସନ୍ତି ପୁରତ୍ଥିମାଦୀସୁ ଦିସାସୁ ଏୱରୂପୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଯଂ ଯଂ ପଦେସଂ ଭଜତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଏୱରୂପେନ ଲାଭସକ୍କାରେନ ପୂଜିତୋୱ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଚିତ୍ତଗହପତିୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ଚୂଳସୁଭଦ୍ଦାୱତ୍ଥୁ

ଦୂରେ ସନ୍ତୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଧୀତରଂ ଚୂଳସୁଭଦ୍ଦଂ ନାମ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ କିର ଦହରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉଗ୍ଗନଗରୱାସୀ ଉଗ୍ଗୋ ନାମ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ସହାଯକୋ ଅହୋସି। ତେ ଏକାଚରିଯକୁଲେ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କତିକଂ କରିଂସୁ ''ଅମ୍ହାକଂ ୱଯପ୍ପତ୍ତକାଲେ ପୁତ୍ତଧୀତାସୁ ଜାତାସୁ ଯୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଧୀତରଂ ୱାରେତି, ତେନ ତସ୍ସ ଧୀତା ଦାତବ୍ବା''ତି। ତେ ଉଭୋପି ୱଯପ୍ପତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ନଗରେ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ଅଥେକସ୍ମିଂ ସମଯେ ଉଗ୍ଗସେଟ୍ଠି ୱଣିଜ୍ଜଂ ପଯୋଜେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ସାୱତ୍ଥିଂ ଅଗମାସି। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଅତ୍ତନୋ ଧୀତରଂ ଚୂଳସୁଭଦ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଅମ୍ମ, ପିତା ତେ ଉଗ୍ଗସେଟ୍ଠି ନାମ ଆଗତୋ, ତସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ସବ୍ବଂ ତୱ ଭାରୋ''ତି ଆଣାପେସି। ସା ''ସାଧୂ''ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଆଗତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସହତ୍ଥେନେୱ ସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନାଦୀନି ସମ୍ପାଦେତି, ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନାଦୀନି ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି , ଭୋଜନକାଲେ ତସ୍ସ ନ୍ହାନୋଦକଂ ପଟିଯାଦାପେତ୍ୱା ନ୍ହାନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି ସାଧୁକଂ କରୋତି।

ଉଗ୍ଗସେଟ୍ଠି ତସ୍ସା ଆଚାରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସୁଖକଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନୋ ''ମଯଂ ଦହରକାଲେ ଏୱଂ ନାମ କତିକଂ କରିମ୍ହା''ତି ସାରେତ୍ୱା ଚୂଳସୁଭଦ୍ଦଂ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତସ୍ସତ୍ଥାଯ ୱାରେସି। ସୋ ପନ ପକତିଯାୱ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ। ତସ୍ମା ଦସବଲସ୍ସ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ଉଗ୍ଗସେଟ୍ଠିସ୍ସୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ଭରିଯାଯ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଦିୱସଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ଧୀତରଂ ୱିସାଖଂ ଦତ୍ୱା ଉଯ୍ୟୋଜେନ୍ତୋ ଧନଞ୍ଚଯସେଟ୍ଠି ୱିଯ ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ସୁଭଦ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଅମ୍ମ, ସସୁରକୁଲେ ୱସନ୍ତିଯା ନାମ ଅନ୍ତୋଅଗ୍ଗି ବହି ନ ନୀହରିତବ୍ବୋ''ତି (ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୨୫୯; ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।୫୨ ୱିସାଖାୱତ୍ଥୁ) ଧନଞ୍ଚଯସେଟ୍ଠିନା ୱିସାଖାଯ ଦିନ୍ନନଯେନେୱ ଦସ ୱୱାଦେ ଦତ୍ୱା ''ସଚେ ମେ ଗତଟ୍ଠାନେ ଧୀତୁ ଦୋସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତୁମ୍ହେହି ସୋଧେତବ୍ବୋ''ତି ଅଟ୍ଠ କୁଟୁମ୍ବିକେ ପାଟିଭୋଗେ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଉଯ୍ୟୋଜନଦିୱସେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପୁରିମଭୱେ ଧୀତରା କତାନଂ ସୁଚରିତାନଂ ଫଲୱିଭୂତିଂ ଲୋକସ୍ସ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିଯ ମହନ୍ତେନ ସକ୍କାରେନ ଧୀତରଂ ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ତସ୍ସା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଉଗ୍ଗନଗରଂ ପତ୍ତକାଲେ ସସୁରକୁଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ମହାଜନୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନମକାସି।

ସାପି ଅତ୍ତନୋ ସିରିୱିଭୱଂ ପାକଟଂ କାତୁଂ ୱିସାଖା ୱିଯ ସକଲନଗରସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୀ ରଥେ ଠତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନାଗରେହି ପେସିତେ ପଣ୍ଣାକାରେ ଗହେତ୍ୱା ଅନୁରୂପୱସେନ ତେସଂ ତେସଂ ପେସେନ୍ତୀ ସକଲନଗରଂ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେହି ଏକାବଦ୍ଧମକାସି। ମଙ୍ଗଲଦିୱସାଦୀସୁ ପନସ୍ସା

ସସୁରୋ ଅଚେଲକାନଂ ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତୋ ''ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ସମଣେ ୱନ୍ଦତୂ''ତି ପେସେସି। ସା ଲଜ୍ଜାଯ ନଗ୍ଗେ ପସ୍ସିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି। ସୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ପେସେତ୍ୱାପି ତାଯ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ''ନୀହରଥ ନ''ନ୍ତି ଆହ। ସା ''ନ ସକ୍କା ମମ ଅକାରଣେନ ଦୋସଂ ଆରୋପେତୁ''ନ୍ତି କୁଟୁମ୍ବିକେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ତେ ତସ୍ସା ନିଦ୍ଦୋସଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଂ ସଞ୍ଞାପେସୁଂ। ସୋ ''ଅଯଂ ମମ ସମଣେ ଅହିରିକାତି ନ ୱନ୍ଦୀ''ତି ଭରିଯାଯ ଆରୋଚେସି। ସା ''କୀଦିସା ନୁ ଖୋ ଇମିସ୍ସା ସମଣା, ଅତିୱିଯ ତେସଂ ପସଂସତୀ''ତି ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆହ –

''କୀଦିସା ସମଣା ତୁଯ୍ହଂ, ବାଳ୍ହଂ ଖୋ ନେ ପସଂସସି;

କିଂସୀଲା କିଂସମାଚାରା, ତଂ ମେ ଅକ୍ଖାହି ପୁଚ୍ଛିତା''ତି। (ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪।୨୪);

ଅଥସ୍ସା ସୁଭଦ୍ଦା ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚେୱ ବୁଦ୍ଧସାୱକାନଞ୍ଚ ଗୁଣେ ପକାସେନ୍ତୀ –

''ସନ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯା ସନ୍ତମାନସା, ସନ୍ତଂ ତେସଂ ଗତଂ ଠିତଂ;

ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୂ ମିତଭାଣୀ, ତାଦିସା ସମଣା ମମ। (ଅ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪।୨୪);

''କାଯକମ୍ମଂ ସୁଚି ନେସଂ, ୱାଚାକମ୍ମଂ ଅନାୱିଲଂ;

ମନୋକମ୍ମଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ, ତାଦିସା ସମଣା ମମ।

''ୱିମଲା ସଙ୍ଖମୁତ୍ତାଭା, ସୁଦ୍ଧା ଅନ୍ତରବାହିରା;

ପୁଣ୍ଣା ସୁଦ୍ଧେହି ଧମ୍ମେହି, ତାଦିସା ସମଣା ମମ।

''ଲାଭେନ ଉନ୍ନତୋ ଲୋକୋ, ଅଲାଭେନ ଚ ଓନତୋ;

ଲାଭାଲାଭେନ ଏକଟ୍ଠା, ତାଦିସା ସମଣା ମମ।

''ଯସେନ ଉନ୍ନତୋ ଲୋକୋ, ଅଯସେନ ଚ ଓନତୋ;

ଯସାଯସେନ ଏକଟ୍ଠା, ତାଦିସା ସମଣା ମମ।

''ପସଂସାଯୁନ୍ନତୋ ଲୋକୋ, ନିନ୍ଦାଯାପି ଚ ଓନତୋ;

ସମା ନିନ୍ଦାପସଂସାସୁ, ତାଦିସା ସମଣା ମମ।

''ସୁଖେନ ଉନ୍ନତୋ ଲୋକୋ, ଦୁକ୍ଖେନାପି ଚ ଓନତୋ;

ଅକମ୍ପା ସୁଖଦୁକ୍ଖେସୁ, ତାଦିସା ସମଣା ମମା''ତି। –

ଏୱମାଦୀହି ୱଚନେହି ସସ୍ସୁଂ ତୋସେସି।

ଅଥ ନଂ ''ସକ୍କା ତୱ ସମଣେ ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଦସ୍ସେତୁ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ସକ୍କା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ତେନ ହି ଯଥା ମଯଂ ତେ ପସ୍ସାମ, ତଥା କରୋହୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ସା ''ସାଧୂ''ତି ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉପରିପାସାଦତଲେ ଠତ୍ୱା ଜେତୱନାଭିମୁଖୀ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଗନ୍ଧୱାସପୁପ୍ଫଧୂମେହି ପୂଜଂ କତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ସ୍ୱାତନାଯ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେମି, ଇମିନା ମେ ସଞ୍ଞାଣେନ ସତ୍ଥା ନିମନ୍ତିତଭାୱଂ ଜାନାତୂ''ତି ସୁମନପୁପ୍ଫାନଂ ଅଟ୍ଠ ମୁଟ୍ଠିଯୋ ଆକାସେ ଖିପି। ପୁପ୍ଫାନି ଗନ୍ତ୍ୱା ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ଉପରି ମାଲାୱିତାନଂ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋପି ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସ୍ୱାତନାଯ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେସି। ସତ୍ଥା ''ଅଧିୱୁତ୍ଥଂ ମଯା, ଗହପତି,

ସ୍ୱାତନାୟ ଭତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମୟା ପୁରେତରଂ ଆଗତୋ ନତ୍ଥି, କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ୱୋ ଅଧିୱୁତ୍ଥ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଚୂଳଅସୁଭଦ୍ଦାୟ, ଗହପତି, ନିମନ୍ତିତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ଚୂଳଅସୁଭଦ୍ଦା ଦୂରେ ୱସତି ଇତୋ ୱୀସତିୟୋଜନସତମତ୍ଥକେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଆମ ଗହପତି, ଦୂରେ ୱସନ୍ତାପି ହି ସପ୍ପୁରିସା ଅଭିମୁଖେ ଠିତା ୱିୟ ପକାସେନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୦୪।

‘‘ଦୂରେ ସନ୍ତୋ ପକାସେନ୍ତି, ହିମୱନ୍ତୋୱ ପବ୍ବତୋ;

ଅସନ୍ତେତ୍ଥ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ରତ୍ତିଂ ଖିତ୍ତା ଯଥା ସରା’’ତି।

ତତ୍ଥ ସନ୍ତୋତି ରାଗାଦୀନଂ ସନ୍ତତାୟ ବୁଦ୍ଧାଦୟୋ ସନ୍ତା ନାମ। ଇଧ ପନ ପୁବ୍ବବୁଦ୍ଧେସୁ କତାଧିକାରା ଉସ୍ସନ୍ନକୁସଲମୂଲା ଭାୱିତଭାୱନା ସତ୍ତା ସନ୍ତୋତି ଅଧିପ୍ପେତା। ପକାସେନ୍ତୀତି ଦୂରେ ଠିତାପି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଞାଣପଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ପାକଟା ହୋନ୍ତି। ହିମୱନ୍ତୋ ୱାତି ଯଥା ହି ତିୟୋଜନସହସ୍ସୱିତ୍ଥତୋ ପଞ୍ଚୟୋଜନସତୁବ୍ବେଧୋ ଚତୁରାସୀତିୟା କୂଟସହସ୍ସେହି ପଟିମଣ୍ଡିତୋ ହିମୱନ୍ତପବ୍ବତୋ ଦୂରେ ଠିତାନମ୍ପି ଅଭିମୁଖେ ଠିତୋ ୱିୟ ପକାସେତି, ଏୱଂ ପକାସେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସନ୍ତେତ୍ଥାତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମଗରୁକା ୱିତିଣ୍ଣପରଲୋକା ଆମିସଚକ୍ଖୁକା ଜୀୱିକତ୍ଥାୟ ପବ୍ବଜିତା ବାଲପୁଗ୍ଗଲା ଅସନ୍ତୋ ନାମ, ତେ ଏତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦକ୍ଖିଣସ୍ସ ଜାଣୁମଣ୍ଡଲସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସିନ୍ନାପି ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି ନ ପଞ୍ଞାୟନ୍ତି। ରତ୍ତିଂ ଖିତ୍ତାତି ରତ୍ତିଂ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତେ ଅନ୍ଧକାରେ ଖିତ୍ତସରା ୱିୟ ତଥାରୂପସ୍ସ ଉପନିସ୍ସୟଭୂତସ୍ସ ପୁବ୍ବହେତୁନୋ ଅଭାୱେନ ନ ପଞ୍ଞାୟନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ‘‘ସତ୍ଥାରା ସୁଭଦ୍ଦାୟ ନିମନ୍ତନଂ ଅଧିୱାସିତ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ୱିସ୍ସକମ୍ମଦେୱପୁତ୍ତଂ ଆଣାପେସି – ‘‘ପଞ୍ଚ କୂଟାଗାରସତାନି ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ସ୍ୱେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଉଗ୍ଗନଗରଂ ନେହୀ’’ତି। ସୋ ପୁନଦିୱସେ ପଞ୍ଚସତାନି କୂଟାଗାରାନି ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଜେତୱନଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ୱିସୁଦ୍ଧଖୀଣାସୱାନଂୟେୱ ପଞ୍ଚସତାନି ଆଦାୟ ସପରିୱାରୋ କୂଟାଗାରେସୁ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗନଗରଂ ଅଗମାସି। ଉଗ୍ଗସେଟ୍ଠିପି ସପରିୱାରୋ ସୁଭଦ୍ଦାୟ ଦିନ୍ନନୟେନେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ଆଗତମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ମହନ୍ତେନ ସିରିୱିଭୱେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନମାନସୋ ମାଲାଦୀହି ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତୋ ସପରିୱାରୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଅଦାସି। ସତ୍ଥାପିସ୍ସ ସପ୍ପାୟଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ତଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଚତୁରାସୀତିୟା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ‘‘ଚୂଳଅସୁଭଦ୍ଦାୟ ଅନୁଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ତ୍ୱଂ ଇଧେୱ ହୋହୀ’’ତି ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରଂ ନିୱତ୍ତାପେତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିମେୱ ଅଗମାସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତଂ ନଗରଂ ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନଂ ଅହୋସୀତି।

ଚୂଳଅସୁଭଦ୍ଦାୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଏକୱିହାରିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଏକାସନନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକୱିହାରିତ୍ଥେରଂ ନାମ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଥେରୋ ଏକକୋୱ ସେୟ୍ୟଂ କପ୍ପେତି, ଏକକୋୱ ନିସୀଦତି, ଏକକୋୱ ଚଙ୍କମତି, ଏକକୋୱ ତିଟ୍ଠତୀତି ଚତୁପରିସନ୍ତରେ ପାକଟୋ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏୱରୂପୋ ନାମାୟଂ ଥେରୋ’’ତି ତଥାଗତସ୍ସାରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ସାଧୁ ସାଧୂ’’ତି ତସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ପୱିୱେତ୍ତେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱିୱେକେ ଆନିସଂସଂ କଥେତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୦୫।

‘‘ଏକାସନଂ ଏକସେୟ୍ୟଂ, ଏକୋ ଚରମତନ୍ଦିତୋ;

ଏକୋ ଦମୟମତ୍ତାନଂ, ୱନନ୍ତେ ରମିତୋ ସିୟା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଏକାସନଂ ଏକସେୟ୍ୟନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସମଜ୍ଝେପି ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ତେନେୱ ମନସିକାରେନ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଆସନଂ ଏକାସନଂ ନାମ।

ଲୋହପାସାଦସଦିସେପି ଚ ପାସାଦେ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସମଜ୍ଝେପି ପଞ୍ଞତ୍ତେ ୱିଚିତ୍ରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣୂପଧାନେ ମହାରହେ ସଯନେ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରେନ ନିପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସେଯ୍ଯା ଏକସେଯ୍ଯା ନାମ। ଏୱରୂପଂ ଏକାସନଞ୍ଚ ଏକସେଯ୍ଯଞ୍ଚ ଭଜେଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତନ୍ଦିତୋତି ଜଙ୍ଘବଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିତକପ୍ପନେନ ଅକୁସୀତୋ ହୁତ୍ୱା ସବ୍ବିରିଯାପଥେସୁ ଏକକୋୱ ଚରନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୋ ଦମଯନ୍ତି ରତ୍ତିଟ୍ଠାନାଦୀସୁ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲାଧିଗମୱସେନ ଏକୋୱ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଦମେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱନନ୍ତେ ରମିତୋ ସିଯାତି ଏୱଂ ଅତ୍ତାନଂ ଦମେନ୍ତୋ ଇତ୍ଥିପୁରିସସଦ୍ଦାଦୀହି ପୱିୱିତ୍ତେ ୱନନ୍ତେଯେୱ ଅଭିରମିତୋ ଭୱେଯ୍ଯ। ନ ହି ସକ୍କା ଆକିଣ୍ଣୱିହାରିନା ଏୱଂ ଅତ୍ତାନଂ ଦମେତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମହାଜନୋ ଏକୱିହାରିକମେୱ ପତ୍ଥେସୀତି।

ଏକୱିହାରିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

ପକିଣ୍ଣକୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଏକୱୀସତିମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨୨। ନିରଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ସୁନ୍ଦରୀପରିବ୍ବାଜିକାୱତ୍ଥୁ

ଅଭୂତୱାଦୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୁନ୍ଦରିଂ ପରିବ୍ବାଜିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା ସକ୍କତୋ ହୋତି ଗରୁକତୋ ମାନିତୋ ପୂଜିତୋ’’ତି ୱତ୍ଥୁ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଉଦାନେ (ଉଦା। ୩୮) ଆଗତମେୱ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ – ଭଗୱତୋ କିର ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ମହାନଦୀନଂ ମହୋଘସଦିସେ ଲାଭସକ୍କାରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ହତଲାଭସକ୍କାରା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନକାଲେ ଖଜ୍ଜୋପନକା ୱିଯ ନିପ୍ପଭା ହୁତ୍ୱା ଏକତୋ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ମନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ମଯଂ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ହତଲାଭସକ୍କାରା, ନ ନୋ କୋଚି ଅତ୍ଥିଭାୱମ୍ପି ଜାନାତି, କେନ ନୁ ଖୋ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଲାଭସକ୍କାରମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାପେଯ୍ୟାମା’’ତି। ଅଥ ନେସଂ ଏତଦହୋସି – ‘‘ସୁନ୍ଦରିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ସକ୍କୁଣିସ୍ସାମା’’ତି। ତେ ଏକଦିୱସଂ ସୁନ୍ଦରିଂ ତିତ୍ଥିଯାରାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତଂ ନାଲପିଂସୁ। ସା ପୁନପ୍ପୁନଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତୀପି ପଟିୱଚନଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଅପି ପନଯ୍ୟା, କେନଚି ୱିହେଠିତତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘କିଂ, ଭଗିନି, ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଅମ୍ହେ ୱିହେଠେତ୍ୱା ହତଲାଭସକ୍କାରେ କତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତଂ ନ ପସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ମଯା ଏତ୍ଥ କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ‘‘ତ୍ୱଂ ଖୋସି, ଭଗିନି, ଅଭିରୂପା ସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତା, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଅଯସଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ମହାଜନଂ ତୱ କଥଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ହତଲାଭସକ୍କାରଂ କରୋହୀ’’ତି। ସା ତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନକପ୍ପୂରକଟୁକଫଲାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ସାଯଂ ମହାଜନସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱିସନକାଲେ ଜେତୱନାଭିମୁଖୀ ଗଚ୍ଛତି, ‘‘କହଂ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ଚ ପୁଟ୍ଠା ‘‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମି, ଅହଞ୍ହି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ୱସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ତିତ୍ଥିଯାରାମେ ୱସିତ୍ୱା ପାତୋୱ ଜେତୱନମଗ୍ଗଂ ଓତରିତ୍ୱା ନଗରାଭିମୁଖୀ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ‘‘କିଂ, ସୁନ୍ଦରି, କହଂ ଗତାସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠା ‘‘ସମଣେନ ଗୋତମେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ୱସିତ୍ୱା ତଂ କିଲେସରତିଯା ରମାପେତ୍ୱା ଆଗତାମ୍ହୀ’’ତି ୱଦତି।

ଅଥ ତେ କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ଧୁତ୍ତାନଂ କହାପଣେ ଦତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ସୁନ୍ଦରିଂ ମାରେତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଗନ୍ଧକୁଟିଯା ସମୀପେ ମାଲାକଚୱରନ୍ତରେ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏଥା’’ତି ୱଦିଂସୁ। ତେ ତଥା ଅକଂସୁ। ତତୋ ତିତ୍ଥିଯା ‘‘ସୁନ୍ଦରିଂ ନ ପସ୍ସାମା’’ତି କୋଲାହଲଂ କତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘କହଂ ୱୋ ଆସଙ୍କା’’ତି ୱୁତ୍ତା ‘‘ଇମେସୁ ଦିୱସେସୁ ଜେତୱନେ ୱସତି, ତତ୍ଥସ୍ସା ପୱତ୍ତିଂ ନ ଜାନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ତେନ ହି ଗଚ୍ଛଥ, ନଂ ୱିଚିନଥା’’ତି ରଞ୍ଞା ଅନୁଞ୍ଞାତା ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକେ ଗହେତ୍ୱା ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିଚିନନ୍ତା ମାଲାକଚୱରନ୍ତରେ ତଂ ଦିସ୍ୱା ମଞ୍ଚକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ‘‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକା ‘ସତ୍ଥାରା କତଂ ପାପକମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେସ୍ସାମା’ତି ସୁନ୍ଦରିଂ ମାରେତ୍ୱା ମାଲାକଚୱରନ୍ତରେ ନିକ୍ଖିପିଂସୂ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚଯିଂସୁ। ରାଜା ‘‘ତେନ ହି ଗଚ୍ଛଥ, ନଗରଂ ଆହିଣ୍ଡଥା’’ତି ଆହ। ତେ ନଗରୱୀଥୀସୁ ‘‘ପସ୍ସଥ ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯାନଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ପୁନ ରଞ୍ଞୋ ନିୱେସନଦ୍ୱାରଂ ଆଗମିଂସୁ। ରାଜା ସୁନ୍ଦରିଯା ସରୀରଂ ଆମକସୁସାନେ ଅଟ୍ଟକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ରକ୍ଖାପେସି। ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ଠପେତ୍ୱା ଅରିଯସାୱକେ ସେସା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ‘‘ପସ୍ସଥ ସମଣାନଂ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯାନଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଅନ୍ତୋନଗରେପି ବହିନଗରେପି ଭିକ୍ଖୂ ଅକ୍କୋସନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ତେନ ହି ତୁମ୍ହେପି ତେ ମନୁସ୍ସେ ଏୱଂ ପଟିଚୋଦେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୦୬।

‘‘ଅଭୂତୱାଦୀ ନିରଯଂ ଉପେତି,

ଯୋ ୱାପି କତ୍ୱା ନ କରୋମିଚାହ;

ଉଭୋପି ତେ ପେଚ୍ଚ ସମା ଭୱନ୍ତି,

ନିହୀନକମ୍ମା ମନୁଜା ପରତ୍ଥା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅଭୂତୱାଦୀତି ପରସ୍ସ ଦୋସଂ ଅଦିସ୍ୱାୱ ମୁସାୱାଦଂ କତ୍ୱା ତୁଚ୍ଛେନ ପରଂ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତୋ। କତ୍ୱାତି ଯୋ ୱା ପନ ପାପକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ''ନାହଂ ଏତଂ କରୋମୀ''ତି ଆହ। ପେଚ୍ଚ ସମା ଭୱନ୍ତୀତି ତେ ଉଭୋପି ଜନା ପରଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିରଯଂ ଉପଗମନେନ ଗତିଯା ସମା ଭୱନ୍ତି। ଗତିଯେୱ ନେସଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନା, ଆଯୁ ପନ ନେସଂ ନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ। ବହୁକଞ୍ହି ପାପକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଚିରଂ ନିରଯେ ପଚ୍ଚନ୍ତି, ପରିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତକମେୱ କାଲଂ। ଯସ୍ମା ପନ ନେସଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଲାମକମେୱ କମ୍ମଂ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ନିହୀନକମ୍ମା ମନୁଜା ପରତ୍ଥା''ତି। ପରତ୍ଥାତି ଇମସ୍ସ ପନ ପଦସ୍ସ ପୁରତୋ ପେଚ୍ଚପଦେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ପେଚ୍ଚ ପରତ୍ଥ ଇତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେ ନିହୀନକମ୍ମା ପରଲୋକେ ସମା ଭୱନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ରାଜା ''ସୁନ୍ଦରିଯା ଅଞ୍ଞେହି ମାରିତଭାୱଂ ଜାନାଥା''ତି ପୁରିସେ ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ଅଥ ତେ ଧୁତ୍ତା ତେହି କହାପଣେହି ସୁରଂ ପିୱନ୍ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କଲହଂ କରିଂସୁ। ଏକୋ ଏକଂ ଆହ – ''ତ୍ୱଂ ସୁନ୍ଦରିଂ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ମାରେତ୍ୱା ମାଲାକଚୱରନ୍ତରେ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତତୋ ଲଦ୍ଧକହାପଣେହି ସୁରଂ ପିୱସି, ହୋତୁ ହୋତୂ''ତି। ରାଜପୁରିସା ତେ ଧୁତ୍ତେ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସୁଂ। ଅଥ ନେ ରାଜା ''ତୁମ୍ହେହି ସା ମାରିତା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଆମ, ଦେୱା''ତି। ''କେହି ମାରାପିତା''ତି? ''ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯେହି, ଦେୱା''ତି। ରାଜା ତିତ୍ଥିଯେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି। ତେ ତଥେୱ ୱଦିଂସୁ। ତେନ ହି ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତା ନଗରଂ ଆହିଣ୍ଡଥ – ''ଅଯଂ ସୁନ୍ଦରୀ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଆରୋପେତୁକାମେହି ଅମ୍ହେହି ମାରାପିତା, ନେୱ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ, ନ ସାୱକାନଂ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି, ଅମ୍ହାକମେୱ ଦୋସୋ''ତି। ତେ ତଥା କରିଂସୁ। ବାଲମହାଜନୋ ତଦା ସଦ୍ଦହି, ତିତ୍ଥିଯାପି ଧୁତ୍ତାପି ପୁରିସୱଧଦଣ୍ଡଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସକ୍କାରୋ ମହା ଅହୋସୀତି।

ସୁନ୍ଦରୀପରିବ୍ବାଜିକାୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ଦୁଚ୍ଚରିତଫଲପୀଳିତୱତ୍ଥୁ

କାସାୱକଣ୍ଠାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦୁଚ୍ଚରିତଫଲାନୁଭାୱେନ ପୀଳିତେ ସତ୍ତେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଆଯସ୍ମା ହି ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗିଜ୍ଝକୂଟା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଖଲିକପେତାଦୀନଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଦିସ୍ୱା ସିତଂ କରୋନ୍ତୋ ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରେନ ସିତକାରଣଂ ପୁଟ୍ଠୋ ''ଅକାଲୋ, ଆୱୁସୋ, ଇମସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ, ତଥାଗତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ମଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଥେରେନ ପୁଟ୍ଠୋ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଖଲିକପେତାଦୀନଂ ଦିଟ୍ଠଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ''ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗିଜ୍ଝକୂଟା ପବ୍ବତା ଓରୋହନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଟିପି ଆଦିତ୍ତା ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତା ସଜୋତିଭୂତା...ପେ... କାଯୋପି ଆଦିତ୍ତୋ''ତିଆଦିନା (ପାରା। ୨୩୦; ସଂ। ନି। ୨।୨୧୮) ନଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ପତ୍ତଚୀୱରକାଯବନ୍ଧନାଦୀହି ଡଯ୍ହମାନେ ପଞ୍ଚ ସହଧମ୍ମିକେ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ତେସଂ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଅନୁରୂପଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତାନଂ ପାପଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନାନଂ ବହୂନଂ ପାପଭିକ୍ଖୂନଂ ଦୁଚ୍ଚରିତକମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୦୭।

''କାସାୱକଣ୍ଠା ବହୱୋ, ପାପଧମ୍ମା ଅସଞ୍ଞତା;

ପାପା ପାପେହି କମ୍ମେହି, ନିରଯଂ ତେ ଉପପଜ୍ଜରେ''ତି।

ତତ୍ଥ କାସାୱକଣ୍ଠାତି କାସାୱେନ ପଲିୱେଠିତକଣ୍ଠା। ପାପଧମ୍ମାତି ଲାମକଧମ୍ମା। ଅସଞ୍ଞତାତି କାଯାଦିସଂଯମରହିତା, ତଥାରୂପା ପାପପୁଗ୍ଗଲା ଅତ୍ତନା କତେହି ଅକୁସଲକମ୍ମେହି ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ୱିପାକାୱସେସେନ ପେତେସୁପି ଏୱଂ ପଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଦୁଚ୍ଚରିତଫଲପୀଳିତୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ୱଗ୍ଗୁମୁଦାତୀରିଯଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ସେୟ୍ୟୋ ଅୟୋଗୁଳୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେସାଲିଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ମହାୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱଗ୍ଗୁମୁଦାତୀରିୟେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମପାରାଜିକେ (ପାରା। ୧୯୩ ଆଦୟୋ) ଆଗତମେୱ।

ତଦା ହି ସତ୍ଥା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ''କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦରସ୍ସତ୍ଥାୟ ଗିହୀନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତ୍ଥା''ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅନେକପରିୟାୟେନ ଗରହିତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୦୮।

''ସେୟ୍ୟୋ ଅୟୋଗୁଳୋ ଭୁତ୍ତୋ, ତତ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିସିଖୂପମୋ;

ୟଞ୍ଚେ ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ ଦୁସ୍ସୀଲୋ, ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡମସଞ୍ଞତୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ୟଞ୍ଚେ ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟାତି ୟଂ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ନିସ୍ସୀଲପୁଗ୍ଗଲୋ କାୟାଦୀହି ଅସଞ୍ଞତୋ ରଟ୍ଠୱାସୀହି ସଦ୍ଧାୟ ଦିନ୍ନଂ ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡଂ ''ସମଣୋମ୍ହୀ''ତି ପଟିଜାନନ୍ତୋ ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ତତ୍ତୋ ଆଦିତ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିୱଣ୍ଣୋ ଅୟୋଗୁଳୋୱ ଭୁତ୍ତୋ ସେୟ୍ୟୋ ସୁନ୍ଦରତରୋ। କିଂ କାରଣା? ତପ୍ପଚ୍ଚୟା ହି ଏକୋୱ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଝାୟେୟ୍ୟ, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପନ ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅନେକାନିପି ଜାତିସତାନି ନିରୟେ ପଚ୍ଚେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ୱଗ୍ଗୁମୁଦାତୀରିୟଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ତତିୟଂ।

୪। ଖେମକସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୱତ୍ଥୁ

ଚତ୍ତାରିଠାନାନୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଭାଗିନେୟ୍ୟଂ ଖେମକଂ ନାମ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଅଭିରୂପୋ ଅହୋସି, ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଇତ୍ଥିୟୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ରାଗାଭିଭୂତା ସକଭାୱେନ ସଣ୍ଠାତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ସୋପି ପରଦାରକମ୍ମାଭିରତୋୱ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ରତ୍ତିଂ ରାଜପୁରିସା ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସୁଂ। ରାଜା ମହାସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଲଜ୍ଜାମୀତି ତଂ କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସି। ସୋ ପନ ନେୱ ୱିରମି । ଅଥ ନଂ ଦୁତିୟମ୍ପି ତତିୟମ୍ପି ରାଜପୁରିସା ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସୁଂ। ରାଜା ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସିୟେୱ। ମହାସେଟ୍ଠି, ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ତଂ ଆଦାୟ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଥା''ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ସଂୱେଗକଥଂ ୱତ୍ୱା ପରଦାରସେୱନାୟ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୦୯।

''ଚତ୍ତାରି ଠାନାନି ନରୋ ପମତ୍ତୋ,

ଆପଜ୍ଜତି ପରଦାରୂପସେୱୀ;

ଅପୁଞ୍ଞଲାଭଂ ନ ନିକାମସେୟ୍ୟଂ,

ନିନ୍ଦଂ ତତୀୟଂ ନିରୟଂ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୩୧୦।

''ଅପୁଞ୍ଞଲାଭୋ ଚ ଗତୀ ଚ ପାପିକା,

ଭୀତସ୍ସ ଭୀତାୟ ରତୀ ଚ ଥୋକିକା;

ରାଜା ଚ ଦଣ୍ଡଂ ଗରୁକଂ ପଣେତି,

ତସ୍ମା ନରୋ ପରଦାରଂ ନ ସେୱେ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଠାନାନୀତି ଦୁକ୍ଖକାରଣାନି। ପମତ୍ତୋତି ସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଆପଜ୍ଜତୀତି ପାପୁଣାତି। ପରଦାରୂପସେୱୀତି ପରଦାରଂ ଉପସେୱନ୍ତୋ ଉପ୍ପଥଚାରୀ। ଅପୁଞ୍ଞଲାଭନ୍ତି ଅକୁସଲଲାଭଂ। ନ ନିକାମସେୟ୍ୟନ୍ତି ଯଥା ଇଚ୍ଛତି, ଏୱଂ ସେୟ୍ୟଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଅନିଚ୍ଛିତଂ ପରିତ୍ତକମେୱ କାଲଂ ସେୟ୍ୟଂ ଲଭତି। ଅପୁଞ୍ଞଲାଭୋ ଚାତି ଏୱଂ ତସ୍ସ ଅଯଞ୍ଚ ଅପୁଞ୍ଞଲାଭୋ, ତେନ ଚ ଅପୁଞ୍ଞେନ ନିରଯସଙ୍ଖାତା ପାପିକା ଗତି ହୋତି। ରତୀ ଚ ଥୋକିକାତି ଯା ତସ୍ସ ଭୀତସ୍ସ ଭୀତାଯ ଇତ୍ଥିଯା ସଦ୍ଧିଂ ରତି, ସାପି ଥୋକିକା ପରିତ୍ତା ହୋତି। ଗରୁକନ୍ତି ରାଜା ଚ ହତ୍ଥଚ୍ଛେଦାଦିୱସେନ ଗରୁକଂ ଦଣ୍ଡଂ ପଣେତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ପରଦାରଂ ସେୱନ୍ତୋ ଏତାନି ଅପୁଞ୍ଞାଦୀନି ପାପୁଣାତି, ତସ୍ମା ପରଦାରଂ ନ ସେୱେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ଖେମକୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମହାଜନୋ ସୁଖଂ ୱୀତିନାମେସି। କିଂ ପନସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମନ୍ତି? ସୋ କିର କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ଉତ୍ତମମଲ୍ଲୋ ହୁତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ସୁୱଣ୍ଣପଟାକା ଦସବଲସ୍ସ କଞ୍ଚନଥୂପେ ଆରୋପେତ୍ୱା ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି ‘‘ଠପେତ୍ୱା ଞାତିସାଲୋହିତିତ୍ଥିଯୋ ଅୱସେସା ମଂ ଦିସ୍ୱା ରଜ୍ଜନ୍ତୂ’’ତି। ଇଦମସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମନ୍ତି। ତେନ ତଂ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଦିସ୍ୱା ପରେସଂ ଇତ୍ଥିଯୋ ସକଭାୱେନ ସଣ୍ଠାତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୂତି।

ଖେମକସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁବ୍ବଚଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

କୁସୋ ଯଥାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଦୁବ୍ବଚଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଏକଂ ତିଣଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କୁକ୍କୁଚ୍ଚେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଯୋ ତିଣଂ ଛିନ୍ଦତି, ତସ୍ସ କିଂ ହୋତୀ’’ତି ତଂ ଅତ୍ତନା କତଭାୱଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ଇତରୋ ‘‘ତ୍ୱଂ ତିଣସ୍ସ ଛିନ୍ନକାରଣା କିଞ୍ଚି ହୋତୀତି ସଞ୍ଞଂ କରୋସି, ନ ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚି ହୋତି, ଦେସେତ୍ୱା ପନ ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସଯମ୍ପି ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ତିଣଂ ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହେସି। ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନେକପରିଯାଯେନ ୱିଗରହିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୧୧।

‘‘କୁସୋ ଯଥା ଦୁଗ୍ଗହିତୋ, ହତ୍ଥମେୱାନୁକନ୍ତତି;

ସାମଞ୍ଞଂ ଦୁପ୍ପରାମଟ୍ଠଂ, ନିରଯାଯୁପକଡ୍ଢତି।

୩୧୨।

‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି ସିଥିଲଂ କମ୍ମଂ, ସଂକିଲିଟ୍ଠଞ୍ଚ ଯଂ ୱତଂ;

ସଙ୍କସ୍ସରଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ନ ତଂ ହୋତି ମହପ୍ଫଲଂ।

୩୧୩।

‘‘କଯିରା ଚେ କଯିରାଥେନଂ, ଦଳ୍ହମେନଂ ପରକ୍କମେ;

ସିଥିଲୋ ହି ପରିବ୍ବାଜୋ, ଭିୟ୍ୟୋ ଆକିରତେ ରଜ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ କୁସୋତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ତିଖିଣଧାରଂ ତିଣଂ ଅନ୍ତମସୋ ତାଲପଣ୍ଣମ୍ପି, ଯଥା ସୋ କୁସୋ ଯେନ ଦୁଗ୍ଗହିତୋ, ତସ୍ସ ହତ୍ଥଂ ଅନୁକନ୍ତତି ଫାଲେତି,

ଏୱମେୱ ସମଣଧମ୍ମସଙ୍ଖାତଂ ସାମଞ୍ଞମ୍ପି ଖଣ୍ଡସୀଲାଦିତାଯ ଦୁପ୍ପରାମଟ୍ଠଂ ନିରଯାଯୁପକଡ୍ଢତି, ନିରଯେ ନିବ୍ବାପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସିଥିଲନ୍ତି ଓଲୀଯିତ୍ୱା କରଣେନ ସିଥିଲଗାହଂ କତ୍ୱା କତଂ ଯଂକିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ। ସଂକିଲିଟ୍ଠନ୍ତି ୱେସିଯାଦିକେସୁ ଅଗୋଚରେସୁ ଚରଣେନ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ। ସଙ୍କସ୍ସରନ୍ତି ସଙ୍କାହି ସରିତବ୍ବଂ, ଉପୋସଥକିଚ୍ଚାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରକିଚ୍ଚେନ ସନ୍ନିପତିତମ୍ପି ସଙ୍ଘଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଦ୍ଧା ଇମେ ମମ ଚରିଯଂ ଞତ୍ୱା ମଂ ଉକ୍ଖିପିତୁକାମାୱ ସନ୍ନିପତିତା''ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଆସଙ୍କାହି ସରିତଂ ଉସ୍ସଙ୍କିତଂ ପରିସଙ୍କିତଂ। ନ ତଂ ହୋତୀତି ତଂ ଏୱରୂପଂ ସମଣଧମ୍ମସଙ୍ଖାତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ମହପ୍ଫଲଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ସ ମହପ୍ଫଲାଭାୱେନେୱ ଭିକ୍ଖଦାଯକାନମ୍ପିସ୍ସ ନ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କଯିରା ଚେତି ତସ୍ମା ଯଂ କମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟ, ତଂ କରେଯ୍ୟାଥେୱ। ଦଳ୍ହମେନଂ ପରକ୍କମେତି ଥିରକତମେୱ କତ୍ୱା ଅୱତ୍ତସମାଦାନୋ ହୁତ୍ୱା ଏନଂ କଯିରା। ପରିବ୍ବାଜୋତି ସିଥିଲଭାୱେନ କତୋ ଖଣ୍ଡାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତୋ ସମଣଧମ୍ମୋ। ଭିଯ୍ୟୋ ଆକିରତେ ରଜନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ୱିଜ୍ଜମାନଂ ରାଗରଜାଦିଂ ଏୱରୂପୋ ସମଣଧମ୍ମୋ ଅପନେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଥ ଖୋ ତସ୍ସ ଉପରି ଅପରମ୍ପି ରାଗରଜାଦିଂ ଆକିରତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ, ସୋପି ଭିକ୍ଖୁ ସଂୱରେ ଠତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣୀତି।

ଦୁବ୍ବଚଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଇସ୍ସାପକତିତ୍ଥିୱତ୍ଥୁ

ଅକତନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଇସ୍ସାପକତଂ ଇତ୍ଥିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ସା କିର ସାମିକୋ ଏକାଯ ଗେହଦାସିଯା ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱଂ ଅକାସି। ସା ଇସ୍ସାପକତା ତଂ ଦାସିଂ ହତ୍ଥପାଦେସୁ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତସ୍ସା କଣ୍ଣନାସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଗୁଠହଗବ୍ଭେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହିତ୍ୱା ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଅତ୍ତନା କତଭାୱଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁଂ ''ଏହି, ଅଯ୍ୟ, ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମା''ତି ସାମିକଂ ଆଦାଯ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୀ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସା ଆଗନ୍ତୁକଞ୍ଞାତକା ଗେହଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ତଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ଦିସ୍ୱା ଦାସିଂ ମୋଚଯିଂସୁ। ସା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ଠିତା ତମତ୍ଥଂ ଦସବଲସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ''ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ନାମ 'ଇଦଂ ମେ ଅଞ୍ଞେ ନ ଜାନନ୍ତୀ'ତି ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ନ କାତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅଜାନନ୍ତେପି ସୁଚରିତମେୱ କାତବ୍ବଂ। ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା କତମ୍ପି ହି ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ନାମ ପଚ୍ଛାନୁତାପଂ କରୋତି, ସୁଚରିତଂ ପାମୋଜ୍ଜମେୱ ଜନେତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୧୪।

''ଅକତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ସେଯ୍ୟୋ, ପଚ୍ଛା ତପ୍ପତି ଦୁକ୍କଟଂ;

କତଞ୍ଚ ସୁକତଂ ସେଯ୍ୟୋ, ଯଂ କତ୍ୱା ନାନୁତପ୍ପତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ସାୱଜ୍ଜଂ ଅପାଯସଂୱତ୍ତନିକଂ କମ୍ମଂ ଅକତମେୱ ସେଯ୍ୟୋ ୱରଂ ଉତ୍ତମଂ। ପଚ୍ଛା ତପ୍ପତୀତି ତଞ୍ହି ଅନୁସ୍ସରିତାନୁସ୍ସରିତକାଲେ ତପ୍ପତିଯେୱ। ସୁକତନ୍ତି ଅନୱଜ୍ଜଂ ପନ ସୁଖଦାଯକଂ ସୁଗତିସଂୱତ୍ତନିକମେୱ କମ୍ମଂ କତଂ ସେଯ୍ୟୋ। ଯଂ କତ୍ୱାତି ଯଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅନୁସ୍ସରଣକାଲେ ନ ତପ୍ପତି ନାନୁତପ୍ପତି, ସୋମନସ୍ସଜାତୋୱ ହୋତି, ତଂ କମ୍ମଂ ୱରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ଉପାସକୋ ଚ ସା ଚ ଇତ୍ଥୀ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ତଞ୍ଚ ପନ ଦାସିଂ ତତ୍ଥେୱ ଭୁଜିସ୍ସଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଚାରିନିଂ କରିଂସୂତି।

ଇସ୍ସାପକତିତ୍ଥିୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ନଗରଂଯଥାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲେ ଆଗନ୍ତୁକେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ଏକସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚନ୍ତେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପଠମମାସେ ସୁଖଂ ୱିହରିଂସୁ। ମଜ୍ଝିମମାସେ ଚୋରା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ଗୋଚରଗାମଂ ପହରିତ୍ୱା କରମରେ ଗହେତ୍ୱା ଅଗମଂସୁ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମନୁସ୍ସା ଚୋରାନଂ ପଟିବାହନତ୍ଥାଯ ତଂ ପଚ୍ଚନ୍ତନଗରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ

ଓକାସଂ ନ ଲଭିଂସୁ। ତେ ଅଫାସୁକଂ ୱସ୍ସଂ ୱସିତ୍ୱା ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସା ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସନାଯ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ କତପଟିସନ୍ଥାରୋ ''କିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ସୁଖଂ ୱସିତ୍ଥା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ମଯଂ ପଠମମାସମେୱ ସୁଖଂ ୱସିମ୍ହା, ମଜ୍ଝିମମାସେ ଚୋରା ଗାମଂ ପହରିଂସୁ, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମନୁସ୍ସା ନଗରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ଓକାସଂ ନ ଲଭିଂସୁ। ତସ୍ମା ଅଫାସୁକଂ ୱସ୍ସଂ ୱସିମ୍ହା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅଲଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥ, ଫାସୁୱିହାରୋ ନାମ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଦୁଲ୍ଲଭୋ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ଯଥା ତେ ମନୁସ୍ସା ନଗରଂ ଗୋପଯିଂସୁ, ଏୱଂ ଅତ୍ତଭାୱମେୱ ଗୋପଯିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୧୫।

''ନଗରଂ ଯଥା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ, ଗୁତ୍ତଂ ସନ୍ତରବାହିରଂ;

ଏୱଂ ଗୋପେଥ ଅତ୍ତାନଂ, ଖଣୋ ୱୋ ମା ଉପଚ୍ଚଗା;

ଖଣାତୀତା ହି ସୋଚନ୍ତି, ନିରଯମ୍ହି ସମପ୍ପିତା''ତି।

ତତ୍ଥ ସନ୍ତରବାହିରନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଥା ତେହି ମନୁସ୍ସେହି ତଂ ପଚ୍ଚନ୍ତନଗରଂ ଦ୍ୱାରପାକାରାଦୀନି ଥିରାନି କରୋନ୍ତେହି ସଅନ୍ତରଂ, ଅଟ୍ଟାଲକପରିଖାଦୀନି ଥିରାନି କରୋନ୍ତେହି ସବାହିରନ୍ତି ସନ୍ତରବାହିରଂ ସୁଗୁତ୍ତଂ କତଂ, ଏୱଂ ତୁମ୍ହେପି ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଛ ଦ୍ୱାରାନି ପିଦହିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରରକ୍ଖିକଂ ସତିଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଯଥା ଗଯ୍ହମାନାନି ବାହିରାନି ଛ ଆଯତନାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଉପଘାତାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ତଥା ଅଗ୍ଗହଣେନ ତାନିପି ଥିରାନି କତ୍ୱା ତେସଂ ଅପ୍ପୱେସାଯ ଦ୍ୱାରରକ୍ଖିକଂ ସତିଂ ଅପ୍ପହାଯ ୱିଚରନ୍ତା ଅତ୍ତାନଂ ଗୋପେଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଖଣୋ ୱୋ ମା ଉପଚ୍ଚଗାତି ଯୋ ହି ଏୱଂ ଅତ୍ତାନଂ ନ ଗୋପେତି, ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଯଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦଖଣୋ ମଜ୍ଝିମଦେସେ ଉପ୍ପତ୍ତିଖଣୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ପଟିଲଦ୍ଧଖଣୋ ଛନ୍ନଂ ଆଯତନାନଂ ଅୱେକଲ୍ଲଖଣୋତି ସବ୍ବୋପି ଅଯଂ ଖଣୋ ଅତିକ୍କମତି, ସୋ ଖଣୋ ତୁମ୍ହେ ମା ଅତିକ୍କମତୁ। ଖଣାତୀତାତି ଯେ ହି ତଂ ଖଣଂ ଅତୀତା, ତେ ଚ ପୁଗ୍ଗଲେ ସୋ ଚ ଖଣୋ ଅତୀତୋ, ତେ ନିରଯମ୍ହି ସମପ୍ପିତା ହୁତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସୋଚନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ନିଗଣ୍ଠୱତ୍ଥୁ

ଅଲଜ୍ଜିତାଯେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ନିଗଣ୍ଠେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୂ ନିଗଣ୍ଠେ ଦିସ୍ୱା କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ, ''ଆୱୁସୋ, ସବ୍ବସୋ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେହି ଅଚେଲକେହି ଇମେ ନିଗଣ୍ଠା ୱରତରା, ଯେ ଏକଂ ପୁରିମପସ୍ସମ୍ପି ତାୱ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତି, ସହିରିକା ମଞ୍ଞେ ଏତେ''ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ନିଗଣ୍ଠା ''ନ ମଯଂ ଏତେନ କାରଣେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେମ, ପଂସୁରଜାଦଯୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲା ଏୱ, ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯପଟିବଦ୍ଧା ଏୱ, ତେ ନୋ ଭିକ୍ଖାଭାଜନେସୁ ମା ପତିଂସୂତି ଇମିନା କାରଣେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେମା''ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱାଦପଟିୱାଦୱସେନ ବହୁଂ କଥଂ କଥେସୁଂ। ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକାଲେ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଲଜ୍ଜିତବ୍ବେନ ଲଜ୍ଜିତ୍ୱା ଲଜ୍ଜିତବ୍ବେନ ଅଲଜ୍ଜମାନା ନାମ ଦୁଗ୍ଗତିପରାଯଣାୱ ହୋନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୧୬।

''ଅଲଜ୍ଜିତାଯେ ଲଜ୍ଜନ୍ତି, ଲଜ୍ଜିତାଯେ ନ ଲଜ୍ଜରେ;

ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସମାଦାନା, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ।

୩୧୭।

‘‘ଅଭଯେ ଭଯଦସ୍ସିନୋ, ଭଯେ ଚାଭଯଦସ୍ସିନୋ;

ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସମାଦାନା, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତି’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଲଜ୍ଜିତାଯେତି ଅଲଜ୍ଜିତବ୍ବେନ। ଭିକ୍ଖାଭାଜନଞ୍ହି ଅଲଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ନାମ, ତେ ପନ ତଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତା ତେନ ଲଜ୍ଜନ୍ତି ନାମ। ଲଜ୍ଜିତାଯେତି ଅପଟିଚ୍ଛନ୍ନେନ ହିରିକୋପୀନଙ୍ଗେନ ଲଜ୍ଜିତବ୍ବେନ। ତେ ପନ ତଂ ଅପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତା ଲଜ୍ଜିତାଯେ ନ ଲଜ୍ଜନ୍ତି ନାମ। ତେନ ତେସଂ ଅଲଜ୍ଜିତବ୍ବେନ ଲଜ୍ଜିତଂ ଲଜ୍ଜିତବ୍ବେନ ଅଲଜ୍ଜିତଂ ତୁଚ୍ଛଗହଣଭାୱେନ ଚ ଅଞ୍ଞଥାଗହଣଭାୱେନ ଚ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ହୋତି। ତଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତା ପନ ତେ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସମାଦାନା ସତ୍ତା ନିରଯାଦିଭେଦଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭଯେତି ଭିକ୍ଖାଭାଜନଂ ନିସ୍ସାଯ ରାଗଦୋସମୋହମାନଦିଟ୍ଠିକିଲେସଦୁଚ୍ଚରିତଭଯାନଂ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଭିକ୍ଖାଭାଜନଂ ଅଭଯଂ ନାମ, ଭଯେନ ତଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତା ପନ ଅଭଯେ ଭଯଦସ୍ସିନୋ ନାମ। ହିରିକୋପୀନଙ୍ଗଂ ପନ ନିସ୍ସାଯ ରାଗାଦୀନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ତଂ ଭଯଂ ନାମ, ତସ୍ସ ଅପଟିଚ୍ଛାଦନେନ ଭଯେ ଚାଭଯଦସ୍ସିନୋ। ତସ୍ସ ତଂ ଅଯଥାଗହଣସ୍ସ ସମାଦିନ୍ନତ୍ତା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସମାଦାନା ସତ୍ତା ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ନିଗଣ୍ଠା ସଂୱିଗ୍ଗମାନସା ପବ୍ବଜିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ନିଗଣ୍ଠୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ତିତ୍ଥିଯସାୱକୱତ୍ଥୁ

ଅୱଜ୍ଜେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ତିତ୍ଥିଯସାୱକେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯସାୱକା ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତେ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକାନଂ ଉପାସକାନଂ ପୁତ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସପରିୱାରେ କୀଳମାନେ ଦିସ୍ୱା ଗେହଂ ଆଗତକାଲେ ‘‘ନ ୱୋ ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ୱନ୍ଦିତବ୍ବା, ନାପି ତେସଂ ୱିହାରଂ ପୱିସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ସପଥଂ କାରଯିଂସୁ। ତେ ଏକଦିୱସଂ ଜେତୱନୱିହାରସ୍ସ ବହିଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକସାମନ୍ତେ କୀଳନ୍ତା ପିପାସିତା ଅହେସୁଂ। ଅଥେକଂ ଉପାସକଦାରକଂ ‘‘ତ୍ୱଂ ଏତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଆହରାହୀ’’ତି ପହିଣିଂସୁ। ସୋ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ତ୍ୱମେୱ ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଇତରେପି ପାନୀଯପିୱନତ୍ଥାଯ ଇଧେୱ ପେସେହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ତେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପିୱିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ତେସଂ ସପ୍ପାଯଂ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତ୍ୱା ତେ ଅଚଲସଦ୍ଧେ କତ୍ୱା ସରଣେସୁ ଚ ସୀଲେସୁ ଚ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ତେ ସକାନି ଗେହାନି ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ମାତାପିତୂନଂ ଆରୋଚେସୁଂ । ଅଥ ନେସଂ ମାତାପିତରୋ ‘‘ପୁତ୍ତକା ନୋ ୱିପନ୍ନଦିଟ୍ଠିକା ଜାତା’’ତି ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତା ପରିଦେୱିଂସୁ। ଅଥ ତେସଂ ଛେକା ସମ୍ବହୁଲା ପଟିୱିସ୍ସକା ମନୁସ୍ସା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୋମନସ୍ସୱୂପସମନତ୍ଥାଯ ଧମ୍ମଂ କଥଯିଂସୁ। ତେ ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଇମେ ଦାରକେ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସେୱ ନିଯ୍ୟାଦେସ୍ସାମା’’ତି ମହନ୍ତେନ ଞାତିଗଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ନଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୧୮।

‘‘ଅୱଜ୍ଜେ ୱଜ୍ଜମତିନୋ, ୱଜ୍ଜେ ଚାୱଜ୍ଜଦସ୍ସିନୋ;

ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସମାଦାନା, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ।

୩୧୯।

‘‘ୱଜ୍ଜଞ୍ଚ ୱଜ୍ଜତୋ ଞତ୍ୱା, ଅୱଜ୍ଜଞ୍ଚ ଅୱଜ୍ଜତୋ;

ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସମାଦାନା, ସତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ସୁଗ୍ଗତି’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅୱଜ୍ଜେତି ଦସୱତ୍ଥୁକାଯ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା, ତସ୍ସା ଉପନିସ୍ସଯଭୂତେ ଧମ୍ମେ ଚ। ୱଜ୍ଜମତିନୋତି ୱଜ୍ଜଂ ଇଦନ୍ତି ଉପ୍ପନ୍ନମତିନୋ। ଦସୱତ୍ଥୁକାଯ

ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୟା ପନ ତସ୍ସା ଉପନିସ୍ସୟଭୂତେ ଧମ୍ମେ ଚ ଅୱଜ୍ଜଦସ୍ସିନୋ, ଏତିସ୍ସା ଅୱଜ୍ଜଂ ୱଜ୍ଜତୋ ୱଜ୍ଜଞ୍ଚ ଅୱଜ୍ଜତୋ ଞତ୍ୱା ଗହଣସଙ୍ଖାତାୟ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୟା ସମାଦିନ୍ନତ୍ତା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସମାଦାନା ସତ୍ତା ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିୟଗାଥାୟ ୱୁତ୍ତୱିପରିୟାୟେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ସବ୍ବେପି ତେ ତୀସୁ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାୟ ଅପରାପରଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ତିତ୍ଥିୟସାୱକୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

ନିରୟୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦ୍ୱାୱୀସତିମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୨୩। ନାଗୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅତ୍ତଦନ୍ତୱତ୍ଥୁ

ଅହଂନାଗୋ ୱାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ଅପ୍ପମାଦୱଗ୍ଗସ୍ସ ଆଦିଗାଥାୱଣ୍ଣନାଯ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ତତ୍ଥ (ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।ସାମାୱତିୱତ୍ଥୁ) –

ମାଗଣ୍ଡିଯା ତାସଂ କିଞ୍ଚି କାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣିତ୍ୱା ‘‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସେୱ କତ୍ତବ୍ବଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ନାଗରାନଂ ଲଞ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଚରନ୍ତଂ ଦାସକମ୍ମକରପୋରିସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅକ୍କୋସେତ୍ୱା ପରିଭାସେତ୍ୱା ପଲାପେଥା’’ତି ଆଣାପେସି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ତୀସୁ ରତନେସୁ ଅପ୍ପସନ୍ନା ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ‘‘ଚୋରୋସି ବାଲୋସି ମୂଳ୍ହୋସି ଥେନୋସି ଓଟ୍ଠୋସି ଗୋଣୋସି ଗଦ୍ରଭୋସି ନେରଯିକୋସି ତିରଚ୍ଛାନଗତୋସି, ନତ୍ଥି ତୁଯ୍ହଂ ସୁଗତି, ଦୁଗ୍ଗତିଯେୱ ତୁଯ୍ହଂ ପାଟିକଙ୍ଖା’’ତି ଦସହି ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହି ଅକ୍କୋସନ୍ତି ପରିଭାସନ୍ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମେ ନାଗରା ଅମ୍ହେ ଅକ୍କୋସନ୍ତି ପରିଭାସନ୍ତି, ଇତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି। ‘‘କୁହିଂ, ଆନନ୍ଦା’’ତି? ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ନଗରଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସେସୁ ଅକ୍କୋସନ୍ତେସୁ ପରିଭାସନ୍ତେସୁ ପୁନ କତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମାନନ୍ଦା’’ତି। ‘‘ତତୋପି ଅଞ୍ଞଂ ନଗରଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସେସୁ ଅକ୍କୋସନ୍ତେସୁ ପରିଭାସନ୍ତେସୁ କୁହିଂ ଗମିସ୍ସାମାନନ୍ଦା’’ତି। ‘‘ତତୋପି ଅଞ୍ଞଂ ନଗରଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଆନନ୍ଦ, ନ ଏୱଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଯତ୍ଥ ଅଧିକରଣଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତତ୍ଥେୱ ତସ୍ମିଂ ୱୂପସନ୍ତେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, କେ ପନ ତେ, ଆନନ୍ଦ, ଅକ୍କୋସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଦାସକମ୍ମକରେ ଉପାଦାଯ ସବ୍ବେ ଅକ୍କୋସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଅହଂ, ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଗାମଂ ଓତିଣ୍ଣହତ୍ଥିସଦିସୋ। ସଙ୍ଗାମଂ ଓତିଣ୍ଣହତ୍ଥିନୋ ହି ଚତୂହି ଦିସାହି ଆଗତେ ସରେ ସହିତୁଂ ଭାରୋ, ତଥେୱ ବହୂହି ଦୁସ୍ସୀଲେହି କଥିତକଥାନଂ ସହନଂ ନାମ ମଯ୍ହଂ ଭାରୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଆରବ୍ଭ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୨୦।

‘‘ଅହଂ ନାଗୋୱ ସଙ୍ଗାମେ, ଚାପତୋ ପତିତଂ ସରଂ;

ଅତିୱାକ୍ୟଂ ତିତିକ୍ଖିସ୍ସଂ, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହି ବହୁଜ୍ଜନୋ।

୩୨୧।

‘‘ଦନ୍ତଂ ନଯନ୍ତି ସମିତିଂ, ଦନ୍ତଂ ରାଜାଭିରୂହତି;

ଦନ୍ତୋ ସେଟ୍ଠୋ ମନୁସ୍ସେସୁ, ଯୋତିୱାକ୍ୟଂ ତିତିକ୍ଖତି।

୩୨୨।

‘‘ୱରମସ୍ସତରା ଦନ୍ତା, ଆଜାନୀଯା ଚ ସିନ୍ଧୱା;

କୁଞ୍ଜରା ଚ ମହାନାଗା, ଅତ୍ତଦନ୍ତୋ ତତୋ ୱର’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ନାଗୋୱାତି ହତ୍ଥୀ ୱିଯ। ଚାପତୋ ପତିତନ୍ତି ଧନୁତୋ ମୁତ୍ତଂ। ଅତିୱାକ୍ୟନ୍ତି ଅଟ୍ଠଅନରିଯୱୋହାରୱସେନ ପୱତ୍ତଂ ୱୀତିକ୍କମୱଚନଂ। ତିତିକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି ଯଥା ସଙ୍ଗାମାୱଚରୋ ସୁଦନ୍ତୋ ମହାନାଗୋ ଖମୋ ସତ୍ତିପହାରାଦୀନି ଚାପତୋ ମୁତ୍ତିତ୍ୱା ଅତ୍ତନି ପତିତେ ସରେ ଅୱିହଞ୍ଞମାନୋ ତିତିକ୍ଖତି, ଏୱମେୱ ଏୱରୂପଂ ଅତିୱାକ୍ୟଂ ତିତିକ୍ଖିସ୍ସଂ, ସହିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହୀତି ଅଯଞ୍ହି ଲୋକିଯମହାଜନୋ ବହୁଦୁସ୍ସୀଲୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୱସେନ ୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେତ୍ୱା ଘଟ୍ଟେନ୍ତୋ ଚରତି, ତତ୍ଥ ଅଧିୱାସନଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନମେୱ ମମ ଭାରୋ। ସମିତିନ୍ତି ଉଯ୍ୟାନକୀଳମଣ୍ଡଲାଦୀସୁ ମହାଜନମଜ୍ଝଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଦନ୍ତମେୱ ଗୋଣଜାତିଂ ୱା ଅସ୍ସଜାତିଂ ୱା ଯାନେ ଯୋଜେତ୍ୱା ନଯନ୍ତି। ରାଜାତି ତଥାରୂପେହେୱ ୱାହନେହି ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ରାଜାପି

ଦନ୍ତମେଵ ଅଭିରୂହତି। ମନୁସ୍ସେସୁତି ମନୁସ୍ସେସୁପି ଚତୂହି ଅରିଯମଗ୍ଗେହି ଦନ୍ତୋ ନିବ୍ବିସେଵନୋଵ ସେଟ୍ଠୋ। ଯୋତିଵାକ୍ୟନ୍ତି ଯୋ ଏଵରୂପଂ ଅତିକ୍କମଵଚନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଵୁଚ୍ଚମାନମ୍ପି ତିତିକ୍ଖତି ନ ପଟିପ୍ଫରତି ନ ଵିହଞ୍ଞତି, ଏଵରୂପୋ ଦନ୍ତୋ ସେଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅସ୍ସତରାତି ଵଳଵାଯ ଗଦ୍ରଭେନ ଜାତା। ଆଜାନୀଯାତି ଯଂ ଅସ୍ସଦମସାରଥି କାରଣଂ କାରେତି, ତସ୍ସ ଖିପ୍ପଂ ଜାନନସମତ୍ଥା। ସିନ୍ଧଵାତି ସିନ୍ଧଵରଟ୍ଠେ ଜାତା ଅସ୍ସା। ମହାନାଗାତି କୁଞ୍ଜରସଙ୍ଖାତା ମହାହତ୍ଥିନୋ। ଅତ୍ତଦନ୍ତୋତି ଏତେ ଅସ୍ସତରା ଚ ସିନ୍ଧଵା ଚ କୁଞ୍ଜରା ଚ ଦନ୍ତାଵ ଵରଂ, ନ ଅଦନ୍ତା। ଯୋ ପନ ଚତୂହି ଅରିଯମଗ୍ଗେହି ଅତ୍ତନୋ ଦନ୍ତତାଯ ଅତ୍ତଦନ୍ତୋ ନିବ୍ବିସେଵନୋ, ଅଯଂ ତତୋପି ଵରଂ, ସବ୍ବେହିପି ଏତେହି ଉତ୍ତରିତରୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାଵସାନେ ଲଞ୍ଜଂ ଗହେତ୍ଵା ଵୀଥିସିଙ୍ଘାଟକାଦୀସୁ ଠତ୍ଵା ଅକ୍କୋସନ୍ତୋ ପରିଭାସନ୍ତୋ ସବ୍ବୋପି ସୋ ମହାଜନୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣୀତି।

ଅତ୍ତଦନ୍ତଵତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ହତ୍ଥାଚରିଯପୁବ୍ବକଭିକ୍ଖୁଵତ୍ଥୁ

ନହି ଏତେହୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ହତ୍ଥାଚରିଯପୁବ୍ବକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଏକଦିଵସଂ ଅଚିରଵତୀନଦୀତୀରେ ହତ୍ଥିଦମକଂ ''ଏକଂ ହତ୍ଥିଂ ଦମେସ୍ସାମୀ''ତି ଅତ୍ତନା ଇଚ୍ଛିତଂ କାରଣଂ ସିକ୍ଖାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତଂ ଦିସ୍ଵା ସମୀପେ ଠିତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ଵା ଆହ – ''ଆଵୁସୋ, ସଚେ ଅଯଂ ହତ୍ଥାଚରିଯୋ ଇମଂ ହତ୍ଥିଂ ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ନାମ ଵିଜ୍ଝେଯ୍ଯ, ଖିପ୍ପମେଵ ଇମଂ କାରଣଂ ସିକ୍ଖାପେଯ୍ଯା''ତି। ସୋ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ଵା ତଥା କତ୍ଵା ତଂ ହତ୍ଥିଂ ସୁଦନ୍ତଂ ଦମେସି। ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ପଵତ୍ତିଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ଵା ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତଯା ଏଵଂ ଵୁତ୍ତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ''ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଵୁତ୍ତେ ଵିଗରହିତ୍ଵା ''କିଂ ତେ, ମୋଘପୁରିସ, ହତ୍ଥିଯାନେନ ଵା ଅଞ୍ଞେନ ଵା ଦନ୍ତେନ। ନ ହି ଏତେହି ଯାନେହି ଅଗତପୁବ୍ବଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥା ନାମ ଅତ୍ଥି, ଅତ୍ତନା ପନ ସୁଦନ୍ତେନ ସକ୍କା ଅଗତପୁବ୍ବଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତୁଂ, ତସ୍ମା ଅତ୍ତାନମେଵ ଦମେହି, କିଂ ତେ ଏତେସଂ ଦମନେନା''ତି ଵତ୍ଵା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୨୩।

''ନ ହି ଏତେହି ଯାନେହି, ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ ଅଗତଂ ଦିସଂ;

ଯଥାତ୍ତନା ସୁଦନ୍ତେନ, ଦନ୍ତୋ ଦନ୍ତେନ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯାନି ତାନି ହତ୍ଥିଯାନାଦୀନି ଯାନାନି, ନ ହି ଏତେହି ଯାନେହି କୋଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୁପିନନ୍ତେନପି ଅଗତପୁବ୍ବତ୍ତା ''ଅଗତ''ନ୍ତି ସଙ୍ଖାତଂ ନିବ୍ବାନଦିସଂ ତଥା ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ଯଥା ପୁବ୍ବଭାଗେ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଦମେନ ଅପରଭାଗେ ଅରିଯମଗ୍ଗଭାଵନାଯ ସୁଦନ୍ତେନ ଦନ୍ତୋ ନିବ୍ବିସେଵନୋ ସପ୍ପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତଂ ଅଗତପୁବ୍ବଂ ଦିସଂ ଗଚ୍ଛତି, ଦନ୍ତଭୂମିଂ ପାପୁଣାତି। ତସ୍ମା ଅତ୍ତଦମନମେଵ ତତୋ ଵରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାଵସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ହତ୍ଥାଚରିଯପୁବ୍ବକଭିକ୍ଖୁଵତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ପରିଜିଣ୍ଣବ୍ରାହ୍ମଣପୁତ୍ତଵତ୍ଥୁ

ଧନପାଲୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ପରିଜିଣ୍ଣବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁତ୍ତେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାଵତ୍ଥିଯଂ କିରେକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅଟ୍ଠସତସହସ୍ସଵିଭଵୋ ଵଯପ୍ପତ୍ତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପୁତ୍ତାନଂ ଆଵାହଂ କତ୍ଵା ଚତ୍ତାରି ସତସହସ୍ସାନି ଅଦାସି। ଅଥସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା କାଲକତାଯ ପୁତ୍ତା ସମ୍ମନ୍ତଯିଂସୁ – ''ସଚେ ଅଯଂ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଆନେସ୍ସତି, ତସ୍ସା କୁଚ୍ଛିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତାନଂ ଵସେନ କୁଲସନ୍ତକଂ ଭିଜ୍ଜିସ୍ସତି, ହନ୍ଦ ନଂ ମଯଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା''ତି ତେ ତଂ ପଣୀତେହି ଘାସଚ୍ଛାଦନାଦୀହି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତା ହତ୍ଥପାଦସମ୍ବାହନାଦୀନି କରୋନ୍ତା ଉପଟ୍ଠହିତ୍ଵା ଏକଦିଵସମସ୍ସ

ଦିତ୍ୱା ନିଦାଯିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ହତ୍ଥପାଦେ ସମ୍ବାହନ୍ତା ପାଟିଯେକ୍କଂ ଘରାୱାସେ ଆଦୀନୱଂ ୱତ୍ୱା ''ମଯଂ ତୁମ୍ହେ ଇମିନା ନୀହାରେନ ଯାୱଜୀୱଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମ, ସେସଧନମ୍ପି ନୋ ଦେଥା''ତି ଯାଚିଂସୁ। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପୁନ ଏକେକସ୍ସ ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିୱତ୍ଥପାରୁପନମତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗଂ ଚତ୍ତାରୋ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ନିଯ୍ୟାଦେସି। ତଂ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ କତିପାହଂ ଉପଟ୍ଠହି। ଅଥ ନଂ ଏକଦିୱସଂ ନ୍ହତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଠତ୍ୱା ସୁଣ୍ହା ଏୱମାହ – ''କିଂ ତଯା ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ସତଂ ୱା ସହସ୍ସଂ ୱା ଅତିରେକଂ ଦିନ୍ନଂ ଅତ୍ଥି, ନନୁ ସବ୍ବେସଂ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ସତସହସ୍ସାନି ଦିନ୍ନାନି, କିଂ ସେସପୁତ୍ତାନଂ ଘରସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ନ ଜାନାସୀ''ତି। ସୋପି ''ନସ୍ସ ୱସଲୀ''ତି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଘରଂ ଅଗମାସି। ତତୋପି କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ଇମିନାୱ ଉପାଯେନ ପଲାପିତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସାତି ଏୱଂ ଏକଘରମ୍ପି ପୱେସନଂ ଅଲଭମାନୋ ପଣ୍ଡରଙ୍ଗପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଯ ଚରନ୍ତୋ କାଲାନମଚ୍ଚଯେନ ଜରାଜିଣ୍ଣୋ ଦୁବ୍ଭୋଜନଦୁକ୍ଖସେଯ୍ୟାହି ମିଲାତସରୀରୋ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରନ୍ତୋ ଆଗମ୍ମ ପୀଠିକାଯ ନିପନ୍ନୋ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯ ନିସିନ୍ନୋ ଅତ୍ତାନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ପୁତ୍ତେସୁ ଅତ୍ତନୋ ପତିଟ୍ଠଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ସମଣୋ କିର ଗୋତମୋ ଅବ୍ଭାକୁଟିକୋ ଉତ୍ତାନମୁଖୋ ସୁଖସମ୍ଭାସୋ ପଟିସନ୍ଥାରକୁସଲୋ, ସକ୍କା ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ ଲଭିତୁ''ନ୍ତି। ସୋ ନିୱାସନପାରୁପନଂ ସଣ୍ଠାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଭାଜନଂ ଗହେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡମାଦାଯ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ (ସଂ। ନି। ୧।୨୦୦) –

ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲୋ ଲୂଖୋ ଲୂଖପାୱୁରଣୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସହ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନେନ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ''କିନ୍ନୁ ତ୍ୱଂ , ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଲୂଖୋ ଲୂଖପାୱୁରଣୋ''ତି। ଇଧ ମେ, ଭୋ ଗୋତମ, ଚତ୍ତାରୋ ପୁତ୍ତା , ତେ ମଂ ଦାରେହି ସଂପୁଚ୍ଛ ଘରା ନିକ୍ଖାମେନ୍ତୀତି। ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଇମା ଗାଥାଯୋ ପରିଯାପୁଣିତ୍ୱା ସଭାଯଂ ମହାଜନକାଯେ ସନ୍ନିପତିତେ ପୁତ୍ତେସୁ ଚ ସନ୍ନିସିନ୍ନେସୁ ଭାସସ୍ସୁ –

''ଯେହି ଜାତେହି ନନ୍ଦିସ୍ସଂ, ଯେସଞ୍ଚ ଭୱମିଚ୍ଛିସଂ;

ତେ ମଂ ଦାରେହି ସଂପୁଚ୍ଛ, ସାୱ ୱାରେନ୍ତି ସୂକରଂ।

''ଅସନ୍ତା କିର ମଂ ଜମ୍ମା, ତାତ ତାତାତି ଭାସରେ;

ରକ୍ଖସା ପୁତ୍ତରୂପେନ, ତେ ଜହନ୍ତି ୱଯୋଗତଂ।

''ଅସ୍ସୋୱ ଜିଣ୍ଣୋ ନିବ୍ଭୋଗୋ, ଖାଦନା ଅପନୀଯତି;

ବାଲକାନଂ ପିତା ଥେରୋ, ପରାଗାରେସୁ ଭିକ୍ଖତି।

''ଦଣ୍ଡୋୱ କିର ମେ ସେଯ୍ୟୋ, ଯଞ୍ଚେ ପୁତ୍ତା ଅନସ୍ସୱା;

ଚଣ୍ଡମ୍ପି ଗୋଣଂ ୱାରେତି, ଅଥୋ ଚଣ୍ଡମ୍ପି କୁକ୍କୁରଂ।

''ଅନ୍ଧକାରେ ପୁରେ ହୋତି, ଗମ୍ଭୀରେ ଗାଧମେଧତି;

ଦଣ୍ଡସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ, ଖଲିତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠତୀ''ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୦୦);

ସୋ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ତା ଗାଥାଯୋ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତଥାରୂପେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସମାଗମଦିୱସେ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତେସୁ ପୁତ୍ତେସୁ ତଂ ସଭଂ ଓଗାହିତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମଜ୍ଝେ ମହାରହେସୁ ଆସନେସୁ ନିସିନ୍ନେସୁ ''ଅଯଂ ମେ କାଲୋ''ତି ସଭାଯ ମଜ୍ଝେ ପୱିସିତ୍ୱା ହତ୍ଥଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ଅହଂ, ଭୋ, ତୁମ୍ହାକଂ ଗାଥାଯୋ ଭାସିତୁକାମୋ, ସୁଣିସ୍ସଥା''ତି ୱତ୍ୱା ''ଭାସସ୍ସୁ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସୁଣୋମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ଠିତକୋୱ ଅଭାସି। ତେନ ଚ ସମଯେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱତ୍ତଂ ହୋତି ''ଯୋ ମାତାପିତୂନଂ ସନ୍ତକଂ ଖାଦନ୍ତୋ ମାତାପିତରୋ ନ ପୋସେତି, ସୋ ମାରେତବ୍ବୋ''ତି। ତସ୍ମା ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣପୁତ୍ତା ପିତୁ ପାଦେସୁ ପତିତ୍ୱା ''ଜୀୱିତଂ ନୋ, ତାତ, ଦେଥା''ତି ଯାଚିଂସୁ। ସୋ ପିତୁ ହଦଯମୁଦୁତାଯ ''ମା ମେ, ଭୋ, ପୁତ୍ତକେ ୱିନାସଯିତ୍ଥ, ପୋସେସ୍ସନ୍ତି ମ''ନ୍ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ପୁତ୍ତେ ମନୁସ୍ସା ଆହଂସୁ – ''ସଚେ, ଭୋ , ଅଜ୍ଜ ପଟ୍ଠାଯ ପିତରଂ ନ ସମ୍ମା ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସଥ, ଘାତେସ୍ସାମ ୱୋ''ତି। ତେ ଭୀତା ପିତରଂ ପୀଠେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ସଯଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗେହଂ ନେତ୍ୱା ସରୀରଂ ତେଲେନ ଅବ୍ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଉବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣାଦୀହି ନ୍ହାପେତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣିଯୋ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା

‘‘ଅଜ୍ଜ ପଟ୍ଠାୟ ଅମ୍ହାକଂ ପିତରଂ ସମ୍ମା ପଟିଜଗ୍ଗଥ, ସଚେ ତୁମ୍ହେ ପମାଦଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସଥ, ନିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମ ୱୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପଣୀତଭୋଜନଂ ଭୋଜେସୁଂ।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୁଭୋଜନଞ୍ଚ ସୁଖସେୟ୍ୟଞ୍ଚ ଆଗମ୍ମ କତିପାହଚ୍ଚୟେନ ସଞ୍ଜାତବଲୋ ପୀଣିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ମେ ସମ୍ପତ୍ତି ସମଣଂ ଗୋତମଂ ନିସ୍ସାୟ ଲଦ୍ଧା’’ତି ପଣ୍ଣାକାରତ୍ଥାୟ ଏକଂ ଦୁସ୍ସୟୁଗଂ ଆଦାୟ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କତପଟିସନ୍ଥାରୋ ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ତଂ ଦୁସ୍ସୟୁଗଂ ଭଗୱତୋ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ମୟଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ନାମ ଆଚରିୟସ୍ସ ଆଚରିୟଧନଂ ପରିୟେସାମ, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହତୁ ମେ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଆଚରିୟୋ ଆଚରିୟଧନ’’ନ୍ତି ଆହ। ଭଗୱା ତସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପାୟ ତଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାୱସାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାୟ ଏୱମାହ – ‘‘ଭୋ ଗୋତମ, ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତେହି ଚତ୍ତାରି ଧୁୱଭତ୍ତାନି ଦିନ୍ନାନି, ତତୋ ଅହଂ ଦ୍ୱେ ତୁମ୍ହାକଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘କଲ୍ୟାଣଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମୟଂ ପନ ରୁଚ୍ଚନଟ୍ଠାନମେୱ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁତ୍ତେ ଆହ – ‘‘ତାତା, ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମୟ୍ହଂ ସହାୟୋ, ତସ୍ସ ମେ ଦ୍ୱେ ଧୁୱଭତ୍ତାନି ଦିନ୍ନାନି, ତୁମ୍ହେ ତସ୍ମିଂ ସମ୍ପତ୍ତେ ମା ପମଜ୍ଜିତ୍ଥା’’ତି। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ପୁନଦିୱସେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ପତ୍ତମାଦାୟ ଘରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ମହାରହେ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପଣୀତଭୋଜନମଦାସି। ସତ୍ଥା ପୁନଦିୱସେ ଇତରସ୍ସ ଇତରସ୍ସାତି ପଟିପାଟିୟା ସବ୍ବେସଂ ଘରାନି ଅଗମାସି। ସବ୍ବେ ତେ ତଥେୱ ସକ୍କାରଂ ଅକଂସୁ। ଏକଦିୱସଂ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ମଙ୍ଗଲେ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତେ ପିତରଂ ଆହ – ‘‘ତାତ, କସ୍ସ ମଙ୍ଗଲଂ ଦେମା’’ତି? ‘‘ନାହଂ ଅଞ୍ଞେ ଜାନାମି, ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମୟ୍ହଂ ସହାୟୋ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ତଂ ସ୍ୱାତନାୟ ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିମନ୍ତେଥା’’ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଥା ଅକାସି। ସତ୍ଥା ପୁନଦିୱସେ ସପରିୱାରୋ ତସ୍ସ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ସୋ ହରିତୁପଲିତ୍ତେ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତେ ଗେହେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଅପ୍ପୋଦକମଧୁପାୟସେନ ଚେୱ ପଣୀତେନ ଖାଦନୀୟେନ ଚ ପରିୱିସି। ଅନ୍ତରାଭତ୍ତସ୍ମିଂୟେୱ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ପୁତ୍ତା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଆହଂସୁ – ‘‘ଭୋ ଗୋତମ, ମୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ପିତରଂ ପଟିଜଗ୍ଗାମ ନ ପମଜ୍ଜାମ , ପସ୍ସଥିମସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱ’’ନ୍ତି।

ସତ୍ଥା ‘‘କଲ୍ୟାଣଂ ୱୋ କତଂ, ମାତାପିତୁପୋସନଂ ନାମ ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତାନଂ ଆଚିଣ୍ଣମେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ତସ୍ସ ନାଗସ୍ସ ୱିପ୍ପୱାସେନ, ୱିରୂଳ୍ହା ସଲ୍ଲକୀ ଚ କୁଟଜା ଚା’’ତି ଇମଂ ଏକାଦସନିପାତେ ମାତୁପୋସକନାଗରାଜଜାତକଂ (ଚରିୟା। ୨।୧ ଆଦୟୋ; ଜା। ୧।୧୧।୧ ଆଦୟୋ) ୱିତ୍ଥାରେନ କଥେତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥଂ ଅଭାସି –

୩୨୪।

‘‘ଧନପାଲୋ ନାମ କୁଞ୍ଜରୋ,

କଟୁକଭେଦନୋ ଦୁନ୍ନିୱାରୟୋ;

ବଦ୍ଧୋ କବଳଂ ନ ଭୁଞ୍ଜତି,

ସୁମରତି ନାଗୱନସ୍ସ କୁଞ୍ଜରୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଧନପାଲୋ ନାମାତି ତଦା କାସିକରଞ୍ଞା ହତ୍ଥାଚରିୟଂ ପେସେତ୍ୱା ରମଣୀୟେ ନାଗୱନେ ଗାହାପିତସ୍ସ ହତ୍ଥିନୋ ଏତଂ ନାମଂ। କଟୁକଭେଦନୋତି ତିଖିଣମଦୋ। ହତ୍ଥୀନଞ୍ହି ମଦକାଲେ କଣ୍ଣଚୂଳିକା ପଭିଜ୍ଜନ୍ତି, ପକତିୟାପି ହତ୍ଥିନୋ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଅଙ୍କୁସେ ୱା କୁନ୍ତତୋମରେ ୱା ନ ଗଣେନ୍ତି, ଚଣ୍ଡା ଭୱନ୍ତି। ସୋ ପନ ଅତିଚଣ୍ଡୋୟେୱ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – କଟୁକଭେଦନୋ ଦୁନ୍ନିୱାରୟୋତି। ବଦ୍ଧୋ କବଳଂ ନ ଭୁଞ୍ଜତୀତି ସୋ ବଦ୍ଧୋ ହତ୍ଥିସାଲଂ ପନ ନେତ୍ୱା ୱିଚିତ୍ରସାଣିୟା ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା କତଗନ୍ଧପରିଭଣ୍ଡାୟ ଉପରି ବଦ୍ଧୱିଚିତ୍ରୱିତାନାୟ ଭୂମିୟା ଠପିତୋ ରଞ୍ଞା ରାଜାରହେନ ନାନଗ୍ଗରସେନ ଭୋଜନେନ ଉପଟ୍ଠାପିତୋପି କିଞ୍ଚି ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି, ତମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ବଦ୍ଧୋ କବଳଂ ନ ଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୁମରତି ନାଗୱନସ୍ସାତି ସୋ ରମଣୀୟଂ ମେ ୱସନଟ୍ଠାନନ୍ତି ନାଗୱନଂ ସରତି। ‘‘ମାତା ପନ ମେ ଅରଞ୍ଞେ ପୁତ୍ତୱିୟୋଗେନ ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତା ଅହୋସି, ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାନଧମ୍ମୋ ନ ମେ ପୂରତି, କିଂ ମେ ଇମିନା ଭୋଜନେନା’’ତି ଧମ୍ମିକଂ ମାତାପିତୁଉପଟ୍ଠାନଧମ୍ମମେୱ ସରି। ତଂ ପନ ୟସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ନାଗୱନେୟେୱ ଠିତୋ ସକ୍କା ପୂରେତୁଂ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ସୁମରତି ନାଗୱନସ୍ସ କୁଞ୍ଜରୋତି। ସତ୍ଥରି ଇମଂ ଅତ୍ତନୋ ପୁବ୍ବଚରିୟଂ ଆନେତ୍ୱା କଥେନ୍ତେ କଥେନ୍ତେୟେୱ ସବ୍ବେପି ତେ ଅସ୍ସୁଧାରା ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ମୁଦୁହଦୟା ଓହିତସୋତା ଭୱିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ଭଗୱା ସପ୍ପାୟଂ ୱିଦିତ୍ୱା ସଚ୍ଚାନି ପକାସେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି।

ଦେସନାୱସାନେ ସଦ୍ଧିଂ ପୁତ୍ତେହି ଚେୱ ସୁଣିସାହି ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହୀତି।

ପରିଜିଣ୍ଣବ୍ରାହ୍ମଣପୁତ୍ତୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ପସେନଦିକୋସଲୱତ୍ଥୁ

ମିଦ୍ଧୀ ଯଦା ହୋତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ରାଜାନଂ ପସେନଦିକୋସଲଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ରାଜା ତଣ୍ଡୁଲଦୋଣସ୍ସ ଓଦନଂ ତଦୁପିଯେନ ସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ଭୁଞ୍ଜତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ଭତ୍ତସମ୍ମଦଂ ଅୱିନୋଦେତ୍ୱାୱ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଲନ୍ତରୂପୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସମ୍ପରିୱତ୍ତତି, ନିଦ୍ଦାଯ ଅଭିଭୁଯ୍ୟମାନୋପି ଉଜୁକଂ ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ‘‘କିଂ, ମହାରାଜ, ଅୱିସ୍ସମିତ୍ୱାୱ ଆଗତୋସୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଭୁତ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମେ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ହୋତୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା, ‘‘ମହାରାଜ, ଅତିବହୁଭୋଜନଂ ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖଂ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୨୫।

‘‘ମିଦ୍ଧୀ ଯଦା ହୋତି ମହଗ୍ଘସୋ ଚ,

ନିଦ୍ଦାଯିତା ସମ୍ପରିୱତ୍ତସାଯୀ;

ମହାୱରାହୋୱ ନିୱାପପୁଟ୍ଠୋ,

ପୁନପ୍ପୁନଂ ଗବ୍ଭମୁପେତି ମନ୍ଦୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମିଦ୍ଧୀତି ଥିନମିଦ୍ଧାଭିଭୂତୋ। ମହଗ୍ଘସୋ ଚାତି ମହାଭୋଜନୋ ଆହରହତ୍ଥକଅଲଂସାଟକତତ୍ରୱଟ୍ଟକକାକମାସକଭୁତ୍ତୱମିତକାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ୱିଯ। ନିୱାପପୁଟ୍ଠୋତି କୁଣ୍ଡକାଦିନା ସୂକରଭତ୍ତେନ ପୁଟ୍ଠୋ। ଘରସୂକରୋ ହି ଦହରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୋସିଯମାନୋ ଥୂଲସରୀରକାଲେ ଗେହା ବହି ନିକ୍ଖମିତୁଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚାଦୀସୁ ସମ୍ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ପସ୍ସସନ୍ତୋ ସଯତେୱ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଦା ପୁରିସୋ ମିଦ୍ଧୀ ଚ ହୋତି ମହଗ୍ଘସୋ ଚ, ନିୱାପପୁଟ୍ଠୋ ମହାୱରାହୋ ୱିଯ ଚ ଅଞ୍ଞେନ ଇରିଯାପଥେନ ଯାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ନିଦ୍ଦାଯନସୀଲୋ ସମ୍ପରିୱତ୍ତସାଯୀ, ତଦା ସୋ ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା’’ତି ତୀଣି ଲକ୍ଖଣାନି ମନସିକାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତେସଂ ଅମନସିକାରା ମନ୍ଦପଞ୍ଞୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଗବ୍ଭମୁପେତି, ଗବ୍ଭୱାସତୋ ନ ପରିମୁଚ୍ଚତୀତି। ଦେସନାୱସାନେ ସତ୍ଥା ରଞ୍ଞୋ ଉପକାରୱସେନ –

‘‘ମନୁଜସ୍ସ ସଦା ସତୀମତୋ, ମତ୍ତଂ ଜାନତୋ ଲଦ୍ଧଭୋଜନେ;

ତନୁକସ୍ସ ଭୱନ୍ତି ୱେଦନା, ସଣିକଂ ଜୀରତି ଆଯୁ ପାଲଯ’’ନ୍ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୪);

ଇମଂ ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ଉତ୍ତରମାଣୱଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଗାଥଂ ରଞ୍ଞୋ ଭୋଜନୱେଲାଯ ପୱେଦେଯ୍ୟାସି, ଇମିନା ଉପାଯେନ ଭୋଜନଂ ପରିହାପେଯ୍ୟାସୀ’’ତି ଉପାଯଂ ଆଚିକ୍ଖି, ସୋ ତଥା ଅକାସି। ରାଜା ଅପରେନ ସମଯେନ ନାଳିକୋଦନପରମତାଯ ସଣ୍ଠିତୋ ସୁସଲ୍ଲହୁକସରୀରୋ ସୁଖପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥରି ଉପ୍ପନ୍ନୱିସ୍ସାସୋ ସତ୍ତାହଂ ଅସଦିସଦାନଂ ପୱତ୍ତେସି। ଦାନାନୁମୋଦନାଯ ମହାଜନୋ ମହନ୍ତଂ ୱିସେସଂ ପାପୁଣୀତି।

ପସେନଦିକୋସଲୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସାନୁସାମଣେରୱତ୍ଥୁ

ଇଦଂପୁରେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାନୁଂ ନାମ ସାମଣେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଏକିସ୍ସା ଉପାସିକାଯ ଏକପୁତ୍ତକୋ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ସା ଦହରକାଲେଯେୱ ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସୀଲୱା

ଅହୋସି ୱଉସମ୍ପନ୍ନୋ, ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟଆଗନ୍ତୁକାନଂ ୱତ୍ତଂ କତମେୱ ହୋତି। ମାସସ୍ସ ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠାୟ ଉଦକମାଳକେ ଉଦକଂ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଧମ୍ମସ୍ସୱନଗ୍ଗଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଦୀପଂ ଜାଲେତ୍ୱା ମଧୁରସ୍ସରେନ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ଘୋସେତି। ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ଥାମଂ ଞତ୍ୱା ''ସରଭଞ୍ଞଂ ଭଣ ସାମଣେରା''ତି ଅଜ୍ଝେସନ୍ତି। ସୋ ''ମୟ୍ହଂ ହଦୟୱାତୋ ରୁଜତି, କାୟୋ ୱା ବାଧତୀ''ତି କିଞ୍ଚି ପଚ୍ଚାହାରଂ ଅକତ୍ୱା ଧମ୍ମାସନଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଆକାସଗଙ୍ଗଂ ଓତାରେନ୍ତୋ ୱିୟ ସରଭଞ୍ଞଂ ୱତ୍ୱା ଓତରନ୍ତୋ ''ମୟ୍ହଂ ମାତାପିତୂନଂ ଇମସ୍ମିଂ ସରଭଞ୍ଞେ ପତ୍ତିଂ ଦମ୍ମୀ''ତି ୱଦତି। ତସ୍ସ ମନୁସ୍ସା ମାତାପିତରୋ ପତ୍ତିୟା ଦିନ୍ନଭାୱଂ ନ ଜାନନ୍ତି। ଅନନ୍ତରଉଭାୱେ ପନସ୍ସ ମାତା ଯକ୍ଖିନୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତା, ସା ଦେୱତାହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ''ସାମଣେରେନ ଦିନ୍ନପତ୍ତିଂ ଅନୁମୋଦାମି, ତାତା''ତି ୱଦତି। ''ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ପିୟୋ ହୋତୀ''ତି ତସ୍ମିଂ ସାମଣେରେ ଦେୱତା ସଲଜ୍ଜା ସଗାରୱା ମହାବ୍ରହ୍ମାନଂ ୱିୟ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱିୟ ଚ ନଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି। ସାମଣେରେ ଗାରୱେନ ତଞ୍ଚ ଯକ୍ଖିନିଂ ଗରୁକଂ କତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତି। ତା ଧମ୍ମସ୍ସୱନଯକ୍ଖସମାଗମାଦୀସୁ ''ସାନୁମାତା ସାନୁମାତା''ତି ଯକ୍ଖିନିୟା ଅଗ୍ଗାସନଂ ଅଗ୍ଗୋଦକଂ ଅଗ୍ଗପିଣ୍ଡଂ ଦେନ୍ତି। ମହେସକ୍ଖାପି ଯକ୍ଖା ତଂ ଦିସ୍ୱା ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମନ୍ତି, ଆସନା ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ସାମଣେରୋ ୱୁଡ୍ଢିମନ୍ୱାୟ ପରିପକ୍କିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଅନଭିରତିୟା ପୀଳିତୋ ଅନଭିରତିଂ ୱିନୋଦେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ପରୁଳ୍ହକେସନଖୋ କିଲିଟ୍ଠନିୱାସନପାରୁପନୋ କସ୍ସଚି ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଏକକୋୱ ମାତୁଘରଂ ଅଗମାସି। ଉପାସିକା ପୁତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ''କିଂ, ତାତ, ତ୍ୱଂ ପୁବ୍ବେ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟେହି ୱା ଦହରସାମଣେରେହି ୱା ସଦ୍ଧିଂ ଇଧାଗଚ୍ଛସି, କସ୍ମା ଏକକୋୱ ଅଜ୍ଜ ଆଗତୋସୀ''ତି? ସୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭାୱଂ ଆରୋଚେସି। ସା ଉପାସିକା ନାନପ୍ପକାରେନ ଘରାୱାସେ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ଓୱଦମାନାପି ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ''ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟପି ସଲ୍ଲକ୍ଖେୟ୍ୟା''ତି ଅନୁୟ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ''ତିଟ୍ଠ, ତାତ, ଯାୱ ତେ ଯାଗୁଭତ୍ତଂ ସମ୍ପାଦେମି, ଯାଗୁଂ ପିୱିତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚସ୍ସ ତେ ମନାପାନି ୱତ୍ଥାନି ନୀହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ନିସୀଦି ସାମଣେରୋ। ଉପାସିକା ମୁହୁତ୍ତେନେୱ ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଅଥ ''ଭତ୍ତଂ ସମ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ''ତି ଅୱିଦୂରେ ନିସିନ୍ନା ତଣ୍ଡୁଲେ ଧୋୱତି। ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ସା ଯକ୍ଖିନୀ ''କହଂ ନୁ ଖୋ ସାମଣେରୋ, କଚ୍ଚି ଭିକ୍ଖାହାରଂ ଲଭତି, ନୋ''ତି ଆୱଜ୍ଜମାନା ତସ୍ସ ୱିବ୍ଭମିତୁକାମତାୟ ନିସିନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ସାମଣେରୋ ମେ ମହେସକ୍ଖାନଂ ଦେୱତାନଂ ଅନ୍ତରେ ଲଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେୟ୍ୟ, ଗଚ୍ଛାମିସ୍ସ ୱିବ୍ଭମନେ ଅନ୍ତରାୟଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ସରୀରେ ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ଗୀୱଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଖେଳେନ ପଗ୍ଘରନ୍ତେନ ଭୂମିୟଂ ନିପତି। ଉପାସିକା ପୁତ୍ତସ୍ସ ତଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ଦିସ୍ୱା ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ଆଲିଙ୍ଗେତ୍ୱା ଊରୂସୁ ନିପଜ୍ଜାପେସି। ସକଲଗାମୱାସିନୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ବଲିକମ୍ମାଦୀନି କରିଂସୁ। ଉପାସିକା ପନ ପରିଦେୱମାନା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

''ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ ପଞ୍ଚଦସିଂ, ଯା ଚ ପକ୍ଖସ୍ସ ଅଟ୍ଠମୀ;

ପାଟିହାରିୟପକ୍ଖଞ୍ଚ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସୁସମାଗତଂ।

''ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତି, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରନ୍ତି ଯେ;

ନ ତେହି ଯକ୍ଖା କୀଳନ୍ତି, ଇତି ମେ ଅରହତଂ ସୁତଂ;

ସା ଦାନି ଅଜ୍ଜ ପସ୍ସାମି, ଯକ୍ଖା କୀଳନ୍ତି ସାନୁନା''ତି। (ସଂ॰ ନି॰ ୧।୨୩୯);

ଉପାସିକାୟ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା –

''ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ ପଞ୍ଚଦସିଂ, ଯା ଚ ପକ୍ଖସ୍ସ ଅଟ୍ଠମୀ;

ପାଟିହାରିୟପକ୍ଖଞ୍ଚ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସୁସମାଗତଂ।

''ଉପୋସଥଂ ଉପୱସନ୍ତି, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରନ୍ତି ଯେ;

ନ ତେହି ଯକ୍ଖା କୀଳନ୍ତି, ସାହୁ ତେ ଅରହତଂ ସୁତ''ନ୍ତି। (ସଂ॰ ନି॰ ୧।୨୩୯) –

ୱତ୍ୱା ଆହ –

‘‘ସାନୁଂ ପବୁଦ୍ଧଂ ୱଜାସି, ଯକ୍ଖାନଂ ୱଚନଂ ଇଦଂ;

ମାକାସି ପାପକଂ କମ୍ମଂ, ଆୱି ୱା ଯଦି ୱା ରହୋ।

‘‘ସଚେ ଚ ପାପକଂ କମ୍ମଂ, କରିସ୍ସସି କରୋସି ୱା;

ନ ତେ ଦୁକ୍ଖା ପମୁତ୍ୟତ୍ଥି, ଉପ୍ପଚ୍ଚାପି ପଲାୟତୋ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୩୯);

ଏୱଂ ପାପକଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ସକୁଣସ୍ସ ୱିୟ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ପଲାୟତୋପି ତେ ମୋକ୍ଖୋ ନତ୍ଥୀତି ୱତ୍ୱା ସା ଯକ୍ଖିନୀ ସାମଣେରଂ ମୁଞ୍ଚି। ସୋ ଅକ୍ଖୀନି ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ମାତରଂ କେସେ ୱିକିରିୟ ଅସ୍ସସନ୍ତିଂ ପସ୍ସସନ୍ତିଂ ରୋଦମାନଂ ସକଲଗାମୱାସିନୋ ଚ ସନ୍ନିପତିତେ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଯକ୍ଖେନ ଗହିତଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ‘‘ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ପୀଠେ ନିସିନ୍ନୋ, ମାତା ମେ ଅୱିଦୂରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତଣ୍ଡୁଲେ ଧୋୱି, ଇଦାନି ପନମ୍ହି ଭୂମିୟଂ ନିପନ୍ନୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି ନିପନ୍ନକୋୱ ମାତରଂ ଆହ –

‘‘ମତଂ ୱା ଅମ୍ମ ରୋଦନ୍ତି, ଯୋ ୱା ଜୀୱଂ ନ ଦିସ୍ସତି;

ଜୀୱନ୍ତଂ ଅମ୍ମ ପସ୍ସନ୍ତୀ, କସ୍ମା ମଂ ଅମ୍ମ ରୋଦସୀ’’ତି। (ଥେରଗା। ୪୪; ସଂ। ନି। ୧।୨୩୯);

ଅଥସ୍ସ ମାତା ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେ ପହାୟ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ପୁନ ୱିବ୍ଭମନତ୍ଥଂ ଆଗମନେ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୀ ଆହ –

‘‘ମତଂ ୱା ପୁତ୍ତ ରୋଦନ୍ତି, ଯୋ ୱା ଜୀୱଂ ନ ଦିସ୍ସତି;

ଯୋ ଚ କାମେ ଚଜିତ୍ୱାନ, ପୁନରାଗଚ୍ଛତେ ଇଧ;

ତଂ ୱାପି ପୁତ୍ତ ରୋଦନ୍ତି, ପୁନ ଜୀୱଂ ମତୋ ହି ସୋ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୩୯);

ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ଘରାୱାସଂ କୁକ୍କୁଳଅସଦିସଞ୍ଚେୱ ନରକସଦିସଞ୍ଚ କତ୍ୱା ଘରାୱାସେ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୀ ପୁନ ଆହ –

‘‘କୁକ୍କୁଳଆ ଉବ୍ଭୂତୋ ତାତ, କୁକ୍କୁଳଅଂ ପତିତୁମିଚ୍ଛସି;

ନରକା ଉବ୍ଭୂତୋ ତାତ, ନରକଂ ପତିତୁମିଚ୍ଛସୀ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୩୯);

ଅଥ ନଂ, ‘‘ପୁତ୍ତ, ଭଦ୍ଦଂ ତୱ ହୋତୁ, ମୟା ପନ ‘ଅୟଂ ନୋ ପୁତ୍ତକୋ ଡୟ୍ହମାନୋ’ତି ଗେହା ଭଣ୍ଡଂ ୱିୟ ନୀହରିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପବ୍ବାଜିତୋ, ଘରାୱାସେ ପୁନ ଡୟ୍ହିତୁଂ ଇଚ୍ଛସି। ଅଭିଧାୱଥ ପରିତ୍ତାୟଥ ନୋତି ଇମମତ୍ଥଂ କସ୍ସ ଉଜ୍ଝାପୟାମ କଂ ନିଜ୍ଝାପୟାମା’’ତି ଦୀପେତୁଂ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଅଭିଧାୱଥ ଭଦ୍ଦନ୍ତେ, କସ୍ସ ଉଜ୍ଝାପୟାମସେ;

ଆଦିତ୍ତା ନୀହଟଂ ଭଣ୍ଡଂ, ପୁନ ଡୟ୍ହିତୁମିଚ୍ଛସୀ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୩୯);

ସୋ ମାତରି କଥେନ୍ତିୟା କଥେନ୍ତିୟା ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ନତ୍ଥି ମୟ୍ହଂ ଗିହିଭାୱେନ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ମାତା ‘‘ସାଧୁ, ତାତା’’ତି ତୁଟ୍ଠା ପଣୀତଭୋଜନଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ‘‘କତିୱସ୍ସୋସି, ତାତା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପରିପୁଣ୍ଣୱସ୍ସଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତିଚୀୱରଂ ପଟିୟାଦେସି। ସୋ ପରିପୁଣ୍ଣପତ୍ତଚୀୱରୋ ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭି। ଅଥସ୍ସ ଅଚିରୂପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସତ୍ଥା ଚିତ୍ତନିଗ୍ଗହେ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେନ୍ତୋ ‘‘ଚିତ୍ତଂ ନାମେତଂ ନାନାରମ୍ମଣେସୁ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତଂ ଅନିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ସୋତ୍ଥିଭାୱୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅଙ୍କୁସେନ ମତ୍ତହତ୍ଥିନୋ ୱିୟ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନେ ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୨୬।

‘‘ଇଦଂ ପୁରେ ଚିତ୍ତମଚାରି ଚାରିକଂ,

ଯେନିଚ୍ଛକଂ ଯତ୍ଥକାମଂ ଯଥାସୁଖଂ;

ତଦଜ୍ଜହଂ ନିଗ୍ଗହେସ୍ସାମି ଯୋନିସୋ,

ହତ୍ଥିପ୍ପଭିନ୍ନଂ ୱିଯ ଅଙ୍କୁସଗ୍ଗହୋ’’ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଇଦଂ ଚିତ୍ତଂ ନାମ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ରୂପାଦୀସୁ ଚ ଆରମ୍ମଣେସୁ ରାଗାଦୀନଂ ଯେନ କାରଣେନ ଇଚ୍ଛତି, ଯତ୍ଥେୱସ୍ସ କାମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱସେନ ଯତ୍ଥ କାମଂ ଯଥାରୁଚି ଚରନ୍ତସ୍ସ ସୁଖଂ ହୋତି, ତଥେୱ ୱିଚରଣତୋ ଯଥାସୁଖଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଚାରିକଂ ଚରି, ତଂ ଅଜ୍ଜ ଅହଂ ପଭିନ୍ନଂ ମତ୍ତହତ୍ଥିଂ ହତ୍ଥାଚରିଯସଙ୍ଖାତୋ ଛେକୋ ଅଙ୍କୁସଗ୍ଗହୋ ଅଙ୍କୁସେନ ୱିଯ ଯୋନିସୋମନସିକାରେନ ନିଗ୍ଗହେସ୍ସାମି, ନାସ୍ସ ୱୀତିକ୍କମିତୁଂ ଦସ୍ସାମୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସାନୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ ଉପସଙ୍କମନ୍ତାନଂ ବହୂନଂ ଦେୱତାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି। ସୋପାଯସ୍ମା ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ମହାଧମ୍ମକଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ୱୀସୱସ୍ସସତଂ ଠତ୍ୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ସଙ୍ଖୋଭେତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯୀତି।

ସାନୁସାମଣେରୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପାୱେଯ୍ୟକହତ୍ଥିୱତ୍ଥୁ

ଅପ୍ପମାଦରତାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ପାୱେଯ୍ୟକଂ ନାମ ହତ୍ଥିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ହତ୍ଥୀ ତରୁଣକାଲେ ମହାବଲୋ ହୁତ୍ୱା ଅପରେନ ସମଯେନ ଜରାୱାତୱେଗବ୍ଭାହତୋ ହୁତ୍ୱା ଏକଂ ମହନ୍ତଂ ସରଂ ଓରୁଯ୍ହ କଲଲେ ଲଗ୍ଗିତ୍ୱା ଉତ୍ତରିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ମହାଜନୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଏୱରୂପୋପି ନାମ ହତ୍ଥୀ ଇମଂ ଦୁବ୍ବଲଭାୱଂ ପତ୍ତୋ’’ତି କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସି। ରାଜା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ହତ୍ଥାଚରିଯଂ ଆଣାପେସି – ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଆଚରିଯ, ତଂ ହତ୍ଥିଂ କଲଲତୋ ଉଦ୍ଧରାହୀ’’ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ସଙ୍ଗାମସୀସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସଙ୍ଗାମଭେରିଂ ଆକୋଟାପେସି। ମାନଜାତିକୋ ହତ୍ଥୀ ୱେଗେନୁଟ୍ଠାଯ ଥଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ଭିକ୍ଖୂ ତଂ କାରଣଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ତେନ, ଭିକ୍ଖୱେ , ହତ୍ଥିନା ପକତିପଙ୍କଦୁଗ୍ଗତୋ ଅତ୍ତା ଉଦ୍ଧଟୋ, ତୁମ୍ହେ ପନ କିଲେସଦୁଗ୍ଗେ ପକ୍ଖନ୍ଦା। ତସ୍ମା ଯୋନିସୋ ପଦହିତ୍ୱା ତୁମ୍ହେପି ତତୋ ଅତ୍ତାନଂ ଉଦ୍ଧରଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୨୭।

‘‘ଅପ୍ପମାଦରତା ହୋଥ, ସଚିତ୍ତମନୁରକ୍ଖଥ;

ଦୁଗ୍ଗା ଉଦ୍ଧରଥତ୍ତାନଂ, ପଙ୍କେ ସନ୍ନୋୱ କୁଞ୍ଜରୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମାଦରତାତି ସତିଯା ଅୱିପ୍ପୱାସେ ଅଭିରତା ହୋଥ। ସଚିତ୍ତନ୍ତି ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ଯଥା ୱୀତିକ୍କମଂ ନ କରୋତି, ଏୱଂ ରକ୍ଖଥ। ଦୁଗ୍ଗାତି ଯଥା ସୋ ପଙ୍କେ ସନ୍ନୋ କୁଞ୍ଜରୋ ହତ୍ଥେହି ଚ ପାଦେହି ଚ ୱାଯାମଂ କତ୍ୱା ପଙ୍କଦୁଗ୍ଗତୋ ଅତ୍ତାନଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଥଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ଏୱଂ ତୁମ୍ହେପି କିଲେସଦୁଗ୍ଗତୋ ଅତ୍ତାନଂ ଉଦ୍ଧରଥ, ନିବ୍ବାନଥଲେ ପତିଟ୍ଠାପେଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ପାୱେଯ୍ୟକହତ୍ଥିୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ସଚେ ଲଭେଥାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ପାଲିଲେଯ୍ୟକଂ ନିସ୍ସାଯ ରକ୍ଖିତୱନସଣ୍ଡେ ୱିହରନ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ଯମକୱଗ୍ଗେ ‘‘ପରେ ଚ ନ ୱିଜାନନ୍ତୀ’’ତି ଗାଥାୱଣ୍ଣନାଯ ଆଗତମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ (ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।୫ କୋସମ୍ବକୱତ୍ଥୁ) –

ତଥାଗତସ୍ସ ତତ୍ଥ ହତ୍ଥିନାଗେନ ଉପଟ୍ଠିଯମାନସ୍ସ ୱସନଭାୱୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ପାକଟୋ ଅହୋସି। ସାୱତ୍ଥିନଗରତୋ ''ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ୱିସାଖା ମହାଉପାସିକା''ତି ଏୱମାଦୀନି ମହାକୁଲାନି ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ସାସନଂ ପହିଣିଂସୁ ''ସତ୍ଥାରଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଦସ୍ସେଥା''ତି। ଦିସାୱାସିନୋପି ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ଚିରସ୍ସୁତା ନୋ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ଧମ୍ମୀ କଥା, ସାଧୁ ମଯଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଲଭେଯ୍ୟାମ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ଧମ୍ମିଂ କଥଂ ସୱନାଯା''ତି ଯାଚିଂସୁ। ଥେରୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଦାଯ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ତେମାସଂ ଏକୱିହାରିନୋ ତଥାଗତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଏତ୍ତକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଉପସଙ୍କମନଂ ଅଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ବହି ଠପେତ୍ୱା ଏକକୋୱ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମି। ପାଲିଲେଯ୍ୟକୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଦଣ୍ଡମାଦାଯ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ତଂ ସତ୍ଥା ଓଲୋକେତ୍ୱା ''ଅପେହି, ଅପେହି, ପାଲିଲେଯ୍ୟକ, ମା ୱାରଯି, ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାକୋ ଏସୋ''ତି ଆହ। ସୋ ତତ୍ଥେୱ ଦଣ୍ଡଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଆପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ନାଦାସି। ନାଗୋ ''ସଚେ ଉଗ୍ଗହିତୱତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସତ୍ଥୁ ନିସୀଦନପାସାଣଫଲକେ ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଂ ନ ଠପେସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେସି। ଥେରୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଭୂମିଯଂ ଠପେସି। ୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନା ହି ଗରୂନଂ ଆସନେ ୱା ସଯନେ ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଂ ନ ଠପେନ୍ତି।

ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ''ଏକକୋୱ ଆଗତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ଆଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ''କହଂ ପନ ତେ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହାକଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ବହି ଠପେତ୍ୱା ଆଗତୋମ୍ହୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ପକ୍କୋସାହି ନେ''ତି ଆହ। ଥେରୋ ତଥା ଅକାସି। ସତ୍ଥା ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି, ''ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧସୁଖୁମାଲୋ ଚେୱ ଖତ୍ତିଯସୁଖୁମାଲୋ ଚ, ତୁମ୍ହେହି ତେମାସଂ ଏକକେହି ତିଟ୍ଠନ୍ତେହି ନିସୀଦନ୍ତେହି ଚ ଦୁକ୍କରଂ କତଂ, ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତକାରକୋପି ମୁଖୋଦକାଦିଦାଯକୋପି ନାହୋସି ମଞ୍ଞେ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ପାଲିଲେଯ୍ୟକହତ୍ଥିନା ମମ ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କତାନି। ଏୱରୂପଞ୍ହି ସହାଯଂ ଲଭନ୍ତେନ ଏକତୋୱ ୱସିତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ, ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ଏକଚାରିକଭାୱୋୱ ସେଯ୍ୟୋ''ତି ୱତ୍ୱା ନାଗୱଗ୍ଗେ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୨୮।

''ସଚେ ଲଭେଥ ନିପକଂ ସହାଯଂ,

ସଦ୍ଧିଂଚରଂ ସାଧୁୱିହାରି ଧୀରଂ;

ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ସବ୍ବାନି ପରିସ୍ସଯାନି,

ଚରେଯ୍ୟ ତେନତ୍ତମନୋ ସତୀମା।

୩୨୯।

''ନୋ ଚେ ଲଭେଥ ନିପକଂ ସହାଯଂ,

ସଦ୍ଧିଂଚରଂ ସାଧୁୱିହାରି ଧୀରଂ;

ରାଜାୱ ରଟ୍ଠଂ ୱିଜିତଂ ପହାଯ,

ଏକୋ ଚରେ ମାତଙ୍ଗରଞ୍ଞେୱ ନାଗୋ।

୩୩୦।

''ଏକସ୍ସ ଚରିତଂ ସେଯ୍ୟୋ,

ନତ୍ଥି ବାଲେ ସହାଯତା;

ଏକୋ ଚରେ ନ ଚ ପାପାନି କଯିରା,

ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ମାତଙ୍ଗରଞ୍ଞେୱ ନାଗୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନିପକନ୍ତି ନେପକ୍କପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତଂ। ସାଧୁୱିହାରି ଧୀରନ୍ତି ଭଦ୍ଦକୱିହାରିଂ ପଣ୍ଡିତଂ। ପରିସ୍ସଯାନୀତି ତାଦିସଂ ମେତ୍ତାୱିହାରିଂ ସହାଯଂ ଲଭନ୍ତୋ ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦଯୋ ପାକଟପରିସ୍ସଯେ ଚ ରାଗଭଯଦୋସଭଯମୋହଭଯାଦଯୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିସ୍ସଯେ ଚାତି ସବ୍ବେୱ ପରିସ୍ସଯେ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତମନୋ ଉପଟ୍ଠିତସତୀ ହୁତ୍ୱା ଚରେଯ୍ଯ, ୱିହରେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ରାଜାୱ ରଟ୍ଠନ୍ତି ରଟ୍ଠଂ ହିତ୍ୱା ଗତୋ ମହାଜନକରାଜା ୱିଯ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ୱିଜିତଭୂମିପଦେସୋ ରାଜା ‘‘ଇଦଂ ରଜ୍ଜଂ ନାମ ମହନ୍ତଂ ପମାଦଟ୍ଠାନଂ, କିଂ ମେ ରଜ୍ଜେନ କାରିତେନା’’ତି ୱିଜିତଂ ରଟ୍ଠଂ ପହାଯ ଏକକୋୱ ମହାରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଇରିଯାପଥେସୁ ଏକକୋୱ ଚରତି, ଏୱଂ ଏକକୋୱ ଚରେଯ୍ଯାତି। ମାତଙ୍ଗରଞ୍ଞେୱ ନାଗୋତି ଯଥା ଚ ‘‘ଅହଂ ଖୋ ଆକିଣ୍ଣୋ ୱିହରାମି ହତ୍ଥୀହି ହତ୍ଥିନୀହି ହତ୍ଥିକଳଭେହି ହତ୍ଥିଚ୍ଛାପେହି, ଛିନ୍ନଗ୍ଗାନି ଚେୱ ତିଣାନି ଖାଦାମି, ଓଭଗ୍ଗୋଭଗ୍ଗଞ୍ଚ ମେ ସାଖାଭଙ୍ଗଂ ଖାଦନ୍ତି, ଆୱିଲାନି ଚ ପାନୀଯାନି ପିୱାମି, ଓଗାହା ଚ ମେ ଉତ୍ତିଣ୍ଣସ୍ସ ହତ୍ଥିନିଯୋ କାଯଂ ଉପନିଘଂସନ୍ତିଯୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଯଂନୂନାହଂ ଏକକୋୱ ଗଣମ୍ହା ୱୂପକଟ୍ଠୋ ୱିହରେଯ୍ଯ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୪୬୭; ଉଦା। ୩୫) ଏୱଂ ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗମନତୋ ମାତଙ୍ଗୋତି ଲଦ୍ଧନାମୋ ଇମସ୍ମିଂ ଅରଞ୍ଞେ ଅଯଂ ହତ୍ଥିନାଗୋ ଯୂଥଂ ପହାଯ ସବ୍ବିରିଯାପଥେସୁ ଏକକୋୱ ସୁଖଂ ଚରତି, ଏୱମ୍ପି ଏକୋୱ ଚରେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏକସ୍ସାତି ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ହି ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏକୀଭାୱାଭିରତସ୍ସ ଏକକସ୍ସେୱ ଚରିତଂ ସେଯ୍ଯୋ। ନତ୍ଥି ବାଲେ ସହାଯତାତି ଚୂଳସୀଲଂ ମଜ୍ଝିମସୀଲଂ ମହାସୀଲଂ ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ତେରସ ଧୁତଙ୍ଗଗୁଣାନି ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା ଚତ୍ତାରି ଫଲାନି ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ଅମତମହାନିବ୍ବାନନ୍ତି ଅଯଞ୍ହି ସହାଯତା ନାମ। ସା ବାଲେ ନିସ୍ସାଯ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ନତ୍ଥି ବାଲେ ସହାଯତା। ଏକୋତି ଇମିନା କାରଣେନ ସବ୍ବିରିଯାପଥେସୁ ଏକକୋୱ ଚରେଯ୍ଯ, ଅପ୍ପମତ୍ତକାନିପି ନ ଚ ପାପାନି କଯିରା। ଯଥା ସୋ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ନିରାଲଯୋ ଇମସ୍ମିଂ ଅରଞ୍ଞେ ମାତଙ୍ଗନାଗୋ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନେ ସୁଖଂ ଚରତି, ଏୱଂ ଏକକୋୱ ହୁତ୍ୱା ଚରେଯ୍ଯ, ଅପ୍ପମତ୍ତକାନିପି ନ ଚ ପାପାନି କରେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେହି ପତିରୂପଂ ସହାଯଂ ଅଲଭନ୍ତେହି ଏକଚାରୀହେୱ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସତ୍ଥା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଦେସେସି।

ଦେସନାୱସାନେ ପଞ୍ଚସତାପି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ପାରିଲେଯ୍ଯକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ମାରୱତ୍ଥୁ

ଅତ୍ଥମ୍ହୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଅରଞ୍ଞକୁଟିକାଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ମାରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ମିଂ କିର କାଲେ ରାଜାନୋ ମନୁସ୍ସେ ପୀଳେତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତି। ଅଥ ଭଗୱା ଅଧମ୍ମିକରାଜୂନଂ ରଜ୍ଜେ ଦଣ୍ଡକରଣପୀଳିତେ ମନୁସ୍ସେ ଦିସ୍ୱା କାରୁଞ୍ଞେନ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସକ୍କା ନୁ ଖୋ ରଜ୍ଜଂ କାରେତୁଂ ଅହନଂ ଅଘାତଯଂ, ଅଜିନଂ ଅଜାପଯଂ, ଅସୋଚଂ ଅସୋଚାପଯଂ ଧମ୍ମେନା’’ତି, ମାରୋ ପାପିମା ତଂ ଭଗୱତୋ ପରିୱିତକ୍କଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ‘ସକ୍କା ନୁ ଖୋ ରଜ୍ଜଂ କାରେତୁ’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେସି, ଇଦାନି ରଜ୍ଜଂ କାରେତୁକାମୋ ଭୱିସ୍ସତି, ରଜ୍ଜଞ୍ଚ ନାମେତଂ ପମାଦଟ୍ଠାନଂ, ତଂ କାରେନ୍ତେ ସକ୍କା ଓକାସଂ ଲଭିତୁଂ, ଗଚ୍ଛାମି ଉସ୍ସାହମସ୍ସ ଜନେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘କାରେତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ରଜ୍ଜଂ, କାରେତୁ ସୁଗତୋ ରଜ୍ଜଂ ଅହନଂ ଅଘାତଯଂ, ଅଜିନଂ ଅଜାପଯଂ, ଅସୋଚଂ ଅସୋଚାପଯଂ ଧମ୍ମେନା’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ ପନ ମେ ତ୍ୱଂ, ପାପିମ, ପସ୍ସସି, ଯଂ ମଂ ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ୱଦେସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଭଗୱତା ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ସୁଭାୱିତା। ଆକଙ୍ଖମାନୋ ହି ଭଗୱା ହିମୱନ୍ତଂ ପବ୍ବତରାଜଂ ‘ସୁୱଣ୍ଣ’ନ୍ତି ଅଧିମୁଚ୍ଚେଯ୍ଯ, ତଞ୍ଚ ସୁୱଣ୍ଣମେୱ ଅସ୍ସ, ଅହମ୍ପି ଖୋ ଧନେନ ଧନକରଣୀଯଂ କରିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେସ୍ସଥା’’ତି ତେନ ୱୁତ୍ତେ –

‘‘ପବ୍ବତସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ, ଜାତରୂପସ୍ସ କେୱଲୋ;

ଦ୍ୱିତ୍ତାୱ ନାଲମେକସ୍ସ, ଇତି ୱିଦ୍ୱା ସମଞ୍ଚରେ।

‘‘ଯୋ ଦୁକ୍ଖମଦକ୍ଖି ଯତୋନିଦାନଂ,

କାମେସୁ ସୋ ଜନ୍ତୁ କଥଂ ନମେୟ୍ୟ;

ଉପଧିଂ ୱିଦିତ୍ୱା ସଙ୍ଗୋତି ଲୋକେ,

ତସ୍ସେୱ ଜନ୍ତୁ ୱିନଯାଯ ସିକ୍ଖେ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୫୬) –

ଇମାହି ଗାଥାହି ସଂୱେଜେତ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞୋ ଏୱ ଖୋ, ପାପିମ, ତୱ ଓୱାଦୋ, ଅଞ୍ଞୋ ମମ, ତଯା ସଦ୍ଧିଂ ଧମ୍ମସଂସନ୍ଦନା ନାମ ନତ୍ଥି, ଅହଞ୍ହି ଏୱଂ ଓୱଦାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୩୧।

‘‘ଅତ୍ଥମ୍ହି ଜାତମ୍ହି ସୁଖା ସହାଯା,

ତୁଟ୍ଠୀ ସୁଖା ଯା ଇତରୀତରେନ;

ପୁଞ୍ଞଂ ସୁଖଂ ଜୀୱିତସଙ୍ଖଯମ୍ହି,

ସବ୍ବସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସୁଖଂ ପହାନଂ।

୩୩୨।

‘‘ସୁଖା ମତ୍ତେୟ୍ୟତା ଲୋକେ,

ଅଥୋ ପେତ୍ତେୟ୍ୟତା ସୁଖା;

ସୁଖା ସାମଞ୍ଞତା ଲୋକେ,

ଅଥୋ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତା ସୁଖା।

୩୩୩।

‘‘ସୁଖଂ ଯାୱ ଜରାସୀଲଂ, ସୁଖା ସଦ୍ଧା ପତିଟ୍ଠିତା;

ସୁଖୋ ପଞ୍ଞାଯ ପଟିଲାଭୋ, ପାପାନଂ ଅକରଣଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥମ୍ହୀତି ପବ୍ବଜିତସ୍ସାପି ହି ଚୀୱରକରଣାଦିକେ ୱା ଅଧିକରଣୱୂପସମାଦିକେ ୱା ଗିହିନୋପି କସିକମ୍ମାଦିକେ ୱା ବଲୱପକ୍ଖସନ୍ନିସ୍ସିତେହି ଅଭିଭୱନାଦିକେ ୱା କିଚ୍ଚେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଯେ ତଂ କିଚ୍ଚଂ ନିପ୍ଫାଦେତୁଂ ୱା ୱୂପସମେତୁଂ ୱା ସକ୍କୋନ୍ତି, ଏୱରୂପା ସୁଖା ସହାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ତୁଟ୍ଠୀ ସୁଖାତି ଯସ୍ମା ପନ ଗିହିନୋପି ସକେନ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠା ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦାଦୀନି ଆରଭନ୍ତି, ପବ୍ବଜିତାପି ନାନପ୍ପକାରଂ ଅନେସନଂ। ଇତି ତେ ସୁଖଂ ନ ୱିନ୍ଦନ୍ତିଯେୱ। ତସ୍ମା ଯା ଇତରୀତରେନ ପରିତ୍ତେନ ୱା ୱିପୁଲେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠି, ଅଯମେୱ ସୁଖାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁଞ୍ଞନ୍ତି ମରଣକାଲେ ପନ ଯଥାଜ୍ଝାସଯେନ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା କତପୁଞ୍ଞକମ୍ମମେୱ ସୁଖଂ। ସବ୍ବସ୍ସାତି ସକଲସ୍ସପି ପନ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପହାନସଙ୍ଖାତଂ ଅରହତ୍ତମେୱ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ସୁଖଂ ନାମ।

ମତ୍ତେୟ୍ୟତାତି ମାତରି ସମ୍ମା ପଟିପତ୍ତି। ପେତ୍ତେୟ୍ୟତାତି ପିତରି ସମ୍ମା ପଟିପତ୍ତି। ଉଭଯେନପି ମାତାପିତୂନଂ ଉପଟ୍ଠାନମେୱ କଥିତଂ। ମାତାପିତରୋ ହି ପୁତ୍ତାନଂ ଅନୁପଟ୍ଠହନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଭୂମିଯଂ ୱା ନିଦହନ୍ତି, ପରେସଂ ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି, ‘‘ମାତାପିତରୋ ନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୀ’’ତି ନେସଂ

ନିନ୍ଦାପି ୱଡ୍ଢତି, କାୟସ୍ସ ଭେଦା ଗୂଥନିରୟେପି ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି। ଯେ ପନ ମାତାପିତରୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ତେ ତେସଂ ସନ୍ତକଂ ଧନମ୍ପି ପାପୁଣନ୍ତି, ପସଂସମ୍ପି ଲଭନ୍ତି, କାୟସ୍ସ ଭେଦା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି। ତସ୍ମା ଉଭୟମ୍ପେତଂ ସୁଖନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସାମଞ୍ଞତାତି ପବ୍ବଜିତେସୁ ସମ୍ମା ପଟିପତ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତାତି ବାହିତପାପେସୁ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସାୱକେସୁ ସମ୍ମା ପଟିପତ୍ତିୟେୱ। ଉଭୟେନପି ତେସଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ପଟିଜଗ୍ଗନଭାୱୋ କଥିତୋ, ଇଦମ୍ପି ଲୋକେ ସୁଖଂ ନାମ କଥିତଂ।

ସୀଲନ୍ତି ମଣିକୁଣ୍ଡଲରତ୍ତୱତ୍ଥାଦୟୋ ହି ଅଲଙ୍କାରା ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ୱୟେ ଠିତାନଂୟେୱ ସୋଭନ୍ତି। ନ ଦହରାନଂ ଅଲଙ୍କାରୋ ମହଲ୍ଲକକାଲେ, ମହଲ୍ଲକାନଂ ୱା ଅଲଙ୍କାରୋ ଦହରକାଲେ ସୋଭତି, ‘‘ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ଏସ ମଞ୍ଞେ’’ତି ଗରହୁପ୍ପାଦନେନ ପନ ଦୋସମେୱ ଜନେତି। ପଞ୍ଚସୀଲଦସସୀଲାଦିଭେଦଂ ପନ ସୀଲଂ ଦହରସ୍ସାପି ମହଲ୍ଲକସ୍ସାପି ସବ୍ବୱୟେସୁ ସୋଭତିୟେୱ, ‘‘ଅହୋ ୱତାୟଂ ସୀଲୱା’’ତି ପସଂସୁପ୍ପାଦନେନ ସୋମନସ୍ସମେୱ ଆୱହତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ସୁଖଂ ଯାୱ ଜରା ସୀଲନ୍ତି। ସଦ୍ଧା ପତିଟ୍ଠିତାତି ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରତୋ ଦୁୱିଧାପି ସଦ୍ଧା ନିଚ୍ଚଲା ହୁତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠିତା। ସୁଖୋ ପଞ୍ଞାୟ ପଟିଲାଭୋତି ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରପଞ୍ଞାୟ ପଟିଲାଭୋ ସୁଖୋ। ପାପାନଂଅକରଣନ୍ତି ସେତୁଘାତୱସେନ ପନ ପାପାନଂ ଅକରଣଂ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ସୁଖନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂନଂ ଦେୱତାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସୀତି।

ମାରୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

ନାଗୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତେୱୀସତିମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨୪। ତଣ୍ହାୱଗ୍ଗୋ

୧। କପିଲମଚ୍ଛୱତ୍ଥୁ

ମନୁଜସ୍ସାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କପିଲମଚ୍ଛଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଅତୀତେ କିର କସ୍ସପଭଗୱତୋ ପରିନିବ୍ବୁତକାଲେ ଦ୍ୱେ କୁଲଭାତରୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସାୱକାନଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିଂସୁ। ତେସୁ ଜେଟ୍ଠୋ ସାଗତୋ ନାମ ଅହୋସି, କନିଟ୍ଠୋ କପିଲୋ ନାମ। ମାତା ପନ ନେସଂ ସାଧିନୀ ନାମ, କନିଟ୍ଠଭଗିନୀ ତାପନା ନାମ। ତାପି ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ପବ୍ବଜିଂସୁ। ଏୱଂ ତେସୁ ପବ୍ବଜିତେସୁ ଉଭୋ ଭାତରୋ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତା ଏକଦିୱସଂ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ କତି ଧୁରାନୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଗନ୍ଥଧୁରଂ ୱିପସ୍ସନାଧୁରଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେ ଧୁରାନୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠୋ ‘‘ୱିପସ୍ସନାଧୁରଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ’’ତି ପଞ୍ଚ ୱସ୍ସାନି ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ସନ୍ତିକେ ୱସିତ୍ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱାଯମନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। କନିଟ୍ଠୋ ‘‘ଅହଂ ତାୱ ତରୁଣୋ, ୱୁଡ୍ଢକାଲେ ୱିପସ୍ସନାଧୁରଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ’’ତି ଗନ୍ଥଧୁରଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତୀଣି ପିଟକାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହି। ତସ୍ସ ପରିଯତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାପରିୱାରୋ, ପରିୱାରଂ ନିସ୍ସାଯ ଲାଭୋ ଉଦପାଦି। ସୋ ବାହୁସଚ୍ଚମଦେନ ମତ୍ତୋ ଲାଭତଣ୍ହାଯ ଅଭିଭୂତୋ ଅତିପଣ୍ଡିତମାନିତାଯ ପରେହି ୱୁତ୍ତଂ କପ୍ପିଯମ୍ପି ‘‘ଅକପ୍ପିଯ’’ନ୍ତି ୱଦେତି, ଅକପ୍ପିଯମ୍ପି ‘‘କପ୍ପିଯ’’ନ୍ତି ୱଦେତି, ସାୱଜ୍ଜମ୍ପି ‘‘ଅନୱଜ୍ଜ’’ନ୍ତି, ଅନୱଜ୍ଜମ୍ପି ‘‘ସାୱଜ୍ଜ’’ନ୍ତି। ସୋ ପେସଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ‘‘ମା, ଆୱୁସୋ କପିଲ, ଏୱଂ ଅୱଚା’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଓୱଦିଯମାନୋପି ‘‘ତୁମ୍ହେ କିଂ ଜାନାଥ, ରିତ୍ତମୁଟ୍ଠିସଦିସା’’ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଖୁଂସେନ୍ତୋ ୱମ୍ଭେନ୍ତୋ ଚରତି। ଅଥସ୍ସ ଭାତୁ ସାଗତତ୍ଥେରସ୍ସାପି ଭିକ୍ଖୂ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସୋପି ନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଆୱୁସୋ କପିଲ, ତୁମ୍ହାଦିସାନଞ୍ହି ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତି ସାସନସ୍ସ ଆଯୁ ନାମ, ତସ୍ମା ପଟିପତ୍ତିଂ ପହାଯ କପ୍ପିଯାଦୀନି ପଟିବାହନ୍ତୋ ମା ଏୱଂ ଅୱଚା’’ତି ଓୱଦି। ସୋ ତସ୍ସପି ୱଚନଂ ନାଦିଯି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଥେରୋ ଦ୍ୱତ୍ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ୱାଦଂ ଅଗଣ୍ହନ୍ତଂ ‘‘ନାଯଂ ମମ ୱଚନଂ କରୋତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ତେନ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସସି ସକେନ କମ୍ମେନା’’ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି । ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନଂ ଅଞ୍ଞେ ପେସଲା ଭିକ୍ଖୂ ଛଡ୍ଡଯିଂସୁ।

ସୋ ଦୁରାଚାରୋ ହୁତ୍ୱା ଦୁରାଚାରପରିୱୁତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଉପୋସଥଗ୍ଗେ ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ବୀଜନିଂ ଆଦାଯ ଧମ୍ମାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ୱତ୍ତତି, ଆୱୁସୋ, ଏତ୍ଥ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘କୋ ଅତ୍ଥୋ ଇମସ୍ସ ପଟିୱଚନେନ ଦିନ୍ନେନା’’ତି ତୁଣ୍ହୀଭୂତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମୋ ୱା ୱିନଯୋ ୱା ନତ୍ଥି, ପାତିମୋକ୍ଖେନ ସୁତେନ ୱା ଅସୁତେନ ୱା କୋ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଆସନା ୱୁଟ୍ଠହି। ଏୱଂ ସୋ କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପରିଯତ୍ତିସାସନଂ ଓସକ୍କାପେସି। ସାଗତତ୍ଥେରୋପି ତଦହେୱ ପରିନିବ୍ବାଯି। କପିଲୋ ଆଯୁପରିଯୋସାନେ ଅୱୀଚିମ୍ହି ମହାନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସାପିସ୍ସ ମାତା ଚ ଭଗିନୀ ଚ ତସ୍ସେୱ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପେସଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଅକ୍କୋସିତ୍ୱା ପରିଭାସିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ।

ତସ୍ମିଂ ପନ କାଲେ ପଞ୍ଚସତା ପୁରିସା ଗାମଘାତକାଦୀନି କତ୍ୱା ଚୋରିକାଯ ଜୀୱନ୍ତା ଜନପଦମନୁସ୍ସେହି ଅନୁବଦ୍ଧା ପଲାଯମାନା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚି ପଟିସରଣଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ଅଞ୍ଞତରଂ ଆରଞ୍ଞିକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ପଟିସରଣଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ହୋଥା’’ତି ୱଦିଂସୁ। ଥେରୋ ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ସୀଲସଦିସଂ ପଟିସରଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ସବ୍ବେପି ପଞ୍ଚସୀଲାନି ସମାଦିଯଥା’’ତି ଆହ। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସୀଲାନି ସମାଦିଯିଂସୁ। ଅଥ ନେ ଥେରୋ ଓୱଦି – ‘‘ଇଦାନି ତୁମ୍ହେ ସୀଲୱନ୍ତା, ଜୀୱିତହେତୁପି ୱୋ ନେୱ ସୀଲଂ ଅତିକ୍କମିତବ୍ବଂ, ନ ମନୋପଦୋସୋ କାତବ୍ବୋ’’ତି। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ। ଅଥ ନେ ଜନପଦମନୁସ୍ସା ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପରିଯେସମାନା ତେ ଚୋରେ ଦିସ୍ୱା ସବ୍ବେ ତେ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସୁଂ। ତେ କାଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ, ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ଜେଟ୍ଠକଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି।

ତେ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମୱସେନ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱଲୋକେ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିନଗରଦ୍ୱାରେ ପଞ୍ଚସତକୁଲିକେ କେୱଟ୍ଟଗାମେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ଜେଟ୍ଠକଦେୱପୁତ୍ତୋ କେୱଟ୍ଟଜେଟ୍ଠକସ୍ସ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ଇତରେ ଇତରେସୁ। ଏୱଂ ତେସଂ ଏକଦିୱସେଯେୱ ପଟିସନ୍ଧିଗହଣଞ୍ଚ ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖମନଞ୍ଚ ଅହୋସି। କେୱଟ୍ଟଜେଟ୍ଠକୋ ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ମିଂ ଗାମେ ଅଞ୍ଞେପି ଦାରକା ଅଜ୍ଜ ଜାତା’’ତି ପରିଯେସାପେତ୍ୱା ତେସଂ ଜାତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଏତେ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ସହାଯକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ସବ୍ବେସଂ ପୋସାୱନିକଂ ଦାପେସି। ତେ ସବ୍ବେପି ସହପଂସୁକୀଳକା ସହାଯକା ହୁତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱଯପ୍ପତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ତେସଂ କେୱଟ୍ଟଜେଟ୍ଠକପୁତ୍ତୋୱ ଯସତୋ ଚ ତେଜତୋ ଚ ଅଗ୍ଗପୁରିସୋ ଅହୋସି।

କପିଲୋପି ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିପାକାୱସେସେନ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଅଚିରୱତିଯା ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧମୁଖୋ ମଚ୍ଛୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ତେ ସହାଯକା ‘‘ମଚ୍ଛେ ବନ୍ଧିସ୍ସାମା’’ତି ଜାଲାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ନଦିଯା ଖିପିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ଅନ୍ତୋଜାଲଂ ସୋ ମଚ୍ଛୋ ପାୱିସି । ତଂ ଦିସ୍ୱା ସବ୍ବେ କେୱଟ୍ଟଗାମୱାସିନୋ ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦମକଂସୁ – ‘‘ପୁତ୍ତା ନୋ ପଠମଂ ମଚ୍ଛେ ବନ୍ଧନ୍ତା ସୁୱଣ୍ଣମଚ୍ଛଂ ବନ୍ଧିଂସୁ, ଇଦାନି ନୋ ରାଜା ବହୁଧନଂ ଦସ୍ସତୀ’’ତି। ତେପି ଖୋ ସହାଯକା ମଚ୍ଛଂ ନାୱାଯ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ନାୱଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମଂସୁ। ରଞ୍ଞାପି ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ‘‘କିଂ ଏତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ମଚ୍ଛୋ, ଦେୱା’’ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ମଚ୍ଛଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥା ଏତସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣକାରଣଂ ଜାନିସ୍ସତୀ’’ତି ମଚ୍ଛଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ମଚ୍ଛେନ ମୁଖେ ୱିୱଟମତ୍ତେଯେୱ ସକଲଜେତୱନଂ ଅତିୱିଯ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ଅହୋସି। ରାଜା ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ମଚ୍ଛୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ଜାତୋ, କସ୍ମା ଚସ୍ସ ମୁଖତୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ୱାଯତୀ’’ତି?

ଅଯଂ, ମହାରାଜ, କସ୍ସପଭଗୱତୋ ପାୱଚନେ କପିଲୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ଅହୋସି ବହୁସ୍ସୁତୋ ମହାପରିୱାରୋ ଲାଭତଣ୍ହାଯ ଅଭିଭୂତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱଚନଂ ଅଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ଅକ୍କୋସକପରିଭାସକୋ, ତସ୍ସ ଚ ଭଗୱତୋ ସାସନଂ ଓସକ୍କାପେସି, ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଅୱୀଚିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱିପାକାୱସେସେନ ଇଦାନି ମଚ୍ଛୋ ହୁତ୍ୱା ଜାତୋ। ଯଂ ପନ ସୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ୱାଚେସି, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଚ ଗୁଣଂ କଥେସି, ତସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଇମଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ପଟିଲଭି। ଯଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅକ୍କୋସକପରିଭାସକୋ ଅହୋସି, ତେନସ୍ସ ମୁଖତୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ୱାଯତି। ‘‘କଥାପେମି ନଂ, ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘କଥାପେଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ତ୍ୱଂସି କପିଲୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅହଂ କପିଲୋ’’ତି। ‘‘କୁତୋ ଆଗତୋସୀ’’ତି? ‘‘ଅୱୀଚିମହାନିରଯତୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଜେଟ୍ଠଭାତିକୋ ତେ ସାଗତୋ କୁହିଂ ଗତୋ’’ତି? ‘‘ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ମାତା ପନ ତେ ସାଧିନୀ କହ’’ନ୍ତି? ‘‘ମହାନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତା, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କନିଟ୍ଠଭଗିନୀ ଚ ତେ ତାପନା କହ’’ନ୍ତି? ‘‘ମହାନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତା, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଇଦାନି ତ୍ୱଂ କହଂ ଗମିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଅୱୀଚିମହାନିରଯମେୱ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ୱିପ୍ପଟିସାରାଭିଭୂତୋ ନାୱଂ ସୀସେନ ପହରିତ୍ୱା ତାୱଦେୱ କାଲଂ କତ୍ୱା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ମହାଜନୋ ସଂୱିଗ୍ଗୋ ଅହୋସି ଲୋମହଟ୍ଠଜାତୋ।

ଅଥ ଭଗୱା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସନ୍ନିପତିତାଯ ପରିସାଯ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତଙ୍ଖଣାନୁରୂପଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁଂ ‘‘ଧମ୍ମଚରିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଏତଦାହୁ ୱସୁତ୍ତମ’’ନ୍ତି ସୁତ୍ତନିପାତେ (ସୁ॰ ନି॰ ୨୭୬) କପିଲସୁତ୍ତଂ କଥେତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୩୪।

‘‘ମନୁଜସ୍ସ ପମତ୍ତଚାରିନୋ, ତଣ୍ହା ୱଡ୍ଢତି ମାଲୁୱା ୱିଯ;

ସୋ ପ୍ଲୱତୀ ହୁରା ହୁରଂ, ଫଲମିଚ୍ଛଂୱ ୱନସ୍ମି ୱାନରୋ।

୩୩୫।

‘‘ଯଂ ଏସା ସହତେ ଜମ୍ମୀ, ତଣ୍ହା ଲୋକେ ୱିସତ୍ତିକା;

ସୋକା ତସ୍ସ ପୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଅଭିୱଟ୍ଠଂୱ ବୀରଣଂ।

୩୩୬।

‘‘ଯୋ ଚେତଂ ସହତେ ଜମ୍ମିଂ, ତଣ୍ହଂ ଲୋକେ ଦୁରଚ୍ଚଯଂ;

ସୋକା ତମ୍ହା ପପତନ୍ତି, ଉଦବିନ୍ଦୁୱ ପୋକ୍ଖରା।

୩୩୭।

‘‘ତଂ ୱୋ ୱଦାମି ଭଦ୍ଦଂ ୱୋ, ଯାୱନ୍ତେତ୍ଥ ସମାଗତା;

ତଣ୍ହାଯ ମୂଲଂ ଖଣଥ, ଉସୀରତ୍ଥୋୱ ବୀରଣଂ;

ମା ୱୋ ନଥଅଂୱ ସୋତୋୱ, ମାରୋ ଭଞ୍ଜି ପୁନପ୍ପୁନ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପମତ୍ତଚାରିନୋତି ସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗଲକ୍ଖଣେନ ପମାଦେନ ପମତ୍ତଚାରିସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନେୱ ଝାନଂ ନ ୱିପସ୍ସନା ନ ମଗ୍ଗଫଲାନି ୱଡ୍ଢନ୍ତି। ଯଥା ପନ ରୁକ୍ଖଂ ସଂସିବ୍ବନ୍ତୀ ପରିଯୋନନ୍ଧନ୍ତୀ ତସ୍ସ ୱିନାସାଯ ମାଲୁୱାଲତା ୱଡ୍ଢତି , ଏୱମସ୍ସ ଛ ଦ୍ୱାରାନି ନିସ୍ସାଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ତଣ୍ହା ୱଡ୍ଢତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ପ୍ଲୱତୀ ହୁରା ହୁରନ୍ତି ସୋ ତଣ୍ହାୱସିକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭୱେ ଭୱେ ଉପ୍ଲୱତି ଧାୱତି। ଯଥା କିଂ ୱିଯାତି? ଫଲମିଚ୍ଛଂୱ ୱନସ୍ମି ୱାନରୋ, ଯଥା ରୁକ୍ଖଫଲଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱାନରୋ ୱନସ୍ମିଂ ଧାୱତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସାଖଂ ଗଣ୍ହାତି, ତଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହାତି, ତମ୍ପି ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହାତି, ‘‘ସାଖଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ସନ୍ନିସିନ୍ନୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ନାପଜ୍ଜତି, ଏୱମେୱ ତଣ୍ହାୱସିକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୁରା ହୁରଂ ଧାୱନ୍ତୋ ‘‘ଆରମ୍ମଣଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ତଣ୍ହାଯ ଅପୱତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ନାପଜ୍ଜତି।

ଯନ୍ତି ଯଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଏସା ଲାମକଭାୱେନ ଜମ୍ମୀ ୱିସାହାରତାଯ ୱିସପୁପ୍ଫତାଯ ୱିସଫଲତାଯ ୱିସପରିଭୋଗତାଯ ରୂପାଦୀସୁ ୱିସତ୍ତତାଯ ଆସତ୍ତତାଯ ୱିସତ୍ତିକାତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତା ଛଦ୍ୱାରିକତଣ୍ହା ଅଭିଭୱତି। ଯଥା ନାମ ୱସ୍ସାନେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱସ୍ସନ୍ତେନ ଦେୱେନ ଅଭିୱଟ୍ଟଂ ବୀରଣତିଣଂ ୱଡ୍ଢତି, ଏୱଂ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ୱଟ୍ଟମୂଲକା ସୋକା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦୁରଚ୍ଚଯନ୍ତି ଯୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ଅତିକ୍କମିତୁଂ ପଜହିତୁଂ ଦୁକ୍କରତାଯ ଦୁରଚ୍ଚଯଂ ତଣ୍ହଂ ସହତି ଅଭିଭୱତି, ତମ୍ହା ପୁଗ୍ଗଲା ୱଟ୍ଟମୂଲକା ସୋକା ପପତନ୍ତି। ଯଥା ନାମ ପୋକ୍ଖରେ ପଦୁମପତ୍ତେ ପତିତଂ ଉଦକବିନ୍ଦୁ ନ ପତିଟ୍ଠାତି, ଏୱଂ ନ ପତିଟ୍ଠହନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତଂ ୱୋ ୱଦାମୀତି ତେନ କାରଣେନ ଅହଂ ତୁମ୍ହେ ୱଦାମି। ଭଦ୍ଦଂ ୱୋତି ଭଦ୍ଦଂ ତୁମ୍ହାକଂ ହୋତୁ, ମା ଅହଂ କପିଲୋ ୱିଯ ୱିନାସଂ ପାପୁଣଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ମୂଲନ୍ତି ଇମିସ୍ସା ଛଦ୍ୱାରିକତଣ୍ହାଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣେନ ମୂଲଂ ଖଣଥ। କିଂ ୱିଯାତି? ଉସୀରତ୍ଥୋୱ ବୀରଣଂ, ଯଥା ଉସୀରେନ ଅତ୍ଥିକୋ ପୁରିସୋ ମହନ୍ତେନ କୁଦାଲେନ ବୀରଣଂ ଖଣତି, ଏୱମସ୍ସା ମୂଲଂ ଖଣଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ମା ୱୋ ନଥଅଂୱ ସୋତୋୱ, ମାରୋ ଭଞ୍ଜି ପୁନପ୍ପୁନନ୍ତି ମା ତୁମ୍ହେ ନଦୀସୋତେ ଜାତଂ ନଥଅଂ ମହାୱେଗେନ ଆଗତୋ ନଦୀସୋତୋ ୱିଯ କିଲେସମାରୋ ମରଣମାରୋ ଦେୱପୁତ୍ତମାରୋ ଚ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭଞ୍ଜୀତୂତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ପଞ୍ଚସତାପି କେୱଟ୍ଟପୁତ୍ତା ସଂୱେଗଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକିରିଯଂ ପତ୍ଥଯମାନା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ଆନେଞ୍ଜୱିହାରସମାପତ୍ତିଧମ୍ମପରିଭୋଗେନ ଏକପରିଭୋଗା ଅହେସୁନ୍ତି।

କପିଲମଚ୍ଛୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ସୂକରପୋତିକାୱତ୍ଥୁ

ଯଥାପି ମୂଲେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଗୂଥସୂକରପୋତିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଂ କିର ସମଯେ ସତ୍ଥା ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତୋ ଏକଂ ସୂକରପୋତିକଂ ଦିସ୍ୱା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି। ତସ୍ସ ସିତଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ମୁଖୱିୱରନିଗ୍ଗତଂ ଦନ୍ତୋଭାସମଣ୍ଡଲଂ ଦିସ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ ସିତସ୍ସ ପାତୁକମ୍ମାଯା’’ତି ସିତକାରଣଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ‘‘ପସ୍ସସେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ସୂକରପୋତିକ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ଏସା କକୁସନ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ଏକାଯ ଆସନସାଲାଯ ସାମନ୍ତା କୁକ୍କୁଟୀ ଅହୋସି। ସା ଏକସ୍ସ ଯୋଗାୱଚରସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସଜ୍ଝାଯନ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମଘୋସଂ ସୁତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଉବ୍ବରୀ ନାମ ରାଜଧୀତା ଅହୋସି। ସା ଅପରଭାଗେ ସରୀରୱଲଞ୍ଜଟ୍ଠାନଂ ପୱିଟ୍ଠା ପୁଳୱକରାସିଂ ଦିସ୍ୱା ତତ୍ଥ ପୁଳୱକସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ପଠମଂ ଝାନଂ ପଟିଲଭି। ସା ତତ୍ଥ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ପୁନ ଗତିୱସେନ ଆଲୁଲମାନା ଇଦାନି ସୂକରଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତା, ଇଦଂ କାରଣଂ ଦିସ୍ୱା ମଯା ସିତଂ ପାତୁକତନ୍ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରପ୍ପମୁଖା ଭିକ୍ଖୂ ମହନ୍ତଂ ସଂୱେଗଂ ପଟିଲଭିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ସଂୱେଗଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଭୱତଣ୍ହାଯ ଆଦୀନୱଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଅନ୍ତରୱୀଥିଯଂ ଠିତକୋୱ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

‘‘ଯଥାପି ମୂଲେ ଅନୁପଦ୍ଦଓ୍ୱେ ଦଳ୍ହେ,

ଛିନ୍ନୋପି ରୁକ୍ଖୋ ପୁନରେଓ୍ୱ ରୂହତି;

ଏଓ୍ୱମ୍ପି ତଣ୍ହାନୁସଯେ ଅନୂହତେ,

ନିବ୍ବତ୍ତତୀ ଦୁକ୍ଖମିଦଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ।

୩୩୯।

‘‘ଯସ୍ସ ଛତ୍ତିଂସତି ସୋତା, ମନାପସଓ୍ୱନା ଭୁସା;

ମହାଓ୍ୱହନ୍ତି ଦୁଦ୍ଦିଟ୍ଠିଂ, ସଙ୍କପ୍ପା ରାଗନିସ୍ସିତା।

୩୪୦।

‘‘ସଓ୍ୱନ୍ତି ସବ୍ବଧି ସୋତା, ଲତା ଉପ୍ପଜ୍ଜ ତିଟ୍ଠତି;

ତଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ଲତଂ ଜାତଂ, ମୂଲଂ ପଞ୍ଞାଯ ଛିନ୍ଦଥ।

୩୪୧।

‘‘ସରିତାନି ସିନେହିତାନି ଚ,

ସୋମନସ୍ସାନି ହୋନ୍ତି ଜନ୍ତୁନୋ;

ତେ ସାତସିତା ସୁଖେସିନୋ,

ତେ ୱେ ଜାତିଜରୂପଗା ନରା।

୩୪୨।

‘‘ତସିଣାଯ ପୁରକ୍ଖତା ପଜା,

ପରିସପ୍ପନ୍ତି ସସୋଓ୍ୱ ବନ୍ଧିତୋ;

ସଂଯୋଜନସଙ୍ଗସତ୍ତକା,

ଦୁକ୍ଖମୁପେନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚିରାଯ।

୩୪୩।

‘‘ତସିଣାଯ ପୁରକ୍ଖତା ପଜା,

ପରିସପ୍ପନ୍ତି ସସୋଓ୍ୱ ବନ୍ଧିତୋ;

ତସ୍ମା ତସିଣଂ ୱିନୋଦଯେ,

ଆକଙ୍ଖନ୍ତ ୱିରାଗମୱନୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମୂଲେତି ଯସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଚତୁଧା ହେଟ୍ଠା ଚ ଉଜୁକମେୱ ଗତେ ପଞ୍ଚୱିଧମୂଲେ ଛେଦନଫାଲନପାଚନୱିଜ୍ଝନାଦୀନଂ କେନଚି ଉପଦ୍ଦୱେନ ଅନୁପଦ୍ଦୱେ ଥିରପତିଟ୍ଠିତାଯ ଦଳ୍ହେ ସୋ ରୁକ୍ଖୋ ଉପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋପି ସାଖାନଂ ୱସେନ ପୁନଦେୱ ରୂହତି, ଏୱମେୱ ଛଦ୍ୱାରିକାଯ ତଣ୍ହାଯ ଅନୁସଯେ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣେନ ଅନୁହତେ ଅସମୁଚ୍ଛିନ୍ନେ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଭୱେ ଜାତିଆଦିଭେଦଂ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିବ୍ବତ୍ତତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯସ୍ସାତି ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ‘‘ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସ୍ସୁପାଦାଯ ଅଟ୍ଠାରସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ବାହିରସ୍ସୁପାଦାଯ ଅଟ୍ଠାରସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନୀ’’ତି ଇମେସଂ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନଂ ୱସେନ ଛତ୍ତିଂସତିଯା ସୋତେହି ସମନ୍ନାଗତା ମନାପେସୁ ରୂପାଦୀସୁ ଆସୱତି ପୱତ୍ତତୀତି ମନାପସୱନା ତଣ୍ହା ଭୁସା ବଲୱତୀ ହୋତି, ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱିପନ୍ନଞାଣତାଯ ଦୁଦ୍ଦିଟ୍ଠିଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ମହନ୍ତଭାୱେନ ମହା ହୁତ୍ୱା ଝାନଂ ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱା ଅନିସ୍ସାଯ ରାଗନିସ୍ସିତା ସଙ୍କପ୍ପା ୱହନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୱନ୍ତି ସବ୍ବଧି ସୋତାତି ଇମେ ତଣ୍ହାସୋତା ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀନଂ ୱସେନ ସବ୍ବେସୁ ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ସୱନତୋ, ସବ୍ବାପି ରୂପତଣ୍ହା…ପେ… ଧମ୍ମତଣ୍ହାତି ସବ୍ବଭୱେସୁ ୱା ସୱନତୋ ସବ୍ବଧି ସୱନ୍ତି ନାମ। ଲତାତି ପଲିୱେଠନଟ୍ଠେନ ସଂସିବ୍ବନଟ୍ଠେନ ଚ ଲତା ୱିଯାତି ଲତା। ଉପ୍ପଜ୍ଜ ତିଟ୍ଠତୀତି ଛହି ଦ୍ୱାରେହି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ତିଟ୍ଠତି। ତଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱାତି ତଂ ପନ ତଣ୍ହାଲତଂ ‘‘ଏତ୍ଥେସା ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଜାତଟ୍ଠାନୱସେନ ଦିସ୍ୱା। ପଞ୍ଞାଯାତି ସତ୍ଥେନ ୱନେ ଜାତଂ ଲତଂ ୱିଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ମୂଲେ ଛିନ୍ଦଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସରିତାନୀତି ଅନୁସଟାନି ପଯାତାନି। ସିନେହିତାନୀତି ଚୀୱରାଦୀସୁ ପୱତ୍ତସିନେହୱସେନ ସିନେହିତାନି ଚ, ତଣ୍ହାସିନେହମକ୍ଖିତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋମନସ୍ସାନୀତି ତଣ୍ହାୱସିକସ୍ସ ଜନ୍ତୁନୋ ଏୱରୂପାନି ସୋମନସ୍ସାନି ଭୱନ୍ତି। ତେ ସାତସିତାତି ତେ ତଣ୍ହାୱସିକା ପୁଗ୍ଗଲା ସାତନିସ୍ସିତା ସୁଖନିସ୍ସିତା ଚ ହୁତ୍ୱା ସୁଖେସିନୋ ସୁଖପରିଯେସିନୋ ଭୱନ୍ତି। ତେ ୱେତି ଯେ ଏୱରୂପା ନରା, ତେ ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣାନି ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତିଯେୱାତି ଜାତିଜରୂପଗା ନାମ ହୋନ୍ତି। ପଜାତି ଇମେ ସତ୍ତା ତାସକରଣେନ ତସିଣାତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତାଯ ତଣ୍ହାଯ ପୁରକ୍ଖତା ପରିୱାରିତା ହୁତ୍ୱା।

ବନ୍ଧିତୋତି ଲୁଦ୍ଦେନ ଅରଞ୍ଞେ ବଦ୍ଧୋ ସସୋ ୱିଯ ପରିସପ୍ପନ୍ତି ଭାଯନ୍ତି। ସଂଯୋଜନସଙ୍ଗସତ୍ତକାତି ଦସୱିଧେନ ସଂଯୋଜନସଙ୍ଗେନ ଚେୱ ସତ୍ତୱିଧେନ ରାଗସଙ୍ଗାଦିନା ଚ ସତ୍ତା ବଦ୍ଧା ତସ୍ମିଂ ୱା ଲଗ୍ଗା ହୁତ୍ୱା। ଚିରାଯାତି ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଜାତିଆଦିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ତସିଣାଯ ପୁରକ୍ଖତା ପଲିୱେଠିତା ସତ୍ତା, ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ୱିରାଗଂ ରାଗାଦିୱିଗମଂ ନିବ୍ବାନଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନେତଂ ତସିଣଂ ୱିନୋଦଯେ ପନୁଦିତ୍ୱା ନୀହରିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ।

ସାପି ଖୋ ସୂକରପୋତିକା ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଭୂମିଯଂ ରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ତତୋ ଚୁତା ବାରାଣସିଯଂ, ତତୋ ଚୁତା ସୁପ୍ପାରକପଟ୍ଟନେ ଅସ୍ସୱାଣିଜଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ତତୋ ଚୁତା କାୱୀରପଟ୍ଟନେ ନାୱିକସ୍ସ ଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ତତୋ ଚୁତା ଅନୁରାଧପୁରେ ଇସ୍ସରକୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ତତୋ ଚୁତା ତସ୍ସେୱ ଦକ୍ଖିଣଦିସାଯ ଭୋକ୍କନ୍ତଗାମେ ସୁମନସ୍ସ ନାମ କୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ଧୀତା ନାମେନ ସୁମନା ଏୱ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥସ୍ସା ପିତା ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଛଡ୍ଡିତେ ଦୀଘୱାପିରଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାମୁନିଗାମେ ନାମ ୱସି। ତତ୍ଥ ନଂ ଦୁଟ୍ଠଗାମଣିରଞ୍ଞୋ ଅମଚ୍ଚୋ ଲକୁଣ୍ଟକଅତିମ୍ବରୋ ନାମ କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ ଗତୋ ଦିସ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ମଙ୍ଗଲଂ କତ୍ୱା ଆଦାଯ ମହାପୁଣ୍ଣଗାମଂ ଗତୋ। ଅଥ ନଂ କୋଟିପବ୍ବତମହାୱିହାରୱାସୀ ମହାଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ ନାମ ତତ୍ଥ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ତସ୍ସା ଗେହଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ କଥେସି, ‘‘ଆୱୁସୋ, ସୂକରପୋତିକା ନାମ ଲକୁଣ୍ଟକଅତିମ୍ବରମହାମତ୍ତସ୍ସ ଭରିଯଭାୱଂ ପତ୍ତା, ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିଯ’’ନ୍ତି। ସା ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଅତୀତଭୱେ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା ଜାତିସ୍ସରଞାଣଂ ପଟିଲଭି। ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗା ସାମିକଂ ଯାଚିତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ଇସ୍ସରିଯେନ ପଞ୍ଚବଲକତ୍ଥେରୀନଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତିସ୍ସମହାୱିହାରେ ମହାସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ପଚ୍ଛା ଦମିଳମଦ୍ଦନେ କତେ ଞାତୀନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଭୋକ୍କନ୍ତଗାମମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ କଲ୍ଲମହାୱିହାରେ ଆସୀୱିସୋପମସୁତ୍ତନ୍ତଂ ସୁତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ସା ପରିନିବ୍ବାନଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନୀହି ପୁଚ୍ଛିତା ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ସବ୍ବଂ ଇମଂ ପୱତ୍ତିଂ ନିରନ୍ତରଂ କଥେତ୍ୱା ସନ୍ନିପତିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ମଣ୍ଡଲାରାମୱାସିନା ଧମ୍ମପଦଭାଣକମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା କୁକ୍କୁଟୀ ହୁତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସେନସ୍ସ ସନ୍ତିକା ସୀସଚ୍ଛେଦଂ ପତ୍ୱା ରାଜଗହେ ନିବ୍ବତ୍ତା, ପରିବ୍ବାଜିକାସୁ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଠମଜ୍ଝାନଭୂମିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତା

ନଚିରସ୍ସେୱ ଚୱିତ୍ୱା ସୂକରଯୋନିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ସୁୱଣ୍ଣଭୂମିଂ, ତତୋ ଚୁତା ବାରାଣସିଂ, ତତୋ ଚୁତା ସୁପ୍ପାରକପଟ୍ଟନଂ, ତତୋ ଚୁତା କାୱୀରପଟ୍ଟନଂ, ତତୋ ଚୁତା ଅନୁରାଧପୁରଂ, ତତୋ ଚୁତା ଭୋକ୍କନ୍ତଗାମ''ନ୍ତି ଏୱଂ ସମୱିସମେ ତେରସ ଅତ୍ତଭାୱେ ପତ୍ୱା ''ଇଦାନି ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା, ସବ୍ବେପି ଅପ୍ପମାଦେନ ସମ୍ପାଦେଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ସଂୱେଜେତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯୀତି।

ସୂକରପୋତିକାୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ୱିବ୍ଭନ୍ତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ଯୋନିବ୍ବନଥୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ୱିବ୍ଭନ୍ତକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକୋ କିର ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ ହୁତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱାପି ଅତ୍ତନୋ ମାତୁଲସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣକାରସ୍ସ ଗେହେ ୱିସଭାଗାରମ୍ମଣଂ ଦିସ୍ୱା ତତ୍ଥ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ୱିବ୍ଭମି। ଅଥ ନଂ ମନୁସ୍ସା ଅଲସଭାୱେନ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତଂ ଗେହା ନୀହରିଂସୁ। ସୋ ପାପମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗେନ ଚୋରକମ୍ମେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତୋ ୱିଚରି। ଅଥ ନଂ ଏକଦିୱସଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଛାବାହଂ ଗାଳ୍ହବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚତୁକ୍କେ ଚତୁକ୍କେ କସାହି ତାଳେନ୍ତା ଆଘାତନଂ ନଯିଂସୁ। ଥେରୋ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁଂ ପୱିସନ୍ତୋ ତଂ ଦକ୍ଖିଣେନ ଦ୍ୱାରେନ ନୀହରିଯମାନଂ ଦିସ୍ୱା ବନ୍ଧନଂ ସିଥିଲଂ କାରେତ୍ୱା ''ପୁବ୍ବେ ତଯା ପରିଚିତକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପୁନ ଆୱଜ୍ଜେହୀ''ତି ଆହ। ସୋ ତେନ ଓୱାଦେନ ସତୁପ୍ପାଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ପୁନ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସି। ଅଥ ନଂ ''ଆଘାତନଂ ନେତ୍ୱା ଘାତେସ୍ସାମା''ତି ସୂଲେ ଉତ୍ତାସେସୁଂ। ସୋ ନ ଭାଯତି ନ ସନ୍ତସତି। ଅଥସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଦିସାଭାଗେ ଠିତା ମନୁସ୍ସା ଅସିସତ୍ତିତୋମରାଦୀନି ଆୱୁଧାନି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱାପି ତଂ ଅସନ୍ତସନ୍ତମେୱ ଦିସ୍ୱା ''ପସ୍ସଥ, ଭୋ, ଇମଂ ପୁରିସଂ, ଅନେକସତାନଞ୍ହି ଆୱୁଧହତ୍ଥାନଂ ପୁରିସାନଂ ମଜ୍ଝେ ନେୱ ଛମ୍ଭତି ନ ୱେଧତି, ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିଯ''ନ୍ତି ଅଚ୍ଛରିଯବ୍ଭୁତଜାତା ମହାନାଦଂ ନଦିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ତଂ କାରଣଂ ସୁତ୍ୱା ''ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଥ ନ''ନ୍ତି ଆହ। ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକମ୍ପି ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୪୪।

''ଯୋ ନିବ୍ବନଥୋ ୱନାଧିମୁତ୍ତୋ,

ୱନମୁତ୍ତୋ ୱନମେୱ ଧାୱତି;

ତଂ ପୁଗ୍ଗଲମେଥ ପସ୍ସଥ,

ମୁତ୍ତୋ ବନ୍ଧନମେୱ ଧାୱତୀ''ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗିହିଭାୱେ ଆଲଯସଙ୍ଖାତଂ ୱନଥଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତତାଯ ନିବ୍ବନଥୋ ଦିବ୍ବୱିହାରସଙ୍ଖାତେ ତପୋୱନେ ଅଧିମୁତ୍ତୋ ଘରାୱାସବନ୍ଧନସଙ୍ଖାତା ତଣ୍ହାୱନା ମୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପୁନ ଘରାୱାସବନ୍ଧନସଙ୍ଖାତଂ ତଣ୍ହାୱନମେୱ ଧାୱତି, ଏଥ ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପସ୍ସଥ, ଏସୋ ଘରାୱାସବନ୍ଧନତୋ ମୁତ୍ତୋ ଘରାୱାସବନ୍ଧନମେୱ ଧାୱତୀତି।

ଇମଂ ପନ ଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ସୋ ରାଜପୁରିସାନଂ ଅନ୍ତରେ ସୂଲଗ୍ଗେ ନିସିନ୍ନୋୱ ଉଦଯବ୍ବଯଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିସୁଖଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ୱେହାସଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଆକାସେନେୱ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସରାଜିକାଯ ପରିସାଯ ମଜ୍ଝେଯେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣୀତି।

ୱିବ୍ଭନ୍ତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ବନ୍ଧନାଗାରୱତ୍ଥୁ

ନତଂ ଦଳ୍ହନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ବନ୍ଧନାଗାରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଂ କିର କାଲେ ବହୂ ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦକପନ୍ଥଘାତକମନୁସ୍ସଘାତକେ ଚୋରେ ଆନେତ୍ୱା କୋସଲରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସୟିଂସୁ। ତେ ରାଜା ଅନ୍ଦୁବନ୍ଧନରଜ୍ଜୁବନ୍ଧନସଙ୍ଖଲିକବନ୍ଧନେହି ବନ୍ଧାପେସି। ତିଂସମତ୍ତାପି ଖୋ ଜାନପଦା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦିସ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତା ବନ୍ଧନାଗାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେ ଚୋରେ ଦିସ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତା ସାୟନ୍ହସମୟେ ତଥାଗତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ ଅମ୍ହେହି ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତେହି ବନ୍ଧନାଗାରେ ବହୂ ଚୋରା ଅନ୍ଦୁବନ୍ଧନାଦୀହି ବଦ୍ଧା ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱନ୍ତା ଦିଟ୍ଠା, ତେ ତାନି ବନ୍ଧନାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଲାୟିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ତେହି ବନ୍ଧନେହି ଥିରତରଂ ଅଞ୍ଞଂ ବନ୍ଧନଂ ନାମା’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସତ୍ଥା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, କିଂ ବନ୍ଧନାନି ନାମେତାନି, ଯଂ ପନେତଂ ଧନଧଞ୍ଞପୁତ୍ତଦାରାଦୀସୁ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତଂ କିଲେସବନ୍ଧନଂ, ଏତଂ ଏତେହି ସତଗୁଣେନ ସହସ୍ସଗୁଣେନ ସତସହସ୍ସଗୁଣେନ ଥିରତରଂ, ଏୱଂ ମହନ୍ତମ୍ପି ପନେତଂ ଦୁଚ୍ଛିନ୍ଦନିୟଂ ବନ୍ଧନଂ ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିଂସୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅତୀତଂ ଆହରି –

ଅତୀତେ ବାରାଣସିୟଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଦୁଗ୍ଗତଗହପତିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ୱୟପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପିତା କାଲମକାସି। ସୋ ଭତିଂ କତ୍ୱା ମାତରଂ ପୋସେସି। ଅଥସ୍ସ ମାତା ଅନିଚ୍ଛମାନସ୍ସେୱ ଏକଂ କୁଲଧୀତରଂ ଗେହେ କତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ କାଲମକାସି। ଭରିୟାୟପିସ୍ସ କୁଚ୍ଛିୟଂ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠହି। ସୋ ଗବ୍ଭସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋୱ, ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ତ୍ୱଂ ଭତିଂ କତ୍ୱା ଜୀୱ, ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ସାମି, ନନୁ ଗବ୍ଭୋ ମେ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ମୟି ୱିଜାତାୟ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସସୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତସ୍ସା ୱିଜାତକାଲେ, ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ତ୍ୱଂ ସୋତ୍ଥିନା ୱିଜାତା, ଇଦାନି ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ସା ‘‘ପୁତ୍ତସ୍ସ ତାୱ ଥନପାନତୋ ଅପଗମନକାଲଂ ଆଗମେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଇମିସ୍ସା ଅନାଚିକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ପଲାୟିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତସ୍ସା ଅନାଚିକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ରତ୍ତିଭାଗେ ଉଟ୍ଠାୟ ପଲାୟି। ଅଥ ନଂ ନଗରଗୁତ୍ତିକା ଅଗ୍ଗହେସୁଂ। ସୋ ‘‘ଅହଂ, ସାମି, ମାତୁପୋସକୋ ନାମ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଥ ମ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞାସମାପତ୍ତିୟୋ ଲଭିତ୍ୱା ଝାନକୀଳଂ କୀଳନ୍ତୋ ୱିହାସି। ସୋ ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତୋୟେୱ ‘‘ଏୱରୂପମ୍ପି ନାମ ମେ ଦୁଚ୍ଛିନ୍ଦନିୟଂ ପୁତ୍ତଦାରବନ୍ଧନଂ କିଲେସବନ୍ଧନଂ ଛିନ୍ନ’’ନ୍ତି ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ତେନ ଉଦାନିତଂ ଉଦାନଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୪୫।

‘‘ନ ତଂ ଦଳ୍ହଂ ବନ୍ଧନମାହୁ ଧୀରା,

ଯଦାୟସଂ ଦାରୁଜପବ୍ବଜଞ୍ଚ;

ସାରତ୍ତରତ୍ତା ମଣିକୁଣ୍ଡଲେସୁ,

ପୁତ୍ତେସୁ ଦାରେସୁ ଚ ଯା ଅପେକ୍ଖା।

୩୪୬।

‘‘ଏତଂ ଦଳ୍ହଂ ବନ୍ଧନମାହୁ ଧୀରା,

ଓହାରିନଂ ସିଥିଲଂ ଦୁପ୍ପମୁଞ୍ଚଂ;

ଏତମ୍ପି ଛେତ୍ୱାନ ପରିବ୍ବଜନ୍ତି,

ଅନପେକ୍ଖିନୋ କାମସୁଖଂ ପହାୟା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଧୀରାତି ବୁଦ୍ଧାଦୟୋ ପଣ୍ଡିତପୁରିସା ଯଂ ସଙ୍ଖଲିକସଙ୍ଖାତଂ ଅୟସା ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଆୟସଂ, ଅନ୍ଦୁବନ୍ଧନସଙ୍ଖାତଂ ଦାରୁଜଂ, ଯଞ୍ଚ ପବ୍ବଜତିଣେହି ୱା ଅଞ୍ଞେହି ୱା ୱାକାଦୀହି ରଜ୍ଜୁଂ କତ୍ୱା କତଂ ରଜ୍ଜୁବନ୍ଧନଂ, ତଂ ଅସିଆଦୀହି ଛିନ୍ଦିତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଭାୱେନ ଥିରନ୍ତି ନ ୱଦନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସାରତ୍ତରତ୍ତାତି ସାରତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ରତ୍ତା, ବହଲତରରାଗରତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ମଣିକୁଣ୍ଡଲେସୂତି ମଣୀସୁ ଚେୱ କୁଣ୍ଡଲେସୁ ଚ, ମଣିୱିଚିତ୍ତେସୁ ୱା କୁଣ୍ଡଲେସୁ। ଏତଂ ଦଳ୍ହନ୍ତି ଯେ ମଣିକୁଣ୍ଡଲେସୁ ସାରତ୍ତରତ୍ତା, ତେସଂ ସୋ ରାଗୋ ଚ ଯା ପୁତ୍ତଦାରେସୁ ଅପେକ୍ଖା ତଣ୍ହା, ଏତଂ କିଲେସମୟଂ ବନ୍ଧନଞ୍ଚ ପଣ୍ଡିତପୁରିସା ଦଳ୍ହନ୍ତି

ୱଦନ୍ତି। ଓହାରିନନ୍ତି ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ପାତନତୋ ଅୱହରତି ହେଟ୍ଠା ହରତୀତି ଓହାରିନଂ। ସିଥିଲନ୍ତି ବନ୍ଧନଟ୍ଠାନେ ଛୱିଚମ୍ମମଂସାନି ନ ଛିନ୍ଦତି, ଲୋହିତଂ ନ ନୀହରତି, ବନ୍ଧନଭାୱମ୍ପି ଅଜାନାପେତ୍ୱା ଥଲପଥଜଲପଥାଦୀସୁ କମ୍ମାନି କାତୁଂ ଦେତୀତି ସିଥିଲଂ। ଦୁପ୍ପମୁଞ୍ଚନ୍ତି ଲୋଭୱସେନ ହି ଏକୱାରମ୍ପି ଉପ୍ପନ୍ନଂ କିଲେସବନ୍ଧନଂ ଦଟ୍ଠଟ୍ଠାନତୋ କଚ୍ଛପୋ ୱିଯ ଦୁମ୍ମୋଚିଯଂ ହୋତୀତି ଦୁପ୍ପମୁଞ୍ଚଂ। ଏତମ୍ପି ଛେତ୍ୱାନାତି ଏତଂ ଦଳ୍ହମ୍ପି କିଲେସବନ୍ଧନଂ ଞାଣଖଗ୍ଗେନ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନପେକ୍ଖିନୋ ହୁତ୍ୱା କାମସୁଖଂ ପହାଯ ପରିବ୍ବଜନ୍ତି, ପକ୍କମନ୍ତି ପବ୍ବଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ବନ୍ଧନାଗାରୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଖେମାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

ଯେ ରାଗରତ୍ତାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଖେମଂ ନାମ ରଞ୍ଞୋ ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସା କିର ପଦୁମୁତ୍ତରପାଦମୂଲେ ପତ୍ଥିତପତ୍ଥନା ଅତିୱିଯ ଅଭିରୂପା ପାସାଦିକା ଅହୋସି। ''ସତ୍ଥା କିର ରୂପସ୍ସ ଦୋସଂ କଥେତୀ''ତି ସୁତ୍ୱା ପନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ରାଜା ତସ୍ସା ରୂପମଦମତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ୱେଳୁୱନୱଣ୍ଣନାପଟିସଂଯୁତ୍ତାନି ଗୀତାନି କାରେତ୍ୱା ନଟାଦୀନଂ ଦାପେସି। ତେସଂ ତାନି ଗାଯନ୍ତାନଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ତସ୍ସା ୱେଳୁୱନଂ ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ ୱିଯ ଅସୁତପୁବ୍ବଂ ୱିଯ ଚ ଅହୋସି। ସା ''କତରଂ ଉଯ୍ୟାନଂ ସନ୍ଧାଯ ଗାଯଥା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ଦେୱୀ, ତୁମ୍ହାକଂ ୱେଳୁୱନୁଯ୍ୟାନମେୱା''ତି ୱୁତ୍ତେ ଉଯ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତୁକାମା ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ଆଗମନଂ ଞତ୍ୱା ପରିସମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋୱ ତାଲୱଣ୍ଟଂ ଆଦାଯ ଅତ୍ତନୋ ପସ୍ସେ ଠତ୍ୱା ବୀଜମାନଂ ଅଭିରୂପଂ ଇତ୍ଥିଂ ନିମ୍ମିନି। ଖେମା, ଦେୱୀପି ପୱିସମାନାୱ ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ରୂପସ୍ସ ଦୋସଂ କଥେତୀତି ୱଦନ୍ତି, ଅଯଞ୍ଚସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଇତ୍ଥୀ ବୀଜଯମାନା ଠିତା, ନାହଂ ଇମିସ୍ସା କଲଭାଗମ୍ପି ଉପେମି, ନ ମଯା ଇଦିସଂ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ, ସତ୍ଥାରଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତି ମଞ୍ଞେ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ କଥାସଦ୍ଦମ୍ପି ଅନିସାମେତ୍ୱା ତମେୱ ଇତ୍ଥିଂ ଓଲୋକଯମାନା ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ତସ୍ମିଂ ରୂପେ ଉପ୍ପନ୍ନବହୁମାନତଂ ଞତ୍ୱା ତଂ ରୂପଂ ପଠମୱଯାଦିୱସେନ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପରିଯୋସାନେ ଅଟ୍ଠିମତ୍ତାୱସାନଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି। ଖେମା ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଏୱରୂପମ୍ପି ନାମେତଂ ରୂପଂ ମୁହୁତ୍ତେନେୱ ଖଯୱଯଂ ସମ୍ପତ୍ତଂ, ନତ୍ଥି ୱତ ଇମସ୍ମିଂ ରୂପେ ସାରୋ''ତି ଚିନ୍ତେସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, ''ଖେମେ, ତ୍ୱଂ 'ଇମସ୍ମିଂ ରୂପେ ସାରୋ ଅତ୍ଥୀ'ତି ଚିନ୍ତେସି, ପସ୍ସ ଦାନିସ୍ସ ଅସାରଭାୱ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ଆତୁରଂ ଅସୁଚିଂ ପୂତିଂ, ପସ୍ସ ଖେମେ ସମୁସ୍ସଯଂ;

ଉଗ୍ଘରନ୍ତଂ ପଗ୍ଘରନ୍ତଂ, ବାଲାନଂ ଅଭିପତ୍ଥିତ''ନ୍ତି। (ଅପ। ଥେରୀ ୨।୨।୩୫୪);

ସା ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା, ''ଖେମେ, ଇମେ ସତ୍ତା ରାଗରତ୍ତା ଦୋସପଦୁଟ୍ଠା ମୋହମୂଳ୍ହା ଅତ୍ତନୋ ତଣ୍ହାସୋତଂ ସମତିକ୍କମିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତତ୍ଥେୱ ଲଗ୍ଗନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୪୭।

''ଯେ ରାଗରତ୍ତାନୁପତନ୍ତି ସୋତଂ,

ସଯଂ କତଂ ମକ୍କଟକୋୱ ଜାଲଂ;

ଏତମ୍ପି ଛେତ୍ୱାନ ୱଜନ୍ତି ଧୀରା,

ଅନପେକ୍ଖିନୋ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଂ ପହାଯା''ତି।

ତତ୍ଥ ମକ୍କଟକୋୱ ଜାଲନ୍ତି ଯଥା ନାମ ମକ୍କଟକୋ ସୁତ୍ତଜାଲଂ କତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଠାନେ ନାଭିମଣ୍ଡଲେ ନିପନ୍ନୋ ପରିଯନ୍ତେ ପତିତଂ ପଟଙ୍ଗଂ ୱା ମକ୍ଖିକଂ ୱା ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ତସ୍ସ ରସଂ ପିୱିତ୍ୱା ପୁନ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ନିପଜ୍ଜତି, ଏୱମେୱ ଯେ ସତ୍ତା ରାଗରତ୍ତା ଦୋସପଦୁଟ୍ଠା ମୋହମୂଳ୍ହା

ସଯଂକତଂ ତଣ୍ହାସୋତଂ ଅନୁପତନ୍ତି, ତେ ତଂ ସମତିକ୍କମିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଏୱଂ ଦୁରତିକ୍କମଂ। ଏତମ୍ପି ଛେତ୍ୱାନ ୱଜନ୍ତି ଧୀରାତି ପଣ୍ଡିତା ଏତଂ ବନ୍ଧନଂ ଛେତ୍ୱା ଅନପେକ୍ଖିନୋ ନିରାଲଯା ହୁତ୍ୱା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଂ ପହାଯ ୱଜନ୍ତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ଖେମା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହି, ମହାଜନସ୍ସାପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ରାଜାନଂ ଆହ – ''ମହାରାଜ, ଖେମାଯ ପବ୍ବଜିତୁଂ ୱା ପରିନିବ୍ବାଯିତୁଂ ୱା ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ଭନ୍ତେ, ପବ୍ବାଜେଥ ନଂ, ଅଲଂ ପରିନିବ୍ବାନେନାତି। ସା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗସାୱିକା ଅହୋସୀତି।

ଖେମାଥେରୀୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଉଗ୍ଗସେନୱତ୍ଥୁ

ମୁଞ୍ଚ ପୁରେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଉଗ୍ଗସେନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ପଞ୍ଚସତା କିର ନଟା ସଂୱଚ୍ଛରେ ୱା ଛମାସେ ୱା ପତ୍ତେ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସତ୍ତାହଂ ସମଜ୍ଜଂ କତ୍ୱା ବହୁଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ଲଭନ୍ତି, ଅନ୍ତରନ୍ତରେ ଉକ୍ଖେପଦାଯାନଂ ପରିଯନ୍ତୋ ନତ୍ଥି। ମହାଜନୋ ମଞ୍ଚାତିମଞ୍ଚାଦୀସୁ ଠତ୍ୱା ସମଜ୍ଜଂ ଓଲୋକେସି। ଅଥେକା ଲଙ୍ଘିକଧୀତା ୱଂସଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ତସ୍ସ ଉପରି ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତସ୍ସ ପରିଯନ୍ତେ ଆକାସେ ଚଙ୍କମମାନା ନଚ୍ଚତି ଚେୱ ଗାଯତି ଚ। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଉଗ୍ଗସେନୋ ନାମ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ସହାଯକେନ ସଦ୍ଧିଂ ମଞ୍ଚାତିମଞ୍ଚେ ଠିତୋ ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତସ୍ସା ହତ୍ଥପାଦୱିକ୍ଖେପାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନସିନେହୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ତଂ ଲଭନ୍ତୋ ଜୀୱିସ୍ସାମି, ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ମେ ଇଧେୱ ମରଣ''ନ୍ତି ଆହାରୂପଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜି। ମାତାପିତୂହି, ''ତାତ, କିଂ ତେ ରୁଜ୍ଜତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତୋପି ''ତଂ ମେ ନଟଧୀତରଂ ଲଭନ୍ତସ୍ସ ଜୀୱିତଂ ଅତ୍ଥି, ଅଲଭନ୍ତସ୍ସ ମେ ଇଧେୱ ମରଣ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା, ''ତାତ, ମା ଏୱଂ କରି, ଅଞ୍ଞଂ ତେ ଅମ୍ହାକଂ କୁଲସ୍ସ ଚ ଭୋଗାନଞ୍ଚ ଅନୁରୂପଂ କୁମାରିକଂ ଆନେସ୍ସାମା''ତି ୱୁତ୍ତେପି ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ଅଥସ୍ସ ପିତା ବହୁଂ ଯାଚିତ୍ୱାପି ତଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତସ୍ସ ସହାଯଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା କହାପଣସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ''ଇମେ କହାପଣେ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଧୀତରଂ ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଦେତୂ''ତି ପହିଣି। ସୋ ''ନାହଂ କହାପଣେ ଗହେତ୍ୱା ଦେମି, ସଚେ ପନ ସୋ ଇମଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଜୀୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତେନ ହି ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ୱିଚରତୁ, ଦସ୍ସାମିସ୍ସ ଧୀତର''ନ୍ତି ଆହ। ମାତାପିତରୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସୋ ''ଅହଂ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିଚରିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଯାଚନ୍ତାନମ୍ପି ତେସଂ କଥଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ନାଟକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ସୋ ତସ୍ସ ଧୀତରଂ ଦତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଗାମନିଗମରାଜଧାନୀସୁ ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିଚରି।

ସାପି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସମନ୍ୱାଯ ନଚିରସ୍ସେୱ ପୁତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱା କୀଳାପଯମାନା ''ସକଟଗୋପକସ୍ସ ପୁତ୍ତ, ଭଣ୍ଡହାରକସ୍ସ ପୁତ୍ତ, କିଞ୍ଚି ଅଜାନକସ୍ସ ପୁତ୍ତା''ତି ୱଦତି। ସୋପି ନେସଂ ସକଟପରିୱତ୍ତକଂ କତ୍ୱା ଠିତଟ୍ଠାନେ ଗୋଣାନଂ ତିଣଂ ଆହରତି, ସିପ୍ପଦସ୍ସନଟ୍ଠାନେ ଲଦ୍ଧଭଣ୍ଡକଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ହରତି । ତଦେୱ କିର ସନ୍ଧାଯ ସା ଇତ୍ଥୀ ପୁତ୍ତଂ କୀଳାପଯମାନା ତଥା ୱଦତି। ସୋ ଅତ୍ତାନଂ ଆରବ୍ଭ ତସ୍ସା ଗାଯନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ମଂ ସନ୍ଧାଯ କଥେସୀ''ତି? ''ଆମ, ତଂ ସନ୍ଧାଯା''ତି। ''ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅହଂ ପଲାଯିସ୍ସାମୀ''ତି । ସା ''କିଂ ପନ ମଯ୍ହଂ ତଯା ପଲାଯିତେନ ୱା ଆଗତେନ ୱା''ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ତଦେୱ ଗୀତଂ ଗାଯତି। ସା କିର ଅତ୍ତନୋ ରୂପସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚେୱ ଧନଲାଭଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ତଂ କିସ୍ମିଞ୍ଚି ନ ମଞ୍ଞତି। ସୋ ''କିଂ ନୁ ଖୋ ନିସ୍ସାଯ ଇମିସ୍ସା ଅଯଂ ମାନୋ''ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ''ସିପ୍ପଂ ନିସ୍ସାଯା''ତି ଞତ୍ୱା ''ହୋତୁ, ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ସସୁରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଜାନନକସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗାମନିଗମାଦୀସୁ ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ରାଜଗହଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''ଇତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଉଗ୍ଗସେନୋ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ନଗରୱାସୀନଂ ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେସ୍ସତୀ''ତି ଆରୋଚାପେସି।

ନଗରୱାସିନୋ ମଞ୍ଚାତିମଞ୍ଚାଦଯୋ ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ସୋପି ସଟ୍ଠିହତ୍ଥଂ ୱଂସଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ତସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଅଟ୍ଠାସି। ତଂ ଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ''ସ୍ୱେ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀତି ୱଂସମତ୍ଥକେ ଠସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ମହାଜନୋ ସନ୍ନିପତିସ୍ସତି। ତତ୍ର ଅହଂ ଚତୁପ୍ପଦିକଂ ଗାଥଂ ଦେସେସ୍ସାମି, ତଂ ସୁତ୍ୱା ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଉଗ୍ଗସେନୋପି ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସତୀ''ତି ଅଞ୍ଞାସି। ସତ୍ଥା ପୁନଦିୱସେ କାଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ଉଗ୍ଗସେନୋପି ସତ୍ଥରି ଅନ୍ତୋନଗରଂ ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠେଯେୱ ଉନ୍ନାଦନତ୍ଥାଯ ମହାଜନସ୍ସ ଅଙ୍ଗୁଲିସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ୱଂସମତ୍ଥକେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଆକାସେଯେୱ ସତ୍ତ ୱାରେ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓରୁଯ୍ହ ୱଂସମତ୍ଥକେ ଅଟ୍ଠାସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସତ୍ଥା ନଗରଂ ପୱିସନ୍ତୋ ଯଥା ତଂ ପରିସା ନ ଓଲୋକେତି, ଏୱଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତାନମେୱ ଓଲୋକାପେସି। ଉଗ୍ଗସେନୋ ପରିସଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ''ନ ମଂ ପରିସା ଓଲୋକେତୀ''ତି ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ''ଇଦଂ ମଯା ସଂୱଚ୍ଛରେ କତ୍ତବ୍ବଂ ସିପ୍ପଂ, ସତ୍ଥରି ନଗରଂ ପୱିସନ୍ତେ ପରିସା ମଂ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରମେୱ ଓଲୋକେତି, ମୋଘଂ ୱତ ମେ ସିପ୍ପଦସ୍ସନଂ ଜାତ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେସି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଂ ୱଦେହି ‘ସିପ୍ପଂ କିର ଦସ୍ସେତୂ’’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱଂସସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ଠିତୋ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଇଙ୍ଘ ପସ୍ସ ନଟପୁତ୍ତ, ଉଗ୍ଗସେନ ମହବ୍ବଲ;

କରୋହି ରଙ୍ଗଂ ପରିସାୟ, ହାସୟସ୍ସୁ ମହାଜନ’’ନ୍ତି।

ସୋ ଥେରସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥା ମଞ୍ଞେ ମମ ସିପ୍ପଂ ପସ୍ସିତୁକାମୋ’’ତି ୱଂସମତ୍ଥକେ ଠିତକୋୱ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଇଙ୍ଘ ପସ୍ସ ମହାପଞ୍ଞ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ ମହିଦ୍ଧିକ;

କରୋମି ରଙ୍ଗଂ ପରିସାୟ, ହାସୟାମି ମହାଜନ’’ନ୍ତି।

ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ୱଂସମତ୍ଥକତୋ ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଆକାସେୱ ଚୁଦ୍ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓରୁୟ୍ହ ୱଂସମତ୍ଥକେୱ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା, ‘‘ଉଗ୍ଗସେନ, ପଣ୍ଡିତେନ ନାମ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଆଲୟଂ ପହାୟ ଜାତିଆଦୀହି ମୁଚ୍ଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୪୮।

‘‘ମୁଞ୍ଚ ପୁରେ ମୁଞ୍ଚ ପଚ୍ଛତୋ,

ମଜ୍ଝେ ମୁଞ୍ଚ ଭୱସ୍ସ ପାରଗୂ;

ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିମୁତ୍ତମାନସୋ,

ନ ପୁନଂ ଜାତିଜରଂ ଉପେହିସୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମୁଞ୍ଚ ପୁରେତି ଅତୀତେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଆଲୟଂ ନିକନ୍ତିଂ ଅଜ୍ଝୋସାନଂ ପତ୍ଥନଂ ପରିୟୁଟ୍ଠାନଂ ଗାହଂ ପରାମାସଂ ତଣ୍ହଂ ମୁଞ୍ଚ। ପଚ୍ଛତୋତି ଅନାଗତେସୁପି ଖନ୍ଧେସୁ ଆଲୟାଦୀନି ମୁଞ୍ଚ। ମଜ୍ଝେତି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁପି ତାନି ମୁଞ୍ଚ। ଭୱସ୍ସ ପାରଗୂତି ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତିୱିଧସ୍ସାପି ଭୱସ୍ସ ଅଭିଞ୍ଞାପରିଞ୍ଞାପହାନଭାୱନାସଚ୍ଛିକିରିୟୱସେନ ପାରଗୂ ପାରଙ୍ଗତୋ ହୁତ୍ୱା ଖନ୍ଧଧାତୁଆୟତନାଦିଭେଦେ ସବ୍ବସଙ୍ଖତେ ୱିମୁତ୍ତମାନସୋ ୱିହରନ୍ତୋ ପୁନ ଜାତିଜରାମରଣାନି ନ ଉପଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିୟା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି। ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋପି ୱଂସମତ୍ଥକେ ଠିତକୋୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ୱଂସତୋ ଓରୁୟ୍ହ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ୟାଚି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ‘‘ଏହି ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଆହ। ସୋ ତାୱଦେୱ ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରଧରୋ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସିକତ୍ଥେରୋ ୱିୟ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ, ‘‘ଆୱୁସୋ ଉଗ୍ଗସେନ, ସଟ୍ଠିହତ୍ଥସ୍ସ ତେ ୱଂସସ୍ସ ମତ୍ଥକତୋ ଓତରନ୍ତସ୍ସ ଭୟଂ ନାମ ନାହୋସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ନତ୍ଥି ମେ, ଆୱୁସୋ, ଭୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଉଗ୍ଗସେନୋ ‘ନ ଭାୟାମୀ’ତି ୱଦତି, ଅଭୂତଂ ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତେନ ଉଗ୍ଗସେନେନ ସଦିସା ଛିନ୍ନସଂୟୋଜନା ଭିକ୍ଖୂ ଭାୟନ୍ତି, ନ ତସନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗେ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ସବ୍ବସଂୟୋଜନଂ ଛେତ୍ୱା, ୟୋ ୱେ ନ ପରିତସ୍ସତି;

ସଙ୍ଗାତିଗଂ ୱିସଂୟୁତ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୩୯୭; ସୁ। ନି। ୬୨୬);

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି। ପୁନେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଏୱଂ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସୟସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନଟଧୀତରଂ ନିସ୍ସାୟ ନଟେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିଚରଣକାରଣଂ, କିଂ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସୟକାରଣ’’ନ୍ତି? ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ

ନୁଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଭିକ୍ଖବେ, ଉଭଯମ୍ପେତଂ ଇମିନା ଏୱ କତ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ପକାସେତୁଂ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ କିର କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣଚେତିଯେ କରିଯମାନେ ବାରାଣସିୱାସିନୋ କୁଲପୁତ୍ତା ବହୁଂ ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଂ ଯାନକେସୁ ଆରୋପେତ୍ୱା ''ହତ୍ଥକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ଚେତିଯଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଏକଂ ଥେରଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତଂ ପସ୍ସିଂସୁ। ଅଥେକା କୁଲଧୀତା ଥେରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସାମିକଂ ଆହ – ''ସାମି, ଅମ୍ହୋ, ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସତି, ଯାନକେ ଚ ନୋ ବହୁଂ ଖାଦନୀଯଂ ଭୋଜନୀଯଂ, ପତ୍ତମସ୍ସ ଆହର, ଭିକ୍ଖଂ ଦସ୍ସାମା''ତି। ସୋ ତଂ ପତ୍ତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଉଭୋପି ପତ୍ଥନଂ କରିଂସୁ, ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସ୍ସେୱ ଭାଗିନୋ ଭୱେଯ୍ୟାମା''ତି। ସୋପି ଥେରୋ ଖୀଣାସୱୋୱ, ତସ୍ମା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତେସଂ ପତ୍ଥନାଯ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସିତଂ ଅକାସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ସା ଇତ୍ଥୀ ସାମିକଂ ଆହ – ''ଅମ୍ହାକଂ, ଅମ୍ହୋ, ସିତଂ କରୋତି, ଏକୋ ନଟକାରକୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ସାମିକୋପିସ୍ସା ''ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଭଦ୍ଦେ''ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଇଦଂ ତେସଂ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ। ତେ ତତ୍ଥ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ସା ଇତ୍ଥୀ ନଟଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ପୁରିସୋ ସେଟ୍ଠିଗେହେ। ସୋ ''ଏୱଂ, ଭଦ୍ଦେ, ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ତସ୍ସା ପଟିୱଚନସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା ନଟେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିଚରି। ଖୀଣାସୱତ୍ଥେରସ୍ସ ଦିନ୍ନପିଣ୍ଡପାତଂ ନିସ୍ସାଯ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସାପି ନଟଧୀତା ''ଯା ମେ ସାମିକସ୍ସ ଗତି, ମଯ୍ହମ୍ପି ସା ଏୱ ଗତୀ''ତି ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହୀତି।

ଉଗ୍ଗସେନୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଚୂଳଅଧନୁଗ୍ଗହପଣ୍ଡିତୱତ୍ଥୁ

ୱିତକ୍କମଥିତସ୍ସାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଚୂଳଅଧନୁଗ୍ଗହପଣ୍ଡିତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକୋ କିର ଦହରଭିକ୍ଖୁ ସଲାକଗ୍ଗେ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତସଲାକଂ ଗହେତ୍ୱା ସଲାକଯାଗୁଂ ଆଦାଯ ଆସନସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପିୱି। ତତ୍ଥ ଉଦକଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଉଦକତ୍ଥାଯ ଏକଂ ଘରଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥ ତଂ ଏକା କୁମାରିକା ଦିସ୍ୱାୱ ଉପ୍ପନ୍ନସିନେହା, ''ଭନ୍ତେ, ପୁନ ପାନୀଯେନ ଅତ୍ଥେ ସତି ଇଧେୱ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥା''ତି ଆହ। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯଦା ପାନୀଯଂ ନ ଲଭତି, ତଦା ତତ୍ଥେୱ ଗଚ୍ଛତି। ସାପିସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ଦେତି। ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ଯାଗୁମ୍ପି ଦତ୍ୱା ପୁନେକଦିୱସଂ ତତ୍ଥେୱ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଅଦାସି। ସନ୍ତିକେ ଚସ୍ସ ନିସୀଦିତ୍ୱା , ''ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ନ କିଞ୍ଚି ନତ୍ଥି ନାମ, କେୱଲଂ ମଯଂ ୱିଚରଣକମନୁସ୍ସମେୱ ନ ଲଭାମା''ତି କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସି। ସୋ କଥିପାହେନେୱ ତସ୍ସା କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଉକ୍କଣ୍ଠି। ଅଥ ନଂ ଏକଦିୱସଂ ଆଗନ୍ତୁକା ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ''କସ୍ମା ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ, କିସୋ ଉପ୍ପଣ୍ଡୁପଣ୍ଡୁକଜାତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋମ୍ହି, ଆୱୁସୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ସନ୍ତିକଂ ନଯିଂସୁ। ତେପି ନଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''କସ୍ମା ତ୍ୱଂ ମାଦିସସ୍ସ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା 'ସୋତାପନ୍ନୋ'ତି ୱା 'ସକଦାଗାମୀ'ତି ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅୱଦାପେତ୍ୱା 'ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ'ତି ୱଦାପେସି, ଭାରିଯଂ ତେ କମ୍ମଂ କତ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''କିଂ କାରଣା ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଭନ୍ତେ, ଏକା ମଂ ଇତ୍ଥୀ ଏୱମାହା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଭିକ୍ଖୁ, ଅନଚ୍ଛରିଯଂ ଏତଂ ତସ୍ସା କିରିଯଂ। ସା ହି ପୁବ୍ବେ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅଗ୍ଗଧନୁଗ୍ଗହପଣ୍ଡିତଂ ପହାଯ ତଂମୁହୁତ୍ତଦିଟ୍ଠକେ ଏକସ୍ମିଂ ସିନେହଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତଂ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପାପେସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ପକାସନତ୍ଥଂ ଭିକ୍ଖୂହି ଯାଚିତୋ –

ଅତୀତେ ଚୂଳଅଧନୁଗ୍ଗହପଣ୍ଡିତକାଲେ ତକ୍କସିଲାଯଂ ଦିସାପାମୋକ୍ଖସ୍ସ ଆଚରିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତେନ ତୁଟ୍ଠେନ ଦିନ୍ନଂ ଧୀତରଂ ଆଦାଯ ବାରାଣସିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଏକସ୍ମିଂ ଅଟୱିମୁଖେ ଏକୂନପଞ୍ଞାସାଯ କଣ୍ଡେହି ଏକୂନପଞ୍ଞାସଚୋରେ ମାରେତ୍ୱା କଣ୍ଡେସୁ ଖୀଣେସୁ ଚୋରଜେଟ୍ଠକଂ ଗହେତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପାତେତ୍ୱା, ''ଭଦ୍ଦେ, ଅସିଂ ଆହରା''ତି ୱୁତ୍ତେ ତାଯ ତଙ୍ଖଣଂ ଦିଟ୍ଠଚୋରେ ସିନେହଂ କତ୍ୱା ଚୋରସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଅସିଥରୁଂ ଠପେତ୍ୱା ଚୋରେନ ଧନୁଗ୍ଗହପଣ୍ଡିତସ୍ସ ମାରିତଭାୱଂ ଆୱିକତ୍ୱା ଚୋରେନ ଚ ତଂ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ''ମମ୍ପି ଏସା ଅଞ୍ଞଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସାମିକଂ ୱିଯ ମାରାପେସ୍ସତି , କିଂ ମେ ଇମାଯା''ତି ଏକଂ ନଦିଂ ଦିସ୍ୱା ଓରିମତୀରେ ତଂ ଠପେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଭଣ୍ଡକଂ ଆଦାଯ ''ତ୍ୱଂ ଇଧେୱ ହୋହି, ଯାୱାହଂ ଭଣ୍ଡିକଂ ଉତ୍ତାରେମୀ''ତି ତତ୍ଥେୱ ତଂ ପହାଯ ଗମନଭାୱଞ୍ଚ ଆୱିକତ୍ୱା –

''ସବ୍ବଂ ଭଣ୍ଡଂ ସମାଦାଯ, ପାରଂ ତିଣ୍ଣୋସି ବ୍ରାହ୍ମଣ;

ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛ ଲହୁଂ ଖିପ୍ପଂ, ମମ୍ପି ତାରେହି ଦାନିତୋ।

‘‘ଅସନ୍ଥୁତଂ ମଂ ଚିରସନ୍ଥୁତେନ,

ନିମୀନି ଭୋତୀ ଅଦ୍ଧୁଵଂ ଧୁଵେନ;

ମଯାପି ଭୋତୀ ନିମିନେଯ୍ଯ ଅଞ୍ଞଂ,

ଇତୋ ଅହଂ ଦୂରତରଂ ଗମିସ୍ସଂ।

‘‘କାଯଂ ଏଳଅଗଲାଗୁମ୍ବେ, କରୋତି ଅହୁହାସିଯଂ;

ନଯୀଧ ନଚ୍ଚଂ ଵା ଗୀତଂ ଵା, ତାଳଅଂ ଵା ସୁସମାହିତଂ;

ଅନମ୍ହିକାଲେ ସୁସୋଣି, କିଂ ନୁ ଜଗ୍ଘସି ସୋଭନେ।

‘‘ସିଙ୍ଗାଲ ବାଲ ଦୁମ୍ମେଧ, ଅପ୍ପପଞ୍ଞୋସି ଜମ୍ବୁକ;

ଜୀନୋ ମଚ୍ଛଞ୍ଚ ପେସିଞ୍ଚ, କପଣୋ ଵିଯ ଝାଯସି।

‘‘ସୁଦସ୍ସଂ ଵଜ୍ଜମଞ୍ଞେସଂ, ଅତ୍ତନୋ ପନ ଦୁଦ୍ଦସଂ;

ଜୀନା ପତିଞ୍ଚ ଜାରଞ୍ଚ, ମଞ୍ଞେ ତ୍ଵଞ୍ଞେଵ ଝାଯସି।

‘‘ଏଵମେତଂ ମିଗରାଜ, ଯଥା ଭାସସି ଜମ୍ବୁକ;

ସା ନୂନାହଂ ଇତୋ ଗନ୍ତ୍ଵା, ଭତ୍ତୁ ହେସ୍ସଂ ଵସାନୁଗା।

‘‘ଯୋ ହରେ ମତ୍ତିକଂ ଥାଲଂ, କଂସଥାଲମ୍ପି ସୋ ହରେ;

କତଞ୍ଞେଵ ତଯା ପାପଂ, ପୁନପେଵଂ କରିସ୍ସସୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୫।୧୨୮-୧୩୪) –

ଇମଂ ପଞ୍ଚକନିପାତେ ଚୂଳଅଧନୁଗ୍ଗହଜାତକଂ ଵିତ୍ଥାରେତ୍ଵା ‘‘ତଦା ଚୂଳଅଧନୁଗ୍ଗହପଣ୍ଡିତୋ ତ୍ଵଂ ଅହୋସି, ସା ଇତ୍ଥୀ ଏତରହି ଅଯଂ କୁମାରିକା, ସିଙ୍ଗାଲରୂପେନ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ତସ୍ସା ନିଗ୍ଗହକାରକୋ ସକ୍କୋ ଦେଵରାଜା ଅହମେଵା’’ତି ଵତ୍ଵା ‘‘ଏଵଂ ସା ଇତ୍ଥୀ ତଂମୁହୁତ୍ତଦିଟ୍ଠକେ ଏକସ୍ମିଂ ସିନେହେନ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅଗ୍ଗପଣ୍ଡିତଂ ଜୀଵିତା ଵୋରୋପେସି, ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ତଵ ତଣ୍ହଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ଵିହରାହି ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ତଂ ଓଵଦିତ୍ଵା ଉତ୍ତରିମ୍ପି ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଦ୍ଵେ ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୪୯।

‘‘ଵିତକ୍କମଥିତସ୍ସ ଜନ୍ତୁନୋ,

ତିବ୍ବରାଗସ୍ସ ସୁଭାନୁପସ୍ସିନୋ;

ଭିଯ୍ୟୋ ତଣ୍ହା ପଵଡ୍ଢତି,

ଏସ ଖୋ ଦଳହଂ କରୋତି ବନ୍ଧନଂ।

୩୫୦।

‘‘ୱିତକ୍କୂପସମେ ଚ ଯୋ ରତୋ,

ଅସୁଭଂ ଭାୱଯତେ ସଦା ସତୋ;

ଏସ ଖୋ ବ୍ୟନ୍ତି କାହିତି,

ଏସ ଛେଚ୍ଛତି ମାରବନ୍ଧନ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ୱିତକ୍କମଥିତସ୍ସାତି କାମୱିତକ୍କାଦୀହି ୱିତକ୍କେହି ନିମ୍ମଥିତସ୍ସ। ତିବ୍ବରାଗସ୍ସାତି ବହଲରାଗସ୍ସ। ସୁଭାନୁପସ୍ସିନୋତି ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ସୁଭନିମିତ୍ତଗାହାଦିୱସେନ ୱିସ୍ସଟ୍ଠମାନସତାଯ ସୁଭନ୍ତି ଅନୁପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ତଣ୍ହାତି ଏୱରୂପସ୍ସ ଝାନାଦୀସୁ ଏକମ୍ପି ନ ୱଡ୍ଢତି, ଅଥ ଖୋ ଛଦ୍ୱାରିକା ତଣ୍ହାଯେୱ ଭିଯ୍ୟୋ ୱଡ୍ଢତି। ଏସ ଖୋତି ଏସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତଣ୍ହାବନ୍ଧନଂ ଦଳ୍ହଂ ସୁଥିରଂ କରୋତି। ୱିତକ୍କୂପସମେତି ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କାଦୀନଂ ୱୂପସମସଙ୍ଖାତେ ଦସସୁ ଅସୁଭେସୁ ପଠମଜ୍ଝାନେ। ସଦା ସତୋତି ଯୋ ଏତ୍ଥ ଅଭିରତୋ ହୁତ୍ୱା ନିଚ୍ଚଂ ଉପଟ୍ଠିତସତିତାଯ ସତୋ ତଂ ଅସୁଭଝାନଂ ଭାୱେତି। ବ୍ୟନ୍ତି କାହିତୀତି ଏସ ଭିକ୍ଖୁ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଂ ତଣ୍ହଂ ୱିଗତନ୍ତଂ କରିସ୍ସତି। ମାରବନ୍ଧନନ୍ତି ଏସୋ ତେଭୂମକୱଟ୍ଟସଙ୍ଖାତଂ ମାରବନ୍ଧନମ୍ପି ଛିନ୍ଦିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଚୂଳଧନୁଗ୍ଗହପଣ୍ଡିତୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ମାରୱତ୍ଥୁ

ନିଟ୍ଠଙ୍ଗତୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମାରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ୱିକାଲେ ସମ୍ବହୁଲା ଥେରା ଜେତୱନୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ରାହୁଲତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଉଟ୍ଠାପେସୁଂ। ସୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ତଥାଗତସ୍ସ ଗନ୍ଧକୁଟିଯା ପମୁଖେ ନିପଜ୍ଜି। ତଦା ସୋ ଆଯସ୍ମା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଅୱସ୍ସିକୋୱ ହୋତି। ମାରୋ ୱସୱତ୍ତିଭୱନେ ଠିତୋଯେୱ ତଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଗନ୍ଧକୁଟିପମୁଖେ ନିପନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ରୁଜନକଅଙ୍ଗୁଲୀ ବହି ନିପନ୍ନୋ, ସଯଂ ଅନ୍ତୋଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିପନ୍ନୋ, ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ପୀଳିଯମାନାଯ ସଯମ୍ପି ପୀଳିତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ସୋ ମହନ୍ତଂ ହତ୍ଥିରାଜୱଣ୍ଣଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଆଗମ୍ମ ସୋଣ୍ଡାଯ ଥେରସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ସଦ୍ଦେନ କୋଞ୍ଚନାଦଂ ରୱି। ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ତସ୍ସ ମାରଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ମାର, ତାଦିସାନଂ ସତସହସ୍ସେନାପି ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଭଯଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କା। ପୁତ୍ତୋ ହି ମେ ଅସନ୍ତାସୀ ୱୀତତଣ୍ହୋ ମହାୱୀରିଯୋ ମହାପଞ୍ଞୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୫୧।

‘‘ନିଟ୍ଠଙ୍ଗତୋ ଅସନ୍ତାସୀ, ୱୀତତଣ୍ହୋ ଅନଙ୍ଗଣୋ;

ଅଚ୍ଛିନ୍ଦି ଭୱସଲ୍ଲାନି, ଅନ୍ତିମୋଯଂ ସମୁସ୍ସଯୋ।

୩୫୨।

‘‘ୱୀତତଣ୍ହୋ ଅନାଦାନୋ, ନିରୁତ୍ତିପଦକୋୱିଦୋ;

ଅକ୍ଖରାନଂ ସନ୍ନିପାତଂ, ଜଞ୍ଞା ପୁବ୍ବାପରାନି ଚ;

ସ ୱେ ଅନ୍ତିମସାରୀରୋ,

ମହାପଞ୍ଞୋ ମହାପୁରିସୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ନିଟ୍ଠଙ୍ଗତୋତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତାନଂ ଅରହତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠଂ ନାମ, ତଂ ଗତୋ ପତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସନ୍ତାସୀତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ରାଗସନ୍ତାସାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ଅସନ୍ତସନକୋ। ଅଚ୍ଛିଦି ଭୱସଲ୍ଲାନୀତି ସବ୍ବାନିପି ଭୱଗାମୀନି ସଲ୍ଲାନି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦି। ସମୁସ୍ସୟୋତି ଅୟଂ ଏତସ୍ସ ଅନ୍ତିମୋ ଦେହୋ।

ଅନାଦାନୋତି ଖନ୍ଧାଦୀସୁ ନିଗ୍ଗହଣୋ। ନିରୁତ୍ତିପଦକୋୱିଦୋତି ନିରୁତ୍ତିୟଞ୍ଚ ସେସପଦେସୁ ଚାତି ଚତୂସୁପି ପଟିସମ୍ଭିଦାସୁ ଛେକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକ୍ଖରାନଂ ସନ୍ନିପାତଂ, ଜଞ୍ଞା ପୁବ୍ବାପରାନି ଚାତି ଅକ୍ଖରାନଂ ସନ୍ନିପାତସଙ୍ଖାତଂ ଅକ୍ଖରପିଣ୍ଡଞ୍ଚ ଜାନାତି, ପୁବ୍ବକ୍ଖରେନ ଅପରକ୍ଖରଂ, ଅପରକ୍ଖରେନ ପୁବ୍ବକ୍ଖରଞ୍ଚ ଜାନାତି। ପୁବ୍ବକ୍ଖରେନ ଅପରକ୍ଖରଂ ଜାନାତି ନାମ – ଆଦିମ୍ହି ପଞ୍ଞାୟମାନେ ମଜ୍ଝପରିୟୋସାନେସୁ ଅପଞ୍ଞାୟମାନେସୁପି ‘‘ଇମେସଂ ଅକ୍ଖରାନଂ ଇଦଂ ମଜ୍ଝଂ, ଇଦଂ ପରିୟୋସାନ’’ନ୍ତି ଜାନାତି। ଅପରକ୍ଖରେନ ପୁବ୍ବକ୍ଖରଂ ଜାନାତି ନାମ – ଅନ୍ତେ ପଞ୍ଞାୟମାନେ ଆଦିମଜ୍ଝେସୁ ଅପଞ୍ଞାୟମାନେସୁ ‘‘ଇମେସଂ ଅକ୍ଖରାନଂ ଇଦଂ ମଜ୍ଝଂ, ଅୟଂ ଆଦୀ’’ତି ଜାନାତି। ମଜ୍ଝେ ପଞ୍ଞାୟମାନେପି ‘‘ଇମେସଂ ଅକ୍ଖରାନଂ ଅୟଂ ଆଦି, ଅୟଂ ଅନ୍ତୋ’’ତି ଜାନାତି। ଏୱଂ ମହାପଞ୍ଞୋ। ସ ୱେ ଅନ୍ତିମସାରୀରୋତି ଏସ କୋଟିୟଂ ଠିତସରୀରୋ, ମହନ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥଧମ୍ମନିରୁତ୍ତିପଟିଭାନାନଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦୀନଞ୍ଚ ପରିଗ୍ଗାହିକାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ମହାପଞ୍ଞୋ, ‘‘ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତତ୍ତା ଖ୍ୱାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ମହାପୁରିସୋତି ୱଦାମୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୩୭୭) ୱଚନତୋ ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତତାୟ ଚ ମହାପୁରିସୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ମାରୋପି ପାପିମା ‘‘ଜାନାତି ମଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋ’’ତି ତତ୍ଥେୱନ୍ତରଧାୟୀତି।

ମାରୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଉପକାଜୀୱକୱତ୍ଥୁ

ସବ୍ବାଭିଭୂତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଉପକଂ ଆଜୀୱକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମୟେ ସତ୍ଥା ପତ୍ତସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣୋ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଧମ୍ମଚକ୍କପୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ବାରାଣସିଂ ସନ୍ଧାୟ ଅଟ୍ଠାରସୟୋଜନମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଉପକଂ ଆଜୀୱକଂ ଅଦ୍ଦସ। ସୋପି ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ ପରିୟୋଦାତୋ, କଂସି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ, ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତୋ, କୋ ୱା ତେ ସତ୍ଥା, କସ୍ସ ୱା ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମଂ ରୋଚେସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ‘‘ମୟ୍ହଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ୱା ଆଚରିୟୋ ୱା ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୫୩।

‘‘ସବ୍ବାଭିଭୂ ସବ୍ବୱିଦୂହମସ୍ମି,

ସବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୂପଲିତ୍ତୋ;

ସବ୍ବଞ୍ଜହୋ ତଣ୍ହକ୍ଖୟେ ୱିମୁତ୍ତୋ,

ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ କମୁଦ୍ଦିସେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବାଭିଭୂତି ସବ୍ବେସଂ ତେଭୂମକଧମ୍ମାନଂ ଅଭିଭୱନତୋ ସବ୍ବାଭିଭୂ। ସବ୍ବୱିଦୂତି ୱିଦିତସବ୍ବଚତୁଭୂମକଧମ୍ମୋ। ସବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ସବ୍ବେସୁପି ତେଭୂମକଧମ୍ମେସୁ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି ଅନୂପଲିତ୍ତୋ। ସବ୍ବଞ୍ଜହୋତି ସବ୍ବେ ତେଭୂମକଧମ୍ମେ ଜହିତ୍ୱା ଠିତୋ। ତଣ୍ହକ୍ଖୟେ ୱିମୁତ୍ତୋତି ତଣ୍ହକ୍ଖୟନ୍ତେ ଉପ୍ପାଦିତେ ତଣ୍ହକ୍ଖୟସଙ୍ଖାତେ ଅରହତ୍ତେ ଅସେଖାୟ ୱିମୁତ୍ତିୟା ୱିମୁତ୍ତୋ। ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟାତି ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟାଦିଭେଦେ ଧମ୍ମେ ସୟମେୱ ଜାନିତ୍ୱା। କମୁଦ୍ଦିସେୟ୍ୟନ୍ତି ‘‘ଅୟଂ ମେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ୱା ଆଚରିୟୋ ୱା’’ତି କଂ ନାମ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟନ୍ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ଉପକୋ ଆଜୀୱକୋ ତଥାଗତସ୍ସ ୱଚନଂ ନେୱାଭିନନ୍ଦି, ନ ପଟିକ୍କୋସି। ସୀସଂ ପନ ଚାଲେତ୍ୱା ଜିୱ୍ହଂ ନିଲ୍ଲାଳେତ୍ୱା ଏକପଦିକମଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ଲୁଦ୍ଦକନିୱାସନଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସୀତି।

ଉପକାଜୀୱକୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ସକ୍କପଞ୍ହୱତ୍ଥୁ

ସବ୍ବଦାନନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସକ୍କଂ ଦେୱରାଜାନଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ତାୱତିଂସଦେୱଲୋକେ ଦେୱତା ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ହେ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ''କତରଂ ଦାନଂ ନୁ ଖୋ ଦାନେସୁ, କତରୋ ରସୋ ରସେସୁ, କତରା ରତି ରତୀସୁ ଜେଟ୍ଠକା, ତଣ୍ହକ୍ଖଯୋୱ କସ୍ମା ଜେଟ୍ଠକୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି? ତେ ପଞ୍ହେ ଏକା ଦେୱତାପି ୱିନିଚ୍ଛିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଏକୋ ପନ ଦେୱୋ ଏକଂ ଦେୱଂ, ସୋପି ଅପରନ୍ତି ଏୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତା ଦସସୁ ଚକ୍କୱାଳଅସହସ୍ସେସୁ ଦ୍ୱାଦସ ସଂୱଚ୍ଛରାନି ୱିଚରିଂସୁ। ଏତ୍ତକେନାପି କାଲେନ ପଞ୍ହାନଂ ଅତ୍ଥଂ ଅଦିସ୍ୱା ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଅଦେୱତା ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଚତୁନ୍ନଂ ମହାରାଜାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''କିଂ, ତାତା, ମହାଦେୱତାସନ୍ନିପାତୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ହେ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତମ୍ହା''ତି। ''କିଂ ପଞ୍ହଂ ନାମେତଂ, ତାତା''ତି। ''ଦାନରସରତୀସୁ କତମା ଦାନରସରତୀ ନୁ ଖୋ ସେଟ୍ଠା, ତଣ୍ହକ୍ଖଯୋୱ କସ୍ମା ସେଟ୍ଠୋ''ତି ଇମେ ପଞ୍ହେ ୱିନିଚ୍ଛିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଆଗତମ୍ହାତି। ତାତା, ମଯମ୍ପି ଇମେସଂ ଅତ୍ଥେ ନ ଜାନାମ, ଅମ୍ହାକଂ ପନ ରାଜା ଜନସହସ୍ସେନ ଚିନ୍ତିତେ ଅତ୍ଥେ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଙ୍ଖଣେନେୱ ଜାନାତି, ସୋ ଅମ୍ହେହି ପଞ୍ଞାଯ ଚ ପୁଞ୍ଞେନ ଚ ୱିସିଟ୍ଠୋ, ଏଥ, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାମାତି ତମେୱ ଦେୱଗଣଂ ଆଦାଯ ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେନାପି ''କିଂ, ତାତା, ମହନ୍ତୋ ଦେୱସନ୍ନିପାତୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ''ତାତା, ଇମେସଂ ପଞ୍ହାନଂ ଅତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଞୋପି ଜାନିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ବୁଦ୍ଧୱିସଯା ହେତେ। ସତ୍ଥା ପନେତରହି କହଂ ୱିହରତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଜେତୱନେ''ତି ସୁତ୍ୱା ''ଏଥ, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମା''ତି ଦେୱଗଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ରତ୍ତିଭାଗେ ସକଲଂ ଜେତୱନଂ ଓଭାସେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ''କିଂ, ମହାରାଜ, ମହତା ଦେୱସଙ୍ଘେନ ଆଗତୋସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଭନ୍ତେ, ଦେୱଗଣେନ ଇମେ ନାମ ପଞ୍ହା ସମୁଟ୍ଠାପିତା, ଅଞ୍ଞୋ ଇମେସଂ ଅତ୍ଥଂ ଜାନିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଇମେସଂ ନୋ ଅତ୍ଥଂ ପକାସେଥା''ତି ଆହ।

ସତ୍ଥା ''ସାଧୁ ମହାରାଜ, ମଯା ହି ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ୱା ମହାପରିଚ୍ଚାଗେ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ତୁମ୍ହାଦିସାନଂ କଙ୍ଖଚ୍ଛେଦନତ୍ଥମେୱ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଂ, ତଯା ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହେସୁ ହି ସବ୍ବଦାନାନଂ ଧମ୍ମଦାନଂ ସେଟ୍ଠଂ, ସବ୍ବରସାନଂ ଧମ୍ମରସୋ ସେଟ୍ଠୋ, ସବ୍ବରତୀନଂ ଧମ୍ମରତି ସେଟ୍ଠା, ତଣ୍ହକ୍ଖଯୋ ପନ ଅରହତ୍ତଂ ସମ୍ପାପକତ୍ତା ସେଟ୍ଠୋଯେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୫୪।

''ସବ୍ବଦାନଂ ଧମ୍ମଦାନଂ ଜିନାତି,

ସବ୍ବରସଂ ଧମ୍ମରସୋ ଜିନାତି;

ସବ୍ବରତିଂ ଧମ୍ମରତି ଜିନାତି,

ତଣ୍ହକ୍ଖଯୋ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଂ ଜିନାତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବଦାନଂ ଧମ୍ମଦାନନ୍ତି ସଚେପି ହି ଚକ୍କୱାଳଅଗବ୍ଭେ ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ନିରନ୍ତରଂ କତ୍ୱା ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଖୀଣାସୱାନଂ କଦଲିଗବ୍ଭସଦିସାନି ଚୀୱରାନି ଦଦେଯ୍ୟ, ତସ୍ମିଂ ସମାଗମେ ଚତୁପ୍ପଦିକାଯ ଗାଥାଯ କତାନୁମୋଦନାୱ ସେଟ୍ଠା। ତଞ୍ହି ଦାନଂ ତସ୍ସା ଗାଥାଯ ସୋଳସିଂ କଲଂ ନାଗ୍ଘତି। ଏୱଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ଦେସନାପି ୱାଚନମ୍ପି ସୱନମ୍ପି ମହନ୍ତଂ। ଯେନ ଚ ପୁଗ୍ଗଲେନ ବହୂନଂ ତଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ କାରିତଂ, ତସ୍ସେୱ ଆନିସଂସୋ ମହା। ତଥାରୂପାଯ ଏୱ ପରିସାଯ ପଣୀତପିଣ୍ଡପାତସ୍ସ ପତ୍ତେ ପୂରେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଦାନତୋପି ସପ୍ପିତେଲାଦୀନଂ ପତ୍ତେ ପୂରେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଭେସଜ୍ଜଦାନତୋପି ମହାୱିହାରସଦିସାନଂ ୱିହାରାନଞ୍ଚ ଲୋହପାସାଦସଦିସାନଞ୍ଚ ପାସାଦାନଂ ଅନେକାନି ସତସହସ୍ସାନି କାରେତ୍ୱା ଦିନ୍ନସେନାସନଦାନତୋପି ଅନାଥପିଣ୍ଡିକାଦୀହି ୱିହାରେ ଆରବ୍ଭ କତପରିଚ୍ଚାଗତୋପି ଅନ୍ତମସୋ ଚତୁପ୍ପଦିକାଯ ଗାଥାଯ ଅନୁମୋଦନାୱସେନାପି ପୱତ୍ତିତଂ ଧମ୍ମଦାନମେୱ ୱରଂ ସେଟ୍ଠଂ। କିଂ କାରଣା? ଏୱରୂପାନି ହି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱାୱ କରୋନ୍ତି, ନୋ ଅସୁତ୍ୱା। ସଚେ ହି ଇମେ ସତ୍ତା ଧମ୍ମଂ ନ ସୁଣେଯ୍ୟୁଂ, ଉଳୁଙ୍କମତ୍ତଂ ଯାଗୁମ୍ପି କଟଚ୍ଛୁମତ୍ତଂ ଭତ୍ତମ୍ପି ନ ଦଦେଯ୍ୟୁଂ। ଇମିନା କାରଣେନ ସବ୍ବଦାନେହି ଧମ୍ମଦାନମେୱ ସେଟ୍ଠଂ। ଅପିଚ ଠପେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧେ ଚ

ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଚ ସକଲକପ୍ପଂ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ଉଦକବିନ୍ଦୂନି ଗଣେତୁଂ ସମତ୍ଥାଯ ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତା ସାରିପୁତ୍ତାଦଯୋପି ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ଅଧିଗନ୍ତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରାଦୀହି କଥିତଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରିଂସୁ, ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ସାୱକପାରମୀଞାଣଂ ସଚ୍ଛିକରିଂସୁ। ଇମିନାପି କାରଣେନ, ମହାରାଜ, ଧମ୍ମଦାନମେୱ ସେଟ୍ଠଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ସବ୍ବଦାନଂ ଧମ୍ମଦାନଂ ଜିନାତୀ’’ତି।

ସବ୍ବେ ପନ ଗନ୍ଧରସାଦଯୋପି ରସା ଉକ୍କଂସତୋ ଦେୱତାନଂ ସୁଧାଭୋଜନରସୋପି ସଂସାରୱଟ୍ଟେ ପାତେତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖାନୁଭୱନସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚଯୋ। ଯୋ ପନେସ ସତ୍ତତିଂସବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମସଙ୍ଖାତୋ ଚ ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସଙ୍ଖାତୋ ଚ ଧମ୍ମରସୋ, ଅଯମେୱ ସବ୍ବରସାନଂ ସେଟ୍ଠୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ସବ୍ବରସଂ ଧମ୍ମରସୋ ଜିନାତୀ’’ତି । ଯାପେସା ପୁତ୍ତରତିଧୀତୁରତିଧନରତିଇତ୍ଥିରତିନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତାଦିରତିପଭେଦା ଚ ଅନେକପ୍ପଭେଦା ରତୀ, ସାପି ସଂସାରୱଟ୍ଟେ ପାତେତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖାନୁଭୱନସ୍ସେୱ ପଚ୍ଚଯୋ। ଯା ପନେସା ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ ୱା ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ୱା ୱାଚେନ୍ତସ୍ସ ୱା ଅନ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ପୀତି ଉଦଗ୍ଗଭାୱଂ ଜନେତି, ଅସ୍ସୂନି ପୱତ୍ତେତି, ଲୋମହଂସଂ ଜନେତି, ସାଯଂ ସଂସାରୱଟ୍ଟସ୍ସ ଅନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପରିଯୋସାନା ହୋତି। ତସ୍ମା ସବ୍ବରତୀନଂ ଏୱରୂପା ଧମ୍ମରତିଯେୱ ସେଟ୍ଠା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ସବ୍ବରତିଂ ଧମ୍ମରତି ଜିନାତୀ’’ତି ତଣ୍ହକ୍ଖଯୋ ପନ ତଣ୍ହାଯ ଖଯନ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅରହତ୍ତଂ ସକଲସ୍ସପି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅଭିଭୱନତୋ ସବ୍ବସେଟ୍ଠମେୱ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ତଣ୍ହକ୍ଖଯୋ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଂ ଜିନାତୀ’’ତି।

ଏୱଂ ସତ୍ଥରି ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଅତ୍ଥଂ କଥେନ୍ତେଯେୱ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି। ସକ୍କୋପି ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏୱଂଜେଟ୍ଠକେ ନାମ ଧମ୍ମଦାନେ କିମତ୍ଥଂ ଅମ୍ହାକଂ ପତ୍ତିଂ ନ ଦାପେଥ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ କଥେତ୍ୱା ପତ୍ତିଂ ଦାପେଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଜାଦିଂ କତ୍ୱା ମହାଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ୱା ପାକତିକଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ୱା ଉପନିସିନ୍ନକଥଂ ୱା ଅନ୍ତମସୋ ଅନୁମୋଦନମ୍ପି କଥେତ୍ୱା ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ପତ୍ତିଂ ଦଦେଯ୍ୟାଥା’’ତି ଆହ।

ସକ୍କପଞ୍ହୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

୧୧। ଅପୁତ୍ତକସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ

ହନନ୍ତି ଭୋଗାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅପୁତ୍ତକସେଟ୍ଠିଂ ନାମ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ସ କିର କାଲକିରିଯଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ‘‘ଅପୁତ୍ତକଂ ସାପତେଯ୍ୟଂ କସ୍ସ ପାପୁଣାତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ରଞ୍ଞୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ସତ୍ତହି ଦିୱସେହି ତସ୍ସ ଗେହତୋ ଧନଂ ରାଜକୁଲଂ ଅଭିହରାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ହନ୍ଦ କୁତୋ ନୁ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ଆଗଚ୍ଛସି ଦିୱାଦିୱସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ସାୱତ୍ଥିଯଂ ସେଟ୍ଠି, ଗହପତି, କାଲକତୋ, ତମହଂ ଅପୁତ୍ତକଂ ସାପତେଯ୍ୟଂ ରାଜନ୍ତେପୁରଂ ଅଭିହରିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ଆହ। ସବ୍ବଂ ସୁତ୍ତେ (ସଂ। ନି। ୧।୧୩୦) ଆଗତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସୋ କିର ସୁୱଣ୍ଣପାତିଯା ନାନଗ୍ଗରସଭୋଜନେ ଉପନୀତେ ‘‘ଏୱରୂପଂ ନାମ ମନୁସ୍ସା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, କିଂ ତୁମ୍ହେ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ କେଳିଂ କରୋଥା’’ତି ଭୋଜନେ ଉପଟ୍ଠିତେ ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀହି ପହରିତ୍ୱା ପଲାପେତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଭୋଜନ’’ନ୍ତି କଣାଜକଂ ଭୁଞ୍ଜତି ବିଳଙ୍ଗଦୁତିଯଂ। ୱତ୍ଥଯାନଚ୍ଛତ୍ତେସୁପି ମନାପେସୁ ଉପଟ୍ଠାପିତେସୁ ତେ ମନୁସ୍ସେ ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀହି ପହରନ୍ତୋ ପଲାପେତ୍ୱା ସାଣାନି ଧାରେତି, ଜଜ୍ଜରରଥକେନ ଯାତି ପଣ୍ଣଚ୍ଛତ୍ତକେନ ଧାରିଯମାନେନାତି ଏୱଂ ରଞ୍ଞା ଆରୋଚିତେ ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ କଥେସି।

ଭୂତପୁବ୍ବଂ ସୋ, ମହାରାଜ, ସେଟ୍ଠି, ଗହପତି, ତଗରସିଖିଂ ନାମ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ପିଣ୍ଡପାତେନ ପଟିପାଦେସି। ‘‘ଦେଥ ସମଣସ୍ସ ପିଣ୍ଡ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କାମି। ତସ୍ମିଂ କିର ଅସ୍ସଦ୍ଧେ ବାଲେ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତେ ତସ୍ସ ଭରିଯା ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା ‘‘ଚିରସ୍ସଂ ୱତ ମେ ଇମସ୍ସ ମୁଖତୋ ‘ଦେହୀ’ତି ୱଚନଂ ସୁତଂ, ଅଜ୍ଜ ମମ ମନୋରଥଂ ପୂରେନ୍ତୀ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପଣୀତଭୋଜନସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋପି ନିୱତ୍ତମାନୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ, ସମଣ, କିଞ୍ଚି ତେ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପଣୀତପିଣ୍ଡପାତଂ ଦିସ୍ୱା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୁତ୍ୱା ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ୱରମେତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦାସା ୱା କମ୍ମକରା ୱା ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ତେ ହି ଇମଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ କମ୍ମଂ କରିସ୍ସନ୍ତି, ଅଯଂ ପନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯିସ୍ସତି, ନଟ୍ଠୋ ମେ ସୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ’’ତି। ସୋ ଭାତୁ ଚ ପନ ଏକପୁତ୍ତକଂ ସାପତେଯ୍ୟସ୍ସ କାରଣା ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସି। ସୋ କିରସ୍ସ ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ‘‘ଇଦଂ ମଯ୍ହଂ ପିତୁସନ୍ତକଂ ଯାନକଂ, ଅଯଂ ତସ୍ସ ଗୋଣୋ’’ତିଆଦୀନି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସୋ ସେଟ୍ଠି ‘‘ଇଦାନି ତାୱେସ ଏୱଂ ୱଦେତି, ଇମସ୍ସ ପନ ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତକାଲେ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ଭୋଗେ କୋ ରକ୍ଖିସ୍ସତୀ’’ତି ତଂ ଅରଞ୍ଞଂ ନେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଗଚ୍ଛମୂଲେ ଗୀୱାଯ ଗହେତ୍ୱା ମୂଲକନ୍ଦଂ ୱିଯ ଗୀୱଂ ଫାଲେତ୍ୱା ମାରେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଛଡ୍ଡେସି। ଇଦମସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଯଂ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ସେଟ୍ଠି, ଗହପତି, ତଗରସିଖିଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ପିଣ୍ଡପାତେନ ପଟିପାଦେସି, ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକେନ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜି, ତସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକାୱସେସେନ ଇମିସ୍ସାଯେୱ ସାୱତ୍ଥିଯା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସେଟ୍ଠିତ୍ତଂ କାରେସି। ଯଂ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ସେଟ୍ଠି, ଗହପତି, ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଅହୋସି ‘ୱରମେତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦାସା ୱା କମ୍ମକରା ୱା ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟୁ’ନ୍ତି, ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକେନ ନାସ୍ସୁଳାରାଯ ଭତ୍ତଭୋଗାଯ ଚିତ୍ତଂ ନମତି, ନାସ୍ସୁଳାରାଯ ୱତ୍ଥଭୋଗାଯ, ନାସ୍ସୁଳାରାଯ ଯାନଭୋଗାଯ, ନାସ୍ସୁଳାରାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କାମଗୁଣାନଂ ଭୋଗାଯ ଚିତ୍ତଂ ନମତି। ଯଂ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ସେଟ୍ଠି, ଗହପତି, ଭାତୁ ଚ ପନ ଏକପୁତ୍ତଂ ସାପତେଯ୍ୟସ୍ସ କାରଣା ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସି, ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକେନ ବହୂନି ୱସ୍ସସତାନି ବହୂନି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ବହୂନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ଥ, ତସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକାୱସେସେନ ଇଦଂ ସତ୍ତମଂ ଅପୁତ୍ତକଂ ସାପତେଯ୍ୟଂ ରାଜକୋସଂ ପୱେସେତି। ତସ୍ସ ଖୋ ପନ, ମହାରାଜ, ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ପୁରାଣଞ୍ଚ ପୁଞ୍ଞଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ, ନୱଞ୍ଚ ପୁଞ୍ଞଂ ଅନୁପଚିତଂ। ଅଜ୍ଜ ପନ, ମହାରାଜ, ସେଟ୍ଠି, ଗହପତି, ମହାରୋରୁୱେ ନିରଯେ ପଚ୍ଚତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୧।୧୩୧)।

ରାଜା ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅହୋ, ଭନ୍ତେ, ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ, ଏତ୍ତକେ ନାମ ଭୋଗେ ୱିଜ୍ଜମାନେ ନେୱ ଅତ୍ତନା ପରିଭୁଞ୍ଜି, ନ ତୁମ୍ହାଦିସେ ବୁଦ୍ଧେ ଧୁରୱିହାରେ ୱିହରନ୍ତେ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଂ ଅକାସୀ’’ତି ଆହ । ସତ୍ଥା ‘‘ଏୱମେତଂ, ମହାରାଜ, ଦୁମ୍ମେଧପୁଗ୍ଗଲା ନାମ ଭୋଗେ ଲଭିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନଂ ନ ଗୱେସନ୍ତି, ଭୋଗେ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନତଣ୍ହା ପନେତେ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହନତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୫୫।

‘‘ହନନ୍ତି ଭୋଗା ଦୁମ୍ମେଧଂ, ନୋ ଚ ପାରଗୱେସିନୋ;

ଭୋଗତଣ୍ହାଯ ଦୁମ୍ମେଧୋ, ହନ୍ତି ଅଞ୍ଞେୱ ଅତ୍ତନ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ନୋ ଚ ପାରଗୱେସିନୋତି ଯେ ପନ ନିବ୍ବାନପାରଗୱେସିନୋ ପୁଗ୍ଗଲା, ନ ତେ ଭୋଗା ହନନ୍ତି। ଅଞ୍ଞେୱ ଅତ୍ତନନ୍ତି ଭୋଗେ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ତଣ୍ହାଯ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରେ ୱିଯ ଅତ୍ତାନମେୱ ହନତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅପୁତ୍ତକସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଅଙ୍କୁରୱତ୍ଥୁ

ତିଣଦୋସାନୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଙ୍କୁରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ‘‘ଯେ ଝାନପ୍ପସୁତା ଧୀରା’’ତି (ଧ। ପ। ୧୮୧) ଗାଥାଯ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ତତ୍ଥ ଇନ୍ଦକଂ ଆରବ୍ଭ। ସୋ କିର ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରସ୍ସ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଆଭତଂ କଟଚ୍ଛୁମତ୍ତକଂ ଭିକ୍ଖଂ ଦାପେସି। ତଦସ୍ସ ପୁଞ୍ଞଂ ଅଙ୍କୁରେନ ଦସୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକଂ ଉଦ୍ଧନପନ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଦିନ୍ନଦାନତୋ ମହପ୍ଫଲତରଂ ଜାତଂ। ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ଥା, ‘‘ଅଙ୍କୁର, ଦାନଂ ନାମ ୱିଚେଯ୍ୟ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ତଂ ସୁଖେତ୍ତେ ସୁୱୁତ୍ତବୀଜଂ ୱିଯ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି। ତ୍ୱଂ ପନ ତଥା ନାକାସି, ତେନ ତେ ଦାନଂ ନ ମହପ୍ଫଲଂ ଜାତ’’ନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ –

‘‘ୱିଚେଯ୍ୟ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ଯତ୍ଥ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ;

ୱିଚେଯ୍ୟ ଦାନଂ ସୁଗତପ୍ପସତ୍ଥଂ,

ଯେ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟା ଇଧ ଜୀୱଲୋକେ;

ଏତେସୁ ଦିନ୍ନାନି ମହପ୍ଫଲାନି,

ବୀଜାନି ୱୁତ୍ତାନି ଯଥାସୁଖେତ୍ତେ’’ତି। (ପେ। ୱ। ୩୨୯) –

ୱତ୍ୱା ଉତ୍ତରିମ୍ପି ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୫୬।

‘‘ତିଣଦୋସାନି ଖେତ୍ତାନି, ରାଗଦୋସା ଅଯଂ ପଜା;

ତସ୍ମା ହି ୱୀତରାଗେସୁ, ଦିନ୍ନଂ ହୋତି ମହପ୍ଫଲଂ।

୩୫୭।

‘‘ତିଣଦୋସାନି ଖେତ୍ତାନି, ଦୋସଦୋସା ଅଯଂ ପଜା;

ତସ୍ମା ହି ୱୀତଦୋସେସୁ, ଦିନ୍ନଂ ହୋତି ମହପ୍ଫଲଂ।

୩୫୮।

‘‘ତିଣଦୋସାନି ଖେତ୍ତାନି, ମୋହଦୋସା ଅଯଂ ପଜା;

ତସ୍ମା ହି ୱୀତମୋହେସୁ, ଦିନ୍ନଂ ହୋତି ମହପ୍ଫଲଂ।

୩୫୯।

‘‘ତିଣଦୋସାନି ଖେତ୍ତାନି, ଇଚ୍ଛାଦୋସା ଅଯଂ ପଜା;

ତସ୍ମା ହି ୱିଗତିଚ୍ଛେସୁ, ଦିନ୍ନଂ ହୋତି ମହପ୍ଫଲ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ତିଣଦୋସାନୀତି ସାମାକାଦୀନି ତିଣାନି ଉଟ୍ଠହନ୍ତାନି ପୁବ୍ବଣ୍ଣାପରଣ୍ଣାନି ଖେତ୍ତାନି ଦୂସେନ୍ତି, ତେନ ତାନି ନ ବହୁଫଲାନି ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ସତ୍ତାନମ୍ପି ଅନ୍ତୋ ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୋ ସତ୍ତେ ଦୂସେତି, ତେନ ତେସୁ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ ନ ହୋତି । ଖୀଣାସୱେସୁ ଦିନ୍ନଂ ପନ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ତିଣଦୋସାନି ଖେତ୍ତାନି, ରାଗଦୋସା ଅଯଂ ପଜା;

ତସ୍ମା ହି ୱୀତରାଗେସୁ, ଦିନ୍ନଂ ହୋତି ମହପ୍ଫଲ’’ନ୍ତି। –

ସେସଗାଥାସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ଅଙ୍କୁରୋ ଚ ଇନ୍ଦକୋ ଚ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଅଙ୍କୁରୱତ୍ଥୁ ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ତଣ୍ହାୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚତୁୱୀସତିମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨୫। ଭିକ୍ଖୁୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଞ୍ଚଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ଚକ୍ଖୁନାସଂୱରୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେସୁ କିର ଏକେକୋ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଏକେକମେୱ ରକ୍ଖି। ଅଥେକଦିୱସଂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ''ଅହଂ ଦୁରକ୍ଖଂ ରକ୍ଖାମି, ଅହଂ ଦୁରକ୍ଖଂ ରକ୍ଖାମୀ''ତି ୱିୱଦିତ୍ୱା ''ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଇମମତ୍ଥଂ ଜାନିସ୍ସାମା''ତି ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ମୟଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀନି ରକ୍ଖନ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ରକ୍ଖନଦ୍ୱାରମେୱ ଦୁରକ୍ଖନ୍ତି ମଞ୍ଞାମ, କୋ ନୁ ଖୋ ଅମ୍ହେସୁ ଦୁରକ୍ଖଂ ରକ୍ଖତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁମ୍ପି ଅନୋସାଦେତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବାନି ପେତାନି ଦୁରକ୍ଖାନେୱ, ଅପି ଚ ଖୋ ପନ ତୁମ୍ହେ ନ ଇଦାନେୱ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଅସଂୱୁତା, ପୁବ୍ବେପି ଅସଂୱୁତା, ଅସଂୱୁତତ୍ତାୟେୱ ଚ ପଣ୍ଡିତାନଂ ଓୱାଦେ ଅୱତ୍ତିତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପୁଣିତ୍ଥା''ତି ୱତ୍ୱା ''କଦା, ଭନ୍ତେ''ତି ତେହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତେ ତକ୍କସିଲଜାତକସ୍ସ ୱତ୍ଥୁଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ରକ୍ଖସୀନଂ ୱସେନ ରାଜକୁଲେ ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପତ୍ତେ ପତ୍ତାଭିସେକେନ ମହାସତ୍ତେନ ସେତଚ୍ଛତ୍ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ରାଜାସନେ ନିସିନ୍ନେନ ଅତ୍ତନୋ ସିରିସମ୍ପତ୍ତିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ''ୱୀରିୟଂ ନାମେତଂ ସତ୍ତେହି କତ୍ତବ୍ବମେୱା''ତି ଉଦାନୱସେନ ଉଦାନିତଂ –

''କୁସଲୂପଦେସେ ଧିତିୟା ଦଳ୍ହାୟ ଚ,

ଅନିୱତ୍ତିତତ୍ତାଭୟଭୀରୁତାୟ ଚ;

ନ ରକ୍ଖସୀନଂ ୱସମାଗମିମ୍ହସେ,

ସ ସୋତ୍ଥିଭାୱୋ ମହତା ଭୟେନ ମେ''ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୩୨) –

ଇମଂ ଗାଥଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ତଦାପି ତୁମ୍ହେୱ ପଞ୍ଚ ଜନା ତକ୍କସିଲାୟଂ ରଜ୍ଜଗହଣତ୍ଥାୟ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ ମହାସତ୍ତଂ ଆୱୁଧହତ୍ଥା ପରିୱାରେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ରକ୍ଖସୀହି ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦିୱସେନ ଉପନୀତେସୁ ରୂପାରମ୍ମଣାଦୀସୁ ଅସଂୱୁତା ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ଓୱାଦେ ଅୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୀୟନ୍ତା ରକ୍ଖସୀହି ଖାଦିତା ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପୁଣିତ୍ଥ। ତେସୁ ପନ ଆରମ୍ମଣେସୁ ସୁସଂୱୁତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତିଂ ଦେୱୱଣ୍ଣିଂ ଯକ୍ଖିନିଂ ଅନାଦିୟିତ୍ୱା ସୋତ୍ଥିନା ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ତୋ ରାଜା ଅହମେୱା''ତି ଜାତକଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ସବ୍ବାନି ଦ୍ୱାରାନି ସଂୱରିତବ୍ବାନି। ଏତାନି ହି ସଂୱରନ୍ତୋ ଏୱ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୬୦।

''ଚକ୍ଖୁନା ସଂୱରୋ ସାଧୁ, ସାଧୁ ସୋତେନ ସଂୱରୋ;

ଘାନେନ ସଂୱରୋ ସାଧୁ, ସାଧୁ ଜିୱ୍ହାୟ ସଂୱରୋ।

୩୬୧।

''କାୟେନ ସଂୱରୋ ସାଧୁ, ସାଧୁ ୱାଚାୟ ସଂୱରୋ;

ମନସା ସଂୱରୋ ସାଧୁ, ସାଧୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ସଂୱରୋ;

ସବ୍ବତ୍ଥ ସଂୱୁତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁନାତି ଯଦା ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଆପାଥମାଗଚ୍ଛତି, ତଦା ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ଅରଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣେ ଅଦୁସ୍ସନ୍ତସ୍ସ

ଅସମପେକ୍ଖନେନ ମୋହଂ ଅନୁପ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଦ୍ୱାରେ ସଂୱରୋ ଥକନଂ ପିଦହନଂ ଗୁତ୍ତି କତା ନାମ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୋ ଏୱରୂପୋ ଚକ୍ଖୁନା ସଂୱରୋ ସାଧୁ। ଏସ ନଯୋ ସୋତଦ୍ୱାରାଦୀସୁପି। ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀସୁଯେୱ ପନ ସଂୱରୋ ୱା ଅସଂୱରୋ ୱା ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ପରତୋ ପନ ଜୱନୱୀଥିଯଂ ଏସ ଲବ୍ଭତି। ତଦା ହି ଅସଂୱରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅକ୍ଖନ୍ତି କୋସଜ୍ଜଂ ମୁଟ୍ଠସଚ୍ଚଂ ଅଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଅକୁସଲୱୀଥିଯଂ ଅଯଂ ପଞ୍ଚୱିଧୋ ଲବ୍ଭତି। ସଂୱରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୋ ସଦ୍ଧା ଖନ୍ତି ୱୀରିଯଂ ସତି ଞାଣନ୍ତି କୁସଲୱୀଥିଯଂ ଅଯଂ ପଞ୍ଚୱିଧୋ ଲବ୍ଭତି।

କାଯେନ ସଂୱରୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ପସାଦକାଯୋପି ଚୋପନକାଯୋପି ଲବ୍ଭତି। ଉଭଯମ୍ପି ପନେତଂ କାଯଦ୍ୱାରମେୱ। ତତ୍ଥ ପସାଦଦ୍ୱାରେ ସଂୱରାସଂୱରୋ କଥିତୋୱ। ଚୋପନଦ୍ୱାରେପି ତଂୱତ୍ଥୁକା ପାଣାତିପାତଅଦିନ୍ନାଦାନକାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା। ତେହି ପନ ସଦ୍ଧିଂ ଅକୁସଲୱୀଥିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେହି ତଂ ଦ୍ୱାରଂ ଅସଂୱୁତଂ ହୋତି, କୁସଲୱୀଥିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେହି ପାଣାତିପାତାୱେରମଣିଆଦୀହି ସଂୱୁତଂ। ସାଧୁ ୱାଚାଯାତି ଏତ୍ଥାପି ଚୋପନୱାଚାପି ୱାଚା। ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେହି ମୁସାୱାଦାଦୀହି ତଂ ଦ୍ୱାରଂ ଅସଂୱୁତଂ ହୋତି, ମୁସାୱାଦାୱେରମଣିଆଦୀହି ସଂୱୁତଂ। ମନସା ସଂୱରୋତି ଏତ୍ଥାପି ଜୱନମନତୋ ଅଞ୍ଞେନ ମନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ନତ୍ଥି। ମନୋଦ୍ୱାରେ ପନ ଜୱନକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେହି ଅଭିଜ୍ଝାଦୀହି ତଂ ଦ୍ୱାରଂ ଅସଂୱୁତଂ ହୋତି, ଅନଭିଜ୍ଝାଦୀହି ସଂୱୁତଂ ହୋତି। ସାଧୁ ସବ୍ବତ୍ଥାତି ତେସୁ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ସବ୍ବେସୁପି ସଂୱରୋ ସାଧୁ। ଏତ୍ତାୱତା ହି ଅଟ୍ଠ ସଂୱରଦ୍ୱାରାନି ଅଟ୍ଠ ଚ ଅସଂୱରଦ୍ୱାରାନି କଥିତାନି। ତେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ଅସଂୱରଦ୍ୱାରେସୁ ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସକଲୱଟ୍ଟମୂଲକଦୁକ୍ଖତୋ ନ ମୁଚ୍ଚତି, ସଂୱରଦ୍ୱାରେସୁ ପନ ଠିତୋ ସବ୍ବସ୍ମାପି ୱଟ୍ଟମୂଲକଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ସବ୍ବତ୍ଥ ସଂୱୁତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ଦେସନାୱସାନେ ତେ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ପଞ୍ଚଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ହଂସଘାତକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ହତ୍ଥସଂଯତୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ହଂସଘାତକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ କିର ଦ୍ୱେ ସହାଯକା ଭିକ୍ଖୂସୁ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଏକତୋ ୱିଚରନ୍ତି। ତେ ଏକଦିୱସଂ ଅଚିରୱତିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ଆତପେ ତପ୍ପମାନା ସାରଣୀଯକଥଂ କଥେନ୍ତା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଦ୍ୱେ ହଂସା ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଥେକୋ ଦହରଭିକ୍ଖୁ ସକ୍ଖରଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଏକସ୍ସ ହଂସପୋତକସ୍ସ ଅକ୍ଖିଂ ପହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ, ଇତରୋ ‘‘ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ତିଟ୍ଠତୁ ଇମସ୍ମିଂ ପସ୍ସେ ଅକ୍ଖି, ପରପସ୍ସେ ଅକ୍ଖିଂ ପହରିସ୍ସାମୀତି। ଇଦମ୍ପି ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସିଯେୱାତି। ‘‘ତେନ ହି ଉପଧାରେହୀ’’ତି ଦୁତିଯଂ ସକ୍ଖରଂ ଗହେତ୍ୱା ହଂସସ୍ସ ପଚ୍ଛାଭାଗେ ଖିପି, ହଂସୋ ସକ୍ଖରସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେସି। ଅଥ ନଂ ଇତରଂ ୱଟ୍ଟସକ୍ଖରଂ ଗହେତ୍ୱା ପରପସ୍ସେ ଅକ୍ଖିମ୍ହି ପହରିତ୍ୱା ଓରିମକ୍ଖିନା ନିକ୍ଖାମେସି। ହଂସୋ ୱିରୱନ୍ତୋ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତେସଂ ପାଦମୂଲେଯେୱ ପତି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଠିତା ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଆୱୁସୋ, ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ୱୋ କତଂ ପାଣାତିପାତଂ କରୋନ୍ତେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ଦସ୍ସେସୁଂ।

ସତ୍ଥା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତଯା ଭିକ୍ଖୁ ପାଣାତିପାତୋ କତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଭିକ୍ଖୁ କସ୍ମା ଏୱରୂପେ ନିୟ୍ୟାନିକସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଏୱମକାସି, ପୋରାଣକପଣ୍ଡିତା ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସମାନା ଅପ୍ପମତ୍ତକେସୁପି ଠାନେସୁ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କରିଂସୁ , ତ୍ୱଂ ପନ ଏୱରୂପେ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କୁକ୍କୁଚ୍ଚମତ୍ତମ୍ପି ନ ଅକାସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ କୁରୁରଟ୍ଠେ ଇନ୍ଦପତ୍ତନଗରେ ଧନଞ୍ଚଯେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ତକ୍କସିଲାଯଂ ସିପ୍ପାନି ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପିତରା ଉପରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠାପିତୋ ଅପରଭାଗେ ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ରଜ୍ଜଂ ପତ୍ୱା ଦସ ରାଜଧମ୍ମେ ଅକୋପେନ୍ତୋ କୁରୁଧମ୍ମେ ୱତ୍ତିତ୍ଥ। କୁରୁଧମ୍ମୋ ନାମ ପଞ୍ଚସୀଲାନି, ତାନି ବୋଧିସତ୍ତୋ ପରିସୁଦ୍ଧାନି କତ୍ୱା ରକ୍ଖି। ଯଥା ଚ ବୋଧିସତ୍ତୋ, ଏୱମସ୍ସ ମାତା ଅଗ୍ଗମହେସୀ କନିଟ୍ଠଭାତା ଉପରାଜା ପୁରୋହିତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ରଜ୍ଜୁଗାହକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ସାରଥି ସେଟ୍ଠି ଦୋଣମାପକୋ ମହାମତ୍ତୋ ଦୋୱାରିକୋ ନଗରସୋଭିନୀ ୱଣ୍ଣଦାସୀତି ଏୱମେତେସୁ ଏକାଦସସୁ ଜନେସୁ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖନ୍ତେସୁ କଲିଙ୍ଗରଟ୍ଠେ ଦନ୍ତପୁରନଗରେ କଲିଙ୍ଗେ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତେ ତସ୍ମିଂ ରଟ୍ଠେ ଦେୱୋ ନ ୱସ୍ସି। ମହାସତ୍ତସ୍ସ ପନ ଅଞ୍ଜନସନ୍ନିଭୋ ନାମ ମଙ୍ଗଲହତ୍ଥୀ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ହୋତି। ରଟ୍ଠୱାସିନୋ ‘‘ତସ୍ମିଂ ଆନୀତେ ଦେୱୋ ୱସ୍ସିସ୍ସତୀ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚଯିଂସୁ। ରାଜା ତସ୍ସ ହତ୍ଥିସ୍ସ ଆନଯନତ୍ଥାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପହିଣି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାସତ୍ତଂ ହତ୍ଥିଂ ଯାଚିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଯାଚନକାରଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆହ –

‘‘ତଵ ସଦ୍ଧଞ୍ଚ ସୀଲଞ୍ଚ, ଵିଦିତ୍ଵାନ ଜନାଧିପ;

ଵଣ୍ଣଂ ଅଞ୍ଜନଵଣ୍ଣେନ, କଲିଙ୍ଗସ୍ମିଂ ନିମିମ୍ହସେ’’ତି। (ଜା। ୧।୩।୭୬) –

ଇମଂ ତିକନିପାତେ ଜାତକଂ କଥେସି। ହତ୍ଥିମ୍ହି ପନ ଆନୀତେପି ଦେଵେ ଅଵସ୍ସନ୍ତେ ‘‘ସୋ ରାଜା କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖତି, ତେନସ୍ସ ରଟ୍ଠେ ଦେଵୋ ଵସ୍ସତୀ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ‘‘ଯଂ ସୋ କୁରୁଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖତି, ତଂ ସୁଵଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖିତ୍ଵା ଆନେଥା’’ତି ପୁନ କାଲିଙ୍ଗୋ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଚ ଅମଚ୍ଚେ ଚ ପେସେସି। ତେସୁ ଗନ୍ତ୍ଵା ଯାଚନ୍ତେସୁ ରାଜାନଂ ଆଦିଂ କତ୍ଵା ସଙ୍ଖେପି ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲେସୁ କିଞ୍ଚି କୁକ୍କୁଚ୍ଚମତ୍ତଂ କତ୍ଵା ‘‘ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ ନୋ ସୀଲ’’ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ଵାପି ‘‘ନ ଏତ୍ତାଵତା ସୀଲଭେଦୋ ହୋତୀ’’ତି ତେହି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚିତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲାନି କଥଯିଂସୁ। କାଲିଙ୍ଗୋ ସୁଵଣ୍ଣପଟ୍ଟେ ଲିଖାପେତ୍ଵା ଆଭତଂ କୁରୁଧମ୍ମଂ ଦିସ୍ଵାଵ ସମାଦାଯ ସାଧୁକଂ ପୂରେସି। ତସ୍ସ ରଟ୍ଠେ ଦେଵୋ ପାଵସ୍ସି, ରଟ୍ଠଂ ଖେମଂ ସୁଭିକ୍ଖଂ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ଵା –

‘‘ଗଣିକା ଉପ୍ପଲଵଣ୍ଣା, ପୁଣ୍ଣୋ ଦୋଵାରିକୋ ତଦା;

ରଜ୍ଜୁଗାହୋ ଚ କଚ୍ଚାନୋ, ଦୋଣମାପକୋ ଚ କୋଲିତୋ।

‘‘ସାରିପୁତ୍ତୋ ତଦା ସେଟ୍ଠୀ, ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଚ ସାରଥୀ;

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କସ୍ସପୋ ଥେରୋ, ଉପରାଜାନନ୍ଦପଣ୍ଡିତୋ।

‘‘ମହେସୀ ରାହୁଲମାତା, ମାଯାଦେଵୀ ଜନେତ୍ତିକା;

କୁରୁରାଜା ବୋଧିସତ୍ତୋ, ଏଵଂ ଧାରେଥ ଜାତକ’’ନ୍ତି। –

ଜାତକଂ ସମୋଧାନେତ୍ଵା ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ଏଵଂ ପୁବ୍ବେପି ପଣ୍ଡିତା ଅପ୍ପମତ୍ତକେପି କୁକ୍କୁଚ୍ଚେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲଭେଦେ ଆସଙ୍କଂ କରିଂସୁ, ତ୍ଵଂ ପନ ମାଦିସସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ଵା ପାଣାତିପାତଂ କରୋନ୍ତୋ ଅତିଭାରିଯଂ କମ୍ମମକାସି, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ହତ୍ଥେହି ପାଦେହି ଵାଚାଯ ଚ ସଂଯତେନ ଭଵିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଵତ୍ଵା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୬୨।

‘‘ହତ୍ଥସଂଯତୋ ପାଦସଂଯତୋ,

ଵାଚାସଂଯତୋ ସଂଯତୁତ୍ତମୋ;

ଅଜ୍ଝତ୍ତରତୋ ସମାହିତୋ,

ଏକୋ ସନ୍ତୁସିତୋ ତମାହୁ ଭିକ୍ଖୁ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ହତ୍ଥସଂଯତୋତି ହତ୍ଥକୀଳାପନାଦୀନଂ ଵା ହତ୍ଥେନ ପରେସଂ ପହରଣାଦୀନଂ ଵା ଅଭାଵେନ ହତ୍ଥସଂଯତୋ। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଵାଚାଯ ପନ ମୁସାଵାଦାଦୀନଂ ଅକରଣତୋ ଵାଚାଯ ସଂଯତୋ। ସଂଯତୁତ୍ତମୋତି ସଂଯତତ୍ତଭାଵୋ, କାଯଚଲନସୀସୁକ୍ଖିପନଭମୁକଵିକାରାଦୀନଂ ଅକାରକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଜ୍ଝତ୍ତରତୋତି ଗୋଚରଜ୍ଝତ୍ତସଙ୍ଖାତାଯ କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାଵନାଯ ରତୋ। ସମାହିତୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ଠପିତୋ। ଏକୋ ସନ୍ତୁସିତୋତି ଏକଵିହାରୀ ହୁତ୍ଵା ସୁଟ୍ଠୁ ତୁସିତୋ ଵିପସ୍ସନାଚାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତନୋ ଅଧିଗମେନ ତୁଟ୍ଠମାନସୋ। ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକଞ୍ହି ଆଦିଂ କତ୍ଵା ସଙ୍ଖେପି ସେଖା ଅତ୍ତନୋ ଅଧିଗମେନ ସନ୍ତୁସ୍ସନ୍ତୀତି ସନ୍ତୁସିତା, ଅରହା ପନ ଏକନ୍ତସନ୍ତୁସିତୋଵ। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ଵୁତ୍ତଂ।

ଦେସନାଵସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ହଂସଘାତକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। କୋକାଲିକୱତ୍ଥୁ

ଯୋମୁଖସଂଯତୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ କୋକାଲିକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ‘‘ଅଥ ଖୋ କୋକାଲିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମୀ’’ତି ସୁତ୍ତେ (ସଂ। ନି। ୧।୧୮୧; ସୁ। ନି। କୋକାଲିକସୁତ୍ତ; ଅ। ନି। ୧୦।୮୯) ଆଗତମେୱ। ଅଟ୍ଠୋପିସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କୋକାଲିକେ ପନ ପଦୁମନିରଯେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘ଅହୋ କୋକାଲିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖଂ ନିସ୍ସାଯ ୱିନାସଂ ପତ୍ତୋ, ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକେ ଅକ୍କୋସନ୍ତସ୍ସେୱ ହିସ୍ସ ପଥୱୀ ୱିୱରଂ ଅଦାସୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପି କୋକାଲିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖମେୱ ନିସ୍ସାଯ ନଟ୍ଠୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ସୋତୁକାମେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଯାଚିତୋ ତସ୍ସ ପକାସନତ୍ଥଂ ଅତୀତଂ ଆହରି।

ଅତୀତେ ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ଏକସ୍ମିଂ ସରେ କଚ୍ଛପୋ ୱସତି। ଦ୍ୱେ ହଂସପୋତକା ଗୋଚରାଯ ଚରନ୍ତା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସଂ କତ୍ୱା ଦଳ୍ହୱିସ୍ସାସିକା ହୁତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ କଚ୍ଛପଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ସମ୍ମ, ଅମ୍ହାକଂ ହିମୱନ୍ତେ ଚିତ୍ତକୂଟପବ୍ବତତଲେ କଞ୍ଚନଗୁହାଯ ୱସନଟ୍ଠାନଂ, ରମଣିଯୋ ପଦେସୋ, ଗଚ୍ଛିସ୍ସସି ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି। ‘‘ସମ୍ମ, ଅହଂ କଥଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି? ‘‘ମଯଂ ତଂ ନେସ୍ସାମ, ସଚେ ମୁଖଂ ରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ’’ତି। ‘‘ରକ୍ଖିସ୍ସାମି, ସମ୍ମା ଗହେତ୍ୱା ମଂ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଏକଂ ଦଣ୍ଡକଂ କଚ୍ଛପେନ ଡଂସାପେତ୍ୱା ସଯଂ ତସ୍ସ ଉଭୋ କୋଟିଯୋ ଡଂସିତ୍ୱା ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦିଂସୁ। ତଂ ତଥା ହଂସେହି ନୀଯମାନଂ ଗାମଦାରକା ଦିସ୍ୱା ‘‘ଦ୍ୱେ ହଂସା କଚ୍ଛପଂ ଦଣ୍ଡେନ ହରନ୍ତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। କଚ୍ଛପୋ ‘‘ଯଦି ମଂ ସହାଯକା ନେନ୍ତି, ତୁମ୍ହାକଂ ଏତ୍ଥ କିଂ ହୋତି ଦୁଟ୍ଠଚେଟକା’’ତି ୱତ୍ତୁକାମୋ ହଂସାନଂ ସୀଘୱେଗତାଯ ବାରାଣସିନଗରେ ରାଜନିୱେସନସ୍ସ ଉପରିଭାଗଂ ସମ୍ପତ୍ତକାଲେ ଦଟ୍ଠଟ୍ଠାନତୋ ଦଣ୍ଡକଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଆକାସଙ୍ଗଣେ ପତିତ୍ୱା ଦ୍ୱେଧା ଭିଜ୍ଜି। ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା –

‘‘ଅୱଧୀ ୱତ ଅତ୍ତାନଂ, କଚ୍ଛପୋ ବ୍ୟାହରଂ ଗିରଂ;

ସୁଗ୍ଗହୀତସ୍ମିଂ କଟ୍ଠସ୍ମିଂ, ୱାଚାଯ ସକିଯାୱଧୀ।

‘‘ଏତମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ନରୱୀରିଯସେଟ୍ଠ,

ୱାଚଂ ପମୁଞ୍ଚେ କୁସଲଂ ନାତିୱେଲଂ;

ପସ୍ସସି ବହୁଭାଣେନ, କଚ୍ଛପଂ ବ୍ୟସନଂ ଗତ’’ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୨।୧୨୯-୧୩୦);

ଇମଂ ଦୁକନିପାତେ ବହୁଭାଣିଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ମୁଖସଂଯତେନ ସମଚାରିନା ଅନୁଦ୍ଧତେନ ନିବ୍ବୁତଚିତ୍ତେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୬୩।

‘‘ଯୋ ମୁଖସଂଯତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ମନ୍ତଭାଣୀ ଅନୁଦ୍ଧତୋ;

ଅତ୍ଥଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଦୀପେତି, ମଧୁରଂ ତସ୍ସ ଭାସିତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ମୁଖସଂଯତୋତି ଦାସଚଣ୍ଡାଲାଦଯୋପି ‘‘ତ୍ୱଂ ଦୁଜ୍ଜାତୋ, ତ୍ୱଂ ଦୁସ୍ସୀଲୋ’’ତିଆଦୀନଂ ଅୱଚନତାଯ ମୁଖେନ ସଂଯତୋ। ମନ୍ତଭାଣୀତି ମନ୍ତା ୱୁଚ୍ଚତି ପଞ୍ଞା, ତାଯ ଭଣନସୀଲୋ। ଅନୁଦ୍ଧତୋତି ନିବ୍ବୁତଚିତ୍ତୋ। ଅତ୍ଥଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଦୀପେତୀତି ଭାସିତତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ଦେସନାଧମ୍ମଞ୍ଚ କଥେତି। ମଧୁରନ୍ତି ଏୱରୂପସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାସିତଂ ମଧୁରଂ ନାମ। ଯୋ ପନ ଅତ୍ଥମେୱ ସମ୍ପାଦେତି, ନ ପାଳିଂ, ପାଳିଂଯେୱ ସମ୍ପାଦେତି, ନ ଅତ୍ଥଂ, ଉଭଯଂ ୱା ପନ ନ ସମ୍ପାଦେତି, ତସ୍ସ ଭାସିତଂ ମଧୁରଂ ନାମ ନ ହୋତୀତି।

ଦେସନାଓସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

କୋକାଲିକୱତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ଧମ୍ମାରାମତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଧମ୍ମାରାମୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଧମ୍ମାରାମତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସତ୍ଥାରା କିର ''ଇତୋ ମେ ଚତୁମାସଚ୍ଚଯେନ ପରିନିବ୍ବାନଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଆରୋଚିତେ ଅନେକସହସ୍ସା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥାରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ୱିଚରିଂସୁ। ତତ୍ଥ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଭିକ୍ଖୂ ଅସ୍ସୂନି ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ଖୀଣାସୱାନଂ ଧମ୍ମସଂୱେଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସବ୍ବେପି ''କିଂ ନୁ ଖୋ କରିସ୍ସାମା''ତି ୱଗ୍ଗବନ୍ଧନେନ ୱିଚରନ୍ତି। ଏକୋ ପନ ଧମ୍ମାରାମୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ନ ଉପସଙ୍କମତି। ଭିକ୍ଖୂହି ''କିଂ, ଆୱୁସୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ପଟିୱଚନମ୍ପି ଅଦତ୍ୱା ''ସତ୍ଥା କିର ଚତୁମାସଚ୍ଚଯେନ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତି, ଅହଞ୍ଚମ୍ହି ଅୱୀତରାଗୋ, ସତ୍ଥରି ଧରମାନେଯେୱ ୱାଯମିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମୀ''ତି ଏକକୋୱ ୱିହରନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ଆୱଜ୍ଜେତି ଚିନ୍ତେତି ଅନୁସ୍ସରତି। ଭିକ୍ଖୂ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ – ''ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମାରାମସ୍ସ ତୁମ୍ହେସୁ ସିନେହମତ୍ତମ୍ପି ନତ୍ଥି, 'ସତ୍ଥା କିର ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତି, କିଂ ନୁ ଖୋ କରିସ୍ସାମା'ତି ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମନ୍ତନମତ୍ତମ୍ପି ନ କରୋତୀ''ତି। ସତ୍ଥା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ ଏୱଂ କରୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ସଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିଂ କାରଣା''ତି? ତୁମ୍ହେ କିର ଚତୁମାସଚ୍ଚଯେନ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସଥ, ଅହଞ୍ଚମ୍ହି ଅୱୀତରାଗୋ, ତୁମ୍ହେସୁ ଧରନ୍ତେସୁଯେୱ ୱାଯମିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମୀତି ତୁମ୍ହେହି ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ଆୱଜ୍ଜାମି ଚିନ୍ତେମି ଅନୁସ୍ସରାମୀତି।

ସତ୍ଥା ''ସାଧୁ ସାଧୂ''ତି ତସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞେନାପି ମଯି ସିନେହୱନ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ଧମ୍ମାରାମସଦିସେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ। ନ ହି ମଯ୍ହଂ ମାଲାଗନ୍ଧାଦୀହି ପୂଜଂ କରୋନ୍ତା ମମ ପୂଜଂ କରୋନ୍ତି ନାମ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତାଯେୱ ପନ ମଂ ପୂଜେନ୍ତି ନାମା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୬୪।

''ଧମ୍ମାରାମୋ ଧମ୍ମରତୋ, ଧମ୍ମଂ ଅନୁୱିଚିନ୍ତଯଂ;

ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରଂ ଭିକ୍ଖୁ, ସଦ୍ଧମ୍ମା ନ ପରିହାଯତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ନିୱାସନଟ୍ଠେନ ସମଥୱିପସ୍ସନାଧମ୍ମୋ ଆରାମୋ ଅସ୍ସାତି ଧମ୍ମାରାମୋ। ତସ୍ମିଂଯେୱ ଧମ୍ମେ ରତୋତି ଧମ୍ମରତୋ। ତସ୍ସେୱ ଧମ୍ମସ୍ସ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱିଚିନ୍ତନତାଯ ଧମ୍ମଂ ଅନୁୱିଚିନ୍ତଯଂ, ତଂ ଧମ୍ମଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୁସ୍ସରନ୍ତି ତମେୱ ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ। ସଦ୍ଧମ୍ମାତି ଏୱରୂପୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତତିଂସଭେଦା ବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମା ନୱୱିଧଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା ଚ ନ ପରିହାଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଧମ୍ମାରାମତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ୱିପକ୍ଖସେୱକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ସଲାଭନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ୱିପକ୍ଖସେୱକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ସ କିରେକୋ ଦେୱଦତ୍ତପକ୍ଖିକୋ ଭିକ୍ଖୁ ସହାଯୋ ଅହୋସି। ସୋ ତଂ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''କୁହିଂ ଗତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଅସୁକଟ୍ଠାନଂ ନାମ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁ''ନ୍ତି। ''ଲଦ୍ଧୋ ତେ ପିଣ୍ଡପାତୋ''ତି? ''ଆମ, ଲଦ୍ଧୋ''ତି। ''ଇଧ ଅମ୍ହାକଂ ମହାଲାଭସକ୍କାରୋ, କତିପାହଂ ଇଧେୱ ହୋହୀ''ତି। ସୋ ତସ୍ସ ୱଚନେନ କତିପାହଂ ତତ୍ଥ ୱସିତ୍ୱା ସକଟ୍ଠାନମେୱ ଅଗମାସି । ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ

‘‘ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଲାଭସକ୍କାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ପକ୍ଖିକୋ ଏସୋ’’ତି ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ ଏୱମକାସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ତତ୍ଥ ଏକଂ ଦହରଂ ନିସ୍ସାଯ କତିପାହଂ ୱସିଂ, ନ ଚ ପନ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଲଦ୍ଧିଂ ରୋଚେମୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ‘‘କିଞ୍ଚାପି ତ୍ୱଂ ଲଦ୍ଧିଂ ନ ରୋଚେସି, ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠକାନଂଯେୱ ପନ ଲଦ୍ଧିଂ ରୋଚେନ୍ତୋ ୱିଯ ୱିଚରସି। ନ ତ୍ୱଂ ଇଦାନେୱ ଏୱଂ କରୋସି, ପୁବ୍ବେପି ଏୱରୂପୋଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ତାୱ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହେହି ସାମଂ ଦିଟ୍ଠୋ, ପୁବ୍ବେ ପନେସ କେସଂ ଲଦ୍ଧିଂ ରୋଚେନ୍ତୋ ୱିଯ ୱିଚରି, ଆଚିକ୍ଖଥ ନୋ’’ତି ଭିକ୍ଖୂହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା –

‘‘ପୁରାଣଚୋରାନ ୱଚୋ ନିସମ୍ମ,

ମହିଳାମୁଖୋ ପୋଥଯମନ୍ୱଚାରୀ;

ସୁସଞ୍ଞତାନଞ୍ହି ୱଚୋ ନିସମ୍ମ,

ଗଜୁତ୍ତମୋ ସବ୍ବଗୁଣେସୁ ଅଟ୍ଠା’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୨୬) –

ଇମଂ ମହିଳାମୁଖଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ସକଲାଭେନେୱ ସନ୍ତୁଟ୍ଠେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ପରଲାଭଂ ପତ୍ଥେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ପରଲାଭଂ ପତ୍ଥେନ୍ତସ୍ସ ହି ଝାନୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲେସୁ ଏକଧମ୍ମୋପି ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ସକଲାଭସନ୍ତୁଟ୍ଠସ୍ସେୱ ପନ ଝାନାଦୀନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୬୫।

‘‘ସଲାଭଂ ନାତିମଞ୍ଞେଯ୍ୟ, ନାଞ୍ଞେସଂ ପିହଯଂ ଚରେ;

ଅଞ୍ଞେସଂ ପିହଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ସମାଧିଂ ନାଧିଗଚ୍ଛତି।

୩୬୬।

‘‘ଅପ୍ପଲାଭୋପି ଚେ ଭିକ୍ଖୁ, ସଲାଭଂ ନାତିମଞ୍ଞତି;

ତଂ ୱେ ଦେୱା ପସଂସନ୍ତି, ସୁଦ୍ଧାଜୀୱିଂ ଅତନ୍ଦିତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସଲାଭନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଲାଭଂ। ସପଦାନଚାରଞ୍ହି ପରିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅନେସନାଯ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତୋ ସଲାଭଂ ଅତିମଞ୍ଞତି ହୀଳେତି ଜିଗୁଚ୍ଛତି ନାମ। ତସ୍ମା ଏୱଂ ଅକରଣେନ ସଲାଭଂ ନାତିମଞ୍ଞେଯ୍ୟ। ଅଞ୍ଞେସଂ ପିହଯନ୍ତି ଅଞ୍ଞେସଂ ଲାଭଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ନ ଚରେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମାଧିଂ ନାଧିଗଚ୍ଛତୀତି ଅଞ୍ଞେସଞ୍ହି ଲାଭଂ ପିହଯନ୍ତୋ ତେସଂ ଚୀୱରାଦିକରଣେ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପନାସମାଧିଂ ୱା ଉପଚାରସମାଧିଂ ୱା ନାଧିଗଚ୍ଛତି। ସଲାଭଂ ନାତିମଞ୍ଞତୀତି ଅପ୍ପଲାଭୋପି ସମାନୋ ଉଚ୍ଚନୀଚକୁଲେ ପଟିପାଟିଯା ସପଦାନଂ ଚରନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଲାଭଂ ନାତିମଞ୍ଞତି ନାମ। ତଂ ୱେତି ତଂ ଏୱରୂପଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସାରଜୀୱିତତାଯ ସୁଦ୍ଧାଜୀୱିଂ ଜଙ୍ଘବଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିତକପ୍ପନେନ ଅକୁସୀତତାଯ ଅତନ୍ଦିତଂ ଦେୱା ପସଂସନ୍ତି ଥୋମେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ୱିପକ୍ଖସେୱକଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଞ୍ଚଗ୍ଗଦାଯକବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ

ସବ୍ବସୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଚଗ୍ଗଦାଯକଂ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ସସ୍ସେ ଖେତ୍ତେ ଠିତକାଲେଯେଓ ଖେତ୍ତଗ୍ଗଂ ନାମ ଦେତି, ଖଲକାଲେ ଖଲଗ୍ଗଂ ନାମ ଦେତି, ଖଲଭଣ୍ଡକାଲେ ଖଲଭଣ୍ଡଗ୍ଗଂ ନାମ ଦେତି, ଉକ୍କଲିକକାଲେ କୁମ୍ଭଗ୍ଗଂ ନାମ ଦେତି, ପାତିଯଂ ଓଢ଼ିତକାଲେ ପାତଗ୍ଗଂ ନାମ ଦେତୀତି ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଅଗ୍ଗଦାନାନି ଦେତି, ସମ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଅଦତ୍ୱା ନାମ ନ ଭୁଞ୍ଜତି। ତେନସ୍ସ ପଞ୍ଚଗ୍ଗଦାୟକୋତ୍ୱେଓ ନାମଂ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଚସ୍ସ ତିଣ୍ଣଂ ଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଭୋଜନୱେଲାୟଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋପି ଦ୍ୱାରପମୁଖେ ଅନ୍ତୋଗେହାଭିମୁଖୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ସତ୍ଥାରଂ ଦ୍ୱାରେ ଠିତଂ ନ ପସ୍ସତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ପନ ତଂ ପରିୱିସମାନା ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଅଗ୍ଗଂ ଦତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ଇଦାନି ଚ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ। ସଚେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଏତଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଭତ୍ତଂ ହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସତି, ପୁନପାହଂ ପଚିତୁଂ ନ ସକ୍କିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସା ‘‘ଏୱଂ ଅଯଂ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ନ ପସ୍ସିସ୍ସତୀ’’ତି ସତ୍ଥୁ ପିଟ୍ଠିଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ତଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତୀ ଓନମିତ୍ୱା ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦଂ ପାଣିନା ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତୀ ୱିଯ ଅଟ୍ଠାସି। ତଥା ଠିତା ଏୱ ଚ ପନ ‘‘ଗତୋ ନୁ ଖୋ ନୋ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ଅଦ୍ଧକ୍କିକେନ ଓଲୋକେସି। ସତ୍ଥା ତତ୍ଥେୱ ଅଟ୍ଠାସି। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପନ ସୱନଭଯେନ ‘‘ଅତିଚ୍ଛଥା’’ତି ନ ୱଦେତି, ଓସକ୍କିତ୍ୱା ପନ ସଣିକମେୱ ‘‘ଅତିଚ୍ଛଥା’’ତି ଆହ । ସତ୍ଥା ‘‘ନ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ସୀସଂ ଚାଲେସି। ଲୋକଗରୁନା ବୁଦ୍ଧେନ ‘‘ନ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ସୀସେ ଚାଲିତେ ସା ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ମହାହସିତଂ ହସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସତ୍ଥା ଗେହାଭିମୁଖଂ ଓଭାସଂ ମୁଞ୍ଚି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ପିଟ୍ଠିଂ ଦତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋଯେୱ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ହସିତସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଛବ୍ବଣ୍ଣାନଞ୍ଚ ରସ୍ମୀନଂ ଓଭାସଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଅଦ୍ଦସ। ବୁଦ୍ଧା ହି ନାମ ଗାମେ ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱା ହେତୁସମ୍ପନ୍ନାନଂ ଅତ୍ତାନଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ନ ପକ୍କମନ୍ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭୋତି ନାସିତୋମ୍ହି ତଯା, ରାଜପୁତ୍ତଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱାରେ ଠିତଂ ମୟ୍ହଂ ଅନାଚିକ୍ଖନ୍ତିଯା ଭାରିଯଂ ତେ କମ୍ମଂ କତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅଡ୍ଢଭୁତ୍ତଂ ଭୋଜନପାତିଂ ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭୋ ଗୋତମ, ଅହଂ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଅଗ୍ଗଂ ଦତ୍ୱାୱ ଭୁଞ୍ଜାମି, ଇତୋ ଚ ମେ ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକୋୱ ଭତ୍ତକୋଟ୍ଠାସୋ ଭୁତ୍ତୋ, ଏକୋ କୋଟ୍ଠାସୋ ଅୱସିଟ୍ଠୋ, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସସି ମେ ଇଦଂ ଭତ୍ତ’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ନ ମେ ତୱ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଭତ୍ତେନ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଅୱତ୍ୱା, ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଗ୍ଗମ୍ପି ମୟ୍ହମେୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଡ୍ଢଭୁତ୍ତଭତ୍ତମ୍ପି, ଚରିମକଭତ୍ତପିଣ୍ଡୋପି ମୟ୍ହମେୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ। ମଯଞ୍ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପରଦତ୍ତୂପଜୀୱିପେତସଦିସା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଯଦଗ୍ଗତୋ ମଜ୍ଝତୋ ସେସତୋ ୱା,

ପିଣ୍ଡଂ ଲଭେଥ ପରଦତ୍ତୂପଜୀୱୀ;

ନାଲଂ ଥୁତୁଂ ନୋପି ନିପଚ୍ଚୱାଦୀ,

ତଂ ୱାପି ଧୀରା ମୁନି ୱେଦଯନ୍ତୀ’’ତି। (ସୁ॰ ନି॰ ୨୧୯);

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଂ ସୁତ୍ୱାୱ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଦୀପସାମିକୋ ନାମ ରାଜପୁତ୍ତୋ ‘ନ ମେ ତୱ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଭତ୍ତେନ ଅତ୍ଥୋ’ତି ଅୱତ୍ୱା ଏୱଂ ୱକ୍ଖତୀ’’ତି ଦ୍ୱାରେ ଠିତକୋୱ ସତ୍ଥାରଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭୋ ଗୋତମ , ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ ସାୱକେ ଭିକ୍ଖୂତି ୱଦଥ, କିତ୍ତାୱତା ଭିକ୍ଖୁ ନାମ ହୋତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘କଥଂରୂପା ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନା ସପ୍ପାଯା’’ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ‘‘ଇମେ ଦ୍ୱେପି ଜନା କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ‘ନାମରୂପ’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତାନଂ କଥଂ ସୁଣିଂସୁ, ନାମରୂପଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱାୱ ନେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି, ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ, ନାମେ ଚ ରୂପେ ଚ ଅରଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅସଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅସୋଚନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ନାମ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୬୭।

‘‘ସବ୍ବସୋ ନାମରୂପସ୍ମିଂ, ଯସ୍ସ ନତ୍ଥି ମମାଯିତଂ;

ଅସତା ଚ ନ ସୋଚତି, ସ ୱେ ଭିକ୍ଖୂତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବସୋତି ସବ୍ବସ୍ମିମ୍ପି ୱେଦନାଦୀନଂ ଚତୁନ୍ନଂ, ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଚାତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ୱସେନ ପୱତ୍ତେ ନାମରୂପେ। ମମାଯିତନ୍ତି ଯସ୍ସ ଅହନ୍ତି ୱା ମମନ୍ତି ୱା ଗାହୋ ନତ୍ଥି। ଅସତା ଚ ନ ସୋଚତୀତି ତସ୍ମିଞ୍ଚ ନାମରୂପେ ଖଯୱଯଂ ପତ୍ତେ ‘‘ମମ ରୂପଂ ଖୀଣଂ…ପେ… ମମ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଖୀଣ’’ନ୍ତି ନ ସୋଚତି ନ ୱିହଞ୍ଞତି, ‘‘ଖଯୱଯଧମ୍ମଂ ମେ ଖୀଣ’’ନ୍ତି ପସ୍ସତି। ସ ୱେତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ନାମରୂପେ ମମାଯିତରହିତୋପି ଅସତାପି ତେନ ଅସୋଚନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ଉଭୋପି ଜଯମ୍ପତିକା ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ପଞ୍ଚଗ୍ଗଦାଯକବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ମେଭାୱିହାରୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ଆଯସ୍ମନ୍ତେ ମହାକଚ୍ଚାନେ ଅୱନ୍ତିଜନପଦେ କୁରରଘରଂ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତପଙ୍କତେ ୱିହରନ୍ତେ ସୋଣୋ ନାମ କୋଟିକଣ୍ଣୋ ଉପାସକୋ ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମକଥାଯ ପସୀଦିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ ଥେରେନ ‘‘ଦୁକ୍କରଂ ଖୋ, ସୋଣ, ଯାୱଜୀୱଂ ଏକଭତ୍ତଂ ଏକସେଯ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ୱାରେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋପି ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଅତିୱିଯ ଉସ୍ସାହଜାତୋ ତତିଯୱାରେ ଥେରଂ ଯାଚିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅପ୍ପଭିକ୍ଖୁକତ୍ତା ଦକ୍ଖିଣାପଥେ ତିଣ୍ଣଂ ୱସ୍ସାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ସତ୍ଥାରଂ ସମ୍ମୁଖା ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାଯଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନ ଦିନ୍ନଂ ସାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଜେତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା କତପଟିସନ୍ଥାରୋ ସତ୍ଥାରା ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯଂଯେୱ ଅନୁଞ୍ଞାତସେନାସନୋ ବହୁଦେୱ ରତ୍ତିଂ ଅଜ୍ଝୋକାସେ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ରତ୍ତିଭାଗେ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତସେନାସନେ ତଂ ରତ୍ତିଭାଗଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ସତ୍ଥାରା ଅଜ୍ଝିଟ୍ଠୋ ସୋଳସ ଅଟ୍ଠକୱଗ୍ଗିକାନି (ସୁ॰ ନି॰ ୭୭୨ ଆଦଯୋ) ସଙ୍କାନେୱ ସରଭଞ୍ଞେନ ଅଭଣି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ସରଭଞ୍ଞପରିଯୋସାନେ ଅବ୍ଭାନୁମୋଦେନ୍ତୋ – ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ସାଧୁକାରଂ ଅଦାସି। ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନସାଧୁକାରଂ ସୁତ୍ୱା ଭୂମଟ୍ଠକଦେୱା ନାଗା ସୁପଣ୍ଣାତି ଏୱଂ ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଏକସାଧୁକାରମେୱ ଅହୋସି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଜେତୱନତୋ ୱୀସଯୋଜନସତମତ୍ଥକେ କୁରରଘରନଗରେ ଥେରସ୍ସ ମାତୁ ମହାଉପାସିକାଯ ଗେହେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତାପି ମହନ୍ତେନ ସଦ୍ଦେନ ସାଧୁକାରମଦାସି। ଅଥ ନଂ ଉପାସିକା ଆହ – ‘‘କୋ ଏସ ସାଧୁକାରଂ ଦେତୀ’’ତି? ଅହଂ, ଭଗିନୀତି। କୋସି ତ୍ୱନ୍ତି? ତୱ ଗେହେ ଅଧିୱତ୍ଥା, ଦେୱତାତି। ତ୍ୱଂ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ମଯ୍ହଂ ସାଧୁକାରଂ ଅଦତ୍ୱା ଅଜ୍ଜ କସ୍ମା ଦେସୀତି? ନାହଂ ତୁଯ୍ହଂ ସାଧୁକାରଂ ଦମ୍ମୀତି। ଅଥ କସ୍ସ ତେ ସାଧୁକାରୋ ଦିନ୍ନୋତି? ତୱ ପୁତ୍ତସ୍ସ କୋଟିକଣ୍ଣସ୍ସ ସୋଣତ୍ଥେରସ୍ସାତି। କିଂ ମେ ପୁତ୍ତେନ କତନ୍ତି? ପୁତ୍ତୋ ତେ ଅଜ୍ଜ ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ୱସିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ସତ୍ଥା ତୱ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପସନ୍ନୋ ସାଧୁକାରମଦାସି। ତେନସ୍ସ ମଯାପି ସାଧୁକାରୋ ଦିନ୍ନୋ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହି ସାଧୁକାରଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଭୂମଟ୍ଠକଦେୱେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଏକସାଧୁକାରମେୱ ଜାତନ୍ତି। କିଂ ପନ, ସାମି, ମମ ପୁତ୍ତେନ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମୋ କଥିତୋ, ସତ୍ଥାରା ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ କଥିତୋତି? ତୱ ପୁତ୍ତେନ ସତ୍ଥୁ କଥିତୋତି। ଏୱଂ ଦେୱତାଯ କଥେନ୍ତିଯାୱ ଉପାସିକାଯ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣା ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସକଲସରୀରଂ ଫରି।

ଅଥସ୍ସା ଏତଦହୋସି – ‘‘ସଚେ ମେ ପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ୱସିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଂ କଥେତୁଂ ସକ୍ଖି , ମଯ୍ହମ୍ପି କଥେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତିଯେୱ । ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆଗତକାଲେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ କାରେତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋଣତ୍ଥେରୋପି ଖୋ ସତ୍ଥାରା ସାଧୁକାରେ ଦିନ୍ନେ ‘‘ଅଯଂ ମେ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ଦିନ୍ନସାସନଂ ଆରୋଚେତୁଂ କାଲୋ’’ତି ଭଗୱନ୍ତଂ ପଚ୍ଚନ୍ତିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ୱିନଯଧରପଞ୍ଚମେନ ଗଣେନ ଉପସମ୍ପଦଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା (ମହାୱ॰ ୨୫୯) ପଞ୍ଚ ୱରେ ଯାଚିତ୍ୱା କତିପାହଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେଯେୱ ୱସିତ୍ୱା ‘‘ଉପଜ୍ଝାଯଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଜେତୱନା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି।

ଥେରୋ ପୁନଦିୱସେ ତଂ ଆଦାଯ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ମାତୁ ଉପାସିକାଯ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ସାପି ପୁତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତୁଟ୍ଠମାନସା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ତାତ, ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ୱସିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସୀ’’ତି। ‘‘ଉପାସିକେ, ତୁଯ୍ହଂ କେନ ଇଦଂ କଥିତ’’ନ୍ତି? ‘‘ତାତ, ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ମହନ୍ତେନ ସଦ୍ଦେନ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ମଯା ‘କୋ ଏସୋ’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘ଅହ’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଏୱଞ୍ଚ ଏୱଞ୍ଚ କଥେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ଏତଦହୋସି – ‘ସଚେ ମେ ପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି, ମଯ୍ହମ୍ପି କଥେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ’ତି। ଅଥ ନଂ ଆହ – ‘ତାତ, ଯତୋ ତଯା ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖା ଧମ୍ମୋ କଥିତୋ, ମଯ୍ହମ୍ପି କଥେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି ଏୱ। ଅସୁକଦିୱସେ ନାମ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ କାରେତ୍ୱା ତୱ ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମି, ତାତା’’’ତି। ସୋ ଅଧିୱାସେସି। ଉପାସିକା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପୂଜଂ କତ୍ୱା ‘‘ପୁତ୍ତସ୍ସ ମେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏକମେୱ ଦାସିଂ ଗେହରକ୍ଖିକଂ ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ପରିଜନଂ ଆଦାଯ ଅନ୍ତୋନଗରେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାଯ କାରିତେ ମଣ୍ଡପେ ଅଲଙ୍କତଧମ୍ମାସନଂ ଅଭିରୁଯ୍ହ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୋତୁଂ ଅଗମାସି।

ତସ୍ମିଂ ପନ କାଲେ ନୱସତା ଚୋରା ତସ୍ସା ଉପାସିକାଯ ଗେହେ ଓତାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତା ୱିଚରନ୍ତି। ତସ୍ସା ପନ ଗେହଂ ସତ୍ତହି ପାକାରେହି ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ

ସଉଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକଯୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ ଚଣ୍ଡସୁନଖେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠପଯିଂସୁ। ଅନ୍ତୋଗେହେ ଛଦନସ୍ସ ଉଦକପାତଟ୍ଠାନେ ପନ ପରିଖଂ ଖଣିତ୍ୱା ତିପୁନା ପୂରଯିଂସୁ। ତଂ ଦିୱା ଆତପେନ ୱିଲୀନଂ ପକ୍କୁଥିତଂ ୱିଯ ତିଟ୍ଠତି, ରତ୍ତିଂ କଠିନଂ କକ୍କଟଥଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସାନନ୍ତରା ମହନ୍ତାନି ଅଯସଙ୍ଘାଟକାନି ନିରନ୍ତରଂ ଭୂମିଯଂ ଓଦହିଂସୁ। ଇତି ଇମଞ୍ଚାରକ୍ଖଂ ଉପାସିକାଯ ଚ ଅନ୍ତୋଗେହେ ଠିତଭାୱଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେ ଚୋରା ଓକାସଂ ଅଲଭନ୍ତା ତଂ ଦିୱସଂ ତସ୍ସା ଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଉମଙ୍ଗଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ତିପୁପରିଖାଯ ଚ ଅଯସଙ୍ଘାଟକାନଞ୍ଚ ହେଟ୍ଠାଭାଗେନେୱ ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଚୋରଜେଟ୍ଠକଂ ତସ୍ସା ସନ୍ତିକଂ ପହିଣିଂସୁ ‘‘ସଚେ ସା ଅମ୍ହାକଂ ଇଧ ପୱିଟ୍ଠଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗେହାଭିମୁଖୀ ଆଗଚ୍ଛତି, ଅସିନା ନଂ ପହରିତ୍ୱା ମାରେଥା’’ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସା ସନ୍ତିକେ ଅଟ୍ଠାସି।

ଚୋରାପି ଅନ୍ତୋଗେହେ ଦୀପଂ ଜାଲେତ୍ୱା କହାପଣଗବ୍ଭଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିଂସୁ। ସା ଦାସୀ ଚୋରେ ଦିସ୍ୱା ଉପାସିକାଯ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଅୟ୍ୟେ, ବହୂ ଚୋରା ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା କହାପଣଗବ୍ଭଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିଂସୂ’’ତି ଆରୋଚେସି। ‘‘ଚୋରା ଅତ୍ତନା ଦିଟ୍ଠକହାପଣେ ହରନ୍ତୁ, ଅହଂ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣାମି, ମା ମେ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯଂ କରି, ଗେହଂ ଗଚ୍ଛା’’ତି ତଂ ପହିଣି। ଚୋରାପି କହାପଣଗବ୍ଭଂ ତୁଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ରଜତଗବ୍ଭଂ ୱିୱରିଂସୁ। ସା ପୁନପି ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଉପାସିକାପି ‘‘ଚୋରା ଅତ୍ତନା ଇଚ୍ଛିତଂ ହରନ୍ତୁ, ମା ମେ ଅନ୍ତରାଯଂ କରୀ’’ତି ପୁନ ତଂ ପହିଣି। ଚୋରା ରଜତଗବ୍ଭମ୍ପି ତୁଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଗବ୍ଭଂ ୱିୱରିଂସୁ। ସା ପୁନପି ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପାସିକାଯ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ଉପାସିକା ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଭୋତି ଜେ ତ୍ୱଂ ଅନେକୱାରଂ ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତା, ‘ଚୋରା ଯଥାରୁଚିତଂ ହରନ୍ତୁ, ଅହଂ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣାମି, ମା ମେ ଅନ୍ତରାଯଂ କରୀ’ତି ମଯା ୱୁତ୍ତାପି ମମ କଥଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆଗଚ୍ଛସିଯେୱ। ସଚେ ଇଦାନି ତ୍ୱଂ ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସସି, ଜାନିସ୍ସାମି ତେ କତ୍ତବ୍ବଂ, ଗେହମେୱ ଗଚ୍ଛା’’ତି ପହିଣି।

ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ତସ୍ସା କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଏୱରୂପାଯ ଇତ୍ଥିଯା ସନ୍ତକଂ ହରନ୍ତାନଂ ଅସନି ପତିତ୍ୱା ମତ୍ଥକଂ ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟା’’ତି ଚୋରାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ସୀଘଂ ଉପାସିକାଯ ସନ୍ତକଂ ପଟିପାକତିକଂ କରୋଥା’’ତି ଆହ। ତେ କହାପଣେହି କହାପଣଗବ୍ଭଂ, ରଜତସୁୱଣ୍ଣେହି ରଜତସୁୱଣ୍ଣଗବ୍ଭେ ପୁନ ପୂରଯିଂସୁ। ଧମ୍ମତା କିରେସା, ଯଂ ଧମ୍ମୋ ଧମ୍ମଚାରିନଂ ରକ୍ଖତି। ତେନେୱାହ –

‘‘ଧମ୍ମୋ ହୱେ ରକ୍ଖତି ଧମ୍ମଚାରିଂ,

ଧମ୍ମୋ ସୁଚିଣ୍ଣୋ ସୁଖମାୱହାତି;

ଏସାନିସଂସୋ ଧମ୍ମେ ସୁଚିଣ୍ଣେ,

ନ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ଧମ୍ମଚାରୀ’’ତି। (ଥେରଗା। ୩୦୩; ଜା। ୧।୧୦।୧୦୨);

ଚୋରାପି ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମସ୍ସୱନଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଥେରୋପି ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ୱିଭାତାଯ ରତ୍ତିଯା ଆସନା ଓତରି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ଉପାସିକାଯ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ଖମାହି ମେ, ଅୟ୍ୟେ’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ ଇଦଂ, ତାତା’’ତି? ‘‘ଅହଞ୍ହି ତୁମ୍ହେସୁ ଆଘାତଂ କତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ମାରେତୁକାମୋ ଅଟ୍ଠାସି’’ନ୍ତି। ‘‘ତେନ ହି ତେ, ତାତ, ଖମାମୀ’’ତି। ସେସଚୋରାପି ତଥେୱ ୱତ୍ୱା, ‘‘ତାତା, ଖମାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଆହଂସୁ – ‘‘ଅୟ୍ୟେ, ସଚେ ନୋ ଖମଥ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ୱୋ ସନ୍ତିକେ ଅମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଦାପେଥା’’ତି। ସା ପୁତ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ତାତ, ଇମେ ଚୋରା ମମ ଗୁଣେସୁ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଚ ଧମ୍ମକଥାଯ ପସନ୍ନା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚନ୍ତି, ପବ୍ବାଜେଥ ନେ’’ତି। ଥେରୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ନିୱତ୍ଥୱତ୍ଥାନଂ ଦସାନି ଛିନ୍ଦାପେତ୍ୱା ତମ୍ବମତ୍ତିକାଯ ରଜାପେତ୍ୱା ତେ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଚ ନେସଂ ଏକେକସ୍ସ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନମଦାସି। ତେ ନୱସତା ଭିକ୍ଖୂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ନୱସତକମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ଗହେତ୍ୱା ଏକଂ ପବ୍ବତଂ ଅଭିରୁୟ୍ହ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଛାଯାଯ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ୱୀସଯୋଜନସତମତ୍ଥକେ ଜେତୱନମହାୱିହାରେ ନିସିନ୍ନୋୱ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତେସଂ ଚରିଯୱସେନ ଧମ୍ମଦେସନଂ ୱୱତ୍ଥାପେତ୍ୱା ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କଥେନ୍ତୋ ୱିଯ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୬୮।

‘‘ମେତ୍ତାୱିହାରୀ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପସନ୍ନୋ ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ଅଧିଗଚ୍ଛେ ପଦଂ ସନ୍ତଂ, ସଙ୍ଖାରୂପସମଂ ସୁଖଂ।

୩୬୯।

‘‘ସିଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ନାୱଂ, ସିତ୍ତା ତେ ଲହୁମେସ୍ସତି;

ଛେତ୍ୱା ରାଗଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ, ତତୋ ନିବ୍ବାନମେହିସି।

୩୭୦।

‘‘ପଞ୍ଚ ଛିନ୍ଦେ ପଞ୍ଚ ଜହେ, ପଞ୍ଚ ଚୁତ୍ତରି ଭାୱଯେ;

ପଞ୍ଚସଙ୍ଗାତିଗୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଓଘତିଣ୍ଣୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୩୭୧।

‘‘ଝାଯ ଭିକ୍ଖୁ ମା ପମାଦୋ,

ମା ତେ କାମଗୁଣେ ରମେସ୍ସୁ ଚିତ୍ତଂ;

ମା ଲୋହଗୁଳଂ ଗିଲୀ ପମତ୍ତୋ,

ମା କନ୍ଦୀ ଦୁକ୍ଖମିଦନ୍ତି ଡଯ୍ହମାନୋ।

୩୭୨।

‘‘ନତ୍ଥି ଝାନଂ ଅପଞ୍ଞସ୍ସ, ପଞ୍ଞା ନତ୍ଥି ଅଝାଯତୋ;

ଯମ୍ହି ଝାନଞ୍ଚ ପଞ୍ଞା ଚ, ସ ୱେ ନିବ୍ବାନସନ୍ତିକେ।

୩୭୩।

‘‘ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ, ସନ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ଅମାନୁସୀ ରତୀ ହୋତି, ସମ୍ମା ଧମ୍ମଂ ୱିପସ୍ସତୋ।

୩୭୪।

‘‘ଯତୋ ଯତୋ ସମ୍ମସତି, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ;

ଲଭତୀ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅମତଂ ତଂ ୱିଜାନତଂ।

୩୭୫।

‘‘ତତ୍ରାଯମାଦି ଭୱତି, ଇଧ ପଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ଇନ୍ଦ୍ରିଯଗୁତ୍ତି ସନ୍ତୁଟ୍ଠି, ପାତିମୋକ୍ଖେ ଚ ସଂୱରୋ।

‘‘ମିତ୍ତେ ଭଜସ୍ସୁ କଲ୍ୟାଣେ, ସୁଦ୍ଧାଜୀୱେ ଅତନ୍ଦିତେ;

ପଟିସନ୍ଥାରୱୁତ୍ୟସ୍ସ, ଆଚାରକୁସଲୋ ସିୟା;

ତତୋ ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ମେତ୍ତାୱିହାରୀତି ମେତ୍ତାକମ୍ମଟ୍ଠାନେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋପି ମେତ୍ତାୱସେନ ତିକଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନେ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଠିତୋପି ମେତ୍ତାୱିହାରୀଯେୱ ନାମ। ପସନ୍ନୋତି ଯୋ ପନ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପସନ୍ନୋ ହୋତି, ପସାଦଂ ରୋଚେତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଦଂ ସନ୍ତନ୍ତି ନିବ୍ବାନସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ଏୱରୂପୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ତଂ କୋଟ୍ଠାସଂ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରାନଂ ଉପସନ୍ତତାଯ ସଙ୍ଖାରୂପସମଂ, ପରମସୁଖତାଯ ସୁଖନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ୱିନ୍ଦତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସିଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ନାୱନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ଅତ୍ତଭାୱସଙ୍ଖାତଂ ନାୱଂ ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କୋଦକଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତୋ ସିଞ୍ଚ। ସିତ୍ତା ତେ ଲହୁମେସ୍ସତୀତି ଯଥା ହି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକପୁଣ୍ଣା ନାୱା ଛିଦ୍ଦାନି ପିଦହିତ୍ୱା ଉଦକସ୍ସ ସିତ୍ତତାଯ ସିତ୍ତା ସଲ୍ଲହୁକା ହୁତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଅନୋସୀଦିତ୍ୱା ସୀଘଂ ସୁପଟ୍ଟନଂ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱଂ ତୱାପି ଅଯଂ ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କୋଦକଭରିତା ଅତ୍ତଭାୱନାୱା ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦିଛିଦ୍ଦାନି ସଂୱରେନ ପିଦହିତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମିଚ୍ଛାୱିତକ୍କୋଦକସ୍ସ ସିତ୍ତତାଯ ସିତ୍ତା ସଲ୍ଲହୁକା ସଂସାରୱଟ୍ଟେ ଅନୋସୀଦିତ୍ୱା ସୀଘଂ ନିବ୍ବାନଂ ଗମିସ୍ସତି। ଛେତ୍ୱାତି ରାଗଦୋସବନ୍ଧନାନି ଛିନ୍ଦ। ଏତାନି ହି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତୋ ତତୋ ଅପରଭାଗେ ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନମେୱ ଏହିସି, ଗମିସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପଞ୍ଚଛିନ୍ଦେତି ହେଟ୍ଠାଅପାଯସମ୍ପାପକାନି ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯସଂଯୋଜନାନି ପାଦେ ବଦ୍ଧରଜ୍ଜୁଂ ପୁରିସୋ ସତ୍ଥେନ ୱିଯ ହେଟ୍ଠାମଗ୍ଗତ୍ତଯେନ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟ। ପଞ୍ଚ ଜହେତି ଉପରିଦେୱଲୋକସମ୍ପାପକାନି ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯସଂଯୋଜନାନି ପୁରିସୋ ଗୀୱାଯ ବଦ୍ଧରଜ୍ଜୁକଂ ୱିଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଜହେୟ୍ୟ ପଜହେୟ୍ୟ, ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଚ ଚୁତ୍ତରି ଭାୱଯେତି ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯସଂଯୋଜନାନଂ ପହାନତ୍ଥାଯ ସଦ୍ଧାଦୀନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଉତ୍ତରି ଭାୱେୟ୍ୟ। ପଞ୍ଚସଙ୍ଗାତିଗୋତି ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ରାଗଦୋସମୋହମାନଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଗାନଂ ଅତିକ୍କମନେନ ପଞ୍ଚସଙ୍ଗାତିଗୋ ଭିକ୍ଖୁ ଓଘତିଣ୍ଣୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଚତ୍ତାରୋ ଓଘେ ତିଣ୍ଣୋଯେୱାତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଝାଯ ଭିକ୍ଖୂତି ଭିକ୍ଖୁ ତ୍ୱଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ୱସେନ ଝାଯ ଚେୱ, କାଯକମ୍ମାଦୀସୁ ଚ ଅପ୍ପମତ୍ତୱିହାରିତାଯ ମା ପମଜ୍ଜି। ରମେସ୍ସୂତି ପଞ୍ଚୱିଧେ ଚ କାମଗୁଣେ ତେ ଚିତ୍ତଂ ମା ରମେସ୍ସୁ। ମା ଲୋହଗୁଳନ୍ତି ସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗଲକ୍ଖଣେନ ହି ପମାଦେନ ପମତ୍ତା ନିରଯେ ତତ୍ତଂ ଲୋହଗୁଳଂ ଗିଲନ୍ତି, ତେନ ତଂ ୱଦାମି ‘‘ମା ପମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଲୋହଗୁଳଂ ଗିଲି, ମା ନିରଯେ ଡଯ୍ହମାନୋ ‘ଦୁକ୍ଖମିଦ’ନ୍ତି କନ୍ଦୀ’’ତି ଅତ୍ଥୋ।

ନତ୍ଥି ଝାନନ୍ତି ଝାନୁପ୍ପାଦିକାଯ ୱାଯାମପଞ୍ଞାଯ ଅପଞ୍ଞସ୍ସ ଝାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ପଞ୍ଞା ନତ୍ଥୀତି ଅଝାଯନ୍ତସ୍ସ ‘‘ସମାହିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା ନତ୍ଥି। ଯମ୍ହି ଝାନଞ୍ଚ ପଞ୍ଞା ଚାତି ଯମ୍ହି ପୁଗ୍ଗଲେ ଇଦଂ ଉଭଯମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ସୋ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଠିତୋଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସାତି କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ୱିୱିତ୍ତୋକାସେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରେନ ନିସିନ୍ନସ୍ସ। ସନ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସାତି ନିବ୍ବୁତଚିତ୍ତସ୍ସ। ସମ୍ମାତି ହେତୁନା କାରଣେନ ଧମ୍ମଂ ୱିପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାସଙ୍ଖାତା ଅମାନୁସୀ ରତି ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିସଙ୍ଖାତା ଦିବ୍ବାପି ରତି ହୋତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯତୋଯତୋ ସମ୍ମସତୀତି ଅଟ୍ଠତିଂସାଯ ଆରମ୍ମଣେସୁ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଯେନ ଯେନାକାରେନ, ପୁରେଭତ୍ତାଦୀସୁ ୱା କାଲେସୁ ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ ଅତ୍ତନା ଅଭିରୁଚିତେ କାଲେ, ଅଭିରୁଚିତେ ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ସମ୍ମସତି। ଉଦଯବ୍ବଯନ୍ତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ପଞ୍ଚୱୀସତିୟା ଲକ୍ଖଣେହି ଉଦଯଂ , ପଞ୍ଚୱୀସତିୟା ଏୱ ଚ ଲକ୍ଖଣେହି ୱଯଂ। ପୀତିପାମୋଜ୍ଜନ୍ତି ଏୱଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଧମ୍ମପୀତିଂ ଧମ୍ମପାମୋଜ୍ଜଞ୍ଚ ଲଭତି। ଅମତନ୍ତି ତଂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯେ ନାମରୂପେ ପାକଟେ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ ଅମତନିବ୍ବାନସମ୍ପାପକତ୍ତା ୱିଜାନତଂ ପଣ୍ଡିତାନଂ ଅମତମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତ୍ରାଯମାଦି ଭୱତୀତି ତତ୍ର ଅଯଂ ଆଦି, ଇଦଂ ପୁବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ଇଧ ପଞ୍ଞସ୍ସାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପଣ୍ଡିତଭିକ୍ଖୁନୋ। ଇଦାନି ‘‘ତଂ ଆଦୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ପୁବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଗୁତ୍ତୀତିଆଦିମାହ। ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଞ୍ହି ପୁବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ତତ୍ଥ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଗୁତ୍ତୀତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରୋ। ସନ୍ତୁଟ୍ଠୀତି ଚତୁପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସୋ। ତେନ ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧି ଚେୱ ପଚ୍ଚଯସନ୍ନିସ୍ସିତଞ୍ଚ ସୀଲଂ କଥିତଂ। ପାତିମୋକ୍ଖେତି ପାତିମୋକ୍ଖସଙ୍ଖାତେ ଜେଟ୍ଠକସୀଲେ

ପରିପୂରକାରିତା କଥିତା।

ମିତ୍ତେ ଭଜସ୍ସୁ କଲ୍ଯାଣେତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠକମ୍ମନ୍ତେ ଅପତିରୂପସହାଯେ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ସାଧୁଜୀୱିତାଯ ସୁଦ୍ଧାଜୀୱେ ଜଙ୍ଘବଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିକକପ୍ପନାଯ ଅକୁସୀତେ ଅତନ୍ଦିତେ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତେ ଭଜସ୍ସୁ, ସେୱସ୍ସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିସନ୍ଥାରୱୁତ୍ଯସ୍ସାତି ଆମିସପଟିସନ୍ଥାରେନ ଚ ଧମ୍ମପଟିସନ୍ଥାରେନ ଚ ସମ୍ପନ୍ନୱୁତ୍ତିତାଯ ପଟିସନ୍ଥାରୱୁତ୍ତି ଅସ୍ସ, ପଟିସନ୍ଥାରସ୍ସ କାରକୋ ଭୱେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଚାରକୁସଲୋତି ସୀଲମ୍ପି ଆଚାରୋ, ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତମ୍ପି ଆଚାରୋ। ତତ୍ଥ କୁସଲୋ ସିଯା, ଛେକୋ ଭୱେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋ ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋତି ତତୋ ପଟିସନ୍ଥାରୱୁତ୍ତିତୋ ଚ ଆଚାରକୋସଲ୍ଲତୋ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ଧମ୍ମପାମୋଜ୍ଜେନ ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ସକଲସ୍ସାପି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତଂ କରିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ସତ୍ଥାରା ଦେସିତାସୁ ଇମାସୁ ଗାଥାସୁ ଏକମେକିସ୍ସାଯ ଗାଥାଯ ପରିଯୋସାନେ ଏକମେକଂ ଭିକ୍ଖୁସତଂ ନିସିନ୍ନନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନେଯେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆକାସେନେୱ ୱୀସଯୋଜନସତିକଂ କନ୍ତାରଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ସରୀରଂ ୱଣ୍ଣେନ୍ତା ଥୋମେନ୍ତା ପାଦେ ୱନ୍ଦିଂସୂତି।

ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ୱସ୍ସିକାୱିଯ ପୁପ୍ଫାନୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପଞ୍ଚସତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେ କିର ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତା ପାତୋୱ ପୁପ୍ଫିତାନି ୱସ୍ସିକପୁପ୍ଫାନି ସାଯଂ ୱଣ୍ଟତୋ ମୁଚ୍ଚନ୍ତାନି ଦିସ୍ୱା ''ପୁପ୍ଫାନଂ ୱଣ୍ଟେହି ମୁଚ୍ଚନତୋ ମଯଂ ପଠମତରଂ ରାଗାଦୀହି ମୁଚ୍ଚିସ୍ସାମା''ତି ୱାଯମିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ୱଣ୍ଟତୋ ମୁଚ୍ଚନପୁପ୍ଫେନ ୱିଯ ଦୁକ୍ଖତୋ ମୁଚ୍ଚିତୁଂ ୱାଯମିତବ୍ବମେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ଆଲୋକଂ ଫରିତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୭୭।

''ୱସ୍ସିକା ୱିଯ ପୁପ୍ଫାନି, ମଦ୍ଦୱାନି ପମୁଞ୍ଚତି;

ଏୱଂ ରାଗଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ, ୱିପ୍ପମୁଞ୍ଚେଥ ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ୱସ୍ସିକାତି ସୁମନା। ମଦ୍ଦୱାନୀତି ମିଲାତାନି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ୱସ୍ସିକା ହିଯ୍ଯୋ ପୁପ୍ଫିତପୁପ୍ଫାନି ପୁନଦିୱସେ ପୁରାଣଭୂତାନି ମୁଞ୍ଚତି, ୱଣ୍ଟତୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ଏୱଂ ତୁମ୍ହେପି ରାଗାଦଯୋ ଦୋସେ ୱିପ୍ପମୁଞ୍ଚେଥାତି।

ଦେସନାୱସାନେ ସବ୍ବେପି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସନ୍ତକାଯତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ସନ୍ତକାଯୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସନ୍ତକାଯତ୍ଥେରଂ ନାମ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ସ କିର ହତ୍ଥପାଦକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ନାମ ନାହୋସି, କାଯୱିଜମ୍ଭନରହିତୋ ସନ୍ତଅତ୍ତଭାୱୋୱ ଅହୋସି। ସୋ କିର ସୀହଯୋନିତୋ ଆଗତୋ ଥେରୋ। ସୀହା କିର ଏକଦିୱସଂ ଗୋଚରଂ ଗହେତ୍ୱା ରଜତସୁୱଣ୍ଣମଣିପୱାଳଗୁହାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମନୋସିଲାତଲେ ହରିତାଲଚୁଣ୍ଣେସୁ ସତ୍ତାହଂ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଉଟ୍ଠାଯ ନିପନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସଚେ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠସ୍ସ ୱା କଣ୍ଣାନଂ ୱା ହତ୍ଥପାଦାନଂ ୱା ଚଲିତତ୍ତା ମନୋସିଲାହରିତାଲଚୁଣ୍ଣାନଂ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣତଂ ପସ୍ସନ୍ତି, ''ନ ତେ ଇଦଂ ଜାତିଯା ୱା ଗୋତ୍ତସ୍ସ ୱା ପତିରୂପ''ନ୍ତି ପୁନ ସତ୍ତାହଂ ନିରାହାରା ନିପଜ୍ଜନ୍ତି, ଚୁଣ୍ଣାନଂ ପନ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଭାୱେ ଅସତି ''ଇଦଂ ତେ ଜାତିଗୋତ୍ତାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକ''ନ୍ତି ଆସଯା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୱିଜମ୍ଭିତ୍ୱା ଦିସା ଅନୁୱିଲୋକେତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୀହନାଦଂ

ନଦିତ୍ୱା ଗୋଚରାୟ ପକ୍କମନ୍ତି। ଏୱରୂପାୟ ସୀହଯୋନିୟା ଆଗତୋ ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ। ତସ୍ସ କାୟସମାଚାରଂ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘‘ନ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ସନ୍ତକାୟତ୍ଥେରସଦିସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ। ଇମସ୍ସ ହି ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ହତ୍ଥଚଲନଂ ୱା ପାଦଚଲନଂ ୱା କାୟୱିଜମ୍ଭିତା ୱା ନତ୍ଥୀ’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ସନ୍ତକାୟତ୍ଥେରେନ ୱିୟ କାୟାଦୀହି ଉପସନ୍ତେନେୱ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୭୮।

‘‘ସନ୍ତକାୟୋ ସନ୍ତୱାଚୋ, ସନ୍ତୱା ସୁସମାହିତୋ;

ୱନ୍ତଲୋକାମିସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଉପସନ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସନ୍ତକାୟୋତି ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ସନ୍ତକାୟୋ, ମୁସାୱାଦାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ସନ୍ତୱାଚୋ, ଅଭିଜ୍ଝାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ସନ୍ତୱା, କାୟାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ସୁଟ୍ଠୁ ସମାହିତତ୍ତା ସୁସମାହିତୋ, ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ଲୋକାମିସସ୍ସ ୱନ୍ତତାୟ ୱନ୍ତଲୋକାମିସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ରାଗାଦୀନଂ ଉପସନ୍ତତାୟ ଉପସନ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ଥେରୋ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ସନ୍ତକାୟତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ନଙ୍ଗଲକୁଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅତ୍ତନାଚୋଦୟତ୍ତାନନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ନଙ୍ଗଲକୁଲତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକୋ କିର ଦୁଗ୍ଗତମନୁସ୍ସୋ ପରେସଂ ଭତିଂ କତ୍ୱା ଜୀୱତି, ତଂ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ପିଲୋତିକଖଣ୍ଡନିୱତ୍ଥଂ ନଙ୍ଗଲଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘କିଂ ପନ ତେ ଏୱଂ ଜୀୱନତୋ ପବ୍ବଜିତୁଂ ନ ୱର’’ନ୍ତି। କୋ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ଜୀୱନ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେସ୍ସତୀତି? ସଚେ ପବ୍ବଜିସ୍ସସି , ଅହଂ ତଂ ପବ୍ବାଜେସ୍ସାମୀତି। ସାଧୁ ଭନ୍ତେ , ସଚେ ମଂ ପବ୍ବାଜେସ୍ସଥ, ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀତି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଥେରୋ ଜେତୱନଂ ନେତ୍ୱା ସହତ୍ଥେନ, ନ୍ହାପେତ୍ୱା ମାଳକେ ଠପେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ନିୱତ୍ଥପିଲୋତିକଖଣ୍ଡେନ ସଦ୍ଧିଂ ନଙ୍ଗଲଂ ମାଳକସୀମାୟମେୱ ରୁକ୍ଖସାଖାୟଂ ଠପାପେସି। ସୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେପି ନଙ୍ଗଲକୁଲତ୍ଥେରୋତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାୟି। ସୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଲାଭସକ୍କାରଂ ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱନ୍ତୋ ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ଉକ୍କଣ୍ଠିତଂ ୱିନୋଦେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ‘‘ନ ଦାନି ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟାନି କାସାୟାନି ପରିଦହିତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ଓୱଦି – ‘‘ଅହିରିକ, ନିଲ୍ଲଜ୍ଜ, ଇଦଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଭତିଂ କତ୍ୱା ଜୀୱିତୁକାମୋ ଜାତୋ’’ତି। ତସ୍ସେୱଂ ଅତ୍ତାନଂ ଓୱଦନ୍ତସ୍ସେୱ ଚିତ୍ତଂ ତନୁକଭାୱଂ ଗତଂ। ସୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପୁନ କତିପାହଚ୍ଚୟେନ ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ତଥେୱ ଅତ୍ତାନଂ ଓୱଦି, ପୁନସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିୱତ୍ତି। ସୋ ଇମିନାୱ ନୀହାରେନ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୌକ୍କଣ୍ଠିତକାଲେ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଓୱଦି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ତତ୍ଥ ଅଭିଣ୍ହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଆୱୁସୋ, ନଙ୍ଗଲତ୍ଥେର କସ୍ମା ଏତ୍ଥ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ‘‘ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା କତିପାହେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଭିକ୍ଖୂ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କେଳିଂ କରୋନ୍ତା ଆହଂସୁ – ‘‘ଆୱୁସୋ ନଙ୍ଗଲତ୍ଥେର, ତୱ ୱିଚରଣମଗ୍ଗୋ ଅୱଳଞ୍ଜୋ ୱିୟ ଜାତୋ, ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ନ ଗଚ୍ଛସି ମଞ୍ଞେ’’ତି। ଆମ, ଭନ୍ତେ, ମୟଂ ସଂସଗ୍ଗେ ସତି ଅଗମିମ୍ହା, ଇଦାନି ପନ ସୋ ସଂସଗ୍ଗୋ ଛିନ୍ନୋ, ତେନ ନ ଗଚ୍ଛାମାତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଏସ ଅଭୂତଂ ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ’’ତି ସତ୍ଥୁ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ଚୋଦେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୭୯।

‘‘ଅତ୍ତନା ଚୋଦୟତ୍ତାନଂ, ପଟିମଂସେଥ ଅତ୍ତନା;

ସୋ ଅତ୍ତଗୁତ୍ତୋ ସତିମା, ସୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁ ୱିହାହିସି।

୩୮୦।

‘‘ଅତ୍ତା ହି ଅତ୍ତନୋ ନାଥୋ, କୋ ହି ନାଥୋ ପରୋ ସିୟା;

ଅତ୍ତା ହି ଅତ୍ତନୋ ଗତି;

ତସ୍ମା ସଂଯମମତ୍ତାନଂ, ଅସ୍ସଂ ଭଦ୍ରଂୱ ୱାଣିଜୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଚୋଦୟତ୍ତାନନ୍ତି ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ଚୋଦୟ ସାରୟ। ପଟିମଂସେଥାତି ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ପରିୱୀମଂସଥ। ସୋତି ସୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅତ୍ତନାୱ ଗୁତ୍ତତାୟ ଅତ୍ତଗୁତ୍ତୋ, ଉପଟ୍ଠିତସତିତାୟ ସତିମା ହୁତ୍ୱା ସବ୍ବିରିୟାପଥେସୁ ସୁଖଂ ୱିହରିସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ନାଥୋତି ଅୱସ୍ସୟୋ ପତିଟ୍ଠା। କୋ ହି ନାଥୋ ପରୋତି ଯସ୍ମା ପରସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱେ ପତିଟ୍ଠାୟ କୁସଲଂ ୱା କତ୍ୱା ସଗ୍ଗପରାୟଣେନ ମଗ୍ଗଂ ୱା ଭାୱେତ୍ୱା ସଚ୍ଛିକତଫଲେନ ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା କୋ ହି ନାମ ପରୋ ନାଥୋ ଭୱେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଅତ୍ତାୱ ଅତ୍ତନୋ ଗତି ପତିଟ୍ଠା ସରଣଂ, ତସ୍ମା ଯଥା ଭଦ୍ରଂ ଅସ୍ସାଜାନୀୟଂ ନିସ୍ସାୟ ଲାଭଂ ପତ୍ଥୟନ୍ତୋ ୱାଣିଜୋ ତସ୍ସ ୱିସମଟ୍ଠାନଚାରଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦିୱସସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ନହାପେନ୍ତୋ ଭୋଜେନ୍ତୋ ସଂଯମେତି ପଟିଜଗ୍ଗତି, ଏୱଂ ତ୍ୱମ୍ପି ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅକୁସଲସ୍ସ ଉପ୍ପାଦଂ ନିୱାରେନ୍ତୋ ସତିସମ୍ମୋସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅକୁସଲଂ ପଜହନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ସଂଯମ ଗୋପୟ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରୱିସେସଂ ଅଧିଗମିସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ନଙ୍ଗଲକୁଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

୧୧। ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିରାୟସ୍ମା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିଟ୍ଠଂ ତଥାଗତଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସରୀରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସରୀରସମ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନେନ ଅତିତ୍ତୋ ‘‘ଏୱାହଂ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ତଥାଗତଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଯତ୍ଥ ଠିତେନ ସକ୍କା ଦସବଲଂ ପସ୍ସିତୁଂ, ତତ୍ଥ ଠିତୋ ସଜ୍ଝାୟକମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରାଦୀନି ପହାୟ ସତ୍ଥାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋୱ ୱିଚରତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଞାଣପରିପାକଂ ଆଗମେନ୍ତୋ କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନିସ୍ସ ଞାଣଂ ପରିପାକଂ ଗତ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ‘‘କିଂ ତେ, ୱକ୍କଲି, ଇମିନା ପୂତିକାୟେନ ଦିଟ୍ଠେନ, ଯୋ ଖୋ, ୱକ୍କଲି, ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ମଂ ପସ୍ସତି। ଯୋ ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୮୭) ୱତ୍ୱା ଓୱଦି। ସୋ ଏୱଂ ଓୱଦିତୋପି ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସନଂ ପହାୟ ନେୱ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ନାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ସଂୱେଗଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ବୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀ’’ତି ଉପକଟ୍ଠାୟ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସ୍ସୂପନାୟିକଦିୱସେ ‘‘ଅପେହି, ୱକ୍କଲି, ଅପେହି, ୱକ୍କଲୀ’’ତି ପଣାମେସି। ସୋ ‘‘ନ ମଂ ସତ୍ଥା ଆଲପତୀ’’ତି ତେମାସଂ ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖେ ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ‘‘କିଂ ମୟ୍ହଂ ଜୀୱିତେନ, ପବ୍ବତା ଅତ୍ତାନଂ ପାତେସ୍ସାମୀ’’ତି ଗିଜ୍ଝକୂଟଂ ଅଭିରୁହି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସ କିଲମନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ମମ ସନ୍ତିକା ଅସ୍ସାସଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସୟଂ ନାସେୟ୍ୟା’’ତି ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଓଭାସଂ ମୁଞ୍ଚି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତାୱମହନ୍ତୋପି ସୋକୋ ପହୀୟି। ସତ୍ଥା ସୁକ୍ଖତଳାକଂ ଓଘେନ ପୂରେନ୍ତୋ ୱିୟ ଥେରସ୍ସ ବଲୱପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୮୧।

‘‘ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପସନ୍ନୋ ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ଅଧିଗଚ୍ଛେ ପଦଂ ସନ୍ତଂ, ସଙ୍ଖାରୂପସମଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ପକତିୟାପି ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପସାଦଂ ରୋଚେତି, ସୋ ଏୱଂ ପସନ୍ନୋ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ସନ୍ତଂ ପଦଂ ସଙ୍ଖାରୂପସମଂ ସୁଖନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି। ଇମଞ୍ଚ ପନ ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ସତ୍ଥା ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରସ୍ସ ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା –

‘‘ଏହି ୱକ୍କଲି ମା ଭାୟି, ଓଲୋକେହି ତଥାଗତଂ;

ଅହଂ ତଂ ଉଦ୍ଧରିସ୍ସାମି, ପଙ୍କେ ସନ୍ନଂୱ କୁଞ୍ଜରଂ।

‘‘ଏହି ୱକ୍କଲି ମା ଭାୟି, ଓଲୋକେହି ତଥାଗତଂ;

ଅହଂ ତଂ ମୋଚୟିସ୍ସାମି, ରାହୁଗ୍ଗହଂୱ ସୂରିୟଂ।

‘‘ଏହି ୱକ୍କଲି ମା ଭାୟି, ଓଲୋକେହି ତଥାଗତଂ;

ଅହଂ ତଂ ମୋଚୟିସ୍ସାମି, ରାହୁଗ୍ଗହଂୱ ଚନ୍ଦିମ’’ନ୍ତି। –

ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି। ସୋ ‘‘ଦସବଲୋ ମେ ଦିଟ୍ଠୋ, ଏହୀତି ଚ ଅୱ୍ହାନମ୍ପି ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ବଲୱପୀତିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ‘‘କୁତୋ ନୁ ଖୋ ଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଗମନମଗ୍ଗଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଦସବଲସ୍ସ ସମ୍ମୁଖେ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ପଠମପାଦେ ପବ୍ବତେ ଠିତେଯେୱ ସତ୍ଥାରା ୱୁତ୍ତଗାଥା ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଆକାସେୟେୱ ପୀତିଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ୱନ୍ଦମାନୋୱ ଓତରିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ସୁମନସାମଣେରୱତ୍ଥୁ

ୟୋହୱେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ପୁବ୍ବାରାମେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୁମନସାମଣେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ତତ୍ରାୟଂ ଅନୁପୁବ୍ବୀ କଥା –

ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲସ୍ମିଞ୍ହି ଏକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ଥୟମାନୋ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅହମ୍ପି ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଠପେସି। ସତ୍ଥା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ପତ୍ଥନାୟ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ୱିଦିତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସମତ୍ଥକେ ଗୋତମବୁଦ୍ଧସାସନେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି ବ୍ୟାକାସି। ସୋ ତଂ ବ୍ୟାକରଣଂ ସୁତ୍ୱା ସ୍ୱେ ପତ୍ତବ୍ବଂ ୱିୟ ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ମଞ୍ଞମାନୋ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସତ୍ଥରି ଭିକ୍ଖୂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁପରିକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସତ୍ତୟୋଜନିକଂ କଞ୍ଚନଥୂପଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନେକାନି ଦୀପରୁକ୍ଖସହସ୍ସାନି କାରେତ୍ୱା ଦୀପପୂଜଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ କପ୍ପସତସହସ୍ସାନି ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ କପ୍ପେ ବାରାଣସିୟଂ ଦଲିଦ୍ଦକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ସୁମନସେଟ୍ଠିଂ ନିସ୍ସାୟ ତସ୍ସ ତିଣହାରକୋ ହୁତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି। ଅନ୍ନଭାରୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୁମନସେଟ୍ଠୀପି ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ମହାଦାନଂ ଦେତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଉପରିଟ୍ଠୋ ନାମ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଗନ୍ଧମାଦନେ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ‘‘କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଅଜ୍ଜ ଅନୁଗ୍ଗହଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ମୟା ଅନ୍ନଭାରସ୍ସ ଅନୁଗ୍ଗହଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଇଦାନି ଚ ସୋ ଅଟୱିତୋ ତିଣଂ ଆଦାୟ ଗେହଂ ଆଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଇଦ୍ଧିୟା ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ନଭାରସ୍ସ ସମ୍ମୁଖେ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାସି। ଅନ୍ନଭାରୋ ତଂ ତୁଚ୍ଛପତ୍ତହତ୍ଥଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅପି , ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖଂ ଲଭିତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଲଭିସ୍ସାମ ମହାପୁଞ୍ଞା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଥୋକଂ ଆଗମେଥା’’ତି ତିଣକାଜଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ୱେଗେନ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ମୟ୍ହଂ ଠପିତଭାଗଭତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି, ନତ୍ଥୀ’’ତି ଭରିୟଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥି, ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ୱେଗେନ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଆଦାୟ ‘‘ମୟ୍ହଂ ଦାତୁକାମତାୟ ସତି ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ନ ହୋତି, ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମେ ସତି ପଟିଗ୍ଗାହକଂ ନ ଲଭାମି। ଅଜ୍ଜ ପନ ମେ ପଟିଗ୍ଗାହକୋ ଚ ଦିଟ୍ଠୋ, ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ଚ ଅତ୍ଥି, ଲାଭା ୱତ ମେ’’ତି ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଚାହରିତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା –

‘‘ଇମିନା ପନ ଦାନେନ, ମା ମେ ଦାଲିଦ୍ଦିୟଂ ଅହୁ;

ନତ୍ଥୀତି ୱଚନଂ ନାମ, ମା ଅହୋସି ଭୱାଭୱେ। –

ଭନ୍ତେ ଏୱରୂପା ଦୁଜ୍ଜୀୱିତା ମୁଚ୍ଚେୟ୍ୟଂ, ନତ୍ଥୀତି ପଦମେୱ ନ ସୁଣେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଠପେସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ‘‘ଏୱଂ ହୋତୁ ମହାପୁଞ୍ଞା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସୁମନସେଟ୍ଠିନୋପି ଛତ୍ତେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ‘‘ଅହୋ ଦାନଂ ପରମଦାନଂ, ଉପରିଟ୍ଠେ ସୁପତିଟ୍ଠିତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସାଧୁକାରମଦାସି। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ‘‘କିଂ ମଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଦାନଂ ଦଦମାନଂ ନ ପସ୍ସସୀ’’ତି ଆହ। ନାହଂ ତୱ ଦାନଂ ଆରବ୍ଭ ସାଧୁକାରଂ ଦେମି, ଅନ୍ନଭାରେନ ପନ ଉପରିଟ୍ଠସ୍ସ ଦିନ୍ନପିଣ୍ଡପାତେ ପସୀଦିତ୍ୱା ମଯା ଏସ ସାଧୁକାରୋ ପୱତ୍ତିତୋତି। ସୋ ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ, ଭୋ, ଅହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଦାନଂ ଦଦନ୍ତୋ ଦେୱତଂ ସାଧୁକାରଂ ଦାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂ, ଅନ୍ନଭାରୋ ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱନ୍ତୋ ଏକପିଣ୍ଡପାତେନେୱ ସାଧୁକାରଂ ଦାପେସି, ତସ୍ସ ଦାନେ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ କତ୍ୱା ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ମମ ସନ୍ତକଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ତଯା କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚି ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ସାମି, ଉପରିଟ୍ଠପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ମେ ଅଜ୍ଜ ଭାଗଭତ୍ତଂ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି। ‘‘ହନ୍ଦ, ଭୋ, କହାପଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଏତଂ ମଯ୍ହଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦେହୀ’’ତି? ‘‘ନ ଦେମି, ସାମୀ’’ତି। ସୋ ଯାୱ ସହସ୍ସଂ ୱଡ୍ଢେସି, ଇତରୋ ସହସ୍ସେନାପି ନାଦାସି। ଅଥ ନଂ ‘‘ହୋତୁ, ଭୋ, ଯଦି ପିଣ୍ଡପାତଂ ନ ଦେସି, ସହସ୍ସଂ ଗହେତ୍ୱା ପତ୍ତିଂ ମେ ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ଅଯ୍ୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେତ୍ୱା ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱେଗେନ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ସମ୍ପାପୁଣିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ ସୁମନସେଟ୍ଠି, ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ପିଣ୍ଡପାତେ ପତ୍ତିଂ ଯାଚତି, କିଂ କରୋମୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି।

ଅଥସ୍ସ ସୋ ଉପମଂ ଆହରି ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ପଣ୍ଡିତ, କୁଲସତିକେ ଗାମେ ଏକସ୍ମିଂ ଘରେ ଦୀପଂ ଜାଲେଯ୍ୟ, ସେସା ଅତ୍ତନୋ ତେଲେନ ୱଟ୍ଟିଂ ତେମେତ୍ୱା ଜାଲାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହେଯ୍ୟୁଂ, ପୁରିମପଦୀପସ୍ସ ପଭା ଅତ୍ଥୀତି ୱତ୍ତବ୍ବା ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଅତିରେକତରା, ଭନ୍ତେ, ପଭା ହୋତୀତି। ଏୱମେୱଂ ପଣ୍ଡିତ ଉଳୁଙ୍କଯାଗୁ ୱା ହୋତୁ, କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖା ୱା, ଅତ୍ତନୋ ପିଣ୍ଡପାତେ ପରେସଂ ପତ୍ତିଂ ଦେନ୍ତସ୍ସ ଯତ୍ତକାନଂ ଦେତି, ତତ୍ତକଂ ୱଡ୍ଢତି। ତ୍ୱଞ୍ହି ଏକମେୱ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଦାସି, ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ପନ ପତ୍ତିଯା ଦିନ୍ନାଯ ଦ୍ୱେ ପିଣ୍ଡପାତା ହୋନ୍ତି ଏକୋ ତୱ, ଏକୋ ତସ୍ସାତି।

ସୋ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଗଣ୍ହ, ସାମି, ପତ୍ତି’’ନ୍ତି ଆହ। ତେନ ହି ଇମେ କହାପଣେ ଗଣ୍ହାତି। ନାହଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ୱିକ୍କିଣାମି, ସଦ୍ଧାଯ ତେ ପତ୍ତିଂ ଦମ୍ମୀତି। ‘‘ତ୍ୱଂ ସଦ୍ଧାଯ ଦେସି, ଅହମ୍ପି ତୱ ଗୁଣେ ପୂଜେମି, ଗଣ୍ହ, ତାତ, ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚ ପନ ମା ସହତ୍ଥା କମ୍ମମକାସି, ୱୀଥିଯଂ ଘରଂ ମାପେତ୍ୱା ୱସ। ଯେନ ଚ ତେ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ସବ୍ବଂ ମମ ସନ୍ତିକା ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ଆହ। ନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ପନ ଦିନ୍ନପିଣ୍ଡପାତୋ ତଦହେୱ ୱିପାକଂ ଦେତି। ତସ୍ମା ରାଜାପି ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ଅନ୍ନଭାରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ଭୋଗଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଦାପେସି।

ସୋ ସୁମନସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସହାଯକୋ ହୁତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କପିଲୱତ୍ଥୁନଗରେ ଅମିତୋଦନସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ଅନୁରୁଦ୍ଧୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ମହାନାମସକ୍କସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭାତା, ସତ୍ଥୁ ଚୂଳପିତୁ ପୁତ୍ତୋ ପରମସୁଖୁମାଲୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ଅହୋସି। ଏକଦିୱସଂ କିର ଛସୁ ଖତ୍ତିଯେସୁ ପୂୱେ ଲକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ଗୁଳେହି କୀଳନ୍ତେସୁ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ପରାଜିତୋ ପୂୱାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ମାତୁ ସନ୍ତିକଂ ପହିଣି। ସା ମହନ୍ତଂ ସୁୱଣ୍ଣଥାଲଂ ପୂରେତ୍ୱା ପୂୱେ ପେସେସି। ପୂୱେ ଖାଦିତ୍ୱା ପୁନ କୀଳନ୍ତୋ ପରାଜିତୋ ତଥେୱ ପହିଣି। ଏୱଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପୂୱେସୁ ଆହଟେସୁ ଚତୁତ୍ଥେ ୱାରେ ମାତା ‘‘ଇଦାନି ପୂୱା ନତ୍ଥୀ’’ତି ପହିଣି। ତସ୍ସା ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନତ୍ଥୀ’’ତି ପଦସ୍ସ ଅସୁତପୁବ୍ବତାଯ ‘‘ନତ୍ଥିପୂୱା ନାମ ଇଦାନି ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ ନତ୍ଥିପୂୱେ ଆହରା’’ତି ପେସେସି। ଅଥସ୍ସ ମାତା ‘‘ନତ୍ଥିପୂୱେ କିର, ଅଯ୍ୟେ, ଦେଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ମମ ପୁତ୍ତେନ ନତ୍ଥୀତି ପଦଂ ନ ସୁତପୁବ୍ବଂ, କଥଂ ନୁ ଖୋ ନତ୍ଥିଭାୱଂ ଜାନାପେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଅପରାଯ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଯା ପଟିକୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ହନ୍ଦ, ତାତ, ଇମଂ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଦେହୀ’’ତି ପହିଣି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ନଗରପରିଗ୍ଗାହିକା ଦେୱତା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ସାମିନା ଅନ୍ନଭାରକାଲେ ଉପରିଟ୍ଠସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭାଗଭତ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ‘ନତ୍ଥୀତି ପଦମେୱ ନ ସୁଣେୟ୍ୟ’ନ୍ତି ପତ୍ଥନା ନାମ ଠପିତା। ସଚେ ମଯଂ ତମତ୍ଥଂ ଞତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖେୟ୍ୟାମ, ମୁଦ୍ଧାପି ନୋ ସତ୍ତଧା ଫଲେୟ୍ୟା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଦିବ୍ବପୂୱେହି ପାତିଂ ପୂରଯିଂସୁ। ସୋ ପୁରିସୋ ପାତିଂ ଆହରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଠପେତ୍ୱା ୱିୱରି। ତେସଂ ଗନ୍ଧୋ ସକଲନଗରଂ ଫରି। ପୂୱୋ ପନ ମୁଖେ ଠପିତମତ୍ତୋୱ ସତ୍ତରସହରଣିସହସ୍ସାନି ଫରିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି।

ଅନୁରୁଦ୍ଧୋପି ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ନ ମଂ ମଞ୍ଞେ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ମାତା ପିଯାଯତି। ନ ହି ମେ ଅଞ୍ଞଦା ତାଯ ନତ୍ଥିପୂୱା ନାମ ପକ୍କପୁବ୍ବା’’ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ମାତରଂ ଏୱମାହ – ‘‘ଅମ୍ମ, ନାହଂ ତୱ ପିଯୋ’’ତି। ତାତ, କିଂ ୱଦେସି, ମମ ଅକ୍ଖୀହିପି ହଦଯମଂସତୋପି ତ୍ୱଂ ପିଯତରୋତି। ସଚାହଂ, ଅମ୍ମ, ତୱ ପିଯୋ, କସ୍ମା ମମ ପୁବ୍ବେ ଏୱରୂପେ ନତ୍ଥିପୂୱେ ନାମ ନ ଅଦାସୀତି। ସା ତଂ ପୁରିସଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ତାତ, କିଞ୍ଚି ପାତିଯଂ ଅହୋସୀ’’ତି। ଆମ, ଅଯ୍ୟେ,

ପୂୱାନଂ ପାତି ପରିପୁଣ୍ଣା ଅହୋସି, ନ ମେ ଏୱରୂପା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବାତି। ସା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ପୁତ୍ତୋ ମେ କତପୁଞ୍ଞୋ, ଦେୱତାହିସ୍ସ ଦିବ୍ବପୂୱା ପହିତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ସୋପି ମାତରଂ ଆହ – ‘‘ଅମ୍ମ, ନ ମୟା ଏୱରୂପା ପୂୱା ଖାଦିତପୁବ୍ବା, ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମେ ନତ୍ଥିପୂୱମେୱ ପଚେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ସା ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତେନ ‘‘ପୂୱେ ଖାଦିତୁକାମୋମ୍ହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତକାଲେ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାୟ ପାତିୟା ପଟିକୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ପହିଣତି, ଦେୱତା ପାତିଂ ପୂରେନ୍ତି। ଏୱଂ ସୋ ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତୋ ନତ୍ଥୀତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଦିବ୍ବପୂୱେୟେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜି।

ସକ୍ୟ ପନ ପରିୱାରତ୍ଥଂ କୁଲପଟିପାଟିୟା ସାକିୟକୁମାରେସୁ ପବ୍ବଜନ୍ତେସୁ ମହାନାମେନ ସକ୍କେନ, ‘‘ତାତ, ଅମ୍ହାକଂ କୁଲା କୋଚି ପବ୍ବଜିତୋ ନତ୍ଥି, ତୟା ୱା ପବ୍ବଜିତବ୍ବଂ, ମୟା ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସୋ ଆହ – ‘‘ଅହଂ ଅତିସୁଖୁମାଲୋ ପବ୍ବଜିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତେନ ହି କମ୍ମନ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହ, ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀତି। କୋ ଏସ କମ୍ମନ୍ତୋ ନାମାତି? ସୋ ହି ଭତ୍ତସ୍ସ ଉଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନମ୍ପି ନ ଜାନାତି, କମ୍ମନ୍ତଂ କିମେୱ ଜାନିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଏକଦିୱସଞ୍ହି ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଭଦ୍ଦିୟୋ କିମିଲୋତି ତୟୋ ଜନା ‘‘ଭତ୍ତଂ ନାମ କହଂ ଉଟ୍ଠାତୀ’’ତି ମନ୍ତୟିଂସୁ। ତେସୁ କିମିଲୋ ‘‘କୋଟ୍ଠେସୁ ଉଟ୍ଠାତୀ’’ତି ଆହ। ସୋ କିରେକଦିୱସଂ ୱୀହୀ କୋଟ୍ଠମ୍ହି ପକ୍ଖିପନ୍ତେ ଅଦ୍ଦସ, ତସ୍ମା ‘‘କୋଟ୍ଠେ ଭତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ସଞ୍ଞାୟ ଏୱମାହ। ଅଥ ନଂ ଭଦ୍ଦିୟୋ ‘‘ତ୍ୱଂ ନ ଜାନାସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଭତ୍ତଂ ନାମ ଉକ୍ଖଲିୟଂ ଉଟ୍ଠାତୀ’’ତି ଆହ। ସୋ କିରେକଦିୱସଂ ଉକ୍ଖଲିତୋ ଭତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଏତ୍ଥେୱେତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ସଞ୍ଞମକାସି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ତେ ଉଭୋପି ‘‘ତୁମ୍ହେ ନ ଜାନାଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଭତ୍ତଂ ନାମ ରତନୁବ୍ବେଧମକୁଠଆୟ ମହାସୁୱଣ୍ଣପାତିୟଂ ଉଟ୍ଠାତୀ’’ତି ଆହ। ତେନ କିର ନେୱ ୱୀହିଂ କୋଟ୍ଟେନ୍ତା, ନ ଭତ୍ତଂ ପଚନ୍ତା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା, ସୁୱଣ୍ଣପାତିୟଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପୁରତୋ ଠପିତଭତ୍ତମେୱ ପସ୍ସତି, ତସ୍ମା ‘‘ପାତିୟଂୟେୱେତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ସଞ୍ଞମକାସି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଏୱଂ ଭତ୍ତୁଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନମ୍ପି ଅଜାନନ୍ତୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ କମ୍ମନ୍ତେ କିଂ ଜାନିସ୍ସତି।

ସୋ ‘‘ଏହି ଖୋ ତେ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଘରାୱାସତ୍ଥଂ ଅନୁସାସିସ୍ସାମି, ପଠମଂ ଖେତ୍ତଂ କସାପେତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ଭାତରା ୱୁତ୍ତାନଂ କମ୍ମନ୍ତାନଂ ଅପରିୟନ୍ତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନ ମେ ଘରାୱାସେନ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ମାତରଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଭଦ୍ଦିୟପମୁଖେହି ପଞ୍ଚହି ସାକିୟକୁମାରେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁପିୟମ୍ବୱନେ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚ ପନ ସମ୍ମାପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଏକାସନେ ନିସିନ୍ନୋୱ ହତ୍ଥତଲେ ଠପିତଆମଲକାନି ୱିୟ ସହସ୍ସଲୋକଧାତୁୟୋ ଓଲୋକନସମତ୍ଥୋ ହୁତ୍ୱା –

‘‘ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଜାନାମି, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ୱିସୋଧିତଂ;

ତେୱିଜ୍ଜୋ ଇଦ୍ଧିପତ୍ତୋମ୍ହି, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି। (ଥେରଗା। ୩୩୨, ୫୬୨) –

ଉଦାନଂ ଉଦାନେତ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ମେ କତ୍ୱା ଅୟଂ ସମ୍ପତ୍ତି ଲଦ୍ଧା’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରପାଦମୂଲେ ପତ୍ଥନଂ ଠପେସି’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ସଂସାରେ ସଂସରନ୍ତୋ ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ କାଲେ ବାରାଣସିୟଂ ସୁମନସେଟ୍ଠିଂ ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱନ୍ତୋ ଅନ୍ନଭାରୋ ନାମ ଅହୋସି’’ନ୍ତିପି ଞତ୍ୱା –

‘‘ଅନ୍ନଭାରୋ ପୁରେ ଆସିଂ, ଦଲିଦ୍ଦୋ ଘାସହାରକୋ;

ପିଣ୍ଡପାତୋ ମୟା ଦିନ୍ନୋ, ଉପରିଟ୍ଠସ୍ସ ତାଦିନୋ’’ତି। –

ଆହ । ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ୟୋ ସୋ ତଦା ମୟା ଉପରିଟ୍ଠସ୍ସ ଦିନ୍ନପିଣ୍ଡପାତତୋ କହାପଣେ ଦତ୍ୱା ପତ୍ତିଂ ଅଗ୍ଗହେସି, ମମ ସହାୟକୋ ସୁମନସେଟ୍ଠି କହଂ ନୁ ଖୋ ସୋ ଏତରହି ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି। ଅଥ ନଂ ‘‘ୱିଞ୍ଝାଟୱିୟଂ ପବ୍ବତପାଦେ ମୁଣ୍ଡନିଗମୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ମହାମୁଣ୍ଡସ୍ସ ନାମ ଉପାସକସ୍ସ ମହାସୁମନୋ ଚୂଳସୁମନୋତି ଦ୍ୱେ ପୁତ୍ତା, ତେସୁ ସୋ ଚୂଳସୁମନୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି ଅଦ୍ଦସ। ଦିସ୍ୱା ଚ ପନ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ତତ୍ଥ ମୟି ଗତେ ଉପକାରୋ, ନତ୍ଥୀ’’ତି। ସୋ ଉପଧାରେନ୍ତୋ ଇଦଂ ଅଦ୍ଦସ ‘‘ସୋ ତତ୍ଥ ମୟି ଗତେ ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସତି, ଖୁରଗ୍ଗେୟେୱ ଚ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସତୀ’’ତି। ଦିସ୍ୱା ଚ ପନ ଉପକଟ୍ଠେ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗାମଦ୍ୱାରେ ଓତରି। ମହାମୁଣ୍ଡୋ ପନ ଉପାସକୋ ଥେରସ୍ସ ପୁବ୍ବେପି ୱିସ୍ସାସିକୋ ଏୱ। ସୋ ଥେରଂ ପିଣ୍ଡପାତକାଲେ ଚୀୱରଂ ପାରୁପନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ମହାସୁମନଂ ଆହ – ‘‘ତାତ, ଅୟ୍ୟୋ, ମେ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ ଆଗତୋ, ୟାୱସ୍ସ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ପତ୍ତଂ ନ ଗଣ୍ହାତି, ତାୱସ୍ସ ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହ, ଅହଂ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ଉପାସକୋ ଥେରଂ ଅନ୍ତୋନିୱେସନେ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା ତେମାସଂ ୱସନତ୍ଥାୟ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହି, ଥେରୋପି ଅଧିୱାସେସି।

ଅଥ ନଂ ଏକଦିୱସଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତୋ ୱିୟ ତେମାସଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ମହାପୱାରଣାୟ ତିଚୀୱରଞ୍ଚେୱ ଗୁଳଅତେଲତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ଚ ଆହରିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ‘‘ଅଲଂ, ଉପାସକ, ନ ମେ ଇମିନା ଅତ୍ଥୋ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ୱସ୍ସାୱାସିକଲାଭୋ ନାମେସ,

ଗଣ୍ହଥ ନ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ଗଣ୍ହାମି, ଉପାସକା’’ତି। ‘‘କିମତ୍ଥଂ ନ ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ମଯ୍ହଂ ସନ୍ତିକେ କପ୍ପିଯକାରକୋ ସାମଣେରୋପି ନତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ ମହାସୁମନୋ ସାମଣେରୋ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ନ ମେ, ଉପାସକ, ମହାସୁମନେନତ୍ଥୋ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଚୂଳସୁମନଂ ପବ୍ବାଜେଥା’’ତି। ଥେରୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଚୂଳସୁମନଂ ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ଖୁରଗ୍ଗେଯେଵ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଥେରୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଡ୍ଢମାସମତ୍ତଂ ତତ୍ଥେଵ ଵସିତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ତସ୍ସ ଞାତକେ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଆକାସେନେଵ ଗନ୍ତ୍ୱା ହିମଵନ୍ତପଦେସେ ଅରଞ୍ଞକୁଟିକାଯ ଓତରି।

ଥେରୋ ପନ ପକତିଯାପି ଆରଦ୍ଧଵୀରିଯୋ, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବରତ୍ତାପରରତ୍ତଂ ଚଙ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଉଦରଵାତୋ ସମୁଟ୍ଠହି। ଅଥ ନଂ କିଲନ୍ତରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ସାମଣେରୋ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭନ୍ତେ, କିଂ ଵୋ ରୁଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ଉଦରଵାତୋ ମେ ସମୁଟ୍ଠିତୋ’’ତି । ‘‘ଅଞ୍ଞଦାପି ସମୁଟ୍ଠିତପୁବ୍ବୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଆମାଵୁସୋ’’ତି। ‘‘କେନ ଫାସୁକଂ ହୋତି, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଅନୋତତ୍ତତୋ ପାନୀଯେ ଲଦ୍ଧେ ଫାସୁକଂ ହୋତି, ଆଵୁସୋ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଆହରାମୀ’’ତି। ‘‘ସକ୍ଖିସ୍ସସି ସାମଣେରା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ତେନ ହି ଅନୋତତ୍ତେ ପନ୍ନଗୋ ନାମ ନାଗରାଜା ମଂ ଜାନାତି, ତସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ଏକଂ ପାନୀଯଘଟକଂ ଆହରାତି। ସୋ ସାଧୂତି ଉପଜ୍ଝାଯଂ ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ଵେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚଯୋଜନସତଂ ଠାନଂ ଅଗମାସି । ତଂ ଦିଵସଂ ପନ ନାଗରାଜା ନାଗନାଟକପରିଵୁତୋ ଉଦକକୀଳଂ କୀଳିତୁକାମୋ ହୋତି। ସୋ ସାମଣେରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱାଵ କୁଜ୍ଝି, ‘‘ଅଯଂ ମୁଣ୍ଡକସମଣୋ ଅତ୍ତନୋ ପାଦପଂସୁଂ ମମ ମତ୍ଥକେ ଓକିରନ୍ତୋ ଵିଚରତି, ଅନୋତତ୍ତେ ପାନୀଯତ୍ଥାଯ ଆଗତୋ ଭଵିସ୍ସତି, ନ ଦାନିସ୍ସ ପାନୀଯଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ପଣ୍ଣାସଯୋଜନିକଂ ଅନୋତତ୍ତଦହଂ ମହାପାତିଯା ଉକ୍କୁଜ୍ଜନ୍ତୋ ଵିଯ ଫଣେନ ପିଦହିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ସାମଣେରୋ ନାଗରାଜସ୍ସ ଆକାରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱାଵ ‘‘କୁଦ୍ଧୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ସୁଣୋହି ମେ ନାଗରାଜ, ଉଗ୍ଗତେଜ ମହବ୍ବଲ;

ଦେହି ମେ ପାନୀଯଘଟଂ, ଭେସଜ୍ଜମ୍ହି ଆଗତୋ’’ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ନାଗରାଜା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ପୁରତ୍ଥିମସ୍ମିଂ ଦିସାଭାଗେ, ଗଙ୍ଗା ନାମ ମହାନଦୀ;

ମହାସମୁଦ୍ଦମପ୍ପେତି, ତତୋ ତ୍ୱଂ ପାନୀଯଂ ହରା’’ତି।

ତଂ ସୁତ୍ୱା ସାମଣେରୋ ‘‘ଅଯଂ ନାଗରାଜା ଅତ୍ତନୋ ଇଚ୍ଛାଯ ନ ଦସ୍ସତି, ଅହଂ ବଲକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ଆନୁଭାଵଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ଇମଂ ଅଭିଭଵିତ୍ୱାଵ ପାନୀଯଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ମହାରାଜ , ଉପଜ୍ଝାଯୋ ମଂ ଅନୋତତ୍ତତୋଵ ପାନୀଯଂ ଆହରାପେତି, ତେନାହଂ ଇଦମେଵ ହରିସ୍ସାମି, ଅପେହି, ମା ମଂ ଵାରେହୀ’’ତି ଵତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଇତୋଵ ପାନୀଯଂ ହାସ୍ସଂ, ଇମିନାଵମ୍ହି ଅତ୍ଥିକୋ;

ଯଦି ତେ ଥାମବଲଂ ଅତ୍ଥି, ନାଗରାଜ ନିଵାରଯା’’ତି।

ଅଥ ନଂ ନାଗରାଜା ଆହ –

‘‘ସାମଣେର ସଚେ ଅତ୍ଥି, ତଵ ଵିକ୍କମ ପୋରିସଂ;

ଅଭିନନ୍ଦାମି ତେ ଵାଚଂ, ହରସ୍ସୁ ପାନୀଯଂ ମମା’’ତି।

ଅଥ ନଂ ସାମଣେରୋ ‘‘ଏଵଂ, ମହାରାଜ, ହରାମୀ’’ତି ଵତ୍ୱା ‘‘ଯଦି ସକ୍କୋନ୍ତୋ ହରାହୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେ – ‘‘ତେନ ହି ସୁଟ୍ଠୁ ଜାନସ୍ସୂ’’ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧସାସନସ୍ସ ଆନୁଭାଵଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ମଯା ପାନୀଯଂ ହରିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆକାସଟ୍ଠଦେଵତାନଂ ତାଵ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ତା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଵତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ‘‘ଏତସ୍ମିଂ ଅନୋତତ୍ତଦହପିଟ୍ଠେ ପନ୍ନଗନାଗରାଜେନ ସଦ୍ଧିଂ ମମ ସଙ୍ଗାମୋ ଭଵିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜଯପରାଜଯଂ ଓଲୋକେଥା’’ତି ଆହ। ସୋ ଏତେନେଵ ନୀହାରେନ ଚତ୍ତାରୋ ଲୋକପାଲେ ସକ୍କସୁଯାମସନ୍ତୁସିତପରନିମ୍ମିତଵସଵତ୍ତୀ ଚ

ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ତତୋ ପରଂ ପଟିପାଟିଯା ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମେହି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତେହି ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଏୱଂ ସୋ ଅସଞ୍ଞଞ୍ଚେ ଚ ଅରୂପିବ୍ରହ୍ମାନୋ ଚ ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ମୁହୁତ୍ତେନେୱ ଆହିଣ୍ଡିତ୍ୱା ଆରୋଚେସି। ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସବ୍ବାପି ଦେୱତା ଅନୋତତ୍ତଦହପିଟ୍ଠେ ନାଠିଇଯଂ ପକ୍ଖିତ୍ତାନି ପିଟ୍ଠଚୁଣ୍ଣାନି ୱିଯ ଆକାସଂ ନିରନ୍ତରଂ ପୂରେତ୍ୱା ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ସନ୍ନିପତିତେ ଦେୱସଙ୍ଘେ ସାମଣେରୋ ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ନାଗରାଜଂ ଆହ –

‘‘ସୁଣୋହି ମେ ନାଗରାଜ, ଉଗ୍ଗତେଜ ମହବ୍ବଲ;

ଦେହି ମେ ପାନୀଯଘଟଂ, ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥମ୍ହି ଆଗତୋ’’ତି।

ଅଥ ନଂ ନାଗୋ ଆହ –

‘‘ସାମଣେର ସଚେ ଅତ୍ଥି, ତୱ ୱିକ୍କମ ପୋରିସଂ;

ଅଭିନନ୍ଦାମି ତେ ୱାଚଂ, ହରସ୍ସୁ ପାନୀଯଂ ମମା’’ତି।

ସୋ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ନାଗରାଜସ୍ସ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଆକାସେ ଠିତକୋୱ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକଂ ବ୍ରହ୍ମତ୍ତଭାୱଂ ମାପେତ୍ୱା ଆକାସତୋ ଓରୁଯ୍ହ ନାଗରାଜସ୍ସ ଫଣେ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ଅଧୋମୁଖଂ ନିପ୍ପୀଳେସି, ତାୱଦେୱ ବଲୱତା ପୁରିସେନ ଅକ୍କନ୍ତଅଲ୍ଲଚମ୍ମଂ ୱିଯ ନାଗରାଜସ୍ସ ଫଣେ ଅକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ଓଗଲିତ୍ୱା ଦବ୍ବିମତ୍ତା ଫଣପୁଟକା ଅହେସୁଂ। ନାଗରାଜସ୍ସ ଫଣେହି ମୁତ୍ତମୁତ୍ତଟ୍ଠାନତୋ ତାଲକ୍ଖନ୍ଧପମାଣା ଉଦକୱଟ୍ଟିଯୋ ଉଗ୍ଗଞ୍ଛିଂସୁ। ସାମଣେରୋ ଆକାସେଯେୱ ପାନୀଯୱାରକଂ ପୂରେସି। ଦେୱସଙ୍ଘୋ ସାଧୁକାରମଦାସି। ଅଥ ନାଗରାଜା ଲଜ୍ଜିତ୍ୱା ସାମଣେରସ୍ସ କୁଜ୍ଝି, ଜଯକୁସୁମୱଣ୍ଣାନିସ୍ସ ଅକ୍ଖୀନି ଅହେସୁଂ। ସୋ ‘‘ଅଯଂ ମଂ ଦେୱସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଲଜ୍ଜାପେସି, ଏତଂ ଗହେତ୍ୱା ମୁଖେ ହତ୍ଥଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ହଦଯମଂସଂ ୱାସ୍ସ ମଦ୍ଦାମି, ପାଦେ ୱା ନଂ ଗହେତ୍ୱା ପାରଗଙ୍ଗାଯଂ ଖିପାମୀ’’ତି ୱେଗେନ ଅନୁବନ୍ଧି। ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋପି ନଂ ପାପୁଣିତୁଂ ନାସକ୍ଖିଯେୱ। ସାମଣେରୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପାନୀଯଂ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ପିୱଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ନାଗରାଜାପି ପଚ୍ଛତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ସାମଣେରୋ ମଯା ଅଦିନ୍ନମେୱ ପାନୀଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ, ମା ପିୱିତ୍ଥା’’ତି ଆହ। ଏୱଂ କିର ସାମଣେରାତି। ‘‘ପିୱଥ, ଭନ୍ତେ, ଇମିନା ମେ ଦିନ୍ନଂ ପାନୀଯଂ ଆହଟ’’ନ୍ତି ଆହ। ଥେରୋ ‘‘ଖୀଣାସୱସାମଣେରସ୍ସ ମୁସାକଥନଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପିୱି। ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱସ୍ସ ଆବାଧୋ ପଟିପସ୍ସମ୍ଭି। ପୁନ ନାଗୋ ଥେରଂ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ସାମଣେରେନମ୍ହି ସକଂ ଦେୱଗଣଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଲଜ୍ଜାପିତୋ, ଅହମସ୍ସ ହଦଯଂ ୱା ଫାଲେସ୍ସାମି, ପାଦେ ୱା ନଂ ଗହେତ୍ୱା ପାରଗଙ୍ଗାଯ ଖିପିସ୍ସାମୀ’’ତି। ମହାରାଜ, ସାମଣେରୋ ମହାନୁଭାୱୋ, ତୁମ୍ହେ ସାମଣେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଗାମେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସଥ , ଖମାପେତ୍ୱା ନଂ ଗଚ୍ଛଥାତି। ସୋ ସଯମ୍ପି ସାମଣେରସ୍ସ ଆନୁଭାୱଂ ଜାନାତିଯେୱ, ଲଜ୍ଜାଯ ପନ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଆଗତୋ। ଅଥ ନଂ ଥେରସ୍ସ ୱଚନେନ ଖମାପେତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ମିତ୍ତସନ୍ଥୱଂ କତ୍ୱା ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନୋତତ୍ତୋଦକେନ ଅତ୍ଥେ ସତି ତୁମ୍ହାକଂ ଆଗମନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ମଯ୍ହଂ ପହିଣେଯ୍ୟାଥ, ଅହମେୱ ଆହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ଥେରୋପି ସାମଣେରଂ ଆଦାଯ ପାଯାସି। ସତ୍ଥା ଥେରସ୍ସ ଆଗମନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ ଥେରସ୍ସ ଆଗମନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ଭିକ୍ଖୂପି ଥେରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗହେସୁଂ। ଅଥେକଚ୍ଚେ ସାମଣେରଂ ସୀସେପି କଣ୍ଣେସୁପି ବାହାଯମ୍ପି ଗହେତ୍ୱା ସଞ୍ଚାଲେତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ସାମଣେର ଚୂଳଅକନିଟ୍ଠ, ନ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋସୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ କିରିଯଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଭାରିଯଂ ୱତିମେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କମ୍ମଂ ଆସୀୱିସଂ ଗୀୱାଯ ଗଣ୍ହନ୍ତା ୱିଯ ସାମଣେରଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ନାସ୍ସ ଆନୁଭାୱଂ ଜାନନ୍ତି, ଅଜ୍ଜ ମଯା ସୁମନସାମଣେରସ୍ସ ଗୁଣଂ ପାକଟଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ଥେରୋପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଆନନ୍ଦ, ଅନୋତତ୍ତୋଦକେନମ୍ହି ପାଦେ ଧୋୱିତୁକାମୋ , ସାମଣେରାନଂ ଘଟଂ ଦତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ଆହରାପେହୀ’’ତି। ଥେରୋ ୱିହାରେ ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ସାମଣେରସତାନି ସନ୍ନିପାତେସି। ତେସୁ ସୁମନସାମଣେରୋ ସବ୍ବନୱକୋ ଅହୋସି। ଥେରୋ ସବ୍ବମହଲ୍ଲକଂ ସାମଣେରଂ ଆହ – ‘‘ସାମଣେର, ସତ୍ଥା ଅନୋକତ୍ତଦହୋଦକେନ ପାଦେ ଧୋୱିତୁକାମୋ, ଘଟଂ ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ଆହରା’’ତି। ସୋ ‘‘ନ ସକ୍କୋମି, ଭନ୍ତେ’’ତି ନ ଇଚ୍ଛି। ଥେରୋ ସେସେପି ପଟିପାଟିଯା ପୁଚ୍ଛି, ତେପି ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିପିଂସୁ। ‘‘କିଂ ପନେତ୍ଥ ଖୀଣାସୱସାମଣେରା ନତ୍ଥୀ’’ତି? ଅତ୍ଥି, ତେ ପନ ‘‘ନାଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ବଦ୍ଧୋ ମାଲାପୁଟୋ, ସୁମନସାମଣେରସ୍ସେୱ ବଦ୍ଧୋ’’ତି ନ ଇଚ୍ଛିଂସୁ, ପୁଥୁଜ୍ଜନା ପନ ଅତ୍ତନୋ ଅସମତ୍ଥତାଯେୱ ନ ଇଚ୍ଛିଂସୁ। ପରିଯୋସାନେ ପନ ସୁମନସ୍ସ ୱାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ, ‘‘ସାମଣେର, ସତ୍ଥା ଅନୋତତ୍ତଦହୋଦକେନ ପାଦେ ଧୋୱିତୁକାମୋ, କୁଟଂ ଆଦାଯ କିର ଉଦକଂ ଆହରା’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ସତ୍ଥରି ଆହରାପେନ୍ତେ ଆହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅନୋତତ୍ତତୋ କିର ମଂ ଉଦକଂ ଆହାରାପେଥା’’ତି

ଆହ। ‘‘ଆମ, ସୁମନା’’ତି। ସୋ ଉପସାଖାୟ କାରିତେସୁ ଘନସୁୱଣ୍ଣକୋଟ୍ଟିମେସୁ ସେନାସନକୁଟେସୁ ଏକଂ ସଟ୍ଠିକୁଟୌଦକଗଣ୍ହନକଂ ମହାଘଟଂ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଇମିନା ମେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଂସକୂଟେ ଠପିତେନ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଓଲମ୍ବକଂ କତ୍ୱା ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତାଭିମୁଖୋ ପକ୍ଖନ୍ଦି।

ନାଗରାଜା ସାମଣେରଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା କୁଟଂ ଅଂସକୂଟେନ ଆଦାୟ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ମାଦିସେ ଦାସେ ୱିଜ୍ଜମାନେ କସ୍ମା ସୟଂ ଆଗତା, ଉଦକେନତ୍ଥେ ସତି କସ୍ମା ସାସନମତ୍ତମ୍ପି ନ ପହିଣଥା’’ତି କୁଟେନ ଉଦକଂ ଆଦାୟ ସୟଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ପୁରତୋ ହୋଥ, ଭନ୍ତେ, ଅହମେୱ ଆହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ତିଟ୍ଠଥ ତୁମ୍ହେ, ମହାରାଜ, ଅହମେୱ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଆଣତ୍ତୋ’’ତି ନାଗରାଜାନଂ ନିୱତ୍ତାପେତ୍ୱା କୁଟଂ ମୁଖୱଟ୍ଟିୟଂ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ଆକାସେନାଗଞ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ପସ୍ସଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଣେରସ୍ସ ଲୀଲଂ, ଆକାସେ ହଂସରାଜା ୱିୟ ସୋଭତୀ’’ତି ଆହ। ସୋପି ପାନୀୟଘଟଂ ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ‘‘କତିୱସ୍ସୋସି ତ୍ୱଂ, ସୁମନା’’ତି? ‘‘ସତ୍ତୱସ୍ସୋମ୍ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ସୁମନ, ଅଜ୍ଜ ପଟ୍ଠାୟ ଭିକ୍ଖୁ ହୋହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଦାୟଜ୍ଜୌପସମ୍ପଦଂ ଅଦାସି। ଦ୍ୱେୟେୱ କିର ସାମଣେରା ସତ୍ତୱସ୍ସିକା ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭିଂସୁ – ଅୟଞ୍ଚ ସୁମନୋ ସୋପାକୋ ଚାତି।

ଏୱଂ ତସ୍ମିଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନେ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ, ‘‘ଅଚ୍ଛରିୟଂ ଆୱୁସୋ, ଏୱରୂପୋ ହି ନାମ ଦହରସାମଣେରସ୍ସ ଆନୁଭାୱୋ ହୋତି, ନ ନୋ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଏୱରୂପୋ ଆନୁଭାୱୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାସନେ ଦହରୋପି ସମ୍ମା ପଟିପନ୍ନୋ ଏୱରୂପଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭତିୟେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୮୨।

‘‘ୟୋ ହୱେ ଦହରୋ ଭିକ୍ଖୁ, ୟୁଞ୍ଜତି ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ସୋମଂ ଲୋକଂ ପଭାସେତି, ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋୱ ଚନ୍ଦିମା’’ତି।

ତତ୍ଥ ୟୁଞ୍ଜତୀତି ଘଟତି ୱାୟମତି। ପଭାସେତୀତି ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣେନ ଅବ୍ଭାଦୀହି ମୁତ୍ତୋ ଚନ୍ଦିମା ୱିୟ ଲୋକଂ ଖନ୍ଧାଦିଭେଦଂ ଲୋକଂ ଓଭାସେତି, ଏକାଲୋକଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସୁମନସାମଣେରୱତ୍ଥୁ ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଭିକ୍ଖୁୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଞ୍ଚୱୀସତିମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨୬। ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ପସାଦବହୁଲବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ

ଛିନ୍ଦସୋତନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପସାଦବହୁଲଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଗେହେ ସୋଳସମତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନିଚ୍ଚଭତ୍ତଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଗତୱେଲାଯ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ''ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ ଭୋନ୍ତୋ ଅରହନ୍ତୋ, ନିସୀଦନ୍ତୁ ଭୋନ୍ତୋ ଅରହନ୍ତୋ''ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ୱଦନ୍ତୋ ଅରହନ୍ତୱାଦପଟିସଂଯୁତ୍ତମେୱ ୱଦତି। ତେସୁ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ''ଅଯଂ ଅମ୍ହେସୁ ଅରହନ୍ତସଞ୍ଞୀ''ତି ଚିନ୍ତଯିଂସୁ, ଖୀଣାସୱା ''ଅଯଂ ନୋ ଖୀଣାସୱଭାୱଂ ଜାନାତୀ''ତି। ଏୱଂ ତେ ସବ୍ବେପି କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯନ୍ତା ତସ୍ସ ଗେହଂ ନାଗମିଂସୁ। ସୋ ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁମ୍ମନୋ ''କିନ୍ନୁ ଖୋ, ଅଯ୍ୟା, ନାଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''କିଂ ଏତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେହି ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଆରୋଚିତେ ''ସାଦିଯଥ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହନ୍ତୱାଦ''ନ୍ତି ଆହ। ''ନ ସାଦିଯାମ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏୱଂ ସନ୍ତେ ମନୁସ୍ସାନଂ ଏତଂ ପସାଦଭଞ୍ଞଂ, ଅନାପତ୍ତି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପସାଦଭଞ୍ଞେ, ଅପି ଚ ଖୋ ପନ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅରହନ୍ତେସୁ ଅଧିମତ୍ତଂ ପେମଂ, ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେହିପି ତଣ୍ହାସୋତଂ ଛେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତମେୱ ପତ୍ତୁଂ ଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୮୩।

''ଛିନ୍ଦ ସୋତଂ ପରକ୍କମ୍ମ, କାମେ ପନୁଦ ବ୍ରାହ୍ମଣ;

ସଙ୍ଖାରାନଂ ଖଯଂ ଞତ୍ୱା, ଅକତଞ୍ଞୂସି ବ୍ରାହ୍ମଣା''ତି।

ତତ୍ଥ ପରକ୍କମ୍ମାତି ତଣ୍ହାସୋତଂ ନାମ ନ ଅପ୍ପମତ୍ତକେନ ୱାଯାମେନ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତେନ ମହନ୍ତେନ ପରକ୍କମେନ ପରକ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ସୋତଂ ଛିନ୍ଦ। ଉଭୋପି କାମେ ପନୁଦ ନୀହର। ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଖୀଣାସୱାନଂ ଆଲପନମେତଂ। ସଙ୍ଖାରାନନ୍ତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଖଯଂ ଜାନିତ୍ୱା। ଅକତଞ୍ଞୂତି ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତ୍ୱଂ ସୁୱଣ୍ଣାଦୀସୁ କେନଚି ଅକତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଜାନନତୋ ଅକତଞ୍ଞୂ ନାମ ହୋସୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ପସାଦବହୁଲବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ପଠମଂ।

୨। ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ଯଦାଦ୍ୱଯେସୂତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସମ୍ବହୁଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ତିଂସମତ୍ତା ଦିସାୱାସିକା ଭିକ୍ଖୂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ତେସଂ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଠିତକୋୱ ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ଭନ୍ତେ, ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, କତମେ ନୁ ଖୋ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା''ତି? ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମାତି ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସମଥୱିପସ୍ସନା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୮୪।

''ଯଦା ଦ୍ୱଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ପାରଗୂ ହୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ;

ଅଥସ୍ସ ସବ୍ବେ ସଂଯୋଗା, ଅତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଜାନତୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ଯଦାତି ଯସ୍ମିଂ କାଲେ ଦ୍ୱିଧା ଠିତେସୁ ସମଥଵିପସ୍ସନାଧମ୍ମେସୁ ଅଭିଞ୍ଞାପାରଗାଦିଵସେନ ଅଯଂ ଖୀଣାସଵୋ ପାରଗୂ ହୋତି, ଅଥସ୍ସ ଵଟ୍ଟସ୍ମିଂ ସଂଯୋଜନସମତ୍ଥା ସବ୍ବେ କାମଯୋଗାଦଯୋ ସଂଯୋଗା ଏଵଂ ଜାନନ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାଵସାନେ ସବ୍ବେପି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ସମ୍ବହୁଲଭିକ୍ଖୁଵତ୍ଥୁ ଦୁତିଯଂ।

୩। ମାରଵତ୍ଥୁ

ଯସ୍ସ ପାରନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ମାରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିରେକସ୍ମିଂ ଦିଵସେ ଅଞ୍ଞତରୋ ପୁରିସୋ ଵିଯ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭନ୍ତେ , ପାରଂ ପାରନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି, କିନ୍ନୁ ଖୋ ଏତଂ ପାରଂ ନାମା’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ମାରୋ ଅଯ’’ନ୍ତି ଵିଦିତ୍ୱା, ‘‘ପାପିମ, କିଂ ତଵ ପାରେନ, ତଞ୍ହି ଵୀତରାଗେହି ପତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଵତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୮୫।

‘‘ଯସ୍ସ ପାରଂ ଅପାରଂ ଵା, ପାରାପାରଂ ନ ଵିଜ୍ଜତି;

ଵୀତଦ୍ଦରଂ ଵିସଂଯୁତ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପାରନ୍ତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଛ ଆଯତନାନି। ଅପାରନ୍ତି ବାହିରାନି ଛ ଆଯତନାନି। ପାରାପାରନ୍ତି ତଦୁଭଯଂ। ନ ଵିଜ୍ଜତୀତି ଯସ୍ସ ସବ୍ବମେତଂ ‘‘ଅହ’’ନ୍ତି ଵା ‘‘ମମ’’ନ୍ତି ଵା ଗହଣାଭାଵେନ ନତ୍ଥି, ତଂ କିଲେସଦରଥାନଂ ଵିଗମେନ ଵୀତଦ୍ଦରଂ ସବ୍ବକିଲେସେହି ଵିସଂଯୁତ୍ତଂ ଅହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଵଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାଵସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ମାରଵତ୍ଥୁ ତତିଯଂ।

୪। ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣଵତ୍ଥୁ

ଝାଯିନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସତ୍ଥା ଅତ୍ତନୋ ସାଵକେ, ‘ବ୍ରାହ୍ମଣା’ତି ଵଦତି, ଅହଞ୍ଚମ୍ହି ଜାତିଗୋତ୍ତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ମମ୍ପି ନୁ ଖୋ ଏଵଂ ଵତ୍ତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ‘‘ନାହଂ ଜାତିଗୋତ୍ତମତ୍ତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଵଦାମି, ଉତ୍ତମତ୍ଥଂ ଅରହତ୍ତଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତମେଵ ପନେଵଂ ଵଦାମୀ’’ତି ଵତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୮୬।

‘‘ଝାଯିଂ ଵିରଜମାସୀନଂ, କତକିଚ୍ଚମନାସଵଂ;

ଉତ୍ତମତ୍ଥମନୁପ୍ପତ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଝାଯିନ୍ତି ଦୁଵିଧେନ ଝାନେନ ଝାଯନ୍ତଂ କାମରଜେନ ଵିରଜଂ ଵନେ ଏକକମାସୀନଂ ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ସୋଳସସନ୍ନଂ କିଚ୍ଚାନଂ କତତ୍ତା କତକିଚ୍ଚଂ ଆସଵାନଂ ଅଭାଵେନ ଅନାସଵଂ ଉତ୍ତମତ୍ଥଂ ଅରହତ୍ତଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତଂ ଅହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଵଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାଵସାନେ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଦିୱାତପତୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ ୱିହରନ୍ତୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ପସେନଦି କୋସଲୋ କିର ମହାପୱାରଣାଯ ସବ୍ବାଭରଣପଟିମଣ୍ଡିତୋ ଗନ୍ଧମାଲାଦୀନି ଆଦାଯ ୱିହାରଂ ଅଗମାସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ କାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରୋ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ନାମମେୱ ପନସ୍ସେତଂ, ସରୀରଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ। ତସ୍ମିଂ ପନ ଖଣେ ଚନ୍ଦୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ସୂରିଯୋ ଅତ୍ଥମେତି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଅତ୍ଥମେନ୍ତସ୍ସ ଚ ସୂରିଯସ୍ସ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଚ ଚନ୍ଦସ୍ସ ଓଭାସଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ରଞ୍ଞୋ ସରୀରୋଭାସଂ ଥେରସ୍ସ ସରୀରୋଭାସଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଚ ସରୀରୋଭାସଂ ଓଲୋକେସି। ତତ୍ଥ ସବ୍ବୋଭାସେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସତ୍ଥାୱ ୱିରୋଚତି। ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ ମମ ଇମେ ଓଭାସେ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ତୁମ୍ହାକମେୱ ଓଭାସୋ ରୁଚ୍ଚତି। ତୁମ୍ହାକଞ୍ହି ସରୀରଂ ସବ୍ବୋଭାସେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱିରୋଚତୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା, ‘‘ଆନନ୍ଦ, ସୂରିଯୋ ନାମ ଦିୱା ୱିରୋଚତି, ଚନ୍ଦୋ ରତ୍ତିଂ, ରାଜା ଅଲଙ୍କତକାଲେଯେୱ, ଖୀଣାସୱୋ ଗଣସଙ୍ଗଣିକଂ ପହାଯ ଅନ୍ତୋସମାପତ୍ତିଯଂଯେୱ ୱିରୋଚତି, ବୁଦ୍ଧା ପନ ରତ୍ତିମ୍ପି ଦିୱାପି ପଞ୍ଚୱିଧେନ ତେଜେନ ୱିରୋଚନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୮୭।

‘‘ଦିୱା ତପତି ଆଦିଚ୍ଚୋ, ରତ୍ତିମାଭାତି ଚନ୍ଦିମା;

ସନ୍ନଦ୍ଧୋ ଖତ୍ତିଯୋ ତପତି, ଝାଯୀ ତପତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ;

ଅଥ ସବ୍ବମହୋରତ୍ତିଂ, ବୁଦ୍ଧୋ ତପତି ତେଜସା’’ତି।

ତତ୍ଥ ଦିୱା ତପତୀତି ଦିୱା ୱିରୋଚତି, ରତ୍ତିଂ ପନସ୍ସ ଗତମଗ୍ଗୋପି ନ ପଞ୍ଞାଯତି। ଚନ୍ଦିମାତି ଚନ୍ଦୋପି ଅବ୍ଭାଦୀହି ୱିମୁତ୍ତୋ ରତ୍ତିମେୱ ୱିରୋଚତି, ନୋ ଦିୱା। ସନ୍ନଦ୍ଧୋତି ସୁୱଣ୍ଣମଣିୱିଚିତ୍ତେହି ସବ୍ବାଭରଣେହି ପଟିମଣ୍ଡିତୋ ଚତୁରଙ୍ଗିନିଯା ସେନାଯ ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋୱ ରାଜା ୱିରୋଚତି, ନ ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନ ଠିତୋ। ଝାଯୀତି ଖୀଣାସୱୋ ପନ ଗଣଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ଝାଯନ୍ତୋୱ ୱିରୋଚତି। ତେଜସାତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପନ ସୀଲତେଜେନ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟତେଜଂ, ଗୁଣତେଜେନ ନିଗ୍ଗୁଣତେଜଂ, ପଞ୍ଞାତେଜେନ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞତେଜଂ, ପୁଞ୍ଞତେଜେନ ଅପୁଞ୍ଞତେଜଂ, ଧମ୍ମତେଜେନ ଅଧମ୍ମତେଜଂ ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱା ଇମିନା ପଞ୍ଚୱିଧେନ ତେଜସା ନିଚ୍ଚକାଲମେୱ ୱିରୋଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣପବ୍ବଜିତୱତ୍ଥୁ

ବାହିତପାପୋତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣପବ୍ବଜିତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକୋ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବାହିରକପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଅତ୍ତନୋ ସାୱକେ ‘ପବ୍ବଜିତା’ତି ୱଦତି, ଅହଞ୍ଚମ୍ହି ପବ୍ବଜିତୋ, ମମ୍ପି ଖୋ ଏୱଂ ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ‘‘ନାହଂ ଏତ୍ତକେନ ‘ପବ୍ବଜିତୋ’ତି ୱଦାମି, କିଲେସମଲାନଂ ପନ ପବ୍ବାଜିତତ୍ତା ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୮୮।

‘‘ବାହିତପାପୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ସମଚରିଯା ସମଣୋତି ୱୁଚ୍ଚତି;

ପବ୍ବାଜଯମତ୍ତନୋ ମଲଂ, ତସ୍ମା ପବ୍ବଜିତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସମଚରିଯାତି ସଙ୍କାକୁସଲାନି ସମେତ୍ୱା ଚରଣେନ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ବାହିତପାପତାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ଅକୁସଲାନି ସମେତ୍ୱା ଚରଣେନ ସମଣୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଯୋ ଅତ୍ତନୋ ରାଗାଦିମଲଂ ପଙ୍କାଜଯନ୍ତୋ ୱିନୋଦେନ୍ତୋ ଚରତି, ସୋପି ତେନ ପଙ୍କାଜନେନ ପଙ୍କଜିତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣପଙ୍କଜିତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣପଙ୍କଜିତୱତ୍ଥୁ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ନବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଂ କିର ଠାନେ ସମ୍ବହୁଲା ମନୁସ୍ସା ‘‘ଅହୋ ଅମ୍ହାକଂ , ଅୟ୍ୟୋ, ଖନ୍ତିବଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଅଞ୍ଞେସୁ ଅକ୍କୋସନ୍ତେସୁ ୱା ପହରନ୍ତେସୁ ୱା କୋପମତ୍ତମ୍ପି ନତ୍ଥୀ’’ତି ଥେରସ୍ସ ଗୁଣେ କଥଯିଂସୁ। ଅଥେକୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘କୋ ଏସ ନ କୁଜ୍ଝତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଥେରୋ’’ତି। ‘‘ନଂ କୁଜ୍ଝାପେନ୍ତୋ ନ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥେତଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ଅହଂ ନଂ କୁଜ୍ଝାପେସ୍ସାମୀ’’ତି? ‘‘ସଚେ ସକ୍କୋସି, କୁଜ୍ଝାପେହୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ହୋତୁ, ଜାନିସ୍ସାମିସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଥେରଂ ଭିକ୍ଖାଯ ପୱିଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭାଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିମଜ୍ଝେ ମହନ୍ତଂ ପାଣିପ୍ପହାରମଦାସି। ଥେରୋ ‘‘କିଂ ନାମେତ’’ନ୍ତି ଅନୋଲୋକେତ୍ୱାୱ ଗତୋ। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସକଲସରୀରେ ଡାହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ‘‘ଅହୋ ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅୟ୍ୟୋ’’ତି ଥେରସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ଖମଥ ମେ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଏତ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ ୱୀମଂସନତ୍ଥାଯ ତୁମ୍ହେ ପହରି’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘ହୋତୁ ଖମାମି ତେ’’ତି। ‘‘ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଖମଥ, ମମ ଗେହେଯେୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି, ଥେରୋପି ପତ୍ତଂ ଅଦାସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଥେରଂ ଗେହଂ ନେତ୍ୱା ପରିୱିସି।

ମନୁସ୍ସା କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ‘‘ଇମିନା ଅମ୍ହାକଂ ନିରପରାଧୋ ଅୟ୍ୟୋ ପହଟୋ, ଦଣ୍ଡେନପିସ୍ସ ମୋକ୍ଖୋ ନତ୍ଥି, ଏତ୍ଥେୱ ନଂ ମାରେସ୍ସାମା’’ତି ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦିହତ୍ଥା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଥେରୋ ଉଟ୍ଠାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପତ୍ତଂ ଅଦାସି। ମନୁସ୍ସା ତଂ ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ନିୱତ୍ତେଥା’’ତି ଆହଂସୁ। କିଂ ଏତଂ ଉପାସକାତି? ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ତୁମ୍ହେ ପହଟା, ମଯମସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବଂ ଜାନିସ୍ସାମାତି। କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେ ଇମିନା ପହଟା, ଉଦାହୁ ଅହନ୍ତି? ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେତି। ‘‘ମଂ ଏସ ପହରିତ୍ୱା ଖମାପେସି, ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ’’ତି ମନୁସ୍ସେ ଉୟ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ନିୱତ୍ତାପେତ୍ୱା ଥେରୋ ୱିହାରମେୱ ଗତୋ। ଭିକ୍ଖୂ ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ ‘‘କିଂ ନାମେତଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ଯେନ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ପହଟୋ, ତସ୍ସେୱ ଗେହେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ। ଥେରସ୍ସ ପହଟକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇଦାନି ସୋ କସ୍ସ ଲଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଅୱସେସେ ପୋଥେନ୍ତୋ ୱିଚରିସ୍ସତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପହରନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଗିହିବ୍ରାହ୍ମଣେନ ପନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପହଟୋ ଭୱିସ୍ସତି, କୋଧୋ ନାମେସ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୩୮୯।

‘‘ନ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପହରେୟ୍ୟ, ନାସ୍ସ ମୁଞ୍ଚେଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ;

ଧୀ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ହନ୍ତାରଂ, ତତୋ ଧୀ ଯସ୍ସ ମୁଞ୍ଚତି।

୩୯୦।

‘‘ନ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସେତଦକିଞ୍ଚି ସେୟ୍ୟୋ, ଯଦା ନିସେଧୋ ମନସୋ ପିଯେହି;

ଯତୋ ଯତୋ ହିଂସମନୋ ନିୱତ୍ତତି, ତତୋ ତତୋ ସମ୍ମତିମେୱ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପହରେୟ୍ୟାତି ‘‘ଖୀଣାସୱବ୍ରାହ୍ମଣୋହମସ୍ମୀ’’ତି ଜାନନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ୱା ଜାତିବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ନ ପହରେୟ୍ୟ। ନାସ୍ସ ମୁଞ୍ଚେଥାତି

ସୋପି ପହଟୋ ଖୀଣାସଓ୍ୱବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅସ୍ସ ପହରିତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ୱେରଂ ନ ମୁଞ୍ଚେଥ, ତସ୍ମିଂ କୋପଂ ନ କରେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଧୀ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସାତି ଖୀଣାସଓ୍ୱବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ହନ୍ତାରଂ ଗରହାମି। ତତୋ ଧୀତି ଯୋ ପନ ତଂ ପହରନ୍ତଂ ପଟିପହରନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଉପରି ୱେରଂ ମୁଞ୍ଚତି, ତଂ ତତୋପି ଗରହାମିଯେୱ।

ଏତଦକିଞ୍ଚି ସେୟ୍ୟୋତି ଯଂ ଖୀଣାସଓ୍ୱସ୍ସ ଅକ୍କୋସନ୍ତଂ ୱା ଅପଚକ୍କୋସନଂ, ପହରନ୍ତଂ ୱା ଅପ୍ପଟିପହରଣଂ, ଏତଂ ତସ୍ସ ଖୀଣାସଓ୍ୱବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ନ କିଞ୍ଚି ସେୟ୍ୟୋ, ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ସେୟ୍ୟୋ ନ ହୋତି, ଅଧିମତ୍ତମେୱ ସେୟ୍ୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଦା ନିସେଧୋ ମନସୋ ପିୟେହୀତି କୋଧନସ୍ସ ହି କୋଧୁପ୍ପାଦୋୱ ମନସୋ ପିୟୋ ନାମ। କୋଧୋ ହି ପନେସ ମାତାପିତୂସୁପି ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁପି ଅପରଜ୍ଝତି। ତସ୍ମା ଯୋ ଅସ୍ସ ତେହି ମନସୋ ନିସେଧୋ କୋଧୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗହୋ, ଏତଂ ନ କିଞ୍ଚି ସେୟ୍ୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ହିଂସମନୋତି କୋଧମନୋ। ସୋ ତସ୍ସ ଯତୋ ଯତୋ ୱତ୍ତତୋ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନିୱତ୍ତତି । ତତୋ ତତୋତି ତତୋ ତତୋ ୱତ୍ଥୁତୋ ସକଲମ୍ପି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ନିୱତ୍ତତିୟେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତମଂ।

୮। ମହାପଜାପତିଗୋତମୀୱତ୍ଥୁ

ଯସ୍ସ କାୟେନ ୱାଚାୟାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାପଜାପତିଂ ଗୋତମିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଭଗୱତା ହି ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଅଟ୍ଠ ଗରୁଧମ୍ମେ ମଣ୍ଡନକଜାତିୟୋ ପୁରିସୋ ସୁରଭିପୁପ୍ଫଦାମଂ ୱିୟ ସିରସା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସପରିୱାରା ମହାପଜାପତି ଗୋତମୀ ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭି, ଅଞ୍ଞୋ ତସ୍ସା ଉପଜ୍ଝାୟୋ ୱା ଆଚରିୟୋ ୱା ନତ୍ଥି। ଏୱଂ ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦଂ ଥେରିଂ ଆରବ୍ଭ ଅପରେନ ସମୟେନ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ''ମହାପଜାପତିୟା ଗୋତମିୟା ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟା ନ ପଞ୍ଞାୟନ୍ତି, ସହତ୍ଥେନେୱ କାସାୟାନି ଗଣ୍ହୀ''ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟନ୍ତିୟୋ ତାୟ ସଦ୍ଧିଂ ନେୱ ଉପୋସଥଂ ନ ପୱାରଣଂ କରୋନ୍ତି, ତା ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସପି ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତାସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ''ମୟା ମହାପଜାପତିୟା ଗୋତମିୟା ଅଟ୍ଠ ଗରୁଧମ୍ମା ଦିନ୍ନା, ଅହମେୱସ୍ସାଚରିୟୋ, ଅହମେୱ ଉପଜ୍ଝାୟୋ। କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦିୱିରହିତେସୁ ଖୀଣାସୱେସୁ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ନାମ ନ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୯୧।

''ଯସ୍ସ କାୟେନ ୱାଚାୟ, ମନସା ନତ୍ଥି ଦୁକ୍କଟଂ;

ସଂୱୁତଂ ତୀହି ଠାନେହି, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ସାୱଜ୍ଜଂ ଦୁକ୍ଖୁଦ୍ରୟଂ ଅପାୟସଂୱତ୍ତନିକଂ କମ୍ମଂ। ତୀହି ଠାନେହୀତି ଏତେହି କାୟାଦୀହି ତୀହି କାରଣେହି କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦିପୱେସନିୱାରଣତ୍ଥାୟ ଦ୍ୱାରଂ ପିହିତଂ, ତଂ ଅହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ମହାପଜାପତିଗୋତମୀୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯମ୍ହାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିରାୟସ୍ମା ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ''ଯସ୍ସଂ ଦିସାୟଂ ଥେରୋ ୱସତୀ''ତି ସୁଣାତି, ତତୋ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ତତୋୱ ସୀସଂ କତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜତି। ଭିକ୍ଖୂ ''ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଅଜ୍ଜାପି ଦିସା ନମସ୍ସମାନୋ ୱିଚରତୀ''ତି ତମତ୍ଥଂ ତଥାଗତସ୍ସ

ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ଥେରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦିସା ନମସ୍ସନ୍ତୋ ୱିଚରସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା , ‘‘ଭନ୍ତେ, ମମ ଦିସା ନମସ୍ସନଭାୱଂ ୱା ଅନମସ୍ସନଭାୱଂ ୱା ତୁମ୍ହେୱ ଜାନାଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ଦିସା ନମସ୍ସତି, ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରସ୍ସ ପନ ସନ୍ତିକା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପତ୍ତତାଯ ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିଯଂ ନମସ୍ସତି। ଯଞ୍ହି ଆଚରିଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନାତି, ତେନ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ଅଗ୍ଗି ୱିଯ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ନମସ୍ସିତବ୍ବୋଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୯୨।

‘‘ଯମ୍ହା ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନେଯ୍ୟ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଦେସିତଂ;

ସକ୍କଚ୍ଚଂ ତଂ ନମସ୍ସେଯ୍ୟ, ଅଗ୍ଗିହୁତ୍ତଂୱ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ଅଗ୍ଗିହୁତ୍ତଂୱାତି ଯଥା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅଗ୍ଗିହୁତ୍ତଂ ସମ୍ମା ପରିଚରଣେନ ଚେୱ ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମାଦୀହି ଚ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ନମସ୍ସତି, ଏୱଂ ଯମ୍ହା ଆଚରିଯା ତଥାଗତପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନେଯ୍ୟ, ତଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ନମସ୍ସେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ନୱମଂ।

୧୦। ଜଟିଲବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ

ନ ଜଟାହୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ଜଟିଲବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ‘‘ଅହଂ ମାତିତୋ ଚ ପିତିତୋ ଚ ସୁଜାତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ସଚେ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଅତ୍ତନୋ ସାୱକେ ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ୱଦତି, ମମ୍ପି ନୁ ଖୋ ତଥା ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ନାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଜଟାମତ୍ତେନ, ନ ଜାତିଗୋତ୍ତମତ୍ତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମି, ପଟିୱିଦ୍ଧସଚ୍ଚମେୱ ପନାହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ୱଦାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୯୩।

‘‘ନ ଜଟାହି ନ ଗୋତ୍ତେନ, ନ ଜଚ୍ଚା ହୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ;

ଯମ୍ହି ସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଧମ୍ମୋ ଚ, ସୋ ସୁଚୀ ସୋ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’ତି।

ତତ୍ଥ ସଚ୍ଚନ୍ତି ଯସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ସୋଳସହାକାରେହି ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଠିତଂ ସଚ୍ଚଞାଣଞ୍ଚେୱ ନୱୱିଧୋ ଚ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ସୁଚି, ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଜଟିଲବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ଦସମଂ।

୧୧। କୁହକବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ

କିଂ ତେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ୱଗ୍ଗୁଲିୱତଂ କୁହକବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ୱେସାଲିନଗରଦ୍ୱାରେ ଏକଂ କକୁଧରୁକ୍ଖଂ ଆରୁଯ୍ହ ଦ୍ୱୀହି ପାଦେହି ରୁକ୍ଖସାଖଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅଧୋସିରୋ ଓଲମ୍ବନ୍ତୋ ‘‘କପିଲାନଂ ମେ ସତଂ ଦେଥ, କହାପଣେ ଦେଥ, ପରିଚାରିକଂ ଦେଥ, ନୋ ଚେ ଦସ୍ସଥ, ଇତୋ ପତିତ୍ୱା ମରନ୍ତୋ ନଗରଂ ଅନଗରଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଦତି। ତଥାଗତସ୍ସ

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତସ୍ସ ନଗରଂ ପୱିସନକାଲେ ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଦିସ୍ୱା ନିକ୍ଖମନକାଲେପି ନଂ ତଥେୱ ଓଲମ୍ବନ୍ତଂ ପସ୍ସିଂସୁ। ନାଗରାପି "ଅଯଂ ପାତୋୱ ପଟ୍ଠାଯ ଏୱଂ ଓଲମ୍ବନ୍ତୋ ପତିତ୍ୱା ମରନ୍ତୋ ନଗରଂ ଅନଗରଂ କରେଯ୍ୟା"ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ନଗରୱିନାସଭୀତା "ଯଂ ସୋ ଯାଚତି, ସଦ୍ଧଂ ଦେମା"ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଅଦଂସୁ। ସୋ ଓତରିତ୍ୱା ସଦ୍ଧଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ଭିକ୍ଖୂ ୱିହାରୂପଚାରେ ତଂ ଗାୱିଂ ୱିଯ ୱିରୱିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା "ଲଦ୍ଧଂ ତେ , ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯଥାପତ୍ଥିତ"ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା "ଆମ, ଲଦ୍ଧଂ ମେ"ତି ସୁତ୍ୱା ଅନ୍ତୋୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା "ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ ସୋ କୁହକଚୋରୋ, ପୁବ୍ବେପି କୁହକଚୋରୋଯେୱ ଅହୋସି। ଇଦାନି ପନେସ ବାଲଜନଂ ୱଞ୍ଚେତି, ତଦା ପନ ପଣ୍ଡିତେ ୱଞ୍ଚେତୁଂ ନାସକ୍ଖୀ"ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ଯାଚିତୋ ଅତୀତମାହରି।

ଅତୀତେ ଏକଂ କାସିକଗାମଂ ନିସ୍ସାଯ ଏକୋ କୁହକତାପସୋ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ତଂ ଏକଂ କୁଲଂ ପଟିଜଗ୍ଗି। ଦିୱା ଉପ୍ପନ୍ନଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯତୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତାନଂ ୱିଯ ତସ୍ସପି ଏକଂ କୋଟ୍ଠାସଂ ଦେତି, ସାଯଂ ଉପ୍ପନ୍ନକୋଟ୍ଠାସଂ ଠପେତ୍ୱା ଦୁତିଯଦିୱସେ ଦେତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ସାଯଂ ଗୋଧମଂସଂ ଲଭିତ୍ୱା ସାଧୁକଂ ପଚିତ୍ୱା ତତୋ କୋଟ୍ଠାସଂ ଠପେତ୍ୱା ଦୁତିଯଦିୱସେ ତସ୍ସ ଅଦଂସୁ। ତାପସୋ ମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱାୱ ରସତଣ୍ହାଯ ବଦ୍ଧୋ "କିଂ ମଂସଂ ନାମେତ"ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା "ଗୋଧମଂସ"ନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଯ ଚରିତ୍ୱା ସପ୍ପିଦଧିକଟୁକଭଣ୍ଡାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠପେସି। ପଣ୍ଣସାଲାଯ ପନ ଅୱିଦୂରେ ଏକସ୍ମିଂ ୱମ୍ମିକେ ଗୋଧରାଜା ୱିହରତି। ସୋ କାଲେନ କାଲଂ ତାପସଂ ୱନ୍ଦିତୁଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ତଂଦିୱସଂ ପନେସ "ତଂ ୱଧିସ୍ସାମୀ"ତି ଦଣ୍ଡଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱମ୍ମିକସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ ୱିଯ ନିସୀଦି। ଗୋଧରାଜା ୱମ୍ମିକତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋୱ ଆକାରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା "ନ ମେ ଅଜ୍ଜ ଆଚରିଯସ୍ସ ଆକାରୋ ରୁଚ୍ଚତୀ"ତି ତତୋୱ ନିୱତ୍ତି। ତାପସୋ ତସ୍ସ ନିୱତ୍ତନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତସ୍ସ ମାରଣତ୍ଥାଯ ଦଣ୍ଡଂ ଖିପି, ଦଣ୍ଡୋ ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗତୋ। ଗୋଧରାଜାପି ୱମ୍ମିକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତତୋ ସୀସଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଆଗତମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତାପସଂ ଆହ –

"ସମଣଂ ତଂ ମଞ୍ଞମାନୋ, ଉପଗଚ୍ଛିମସଞ୍ଞତଂ;

ସୋ ମଂ ଦଣ୍ଡେନ ପାହାସି, ଯଥା ଅସମଣୋ ତଥା।

"କିଂ ତେ ଜଟାହି ଦୁମ୍ମେଧ, କିଂ ତେ ଅଜିନସାଟିଯା;

ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ତେ ଗହନଂ, ବାହିରଂ ପରିମଜ୍ଜସୀ"ତି। (ଜା। ୧।୪।୯୭-୯୮);

ଅଥ ନଂ ତାପସୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକେନ ପଲୋଭେତୁଂ ଏୱମାହ –

"ଏହି ଗୋଧ ନିୱତ୍ତସ୍ସୁ, ଭୁଞ୍ଜ ସାଲୀନମୋଦନଂ;

ତେଲଂ ଲୋଣଞ୍ଚ ମେ ଅତ୍ଥି, ପହୂତଂ ମଯ୍ହ ପିପ୍ଫଲୀ"ତି। (ଜା। ୧।୪।୯୯);

ତଂ ସୁତ୍ୱା ଗୋଧରାଜା "ଯଥା ଯଥା ତ୍ୱଂ କଥେସି, ତଥା ତଥା ମେ ପଲାଯିତୁକାମତାୱ ହୋତୀ"ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

"ଏସ ଭିଯ୍ୟୋ ପୱେକ୍ଖାମି, ୱମ୍ମିକଂ ସତପୋରିସଂ;

ତେଲଂ ଲୋଣଞ୍ଚ କିତ୍ତେସି, ଅହିତଂ ମଯ୍ହ ପିପ୍ଫଲୀ"ତି। (ଜା। ୧।୪।୧୦୦);

ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା "ଅହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ତଯି ସମଣସଞ୍ଞଂ ଅକାସିଂ, ଇଦାନି ପନ ତେ ମଂ ପହରିତୁକାମତାଯ ଦଣ୍ଡୋ ଖିତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ଖିତ୍ତକାଲେଯେୱ ଅସମଣୋ ଜାତୋ। କିଂ ତାଦିସସ୍ସ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଜଟାହି, କିଂ ସଖୁରେନ ଅଜିନଚମ୍ମେନ। ଅବ୍ଭନ୍ତରଞ୍ହି ତେ ଗହନଂ, କେୱଲଂ ବାହିରମେୱ ପରିମଜ୍ଜସୀ"ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଇମଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା "ତଦା ଏସ କୁହକୋ ତାପସୋ ଅହୋସି, ଗୋଧରାଜା ପନ ଅହମେୱା"ତି ୱତ୍ୱା ଜାତକଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ତଦା ଗୋଧପଣ୍ଡିତେନ ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗହିତକାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୯୪।

‘‘କିଂ ତେ ଜଟାହି ଦୁମ୍ମେଧ, କିଂ ତେ ଅଜିନସାଟିଯା;

ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ତେ ଗହନଂ, ବାହିରଂ ପରିମଜ୍ଜସୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୪।୯୮);

ତତ୍ଥ କିଂ ତେ ଜଟାହୀତି ଅମ୍ଭୋ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞ ତଓ ବଦ୍ଧାହିପି ଇମାହି ଜଟାହି ସଖୁରାଯ ନିଓଞ୍ଛାଯପି ଇମାଯ ଅଜିନଚମ୍ମସାଟିକାଯ ଚ କିମତ୍ଥୋତି। ଅବ୍ଭନ୍ତରନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରଞ୍ହି ତେ ରାଗାଦିକିଲେସଗହନଂ, କେଓଲଂ ହତ୍ଥିଲଣ୍ଡଂ ଅସ୍ସଲଣ୍ଡଂ ଓିଯ ମଟ୍ଠଂ ବାହିରଂ ପରିମଜ୍ଜସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାଓସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

କୁହକବ୍ରାହ୍ମଣଓତ୍ଥୁ ଏକାଦସମଂ।

୧୨। କିସାଗୋତମୀଓତ୍ଥୁ

ପଂସୁକୂଲଧରନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ ଓିହରନ୍ତୋ କିସାଗୋତମିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତଦା କିର ସକ୍କୋ ପଠମଯାମାଓସାନେ ଦେଓପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଓନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ସାରଣୀଯଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ କିସାଗୋତମୀ ‘‘ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ସକ୍କଂ ଦିସ୍ୱା ନିଓତ୍ତି। ସୋ ତଂ ଓନ୍ଦିତ୍ୱା ନିଓତ୍ତନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କା ନାମେସା , ଭନ୍ତେ, ଆଗଚ୍ଛମାନାଓ ତୁମ୍ହେ ଦିସ୍ୱା ନିଓତ୍ତତୀ’’ତି? ସତ୍ଥା ‘‘କିସାଗୋତମୀ ନାମେସା, ମହାରାଜ, ମମ ଧୀତା ପଂସୁକୂଲିକତ୍ଥେରୀନଂ ଅଗ୍ଗା’’ତି ଓତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୯୫।

‘‘ପଂସୁକୂଲଧରଂ ଜନ୍ତୁଂ, କିସଂ ଧମନିସନ୍ଥତଂ;

ଏକଂ ଓନସ୍ମିଂ ଝାଯନ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ କିସନ୍ତି ପଂସୁକୂଲିକା ହି ଅତ୍ତନୋ ଅନୁରୂପଂ ପଟିପଦଂ ପୂରେନ୍ତା ଅପ୍ପମଂସଲୋହିତା ଚେଓ ହୋନ୍ତି ଧମନିସନ୍ଥତଗତ୍ତା ଚ, ତସ୍ମା ଏଓମାହ। ଏକଂ ଓନସ୍ମିନ୍ତି ଓିଓିତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଏକକଂ ଓନସ୍ମିଂ ଝାଯନ୍ତଂ ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଓଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାଓସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

କିସାଗୋତମୀଓତ୍ଥୁ ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ଏକବ୍ରାହ୍ମଣଓତ୍ଥୁ

ନଚାହନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଓନେ ଓିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଅତ୍ତନୋ ସାଓକେ ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଓଦତି ଅହଞ୍ଚମ୍ହି ବ୍ରାହ୍ମଣଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ମମ୍ପି ନୁ ଖୋ ଏଓଂ ଓତ୍ତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ନାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରାହ୍ମଣଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତମତ୍ତେନେଓଂ ଓଦାମି, ଯୋ ପନ ଅକିଞ୍ଚନୋ ଅଗହଣୋ, ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଓଦାମୀ’’ତି ଓତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୯୬।

‘‘ନ ଚାହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ବ୍ରୂମି, ଯୋନିଜଂ ମତ୍ତିସମ୍ଭଓଂ;

ଭୋଓାଦି ନାମ ସୋ ହୋତି, ସଚେ ହୋତି ସକିଞ୍ଚନୋ;

ଅକିଞ୍ଚନଂ ଅନାଦାନଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯୋନିଜନ୍ତି ଯୋନିଯଂ ଜାତଂ। ମତ୍ତିସମ୍ଭଵନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ମାତୁ ସନ୍ତକେ ଉଦରସ୍ମିଂ ସମ୍ଭୂତଂ। ଭୋଵାଦୀତି ସୋ ପନ ଆମନ୍ତନାଦୀସୁ ‘‘ଭୋ, ଭୋ’’ତି ଵତ୍ଵା ଵିଚରନ୍ତୋ ଭୋଵାଦି ନାମ ହୋତି, ସଚେ ରାଗାଦୀହି କିଞ୍ଚନେହି ସକିଞ୍ଚନୋ। ଅହଂ ପନ ରାଗାଦୀହି ଅକିଞ୍ଚନଂ ଚତୂହି ଉପାଦାନେହି ଅନାଦାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଵଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାଵସାନେ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଏକବ୍ରାହ୍ମଣଵତ୍ଥୁ ତେରସମଂ।

୧୪। ଉଗ୍ଗସେନସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଵତ୍ଥୁ

ସବ୍ବସଂଯୋଜନନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଵେଳୁଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଉଗ୍ଗସେନଂ ନାମ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ଵତ୍ଥୁ ‘‘ମୁଞ୍ଚ ପୁରେ ମୁଞ୍ଚ ପଚ୍ଛତୋ’’ତି (ଧ। ପ। ୩୪୮) ଗାଥାଵଣ୍ଣନାଯ ଵିତ୍ଥାରିତମେଵ।

ତଦା ହି ସତ୍ଥା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଉଗ୍ଗସେନୋ ‘ନ ଭାଯାମୀ’ତି ଵଦତି, ଅଭୂତେନ ମଞ୍ଞେ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୂହି ଵୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖଵେ, ମମ ପୁତ୍ତସଦିସା ଛିନ୍ନସଂଯୋଜନା ନ ଭାଯନ୍ତିଯେଵା’’ତି ଵତ୍ଵା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୯୭।

‘‘ସବ୍ବସଂଯୋଜନଂ ଛେତ୍ଵା, ଯୋ ଵେ ନ ପରିତସ୍ସତି;

ସଙ୍ଗାତିଗଂ ଵିସଂଯୁତ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବସଂଯୋଜନନ୍ତି ଦସଵିଧସଂଯୋଜନଂ। ନ ପରିତସ୍ସତୀତି ତଣ୍ହାଯ ନ ଭାଯତି। ତମହନ୍ତି ତଂ ଅହଂ ରାଗାଦୀନଂ ସଙ୍ଗାନଂ ଅତୀତତ୍ତା ସଙ୍ଗାତିଗଂ, ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଯୋଗାନଂ ଅଭାଵେନ ଵିସଂଯୁତ୍ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଵଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାଵସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଉଗ୍ଗସେନସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଵତ୍ଥୁ ଚୁଦ୍ଦସମଂ।

୧୫। ଦ୍ଵେବ୍ରାହ୍ମଣଵତ୍ଥୁ

ଛେତ୍ଵାନଦ୍ଧିନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଦ୍ଵେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତେସୁ କିରେକସ୍ସ ଚୂଳଅରୋହିତୋ ନାମ ଗୋଣୋ ଅହୋସି, ଏକସ୍ସ ମହାରୋହିତୋ ନାମ। ତେ ଏକଦିଵସଂ ‘‘ତଵ ଗୋଣୋ ବଲଵା, ମମ ଗୋଣୋ ବଲଵା’’ତି ଵିଵଦିତ୍ଵା ‘‘କିଂ ନୋ ଵିଵାଦେନ, ପାଜେତ୍ଵା ଜାନିସ୍ସାମା’’ତି ଅଚିରଵତୀତୀରେ ସକଟଂ ଵାଲୁକାଯ ପୂରେତ୍ଵା ଗୋଣେ ଯୋଜଯିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଭିକ୍ଖୂପି ନ୍ହାଯିତୁଂ ତତ୍ଥ ଗତା ହୋନ୍ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣା ଗୋଣେ ପାଜେସୁଂ। ସକଟଂ ନିଚ୍ଚଲଂ ଅଟ୍ଠାସି, ନଦ୍ଧିଵରତ୍ତା ପନ ଛିଜ୍ଜିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ଵା ଵିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ତମତ୍ଥଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା, ‘‘ଭିକ୍ଖଵେ , ବାହିରା ଏତା ନଦ୍ଧିଵରତ୍ତା, ଯୋ କୋଚି ଏତା ଛିନ୍ଦତେଵ, ଭିକ୍ଖୁନା ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ କୋଧନଦ୍ଧିଞ୍ଚେଵ ତଣ୍ହାଵରତ୍ତଞ୍ଚ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୯୮।

‘‘ଛେତ୍ଵା ନଦ୍ଧିଂ ଵରତ୍ତଞ୍ଚ, ସନ୍ଦାନଂ ସହନୁକ୍କମଂ;

ଉକ୍ଖିତ୍ତପଲିଘଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ନନ୍ଧିନ୍ତି ନୟ୍ହନଭାୱେନ ପୱତ୍ତଂ କୋଧଂ। ୱରତ୍ତନ୍ତି ବନ୍ଧନଭାୱେନ ପୱତ୍ତଂ ତଣ୍ହଂ। ସନ୍ଦାନଂ ସହନୁକ୍କମନ୍ତି ଅନୁସଯାନୁକ୍କମସହିତଂ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିସନ୍ଦାନଂ, ଇଦଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଲିଘସ୍ସ ଉକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ଉକ୍ଖିତ୍ତପଲିଘଂ, ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ବୁଦ୍ଧଂ ତଂ ଅହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଦ୍ୱେବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ପନ୍ନରସମଂ।

୧୬। ଅକ୍କୋସକଭାରଦ୍ୱାଜୱତ୍ଥୁ

ଅକ୍କୋସନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅକ୍କୋସକଭାରଦ୍ୱାଜଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ସ ହି ଭାତୁ ଭାରଦ୍ୱାଜସ୍ସ ଧନଞ୍ଜାନୀ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ସୋତାପନ୍ନା ଅହୋସି। ସା ଖୀପିତ୍ୱାପି କାସିତ୍ୱାପି ପକ୍ଖଲିତ୍ୱାପି ‘‘ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି। ସା ଏକଦିୱସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣପରିୱେସନାୟ ପୱତ୍ତମାନାୟ ପକ୍ଖଲିତ୍ୱା ତଥେୱ ମହାସଦ୍ଦେନ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ‘‘ଏୱମେୱାୟଂ ୱସଲୀ ଯତ୍ଥ ୱା ତତ୍ଥ ୱା ପକ୍ଖଲିତ୍ୱା ତସ୍ସ ମୁଣ୍ଡକସ୍ସ ସମଣକସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ତେ, ୱସଲି, ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସା ‘‘ଗଚ୍ଛ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ନାହଂ ତଂ ପସ୍ସାମି, ଯୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱାଦଂ ଆରୋପେୟ୍ୟ, ଅପି ଚ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛସ୍ସୂ’’ତି ଆହ। ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅୱନ୍ଦିତ୍ୱାୱ ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘କିଂସୁ ଛେତ୍ୱା ସୁଖଂ ସେତି, କିଂସୁ ଛେତ୍ୱା ନ ସୋଚତି;

କିସ୍ସସ୍ସୁ ଏକଧମ୍ମସ୍ସ, ୱଧଂ ରୋଚେସି ଗୋତମା’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୮୭);

ଅଥସ୍ସ ପଞ୍ହଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ ସତ୍ଥା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘କୋଧଂ ଛେତ୍ୱା ସୁଖଂ ସେତି, କୋଧଂ ଛେତ୍ୱା ନ ସୋଚତି;

କୋଧସ୍ସ ୱିସମୂଲସ୍ସ, ମଧୁରଗ୍ଗସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣ;

ୱଧଂ ଅରିଯା ପସଂସନ୍ତି, ତଞ୍ହି ଛେତ୍ୱା ନ ସୋଚତୀ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୮୭);

ସୋ ସତ୍ଥରି ପସୀଦିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥସ୍ସ କନିଟ୍ଠୋ ଅକ୍କୋସକଭାରଦ୍ୱାଜୋ ‘‘ଭାତା କିର ମେ ପବ୍ବଜିତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା କୁଦ୍ଧୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଅସବ୍ଭାହି ଫରୁସାହି ୱାଚାହି ଅକ୍କୋସି। ସୋପି ସତ୍ଥାରା ଅତିଥୀନଂ ଖାଦନୀଯାଦିଦାନଓପମ୍ମେନ ସଞ୍ଞତ୍ତୋ ସତ୍ଥରି ପସନ୍ନୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅପରେପିସ୍ସ ସୁନ୍ଦରିକଭାରଦ୍ୱାଜୋ ବିଲଙ୍ଗିକଭାରଦ୍ୱାଜୋତି ଦ୍ୱେ କନିଟ୍ଠଭାତରୋ ସତ୍ଥାରଂ ଅକ୍କୋସନ୍ତାୱ ସତ୍ଥାରା ୱିନୀତା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅଚ୍ଛରିଯା ୱତ ବୁଦ୍ଧଗୁଣା, ଚତୂସୁ ନାମ ଭାତିକେସୁ ଅକ୍କୋସନ୍ତେସୁ ସତ୍ଥା କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ତେସଂଯେୱ ପତିଟ୍ଠା ଜାତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାୟ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହଂ ମମ ଖନ୍ତିବଲେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଦୁଟ୍ଠେସୁ ଅଦୁସ୍ସନ୍ତୋ ମହାଜନସ୍ସ ପତିଟ୍ଠା ହୋମିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୩୯୯।

‘‘ଅକ୍କୋସଂ ୱଧବନ୍ଧଞ୍ଚ, ଅଦୁଟ୍ଠୋ ଯୋ ତିତିକ୍ଖତି;

ଖନ୍ତୀବଲଂ ବଲାନୀକଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅଦୁଟ୍ଠୋତି ଏତଂ ଦସହି ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହି ଅକ୍କୋସଞ୍ଚ ପାଣିଆଦୀହି ପୋଥନଞ୍ଚ ଅନ୍ଦୁବନ୍ଧନାଦୀହି ବନ୍ଧନଞ୍ଚ ଯୋ ଅକୁଦ୍ଧମାନସୋ ହୁତ୍ୱା ଅଧିୱାସେତି , ଖନ୍ତିବଲେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଖନ୍ତିବଲଂ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିଯା ଅନୀକଭୂତେନ ତେନେୱ ଖନ୍ତିବଲେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ବଲାନୀକଂ ତଂ ଏୱରୂପଂ ଅହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅକ୍କୋସକଭାରଦ୍ୱାଜୱତ୍ଥୁ ସୋଳସମଂ।

୧୭। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅକ୍କୋଧନନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତଦା କିର ଥେରୋ ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ନାଳକଗାମେ ମାତୁ ଘରଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ସା ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପରିୱିସମାନା ଅକ୍କୋସି – ‘‘ଅମ୍ଭୋ, ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠଖାଦକ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠକଞ୍ଜିଯଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ପରଘରେସୁ ଉଳୁଙ୍କପିଟ୍ଠେନ ଘଟ୍ଟିତକଞ୍ଜିଯଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅସୀତିକୋଟିଧନଂ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତୋସି, ନାସିତମ୍ହା ତଯା, ଭୁଞ୍ଜାହି ଦାନୀ’’ତି। ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଭତ୍ତଂ ଦଦମାନା ‘‘ତୁମ୍ହେହି ମମ ପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଚୂଳୁପଟ୍ଠାକୋ କତୋ, ଇଦାନି ଭୁଞ୍ଜଥା’’ତି ୱଦେତି। ଥେରୋ ଭିକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରମେୱ ଅଗମାସି। ଅଥାଯସ୍ମା ରାହୁଲୋ ସତ୍ଥାରଂ ପିଣ୍ଡପାତେନ ଆପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ‘‘ରାହୁଲ, କହଂ ଗମିତ୍ଥା’’ତି? ‘‘ଅଯ୍ୟିକାଯ ଗାମଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତେ ଅଯ୍ୟିକାଯ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ୱୁତ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ଅଯ୍ୟିକାଯ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଅକ୍କୁଟ୍ଠୋ’’ତି। ‘‘କିନ୍ତି ୱତ୍ୱା’’ତି? ‘‘ଇଦଂ ନାମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଉପଜ୍ଝାଯେନ ପନ ତେ କିଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ କିଞ୍ଚି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅଚ୍ଛରିଯା ୱତ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଗୁଣା, ଏୱଂନାମସ୍ସ ମାତରି ଅକ୍କୋସନ୍ତିଯା କୋଧମତ୍ତମ୍ପି ନାହୋସୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଖୀଣାସୱା ନାମ ଅକ୍କୋଧନାୱ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୦୦।

‘‘ଅକ୍କୋଧନଂ ୱତୱନ୍ତଂ, ସୀଲୱନ୍ତଂ ଅନୁସ୍ସଦଂ;

ଦନ୍ତଂ ଅନ୍ତିମସାରୀରଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ୱତୱନ୍ତନ୍ତି ଧୁତୱତେନ, ସମନ୍ନାଗତଂ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେନ ସୀଲୱନ୍ତଂ, ତଣ୍ହାଉସ୍ସଦାଭାୱେନ ଅନୁସ୍ସଦଂ, ଛଳିନ୍ଦ୍ରିଯଦମନେନ ଦନ୍ତଂ, କୋଟିଯଂ ଠିତେନ ଅତ୍ତଭାୱେନ ଅନ୍ତିମସରୀରଂ ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତରସମଂ।

୧୮। ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

ୱାରି ପୋକ୍ଖରପତ୍ତେୱାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣଥେରିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ‘‘ମଧୁୱା ମଞ୍ଞତି ବାଲୋ’’ତି ଗାଥାୱଣ୍ଣନାଯ (ଧ। ପ। ୬୯) ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ (ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।୬୯) –

ଅପରେନ ସମଯେନ ମହାଜନୋ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସି ‘‘ଖୀଣାସୱାପି ମଞ୍ଞେ କାମସୁଖଂ ସାଦିଯନ୍ତି, କାମଂ ସେୱନ୍ତି, କିଂ ନ ସେୱିସ୍ସନ୍ତି। ନ ହେତେ କୋଳାପରୁକ୍ଖା, ନ ଚ ୱମ୍ମିକା, ଅଲ୍ଲମଂସସରୀରାୱ, ତସ୍ମା ଏତେପି କାମସୁଖଂ ସାଦିଯନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ,

ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖୀଣାସୱା କାମସୁଖଂ ସାଦିଯନ୍ତି, ନ କାମଂ ସେୱନ୍ତି। ଯଥା ହି ପଦୁମପତ୍ତେ ପତିତଂ ଉଦକବିନ୍ଦୁ ନ ଲିମ୍ପତି ନ ସଣ୍ଠାତି, ୱିନିୱଟ୍ଟିତ୍ୱା ପନ ପତତେୱ। ଯଥା ଚ ଆରଗ୍ଗେ ସାସପୋ ନ ଉପଲିମ୍ପତି ନ ସଣ୍ଠାତି, ୱିନିୱଟ୍ଟିତ୍ୱା ପତତେୱ, ଏୱଂ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଚିତ୍ତେ ଦୁୱିଧୋପି କାମୋ ନ ଲିମ୍ପତି ନ ସଣ୍ଠାତୀ''ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୦୧।

''ୱାରି ପୋକ୍ଖରପତ୍ତେୱ, ଆରଗ୍ଗେରିୱ ସାସପୋ;

ଯୋ ନ ଲିମ୍ପତି କାମେସୁ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯୋ ନ ଲିମ୍ପତୀତି ଏୱମେୱଂ ଯୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଦୁୱିଧେପି କାମେ ନ ଉପଲିମ୍ପତି, ତସ୍ମିଂ କାମେ ନ ସଣ୍ଠାତି, ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣାଥେରୀୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠାରସମଂ।

୧୯। ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ

ଯୋଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତସ୍ସ କିରେକୋ ଦାସୋ ଅପଞ୍ଞତ୍ତେ ସିକ୍ଖାପଦେ ପଲାଯିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଦିସ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତଂ ଦ୍ୱାରନ୍ତରେ ଦିସ୍ୱା ଚୀୱରଂ ଦଳ୍ହଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ସତ୍ଥା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ''କିଂ ଇଦଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଦାସୋ ମେ, ଭୋ ଗୋତମାତି । ପନ୍ନଭାରୋ ଏସ, ବ୍ରାହ୍ମଣାତି। ''ପନ୍ନଭାରୋ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ''ଅରହା''ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି। ତସ୍ମା ପୁନପି ତେନ ''ଏୱଂ, ଭୋ ଗୋତମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ଥା ''ଆମ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପନ୍ନଭାରୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୦୨।

''ଯୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପଜାନାତି, ଇଧେୱ ଖଯମତ୍ତନୋ;

ପନ୍ନଭାରଂ ୱିସଂଯୁତ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ଖନ୍ଧଦୁକ୍ଖସ୍ସ। ପନ୍ନଭାରନ୍ତି ଓହିତଖନ୍ଧଭାରଂ ଚତୂହି ଯୋଗେହି ସବ୍ବକିଲେସେହି ୱା ୱିସଂଯୁତ୍ତଂ ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି, ସମ୍ପତ୍ତାନମ୍ପି ସାତ୍ଥିକା ଧମ୍ମଦେସନା ଅହୋସୀତି।

ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ଏକୂନୱୀସତିମଂ।

୨୦। ଖେମାଭିକ୍ଖୁନୀୱତ୍ଥୁ

ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ୱିହରନ୍ତୋ ଖେମଂ ନାମ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ପଠମଯାମସମନନ୍ତରେ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ସାରଣୀଯଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଖେମା ଭିକ୍ଖୁନୀ ''ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସକ୍କଂ ଦିସ୍ୱା ଆକାସେ ଠିତାୱ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତି। ସକ୍କୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ''କୋ ଏସା, ଭନ୍ତେ, ଆଗଚ୍ଛମାନା ଆକାସେ ଠିତାୱ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ''ଏସା, ମହାରାଜ, ମମ ଧୀତା ଖେମା ନାମ ମହାପଞ୍ଞା ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗକୋୱିଦା''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୦୩।

‘‘ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞଂ ମେଧାୱିଂ, ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗସ୍ସ କୋୱିଦଂ;

ଉତ୍ତମତ୍ଥମନୁପ୍ପତ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞନ୍ତି ଗମ୍ଭୀରେସୁ ଖନ୍ଧାଦୀସୁ ପୱତ୍ତାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତଂ ଧମ୍ମୋଜପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତଂ ମେଧାୱିଂ ‘‘ଅୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିୟା ମଗ୍ଗୋ, ଅୟଂ ସୁଗତିୟା ମଗ୍ଗୋ, ଅୟଂ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ମଗ୍ଗୋ, ଅୟଂ ଅମଗ୍ଗୋ’’ତି ଏୱଂ ମଗ୍ଗେ ଚ ଅମଗ୍ଗେ ଚ ଛେକତାୟ ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗସ୍ସ କୋୱିଦଂ ଅରହତ୍ତସଙ୍ଖାତଂ ଉତ୍ତମତ୍ଥଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତଂ ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଖେମାଭିକ୍ଖୁନିୱତ୍ଥୁ ୱୀସତିମଂ।

୨୧। ପବ୍ଭାରୱାସୀତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅସଂସଟ୍ଠନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପବ୍ଭାରୱାସୀତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସପ୍ପାୟଂ ସେନାସନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଏକଂ ଲେଣପବ୍ଭାରଂ ପାପୁଣି, ସମ୍ପତ୍ତକ୍ଖଣେୟେୱସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗତଂ ଲଭି। ସୋ ‘‘ଅହଂ ଇଧ ୱସନ୍ତୋ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ନିପ୍ଫାଦେତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ଲେଣେପି ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ‘‘ସୀଲୱା ଭିକ୍ଖୁ ଆଗତୋ, ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ୱସିତୁଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଅୟଂ ପନ ଇଧ ଏକରତ୍ତିମେୱ ୱସିତ୍ୱା ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁତ୍ତେ ଆଦାୟ ନିକ୍ଖମି। ଥେରୋ ପୁନଦିୱସେ ପାତୋୱ ଗୋଚରଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି। ଅଥ ନଂ ଏକା ଉପାସିକା ଦିସ୍ୱାୱ ପୁତ୍ତସିନେହଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଗେହେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଭୋଜେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ତେମାସଂ ୱସନତ୍ଥାୟ ଯାଚି। ସୋପି ‘‘ସକ୍କା ମୟା ଇମଂ ନିସ୍ସାୟ ଭୱନିସ୍ସରଣଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ତମେୱ ଲେଣଂ ଅଗମାସି। ଦେୱତା ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଦ୍ଧା କେନଚି ନିମନ୍ତିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସ୍ୱେ ୱା ପରସୁୱେ ୱା ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି।

ଏୱଂ ଅଡ୍ଢମାସମତ୍ତେ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ‘‘ଅୟଂ ଇଧେୱ ମଞ୍ଞେ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ୱସିସ୍ସତି, ସୀଲୱତା ପନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ପୁତ୍ତକେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱସିତୁଂ ଦୁକ୍କରଂ, ଇମଞ୍ଚ ‘ନିକ୍ଖମା’ତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ସୀଲେ ଖଲିତ’’ନ୍ତି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେନ୍ତୀ ଉପସମ୍ପଦମାଳଅକତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତସ୍ସ ସୀଲେ ଖଲିତଂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ପରିସୁଦ୍ଧମସ୍ସ ସୀଲଂ, କିଞ୍ଚିଦେୱସ୍ସ କତ୍ୱା ଅୟସଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକକୁଲେ ଉପାସିକାୟ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ସରୀରେ ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ଗୀୱଂ ପରିୱତ୍ତେସି। ତସ୍ସ ଅକ୍ଖୀନି ନିକ୍ଖମିଂସୁ, ମୁଖତୋ ଖେଳଓ ପଗ୍ଘରି। ଉପାସିକା ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ୱିରୱି। ଅଥ ନଂ ଦେୱତା ଅଦିସ୍ସମାନରୂପା ଏୱମାହ – ‘‘ମୟା ଏସ ଗହିତୋ, ବଲିକମ୍ମେନପି ମେ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି, ତୁମ୍ହାକଂ ପନ କୁଲୂପକଂ ଥେରଂ ଲଟ୍ଠିମଧୁକଂ ଯାଚିତ୍ୱା ତେନ ତେଲଂ ପଚିତ୍ୱା ଇମସ୍ସ ନତ୍ଥୁକମ୍ମଂ ଦେଥ, ଏୱାହଂ ଇମଂ ମୁଞ୍ଚିସ୍ସାମୀ’’ତି। ନସ୍ସତୁ ୱା ଏସ ମରତୁ ୱା, ନ ସକ୍କିସ୍ସାମହଂ ଅୟ୍ୟଂ ଲଟ୍ଠିମଧୁକଂ ଯାଚିତୁନ୍ତି। ସଚେ ଲଟ୍ଠିମଧୁକଂ ଯାଚିତୁଂ ନ ସକ୍କୋଥ, ନାସିକାୟସ୍ସ ହିଙ୍ଗୁଚୁଣ୍ଣଂ ପକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଦେଥାତି। ଇଦମ୍ପି ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋମାତି। ତେନ ହିସ୍ସ ପାଦଧୋୱନୌଦକଂ ଆଦାୟ ସୀସେ ଆସିଞ୍ଚଥାତି। ଉପାସିକା ‘‘ସକ୍କା ଇଦଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ୱେଲାୟ ଆଗତଂ ଥେରଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଂ ଦତ୍ୱା ଅନ୍ତରଭତ୍ତେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇଦଂ ଉଦକଂ ଦାରକସ୍ସ ସୀସେ ଆସିଞ୍ଚାମା’’ତି ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ତେନ ହି ଆସିଞ୍ଚଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତଥା ଅକାସି। ସା ଦେୱତା ତାୱଦେୱ ତଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଲେଣଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି।

ଥେରୋପି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଅୱିସ୍ସଟ୍ଠକମ୍ମଟ୍ଠାନତାୟ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ସଜ୍ଝାୟନ୍ତୋୱ ପକ୍କାମି। ଅଥ ନଂ ଲେଣଦ୍ୱାରଂ ପତ୍ତକାଲେ ସା ଦେୱତା ‘‘ମହାୱେଜ୍ଜ ମା ଇଧ ପୱିସା’’ତି ଆହ। ସୋ ତତ୍ଥେୱ ଠତ୍ୱା ‘‘କାସି ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅହଂ ଇଧ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତାତି। ଥେରୋ ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମୟା ୱେଜ୍ଜକମ୍ମସ୍ସ କତଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ଉପସମ୍ପଦମାଳଅକତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲେ ତିଲକଂ ୱା କାଳଅକଂ ୱା ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ମୟା ୱେଜ୍ଜକମ୍ମସ୍ସ କତଟ୍ଠାନଂ ନ ପସ୍ସାମି, କସ୍ମା ଏୱଂ ୱଦେସୀ’’ତି ଆହ। ନ ପସ୍ସସୀତି। ଆମ, ନ ପସ୍ସାମୀତି? ଆଚିକ୍ଖାମି ତେତି। ଆମ, ଆଚିକ୍ଖାହୀତି। ତିଟ୍ଠତୁ ତାୱ ଦୂରେ କତଂ, ଅଜ୍ଜେୱ ତୟା ଅମନୁସ୍ସଗହିତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକପୁତ୍ତସ୍ସ ପାଦଧୋୱନୌଦକଂ ସୀସେ ଆସିତ୍ତଂ, ନାସିତ୍ତନ୍ତି? ଆମ, ଆସିତ୍ତନ୍ତି। କିଂ

ଏତଂ ନ ପସ୍ସସୀତି? ଏତଂ ସନ୍ଧାଯ ତ୍ୱଂ ୱଦେସୀତି? ଆମ, ଏତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦାମୀତି। ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହୋ ୱତ ମେ ସମ୍ମା ପଣିହିତୋ ଅତ୍ତା, ସାସନସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ ୱତ ମେ ଚରିତଂ, ଦେୱତାପି ମମ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେ ତିଲକଂ ୱା କାଳକଂ ୱା ଅଦିସ୍ୱା ଦାରକସ୍ସ ସୀସେ ଆସିତ୍ତପାଦଧୋୱନମତ୍ତଂ ଅଦ୍ଦସା’’ତି ତସ୍ସ ସୀଲଂ ଆରବ୍ଭ ବଲୱପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ତଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ପାଦୁଦ୍ଧାରମ୍ପି ଅକତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ‘‘ମାଦିସଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ସମଣଂ ଦୂସେତ୍ୱା ମା ଇଧ ୱନସଣ୍ଡେ ୱସି, ତ୍ୱମେୱ ନିକ୍ଖମାହୀ’’ତି ଦେୱତଂ ଓୱଦନ୍ତୋ ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି –

‘‘ୱିସୁଦ୍ଧୋ ୱତ ମେ ୱାସୋ, ନିମ୍ମଲଂ ମଂ ତପସ୍ସିନଂ;

ମା ତ୍ୱଂ ୱିସୁଦ୍ଧଂ ଦୂସେସି, ନିକ୍ଖମ ପୱନା ତୁୱ’’ନ୍ତି।

ସୋ ତତ୍ଥେୱ ତେମାସଂ ୱସିତ୍ୱା ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ‘‘କିଂ, ଆୱୁସୋ, ପଟ୍ଟଜିତକିଚ୍ଚଂ ତେ ମତ୍ଥକଂ ପାପିତ’’ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠୋ ତସ୍ମିଂ ଲେଣେ ୱସ୍ସୂପଗମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଟ୍ଟଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ‘‘ଆୱୁସୋ, ତ୍ୱଂ ଦେୱତାଯ ଏୱଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ନ କୁଜ୍ଝୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ କୁଜ୍ଝି’’ନ୍ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୂ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତି, ଦେୱତାଯ ଇଦଂ ନାମ ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ନ କୁଜ୍ଝିନ୍ତି ୱଦତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ କୁଜ୍ଝତି, ଏତସ୍ସ ଗିହୀହି ୱା ପଟ୍ଟଜିତେହି ୱା ସଂସଗ୍ଗୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅସଂସଟ୍ଠୋ ଏସ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୦୪।

‘‘ଅସଂସଟ୍ଠଂ ଗହଟ୍ଠେହି, ଅନାଗାରେହି ଚୂଭଯଂ;

ଅନୋକସାରିମପ୍ପିଚ୍ଛଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅସଂସଟ୍ଠନ୍ତି ଦସ୍ସନସୱନସମୁଲ୍ଲପନପରିଭୋଗକାଯସଂସଗ୍ଗାନଂ ଅଭାୱେନ ଅସଂସଟ୍ଠଂ। ଉଭଯନ୍ତି ଗିହୀହି ଚ ଅନାଗାରେହି ଚାତି ଉଭଯେହିପି ଅସଂସଟ୍ଠଂ । ଅନୋକସାରିନ୍ତି ଅନାଲଯଚାରିଂ ତଂ ଏୱରୂପଂ ଅହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ପଟ୍ଭାରୱାସୀତିସ୍ସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଏକୱୀସତିମଂ।

୨୨। ଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ

ନିଧାଯ ଦଣ୍ଡନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱାଯମନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ‘‘ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ତତୋ ନିକ୍ଖମି। ଅଥ ନଂ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମେ ଏକା ଇତ୍ଥୀ ସାମିକେନ ସଦ୍ଧିଂ କଲହଂ କତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତେ ‘‘କୁଲଘରଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ଥେରଂ ନିସ୍ସାଯ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧି। ଥେରୋ ପନ ତଂ ନ ପସ୍ସତି। ଅଥସ୍ସା ସାମିକୋ ଗେହଂ ଆଗତୋ ତଂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘କୁଲଗାମଂ ଗତା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ନ ସକ୍କା ଇମାଯ ଏକିକାଯ ଇମଂ ଅଟୱିଂ ପଟିପଜ୍ଜିତୁଂ, କଂ ନୁ ଖୋ ନିସ୍ସାଯ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଇମଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଥେରଂ ସନ୍ତଜ୍ଜେସି। ଅଥ ନଂ ସା ଇତ୍ଥୀ ‘‘ନେୱ ମଂ ଏସ ଭଦନ୍ତୋ ପସ୍ସତି, ନ ଆଲପତି, ମା ନଂ କିଞ୍ଚି ଅୱଚା’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ମମ ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସସି, ତୁଯ୍ହମେୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଇମସ୍ସ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉପ୍ପନ୍ନକୋଧୋ ଇତ୍ଥିଯା ଆଘାତେନ ଥେରଂ ପୋଥେତ୍ୱା ତଂ ଆଦାଯ ନିୱତ୍ତି। ଥେରସ୍ସ ସକଲସରୀରଂ ସଞ୍ଜାତଗଣ୍ଡଂ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ୱିହାରଂ ଗତକାଲେ ଭିକ୍ଖୂ ସରୀରଂ ସମ୍ବାହନ୍ତା ଗଣ୍ଡେ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସୋ ତେସଂ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ତସ୍ମିଂ ପୁରିସେ ଏୱଂ ପହରନ୍ତେ ତ୍ୱଂ କିଂ ଅୱଚ, କିଂ ୱା ତେ କୋଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି। ‘‘ନ ମେ, ଆୱୁସୋ, କୋଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏସ ଭିକ୍ଖୁ ‘କୋଧୋ ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ‘ନ ମେ, ଆୱୁସୋ, କୋଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’ତି ଅଭୂତଂ ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ’’ତି ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଖୀଣାସୱା ନାମ

ନିହିତଦଣ୍ଡା, ତେ ପହରନ୍ତେସୁପି କୋଧଂ ନ କରୋନ୍ତିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୦୫।

‘‘ନିଧାଯ ଦଣ୍ଡଂ ଭୂତେସୁ, ତସେସୁ ଥାୱରେସୁ ଚ;

ଯୋ ନ ହନ୍ତି ନ ଘାତେତି, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ନିଧାଯାତି ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଓରୋପେତ୍ୱା। ତସେସୁ ଥାୱରେସୁ ଚାତି ତଣ୍ହାତାସେନ ତସେସୁ, ତଣ୍ହାଅଭାୱେନ ଥିରତାଯ ଥାୱରେସୁ ଚ। ଯୋ ନ ହନ୍ତୀତି ଯୋ ଏୱଂ ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ୱିଗତପଟିଘତାଯ ନିକ୍ଖିତ୍ତଦଣ୍ଡୋ ନେୱ କଞ୍ଚି ସଯଂ ହନତି, ନ ଅଞ୍ଞେ ଘାତେତି, ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁ ବାୱୀସତିମଂ।

୨୩। ସାମଣେରାନଂ ୱତ୍ଥୁ

ଅୱିରୁଦ୍ଧନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସାମଣେରେ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକା କିର ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଚତୁନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆହ – ‘‘ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ମହଲ୍ଲକବ୍ରାହ୍ମଣେ ଉଦ୍ଦିସାପେତ୍ୱା ଆନେହୀ’’ତି। ସୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ମେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଦେଥା’’ତି ଆହ। ତସ୍ସ ସଂକିଚ୍ଚୋ ପଣ୍ଡିତୋ ସୋପାକୋ ରେୱତୋତି ସତ୍ତୱସ୍ସିକା ଚତ୍ତାରୋ ଖୀଣାସୱସାମଣେରା ପାପୁଣିଂସୁ। ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ମହାରହାନି ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଠିତା ସାମଣେରେ ଦିସ୍ୱାୱ କୁପିତା ଉଦ୍ଧନେ ପକ୍ଖିତ୍ତଲୋଣଂ ୱିଯ ତଟତଟାଯମାନା ‘‘ତ୍ୱଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନତ୍ତୁମତ୍ତେପି ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ଚତ୍ତାରୋ କୁମାରକେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେସଂ ତେସୁ ଆସନେସୁ ନିସୀଦିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ନୀଚପୀଠକାନି ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ‘‘ଏତେସୁ ନିସୀଦଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମହଲ୍ଲକେ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଆନେହୀ’’ତି ଆହ। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଏଥ, ଅମ୍ହାକଂ ଗେହଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ଆନେସି। ଥେରୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସାମଣେରେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ଭତ୍ତଂ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ନ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଚତୁନ୍ନମେୱ ଭତ୍ତସ୍ସ ପଟିଯତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଆହର ମେ ପତ୍ତ’’ନ୍ତି ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ବ୍ରାହ୍ମଣୀପି ‘‘କିଂ ଇମିନା ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଏତେସଂ ନିସିନ୍ନାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଆହର ମେ ପତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତୋ, ନ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସୀଘଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଆନେହୀତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ଆନେସି। ସୋପି ସାମଣେରେ ଦିସ୍ୱା ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଆହ – ‘‘ଏତେ ନ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମା, ବ୍ରାହ୍ମଣୱାଟକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ମହଲ୍ଲକବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆନେହୀ’’ତି।

ସାମଣେରାପି ପାତୋୱ ପଟ୍ଠାଯ କିଞ୍ଚି ଅଲଭମାନା ଜିଘଚ୍ଛାଯ ପୀଳିତା ନିସୀଦିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ଗୁଣତେଜେନ ସକ୍କସ୍ସ ଆସନଂ ଉଣ୍ହାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ସୋ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ତେସଂ ପାତୋୱ ପଟ୍ଠାଯ ନିସିନ୍ନାନଂ କିଲନ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ମଯା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଜରାଜିଣ୍ଣୋ ମହଲ୍ଲକବ୍ରାହ୍ମଣୋ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୱାଟକେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଅଗ୍ଗାସନେ ନିସୀଦି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ମେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଅତ୍ତମନା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଏହି ଗେହଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ତଂ ଆଦାଯ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ଦ୍ୱୀସୁ ଆସନେସୁ ଅତ୍ଥରଣଂ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା, ‘‘ଅଯ୍ୟ, ଇଧ ନିସୀଦାହୀ’’ତି ଆହ। ସକ୍କୋ ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ସାମଣେରେ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତେସଂ ଆସନପରିଯନ୍ତେ ଭୂମିଯଂ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆହ – ‘‘ଅହୋ ତେ ଆନୀତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ଏତମ୍ପି ଉମ୍ମତ୍ତକଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋସି, ଅତ୍ତନୋ ନତ୍ତୁମତ୍ତେ ୱନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିଚରତି, କିଂ ଇମିନା, ନୀହରାହି ନ’’ନ୍ତି। ସୋ ଖନ୍ଧେପି ହତ୍ଥେପି କଚ୍ଛାଯପି ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍କଡ୍ଢିଯମାନୋ ଉଟ୍ଠାତୁମ୍ପି ନ ଇଚ୍ଛତି। ଅଥ ନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ‘‘ଏହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତ୍ୱଂ ଏକସ୍ମିଂ ହତ୍ଥେ ଗଣ୍ହ, ଅହଂ ଏକସ୍ମିଂ ହତ୍ଥେ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉଭୋପି ଦ୍ୱୀସୁ ହତ୍ଥେସୁ ଗହେତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିଯଂ ପୋଥେନ୍ତା ଗେହଦ୍ୱାରତୋ ବହି ଅକଂସୁ। ସକ୍କୋପି ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନେଯେୱ ନିସିନ୍ନୋ ହତ୍ଥଂ ପରିୱତ୍ତେସି। ତେ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତଂ ନିସିନ୍ନମେୱ ଦିସ୍ୱା ଭୀତରୱଂ ରୱନ୍ତା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୁଂ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସକ୍କୋ ଅତ୍ତନୋ ସକ୍କଭାୱଂ ଜାନାପେସି। ଅଥ ନେସଂ ଆହାରଂ ଅଦଂସୁ। ପଞ୍ଚପି ଜନା ଆହାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକୋ କଣ୍ଣିକାମଣ୍ଡଲଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା, ଏକୋ ଛଦନସ୍ସ ପୁରିମଭାଗଂ, ଏକୋ ପଚ୍ଛିମଭାଗଂ, ଏକୋ ପଥୱିଯଂ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା, ସକ୍କୋପି ଏକେନ ଠାନେନ ନିକ୍ଖମୀତି ଏୱଂ ପଞ୍ଚଧା ଅଗମଂସୁ ।

ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚ ପନ ତଂ ଗେହଂ ପଞ୍ଚଛିଦ୍ଦଗେହଂ କିର ନାମ ଜାତଂ।

ସାମଣେରେପି ୱିହାରଂ ଗତକାଲେ ଭିକ୍ଖୂ, ‘‘ଆୱୁସୋ, କୀଦିସ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ମା ନୋ ପୁଚ୍ଛିତ୍ଥ, ଅମ୍ହାକଂ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ କୋଧାଭିଭୂତା ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ଆସନେସୁ ନୋ ନିସୀଦିତୁମ୍ପି ଅଦତ୍ୱା ‘‘ସୀଘଂ ସୀଘଂ ମହଲ୍ଲକବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆନେହୀ’’ତି ଆହ। ଅମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେସଂ ନିସିନ୍ନବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପତ୍ତଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି। ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ମହଲ୍ଲକଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆନେସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଂ ଆନେସି, ସୋପି ଅମ୍ହେ ଦିସ୍ୱା ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ‘‘ନ ଏତେ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମା, ଗଚ୍ଛ ବ୍ରାହ୍ମଣୱାଦକତୋ ଏକଂ ମହଲ୍ଲକବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଆନେହୀ’’ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପହିଣି। ସୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୱେସେନ ଆଗତଂ ସକ୍କଂ ଆନେସି, ତସ୍ସ ଆଗତକାଲେ ଅମ୍ହାକଂ ଆହାରଂ ଅଦଂସୂତି। ଏୱଂ କରୋନ୍ତାନଂ ପନ ତେସଂ ତୁମ୍ହେ ନ କୁଜ୍ଝିତ୍ଥାତି? ନ କୁଜ୍ଝିମ୍ହାତି। ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମେ ‘ନ କୁଜ୍ଝିମ୍ହା’ତି ଅଭୂତଂ ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଖୀଣାସୱା ନାମ ୱିରୁଦ୍ଧେସୁପି ନ ୱିରୁଜ୍ଝନ୍ତିଯେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୦୬।

‘‘ଅୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱିରୁଦ୍ଧେସୁ, ଅତ୍ତଦଣ୍ଡେସୁ ନିବ୍ବୁତଂ;

ସାଦାନେସୁ ଅନାଦାନଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅୱିରୁଦ୍ଧନ୍ତି ଆଘାତୱସେନ ୱିରୁଦ୍ଧେସୁପି ଲୋକିଯମହାଜନେସୁ ଆଘାତାଭାୱେନ ଅୱିରୁଦ୍ଧଂ। ହତ୍ଥଗତେ ଦଣ୍ଡେ ୱା ସତ୍ଥେ ୱା ଅୱିଜ୍ଜମାନେପି ପରେସଂ ପହାରଦାନତୋ ଅୱିରତତ୍ତା ଅତ୍ତଦଣ୍ଡେସୁ ଜନେସୁ ନିବ୍ବୁତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଦଣ୍ଡଂ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଅହଂ ମମନ୍ତି ଗହିତତ୍ତା ସାଦାନେସୁ ତସ୍ସ ଗହଣସ୍ସ ଅଭାୱେନ ଅନାଦାନଂ ତଂ ଏୱରୂପଂ ଅହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସାମଣେରାନଂ ୱତ୍ଥୁ ତେୱୀସତିମଂ।

୨୪। ମହାପନ୍ଥକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯସ୍ସରାଗୋ ଚାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାପନ୍ଥକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ ହାଯସ୍ମା ଚୂଳପନ୍ଥକଂ ଚତୂହି ମାସେହି ଏକଂ ଗାଥଂ ପଗୁଣଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତଂ ‘‘ତ୍ୱଂ ସାସନେ ଅଭବ୍ବୋ, ଗିହିଭୋଗାପି ପରିହୀନୋ, କିଂ ତେ ଇଧ ୱାସେନ, ଇତୋ ନିକ୍ଖମା’’ତି ୱିହାରା ନିକ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ଥକେସି। ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ, ‘‘ଆୱୁସୋ, ମହାପନ୍ଥକତ୍ଥେରେନ ଇଦଂ ନାମ କତଂ , ଖୀଣାସୱାନମ୍ପି ମଞ୍ଞେ କୋଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖୀଣାସୱାନଂ ରାଗାଦଯୋ କିଲେସା ଅତ୍ଥି, ମମ ପୁତ୍ତେନ ଅତ୍ଥପୁରେକ୍ଖାରତାଯ ଚେୱ ଧମ୍ମପୁରେକ୍ଖାରତାଯ ଚ କତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୦୭।

‘‘ଯସ୍ସ ରାଗୋ ଚ ଦୋସୋ ଚ, ମାନୋ ମକ୍ଖୋ ଚ ପାତିତୋ;

ସାସପୋରିୱ ଆରଗ୍ଗା, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଆରଗ୍ଗାତି ଯସ୍ସେତେ ରାଗାଦଯୋ କିଲେସା, ଅଯଞ୍ଚ ପରଗୁଣମକ୍ଖନଲକ୍ଖଣୋ ମକ୍ଖୋ ଆରଗ୍ଗା ସାସପୋ ୱିଯ ପାତିତୋ, ଯଥା ସାସପୋ ଆରଗ୍ଗେ ନ ସଣ୍ଠାତି, ଏୱଂ ଚିତ୍ତେ ନ ସଣ୍ଠାତି, ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ମହାପନ୍ଥକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଚତୁୱୀସତିମଂ।

୨୫। ପିଲିନ୍ଦୱଚ୍ଛତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଅକକ୍କସନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ପିଲିନ୍ଦୱଚ୍ଛତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିରାୟସ୍ମା ''ଏହି, ୱସଲି, ଯାହି, ୱସଲୀ''ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତୋ ଗିହୀପି ପବ୍ବଜିତେପି ୱସଲିୱାଦେନେୱ ସମୁଦାଚରତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ – ''ଆୟସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ପିଲିନ୍ଦୱଚ୍ଛୋ ଭିକ୍ଖୂ ୱସଲିୱାଦେନ ସମୁଦାଚରତୀ''ତି। ସତ୍ଥା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ ପିଲିନ୍ଦୱଚ୍ଛ ଭିକ୍ଖୂ ୱସଲିୱାଦେନ ସମୁଦାଚରସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ତସ୍ସାୟସ୍ମତୋ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ମନସିକରିତ୍ୱା ''ମା ଖୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଚ୍ଛସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉଜ୍ଝାୟିତ୍ଥ, ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଚ୍ଛୋ ଦୋସନ୍ତରୋ ଭିକ୍ଖୂ ୱସଲିୱାଦେନ ସମୁଦାଚରତି, ୱଚ୍ଛସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଅବୋକିଣ୍ଣାନି ସବ୍ବାନି ତାନି ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତାନି, ସୋ ତସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱସଲିୱାଦୋ ସମୁଦାଚିଣ୍ଣୋ, ଖୀଣାସୱସ୍ସ ନାମ କକ୍କସଂ ଫରୁସଂ ପରେସଂ ମମ୍ମଘଟ୍ଟନୱଚନମେୱ ନତ୍ଥି। ଆଚିଣ୍ଣୱସେନ ହି ମମ ପୁତ୍ତୋ ଏୱଂ କଥେତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୦୮।

''ଅକକ୍କସଂ ୱିଞ୍ଞାପନିଂ, ଗିରଂ ସଚ୍ଚମୁଦୀରୟେ;

ୟାୟ ନାଭିସଜେ କଞ୍ଚି, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଅକକ୍କସନ୍ତି ଅଫରୁସଂ। ୱିଞ୍ଞାପନିନ୍ତି ଅତ୍ଥୱିଞ୍ଞାପନିଂ। ସଚ୍ଚନ୍ତି ଭୂତତ୍ଥଂ। ନାଭିସଜେତି ୟାୟ ଗିରାୟ ଅଞ୍ଞଂ କୁଜ୍ଝାପନୱସେନ ନ ଲଗ୍ଗାପେୟ୍ୟ, ଖୀଣାସୱୋ ନାମ ଏୱରୂପମେୱ ଗିରଂ ଭାସେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ପିଲିନ୍ଦୱଚ୍ଛତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚୱୀସତିମଂ।

୨୬। ଅଞ୍ଞତରତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ୟୋଧଦୀଘନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତରତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିୟଂ କିରେକୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସରୀରଗନ୍ଧଗହଣଭୟେନ ଉତ୍ତରସାଟକଂ ଅପନେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା ଗେହଦ୍ୱାରାଭିମୁଖୋ ନିସୀଦି। ଅଥେକୋ ଖୀଣାସୱୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଂ ସାଟକଂ ଦିସ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେତ୍ୱା କଞ୍ଚି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ''ନିସ୍ସାମିକୋ ଅୟ''ନ୍ତି ପଂସୁକୂଲଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗଣ୍ହି। ଅଥ ନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦିସ୍ୱା ଅକ୍କୋସନ୍ତୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ମୁଣ୍ଡକ , ସମଣ, ମମ ସାଟକଂ ଗଣ୍ହସୀ''ତି ଆହ। ତୱେସୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣାତି। ଆମ, ସମଣାତି। ''ମୟା କଞ୍ଚି ଅପସ୍ସନ୍ତେନ ପଂସୁକୂଲସଞ୍ଞାୟ ଗହିତୋ, ଗଣ୍ହ ନ''ନ୍ତି ତସ୍ସ ଦତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କେଳିଂ କରୋନ୍ତା ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସାଟକୋ ଦୀଘୋ ରସ୍ସୋ ଥୂଲୋ ସଣ୍ହୋ''ତି। ଆୱୁସୋ, ଦୀଘୋ ୱା ହୋତୁ ରସ୍ସୋ ୱା ଥୂଲୋ ୱା ସଣ୍ହୋ ୱା, ନତ୍ଥି ମୟ୍ହଂ ତସ୍ମିଂ ଆଲୟୋ, ପଂସୁକୂଲସଞ୍ଞାୟ ନଂ ଗଣ୍ହିନ୍ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ – ''ଏସ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଭୂତଂ ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ''ତି। ସତ୍ଥା ''ଭୂତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏସ କଥେତି, ଖୀଣାସୱା ନାମ ପରେସଂ ସନ୍ତକଂ ନ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୦୯।

''ୟୋଧ ଦୀଘଂ ୱ ରସ୍ସଂ ୱା, ଅଣୁଂ ଥୂଲଂ ସୁଭାସୁଭଂ;

ଲୋକେ ଅଦିନ୍ନଂ ନାଦିୟତି, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ''ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସାଟକାଭରଣାଦୀସୁ ଦୀଘଂ ୱା ରସ୍ସଂ ୱା ମଣିମୁତ୍ତାଦୀସୁ ଅଣୁଂ ୱା ଥୂଲଂ ୱା ମହଗ୍ଘଅପ୍ପଗ୍ଘୱସେନ ସୁଭଂ ୱା ଅସୁଭଂ ୱା ୟୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ

ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ ନାଦିଯତି, ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅଞ୍ଞତରତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଛବ୍ବୀସତିମଂ।

୨୭। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଆସା ଯସ୍ସାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଥେରୋ କିର ପଞ୍ଚଭିକ୍ଖୁସତପରିୱାରୋ ଜନପଦେ ଏକଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସ୍ସଂ ଉପଗଞ୍ଛି। ମନୁସ୍ସା ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ବହୁଂ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ପଟିସ୍ସୁଣିଂସୁ। ଥେରୋ ପୱାରେତ୍ୱା ସବ୍ବସ୍ମିଂ ୱସ୍ସାୱାସିକେ ଅସମ୍ପତ୍ତେଯେୱ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆହ – ‘‘ଦହରାନଞ୍ଚେୱ ସାମଣେରାନଞ୍ଚ ମନୁସ୍ସେହି ୱସ୍ସାୱାସିକେ ଆହଟେ ଗହେତ୍ୱା ପେସେଯ୍ୟାଥ, ଠପେତ୍ୱା ୱା ସାସନଂ ପହିଣେଯ୍ୟାଥା’’ତି। ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ଚ ପନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘ଅଜ୍ଜାପି ମଞ୍ଞେ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ତଣ୍ହା ଅତ୍ଥିଯେୱ। ତଥା ହି ମନୁସ୍ସେହି ୱସ୍ସାୱାସିକେ ଦିନ୍ନେ ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାନଂ ‘ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ପେସେଯ୍ୟାଥ , ଠପେତ୍ୱା ୱା ସାସନଂ ପହିଣେଯ୍ୟାଥା’ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱତ୍ୱା ଆଗତୋ’’ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ତଣ୍ହା ଅତ୍ଥି, ମନୁସ୍ସାନଂ ପନ ପୁଞ୍ଞତୋ ଦହରସାମଣେରାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମିକଲାଭତୋ ପରିହାନି ମା ଅହୋସୀତି ତେନେୱଂ କଥିତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୧୦।

‘‘ଆସା ଯସ୍ସ ନ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ଅସ୍ମିଂ ଲୋକେ ପରମ୍ହି ଚ;

ନିରାସାସଂ ୱିସଂଯୁତ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଆସାତି ତଣ୍ହା। ନିରାସାସନ୍ତି ନିତ୍ତଣ୍ହଂ। ୱିସଂଯୁତ୍ତନ୍ତି ସବ୍ବକିଲେସେହି ୱିସଂଯୁତ୍ତଂ ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତୱୀସତିମଂ।

୨୮। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯସ୍ସାଲଯାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ପୁରିମସଦିସମେୱ। ଇଧ ପନ ସତ୍ଥା ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସ ନିତ୍ତଣ୍ହଭାୱଂ ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୧୧।

‘‘ଯସ୍ସାଲଯା ନ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ଅଞ୍ଞାଯ ଅକଥଂକଥୀ;

ଅମତୋଗଧମନୁପ୍ପତ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଆଲଯାତି ତଣ୍ହା। ଅଞ୍ଞାଯ ଅକଥଂକଥୀତି ଅଟ୍ଠ ୱତ୍ଥୂନି ଯଥାଭୂତଂ ଜାନିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠୱତ୍ଥୁକାଯ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ନିବ୍ବିଚିକିଚ୍ଛୋ। ଅମତୋଗଧମନୁପ୍ପତ୍ତନ୍ତି ଅମତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଓଗାହେତ୍ୱା ଅନୁପ୍ପତ୍ତଂ ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠୱୀସତିମଂ।

୨୯। ରେୱତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯୋଧପୁଞ୍ଞଞ୍ଚାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ପୁବ୍ବାରାମେ ୱିହରନ୍ତୋ ରେୱତତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ''ଗାମେ ୱା ଯଦି ୱାରଞ୍ଞେ''ତି (ଧ॰ ପ॰ ୯୮) ଗାଥାୱଣ୍ଣନାଯ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ (ଧ॰ ପ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧।୯୮) –

ପୁନ ଏକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ''ଅହୋ ସାମଣେରସ୍ସ ଲାଭୋ, ଅହୋ ପୁଞ୍ଞଂ, ଯେନ ଏକକେନ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ପଞ୍ଚକୂଟାଗାରସତାନି କତାନୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାଯ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ନେୱ ପୁଞ୍ଞଂ ଅତ୍ଥି, ନ ପାପଂ, ଉଭଯମସ୍ସ ପହୀନ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୧୨।

''ଯୋଧ ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚ ପାପଞ୍ଚ, ଉଭୋ ସଙ୍ଗମୁପଚ୍ଚଗା;

ଅସୋକଂ ୱିରଜଂ ସୁଦ୍ଧଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଉଭୋତି ଦ୍ୱେପି ପୁଞ୍ଞାନି ଚ ପାପାନି ଚ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଗନ୍ତି ରାଗାଦିଭେଦଂ ସଙ୍ଗଂ। ଉପଚ୍ଚଗାତି ଅତିକ୍କନ୍ତୋ। ୱଟ୍ଟମୂଲକସୋକାଭାୱେନ ଅସୋକଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ରାଗରଜାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ୱିରଜଂ ନିରୁପକ୍କିଲେସତାଯ ସୁଦ୍ଧଂ ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ରେୱତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଏକୂନତିଂସତିମଂ।

୩୦। ଚନ୍ଦାଭତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଚନ୍ଦଂ ୱାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଚନ୍ଦାଭତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତତ୍ରାଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବୀ କଥା – ଅତୀତେ ଏକୋ ବାରାଣସିୱାସୀ ୱାଣିଜୋ ''ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚନ୍ଦନଂ ଆହରିସ୍ସାମୀ''ତି ବହୂନି ୱତ୍ଥାଭରଣାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗାମଦ୍ୱାରେ ନିୱାସଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଟୱିଯଂ ଗୋପାଲଦାରକେ ପୁଚ୍ଛି – ''ଇମସ୍ମିଂ ଗାମେ ପବ୍ବତପାଦକମ୍ମିକୋ କୋଚି ମନୁସ୍ସୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି? ''ଆମ, ଅତ୍ଥୀ''ତି। ''କୋ ନାମେସୋ''ତି? ''ଅସୁକୋ ନାମା''ତି। ''ଭରିଯାଯ ପନସ୍ସ ପୁତ୍ତାନଂ ୱା କିଂନାମ''ନ୍ତି? ''ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚା''ତି। ''କହଂ ପନସ୍ସ ଠାନେ ଗେହ''ନ୍ତି? ''ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ନାମା''ତି। ସୋ ତେହି ଦିନ୍ନସଞ୍ଞାଯ ସୁଖଯାନକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯାନା ଓରୁଯ୍ହ ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ''ଅସୁକନାମେ''ତି ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ପକ୍କୋସି। ସା ''ଏକୋ ନୋ ଞାତକୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ୱେଗେନାଗନ୍ତ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେସି। ସୋ ତତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱା ନାମଂ ୱତ୍ୱା ''ମମ ସହାଯୋ କହ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଅରଞ୍ଞଂ ଗତୋ, ସାମୀ''ତି। ''ମମ ପୁତ୍ତୋ ଅସୁକୋ ନାମ, ମମ ଧୀତା ଅସୁକା ନାମ କହ''ନ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ନାମଂ କିତ୍ତେନ୍ତୋୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଇମାନି ନେସଂ ୱତ୍ଥାଭରଣାନି ଦଦେଯ୍ୟାସି, ସହାଯସ୍ସାପି ମେ ଅଟୱିତୋ ଆଗତକାଲେ ଇଦଂ ୱତ୍ଥାଭରଣଂ ଦଦେଯ୍ୟାସୀ''ତି ଅଦାସି। ସା ତସ୍ସ ଉଳାରଂ ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ସାମିକସ୍ସ ଆଗତକାଲେ ''ସାମି, ଇମିନା ଆଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବେସଂ ନାମଂ ୱତ୍ୱା ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି ଆହ। ସୋପିସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ କରି।

ଅଥ ନଂ ସାଯଂ ସଯନେ ନିସିନ୍ନୋ ପୁଚ୍ଛି – ''ସମ୍ମ, ପବ୍ବତପାଦେ ଚରନ୍ତେନ ତେ କିଂ ବହୁଂ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବ''ନ୍ତି? ''ଅଞ୍ଞଂ ନ ପସ୍ସାମି, ରତ୍ତସାଖା ପନ ମେ ବହୂ ରୁକ୍ଖା ଦିଟ୍ଠା''ତି। ''ବହୂ ରୁକ୍ଖା''ତି? ''ଆମ, ବହୂ''ତି। ତେନ ହି ତେ ଅମ୍ହାକଂ ଦସ୍ସେହୀତି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରତ୍ତଚନ୍ଦନରୁକ୍ଖେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ପୂରେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଂ ଆହ – ''ସମ୍ମ, ବାରାଣସିଯଂ ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ନାମ ମମ ଗେହଂ, କାଲେନ କାଲଂ ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାସି, ଅଞ୍ଞେନ ଚ ମେ ପଣ୍ଣାକାରେନ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି, ରତ୍ତସାଖରୁକ୍ଖେ ଏୱ ଆହରେଯ୍ୟାସୀ''ତି। ସୋ ''ସାଧୂ''ତି ୱତ୍ୱା କାଲେନ କାଲଂ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ରତ୍ତଚନ୍ଦନମେୱ ଆହରତି, ସୋପିସ୍ସ ବହୁଧନଂ ଦେତି।

ତତୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ପରିନିବ୍ବୁତେ କସ୍ସପଦସବଲେ ପତିଟ୍ଠିତେ କଞ୍ଚନଥୂପେ ସୋ ପୁରିସୋ ବହୁଂ ଚନ୍ଦନଂ ଆଦାଯ ବାରାଣସିଂ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ସୋ ସହାଯକୋ ୱାଣିଜୋ ବହୁଂ ଚନ୍ଦନଂ ପିସାପେତ୍ୱା ପାତିଂ ପୂରେତ୍ୱା ''ଏହି, ସମ୍ମ, ଯାୱ ଭତ୍ତଂ ପଚତି, ତାୱ ଚେତିଯକରଣଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗମିସ୍ସାମା''ତି ତଂ ଆଦାଯ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚନ୍ଦନପୂଜଂ ଅକାସି। ସୋପିସ୍ସ ପଚ୍ଚନ୍ତୱାସୀ ସହାଯକୋ ଚେତିଯକୁଚ୍ଛିଯଂ ଚନ୍ଦନେନ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ଅକାସି। ଏତ୍ତକମେୱସ୍ସ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ।

ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ତତ୍ଥ ଖେପେତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହନଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ନାଭିମଣ୍ଡଲତୋ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲସଦିସା ପଭା ଉଟ୍ଠହି, ତେନସ୍ସ ଚନ୍ଦାଭୋତ୍ୱେୱ ନାମଂ କରିଂସୁ। ଚେତିଯେ କିରସ୍ସ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲକରଣନିସ୍ସନ୍ଦୋ ଏସ। ବ୍ରାହ୍ମଣା ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ''ସକ୍କା ଅମ୍ହେହି ଇମଂ ଗହେତ୍ୱା ଲୋକଂ ଖାଦିତୁ''ନ୍ତି। ତଂ ଯାନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ''ଯୋ ଇମସ୍ସ ସରୀରଂ ହତ୍ଥେନ ପରାମସତି, ସୋ ଏୱରୂପଂ ନାମ ଇସ୍ସରିଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ୱିଚରିଂସୁ। ସତଂ ୱା ସହସ୍ସଂ ୱା ଦଦମାନା ଏୱ ତସ୍ସ ସରୀରଂ ହତ୍ଥେନ ଫୁସିତୁଂ ଲଭନ୍ତି। ତେ ଏୱଂ ଅନୁୱିଚରନ୍ତା ସାୱତ୍ଥିଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତା ନଗରସ୍ସ ଚ ୱିହାରସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରା ନିୱାସଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ସାୱତ୍ଥିଯମ୍ପି ପଞ୍ଚକୋଟିମତ୍ତା ଅରିଯସାୱକା ପୁରେଭତ୍ତଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଗନ୍ଧମାଲୱତ୍ଥଭେସଜ୍ଜାଦିହତ୍ଥା ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣା ତେ ଦିସ୍ୱା ''କହଂ ଗଚ୍ଛଥା''ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯାତି। ଏଥ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଂ କରିସ୍ସଥ, ଅମ୍ହାକଂ ଚନ୍ଦାଭସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଆନୁଭାୱସଦିସୋ ଆନୁଭାୱୋ ନତ୍ଥି। ଏତସ୍ସ ହି ସରୀରଂ ଫୁସନ୍ତା ଇଦଂ ନାମ ଲଭନ୍ତି, ଏଥ ପସ୍ସଥ ନନ୍ତି। ତୁମ୍ହାକଂ ଚନ୍ଦାଭସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କୋ ଆନୁଭାୱୋ ନାମ, ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥାଯେୱ ମହାନୁଭାୱୋତି। ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ''ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚନ୍ଦାଭସ୍ସ ୱା ଅମ୍ହାକଂ ୱା ସତ୍ଥୁ ଆନୁଭାୱଂ ଜାନିସ୍ସାମା''ତି ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଅଗମଂସୁ।

ସତ୍ଥା ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତେଯେୱ ଚନ୍ଦାଭାଯ ଅନ୍ତରଧାନଂ ଅକାସି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଅଙ୍ଗାରପଚ୍ଛିଯଂ କାକୋ ୱିଯ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ଏକମନ୍ତଂ ନଯିଂସୁ, ଆଭା ପଟିପାକତିକା ଅହୋସି। ପୁନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆନଯିଂସୁ, ଆଭା ତଥେୱ ଅନ୍ତରଧାଯି। ଏୱଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତରଧାଯମାନଂ ଆଭଂ ଦିସ୍ୱା ଚନ୍ଦାଭୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ଆଭାଯ ଅନ୍ତରଧାନମନ୍ତଂ ଜାନାତି ମଞ୍ଞେ''ତି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି – ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଆଭାଯ ଅନ୍ତରଧାନମନ୍ତଂ ଜାନାଥା''ତି? ଆମ, ଜାନାମୀତି। ତେନ ହି ମେ ଦେଥାତି। ନ ସକ୍କା ଅପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଦାତୁନ୍ତି। ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଆହ – ''ଏତସ୍ମିଂ ମନ୍ତେ ଗହିତେ ଅହଂ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଜେଟ୍ଠକୋ ଭୱିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ଏତ୍ଥେୱ ହୋଥ, ଅହଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କତିପାହେନେୱ ମନ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜି। ଅଥସ୍ସ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ଆଚିକ୍ଖି। ସୋ ''କିଂ ଇଦ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ଇଦଂ ମନ୍ତସ୍ସ ପରିକମ୍ମଂ ସଜ୍ଝାଯିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ବ୍ରାହ୍ମଣାପି ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''ଗହିତୋ ତେ ମନ୍ତୋ''ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ନ ତାୱ ଗଣ୍ହାମୀତି। ସୋ କତିପାହେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତକାଲେ ''ଯାଥ ତୁମ୍ହେ, ଇଦାନାହଂ ଅନାଗମନଧମ୍ମୋ ଜାତୋ''ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୂ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ – ''ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଭୂତଂ ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ''ତି। ସତ୍ଥା ''ଖୀଣାସୱୋ ଇଦାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ ଚନ୍ଦାଭୋ, ଭୂତମେୱେସ କଥେତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୧୩।

''ଚନ୍ଦଂୱ ୱିମଲଂ ସୁଦ୍ଧଂ, ୱିପ୍ପସନ୍ନମନାୱିଲଂ;

ନନ୍ଦୀଭୱପରିକ୍ଖୀଣଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ୱିମଲନ୍ତି ଅବ୍ଭାଦିମଲରହିତଂ। ସୁଦ୍ଧନ୍ତି ନିରୁପକ୍କିଲେସଂ। ୱିପ୍ପସନ୍ନନ୍ତି ପସନ୍ନଚିତ୍ତଂ। ଅନାୱିଲନ୍ତି କିଲେସାୱିଲତ୍ତରହିତଂ। ନନ୍ଦୀଭୱପରିକ୍ଖୀଣନ୍ତି ତୀସୁ ଭୱେସୁ ପରିକ୍ଖୀଣତଣ୍ହଂ ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଚନ୍ଦାଭତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ତିଂସତିମଂ।

୩୧। ସୀୱଲିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯୋ ଇମନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା କୁଣ୍ଡକୋଲିଯଂ ନିସ୍ସାଯ କୁଣ୍ଡଧାନୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୀୱଲିତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମଯେ ସୁପ୍ପୱାସା ନାମ କୋଲିଯଧୀତା ସତ୍ତୱସ୍ସାନି ଗବ୍ଭଂ ଧାରେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମୂଳ୍ହଗବ୍ଭା ଦୁକ୍ଖାହି ତିବ୍ବାହି କଟୁକାହି ୱେଦନାହି ଫୁଟ୍ଠା

‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱତ ସୋ ଭଗୱା, ଯୋ ଇମସ୍ସ ଏୱରୂପସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପହାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ୱତ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଯୋ ଇମସ୍ସ ଏୱରୂପସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନୋ। ସୁସୁଖଂ ୱତ ତଂ ନିବ୍ବାନଂ, ଯତ୍ଥିଦଂ ଏୱରୂପଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ସଂୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି (ଉଦା। ୧୮) ଇମେହି ତୀହି ୱିତକ୍କେହି ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଧିୱାସେନ୍ତୀ ସାମିକଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ପେସେତ୍ୱା ତେନ ତସ୍ସା ୱଚନେନ ସତ୍ଥୁ ୱନ୍ଦନାଯ ଆରୋଚିତାଯ ‘‘ସୁଖିନୀ ହୋତୁ ସୁପ୍ପୱାସା କୋଲିଯଧୀତା, ଅରୋଗା ଅରୋଗଂ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯତୂ’’ତି ସତ୍ଥାରା ୱୁତ୍ତକ୍ଖଣେଯେୱ ସୁଖିନୀ ଅରୋଗା ଅରୋଗଂ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଅଦାସି। ପୁତ୍ତୋପିସ୍ସା ଜାତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଧମ୍ମକରଣଂ ଆଦାଯ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉଦକଂ ପରିସ୍ସାୱେସି। ସୋ ଅପରଭାଗେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘ପସ୍ସଥାୱୁସୋ, ଏୱରୂପୋ ନାମ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ମାତୁକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୋସି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ଅଞ୍ଞେ, ବହୁଂ ୱତ ଇମିନା ଦୁକ୍ଖଂ ନିତ୍ଥିଣ୍ଣ’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଆମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ ଏତ୍ତକା ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ଇଦାନି ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ୱିହରତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୧୪।

‘‘ଯୋମଂ ପଲିପଥଂ ଦୁଗ୍ଗଂ, ସଂସାରଂ ମୋହମଚ୍ଚଗା;

ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଝାଯୀ, ଅନେଜୋ ଅକଥଂକଥୀ;

ଅନୁପାଦାଯ ନିବ୍ବୁତୋ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ରାଗପଲିପଥଞ୍ଚେୱ କିଲେସଦୁଗ୍ଗଞ୍ଚ ସଂସାରୱଟ୍ଟଞ୍ଚ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝନକମୋହଞ୍ଚ ଅତୀତୋ, ଚତ୍ତାରୋ ଓଘେ ତିଣ୍ଣୋ ହୁତ୍ୱା ପାରଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ଦୁୱିଧେନ ଝାନେନ ଝାଯୀ, ତଣ୍ହାଯ ଅଭାୱେନ ଅନେଜୋ, କଥଂକଥାଯ ଅଭାୱେନ ଅକଥଂକଥୀ, ଉପାଦାନାନଂ ଅଭାୱେନ ଅନୁପାଦିଯିତ୍ୱା କିଲେସନିବ୍ବାନେନ ନିବ୍ବୁତୋ, ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ସୀୱଲିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଏକତିଂସତିମଂ।

୩୨। ସୁନ୍ଦରସମୁଦ୍ଦତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯୋଧକାମେତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ସୁନ୍ଦରସମୁଦ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିରେକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ସୁନ୍ଦରସମୁଦ୍ଦକୁମାରୋ ନାମ ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିୱିଭୱେ ମହାକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଗନ୍ଧମାଲାଦିହତ୍ଥଂ ମହାଜନଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାଯ ଜେତୱନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କହଂ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅହମ୍ପି ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଆସଯଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେସି। ସୋ ‘‘ନ ସକ୍କା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତେନ ସଙ୍ଖଲିଖିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତୁ’’ନ୍ତି ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ନିସ୍ସାଯ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଜାତୁସ୍ସାହୋ ପରିସାଯ ପକ୍କନ୍ତାଯ ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ୱା ‘‘ମାତାପିତୂହି ଅନନୁଞ୍ଞାତଂ ତଥାଗତା ନ ପବ୍ବାଜେନ୍ତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଟ୍ଠପାଲକୁଲପୁତ୍ତାଦଯୋ ୱିଯ ମହନ୍ତେନ ୱାଯାମେନ ମାତାପିତରୋ ଅନୁଜାନାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ‘‘କିଂ ମେ ଇଧ ୱାସେନା’’ତି ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ୱୀତିନାମେସି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ଏକସ୍ମିଂ ଛଣଦିୱସେ ମହନ୍ତେନ ସିରିସୋଭଗ୍ଗେନ ତସ୍ସ ସହାଯକକୁମାରକେ କୀଳମାନେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଇଦଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ ଜାତ’’ନ୍ତି ପରିଦେୱିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଏକା ଗଣିକା ତଂ କୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ମାତରଂ ରୋଦମାନଂ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ମ, କିଂ କାରଣା ରୋଦସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ପୁତ୍ତଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ରୋଦାମୀ’’ତି। ‘‘କହଂ ପନ ସୋ, ଅମ୍ମା’’ତି? ‘‘ଭିକ୍ଖୂସୁ ପବ୍ବଜିତୋ’’ତି। ‘‘କିଂ

ଉପକ୍କାଜେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ‘‘ୱଟ୍ଟତି, ନ ପନ ଇଚ୍ଛତି, ଇତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ରାଜଗହଂ ଗତୋ’’ତି। ‘‘ସଚାହଂ ତଂ ଉପକ୍କାଜେଯ୍ୟଂ, କିଂ ମେ କରେଯ୍ୟାଥା’’ତି? ‘‘ଇମସ୍ସ ତେ କୁଲସ୍ସ କୁଟୁମ୍ବସାମିନିଂ କରେଯ୍ୟାମା’’ତି। ତେନ ହି ମେ ପରିବ୍ବଯଂ ଦେଥାତି ପରିବ୍ବଯଂ ଗହେତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ପରିୱାରେନ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରଣୱୀଥିଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ତତ୍ଥେକଂ ନିୱାସଗେହଂ ଗହେତ୍ୱା ପାତୋୱ ପଣୀତଂ ଆହାରଂ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିଟ୍ଠକାଲେ ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା କତିପାହଚ୍ଚଯେନ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇଧେୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କରୋଥା’’ତି ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି। ସୋ ପତ୍ତମଦାସି।

ଅଥ ନଂ ପଣୀତେନ ଆହାରେନ ପରିୱିସିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇଧେୱ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁଂ ଫାସୁକ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା କତିପାହଂ ଆଲିନ୍ଦେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଭୋଜେତ୍ୱା ଦାରକେ ପୂୱେହି ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ‘‘ଏଥ ତୁମ୍ହେ ଥେରସ୍ସ ଆଗତକାଲେ ମଯି ୱାରେନ୍ତିଯାପି ଇଧାଗନ୍ତ୍ୱା ରଜଂ ଉଟ୍ଠାପେଯ୍ୟାଥା’’ତି ଆହ। ତେ ପୁନଦିୱସେ ଥେରସ୍ସ ଭୋଜନୱେଲାଯ ତାଯ ୱାରିଯମାନାପି ରଜଂ ଉଟ୍ଠାପେସୁଂ। ସା ପୁନଦିୱସେ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଦାରକା ୱାରିଯମାନାପି ମମ ୱଚନଂ ଅସୁଣିତ୍ୱା ଇଧ ରଜଂ ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତି, ଅନ୍ତୋଗେହେ ନିସୀଦଥା’’ତି ଅନ୍ତୋ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା କତିପାହଂ ଭୋଜେସି। ପୁନ ଦାରକେ ସଙ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହେ ମଯା ୱାରିଯମାନାପି ଥେରସ୍ସ ଭୋଜନକାଲେ ମହାସଦ୍ଦଂ କରେଯ୍ୟାଥା’’ତି ଆହ। ତେ ତଥା କରିଂସୁ। ସା ପୁନଦିୱସେ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅତିୱିଯ ମହାସଦ୍ଦୋ ହୋତି, ଦାରକା ମଯା ୱାରିଯମାନାପି ୱଚନଂ ନ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଉପରିପାସାଦେଯେୱ ନିସୀଦଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଥେରେନ ଅଧିୱାସିତେ ଥେରଂ ପୁରତୋ କତ୍ୱା ପାସାଦଂ ଅଭିରୁହନ୍ତୀ ଦ୍ୱାରାନି ପିଦହମାନାୱ ପାସାଦଂ ଅଭିରୁହି। ଥେରୋ ଉକ୍କଟ୍ଠସପଦାନଚାରିକୋ ସମାନୋପି ରସତଣ୍ହାଯ ବଦ୍ଧୋ ତସ୍ସା ୱଚନେନ ସତ୍ତଭୂମିକଂ ପାସାଦଂ ଅଭିରୁହି।

ସା ଥେରଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ‘‘ଚତ୍ତାଲୀସାଯ ଖଲୁ, ସମ୍ମ, ପୁଣ୍ଣମୁଖ ଠାନେହି ଇତ୍ଥୀ ପୁରିସଂ ଅଚ୍ଚାୱଦତି ୱିଜମ୍ଭତି ୱିନମତି ଗିଲସତି ୱିଲଜ୍ଜତି ନଖେନ ନଖଂ ଘଟ୍ଟେତି, ପାଦେନ ପାଦଂ ଅକ୍କମତି, କଟ୍ଠେନ ପଥୱିଂ ୱିଲିଖତି, ଦାରକଂ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘେତି ଓଲଙ୍ଘେତି, କୀଳତି କୀଳାପେତି, ଚୁମ୍ବତି ଚୁମ୍ବାପେତି, ଭୁଞ୍ଜତି ଭୁଞ୍ଜାପେତି, ଦଦାତି ଆଯାଚତି, କତମନୁକରୋତି, ଉଚ୍ଚଂ ଭାସତି, ନୀଚଂ ଭାସତି, ଅୱିଚ୍ଚଂ ଭାସତି, ୱିୱିଚ୍ଚଂ ଭାସତି, ନଚ୍ଚେନ ଗୀତେନ ୱାଦିତେନ ରୋଦିତେନ ୱିଲସିତେନ ୱିଭୂସିତେନ ଜଗ୍ଘତି, ପେକ୍ଖତି, କଟିଂ ଚାଲେତି, ଗୁଯ୍ହଭଣ୍ଡକଂ ଚାଲେତି, ଊରୁଂ ୱିୱରତି, ଊରୁଂ ପିଦହତି, ଥନଂ ଦସ୍ସେତି, କଚ୍ଛଂ ଦସ୍ସେତି, ନାଭିଂ ଦସ୍ସେତି, ଅକ୍ଖିଂ ନିଖଣତି, ଭମୁକଂ ଉକ୍ଖିପତି, ଓଟ୍ଠଂ ପଲିଖତି, ଜିୱ୍ହଂ ନିଲ୍ଲାଲେତି, ଦୁସ୍ସଂ ମୁଞ୍ଚତି, ଦୁସ୍ସଂ ବନ୍ଧତି, ସିରସଂ ମୁଞ୍ଚତି, ସିରସଂ ବନ୍ଧତୀ’’ତି (ଜା। ୨।୨୧।୩୦୦) ଏୱଂ ଆଗତଂ ଇତ୍ଥିକୁତ୍ତଂ ଇତ୍ଥିଲୀଲଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପୁରତୋ ଠିତା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଅଲତ୍ତକକତା ପାଦା, ପାଦୁକାରୁଯ୍ହ ୱେସିଯା;

ତୁୱମ୍ପି ଦହରୋ ମମ, ଅହମ୍ପି ଦହରା ତୱ;

ଉଭୋପି ପବ୍ବଜିସ୍ସାମ, ଜିଣ୍ଣା ଦଣ୍ଡପରାଯଣା’’ତି। (ଥେରଗା। ୪୫୯, ୪୬୨);

ଥେରସ୍ସ ‘‘ଅହୋ ୱତ ମେ ଭାରିଯଂ ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା କତକମ୍ମ’’ନ୍ତି ମହାସଂୱେଗୋ ଉଦପାଦି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସତ୍ଥା ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସଯୋଜନମତ୍ଥକେ ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନୋୱ ତଂ କାରଣଂ ଦିସ୍ୱା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସି। ଅଥ ନଂ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭନ୍ତେ, କୋ ନୁ ଖୋ ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ସିତସ୍ସ ପାତୁକମ୍ମାଯା’’ତି। ଆନନ୍ଦ, ରାଜଗହନଗରେ ସତ୍ତଭୂମିକପାସାଦତଲେ ସୁନ୍ଦରସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଗଣିକାଯ ଚ ସଙ୍ଗାମୋ ୱତ୍ତତୀତି। କସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜଯୋ ଭୱିସ୍ସତି, କସ୍ସ ପରାଜଯୋତି? ସତ୍ଥା, ‘‘ଆନନ୍ଦ, ସୁନ୍ଦରସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଜଯୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଗଣିକାଯ ପରାଜଯୋ’’ତି ଥେରସ୍ସ ଜଯଂ ପକାସେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନକୋୱ ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ଉଭୋପି କାମେ ନିରପେକ୍ଖୋ ପଜହା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୧୫।

‘‘ଯୋଧ କାମେ ପହନ୍ତ୍ୱାନ, ଅନାଗାରୋ ପରିବ୍ବଜେ;

କାମଭୱପରିକ୍ଖୀଣଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇଧ ଲୋକେ ଉଭୋପି କାମେ ହିତ୍ୱା ଅନାଗାରୋ ହୁତ୍ୱା ପରିବ୍ବଜତି, ତଂ ପରିକ୍ଖୀଣକାମଞ୍ଚେୱ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱଞ୍ଚ ଅହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ସୋ ଥେରୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିବଲେନ ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା କଣ୍ଣିକାମଣ୍ଡଲଂ ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସରୀରଂ ଥୋମେନ୍ତୋଯେୱ

ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦି। ଧମ୍ମସଭାୟମ୍ପି କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ, ''ଆୱୁସୋ, ଜିୱ୍ହୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରସଂ ନିସ୍ସାୟ ମନଂ ନଟ୍ଠୋ ସୁନ୍ଦରସମୁଦ୍ଦତ୍ଥେରୋ, ସତ୍ଥା ପନସ୍ସ ଅୱସ୍ସୟୋ ଜାତୋ''ତି। ସତ୍ଥା ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନେୱ, ପୁବ୍ବେପାହଂ ଏତସ୍ସ ରସତଣ୍ହାୟ ବଦ୍ଧମନସ୍ସ ଅୱସ୍ସୟୋ ଜାତୋୟେୱା''ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ଯାଚିତୋ ତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ପକାସନତ୍ଥଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା –

''ନ କିରତ୍ଥି ରସେହି ପାପିୟୋ,

ଆୱାସେହି ୱା ସନ୍ଥୱେହି ୱା;

ୱାତମିଗଂ ଗହନନିସ୍ସିତଂ,

ୱସମାନେସି ରସେହି ସଞ୍ଜୟୋ''ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୪) –

ଏକକନିପାତେ ଇମଂ ୱାତମିଗଜାତକଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ''ତଦା ସୁନ୍ଦରସମୁଦ୍ଦୋ ୱାତମିଗୋ ଅହୋସି, ଇମଂ ପନ ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେତା ରଞ୍ଞୋ ମହାମତ୍ତୋ ଅହମେୱା''ତି ଜାତକଂ ସମୋଧାନେସୀତି।

ସୁନ୍ଦରସମୁଦ୍ଦତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସତିମଂ।

୩୩। ଜଟିଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ୟୋଧ ତଣ୍ହନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଜଟିଲତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ତତ୍ରାୟଂ ଅନୁପୁବ୍ବୀ କଥା – ଅତୀତେ କିର ବାରାଣସିୟଂ ଦ୍ୱେ ଭାତରୋ କୁଟୁମ୍ବିକା ମହନ୍ତଂ ଉଚ୍ଛୁଖେତ୍ତଂ କାରେସୁଂ। ଅଥେକଦିୱସଂ କନିଟ୍ଠଭାତା ଉଚ୍ଛୁଖେତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଏକଂ ଜେଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ଦସ୍ସାମି, ଏକଂ ମୟ୍ହଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଦ୍ୱେ ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠିୟୋ ରସସ୍ସ ଅନିକ୍ଖମନତ୍ଥାୟ ଛିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗଣ୍ହି। ତଦା କିର ଉଚ୍ଛୂନଂ ୟନ୍ତେନ ପୀଳଅନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଅଗ୍ଗେ ୱା ମୂଲେ ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉକ୍ଖିତ୍ତକାଲେ ଧମ୍ମକରଣତୋ ଉଦକଂ ୱିୟ ସୟମେୱ ରସୋ ନିକ୍ଖମତି। ତସ୍ସ ପନ ଖେତ୍ତତୋ ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠିୟୋ ଗହେତ୍ୱା ଆଗମନକାଲେ ଗନ୍ଧମାଦନେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ''କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଅଜ୍ଜ ଅନୁଗ୍ଗହଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଉପଧାରେନ୍ତୋ ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଞାଣଜାଲେ ପୱିଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱା ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥଭାୱଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାୟ ଇଦ୍ଧିୟା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ପୁରତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଉତ୍ତରସାଟକଂ ଉଚ୍ଚତରେ ଭୂମିପଦେସେ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଇଧ ନିସୀଦଥା''ତି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ''ପତ୍ତଂ ଉପନାମେଥା''ତି ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠିୟା ବନ୍ଧନଟ୍ଠାନଂ ମୋଚେତ୍ୱା ପତ୍ତସ୍ସ ଉପରି ଅକାସି, ରସୋ ଓତରିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ପୂରେସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେନ ତସ୍ମିଂ ରସେ ପୀତେ ''ସାଧୁକଂ ୱତ ମେ ଅୟ୍ୟେନ ରସୋ ପୀତୋ। ସଚେ ମେ ଜେଟ୍ଠଭାତିକୋ ମୂଲଂ ଆହରାପେସ୍ସତି, ମୂଲଂ ଦସ୍ସାମି। ସଚେ ପତ୍ତିଂ ଆହରାପେସ୍ସତି, ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ପତ୍ତଂ ମେ ଉପନାମେଥା''ତି ଦୁତିୟମ୍ପି ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠିଂ ମୋଚେତ୍ୱା ରସଂ ଅଦାସି। ''ଭାତା ମେ ଉଚ୍ଛୁଖେତ୍ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଉଚ୍ଛୁଂ ଆହରିତ୍ୱା ଖାଦିସ୍ସତୀ''ତି ଏତ୍ତକମ୍ପି କିରସ୍ସ ୱଞ୍ଚନଚିତ୍ତଂ ନାହୋସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ପନ ପଠମଂ ଉଚ୍ଛୁରସସ୍ସ ପୀତତ୍ତା ତଂ ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଅଞ୍ଞେହିପି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱିଭଜିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱାୱ ନିସୀଦି । ସୋ ତସ୍ସ ଆକାରଂ ଞତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ୟୋ ଅୟଂ ମୟା ଦିନ୍ନୋ ଅଗ୍ଗରସୋ, ଇମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ପରିୟୋସାନେ ତୁମ୍ହେହି ପତ୍ତଧମ୍ମମେୱ ପାପୁଣେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋପିସ୍ସ ''ଏୱଂ ହୋତୂ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଇଚ୍ଛିତଂ ପତ୍ଥିତଂ ତୁୟ୍ହ''ନ୍ତି ଦ୍ୱୀହି ଗାଥାହି ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ୟଥା ସୋ ପସ୍ସତି, ଏୱଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଆକାସେନ ଗନ୍ଧମାଦନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସତାନଂ ତଂ ରସଂ ଅଦାସି।

ସୋ ତଂ ପାଟିହାରିୟଂ ଦିସ୍ୱା ଭାତୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''କହଂ ଗତୋସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଉଚ୍ଛୁଖେତ୍ତଂ ଓଲୋକେତୁଂ ଗତୋମ୍ହୀ''ତି। ''କିଂ ତାଦିସେନ ଉଚ୍ଛୁଖେତ୍ତଂ ଗତେନ, ନନୁ ନାମ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠିୟୋ ଆଦାୟ ଆଗନ୍ତଙ୍କ ଭୱେୟ୍ୟା''ତି ଭାତରା ୱୁତ୍ତୋ – ''ଆମ, ଭାତିକ, ଦ୍ୱେ ମେ ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠିୟୋ ଗହିତା, ଏକଂ ପନ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ମମ ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠିତୋ ରସଂ ଦତ୍ୱା 'ମୂଲଂ ୱା ପତ୍ତିଂ ୱା ଦସ୍ସାମୀ'ତି ତୁମ୍ହାକମ୍ପି ମେ ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠିତୋ ରସୋ ଦିନ୍ନୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ ତସ୍ସ ମୂଲଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସଥ, ଉଦାହୁ ପତ୍ତି''ନ୍ତି ଆହ। ''କିଂ ପନ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେନ କତ''ନ୍ତି? ''ମମ ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠିତୋ ରସଂ ପିୱିତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠିତୋ ରସଂ ଆଦାୟ ଆକାସେନ ଗନ୍ଧମାଦନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଦାସୀ''ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ କଥେନ୍ତେୟେୱ ନିରନ୍ତରଂ ପୀତିୟା ଫୁଟ୍ଠସରୀରୋ ହୁତ୍ୱା ''ତେନ ମେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସ୍ସେୱ ଅଧିଗମୋ ଭୱେୟ୍ୟା''ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ଏୱଂ କନିଟ୍ଠେନ ତିସ୍ସୋ ସମ୍ପତ୍ତିୟୋ ପତ୍ଥିତା, ଜେଟ୍ଠେନ ପନ ଏକପଦେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଥିତନ୍ତି ଇଦଂ ତେସଂ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ।

ତେ ଯାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଖେପୟିଂସୁ। ତେସଂ ଦେୱଲୋକେ ଠିତକାଲେୟେୱ ୱିପସ୍ସୀ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତେପି ଦେୱଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା ବନ୍ଧୁମତିୟା ଏକସ୍ମିଂ କୁଲଗେହେ ଜେଟ୍ଠୋ ଜେଟ୍ଠୋୱ, କନିଟ୍ଠୋ କନିଟ୍ଠୋୱ ହୁତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ତେସୁ ଜେଟ୍ଠସ୍ସ ସେନୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ, କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଅପରାଜିତୋତି । ତେସୁ ୱୟପ୍ପତ୍ତକାଲେ କୁଟୁମ୍ବଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତେସୁ "ବୁଦ୍ଧରତନଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ଧମ୍ମରତନଂ, ସଙ୍ଘରତନଂ, ଦାନାନି ଦେଥ, ପୁଞ୍ଞାନି କରୋଥ, ଅଜ୍ଜ ଅଟ୍ଠମୀ, ଅଜ୍ଜ ଚାତୁଦ୍ଦସୀ, ଅଜ୍ଜ ପନ୍ନରସୀ, ଉପୋସଥଂ କରୋଥ, ଧମ୍ମଂ ସୁଣାଥା"ତି ଧମ୍ମଘୋସକସ୍ସ ବନ୍ଧୁମତୀନଗରେ ଘୋସନଂ ସୁତ୍ୱା ମହାଜନଂ ପୁରେଭତ୍ତଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସେନକୁଟୁମ୍ବିକୋ "କହଂ ଗଚ୍ଛଥା"ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା "ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାୟା"ତି ୱୁତ୍ତେ "ଅହମ୍ପି ଗମିସ୍ସାମୀ"ତି ତେହି ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିୟନ୍ତେ ନିସୀଦି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେସି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଉସ୍ସାହଜାତୋ ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ୟାଚି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା "ଅତ୍ଥି ପନ ତେ ଅପଲୋକେତବ୍ବା ଞାତକା"ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେତି। ତେନ ହି ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଏହୀତି। ସୋ କନିଟ୍ଠସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା "ୟଂ ଇମସ୍ମିଂ କୁଲେ ସାପତେୟ୍ୟଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ତୱ ହୋତୂ"ତି ଆହ। ତୁମ୍ହେ ପନ, ସାମୀତି। ଅହଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀତି। ସାମି କିଂ ୱଦେଥ, ଅହଂ ମାତରି ମତାୟ ମାତରଂ ୱିୟ, ପିତରି ମତେ ପିତରଂ ୱିୟ ତୁମ୍ହେ ଅଲତ୍ଥଂ, ଇଦଂ କୁଲଂ ମହାଭୋଗଂ, ଗେହେ ଠିତେନେୱ ସକ୍କା ପୁଞ୍ଞାନି କାତୁଂ, ମା ଏୱଂ କରିତ୍ଥାତି। ମୟା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମୋ ସୁତୋ, ନ ସକ୍କା ତଂ ଅଗାରମଜ୍ଝେ ଠିତେନ ପୂରେତୁଂ, ପବ୍ବଜିସ୍ସାମେୱାହଂ, ତ୍ୱଂ ନିୱତ୍ତାହୀତି। ଏୱଂ ସୋ କନିଟ୍ଠଂ ନିୱତ୍ତାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। କନିଟ୍ଠୋପି "ଭାତୁ ପବ୍ବଜିତସକ୍କାରଂ କରିସ୍ସାମୀ"ତି ସତ୍ତାହଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଭାତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – "ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ଅତ୍ତନୋ ଭୱନିସ୍ସରଣଂ କତଂ, ଅହଂ ପନ ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ବଦ୍ଧୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ମୟ୍ହଂ ଗେହେ ଠିତସ୍ସେୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ମହନ୍ତଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଂ ଆଚିକ୍ଖଥା"ତି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ "ସାଧୁ ସାଧୁ, ପଣ୍ଡିତ, ସତ୍ଥୁ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ କରୋହୀ"ତି ଆହ। ସୋ "ସାଧୂ"ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ନାନାଦାରୂନି ଆହରାପେତ୍ୱା ଥମ୍ଭାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ତଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ଏକଂ ସୁୱଣ୍ଣଖଚିତଂ, ଏକଂ ରଜତଖଚିତଂ, ଏକଂ ମଣିଖଚିତନ୍ତି ସବ୍ବାନି ସତ୍ତରତନଖଚିତାନି କାରେତ୍ୱା ତେହି ଗନ୍ଧକୁଟିଂ କାରେତ୍ୱା ସତ୍ତରତନଖଚିତାହେୱ ଛଦନିଟ୍ଠକାହି ଛାଦାପେସି। ଗନ୍ଧକୁଟିୟା କରଣକାଲେୟେୱ ପନ ତଂ ଅତ୍ତନା ସମାନନାମକୋ ଅପରାଜିତୋୟେୱ ନାମ ଭାଗିନେୟ୍ୟୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା "ଅହମ୍ପି କରିସ୍ସାମି, ମୟ୍ହମ୍ପି ପତ୍ତିଂ ଦେଥ ମାତୁଲା"ତି ଆହ। ନ ଦେମି, ତାତ, ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣଂ କରିସ୍ସାମୀତି। ସୋ ବହୁମ୍ପି ୟାଚିତ୍ୱା ପତ୍ତିଂ ଅଲଭମାନୋ "ଗନ୍ଧକୁଟିୟା ପୁରତୋ କୁଞ୍ଜରସାଲଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ସତ୍ତରତନମୟଂ କୁଞ୍ଜରସାଲଂ କାରେସି। ସୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠି ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି।

ଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ପନ ସତ୍ତରତନମୟାନି ତୀଣି ମହାୱାତପାନାନି ଅହେସୁଂ। ତେସଂ ଅଭିମୁଖେ ହେଟ୍ଠା ସୁଧାପରିକମ୍ମକତା ତିସ୍ସୋ ପୋକ୍ଖରଣିୟୋ କାରେତ୍ୱା ଚତୁଜ୍ଜାତିକଗନ୍ଧୋଦକସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଅପରାଜିତୋ, ଗହପତି, ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାନି କୁସୁମାନି ରୋପାପେସି ତଥାଗତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନକାଲେ ୱାତୱେଗେନ ସମୁଟ୍ଠିତାହି ରେଣୁୱଟ୍ଟୀହି ସରୀରସ୍ସ ଓକିରଣତ୍ଥଂ। ଗନ୍ଧକୁଟିଥୂପିକାୟ କପଲ୍ଲଂ ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣମୟଂ ଅହୋସି, ପୱାଳମୟା ସିଖରା, ହେଟ୍ଠା ମଣିମୟା ଛଦନିଟ୍ଠକା। ଇତି ସା ନଚ୍ଚନ୍ତୋ ୱିୟ ମୋରୋ ସୋଭମାନା ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ତସୁ ପନ ରତନେସୁ କୋଟ୍ଟେତବ୍ବୟୁତ୍ତକଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଇତରଂ ସକଲମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଜଣ୍ଣୁମତ୍ତେନ ଓଧିନା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିୱେଣଂ ପୂରେସି।

ଏୱଂ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଅପରାଜିତୋ, ଗହପତି, ଭାତିକତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – "ଭନ୍ତେ, ନିଟ୍ଠିତା ଗନ୍ଧକୁଟି, ପରିଭୋଗମସ୍ସା ପଚ୍ଚାସୀସାମି, ପରିଭୋଗେନ କିର ମହନ୍ତଂ ପୁଞ୍ଞଂ ହୋତୀ"ତି । ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, "ଭନ୍ତେ, ଇମିନା କିର ୱୋ କୁଟୁମ୍ବିକେନ ଗନ୍ଧକୁଟି କାରିତା, ଇଦାନି ପନ ପରିଭୋଗଂ ପଚ୍ଚାସୀସତୀ"ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଗନ୍ଧକୁଟିଅଭିମୁଖଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିକ୍ଖିତ୍ତରତନରାସିଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ କୁଟୁମ୍ବିକୋ "ପୱିସଥ, ଭନ୍ତେ"ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ତତ୍ଥେୱ ଠତ୍ୱା ତତିୟୱାରେ ତସ୍ସ ଭାତିକତ୍ଥେରଂ ଓଲୋକେସି। ସୋ ଓଲୋକିତାକାରେନେୱ ଞତ୍ୱା କନିଟ୍ଠଭାତରଂ ଆହ – "ଏହି, ତାତ, 'ମମେୱ ରକ୍ଖା ଭୱିସ୍ସତି, ତୁମ୍ହେ ୟଥାସୁଖଂ ୱସଥା'ତି ସତ୍ଥାରଂ ୱଦେହୀ"ତି। ସୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, "ଭନ୍ତେ, ୟଥା ମନୁସ୍ସା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ପୱିସିତ୍ୱା ଅନପେକ୍ଖା ପକ୍କମନ୍ତି, ୟଥା ୱା ନଦିଂ ତରିତ୍ୱା ଉଳୁମ୍ପଂ ଅନପେକ୍ଖା ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତି, ଏୱଂ ଅନପେକ୍ଖା ହୁତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ୱସଥା"ତି ଆହ। କିମତ୍ଥଂ ପନ ସତ୍ଥା ଅଟ୍ଠାସି? ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – "ବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକଂ ପୁରେଭତ୍ତମ୍ପି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତମ୍ପି ବହୂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସୁ ରତନାନି ଆଦାୟ ପକ୍କମନ୍ତେସୁ ନ ସକ୍କା ଅମ୍ହେହି ୱାରେତୁଂ, ପରିୱେଣମ୍ହି ଏତ୍ତକେ ରତନେ ୱୋକିଣ୍ଣେ ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକେ ହରନ୍ତେପି ନ ୱାରେତୀତି କୁଟୁମ୍ବିକୋ ମୟି ଆଘାତଂ କତ୍ୱା ଅପାୟୂପଗୋ ଭୱେୟ୍ୟା"ତି ଇମିନା କାରଣେନ ଅଟ୍ଠାସି। ତେନ ପନ , "ଭନ୍ତେ, ମମେୱ ରକ୍ଖା ଭୱିସ୍ସତି, ତୁମ୍ହେ ୱସଥା"ତି ୱୁତ୍ତେ ପାୱିସି।

କୁଟୁମ୍ବିକୋ ସମନ୍ତା ରକ୍ଖଂ ଠପେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସେ ଆହ – ‘‘ତାତା, ଉଚ୍ଛଙ୍ଗେନ ୱା ପଚ୍ଛିପସିବ୍ବକେହି ୱା ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ୱାରେୟ୍ୟାଥ, ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ପନ ମା ୱାରୟିତ୍ଥା’’ତି। ଅନ୍ତୋନଗରେପି ଆରୋଚାପେସି ‘‘ମୟା ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣେ ସତ୍ତ ରତନାନି ଓକିଣ୍ଣାନି, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଦୁଗ୍ଗତମନୁସ୍ସା ଉଭୋ ହତ୍ଥେ ପୂରେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୁ, ସୁଖିତାପି ଏକେନ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି ‘‘ସଦ୍ଧା ତାୱ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମା ଗମିସ୍ସନ୍ତିୟେୱ, ଅସ୍ସଦ୍ଧାପି ପନ ଧନଲୋଭେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖତୋ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ତସ୍ମା ଜନସଙ୍ଗହତ୍ଥାୟ ଏୱଂ ଆରୋଚାପେସି। ମହାଜନୋ ତେନ ୱୁତ୍ତନିୟାମେନେୱ ରତନାନି ଗଣ୍ହି। ସକିଂ ଓକିଣ୍ଣରତନେସୁ ଖୀଣେସୁ ୟାୱତତିୟଂ ଜଣ୍ଣୁମତ୍ତେନ ଓଧିନା ଓକିରାପେସିୟେୱ। ସତ୍ଥୁ ପନ ପାଦମୂଲେ ତିପୁସମତ୍ତଂ ଅନଗ୍ଘଂ ମଣିରତନଂ ଠପେସି। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ସତ୍ଥୁ ସରୀରତୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣାୟ ପଭାୟ ସଦ୍ଧିଂ ମଣିପଭଂ ଓଲୋକେନ୍ତାନଂ ତିତ୍ତି ନାମ ନ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ତସ୍ମା ଏୱମକାସି। ମହାଜନୋପି ଅତିତ୍ତୋୱ ଓଲୋକେସି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଏକୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ସତ୍ଥୁ କିର ପାଦମୂଲେ ମହଗ୍ଘଂ ମଣିରତନଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ହରିସ୍ସାମି ନ’’ନ୍ତି ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତୁଂ ଆଗତସ୍ସ ମହାଜନସ୍ସ ଅନ୍ତରେନ ପାୱିସି। କୁଟୁମ୍ବିକୋ ତସ୍ସ ପୱିସନାକାରେନେୱ ‘‘ମଣିଂ ଗଣ୍ହିତୁକାମୋ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ଅହୋ ୱତ ନ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟା’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ସୋପି ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିୟ ପାଦମୂଲେ ହତ୍ଥଂ ଉପନାମେତ୍ୱା ମଣିଂ ଗହେତ୍ୱା ଓୱଟ୍ଟିକାୟ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। କୁଟୁମ୍ବିକୋ ତସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସୋ ଧମ୍ମକଥାୱସାନେ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମୟା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଜଣ୍ଣୁମତ୍ତେନ ଓଧିନା ସତ୍ତ ରତନାନି ଓକିଣ୍ଣାନି, ତାନି ମେ ଗଣ୍ହନ୍ତେସୁ ଆଘାତୋ ନାମ ନାହୋସି, ଚିତ୍ତଂ ଭିୟ୍ୟୋ ଭିୟ୍ୟୋ ପସୀଦିୟେୱ। ଅଜ୍ଜ ପନ ‘ଅହୋ ୱତାୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମଣିଂ ନ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟା’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ମଣିଂ ଆଦାୟ ଗତେ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତୁଂ ନାସକ୍ଖି’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନନୁ, ଉପାସକ, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ପରେହି ଅନାହରଣୀୟଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋସୀ’’ତି ନୟଂ ଅଦାସି। ସୋ ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନନୟେ ଠତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ମମ ସନ୍ତକଂ ଦସିକସୁତ୍ତମତ୍ତମ୍ପି ମଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଅନେକସତାପି ରାଜାନୋ ୱା ଚୋରା ୱା ଗଣ୍ହିତୁଂ ସମତ୍ଥା ନାମ ମା ହୋନ୍ତୁ, ଅଗ୍ଗିନାପି ମମ ସନ୍ତକଂ ମା ଡୟ୍ହତୁ, ଉଦକେନପି ମା ୱୁୟ୍ହତୂ’’ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି । ସତ୍ଥାପିସ୍ସ ‘‘ଏୱଂ ହୋତୂ’’ତି ଅନୁମୋଦନଂ ଅକାସି। ସୋ ଗନ୍ଧକୁଟିମହଂ କରୋନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିୟା ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସାନଂ ଅନ୍ତୋୱିହାରେୟେୱ ନୱ ମାସେ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଦାନପରିୟୋସାନେ ସବ୍ବେସଂ ତିଚୀୱରଂ ଅଦାସି। ସଙ୍ଘନୱକସ୍ସ ଚୀୱରସାଟକା ସହସ୍ସଗ୍ଘନକା ଅହେସୁଂ।

ସୋ ଏୱଂ ୟାୱତାୟୁକଂ ପୁଞ୍ଞାନି କରିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହେ ଏକସ୍ମିଂ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଡ୍ଢମାସାଧିକେ ନୱ ମାସେ ମାତୁକୁଚ୍ଛିୟଂ ୱସି। ଜାତଦିୱସେ ପନସ୍ସ ସକଲନଗରେ ସବ୍ବାୱୁଧାନି ପଜ୍ଜଲିଂସୁ, ସବ୍ବେସଂ କାୟରୂଳ୍ହାନି ଆଭରଣାନିପି ପଜ୍ଜଲିତାନି ୱିୟ ଓଭାସଂ ମୁଞ୍ଚିଂସୁ, ନଗରଂ ଏକପଜ୍ଜୋତଂ ଅହୋସି। ସେଟ୍ଠିପି ପାତୋୱ ରାଜୂପଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ରାଜା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅଜ୍ଜ ସବ୍ବାୱୁଧାନି ପଜ୍ଜଲିଂସୁ, ନଗରଂ ଏକପଜ୍ଜୋତଂ ଜାତଂ, ଜାନାସି ନୁ ଖୋ ଏତ୍ଥ କାରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଜାନାମି, ଦେୱା’’ତି। ‘‘କିଂ, ସେଟ୍ଠୀ’’ତି? ‘‘ମମ ଗେହେ ତୁମ୍ହାକଂ ଦାସୋ ଜାତୋ, ତସ୍ସ ପୁଞ୍ଞତେଜେନେୱଂ ଅହୋସୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଚୋରୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥେତଂ, ଦେୱ, ପୁଞ୍ଞୱା ସତ୍ତୋ କତାଭିନୀହାରୋ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି ନଂ ସମ୍ମା ପୋସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଇଦମସ୍ସ ଖୀରମୂଲଂ ହୋତୂ’’ତି ଦେୱସିକଂ ସହସ୍ସଂ ପଟ୍ଠପେସି। ଅଥସ୍ସ ନାମଗହଣଦିୱସେ ସକଲନଗରସ୍ସ ଏକପଜ୍ଜୋତଭୂତତ୍ତା ଜୋତିକୋତ୍ୱେୱ ନାମଂ କରିଂସୁ।

ଅଥସ୍ସ ୱୟପ୍ପତ୍ତକାଲେ ଗେହକରଣତ୍ଥାୟ ଭୂମିତଲେ ସୋଧିୟମାନେ ସକ୍କସ୍ସ ଭୱନଂ ଉଣ୍ହାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ସକ୍କୋ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଇଦ’’ନ୍ତି ଉପଧାରୟମାନୋ ‘‘ଜୋତିକସ୍ସ ଗେହଟ୍ଠାନଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ନାୟଂ ଏତେହି କତଗେହେ ୱସିସ୍ସତି, ମୟାପେତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଡ୍ଢକୀୱେସେନ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ କରୋଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ଜୋତିକସ୍ସ ଗେହଟ୍ଠାନଂ ଗଣ୍ହାମା’’ତି। ‘‘ଅପେଥ, ନାୟଂ ତୁମ୍ହେହି କତଗେହେ ୱସିସ୍ସତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସୋଳସକରୀସମତ୍ତଂ ଭୂମିପଦେସଂ ଓଲୋକେସି, ସୋ ତାୱଦେୱ କସିଣମଣ୍ଡଲଂ ୱିୟ ସମୋ ଅହୋସି। ପୁନ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଥୱିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସତ୍ତରତନମୟୋ ସତ୍ତଭୂମିକପାସାଦୋ ଉଟ୍ଠହତୂ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଓଲୋକେସି, ତାୱଦେୱ ତଥାରୂପୋ ପାସାଦୋ ଉଟ୍ଠହି। ପୁନ ‘‘ଇମଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସତ୍ତରତନମୟା ସତ୍ତ ପାକାରା ଉଟ୍ଠହନ୍ତୂ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଓଲୋକେସି, ତଥାରୂପା ପାକାରା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ଅଥ ‘‘ନେସଂ ପରିୟନ୍ତେ କପ୍ପରୁକ୍ଖା ଉଟ୍ଠହନ୍ତୂ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଓଲୋକେସି, ତଥାରୂପା କପ୍ପରୁକ୍ଖା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ‘‘ପାସାଦସ୍ସ ଚତୂସୁ କଣ୍ଣେସୁ ଚତସ୍ସୋ ନିଧିକୁମ୍ଭିୟୋ ଉଟ୍ଠହନ୍ତୂ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଓଲୋକେସି, ସବ୍ବଂ ତଥେୱ ଅହୋସି। ନିଧିକୁମ୍ଭୀସୁ ପନ ଏକା ୟୋଜନିକା ଅହୋସି, ଏକା ତିଗାୱୁତିକା, ଏକା ଅଡ୍ଢୟୋଜନିକା, ଏକା ଗାୱୁତପ୍ପମାଣା। ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତନିଧିକୁମ୍ଭୀନଂ ପନ ଏକମୁଖପ୍ପମାଣଂ ଅହୋସି, ହେଟ୍ଠା ପଥୱୀପରିୟନ୍ତାୱ ଅହେସୁଂ। ଜୋତିକସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତନିଧିକୁମ୍ଭୀନଂ ମୁଖପରିମାଣଂ ନ କଥିତଂ, ସବ୍ବା ମୁଖଛିନ୍ନତାଲଫଲଂ ୱିୟ ପରିପୁଣ୍ଣାୱ ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ପାସାଦସ୍ସ ଚତୂସୁ କଣ୍ଣେସୁ ତରୁଣତାଲକ୍ଖନ୍ଧପ୍ପମାଣା ଚତସ୍ସୋ ସୁୱଣ୍ଣମୟା ଉଚ୍ଛୁୟଟ୍ଠିୟୋ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ତାସଂ ମଣିମୟାନି ପତ୍ତାନି, ସୋୱଣ୍ଣମୟାନି ଖନ୍ଧାନି ଅହେସୁଂ। ପୁବ୍ବକମ୍ମସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କିରେତାନି, ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ।

ସତ୍ତସୁ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେସୁ ସତ୍ତ ଯକ୍ଖା ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ପଠମେ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଯମକୋଳି ନାମ ଯକ୍ଖୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରେନ ଯକ୍ଖସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହି, ଦୁତିଯେ ଉପ୍ପଲୋ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରଯକ୍ଖାନଂ ଦ୍ୱୀହି ସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ, ତତିଯେ ୱଜିରୋ ନାମ ତୀହି ସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ, ଚତୁତ୍ଥେ ୱଜିରବାହୁ ନାମ ଚତୂହି ସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ, ପଞ୍ଚମେ କସକନ୍ଦୋ ନାମ ପଞ୍ଚହି ସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ, ଛଟ୍ଠେ କଟତ୍ଥୋ ନାମ ଛହି ସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ, ସତ୍ତମେ ଦିସାମୁଖୋ ନାମ ସତ୍ତହି ସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହି। ଏୱଂ ପାସାଦସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଚ ବହି ଚ ଗାଳ୍ହରକ୍ଖା ଅହୋସି। ‘‘ଜୋତିକସ୍ସ କିର ସତ୍ତରତନମଯୋ ସତ୍ତଭୂମିକପାସାଦୋ ଉଟ୍ଠିତୋ, ସତ୍ତ ପାକାରା ସତ୍ତଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକା ଚତସ୍ସୋ ନିଧିକୁମ୍ଭିଯୋ ଉଟ୍ଠିତା’’ତି ସୁତ୍ୱା ବିମ୍ବିସାରୋ ରାଜା ସେଟ୍ଠିଛତ୍ତଂ ପହିଣି। ସୋ ଜୋତିକସେଟ୍ଠି ନାମ ଅହୋସି।

ତେନ ପନ ସଦ୍ଧିଂ କତପୁଞ୍ଞକମ୍ମା ଇତ୍ଥୀ ଉତ୍ତରକୁରୂସୁ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥ ନଂ ଦେୱତା ତତୋ ଆନେତ୍ୱା ସିରିଗବ୍ଭେ ନିସୀଦାପେସୁଂ। ସା ଆଗଚ୍ଛମାନା ଏକଂ ତଣ୍ଡୁଲନାଳିଂ ତଯୋ ଚ ଜୋତିପାସାଣେ ଗଣ୍ହି। ତେସଂ ଯାୱଜୀୱଂ ତାଯେୱ ତଣ୍ଡୁଲନାଳିଯା ଭତ୍ତଂ ଅହୋସି। ସଚେ କିର ତେ ସକଟସତମ୍ପି ତଣ୍ଡୁଲାନଂ ପୂରେତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ସା ତଣ୍ଡୁଲନାଳି ନାଳିଯେୱ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ଭତ୍ତପଚନକାଲେ ତଣ୍ଡୁଲେ ଉକ୍ଖଲିଯଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତେସଂ ପାସାଣାନଂ ଉପରି ଠପେତି, ପାସାଣା ତାୱଦେୱ ପଜ୍ଜଲିତ୍ୱା ଭତ୍ତେ ପକ୍କମତ୍ତେ ନିବ୍ବାଯନ୍ତି। ତେନେୱ ସଞ୍ଞାଣେନ ଭତ୍ତସ୍ସ ପକ୍କଭାୱଂ ଜାନନ୍ତି। ସୂପେଯ୍ୟାଦିପଚନକାଲେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏୱଂ ତେସଂ ଜୋତିପାସାଣେହି ଆହାରୋ ପଚ୍ଚତି। ମଣିଆଲୋକେନ ଚ ୱସନ୍ତି, ଅଗ୍ଗିସ୍ସ ୱା ଦୀପସ୍ସ ୱା ଓଭାସଂ ନେୱ ଜାନିଂସୁ। ‘‘ଜୋତିକସ୍ସ କିର ଏୱରୂପା ସମ୍ପତ୍ତୀ’’ତି ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ପାକଟୋ ଅହୋସି। ମହାଜନୋ ଯାନାଦୀନି ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ଆଗଚ୍ଛତି। ଜୋତିକସେଟ୍ଠି ଆଗତାଗତାନଂ ଉତ୍ତରକୁରୁତଣ୍ଡୁଲାନଂ ଭତ୍ତଂ ପଚାପେତ୍ୱା ଦାପେସି। ‘‘କପ୍ପରୁକ୍ଖେହି ୱତ୍ଥାନି ଗଣ୍ହନ୍ତୁ, ଆଭରଣାନି ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି ଆଣାପେସି। ‘‘ଗାୱୁତିକନିଧିକୁମ୍ଭିଯା ମୁଖଂ ୱିୱରାପେତ୍ୱା ଯାପନମତ୍ତଂ ଧନଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି ଆଣାପେସି। ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପୱାସିକେସୁ ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ନିଧିକୁମ୍ଭିଯା ଅଙ୍ଗୁଲିମତ୍ତମ୍ପି ଊନଂ ନାହୋସି। ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣେ ୱାଲୁକଂ କତ୍ୱା ଓକିଣ୍ଣରତନାନଂ କିରସ୍ସ ଏସୋ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ।

ଏୱଂ ମହାଜନେ ୱତ୍ଥାଭରଣାନି ଚେୱ ଧନଞ୍ଚ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ବିମ୍ବିସାରୋ ତସ୍ସ ପାସାଦଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋପି ମହାଜନେ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଓକାସଂ ନାଲତ୍ଥ। ଅପରଭାଗେ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଆଦାଯ ଗତତ୍ତା ମନୁସ୍ସେସୁ ମନ୍ଦୀଭୂତେସୁ ରାଜା ଜୋତିକସ୍ସ ପିତରଂ ଆହ – ‘‘ତୱ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପାସାଦଂ ଦଟ୍ଠୁକାମମ୍ହା’’ତି। ସୋ ‘‘ସାଧୁ, ଦେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ କଥେସି – ‘‘ତାତ, ରାଜା ତେ ପାସାଦଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ତାତ, ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି। ରାଜା ମହନ୍ତେନ ପରିୱାରେନ ତତ୍ଥ ଅଗମାସି। ପଠମଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା କଚୱରଛଡ୍ଡିକା ଦାସୀ ରଞ୍ଞୋ ହତ୍ଥଂ ଅଦାସି, ରାଜା ‘‘ସେଟ୍ଠିଜାଯା’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଲଜ୍ଜମାନୋ ତସ୍ସା ବାହାଯ ହତ୍ଥଂ ନ ଠପେସି। ଏୱଂ ସେସଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେସୁପି ଦାସିଯୋ ‘‘ସେଟ୍ଠିଭରିଯାଯୋ’’ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ତାସଂ ବାହାଯ ହତ୍ଥଂ ନ ଠପେସି। ଜୋତିକୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଛତୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ପୁରତୋ ଯାଥ, ଦେୱା’’ତି ଆହ। ରଞ୍ଞୋ ମଣିପଥୱୀ ସତପୋରିସପପାତୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହି। ସୋ ‘‘ଇମିନା ମମ ଗହଣତ୍ଥାଯ ଓପାତୋ ଖଣିତୋ’’ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ପାଦଂ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ୱିସହି। ଜୋତିକୋ ‘‘ନାଯଂ, ଦେୱ, ଓପାତୋ, ମମ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି ପୁରତୋ ଅହୋସି। ରାଜା ତେନ ଅକ୍କନ୍ତକାଲେ ଭୂମିଂ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠିମତଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପାସାଦଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ୱିଚରି। ତଦା ଅଜାତସତ୍ତୁକୁମାରୋପି ପିତୁ ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହୋ ଅନ୍ଧବାଲୋ ମମ ପିତା, ଗହପତିକେ ନାମ ସତ୍ତରତନମଯେ ପାସାଦେ ୱସନ୍ତେ ଏସ ରାଜା ହୁତ୍ୱା ଦାରୁମଯେ ଗେହେ ୱସତି, ଅହଂ ଦାନି ରାଜା ହୁତ୍ୱା ଇମସ୍ସ ଇମସ୍ମିଂ ପାସାଦେ ୱସିତୁଂ ନ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି।

ରଞ୍ଞୋପି ଉପରିମତଲାନି ଅଭିରୁହନ୍ତସ୍ସେୱ ପାତରାସୱେଲା ଜାତା। ସୋ ସେଟ୍ଠିଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ମହାସେଟ୍ଠି, ଇଧେୱ ପାତରାସଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’’ତି। ଜାନାମି, ଦେୱ, ସଜ୍ଜିତୋ ଦେୱସ୍ସାହାରୋତି। ସୋ ସୋଳସହି ଗନ୍ଧୋଦକଘଟେହି ନହ୍ୱା ରତନମଯେ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ନିସୀଦନମଣ୍ଡପେ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ତସ୍ସେୱ ନିସୀଦନପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସ ହତ୍ଥଧୋୱନୂଦକଂ ଦତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକାଯ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଯା କିଲିନ୍ନପାଯାସଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପୁରତୋ ଠପଯିଂସୁ। ରାଜା ‘‘ଭୋଜନ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଆରଭି। ସେଟ୍ଠି ‘‘ନଯିଦଂ, ଦେୱ, ଭୋଜନଂ, କିଲିନ୍ନପାଯାସୋ ଏସୋ’’ତି ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ସୁୱଣ୍ଣପାତିଯା ଭୋଜନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପୁରିମପାତିଯଂ ଠପଯିଂସୁ। ତତୋ ଉଟ୍ଠିତୌତୁନା କିର ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ସୁଖଂ ହୋତି। ରାଜା ମଧୁରଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପମାଣଂ ନ ଅଞ୍ଞାସି। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ‘‘ଅଲଂ, ଦେୱ, ଏତ୍ତକମେୱ ହୋତୁ, ଇତୋ ଉତ୍ତରିଂ ଜିରାପେତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ରାଜା ଆହ – ‘‘କିଂ, ଗହପତି, ଗରୁକଂ କତ୍ୱା କଥେସି ଅତ୍ତନୋ ଭତ୍ତ’’ନ୍ତି? ଦେୱ, ନତ୍ଥେତଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ସବ୍ବସ୍ସାପି ହି ବଲକାଯସ୍ସ ଇଦମେୱ ଭତ୍ତଂ ଇଦଂ ସୂପେଯ୍ୟଂ। ଅପି ଚ ଖୋ ଅହଂ ଅଯସସ୍ସ ଭାଯାମୀତି। କିଂ କାରଣାତି? ସଚେ ଦେୱସ୍ସ କାଯାଲସିଯମତ୍ତଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ‘‘ହିଯ୍ୟୋ ରଞ୍ଞା ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହେ ଭତ୍ତଂ ଭୁତ୍ତଂ, ସେଟ୍ଠିନା କିଞ୍ଚି କତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ୱଚନସ୍ସ ଭାଯାମି, ଦେୱାତି। ତେନ ହି ଭତ୍ତଂ ହର, ଉଦକଂ ଆହରାତି। ରଞ୍ଞୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ସବ୍ବୋ ରାଜପରିୱାରୋ ତଦେୱ ଭତ୍ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି।

ରାଜା ସୁଖକଥାଯ ନିସିନ୍ନୋ ସେଟ୍ଠିଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ''କିଂ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ସେଟ୍ଠିଭରିୟା ନତ୍ଥୀ''ତି ଆହ? ''ଆମ ଅତ୍ଥି, ଦେୱା''ତି। ''କହଂ ସା''ତି? ''ସିରିଗବ୍ଭେ ନିସିନ୍ନା, ଦେୱସ୍ସ ଆଗତଭାୱଂ ନ ଜାନାତୀ''ତି। କିଞ୍ଚାପି ହି ପାତୋୱ ରାଜା ସପରିୱାରୋ ଆଗତୋ, ସା ପନସ୍ସ ଆଗତଭାୱଂ ନ ଜାନାତେୱ। ତତୋ ସେଟ୍ଠି ''ରାଜା ମେ ଭରିୟଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ''ତି ତସ୍ସା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ରାଜା ଆଗତୋ, କିଂ ତୱ ରାଜାନଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଆହ। ସା ନିପନ୍ନକାୱ ''କୋ ଏସ, ସାମି, ରାଜା ନାମା''ତି ୱତ୍ୱା ''ରାଜା ନାମ ଅମ୍ହାକଂ ଇସ୍ସରୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଅନତ୍ତମନତଂ ପୱେଦେନ୍ତୀ ''ଦୁକ୍କଟାନି ୱତ ନୋ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମାନି, ଯେସଂ ନୋ ଇସ୍ସରୋପି ଅତ୍ଥି। ଅସ୍ସଦ୍ଧାଯ ନାମ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମାନି କତ୍ୱା ମଯଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଇସ୍ସରିଯଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତମ୍ହା। ଅଦ୍ଧା ଅମ୍ହେହି ଅସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ଦାନଂ ଦିନ୍ନଂ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ସେତଂ ଫଲ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''କିଂ ଦାନି କରୋମି, ସାମୀ''ତି ଆହ। ତାଲୱଣ୍ଟଂ ଆଦାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ବୀଜାହୀତି। ତସ୍ସା ତାଲୱଣ୍ଟଂ ଆଦାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ବୀଜେନ୍ତିୟା ରଞ୍ଞୋ ୱେଠନସ୍ସ ଗନ୍ଧୱାତୋ ଅକ୍ଖୀନି ପହରି, ଅଥସ୍ସା ଅକ୍ଖୀହି ଅସ୍ସୁଧାରା ପୱତ୍ତିଂସୁ। ତଂ ଦିସ୍ୱା ରାଜା ସେଟ୍ଠିଂ ଆହ – ''ମହାସେଟ୍ଠି, ମାତୁଗାମୋ ନାମ ଅପ୍ପବୁଦ୍ଧିକୋ, 'ରାଜା ମେ ସାମିକସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟା'ତି ଭଯେନ ରୋଦତି ମଞ୍ଞେ, ଅସ୍ସାସେହି ନଂ 'ନ ମେ ତୱ ସମ୍ପତ୍ତିୟା ଅତ୍ଥୋ''ତି। ନ ଏସା, ଦେୱ, ରୋଦତୀତି। ଅଥ କିଂ ଏତନ୍ତି? ତୁମ୍ହାକଂ ୱେଠନଗନ୍ଧେନସ୍ସା ଅସ୍ସୂନି ପୱତ୍ତିଂସୁ। ଅଯଞ୍ହି ଦୀପୋଭାସଂ ୱା ଅଗ୍ଗିଓଭାସଂ ୱା ଅଦିସ୍ୱା ମଣିଆଲୋକେନେୱ ଭୁଞ୍ଜତି ଚ ନିସୀଦତି ଚ ନିପଜ୍ଜତି ଚ, ଦେୱୋ ପନ ଦୀପାଲୋକେନ ନିସିନ୍ନୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି? ଆମ, ସେଟ୍ଠୀତି। ତେନ ହି, ଦେୱ, ଅଜ୍ଜ ପଟ୍ଠାଯ ମଣିଆଲୋକେନ ନିସୀଦଥାତି ମହନ୍ତଂ ତିପୁସମତ୍ତଂ ଅନଗ୍ଘଂ ମଣିରତନଂ ଅଦାସି। ରାଜା ଗେହଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ''ମହତୀ ୱତ ଜୋତିକସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଅଗମାସି। ଅଯଂ ତାୱ ଜୋତିକସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି।

ଇଦାନି ଜଟିଲସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା – ବାରାଣସିଯଞ୍ହି ଏକା ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଅଭିରୂପା ଅହୋସି, ତଂ ପନ୍ନରସସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକକାଲେ ରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ ଏକଂ ଦାସିଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ତଭୂମିକସ୍ସ ପାସାଦସ୍ସ ଉପରିମତଲେ ସିରିଗବ୍ଭେ ୱାସଯିଂସୁ। ତଂ ଏକଦିୱସଂ ୱାତପାନଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ବହି ଓଲୋକଯମାନଂ ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏକୋ ୱିଜ୍ଜାଧରୋ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନସିନେହୋ ୱାତପାନେନ ପୱିସିତ୍ୱା ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱମକାସି। ସା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସମନ୍ୱାଯ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଗବ୍ଭଂ ପଟିଲଭି। ଅଥ ନଂ ସା ଦାସୀ ଦିସ୍ୱା, ''ଅମ୍ମ, କିଂ ଇଦ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ହୋତୁ ମା କସ୍ସଚି ଆଚିକ୍ଖୀ''ତି ତାଯ ୱୁତ୍ତା ଭଯେନ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ସାପି ଦସମାସଚ୍ଚଯେନ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯିତ୍ୱା ନୱଭାଜନଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତଂ ଦାରକଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ତଂ ଭାଜନଂ ପିଦହିତ୍ୱା ଉପରି ପୁପ୍ଫଦାମାନି ଠପେତ୍ୱା ''ଇମଂ ସୀସେନ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାଯ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେହି, 'କିଂ ଇଦ'ନ୍ତି ଚ ପୁଟ୍ଠା 'ଅୟ୍ୟାଯ ମେ ବଲିକମ୍ମ'ନ୍ତି ୱଦେୟ୍ୟାସୀ''ତି ଦାସିଂ ଆଣାପେସି। ସା ତଥା ଅକାସି।

ହେଟ୍ଠାଗଙ୍ଗାଯମ୍ପି ଦ୍ୱେ ଇତ୍ଥିଯୋ ନ୍ହାଯମାନା ତଂ ଭାଜନଂ ଉଦକେନାହରିଯମାନଂ ଦିସ୍ୱା ଏକା ''ମୟ୍ହେତଂ ଭାଜନ''ନ୍ତି ଆହ। ଏକା ''ଯଂ ଏତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ, ତଂ ମୟ୍ହ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଭାଜନେ ସମ୍ପତ୍ତେ ତଂ ଆଦାଯ ଥଲେ ଠପେତ୍ୱା ୱିୱରିତ୍ୱା ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ଏକା ''ମମ ଭାଜନନ୍ତି ୱୁତ୍ତତାଯ ଦାରକୋ ମମେୱ ହୋତୀ''ତି ଆହ। ଏକା ''ଯଂ ଭାଜନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ, ତଂ ମମେୱ ହୋତୂତି ୱୁତ୍ତତାଯ ମମ ଦାରକୋ''ତି ଆହ। ତା ୱିୱଦମାନା ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚେସୁ ୱିନିଚ୍ଛିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେସୁ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମଂସୁ। ରାଜା ତାସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ''ତ୍ୱଂ ଦାରକଂ ଗଣ୍ହ, ତ୍ୱଂ ଭାଜନଂ ଗଣ୍ହା''ତି ଆହ। ଯାଯ ପନ ଦାରକୋ ଲଦ୍ଧୋ, ସା ମହାକଚ୍ଚାନତ୍ଥେରସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାଯିକା ଅହୋସି। ତସ୍ମା ସା ଦାରକଂ ''ଇମଂ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବାଜେସ୍ସାମୀ''ତି ପୋସେସି। ତସ୍ସ ଜାତଦିୱସେ ଗବ୍ଭମଲସ୍ସ ଧୋୱିତ୍ୱା ଅନପନୀତତାଯ କେସା ଜଟିତା ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ, ତେନସ୍ସ ଜଟିଲୋତ୍ୱେୱ ନାମଂ କରିଂସୁ। ତସ୍ସ ପଦସା ୱିଚରଣକାଲେ ଥେରୋ ତଂ ଗେହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ଉପାସିକା ଥେରଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଆହାରମଦାସି। ଥେରୋ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ ଉପାସିକେ ଦାରକୋ ଲଦ୍ଧୋ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଇମାହଂ ଦାରକଂ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବାଜେସ୍ସାମୀତି ପୋସେସିଂ, ପବ୍ବାଜେଥ ନ''ନ୍ତି ଅଦାସି। ଥେରୋ ''ସାଧୂ''ତି ଆଦାଯ ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଗିହିସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିତୁଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମ''ନ୍ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ''ମହାପୁଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୋ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିସ୍ସତି, ଦହରୋ ଏସ ତାୱ, ଞାଣମ୍ପିସ୍ସ ପରିପାକଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଂ ଆଦାଯ ତକ୍କସିଲାଯଂ ଏକସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକସ୍ସ ଗେହଂ ଅଗମାସି।

ସୋ ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତୋ ତଂ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ''ଦାରକୋ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ଲଦ୍ଧୋ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଆମ, ଉପାସକ, ପବ୍ବଜିସ୍ସତି, ଦହରୋ ତାୱ, ତୱେୱ ସନ୍ତିକେ ହୋତୂତି। ସୋ ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ''ତି ତଂ ପୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗି। ତସ୍ସ ପନ ଗେହେ ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ଭଣ୍ଡକଂ ଉସ୍ସନ୍ନଂ ହୋତି। ସୋ ଗାମନ୍ତରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସବ୍ବମ୍ପି ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଆପଣଂ ହରିତ୍ୱା ଦାରକଂ ଆପଣେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଭଣ୍ଡକସ୍ସ ମୂଲଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ''ଇଦଞ୍ଚ ଇଦଞ୍ଚ ଏତ୍ତକଂ ନାମ ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା ଦଦେୟ୍ୟାସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ତଂଦିୱସଂ ନଗରପରିଗ୍ଗାହିକା ଦେୱତା ଅନ୍ତମସୋ ମରିଚଜୀରକମତ୍ତେନାପି ଅତ୍ଥିକେ ତସ୍ସେୱ ଆପଣାଭିମୁଖେ କରିଂସୁ। ସୋ ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ଉସ୍ସନ୍ନଂ ଭଣ୍ଡକଂ ଏକଦିୱସେନେୱ ୱିକ୍କିଣି। କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆପଣେ କିଞ୍ଚି ଅଦିସ୍ୱା ''ସବ୍ବଂ ତେ, ତାତ, ଭଣ୍ଡକଂ ନାସିତ''ନ୍ତି ଆହ। ନ ନାସେମି, ସବ୍ବଂ ତୁମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱିକ୍କିଣିଂ, ଇଦଂ ଅସୁକସ୍ସ ମୂଲଂ, ଇଦଂ ଅସୁକସ୍ସାତି।

କୁଟୁମ୍ବିକୋ ପସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ଅନଗ୍ଘୋ ପୁରିସୋ, ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଜୀୱିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଗେହେ ୱୟପ୍ପତ୍ତଂ ଧୀତରଂ ତସ୍ସ ଦତ୍ୱା ‘‘ଗେହମସ୍ସ କରୋଥା’’ତି ପୁରିସେ ଆଣାପେତ୍ୱା ନିଟ୍ଠିତେ ଗେହେ ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ ଗେହେ ୱସଥା’’ତି ଆହ।

ଅଥସ୍ସ ଗେହପୱିସନକାଲେ ଏକେନ ପାଦେନ ଉମ୍ମାରେ ଅକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ଗେହସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଭାଗେ ଭୂମିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅସୀତିହତ୍ଥୋ ସୁୱଣ୍ଣପବ୍ବତୋ ଉଟ୍ଠହି। ରାଜା ‘‘ଜଟିଲକୁମାରସ୍ସ କିର ଗେହେ ଭୂମିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପବ୍ବତୋ ଉଟ୍ଠିତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱାୱ ତସ୍ସ ସେଟ୍ଠିଚ୍ଛତ୍ତଂ ପେସେସି। ସୋ ଜଟିଲସେଟ୍ଠି ନାମ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ତୟୋ ପୁତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ସୋ ତେସଂ ୱୟପ୍ପତ୍ତକାଲେ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ଅମ୍ହେହି ସମାନଭୋଗଂ ସେଟ୍ଠିକୁଲଂ ଭୱିସ୍ସତି, ପବ୍ବଜିତୁଂ ଦସ୍ସନ୍ତି। ନୋ ଚେ, ନ ଦସ୍ସନ୍ତି। ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅମ୍ହେହି ସମାନଭୋଗଂ କୁଲ’’ନ୍ତି ୱୀମଂସନତ୍ଥାୟ ସୁୱଣ୍ଣମୟଂ ଇଟ୍ଠକଂ ସୁୱଣ୍ଣମୟଂ ପତୋଦଲଟ୍ଠିଂ ସୁୱଣ୍ଣମୟଂ ପାଦୁକଞ୍ଚ କାରାପେତ୍ୱା ପୁରିସାନଂ ହତ୍ଥେ ଦତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ଇମାନି ଆଦାୟ କିଞ୍ଚିଦେୱ ଓଲୋକୟମାନା ୱିୟ ଜମ୍ବୁଦୀପତଲେ ୱିଚରିତ୍ୱା ଅମ୍ହେହି ସମାନଭୋଗସ୍ସ ସେଟ୍ଠିକୁଲସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ୱା ନତ୍ଥିଭାୱଂ ୱା ଞତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି ପହିଣି।

ତେ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତା ଭଦ୍ଦିୟନଗରଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ଅଥ ନେ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠି ଦିସ୍ୱା, ‘‘ତାତା, କିଂ କରୋନ୍ତା ୱିଚରଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଏକଂ ଓଲୋକେନ୍ତା ୱିଚରାମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଇମେସଂ ଇମାନି ଗହେତ୍ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ଓଲୋକେତୁଂ ୱିଚରଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ରଟ୍ଠଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହମାନା ୱିଚରନ୍ତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା, ‘‘ତାତା, ଅମ୍ହାକଂ ପଚ୍ଛିମଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଓଲୋକେଥା’’ତି ଆହ। ତେ ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠକରୀସମତ୍ତେ ଠାନେ ହତ୍ଥିଅସ୍ସୋସଭପ୍ପମାଣେ ପିଟ୍ଠିୟା ପିଟ୍ଠିଂ ଆହଚ୍ଚ ପଥୱିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠିତେ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ସୁୱଣ୍ଣମେଣ୍ଡକେ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ୱିଚରିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ଅଥ ନେ ସେଟ୍ଠି, ‘‘ତାତା, ୟଂ ଓଲୋକେନ୍ତା ୱିଚରଥ, ଦିଟ୍ଠୋ ୱୋ ସୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ପସ୍ସାମ, ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତେନ ହି ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ତେ ତତୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସେଟ୍ଠିନା ‘‘କିଂ, ତାତା, ଦିଟ୍ଠଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ସମାନଭୋଗଂ ସେଟ୍ଠିକୁଲ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ସାମି, ତୁମ୍ହାକଂ କିଂ ଅତ୍ଥି, ଭଦ୍ଦିୟନଗରେ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିନୋ ଏୱରୂପୋ ନାମ ୱିଭୱୋ’’ତି ସବ୍ବଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠି ଅତ୍ତମନୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଏକଂ ତାୱ ସେଟ୍ଠିକୁଲଂ ଲଦ୍ଧଂ, ଅପରମ୍ପି ନୁ ଖୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକଂ କମ୍ବଲଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ତାତା, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ସେଟ୍ଠିକୁଲଂ ୱିଚିନଥା’’ତି ପହିଣି।

ତେ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜୋତିକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହତୋ ଅୱିଦୂରେ ଦାରୁରାସିଂ କତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଦତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ‘‘କିଂ ଇଦ’’ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠକାଲେ ଚ ‘‘ଏକଂ ନୋ ମହଗ୍ଘକମ୍ବଲଂ ୱିକ୍କିଣନ୍ତାନଂ କୟିକୋ ନତ୍ଥି, ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତାପି ଚୋରାନଂ ଭାୟାମ, ତେନ ତଂ ଝାପେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ୱଦିଂସୁ। ଅଥ ନେ ଜୋତିକସେଟ୍ଠି ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେ କିଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଅଗ୍ଘନକୋ କମ୍ବଲୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସତସହସ୍ସଂ ଦାପେତ୍ୱା ‘‘ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା କଚୱରଛଡ୍ଡିକାୟ ଦାସିୟା ଦେଥା’’ତି ତେସଂୟେୱ ହତ୍ଥେ ପହିଣି। ସା କମ୍ବଲଂ ଗହେତ୍ୱା ରୋଦମାନା ସାମିକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ ମଂ, ସାମି, ଅପରାଧେ ସତି ପହରିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, କସ୍ମା ମେ ଏୱରୂପଂ ଥୂଲକମ୍ବଲଂ ପହିଣିତ୍ଥ, କଥାହଂ ଇମଂ ନିୱାସେସ୍ସାମି ୱା ପାରୁପିସ୍ସାମି ୱା’’ତି। ନାହଂ ତୱ ଏତଦତ୍ଥାୟ ପହିଣିଂ, ଏତଂ ପନ ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ତୱ ସୟନପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜନକାଲେ ଗନ୍ଧୋଦକେନ ଧୋତାନଂ ପାଦାନଂ ପୁଞ୍ଛନତ୍ଥାୟ ତେ ପହିଣିଂ, କିଂ ଏତମ୍ପି କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋସୀତି। ସା ‘‘ଏତଂ ପନ କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗହେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ତେ ଚ ପୁରିସା ତଂ କାରଣଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ତାତା, ଦିଟ୍ଠଂ ୱୋ ସେଟ୍ଠିକୁଲ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ସାମି, କିଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥି, ରାଜଗହନଗରେ ଜୋତିକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଏୱରୂପା ନାମ ସମ୍ପତ୍ତୀ’’ତି ସବ୍ବଂ ଗେହସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ। ସେଟ୍ଠି ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ‘‘ଇଦାନି ପବ୍ବଜିତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ପବ୍ବଜିତୁକାମୋମ୍ହି, ଦେୱା’’ତି ଆହ। ସାଧୁ, ମହାସେଟ୍ଠି, ପବ୍ବଜାହୀତି । ସୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁତ୍ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଦଣ୍ଡଂ ୱଜିରକୁଦ୍ଦାଲଂ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, ପଚ୍ଛିମଗେହେ ସୁୱଣ୍ଣପବ୍ବତତୋ ସୁୱଣ୍ଣପିଣ୍ଡଂ ଉଦ୍ଧରାହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ କୁଦ୍ଦାଲଂ ଆଦାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପବ୍ବତଂ ପହରି, ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ପହଟକାଲୋ ୱିୟ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ କୁଦ୍ଦାଲଂ ଗହେତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମପୁତ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଦତ୍ୱା ପହିଣି, ତସ୍ସପି ସୁୱଣ୍ଣପବ୍ବତଂ ପହରନ୍ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ପହଟକାଲୋ ୱିୟ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ କନିଟ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଦତ୍ୱା ପହିଣି, ତସ୍ସ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପହରନ୍ତସ୍ସ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ରାସିକତାୟ ମତ୍ତିକାୟ ପହଟକାଲୋ ୱିୟ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ‘‘ଏହି, ତାତ, ଅଲଂ ଏତ୍ତକେନା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇତରେ ଦ୍ୱେ ଜେଟ୍ଠଭାତିକେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ସୁୱଣ୍ଣପବ୍ବତୋ ନ ତୁମ୍ହାକଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ମୟ୍ହଞ୍ଚ କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜଥା’’ତି ଆହ। କସ୍ମା ପନ ସୋ ତେସମେୱ ନିବ୍ବତ୍ତତି, କସ୍ମା ଚ ଜଟିଲୋ ଜାତକାଲେ ଉଦକେ ପାତିତୋତି? ଅତ୍ତନୋ କତକମ୍ମେନେୱ।

କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହି ଚେତିୟେ କରିୟମାନେ ଏକୋ ଖୀଣାସୱୋ ଚେତିୟଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓଲୋକେତ୍ୱା, ‘‘ତାତା, କସ୍ମା ଚେତିୟସ୍ସ ଉତ୍ତରେନ ମୁଖଂ ନ ଉଟ୍ଠହତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସୁୱଣ୍ଣଂ ନପ୍ପହୋତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ଅହଂ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମାଦପେସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ଆଦରେନ କମ୍ମଂ କରୋଥାତି। ସୋ ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମା, ତାତା, ତୁମ୍ହାକଂ ଚେତିୟସ୍ସ ଏକସ୍ମିଂ ମୁଖେ ସୁୱଣ୍ଣଂ ନପ୍ପହୋତି, ସୁୱଣ୍ଣଂ ଜାନାଥା’’ତି ମହାଜନଂ ସମାଦପେନ୍ତୋ ସୁୱଣ୍ଣକାରକୁଲଂ ଅଗମାସି। ସୁୱଣ୍ଣକାରୋପି ତଙ୍ଖଣେୟେୱ ଭରିୟାୟ ସଦ୍ଧିଂ କଲହଂ କରୋନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ

‘‘ଚେତିଯେ ତୁମ୍ହେହି ଗହିତମୁଖସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣଂ ନପ୍ପହୋତି, ତଂ ଜାନିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ଭରିଯାଯ କୋପେନ ‘‘ତୱ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦକେ ଖିପିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛା’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସା ‘‘ଅତିସାହସିକକମ୍ମଂ ତେ କତଂ, ମମ କୁଦ୍ଧେନ ତେ ଅହମେୱ ଅକ୍କୋସିତବ୍ବା ୱା ପହରିତବ୍ବା ୱା, କସ୍ମା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ବୁଦ୍ଧେସୁ ୱେରମକାସୀ’’ତି ଆହ। ସୁୱଣ୍ଣକାରୋ ତାୱଦେୱ ସଂୱେଗପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଖମଥ ମେ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜି। ତାତ, ଅହଂ ତଯା ନ କିଞ୍ଚି ୱୁତ୍ତୋ, ସତ୍ଥାରଂ ଖମାପେହୀତି। କିନ୍ତି କତ୍ୱା ଖମାପେମି, ଭନ୍ତେତି। ସୁୱଣ୍ଣପୁପ୍ଫାନଂ ତଯୋ କୁମ୍ଭେ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଧାତୁନିଧାନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଲ୍ଲୱତ୍ଥୋ ଅଲ୍ଲକେସୋ ହୁତ୍ୱା ଖମାପେହି, ତାତାତି।

ସୋ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପୁପ୍ଫାନି କରୋନ୍ତୋ ତୀସୁ ପୁତ୍ତେସୁ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଏହି, ତାତ, ଅହଂ ସତ୍ଥାରଂ ୱେରୱଚନେନ ଅୱଚଂ, ତସ୍ମା ଇମାନି ପୁପ୍ଫାନି କତ୍ୱା ଧାତୁନିଧାନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଖମାପେସ୍ସାମି, ତ୍ୱମ୍ପି ଖୋ ମେ ସହାଯୋ ହୋହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ନ ତ୍ୱଂ ମଯା ୱେରୱଚନଂ ୱଦାପିତୋ, ତ୍ୱଂଯେୱ କରୋହୀ’’ତି କାତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ମଜ୍ଝିମପୁତ୍ତଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ତଥେୱାହ, ସୋପି ତଥେୱ ୱତ୍ୱା କାତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି। କନିଟ୍ଠଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ତଥେୱାହ, ସୋ ‘‘ପିତୁ ଉପ୍ପନ୍ନକିଚ୍ଚଂ ନାମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଭାରୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପିତୁସହାଯୋ ହୁତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାନି ଅକାସି। ସୁୱଣ୍ଣକାରୋ ୱିଦତ୍ଥିପ୍ପମାଣାନଂ ପୁପ୍ଫାନଂ ତଯୋ କୁମ୍ଭେ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଧାତୁନିଧାନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଲ୍ଲୱତ୍ଥୋ ଅଲ୍ଲକେସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଖମାପେସି। ଇତି ସୋ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଜାତକାଲେ ଉଦକେ ପାତନଂ ଲଭି। ଅଯଂ ପନସ୍ସ କୋଟିଯଂ ଠିତୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ। ଇଧାପି ତସ୍ସେୱ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଉଦକେ ପାତିତୋ। ଯେ ପନସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଜେଟ୍ଠଭାତିକା ପୁତ୍ତା ସୁୱଣ୍ଣପୁପ୍ଫାନଂ କରଣକାଲେ ସହାଯା ଭୱିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛିଂସୁ, ତେସଂ ତେନ କାରଣେନ ସୁୱଣ୍ଣପବ୍ବତୋ ନ ନିବ୍ବତ୍ତି, ଜଟିଲସ୍ସ ଚେୱ କନିଟ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ଚ ଏକତୋ କତଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଇତି ସୋ ପୁତ୍ତେ ଅନୁସାସିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କତିପାହେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସତ୍ଥା ଅପରେନ ସମଯେନ ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ତସ୍ସ ପୁତ୍ତାନଂ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି, ତେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଡ୍ଢମାସଂ ଭିକ୍ଖାଦାନଂ ଅଦଂସୁ।

ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ ‘‘ଅଜ୍ଜାପି ତେ, ଆୱୁସୋ ଜଟିଲ, ଅସୀତିହତ୍ଥେ ସୁୱଣ୍ଣପବ୍ବତେ ଚ ପୁତ୍ତେସୁ ଚ ତଣ୍ହା ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ନ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଏତେସୁ ତଣ୍ହା ୱା ମାନୋ ୱା ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ତେ ‘‘ଅଯଂ ଜଟିଲତ୍ଥେରୋ ଅଭୂତଂ ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ’’ତି ୱଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ତେସୁ ତଣ୍ହା ୱା ମାନୋ ୱା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୧୬।

‘‘ଯୋଧ ତଣ୍ହଂ ପହନ୍ତ୍ୱାନ, ଅନାଗାରୋ ପରିବ୍ବଜେ;

ତଣ୍ହାଭୱପରିକ୍ଖୀଣଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯୋ ଇଧ ଲୋକେ ଛଦ୍ୱାରିକଂ ତଣ୍ହଂ ୱା ମାନଂ ୱା ଜହିତ୍ୱା ଘରାୱାସେନ ଅନତ୍ଥିକୋ ଅନାଗାରୋ ହୁତ୍ୱା ପରିବ୍ବଜତି, ତଣ୍ହାଯ ଚେୱ ଭୱସ୍ସ ଚ ପରିକ୍ଖୀଣତ୍ତା ତଣ୍ହାଭୱପରିକ୍ଖୀଣଂ ତମହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଜଟିଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ତେତ୍ତିଂସତିମଂ।

୩୪। ଜୋତିକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଯୋଧ ତଣ୍ହନ୍ତି ପୁନ ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଜୋତିକତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଅଜାତସତ୍ତୁକୁମାରୋ ହି ଦେୱଦତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ପିତରଂ ଘାତେତ୍ୱା ରଜ୍ଜେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ‘‘ଜୋତିକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ମହାପାସାଦଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଯୁଦ୍ଧସଜ୍ଜୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ମଣିପାକାରେ ସପରିୱାରସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଛାଯଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଗହପତିକୋ ଯୁଦ୍ଧସଜ୍ଜୋ ହୁତ୍ୱା ବଲଂ ଆଦାଯ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଉପଗନ୍ତୁଂ ନ ୱିସହି। ସେଟ୍ଠିପି ତଂ ଦିୱସଂ ଉପୋସଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ପାତୋୱ ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ପଠମେ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଆରକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତୋ ପନ ଯମକୋଳି ନାମ ଯକ୍ଖୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କହଂ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ସପରିୱାରଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତ୍ୱା ଦିସାୱିଦିସାସୁ ଅନୁବନ୍ଧି। ରାଜା ୱିହାରମେୱ ଅଗମାସି।

ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ଦିସ୍ୱାୱ ‘‘କିଂ, ଦେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଅଟ୍ଠାସି। ଗହପତି, କିଂ ତ୍ୱଂ ତୱ ପୁରିସେ ‘‘ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଜ୍ଝଥା’’ତି ଆଣାପେତ୍ୱା ଇଧାଗମ୍ମ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ୱିଯ ନିସିନ୍ନୋତି। କିଂ ପନ ଦେୱୋ ମମ ଗେହଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଗତୋତି? ଆମ, ଗତୋମ୍ହୀତି। ମମ ଅନିଚ୍ଛାଯ ମମ ଗେହଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ରାଜସହସ୍ସମ୍ପି ନ ସକ୍କୋତି, ଦେୱାତି। ସୋ ‘‘କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ରାଜା ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି କୁଜ୍ଝି। ନାହଂ ରାଜା, ମମ ସନ୍ତକଂ ପନ ଦସିକସୁତ୍ତମ୍ପି ମମ ଅନିଚ୍ଛାଯ ରାଜୂହି ୱା ଚୋରେହି ୱା ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କାତି। କିଂ ପନାହଂ ତୱ ରୁଚିଯା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀତି? ତେନ ହି, ଦେୱ, ଇମା ମେ ଦସସୁ ଅଙ୍ଗୁଲୀସୁ ୱୀସତି ମୁଦ୍ଦିକା, ଇମାହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ନ ଦେମି। ସଚେ ସକ୍କୋଥ, ଗଣ୍ହଥାତି । ସୋ ପନ ରାଜା ଭୂମିଯଂ ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାରସହତ୍ଥଂ ଠାନଂ ଅଭିରୁହତି, ଠତ୍ୱା ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ୍ତୋ ଅସୀତିହତ୍ଥଂ ଠାନଂ ଅଭିରୁହତି। ଏୱଂମହାବଲୋ ସମାନୋପି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପରିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ଏକଂ ମୁଦ୍ଦିକମ୍ପି କଡ୍ଢିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ‘‘ସାଟକଂ ପତ୍ଥର, ଦେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ଉଜୁକା ଅକାସି, ୱୀସତିପି ମୁଦ୍ଦିକା ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ‘‘ଏୱଂ, ଦେୱ, ମମ ସନ୍ତକଂ ମମ ଅନିଚ୍ଛାଯ ନ ସକ୍କା ଗଣ୍ହିତୁ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ କିରିଯାଯ ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗୋ ‘‘ପବ୍ବଜିତୁଂ ମେ ଅନୁଜାନ, ଦେୱା’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ପବ୍ବଜିତେ ସୁଖଂ ପାସାଦଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏକୱଚନେନେୱ ‘‘ତ୍ୱଂ ପବ୍ବଜାହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଜୋତିକତ୍ଥେରୋ ନାମ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତକ୍ଖଣେଯେୱ ସବ୍ବାପି ସା ସମ୍ପତ୍ତି ଅନ୍ତରଧାଯି, ତମ୍ପିସ୍ସ ସତୁଲକାଯିଂ ନାମ ଭରିଯଂ ଦେୱତା ଉତ୍ତରକୁରୁମେୱ ନଯିଂସୁ।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଆୱୁସୋ ଜୋତିକ, ତସ୍ମିଂ ପନ ତେ ପାସାଦେ ୱା ଇତ୍ଥିଯା ୱା ତଣ୍ହା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ନତ୍ଥାୱୁସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘‘ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଭୂତଂ ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ନତ୍ଥେୱ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ତଣ୍ହା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୧୬।

‘‘ଯୋଧ ତଣ୍ହଂ ପହନ୍ତ୍ୱାନ, ଅନାଗାରୋ ପରିବ୍ବଜେ;

ତଣ୍ହାଭୱପରିକ୍ଖୀଣଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯତ୍ଥୋ ହେଟ୍ଠା ଜଟିଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁମ୍ହି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଜୋତିକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଚତୁତିଂସତିମଂ।

୩୫। ନଟପୁତ୍ତକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ହିତ୍ୱାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ନଟପୁତ୍ତକଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ସୋ କିର ଏକଂ ନଟକୀଳଂ କୀଳଯମାନୋ ୱିଚରନ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖେନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଏକଂ ନଟପୁତ୍ତଂ କୀଳନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଏସ ତଯା କୀଳିତକୀଳିତଂ କୀଳତି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ତେ ଏତ୍ଥ ସିନେହୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଭୂତଂ ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ ସବ୍ବଯୋଗେ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୧୭।

‘‘ହିତ୍ୱା ମାନୁସକଂ ଯୋଗଂ, ଦିବ୍ବଂ ଯୋଗଂ ଉପଚ୍ଚଗା;

ସବ୍ବଯୋଗୱିସଂଯୁତ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ମାନୁସକଂ ଯୋଗନ୍ତି ମାନୁସକଂ ଆୟୁଞ୍ଚେଵ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ଚ। ଦିବ୍ବଯୋଗେପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଉପଚ୍ଚଗାତି ଯୋ ମାନୁସକଂ ଯୋଗଂ ହିତ୍ଵା ଦିବ୍ବଂ ଯୋଗଂ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ, ତଂ ସବ୍ବେହି ଚତୂହିପି ଯୋଗେହି ୱିସଂଯୁତ୍ତଂ ଅହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ନଟପୁତ୍ତକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ପଞ୍ଚତିଂସତିମଂ।

୩୬। ନଟପୁତ୍ତକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ହିତ୍ଵା ରତିଞ୍ଚାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ନଟପୁତ୍ତକଂଯେୱ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ପୁରିମସଦିସମେୱ। ଇଧ ପନ ସତ୍ଥା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ ରତିଞ୍ଚ ଅରତିଞ୍ଚ ପହାଯ ଠିତୋ’’ତି ୱତ୍ଵା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୧୮।

‘‘ହିତ୍ଵା ରତିଞ୍ଚ ଅରତିଞ୍ଚ, ସୀତିଭୂତଂ ନିରୂପଧିଂ;

ସବ୍ବଲୋକାଭିଭୁଂ ୱୀରଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ରତିନ୍ତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣରତିଂ। ଅରତିନ୍ତି ଅରଞ୍ଞୱାସେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତତ୍ତଂ। ସୀତିଭୂତନ୍ତି ନିବ୍ବୁତଂ। ନିରୂପଧିନ୍ତି ନିରୁପକ୍କିଲେସଂ। ୱୀରନ୍ତି ତଂ ଏୱରୂପଂ ସବ୍ବଂ ଖନ୍ଧଲୋକଂ ଅଭିଭୱିତ୍ଵା ଠିତଂ ୱୀରିଯୱନ୍ତଂ ଅହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ନଟପୁତ୍ତକତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଛତ୍ତିଂସତିମଂ।

୩୭। ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଚୁତିଂଯୋ ୱେଦୀତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ରାଜଗହେ କିରେକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱଙ୍ଗୀସୋ ନାମ ମତମନୁସ୍ସାନଂ ସୀସଂ ଆକୋଟେତ୍ଵା ‘‘ଇଦଂ ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ସୀସଂ, ଇଦଂ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯଂ, ଇଦଂ ପେତ୍ତିୱିସଯେ, ଇଦଂ ମନୁସ୍ସଲୋକେ, ଇଦଂ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ସୀସ’’ନ୍ତି ଜାନାତି। ବ୍ରାହ୍ମଣା ‘‘ସକ୍କା ଇମଂ ନିସ୍ସାଯ ଲୋକଂ ଖାଦିତୁ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା ତଂ ଦ୍ଵେ ରତ୍ତୱତ୍ଥାନି ପରିଦହାପେତ୍ଵା ଆଦାଯ ଜନପଦଂ ଚରନ୍ତା ମନୁସ୍ସେ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଏସୋ ୱଙ୍ଗୀସୋ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମତମନୁସ୍ସାନଂ ସୀସଂ ଆକୋଟେତ୍ଵା ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଜାନାତି, ଅତ୍ତନୋ ଞାତକାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛଥା’’ତି। ମନୁସ୍ସା ଯଥାବଲଂ ଦସପି କହାପଣେ ୱୀସତିପି ସତମ୍ପି ଦତ୍ଵା ଞାତକାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ତେ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ପତ୍ଵା ଜେତୱନସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ନିୱାସଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ତେ ଭୁତ୍ତପାତରାସା ମହାଜନଂ ଗନ୍ଧମାଲାଦିହତ୍ଥଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ଵା ‘‘କହଂ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ‘‘ୱିହାରଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ଵା କିଂ କରିସ୍ସଥ, ଅମ୍ହାକଂ ୱଙ୍ଗୀସବ୍ରାହ୍ମଣେନ ସଦିସୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ମତମନୁସ୍ସାନଂ ସୀସଂ ଆକୋଟେତ୍ଵା ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଜାନାତି, ଞାତକାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ତେ ‘‘ୱଙ୍ଗୀସୋ କିଂ ଜାନାତି , ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥାରା ସଦିସୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ଵା ଇତରେହିପି ‘‘ୱଙ୍ଗୀସସଦିସୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ କଥଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ଵା ‘‘ଏଥ, ଦାନି ୱୋ ୱଙ୍ଗୀସସ୍ସ ୱା ଅମ୍ହାକଂ ୱା ସତ୍ଥୁ ଜାନନଭାୱଂ ଜାନିସ୍ସାମା’’ତି ତେ ଆଦାଯ ୱିହାରଂ ଅଗମଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଆଗମନଭାୱଂ ଞତ୍ଵା ନିରଯେ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯଂ ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଦେୱଲୋକେତି ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତାନଂ ଚତ୍ତାରି ସୀସାନି, ଖୀଣାସୱସୀସଞ୍ଚାତି ପଞ୍ଚ ସୀସାନି ଆହରାପେତ୍ଵା ପଟିପାଟିଯା ଠପେତ୍ଵା ଆଗତକାଲେ ୱଙ୍ଗୀସଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ତ୍ଵଂ କିର ସୀସଂ ଆକୋଟେତ୍ଵା ମତକାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଜାନାସୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଜାନାମୀ’’ତି। ‘‘ଇଦଂ କସ୍ସ ସୀସ’’ନ୍ତି? ସୋ ତଂ ଆକୋଟେତ୍ଵା ‘‘ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସା’’ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ‘‘ସାଧୁ ସାଧୂ’’ତି ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ଵା ଇତରାନିପି ତୀଣି ସୀସାନି ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ତେନ ଅୱିରଜ୍ଝିତ୍ଵା ୱୁତ୍ତୱୁତ୍ତକ୍ଖଣେ ତଥେୱ ତସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ଵା ପଞ୍ଚମଂ ସୀସଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ‘‘ଇଦଂ କସ୍ସ ସୀସ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି, ସୋ ତମ୍ପି ଆକୋଟେତ୍ଵା ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ନ ଜାନାତି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''କିଂ, ୱଙ୍ଗୀସ, ନ ଜାନାସୀ''ତି ୱତ୍ୱା, ''ଆମ, ନ ଜାନାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅହଂ ଜାନାମୀ''ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ୱଙ୍ଗୀସୋ ଯାଚି ''ଦେଥ ମେ ଇମଂ ମନ୍ତ''ନ୍ତି। ନ ସକ୍କା ଅପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଦାତୁନ୍ତି। ସୋ ''ଇମସ୍ମିଂ ମନ୍ତେ ଗହିତେ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅହଂ ଜେଟ୍ଠକୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ''ତୁମ୍ହେ ତତ୍ଥେୱ କତିପାହଂ ୱସଥ, ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି ଉୟ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦୋ ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରୋ ନାମ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ''ମନ୍ତସ୍ସ ପରିକମ୍ମଂ ସଜ୍ଝାଯାହୀ''ତି ଆହ। ସୋ ତଂ ସଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ''ଗହିତୋ ତେ ମନ୍ତୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିଯମାନୋ ''ଆଗମେଥ ତାୱ, ଗଣ୍ହାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା କତିପାହେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ପୁନ ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ପୁଟ୍ଠୋ ''ଅଭବ୍ବୋ ଦାନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି ଆହ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ''ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଭୂତେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ''ତି ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ''ମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ଅୱଚୁତ୍ଥ, ଇଦାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିକୁସଲୋ ଜାତୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୪୧୯।

''ଚୁତିଂ ଯୋ ୱେଦି ସତ୍ତାନଂ, ଉପପତ୍ତିଞ୍ଚ ସବ୍ବସୋ;

ଅସତ୍ତଂ ସୁଗତଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣଂ।

୪୨୦।

''ଯସ୍ସ ଗତିଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ଦେୱା ଗନ୍ଧବ୍ବମାନୁସା;

ଖୀଣାସୱଂ ଅରହନ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯୋ ୱେଦୀତି ଯୋ ସତ୍ତାନଂ ସବ୍ବାକାରେନ ଚୁତିଞ୍ଚ ପଟିସନ୍ଧିଞ୍ଚ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଜାନାତି, ତମହଂ ଅଲଗ୍ଗତାଯ ଅସତ୍ତଂ, ପଟିପତ୍ତିଯା ସୁଟ୍ଠୁ ଗତତ୍ତା ସୁଗତଂ, ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ବୁଦ୍ଧତାଯ ବୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ସାତି ଯସ୍ସେତେ ଦେୱାଦଯୋ ଗତିଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ତମହଂ ଆସୱାନଂ ଖୀଣତାଯ ଖୀଣାସୱଂ, କିଲେସେହି ଆରକତ୍ତା ଅରହନ୍ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ସତ୍ତତିଂସତିମଂ।

୩୮। ଧମ୍ମଦିନ୍ନତ୍ଥେରୀୱତ୍ଥୁ

ଯସ୍ସାତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଧମ୍ମଦିନ୍ନଂ ନାମ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକଦିୱସଞ୍ହି ତସ୍ସା ଗିହିକାଲେ ସାମିକୋ ୱିସାଖୋ ଉପାସକୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଅନାଗାମିଫଲଂ ପତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ମଯା ସବ୍ବଂ ସାପତେଯ୍ୟଂ ଧମ୍ମଦିନ୍ନଂ ପଟିଚ୍ଛାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ସୋ ତତୋ ପୁବ୍ବେ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଧମ୍ମଦିନ୍ନଂ ୱାତପାନେନ ଓଲୋକେନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ସିତଂ କରୋତି। ତଂ ଦିୱସଂ ପନ ୱାତପାନେନ ଠିତଂ ଅନୋଲୋକେନ୍ତୋୱ ଅଗମାସି। ସା ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଇଦ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ହୋତୁ, ଭୋଜନକାଲେ ଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି ଭୋଜନୱେଲାଯ ଭତ୍ତଂ ଉପନାମେସି। ସୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ''ଏହି, ଏକତୋ ଭୁଞ୍ଜାମା''ତି ୱଦତି, ତଂ ଦିୱସଂ ପନ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋୱ ଭୁଞ୍ଜି। ସା ''କେନଚିଦେୱ କାରଣେନ କୁପିତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେସି। ଅଥ ନଂ ୱିସାଖୋ ସୁଖନିସିନ୍ନୱେଲାଯ ତଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ''ଧମ୍ମଦିନ୍ନେ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ସବ୍ବଂ ସାପତେଯ୍ୟଂ ପଟିଚ୍ଛାହୀ''ତି ଆହ। ସା ''କୁଦ୍ଧା ନାମ ସାପତେଯ୍ୟଂ ନ ପଟିଚ୍ଛାପେନ୍ତି, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହେ ପନ, ସାମୀ''ତି ଆହ। ଅହଂ ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନ କିଞ୍ଚି ୱିଚାରେମୀତି। ତୁମ୍ହେହି ଛଡ୍ଡିତଂ ଖେଳଂ କୋ ପଟିଚ୍ଛିସ୍ସତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ମମ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅନୁଜାନାଥାତି। ସୋ ''ସାଧୁ, ଭଦ୍ଦେ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ମହନ୍ତେନ ସକ୍କାରେନ ତଂ ଭିକ୍ଖୁନୀଉପସ୍ସଯଂ ନେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ସା ଲଦ୍ଧୂପସମ୍ପଦା ଧମ୍ମଦିନ୍ନତ୍ଥେରୀ ନାମ ଅହୋସି।

ସା ପୱିୱେକକାମତାଯ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱିହରନ୍ତୀ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ''ଇଦାନି ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଞାତିଜନା ପୁଞ୍ଞାନି କରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ପୁନଦେୱ ରାଜଗହଂ ପଚ୍ଚାଗଞ୍ଛି। ଉପାସକୋ ତସ୍ସା ଆଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ''କେନ ନୁ ଖୋ କାରଣେନ ଆଗତା''ତି ଭିକ୍ଖୁନୀଉପସ୍ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରିଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ''ଉକ୍କଣ୍ଠିତା ନୁ ଖୋସି, ଅଯ୍ୟେତି ୱତ୍ତୁଂ ଅପ୍ପତିରୂପଂ, ପଞ୍ହମେକଂ ନଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ''ତି

ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି, ସା ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଉପାସକୋ ତେନେୱ ଉପାୟେନ ସେସମଗ୍ଗେସୁପି ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅତିକ୍କମ୍ମ ପଞ୍ହସ୍ସ ପୁଟ୍ଠକାଲେ ତାୟ ''ଅଚ୍ଚୟାସି, ଆୱୁସୋ, ୱିସାଖା''ତି ୱତ୍ୱା ''ଆକଙ୍ଖମାନୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଥେରିଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ କଥାସଲ୍ଲାପଂ ସବ୍ବଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ''ସୁକଥିତଂ ମମ ଧୀତାୟ ଧମ୍ମଦିନ୍ନାୟ, ଅହମ୍ପେତଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଏୱମେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୨୧।

''ୟସ୍ସ ପୁରେ ଚ ପଚ୍ଛା ଚ, ମଜ୍ଝେ ଚ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚନଂ;

ଅକିଞ୍ଚନଂ ଅନାଦାନଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ''ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ପୁରେତି ଅତୀତେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ। ପଚ୍ଛାତି ଅନାଗତେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ। ମଜ୍ଝେତି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ। ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚନନ୍ତି ୟସ୍ସେତେସୁ ଠାନେସୁ ତଣ୍ହାଗାହସଙ୍ଖାତଂ କିଞ୍ଚନଂ ନତ୍ଥି, ତମହଂ ରାଗକିଞ୍ଚନାଦୀହି ଅକିଞ୍ଚନଂ କସ୍ସଚି ଗହଣସ୍ସ ଅଭାୱେନ ଅନାଦାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଧମ୍ମଦିନ୍ନତ୍ଥେରୀୱତ୍ଥୁ ଅଟ୍ଠତିଂସତିମଂ।

୩୯। ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଉସଭନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲତ୍ଥେରଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ୱତ୍ଥୁ ''ନ ୱେ କଦରିୟା ଦେୱଲୋକଂ ୱଜନ୍ତୀ''ତି (ଧ। ପ। ୧୭୭) ଗାଥାୱଣ୍ଣନାୟ ୱୁତ୍ତମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ –

ଭିକ୍ଖୂ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲ, ଦୁଟ୍ଠହତ୍ଥିଂ ଛତ୍ତଂ ଧାରେତ୍ୱା ଠିତଂ ଦିସ୍ୱା ଭାୟୀ''ତି? ''ନ ଭାୟିଂ, ଆୱୁସୋ''ତି। ତେ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହଂସୁ – ''ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତୀ''ତି। ସତ୍ଥା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ପୁତ୍ତୋ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ ଭାୟତି। ଖୀଣାସୱୌସଭାନଞ୍ହି ଅନ୍ତରେ ଜେଟ୍ଠକୌସଭା ମମ ପୁତ୍ତସଦିସା ଭିକ୍ଖୂ ନ ଭାୟନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୨୨।

''ଉସଭଂ ପୱରଂ ୱୀରଂ, ମହେସିଂ ୱିଜିତାୱିନଂ;

ଅନେଜଂ ନ୍ହାତକଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ''ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅଚ୍ଛମ୍ଭିତଟ୍ଠେନ ଉସଭସଦିସତାୟ ଉସଭଂ ଉତ୍ତମଟ୍ଠେନ ପୱରଂ ୱୀରିୟସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱୀରଂ ମହନ୍ତାନଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦୀନଂ ଏସିତତ୍ତା ମହେସିଂ ତିଣ୍ଣଂ ମାରାନଂ ୱିଜିତତ୍ତା ୱିଜିତାୱିନଂ ନ୍ହାତକିଲେସତାୟ ନ୍ହାତକଂ ଚତୁସଚ୍ଚବୁଦ୍ଧତାୟ ବୁଦ୍ଧଂ ତଂ ଏୱରୂପଂ ଅହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୂତି।

ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଏକୂନଚତ୍ତାଲୀସଂ।

୪୦। ଦେୱହିତବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ

ପୁବ୍ବେନିୱାସନ୍ତି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଦେୱହିତବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପଞ୍ହଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି।

ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ସମୟେ ଭଗୱା ୱାତରୋଗେନ ଆବାଧିକୋ ହୁତ୍ୱା ଉପୱାଣତ୍ଥେରଂ ଉଣ୍ହୋଦକତ୍ଥାୟ ଦେୱହିତବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପହିଣି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ

ଆବାଧିକଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ଉଣ୍ହୋଦକଂ ଯାଚି, ତଂ ସୁତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଲାଭା ୱତ ମେ, ଯଂ ମମ ସନ୍ତିକଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଉଣ୍ହୋଦକସ୍ସତ୍ଥାଯ ସାୱକଂ ପହିଣୀ’’ତି ଉଣ୍ହୋଦକସ୍ସ କାଜଂ ପୂରିସେନ ଗାହାପେତ୍ୱା ଫାଣିତସ୍ସ ଚ ପୁଟଂ ଉପୱାଣତ୍ଥେରସ୍ସ ପାଦାସି। ଥେରୋ ତଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉଣ୍ହୋଦକେନ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ଉଣ୍ହୋଦକେନ ଫାଣିତଂ ଆଲୋଳେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପାଦାସି, ତସ୍ସ ତଙ୍ଖଣେଯେୱ ସୋ ଆବାଧୋ ପଟିପସ୍ସମ୍ଭି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋ ଦିନ୍ନୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି, ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘କତ୍ଥ ଦଜ୍ଜା ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ, କତ୍ଥ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ;

କଥଞ୍ହି ଯଜମାନସ୍ସ, କଥଂ ଇଜ୍ଝତି ଦକ୍ଖିଣା’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୯୯);

ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ‘‘ଏୱରୂପସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

୪୨୩।

‘‘ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଯୋ ୱେଦି, ସଗ୍ଗାପାଯଞ୍ଚ ପସ୍ସତି;

ଅଥୋ ଜାତିକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତୋ, ଅଭିଞ୍ଞାୱୋସିତୋ ମୁନି; (ସଂ। ନି। ୧।୧୯୯);

ସବ୍ବୱୋସିତୱୋସାନଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯୋ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଜାନାତି, ଛବ୍ବୀସତିଦେୱଲୋକଭେଦଂ ସଗ୍ଗଞ୍ଚ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଅପାଯଞ୍ଚ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସତି, ଅଥୋ ଜାତିକ୍ଖଯସଙ୍ଖାତଂ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ, ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ ଧମ୍ମଂ ଅଭିଜାନିତ୍ୱା ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ ପରିଜାନିତ୍ୱା ପହାତବ୍ବଂ ପହାଯ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ୱୋସିକୋ ନିଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ତୋ, ୱୁସିତୱୋସାନଂ ୱା ପତ୍ତୋ, ଆସୱକ୍ଖଯପଞ୍ଞାଯ ମୋନଭାୱଂ ପତ୍ତତ୍ତା ମୁନି, ତମହଂ ସବ୍ବେସଂ କିଲେସାନଂ ୱୋସାନଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସଂ ୱୁତ୍ଥଭାୱେନ ସବ୍ବୱୋସିତୱୋସାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଦାମୀତି।

ଦେସନାୱସାନେ ବହୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନି ପାପୁଣିଂସୁ। ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ପସନ୍ନମାନସୋ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାଯ ଉପାସକତ୍ତଂ ପୱେଦେସୀତି।

ଦେୱହିତବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ଚତ୍ତାଲୀସଂ।

ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଛବ୍ବୀସତିମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ନିଗମନକଥା

ଏତ୍ତାୱତା ସବ୍ବପଠମେ ଯମକୱଗ୍ଗେ ଚୁଦ୍ଦସ ୱତ୍ଥୂନି, ଅପ୍ପମାଦୱଗ୍ଗେ ନୱ, ଚିତ୍ତୱଗ୍ଗେ ନୱ, ପୁପ୍ଫୱଗ୍ଗେ ଦ୍ୱାଦସ, ବାଲୱଗ୍ଗେ ପନ୍ନରସ, ପଣ୍ଡିତୱଗ୍ଗେ ଏକାଦସ, ଅରହନ୍ତୱଗ୍ଗେ ଦସ, ସହସ୍ସୱଗ୍ଗେ ଚୁଦ୍ଦସ, ପାପୱଗ୍ଗେ ଦ୍ୱାଦସ, ଦଣ୍ଡୱଗ୍ଗେ ଏକାଦସ, ଜରାୱଗ୍ଗେ ନୱ, ଅତ୍ତୱଗ୍ଗେ ଦସ, ଲୋକୱଗ୍ଗେ ଏକାଦସ, ବୁଦ୍ଧୱଗ୍ଗେ ନୱ, ସୁଖୱଗ୍ଗେ ଅଟ୍ଠ, ପିଯୱଗ୍ଗେ ନୱ, କୋଧୱଗ୍ଗେ ଅଟ୍ଠ, ମଲୱଗ୍ଗେ ଦ୍ୱାଦସ, ଧମ୍ମଟ୍ଠୱଗ୍ଗେ ଦସ, ମଗ୍ଗୱଗ୍ଗେ ଦ୍ୱାଦସ, ପକିଣ୍ଣକୱଗ୍ଗେ ନୱ, ନିରଯୱଗ୍ଗେ ନୱ, ନାଗୱଗ୍ଗେ ଅଟ୍ଠ, ତଣ୍ହାୱଗ୍ଗେ ଦ୍ୱାଦସ, ଭିକ୍ଖୁୱଗ୍ଗେ ଦ୍ୱାଦସ, ବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗେ ଚତ୍ତାଲୀସାତି ପଞ୍ଚାଧିକାନି ତୀଣି ୱତ୍ଥୁସତାନି ପକାସେତ୍ୱା ନାତିସଙ୍ଖେପନାତିୱିତ୍ଥାରୱସେନ ଉପରଚିତା ଦ୍ୱାସତ୍ତତିଭାଣୱାରପମାଣା ଧମ୍ମପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତାତି।

ପତ୍ତଂ ଧମ୍ମପଦଂ ଯେନ, ଧମ୍ମରାଜେନନୁତ୍ତରଂ;

ଗାଥା ଧମ୍ମପଦେ ତେନ, ଭାସିତା ଯା ମହେସିନା।

ସତେୱୀସା ଚତୁସ୍ସତା, ଚତୁସଚ୍ଚୱିଭାୱିନା;

ସତଉଯଞ୍ଚ୍ଚି ୱତ୍ଥୂନଂ, ପଞ୍ଚାଧିକା ସମୁଟ୍ଠିତା।

ୱିହାରେ ଅଧିରାଜେନ, କାରିତମ୍ହି କତଞ୍ଞୁନା;

ପାସାଦେ ସିରିକୂଟସ୍ସ, ରଞ୍ଞୋ ୱିହରତା ମଯା।

ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥାଯ ଚ ହିତାଯ ଚ;

ଲୋକସ୍ସ ଲୋକନାଥସ୍ସ, ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିକମ୍ଯତା।

ତାସଂ ଅଟ୍ଠକଥଂ ଏତଂ, କରୋନ୍ତେନ ସୁନିମ୍ମଲଂ;

ଦ୍ୱାସତ୍ତତିପମାଣାଯ, ଭାଣୱାରେହି ପାଠଇଯା।

ଯଂ ପତ୍ତଂ କୁସଲଂ ତେନ, କୁସଲା ସବ୍ବପାଣିନଂ;

ସବ୍ବେ ଇଜ୍ଝନ୍ତୁ ସଙ୍କପ୍ପା, ଲଭନ୍ତୁ ମଧୁରଂ ଫଲନ୍ତି।

ପରମୱିସୁଦ୍ଧସଦ୍ଧାବୁଦ୍ଧିୱୀରିଯପଟିମଣ୍ଡିତେନ ସୀଲାଚାରଜ୍ଜୱମଦ୍ଦୱାଦିଗୁଣସମୁଦଯସମୁଦିତେନ ସକସମଯସମଯନ୍ତରଗହନଜ୍ଝୋଗାହଣସମତ୍ଥେନ ପଞ୍ଞାୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯସମନ୍ନାଗତେନ ତିପିଟକପରିଯତ୍ତିପ୍ପଭେଦେ ସାଟ୍ଠକଥେ ସତ୍ଥୁସାସନେ ଅପ୍ପଟିହତଞାଣପ୍ପଭାୱେନ ମହାୱେଯ୍ୟାକରଣେନ କରଣସମ୍ପତ୍ତିଜନିତସୁଖୱିନିଗ୍ଗତମଧୁରୋଦାରୱଚନଲାୱଣ୍ଣଯୁତ୍ତେନ ଯୁତ୍ତମୁତ୍ତୱାଦିନା ୱାଦୀୱରେନ ମହାକୱିନା ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦାପରିୱାରେ ଛଳଅଭିଞ୍ଞାପଟିସମ୍ଭିଦାଦିପ୍ପଭେଦଗୁଣପଟିମଣ୍ଡିତେ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତବୁଦ୍ଧୀନଂ ଥେରୱଂସପ୍ପଦୀପାନଂ ଥେରାନଂ ମହାୱିହାରୱାସୀନଂ ୱଂସାଲଙ୍କାରଭୂତେନ ୱିପୁଲୱିସୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧିନା ବୁଦ୍ଧଘୋସୋତି ଗରୂହି ଗହିତନାମଧେଯ୍ୟେନ ଥେରେନ କତାଯଂ ଧମ୍ମପଦଟ୍ଠକଥା –

ତାୱ ତିଟ୍ଠତୁ ଲୋକସ୍ମିଂ, ଲୋକନିତ୍ଥରଣେସିନଂ;

ଦସ୍ସେନ୍ତୀ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ, ନଯଂ ସଦ୍ଧାଦିବୁଦ୍ଧିଯା।

ଯାୱ ବୁଦ୍ଧୋତି ନାମମ୍ପି, ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ଲୋକମ୍ହି ଲୋକଜେଟ୍ଠସ୍ସ, ପୱତ୍ତତି ମହେସିନୋତି।

ଇତି ତେୱୀସାଧିକଚତୁସତଗାଥାପଞ୍ଚାଧିକତିସତୱତ୍ଥୁପଟିମଣ୍ଡିତା

ଛବ୍ବୀସତିୱଗ୍ଗସମନ୍ନାଗତା ଧମ୍ମପଦୱଣ୍ଣନା ସମତ୍ତା।

ଧମ୍ମପଦ-ଅଟ୍ଠକଥା ସବ୍ବାକାରେନ ନିଟ୍ଠିତା।